בתולה

בתולה נשאת ליום הרביעי. תקנת חכמים היא שתנשא ברביעי בשבת כדמפרש טעמא: **שפעמים בשבת.** לבתולה קלי: **בשני ובחמישי.** אחת מעשר תקנות שתקן עזרא. בגמרא קמא בפרק מרובה (דף פב.) מפרש לטולהו. ולכך תקנו שתנשא ברביעי שאם היה לו טענת בתולים ישכיס לב"ד בעוד כעסו עליו [1][ואם יש שהות בינתים יש לחוש] שמא יתפייס ותתקרר דעתו ויקיימנה ושמא היא זינתה תחתיו ונאסרה עליו כדילפינן (שיטה דף כח.) מונסתרה והיא נטמאה[2] ומתוך שיצא לבית דין יתברר הדבר כשיצא הקול שמא יבואו עדים. וגמרי' פריך ותיגשא באחד בשבת: **גמ' לפי שאינו כו'.** לקמן מקשי עלה: **הגיע זמן ולא נישאו.** לקמן בפרק אע"פ [מ.] תנן נותנין לבתולה שנים עשר חדש משתבעה הבעל והזהיר על הנישואין לפרנס עצמה בתכשיטין. לפרנס קנדיר"ר בלע"ז. ולאלמנה שלשים יום: **הגיע זמן.** זה ולא נישאו לחופה. לקמן מפרש שבכב הבעל: **אוכלות משלו.** שהבעל חייב במזונות אשתו מתקנת ב"ד כדלקמן בפרק נערה (דף מז:): **ואוכלות בתרומה.** אם כהן הוא והיא בת ישראל שהכהן מאכיל את אשתו תרומה כדליף (לקמן דף נז:) מוכהן כי יקנה נפש[3]: **הכי שאינו בתולה נשאת כו'.** להודיע שתקנת חכמים מעכבתו מלכנוס ואין עכבה זו שלו: **מריה דאברהם כו'.** תמה על דברי רבו ואמר מריה דאברהם מה זה היה לשמואל לומר כן. ועוד שהלה רב יוסף ושכח תלמודו ומוהה על דבריו הראשונים: **תני תניא בדלא תניא.** תולה טעם משנה שנויה במשנה שאינה שנויה: ומקשינן לרב יוסף **הי תניא והי לא תניא הא תניא והא תניא.** זו שנויה חו שנויה: **אלא תני תניא דמפרש טעמא בדתניא דלא מפרש טעמא.** משמתינו טעמא מפורש בתוכה כדי שיכיס לבית דין והגיע זמן אין שום טעם מפורש בה לומר מפני מה אם הגיע זמן באחד בשבת אינו מעלה לה מזונות: **ותיגשא באחד בשבת.** כולה רב יוסף קאמר לה: **ועכשיו ששנינו שקדו.** ובשביל תקנה זו הוא מעובב מלכנוס באחד בשבת מעתה אותה ששנינו כו': **לפיכך.** רב יוסף מפיים לה משמיה דנפשיה ומסבייה ואמר לפיכך הואיל ולמדנו שהמעוכב מחמת אונס אינו חייב לזונה תלה הוא כו': **הא קאימנא.** הגי מזומן: **נסתפה שדהו.** לשון מטר סופח (משלי כח) נשטפה שדך. כלומר מולך גרם כי מהיום אני מוטלת עליך לזון: ניסת ברביעי גם בשאר נשים תקנו משום שמתוך כך יצא הקול ויתברר הדבר על ידי עדים והשתא מייתי אביי שפיר ממתניתין דבתשת כהן

[1]נשאת ליום הרביעי ואלמנה ליום החמישי שפעמים בשבת בתי דינין יושבין בעיירות ביום השני וביום החמישי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין: **גמ'** אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי לפי ששנינו [2]הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה יכול הגיע זמן באחד בשבת יהא מעלה לה מזונות לכך שנינו בתולה נשאת ליום הרביעי אמר רב יוסף [3]מריה דאברהם תלי תניא בדלא תניא הי תניא והי לא תניא הא תניא והא תניא אלא תלי תניא דמפרש טעמא בדתניא דלא מפרש טעמא אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד ותינשא באחד בשבת שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין [4]בשקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה שלשה ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת וברביעי כונסה ועכשיו ששנינו שקדו אותה ששנינו הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה [5]הגיע זמן באחד בשבת מתוך שאינו יכול לכנוס אינו מעלה לה מזונות לפיכך [6]חלה הוא או שחלתה היא או שפירסה נדה אינו מעלה לה מזונות לפיכך חלה הוא מהו התם טעמא מאי משום דאנים והכא נמי הא אנים או דלמא התם אנים בתקנתא דתקינו ליה רבנן הכא לא ואם תמצי לומר חלה הוא מעלה לה מזונות חלתה היא מהו מצי אמר לה אנא הא קאימנא או דלמא מצייא אמרה ליה נסתחפה שדהו ואם תמצי לומר אמרה ליה נסתחפה שדהו פירסה נדה מהו בשעת ווסתה לא תיבעי לך דלא

בתולה. הא דלא קתני הכתולה כדתני המשה נקיית היבמה ניקיית (קידושין דף ג.) משום דהתם אקרא קאי כי יקח איש אשה (דברים כד) האשה הכתובה וכן היבמה אבל הכא לא קאי אקרא והא דלא תנן בפ"ק דקידושין (דף יד:) העבד עברי אף על פי דכתיב בקרא (שמות כא) כי תקנה עבד עברי משום דא"כ ה"ל למתני העבד העברי שאינו דבוק ואין דרך הש"ס לדבר כן ומיהו גבי איש ואשה רגילים בכל מקום לשנות בה' אע"ג דלא קאי אקרא כמו האשה שהלכה (בינמות דף קיד:) האשה שנתארמלה (לקמן דף עו:) האיש מדיר את בנו בנזיר (נזיר ד' כח:): **נשאת.** הא דלא קתני נושאין את הבתולה כמו האיש מקדש (קידושין דף מא.) לפי שעתה מקצר יותר ועוד דאי תנא הכי ה"א אפי' בעל כרחה דמשני (שם דף ב:) גבי הא דפריך ולימני האיש קונה ועוד דהתם אקרא קאי כי יקח איש אשה: **ליום הרביעי.** ולא בגיל שמיני דאמר בפרק בתרא דנדה (דף סה:) [2]דליכא כתובה דלא רמו בה מיגרא כ"ש אם יעשה נשואין בגיל ה' דאיכא למיחש שיטרד בנשואין וכתובה ולא יבעול: **שאם** היה לו **טענת** וכו'. ואם תאמר הא תינח אשת כהן או פחותה מבת שלש דליכא אלא חד ספיקא כדאמרינן בגמרא (לקמן נא.) אבל בשאר נשים דאיכא ספק ספיקא אמאי תנשא ליום ד' ואומר ר"ת דלא פליג רבנן בתקנתא ומשום אשת כהן ופחותה מג' תקנו בכל הנשים שינשאו ביום ד' ובקונטרס פי' שמתוך כך יתברר הדבר ויבואו עדים שזינתה בלון וקשה לפירושו דאמרינן בגמרא (שם:) אמר אביי אף אנן נמי תניא דהאומר פתח פתוח מלאתי נאמן לאוסרה עליו בתולה נשאת כו' מאי לאו דקטעין פתח פתוח והשתא היכי מייתי ראיה לפ"ה הא אע"ג דאינו נאמן מכל מקום ישכיס לבית דין שמתוך כך יצא הקול ויבואו עדים ויתברר הדבר וי"ל דלא מייתי אביי ראיה לרבי אלעזר אלא שהוא בקי ומכיר אם הוא פתח פתוח דאם אינו בקי לא יצא הקול ולא יבא לידי בירור כי יאמרו שהוא טעה וסבור שמלא פתח פתוח ואינו כן ולא יבואו לדבריו וע"ל דגם לפ"ה לא היו מתקנים שתהא ניסת ליום ד' משום שמא יתברר על ידי עדים אבל כיון דנשאת כהן ונפחותה מבת שלש דנאמן לאוסרה עליו תקנו שתהא ניסת ברביעי גם בשאר נשים תקנו משום שמתוך כך יצא הקול ויתברר הדבר על ידי עדים והשתא מייתי אביי שפיר ממתניתין דבתשת כהן ונפחותה מבת שלש נאמן לאוסרה עליו. ותימה להכא משמע דמשום חשש זונות תקנו שתהא ניסת ברביעי ובפ"ב דגטין (דף ח. ושם) איכא מ"ד דתקנו זמן בגטין משום פירי אבל משום שמא יתפה על בת אחותו לא חיישינן משום זונות לא שכיח וי"ל דהתם קאמר זונות דאתי לידי מיתה דהיינו בהתראה ובעדים לא שכיח אי נמי הכא שלא תשב עמו באיסור כל ימיו חשו אפילו לזונות אע"ג דלא שכיח: **מפני** מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי לפי ששנינו בו'. אין שואל הטעם למה נשאת ברביעי דאם כן לא הוה משני מידי אלא הכי פירושו מפני מה אמרו כלומר מאי נפקא מינה שתיקנו שנשאת ברביעי ומשני נפקא מינה לענין מזונות ותרומה ורב יוסף קא מתמה מריה דאברהם דהא נפקותא מפרשה בהדיא שאם היה לו טענת בתולים והוא מניח נפקותא זו המפורשת ותופס נפקותא אחרינא: **אלא** אי אתמר הכי אתמר א"ר יהודה אמר שמואל. ולא גרסינן רב יוסף דהא רב יוסף גופיה קאמר אלא אי איתמר: **מפני** מה אמרו בו'. בניחותא גרסינן לה ולא בא להקשות אלא ותנשא באחד בשבת: **ותנשא** באחד בשבת. לא בעי לשנויי דנשאת ברביעי כדי שתבעל בחמישי משום ברכה שנאמרה בו לדגים כדאמרינן לקמן (דף ה.) ועוד למה לי טעם דשקדו תיפוק ליה משום ברכה ואומר ר"י דטעם דברכה אינה אלא עצה טובה ולא מקרי עבריינא אבל משום שקדו מקרי עבריינא וכן משמע לקמן דאמר טעמא משום ברכה אבל משום איקרורי דעתא לא חיישינן ומאי נפקא מינה אלא ודאי דמשום ברכה לא מקרי עבריינא:

מגיה

מסורת הש"ס

[1] לקמן ט:, ב) לקמן מח: מז. ע: [נדרים עג:], ג) ב"ב קלד: שבת כב. [עירובין עה:], ד) לקמן ג. ה., ה) נ"י כ"י, ו) [במדבר ה], ז) [ויקרא כב], ח) [כך דליכא כתובה וכו' ליתא בנדה אך בשבת קנ. ובגלה כוונת התוס' במ"ש כדאמר בפ' בתרא דנדה סה: ר"ל שאמרו שם שאני כתובה דמגהי בה טפי ע' רש"י ומרוב שם והא דכתבי דליכא כתובה הוא טעם בפ"ע],

מוסף רש"י

הגיע זמן. שנים עשר חדש לבתולה משתבעה הבעל לתכין עצמה לנשואין, ולאלמנה שלשים יום (לקמן מח:). **ולא נישאו.** כגון שעיכב החתן, או חוזם שלו (שם) שהבעלים מעכבין, ואילו דתנא ריש בדילהי תני נמי סיפא בדילהי (לקמן נז:). **ואוכלת בתרומה.** אם בת ישראל מאוכסת לכהן היא (לקמן מח:) אם כהן הוא והיא בת ישראל שהכהן מאכיל את אשתו תרומה כדליף (לקמן דף נז:) מוכהן כי יקנה נפש[3]: **הכי שאינו בתולה נשאת כו'.** להודיע שתקנת חכמים מעכבתו מלכנוס ואין עכבה זו שלו: **מריה דאברהם כו'.** תמה על דברי רבו ואמר מריה דאברהם מה זה היה לשמואל לומר כן. ועוד שהלה רב יוסף ושכח תלמודו ומוהה על דבריו הראשונים: **תני תניא בדלא תניא.** תולה טעם משנה שנויה במשנה שאינה שנויה: ומקשינן לרב יוסף **הי תניא והי לא תניא הא תניא והא תניא.** זו שנויה חו שנויה: **אלא תלי תניא דמפרש טעמא בדתניא דלא מפרש טעמא.** משמתינו טעמא מפורש בתוכה כדי שיכיס לבית דין והגיע זמן אין שום טעם מפורש בה לומר מפני מה אם הגיע זמן באחד בשבת אינו מעלה לה מזונות: **ותיגשא באחד בשבת.** כולה רב יוסף קאמר לה: **ועכשיו ששנינו שקדו.** ובשביל תקנה זו הוא מעובב מלכנוס באחד בשבת מעתה אותה ששנינו כו': **לפיכך.** רב יוסף מפיים לה משמיה דנפשיה ומסבייה ואמר לפיכך הואיל ולמדנו שהמעוכב מחמת אונס אינו חייב לזונה תלה הוא כו': **הא קאימנא.** הגי מזומן: **נסתפה שדהו.** לשון מטר סופח (משלי כח) נשטפה שדך. כלומר מולך גרם כי מהיום אני מוטלת עליך לזון: פשיט

עין משפט נר מצוה

א א ב מיי' ס"י מהל' אישות הל' טו סמג עשין מת טוש"ע אה"ע סימן סד סעי' ג:
ב ג ד מיי' שם הלכה טו וסמג שם טוש"ע שם סי' טו סעי' ג:

לעזי רש"י

קנדיר"ר [קונריידי"ר]. לצייר.

תוספות רי"ד

בתולה נשאת ביום ד' ואלמנה ביום ה' שפעמים בשבת ב"ד יושבין בעיירות ביום ב' וביום ה' ואם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד. פי' חכמים תקנו שתנשא הבתולה בד' כדי שיבעול בליל ה' ואם לא ימצא לה בתולים ילך בבוקר לב"ד טרם שיתקרר דעתו שיפיים עמה ויתקררו ב"ד מתי זינתה שמא תחתיו זינתה והיא אסורה לו. שפעמים בשבת וכו'. פי' אבתולה יהיב טעמא דטעמא דאלמנה מפרש לקמן. ותקנות עזרא הוא שישבו ב"ד בעיירות בב' ובה'. כראמרינן בפ' מרובה מי' תקנות שתיקן עזרא. ואע"פ שכבל עיר ועיר היתה סנהדרין קבוע. בכל יומו השבע היו עוסקים בתורה ובב' ובה' עוסקים בדינים ולקמן פריך ותנשא באחד בשבת: אמר ר"י מפני מה אמרו בתולה נשאת בד' שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד. ותנשא בא' בשבת ואם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד שקדו חכמים על תקנות בנות ישראל שיהא טורח ג' ימים בסעודה א' בשבת שני ושלישי וברביעי כונסה. ועכשיו ששנינו שקדו. אותה ששנינו לקמן בפ' אע"פ נותנים לבתולה י"ב חודש משתבעה הבעל לפרנס א"ע. כשם שנותנים לאשה כך נותנים לאיש לפרנס א"ע ולאלמנה ל' יום הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו. פי' וכגון שהבעל מעכב הגיע זמן בא' בשבת מתוך שאינו יכול לכנסה אינו מעלה לה מזונות לפיכך חלה הוא או שחלתה היא או שפירסה נדה אינו מעלה לה מזונות. א"ר שמואל בר רב יצחק ל"ש אלא מתקנות עזרא ואילך שאין ב"ד יושבין אלא בב' ובה'. אבל אי איכא ב"ד קבועים בכל יום כקדם תקנות עזרא אשה נשאת בכל יום והא בעינן שקדו דטריח לה. והכי אסיק רב אחא דכל אונסא לא אכלה בין חלתה היא ובין חלה הוא. והכי הילכתא:

מציא אמרה ליה נסתחפה שדהו. ואינו יכול לטעון דאדרבה מינגשא כדאמרינן בהבא על יבמתו (יבמות דף סד:) ועוד דהאשה היא שדה של הבעל ואין הבעל שדה שלה: **לפיכך** חלה הוא אינו מעלה לה מזונות. קשה לר"י דאמר בהחולץ (שם דף מא: ושם) עמד בדין וברח נזונת משל יבם ומפרש בירושלמי ברח ר"ה חלה והכא אמרי' דחלה אין מעלה לה מזונות ואור"י דהתם חלה או ברח אבל חלה לא ואין נראה כדמשמע בירושלמי ולפירושו אין להקשות מאיכא דבעו לה מיבעיא אמאי לא פשיט לה מהתם דיש לומר דאדרוסתו אגידא ביה טפי מיבמתו כדאמרינן ביבמות בכמה דוכתי: **פשיט** רב אחאי. לא כמו שפירש רשב"ם דהיינו רב אחאי גאון שעשה שאלות והיה בסוף כל האמוראים ולכך משנה לשונו בכל הש"ס פריך רב אחאי פשיט רב אחאי שהרי כאן רב אשי [1]עונה על דבריו אלא אומר רבינו תם שהוא אמורא וכל אמורא היה תופס לשונו כמו מגדף בה ר' אבהו (סנהדרין ג:) תהי בה ר' יוחנן (נ"ק קיב:) ליתי עלה אביי (ברכות כט.):

לא נשאו לא קתני אלא לא נישאו. [2]מקובלני היו כך לקרות לא נישאו ועוד דאי לא נשאו אמאי קאי ה"ל למימר נמי בלשון רבים ואוכלות משלהם: **אלא** לא נישאו. פירוש דמשמע נמי דמעכבי אינהי אבל אין לומר דמשמע דוקא דמעכבי אינהי אבל לא אינהו מדקאמר לעולם דמעכבי אינהו ואיידי דתנא רישא בדידהי כו' דמשום איידי אין לשנות טעות בסיפא: **מת** הוא דאינו גט. דאין גט לאחר מיתה הא חלה הרי זה גט דאי חלה נמי אינו גט וטעמא דהכא דאינו גט משום אונס אם כן לישמעינן חלה דהוי אונס מועט וכ"ש מת דהשתא אכתי לא אסיק אדעתיה דבמת איכא למימר ניקא ליה דלא תפול קמי יבם: **ודלמא** לעולם אימא לך חלה נמי אינו גט. דש טעמא אונס ודקאמר ליתני חלה וכ"ש מת הא דקתני מת הא קמ"ל דאין גט לאחר מיתה ואתא לאשמועינן תרוויהו דיש אונס ואין גט לאחר מיתה דאי אונס גרידא אתא לאשמועינן אבל יש גט לאחר מיתה הוה ליה למינקט חלה ואי אין גט לאחר מיתה גרידא הוה בעי לאשמועינן לא הוה ליה למינקט הרי זה גיטך אם לא באתי שעשה תנאי אלא הרי זה גיטך אם מתי מחולי זה לאחר מיתה. לאחר מיתה הוי טעמא דכולהו כמו אתם ולא אפוטרופסין ולא שומפין ולא חרשין ולא כל התורם את שאינו שלו (גיטין דף נב.) דכולהו הוו משום תורם את שאינו שלו וא"ת הניחא משנה גופה אמאי אינטריך הא תנן בהדיא בפ"ק דגיטין (דף יג. ושם) דאין גט לאחר מיתה דתנן האומר תנו גט זה לאשתי לא יתנו לאחר מיתה ובפרק קמא דגיטין (שם ד"ה לא) פירשנו: **דלמא** לאפוקי מדרבותינו דאיכא לאוקמה בשאין כתוב דרישא לא שמעינן לאפוקי מדרבותינו דאיכא לאוקמה בשאין כתוב זמן בשטר והא דאמרינן (בגיטין דף פו.) שלשה גיטין פסולין ואחד מיירייהו שאין בו זמן הא אמרינן אם נשאת הולד כשר ומשום דאין גט לאחר מיתה קתני הכא לא אמר כלום אפילו נשאת אי נמי בשכתוב בו [3]שבוע או שנה או חדש דאמר בפרק שני דגיטין (דף ח:) דכשר ואין זמנו מוכיח עליו אי נמי במאוחר: **דלמא** מת דוקא דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם. וא"ת בפרק מי שאחזו (גיטין דף עג. ושם) דאמרי' אכלו אדי אין לנו פירוש אין לנו שיהא גט ואמאי לא הוי גט הא לא ניחא ליה דתפול קמי יבם וי"ל דבאונס דלא שכיח כלל לא אסיק אדעתיה שירלה שיהא גט: וסברה

דלא מציא אמרה ליה נסתחפה שדהו כי תיבעי לך שלא בשעת ווסתה מאי כיון דלא בשעת ווסתה הויא מציא אמרה ליה נסתחפה שדהו או דלמא כיון דאיכא נשי דקא משנייא ווסתייהו כשעת ווסתה דמי פשיט רב אחאי הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה לא נשאו לא קתני אלא לא נישאו היכי דמי אי דקא מעכבן אינהי אמאי אוכלות משלו ואוכלות בתרומה אלא לאו דאיתנים כי האי גוונא וקתני אוכלות משלו ואוכלות בתרומה אמר רב אשי לעולם אימא לך כל אונסא לא אכלה ודקא מעכבי אינהו ובדין הוא דאיבעי ליה למיתני לא נשאו ואיידי דתנא רישא בדידהי תנא נמי סיפא בדידהי: אמר רבא ולענין גיטין אינו כן [4]אלמא קסבר רבא [5]אין אונס בגיטין מנא ליה לרבא הא אילימא מהא דתנן [6]הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש ומת בתוך שנים עשר חדש אינו גט מת הוא דאינו גט הא חלה הרי זה גט ודלמא לעולם אימא לך חלה נמי אינו גט והיא גופא קמ"ל דאין גט לאחר מיתה אין גט לאחר מיתה הא תנא ליה רישא [7]הרי זה גיטך אם [8]מתי הרי זה גיטך מחולי זה הרי זה גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום דלמא לאפוקי מדרבותינו דתניא ורבותינו התירוה להנשא ואמרינן מאן רבותינו אמר רב יהודה אמר שמואל בי דינא דשרו משחא סברי לה כרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ואלא מסיפא [9]מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך שנים עשר חדש הרי זה גט מת והוא הדין לחלה דלמא מת דוקא דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם אלא מהא [10]דההוא דאמר להו אי לא אתינא מיכן ועד תלתין יומין ליהוי גיטא אתא בסוף תלתין יומין [11]ופסקיה מברא אמר להו חזו דאתאי חזו דאתאי אמר שמואל לאו שמיה מתיא ודלמא אונסא דשכיח שאני דכיון דאיבעי ליה לאתנויי ולא אתני איהו דאפסיד אנפשיה אלא רבא סברא דנפשיה קאמר משום צנועות ומשום פרוצות משום צנועות דאי אמרת לא להוי גט

זימנין

פשיט רב אחאי. הך בעיא ממתיתין דקתני לא נישאו ולא קתני לא נשאו דלישמעא שהבעלים מעכבים: **אלא לא נישאו.** הן לבעלים. תלה העכבה בנשים: **ואיידי דתנא רישא בדידהי.** נותנין לבתולה שנים עשר חדש ולאלמנה שלשים יום: **ולענין גיטין אינו כן.** אלפיך קאי דאשמעינן שעכבת האונס פוטרתו מן המזונות לענין גיטין אין טענת אונס מועלת אם נתן גט לאשתו ע"מ אם לא אבא עד זמן פלוני יהא גט זה גט ואינו יכול לומר אונס הייתי: **אלמא קסבר אין אונס בגיטין.** אין טענת אונס בגיטין. ולקמיה מפרש טעמא: **אינו גט.** ואם אין לה [12]בנים זקוקה ליבם: **מה הוא דאינו גט.** דהא לא שויא גיטא עד י"ב חדש והוא מת בתוך הזמן ומאן קא מגרש לה מהשתא אין המתים מגרשים: **מה הוא דאינו גט.** משום דאין גט לאחר מיתה אבל משום אונס אחריני לא מפקע גיטא אלמא אין אונס בגיטין דאי אלקא דעתך אלה נמי אינו גט ניתני אלה וכל שכן מת שאין אונס גדול מזה: **היא גופא קמ"ל.** כלומר הא דתנא מת לאו לדיוקא דילה תניה למידק הא חלה הרי זה גט אלא לאשמעינן היא גופא דאין גט לאחר מיתה ואפי' בלא תנאי כגון האומר לאשתו הרי זה גיטיך לאחר מותי אינו גט לפוטרה מן היבם: **זה גיטך אם מתי.** שכיב מרע שכתב גט לאשתו באחד מן הלשונות הללו זה גיטך אם מתי או זה גיטך מחולי זה משיפסוק חולי זה (מעלי) משמע והוא מת מאותו חולי לא אמר כלום שהרי משפסק אינו בחייס ואינו יכול לגרש: **דלמא.** הא דאיצטריך סיפא אם לא באתי וכו' לאפוקי מדרבותינו איצטריך דפליגי עלה ואמרי דאין גט לאחר מיתה הוא דכיון דכתוב בגט זמן כתיבתו הוא מוכיח שכך אמר לה אם לא באתי לאותו זמן יהא גט למפרע מהיום דאי לא משוה גיטא עד שנים עשר חדש למה כתב יום כתיבת הגט בתוכו לכתוב אם לא באתי לר"מ פלוני יהא גט: **הרי זה לישנא.** בלא חליפה להיות דאם לא באתי: **ומנו של שטר מוכיח עליו.** לא לחנם נכתב זמנו לתוכו אם לא להודיע שמיום הכתיבה והמסירה הוא מגרשה אם לא יבא לאותו זמן הלכך אע"ג דלא כתב זה גיטך מהיום אם לא באתי כו' כמאן דכתב מהיום דמי. ובבבא בתרא (דף קלו.) אמרה רבי יוסי דתנן הכותב נכסיו לבנו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה ואם לא כתב מהיום אינה מתנה רבי יוסי אומר אינו צריך: **ואלא מסיפא.** גמר רבא דאין אונס בגיטין: **הרי זה גט.** ואע"ג דאין אונס גדול ממיתה אלמא אין אונס בגיטין והוא הדין לחלה: **דלמא מה דוקא.** דכל עצמו שכתב לה גט מחמת כן כתב לה שאם ימות יהיה גט למפרע שלא תיזקק ליבם ובהאי אונסא לא ניחא ליה למיבטל גיטא אבל באונסא אחרינא דניחא ליה לבטולי גיטא ביה אימא לך יש אונס בגיטין: **ופסקיה מברא.** הנהר הפסיקו שהיתה המעבורת מצד העיר ולא יכול לעבור: **חזו דאתאי.** שבאתי: **לא שמיה מתיא.** והוי גיטא ואם רצתה תינשא לאחר וגם להבונה נפסלת מהיום: זימנין

מסורת הש"ס

ג) [גיטין ל. לד.], כ) גיטין עו: ע"ז לו., ג) גיטין עב. כ"ב קלו., ד) גיטין עו:, ה) גיטין ל. לד. נדרים כז., ו) [לו. רש"ס], ז) [וער' תוס' זמנים קכ: ד"ה פרק], ח) [שבוע שנה מהדש כל"ל],

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לא נשאו וכו' מקובלין היו כך. וכן נמצא לה ע"פ בר"ן ד"ה דיקא נמי:

מוסף רש"י

הרי זה גיטיך אם לא באתי כו' אינו גט. לכאן דלא אמר מעכשיו משמע לאחר י"ב חדש יהא גט והרי מת בתוך הזמן ולריכה ליכם (גיטין עו:) דהא לא אמר שיהא גט אלא עד י"ב חדש והוא כבר מת ואין יכול לגרש, וזקוקה ליכם אם אין לו בן, אבל אי אמר מעכשיו יהא גט אם לא באתי עד י"ב חדש ומת בתוך כך הרי זה גט ואינה זקוקה ליכם (ע"ז לז.). הרי זה גיטיך אם מתי. כלומר אם אמות או יהא גט (רשב"ם ב"ב קכז.) לא אמר כלום, דמשמע בכשאמות ואין גט לאחר מיתה (גיטין עב.). הרי זה גיטיך מחולי זה. משמע מחולי זה ואילך, וכאן שמת מתוך חולי נמצא שאין הגט חל אלא לאחר מיתה (שם). הרי זה גיטיך לאחר מיתה לא אמר כלום. אלא נתר לגרשה אלא עד לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה (רשב"ם ב"ב קכז.). ופסקיה מברא. מעבר המים, שלא מצא את המעבורת (גיטין לו.). לא שמיא מתיא. אלא מתי עד הכא ואין טענת אונס בגיטי גיטין למימר אינסנא (שם).

תוספות רי"ד

אמר רבא ולענין גיטין אינו כן. פי' לענין גיטין אין טענת אונס מועלת שאם נתן גט לאשתו שאם לא אבוא עד זמן פלוני יהא גט. ונאנס ולא בא ה"ז גט ואין יכול לומר אונס הייתי. אלמא קסבר אין אונס בגיטין. א"ד אמר רבא וכן לענין גיטין. אלמא קסבר יש אונס בגיטין. ואע"ג דקי"ל הלכה כלישנא בתרא. הכא הלכה כלישנא קמא דהכי אמרי' בגיטין בשמעתא קמייתא בפ' השולח. דהוא דא"ל אי לא נסיבנא מכאן ועד תלתין יומין להוי לגיטא ביה מיתא כי מטא יום תלתין א"ל הא טרחנא למאי נחוש לה. אי משום אונסא אין אונס בגיטין. אלמא קסבר לה לחלמודא דאין אונס בגיטין:

ח א מי' פ"י מה"ל מ"ש מ"ש הל' עו ממג עשין מה עוש"ע אה"ע סי' סד סעי' ג:

זימנין דלא אנים. והוי גיטא: **וסברה.** דלמא אנים ואינו גט ותדלג להינשא: **ומינסבא.** וכשיבא ויאמר נאנסתי נמלא גט בטל ובניה מן האחרון ממזרים לפיכך אמרו יהא גט: **דמדאורייתא לא הוי גיטא.** שמצינו טענת אונס מן התורה שנאמר (דברים כב) ולנערה לא תעשה דבר: **כל המקדש.** כל המקדש אשה על דעת שהנהיגו חכמי ישראל בישראל הוא מקדשה שיהיו קיימין קידושין לפי דברי חכמים ויהיו בטילים לפי דברי חכמים על ידי גיטין שהכשירו חכמים: **ואפקעוה רבנן לקידושין.** כשיבא גט כזה אחריהם: **פינה.** למימר אפקעתא דקדקים בכספא דנימא גט זה עוקר הקידושין ועושה מעות מתנה מעיקרן: **קדיש בביאה מאי.** אפקעתא מעיקרא איכא. בשלמא על ידי גט כשר אע"פ שהקידושין קיימים עד עכשיו גזירת הכתוב היא שהגט כורתו ומתיר איסורו מכאן ולהבא אבל זה שאינו גט מן התורה ואתה מכשירו מפני דעתו של זה שקידשה על דעת חכמים ושביטלו על פי חכמים צריך אתה לומר שמעיקרן לא יהו קידושין ומי קדיש בביאה ואתה עוקר קידושין למפרע מה תהא על ביאתו: **שוויה רבנן לבעילתו.** למפרע על ידי גט שהוא מדבריהם בעילת זנות ויש בהן כח לעשות כן שהרי הוא תלה בהן. שמעתי כל רבותי מפרשים דקדים בכספא דקידושי דרבנן מינהו ומי אפשר לומר כן הלא דגזירה שוה היא קיחה קיחה משדה עפרון (קידושין דף ב.) וכל הלמד מגזירה שוה כמו שכתוב מפורש הוא לכל דבר ועוד מי דרבנן מינהו הילך סוקלין על ידו ומביאין חולין לעזרה על שגגתן וסוף סוף כי קא משגיח שוויה רבנן לבעילתו בעילת זנות על כרחך צריך אתה לפרש כמו שפירשתי שהקידושין נעקרין מעיקרן ולא מכאן ולהבא. והמפרש לומר שוויה רבנן לכל מקדשי בביאה בעילת זנות טעות גמור הוא וכא להמיר אשת איש המתקדשת בביאה בלא גט מן הטעם הזה ולא מצינו זאת בהתלמוד: **וכן לענין ניתין.** אלפיכך קאי דטעיגן טענת אונס בתנאי הגט להפקיעו: **שבתי דינין קבועין בכל יום.** כלומר שקביעות כל הימים שוה: **והא בעינן שקדו.** שיהא טורח בסעודה שלשה ימים: **דעריף ליה.** אם טרח לפני השבת ותיקן צורכי סעודה כולה באחד בשבת או בשני בשבת: מאי

וסברה דאנים. ומן הדין לית לן למיחש דלמא אנים הוא דרוכן לא אניסי ולהכי קרי להו לנועות שמתמירים על עצמן אע"ג דמלי לאינסויי א) וגבי פרוצות לא גרסינן וסברה דלא אנים אלא ואמרה דלא אנים פי' אפילו הקול דאנים אמרה דלא אנים או אפילו כשמדע היא עצמה דאנים ואחרים לא ידעו ואם תאמר מת מות ר"ב חודש נמי יהא גט מהאי טעמא דזימנין דלא מת וסברה דמת ומיעגנא ויתבה ויש לומר דמיתה קלא אית לה:

אדעתא דרבנן מקדש. לכן אומרים בשעת קידושין כדת משה וישראל:

ואפקעינהו רבנן לקידושין מינה. ברים השולח (גיטין לג.) פירשתי:

תינח דקדיש בבספא. דהפקר ב"ד היה הפקר והוו מעות מתנה וממילא יהו כל בעילותיו זנות קדיש בביאה מאי איכא למימר איך יפקיעו ביאה של קידושין ואפי' למ"ד בהאשה רבה (יבמות פט: ושם) דיש כח לחכמים לעקור דבר מן התורה היינו כגון דליכא עבירה בהאשה דהאשה רבה דהדר לטיבלא אבל היכא דאיכא עבירה דמקודשת היא בביאה מאי איכא למימר ומשני שוויה רבנן בעילותיו בעילת זנות ואין כאן קדושין ג):

איכא דאמרי אמר רבא וכן לענין גיטין. פסק ר"מ כלישנא קמא דאין אונס בגיטין והכיא ראיה מדקאמר סתמא הש"ס ברים השולח (גיטין לה. ושם) גבי הוא דאמר לא לא נסיבנא עד תלתין יומין ליהוי גיטא כו' ואי משום אונס אין אונס בגיטין וכן נראה דאליבא דאיכא דאמרי הוו פירכי מכל הני דמייתי סייעתא לנישנא קמא ולא סמכינן אשנויי דמיקי וקשה לר"י דמסיק בפרק מי שאחזו (שם עג. ושם) דבין דאמר הרי זה גיטיך אם מתי מחולי זה בין אם אמר אם לא תעמוד מחולי זה ונפל עליו הבית או נשכו נחש או אכלו אריה דלא הוי גט אלמא דיש אונס בגיטין ואיכא למימר דהתם לא מטעם דיש אונס קאמר דלא הוי גט אלא משום דבין אם מתי מחולי זה בין אם לא תעמוד משמע שימות ממנת זה החולי וכשנפל עליו הבית או נשכו נחש אינו גט דאין זה מחולי זה דהא מוכח בהדיא התם דמטעם דיש אונס הוא גבי הוא גברא דזבין ארעא לחבריה וקבל עליה כל אונסא דאתיליד בה כו' אמר רבא אונס דלא שכיח הוא ומייתי רבא סייעתא מהא דאכלו אריה אינו גט אלמא אונס דלא שכיח יש טענת אונס לרבא והכא קאמר רבא גופיה בנישנא קמא שהוא עיקר דאין אונס אפילו באונס דלא שכיח כדמוכח הסוגיא ואור"י דג' ענייני אונס הן דאונס דלא שכיח כלל כהיא דמי שאחזו אפי' לנישנא קמא דרבא דהכא יש אונס דלא שייך התם לתקן משום נטועות ומשום פרוצות דלעולם לא סברי נטועות דנפל עליו הבית או שהכישו נחש כיון דלא שכיח כלל ומשום פרוצות נמי ליכא למיחש כיון דלא שכיח שיעשה כן ואונס דשכיח כגון ההיא דפסקיה מברא אפילו לאיכא דאמרי אין אונס דאיכבי ליה לאתנויי אבל אונס דשכיח ולא שכיח בהא פליגי תרי ליתני דרבא והלכתא כלישנא קמא דרבא כדפירשנו: **שבתי** דינין קבועים בב"ד יום. וא"ת וכי תיקן עזרא שלא יהו בתי דינין קבועים בכל יום אלא בג' ובה' בלבד ועוד קשה דאמרינן בשבת (ד' קכט: ושם) מי שיש לו זכות אבות יקיז בג' ובה' וכי קודם תקנת עזרא לא היו מקיזין כל עיקר ואומר ר"ת דקודם תקנת עזרא לא היו קבועים בכל יום אלא כשהיו צריכין לשום דין היו יושבין בכל יום ויוסי ועזרא תיקן שיהיו קבועין בג' ובה' וכל הרוצה לדון יבא וידון והיו יכולין להקיז בכל יום קודם תקנת עזרא כיון שלא היו קבועים ור"י תירץ שלא היו קבועים מחלה אלא בעיר אחת ועזרא תיקן בכל עיר ועיר בג' ובה': **אשה** נשאת בב"ד יום. קשה לרש"א אמאי נשאת בכל יום הכא כאילמנה ותינשא בה' ותיבעל בשני לפי שנאמר בו ברכה לאדם וי"ל דמשום ברכה לא היו קובעים יום כדפרישית לעיל ובאלמנה נמי לא קבעו שתיבעל בשני משום ברכה גרידא אלא משום שקדו שיהא שמח עמה ג' ימים כדאמר לקמן (דף ה.) ובתולה דלא שייך ההוא טעמא דליכא למימר משכיח לאומנתו והולך לו לפי שיש בה שבעת ימי המשתה הלכך משום ברכה גרידא לא היו קובעים יום: **אי איכא** בתי דינין בו'. נראה לר"י דמכל מקום אין נשאת בשני דהא אין דנין בשבת ועתה נוהגין ליטא אף בשני משום דאין ב"ד קבועין ואם יש לו טענת בתולין יכול לקבול בשבת בפני שלשה כמו בשאר ימות השבוע ועוד לפירוש הקונטרס דוקא בימיהם קבעו יום הנישואין משום שעל ידי כך יתברר הדבר ויבואו עדים מתוך שמתאספים העם לב"ד ואין שייך לומר עכשיו כך:

ובשני

מוסף רש"י

כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש. תולה בדעת חכמים, דהא כדת משה וישראל קאמר (יבמות צ:) לגיות קידושין מלין כדת משה וישראל שהנהיגו חכמי ישראל, והרי הם אמרו שיפקיעו כל קידושין שנישאלו על ידי גט כזה, הלכך פקעו, שעל מנת כן קידשה (גיטין לג.). תינח דקדיש בבספא איכא למימר אפקעינהו לקידושין בגט דדבריהן ואמרו לייהו מעות למפרע מתנה, וממילא פקעי שהרי כשקדש על מנת כן קדש (שם, וכעי"ז יבמות צ: וקי:) אי: דהפקר ב"ד הפקר נכי ממון וכמילו קידשה בגזל ובמתם דמיא, דלא הוי קידושין (רשב"ם ב"ב מח:). קדיש בביאה מאי איכא למימר. מאי אפקעתא איכא למימר, הלי ביאה מאי שוויה (יבמות צ:) דקיימא לן בקידושין (ד.) מכי יקח אים אשה ובעלה, דאשה מתקדשת נמי בביאה, מאי אפקעתא איכא למימר בהא ביאה (גיטין לג.). שוויה רבנן לבעילתו בעילת זנות. למפרע על ידי גט זה, דאפקעו שם קידושין מינה, ויש בהן כח לכך, שהרי בשקדש על מנהג מוק דתם קידש (גיטין לג.) כיון דבדעתא דרבנן הלה ורבנן אמור דכי יהיב לה גט כי הלי תבטל ביאה דמיהוי בעילת זנות, ואית דאמרי תינח קדיש בכספא, דקידושי כסף דרבנן, קדיש בביאה דקידושין דמלאוריתא מינהו מאי איכא למימר, וטעות גדול הוא כיסס, דקידושי כסף דאורייתא מינהו ומגזרה שוה דקיחה קיחה משדה עפרון נמר לה ממסכת קידושין (ב.) וג"ש כפוני נאמרה וכל ר"ג מדות, ואי קידושי כסף מדרבנן מי קטלינן נפשא עלייהו, דבעל תרוסה נפקלה, ועוד מאי שיעוא דשני שוויה רבנן כו', הא קשיא ליה הכי מנו רבנן לאפקועי מידי דאורייתא ומשני ליה שוויה רבנן, הא נמי אפקעתא היא (יבמות צ: וכעי"ז בארוכה ניסין לג. ודשב"ם ב"ב נח:).

גליון הש"ס

גמ' ואפקעינהו רבנן. עי' תשובת הרשב"א סי' אלף קסב:

הגהות מהר"ב רגשבורג

א) תד"ה וסברה דאנים יבמ' וגבי פרוצות ל"ג וכו'. עי' נדה יב ע"א תד"ה נעוע וכו':

ג) יבמות ל: קי. גיטין לג. ע.. בבא בתרא מח:.
ב) [לעיל ב. לקמן ה.].
ג) [וע' תוס' ב"ב מח:].

ובשני לא יכנוס. פ"ה אפילו בשעת הסכנה דאין לעקור בשבילה תקנת חכמים אלא יום אחד וקשה לר"י דאמר לקמן מאי אונס אילימא הא דאמרן התם קרי ליה כו' הוה ליה למיפרך טפי רישא לסיפא דקתני רישא ובשני לא יכנוס אפי' בשעת הסכנה ואומר ריצב"א דמשום הכי לא פריך ליה משום דאיכא לפרושי ואם מחמת האונס פירוש שם סכנה אף ביום שלישי מותר לכנוס בשני ונראה לר"י דמילתא באנפי נפשה היא ולא אירי בסכנה ובשני לא יכנוס הוא הדין בג' אלא נקט בב' משום דבעי למיתני ואם מחמת האונס מותר: **ולדרוש להו דאונס שרי.** וא"ת והא אמרינן בפ' בן סורר ומורה (סנהדרין עד. ושם) על כל עבירות יעבור ואל יהרג חוץ מעבודת כוכבים וג"ע וש"ד ותירץ ר"ת דאין חייבין מיתה על בעילת מצרי[1] דרחמנא אפקריה לזרעיה דמצרי[2] דכתיב (יחזקאל כג) וזרמת סוסים זרמתם ומייתי ראיה דפריץ בפ' בן סורר ומורה (שם:) הא אסתר פרהסיא הוא ולא פריץ והא אסתר גילוי עריות הוא משמע דמשום עריות לא הוה מיחייבא ומתוך כך התיר ר"ת לבת ישראל שהמירה ובא עליה עובד כוכבים לקיימה לאותו עובד כוכבים כשנתגייר דלא שייך למימר אחד לבעל ואחד לבועל בביאת מצרי[3] דהוא כביאת בהמה ואין נראה לריב"ם דהא ע"י ביאת עובד כוכבים נאסרה לבעלה כדאמר הכא דאיכא פרוצות ובפ' האשה שנתארמלה (לקמן כו: ושם) גבי האשה שנחבשה בין העובדי כוכבים אמרי' דבולדן אסורה לבעלה ואמר נמי במגילה (דף עו.) כאשר אבדתי אבדתי כאשר אבדתי מבית אבא אבדתי ממך אלמא לגבי בעלה לא חשיבא בעילת מצרי[4] כביאת בהמה והוא הדין לבועל אע"ג דאין זונות לבהמה ואין ביאת בהמה פוסלת ואוסרת כדאמרי' בפ' הבא על יבמתו (יבמות נט:) ביאת מצרי[5] הוא ביאה וכי אפקריה רחמנא לזרעיה הני מילי לענין דאין לו חיים וזרעו חשוב כזרע בהמה ויש לומר דהכי פריך ולדרוש להו דאונס שרי לפי שהאשה היא קרקע עולם ולא עבדה מעשה כדמשני בפרק בן סורר ומורה אסתר קרקע עולם היתה והא דלא פריך התם גילוי עריות הוא דפשיטא ליה דאיכא לשנויי קרקע עולם היא ואין לה למסור עצמה אבל לענין חילול השם לא היה נראה לו שיועיל טעם דקרקע עולם ומשני קרקע עולם היתה ואפילו חילול השם ליכא ובפרק מצות חליצה (שם קג. ושם) דפריך גבי יעל והא קמתהניא מעבירה ומשני טובתן של רשעים רעה היא אבל לדיקים שהטיל בה זוהמא ולא משני קרקע עולם היתה משום דהתם לא פריך אמאי לא מסרה עצמה דהא לא היה רואה להמיתה דאדרבה היה צריך שתשמרהו אלא הכי פירושו והא מתהניא מעבירה למה משבחה הכתוב מנשים באהל תבורך ודרשינן בגזיר (דף כג: ושם) גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה ופריך דיעל נמי הוה עבירה שלא לשמה דהא מתהניא מעבירה ומשני דלא מתהניא ועשתה עבירה לשמה כדי להגיל את ישראל: **בתולה הנשאת ברביעי תיבע"ל.** לאו דוקא ברביעי מדפריך לקמן בשלישי נמי אמי ובעיל שאינו מתכוין אלא להנאתו אלא אגב דנקט לעיל שנשאת ברביעי תיהרג להתם מקפידים על קביעות יום כדי להעבירם על דתם נקט ליה נמי הכא ברביעי: **ולדרוש** להו דאונס שרי. אין לפרש דפריך הכי לדרוש כו' דשוב לא יהא סכנה אלא לאונס ואמאי קאמר ומסכנה ואילך הוה ליה למימר ומן האונס ואילך דא"כ מאי משני משום פרוצות דהא אפילו לא דרשינן להו לאונס שרי לא מסרי נפשייהו דדוקא לנועות אמרינן דמסרי נפשייהו ועוד וכי משום פרוצות ייחוי להרוג הנועות אלא הכי פירושו ולדרוש להו לאונס שרי וכיון דליכא סכנה אמאי לא מיחו בידם חכמים ומשני משום פרוצות לא מיחו בידם אי נמי משום כהנות: **ותו התם.** בשלישי נהגו ואמרינן בפ' בתרא דתענית (דף כו:) מאן דאמר נהגו אורייא לא מורינן והכא בשני מותר לכתחלה ופי' הקונטרס דפירש נהגו ריבא דעלמא והכא מותר ימידי ולא גרסינן לכתחלה אינו מיושב: **אי** דאתי והליף ליעבב. פ"ה חליף לאחר ד' וליעבב עד יום ד' של שבת הבא וקשה לר"י דאם כן מאי משני לא צריכא דאתי וקבע אבתי ליעבב חדש או חדשים עד שילך על כן נראה לר"י שאם יתעבב כל יום ד' אין לו לעבב עד יום ד' אחר אלא יכנוס בג' והכי פריך אי אתי וחליף בד' גופיה ליעבב עד דחליף ומשני דאתי וקבע כל יום ד': **בשלישי מיהא** לכנוס. ולא בעי למימר דאתי שר הלבא בג' דא"כ יכנוס בד': **איספרווא** דידיה בג' **אתא.** אין לתמוה משום סעודה עקרינן תקנתא דרבנן ב' ימים ומשום סכנה לא עקרינן אלא יום אחד דבעלה הגמון שביה שרגיל לבא ולבעול ואי עקרינן שני ימים אתא להשתכח אבל אונס שר לבא אינו אלא אקראי בעלמא: (לעיל) **תקנה** דרבנן מקמי גזרה[1] **לא** עקרינן. כי פריך לעיל ליעקריה לא משני תקנה דרבנן מקמי גזרה[2] כו' כדמשני הכא משום דלעיל פריך וליעקריה ויקבעו יום אחר כיון דאינו מתכוין אלא להעבירם על דת כשיקבעו יום אחר לא יחושו ולא מיעקרא תקנתא דרבנן הואיל ויהא יום אחד קבוע אבל הכא פריך וליעקריה ולא יהא שום יום קבוע שאם יקבעו יום אחי ובעיל באותו יום ולהכי משני מקמי גזרה[3] לא עקרינן תקנה דרבנן שלא יהא שום יום קבוע: (לעיל) **אי** הבי בשלישי נמי אתי ובעיל. פי' [4]אי אמרת בשלמא דמעיקרא דאמרי בתולה שנשאת בד' תיהרג ואינן מתכוונין אלא להעבירם לא יחושו אם יעשו ביום ג' אלא אי אמרת משום בעילת ההגמון כיון שמתכוין להנאתו בשלישי נמי אתי ובעיל:

בועל

מאי שקדו. היכן שניני שקדו דמקשינן לה הכא אי משום דאמר שמואל לעיל לית לן לאותביה מינה לאמוראה אחרינא: **ומן הסכנה ואילך.** לקמן מפרש לה: **ובשני לא יכנוס.** בשביל אותה סכנה ואין צריך לעקור בשבילה תקנת חכמים אלא יום אחד ויהיה טורח מיהת שני ימים בגורכי סעודה: **ואם מחמת האונס.** לקמן מפרש: **בחלה.** אם ביאה לאשורה היא מפרישין אותה ממנו ליל שבת: **נהגו.** בתמיה. סכנת נפשות היא ואת אמרת נהגו לכנוס ביום שלישי אבל מיעקר רביעי לגמרי לא עקרו: **ניעקריה.** ויתקנו להם ימים אחרים: **ולדרוש להו דאונס שרי.** דנבעלת באונס אינה נאסרת על בעלה דילפינן לקמן בפרק ד' (דף נא:) מוהיא לא נתפשה[5] ולא לימסרו נפשייהו למיתה: **איכא פרוצות.** דאי מקילינן להו עבדי ברצון ונאסרות על בעליהן: **ואיכא נמי כהנות.** שנאסרות על בעליהן אף באונס ואינהו מסרן נפשייהו למיתה דאשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה ולקמן בפרק ד' (שם) יליפינן לה: **וליעקריה.** הואיל וזמנין דאיכא סכנה: **בשליש נמי אתי ובעיל.** כיון דידע שהתחילו לנהוג בשלישי: **מספיקא לא עקר נפשיה.** כיון דלאו קביעות גמור הוא על ידי תקנת ב"ד ספיקא היא לו אם יש נישואין היום בעיר ולא עקר נפשיה לבא בעיר: **התם נהגו.** משמע רובם נהגו: **הכא מותר.** לא גרסינן לכתחילה. והכי קא מתמה הכא מותר קתני דמשמע אם ימלך אים יחידי בבית דין יתירו לו אבל נהגו לא קתני: **שר לבא בא לעיר.** ויחטפו גורכי סעודה מאשר ימצאו: **והליף.** לאחר רביעי: **לעכב.** עד יום רביעי של שבת הבא: **בשליש לכנוס.** למה נתיר לו לקדוש כל כך שלא יטרח בסעודה אלא יום אחד ומיעקרא תקנתא דשקדו: **איספרווא דידיה.** חיל מסרתיו המכינים לו גורכי סעודה. בלשון לעז היליי"ם: **דתניא.** תתן שמת אביו בשני ואין יכול להמתין עד למחר שצריך להשהות את המת עד שיכנסו לחופה: **ויינו מזוג.** במים שיהא ראוי לשתיה ושוב אינו מתקיים: **אביו של חתן או אמה של כלה.** דוקא נקט אביו של חתן שהוא הטורח בגורכי סעודה ואמה של כלה היא המכינה לה תכשיטין לפיכך אם יעבור המועד שוב אין מכין להם והתירו להם להכניס את המת לחדר שלא יקברוהו דאם כן הלה אבילות על האבל בסתימת הגולל כדלקמן (ד:) ושוב לא יוכל לכנוס עד שיעבור האבילות:

ופורש

תוספות רי"ד

תניא הרי שהיה פתו אפויה וטבחו טבוח ויינו מזוג ונתן מים ע"ג בשר ומת אביו של חתן או אמו של כלה מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה וכועל בעילה מצוה ופורש ונוהג ז' ימי משתה ואח"כ נוהג ז' ימי אבילות וכל אותן הימים הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים. וכן מי שפירסה אשתו נדה ואין מונעים תכשיטין מן הכלה כל ל'. פי' מכניסים את וכו'. שלא יקברוהו וחחול עליו האבילות בסתימות הגולל ושוב לא יוכל לכנוסה עד שיעבור ז' ימי האבל. אלא כונס תחלה ואח"כ יקברו המת וכיון דחלה עליו חתונה הויא גביה כרגל שלא אתיא אבילות וחיילא עליה. ונוהג ז' ימי המשתה תחלה ואח"כ ז' ימי האבילות וכל אותן הימים אינו מתיחד עמה שמא יבעול. ואבל אסור בתשמיש המטה ואף בז' ימי המשתה שהן אצלו כרגל דברים של צנעה נוהג ואין מונעים וכו' ואע"פ שהיא אבילה שלא תתענה על בעלה. ודוקא אביו של חתן הטורח בצרכי סעודה. ואמה של כלה המכינה לה לחכשיטין דליכא אינש דטרח להו. אבל איפכא לא:

מסורת הש"ס

[1] (כמ"ל: שמדלא), [2] (כמדבר ה), [3] (כמ"ל: גוי, דגוי, ד) כמ"ל: שמדלא, [4] (וע' תוס' שבת קכ:),

לעזי רש"י

דירגנייש. חיל-אספקה (האנשים המלווים את הצבא ודואגים לסיפוק צרכיו).

ופורש. ויקבלו את המת מיד לכיון דמלה עליו תחומה הוא לגביה כרגל ולא אתיא אבילות ותיולה ונוהג שבעת ימי המשתה כו': **וכל אותן הימים.** של ימי המשתה ושל אבילות: **הוא יצן כו'.** ואין מתיחדין זה עם זה שמא יבעול ואבל אסור בתשמיש המטה כדילפינן בגלו מגלחין (מו"ק דף טו:) ואף בשבעת ימי המשתה שהן כרגל נוהג הוא אבילות של דברי ציעגא דהיינו איסור תשמיש כדלקמן: **ואין מונעין.** בשביל האבילות אין אוסרין עליה תכשיטיה שלא תתגנה על בעלה: **כל שלשים יום.** ואע"פ שהן ימי אבילות לשאר בני אדם וכל שכן משלשים ואילך: **דליכא אינים דטרח.** אם יפסידו מה שהכינו: **שנתן מים על גבי בשר.** שוב אינו ראוי למוכרו במקולין: **בכרך.** שביחי אינשי טובא וים קופלים הרבה: **אלא דרב חסדא.** דמפליג בין נתן ללא נתן: **היכי משכחת לה.** לא בכרך ולא בכפר: **דמפקא מכרך ומפקא מכפר.** מולאה מכלל כרך ומולאה מכלל כפר. גדולה מכפר וקטנה מכרך: **תניא כרב חסדא.** דמוקי לה בנתן מים על גבי בשר: **וכן מי שפירסה אשתו נדה.** בכמיסתה לחופה: **הוא יצן כו'.** ואין נאמנין זה עם זה: **בין כך ובין כך.** בין יש אונס בין אין אונס: **לא יבעול.** בעילה ראשונה: **לא בערב שבת כו'.** בליל שבת מפני שעושה חבורה: **ולא במוצ"ש.** לקמן [ע"ב] מפרש: **מסייע ליה.** הא דקתני דאסור בתשמיש בשבעת ימי המשתה שהן לו כרגל: **של ציעגא.** שאינו ניכר לבריות שהוא אבל בכך: **לא שנו.** דאין נאמנין להתייחד: **אלא שלא בעל.** דתקיף ליה יצריה: **דבבעל עסקינן.** דקתני בועל בעילת מצוה לפני קבורת המת: **כי קאמר.** רבא לא שנו אפירסה אשתו נדה קאמר דכיון דנדה חמורה בעל מהימן עלה דלא אתי לזלזולי באיסור כרת: **הא וכן קתני.** קס"ד אכולה מילתא דאבילות מדמיגן ליה ובאבילות דבעל עסקינן:

ה"ק

בועל בעילת מצוה ופורש. קודם שיקבר המת אבל לאחר שנקבר לא כדאמרינן בסמוך דברים של ציעגא נוהג ודייק לה מדקתני כל אותן הימים הוא יצן בין האנשים כו' מיהו מריש דהכא ה"מ למידק לדוקא כשהמת בחדר הוא דשרי בעילת מצוה דמלי לדחוי דבועל בעילת מצוה היינו אפי' לאחר שחל עליו אבילות אבל קשה לרשב"א אמאי לא דייק מדקתני ופורש מכלל דנוהג דברים של ציעגא מדלא התיר אלא בעילת מצוה דוקא ואור"י דהמ"ל פורש משום דס כתוליס כדאמרינן בפ' תינוקת (נדה דף סה:) אבל מהוא יצן בין האנשים דייק שפיר דהוי משום אבילות דאי משום נדות כיון דבעל אשתו יושנה עמו כדאמר רב יוסף בסמוך ועוד דכל אותן הימים משמע דבכולהו הוי חל טעמא דהיינו משום אבילות והשתא מקילין טפי באבילות דאוריתא מבאבילות דרבנן מידי דהוה אבעילת סנדל ונטיפת הראש וכפיית המטה: **בעילת מצוה.** קרי לה בעילת מצוה משום דכתיב כי בועלין עושין ואמרי' (סנהדרין דף כג:) אין אשה כורתת ברית אלא למי שעושה אותה כלי וע"י כך מיודבת בה ובאין לידי פריה ורביה ולהכי קרי לה לבעילה ראשונה בעילת מצוה: **אבל איפכא לא.** וה"ה אם אבלים מחמת שאר קרובים תימה לאמר בפ"ג דמועד קטן (דף כג. ושם) מתה אשתו אסור לישא עד שיעברו ג' רגלים ואם אין לו בנים מותר לישא לאלתר משום פריה ורביה הייתה לו בנים קטנים מותר לישא לאלתר משום פרנסתם והכא אמר אבל איפכא לא ומשמע דבאין לו בנים עסקינן מדקאמר לליכא דטרח להו משמע דבנתחור אייבי וי"ל דלאלתר לאו דוקא אלא כלומר מותר לאחר ז' ומיהו לבעול אסור עד לאחר ל' כדמוכח בתר הכי במעשה שמתה אשתו של יוסף הכהן ולאמותה בנית הקברות לאי ופרנסי בני אחותיך ואעפ"כ לא בא עליה עד זמן מרובה מאי זמן מרובה שלשים יום מכלל דבנשה תוך ל' ותוך שבעה ודאי אסור כדמוכח הכא ומה שאמר לה בבה"ק לא היה זה בנים אלא שידוכין בעלמא ונראה לר"י דודאי אותו שיש לו בנים קטנים מותר לישא תוך ל' כדמשמע בעובדא דיוסף הכהן אבל אותו שאין לו בנים כלל אסור לישא עד לאחר שלשים כיון שאין יכול לבעול תוך שלשים וכן משמע במס' שמחות (פ"ז) דתניא בד"א בשיש לו בנים גדולים אבל אין לו בנים או שיש לו בנים קטנים מותר לישא אחרת לאחר ל' משמע דאסור אפי' לישא תוך שלשים ואע"ג דיש לו בנים קטנים מותר לישא תוך שלשים מ"מ נקט לאחר שלשים משום אין לו בנים ור"ת ר"ל דבאין לו בנים אפי' לבעול שרי תוך שלשים לאחר ז' משום פריה ורביה וההיא דשמחות איהו מתיישבת כפי' ונראה דבשיש לו בנים קטנים שרי לישא ואפי' אם היא נמי אבילה מפני שמפרנסת בניו ואע"פ שאפשר בלאחרת כדמוכח בעובדא דיוסף הכהן שהיתה אבילה מאחותה ומיהו אין כל כך ראיה דשמא שאני התם לפי שהיא תרחם על בני אחותה יותר מאחרת ואע"ג דתנן בפרק המולך (יבמות דף מא. ושם) כל הנשים יתארסו תוך מאלמנה מפני האיבול ולא מפליג מידי משמע שאסורה אפי' למי שיש לו בנים קטנים כשהיא אבילה התם משום דבלאו הכי אסורה דצריכה להמתין ג' חדשים משום הבחנה ואור"ת דאפי' מתו אביו ואמו יכול לבנות אחר ל' והא דאמרי' במועד קטן (דף כב:) על כל המתים נכנס לבית המשתה אחר ל' על אביו ועל אמו אחר י"ב חדשים ה"מ בשאר שמחות אבל לישא אשה שהיא מצוה יתירה מותר ואפי' יש לו בנים משום שנאמר (קהלת יא) בבקר זרע [את] זרעך ולערב אל תנח ידך והכיא ראיה מדתניא סתם כל ל' יום לנישואין ולא מפליג בין אביו ואמו לשאר קרובים משמע דבכולהו לאחר ל' מותר וה"ר יוסף הביא ראיה לדבריו דתנן במסכת שמחות (פ"ע) בהדיא על כל המתים אסור ליכנס לבית המשתה עד שישלימו ל' יום ועל אביו ועל אמו אסור כל שנים עשר חדש אע"כ היה של מצוה אלמא שרי בכל משתה של מצוה וא"ע אי קאי נמי אריש אפי' תוך ל' יום: **בגון מתא מחסיא.** תימה רב חסדא אמאי דוחקיה לאוקומי בנתן מים על גבי בשר נוקמה בכפר אע"פ שלא נתן מים על גבי בשר ויש לומר משום דניחא ליה לרב חסדא לאוקמה ברוב עיירות שהן בינוניות וה"ק כגון מתא מחסיא ורוב עיירות ומש"ה נקט נמי בברייתא דמייתי ונתן מים על גבי בשר משום לאייתי ברוב עיירות: **מסייע** ליה לר' יוחנן כו'. מועד ואחמ"ש אותן בכ"מ כהכיא דתניא בפ"ק דמועד קטן (דף ז: ושם) מתן שנולד בו נגע נותנין לו ז' ימי המשתה לו ולאינטלימו ולכסותו וכן כרגל נותנין לו כל ימות הרגל: **אבל** דברים של ציעגא נוהג. פי' חובה לעשות כן ולא רשות מדמייתי סייעתא מן הברייתא ול"ת רב ושמואל דאמרי בפרק בתרא דמועד קטן (דף כד.) דתשמיש המטה בשבת של ז' ימי אבילות רשות תיקשי להו ברייתא דהכא ואין סברא לחלק בין מועד לשבת ומקילין בשבת עפי אלא נראה לר"י דרב ושמואל מפלגי בין מתן למועד ושבת אבל קשה דכל אותן הימים הוא יצן בין האנשים משמע אפי' בשבת ופסקו ה"ג כר' יוחנן ופירשו אע"ג דקיימא לן כדברי המיקל באבל ה"מ בתנאי אבל באמוראי לא ואור"י דודאי נראה דהלכה כר' יוחנן מדאמר הש"ס הכא מסייע ליה לר' יוחנן:

והלעת

מסורת הש"ס

ג) [יומא עח:], כ) [עי' מיס' יומא יח: ד"ה יתודי וכו' אריכות בסוגיא דהכא],

גליון הש"ם

רש"י ד"ה כל ל' יום. ע' מג"א סי' תרי"ג ס"ק י"ב:

עין משפט נר מצוה

מ א ב מי' פי"א מהל' אבל הל' ח סמג עשין ב טוש"ע יו"ד סי' שמב וסי' שפג סעי' ב [כ"ב בלפס בתן ובמ"ק פ"ג דף רלא.]
י ג מי' וסמג שם טוש"ע שם סי' שפא סעי' ו:
יא ד מי' פ"י שם הל' ג סמג שם טוש"ע שם סי' שנט סעי' כ [עי' כ"מ]:
יב ה ו מי' פכ"ב מהל' איסורי ביאה הל"א סמג לאוין קס טוש"ע אה"ע סי' כב סעי' א וטוש"ע יו"ד סי' שפג סעי' ב:

תוספות רי"ד

אמר רפרם בר פפא א"ר חסדא לא שנו אלא שניתן מים ע"ג בשר אבל לא ניתן מים ע"ג בשר מיודבן. אמר רבא ובכרך אע"פ שניתן מים על גבי בשר מיודבן. א"ר פפא ובכפר אע"פ שלא ניתן מים ע"ג בשר לא מיודבן. ואלא דרב חסדא היכי משכחת לה כגון מתא מחסיא דמפקא מכפר ומפקא מכרך: אמר מר הוא ישן בין האנשים וכו'. מסייע ליה לר' יוחנן דאמר ר"י אע"פ שאמרו אין אבילות במועד אבל דברים שבצנעה נוהג. פי' ז' ימי חתונות בשבעת ימי הרגל הן לו. ומפני שתשמיש המטה הוי דבר של צנעה שאין בני העולם מרגישים אסור: דרש ר"י ברי' דרבא משמיה דרבא לא שנו אלא שלא בעל שיצרו תוקפו אבל בעל אשתו ישנה עמו בבית. והא הכא בבעל עסקינן וקתני הוא ישן בין האנשים וכו'. כי קאמר ר"י אפירסה נדה. והא וכן קתני ה"ק וכן מי שפירסה אשתו נדה ולא בעל הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים פי' אבל [בעל] כל נדה דעלמא מתקיים בעלה בבית וכשמת אביו של חתן או אמה של כלה צריכי שימור:

והצעת המטה. גרסה לר"י דהצעת המטה דהכא היינו פריסת סדינין שהוא דבר של חיבה אבל הצעת כריס וכסתות שאינן דברים של חיבה שרי לגדה והביא ראיה מדתנן בפ' אע"פ (נקמן נט:) הכניסה לו ג' שפחות אינה מצעת לו המטה ואינה עושה בלמר מרבע יושבת בקתדרא ומתרגין בגמרא אע"פ שאמרו ד' יושבת בקתדרא אבל מוזגת לו כוס ומצעת לו המטה ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו ופי' בקונטרס דהא דתנא ג' אינה מצעת לו המטה היינו הצעת כריס וכסתות דהוי דבר שיש טורח אבל מצעת לו המטה היינו פריסת סדין ולבדין דמילי דחיבה נינהו שתחבב עליו ואין בו טורח והיא הצעה של חיבה גרסה דדוקא אסור וכן משמע דמזכירה בהדי מזיגת כוס והרחצת פניו ידיו ורגליו כי הכא מיהו לספרים דל"ג במשנה אבל אינה מצעת המטה ול"ג לו ובגמרא גרסינן לו אין ראיה משם שיהו תרי גווני הצעה דמתני' מיירי בהצעת שאר מטות ובגמרא מיירי בהצעת מטה לבעלה לבדו:

פוקסת. פ"ה מעברת שרק על פניה ואין גרסה דאמר בפ"ב לקמן (דף יז.) לא שרק ולא פירכוס משמע דתרי מילי נינהו דפוקסת דהכא היינו פירכוס כדאמרי' בסמוך כי קתני אכיחול ואפירכוס ובשילהי המניע (שבת נה.) קתני פוקסת ומעברת שרק על פניה ולקמן בפ"ב פ"ה פירכוס קליעת שער וקשה לר"י דבשילהי המניע (שם לד: ושם) קתני גודלת ופוקסת אבל גרסה לאחד מתיקוני נשים הוא:

ומי שאני בין אבילות דידה לאבילות דידה. תימה דבלאו מילתא דרב יוסף הוי מצי למיפרך ברייתות אהדדי וי"ל דאי לאו הוה מילתא דרב יוסף הוה מפלגינן בין שעת חופה לשאר בשעת חופה דבשעת חופה ילדו חוקפו אע"ג דבעל אבל לרב יוסף לא מצי לפלוגי בהכי דהא בבעל חשיב ליה כאשתו ישנה דאפי' בשעת חופה אשתו ישנה עמו בגדה ובאבילות דידה ואפילו הכי באבילות דידיה קתני הוא ישן בין האנשים ולהכי פריך שפיר ולרשב"א גרסה דאי לאו דרב יוסף לא הוה קשה מידי דעמו ועמה דקתני בברייתא לאו עמו במטה אלא עמה בבית אבל לרב יוסף דבאבילות דידה אשתו ישנה עמו א"כ הא דקתני נוהג עמה אבילות היינו עמה במטה דומיא דהכא באבילות דידיה הוי עמו במטה והא דמשני תני באבילות דידיה הוא ישן אינו מגיה הברייתא אלא מפרש דעמו דקתני בברייתא דהכי הוא ופריך והא עמו קתני מאי לאו עמו במטה פי' דומיא דעמה ומשני לא עמו בבית כדא"ל רב כו': **עד** שיסתם הגולל. בכמה מקומות פי' רש"י דגולל הוי כיסוי ארון ודופק היינו קרשים שבצידי הארון ונקרא דופק על שם שהגולל דופק עליו וכעין זה פי' בערוך וקשה לר"ת דאמר בפרק מי שאמרו (ברכות יט: ושם) מדלגין היינו על גבי ארונות ואיך היו מדלגין והגולל והדופק מעטה באהל כדאמרינן בהעור והרוטב (חולין קיז: ושם) ועוד דבפרק בהמה המקשה (שם עב.) דריש על פני השדה לרבות גולל ודופק ולפ"ה הלא ארון היו על פני השדה ואומר ה"ר דוד מגלינגורק כי לפרש"י [דריש] לרבות גולל ודופק שפירש דלא מרבינן מעל פני השדה דמטמא אלא כשפירש אבל בעוד שהוא טמון בטל אגב קרקע ולא מטמא באהל והשתא אמי נמי שפיר היא דמדלגים היינו על גבי ארונות ועוד י"מ אע"ג דגולל מטמא באהל מ"מ יכולין לדלג ולטמאות עצמם בגולל דתניא במס' שמחות (פ"ד) כל טומאה שאין מזיר מגלח עליה אין כהן מוזהר עליה ואר"ת דמשובשת היא דהא רביעית דם אין מזיר מגלח עליה כדתנן במזיר (דף מד. ושם) וכהן מוזהר עליה ועוד הקשה דתניא בעירובין (דף טו:) כל דבר שיש בו רוח חיים אין עושין ממנו לא גולל לקבר כו' ולפ"ה וכי דרך לעשות כסוי ארון מבעלי חיים ויש לומר אע"ג דאין דרך לעשות כסוי ארון מבעלי חיים מכל מקום כמה דבריס אסוכתן אלא שכיח ומיירי בהן הש"ס לדרוש ולקבל שכר כדאמרינן בפרק המקשה (חולין ע.) בלעתו חולדה והוציאתו והכניסתו והקיאתו וילא מאליו מהו הדביק שני רחמים וילא מזה לזה מהו אף על פי שלא יצא לעולם וכ"ת מפרש דגולל היינו מצבה שהיא אבן גדולה ולשון גולל שייך על האבן כדכתיב וגללו את האבן (בראשית כט) ודופק הן שתי אבנים אחת לראשה ואחת לרגלה של מצבה ופעמים כשאין המצבה מזומנת מעמידין שם בהמה או דבר אחר לסימן והכהיא דמדלגין לא היה שם מצבה ומחמת המת לא היו מיטמאין דרוב ארונות יש בהן פותח טפח ולא מקשה לר' יהושע מאימת חל אבילות כשאין שם מצבה די"ל דכי מהדרי אפייהו דקוברין דכאמרינן במועד קטן (דף כב.) דהנהו דלא אזלי בתר שבבא מכי מהדרי אפייהו וקשה לר"י על פירוש רבינו תם דתניא בתוספתא דאהלות בפרק ד' אמר רבי יהודה שתי אבנים גדולות של

הכי קאמר וכן מי שפירסה אשתו נדה ולא בעל הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים למימרא דאבילות קילא ליה מנדה והאמר רבי יצחק בר חנינא אמר רב הונא [14]א בל מלאכות שאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו ואילו גבי אבילות תניא אע"פ שאמרו אין אדם רשאי לכוף את אשתו להיות כוחלת ולהיות פוקסת באמת אמרו מוזגת לו הכוס ומצעת לו המטה ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו לא קשיא כאן באבילות דידיה כאן באבילות דידה והא אביו של חתן או אמה של כלה קתני כי קתני אשארא ומי שאני בין אבילות דידיה לאבילות דידה והתניא [15]מי שמת חמיו או חמותו [16]אינו יכול לכוף את אשתו להיות כוחלת ולהיות פוקסת אלא כופה מטתו ונוהג עמה אבילות וכן היא שמת חמיה או חמותה אינה רשאה להיות כוחלת ולהיות פוקסת אלא כופה מטתה ונוהגת עמו אבילות תני באבילות דידיה הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים הא וכן קתני כי קתני אכיחול ואפירכום והא עמו קתני מאי לאו עמו במטה לא עמו בבית [17]וכדאמר ליה רב לחייא בריה [18]באפה נהוג אבילותא דלא באפה לא תנהוג אבילותא רב אשי אמר מי קמדמית אבילותא דהכא לאבילותא דעלמא [19]אבילותא דעלמא חמיר ולא אתי לזלזולי ביה אבילות דהכא כיון דאקילו רבנן אתי לזלזולי ביה מאי קולא אילימא דקתני בועל בעילת מצוה ופורש התם משום דלא חל עליו אבילותא אי לרבי אליעזר [20]עד שיצא מפתח הבית אי לרבי יהושע עד שיסתם הגולל אלא דקתני נוהג שבעת ימי המשתה ואח"כ נוהג שבעת ימי אבילות אמר מר [21]בין כך ובין כך לא יבעול לא בערב שבת ולא במוצ"ש בשלמא בערב שבת משום חבורה אלא במוצאי שבת אמאי לא אמר רבי זירא משום

ס"ק כו'. כלומר כי קאמר וכן אהוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים קאמר ולעולם הך בשלא בעל קאי: **קילא ליה.** לעבור עליה מנדה דאבילות לא מהימנא ליה ואנדה מהימנא ליה: **מלאכות שהאשה עושה לבעלה.** לקמן תני להו בפרק אע"פ: **חוץ ממזיגת הכוס.** להושיט לו: **והצעת המטה והרחצת פניו כו'.** שדרך קירוב ומיבה הן ובאין לידי הרגל דבר: **אין אדם רשאי לכוף את אשתו.** בימי אבלה בשמת אביה או אמה: **פוקסת.** מעברת שרק על פניה: **מוזגת לו.** ולא חיישינן להרגל דבר אלמא אבילות חמירא ליה: **כאן באבילות דידיה.** לעולם אבילות קילא ליה מנדה והני מתניתא הכי מתרלן הא דקתני לעיל הוא ישן בין האנשים כו' באבילות דידיה והך דקתני מוזגת לו כו' באבילות דידה קאי דקתני אין אדם רשאי לכוף כו' אלמא באבילות דידה קיימינן שאינה רולה לכחול ולפקום והיינו טעמא דמוזגת דאם יתגבר יגרו עליו כיון דאבילות דידה הוא אינה שומעת לו: **והא אביו של חתן כו'.** אלמא באבילות דידה נמי אחמיר תנא דלעיל: **כי קתני.** אמה של כלה אשארא אחכיסים המת לחדר אבל הוא ישן בין האנשים אבילות דחתן קאי: **ונוהגת עמו אבילות.** אלמא מדלא קתני באבילות דידיה הוא ישן בין האנשים שמע מינה חמיר ליה ולא שני לן: ה"ג **שני באבילות דידיה הוא ישן כו':** הכי גרסינן **והא עמו קתני מאי לאו עמו במטה.** אלמא אבילות דידיה נמי מהימן: **לא עמו בבית.** וטעמא לאו משום דמהימן נקט לה אלא לאשמועינן דאין אבילותו מוטל עליה אלא בפניו משום כבודו וכן הוא אין אבילותה מוטל עליו אלא לפניה ולכבודה: **כדאמר ליה רב לחייא בריה.** בשמת חמיו באפה נהוג אבילותא כו': פלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע במועד קטן: **גולל.** זהו כפוי של ארון המת: משום

יג א מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הל' יט סמג לאוין קיח טוש"ע יו"ד סי' קצה סעי' י:
יד ב ומיי' פי"ב מהל' אבלו סמג עשין ב טוש"ע שם סי' שפג סעי' ח:
טו ג [מיי' פי"ב מהל' אבל הל' ה] טוש"ע שם סי' שעד סעי' ו וסי' שפא סעי' ו:
טז ד מיי' פ"ב שם הל' ה סמג שם טוש"ע יו"ד סי' שעד סעי' ו:
יז ה מיי' פ"י מהל' איסורי ביאה הל' יד טוש"ע אה"ע סי' סד סעי' ג:

תוספות רי"ד

למימרא דאבילות קילא [ליה] מנדה דהא בנדה [אינה] צריכה שימור אם בעל ואבילות (לא) מצרכינן שימור אע"פ שבעל. והא אר"י ב"ח א"ר פפא כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו ואילו גבי אבילות תניא אע"פ שאמרו אין אדם רשאי לכוף את אשתו לא להיות כוחלת ולא להיות פוקסת באמת אמרו מוזגת לו הכוס ומצעת לו המטה ורחצת פניו ידיו ורגליו ומסיק ר"א מי קא מדמית אבילות דהכא לאבילות דעלמא. אבילות דעלמא חמירא ליה ולא אתי לזלזולי בה. אבל אבילות דהכא כיון דאקילי בה רבנן אתי לזלזולי בה ומאי קילותא דקתני נוהג ז' ימי המשתה ואח"כ נוהג ז' ימי אבילות: תניא מי שמת חמיו או חמותו אינו רשאי לכוף את אשתו להיות פוקסת אבל כופה מטתו ונוהג עמה אבילות ודוקא בפניה אבל שלא בפניה לא. כדא"ל רב לחייא בריה באפה נהוג אבילות שלא באפה לא תנהוג אבילות:

מסורת הש"ס

ג) לקמן נפ., ב) מ"ק כ: שמחות פי"ח, ג) נ"ז שם, ד) מ"ק כ. סנהדרין מז: [שבת קנב:].

גליון הש"ס

גמ' אבילותא דעלמא חמיר. ע' סוטה ז ע"ל תוס' ד"ה אמר:

מוסף רש"י

חוץ ממזיגת הכוס כו'. כל שהוא דברים של קירוב ומיבה ומביאין לידי הרגל דבר (לקמן סא.). **באפה.** לאיתמר כשהיא אנלה (חולין קכ.). עד שיסתם הגולל. גולל הוא הדף הנתון על הארון לכסות, ואותן שבדפנות קרי להו דופק (סנהדרין מו:).

משוס חשבונות. שאם יכולים למולאי שבת יעשה סעודה בלילה ויחשוב בשבת מהו לריך להוליא וכתיב ודבר דבר (ישעיה נח): **מפקחים.** מוליאין לאור: **פיקוח.** פוסקוניבר"ש בלע"ז: **ערטיאוס.** פלטי מלכים ושלטונים: **ללמדו אומנות.** מלוה הוא לכתיב (קהלת ט) ראה חיים עם אשה אשר אהבת כל ימי חיי הבלך אשר נתן לך תחת השמש כל ימי הבלך כי הוא חלקך בחיים ובעמלך אשר אתה עמל תחת השמש: אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא גדול תלמוד שמביא לידי מעשה שנאמר ויראו בני ישראל את יד ה' הגדולה אשר עשה ה' במצרים ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו (שמות יד לא) אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא גדול תלמוד שמקרב אדם לידי מעשה שנאמר ויאמר ה' אל משה עוד אמר אל בני ישראל ויסעו (שם יד טו) אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא גדול תלמוד שמאריך ימים ושנים לתלמיד שנאמר אשר נשבע ה' לאבתיכם לתת להם כימי השמים על הארץ (דברים יא כא) אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא גדול תלמוד שמגלה עונות שנאמר ויגלו את עונם (בראשית מד לב) אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא גדול תלמוד שמגלה פנים בתורה שנאמר אדם חכמת תאיר פניו (קהלת ח א) אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא גדול תלמוד שמגלה רזי תורה שנאמר ויגלם אל ארץ לא ידעום (דברים כט כז) אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא גדול תלמוד שמגלה רזי שמים וארץ שנאמר ויגלו לך חכמות סתר תורה כי כפלים לתושיה (איוב לח ד) אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא גדול תלמוד שמגלה רזי ים שנאמר ויגלו ים דרכיך (שם לח ד) אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא גדול תלמוד שמגלה רזי עפר שנאמר ויגלו יסודות תבל (שם לח ד) אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא גדול תלמוד שמגלה רזי עולם שנאמר ויגלו מוסדות שמים (שם לח ד) אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא גדול תלמוד שמגלה רזי מלכים שנאמר ויגלו מוסרות מלכים (שם לח ד) אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא גדול תלמוד שמגלה רזי מלאכים שנאמר ויגלו מוסרות מלא

איבעיא להו מהו לבעול בתולה בשבת. ומסיק תלמודא והלכתא מותר לבעול בתולה בשבת

זה גודל. פי' בקונטרס לענין בהן יד דמלורע ואין נראה דאם כן הוה ליה למימר זה בהן ועוד דאפילו לא מחלק מלי משוי על בהן שהוא קצר מכולם ונראה דלענין קמילה קאמר כדתנן (מנחות דף יא.) מוחק בגודל מלמעלה אבל בידו אחרת לא יוכל לעשות דבעינן עבודה בימין:

מהו לבעול בתחלה בשבת. אף על גב דתקנו שתהא בתולה נשאת ברביעי מכל מקום אם איירע לו שלא בעל בליל חמישי לא חייבוהו חכמים להמתין עד יום חמישי אחר או עד יום ב' להכי בעי אם מותר לבעול בשבת אם לאו אע"ג דתניא לעיל ומפרישין חתן מן הכלה לילי שבת תחלה מפני שהוא עושה חבורה ומניא נמי בחידך ברייתא בין כך ובין כך לא יבעול לא בערב שבת ולא כו' פי' בקונטרס דלא הוה ידע לה ג"כ ידע לה ובעי היכי הלכתא דאיכא למימר דפליגי בה ר' יהודה ור"ש ומיהו על כרחך נראה דלא ידע הכרייתא דמייתינן שמא יסחוט בן עוף דאי הוה ידע לה מאי קמיבעיא ליה הא בהא לא פליגי ר' יהודה ור"ש והא דלא פשיט מינה לבסוף משום דמשכח תנאי דפליגי עלה:

דם מיפקד פקיד או חבורי מיחבר.

טעמא דחבורה לא כפרס"י דפירש בפרק שמונה שרצים (שבת קו:) דמייב משום צובע גבי ח' שרצים דתנא התם נגרר הדם אע"פ שלא יצא וקשה לר"י דבאלו טריפות (חולין מו:) בשמעתא דריאה תניא ושאר שקצים ורמשים עד שיצא מהם דם והשתא התם מאי צובע איכא הא ליתא להו עור וה"נ מאי צביעה איכא בהך חבורה וכן גבי חבורה דמילה לא שייך צביעה ועוד דעל כרחך לשמואל איכא טעמא אחרינא דבפרק כלל גדול (שבת עה. ושם) קאמר דשוחט לא מחייב משום צובע אלא משום טוילת נשמה אלמא טעמא דחבורה הוי משום טוילת נשמה כדקאמר שמואל התם ורב דאמר התם משום צובע אף משום צובע קאמר וטוילת נשמה אין לפרש דטעמא משום הכאשה שמחליטו ונוטל קלת נשמתו דהכא אין צריך לחליטות האשה ומיהו איסורא דקאמר הכא איכא למימר דהוא דרבנן אבל גבי מילה משמע דאיכא איסורא דאורייתא בהוצאת דם דאמרינן בפרק ר' אליעזר (שם קנג:) הא אומנא דלא מייץ סכנתא הוא ומעברינן ליה פשיטא מדקא מחלליין שבת עליה מהו דתימא דם מיפקד פקיד קמ"ל דחבורי מיחבר ואי הוה משום החלשה ליכא חילול שבת דהוא מלאכה שאין צריכה לגופה דאין צורך להחלים התינוק ונראה לר"ת לפרש דהוצאת דם חשיבה טוילת נשמה כי הדם הוא הנפש וכשנוטל מקצתו נוטל מקצת נשמה וקשה לר"י דאמרי' בפרק כלל גדול (שם עה. ושם) גבי הצד חלזון והפוצעו וליחייב נמי משום טוילת נשמה ומשני מתעסק הוא אבל טוילת נשמה דכל כמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה כו' ולפי זה אפילו הוא חי גמור הרי יש כאן טוילת נשמה ואומר ר"ת כי דם חלזון שנוצעין בו הוא מיפקד פקיד ועל אותו אינו חייב משום טוילת נשמה ועל שאר הדם שמחובר חשיב ליה מתעסק:

לדם הוא צריך ושרי. וא"ת והא פסיק רישיה הוא לענין הפתח וא"ל שיכול להוציא הדם בלא עשיית הפתח פי' ר"ת שצריך להוציא הדם שלא יתלכלך פעם אחרת כשיבעול ולפירושו לקמן דקאמר דם חבורי מיחבר אי לדם הוא צריך ואסור אף על גב דהוא מלאכה שאינה צריכה לגופה דשריא במקום צערא גבי מורסא הכא גבי מצוה אסור ולקמן נפרש הא דפריך ממפים מורסא לפירושו ור"י מפרש לדם הוא צריך שצריך לראות אם היא בתולה:

אם תימצי לומר הלכה כרבי יהודה מקלקל הוא אצל הפתח ושרי. פי' דרבי יהודה אית ליה דמקלקל בחבורה פטור אף על גב דפטור אבל אסור מיהו הכא מותר לכתחלה משום דאיכא תרתי מקלקל בחבורה ודבר שאינו מתכוין וקשה דבגרירה אסר ר' יהודה אע"ג דאיכא תרתי דאין מתכוין ומקלקל נמי הוי כדאמרינן בשילהי פ"ק דחגיגה (דף י.) דמוקי הך דמופר גומתא ואין צריך אלא לעפרה דפטור אפי' כר' יהודה דמחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה וטעמא דפטור משום דמקלקל הוי ובפרק י"ט (ביצה כג. ושם) אסר רבי יהודה קירוי אף על גב דאין מתכוין ומקלקל ויש לומר דהכא שרי טפי משום דאיכא נמי מצוה ג"כ שלא במקום מצוה נמי איכא דאיכא תרתי שרי וגבי חריץ יש להעמיק כגון שאינו מקלקל לגמרי אלא מתקן קצת דמשוי גומות מצד אחד וגבי קירוד נמי במה שמוציא דם מיקל לנהמה קצת כמו דם הקזה[ה]: **את"ל הלכה כרבי יהודה מקלקל בחבורה הוא כו'.** משמע דאי הלכה כרבי שמעון שרי אפילו הוא מתקן כיון דאין מתכוין וקשה דבשילהי פרק קפץ אבל (כריתות יט: ושם) [ו]אמר רבי שמעון הואיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק נמי חייב ומאי שנא דאין מתכוין פוטר רבי שמעון בחבורה טפי ממתעסק וי"ל דמתעסק שמתכוין למלאכה לא מיפטר בשבת אלא משום דאין זה מלאכת מחשבת ומשום הכי חייב לרבי שמעון מתעסק בחבורה כמו מקלקל בחבורה דמחייב רבי שמעון אע"ג דאין זה מלאכת מחשבת ולהכי תלינן ליה במקלקל

יניח אצבעו באזניו והיינו דאמר ר' אלעזר מפני מה אצבעותיו של אדם דומות ליתידות מאי טעמא אילימא משום דמחלקן כל חדא וחדא למילתיה עבידא דאמר מר [ו]זו זרת זו קמיצה זו אמה זו אצבע זה גודל אלא מה טעם משופות כיתידות שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יניח אצבעותיו באזניו תנא דבי רבי ישמעאל מפני מה אוזן כולה קשה והאליה רכה שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יכוף אליה לתוכה ת"ר [ז]אל ישמיע אדם לאזניו דברים בטלים מפני שהן נכוות תחלה לאיברים איבעיא להו מהו לבעול בתחלה בשבת דם מיפקד פקיד או חבורי מיחבר ואם תימצי לומר דם מיפקד פקיד לדם הוא צריך ושרי או דלמא לפתח הוא צריך ואסיר ואם תימצי לומר לדם הוא צריך ופתח ממילא קאתי הלכה כר"ש [ח]דאמר דבר שאין מתכוין מותר [ט]או הלכה כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ואם תימצי לומר הלכה כר' יהודה מקלקל הוא אצל הפתח או מתקן הוא אצל הפתח איכא דאמרי ואם תימצי לומר דם חבורי מיחבר לדם הוא צריך ואסור או דלמא להנאת עצמו הוא צריך ושרי ואם תימצי לומר להנאת עצמו הוא צריך ודם ממילא קאתי הלכה כרבי יהודה או הלכה כר"ש ואם תימצי לומר הלכה כר' יהודה מקלקל בחבורה או מתקן בחבורה הוא ואם תימצי לומר מקלקל בחבורה הוא במקלקל הלכה כרבי יהודה

או

יניח אצבעו. שהיא שפוייה כיתד: **מ"ט.** כלומר במאי דומות כיתידות: **אי נימא דמחלקן.** שמחולקות זו מזו ואינן מחוברות יחד: **חדא חדא למילתיה.** קושיא היא. כל אחת יש בה צורך ואף בצורכי גבוה: **זו זרת.** מן הקטנה מודדין זרת של חוטן: **זו קמיצה.** מאצבע שאצל הקטנה מתחילין לקמוץ חופה שלש אצבעות על פס ידו הקמיצה והאמה והאצבע וקומץ: **זו אמה.** מהגדולה מודדין אמת בגין ואמת כלים: **זו אצבע.** למתן דמיס של חטאת דכתיב ביה באצבעו (ויקרא ד): **זה גודל.** לבהן יד דאהרן (שם ח) ודמלורע (שם יד): **משופות.** לגוייש"ד"ש בלע"ז: **אליה.** בשר שבסוף האוזן: **נכווה תחילה לאיברים.** רכות ודקות ליכווה מכולם. והכי נמי אמריינן במסכת ע"ז (דף לח.) האי עובד כוכבים דחריך ליאת שרי למיכל אפילו מריש אודניה ואע"פ שממהר ליבשל: **מהו לבעול בתחלה.** לא שמיע להו הך מתניתא דלעיל[ד]. א"נ שמיע להו ומיבעיא להו הלכה או אין הלכה: **מיפקד פקיד.** כמו פקדון לגוש ועומד ואינו נגלע בדופני הרחם להיות ילידתו על ידי חבורה אלא שהפתח נעול בפניו ופותחין לו ויוצא: **או חבורי מיחבר.** דם בתוליס היוצא על ידי חבורה הוא בא שהדופן מתפרק מחברו: **אם תימצי לומר מיפקד פקיד.** ואין בו משום חבורה כוונת המוציאו למאי לדם הוא צריך ומתכוין להוציאו: **ושרי.** דהא מיפקד פקיד: **או דלמא לפתח מתכוין.** והרי הוא כבנין ואסור: **ואם תימצי לומר לדם הוא מתכוין.** ולא לפתח ומיהו על כרחך פיתחא ממילא הוי: **הלכה כרבי יהודה.** בדבר שאין מתכוין ואסור: **או כר"ש.** ומותר. וא"ת פסיק רישיה ולא ימות הוא הא פרכינן לה לקמן (ו:) ומשנינן יש שבקיאין בהטיה ואין דם יוצא ואף אין פתח נפתח הלכך לאו פסיק רישיה ולא ימות הוא: **ואם"ל הלכה כרבי יהודה.** אכתי איכא למיבעי דקיימא לן (שבת ד' קו.) כי אמר רבי יהודה במתקן אבל במקלקל אינה מלאכה ויש לשאול על פתח זה אם תקון הוא אלא או קלקול הוא אלא שהבתולה משובה מן הבעולה: **ואם"ל מקלקל הוא** ל"ג. דאי מקלקל לדברי הכל מותר שאין לך מקלקל מייב אלא חובל ומבעיר אליבא דרבי שמעון והכא לאו חובל הוא בתא"ל דם מיפקד פקיד בעי לה ומ"ל: **ודם ממילא קא הוי.** הוא אינו מתכוין להוציאו אבל הוא יוצא וממלאת חבורה נעשית אלא בכוונה: **הלכה כרבי יהודה.** בדבר שאינו מתכוין ושמא מתקן הוא ואסור: **או הלכה כר"ש.** דבדבר שאין מתכוין מותר: **ואם תימצי לומר הלכה כרבי יהודה.** קלקול הוא ומותר או תקון הוא ואסור ואפי' אם קלקול הוא יש למצוא לד איסור אם בדבר שאין מתכוין סבירא לן כרבי יהודה ובמקלקל בחבורה סבירא לן כר"ש דמחייב דאמרינן כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר ואוקימנא כר"ש בפרק האורג (שבת קו.): **הלכה כרבי יהודה במקלקל.** ומותר דכי אמר רבי יהודה דבר שאין מתכוין אסור במתקן אבל במקלקל לא אמר: אי

ג) מנחות יא., ב) [מס' ד"ל זוטא פ"ד], ג) ביצה כג. [שבת מא: וש"נ], ד) [דף ג.], ה) [ועי' תוס' בכורות כד: ד"ה והיינו], ו) ליתא שם הא' ליתא,

גליון הש"ם

גמ' אי הלכה כר"י ראסר דשא"מ אסור. ע' פסחים כה ע"ב תד"ה לא אפסר:

לעזי רש"י

אגריישיד"ש [אגרישידי"ש]. מחודדות.

מוסף רש"י

זו זרת. אצבע קטנה ממנה מתחיל חוכמ, וג"מ למדת מקן זרת אדרכה (מנחות יא.). זו קמיצה. ממנה מתחיל הקומץ, מאותו אצבע שאצל הקטנה (שם). זו אמה. ממנה מודדין כל אמות הבנין יהכלים לפי שהיא תדוכה מכולן, ואמי אמות היו בשוקן הבירה, שמי מקלות שהן אמה ויהן מודדין אמות הבנין ואותן מקלות נמדדו באותו אצבע שהוא אריך (שם). זו אצבע. לטבל הכהן אצבעו בדם (שם). זו גודל. לבהונת דמלורע (שם). דבר שאין מתכוין מותר. והאי להנאת עצמו קא מכוין (האורה ח"ב סי' ב. הפרדס עמ' יד).

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

א א עוס"ע פ"מ סימן שכ סעיף יח:

ב ב ג מיי' פ"ה מהל' איסורי ביאה הל' יח יט סמג לאוין קיח (עוס"ע תה"ע סימן סג סעיף ח ועוס"ע י"ד סימן קנב סעיף ח):

תוספות רי"ד

האי מסוכרייתא דנזייתא אסור להדוקה ביומא טבא ואפילו ר"ש מודה בהא דאביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפסיק רישי' ולא ימות. פי' המורה סתימה נקב גיגית שמוציאים ממנו השכר וסותמים אותו בבלאי בגדים אסור להדוקה משום סחיטה. ואינו נראה כלל שמה שמשימים בנקב שמוציא ממנו מים או יין בלאי בגדים אין בו משום סחיטה שאינו מוכנין לא ללבנם ולא לקבל ממנו משקה ולאיבוד אויל א"כ אמאי ליתסר. ור' נתן בעל הערוך פי' משום ר"ח ז"ל משלית שמשימים על הגיגית לסתום פי' (ומפרקת) [ומהדקה] המטלית שם וזהו פתרון יפה. דודאי באותו המטלית קפיד אם תשרה. ג) ומה שסותם ממנו אסור משום מלבן שדומה לסותם בגדים שרויים. וזה שאנו משימין בברזא של חביות מהיר ד' נתן בפירוש מפני שהולך לאיבוד:

ג) עי' בערוך ערך שנר ה' דפירש שם דאסור משום סחיטה דמיאס ליה שיחוב היין ממון הכל ע"ש ומשמע דאסור משום מפרק וע"ע.

מוסף רש"י

מסוכרייא דנזייתא. נגד פוכין בנרזא חבית של חרס מפני שאין הנקב שוה (שבת קיא.) נרזא של חבית שכוכין מכיוצאים נעורת של פשתן ומטלניות כדי שיסתמום הנקב יפה (בכורות כה.). אסור להדוקה. בנקב משום סחיטה, ואע"ג דלא קא מכוין לסחוט, אלמא לא ס"ל כר"ש דבר שאין מתכוין (שבת קיא: וכעי"ז בכורות שם). מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות. כאומר אחמוך ראש בהמה זו בשבת ואני רוצה שתמות, דכיון דאי אפשר שלא תמות ממתכוין תשיב ליה, וכי אמרינן דבר שאין מתכוין מותר, כגון היכא דאפשר ליה בלא איסור, כגון גורר אדם מטה כפא ופסקל ונלכד שלא יתכוין לעשות חרץ, ואע"ג דאיכא למיחש דילמא עביד חרץ, כיון דלא מתכוין להכי ואפשר לגרירה בלא חרץ, כי עביד נמי חרץ הוי מלאכה גמורה לא מיתייב, אבל היכי דודאי עביד מודה (סוכה לג.) וכיון דמהדק לה לא אפשר לה בלא סחיטה (בכורות כה.). נותנין לה ארבעה לילות. לשמן, ואפילו רואה אמרינן דס כתולים הוא (נדה סד.). עד שתחזיה המכה. מכת בעילה, דכל זמן שאינה רואה דם ממתן תשמיש דס כתולים הוא (שם יא.). עד מוצאי שבת. והיא ניסת כרביעי (שם סד.).

מאי הלכה כר"ש. דמקלקל בחבורה חייב כיון דתימני לומר הלכה כר' יהודה בדבר שאין מתכוין דאסור: **בנהרדעא.** מקומו של שמואל: **וסימניך.** שלא תטעה להחליף שמעתתא דרי רב בנהרדעא ובנהרדעא לרבי רב: **אלו מקילין לעצמן.** דרי רב שלריכים לעשות כדברי רבן שמואל רבן אומרים שמואל התיר: **ורב שרי.** בתמיה אלמא דבר שאין מתכוין מותר סבירא ליה: **מסוכרייא דנזייתא.** סתימת נקב גיגית שמוציאין השכר דרך הנקב וסותמין אותו בבלאי בגדים: **אסור להדוקה.** משום סחיטה: **מודה ר"ש כו'.** אבל כאן יש שבקיאים שהטייה כדלקמן [ע"ב]: **הלכה כרבי יהודה.** בשאין מתכוין: **בלא גברי.** בלא אמורלי אליבא דרב ואליבא דשמואל אלא רב ושמואל גופייהו: **להך לישנא דאמרת דס מיפקד פקיד.** והאיסור משום פתח הוא: **מקלקל הוא אלא דפתח.** ובמקלקל מודה רבי יהודה: **מקלקל בחבורה הוא.** ורב סבר לה כרבי יהודה אף במקלקל בחבורה לקולא דקא פטר בה רבי יהודה: **שלא הגיע זמנה לראות.** במסכת נדה [ה.] אמר אימתי הגיע זמנה לראות משיגיעו ימי הנעורים: **נותנין לה ארבעה לילות.** שכל דמיס שתראה בהן מחמת תשמיש מחזקינן להו בדם בתולים: **עד שתהיה המכה.** כל זמן שאינה משמשת בלא דם לא חיתה המכה: **הגיע זמנה לראות.** ולא ראתה: **לילה הראשון.** אפילו בשעלות הרבה:

מאי

מאי לאו דאי לא בעיל מצי בעיל. דלמאי נקט עד מולאי שבת אי לאו דאתא לאשמועינן דמצי בעיל בשבת אע"ג דמשיר בתולים דליכא למימר דנקט עד מוצ"ש לאשמועי' דבעינן לרופין דהא לא בעינן שיהו רלופין כדתניא בפרק בתרא דנדה (דף סד: ושם) מעשה ונתן לה ד' לילות מתוך י"ב חדש והכי פי' נותנין לה ד' לילות עד מוצ"ש שיבעול בכל לילה וישיר מקצת בתולים עד מוצ"ש ואשמועינן דשרי להשיר בתולים בשבת ומשני לא לבר משבת ומולאי שבת נקט לאשמועינן דבעינן רלופים והוה מצי למיפרך מברייתא דפרק בתרא דנדה דמוכח דאפי' מפוזרין אלא דפריך ליה מגופה דברייתא והא עד מולאי שבת ארבעה לילות קתני ות"ת מעיקרא דמשני לבר משבת מה עלה בדעתו והא קתני בהדיא ד' לילות וי"ל דהוה ס"ד דהכי פירושו נותנין לה עד מולאי שבת בתולים דליכא למימר דנקט עד מוצ"ש לאשמועי' דבעינן לרופין דהא לא בעינן שיהו רלופין כדתניא בפרק בתרא דנדה (דף סד: ושם) מעשה ונתן לה ד' לילות מתוך י"ב חדש והכי פי' נותנין לה ד' לילות עד מוצ"ש שיבעול בכל לילה וישיר מקצת בתולים עד מוצ"ש ואשמועינן דשרי להשיר בתולים בשבת ומשני לא לבר משבת ומולאי שבת נקט לאשמועינן דבעינן רלופים והוה מצי למיפרך מברייתא דפרק בתרא דנדה דמוכח דאפי' מפוזרין אלא דפריך ליה מגופה דברייתא והא עד מולאי שבת ארבעה לילות קתני ות"ת מעיקרא דמשני לבר משבת מה עלה בדעתו והא קתני בהדיא ד' לילות וי"ל דהוה ס"ד דהכי פירושו נותנין לה עד מולאי שבת בתולים דליכא למימר דנקט עד מוצ"ש לאשמועי' דבעינן לרופין דהא לא בעינן שיהו רלופין כדתניא בפרק בתרא דנדה (דף סד: ושם) מעשה ונתן לה ד' לילות מתוך י"ב חדש והכי פי' נותנין לה ד' לילות עד מוצ"ש שיבעול בכל לילה וישיר מקצת בתולים עד מוצ"ש ואשמועינן דשרי להשיר בתולים בשבת ומשני לא לבר משבת ומולאי שבת נקט לאשמועינן דבעינן רלופים והוה מצי למיפרך מברייתא דפרק בתרא דנדה דמוכח דאפי' מפוזרין אלא דפריך ליה מגופה דברייתא והא עד מולאי שבת ארבעה לילות קתני ות"ת מעיקרא דמשני לבר משבת מה עלה בדעתו והא קתני בהדיא ד' לילות ומשני כשבעל וקמ"ל כמו שמפרש בתר הכי אע"ג דהוי פירלה דחוקה דהא אי חזיא תלינן בדם בתולין אפ"ה שרי:

מאי

בתולה נשאת פרק ראשון כתובות

או הלכה כר"ש [ו] (איתמר) בבי רב אמרי רב שרי ושמואל אסר בנהרדעא אמרי רב אסר ושמואל שרי אמר רב נחמן בר יצחק וסימניך אלו מקילין לעצמן ואלו מקילין לעצמן ורב שרי [ז] **והאמר רב שימי בר חזקיה משמיה דרב** [א] **האי מסוכרייא דנזייתא אסור להדוקה ביומא טבא בההוא אפילו ר"ש מודה דאביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש** [ב] **בפסיק רישיה ולא ימות והא אמר רב חייא בר אשי אמר רב הלכה כרבי יהודה ורב חנן בר אמי אמר שמואל הלכה כרבי שמעון ורב חייא בר אבין מתני לה בלא גברי רב אמר הלכה כר' יהודה ושמואל אמר הלכה כרבי שמעון לעולם רב כרבי יהודה סבירא ליה להך לישנא דאמר דם מיפקד פקיד מקלקל הוא אצל הפתח להך לישנא דאמר דם חבורי מיחבר מקלקל בחבורה הוא מתיב רב חסדא** [ג] **תינוקת שלא הגיע זמנה לראות ונשאת ב"ש אומרים נותנין לה ארבעה לילות וב"ה אומרים** [ד] **עד שתחיה המכה הגיע זמנה לראות ונשאת בש"א נותנין לה לילה הראשון ובית הלל אומרים עד מוצאי שבת** [ה] **ארבעה לילות**

מאי

במקלקל משום דטעם שניהם דפטורין בשאר מלאכות שבת הוי משום דבעינן מלאכת מחשבת אבל שאינו מתכוין כלל למלאכה לא משום דבעינן מלאכת מחשבת מיפטר דהא בשאר מקומות נמי מיפטר אין מתכוין כגון גבי כלאים דמוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין כו' (כלאים פ"ט מ"ה) ותנן נמי נזיר חופף ומפסקס כו' (נזיר דף מב.) הילכך בחבורה נמי שרי:

האי מסוכרייתא דנזייתא אסור להדוקה כו'. פירש נקונטרס וכן ר"מ ובערוך [ב] בחד ליטנא וכן בסדר תנאים ואמוראים דאסור משום סחיטה וקשה לר"ת דהא סחיטה משום ליבון ולא שייכא בשאר משקים דכל דבר המלכלך את בולעו כגון יין ושכר ושמן לא שייך ליבון בסחיטתו אלא דוקא במים ודאיה לדבר מדלא גזרינן בהו שמא יסחוט כמו גבי מים כדאמרינן בחלו קשרים (שבת דף קיג.) היה מהלך בשבת ופגע בחמת המים כו' היכי ליעביד לינחות במיא אתי לידי סחיטה ותניא נמי בפרק חבית (שם דף קמו: ושם) ומסתפג בחלוצות ולא יציאה בידו ומפרש בגמ' דאתי לידי סחיטה ובפ"ב דביצה (דף יח. ושם) אומר דלכ"ע אין מטביליין את הכלים ומפרש בגמרא גזירה משום סחיטה ואילו בפרק חולין (שבת דף קלט:) תנן מסננין את היין בכוברין אלמא לגבי יין לא גזרינן משום סחיטה ובריש המביא (ביצה דף ל.) נמי קאמר ליפרוס חודרא עליה ולא קאמר אתי לידי סחיטה והיינו משום דלא שייך ליבון אלא גבי מים והא דאמרינן בפרק חבית (שבת דף קכח:) אם היתה צריכה שמן חביתה מביאה לה בשעורה ופריך והא אתי לידי סחיטה ומשני אין סחיטה בשער משמע דשייך סחיטה בשמן וכן בפ' נוטל (שם דף קמג.) ספוג אם יש לו בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו משום דאתי לידי סחיטה שמן הנבלע בו הויא סחיטה אור"ת דהוא משום מפרק ואסורה כמו סחיטת זיתים וענבים והכא אומר ר"ת דליכא למימר דאסור משום מפרק כיון שהנסחט הולך לאיבוד [ו] אע"ג דהוי פסיק רישיה וכן פירש בערוך דכל פסיק רישיה דלא ניחא ליה שרי ועיקר דאייתו מפרק כל התדיר (זבחים דף לא: ושם) אליבא דר"ש מזלפין יין על גבי האישים אע"ג דפסיק רישיה הוא דודאי מכבה הוא כיון דלא ניחא ליה בהאי כיבוי שרי ועוד מייתי דאיה מלוגא הגזול (סוכה דף לג: ושם) דקאמר ר"א בר"ש מתעטיש ענבים בי"ט פי' ענבי הדס ופריך והא מתקן מנא ומוקיש לה במתכוון לאכילה סבר לה כאמוה ופריך והא מודה ר"ש בפסיק רישיה כו' ומשני לא צריכא דאית ליה הושענא אחריתי אלמא כיון דלא ניחא ליה ולא חייש בהאי תיקון שרי אע"ג דפסיק רישיה הוא וגרלה לר"י דלא קשה מידי דאיכא למימר דאסור לסחוט בשאר משקה משום ליבון כמו במים ומ"מ לא חיישינן בהו שמא יסחוט כיון שהטעם והריח נשארים בבגדים ומעט היה נהנה בסחיטתו ומצינן למימר נמי דאסור משום מפרק ואף ע"ג דהוי פסיק רישיה דלא ניחא ליה אסור לכתחילה לר"ש כמו במלאכה שאינה צריכה לגופה ורלאות הערוך אינן רלאות דהתיר ר"ש לזלף יין על גבי האישים איכא למימר דמלוה שאני וכן ההיא דאית ליה הושענא אחריתי והואיל וכן שרי לר"ש דשמא לא יצטרך לה ונמצא שלא תיקן כלי והלכך לאו פסיק רישיה הוא אבל לר"י אסור דשמא יצטרך לה ואגלאי מילתא דכלי עבד ועל פי' הערוך קשה דתנן בפרק שמונה שרלים (שבת דף קו.) המפיס מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב ואם להוציא ממנה ליתה פטור ודוקא משום צערא פטור ומותר אבל אי לאו משום צערא היה אסור אע"ג דלא ניחא ליה בפה כלל דאי ניחא ליה מן הפה כי לא מתכוון נמי חייב וכן מחט של יד ליטול בה את הקוץ דשרי משום צערא אבל אי לאו הכי אסור אע"ג דלא ניחא ליה כלל אבל קנת קשה אי פסיק רישיה דלא ניחא ליה אסור אמאי קאמר רב בפרק חבית (שם קמה.) כבשים שסחטן לגופן פטור ומותר הואיל ול"ל למיס היולאין והשתא אע"ג דל"ל היה להיות אסור ואור"י דמצינן למימר דדוקא כבשים שרי דהוי הנסחט מהם כמו אוכלא דאיפרת ואין שם משקה עליו כדאמרינן דאפי' למימיהם פטור אבל אסור ועוד י"ל דכל דבר שאדם עושה במזיד לא שייך למימר שמא יסחוט דסברא הוא כיון דלדעת כן הוא עושה ולהכי גבי מסננין את היין לא חיישינן שמא יסחוט ואתיא שפיר האי דגדה מערמת וטובלת בנגדיה (ביצה דף יח.) וכן בפ"ח דיומא (דף עז:) ההולך להקביל פני רבו עובר עד לוחרו במים ולא גזרינן שמא יסחוט לפי שלדעת כן הוא עושה [ז] ועוד איכא למימר התם דמלוה שאני ובערוך פירש לשון אחר מסוכרייא דנזייתא סתימת גיגית של שכר אסור להדוקה דשמא תבטל הסתימה אלא הגיגית ויעשה כלי בשבת ואין נראה לר"י דהיכי דמי דאם בדעתו לבטל שם בשעת הנחה מאי פסיק רישיה שייך כאן מיד הוא עושה כלי דמתכוון לעשותו ואם אין בדעתו לבטלה שם א"כ לא הוי פסיק רישיה שיעשנה כלי וי"ל בדומחק שהוא מתכוון לבטלה ואינו מתכוון לעשות כלי ושייך ביה פסיק רישיה הואיל ואינו מתכוון לגמרי לעשות כלי [ח]: **לעולם** רב כר"י פ"ל בו'. לשמואל נמי איכא לשנויי לעולם כר"ש ס"ל להך לישנא דאמר דם מיפקד פקיד לפתח הוא צריך ולהך לישנא דאמר חבורי מחבר לדם הוא צריך: [ט] **מאי** לאו דאי לא בעיל מצי בעיל. דלמאי נקט עד מולאי שבת אי לאו דאתא לאשמועינן דמצי בעיל בשבת אע"ג דמשיר בתולים דליכא למימר דנקט עד מוצ"ש לאשמועי' דבעינן לרופין דהא לא בעינן שיהו רלופין כדתניא בפרק בתרא דנדה (דף סד: ושם) מעשה ונתן לה ד' לילות מתוך י"ב חדש והכי פי' נותנין לה ד' לילות עד מוצ"ש שיבעול בכל לילה וישיר מקצת בתולים עד מוצ"ש ואשמועינן דשרי להשיר בתולים בשבת ומשני לא לבר משבת ומולאי שבת נקט לאשמועינן דבעינן רלופים והוה מצי למיפרך מברייתא דפרק בתרא דנדה דמוכח דאפי' מפוזרין אלא דפריך ליה מגופה דברייתא והא עד מולאי שבת ארבעה לילות קתני ות"ת מעיקרא דמשני לבר משבת מה עלה בדעתו והא קתני בהדיא ד' לילות ומשני כשבעל וקמ"ל כמו שמפרש בתר הכי אע"ג דהוי פירלה דחוקה דהא אי חזיא תלינן בדם בתולין אפ"ה שרי:

מאי

מאי קמ"ל. כמאי דנקט עד מוצאי שבת לענין רצופים ליכא למימר כדפרישית: **מאי** לאו דטריד דבעי למיבעל. הכא ליכא לשנויי לבר משבת כדלעיל דא"כ אינו פטור עד מוצאי שבת וקא משוי ליה לתנא טועה דפטר ליה עד מוצאי שבת אבל לעיל אפילו כי אמרינן לבר משבת ולא מצי למיבעל בשבת מכל מקום דוקא נקט עד מוצאי שבת משום דעד למוצאי שבת תולין בדם בתולים היכא דעבר ונעל: **והא** אמר ר' **אבא אבל** חייב בכל המצות כו'. ואכתי סבר דטרידא דליכא מצוה כלל מחייב אבל טרידא דלא מצי בעיל משיב טרידא דמצוה כיון שטרוד במה שאינו יכול לעשות מצוה:

חוץ מן **התפילין שנאמר** בהן **פאר.** ואמרינן בפרק בתרא דמועד קטן (דף טו.) מדאמר ליה רחמנא ליחזקאל פארך חבוש עליך מכלל דלעלמא אסור ובקונטרס דפי' שנאמר בהן פאר ואבל מעולל בעפר קרנו ומאשו הייט ליתן טעם דלא ילף שאר מצות מתפילין ות"ת ומאי שנא לגבי תפילין אמרינן דדוקא ליחזקאל נאמר ולא בשאר אבלים וגבי תלמוד תורה ילפינן שאר אבלים מיחזקאל דאמרינן (שם) אבל אסור בתלמוד תורה מדאמר ליה רחמנא ליחזקאל האנק דוס ויש לומר דלאסור גמרינן דמדאסר רחמנא ליחזקאל לכ"ע נמי אסור אבל להתיר לא גמרינן דליה לחודיה למשרי אמא: **והני תנאי כי הני תנאי.** אע"ג דפליגי תנאי בהלייא בהכי מכל מקום דמיק אביי לעיל דחשיב טרידא דמצוה הא דלא מצי בעיל דייחא ליה לאקומי מתני' כשמואל דאסר לבעול ומוקי נמי פלוגתא דברייתא אי משיב טרידא הא דלא מצי בעיל כדי לאוקמי כשמואל כל מה שיכול: **לא בהללו** בבליים שאין בקיאין בהטייה. פירוש אינו פסיק ריישיה דכל העולם אינן כמו בבליים אלא בקיאין הן הילכך שרי להו למיבעל ובלבד שלא יתכונו לבעול בעילה גמורה ופריך אם כן טורד למה פירוש בשבת אמאי פטר ליה לעיל מק"ש כיון דבקיאין הן בשלמא בחול איכא טרידא לפי שמתכוין לבעול בעילה גמורה ואף לבקיאין יש טרידא לבעול בעילה גמורה בפרק שני דברכות (דף טו. ושם) דר"ג היה פטור ומחמיר על עצמו אע"ג דבקי היה שלא היה בבלי אבל בשבת שאינו מתכוין לבעול בעילה גמורה טורד למה ומשני לשאינו בקי פי' לפי שאינו בקי בשעת ק"ש דאפי' הבקיאין בשעת מעשה קודם מעשה ירגיש שלא יהיו בקיאין הילכך טורדים כולם: **רוב** בקיאין הן. וכל חד וחד מספקינן ליה ברוב וכולם מותרים משמע הכא דרובן בקיאין בהטייה וא"ת דאמרינן בפ"ב דחגיגה (דף יד: ושם) בתולה שעברה מהו להחזיר כגון שנדקוה על פי חבית ולא היה ריחה נודף מי חייבין לדשמואל דאמר יכולני לבעול כמה בעילות בלא דם או דלמא כאמבטי עיברה ומסיק דשמואל לא שכיח ובפרק בתרא דנדה (דף מד: ושם) נמי קאמר שאני שמואל דבר גוברייה הוא והא אמרינן הכא דרוב בקיאין הן וי"ל דשמואל היה יכול לבעול בעילה גמורה שאשה מתעברת בו בלא דם אבל בהטייה אין אשה מתעברת ולהכי בההיא דחגיגה ליכא למיחש בהטייה אלא לדשמואל: **אלא** מעתה שושבינין למה **מפה** למה. פי' בקונטרס כיון שהן בקיאין לבעול בלא דם שמא יטה והיא לא תסיק אדעתה שהטה ומשני דשושבינין ומפה הם שאם לא יטה ויבעול בעילה גמורה ויאבד המפה ואם יטה ויאמר עדיין בתולה אני ועיקר התירוץ חסר מן הספר וגרסא לר"י דאינו מתרץ ממה שהקשה לו דהוי ליה לשנויי דמסקא אדעתה לומר עדיין בתולה אני ועיקר התירוץ חסר מן הספר וגרסא לר"י כפירוש ר"ת דדוקא משבת קא פריך דמפה ושושבינין למה דצריך לבעול בהטייה דמעשה בכל יום שעושין שושבינין אפילו בשבת ומשני שמא יאמרו שלא יטה ויבעול בעילה גמורה ויאבד דם בתולים והויא דומיא דטורד למה דפריך נמי משבת: **אם** לעשות לה פה חייב. דפתח זה עשויה להכנים ולהוציא להכנים חוט ולהוציא ליחה: **ואם** להוציא ממנה ליחה פטור. בפרק שמונה שרצים (שבת דף קז: ושם) מוקמינן לה כרבי שמעון ומקשה דעתיה דרבי אמי דמותיב דדם מיפקד פקיד ולדם הוא צריך ולא לפתח ואפ"ה אסר שמואל כרבי שמעון דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ולהכי פריך ממפים מורסא דבי היכי דלהוציא ממנה ליחה פטור וקיימא לן דפטור ומותר כיון דאינו צריך לפתח אף על גב דשאר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור אבל אסור במורסא שרי משום צער הבא נמי משום מצוה הוי לן למשרי ועוד אפילו שרינן משום צערא טפי משום מצוה כדפירש ר"ת לעיל פריך שפיר דהכא ודאי דהוי פסיק ריישיה לענין פתח אי לאו משום צערא היה אסור אבל

מאי לאו דאי לא בעל מצי בעיל אפילו בשבת אמר רבא לא לבר משבת אמר ליה אביי והא עד מוצאי שבת ארבעה לילות קתני אלא אמר רבא כשבעל אי כשבעל מאי קמ"ל קמ"ל דשרי למיבעל בשבת כדשמואל דאמר שמואל [6]פירצה דחוקה מותר ליכנס בה בשבת ואע"פ שמשיר צרורות מתיב רב יוסף [7]א"חתן פטור מקרית שמע לילה הראשון עד מוצאי שבת אם לא עשה מעשה מאי לאו דטריד דבעי למיבעל אמר ליה אביי לא דטריד דלא בעיל אמר ליה רבא ומשום טירדא פטור אלא מעתה טבעה ספינתו בים הכי נמי דפטור וכי תימא ה"נ והאמר רבי אבא בר זבדא אמר רב [8]אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה חוץ מן [9]התפילין שנא' בהן [10]פאר אלא אמר רבא תנאי היא דתנא חדא אם לא עשה מעשה בראשון פטור אף בשני בשני פטור אף בשלישי ותניא אידך ראשון ושני פטור שלישי חייב ואביי התם נמי בטירדא פליגי והני תנאי כי הני תנאי דתניא הכונס את הבתולה לא יבעול בתחלה בשבת וחכמים מתירין [11]מאן חכמים אמר רבה רבי שמעון היא [12]דאמר דבר שאין מתכוין מותר אמר ליה אביי והא מודה ר' שמעון בפסיק רישה ולא ימות אמר ליה לא כהללו בבליים שאין בקיאין בהטייה אלא יש בקיאין בהטייה א"ב טורד למה לשאינו בקי יאמרו בקי מותר שאינו בקי אסור רוב בקיאין הן אמר ליה רבא בר רב חנן לאביי אלא מעתה שושבינין למה מפה למה א"ל התם שמא יראה ויאבד מתיב רבי אמי [13]המפים מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב ואם להוציא ממנה ליחה פטור

מאי לאו. הכך מרבעה לילות עד מוצאי שבת דקתני להכי תני להו דאי לא בעל בעילה גמורה מצי למיבעל וכל דם שהוא מוציא תמיד [6]בהערוותיו הוו דם בתולים ושמעינן מינה נמי דמותר לבעול בחצורה בשבת: **והא מרבעה לילות עד מוצאי שבת קתני.** ולא משכחת ליה לבר משבת דהא ברביעי ניסת ויש כאן לילי חמישי ושני ושבת ומוצאי שבת: **אי כשבעל.** ולא אתא לאורויי לן אלא היתר דם בתולים אבל דנקט עד מוצאי שבת מאי קמ"ל ליתני נותנין לה מרבעה לילות על כרחך משום בעילת שבת נקט לה: **שמשיר צרורות.** והאי נמי דלמא מחבל פורתא ומספיקא לא אסרינן ליה: **מאי לאו.** האי דפטר ליה מק"ש בלילי שבת משום דטריד במצוה דבעי למיבעל והעוסק במצוה פטור מן המצוה: **דטריד דלא בעל.** מצטער שלא בעל: **משום דטריד פטור.** בתמיה ומשום צער פטור מאחר שאינו מחסר לעסוק במצוה: **שנאמר בהן פאר.** פארך חבוש עליך (יחזקאל כד) ואבל מעולל בעפר קרנו ורחשו ואין זה פאר לתפילין: [14]**אלא אמר רבא.** ודאי לא מצית לתרוצי הא דתתן פטור מק"ש משום דלא מצי בעיל דא"כ לא הוה פטור דהא לא טריד בדבר מצוה: **פנאי היא.** בעילת חבורה בשבת ומאן דאסר לבעול בשבת כתנאי אמרה לשמעתיה דאיכא תנא אחרינא דאסר למיבעל דתנא חדא כו']: **פטור.** מקרית שמע: **שלישי חייב.** דשבת הוא ואסור לבעול: **ואביי.** אמר לך הכי תנאי נמי בטירדא פליגי והאי דפטר ליה מק"ש לאו משום דשרי למיבעל אלא קסבר המצטער צער של מצוה פטור מקריאת שמע ולא דמי לאבל דטריד טירדא דרשות שאין צערו מצוה אע"פ שאפילותו מצוה ומאן דמחייב סבר טירדא לא פטר [15](ורבא אמר דבמותר לבעול פליגי והני תנאי כהני תנאי]: **בהטייה.** שמטין לצדדין ואין מוציאים דם: **אם כן.** דבקיאים: **טורד למה.** מהו טורדו להפטר מק"ש: **בקי מותר.** לבעול בשבת אמאי פטר ליה לעיל מק"ש כיון דבקיאין הן בשלמא בחול איכא טירדא לפי שמתכוין לבעול בעילה גמורה ואף לבקיאין יש טירדא לבעול בעילה גמורה בפרק שני דברכות (דף טו. ושם) דר"ג היה פטור ומחמיר על עצמו אע"ג דבקי היה שלא היה בבלי אבל בשבת שאינו מתכוין לבעול בעילה גמורה טורד למה ומשני לשאינו בקי פי' לפי שאינו בקי בשעת ק"ש דאפי' הבקיאין בשעת מעשה קודם מעשה ירגיש שלא יהיו בקיאין הילכך טורדים כולם: **רוב בקיאין הן.** וכל חד וחד מספקינן ליה ברוב וכולם מותרים משמע הכא דרובן בקיאין בהטייה וא"ת דאמרינן בפ"ב דחגיגה (דף יד: ושם) בתולה שעברה מהו להחזיר כגון שנדקוה על פי חבית ולא היה ריחה נודף מי חייבין לדשמואל דאמר יכולני לבעול כמה בעילות בלא דם או דלמא כאמבטי עיברה ומסיק דשמואל לא שכיח ובפרק בתרא דנדה (דף מד: ושם) נמי קאמר שאני שמואל דבר גוברייה הוא והא אמרינן הכא דרוב בקיאין הן וי"ל דשמואל היה יכול לבעול בעילה גמורה שאשה מתעברת בו בלא דם אבל בהטייה אין אשה מתעברת ולהכי בההיא דחגיגה ליכא למיחש בהטייה אלא לדשמואל: **אלא** מעתה שושבינין למה **מפה** למה. פי' בקונטרס כיון שהן בקיאין לבעול בלא דם שמא יטה והיא לא תסיק אדעתה שהטה ומשני דשושבינין ומפה הם שאם לא יטה ויבעול בעילה גמורה ויאבד המפה ואם יטה ויאמר עדיין בתולה אני יכולה לומר עדיין בתולה אני וקשה לר"י דאינו מתרץ ממה שהקשה לו דהוי ליה לשנויי דמסקא אדעתה לומר עדיין בתולה אני ועיקר התירוץ חסר מן הספר וגרסא לר"י כפירוש ר"ת דדוקא משבת קא פריך דמפה ושושבינין למה דצריך לבעול בהטייה דמעשה בכל יום שעושין שושבינין אפילו בשבת ומשני שמא יאמרו שלא יטה ויבעול בעילה גמורה ויאבד דם בתולים והויא דומיא דטורד למה דפריך נמי משבת: **אם** לעשות לה פה חייב. דפתח זה עשויה להכנים ולהוציא להכנים חוט ולהוציא ליחה: **ואם** להוציא ממנה ליחה פטור. בפרק שמונה שרצים (שבת דף קז: ושם) מוקמינן לה כרבי שמעון ומקשה דעתיה דרבי אמי דמותיב דדם מיפקד פקיד ולדם הוא צריך ולא לפתח ואפ"ה אסר שמואל כרבי שמעון דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ולהכי פריך ממפים מורסא דבי היכי דלהוציא ממנה ליחה פטור וקיימא לן דפטור ומותר כיון דאינו צריך לפתח אף על גב דשאר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור אבל אסור במורסא שרי משום צער הבא נמי משום מצוה הוי לן למשרי ועוד אפילו שרינן משום צערא טפי משום מצוה כדפירש ר"ת לעיל פריך שפיר דהכא ודאי דהוי פסיק ריישיה לענין פתח אי לאו משום צערא היה אסור אבל

גני

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"ד מהל' ק"ש הל' ח סמג עשין יח טוש"ע א"ח סי' ע סעי' ג:

כד ב מיי' פ"ד מהל' תפילין הל' יג וס"ל מהל' אבילות הל' ט סמג עשין דרכנן ב טוש"ע א"ח סימן לח סעי' ה וטוש"ע יו"ד סי' שפח סעי' ח:

בה ג מיי' פ"י מהל' שבת הל' ח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכח סעי' כח:

מוסף רש"י

חתן פטור מקרית שמע. קריאת שמע שאמרו חכמים, זהו ק"ש שעל מטתו, אבל ק"ש של שחרית וערבית חייב (הפרדס עמ' יד האורה ח"ב סי' ב. מחזיר סי' חטו וצ"ב). **אם לא** עשה מעשה. פירוש משום לטריד במחשבת בעילת מצוה אבל אם בעל חייב (שם ושם). **אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה.** אע"פ שטרוד בעברו (ברכות יא.). **שנאמר בהן פאר.** וכיון דבעו פאר ואבל מתגולל בעברו בעפר אין זה פאר (שם) אי: ואבל לאו בר פאר הוא וכשמתפאר מרלה בעצמו שאינו אבל (סוכה כה.). **המפים.** מנקב, **מורסא.** קויטור"ל (שבת קז.). **אם לעשות לה פה.** בתוספתא (עדיות פ"א) מני הכי אם לקולפה ולעשות לה פה, כדרך שהרופאים של עכשיו עושין, דמתקן לה פתח, חייב. משום טוהר פתח אי משום מתקן כלי, מה לי למתקן מכה מה לי למתקן כלי (שבת קז.). **ואם להוציא ממנה ליחה.** של עכשיו ואינו חושש אם תחזור ותסתתם מיד (שם) מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, שהפתח היא המלאכה הה אין צריך לחיות כאן פתח מעכשיו (שם קז:).

מסורת הש"ס

א) מה קד:. ב) ברכות טז., ג) קוהב כה. ברכות יא. טז: מו"ק טו. ע"ז [שמחות פ"ו], ד) [עירובין פג. וש"נ], ה) [לעיל ה: וש"נ], ו) שבת קו. ושם: עדיות פ"ב מ"ה, ז) ל"ל בהערלומיא. יעב"ץ, ח) נ"י כ"י.

תורה אור השלם

1. הֲאֲנַק דֹּם מֵתִים אֵבֶל לֹא תַעֲשֶׂה פְּאֵרְךָ חָבוֹשׁ עָלֶיךָ וּנְעָלֶיךָ תָּשִׂים בְּרַגְלֶיךָ וְלֹא תַעְטֶה עַל שָׂפָם וְלֶחֶם אֲנָשִׁים לֹא תֹאכֵל: יחזקאל כד יז

גליון הש"ס

רש"י ד"ה חייב וכו' **ראשבחן** בנין בבע"ח. שבת לה ע"ח:

לעזי רש"י

קלו"ג. נפיחות.

פטור. וקיימא לן פטור ומותר לכתחלה ביאיאות שבת (שבת דף ג.) קשיא למאן דאסר דהאי נמי להוציא דם הוא: **הפס.** גבי ליחה: **פקיד.** כנוס ביחד: **ועקיר.** כולו מן הבשר ועומד לצאת: **הכא.** דם בתולים: **פקיד הוא ולא עקיר.** לגמרי אלא נבלע קצת בבתליס אע"פ שאינו מחובר כשאר דם האברים אלא כנוס מיהו דומה למחובר הוא שאינו מוכן לצאת כליחה: **אתפסוה מטלטלי.** תנו לה מטלטלין תחת ידה במשכון לשיעבוד כתובתה עד שיכתבו שטר כתובתה בשעבוד קרקעות: **מאי דעתיך.** למאי ביו"ט יותר מבשאר: **לצורך.** אוכל נפש כגון שחיטה: **מוגמר.** בשמים על האש לגמר את הבגדים ואת הבגדים: **עליך אמר קרא לכל נפש דבר השוה לכל נפש.** מותר. ובעילה שוה לכל אבל מוגמר אינו אלא למפונקים: **ומי איכא הוראה לאיסור.** ומי קרי איסור הוראה. משום דכל אדם רשאי להחמיר והאוסר אין זה שמיכת דברים שאפי' מן הספק שאין ההלכה ברורה לו הוא בא ואוסר אבל המחיר סומך על שמועתו או על סברת חכמתו והיא הוראה: **הורוה ב"ה.** משנה היא במסכת נזיר בהילני המלכה שיצא בנה למלחמה ונדרה שבע שנים בנזיר [1] בחולה לארץ ועלתה לארץ הורוה ב"ה שתהא נזירה עוד ז' שנים אחרות: **חוט השדרה שנפסק ברובו.** טריפה: **טעונה ברכה.** ברכת המזון: **כונו אלמון הוה.** דאמר מר אבבא זה בונו וכבר היו לו ל' בנים ושלשים בנות בבבא בתרא (דף נא.): **האמרה שבעה.** דמדאינה טעונה דקאמר רב הונא אוקימנא דאינה טעונה שבעה מכלל דטעונה דקאמר רבי אבא שבעה: מברכין

הכי אמר ר' אבהו שאל ר' ישמעאל בן יעקב דמן צור את רבי יוחנן בציידין ואנא שמעי מהו לבעול בתחלה בשבת ואמר ליה אסור והלכתא [2]מותר לבעול בתחלה בשבת: אמר רבי חלבו אמר רב הונא א"ר אבא בר זבדא אמר רב אחת בתולה ואחת אלמנה טעונה ברכה ומי אמר רב הונא הכי והאמר רב הונא אלמנה אינה טעונה ברכה לא קשיא כאן בבחור שנשא אלמנה כאן באלמון שנשא אלמנה ואלמון שנשא אלמנה לא והאמר רב נחמן אמר לי הונא בר נתן תנא מנין [3]לברכת חתנים בעשרה שנאמר [2]ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה וישבו ובועז אלמון שנשא אלמנה הוה מאי אינה טעונה ברכה דאמר רב הונא אינה טעונה ברכה כל ז' [1]אבל יום אחד טעונה ברכה אלא הא דתניא [1]שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה ג' ימים במאי אי בבחור האמרת שבעה אי באלמון האמרת יום אחד איבעית אימא [2]באלמון יום אחד לברכה [3]ושלשה לשמחה ואיבעית אימא [5]בבחור שבעה לברכה ושלשה לשמחה מיתיבי

גבי בעילה אית לן למשרי אע"ג דליכא לערבא כיון דלא הוי פסיק ריאיה לענין פתח כיון דאפשר להוצאת דם בלא עשיית פתח כדמוכח לעיל (דף ה:) ומשני הכא פקיד ולא עקיר דקסבר דם חבורי מיחבר והוא הדין דהוי מצי לשנויי דלפתח הוא צריך אלא לפי מאי דקיס ליה דלדם הוא צריך מתני ליה ותימה דהא שמואל במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כר' יהודה כדאמרי' בפ' [6]הנחנקין (ד' פה. ושם) ובפ' כל התדיר (זבחים ד' לב.) ועוד דמדבר שאין מתכוין דשרי ר"ש ה"ל לאקשויי ולא ממלאכה שאינה צריכה לגופה כיון דרוב בקיאין ולא הוי פסיק ריאיה:

מתוך שהותרה לצורך. פירוש לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך אוכל נפש ובלבד שיהא לצורך הנאת היום או לצורך קיום מצוה ביו"ט כהאי דהוצאת קטן למולו וספר תורה לקרות בו ולוגב לצאת בו (ביצה דף יב.) אבל שלא לצורך היום כלל לא כמו הוצאת אבנים דמיחייב והאופה מיו"ט לחול לרב חסדא דאמר לוקה (שם דף כא.) משום דלית ליה הואיל ושחיטת עולת נדבה דשרי לב"ה (שם דף כ:) היינו משום שלא יהא שלחנך מלא ושלחן רבך חסר ומוצא ממך בתוך ביתו דאמרינן בפ"ק דפסחים (דף ו. ושם) דכופה עליו כלי ולא שרינן לאורפו משום מתוך היינו משום דאסור לאורפו מדרבנן משום מוקצה דאסור לטלטלו אבל אין לומר דאיירי כשביטלו דמכל מקום מדרבנן מצוה לשורפו והוי צורך היום דבמצוה דרבנן נמי שרינן היכא דאיכא למימר מתוך והא דפליגי ב"ש וב"ה (ביצה דף יב:) במנשל גיד הנשה ביו"ט ואכלו דלב"ש דלית להו מתוך לוקה ולב"ה דאית להו מתוך אינו לוקה צריך לומר אע"ג דלא משיב אוכל נפש משום איסור דרביב עליה מכל מקום צורך היום הוא כיון דאכיל ליה וגרמא לר"י דהוצאת תיוק לטייל הוי צורך היום ומיהו הוצאה לצורך נכרי גרמא דאסור ומה שנהגו עתה להוציא לצורך נכרי היה גרמא לרשב"א משום דרשות הרבים דיבן לא הוי אלא כרמלית דאין רחבין ט"ז אמה וגבי יו"ט לא גזור רבנן כי היכי דלא תקון רבנן עירובי חצירות ביו"ט כדמשמע ברש פרק שני דביצה (דף עז:) דאמר יו"ט שחל להיות ערב שבת כו' רבי אומר מערבין עירובי חצירות אבל לא עירובי תחומין לפי שאתה אוסרו בדבר האסור לו ולי אתה אוסרו בדבר המותר לו אלמא לא תקון עירובי חצירות ביו"ט והוא הדין דלא גזרו בכרמלית והא דקיימא לן בפרק אמרו לו (כריתות דף יד. ושם) ובפרק קמא דביצה (דף יב. ושם) דיש עירוב והוצאה ליו"ט גרמא דאיירי בעירובי תחומין ושוב חזר בו דמתני' אינה מעוברת אין ללמוד ממנה לכרמלית דאמיר טפי כמו שפירשתי במסכת שבת (דף קח.) ועוד גרמא דהא דקיימא לן דיש עירוב והוצאה ליו"ט בעירובי חצירות מיירי מדבעי למימר בפרק אמרו לו (כריתות דף יד. ושם) דאין עירוב והוצאה ליום"כ מדתנן התם אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב וכן בביצה (דף יב. ושם) בעי למידק דאין עירוב והוצאה ליו"ט מדשרו בית הלל להוציא קטן ולולב והיינו עירובי חצרות דהשתא מוכח לה שפיר מדשרו הוצאה דלא גזרו רבנן בעירובי חצירות אלא משום הוצאה אבל עירובי תחומין אין עניינה להוצאה והא דקאמר ולי אתה אוסרו בדבר המותר לו היינו משום דמותר להוציא לצורך: **אלא** מעתה יהא מותר לעשות מוגמר ביו"ט. ואם תאמר לדידיה נמי מקשי וכי לא סבר דאמרינן מתוך הא טעמא דב"ה הכי הוא ויש לומר שהיה סובר דטעמא דבית הלל משום דאין עירוב והוצאה בדקא ס"ד מעיקרא בביצה אע"ג דהתם פריך עלה דלמא לרב פפי לא שמיע לה ועוי"ל שהיה סובר הותרה שלא לצורך ובלבד שיהא דבר הרגיל ולהכי פריך דזה אינו רגיל טפי ממוגמר: **אמר** ליה אנא דבר הצריך לכל נפש קאמינא וצבי צריך לכל נפש. וכן ביאה וקשה לר"י דאמר בסוף פ"ב דביצה (דף כב.) מהו לבנות הגר מפני דבר אחר ומסיק דאסור הא הכא שרי משום דצריך לכל נפש וי"ל דהכא דוקא בבעילה דאשונה דמצוה היא דהוי צורך מצות היום אבל שאר בעילות אין כל כך צורך היום ועי"ל דכיבוי הגר מפני דבר אחר הוי כמו מכשירין דאפילו באוכל נפש אסור וכן מוכח התם דפריך עלה מהא דתניא דמכבין את הנקעת כדי שלא יתעשן הבית ומשני ההיא רבי יהודה היא דשרי מכשירי אוכל נפש כי קאמינא לרבנן: **והלכתא** מותר לבעול בתחלה בשבת. ולא חיישינן שמא ישמוט בן עוף ואהא סמכינן למיעבד סעודה בשבת:

במקהלות

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' לקמן נו: ד"ה אין], ב) [עיריכין סה: וס"ז], ג) [פסחים ה: ביצה יב:], ד) מיר יט:, ה) מולין מה:, ו) [לעיל ה.], ז) ומנחה בח"ל ועלמה לאדם כל"ל. רש"ל, ח) [ס"ל כפ' כירה שבת מב.].

תורה אור השלם

1. וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם: שמות יב טז

2. ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה וישבו: רות ד ב

מוסף רש"י

פטור. ומותר דאין כאן מיקון, וכרבנן נמי לא גזרו בה שבות משום בעבא (שם קז.). הורה רבי כר' יעקב. שבא מעשה לידו והורה להחמיר ולא סמך על דבריו (חולין יד:).

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פ"י מהל' מיאות הל' ט סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סו סעי' כ:

כז ב מיי' פ"ב מהל' מיאות הל' כח:

כח ג מיי' פ"ט מהל' שחיטה הל' ו סמג עשין סג טוש"ע יו"ד סי' לב סעי' ו:

כט ד מיי' פ"ל מהל' שבת הל' יד סמג לאוין סה ועשין מח טוש"ע אה"ע סימן סג סעיף ו וטוש"ע א"ח סי' רפ סעי' ב:

ל ה מיי' פ"ב מהל' ברכות הל' ט ומיי' פ"י מהל' מיאות הל' ה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סג סעי' ד:

לא ו ז מיי' פ"ב מהל' ברכות הל' ט סמג עשין מח טוש"ע שם סעי' ו:

לב ח מיי' פ"י מהל' מיאות הל' י"ב סמג שם טוש"ע שם סעי' ג [ועי' מ"מ]:

לג ט מיי' פ"ב מהל' ברכות ה"ט סמג שם טוש"ע שם סעי' ו:

תוספות רי"ד

א"ל והא לא כתיבא כתובה ואסרו חכמים לשהות אדם את אשתו שעה אחת בלא כתובה א"ל אתפסוה מטלטלי שיעור כתובתה. פי' שיהיה משכון בידה עד שיכתבו לה שטר כתובתה: א"ר חלבו א"ר אדא בר זבדא אמר רב א' בתולה וא' אלמנה טעונה ברכה [כל] שבעה. פי' טעונה ברכות כל ז' ימים ולקמן מוקי לה בדאיכא פנים חדשות: ומי אמר רב הכי והא"ר הונא אלמנה אינה טעונה ברכה כל ז' אלא יום א'. ל"ק כאן בבחור שנשא אלמנה כאן באלמון שנשא אלמנה. מיתיבי מברכים לבתולה ז' ולאלמנה יום א' מאי לאו לאלמנה שנשאת לבחור. לא לאלמון. אבל לבחור מאי ז'. א"ה ליתני מברכין לבתולה ז' ולאלמנה שנשאת לבחור ז' ולאלמנה שנשאת לאלמון יום א'. מילתא פסיקא קתני ליכא בתולה דבצירא מז' פי' ואפילו נשאת לאלמון. וליכא אלמנה דבצירא מיום א': אלא הא דתניא שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה ג' ימים במאי אי בבחור האמרת ז' אם באלמון הא אמרת יום א'. איבעית אימא בבחור ז' לברכה וג' לשמחה איבע"א באלמון יום א' לברכה וג' לשמחה:

במקהלות ברכו אלהים. אע"ג דמקהלות תרי קהלות משמע אין סברא לחלק בין עשרה לעשרים לענין שום מילתא ומקהלות דעלמא בעי למימר ומיהו בירושלמי דרים במקהלת כתיב [a] חסר וי"ו: **המזכה** לעובר קנה. אע"ג דשמואל גופיה פסיק כרבי יוחנן הסנדלר (לקמן דף נח:) דמקדיש מעשה ידי אשתו המותר חולין אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם וכל שכן לדבר שלא בא לעולם דגרע טפי דתלמדינן בסוף פרק קמא דגיטין (דף יג: ושם) דקאמר אפילו לרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הני מילי לדבר שבא לעולם אבל לדבר שלא בא לעולם לא אמר מ"מ שמואל חשיב עובר בא לעולם אי נמי שמואל אית ליה טפי אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם ממה שמקנה דבר שלא בא לעולם והיא סוגיא דבפרק קמא דגיטין (ג"ז שם) אתיא אליבא דרב הונא וכן מליגו רב נחמן דבהדיא סברתו הפוכה מדרב הונא דרב הונא אית ליה [b] בפירות דקל משבאו לעולם אין יכול לחזור בו וגבי עובר קאמר [c] אף לכשתלד לא קנה ורב נחמן סבר לכשתלד קנה ובפירות דקל קאמר אף משבאו לעולם יכול לחזור בו: (שיין לע"א) **הורוה בית הלל.** גבי הילני המלכה אע"ג דמבית משמואלי איתה שהרי אם מונצו המלך היתה כדאמר ביומא (דף נ. ושם) ומלכות הורדוס מאה ושלש שנה בפני הבית והלל לא נהג נשיאותו עד שלש שנים לאחר מלכות הורדוס כדתלמדינן (שבת טו.) הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן בפני הבית מאה שנה מכל מקום כבר היו לו תלמידים שהורו: (שיין לע"ב) **והא** בועז אלמן שנשא אלמנה הוה. לאו דוקא אלמנה דכשנשאה למחלון [d] (וכליון) היתה נכרית אלא כיון דבעולה היא כאלמנה חשיב לה: (שיין לע"ב) **באלמנה שנשאת לבחור.** דכיון שאין שניהם אלמונים יש לנרך כל שבעה:

שנאמר ויקח בועז עשרה אנשים. ובמסכת בלה דמייתי קרא דויברכו את רבקה (בראשית כד) אינה בא למימר דהתם ברכת אירוסין והכא ברכת נישואין ויש ללמוד משם שיש לברך ברכת אירוסין לאשה המתקדשת על ידי שליח שהרי אליעזר שליח היה ונראה דתמכתא דעלמא היא דעשרה לא משמע מהתם ולא איירי פשטיה דקרא בברכת אירוסין: **רבי** יהודה אומר אף בבית האירוסין מברכין אותה מפני שמתייחד עמה. ואמרי' בלה בא ברכה אסורה בכדה ולפי שפעמים בא עליה שלא לשם חופה עושין ברכה מתחלה כדי שתהא בלה בברכה: **מאן** דלא חתים מידי דהוה אברכת פירות. שאין בה אריכות והאי נמי אינה אריכה ולא דמי לקידושין דאריך טפי ומאן דחתים ביה משום דאריך והאי נמי חשיבא אריכה ומה שפירש בקונטרס דמשום דבלשון קדושה אינו נראה ק"ק מאן דלא חתים בה מאי שנא מברכת התורה דחתמינן בה בשאר בני נוי אע"ג דברכת אירוסין אריכא טפי מינה ושמא לא היה חותם בה: **והוא שבאו פנים חדשות.** אור"י דפנים חדשות אין קורא אלא בני אדם שמרבים בשבילם השמחה יותר ושבת דשבינו פנים חדשות דאמרינן בגמרא מזמור שיר ליום השבת אמר הקב"ה פנים חדשות באו לכאן נאמר שירה התם נמי מרבין לכבוד השבת בשמחה ובסעודה: שהכל

מברכין לבתולה שבעה. לקמן מפרש כשבאו פנים חדשות מברך כולן כל ימי המשתה ואי לא מברך חדא: **במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל.** על ברכת מקור לריך קהל והיינו עשרה כמו הקהל את העדה (במדבר כ) ואין הקהל בפחות מעדה ועדה עשרה כדלילפינן (ברכות דף כא:) מעדת מרגלים עד מתי לעדה הרעה [e] יצאו יהושע וכלב: **בגדפאה.** עיר שבגבול ושמה בגדת. בפסק סדרו של רב שרירא גאון היא נזכרת: **המזכה.** מתנה על ידי אחר: **לעובר.** שבמעי אמו קנה: **בכיח חפנים.** כשנכנסה לחופת נישואין: **לף בכיח האירוסין.** כשמקדשה מברכין כל ברכת חתנים כדמפרש: **אמר אביי וביהודה שנו.** [הא דר"י ביהודה שנו]: **שמסייחד עמה.** באירוסין כדי שיהא לבו גס בה כדלקמן (דף יב.) לפיכך מברכין ברכת חתנים מתחלה דתניא במסכת בלה [a] בלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה: **ואסר לנו את הארוסות.** מדרבנן. שגזרו על הייחוד של פנויה ואף ארוסה לא התירו עד שתיכנס לחופה ובברכה כדפרישית בלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ואדרבנן נמי מברכין ולנו ואסר לנו כדאשכחן בגר חנוכה (שבת דף כג.): **והתיר לנו.** את נשואיהן הנשואות לנו על ידי חופה וקידושין: **אברכה פירות.** בורא פרי העץ: **ברכה מנוה.** על השמיעה ועל המילה דכיון דכולה חדא הודאה היא ואין הפסק בקשה ביניתייס לא בעיא חתימה כדאמר בערבי פסחים (פסחים דף קה.) ברכת המצות טעמא מאי משום דהודאה היא הא נמי כולה הודאה היא: **מידי דהוה אקידושא.** כיון דבלשון קדושה היא בקידוש היום חתמינן בה כי התם דבהיא חתמינן משום דיש בה הפסק כגון כי הוא יום תחלה למקראי קודש: **והוא שבאו.** אל המשתה: **פנים חדשות.** בכל יום שלא היו שם אתמול: **מאי מברך אמר רב יהודה בו.** גרלאה בעיני סדר ברכות שנסדרו על עסקי הזוג אינו אלא מאשר יצר ואילך שאותה ברכה מתחלת לדבר בשניהם אשר יצר את האדם מדבר בזכר והתקין

מברכין לבתולה שבעה ולאלמנה יום אחד מאי לאו אפילו אלמנה שנשאת לבחור לא לאלמון אבל לבחור מאי שבעה אי הכי ליתני מברכין לבתולה שבעה ולאלמנה שנשאת לבחור שבעה ולאלמנה יום אחד מילתא פסיקתא קתני דליכא בתולה דבצרה משבעה וליכא אלמנה דבצרה מיום אחד: גופא אמר רב נחמן אמר לי הונא בר נתן תנא מנין לברכת חתנים בעשרה שנאמר [1] ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה ורבי אבהו אמר מהכא [2] במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל ורב נחמן בהאי קרא דרבי אבהו מאי דריש ביה מיבעי ליה לכדתניא היה ר"מ אומר [b] מנין שאפילו עוברים שבמעי אמן אמרו שירה על הים שנאמר במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל ואידך אם כן לימא קרא מבטן מאי ממקור על עסקי מקור ורבי אבהו בהאי קרא דרב נחמן מאי דריש ביה ההוא מיבעי ליה למידרש [3] עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית דאי סלקא דעתך לברכה לא סגיא דלאו זקנים ואידך אי סלקא דעתך למידרש לא סגיא דלאו עשרה אין לפרסומי מילתא [4] וכדאמר ליה שמואל לרב חנא בגדתאה פוק ואייתי לי בי עשרה ואימא לך באנפייהו המזכה לעובר קנה והלכתא [a] המזכה לעובר לא קנה: תנו רבנן מברכין [5] ברכת חתנים [6] בבית חתנים ר' יהודה אומר אף בבית האירוסין מברכין אותה אמר אביי וביהודה שנו [7] מפני שמתייחד עמה תניא אידך מברכין ברכת חתנים בבית חתנים וברכת אירוסין בבית האירוסין ברכת האירוסין מאי מברך רבין בר אדא ורבה בר רב אדא תרוייהו משמיה דרב יהודה אמרי [8] רבא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקדושין רב אחא בריה דרבא מסיים בה משמיה דרב יהודה [9] רבא"י מקדש ישראל על ידי חופה וקדושין מאן דלא חתים מידי דהוה אברכת מצות ומאן דחתים מידי דהוה אקידושא: ת"ר מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה אמר רב יהודה [10] והוא שבאו פנים חדשות מאי מברך אמר רב יהודה בא"י אמ"ה שהכל

מיתיבי מברכין לבתולה שבעה ולאלמנה יום אחד מאי לאו אפילו אלמנה שנשאת לבחור לא לאלמון אבל לבחור מאי שבעה אי הכי ליתני מברכין לבתולה שבעה ולאלמנה שנשאת לבחור שבעה ולאלמנה יום אחד מילתא פסיקתא קתני דליכא בתולה דבצרה משבעה וליכא אלמנה דבצרה מיום אחד: גופא אמר רב נחמן אמר לי הונא בר נתן תנא מנין לברכת חתנים בעשרה שנאמר [1] ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה ורבי אבהו אמר מהכא [2] במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל ורב נחמן בהאי קרא דרבי אבהו מאי דריש ביה מיבעי ליה לכדתניא היה ר"מ אומר [b] מנין שאפילו עוברים שבמעי אמן אמרו שירה על הים שנאמר במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל ואידך אם כן לימא קרא מבטן מאי ממקור על עסקי מקור ורבי אבהו בהאי קרא דרב נחמן מאי דריש ביה ההוא מיבעי ליה למידרש [3] עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית דאי סלקא דעתך לברכה לא סגיא דלאו זקנים ואידך אי סלקא דעתך למידרש לא סגיא דלאו עשרה אין לפרסומי מילתא [4] וכדאמר ליה שמואל לרב חנא בגדתאה פוק ואייתי לי בי עשרה ואימא לך באנפייהו המזכה לעובר קנה והלכתא [a] המזכה לעובר לא קנה: תנו רבנן מברכין [5] ברכת חתנים [6] בבית חתנים ר' יהודה אומר אף בבית האירוסין מברכין אותה אמר אביי וביהודה שנו [7] מפני שמתייחד עמה תניא אידך מברכין ברכת חתנים בבית חתנים וברכת אירוסין בבית האירוסין ברכת האירוסין מאי מברך רבין בר אדא ורבה בר רב אדא תרוייהו משמיה דרב יהודה אמרי [8] רבא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקדושין רב אחא בריה דרבא מסיים בה משמיה דרב יהודה [9] רבא"י מקדש ישראל על ידי חופה וקדושין מאן דלא חתים מידי דהוה אברכת מצות ומאן דחתים מידי דהוה אקידושא: ת"ר מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה אמר רב יהודה [10] והוא שבאו פנים חדשות מאי מברך אמר רב יהודה בא"י אמ"ה שהכל

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ח מהל' זמירה הל' ה סמג עשין פג טוש"ע מו"מ סי' רי סעי' ח:

לה ב מיי' פ"ג מהל' ברכות הל' ט ופ"י מהל' אישות הל' ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן סב סעי' ח:

לו ג מיי' פ"י מהל' אישות הל"ו טוש"ע שם סי' נה סעי' ח:

לז ד ה מיי' פ"ג שם הל' כד סמג שם טוש"ע שם סי' לג סעי' ח:

לח ו מיי' פ"ג מהל' ברכות הל' י סמג שם טוש"ע שם סימן סב סעי' ז ח [עי' כ"מ]:

תוספות רי"ד

א"ר נחמן א"ר הונא תנא מנין לברכת חתנים שהוא בעשרה שנאמר ויקח בועז עשרה אנשים וכו'. ור' אבהו אמר במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל. פי' בה"ג בשעה שאתה מברך על המקור משום פריה ורביה עשה קהילה. א"ר יוסף הלוי הני ז' ברכות דמברכים בבית חתנים בין בשעת הכניסה בין בשעת המשתה בדאיכא פנים חדשות בין אשר ברא. בדליכא פנים חדשות לא מברכינן לה אלא בעשרה. דאר"י אר"י מברכין ברכת חתנים בעשרה כל ז' וחתנים מן המנין. ואשר ברא כיון דמברכת חתנים הוא לא מברכין לה בדליכא פנים חדשות אלא בעשרה. ואינו נ"ל דכל היכא דאמרי ברכת חתנים לא משמע אלא ז' ברכות ולא אשר ברא בלחוד דהכי אמרינן ברכת חתנים כל ז'. ואמר רב יהודה והוא שבאו פנים חדשות. אלמא לא מיקרייא ברכת חתנים אלא ז' ברכות. דהא אשר ברא בלחוד לא בעיא פנים חדשות. והלכך כי אר"י מברכין ברכת חתנים בעשרה כל ז' על ז' ברכות קאמר ובדאיכא פנים חדשות. אבל אשר ברא נ"ל כיון שהוא עיקר ברכת חתונה שחייב לברכה בכל יום אפילו אם אכל החתן יחיד חייב לאומרה. הגה"ה (והרב פוסק (כד') [בשם רבינו] יצחק הלוי ואפי' ברכת אשר ברא לבדו צריכה עשרה.) ת"ר מברכין ברכת חתנים בבית חתנים ר"י אומר אף בבית האירוסין מברכין אותן. אמר אביי ביהודה שנו מפני שמתייחד עמה. פי' ביהודה הי' מיחדים אותם משעת אירוסין כדי שיהא לבו גס בה. ולפיכך מברכים אותם ברכת חתנים תחלה ותניא בסמ' כלה כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה. ואע"ג דהוו מברכי להו משעת אירוסין דין ארוסה יש לה ולא דין נשואה ואינו זכאי לא במצאותי' ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה. ואם מתה אינה יורשה וכן הוא אינו חייב לה בשאר כסות ועונה ולא נקראת אשתו נשואה אלא כשמוסרים אותה לו לשם נשואין. דמסירה קונה שהחיה אשתו לכל דבר ולא ז' ברכות דז' ברכות לא עבדי אלא שיהא מותר להתיחד עמה. וכן דרך קהילות ממניאה שמברכים ז' ברכות

תוספות רי"ד (המשך)

משעת אירוסין ועומדים ומן הדבה. ואח"כ מוסרים אותה לו לחופה לשם נשואין. ומ"ה תנן בפירקין לקמן. חוץ מן הארוסה שב'הודה. שאע"פ שהיו מברכים ברכות אירוסין אכתי ארוסה קרי לה עד שימסרנה לו לשם נשואין ונ"ל שכיון שבירך ז' ברכות משעת אירוסין אסור עוד לברכה בשעת נשואין דהוה להו ברכה לבטלה. א"נ י"ל משום אפושי שמחה. וכל מה שמברכין בתור ז' ימי החתונה אין בם משום ברכה לבטלה והכי נמי עיקר חיתונים הנשואים הם שמה שבירך בשעת האירוסין לא בירך אלא להתיר היחוד ועיקר חתנותיה זו היא. הלכך מברכין אותם בשעת הנשואים: תניא אידך מברכין ברכות חתנים בבית חתנים וברכת האירוסין בבית האירוסין. ברכת האירוסין מאי מברך רבין בר אדא ורב' בר רב אדא תרוייהו משמיה דר"י אמרי. בא"י אמ"ה אקב"ו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות ע"י חופה וקידושין. רב אחא משמיה דרבא מסיים בא"י מקדש ישראל ע"י חופה וקידושין מאן דלא מסיים סבר מידי דהוי אברכת פירות ואברכת מצות. ומאן דמסיים סבר מידי דהוי אקדושא דעלמא. פי' שמאריך בה דבריו צריך חתימה וכך הלכה. והאי ואסר לנו את הארוסות

תורה אור השלם

1. וַיִּקַּח עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִזִּקְנֵי הָעִיר וַיֹּאמֶר שְׁבוּ פֹה וַיֵּשֵׁבוּ: רות ד ב
2. בְּמַקְהֲלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים יְיָ מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל: תהלים סח כז

גליון הש"ס

גמ' ברכת חתנים בבית החתנים. ע' סוכה כה ע"ב תד"ה אין שמחה:

מוסף רש"י

בגדתאה. כעל אגדה, נ"ל שם מקום שהוא בגבול שמעו בגדד (יבמות טז.). פוק ואייתי לי בי עשרה. לפרקם את הדבר (שם).

תוספות רי"ד (המשך)

a) ברכות נ., ב) [יבמות סט. וש"נ], ג) יבמות סז. ב"ב קמב: [זבחים לב.], ד) [במדבר יז], ה) [בפסחים שלפנינו נדפס מלא]. ו) [יבמות לב.], ז) [ב"ב קמב.], ח) יעב"ץ מ"ו.

---

a) ברכות נ., ב) [יבמות סט. וש"נ], ג) יבמות סז. ב"ב קמב: [זבחים לב.], ד) [במדבר יז], ה) [בפסחים שלפנינו נדפס מלא]. ו) [יבמות לב.], ז) [ב"ב קמב.], ח) יעב"ץ מ"ו.

א שהכל ברא לכבודו ויוצר האדם. פותחת בברוך אע"פ שכל אחת סמוכה לחבירתה כיון דקלרות הן אם לא היה פותח בברוך היה נראה הכל ברכה אחת וכן אשר יצר אם לא היה פותח בברוך היה נראה שהיתה ממתלת מברוך יוצר האדם אשר יצר אבל שם תשיש שהיא אחר ברכה ארוכה אין צריך לפתוח בברוך ואשר ברא לפתוח בברוך לפי שמברכים אותה בפני עצמה כשאין פניה תדשות כדפירש בקונטרס ועל שהכל ברא לכבודו ויוצר האדם פי' בקונטרס טעם אחר ור"ח פירש דיוצר האדם פותחת בברוך לפי שיש שלא היו אומרים אותה כדאמר בסמוך ואור"ת דבפרק קמא דברכות (דף יא:) גבי ברכת התורה גרס' ר' יוחנן מסיים בה הכי והערב נא דברכה אחת היא דאי הוו שתי ברכות היה צריך לפתוח בברוך אע"ג דסמוכה לחבירתה כיון שאותה שלפניה היא קצרה ובתר הכי גרסינן הלכך נימריהו לתרוייהו ולא גרסינן לגולהו דאם כן הוה משמע דשלש ברכות הן: **חדא** יצירה הואי. צריך לומר דהיינו כמאן דאמר פרלוף אחד מדקאמר בתר הכי דכולי עלמא חדא יצירה הואי מר סבר בתר מתשבה אזלינן וברישי פרק שני דעירובין (דף יח. ושם) משמע בהדיא דלמאן דאמר פרלוף אחד הוה עלה במתשבה להברלות שניה אבל למאן דאמר התם שני פרלופים לא סבירא ליה הכי כך פירש רש"ס:

רב תנא הוא ופליג. לא בעי לשנויי כי תניא הכיא בברכת המזון כדמשני רבי יוחנן דערלה לו דומק להעמיד כן ונוח לו טפי לומר דפליג ומדלא קאמר ר' יוחנן [ב]תנא ופליג יש להומיף דר"י אמוראי היה דאי הוה תנא הוה משני כדמשני לרב ואין להקשות דאמאי לא משני רבי יוחנן אנא דאמרי כרב דתנא הוא דרבי יוחנן לא היה מחזיק רב כתנא דפליג עליו בכל דוכתא ומיהו איכא נמי רבי יוחנן שהיה תנא דתניא בשילהי דנזיר (דף סה. ושם) וכמה שיעור תפיסה פירש רבי יוחנן כו': כי

א) [עירובין יח. ע"ש היטב וע' גם ברכות סא. ומציה לישב. ושם איתא ר' אבהו וכ"א בשאילתות], ב) [ס"ז מ:], ג) [סנהדרין יט.], ד) [עירובין נ: יח"נ], ה) [מגילה כג:], ו) [ברכות סא.], ז) פסחים נד., ח) כ"ל דברכות פ"א ה"ה, ט) [ברכות סא.], י) [עיין תוס' ע"ז מ: ד"ה מכי וכו' השינו על פירוש זה], כ) עי' יומא מג.;

תורה אור השלם

1. וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם:
בראשית א כז

2. זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת שְׁמָם אָדָם בְּיוֹם הִבָּרְאָם: בראשית ה ב

מוסף רש"י

זכר ונקבה בראם. דממתלת בריתם תרי הוו (ברכות סא.) זכר מלד זה ונקבה מלד זה (עירובין יח.). מכי **רמו** שערי **באסינתא**. לעשות שכר ליום המשתה. לפיומי, ערינות שעורין בהן שעורין לעשות שכר, ל"ל נוחנין עפר בערינות וזורעין שם שעורין קודם ימי הקופה ומניחין לפני המתן והכלה כשהם נמוקים ואומרים להם פרו ורבו כשעורין הללו שממהרין לעלות מכל המבולה (ע"ז חז:). ואין **אבלים** מן המנין. שהרי הוא אומר ברכה לנחמתם בפני עצמן, אחינו בעל הגמול יעלה לכם גמולכם הטוב בא"י משלם הגמול, ולאבלים בפני עצמן, אחינו בעל הנחמות ינחם אתכם בא"י מנחם אבלים, ואינו כולל יחד (מגילה כג.).

תוספות רי"ד

שעדיין לא שמעון: מאי מברך אר"י שהכל ברא לכבודו. יוצר האדם. אשר יצר. שוש תשיש. שמח תשמח. אשר ברא. פי' תחלה מברך שהכל ברא לכבודו משום דברכת חתנים צריכה עשרה כדכתיב במקהלות ברכו ה' וכתיב ברוב עם הדרת מלך. וזו האסיפה היא על כבודו לברכו ברבים מ"ה מחחיל ומברך שהכל. אח"כ מברך יוצר האדם כנגד יצירה ראשונה שנברא לבדו. אח"כ מברך על יצירת שניהם האיך הפריד לו אשה מצלעותיו ומפני שמאריך דבריו חותם בה. אבל השתים הראשונות שהן קצרות אינו חותם בהן ואע"פ שהיא סמוכה לשלש ראשונות שבירך כבר פותח בה בברוך מפני שהשלש ראשונות פתיחה בברוך יש בהן. אבל חתימה אין בהם ואיהו נקרא ברכה הסמוכה לחברתה שאין פותחים בה בברוך בשמתחיל לאחרי' כגון ברכות י"ח וברכות ק"ש. אבל הסמוכה לברכה קטנה פותחים בה בברוך כמו שאנו עושים בק' ברכות שאותן שהם קצרות מברכין על כ"א וא' בפתיחה ולא יותר וכשמתחיל לברך ברכות הארוכות פותח בה בברוך. ואין סמיכות ברכות הקצרות פוטרת מלפתוח בה בברוך. וי"ל שטועים הם בני אדם שמתחילים מאה ברכות מאלהי נשמה מפני שלא מצינו בשום מקום שיתחיל בברכות בלא פתיחת ברוך. וכך ראוי להתחיל ברוך אשר יצר את האדם בחכמה. ויש בה פתיחה לפניה וחתימה לאחריה. ואח"כ אומר אלהי נשמה וחותם בה בברוך ואינו פותח בה בברוך מפני שהיא סמוכה להו. אח"כ אומר כל הקצרות. ואח"כ אומר המעביר שינה. ופותח בברוך. מפני שסמיכות ברכות הקטנות אינה פוטרתה. ובברכת התורה פותח בה בברוך. מפני שלא נתקנה עם סדר ק' ברכות אלא

והתקין לו ממנו בנין עדי עד היא הנקבה. שוש תשיש לפי שאנו צריכין להעלות זכרון ירושלים על ראש שמחתנו שנאמר (תהלים קלז) תדבק לשוני לחכי וגו'. שמח תשמח ברכה לחתן וכלה שילדו בשמחה וטוב לב. ואשר ברא לשם כל ישראל. ולפי שהסדר מתחיל מאשר יצר לפיכך פותח בה בברוך ותחם בה בברוך כלרך כל ראשי סדרי ברכות. ושוש תשיש ושמח תשמח מפני שהן ברכה הסמוכה לחברתה לא פתח בה בברוך שכן תיקנו לכל הברכות שסמוכות אחר הראשונה על הסדר. ואשר ברא מפני שהיא נאמרת יחידית ברוב ימי המשתה כשאין שם פנים חדשות לפיכך אינה מן הסמוכות והולרך לפתוח בה בברוך ולסיים בה בברוך. אבל שהכל ברא לכבודו אינה מן הסדר אלא לאסיפת העם הנאספים שם לגמול חסד זכר לחסדי המקום שנהג עם אדם הראשון שנעשה לו שושבין[1] ונתעסק בו ואסיפה זו כבוד המקום היא וברכה זו לכך נתקנה ומשעת אסיפה היא ראויה לברך אלא מכיון שיש ברכה על הכוס הזקיקוה לסדרה עליו מידי דהוה אברכת בשמים וברכת על האור במוצאי שבת דאמרי[2] (ירושלמי [3]דפסחים פ"י) רבי מפזרן וחוזר וסודרן על הכוס ורבי חייא מכנסן הואיל ויש שם כוס ולפי שאינה משאר סדר הברכות וכולה הודאה אחת לא חתמו בה בברוך מידי דהוה אברכת פירות ומצות. וכן ברכת יוצר האדם שמיקונה ליצירה ראשונה של אדם הראשון כדלקמן אי למ"ד ב' יצירות הוו אי למ"ד ב' יצירות עלו במתשבה ובתר מתשבה אזלינן מ"מ אינה מסדר ברכות הזווג דהא ביצירה הראשונה אמרי נקבה לא הואי וא"ת למה היא באה מתוך שאנו מברכין על יצירה השניה תקנו אף על הראשונה שהיא עיקר ותחילתו: **והתקין לו ממנו**. מגופו מצלעותיו: **בנין עדי עד**. בנין נוהג לדורות. ומזה קרי לה בנין על שם ויבן את הצלע[4] (בראשית ב): **עקרה**. ירושלים: **ריעים האוהבים**. המתן והכלה שהן ריעים האוהבים זה את זה: **כשמחך יצירך**. כמו שמשמח את אדם הראשון: **בגן עדן מקדם**. לכתיב ויטע גן בעדן מקדם ויש שם וגו'(שם): **משמח חתן וכלה**. ובאחרונה משמח חתן עם הכלה לפי שמשמח ברכה הראשונה לא נשמעת אמרה אלא בשמחת חתן ולא אומרים שהרי תפלה היא שמתפללים ומברכין שיהו שמחים בהצלחה כל ימיהם לפיכך אין לחתום בה משמח חתן עם הכלה דמשמע שיש נאשתו אלא ברוך ה' משמח את שיהם לעולם בסיפוק מזונות וכל טוב ובאחרונה שנת שמשנה להקב"ה שברא אתונות דיבוק אים בנאשה על ידי שמחה ואדוה לפיכך יש לחתום משמח חתן עם הכלה שהוא לשון שמחת אים בנאשה: **כרוך אתה**. שהכל ואשר יצר ושוש תשיש שמח תשמח אשר ברא: **כרוך אתה**. יוצר האדם הוסיף: **אדה יצירה הואי**. כמאן דאמר בעירובין (דף יח.) ויבן את הצלע פרלוף שמתחילת בריאתו נברא שני פרלופין זכר מלפניו ונקבה מאחור: **שני יצירות**. כמאן דאמר [שם] זכר היה וממנו נברא האשה והרי כאן שתי יצירות: **בתר מתשבה אזלינן**. שנים עלו במתשבה להברלות ונברא אחד בעירובין בפ' עושין פסין [שם]: **מברך שהשמחה במעונו**. בתחילת הזימון: **כן אמר לבן**. לקרואין: **מחמת הלולא**. קראתי לכם הנום לסעודה: **מעיקרא**. קודם החופה אם הזמין קרואים ואמר להם מחמת שאני רוצה להכנים בני לחופה: **מאימתי**. הוא התחלת שמחת חופה לברך שהשמחה במעונו: **מכי רמי שערי באסינתא**. יש שורין שעורים בערינת מים [4]להטיל שכר לנוקן חופה. וי"ל לשם החתן והכלה זורעין שעורין בעלין לומר פרו ורבו וממהו כשעורים הללו: **דהוה טריס ליה**. מתוקנים היו לו כל לרכי חופה וסעודה: **איעסק לבריה**. שידך לו אשה: **וברוך משעה אירוסין**. שהשמחה במעונו: **והדרי בהו**. לא נתנו לו האשה: **שיה אריכתא**. הוסיף דברים על שהכל ועל ברכת יצירה ראשונה וחתם בהם בברוך: **ולית הלכתא כוותיה**. כדפי' לעיל: **לבי מהולה**. לסעודת מילה: **חפנים מן המנין**. לקנן מפרש למאי הלכתא:

בברכת

לט א מיי' פ"ב מהל' ברכות הל' יא ופ"י מהל' אישות הל' ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סב סעי' ח:
מ ב מיי' הל' ברכות שם הל' י טוש"ע שם סעיף ז:
מא ג מיי' (פ"י מהל' אישות ה"ו) [פ"ה מהל' ברכות הל"ח] טוש"ע שם סעיף יג:
מב ד מיי' הל' אישות שם הל' ה ופ"ב מהל' ברכות ה"י טוש"ע שם סעיף ד:

תוספות רי"ד (המשך)

כשצריך ללמוד הילכן יש בה פתיחה. אח"כ מברך שוש תשיש קודם שיברוך על שמחת החתן דכתיב אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי. ומפני שהיא סמוכה לחתימת אשר יצר אינו פותח בה בברוך. אח"כ אומר שמח חשמח שישמח החתן והכלה כל ימיהם ואין זו שמחת הזיווג ומסיים בה משמח חתן וכלה ואינו פותח בה בברוך מפני שסמוכה היא לחתימת שוש תשיש. אח"כ אומר אשר ברא שהוא שמחת הזיווג וחותם בה משמח חתן עם הכלה שהשמחים בשמחה דזווגים זה עם זה ואע"פ שהיא סמוכה לחתימה הראשונה שלפניה ודין הוא שלא נפתח בה בברוך. אפ"ה מפני שמברכים אותה לבדה בדליכא פנים חדשות הוא פותח בה בברוך: רב אשי איקלע לבי רב כהנא יומא קמא בריך כולהו מכאן ואילך אמר אי איכא פנים חדשות בבריך כולהו. ואי לא אפושי שמחה בעלמא הוא. מברך שהשמחה במעונו ואשר ברא. פי' יומא קמא בין בשעת כניסתן לחופה בין בסעודה מברך כולהו ואין צריך פנים חדשות דהא מכאן ואילך לא הוי אלא בסעודה. א"כ יומא קמא אפילו בסעודה מברך ז' ברכות בלא פנים חדשות. ומכאן ואילך בלא פנים חדשות מברך שהשמחה במעונו בברהמ"ז ואשר ברא שהוא עיקר ברכת החתונות בסוף ברהמ"ז. מז' ועד ל' בין אמר מחמת הלולא בין לא אמר מחמת הלולא מברך שהשמחה במעונו. פי' אבל לא אשר ברא שהוא ברכת החתונות. וכיון שעברו ז' ימי חתונות אינו ראוי לברכם. מכאן ואילך אי אמר מחמת הלולא מברך שהשמחה במעונו ואי לא לא. וכי אמר מחמת הלולא עד אימת. א"ר פפי משמיה דרבא עד תריסר ירחי שתא. מעיקרא מאימת א"ר פפא מכי רמו שערי באסותא פי' כיון שמשליך השעורים בגיגית לעשות מהן שכר לצורך הסעודה אבל לא משעת אירוסין: רבינא איעסיק ליה לבריה בי רב חביבא בריך משעת אירוסין. אמר קים לי בגוייהו דלא הדרי ביה ולא אסתייעא מילתא והדרי ביה: רב תחליפא איקלע לבבל בריך שית אריכתא. פי' הוסיף דברים

עין משפט
נר מצוה

מ ג מיי' הל' אישות הל' ד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' ל סעיף ב:
מא ה ופ"ב מהל' ברכות ה"ה טוש"ע שם סעיף ד:
מב ו מיי' הל' אישות שם הל' ה ופ"ב מהל' ברכות ה"י טוש"ע שם סעיף ד:

קצרות מברכין על כ"א וא' בפתיחה ולא יותר וכשמתחיל לברך ברכות הארוכות פותח בה בברוך. ואין סמיכות ברכות הקצרות פוטרת מלפתוח בה בברוך. וי"ל שטועים הם בני אדם שמתחילים מאה ברכות מאלהי נשמה מפני שלא מצינו בשום מקום שיתחיל בברכות בלא פתיחת ברוך. וכך ראוי להתחיל ברוך אשר יצר את האדם בחכמה. ויש בה פתיחה לפניה וחתימה לאחריה. ואח"כ אומר אלהי נשמה וחותם בה בברוך ואינו פותח בה בברוך מפני שהיא סמוכה להו. אח"כ אומר כל הקצרות. ואח"כ אומר המעביר שינה. ופותח בברוך. מפני שסמיכות ברכות הקטנות אינה פוטרתה. ובברכת התורה פותח בה בברוך. מפני שלא נתקנה עם סדר ק' ברכות אלא

על שהכל ועל יוצר האדם. והאריך בהן וחתם בהם ופסיק תלמודא ולית הלכתא (כסחם) [כוותיה]: רב חביבא איקלע לסעודת המילה בריך שהשמחה במעונו ופסיק תלמודא ולית הלכתא [כוותיה] משום דאית ליה צערא לינוקא. אר"י אמר ר"י מברכין ברכת חתנים בעשרה כל ז'. וחתנים מן המנין ברכת אבלים כל ז'. ואין אבלים מן המנין. דהוא שבאו פנים חדשות. מאי ברכת אבלים ברכת רחבה פי' היו מברין את האבל בריחוכה של עיר ומברכין שם כנגד השם וכנגד אבלים וכנגד המנחמים וכנגד כל ישראל כדמפרש בגמרא וצריכה עשרה ובאותן יו"ד אין אבלים מן המנין

כברכת המזון כנגן ג' ליומן ויו"ד לאלהינו:

כי תניא ההיא בברכת המזון. פי׳ נקונטרס להלטרף עם ג׳ לזימון שהרי הוא חייב בכל המצות ואין נראה לר״י דלא לא אתא לאשמועינן אלא דחייב במצות והוה ליה למימר בהדיא דחייב במצות ועוד דא״כ מאי פריך ליה מברכת אבלים בעשרה ואין אבלים מן המנין דקאמר ברכה בשורה מי איכא אלא ע״כ היינו ברכת המזון והדרן קושיא לדוכתין דקתני ואבלים מן המנין ואוקמינן בברכת המזון ולפירש הקונטרס לא קשיא מידי דכי קתני ואבלים מן המנין היינו להלטרף לזימון לומר נברך שאכלנו משלו אבל ברכת אבלים שמברכים בברכת המזון קאמר רבי יוחנן דאינו מן המנין לכך נריך לפרש כי מנא ההיא בברכת המזון היינו ברכת אבלים שבברכת המזון מכאן משמע שברכת אבלים שבברכת המזון לא הוי אלא בעשרה מדסליק אדעתיה דמקשן דאיירי בברכת אבלים שבברכת המזון וקאמר בעשרה והוה ליה נהכי מי לא אמר משום דקתני לעיל בברייתא ואבלים מן המנין אם כן נריך עשרה.

אלא כי קאמר ר׳ יוחנן ברחבה. מי גרסינן אלא משמע דהיא דלעיל נמי מעמיד ברחבה ותימה למה הוצרכו תרי מילי דר׳ יוחנן ההיא דלעיל והך ונריך לומר דחדא מכלל חברתה אתמר ההיא דלעיל מכללא דהך אבל מי ל״ג אלא ניחא דלעיל איירי בשורה והכא ברחבה אלא פנים חדשות ומימרא שלישית של רבי יוחנן הוצרך להשמיענו דבפנים חדשות אין אבלים מן המנין ומי נקט ההיא ה״א מיפכא דוקא מיום ראשון ואילך אבל ביום ראשון שייכי טפי ומברכים לה אלא י׳: האומר

כי תניא ההיא [א]בברכת המזון כי קאמר רבי יוחנן [ב]בשורה ואלא הא [ג]דאמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן [ד]מברכים ברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המנין וברכת אבלים בעשרה ואין אבלים מן המנין ברכה בשורה מי איכא אלא כי קאמר רבי יוחנן ברחבה ואלא הא דאמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה וחתנים מן המנין וברכת אבלים בעשרה כל שבעה ואין אבלים מן המנין ברכת רחבה כל שבעה מי איכא משכחת לה בפנים חדשות כי הא דרב חייא בר אבא מקרי בניה דריש לקיש הוה ואמרי לה מתני בריה דריש לקיש הוה שביב ליה ינוקא יומא קמא לא אזל לגביה למחר דבריה ליהודה בר נחמני מתורגמניה אמר ליה קום אימא מלתא כל קביל ינוקא פתח ואמר [ו]וירא ה׳ וינאץ מכעס בניו ובנותיו דור שאבות מנאצים להקב״ה כועס על בניהם ועל בנותיהם ומתים בשהם קטנים ואיכא דאמרי בחור הוה והכי קאמר ליה [ז]על כן על בחוריו לא ישמח ה׳ ואת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם כי כולו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה [ח]מאי ועוד ידו נטויה אמר רב חנן בר רב הכל יודעין כלה למה נכנסה לחופה אלא [ט]כל המנבל פיו ומוציא דבר נבלה מפיו אפילו נחתם לו גזר דינו של שבעים שנה לטובה נהפך עליו לרעה אתא לנחומי

ברכת המזון. להלטרף לג׳ לזמן עליו שהרי הוא חייב בכל המצות: **בשורה.** כשהיו מוחזרין מן הקבר היו עושין שורה סביב האבל לנחמו ומושיבין אותו[ט] והן עומדים סביב ואמרי׳ בסנהדרין (דף יט.) אין שורה פחות מי׳: **ברחבה.** כשמברין את האבל סעודה לאשורה משל אחריס כדאמרינן במועד קטן (דף מז:) היו מברין אותו ברחבה ומברכין שם ברכת אבלים כדמפרש לקמיה בדיון מנחם אבלים: **אמר ליה.** למתורגמניה: **כל קביל ינוקא.** לנגד המאורע דבריס ניחומים על מיתת הילד: **וירא ה׳.** מה עשו אבות: **וינאץ מכעס.** שהכעיסוהו וגרמו לו לפקוד על בניהם ובנותיהם: **ואיש דאמרי.** לא מיעוק היה המת אלא בחור היה והך קרא אמר על בחוריו וגו׳: **של ע׳ שנה.** ועוד דרים כמו ועד עולמו של אדם[י] נעוויה נהפכת מטוב לרע: **אפא לנחומי נעורי מלטר ליה.** בתמיה. מוכיחו על פניו שבשביל עונו מת בנו: **חזיב אם לאתפוסי אדרא.** משוב אתה למעלה לתופסך ואת בניך בעון הדור דקי״ל[כ] בזמן שלדיקים בדור לדיקים נתפסים על הדור שנאמר וממקדשי תחלו (יחזקאל ט): **האל הגדול כרוך גודלו.** בברוך פתח בה ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם האל הגדול וכו׳: **אפיגו המיוגעים כו׳.** ברכה הסמוכה לחברתה היא וכן סדורות על הסדר: **באבל הזה הנו לבבכם לחקור ואם שואה עומדת לעד.** שהכל מתיש ולא תבכו יותר מדאי: **משפה ראשונים לימא.** משפה ראשונים הוא: **בבריתו של אברהם.** שגמל חסדים דכתיב (בראשית כא) ויטע אשל ר״ת אכילה שתיה לויה[ל]: **עשרה כוסות.** להרבות לו בשתיה כדכתיב (משלי לא) תנו שכר לאובד ויין למרי נפש: **קודם אכילה.** שהיו רגילין להמשיך פרפראות לפני סעודה כגון כיסנין וסופגנין ומיסקריטין ובאותם פרפראות משקין לאבל ג׳ כוסות: **אחד כנגד הון.** על כל ברכה שותה הכוס ומוזגין לו אחר: **כנגד עוני העיר.** תקנו להם ברכה עליו לפי שהיו שמשי העיר להתעסק במתים ובשאר צרכי ציבור: **פרנסי העיר.** שהיו עשירים מבזבזים ממונם לקבורת עניים: **כנגד בהמ״ק.** תקנו עליו ברכת ניחומים שינחמנו המקום בבניינו מאבלנו שאנו מתאבלים עליו כעל מת: **כנגד ר״ג.** לקמן מפרש: **ליושנה.** עשרה כוסות: **הולאם המת.** שהיו קוברים אותו בכלים יקרים כגון שילאין וסרקות: **בגרדא בר זוזא.** בגד קנבוס שאינו שוה אלא דינר: האומר

צעורי קמצער ליה הכי קאמר ליה חשיב את לאתפוסי אדרא אמר ליה קום אימא מלתא כנגד שבחו של הקב״ה פתח ואמר האל הגדול ברוב גדלו אדיר וחזק ברוב נוראות מחיה מתים במאמרו עושה גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר בא״י מחיה המתים א״ל קום אימא מלתא כנגד אבלים פתח ואמר אחינו המיוגעים המדוכאין באבל הזה תנו לבבכם לחקור את זאת זאת היא עומדת לעד נתיב הוא משׁשת ימי בראשית רבים שתו רבים ישתו כמשתה ראשונים כך משתה אחרונים אחינו בעל נחמות ינחם אתכם ברוך מנחם אבלים אמר אביי רבים שתו לימא רבים ישתו לא לימא משתה ראשונים לימא משתה אחרונים לא לימא דאר״ש בן לקיש וכן תנא משמיה דר׳ יוסי [מ]לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן אמר רב יוסף מאי קרא [נ]כסדום היינו לעמורה דמינו מאי אהדר ליה [ס]שמעו דבר ה׳ קציני סדום וגו׳ א״ל קום אימא מלתא כנגד מנחמי אבלים פתח ואמר אחינו גומלי חסדים בני גומלי חסדים המחזיקים בבריתו של אברהם אבינו [ע](שנאמר [פ]כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו׳) אחינו בעל הגמול ישלם לכם גמולכם ברוך אתה משלם הגמול א״ל קום אימא מלתא כנגד כל ישראל פתח ואמר רבון העולמים פדה והצל מלט הושע עמך ישראל מן הדבר ומן החרב ומן הביזה ומן השדפון ומן הירקון ומכל מיני פורעניות המתרגשות ובאות לעולם טרם נקרא ואתה תענה ברוך אתה עוצר המגפה אמר עולא ואמרי לה במתניתא תנא [צ]עשרה כוסות תקנו חכמים בבית האבל שלשה קודם אכילה כדי לפתוח את בני מעיו שלשה בתוך אכילה כדי לשרות אכילה שבמעיו וארבעה לאחר אכילה [א] אחד כנגד הון ואחד כנגד ברכת הארץ ואחד כנגד בונה ירושלים ואחד כנגד הטוב והמטיב הוסיפו עליהם ארבעה אחד כנגד חזני העיר ואחד כנגד פרנסי העיר ואחד כנגד בית המקדש ואחד כנגד רבן גמליאל התחילו היו שותין ומשתכרין החזירו הדבר ליושנה מאי רבן גמליאל דתניא [ק]בראשונה היתה הוצאת המת קשה לקרוביו יותר ממיתתו עד שהיו מניחים אותו וברחין עד שבא רבן גמליאל ונהג קלות בעצמו והוציאוהו בכלי פשתן ונהגו [ר]כל העם אחריו להוציא בכלי פשתן אמר רב פפא והאידנא נהוג עלמא אפילו [ש]בצרדא בר זוזא: אמר רבי אלעזר האומר

עין משפט נר מצוה

מג א מיי׳ פ״ד מהלכות אבל הלכה י טוש״ע יו״ד סי׳ שעט סעיף ה:
מד ב מיי׳ פי״ג שם הלכה ח סמג עשין לדינגן כ:
מה ג מיי׳ שם הל״ח סמג שם:
מו ד מיי׳ פ״ד שם הל״ח סמג שם טוש״ע יו״ד סי׳ שנב סעי׳ ג:

תורה אור השלם

1. וַיִּרְא יְיָ וַיִּנְאַץ מִכַּעַס בָּנָיו וּבְנֹתָיו:
דברים לב יט
2. עַל כֵּן עַל בַּחוּרָיו לֹא יִשְׂמַח אֲדֹנָי וְאֶת יְתֹמָיו וְאֶת אַלְמְנֹתָיו לֹא יְרַחֵם כִּי כֻלּוֹ חָנֵף וּמְרֵע וְכָל פֶּה דֹּבֵר נְבָלָה בְּכָל זֹאת לֹא שָׁב אַפּוֹ וְעוֹד יָדוֹ נְטוּיָה:
ישעיה ט טז
3. לוּלֵי יְיָ צְבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שָׂרִיד כִּמְעָט כְּסְדֹם הָיִינוּ לַעֲמֹרָה דָּמִינוּ:
ישעיה א ט
4. שִׁמְעוּ דְבַר יְיָ קְצִינֵי סְדֹם הַאֲזִינוּ תּוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עַם עֲמֹרָה:
ישעיה א י
5. כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ יְיָ לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הָבִיא יְיָ עַל אַבְרָהָם אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלָיו:
בראשית יח יט

מסורת הש״ס

א) מגילה כג:. ב) [תוספתא מגילה פ״ג], ג) שבת דף לג., ד) ברכות יט. ה. ע״ש, ה) ס״ה מיגו, ו) שמחות פי״ד [ספחים קי.], ז) מ״ק מ: [תוספתא נדה פ״ט], ח) [ני׳ הערוך לדרא ועיין ב״מ נא. דאיתא לדרייתא ופרש״י בגלי קנטוס אבל בשאלתות איתא בגרדא כראיתא לפניו], ט) בס״ה נוסף: על הארן, י) בס״ה נוסף: שהן ע׳ שנה דכתי׳ ימי שנותינו בהם שבעים שנה, כ) [שבת לג:], ל) [וע״ע רש״י סוטה י. ד״ה פומדקן].

גליון הש״ם

גמ׳ כל המנבל פיו. עיין ט״ז יו״ד לסי׳ קכד:

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ (אחר כנגד הון כו׳ עד הטוב והמטיב) תמ״מ (ואפשר להם כנגד ד׳ ברכות האמוריים למעלה פתח וחתם ברכה ג׳) וחולי על כל כוס אומר ברכה ג׳):

מוסף רש״י

הכל יודעין כלה למה נכנסה לחופה. ולא הולכן אדם לפרס למה נכנסה והמנבל פיו בכך אפילו כו׳ (שבת לג.).

האומר פתח פתוח מצאתי. וטענת דמים אין לו כגון שהיא ממשפחת דורקטי שאין להם דם בתוליס כדלקמן (דף י:) לו שנאנסה ממנו מפה ולא ידע אם היה דם אם לאו אבל זאת ברורה לו שפתח פתוח מצא: **נאמן לאוסרה עליו.** ואע"פ שאין הדבר הזה יכול להתברר אלא על פיו לגבי נפשיה הוי מהימן לשוייה עליה חתיכה דאיסורא אבל להפסידה כתובתה לא מהימן. ואמאי ספק פתיחתו הוא ספק אין תחתיו ואם תמצא לומר תחתיו ספק באונס ספק ברצון לא צריכא [2]באשת כהן ואיבעית אימא [3]באשת ישראל וכגון דקביל בה אבוה קידושין פחותה מבת ג' שנים ויום אחד מאי קמ"ל תנינא [4]**האומר לאשה קדשתיך** והיא אומרת לא קדשתני היא מותרת בקרוביו והוא אסור בקרובותיה מהו דתימא התם דודאי קים ליה אבל הכא מיקם הוא דלא קים ליה קמ"ל ומי אמר רבי אלעזר הכי והאמר רבי אלעזר אין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה וכמעשה שהיה ותסברא מעשה שהיה בקינוי וסתירה הוה ועוד מי אסרוה הא לא קשיא הכי קאמר אין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה ממעשה שהיה דלא הוה קינוי וסתירה ולא איתסרא מכל מקום קשיא קינוי וסתירה אין פתח פתוח לא ולטעמיך קינוי וסתירה אין עדים לא אלא הכי קאמר [5]אין האשה נאסרת על בעלה בעד אחד אלא בשני עדים וקינוי וסתירה אפילו בעד אחד נמי ופתח פתוח כשני עדים דמי וכי תימא מעשה שהיה מפני מה לא אסרוה [6]התם אונס הוה ואיבעית אימא כי הא דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל

האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו ואמאי [1]ספק ספיקא הוא ספק תחתיו ספק אין תחתיו ואם תמצא לומר תחתיו ספק באונס ספק ברצון לא צריכא [2]באשת כהן ואיבעית אימא [3]באשת ישראל וכגון דקביל בה אבוה קידושין פחותה מבת ג' שנים ויום אחד מאי קמ"ל תנינא [4]**האומר לאשה קדשתיך** והיא אומרת לא קדשתני היא מותרת בקרוביו והוא אסור בקרובותיה מהו דתימא התם דודאי קים ליה אבל הכא מיקם הוא דלא קים ליה קמ"ל ומי אמר רבי אלעזר הכי והאמר רבי אלעזר אין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה וכמעשה שהיה ותסברא מעשה שהיה בקינוי וסתירה הוה ועוד מי אסרוה הא לא קשיא הכי קאמר אין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה ממעשה שהיה דלא הוה קינוי וסתירה ולא איתסרא מכל מקום קשיא קינוי וסתירה אין פתח פתוח לא ולטעמיך קינוי וסתירה אין עדים לא אלא הכי קאמר [5]אין האשה נאסרת על בעלה בעד אחד אלא בשני עדים וקינוי וסתירה אפילו בעד אחד נמי ופתח פתוח כשני עדים דמי וכי תימא מעשה שהיה מפני מה לא אסרוה [6]התם אונס הוה ואיבעית אימא כי הא דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל

האומר פתח פתוח מצאתי כו'. פירש הקונטרס דטענת דמים לא קאמר כגון שנאנסה המפה או שהיא ממשפחת דורקטי שאין להם דמים וכ"ש מפרש דבוגרת ומוכת עץ אין להם דמים אבל אין פתחן פתוח ויכול לטעון טענת פתח פתוח וקשה לפר"ח דאמרי' בחלו נערות (לקמן לו. וסס:) ובוגרת אין לה טענת בתוליס והאמר רב בוגרת נותנים לה לילה ראשונה ומשני אי דקא טעין טענת דמים ה"נ הכ"ע דקטעין טענת פתח פתוח משמע דפתחה פתוח ויש לה דמים וי"ל דר"ח גרים כגירסת הראשונה שהיתה שכפרים [7]אי דקא טעין טענת פתח פתוח הכי נמי הכ"ע דקא טעין טענת דמים וה"פ והאמר רב בוגרת נותנין לה לילה הראשונה ומדתנין כל הלילה בדם בתוליס משמע דאיכא בוגרת דאית לה דם בתוליס טובא אם כן אי אפשר לשום בוגרת שלא יהא פתחה פתוח אפילו אין לה דמים וא"כ יש לה טענת בתוליס בפתח פתוח ומשני אי דקטעין פתח פתוח ה"נ דיש לה טענת בתוליס הכ"ע דאית לה טענת בתוליס בטענת דמים משום דאיכא בוגרת דדמיה כלין ומיהו בירושלמי משמע לא כפר"ח דקאמר התם ר' יוסה בשם ר' קרישפא בוגרת בחבית פתוחה של יין ויש לישב דלעניין דמים קאמר משום דתמיס חבית פתוחה לעולם יש בה יין שאין דרך לתמוס חבית ריקנית אבל חבית פתוחה פעמים יש בה יין פעמים אין בה יין כך בוגרת פעמים אין לה דמים פעמים יש לה ומשום הכי אין לה טענת דמים כדפר"ח וכדאמר בפרק הבא על יבמתו (יבמות נט. וסס) פרט לבוגרת שכלו בתוליה: **לא צריכא באשת כהן.** וא"ת ונוקמה אחזקתה שהיא בשרה לכהונה ונימא דלאו תחתיו זינתה וי"ל דאדרבה אית לן למימר דהשתא נעבלה לדוקמה אחזקת הגוף שהיתה בתולה: **ואי בעית אימא באשת ישראל דקביל בה אביה קידושין פחותה** מבת ג' שנים. וא"ת איכא ספק ספיקא ספק בחוטם ספק בלגון ואת"ל בלגון ספק כשהיא קטנה ופתוי קטנה חוטם הוא כדאמרינן בהבא על יבמתו (סס סא:) וי"ל דשם חוטם חד הוא וא"ת ונוקמה אחזקת היתר לבעלה וי"ל דחוטמא קלא אית לה כדאמרינן בירושלמי ד[חוטמא יש לו קול] והשתא דליכא קלא הוי ליה לגון רוחא ומיעוט חוטם וריחא וחזקה רוחא עדיף וא"ת א"כ בספק ספיקא נמי תיתסר דספק חוטם כמאן דליתיה דמי ולא נשאר אלא חד ספק ספק תחתיו ובהא לא שייך לאוקמה בחזקת היתר כדפי' א] ואומר ר"י דהאי רוחא דבלגון אינו רוח גמור אלא הוי מדרבנן והלכך במקום ספק ספיקא שרי ובמקום חד ספיקא חשבי רבנן לגון לגבי חוטם רוחא ואשכחן כי האי גוונא גבי מיעוט שנאנסה בלד העיסה (קדושין דף פ.) דלא הוי רוחא אלא מדרבנן ולהכי קאמר ר' יוחנן התם דאין שורפין עליו את התרומה וא"ת אכתי בחשבת כהן ובקיבל אביה קדושין פחותה מבת שלש לישראל איכא ספק ספיקא דספק מוכת עץ ספק דרוסת איש ד)[בחשבת כהן אית לן למימר אח"ל דאינה מוכת עץ מ"מ ספק תחתיו ספק אין תחתיו אבל ישראל אח"ל דאינה מוכת עץ ספק בחוטם ספק בלגון] ואין לומר דמוכת עץ לא שכיח דהא אמרינן בחלו נערות (לקמן לו:) גבי קומת שאין לה טענת בתולין מפני שנתבעה על גבי קרקע ופריך כולהו נמי מבוטי מיתבטן מ"כ שכיח ולפירוש ר"ח דמוכת עץ פתחה סתום אתי שפיר וי"ל דאם איתא דמוכת עץ היא הוי טוענת דאין גנאי בכך כמו בגיאת חוטם ומדלא טענה אין להסתפק בכך: **ומי אמר ר' אלעזר הכי והאמר ר"א בו'.** תימה השתא דבעי למימר דלא מהימן אפי' לשוייה עליה חתיכה דאיסורא מיקמי ליה מתני' דהאומר לאשה קידשתיך דאי לא דקדשתיך בעדים מעשים ואפי' ראה אדם שזינתה אשתו רק שלא היה שם עדים לא היתה נאסרת עליו והלכך ממתני' לא קשיא ליה מידי דקדשתיך בעדים קאמר דמקדש אפי' בעד אחד אין מוששין (קדושין ה) אבל אהא דאמר ר' אלעזר דנאמן בלא עדים לומר דמצא פתח פתוח פריך שפיר: **קינוי** וסתירה **אין עדים לא.** הכי נמי דלא אתא למעוטי על פי עצמו דבעדים דמי כיון דקיים ליה: **מפני מה לא אסרוה.** פירש הקונטרס והלא אותו מעשה בעדים הוה ואין נראה דנהי דידוע לרבים הוה שהביאה לביתו מ"מ לא ראו כמכחול בשפופרת שבפני בני אדם לא שמש ונראה לר"י לפרש וא"ת דפתח פתוח כשני עדים דמי אמאי לא אסרוה לדוד דדוד היה יודע בודאי שנבעלה ואע"פ שעשה תשובה מכל מקום עיכבה ואם היתה אסורה לו לא היה אותו לדיק נוקמה לו לאשה: כל

מצאתי כב' עדים דמי. פי' אע"פ שעד אחד נאמן באיסורין. היכא דאמר ליה ע"א אשתך זינתה אינו נאמן שאין דבר שבערוה פחות משנים ואם קינא ונסתרה ובא ע"א ואמר נטמאת נאמן וקורעת כתובתה ויוצאה ואם רוצה לשתות אין משקין אותה. גם אם אמר פתח פתוח מצאתי נאמן על עצמו כשני עדים ושוי אנפשיה חתיכה דאיסורא:

מסורת הש"ס

א) קדושין סה., ב) [נמצנר ה], ג) [ועיין היטב ערוך ערך פתח ל'], ד) גי' רש"ל, ה) [כדאיתא קדושין סה.].

גליון הש"ס

גמ' התם אונס הוה. ע' יבמות לה ע"א תד"ה אלא:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תד"ה ואכ"מ וכו' ולורי"י דהאי רוכא דבגלגן אינו רוב גמור. עי' פ"י וסו"מ הריב"ש סי' שע"ב וקדרי עהרה בגלה יח ע"ל בתוס' ד"ה אלא וסי' ולו"ק:

מוסף רש"י

והוא אסור בקרובותיה. דשויהו עליה חתיכה דאיסורא בהדאמו (קדושין סה.).

עין משפט נר מצוה

מז א ב ג מיי' פי"ח מהל' אישות הל' יא סמג לאוין קלא טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' יד וסימן קמ סעי' ז:

מח ד מיי' פ"ט מהל' אישות הל' טו טוש"ע שם סי' מה סעי' ה:

מט ה מיי' פכ"ד מהל' אישות הל' יח סמג עשין מה טוש"ע סי' קטו וטוש"ע שם סי' יח סעי' ל (וכרב אלפס קדושין פ"ג ד' לא):

נ ו מיי' פ"ח מהל' מעשה הל' [יד] טו סמג עשין ע טוש"ע אה"ע סי' קעח סעי' יד (וכרב אלפס שם):

תוספות רי"ד

אמר ר"א האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו. פי' שלא טען טענות דמים לומר בעלתי ולא מצאתי דמים כגון שהיתה בוגרת או שהיתה ממשפחת דורקטי נאמן לאוסרה עליו. פי' המודה ואע"פ שאין הדבר הזה יכול להתברר אלא על פיו לגבי נפשיה הוי מהימן לשוויה עליה חתיכה דאיסורא אבל להפסיד כתובה לא מהימן. ואמאי ספק ספיקא הוא ספק תחתיו דינתה וספק לא זינתה תחתיו ואת"ל תחתיו זינתה ספק באונס ספק ברצון. ל"צ באשת כהן פי' דאפילו באונס אסורה לו הלכך חד ספק הוא ואבע"א באשת ישראל וכגון דקיבל [בה] אבוה קידושין פחות מבת ג' שנים פי' שאין לומר קודם שאירסה זינתה שהרי בתוליה חוזרים ולא נשאר שם אלא חד ספק ומספיקא היא נאסרה לו: מאי קמ"ל תנינא פי' שאדם נאמן על עצמו לאסור לו את המוחר עליו. האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני הוא אסור בקרובותיה פי' באמה ובתה ואחותה דשווינהו אנפשיה חתיכה דאיסורא והיא מותרת בקרוביו פי' שהרי אינה מודה בקידושיו ובמס' קידושין מוקי לה באומר לה קדשתיך בפני עדים והלכו להם למדינות הים. מהו דתימא התם הוא דודאי קים ליה פי' שקדשה אבל הכא מיקם הוא דלא קים ליה פי' מפני שהוא פגוי ויש לומר בחדצפא בעל וכ"ל כי פתוח היה ואינו כן א"כ לא תיתסר קמ"ל וכ"ש אם טען בעלתי ולא מצאתי דם בבערה שלא בגרה ואינה ממשפחת דורקטי שהוא נאמן לאוסרה עליו שהוא טענה ודאית יותר מפתח פתוח: ומי א"ר אלעזר הכי פי' דאשה מזנה נאסרת ע"פ עצמו והא א"ר אלעזר אין האשה נאסרת על בעלה אלא על ידי קינוי וסתירה. ולטעמיך קינוי וסתירה אין עדים לא פי' אם יש עדים שזינתה שמא אינה נאסרת בלא קינוי והכתיב כי מצא בה ערות דבר. אלא הכי קאמר אין האשה נאסרת על בעלה בעד א' אלא בשני עדים. וקינוי וסתירה אפילו בע"א. ופתח פתוח

כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו. פי׳ בקונטרס שאם יצאו במלחמה יהא גט משעת כתיבתו וקשה לר״ת דא״כ מאי כל היוצא אם לא מהני אלא למי שאין לו בנים ויש לו יבם ועוד דתנן במי שאמרו (גיטין עג. ושם) מה היא באומן הימים רבי יהודה אומר הרי היא כאשת איש לכל דבריה וקאי אמאי דקתני לעיל מינה הרי זה גיטך מהיום אם ממי וכן משמע בתוספתא אלמא אע״ג דאמר מהיום הויא אשת איש גמורה כדמפרש בגמרא באומר מעתה שאני בעולם פירוש דהאי דאמר מהיום לא שיחול מיד אלא דעתו שיחול שעה אחת קודם מיתתו דהיינו מעת שהוא בעולם ולא אמר מהיום אלא למעוטי לאחר מיתה כלומר מאותו יום שאני בעולם יהא גט ומיהו יש לחלק בין מהיום לפירש בהדיא שיחול משעת כתיבה דע״כ משעת כתיבה קאמר שיהא גט ועוד נראה לפי׳ אמר מהיום יש לישב פי׳ הקונטרס דלאו דוקא פירש שאם ימות במלחמה אלא היו מתנים אם לא יחזור מן המלחמה ואגב ריהטיה נקט בקונטרס אם ימות דסתם מי שאינו חוזר מן המלחמה אינו חוזר לפי שמת אלא הי״ה אם נשבה והשתא מהיום דהכא אין שייך לומר מעת שאני בעולם כההוא דמי שאחזו אלא מהיום מיום כתיבה קאמר ואם תאמר והרי חזר אוריה ונתבטל הגט ויש לומר שהיה מתנה אם לא יחזור בסוף המלחמה והרי לא חזר לבסוף וימחל לפירוש זה הא דאמרינן בפרק הזהב (ב״מ נט. ושם) נוח לו לאדם שיבעול ספק אשת איש ואל יולדין פני חבירו ברבים ומפיק ליה מהאי מעשה דבת שבע דספק אשת איש הואי דדלמא יחזור מן המלחמה ור״ת מפרש כותב גט כריתות לגמרי בלא שום תנאי ולפי׳ קשה אמאי קרי לה ספק אשת איש הא הואי גרושה גמורה ואר״ת דקרי לה ספק אשת איש לפי שהיו מגרשין בגיטעא שלא יהא עודע ויקפלו עליהם בני אדם לקדשם ולפי׳ הקונטרס קשה קצת איך בא עליה למה לא היה יולד שמא יחזור: **אי** למיתב לה כתובה בו׳. משמע אם היה בא לב״ד היה נאמן להפסידה כתובתה אע״פ שלאוסרה עליו לא היה נאמן משום דאית לן למימר דשמא אינו בקי בפתח פתוח ואוקמה במזקת היתר אבל מ״מ כתובתה הפסידה אע״פ שיש לנו לומר שהוא טועה בפתח פתוח דאית לן למימר אוקי ממונא בחזקת מריה וקשה דאמאי מפסידה כתובתה והא הוה [1]ספק ספיקא ספק אי הוא בקי בפתח פתוח אם לאו ואם תאמר לומר פתח פתוח הוה ספק באונס ספק בגלון דאפי׳ אשת כהן באונס לא מפסדה כתובתה ואין לומר דאפי׳ בספק ספיקא מפסדה כתובתה משום דמוקמינן ממונא בחזקתיה דהא לקמן (דף יב:) גבי משארסתני נאנסתי והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך נאנסת והיה מקחי מקח טעות ואיכא מאן דמפרש לקמן (דף יא:) מקח טעות ממאתים אבל מנה אית לה אלמא משום דבאותו מנה הוי ספק ספיקא לא מפסדה דספק קודם שנתארסה ספק אחר שנתארסה ואם תמצא לומר אחר שנתארסה אימור באונס הוה דאי אמרת דאפי׳ בספק ספיקא מפסדה אמאי אית לה אפי׳ מנה וי״ל דלא חשיב ספק ספיקא כהאי גוונא משום דהאי ספיקא שמא באונס היה לא חשיב ספיקא גמורה למיתב לה כתובה דאימור קודם שנתארסה נאנסה והשתא אתי שפיר הא דתנן במתני׳ (לקמן דף יג.) היא אומרת מוכת עץ אני והוא אומר לא כי אלא דרוסת אש את וקאמר ר׳ יהושע שאינה נאמנת ומפסדת כתובתה אי לר׳ יוחנן מנה אי לר׳ אלעזר ולא כלום ואע״ג דהוי ספק ספיקא ספק מוכת עץ ויש לה כתובה ואפי׳ אם תמצא לומר דרוסת אש אימור תחתיו נאנסה ונסתחפה שדהו ויש לה כתובה אלא ודאי ספק באונס לא חשיב ספק [2]דאימור קודם שנתארסה נאנסה ועוד אומר רבינו יצחק דמוכת עץ לא שכיח דהא דאמרינן (לקמן ט:) כולהו נמי חבוטי מיחבטן היינו אליבא דר״ג אבל רבי יהושע שמעינן דלית ליה טעמא דמיחבטן דקאמר התם (לקמן ט.) חרשת ושוטה יש להן טענת בתולין והיינו משום דס״ל דחבטה לא שכיחא: **מאי** לאו דקא טעין טענת **פתח פתוח**. גרלה לפרש דקס״ל דבטענת דמים [3]ליכא למיחש לאיקרורי דעתא דכיון דליכא דס לבו נוקפו ואין מתקרר אבל בפתח פתוח איכא למיחש שמא יתקרר: **נאמן** להפסידה כתובתה. אור״י דשמואל מודה שפיר דנאמן לאוסרה עליו והפסידה כתובתה איצטריך ליה לאשמעינן דלא יהא נאמן אע״ג דקיים ליה בפתח פתוח דימא דמזיד משקר להפסידה כתובתה ור״ת נמי מצי סבר דנאמן להפסידה ונקט לאוסרה לרבותא וכ״ש דנאמן להפסיד כתובתה כדמוכח הסוגיא דלעיל [ומיהו בירושלמי משמע דלר״ת אינו נאמן להפסיד כתובתה]: **אבל** בגליל מצי טעין. וא״ת מנא ליה דלמא ביהודה נאמנת לומר שבא עליה באירוסין ולא בגליל אבל כשטוענת בתולה הייתי בגליל נמי מהימנא וי״ל דמשמע ליה אינו יכול לטעון טענת בתולים בכל עניין בין שאומרת שבא עליה מן האירוסין בין שאומרת פתח נעול מלא דביהודה נאמנת דאי בעיא אמרה באירוסין בא עליה ולא בגליל דליכא מגו אבל קשה דמייתי מדיוקא והוה ליה לאתויי מריש דקתני (לקמן דף י:) בתולה אלמנה מן האירוסין כו׳ ויש להן טענת בתולין וע״כ לענין כתובה אירי דלאוסרה עליו אפילו מן הנשואין נמי יש לה טענת בתולין כיון דכנסה בחזקת בתולה כדמוכח לקמן (דף יב.) דפריך ומיהוש שמא תחתיו זינתה: **מאי** לאו דקא טעין טענת פתח פתוח. וביהודה אע״ג דליכא חזקה לא מהימן כדפי׳ בקונטרס א״נ כיון דמתייחד עמה ודאי בא עליה דלא מוקי לינים אנפשיה ואע״ג דגבי יבמה אמרינן (יבמות דף קיח:) דעד ל׳ יום מוקי אנפשיה רוב פעמים לא מוקי אנפשיה אפי׳ שעה אחת דעל דעת כן מתייחד [2][עמה] ואיתרע חזקה: **לא** דקא טעין טענת דמים. דהויא טענה ברורה מדאין סדיין מלוכלכים בדם וגרלה דבטענת פתח פתוח וטענת דמים דשמעתין איירי לר״ג דפסקינן לקמן (דף יג.) כוותיה וי״ל דאיירי מודה ברלון שנבעלה מאחר ועוד דאין זה מגו דמיפסלא נפשה מכהונה אבל קשה דליהמנה במגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני אפי׳ לרבנן דלקמן (דף יא:) דאמרי מוכת עץ כתובתה מנה דאין זה מגו דאינה רוצה להפסיד כלום מכתובתה מ״מ נאמנת במגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני מחתיך ונסתחפה שדהו לכך גרלה דהוי מגו במקום חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה אע״ג דבעי׳ היא בפ״ק דבבא בתרא (דף ה: ושם) אי אמרינן מגו במקום חזקה או לא שמא חזקה דהכא עדיפא ואי לא אמרינן מגו להוציא אחי נמי שפיר:

אמר

[1]כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו דכתיב [1]ואת אחיך תפקד לשלום ואת ערובתם תקח מאי ואת ערובתם תקח תני רב יוסף דברים המעורבין בינו לבינה אמר אביי אף אנן נמי תנינא [2]בתולה נשאת ליום הרביעי יום רביעי אין ליום חמישי לא מאי טעמא משום איקרורי דעתא ולמאי אי למיתב לה כתובה ניתיב לה אלא לאוסרה עליו ודקא טעין טענה מאי לאו דקטעין טענת פתח פתוח [3]לא דקטעין טענת דמים אמר רב יהודה אמר שמואל האומר פתח פתוח מצאתי נאמן להפסידה כתובתה אמר רב יוסף מאי קמ״ל תנינא [2]האוכל אצל חמיו ביהודה שלא בעדים אינו יכול לטעון טענת בתולים מפני שמתייחד עמה ביהודה הוא דלא מצי טעין הא בגליל מצי טעין ולמאי אי לאוסרה עליו ביהודה אמאי לא אלא לאו להפסידה כתובתה ודקא טעין טענה [3]מאי לאו דקא טעין טענת פתח פתוח לא דקא טעין טענת דמים

איתמר

נמי כריסום כוסכ לאשמו. שאם יצאו במלחמה יהא גט מיום כתיבתו והרי מת אוריה במלחמה: **דכסיב.** במלחמת שאול ואת אחיך כו׳ ודוד למד מיהו אביו להנהיג שאף היוצאין למלחמותיו עושין כן: **דכרים המעורכים בינו לבינה.** אלו קדושין: **תקם.** תטול מביתיהם על ידי גט: **אף אנן נמי תנינא.** דטוען פתח פתוח מצאתי אסרה עליו ולא אמרינן לא קיים ליה: **מיקרורי דעתא.** עד שני בשבת הבאה: **ולמאי.** קפדי רבנן אי מקרקא דעתיה: **ניתיב לה.** מה לנו להפסידה והרי הוא עוטן מדעת: **אלא לאו לאוסרה.** הוא דקפדינן שלא יקרר דעתו ויקיים את האסורה לו. אלמא כי אתי וטעין אסרינן לה עליה: **טענת דמים.** דטענה מבוררת היא וליכא למימר לא קיים ליה אבל בפתח פתוח איכא למימר דלא אסיק אדעתיה וא״ת מ״מ אם איתא דפתח לה פתח הוי דם וי״ל דאפשר למיסתם פתח בלא דם ולפי׳ ר״ת איכא לאוקמי בטוגרת שכלו דמיה שפתח פתחא ולא אדעתיה כיון דליכא דם וכבל בתולה אפשר לפותחה בלא דם כדשמואל מיהו הכא דשמואל נמי משמע דפתחה נעול מדאין ריחה נודף ושמא יש לומר דמתמה דם נמי אין ריחה נודף. ע״כ], **ב)** [דף י.], **ו)** בס״ד: שיעתה, **ז)** בס״ד עה״ג וי״מ דהכא לא חשיב ספק ספיקא דאין יכולין להתהפך ולומר בריש ספק באונס ספק בגלון ואח״ל בגלון ספק וכו׳ ולכאי לא חשיב אלא חדא ספיקא וה״נ וי״ל בע״ח דרוב בקיאין בפתח פתוח והוה ליה לענין כתובה רובא וחזקה ממונא ומו ליכא אלא חדא ספיקא אבל לענין לאוסרה איכא למימר ממון מיעוטא דאין בקיאין לחזקה ואיתרע רובא והוי ליה פלגא ופלגא והוי ספק ספיקא ול״נ דה״פ אי למיתב לה כתובה ואיירי בטענת דמים לענין כתובה איכא למיחש לאיקרורי דעתיה בטענת דמים, **ח)** [ולהאי טעיתא לא מיתוקמא מתני׳ בפתוח תנ׳ שנים. מ״ר עה״ג], **ט)** [ולפי׳ ר״ת אתי שפיר דמיסתבר ליה לאוקמי מתני׳ בכל הנשים אפי׳ בטוגרת ומוכת עץ דאין להם דמים ועי״ל מאי לאו דקטעין אף פתח פתוח דאיירי מתני׳ בכל ענין שיטעון), **י)** כ״ה בדפו״י.

מסורת הש״ס

עין משפט נר מצוה

נא א מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הלכה יב יג טוש״ע אה״ע סימן סח סעיף ג וסעיף ו:

תורה אור השלם

1. וְאֵת עֶשֶׂרֶת חֲרִיצֵי הַחֵלֶב הָאֵלֶּה תָּבִיא לְשַׂר הָאֶלֶף וְאֵת אַחִיךָ תִּפְקֹד לְשָׁלוֹם וְאֶת עֲרֻבָתָם תִּקָּח: שמואל א יז יח

מוסף רש״י

גט כריתות כותב לאשתו. על תנאי, שאם ימות תהא מגורשת מעכשיו, ופעמים שהוא מרוד בגלותו ושולחו מן המלחמה (שבת נו:). **דברים המעורבין בינו לבינה.** הייני קדושין, מקח, תנגנו ע״י גט שתהיה להם מן המלחמה (שם). **בתולה נשאת ליום הרביעי.** מקנת מכמים היא שתנשא כרביעי בשבת (לעיל ב.).

חכמים תקנו נאמר כו'. כלומר מי הוא כתובתה דאורייתא לא הוי נאמן להפקיעה אלא בעדות ידועה אבל כתובתה חכמים תיקנוה הס אמרו והס אמרו הס שתיקנוה אמרו שהוא נאמן להפסידה אף בטענת פתח פתוח: **א"כ.** שבידו להפקיעה: **מה הועילו חכמים בתקנתן. אין אדם טורח כו'.** כלומר מי הוא כתובתה דאורייתא לא הוי נאמן להפקיעה אלא בעדות ידועה אבל כתובתה חכמים תיקנוה הס אמרו והס אמרו הס שתיקנוה אמרו שהוא נאמן להפסידה אף בטענת פתח פתוח: **א"כ.** שבידו להפקיעה: **מה הועילו חכמים בתקנתן. אין אדם טורח בסעודה.** אם נאמת כתובתה ויש לו עדים וזיבורית וביונית אינה יכולה לומר תן לי עדיות או ביונית ובשוויה אלא מגרשה מתחילה: **אלא מן הזיבורית.** אם נאמת כתובתה ויש לו עדים וזיבורית וביונית אינה יכולה לומר תן לי עדיות או ביונית ובשוויה אלא אם נא ליתן לה זיבורית בשוויה יתן: [1]**[מאי קנסא.** כלומר מאי פשע דקא קנסין ליה]: **מן הסורה.** מכסף ישקול כדלקמן: **כסף ישקול.** נמפתה נאמר: **כמוהר הבתולות.** האמור במאכנס את הבתולה (דברים כב) קנסו הכתוב ג' כסף בשביל מוהר בתוליה: **שיהא זה כמוהר הבתולות.** הקיש הכתוב קנס המפתה לקנס האונס מה להלן ג' אף כאן ג' ומה כסף האמור כאן שקלים דכתיב ישקול אף להלן שקלים דלא תימא מעות: **מכאן ממכו.** מדקרי לה מוהר: **נותן לה ממעות קפוטקיא.** בפרק בתרא תנן נשא אשה בא"י שהן בא"י וגירשה בקפוטקיא נותן לה ממעות א"י שהן קלות נשא אשה בקפוטקיא וגירשה בא"י נותן לה ממעות א"י מנין הכתוב בכתובה דאחלינן לקולא דשבא"ל נותן לה ממעות קפוטקיא שנשתעבד בהן כשאר מלוה דקסבר כתובה דאורייתא: **אסבוהו כופרי.** הלקוהו מלקות מריות של דקל שיש בהן עוקצין כמין קוצין כדאמרינן בסוכה (דף נב.) ואימא כופרא דרכיה דרכי נועם כתיב[2]: **מברכתא חביטא ליה.** זונות העיר האלת שאמה מברכתא חבוטות ושוכבות תמיד לפניו לזנות מאחר שהוא בקי בפתח פתוח: בחור לא מהימן ומסכינן ליה כופרי על שמעיז פניו. נשוי מהימן ולא מסכינן ליה כופרי: **טעם.** כשהגיע לפתח ביתו הסגור ויש בו דבר מעכבו מלפתוח וכשמעון אותו לנדנין נפתח: **אילא דאמרי.** בלא מתכוין לא שכיח הטיה ולא אמרי' שמא הטה אלא כך בדקו שמא במזיד הטיח ועקרת לדשא ועברא עקרת הדלת והכרכ: **הטה במזיד.** במתכוין וכבר: **וכבסו.** שהיו טיפי הדמים מכוסים בשכבת זרע:

גיהוץ

אמר רב נחמן אמר שמואל חכמים תיקנו בו'. משמע דכתובה דרבנן וכן בהאשה רבה (יבמות פט. ופס) גבי מין לה כתובה קאמר מאי טעמא תקינו לה רבנן כתובה שלא תהא קלה בעיניו להוליאה כו' אלמא שמעתא דהש"ס סבר דכתובה דרבנן וקשה דנהגו לכתוב בכתובה כסף זוזי מאתן דחזו ליכי מדאורייתא ואור"ת דסמכינן מרשב"ג דמתני' דפרק בתרא (דף קי:) דמייתי לה נמי בסמוך דאמר נותן לה ממעות קפוטקיא דקסבר כתובה דאורייתא [3]וקי"ל כרשב"ג במשנתנו ועוד אור"י דלא קיימא לן כר"ג דאשכחנא רב אשי דהוא בתראה דפליג עליה כדמתרץ לקמן ברייתא (דף יב.) תני כל שלא מוסמס אינו יכול לטעון טענת בתולים אלמא דמייתי לשמא משקר ולא אמרינן מזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה וכן פי' רבינו ולפי כן רבינו מאיר דרב אשי פליג אדרב נחמן והא דאמרינן בהאשה רבה (יבמות פט. ופס) מ"ט תקינו רבנן כתובה ה"פ מ"ט תקינו רבנן כתובה היכא דתקינו כגון בגלמנה שלא תהא קלה בעיניו להוליאה ה"נ תקינו שלא יהא לה כדי שתהא קלה בעיניו להוליאה:

חזקה אין אדם טורח בו'. תימה תימא בשאשת כהן או בפחותה מג' דמיתסרא עליה הילכך כיון דמפסידה נאמן ומ"ד נמי לקמן כגסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כתובה כלל ניחא דהשתא נמי מפסידה שהרי מקח טעות הוא אבל למ"ד יש לה כתובה מנה לא מפסיד מידי אלא שבא להפסידה מכתובתה מנה אבל הסעודה לא מפסיד ואמאי אמרינן וגרמא דלא מהימן:

הואיל ותקנת חכמים היא לא תגבה בו'. תימה דר"מ אית ליה לקמן בפרק אע"פ (נו: ופס) דכתובה דאורייתא ובפ' המקדש (גיטין מח: ופס) אמרי' דקסבר ר"מ דכתובה אשה בזיונית משום מיגא וכיון דהוא דאורייתא דינה בעידית כדנפקא לן ברש"י ב"ק (דף ה.) וכולן כאנות לשלם כסף ומאמאי הפקיעו דינה ועוד דלא מיסתמיט תנא בשום מקום דאית ליה כתובה אשה ממטלטלי אלא לר"מ דאמרינן בכל דוכתין (יבמות לט.) הא מני ר"מ היא דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה ולמ"ד דאורייתא אמאי לא גבי ממטלטלי כמו ויקרין כיון דמהתם יליפין וי"ל דטעמא שלא יפרשו מהן בני אדם אם יצטרכו למכור עדיות או מטלטלים וחשו כדי שיקפלו עליהן בני אדם: **נותן לה ממעות קפוטקיא.** תימה לר"י מה ריוח הוא לה שנותן לה מאותם המעות מ"מ אינו נותן לה אלא שוה ג' שקלים ואם היינו אומרים דלעולם צריך ליתן לה שקלים שעומדין שם בקפוטקיא ג' שקלי קפוטקיא ובארץ ישראל ג' שקלים של ארץ ישראל הוה ניחא דאמרינן גבי ה' סלעים דפדיון נכור בפ' יש נכור (נכורות נ. ופס) ליתדר מר תינא אחרינא דאוסיפו עלייהו ושדר להו מיהו אין נראה דהתם כשהוסיפו בכל מקום הוסיפו אבל כשאוסיפין במקום אחד אין נראה שבכך תשתנה מדה דאורייתא ומיהו בירושלמי דפירקין גרסינן אמתניתין דכתובה מאתים רבי מונא בשם שמואל אמר בשקל הקדש רבי אבא בר בונא אמר מטבע יונא וכן מסקי התם כמה אמוראי:

מברכתא חביטא ליה. פירוש הלקוהו שמונים ש"ל על בת ישראל שהרי משקר וכי זונות חבוטות לפניו שיהיה בקי הלכך לא מהימן והא אמר רב נחמן מהימן ומשני מהימן ומסכינן ליה כופרי ורב נחמן דאמר אסבוהו לא משום שלא היה מאמינו ואמר להלקוהו לפי שחשוד על הזנות ורב אחא משני כדסבירא לן מעיקרא דלא מהימן ואיירי בנחור ועי"ל בניחותא מברכתא חביטא ליה אף על פי שהוא נאמן הלקוהו לפי שחשוד על הזנות והאמר רב נחמן נאמן ולא פירש להלקותו ומשני מהימן ומסכינן ליה ורב נחמן לא איירי במלקות רב אחא אמר לעולם נאמן דאמר רב נחמן היינו בלא מלקות ובנשוי:

איתמר אמר רב נחמן אמר שמואל משום רבי שמעון בן אלעזר [4]חכמים תקנו להם לבנות ישראל לבתולה מאתים ולאלמנה מנה והם האמינוהו שאם אמר פתח פתוח מצאתי נאמן א"כ מה הועילו חכמים בתקנתם אמר רבא [5]חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה תנא הואיל וקנם חכמים הוא לא תגבה אלא מן הזיבורית קנסא מאי קנסא אלא אימא [6]הואיל ותקנת חכמים הוא לא תגבה אלא מן הזיבורית רבן שמעון בן גמליאל אומר [7]כתובת אשה מן התורה ומי אמר רבן שמעון בן גמליאל הכי [8]והתניא [9]כסף ישקול כמוהר הבתולות שיהא זה כמוהר הבתולות ומוהר הבתולות כזה [10]מכאן [11]סמכו חכמים לכתובת אשה מן התורה רבן שמעון בן גמליאל אומר כתובת אשה אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים איפוך ומאי חזית דאפכת בתרייתא איפוך קמייתא הא שמעינא ליה לרבן שמעון בן גמליאל דאמר כתובת אשה מדאורייתא דתנן [12]רבן שמעון בן גמליאל אומר נותן לה ממעות קפוטקיא ואי בעית אימא כולה רבן שמעון בן גמליאל היא וחסורי מיחסרא והכי קתני מכאן סמכו חכמים לכתובת אשה מן התורה כתובת אלמנה אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים שרבן שמעון בן גמליאל אומר כתובת אלמנה אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים ההוא דאתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה פתח פתוח מצאתי אמר ליה רב נחמן אסבוהו כופרי מברכתא חביטא ליה והא רב נחמן הוא דאמר מהימן מהימן ומסכינן ליה כופרי רב אחאי משני [13]כאן בבחור כאן בנשוי ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל אמר ליה פתח פתוח מצאתי אמר ליה [14]שמא הטיתה אמשול לך משל למה הדבר דומה לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפילה היטה מצאו פתוח לא היטה מצאו נעול איכא דאמרי הכי אמר ליה [15]שמא במזיד הטיתה ועקרת לדשא ועברא אמשול לך משל למה הדבר דומה לאדם שהוא מהלך באישון לילה ואפילה היטה במזיד מצאו פתוח לא היטה במזיד מצאו נעול ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל

גיהוץ

בר רבי אמר ליה רבי בעלתי ולא מצאתי דם אמרה לו רבי בתולה הייתי אמר להם הביאו לי אותו סודר הביאו לו הסודר ושראו במים וכבסו ומצא עליו כמה טיפי דמים אמר לו לך זכה במקחך אמר ליה הונא מר בריה דרבא מפרזקיא לרב אשי אנן נמי נעביד הכי אמר ליה

גיהוץ

מסורת הש"ם

א) קדושין מה: [ובמות קז:], ב) [נקמן נו:], ג) נקמן לח: [נט:], ד) [ועי' תוס' סוטה מ. ד"ה אימא], ה) נקמן קי:, ו) ל"ל כ"ל, ז) [מגלי ג], ח) [וע' תוס' סוטה מ. ד"ה אימא].

תורה אור השלם

1. אם מאן יומאן אביה לתתה לו כסף ישקל כמהר הבתולת:
שמות כב טז

גליון הש"ם

גמ' חכמים תקנו לחם. עיין קהלדרין ח ע"א תד"ה מוליא שם ריע:

מוסף רש"י

בסעודה. מעות שנשאין (ובמות קז:). כסף ישקול כמוהר הבתולות. ממעיס כסף המפורסים נמאנם את הכתולה (לקמן כט: וכעי"ז לח:). שיהא זה. ממעיס, כמוהר הבתולות, ומוהר הבתולות. יהיו שקלים, כזה. שכתוב בו ישקול (שם ושם). ממעות קפוטקיא. גדולות ושוקלות יותר מטל מ"י (לקמן קי:).

תוספות רי"ד

אמר ר"נ אמר שמואל משום ר"ש ב"א חכמים תקנו להם לבנות ישראל לבתולה מאתים ולאלמנה מנה. והם האמינוהו שאם אמר פתח פתוח מצאתי נאמן א"כ מה הועילו חכמים בתקנתם. א"ר חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה. פי' המורה אין לחוש שיטעון כך אלא באמת שאם היה שונאה מתחילה לא היה טורח בסעודה לכנסה ומפסיד סעודתו חנם אלא מתחלה [היה] מגרשה והנאון פי' אימתי הבעל מהימן כששניהם טוענים ברי על הפתח הבעל אומר פתח פתוח מצאתי והיא טוענת לא כי אלא פתח נעול מצאת ותרווייהו טענו טענת ברי אז הבעל מהימן אבל אם היא מודה ליה אין פתח פתוח מצאת אבל תחתיך נאנסתי ונסתפחה שדך או מוכת עץ אני ואית לי כתובה ואיהו אמר שמא עד שלא ארסתיך והיה מקחי מקח טעות כיון דאיהי טוענת ודאי ואיהו ספק אינו נאמן כדאמר לקמן דפסק שמואל הלכתא כרבן גמליאל דאמר דאשה נאמנת ולא קשיא דשמואל אדשמואל דלא דמי דרתי טענינהא להדדי דהכא טענו ברי וברי והתם טענו ברי ושמא ואית לה מיגו וחזקה. פי' מיגו דאי בעי אמרה מוכת עץ אני תחתיך ולא פסלה נפשה מכהונה וכו' וחזקה דגופה דבתולה נולדה: וראיתי כתוב בה"ג דאי עביד בעל סעודה רבתי דינא הוא דשקיל אודינא מן האשה מטעם רבה ואינו נ"ל דעד כאן לא האמינוהו אלא להפסידה כתובתה

עין משפט נר מצוה

נב א מיי' פי"ל מהל' אישות הל' ל סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סה סעי' ל ופעי' מ:
נג ב מיי' פכ"ז שם הל' ג סמג שם טוש"ע שם סי' ק סעי' כ:
נד ג מיי' פ"ו שם הל' ז טוש"ע שם סימן סו סעיף ו:
נה ד טוש"ע שם סי' סה סעי' ו בהגהה:
נו ה ו מיי' פי"ל שם הל' יג טוש"ע שם:

תוספות רי"ד (המשך)

שהוא מחזיק בה אבל להוציא ממון ממנה אינו נאמן בטענתו. וכתב רבינו יצחק ז"ל חזינן לגאון דקאמר ה"מ לענין מנה מאתים אבל לתוספת לא מהימן וטעמא דמסתבר הוא דלא תקינו רבנן אלא מנה מאתים אבל תוספת איהו כתב לה מנפשיה הלכך לא מהימן: תנא הואיל וכן דכתובתה תיקנו חכמים היא לא תגבה אלא מן הזיבורית. פי' אם באת לגבות כתובתה ויש לו עדיות בינונית וזיבורית אין יכולה לומר תן לי עדיות או בינונית ובשוויה אלא זיבורית נותן לה וכשוויה: רשב"ג אומר כתובת אשה מן התורה. ומי ארשב"ג הכי והא תניא כסף ישקול כמוהר הבתולות מכאן סמכו חכמים לכתובת אשה מן התורה. רשב"ג אומר כתובת אשה אינה מה"ת אלא מדברי סופרים. איפוך ומאי חזית דאפכת בתרייתא איפוך קמייתא. דהא שמעינן ליה לרשב"ג דאמר כתובת אשה דאורייתא פי' דתנן בפ' בתרא דמכילתין נשא אשה בא"י וכו' ורשב"ג אומר נותן לה ממעות קפוטקיא פי' נשתעבד בהן כשאר מלוה דקסבר כתובה דאורייתא. עי' בסו"פ: ההוא דאתא לקמיה דרב נחמן אמר פתח פתוח מצאתי אמר להו ר"נ אסבוהו כופרא. פי' הלקוהו בחריות של דקל שיש בהן עוקצין כמין קוצין: מברכתא חביטא ליה. פי' זונות מופקרות היו חבוטות לו שמכיר בפתח פתוח. והאר"נ האומר וכו' נאמן. נאמן ומסכינן ליה כופרא. רב אחא משני כאן בבחור כאן בנשוי בחור לא מהימן ומסכינן ליה כופרי נשוי מהימן ולא מסכינן ליה כופרי: ההוא דאתא לקמיה דר"ג א"ל פ"פ מצאתי. א"ל שמא הטית אמשול לך משל למה הדבר דומה לאדם שמהלך באישון לילה ואפילה הטה מצאו פתוח לא הטה מצאו נעול. פי' בהגיעו לפתח ביתו הסגור ויש בו המעכבו מלפתוח. וכשמטין אותו לצדדין נפתח. ואי קשיא היכא שריא ליה. והא אמרן לעיל האומר פ"פ מצאתי מהימן לאוסרה עליו. תשובה אי הוה מהדר ליה בדי לי שלא הטיתי הוה אסורה עליו. אבל כיון דשתיק הרגיש ר"ג מתוך דבריו כמפסקא ליה ואין טענתו טענה ברורה ולפיכך שריא עליה:

בתולה אלמנה גרושה חלוצה. גרשה לפרש דלרבותא נקט חלוצה דסלקא דעתך אמינא כיון דשומרת יבם לא מיתסרא כגיסה נמופה שהרי יבמה יבא עליה בעל כרחה וה"א דכגשואה דמיא קמ"ל: **אלמנה** דבתיבא באורייתא מאי איכא למימר. והא ליכא למימר דתפשוט מהכא דכתובת אלמנה מנה מדאורייתא דהא מנה לא היה בימי משה דלא הזכירה תורה אלא ככר והא דאמרינן בבכורות (דף ה. וסס) משה רבינו נאמן היה ובקי בחשבונות אלא שמנה של קודש כפול היה לא שהיה מנה בימי משה אלא כלומר כמו שמנה של קודש בימי יחזקאל כפול היה כך היה ככר של קודש כפול בימי משה: **ותנא** רב יוסף אשור זו סליקא ומי הואי. פי' בקונטרס ומי הואי בבריאת עולם ובלא רב יוסף מאשור וכן מכוש לא מצי למיפרך דמגיען למימר דאשור וכוש שם המחוז ולא שם העיר ומימות עולם היה שמש כך אבל קשה דמאי מיימי מאשור דאשור אע"ג דלא הוה בבריאת עולם כיון דהוה בימי משה שפיר הוה ליה למכתב אבל מנה לא היה לו לכתוב כיון שעדיין לא היה בדורו וגרשה לר"י לפרש דסליקא בימי משה מי הואי דקיס ליה דסליקא לא היה בימי משה וסביב סליקא הולך מדקל ולא אבל אשור שהיה בימי משה:

אמר רב אכל תמרים אל יורה. ואם תאמר דבפ"ג דכריתות (דף יג: וסס) (אמר רב הונא) אמר רב הלכה כר' אלעזר דאינו מחייב על שאר מסכרין אלא על היין בלבד וי"ל אע"ג דלא מחייב על ביאת מקדש אסור להורות[6] וה"נ משמע בפ"פ אלו מומין (בכורות מה:) דפסול לעבודה לאמן דלא מחייב אשאר מסכרין אף על גב דעבודה לא אחיל הוא הדין נמי דאל יורה:

מעוגלין

[6] גיהוץ שלנו כביבוס שלהם ואי אמרת ניעבד גיהוץ מעברא ליה חומרתא ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל ב"ר אמר ליה רבי בעלתי ולא מצאתי דם אמרה ליה רבי עדיין בתולה אני [8]אמר להן הביאו לי שתי שפחות אחת בתולה ואחת בעולה הביאו לו והושיבן [9]על פי חבית של יין בעולה ריחה נודף בתולה אין ריחה נודף אף זו הושיבה ולא היה ריחה נודף אמר לו לך זכה במקחך וגנבדוק מעיקרא בגווה גמרא הוה שמיע ליה מעשה לא הוה חזי וסבר דלמא לא קים ליה בגווה דמלתא שפיר ולאו אורח ארעא לזלזולי בבנות ישראל ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל הזקן אמר לו רבי בעלתי ולא מצאתי דם [2]אמרה לו רבי ממשפחת דורקטי אני שאין להן לא דם נדה ולא דם בתולים בדק רבן גמליאל בקרובותיה ומצא כדבריה אמר לו לך זכה במקחך אשריך שזכית למשפחת דורקטי [3]מאי דורקטי דור קטוע[4] אמר רבי חנינא תנחומים של הבל ניחמו רבן גמליאל לאותו האיש דתני רבי חייא כשם [5]שהשאור יפה לעיסה כך דמים יפים לאשה ותנא משום רבי מאיר כל אשה שדמיה מרובין בניה מרובים אתמר רבי ירמיה בר אבא אמר זכה במקחך אמר ליה ורבי יוסי בר אבין אמר נתחייב במקחך אמר ליה בשלמא למאן דאמר נתחייב היינו דרבי חנינא אלא למאן דאמר זכה מאי זכותא דלא אתי לידי ספק נדה ההוא דאתא לקמיה דרבי אמר ליה רבי בעלתי ולא מצאתי דם [1]אמרה לו רבי עדיין בתולה הייתי ושני בצורת הוה ראה רבי שפניהם שחורים צוה עליהן והכניסום למרחץ והאכילום והשקום והכניסום לחדר בעל ומצא דם אמר לו לך זכה במקחך קרי רבי עליהם [7]צפד עורם על עצמם יבש היה כעץ: **מתני'** [8]בתולה כתובתה מאתים ואלמנה מנה [9]בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן האירוסין כתובתן מאתים ויש להן טענת בתולים: **גמ'** מאי אלמנה אמר רב חנא בגדתאה אלמנה על שם מנה אלמנה מן האירוסין מאי איכא למימר איידי דהא קרי לה אלמנה הא נמי קרי לה אלמנה אלמנה דכתיבא באורייתא מאי איכא למימר דעתידין רבנן דמתקני לה מנה ומי כתב קרא לעתיד אין דכתיב [2]ושם הנהר השלישי חדקל הוא ההולך קדמת אשור ותנא רב יוסף [3]אשור זו סליקא ומי הואי אלא דעתידה הכא נמי דעתידה ואמר רב חנא בגדתאה מטר משקה מרוה ומזבל ומעדן וממשיך אמר רבא בר רבי ישמעאל ואיתימא רב יימר בר שלמיא מאי קרא [3]תלמיה רוה נחת גדודיה ברביבים תמוגגנה צמחה תברך אמר רבי אלעזר מזבח מזיח ומזין מחבב מכפר מכפר היינו מכפר היינו מזיח מזיח גזירות ומכפר עונות ואמר רב חנא בגדתאה [4]תמרי משחנן משבען משלשלן מאשרן ולא מפנקן אמר רב אכל תמרים [5]אל יורה מיתיבי תמרים שחרית וערבית יפות במנחה רעות בצהרים אין כמותן ומבטלות שלשה דברים מחשבה רעה וחולי מעים ותחתוניות מי אמרינן דלא מעלו עלויי מעלו ולפי שעתא טרדא מידי דהוה אחמרא [6]דאמר מר [7]השותה רביעית יין אל יורה ואיבעית אימא לא קשיא הא מקמי נהמא הא לבתר נהמא דאמר אביי [8]אמרה לי אם תמרי מקמי נהמא כי נרגא לדיקולא בתר נהמא כי עברא לדשא [9]דשא אמר רבא דרך שם דרגא אמר רבא דרך גג פוריא א"ר פפא שפרין ורבין עליה אמר רב נחמן בר יצחק אף

מתשבה רעה. דלגה. לפי שמשמחות את הלב ולהריס שעת אורה ולהלה היא: **כי עברא לדשא.** מחזיקות את הגוף כברית את הדלת: אף

ניהוץ. לשיקי"ר באבן הזכוכית: **כביבוס שלהן.** שהיו מימיהם יפים לכבס או שמנין יפים היו להן לכבס ובביבוס שלנו אין הבגד מלובן עד שיהיה מגוהץ: **מעברא ליה חומרתא.** שפשוף האבן מעביר את הדם: **חומרתא.** אבן. כדאמרינן בגיטין (דף סט:) ומדהכי בחומרתא דנפק מיניה אבן הנמצאת באמה מחמת חולי: **ריחה נודף.** מפיה מריחין ריח היין שנכנס לה דרך פתח הפטום: **גמרא הוה שמיע ליה.** שעשו כן לבנות יבם גלעד במסכת יבמות (דף ס:): **דור קטוע.** שאין להם לא דם נדה ולא דם בתולים: **יפין לאשה.** למהר לה הריון: **נתחייב במקחך.** על כרחך תקבל חובה הבאה לך במקחך. לשון אין מבין לאדם (לקמן דף יא.). דבר שהוא לרעתו קרוי חובה: **שפניהם שחורים.** מחמת רעבון: **לפד עורם.** דומה פירש כמו דבק עורם על עצמם. ומנחם פירש שחר עורם: **מתני' בתולה אלמנה וגרושה.** בין בתולה שהיא אלמנה או גרושה או חלוצה מן האירוסין ומזנה ונאנסת: **כתובתה.** מן הטיי: **מאתים.** שהרי בחזקת בתולה היא נשאת לו: **ויש להם טענת בתולים.** אם לא מצאה הבי בתולה אבדה כלו כתובתה דמקח טעות היא לו: **גמ' בגדתאה.** דמן בגדת: **על שם מנה.** שאם נשאת משמתאלמנה אין לה כתובה אלא מנה: **דכתיבא באורייתא.** ועדיין לא נתקנו כתובות: **ומי כתיב קרא.** לקרות על שם דבר העתיד: **זו סליקא.** שם עיר: **ומי הואי.** העיר בנויה בבריאת עולם דכתיב ההולך קדמת אשור: [6][**מער.** ולא מאותיות דריש הכי אלא לפוס סברא]: **מוכל.** את האדם: **מעדן.** נותן עדנה וזיו בפירות: **תלמיה.** של ת"ל: **רוה נחת גדודיה כאשר ברביבים תמוגגנה.** רוה הרי משקה ומרוה. תמוגגנה הרי מזבל. מעדן וממשיך את הפירות נפקא מצמחה תברך. תמוגגנה דיסטנפי"ר: **מזיח.** קס"ד מזיח עונות: **מזין.** בזכות הקרבנות העולם נזון שהקרבנו' באין מן המזון וגורמין לו ברכה: **מחבב.** את ישראל אל אביהם: **היינו מזיח היינו מכפר.** כי ניהו מזיח כי ניהו מכפר: **מזיח גזירות.** רעות מעל ישראל: **משחנן.** מחממות: **משבען.** שלשול: **מאשרן.** מחזיקות כח כמו אשרו תמוך (ישעיה מ): **ולא מפנקן.** אין מרבות אסטניסא על הלב. וכולן לשבח: **אל יורה.** שום הוראה לפי שטורדות דעתו כשיכור: **שחרית וערבית יפות.** כלומר דמילתא לאחר אכילה יפות. שחרית דרכן של בני אדם נפת שחרית כדאמר בהמקבל (ב"מ קז:) ערבית לאחר אכילה: **במנחה רעות.** שהן קודם אכילה לאחר שיעת הצהריים: **בצהרים.** לאחר הסעודה שאכל ושבע: **אין כמותם.** וטובות יותר מערבית לפי שאינו מעוכב ביום מלילך לשדות לבית הכסא בכל עת שירצה אבל בלילה טורח הוא לו: **מבטלות** שלשה דברים. לאגה. לפי שמשמחות את הלב ולהריס שעת אורה ולהלה היא: **כי עברא לדשא.** מחזיקות את הגוף כברית את הדלת:

נז א מיי' פי"ח מהל' אישות הל' יב טוש"ע אה"ע סי' סח סעי' ד ועי' מ"מ):

נח ב ג מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ה:

נט ד מיי' פ"י שם הל' ט סמג עשין מח טוש"ע שם סי' קו סעי' ו:

ס ה מיי' פי"א שם הל' ה והלכה ח סמג שם טוש"ע שם סיפון מז סעיף ה:

סא ו מיי' פ"ח מהל' גירושין הל"ג (סמג לאוין ס) שו"ע יו"ד סימן רמב סעיף יג בהגהה:

תוספות רי"ד

ההוא דאתא לקמיה דר"ג. א"ל בעלתי ולא מצאתי דם. אמרה לו רבי עדיין בתולה אני. אמר להן הביאו לי שתי שפחות א' בעולה וא' בתולה הביאו לו הושיבם על פי חבית של יין. בתולה אין ריחה נודף. בעולה ריחה נודף מפיה (כרימון) [כריח] ביח היין. שנכנס לה דרך (הפנס הפגום) [פתח הפתוח] הושיבה ולא היה ריחה נודף. אמר ליה לך כי במקחך. ההוא דאתא לקמיה דר"ג הזקן א"ל רבי בעלתי ולא מצאתי דם. אמרה לו רבי בתולה שלימה נבעלתי אלא ממשפחת דורקטי אני שאין להם לא דם בתולות ולא דם נדה בדק ר"ג בקרובותי' ומצא כדבריה א"ל לך זכי במקחך: ההוא דאתא לקמיה דרבי. א"ל רבי בעלתי ולא מצאתי דם אמרה לו בתולה שלימה אני. אלא שני בצורת הם. ראה פניה מוריקות. פי' מושחרים מחמת רעבון. צוה עליהם והכניסם למרחץ והאכילם והשקם והכניסם לחופה ובעל ומצא דם. א"ל לך זכי במקחך. קרא עליהם צפד עורם על עצמם יבש היה כעץ. צפד פי' לשון דבק: **מתני'** בתולה כתובתה מאתים. ואלמנה מנה. בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן האירוסין כתובתן מאתים מן הנשואין כתובתן מנה. פי' בתולה שהיא אלמנה או גרושה וחלוצה מן האירוסין ונשאת. כתובתה מן השני מאתים שהרי בחזקת בתולה נשאת לו ויש לה טענות בתולים:

תורה אור השלם

1. חָשֵׁךְ מִשְּׁחוֹר תֵּאָרָם לֹא נִבְרוּ בְּחוּצוֹת צָפַר עוֹרָם עַל עַצְמָם יָבֵשׁ הָיָה כָּעֵץ: איכה ד ח

2. וְשֵׁם הַנָּהָר הַשְּׁלִישִׁי חִדֶּקֶל הוּא הַהֹלֵךְ קֵדְמַת אַשּׁוּר וְהַנָּהָר הָרְבִיעִי הוּא פְּרָת:

בראשית ב יד

3. תַּלְמֵיהָ רַוֵּה נַחֵת גְּדוּדֶיהָ בְּרְבִיבִים תְּמוֹגְגֵנָּה צִמְחָהּ תְּבָרֵךְ: תהלים סה יא

לעזי רש"י

לשיקי"ר [לישקי"ר].

לגהץ.

דישטנפי"ר [דישטיגפרי"ר]. להשרות.

מוסף רש"י

גיהוץ שלנו כביבוס שלהם. גיהוץ שלנו אינו יפה אלא כביבוס שלהן (תענית כט:). משלשלן. מסלסלות (גיטין ע:). מאשרן. נותנות כח (שם). ולא מפנקן. אינן מתענגות על הלב להיות אינטנים ואע"פ שהן ממתיקות (שם). השותה רביעית יין אל יורה. כדמתיב יין ושכר אל תשת, ומפיק ליה ולהבדיל ולהוריה, דמשמע דלענין הוראה נמי לא יפה (נזיר לח:).

ג) [תענית כט:]. ד) [כתובות ס:]. ה) [נערוך איתא מאי דורקטי תנא דור קטוע], ו) מגס. גי' רש"ל, ז) נדה מ: סד:. ח) יומא י., ט) גיטין ע., י) [וע' תוס' סנהדרין מב. ד"ה העומקים], יא) עירובין סד. [מיר לח.], יב) [קדושין לא: וש"נ], יג) [שבת עז:], יד) כמ"ל ליתא כל, טו) כ"י כ"י, טז) [נכריתות תירגו דהתם מדאורייתא והכא מדרבנן הוא דאסור],

---

תוספות רש"י

בתולה אלמנה גרושה חלוצה. גרשה לפרש דלרבותא נקט חלוצה דסלקא דעתך אמינא כיון דשומרת יבם לא מיתסרא כגיסה נמופה שהרי יבמה יבא עליה בעל כרחה וה"א דכגשואה דמיא קמ"ל: **אלמנה** דבתיבא באורייתא מאי איכא למימר. והא ליכא למימר דתפשוט מהכא דכתובת אלמנה מנה מדאורייתא דהא מנה לא היה בימי משה דלא הזכירה תורה אלא ככר והא דאמרינן בבכורות (דף ה. וסס) משה רבינו נאמן היה ובקי בחשבונות אלא שמנה של קודש כפול היה לא שהיה מנה בימי משה אלא כלומר כמו שמנה של קודש בימי יחזקאל כפול היה כך היה ככר של קודש כפול בימי משה: **ותנא** רב יוסף אשור זו סליקא ומי הואי. פי' בקונטרס ומי הואי בבריאת עולם ובלא רב יוסף מאשור וכן מכוש לא מצי למיפרך דמגיען למימר דאשור וכוש שם המחוז ולא שם העיר ומימות עולם היה שמש כך אבל קשה דמאי מיימי מאשור דאשור אע"ג דלא הוה בבריאת עולם כיון דהוה בימי משה שפיר הוה ליה למכתב אבל מנה לא היה לו לכתוב כיון שעדיין לא היה בדורו וגרשה לר"י לפרש דסליקא בימי משה מי הואי דקיס ליה דסליקא לא היה בימי משה וסביב סליקא הולך מדקל ולא אבל אשור שהיה בימי משה:

אמר רב אכל תמרים אל יורה. ואם תאמר דבפ"ג דכריתות (דף יג: וסס) (אמר רב הונא) אמר רב הלכה כר' אלעזר דאינו מחייב על שאר מסכרין אלא על היין בלבד וי"ל אע"ג דלא מחייב על ביאת מקדש אסור להורות וה"נ משמע בפ"פ אלו מומין (בכורות מה:) דפסול לעבודה לאמן דלא מחייב אשאר מסכרין אף על גב דעבודה לא אחיל הוא הדין נמי דאל יורה:

מתני' בתולה כתובתה מאתים. ואלמנה מנה. בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן האירוסין כתובתן מאתים מן הנשואין כתובתן מנה. פי' בתולה שהיא אלמנה או גרושה וחלוצה מן האירוסין ונשאת. כתובתה מן השני מאתים שהרי בחזקת בתולה נשאת לו ויש לה טענות בתולים:

מסורת הש"ס

אף אנו נאמר איילונית דוכרנית דלא ילדה: **מתני'** [א]הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד כתובתן מאתים ויש להן טענת בתולין: **גמ'** אמר רב הונא [ב]גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין מאי קמ"ל [ג]דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו תנינא [ד]זכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לאדם שלא בפניו מהו דתימא עובד כוכבים בהפקירא ניחא ליה דהא קיימא לן [ה]דעבד ודאי בהפקירא ניחא ליה קמ"ל דהני מילי גדול דטעם טעם דאיסורא אבל קטן זכות הוא לו לימא מסייע ליה הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד כתובתן מאתים ואי ס"ד הגדילו יכולין למחות יהבינן לה כתובה דאזלה ואכלה בגיותה לכי גדלה לכי גדלה נמי ממחייא ונפקא כיון שהגדילה [ו]שעה אחת ולא מיחתה שוב אינה יכולה למחות מתיב רבא [ז]אלו נערות שיש להן קנס הבא על הממזרת ועל הנתינה ועל הכותית ועל הגיורת ועל השבויה ועל השפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד יש להן קנס ואי אמרת הגדילו יכולין למחות יהבינן לה קנס דאזלה ואכלה בגיותה לכי גדלה לכי גדלה נמי ממחייא ונפקא כיון שהגדילה שעה אחת ולא מיחתה שוב אינה יכולה למחות אביי לא אמר כרבא התם קנסא היינו טעמא [ח]שלא יהא חוטא נשכר רבא לא אמר כאביי [ט]כתובה היינו טעמא שלא תהא קלה בעיניו להוציאה: **מתני'** [י]הגדול שבא על הקטנה וקטן שבא על הגדולה ומוכת עץ כתובתן מאתים דברי רבי מאיר [יא]וחכ"א [יב]מוכת עץ כתובתה מנה [יג]בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן הנישואין כתובתן מנה ואין

אף אנו נאמר. אף אנו נדרוש את הטמות מה לשון איילונית שקרא חכמים לאשה שאינה רואיה לילד: **דוכרנית.** לשון זיל תמיס דמתרגמינן דכר שליס (ויקרא ה). הרי היא כאיל שאינו יולד: **גמ' (על דעת כ"ד).** אם אין לו אב ואמו הניאתו להתגייר: **מטבילין.** דאין לך גר בלא מילה וטבילה: **על דעת בית דין.** שאשה יהו בטבילתו כדין כל טבילת גר שנרמים ג' והן נעשין לו אב והרי הוא גר על ידיהן ומגעו ביין כשר: **מהו דתימא עובד כוכבים בהפקירא ניחא ליה.** וחוב הוא לו ואין אדם נעשה שליח לאדם לחובתו שלא בפניו כלומר שלא מדעתו וקטן אמו בר דיעה הוא: **דהא גבי עבד קי"ל.** בפ"ק דגיטין (דף יג.) דולאי בהפקירא ניחא ליה נוח לו להיות עבד ויהא מותר בהפקר זימת השפחות מהיות בן חורין להיות מותר בבת ישראל דלא זילא ליה ולא שכיחא ליה להפקירא: **קמ"ל.** הכא דגבי עובד כוכבים קטן לא אמרינן הכי: **דהני מילי.** דניחא ליה בהפקירא: **גדול.** שגדל [במדות] הפקירות ומעשים ליה טעמא דאיסורא: **הגדילו.** קטנים שנתגיירו ואפי' עם אביהן: **יכולין למחות.** ולומר אי אפשיגו להיות גרים וחוזרין לסורן ואין לנו לענשן בב"ד ואפי' ידינו תקיפה ואם קדם אשה משמיחה אינה צריכה גט להיות בישראל מומר?: **לכי גדלה.** לא יהבינן לה עד שתגדיל: **שוב אינה יכולה למחות.** ואם מיחתה הרי היא בישראלית מומרת [ב] לענין בכל עונשי ב"ד: **שיש להן קנס.** כ' כסף אם יאנסו: **הבא על הממזרת.** ואע"ג דלא קרינן ביה ולו תהיה לאשה [ג] שהרי אינה ראויה לקיימה אפילו הכי יש לה קנס כדלקמן [כט.]: **אביי לא אמר כרבא.** דמוחיב מקנסא דקסבר לאו חיובא היא דטעמא דקנסא שלא יהא חוטא נשכר להפטר: **רבא לא אמר כאביי.** דמוחיב מכתובה דהתם טעמא מאי אקינו לה רבנן כתובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה וכל זמן שלא מיחתה גיורת היא ועבדינן לה תקנתא: **מתני' הבא על הקטנה.** פחותה מבת שלש שאין ביאתה ביאה שהרי בתוליה חוזרין: **וקטן.** פחות מבן תשע שאמרו חכמים אין ביאתו ביאה ובא על הגדולה: **ומוכת עץ.** שנתקע לה עץ באותו מקום: **כתובתן מאתים.** אם נשאו לאחר כן לא אבדו כך את כתובתן אם נשאה אחר ולא פירש לה כלום: **בתולה.** שהיא אלמנה או גרושה או חלוצה: **מן הנישואין.** כגון שנכנסה לחופה ומת בעלה בחזקת שלא נבעלה: **כתובתה מנה.** אם ניתן לאחר מתן כתובתה מנה דבחזקת בעולה קיימא משנכנסה לחופה: ואין

זכות הוא לו. והא דתנן בפרק קמא דגיטין (ג"ז שם) האומר תנו גט זה לאשתי ושיחזור זה לעבדי לא לחזור בשניהם יחזור דברי רבי מאיר היינו בעבד גדול דבקטן מודה רבי מאיר דזכות הוא לו דלא ניחא ליה בהפקירא דלאמרינן הכא משום דלא טעים טעמא דאיסורא ג"כ אייבי אף בעבד קטן וכגון שהוא של כהן דחוב הוא לו שיצא לחירות לפי שמפסידו מלאכול בתרומה: **לכי** גדלה. [ד]וא"ת והלא כבר גדולה היא שהרי נערה כיון שהיא בת קנס ומפרש ר"י לכי גדלה ונהגה מנהג יהודית: **אביי לא אמר כרבא שלא יהא חוטא נשכר.** משמע דרבא לית ליה טעמא דשלא יהא חוטא נשכר דקסבר לאמרי' בפ' שור שנגח ד' וה' (נ"ק דף נח: ושם) קסבר רבי מאיר כותים גירי אמת הן וקנס הוא דקנסים ר"מ בממונם לענין שור שנגח שלא יטמעו בהן ופריך אלו נערות שיש להן קנס הבא על הכותית ואי קנסים ר"מ בממונם ה"נ ניקנוס ומשני דהכא לא בעי למקנס שלא יהא חוטא נשכר והשתא לרבא דלית ליה הכא טעם דחוטא נשכר היכי מצי משני התם וי"ל דהתם אית ליה שפיר האי טעמא כיון דבדין יש להן קנס דגרי אמת הן אלא דבעי' למקנס להו סברא הוא דמשום טעמא שלא יהא חוטא נשכר מוקמינן לה אדינא אבל הכא סבירא ליה לרבא דמשום טעמא שלא יהא חוטא נשכר אין ליתן לה כיון דמן הדין אית לה שהרי עובדת כוכבים גמורה היא אם תמתה וכפ' אלו נערות (לקמן דף לו:) דאית ליה לרבא שלא יהא חוטא נשכר גבי שבויה משום דמוקמינן לה בקדושתה: ושמואל

מטבילין אותו על דעת כ"ד משום דזכות הוא. ותימה דהא זכייה הוי מטעם שליחות דכיון דזכות הוא לו אינן סהדי דעביד ליה שליח כדמוכח בפ"ק דב"מ (דף יב.) גבי חלר משום יד אימרבאי ולא גרע משליחות וא"כ היאך זכין לקטן ולא אין שליחות לקטן כדאמרינן באיזהו נשך (שם עא:) ועוד דאמרי' עובד כוכבים הוא ואמרי' התם דקטן דאמי לכלל שליחות אית ליה זכייה מדרבנן עובד כוכבים דלא אמי לכלל שליחות אפילו זכייה מדרבנן אית ליה ונראה לר"י דהכא נמי דזכין לו מדרבנן כדאמרינן התם דקטן אית ליה זכייה מדרבנן ואע"ג דאמרי עובד כוכבים הוא הא אמי לכלל שליחות א"נ כיון דבהך זכייה נעשה ישראל הוה ליה כישראל גמור לענין זכייה וא"ת היכי הוי גר מדרבנן ושרינן ליה בבת ישראל וקידושין קידושין הא מן התורה עובד כוכבים הוא וי"ל דקסבר כמ"ד בהאשה רבה (יבמות דף פט:) דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה וכי פריך מאי קמ"ל הוה מצי לשנויי קמ"ל דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה ומד מתרי טעמי נקט והא דאמרי' בריש בן סורר (סנהדרין דף סח: ושם) גבי גזל הגר אם אין לאיש גואל איש אתה צריך לחזר אחריו אם יש לו גואל אבל קטן אי אתה צריך לחזר אחריו כו' משכחת לה גר קטן מן התורה במעוברת שנתגיירה [ה]כדאמרי' בפרק הערל (יבמות דף עח. ושם) עובדת כוכבים מעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה והוי גר מן התורה דישראל גמור הוא ואית ליה ממון מן התורה כגון שיש לה אמו ואי אתה צריך לחזר עליו שאין לו יורשין שאינו מוליד ואחיו מן האם אין יורשין אותו ולפי ספרים דגרסינן בב"מ (דף עא:) זכייה מיהא אית ליה ולא גרס מדרבנן ניחא דמלי למימר דאית ליה זכייה מן התורה ועובד כוכבים קטן כיון דבא להתגייר משבינן ליה כישראל קטן ואע"ג דזכייה הוי מטעם שליחות ואין לו שליחות מן התורה ה"מ בדבר שיש בו קלת מובה כגון להפרים תרומתו דשמא היה רוצה לפוטרה בתמה אחת אבל שמא היה רוצה להעדיף אבל הכא שזכות גמור הוא לו יש לו שליחות: **מהו דתימא עובד כוכבים בהפקירא ניחא ליה.** ואע"ג דרבנן פליגי אר' מאיר בפ' קמא דגיטין (דף יג. ושם) ולית להו טעמא דבהפקירא ניחא ליה ה"מ גבי עבד שאינו מושב בהפקירא שמפקיע עצמו מן השעבוד אבל גבי עובד כוכבים שאינו משועבד ניחא ליה בהפקירא וכן נראה דאי לא תימא הכי היכי מייתי סייעתא מההוא דגיורת דלמא רבנן היא דאפילו בגדול נמי לית להו בהפקירא ניחא ליה: **אבל** קטן

לגמרי. פי' לא גרעה אותה ביאה ממאמר בגדול. שכמו שמאמר בגדול פוסלה על שאר האחין. כך ביאת [פחות] בן ט' פסלה על האחין. עיין בס"פ האשה רבה: מוכת עץ שנתקע לה עץ באותו מקום ויצאו בתוליה כתובתה מאתים. פי' לא הפסידו כתובתן אם נישאו סתם וחכ"א מוכת עץ כיון שאיבדה בתוליה כתובתה מנה:

מסורת הש"ס

א) [ע' תוס' גיטין ה: ד"ה והא קי"ל], ב) [עיין כלי פת: יבמות קיח: וש"נ], ג) [גיטין יג. ע' תוס' שם], ד) [קשה מ"כ מתי תדע שעת המתנה להא דקטנות אינה יכולה לממות כו' ר"ל כגון שהתחילה מעכג ניחא יוס לפני גדלותה וכן נהגה יוס לו יומים לאחר גדלותה. מ"ר עה"ג], ה) [לקמן כט. ב"ק לח:], ו) [יבמות נב: וש"נ], ז) [יבמות פט. לקמן לט: נד.], ח) [לקמן יג.], ט) [נ"ל גר קטן], י) בס"א: משומה, כ) בס"א: משומדת, ל) [דברים כבן], מ) [וע' תוס' ב"ק קט: ד"ה קטן ותוס' סנהדרין סח:].

גליון הש"ס

גמ' שלא יהא חוטא נשכר. פ"ב דחלה מ"ז נדה דף ד ע"ב: תוס' ד"ה לבי גדולה. וא"ת והלא כבר גדולה. עיין נדה מד ע"ב תוס' ד"ה שלשים יום:

מוסף רש"י

זכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לאדם שלא בפניו. אין אדם יכול לעשות שליחו שלא מדעתו לדבר שהוא מוכה לו הפסד (קדושין כג.) דאין אדם נעשה שליח לחבירו שלא מדעתו להפסידו, אבל להכריחו אם אחי דניחא ליה לפיכך זכין ואין חבין (חולין פג.) דבר שהוא לדעתו קרוי מוכה (לעיל ו: ובע"ז ב"מ ו:) דבר שהוא מוב לו שאינו חפץ בו (סוטה כה.). אלו נערות. דוקא נערה, משהביאה שתי שערות עד שתגבר, והם שאה מרשיס שבין נערות לגברות, אבל קטנה וגובלת אין להם קנס. שיש להן קנס. אם אנסה אדם נותן לאביה חמשים כסף דכתיב (דברים כב) ונתן האיש השוכב וגו' (לקמן נם.). **ועל הנתינה.** מן הנבעונים והיא אסורה לקהל דהיה גזר עליהם דכתמרינן ביבמות (עח:) ועל שם יחנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים וגו' (יהושע מ) קרי להו נתינים (לקמן כם.). **ועל הכותית.** קסבר גירי אריות הן ושבן בלאו לא תתחתן בם (שם). **ועל השבויה.** ישראלית שנפדית פחותה מבת שלש שנים, דבמזקת בתולה היא, שאפילו נבעלה בשביה בתוליה חוזרים (שם).

עין משפט
נר מצוה

סב א מרי' פי"ח מהל' אישות הל' ח' ממנ עשין מח טוש"ע אה"ע סי' ס' סעי' ג:
סג ב מרי' פי"ג מהל' אישות ביאה הל' ז ממנ לאוין קח טוש"ע יו"ד סי' רסח סעי' ז:
סד ג מרי' פ"ד מהל' זכיה הל"כ ממנ עשין פ"ב טוש"ע חו"מ סי' רמג סעי' ח וטוש"ע יו"ד סי' רסח סעי' ז:
סה ד ה ו ז מרי' פ"ו מהל' מלכים הל"ג טוש"ע יו"ד סי' רסח סעי' ז:
סו ח מרי' פ"י מהל' אישות הל"ז טור אה"ע סי' סו:
סז ט מרי' פי"ח מהל' אישות הל"ג ממנ עשין מח טוש"ע שם סי' סו סעיף ד:
סח י מרי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
סט כ מרי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' ג:

תוספות רי"ד

הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות ג' שנים ויום אחד כתובתן מאתים ויש להן טענת בתולים. פי' בחזקת בתולות הן. ואם נמצאת בעולה אומר לה מקחי מקח טעות ואבדה כל כתובתה. אמר ר"ה גר קטן מטבילין אותו ע"ד ב"ד. פי' אע"פ שאין לו אב ואם כגון תינוק שנמצא מושלך או ששבו ישראל קטני פלשתים ב"ד מלין אותם והם כישראל לכל דבר. והמורה פי' מטבילין אותו. דאינו גר עד שימול ויטבול. עיין פרק החולין (דף מו) ובפ"ח דיבמות (דף ע"א). מאי קמ"ל דזכין לאדם שלא בפניו תנינא זכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו לאדם אלא בפניו. מ"ד בהפקירא ניחא ליה וחוב הוא לו. פי' שאין אדם נעשה שליח לחובתו שלא בפניו בלומר שלא מדעת. קמ"ל דה"מ גדול דטעים טעמא דאיסורא אבל קטן זכות הוא לו]. אמר ר"י ואם הגדילו. פי' הקטנים שנתגיירו ואפי' עם אביהן יכולין למחות. פי' יכולין לומר אי אפשינו להיות גרים ואין לנו לענשם בב"ד. ואפילו ידינו תקיפה. ואם קידש אשה משמיחה אינה צריכה גט להיות בישראל מומר. ודוקא שלא הגיעו לכלל שתי שערות אבל אם הגדילו ולא מיחו אין יכולין למחות ואם מיחו הרי הן כישראל מומר וקדושי' קדושין. ו) והגדילו דר"י לאו דוקא שבאו לכלל עונשין אלא שבאו לכלל דעת ודיין לא באו לכלל ענשין: **מתני'** הגדול שבא על הקטנה וקטן שבא על הגדולה כיון שהגדילה ומוכת עץ כתובתן מאתים. דברי ר"מ וחכ"א מוכת עץ כתובתן מנה. פי' קטנה פחותה מבת ג' שנים ויום אחד שאין ביאותה ביאה שהרי בתוליה חוזרין. וקטן פחות מבן ט' שאמרו חכמים אין ביאתו ביאה לקנות קנין גמור. כגון אם בא על יבמתו דהתם אמרי' אין ביאתו ביאה ז) חשובה לקנות

ושמואל אמר אין מוכת עץ בבשר. בגמ' הסיר בתולין מיירי דאי בהסיר למה יש לה להיות פחותה ממוכת עץ: **לרבנן** הכיר בה מנה **לא** הכיר בה **ולא** כלום. ומתני' ר"מ היא ולא רבנן ואם תאמר אמאי לא קאמר לרבנן בין הכיר בה בין לא הכיר בה מנה כדקאמר במסקנא ותיתי מתניתין לדברי הכל וי"ל דלא ניחא ליה למימר הכי דכיון דרבנן מדמו לה לבעולה הויא בלא הכיר בה כמו בנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה וסבירא ליה דלית לה ולא כלום ובמסקנא סבר הא דמדמו לה לבעולה היינו לענין מנה אבל מקח טעות לא הויא כמו בעולה דאינו מקפיד כ"כ במוכת עץ שיהא מקח טעות:

הדר ביה **רבא** מההיא. אבל מהא לא נעי למימר דהדר ביה משום דמקח טעות לגמרי משמע וא"א מנא לן דהדר ביה ממה שאמר לרבנן לא הכיר בה ולא כלום נאמר שחזר בו ממה שאמר לא הכיר בה לר"מ מאתים אלא נפרש לא הכיר בה מנה ונוקי ברייתא כרבי מאיר וי"ל כדפי' לעיל בקונטרס דאין זה סברא דאי משיב מקח טעות לא יהא לה כלום ואי לא משיב מקח טעות למה לא יהא לה מאתים כיון דמדמה לה לבוגרת דאמר לבוגרת פותחתן לה מכתובתה[8]: אמר

ואין להן טענת בתולים[1] הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנהגיירו ושנשתחררו יתירות על בנות שלש שנים ויום אחד כתובתן מנה ואין להן טענת בתולין: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב קטן הבא על הגדולה עשאה מוכת עץ כי אמריתה קמיה דשמואל אמר [2]אין מוכת עץ בבשר איכא דמתני לה להא שמעתא באפי נפשה קטן הבא על הגדולה רב אמר עשאה מוכת עץ ושמואל אמר אין מוכת עץ בבשר מתיב רב אושעיא גדול שבא על הקטנה וקטן הבא על הגדולה ומוכת עץ כתובתן מאתים דברי ר"מ וחכמים אומרים מוכת עץ כתובתה מנה אמר רבא הכי קאמר גדול הבא על הקטנה ולא כלום [3]דפחות מכאן כנותן אצבע בעין דמי וקטן הבא על הגדולה עשאה מוכת עץ ומוכת עץ גופא פלוגתא דר"מ ורבנן אמר רמי בר חמא [4]מחלוקת כשהכיר בה דר"מ מדמי לה לבוגרת ורבנן מדמו לה לבעולה אבל לא הכיר בה דברי הכל ולא כלום ור"מ אמאי מדמי לה לבוגרת נדמייה לבעולה איתעביד בה מעשה בידי אדם הא לא איתעביד בה מעשה בידי אדם ורבנן אדמדמו לה לבעולה נדמייה לבוגרת בוגרת לא איתעביד בה מעשה אבל לא הכיר בה לדברי הכל ולא כלום מתיב רב נחמן [5]היא אומרת מוכת עץ אני והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את ר"ג ור' אליעזר אומרים נאמנת אלא אמר רבא בין הכיר בה ובין לא הכיר בה לר"מ מאתים לרבנן הכיר בה מנה לא הכיר בה ולא כלום והדר ביה רבא דתניא כיצד [6]הוצאת שם רע בא לבית דין ואמר פלוני לא מצאתי לבתך בתולים אם יש עדים שזינתה תחתיו יש לה כתובה מנה אם יש עדים שזינתה תחתיו בת סקילה היא הכי קאמר אם יש עדים שזינתה תחתיו בסקילה זינתה מעיקרא יש לה כתובה מנה [7]ואמר רב חייא בר אבין אמר רב ששת זאת אומרת כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה ומתיב רב נחמן [8]הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתתפה שדהו והוא אומר לא כי אלא עד שלא אירסתיך והיה מקחי מקח טעות ולית לה כלל ואמר להו רב חייא בר אבין אפשר רב עמרם וכל גדולי הדור יתבי כי אמר רב ששת להא שמעתא וקשיא להו ושני מאי מקח טעות נמי ממאתים אבל מנה אית לה ואת אמרת לית לה כלל [9]ואמר רבא מאן דקא מותיב שפיר קא מותיב [10]מקח טעות לגמרי משמע ואלא קשיא הך תריץ ואימא הכי אם יש עדים שזינתה תחתיו בסקילה זינתה מעיקרא ולא כלום [11]נמצאת מוכת עץ יש לה כתובה מנה והא רבא הוא דאמר לרבנן לא הכיר בה ולא כלום אלא ש"מ הדר ביה רבא מההיא ת"ר כנסה ראשון לשום נישואין [12]ויש לה עדים שלא נסתרה אי נמי נסתרה ולא שהתה כדי ביאה אין השני יכול לטעון טענת בתולים שהרי כנסה ראשון אמר

ואין להן טענת בתולים. אין יכול להפסידה אותו מנה ואומר בחזקת בתולה נשאתיך והרי מקחי מקח טעות: **גמ' עשאה מוכת עץ.** נהי דאין ביאתו ביאה מיהו לא גרע מעץ הנתקע ולרבנן דפליגי אמוכת עץ כתובתה מנה וכן לענין כהן גדול דתנן (יבמות דף נט.) לא יקח את מוכת עץ הא נמי אסירא ליה: **אין מוכה עץ ככשר אדם.** ואי בעולה לא הויא מוכת עץ נמי ליתא: **כאפי נפשה.** בלא גברי דלא אמר רב יהודה משמיה דרב ומשמיה דשמואל אלא אינהו גופייהו איפלוג בה: **וקטן שבא על הגדולה ומוכה עץ.** ומדפלגיהו מנא לתרתי ולא איפלוג רבנן אלא במוכת עץ שמעת מינה אין מוכת עץ בנכסר: **הכי קאמר גדול הבא על הקטנה ולא כלום.** איכא בינה לדברי הכל הלכך כתובתה מאתים ולא איפלוג רבנן עלה דפחות מכאן כנותן אצבע בעין דתנן במסכת נדה (דף מד:) גבי בת פחותה מג' שנים ויום אחד מה הדמעה היוצאת ע"י אצבע בתה אחרת תחתיה אף בתולים של פחות מכן חוזרין אחריה תחתיהם: **וקטן שבא על הגדולה.** מוכת עץ היא זו וכתובתה מאתים דברי רבי מאיר וחכמים אומרים כל מוכת עץ כתובתה מנה והא נמי דקא משוית לה מוכת עץ: **מדמי לה לבוגרת.** דקיימא לן שכלו בתוליה בפס' יבמות (דף נט.) דקתני בבתוליה[1] פרט לבוגרת שכלו בתוליה ואפי' הכי כתובתה מאתים: **ולא כלום.** דמקח טעות הוא ואפי' מנה אין לה: **היא אומרת מוכה עץ אני.** משנתנו היא: **והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את.** הנושא את האשה בחזקת בתולה ולא מצא לה בתולים היא אומרת מוכת עץ אני כו' ש"מ אית לה כתובה או מנה או מאתים דאי לית לה מאי נאמנת דקאמר רבן גמליאל אלמא מוכת עץ אלא הכיר בה יש לה כתובה תיובתא דרמי בר חמא דאמר לא הכיר בה דברי הכל ולא כלום: **אלא אמר רבא לר"מ בין הכיר בה בין לא הכיר בה מאתים.** ומתני' דקתני היא אומרת מוכת עץ אני וקא תבעה מאתים רבי מאיר היא: **לרבנן הכיר בה מנה.** ומתני' דהכא דקתני וחכמים אומרים מוכת עץ מנה כשהכיר בה: **לא הכיר בה ולא כלום.** והא לא מצינו למימר לר' מאיר הכיר בה מאתים לא הכיר בה מנה דאי במקח טעות ממזקינן ליה משום דלא הכיר בה לית לה מידי ואי לאו מקח טעות הוא אין חילוק בין הכיר לא הכיר: **והדר ביה רבא** גר' וג"ג מההיא. והדר ביה רבא ממאי דאמר לרבנן לא הכיר בה ולא כלום אלא בין הכיר בין לא הכיר יש לה מנה לרבנן ומאתים לר"מ ומתני' דהתם דברי הכל: **הוצאת שם רע.** ליענש מאה כסף אם שקר וליסקל אם אמת היה: **בא לב"ד.** זקוק לבוא לב"ד ואומר כי: **ואמר רב חייא** גרסי': **ומותיב רב נחמן** גר': **נסתתפה שדהו.** מזלף גרס. כלומר שהמטר בא וסוחף את זריעתו ועוקרה: **מקח טעות לגמרי משמע.** ואין לה כלום: **כי אמרה רב ששת להא שמעתתא.** להאי זאת אומרת דלעיל דיש לה כתובה מנה: **וקשיא להו.** הא דאותביון: **ואמר רבא** גרסי': **ואלא קשיא הך.** ואקשינן לרבא אלא קשיא הך דלעיל דקתני זינתה מעיקרא יש לה כתובה מנה: **תריץ.** להכיא דלעיל בכילד הוצאת ש"ר תיובתא דתרלא לה לא מתרלה הכי אלא הכי אם יש עדים כו': **נמצאת.** לא הכיר בה משמע וקא מתרץ רבא יש לה כתובה מנה אלמא הדר ביה מההיא דלעיל דהא איהו אמר לרבנן ולא כלום וכרבי מאיר נמי לא מוקמה דהא רבי מאיר מאתים קאמר: **ויש לה עדים שלא נסתרה.** רבותא אשמעינן דאפי' הכי אין השני יכול לטעון טענת בתולים בהפסידה כתובתה ולימא מקח טעות הוא: **שהרי כנסה ראשון.** ועליו לדעת שנבעלה:

זאת

אין השני יכול לטעון טענת בתולים פי' להפסידה מנה הראוי לאלמנה מן הנשואין שהרי כנסה הראשון. ואע"פ שהעדים מעידין אינו יכול לטענן.

עין משפט נר מצוה

ע א מיי' פי"ח מהל' אישות הל"ח טוש"ע אה"ע סי' מ' סעי' ג:
עא ב מיי' שם הל"ג טוש"ע שם סעי' ל:
עב ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' ה:
עג ה טוש"ע שם סעי' ב:

תוספות רי"ד

איתמר קטן שבא על הגדולה רב אמר עשאה מוכת עץ. פי' דכיון שהוציא בתוליה אע"ג שאין ביאתו ביאה לא גרע מעץ הנתקע וכתובתה מנה לרבנן ושמואל אמר אין מוכת עץ בבשר פי' בבשר אדם. ואי בעולה לא הויא מוכת עץ נמי לא הויא והרי היא כאילו מיעכה היא באצבעה שהממעכת בתוליה באצבעה לא הפסידה מאתים דדוקא דרוסת איש ומוכת עץ לרבנן הפסידה המאתים אבל כמיעוך לא הפסידה המאתים כיון שאין כתונתה אלא שלא להצטער תחת בעלה ובמוכת עץ דפליגי רבנן משום דהוי שלא לדעתה ומיסגיא בהכי. אמרי' בפ' ד' אחין כל הני מיעכות של בית ר' תמר שמן וקי"ל כשמואל בדיני: אמר רמב"ח מחלוקת כשהכיר בה. פי' כשכונסה וכתב לה כתובה היה יודע שהיא מוכת עץ דר"מ מדמי לה לבוגרת פי' דקי"ל דכלו בתוליה ואפ"ה כתובתן מאתים ורבנן מדמו לה לבעולה ור"מ אדמדמי לה לבוגרת לדמו לה לבעולה בעולה איתעביד בה מעשה (בוגרת) [כידי אדם הא] לא איתעביד בה מעשה ורבנן אדמדמו לה לבעולה לדמו לה לבוגרת בוגרת לא איתעביד בה מעשה כלל הא איתעביד בה מעשה. אבל לא הכיר בה ד"ה ולא כלום פי' שמקח טעות הוא. ורבא אסיק דבין הכיר בה ובין לא הכיר בה לר"מ כתובתה מאתים לרבנן כתובתה מנה. וקי"ל כרבנן ולא כר"מ דיחיד ורבים הלכה כרבים: **מתני'** בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן הנשואין כתובתן מנה ואין להן טענת בתולים. הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו יתירות על ג' שנים ויום א' כתובתן מנה ואין להן טענת בתולים. פי' בתולה מן הנשואין וכגון שנכנסה לחופה ומת בעלה בחזקת בעולה קימא משעה שנכנסה תחתיו וכתובתה מנה אם נשאת לאחר סחם ואין להם טענת בתולים להפסידה אותה מנה ולומר בחזקת בתולה נשאתיך והרי מקחי מקח טעות: תנו רבנן כנסה הראשון לשם נשואין ויש לה עדים שלא נסתרה או שנסתרה אלא שלא שהתה עמו כדי ביאה

מסורת הש"ס

1) [נדה מד:]. 2) [לקמן יג.]. 3) [לקמן יג. [כתו.]. 4) [לקמן מו.]. 5) [לקמן יג.]. 6) [לקמן יב: כתו.]. 7) [ויקרא כא]. 8) ועוד ר"ל דניחא ליה טפי לרבנן לא הכיר בה מנה דהשתא מיתוקמא מתני' וברייתא נמי כרבנן. מ"ר עה"ג.

גליון הש"ס

גמ' ואמר רבא מאן דקא מותיב שפיר. שבת קכג ע"א ר"ה ו ע"ב:

מוסף רש"י

היא אומרת משארסתני נאנסתי. ואית לי מאתים (לקמן מז.).

ואם אומרים כו'. דהא דלאי בחזקת בתולה כנסה דסמך אעדים וקאמר אין יכול להפסידה מנה הרלוי לאלמנה מן הנישואין: **וניחוש שמא תחתיו זינתה.** ד) אמתניתין פריך דקתני אין הבעל יכול לטענת בתולים ולא מזקיקין ליה לבא לבית דין ולא יתברר הדבר אם תחתיו זינתה אם לא ושמא אסורה היא לו בשלמא אהך דלעיל דאמרן כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה לא מקשינן דאיכא למימר כשבא לבית דין ובאו עדים שזינתה קודם לכן אבל הכא קתני אין יכול לטעון מתוך כך לא יבא לב"ד: **כשקידש ובעל לאלתר** גרסינן ולא גרסינן כשקידש לאלתר ובעל לאלתר. שלא פירש ממנה בין קידושין לנשילה דודאי לא תחתיו זינתה: **ואיכא דמתני לה.** להא דרבה ורב אשי ורב סרביא אמתני': **ואם אומרים.** מדקתני מתני' אין להן טענת בתולים: **וניחוש שמא תחתיו זינתה.** ואמאי תני אין להן טענת בתולים: **מאן דמתני לה.** להא דרבה ורב אשי אברייתא: **כ"ש אמתני'.** דכיון דאברייתא אע"ג דאמרו עדים לא נסתרה לראשון ושני זה בחזקת בתולה כנסה ואפילו הכי אהדר ליה רב אשי לרבה לעולם לא תשמע כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה דשמאי הכא שהרי כנסה ראשון כל שכן אמתניתין דלא הנעשיתו עדים על כך איכא למתייה לרבה ומאי דאהדר ליה רב אשי: **ומאן דמתני לה.** דרבה ורב אשי אמתניתין: **אכל אברייתא לא.** מתני להו דאברייתא ודאי שפיר ש"מ זאת אומרת דרבה ועלה לא הוה לרב אשי לאהדורי אמאי הכא שהרי כנסה ראשון דמלי אמר אנא אעדים סמכי וכיון דקתני אין השני יכול לטעון טענת בתולים שמעינן ודאי דזאת אומרת כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה: **מקומות מקומות יש.** שחלוקין בהנהגה ונפקא מינה דהיכא דלא נהיגי לייחד יכול לטעון: **דתניא.** דמקומות מקומות יש: **למשמש.** לפשפש ולמשמש בעצעיהן בתוכו הלילה שלא יקלקלו זה את[ה] זה בעצעיהם בתרמית שלא ירלה זה בם בתולים ויאבד חזו לא תביא מפה שיש עליה טיפי דמיס. ובמקום שנהגו למשמש לא נהגו לייחד דאילו במקום שנהגו לייחד מאי מישמוש בעי הרי אין שם טענת בתולים. אלמא ביהודה מקומות מקומות יש: **אילימא אריש.** אהנהג דמייחדין: **כל שנהג להייחד מיבעי ליה.** דאין יכול לטעון: **אלא אסיפא.** אהנהג דמשמוש שוטבינין: **כל שלא מוזמש מיבעי ליה.** דהטוען טענת בתולים הוא הבעל והוא אינו נוהג מישמוש שבו [שאינו תלוי בבעל] אלא על אבי הכלה למשמשו שלא יאבד את בתוליה ומשמוש בכלה שלא תביא דם מן החוץ תלוי בבעל והיכי תני כל בעל שלא נהג מישמוש אינו יכול לטעון טענת בתולים כ"ש דאם לא נהג למשמש והם מישמשו אותו דיכול לטעון הכי מיבעי ליה למתני כל שלא מוזמש אינו יכול לטעון דשמא רמה ואבד: **אלא אמר רבא.** האי כל שלא נהג אהנהג דגליל קאי דתנא בברייתא ובגליל לא היו עושין כן ועלה קאי כל שלא נהג כאהנהג הזה בגליל אלא נתייחד כאהנהג שביהודה אינו יכול לטעון: **מתני' אלמנה כהנים אלמנה בת כהן: היו גוזין לכהונה.** בת כהן כשנישאת לכהן וכ"ש כשנישאת לישראל: **גמ' שתי תקנות הוו.** לאלמנה בת כהן: דמזונותי

אמר רבה זאת אומרת כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה רב אשי אמר בעלמא לעולם אימא לך לית לה כלל ושאני הכא שהרי כנסה ראשון וניחוש שמא תחתיו זינתה אמר רב שרביא כגון שקידש ובעל לאלתר ואיכא דמתני לה אמתניתין בתולה אלמנה גרושה חלוצה מן הנישואין כתובתן מנה ואין להן טענת בתולין בתולה מן הנישואין היכי משכחת לה כגון שנכנסה לחופה ולא נבעלה אמר רבה זאת אומרת כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה כתובתה מנה רב אשי אמר לעולם אימא לך בעלמא לית לה כלל ושאני הכא שהרי נכנסה לחופה וליחוש שמא תחתיו זינתה אמר רב שרביא כגון שקידש ובעל לאלתר מאן דמתני לה אברייתא כל שכן אמתניתין ומאן דמתני לה אמתני' אבל אברייתא לא משום דמצי אמר לה אנא אעדים סמכי: **מתני'** [א]**האוכל אצל חמיו בעדים אינו יכול לטעון טענת בתולים.** כשתבעם לחופה (שם). **מפני שמתייחד עמה.** ביהודה היו מייחדין אותם (שם). **בדי שיהא לבו גס בה.** כלומר רגיל ומלמד עמה שלא יהיו בוזין זה מזה בבעילת מצוה, הלכך חיישינן דלמא בעיל (יבמות מא.). **למשמש את החתן ואת הכלה.** כלומר לנקר אחריהם שלא יהנו בה מנהג רמאות בטענת בתולים (לעיל ז:).

תוספות רי"ד

אמר רבא זאת אומרת כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה. פי' כיון שהעדים מכחישים ומעידים שלא בא עליה כשכנסה [ראשון] א"כ בחזקת בתולה כתבה ש"מ כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה כתובתה מנה. ר"א אמר בעלמא לעולם אימא לך לית לה מידי ושאני הכא שכבר כנסה הראשון. פי' ואע"פ שמעידים העדים שלאחר שכנסה לא בא עליה יש לומר כיון שנתרצית לו לכנסה מאותה שעה היא נשאת לו. והל' כרב אשי דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום ורבא נמי הכי אמר לעיל כמאי דתנן הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים וכו' ואמר רבא מקח טעות לגמרי משמע דלית לה כלל. והכא דקאמר זאת אומרת דיוקא בעלמא סבר לדייק מינה ולמימר דתנא דהאי מתניתא ס"ל הכי וליתא אלא כדהתרצה רב אשי. ומקשה וליחוש שמא תחתיו דתנה וא"ר שרביא כגון שקידש ובעל לאלתר. פי' כל היכא דהיא טענה טענת ברי ובעל טעין טענת שמא כגון תחתיך נאנסתי או מוכח עין אני נאמנת ושקלא כתובה ושריא לבעלה כדלקמן ואפילו ר' יהושע דאמר לקמן בראוה מדברת חיישינן שמא נבעלה לנחיק ולממנו דוקא להנשא לכהונה אבל לאוסרה על בעלה בייחוד בעלמא הא אמרי' לקמן דמודה ר"י דלא אסרה לה אפי' אם הוא כהן וה"ג אילו טענה האשה ואמרה שבעלי בא עלי קודם נשואין לא הוה מקשי' וליחוש שמא תחתיו זינתה דהיא נאמנת אלא התנא לא שנה טענת האשה אלמא לא טענה הכי ואפ"ה אומר' לו ב"ד שאינך יכול לטעון טענת בתולים שמא בא עליה קודם נשואין משעה ששניהם נאותו לכנוס ואע"פ שהאשה אינה יודעת לטעון. י"ל שלמפרע היה מערה בה והוציא

מוסף רש"י

האוכל אצל חמיו. כימים שכן מיוסון לנשואין (לעיל ט:). **אינו יכול לטעון טענת בתולים.** כשתבעם לחופה (שם). **מפני שמתייחד עמה.** ביהודה היו מייחדין אותם (שם). **בדי שיהא לבו גס בה.** כלומר רגיל ומלמד עמה שלא יהיו בוזין זה מזה בבעילת מצוה, הלכך חיישינן דלמא בעיל (יבמות מא.). **למשמש את החתן ואת הכלה.** כלומר לנקר אחריהם שלא יהנו בה מנהג רמאות בטענת בתולים (לעיל ז:).

תוספות רי"ד

אמר רבא זאת אומרת כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה. פי' כיון שהעדים מכחישים ומעידים שלא בא עליה כשכנסה [ראשון] א"כ בחזקת בתולה כתבה ש"מ כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה כתובתה מנה. ר"א אמר בעלמא לעולם אימא לך לית לה מידי ושאני הכא שכבר כנסה הראשון. פי' ואע"פ שמעידים העדים שלאחר שכנסה לא בא עליה יש לומר כיון שנתרצית לו לכנסה מאותה שעה היא נשאת לו. והל' כרב אשי דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום ורבא נמי הכי אמר לעיל כמאי דתנן הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים וכו' ואמר רבא מקח טעות לגמרי משמע דלית לה כלל. והכא דקאמר זאת אומרת דיוקא בעלמא סבר לדייק מינה ולמימר דתנא דהאי מתניתא ס"ל הכי וליתא אלא כדהתרצה רב אשי. ומקשה וליחוש שמא תחתיו דתנה וא"ר שרביא כגון שקידש ובעל לאלתר. פי' כל היכא דהיא טענה טענת ברי ובעל טעין טענת שמא כגון תחתיך נאנסתי או מוכח עין אני נאמנת ושקלא כתובה ושריא לבעלה כדלקמן ואפילו ר' יהושע דאמר לקמן בראוה מדברת חיישינן שמא נבעלה לנחיק ולממנו דוקא להנשא לכהונה אבל לאוסרה על בעלה בייחוד בעלמא הא אמרי' לקמן דמודה ר"י דלא אסרה לה אפי' אם הוא כהן וה"ג אילו טענה האשה ואמרה שבעלי בא עלי קודם נשואין לא הוה מקשי' וליחוש שמא תחתיו זינתה דהיא נאמנת אלא התנא לא שנה טענת האשה אלמא לא טענה הכי ואפ"ה אומר' לו ב"ד שאינך יכול לטעון טענת בתולים שמא בא עליה קודם נשואין משעה ששניהם נאותו לכנוס ואע"פ שהאשה אינה יודעת לטעון. י"ל שלמפרע היה מערה בה והוציא

מסורת הש"ס

ד) [לעיל ט:]. ה) [מוספתא פ"ח]. ו) [במשנה שבמניות אימא כהן], ד) ל"ל מצריתא, ה) כ"ל: עו, ו) [רב אשי אימר תני כל שלא מוזמש. אומר רבינו יעקב בן רבינו מאיר דרב אשי פליג אדב ומתן דלית לי' מוקה דאין אדם עוקר כי כדמי' לעיל. ור"ת אומר דלא פליג דדוקא ביהודה שנהגו למשמש ואימא שלא מוזמש אינו יכול לטעון דדומה לדבר שהוא נרמאות גילגל שלא מוזמשיהו וכן מוזמש קנת דהא קתני ביהודה אינו יכול לטעון הא בגליל מלי טעין כדדייק לעיל אע"ג דבגליל לא היו מוזמשין דקתני בברייתא ומיהו יש לפרש הא בגליל מלי טעין היינו אם אינו מוזמשיהו וע"כ צריך לפרש כן למאי דדמי לעיל לא דקא טעין טענת דמים ולא אמרי' מוקה דאין אדם עוקר כו'].

תוספות רש"ש

אמר רבה זאת אומרת. נראה דהכא גרסינן רבה דהא רבא גרסינן לעיל דמקח טעות לגמרי משמע ולא גרסינן הכא רבא ס"ל תיקשי מתניתין דישא לסיפא דהא זאת אומרת אינה למידק נמי ממתניתין דלאמרינן בסמוך אלא ודאי נראה דהכא גרס רבה דרבא דאמר לעיל מקח טעות לגמרי משמע יפרש כמו רב אשי: **כנסה** בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה מנה.

והא דקתני שהרי כנסה ראשון פירש ריב"ש דהכי משמע ליה אין לשני טענת בתולין לחסרה מכתובתה כלום שהרי כנסה ראשון וגרס להיות כתובתה מנה ואינו יכול לחסרה כלום מתוכה מנה דלא מהניא טענת בתולין אלא ממנה דבתולין: **שאני הכא שהרי כנסה ראשון.** ולדעתא דבעולה ניחא ואע"ג דעדים מעידים שלא נבעלה אינו סומך על זה מאחר שהיו נישואין וסבר דלשנאה אומרים כן:

וניחוש שמא תחתיו זינתה. אין לומר דפריך אמאי אינו יכול לטעון טענת בתולים לאוסרה עליו ניחוש בשמא כהן שמא תחתיו זינתה דליכא אלא חדא ספיקא ספק תחתיו ספק אין תחתיו דהא מצי לשנויי דהא דאינו יכול לטעון היינו להפסידה מכתובתה דליכא ספק ספיקא דאפי' תחתיו אימור בגונס הוה ואין זה דוחק דלעיל נמי מפרש אינו יכול לטעון טענת בתולים הכי דקאמר למאי אי לאוסרה עליו ביהודה אמאי לא כו' אלא מכתובה פריך אמאי אינו מפסיד לה וגראה לר"י דלרב אשי פריך כיון דבעלמא אית ליה דאין לה כלום והכא יש לה לפי שכנסה ראשון מ"מ יבא לידי איסור שזה המים סבור כיון שזו יש לה אע"ג דבעלמא אית לה אם כן מחזקינן אותה ודאי בעולה מבעל ראשון ואדעתא כן רוצים לומר שנשאתי ונכנס אטרח לבית דין שודאי לא יאסרוה עלי ולכך היה לו להפסיד כתובתה שיצא לב"ד ולא יטענה לומר שמותרת לי ואפי' בשאם ישראל יש לנו להפסידה גזירה שיראה כהן שזו לא תאבד כתובתה ויסבור אף בשלו כן ולא יבא לב"ד אבל לרבה לא פריך מידי כיון דבעלמא נמי יש לה ליכא למיטעי:

בגון שקידש ובעל לאלתר. וכן לריך נמי להעמיד שהראשון אחר שקידש כנסה לאלתר ומת מיד ועדים מעידים שלא זיינתה תחתיו דאם נבעלה תחת הראשון הרי נבעלה לפסול לה ואסורה לכהונה[ו]:

שתי תקנות הוו. וליכא למימר דחדא תקנה הוא ומתני' קודם תקנה ובריתא לאחר תקנה שתיקנו לאלמנה מתחים דהא חזינן דשמא לית להו מתחים וליכא למימר נמי דמעיקרא כי תקינו לבתולה אבנע מאות תקינו גם כן לאלמנה מתחים דאין סברא לתקן לאלמנה מתחים אם לא אחר שראו צורך דמזונותי דהו [הילכך מעיקרא לא רצו לשנותה משאר אלמנה וכיון דחזו דקא מזונותי דהו ראו שהיה צורך תקנה וכיון דחזו דפרשי מייניהו אהדדיהו למילתייהו] ולכך הוצרך לומר שתי תקנות הוו: כיון

דמזונותי

אמר רבה זאת אומרת. נראה דהכא גרסינן רבה דהא רבא גרסינן לעיל דמקח טעות לגמרי משמע ולא גרסינן הכא רבא ס"ל תיקשי מתניתין דישא לסיפא דהא זאת אומרת אינה למידק נמי ממתניתין דלאמרינן בסמוך אלא ודאי נראה דהכא גרס רבה דרבא דאמר לעיל מקח טעות לגמרי משמע יפרש כמו רב אשי: **כנסה** בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה מנה.

והא דקתני שהרי כנסה ראשון פירש ריב"ש דהכי משמע ליה אין לשני טענת בתולין לחסרה מכתובתה כלום שהרי כנסה ראשון וגרס להיות כתובתה מנה ואינו יכול לחסרה כלום מתוכה מנה דלא מהניא טענת בתולין אלא ממנה דבתולין: **שאני הכא שהרי כנסה ראשון.** ולדעתא דבעולה ניחא ואע"ג דעדים מעידים שלא נבעלה אינו סומך על זה מאחר שהיו נישואין וסבר דלשנאה אומרים כן:

וניחוש שמא תחתיו זינתה. אין לומר דפריך אמאי אינו יכול לטעון טענת בתולים לאוסרה עליו ניחוש בשמא כהן שמא תחתיו זינתה דליכא אלא חדא ספיקא ספק תחתיו ספק אין תחתיו דהא מצי לשנויי דהא דאינו יכול לטעון היינו להפסידה מכתובתה דליכא ספק ספיקא דאפי' תחתיו אימור בגונס הוה ואין זה דוחק דלעיל נמי מפרש אינו יכול לטעון טענת בתולים הכי דקאמר למאי אי לאוסרה עליו ביהודה אמאי לא כו' אלא מכתובה פריך אמאי אינו מפסיד לה וגראה לר"י דלרב אשי פריך כיון דבעלמא אית ליה דאין לה כלום והכא יש לה לפי שכנסה ראשון מ"מ יבא לידי איסור שזה המים סבור כיון שזו יש לה אע"ג דבעלמא אית לה אם כן מחזקינן אותה ודאי בעולה מבעל ראשון ואדעתא כן רוצים לומר שנשאתי ונכנס אטרח לבית דין שודאי לא יאסרוה עלי ולכך היה לו להפסיד כתובתה שיצא לב"ד ולא יטענה לומר שמותרת לי ואפי' בשאם ישראל יש לנו להפסידה גזירה שיראה כהן שזו לא תאבד כתובתה ויסבור אף בשלו כן ולא יבא לב"ד אבל לרבה לא פריך מידי כיון דבעלמא נמי יש לה ליכא למיטעי:

בגון שקידש ובעל לאלתר. וכן לריך נמי להעמיד שהראשון אחר שקידש כנסה לאלתר ומת מיד ועדים מעידים שלא זיינתה תחתיו דאם נבעלה תחת הראשון הרי נבעלה לפסול לה ואסורה לכהונה[ו]:

שתי תקנות הוו. וליכא למימר דחדא תקנה הוא ומתני' קודם תקנה ובריתא לאחר תקנה שתיקנו לאלמנה מתחים דהא חזינן דשמא לית להו מתחים וליכא למימר נמי דמעיקרא כי תקינו לבתולה אבנע מאות תקינו גם כן לאלמנה מתחים דאין סברא לתקן לאלמנה מתחים אם לא אחר שראו צורך דמזונותי דהו [הילכך מעיקרא לא רצו לשנותה משאר אלמנה וכיון דחזו דקא מזונותי דהו ראו שהיה צורך תקנה וכיון דחזו דפרשי מייניהו אהדדיהו למילתייהו] ולכך הוצרך לומר שתי תקנות הוו: כיון

דמזונותי

עין משפט נר מצוה

עד א מיי' פי"ח מהל' אישות הלכה מ סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן מה סעיף ה:

עה ב טוש"ע שם ס"כ:

תוספות רי"ד (המשך)

בתוליה ולא הרגישה שלא עלו במטה כדרך חתן וכלה אלא עד אז היה מערה בה ולא שתה לבה ולא ידעה ומ"ה פריך וליחוש שמא תחתיו זינתה דהניחא שלא להפסידה כתובתה אמרי' שמא בעולה בא עליה ולא הפסיד כתובה מספק אבל מספקא תאסר עליו כיון שעדים מעידים שלאחר שכנסה לא בא עליה והיא נמי לא טענה טענה ודאית תאסר עליו מספק שמא תחתיו זינתה ולהכי איצטריך רב שרביא לומר שקידש ובעל לאלתר שיצאנו מזה הספק ויש כאן ספק שמא בעולה היתה מקודם לכן והרי מקחו מקח טעות בזה הספק אנו תולין כי בעלה בא עליה ואין כאן מקח טעות ב) פי' המורה וניחוש שמא תחתיו זינתה אמתניתין פריך דקתני אין השני יכול לטעון טענת בתולים ולא מזקיקין ליה לבוא לב"ד ולא מתברר אם זינתה תחתיו אם לאו ושמא אסורה לו דבשלמא אהך דלעיל דאמרת כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה לא מקשי' דא"ל כשבא לב"ד באו עדים שזינתה קודם לכן אבל הכא קתני אין יכול לטעון מתוך כך לא יבא לב"ד אמר רב שרביא כשקידש ובעל לאלתר. פי' שלא פירשה ממנו בין קידושין לבעילה דודאי לא ניחוש לזינתה: **מתני'** האוכל אצל חמיו ביהודה שלא בעדים אינו יכול לטענן טענת בתולים מפני שמתייחד עמה. אחד אלמנת ישראל ואחד אלמנת כהנים כתובתן מנה ב"ד של כהנים היה גובין לבתולה ד' מאות זוז ולא מיחו בידם חכמים: תניא א"ר יהודה בראשונה ביהודה היה מיחדים את החתן ואת הכלה שעה אחת קודם כניסתן לחופה כדי שיהיה לבו גס בה ובגליל לא היו עושים כן. ביהודה בראשונה היה מעמידים להם שני שושבינים אחד לו ואחד לה כדי למשמש את החתן ואת הכלה בשעת כניסתן לחופה פי' למשמש ולפשפש באותו הלילה במעשיהן שלא יקלקלו זה על זה שלא יראה זה דם בתולים ויאבד חזו תביא מפה שיש עלי' טפת דם ובגליל לא היו עושין כן. פי' גם ביהודה הי' מקומות שלא היו מיחדין. ושם היו מעמידים שושבינין דאי במקום שהיו מייחדים לא יועילו שושבינין שהרי אין שם טענת בתולים. ביהודה בראשונה היו שושבינים ישיגים בבית שחתן וכלה ישנים בו ובגליל לא היו עושים כן. וכל שלא נהג כמנהג זה אינו יכול לטענן טענות בתולים. שהרי נתיחד עמה. אבל נהג מנהג גליל ולא נתייחד יכול לטענן ואע"פ שלא היו שם שושבינים יכול לטענן ומהימן ורב אשי פי' כל שלא משמש ביהודה אינו יכול לטענן פי' כיון שביהודה ממשמשים והוא לא משמש אמרי' לכתחלה עשה כדי להעליל עלילה עלי' אבל בגליל שלא נהגו מצי טענן אע"פ שלא משמש. ושמואל דאמר נאמן להפסידה כתובתה בטענת פחח פתות דליכא למיקם עלה דמלתא להתברר ע"י שושבינים. וכגון שהיתה בוגרת שכלו בתוליה אז אם היתה ממשפחת דורקטי אבל בטענות דמים אם נהגו למשמש ולא משמש אינו נאמן ובמקום שלא נהגו למשמש נאמן:

ב) ל"ל והמורה פירש. ורי"ל דרש"י ז"ל פירש.

כיון דחזו דמזלזלי בהו. פירש בקונטרס שהיו קלות בעיניהן להוליאן לפי שהיתה כתובתן מועטת וקשה דמעיקרא נמי הוו ידעי שקלות בעיניהן להוליאן כיון דמנה תשיב דבר מועט ונראה לר"י לפרש דמזלזלי בהו שמקלת בני אדם היו נמנעים מלנשאם לפי שהיו קלות בעיניהן שאין לה כתובה אלא רביע ממה שיש לה לבתולה ותקינו לה מאתן כיון דחזו דפרסי מייניהו לגמרי והיו קופלים קודם על בתולות ישראל ולא היה שום אדם קופץ עליהם אהדרינהו למילתייהו היינו דנקט מעיקרא מזלזלי שהיו נמנעים ולא לגמרי פורשים ובתר הכי נקט ופרשי: [6]**בית** דין של **בהנים היו גובין כו' ולא מיחו בידם חכמים.** תע"פ אלא כתב בלשון מוספת אלא ארבע מאות דחזו ליכי וקא ס"ד דלא תגבה אלא חזו ובלשון מוספת לא כתב קא משמע לן דמנהג טוב מאד הוא ולאוי להיות בכתובה ובמשפחות המיוחסות ושייך בהו למימר דחזו ליכי ואפי' לא כתב לה כתובה גובה ארבע מאות בתנאי ב"ד כמו בבנות ישראל מאתים דתקנה גמורה היא: **והוא אומר לא כי כו'.** תע"ג דבסוף המניח (ב"ק דף לה: ושם) דייק מדקתני לא כי דמייני בנרי הכא דליכא למיטעי קתני לא כי תע"ג דאייני בשמא: **מנה לי בידך והלה אומר איני יודע.** פי' איני יודע אם הלויתני משולם אבל לוויתני ואיני יודע אם פרעתיך תנן בהדיא בהגחל בתרא (שם קיח.) דתניא: **רב הונא ורב יהודה אמרי חייב.** לכאורה נראה דלית להו דרבי אבא דאמר מתוך שאינו יכול לישבע משלם דטעמיה דר' אבא משום דדרים (שבועות ד' מז.) שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין שני היורשין כגון אמר מנה לאבא ביד אביך ואמר המשיך ידענא והמשיך לא ידענא ואבוה כה"ג ממון שאין יכול לישבע משלם ואי מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב אין כאן שבועה דאפי' הוא אומר אין יודע בכל חייב ותיתה דבפרק יש נוחלין (נ"ב דף קלה. ושם) גבי האומר זה אחי משמע דאחייב אית ליה מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב ובפ' חזקת הבתים (שם לד. ושם) משמע דאית ליה לדר' אבא וי"ל דאפי' למ"ד חייב איכא למידרש שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין דשניהם לא ידעי אלא שעד אחד מעיד שאחד חייב לחבירו מנה דבאבוה ממון שאינו יכול לישבע משלם תימה דרב יהודה גופיה אית ליה ברים הפרה (ב"ק מו. ושם) אפילו ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא המע"ה ואין לומר דרב יהודה כסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין ולא אזיל בתר חזקת ממון ולהכי כי איכא ברי ושמא נוטל הכל והתם דקאמר אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין כו' אליבא דרבנן קאמר ולית לה סברא לה: **ליה להתם** (בב"ק דף לב:) משמע דסבר כרבנן גבי מוכר שור לחבירו וגמלא נגחן ועוד דתנן בפרק האשה (נ"מ לז. ושם) המשליך אומר שאולה מתה והלה אומר איני יודע חייב וקאמר בגמרא לימא דרב נחמן ור' יוחנן ומאי קושיא הא ע"כ מתני' כסומכוס אפי' לרב יהודה דלרבנן מודה רב יהודה דפטור ורב נחמן ורבי יוחנן ע"כ כרבנן דלסומכוס לכל הפחות חולקין אבל אי פליגי אליבא דרבנן ולסומכוס לעולם חולקין אפי' בברי ושמא פריך ספיר ממתני' דכרבנן אמאי דלסומכוס חולקין וי"ל דהתם ברי גרוע ושמא טוב דלפי שהמזיק לא היה שם טוען זה ברי ושמא דמזיק טוב דלא הוה ליה למידע אבל מנה לי בידך הברי טוב והשמא גרוע דהוה ליה לידע אם חייב אם לאו אבל קשה דבעי למימר הכא הא דרב יהודה דשמואל היא דפסק כרבן גמליאל והתם ברי גרוע ושמא טוב שהבעל איני יודע מתי נבעלה ואם כן תיקשי דשמואל אדשמואל דפ' הפרה (ב"ק מו. ושם) ויש לומר דה"מ למימר וליטעמיך ועוד יש לומר דסוגיא דהכא סברה דזה כלל גדול בדין לא לגיזק אומר ברי ומזיק אומר שמא אלא דאפילו לפי אי נמי דהתם לא אתי ספיר דהא בסוף המניח (שם דף לה: ושם) אית להו לרבנן בהדיא דאפי' ניזק אומר ברי כו' ושמואל סובר כרבנן כדמוכח בהמוכר שור לחבירו: **אלא דאיכא** מגו. הא שניהם לא אתיא אלא לרב נחמן דלר' יוחנן בהחיא דמוכח עד ליכא מגו כדמוכח לקמן הקשה ה"ר יעקב מקורביי"ל אכתי ע"כ הא דרב יהודה דשמואל פטור תקשי ליה ממתניתין דשמואל (ב"מ ל' לז. ושם:) המשליך אומר שאולה מתה והלה אומר איני יודע חייב דלשמואל ליכא לשנויי כדמשני לרב נחמן ולרבי יוחנן כגון שיש עסק שבועה ביניהן ומתוך שאינו יכול לישבע משלם דשמואל אית ליה בהדיא בפ' כל הנשבעין (שבועות ד' מז. ושם) דחזרה שבועה לסיני ולא משלם וי"ל דאיכא למימר דלעולם מנה לי בידך והלה אומר איני יודע לשמואל פטור ומוקי שמואל מתני' דהשואל כשיש עסק שבועה וכהחיא תנא דאית ליה מתוך שאינו יכול לישבע משלם והוא סבר כאידך תנא דפלוגתא דתנאי היא בפרק כל הנשבעין (שם). [ועי' ביתר ביאור תוס' ב"מ ל:] סד"ה רב הונא]:

---

[6]) ר"ל אפי' אם קיבל כה קידושין פחות מג' שנים ואמן נ"ע דא"כ היאך עושין שמא עד שלא תרמיני.

עין משפט נר מצוה

עז א עוש"ע אה"ע סי' סו סעיף ז:

עח ב מיי' פי"ח מהל' אישות הל' יא סמג עשין מה טוש"ע שם סי' סח סעיף ט:

עט ג מיי' פ"ח מהל' עונות ונתנין הל' מ סמג עשין לה טוש"ע ס"מ סימן עה סעיף ט:

תוספות רי"ד

ב"ד של כהנים וכו'. אמר רב יהודה לא ב"ד של כהנים בלבד אמרו אלא אפילו משפחות המיוחסות שבישראל אם רצו לעשות כדרך שהכהנים עושין עושין ולא אמרי' דמחזי כעוקרים תיקון חכמים: **מתני' נאמנת.** הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדך והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך והיה מקחי מקח טעות ר"ג ור"א אומרי' נאמנת ור"י אומר לא מפיה אנו חיין אלא הרי היא בחזקת בעולה עד שלא תתארס והטעתו עד שתביא ראיה לדבריה היא אומרת וכו' מכאן מוכח שיש כתובה לארוסה ומשעת שאירסה נתחייב בכתובתה בתנאי ב"ד וכ"ה קאמרה ליה הכי דמקודם שנבעלה הוה משועבד לה ועכשיו שנאנסה לא הפסידה שעבודה דאי אמרת אין כתובה לארוסה עד שיכנסה הוא כבר נבעלה קודם הנשואין אדרבה אומר הבעל לאשה נסתחפה שדך שתפסדת בתולין ובעת הנשואין בעולה היית א"ר טעמא הוא משום דיש כתובה לארוסה ומשום אירוסין נתחייב לה: והוא אומר לא כי וכו'. פי' ואין לך כלום דהכי אוקמיה רבא לעיל מקח טעות לגמרי משמע דבנשה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה א"ל כלום: ר"ג ור"א אומרים נאמנת. פי' ואפילו לבעלה מותרת אם היה ישראל [6]) דמאי דאמרן לעיל שהבעל נאמן לאוסרה עליו דוקא בברי וברי דהוא אומר פתח פתוח מצאתי והיא אומרת לא כי אלא פתח סתום היה ומכחשה ליה התם בעל נאמן לאוסרה עליו דשייה אנפשיה חתיכה דאיסורא אבל הכא דאיהי טענה ברי ובעל שמא מותרת היא לו שהיא נאמנת בכל הן ליטול כתובתה והן להיות מותרת לו: ור"י אומר וכו'. פי' בהא פליגי דר"ג סבר אוקי איתתא אחזקתה ובחזקת בתולה הוה קיימא ומספיקא לא מפקינן לה מחזקתה ור"י סבר אוקי ממוניה בחזקת מריה ומן ספיקא לא מפקינן ממונא עד שתביא ראיה לדבריה מר אזיל בתר חזקה דגופא. ומר אזיל בתר חזקה דממונא. ואמרי' לקמן דהיכא אזיל ר"ג בתר חזקה דגופא דוקא בברי ושמא דאיהי טענה ברי והבעל שמא התם אזיל ר"ג בתר חזקה דגופא ומפקינן ממונא מחזקת מריה אבל בשמא ושמא מודה ר"ג דלא אזלי' בתר חזקה דגופא אלא בתר חזקה דממונא והמע"ה: אר"י א"ש הלכה כר"ג ואי קשיא היכי פסיק שמואל הלכה כר"ג דאזיל בתר חזקה דגופא ומפיק ממונא מחזקת מרי' והתנן בב"ק שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצידה ואין ידוע אם עד שלא ילדה נגחה ואם משילדה נגחה משלם חצי נזק לפרה ורביע נזק לולד ואמרי' עלה בגמרא אר"י א"ש זו דברי סומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין המע"ה למה לי' למימר דלא כולל גדול בדין ואפילו ניזק אומר שמא והא במתני' איכא חזקה דגופא ואיכא חזקה דממונא דאוקי פרה אחזקתה ואימר מעוברת היתה בשעת נגיחה ומחמת נגיחת השור הפילה וחייב ליתן לו חצי נזק ולמזיק איכא חזקה דממונא וכיון דאית לניזק חזקה דגופא פליג ר"ג דאזיל בתר חזקה דגופא ומפיק ממונא מחזקת מריה ובשלמא אמתני' לא פליג ר"ג משום דהרי"ל שמא ושמא דתכר אמרי' לקמן דבשמא ושמא לא אזיל ר"ג בתר חזקה דגופא אלא בכמאי דאמרי' ואפילו ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא אמרי' המע"ה הא בהא מילתא פליג ר"ג דהיכא דהוכבע אומר ברי ונתבע אומר שמא אזלי' בתר

גליון הש"ם

גמ' הא דרב הונא ור"י דשמואל הא. עיין יבמות יח ע"ב תד"ה דלא דלכו:

מוסף רש"י

הנרשא את האשה. נמחקה נבתולה (לעיל יא.). **היא אומרת משארסתני נאנסתי.** יאיתי לי מאתים (לקמן טו:). **לא מפיה אנו חיין.** שתסתה נאתמת, אלא הטעמד ממון על חזקתו, אלא אוזלין בתר חזקה דגופא לומר הואיל ופסק בידיו על שעת לידתו מה היא, הטעמד הגוף על חזקתו של קודם לכן, והרי נולדה בתולה (לקמן עה:). **ורב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור.** ומיהו יאבע דלמאר שאין יודע שחייב לו כלום, אלא עדיף שמא מגרי, דהא אי נמי הוי טענין ליה אין לך בידי כלום הוי משבעינן ליה שבועת היסת (ב"ק קיח:).

תוספות רי"ד (המשך)

חזקה דגופא ומפקינן ממונא מחזקת מריה והיכי אר"י משמיה דשמואל דחכמים פליגי על סומכוס ואמרי המע"ה ולמימרא דהלכה כחכמים דהא כחכמים איפסקא הלכתא וא"כ קשה דשמואל אדשמואל דר"ל דלא ק' דהיכי אזיל ר"ג בתר חזקה דגופא דאפיק ממונא מחזקת מריה ה"מ גבי אשה ובעל שכבר הבעל מחוים ועומד ככתובת האשה ושטר כתובה עליו והוא בא מספק לפטור א"ע ממה שהוא מחויב ועומד בו התם ודאי אר"ג אוקי אתתי' אחזקתה ואפיק ממונא מינו' דבעל כי היכי דהוה משתעבד לה מעיקרא ור"י אפ"ה פליג עלי' ולא מפיק ממונא מחזקת מריה אבל הכא שהמזיק לא נתחייב ממון לניזק מקודם לכן (ואפילו) בא לפטור עצמו [שנאמר] שנעמיד הניזק בחזקת הגוף ונוציא ממון ממנו אלא זה החיוב עכשיו יבוא עליו מספק וכיון שעכשיו רוצה לחול עליו מדה: ר"ג דמספיקא לא מחייבינן לי' ואע"ג שיש לתובע חזקה דגופא אלא אמרי' המע"ה ולא ק' דשמואל אדשמואל: איתמר מנה לי בידך והלה אמר א"י ר"ה ור"י אמרי חייב ר"נ ור"י אמרי פטור מלשלם ר"ה ור"י אמרי חייב ברי ושמא ברי עדיף ר"נ ור"י אמרי פטור אוקי ממונא בחזקת מרי' פי' ומ"מ משבעי' לי' שבועת היסת שכן הוא כדבריו שא"י שחייב לו ונפטר: לימא ר"ה ור"י דאמרי כר"ג ור"נ ור"י דאמרי כר' יהושע. פי' דהכא נמי אשה אומרת ברי ובעל אומר שמא אמר לך ר"נ אנא דאמרי אפילו לר"ג ע"כ לא קאמר ר"ג התם אלא משום דא"ל אוקי איתתא אחזקתה פי' מספקא לן אשעת אירוסין אי בתולה הוה ואי בעולה הוה העמד אשה על חזקתה ובתולה הייתה והשתא היא דאיתנס לאחר אירוסין אבל הכא מאי חזקה איתא לי' להאי תובע דנוקמי' אחזקתה לגבות הלכך זיל בתר חזקה דממונא דאל"כ [אלא] דרב נחמן לא מתוקם כר"ג אלא כר' יהושע וק' הילכתא אלכתא. והמורה גרס ע"כ לא קאמר ר"ג התם אלא משום דאיכא למימר מיגו. פי' מיגו דאי בעי' טענה מעלייתא מהך כגון גבי משארסתני נאנסתי מינו דאי בעיא אמרה מוכח עץ אני ולא פסלה נפשה מכהונה וקאמרה נאנסתי דקא פסלה נפשה מכהונה ע"מ קושטא קאמרה וגבי היא אומרת מוכח עץ אני מיגו דאי בעי' אמ' מוכ"ע אני התחיך ואית לה מאתים וקאמרה מוכח עץ אני מיקודם לכן ואין לה אלא מנה נאמנת אלא הכא גבי האי תובע מאי מיגו איכא הא"ה נמי דהוה מצי ר"נ למימר ע"כ לא קאמר ר"ג התם אלא משום דבעל הוה מחויב לה כתובה מעיקרא ועכשיו הוא בא לפטור עצמו אבל כמנה לי בידך שלא ידענו שנתחייב לו מקודם לכן אלא עכשיו אני רוצים לחייבו לא אמר וכו' וכדכתיבנא לעיל אלא חד מהרי טעמא נקט. ה"נ מסתברא כדשנינן

מסורת הש"ס

[1]) [ולעיל יח:] לקמן עו.], [2]) [לקמן לו.], [3]) לקמן עב.], [4]) ב"ק קיח. בבא מציעא לז: ולף קמן: [ע' ב"ב קלא.], [5]) [קדושין מה: ומ"ש], [6]) [עיין תוס' יבמות יח: ד"ה דאי דרב מאי], [7]) [לקמן יב.], [8]) לקמן יח. ע], [9]) [נדרים לו. ומ"ש ועי' מ"ש מגיהה עו: פירוש על אינגא], [10]) [נ"ש ס"ש], [11]) [שיך לע"ז],

ומזלזלי בהו. בזלמנות. קלות בעיניהם להוליאן מפני שכתובתן מועטת תקינו להו מאתן דגמלי היה להן. ואע"פ שזלמנות ישראל נמי כתובתן מנה מיהו הכניס תשיבי טפי וגנאי להם גירושי בעותיהן יותר מישראל: **מתני' נאמנת.** קא מלקא דעתך משום דברי ומשמע ברי עדיף: **הרי זו בחזקת.** שנבעלה עד שלא תתארס והטעתו: **גמ' חייב.** לשלם: **פטור.** מלשלם. ומכל מקום משבעינן ליה שבועת היסת שכן הוא כדבריו שאינו יודע שהוא חייב לו: **וכהן הוא.** כלומר מיוחס הוא: **אף כראשונה.** גבי תביעת כתובה: [1]) [אוקי כתובה מחזקתה אחזקת הבעל ה"ג גבי מנה לי בידך איכא למימר נמי אוקי ממונא בחזקת מריה ופטור: **אלא דאיכא מגו**]. כגון משארסתני נאנסתי וכגון היא אומרת מוכח עץ אני דאמרינן מגו דאי בעיא טענה מעלייתא מהך כגון גבי משארסתני נאנסתי הוה טענה מוכח עץ אני [טענה מעלייתא] דלא פסלה נפשה מכהונה וקאמרה נאנסתי [משארסתני] וקא מיפסלה נפשה דאשת ישראל שנאנסה אסורה לכהן ע"מ קושטא קאמרה וגבי היא אומרת מוכח עץ אני אי בעיא אמרה מוכח עץ אני אי בעיא אמרה מוכח עץ אני אי בעיא אמרה

דא"כ. דרב נחמן לא מיתוקמא כרבן גמליאל אלא כרבי יהושע קשיא הלכתא אהלכתא: **מתני' דרוסת איש אם.** קודם שארסתיך: **גמ' טענתייהו במאי.** מה היא תובעתו ומה הוא רוצה ליתן: **במאתים ומנה.** היא אומרת מוכת עץ אני ויש לי מאתים ואע"פ שלא הכרת בי והוא אומר דרוסת איש אם ואין לך אלא מנה וקסבר דרוסת איש אם בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה: **במנה ולא כלום.** היא תובעת מנה והוא אומר אין לך כלום: **סבר לה.** תנא דמתני' דאילו רבי יוחנן לא שביק רבנן ועביד כר"מ: **קסבר.** ר' יוחנן כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה מנה הלכך על כרחך מוכת עץ דמתני' ר"מ היא דאמר מאתים והוא אומר דרוסת איש אם ויש לך מנה דאי רבנן היא לא תבעה אלא מנה והוא אומר דרוסת איש אם יש לך מנה מאי איכא בין טענתא דידיה לטענתא דידה: **כשלמא לרבי אלעזר.** דאמר דרוסת איש אין לה כלום: **היינו דקתני תרתי.** בני במתני' גבי פלוגתא דממונא היא אומרת משארסתני נאנסתי והיא אומרת מוכת עץ אני: **חדא לאפוקי מדרמי בר חמא וחדא לאפוקי כו'.** היא אומרת משארסתני נאנסתי תנא למיתני בה והיה מקחי מקח טעות ואין לה לגמרי משמע ואין לה כלום לאפוקי מדרב חייא בר אבין דאמר לעיל (דף יא.): כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה ותנא היא אומרת מוכת עץ אני לאפוקי מדרמי בר חמא דאמר לעיל (שם) גבי מוכת עץ אבל לא הכיר בה דברי הכל ולא כלום: **אלא לרבי יוחנן.** דאמר כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה אם איכא בין טענתא דידה לטענתא דידיה אבל מנה יש לה למה לי למיתני כלל להיא לי לאשמועינן פלוגתא דרבן גמליאל ור' יהושע בברי ושמא ואוקי ממונא בחזקת מריה ליתני חדא לאפוקי מדרמי בר חמא ולאשמועינן פלוגתייהו: **דאיכא למימר מנו.** מגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני: **כפרייסא.** ליכא למימר מגו לר' יוחנן דמוקי מתני' כרבי מאיר דאמר מוכת עץ אני אם הכיר בה כתובתה מאתים ליכא שום מגו דמה לי אומרת מוכת עץ אני תחתיך מה לי אומרת מעיקרא: **מתני' [ראוה מדברת.** כפנויה ומשום חשש דפסולין לנתין ולממזר וכיון שנבעלה לפסול פסלה מן הכהונה]: **נאמנת.** וכשרה לכהונה ולא מספקינן לה בנבעלה לפסול לה: **היתה מעוברת כו'.** בגמ' מפרש תרתי למה לי: **גמ' נסברה.** ואע"פ שלא ראוה שנבעלה נפסלה לכהונה לרבי יהושע כדלקמן דמעלה עשו ביוחסין: **אכלה ומחתה פיה.** אלמא נקט תשמיש בלשון אכילה: **כשלמא לזעירי היינו דקתני תרתי מדברת.** להודיעך כחו דר' יהושע דאע"ג דלא ראוה שנבעלה פסולה ומעוברת להודיעך כחו דרבן גמליאל: **בכתב.** אם העובר הזה נקבה תנשא לכהונה לר"ג דאי אשמועינן בדידה הוה אמינא איכי הוה לה חזקה דכשרות מעיקרא אמרי' אוקמה אחזקה ואל תפסילנה מספק אבל עובר דלא הוה ליה חזקה דכשרות אימא לא: **הניחא למ"ד כו'.** לקמן דשמעתין [ע"כ]: **מאי איכא למימר.** תרתי להכשיר בה למה לי כיון דמדברת בראוה שנבעלה: **מלקין על היחוד.** מכת מרדות: **ואין אוסרין.** אשה על בעלה בשביל יחוד בעלמא: **לימא דלא כרבי יהושע.** דמשום יחוד מחזיק לה בנבעלת: **ביוחסין.** בכהונה: **לספר.** משמע יחוד בעלמא לחורבה

רב אסי אמר נבעלה. אבל נסתרה מודה ר' יהושע דנאמנת לומר לכשר נבעלתי במגו דאי בעיא אמרה לא נבעלה ואע"פ והא רבי יהושע ליתי ליה מגו גבי משארסתני נאנסתי ויש לומר דהתם לא הוי מגו גמור דהא אפילו אמרה מוכת עץ אני אינה נאמנת לרבי יהושע כדתנן במתני' ולא קרי ליה מגו אלא לפי שהיא טענה מעולה ויותר: **חדא** להכשיר בה וחדא להכשיר בבתה. ונריכי תרוייהו חדא להודיעך כחו דרבן גמליאל וחדא להודיעך כחו דרבי יהושע: **לדברי** המכשיר בה פוסל בבתה.

ומעוברת דנקט משום ליצנא מעליא: **ואין אוסרין** על היחוד לימא דלא כרבי יהושע. תימה לרש"ל דלזעירי (נמי) דאמר נסתרה אייבי כגון דמודה היא שנבעלה דאי אמרה לא נבעלתי אם כן הוי ספק ספיקא דמכשיר רבי יהושע דאמר לקמן התם ספק ספיקא ויש לומר דלעולם אייבי דקאמר לא נבעלה ותאיב ליה חדא ספיקא משום דאין אפוטרופוס לעריות אבל קשה דבהדי' משמע בריש פרק שני (לקמן מח.) דאייבי בנבעלת דקאמר הניחא לזעירי דאמר מאי מדברת נסתרה דמגו דאי בעיא אמרה לא נבעלתי מהימנא כו' לכך נראה דפריך לזעירי דנספיקא חדא אסרינן לה והא יחוד דאשת איש דספיקא חדא היא ואין אוסרים על היחוד וק"ק דלכאורה נראה דיחוד איחוד פריך מדפריך לזעירי ולא לרב אמי: **מעלה** עשו ביוחסין. תימה דמשמע דאין אוסרין על היחוד אייבי באשת איש ולא בפנויה ונסוף קדושין (דף פח. וסס) מוקי מלקין על היחוד דוקא בפנויה אבל באשת איש לא דאתה מוליא לעז על בניה ואפי' למר זוטרא דמלקין ומכריז באשת איש מודה בפנויה נמי אייבי ואורי"ת דלף על גב דמלקין על היחוד אייבי בפנויה אין אוסרין על היחוד לא אייבי אלא באשת איש מ"ומ"ת והא אמרינן בפ' בתרא דנדרים (דף לא.): גבי הוא נולף דעייל לגבה דהויא איתתא אמר ליה נולף לא תיכול מינהון דטעמינהו חוץ אמר רבא איתתא שריא אם איתתא דעבד איסורא ניחא ליה לימות משמע דאי לאו הא טעמא היתה נאסרת על ידי יחוד ויש לומר דנולף שאני הי"ר יוסף דשליטן תירא דאין אוסרים על היחוד אייבי בפנויה כמו מלקין על היחוד ולא אייבי לכהונה אלא אין אוסרין אותה לבעו כשתתייחד עם אביו לרבי יהודה לאסר באוסרת אביו (יבמות דף לז.): השתא

דאם כן קשיא הלכתא אהלכתא דקיימא לן [6]הלכתא כרב נחמן בדיני ובהא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל אלא לאו ש"מ כדמשנינן ש"מ: **מתני'** [7]היא אומרת מוכת עץ אני והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את [8]רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת ורבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין אלא הרי זו בחזקת דרוסת איש עד שתביא ראיה לדבריה: **גמ'** [9]רבי יוחנן אמר במאתים ומנה רבי אלעזר אמר במנה ולא כלום רבי יוחנן אמר במאתים ומנה סבר לה [10]כר"מ דאמר בין הכיר בה ובין לא הכיר בה מאתים ורבי אלעזר אומר במנה ולא כלום סבר לה כרבנן דאמרי בין הכיר בה בין לא הכיר בה מנה בשלמא ר' אלעזר לא קאמר כר' יוחנן דקא מוקי לה כרבנן אלא רבי יוחנן מ"ט לא אמר כר' אלעזר קסבר כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה הכא הוא קאמר מנה והיא קאמרה מנה מאי איכא בין טענה דידיה לטענה דידה בשלמא לר' אלעזר היינו דקתני תרתי חדא לאפוקי מדרמי בר חמא וחדא לאפוקי מדרב חייא בר אבין א"ר ששת אלא לר' יוחנן תרתי למה לי חדא להודיעך כחו דרבן גמליאל וחדא להודיעך כחו דרבי יהושע קמייתא להודיעך כחו דרבי יהושע דאף על גב דאיכא למימר מיגו לא מהימנא בתרייתא להודיעך כחו דרבן גמליאל דאע"ג דליכא למימר מיגו מהימנא: **מתני'** [11]ראוה מדברת עם אחד ואמרו לה מה טיבו של איש זה איש פלוני וכהן הוא [12]רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת ור' יהושע אומר לא מפיה אנו חיין אלא הרי זו בחזקת בעולה [13]לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה [14]היתה מעוברת ואמרו לה מה טיבו של עובר זה מאיש פלוני וכהן הוא [15]רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת ור' יהושע אומר לא מפיה אנו חיין אלא הרי זו בחזקת מעוברת לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה: **גמ'** מאי מדברת [16]זעירי אמר נסתרה רב אסי אמר [17]נבעלה בשלמא לזעירי היינו דקתני מדברת אלא לרב אסי מאי מדברת [18]לישנא מעליא כדכתיב [19]אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און בשלמא לזעירי היינו דקתני תרתי מדברת ומעוברת אלא לרב אסי תרתי למה לי [20]חדא להכשיר בה וחדא להכשיר בבתה [21]הניחא למאן דאמר לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה אלא למ"ד לדברי המכשיר בה פוסל בבתה מאי איכא למימר רב אסי סבר כמ"ד לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה א"ל רב פפא לאביי לזעירי דאמר מאי מדברת נסתרה וא"ר יהושע לא מהימנא האמר רב [22]מלקין על היחוד ואין אוסרין על היחוד לימא דלא כר"י אפי' תימא ר' יהושע [23]מעלה עשו ביוחסין מיתיבי ראוה שנכנסה עם אחד לסתר או

ולא תפסילנה מספק אבל כתב ליה לה חזקה דכשרות והלכתא כר' יוחנן דהוא רביה דר"א שאין הלכה כתלמיד במקום הרב וזו דקאי כאבא שאול דתנן בעשרה יוחסין אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי ואמרי בגמ' מאי בדוקי שבודקין את אמו ואי אמרה לכשר נבעלתי נאמנת ואע"ג דאיכא רוב פסולים אצלה וא"ר הל' כאבא שאול: א"ל ר"פ לאביי לזעירי דאמר נסתרה וא"ר דלא מהימנא הא דאמר רב מלקין על

הכיר בה בין לא הכיר בה כתובתה מאתים וכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה כתובתה מנה הלכך ע"כ מוכת עץ דמתני' ר"מ היא דאמר מאתים והוא אומר דרוסת איש את ואין לך אלא מנה דאי רבנן היא לא תבעה אלא מנה מאי איכא בין טענה דידיה לטענה דידה במנה תבעה לו ומנה מודה לה ופי' [המורה] סבר לה דלעיל סבר לה תנא דמתני' דאילו ר' יוחנן לא שביק רבנן ועביד כר"מ ור"א סבר במנה ולא כלום סבר לה

מסורת הש"ס

1) [קדושין נט: כ"מ קי:], 2) [לעיל יא: לקמן מח.], 3) [לקמן מח.], 4) [לעיל יא.], 5) [לקמן מח.], 6) [קדושין עד. [עה.], 7) [לקמן מח. יבמות יא:], 8) [פסחים ג. וש"נ], 9) [קדושין עד.], 10) שם פח., 11) [קדושין עג. לקמן טו.], 12) נ"י כ"ר, 13) [מיהו קשה דלמפריך מרב דאמר אין אוסרין על היחוד הוה ליה למיפרך מהא דקי"ל בכולי תלמודא ומסתם משניות דאין אשה נאסרת על בעלה אלא על ידי קידוי ומתירה לכן נ"ל דרב אייבי בפנויה דיוקא וה"פ דמעלה עשו ביוחסין לאסור היכא דאמרה לכשר נבעלתי דמודה מיהא ולא מהימנינן לה במגו אבל אי אמרה לא נבעלתי הא לא עשו מעלה ונהא אייבי רב. מ"ר],

תורה אור השלם

1. כִּי דֶּרֶךְ אִשָּׁה מְנָאֲפֶת אָכְלָה וּמָחֲתָה וְאָמְרָה לֹא פָעַלְתִּי אָוֶן: משלי ל כ

גליון הש"ס

תוס' לעתיק ולשמיר עי' גיטין פט ע"ב תוס' ד"ה בעולה ומהרש"א שם: **תוס'** ד"ה רב אסי וכו' טענה מעולה ביותר. וכ"כ הרשב"א קדושין דף ג ע"א ד"ה הא:

מוסף רש"י

היא אומרת מוכת עץ אני. הנשא את האשה בחזקת בתולה ולא מצא לה בתולים, היא אומרת מוכת עץ אני כי (לעיל יא.) שנתקע לה עץ בפתחו מקום (לעיל יא.). בין הכיר בה. בשנכנס ומצא לה כתובה היה יודע שהיא מוכת עץ (לעיל יא.). איש פלוני וכהן הוא. לגזור מיתתם הוא (קדושין עד.). לישנא מעליא. שמעוה תיכן נקיי הדעת לספר בלשון נקיה (פסחים ג.). מלקין על היחוד. מכות, ואין אוסרין. אשת איש על בעלה מחמת יחוד (קדושין פא.).

תוספות רי"ד

דא"כ קשה הלכתא אהלכתא דקי"ל הלכה כר"ג בדיני, ובהא אמר ר"י אמר שמואל הלכה כר"ג ש"מ: **מתני'** היא אומרת מוכת עץ אני והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את ר"ג ור"א אומרים נאמנת ור"י אומר לא מפיה אנו חיין אלא ה"ז בחזקת דרוסת איש עד שתביא ראיה לדבריה: טענתייהו במאי. פי' מה היא חובבעתו ומה הוא רוצה ליתן ר' יוחנן אמר במאתים ומנה פי' היא אומרת מוכת עץ אני ויש לי מאתים ואע"פ שלא הכרת בי והוא אומר דרוסת איש את ואין לך אלא מנה וכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה וסבר לה כר"מ דאמר מוכת עץ בין הכיר בה בין לא הכיר בה כתובתה מאתים ונמצאת בעולה כתובתה מנה הלכך ע"כ מוכת עץ דמתני' ר"מ היא דאמר מאתים והוא אומר דרוסת איש את ואין לך אלא מנה מאי איכא בין טענה דידה לטענה דידיה לא טענה אלא מנה דאי רבנן היא לא תבעה אלא מנה ולעולם סבר לה דלעיל סבר לה תנא דמתני' דאילו ר' יוחנן לא שביק רבנן ועביד כר"מ ור"א סבר במנה ולא כלום סבר לה

עין משפט נר מצוה

עט א מיי' פי"ל מהל' אישות הלכה י טוש"ע אה"ע סימן סח סעיף ט:

פ ב ג ד ה מיי' פט"ו מהלכות איסורי ביאה הלכה יא ופי"ח הלכה יג יד סמג לאוין קכא טור שו"ע שם סי' ו סעיף יז:

פא ו מיי' פכ"ב שם הלי' ג סמג לאוין רכו טוש"ע שם סימן כב סעיף כ:

תוספות רי"ד (המשך)

כרבנן דאמרי בין הכיר בה בין לא הכיר בה כתובתה מנה וכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום בשלמא ר"א לא אמר כד"י דקא מוקי לה כרבנן פי' במנה ולא כלום: היינו דקתני תרי בבא במתני' גבי פלוגתא דממונא היא אומרת משארסתני נאנסתי וכו' והוא אומר לא כי והיה מקחי מקח טעות ומקח טעות לגמרי משמע ואין לה כלום אלא ר"י מ"ט לא אמר כר"א קסבר כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה הכא הוא אומר מנה ודא אומרת מנה מאי איכא בין טענתה לטענתה והלכתא כר"א דקיימי רבא ורב אשי כוותיה דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום דכתיבנא לעיל ובמוכת עץ נמי הלכתא כרבנן דאמרי מנה: **מתני'** ראוה מדברת עם א' מה טיבו של זה איש פלוני וכהן הוא ר"ג ור"א אומרים נאמנת ור"י אומר לא מפיה אנו חיין ה"ז בחזקת מעוברת מנתין וממזר עד שתביא ראיה לדבריה: וכהן הוא פי' מיוחס ולא כהן ממש שאינה נאמנת להחזיק העובר בחזקת כהן אלא בחזקה כשר שאם הוא בת תנשא להכונה: מאי מדברת זעירא אמר נסתרה ואע"פ שלא ראוה שנבעלה פסולה לכהונה לר"י בדלקמן שמעלה עשו ביוחסין ור"א אמר נבעלה בשלמא לזעירא היינו דקתני מדברת אלא לר"א מאי מדברת לישנא מעליא כדכתיב אכלה ומחתה פיה וגו' פי' נקט תשמיש בלשון אכילה בשלמא לזעירי היינו דקתני תרתי מדברת ומעוברת פי' מדברת להודיעך כחו דר"י דאפילו בעדי יחוד בלבד אסורה היא לכהן משום מעלה עשו ביוחסין ומעוברת להודיעך כחו דר"ג אלא לר"א תרתי למה לי פי' לתני מדברת וכ"ש מעוברת. חדא להכשיר בה וחדא להכשיר בבתה דאתמר ר"י אמר לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה לדברי הפוסל בה פוסל בבתה ור"א אומר אף לדברי המכשיר בה פוסל בבתה דבשלמא איהי איתי לה חזקה דכשרות פי' מעיקרא ואוקמה אחזקה

השבתנו על המעוברת. פי' לדידן ניחא דאשה מזנה בודקת ומזנה ולא דמיא לשבויה אלא לדידך דליתא לך הך סברא דתינח מעוברת אבל מדברת אפילו לפי הדרך יש הפרש דלזו יש עדים ולזו אין עדים ואיכא מיגו אמר להם מדברת היינו שבויה וכמו שבויה אין נאמנת לומר לא נגעלתי ה"נ מדברת דדמיקא לפי שאין אפוטרופוס לעריות ומיהו פי' זה לא יתכן למאי דפרישית לעיל דלר' יהושע נאמנת לומר לא נגעלתי ופר"י בדוחק מדברת היינו שבויה דכמו שבויה במחזקת בעולה כך מדברת [1] במחזקת בעולה לענין שאם אמרה לכשר נגעלתי שאינה נאמנת במיגו לפי שיראה לומר לא נגעלתי ולהכי אהני דאין אפוטרופוס לעריות דלא משגיח ליה מיגו: **מסייע ליה לר' יהושע** בן לוי. הקשה ר"ת אכתי תיפוק ליה דהתם בשבויה כל פסולים והכא בחורבה דדברא רוב ותיקן דרוב כלל וליכא למימר במדברת דליכא אלא רוב ואיכא למימר סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע לה רובא דאפילו אית להו סמוך מיעוטא לחזקה לר"ג ור' יהושע מ"מ לא הוי אלא פלגא ופלגא ודין הוא שתאסר מספק דספק איסורא לחומרא ולא דמי לתיוקי שנמצא בגד העשוי בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף פ. ושם) דמטהרין מטעם סמוך מיעוטא לחזקה דאם אמרו ספק טומאה לטהר יאמרו ספק איסור להתיר כדאמרינן פרק איסורי הדם (חולין דף פו:): **מכשיר אפילו** ברוב **פסולים**. והא דקאמרינן בפ' עשרה יוחסין (קדושין עד. ושם) גבי אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי ומפרש בגמרא שבודקין אמו ואומרת לכשר נגעלתי ופריך כמאן דר"ג תניא חדא זימנא היתה מעוברת כו' פי' והוה ליה למתני וכן אמר אבא שאול עדיפא מר"ג דאי מהתם הוה אמינא ברוב כשרים אלא כו' אע"ג דאמרי' הכא דר"ג מכשיר אפילו ברוב פסולין אבא שאול קאי אמתני' וממתני' לא משמע מידי דאיירי ברוב פסולים והא דפריך התם לעיל למאי הוה בעי למימר דאבא שאול אתא להכשיר בנתה הניחא למ"ד לדברי המכשיר בה פוסל בנתה אבל למ"ד מכשיר בנתה מאי איכא למימר התם פריך שפיר דאפי' לזעירי לשון המשנה דקתני מה טיבו של עובר זה משמע דאתא להכשיר בנתה: **פשיטא** מי ידעינן אבוה מנו. הכא לא בעי לשנויי לא נריכא דאי תפס כדמשני בפרק עשרה יוחסין (שם דף עה. ושם) גבי אלוסה שעיברה דהתם רגלים לדבר דמאלוס נתעברה ואיכא למיתני ביה טפי מנאיניס דעלמא: **בעינן** ידעו מיוחס אחריו. והא דאמר בהחולץ (יבמות דף נ.) ראשון ראוי להיות כ"ג גבי ספק בן משע לראשון בפרק נושאין על האלוסה (שם דף ק:) פריך לה ומשני זרעו מיוחס אחריו דרבנן וקא אמסכתא בעלמא הוא וכי גזור רבנן בזנות בנישואין לא גזור:

[**ההוא** ארום וארוסתו. והא דאמר בעשרה יוחסין (קדושין דף עה.) איתמר הבא על ארוסתו בבית חמיו רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי כשלא בדקו את אמו אי בשבדקו קשיא דשמואל אדשמואל דהכא אמר שמואל דנאמנת דהלכה כרבן גמליאל דנאמנת והתם קאמר איפוך שמואל אמר הולד ממזר וכן משמע דבמסקנא משני התם לעולם לא איפוך כו' ומפרש מאי שתוקי שבודקין את אמו ואומרת לכשר נגעלתי ואם תאמר אכתי לשמואל דהתם משמע דוקא בבא על ארוסתו בבית חמיו מהני בדיקה והכא משמע אפילו כי לא מודה אמר שמואל דנאמנת כרבן גמליאל ויש לומר דהא דנקט בא היינו משום רגומתא דרב דנקטיה דאפילו הכי אמר הולד ממזר אי נמי התם הוא דבעינן בא משום דאיירי בדדיימא מעלמא כדאמר רבא בינאמת בשלהי אלמנה לכהן גדול מסתברא מילתא דרב בדדיימא מעלמא והכא בדלא דיימא מעלמא מיירי ועוד דבכל הספרים גרס בקדושין ארוסה שעיברה וההיא דוקא קאמר שבודקין אבל בא א"ל בדיקה ומיהו קשה לגירסא קמא בינאמת בסוף פ' אלמנה דפליגי רב ושמואל בא ומסיק התם אביי דאע"ג דלא דיימא מעלמא פליגי דדלמא מדאפקרה נפשה לגבי ארוס מפקרה נפשה לגבי עלמא הא אמר הכא הדא דקא מודה ומשמע דכשר אפילו לר' יהושע ובא כמודה דמי

עין משפט נר מצוה

פב א מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הלכה כא סמג לאוין קכא עור ב"ע אה"ע סימן ז ס"ד:

פג ב מיי' פט"ו מה' אישות הלכה יא סמג שם טוש"ע אה"ע סי' ו סעיף ח:

פד ג מיי' פ"ב מה' אישות הל' כ סמג לאין קכב טוש"ע אה"ע סימן ג סעיף ט:

פה ד מיי' פט"ו מה' אישות הלכה יז טוש"ע אה"ע סימן ד סעיף כז ונכנס אלפס עוד בינאמות פ"ז דף כז ע"א):

תוספות רי"ד

היחוד ואין אוסרים על היחוד לימא דלא כר"י פי' דמשום יחוד מחויב לה כנבעלה פי' מלקין מכות מרדות לאשת איש שנתיחדה עם א' אבל אין אוסרין אותה על בעלה בעידי יחוד אלא היכא דקינא לה מעיקרא בפני שנים ואמר לה אל תסתרי עם איש פלוני אם נסתרה עמו היא טוטה האמורה בתורה והיא אסורה לו עד שתוברר במים המאררים אבל בלא קינוי מעיקרא אינה נאסרת לו בסתירה בלחוד. ומהדר מעלה עשו ביוחסין פי' דלא אסרה ר"י אלא אם היתה פנויה שלא תנשא לכהן דאמרינן דלמא נבעלה לפסול לה אבל לבעלה לא אסרה ואפי' אם היה בעלה כהן. אר"י א"ש הלכה כר"ג אריב"ל לדברי המכשיר מכשיר אפילו ברוב פסולים לדברי הפוסל פוסל אפי' ברוב כשרים: ההוא ארום וארוסתו דר"י היא דאתו לקמיה דר"י והוא אומר אין

מסורת הש"ס

א) [תוספתא סוף פרק ח], ב) [חולין יח: נדה ל:], ג) [קדושין עד.], ד) יבמות ק:, ה) בס"ל: אמת, ו) יומ"ג דמיעוט עובדי כוכבים אין פרוצים מ"מ תמצינן לה ולאי כעולה מן הרוב הפרוצים. מ"ר,

---

תורה אור השלם

1. וְהָיְתָה לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנַּת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קִנֵּא לֵאלֹהָיו וַיְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
במדבר כה יג

מוסף רש"י

עשרה כהנים כו' הולד שתוקי. ויכאר הוא דהא פסיעת לן דבן כהן הבא על הפנויה הוא (יבמות ק:). שמשתיקין אותו מדין בהונה. מלעבוד עבודה, ואף על גב דלעניין יוחסין ליפא אשה כשר הוא, פסול לעבודה (שם). מי שזרעו מיוחס אחריו. שיכר זרעו שהוא שלו (שם).

לחורבה. שתמא לבעילה שהוא מקום לזנות: **חורבה דמתא.** שמא בעילתה מאחד מבני העיר ואיכא למימר בעיר שרובה ישראל כשרים קאמר: **דדברא.** שפך אחד מסוף העולם בא לכאן ורוב העולם עובדי כוכבים הם ופוסלים אשה בביאתם להכונה כדאמר ביבמות (דף מה.) ובקדושין (דף עה:) יצאו עובד כוכבים ועבד שאין לו אלמנות וגירושין בה: **זו עדות שבאשה.** עלמה כשרה לומר לכשר נבעלתי: **אינה נאמנת.** ליבא לכהן: **אמרו לו אכל.** הן(ה). כמו אכל שרה אשתך (בראשית יח) דמתרגמינן בקושטא: **ומה הפרש בין זו לזו.** ר' יהושע קאמר לה: **לזו יש עדים.** שנבעלה בדיון דבשבית לבין העובדי כוכבים והם פרוצים בעריות כולנו עדים שנבעלה: **ולזו אין עדים.** שנבעלה שלא ראוה אלא מדברת ומיגו דאי בעיא אמרה לא נבעלתי כי אמרה נמי לכשר נבעלתי מהימנא: **אף לזו.** כלומר לה כאן יש יחת שיש לה עדים ואתם חולקים עלי בהיותה מעוברת: **אמרו ליה כו'.** לקמיה מפרש מאי קא מהדרי ליה על מאי דקאמר להו: **אין אפוטרופוס כו'.** לקמן מפרש: **בד"א.** דנאמנת לר"ג: **בעדות אשה בגופה.** כלומר להכשיר את עצמה לכהונה דלא מחזקינן לה בנבעלה לפסול: **מאי קאמר להו כו'.** כלומר מאי קאמר להו איהו דקא מהדרי ליה איהו רוב עובדי כוכבים פרוצים בעריות הם אמר להן [2] אין אפוטרופוס לעריות בד"א בעדות אשה בגופה אבל עדות אשה בבתה דברי הכל הולד שתוקי מאי קאמר להו ומאי קמהדרי ליה הכי קאמרי ליה השבתנו על המעוברת מה תשיבנו על המדברת אמר להם מדברת היינו שבויה אמרו לו שאני שבויה דרוב עובדי כוכבים פרוצים בעריות הם אמר להם הא נמי כיון דאיסתתר אין אפוטרופוס לעריות קתני מיהת תרתי מדברת ומעוברת תיובתא דרב אסי תיובתא ותיפוק ליה דהתם רוב פסולין אצלה והכא רוב כשרין אצלה מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע בן לוי לדברי המכשיר מכשיר אפילו ברוב פסולין לדברי הפוסל פוסל אפילו ברוב כשרים א"ר יוחנן [3] לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה לדברי הפוסל בה פוסל בבתה ורבי אלעזר אומר לדברי המכשיר בה פוסל בבתה אמר רבה מ"מ דר"א בשלמא איהי אית לה חזקה דכשרות בתה לית לה חזקה דכשרות איתיביה ר"א לרבי יוחנן בד"א בעדות אשה בגופה אבל עדות אשה בבתה דברי הכל הולד שתוקי מאי לאו שתוקי ופסול לא שתוקי וכשר ומי איכא שתוקי כשר אין כדשמואל דאמר שמואל [4] עשרה כהנים עומדים ופירש אחד מהם ובעל הולד שתוקי מאי שתוקי אילימא שמשתיקין אותו מנכסי אביו פשיטא ומי ידעינן אבוה מנו [5] אלא שמשתיקין אותו מדין בהונה דכתיב [6] והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם מי שזרעו מיוחס אחריו יצא זה שאין זרעו מיוחס אחריו ההוא ארום וארוסתו דאתו לקמיה דרב יוסף היא אמרה מיניה והוא אמר אין

מין

מסורת הש"ס

אין מינאי. אמת ממני הוא: **ובהא כי לא מודי כו'.** דקא אמרת ועוד: אריסה הכל פסולין אצלה חוץ מן האחרון: **הא לכתחלה.** אם בא כהן לימלך בבית דין לא שריון ליה לכונסה אע"כ היו רוב כשרים אצלה: **דיעבד.** אם נשאה כהן ולא נמלך לא מפקינן לה מיניה: **והא נמי כדיעבד דמי.** שנתעברה ואתה בא לפסול העובר ולאוסרה על האדון דאם אין אתה מאמינה הרי אתה מוציאה מנעלה: **מי אמר רבי יהושע אינה נאמנת.** אלמנת לא מוקמינן לה אחזקה: **עיסה.** לשון ספק: **על אלמנת עיסה.** שהיא באה מכח ספק אבל כדלקמן[1] שנטמע בה ספק אבל כגון שזרק בעל אמו הראשון לה גט וספק קרוב לו ספק קרוב לו ומת ונמצאת זו ספק גרושה ספק אלמנה ונשאה כהן והוליד ממנה בן זהו ספק אבל והעיד ר"י על אלמנתו של זה שהיא כשרה. אלמא מוקמינן לה אחזקה ואמרינן אל תפסילנה לזו מספק כלומ' שמא בעלה אבל היה: **בודקה וניסה.** וי"ל שבדקה אחר אותן גירושין והוגד לה שקרוב לו היו ולא נתגרשה כלל ואלמנה היתה וכשרה לכהן: **בודקה ומוזנה.** בתמיה: **דרבן גמליאל אדרבן גמליאל לא קשיא.** בתמיה דלא מייתא לתרוצייהו: **הא קפני סיפא.** דהתם אמר להן כו': **קבלנו עדותכם.** נאמנים אתם לנו שכך שמעתם: **על כך.** להתירה להבועל דולאי אסורה: **שבהנים שומעין לכם.** אם תאמרו אסורה: **אבל לא לקרב.** אם תאמרו מותרת: **הפס בדי.** מתניתין היא אומרת בדי לי שלכסר נבעלתי: **הכא.** גבי אלמנת עיסה כי היכי דלדידן מספקא לן לדידה נמי מספקא לה וליכא למימר הא בדי ושמא בדי עליף: **חד ספיקא.** מתניתין חד ספיקא היא ספק נבעלה לכסר ספק נבעלה לפסול שהרי לא בא זה לפנינו ואילו בא שמא היינו מכירים בו שהוא פסול: **הכא.** גבי אלמנת עיסה: **תרי ספיקי.** אמו של ספק אבל זה הא בה נולד הספק והיא עצמה לא נאסרה אלא מספק וזו שנאה מחמת בנה קרי לה ספק ספיקא. ומדברי רבי יוסף טוב עלס מצאתי [אלמנת עיסה] אשה שהיה בעלה ספק ספיקא כגון שנתגרשה אמו מבעלה הראשון ספק קרוב לו ספק קרוב לה ומת בתוך שלשה חדשים ונשאת לכהן תוך שלשה חדשים וילדה את זה ספק שהוא בן תשעה לראשון וכשר ואפילו היתה מגורשת שהרי קודם לגט נתעברה או אפילו אחר הגט והוא ישראל ולא כהן וספק בן שבעה לאחרון ובנו של כהן הוא והרי הוא ספק אבל הרי ספק ספיקא שמא אינו בנו של כהן ואת"ל בנו הוא שמא לא היתה אמו גרושה אלא אלמנה ולהכי קרי לה עיסה שיש בה עירובי ספיקות הרבה כעיסה זו שהיא בלוסה. והא דאמרינן לקמן [ע"ב] כל שנטמע בה ספק אבל היינו פירושה כל שנטמעו בה ספק עירובי[2] אבל. נטמע נתערב: **איזוהי אלמנת עיסה.** שהעידו עליה שהיא כשרה: **כל שאין.** בעירובי ספקותיה לא ספק ממזרות ולא ספק נתינות ולא ספק עבדי מלכים אלא ספק אבל לבדו. משה"ה נקט עבדי מלכים משום עבדי שלמה[3] שהיו עשיריים ובעלי זרוע ונשאו להם בנות ישראל וכגון זרעו של הורדוס שהי' עבד לבית חשמונאי וגברה ידו ומלך[4]: שמעתי

אין מינאי אמר רב יוסף למאי ניחוש לה חדא דהא קא מודה ועוד הא [5]אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל א] אמר ליה אביי [6]ובהא כי לא מודה מכשר רבן גמליאל והאמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא [7]הלכה בר"ג ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרין אצלה והכא רוב פסולין אצלה וליטעמיך תקשי לך היא גופא הלכה ואת לא תעביד עובדא אלא מאי אית לך למימר [8]הא לכתחלה הא דיעבד והא נמי כדיעבד דמי רמי ליה אביי [9]לרבא ומי אמר רבי יהושע אינה נאמנת ורמינהו [10]העיד ר' יהושע ורבי יהודה בן בתירא [11]על אלמנת עיסה שהיא כשרה לכהונה א"ל הכי השתא התם אשה נישאת בודקת ונישאת הכא אשה מזנה בודקת ומזנה אמר רבא דרבי יהושע אדרבי יהושע קשיא דרבן גמליאל אדרבן גמליאל לא קשיא והא קתני סיפא אמר להן רבן גמליאל קבלנו עדותכם [12]אבל מה נעשה שהרי גזר רבן יוחנן בן זכאי שלא להושיב בית דין על כך שהכהנים שומעין לכם לרחק אבל לא לקרב אלא אמר רבא דרבן גמליאל אדרבן גמליאל לא קשיא התם ברי הכא שמא דר' יהושע אדר' יהושע נמי לא קשיא התם חד ספיקא הכא תרי ספיקי הלכך לרבן גמליאל אלים ליה ברי דאפילו בחד ספיקא נמי מכשיר וקיל ליה שמא דאפילו בספק ספיקא נמי פסיל לרבי יהושע אלים ליה חד ספיקא דאפילו בברי נמי פסיל וקיל ליה ספק ספיקא דאפילו בשמא נמי מכשיר תנו רבנן [13]איזוהי אלמנת עיסה [14]כל שאין בה לא משום ממזרות ולא משום נתינות ולא משום עבדי מלכים אמר רבי מאיר שמעתי

דמי דהא מודה דהכא אינו אלא שהיה אומר שבא עליה דפשיטא שלא היה מזנה אחריה לאורכה שלא מזנה ובין לרב ובין לשמואל אסור הוא בבת ישראל דשמואל דקאמר לשמואל היינו דאסור לכוהני לישני בפרק בתרא דקדושין ולגיסנא דבדוקי נמי קשה טפי דמשמע דאפילו ע"י בדיקת האם לא מיתכשר אלא לר"ג אבל לרבי יהושע לא והכא אמר דהא קא מודה וכשר לכ"ע ושמא יש לחלק דבא דהתם היינו שפעם אחת בא עליה אבל מודה דהכא דקאמר מייתי היינו שבא עליה ביאות הרבה והיה רגיל אצלה תמיד וכדאמרינן רוב בעילות הלך אחר הבעל: **חדא** דקא מודה. ולגיסנא קמא דיבמות דלא דיימא מעלמא ולאיכא דאמרי דאפילו דיימא מעלמא כיון דקא מודה בתריה דידיה שדינן ליה: **חדא** דקא מודה. מצינן לפרש דאחירי לענין לאוסרה על האדון וה"פ חדא דקא מודה הלכך אינה נאסרת עליו ועוד הא רב יהודה כו' לא קאמר ועוד אפילו לא מודה האם אינו מודה פשיטא דנאסרת עליו אלא כלומר אפילו כי ליכא טעמא דמודה כגון לאחיי דס"פ אלמנה מדאפקרה נפשה לגבי אדון מפקרה נפשה נמי לגבי עלמא אפ"ה אינה נאסרת עליו משום דנאמנת כר"ג. כן פי' לנו ר"י ואי אפשר להעמידה דלפי דבריו אם כן הא דאמר אחיי מדאפקרה נפשה היינו בשלא בדקו את אמו וזה אינו הא אפלוגתא דרב ושמואל קאי דמוקמי בקדושין מאי שמוקי בדוקי ולמאי דגרסינן בקדושין אדאוסה שעינבה לא קשה מידי על כן צריך לפרש דהכא לא איירי לאוסרה עליו אלא לענין להכשיר את הולד והשתא הוי ועוד כפשוטו ועוד דאפילו לא יודה ולאו דקאמר דלאו מייתי דבהא לא מכשיר ר"ג כיון דהוי בדי ובדי כדאמר בדפ"ב אלא כגון שמת לו ליתיה קמן דלישיליה והא דחשיב ליה בסמוך דיעבד לפי שלא היה יכול הולד להינשא בת ישראל ואפילו לממזרת אסור דמדאורייתא כשר הוא דהאי הוי כדיעבד הלכה כר"ג]: (מן ד"ה ההוא אדם ע"כ היה חסר מהמוספות): **אלמנת עיסה.** פירש בקונטרס שני פירושין ושניהם דמוקים דהא אמרינן לקמן איזו היא אלמנת עיסה כל שנטמע בה ספק אבל [16]ומה טימוע שייך במה שנשאת לספק אבל ועוד דאין לשון עיסה נופל על אדם אחד אלא על משפחה שייך לשון עיסה כדאמרינן (קדושין דף פט:) כל האדלות עיסה לאדון ישראל וא"י עיסה לגבל ובתוספתא תניא מפני מה אמרו עיסה פסולה מפני ספיקי אבלין ומה ספיקי אבלין שייך לאלו הפירושין ונראה לר"י ולריב"א דעיסה קורא המשפחה שנטמע בהם ספק אבל אחד או הרבה ספיקי אבלים ולהכי חשיב ליה לקמן ספק ספיקא דכל אחד מבני המשפחה ספק אם הוא אותו ספק שנתערב בהן אם לאו ולקמן גרסינן איזהו עיסה כל שנטמע בה כו' ולא גרסינן אלמנת והכי איתא בירושלמי ואפילו גרסינן אלמנת כל שנטמע בה קאי אעיסה ואם תאמר בדפרק עשרה יוחסין (שם דף עב.) משמע דאפילו מאן דמכשר אלמנת עיסה מודה בבת דפסולה גבי הא דאמר רב חסדא הכל מודים באלמנת עיסה שפסולה לכהונה כו' ולאפוקי מהני תנאי דתנן העיד רבי יהושע כו' ומה לי אלמנה מה לי בת דבת נמי הוי ספק ספיקא כמו באלמנה וי"ל דבת העיסה אין לה חזקה דכשרות ואע"ג דבעלמא מקילין בספק ספיקא הכא מעלה עשו ביוחסין כי היכי דמצריך לקמן תרי רובי להכשיר אף על גב דבעלמא סגי בחד רובא: **דרבי** יהושע אדר"י **לא** קשיא. והשתא לא מצי לשנויי דבודקת ונישאת כדמשני לעיל כיון דהשתא אוקימנא באומרת שמא: **תנו** רבנן איזו **היא אלמנת עיסה.** קשה לרבינו תם על גרסת הספרים דגרסי אלמנת עיסה דאם כן אית ליה לרבי יוסי דאלמנת עיסה כשרה דהא מכשר לקמן שתוק ממזר וכל שכן דמכשר באלמנת עיסה כדמוכח הסוגיא ובפרק עשרה יוחסין (ג"ז שם) אמר בהדיא דלרבי יוסי אלמנת עיסה פסולה לכך מוחק רבינו תם אלמנת וגרים איזהו עיסה ולענין בת קתני וקאי אהאי דתנא בשילהי עדיות העיסה נאמנת לטהר ולטמא לרחק ולקרב לאסור ולהתיר וה"פ נאמנת לטהר עצמה בצויחה או בשתיקה למר כדאית ליה לטמא ולטהר שייך לענין ממזרות ונתינות כדתנן (קדושין דף עב:) ממזרים ונתינים עתידין ליטהר לרחק ולקרב שייך אחללות כדתנן הכהנים שומעים לכם לרחק ולא לקרב וכן לקמן (דף כז.) וריחקום בני משפחה ולאסור ולהתיר שייך לעבדים והא דפריך בפ"ב (לקמן דף כח:) טומאה וטהרה ס"ד התם דכייל כל פסולי בחד לישנא הוה ליה למיתני משפחה זו כשרה וזו פסולה אבל ממזרות ונתינות לחודא שייך שפיר לשון טומאה וטהרה ונאמנת נקט משום לטהר לקרב ולהתיר אף על גב דלטמא ולרחק ולאסור בצויחה או בשתיקה לא שייך נאמנות ועלה קתני בברייתא דהכא אינו היא עיסה שנאמנת בצויחה או בשתיקה לטהר את הבת כל שאין בה כו' והכי משמע בתוספתא דקתני נאמנת עיסה לטהר ולטמא לאסור ולהתיר לרחק ולקרב ובאלמנת עיסה לא נגעו והשתא לא קשה דרבי יוסי אדרבי יוסי דהא דאכשר רבי יוסי בשתוק ממזר אגוף העיסה קאי להכשיר את הבת אבל במקום שמזכיר אלמנת עיסה להכשיר דוקא אלמנה ולא הבת כדמוכח בקדושין (דף עה.) ושם ודאי פוסל רבי יוסי אפילו את האלמנה כדמוכח נמי בקדושין וכדברי ר"ת משמע בירושלמי דקתני אינו עיסה כל שאין בה לא ממזר ולא נתין ולא עבדי מלכים רבי מאיר אומר כל שאין בה אחד מכל אלו נתה כשרה אלמנה דנכשרות דבת מיירי ולא באלמנה ומיהו קשה לרשב"א כיון דהך ברייתא קיימא לפרושי ההיא דסוף עדיות אם כן רבי מאיר דסבר דחלל בין לוות בין שתק כשר א"כ היכי מפרש הא דקתני לרחק ואור"י הא דמכשר ר"מ אבל שותק הני מילי כשאחרי כן שואלין ממנו אם הוא אבל אם לאו ולוות אבל אם לעולם שותק פשיטא דפסול והא דקתני דנאמנת לרחק אם לעולם שותק:

לא

פז [1]ועיל יב:], [2]ע' תוס' יבמות קטו: ד"ה וכן דאין ומום' כ"מ ע. מד"ה אמת ומום' לקמן פה: ד"ה ומוד), [3] [ל"ל לרבה], [4] קדושין עה. עדיות פ"ח מ"ג, ה) [תוספתא קדושין פ"ה], [5] [ע"ב], [6] [בה עירובי ספק. רש"ש], [7] [יבמות טו:], [8] [ב"ב ב:], [9] [וגם על אלו עצמו אין שייך לשון עיימוע].

פח [10]ב מיי' פט"ו מהל' איסורי ביאה הלכה יא ופי"ח הלכה יג יד סמג לאוין קכא טוש"ע אה"ע סימן ו פעיף ח [וכלב אלפס עוד ביבמות פ"ז דף כ"ו]:

פט [11]ג ד ה מיי' פי"ט מה אסורי ביאה הלכה ט עור אה"ע סימן ו וש"ע אה"ע סימן ב פעיף ה:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' מ"ל אביי והכא כי לא מודה מי מכשיר ר"ג, עיין ב"מ ע ע"א תד"ה אתמא מריה יסי':

מוסף רש"י

אלמנת עיסה. אלמנת ספק אבל שהיתה מעורבת בספקות, כעבלה היה ספק והיא בלה מכחו להיות לה ספק ספיקא (קדושין עה.).

תוספות רי"ד

אין מינאי הוא אר"י למאי ניחוש לה חדא דהא קא מודי ותו האר"י אמר שמואל הל' כר"ג פי' דכי אומרת מאיש פלוני וכהן הוא נאמנת ואע"ג דאתי ההוא פלוני ומכחיש לה ראמר לא באתי עלי' מעולם היא נאמנת דאי איתא דהיכא דקא מכחיש לה לא מהימנא א"כ אמאי מהימן לה ר"ג מסתמא יבוא אותו פלוני ויאמר אם בא עליה אם לאו אלא ודאי דאע"ג דהוה אתי ומכחיש לה היא נאמנת בין להכשיר בה בין להכשיר בתה והכא נמי אע"ג דאתי ארוס ואמר מעולם לא באתי עליה היא נאמנת להכשיר העובר ולהכשיר עצמה אם תתאלמן אבל לארוס ודאי אסורה דשויא אנפשיה תחיכה דאיסו' א"ל אביי ובהא כי לא מודה מי מכשיר ר"ג והא"ל שמואל לר"י שיננא הלכתא כר"ג ואת לא תעביד עובדא [עד] דאיכא רוב כשרים אצלה והכא רוב פסולים אצלה פי' אריסה הכל פסולין אצלה חוץ מן הארוס וליטעמך תיקשי לך היא גופא הלכה ואת לא תעביד עובדא. אלא הא לכתחלה הא דיעבד והכא נמי כדיעבד דמי פי' אם בא כהן לימלך לב"ד לא שרינן ליה לכתחלה אלא א"כ הוי רוב כשרים אצלה והא דיעבד פי' המורה אם נשאה כהן ולא נמלך לא מפקינן לה מיניה והא נמי כדיעבד דמי שנתעברה ואתה בא לפסול העובר ולאסרה על הארוס אם אין אתה מאמינה הרי אתה מוציאה מבעלה. ואינו נ"ל דאפי' אם מהימנינן לה ה"מ להכשיר גופה ובתה להתורה אבל על בעלה לא ומשום דשויתה אנפשיה תחיכה דאיסורא אלא נ"ל כך [פירושו] אי לא מהימנינן לה משוינן לבתה מאזרת ואסורה לבא בקהל ולא דמיא לפנויה שנתעברה דאע"ג דפסיל לה להתורה לא פסיל לה לקהל דאימר לחלל נבעלה ואסורה לכהן ומותרת לישראל אבל הכא אי מספקת לה דנתעברה מאחר הויא לה ממזרת ומה לי לאפוקי מקהל ומה לי לאפקה מבעלה וכי היכי דדיעבד דהתם אמרת נאמנת הכא נמי נאמנת ומיתרת בתה לכהן כדי שלא תוציאנה מקהל והא דר"י אחיא כשמואל דבפרק אלמנה לכ"ג פליגי רב ושמואל בארוסה שעיברה דרב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי ובפרק עשרה יוחסין מפרשי' אמילתא דשמואל מאי שתוקי בדוקי כאבא שאול דבדקי' לי' לאימ' ואי אמרה מארוסה נתעברה נאמנת:

עין משפט נר מצוה

פח א מיי׳ פי״ט מהל׳ איסורי ביאה הלכה כב טוש״ע אה״ע סימן ב סעיף ד:

תוספות רי״ד

מתני׳ א״ר יוסי מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מן המעיין ונאנסה וא״ר בן נורי אם רוב העיר משיאים לכהונה ה״ז חנשא [לכהונה] אר״י אמר רב

מסורת הש״ס

פ) [ויקרא כב], כ) [ובמות פט.], ג) [ויקרא כא], ד) [נשתיהן רש״ס], ה) כמ״ש נוסף: כו דאין מכירין, ו) [ונמצא לא נקיט אלא מאי דאכשר ר״מ ור״ש כן אלעזר פוסל. ת״י],

גליון הש״ס

מתני׳ א״ר יוסי מעשה בתינוקת. עיין יבמות דף מז ע״ב תוס׳ ד״ה אין מושגין:

לא משום ממזרות בו׳. הא דלא חשיב עמוני ומואבי משום דלא פסיקא דזכריס אסורין ונקבות מותרות ומצרי ואדומי לא חשיב דאינן אסורין אלא עד דור שלישי: **ותו** ר״ש בן אלעזר אומר איזוהי עיסה כל שנטמע בה ספק חלל והאמרת רישא חלל כשר. ה״ג בכל הספרים ובפירוש ר״ח ומפרש כל שנטמע בה ספק חלל הא ודאי חלל פסול והא אמרת רישא חלל כשר והיינו ודאי חלל ואין נראה דמאי פריך מתניתא קמא דלמא ת״ק פליג עליה ופירוש הקונטרס וגרסתו עיקר: **ממזר** צווח וחלל שותק **איבא** בינייהו. תימה דהוה ליה למימר ממזר צווח ושותק וחלל שותק איכא בינייהו דבממזר שותק נמי פליגי דהא מכשר ליה ר״ש בן אלעזר: **אבל** ממזר צווח וחלל שותק פסול.

וא״ת ממזר צווח מנא ליה דפסל ר״ש בן אלעזר ואומר ר״י מדקתני במילתיה איזוהי עיסה כל שנטמע בה ספק חלל דלא הוה ליה למימר אלא מכירין ישראל ממזרים שביניהם ואין מכירין חללין שביניהם דמינה שמעינן בחלל צווח דכשר כי היכי דלא הוצרך להשמיענו כל שנטמע בה ספק ממזר אלא ודאי אתא למידק דחלל צווח דוקא כשר הא ממזר צווח פסול: **מסתייה** דלא מפקינן ליה מקהל. וא״ת מה צריך להאי טעמא ליטמא הא דשתיק משום דאודוי קא מודי דהא ממזר שותק פסול לת״ק משום דשתיקה כהודאה וה״ה דחלל שותק לר״ש דפסול מהאי טעמא ואע״ג דגבי ממזר שותק לדידיה לא הוי שתיקה כהודאה היינו משום דסבר דממזר קלא אית ליה וי״ל דהכי פירושא סבר מסתייה דלא מפקינן ליה מקהל (כהונה) פי׳ אפי׳ מקהל כהונה אע״פ שזה מחרפו וקוראו חלל שכור דאין מוציאין אותו מקהל כהונה וסכור אם יצווח יחזור לברר הדבר ויפסלוהו וטעם זה שייך גם בממזר שותק לת״ק ולא נאמר דשתיקה כהודאה וכן פירש בקונטרס: **כמאן** אי בר״ג אפילו ברוב פסולין נמי מכשר. וא״ת והא לא מכשר ברוב פסולין אלא כשטוענת ברי ואית לה מיגו דאי בעית אמרה לא נבעלתי או בלא מגו היכא דאיכא למימר בודקת ומזנה אבל הכא אפילו טוענת ברי הא אית לה מגו ואיכא למימר בודקת ומזנה דהא נאנסה ואפי׳ אם נאמר דהכא לא ראוה שנאנסה אלא היא אמרה כן דאית לה מגו מ״כ מקשי הלכתא אהלכתא דלקמן פסיק רב הלכה כר׳ יוסי ונעיל פסיק רב יהודה אמר שמואל הלכה כר״ג ואין נראה לומר דפליגי דא״כ מאי מייתי לעובדא דאתרוס ואתרוסמו מרב יהודה אמר שמואל וכן נעיל (דף יג.) פריך הלכתא אהלכתא קי״ל כרב נחמן בדיני כו׳ ואדרבה הא רב פסיק כר׳ יהושע וקי״ל כרב באיסורי ויש לומר דהכי פירושו כמאן אי כר״ג ובטוענת ברי ובלא ראוה שנאנסה דאיכא מגו אפילו ברוב פסולים נמי מכשר ואיירי נמי כשראוה מדברת דאי לא ראוה מדברת מאי פריך אי כרבי יהושע אפילו ברוב כשרים נמי פסול ומשני אמר

שמעתי כל שאין בה אחד מכל אלו משיאין לכהונה ר״ש בן אלעזר אומר משום ר״מ וכן היה ר״ש בן מנסיא אומר כדבריו איזוהי אלמנת עיסה כל שנטמע בה ספק חלל מכירין ישראל ממזרים שביניהם ואין מכירין חללין שביניהם אמר מר איזוהי אלמנת עיסה כל שאין בה לא משום ממזרות ולא משום נתינות ולא משום עבדי מלכים הא חלל כשר מאי שנא הנך דאורייתא חלל נמי דאורייתא ותו אמר רבי מאיר שמעתי כל שאין בה אחד מכל אלו משיאין לכהונה היינו תנא קמא ותו ר״ש בן אלעזר אומר משום ר׳ מאיר וכן היה ר״ש בן מנסיא אומר כדבריו איזוהי אלמנת עיסה כל שנטמע בה ספק חלל מכירין ישראל ממזרים שביניהן ואין מכירין חללין שביניהן והא אמרת רישא חלל כשר א״ר יוחנן ממזר צווח וחלל שותק איכא בינייהו תנא קמא סבר *כל פסול דקרו ליה ושתיק פסול והכי קאמר ת״ק איזוהי אלמנת עיסה כל שאין בה לא שתוק ממזרות ולא שתוק נתינות ולא שתוק עבדי מלכים ולא שתוק חלל וקאמר ליה ר״מ הנך הוא דקא פסיל ליה בקהל אבל שתוק חלל כשר והא דשתיק משום דלא איכפת ליה וקאמר ליה ר״ש בן אלעזר לתנא קמא דר׳ מאיר אי שמיע לך דמכשר ר״מ בשתיקה לא דקרו ליה חלל ושתיק אלא דקרו ליה ממזר ושתיק והאי דשתיק סבר ממזר קלא אית ליה אבל ממזר וצווח חלל ושותק פסול והאי דאשתיק סבר מיסתייה דלא מפקי ליה מקהל תני חדא ר׳ יוסי אומר שתוק ממזר כשר שתוק חלל פסול ותניא אידך שתוק חלל כשר שתוק ממזר פסול לא קשיא הא ת״ק אליבא דר״מ הא דר״ש בן אלעזר אליבא דר״מ: **מתני׳** *א״ר יוסי מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מן העין ונאנסה אמר רבי יוחנן בן נורי אם רוב אנשי העיר משיאין לכהונה הרי זו תינשא לכהונה: **גמ׳** אמר ליה רבא לרב נחמן ר׳ יוחנן בן נורי דאמר כמאן אי כרבן גמליאל אפילו ברוב פסולין נמי מכשר אי כרבי יהושע אפילו ברוב כשרים נמי פסיל אמר ליה הכי אמר רב יהודה אמר רב

בקרונות

שמעתי כו׳. נקמיה פריך היינו תנא קמא דתנא קמא נמי הכי אמר דמשום דאין בה אחד מכל אלו העידו עליה להכשיר: **מכירין ישראל ממזרין שביניהן.** וספק ממזר יש לך להכשיר דאי ממזר הוה מידע הוו ידעי ביה: **ואין מכירין חללין שביניהן.** וספק חלל יש לך לפסול. ונקמיה פריך הא אמרת רישא איזוהי אלמנת עיסה כל שנטמע בה ספק חלל כשר: **הא חלל כשר.** משום ספק חלל לא פסיל לה: **מאי שנא הנך.** דפסיל לה ספק דידהו: **דאורייתא.** משום דוודאן פוסלין מן התורה בביאה דנפקא לן ביבמות (דף סח.) מכי תהיה לאיש זר[ג] כיון שנבעלה לפסול לה פסלה: **חלל נמי.** ולאי פסול מדאורייתא׳ דילפינן לה התם[ד] מלא יחלל זרעו[ה] מקיש זרעו לו מה הוא פוסל בביאתו אף זרעו פוסל והוא גופיה נפקא לן מלא יחלל שני חילולין במשמע אחד לזרעו ואחד לאשתו: **ר״ש בן אלעזר כו׳.** קיפא דמילתיה אריש דמילתיה פריך דקתני סיפא אין מכירין חללין שביניהן משמע אפשר שהיה חלל אבל לא היו מכירין בו אלמא אית ליה דפסיל ורישא אמר איזוהי אלמנת עיסה והכשיר כל שנטמע בה ספק חלל: **אמר ר׳ יוחנן ממזר צווח וחלל שותק איכא בינייהו.** אדם שכשקורין אותו ממזר הוא צווח וכשקורין אותו חלל שותק איכא בין ר״מ לת״ק ובין תנא קמא דברייתא אליבא דר״מ ור״ש בן אלעזר אליבא דר״מ: **תנא קמא סבר כל פסול דקרו ליה ושתיק פסול.** דהודאה היא וכל שאין בה לא משוס ממזרות כו׳ דקאמר אשתיקות קאי: **והכי קאמר איזוהי אלמנת עיסה.** להכשיר: **כל שאין בה לא שתוק ממזרות ולא שתוק נתינות.** וכיון דתלה טעמא בשתיקה הוא הדין לכל שתוקי פסול ולא הוצרך למנות את כולם ובאיזו הכשירו באשת ספק חלל שאנו מכירין את שפיקו שנתגרשה אמו ספק אבל מי שאין מכירין בו ושמענו שפוסלין אותו ושותק פסול: **וקאמר ליה ר״מ.** דוקא הני אבל שתוק חלל לא פסול: **והא דשתיק.** לאו משוס דאודי אלא משוס דלא איכפת ליה הואיל ולאו פסול קהל הוא והיינו דקאמר כל שאין בה אחד מכל אלו שתיקות משאין בנותיהן[ד] לכהונה ואפי׳ יש בו שתוק חלל: **וקאמר ליה ר״ש לתנא קמא.** לאו לתנא קמא דברייתא קאמר דהתם דבנן היא אלא לתנא שבנה דברי ר״מ בבית המדרש ואמר בשם ר״מ שמעתי כל שאין בה כו׳: **אי שמיע לך כו׳.** והכי קאמר איזו היא אלמנת עיסה כל שנטמע בה ספק חלל שאנו מכירין את פסולו שהיתה אמו ספק גרושה אבל שתוק חלל ואין אנו מכירין בו פסיל בתנא קמא. ומיהו בהא פליג רבי מאיר אתנא קמא דאיהו כל פסול דשתיק ביה פסול ולרבי מאיר חלל שתוק הוא דפסול דסבר מסתייה דלא מפקי ליה מקהל ואם אני לוות יכריזו עלי ויוודע פסולי בנבור ועכשיו אין מכירין[ה] ישראל חללין שביניהם אבל שתוק ממזר כשר דהתם דשתיק סבר הכל יודעין שאיני ממזר דמכירין ישראל ממזרין שביניהן: **מתני׳ מן העין.** מן המעיין:

אם רוב העיר. כשרין להשיא בנותיהן ואלמנותיהן לכהונה שאין רוב בני העיר מן הפוסלין אשה לכהונה בביאתן אף זו תינשא לכהונה: **גמ׳ דאמר כמאן.** דבעי רוב כשרין: **אפילו ברוב פסולין נמי מכשר.** דאית ליה העמד אשה על חזקתה: **אמר ליה הכי אמר כו׳.** לעולם כרבי יהושע והכא משוס דאיכא תרי רובי לכשרות אכשרה וכדרב יהודה. ולקמן [טו.] מפרש טעמא ואזיל מאי שנא תרי רובי מחד רובא:

בקרונות

פ) [ויקרא כב], כ) [ובמות פט.], ג) [ויקרא כא], ד) [נשתיהן רש״ס], ה) כמ״ש נוסף: כו דאין מכירין, ו) [ונמצא לא נקיט אלא מאי דאכשר ר״מ ור״ש כן אלעזר פוסל. ת״י],

בקרונות של ציפורי היה מעשה וכדרבי אמי דאמר רבי אמי והוא שהיתה סיעה של בני אדם כשרין עוברת לשם וכדר' ינאי דאמר ר' ינאי גבעלת בקרונות כשרה לכהונה בקרונות סלקא דעתך אלא נבעלת בשעת קרונות כשרה לכהונה אבל פירש אחד מציפורי ובעל הולד שתוקי כי הא דכי אתא רב דימי אמר זעירי א"ר חנינא ואמרי לה אמר זעירי אמר ר' חנינא הולכין אחר רוב העיר ואין הולכין אחר רוב סיעה כלפי לייא הני ניידי והני קביעי וקיימי אלא [א]הולכין אחר רוב העיר והוא דאיכא רוב סיעה בהדה ואין הולכין אחר רוב העיר גרידתא ולא אחר רוב סיעה גרידתא מ"ט גזרה רוב סיעה אטו רוב העיר ורוב העיר נמי [ב]אי דקא אזלי אינהו לגבה כל דפריש [ג]מרובא פריש [ד]לא צריכא דקא אזלא איהי לגבייהו דהוה ליה קבוע וא"ר זירא כל קבוע כמחצה על מחצה דמי ומי בעינן תרי רובי והתניא [ה]תשע חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבלה ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאי זה מהן לקח ספיקו אסור [ו]ובנמצא הלך אחר הרוב וכי תימא בשאין דלתות מדינה נעולות דקא אתי לה רובא מעלמא והא א"ר זירא [ז]אע"פ שדלתות מדינה נעולות [ח]מעלה עשו ביוחסין גופא א"ר זירא כל קבוע כמחצה על מחצה דמי בין לקולא בין לחומרא מנא ליה לר' זירא הא אילימא מתשע חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת בשר נבלה ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח ספיקו אסור ובנמצא הלך אחר הרוב התם לחומרא אלא [ט]מתשעה צפרדעים ושרץ אחד ביניהם ונגע באחד מהן ואינו יודע באיזה מהן נגע ספיקו טמא התם נמי לחומרא אלא [י]מתשעה שרצים וצפרדע אחד ביניהם ונגע באחד מהן ואינו יודע באיזה מהן נגע ברה"י ספיקו טמא ברשות הרבי' ספיקו טהור ומדאורייתא מנא לן [יא]אמר קרא [יב]וארב לו וקם עליו [יג]עד שיתכוין לו ורבנן אמרי דבי ר' ינאי פרט לזורק אבן לגו [יד]היכי דמי אילימא דאיכא תשעה כנענים [טו] ואחד ישראל ביניהם ותיפוק ליה דרובא כנענים [טז] נינהו אי נמי פלגא ופלגא [יז]ספק נפשות להקל לא צריכא דאיכא תשעה ישראלים וכנעני [יח] אחד ביניהם דהוה ליה כנעני [יט] קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי איתמר רב חייא בר אשי אמר רב הלכה כרבי יוסי ורב חנן בר רבא אמר רב הוראת שעה היתה מתיב רבי ירמיה וליוחסין לא בעינן תרי רובי והתנן מצא

בקרונות של ציפורי. ביום השוק שפיעות ושיירות ממקום אחר באות שם: **וכדרבי אמי.** דהשתא איכא רוב סיעה ורוב העיר: **נבעלת בקרונות.** משמע על הקרון: **בשעת קרונות.** שהשיירות באות לעיר: **כשרה לכהונה.** כדקאמר והוא שהיתה סיעה של בני אדם כשרים עוברת שם דאיכא למימר שמהם היה: **אכל פירש אחד מציפורי.** דידעינן ודאי דמן העיר היה אע"פ שציפורי עיר שרובה משיאין לכהונה: **הולד שתוקי.** דנחד רובא לא מכשר: **וכי הא דכי אתא רב דימי אמר זעירי אמר רבי חנינא ואמרי לה.** שלא הוזכר רב דימי כאן אלא זעירי אמר רבי חנינא דבעינן תרי רובי וכדמפרש טעמא: **הולכין אחר רוב העיר.** להכשיר: **ואין הולכין אחר רוב סיעה.** כגון במקום רחוק מן העיר דבודאי מאנשי הסיעה הוה אין מכשירין אותה ואפילו רובן כשרין: וקשיא לן **כלפי לייא.** כנגד איפוא הדבר הזה סובב: **הני ניידי.** רוב סיעה ניידי ויש להלך בהן אחר הרוב: **והני.** של עיר: **קביעי.** ואומרין לקמן כל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואפילו אין שם אלא אחד פסולה: **ולא אחר רוב סיעה גרידתא.** ויהי קאמר אין הולכין אחר רוב סיעה לבדה וכל שכן אחר רוב העיר לבדה: **מ"ט.** אחר רוב סיעה לא: **גזרה אטו רוב העיר.** דקביעי: ופרכינן **רוב העיר נמי.** אי עקר הבועל מביתו ואזל לגבה הוה נייד וקי"ל כל דפריש מרובא פריש: ומשני **איכא דקאזלא לגבייהו כו'.** ולא גרסינן [מ]מאי איכא. יש שהולכת היא אצלו והוה ליה קבוע הלכך אפילו ברוב כשרים לו רוב העיר או רוב סיעה פסול כרבי יהושע ומשום תרי רובי אכשרה ליכא למיגזר מידי: **ולקח כשר מאחת מהן.** במקום קביעות: **ספיקו אסור.** דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי: **ובנמצא.** בשר הנמצא בשוק ולא ידעינן מאיזה פירש: **הלך אחר הרוב.** הואיל והבא לפניו לא במקום קביעות לקחה וכבר פירשה על ידי אחר וכל דפריש מרובא פריש: **דקאתי לה רובא מעלמא.** וכגון שרוב סיעת עובדי ישראל כשרים בא לכאן לאיכא תרי רובי או שרוב עובדי כל המדינה ישראל דאיכא תרי רובי רוב העיר ורוב המדינה דניידי: **אלא מתשעה צפרדעים כו'.** תוספתא היא במס' טהרות תשעה צפרדעים מתים ברשות היחיד ושרץ אחד כגון נב שהוא דומה לצפרדע ביניהם ונגע באחד מהן ספיקו טמא: **אלא מתשעה שרצים כו'.** אף היא תוספתא במס' טהרות ותקני ברה"י ספיקו טמא ברה"ר ספיקו טהור אלמא כמחצה דמי ולקולא דאי לאו כמחצה דמי אין כאן ספק טומאה דהא שרצים: **אמר קרא וארב לו עד שיהא מתכוין לו.** פרט למתכוין להרוג את זה והרג את זה הרי דרש ליה ר"ש בשנהדרין. ואומרינן התם ורבנן היכי דרשי ליה: **אמרי דבי ר' ינאי פרט לזורק אבן לגו.** לתוך חבורת בני **אדם כנעני** [כ] **וישראלים** אבל שני ישראלים עומדין ומתכוין להרוג [כא] זה (והרג זה) והתרו בו וקבל התראה ונפלה הכאה על חבירו חייב. **והיינו** טעמא דקאמר הכא ורבנן משום דבשנהדרין הכי איתא: **תיפוק ליה דרובא כנעניים** [כב] **נינהו.** ומה לי קרא. ואי נמי פלגא ופלגא אכתי לא אינטריך קרא דמהיכא תיתי דניקטליה: **ספק נפשות.** [ספק] דיני נפשות להקל דהא והאילו העדה כתיב (במדבר לה): **דהוה ליה כנעני** [כג] **קבוע ביניהם.** ואשמועינן הא קרא דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי: **הוראת שעה היתה.** הך דריב"ז לזרוק שעה היתה או לאו שם שאר לידי היכר דבריס להתיר אבל לדורות תרי רובי בעינן: **מתיב רבי ירמיה כו'.** קס"ד דמשום רוב העיר גרידתא אכשרוה ואמר רב [עלה] הלכה כרבי יוסי: מצא

מסורת הש"ס

א) [קדושין עג.]. ב) [בכלים כח. וש"נ]. ג) [רש"ל מומק וע"ב בירכת רש"י איכא דקאזלה לגבייהו ועי' כ' גירסאות בגר"א אה"ע פ' מיתן ו]. ד) פסחים ע: מולין לה. נדה יח.. ה) כ"ב כל.. ו) [לעיל יג. וש"נ]. ז) נדה יח. ע"ש תוספתא טהרות פ"ו. ח) [מוספתא שם]. ט) כ"ק מד: מנהדרין עט.. י) [יומא פד:]. כ) [בפ"ש: גויס. גיר]. ל) [בפת קבוע. וש"נ]. מ) כ"ל מאי ריב העיר איכא בו. רש"ל. נ) בפ"ש: גויס. ס) [ומספתא שם]. ע) [ומספתא שם]. פ) בפ"ש: גור. צ) [ומנהדרין עט. ד"ה יכל כתבו תוס' תירוץ זה וכ"כ בגר"ק מד: ד"ה כל יעי' תוספות נדה יח. ד"ה ספיקו]. ק) יבמות קא..

מוסף רש"י

תשע חנויות כו' ולקח מאחת מהן. ממון החנות (פסחים ט:). ספיקו אסור. דנפקא לן מקראי בפרק במה דיומא (פד:) ובפ"ק דכתובות (לקמן) כל קבוע כמחצה על מחצה דמי. חס מן הקבוע לקח (חולין צה. וכערי' פסחים ט:) וכיון שלקחה ממקום הקביעות מחזקינן ליה כמחצה על מחצה (נדה יח:). ובנמצא. בשר הנמצא בקרקע בין החנויות (פסחים ט:) דהוה ליה מיפרש מהן ולא לקחו ממקום הקביעות (נדה יח:) דנייד (חולין צה.). הלך אחר הרוב. כל דפרש מרובא פרש דכיון דפרש אין כאן תורת קבוע (פסחים ט:) דהשתא לאו קבוע הוא (חולין צה.) ומיתר (נדה יח:). מתשעה צפרדעים כו' ספיקו טמא. ואע"ג דרובן צפרדעים ואין להם טומאה, כיון דבשר קבוע ביניהם הוה ליה מחצה על מחצה (נדה יח:). וארב לו. קבל יתיבל הוא, נכתוב כי יהיה איש שונא לרעהו וקם עליו (סנהדרין עט:). ורבנן. דפליגי עליה דרבי שמעון מאי דרשי ביה, אמרי דבי ר' ינאי פרט לזורק אבן לגו. לתוך חבורת אנשים ויש שם כנעני וישראלים ואיכא למימר לכנעני נתכוין (ב"ק חד:) אבל נתכוין לישראל זה והרג את חבירו לא אתא קרא למעוטי (סנהדרין עט:). אי נמי פלגא ופלגא. תמצא כנעני ומתצא ישראלים (ב"ק חד:) ספק נפשות להקל. לומר לי קרא למפטריה, הא כיון דמלי למימר לכותים קא מתכווינא, אית לך למפטריה משום דספק נפשות להקל מוהגילו העדה (סנהדרין עט:). לא צריכא דאיכא תשעה ישראלים. דלו לאו קרא היה אמינא דאל אמר רובא ולישראל איכון, ואע"ג דלמא לאו דאמי איכון, נתכוין להרוג את זה והרג את זה חייב, קא משמע לן קרא דהאיל והוה ליה כנעני קבוע ביניהן, כמחצה על מחצה דמי וספק נפשות להקל, ולכל מילי דקיימא לן קבוע כמחצה

עין משפט נר מצוה

עט א ב מיי' פי"ח מהלכות איסורי ביאה הלי' יד סמג לאוין קכא עוש"ע אה"ע סימן ו סעיף יח יח:

צ ג מיי' פ"ח מהלכות מאכלות אסורות הלי' יא סמג לאוין קמא טור ש"ע י"ד סימן קי סע"ג:

צא ד מיי' שם וטוש"ע שם וכמי' סג ס"ל:

צב ה ו מיי' פי"ח מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה כ:

צג ז מיי' פ"ד מהלי' רוצח הלכה ז סמג לאוין קמג.

תורה אור השלם

1. וְכִי יִהְיֶה אִישׁ שֹׁנֵא לְרֵעֵהוּ וְאָרַב לוֹ וְקָם עָלָיו וְהִכָּהוּ נֶפֶשׁ וָמֵת וְנָס אֶל אַחַת הֶעָרִים הָאֵל: דברים יט יא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אמרי וכו' להרוג את זה והרג את זה:

תוספות רי"ד

בקרונות של צפורי היה מעשה יכדר' ינאי דאמר נבעלה בשעת קרונות כשירה לכהונה פי' קרוניות הבאים ממקום אחר ומתקבצים שם ליום השוק והוא שהיתה סיעה של בני אדם כשרים עוברים שם דהוה תרי רובא לכשרות רוב העיר ורוב סיעה. פי' כל זה מפני שלא ידעה למי נבעלה אבל אי ידעה ואמרה לכשר נבעלתי הלכה כר"ג ונאמנת אפילו ברוב פסולים: (מקש"ו ומי בעי תרי רובי והתניא ט' חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח ספיקו אסור שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ובנמצא הלך אחר הרוב דכל דפריש מרובא פריש. ומהדר מעלה עשו ביוחסין: איתמר אר"ח אמר רב הלכה כר' יוסי פי' דבעי' תרי רובי: א"ר זירא כל קבוע כמחצה על מחצה דמי בין לקולא בין לחומרא לחימרא כגון ט' חנויות דאמרן. א"נ ט' צפרדעים ושרץ א' ביניהם ברה"י ונגע באח' מהן ואינו יודע באיזה מהן נגע ספיקו טמא. לקולא כגון ט' שרצים וצפרדע א' ביניהן ברה"ר ונגע באח' מהן וא"י באיזה מהן נגע ספיקו טהור אלא כמחצה על מחצה דמי ולקולא. דאי לאו כמחצה על מחצה דמי אין כאן ספק טומאה אלא ודאי טומאה דהא רובא שרצים:

בקרונות של ציפורי היה מעשה כו' פי' לעולם דלא טעינה ברי לכ"ע בעינן תרי ריבי והא דלא קאמר בשיטיא לעולם דלא טעינה ברי משום דבאתקפתא לא קאמר אי בטועינת ברי כו' אי נמי נוכל לפרש דבשיטיא נמי אייתי בברי ודאיכא מגו ולא תקשי הלכתא אהלכתא דדוקא דיעבד פסיק שמואל כר"ג כדאמר לעיל ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרין אף על גב דלעיל משמע דברוב אחד שרי לכתחלה רב מייא בר אשי סבר דלכתחלה בעינן תרי רובי ומתני' קתני הרי זו תגשא דמשמע לכתחלה:

דלמא אזלא איהי לגבייהו. פי' לתון ביתם דאפילו בתוך העיר לא תשיב קבוע דדמי לגמלא בין החנויות דלא תשיב קבוע וכן גבי תיוק מושלך בעיר לא תשיב קבוע הואיל ולא גמלא בבית ולכך פירש בקונטרס שפירש בועל מביתו וא"ת דבמזיר פ"ב (דף יב. ושם) פריך אהא דאמר האומר לשנוחו לא וקדש לי אשה אסור בכל הנשים שבעולם מקן סתומה ומשיב אמינא לך אנא אשה דלא ניידא ואת אמרת לי איסורא דנייד וכי תימא ה"נ בשוקא אשכחה וקדשים אתם הדרא לגיחותא משמע לגבי אדם לא שייך כל דפריש מרובא פריש משום דהדר לגיחותיה ולאו פירכא היא דהתם בשעת האיסור כשזה בא על אשה אשה הדרא לגיחותא האשה שקידש השלים אבל הכא כי אזלי איהנו לגבה בשעה שאוסרה הרי הוא נייד: **פרט** לזורק **אבן** לגו. תימה דלר' שמעון קבוע מגא ליה ואין לומר דמסקינן בפ' הנשרפין (סנהדרין דף עט. ושם) דר"ש סבר כרבי דליף מתיה נתיה ואייתר ליה ואדע לו לקבוע דאכתי לתגא דבי חזקיה מגא ליה קבוע דלית ליה דרבי דהא בתון מתכוין פטור מממון [ט]:

וספק נפשות להקל. תימה למ"ד התראת ספק לא שמה התראה אפילו ספק נפשות להתמיר פטור משום דהתראת ספק היא ואי למ"ד שמה התראה היכי פטרינן ליה כשנמצא שישראל הרג הא מיחייב בהכה את זה וחזר והכה את זה [י] ובנותר כשאמרו לו אל תומיר אע"ג דספק הוא וי"ל דשאני התם שיודע בודאי שיבא לידי איסור אם יומיר או יכה שניהם מש"ה שמה התראה אבל הכא אינו יודע שודאי יבוא לידי איסור שאינו יודע את מי יכה:

וליוחסין לא בעינן תרי רובי ורמינהי כו'. הוה מלי לשנויי שאני תיוק דלית לי' חזק' דכשרו' ולרב

בקרונות של ציפורי היה מעשה וכדרבי אמי דאמר רבי אמי והוא שהיתה סיעה של בני אדם כשרין עוברת לשם וכדר' ינאי דאמר ר' ינאי גבעלת בקרונות כשרה לכהונה בקרונות סלקא דעתך אלא נבעלת בשעת קרונות כשרה לכהונה אבל פירש אחד מציפורי ובעל הולד שתוקי כי הא דכי אתא רב דימי אמר זעירי א"ר חנינא ואמרי לה אמר זעירי אמר ר' חנינא הולכין אחר רוב העיר ואין הולכין אחר רוב סיעה כלפי לייא הני ניידי והני קביעי וקיימי אלא [א]הולכין אחר רוב העיר והוא דאיכא רוב סיעה בהדה ואין הולכין אחר רוב העיר גרידתא ולא אחר רוב סיעה גרידתא מ"ט גזרה רוב סיעה אטו רוב העיר ורוב העיר נמי [ב]אי דקא אזלי אינהו לגבה כל דפריש [ג]מרובא פריש [ד]לא צריכא דקא אזלא איהי לגבייהו דהוה ליה קבוע וא"ר זירא כל קבוע כמחצה על מחצה דמי ומי בעינן תרי רובי והתניא [ה]תשע חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבלה ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאי זה מהן לקח ספיקו אסור [ו]ובנמצא הלך אחר הרוב וכי תימא בשאין דלתות מדינה נעולות דקא אתי לה רובא מעלמא והא א"ר זירא [ז]אע"פ שדלתות מדינה נעולות [ח]מעלה עשו ביוחסין גופא א"ר זירא כל קבוע כמחצה על מחצה דמי בין לקולא בין לחומרא מנא ליה לר' זירא הא אילימא מתשע חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת בשר נבלה ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח ספיקו אסור ובנמצא הלך אחר הרוב התם לחומרא אלא [ט]מתשעה צפרדעים ושרץ אחד ביניהם ונגע באחד מהן ואינו יודע באיזה מהן נגע ספיקו טמא התם נמי לחומרא אלא [י]מתשעה שרצים וצפרדע אחד ביניהם ונגע באחד מהן ואינו יודע באיזה מהן נגע ברה"י ספיקו טמא ברשות הרבי' ספיקו טהור ומדאורייתא מנא לן [יא]אמר קרא [יב]וארב לו וקם עליו [יג]עד שיתכוין לו ורבנן אמרי דבי ר' ינאי פרט לזורק אבן לגו [יד]היכי דמי אילימא דאיכא תשעה כנענים [טו] ואחד ישראל ביניהם ותיפוק ליה דרובא כנענים [טז] נינהו אי נמי פלגא ופלגא [יז]ספק נפשות להקל לא צריכא דאיכא תשעה ישראלים וכנעני [יח] אחד ביניהם דהוה ליה כנעני [יט] קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי איתמר רב חייא בר אשי אמר רב הלכה כרבי יוסי ורב חנן בר רבא אמר רב הוראת שעה היתה מתיב רבי ירמיה וליוחסין לא בעינן תרי רובי והתנן מצא

זה והרג את זה הכי דרש ליה ר"ש בסנהדרין. ואומרינן התם ורבנן היכי דרשי ליה: **אמרי דבי ר' ינאי פרט לזורק אבן לגו.** לתוך חבורת בני **אדם כנעני** [כ] **וישראלים** אבל שני ישראלים עומדין ומתכוין להרוג [כא] זה (והרג זה) והתרו בו וקבל התראה ונפלה הכאה על חבירו חייב. **והיינו** טעמא דקאמר הכא ורבנן משום דבסנהדרין הכי איתא: **תיפוק ליה דרובא כנעניים** [כב] **נינהו.** ומה לי קרא. ואי נמי פלגא ופלגא אכתי לא אינטריך קרא דמהיכא תיתי דניקטליה: **ספק נפשות.** [ספק] דיני נפשות להקל דהא והאילו העדה כתיב (במדבר לה): **דהוה ליה כנעני** [כג] **קבוע ביניהם.** ואשמועינן הא קרא דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי: **הוראת שעה היתה.** הך דריב"ז לזרוק שעה היתה או לאו שם שאר לידי היכר דבריס להתיר אבל לדורות תרי רובי בעינן: **מתיב רבי ירמיה כו'.** קס"ד דמשום רוב העיר גרידתא אכשרוה ואמר רב [עלה] הלכה כרבי יוסי:

מצא

על מחצה דמי מהאי קרא נפקא לן (ב"ק חד: וכערי"ז סנהדרין שם) והא ליכא למילף מייה כרובא דמי, דהא מהיכא תיתי לן, דילמא הא דפטור ליה להאי משום דספק נפשות להקל ולא משום דמצינן ליה כרובא, אבל מחצה על מחצה לפינן מייה, דאי לאו כמחצה על מחצה דמי לא הוה ליה ספק נפשות להקל ואמאי פטור הא רובא דישראל ניהו, ורבנן אית להו נתכוין לזה והרג את זה חייב (סנהדרין שם).

ולרב חנן דאמר הוראת שעה היתה. ולדורות סגי בחד רובא קשיא הך ולא מיסתברא ליה למימר דהוראת שעה היתה שהתיר בתרי רובי אבל לדורות לא סגי אפילו בתרי רובי: **מאן** דמתני הא לא מתני הא. פי׳ בקונטרס דרב חנן לא מתני בדקרוונות של צפורי היה מעשה ולא הוה אלא חד רובא ולפירושו לא פליגי דלדורות לכ״ע בעינן תרי רובי ולא פליגי אלא במעשה היכי הוה ור״ח פי׳ דרב חנן לא מתני אבל ליוחסין לא וסגי לדידיה לדורות בחד רובא אבל קשה לפירושו לרב חנן תקשי ר׳ יוחנן בן נורי דאמר כמאן דסגי בחד רובא כדפריך לעיל ועוד דלא מיסתבר דשום אמורא יחלוק להכיל דאבל ליוחסין לא דרב גופיה קאמר לה בלא אמורא ולהכי אפילו לדברי ירמיה לא משני מאן דמתני הא לא מתני הא: **אם** רוב עובדי כוכבים עובר כוכבים למאי הלכתא. לא מצי למימר לענין שלא להחזיקו דמאי איריא רוב עובדי כוכבים אפילו מחצה נמי דדוקא בכוב ישראל קאמר רב דהוי ישראל להחזיקו: **להחזיר** לו אבדה. הוה מצי למימר להחזיקו כדאמר רב אלא נקט להחזיר לו אבדה דהוי רגוזא טפי דאיסור גדול הוא משום למען ספות הרוה וגו׳ אבל להחזיקו לא הוי רגוזא כל כך דהא מפרנסין עניי עובדי כוכבים עם עניי ישראל ואפ׳ לשמואל דאמר אין הולכין בממון אחר הרוב היינו במוכר שור לחבירו ונמצא נגחן שבהיתר באו המעות לידו ומדעתו נתנם לו הלוקח אבל הכא מודי דאזלינן בתר רובא: **לא צריכא דנגחיה תורא דידיה כו׳.**

תימה דהכי נמי הוה מצי למימר מחצה על מחצה עובד כוכבים ומנגח תורא דידן לתורא דידיה [כולה מילתא הוי מצי למימר לענין נגיחה אלא ניחא בכל חד למלוא דבר חדש. מהר״ם]:

הדרן עלך בתולה נשאת

האשה. אם יש עדים שיצאת בהינומא כו׳. בדלא נקיטא כתובה אייתי לאי איכא כתובה ניחזי כתובתה אם היא בתולה אי אלמנה ואפילו למ״ד הטוענן אחר מעשה ב״ד ואמר פרעתי נאמן מ״מ אין נאמן לומר כאן אלמנה נשאתיך מגו דאי בעי אמר פרעתי דמגו במקום עדים הוא:

ומודה רבי יהושע באומר שדה כו׳ דנאמן. מתוך פירוש הקונט׳ משמע דדוקא כשאין הלה מודעו ונאמן מגו דאי בעי שתיק אבל אם מודעו אינו נאמן ואינו גרשה דהא קתני סיפא ואם יש עדים כו׳ משמע דדוקא אם יש עדים שהיתה של תביו אינו נאמן אבל אם אין עדים אע״ג דהלה מודעו נאמן מגו דאי בעי אמר לא היתה של אביך מעולם מדלא נקטו אם מודעו אינו נאמן ובגמרא נמי פריך ולאיתי שדה זו שלך היתה משמע דבהלה מודעו אייתי ולכך משיב ודאי שלך היתה ולקחתיה ממך אבל אם לא מודעו אין שייך לומר שלך היתה כי משמעא הוא יודע בעצמו דבר זה: דאי

אין לך אלא מנה ושטר הכתובה אבד: **אם יש עדים.** על נשואיה שיצאת מבית אביה לבית בעלה: **בהינומא.** פירש״י מלמ״ד גינומא. ר״ב בפרק הבא על יבמתו דף ס ע״ב:

לעזי רש״י

ארצטייבליד״ה [אישייבליד״א]. פרוצת שער.

מוסף רש״י

ואמר רב לא שנו. דאם רוב ישראל מחזיקין ליה לישראל, אלא להחזיקו אבל ליוחסין. כגון אם נקבה היא שיהא כהן מותר בה, לא. ואפילו ליכא למיחש לאפוקי כגון הך דאמרינן במס׳ קדושין (עג.) תלי פליקולא תלי פיתקי דמי חומרא משלטי הדמיה, מיישינן שמא כותית היא וגיורת אסורה להינשא, ואע״ג דרוב ישראל מעלה עשו ביוחסין, דבעינן תרי רובי (ירושלמי עד:).

הדרן עלך בתולה נשאת

האשה שנתארמלה. ומודעת אבדתי כתובתי. מ״ש במקום שאין כותבין כתובה, כדמפרש בכתובות (דשב״ם ב״ב צב ועי׳ לקמן מז:). **היא אומרת בתולה נשאתני.** ויש לי מאתים (שם). **כתובתה מאתים.** ואע״פ שאין לה עדים מעידים על כתוביה ואין יודעין אם נישאת כתולה או בעולה (שם).

מסורת הש״ס

מ) מכשירין פ״ב מ״ז ומשם פד:, ב) [נרלה לר״י דמשום דדרשינן ומי בהם ולא שימות בהם ומשמע שלא יבוא לידי מיתה כשום ענין לכך יש לשון למיעטו ישראל. מ״ר], ג) ב״ב לב: [ומם אתא שנתאלמנה], ד) הגה״ה פי׳ משלטי הדמיה. מתוקנין אבריו. פיתקא. קמיע של כתב. קמיעא. קמיע של עיקרין דהא אסה על מיין והיכיה מתלמי שלוהבת אותו ולא הפליטתו לגוף, ה) נס״א: לגוי, ו) [דכרים כגון], ז) נס״א: גרוס, ח) [ומם], ט) נס״א: נכרי, י) כדאיתא בהגהדרין עו:, כ) כדאיתא גיטין פח., ל) [ב״ק מו: וב״ב לב:], מ) [עי׳ תוס׳ ב״ק מו: ותוס׳ ב״מ כ: ד״ה איסורא ותוס׳ בהגהדרין ג: ד״ה דיני ותוס׳ יומא פה.], נ) [עי׳ תוס׳ לקמן פח: ופנ. בד״ה הוייאה וכו׳ ל״ל אי שמואל נמי ליה דר׳ יוחנן וכו׳],

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה אבל כו׳ ולמ״ל גיורת. ב״ב בפרק הבא על יבמתו דף ס ע״ב:

עין משפט נר מצוה

צר א מיי׳ פט״ו מהל׳ איסורי ביאה הלכה כה טוש״ע אה״ע סימן ד סעיף לג:

צה ב ג ד ה מיי׳ שם הל׳ כו וטור שו״ע שם סעיף לד:

א ו מיי׳ פט״ז מהלכות איסורי ביאה הלכה כה טור ש״ע שם סי׳ לו סעיף טו:

תוספות רי״ד

האשה שנתאלמנה או שנתגרשה היא אומרת בתולה נשאתני והוא אומר לא כי אלא אלמנה נשאתיך אם יש עדים שיצאת בהינומא וראשה פרוע כתובתה מאתים ר״י אומר אף חילוק קליות ראיה. פי׳ הוא אומר אנתגרשה קאי ולאלמנה אומרים לה היורשים אבינו אלמנה נשאך ואין לך אלא מנה ושטר כתובה אבד אם יש עדים על נשואיה שיצאת מבית אביה לבית בעלה בהינומא שהיא סימן הבתולות כדמפרש לקמן וראשה פרוע שערה על כתפה וכך היה מוציאים הבתולות מבית אביהן לבית החתונה. אף חילוק וכו׳ רגילין היו לחלק מיני פירות וקליות שהיו מיבשין השבלים כשהם לחים בתנור והם מתוקין ובנשואי הבתולות נותנים ומחלקין מהם לתינוקות ואי איכא עדי הינומא אע״ג שהיא אלמנה גביא בעדי הינומא ואע״ג דאיכא למיחש לפרעון וכל טענה דהוה מצי למיטען איהו ב״ד טוענין בעבור היתומים גביא כתובתה דהכי אמרינן בשנים אוחזין הטוען אחר מעשה ב״ד לא אמר כלום דכל מעשה ב״ד כמאן דנקט שטרא בידיה דמי ותנן נמי בפרק הכותב הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה ולא מצי למטען פרעתי עד שיראה שטר כתובתה קרוע או שובר והתם מוכח דלא מבעי׳ במנה מאתים שהיא תנאי ב״ד דגביא אלא אפילו תוספת בלא כתובה נמי גביא ולא מהימן לומר פרעתיך הלכך ה״נ

מצא בה תינוק מושלך אם רוב עובדי כוכבים עובד כוכבי׳ אם רוב ישראל מחצה על מחצה ישראל ואמר רב לא שנו אלא להחיותו [א]אבל ליוחסין לא ושמואל אמר לפקח עליו את הגל אשתמיטתיה הא דא״ר יהודה אמר רב בקרונות של צפורי הוה מעשה ולרב חנן בר רבא דאמר הוראת שעה היתה קשיא הא מאן דמתני הא לא מתני הא גופא מצא בה תינוק מושלך אם רוב עובדי כוכבים עובר כוכבים אם רוב ישראל ישראל מחצה על מחצה ישראל אמר רב לא שנו אלא להחיותו אבל ליוחסין לא ושמואל אמר לפקח עליו את הגל ומי אמר שמואל הכי והאמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב אלא כי איתמר דשמואל ארישא אתמר אם רוב עובדי כוכבים עובד כוכבים אמר שמואל [ב]ולפקח עליו את הגל אינו כן אם רוב עובדי כוכבים עובד כוכבים למאי הלכתא אמר רב פפא [ג]להאכילו נבילות אם רוב ישראל ישראל למאי הלכתא אמר רב פפא [ד]להחזיר לו אבידה מחצה על מחצה ישראל למאי הלכתא אמר דיש לקיש [ה]לנזקין ה״ד אי נימא דנגחיה תורא דידן לתורא דידיה לימא ליה אייתי ראיה דישראל את ושקול לא צריכא דנגחיה תורא דידיה לתורא דידן פלגא משלם ואידך פלגא אמר להו אייתי ראיה דלאו ישראל אנא ואתן לכון:

הדרן עלך בתולה נשאת

האשה [ו]שנתארמלה או שנתגרשה היא אומרת בתולה נשאתני והוא אומר לא כי אלא אלמנה נשאתיך [ז]אם יש עדים שיצאת בהינומא רבי יוחנן בן ברוקה אומר אף חילוק קליות ראיה ומודה רבי יהושע באומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה הימנו שהוא נאמן שהפה

מצא בה תינוק מושלך. משנה היא בסדר עהרות גבי עיר שישראלים ועובדי כוכבים דריס בה: **מחצה על מחצה ישראל.** לקמיה מפרש מאי איכא בין רוב ישראל למחצה על מחצה דפליג להו בתרי: **לא שנו.** דאם רוב ישראל ישראל: **אלא להחיותו.** ב״ד מצווין לפרנסו משום וחי אחיך עמך (ויקרא כה): **אבל ליוחסין לא.** דאם בת היא אסורה לכהן ואפי׳ ליכא למיחש משום אסופי כגון הך דאמרינן בעשרה יוחסין (קדושין עג.) [ד]משלטי הדמיה תלי פיתקא תלי קמיעא מיהו חיישינן שמא בת עובד כוכבים היא (ה) ולמ״ד גיורת פסולה לכהונה אפילו קטנה זו אסורה לכהן דתרי רובי בעינן ליוחסין: **ושמואל אמר אף לפקח עליו את הגל.** בשמא חשבינן ליה לישראל: **אשתמיטתיה.** לרבי ירמיה: **הא דאמר רב יהודה.** דהכא נמי תרי רובי הוו: **ולרב חנן בר רבא דאמר.** משמיה דרב: **הוראת שעה היתה.** והתם תרי רובי הוו וקאמר הוראת שעה היתה אבל לדורות לא בעינן תרי רובי: **קשיא הא.** דרב דאמר אבל ליוחסין לא אלמא רב תרי רובי בעי: **לא מסתי הא.** דאמר רב יהודה אמר רב בקרונות של צפורי הוה מעשה וחד רובא הוה הלכך הוראת שעה היתה: **מי אמר שמואל הכי.** דלענין פיקוח נפש בעינן רובא: **אין הולכין כו׳.** דאפילו נספק עובד כוכבים ספק ישראל ברוב עובדי כוכבים מפקחין: **ולענין פיקוח נפש אינו כן.** דאפילו ברוב עובדי כוכבים מפקחין דאין הולכין בה אחר הרוב: **למאי הלכתא.** כיון דאמר שמואל מפקחין עליו את הגל אלמא לאו עובד כוכבים הוא לכל מילי ולמאי הלכתא חשיב ליה עובד כוכבים: **להאכילו נבלות.** בידים וכ״ש שלא יחזירו לו אבידה ולנזקין: **להחזיר לו אבידה.** רבותא היא דמוציאין מיד ישראל הזוכה בה. ועוד דאמור רבנן (סנהדרין דף עו:) המחזיר אבידה לכנעני [ח] עליו הכתוב אומר [ט] למען ספות הרוה את הצמאה שהשה מצריס [י] לאחיכם של ישראל ונאמר [כ] לא יאבה ה׳ סלוח לו: **מחצה על מחצה ישראל למאי הלכתא.** לאחזיר לו אבידה לא מצית אמרת דא״כ למאי הלכתא פלגינהו אהדדי: **לנזקין.** דתנן ב״ק (דף לו:) שור של ישראל שנגח לשור של כנעני [ל] פטור ושור של כנעני [מ] שנגח לשור של ישראל בין מס בין מועד משלם מזק שלם וישראל לישראל מס משלם חצי מזק ומועד משלם מזק שלם: **אילימא כו׳.** וקאמרת דדיינינן ליה כישראל ומחייבת ליה לשלם לו חצי מזק: **לימא ליה.** ישראל אייתי ראיה דהא מחצה על מחצה הוא וספיקא הוא: **לא צריכא כו׳.** וקא תבע ליה ישראל מזק שלם לתם כדין כנעני [נ] ואשמעינן תנא דכישראל דיינינן ליה ולא משלם אלא חצי מזק דא״ל אייתי ראיה:

הדרן עלך בתולה נשאת

האשה שנתארמלה או נתגרשה. ומודעת כתובתה: **והוא אומר.** אנתגרשה קאי. ולאלמנה היורשין אומרים לה אלמנה נשאך אביו

כהינומא. בגמ׳ [יח:] מפרש: **וראשה פרוע.** אינטייבליד״ה שערה על כתיפיה. כך היו נוהגין להוציא את הבתולות מבית אביהן לבית החתונה: **אף חילוק קליות.** רגילים היו לחלק קליות לתינוקות בנישואי הבתולות: **קליות.** כשהשבולין לחין מייבשין אותן בתנור והן קליות ומתוקין לעולם: **ומודה ר׳ יהושע.** מפרש בגמ׳ [טז:] אהיכא קאי ומאי מודה:

שהפה

שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואם יש עדים שהיא של אביו והוא אומר לקחתיה הימנו אינו נאמן: **גמ'** [א]טעמא דאיכא עדים הא ליכא עדים בעל מהימן לימא תנן סתמא דלא כרבן גמליאל דאי ר"ג הא אמר איהי מהימנא אפילו תימא רבן גמליאל עד כאן לא קאמר ר"ג התם אלא בברי ושמא אבל הכא בברי וברי לא אמר [ב]ודקארי לה מאי קארי לה הא ברי וברי הוא [ג]כיון דרוב נשים בתולות נישואות כי ברי ושמא דמי והכי נמי מסתברא מדקתני ומודה רבי יהושע אי אמרת בשלמא איירי ר"ג במודה שפיר אלא אי אמרת לא איירי ר"ג במודה רבי יהושע למאן מודה מי סברת ר' יהושע אהאי פירקין קאי אמגו קאי ואפירקין קמא קאי אהייא אילימא אהא [ד]היתה מעוברת ואמרו לה מה טיבו של עובר זה מאיש פלוני וכהן הוא ר"ג ור"א אומרים נאמנת רבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין התם מאי מגו איכא הניחא [ה]לזעירי דאמר מאי מדברת נסתרה מגו דאי בעיא אמרה לא נבעלתי וקאמרה נבעלתי מהימנא אלא לרב אסי דאמר מאי מדברת [ו]נבעלת מאי מגו איכא ואלא אהא [ז]היא אומרת מוכת עץ אני והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את ר"ג ור"א אומרים נאמנת ורבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין התם מאי מגו איכא בשלמא לרבי אלעזר דאמר במנה ולא כלום מגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני תחתיך ואית לה מאתים וקאמרה מעיקרא דלית לה אלא מנה מהימנא אלא לר' יוחנן דאמר במאתים ומנה מאי מגו איכא אלא אהא [ח]הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו והוא אומר לא כי אלא עד שלא אירסתיך ר"ג ור"א אומרים נאמנת ור' יהושע אומר לא מפיה אנו חיין דמגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני תחתיך דלא קא פסלה נפשה מכהונה וקאמרה נאנסתי דקא פסלה נפשה מכהונה משום הכי קאמר ר"ג דמהימנא וקאמר רבי יהושע לר"ג בהאי מגו דהכא מודינא לך בההוא מגו דהתם פליגנא עילווך מכדי האי מגו והאי מגו מאי שנא האי מגו מהאי מגו הכא אין שור שחוט לפניך התם הרי שור שחוט לפניך וכיון דרוב נשים בתולות נישואות כי לא אתו עדים מאי הוי [ט]אמר רבינא משום דאיכא למימר רוב נשים בתולות נישואות ומיעוט אלמנות וכל הנשאת בתולה יש לה קול

וזו

שהפה שאסר. זה אינו יודע שהיתה של אביו אלא על פיו של זה ומה שאסר הרי התיר: **גמ' טעמא דאיכא עדים.** **הבעל מהימן.** ולא אמרינן הואיל ומספקא לן על יום נישואיה אם בתולה היתה אם בעולה העמד אותה על חזקתה של קודם לכן וממחלה בתולה היתה: **היא נאמנת.** דלאיל בתר חזקה דגופה: **ברי ושמא.** גבי משארסתני נאנסתי היא טוענת ברי לי הוא והוא אינו טוען אלא שמא עד שלא ארסתיך דהא אינו יודע מתי נאנסה: **ודקארי לה.** למימר סתמא דלא כרבן גמליאל: **מאי קארי לה.** ומאי עלה בדעתו לאפוקי מדר"ג הא לא דמיא לה: **כיון דרוב נשים בתולות נישואות.** קרובה טענתה להיות אמת יותר משלו וברי ושמא דמיא: **והכי נמי מסתברא.** דר"ג מודה בה דבעל מהימן: **אי אמרת בשלמא איירי ר"ג במודה.** דהך ריש הודאה הוא דקא מודה ר"ג לרבי יהושע ואמר אע"ג דפליגנא עלך בברי ושמא מודינא לך בברי וברי הייני דשייך למיתני בתריה ור' יהושע מודה לר"ג בהאומר לחברו שדה זו כו' דאע"ג דפליגנא בפ"ק [יב:] במשארסתני נאנסתי דאע"ג דאיכא למימר מגו לא מהימנא מודינא בהאי מגו דאי בעי אמיק ולא א"ל שלא אנוך היתה כי אמר ליה נמי לקחתיה הימנו מהימן כדלקמן[ו]: **אלא אי אמרת לא איירי.** ריש במודה ר"ג מאי מודה רבי יהושע מאי שייך למיתנייה הכא ואהיכא קאי: **אמגו קאי.** אפלוגתא דאיכא למימר בה מגו בפ' קמא קאי וקאמר אע"ג דפליגנא במגו דהתם במגו דהכא מודינא כדלקמן: **אהייא.** איכא מגו: **הרי כריסה בין שיניה.** ואינה יכולה לומר לא נבעלתי: **וקאמרה נבעלתי.** ולכסר נבעלתי מהימנא: **בשלמא לר' אלעזר דאמר.** בפרק קמא[ז] טענתייהו במנה ולא כלום מוכת עץ שלא הכיר בה אינה יכולה לתובעו אלא מנה והוא אומר דרוסת איש את ואין לך כלום איכא מגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני תחתיך: [ח]**משארסתני.** אירע לי ונסתחפה שדהו ואית לי מאתים: **וקאמרה.** מוכת עץ אני מעיקרא ולא תבעה אלא מנה מהימנא: **אלא לר' יוחנן.** דאמר[ט] טענתייהו במאתי' ומנה שהיא מובעתו מאתים ליכא מידי בין תחתיו למעיקרא מאי מגו איכא: **הכא.** גבי שדה אין שור שחוט לפניך שיעלה על לב בעליו לתבוע מי שחטו כלומר אם שתק זה אלא היו לו עוררים הלכך אי לאו דדבר פשוט הוא שלקחה הימנו לא היה אומר לו של אתיך היתה הלכך אמרי' מגו אבל גבי לא מצא לה בתולים שור שחוט לפניך בתולים שלא מצא לה הם הסיתוהו לבא לב"ד ואע"פ שיש לה להשיב טענה טובה מזו לא אמרינן מגו דדלמא לא אסקה אדעתא א"נ תיעורומי קא מערמא: **וכיון שרוב נשים.** קושיא היא: **יש לה קול.** והרבה יודעים שיאלה בהימומא:

וזו

דאי רבן גמליאל הא אמר איהי מהימנא. נראה דלמ"ד [ג]הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום פריך דלמ"ד דמני טעין פרעתי הכא נאמן הבעל אפילו לר"ג לומר אלמנה נשאתיך במגו דאי בעי אמר פרעתי: **הכי** נמי מסתברא. פי' בקונטרס הכי נמי מסתברא דמתני' אתיא כרבן גמליאל דדמשמיע דברי ובברי מודה ומודה ר' יהושע כו' וקשה לפי' דכי לא אייר ר"ג במודה דמודה דר' גמליאל אינו מענין ומודה דרבי יהושע ויש לישב דודאי כי אייר ר"ג במודה שייך למיתני שפיר ומודה רבי יהושע אע"ג דלא הוי מענין אחד כלומר דאגב דתנא מילתא דמודה ר"ג תני נמי מילתא דמודה בה רבי יהושע אבל אי לא אייר רבן גמליאל במודה לא שייך למיתני ומודה רבי יהושע נאשמועינן אע"ג דפליג בריש מודה בסיפא כיון דריש וסיפא אינם מענין אחד אבל קשה דלא הוה ליה למימר אמגו קאי דעד השתא נמי לפ"ה אמגו הוי קאי ונראה לר"י דה"פ הכי נמי מסתברא דברי ושמא דמי ולא בא לומר דפליג רבן גמליאל בריש אלא אע"ג דברי ושמא דמי מודה ר"ג משום דלאו שמא ממש הוא מדקאמר ומודה רבי יהושע אי אמרת בשלמא אייר ר"ג במודה כלומר אע"ג דברי ושמא דמי מודה ר"ג דבעל נאמן היינו דקתני ומודה רבי יהושע דהאי ברי נאמן דמ"ד דטעמא דרבי יהושע משום ברי ושמא דזה אינו תובעו כלפי' בקונט' והשתא הוה מודה דר"ג ומודה דר"י מענין אחד אלא אי אמרת בריש בברי וברי גמור הוא ולא אייר רבן גמליאל במודה דפשיטא דכיון דברי וברי הוא דלא פליג ר"ג מאי ומודה וקאמר מי סברת דבריש קאי וטעמא דר"י משום ברי ושמא אמגו קאי דטעמא דר' יהושע משום מגו ונאמן אפי' הלה תובעו ואפירקין קמא קאי:

התם שור שחוט לפניך. פירש בקונטרס שהוא טוען עד שלא אירסתיך נאנסת והכא אין שור שחוט לפניך דאין הלה תובעו ור"י מפרש דהכא נמי אייר בהלה תובעו כלפי' וה"פ התם שור שחוט לפניך דהרי אין לה בתולים ואינה יכולה לומר בתולה אני כמו בשור שחוט שאין יכול לומר מי הוא ולהכי בין אומרת משארסתני נאנסתי בין אומרת מוכת עץ אני תחתיך לא מהימנא הכא אין שור שחוט לפניך ונאמן במגו דאי בעי אמר לא היתה של אביך מעולם: **כיון** דרוב נשים בתולות נישואות כי

ליכא עדים מאי הוי. לרב פריך דאית ליה [ט]הולכין בממון אחר הרובא[ט]:

וזו

ב א מיי' פט"ז מהלכות מישות הלכה כה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן לו סעיף טו:

תוספות רי"ד

מיתמי גובה בלא כתובה ודייקינן טעמא דאיכא עדים פי' שיצאת בהיומא וראשה פרוע הא ליכא עדים בעל מהימן פי' ולא אמרינן הואיל ומספקא לן על יום נשואיה אם היתה בעולה או בתולה העמד אותה על חזקתה של קודם לכן ובתולה היתה לימא תנן סתמא דלא כר"ג דאי ר"ג האמר איהי מהימנא פי' דאזיל בתר חזקה דגופה דה"ג נימא העמד אשה על חזקתה ובתולה היתה ומהדר אפילו תימא ר"ג ע"כ לא קאמר ר"ג אלא ברי ושמא אבל ברי וברי לא אמר עיין בפ"ק. ודקארי לה מאי קארי לה. כיון דרוב נשים בתולות נשאות כברי ושמא דמי. וכיון דרוב נשים בתולות נשאות כי לא אתי עדי הינומא מאי הוה ניזיל בתר רובא. פי' ואע"ג דיש פלוגתא בהא מילתא רב ושמואל בפרק המוכר פירות דרב אמר הולכין בממון אחר הרוב ושמואל אמר אין הולכין בממון אחר הרוב וקי"ל הלכה כשמואל הכא משום דאיכא תרתי רובא וחזקה העמד אשה על חזקתה ובתולה היתה אפי' שמואל מודה. אמר רבינא משום דא"ל דרוב נשים בתולות נשאות ומיעוט אלמנות ורוב הנשאת בתולה יש לה קול רוב הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא:

גליון הש"ם

גמ' ודקארי לה מאי קארי לה. נקמן לו ע"א [ומא ל ע"ב] יבמות יא ע"ב יד ע"ב [עב ע"ב גיטין סא ע"ב ב"ק מז ע"ב] ב"מ ב ע"ב [ח ע"ב] קמו ע"ב [כתובות ד ע"ב] נדה סד ע"א:

מוסף רש"י

הא ליכא עדים בעל מהימן. וכתובתה מנה דהמוליא מחבירו עליו הראיה (רשב"ם ב"ב צב:). ודקארי לה מאי קארי לה. מי שהביא ראיה זו בבית המדרש מה עלתה על דומו (לקמן לו:). **דרוב נשים בתולות נישואות.** רוב נשים שבעולם שנישאות לבעל, בתולות הן (רשב"ם ב"ב צב:). **מאיש פלוני רבהן הוא.** כלומר מיוחס הוא (קדושין עד:). **ראוה מדברת עם אחד.** בפנויה ומשום חשש דפסולין לבתן ולממזר וכיון שנבעלה לפסול פסלה מן הכהונה (לעיל יג:). ר"ג ור"א אומרים נאמנת. וכשרה לכהונה ולא מספקינן לה בנבעלה לפסול לה (שם). **מאי מדברת נסתרה.** ואע"פ שלא ראוה שנכבעלה נפסלה לכהונה לר' יהושע דלקמן, דמעלה עשו ביוחסין (שם). **היא אומרת מוכת עץ אני.** הנושא את האשה בחזקת בתולה ולא מצא לה בתולים, היא אומרת מוכת עץ אני כו' (לעיל יא:) שנתקע לה עץ בגופה מקום (שם יא:). ומיעוט אלמנות. וזו איכא למימר דמן המיעוט היא הואיל ואין לה קול כדמפרש ואזיל (רשב"ם ב"ב צב:).

ג א מיי׳ פע״ז מהלכות אישות הלכה כה סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סימן לז סעיף יט:
ד ב מיי׳ פכ״ג מהלכות מלוה הלכה עז עז סמג עשין לד טוש״ע ח״מ סימן נד סעיף ב:

וזו הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא. תימה דתנן בפירקין (לקמן כמ.) אלו נאמנים להעיד בגוללן מה שראו בקטנותן זכורני בפלוגתא שלמה בהינומא ולאשה פרוע וקאמר בגמ׳ מ״ט כיון דרוב נשים בתולות נישאות גילוי מילתא בעלמא הוא והשתא היכי מיירי אם יש לה קול למה צריך שום עדות לרב ניזיל בתר רובא כדפריך הכא ואי אין לה קול א״כ איתרע לה רובא ויצטרך שני עדים כשרים וכי תימא דכשמעיד הוא שראה בקוטנו ואחר עמו חשבינן קול הא פריך הכא שהדי שקרי נינהו ויש לומר דרוב נשים בתולות נישאות עדיף מרוב נשים הנישאות בתולות יש לה קול וכי אין לה קול לא יתרע כל כך רוב דבתולות נישאות אלא יועיל עדות דראה בקוטנו ואחר עמו:

וליחוש דלמא מפקא כו׳. ואפי׳ ע״י עדי הינומא לא היה לה לגבות עד שתחזיר לו הכתובה כיון שיכול לבא לידי הפסד במה שנשארה כתובה תחת ידה דלא מיבעיא למ״ד דיכול לטענו אחר מעשה ב״ד דמפסיד דאם לא יהיה לה כתובה יהי׳ נאמן לומר פרעתי אלא אפילו למ״ד דלא מלי טענו אחר מעשה בית דין מפסיד במה שהכתובה תחת ידה שאם תתבענו פעם אחרת ולא יהיו לה עדי הינומא יהא נאמן לומר פרעתי מנה במגו דאי בעי אמר אלמנה נשתיך או אם יהא במקום שאין מכירין אם היא אשתו יהיה נאמן לומר פרעתי הכל במגו דאי בעי אמר אין את אשתי והשתא שהכתובה בידה תוליא מאתים וכיון שיכול לבא לידי הפסד אין לו לפרוש: **זאת** אומרת כותבין שובר. אע״ג דהכא לא אפשר דאיכא למיחש דלמא תשרוף כתובתה בעדים והדרא וגביא בעדי הינומא כדאמרינן בסמוך ודלמא הדרא ומפקא בעדי הינומא וגביא למ״ד הטוען אחר מעשה בית דין לא אמר כלום וע״כ זקוק הוא לשובר מ״מ דייק שפיר דבעלמא נמי כותבין שובר דאי אין כותבין בעלמא למה יפרע כאן כיון שיכול לבא לידי הפסד במה שהכתובה בידה כדפירשנו:

כותבין שובר. אע״ג דבפרק גט פשוט (ג״ב קעא: ושם) מפרש טעמא דמאן דאמר כותבין שובר משום דעבד ליה לאיש מלוה לאו דוקא ליה אלא הוא הדין בכל חוב כמו כתובה דהכא ושטרי מקח דאמר התם דכותבין שובר: **מאי** איבדה איבדה באור. וא״ת א״כ אפי׳ במקום שכותבין הוה ליה לאוקמי ומאי דוחקא לאוקמי במקום שאין כותבין וכתב לה איהו ואור״ת דבמקום שכותבין ונשרפה איכא למיחש שכתב לה כתובה אחרת דאסור להשהותה בלא כתובה מיהו הוה מצי לאוקומה במקום שכותבין ונשרפה אחר הגירושין דליכא למיחש שמא כתב לה אחרת אלא שנראה לו דוחק: **ותו** איבדה למה לי. אף על גב דלכאורה היינו נשרפה קמייתא דפריך היינו נשרפה יש לישב דהכי קאמר ותו אפילו אם נאמר דנשרפה הוי פירושא דנאבדה מכל מקום תקשי איבדה למה לי: **איתנוסי** הוא דאיתנסו. נראה דמיירי כגון דאיכא מגו דאי בעיא אמרה אין בידי כלום דאי לאו הכי אמאי מהימנא ואם תאמר בחילוק קליות דאמר לקמן אדרמלתא לית לה כמני אמאי לא חיישינן דלמא תפסה כו׳ כדאמר הכא ואומר רבינו אם דדוקא בדבר שיש טורח כגון חבית דהכא יכולה לומר דאיתנסו אבל קליות ושאר דברים שהן קלים לעשות לא:

כלה

וזו הואיל ואין לה קול. שאין מעיד עליה שילמה בהינומא: **כי אתו עדים מאי הוי.** כיון דחזקה דיש לה קול הרבה היו יודעין: **דלמא מפקא עדים.** עדי הינומא: **כותבין שובר.** שכשיפרע לה כתובתה תכתוב לו שקבלה כתובתה ויהיה בידו לזכות: **ואם אומרת.** ודלא כמאן דאמר אין כותבין בנבא בתרא[ד]: **רב פפא אמר.** לעולם אין כותבין דלמא זה צריך לשמור שובר מן העכברים ומי שיש לו שטר על חבירו או יבית הפטר ויחזירנו לו לא יטול כלום ומתני׳ במקום שאין כותבין כתובה אלא קומכין על תנאי בית דין שתקנו לבתולה מאתים ולאלמנה מנה דליכא למיחש לדלמא הדרה ומפקא לה: **דמתני לה.** לדרבי אבהו ולדרב פפא: **הטמינה כתובתה.** והיא תובעת מאתים והוא אומר אלמנה נשאתיך: **רקדו לפניה.** אם יש עדים שרקדו לפניה ביום נישואיה: **כום של בשורה.** המבשר עליה שימני בתולות ולקמן מפרש מאי היא: **אלא.** הכי קאמר כל איבדה כמי שהטמינה בפנינו דמי ולא גניבא ולא הכי קתני איבדה כתובתה הטמינה כתובתה נשרפה כתובתה אם רקדו לפניה וכו׳. והכי פירושה אמרה אבד שטר כתובתה הרי היא כמי שהטמינה כתובתה בפנינו כדי להוציא ולגבות פעם שניה ואינה גובה כלום אא״כ תביא השטר ואם אמרה נשרפה ויש עדים שנשרפה דהשתא ליכא למיחש למידי תביא עדים שרקדו לפניה שזהו סימן לבתולה ותגבה מאתים: **מאן דמתני לה.** לדרבי אבהו ורב פפא אברייתא: **כל שכן אמתניתין.** דכיון דאברייתא דקתני בהדיא איבדה כתובתה גניבא ועלה קאמר רב פפא דלא גניבא ומתרץ לה דחדא קתני איבדה כתובת׳ הרי היא כמי שהטמינה וכשנשרפה הוא דקא גניבא ולעולם אין כותבין שובר כל שכן דאמתני׳ איכא למיתני פלוגתא דרב פפא אדר׳ אבהו למימר דבמקום שאין כותבין כתובה עסקי׳: **ומאן דמתני.** פלוגתא דרב פפא ודר׳ אבהו אמתני׳: **אכל אברייתא לא.** מתני ליה דודאי שמעינן מינה דכותבין שובר דהא במקום שכותבין כתובה עסקינן: **כי קושין.** דקתני איבדה כתובתה ולא ניחא לשנויי שינויא דחיקא למימר איבדה כתובת׳ כהטמינה כתובתה קאמר: **כיון דלא אפשר.** כגון במקום שאין כותבין כתובה וגובות על פי עדים ויש לחוש לשמא תלך לב״ד אחר ותביא עדים אחרים ותגבה פעם שניה ודאי כתבינן שובר: **ראויה היתה זו לאכול בתרומה.** אי נישאת לכהן דבתולה שלמה נמצאת ולא בעולה שתפסל לכהן מחמת זנות: **מתקיף לה רב פפא.** ומה זו עדות לא נישאת אלמנה: **אטו.** אי נישאת כשהיא אלמנה לכהן הדיוט מי לא אכלה בתרומה: **זו ראשית.** בעילתה ראשית: **וימנין דתפסה מאתים.** בלא בית דין וכי בעינן לאפוקי מינה משום דאין עדים שהעבירו לפניה אמרה איתנוסי הוא דאיתנסו שיכורים היו מאונס יין המשתה הלכך השתא אתו עדים שהעבירו לפניה פתוחה ותו ליכא[ה] מידי: **כילד מרקדים.** מה אומרים לפניה:

כמות

וזו הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא [a]אי כל הנשאת בתולה יש לה קול כי אתו עדים מאי הוי הנך סהדי שקרי נינהו אלא אמר רבינא רוב הנשאת בתולה יש לה קול וזו הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא: אם יש עדים שיצתה בהינומא וכו׳: וליחוש דלמא מפקא עדים בהאי בי דינא וגביא בה מפקא לה לכתובה בהאי ב״ד וגביא בה א״ר אבהו זאת אומרת [b]כותבין שובר רב פפא אמר [c]במקום שאין כותבין כתובה עסקינן ואיכא דמתני לה אברייתא איבדה כתובתה הטמינה כתובתה נשרפה כתובתה רקדו לפניה שחקו לפניה העבירו לפניה כום של בשורה או מפה של בתולים אם יש לה עדים באחד מכל אלו כתובתה מאתים וליחוש דלמא מפקא עדים בהאי ב״ד וגביא והדר מפקא לכתובתה בהאי ב״ד וגביא בה א״ר אבהו זאת אומרת [d]כותבין שובר רב פפא אמר במקום שאין כותבין כתובה עסקינן והא איבדה כתובתה קתני דכתב לה איהו סוף סוף מפקא לה וגביא בה מאי איבדה איבדה באור א״ה היינו נשרפה ועוד הטמינה מאי איכא למימר ותו איבדה למה לי אלא כל איבדה כי הטמינה בפנינו דמי ולא יהבינן לה עד דאמרי עדים נשרפה כתובתה מאן דמתני לה אברייתא כל שכן אמתני׳ ומאן דמתני לה אמתני׳ אבל אברייתא לא כי קושיא: אם יש עדים כו׳: וליחוש דלמא מפקא עדי הינומא בהאי ב״ד וגביא והדר מפקא עדי הינומא בבי דינא אחרינא וגביא במקום דלא אפשר ודאי כתבינן שובר: העבירו לפניה כום של בשורה: מאי כום של בשורה אמר רב אדא בר אהבה כום יין של תרומה מעבירין לפניה כלומר ראויה היתה זו לאכול בתרומה מתקיף לה רב פפא אטו אלמנה מי לא אכלה בתרומה אלא אמר רב פפא זו ראשית כתרומה ראשית תניא רבי יהודה אומר חבית של יין מעבירין לפניה אמר רב אדא בר אהבה בתולה מעבירין לפניה סתומה בעולה מעבירין לפניה פתוחה אמאי ניעבר קמי בתולה וקמי בעולה לא ניעבר כלל זימנין דתפסה מאתים ואמרה אנא בתולה הואי והאי דלא עברו קמאי אתנוסי הוא דאתנסו [e]תנו רבנן כיצד מרקדין לפני הכלה בית שמאי אומרים כלה

מסורת הש״ס

a) [שבת עט. לקמן נ. פע. סוטה ז: ב״ב קנ: קעא:]. b) שבת עט. ב״ב קעא:]. c) מפכת דרך ארץ פ״ו. d) [לף קעא:]. e) נפ״ל נוסף: למיחש.

גליון הש״ם

גמ׳ אי כל הנשאת. כעין זה נדה דף כט ע״א:

מוסף רש״י

כי אתו עדים. שילמה בהינומא, מאי הוי. מאחר שהן עצמן אין יודעין אם ניפתה בתולה או אלמנה נמצא דאין כאן קול כלל, הנך סהדי שקרי נינהו. ולא דאתה יוצאה בהינומא (דשב״ם ג״ב צב:). רוב הנשאת בתולה יש לה קול. מתוך שיש שמחה בנישואין בתולה מזכרים בה בני אדם (שם). איתרע לה רובא. דנתולות נישאות, דרובן יש להן קול ממחים כאן של אותו היום, וכיון דאיכא למימר הכי המוציא מחבירו עליו הראיה (שם).

תוספות רי״ד

וליחוש דלמא מפקא עדי הינומא בהאי בי דינא וגביא ומפקא כתובתה או עדי הינומא בב״ד אחרינא וגביא א״ר אבהו זאת אומרת כותבין שובר פי׳ ולא מצי אידך למימר א״א לשמור שוברי מפני העכברים אלא או תקרע לי שטרא או לא אית לך כלום אלא פורעו בע״כ והוא כותב לו שובר ודלא כמ״ד בב״ב דאין כותבין שובר והכי אסיקנא שם בג״פ דף קנא ע״ב דכותבין שובר: ת״ר כיצד מרקדין לפני הכלה. ב״ש אומרים

כמות שפיא. לפי יופיה וחשיבותה מקלסין אותה: **חסודה.** חוט של חסד משון עליה: **מכלן אמרו.** מדברי ב"ה שאמרו ישבחנה: **פסא דעבו של אדם מעורבם עם הברייות.** נעשות לאיש ואיש כרצונו: **משרו.** משוררים: **לא כחל.** אינה צריכה כחל: **ולא שרק.** נצע המתאדים את הפנים: **פירכוס.** קנינת שיער. זו לא כחלה ולא שרקה ופירכסה והרי היא יפת תאר: **כל מן דין.** כל כמות אלו הוו סומכין לו לקרותן רבי ולמנותם דיינין: **סרמיסין.** מסרסין הלכות בהיפך טעמיהן: **סרמיטין.** לשון סמרטוטין: **חמיסין.** אומרים חמישית הטעם[ט]: **טורמיסין.** לא איתפרש: [י](טורמיסין כי ההיא דאמר בב"ר (פ' מא ג) על טורמיסין למיקרב למסאנא דמטרוניתא אנשים ריקנים)[כ]: **ממסיבסא.** מבית המדרש: **רבא דעמיה.** נשיא בעמו: **מדברנא.** מנהיג: **בריך מחייך לשלם.** ברוך בוחן לשלום: **בוגיגא דנהורא.** על שהיה קלסתר פניו מבהיק כדאמרינן בב"ב (דף נח.) שופריה דרבי אבהו מעין שופריה [כא]דרבי יוחנן דנפקי זיהרורית מיניה כדמפרש התם: **אחלם.** שלש בדין. זורק אחת ומקבל אחת: **מכסיף לן סבא.** שמזלזל בכבוד תלמידי חכמים ונוהג קלות ראש בעצמו: **שוטיפיה.** שוט של הדם שהיה מרקד בו: **שיעפיה.** שיעמו ומנהגו: **שטופיה.** שהיה מתנהג כשוטה: **מרכיב לה אכספיה.** את הכלה: **כי כשורא.** כקורה בעצמא שאין אתם מהרהרין עליה: **לחכנה.** כשרואה הכל מסתכלים בה נכנס יופיה בלבו: **מעבירין.** כשכלה יוצאה מבית אביה לבית חתונתה ומושאי מת יוצאים וכזו וכזו אוכלוסים הרבה ואין רוצין להתערב מעבירין את המת (אפילו) דרך אחרת: **אפילו למ"ד.** פלוגתא בפרק קמא דקדושין [נב:]: **שוס פשיס עליך מלך.** ישראל הוחרו שיצימו עליהם שמות הרבה כלומר שתהא אימתו עליהם הלכך אין כבודו מחול שלפיכך ריבה הכתוב שמות הרבה: **פרשת דרכים הוה.** ולא מיבר שעבר מלפניה אלא כאילו הוא צריך לפנות לאותו הדרך: **שיפורי.** מכריזין עליו שיבואו לכבדו: **דחייני גברי מאבולא לסיכרא.** משער העיר ההיא[מ] עד הקבר: **נטילתה.** של תורה ממנו כשתינתה בסיני. נטילתה היינו כשמת ותלמודו בטל: **למאן דקרי.** מקרא: **ותני.** משנה אבל עדיין לא שנה לתלמידים:

אבל

כלה כמות שהיא ובית הלל אומרים [א]כלה נאה וחסודה אמרו להן ב"ש לב"ה הרי שהיתה חיגרת או סומא אומרי' לה כלה נאה וחסודה והתורה אמרה [ב]מדבר שקר תרחק אמרו להם ב"ה לב"ש לדבריכם מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו הוי אומר ישבחנו בעיניו מכאן אמרו חכמים [ג]לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות כי אתא רב דימי אמר הכי משרו קמי כלתא במערבא לא כחל ולא שרק ולא פירכוס ויעלת חן [ד]כי סמכו רבנן לרבי זירא שרו ליה הכי לא כחל ולא שרק ולא פירכוס ויעלת חן כי סמכו רבנן לרבי אמי ולרבי אסי שרו להו הכי כל מן דין וכל מן דין סמוכו לנא לא תסמכו לנא לא מן סרמיסין ולא מן סרמיטין ואמרי לה לא מן חמיסין ולא מן [ה]טורמיסין ר' אבהו כי הוה אתי ממתיבתא לבי קיסר נפקן אמהתא דבי קיסר לאפיה ומשרין ליה הכי רבא דעמיה ומדברנא דאומתיה בוצינא דנהורא ברוך מחייך לשלם אמרו עליו על רבי יהודה בר אילעאי שהיה נוטל בד של הדם ומרקד לפני הכלה ואומר כלה נאה וחסודה רב שמואל בר רב יצחק [ו]מרקד אתלת א"ר זירא קא מכסיף לן סבא כי נח נפשיה [ז]איפסיק עמודא דנורא בין דידיה לכולי עלמא וגמירי דלא אפסיק עמודא דנורא אלא אי לחד בדרא אי לתרי בדרא א"ר זירא אהנייה ליה שוטיתיה לסבא ואמרי לה שטותיה לסבא ואמרי לה שיטתיה לסבא רב אחא מרכיב לה אכתפיה ומרקד אמרי ליה רבנן אנן מהו למיעבד הכי אמר להו אי דמיין עלייכו ככשורא לחיי ואי לא לא א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מותר להסתכל בפני כלה כל שבעה כדי לחכבה על בעלה [ח]גולית הלכתא כוותיה ת"ר [ט]מעבירין את המת מלפני כלה [י]וזה וזה מלפני מלך ישראל אמרו עליו על אגריפס המלך שעבר מלפני כלה ושבחוהו חכמים שבחוהו מכלל דשפיר עבד [כ]והא א"ר אשי אפילו למ"ד [כא]נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול [כב]מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול דאמר מר [כג]2 שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך פרשת דרכים הואי תנו רבנן [כד]מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אלעאי שהיה מבטל תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה במה דברים אמורים [כה]כשאין עמו כל צרכו אבל יש עמו כל צרכו אין מבטלין וכמה כל צרכו אמר רב שמואל בר איני משמיה דרב תריסר אלפי גברי ושיתא אלפי שיפורי ואמרי לה [כו]תליסר אלפי גברי ומינייהו שיתא אלפי שיפורי עולא אמר כגון דחייצי גברי מאבולא ועד סיכרא רב ששת ואיתימא רבי יוחנן אמר [כז]נטילתה כנתינתה מה נתינתה בששים רבוא אף נטילתה בששים רבוא [כח]וה"מ למאן דקרי ותני

אבל

כלה במות שהיא. ואם יש בה מום ישמקו ולא ישבחוה אי נמי ישבחוה בדבר נאה שיש בה כגון בעייניה או בידיה אם הם יפות וב"ה אומרים ישבחוה לגמרי דכשמזכירין מה שיש בה לשבח מכלל דשאר לגנאי: **ישבחנו** בעיניו **או יגננו בעיניו.** וב"ש סברי לא"ג דישבחנו בעייניו אין להם לחכמים לתקן להזקיק לומר שקר דהתורה אמרה מדבר שקר תרחק: **שיטתיה לסבא.** פר"ח לשון שיטה והדם (ישעיה מ"ט) לא"ג דלא הוי ממש מין אחד מ"מ שניהם מין ארז ולא"ת ומנא ליה דנשביל כן זכה וי"ל דעמוד דנורא היה כעין שיבשא דהדם כדאמרינן בנדה שיבשא דנורא (פ' שם) נחת שיבשא דנורא ואיתעבידא כעין שיבשא דהדם ואפסקא בין דידיה לחבריהו אמרי חמית הדין סבא דקאי שיבשא דנורא קוביה משום דעביד קמוהי דכלתא: **מלך** שמחל על כבודו אין כבודו מחול. לא"ג דלא היה מלך גמור כדמשמע בגלו נאמרין (סוטה דף מא.) מ"מ היו נוהגין בו כבוד כמלך גמור: **פרשת** דרכים הואי. הכא לא מצי לשנויי מצוה שאני כדמשני בגלו נאמרין (ג"ז שם) גבי שקרא מעומד דהתם מצוה הוא שיש למלך לחלוק כבוד לתורה החשובה ממנו אבל הכא ליכא מצוה דכבודו עדיף מכבוד הכלה:

[ת"ר מעבירין את המת מלפני הכלה. מכלן משמע כשיש אבל ומתן בנים הכנסת המתן יוצא מחלה ושושביניו ושוב יוצא האבל ומנמנמיו וגם הקרובים לתמן ולאבל יאבלו בבית המתן אם ילו הם כבודו קודם וכן בנבוך כשמוליכים הכלה לבית המתן מוליכין הכלה תחלה אם יש מת בעיר או יקבורהו קודם שיגיע הומן דהכנסת כלה. להרלב"ח]:

מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת. וקשה [ט]דהכלכות דרך ארץ אמר ר"ע תחלת תשמישי לפני חכמים פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי מת מצוה ונטפלתי בו ד' מילין עד שהבאתיו לבית הקברות וקברתיו וכשבאתי והרליתי דברי לפני ר"מ ור' יהושע אמרו לי על כל פסיעה ופסיעה כאילו שפכת דם נקי וי"ל דהתם לאו משום ביטול תורה אלא משום דמת מצוה קנה מקומו והיה לו לקוברו במקום שמצאו וכן משמע במס' שמחות (פ"ד) דקאמר מת מצוה קנה מקומו[מ] והעובר על דברי חכמים חייב מיתה[מא] וכן אמר ר' עקיבא תחלת תשמישי כו' והר"ר יהודה מקורבי"ל תירץ דהתם משום דביטל עצמו משימוש ת"ח קאמר [מב]דגדול שימושה יותר מלימודה: **להוצאת** המת. לא במת מצוה איירי אלא בכל המתים ואע"ג דבפ"ק דמגילה (דף ג: ושם) אומר פשיטא דמת מצוה ותלמוד תורה מת מצוה עדיף דתניא מבטלין ת"ת להוצאת המת נקט מת מצוה אגב מילי אחריני דהתם דהוו דווקא מת מצוה והא דאמר בגלו מגלמין (מו"ק דף מ:) שהיה פרנס וקדוש למלכות (סנהדרין יד.). בוצינא דנהורא. על שם שהיה גדול בנוי כדאמרינן בהשוכר את הפועלים (ב"מ פד:) שופריה דר' אבהו מעין שופריה דר' יוחנן (שם הדרין שם, והגה שם: מעין שופריה דיעקב אבינו). כריך מחייך. כריך בוחן (שם). ולהכנסת כלה. לעולתה מבית אביה לבית חופתה (חגיגה כט.).

ה א טוש"ע אה"ע סימן סה סעיף ח:
ו ב מיי' פ"ו מהלכות דעות הלכה ח:
ז ג טוש"ע שם סימן סה סעיף ב:
ח ד מיי' פי"ל מהל' אבל הלכה ח סמג עשין דרבנן ב טוש"ע י"ד סימן שם ועוש"ע אה"ע סי' סה סעיף ד:
ט ה מיי' שם הלכה מ:
י ו מיי' פ"ו מהלכות ת"ת הלכה ו סמג עשין יג טוש"ע י"ד סי' רמד סעיף יד:
יא ז מיי' פ"ג מהלכות מלכים הלכה ג סמג עשין ה:
יב ח ט י כ מיי' פי"ד מהלכות אבל הלכה ט והלכה יא טוש"ע י"ד סימן שפא סעיף א:

תוספות רי"ד

כלה כמות שהיא פי' לפי יפיה וחשיבותה מקלסין אותה ולא כמה שאין בה ובה"א כלה נאה וחסודה חוט של חסד משוך עליה ומראיתה נאה פי' נאה בעיני הבריות אמרי ב"ש לב"ה לדבריך הרי שהיתה חגרת או סומא אומרים לה כלה נאה וחסודה והתורה אמרה מדבר שקר תרחק א"ל ב"ה לדבריכם מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו הוי אומר ישבחנו בעיניו מכאן אמרו חכמים תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות פי' לומר דבר המתקבל ראע"פ שאומר שקר: ת"ר מעבירין את המת מלפני הכלה וזה וזה מלפני מלך ישראל. ת"ר מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה אמרו עליו על ר"י בר אלעאי שהיה מבטל ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה בר"א כשאין עמו כל צרכו אבל יש עמו כל צרכו אין מבטלין וכמה כל צרכו אמר ר"ש בר (איקא) [איני] משמיה דרב תליסר אלפי גברי ושיתא אלפי שיפורי ואמרי לה אלפי גברא ומינייהו שיתא אלפי שיפורי פי' מכריזין עליו שיבואו לכבדו וגם מקונים ומספידים אותו בחלילים עולא אמר כגון דחייצי גברא מאבולא ועד סברא פי' מפתח העיר עד הקבר ר"ש ואיתימא ר' אמי ואיתימא רבי יוחנן נטילתה כנתינתה מה נתינתה בס' רבוא אף נטילתה בס' רבוא וה"מ למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני ליה שיעורא פי' דקרי מקרא ותני משנה אבל עדיין לא שנה לתלמידים אבל למתני לתלמידים ליה שיעורא וכתב המורה וממילא שמעינן דלמאן

גליון הש"ס

גמ' מרכך אתלת. ירושלמי פ"א דפאה על מתני' ה' וכשיטו קלת ועוד בגמ"ר נרלשמא פ' נט: תוס' ד"ה מבטלין וכו' דנדול שיטושה. נרמים דף ז ע"ב:

מוסף רש"י

וחסודה. מקובלת לכל רואיה (עי' בראשית לט כא). לא כחל. לעיניים, ולא שרק. לפנים, ולא פירכוס. לשיער, שיר הוא לכלה נאה במעלת חן כלא קישוט (סנהדרין יד.). כל מן דין וכל מן דין סמוכו לנא. כל כמו אלו וכיוצא בהן הוי סומכין לנו, שלאוויס הם לסמיכה (שם). סרמיסין. לשון הפכים, כמו סרס את המקנה מרלאנו לפיסו, שמהפכין את טעמי תורה (שם). סרמיטין. לשון סמרטוטי, כלומר אין נותנים טעם הגון לדבריהם (שם). חמיסין. חמשנין, שמוסיפין מלות טעמי תורה (שם). טורמיסין. לא אתפרש (שם). ר' אבהו. הוה מקורב למלכות (ע"ז כח.). מדברנא. מנהיג, על שם שהיה פרנס וקדוש למלכות (סנהדרין יד.). בוצינא דנהורא. שהיה נגדול בנוי כדאמרינן בהשוכר את הפועלים (ב"מ פד:) שופריה דר' אבהו מעין שופריה דר' יוחנן (שם הדרין שם, והגה שם: מעין שופריה דיעקב אבינו). כריך מחייך. כריך בוחן (שם). ולהכנסת כלה. לעולתה מבית אביה לבית חופתה (חגיגה כט.).

תורה אור השלם

1. מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל תַּהֲרֹג כִּי לֹא אַצְדִּיק רָשָׁע:
שמות כג ז
2. שׁוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֶּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נֵכְרִי אֲשֶׁר לֹא אָחִיךָ הוּא: דברים יז טו

אבל מאן דמתני לית ליה שיעורא. בשאלתות דרב אחאי כתוב וממילא שמעינן למאן דלא קרי ולא תני אין מבטלין אם יש לו מתעסקין כדי קבורה בעלמא. בשאלתות דרב אחאי[1] מצאתי כן: **תנורא דאפא.** כמין חופה של הדס עגולה: **קריפא.** נעיף על ראשה משורבב על עייפה כמו שעושין במקומינו ופעמים שמנמנמת בתוכו מתוך שאין עיניה מגולין ולכך נקרא הינומא על שם תנומה: **ביהודה רמיה.** כל הני דמתני' ששם היו רגילין בסימנין הללו לבתולה: **דרדוגי מישחא.** הנשים נותנים שמן בראש התלמידים ושפות: **מישחא דחפיפותא.** [1][שמן של בשמים שממתוקן [2]לחופות] קאמר מר וכי בעלי חפיפות הן לסוכן שמן: **יפמא.** יתוס ממנהג הנוהג: **איעסק לבריה.** ליעסק לו אשה: **ודרדיג מישחא.** שף שמן בראש התלמידים: **ארמלתא מאי.** מה סימנין עושים לאלמנה להודיע שאלמנה נישאת: **ליה כיסני.** אין לה קליות וזה סימנה: **וליתני מודה ר' יהושע כו' שדה זו שלך היפה.** כיון דטעמא משום דאין שור שמוט לפניו הוא שלא היה אדם מודעו מה לי של אביו ומה לי שלו ומאי שנא של אביך דנקט: **שני חוקה.** שלא שנים שתיקנו חכמים לכל מחזיקים בקרקע דמשאכלה שלא שנים בלא עירעור נאמן לומר לקחתיה ואבד שטרי דכולי האי לא מזדהר איניש בשטרא: **בשלמא גבי אביו משכחת לה.** דאינטריך למיתנייה כגון דאכלה שני חוקה ואפילו הכי לא מהימן וכגון שאכלה שתי שנים דאשמועינן בחיי אביו ומת ואכלה השלישית לפני הבן הזה והוא היה קטן ולא עירער ואינטריך לאשמועינן דכיון דקטן היה אין השנה הזאת עולה מן המנין: **וכדרב הונא דאמר אין מחזיקין בנכסי קטן.** המחזיק בנכסי קטן שלא שנים אינה חזקה דהאי דלא מיחה משום דקטן הוא ואפילו הגדיל לאחר מיכן והחזיק זה בפניו כמה שנים אינה חזקה הואיל ותחלתו כשהוא קטן ראהו מוחזק בה לא ידע כשהגדיל שהיתה של אביו עד ששומע מפי אחרים: **ורב הונא דאמר מתניתין לאשמועינן.** כיון דמתניתין בהכי עסקינן ולא מיתוקמא אלא בהכי מאי אתא רב הונא לאשמועינן הרי כבר שנויה ועומדת ודבר השנוי במשנתינו שגור בפי הכל: **דיוקא דמתניתין אתא לאשמועינן.** משום דמתני' לא מיפרשא בהדיא דבהכי עסקינן ואתא רב הונא לאשמועינן בהדיא ומדיוקא דמתני' קא יליף לה: **וליפנייה בדידיה.** שדה זו שלך היתה אם יש עדים כו' אינו נאמן ואע"ג שאכלה שני חוקה וכגון שהיו שתים בפניו ואחת שלא בפניו: **כגון שכרה.** ואשמעינן דהכיא שתא לא סלקא ליה: **אי כרה מחצה ממון.** שאינו יכול מן המלכות אלא מלעקת הלוערים[3] בעיר: **איכני ליה למחוי.** במקום שהוא שם וכיון דלא מיחה חוקה מעלייתא היא: **שלש ארצות לחוקה.** שלש ארצות של ג' מדינות חלוקות זו מזו לענין חזקה כאילו הן ארצות נכריות ואם היה בזו והחזיק אחר בקרקע שיש לו בחברתה אינה חזקה: **במדינה.** לו שייסה בגליל לו שייסה ביהודה ואפי' הן בשתי עיירות: **אפי' יהודה וגליל נמי.** הוה ליה למחוי היכא דהוי ומדלא מחי תיהוי חזקה: **ואי קסבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה.** כגון אם היה בעיר אחת ומיחה שלא בפניו בשני עיר אחרת: **אפילו יהודה ויהודה.** בשתי עיירות נמי לא תיהוי חזקה דלא הוה ליה למחוי היכא דהוי בגפייהו מגלו לאחריני ובא הדבר לאזני הממחזיק והי"ל לאודעוי בשטריה: **ומתני'.** דקתני יהודה וגליל לא: **בשעה הירוס שנו.** דיכול[4] לומר לא נגלית לי מחאתו שאשמור את שטרי: **ומאי שנא יהודה וגליל דנקט.** אם יש הירוס נמי מעיר לעיר אפי' שתי עיירות באותה מדינה נמי לא: **וליתני**

אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא: ואם יש עדים שיצתה בהינומא וכו': מאי הינומא סורחב בר פפא משמיה דזעירי אמר תנורא דאפא רבי יוחנן אמר קריתא דמנמנמה בה כלתה: רבי יוחנן בן ברוקא אומר וכו': תנא ביהודה ראיה בבבל מאי אמר רב דרדוגי דמשחא ארישא דרבנן אמר ליה רב פפא לאביי משחא דחפיפותא קאמר מר אמר ליה יתמא לא עבדא לך אמך דרדוגי משחא ארישא דרבנן בשעת מעשה כי הא דההוא מרבנן דאיעסק ליה לבריה בי רבה בר עולא ואמרי לה רבה בר עולא איעסק ליה לבריה בי ההוא מרבנן ודרדיג משחא ארישא דרבנן בשעת מעשה ארמלתא מאי תאני רב יוסף ארמלתא לית לה כיסני: ומודה רבי יהושע באומר לחבירו כו': וליתני מודה ר' יהושע באומר לחבירו שדה זו שלך היתה ולקחתיה ממך משום דקא בעי למיתני סיפא [1]אם יש עדים שהיא שלו והוא אומר לקחתיה ממנו אינו נאמן היכי דמי אי דאכלה שני חזקה אמאי לא מהימן ואי דלא אכלה שני חזקה פשיטא דלא מהימן אי הכי גבי אביו נמי אי דאכלה שני חזקה אמאי לא מהימן ואי דלא אכלה שני חזקה פשיטא דלא מהימן בשלמא גבי אביו משכחת לה [2]כגון שאכלה שתים בחיי האב ואחת בחיי בנו וכדרב הונא [3]דאמר רב הונא [4]אין מחזיקין בנכסי קטן אפילו הגדיל ורב הונא [5]מתניתין אתא לאשמועינן איבעית אימא רב הונא [6]דיוקא דמתני' קאמר ואיבעית אימא אפילו הגדיל קמ"ל וליתנייה בדידיה ולוקמה כגון שאכלה שתים בפניו ואחת בפניו וכגון שברח ברח מחמת מאי אי דברח מחמת נפשות פשיטא דלא מהימן דלא מצי מחי ואי דברח מחמת ממון איבעי ליה למחויי דקי"ל מחאה שלא בפניו הויא מחאה דתנן [7]שלש ארצות לחזקה יהודה ועבר הירדן והגליל היה ביהודה והחזיק בגליל והחזיק ביהודה אינה חזקה עד שיהא עמו במדינה והוינן בה [8]מאי קסבר אי קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה אפילו ביהודה וגליל נמי ואי קסבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה אפילו יהודה ויהודה נמי לא אמר רבי אבא בר ממל לעולם קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה ומתניתין בשעת [9]הירוס שנו ומאי שנא יהודה וגליל דנקט

דסתם

דסתם

להיות ביהודה והחזיק בגליל אינה חזקה, אפילו היה ביהודה והחזיק בהיהודה. בעיר אחרת נמי לא תהוי מחאה. ואמאי קתני עד שיהא עמו במדינה (שם). לעולם קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה. ומשום הכי קתני עד שיהא עמו במדינה, ודקשיא לך אפילו יהודה וגליל נמי תיהוי מחאה, מתניתין בשעת הירוס שנו. מיגרות יש בין יהודה וגליל ואין שיירות מצויות מזו לזו ואם יתחה לא יבא הדבר לאזנו של מחזיק שיהבר בשטרו והלכך לא הויא מחאה, וכיון דלא הויא מחאתו של מעבר מחאה, חזקתו של זה נמי לא הוי חזקה, דטעמא דחזקה ג' שנים קונה משום דמצי טעין ליה מחזיק אמאי לא מחית בתוך שלש ואילו הכא לא מצי למטען הכי דהא לא יכול לאמות דהא לינה מחאה (שם). שעת הירוס, מלחמה (רשביה לד ה). ומאי שנא יהודה וגליל דנקט. לכיון דבשעת הירוס מירחי הוא הדין לכל המלכיות שיש הירוס כין זו לזו, והכי הוה ליה למימר כל המלכות חלוקות לחזקה בשעת הירוס. ואית דמפרשי מ"ש יהודה וגליל דנקט כיון דבשעת הירוס מוקמת לה מ"ש יהודה וגליל דלא הויא חזקה, אפילו יהודה ויהודה לא הויא חזקה, ואין נראה בעיני, דאם כן היה ליה למימר כדלעיל אי הכי אפילו יהודה ויהודה נמי לא, ועוד דהכי מתרץ ר' אחא בשעת הירוס שנו, שיש תגרה בין המלכיות, אבל עיירות של מדינה ומדינה אין ביניהם תגרה (רשב"ם ב"ב שם).

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פי"ח מהלכות טוען ונטען הלכה ז סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סימן קמ סעיף ח:

יד ב מיי' פי"ב שם הל' ח סמג שם טוש"ע שם סימן קמד סעיף ד:

טו ג מיי' פי"ד שם הל' ז טוש"ע שם סימן קמט סעיף יט:

טז ד מיי' שם הלכה י סמג שם טור ש"ע שם סימן קמג סעיף ג:

יז ה מיי' שם פי"ח הלכה ה טוש"ע שם סימן קמו סעיף ח:

תוספות רי"ד

דלא קרי ולא תני אין מבטלין ת"ת אם יש לו מתעסקים כדי קבורה בעלמא בשאלתות דרב אחא מצאתי כן: אם יש עדים שיצאת בהינומא מאי הינומא סורחב בר פפא אמר משמיה דזעירי תנורא דאפא פי' כמין כיפה של הדס עגולה ר"י אמר קריתא ומנמנמא בה כלה פי' צניף על ראשה משורבב על עיניה כמו שעושים בהרבה מקומות ופעמים שמנמנמת בתוכו מתוך שאין עיניה מגולות ולכך נקרא הינומא ע"ש תנומה: **מתני'** ומודה ר"י באומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואם יש עדים שהוא של אביו והוא אומר לקחתיה היימנו אינו נאמן ואסיקנא ר' יהושע אפרק קמא קאי ואתא קאי דתנן הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדך והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך והיה מקחי מקח טעות ר"ג ור"א [אומרים] נאמנת ור"י אומר לא מפיה אנו חיין והתם מאי מיגו איכא מיגו דאי בעי אמרה מוכת עץ אני ולא פסלה נפשה מכהונה וקאמרה נאנסתי דפסלה נפשה מכהונה מהימנא וא"ל ר"י לר"ג בההיא מיגו דהכא מהיגא לך בההיא מינו דהתם פליגנא עלך. מ"ש הכא ומ"ש התם הכא אין שור שחוט לפנין. פי' ראם רוצה לומר אינו של אביך ולהכחישו יכול גם עתה כשהודה שהיתה של אביו ולקחה ממנו נאמן אבל התם גבי אשה אם תרצה להכחישו ולומר בתולה הייתי איינה יכולה שהרי [שור] שחוט לפנין השושביגים המעודים שלא נמצאו לה בתולים הלכך כל שענה דאמרה בין מוכת עץ אני בין נאנסתי התחיל לא מהימנא:

מסורת הש"ס

ג) ב"מ מב., ב) ב"מ לט., ג) [בסמיס קא: ר"ה ח.], ד) ב"ב לח., ה) [שם ע"ש], ו) [פי' בערוך ערך חרס ל מיכסון אים באחיו ועיר בעיר], ז) [פרשת ויחי סימן נ], ח) נ"י ס"י, ט) ל"ל לחפיפות. יעב"ץ, י) בס"ל: המלוים, כ) [לאין יכול. רש"ל], ל) [ב"מ לט.], מ) [שם],

גליון הש"ס

גמ' דיוקא דמתניתין קאמר. שבת דף לו ע"ב שבועות דף כט ע"ב:

מוסף רש"י

אין מחזיקין בנכסי קטן. אם לא אכל בפני האב שלש שנים, אין שלש שנים שאכלן בפני הקטן חזקה, אפילו הגדיל. הקטן מוציא לאוכל שלש שנים בפני משכחת, דהואיל לא הוי חזקה, דהואיל ותמילת ירידתו לאוכל הוה קטן, לא ידע כשהגדיל שהן של אביו ולפיכך לא מיחה (ב"מ לט:). שלש ארצות. בתרי ישראל, לחזקה. אלוקות זו מזו לענין חזקה שלש שנים כדמפרש ואזיל, היה. בעל הקרקע, ביהודה והחזיק בגליל. שהיה הקרקע בגליל והחזיק בה אדם שלש שנים בלא מחאה, אינה חזקה. דדמפרש שעמדת בגמרא דאפשר יהודה וגליל כשעת הירוס דמי, שאין שיירות מצויות מזו לזו ולא הוי מחאה בעל הקרקע מחאה, שהרי אין מי שיגיד לו למחזיק שמיחה זה ושהכר בשטרו, דהא אין שיירות מצויות, הלכך כיון דאינו יכול לאמות אע"ג דלא מיחה לא הפסיד בשמיקתו והיה לו לזה הממחזיק לאחר בשטרו שהרי יודע שאין בעל הקרקע יכול לאמות, עד שיהא עמו במדינה. כגון שהיה ביהודה בעיר אחת והמחזיק ביהודה בעיר אחרת, דכיון דשיירות מצויות הוה ליה לאמחוי ומדלא מיחה הפסיד (רשב"ם ב"ב לח:). אי קסבר מחאה שלא בפניו. שמוחה בעל הקרקע במחזיק אפילו שלא בפניו, כגון שנייהם דרין בעיר אחת ומיחה בפני שיש מן השוק שלא בפניו של מחזיק אפילו הכי הוי ממחה, דתכבך חברא אית ליה ושמע המחזיק בדבר זה והיה לאחר בשטרו ומדלא מחה הפסיד והלכך קתני עד שיהא עמו במדינה אחת, דכיון שנייהם במדינה אחת הוי מחאה אע"פ שאינם בעיר אחת, אפילו יהודה וגליל נמי. היה ביהודה והמחזיק בגליל תהוי מחאה (שם). ואי קסבר לא הויא מחאה. דלקתני

וליתני מנה לויתי ממך. מלתיה דר' יהושע דלשמועינן דמודה היכא דליתן שור שחוט לפניך מאי שנא דלשמעינן בקרקע ולאיצטריך למתניה גבי אביה משום סיפא לגלות מלתיה במטלטלין ולשמעינן בדידיה גופיה: **נאמן.** מלאורייתא בלא שבועה: **וניתני מודה ר' יהושע כו' והאכלתיו פרס.** פרעתיו חליו שהוא נאמן בלא שבועה הואיל וחין שור שחוט לפניו דלשמועינן רבותא דלעו"ג דמודה במקצת פטור הואיל וחינו מובטח: **אליבא דמאן.** תנאי פליגי בהא מילתא בשבועות (דף מב.). ואי אמר רבי יהושע הכי לא כחד מנייהו הוא דאי כרבנן הא אמרי אפי' תובעו וזה מודה במקצת משיב אבידה הוא דתנן בשבועות[1] מנה לאבא בידך אין לך בידי אלא חמשים דינר פטור משום שהוא כמשיב אבידה ומאי אשמעינן רבי יהושע בחין שור שחוט אפי' שור שחוט לפניו נמי נאמן ואי אליבא דר' אליעזר בן יעקב כי לא תבע ליה נמי האמר שבועה בעי: **ורבי אליעזר ליה משיב אבידה פטור.** מן השבועה בתמיה הא תקנתא דרבנן היא במס' גיטין (דף מח:) המולא מציאה לא שבע מפני תיקון העולם וכיון דבי אינו תובעו נמי מחייב ליה שבועה הרי אין לך משיב אבידה גדולה מזה וחייב: **אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן.** משנה היא בשבועות: **טענת אפריס הוא.** ומאי פעמים דקאמר ומאי טענת עצמו: **אלא הכא בדרכה קא מיפלגי.** אלא לעולם בטוענו קטן ודקשיא לך אין נשבעין על טענת קטן הני מילי בשטוענו קטן אני נתתיו לך וקרא כתיב[2] כי יתן איש אל רעהו ולא קטן ומהכא ילף לה בשבועות [מב.] אבל הכא שבא בטענת אביו אית ליה לרבי אליעזר בן יעקב נשבעין ורבנן פליגי עליה אפילו בטוענו גדול וקרו ליה משיב אבידה ובדרכה קא מיפלגי: לא

דסתם יהודה וגליל כשעת חירום דמי. תימה דברים גיטין (דף ד: וסס) תנן דבאתרן ישראל אל"ל בפני נכתב ובפני נחתם אפי' מיהודה לגליל משום דאיכא עולי רגלים ובתי דיינין ועדים מצויין לקיימו ויש לומר דהתם האשה מחזרת אחר עדי קיום אע"ג דיהודה וגליל כשעת חירום דמי תמצא עדי קיום כיון דאיכא עולי רגלים אבל המחזיק אין רגיל לחזר אחר עדי מחאה ואם תאמר התם[3] דאמר שאני בני מחוזא דגילדי וצריך לומר אפי' באותה שבועה בפני נכתב[4] דאין עדים מצויין לקיימו אמו במחוזא לא תועיל מחאה אלא בפניו וי"ל דהתם דרך הליכתן מן העיר כששמעו מחאה רגילות הוא לומר פלוני מיתה ושומעין אחריה עד שנשמע הקול למחזיק אבל גבי גט אין רגיל שיאמרו בהליכתן אנו מחמנו על הגט[5] [אי מכירין אנו אתיתת עדיה המתומים]: **אין צריך לפרעו בעדים.** ואם תאמר למאן דאמר צריך לפרעו בעדים תקשי ליה מתניתין דהכא דליתני מנה לך בידי ויש לומר דפלוגתא דתנאי היא בפרק שבועת הדיינין (שבועות דף מא:) אי נמי דלא משיב לה פירכא דניחא ליה לאשמועינן דאין מחזיקין בנכסי קטן ואם תאמר מאי משני אכתי ליתני ואם יש עדים ואמר לו אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני אינו נאמן וי"ל דלא היה רוצה להאריך בלשונו או שמא מילתא דפשיטא הוא: **אי אליבא דרבנן הא אמרי משיב אבידה הוי.** כדמסיק דבנו מעיז ומ"ל לא מצי למיתני ואם יש עדים אינו נאמן דלעולם נאמן במנו מעיז ומעיז: **ורבי אליעזר בן יעקב ליית ליה משיב אבידה פטור.** פי' בקונטרס התנן המולא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם ואית ספרים דגרסי הכי בהדיא ואין נראה לרבינו יצחק דמשיב אבידה פטור מדאורייתא מטעם מגו ולא מכח

ההיא משנה פריך אלא פריך וכי ליית ליה מגו וכן משמע בהניזקין (גיטין דף נא. וסס) דפריך וליית ליה לרבי יצחק המולא מציאה כו' ומשני הוא דאמר כר"א בן יעקב דאמר פעמים שאדם שבע וכו' ופריך ור"א בן יעקב ליית ליה משיב אבידה פטור והשתא אי מכח מתני' פריך הוה ליה למימר וליית ליה לר"א בן יעקב המולא מציאה כדקאמר ארבי יצחק ועוד כיון דמשני הוא דאמר כר"א בן יעקב א"כ רואה לומר דר"א פליג אמתניתין א"כ מאי פריך ור"א בן יעקב ליית ליה משיב אבידה פטור אין הכי נמי דליית ליה אלא מכח מגו פריך כדפריטית: **אלא** הבא בדרבה קא מיפלגי. פירש בקונטרס לעולם בטוענו קטן ודקא קשיא לך הא אין נשבעין על טענת קטן ה"מ בשא בטענת אביו אבל בשא בטענת אביו טענה חשובה היא וכי תימא מ"ט דרבנן דאין שבועה בטענת אביו ליית ביה ממשא אלא בדרבה קמיפלגי ונראה דמשום דקרי ליה טענת עצמו דחקו להעמיד בטוענו קטן אבל קשה דעיקר התירוץ חסר מן הספר ועוד דבהגחל קמא (ב"ק דף קו: וסס) ממעטינן נתנו כשהוא קטן ותבעו כשהוא גדול עד שתהא תביעה ונתיעה שוין בגבלות וה"ה דמהאי קרא ממעט נתנו כשהוא גדול ותבעו כשהוא קטן דהייט כגון שנתן לו אביו ותבעו בקטנות ונראה דה"פ לעולם בגדול מיירי אלא לא תימא דקרי ליה טענת עצמו משום דהודאת עצמו היא אלא בדרבה קמיפלגי ולרבנן דשבועה מעיז טענת עצמו היא וה"ק דאע"י פעמים שאדם נשבע על מה שאתם מחשיבים טענת עצמו אבל לדידי דאינו מעיז טענת אחריס היא וכסוף שבועת הדיינין (שבועות דף מב. וסס) דתנן אבל נשבעין לקטן ומפרש בגא בטענת אביו ורא"י היא ההוא קטן נמי לאו דווקא אלא גדול וקרי ליה קטן משום דלגבי מילי דאבוה קטן הוא כדמפרש הכא וקשה קצת דהוה ליה לאקשויי ולשנויי אמתניתין דהתם כמו שמקשה על רב דבההיא שמעתא גופה לא מקשה על המשנה אלא על רב: **מפני** מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע. אפילו לרבנן דר"ש דלא דרשי טעמא דקרא קא בעי רבה שפיר מפני מה אמרה תורה

כו' דאמאי לא מהימן בלא שבועה במגו דאי בעי כפר הכל או גילף מהכא דלא אמרינן מגו ומשני דאין זה מגו דאין אדם מועיל בכפור ואף על גב דבפרק שבועת הדיינין (שם דף מ:) אמרינן בכופר הכל משביעין אותו שבועת היסת משום דחזקה אין אדם מודע אלא אם כן יש לו ופריך אדרבה חזקה דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו ומשני דאשתמוטי אלמא בכופר בכל נמי אדם מעיז לכפור דאשתמוטי קא משתמיט כמו במודה מקצת מ"מ קאמר הכא שפיר חזקה דאין אדם מעיז לכפור הכל כל כך ולא הוי מגו דייתר ברגלון הוא מודה במקצת הטענה דאינו מעיז כל כך אבל אין לפרש דרבה אתא לפרושי מפני מה אמרה תורה מודה מקצת ולא כופר הכל וקאמר חזקה דאין אדם מעיז לכך נאמן כשכופר הכל דאם כן במקום שיכול להעיז אפילו כופר הכל יהיב ונסמוך אמרינן איפכא לרבנן דבבנו מעיז ופטור אף מודה מקצת הטענה משום דמשיב אבידה הוא מגו דאי בעי כפר הכל ואם תאמר ומנלן דכופר הכל פטור וליכא למימר מדאצטריך קרא לחייב שבועה בעד אחד מכלל דכופר הכל פטור דהא איצטריך להיכא שמעידים שגנב לו והוא אינו יודע אלא י"ל דגזירת הכתוב היא דכי הוא זה משמע דבעינן כפירה והודאה ועוד מודה מקצת יש להשביעו שחייב לו ממון שהודה ועל ידי כך מגלגל עליו שבועה כעין גלגול אבל כופר הכל נסתלק לגמרי ממנו: **חזקה** אין אדם מעיז פניו. לא כמו שפי' בקונטרס בהגחל (ב"ק דף קז.) דאין אדם מעיז לפי שעשה לו טובה שהלוהו אבל בפקדון מעיז דאם כן בפקדון מודה מקצת נמי יהא פטור כמגו דאי בעי כופר הכל ובכל דוכתא משמע דמודה מקצת חייב בפקדון גבי עשר בפנים טעונות מסרתי לך כו' (שבועות דף מב:) דמשמע דאייתי בפקדון וגבי סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה (שם מג.) וגבי מציאה נמי אמרי' בהניזקין (גיטין נא. וסס) דמודה מקצת חייב ולא מהימן במגו אלא אור"ת דהיינו כגון חזקה שאין האשה מעיזה פניה בפני בעלה שאין לאדם פנים לכפור הכל וריב"א פי' אין אדם מעיז היכא שהבירו מכיר בשקרו ואין להאריך[1]: **ובכולי**

למכפר ביה, והיכי דמודה מקצת בטולה בעי למכפריה והא דלא כפריה משום דאין אדם מעיז (ב"ק קז.).

מסורת הש"ס

ג) [השתא קס"ד דהמלוה את חבירו בעדים ואין נאמן לפרעו בעדים ואין נאמן לומר פרעתי כיון דלית ליה מגו ומסיק דקי"ל דא"ל לפרעו בעדים ונאמן לומר פרעתי אפילו בלא מגו. מ"י]. ב) ב"ב קט. שבועות מא: [ועיין קדושין מג:]. ג) גיטין נא: שבועות מב. ד) שם, ה) גיטין נא: ב"ק קז. שבועות מב: ב"מ ג. ו) [דף לח:]. ז) [שמות כב]. ח) [שם דף ו.]. ט) נ"ב כ"ו. י) [ובתוס' ב"ק קז. ד"ה עירוב וכו' האריכו טובא].

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה דסתם וכו' בפני נכתב ובפני נחתם ואין עדים:

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הלכה ו סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סימן ע סעיף ג:

יט ב מיי' פ"ל מהלכות טוען ונטען הלכה ה סמג שם טוש"ע שם מ' עה סעיף ג:

כ ג מיי' פ"ה שם הל' ע סמג שם טוש"ע שם סימן לו סעיף ג:

מוסף רש"י

דסתם יהודה וגליל. אפילו בשעת שלום, כשעת חירום דמו. שאין שירות מצויות מזו לזו, אבל בשאר מלכיות אי איכא חירום לא הויא חזקה אבל בשעת שלום הוא חזקה דהא שייריות מצויות, והאי דקאמר ר' אבא בשעת חירום שנו, הכי קאמר יהודה וגליל הכי הן בשעת חירום של שאר מלכיות (רשב"ם ב"ב לח:). **והאכלתיו פרס.** והחזרתי לו חלי האכלתיו בידי, הכי הא נשבע. על השאר (שבועות מב.). **ור' אליעזר בן יעקב ליית ליה כו'.** כמו הרבון בה ור"א ליית ליה השאלת דתיקון העולם דמשיב אבידה פטור משבועה דא"כ שביק ליה ואזיל, והאי נמי כיון דלא תבעו כמשיב אבידה הוא (ג"מין נא.). **בטוענו קטן.** יתום קטן תובע (שבועות מב.). **אין נשבעין על טענת חרש.** כגון שטוענו בדמיחה, דמכם שדבריו מכמים בכל מקום לא מדבר ולא שומע (שם). **אי הכי. דטוענו גדול, טענת עצמו.** קרי לה, **טענת אחרים היא** (שם). **טענת אחרים והודאת עצמו.** על שהודה לו שאמת דדבריו ומודה לו שעדיין חייב לו פרס הוא נשבע (שם). **כולהי טענתא טענת אחרים בר'.** ולכך נשבעין עליה ונמי האי גווני מי פליגי רבנן עליה ומי הוא קאמר פעמים שאדם נשבע, כל שעתא מי האי גווא משתבע (שם). **אלא הכא בדרבה קמיפלגי.** ולעולם בטוענו קטן ומשום דאין טענתו תשובה במקום אחר, דכתיב כי יתן איש, קרי ליה הכי טענת עצמו, מיהו הכא טענה היא דהא איכא נתינה איש דמכח נתינה הא הוא היא באה, והייט דקאמר פעמים, וכי תימא רבנן אמאי פליגי עליה, בדרבה קמיפלגי (שבועות מב:) ורבנן אפילו לגדול אין נשבעין כדאמרן בשבועות (לח:) מנה לאבא בידך, אין לו בידי אלא חמשים דינר פטור, ובדרבה פליגי (ג"מין נא.). **מפני מה אמרה תורה כו'.** ולא משני משביע אבדה לפטרו אלא כפר בטולו (ב"מ ג.). **אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו.** לכפור את הכל, הלכך בשביל הודאת המקצת אינו נאמן על השאר, דהאי בטולה בעי דלכפריה כו' (ג"מין נא.) אי: אין אדם מעיז פניו בפני זה שעשה לו טובה, הלכך היכא דכפר הכל פטור משבועה, דאי לאו קושטא בהדיה לא הוה מצי

ובכולי בעי דלודי. פירש בקונטרס בב"מ (דף ג: ושם) דאתא לפרש דלא תימא אמאי נשבע נימא מגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא ולהכי קאמר ובכולי בעי דלודי ליה ולא חשיד אממונא וקשה לר"י דהא אמר בפ"ק דב"מ (דף ה:) דלא אמרינן מגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא ואין לומר דמן התורה חשיד נמי אשבועתא ומדרבנן הוא דאמרינן דלא חשיד לפי שרגלו שהיו מקילין בממון יותר מבשבועה ותקנו שבועה על התשודים כל זמן שלא נודע שהוא גזלן שכשר מן התורה עדיין אבל גזלן ידוע שפסול מן התורה לא תקנו ולפי זה שבועה שלא שלחתי בו יד היא מדרבנן [ולא הוא דאורייתא אלא שבועה שלא פשעתי בה] והא דכתיב אם לא שלח לא שבשבע שלא שלח אלא ה"ק קרא נשבע שלא פשע אימתי בזמן שלא שלח בו יד דאם שלח בו יד חייב אפילו שלא פשע דנתחייב באונסים דהא גבי נפקא דרבי אבא (שבועות דף נב:) משמע דאי אמר לא חטפי היה נשבע להכחיש את העד אע"ג דחשיד אממונא והתם הוא שבועה דאורייתא דבשבועה דרבנן לא אמרינן ממון שאינו יכול ליפטר משלם כדמשמע בפ"ק דב"מ (שם) גבי הוא רעיא וגנבה דאמר לפרש דלא תקשי כיון דאין אדם מעיז יהא נאמן במה שכפר מקצת וכיון דמחייבינן שבועה אם כן מאשבו עזות פניס א"כ יהא נאמן במגו דאי בעי כפר הכל וקאמר דאין זה עזות מה שכופר קצת וא"ת כיון דלא חשיד אשבועתא למה גזלן פסול לשבועה ותירץ הר' יהודה חסיד דדוקא כשהוא חשוד על אותו ממון שבא ליפטר אמרינן דלא חשיד אשבועתא דעל ידי השבועה יפרוס אבל אותו ממון שכבר גזל לא יפרוס ע"י השבועה וגבי הוא רעיא דחשיב ליה גזלן משום דאבל תרי מייניהו אע"פ שלרוע לפרוע הני תרי דאכל מ"מ לא יפרוס מן השאר משום שבועה דמה שמשלם בע"כ אין זה השבה מעליא וי"מ דגזלן כשר לשבועה מן התורה דלא חשיד אשבועתא אלא דמדרבנן פסלוהו כשהוא גזלן ואם תאמר ומאי שנא דלעדות פסול כדכתיב אל תשת ידך עם רשע וגו' ולשבועה כשר וי"ל דבשבועת שקר יש בה עונש גדול דכתיב בה לא ינקה וכדאמר בשבועת הדיינין (שבועות דף לט.) שכל העולם כולו מזעזע כשאמר הקב"ה (לא תשבעו ו) לא תשא ועוד דבעדות שקר ליכא אלא לא תענה ובשבועת שקר איכא לא תגזול ולא תשבעו) לשקר: **הרי אלו נאמנים.** וא"ת ולמה נאמנים והא מגו במקום עדים הוא דאמן מהדי אלא אי אנוסים ולא פסולי עדות דהא לקמן אמרינן תרי ותרי נינהו וי"ל כיון דהאריכו חכמים קיום הכא לא חשיב כלל קיום מה שאומרים כתב ידינו הוא זה כיון דאינהו גופייהו אמרי תוך כדי דבור קטנים או אנוסים היינו אבל לקמן חשבינן להו כשני עדים כיון דכבר מקויים הוא שכתב ידן יוצא ממקום אחר: **אין נאמנים.** הכא ליכא לאקשויי דלהימנו במגו דאי בעו אמרי פרוע הוא דכיון דמקויים הוא הוי מגו במקום עדים כדפירשנו ועוד דמוזרים ומגידים הם וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד כדאמרי' בגמרא ועוד דבשני עדים לא אמרינן מגו ובריש"א נאמנים משום דלא בעו אמרי' דאי בעו אמרי' דייק דאמרינן בסמוך: **מחמת** נפשות הרי אלו נאמנים. וא"ת וכי אמרו קטנים היינו או אנוסים מחמת ממון היינו להימנו במגו דאמרי אנוסים היינו מחמת נפשות דהא בריש"א דאיכא דאמרי מגו נאמנים לומר אנוסים היינו מחמת ממון וי"ל דאונס מחמת נפשות לא שכיח א) ועוד דבשני עדים לא אמרינן מגו כדפרישית: **ואין אדם משים עצמו רשע.** וא"ת והא קאבר רבא דפלגינן דיבורא בפ"ק דקנהדרין (דף ט: ושם) גבי פלוני דבעינן לרצוני ופלוני בא על אשתי אם כן הכא נהימנו דאנוסים היו אבל לא מחמת ממון אלא מחמת נפשות דאלינא דרבא קיימא וי"ל כיון דקיום שטרות דרבנן לא פלגינן דיבורא כדי לפסול השטר ועוד דאין לנו לומר מעצמינו דאנוסים היו מחמת נפשות דאונס מחמת נפשות לא שכיח כדפרישית אבל אם אשה אינו שרגעו אדם אחר וכן בהרגתיו בפפ"ב דיבמות (דף כה: ושם) יכול להיות דאדם אחר הרגו אי נמי שאני הכא דמחמת ממון או מחמת נפשות הוי פירוש דאנוסים היינו אבל לרצונו ובא על אשתו הוי דיבור בפ"ע א"נ הכא עיקר עדות הוא במה שאומרים אנוסים היינו שבאו לומר שלא רצו המלוה א"כ מיד עושין עצמן רשעים כיון שאחתמו אם לא יעשו פירוס לדבריהם אבל לא אמרינן דיבורא אבל אם אשתו וכן פלוני רבעו אז בא על אשתו עיקר עדות להכרוז פלוני אבל פלוני דיבורא ולגבי אשתו לא יהא נאמן: **מלוה** גופיה מידק דייק. ולרבנן אפי' מלוה על פה לא הוא דבעינן שיהא חתלתו ופופו בכשרות כדאמרי' בים נוחלין (ב"ב דף קכח. ושם): **קטנים** נמי בדרשב"ל. ה"מ למימר וקטנים נמי משום דמלוה גופיה מידק דייק אלא דניחא ליה למינקט בכל חד טעמא אחרינא א"כ טעמא דריש לקיש גופיה נמי משום דמלוה מידק דייק והא דלא מייתי דרשב"ל אפסולי עדות משום דר"ל לא הזכיר אלא קטנים בדברי: חזקה

כללו של דבר העדים שהעידו לטמא ולטהר לקרב ולרחק עד שלא נחקרה עדותן אמרו בדאים אנו נאמנים ואם משנחקרה עדותן אין נאמנים. אלא אי אתמר אריש"א אתמר הרי אלו נאמנים ארמב"ח לא שנו פירוש דאמרינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת נפשות אבל אמרו אנוסים הרי אלו נאמנים שאין אדם משים עצמו רשע ואפילו ע"י מיגו פי' אינו נאמן לפסול עצמו מחזקתו דקרוב הוא אצל עצמו וקרוב פסול לעדות:

שאמרו אנוסים היינו מחמת ממון פי' שהיה אונס את ממוננו אם לא היינו תחמנו לו שקר בזה ודאי אין נאמנים כשהשבעה מתקיים ע"פ אחרים שאין אדם רשאי לחתום שקר כדי להציל ממונו והמורה פי' דלאו כל כמיניהו לשוויי נפשיידו רשעי בעדות פיהם ולפסול השטר דאדם קרוב אצל עצמו ואין נאמן על עצמו לא לזכות ולא לחובה אבל אנוסים היינו מחמת נפשות נאמנים פי' שאין לך דבר שעומד כפני פיקוח נפש. א"ל רבא כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד וכ"ת ה"מ ע"פ פי' כגון המעיד בכ"ד ולאחר כדי דיבור בא לשנות בו אבל בשטר

לא שנא בו ולא שנא בכנו. ואפילו הוא קטן: **אינו מעיז.** ולהכי קרי ליה טענת עצמו משום דטענת קטן בעצמה ליתא בה משום **אבל בכנו מעיז.** ואפילו הוא גדול: **מתני' העדים שאמרו בו'.** שהיו מעידים על חתימתם לקיים את השטר: **פסולי עדות היינו.** קרובים או משחקים בקוביא: **הרי אלו נאמנים.** כיון דאין כתב ידם ניכר אלא על פיהם הפה שאסר הוא הפה שהתיר כי היכי דמהימנת להו אהא דמינהו אהא: **יולא ממקום אחר.** מתומים בשטר אחר שהוחזק בב"ד וכתוב בו הנפק וכא אותו שטר לפנינו עם זה וכתב חותמן דומין של זה לשל זה אין כאן הפה שאסר ואין נאמנים לומר פסולים היינו: **גמ' לא שנו.** דאם כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנין: **אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת ממון.** דלאו כל כמיניהו לשוויי נפשייהו רשעים בעדות פיהם ולפסול את השטר דאדם קרוב אצל עצמו ואינו נאמן על עצמו לא לזכות ולא לחובה בדיני נפשות ובפסולי עדות להעשות רשע ופסול על פיו ואלו פוסלים עצמן באומרם אמתנו שקר בשביל לונם ממון וריש"א טעמא משום הפה שאסר הוא הפה שהתיר: **מחמת נפשות.** שאמר בעל השטר זה להרגנו ואדם חזק הוא: **כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד.** דגבי עדות אדם הגדה כתיבא אם לא יגיד וגו' (ויקרא ה). והכא נמי כיון דאתמימי בשטרא היינו הגדה דידהו והיכי מהימני תו למיעקר הוא"ל וכתב ידן יוצא ממקום אחר. בשלמא ריש"א כשאין כתב ידן יוצא ממקום אחר ועלייהו אמרינן כולה אדם הגדה היא דאותו דבור [בכלי] שאילת שלום קאמרי אבל אנוסים היינו אבל הכא לאו אפומייהו אמרינן: **הני מילי על פה.** כגון המעיד בב"ד ולאחר כדי דבור בא לשנות בו: **אבל בשטר לא.** דהגדה כתיב: **לא שנו.** דאמרינן הפה שאסר הוא: **אלא דאמרי מחמת נפשות.** נאמנו דלא משוו נפשייהו רשעים ואין דעלייהו אמרינן הא בתוך כדי דבור עקרוה לקהדוייהו והפה שאסר התיר: **אין אדם משים עצמו רשע.** אינו נאמן לפסול את עצמו מחזקתו דקרוב הוא אצל עצמו וקרוב פסול לעדות: **אין נאמנין לפוסלו.** דריש"א דמתניתין פליג העדים שאמרו כתב ידינו הוא אבל אנוסים היינו הוא: **הפה שהתיר.** ואין דמחמת נפשות דאמרי נאמנו לא משוו נפשייהו רשעים. ופסולי עדות דקאמרי היינו טעמא דלאו בעדותן משוו נפשייהו רשעים אלא דאמרי קרובים הוא עבדים היינו ועבדיו הוא משוחררים: **בשלמא פסולי עדות.** אי קטנים היינו דמודים הם שהשטר כדין נכתב שהלוואה הוא המקום אחת אבל אנאמנו לא היינו דאוש והוא לה המלוה על פה אי אי מכירה היא לא נקנה הקרקע בשטר זה אמר ר"מ דלא מהימני דא"כ מלוה לא שדי זוזי בכלי וכי מחתים עדים על שטרו מידק דייק שיהו כשרים: אלא

מסורת הש"ס

א) [ב"ב קכח. מהדרין מד. מכות ג:], ב) גיטין ג., ג) [עי' תוס' לקמן כח. ד"ה קיומן], ד) מהדרין ט: כה. יבמות כה:, ה) ב"ב קנד., ו) נ"י כ"ו, ז) נ"ל בשמי. יעב"ץ.

מוסף רש"י

ובכולה בעי דלודי ליה. וכי תימא לא נשבעיה אשבועה, דמגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא, אממונא לא חשיד מדלא כפריה בכוליה, דהאי כי אודי בפלגא, בכוליה נמי בעי דלודי, והאי דלא אודי ליה לאו דדעתו למיגזליה אלא איאמתוטי איאמתיטו לממוי השתא (גיטין נא.) שבלאוו היה מודה בכולו אלא שאין בידו לפרוע ומכר עד לכור לי זוזי כו' (ב"מ ג.). **נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד.** דלא מליף אינים לזוזפי (גיטין ג.). **שוב אינו חוזר ומגיד.** דכר המכחיש את הראשון, דכתיב אם לא יגיד, אהגדה קמייתא קפיד קרא (סנהדרין מד.). **אין אדם משים עצמו רשע.** אין אדם נפסל לעדות כהולאת פיו דאדם קרוב אצל עצמו הלכך אין אדם יכול לפוסם עצמו רשע, כלומר על עדות עצמו אינו נעשה רשע שהרי מודה פסלה קרוב לעדות (סנהדרין מ:) דהא אין קרוב מעיד לא לזכות ולא לחובה (שם כה.). והא דקא"ל (ב"מ ג.) הולאת פיו כמאה עדים דמי, הכ"מ לממונא אצל לקנסא ולענוש מלקות ולפסל לא מיים (יבמות כה.). **אין נאמנים לפוסלו דברי ר' מאיר.** ופליג אמתני' דלא מיים לפסה שאסר גבי שטרות, דלא מחמדי ישראל על כך, ומפרש במסקנא טעמא דקסבר ר"מ מודה בשטר שמתני' ליה שאין צריך לקיימו דכיון שאמר ליה אני כתבתיו תו לא מיסמני עדים למפסלה שהרי אין לך קיום גדול מזה שהליה מודה שכתבו דמסתמא לא נעשה בפפלגא, ומאו שכתב ידו יוצא ממקום אחר דמי דמנן אין נאמנין, דאין כאן הפה שאסר (רשב"ם ב"ב קנד.). **וחכמים אומרים נאמנים.** דאע"ג דמודה לוה שכתבו, צריך לקיימו, וכיון שאינו מתקיים כי אם ע"פ עדים הללו שאומרים כתב ידינו הוא זה, הא קאמרי נמי קטנים היינו ואמנים, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר (שם).

תוספות רי"ד (המשך)

לא ואהאמר ר"ל עדים החתומים בשטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד פי' מ"ה אמר כמו שנחקרה עדותן ולא אמר כמו שהגידו עדותן בב"ד שאם הגידו עדותן לא נחקרה עדותן יכולין לחזור בהם ולומר שקר העדנו דתניא בתוספתא דפ"ב דכתובות העדים שאמרו מעידים אנו בפלוני שהוא בן גרושה בן חלוצה נתין וממזר עד שלא נחקרה עדותן אמרו בדאים אנו נאמנים ואם משנחקרה עדותן אמרו בדאים אנו אין נאמנים

עין משפט נר מצוה

כא א ב ג מיי' פ"ג מהלכות עדות הלי' ו' ז' סמג עשין קט טוש"ע מ"מ סימן מו סעיף לז (ובכ"ב אלפס עוד בסנהדרין פ"ג דף רסג):

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תד"ה מחמת כו' ועוד דנשני עדים לא אמרינן כו'. עי' קדושין מג ע"ב תד"ה והשתא וכו'.

תוספות רי"ד

מתני' העדים שאמרו כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו קטנים היינו פסולי עדות היינו הרי אלו נאמנים ואם יש עדים שהוא כתב ידן או שכתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנים. פי' ראובן הביא שט"ח על שמעון ושמעון טען אינו מכיר חתימת העדים ושמא מזויף הוא אינו יכול ראובן לגבות בו עד שלא יקיים שטרו ואם באו העדים החתומים בו לפני ב"ד ואמרו כתב ידינו הוא זה וקיימוהו וחזרו ואמרו אנוסים היינו מחמת נפשות כדאמר דבר שעומד בפני פקוח נפש או שאמרו קטנים היינו בשעה שחתמנו או בעת שראינו ודאיית הקטן אינה ראייה ואע"פ שכשעת הגדה הוא גדול דכתיב או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו בעינן שתהא הראייה והגדה בכשרות או שאמרו פסולים היינו מחמת קורבה שהיינו בשעת הכתיבה או בעת המלוה קרובים למלוה או ללוה או העדים זה לזה ונתרחקנו עכשיו ועדותנו הוא בטלה הרי אלו נאמנים משום מגו. מגו דאי בעי אמרי אין זה כתב ידינו ועכשיו אומרים בחב ידינו הוא אבל חתימתנו בטלה מחמת הטענות האלו הם נאמנים אבל אם יש עדים אחרים שמכריים חתימתן ואומרים לב"ד שזו היא חתימתן ומתקיים השטר על פיהם או שכתב ידן יוצא ממקום אחר שכבר חתמו בשטר אחר שהוחזק ונתקיים בב"ד וב"ד דאים זה זה ומשוין אותן ומתבררין שזו היא חתימתן ואומרים אלו הטענות לבטל השטר אין נאמנים שבין שחתמו השטר בחזקת כשרות הוא דסתמא דמילתא החותם השטר בכשרות חותם וכיון שחתמו והגידו שוב אינן חוזרין ומגידים דבריש"א דאית לדו מגו מהימנו אבל השתא דליכא לדו מגו לא מהימנו אלא השטר מקוים ע"פ אחרים ופי' המורה פסולים היינו קרובים או משחקים בקוביא ואינו נ"ל שיהיו נאמנין לומר משחקי בקוביא דאמרינן לקמן שאין אדם נאמן לשום עצמו רשע ואפילו ע"י מגו הלכך אין לפרש פסולים היינו אלא מחמת קורבה: א"ר ב"ח לא שנו פי' שאם כתב ידם יוצא ממקום אחר אינן נאמנים אלא

לא שנא בו ולא שנא בכנו. ואפילו הוא קטן: **אינו מעיז.** ולהכי קרי ליה טענת עצמו משום דטענת קטן בעצמה ליתא בה משום **אבל בכנו מעיז.** ואפילו הוא גדול: **מתני' העדים שאמרו בו'.** שהיו מעידים על חתימתם לקיים את השטר: **פסולי עדות היינו.** קרובים או משחקים בקוביא: **הרי אלו נאמנים.** כיון דאין כתב ידם ניכר אלא על פיהם הפה שאסר הוא הפה שהתיר כי היכי דמהימנת להו אהא דמינהו אהא: **יולא ממקום אחר.** מתומים בשטר אחר שהוחזק בב"ד וכתוב בו הנפק וכא אותו שטר לפנינו עם זה וכתב חותמן דומין של זה לשל זה אין כאן הפה שאסר ואין נאמנים לומר פסולים היינו: **גמ' לא שנו.** דאם כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנין: **אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת ממון.** דלאו כל כמיניהו לשוויי נפשייהו רשעים בעדות פיהם ולפסול את השטר דאדם קרוב אצל עצמו ואינו נאמן על עצמו לא לזכות ולא לחובה בדיני נפשות ובפסולי עדות להעשות רשע ופסול על פיו ואלו פוסלים עצמן באומרם אמתנו שקר בשביל לונם ממון וריש"א טעמא משום הפה שאסר הוא הפה שהתיר: **מחמת נפשות.** שאמר בעל השטר זה להרגנו ואדם חזק הוא: **כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד.** דגבי עדות אדם הגדה כתיבא אם לא יגיד (ויקרא ה). והכא נמי כיון דאתמימי בשטרא היינו הגדה דידהו והיכי מהימני תו למיעקר הוא"ל וכתב ידן יוצא ממקום אחר. בשלמא ריש"א כשאין כתב ידן יוצא ממקום אחר ועלייהו אמרינן כולה אדם הגדה היא דאותו דבור [בכלי] שאילת שלום קאמרי אבל אנוסים היינו אבל הכא לאו אפומייהו אמרינן: **הני מילי על פה.** כגון המעיד בב"ד ולאחר כדי דבור בא לשנות בו: **אבל בשטר לא.** דהגדה כתיב: **לא שנו.** דאמרינן הפה שאסר הוא: **אלא דאמרי מחמת נפשות.** נאמנו דלא משוו נפשייהו רשעים ואין דעלייהו אמרינן הא בתוך כדי דבור עקרוה לקהדוייהו והפה שאסר התיר: **אין אדם משים עצמו רשע.** אינו נאמן לפסול את עצמו מחזקתו דקרוב הוא אצל עצמו וקרוב פסול לעדות: **אין נאמנין לפוסלו.** דריש"א דמתניתין פליג העדים שאמרו כתב ידינו הוא אבל אנוסים היינו הוא: **הפה שהתיר.** ואין דמחמת נפשות דאמרי נאמנו לא משוו נפשייהו רשעים ופסולי עדות דקאמרי היינו טעמא דלאו בעדותן משוו נפשייהו רשעים אלא דאמרי קרובים הוא עבדים היינו ועבדיו הוא משוחררים: **בשלמא פסולי עדות.** אי קטנים היינו דמודים הם שהשטר כדין נכתב שהלוואה הוא המקום אחת אבל אנאמנו לא היינו דאוש והוא לה המלוה על פה הוא מכירה היא לא נקנה הקרקע בשטר זה אמר ר"מ דלא מהימני דא"כ מלוה לא שדי זוזי בכלי וכי מחתים עדים על שטרו מידק דייק שיהו כשרים: אלא

מלוה

דריש לקיש גופיה נמי משום דמלוה מידק דייק והא דלא מייתי דרשב"ל אפסולי עדות משום דר"ל לא הזכיר אלא קטנים בדברי: חזקה

כללו של דבר העדים שהעידו לטמא ולטהר לקרב ולרחק עד שלא נחקרה עדותן אמרו בדאים אנו נאמנים ואם משנחקרה עדותן אין נאמנים. אלא אי אתמר אריש"א אתמר הרי אלו נאמנים ארמב"ח לא שנו פירוש דאמרינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת נפשות אבל אמרו אנוסים הרי אלו נאמנים שאין אדם משים עצמו רשע ואפילו ע"י מיגו פי' אינו נאמן לפסול עצמו מחזקתו דקרוב הוא אצל עצמו וקרוב פסול לעדות:

אלא אנוסים מ"ע לא. נימא הפה שאסר הוא שהמיר: [1]**אא"כ נעשה בגדול.** כל מעשה השטר בגדולים הלוקח והמוכר וגבי עדים נמי אמרי' חזקה אין הלוקח ממחים בו קטנים: **יהרגו ואל יחמסו שקר.** הלכך כי אמרי נמי אנוסים היינו מחמת נפשות משום נפשייהו דשעים: **מודה בשטר שכתבו.** לוה שהודה בשטר שכתבו ועל פיו נתחייבו העדים: **אין המלוה צריך לקיימו.** בעדים החתומים בו שאין הלוה שוב נאמן לומר פרעתיו ולא אמרינן בהאי הפה שאסר הוא שהמיר דמכיון דאמר וקסבר לא צריכינן תו לעדים ולאו אפומייהו מיקיים שטרא: **נגכא.** מתגנב אתה לומר דצריך בלשון שלא נחלקו בו היחיד והרבים כדי שלא יבטלו את דברי דאמרת כיחידאה אי ס"ל כרבי מאיר אימא הלכה כר"מ פי' דפלוגתא דר"מ ורבנן הוא דר"מ אומר אצ"ל ורבנן אמרו צריך לקיימו ולא תנקוט לה למילתא באנפי נפשי' א"ל ומר היכי ס"ל פי' במודה בשטר שכתבו א"ל כי אתו לקמן פי' מלוים (המביאין) שטרות אמרינן להו זילו קיימו שטרייכו וחזותו לדינא פי' כך אני רגיל לומר למלוים המביאים שטרותיהם לפני ואין עדיהם עמהן לכו ובקשו עדיכם וקיימוהו שאם לא תקיימוהו קיומו של לוה שמודה שכתבו אינו מועיל לך שהרי חוזר ואומר פרעתיך ויש להאמינו ע"י מיגו ומש"ה טרח לקיים שטרך ושוב לא יהא נאמן לומר פרעתי והל' כר"נ בדיני שאינו נאמן עיין בפסקי בפ' מי שמת עיין לקמן: **אמר** ר"י א"ר האומר שטר אמנה הוא אינו נאמן. פי' המחבר שטר אמנה שלא לוה כלום אלא כתבו ומסרו למלוה שאם יצטרך לגזות יגזה ואמרינן אא"כ מלוהו ואינו נ"ל דמשמע מפירושו שהעדים נתנוהו ללוה והוא נתנו למלוה וא"כ אמאי קרי לי' לקמן עולה ולא מהימני עדים בזה והתנן כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו וכ"ת הא אוקימנא לההוא בשטרא אקנייתא פי' שמקנהו לו נכסיו מהיום כין לוה בין לא ללוה יגבה מהן לאותו זמן מהיום הרי אביי מעמידה בשטרי דלאו אקנייתא דאמר אביי הא דתנן כותבין שטר ללוה בלא מלוה אפילו בשטרא דלאו אקנייתא נמי וא"נ אתי למיטרף לקוחות מההיא זמנא והוא לא לוה עד תשרי לאו שלא כדין טרף דעדיו בחתומין זכין לו פי' מיום שחתמוהו יחול השעבוד ואפילו לא לוה המעות עד תשרי וכל היא חששא אינה שמא כתב ללוות בניסן ולא לוה עד תשרי ואתי למטרף לקוחות שלא כדין אבל לשמא לא הלוהו כלל לא חיישינן דאיהו דאפסיד אנפשי' דהימני' ומאי עולה איכא נביה סהדי אי איהו מהימן ליה וגם שטר אמנה מנין שלא יהיה אפילו בשטרא

ח) ב"ב קנה. סנהדרין סט:. ב) סנהדרין עד., ג) שבת עח: ב"מ ז. עכ: ב"ב קנד. קנ., ד) [יבמות נא. ב"ב קנג.], ה) פסחים נא. נקמן פב. גיטין ל. ב"ק מ: [קדושין טו.], ו) [וכיו' זה שיך לעיל קודם לדבור אלא אנוסים וכו'], ז) [עדיים כת"י], ח) בס"א ליתא למי שהקרן שלו, ט) [וע"ע תוס' ע"ז כז: ד"ה יכול], י) [ועיין תוס' לקמן כח. ד"ה קיום], כ) שיך לע"ב.

תורה אור השלם

1. והתודו את חטאתם אשר עשו והשיב את אשמו בראשו וחמישתו יסף עליו ונתן לאשר אשם לו: במדבר ה ז
2. אם אין ביהוה הדחיקהו ואל השכן באהליך עולה: איוב יא יד

גליון הש"ם

גמ' אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש. עיין סוטה דף י ע"ב תוס' ד"ה וכדרב הונא אמר רב וכו' וי"ל דהדא מכלל חביירתה. עיין בהמגן במלחמות פ"ב דשבת ד"ה ועוד כתב הרי"ף הא דאר"ל דהדא מכלל חביירתה. כה"ג מגילה דף כט ע"ב בכורות דף לו ע"א:

מוסף רש"י

אא"כ נעשה בגדול. המוכר, דקי"ל (ב"ב קנ.) ולמכור בנכסי אינו עד שיהא בן עשרים (ובהגהות נמו"י: לו: נתן ומקבל ועדים טוב גדולים וכשרים (רשב"ם ב"ב קנה). מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו. מאחר שהלוה מודה שטר חוב הוא, אין המלוה צריך לחזר אחר העדים החתומים בו ולהעיד על חתימתו ולקיימו (ב"ב עב.) דכיון דמודה שכתבו ולוה בו הרי הא כאלו קיימוהו חותמיו ובוהב כל זמן שמוציאו (שבת עח:). **גנובא גנובי למה לך.** לאחוס דבריך (רשב"ם ב"ב קלג.) **ונתן לאשר אשם לו.** לאשר הלוהו לו לא נאמר, אלא לאשר אשם לו, לאשר הקרן שלו. כב"ק (קי.) אמרינן אשם זה קרן (פסחים לא.) לאשר הקרן שלו, ולא כתיב לאשר נוסה בו (לקמן 69.).

תוספות רי"ד

אמר ר"א א"ר מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו. פי' לוה שהודה שכתבו ועל פיו נחתמו העדים אין המלוה צריך לקיימו בעדים החתומים בו שכבר קיימו הלוה שהודה לו כי הוא כתבו והחתימו ואם טוען הלוה פרעתיך אינו נאמן שכבר השטר מקוים דכל שטר מקוים אין הלוה יכול לומר פרעתי דא"ל מלוה שטרך בידי מאי בעי ול"א בזה הפה שאסר הוא הפה שהתיר: א"ל ר"נ גנובא גנובא למה לך פי' המורה מתגנב אחד לומר דבריך בלשון שלא נחלקו בו היחיד והרבים כדי שלא יבטלו את דברי דאמרת כיחידאה דר"מ ורבנן הוא דר"מ אומר אצ"ל ורבנן אמרו צריך לקיימו ולא תנקוט לה למילתא באנפי נפשי' א"ל ומר היכי ס"ל פי' במודה בשטר שכתבו א"ל כי אתו לקמן פי' מלוים (המביאין) שטרות אמרינן להו זילו קיימו שטרייכו וחזותו לדינא פי' כך אני רגיל לומר למלוים המביאים שטרותיהם לפני ואין עדיהם עמהן לכו ובקשו עדיכם וקיימוהו שאם לא תקיימוהו קיומו של לוה שמודה שכתבו אינו מועיל לך שהרי חוזר ואומר פרעתיך ויש להאמינו ע"י מיגו ומש"ה טרח לקיים שטרך ושוב לא יהא נאמן לומר פרעתי ול"ל כר"נ בדיני שאינו נאמן עיין בפסקי בפ' מי שמת עיין לקמן: **אמר** ר"י א"ר האומר שטר אמנה הוא אינו נאמן. פי' המחבר שטר אמנה שלא לוה כלום אלא כתבו ומסרו למלוה שאם יצטרך ללוות יגזה ואמרינן אא"כ מלוהו ואינו נ"ל דמשמע מפירושו שהעדים נתנוהו ללוה והוא נתנו למלוה וא"כ אמאי קרי לי' לקמן עולה ולא מהימני עדים בזה והתנן כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו וכ"ת הא אוקימנא לההוא בשטרא אקנייתא פי' שמקנהו לו נכסיו מהיום כין לוה בין לא ללוה יגבה מהן לאותו זמן מהיום הרי אביי מעמידה בשטרי דלאו אקנייתא דאמר אביי הא דתנן כותבין שטר ללוה בלא מלוה אפילו בשטרא דלאו אקנייתא נמי וא"נ אתי למיטרף לקוחות מההיא זמנא והוא לא לוה עד תשרי לאו שלא כדין טרף דעדיו בחתומין זכין לו פי' מיום שחתמוהו יחול השעבוד ואפילו לא לוה המעות עד תשרי וכל היא חששא אינה שמא כתב ללוות בניסן ולא לוה עד תשרי ואתי למטרף לקוחות שלא כדין אבל לשמא לא הלוהו כלל לא חיישינן דאיהו דאפסיד אנפשי' דהימני' ומאי עולה איכא נביה סהדי אי איהו מהימן ליה וגם שטר אמנה מנין שלא יהיה אפילו בשטרא

---

[1]חזקה אין העדים [2]חותמין על השטר אא"כ נעשה בגדול אלא אנוסים מ"ט אמר רב חסדא קסבר ר"מ עדים שאמרו להם החתמו שקר ואל תהרגו יהרגו ואל יחתמו שקר אמר ליה רבא השתא אילו אתו לקמן לאמלוכי אמרינן להו זילו חתומו ולא תתקטלון [3]דאמר מר [4][5]אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא עבודת כוכבים וגלוי עריות ושפיכות דמים בלבד השתא דחתמו אמרינן להו אמאי חתמיתו אלא טעמא דר"מ כדרב הונא אמר רב דא"ר הונא אמר רב [6]מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו גופא אמר רב הונא אמר רב מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו אע"ל רב נחמן [7]גנובא גנובי למה לך אי סבירא לך כר"מ אימא הלכה כר"מ אמר ליה ומר היכי סבירא ליה אמר ליה כי אתו לקמן לדינא אמרינן להו [8]זילו קיימו שטרייכו וחותו לדינא א"ר יהודה אמר רב האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן דקאמר מאן אילימא דקאמר לוה פשיטא כל כמיניה ואלא דקאמר מלוה תבוא עליו ברכה אלא דקאמרי עדים אי דכתב ידם יוצא ממקום אחר פשיטא דלא מהימני ואי דאין כתב ידם יוצא ממקום אחר אמאי לא מהימני [9]וכגון שחב לאחרים דתניא רבי נתן אומר [10]מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה תלמוד לומר [11]ונתן לאשר אשם לו רב אשי אמר לעולם דקאמרי עדים ודאין כתב ידם יוצא ממקום אחר ודקאמרת אמאי לא מהימני כדרב כהנא דא"ר כהנא אסור לו לאדם שישהה שטר אמנה בתוך ביתו משום שנאמר [12]אל תשכן באהליך עולה ואמר

חזקה אין בו'. הכא משמע דלא אמרינן מגו במקום חזקה ולרבנן אמרינן וע"ע דבעיא היא בפרק קמא דב"ב (דף ה: ותס) ולא אפשיטא גבי תבע אחר ואמר ליה פרעתיך תוך זמני: **דאמר** מר אין לך דבר בו'. פירוש אפי' מאן דמתחייב לא מתחייב אלא בהנך דרבא גופיה קסבר דאפילו בהני אינו חייב למסור עצמו בגיעגע במס' ע"ז בפרק ר' ישמעאל (דף נד. ותס) ואין חילוק בין הנך לאחר ובפרהסיא בכולהו יהרג ולא יעבור[13]: **טעמא** דר"מ כדרב הונא בו'. פירש בקונטרס דמיירי בלוגתייהו בשמודה לוה שכתבו והיינו טעמא דר"מ דאין נאמנין דהואיל ולוה קיימו לא צריכי תו לעדים ולאו אפומייהו מקיים שטרא ורבנן סברי צריך לקיימו וקשה לר"י דא"כ ליפלגו בלא עדים בלוה גופי' הואיל וטעמייהו תלי בלוה ועוד דבפרק מי שמת (ב"ב דף קנד: ותס) משמע דלא פליגי בלוה דקאמר רבי יוחנן שאני אומר מודה בשטר שכתבו א"ל לקיימו דברי הכל היא ופריך והא מפלג פליגי אין נאמנים לפוסלו כו' אמר ליה אי אילימי עדים לאוריעי שטרא איהו כל כמיניה ועוד דהוה ליה למימר בדרב הונא קמיפלגי ורלהה לר"ת ולר"י דה"פ טעמא דר"מ כדרב הונא דכמו שאומר רב הונא דלא אמרינן מגו לפסול השטר בלוה ה"נ אומר ר"מ בעדים דלא"ג דאילימי לא פסלי שטרא במגו: **מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו.** ולא"ת ומ"ט לא מהימן במגו דאי בעי אמר מזויף ויל"ל דשמא ירא לוה לומר מזויף פן יכחישוהו וליכא מגו ופירש הקונטר' במקום אחר דטעמא משום דדבר תורה א"ל קיום לעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד ורבנן הוא דאלרכוהו קיום כי טעין מזויף הוא אבל בשאר טענות כגון פרוע הוא לא אלרכוהו קיום וכן נראה לר"י[14] אבל אין לפרש דלא מהימן במגו לומר פרוע הוא משום דאי פרעיה שטרא בידיה מאי בעי דהא כי טעין נמי אמנה הוא מסקינן בסמוך אמילתיה דרב דלא מהימן ותסס לא שייך האי טעמא: **אי סבירא לך כר"מ בו'.** ולא"ת דלמא משום הכי לא קאמר הלכה כר"מ משום דאיכא כפ' מי שמת (ב"ב קנד: ותס) דמפיק דר"מ לרבנן ויש לומר דהוה מצי למימר דהלכה כרשב"ג דאית ליה בהדיא בפ"ק דב"מ (דף ז.) דמודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו: **אימא** הלכה כרבי מאיר. מימה דאפילו כרבנן נמי מצי סבר ושאני עדים דאלימי לאוריעי שטרא דהכי אית ליה לרבי יוחנן ויש לומר דרב הונא סתם קאמר ולא מפליג: **לעולם** דקאמר לוה וכדרב הונא בו'. ותס תאמר ואמאי לא קאמר נמי לעולם דקאמרי עדים וכדרב הונא ויש לומר דלא ניחא ליה לאוקמי דלא כרבנן דאמרי אילימי עדים לאוריעי שטרא: **וכדרב** הונא אמר רב. ולא"ת תרתי מילי דרב למה לי [15]וי"ל [16]דאחדא מכלל חביירתה. ולא"ת הואיל ומגו דאי בעי אמיל לה דהא מסקינן בסמוך אמילתיה דרב דלא מהימן ותסס לא שייך האי טעמא: **וכגון שחב לאחרים.** ולא"ת והאימנה במגו דאי בעי אמיל לה דהא המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו לו לא נאמר דהלכה כרשב"ג דאית ליה בהדיא בפ"ק דב"מ (דף ז.) דמודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו: **אימא** הלכה כרבי מאיר. מימה דאפילו כרבנן נמי מצי סבר ושאני עדים דאלימי לאוריעי שטרא דהכי אית ליה לרבי יוחנן ויש לומר דרב הונא סתם קאמר ולא מפליג: **לעולם** דקאמר לוה וכדרב הונא בו'. ותס תאמר ואמאי לא קאמר נמי לעולם דקאמרי עדים וכדרב הונא ויש לומר דלא ניחא ליה לאוקמי דלא כרבנן דאמרי אילימי עדים לאוריעי שטרא: **וכדרב** הונא אמר רב. ולא"ת תרתי מילי דרב למה לי [15]וי"ל [16]דאחדא מכלל חביירתה. ולא"ת הואיל ומ

אם און בידך הרחיקהו זה שטר פסים ושטר אמנה. דהכי משמע לשון און דמעיקרא הוי שקר ואל תשכן באהליך עולה זה שטר פרוע שעתה הוא עולה אבל מעיקרא הוה אמת: **זמנין** דמשחי ליה **אפשיטי דספרא**. וע"י אותה שהיא אישתלי ליה שהותא פעם אחרת הלכך לא קרי ליה עולה ומ"ד שטר פרוע היה לו ליהנות אבל אין נפרע דמשום שהייתו אפשיטי דספרא קרי ליה עולה דמה פשע: **אמר** רב נחמן **עדים שאמרו אמנה היו דברינו אין נאמנים**. ע"כ נאין כתב ידן יוצא ממקום אחר מיירי דאי כתב ידן יוצא ממקום אחר פשיטא דהכי פריך לעיל ועוד דמר בר רב אשי קאמר דאין נאמנים משום דלא ניתן ליכתב ואי בכתב ידן יוצא ממקום אחר אפילו ניתן ליכתב פשיטא דאין נאמנים וקשה דאמאי לא מהימני במיגו דהא רב נחמן גופיה אית ליה לעיל מגו לפסול השטר דקאמר כי אתו לקמן לדינא אמרינן להו זילו קיימו שטרייכו ואתו לדינא דמהימן לומר פרוע במגו דמזויף וכ"ש עדים דאינמי לאוקומי שטרא דלמא נמי נגלה להיינו טעמא דמודעא דמודעא הואיל ומודים שהשטר נכתב ונמסר בהלכתו שוב לא אתי על פה ומרע לשטרא אפילו במגו ולא דמי לאנוסים וקטנים דמתניתין שאין מודים שהיה שטר כשר כלל אלא מוחרתין אותו הלכך מהימני במגו דלא שייך כאן לומר דלא אתי על פה ומרע לשטרא שהרי אינם מודים שהיה שטר ואמנה נמי נגלה דהיינו טעמא דלא מהימני לרב נחמן דלא מרעי לשטרא הואיל ומודים שהשטר נכתב כדין מדעת הלוה דלא מפרש טעמא דאמנה משום דלא ניתן ליכתב אלא מר בר רב אשי אבל לרב נחמן טעם אמנה ומודעא שניהם שוה והא דאית ליה לרב נחמן דנאמן לומר פרוע הוא במגו דמזויף התם נמי לא מרע לשטרא כלל הלכך מהימן במגו ואתי שפיר רב נחמן לרבנן דר"מ והיא ברייתא דמי שמת (ג"ז סט:) דשטר אמנה הוא זה דאינו נאמן דבעי לאוקומי כר"מ רב נחמן מוקי לה לדברי הכל: **אן דלמא הנאי מילתא אחריתי היא**. פי' לדבר אחר הן נאין ולא לעקירת השטר אלא תוספת בעלמא שמפרשים עדותן היאך ועד השתא קיים השטר ואינו נעקר אם יתקיים התנאי הלכך אין כאן הוצעת השטר אבל אין נפרע מילתא אחריתי היא לגמרי ולא שייך לעדותן ראשונה כמו שאם היו מעידין שהוא פרוע שהן נאמנים דא"כ מאי פריך בסמוך א"ה אפי' תרי נמי דכיון דתנאי מילתא אחריתי הוא לגמרי תרי נאמנים אפילו בכתב ידן יוצא ממקום אחר אבל חד לעולם אימא לך דלא מהימן כי היכי דלא מהימן לומר פרוע הוא לכך נראה כדפירשנו: **ואם** בתב ידן יוצא **ממקום אחר אין נאמנים**. ופסולין עדות דקתני לא שאומרים שעדיין פסולים דאם כן אמאי אין נאמנים אלא פסולי עדות הוו אז ועתה מודים שהם כשרים וא"ת ומכל מקום אמאי אין נאמנים להימנו במגו דאי בעו אומרים עדיין הם פסולים [וכן בכולן] שתי כתי עדים המכחישות זו את זו אמאי לא מהימני בתרתי במגו דאי בעו פסלי לקמאי בגזלנותא ואור"י דבשני עדים לא שייך מגו דאין אחד יודע מה בלב חבירו): **אמר** רב ששת זאת אומרת הבחשה תחלת הזמה **היא**. וא"ת תקשי לרב ששת בריתא דמי שמת (ג"ז שם) דקתני אם אמר שטר אמנה הוא אם יש עדים פירוש דשטר אמנה הוא הלך אחר עדים ואם נאו הלך אחר השטר אלמא אע"ג דאין השטר נריך קיום כדאמר הלך אחר השטר שמודה הלוה שכתבו כדאיתא התם [ואפילו הכי] אם יש עדים הלך אחר עדים ולא אמרינן הכחשה תחלת הזמה ויל דזאת אומרת קאמר אבל ההיא פליג:

ואמר רב ששת בריה דרב אידי ש"מ מדרב כהנא עדים שאמרו אאמנה היו דברינו אין נאמנין מאי טעמא כיון דעולה הוא אעולה לא חתמי באמר רבי יהושע בן לוי באסור לו לאדם שישהה שטר פרוע בתוך ביתו משום שנאמר אל תשכן באהליך עולה במערבא משמיה דרב אמרי אם און בידך הרחיקהו זה שטר אמנה ושטר בפסים ואל תשכן באהלך עולה זה שטר פרוע מאן דאמר שטר פרוע כל שכן שטר אמנה ומאן דאמר שטר אמנה אבל שטר פרוע לא דזמנין דמשהי ליה אפשיטי דספרא אתמר בספר שאינו מוגה אמר רבי אמי עד ל' יום מותר לשהותו מכאן ואילך אסור לשהותו משום שנא' אל תשכן באהליך עולה בארא"נ עדים שאמרו אמנה היו דברינו אין נאמנין מודעא היו דברינו אין נאמנין מר בר רב אשי אמר אאמנה היו דברינו אין נאמנין המודעא היו דברינו נאמנין מ"ט האי ניתן ליכתב והאי לא ניתן ליכתב בעא מיניה רבא מרב נחמן תנאי היו דברינו מהו מודעא ואמנה היינו טעמא דקא עקרי ליה לשטרא והאי נמי קא עקר לשטרא או דלמא תנאי מילתא אחריתי היא א"ל כי אתו לקמן לדינא אמרינן להו זילו קיימו תנאייכו וחותו לדינא עד אומר תנאי ועד אומר אינו תנאי א"ר פפא תרוייהו בשטרא מעליא קא מסהדי והאי דקאמר תנאי הוה ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע אי הכי אפי' תרוייהו נמי אלא אמרינן הני למיעקר סהדותייהו קאתו האי נמי למיעקר סהדותיה קאתי והלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע ת"ר השנים חתומין על השטר ומתו ובאו שנים מן השוק ואמרו ידענו שכתב ידם הוא אבל אנוסים היו קטנים היו פסולי עדות היו הרי אלו נאמנים ואם יש עדים שכתב ידם הוא זה או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר משטר שקרא עליו ערער והוחזק בב"ד אין אלו נאמנין ומגבינן ביה כבשטרא מעליא ואמאי תרי ותרי גינהו אמר רב ששת זאת אומרת הכחשה תחלת הזמה היא וכשם

ואמר רב אמי אמר רב אשי אמר רב אמי אמר רב אמי אמר רב אמ

וכשם שאין מזימין את העדים אלא בפניהם. שהרי הם באין לחיינן כדי לעונשן או נפש או ממון והתורה אמרה[ה] והועד בבעליו יבא בעל האור ויעמוד על שורו (ב"ק דף קיב:): **כך אין מכחישין.** אפילו לבטל עדותן: **לא הוו מצניחין בהו.** בעדי השטר לגבות על פיהם: **השתא.** דאיכא למימר מהימני: **ואוקי ממונא בחזקת מריה.** בחזקת הלוה ואם קרקע היא תעמוד בחזקת המוכר. ודקתני בבריי' אין נאמנים לא לדליהו שטרא מעליא למיגבי ביה אלא דלא קרעינן ליה ואי תפיס מידי והדר אתי האי ותבע מייניה לא מפקינן מייניה דאמרינן אוקי תרי לבהדי תרי וממונא בחזקתא[ו] היכא דקאי: **זבין נכסיה.** מכר קרקעותיו: **תנים.** ברי': **ולא אמרן.** דאוקי נכסי בחזקת בר שטיא: **אלא דאית ליה.** בנכסים הללו חזקה דאבהתא שהיו של אבותיו דחזקה מעלייתא היא: **אבל ליה ליה בהו חזקה דאבהתא.** אלא חזקה דנפשיה שקנאן הוא והוחזקו בידו כקנייתו כך מכירתו ואין חזקתו חזקה לבטל מכירתו: **בי דהזמה לא הויא.** לענוסה לא נפש ולא ממון הכחשה הויא לבטל עדותן: **אין מקיימין את השטר.** מתוך שטר אחר: **אע"כ קרא ערער.** על אותו שטר האחר והוחזק בב"ד על ידי עדיו דאי לא קרא עליו ערער מייתינן דלמא הוה גופיה מזייף הוא: **משתי שדות.** מעדיס האלה אם תמומים על שני שטרות אחרים שהן מכר שתי שדות ואכלום הלקוחות ע"י שטרות הללו שגם שניהם מקיימין שטר שליטי מהן אם המתימות דומות: **בשופי.** בלא ערעור: **וכיונא מתחת ידי אחר.** שהשטרות הללו שמקיימין את השליטי מהם יוצא מתחת ידי אחר ולא מתחת ידיו של זה המוציא את השליטי: **זיופי זייף.** המתכל בכתב של אותן שטרות וכיון ואתם הוא עצמו את השליטי דומות אותה תמימה: **מכוון.** מלמלם כתב בכתב הוא"ל ואינו לפניו: **כותב אדם.** אם עשאוהו עד בדבר ויבא לשוכחו כותבו על תמיכת קלף ומלגיעה: **ומעיד.** ע"פ אותו כתב אפי' לאחר כמה שנים: **שוכרה מעצמו.** בלא רמיית השטר מזכר קנת מעדותו מאליו: **אע"פ שאין זוכרה מעצמו.** אלא לאחר שראה בשטר נתן בלבו ומזכר שלא נשתכח ממנו כל כך שבשמזכיריס לו מזכר. אבל אינו מזכר לגמרי לא דרמתמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם: **עצמו מאי.** אם בעל דין עצמו מזכירו עד שמזכר מאי: ואי מוקמינן להו אחזקה כדאמר לעיל משום דאילו הוו קמן דלמא הוו מודו:

ואוקי ארעא בחזקת בר שטיא. דוקא בקרקע הוא דאמרינן הכי אבל במטלטלים אמרינן דהוו בחזקת המוחזק דאמר בפרק השואל (ב"מ דף ק.) גבי המחליף פרה בחמור דפריך וליחזי פרה ברשותא דמאן קיימא ולהוי אידך המע"ה ומשני דקיימא בגאם אומר ר"י דהכא לא שייך לימר כדאמרי' בפוף קדושין (דף עט:) ובמי שמת (ב"ב דף קנג: ושם) אם שכיב מרע הוא עליהם להניח ראיה שברית היה ואם ברית הוא כו' דבר שעיא דהכא כיון דעתים חלים ועתים שוטה אין ראיה ממה שהוא עכשיו: **דלמא זייפי זייף.** אור"ת דדוקא היכא שאין אנו מכירין החתימה אלא ע"י דמיון המכירין החתימה לחתימה אבל היכא דמכירין חתימת העדים בטביעת עין אע"פ שיש לו חתימה אחרת תחת ידו ליכא למיחש דלמא זייף דכיון דמכירין החתימה אם זייף היה ניכר היטב: **ורבי יוחנן אומר אע"פ שאין זוכרה מעצמו.** פי' אבל ע"י השטר זוכרה אבל אם אין זוכרה כלל לא דמפיהם ולא מפי כתבם כדאמרינן פ' ד' אחין (יבמות דף לא: ושם) גבי מפני מה לא תקנו זמן בקדושין דקאמר ליתמי גבי עדים אי דכירי ליתו ואסהדו ואי לא זימנין דחזו בכתבא ואתו ומסהדי ואמר רחמנא מפיהם ולא מפי כתבם ות"ת הכא נמי אמאי לא אסרינן לכתוב עדות על השטר שמא ישכח לגמרי ואתו ומסהדי מכתבא דלמייסין התם ויש לומר דולאי הפס חשו חכמים לפי שב"ד מוסרין לו השטר ויקבור אדם שלכך מסרוהו לו שיעיד אפי' לא יזכור אבל הכא שמעמנו כותב עדותו על השטר לא חשו חכמים לכך ות"ת ואמאי לא מצו חזו בכתבא ולאסהדי הא תנן בגט פשוט (ב"ב דף קפח.) מי שנתמה שטר חובו מעמיד עליו עדים ובא לב"ד ועושין לו קיומו ומפרש בגמ' מהו קיומו וכן בהגהות קמא (ב"ק דף לח.) דאמרינן גבי שורף שטרותיו של חבירו פטור מדיני אדם כו' ה"ל לאיכא סהדי דידעי מה הוה כתוב ביה בשטרא נכתוב ליה שטרא אחרינא דאמרא לא אמרינן אם מפיהם ולא מפי כתבם ות"ל דבפי' ד' אחין (יבמות לא: ושם) חייסינן דלמא אתו ומסהדי אתו כאילו זוכרין העדות אבל ודאי אם היו מעידין שכך רואו בחתימתן הא לא חשיב אם מפיהם ולא מפי כתבם דעדים החתומין על השטר נעשה כמי שנתקרע עדותן בבית דין והוי כאילו מעידין דאינו עדות שנתקרע בבית דין ואם תאמר והכא אפילו אין זה זוכרה כלל מה בכך יבא שטרן

לב א מי"י פ"ז מהלכות עדות הלכה ז סמג עשין קט טוש"ע מ"מ סימן מו סעיף לז:
לג ב מי"י פכ"ט מהל' מכירה הלכה ה סמג עשין פב טוש"ע מ"מ מ"מ הלכה סעיף כא בהגה"ה:
לד ג כ"י מ"מ שם:
לה ד מי"י פ"ט מהל' עדות הלכה ה סמג עשין קו טור מ"מ סי' לח:
לו ה ו ז מי"י פ"ו שם הלכה נ סמג שם טוש"ע מ"מ סימן מו סעיף ז:
לז ח ט מי"י פ"ט מהל' עדות הלכה ח סמג עשין קט טוש"ע מ"מ סימן כח סעיף יג:
ח י כ מי"י שם הלכה ב טוש"ע מ"מ שם סעיף יד:

גליון הש"ס

גמ' וכשהוא שוטה זבין. עי' סוכה דף מו ע"ב תוס' ד"ה דיוקא: תוס' ד"ה דלמא כו' אור"ת דדוקא כו'. עיין לקמן דף כח ע"א תוס' ד"ה קיום שטרות:

הגהות הב"ח

(א) גמ' חיבות קרא עליו וכו' עד כדעבר לא. בתוס"י מבואר דלא הוה גרס להו:

תוספות רי"ד

יוצא ממקום אחר ולא דמי לא לחודיעא ולא לאמנה דמודעא הא קא חזי דאנוס הוה ולא היה להם לחתום עד שלא יכתבו לו שטר מודיעא אאמנה נמי לא אע"ג דאמרינן שאע"פ שהלוה מאמינו למלוה שילוהו אפ"ה אין לחתום בו דהתם לאו משום פסידא דלוה שכיון שהוא מתרצה בכך אין אנו חוששים בדבר אלא משום פסידא דלקוחות הוא דאמרינן הכי שכיון שכתב לוהות ולא לוה אתי למיטרף לקוחות שלא כדין חדש דהכי הוא דהא בשטרא דלאו אקנייתא אין כותבין שטר ללוה עד שיהא מלוה עמו משום פסידא דלקוחות אבל בשטרא אקנייתא כותבין דאי טרף כדין טריף ואע"ג דאיכא למיחש דלמא ממטי ליה לוה למלוה ומאמינו עד שילוהו ולבסוף לא ילוהו אפ"ה לא חיישינן כיון שהוא מאמינו ה"נ כיון דהוא מאמינו שאם לא יתקיים התנאי יבטל לו המכר אין לנו לחוש להפסדו והלכך רשאים לחתום בו ולא הוי עולה כיון דלא מפסיד לאחריני אבל אם היה כתי' יוצא ממקום אחר אין נאמנים שכיון שהגיד שוב אין חוזר ומגיד (א"כ) [א"נ] י"ל כיון דפשיט ליה דתנאי מלתא אחריתי הוא ואינה עולה מהימני אף על פי שכתי' יוצא ממקום אחר נאמנים דמה לי אחרים מה לי הם כמו שאם מעידים אחרים על התנאי נאמנים כמו כן כשהעידו הן בעצמן נאמנים והרבה בני אדם עושים רבר זה שאינם רוצים להוכיר שום תנאי בשטר שהוא עתיד להתקיים ימים רבים ואומר התנאי לפני עדי השטר שלא יכפור איש לחברו הלכך אע"ג דליכא מיגו מהימן: עד אומר תנאי ועד אומר אינו תנאי א"ר פפא תרוויהו בשטר מעליא קמסהדי דהאי דאמר תנאי הו"ל חד ואין דבריו של אחד במקום שנים מתקיף ליה ר"ח בריה דר"י א"ה אפילו תרוויהו נמי אלא אמרי' הני למיעקר שהדותייהו קאתי חד נמי למיעקר שהדותיה קאתי פי' א"ה כיון שהעיד על כת"ו עשיתם לזה א' ממקיימי השטר כמו שהוא כתוב בלא תנאי והוי ליה עדיו שנים ועדות אחרונה דברי אחד במקום שנים אפי' תרוויהו נמי אמרו תנאי היה דברינו לא להימנו כיון שהעידו על כת"ו קיימו השטר שהוא כמו שהוא כתוב וכי אמרו תנאי היה דברינו הו"ל מגידים החדונים ומגידים ואמאי בה"ג אמר דבתוך כ"ד מסקי דבורייהו ראמרו אבל תנאי היה ביניהן אמר' הני למיעקר שהדותייהו קאתי שאמרו בה"ג הוא ועכשיו אומרים לא חתמנו אלא על מנת שיתקיים התנאי וכיון דתנאי מלתא אחריתא היא שאינה עוקרתו אלא לאחר זמן לא דמיא למודעא ואמנה ומהימני דלאו עולה היא שהרי היא עדות בפ"ע האי חד נמי כי סיים ואמר תנאי הוה עקר לחתימת ידיה לומר לא חתמתי אלא על מנת כן וכיון דלאו עולה היא מהימן ואשתכח דאין בשטר חתום אלא א"ע ומסוק תלמודא והל' כר"ח [בריה] דר"י: ת"ר שנים החתומים על השטר ומתו ובאו שנים ואמרו ידענו שכת"ו הוא זה אבל אנוסים הוו בלבד אין נאמנים ואם יש עדים שהוא כת"ו או שכת"ו יוצא ממקום אחר משטר שקרא עליו ערעור פי' שרצה הנתבע לפוסלו והוחזק בב"ד אין נאמנים פי' היכא דאיכא מיגו נאמנים ולא מגבינן ביה דהיכא דליכא מיגו אין נאמנים ומקשה אין נאמנים ומגבינן ביה תרי ותרי ניהו פי' אלו אומרים שהיו קטנים או אנוסים או פסולי עדות והשטר חתום מסתמא בכשרות וכאילו קיימו סהדי דשטרא קדמנא ואמרו גדולים היינו ורחוקין ולא היינו אנוסים דמי והוי להו תרי ותרי ניהו שהאיך יהיו הם נאמנים על עצמן ומשום האי טעמא אמרינן דהכא נאמנים והכא אין נאמנים הלרי ז"ל נראין הדברים שזו הקושיא לא אכולהו היא אלא אנוסים בלחוד היא שנמצאו מעידים שהעדות לא היתה אמת ולפיכך דאסהידו תרי בחד א"נ דפסלינהו בגזלנותא אלמא כל היכא דפסלינהו בגזלנותא לא אמרינן תרי ותרי ניהו אלא נאמנים ומחזיקים להו בגזלנותא על פיהם אבל היכא דלא משוי גופייהו גזלנים אלא מכחישים אותם ואמרו דהוא סהדותא לא הוה כן אמרינן תרי ותרי ניהו ולא ידענן אמאן נסמוך אי אהני אי אהני אך אם יכחישו בדרך הזמה שאמרו עמנו הייתם במקום פלוני דהוא חירוש וגזירת מלך אבל אם אמרו עמנו הי' המלוה או הלוה במקום פלוני לא ידענן אמאן נסמוך אלא אמרינן תרי ותרי ניהו ואי פסלו להו לגופייהו בגזלנותא או ע"י קורבה מהימנינן כתראי ומבטלין לסהדותא דקדמאי לגמרי משום דכי מסהדי על גופייהו דגזלנין ניהו פסלו להו לכל עדות דעלמא וכן כי מסהדי שהן קרובים למלוה או ללוה פסלו להו לכל עדיות דעלמא הלכך מהימני' לבתראי ולא אמרינן תרי ותרי ניהו דהא משלקי להו מדין עדים שלא יהיו עדים גם בשאר עדיות אבל בשמכחישין אותן שאומרים עמנו היה המלוה אינן פוסלין אותן לשאר עדיות גם בלבד אומרים ששקר העידו ואע"פ שלפי דבריהם ממילא מיפסלי כיון שהן אינן מעידים עליהם אלא בעדות זה ולא החזיקו את גופן פסולין אפי' בעדות זו תרי ותרי ניהו שאלו אומרים כך ואלו אומרים כך ולא ידענן אמאן נסמוך ולא דמי לכי משוי נפשייהו פסולים דהתם לאו על גוף העדות מעידים דנימא דתרי ותרי ניהו אלא על גופן של עדים וכי מסהדי על גופם של עדים ליכא למימר תרי ותרי ניהו שהאיך יהיו הם נאמנים על עצמן ומשום האי טעמא אמרינן דהכא נאמנים והכא אין נאמנים ואי אמרת כיון שכשהן מעידים על גופם הם נאמנים גם הנה כשאומרים קטנים היו פסולי עדות היו על גופן הם

תוספות רי"ד (המשך)

הקשינו והא תרי ותרי ניהו אבל קטנים היו פסולי עדות היו אין בהן דרך לקושיא זו שהרי עדותן על גוף העדים הוא ולא על העדות הלכך לא מצית לאוקמי' לקושיא זו אלא על אנוסים היו בלחוד הוראין עתה דבריו שכ"ז שהיו מעידין על גוף העדים ואומרים שהיו קטנים או פסולים שהן נאמנין ולא אמרינן תרי ותרי ניהו אלא דהיכן לסהדותא דקמאי דפסלינן להו לגמרי משום סהדותא דהני בתראה דמסהדי על קמאה ופסלו להו ואי איתא כ"ש שהקושיא הוא יותר חזקה על קטנים ופסולים היו שיהיה אלו האחרונים נאמנים ולא נימא תרי ותרי ניהו אלא נקרע' להאי שטרא לגמרי כיון שהאלו האחרוני' מעידין על גופן של הראשונים שהיו פסולים א"ו בין כשאומרי' אלו האחרוני' על הראשוני' קטנים היו פסולי עדות היו בין כשאומרים אנוסים היו אומר הברייתא שאין נאמנים ועל כלם אנו מקשים תרי ותרי ניהו ואע"פ שהן מעידין על גופן של ראשונים לפוסלן אין אנו דוחין את הראשונים לגמרי שאם יבואו שנים אחרים ויאמרו לראשוני' פסולי' הייתם או קטנים ודן אומרים לא אלא גדולים וכשרים היינו אמרינן תרי ותרי ניהו חזק מעדים ומממים שהאחרונים באים ומעידים על הראשונים ואומרים ביום פלוני עמנו הייתם במקום פ' שהאמינה התורה את האחרונים דאמרינן דחידוש הוא ולא משום תרי ותרי ניהו אבל בכ"מ אין אנו מאמינים את האחרונים יותר מן הראשונים אלא אמרינן תרי ותרי ניהו אבל דאי יש לבורר דבר זה שאילו באו שנים והגידו על שנים אחרים שהם גזלנים או משחיקי בקוביא או שהן קרובים למלוה או ללוה נאמנים הם ולא אמרינן תרי ותרי ניהו שאלו אומרים גזלנים הן ואלו אומרים אין אנו גזלנים ובדאים אתם אלא נאמנים הם לפוסלן כדאמרינן בפרק דיני ממונות בתרא גבי עד זוממ דאמר רבא מכאן ולהבא הוא נפסל משום תרי טעמא חדא דחידוש הוא ואין לך בר אלא חדושו ותדא משום הפסד לקוחות ואמרינן מאי איכא בין הני תרי טעמא א"ב

כ: האשה שנתארמלה פרק שני כתובות

עין משפט נר מצוה

לט א מיי׳ פ״א מהל׳ עדות הלכה ג סמג עשין קט טוש״ע ח״מ סימן כח סעיף יד:
מ ב ג ד ה מיי׳ פ״ח מהלכות עומשה מתה הלכה ג:
מא ו טוש״ע ח״מ סימן כח סעיף יג:
מב ז ח טוש״ע ח״מ סימן מו סעיף י:

תוספות רי״ד

מעידים ולמה אומר הברייתא שאין נאמנים ור״נ אמר תרי ותרי נינהו תשובה בודאי כי אמרי להו גזלנים אתם או קרובים אתם נאמנים משום דמסלקי להו מתורת עדות לגמרי אבל כשאומרים קטנים הייתם או קרובים הייתם כיון דמודו דהשתא בני עדות נינהו ומסהדי על הדיא דימנא בלחוד הוו להו תרי ותרי דהא השתא הם כשרי לעדות ואמרי לא היינו קטנים לא היינו קרובים ומש״ה לא מהימנינן לבתראי. ומקשינן אמאי קאמר ת״ק שאין נאמנים ומגבינן ביה תרי ותרי נינהו ועל כולן מקשינן בין על אנוסים היו בין על קטנים היו בין על קרובים היו אלא א״ר נחמן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה מידי דהוה אנכסי דבר שטיא דבר שטיא זבין נכסיה פירוש מכר קרקעותיו אתו בי תרי ואמרי כשהוא חלים זבן פי׳ בריא ואתו בי תרי ואמרי כשהוא שוטה זבן וארי״א אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי נכסים בחזקת בר שטיא פי׳ ואע״פ שתפס המלוה מוציאים מידו דשלא כדין תפס דומיא דבר שטיא שהיה הנכסים ביד הלוקח וארי״נ דאוקי נכסים בחזקת בר שטיא ולא אמרן פי׳ אוקי נכסים בחזקת בר שטיא אלא דאית ליה חזקה דאבהתיה פירוש חזקה שנכסים הללו היו של אבותיו אבל ליה חזקה דאבהתיה אלא חזקה דנפשיה פירוש שקנאם הוא והוחזקו בידו אמרינן כשהוא שוטה זבן וכשהוא שוטה זבין פי׳ קניניתו כך מכירתו ואין חזקתו חזקה לבטל מכירתו עי׳ בפ״ג דיבמות: א״ר אבהו אין מזמין את העדים אלא בפניהם ומכחישין את העדים שלא בפניהם והומה שלא בפניהם נהי דהומה לא הוי הכחשה מיהא הוי פירוש בהומה דמענע בכאשר זמם בע״ד בפניהם אבל בהכחשה דלא מיענע לא בע״ד בפניהם ט) פי׳ המורה נהי דהומה לא הוי לענשן לא נפשוח ולא ממון הכחשה הוי לבטל עדותן: אמר מר או שכח״י יוצא ממקום אחר משטר שקרא עליו ערעור והוחזק בב״ד אין נאמנים קרא עליו עדעור אין לא קרא עליו ערעור והוחזק בב״ד לא מסייע ליה לרבי אסי דאמר ר״א אין מקיימין את השטר אלא משטר שקרא עליו ערעור והוחזק בב״ד פי׳ אין מקיימין את השטר מתוך שטר אחר אלא אם כן קרא ערעור על אותו שטר האחר והוחזק בב״ד ע״י עדיו דאי לא קרא עליו ערעור חיישינן דלמא ההוא גופיה מזוייף הוא: אמרי נהרדעא אין מקיימין את השטר אלא משתי שדות והלקוחות אבלו ג׳ שנים ע״י שטרות הללו מקיימין שטר שלישי מהם אם דומין החתימות יבשופי פי׳ כשהן בלא ערעור ולא פליגי נהרדעאי אבריתא דהאי דבעי שתי שטרות של שתי שדות בגון דלא מקיימי מש״ד בעי׳ שאכלום בעליהם בשופי ג׳ שנים אבל אם [הם] מקיימין אפי׳ מחד מקיימין אמר ר״ש ב״ר אשי וכיוצא מת״י אחד פ״ שששי שטרות הללו שמקיימין השלישי מהן יוצאים מת״י איש אחד אבל מתחת ידו לא פי׳ של זה המוציא את השלישי מ״ש מתחת ידו דלא דלמא דיופי דייף פי׳ המסחכל בכתב של אותן שני שטרות וכוון וחתם הוא בעצמו את השלישי דוממת אותן חתימת מתחת יד אחר נמי דלמא אויל וחזא ואתא ודייף כולי האי לא מצי מכוין פי׳ שהמזייף צריך שיהא הכתב לפניו וראה את באות והלואי שיוכל לכוון ולצמצם ולעשות כמוהו: ת״ר כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה אפילו לאחר כמה שנים פי׳

ט) ל״ל והומה שלא כפניהם המשמה מיהו הוי פי׳ המורה וכו׳.

גליון הש״ס

גמ׳ שאין אדם זוכרה. עיין תוס׳ יו״ט פ״ב מ״ג דנ״ב ד״ה לא יסמוך:

תוספות רי״ד (המשך)

אב עשהו עד בדבר וראה לשכחו כתובו על חתיכת קלף ומצניעה ומעיד ע״פ אותו כתב אפילו לאחר כמה שנים א״ר הונא והוא שזוכרה מעצמו פי׳ בלא ראיית השטר זוכר קצת מעדייתו מאליו ואין זה מדבר משטר שיצא מת״י ומסרו למלוה או ללוקח דהתם אע״ג דלא דכירי להדדותייהו כלל כיון שמעיד שזה כת״י ומקרים חתימתו או אחרים מעידין על חתימתו השטר קיים ואף על פי שאינו זוכר עדיתו קיימת שעדים חתימתו קיימת שעדים המעידים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב״ד ולא מיירי הכא אלא בעודו תחת ידו כגון ספר זכרונות שאדם כותב בו עסקיו שלא ישכחם גם העדות זו שנאמרה לו בפה כתבה שם שלא ישכחנה ומ״ה א״ר הונא והוא שזוכרה מעצמו אבל אם שכחה בטל כתבו ואל יראה ויעיד מתוך כתבו ואהני ליה כתבא שיעיין שם לפרקים ולא (ישרחנה) [ישכחנה] ור״י אמר אף על פי שאינו זוכרה מעצמו פי׳ אלא לאחר שראה השטר נתן בלבו ויזכור שלא נשתכחה ממנו כל כך רק בשנזכירים אותו נזכר אבל אם אינו נזכר כלל לא דהכי אמרינן בפרק ד׳ אחין לינחהו גבי עדים אם מדכירי ליתי ולסהדוי ואי לא זמנין דתזי מכתבא ומסהדי ורחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם: (אדב״א) [אמר רבא] שמע מיניה מר׳ יוחנן הני תרי דידעי בסהדותא ומינשי חד מינייהו מדכיר ליה חברי׳ ומדכר איבעיא להו מלוה בעצמו מאי פי׳ אם בעל דין מזכירו עד שנזכר מאי ר״ח אמר אפילו מלוה בעצמו מר בר אשי אמר (אפי׳) מלוה בעצמו לא הלכתא מלוה בעצמו לא ואי צורבא מרבנן אפילו מלוה בעצמו פי׳ דאי לאו דמי אנפשי׳ ומדכיר שפיר לא הוי סמיך לאסהדוי כי הא דדב אשי הו״ל שהדותא

אואי צורבא מרבנן הוא אפילו עצמו כי הא דרב אשי הוה ידיע ליה בסהדותא לרב כהנא אמר ליה מי דכיר מר האי סהדותא אמר ליה לא ולאו הכי והכי הוה א״ל לא ידענא לסוף אידכר רב אשי אסהיד ליה חזייה לרב כהנא דהוה מחסם א״ל מי סברת עלך קא סמיכנא אנא הוא דרמאי אנפשאי ואדכרי [ט]תנן התם [י]חתלוליות הקרובות בין לעיר ובין לדרך אחד חדשות ואחד ישנות טמאות הרחוקות חדשות טהורות ישנות טמאות איזוהי קרובה חמשים אמה ואיזו היא ישנה ששים שנה דברי ר״מ רבי יהודה אומר [יא]קרובה שאין קרובה הימנה ישנה [יב]שאין אדם זוברה מאי עיר ומאי דרך אילימא עיר עיר ממש דרך דרך ממש מספיקא מי מחזקינן טומאה והאמר ריש לקיש [יג]עילה מצאו וטהרו ארץ ישראל א״ר זירא [יד]עיר עיר הסמוכה לבית הקברות ודרך דרך בית הקברות בשלמא דרך בית הקברות דזמנין דמתרמי בין השמשות ומקרו קברו בתל אלא עיר הסמוכה לבית הקברות כולהי לבית הקברות אזלי אמר רבי חנינא [טו]מתוך שהנשים קוברות שם נפליהן ומוכי שחין זרועותיהם עד חמשים אמה אזלא איהי לחודה טפי דבראי אינש בהדה ולבית הקברות אזלא הלכך מזומאה בארץ ישראל לא מחזקינן אמר רב חמדא ש״מ מרבי מאיר האי סהדותא עד שיתין שנין מידכר טפי לא מידכר ולא היא התם הוא דלא רמיא עליה אבל הכא [טז]כיון דרמי עליה אפילו טובא נמי: **מתני׳** זה אומר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חבירי וזה אומר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חבירי הרי אלו נאמנין זה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי צריכין לצרף עמהם אחר דברי רבי וחכמים אומרים אינם צריכין לצרף עמהן אחר [יז]אלא נאמן אדם לומר זה כתב ידי: **גמ׳** כשתימצי לומר לדברי רבי

ואי צורבא מרבנן הוא. העד: **אפי׳ לעצמו.** של בעל דין. דצורבא דרבנן אי נלאו דכי רמי אנפשיה מדכר שפיר לא הוה סמיך אספיקא למיקם ואסהודי: **מתסס.** מגמגם. תמה על רב אשי שהעיד בדבר: **הפלוליות.** תילי קרקע. ודרך בני אדם לקבור בתל משום דאין בני אדם מעין מן הדרך לעבור עליו. ועיר ודרך לקמן מפרש להו: **אחד חדשות.** שאין זמן רחוק שלא היה כאן תל דאיכא למימר כיון דחדשה היא אם איתא שנקבר שם מת מדכר דכיר ליה אפ״ה טמאות מספק דכיון דסמוכה לעיר איכא למימר אשה יחידה הלכה וקברה שם נפל שלה: **הרחוקות.** דאין אשה יחידה הולכת שם: **חדשות טהורות.** דאם איתא דנקבר ביה הוו ידעי ליה: **ישנות טמאות.** שבבר נשתכח הדבר מן היודעים: **ואיזו היא קרובה.** לעיר שאנו אומרים עליה שאף החדשה טמאה חמשים אמה: **ואיזו היא ישנה.** שאנו אומרים עליה שאפי׳ היא רחוקה טמאה ששים שנה: **שאין קרובה הימנה.** אבל אם יש קרובה הימנה אפי׳ היא כתוב חמשים אמה הוא כרחוקה וחדשה טהורה דאם איתא דהלכה אשה יחידה לקבור לא שבקה קרובה הימנה ואזלא לגבי דהך: **שאין אדם זוכרה.** שאין אדם אומר זכור זכור אני שלא היה כאן תל וזימי נעשה תל זה כאן: **עילה מצאו.** עלילה בעלמא מצאו חכמים והחזיקו בה לתלות עליה וטהר את הקברות בתל במסכת זיר בפרק בתרא. אלמא מספיקא לא מחזקינן טומאה בקרקעה של ארץ ישראל: **ועיירו אם א״י.** גרסי׳ ולא גרסינן כל: **דמתרמי בין השמשות.** של ערב השבת ואין שהות לילך עד בית הקברות: **ומוכי שחין.** שאבריהן נופלין או שחותכין אותן. ואבר מן החי מטמא כאבר מן המת כדאמרינן בהעור והרוטב (חולין קכט:): **ש״מ.** מדקתני לעיל איזו היא ישנה ששים שנה וטעמא משום דלא דכירי לה הוא האי סהדותא כו׳: **אכל הכא.** שעשאוהו עד בדבר אפילו טובא נמי סמכינן אסהדותיה אי מסהיד: **מתני׳ הרי אלו נאמנין.** דאיכא תרי סהדי דמסהדי אכל כתב וכתב: **צריכים לצרף עמהן אחר.** שיכיר כתב ידי שנישה תרי סהדי בעינן אכל כתב וטעמא מפרש בגמרא:

גמ׳ כשתימצי לומר לדברי רבי. כשתעמוד לסוף דבריו קסבר

לרב כהנא א״ל מדכיר מר ההוא סהדותא א״ל לא א״ל ולאו הכי והכי הוה א״ל לא ידענא לסוף אדכיר ר״א ואזיל אסהיד ליה חזי׳ לרב כהנא דהוה קא מחסם פי׳ מגמגם פי׳ לתמוה על ר״א שהעיד בדבר א״ל מי סברת עלך קסמכנא אנא דמאי אנפשאי ואידכרי עיין בפסקי ד׳ אחין: **מתני׳** זה אומר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חבירי וזה אומר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חבירי הרי אלו נאמנים זה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידו אין צריכין לצרף עמהן אחר אלא נאמן אדם לומר זה כתב ידי. רבי סב׳ תרי סהדי בע״י אכל חתימה וחתימה הלכך אם כל אחד העיד על שלו ועל של חבירו יש שני עדים אכל חתימה וחתימה ואם כל אחד ואחד מעיד על שלו אלא על של חבירי צריכים לצרף עמהן אחר שיכיר שתי החתימות שיבואו על כל חתימה שני עדים. וחכמים סברי כל אחד נאמן על חתימתו שבוודאי כשבאו העדים לקיים חתימה עדים אחרים צריכים להיות שנים על כל חתימה וחתימה אבל כשעדי השטר דן בעצמן מקיימין חתימתן אין צריכין צירוף אלא כל אחד נאמן לומר זה כתב ידי ופריש תלמודא טעמייהו

ט) אהלות פט״ז מ״ב. מקוה פ״ה מ״ג. י) [דכרים יט פסו״ן]. ד) [וי״מ הכא דנקטא אחד מדשות לפי שכל דבר מקוה הוא אחלה ואח״כ יש ומכו כן בחיוסין קודם נישואין ובתולות שהם קודם בעולות. וח״מ קשה דבפרק כיצד מולין (דף פה.) קאמר אחד עכם שים בו מוח ואחד עכם שאין בו מוח אע״ג שאין בו מוח פשוט יותר שים בו משום ועכם לא תעכנו בו והתם לא שייך אלו טעמא ואדרב לפרש בדפסי״. מ״י עה״ב]. ה) ומלי למימר דתרי טעמי לטיבוחא נקט. ומ״ן].

תוספות

אלא אם כן מעיד בדבר אחר אלא אם כן קרא ערעור על אותו שטר

מסורת הש״ס

על כתב ידן הן בחין להעיד כשמקיימין השטר בב"ד לפיכך צריך שנים על כל כתב וכתב: **לדברי חכמים על מנה שבשטר הם מעידים.** אנחנו ראינו המלוה והתמנו הלכך בתרי סגי ולא צריך חד מיניהו לאסהודי אחבריה: **מהו דתימא לרבי ספוקי מספקא ליה אי על כתב ידן.** אנו מזקקין שיעידו: **או על מנה שבשטר.** ומנוס שמא על כתב ידן הן מעידין מצריך תרי לכל כתב וכתב ומיפשט מיהא לא פשיטא ליה: **ונפקא מינה.** בין ספק לודאי נשנים החתומים על השטר ומת אחד מהן צריך שנים מן השוק להעיד עליו ואין זה כשר להעיד על כתב ידו ועל של חבירו ונצרף אחד עמו שיעיד על שתיהן דלמא על מנה שבשטר הן מעידין וכי אומר זה כתב ידי נפיק פלגא דממונא אפומיה וזה שמעיד עמו על תתימתו לא מעלה ולא מוריד דאינו צריך לו וכי הדר מצטרף עם הסוא מן השוק להעיד על תתימת המת הדר נפיק ריבעא דממונא אפומיה אשתכח דכולא ממונא נכי ריבעא נפיק אפומיה ואתן ע"פ שנים עדים בעינן תני דבר על פיו של זה ותני דבר על פיו של זה. הלכך ניבעי תרי דיין דספיקא היא ניחל הכא לאומרא והכא לאומרא היכא דשניהם קיימים אזלינן לאומרא ואמרינן על כתב ידן הן מעידין ובעינן תרין על כל כתב וכתב והיכא דמית חד מנייהו בעינן תרין מן השוק שיעיד האחד על כתב יד המת ואחד מהן יעיד על כתב יד המת והחי דאי הוה פשיטא לן דעל כתב ידן מעידין הוי סגי בחד מן השוק שיעיד על שתי החתימות והחי יעיד גם הוא על שתיהם ולא נפיק כולא ממונא נכי ריבעא אפומא דחד[1] דאיהו נמי צריך לאותו מן השוק שיעיד על תתימתו אבל השתא דמספקא לן דלמא על מנה שבשטר הן מעידין ועל כתב ידו הוא נאמן ואין צריכים לו שיעיד על חותם המת נפקי תלתא ריבעי אפומיה אי ליכא תרין מן השוק שלא יהא זה צריך להעיד על המת קמ"ל דפשיטא ליה וסגי בחד מן השוק ושניהם יעידו על שתיהן: [2]**בין לקולא.** כי הכא דאילו לרבנן בעי שנים מן השוק שיעידו על של מת חה לבדו יעיד על תתימתו: **נכי ריבעא.** חסר ריבעא: **צריך שנים. לדברי חכמים: ומי ליכא שנים.** שיכירו כתב המת: **אלא חד.** וזה החי נמי מכירה מאי נעביד: **לכסוב.** זה שנאמר בחיים: **תתימת ידיה אחספא ונשדייה בבי דינא.** ויטלוה הדיינים ויקיפוה אצל תתימתו בשטר: **ומחזקי.** ההיא דשטרא מהך דאחספא דלא צריך לאסהודי אתתימת ידיה: **וכתב עליה מאי דבעי.** למעלה מן החתימה יכתוב שזה החתום לזה ממנו מנה וכותב כך אני פלוני החתום למטה לזיתי מנה מפלוני: **מנכסים בני חורין.** וממעבדי לא דליה ליה קלא לדבר שאינו עשוי בעדים: **מהו דתימא.** כי היכי דהלכה כרבי מחבירו ה"נ אפילו מחבירו: **דנפיק מבי דינא דמר שמואל.** שקיימוהו בבית דינו וכך נמצא כתוב בהנפק שכתבו הדיינים בו: **מדאתא רב ענן בו.** אלמא כרבי ס"ל שצריך לומר זה כתב ידי וזה כתב ידו **של חבירי: שערא דיתמי הוה.** שהולך לעיין בתקנתם: **ותא שמואל.** שאם לא כתב בו אלא פלוני העיד על כתב ידו ופלוני על כתב ידו שמא כשיוציאו החתומים שטר זה בב"ד לגבות יהא אותו ב"ד טועה לומר שהלכה כרבי ויאמרו שאין זה קיום: **איכא דס"ל. בעלמא** ולא מחבירו ובהא אפי' מחבירו: **עד דיין.** שטר שכתוב בו הנפק וחתמו הדיינין על הנפק שלו ולאחר זמן כשהוציאו המלוה לגבות ערער הלוה לומר מזייף הוא ובא אחד מעדי השטר והעיד על כתב ידו ואחד מן הדיינים העיד על כתב ידו מצטרפין להכשירו: **מאי דקא מסהיד סהדא כו'.** עדי השטר מעידין על מנה שבשטר כרבנן והדיינין מעידין בפנינו מתקיים: רב יהודה אמרה דרמי בר יחזקאל הוה [קידושין נב.]: איקלע

על כתב ידן הם מעידים לדברי חכמים [א]על מנה שבשטר הם מעידים פשיטא מהו דתימא לרבי ספוקי מספקא ליה אי על כתב ידם הם מעידים או על מנה שבשטר הם מעידים ונפקא מינה [ב]היכא דמית חד מינייהו לבעי שנים מן השוק להעיד עליו דאם כן קנפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דחד סהדא והכא לחומרא והכא לחומרא קמ"ל דרבי מיפשט פשיטא ליה בין לקולא לחומרא דאמר רב יהודה אמר רב [ג]שנים החתומין על השטר ומת אחד מהן צריכין שנים מן השוק להעיד עליו בזו רבי לקולא ורבנן לחומרא ואי ליכא תרי אלא חד מאי אמר אביי [ד]לכתוב חתימת ידיה אחספא ושדי ליה בבי דינא (ה) ומחזקי ליה בי דינא ו) (וחזו ליה) ולא צריך איהו לאסהודי אחתימת ידיה ואזיל איהו והאי ומסהדי אאידך ודוקא אחספא [ה]אבל [ו]אמגלתא לא דלמא משכח לה אינש דלא מעלי וכתב עילויה מאי דבעי ותנן [ז]הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כדברי חכמים [ח]פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים מהו דתימא [ט]הלכה כרבי מחבירו ואפילו מחבירו קא משמע לן: סימן נח נד חד: אמר ליה רב חננא בר חייא לרב יהודה ואמרי לה רב הונא בר יהודה לרב יהודה ואמרי לה רב חייא בר יהודה לרב יהודה ומי אמר שמואל הכי והא ההוא שטרא דנפיק מבי דינא דמר שמואל והוה כתיב ביה מדאתא רב ענן בר חייא ואסהיד אחתימות ידיה ואדהד דעמיה ומנו רב חנן בר רבה ומדאתא רב חנן בר רבה ואסהיד אחתימות ידיה ואדהד דעמיה ומנו רב ענן בר חייא אשרנוהי וקימנוהי כדחזי א"ל ההוא שטרא דיתמי הוה וחש שמואל [י]לב"ד טועין וסבר שמואל דלמא איכא דסבירא ליה הלכה כרבי מחבירו ולא מחבריו ובהא אפילו מחבריו סבר אעביד רווחא כי היכי דלא מפסדי יתמי אמר רב יהודה אמר שמואל עד ודיין מצטרפין אמר רמי בר חמא [יא]כמה מעליא הא שמעתא [יב]אמר רבא מאי מעליותא מאי דקא מסהיד סהדא לא קא מסהיד דיינא ומאי דקא מסהיד דיינא לא קא מסהיד סהדא אלא כי אתא רמי בר יחזקאל אמר [יג]לא תציתינהו להני כללי דכייל יהודה אחי משמיה דשמואל

על כתב ידן הן מעידין. נראה דלרבי אפילו אומרים בפירוש דמעידין על מנה שבשטר כאילו מעידין על כתב ידן וכן לרבנן אפי' אומרי' בהדיא דעל כתב ידן הן מעידין מדאמרי' בסמוך ואי ליכא תרי אלא חד היכי נעביד משמע דלא יועיל לרבנן אם יעידו בהדיא על כתב ידן: **ודוקא אחספא.** וה"ה אריגא דמגלתא כדאמר בגט פשוט (ג"ב דף קס: ושם) דליכא למיחש למידי והא דתניא בפ"ק דקידושין (דף ט. ושם) כתב על הנייר או על החרס בתך מקודשת לי כו' וכן גבי שדה (שם כו.) כתב על הנייר או על החרס כו' הרי זה מכורה נראה דאמרי' כר"א דאמר [טו]עדי מסירה כדתי דלר"מ כיון דעדי תתימה כדתי לא מהני על דבר שיכול לזיף כדאמר בפרק ב' דגיטין (דף כא: ושם) אין כותבין לא על הנייר כו' וחכמים מכשירין ומפרש בגמרא [יז]מאן חכמים ר"א ואע"ג דאמר התם לא הכשיר ר"א אלא בגיטין אבל בשאר שטרות לא ה"פ אלא בגיטין ולכוותייהו דהיינו שטרות שאין עומדין לראיה כגון אותו שאינו עשוי אלא לקנות בו אשה ושדה כעין גיטין שעשוין לפי שעה לגרש בו אע"פ שיכול השטר של קנין להועיל לראיה גם הגט יכול להועיל כדאמר בהכותב (לקמן דף פט:) ובפ"ק דב"מ (דף יח. ושם) וכ"ת נקרעיה בעינא לאינסוקי ביה אלא שעיקרן לא לכך נעשו ואלא מאי נעבי אלא בשטר שיש בו עדים דגובה בו מנכסים משועבדים ואין נראה לרבינו יצחק כי מנין לו זה החילוק כי סבר דבכל שטר אינו רגיל לפרוע עד שיחזיר לו שטרו: **עד** ודיין מצטרפין. משמע דאפילו בשטר מקויים חיישינן שמא זייף לאחתימת הדיינין וכן משמע בירושלמי דגיטין ובפרק בן סורר והא דתניא בתוספתא דשביעית פרוזבול המקוסר ר' יהודה אומר עדים חותמין מבחוץ והדיינים מבפנים אמרו לו אין מעשה בית דין צריך קיום היינו דווקא בפרוזבול משום דנאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד ואפי' למ"ד אינו נאמן מודה הוא אלא בעי קיום:

תמר

עין משפט נר מצוה

מג א ב מיי' פ"ז מהל' עדות הלכה ג סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סימן מח סעיף י יא:
מד ג ד מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף יג:
מה ה טוש"ע שם ס' קט סעיף ב:
מו ו מיי' פי"ח מהל' מלוה ולוה הלכה ג (ופכ"ז הלכה כ) סמג עשין לד טור שם סימן נט ושו"ע שם סימן קט סעיף א:
מז ז מיי' פ"ד מהלכות עדות הלכה ו סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סימן נ סעיף יב וסימן מו סעיף יד:

תוספות רי"ד (המשך)

הל' כרבי מחבירו ב) ובהא אפי' מחבירו קמ"ל: אר"י א"ר שנים החתומים על השטר ומת אחד מהן צריכים שנים מן השוק להעיד עליו ואל יצטרף הוא עם א' כי היכי דלא ליפוק נכי רבעא דממונא אפומא דחד סהדא פי' הוא שהעיד על חתימתו נאמן וא"צ לצירוף מן השוק אבל חבירו שמת צריכים שנים מן השוק להעיד על חתימתו עכשיו ואם יצטרף הוא עם אחד נמצא שיצאו שלשה חלקי המנה שבשטר ע"פ זה והחודה אמרה על פי שנים עדים יקום דבר חצי דבר ע"פ זה וחצי דבר ע"פ זה ופי' נכי חסר: ואי ליכא אלא חד מהו פי' שמכירה מאי לעבד אמר אביי כותב האיך פי' שנשאר בחיים חתימת ידו אחספא ושדי ליה בב"ד וחזי ליה ב"ד פי' ויטלוה הדיינים ויקיפוה אצל חתימות שבשטר ומחזקי ליה פי' ההיא דשטרא מהך דאחספא ולא יצטרך איהו לאסהודי אחתימות ידיה ואזיל איהו והאי ומסהיד אאידך ודוקא אחספא אבל אמגלתא לא דלמא משכח ליה אינש דלא מעלי וכתב עלויה מה דבעי ותנן הוציא עליו כתי' שהוא חייב לו גובה מנכסים בנ"ח פי' ממשעבדי לא דל"ל קלא שאינו עשוי בעדים וכן נמי יכול לכתוב אריש מגילתא דאמרי' בפ' ג"פ האי מאן דמחזי חתימות ידיה בב"ד לא לחזי בסוף מגילתא אלא ברישא דלמא משכח ליה אחר וכתב אגב' דמסיק בי' פי' יכתוב מלמעלה אני החתום לריתי מפלוני מנה עיין בפ"ק דקדושין בהלכה ובשטר (דף כ"ז): אר"י א"ש עד ודיין מצטרפים פי' ראובן שהוציא על שמעון שטר חתום ואשתרא דדיינין מלמטה שתחמו הדיינים שם שקיימו החתימה וטען שמעון איני מכיר לא חתימת העדים ולא חתימת הדיינים ושמא הוא זייף הכל ובא ע"א מעדי השטר והעיד על חתימתו ואחד מן הדיינים בא והעיד על חתימתו מצטרפים זה עם זה דכולהו לקיומא שטרא

אתי. אמר רמב"ח כמה מעליא האי שמעתא א"ל מאי מעליותא מאי דמסהיד סהדא לא מסהיד דיינא ומאי דמסהיד דיינא לא מסהיד סהדא. אלא כי אתא רמי בר יחזקאל אמר לא תציתו להו להני כללי דכייל יהודה אחי משמי' דשמואל

ו) והיינו כדעת הראב"ד בהשגות פ"ח מהלכות עדות הלכה ד' ע"ש. ז) נראה דרבינו היה גורס כאן ונהגו אפילו מחבירו וכ"כ הגירסא בחמת בספרים כו.

עין משפט נר מצוה

מח א מיי׳ פ״ז מהל׳ עדות הלכה ו סמג עשין קט טוש״ע ח״מ סימן מו סעיף כד:
מט ב מיי׳ פ״י שם הל׳ ג סמג שם טוש״ע שם סעיף ז:
נ ג מיי׳ פ״ב מהלכות קדוש החדש הלכה טו:
נא ד מיי׳ פ״ה מהלכות עדות הלכה ט סמג עשין קט טוש״ע ח״מ סי׳ ז סעיף ה:
נב ה מיי׳ פ״ו שם הל׳ ח יפ״ז הלכה ו סמג עשין פב טוש״ע שם סימן מו סעיף ד בהג״ה:
נג ו מיי׳ פ״י שם הל׳ ז טוש״ע שם סעיף מו:

תוספות רי״ד

דאיקלע רבנאי אחוה דר׳ חייא בר אבין לקמן למיזבן שומשמי ואמר הכי אמר שמואל עד ודיין אין מצטרפין אמר אמימר כמה מעליא הא שמעתא אמר ליה רב אשי לאמימר משום דקלסה אבוה דאמך את נמי מקלסת לה כבר פרכה רבא: אמר רב ספרא אמר רבי אבא אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא אמר רב הונא ואמרי ליה אמר רב הונא אמר רב [1]שלשה שישבו לקיים את השטר שנים מכירין חתימות ידי עדים ואחד אינו מכיר עד שלא חתמו מעידין בפניו וחותם משחתמו אין מעידין בפניו וחותם ומי כתבינן והאמר רב פפי משמיה דרבא [2]האי אשרתא דדייני דניכתב מקמיה דניחוו סהדי אחתימת ידיהו פסולה דמתחזי כשקרא הכא נמי מתחזי כשקרא אלא אימא עד שלא כתבו מעידין בפניו וחותם משכתבו אין מעידין בפניו וחותם ש״מ תלת ש״מ [3]עד נעשה דיין וש״מ [4]דיינין המכירין חתימות ידי עדים אינן צריכין להעיד בפניהם וש״מ דיינין שאין מכירין חתימות ידי עדים צריכין להעיד בפני כל אחד ואחד מתקיף לה רב אשי בשלמא עד נעשה דיין שמעינן מינה אלא דיינין המכירין חתימות ידי עדים אין צריכין להעיד בפניהם דלמא לעולם אימא לך צריכין ושאני הכא דקא מקיימא הגדה בחד ודיינין שאין מכירין חתימות ידי עדים צריכין להעיד בפני כל אחד ואחד דלמא לעולם אימא לך אין צריכין ושאני הכא דלא קא מקיימא הגדה כלל יתיב ר׳ אבא וקאמר לה להא שמעתא דעד נעשה דיין איתיביה רב ספרא לרבי אבא [5]ראוהו שלשה והן בית דין יעמדו שנים ויושיבו מחבריהם אצל היחיד ויעידו בפניהם ויאמרו מקודש החדש מקודש שאין היחיד נאמן על ידי עצמו ואי סלקא דעתך דעד נעשה דיין למה לי כולי האי ליתבו בדוכתייהו וליקדשי אמר ליה אף לדידי קשיא לי ושאילתיה לרב יצחק בר שמואל בר מרתא ורב יצחק לרב הונא ורב הונא לחייא בר רב וחייא בר רב לרב ואמר להו הנח [6]לעדות החדש דאוריית׳ [7]וקיום שטרות דרבנן אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב [8]שלשה שישבו לקיים את השטר וקרא ערער על אחד מהן עד שלא חתמו מעידין עליו וחותם משחתמו אין מעידין עליו וחותם ערער דמאי אי ערער דגזלנותא תרי

האמר רב פפי האי אשרתא. תימה דפריך מדרב פפי ובפרק הכותב (לקמן דף פה. וסס) מסיק דליתא לדרב פפי מדרב נתמן כו׳ ועוד דנפ׳ כל הגט (גיטין כו: וסס) מסיק דרב לית ליה דרב פפי והיכי פריך הכא מדרב פפי ממילתיה דרב מיהו הא איכא לתרץ דאליבא דאמרי לה משמיה דרב הונא פריך ואין לומר דהכי פריך כיון דאמר משחתמו אין מעידין לפניו וחותם אלמא חייסין למיחזי כשקרא אם כן משכתבו עד שלא חתמו נמי דכתיבה נמי מיחזי כשקרא דא״כ הוה קשיא דרב אדרב דהכא חייס למיחזי כשקרא ובפרק כל הגט (שם) לא חייס אלא טעמא דמשחתמו דמי לנוגעים בעדות כעין שפירש בקונטרס׳ גבי ההוא שקרא ערער על אחד מהן ותיכף ר״ת [9]דדרך הש״ס להקשות אפילו מדבר דלא הוי הלכתא הכי ופוסק ר״ת דכתבינן [10]אורכתא אפילו אמטלטלי דכפריה דלא קיי״ל כרב פפי דחייס למיחזי כשקרא אע״ג דפריך מינה ופריך נמי מנהרדעי בכמה מקומות בפרק שבועת העדות (שבועות דף לג: וסס) ובפרק יש בכור (בכורות דף מט.) והאמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא כו׳ וי״מ וליתא דקאמר בהכותב ובפ׳ כל הגט (גיטין דף כו: וסס) דלא נעי למימר דליתא לדרב פפי אלא דליתא לקושיא אאין לדמות אשרתא שהוא מעשה ב״ד לשאר שטרות דבמעשה ב״ד לכ״ע חייסינן למיחזי [11]כשקרא וי״ל מדנפי״ר תירץ דלכתחלה ודאי חייסינן למיחזי כשקרא כדאמר להו רב לספרי כי יתבינהו בהיני כו׳ (ב״ב דף קעב.) אבל בדיעבד לא חייסינן ולהכי פריך הכא דהוי לכתחלה והא דקאמר דליתא לדרב פפי היינו דיעבד דהכיא איתתא דהכותב (לקמן דף פה. וסס) כיון שהיתה צריכה לחזור לב״ד כדיעבד דמי והכאלה נמי דכתבינן אמטלטלי דכפריה היינו משום כיון דאינו יכול לילך שם כדיעבד דמי [12]: **וש״מ דיינין המכירין חתימת עדים א״צ להעיד בפניהם.** דקס״ד דצריך להעיד בפניהם אע״ג דלא תהא שמיעה גדולה מראייה לפי שהיו נראין יותר בית דין דכשאין מעידין בפניהם אין נראה אלא כעד מפי עד ומטעם זה הצריכו ג׳ בקיום שטרות דהוה סגי בב׳ אלא משום דבעינן שיהא ב״ד כדפרישית ועוד אומר ר״י דס״ד דצרי׳ להעיד בפניהם משום דפעמים אין מכירין אלא על ידי שראו בלילה דאינא למימר לא תהא שמיעה גדולה מראייה דשמיעה אינה יכולה להיות בלילה כדאמר בר״ה (דף כה: וסס) דמקירא עדיס כתמלת דין דמי ותמלת דין אינו אלא ביום כדאמרינן בסנהדרין (דף לב.): **בפני** כל אחד ואחד. דס״ד כיון שהעידו בפני שנים יכול השלישי לכתוב על סמך השנים אע״פ שלא העידו בפניו: **הנח** לעדות החדש דאורייתא. וכדאוריימא אין עד נעשה דיין וטעמא דאין עד נעשה דיין משום דבעינן שיעידו לפני הדיינין כמו שמפרש רשב״ם דכתיב ועמדו שני האנשים אלו העדים לפני ה׳ אלו הדיינין וי״מ משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימה ואם העדים נעשו דיינין עדות שאין אתה יכול להזימה כל עצמן ומיהו לפי טעם זה אם העדים קרובים לדיינין אינם יכולים להעיד דלא יקבלו הזמה אלא כיון דבני הזמה מיהו בב״ד אחר עדות שאתה יכול להזימה קרינא בהו ה״נ יהיה הדיין נעשה עד״ו ודוקא בעד המעיד אמרינן דאין עד נעשה דיין דשייכי הני טעמי אבל עד שאינו צריך להעיד כגון שיש אחריס שיעידו או כגון שראוהו ביום שאינו צריך להעיד דלא תהא שמיעה גדולה מראייה נעשה דיין ודווקא בדיני ממונות אבל בדיני נפשות אפילו עד שאין צריך להעיד אין נעשה דיין לר״ע דאמר במסכת מכות (דף ו. וסס) אפילו הן מאה כולן עדים וטעמא מפרש בפרק ראוהו ב״ד (ר״ה דף כו. וסס) משום דכתיב והלילו העדה והנך כיון דאמר דקטל תו לא חזי ליה זכותא ודווקא בדאוריימא אבל בדרבנן אפילו עד המעיד נעשה דיין: תרי

איקלע רבנאי אחוה דר׳ חייא בר אבא למזבן שומשמי ואמר הכי אמר שמואל עד ודיין מצטרפין אמר אמימר כמה מעליא הא שמעתא אמר ליה רב אשי לאמימר משום דקלסה אבוה דאמך את נמי מקלסת לה כבר פרכה רבא: אמר רב ספרא אמר רבי אבא אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא אמר רב הונא ואמרי ליה אמר רב הונא אמר רב [1]שלשה שישבו לקיים את השטר שנים מכירין חתימות ידי עדים ואחד אינו מכיר עד שלא חתמו מעידין בפניו וחותם משחתמו אין מעידין בפניו וחותם ומי כתבינן והאמר רב פפי משמיה דרבא [2]האי אשרתא דדייני דניכתב מקמיה דניחוו סהדי אחתימת ידיהו פסולה דמתחזי כשקרא הכא נמי מתחזי כשקרא אלא אימא עד שלא כתבו מעידין בפניו וחותם משכתבו אין מעידין בפניו וחותם ש״מ תלת ש״מ [3]עד נעשה דיין וש״מ [4]דיינין המכירין חתימות ידי עדים אינן צריכין להעיד בפניהם וש״מ דיינין שאין מכירין חתימות ידי עדים צריכין להעיד בפני כל אחד ואחד מתקיף לה רב אשי בשלמא עד נעשה דיין שמעינן מינה אלא דיינין המכירין חתימות ידי עדים אין צריכין להעיד בפניהם דלמא לעולם אימא לך צריכין ושאני הכא דקא מקיימא הגדה בחד ודיינין שאין מכירין חתימות ידי עדים צריכין להעיד בפני כל אחד ואחד דלמא לעולם אימא לך אין צריכין ושאני הכא דלא קא מקיימא הגדה כלל יתיב ר׳ אבא וקאמר לה להא שמעתא דעד נעשה דיין איתיביה רב ספרא לרבי אבא [5]ראוהו שלשה והן בית דין יעמדו שנים ויושיבו מחבריהם אצל היחיד ויעידו בפניהם ויאמרו מקודש החדש מקודש שאין היחיד נאמן על ידי עצמו ואי סלקא דעתך דעד נעשה דיין למה לי כולי האי ליתבו בדוכתייהו וליקדשי אמר ליה אף לדידי קשיא לי ושאילתיה לרב יצחק בר שמואל בר מרתא ורב יצחק לרב הונא ורב הונא לחייא בר רב וחייא בר רב לרב ואמר להו הנח [6]לעדות החדש דאוריית׳ [7]וקיום שטרות דרבנן אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב [8]שלשה שישבו לקיים את השטר וקרא ערער על אחד מהן עד שלא חתמו מעידין עליו וחותם משחתמו אין מעידין עליו וחותם ערער דמאי אי ערער דגזלנותא

מסורת הש״ס

א) גיטין כו: לקמן פה. [ועי׳ בעוס״ע ח״מ סימן מו סעיף כד ובס״ך ובפמ״ע שם]. ב) סנהדרין לד: ר״ה כו. גיטין ה: ב״ק ל: ב״מ קיב., ג) ר״ה כה:. ד) [לקמן כח. ע״פ תוס׳]. ה) [וע״ע בתוס׳ ב״מ קיג. ד״ה ממזיק]. ו) [פי׳ הרשב״ם]. ז) [ויסהיא דהכותב לא חשיב מעשה ב״ד דנעדים פני שעידוי שנשבעה. מ״ר]. ח) [וע״ע תוס׳ גיטין כו: ד״ה ולישתי ובס״מ יב: ד״ה כותבין]. ט) [וע״ע מ״ש תוס׳ ב״ק ל: ד״ה כגון שראוהו בלילה כו׳ טעם אחר בשם ר״י דנפקא לן מכיוס המילו כו׳].

מוסף רש״י

אשרתא. לשון חוק כמו (במדבר טב:) יאסר אסר (לקמן פה.) קיום השטר שהעדים מעידין על כתב ידיהם בב״ד וב״ד כותבין בו בתוכתב תלתא הוילא ואתו פלוני ופלוני ואתקריב אתמיתות ידייהו ואשרנוהי וקיימנוהי כלהוי ומותמין (גיטין כו. ובע״ז לקמן פה.). דניהוו סהדי אחתימת ידייהו. שיעידו זה כתב ידי (לקמן פה.). ויעידו בפניהם. שהנים (ר״ה כה.). שאין היחיד נאמן. לומר מקודש בפני עצמו, לכך צריך להשיב מחבריהן אצלו (שם). וקיום שטרות דרבנן. דמלאוריימא לא בעינן קיום דאמר ר״ל (לעיל יח:) עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנתקרא עדותן ב״ד (לקמן כח.).

תוספות רי״ד (המשך)

להושיב מחבריהם אצל היחיד הם שהעידו צטרופו עמו לקדש אלא לאו ש״מ אין עד שהגיד עדותו כשר להיות דיין והכא היכי אמרינן דמעידים ומסיק הנח לעדות החודש דאורייתא ובדאורייתא אין עד נעשה דיין אבל קיום שטרות דרבנן ובדרבנן עד נעשה דיין פי׳ מה״ת ליכא למיחש לזיופא אלא כלי קיום יגבה ולכי מחברור דזיוף מהדר ליה ורבנן הוא דאצרכי׳ לקיומי׳ ועד דלא מקיים לא גבי. עי׳ דיני עד נעשה דיין בס״פ ששם ביאראתי שאם יש עדים רבים שיגמר הדין ע״פ שנים עדים ושלשה דיינים עד שהגיד עדותו נעשה דיין: אמר ר״פ משמיה דרבא האי אשרתא דדיינא דכתיבא מקמי דנחוו סהדי אחתימות ידיהו פסולה משום דמיחזי כשקרא ולית הלי הכי דלקמן בפ׳ הכותב ובגיטין בפ׳ כל הגט מתיבי׳ ליה ואמרינן ולישא לדר״פ: אמר ר׳ אבא אר״ה אר״ר ג׳ שישבו לקיים את השטר וקרא ערער על א׳ מהן עד שלא חתמו פי׳ השנים על אשרתא מעידים עליו פי׳ על זה שהוא כשר וחותם משחתמו אין מעידין עליו וחותם פי׳ כיון שחתמו הן נוגעים בעדות שהם מחכוונים שלא תבטל חתימתן וגם גנאי הוא להם שיאמרו עם הפסול חתמו. וערערו דמאי אי ערערו דגזלנותא

מחברים מישבי סנהדרין ואלה הב׳ שראו יעמדו בפניהם והם יקדשוהו ואי איתא ליתבו בדוכתייהו ולקדשו פי׳ אי איתא דעד שהגיד נעשה דיין מה צריך

תרי ותרי נינהו. פירש בקונטרס וכי אמרי לא גזל הוו להו תרי ותרי ולא מתכשר בהכי דקי"ל לקמן בפרקין (דף כו.) אין ערער פחות משנים: **דפגם משפחה.** שהעידו עליו שהוא עבד ועבד פסול לדין ולעדות ק"ו מאשה כדאמר בפ' החובל (ב"ק פח.): **גלוי מילתא בעלמא הוא.** משמתמו אמאי אין מעידין עליו מאי חשד נוגע בעדות איכא הכא דבר זה לריכין הן לברר ודבר העשוי ליגלות הוא שיבדקו אחריו עד שיבורר הדבר ואין עדותן של אלו תלוי בהגדתן ואין אלא מגלי דבר בעלמא: **דעבד תשובה.** והשיב את הגזלה: **ואי לאו רבי אבא דמן עכו.** שהחזירה לי לאחר זמן: **שכחתה.** שכחתיה: **ומה אחד מכן.** עד שלא תתמנו: **לריכין למיכתב כו'.** דקיום השטר בשלשה והרואה שנים מתומין בו יאמר שבשנים קיימוהו: **ואי כתב ביה שטרא דן נפק קדמנא בני דינא הו לא לריך.** דלא מקרי בי דינא בליר מתלתא: **כי דינא דרבנא אשי.** אורחא דמילתא נקט שהוא היה ראש ישיבה בתמא מחסיא בימי רב נחמן בר יצחק דהוא מרא דשמעתא דודאי בי דינא דרב אשי לא עבדין בתרין: **ואמר לנא רבנא אשי.** לאחזקוקי ליה ולקיומי דכיון דרב אשי גופיה הזקיקן איהו ודאי לתלתא אמר. ויש מפרשין ואמר לנא רבנא אשי תלתא ניהו ולא הוריה לי דאי רב אשי חד מנהון מאי ואמר לנא דכתבי ביה: **מתני' נשביעי.** לבין העובדי כוכבים: **ועהורה אני.** שלא נבעלתי לעובד כוכבים: **נאמנת.** **ומופרת לכהן: ואם משביעה כאן עדים.** בגמרא [כג.] מפרש אהייא קאי: **גמ' נחתי לאיש אסרה.** לכל העולם דלא ידעינן למאן וכי אמר הזה התירה לו: **שנאמן לאסור את כאן.** כשהיא קטנה או נערה שבידו לקדשה כדאמרי' בפ' נערה שנתפתתה מנין שאם אמר קדשתיה לפלוני שהוא נאמן לאוסרה על הכל: **את כאי נפתי.** אלמא בדידיה תליא נתינה והימנה קרא למימר הכי: **הזה למה לי.** כיון דלאו לגבה שאסר מינבי ליה: **ולא ליבם.** אם הוציא שם רע על גיסואי אחיו שאין היבם נידון כמוציא שם רע ליענש במאה כסף והכי מוכח לקמן בפרק נערה [מו.]: אמתלא לדבריה נאמנת ומעשה נמי באשה אחת גדולה שהיתה בנוי וקפצו עליה בני אדם לקדשה ואמרה להם מקודשת אני לימים עמדה וקידשה את עצמה אמרו לה חכמים מה ראית לעשות כן אמרה להם בתחלה שבאו עלי אנשים שאינם מהוגנים אמרתי מקודשת אני עכשיו שבאו עלי אנשים מהוגנים עמדתי וקדשתי את עצמי וזו הלכה העלה רב אחא שר הבירה לפני חכמי' באושא ואמרו אם נתנה אמתל' לדבריה נאמנת בעא מיניה שמואל מרב אמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני מהו אמר ליה אף בזו אם נתנה אמתלא

תרי ותרי נינהו אי ערער דפגם משפחה גלוי מלתא בעלמא הוא לעולם אימא לך ערער דגזלנותא וקאמרי הני ידעינן ביה דעבד תשובה א"ר זירא הא מלתא מרבי אבא שמיע לי ואי לאו רבי אבא דמן עכו שבחתה ג' שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהם צריכין למיכתב במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי אמר רב נחמן בר יצחק ואי כתב ביה שטרא דנן נפק לקדמנא בי דינא תו לא צריך ודלמא בית דין חצוף הוא וכדשמואל דאמר שמואל [6]שנים שדנו דיניהם דין אלא שנקרא ב"ד חצוף דכתיב ביה בי דינא דרבנא אשי ודלמא רבנן דבי רב אשי כדשמואל סבירא להו [7]דכתיב ביה ואמר לנא רבנא אשי: **מתני'** [8]האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר [9]ואם יש עדים שהיתה אשת איש והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת [10]אמרה נשביתי וטהורה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר [11]ואם יש עדים שנשבית והיא אומרת טהורה אני אינה נאמנת [12]ואם משנשאת באו עדים הרי זו לא תצא: **גמ'** א"ר אסי מנין להפה שאסר הוא הפה שהתיר מן התורה שנאמר [13]את בתי נתתי לאיש הזה לאשה לאיש אסרה הזה התירה [14]ל"ל קרא סברא היא הוא אסרה והוא שרי לה אלא כי איצטריך קרא לכדרב הונא אמר רב דא"ר הונא אמר רב [15]מנין [16]לאב שנאמן לאסור את בתו מן התורה שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה למה לי מיבעי ליה לכדתני ר' יונה דתני ר' יונה את בתי נתתי לאיש הזה [17]הזה [18]ולא ליבם ת"ר [19]האשה שאמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני נאמנת והא שוויה לנפשה חתיכה דאיסורא אמר רבא בר רב הונא כגון [20]שנתנה אמתלא לדבריה תניא נמי הכי אמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני אינה נאמנת ואם נתנה אמתלא

דלא כתב ומה ליתוהי מדפריך ולמא ב"ד חצוף הוה: **ודלמא** רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו. פי' כמו שסובר שמואל בעלמא כן סבירא להו בקיום שטרות אבל שמואל מני סבר שפיר דבקיום שטרות בעי ג' דהא רב נחמן סבר לה כשמואל בפ"ק דסנהדרין [1] (דף ג. ושם) דשנים שדנו דייניהם דין ורב נחמן גופיה סבר בקיום שטרות בשלשה בפ' חזקת הבתים (ב"ב מ.) בעי ג' חלרות לחזקה:

מנין להפה שאסר הוא הפה שהתיר מן התורה שנאמר את בתי נתתי לאיש וגו'. משמע דאין האב נאמן להתיר את בתו כשאסרה אלא מחמת מגו ותימה דאם בא אחד ואמר קדשתי את בתי ולאחר שעה או למחר אמר לפלוני קדשתיה לא יהא נאמן כיון דהשתא ליכא מגו ואומר ר"י דבענין זה שאינו סותר דבריו הראשונים ולא בא אלא לפרש דבריו הראשונים מהימן אע"ג דליכא מגו והכא דרש מאת בתי הפה שאסר הוא הפה שהתיר כגון דקאי האיש שקידש לו קמיה וקאמר את בתי נתתי לאיש ומיהו מכיר שזה חתנו מדלא אמר את בתי נתתי לזה או לאיש הזה ביחד אלא הוסש לפרש תנהו ענין כאן דאפילו לאחר זמן שיהא נאמן דסברא הוא שיהא נאמן דליכא למימר דאפילו בכה"ג מהימן בלא מגו וקרא ימירא קדרים ואם אינו ענין כאן דאפילו לאחר זמן נאמן דסברא הוא שיהא נאמן לפרש למי נתנה אע"פ שלא פירש מתחלה שלא היה חושש לפרש תנהו ענין להיכא דאינו נאמן בתוך כדי דבור במגו: [**מנין לאב שנאמן לאסור וכו'.** פירש"י דאמר מיפוק ליה דנאמן הואיל ובידו לקדשה כדאמר בית שוחלין (ב"ב קנ"ד:) בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן הואיל ובידו לגרשה וי"ל דהכא אין בידו כל כך דשמא לא ימצא אדם שיקדשנה (כדאיתא קדושין סד.) להכי איצטריך קרא ומיהו אם אמר על בתו בוגרת קדשתיה כשהיתה נערה או קטנה נראה דאינו נאמן להשתא אין בידו כלל דאף על גב דלקמן בפ' נערה שנתפתתה (דף מו:) פריך ואימא הא"מ קטנה אבל נערה אינו מיקדש עפשה לפי זה היה ל"ל דנאמן לאסור אפילו בשעה שאין בידו לקדשה דקרא בנערה כתיב ובעי למימר דאין בידו לקדשה ואת בתי נתתי כשהיתה קטנה וגזרת הכתוב הוא דנאמן אע"פ שאין בידו אבל לפי המסקנא לא נאמר כן]:

מזרע

עליה בני אדם לקדשה וא"ל מקודשת אני לימים עמדה וקדשה א"ע א"ל חכמים מה ראית א"ל בתחלה שבאו עלי בני אדם שאינם מהוגנים אמרתי מקודשת אני עכשיו שבאו עלי בני אדם שהן הגונים לי עמדתי וקדשתי את עצמי זו הלכה העלה ר"א שר הבירה לפני חכמים ואמרו אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת בעא מיניה שמואל מרב אמרה טמאה אני פי' נדה וחזרה ואמרה טהורה אני מהו א"ל אף כזו אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת:

מסורת הש"ס

1) סנהדרין ג. ה: ל. פז:. 2) [נכורות לו.]. 3) קדושין סד. [ע"ש]. 4) לקמן מו.. 5) [לקמן מו:]. 6) [וה"ה דהוה מלי למימר בערער דפגם משפחה וכגון דקאמרי ידענו שנשתחרר. מ"ר עה"ג]. 7) [ה: ועי' תוס' שם ג. ד"ה לרבנן].

תורה אור השלם

1. וְאָמַר אֲבִי הַנַּעַר אֶל הַזְּקֵנִים אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִשְׂנָאֶהָ: דברים כב טז

גליון הש"ס

גמ' למה לי קרא סב"א. כ"ק מו ע"ב מה כה ע"א:

מוסף רש"י

ב"ד חצוף. שענני על מקנת מכמים (סנהדרין ג.). האשה שאמרה אשת איש הייתי. ולא היה מוסקקין בה שהיא אשת איש מעולם, וגרושה אני נאמנת. ומומרת להנשא (כבורות לו.). לאיש אסרה. על הכל שאין לנו יודעים למי, וכי אמר הזה התירה לזה (קדושין סד.). הזה ולא ליבם. אין יכם שהוציא שם רע על גיסואי אחיו בכלל פרשה זו לענין קעקע המוליס (לקמן מו.).

תוספות רי"ד

תרי ותרי נינהו פי' ועד שלא חתמו אמאי מעידין והא אין ערער פחות מב' שאין משגיחים בדברי היחיד וכיון שב' אומרים גזלן הוא ואלו אומרים שלא גזל הו"ל תרי ותרי וכל תו"ת הו"ל ספיקא דאורייתא ובספיקא דאורייתא לא אמרינן אוקי גברא אחזקתיה כדאמרינן לקמן בפירקין וכיון דהאידנא איתוקם בספק גזלן היכי מחתמינן ליה ומפקינן ממונא אפומיה הלכך אע"פ שלא חתמו לא יכלו להכשירו ואי ערעור דפגם משפחה גלוי מילתא בעלמא הוא ואפי' משחתמו מעידים פי' ערעור דפגם משפחה שאלו השנים שבאו לפוסלו לא העידו עליו עדות ברורה אלא העידו שבמשפחתו נטמא שם עבד שהוא פסול לעדות וכל המשפחה הן בחזקת שהוא ספק פסול שמא מזרע אותו עבד נולד ואלה מעידים שזה אינו מן המסופקין דברי לן שמייחום כשרות הוא בא ואינן מכחישין את העדים אלא מוציאים את זה מספק פסול שלא יהיה מסופק כשאר כל בני המשפחה והוו גילוי מילתא שיכול להתברר ע"פ אחרים שנבדוק אחריו ויתברר אם נולד מן הכשרים או מן הפסולין ובמילתא דעביד לגלויי לא משקרי אינשי והלכך אע"פ שחתמו והן נוגעים בעדות נאמנים דבאיזה עדות אינן נאמנין בדבר שלא נוכל להתברר על ידי אחרים כ"א על פיהם בדלקמן שמעידין שעשה תשובה שאין מכירין תשובתו אלא הם אבל ייחוס האדם דהוא מילתא דעביד לגלויי ע"פ אחרים אע"פ שהן נוגעים בעדותן נאמנים הם. לעולם ערער דגזלנותא דקאמרי הני ידעי' ביה דעשה תשובה שהחזיר את הגזילה ואין כאן משום הכחשה הלכך עד שלא חתמו מעידין עליו וחותם ומשחתמו שהן נוגעים בעדות אין מעידין עליו וחותם ע' בס"ה בערך מ"ר: א"ר זירא האי מילתא מר' אבא שמיעא לי שלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן צריכים למיכתב במותב תלתא כתדא הוינא וחד ליתוהי פי' צריכים להודיע למה לא חתם הג' שיש לך לומר הא' היה קרובו או פסול ומפני זה לא חתם ובעבור זה האשרתא היא פסולה דהמורה

תוספות רי"ד (המשך)

פי' צריכים לכתוב קודם שיחתמוהו דקיום שטרות בשלשה והראוה ב' חתומים יאמר שבשנים קיימוהו ואי כתיב [כיה] הא שטרא דנן נפק קדמנא בב"ד תו לא צריך דלא מקרי ב"ד בציר מתלתא. והגאון פי' אם כתבי בפניהם בב"ד הנפק שטרא דנן ואע"ג דלא כתבו במותב תלתא תו לא צריך למכתב וחד ליתוהי דסתם ב"ד כשרי' משמע ולא פסולים ולא קרובים ומקשינן דלמא ב"ד חצוף הוא דאמר שמואל שנים שדנו דייניהם דין אלא שנקרא ב"ד חצוף פי' והאשרתא בטילה דלית הלכתא כשמואל אלא כר' אבהו דאמר אין דייניהם דין ומהדר דכתיב ביה בי דינא דרבנא אשי פי' ב"ד מומחה שבדור והמורה פי' אורתא דמילתא נקט שהוא היה ראש ישיבה בתמא מחסי' בימי רנב"י דהוא מרה שמעתתא ובודאי בי דינא דר' אשי לא עביד בתרין ומקשי' ודלמא ב"ד דר' אשי כשמואל ס"ל ואין הלכה כמותן ומהדר דכתיב ביה אמר לנא רבנא אשי פי' רב אשי צוה לנו להזקק לו וכיון שע"פ ר"א עשו בודאי בי ג' היו דר"א לא טעה בדשמואל דלית הלי כותיה וכ"ש אם כתבו בכי ב"ד במותב תלתא כחדא הוינא דתו ליכא למיחש לא לדשמואל ולא לקרוב ופסול שחותמים בו שנים ואין צריכין לומר וחד ליתוהי דוקא אם מת אבל אם חי צריך לחתום שלא יאמרו השנים שהעידו בפניהם חתמו והשלישי לא העידו בפניו ומש"ה לא חתם והאשרתא בטלה: **מתני'** האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואם יש עדים שהיא אשת איש והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת. ת"ר אמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני אינה נאמנת ואם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת ומעשה באשה אחת שהיתה גדולה בנוי וקפצו

נר א מיי' פ"ו מהלכות עדות הלכה ז טוש"ע מ"מ סי' מו סעיף כ:
נח ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף כו:
נו ג ד מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף כט:
נו ה מיי' י"ב מהלכות גירושין הלכה ל סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן קנב סעיף ו:
נח ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:
נט ז ח מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הלכה כח סמג לאוין קכא טוש"ע אה"ע סימן ז סעיף ד:
ס ט מיי' שם הלכה כב טוש"ע שם סעיף ו:
סא י מיי' פ"ע מהלכות איסורי ביאה הל' י ופי"ח מהלכות איסורי ביאה הלכה כד סמג עשין מ טוש"ע אה"ע סימן לז סעיף כא:
סב כ מיי' פ"ג מהל' נערה בתולה הלכה ט סמג עשין כה:
סג ל מ מיי' פ"ע מהל' איסורי הלכה לא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן מו סעיף ח:
סד נ מיי' פ"ד מהלכות איסורי ביאה הל' י סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סימן קפה סעיף ג:

עין משפט נר מצוה

סה א ב ג מיי׳ פי״ב מהל׳ גירושין הל׳ כג טוש״ע אה״ע סימן ז סעיף מב:
סו ד מיי׳ שם הלכה ח טוש״ע אה״ע סימן קנב סעיף ג:
סז ה מיי׳ שם הלכה יא טוש״ע אה״ע סימן ז סעיף ז:
סח ו מיי׳ שם הלכה ט טוש״ע אה״ע סימן קנב סעיף ה:
סט ז מיי׳ שם הלכה ד ופי״ד מהל׳ אישות הלכה יג סמג עשין סח טוש״ע אה״ע סימן ז סעיף ב:
ע ח ט מיי׳ פי״ב מהל׳ גירושין הל׳ ו ז טוש״ע אה״ע סי׳ קנב סעיף ג:

תוספות רי״ד

תנא מיניה מ׳ דמנין ואפ״ה לא עבד שמואל עובדא בנפשיה פי׳ פעם אחת אמרה לו אשתו כן ונתנה אמתלא לדבריה ופירש ממנ׳ עד שטבלה: ת״ר שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת שנים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא ת״ל תרי ותרי נינהו אמרי קאי פי׳ בא על ספק כרת אר״ש כגון שנשאת לאחד מעדיה פי׳ שאמרו מת שאין אשם תלוי אלא למי שלבו נוקפו אבל זה אומר ברי לי אבל לאיניש דעלמא תצא ואע״ג דתנן כפ״ב דיבמות מת לא ישא את אשתו דוקא בחד אבל בתרי ליכא למיחש דראוקימנא התם בתרי לא חשידי. היא גופה באשם תלוי קיימא באומרת ברי לי פי׳ שבאחה גם היא משם ואומרת מת בעלי ואם על העדים סמכה תצא ור״מ ב״י פליג ואמר שאם באו עדי האוסרים תחלה ואח״כ נשאת ואפילו לאחד מעדיה ואע״ג דאמרה ברי לי תצא עיין בהאשה רבה. אר״י ב׳ אומרים מת וב׳ אומרים לא מת ה״ד לא תנשא ואם נשאת ל״ת ב׳ אומרים נתגרשה וב׳ אומרים לא נתגרשה ה״ד לא תנשא ואם נשאת תצא מ״ש רישא ומ״ש סיפא ואוקמי רבא דראה ר״י דכרי ר׳ מנחם בר״י בגירושין ולא ראה דבריו במיתה מ״ש מיתה אינה יכולה להכחישתו פי׳ אם יבא בעלה א״י לומר לו מת אתה הלכך אי לא דברי שם שמא מיירתא ולא מינסבא עד דבייקא שפיר דחיישי לקלקולא גירושין יכולה להכחישתו פי׳ אם יבא ויאמר לא גרשתיך היא תאמר גרשתני הלכך אי שריח לה סמכא אדעתא ומינסבא ע״פ עדות הללו מספק ולא מירתתא למידק שפיר ומי מחצפי ב׳ והאמר ר״ה האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת דחזקתה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ה״מ היכא דליכא עדים דמסייע לה אבל היכא דאיכא עדים דמסייע לה מעיזה ומעיזה ומדמקשינן ממילתא דר״ה ש״מ דהכי הל׳ שאין התלמוד מקשה אלא מהלי פסוקה כך העמדנו נמי בגיטין בריש פ׳ התקבל: ר״א אמר דאמרו עדים עכשיו מת פי׳ היום מת עכשיו גירשה מיתה ליכא לברורי פי׳ אם אמרו טבע בים או אבלו ארי

סה [חזרה] ואמרה טהורה אני מהו. פירוש מועיל אמתלא או לא אבל אין לפרש מהו אם צריכה אמתלא או לא מדקאמר אף כזו אם נתנה כו׳: **ואפילו** הכי לא עבד שמואל עובדא בנפשיה. ר״מ הכיא ירושלמי שמואל בעא לאודקוקי לאתתיה אמרה ליה טמאה אני ולמחר אמרה טהורה אני אמר לה אתמול טמאה יומא דין טהורה אמרה ליה אתמול לא הוות בי מילא כי ההיא שעתא אתא שאיל לרב אמר ליה אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת:

הבא עליה באשם תלוי קאי. תימה דבחטאת קאי דהא מסקינן בפרק ד׳ אחים (יבמות דף לא. וסס) דתרי ותרי ספיקא דרבנן ומדאורייתא אוקמה אחזקה ומאי מצי נמי כשניסת לאחד מעדיה הא עד נמי בחנק קאי דאוקמה אחזקה ואומר [1]ר״ת דאחזקה דאשה דייקא ומנסבא מרעה לה להך חזקה דמהאי טעמא נמי שרינן לה כי ליכא עדים כלל אע״פ שהיא באחזקת אשת איש [2]: **באשם** תלוי. אפי׳ למאן דבעי תתיכה אחת משתי תתיכות הכא לא בעינן שתי תתיכות דמאן דמפרש בפרק ספק אכל (כריתות דף י. וסס) טעמא דבעינן תתיכה משתי תתיכות משום דאפשר לברר איסורו פי׳ אפשר לברר על ידי בקי שיכיר תתיכה הנשארת אם חלב היא אם שומן היא הכא נמי אפשר לברר ע״י הזמה ולמאן דמפרש משום דבשתי תתיכות אחת של חלב ואחת של שומן איקבע איסורא ה״נ איקבע איסורא שהיתה בחזקת אשת איש אי נמי לאו אשם תלוי ממש קאמר אלא כלומר באיסור אשם תלוי: **כגון** שניסת **לאחד מעדיה.** והא דתנן בפ׳ שני דיבמות (דף כה. וסס) הרגוהו לא יצא את אשתו לא אשנים מעידין כן בבשום מקום אין שנים מאודין כדמוכח לקמן דאפילו למאן דמיים לגומלין אם שנים מעידין על זה ושנים על זה נאמנין וכן מוכח נמי בפ״ב דיבמות (ג״ז סס:) דתנן התם מיאנה או שחלצה בפניו יבמתה מפני שהוא ב״ד ודייק בגמרא טעמא דב״ד הא בתרי לא מאי שנא מהא דתנן עדיס המחומים על שדה מקח או על גט אשה לא חשו חכמים לדבר זה היא גופה קמשמע לן לאפוקי ממ״ד מיאון בשניס אלא כלומר שהרגו עם אנשים הרבה: **אי** הכי לבתחלה נמי.

ומהא דתנן בהאשה שלוש (יבמות דף קיז: וסס) עד אחד אומר מת ועד אחד אומר לא מת הרי זו לא תנשא ליכא לאקשויי לעולא דהתם איירי בבת אחת ואפילו אם ניסת תצא ועולא איירי בזה אחר זה כשבא עד אחד ואמר מת התירוה ואח״כ בא אחר ואמר לא מת אם נשאת לא תצא אבל לכתחלה לא תנשא משום דבר דאמר מרימר ומרישא דהתם יש להוכיח שיש מילוק בין בבת אחת בין בזה אחר זה דקתני עד אחד אומר מת וניסת ובא אחר ואמר לא מת לא תצא ומפרש בגמרא דלא ניסת ממש אלא התירוה לינשא אע״פ שלא ניסת ולא תצא הייט מהתירה הראשון משמע דווקא התירוה קודם שבא העד ואמר לא מת הא בא קודם שהתירוה לו וע״ע בפ׳ מי שקיבל (סוטה דף לא:) דמשמע דאיירי עולא בכל ענין בין בב״ש בין בזה אחר זה דתנן התם עד אחד אומר נטמאת ועד אחד אומר לא נטמאת היתה שותה ודייק בגמ׳ טעמא דהאי מכחיש אבל לא מכחיש עד אחד נאמן מגא ה״מ כו׳ ופריך כיון דמדאורייתא עד אחד נאמן אידך היכי מצי מכחיש ליה והאמר עולא כל מקום שהאמינה כו׳ אלא אמר עולא תני לא היתה שותה ור׳ חייא אומר היתה קשיא דעולא לא קשיא כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה משמע דעולא נמי איירי בבת אחת ולכך צריך להגיה ולא משני כדמשני ר׳ חייא ומיהו איכא למימר דעולא לא מיירי אלא בזה אחר זה אלא שנראה לו דוחק להעמיד המשנה בבת אחת משום דמשמע ליה דמיירי בזה אחר זה ועוד אומר ר״י דאפילו איירי לעולא בכל ענין הני מילי התם דמדאורייתא עד אחד מהימן בסוטה כדמפקא ליה התם מועד אין בה אבל הכא גבי אשה דלא מהימן אלא מדרבנן לא חשיב כשניס אלא בזה אחר זה ואע״ג דיש חילוק בין דאורייתא לרבנן מיימי מדעולא דגרלה לן דחשיב כשניס בזה אחר זה בדרבנן כמו בבת אחת בדאורייתא: **משום** דרב אסי הסר ממך עקשות פה. פסוק הוא אלא דרב אסי רגיל להביאו וא״ת והא דתנן בהאשה שלוש (יבמות דף קיז: וסס) עד אחד אומר מת וניסת ובא עד אחד ואמר לא מת לא תצא ופריך בגמרא טעמא דניסת הא לא ניסת לא תנשא והאמר עולא כל מקום כו׳ ומאי פריך והא עולא לא קאמר אלא בדיעבד אבל לכתחלה מודה דלא תנשא משום דרב אסי ואומר ר״י דהתם דייק טעמא דניסת הא אם לא נשאת לא תנשא ואם נשאת תצא דהכי משמע מתניתין דוקא נשאת ואחר כך בא העד לא תצא הא בא העד קודם שנשאת ואחר כך ניסת תצא פריך מדעולא ואם תאמר והיכי משני התם דה״ק עד אחד אומר מת והתירוה לינשא ובא אחר ואמר לא מת לא תצא מהתירה הראשון משמע ותנשא לכתחלה לא תנשא ולא תצא מהתירה הראשון לענין דאם נישאת לא תצא: [תדוייהו באשת איש קמסהדי. תימה דמה לנו לאותו עד שאומר לא נתגרשה בלא היהו נמי תצא דאין דבר שבערוה פחות משנים דהא ליכא למימר שלא היייו יודעים שהיא ת״ל כי אם על פיהם דא״כ להימניה להאי דאמר מגורשת במיגו דאי בעי שתק וי״ל דאין זה מיגו דשמא רוצה להעיד כדי לפוסלה מן הכהונה. מ״ר]: מאי

שגירשה זה כמה ימים לא תצא כרבנן וליתא לר׳ מנחם כר״י לא במיתה ולא דהוא בחרא: ת״ר ב׳ אומרים נתקדשה וב׳ אומרים לא נתקדשה ה״ד בגירושין והלכה כר״א ל״ת ואם נשאת ל״ת

מסורת הש״ס

א) [לקמן ג. וסס], **ב)** יבמות פח: ב״ב לא:, **ג)** [שם ביבמות], **ד)** יבמות פח: קיח: סוטה לא: מז:, **ה)** יבמות כד:, **ו)** יבמות קטז. נדרים לא. גיטין מד: פט:, **ז)** [שייך לע״ל עד ד״ה לא עבד שמואל כו׳], **ח)** [דף פח.], **ט)** [שייך לע״ל], **י)** [ביבמות פח: כתבו תוס׳ דבר זה בשם ר״י וע״ע תוס׳ ב״ב לב. ד״ה אמן], **כ)** וכשנים אומרים נתגרשה נמי דייקא כי יולאה שלא יחמו עדיה אבל חזקה דאין אשה מעיזה ליכא כיון דליכא עדים דקא מפייני לה. ת״י עה״ג, [וע״ע תוס׳ לקמן כו: ד״ה אמן],

תורה אור השלם

1. הָסֵר מִמְּךָ עִקְשׁוּת פֶּה וְלִוּוֹת שִׁפְתֵים הַרְחֵק מִמֶּךָ: משלי ד כד

מוסף רש״י

שנים אומרים מת. אשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו שנים ואמרו לה מת בעלך, ושנים אומרים לא מת, אי נמי שנים אומרים נתגרשה. נחיי בעלה ואינה זקוקה ליבם, ושנים אומרים לא נתגרשה. וחזקיה ליבם, אי נמי כגון שהיה בעלה קיים ובאין לתתיה לאחר, הרי זו לא תנשא. דאוקי מרי לתרי מרי ואיתתא בחזקת איסור אשת איש קיימא, ואם נשאת לא תצא. דיעבד אין לכתחילה לא (רשב״ם ב״ב לא:).

בזמן שבאו עדים. האמרוניס שאמרו לה מת, ונאחר״כ ניסת, לפיכך תצא, שהרי באיסור נשאת, שאילו שאלה מ״ד היו אוסרין לה ליבם, אבל נשאת. על פי עדי מיתה שהתיריה בית דין ליבם, ואחר כך באו עדים. שהוא קיים, לא תצא. דמחיינין לזוגותא דבי דינא (שם. ועי׳ תוס׳ שם). באומרת ברי לי. כגון ע״י סימנים, ואשה תלוי אינו בא אלא על מי שלבו נוקפו (יבמות פח:). הרי כאן שנים. הרי הוא חשוב כשנים, כגון בעדות אשה לומר שמת בעלה ובעדות סוטה לומר נטמאה (שם).

תוספות רי״ד (המשך)

אין אנו יכולים לברר הדברים הלכך לכתחלה לא תנשא מיד דהא צריכה להמתין שלשה חדשים ואם נשאת לא תצא כרבנן וכשנשאת לאחד מעדיה. גירושין איכא לברוריי דאמרו לה אי איתא דהכי הוא אחוי גיטך פי׳ ולא תנשא מיד דהא צריכה להמתין ג׳ חדשים אלא כגון שהמתינה ג׳ חדשים ונשאת ואפ״ה כיון שעדים העידו שעכשיו גירשה אמרינן לה אי איתא כדאמרת הוה לך לאחזי גיטא דבשעתא פורתא לא מהימנא למימר אירכם לי א״ו שקרא מסהדי והני דאמרו לא גירשך הם נאמנים והלכך תצא דוקא כשאמרו עכשיו גירשך דמוכחא מילתא דמשקרי אבל אם מעידים בגירושין והלכה כר״א ל״ת ואם נשאת ל״ת

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר אביי תרגמה בעד אחד [א]עד אחד אומר נתקדשה ועד אחד אומר לא נתקדשה תרוייהו בפנויה קמסהדי והאי דקאמר נתקדשה הוה ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים סיפא עד אחד אומר נתגרשה ועד אחד אומר לא נתגרשה תרוייהו באשת איש קמסהדי והאי דקאמר נתגרשה הוה ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים [ב]רב אשי אמר לעולם תרי ותרי ואיפוך [ג]שנים אומרים ראינוה שנתקדשה ושנים אומרים לא ראינוה שנתקדשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא פשיטא [ד]לא ראינוה אינה ראיה לא צריכא דדיירי בחצר אחד מהו דתימא אם איתא דנתקדשה קלא אית לה למילתא קא משמע לן דעבדי אינשי דמקדשי בצנועא סיפא [ה]שנים אומרים ראינוה שנתגרשה ושנים אומרים לא ראינוה שנתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא מאי קמ"ל אע"ג דדיירי בחצר אחד היינו הך מהו דתימא גבי קדושין הוא דעבידי אינשי דמקדשי בצנועא אבל גבי גירושין אם איתא דאיגרשא קלא אית לה למילתא קמ"ל דעבידי אינשי דמקדשי ודמגרשי בצנועא: ואם משנשאת באו עדים לא תצא בו': רבי אושעיא [ו]מתני לה ארישא רבה בר אבין מתני לה אסיפא מאן דמתני לה ארישא כ"ש אסיפא [ז]דבשבויה הקילו ומאן דמתני לה אסיפא [ח]אבל ארישא לא לימא בדרב המנונא קמיפלגי דמאן דמתני לה ארישא אית ליה דרב המנונא ומאן דמתני לה אסיפא לית ליה דרב המנונא לא דכולי עלמא אית להו דרב המנונא והכא בהא קמיפלגי דמר סבר כי איתמר דרב המנונא בפניו [ט]אבל שלא בפניו מעיזה ומר סבר שלא בפניו נמי אינה מעיזה: ואם משנשאת באו עדים וכו': אמר אבוה דשמואל לא נשאת נשאת ממש אלא [י]כיון שהתירוה לינשא אע"פ שלא נשאת והא לא תצא קתני לא תצא מהתירה הראשון [כ]ת"ר אמרה [יא]נשביתי וטהורה אני ויש לי עדים שטהורה אני אין אומרים נמתין עד שיבאו עדים אלא מתירין אותה מיד התירוה לינשא ואחר כך באו עדים ואמרו לא ידענו הרי זו לא תצא [יב]ואם באו עדי טומאה אפי' יש לה כמה בנים תצא הני שבוייתא דאתיין לנהרדעא אותיב אבוה דשמואל נטורי בהדייהו א"ל שמואל ועד האידנא מאן נטרינהו א"ל אילו בנתך הווין מי הוית מזלזל בהו כולי האי הואי [יג]בשגגה שיוצא מלפני השליט ואישתביין בנתיה דמר שמואל ואסקינהו לארעא דישראל אוקמן לשבויינהו מאבראי ועיילי לבי מדרשא דר' חנינא הא אמרה נשביתי וטהורה אני והא אמרה נשביתי וטהורה אני [טו]שרינהו סוף עול אתו שבויינהו אמר רבי חנינא [טז]בנן דמוריין אינון איגלאי מילתא דבנתיה דמר שמואל הווין אמר ליה רבי חנינא לרב שמן בר אבא פוק איטפל בקרובותיך אמר ליה לרבי חנינא והאיכא עדים במדינת הים השתא מיהת ליתנהו קמן עדים בצד [יז]אסתן ותאסר טעמא דלא אתו עדים הא אתו עדים מיתסרא והאמר אבוה דשמואל כיון שהתירוה לינשא אף על פי שלא נשאת אמר רב אשי עדי טומאה איתמר:

מתני'

תרוייהו בפנויה קמסהדי. לדברי שניהם עד עכשיו בחזקת פנויה היתה [קודם שנתקדשה]: **איפוך.** בריש תנא תני אם ניסת תנא וסיפא אם ניסת לא תנא: **דמגרשי בצנעא.** ואפילו הכי לכתחלה לא תנשא משום לזות שפתים: **אריש.** אם משניסת בתו עדים שהיתה אשת איש והיא ניסת על פי עצמה שאמרה גרושה אני: **אסיפא.** מנשביתי וטהורה אני והתירוה לינשא ואח"כ באו עדים שנשבית: **בשבויה הקילו.** דחשש בעלמא הוא דאיכא שמא נבעלה לעובד כוכבים ונפסלה לכהונה: **דרב המנונא.** דאמר האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת הלכך הא דאמרה גרושה אני מהימנא: **ויש לי עדים.** שהיו עמי תמיד שלא נתייחדתי עם עובד כוכבים: **ואח"כ באו עדים.** שנשבית דהשתא באו לתו דפה שאסר הוא אפי' הכי לא תנא: **אפי' יש לה כמה בנים.** מן הכהן הזה שנשאה: **דאתיין לנהרדעא.** להפדותן: **אוקמינהו לשבויינהו אברתי.** שלא יבואו לפני ב"ד ולא ידעו ב"ד שהן שבויות אלא ע"פ עצמן ותירוס: **בנן דמוריין אינון.** בנות אדם גדול ובעל הוראה הוא שידעו לעשות כן: **לרב שמן.** כהן היה: **איטפל בקרובותיך.** שא אחת מהן שהן קרובותיך: **והא איכא סהדי במדינת הים.** שראו שנשבו ולמדא אתו לקמן למחר ולימא אותן נמחר שתנשא: **השתא מיהא לא איתנהו.** קודם ניסואין ומשום דלמא אתו לא אסרינן לה השתא: **עדים בצד אסתן.** [מלפון זהב יאתה (איוב לז) מתרגם מדאיסתנא]: **ותאסר.** בתמיה הא [לא] אתו קודם נשואין: מתני'

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא. ואם תאמר שנא ושנא דריש תא לן לאוקמה בחזקת פנויה וסיפא בחזקת אשת איש ויש לומר דבריש תא לא לאוקמה בחזקת פנויה מ"מ תרי ותרי ספיקא לרבנן היא כדמוכח בפרק ד' אחין (יבמות דף לא. וסז) והוה לן למימר תנא מדרבנן וי"מ כיון דלא מפליג בין בתו עדים עד שלא ניסת לבתו עדים משניסת ש"מ דלאו רבי מנחם בר יוסי היא אלא רבנן ג"כ סיפא נמי אמאי תנא הא שמעינן להו דאמרי לא תנא:

תרוייהו בפנויה קמסהדי. לא הוה צריך להא דאפי' ליכא אלא הוא דאמר נתקדשה לא תנא דאין דבר שבערוה פחות משנים אבל תימה אמאי לא תנשא לכתחלה דהוה לן לאוקמה אחזקה וי"ל כגון שאנו יודעים שזרק לה קדושין ומספקא לן אי קרוב לו או קרוב לה והני ב' סהדי חד אמר קרוב לו וחד אמר קרוב לה דכיון דולאי זרק לה הקדושין לית לן למימר אוקמה אחזקה להתירה לכתחילה אי נמי כגון שהיו גרות דולקות ומטות מוצעות שהיה עומד לקדש כדאמר בסוף המגרש (גיטין פט.) ועד אחד אומר נתקדשה ועד אחד אומר לא נתקדשה באותה שעה: **מאן** דמתני לה ארישא כל שכן אסיפא. וא"ת מנא ליה דלמא אסיפא לא מצי קאי דאפי' באו עדים ואחר כך נשאת לא תנא ולמאי דמפרש בסמוך לא ניסת ניסת ממש אמי שפיר: **אית** ליה דרב המנונא. אע"ג [ט]דרב המנונא אייר בפניו מ"מ לענין ניסת ואח"כ באו עדים מהני שלא בפניו: **לא תצא** מהיתרה הראשון. פירוש ומנשא [לכתחלה] דלא שייך לזות שפתים כלל אבל אין לפרש כי ההיא דיבמות דלא תצא מהיתרה הראשון לענין דאם נשאת לא תצא אבל לכתחלה לא תינשא כדמשמע גבי בנתיה דמר שמואל בסמוך שהתירן [י]לכתחלה:

באו עדים לא תצא. פירוש לא תצא מהיתרה הראשון: **עד האידנא מאן נטרינהו.** פי' דכבר נאסרו: **והא איכא** עדים במדינת הים. אין לפרש דלמא ליכא עדים במדינת הים דאם כן תיקשי ליה נמי אמתניתין דקתני נשביתי וטהורה אני אמאי דלמא ליכא עדים אלא הכי יש לומר הא יש קול דליכא עדים במדינת הים שידעים שנשבית ומיהו קשה לרשב"א דהיכי סלקא דעתיה השתא דעדים היינו עדי שבויה דא"כ מה הוה צריך למימר הא ליכא עדים במדינת הים הוה ליה למימר הא ליכא עדים קמן דהא ליכא שבויינהו [יא]: **עדי טומאה איתמר.** והא ליכא עדים במדינת הים דפריך לעיל פירוש והא יש קול דליכא התם עדי טומאה כדפירשתי הקשה ר"ת נפרק קמא דקידושין (דף יב.) גבי ההוא גברא דקדיש בתחנא דכוחלא ויתיב רב חסדא וקא משער מי אית בה שוה פרוטה מי לא ומשיק לאו היינו דר' חנינא דאמר עדים בצד אסתן ותאסר וקאמר לא סגיבא להו הא דרב חסדא אם הקילו בשבויה נקל בשאשת איש והשתא למאי דמשיק דעדי טומאה איתמר מה לי עדי שבויה מה לי עדי אשת איש [יב]ורש"י פירש שם אם הקילו בשבויה לאיסור לאו וקשה הקילו בשבויה דמנוולה נפשה בתפי שבויה כו' פירוש ולא שכיח כולי האי שנטמאה נקל בשאשת איש דשכיח דידעי אם אית בה שוה פרוטה ובלאו הך גירסא ליכא למימר דלא שכיח שיהו עדי טומאה אבל עדים שידעו ששוה פרוטה שכיח [יג]: שמי

[א] ס"א רב אסי. [ב] [זבחים קג:]. [ג] [לקמן כד.]. [ד] [לקמן כד: נא.]. [ה] [לקמן כד: נא.]. [ו] [מוס' ס"ב]. [ז] קדושין יב: כ"ב קלה., [ח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [ט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [י] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [כ] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [יא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [יב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [יג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [יד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [טו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [טז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [יז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [יח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [יט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [כ] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [כא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [כב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [כג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [כד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [כה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [כו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [כז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [כח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [כט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [ל] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [לא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [לב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [לג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [לד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [לה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [לו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [לז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [לח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [לט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [מ] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [מא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [מב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [מג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [מד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [מה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [מו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [מז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [מח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [מט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [נ] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [נא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [נב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [נג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [נד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [נה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [נו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [נז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [נח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [נט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [ס] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [סא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [סב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [סג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [סד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [סה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [סו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [סז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [סח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [סט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [ע] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [עא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [עב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [עג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [עד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [עה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [עו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [עז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [עח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [עט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [פ] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [פא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [פב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [פג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [פד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [פה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [פו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [פז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [פח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [פט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [צ] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [צא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [צב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [צג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [צד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [צה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [צו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [צז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [צח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [צט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [ק] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קי] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קיא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קיב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קיג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קיד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קטו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קטז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קיז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קיח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קיט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קכ] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קכא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קכב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קכג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קכד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קכה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קכו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קכז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קכח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קכט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קל] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קלא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קלב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קלג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קלד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קלה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קלו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קלז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קלח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קלט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קמ] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קמא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קמב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קמג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קמד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קמה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קמו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קמז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קמח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קמט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קנ] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קנא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קנב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קנג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קנד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קנה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קנו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קנז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קנח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קנט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קס] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קסא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קסב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קסג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קסד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קסה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קסו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קסז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קסח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קסט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קע] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קעא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קעב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קעג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קעד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קעה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קעו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קעז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קעח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קעט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קפ] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קפא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קפב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קפג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קפד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קפה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קפו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קפז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קפח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קפט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קצ] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קצא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קצב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קצג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קצד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קצה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קצו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קצז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קצח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [קצט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [ר] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רי] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [ריא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [ריב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [ריג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [ריד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רטו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רטז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [ריז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [ריח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [ריט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רכ] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רכא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רכב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רכג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רכד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רכה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רכו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רכז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רכח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רכט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רל] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רלא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רלב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רלג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רלד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רלה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רלו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רלז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רלח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רלט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רמ] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רמא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רמב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רמג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רמד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רמה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רמו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רמז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רמח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רמט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רנ] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רנא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רנב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רנג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רנד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רנה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רנו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רנז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רנח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רנט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רס] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רסא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רסב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רסג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רסד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רסה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רסו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רסז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רסח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רסט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רע] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רעא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רעב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רעג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רעד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רעה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רעו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רעז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רעח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רעט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רפ] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רפא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רפב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רפג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רפד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רפה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רפו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רפז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רפח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רפט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רצ] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רצא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רצב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רצג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רצד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רצה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רצו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רצז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רצח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רצט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רק] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקי] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקיא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקיב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקיג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקיד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקטו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקטז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקיז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקיח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקיט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקכ] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקכא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקכב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקכג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקכד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקכה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקכו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקכז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקכח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקכט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקל] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקלא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקלב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקלג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקלד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקלה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקלו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקלז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקלח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקלט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקמ] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקמא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקמב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקמג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקמד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקמה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקמו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקמז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקמח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקמט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקנ] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקנא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקנב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקנג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקנד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקנה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקנו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקנז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקנח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקנט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקס] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקסא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקסב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקסג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקסד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקסה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקסו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקסז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקסח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקסט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקע] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקעא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקעב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקעג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקעד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקעה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקעו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקעז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקעח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקעט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקפ] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקפא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקפב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקפג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקפד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקפה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקפו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקפז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקפח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקפט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקצ] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקצא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקצב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקצג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקצד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקצה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקצו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקצז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקצח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקצט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקק] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקי] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקיא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקיב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקיג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקיד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקטו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקטז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקיז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקיח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקיט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקכ] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקכא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקכב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקכג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקכד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקכה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקכו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקכז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקכח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקכט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקל] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקלא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקלב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקלג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקלד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקלה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקלו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקלז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקלח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקלט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקמ] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקמא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקמב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקמג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקמד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקמה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקמו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקמז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקמח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקמט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקנ] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקנא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקנב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקנג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקנד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקנה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקנו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקנז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקנח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקנט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקס] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקסא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקסב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקסג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקסד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקסה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקסו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקסז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקסח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקסט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקע] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקעא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקעב] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקעג] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקעד] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקעה] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקעו] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקעז] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקעח] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקעט] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקפ] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקפא] [לקמן לה: ד"ה אסיפא] [רקקפב] [לקמן ל

שתי נשים שנשבו. אומר ר"י דלא גרסינן זאת אומרת נשביתי וטהורה אני כו' אלא זאת אומרת טהורה אני דהא בדאיכא עדים שנשבו אחיי ומיהו יש לקיים הגירסא דאחיי דאיהו לא ידעי דאיכא עדים ואשמועינן דאפילו הכי לא מהימני:

אין רישא ובפא דאיכא עדים ומציעתא דליכא עדים.

מתני' שתי נשים שנשבו זאת אומרת נשביתי וטהורה אני וזאת אומרת נשביתי וטהורה אני אינן נאמנות [א]ובזמן שהן מעידות זו את זו הרי אלו נאמנות: **גמ'** ת"ר [ב]אני טמאה וחברתי טהורה נאמנת אני טהורה וחברתי טמאה אינה נאמנת אני וחברתי טמאה נאמנת על עצמה ואינה נאמנת על חברתי אני וחברתי טהורה נאמנת על חברתי ואינה נאמנת על עצמה אמר מר אני טהורה וחברתי טמאה אינה נאמנת היכי דמי אי דליכא עדים על עצמה אמאי לא מהימנא נשביתי וטהורה אני קאמרה אלא פשיטא דאיכא עדים אימא מציעתא אני וחברתי טהורה נאמנת על חברתי ואינה נאמנת על עצמה ואי דליכא עדים אעצמה אמאי לא מהימנא אלא פשיטא דאיכא עדים רישא וסיפא דאיכא עדים מציעתא דליכא עדים אמר אביי אין רישא וסיפא דאיכא עדים מציעתא דליכא עדים רב פפא אמר כולה דאיכא עדים ואיכא עד אחד דקא אפיך אמרה אני טמאה וחברתי טהורה ואמר לה עד אחד את טהורה וחברתך טמאה איהי שויתא לנפשה חתיכה דאיסורא חברתה משתריא אפומא דידה אני טהורה וחברתי טמאה ואמר לה עד אחד את טמאה וחברתך טהורה איהי כיון דאיכא עדים לאו כל כמינה חברתה משתריא אפומא דעד אחד הא תו למה לי היינו רישא דרישא מהו דתימא כי מהימנא במקום דפסלה נפשה אבל במקום דמכשרא נפשה אימא לא מהימנא קא משמע לן: **מתני'** [ג]וכן שני אנשים [ד]זה אומר כהן אני וזה אומר כהן אני אינן נאמנין [ה]ובזמן שהן מעידין זה את זה הרי אלו נאמנין [ו]רבי יהודה אומר [ז]אין מעלין לכהונה על פי עד אחד אמר רבי אלעזר אימתי במקום שיש עוררין אבל במקום שאין עוררין מעלין לכהונה על פי עד אחד רשב"ג אומר משום רבי שמעון בן הסגן מעלין לכהונה על פי עד אחד: **גמ'** כל הני למה לי צריכי דאי תנא מודה רבי יהושע משום דאיכא דררא דממונא אבל עדים דליכא דררא דממונא אימא לא ואי תנא עדים משום דלעלמא אבל איהו דלנפשיה אימא אפומא דעד הא תו למה לי היינו רישא מהו דתימא דקאמרה הכי [ח]תמות נפשי עם פלשתים היא דקא עבדה קמ"ל אני וחברתי טהורה ואמר לה עד אחד את וחברתך טמאה איהי כיון דאיכא עדים לאו כל כמינה חברתה משתריא אפומא דידה הא תו למה לי היינו רישא דרישא מהו דתימא כי מהימנא במקום דפסלה נפשה אבל במקום דמכשרא נפשה אימא לא מהימנא קא משמע לן: **מתני'** [ט]וכן שני אנשים [י]זה אומר כהן אני וזה אומר כהן אני אינן נאמנין [יא]ובזמן שהן מעידין זה את זה הרי אלו נאמנין [יב]רבי יהודה אומר [יג]אין מעלין לכהונה על פי עד אחד אמר רבי אלעזר אימתי במקום שיש עוררין אבל במקום שאין עוררין מעלין לכהונה על פי עד אחד רשב"ג אומר משום רבי שמעון בן הסגן מעלין לכהונה על פי עד אחד: **גמ'** כל הני למה לי צריכי דאי תנא מודה רבי יהושע משום דאיכא דררא דממונא אבל עדים דליכא דררא דממונא אימא לא ואי תנא עדים משום דלעלמא אבל איהו דלנפשיה אימא

מתני' שתי נשים שנשבו. שיש עדים שנשבו: **שמעידות זו את זו.** כל אחת אומרת מבריתי טהורה: **הרי אלו נאמנות.** דבשביה הקילו להאמין עד אחד ואפילו אשה: **גמ' נאמנת.** על הכל: **אינה נאמנת.** על כלום. ולקמיה מפרש לה לכולה: **אי דליכא עדים שנשבו: אלא פשיטא דאיכא עדים.** הלכך אעצמה אינה נאמנת לטהרה וחברתה נמי אע"ג דאמן אמרינן בחזקת טמאה קיימא ההוא לאו משום היכמנותא דהך הוא דבלאו סהדותא דידה נמי בחזקת טומאה היא: **ואינה נאמנת על חברתה.** על כרחך משמע דחברתה בחזקת טהורה קיימא דבשלמא אינה נאמנת דרישא אע"ג דאכולה מילתא משמע שייך למיתנייה משום דידה אלא הכא דבהדיא תנא אינה נאמנת על חברתה קשה: **אלא פשיטא דליכא עדים.** ואדידה מהימנא דשויתה לנפשה חתיכה דאיסורא: **דאפיך.** מיפך את כל דבריה: **מחברתה משתריא אפומא דידה.** דבשביה האמינו חכמים עד אחד להקל ואפילו עבד או שפחה כדקתני מתני' (לקמן דף מ.) אם יש להן עדים אפילו עבד כו' וכל מקום שנאמן בו עד אחד הרי הוא כשנים ואין דברי אחד שבנגדו לעומת עומד במקום שנים: הכי גרסינן **איכי כיון דאיכא עדים נאו כל כמינה.** ואעדי שבויה קאי דעד אחד בטומאה אינו כלום אלא בשוטה בנבד שרגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה: **שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא.** לפיכך אין העד נאמן לטהרה: **היינו רישא.** הני מילי תרוייהו אשמעינן דרישא שויתה דאיסורא מריש אשמעינן שויתה דחברתה אפומא דעד מסיפא דרישא אשמעינן. תרתי בני קמייתא רישא קרי להו דלמיין להדדי ותרתי בני בתרייתא חדא מילתא היא דבכל חדא תנן מילתא ואיצופה בין דרישא בין בסיפא: **מהו דתימא כו'.** ומשום נאמנת על עצמה תנא ליה: **איכי כיון דאיכא עדים גרסינן: היינו רישא דרישא.** דהא ודאי משום דאינה נאמנת על עצמה לא אצטריך למיתנייה דהא טובא אשמעינן דבמקום עדי שבויה לא מהימנא למימר טהורה אני ומשום נאמנת על חברתה הוא דאצטריך דאע"ג דעד קא ממיס לה מהימנא והא דרישא אשמעינן: **במקום דפסלה לנפשה.** התם הוא דמהימנא אחברתה משום דקאמרה טמאה אני: **אבל היכא דמכשרא נמי לנפשה.** אימא משום דידה הוא דקאמרה ולא אחברתה: **קמ"ל** גרסינן: ל"ל גרסינן **מהו דתימא כי מהימנא במקום עד פסול.** כגון דעד דקא מפיך הוי אשה אבל במקום עד כשר לא תנא משנה יתירה דאפי' במקום עד כשר: **מתני' וכן שני אנשים.** לא גרסינן שנשבו: **אין נאמנים.** ליתן להן תרומה: **ובזמן שמעידין זה את זה.** שכל אחד אומר אני וחברי כהן: **רבי יהודה אומר אין מעלין לכהונה על פי עד אחד.** ואפילו היכא דליכא גומלין וכל שכן הכא דאיכא למיתם גומלין העד אתה עני ואני עליך: **עוררין.** שקורין עליו שם פסול: **מעלין.** היכא דליכא גומלין. והיינו דליכא דין ר' אלעזר לתנא קמא דר' יהודה: **רבן שמעון כו'.** בגמ' (כו.) מפרש מאי ביניייהו: **גמ' כל הני.** תמא מתניתין לאשמועינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר ל"ל: **משום דליכא דררא דממונא.** הלכך אי לאו דפשיטא מלתא שלקחה מחביו לא היה אומר של אביך היתה וגורם לענמו הפסד ממון וכשאומר תחלת דבריו על שם סופו אמרו לגמור בהן ולקחתיה הימנו: **אבל עדים.** שאמרו כתב ידינו הוא: **דליכא דררא דממונא.** לגבייהו דלימטיהנו פסידא בהאי עדות: **אימא לא.** ליתהמנו למימר אנוסין היינו דמעיקרא כי אמרו כתב ידינו הוא אדעתא דהבדותא אמרו ולאו למיגמר בה אנוסים היינו והדר אימליכו למיגמר בה הכי קמשמע לן: **דלעלמא.** אין הדבור האמרון מהני לענמו אלא לאחרים ומשום אחרים לא הוו הדרי במלתייהו אבל איהו גופיה דלנפשיה מהני כי הדר ואמר לקחתיה: **משום**

תוספות רי"ד

הזמה גמורה. כיון שאומרי' להם והלא עמנו הייתם יחד במקום פ' כל היום כלו ואנו לא ראינו. ואחם האיך ראיתם ובהזמה האמינה התורה האחרונים ובטלי עדות הראשונים והלכך טעמא דאמרי לא דאינה דאינה ראיה דחצא ול"א אי איתא דקריש קלא אית לה ואכתי הזמה הוא. אבל אם העידו עדות ברורה כיון דומיטים את הראשונים [ו] חנשא לכתחלה: סיפא ב' אומרים ראינוה שנתגרשה וב' אומרים לא ראינוה שנתגרשה ה"ז ל"ת. ואם נשאת לא חצא מאי קמ"ל אע"ג דדיירי בחצר א' היינו הך מ"ד גבי קידושין הוא דעבידי אינשי דמקדשי בצנעא אבל גירושין אי איתא דאיגרשא קלא אית לי' למילתא קמ"ל דעבידי אינשי דמגרשי בצנעא פירוש ואפ"ה לכתחלה לא חנשא משום ולוות שפחים הרחק ממך: **מתני'** האשה שאמרה נשביתי וטהורה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ואם יש עדים שנשבית והיא אומרת טהורה אני אינה נאמנת ואם משנשאת באו עדים ה"ז ל"ת. פי' נשביתי לבין העובדי כוכבים וטהורה אני שלא נבעלתי לעובד כוכבים ואם משנשאת וכו'. בגמ' מפרשי' אהיא קאי. ר"א מתני לה ארישא פי' האי ואם משנשאת באו עדים אריש. האשה שאמרה א"א הייתי וגרושה אני. והכי קתני ואם משנשאת באו עדים שהיתה א"א. והיא נשאת ע"פ עצמה שאמרה גרושה אני ה"ז לא חצא. ורבא מתני לה אסיפא פי' אנשבית וטהורה אני והתירה לינשא. ואח"כ באו עדים שנשבית. מאן דמתני' לה אריש כ"ש אסיפא דבשביה הקילו. פי' דחשש בעלמא הוא דאיכא שמא נבעלה לעובד כוכבים ונפסלה לכהונה. ומאן דמתני לה אסיפא אבל אריש לא. לימא בדר"ה קמיפלגי דאמר ר"ה האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה בפני בעלה. פי' דמאן דמתני לה אריש אית ליה דר"ה ומאן דמתני לה אסיפא ל"ל דר"ה. לא דכ"ע א"ל דר"ה פי' ואע"ג דבחזקת (טומאה) [נשואה] קיימא דהלכתא כוותיה. מר סבר כי אחמר דר"ה בפניו אבל שלא בפניו מעיזה [ז]. פי' דוקא כשנשאת ואח"כ באו עדים סמכי' אהך חזקה אפילו שלא בפניו. אבל אם לא נשאת לא סמכי' אהך חזקה כי היכי דסמכי' עלה בפניו דלא דמי שלא בפניו כבפניו: ואם משנשאת באו עדים ה"ז ל"ת. אמר שמואל. לא נשאת ממש אלא כיון שהתירוה לינשא אע"פ שלא נשאת. והא ל"ת קתני. ל"ה מהתירוה הראשון: ת"ר אמרה נשביתי וטהורה אני ויש לי עדים שטהורה אני פי' שהיו עמי המיד שלא נתיחדתי עם עובד כוכבים אין אומרים נמתין לה עד שיבואו עדים אלא מתיריין אותה מיד. החירוה לינשא ואח"כ באו עדים ואמרו לא ידענו אח"כ אע"פ שבאו אותם העדים שאמרה האשה ושאלונו אותן ואמרו לא ידענו. אין אומרים כיון שנמצאו דבריה שקר תצא. אלא ל"ת ואם באו עדי טומאה אפילו יש לה כמה בנים תצא. פי' דנבעלה לעכו"ם הוי לה זונה ובניה הם חללים: בנתי' דמר שמואל אשתביין. אסקינהו לארעא דישראל. אוקמינהו לשבוייהו אבראי. פי' שלא יבאו לפני ב"ד ולא ידעו ב"ד שהן שבויין אלא ע"פ עצמן ויתירום ע"י אינהו לבי מדרשא

תוספות רי"ד (המשך)

דר"ח. זו אומרת נשביתי וטהורה אני וזו אומרת נשביתי וטהורה אני. לסוף עול אחו שבייהו. א"ר חגינא בנת מוריין אינון. פי' בנות אדם גדול ובעל הוראה הן שידעו לעשות כך. ואיגלאי מילתא דבנתיה דמר שמואל אינון. א"ל ר"י לרשב"א כהנא פוק איטפל בקרוביתיך. פי' [לקח] א' מדן שהן קרובותיך. א"ל לר"ה והא איכא עדי טומאה שראוה כשנטמאה עם העובד כוכבים. דרילמא אתו לקמן למחר לאחר שתנשא. א"ל השתא מיהו ליתנהו פי' קודם נשואין. ומשום דלמא אתו לא (אהדדינן) (אסרינן) להו השתא עדים בצד אסתן והאסר. פי' אסתן. צפון. כמו יומא דאיסתנא. מצפון תפתח הרעה. פי' העדים המכירים הן בבבל ואנחנו כאן. וניחוש שמא יבואו ויעידו על הטומאה ולכולי האי לא חיישינן. ומוהרות הן לכהונה אח"כ ודאי אם יבואו תצא ובניה חללים. אבל מסתמא לא חיישינן דאחזוקי איסורא לא מחזקינן ואלו הי' קרובים (לא) [לנו] היינו חוקרים אותם טרם שנתירום לינשא. עכשיו שהן רחוקים ממנו. לכולי האי לא חיישינן: **מתני'** שתי נשים שנשבו ז"א נשביתי וטהורה אני וז"א נשביתי וטהורה אני אינן נאמנות. ובזמן שמעידות זו את זו ע"ז הרי אלו נאמנות פי' שנשבו בידוע כגון שיש עדים שנשבו הלכך אין נאמנות להעיד כל א' וא' בפ"ע. ובזמן שמעידות זו ע"ז שכל

תורה אור השלם

ו. וְאָמַר שִׁמְשׁוֹן תַּמוּת נַפְשִׁי עִם פְּלִשְׁתִּים וַיֵּט בְּכֹחַ וַיִּפֹּל הַבַּיִת עַל הַסְּרָנִים וְעַל כָּל הָעָם אֲשֶׁר בּוֹ וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים אֲשֶׁר הֲמִיתוֹ בְּמוֹתוֹ רַבִּים מֵאֲשֶׁר הֲמִיתוּ בְּחַיָּיו: שופטים טז ל

גליון הש"ס

מ"ר' וה אומר כהן אני. עיין בהרמ"ש פ"ה דיבמות סי' ח כלות י:

מוסף רש"י

אין מעלין לכהונה. להחזיק אדם בכהן לאכול בתרומה ולעבוד עבודה ולשאת את כפיו, על פי עד אחד. המעידו שהוא כהן כדמפרש ר' אלעזר לקמיה (רשב"ם ב"ב לא:). **אמר רבי אלעזר** אימתי. אין מעלין ע"פ עד אחד, בזמן שיש. על הכהן, עוררין. עדים הפוסלים אותו, ולפרש דברי ר' יהודה גם ולא למלוק עליו, **אבל** במקום שאין עוררין. אלא קול פסול בעלמא, מעלין לכהונה על פי עד אחד. שמכחיש את הקול (שם).

תוספות רי"ד (המשך)

ל"ל. ג) [והיינו שויתה דלקמן לא] פסלה נפשה והוה מלי למיפרך האמאי ולעניי. ת"ל, ד) [ור"ל דס"ל דהיא מהימנא טפי מעד אחד לפי שנשבית עמה יותר. ת"ר],

---

ע"ב א מתי' פי"ט מהלי' מיקוני ביאה הלכי' יז סמג לאוין קכא עוש"ע אה"ע סימן ז סעיף ח:

ב ב מתי' פי"ב שם הלכי' יג סמג לאוין קכב קכו עוש"ע שם סימן ג סעיף ח:

פא ג מתי' שם הלכה יא עוש"ע שם סעיף ד:

פב ד מתי' שם הלכה כ:

[א] מדמה ר"ל דאכתי איכא דלקמן דלא פסלה נפשה והוה מלי למיפרך האמאי ולעניי. ת"ל, ד) [ור"ל דס"ל דהיא מהימנא טפי מעד אחד לפי שנשבית עמה יותר. ת"ר],

---

ו) [מוספתא פ"ב], ז) ר"ב לא:, ג) [והיינו שויתה דלקמן לא] פסלה נפשה והוה מלי למיפרך האמאי ולעניי. ת"ל, ד) [ור"ל דס"ל דהיא מהימנא טפי מעד אחד לפי שנשבית עמה יותר. ת"ר],

משום דבעי למיסני שתי נשים שנשבו. לאשמועינן דבזמן שמעידות זו את זו נאמנות: **נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה.** מיוחסת. מעלה היא ביוחסין: **למימרא כו'.** קא ס"ד דטעמא דרבי יהודה משום גומלין: **המחריס.** סוחרי תבואה ומוליכין ממקום

הזול לברכין: שלי חדש ושל חבירי ישן שלי אינו מתוקן ושל חבירי מתוקן. משכח את של חבירו ומזלזל את שלו שלי אינו מעושר של חבירי מעושר שלי חדש ואינו יבש עדיין כל צורכו ה)[ושל חבירי ישן ויבש כל צורכו] דשתי ישן טוב מן החדש בעת הגורן כדלמרי בחיהו נשך (ב"מ עב:) היו חדשות מתרבע וישנות משלם: **אינו נאמן.** הואיל ועשה המרן הוא ואינו נאמן על המעשר אע"פ שמעיד על שלו שאינו מתוקן ועוד שמוסיף עשה זו דבריס אחריס לשבח את של חבירו אינו נאמן להחזיק את של חבירו בחזקת מתוקן שאינו אלא מערימין אמור אתה כאן ואני במקום אחר:

בשכלי

אימא לא ואי אשמעינן הני תרתי משום דממונא אבל אשת איש דאיסורא אימא לא נשביתי וטהורה אני למה לי משום דקא בעי למיתני ואם משנשאת באו עדים הרי זו לא תצא הניחא למאן ו)דמתני לה אסיפא אלא למאן דמתני לה ארישא מאי איכא למימר משום דקא בעי למיתני שתי נשים שנשבו ושתי נשים שנשבו למה לי מהו דתימא ניחוש ז)לגומלין קמשמע לן וכן שני אנשים למה לי משום דקא בעי למיתני פלוגתא דרבי יהודה ורבנן ת"ר אני כהן וחברי כהן נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה עד שיהו ג' שנים מעידין על זה ושנים מעידין על זה רבי יהודה אומר אף אינו נאמן להאכילו בתרומה עד שיהו שלשה שנים מעידין על זה ושנים מעידין על זה למימרא דרבי יהודה חייש לגומלין ורבנן לא חיישי לגומלין והא איפכא שמעינן להו דתנן ח)אהחמרין שנכנסו לעיר ואמר אחד מהן שלי חדש ושל חברי ישן שלי אינו מתוקן ושל חברי מתוקן אינו נאמן רבי יהודה אומר נאמן אמר רב אדא בר אהבה אמר רב מוחלפת השיטה אביי אמר לעולם לא תיפוך ט)בדמאי הקילו רוב עמי הארץ מעשרין הן אמר רבא דרבי יהודה אדרבי יהודה קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא אלא דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא כדשנינן דרבנן אדרבנן לא קשיא כדאמר רבי חמא בר עוקבא בשכלי אומנותו בידו הכא

אבל אינו נאמן להשיאו אשה. (מ) פי' בקונטרס משום חשש ממזרות ונתינות וקשה דלהכי ליכא למיחש כדאמרינן בהחולץ (יבמות מה. ושם) גבי עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל דאמרינן ליה זיל גלי לו נסיב בת מינך משמע דאם ילך למקום אחין מכירים אותו ישיאוהו בת ישראל אע"פ שאין מכירים ולא יסתפקו בו בנתין וממזר וכן גבי ההוא דאתא לקמיה דרבי יהודה וא"ל נאמן אתה לפסול עצמך ואי אתה נאמן לפסול בנך משמע שהוא ובניו היו בחזקת כשרים אע"פ שלא היו מכירים בהם וגראה לר"ת דלהשיאו אשה דקאמר היינו להשיאו בדוקה מד' אמהות כדתנן בעשרה יוחסין (קידושין דף עו. ושם) הנושא אשה צריך שיבדוק אחריה ד' אמהות ואין נאמן אם יש אשה בדוקה להכשיר בתו לכהן בלא בדיקה אלא יצטרך לבדוק אחריו וה"ה דמלי למימר ואינו נאמן להכשירו לעבודה ואותה בדיקה היא משום חללות דאין מכירין ישראל חללים שביניהם ולא משום ספק ממזרות ונתינות דלהא לא חיישינן כדפי' וכן משמע התם דקאמר דהיא בודקת בדידה דלא הוזהרו כשרות לישא לפסולים ואי משום ממזרות ונתינות הא ודאי הוזהרו דהשתא אכתוב אשה נאים לכל עונשין שבתורה ואם תאמר אי משום חללות בודקין לא יבדקו אלא יחוס אביה לבד דאפילו היתה אמה חללה כשרה היא ע"י אביה דלכ"ע בני ישראל מקוה טהרה לחללות ויש לומר מאחר שהצריכו לבדוק את יחוס האב משום חללות אגב חללות הוצרכו לבדוק כל פסול שבה גם של ממזרות ונתינות וכולה הך שמעתין דמצרכי בדיקה להשיא בתו לכהן אתיא כרבי מאיר דרבנן פליגי עליה התם ולא מצרכי בדיקה ואמרי כל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות וא"ל אפילו עד אחד כדי להכשיר בתו להטהרה ומיהו להכשיר בנו לו עצמו לעבודה צריך דלגלו בחזקת כהונה עומד אי נמי אפילו כרבנן ובילא עליו ערער דקאמר התם במילתייהו דרבנן בד"א שלא יצא עליו ערער כו': **שלי** חדש ושל חברי ישן. בפרק אע"פ פי' בקונטרס די"מ משום עומר ולחו מילתא היא דאם כן מאי מתרץ בדמאי הקילו התינח דמאי חדש ישן מאי איכא למימר ועוד דלא מצינו בשום מקום שנחשדו עמי הארץ על החדש ורש"י פירש דקאי אשביעית וקאמר שלי חדש וגדל בשביעית ואסור להשתותו אחר הביעור ושל חבירי ישן וגדל בשנה שעברה ואשכחן דקרי לשביעית חדש דתנן במסכת שביעית (פ"ז מ"ז) ורב חדש שכבשו בשמן ישן ילקטו את הורד וכי משני בדמאי הקילו בשביעית לא חש לתרץ דפשיטא ליה להש"ס דרבי יהודה מיקל בשביעית משום דבאתריה דרבי יהודה חמירא להו שביעית כדאמר בהניזקין (גיטין נד.) ואין נראה לר"ת דתתם עמי הארץ לא נחשדו אשביעית דתנן בפרק עד כמה (בכורות ל. ושם) החשוד על המעשר אינו חשוד על השביעית החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשר אלמא דסתמא אינן חשודין בשביעית ומעשר דקתני היינו מעשר שני דאמעשר ראשון חשודין הם והא דתנן במסכת דמאי (פ"ג מ"ד) ומייתי לה בהניזקין (גיטין סא.): המוליך חיטין לטוחן כותי או לטוחן עם הארץ אינו חושש לא משום מעשר ולא משום שביעית דמשמע דחשודים על השביעית איכא למימר דמשום כותי נקט שביעית אי נמי בודאי חשוד חייבי וכן ההיא דמייתי בפרק קמא דחולין (דף ו. ושם) הניתן לשכנתו עיסה לאפות וקדירה לבשל אינו חושש לשאור ותבלין שבה לא משום מעשר ולא משום שביעית ועוד קשה לר"ת דאי באיסור חדש או שביעית מייתי הוה ליה למימר של חברי אינו חדש דלקאמר אינו מתוקן ועוד הקשה ר"ת דלעיל דהתם משנה דחמרין תנן במס' דמאי (פ"ג) הנכנס לעיר ואינו מכיר אדם שם ואמר מי כאן נאמן מי כאן מעשר ואמר לו אחד אני אינו נאמן אים פלוני נאמן הלך ולקח הימנו אמר ליה מי כאן מוכר ישן אמר ליה מי ששלחך אצלי אע"פ שהן כגומלין זה את זה הרי אלו נאמנים ואי ישן היינו דלית ביה איסור חדש או שביעית היאך קונה ממי ששלחו אצלו והלא הוא בעצמו אומר שאינו נאמן ועוד מדקתא שאיל להיאך מי מוכר ישן מכלל שמה שקנה ממנו כבר היה חדש לא שביעית והלא לא הלך אצלו אלא לפי שהוא נאמן ופי' הקונטרס נראה לר"ת עיקר דלהשביח קאמר ולרבותא דרבי יהודה נקטיה דאע"פ שמגרע את שלו ומשביח את של חבירו ומיחזי עפי כגומלין אפילו הכי נאמנין ואם תאמר א"כ מאי קשה ליה דרבנן אדרבנן דלמא הכא הוא דחיישינן לגומלין דדומה שהן גומלין כדפי' ויש לומר דאי לאו דחיישינן לגומלים בעלמא משום הכי לא הוו חיישינן לגומלין דדומה הכא הוא דחיישינן לגומלים אע"פ שאין מחזיקין אותן כגומלין. פי' דעד אתה עלי ואני עליך. אר"א אימתי אין מעלין במקום שיש עוררים הבאים לפוסלו. אבל במקום שאין עוררין מעלין והוא דליכא גומלין

אבל אינו נאמן להשיאו אשה. (מ) פי' בקונטרס משום חשש ממזרות ונתינות וקשה דלהכי ליכא למיחש כדאמרינן בהחולץ (יבמות מה. ושם) גבי עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל דאמרינן ליה זיל גלי לו נסיב בת מינך משמע דאם ילך למקום אחין מכירים אותו ישיאוהו בת ישראל אע"פ שאין מכירים ולא יסתפקו בו בנתין וממזר וכן גבי ההוא דאתא לקמיה דרבי יהודה וא"ל נאמן אתה לפסול עצמך ואי אתה נאמן לפסול בנך משמע שהוא ובניו היו בחזקת כשרים אע"פ שלא היו מכירים בהם וגראה לר"ת דלהשיאו אשה דקאמר היינו להשיאו בדוקה מד' אמהות כדתנן בעשרה יוחסין (קידושין דף עו. ושם) הנושא אשה צריך שיבדוק אחריה ד' אמהות ואין נאמן אם יש אשה בדוקה להכשיר בתו לכהן בלא בדיקה אלא יצטרך לבדוק אחריו וה"ה דמלי למימר ואינו נאמן להכשירו לעבודה ואותה בדיקה היא משום חללות דאין מכירין ישראל חללים שביניהם ולא משום ספק ממזרות ונתינות דלהא לא חיישינן כדפי' וכן משמע התם דקאמר דהיא בודקת בדידה דלא הוזהרו כשרות לישא לפסולים ואי משום ממזרות ונתינות הא ודאי הוזהרו דהשתא אכתוב אשה נאים לכל עונשין שבתורה ואם תאמר אי משום חללות בודקין לא יבדקו אלא יחוס אביה לבד דאפילו היתה אמה חללה כשרה היא ע"י אביה דלכ"ע בני ישראל מקוה טהרה לחללות ויש לומר מאחר שהצריכו לבדוק את יחוס האב משום חללות אגב חללות הוצרכו לבדוק כל פסול שבה גם של ממזרות ונתינות וכולה הך שמעתין דמצרכי בדיקה להשיא בתו לכהן אתיא כרבי מאיר דרבנן פליגי עליה התם ולא מצרכי בדיקה ואמרי כל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות וא"ל אפילו עד אחד כדי להכשיר בתו להטהרה ומיהו להכשיר בנו לו עצמו לעבודה צריך דלגלו בחזקת כהונה עומד אי נמי אפילו כרבנן ובילא עליו ערער דקאמר התם במילתייהו דרבנן בד"א שלא יצא עליו ערער כו': **שלי** חדש ושל חברי ישן. בפרק אע"פ פי' בקונטרס די"מ משום עומר ולחו מילתא היא דאם כן מאי מתרץ בדמאי הקילו התינח דמאי חדש ישן מאי איכא למימר ועוד דלא מצינו בשום מקום שנחשדו עמי הארץ על החדש ורש"י פירש דקאי אשביעית וקאמר שלי חדש וגדל בשביעית ואסור להשתותו אחר הביעור ושל חבירי ישן וגדל בשנה שעברה ואשכחן דקרי לשביעית חדש דתנן במסכת שביעית (פ"ז מ"ז) ורב חדש שכבשו בשמן ישן ילקטו את הורד וכי משני בדמאי הקילו בשביעית לא חש לתרץ דפשיטא ליה להש"ס דרבי יהודה מיקל בשביעית משום דבאתריה דרבי יהודה חמירא להו שביעית כדאמר בהניזקין (גיטין נד.) ואין נראה לר"ת דתתם עמי הארץ לא נחשדו אשביעית דתנן בפרק עד כמה (בכורות ל. ושם) החשוד על המעשר אינו חשוד על השביעית החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשר אלמא דסתמא אינן חשודין בשביעית ומעשר דקתני היינו מעשר שני דאמעשר ראשון חשודין הם והא דתנן במסכת דמאי (פ"ג מ"ד) ומייתי לה בהניזקין (גיטין סא.): המוליך חיטין לטוחן כותי או לטוחן עם הארץ אינו חושש לא משום מעשר ולא משום שביעית דמשמע דחשודים על השביעית איכא למימר דמשום כותי נקט שביעית אי נמי בודאי חשוד חייבי וכן ההיא דמייתי בפרק קמא דחולין (דף ו. ושם) הניתן לשכנתו עיסה לאפות וקדירה לבשל אינו חושש לשאור ותבלין שבה לא משום מעשר ולא משום שביעית ועוד קשה לר"ת דאי באיסור חדש או שביעית מייתי הוה ליה למימר של חברי אינו חדש דלקאמר אינו מתוקן ועוד הקשה ר"ת דלעיל דהתם משנה דחמרין תנן במס' דמאי (פ"ג) הנכנס לעיר ואינו מכיר אדם שם ואמר מי כאן נאמן מי כאן מעשר ואמר לו אחד אני אינו נאמן אים פלוני נאמן הלך ולקח הימנו אמר ליה מי כאן מוכר ישן אמר ליה מי ששלחך אצלי אע"פ שהן כגומלין זה את זה הרי אלו נאמנים ואי ישן היינו דלית ביה איסור חדש או שביעית היאך קונה ממי ששלחו אצלו והלא הוא בעצמו אומר שאינו נאמן ועוד מדקתא שאיל להיאך מי מוכר ישן מכלל שמה שקנה ממנו כבר היה חדש לא שביעית והלא לא הלך אצלו אלא לפי שהוא נאמן ופי' הקונטרס נראה לר"ת עיקר דלהשביח קאמר ולרבותא דרבי יהודה נקטיה דאע"פ שמגרע את שלו ומשביח את של חבירו ומיחזי עפי כגומלין אפילו הכי נאמנין ואם תאמר א"כ מאי קשה ליה דרבנן אדרבנן דלמא הכא הוא דחיישינן לגומלין דדומה שהן גומלין כדפי' ויש לומר דאי לאו דחיישינן לגומלים בעלמא משום הכי לא הוו חיישינן לגומלין דדומה הכא הוא דחיישינן לגומלים אע"פ שאין מחזיקין אותן כגומלין. פי' דעד אתה עלי ואני עליך. אר"א אימתי אין מעלין במקום שיש עוררים הבאים לפוסלו. אבל במקום שאין עוררין מעלין והוא דליכא גומלין

נשביתי וטהורה אני למה לי. וקשה לרש"ל אמאי לא משני משום דבעי למיתני סיפא אם יש עדים שנשבית ואמרה טהורה אני אינה נאמנת וא"ל דמשום הא לא אצטריך דמסיפא דמתני' שמעינן לה דקתני סיפא עיר שכבשוה כרכוס כל כהנות שנמצאו בתוכה פסולות ואינה נאמנת לומר טהורה אני:

שתי נשים שנשבו למה לי. דאי לאשמעינן דאחת נאמנת על מכרתה הא בהדיא תנן (לקמן כו.) דאפי' עבד ושפחה נאמנים: **וכן** שני אנשים למה לי משום דבעי למיתני פלוגתא דרבי יהודה ורבנן. אבל בשתי נשים משמע דלא פליג רבי יהודה משום דבשביה הקילו וקשה דלקמן (דף כו.) אשכחן איפכא דמסיא לפי תומו נאמן בתרומה אפי' על פי עצמו כדאמר גבי יוחנן אוכל חלות דהעלהו רבי לכהונה על פיו וגבי שביה תני לקמן (דף כו:) הכל נאמנים להעידה חוץ מבעלה ומוקי לה במסיא לפי תומו ומיהו למאי דמוקמינן פלוגתייהו במעלין מתרומה ליוחסין ניחא דטעמא דמחמיר רבי יהודה טפי בתרומה מבשביה משום דמעלין מתרומה ליוחסין אבל רבי דמיקל טפי בתרומה במסיא לפי תומו היינו משום דקסבר דאין מעלין מתרומה ליוחסין כדאמר לקמן אבל למאי דמוקי פלוגתייהו משום גומלים קשה וי"ל דבתרומה דרבנן דוקא הוא דמתכשר במסיא לפי תומו דלמשמע בהגוזל בתרא (ב"ק קיד:) אבל בתרומה לאוריתא לא:

אמר לא ואי אשמעינן הני תרתי משום דממונא אבל אשת איש דאיסורא אימא לא נשביתי וטהורה אני למה לי משום דקא בעי למיתני ואם משנשאת באו עדים הרי זו לא תצא הניחא למאן ו)דמתני לה אסיפא אלא למאן דמתני לה ארישא מאי איכא למימר משום דקא בעי למיתני שתי נשים שנשבו ושתי נשים שנשבו למה לי מהו דתימא ניחוש ז)לגומלין קמשמע לן וכן שני אנשים למה לי משום דקא בעי למיתני פלוגתא דרבי יהודה ורבנן ת"ר אני כהן וחברי כהן נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה עד שיהו ג' שנים מעידין על זה ושנים מעידין על זה רבי יהודה אומר אף אינו נאמן להאכילו בתרומה עד שיהו שלשה שנים מעידין על זה ושנים מעידין על זה למימרא דרבי יהודה חייש לגומלין ורבנן לא חיישי לגומלין והא איפכא שמעינן להו דתנן ח)אהחמרין שנכנסו לעיר ואמר אחד מהן שלי חדש ושל חברי ישן שלי אינו מתוקן ושל חברי מתוקן אינו נאמן רבי יהודה אומר נאמן אמר רב אדא בר אהבה אמר רב מוחלפת השיטה אביי אמר לעולם לא תיפוך ט)בדמאי הקילו רוב עמי הארץ מעשרין הן אמר רבא דרבי יהודה אדרבי יהודה קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא אלא דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא כדשנינן דרבנן אדרבנן לא קשיא כדאמר רבי חמא בר עוקבא בשכלי אומנותו בידו הכא

הגהות הב"ח

(מ) תוס' ד"ה אבל כו' פי' בקונטרס. ר"ב ע"ל בפירושו סוף דף כ"ה:

מוסף רש"י

שלי חדש. והיכן טוב ממני, שהחדש אינו יבש עדיין כל צרכו, והכי נמי אמרינן בחיהו נשך (ב"מ עב:) היו חדשות מתרבע וישנות משלם כו'. ויש מפרשים משום עומר, ולאו מילתא היא דא"כ דמתכרן בדמאי הקילו, התינח דמאי, חדש מאי איכא למימר, ועוד לא מלינו שנחשדו עמי הארץ על איסור חדש, ולא נקט לה אלא משום אין נאמנים דדמאי, וכיוצא דמשמעינן דאע"ג דמשבח ליה לדחבריה נמי במילי אחרנייתא, אינו נאמן על הדמאי דמיישינן לגומלין (לקמן נו:). בדמאי הקילו. משאר ספק דדבריהם, ואפילו ספק ליתיה דרוב עמי הארץ מעשרין הן (שם).

תוספות רי"ד

נטמאת אינה נאמנת דדוקא [להתיר] נאמן ע"א [משום] דבשבו' הקילו ולא לאיסור כדרבא דאמר אין דבר שבערוה פחות מב'. אלא אעצמה אמאי לא מהימנא. אלא פשיטא דאיכא עדים פי' שנשבו ומ"ה אעצמה אינה נאמנת לומר נשביתי וטהורה אני וחברתה נמי אסורה בלא עדותה ודא דקאמר אינך נאמנת כלומר בלא עדותה היא אסורה. איכא מצינתא אני וחברתי טמאת נאמנת ע"ע ואין נאמנת על חברתה. ואי דאיכא עידי שבויה אחברתה אמאי לא מהימנא והלא גם בלא עדותה אסורה והמורה פי' ואינה נאמנת על חברתה ע"כ משמע דחברתה בחזקת טהורה קיימא. דבשלמא אינה נאמנת דרישא אע"ג דאכולה מילתא משמע שייך למתני [אינה נאמנת] משום היתר. אלא הכא הכא דבהדי' תניא אינה נאמנת על חברתה קשה. אלא פשיטא דליכא עדים פי' מ"ה על עצמה נאמנת דשויתי' אנפשה חתיכה דאיסורא. אבל על חברתה אינה נאמנת דכיון דליכא עדי שבוי' חברתה משתריא אומר' נשביתי וטהורה אני ווז שמעידה עלי' כי נטמאת אינה נאמנת כדרבא. שאין דבר שבערוה פחות מב'. אימא סיפא אני וחברתי טהורות נאמנת על חברתה ואינה נאמנת ע"ע. ואי דליכא עדים אעצמה אמאי לא מהימנא. אלא פשיטא דאיכא עדים. פי' ומ"ה אעצמה אינה נאמנת ואחברתה מהימנא שע"א נאמן בשבוי' רישא וסיפא דאיכא עדים ומציעתא דליכא עדים. אמר ר"פ כולה דאיכא עדים ואיכא ע"א דקמיפך פי' [דאיכא עדים] שמעידים שנשבו וע"א בא ומהפך כל הדברים. אני טמאה וחברתי טהורה וא"ל ע"א את טהורה וחברתך טמאה. איהי שויתה נפשה חתיכה דאיסורא וחברתה משתריא אפומא. פי' המורה. דבשבוי' האמינו חכמים ע"א להקל ואפי' עבד או שפחה. וכדקתני מתני' אם יש להן עדים אפילו עבד וכו' וכ"מ שנאמן ע"א הרי הוא כשנים ואין דברי א' שכנגדו לטמא עומד במקום שנים. ומשמע מפירושו. דאע"ג

תוספות רי"ד (המשך)

דלא נשאת וגם לא התירוה לינשא. ואינו נ"ל דביון דאיכא עדות מכחשת לה היכי שריא לה לחבריתה אפימא דידה. ההתנן בפ' האשה רבה עד אומר מת ועד אומר לא מת ד"ז לא תנשא דכי מהימנינן ליה לע"א דאמר מת ולא מצי אידך למכחשי' ת"מ כשבאו בזה אח"ז וכבר התירוה ע"פ אותו העד (אמרה) [אמרינן] לא תצא מהיתירא הראשון. אבל היכא דקיימי תרוויהו ומכחשי להדדי אמרינן לא תנשא. והכא היכי אמרי' דהיא נאמנת אע"פ שהעד מכחישה. ובתוספתא דכתובות [בפ"ב] ברישא דהא מתני' תני הכי. עד אומר נשבית וטמאה היא. וע"א אומר נשבית וטהורה היא. אשה אומרת נשבית וטמאה היא ואשה אומרת נשבית וטהורה היא אין משיאין אותה. ואם נשאת ל"ת. וא"כ בע"כ מאי דחתי הכא נאמנת הכי בעי' לפרושי כגון שהתירוה לינשא על פיה. ובחר הכי אחא ע"א ואמר נטמאת. אי נמי כגון שהלכה ונשאת דאמרינן ל"ת. אני טהורה וחברתי טמאה וא"ל עד אחד את טמאה וחברתך טהורה. איהי כיון דאיכא עדים לאו כל כמינה. פי' המורה ה"ג עדים וקאי אעידי שבוי' דע"א בטומאה אינו כלום אלא בסוטה בלבד שרגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה חברתה משתריא אפומא דעד. פי' ה"ג כגון שנשאת. אני וחברתי טמאה. וא"ל עד את וחברתך טהורות איהי שויתי' נפשה חתיכה דאיסורא. פי' לפיכך אין העד נאמן לטהרה חברתה משתריא אפומא דעד כגון שנשאת. אני וחברתי טהורות יאמר לה עד את וחברתך טמאת. איהי כיון דאיכא עדים לאו כל כמינה. חברתה משתריא אפומה דידה פי' כגון שנשאת או התירוה לינשא כדפרי': **מתני'** וכן שני אנשים זה אומר כהן אני וז"א כהן אני אין נאמנים וכזמן שהן מעידים זע"ז הרי אלו נאמנים. ר"י אומר אין מעלין לכהונה ע"פ ע"א. אר"א אימתי בזמן שיש עוררים. אבל במקום שאין עוררים מעלין לכהונה ע"פ ע"א. רשב"ג אומר משום ר"ש בן הסגן מעלין לכהונה ע"פ ע"א. פי' ב' אנשים שבאו ממדה"י ולא ידענו מי הם ז"א כהן אני וז"א כהן אני. אין נאמנים ליתן להם תרומה וכזמן שמעידים זע"ז שז"א אני וחברי כהנים וכמו כן זה הרי אלו נאמנים שמעלין לכהונה ע"פ ע"א. ואפילו היכא דאיכא למיחש לגומלין. ר"י אומר אין וכו' ואפילו היכא דליכא גומלין וכ"ש היכא דאיכא גומלין. פי' דעד אתה עלי ואני עליך. אר"א אימתי אין מעלין במקום שיש עוררים הבאים לפוסלו. אבל במקום שאין עוררין מעלין והוא דליכא גומלין

פג א מי' פי"ב מהל' מעשר הלכה י:

ט) גירסת רבינו ח"ל אני כהן וחבירי כהן וכ"ה בתוספתא דמכילתין פ' ג' ע"ב.

בשכלי אומנותו בידו. פירש רבינו חננאל זה שאומר עליו שהוא כהן יש בידו כלים שמשמשין בהן בעבודה כגון כלי גלגלים כלי מגנים כלי אדמה שאין מקבלין טומאה שכל הרואה כלים הללו בידו מתרחק ממנו מלטמאותו ודומה שהוא כהן ולכך האמינוהו חכמים:

ואיבעית אימא רבי יהודה ורבנן במעלין מתרומה ליוחסין קמיפלגי. ולא אתא לשנויי אלא קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה אכל דרבנן אדרבנן נעולם צריך לתרץ בשכלי אומנותו בידו הקשה הר׳ שמואל מוואדרדין ומעיקרא היכי בעי למימר דטעמא דר״י משום גומלין והא בלא גומלים ע״כ סבר רבי יהודה בשילהי פרקין (לקמן דף כמ:) דמעלין מתרומה ליוחסין ותירץ ר״י דמעיקרא ס״ד דאי לאו טעמא משום גומלים לא היינו מפסידים את הכהן מן התרומה כדי לומר מעלין כיון דמן הדין ראוי לחלוק ע״פ חבירו ואדרבה קודם היינו אומרים אין מעלין אע״ג דגבי עבד אמר לקמן לרבי יהודה דאין חולקין לו תרומה משום דמעלין הכא אין כל כך חשיבא בהפסד של עבד זה אם אין חולקין לו תרומה בלא רבו ואח״ת ובאיזו סברא פליגי לימרו תרוייהו דמעלין ונלטרך שני עדים בתרומה או לימרו תרוייהו דלא מעלין ולא יצטרך אלא עד אחד בתרומה וי״ל דבהא פליגי דמר סבר חיישינן שמא יעלו מתרומה ליוחסין לפיכך הצריכו שני עדים ומר סבר דלא חיישינן(ה):

אמנה שבשטר קמסהדי. וא״ת ואי לאו אכולא מילתא קמסהדי א״כ עדים חתמי אע״ג דלא ידעי אי כהן הוא אי לאו ואם כן הא דתנן בגט פשוט (ג״ב דף קעב.) שני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת אם היו משולשין יכתבו כהן ומה מועיל כיון שעדים חותמין אע״פ שאין מכירים בו אם הוא כהן והרי הוא יכול להעיד ולכתוב שטר אחר בשם חבירו כהן ויוציא ממון מחבירו כהן וי״ל דהיכא דאוחזקו שני יוסף בן שמעון ולאי אכולא מילתא קא מסהדי כי אז הן צריכין לידע אם בן כהן הוא והתם ולאי מעלין משטרות ליוחסין והכא מיבעיא לן היכא דלא אוחזקו: **חד אמר** מעלין. ואם תאמר ואמאי לא חשיב ליה בהדי הנך דתנן בעשרה יוחסין (קידושין דף עו. ושם) אין בודקין מן המזבח ולמעלה ולא מדוכן כו׳ וי״ל דהך דשטרות מלתא דפשיטא היא דכיון דאכולא מלתא קמסהדי א״כ הוי עדות גמור ולכך לא קא חשיב עדים וא״ת ואמאי לא חשיב תרומה ונשיאות כפים למ״ד מעלין ואור״ת דתרומה בכלל מזבח ונשיאות כפים בכלל דוכן אע״ג דהתם דוכן היינו שיר כדמשמע התם בגמרא מ״ד מעלין הוה מוקי לה נמי בדוכן הכהנים שבגבולים ומיהו קשה אמאי לא חשיב ס״ת שקרא בחזקת כהן כדלקמן ושם לומר דאיכא למימר דתנא ושייר כולהו ובספר הישר פירש ר״ת דלא בעבודת מזבח ממש אירי אלא כגון הפשט ונישואות דברים הכשרים בזרים דלא היו מניחין לעשות אותם אלא למיוחסין מן המשיאין להכהנה אבל מילי דכהונה כגון תרומה ונשיאות כפיס וס״ת לא איצטריך למתני: **שאני הבא** דריע חזקייהו. פי׳ בקונטרס שהכל רואים שאר הכהנים אוכלין שאר קדשי מזבח ואלו אין אוכלין וק״ק דמ״מ תיקשי למ״ד מעלין אמאי לא אסקינהו לקדשי מזבח וליוחסין וגרסא לר״ת דריע חזקייהו היינו שהיו מיחסים אותם אחר בני ברזילי שהיה ישראל ועוד שלא מצאו כתבם והיכא דאיתרע חזקה אין מעלין לכ״ע אבל קשה דפריך מעיקרא אמאי לאסוקינהו הוה ליה למיפרך אמאי נגאלו כלל מן הכהונה ויש לומר דשפיר הוה ידע דריע חזקייהו ומשום הכי לא אסקינהו אלא דהוה ס״ד דאע״ג דריע חזקייהו איכא למיחש דלמא אתי לאסוקינהו לבסוף שלא ידעו שלא מצאו כתבם ואלא

כשכלי אומנותו בידו. חמר המביא תבואה למכור היה נושא בידו כלי היכר של מכירה כגון מחק שמותקין בה המדה והמביאה להגיע אינו נושא בידו כלי אומנות מכר והכא כגון שכלי אומנותו בידו של זה המזגזג את שלו דאמן סהדי שלמוכרה הביאה הלכך אין זה אלא גומל וזה יעיד עליו בכרך שלפניהם: **הקדר.** שהוא חבר: **הפנימיות טהורות.** כולה מתרגא ואחלא לקמיה: **כשכלי אומנותו בידו.** להיכר שהוא נושאן למוכרן: **ממשמשת בהן.** לבדוק וליקח: **ומשום חיפופי רשות הרבים.** שנותנים בני אדם אבנים גדולות או יתדות לגידי הר״ר להרחיק העגלות מלהזיק את הכלים ומתוך שהן דוחקות את הר״ר וזה הניח קדירותיו אצלם דחק גם הוא את הדרך והעוברין שם מתחכין בהן ובגדיהן עוברין על פני אוירן ובגדי עם הארץ טמאים הם וטמאים את המיצועיות: **כמעלין מתרומה ליוחסין.** רבי יהודה סבר הרואה שמאכילין תרומה לאדם בחזקת כהן ומעלין עליו בכל מקום שהוא כהן ומעלין אותו ליוחסין הלכך אם תאכילהו תרומה הרי אתה מביאו להזיאו אשה ונעמיה לאו משום גומלין הוא ורבנן סברי אין מעלין מתרומה ליוחסין: **דאיסור מיפה.** אם זר הוא לא היה אוכל תרומה שהוא עון מיתה: **דאיסור עשה.** כה תברכו (במדבר ו) אתם ולא זרים ולאו הבא מכלל עשה עשה: **גדולה חזקה.** אאין ב״ד יכולין להוציא דבר מחזקתו: **בקשו לאכסה המיחסים.** שיהו כהנים כשרים. לפי שהמתנו כהנים בגולה בגווי הארץ וילדו להם בנים כדכתיב בספר עזרא והם חללים הוצרכו הנולדים בגולה להתייחס כשעלו מן הגולה לשרת בבנין שני: **ויגאלו.** נפסלו. מלשון נחם מגואל (מלאכי ב): **הרשאה.** הוא נחמיה בן חכליה וכן כתוב בספר עזרא (נחמיה ח): **עד עמוד כהן לאורים וגו׳.** כאדם (ה) שאומר לחבירו עד שיבא המשיח דאורים ותומים לא הוו במקדש שני שנחסרו חמשה דברים כדאמרינן בסדר יומא (דף כא.): **מקדש הקדשים.** דוקא מקדשי המקדש פסלינהו אבל תרומה שהיו רגילין בה בגולה לא אסר עלייהו משום דהוחזקו בה: **קדשי הגבול.** תרומה שהיא נוהגת בגבולין חוץ למקדש ולירושלים: **אף כאן בקדשי הגבול.** ומדאמר רבי יוסי גדולה חזקה ס״מ נשיאות כפיס נמי לא אסר עלייהו שהרי הוחזקו בה בגבולין: **ואי סלקא דעתך כו׳ אתו לאסוקינהו.** ומה הועילו בתקנתם: **שאני הכא.** דליכא למיחש דליסוקינהו דהא ריע חזקייהו שהרי הכל רואין שאר כהנים אוכלין קדשי המקדש והם אינן אוכלין יש כאן היכר גדול שיש בהן לד פסול. אבל שאר בני אדם כגון בזמן הזה לעולם מעלין מנשיאות כפיס ליוחסין: (ו)[**ואי לא תימא הכי.** דעל דא סמיך שיש בהן היכר תרומה נמי תקשי למ״ד מעלין מתרומה ליוחסין]: ואלא

פד א ב ג ד מיי׳ פי״ב מהלי׳ מעכב ומושב הלכה כג:

פה ה מיי׳ פ״כ מהלי׳ איסורי ביאה הלכ׳ ט טוש״ע אה״ע סי׳ ג סעיף ב:

פו ו מיי׳ שם הלכה ד והלכה יא:

תורה אור השלם

ו. (סא) ומבני הכהנים בני חביה בני הקוץ בני ברזלי אשר לקח מבנות ברזלי הגלעדי אשה ויקרא על שמם: (סב) אלה בקשו כתבם המתיחשים ולא נמצאו ויגאלו מן הבהנה: (סג) ויאמר התרשתא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמד כהן לאורים ולתמים: עזרא ב סא-סג

תוספות רי״ד

לן דחלל הוא. אמאי לא ישא אשה כשרה ואפי׳ כהן של כ״ג. והא ק״ל דלא הוזהרו כשרות להנשא לפסולים. וצ״ל לפרש דהאי דאמר להשיאו אשה. לאו להשיא מנשיו לכהונה. כגון אלמנתו ובתו דמספקינן ליה בחלל. ובת חלל ואלמנות חלל הן פסולות לכהונה: איבעיא להו מהו להעלות משטרות ליוחסין. פי׳ אילימא דכתיב בי׳ אני פלוני כהן התמתי עד מאן קמסהיד עלויה. לא צריכא דכתיב בי׳ אני פ׳ כהן לויתי מנה מפלוני ותתימו סהדי אמנה שבשטר קא מסהדי א״ד אכולה מילתא מסהדי. ר״ה ור״ח ח״א מעלין וח״א אין מעלין והלכתא כדברי המיקל. ואילו כתבו שני עדים פ׳ כהן לוה מפלוני דליכא מאן דפליג דודאי מעלין. דהא עדים מעידים כי הוא כהן (ו). איבעי׳ להו מהו להעלות מכהונה ליוחסין.

ו) וכ״כ הר״ג כאן בשם הגלא״ה ז״ל ע״ש ונזה מיושב קושית תוס׳ ד״ה אמנם מה שהקשו מפ׳ גט פשוט תד״ק ועי׳ בש״ך חו״מ סי׳ מ״ט ס״ק ט״ו:

מסורת הש״ס

ה) טהרות פ״ז מ״ה, ב) [נמשנה ליתא], ג) קידושין מט:, ד) [ל״ל ולמומיסן], ה) נ״י כ״י, ו) [ועוד רלה ר״י לפרש עגמא דמ״ד מעלין כדי שיהו עדים מצוין ליוחסין ותמוה כו׳ משום דלא משמע הכי בסמוך דקאמר ס״מ בתרומה דעון מיתה. ת״י עה״ג],

---

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה עד עמיד כו׳ כאדם שאומר. נ״ב הוא בפ׳ עגלה ערופה דף מח ע״ב:

מוסף רש״י

במעלין מתרומה ליוחסין. הרואה כהן אוכל תרומה במקומו, אין צריך לבדוק אחריו ביוחסין ומושא כהן כתו (קידושין שם). גדולה חזקה. יש לקמוך עליה יפה (שם כט:). בקשו כתבם המתיחשים. כתב יחוסם (שם). התרשתא. נחמיה בן חכליה קרוי כן בספר עזרא, ובגמרא ירושלמי מצא שעל שם שהיה משקה למלך היה צריך לשמות קודם, אלא יתפרשהו שמא הטיל שם המות במשקה המלך המירו לו יין של עובדי כוכבים לשמות, לכן נקרא התרשתא (שם). עד עמוד כהן לאורים ולתומים. כאדם שאומר לחבירו עד שיבא משיח, דאורים ותומים לא היו בבית שני (שם). אמר להם כו׳. מדכתיב מקדש הקדשים, שמעינן דלא אמרי בתרומה אלא מקדשי המקדש, אמר להם תרומה אינו יכול לאסור עליכם מפני חזקתם שהוחזקתם בגבול לאכלה (שם). בקדשי הגבול. תרומה הנאכלת בכל מקום (שם). ביון דאכלי בתרומה אתי לאסוקינהו. ואמאי לא תיש לה נחמיה דלא לאסוקינהו (שם). אלא משום דריע חזקייהו. לא אצטריך לאיתם להאי דכיון דשאר כהנים אוכלים בקדשי המקדש והם נגאלו מהם הולא חזקתם ויש בהם היכר ולא אתי לאסוקינהו (שם).

(א) ימות סמ: פז. קדושין סט:, ב) [עיין תוס' שבת י: ד"ה יהבנן], ג) [תוספתא פ"ג ותוספתא פלה פ"ד], ד) נדה מז., ה) [ב"מ פט.], ו) [מגלה מז. וכן בב"מ פט. איתא במעשר ועי' פרש"י דכפה דגרים תרוייהו], ז) [עיין תוס' נדה מז. ד"ה נ"ג לילו נאמר], ח) [כת"י], ט) [גיטין מ:], י) כת"י: ובסורין נמי לא דסבר הלי תנא כיבוס, כ) [בלא טו ח], ל) [דברים יב], מ) [בב"מ יד], נ) [עיין רש"י בנדה מז. וב"מ פט. מפרש בכל מקום טעם אחר], ס) [דברים כו].

תורה אור השלם

1. וְיֹאמַר הַתִּרְשָׁתָא לְהֶם אֲשֶׁר לֹא יֹאכְלוּ מִקֹּדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים עַד עֲמֹד כֹּהֵן לְאוֹרִים וּלְתֻמִּים:
עזרא ב סג
2. וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ: ויקרא כב י
3. וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הִוא בְּתְרוּמֹת הַקֳּדָשִׁים לֹא תֹאכֵלוּ:
ויקרא כב יב
4. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּבֹאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה:
במדבר טו יח

הגהות הב"ח

(א) תד"ה מו מלמא כו' אלא במלוקת מרומה וכו'. נ"ב וכן פרש"י יבמות דף לט ע"ב:

ואלא מאי גדולה חזקה. דקאמר ר' יוסי למה לנו מ"[לחוש] להשבת חזקתם כי מה יש לחוש לבטלה: **בתרומה דרבנן.** שהרי בגולה היו שאין שם תרומה מן התורה דכל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ כדאמרינן בקידושין (דף לז.): **ואיבעיא אימא השתא נמי בתרומה דרבנן אכול.** תרומת פירות האילן וירק: **דאורייתא.** דגן תירוש ויצהר לא אכול ומש"ה לא קשיא למ"ד מעלין מתרומה ליוחסין דכי מסקינן ליוחסין מתרומה דאורייתא כו': **דאיכא למיגזר משום תרומה דאורייתא.** שהרי לארץ בלא ומצויה שם תרומה גמורה דאורייתא מה שלא היה מצוי להם בגולה ויש לחוש פן יאכילום בה: **לא במידי דאיקרי קדש.** והיינו תרומה: **וכל זר לא יאכל קדש.** בתרומה משמעי דכתיב בפרשה לעיל מיניה ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים ואוקמינן בתרומה ביבמות בהערל (דף עד.): **ולא במידי דאיקרי קדשים.** אפילו מזה ושוק של שלמים הנאכלים לגבי כהנים ולעבדיהם: **ואמר מר.** ביבמות בפרק יש מותרות [פז.] בנת כהן שניסת לישראל ועשית אלמנה וגרושה וחרצה אין לה שחורת לתרומת אביה ואינה חוזרת לאכול בזה ושוק וליף לה מהלי קרא מי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל עוד: **חזקה לכהונה.** להעיד עליו שהוא כהן: **נשיאות כפים בבבל.** הרואהו נושא כפיו בבבל מעיד עליו בכל מקום שהוא כהן ומקבלין היתנו לפי שיש שם שיבוש וב"ד קבוע בודקין אחר נושאי כפים אבל אכילת חלה ותרומה אינה חזקה דאולה לארץ לאו דאורייתא תרומה דיליה ולא קפדי כולי האי: **ואכילת חלה בסוריא.** היא ארם צובה שכיבשה דוד וחיברה לא"י וקסבר הלי תנא כיבוס יחיד שמיה כיבוס [ט] וחלתה ותרומתה דאורייתא וקס"ד תנא חלה וה"ה לתרומה: **וחילוק מקנות.** דהזרוע והלחיים: **בכרכין.** ואע"ג דאיסורן אין איסור לזרים הואיל וכרכים מקום שווקין הן ומצויין בו עובדים ושבים המצירין בו אי לאו דכהן הוה לא מחליף נפשיה: **לא לחרומה.** הרואהו נושא כפיו בבבל או אוכל חלה דווקא בסוריא והעיד עליו בא"י מקבלין עדותו להאכילו תרומה אבל לא ליוחסין: **מה אכילת חלה.** עדות חזקתה: **ליוחסין.** דאי לתרומה פשיטא היא גופה תרומה היא וכבר הוחזק בה: **ומסקינן מחלה דרבנן כו'.** דאי לאו כהן הוא לא הוי ספו ליה חלה גזירה משום תרומה: **וכדאפיך.** לקמן מפרש: **נשיאות כפים וחילוק גרנות.** דתרומה: **בא"י.** נושאי כפים דאיכא ב"ד קבועין ובדקי. וחילוק גרנות קס"ד השתא דתרומה בזמן הזה דאורייתא וכיון דעון מיתה איכא מסקינן מינה ליוחסין: **בסוריא וכ"מ שלוחי א"י מגיעין.** להודיע לגולה יום שקידשו ב"ד את החדש לעשות פסח בזמנו דהיינו היושבים בתוך מהלך חמשה עשר יום: **נשיאות כפים ראיה.** לפי שב"ד קבוע שם שמקבל שליחות החדש של ב"ד הגדול: **אבל לא חילוק גרנות.** דתרומה דידהו לאו דאורייתא ובסוריא נמי הלי תנא סבר כיבוס [ט] יחיד לא שמיה כיבוס ופלוגתא דתנאי היא בהן מילתא (ע"ז דף כא.): **בני רב.** בית המדרש קרי בי רב: **נתחייבו בחלה.** דכתיב בבואכם אל הארץ ותניא בספרי [ס] ר' ישמעאל אומר שינה הכתוב ביאה זו מכל ביאות שבתורה שבכולן נאמר כי תבאו כי יביאך וכאן בבואכם ללמדך שכיון שנכנסו לה נתחייבו: **ולא נתחייבו בתרומות ומעשרות.** דכתיב דגנך [ע] תבואת זרעך [פ] המיוחדת לך [צ] ועוד שהרי תלה הכתוב המעשר במנין שנות השמטה דכתיב [ק] בשנה השלישית שנת המעשר ושמטות לא מנו אלא משכבשו וחילקו כדאמרינן בסדר עולם ובמסכת ערכין (דף יב.): **הכי גרסינן אי בבואכם יכול משנכנסו לה שנים ושלשה מרגלים תלמוד לומר בבואכם בביאה כולכם כו'.** והכי פירושו כיון דשינה הכתוב ביאה זו לכתוב בה בבואכם ולא כתב כי תבאו יכול משנכנסו לה מרגלים ת"ל כו': לאו

ואלא מאי גדולה חזקה. בשלמא אי אין מעלין ניחא הא דגדולה חזקה אע"ג דאיכא למיחש לב"ד טועין שיעלו מן נשיאות כפיים לקדשי קדשים [ואע"ג דבלא חזקה מעלין לתרומה ע"פ עד אחד ולא חיישינן לב"ד טועין שמא יעלו ליוחסין השתא סבר המקשן דיוחסין חמירא ולא אמו למיטעי כמו לקדשי קדשים] אבל השתא דאמרת טעמא דריש חזקייהו ולא חיישינן דלמא אתי לאסוקי כיון דלא אתי למטעי מאי גדולה חזקה: (לעיל) **או דלמא אפילו למ"ד אין** מעלין ה"מ תרומה דמתאכלא בציבעה כו'. תימה מה תולה בתמילת והא פשיטא דלב"ע אין מעלין מתמילת תרומה ליוחסין דהא איכא למיחש דלמא עבד כהן הוא אלא בחלוקת תרומה (ח) בגורן הוא דפליגי אם מעלים ליוחסין אם לאו ובמעלין מתרומה ליוחסין לא אפליגו בה תנאי בהדיא אלא דתנאי הא פלוגתא בפלוגתא אם חולקין תרומה לעבד בלא רבו אם לאו למ"ד חולקין אין מעלין דדלמא עבד הוא והכי איבעי ליה למימר הכא אפילו למ"ד אין מעלין ה"מ תרומה דחולקין לעבד בלא רבו ואיכא למיחש דלמא עבד הוא אבל נשיאו' כפים לעולם אימא לך דמעלין דאין עבד נושא כפיו: [ל"ל דשפיר נקט דמתאכלא בציבעא דלמ"ד מעלין מתמילת תרומה נמי מעלין ובענין דליכא למיחש שהוא עבד שיצא מביית הספר וטעמא כיון דעון מיתה הוא חיישינן שמא יעלוהו ליוחסין ולכך אצטריך שני עדיים להתמילי בתרומה ולכך נמי אין חולקין לעבד אלא ג"כ רבו עמו ומ"ד אין מעלין אע"ג דעון מיתה הוא לא חיים להכי שמא יעלוהו כיון דבצינעא הוא אכילת תרומה וכן חלוקה אבל נשיאות כפים דאיפרסם איבעיא ליה אי חיישינן שמא יעלוהו משום דאי לאו דכהן הוא לא הוה מציף כולי האי ולא הוי מצי למנקט כמו שכתבו התוס' אפילו למ"ד אין מעלין משום דאיכא למיחש דלמא עבד הוא דלא תליא בהכי דאפילו איכא לאיכא למיחש דלמא עבד הוא אין מעלין כמו ביולא מביית הספר או שמעידין עליו שאינו עבד ואדרבה הא דחולקין לו בלא רבו היינו משום דאין מעלין ועיקר טעמא דפלוגתייהו משום מעלין ואין מעלין דאי לאו הכי קשה בשיטה מכבלא פליגי כמו שהקשו לעיל) (מ"ר):

ובי מסקינן מתרומה ליוחסין ה"מ בדאורייתא כו'. רבינו יצחק בן רבינו מאיר לא גרים לה דהא איבעיא אימא רב נחמן קאמר לה ואי גרסי' לה א"כ היה סותר בעצמו דאיה שהביא דאי לא אימא הכי למ"ד מעלין מתרומה ליוחסין הא אתי לאסוקי אלא טעמא משום דריש חזקייהו ואין זו סוגיית הש"ס אם לא יאמר ולאו מילתא היא דאמרי ובפ' עשרה יוחסין (קדושין פט:) גרסינן לה ואגב שיטפא דהתם שינשו לכותבה כאן: **לא במידי דאיקרי קדש.** ות"ת תרומה נמי איקרי קדשים דכתיב ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים והוה קרא איירי בתרומה דעריב שמשו אוכל בתרומה וי"ל דולאי גבי טמא תרומה מיקרי קדשים אבל הכא אאכילת זר קאמר דלא אשכחן קדשים גבי אכילת זר: **נשיאות כפים בבבל.** דוקא נשיאות כפיים ולא אכילת חלה ואע"ג דבסוריא נמי הוי מדרבנן אין מדקדקין בבבל כמו בסוריא דסבר הלי תנא כיבוס יחיד שמיה כיבוס ואכילת חלה בסוריא ה"ה נשיאות כפים כדמוכח לקמן: **לא** חילוק גרנות גופה לחלה וקסבר תרומה כו'. וא"ל דפליגי הכי ברייתות בפלוגתא דרב הונא בריה דרב יהושע ורבנן דאי לאו הכי בחד מהכי ברייתות ממה נפשך איכא למידק דמעלין מנשיאות כפיים ליוחסין ופליגי נמי לגבי ברייתא קמייתא אכילת חלה בסוריא חזקה לתרומה וכל שכן דאכילת תרומה דאורייתא דהויא חזקה לאכילת חלה דרבנן ובברייתא שניה קתני דחילוק גרנות דהיינו תרומה בסוריא לא הויא חזקה לחלה:

עדות

ואלא מאי גדולה חזקה מעיקרא אכול בתרומה דרבנן השתא אכול בתרומה דאורייתא ואי בעית אימא [א]השתא נמי בתרומה דרבנן אכול בתרומה דאורייתא לא אכול [ב]וכי מסקינן מתרומה ליוחסין בתרומה דאורייתא בתרומה דרבנן לא מסקינן ואלא מאי גדולה חזקה דאע"ג דאיכא למיגזר משום תרומה דאורייתא לא גזרינן ובתרומה דאורייתא לא אכול והא כתיב [ג]אשר לא יאכלו מקדש הקדשים מקדש הקדשים הוא דלא אכול הא בתרומה דאורייתא אכול ה"ק לא במידי דאיקרי קדש דכתיב [ד]וכל זר לא יאכל קדש ולא במידי דאיקרי קדשים דכתיב [ה]ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל ואמר מר [ו]במורם מן הקדשים לא תאכל ת"ש חזקה לכהונה נשיאות כפים בבבל ואכילת חלה בסוריא [ז]וחילוק מתנות בכרכין קתני מיהת נשיאות כפים מאי לאו ליוחסין [ח]לא לתרומה והא דומיא דאכילת חלה קתני מה אכילת חלה ליוחסין אף נשיאות כפים ליוחסין לא אכילת חלה גופה לתרומה קסבר חלה בזמן הזה דרבנן ותרומה דאורייתא ומסקינן מחלה דרבנן לתרומה דאורייתא וכדאפיך להו רב הונא בריה דרב יהושע לרבנן ת"ש [ט]חזקה לכהונה נשיאות כפים וחילוק גרנות בא"י ובסוריא ובבל מקום ששלוחי ראש חודש מגיעין נשיאות כפים ראיה אבל לא חילוק גרנות ובבל כסוריא רשב"ג אומר אף אלכסנדריא של מצרים בראשונה מפני שבית דין קבועין שם קתני מיהת נשיאות כפים מאי לאו ליוחסין לא לחלה הא דומיא דחילוק גרנות קתני מה חילוק גרנות ליוחסין אף נשיאות כפים ליוחסין לא חילוק גרנות גופה לחלה [י]קסבר תרומה בזמן הזה דרבנן וחלה דאורייתא ומסקינן מתרומה דרבנן לחלה דאורייתא וכדאשכחינהו רב הונא בריה דרב יהושע לרבנן [כ]דאמר רב הונא בריה דרב יהושע אשכחתינהו לרבנן בבי רב דיתבי וקאמרי אפילו למאן דאמר תרומה בזמן הזה דרבנן חלה דאורייתא שהרי [ל]ז' שכיבשו וז' שחילקו נתחייבו בחלה ולא נתחייבו [מ]בתרומה ואמינא להו אנא אדרבה אפילו למ"ד תרומה בזמן הזה דאורייתא חלה [נ]דרבנן דתניא [ס]בבואכם אל הארץ אי [ע]בבואכם יכול משנכנסו לה שנים ושלשה מרגלים ת"ל בבואכם בביאת כולכם אמרתי ולא בביאת מקצתכם וכי אסקינהו עזרא לאו

ואלא מאי גדולה חזקה. בשלמא אי אין מעלין ניחא הא דגדולה חזקה מעיקרא אכול בתרומה דרבנן השתא אכול בתרומה דאורייתא ואי בעית אימא השתא נמי בתרומה דרבנן אכול בתרומה דאורייתא לא אכול וכי מסקינן מתרומה ליוחסין בתרומה דאורייתא בתרומה דרבנן לא מסקינן ואלא מאי גדולה חזקה דאע"ג דאיכא למיגזר משום תרומה דאורייתא לא גזרינן ובתרומה דאורייתא לא אכול והא כתיב אשר לא יאכלו מקדש הקדשים מקדש הקדשים הוא דלא אכול הא בתרומה דאורייתא אכול ה"ק לא במידי דאיקרי קדש דכתיב וכל זר לא יאכל קדש ולא במידי דאיקרי קדשים דכתיב ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל ואמר מר במורם מן הקדשים לא תאכל ת"ש חזקה לכהונה נשיאות כפים בבבל ואכילת חלה בסוריא וחילוק מתנות בכרכין קתני מיהת נשיאות כפים מאי לאו ליוחסין לא לתרומה והא דומיא דאכילת חלה קתני מה אכילת חלה ליוחסין אף נשיאות כפים ליוחסין לא אכילת חלה גופה לתרומה קסבר חלה בזמן הזה דרבנן ותרומה דאורייתא ומסקינן מחלה דרבנן לתרומה דאורייתא וכדאפיך להו רב הונא בריה דרב יהושע לרבנן ת"ש חזקה לכהונה נשיאות כפים וחילוק גרנות בא"י ובסוריא ובבל מקום ששלוחי ראש חודש מגיעין נשיאות כפים ראיה אבל לא חילוק גרנות ובבל כסוריא רשב"ג אומר אף אלכסנדריא של מצרים בראשונה מפני שבית דין קבועין שם קתני מיהת נשיאות כפים מאי לאו ליוחסין לא לחלה הא דומיא דחילוק גרנות קתני מה חילוק גרנות ליוחסין אף נשיאות כפים ליוחסין לא חילוק גרנות גופה לחלה [י]קסבר תרומה בזמן הזה דרבנן וחלה דאורייתא ומסקינן מתרומה דרבנן לחלה דאורייתא וכדאשכחינהו רב הונא בריה דרב יהושע לרבנן [כ]דאמר רב הונא בריה דרב יהושע אשכחתינהו לרבנן בבי רב דיתבי וקאמרי אפילו למאן דאמר תרומה בזמן הזה דרבנן חלה דאורייתא שהרי [ל]ז' שכיבשו וז' שחילקו נתחייבו בחלה ולא נתחייבו [מ]בתרומה ואמינא להו אנא אדרבה אפילו למ"ד תרומה בזמן הזה דאורייתא חלה [נ]דרבנן דתניא [ס]בבואכם אל הארץ אי [ע]בבואכם יכול משנכנסו לה שנים ושלשה מרגלים ת"ל בבואכם בביאת כולכם אמרתי ולא בביאת מקצתכם וכי אסקינהו עזרא לאו

מוסף רש"י

ואלא מאי גדולה חזקה. כיון דליכא למיגזר מידי, מאי גדולה חזקה דאמר ר' יוסי, מאי רבותא, לא היה לו לומר אלא מעין לחזקה בו', מדקאמר גדולה לבותא אשמועינן דאע"ג דאיכא כד איסור השתא עפי מעיקרא סמכינן עלה (קדושין פט:). בתרומה דרבנן. תרומת חוץ לארץ (שם). בתרומה דאורייתא. משכאו לארץ (שם). השתא נמי בתרומה דרבנן אכול. כדמעיקרא, ומאי ניהו תרומת פירות וירק, בתרומה דאורייתא, דגן תירוש ויצהר לא תאכל (שם). דכתיב וכל זר לא יאכל קדש. כל אותו הענין מדבר בתרומה ולא בקדשים, דכתיב ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים, ולישב לאוקמי אלא בתרומה שמתוסר בפירות מותר בה (שם). ולא במידי דאיקרי קדשים. חזה ושוק של שלמים, דאשכחן דאיקרי קדשים (שם). במורם מן הקדשים. חזה ושוק. לא תאכל. ואפילו זרע אין לה ושבר אל בית אביה, אחרת לתרומה ואינה אחרת לחזה ושוק (שם) של שלמים לאכול כשאר אחיות האוכלות כדכתיב (ויקרא י) אתה ובניך ובנותיך (יבמות שם): מדהוי מצי למכתב בקדשים (לא תאכל) ומצי בתרומה, למורם הוא לאחת, והאי לא תאכל לעולם הוא, ולא תיתא ביוחסת אחת בעלה ישראל, כדמשמע קרא ומת כהן כי תהיה לאיש זר כו'. דהא אוקימנא להאי קרא בפרק אלמנה (שם) בנבעלה לפסול לה כהן נתין וממזר ואחל שפסיל עולמית, והכא דמנקבא לזר לא אכלה מוסבה אל בית אביה ילפינן, מכלל דמעיקרא לא אכלה, ומילתיה דרב אסתא מבתרומת נפקא, דא"כ דכולה קרא לנבעלה לפסול לה אחת, ליכתוב בקדשים לא תאכל, מאי בתרומה, שמע מינה הכי קאמר יש לך אחרת שאוכלת בקדשים, כגון תרומה, ואינה אוכלת במורם, ואיתו זו זו אחרת, דסמיך לה ומת כהן כי תהיה אלמנה, והכי תרגלנא להאי מילתא בפרק אלמנה (שם פז.). נתחייבו בחלה. דכתיב בחלה (במדבר טו) בבואכם אל הארץ, והכי נמי, ולא נתחייבו במעשר. דכמעשר כתיב (דברים יד) תבואת זרעך, עד שיגיע כל אחד ואחד את שלו (דה שם). לו: במעשר לא נתחייבו אלא לאחר יראה וישינה, דכתיב (דברים יד) עשר תעשר, וכתיב בתריה במקום אשר יבחר, עד שבמקום שילה לא נתחייבו, והיינו לאחר כיבוש וחילוק, דכתיב ביהושע, וכל ימי

פז א מיי' פ"כ מהל' איסורי ביאה הלכה ח ופ"ו מהל' תרומות ה"ב: פח ב מיי' פ"כ מהל' איסורי ביאה הלכ' ד: פט ג מיי' שם הלכה יא טוש"ע אה"ע סימן ג סעיף ג:
צ ד מיי' שם הלכה ג ופ"ח מהל' תרומות הל' ח [כו] סמג עשין מג טוש"ע י"ד סימן שלח סעיף ג:
צא ה מיי' פ"כ מהל' איסורי ביאה הלכה ג סמג עשין קמ טוש"ע י"ד סי' שכב סעיף ג:

(ח) תוס' ד"ה אלא מאי גדולה חזקה. ל"ל דלאי גבי טמא תרומה מיקרי קדשים אבל הכא אאכילת זר קאמר דלא אשכחן קדשים גבי אכילת זר: **נשיאות כפים בבבל.** דוקא נשיאות כפיים ולא אכילת חלה ואע"ג דבסוריא נמי הוי מדרבנן אין מדקדקין בבבל כמו בסוריא דסבר הלי תנא כיבוס יחיד שמיה כיבוס ואכילת חלה בסוריא ה"ה נשיאות כפים כדמוכח לקמן: **לא** חילוק גרנות גופה לחלה וקסבר תרומה כו'. וא"ל דפליגי הכי ברייתות בפלוגתא דרב הונא בריה דרב יהושע ורבנן דאי לאו הכי בחד מהכי ברייתות ממה נפשך איכא למידק דמעלין מנשיאות כפיים ליוחסין ופליגי נמי לגבי ברייתא קמייתא אכילת חלה בסוריא חזקה לתרומה וכל שכן דאכילת תרומה דאורייתא דהויא חזקה לאכילת חלה דרבנן ובברייתא שניה קתני דחילוק גרנות דהיינו תרומה בסוריא לא הויא חזקה לחלה:

(ט) תוס' ד"ה אלא מאי גדולה חזקה. כיון דליכא למיגזר מידי, מאי גדולה חזקה דאמר ר' יוסי, מאי רבותא, לא היה לו לומר אלא מעין לחזקה בו', מדקאמר גדולה לבותא אשמועינן דאע"ג דאיכא כד איסור השתא עפי מעיקרא סמכינן עלה (קדושין פט:). בתרומה דרבנן. תרומת חוץ לארץ (שם). בתרומה דאורייתא. משכאו לארץ (שם). השתא נמי בתרומה דרבנן אכול. כדמעיקרא, ומאי ניהו תרומת פירות וירק, בתרומה דאורייתא, דגן תירוש ויצהר לא תאכל (שם). דכתיב וכל זר לא יאכל קדש. כל אותו הענין מדבר בתרומה ולא בקדשים, דכתיב ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים, ולישב לאוקמי אלא בתרומה שמתוסר בפירות מותר בה (שם). ולא במידי דאיקרי קדשים. חזה ושוק של שלמים, דאשכחן דאיקרי קדשים (שם). במורם מן הקדשים. חזה ושוק. לא תאכל. ואפילו זרע אין לה ושבר אל בית אביה, אחרת לתרומה ואינה אחרת לחזה ושוק (שם) של שלמים לאכול כשאר אחיות האוכלות כדכתיב (ויקרא י) אתה ובניך ובנותיך (יבמות שם): מדהוי מצי למכתב בקדשים (לא תאכל) ומצי בתרומה, למורם הוא לאחת, והאי לא תאכל לעולם הוא, ולא תיתא ביוחסת אחת בעלה ישראל, כדמשמע קרא ומת כהן כי תהיה לאיש זר כו'. דהא אוקימנא להאי קרא בפרק אלמנה (שם) בנבעלה לפסול לה כהן נתין וממזר ואחל שפסיל עולמית, והכא דמנקבא לזר לא אכלה מוסבה אל בית אביה ילפינן, מכלל דמעיקרא לא אכלה, ומילתיה דרב אסתא מבתרומת נפקא, דא"כ דכולה קרא לנבעלה לפסול לה אחת, ליכתוב בקדשים לא תאכל, מאי בתרומה, שמע מינה הכי קאמר יש לך אחרת שאוכלת בקדשים, כגון תרומה, ואינה אוכלת במורם, ואיתו זו זו אחרת, דסמיך לה ומת כהן כי תהיה אלמנה, והכי תרגלנא להאי מילתא בפרק אלמנה (שם פז.). נתחייבו בחלה. דכתיב בחלה (במדבר טו) בבואכם אל הארץ, והכי נמי, ולא נתחייבו במעשר. דכמעשר כתיב (דברים יד) תבואת זרעך, עד שיגיע כל אחד ואחד את שלו (דה שם). לו: במעשר לא נתחייבו אלא לאחר יראה וישינה, דכתיב (דברים יד) עשר תעשר, וכתיב בתריה במקום אשר יבחר, עד שבמקום שילה לא נתחייבו, והיינו לאחר כיבוש וחילוק, דכתיב ביהושע, וכל ימי

מיבוש וחילוק היה אהל מועד בגלגל ל"ד שנים כדאמר בזבחים (ב"מ פט.).

עדות הבאה מכח חזקה. פי׳ שאנו יודעין שהוא כהן מחמת הקורא אחריו שמוחזק לן שהוא לוי: **שקרא אחריו לוי.** לפירוש ר״י הלוי שפירש בגיטין (נט: ופס) אם אין אם כהן נתפרדה חבילה שיקרא ישראל גדול לפני לוי יש לפרש הכא שקרא אחריו לוי קטן מישראל שקרא אחריו **שקרא לפניו כהן.** פירוש פעם אחת: **הרי שאמר בני זה וכהן הוא.** מדנקט בני זה וכהן הוא משמע שאינו ידוע לנו אם הוא בנו והוא בא להעיד שהוא בנו ושהוא כהן שאינו בן גרושה ולפי ידוע לנו שהוא בנו הוה ליה למינקט בני זה כהן בלא ו״ו ומימה מ״כ יהא נאמן לגולי עלמא לתרומה וליוחסין במגו דלפי בעי אמר אינו בנו ו״ל דאע״ג דאיכא מגו לא מהימן לגדריו קרוב הוא כדאמרינן בהחולץ (יבמות דף מז. ושם) לדבריך כותי אתה ואין עדות לכותי ואין אדם נאמן לפסול את בנו ואע״ג דרבי קאמר בסמוך מאי מאמינו להאכילו בתרומה שהרי בידו להאכילו בתרומה אלמא אע״ג דקרוב הוא לגדריו נאמן במגו התם ולפי מהימנינן ליה משום דאית ליה מגו אפי׳ ידעינן שהוא בנו אבל הכי מגו מי הוה ידעינן שהוא בנו ליכא מגו: **נאמן להאכילו בתרומה.** פירוש אע״ג דליכא אלא הוא שהוא קרוב דקסבר רבי אין מעלין מתרומה ליוחסין ואין נאמן להשיאו אשה פירוש להלטרף עם אחר להשיאו אשה כיון שהוא קרוב והשתא אתי שפיר הא דאמר ר׳ חייא אם אתה מאמינו יחידי להאכילו בתרומה אע״פ שהוא קרוב האמינהו עם אחר להשיאו אשה אבל אין לפרש דאין נאמן יחידי להשיאו אשה דפשיטא דאינו נאמן ובהא לא הוה אמר רבי חייא האמינהו לישא דלא מישתמיט שום תנא למימר דעד אחד כשר ליוחסין ובהא נמי אין לפרש דנאמן עם אחר להאכילו בתרומה דלפי הוה צריך שני עדים בתרומה א״כ הוה סבר דמעלין מתרומה ליוחסין ואם כן היכי מכשיר קרוב כיון דאינו נאמן להשיאו אשה וא״ת כיון דסבירא ליה דאין מעלין מתרומה ליוחסין אם כן היכי מוקמינן בהגוזל בתרא (ב״ק קיד:) הא דרבי דלקמן במסיח לפי תומו ונאמן בתרומה דרבנן אבל בתרומה דאוריתא לא מהימן והא לרבי כיון דס״ל דאין מעלין מתרומה ליוחסין אם כן ס״ל דמעלין מתרומה דרבנן לתרומה דאוריתא כדמשמע לעיל דכל היכא דאכיל בתרומה דרבנן אכיל נמי בתרומה דאוריתא וי״ל דהאי דמצרכינן למימר לעיל דמעלין מתרומה דרבנן לחלה דאוריתא או איפכא היינו משום דלא מקשי למ״ד אין מעלין מנשיאות כפים ליוחסין אבל רב אשי בהגוזל אפשר דסבירא ליה כמ״ד מעלין ועוד נראה לכולי עלמא בין למאן דאמר מעלין מתרומה ליוחסין בין למאן דאמר אין מעלין מעלין מתרומת דגן תירוש ויצהר של א״י ואפי׳ היא דרבנן לחלה דאוריתא כיון שבזמן המקדש היא דאוריתא אבל תרומת פירות או תרומת חו״ל אין מעלין לכ״ע אפי׳ לתרומת דגן תירוש ויצהר של א״י דרבנן דדוקא בתרומת א״י או חלה דאוריתא בסוריא אמר מעלין מדרבנן לדאוריתא אבל לא בבבל והיא דהגוזל בתרא אירי בתרומת פירות או חולה לארץ וכן מתני׳ דלקמן דנאמנים להעיד בגוזלין מה שראו בקוטנן ומוקי לה בתרומה דרבנן היינו בתרומת פירות או חולה לארץ ולמ״ד מעלין מתרומה ליוחסין אפי׳ מתרומת דגן תירוש ויצהר דא״י אפילו היא דרבנן מעלין דהא ר׳ יוסי ס״ל בפ׳ יולא דופן (נדה מו:) תרומה בזמן הזה דרבנן ודוקא משום דקסבר חולקין תרומה לעבד בלא רבו הוא דאית ליה דאין מעלין הא אי הוה סבר דאין חולקין הוה מודה דמעלין והא דאמר לעיל מעיקרא אכול בתרומה דרבנן ולבסוף אכול בתרומה דאוריתא לא מכח שהיו אוכלין בגולה קדשי הגבול אוכלין בתרומה דאוריתא אלא משום שהיו נשאים כפים בגולה שמעלין מנשיאות כפים לתרומה דאוריתא אע״ג דהרי אתם בחזקתכם כמה הייתם אוכלין בגולה כו׳ משמע שמכח אכילה היה מתירו אין לחוש בכך ולההוא ליטנא דקאמר בתרומה דרבנן אכול בדאוריתא לא אכול מה שלא העלם מנשיאות כפים לתרומה דאוריתא היינו משום דריע חזקייהו: **נאמן להאכילו בתרומה.** הקשה ריב״ם דתנן בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עט: ושם) מי שיצא הוא ואשתו למדינת הים וכשחזר הביא עמו בנים ומתה אשתו צריך להביא ראיה על בניו ואינו נאמן להאכילם בתרומה כדמוכח התם בגמ׳ דמנינא התם הביא ראיה על הגדולים א״ל ראיה על הקטנים ואמר רשב״ל עולה לא שנו אלא בקדשי הגבול אבל ליוחסין לא והיכי קאמר רבי הכא דאב נאמן להאכילו בתרומה ומיתי דרבי תנא הוא ופליג ור״ת אומר דהתם דקדושין אתיא כר׳ יהודה דאמר אין מעלין לכהונה ע״פ עד אחד וקדשי הגבול דהתם היינו לכל דבר קדושה כגון תרומה ונשיאות כפים ויוחסין והא דקאמר התם[1] אבל ליוחסין לא היינו יוחסין לקורבה כגון לסקול ולשרוף על ידו כדמסיק התם ר׳ יוחנן אמר אף ליוחסין ואחזא ר׳ יוחנן לטעמיה דאמר סוקלין על החזקות[2] [א״נ הכא נאשתו עמו דאין צריך להביא ראיה כדאמר התם]: **שבידו להאכילו בתרומה.** [3]תימה איך נאמין אומו על תרומה בהאי מגו הא אין בידו להאכילו אחר מיתה וא״כ אין זה מגו כמו שמצינו בים נוחלין (ב״ב קכו:) גבי בכור ובפרק בתרא דקדושין (דף עח:) דתניא יכיר יכירנו לאחרים מכאן אמר רבי יהודה נאמן אדם לומר זה בני בכור כו׳ למאי הלכתא אי לתת לו פי שנים אילו בעי למיתב ליה מתנה מי לא יהיב ליה לא צריכא בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס אלמא אי לאו קרא לא הוה נאמן לפי שאין בידו וי״ל דלא דמי דהכא כיון דנאמן להאכילו בחייו משום דבידו סברא הוא דנאמן אפילו לאחר מיתה:

במסיח

לאו כולהו סלוק. רובן נשאר בבבל דכתיב כל הקהל כאחד ארבע רבוא (עזרא ב): **ועדות.** אם באו עדים שהוא כהן שמכירין את אביו ואת אמו ועדות חזקה הוא בתמיה ה״ק עדות הבא מכח חזקה כחזקה. פי׳ כההוא דאתא לקמיה דר״א אמר מוחזקני בזה שהוא כהן א״ל מה ראית א״ל שקרא ראשון בבה״כ א״ל בחזקת שהוא כהן או בחזקת שהוא גדול פי׳ בחכמה כדאמרינן בעלמא רב קרי בבהני ואע״ג דלא הוה כהן א״ל שקרא אחריו לוי פי׳ דאי לאו דכהן הוא אין לוי קורא אחריו ואמרינן בהנזקין אין שם כהן נתפרדה החבילה כלומר איבד לוי את שכותו והעלהו ר״א לכהונה ע״פ: ההוא דאתא לקמיה דר״ל א״ל מוחזקני בזה שהוא כהן א״ל מה ראית (א״ל) שקרא ראשון בבה״כ. א״ל ראית שחלק על הגורן א״ל ר״א ואם אין שם גורן בטלה הכהונה. פי׳ המורה אם אין זורעים במקומו. (אר״י) תניא הדי שבא ואמר בני זה כהן הוא נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה דברי רבי א״ל ר״ח אם אתה מאמינו להאכילו בתרומה האמינהו להשיאו אשה. ואם אינך מאמינו להשיאו אשה אל תאמינהו להאכילו בתרומה. א״ל רבי אני מאמינו להאכילו תרומה שכן בידו להאכילו תרומה. ואיני מאמינו להשיאו אשה שכן אין בידו להשיאו אשה:

לאו כולהו סלוק תש״ש חזקה לכהונה נשיאות כפים וחילוק גרנות ועדות עדות חזקה היא אלא לאו הכי קאמר נשיאות כפים כי עדות מה עדות ליוחסין אף נשיאות כפים ליוחסין לא עדות הבאה מכח חזקה כחזקה [4]כי ההוא דאתא לקמיה דרבי אמי א״ל מוחזקני בזה שהוא כהן א״ל מה ראית אמר ליה שקרא ראשון בבית הכנסת בחזקת שהוא כהן או בחזקת שהוא גדול שקרא אחריו לוי והעלהו ר׳ אמי לכהונה על פיו ההוא דאתא לקמיה דרבי יהושע בן לוי אמר ליה [5]מוחזקני בזה שהוא לוי אמר ליה מה ראית אמר ליה שקרא שני בבית הכנסת בחזקת שהוא לוי או בחזקת שהוא גדול שקרא לפניו כהן והעלהו רבי יהושע בן לוי ללויה על פיו ההוא דאתא לקמיה דריש לקיש אמר ליה מוחזקני בזה שהוא כהן א״ל מה ראית [א״ל] שקרא ראשון בבית הכנסת א״ל ראיתיו שחילק על הגרנות אמר לו ר׳ אלעזר ואם אין שם גורן בטלה כהונה זימנין הוו יתבי קמיה דר׳ יוחנן אתא בי הא מעשה לקמיה א״ל ריש לקיש ראיתיו שחילק על הגורן א״ל ר׳ יוחנן ואם אין שם גורן בטלה כהונה [6]הדר חזייה לר״א בישות אמר שמעת מילי [7]דבר נפחא ולא אמרת לן משמיה רבי ור׳ חייא חד העלה בן ע״פ אביו לכהונה וחד העלה אח ע״פ אחיו ללויה תסתיים דר׳ העלה בן ע״פ אביו לכהונה דתניא [8]הרי שבא ואמר בני זה וכהן הוא נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה דברי רבי אמר לו ר׳ חייא אם אתה מאמינו להאכילו בתרומה תאמינו להשיאו אשה ואם אי אתה מאמינו להשיאו אשה לא תאמינו לאכול בתרומה א״ל אני מאמינו להאכילו בתרומה שבידו להאכילו בתרומה ואיני מאמינו להשיאו אשה שאין בידו להשיאו אשה תסתיים ומדרבי העלה בן ע״פ אביו לכהונה ר׳ חייא העלה אח ע״פ אחיו ללויה ורבי חייא מאי שנא בן דלא דקרוב הוא אצל אביו אח נמי קרוב הוא אצל אחיו

והטבילוני

[1] [מכות ה:]. [2] [פירושו תמצא בכרש״י סנהדרין לו. ד״ה טבא וכו׳ אביו של ר״י ומ׳ על שם יפיו]. [3] [מגילה כב.]. [4] [ע״ר גיטין נט: וע״ע]. [5] [ולפ״ז גרסינן לעיל שפיר כי מפקינן מתרומה ליוחסין הנ״מ בתרומה דאוריתא כו׳ ומ״מ אינו סומך דאיתיה דהשתא נמי יכול לומר דאי לא מימא הכי היכי הוי פרסי ידייהו הא אמו לאמוקינהו לתרומה דאוריתא ועוד דהשתא נאמר פירוש אפשר ליה למלמודא דאין מעלין מתרומה דרבנן דת״ל אפי׳ לדאוריתא וכ״ש ליוחסין לאב״ש ע״כ אינו ראיה ואין מחר מדבריו דמעיקרא לא הביא ראיה מתרומה אלא משום דאכיל מדאוריתא. ת״ר]. [6] [ולכאו׳ למימר ליוחסין להשיאו אשה דהא לרבי יהודה במקום שנאמן להאכילו תרומה נאמן גם להשיאו אשה דמעלין מתרומה ליוחסין. מ״ר]. [7] [ועיין היטב תוס׳ קדושין פ. ד״ה לא שנו]. [8] [ועוד קשה לר״י דאין זה מיגו טוב שאם יוליכנו בגורן ויאמן לו תלגן הרי יפסיד והשתא דקאמר שהוא כהן בטל כל אחד תלגו ואין לפרש בידו להאכילו בתרומה בשעה שהעיד שהיה יכול לומר אינו בני וכהן הוא דא״כ להשיאו אשה נמי נימא הכי. בתוס׳ לא מיקן והמיקון שבפנים מלאתין. מ״ר].

מוסף רש״י

הדר חזייה לר״א בישות. החזיר ריש לקיש את פניו ונסתכל בר״ל בפנים ונעפות, שהבין ריש לקיש ששמע ר״ל דבר זה מפי רבי יוחנן, וכשאמרה לו לא אמרה בשמו (מכות ה:). דבר נפחא. ר׳ יוחנן דמקרי בר נפחא בגילא הש״ס, כמו (נ״מ פה:) מאן עייל בר נפחא, נראה לתוס׳ דאינו של ר׳ יוחנן הוי נפחא, ולהכי מיקרי בר נפחא. ואיתא דמפרשי בר נפחא על שם יופיו (סנהדרין צו.).

תוספות רי״ד

ת״ש חזקה לכהונה נשיאות כפים וחילוק גרנות ועדות. פי׳ המורה אם באו עדים ואומרים שהוא כהן וכגון שמכירים את אביו ואת אמו ועדות חזקה הוא בתמיה ה״ק עדות הבא מכח חזקה כחזקה. פי׳ כההוא דאתא לקמיה דר״א אמר מוחזקני בזה שהוא כהן א״ל מה ראית א״ל שקרא ראשון בבה״כ א״ל בחזקת שהוא כהן או בחזקת שהוא גדול פי׳ בחכמה כדאמרינן בעלמא רב קרי בבהני ואע״ג דלא הוה כהן א״ל שקרא אחריו לוי פי׳ דאי לאו דכהן הוא אין לוי קורא אחריו ואמרינן בהנזקין אין שם כהן נתפרדה החבילה כלומר איבד לוי את שכותו והעלהו ר״א לכהונה ע״פ: ההוא דאתא לקמיה דר״ל א״ל מוחזקני בזה שהוא כהן א״ל מה ראית (א״ל) שקרא ראשון בבה״כ. א״ל ראית שחלק על הגורן א״ל ר״א ואם אין שם גורן בטלה הכהונה. פי׳ המורה אם אין זורעים במקומו. (אר״י) תניא הדי שבא ואמר בני זה כהן הוא נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה דברי רבי א״ל ר״ח אם אתה מאמינו להאכילו בתרומה האמינהו להשיאו אשה. ואם אינך מאמינו להשיאו אשה אל תאמינהו להאכילו בתרומה. א״ל רבי אני מאמינו להאכילו תרומה שכן בידו להאכילו תרומה. ואיני מאמינו להשיאו אשה שכן אין בידו להשיאו אשה:

והטבילוני. מפני שסתם תינוק מטפח בחשפות וגרגיס מלויין שם: **לערב.** דלריך הערב שמש: **והחולק בכ"ד.** קא ס"ד שעל פי ג"ד הקבוע בעיר היו חולקין לו תרומה בבית הגרנות ולקמיה פריך לי בכ"ד לא הוי חזקה היכא הויא חזקה: **כתר דקנסינהו עזרא.**

במסיח לפי תומו. וא"ת ומנ"ל דהכי הוא דלמא ר' חייא העלה בן על פי אביו במסיח לפי תומו ורבי העלה אח ע"פ אחיו אפי' בלא מסיח ואר"י דמסתמא דבמאי דקתני בברייתא מילתא דרבי עשה רבי מעשה ועוד דאי אפשר דרבי העלה אח ע"פ אחיו לעויה אפילו בלא מסיח דהתם אין שייך לומר שבידו להאמילו מעשר בלא"ד מעשר ראשון מותר לזרים: **מבית** הספר. נקט שלא לומר שהוא עבד כדאמר בסוף פירקין (לקמן דף כח.): **אין** כתר דקנסינהו עזרא. ולר"ע דקודם קנסא הוי דוקא לגוי בתר קנסא אף להכהנים אבל לר"א בן עזריה דמקמי קנסא הוי אף לכהן בתר קנסא הוי לכהן דוקא והא דמעשר ראשון חזקה לכהונה אמאי כר' אלעזר בן עזריה ולא כר"ע ויש שמוחקין אין ומפרשים דהא דקאמר בתר דקנסינהו עזרא הוי אפי' לר"ע דבתר קנסא הוי לכ"ע לכהן דוקא והוי כמו אלא ושיבוש הוא בידם דהא בכמה מקומות מוכיח דמעשר ראשון לגוי אף בתר קנסא כדתנן בפ' כל הגט (גיטין דף נ.) המלוה מעות את הכהן ואת הלוי להיות מפרש עליהן כו' וכן התם בגמרא ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר לאביך בידי ובפ' הזרוע (חולין קלא: ושם) פריך מעשר ראשון דלוי הוא וכן בכמה מקומות והיינו כר"ע ועוד דלמ"ד קנסא לעניים היכי הוי חזקה לכהונה דאליבא דר"ע פליגי בס"פ יש מותרות (יבמות פו: ושם) דאליבא למ"ד קנסא לכהנים ואיבא למ"ד לעניים דלר' אלעזר בן עזריה הוי דוקא לכהן ואפי' לעשירים כמו קודם קנסא דלא קנסא עזרא שהרי עלו ולמ"ד קנסא לעניים משמע התם דוקא לעניים ולא לכהנים עשירים אפי' בימי טומאה דלית ליה בימי טומאה עניים הוו ועניים דהתם אין לפרש עניי לויים דוקא ולא עניי ישראל וכהנים דא"כ נשתכרו עניי לויים במה שלא עלו ועוד דמשמע התם אילו הוו כהנים בימי טומאתם עניים לכ"ע הוו שקלי אע"ג דלעניין חלוקת מעשר הוו כישראל דלגוי ולא לכהן קתני אלא לעניים בין עניי כהנים בין עניי לויים ולמ"ד מעשר ראשון מותר לזרים שקלי אפילו עניי ישראל אבל למ"ד אסור לזרים אין נראה שיתנו לעניי ישראל כדי למוכרו דמילתא דאתי לידי תקלה לא אתקינו רבנן דאיכא למיחש דלמא אתי למיכליה [כדאמר בסמוך לא מיבעיא לר"מ דאמר אסור לזרים כו'] ולר"ע לא הפקיע עזרא את הלויים מכל וכל להשוותן לישראל וכהנים שלא יטלו עשירים לויים אלא עניי לויים בתורת לויות ועוד דר"ג בספינה שנתן מעשר ראשון לר' יהושע בן חנניא (ומעשר שני פ"ה מ"ט) אי בתורת עניות יהיב ליה אמאי לא יהב ליה נמי מעשר עני שהרי מעשר עני נתן לר"ע ומיהו יש לדחות דלעולם בתורת עניות נתן לו ומה שלא נתן לו מעשר עני לפי שהיו לו מאתים זוז דאיכו טוטל במעשר עני כדתנן במסכת פאה (פ"ח מ"ח) אבל מעשר ראשון יטול אפי' יש לו מאתים זוז דהא איכא למ"ד דאפי' כהנים עשירים בימי טומאה עניים מיהו ועוד דלא רצה ליתן כל מתנותיו לעני אחד: **בתר** דקנסינהו עזרא. לא אסכחן בהדיא בקרא דקנסינהו רק מצינו בעזרא (נחמיה י) והיה הכהן בן אהרן עם הלוים בעשר הלוים ואיבא למימר דה"ק כשיבאו הלוים לחלוק בבית הגרנות יבאו הכהנים עמהם ומיהו לר"א בן עזריה דבתר קנסא דוקא לכהן לא משמע מהאי קרא דליבא למימר עם הלוים דקאמר קרא היינו לקבל מהם מעשר ראשון משלהם דהא משלהם לא קנסם עזרא כדמוכח בפרק הזרוע (חולין קלא:) וי"ל דלר"א בן עזריה לא נמנעו הלוים מכל וכל מלילך לבית הגרנות לחלוק במעשר כדאמר בסמוך דלמא איקרי ויהיב ליה כל שכן בימי עזרא שעדיין לא פשט הקנס שהיו הולכים בבית הגרנות ולכך נאמר שילכו הכהנים עם הלוים ומ"ד קנסא לעניים הא דכתיב והיה הכהן היינו בכהן עני ומשום דכהנים עניים שכיחי טפי לפי שאין כל כך עסוקים במלאכה אלא בעבודת בית המקדש וגם אין להם קרקעות נקט כהן וה"ה עניי ישראל למ"ד מעשר ראשון מותר לזרים וה"ל יוסף פירש מדכתיב (במלאכי ג) הביאו את כל המעשר אל בית האוצר בבית האוצר היה לשכה שתיקן עזרא לתת שם תרומת הכהנים כדכתיב בעזרא (נחמיה י) וכיון שאומר להביא שם המעשר א"כ של כהנים הוא וקיימא לן (מגילה דף טו.) דמלאכי זה עזרא ומ"ד לעניים נקט אל בית האוצר משום דכהנים עניים שכיחי טפי כדפרישית אי נמי אל בית האוצר לא ליתן לכהנים אלא לחלק לעניים וה"ר אלחנן הקשה דבסוף עזרא[ה] משמע שהמעשר היה לגוים דכתיב ואדע כי מנות הלוים לא נתנה (להם) ויצרחו איש לשדהו הלוים והמשוררים כו' משמע שהלוים והמשוררים היו חולקים וצריך לומר דזה היה מקחי דקנסינהו עזרא אך קרקעי לא מוכחי הכי: **והאמר** רבי יוחנן דברי הכל אין ערער בו'. נראה לר"י דר' יוחנן עיקר דבריו על משנתנו ולהכי לא קא משני הכא ה"מ היכא דאיכא חזקה דכשרות כו' דמשני בפרק עשרה יוחסין (קידושין דף עג:) ואם תאמר והואיל ואמתני' קאי היכי פריך מיניה התם ובפרק קמא דגיטין (דף ט.) גבי גט דלמא הא דקאמר ר' יוחנן דלא מהני ערער דחד היינו היכא דאיכא עד אחד דמכשר דקתני מעלין לכהונה על פי עד אחד ויש לומר דהש"ס ידע דר' יוחנן אמסקנא דיבר בנתחלה היה קול ואח"כ בא עד אחד להכשירו ולהסיר הקול ואתו בי תרי ואמרי דבן גרושה ובן חלוצה הוא גוונא א"ר יוחנן דבעינן שנים אע"ג דהעד שהכשיר והקול כמאן דליתנהו דמי שהרי העד גרוע מן הקול אי לאו משום חזקה דמסייע ליה לבטל הקול שהרי הקול פוסל והעד אינו פוסל לרבי יוחנן[ו]: **אין** ערער פחות משנים. לאפוקי חד דלא הוי ערער אבל קול נמי פוסל בתחלה בתרומה קודם שבא העד המכשיר: **ואתא** עד אחד ואמר ידענא ביה דכהן הוא. לא בעי למימר דפליגי אי מעלין ע"פ עד אחד כשהקול פוסל דפשיטא ליה להש"ס דלא פסיל קול לכ"ע כיון דאיכא עד וחזקה ועוד דקול לא הוי קרי עוברין:

ואסקינה

במסיח לפי תומו כי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל [א]מעשה באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר זכורני כשאני תינוק ומורכב על כתיפו של אבא והוציאוני מבית הספר והפשיטוני את כותנתי והטבילוני לאכול בתרומה לערב ור' חייא מסיים בה וחבירי בדילין ממני והיו קורין אותי יוחנן אוכל חלות והעלהו רבי לכהונה על פיו תניא ר"ש בן אלעזר אומר כשם שתרומה חזקה לכהונה כך מעשר ראשון חזקה לכהונה והחולק בבית דין אינה חזקה מעשר ראשון דלוי הוא כר"א בן עזריה דתניא [ב]תרומה לכהן מעשר ראשון ללוי דברי ר"ע ר"א בן עזריה אומר מעשר ראשון אף לכהן אימור דאר"א בן עזריה אף לכהן לכהן ולא ללוי מי אמר [ג]אין בתר דקנסינהו עזרא ודלמא איקרו ויהבו ליה אמר רב חסדא הכא במאי עסקינן [ד]כגון דמוחזק לן באבוה דהאי דכהן הוא ונפק עליה קלא דבן גרושה ובן חלוצה הוא וחלקו ליה לדידיה מעשר בבית הגרנות לוי דלאו לוי הוא מאי איכא למימר בן גרושה או בן חלוצה הוא לא מיבעיא למאן דאמר [ה]מעשר ראשון אסור לזרים דלא הוו יהבי ליה אלא אפילו למ"ד [ו]מעשר ראשון מותר לזרים הני מילי למיספק להו אבל בתורת חלוקה לא יהבי ליה והחולק בבית דין אינה חזקה אי בבית דין לא הויא חזקה היכא הויא חזקה אמר רב ששת הכי קאמר [ז]החולק תרומה בנכסי אביו עם אחיו בבית דין אינה חזקה פשיטא מהו דתימא מדהנך לאכילה האי נמי לאכילה קמ"ל הנך לאכילה האי לזבוני: רבי יהודה אומר אין מעלין לכהונה על פי עד אחד וכו': רשב"ג היינו רבי אליעזר וכי תימא ערער חד איכא בינייהו דרבי אליעזר סבר ערער חד ורשב"ג סבר ערער תרי [ח]אמר רבי יוחנן דברי הכל [ט]אין ערער פחות משנים אלא הכא במאי עסקינן דמוחזק לן באבוה דהאי דכהן הוא ונפק עליה קלא דבן גרושה או בן חלוצה הוא ואחתיניה ואתא עד אחד ואמר ידענא ביה דכהן הוא

ואסקינה

צד א מיי' פ"כ מהל' איסורי ביאה הלכ' יד סמג לאוין קכב טוש"ע אה"ע סימן ג סעיף ח:
צה ב מיי' פ"ו מהלכ' תרומות הלכה ח סמג לאוין רכד:
צו ג מיי' פ"ח מהלכ' מעשר הלכה ד:
צז ד מיי' פ"כ מהל' איסורי ביאה הלכה [טו] טח טוש"ע אה"ע סימן ג סעיף ו [ז]:
צח ה מיי' שם הלכה יב:

תוספות רי"ד

רשב"ג אומר וכו' רשב"ג היינו ת"ק פי' ר"א שאין לומר שבמקום עוברין קאמר רשב"ג דמעלין לכהונה ע"פ עד אחד אלא במקום שאין עוברין ות"ק נמי ר"א. ואסיק רב אשי דבמצטרפין לעדות קמיפלגי ובמקום שיש עוברין. והא במאי עסקינן במוחזק לן באבוה דהאי דכהן הוא. ונפק עלי' [קלא] דבן גרושה ובן חלוצה הוא ואחתיני'. פי' עד שנבדוק הקול אם הוא אמת אם לאו ואתא עד אחד ואמר ידענא ביה

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' האמר ר' יוחנן דבני הכל אין ערער פחות משנים. עי' תוס' ד"ה והאמר ובמהדורא הר"ן בחולין פא ע"א ד"ה וקשיא לן:

מוסף רש"י

והטבילוני. לפי שדרכו של תינוק לטפח בגרגיס ובעומותות (ב"ק קיד:). **וחבירי בדילין ממני.** מפני תרומתי (שם). **רשב"ג היינו רבי אליעזר.** דהא דלמי במקום שיש עוברין עליו לא אמר רשב"ג דליהוי חד נאמן וכי אמר מעלין במקום שאין עוברין קאמר (רשב"ם ב"ב לא:). **ערער חד איכא בינייהו.** והא דקתני נאמן שיש עליו עוברין היינו עד אחד הפוסלו ומכחיש עד אחד המכשירו (שם). **דרבי אליעזר סבר ערער חד.** הוי ערער ואין עד אחד נאמן עליו להכשירו (שם). **ורשב"ג סבר ערער תרי.** בעינן אבל במקום ערער אחד הוי עד אחד נאמן להכשירו (שם). **והא אמר ר' יוחנן.** לא איתפרש היכא קאי (שם לב.). **ונפק עליה קלא.** בעלמא ולא עדות (שם). **ואחתיניה.** מן הכהונה עד שיבאו את הדבר, שמעלה היא בכהונה, וכל זה יאמר לשון הוא בלא נדר. דבלא קול נמי מיתוקמא שמעתתא שפיר בעד אחד מכשיר מעיקרא ועד אחד בסוף ושניים עדים עוברים ביניהם, כדמפרש ואזל, אלא משום הכי נקט ליה דבעי למימר ואתי עד אחד ואמר דהכן נמור הוא ואסקינה, דלמאי אמת עד אחד להכשירו אלא אם כן יצא עליו פסלות קודם לכן (שם).

ואסקיניה. וא"ת ולמאן דמייש לזילותא דבי דינא היכי אסקוהו כיון לאחמיניה מממת הקול וליכא למימר דליכא זילותא דבי דינא אלא היכא שהורידוהו שני פעמים כדמוכח בחזקת הבתים (כ"ב דף לב.) אלא היכא שהורידוהו ע"י עדות אבל בהורדה שע"י הקול ליכא זילותא דב"ד ואע"ג דאמרינן (גיטין דף פא.) גבי גרושה לכהן דלא מבטלים קלא היינו משום דאית ליה תקנתא אבל הכא דאי לא מסקינן ליה לעולם פסול מבטלין [1] מי נמי בתרומה דרבנן הקילו: **אנן** אחתינן ליה אנן מסקינן ליה. פי' בקונטרס אע"ג דתרי ותרי ניהו אוקי תרי להדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה וקשה לר"י דבפרק האומר בקדושין (דף מו. ושם) קאמר גבי יגאי היכי דמי מיליאמא דתרי אתרי אשתבאי ותרי אתרי לא אשתבאי מאי חזית דשמטת אהני פירוש אהני דאמרו לא אשתבאי סמוך אהני ואמאי קאמר ויבוקש הדבר ולא נמצא והתם פי' בקונטרס דלא אמרי' אוקי תרי בהדי תרי ואוקי גברא אחזקיה דהא לא נאו להעיד על אמו אלא על יגאי ולו לא היה חזקת כשרות ואין נראה לר"י דחזקת האם מהניא גם ליגאי כדאשמע הכא ואמרינן נמי לעיל בפ"ק (דף יג. ושם) לדברי המכשיר בה מכשיר בנתה ואפילו מאן דפסל בנתה היינו משום דמעלה עשו גבי זנות וגם אין לומר כמו שתירץ ר"ת דליכא למימר התם אוקמינן אחזקה לפי שכל הנשים היו בחזקת שניות דא"כ היכי מייתי מינה ראיה על אשתו שזינתה בעד אחד דשאני התם דכל הנשים בחזקת שניות אבל אשתו זינתה היא בחזקת היתר ונראה לר"י דתרי ותרי ספיקא דרבנן הוא ומדרבנן הממירו דלא מוקמינן לה אחזקה והכא בתרומה דרבנן הקילו ובפרק בכל מערבין (עירובין דף לה.) גבי תרומה ונטמאה כו' ספק הרי זה ממר גמל דברי ר"מ ומוקי לה [2] רבה ורב יוסף בשאני כתי עדים הא דלא מוקמינן לה אחזקתה בזמן הזה דרבנן היינו משום דערובי תחומין דאוריתא לר"מ אי נמי שאני התם דאיכא ריעותא דהרי נטמאת לפניך ולא אמרינן השתא הוא דאיטמי אע"ג דגבי מקוה אמרינן השתא הוא דחסר ואתאי (נדה דף ג:) הכא דאיכא שתי כתי עדים לא אמרינן השתא הוא דאיטמי וכשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת דאמרינן לעיל (דף כב:) לא תנא ולא מוקמינן לה אחזקת אשת איש היינו משום דחזקה דאשה דייקת ומנסבא מרעה לה לאחזקת אשת איש אע"ג דכשנים אומרים מת אמרינן בהאשה רבה (יבמות פז:) דמותרת לחזור לו וכיון דליכא חומרא בסוף לא דייקא מ"מ הכא כיון דמכחישין זה את זה איכא חומרא וכשנים אומרים נתגרשה דאמרינן נמי לא נתגרשה ושנים אומרים לא דייקא ואיכא נמי חזקה דאין האשה מעיזה פניה דשלא בפני בעלה מעיזה וכ"ש היכא דמסייעין לה עדים ויש לומר דמכל מקום דייקא לפי שיראה שיחמו עדיה או יפסלו אותם בגזלנותא ובהאשה רבה (שם לג: ושם) גבי בעו מיניה מרב ששת עד אחד ביבמה מהו כו' אמר להו תניתוה אמרו לה מת בגך ואחר כך מת בעלך ונתייבמה ואח"כ אמרו לה חילוף הדברים תנא והולך לאשון והאחרון ממזר היכי דמי אילימא תרי ותרי מאי חזית דשמטת אהני דאסרי ליכם דשרו לה וקשה דמאי פריך והא אית לן לאוקמי אחזקה דאסורה ליכם שמת בעלה תחלה כדאמרינן בפרק אלבעה אחין (שם דף לא. ושם) גבי נפל הבית עליו ועל בת אחיו כו' ועוד כיון דתרי ותרי ספיקא דרבנן הוא יש לאוסרה כדאמרינן גבי יגאי והתם לא דייקא כדאמרינן התם זימנין דרמתא ליה ליכם ויל"ל דמ"מ מהני דיוקא דידה לענין דמרעה ליה לחזקת איסור ליכם והא דפריך נמי התם כו' ועוד ממזר ספק ממזר הוא אע"ג דבחזקת איסור ליכם היא מ"מ לא הוי ממזר ודאי דמהני דיוקא דידה כדפרשינן ועוד כיון דתרי ותרי ספיקא דרבנן אין לנו להעמידה על חזקתה ולהתירו בממזרת ורבינו יצחק בר ברוך פי' דלא אמרינן בכל הני אוקמא אחזקה לפי שהשנים שמוציאים אותו מחזקתו אל היתר הם מעידים תחלה ומיד כשהעידו יצא מחזקתו ע"י עדותן ותו לא אמרינן אוקמא אחזקה ולהכי פריך לעיל מאי שנא ריש ומאי שנא ספיקא דשנים שאומרים נתקדשה העידו תחלה ובשנים אומרים נתגרשה אע"פ שהם העידו תחלה מ"מ היתה בחזקת אשת איש וכן ההיא דהאשה רבה ודינאי שנים המוציאין אותו מחזקתו באו תחלה ואין נראה לרבינו יצחק דהא הכא בשמעתין מוקמינן ליה אחזקה אע"ג דכבר פסלוהו השנים והוציאוהו מחזקתו ואין סברא שיועיל מה שעד אחד המכשיר הניד קודש [3] ועוד דרב אשי משמע דבעי למימר דאפילו אתו שניהם לבסוף דמסקינן ליה: **על** ידי ממון מותרת **לבעלה.** נראה דמותרת אפילו לבעלה כהן דלא חיישינן אפי' לאונסא משום דמרתתי להפסיד ממונם ולא דמי לשבויה וכן מוכח בגמרא דקאמר לא שנו אלא שיד ישראל תקיפה על העובדי כוכבים אבל יד העובדי כוכבים תקיפה על עצמן ועל כרחן היינו לכהונה מדקאמרי אף אנן נמי תניא מהיא דריחקוה בני משפחתה והא לא שייך אלא לכהונה דבישראל לא שייך וריחקוה בני משפחתה דאינה אסורה אלא לבעלה ועוד דאיה דתנן בפ' שני דמסכת ע"ז (דף כב.) אין מעמידין בהמה בפונדקאות של עובדי כוכבים מפני שאשודים על הרביעה ורמיניהו לוקמין מהן בהמה לקרבן לא קשיא הא לכתחלה והא דיעבד ומנא תימרא דשני בין לכתחלה אלא ש"מ שני לן בין לכתחלה לדיעבד משמע דאין לחוש כלל שנבעלה דאי מותרת לבעלה ישראל קאמר דלא חיישינן שמא נתרצת אבל לבעלה [4] כהן אסורה דחיישינן שמא נאנסה א"כ לא הוה מייתי מידי: **ועל** ידי נפשות אסורה לבעלה. היינו אפילו לבעלה ישראל דחיישינן שמא נתרצת כדי למנוע מן שלא יהרגוה כהן קאמר ואסורה שמא נאנסה א"כ הוה ליה למימר אסורה לכהונה אלא ודאי אפילו לבעלה ישראל אסורה ואי"ת לעולעות ליאמרו לדקודם לכן מסרן נפשייהו כדמשמע ברים מכילתין (דף ג:) גבי כל הנשאת ברביעי תיבעל להשר תחלה וצריך לומר דהכא חיישינן על כל אחת שמא אינה לעוטה ואפילו נראית לעוטה שמא אינה:

כתן

ואסקיניה [5] ואתו בי תרי ואמרי בן גרושה ובן חלוצה הוא ואחתיניה ואתא עד אחד ואמר ידענא ביה דכהן הוא ודכולי עלמא מצטרפין לעדות והבא במיחש לזילותא דבי דינא קמיפלגי תנא קמא סבר כיון דאחתיניה לא מסקינן ליה חיישינן לזילותא דבי דינא ורשב"ג סבר אנן אחתינן ליה ואנן מסקינן ליה ולזילותא דבי דינא לא חיישינן מתקיף לה רב אשי אי הכי אפי' תרי ותרי נמי אלא אמר רב אשי במצטרפין לעדות קמיפלגי [6] ובפלוגתא דהני תנאי דתניא אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד ר' יהושע בן קרחה אומר [7] אפי' בזה אחר זה ואין עדותן מתקיימת בב"ד עד שיעידו שניהם כאחד ר' נתן אומר [8] שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין דבריו: **מתני'** [9] [10] האשה שנחבשה בידי עובדי כוכבים על ידי ממון מותרת לבעלה על ידי נפשות אסורה לבעלה: **גמ'** אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב [11] לא שנו אלא שיד ישראל תקיפה על עובדי כוכבים אבל יד עובדי כוכבים תקיפה על עצמן אפילו על ידי ממון אסורה לבעלה מתיב רבא [12] העיד רבי יוסי הכהן ור' זכריה בן הקצב על בת ישראל שהורהנה באשקלון וריחקוה בני משפחתה ועדיה מעידים אותה שלא נסתרה ושלא נטמאה ואמרו להם חכמים אם אתם מאמינים שהורהנה האמינו שלא נסתרה ושלא נטמאה ואם אי אתם מאמינים שלא נסתרה ושלא נטמאה אל תאמינו שהורהנה והא אשקלון דיד עובדי כוכבים תקיפה על עצמן וקתני הורהנה

ואסקיניה. דבמקום קול הוי חד מהימן: **ודכולי עלמא.** דין לר' אלעזר דין לר"ש: **מצטרפין.** שני עדים המעידים זה שלא בפני זה בשאר עדיות: **דחיישינן לזילותא דבי דינא.** שהורידוהו שני פעמים ועכשיו יעלוהו ויבטלו דבריהם. והיינו דקאמר ר' אלעזר דמאחר שהורדוהו ע"פ העורכין אין מעלין ע"פ עד זה השני אע"פ שיש לערפו עם האחר: **ואנן מסקינן ליה.** ואי קשיא תרי ותרי ניהו אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה אע"פ שיש עורכין מעלין ע"פ ע"א זה שמכשירו שמצטרפים אותו עם הראשון ואמרי' אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה. ואי קשיא והא אמרת לעיל דבתרי ותרי דהוא ספק תורה ל"א אוקי גברא אחזקתיה יש לתרץ ודאי באיסור תורה אמרינן הכי והכא בתרומה דרבנן והכי מוקמי' לה לקמן בשאלתי פירקין והלכך מקילין בה ואמרי' אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה. ובפלוגתא דתניא. אין עדיות מצטרפין עד שיראו שניהם כאחד (דברי ר"א) ר"י [בן קרחה] אומר אפילו בזה אח"ז פי' לאפוקי ז"א בפני הלוה לו וז"א בפני הדרה לו שמה שראה זה לא ראה זה. ואע"ג דבמנה חד מסהדי לח"ק לא מצטרפי. ולר"י מצטרפי: ואין עדותן מתקיימת בב"ד עד שיעידו שניהם כאחד ר"נ אומר שומעין דבריו של זה היום ולכשיבא חבירו למחר שומעין דבריו ואתי ר"א כת"ק ורשב"ג כר"נ וקי"ל דהלכה כר"י [בן קרחה] שעדותן מצטרפות אע"פ שלא ראו שניהן כאחד. והל' נמי כר"נ שעדותן מתקיימת בב"ד ואף על פי שלא העידו כאחד: **מתני'** האשה שנחבשה בידי עובדי כוכבים. ע"י ממון מותרת לבעלה ע"י נפשות אסורה. עיר שכבשוה כרכום כל כהנות שבתוכה פסולות. ראם יש להן עדים אפי' עבד אפי' שפחה הרי אלו נאמנין שאין אדם נאמן ע"י עצמו. א"ר זכריה בן הקצב המעון הזה לא זזה ידה מתוך ידי כשעה שנכנסו עובדי כוכבים לירושלים ועד שיצאו א"ל אין אדם נאמן על ידי עצמו. פי' באשת כהן מיירי דאי באשת ישראל אפילו ע"י נפשות מותרת דאנוסה היא ומדסיפא בכהנות ריישא נמי בכהנות הלכך ע"י ממון מותרת לבעלה דמיירתתי דלמא מפסדי ממונא ולא אנסו לה אבל ע"י נפשות דלא מירתתי אנסו לה. והמורה פי' הואיל ונוהגים בה הפקר

עין משפט נר מצוה

צט א מיי' פ"ל מהל' עדות הלכה ד סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סימן ל סעיף ו:

ק ב מיי' שם ופ"כ מהלכ' איסורי ביאה הל' טז סמג שם טוש"ע א"ה סי' ל סעיף ט וטוש"ע ח"מ סי' ס"ג סעיף ז:

קא ג ד מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הלכ' ל סמג לאוין קכא טוש"ע אה"ע סימן ז סעיף יא:

תוספות רי"ד

דכהן הוא ואסקיניי' פי' דע"א נאמן להכחיש את הקול. ואחר כי תרי עוררים ואמרו בן גרושה ובן חלוצה הוא ואחתיני'. ואתא ע"א ואמר ידענא בי' דכהן הוא ר"א סבר הכא [ביון] דאיכא עוררים תרי דפסלו לי' אין מעלין לכהונה ע"פ ע"א שמכשירו ואע"ג דאיכא ע"א קמא שהכשירו כיון שלא העידו יחד בב"ד אין מצטרפים ורשב"ג סבר אע"פ שיש עוררים מעלין ע"פ ע"א זה שמכשירו שמצטרפים אותו עם הראשון ואמרי' אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה. ואי קשיא והא אמרת לעיל דבתרי ותרי דהוא ספק תורה ל"א אוקי גברא אחזקתיה יש לתרץ ודאי באיסור תורה אמרינן הכי והכא בתרומה דרבנן והכי מוקמי' לה לקמן בשאלתי פירקין והלכך מקילין בה ואמרי' אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה. ובפלוגתא דתניא. אין עדיות מצטרפין עד שיראו שניהם כאחד (דברי ר"א) ר"י [בן קרחה] אומר אפילו בזה אח"ז פי' לאפוקי ז"א בפני הלוה לו וז"א בפני הדרה לו שמה שראה זה לא ראה זה. ואע"ג דבמנה חד מסהדי לח"ק לא מצטרפי. ולר"י מצטרפי: ואין עדותן מתקיימת בב"ד עד שיעידו שניהם כאחד ר"נ אומר שומעין דבריו של זה היום ולכשיבא חבירו למחר שומעין דבריו ואתי ר"א כת"ק ורשב"ג כר"נ וקי"ל דהלכה כר"י [בן קרחה] שעדותן מצטרפות אע"פ שלא ראו שניהן כאחד. והל' נמי כר"נ שעדותן מתקיימת בב"ד ואף על פי שלא העידו כאחד: **מתני'** האשה שנחבשה בידי עובדי כוכבים. ע"י ממון מותרת לבעלה ע"י נפשות אסורה. עיר שכבשוה כרכום כל כהנות שבתוכה פסולות. ראם יש להן עדים אפי' עבד אפי' שפחה הרי אלו נאמנין שאין אדם נאמן ע"י עצמו. א"ר זכריה בן הקצב המעון הזה לא זזה ידה מתוך ידי כשעה שנכנסו עובדי כוכבים לירושלים ועד שיצאו א"ל אין אדם נאמן על ידי עצמו. פי' באשת כהן מיירי דאי באשת ישראל אפילו ע"י נפשות מותרת דאנוסה היא ומדסיפא בכהנות ריישא נמי בכהנות הלכך ע"י ממון מותרת לבעלה דמיירתתי דלמא מפסדי ממונא ולא אנסו לה אבל ע"י נפשות דלא מירתתי אנסו לה. והמורה פי' הואיל ונוהגים בה הפקר

מוסף רש"י

במצטרפין לעדות קמיפלגי. לר"א אין מצטרפין עד שיבין עם הראשון הואיל ולא העידו שניהם כאחד, כרבנן דפליגי אדרבי נתן, אבל אם בא שניהם כיחד הוה מסקינן ליה ומוקמינן ליה אחזקה קמייתא דמוחזק לן בתנוה לכהן היא ולזילותא לא חיישינן, ורשב"ג כר' נתן (שם). ובפלוגתא דהני תנאי. ר' נתן ורבנן (שם). דתניא אין עדותן מצטרפת. אין נראין כאן בהאי מחלוקת דרבי יהושע בן קרחה ורבנן, אלא כך היא בריתא אומר בשלהי זה בורר, ומשום גרירת דסיפא נקט ריש (שם). אפילו בזה אחר זה. אחד אומר ביום ראשון ליה פלוני מפלוני מנה ואחד אומר ביום שני ראיתיו בא אלי שלוה ממנו, דמ"מ אמנה קא מסהדי, וח"ק סבר אמנה דקא מסהיד הלי לא קא מסהיד הלי, וה"ל לגבי מנה חלי עדות, וטעמייהו מפרש שפיר בבתרא (ב.) מקרא ומסברא (שם). עד שיעידו שניהם כאחד. בפני ב"ד (שם) וסתמא הוא ולא ר' יהושע בן קרחה קאמר לה (שנהדרין ל.). על ידי ממון. שהיה מיית ממון (ע"ז כב.).

תוספות רי"ד (המשך)

חרשים שמא נתרצת לא' מהן ומשמע שהיא אסורה לישראל ואינו נ"ל דא"כ גם בשבוי' נאמר כן ונאסור אותה על בעלה ישראל. והאיך מתנה אדם לאשתו אם תשתבאי אפרקינך ואוחבינך לי לאינתו. א"ר אע"פ שפפקיריים אותה לא חיישינן שמא מתרצת אלא הכל הוא באונס. וכך פי' גם ר"ח ז"ל אסורה לבעלה כהן: המעון הזה. פי' שבועה הוא. א"ר שמואל ברבי יצחק ל"ש פי' שע"י ממון מותרת אלא שיד ישראל תקיפה על עובדי כוכבים פי' שירא'ים מישראל אבל יד עובדי כוכבים תקיפה על ישראל אפילו על ידי ממון אסורה דלא מירתתי

מסורת הש"ס

א) ב"ב לב. ב) ג"ז שם ודף קסה: [מהרלין ל. גיטין לג: [תוספתא סנהדרין פ"ה]. ג) ע"ז כב. ד) עדיות פ"ח מ"ב. ה) כס"מ נוסף ד"ה: עד שיעידו בבית דין כאחד. ו) [מ"ש שיבד מעצמו]. מ"ר. ז) [שם:]. ח) [ומומר ריגלב"ל דרב אמי נמי מוקי לה כשנבא עד אחד המכשיר קודם שנים הפוסלים אבל בבאו שנים הפוסלים תחלה ואח"כ באו אלו שנים המכשיריים בזה אחר זה לא בעי לאוקמי דהא לא הוי בעי לאוקמי דאיכא עוררים ע"פ עד אחד דכיון דבי אחתי' אין מעלין לכהונה ע"פ ע"א שמכשירו ואע"ג דאיכא ע"א קמא שהכשירו כיון שלא העידו יחד בב"ד אין מצטרפים ורשב"ג סבר אע"פ שיש עוררים מעלין ע"פ ע"א זה שמכשירו שמצטרפים אותו עם הראשון ואמרי' אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה. ואי קשיא והא אמרת לעיל דבתרי ותרי דהוא ספק תורה ל"א אוקי גברא אחזקתיה יש לתרץ ודאי באיסור תורה אמרינן הכי והכא בתרומה דרבנן והכי מוקמי' לה לקמן בשאלתי פירקין והלכך מקילין בה ואמרי' אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה. ובפלוגתא דתניא. אין עדיות מצטרפין עד שיראו שניהם כאחד (דברי ר"א) ר"י [בן קרחה] אומר אפילו בזה אח"ז פי' לאפוקי ז"א בפני הלוה לו וז"א בפני הדרה לו שמה שראה זה לא ראה זה. ואע"ג דבמנה חד מסהדי לח"ק לא מצטרפי. ולר"י מצטרפי: ואין עדותן מתקיימת בב"ד עד שיעידו שניהם כאחד ר"נ אומר שומעין דבריו של זה היום ולכשיבא חבירו למחר שומעין דבריו ואתי ר"א כת"ק ורשב"ג כר"נ וקי"ל דהלכה כר"י [בן קרחה] שעדותן מצטרפות אע"פ שלא ראו שניהן כאחד. והל' נמי כר"נ שעדותן מתקיימת בב"ד ואף על פי שלא העידו כאחד: **מתני'** האשה שנחבשה בידי עובדי כוכבים. ע"י ממון מותרת לבעלה ע"י נפשות אסורה. עיר שכבשוה כרכום כל כהנות שבתוכה פסולות. ראם יש להן עדים אפי' עבד אפי' שפחה הרי אלו נאמנין שאין אדם נאמן ע"י עצמו. א"ר זכריה בן הקצב המעון הזה לא זזה ידה מתוך ידי כשעה שנכנסו עובדי כוכבים לירושלים ועד שיצאו א"ל אין אדם נאמן על ידי עצמו. פי' באשת כהן מיירי דאי באשת ישראל אפילו ע"י נפשות מותרת דאנוסה היא ומדסיפא בכהנות ריישא נמי בכהנות הלכך ע"י ממון מותרת לבעלה דמיירתתי דלמא מפסדי ממונא ולא אנסו לה אבל ע"י נפשות דלא מירתתי אנסו לה. והמורה פי' הואיל ונוהגים בה הפקר

ג) ע"ז כב. ד) עדיות פ"ח מ"ב. ה) כס"מ נוסף ד"ה: עד שיעידו בבית דין כאחד. ו) [מ"ש שיבד מעצמו]. מ"ר. ז) [שם:]. ח) [ומומר ריגלב"ל דרב אמי נמי מוקי לה כשנבא עד אחד המכשיר קודם שנים הפוסלים אבל בבאו שנים הפוסלים תחלה ואח"כ באו אלו שנים המכשיריים בזה אחר זה לא בעי לאוקמי דהא לא הוי בעי לאוקמי דאיכא עוררים ע"פ עד אחד דכיון דבי אחתי' אין מעלין לכהונה ע"פ ע"א שמכשירו ואע"ג דאיכא ע"א קמא שהכשירו כיון שלא העידו יחד בב"ד אין מצטרפים ורשב"ג סבר אע"פ שיש עוררים מעלין ע"פ ע"א זה שמכשירו שמצטרפים אותו עם הראשון ואמרי' אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה. ואי קשיא והא אמרת לעיל דבתרי ותרי דהוא ספק תורה ל"א אוקי גברא אחזקתיה יש לתרץ ודאי באיסור תורה אמרינן הכי והכא בתרומה דרבנן והכי מוקמי' לה לקמן בשאלתי פירקין והלכך מקילין בה ואמרי' אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה. ובפלוגתא דתניא. אין עדיות מצטרפין עד שיראו שניהם כאחד (דברי ר"א) ר"י [בן קרחה] אומר אפילו בזה אח"ז פי' לאפוקי ז"א בפני הלוה לו וז"א בפני הדרה לו שמה שראה זה לא ראה זה. ואע"ג דבמנה חד מסהדי לח"ק לא מצטרפי. ולר"י מצטרפי: ואין עדותן מתקיימת בב"ד עד שיעידו שניהם כאחד ר"נ אומר שומעין דבריו של זה היום ולכשיבא חבירו למחר שומעין דבריו ואתי ר"א כת"ק ורשב"ג כר"נ וקי"ל דהלכה כר"י [בן קרחה] שעדותן מצטרפות אע"פ שלא ראו שניהן כאחד. והל' נמי כר"נ שעדותן מתקיימת בב"ד ואף על פי שלא העידו כאחד: **מתני'** האשה שנחבשה בידי עובדי כוכבים. ע"י ממון מותרת לבעלה ע"י נפשות אסורה. עיר שכבשוה כרכום כל כהנות שבתוכה פסולות. ראם יש להן עדים אפי' עבד אפי' שפחה הרי אלו נאמנין שאין אדם נאמן ע"י עצמו. א"ר זכריה בן הקצב המעון הזה לא זזה ידה מתוך ידי כשעה שנכנסו עובדי כוכבים לירושלים ועד שיצאו א"ל אין אדם נאמן על ידי עצמו. פי' באשת כהן מיירי דאי באשת ישראל אפילו ע"י נפשות מותרת דאנוסה היא ומדסיפא בכהנות ריישא נמי בכהנות הלכך ע"י ממון מותרת לבעלה דמיירתתי דלמא מפסדי ממונא ולא אנסו לה אבל ע"י נפשות דלא מירתתי אנסו לה. והמורה פי' הואיל ונוהגים בה הפקר

הורהנה. דמדעת וכיון דהגיע זמן ולא נפדית הרי היא של עובדי כוכבים דדייסה משום הכי בעינן עדים מעידין אותה שלא נפטרה: **נחבשה.** דאינה נחלצת לבית לא בעינן עדים הואיל ועל ידי ממון הוא: **ואיכא דרמי לה מרמא.** לא מתני לה להא דרב שמואל בר רב יצחק אפירושא דמתניתין בלשון לא שנו אלא רמי מירמא מתניתין ובריתא אהדדי ועלה שני רב שמואל חילוק בין יד ישראל תקיפה ליד העובדי כוכבים תקיפה: **סני נשי דגנבי.** שבעליהן נתלין ודרך המלכות להפקיר ביתם ונשיהן: **כן דונאי.** רואה היה אלעזר שמו דבאמרינן בפ' עגלה ערופה (פוטה מו.). אבל נשי דגנבי הגוברים ממון לא מפקרי: **מתני' כרכוס.** מלוי מתרגמינן כרכומא (דברים כ): **פסולות.** אסורות לבעליהן דאשת כהן אסורה בתורה: **גמ' בלשת.** חיל. על שם שמחפשים כל המטמוניות: **לבעול יש פנאי.** דתקיף להו יצרייהו: **רבי יצחק בן אלעזר אמר.** אף בבעילה פעמים שהן מותרות: **כרכוס של אותה מלכות.** אינו רואה להשחית את בני העיר וכשהגיע עיר הסמוך לממשלתו שומרה והיא לו למס עובד: **משמרות.** מקום מעמד השומרים שהעמיד המלך שלא יחבל אדם באנשי העיר: **דמהדר למתא כו'.** שמו סביבות העיר שלשלות ברזל שישמיעו קול בהכשל אים רץ עליהם וכלבים ואוזים זועקין: **וגוזזא.** מקלות וקיקמין להכשל בהן: **ולא קשיא ליה מידי.** לא חיים למיעקר אייתי יחידאה ובעבור הואיל ואין הדבר הפקר: **ומאי שנא משני שבילין.** דסיון דבא לשאול עליו ועל חבירו אמר רבי יוסי טמאין הכא נמי לטולהו שרינן מי הדדי: **אחד טמא.** שיש בו קברות מפסיק כל רחבו ואין יודע איזהו הטמא אבל כך מוחזקים באחד מהן: **ועשה טהרות.** נגע בטהרות: **עהורים.** דכל חד מי אתי לקמן תלינן ליה למימר בטהור הלך דהוה ליה ספק טומאה ברה"ר וספיקו טהור: **טמאין.** דהיכי נימא להו טהורים אתם חד מיניהו ודאי בטומאת אוזל: **בכה אחת.** בזו לשאול בבת אחת: **הכא נמי כו'.** ור' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי[ז]:

מה

הורהנה אין נחבשה לא הוא הדין אפילו נחבשה [ו]ומעשה שהיה כך היה איכא דאמרי אמר רבא אף אנן נמי תנינא [ז]העיד רבי יוסי הכהן ורבי זכריה בן הקצב על בת ישראל שהורהנה באשקלון וריחקוה בני משפחתה ועדיה מעידים עליה שלא נסתרה ושלא נטמאה ואמרו חכמים אם אתם מאמינים שהורהנה האמינו שלא נסתרה ושלא נטמאה ואם אין אתם מאמינים שלא נסתרה ושלא נטמאה אל תאמינו שהורהנה והא אשקלון דעל ידי ממון הוה וטעמא דעדים מעידין אותה הא אין עדים מעידין אותה לא מאי לאו לא שנא הורהנה ולא שנא נחבשה לא הורהנה שאני איכא דרמי לה מירמא תנן על ידי ממון מותרת לבעלה ורמינהו העיד רבי יוסי כו' והא אשקלון דע"י ממון וקתני טעמא דעדים מעידים אותה הא אין עדים מעידין אותה לא ומשני אמר רב שמואל בר רב יצחק לא קשיא כאן שיד ישראל תקיפה על עובדי כוכבים כאן שיד עובדי כוכבים תקיפה על עצמן: על ידי נפשות אסורה וכו': אמר רב כגון [ח] נשי גנבי ולוי אמר [א]כגון אשתו של בן דונאי אמר חזקיה והוא שנגמר דינן להריגה ורבי יוחנן אמר [ב]אע"פ שלא נגמר דינן להריגה: **מתני' [ג]עיר שכבשוה [ד]כרכום כל כהנות שנמצאו בתוכה פסולות [ה]ואם יש להן עדים אפילו עבד אפי' שפחה הרי אלו נאמנין ואין נאמן אדם על ידי עצמו: גמ' ורמינהו [ו]בלשת שבאה לעיר בשעת שלום חביות פתוחות אסורות סתומות מותרות בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות לפי שאין פנאי לנסך אמר רב מרי לבעול יש פנאי לנסך אין פנאי רבי יצחק בר אלעזר משמיה דחזקיה אמר כאן [ז]בכרכום של אותה מלכות כאן בכרכום של מלכות אחרת של אותה מלכות נמי אי אפשר [ח] דלא ערק חד מיניהו אמר רב יהודה אמר שמואל בשמשמרות רואות זו את זו אי אפשר דלא ניימא פורתא אמר רבי לוי [ט]כגון דמהדר לה למתא שושילתא וכלבא וגווזא ואווזא אמר רבי אבא בר זבדא פליגי בה רבי יהודה נשיאה ורבנן חד אמר כאן בכרכום של אותה מלכות כאן בכרכום של מלכות אחרת ולא קשיא ליה ולא מידי וחד קשיא ליה כל הני ומשני כגון דמהדר ליה למתא שושילתא וכלבא וגווזא ואווזא אמר רב אידי בר אבין אמר ר' יצחק בר אשיאן [י]אם יש שם מחבואה אחת מצלת על הכהנות כולן בעי רבי ירמיה אינה מחזקת אלא אחת מהו מי אמרינן [יא]כל חדא וחדא היינו הא או דלמא לא אמרינן ומאי שנא משני [יב]שבילין אחד טמא ואחד טהור והלך באחד מהן ועשה טהרות ובא חבירו והלך בשני ועשה טהרות רבי יהודה אומר אם נשאל זה בפני עצמו וזה בפני עצמו טהרות שניהם כאחת טמאות ר' יוסי אומר בין כך ובין כך טמאין ואמר רבא ואיתימא ר' יוחנן [יג]בבת אחת דברי הכל טמאין בזה אחר זה דברי הכל טהורים לא נחלקו אלא בבא לישאל עליו ועל חבירו מר מדמי ליה לבבת אחת ומר [יד]מדמי ליה לבזה אחר זה והכא נמי כיון דשרי להו לכולהו כבת אחת דמי הכי השתא התם ודאי איכא טומאה הכא מי יימר דאיטמי בעי רב אשי אמרה לא נחבאתי ולא נטמאתי מהו מי אמרינן מה

כאן בכרכום של אותה מלכות. פי' שיושבין בטח לפי שאין אחריהן מחנה ויש פנאי לנסך ולבעול אבל בלשת של מלכות אחרת שאימת מלכות שבאו בגבולה עליהם אין להן פנאי וכן פי' ר"ח ור"מ יכן מוכח בירושלמי ופריך כרכוס של אותה מלכות אי אפשר דלא ערקא חדא מינייהו והוה לן למתרינהו לכולהו ולמיתלי לקולא דבשבויה הקילו כדאמרינן בסמוך אם יש מחבואה אחת מצלת על כל הכהנות כולן אע"ג דמספקא לן באיזה מחזקת אלא אחת הכא פשיטא לן דשרו להתם לא ודאי מחבאת אבל הכא ודאי ערקא ולפי' הקונטרס קשה טובא חדא דפריך נתלי לחומרא וגבי מחבואה תלינן לקולא ועוד דמה מתרץ דמהדר למתא כו' ואין אדם נכנס לשם והא קתני בלשת שנכנסה לעיר ועוד כיון דאהדיא דע"ז פריך הוה ליה למימר אי אפשר דלא ערק חד מינייהו ונסך ועוד דהתם מפרש טעמא לפי שאין פנאי לנסך ולית ליה טעמא לפי שאין כרכוס של אותה מלכות רוצה להשחית את בני העיר [ועוד מאי שנא שעת מלחמה משעת שלום] ויש לישב לפי שיטת הקונטרס דרבי יצחק בן אלעזר לא אתי לשנויי מתני' אהכיא דע"ז אלא אית ליה שינויא דרב מרי ומתניתין דהתם נמי בכרכוס של מלכות אחרת ולא בא אלא לפרושי מתניתין וכן משמע בפרק בתרא דע"ז (דף עא.) דפריך התם ממתניתין דהכא אמתניתין דבלשת ולא מייתי התם דרבי יצחק: **והלך באחד מהם ועשה טהרות.**

להכי נקט ועשה טהרות דלענין האדם אנו מזקיקים שיהיה לטבול ולהזות פן יבואו לידי טומאה ודאי אם יגעו שניהם בבבר אחד לכך אומר להו זילו טבילו דהא נהרא קמייכו ועוד דמשום דבעי למתני [ט]סיפא הזה וטבל טהור הלך בשני ועשה טהרות הרי אלו טהורות ואם קיימות הראשונים אלו ואלו תלויות ואם לא טהר בינתים הראשונות תלויות והשניות ישרפו[ט]:

ואם נשאל זה בפני עצמו וזה בפני עצמו טהורות. לא שיאכלו אדם אחד דאם כן יאכל ודאי טומאה דהכי אמרינן בשבועות בפ"ב (דף יט.) הלך בראשון ולא נכנס בשני ונכנס חייב דטמא הוא ממה נפשך: **בבא לישאל עליו** ועל חברו. אין לפרש שבא לישאל בבת אחת דהתם מודו כולי עלמא דטומאות מכל שכן דבאו לישאל שניהם בבת אחת אלא מיירי ששאל על עצמו וטהרוהו ואח"כ בא לישאל על חבירו דמר מדמי ליה לבת אחת כיון ששאל על שניהם במעמד אחד ומר מדמי ליה לזה אחר זה כיון שטיהרוהו קודם והכא נמי כיון דשרו לכולהו כבת אחת דמי אף על פי שאין בא לפנינו אלא על אחת מ"מ הדבר ידוע לכל שהרבה כהנות היו והוי כאילו בא לישאל על כולם בבת אחת והכא מודו כ"ע ובמגס דחק בקונטרס לפרש כר' יוסי:

לא

[א] ב מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הלכה ל טוש"ע אה"ע סימן ז סעיף יא נהג"ה:

[ב] ג מיי' פי"ח מהל' א"ב הלכה כו טור ש"ע שם סעיף י:

[ג] ד מיי' שם הל' יט טוש"ע שם סעיף ח:

[ד] ה מיי' פי"ב מהל' מאכלות אסורות הלכה כד סמג לאוין קמת טוש"ע י"ד סי' קכט סעיף יב:

[ה] ו ז ח ט מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הלכה כז מה טע עוש"ע אה"ע סי' ז סעיף י:

[ו] כז י כ מיי' פי"ע מהל' אבות הטומאה הלכה ג:

תוספות רי"ד

ומפקרי לה. ה"ד ע"י נפשות א"ר כגון נשי דגנבי אמר חזקיה והוא שנגמר דינם להריגה פי' שבעליהן נתלו ודרך המלכות להפקיר טפם ונשיהם ור"י אמר אעפ"י שלא נגמר דינן להריגה. והל' כחזקיה דהוא רביה דר' יוחנן: עיר שכבשוה כרכום. פי' חיל הצרים עליה. מצור תרגומו כרכוס כל כהנות שבתוכה פסולו' לבעליהן פי' דבחזקת שנבעלו קיימו ואנוסה אסורה לכהן ואם יש להן עדים שלא נבעלו אפילו עבד אפילו שפחה הרי אלו נאמנים ואין אדם נאמן ע"י עצמו לא האשה להעיד על עצמה ולא הבעל להעיד על אשתו ורמינהו בולשת שנכנסה לעיר. פי' חיל ונקרא כן ע"ש שמחפשים את כל המטמוניות תרגום וייחפש וכלש בזמן שלום חביות פתוחות אסורות וסתומות מותרות בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות לפי שאין פנאי לנסך. אמר ר"מ לנסך אין פנאי לבעול יש פנאי דיצרא דעבירה תקיף מין נסך ר"י בן אלעזר משמיה דחזקי' אמר כאן בכרכום של אותה מלכות אינן יראים ויש להם פנאי לבעול ולנסך. אבל של מלכות אחרת יראים [שמא] יבוא חיל מאותה מלכות לעזור להן ומהרים לשלול ולהבריח ואין להן פנאי לא לבעול ולא לנסך. א"ר אידי ב"א אר"י ב"א אם יש שם מחבואה א' [מצלת] על כל הכהנות ומותרות כלן: בעי ר"י אם אינה מחזקת אלא א' מהן מהו. מי אמרינן כל חדא וחדא היינו האי א"ד לא אמרינן ולא

גליון הש"ס

ש"י ד"ה בלשת וכו' שבחששין. כי כפסוק ויחפש כלשים מ"ד המרגוס וכלם:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כגון הני נשי דגנבי: (ב) שם דלא (ערק) תו"מ. וגי"ב ס"ל עקר וכן משמע מפרש"י:

מוסף רש"י

כל כהנות שנמצאו בתוכה פסולות. לבעליהן, דאשת כהן אסורה לף באונס, אבל אשת ישראל לא (ע"ז עא.). בלשת. חיילות נייס הבא לעיר, על שם שמחפשים וכולשים את העיר קרי לה בולשת (שבת סא.) על שם שמחפשים ומוצאים קרי להו כולשת כדמתרגמינן ויחפש וכלם (ע"ז ע.) שמחפשת חיל שמחפשין וכוזזין (דה יג.), בשעת שלום. כגון שהוא של אותה מלכות (שבת סא.). לנסך אין פנאי. דיצר הניסוך לא מקיף להו וטרודין במלחמה (ע"ז עא.). אחד טמא. קבר מוטל בו לרחבו ומטמא את כולו ואין עובר בו אלא יאהיל (פסחים י.). ועשה טהרות. נגע בטהרות אחר כך (שם). ובא חבירו והלך בשני. יודעין הן שבמגיל שהלך זה לא הלך זה, דהשתא ודאי אחד מהן טמא (שם). אם נשאל זה בפני עצמו. אם נשאלו כל אחד לאחם אפקו בפני עצמו, טהור, ואם באו בבת אחת, האיל ובטולאה אחת יש לנו לומר טמאין או טהורין, אי אפשר לומר להן טהורים אתם, שהרי האחד ודאי טמא (שם).

לא תתיחד עמו אלא בעדים. פירוש בקונטרס משום גט ישן ולא פירש לטעמייה דפירש בגיטין (דף עג.) דבמהיסוס אם מתי מגורשת למפרע משעת נתינה ולא תתיחד עמו משום חשש קידושין כמו המגרש אשתו ונזנה עמו בפונדקי בית הלל אומרים צריכה הימנו גט שני (שם דף פא.) [ולא שייך גט ישן כלל לפירוש דהתם] וכן משמע התם בגמרא אבל לרבינו תם דמפרש מה היא בתותן הימים קאי אמהיסוס אם מתי ועשה כאומר מעת שאני בעולם שאין דעתו לגרשה אע"פ שאומר מהיסוס אלא שעה אחת לפני מיתתו הוי טעמא משום גט ישן ובתוספתא משמע כפי רבינו תם[ט]: **שפיר קאמר** לך דכתיב ויכר יוסף. זה שבא נולד כאן והלך עם אביו למדינת הים ועתה כשחזר ואמר לא ידענא לך מיחזי כשיקרא כי היה לו לידע אם הוא אחיו אם לאו כיון שמכירו קודם להכי קאמר רב חסדא דשפיר קאמר ליה שאינו מכירו כדאשכחן ביוסף: **אמר** ליה אית לי סהדי ומסתפינו מיניה דאינש **אלמא הוא.** גרסה לר"י דמייתי שהגיע עדים ואומרים לאומו עדות שאתה שוטה לא נאמר (ז) לך כלום עליו דרגלים לדבר שהוא אלם אמר ליה זיל כו' פי' לך הבא לאומה עדים עצמם שיראים להעיד (ח) עליך שיעידו שאינו אחיך או שיאמרו שאינם יודעים אם הוא אחיך אם לאו וקאמר השתא נמי כיון שיראים ממנו ישקרו לומר אינו אחיו או שאינן יודעין אם הוא אחיו אבל אם אין רגלים לדבר אין נראה כלל שיהא נאמן לומר דגברא אלמא הוא דאם לא כן כל אדם יאמר על חבירו שהוא גברא אלמא ויניח הוא עדים ואם לא יניח יפסיד ועוד דקאמר השתא נמי אמו ומסהדי אטו משום דמסתפו מייה הני סהדי מסתפו מייה כולי עלמא:

תרתי לא עבדי. שיאמרו ולא יעידו האמת ועוד שיאמרו שקר וכן גבי שפחה:

במסיחה לפי תומה. ואפילו הכי היא ובעלה אינן נאמנין אע"ג דיותן אוכל חלות (לעיל דף כו.) היה נאמן על עצמו במסיח לפי תומו הני מילי לתרומה אבל הכא מעלה עשו ביוחסין ט)[אומר ר"י דמסיח לפי תומו אינו כשר א] אלא לעדות אשה דרבנן כדאמר ביבמות והכא בשבויה הקילו[ט]:

ואם תנאי היא דרב פפא [מי] לימא תנאי היא אמר לך רב פפא יכי תניא ההיא במסיחה לפי תומה כי הא יכדי אתא רב דימי אמר רב חנן קרטיגנאה משתעי מעשה בא לפני רבי יהושע בן לוי ואמרי לה רבי יהושע בן לוי מישתעי מעשה בא לפני רב באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר אני ואמי נשבינו לבין העובדי כוכבים יצאתי לשאוב מים דעתי על אמי ללקט עצים דעתי על אמי יוהשיאה ר' לכהונה על פיו: **מתני'** אמר ר' זכריה בן הקצב כהמעון הזה לא זזה ידה מתוך ידי משעה שנכנסו עובדי כוכבים לירושלים ועד שיצאו אמרו לו יאין אדם מעיד על עצמו: **גמ'** תנא יואעפ"כ ייחד לה בית בחצרו וכשהיא יוצאה יוצאה בראש בניה וכשהיא נכנסת נכנסת בסוף בניה בעי אביי מהו לעשות בגרושה כן התם הוא דבשבויה הקילו אבל הכא לא או דלמא לא שנא ת"ש דתניא המגרש את אשתו לא תנשא בשכונתו ואם הבנים עמהם שלא יתייחדו: **וכשהיא נכנסת נכנסת בסוף בניה.** כדי שלא יהא הוא והיא בחלר והבנים מבחוץ: **בגרושה.** כן שגירש את אשתו מהו לדור עמו בחלר: **לא תנשא בשכונתו.** לפי שמכירה בדמיזותיו וקרילותיו שמא יבואו לידי עבירה: ואם

מה לי לשקר. מי בעיא אמרה נחביתי: **כמקום עדים.** דאגן סהדי דכל שעתא איכא מיא: **ודאי איתמי.** דתמיה: **לא תתייחד עמו.** במסכת גיטין היא. שכיב מרע שכתב ומסר גט לאשתו על מנת שאם מת יהא גט למפרע ולא תיזקק להליצה לא תתייחד עמו שמא יבא עליה והוה ליה גט ישן ותנן[ט] בית הלל אומרין לפטור בגט ישן ואיזהו גט ישן כל שנתייחד עמה מאחר שכתבו לה וטעמא גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לנגה: **ואפילו על פי עבד.** דייה בעבד שהיה עמהם[ט]: **שלבה גם כשפחה.** ותשמש נפניה: **רב אשי אמר הא והא כשפחה דידה.** והיינו טעמא דבמתני' מהימנא והתם לא מהימנא דשפחה דידה מיחזא חזיא בקילקול גזירתה ושתקה: **אמר.** גבי גט: **דשמיקופה מתירפה.** שאינה ליכה שתעיד לומר לא שמשה אלא שתאמר אני הייתי עמה: **לא מהימנא.** להיות זו מותרת על ידה דאי נמי חזיא לא מסהדא: **הכא.** גבי שבויה: **דשמיקופה.** דשפחה: **אוסרפה.** לגזירתה דכל כמה שאינה מעידה לומר טהורה היא מחזקינן לה בטמאה כי מסהדא ואמרה טהורה היא מהימנא דלשקורי לאו אורחא אלא למשתק: **השתא נמי.** כיון (ב) דרחמא לה לגזירתה או דדחלה מינה אחיא ומשקרא ואמרה טהורה היא: **תרתי לא עבדא.** חדא למשתק בקלקולה ועוד דמיתי ותשקר: **אחא מכי חוזאה.** שהלך אביו שם והוליכו עמו וגדלו שם ומת אביו וחזר לעירו ותבע חלקו בנכסי אביו: **ג"ל.** רב חסדא לההוא אחא: **שפיר קאמר לך.** שאינו מכירך לפי שיצאת בלא חתימת זקן [ובאת בחתימת זקן]: **ויכר יוסף את אחיו.** שכשפירש מהן כבר היו חתומי זקן: **ג"ל.** רב חסדא לאמרי: **זיל** (ג) **אייתינהו אח.** להנהו סהדי המכירין אותו ויעידוך שאינו בן אביך: **השתא נמי.** כיון דדחלי מייתי אתו ומשקרי: **תרתי לא עבדי.** חדא דשתקי מלהעיד אמת וחדא דמסהדי שיקרא: **לימא כתנאי.** שפחתה אי מהימנא אי לא: **זו עדות.** עדות זו של שבויה הכל כשרים בה איש ואשה תינוק ותינוקת: **חוץ מהימנה.** היא עצמה: **דרב פפי ורב אשי.** דאמרו לעיל שפחה דידה מהימנא: **ודאי תנאי היא.** על כרחך יאמרו אבן דאמרי' כי מתניתא בתריתא מדקתני להו קמייתא: **דרב פפא.** דאמר לא מהימנא: **מי לימא תנאי היא.** כלומר דחוק הוא לומר אבל דאמרי כי מתניתא קמייתא אי יוכל לתרץ מתניתא בתרייתא נמי כווותיה למימר שפחתה כעצמה דמי והרי היא בכלל חוץ מהימנה דקתני בה אי תירוצא אחרינא: **אמר לך רב פפא כי תניא ההיא.** דקתני הכל נאמנים ואפילו שפחה דידה במסיחה לפי תומה: **רב חנא קרטיגנאה משתעי.** רב חנן דמן קרטיגי היה מספר מעשה זה: **מתני' המעון הזה.** שבועה היא: **גמ'** ואעפ"כ. שאסרו עליו לפי שכהן היה: **כשהיא יוצאה.** והוא בחלר: **יוצאה בראש בניה.** שיהו בחלר והבנים מבחוץ: **בגרושה.** כדי שלא יהא הוא והיא בחלר והבנים מבחוץ: **לא תנשא בשכונתו.** כדי שלא יהא הוא והיא בחלר והבנים מבחוץ: **בגרושה.** כן בגרושה. פי' לדור עמה בחצר התם בשבויה הקילו אבל הכא לא. א"ד ל"ש.

עין משפט נר מצוה

קח א מיי' פ"ד מהל' גירושין הלכה ג סמג עשין פט (טוש"ע סימן קט):

קט ב מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הלכ' כח טוש"ע אה"ע סי' ז סעיף י:

קי ג מיי' פ"ח מהל' גירושין הל' ב סמג עשין ג טוש"ע שם סימן קמח סעיף כ:

קיא ד מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הלכ' יט סמג לאוין קכא טוש"ע שם סימן ז סעיף כ:

קיב ה מיי' פ"ג מהל' עדות הלכה יב סמג עשין קנו טוש"ע מ"מ סי' כח סעיף ה:

קיג ו מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הל' יט טוש"ע אה"ע סי' ז סעיף ב:

קיד ז מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף ח:

קטו ח מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם סעיף ב:

קטז ט מיי' שם הלכה כה טוש"ע שם סעיף ט:

קיז י מיי' פכ"ח שם הלכה כו סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' ו סעיף ז וסי' קיט סעיף ז:

הגהות מהר"י לנדא

א) תוס' ד"ה בתמיה. אלא לעדות אשה כדאמר ביבמות והכא בשבויה דרבנן הקילו כנ"ל:

תוספות רי"ד

איפשיטא ולקולא עבדי' בעי ר"א לא נחבאתי ולא נטמאתי מהו מי אמרינן מה לי לשקר במקום חששא אי לא. ולא איפשטא ולקולא עבדי': ואם יש להן עדים ואפילו עבד ואפילו שפחה ודידה מהימני ורמינהו לא תתיחד עמו אלא בעדים אפילו עבד ואפילו שפחה חוץ משפחתה מפני שלבה גם בשפחתה. פי' גבי שכ"מ שנתן גט לאשתו דתיישינן שמא יבוא עליה ותהי' צריכה גט שני שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. ואסיק ר"א הא והא בשפחה דידה ושפחתה מיחזא ושתקה התם דשתיקותא מתירתה לא מהימנא והכא דשתיקתה אוסרתה מהימנא השתא נמי אתיא ומשקרא תרתי לא עבדי. פי' חדא ששותקת מלהעיד האמת ועוד שתעיד שקר. תנא זו עדות כשר איש ואשה תינוקת ותינוק אביה ואמה אחיה ואחיותה אבל לא בתה ובנה. פי' זו עדות של שבויה כל אלו כשרין להעיד ואם הבן מסיח ל"ת ואומר אני ואמי נשבינו לבין העובדי כוכבים ויצאתי לשאוב מים וללקוט עצים ודעתי על אמי והשיאה ר' לכהונה על פיו. פי' מסיח ל"ת יקרא כ"ז שלא בא לפני ב"ד להעיד אלא מספר עם חבירו. והשומעים מפיו מגידים לב"ד וכ"מ שהעבד ואשה נאמנים גם הקטן נאמן ולגבי מת בעלך שעבד ואשה נאמנים כדתנן

מסורת הש"ס

ט) [קדושין סד: וש"נ], כ) בכורות לו. ב"מ פא.; ג) [ל"ל רבה ועי' תוס' בכורות לו. ד"ה ואמר], ד) [ב"ב לב: קדושין סד: ושם נאמן], ה) גיטין עג., ו) [לעיל כג. וש"נ], ז) ב"מ לט: ע"ש, ח) שם יבמות פח., ט) ל"ל ומסתפו. יעב"ץ, י) ב"ק קד:, כ) [פי' נשבע שבועה במקדש. עריך וכן פי' רשב"ם בב"ב קסו.], ל) [תוספתא פ"ג], מ) [שמחות פ"ג ע"ש], נ) [גיטין עט:], ס) בס"ח: עמס. ע) [ועיין היטיב תוס' גיטין עג. ד"ה לא], פ) ל"ל כ"י, צ) [כל זה מבואר בסוגיא ב"ק קד:].

תורה אור השלם

ו. וַיַּכֵּר יוֹסֵף אֶת אֶחָיו וְהֵם לֹא הִכִּרוּהוּ:

בראשית מב ח

הגהות הב"ח

(א) גס' זיל אייתי אח: (ב) רש"י ד"ה השתא (דרחמא לה לגבירתה לו) תא"מ וכ"ב ס"ל אין זה: (ג) ד"ה זיל אייתי אח: (ד) תוס' ד"ה אמר וכו' לא נאמר כלום דרגלים כנ"ל ותי' לך ותי' עליו נמתק: (ה) בא"ר להעיד שיעידו כנ"ל ותי' עליך נמתק:

מוסף רש"י

מה לי לשקר במקום עדים. דאגן סהדי שאין אותו הדבר בלא מיס (ב"מ פא.); דכל שעתא איכא מיא (בכורות לו.). **לא תתייחד** הכא. דספיקא בעלמא הוא (ב"ק קד.). **אתא** ליה אחא מבי חוזאה. שהלך אביו לבי חוזאי ונשא שם אשה וילדה לו אח זה ומזר מבי לבתן ויבא לנכסי אביו ובא זה אחייו לומן מרובה ומבע חלקו (ב"מ לט.). **שפיר** קאמר לך. שאינו מכירך ואין זה רמאות, שכשיצא מאצלך לא היה לך חתימת זקן ועכשיו באת בחתימת זקן (שם). **ויכר** יוסף את אחיו. שכשיצא מהם היו כולם חתומי זקן (שם). זיל אייתינהו את דלאו אחוך הוא. אותם עדים שם לו לזה שבאו משם ומכירין בו מי הוא, הביאם אתה ויעידו שאינו בן אביך, או בקש עדים אחרים (שם). **תרתי לא עבדי.** מילתך יעשו אחת שישתקו, אבל שתים לא יעשו, לא דיין שישתקו ולא יעידו האמת אלא גם שיעידו שקר (שם). **והשיאה רבי לכהונה על פיו.** ואע"ג דלקולא דאורייתא היא משום זונה (ב"ק קד.).

החזקנו להיות משיאים עד מפי עד (עד) מפי שפחה הקטן נמי נאמן כדתנן התם ר"י אומר אפילו שמע מן התינוקות אומרים הרי אנו הולכים לספוד ולקבור את איש פ' והשתא השומע מן התינוקות מעיד תינוקות עצמן לא כ"ש: [**מתני'**] א"ר זכריה וכו'. תנא אע"פ. פי' אע"פ שאסורה לו לפי שהיה כהן יחד לה בית בחצירו כשהיא יוצאה יוצאה בראש בניה וכשהיא נכנסת נכנסת בסוף בניה. ופי' כדי שלא יתייחדו. בעי אביי מהו לעשות כן בגרושה. פי' לדור עמה בחצר התם בשבויה היקילו אבל הכא לא. א"ד ל"ש.

ואם היה כהן לא תדור עמו במבוי אם היה כפר קטן זה היה מעשה ואמרו כפר קטן נידון (ח) בשכונה מי נדחה מפני מי ת"ש דתניא א היא נדחית מפניו ואין הוא נדחה מפניה ואם היתה חצר שלה הוא נדחה מפניה איבעיא להו היתה חצר של שניהם מהו ת"ש היא נדחית מפניו במאי עסקינן אילימא בחצר שלו פשיטא ואלא בחצר שלה והתניא אם היתה חצר שלה הוא נדחה מפניה אלא לאו כי האי גוונא ב דלמא דאגיר מיגר מאי הוי עלה ת"ש ג הנה ה' מטלטלך טלטלה גבר (ט) ואמר רב ד טלטולי דגברא קשין מדאיתתא ת"ר ה לוה הימנה בנכסי אביה אינה נפרעת אלא ע"י אחר אמר רב ששת ואי אתו לקמן לדינא לא מזדקקינן להו רב פפא אמר ו שמותי משמתינן להו רב הונא בריה דרב יהושע אמר ז נגודי (כ) נמי מנגדינן להו אמר רב נחמן תנא (כ) באבל רבתי בד"א שנתגרשה מן הנשואין ח אבל כשנתגרשה מן האירוסין נפרעת ע"י עצמה שאין לבו גם בה ההוא ארוס וארוסתו דאתו לקמיה דרבא יתיב רב אדא בר מתנא קמיה אוקי רבא שלוחא בינתייהו א"ל רב אדא בר מתנא והאמר רב נחמן תנא באבל רבתי כו' א"ל קא חזינן דקא גייסי בהדדי איכא דאמרי לא אוקי רבא שליח בינתייהו א"ל רב אדא בר מתנא ניקום מר שלוחא בינתייהו א"ל והא [אמר] רב נחמן תנא באבל רבתי כו' א"ל ט ה"מ היכא דלא גייסי בהדדי אבל הני קא חזינא להו דגייסי בהדדי: **מתני'** ואלו נאמנין להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן י נאמן אדם לומר זה כתב ידו של אבא וזה כתב ידו של רבי וזה כתב ידו של אחי זכור הייתי בפלונית שיצאה בהינומא וראשה פרוע ושהיה איש פלוני יוצא מבית הספר לטבול לאכול בתרומה ושהיה חולק עמנו על הגורן והמקום הזה בית הפרם ועד כאן היינו באין בשבת אבל אין אדם נאמן לומר דרך היה לפלוני במקום הזה מעמד (כ) ומספד היה לפלוני במקום הזה: **גמ'** אמר רב הונא בריה דרב יהושע יא והוא שיש גדול עמו וצריכא דאי אשמעינן אביו משום דשכיח גביה אבל רבו לא ואי אשמעינן רבו משום דאית ליה אימתיה דרביה אבל אביו לא ואי אשמעינן הני תרתי אביו דשכיח גביה ורבו דאית ליה אימתיה אבל אחיו דלית ליה לא הא ולא הא אימא לא קמ"ל כיון (ל) דקיום שטרות מדרבנן הימנוהו רבנן בדרבנן: (מ) זכור הייתי בפלונית שיצאה בהינומא וראשה פרוע: מאי טעמא (נ) כיון דרוב נשים בתולות נישואות גלוי מלתא בעלמא הוא: ולשהיה איש פלוני יוצא מבית הספר לטבול לאכול בתרומה: ודלמא עבד כהן הוא מסייע ליה לר' יהושע בן לוי דאמר ר' יהושע בן לוי (נא) אסור לאדם שילמד את עבדו תורה ולא והתניא (נב) לוה הימנו רבו או שעשאו רבו

אפוטרופוס

כדין וקשה לרבינו יצחק דנפ' נושאין על האנוסה (ימות דף לט: ושם) מפרש הש"ס הא דאין מולקין תרומה לעבד משום דלמא אתי לאסוקיה ליוחסין מה צריך להאי טעמא הוה ליה למימר דאין מולקין אפי' אין מעלין שמא ישאל גם אחר שישתחרר כדפריך הכא הש"ס וכן מפרש התם הש"ס דאין מולקין לאשה בלא בעלה משום גרושה ומאי טעמא נמי דמתן דאמר מולקין וי"ל דלא שכיחא שישאל תרומה אחר שישתחרר גם בתרומת עבד ולא בתרומת כהן כי ירא פן יבדקוהו ויתברר שהוא עבד ויוציאו עליו קול עבדות ולא חיישינן נמי פן ימכרו רבו לישראל ויאסור תרומה שהרי מזונותיו על רבו ואין לאדם אלא מה שיש לו וכולי האי לא חיישינן שמא יאמר לו רבו ישראל אני מעשה ידיך במזונותיך:

מנן

פי' בדבר שהוא מדבריהם האמינוהו. ואין זה עוקר דבר מן התורה אלא הם אמרו והם אמרו. הם הצריכו העדות והם הכשירו בו את אלו ודוקא באלו שהוא רגיל בהן הוא נאמן אבל על כתב נכרים אינו נאמן להעיד על ראיות קטנותו דדילמא לא קים ליה שפיר ואפילו אמר אני ראיתי כשחתם בשטר זה אין ראיית הקטן עדות עד שיאמר כי אני מכיר בחתימתו ודוקא הקרוב מעיד על חתימת הקרוב ואין זה נוגע בעדותו שאין מגיע לקרובו שום הנאה והפסד אלא למלוה וללוה מגיעים. אבל אם היו העדים קרובים למלוה או ללוה או שהי' שניהם קרובים זל"ז אינן נאמנים להעיד על החתימה שאין מוציאין ממון ע"פ קרובים. ראע"ג דקיום שטרות דרבנן ראיית קטן הוא דהכשירו בהן חכמים. אבל לא עדות קרובים: זכור הייתי וכו' מ"ט כיון דרוב נשים בתולות נשאות גלוי מילתא בעלמא הוא לברר הדבר. פי' אע"ג דבמידי דממונא לאו מהימן דלאו עליה בלחוד סמכי אלא על הרוב. וה"ה דבעינן נמי הכא דהוא שיש גדול עמו שפי' בדבר שהוא מדבריהם האמינוהו. אמר ר"נ תנא באבל רבתי פי' מסכתא היא וקרי' אותה מס' שמחות ומשנה ראשונה שלה זו היא הנוסח הרי הוא כתי לכל דבריו בד"א בשנתגרשה מן האירוסין נפרעת ע"י עצמה שאין לבו גם בה. ההוא ארוס וארוסתו דאתו קמי' דרבא אוקי רבא שליח ביניהו. פי' בפניי היו הוה יתיב ר"א ב"מ קמיי. א"ל למה ליה למר כולי האי והאר"נ תנא באבל רבתא וכו'. א"ל ה"מ היכי דלא גיסי אהדדי הכא הא חזינא דגיסי אהדדי. פי' שמכירין זא"ז ברמיזות ובקריצות: **מתני'** ואלו נאמנין להעיד בגודלן על מה שראו בקוטנן. פי' אע"ג דבעינן ראי' והגדה בכשרות הכא נאמנים על ראיית קטנותם משום דהוה מדרבנן ודוקא להעיד בגודלן על מה שראו בקוטנן אבל להעיד בקטנותם לא פי' שאם יאמר הקטן זה כת"י בת אבא אין משגיחין בדבריו דאמרי' אין ממש בדבריו כשהגדיל ומעיד על ראיית קטנותו אמרי' אי לאו דקים לי' שפיר לא היה מסהיד בגודלו. נאמן אדם לומר זה כת"י של אבא זה כת"י של רבי זה כת"י של אחי. פי' ומקיימים השטר על פיו. ואע"פ

מ) מהגדרין כו'. נ) [מס' שמחות פ"ב], נא) [בערוך ערך עמד גורם ומושבן], נב) [לעיל נא:], נג) [לעיל עו. ב"מ נב:], נד) נעתין מ., נה) [לעיל עו:]. נו) [מלאתי לאם רשות הרבים מפסיק מכיח לבית שרי. מ"ר], נז) [עי' תוס' לעיל יט. ד"ה מודה].

תורה אור השלם

1. הִנֵּה יְיָ מְטַלְטֶלְךָ טַלְטֵלָה גֶּבֶר וְעֹטֵךְ עָטֹה:
ישעיה כב יז

גליון הש"ס

תוס' ד"ה והוא וכו' לא קאי אתרומה. עי' עיריכין דף נט ע"א תוס' ד"ה אפילו עבד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כפר קטן נידון כמבוי מי: (ב) שם עגודי מנגדינן כל"ל ותיבת נמי נמחק: (ג) תוס' ד"ה כפר קטן נידון כמבוי ועטעמא: (ד) ד"ה אלו כו' דנפרק המדיר תנן ואינה קרצה לה:

מוסף רש"י

בית הפרס. הוא שדה שאמרם בה קבר לדתנן (אהלות פי"ז מ"ל) המוכר את הקבר כדי זה עושה בית הפרס מלא מעטה מלא אמה, ונזול רבנן שמא כתתה מחריבה את העצמות ופיזרתן באורך המעטה ויש כאן עצם כשעורה ויעבור ויטיטנו, ועצם כשעורה מטמא במגע ובמשא לחייבו היטב (פסחים צב: וכע"ז ברכות יט:) ומוקמי רבנן כל סביבות הקבר מלא אמה בספק טומאה (נדה ז: ועי' לקמן כח.). בית הפרס, הני מעטה תלם אחד של מלא אמה (מו"ק ה:) מ: לשון דבר שבור ופרוס על שם שנפרסו העצמות (נדה ז:). דרוב נשים בתולות נישואות. רוב נשים שנעולה שנישאות לנעל, בתולות הן (רשב"ם ב"ב צב:).

תוספות רי"ד

ת"ש המגרש את אשתו לא תנשא בשכונתו. פי' לפי שמכרת ברמיזותו ובקריצותו ושמא יבואו לידי עבירה. ואם היה כהן לא תדור עמו במבוי. פי' שמא יבוא עליה וכהן אסור בגרושה (אם היה כפר קטן) זה היה מעשה ואמרו כפר קטן נידון כשכונה: איבעיי להו מי נדחה בפני מי ת"ש דתניא היא נדחית מפניו והוא אינו נדחה מפניה. ואם היתה חצר שלה הוא נדחה מפניה איבעיא להו היתה חצר של שניהם מהו. ת"ש היא נדחית מפניו דטלטולא דגברא קשה מדאיתתא: ת"ר לוה ממנה בנכסי אביה. פי' בעודה תחתיו שהי' ביבה נכסי מלוג וכבהן שגירש את אשתו מיירי ה"ר אינה נפרעת אלא על ידי שליח. פי' ולא ע"י עצמה שלא יתקרבו בדבריהם. א"ר ששת כי אתו לקמן לא מזדקקינן להו. ר"פ אמר שמותי משמתינן להו

ר"ה ברי' דר"י אמר נגידי נמי מנגדינן להו. אמר ר"נ תנא באבל רבתי פי' מסכתא היא וקרי' אותה מס' שמחות ומשנה ראשונה שלה זו היא הנוסח הרי הוא כתי לכל דבריו בד"א בשנתגרשה מן האירוסין נפרעת ע"י עצמה שאין לבו גם בה. ההוא ארוס וארוסתו דאתו קמי' דרבא אוקי רבא שליח ביניהו. פי' בפניי היו הוה יתיב ר"א ב"מ קמיי. א"ל למה ליה למר כולי האי והאר"נ תנא באבל רבתא וכו'. א"ל ה"מ היכי דלא גיסי אהדדי הכא הא חזינא דגיסי אהדדי. פי' שמכירין זא"ז ברמיזות ובקריצות. **מתני'** ואלו נאמנין להעיד בגודלן על מה שראו בקוטנן. פי' אע"ג דבעינן ראי' והגדה בכשרות הכא נאמנים על ראיית קטנותם משום דהוה מדרבנן ודוקא להעיד בגודלן על מה שראו בקוטנן אבל להעיד בקטנותם לא פי' שאם יאמר הקטן זה כת"י בת אבא אין משגיחין בדבריו דאמרי' אין ממש בדבריו כשהגדיל ומעיד על ראיית קטנותו אמרי' אי לאו דקים לי' שפיר לא היה מסהיד בגודלו. נאמן אדם לומר זה כת"י של אבא זה כת"י של רבי זה כת"י של אחי. פי' ומקיימים השטר על פיו. ואע"פ

קיח א ב ג מיי' פכ"ג מהל' אישות הלכה כז
סמג לאוין קכז טוש"ע אה"ע סימן ו סעיף ז וסימן קיט סעיף יא:
קיט ד מיי' שם טוש"ע שם מי' קיט ס"ח:
קכ ה ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:
קכא ז ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:
קכב ט י מיי' פ"ז מהל' עדות הלכ' ח ופי"ד הלכה ג סמג לאוין רטו טוש"ע מ"מ סי' לה סעיף ה ו וסי' מו סעי' ח וכרב אלפס עוד ביומות פ"ג דף יא ע"כ):
קכג כ מיי' פט"ז מהל' אישות הלכה כה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לו סעיף טו:
קכד ל מיי' פ"כ מהל' אסורי ביאה הלכ' טו טוש"ע שם סי' ג' סעיף ס:
קכה מ מיי' פ"ח מהל' ערכין הלכה יח טוש"ע י"ד סי' רסו סעיף עח:
קכו נ מיי' שם הלכה יז טוש"ע שם סעיף ע:

לעזי רש"י

פריווי"ץ [פריבי"ץ]. מכיר קרוב.

תוספות רי"ד (המשך)

שמתו בעוד זה קטן. שנמצא שמעיד עכשיו כשהוא גדול על ראיית קטנותו נאמן הוא משום דקיום שטרות דרבנן. וכזר אני באשת פ' שיצאת בהינומא וראשה פרוע פי' והוא סימן שנשאת בתולה וכתובתה מאתים כדאמרינן בריש פירקן. ושהיה איש פ' יוצא מבית הספר לטבול לתרומתו ושהיה חולק עמנו בגורן ושהמקום הזה הוא בית הפרס אבל אינו נאמן לומר דרך הי' לאיש פלוני במקום הזה מעמד ומספד הי' לפלוני במקום הזה. פי' דאפוקי ממנא הוא רבעי' עדות מעלייתא והיינו טעמא דכתובה דרוב נשים בתולות נשאות: אמר ר"ה ברי' דר"י והוא שיש גדול עמו. פי' דשני עדים צריך להעיד על חתימ' שהיא שלהן כדאמר לעיל דע"כ לא פליגי רבנן על' דר' אלא בד"א זה כתבי אבל זה כתב חבירי מודו רבנן דבעינן שנים עדים על כל חתימה וחתימה והכא אמר ר"ה דוקא ראיית קטן א' הכשירו ולא ראי"ש שני קטנים שאם היו שניהם מעידין בגודלן על מה שראו בקוטנן אינן נאמנים אלא בעי' שיהא א' גדול מעיד על ראיית קטנותו. וצריכא דאי אשמעינן אביו משום דשכיח גבי' פי' ונותן עיניו בקטנותו מכחב יד אביו אבל רבו אימא לא ואי אשמעינן רבו משום דאית ליה אימתי' דרביה אבל אביו אימא לא ואי אשמעינן הני תרתי אביו משום דשכיח גבי' ורבו משום דא"ל אימתי' אבל אחיו דלא הא ולא הא אימא לא קמ"ל. כיון דקיום שטרות דרבנן. פי' דמדאורייתא לא בעי קיום דאר"ל עדים החתומים ע"ה נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד הימנוה רבנן בדרבנן

עמנו על הגורן והמקום הזה בית הפרם ועד כאן היינו באין בשבת אבל אין אדם נאמן לומר דרך היה לפלוני במקום הזה מעמד (ב) ומספד היה לפלוני במקום הזה: **גמ'** אמר רב הונא בריה דרב יהושע יא והוא שיש גדול עמו וצריכא דאי אשמעינן אביו משום דשכיח גביה אבל רבו לא ואי אשמעינן רבו משום דאית ליה אימתיה דרביה אבל אביו לא ואי אשמעינן הני תרתי אביו דשכיח גביה ורבו דאית ליה אימתיה אבל אחיו דלית ליה לא הא ולא הא אימא לא קמ"ל כיון (ל) דקיום שטרות מדרבנן הימנוהו רבנן בדרבנן: (מ) זכור הייתי בפלונית שיצאה בהינומא וראשה פרוע: מאי טעמא (נ) כיון דרוב נשים בתולות נישואות גלוי מלתא בעלמא הוא: ולשהיה איש פלוני יוצא מבית הספר לטבול לאכול בתרומה: ודלמא עבד כהן הוא מסייע ליה לר' יהושע בן לוי דאמר ר' יהושע בן לוי (נא) אסור לאדם שילמד את עבדו תורה ולא והתניא (נב) לוה הימנו רבו או שעשאו רבו

אפוטרופוס

ואם היה כהן לא תדור עמו במבוי. דכיון דפנויה היא קיל ליה מאבל אם נישאת אין צריך להרחיק אלא כדי שכונה דהיינו ג' בתים כדאמרינן בסוף פרק קמא דע"ז (דף כא.) דכיון דנישאת חמירא ליה אפי' לכהן: **כפר** קטן נידון (ג) בשכונה. וטעמא לפי שאין בני אדם מצוין שם ורגיל יותר לבא אצלה ולזוקא כפר קטן אבל כפר ביעוני לא: **רב הונא אמר** נגודי מנגדינן להו. נראה לר"ת דלרב הונא נמי משמתינן וגם מנגדין שכל אחד מחמיר מחבירו ואם הוא אומר דנגדינן ליה בלא שמתא הוה מיקל טפי כדאמרינן במועד קטן (דף י.) ובפרק מקום שנהגו (פסחים נב.) במערבא כי מחייב לורבא מרבנן מיקנו אנגידא ולא מימנו אשמתא: **אלו** נאמנין להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן. משמע דבקוטנן לא מהימן אפילו בדרבנן דהא מוקי לה בגמרא בתרומה דרבנן וקשה לריב"א דאמר בפ"ק דפסחים (דף ל: ושם) דנאמנים על בדיקת חמץ אפי' נשים ועבדים וקטנים ופריך מידי משמא אית בהו ומשני הואיל ובדיקת חמץ דרבנן הימנוהו רבנן בדרבנן וי"ל דהתם היינו טעמא משום דבדיקת חמץ הוא בידו לכן נאמן אפילו קטן בדרבנן אבל קשה דהיכא דבידו אפי' בדאורייתא אשה מהימנא דבפרק המדיר (לקמן דף עב. ושם) תנן (ד) וקולה לה מלה ובניקור מעשים בכל יום שאנו סומכין עליהן וי"ל דבירושלמי מפרש דבדיקת חמץ הוא טורח ונשים עצלניות הן ולהכי אי לאו דבדיקת חמץ דרבנן לא הוו מהימני:

והוא שיש גדול עמו. לא קאי אתרומה דבתרומה סגי בא' כיון דאין מעלין מתרומה דרבנן ליוחסין דלהכי מוקי לה בתרומה דרבנן דבתרומה דאורייתא כיון דסבר תנא דידן דמעלין ממנה ליוחסין כדאמרינן לקמן אינו נאמן אפי' יש גדול עמו הלכך בתרומה סגי באיהו לחודיה וכל היכא דבעינן תרי מדרבנן סגי בהוא ואמר: **קיום** שטרות דרבנן. תימה כיון דמדאורייתא אפילו אין עדים שיכירו חתימת העדים השטר כשר א"כ כל אדם שילה זייף ויכתוב ויחתום מה שילה ויגבה ממנו והכא אור"ש) דאיכא למימר כגון שלוה מודה שכתבו וטוען שהוא פרוע וקסבר האי תנא דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו והאי קיום הוי ודאי מדרבנן אי נמי כגון שנתקיים משדה אחת או משתי שדות ויוצא מתחת ידי עצמו דאמר לעיל (דף כ.) דמיישינן שמא זייף ומיהו כרש גיטין (דף ג. ושם) מוכח דאפילו היכא דאין מכירין החתימה כלל הוי מדאורייתא כמי שנחקרה עדותן בב"ד:

ודלמא עבד כהן הוא. פי' ועכשיו נשתחרר ונוטל שלא

תנן במאן דאמר אין חולקין לעבד בו'. ואם תאמר והא לא קתני תרומה דאין חולקין אלא בתרומה דאורייתא דמעלין ממנה ליוחסין אבל מתני' דאוקמינן בתרומה דרבנן דאין מעלין ממנה ליוחסין מודה דחולקין לעבד בלא רבי ואם כן אכתי תקשי ולתא עבד כהן הוא ולאו מלתא היא דמתניתין איירי שפיר שמעיד שחלק לו תרומה דאורייתא אלא שאינו נאמן להאכילו אלא בתרומה דרבנן:

ומה בהמתן של צדיקים. מפורש במקוש אחר (גיטין דף ז.): **ושהמקום** הזה בית הפרס. ולא יותר ובא לטהר: **מנפח.** בדיעבד אם עשה כבר טהרות אבל בדיקה לכתחלה מפרש במשנה (אהלות פי"ח מ"ד) כילד בודקין: **בית** הפרס דרבנן. נראה דאפי' במקוש הקבר מקילין כמו בשאר שדה ואין לומר דמקוש הקבר מטמא באהל ומביא רבינו יאנק ראיה מדתניא בפ"ק דמועד קטן (דף ה:) אלא שדה מצויינת ואינו יודע מה טיבה יש בה אילנות בידוע שנתחרש בה קבר אין בה אילנות בידוע שאבד בה קבר ואמי נפקא מינה כיון שעתה אינו יודע מקוש הקבר בין נחרש בין אבד אלא שמע מינה דמקוש הקבר טהור כשנחרש ובית הפרס להכי הוי דרבנן משום דהוי ספק טומאה ברשות הרבים אע"ג דבעלמא טיהרו חכמים ספק טומאה ברה"ר היינו היכא שהטומאה מבוררת ולא נולד הספק אלא באקראי ופעם אחרת לא יטמא כיון שמקוש הטומאה ידוע אבל הכא שלעולם השדה בספק לא לגו לטהר אע"ג דמדאורייתא טהור:

הדרן עלך האשה שנתארמלה

אפוטרופוס[6] או שהניח תפילין בפני רבו או שקרא שלשה פסוקים בבית הכנסת הרי זה לא יצא לחירות התם דאיקרי עבד מדעתו כי קאמרינן דקא נהיג ביה מנהג בנים: לטבול לאכול בתרומה: בתרומה דרבנן: ושהיה חולק עמנו על הגורן: ודלמא עבד כהן הוא תנן כמאן דאמר [8]אין חולקין תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו דתניא [9]אין חולקין תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר יכול הוא שיאמר אם כהן אני תנו לי בשביל עצמי ואם עבד כהן אני תנו לי בשביל רבי במקומו של רבי יהודה [10]היו מעלין מתרומה ליוחסין במקומו של רבי יוסי לא היו מעלין מתרומה ליוחסין תניא [11]א"ר אלעזר ברבי יוסי מימי לא העדתי פעם אחת העדתי והעלו עבד לכהונה על פי העלו סלקא דעתך [12]השתא ומה בהמתן של צדיקים [13]אין הקב"ה מביא תקלה על ידם צדיקים עצמם לא כ"ש אלא בקשו להעלות עבד לכהונה על פי חזא באתריה דרבי יוסי ואזל ואסהיד באתריה דרבי יהודה: ושהמקום הזה בית הפרס הוא: מ"ט בית הפרס דרבנן [14]דאמר רב יהודה אמר שמואל [15]מנפח אדם בית הפרס והולך [16]ורב יהודה בר אמי משמיה דרב יהודה אמר [17]בית הפרס שנידש טהור מאי טעמא אי אפשר לעצם כשעורה שלא נידש ברגל: [18]ועד כאן היינו נאין בשבת: קסבר תחומין דרבנן: ואין נאמן לומר דרך היה לפלוני במקום הזה מעמד ומספד היה לפלוני במקום הזה: מאי טעמא אפוקי ממונא לא מפקינן תנו רבנן [19]נאמן התינוק לומר כך אמר לי אבא משפחה זו טהורה משפחה זו טמאה טהורה וטמאה סלקא דעתך אלא משפחה זו כשרה ומשפחה זו פסולה ושאכלנו בקצצה של בת פלוני לפלוני ושהיינו מוליכים חלה ומתנות לפלוני כהן על ידי עצמו אבל לא על ידי אחר [20]וכולן אם היה עובד כוכבים ונתגייר עבד ונשתחרר אין נאמנים ואין נאמן לומר דרך היה לפלוני במקום הזה מעמד ומספד היה לפלוני במקום הזה רבי יוחנן בן ברוקא אומר נאמנים ר' יוחנן בן ברוקא אהייא אילימא אסיפא אפוקי ממונא הוא אלא ארישא וכולם אם היה עובד כוכבים ונתגייר עבד ונשתחרר אין נאמנין ר' יוחנן בן ברוקא אומר נאמנין במאי קמיפלגי ת"ק סבר כיון דעובד כוכבים הוא לא הוה דייק ורבי יוחנן בן ברוקא סבר כיון דדעתיה לאיגיורי מידק הוה דייק מאי קצצה דתנו רבנן כיצד קצצה [21]אחד מן האחין שנשא אשה שאינה הוגנת לו באין בני משפחה ומביאין חבית מליאה פירות ושוברין אותה באמצע רחבה ואומרים אחינו בית ישראל שמעו אחינו פלוני נשא אשה שאינה הוגנת לו ומתיירא אנו שמא יתערב זרעו בזרעינו בואו וקחו לכם דוגמא לדורות שלא יתערב זרעו בזרעינו וזו היא קצצה שהתינוק נאמן להעיד עליה:

הדרן עלך האשה שנתארמלה

אפוטרופוס. מסר נכסיו בידו להכנים ולהוציא לסחורה: **הרי זה לא יצא לחירות.** ולא אמרינן מי לאו דשחרייה לא הוה יזיף מיניה: **דתניא שאין חולקין תרומה לעבד בו'.** וריש"א דברייתא כהנא שנתערב וולדה בוולד שפחתה שניהן יוצאין לגורן ונוטלין חלק אחד שאין חולקין תרומה לעבד כו' הלכך אי אזיל חד מיניהו לא פלגינן ליה דלמא אתי לאחזוקי בכהן ודלמא אתי ניהו העבד: **במקומו של ר' יהודה.** משום הכי אמר אין חולקין: **בהמתן של צדיקים.** ממונו של רבי פנחס בן יאיר בהכל שוחטין (חולין ז.): **חזא באתריה דרבי יוסי.** שחלקו לו תרומה בגורן: **ואסהיד באתריה דרבי יהודה.** ושם לא היו חולקין תרומה לעבדי כהנים: **בית הפרס.** המורש את הקבר הרי זה עושה בית הפרס מאה אמה שכך שיעורו שהמתרישה מולכת את עצמות המת ודלמא נגע או הסיט המהלך בו את עצם כשעורה שמטמא במגע ובמשא: **מנפח אדם בית הפרס.** וסומך על כך שאם יש עצם רואהו. ואע"ג דמאהיל לא חיישינן דאין עצם כשעורה מטמא באהל עד דאיכא שדרה או גולגולת שלמה או רוב בנין או רוב מנין: **שנידש.** דיש רגש ברגליים הרגה: **טהור.** דתלינן לקולא ואמרינן כל העצמות נכתתו לפחות מכשיעור. אלמא משמע דרבנן בעלמא הוא: **נאמן התינוק.** להעיד בגדולו מה שראה בקוטנו: **טמאה וטהורה סלקא דעתך.** מה טומאה וטהרה יש לומר במשפחות: **בקצצה.** לקמן מפרש לה: **של בת פלוני לפלוני.** כשנשא פלוני את בת פלוני: **ושהיינו מוליכין כו' על ידי עצמו.** אם כך העיד התינוק על ידי היה אבא שולח לו חלה ומתנות: **אם היה עובד כוכבים ונתגייר.** והעיד משנתגייר שראה את אבא בנכריותו אינו נאמן: **דוגמא.** אות וסימן זכרון לדורות הבאים:

הדרן עלך האשה שנתארמלה

מסורת הש"ס

קבו א מיי' פי"ב מהל' תרומות הלכה כב:
קבח ב ג מיי' פי"ז מהל' קרבן פסח הל' מ:
קבט ד מיי' פכ"ח מהל' שבת הלכה יט טוש"ע ח"מ סי' שלט סעי' יח:
קל ה מיי' פי"ד מהל' עדות הלכה ג ממג לחיין לט טוש"ע ח"מ סי' לה סעי' ו:
קלא ו מיי' שם הלכה ד וטוש"ע שם סעי' ז:
קלב ז מיי' שם הלכה ג טוש"ע אה"ע סי' ב סעי' ח כהג"ה:

תוספות רי"ד

עדי' צריך בעדות הינומא כדתנן אם יש עדים שיצאה בהינומא וראשה פרוע וכל היכא דבעי' שני עדים בענין שיהא גדול עמו שלא יעידו שניהם על ראיית קטנותן: ושהיה איש פ' יוצא מבית הספר. פי' כשהיינו לומדים יחד עם תינוקות בבית רבן ומחזיקי' לכהונה בראיית קטנות ולא בעי' הבא גדול עומד עמו. שמעלים לכהונה ע"פ ע"א. וכגמרא מפרש בתרומה דרבנן כגון תרומות ח"ל או פירות והימנוהו רבנן בדרבנן. וה"נ בגודלו מעיד על מה שראה בקוטנו אבל הקטן אינו מעיד שאע"פ שמעלים בתרומ' ע"פ ע"א דוקא גדול אבל קטן לא וכן עבד ואשה לא תנן שיהו נאמנים בכהונה כדתנן גבי שכרי' וא"א במת בעלה הלכך אין הקטן נאמן בכהונה והוא נאמן בשבו' ומת בעלך ולא תימא כ"מ שע"א נאמן גם עבד ואשה נאמנים שהרי במת בעלך יש תנא שהיה מכשיר ע"א ולא היה מכשיר אשה וקרוב כדתנן כפ' בתרא דיבמות. ר"א אומר אין משיאין את אשה ע"פ ע"א ר"ע אומר לא ע"פ אשה ולא ע"פ קרובים אלמא אע"ג דפליג ר"ע על ר"א ומכשיר בע"א. הא אמר לא ע"פ אשה ולא ע"פ קרובים א"כ אינו דין כלל להכשיר עבד ואשה במקום שע"א נאמן אלא היכא דתנן תנן היכא דלא תנן לא תנן. ובמקום שעבד ואשה נאמנים גם הקטן נאמן. ומקשה דלמא עבד הוא מסייע ליה לריב"ל דאריב"ל אסור לו לאדם שילמוד את עבדו תורה מיתיבי לוה ממנו רבו או שעשאו רבו אפוטרופוס. פי' מסר כל נכסיו בידו להכנים ולהוציא בסחורה או שהניח תפילין בפני רבו או שקרא שלשה פסוקים בבה"כ ה"ז לא יצא לחירות. פי' לאו אומרים אי לאו דשחרייה לא הוה יזיף מיניה ולא הוי שביק ליה לנהוג [מנהג] ב"ח. ש"מ דיש עבד שלומד תורה התם דאיקרי עבד מדעתיה. וכי קאמרינן דקא נהוג ב' מנהג בנים: ושהיה חולק עמנו בגורן וליחוש דילמא עבד כהן הוא תנן אין חולקין תרומה לעבד אא"כ רבו עמו דברי ר' יהודה ר"י אומר יכול הוא שיאמר אם כהן אני תנו לי בשביל עצמי ואם אני עבד כהן תנו לי בשביל רבי ובמקומו של ר' יוסי לא היה מעלים מתרומה ליוחסין: ושהמקום הזה בית הפרס. פי' הכי תנן בפ' בחרא דאהלות החורש את הקבר ר"ז עושה בית הפרס עד כמה הוא עושה מלא המענה ק' אמה בית ארבעת קבין. פי' החורש אנו חוששים שמא המחרישה פזרה עצמות המת ועצם כשעורה ממני מטמא במגע ובמשא אבל לא באהל פי' עד דאיכא שדרה או גולגולת שלמים או רוב בנין ואנו חוששים שמא פזרה שברי עצמות מן הקבר ועד ק' אמה שאם חרש מן הקבר לצד מזרח מונה מן הקבר ק' אמה ועושה אותה בית הפרס והנכנס טמא שמא נגע או הסיט עצם כשעורה שהוא מכוסה בעפר ולאו אדעתיה ואלו ק' אמה המונה אותם מרובעין שהן ק' על ק' שיביאו ארבעת סאין. שהסאה הוא נ' על נ' ולמה אנו מחמירים כ"כ ולא נעשה אלא ק' אמה ברוחב הקבר שהמחרישה מוליכה את העצמות אלא אנו חוששים שמא הוליכה והחזירה ועוד הוליכה שדרך החורש לחרוש החלם ולחרוש עוד בצידו עד שיחרוש כל השדה לפיכך החמירו והחזיקו חכמים כל ק' וק' במזרחו של קבר בבית הפרס ומפרש דבית הפרס דרבנן. פי' גמ"ה האמינו בו ראיית הקטן וכשמעיד להקל ולא להחמיר כגון שהיו יודעים השדה שנחרש בה קבר אבל לא היו מכירים מקום הקבר שימדדו משם ק' אמה ובא זה והעיד שזה המקום הוא בית הפרס ולא יותר ומשום דבית הפרס הוא תששא בעלמא דרבנן. היכמנהו דבנן בדרבנן. ולא להחמיר שאם לא היו יודעים שהוא בית הפרס דוד מעיר אני זוכר שהי' בית הפרס ומחזיקי' בחזקת טומאה למה תולה הטעם משום דבית הפרס דרבנן. השתא בדרבנן נאמן לאחזוקי איסורא כ"ש בדאורייתא. אלא לאו ש"מ להקל מעיד. וע"כ היינו באין בשבת קסבר תחומין דרבנן. ומ"ה האמינוהו ראיית הקטן: אבל אינו נאמן לומר דרך היה לפלוני במקום הזה שהיה הולך משם לשדהו. או מעמד ומספד הי' לפלוני במקום הזה שהיה מספיד שם את מתו ושהיה עושה שם מעמד ומושב למתו כשהיו חוזרים מבית הקברות. מ"ט אפוקי ממונא הוא ולא מפקי' ממונא ע"פ ראיית הקטן. עיין ברפ"ק דפסחים:

עין משפט נר מצוה

קבו א מיי' פי"ב מהל' תרומות הלכה כב:
קבח ב ג מיי' פי"ז מהל' קרבן פסח הל' מ:
קבט ד מיי' פכ"ח מהל' שבת הלכה יט טוש"ע ח"מ סי' שלט סעי' יח:
קל ה מיי' פי"ד מהל' עדות הלכה ג ממג לחיין לט טוש"ע ח"מ סי' לה סעי' ו:
קלא ו מיי' שם הלכה ד וטוש"ע שם סעי' ז:
קלב ז מיי' שם הלכה ג טוש"ע אה"ע סי' ב סעי' ח כהג"ה:

גליון הש"ס

גמ' הוי מעלין מתרומה ליוחסין. עיין ברכות דף נח ע"ב תוס' ד"ה אין עומדין:

מוסף רש"י

אפוטרופוס. על נכסיו, דאי לאו דשחרייה לא הוה משיב ליה (גיטין מ:). או שהניח תפילין בפני רבו. אין דרך עבד להניח תפילין, דמ"ע שהזמן גרמא היא, דלילה לאו זמן תפילין היא (שם). אין חולקין תרומה לעבד אלא אם כן דבר עמו. דלמא אתי לאחזוקי ליוחסין דקבורי כהן הוא (גיטין נח: צה:). אם בהן אני בו'. אלפסך כהן ופסק עבד קמי (שם). במקומו של ר' יהודה היו מעלין מתרומה ליוחסין. לאו מתלמה אלא מתלוקה, הלכך אין חולקין לו דלא ליתי לאחזוקי ליוחסין (שם). **השתא בהמתן של צדיקים.** ממונו של רבי פנחס בן יאיר (שם). אין הקב"ה מביא תקלה **על ידם.** שמאכל בהמה דבר האסור לה (חולין ה:). **מנפח אדם בית הפרס והולך.** נגיפתה ואם יש עצם כשעורה ריאהו ונשמע ממנו (חגיגה כה: ובע"ז דרכות יט:) **נכשר** ליכל, ועצם כשעורה לא מטמא אלא במגע ומשא, הלכך מנפח כדי שלא יגעו רגליו בו והולך (נדה נז:) לטולא אפיקא משום עצמות היא, ועצמות בלא בשר ליכי מטמא באהל, ובשמנפח לפני רגליו, אם יש שם עצם גדול נראה מאליו ועצם קטן נראה בנפיחה ואינו מסיטו ברגליו (ערובין לי: ובע"ז פסחים צב:) ואהל אין מטמא, דהא אין טומאת אהל בעצמות אלא ריח בנין וריח מנין (פסחים צב:) דאי לאוריתא הוא לא הוינן מלולין ביה כולי האי לתקנו אנפיחה, והך בדיקה לעשה פסח ליטהרו ולא לאוכלי תרומה, כדאמרינן בתומר בקודש (ברכות יט:). **בית הפרס שנידש.** בדריסת רגלי בני אדם (ערובין לי: ובע"ז בכורות כט:). **טהור.** שלא אפשר לעצם כשעורה שלא יהא נידון ברגל (שבת שהרגלים הטעונים הזכה לעשות פסחו יכולים אם נידון ויעבור, אבל לאכילת תרומה לא אמרינן עלה, שיכול להמתין, ובית הפרס מדבריהם ולא העמידום במקום בית הפסח (פסחים צב:). הדרן עלך האשה שנתארמלה

אפוטרופוס. מסר נכסיו בידו להכנים ולהוציא לסחורה: **הרי זה לא יצא לחירות.** ולא אמרינן מי לאו דשחרייה לא הוה יזיף מיניה ולא הוה שביק ליה לנהוג מנהג בן חורין. ושמעינן מינה דיש עבד שלומד תורה: **בתרומה דרבנן.** כגון תרומת חולה לאדם המעיינהו להני להאכילו על פיהם: הכי גרסינן **דתניא שאין חולקין תרומה לעבד בו'.** וריש"א דברייתא כהנא שנתערב וולדה בוולד שפחתה שניהן יוצאין לגורן ונוטלין חלק אחד שאין חולקין תרומה לעבד כו' הלכך אי אזיל חד מיניהו לא פלגינן ליה דלמא אתי לאחזוקי בכהן ודלמא אתי ניהו העבד: **במקומו של ר' יהודה.** משום הכי אמר אין חולקין: **בהמתן של צדיקים.** ממונו של רבי פנחס בן יאיר בהכל שוחטין (חולין ז.): **חזא באתריה דרבי יוסי.** שחלקו לו תרומה בגורן: **ואסהיד באתריה דרבי יהודה.** ושם לא היו חולקין תרומה לעבדי כהנים: **בית הפרס.** המורש את הקבר הרי זה עושה בית הפרס מאה אמה שכך שיעורו שהמתרישה מולכת את עצמות המת ודלמא נגע או הסיט המהלך בו את עצם כשעורה שמטמא במגע ובמשא: **מנפח אדם בית הפרס.** וסומך על כך שאם יש עצם רואהו. ואע"ג דמאהיל לא חיישינן דאין עצם כשעורה מטמא באהל עד דאיכא שדרה או גולגולת שלמה או רוב בנין או רוב מנין: **שנידש.** דיש רגש ברגליים הרגה: **טהור.** דתלינן לקולא ואמרינן כל העצמות נכתתו לפחות מכשיעור. אלמא משמע דרבנן בעלמא הוא: **נאמן התינוק.** להעיד בגדולו מה שראה בקוטנו: **טמאה וטהורה סלקא דעתך.** מה טומאה וטהרה יש לומר במשפחות: **בקצלה.** לקמן מפרש לה: **של בת פלוני לפלוני.** כשנשא פלוני את בת פלוני: **ושהיינו מוליכין כו' על ידי עצמו.** אם כך העיד התינוק על ידי היה אבא שולח לו חלה ומתנות: **אם היה עובד כוכבים ונתגייר.** והעיד משנתגייר שראה את אבא בנכריותו אינו נאמן: **דוגמא.** אות וסימן זכרון לדורות הבאים:

הדרן עלך האשה שנתארמלה

אלו נערות. דוקא נערה משהביאה שתי שערות עד שתבגר והם ששה חדשים שבין נערות לבגרות אבל קטנה ובוגרת אין להם קנס: **שיש להן קנס.** אם אנסה אדם נותן המשוכ וגו' (דברים כב): **הבא על הממזרת.** בגמרא פריך אבל כשירות לא ומשני פסולות אינטריכא ליה לאשמועינן: **נתינה.** מן הגבעונים והיא אסורה לקהל דאוד גזר עליהם דאמרינן ביבמות (ד' עח:). ועל שם ויתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים וגו' (יהושע ט) קרי להו נתינים: **כופים.** קסבר גירי אריות הן ושאנן בנאו לא תתחתן בם (דברים ז): **ועל השבויה.** ישראלית שנפדית פחותה מבת שלש שנים דבחזקת בתולה היא שאפי' נבעלה בשביה בתוליה חוזרים: **ועל אשת אחיו.** שנתקדשה לו לאחיו וגירשה שאין בה מיתה אלא כרת: **ועל אשת אחי אביו.** שנתקדשה לו וגירשה: **אע"פ שכן בהכרת הרי אין בהם מיסה כ"ד.** וכרת לא פטר ליה מן המשלומין: **גמ' ר"מ היא.** כדמייתי בריישא לקמיה: **יש לה מכר.** יש לאביה בה זכייה למכרה לשפחות: **ואין לה קנס.** שהבא עליה אינו חייב קנס: **ואין לה מכר.** כדתניא (ערכין דף כט:) יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה אמרת ק"ו מכורה כבר יולאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר: **מבת ג' שנים ויום אחד.** שהיא ראויה לביאה: **מכר לא.** בתמיה: אף מנטרא נפשה הא אמרינן בירושלמי דשפחה אפילו משומרת אין לה קנס ועוד דתנן בפרק עשרה יוחסין (סס דף סט.) דתרוחי ונתיני עלייהו עבדות לאסור בלא יהיה קדש וגרשה לר"מ דנתינה אסורה לאוריתא משום לא תתחתן כדמסיק רבא בהערל (יבמות דף עו. וסס) ודוד לא גזר עלייהו אלא שיעבוד ולאו לאוסרן בבנות ישראל דהא אסירי וקיימי מלאו דלא תתחתן אלא כדי שלא יטמעו בישראל והא דגזר בהו עופי מבשאר פסולי קהל משום דהוו אומה שלימה והא דקאמר התם[1] כל מי שיש בו שלשה סימנים הללו ראוי לידבק בהן לא ליסח מהן אלא להיות בן חורין כמותן וכן הא דקאמר התם[2] בימי רבי בקשו לפטרן מעבדות להיות בני חורין ואמר להו רבי דאין יכולין להפקיע חלק רוצים להתירם לבא בקהל דהא מדאוריתא אסירי אלא בקשו לפטרן מעבדות להיות בני חורין ואמר להו רבי דאין יכולין להפקיע חלק מזבח ואע"ג דקיימא לן[3] דהפקר ב"ד היה הפקר היינו לגורך אבל זה אינו גורך כל כך ומיהו בירושלמי משמע כפי' הקונט' כפ' עשרה יוחסין דקאמר התם נתיני יהושע ריחקה כלום אלא משום פסול משפחה דא"ת משום פסול עבדות אלא מעתה הבא על הנתינה לא יהיה לה קנס משמע משום דיהושע גזר עליהם נפשלו מלבא בקהל וגזרת יהושע ודוד הכל גזירה אחת היא כדמוכח בהערל (שם דף עט.) ומיהו בירושלמי אינא למימר דסבר כמו שהיה ס"ד דרבא מעיקרא בהערל דבגירותן לית להו איסור ממזרות ועוד י"ל דריחקן היינו שלא יטמעו בהן והא דאמרינן בהאומר בקדושין (דף סח: וסס) נגרית מנא לן דלא תפסי בה קדושין דכתיב לא תתחתן בם אומר ר"ת דאסיפיה דקרא סמיך וכתו לא תקח לבנך אבל ריפיה דקרא מייירי בגירות וכענין זה מלינו בהערל (יבמות דף עט.) דפריך גבי בני שאול והכתיב לא יומתו אבות על בנים וע"כ לא פריך אלא מסיפא דקרא אע"פ בחטאו יומתו דריפא דקרא מוקמינן ליה לפסול קרובים לעדות בפרק החובל (ב"ק דף פח.) ובפרק זה בורר (סנהדרין דף מ:)[4]: **ועל הבותית.** פירש בקונטרס דקסבר בותים גירי אריות הן ושאן בנאו דלא תתחתן וזהו לפי שיטתו דסלקא דעתין מעיקרא בהערל (יבמות דף עו. וסס) דבנכרותן אית להו איסור ממזרות ומה שפי' דקסבר בותים גירי אריות הן ל"נ לרבינו יאמר בן רבינו מאיר דא"כ עובדת בותים היא ועובדת בותים אין לה קנס כדפריך בפ"ק (לעיל יא.) יהבינן לה קנס ואזלה ואכלה בנכריותה ועוד דבגמרא מוקי מתני' כר"מ ור"מ אית ליה דגירי אמת הן ואע"ג דכולה מתניתין לא אתיא כר"מ דהא בתו אמר בגמרא דלא אתיא בוותיה מ"מ בהא דסבר דגירי אמת הן אתיא בוותיה דאור שנגח ד' וה' (ב"ק דף לח: וסס) מסקינן דשור ישראל שנגח שור של כותי פטור משום דקנס הוא דקנים רבי מאיר בממונם אע"ג דמן הדין מייב דגירי אמת הם ופריך ממתני' דהבא בותיתא יש לה קנס ואי ס"ד דקנס הוא שקנס ר"מ בממונם ה"נ נקנום כו' אלמא דמתניתין דהכא סברה דגירי אמת הן ואי"ת אם כן מאי קמ"ל פשיטא דיש לה קנס דישראלית גמורה היא וי"ל דא"ד דלא יהבינן לה קנס שלא יטמעו בהן[5] ואי"ת למ"ד בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עו.) דפסול בותים משום דעבד ושפחה נטמעו בהן אמאי יש לה קנס נימא לה מייתי ראיה דלאו שפחה את ושקילי לשמואל דאמר (ב"ק דף מו:) אין הולכין בממון אחר הרוב ואפילו לרב אי דאזיל איהו גבה ה"ל קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ויש לומר דכל אחת מוקמינן לה אחזקת אבהתא שהיו בותים אע"ג דלענין פסול לא מוקמינן לה אחזקתה לענין קנס מוקמינן להו שלא יהא חוטא נשכר[6] ואם תאמר ואמאי לא תשיב נמי אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וי"ל דבפסול כהונה לא קמיירי והא דלא תני מגרי ואלמנה משום שיש להם היתר [לא"ל לא תשיב אלא תייב לאוין] אבל קשה דליתני מחזיר גרושתו משיטת ונבעלה שלא כדרכה ואע"ג דאמרי' בפ' עשרה יוחסין (קדושין עח.) הכל מודים שאם נבעל ולא קידש שאינו לוקה מ"מ לר"ע דאמר אין קדושין תופסין במחזיר גרושתו ליתני ועוד הוה מצי למיתני יבמה לשוק [ועבד הבא על הכותית הולד ממזר ויש לה קנס. ת"י] וי"ל דתנא ושייר ואע"ג דבפ"ק דקדושין (דף טז:) דייק תנא תני אלו ואם אמרת תנא ושייר הכא דתני בסיפא ואלו שאין להם קנס לא שייך למידק הכי כדאשכחן בפרק המזבח מקדש (זבחים דף פד.) דקתני ואלו פסולין בקדש ואלו שאין פסולין בקדש ומשייר בריאשא ובסיפא[7] ועי"ל דהכא לא תשיב אלא פסולי קהל: **והבא** על הגיורת. מילקן לשנות חייבי לאוין לחולייהו וגיורת ומשוחררת דכשירות הן לחולייהן וחייבי כריתות לחולייהו משום דבעי למיתני סיפא אע"פ שהם בהכרת כו' אבל באלו הן הלוקין (מכות יג.) לא תני אלא הבא אחד על כולם: **ועל** אשת אחיו. פר"ח דפריך בירושלמי אשת אחיו ולא יבמה היא לו וחקוקה לו ומה קנס וכרת שייך בה ומשני בשיש לו בנים מאשה אחרת ואיירי במת מן האירוסין והוא הדין דהוה מצי לאוקמה כשגירשה וקשה לר"י ב"ר אברהם לרב ספא דמוקי הך מתניתין במפותה בפרק בן סורר (סנהדרין דף עד. וסס) תקשי דהיכי מצי לאוקומי הכי הא נתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה (לקמן דף לח.) וכיון דלעצמה מפותה אין לה קנס כדאמרינן בגמרא (לקמן מ.) ובריש נערה משום דמדעתה עבדה וכ"ת דקסבר תנא דמתניתין כר"ע דבריתא דקנסה לאביה הוי אם כן אלמא[8] תיקשי ליה סיפא דקתני (שם לט:) הבא על בתו פטור משום דקס ליה בדברה מיניה תיפוק ליה דקנסה לאביה הוי דאי לעצמה תיקשי ליה דמחלה וממה נפשך תקשי סיפא ומיהו בירושלמי מוקי לה כשבא עליה עד שלא מת ומת והוא הדין עד שלא בגרה ובגרה ולמאי דאמר בירושלמי דמפותה אינו פטור אלא מבושת ופגם אבל קנס אינה יכולה למחול אמי שפיר ומיהו בש"ס דידן משמע דאין לה אפי' קנס דמוקי הא דאלו הן הלוקין לקמן בגמ' (דף לב.) ביתומה ומפותה שאין לה קנס: **נערה** אין קטנה **לא.** מימה מנא ליה דלמא לא אמי לטעוני אלא בוגרת דהא משמע[9] בס"פ ארבע מיתות (סנהדרין דף סו:) גבי הא דתנן אינו חייב אלא עד שתהא נערה בתולה מאורסה דאי הוה תני אלא על נערה בתולה כו' הוה מוקמינן לה אפילו כרבנן ולא הוה אמי לטעוני קטנה אלא בוגרת ותירץ ריב"א *דאסיפא דמתניתין סמיך דתנן (לקמן דף מ:) כל מקום שיש מכר אין קנס:

נערה

אלו נערות. הבא על הנתינה. פי' בקונטרס דדוד גזר עליהם שלא לבא בקהל והיינו משום עבדות כדאמרינן בהערל (יבמות עח: וסס) ואין נראה לר"ת דהא משמע בגמרא (ע"ב) דנתינה הויא דאוריתא דקאמר ממזרת ונתינה אינה דאוריתא דאי לאו דאוריתא דלא תתחתן לא נמי דאוריתא ועוד דתנן (מכות דף יג.) אלו הן הלוקין ממזרת ונתינה לישראל משמע דלקי עלה מדאוריתא דומיא דכל הנך דאשיב אתם ומיהו אינה למימר דבכל הנהו נקט נתינה אגב ממזרת וכן נראין לומר ע"כ לרבא למאי דס"ד בהערל (יבמות דף עו. וסס) דבגירותן לית להו איסור חתנות ומ"מ אין נראה לר"ת בהערל (ג"ז סס) דבגירותן לית להו איסור חתנות וכל היכא דאשיב נתינה בהדי ממזרת אינו דבגירותן כמו הכא דבנכריותה לית לה קנס כדאמרינן לעיל בפ"ק (דף יא. וסס) יהבינן לה קנס ואזלה ואכלה בנכריותה וכן בקדושין בפרק האומר (דף סו:) תנן כל מקום שיש קדושין ויש עבירה כגון ממזרת ונתינה כו' ועוד לפירוש הקונטרס כיון דעבדות ממש גזר עלייהו שמתוך כך נאסרו לבוא בקהל משום לא יהיה קדש א"כ אמאי יש לה קנס הא תנן בהדיא במתניתין דשפחה אין לה קנס ואי משום דנתינה אינה אלא ר' חדשים בלבד, נתינה היא מן הגבעונים ע"ש ויתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים. ומשום צד עבדות הן אסורות. והכותיות קסבר גירי אמת הן ומ"ה יש להן קנס. שאילו היו גירי אריות הויא לה עובדת כוכבים. ואין קנס לעובדת כוכבים אלא שהכותים פסולים כדתנן בעשרה יוחסין אלו הן הספיקות שתוקי ואסופי יכותי. והתם מפרש טעמא למה הן הכותים פסולין: ועל אשת אחיו. כגון שקידש את הבתולה וגירשה. א"נ שמתה ויש לו בן מאשה אחרת דקיימי עליה בכרת אע"פ שהן בהכרת אין הכרת פוטרו מן התשלומין אלא מיתת ב"ד: נערה אין קטנה לא. דהיינו קודם שתביא ב' שערות. מאן תנא אר"י א"ר ר"מ הוא דתניא קטנה בת מבת ג' שנים ויום אחד. פירוש שמזמן זה היא ראויה לביאה ועד שתביא ב' שערות יש לה מכר ואין לה קנס. ומשתביא ב' שערות ועד שתבגר יש לה קנס ואין לה מכר דברי ר"מ שהיה ר"מ אומר כ"מ שיש מכר אין קנס וכל מקום שיש קנס אין מכר. וחכ"א קטנה מבת ג' שנים ויום אחד עד שתבגר יש לה מכר ויש

[1] דכרי רבינו אינו מוכן דהן סנגרא דמתניתן כמלה (מ"ה) לענין קטנה מפותה מבת שלש דמתוליה מוחזרן אבל מתני' הא ס"ל דאין קנס בקטנה כלל הק בגערה ל"ע. ב) לפנינו בגמ' הגיהא בדברי ר"מ מבת יום אחד וגירסת רבינו ל"ע.

[2] א מ"י פ"ל מהל' נערה הלכה י סמג עשין נד טוש"ע אה"ע ס' קנו סע' ח:

ב ב מ"י פ"ד מהל' עבדים הלכה ח סמג עשין פה:

ג ג מ"י פ"ח מהלכות נערה הלכה ח סמג עשין נד טוש"ע אה"ע ס' קנו סעיף ח בהג"ה:

תוספות רי"ד

אלו נערות שיש להן קנס. פי' אנסה אדם נותן לאביה נ' כסף כדכתיב ונתן האיש וגו'. הבא על הממזרת ועל הנתינה ועל הכותית על הגיורת ועל השבויה. פי' ישראלית שנשבית. ועל השפחה. שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות ג"ש ויום אחד. הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות אשתו ועל אחות אחיו ועל אשת אחי אביו ועל הנדה יש לה קנס. אע"פ שהן בכרת אין בהן מיתת ב"ד. פי' דוקא נערה ולא בוגרת וקטנה. שהבוגרת כלו בחוליה ואין להם קנס. וקטנה הויא כעין[1] שמדמעת וחוזרת ומדמעת. ונערה היא מבת י"ב שנים ויום אחד אם הביאה ב' שערות ומהתנה ששה חדשים אחר שהביאה ב' שערות היא בוגרת שאין בין נערות לבוגרת אלא ו' חדשים בלבד. נתינה היא מן הגבעונים ע"ש ויתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים. ומשום צד עבדות הן אסורות. והכותיות קסבר גירי אמת הן ומ"ה יש להן קנס. שאילו היו גירי אריות הויא לה עובדת כוכבים. ואין קנס לעובדת כוכבים אלא שהכותים פסולים כדתנן בעשרה יוחסין אלו הן הספיקות שתוקי ואסופי יכותי. והתם מפרש טעמא למה הן הכותים פסולין: ועל אשת אחיו. כגון שקידש את הבתולה וגירשה. א"נ שמתה ויש לו בן מאשה אחרת דקיימי עליה בכרת אע"פ שהן בהכרת אין הכרת פוטרו מן התשלומין אלא מיתת ב"ד: נערה אין קטנה לא. דהיינו קודם שתביא ב' שערות. מאן תנא אר"י א"ר ר"מ הוא דתניא קטנה בת מבת ג' שנים ויום אחד. פירוש שמזמן זה היא ראויה לביאה ועד שתביא ב' שערות יש לה מכר ואין לה קנס. ומשתביא ב' שערות ועד שתבגר יש לה קנס ואין לה מכר דברי ר"מ שהיה ר"מ אומר כ"מ שיש מכר אין קנס וכל מקום שיש קנס אין מכר. וחכ"א קטנה מבת ג' שנים ויום אחד עד שתבגר יש לה מכר ויש

[1] ב"ר אברהם לרב ספא דמתניתין דמפותה מבת שלש דמתוליה מוחזרן אבל מתני' הא ס"ל דאין קנס בקטנה כלל הק בגערה ל"ע. ב) לפנינו בגמ' הגיהא בדברי ר"מ מבת יום אחד וגירסת רבינו ל"ע.

עין משפט נר מצוה

[1] אלו נערות שיש להן קנס. ממשיס כסף אם ינאסו (דעזיל יא.). הבא על הממזרת. ואע"ג דלא קרינן ביה ולו תהיה לאשה. שהרי אינה רחויה לקיימה. אפילו הכי יש לה קנס. דכלקמן (שם). הבא על אחותו. כלומר אפילו בא על אחותו, דלא קרינא בה ולו תהיה לאשה, אפילו הכי קרינא בה ונתן האיש השוכב עמה, דאמרינן מקראי, ואע"ג דמייב כרת לא מפטר ממשלומין (סנהדרין עג:). קטנה בת מבת ג' שנים ויום אחד ואין לה קנס. דנערה דוקא כתיב ולא קטנה (סנהדרין סו:). מבת שלש שנים ויום אחד. שביאתה ביאה ואין בתוליה מוחזרן (לקמן מ:). מכר לא. בתמיה, והלא קטנה היא עד שתביא שתי שערות (חולין כו:).

גליון הש"ס

תוס' ד"ה נערה וכו' דאמיאא דמתני' ספיק. עי' נדה מד ע"ב תוס' ד"ה שלשים יום:

מוסף רש"י

אלו נערות שיש להן קנס. ממשיס כסף אם ינאסו (דעזיל יא.). הבא על הממזרת. ואע"ג דלא קרינן ביה ולו תהיה לאשה, שהרי אינה רחויה לקיימה, אפילו הכי יש לה קנס, דכלקמן (שם). הבא על אחותו. כלומר אפילו בא על אחותו, דלא קרינא בה ולו תהיה לאשה, אפילו הכי קרינא בה ונתן האיש השוכב עמה, דאמרינן מקראי, ואע"ג דמייב כרת לא מפטר ממשלומין (סנהדרין עג:). קטנה בת מבת ג' שנים ויום אחד ואין לה קנס. דנערה דוקא כתיב ולא קטנה (סנהדרין סו:). מבת שלש שנים ויום אחד. שביאתה ביאה ואין בתוליה מוחזרן (לקמן מ:). מכר לא. בתמיה, והלא קטנה היא עד שתביא שתי שערות (חולין כו:).

אלו נערות פסולות לבא בקהל אלו הן הלוקין ממזרת ונתינה ויש מותרות דהא בקראי פליגי וכרים יש מותרות (סס דף פה: וסס) אמרינן ממזרת ונתינה אינה דאוריתא ביניהו מ"ד דאוריתא הא נמי דאוריתא ועוד דתנן (מכות דף יג.) אלו הן הלוקין ממזרת ונתינה לישראל משמע דלקי עלה מדאוריתא דומיא דכל הנך דאשיב אתם ומיהו אינה למימר דבכל הנהו נקט נתינה אגב ממזרת וכן נראין לומר ע"כ לרבא למאי דס"ד בהערל (יבמות דף עו. וסס) דבגירותן לית להו איסור חתנות ומ"מ אין נראה לר"ת בהערל (ג"ז סס) דבגירותן לית להו איסור חתנות וכל היכא דאשיב נתינה בהדי ממזרת אינו דבנכריותה לית לה קנס כדאמרינן לעיל בפ"ק (דף יא. וסס) יהבינן לה קנס ואזלה ואכלה בנכריותה וכן בקדושין בפרק האומר (דף סו:) תנן כל מקום שיש קדושין ויש עבירה כגון ממזרת ונתינה כו' ועוד לפירוש הקונטרס כיון דעבדות ממש גזר עלייהו שמתוך כך נאסרו לבוא בקהל משום לא יהיה קדש א"כ אמאי יש לה קנס הא תנן בהדיא במתניתין דשפחה אין לה קנס ואי משום דנתינה אינה אלא ר' חדשים בלבד, נתינה היא מן הגבעונים ע"ש ויתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים. ומשום צד עבדות הן אסורות. והכותיות קסבר גירי אמת הן ומ"ה יש להן קנס. שאילו היו גירי אריות הויא לה עובדת כוכבים. ואין קנס לעובדת כוכבים אלא שהכותים פסולים כדתנן בעשרה יוחסין אלו הן הספיקות שתוקי ואסופי יכותי. והתם מפרש טעמא למה הן הכותים פסולין: ועל אשת אחיו. כגון שקידש את הבתולה וגירשה. א"נ שמתה ויש לו בן מאשה אחרת דקיימי עליה בכרת אע"פ שהן בהכרת אין הכרת פוטרו מן התשלומין אלא מיתת ב"ד: נערה אין קטנה לא. דהיינו קודם שתביא ב' שערות. מאן תנא אר"י א"ר ר"מ הוא דתניא קטנה בת מבת ג' שנים ויום אחד. פירוש שמזמן זה היא ראויה לביאה ועד שתביא ב' שערות יש לה מכר ואין לה קנס. ומשתביא ב' שערות ועד שתבגר יש לה קנס ואין לה מכר דברי ר"מ שהיה ר"מ אומר כ"מ שיש מכר אין קנס וכל מקום שיש קנס אין מכר. וחכ"א קטנה מבת ג' שנים ויום אחד עד שתבגר יש לה מכר ויש

אלו נערות שיש להן קנס הבא על הממזרת ועל הנתינה ועל הכותית הבא על הגיורת ועל השבויה ועל השפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד [2]הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות אשתו ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו ועל הנדה יש להם קנס אע"פ שהן בהכרת אין בהן מיתת בית דין: **גמ'** הני נערות פסולות אית להו קנס כשירות לא הכי קאמר אלו נערות פסולות שיש להם קנס הבא על הממזרת ועל הנתינה ועל הכותית: נערה אין קטנה לא מאן תנא אמר רב יהודה אמר רב רבי מאיר היא דתניא[3] קטנה מבת יום אחד ועד שתביא שתי שערות יש לה מכר [4]ואין לה קנס ומשתביא שתי שערות ועד שתיבגר יש לה קנס ואין לה מכר דברי רבי מאיר שהיה רבי מאיר אומר כל מקום שיש מכר אין קנס וכל מקום שיש קנס אין מכר [5]וחכמים אומרים קטנה מבת שלש שנים ויום אחד ועד שתיבגר [6]יש לה קנס קנס אין מכר לא אימא אף

נערה נערה הנערה. פי׳ רבינו חננאל דמחד נערה דריש כולה מלתא נער נערה הנערה ואין נראה לר״ת דלא כתיב נערה מלא בה״א אלא ההוא דמוציא שם רע לחודיה כדמוכח בסוף פרקין ועוד הקשה רבינו יצחק מה צריך חד לגופה הא איכא נערה אחרינא בפרשה אלא פי׳ הקונטרס עיקר:

בתולה בתולות הבתולות. כלן נפקי כולהו ואין נראה דלא צריך חד לגופיה דבתולה אחרינא כתיב:

וחד לאיתויי חייבי לאוין. הקשה ר״י בן רבינו מאיר אכתי נימא חד לאתויי חייבי עשה וחד לאתויי חייבי לאוין ואכתי חייבי כריתות מנא לן ומיהו דלחייבי לאוין ועשה לא צריך אלא חד קרא דהא מי לא דכתיב ולו תהיה לאשה דמשמע שיש בה הויה ולאוויה לקיימה לא הוה צריך קרא לרבוייהו הלכך מחד ריבויא מרבינן אין לאוויה לקיימה דהיינו חייבי עשה וחייבי לאוין כיון דאית בהו הויה ואידך ריבויא לחייבי כריתות ולמאן דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין הוי חד ריבויא לחייבי עשה ואידך לחייבי לאוין וחייבי כריתות וא״ת ולשתוק מלו תהיה לאשה ולא יצטרך להך ריבויא וי״ל דאיצטריך למידרש ולו תהיה לאשה מדעתה[ה]:

איתרו להו תרי בי׳. חד ריבויא כתב בתוס׳ וחד במפתה וא״ת ומנא לן דחד לאתויי חייבי כריתות אימא דתרוייהו אתו לרבויי חייבי לאוין וחד לתוס׳ וחד למפתה וי״ל דלהא לא צריך דמגזרה שוה ילפינן תוס׳ ומפתה מהדדי: מ״ו [ולאפוקי מהא תנא. פי׳ תנא דברייתא אגב מפיק מתרוייהו תנאי שמוזכרים בברייתא]:

ולרבי עקיבא דאמר כו׳. ואף ע״ג דר״ש התימני פליג בהדיא אר׳ עקיבא בהחולץ (יבמות דף מד. ודף מט.) הכא לר״ש בן מנסיא פריך דאי סבר כר״ע מאי ביניייהו פי׳ בינו לר״ש התימני דמדנקט לאוויה לקיימה ולא נקט שיש בה הויה משמע דיש שאין לאוויה לקיימה ויש בה הויה: **חילולין הוא** עושה ואינו עושה ממזרים. משמע דהא בהא תליא דכיון דלא הוי ממזר קדושין תופסין וכן משמע בפרק החולץ (שם דף מה:) מה אשת אב דלא תפסי בה קדושין והוולד ממזר כו׳ [ור״ע נמי משום דיליף בהחולץ דיש ממזר ממייבי לאוין קאמר דאין קדושין תופסין בחייבי לאוין] ותימה לרבי יהושע אע״ג דאין ממזר ממייבי כריתות כדיליף בשילהי החולץ (שם דף מט.) מודה דאין קדושין תופסין בחייבי כריתות כדפריך ס״פ ר״ג ביבמות (דף נג. ושם) איצטריך לאשמעינן דאין קדושין תופסין בחייבי כריתות ובפ׳ החולץ (שם דף מד: ושם) קאמר דלרבי יהושע פגום מיהא הוי ממייבי כריתות משום דעשאה זונה וזונה לא הוי אלא מהנהו דלא תפסי בה קדושין כדמוכח בתמורה (דף כט: ושם) וקאמרינן נמי בהחולץ (יבמות דף מד: ושם) הכל מודים בכותי ועבד הבא על בת ישראל הוולד ממזר מאן הכל מודים שמעון התימני דאע״ג דאמר אין ממזר ממייבי לאוין ר״מ מייבי לאוין דתפסי בהו קדושין אבל כותי ועבד כו׳ ולא קאמר מאן הכל מודים ר׳ יהושע דאע״ג דאמר אין ממזר ממייבי כריתות ר״מ חייבי כריתות דתפסי בהו קדושין כו׳ אלמא דלר׳ יהושע אין קדושין תופסין בחייבי כריתות ואפ״ה לא הוי ממזר ולהכי לא מצי למימר דמודה בכותי ועבד ויש לומר דלר״ש התימני ולר״ע ודאי הא בהא תליא דליכא מידי דלא תפסי בה קדושין והוולד כשר רק שהוא דומה לאשת אב אבל לר׳ יהושע אע״ג דאין קדושין תופסין בחייבי כריתות כדילפי׳ בסוף החומר (קדושין פח. ושם) לא הוי ממזר אלא מחייבי מיתות נ״ד כדיליף ר׳ יהושע בסוף החולץ (יבמות מט. ושם) אבל קשה דא״כ לר׳ יהושע אין קדושין תופסין באלמנה לכ״ג לרבא דאמר בפ״ק דתמורה (דף ד: ושם) כל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני דהתם[ו] פריך ליה והרי אלמנה לכ״ג דקאמר רחמנא לא יקח ואינן כל מקום שיש קדושין ויש עבירה כגון אלמנה לכ״ג כו׳ ומשני אמר לך רבא שאני התם דא״ק לא יחלל חלולין הוא עושה ומחייבי כריתות דתפסי בהו קדושין בסוף החומר (דף סז: ושם) כי משכח דלא תפסי קדושין באשת אב מאי פריך התם (ומימא תרוייהו באשת אב הא דלכתחלה הא דיעבד אמאי לא יליף מינה דכל היכא דהוי ממזר לא תפסי בה קדושין כיון דהא בהא תליא דבפירקינו וי״ל דאכתי לא שמעינן ממזרות בשאר חייבי כריתות כל כמה דלא מייתי התם היקישא דר׳ יוסה דמלא יקח ולא יגלה דאחיי באשת אב ובשומרת יבם של אביו לא שמעינן מינה ממזרות באשת איש ובאחות אשה דיש היתר לאיסורן וכל דכוותייהו אבל בסוף דמייתי היקישא דרבי יוסה התם איכא למילף בעלמא בדפירקינו

[ה]) (וכן משמע בפרק ד׳ מיתות דליכא מאן דפליג דבחייבי כריתות לא תפסי קדושין וע״ו נשים דפוטרות צרותיהן מן החליצה יאי קדושין תופסין בחייבי כריתות א״כ היו עולין לחליצה כמו חייבי לאוין כדאמר התם בפ״ב מסתברא חייבי לאוין תפסי בהו קדושין ולכך עולין לחליצה והיינו דאמר אמר׳ אמינא בכ״ע דהא קאמר עלה דבפלוגתא לא קא מייתי: **מאי** ביניייהו. מינה אמאי לא קאמר איכא ביניייהו קושיא דאיכא יאי קדושין תופסין בחייבי כריתות ובפ״ב דיבמות (דף מט.) דפליג עליה דר״ע בהא דתנן אחיהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבא דברי ר״ע שמעון התימני אומר כל שחייבין עליו כרת בידי שמים אלא לר״ש בן מנסיא קא בעינן לה אי ס״ל כר״ע מאי איכא בין משמעותא דתהיה לשון קיום למשמעות דשמעון התימני אי נמי משמע ליה לר״ש בן מנסיא לשון הויה אימעיטא לה ממזר[ז]) ומה בין לאוויה לקיימה ליש בה הויה: **אלמנה לכהן גדול.** דמודה בה ר״ע שקדושין תופסין בו בה ואע״פ שהיא בלא יבא וכדבי שימאי והוא הדין בגרושה לחדיוט: **מן הכל.** כל המולדים מחייבי לאוין: **לא יקח.** וסמיך ליה ולא יחלל זרעו מדין כהונה הוא מחללו ולא שם ממזרים עליהם: **כוזא וגלוח על עקיבא בן יוסף.** שמרבה ממזרים בישראל חגם: **שהוא אומר כל שאין לו ביאה בישראל.** הבא על אשה שאין לו בה היתר ביאה הולד ממזר אפי׳ אלמנה לכ״ג נמי: חייבי

אף קנס במקום מכר. ומשום קנס נקט בת שלש אבל למכר מבת יום אחד ועד שתביא שתי שערות: **ואמאי.** יש להן קנס לנערות פסולות: **איקרי כאן כו׳.** אמתני׳ מקשי: ה״ג **נערה נערה הנערה.** בתונס כתיב כי יצמח איש נערה בתולה וגו׳ וכתיב בתריה ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה ודרשינן נערה יתירה וה״א יתירה דהנערה דמלי למיכתב נערה הנערה דמיכתב נערה הנערה דמלי למיכתב דמיכתב נערה הנערה דמלי למיכתב ומלי למיכתב כמוהר בתולות הא מלא דדרשינן ה׳ יתירה ובתולות דמלי למיכתב כמוהר ולשתוק: **הבא מיבעי ליה.** הבא הנערה הא דלא כתיב ונתן לאביה מיבעי ליה לכדאביי שאם לא הספיק האב להעמידו בדין עד שמתה פטור: **לאבי הנערה.** משמע שהיא קיימת: **מיבעי ליה לג״ש.** בתולה דכתיב גבי מפתה מיבעי ליה לג״ש בתולה בתולה לג״ש מה כסף האמור בתונס ממשים אף מפתה ממשים ומה מפתה שקלים דכתיב ביה ישקול אף ממשים של תונס שקלים קאמר: **כמוהר הבתולות.** ממשים כסף המפורשים במתנם את הבתולה: **שיבא זה.** ממשים כמוהר הבתולות: **ומוסר הבתולות.** יהיו שקלים כזה: **וחד לג״ש.** ותהי מופנה מלד אחד ולמדים הימנה: **ולאפוקי מהאי תנא.** מתני׳ דקתני יש קנס לממזרת ולאחותו לאפוקי מהאי תנא: **שיש בה הויה.** שקדושין תופסין לו בה פרט לאחותו ולכל חייבי כריתות דילפינן בקדושין שאין קדושין תופסין בהן בפרק שלישי (דף סז:) ומשמע ליה תהיה לשון הויית קדושין ור״ש בן מנסיא משמע ליה תהיה לשון קיום: **הא נמי אין בה הויה.** דקדושין תופסין בחייבי לאוין והתם יליף לה: **ולר״ע דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין.** ביבמות בהחולץ (דף מד:) בברייתא המחזיר גרושתו ר״ע אומר אין לו בה קדושין: **מאי ביניייהו.** משום ר״ש בן מנסיא קא פריך לה דאילו שמעון התימני שמעינן ליה ביבמות (דף מט.) דפליג עליה דר״ע בהא דתנן אחיהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבא דברי ר״ע שמעון התימני אומר כל שחייבין עליו כרת בידי שמים אלא לר״ש בן מנסיא קא בעינן לה אי ס״ל כר״ע מאי איכא בין משמעותא דתהיה לשון קיום למשמעות דשמעון התימני אי נמי משמע ליה לר״ש בן מנסיא לשון הויה אימעיטא לה ממזר[ז]) ומה בין לאוויה לקיימה ליש בה הויה: **אלמנה לכהן גדול.** דמודה בה ר״ע שקדושין תופסין בו בה ואע״פ שהיא בלא יבא וכדבי שימאי והוא הדין בגרושה לחדיוט: **מן הכל.** כל המולדים מחייבי לאוין: **לא יקח.** וסמיך ליה ולא יחלל זרעו מדין כהונה הוא מחללו ולא שם ממזרים עליהם: **כוזא וגלוח על עקיבא בן יוסף.** שמרבה ממזרים בישראל חגם: **שהוא אומר כל שאין לו ביאה בישראל.** הבא על אשה שאין לו בה היתר ביאה הולד ממזר אפי׳ אלמנה לכ״ג נמי:

מוסף רש״י

אף קנס במקום מכר. אף קנס יש לה ואע״פ שיש מכר משבחלה לגיאה עד שתביא שתי שערות, וקודם שתבחלה לגיאה יש מכר ואין קנס, ומשמביא שתי שערות ועד שתיכנר יש קנס ולא מכר, ובין בגרות לנערות שאם תבעים (חולין כו: וכעי״ז לקמן מ״). **בא עליה ומתה.** לא הספיק האב להעמידו בדין עד שמתה (לקמן לח:). **כסף ישקול.** במפתה נאמר, **כמוהר הבתולות.** המעור במתנם את הבתולה (דברים כב) קנסו הכתוב ממשים כסף בשביל מוהר בתולה (בעיל ר.). **שיהא זה כמוהר הבתולות ומוהר הבתולות בזה.** הקיש הכתוב קנס המפתה לקנס האונס, מה להלן ממשים אף כאן ממשים, ומה כסף האמור כאן שקלים דכתיב ישקול, אף להלן שקלים, דלא תימא מעות (בעיל ר. וכעי״ז לקמן לח:). **ולר׳ עקיבא דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין.** אין קידושין תופסין לאשה האסורה על המקדשה בלאו, וכבן פלוני עליה ואמרי בחייבי כריתות הוא דלא תפסי אבל בחייבי לאוין תפסי (סוטה יח:) דקתני (יבמות נ:) הלך ועשה בה מעשה אין לאחר חליצה כלום, כלומר אין המאמר תופס בה, דקס ליה השתא בלא יבנה, ואמר בגמ׳ (שם נב:) תניא רבי בלאו, וכבן פלוני עליה ואמרי בחייבי כריתות הוא דלא תפסי אבל בחייבי לאוין תפסי (קדושין פח.). **מן הכל.** שהן חייבי לאוין, **עושה ר׳ עקיבא ממזרין.** הולד ממזר, דקסבר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין (שם סד.). **שהרי אמרה תורה לא יקח.** וסמיך ליה ולא יחלל זרעו, דמשמע חללין הוא עושה זרעו, שמחוללין מן הכהונה, ואינו עושה ממזרין, וכיון דאין הולד עליו הולד ממזר (שם). **בוא ונצווח על עקיבא בן יוסף.** שמרבה פסולין בישראל (שם) שפוסל הכהה מישראל (שם פח.). **שהיה אומר כל שאין לו ביאה בישראל.** כל אם בישראל שאין ביאתו מותרת באשה אינה עליה, הולד ממזר. הולד שהולד מאותה ביאה ממזר (שם סד.).

תוספות רי״ד

לה קנס: ומקשינן אמתני׳ קרי כאן ולו תהיה לאשה אשה הראוי׳ לו. פי׳ באשה הראויה לו יתן קנס דמקיים בה ולו תהיה לאשה. אבל באשה שאינה ראויה לו דלא מקיים בה ולו תהיה לאשה גם מן הקנס יהא פטור. אר״ל נער נערה הנערה. חד לגופיה. פי׳ לכשירה. וחד לאתויי חייבי לאוין. וחד לאתויי חייבי כריתות. פי׳ גבי אונס כתיב וכי יצא

מסורת הש״ס

ו) [לקמן לט.]. ז) לקמן לח:. ח) [לעיל י.]. ט) לקמן לח:]. ד) [לקמן לי.]. ה) [יבמות י: ושם נמקנן]. ו) [יבמות מט.] קידושין סד. סה.. ז) [ממזרת. רש״ם]. ח) [לקמן לט.]. ט) [דף ה:]. י) מ״ר כ״.

תורה אור השלם

1. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו: דברים כב כט

2. כִּי יִמָּצֵא אִישׁ נַעַר בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא אֹרָשָׂה וּתְפָשָׂהּ וְשָׁכַב עִמָּהּ וְנִמְצָאוּ: דברים כב כח

3. וְכִי יַפְתֶּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא אֹרָשָׂה וְשָׁכַב עִמָּהּ מָהֹר יִמְהָרֶנָּה לּוֹ לְאִשָּׁה: שמות כב טו

4. אִם מָאֵן יְמָאֵן אָבִיהָ לְתִתָּהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמֹהַר הַבְּתֻלֹת:

שמות כב טז

5. אַלְמָנָה וְגֵרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה אֵת אֵלֶּה לֹא יִקָּח כִּי אִם בְּתוּלָה מֵעַמָּיו יִקָּח אִשָּׁה: וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשׁוֹ:

ויקרא כא יד. טו

תוספות רי״ד (המשך)

איש נערה בתולה. וכתיב בתרי׳ ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה דהו״ל למיכתב לאביה וקרא יתירה הוא. ודרשי׳ נערה דה׳ דהנערה תרי קראי יתירי חד לרבויי חייבי לאוין וחד לאתויי חייבי כריתות. ואי קשיא והא בפ״ב דיבמות תנן כלל אמרו ביבמה כל שאיסורה איסור ערוה (קדושה) לא חולצת ולא מחיבמת עד שיבא קדושה אלמנה לכ״ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט (חולצת ולא מתייבמת). ומקשה בגמ׳ ואמאי אין מתייבמת ליתי עשה וידחה את ל״ת. תירץ רבא גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה. ותנ״ה אם בעלו קנו בביאה ראשונה ואסור לקיימם בביאה שניה. ופי׳ אלא מוציא בגט שכבר פרחה מצות יבמה בביאה ראשונה. ואע״ג דמצי למיחלץ. אמרי׳ התם חליצה במקום יבום אינה מצוה. והתם נמי כתיב ולקחה לו לאשה ויבמה. דאיכא למימר באשה הראויה לו. ואפ״ה אם עשה ודחי את ל״ת וה״נ ליתי עשה דולו תהיה לאשה ולידחי את ל״ת ואע״פ שהיא ממזרת יקחנה לו לאשה דהאי ולו תהיה לאשה עשה הוא כדאמרי׳ בפ׳ אלו הן הלוקין בהלכה זר טמא שאכל את הקודש אונס שגירש. אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה. והוי לאו שניתק לעשה דהאי ולו תהיה לאשה קאי אכל ימי דכל ימיו בעמוד והחזר קאי. וכיון דעשה הוא ליתי ולידחי את ל״ת ואמאי דרשי׳ אשה הראויה לו. ולקמן בפירקין (דף מ ע״א) מקשה לה ר״כ ומתרץ לה:

חייבי עשה מצרי ואדומי. כתוב שלשה דורות דכתיב (דברים כג) דור שלישי יבא להם דור שני לא ולא הבא מכלל עשה עשה: **גיחא.** אי רבי יסבב האי כל שאין לו היתר ביאה דקאמר אליבא דר"ע לאו כללא כיל אלא לאפוקי מדרבי סימאי לחודיה אתא ואחייבי לאוין הוא דפליג לאוסופי חייבי לאוין ד)בהוצה אבל שום חייבי עשה לא הוסיף: **שפיר.** מצינו למימר איכא ביניייהו דשמעון התימני ור"ש בן מנסיא חייבי עשה: **אלא.** אי לאו אדרבי סימאי קאי וטעמא דנפשיה קאמר בשם ר"ע שכל שאין לו היתר ביאה בעשה זו הולד ממזר מאי איכא למימר: **בעולה לכ"ג.** שאין בה לאו דאלמנות וגירושין אלא עשה דבתולה יקח (ויקרא כא) ולא בעולה. ול"ת יש כאן לאו דזונה לא תשכון תנא דאמר פניו הבא על הפנויה עשה זונה אלא ר' אלעזר ה) (ו) ולית הלכתא כוותיה ואין זונה אלא הנבעלת לפסול לה. ובבעולה שלא כדרכה חייבי דאי כדרכה תו ליכא קנס: **ומאי שנא.** האי עשה משאר עשה דמודה ביה ר"ע: **דכוה ליה עשה שאינו שוה בכל.** שאינו נוהג אלא בכ"ג אבל עשה דמצרי ואדומי נוהג בכל הקהל: **הא נמי יש בה הויה.** המקדש אשה בימי נדותה מקודשת: **ולאפוקי מדר' נחוניא.** מתני' דמחייב תשלומין לבא על אחותו ואע"פ שמתחייב כרת בביאתו מפקא מדר' נחוניא: **אם יוה הכפורים כשבת.** לפטור המדליק את הגדיש ביום הכפורים כאילו הדליקו בשבת: **מה שבת.** שהוא מיתת ב"ד: **פטור מן התשלומין.** כדתנן במתני' ז) גבי בא על בתו ולילך לה מולא יהיה אסון אשה בכרת חיוב נפש הוא זה ופטור מן התשלומין: **אסון בידי אדם.** ולא יהיה אסון דמשמעי במיתת ב"ד למימר דהיכא דליכא מיתת ב"ד משלם דמי ולדות: **אסון בידי שמים.** קור וחום: **ציגים פחים.** אם בחים פורעניות על האדם גזירת המלך הוא: **חוץ מציגים ופחים.** שפעמים שנאמן בפשיעה: **בידי אדם ניגהו.** שלא מגזירת מלך: דין

הכל מודים בבא על הנדה שמשלם קנס. תימה לר"י מנלן דר"ש בן מנסיא מודה בה דלמא כר' נחוניא בן הקנה ס"ל דחייבי כריתות פטורים מן התשלומין ומיהו ר"ש התימני ע"כ לית ליה דר' נחוניא מדאיצטריך למעוטי חייבי כריתות מולו תהיה לאשה אשה שיש בה הויה דע"כ לא איצטריך למעוטי אלא חייבי כריתות דחייבי לאוין ס"ל בסוף החולץ (יבמות דף מט. וסס) דאית בהו הויה אבל מר"ש בן מנסיא קשה מנלן דאית ליה דר' נחוניא ועוד אפי' ר"ש התימני דלמא אית ליה דר' נחוניא ואיצטריך למעוטי מולו תהיה לאשה יבמה לשוק דאין קידושין תופסין בה לכ"ע כדאמר בהאשה רבה (שם דף לב: וסס) וי"ל דרב חסדא ס"ל דאין שום תנא סובר כרבי נחוניא ולה"ק ולאפוקי כו' ובקונטר פירש דאמתני' קאי דמפקא מדר' נחוניא ותימה מנ"ל דמפקא מיניה דלמא מודה ר' נחוניא דחייבי כריתות יש להן קנס דרבינהו קרא חד לחייבי לאוין וחד לחייבי כריתות ולר"ע ניחא דמפקא מתני' מדר' נחוניא דכיון דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין איכא לאוקומי הכי תרי ריבוי חד לחייבי עשה וחד לחייבי לאוין אבל חייבי כריתות לר' נחוניא לא) ונראה לרשב"א לתרץ ב)דע"כ מפקא מתני' מר' נחוניא דלר' נחוניא אין חילוק בין חייבי כריתות לחייבי מיתות ב"ד או מאסון אמון או בדברים רבא כרת שלי כמיתה שלכם ואם יש קנס לר' נחוניא בחייבי כריתות יש ג"כ בחייבי מיתות ב"ד ומתני' קתני בא על בתו פטור: **הכל בידי שמים חוץ מצינים פחים.** והא דאמרי' (שבת דף נב.) לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה אלמא יכול לשמור עצמו מן הפורענות וכן קיר נטוי דאסור לעבור תחתיו התם מן הפשיעה יכול לשמור עצמו הא ודאי שבידו להמית עצמו אבל כשמניחין עליו מן השמים באופן אי אפשר לו לשמור אבל ציגים פחים לעולם אל יבואו עליו באופן אם רוצה ליזהר ואי"ת והא דרשינן (ב"מ דף קז:) והסיר ה' ממך כל חולי זה ציגה אלמא בידי שמים הוא וי"ל דהיינו שיחס הקב"ה עולמו או יתן לו מלבושים ולא יצטרך ליזהר ואי"ת והא פחים בידי שמים הוא כדאמרי' בברכות רבה בפרשה ט"ו אל"ל אנטונינוס לרבי אלי עלי אל"ל רחמנא שיזבך מציגתא אל"ל דא לגיתא היא יתיר חד כסו וצינתא חזא אל"ל תשתוב משרבא אל"ל הא כדו לגיתא דכתיב אין נסתר מחמתו וי"ל דקרא כתיב בעובדי דרכים או במלחמה כדרך שהמלכים עושים בדרך אין אדם יכול ליזהר מן המוס אבל אם רוצה ליעשב בביתו יכול להזהר שיעשב בבית של אבנים או יכנס במרתף ויש מפרשים לציגים פחים חדא מילתא היא כלומר ציגים שהם פחים לאדם לשון פח ומוקש ואינו כן דבפ"ק דמסכת ע"ז (דף ג: וסס) מייתי לה [אהא דכתיב ותעבה אדם כדגי הים מה] דגים שבים כיון שקדרה עליהם חמה מיד מתים [אף בני אדם כיון שקדרה עליהם חמה מיד מתים] והא דאמר (ברכות דף נג:) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים אין ענינו לכאן דהתם קאי על הולד במעי אמו (נדה מו:) שגוזרין אם יהא עני או עשיר גבור או חלש טפש או חכם אבל לדיק ורשע לא ג)והכא מיירי במאורעות הבאות על האדם ד): **מיום שחרב בית כו'.** וא"ת אמאי לא נקט מ' שנה קודם שחרב בהמ"ק דמ' שנה קודם חורבן גלתה סנהדרין כו' שלא דנו דיני נפשות וי"ל דלפעמים לצורך שעה היו מוזרין סנהדרין לשבת הגזית ולהכי לא פסיקא ליה למימתי מ' שנה קודם חורבן וא"ת א"כ מאי פריך בפרק היו בודקין (סנהדרין דף מא.) גבי מעשה ובדק ר' יוחנן בן זכאי בעוקבי תאנים ופריך מי הוה בסנהדרין והא תניא של רבן יוחנן בן זכאי מלה ועשרים שנה מ' עסק בפרקמטיא ומ' למד ומ' לימד ותניא מ' שנה קודם חורבן גלתה סנהדרין כו' והשתא מאי קשיא ליה כיון דלפעמים היו מוזרין ודנין וי"ל דרבן יוחנן בן זכאי דבדק בעוקבי תאנה למעשה דרליחה היה ומשום דיני נפשות דרליחה לא היו מוזרין לעולם דעיקרם לא גזו אלא משום רליחה דחזו דנפשי רוצחים דאלמרינן בפ"ק דמסכת ע"ז (דף מ: וסס) וי"מ דלהכי נקט משרבא בהמ"ק משום דקודם לכן אע"פ שגלו היו בגדי כהונה מכפרים על מזיד דלא אתרו ביה דאלמרינן בפרק יש בערכין (ערכין דף טו. וסס) ואין נראה דהא בימי שמעון בן שטח היו בגדי כהונה והיה דין ארבע מיתות דאלמרינן בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף ז: וסס) אר"ש בן שטח אראה בנחמה אם לא ראיתי אחד שרף אחר חברו לחורבה וכו' לא זז משם עד שנשבו נחש ופריך והאי בר נחש הוא והא תני ר' חייא אע"פ שבטלו סנהדרין כו' ועוד אמר (מכות י:) מרשעים ילא רשע כו' ג)והתם בזמן שבהמ"ק קיים איירי מדקאמר ונמצא זה מת חוב גולה ד):

דין

אי לאפוקי מדרבי סימאי קאתי. תימה מיפשטו דרבי יסבב טעמא דנפשיה קאמר אליבא דמ"ד בפ"ק דיבמות (דף יא. וסס) הבא על יבמתו וחזר ונא אחד מן החמים על ארתה בעשה דהא תנן בפרק ר"ג (יבמות דף נ.) ר"ג אומר דאין בעילה אחר בעילה ע"כ רבי יסבב טעמא דנפשיה קאמר והוי התם כר' יסבב דאין קידושין תופסין בחייבי עשה ולהכי אין אחר בעילה כלום דלאמר התם בגמרא ה) אמתני' דאין אחר חליצה כלום אמר רב הונא אמר רב זו דברי ר"ע דאמר דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין ומסתמא הכא אליבא דר"ע מספקא ליה אי טעמא דנפשיה קאמר אי לאו לכך נראה לר"ת דגרסי' בפ"ק דיבמות (דף יא.) חד אמר בלאו ובלא זה מוכיח ר"ת דהיא שמעתא דל"ג בעשה וכן פי"מ דהיינו לאו שאבל לאחת דאמר קרא אשר לא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה אחרת ה"ג כיון שבנה שוב יבמה לא יבנה אחרת:

איכא ביניייהו בעולה לכ"ג. פי' בקונט' בעולה שלא כדרכה וקשה דפלוגתא דר"מ ורבי אלעזר היא בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף נט. וסס) אי כשירה לכ"ג וה"ל למימר ולר"מ דאמר כשירה לכ"ג מאי איכא למימר כדקאמר ולר"ע דאמר כו' ואורי"י דמר"ע פריך שפיר כדי לאוקומי ר"ש בן מנסיא שהוא בתרא כר"ע שהיה רבו אבל בהא לא חייש אי פליג ר"מ אר"ש בן מנסיא ור"ח פי' דהכא לא מיירי בבעולה מאחר אלא בכ"ג שאנס בתולה גמורה ולא חשיבה לאויה לקיימה אע"ג דאמר בהבא על יבמתו ה) אנוסת עצמו ומפותת עצמו לא יבא ואם נבא נשוי מ"מ כיון דלכתחלה לא יבא לא חשיבה לאויה לקיימה דהאי לא יבא הוי מן התורה אף ע"ג דאם נבא עץ לא יבא ואם נבא נשוי אע"ג דהוי מן התורה כדמוכח התם ועוד דקאמר התם ה) מתיב רבא ולו תהיה לאשה בתאשה הרהויה לו פרט אלמנה לכ"ג היכי דמי אילימא בכדרכה מאי איריא משום אלמנה תיפוק ליה דהויא לה בעולה משמע דבעולת עצמו אסורה לו מן התורה ור"ת לא פירש כן:

הכל מודים בבא על הנדה שמשלם קנס. תימה לר"י מנלן דר"ש בן מנסיא מודה בה דלמא כר' נחוניא בן הקנה ס"ל דחייבי כריתות פטורים מן התשלומין ומיהו ר"ש התימני ע"כ לית ליה דר' נחוניא מדאיצטריך למעוטי חייבי כריתות מולו תהיה לאשה אשה שיש בה הויה דע"כ לא איצטריך למעוטי אלא חייבי כריתות דחייבי לאוין ס"ל בסוף החולץ (יבמות דף מט. וסס) דאית בהו הויה אבל מר"ש בן מנסיא קשה מנלן דאית ליה דר' נחוניא ועוד אפי' ר"ש התימני דלמא אית ליה דר' נחוניא ואיצטריך למעוטי מולו תהיה לאשה יבמה לשוק דאין קידושין תופסין בה לכ"ע כדאמר בהאשה רבה (שם דף לב: וסס) וי"ל דרב חסדא ס"ל דאין שום תנא סובר כרבי נחוניא ולה"ק ולאפוקי כו' ובקונטר פירש דאמתני' קאי דמפקא מדר' נחוניא ותימה מנ"ל דמפקא מיניה דלמא מודה ר' נחוניא דחייבי כריתות יש להן קנס דרבינהו קרא חד לחייבי לאוין וחד לחייבי כריתות ולר"ע ניחא דמפקא מתני' מדר' נחוניא דכיון דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין איכא לאוקומי הכי תרי ריבוי חד לחייבי עשה וחד לחייבי לאוין אבל חייבי כריתות לר' נחוניא לא) ונראה לרשב"א לתרץ ב)דע"כ מפקא מתני' מר' נחוניא דלר' נחוניא אין חילוק בין חייבי כריתות לחייבי מיתות ב"ד או מאסון אמון או בדברים רבא כרת שלי כמיתה שלכם ואם יש קנס לר' נחוניא בחייבי כריתות יש ג"כ בחייבי מיתות ב"ד ומתני' קתני בא על בתו פטור: **הכל בידי שמים חוץ מצינים פחים.** והא דאמרי' (שבת דף נב.) לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה אלמא יכול לשמור עצמו מן הפורענות וכן קיר נטוי דאסור לעבור תחתיו התם מן הפשיעה יכול לשמור עצמו הא ודאי שבידו להמית עצמו אבל כשמניחין עליו מן השמים באופן אי אפשר לו לשמור אבל ציגים פחים לעולם אל יבואו עליו באופן אם רוצה ליזהר וא"ת והא דרשינן (ב"מ דף קז:) והסיר ה' ממך כל חולי זה ציגה אלמא בידי שמים הוא וי"ל דהיינו שיחס הקב"ה עולמו או יתן לו מלבושים ולא יצטרך ליזהר וא"ת והא פחים בידי שמים הוא כדאמרי' בברכות רבה בפרשה ט"ו אל"ל אנטונינוס לרבי אלי עלי אל"ל רחמנא שיזבך מציגתא אל"ל דא לגיתא היא יתיר חד כסו וצינתא חזא אל"ל תשתוב משרבא אל"ל הא כדו לגיתא דכתיב אין נסתר מחמתו וי"ל דקרא כתיב בעובדי דרכים או במלחמה כדרך שהמלכים עושים בדרך אין אדם יכול ליזהר מן המוס אבל אם רוצה ליעשב בביתו יכול להזהר שיעשב בבית של אבנים או יכנס במרתף ויש מפרשים לציגים פחים חדא מילתא היא כלומר ציגים שהם פחים לאדם לשון פח ומוקש ואינו כן דבפ"ק דמסכת ע"ז (דף ג: וסס) מייתי לה [אהא דכתיב ותעבה אדם כדגי הים מה] דגים שבים כיון שקדרה עליהם חמה מיד מתים [אף בני אדם כיון שקדרה עליהם חמה מיד מתים] והא דאמר (ברכות דף נג:) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים אין ענינו לכאן דהתם קאי על הולד במעי אמו (נדה מו:) שגוזרין אם יהא עני או עשיר גבור או חלש טפש או חכם אבל לדיק ורשע לא ג)והכא מיירי במאורעות הבאות על האדם ד): **מיום שחרב בית כו'.** וא"ת אמאי לא נקט מ' שנה קודם שחרב בהמ"ק דמ' שנה קודם חורבן גלתה סנהדרין כו' שלא דנו דיני נפשות וי"ל דלפעמים לצורך שעה היו מוזרין סנהדרין לשבת הגזית ולהכי לא פסיקא ליה למימתי מ' שנה קודם חורבן וא"ת א"כ מאי פריך בפרק היו בודקין (סנהדרין דף מא.) גבי מעשה ובדק ר' יוחנן בן זכאי בעוקבי תאנים ופריך מי הוה בסנהדרין והא תניא של רבן יוחנן בן זכאי מלה ועשרים שנה מ' עסק בפרקמטיא ומ' למד ומ' לימד ותניא מ' שנה קודם חורבן גלתה סנהדרין כו' והשתא מאי קשיא ליה כיון דלפעמים היו מוזרין ודנין וי"ל דרבן יוחנן בן זכאי דבדק בעוקבי תאנה למעשה דרליחה היה ומשום דיני נפשות דרליחה לא היו מוזרין לעולם דעיקרם לא גזו אלא משום רליחה דחזו דנפשי רוצחים דאלמרינן בפ"ק דמסכת ע"ז (דף מ: וסס) וי"מ דלהכי נקט משרבא בהמ"ק משום דקודם לכן אע"פ שגלו היו בגדי כהונה מכפרים על מזיד דלא אתרו ביה דאלמרינן בפרק יש בערכין (ערכין דף טו. וסס) ואין נראה דהא בימי שמעון בן שטח היו בגדי כהונה והיה דין ארבע מיתות דאלמרינן בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף ז: וסס) אר"ש בן שטח אראה בנחמה אם לא ראיתי אחד שרף אחר חברו לחורבה וכו' לא זז משם עד שנשבו נחש ופריך והאי בר נחש הוא והא תני ר' חייא אע"פ שבטלו סנהדרין כו' ועוד אמר (מכות י:) מרשעים ילא רשע כו' ג)והתם בזמן שבהמ"ק קיים איירי מדקאמר ונמצא זה מת חוב גולה ד):

דין

מסורת הש"ס

ה) [תוספתא ב"ק פ"ז] שבועות לג. מגילה ז: פסחים כט. לב. [תוספתא פ"ג מיספתא דמגילה פ"ח], ב) ב"מ קז: ב"ב קמד: ע"ש ע"ז ג: ע"ש, ג) קידוש מ: קהלדרין ו: ע"ש, ד) ל"ל דבהוצה, ה) [יבמות נט:], ו) [נקמן ל:], ז) דף נב:, ח) [יבמות דף נט:], ט) [דף נט. וסס ד"ה אילימא], י) ומהכ"מ אומר כי מלא נתוספתא פרק אלו נערות ר' נחוניא אומר הבא על אחותו ועל אחות אביו כו' אין להם קנס וכן היה עושה רבי נחוניא בן הקנה יו"כ כשבת], כ) [ל"ע לתרץ דע"כ מפקא מתני' מר' נחוניא דלר' נחוניא אינטריך לאוקמי מד לחייבי לאוין ועשה וחד לאו דינמה לשוק אבל חייבי כריתות קיש ליה בדרבה מיניה וכ"מ לקמן בפילקין אי כרבי נחוניא קשיא אחותו משמע דבחייבי כריתות לא מתוקמא כוותיה. ת"ר], ל) [וע"ע תוס' מגילה כה. ד"ה כבל ותוס' נדה עז: ד"ה הכל], מ) [והא דתנן (פ"ד דתנית) על כרחך אתה מי הייתו שאין לך אדם שמנים לחרוג עצמו ועוד גראה לר"י דע"כ אתה מי לעתיד קאתר ונרסי' ע"כ אתה מת וע"כ אתה מי והוי בתו המתים לחיות והחיים לדון. מ"ר], נ) [ומיהו אפשר לומר לפי שלפעמים היו מכפרים לא פסיקא ליה. מ"ר], ס) [וע"ע תוס' סוטה מ: חגיגה פח: ד"ה מכפרים].

תורה אור השלם

1. וכי יצאו אנשים ונגפו אשה הרה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בִּפְלִלִים: שמות כא כב
2. וְיֹאמַר לֹא יֵרֵד בְּנֵי עִמָּכֶם כִּי אֶחָיו מֵת וְהוּא לְבַדּוֹ נִשְׁאָר וְקָרָאהוּ אָסוֹן בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ בָהּ וְהוֹרַדְתֶּם אֶת שֵׂיבָתִי בְּיָגוֹן שְׁאוֹלָה: בראשית מב לח
3. צִנִּים פְּחִים בַּדֶּרֶךְ עִקֵּשׁ שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחָק מֵהֶם: משלי כב ה

גליון הש"ס

גמ' **איכא** ביניייהו בעולה לכ"ג. עי' פסחים מא ע"ב תוד"ה אבל:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בעולה וכו' אלא ר' אלעזר ולית. צ"ב וביבמות נ"ט ע"ב מביא דלפ אליבא דר"א מסכתא לה בממאלת ע"ש:

ז א (מיי' פ"א מהלכות ערבה הלכה יג ופ"ג מהלכות גניבה הלכה כ טוש"ע מ"מ סי' שנא):

מוסף רש"י

הניחא לר' ישבב. אי לאו בעלה הוא אלא לאפוקי מדר' סימאי דמפקא חד מחייבי לאוין אמי ואשמעינן דבכל חייבי לאוין עושה ר"ע ממזרין (קדושין שם). **אלא אי טעמא דנפשיה קאמר.** ובעלה כיל ולאו אלרבי סימאי לחודיה פליג אלא אשמעינן דכל שבאתו באיסור הולד ממזר (שם וכעי"ז שם סד.). ר' נחוניא בן הקנה היה עושה את יום הכפורים כשבת לתשלומין. המדליק גדיש ביום הכפורים יתחייב כרת, פטור מן התשלומין כאילו הדליקו בשבת שהוא מתחייב בנפשו מיתת ב"ד דפטיר לן דפטור מלגלס כדכתיב (שמות כא) ולא יהיה אסון עונש יענש, הא אם אסון יהיה לא יענש, אלא יוכ"פ שמיתתו בידי שמים שנכרתים מיין וגניבו אסון הוא קרוי, שנאמר (בראשית מב) ויקרהו אסון הלכך פטור מלגלס (פסחים כט: ורש"ש לב. ושב"ש לא.). **אף יום הכפורים מתחייב בנפשו.** דאיסור כרת כמיתת ב"ד דמי (מגילה ז:). **הכל בידי שמים.** מתושות ומכאובות הבאים לאדם, כולם על ידי גזירת שמים, חוץ מצנים פחים. צנים, צנה, פחים, מולי הבא על ידי חום כמו (שה"ש ב) על שיפות הייס (שבת ל:). לו: צנים פחים, קור הנעשה (ב"מ קז:) לו: הצנה והקור פח ומוקש בדרך עקש, כי כידו הדבר תלוי להשמר מן הצנה, יש מפרשים צנים פחים קור וחום (רשב"ם ב"ב קמד:). **והאמר רב יוסף ובן תני רבי חייא.** הגמרא קאמר דאמר רב יוסף נמי בעלמא וכן תני כו' (פוסח ח:).

תוספות רי"ד

מתני' דלא כר"נ בן הקנה. פירוש מתני' דמחייב קנס לבא על אחותו ואע"פ שמתחייב כרת בביאתו. דתניא ר"נ [בן הקנה] היה עושה יו"כ כשבת לתשלומין. פי' לפטור המדליק את הגדיש ביו"כ כאילו הדליקו בשבת מה שבת שהיא מיתת ב"ד פטור מתשלומין כדתנן מתני' לקמן בבא על בתו וילפי' לה מולא יהי' אסון. אף יו"כ שהוא בכרת מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין. מ"ט דר"נ ב"ה. אמר אביי נאמר אסון בידי שמים. פי' וקראהו אסון ונאמר אסון בידי אדם ואם אסון יהיה מה אסון הנאמר בידי אדם פטור מן התשלומין. פי' דמשתעי במיתת ב"ד למימר היכא דליכא מיתת ב"ד משלם דמי ולדות. אף אסון האמור בידי שמים פטור מן התשלומין:

דין ד' מיתות **לא בטלו.** וא"ת והא אמר בהשוכר את הפועלים (ב"מ פב:) בהוה דזקפוהו אע"פ שהיה חייב סקילה שבעלו הוא ובנו נערה המאורסה וי"ל בשבעל בנו תחלה ואח"כ הוא דהוי בעולה והרי הוא בחנק אבל קשה דחזינן כמה עבריינים ועובדי עבודת כוכבים שמתים על מטותם ושם לומר דע"י תשובה הקב"ה מיקל ולפעמים מוחל לגמרי לו זכות תולה לו ואינו נפרע ממנו בחייו ובפ' אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לז:) דפריך והא בר נחש הוא לפי שהחמיר עליו יותר: **זר שאכל תרומה לאביי פטור.**

ואוכל תרומה בשוגג והזיד במעילה לרבי דאמר במיתה (פסחים דף לג.) דחייב גזירת הכתוב הוא וא"ת לאביי דפטור חייבי מיתות בידי שמים מי ר' נחוניא ס"ל כרבי דאמר הזיד במעילה במיתה אמאי תניא בפרק כל שעה (פסחים דף נט. ושם) האוכל חמץ של הקדש במועד יש אומרים לא מעל ואמרינן מאן י"ל רבי נחוניא בן הקנה והא כיון דגלי רחמנא גבי הקדש דלא שייך קיים ליה (ו) דאם לא כן אין לך אדם שמועל בהקדש א"כ בפסח נמי דאיכא כרת ליחייב ולא הוה לן למימר דקיים ליה בדרבה מייה וכ"ת במיתה דהקדש דוקא גלי רחמנא דלא אמרינן דקיים ליה בדרבה מייה אבל התם דהוי בפסח דאיכא כרת לא גלי קרא א"כ הא דתנן התם (שם דף לא:) האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש במזיד פטור מן התשלומין ומפרש בגמ' במזיד פטור דקיים ליה בדרבה מייה כרבי נחוניא והשתא בשוגג נמי ליפטר משום כרת דפסח דאפי' בשוגג אמרי' דקיים ליה בדרבה מייה דאמרינן לקמן בפירקין (דף לה.) אלא ע"כ משום דגלי רחמנא במיתה דתרומה בשוגג דלא אמרינן קיים ליה בדרבה מייה וה"ה כי איכא כרת ולא אמרינן דוקא במיתה דגלי גלי אבל כי איכא כרת לא וי"ל דשאני שוגג דתרומה משום דתשלומין דידיה כפרה ולא ממונא כדאמרינן במסכת תרומות (פ"ו מ"ח) דאם רצה כהן למחול אינו יכול למחול משום דלא הוי ממון אלא כפרה ואפילו אוכל תרומת עצמו דלא גזל מידי משלם כפרה לעצמו וחומש לכהן ולכך לא שייך קיים ליה בדרבה מייה לפוטרו מכפרה אבל קרן וחומש של הקדש אינו משום כפרה אלא משלם ממון שגזל הקדש ותדע דתרומה חייב משום דכפרה הוא ולא משום כיון דגלי גלי דהא לרבא דלא פטר במיתה מטעם דקיים ליה בדרבה מייה מאי טעמא לא מיפטר אוכל תרומת חמץ בפסח אלא ודאי משום כפרה הוא (ו) וא"ת והא דתנן בפרק נושאין (יבמות דף לט:) כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה ושחררו זה את זה וכן ספק בן תשעה לראשון או בן ז' לאחרון דאמרינן אם אכלו בתרומה אין משלמין קרן וחומש ואמאי כיון דכפרה הוא ליחייבו מספק וי"ל דודאי צריכין להפרים אבל אין נותנין לכהן ולפי זה צריך לומר שהכפרה תלויה בהפרשה והא דאין הכהן יכול למחול היינו לענין שלא יהיה צריך להפרים אבל לאחר שהפרים יכול למחול לו שיהא שלו: **ולאביי פטור והאמר רב חסדא** כו'. הכי נמי הוה מצי לאקשויי אמתניתין דכל שעה (פסחים דף נא:) דקתני פטור מן התשלומין לפי מה דמוקמינן לה כרבי נחוניא בן הקנה: **אי** דמצי לאהדורה ניהדרה. וכי לא מיהדר חייב דמיתה לא פטרה ליה דלא אתיא עד דבלע לגמרי: **ואי** דלא מצי לאהדורה **אמאי חייב.** פירש בקונטרס אמאי חייב מיתה וקשה לר"י דלוקי כגון שמרגלונו מגיה לו לתחוב דהשתא ודאי חייב מיתה אע"ג דלא מצי לאהדורה וממון נמי לא מיחייב כיון דלא מצי לאהדורה אלא על הנאת גרונו ומעיו וההיא שעתא קיים ליה בדרבה מייה ונראה לר"י דה"פ אמאי חייב ממון והרי הוא לא גזלו ואהנאתו לא מיחייב דאע"ג דאמרי' (ב"ק דף קיא:) גזל ולא נתייאשו הבעלים ונא אחר ואכלו דלא מזה גובה כו' היינו דוקא לפי שהדבר הגזול יצאו בעולם בשעה שזה שני גזלו אבל הכא בשעה שזה נהנה ממנו כבר הוא אבוד מן העולם שהוא במקום דלא אפשר לאהדוריה אין לו על השני כלום [ו]ורינב"א מפרש כשיטת רש"י ופשיטא ליה להש"ס דאייבי כשתוחב לו בע"כ בשתוחב לו מיד כשמשיב בפיו ולא אהדרה קנאה מיד להתחייב באונסין ואין באין כאחד דמסתמא מגיה בפיו ואח"כ תוחב לו בגלגלו או בכוס ואת"ל שהוא ברגש הכוס מתחלתו ועד גמר בית הבלועה מ"מ קונה אותו בפיו להתחייב באונסים אע"ג דיכול לנתקו ולהביאו אצלו [ו]דוקא לענין הגט אמרי' היכא דיכול לנתקו דלא הוי גט משום דבעינן כריתות והא אגידא ביה אבל לענין זכיה אשכחן בפ"ק דב"מ (דף ט. ושם) טלית תליה על גבי קרקע ואתיה על גבי העמוד והגביה תליה שעל גבי קרקע דלא קני מטעם שיכול לנתקה ולהביאה אצלו וכיון שאינו זוכה מטעם זה ה"ה דאינו מגרע זכיית האחר שהוא מונח בתוך ידו או בתוך פיו ומטעם זה ועוד דלכל הפחות קונה מחצה כמו שנים שהגביהו מציאה ולכך פשיטא ליה להש"ס דנאונס מיירי וה"פ אנוס הוא ופטור ממיתה וממון דאמן סהדי דלא ניחא ליה באכילת איסור: **לא צריכא** דמצי **לאהדורה** על ידי הדחק. והשתא ליכא למימר דמיהדרה דאין מרוחין בעלים בכך דבכר נמאסו הלכך ליכא חיוב ממון אלא ע"י הנאת מעיו ואז באין כאחד ואע"ג שחבירו גזלה הואיל ויכול להחזירה הויא כמו שהיא בעין והרי הוא בולעה ונהנה בה ואם תאמר והא אמרינן בפרק בהמה המקשה (חולין דף עא.) גבי טומאה בלועה [דלא מטמאה לא משום דלא חזיא דנהי דבפניו לא חזיא] שלא בפניו מיחזא חזיא א"כ אי הוה מהדר לה הויא חזיא וי"ל כגון דמעיקרא לא הוי בה כי אם שהו פרוטה או מעט יותר ועתה שנתקלקלה קלת אינה שוה פרוטה ואפילו אי זה נהנה וזה לא חסר פטור [ו]מ"מ כיון דשוין כל שהוא אז מיחייב בכל כדאמרינן התם (ב"ק דף כ:) משום דא"ל את גרמת לי היקפא יתירתא מיחייב בכל הנאה או משום שחרוריתא דאשתא מיחייב לבולי עלמא בכל ורינב"א פי' דמיירי אפי' באוכלין דלא מאיסי וכיון דתחב לו בבית הבלועה ובלע ונהנה מיד חשוב באין כאחת אע"פ שאין כאחד ממש כדאשכחן בסוף פרק ד' אחין (יבמות דף נג. ושם) דמפרש בעל מום שאמם בטומאה דאחו בהדי הדדי כגון שחתך אצבעו בסכין טמאה אע"פ שאי אפשר שלא יגע בסכין קודם שיחתוך[ו]: **רב אשי אמר בזר שאכל תרומה משלו וקרע שיראים כו'.** פ"ה דמבירא ליה לרב אשי דמיתה לזה ותשלומין לזה פטור ופליג אדרבא דאמר בפרק קמא דסנהדרין (דף י. ושם) פלוני בא על בת פלוני והחזמו נהרגין ומשלמין ממון לזה ונפשות לזה [ו]פי' ממון לבת שרצו להפסיד לה כתובתה ונפשות לזה שאומר שבא עליה ואין נראה [ו]דאי משום אכילת תרומה וקריעת שיראין ממון לזה ונפשות לזה א"כ מקשי ליה לרבא הא דתנן בהמניח את הכד (ב"ק דף לד: ושם) והוא

דין ארבע מיתות לא בטלו מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו ומי שנתחייב שריפה או נופל בדליקה או נחש מכישו ומי שנתחייב הריגה או נמסר למלכות או ליסטים באין עליו ומי שנתחייב חנק או טובע בנהר או מת בסרונכי אלא איפוך אריא וגנבי בידי שמים ציינים ופחים בידי אדם רבא אמר טעמא דרבי נחוניא בן הקנה מהכא [1]ואם העלם יעלימו עם הארץ את עיניהם מן האיש ההוא בתתו מזרעו למולך ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו והכרתי אותו אמרה תורה כרת שלי כמיתה שלכם מה מיתה שלכם פטור מן התשלומין אף כרת שלי פטור מן התשלומין מאי איכא בין רבא לאביי איכא בינייהו זר שאכל תרומה לאביי [א]פטור ולרבא חייב ולאביי פטור והאמר רב חסדא מודה ר' נחוניא בן הקנה [2]בגונב חלבו של חבירו ואכלו שהוא חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שבא לידי איסור חלב אלמא דמעידנא דאגביה קנייה מתחייב בנפשו [ו]לא הוה עד דאכיל ליה הכא נמי בעידנא דאגביה קנייה מתחייב בנפשו לא הוי עד דאכיל ליה הכא במאי עסקינן כגון שתחב לו חבירו לתוך פיו סוף כיון דלעסיה קנייה מתחייב בנפשו לא הוי עד דבלעה כגון [3]שתחב לו לתוך בית הבליעה היכי דמי אי דמצי לאהדורה ניהדר אי לא מצי לאהדורה אמאי חייב לא צריכא דמצי לאהדורה ע"י הדחק רב פפא אמר כגון שתחב לו חבירו משקין של תרומה לתוך פיו רב אשי אמר בזר שאכל תרומה משלו

ח א מיי' פ"ו מהלכות תרומות הל' ו סמג לאוין רכו:

ט ב מיי' פ"ג מהלכות נגיעה הלכה ד סמג עשין עח טוש"ע מ"מ סימן שנ:

מוסף רש"י

דין ארבע מיתות. דין שמים שהוא דומתו (סוטה ח:) פורענות בידי שמים הדומה למיתה שהוא מחייב בה (סנהדרין לז:). או נופל מן הגג. דומיא דסקילה דתנן בית הסקילה היה גבוה שני קומות אמר מן העדים כא ודחפו מ' (סוטה ח. וכעי"ז סנהדרין לז:). או חיה דרסתו. אדי דורסו בגפריו ומפילו לארץ וגם זה דומה לנסקל (סוטה ח:). או נחש מכישו. דקלי ליה זיהרא, אדם של נחש שוכפו (סנהדרין לז:). או נמסר למלכות. ומיתת מלכות מתיזין את ראשו בסייף, והרג, נמי סייף הוא דאמרינן בסנהדרין (סוטה ח:). או ליסטים באין עליו. שדרכן להרגו בסייף (סנהדרין לז:). או מת בסרונכי. בומנל"ע, והוא חולי בגרונו (סוטה ח:).

תורה אור השלם

ו. וְאִם הֶעְלֵם יַעְלִימוּ עַם הָאָרֶץ אֶת עֵינֵיהֶם מִן הָאִישׁ הַהוּא בְּתִתּוֹ מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ לְבִלְתִּי הָמִית אֹתוֹ: וְשַׂמְתִּי אֲנִי אֶת פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ וְאֵת כָּל הַזֹּנִים אַחֲרָיו לִזְנוֹת אַחֲרֵי הַמֹּלֶךְ מִקֶּרֶב עַמָּם: ויקרא כ ד-ה

גליון הש"ם

תוס' ד"ה ואי וכו' דדוקא לענין הגט. תמוה לי הא להגיה איתא כן בב"מ ז ע"א יבנע"ג: ד"ה לא צריכא וכו' מ"מ כיון דשוין כל שהוא. עי' בב"ק דף כ ע"ב תוד"ה הא איתהגיה:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה זר וכו' קיים ליה בדרבה מייניה דאסי:

לעזי רש"י

(בו"ן) מלנ"ט. דלקת שקדים מוגלתית.

ו) (וא"ת כיון דלעגם ליה נתקלקל והיאך חייב הו עלה כדאמר ס"ק דכריתות (דף ז.) כהן שפך שמן של תרומה כו כמו שנאכל מתעגל בו ואינו מוסיף וי"ל דהתם ודאי נתקלקל שכבר נגמרה כל הנאתו אבל הכא לא נגמרה כל הנאתו בלעיסה לחוויה. ת"ן). ב) (עי' תוס' בבא קמא כ: ד"ה הא). ג) (ועיל יש להיכים דבפרה הוי מדפסוקי' לאביי מוכיח בתרומה ופע"ג דגלי רחמנא גבי שוגג דלא אמרי' קיים ליה בדרבה מייניה במיתה דתרומה אלא ודאי משום כפרה הוא ויש לדחות דשאני שוגג דתרומה לפי שמגיעו שהוא חמור שמשלם חומש. ת"ן). ד) [פי' מיגבי"א לא יתיישב בטעמיך דקאמר אי בעי נתן ואכיל. ת"ן]. ה) [וי"ל פירש כיון שהוא בחקוס דלא אמר אלא בכבר נהנה גרונו ומעיו כאחד וא"ת ואיתקן אחד מהן כיון שתחב לו בחוכם וי"ל כיון דמלי לאהדורה ע"י הדחק ולא הדרה ניחא ליה בהנאה זו. מ"ן). ו) [פי' ממון לאב שרצו להפסידו מתנה כל"ל. מהרש"ל]. ז) [ועוד דאמרי מאי איכא בין רבא לאביי דאפי' אי הוי בכבר רבא לאביי דאפי' אי הוי בכבר רבא דליף מאסון אסון הוי מיחייב כיון דהוי ממון ליה ונפשות לזה. ת"ן].

וקרע שיראים. בשעה שבולעה ואע"ג דמיתה לאו משום ממונא דניזק אתיא ליה מיפטר וסבירא ליה לרב אשי מיתה לזה ותשלומין לזה פטור: **שעקירה צורך הנחה היא.** הלכך אע"ג דחייב ממון מקמי הנחה אתיא ליה פטור הואיל ובין עקירה והנחה אתיא ליה מיתה ותשלומין באין כאחד שעקירה צורך הנחה היא ומהיכא שעתא אתחלה לה מלאכה: **דאי בעי נחין.** למטה מג' טפחים ואכיל ובליר מג' לאו הגבהה היא: **לא מצי לאהדורה.** משזרק את החץ הלכך משעת עקירה סופו לקרוע לו שיראין: **הכא מצי מהדר ליה.** הלכך לא אמרי' משעת הגבהה אתחלה לה אכילה: **המעביר סכין.** בידו בהליכה: **הנונב כיס בשבת.** הגביהו ברשות הבעלים והוציאו לרה"ר: **חייב.** בתשלומין אף על פי שהרג: **שכבר נתחייב בגניבה.** לשלם דהגבהה קונה בכל מקום וקמה לה ברשותיה אף להתחייב בתוגפים: **היה מגרר ויוצא.** שלא הגביהו ברשות הבעלים ולא קנאו אלא בהוצאה מרשות הבעלים פטור שמיסור שבת כו': **ואמאי.** כי הגביהו ברשות הבעלים וקנאו אמאי חייב נימא משעת הגבהה אתחלה לה הוצאה: **וכה"ג מי חייב.** משום שבת: **לך.** להוציאו: **לא תימא כהגביהו ע"מ להניחו אלא הגביהו ע"מ להוציאו.** ודקשיא לך נימא הגבהה צורך הוצאה היא: **הכא במאי עסקינן כשעמד.** ועמידתו היא הנחה לעקירה דאשונה ואין חיוב שבת בא לו ע"י עקירת חפץ הראשונה אלא ע"י עקירת גופו שעוקר עצמו אחר העמידה על מנת להוציא ועקירת גופו כעקירת חפץ: **אורחיה הוא.** ואין עמידתו הנחה לבטל עקירה ראשונה ממלאכת שבת:

פטור

וקרע שיראין של חבירו גופא אמר רב חסדא מודה רבי נחוניא בן הקנה בגונב חלבו של חבירו ואכלו שהוא חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור חלב לימא פליגא דרבי אבין דאמר רבי אבין [א]הזורק חץ מתחילת ארבע לסוף ארבע וקרע שיראין בהליכתו פטור שעקירה צורך הנחה היא הכא נמי הגבהה צורך אכילה היא הכי השתא התם אי אפשר להנחה בלא עקירה הכא אפשר לאכילה בלא הגבהה דאי בעי [ב]נחין ואכיל אי נמי התם אי בעי לאהדורה לא מצי מהדר לה הכא מצי מהדר לה מאי איכא בין האי לישנא להאי לישנא איכא ביניהו המעביר סכין ברה"ר וקרע שיראין בהליכתו להך לישנא דאמרת אי אפשר להנחה בלא עקירה הכא נמי אי אפשר להנחה בלא עקירה להך לישנא דאמרת לא מצי מהדר לה הכא מצי מהדר לה גופא אמר רבי אבין הזורק חץ מתחלת ארבע לסוף ארבע וקרע שיראין בהליכתו פטור שעקירה צורך הנחה היא מתיב רב ביבי בר אביי [ג]הגונב כיס בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור סקילה [ד]היה מגרר ויוצא מגרר ויוצא פטור שהרי איסור שבת וגניבה באין כאחד ואמאי הכא נמי לימא הגבהה צורך הוצאה היא הכא במאי עסקינן כגון שהגביהו על מנת להצניעו ונמלך עליו והוציאו וכי האי גוונא מי חייב והאמר רב סימון אמר רבי אמי אמר רבי יוחנן [ה]המפנה חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהם והוציאן פטור שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך לא תימא ע"מ להצניעו אלא אימא ע"מ להוציאו הכא במאי עסקינן [ו]כשעמד עמד למאי אי לכתף אורחיה הוא אלא בעומד לפוש אבל לכתף מאי

פטור

והוא שהליק את הגדיש בשבת פטור מפני שנידון בנפשו והיינו מיתה לזה משום שבת ותשלומין לזה משום גדיש אלא על כרחך חשיב מיתה ותשלומין לאחד הואיל ולא מתחייב מיתה בשביל אדם אלא לשמים וה"נ אכילת תרומה וקריעת שיראין הוי מיתה ותשלומין לאחד ור"י ראה לישב פי' הקונט' דחשיב הכא מיתה לזה ותשלומין לזה לפי שהן ב' מעשים אכילת תרומה וקריעת שיראין וכן פלוגי בא על בתו של פלוני הם ב' עדיות שהיו יכולין להעיד עליו בלא הכא ועל הכא בלא עליו פלוגי בא על בתו המאורסה פלוגי זינתה אבל מדליק גדיש הכל בא על מעשה אחד ולכך חשיב מיתה ותשלומין לאחד ואין נראה לרשב"ל דהא אמר רב יוסף בפ"ק דסנהדרין (דף ט: ושם) הניח הבעל עדים שזינתה והניח האב עדים והזימום לעידי הבעל עידי הבעל נהרגים ואין משלמין ממון מזר והניח הבעל עדים והזימום לעידי האב עדי האב נהרגין ומשלמין ממון ממון לזה פירוש לבעל שרצו להפסידו כתובה ונפשות לעדים והתם על הזמה אחת בא להם הכל ונראה לר"ת דרבא דוקא גבי עדים זוממים אית ליה דממון לזה ונפשות לזה חייב משום דבעינן שתתקיים הזמה לפי כל אחד ומיהו ממון ונפשות אחד גברא פטור כיון דמתקיים בו קצת הזמה אבל בעלמא מודה רבא דממון לזה ונפשות לזה פטור דהא גדי סמוך לו ועבד כפות לו דתנן פטור ומוקמינן בפרק כילד הרגל (ב"ק דף כב: ושם) בגדי דאד ועבדא דאד ועוד דרבא גופיה אית ליה בפרק בן סורר ומורה (סנהדרין דף עד.) דרודף ששבר כלים בין של גרדף בין של כל אדם פטור אע"ג דהוי מיתה לגרדף ותשלומין לבעל הכלים ומיהו התם גבי רודף רבה גרם כדמוכח בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיז:) ובפ"ק דסנהדרין (דף י.) הוי רבא ועוד אומר ר"ת דע"כ לב"ע מיתה לזה ותשלומין לזה פטור דהא קים ליה בדרבה מייה דפטור נפקא לן מלא יהיה אסון וגו' והתם הוי מיתה לאשה ותשלומין לבעל הבלים ומיהו התם גבי רודף רבה גרם כדמוכח בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיז:) ובפ"ק דסנהדרין (דף י.) הוי רבא ועוד אומר ר"ת דע"כ לב"ע מיתה לזה ותשלומין לזה פטור דהא קים ליה בדרבה מייה דפטור נפקא לן מלא יהיה אסון וגו' גבי גנב ומכר בשבת דפטור כגון דאמר ליה זרוק גניבותיך לאנרי ומיקני לי חנירי גניבותיך ופריך מכי מטי לאויר חנירו קנה ומתחייב בנפשו משום שבת לא הוי עד שתגוח ומאי פריך והא עקירה צורך הנחה היא כדאמר הכא ולפר"ת אתי שפיר דפירש דאי אפשר לניסוך בלא הגבהה ואפ"ה קאמר רב מנסך ממש בהניחקין (גיטין דף נב: ושם) ולא קא מפטר משום דקים ליה בדרבה מייה כדרבי ירמיה דמשעת הגבהה קונה ומתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך והשתא רבי ירמיה לית ליה דהגבהה צורך ניסוך היא וה"ה דלית ליה דעקירה צורך הנחה היא ולא הוה מפליג בין מאי לאהדורי ללא מאי לאהדורי תדע לגיסנא דאי אפשר להנחה בלא עקירה אמאי נקט רבי אבין זרק חץ לינקוט מעביר אלא ודאי כי הדדי מינהו ומאן דפליג אמעביר פליג נמי אזורק ואליבא דרבי ירמיה פריך במרובה (ב"ק דף ע: ושם) אבל אם אי אפשר לניסוך בלא הגבהה לא פליג רבי ירמיה אדרבי אבין והגוזל בתרא (שם דף קיז.) משמע קלת דרבי ירמיה פליג אדרבי אבין גבי חזרו לומר אף המנסך דקאמר התם מעיקרא סבור כדרבי אבין ולבסוף סבור כדרבי ירמיה [ומיהו יש לדחות דמעיקרא סבור דדמיא לדרבי אבין ולבסוף סבור דדמיא לדר' ירמיה]: **דאי** בעי נחין **ואכיל.** פי' בקונט' למטה מג' דלא הוי הגבהה וקשה לר"י דמה שייך הגבהה בדבר שהוא תופס בידו אם בפיו דומתן בידה אמר רחמנא ואמרינן בגיטין (דף עח.) זרק לתוך קלתה מגורשת קשורה אע"פ שאינה תלויה אע"ג דמיירי ברשות הבעל ואפ' מאן דבעי התם תלויה אינו מצריך שתהא גבוה ג' אלא נראה לר"י [ז]דה"פ דאי בעי נחין ואכיל אם הוא בראש קנה יכול הוא לשחוט ולתומכה עד בית בליעתו אע"ג דבהך אכילה אינו עושה כן והוא הגבהה זו לצורך אכילה מ"מ הואיל ויכול להתחייב בלא הגבהה לאו צורך אכילה היא וה"ה דה"מ למימר דאפשר לאכילה בלא הגבהה כגון אם תמצה לו חבירו: **הכא** נמי נימא הגבהה צורך הוצאה היא. לגיסנא דאי בעי לאהדורי לא מצי מיהדר

א) לא פריך מידי אכל לגיסנא דאי אפשר להנחה בלא עקירה פריך דהכא נמי אי אפשר דאפשר בגרירה כך לי עקירה זו כמו עקירה אחרת דמ"מ האיסור מתחיל משעת הגבהה דאם היה אחר עושה עקירה לא היה מתחייב בהנחה נמצא עקירה גורמת החיוב ועד שעת הנחה מושך החיוב: **נימא** הגבהה צורך הוצאה היא. תימה לפר"ת דהגבהה קונה פחות משלשה טפחים ו)מאי פריך והא כיון דקנאה קודם התחלת העקירה דעקירה לא הוא עד שיגביה שלשה דלמטה משלשה הוי כלבוד כדאמרינן בהמוציא (שבת דף פ. ושם) העביר חצי גרוגרת דרך עליה חייב ואם כן דין הוא שיתחייב כמו לכן עוזאי דאמר מהלך כעומד דמי דחייב לפי שקנאה קודם שהתחיל העקירה ואומר רשב"ל דמשמע ליה בכל ענין גונב כיס אפילו מונח על גבי מקל שהוא גבוה שלשה טפחים שבא הקנין והעקירה בבת אחת: **שהגביהו** על מנת להצניעו ונמלך להוציאו. ואם תאמר וכיון דסלקא דעתיה השתא דמיחייב אהך הולאה אם כן הדרא קושיא לדוכתיה דלורך הולאה היא ויש לומר דסלקא דעתין הא דנמלך והוליאו הוי עקירה שניה: **אבל** לכתף מאי פטור בו'. אפילו הוי לכתף חייב הוי מצי למיפרך לליפלוג בדידיה בין עמד ללא עמד כלל:

מהלך

מסורת הש"ס

ל) נ"ק קיז., ב) [מנחות ע.], ג) נ"ב פו. סנהדרין עב. שבת לא: תוספתא דב"ק פ"ט, ד) שבת ה: עירובין כ: ע"ש, ה) [וכן רולה לומר הספר החס מתחיל האיסור משעת עקירה הכא אין האיסור מתחיל אלא משעת אכילה דאי בעי נחין יאכיל ליה בלא הגבהה אבל בא בלא הגבהה היה אפשר בלא הגבהה היה מתחיל נמי האיסור משעת הגבהה. מ"ר], ו) [וע"ע תוס' עירובין עט: ד"ה ברוך ותוס' קדושין כו. ד"ה אי נמי ותוס' ב"ק כט: ד"ה אלא],

גליון הש"ס

גמ' הגונב כיס בשבת. עיין ירושלמי ב"ק פ"ג הלכה ד:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוס' ד"ה הכא וכו' לא פריך מידי. עי' פ"י בשם הרא"ש דלהן ליעגא נמי פריך ולדבריו צ"ל דרב ביבי בר אביי המותיב ליה ליכא ביניהו דעביד הש"ס לעיל בסמוך. ועי' הרא"ש ושיטה מקובצת בשם הרמב"ן והרא"ה יקרוביס דבריהם לדברי זה בדוק ודו"ק:

מוסף רש"י

הזורק חץ. בשבת (ב"ק קיז.). שעקירה צורך הנחה היא. דכיון דבין עקירה לנחה קרב, נמצא מעשה שבת ומעשה עקירה (צ"ל קרייעה. ב"מ) כאחד ולא אמרינן משעת עקירה (צ"ל קרייעה. ב"מ) חייב ממון ומתחייב בנפשו לא הוי עד שעת הנחת חץ (ב"ק קיז.). הגונב כיס בשבת. שהגביהו וקנאו בהגבהה (סנהדרין עב.). חייב. להחזיר ואע"פ שהוליאו אחר כך לרה"ר ונתחייב בהוצאתו מיתה (שם) חייב בתשלומין ואע"פ שנתן בנפשו (שבת צא.) דליכא למימר קים ליה בדרבה מייה, דליכא הכא שתי רשעיות כיחד (רשב"ם ב"ב פו.). שכבר נתחייב בגניבה. בשעה שהגביה הכיס בגיא הבעלים (שבת צא.) ובשביל חיוב מיתה הכא עליו לאחר מכן אינו נפטר מן התשלומין (סנהדרין עב.). היה מגרר ויוצא. שלא קנאה בהגבהה אלא בהוצאה מבית הבעלים (שבת צא.) ולא קנאו כחוץ הבית, אבל בשיעא לרה"ר קנאו בשעתו לשום שהוליאו מרשות הבעלים ולריך יהו למטה משלשה וקבלה בידו, דהדי אשובה לו בארבעה על ארבעה והרי הוא לו כחצרו, ואע"פ שאין כאן הגבהה והרי מוקים לה בכתובות (סנהדרין עב.), שלא הייתה עקירה משעה ראשונה לכך. ובשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה שאתכוין לכך אלא שעגב בשבת בשבור שהיום חול אי מלאכה זו מותרת, אבל כי לא נתכוין פטור ממלאת (ערובין כ:).

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"ג מהל' גניבה הלכה כ:
יא ב ג מיי' שם טוש"ע מ"מ סימן שנא:
יב ד ה מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה יב:

תוספות רי"ד

א"ר אבין הזורק חץ מתחילת ד' לסוף ד' וקרע שיראין בהליכתו פטור שעקירה צורך הנחה היא. פי' ומהיכא שעתא אתחלה לה מלאכה והלכך אע"ג דחיוב ממון מקמי הנחה אתיא ליה פטור הואיל ו) וכן עקיר להנחה אתיא לה מיתה ותשלומין באין כאחד ולא תימא תשלומין קדמי למיתה: תניא הגונב כיס בשבת חייב. פי' חייב בתשלומין אע"פ שנהרג שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבוא לידי איסור שבת פי' דמשעה דאגבהה קניא שהגבהה קונה בכ"מ אפילו ברה"ר. ופי' אף לתחייב באונסים מתחייב בנפשו לא הוי עד דמפיק ליה היה מגרר ויוצא פירוש שלא הגביהו ברשות הבעלים ולא קנאה אלא בהוצאה מרשות בעלים פטור. שהרי איסור שבת ואיסור גניבה באין כא'. בפ' כן סורר ומורה מוקי לה כגון דשדייה בנהרא שאין הכיס בעין שאם הוא בעין א"י לזכות בו אלא בעל הכיס בא ונוטלו.

ו) נראה דע"ל הואיל דהא דקא עקיר להנחה אתיא לה הוי לה מיתה ותשלומין וכו'.

מהלך בעומד דמי. ומעביר ארבע אמות דחייב ברה"ר הלכתא גמירי לה כדאמרינן בהזורק (שבת דף לז:) ולא יליפינן מינה דהתם מקום חיובא הוא אבל בן עזאי מייתי במהלך מחנות לפלטיא דרך סטיו שהוא מקום פטור וירושלמי פריך לבן עזאי היכי משכחת מעביר ד"א ברה"ר דמיחייב ומשני בקופץ[ח]: **אבל** זורק מאי **פטור ליפלוג** וליתני בדידה. משום הכי חייב זורק בדידה טפי ממגרר משום דבמולא ובזורק בשניהם נא בהגבהה הקנין קודם שיצא חיוב הוצאה אבל במגרר ההוצאה והקנין בא כאחד: **מגרר** ויוצא איצטריך ליה. לעיל דפריך לליפלוג בין לפוס ובין לכתף לא בעי לשנויי הכי משום דלכתף פטור גרמה לו חידוש טפי מחידוש דמגרר [ט][ועוד דהכא לא הוי לגמרי בדידה אבל לעיל דהוי ממש בדידה לא שייך לשנויי הכי]:

אי דאפקיה לרה"ר איסור גניבה ליבא. אף על גב דאיכא למ"ד בפ"ק דב"מ (דף י. ושם) דד' אמות קונות לו לאדם אפילו ברה"ר ה"מ גבי מציאה דלא ליתו לאינצויי וכבר משום עיגונא אבל לגנב לא תקינו שיקנו לו ד' אמות: **אלא** במציעא. תימה לר"י דבפרק הספינה (ב"ב דף פו. ושם) גבי דברים שדרכן להגביהן אין נקנין במשיכה אלא בהגבהה ופריך מהגונב כיס דבר הגבהה הוא ומשני במידי דבעי מיתנא משמע דאי הוה אמר דבר הגבהה נמי נקנה במשיכה הוה אתי ליה שפיר אפילו בזוטרי ואמאי הא על כרחך לא מצי אייתי בזוטרי דא"כ היכי מיחייב לענין שבת בגרירה דאין דרך הוצאה בכך וי"ל דאפשר שיהא דרך הוצאה בכך אפילו בזוטרי כגון שמוציאו דרך מחתרת דדרכו בגרירה ואינו נקנה אלא בהגבהה אי נמי הוה מצי למימר ולטעמיך ולא פריך וכן דרך הש"ס בכמה מקומות: **רב** אשי אמר בגון שצירף ידו למטה מג' וקיבלה **ובדרבא.** פירש בקונטרס דקאי אמאי דפריך לעיל איסור גניבה ליבא והשתא משני דאיכא נמי איסור גניבה כדרבא וקשה לר"י מדא דמה ענין משיכות מקום ד' לענין שבת נקנין ועוד דאין צריך שום ראיה להביא דקנינא ליה ידו דפשיטא דונתן בידה אמר רחמנא כדפרישית לעיל ועוד דאמאי לא מוקי אפילו כשצירף ידו למעלה מג' כגון שהאסקופה גבוהה ג' דליכא הגבהה ברה"י והוה מייתי מדרבא אקנין ואשבת ונראה כגירסת הספר שמצא ר"י בן רבינו מאיר בספרי אשכנז דגרס אי נמי כדרבא וכולה מילתא אשבת קאי כשצירף ידו למטה מג' דאע"ג דלא משיכה לענין שבת הגבה אלא על גבי מקום ד' איכא הכא חיוב שבת כשצירף ידו למטה מג' דלמטה מג' לא בעינן מקום ד' דכלבוד דמי [כ]וכמונחת אחרעא דמיא אי נמי אפי' צירף ידו למעלה מג' וכדרבא דידו משובה כד' על ד' ור"מ ל"ג דאמר רבא ידו של אדם אלא וכדרבא ותו לא ואתא לשנויי דמגרר ויוצא איצטריך ליה לאשמועינן דאגד יד לא שמיה אגד ואהא מייתי כדרבא דאמר בהמצניע (שבת דף לב.) דאגד יד לא שמיה אגד ומייתי כשהוא נשאר בפנים והוציא ידו אחת ובאחרת מגרר לתוכה ודוקא צירף למטה מג' דלמעלה משלשה שמיה אגד דאבר גופו גרירה [ולפי' קמא קשה דלשנויא קמא נמי ליה דרבא וכולהו מתניתא דשבת וכן ר' יוחנן (שבת ה.) אתו כרבא]: **וברשות** הרבים נמי קנה. והא דאמר בהמוכר את הספינה (ב"ב דף פד:) דאמרי ורבא דאמרי תרוייהו דמשיכה לא קניא ברה"ר אומר ר"י דלא פליגי אדרבינא דהכא דהא דקאמר דקני היינו לענין להתחייב באונסין אבל אינו קונה שיהא שלו לגמרי ורילב"ל נראה לו דפליג דהא במרובה (ב"ק דף עט. ושם) גבי נתנה לבכורות בנו דקתני סיפא איכא נמי למידק כמו שמדקדק כאן והתם לענין משיכה דקנין אייתי לשון ראשון שפי' שם בקונטו' ואפילו לנשון שני הא מוכח התם בגמ' (דף פב.) שאין לגנב להתחייב אלא במשיכה הראויה לקנין: **ורבינהי אלו** הן הלוקחין **הבא על אחותו.** אריש דמתניתין הוה מצי למיפרך דקתני הבא על הממזרת יש לה קנס והתם קתני דלקי עליה אלא נטר הכא עד הבא על אחותו למיפרך מריש דמתניתין דהתם דחייבי לאוין שנויין שם בתר חייבי כריתות והיה צריך להביא כל המשנה עד הבא על הממזרת: וקיימא

פטור. מתשלומין דאתי עליה חיוב שבת מחמת הגבהה דאשונה שבה נקנה לו הכים ומיתה ותשלומין בא"ן כאחד: **ניפלוג בדידה.** במגביה עצמו יכול לשנות בו חיוב ופטור: **אלא.** לא תוקמה כשעמד ואפ"ה חיוב שבת דעקירה לאו מחמת עקירה דאשונה דהגבהה אתיא ליה אלא בעקירת גופו של פסיעה אחרונה כשיוצא מן הבית וכן עזאי היא: **דאמר.** בפ"ק דשבת: **מהלך בעומד דמי.** ועקירת כל פסיעה הוא עקירה והנחת הרגל היא הנחה הלכך קניה משעת הגבהה וחיוב מיתה בפסיעה בתרייתא קא אתיא ליה: **אבל זורק מאי.** הגביהו וזרקו: **פטור.** מתשלומין דאתיא ליה חיוב שבת ע"י חיוב הגבהה דהו ליתא עקירה אחרינא: **אין דרך הוצאה בכך.** ואין כאן חיוב שבת: **וכמאי.** איצטריך לאשמועינן דדרך הוצאה בכך: **אי ברבי.** כיס גדול שיש בו משוי להגביהו: **אורחיה הוא.** לגררו ופסיעה דהוצאה היא: **לאו אורחיה הוא.** ואמאי חייב משום שבת: **איסור גניבה ליבא.** דמשיכה בלא הגבהה קנ"ל דלא קניא ברה"ר: **ברשות היחיד.** דמשיכה בלא הגבהה קנ"ל דלא קניא ברה"ר: **לאו אורחיה הוא.** ולא חייב משום שבת: **לאו** אורחיה הוא. ואמאי חייב משום שבת: **איסור גניבה ליבא.** דמשיכה בלא הגבהה קנ"ל דלא קניא ברה"ר: **ברשות היחיד.** דמשיכה בלא הגבהה קנ"ל דלא קניא ברה"ר

מתני' כאחותו נערה. דאיכא קנס וסכירא ליה דממונא משלם ולא לקי וההיא דמכות בבוגרת דאין לה קנס: **בושת ופגם.** דגבי קנס הוא דבעינן נערה אבל בושת ממונא הוא: **ופגם.** כאילו היא שפחה נמכרת בשוק כמה פיחתה מדמיה להשיאה לעבד שיש לרבו קורת רוח הימנו כדלקמן (דף מ:) והא בבוגרת נמי איתא: **בשוטה.** שאין לה בושת ודמים למכור בשוק נמי אין לה: **והא איכא נערה.** דהכי תנן במתניתין[3] המפתה נותן בושת ופגם וקנס וקנס מוסיף עליו האומש שנותן את הנער: **במפותה.** דאין לה נער כדאמרי' לקמן בפירקין (ד' לט:) פקפוק שבהן אומרות מפותה אין לה נער: **ביאומה.** שקנסה ובושתה ופגמה שלה: **ומפותה.** כיון שהכל שלה אין כאן חיוב ממון דהא עבדא מדעתה ואמולי אחלה גביה: **שוטה** לא גרסי'. דבפקחת נמי אין שום חיוב ממון במפותה יתומה: **קסבר עולא.** דאוקי מתני' דמכות בבוגרת ולא אוקמה לממני' דהכא בשלא התרו בו שמעת מינה אפי' אחרו ביה נמי ממונא משלם ולא לקי: **חובל בחבירו.** איכא מלקות דלא יוסיף (דברים כה) וממונא משלם כדכתיב (שמות כא) שבטו יתן ואפילו אחרו ביה נמי מרבי ליה לקמן בשמעתין[4] בהדיא לתשלומין: **מה לחובל בחבירו.** דין הוא לידון בממון שהוא חמור ממלקות שכן יש בו חומר אחר: **שחייב בחמשה דברים.** נזק צער ריפוי שבת ובושת: **ואי ממונא לקולא הוא.** ואי"ת ממון קל מן המלקות ואין זו תשובה שהשבנו דכ"ש בעלמא מה זה שחמור להתחייב בחמשה דברים גדון בקלה שבשני חיובין שבהן ק"ו לשאר חייבי ממון הקלין שידונו בממון הקל איכא למיפרך מה לחובל בחבירו שכן הותר מכללו בנ"ד דניתן רשות לב"ד להלקותו תאמר בשאר חייבי ממון כגון קנס דאונס ומפתה שלא הותרו מכללן בנ"ד: **אלא גמר מעדים זוממים.** כתה תנינו: **דאיכא ממון.** דכאשר זממו[5]: **ומלקות.** אלא תענה[6]: **ממונא משלם.** לקמן[7] יליף לה בשמעתין: **שכן אין לריכין התראה.** ונענשין במיתה או במלקות או בממון ודין הוא שידונו בחמורה כי איכא תרתי: **ואי ממונא קולא הוא.** אשכחן בהן לד הקל ודין הוא שידונו בקלה: **שכן לא עשו מעשה.** אלא בדיבורא בעלמא מיענשי: **מהרוייהו.** כי פרכת מה לחובל בחבירו שכן חייב בחמשה דברים עדים זוממין יוכיחו מה לעדים זוממין שכן אין לריכין התראה חובל יוכיח וחזר הדין: תחת

מתני' כאחותו נערה. דאיכא קנס וסכירא ליה דממונא משלם ולא לקי וההיא דמכות בבוגרת דאין לה קנס: **בושת ופגם.** דגבי קנס הוא דבעינן נערה אבל בושת ממונא הוא: **ופגם.** כאילו היא שפחה נמכרת בשוק כמה פיחתה מדמיה להשיאה לעבד שיש לרבו קורת רוח הימנו כדלקמן (דף מ:) והא בבוגרת נמי איתא: **בשוטה.** שאין לה בושת ודמים למכור בשוק נמי אין לה: **והא איכא נערה.** דהכי תנן במתניתין[3] המפתה נותן בושת ופגם וקנס מוסיף עליו האומש שנותן את הנער: **במפותה.** דאין לה נער כדאמרי' לקמן בפירקין (ד' לט:) פקפוק שבהן אומרות מפותה אין לה נער: **ביאומה.** שקנסה ובושתה ופגמה שלה: **ומפותה.** כיון שהכל שלה אין כאן חיוב ממון דהא עבדא מדעתה ואמולי אחלה גביה: **שוטה** לא גרסי'. דבפקחת נמי אין שום חיוב ממון במפותה יתומה: **קסבר עולא.** דאוקי מתני' דמכות בבוגרת ולא אוקמה לממני' דהכא בשלא התרו בו שמעת מינה אפי' אחרו ביה נמי ממונא משלם ולא לקי: **חובל בחבירו.** איכא מלקות דלא יוסיף (דברים כה) וממונא משלם כדכתיב (שמות כא) שבטו יתן ואפילו אחרו ביה נמי מרבי ליה לקמן בשמעתין[4] בהדיא לתשלומין: **מה לחובל בחבירו.** דין הוא לידון בממון שהוא חמור ממלקות שכן יש בו חומר אחר: **שחייב בחמשה דברים.** נזק צער ריפוי שבת ובושת: **ואי ממונא לקולא הוא.** ואי"ת ממון קל מן המלקות ואין זו תשובה שהשבנו דכ"ש בעלמא מה זה שחמור להתחייב בחמשה דברים גדון בקלה שבשני חיובין שבהן ק"ו לשאר חייבי ממון הקלין שידונו בממון הקל איכא למיפרך מה לחובל בחבירו שכן הותר מכללו בנ"ד דניתן רשות לב"ד להלקותו תאמר בשאר חייבי ממון כגון קנס דאונס ומפתה שלא הותרו מכללן בנ"ד: **אלא גמר מעדים זוממים.** כתה תנינו: **דאיכא ממון.** דכאשר זממו[5]: **ומלקות.** אלא תענה[6]: **ממונא משלם.** לקמן[7] יליף לה בשמעתין: **שכן אין לריכין התראה.** ונענשין במיתה או במלקות או בממון ודין הוא שידונו בחמורה כי איכא תרתי: **ואי ממונא קולא הוא.** אשכחן בהן לד הקל ודין הוא שידונו בקלה: **שכן לא עשו מעשה.** אלא בדיבורא בעלמא מיענשי: **מהרוייהו.** כי פרכת מה לחובל בחבירו שכן חייב בחמשה דברים עדים זוממין יוכיחו מה לעדים זוממין שכן אין לריכין התראה חובל יוכיח וחזר הדין:

וקיימא לן דאינו לוקה ומשלם אמר עולא לא קשיא כאן באחותו נערה כאן באחותו בוגרת אחותו בוגרת נמי הא איכא [1]בושת ופגם [2]בשוטה והא איכא [3]צערא במפותה השתא דאתית להכי אפי' תימא אחותו נערה ביתומה ומפותה אלמא קסבר עולא כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי מנא ליה לעולא הא גמר מחובל בחבירו מה חובל בחבירו דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי אף כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי מה לחובל בחבירו שכן חייב בחמשה דברים ואי ממונא לקולא הוא שכן הותר מכללו בבית דין אלא גמר מעדים זוממין מה עדים זוממין דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי אף כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי [4]מה לעדים זוממין שכן אינן צריכים התראה ואי ממונא לקולא הוא שכן לא עשו מעשה אלא גמר מתרוייהו מה הצד השוה שבהן דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי אף כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי מה להצד השוה שבהן [5]שכן יש בהן צד חמור ואי ממונא לקולא הוא שכן יש בהן צד הקל אלא

וקיימא לן דאינו לוקה ומשלם. נראה לר"י דלא פריך [1]אמתני' דהתם אמאי לוקה דהא פשיטא דמשכחת לה מלקות בלא קנס כגון בוגרת ומפותה או בעולה אלא אמתניתין קשיא ליה אמאי משלם קנס כיון דאיכא מלקות ואפילו בלא אתרו ביה מצינן למימר דס"ד דמקשה דחייבי מלקיות שוגגים פטורים מן התשלומין ומשני עולא דמתניתין אפילו בהתרו בו דממונא משלם ולא לקי ורבי יוחנן משני דמיירי בלא התרו בו ואזיל לטעמיה דלית ליה דחייבי מלקיות שוגגים חייבין בתשלומין: **דאין** לוקה ומשלם. תימה דבפ"ק דמכות (דף ד: ופס) משמע דבקנס לוקה ומשלם דקאמר אפלוגתא דר' מאיר ורבנן דמעידין אנו בחיים פלוני שחייב לאחברו מאתים זוז בשלמא רבנן כי טעמייהו משום דשעה אחת כו' אלא ר"מ מ"ע גמר ממוניא שם רע מה למוניא שם רע שכן קנס קסבר ר"מ עדים זוממין נמי קנסא משמע דלרבנן לא יליפין ממוניא שם רע משום דסברי דעדים זוממין ממונא אבל קנסא יליפין שפיר ממוניא שם רע דלוקה ומשלם ועולא גופיה דדמיק הכא לשנוי כאן באחותו נערה הוא דמסיק התם הכי וליכא למימר דמבושת ופגם שהן ממון פריך דהא מדמשני כאן באחותו בוגרת משמע דלאו מבושת ופגם פריך דא"כ לא הוה משני מידי וי"ל כיון דלרבנן דר' מאיר עדים זוממין לאו קנסא הוא ולכך לא יליפין ממוניא שם רע אלא אין לוקין ומשלמין מכדי רשעתו דהשתא אית לן למילף בכל דוכתין מעדים זוממין ולא ממוניא שם רע דכל מלקיות יליפין ממלקות דעדים זוממין דסמיך ליה לאו דחמימה דאמרבעים יכנו בעדים זוממין כתיב ולפי שמפורש בהן מלקות יליפין כולהו לאוי דליהוי דומין לאו דחמימה דסמיך ליה וכי היכי דעדים זוממין אין לוקין ומשלמין בכל ענין בין בממון בין בקנס דמקרא מלא דבר הכתוב כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו כו' אפילו נתחייבו קנס כגון בשעה שהעידו טבחו או מכרו שור של גויה הם או אחריס בשבילם הכי נמי בכל מלקיות ועוד תירץ ריצב"ג דרבנן נמי מלו סברי דעדים זוממין קנסא ומ"מ לא יליפין ממוניא שם רע משום דכדי רשעתו משמע בממון ומלקות אבל לר"מ משום בנין אב דמוניא שם רע מוקי כדי רשעתו למיתה ומלקות ומפיק ליה ממשמעותיה אי נמי טעמא דרבנן כדמפרש בירושלמי דמוניא שם רע

מדמעיקר הדין אינו לוקה ומשלם אמר עולא לא קשיא כאן באחותו נערה כאן באחותו בוגרת אחותו בוגרת נמי הא איכא בושת ופגם בשוטה והא איכא צערא במפותה השתא דאתית להכי אפי' תימא אחותו נערה ביתומה ומפותה אלמא קסבר עולא כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי מנא ליה לעולא הא גמר מחובל בחבירו מה חובל בחבירו דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי אף כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי מה לחובל בחבירו שכן חייב בחמשה דברים ואי ממונא לקולא הוא שכן לא עשו מעשה אלא גמר מתרוייהו מה הצד השוה שבהן דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי אף כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי מה להצד השוה שבהן [6]שכן יש בהן צד חמור ואי ממונא לקולא הוא שכן יש בהן צד הקל אלא

מידוש הוא דבדיבור גרידא מיחייב דאע"ג דעדים זוממין נמי בדיבורייהו מיחייבי מ"מ לא הוי חידוש כולי האי דע"י דבורם היה נפסד אבל במוניא שם רע לא אתעבד מעשה בדבורו אלא ע"י עדים וכן משמע לקמן (דף לה:) דאפילו עדים זוממין קנסא אין לוקה ומשלם קנס דאמר ורבה דאמר לר"מ חידוש הוא שחידשה תורה בקנס מתני' במאי מוקים לה ואמאי לא מוקים לה כר' עקיבא דס"ל בפ' קמא דב"ק (דף ה.) עדים זוממין קנסא הוא דלדידיה לא שמעינן דאית ליה מת ומשלם אלא משמע דאין שום תנא דסבר לוקה ומשלם אלא רבי מאיר לחודיה: **אלמא** קסבר עולא כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא **לא** לקי. ואי"ת מנא ליה להש"ס דלמא בעלמא סבר דמילקא לקי וממונא לא משלם והכא דוקא הוא דמשלם ממונא דגלי קרא כדאמרינן לעיל (דף מט:) נערה נערה הנערה ואין לומר כמו שפירש ר"ת דאי ס"ל דבעלמא מילקא לקי ולא משלם הוה ליה לאוקומי מתני' דמכות (דף יג.) נמי באחותו נערה ובהתרו בו ומתני' בשלא התרו בו אלא ודאי סבר דבעלמא נמי ממונא משלם ולא לקי ולהכי לא הוה מצי לאוקומי מתניתין דמכות באחותו נערה דאין זה דיוק דאיכא למימר דעולא סבר לה כריש לקיש דלא בעי לשנויי כאן בהתרו בו כאן שלא התרו בו כדאמרינן לקמן דאין חילוק לדידיה דאית ליה דחייבי מלקיות שוגגין פטורין מן התשלומין בין התרו בו בין לא התרו בו ואי מרבינן לקנס מקרא בלא התרו ה"ה התרו וגראה לר"י דע"כ ס"ל דמונא משלם מילקא לא לקי מדמרבינן מחד קרא חייבי לאוין ומחד חייבי כריתות דאי בעלמא מילקא לקי דלמא חד לחייבי עשה וחד לחייבי לאוין אע"ג דבעלמא לוקה ואינו משלם [7]אבל חייבי כריתות לא משום דבעינן אשה שיש בה הויה וכדרבנן דאמרי קדושין תופסין בחייבי לאוין:

[1](ועוד פי' ר"ת דדייק דממונא משלם מדפריך בוגרת והא איכא בושת ופגם ומשני בשוטה ולא משני בלא התרו ואיכא סבר דבעלמא נמי ממונא משלם ולא לקי וקשה דאין נראה שיהא זה מדברי עולא אלא תלמודא היא דקאמר ליה ועוד מדמסיק אלא [עולא] תחת תחת גמר משמע דבקנס גופיה בעי קרא דממונא משלם ואמאי לא שמעינן מנער נערה הנערה ועוד מאי קאמר מנ"ל לעולא נימא דיליף בושת ופגם מקנס דרבי קרא וכ"ש מקנס לא יליפין מלף מקנס וחובל ועדים זוממים ועוד כיון דבושת ופגם קאי מאי קאמר בסמוך מה לחובל שכן חייב כד' דברים אטו בושת לאו חובל הוא וכמה עניני חבלות שאין בהן כל ה' דברים כדאמר בהחובל. ומיהו ריב"ם פי' דהכי פריך מה לאו לחובל שכן פעמים יש בו כל ה' דברים תאמר בלאו דערות אחותך לא תגלה שלעולם אין בו כל ה' דברים ופי' ר"י גראה עיקר):

ואי ממונא קולא הוא. ואי"ת איתגורי איתגור שיעדון בקלה דהכי פריך בפרק הנשרפין (סנהדרין דף פא.) גבי מי שנתחייב שתי מיתות וי"ל דשאני הכא דחס רחמנא אממונא של נחבל: **שכן** יש בהן צד חמור. קשה דא"כ לא נלמד עוד מהלא השוה בשוס מקום דאמולהו איכא למיפרך או לד חמור או לד קל וגראה לר"י דהכא פריך הכי שכן יש בהן לד חמור משונה כי ההיא דבפרק ד' מיתות (שם דף פו.) מה להלא השוה שבהן שכן דיין נשיא ואחרים דברים שאין לריכין התראה הוי לד חמור יותר משאר דברים ולד הקל נמי הוי קולא יתירא בחובל שהותר מכללו שמותר לחבול בחבירו וכן עדים זוממין לא עשו מעשה הוי קולא ואפילו למ"ד עקימת שפתים הוי מעשה הא אמרי' בסנהדרין (דף סה: ופס) שאני עדים זוממין הואיל ויש בן גרמיה[2] ובפרק כשם (סוטה כט:) יש לפרש נמי דפריך גבי טבול יום וכלי חרס מה להלא השוה שבהן שכן לד חמור דקרי לד חמור משונה כלי חרס שמטמא בחוריו וטבול יום נמי יש לפרש בדוחק שקורא לד חמור מה שנעשה אב הטומאה במגע אלא היה נראה שיהיה שום דבר אב הטומאה אלא אם כן טומאה יולאה מגופו ועוד יש לומר דלד חמור דהתם היינו דאיכא למיפרך שכן במינו אב הטומאה דהי דכלי חרס אינו נעשה אב מכל מקום

יש

עין משפט
נר מצוה

יח א מיי' פ"ב מהלכות נערה הלכה יא טור אה"ע סימן קעו:
יט ב מיי' פ"ג מהל' חובל ומזיק הל' ד ופ"ב מהל' נערה הל' יא טור שם טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף ה:
כ ג מיי' פ"ב מהל' נערה הל"א סמג עשין ע טור אה"ע שם:
כא ד מיי' פי"ח מהל' עדות הלכה ד סמג עשין קי טור ח"מ סי' לח:

תוספות רי"ד

אמר עולא ל"ק כאן באחותו נערה כאן באחותו בוגרת אחותו נערה דאיכא קנס משלם ולא לקי. בוגרת דליכא קנס לקי פי' המורה מתני' דהכא בנערה. ומתני' דמכות בבוגרת. אלמא קסבר עולא כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקי לא לקי דגמיר לה מחובל בחבירו וזממין דמעדים זוממין דממונא משלם ומילקי לא לקי אף כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי מה לחובל בחבירו שכן חייב בחמשה דברים ואי ממונא לקולא הוא שכן לא עשו מעשה אלא גמר מתרוייהו מה הצד השוה שבהן דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי אף כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי מה להצד השוה שבהן יש בהן צד חמור ואי ממונא לקולא הוא שכן יש בהן צד הקל אלא

כב א מיי׳ פי״ט מהל׳ סנהדרין הל׳ ד׳ ס״ק קלא טוש״ע ח״מ סימן מה סעיף כ:
כג ב מיי׳ פ״ד מהל׳ מוכר ומזיק הל׳ ט סמג עשין ע טוש״ע ח״מ סימן מכד סעיף כ:
כד ג מיי׳ פי״ח מהל׳ עדות הל׳ ח סמג עשין קי טור ח״מ סי׳ לח:

תוספות רי״ד

ור״י אמר אפילו תימא באחותו נערה. כאן שהתרו בו כאן שלא התרו בו אלמא קסבר ר״י כל היכא דאיכא ממון ומלקות מילקא לקי ממונא לא משלם פי׳ המורה. אפילו תימא ההיא דמכות באחותו נערה וכשהתרו בו דאיכא ממון ומלקות דלקי ולא משלם. ומתני׳ דהכא בשלא אתרו בי׳ דליכא מלקות כ״א ממון.

מסורת הש״ס

א) לקמן ל:. ב״ק פב: מכות ד: יג:. ב) סנהדרין פה. מכות טו. ג) מכות ד:. ד) [שמות כ:]. ה) [ב״ק ס.]. ו) מ״א כ״ו. ז) ס״ל יד תחת יד ממש. ח) [דף יב. מ.].

תורה אור השלם

1. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּה לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו: דברים כב כט
2. עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רָגֶל: שמות כא כד
3. וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר: דברים כה ב
4. אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ לֹא יֹסִיף פֶּן יֹסִיף לְהַכּוֹתוֹ עַל אֵלֶּה מַכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אָחִיךָ לְעֵינֶיךָ: דברים כה ג
5. וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: דברים יט יט
6. וְלֹא תָחוּס עֵינְךָ נֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ עַיִן בְּעַיִן שֵׁן בְּשֵׁן יָד בְּיָד רֶגֶל בְּרָגֶל: דברים יט כא
7. וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לּוֹ: ויקרא כד יט
8. שֶׁבֶר תַּחַת שֶׁבֶר עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוּם בָּאָדָם כֵּן יִנָּתֵן בּוֹ: ויקרא כד כ
9. עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ בַּת אָבִיךָ אוֹ בַת אִמֶּךָ מוֹלֶדֶת בַּיִת אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן: ויקרא יח ט

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה מכדי וד״ה מוכל בתבירו נמי מכדי הל״א:

מוסף רש״י

הכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה. אפס יש בה תשלומי פרוטה משלם ואינו לוקה, דילפינן בפירוש דיצתה תורה מוכל בחבירו לתשלומין, וכי אין בה שוה פרוטה לוקה, שעבר על לא יוסיף פן יוסיף (מכות ט.). שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין. מלקות משום לא תענה ותשלומין משום כאשר זמם. הטא. המקרא (מכות ד:). כל המשלם אינו לוקה. דכתיב כדי רשעתו, משום רשעה אתה מחייבו ולא אתה מחייבו משום שתי רשעיות (שם).

כב ב מיי׳ פי״ט מהל׳ סנהדרין הל׳ ד׳ ס״ק קלא טוש״ע ח״מ סימן מכ סעיף כ:
כג ב מיי׳ פ״ד מהל׳ מוכר ומזיק הל׳ ט סמג עשין ע טוש״ע ח״מ סימן מכד סעיף כ:
כד ג מיי׳ פי״ח מהל׳ עדות הל׳ ח סמג עשין קי טור ח״מ סי׳ לח:

אלא עולא תחת תחת גמר כתיב הכא [1]תחת אשר ענה וכתיב התם [2]עין תחת עין מה התם ממונא משלם מילקא לא לקי אף כל היכא דאיכא ממונא ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי רבי יוחנן אמר אפי׳ תימא אחותו נערה כאן שהתרו בו כאן שלא התרו בו אלמא קסבר רבי יוחנן כל היכא דאיכא ממון ומלקות ואתרו ביה מילקא לקי ממונא לא משלם מנא ליה לר׳ יוחנן הא אמר קרא [3]כדי רשעתו [ו]משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות וסמיך ליה [4]ארבעים יכנו והרי חובל בחבירו דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי וכי תימא הני מילי היכא דלא אתרו ביה אבל אתרו ביה מילקא לקי ממונא לא משלם [ג]והאמר ר׳ אמי א״ר יוחנן הכהו [8]הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה היכי דמי אי דלא אתרו ביה אמאי לוקה אלא פשיטא דאתרו ביה וטעמא דלית בה שוה פרוטה הא אית בה שוה פרוטה ממונא משלם מילקא לא לקי כדאמר רבי אילעא בפירוש ריבתה תורה עדים זוממין לתשלומין [5]הכא נמי בפירוש ריבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין והיכא איתמר דר׳ אילעא אהא [6]מעידין אנו את איש פלוני שחייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממין לוקין ומשלמין שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין דברי ר״מ וחכמים אומרים [7]כל המשלם אינו לוקה ונימא כל הלוקה אינו משלם א״ר אילעא בפירוש ריבתה תורה עדים זוממין לתשלומין היכן ריבתה תורה מכדי כתיב [5]ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו [6]יד ביד למה לי דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון חובל בחבירו נמי מכדי כתיב [7]כאשר עשה כן יעשה לו [8]כן יינתן בו למה לי דבר שיש בו נתינה ומאי ניהו ממון ורבי יוחנן מ״ט לא אמר כעולא אם כן בטלת [9]ערות אחותך לא תגלה חובל

פתח פתח גמר. וגזירה שוה מופנה היא ולמדין ואין משיבין: אפי׳ תימא. ההיא דמכות באחותו נערה וכשהתרו בו דליכא ממון ומלקות ותשמעינן דלקי ולא משלם ומתניתין דכמכות בשלא התרו בו דליכא מלקות: וסמיך ליה ארבעים יכנו. דהיכא דליכא שתי רשעיות מיעבד ליה הכאה: כפירוש ריבתה. לקמיה מפרש היכא: שלא השם המביאן לידי מכות כו׳. המקרא המביאו לידי מלקות אינו מביאו לתשלומין מלקות מלא תענה (דתשלומין מכאשר זמם וכיון דשני שמות הן חייב על שניהם: נימא כל הלוקה אינו משלם. ומידייניה במלקות מאי שנא ממון דפשיטא להו: יד ביד. דסמיך ליה לא תמוס עינך נפש בנפש וגו׳: כן יינתן. כאשר יתן מום באדם וגו׳: מאי טעמא לא אמר כעולא. דגמר גזירה שוה לעונשו ממון ולא מלקות לכל חייבי ממון ומלקות: אם כן. דפטרת בא על אחותו ממלקות בטלת לאו שבה שעונש לאו במלקות: ופרכינן

[1]כדמשמע בס״ק דמכות אהכיא דתנן מעידין אנו באיש פלוני שחייב מלקות מ׳ לוקים שמונים מ׳ מועשיתם כאשר זמם וא״ל מלא תענה ותכ״ל אין קופג אלא מ׳ ורבנן הא׳ לא תענה מאי עבדי ליה מיבעיא להו לאחותה עדים זוממים ור״מ אחותה נפקא ליה מוכל ישראל וגו׳ משמע דאי לאו קרא אחרינא לאחותה מלא תענה לא הוה ענשינן ליה מרי מלקיות ורבנן אע״ג דלא תענה לא צריך לאחותה ממון מ״מ אינו לוקה ומשלם משום כדי רשעתו ולא לקי לרבנן אלא כשמעידים שהוא בן גרושה דליכא כאשר זמם ואע״ג דלא תענה לאו שאין בו מעשה ועוד דיעתן לאחותה מיתת ב״ד הכא גבי קרא דלקי מוהיה אם בן הכות הרשע.

מכדי כתיב ועשיתם לו כאשר זמם יד ביד למה לי. וליכא למימר דלמה לי יד ביד דמועשיתם לו כאשר זמם משמע בהדיא ממון דכמו שהיה רוצה לחייבו ממון כן יתחייב לו ממון דמצינו למימר דכאשר זמם מיירי במיתה ומלקות אבל בממון מילקא לקי ממונא לא משלם ומיהו קשה ליטנא דמכדי כתיב ועשיתם לו כו׳ יד ביד למה לי דמשמע דמייתורא דלא איצטריך לגופיה הוא דמפיק ליה והא אפילו לא מייתר יד ביד משמע שפיר ממון דליכא לפרושי יד ביד ממש כדנפקא לן בהחובל (ב״ק דף פג: ופר.) מעין תחת עין ועוד הא דקאמר גבי חובל בחבירו כן יינתן בו למה לי דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון אימא הני מילי היכא דלא אתרו ביה דמכן יינתן בו נפקא בהחובל נזק ולא מכאשר עשה אבל היכא דאתרו ביה אימא דמילקא לקי ונראה לר״י דהך סוגיא אתיא כמאן דמפיק התם עין תחת עין ממון מקרא דיד ביד והיינו דקאמר מכדי כתיב ועשיתם לו כאשר זמם ואי ס״ד [ו]עין תחת עין ממש א״כ יד ביד בעדים זוממין למה לי מכאשר זמם נפקא אלא אייתר יד ביד לאידרש דבר הניתן מיד ליד דהיינו ממון אבל אי לא אייתר הוה אמינא יד ביד ממש: (א) חובל בחבירו מכדי כתיב באשר עשה כן יעשה לו. דמשמע ממון כדאוכמן מייתורא דיד ביד כדפריסית וא״כ כן יינתן בו למה לי והא ליכא למימר דאתא להיכא דלא אתרו ביה דמיד ביד נפקא אלא ע״כ לא איצטריך אלא היכא דאתרו ביה ומיהו הא לא קשיא ליה אמאי איצטריך כאשר עשה וגו׳ דנשנה כאן לשון זוכך כדאמרינן כל פרשה שנאמרה וישנית כו׳ אבל כן יינתן בו למה חזר ושנה שתי פעמים אלא לומר לך דבר הניתן מיד ליד להיכא דאתרו ביה והוא הדין דהוה מצי למימר מכדי כתיב יד ביד כן יינתן בו למה לי: ורבי יוחנן מ״ט לא אמר כעולא. והא ליכא למימר דלא שמיע ליה דתתת תחת דהא ילפינן לה בגכורות (ב) גבי בכור וכבמה מקומות: אם כן בטלת ערות אחותך לא תגלה. וא״ת כל לאו שאין בו מעשה ולאו הניתק לעשה ביטלנו הלאו כיון שאין לוקין עליו הא לאו מילתא היא דהיא בר מלקות הוא אבל הכא דשייך ביה מלקות לית לן למידרש גזירה שוה לאפוקי מלקות מיניה כיון דאיכא לאוקומי גז״ש אמילתא אחריתי:

אלא

חובל בחבירו נמי א"כ בטלת [1]לא יוסיף פן יוסיף עדים זוממין נמי א"כ בטלת [2]והיה אם בן הכות הרשע אלא עדים זוממין אפשר לקיומה בבן גרושה ובן חלוצה חובל בחבירו נמי איכא לקיומה כגון שהכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה אחותו נמי איכא לקיומה באחותו בוגרת (ו) אמר לך ר' יוחנן האי תחת אשר עינה מיבעי ליה לכדאביי (ו)דאמר אביי אמר קרא [3]תחת אשר עינה האי תחת אשר עינה מכלל דאיכא בושת ופגם ועולא נפקא ליה מדרבא דאמר רבא אמר קרא [3]ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף הנאת שכיבה חמשים מכלל דאיכא בושת ופגם רבי [3]אליעזר אומר עדים זוממין ממונא משלמי ומילקא לא לקי משום [4]דלאו בני התראה נינהו אמר רבא תדע ניתרי בהו אימת ניתרי בהו מעיקרא [5]אמרי אישתלין ניתרי בהו בשעת מעשה פרשי ולא מסהדי ניתרי בהו לבסוף מאי דהוה הוה מתקיף לה אביי וניתרי בהו בתוך כדי דבור מתקיף לה רב אחא בריה דרב איקא וניתרי בהו מעיקרא ונרמז בהו רמוזי הדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי אי סלקא דעתך עדים זוממין צריכין התראה כי לא מתרינן בהו לא קטלינן להו מי איכא מידי דאינהו בעו קטיל בלא התראה ואינהו בעו התראה הא בעינן [4]ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו וליכא מתקיף לה רב סמא בריה דרב ירמיה אלא מעתה בן גרושה ובן חלוצה דלא מכאשר זמם קא מיתרבי ליבעי התראה [6]אמר קרא [5]משפט אחד יהיה לכם (ז)משפט השוה לכולכם רב שישא בריה דרב אידי אמר חובל בחבירו נמי ממונא משלם ומילקא לא לקי מהכא [6]וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ואמר רבי אלעזר [7]במצות שבמיתה הכתוב מדבר דכתיב [7]ואם אסון יהיה ונתת נפש תחת נפש היכי דמי אי דלא אתרו ביה אמאי מיקטיל אלא פשיטא דאתרו ביה (ח)[2]ומותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל ואמר רחמנא ולא יהיה אסון ענוש יענש מתקיף לה רב אשי ממאי דמותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל דלמא לא הוי אם תמצא לומר הוי ממאי דמיתה חמורה דלמא מותרה לדבר הקל דלמא לא הוי. אין לומר דטעמא משום דאהריגה הוא דקינל התראה דיתה ליה ליהרג על מנת שיהרוג שונאו דתמות נפשי עם פלשתים הוא דקאמר אבל לא ניתא ליה להכות את מצירו על מנת שילקוהו דהא אמתני' דפרק הנשרפין (סנהדרין ד' עט:) דקתני דחייבי מיתות שנתערבו ידונו בקלה וקאמר בגמ' (שם דף פ:) ש"מ מותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל והתם פשיטא דכיון דהתרו בו לקבילה וקבל כ"ש שאם התרו בו מנק על אותו דבר עצמו שהיה מקבל ואפ"ה בעי למימר דמותרה לדבר חמור לא הוי מותרה לדבר הקל אלא יש לומר דגזירת הכתוב הוא דבעינן שיתיר עצמו לאותה מיתה בין קלה בין חמורה: ודלמא מיתה: **לדבר חמור.** מיתה: **הוי מותרה לדבר הקל.** שאם יכנו ולא ימות יקלה ואפילו הכי אמר רחמנא דכי אין שם חיוב מיתה יענש דמי ולדות ואף על גב דאיכא התראה למלקות אלמא משלם ואינו לוקה: נגדוה

ופרכינן **תוכל בחבירו.** דעל כרחך בממון נידון תקשי בטלת לאו דלא יוסיף פן יוסיף שהוא אזהרה למכה את חבירו: **והיה אם כן הכות.** במסכת מכות (דף ב:) מוקמינן לה בעדים זוממין: **אלא.** על כרחך כיון דרבייה קרא לתשלומין איכא לאוקמא לעונש מלקות דלאו דיליה במעידין אינו את איש פלוני כהן שהוא בן גרושה ליכא לאוקמי כאשר זמם(ו) ולומר יהא הוא בן גרושה תחתיו אלא סופג את הארבעים והכי תנן במסכת מכות [ב.]. וחובל בחבירו נמי מוקמינן ליה בשאין בה שוה פרוטה בכל חמשה דברים שבה כגון שלא פיחתו מכספו וממלאכתו וריפוי לא הולרך ולא נער היה בה ובשוטה שאין לה בושת. והכא נמי בתחותו מצית לאוקמי מלקות דידה בבוגרת אבל נערה לישלם ולא לילקי הואיל וריבתה גזירה שוה דתחת תחת לתשלומין: **לכדאביי.** בשילהי פירקין דפרכינן(ו) ואימא חמשים אמר רחמנא מכל מילי ושני אביי(ח) חמשים ח)כסף נתחדשו תחת קנס העיטוי אבל בושת ופגם שהוא בשאר חובלים לא כלל כאן: **השוכב עמה.** קרא יתירא הוא לדרשה נימא ונתן לאבי הנערה חמשים כסף: **מכלל דבושת ופגם.** דלאו מחמת הנאת שכיבה מינהו שהרי ישנן בשאר חובלים לא ביילינהו בגוייהו דהכי: **רבי אלעזר אומר עדים זוממין דממונא משלמי ולא לקי.** לא צריכי קרא דסברא היא דמלקות לא שייך בהו: **דלאו בני התראה נינהו.** קודם עדות כדמפ' רבא ואזיל הלכך אי איכא למענשינהו לא תענשינהו אלא ממון דאין עונש הגוף בלא התראה. ואע"ג דגבי בן גרושה וכן חלוצה(ו) ענשינן להו מלקות בלא התראה התם גזירת הכתוב דאשכחן בהו מלקות בהדיא והיה אם בן הכות ומוקמינן לקרא במידי דלא מצית למענשינהו מכאשר זמם אבל היכא דמצית למיענש בהו הזמה לא שייך בהו מלקות: **תדע.** שאי אפשר להתרות בהם: **מעיקרא.** יום או שעה קודם שיעידו העדות: **אמרי אישתלין.** שכחו ההתראה הרי שבטלה ההתראה: **פרשי ולא מסהדי.** אפילו אמת הואיל ואנו משודים בעיניכם מה לנו ולגרה: **לבסוף.** לאחר שהעידו: **מאי דהוה הוה.** דכיון שהגיד אינו חוזר ומגיד ואינן יכולין לחזור: **וניתרי בהו בתוך כדי דבור.** לאחר שהעידו דתוך כדי דבור כדבור דמי ויכולים לחזור: **תוך כדי דבור.** כדי שאילת שלום: **ונרמז רמוזי.** בשעת העדות נרמזו להם רמזים על ההתראה להזכירם ובלשון רך שלא יקפידו: **לאו מילתא היא דאמרי.** שיהו עדים זוממין צריכין התראה: ה"ג **דאינהו בעו למיקטל בלא התראה ואינהו בעו התראה בו':** **כאשר זמם.** והם זממו להרוג את זה בעדותן שלא היה ולא נברא ולא התרו בו ההתראה שהעידו עליה: **אלא מעתה.** דהאי דלא בעו התראה משום כאשר זמם הוא מלקות של זוממי עדות בן גרושה וכן חלוצה: **דלאו מכאשר זמם אתי.** עונש דידהו שהרי לא זממו להלקותו אלא לחלוצו: **משפט השוה.** וכיון דרוב זוממין לאו בני התראה נינהו הני נמי לא בעו התראה: **במצות שבמיתה.** שמתכוין היה להורגו: **הכתוב מדבר.** דכתיב אם אסון יהיה ונתת נפש תחת נפש. שאם יכנו ולא ימות מתכוין להרוג דשונג הוא אמאי מקטיל אלא לאו ש"מ במתכוין (שם דשם).

אלא אפשר לקיומי בבן גרושה או בבן חלוצה. ואם תאמר אמאי לקו אעדות דבן גרושה הא הוי עדות שאין יכול להזימה ויש לומר דלא חשיב עדות שאין אתה יכול להזימה אלא אפשר לקיומי בשום דבר לא במיתה ולא במלקות דגברא קטילא בעו למיקטל אבל הכא נתקיימה הזמה במלקות(ח): **מיבעי ליה לכדאביי.** ואם תאמר כיון דאיצטריך תחת להך דרשה א"כ מנא לן מיטב וי"ל דילף מנתיבה או מכסף:

ועולא נפקא ליה מדרבא. משמע דרבא סבר כעולא דרבי יוחנן גופיה הוה דריש כעולא אי לאו משום דמיבעי ליה לכדאביי וקשה לרשב"א דנפרק השוכר את הפועלים (ב"מ נא. ושם) משמע בהדיא דסבר כרבי יוחנן גבי חוסם פרה ודש בה לוקה ומשלם דמוקי לה אביי כרבי מאיר ורבא אמר לעולם כרבנן ואתנן אסרה תורה אפי' בא על אמו פירוש ומשלם לנאת ידי שמים משמע דבדין לוקה ואינו משלם ולמאי דפריש' לעיל דלמסקנא דווקא בהני תלת אית ליה לעולא דממונא משלם ולא לקי אמי שפיר דבעלמא סבר כרבי יוחנן דלוקה ואין משלם כדדריש רבי יוחנן וסמיך ליה מרבעים יכנו:

ניתרי בהו מעיקרא בו'. ואם תאמר מיפוק ליה דהוא התראת ספק דאין אנו יודעין אם מעידים שקר ויש לומר דהתראת ספק לא הויא אלא כגון אל תתיר שאף למותרה עצמו הוא ספק שסבור שעדיין יש שהות ביום אבל הכא המותרין יודעין שמעידין שקר:

וניתרי בהו בתוך כדי דבור. ואם תאמר היכי מצי תו הדרי בהו והא בהתראה איכא טפי מכדי דבור שהוא כדי שאילת שלום ויש לומר דכל זמן שעסוקים באותו דבר חשיב הכל תוך כדי דבור כדאמרינן במכות (דף ו.) דאפי' מעידין מאה כל אחד תוך כדי דבור של חבירו חשובין כולן תוך כדי דבור של ראשון ואם נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה:

אלא פשיטא דאתרו ביה. וא"ת היכי משלם ממון אפי' כי אין אסון הא כיון דמתכוין להרוג הוי ליה רודף ומתחייב בנפשו וקיים ליה בדרבה מיניה וי"ל בשיכולין להצילו באחד מחבריו והכי אמרינן בבן סורר (סנהדרין דף עד.): **ממאי** דמותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל דלמא לא הוי. אין לומר דטעמא משום דאהריגה הוא דקינל התראה דיתה ליה ליהרג על מנת שיהרוג שונאו דתמות נפשי עם פלשתים הוא דקאמר אבל לא ניתא ליה להכות את מצירו על מנת שילקוהו דהא אמתני' דפרק הנשרפין (סנהדרין ד' עט:) דקתני דחייבי מיתות שנתערבו ידונו בקלה וקאמר בגמ' (שם דף פ:) ש"מ מותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל והתם פשיטא דכיון דהתרו בו לקבילה וקבל כ"ש שאם התרו בו מנק על אותו דבר עצמו שהיה מקבל ואפ"ה בעי למימר דמותרה לדבר חמור לא הוי מותרה לדבר הקל אלא יש לומר דגזירת הכתוב הוא דבעינן שיתיר עצמו לאותה מיתה בין קלה בין חמורה: ודלמא

מסורת הש"ס

א) לקמן מ:, ב) [ע"ל אלעזר], ג) [כ"ק פנ: פד. סנהדרין כח.], ד) סנהדרין עד. עט. [וע"ש על הגליון מ"ש בשם התוי"ט], ה) [סנהדרין פ:], ו) [דבריס יט.], ז) ולקמן מ.], ח) [שם:], ט) ס"ל כסף נתחייבו תחת. רש"ל, י) [מכות ב.], כ) [ועיין תוס' מכות ב. ד"ה מעידין וכו' ביאור ניאור].

גליון הש"ס

גמ' **אמר קרא משפט אחד.** עיין מכות דף ד ע"ב ברש"י ד"ה עדים זוממין מ"ש התלאה ולע"ק:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר לך ר"י ר"ב ע"ב ס"ל אלא ר' יוחנן:

מוסף רש"י

תחת אשר עינה. נכי חמשים כסף כתיב, **מכלל דאיכא בושת ופגם.** מכלל דבושת ופגם שייכים משום עינוי, שהרי יש בשאר חובלין, אינו בכלל זה. פגם הוא נזק הגשוש נמי בשאר חבלות (לקמן מ:). **במצות שבמיתה.** שהוא מתכוין להרוג את חבירו והכה את האשה, הכתוב מדבר (סנהדרין עד. ובערי"ז שם עט.). **דכתיב ואם אסון יהיה ונתת נפש תחת נפש.** ואי לא מתכוין להרוג דשונג הוא אמאי מקטיל, אלא לאו ש"מ במתכוין (שם דשם).

עין משפט נר מצוה

בה א מי' פי"ח מהל' עדות הל' ד סמג עשין קי טור ח"מ סי' לח: כו ב ג מי' פי"ב מהל' סנהדרין הלכה ב [עין למוהרה לדבר חמור לא מצאתי נמי' שם מבואר רק כשהתרו בו בפתם מיתה פסק דהוי התראה והייתו דהוי כמקבל עליו בין מיתה חמורה כגון מקילה וכן קלה אבל כשהתרו בו בחמורה לבד לא נתבאר שם ועי' במופפות דהכא סד"ה ממאי וכו' דגזירת הכתוב הוא וכו']:

תורה אור השלם

1. אַרְבָּעִים יִכֶּנּוּ לֹא יוֹסִיף פֶּן יוֹסִיף לְהַכֹּתוֹ עַל אֵלֶּה מַכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אָחִיךָ לְעֵינֶיךָ: דברים כה ג
2. וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר: דברים כה ב
3. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּה לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו: דברים כב כט
4. וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: דברים יט יט
5. מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כָּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כד כב
6. וְכִי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בִּפְלִלִים: שמות כא כב
7. וְאִם אָסוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ: שמות כא כג

דלמא מלקות חמור דאמר רב אילמלי נגדוה לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא א"ל רב סמא בריה דרב אסי לרב אשי ואמרי לה רב סמא בריה דרב אשי לרב אשי ולא שני לך בין הכאה שיש לה קצבה להכאה שאין לה קצבה מתקיף לה רב יעקב מנהר פקוד הניחא לרבנן [6]דאמרי נפש ממש אלא לרבי דאמר [7]ממון מאי איכא למימר אלא אמר רב יעקב מנהר פקוד משמיה דרבא מהכא [1]אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה [2]וכי תעלה על דעתך שזה מהלך בשוק וזה נהרג [8]אלא מלמד שחובשין אותו ואי מית קטלינן ליה ואי לא מית שבתו יתן ורפא ירפא היכי דמי אי דלא אתרו ביה אמאי מיקטיל אלא פשיטא דאתרו ביה ומותרה לדבר חמור מותרה לדבר הקל ואמר רחמנא שבתו יתן ורפא ירפא מתקיף לה רב אשי ממאי דמותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל דלמא לא הוי ואם תמצא לומר הוי ממאי דמיתה חמורה דלמא מלקות חמור דאמר רב אילמלי נגדוה לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא א"ל רב סמא בריה דרב אסי לרב אשי ואמרי לה רב סמא בריה דרב אשי לרב אשי ולא שני לך בין הכאה שיש לה קצבה להכאה שאין לה קצבה מתקיף לה רב מרי ממאי דבמזיד ונקה מקטלא דלמא בשוגג ונקה מגלות קשיא: ריש לקיש אמר הא מני רבי מאיר היא [3]דאמר לוקה ומשלם אי רבי מאיר אפי' בתו נמי וכי תימא ר' מאיר לוקה ומשלם אית ליה מת ומשלם לית ליה ולא והתניא גנב וטבח בשבת גנב וטבח לעבודת כוכבים גנב שור הנסקל וטבחו [2]משלם תשלומי ארבעה וחמשה דברי רבי מאיר וחכמים פוטרין הא איתמר עלה אמר רבי יעקב א"ר יוחנן ואמרי לה אמר רבי ירמיה אמר ר' שמעון בן לקיש ר' אבין ורבי אילעא וכל חבורתא משמיה דרבי יוחנן אמרי [4]בטובח על ידי אחר וכי זה חוטא וזה מתחייב אמר רבא אמר רחמנא [2]וטבחו או מכרו [5]דמה מכירה על ידי אחר אף טביחה על ידי אחר דבי רבי ישמעאל תנא או לרבות את השליח דבי חזקיה תנא תחת לרבות את השליח [6]מתקיף לה מר זוטרא מי איכא מידי דאילו עבד איהו לא מיחייב ועביד שליח ומחייב איהו לאו משום דלא מיחייב [7]אלא משום דקם ליה בדרבה מיניה אי בטובח על ידי אחר מאי טעמייהו דרבנן דפטרי [8]מאן חכמים ר'

ודלמא מלקות חמור. הוה מלי לשנויי מסתברא מיתה חמורה שכן ניתנה לאנשי עיר הנידחת כדאמרי' בפ"ד מיתות (סנהדרין נ.): **אילמלי** נגדוה לחנניה מישאל ועזריה הוו פלחי לצלמא. תימה מנא לן (6) דהא אמרי' בהרואה (ברכות סא.) כשהוליאו את ר"ע אמר כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה אימתי יבא לידי ואקיימנו בכל נפשך אלמא משמע דבכל נפשך מיירי אפי' היו מייסרין את האדם ביסורין קשין דומיא דר' עקיבא שהיו מסרקין בשרו במסרקי ברזל וכ"ש לנגודי ואור"ת דאותו גלם לא היה עבודת כוכבים ממש אלא היה עשוי לכבוד המלך ואעפ"כ היה בו קידוש השם ולכך מסרו עצמן למיתה והיינו דכתיב (דניאל ג) לאלהך לית אנן פלחין ולגלם דהבא די אקימת לא נסגוד משמע שהגלם לא היה תופס באלהות ומיהו פלחו לצלמא משמע שהגלם היה עבודת כוכבים מדקאמר פלחו (7):

דלמא בשוגג ונקה מגלות. תימה לר"י היכי שייך גלות אם מת אחר שהכשוהו כ' אז שלשה ימים הא אמרינן במי שאחזו (גיטין ע: ושם) שחט בו שנים או רוב שנים הרי זה אינו גולה דחייסינן שמא הרוח בלבלתו וטעמא דגבי גלות אשכחן מילי טובא דפטור כגון דרך עלייה דגבי מיתה אין חילוק בין דרך עלייה לדרך ירידה הכי נמי גבי גלות בעינן שימות מיד כדכתיב ויפל עליו וימות משמע מיד ואע"ג דגבי מיתה נמי כתיב מכה איש ומת וי"ל דמשכחת לה בביתא דשיבא דלא חייסינן שמא הרוח בלבלתו כדאמרינן התם אי נמי דוקא בשחט בו רוב שנים חייסינן שמא הרוח בלבלתו דבקל הרוח מבלבלו אבל בשאר חבלות אין הרוח מזיק כל כך שיכולין לשמור יפה מבלבול רוח לכרוך על המכה שום דבר וא"ת היכי מיתוקמא קרא בשוגג הא כתיב שבת בקרא רק שבתו יתן וגו' ובשוגג לא מיחייב כדאמרינן בס"פ כילד הרגל (ב"ק כו: ושם) דמרבה מפלא מתת פלא לחייב על השוגג כמזיד נזק אבל לא ד' דבריס וי"ל דמשכחת לה בהוסיף לו לגיעה אחת דאמר בהמניח (שם לב:) דגולה ואם לא מת חייב בד' דבריס ולא דמי לשאר שוגג או כגון שנכנס לחנותו של נגר (8)(שלא) ברשות דמוכח התם לרב פפא דשייך ביה גלות וד' דבריס או נפל מן הגג ברוח מצויה דחייב בד' דבריס כדאמרי' בסוף כילד הרגל (שם מ.) ומסתברא דאם מת דגולה ועוד דאפשר דהוי שוגג על המיתה ומזיד על החבלה (9): **גנב** שור הנסקל וטבחו משלם תשלומי ד' וה'. תימה דמיקשי מהכא לריש לקיש דאמר בפ' מרובה (שם עז: ושם) כל היכא דליתיה במכירה ליתיה בטביחה והכא שור הנסקל ליתיה במכירה וי"ל דהתם קדשים חמירי דליתנהו כלל במכירה אבל שור הנסקל אם ימכרנו לעובד כוכבים אין תופס דמיו ולר"ת שאומר דאין שור הנסקל [10]נאסר מחיים ניחא: **לאו** משום דלא מיחייב בו'. אע"ג דהכא אפי' לאחר שמיס אינו חייב דדוקא בממון הוא דאמר רבא בהשוכר את הפועלים (ב"מ לא. ושם) אתנן אסרה תורה אפי' בא על אמו דמיחייב בבא לאחת ידי שמיס אבל קנס לא מיחייב אלא ע"פ ב"ד כדאמרי' אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע עצמו מ"מ ניחא דכיון שהיה רשאי להתחייב אם לא היה מתחייב בנפשו מתחייב נמי בממון ע"י שליח כיון שאינו מתחייב בנפשו: רבי

נגדוה. יסורין: **ולא שני לך כו'.** יסורי המלכות הכאה שאין לה קצבה היא אבל מלקות יש לה קצבה ארבעים: **הניחא לרבנן דאמרי.** בסנהדרין באלו הן הנשרפים (שם.) נתכוון להרוג את זה והרג את זה מייב והאי ונתת נפש ממש קאמר אית לן למידק ואוקמי קרא בשהתרו בו ולמילף דאע"ג דאיכא התראה יענש ממון כשאין שם מיתה: **אלא לרבי דאמר.** התם נתכוון להרוג את זה והרג את זה אינו נהרג אלא משלם דמי האשה ליורשיה אם כן אפשר לאוקמי קרא בשלא התרו בו ומשום הכי כי אין אסון משלם דמי ולדות וכי יש אסון משלם דמי אשה אבל אתרו ביה אימת לך לוקה ואינו משלם: **מאי איכא למימר.** מהיכא תיתי חובל בחבירו לתשלומין ואף כשהתרו בו: **על משענתו.** כדמתרגמינן על בוריו שבב לכחו ולאיתנו הראשון: **אלא מלמד שחובשין אותו.** לא נאמר מקרא זה אלא ללמדך דהיכא דהכהו ולא מת ונפל למשכב יחבשו את המכה ההוא בבית האסורין עד שנראה אם יקום והתהלך בחוץ אז ונקה המכה מכלל דעד השתא לא יצא מידי בית דין אלא נחבש: **ואי מייתי קטלינן ליה.** [כיון דאמרת חובשין מכלל דאי מייתי ניזק קטלינן ליה להאי דאי לאו דקטלא למאי חבשינן ליה: **לדבר אחר.** מיתה: **לדבר הקל.** מלקות דלא יוסיף לחובל ולא מת]: **ואמר רחמנא.** להיכא דלא מת דאיכא ממון ומלקות נידון בממון דכתיב [9] שבתו יתן: **ממאי.** דהאי והכה איש את רעהו במזיד קא משמעי והאי ונקה דילפינן מיניה חבישה ונקה מקטלא קאמר דמשמע מינה דאי מייתי קטלינן ליה ועל כרחין בהתרו בו: **דלמא בשוגג.** משמעי ולא התרו בו וחבישה לאו לקטלא ונקה נמי לאו מקטלא אלא מגלות דערי מקלט וחבישה דילפינן מינה לגלות קאמר ומשום הכי כי נקה מגלות ישלם ממון אבל היכא דאתרו ביה אימת לך דכי לא מייתי לוקה ואינו משלם: ריש לקיש מהדר אשינויא דרומיא דרמינן בריש שמעתין [לא:] מתני' דמכות אלכתובות: **הא מני.** מתניתין דקתני בא על אחותו נותן קנס ר"מ היא דאמר לעיל (10) לוקה ומשלם אלא השם המביאו לידי מכות מביאו לידי תשלומין: **אפי' בתו נמי.** דמיקטיל עלה ליישלם דהא לא סבירא ליה לר"מ דפטור משום דרבה מיניה ואמאי תנן מתני' (11) הבא על בתו פטור מן הקנס: **ובכא בשבא.** איכא חיוב מיתה וכן לעבודת כוכבים: **שור הנסקל.** לקמן [לד.] פריך הא לא שוה מידי: **בטובח על ידי אחר.** הגיע זוה לשלוחו לשחוט: **וכי.** שליח חוטא ושולח מתחייב קנס דלרבעה וחמשה ולא קיימא לן בקדושין (מב:) אין שליח לדבר עבירה: מכירה אי אפשר אלא ע"י אחר שהלוקח לוקחו ממנו: **חזא השור.** מלי למכתב שלם בשור: **עבד איהו לא מיחייב.** דהא מיקטיל: **לאו משום דלא מיחייב הוא.** דחיובא רמיא עליה אלא משום דקם ליה בדרבה מיניה: רבי

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פ"ד מהל' רוצח ושמירת נפש הל' ג:

כח ב ג מיי' פ"ג מהל' גזילה הל' ו:

כט ד מיי' פ"ב שם הל' י:

ל ה מיי' פ"ג שם ה"ג:

מוסף רש"י

על משענתו. מתרגמינן על בוריה, שנתרפא לגמרי ונשען על כחו (סנהדרין עח:). וכי תעלה על דעתך שזה מהלך בשוק כו'. למה לי למימר ונקה המכה ממיתה (שם). שהובשין אותו. אם אמדוהו למיתה מוכשר את המכה אלא יכרח עד שנראה אם ימות אם לאו, הכי אמי ונקה המכה, דמשמע לכשיקום ונקה, מכלל דעד השתא חבוש הוא (שם). דאמר לוקה ומשלם. במסכת מכות (ד.) מעידים אנו בפלוני שחייב לחבירו מלאים זה ונמצאו זוממין, לוקין ומשלמין, אלא האם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין (ב"ק עא.). וכי זה חוטא וזה מתחייב. וכי אלא חוטא ושולח מתחייב. כתשלומי ד' וה', והא קי"ל דאין אלא לדבר אחר (ב"ק עא.). מה מכירה על ידי אחר. אינה מתקיימת אלא על ידי אחר, הגנב מוכר והלוקח לוקח, אף טביחה על ידי אחר. אפילו טבחה אלא נתחייב הגנב בתשלומי ד' וה' (קדושין מב:).

תורה אור השלם

1. אם יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל מִשְׁעַנְתּוֹ וְנִקָּה הַמַּכֶּה רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרָפֹא יְרַפֵּא:

שמות כא יט

2. כִּי יִגֹּב אִישׁ שׁוֹר אוֹ שֶׂה וּטְבָחוֹ אוֹ מְכָרוֹ חֲמִשָּׁה בָקָר יְשַׁלֵּם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאַרְבַּע צֹאן תַּחַת הַשֶּׂה:

שמות כא לז

גליון הש"ם

תוס' ד"ה נגב וכו' נאסר המביאם ניחא. עי' זכתים דף עא ע"א תוס' ד"ה (בעמוד הקודם) אפי':

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אלמלי כו' מנא לן דעבד דהא:

(1) [סנהדרין עט.]. (2) [שם]. (3) שם עח: [תוס' דב"ק פ"ט]. (4) [לקמן לד: ל.] ב"ק עא. ב"מ לא. (5) קדושין מב. ב"ק עא. (עט.]. (6) ב"ק עא. (עט.]. (7) [עיליזין פג. וש"נ]. (8) [שמות כא]. (9) [דף לב:]. (10) [לקמן לו:]. (11) [וע"ע תוס' פסחים נג: ד"ה מה לאו ותוס' ע"ז ג. ד"ה שלא]. (12) רש"א מ"ז. (13) [וע"ע תוס' יבמות קכ: ד"ה אלא ודי"ה חייבין יתום' ניטין ע: וכתובות לה. ד"ה ע"פ].

ר' שמעון היא [1]דאמר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה התינח עבודת כוכבים ושור הנסקל אלא שחיטת שבת שחיטה ראויה היא דתנן [2]השוחט בשבת וביום הכפורים אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה סבר לה כר' יוחנן הסנדלר [3]דתניא [4]המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל דברי ר"מ ר' יהודה אומר [5]בשוגג יאכל למוצאי שבת במזיד לא יאכל עולמית רבי יוחנן הסנדלר אומר בשוגג יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו במזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים מאי טעמא דרבי יוחנן הסנדלר כדדריש ר' חייא אפיתחא דבי נשיאה [6]ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם מה קודש אסור באכילה אף מעשה שבת אסורין באכילה אי מה קודש אסור בהנאה אף מעשה שבת אסור בהנאה ת"ל כלכם שלכם יהא יכול אפילו בשוגג ת"ל מחלליה מות יומת במזיד אמרתי לך ולא בשוגג פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר מעשה שבת דאורייתא וחד אמר דרבנן מאן דאמר דאורייתא כדאמרן מאן דאמר דרבנן אמר קרא קדש היא [7]היא קודש [8]ואין מעשיה קודש ולמאן דאמר דרבנן מאי טעמייהו דרבנן דפטרי כי קא פטרי רבנן אשארא טובח לעבודת כוכבים [9]כיון דשחט ביה פורתא איתסר ליה אידך כי קא טבח לאו דמריה קא טבח אמר רבא [10]באומר בגמר זביחה הוא עובדה שור הנסקל לאו דידיה הוא דקטבח אמר רבה הכא במאי עסקינן כגון שמסרו לשומר והזיק בבית שומר ונגמר דיניה בבית שומר וגנבו גנב מבית שומר ורבי מאיר סבר לה כר' יעקב וסבר לה כר"ש סבר לה כר' יעקב [11]דאמר אף משנגמר דינו החזירו שומר לבעליו מוחזר וסבר לה כר"ש [12]דאמר דבר הגורם לממון כממון דמי רבה אמר לעולם בטובה על ידי עצמו

ור'

רבי שמעון היא דאמר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה. תימה דעד כאן לא פליגי רבנן התם גבי אותו ואת בנו אלא כדמפרש התם בחולין (דף פה.) טעמא דרבי שחיטה משחיטה פירוש משמוטי חוץ ואין דרבי שחיטה מטביחה אבל הכא גבי תשלומי ד' וה' דכתיב טביחה אית לן למילף טביחה מטביחה ולא שמה שחיטה ואור"י דאיכא למימר דרבי הנאמר בסיני מדבר הנאמר בסיני ואין דרבי הנאמר בסיני מטבוח טבח והכן אלא נאמר בסיני והתם נמי ה"מ למימר הכי אלא דאית ליה שיטוא אחרינא מ"מ דלריך שיטוא דהתם דרבי שחיטה משחיטה דאי הוה כתיב טביחה גבי אותו ואת בנו הוה ילפינן הכא והתם מטבוח טבח והכן טביחה מטביחה אע"ג דלא נאמרה בסיני דהוי בדאמי מדגילף טביחה משחיטה דלא דמי אע"ג דנאמרה בסיני אבל השתא דכתיב שחיטה גבי אותו ואת בנו דרבי שחיטה משחיטה וילפינן נמי השתא מטביחה דד' וה' ואיכא ליכא למימר דרבי טביחה דתשלומי ד' וה' מטביחה ולמילף מהתם משחיטה דאותו ואת בנו דכיון דשקולים הן ואיכא למילף הכי ואיכא למילף הכי אית לן למימר דרבי דבר הנאמר בסיני ממה שנאמר בסיני:

המבשל בשבת בשוגג יאכל. פי' בו ביום ואפילו הוא כדמוכח בפ' כירה (שבת לח.) דבנו מרבי חייא בר אבא שבת קדירה על גבי כירה ובשלה בשבת כו' עד המבשל בשבת כו' בשוגג יאכל ולאותו שבת קא בעי התם אי אסיר גזרה שלא יאמר שוכח הני במזיד לא יאכל פירוש בין הוא בין אחרים בו ביום אבל במולאי שבת לדידיה נמי שרי דהא בפ' קמא דחולין (דף טו. ושם) אהניא מתני' דהשוחט בשבת וביה"כ אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה פריך ונוקמא במזיד ור' מאיר ומשני לא סלקא דעתין דקתני שבת דומיא דיה"כ מה יה"כ לא שבת שוגג ול"ש מזיד והשתא אי לאחרים שרי בו ביום לפרוך ממזיד גופיה מה יוה"כ לא שבת לו ולא שבת לאחרים כו' ואי לדידיה אסור אף למולאי שבת הוה ליה למימר שחיטתו כשרה קתני ל"ש לו לא שבת לאחרים כדקאמר התם על ר' יוחנן הסנדלר ועוד דל"ל דר' יהודה כמו שאפרש ומדאלטריך לרבי יהודה לאפוקי מזיד במילתיה משמע דפליג נמי אמזיד: **בשוגג יאכל במוצאי שבת.** שוגג דר' יהודה הוי כמו שפירשתי מזיד דר"מ דהא מוקי התם מתני' דהשוחט בשבת כיותיה: **במזיד לא יאכל עולמית.** הוא אבל אחרים אוכלים דאי אחרים נמי

לא יאכלו עולמית היינו מזיד דרבי יוחנן הסנדלר כללא דמילתא מזיד דרבי מאיר שוגג דרבי יהודה שוגג דרבי יוחנן הסנדלר: **אמר** קרא לבם. וא"ת ולא לכתוב לא קדש ולא לבם ואנא ידענא דאחיכי באכילה אלא תאכל כל תועבה דכל שתעבתי לך הרי הוא בכל תאכל וי"ל דאי מהתם ה"א דין שוגג דין מזיד להכי אינטריך למכתב הכא למסמכיה למחלליה לומר במזיד אמרתי לך ולא בשוגג: **היא** קדש ואין מעשיה קודש. ואין להקשות דלא לכתוב לא היא ולא קדש דהוה אסורה באכילה אבל אשר תיעבתי לך והכי אמרי' בהדיא בפ' כל הבשר (חולין קטו. ושם): **מאי טעמא** דרבנן דפטרי. לא בעי למימר דלא דרשי או ותתם לרבות את השליח דלא ניתא ליה למימר דפליגי בשליח: **כי** קא פטרי רבנן אשארא. וא"ת אמאי אינטריך למתני כלל טבח בשבת דאפי' בשחיטה שאינה ראויה מחייב ר"מ כ"ש הא דשחיטה ראויה היא וי"ל דזו אף זו קתני: **כיון** דשחט בה פורתא אסרה ואידך בו'. וא"ת כל טובח נמי לאו דמריה קא טבח דאמר שחט פורתא קנית בשינוי אלא ע"כ בהכי חייב דחמנא והכא נמי לא שבת ואור"י דלא חייב שינוי לקנותה בכך: **סבר** לה כר"ש דאמר דבר הגורם לממון בו'. וא"ת ואמאי לא קאמר דר"מ לטעמיה דלאין דינא דגרמי (ב"ק ק.) גבי מקדש תבואה תבירו או שורף שטרות תבירו (שם לח:) וכ"ש דמחייב בדבר הגורם לממון כדאמר התם בהגוזל (שם לח:) דלמא עד כאן לא קאמר ר"מ אלא בדבר שעיקרו ממון אבל שטר דאין גופו ממון לא וי"ל דאיכא למימר נמי איפכא דעד כאן לא קאמר ר"מ אלא בשורף שטרות של תבירו או מקדש תבואת תבירו שהוא ממון הראוי לכל העולם אבל שור הנסקל אין ראוי אלא לזה השומר שיפטור עצמו וי"מ דמשום הכי קאמר ס"ל כר"ש משום דר"ש קאמר דבר הגורם לממון הוי ממון לענין תשלומי ד' וה' דאהכי תני ליה במרובה (שם עא.) ואילו ר' מאיר לא חזינא דמחייב בדינא דגרמי אלא קרן אבל לחייב לשלם על ידו תשלומי ד' וה' לא חזינא ועוד אומר ריב"א דמשום דינא דגרמי לא מחייב אלא מדרבנן כדמוכח בסוף הכונס (שם סב.) [13]:

ורבי

[1] קדושין מ. [ב"ק עא. חולין ס. פא. פה:], [2] חולין יד. ב"ק עא., [3] [משום פלוגתא דר"י ור"י הסנדלר לגיטין במשנה שביר בגרסי' דמגילה] [4] ב"ק עא. חולין טו. גיטין נג: ביצה ח: תרומות פ"ב מ"ג שבת נח. [תוספתא דשבת פ"ג], [5] [חולין קטו.], [6] [ופרכ' לפי' למ"ד יאכה לשחיטה מתחלה ועד סוף כדאמרי' במרובה וטבחו כולו בעינן ה"נ וטבחו כולו בעינן. מ"א עה"ג], [7] [ב"ק עא: ע"ז לד: חולין מ:], [8] ב"ק מה. עא: לח., [9] ב"ק שם פסחים מט: שבועות לב. לג. [ב"ק קה:], [10] [ב"ק עא.], [11] [חולין פ. פא., פה:], [12] [שמות כא], [13] [שמות כב], [14] [וע"ע תוס' ב"ק עא: ד"ה אינטרא יתיס' חולין פה. ד"ה דינין], [15] [וע' תוס' ב"ק נד. ד"ה תמוה עוד שם עא: ד"ה וסבר],

תורה אור השלם

1. ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם מחלליה מות יומת כי כל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה:

שמות לא יד

מוסף רש"י

שחיטה שאינה ראויה. לאכילה, לא שמה שחיטה. וכל חיוב ואיסור הבא על ידי שחיטה, אינו חל עליה (קדושין נח.), וביום הכפורים. מתחייב כרת (חולין יד.). המבשל בשבת בשוגג יאכל. הוא עצמו ולא בשבת (ביצה נג:) אפילו הוא עצמו ואפילו בו ביום (ב"ק עא. חולין טו.). ואין צריך להמתין עד הערב כבדי שיעבו, דהא דאמרינן לערב כבדי שיעבו לית ליה לר"מ אלא היכא דעבד ישראל איסורא ומזיד דאיכא מיזגא, דלא נתעייה הנאה מאיסורא, אבל בשוגג לא (חולין שם). במזיד. דאיכא איסורא, לא יאכל. בו ביום עד שתחשך ובכדי שיעבו, והוא הדין לאחרים נמי דאסור לאכול למילתא בו ביום, דטעמא משום דלא נתעייה הנאה מאיסורא הוא וכי שהי לאורתא בכדי שיעבו לא מעי לו הנאה מיניה, ואידי דתנא ריש בדידיה דאשמעינן רבותא להתירא, תני נמי סיפא בדידיה (שם. וכעי"ז ב"ק עא.) לו: לא יאכל הוא משום קנס אבל אחרים אוכלין (חולין קסו.). ר' יהודה אומר בשוגג יאכל. הוא עצמו, למוצאי שבת. לאחר שהתמתן בכדי שיעבו, אבל בשבת לא, דקנים שוגג אינו מזיד (ביצה נג.) וכו ביום לא הוא ולא אחרים (ב"ק שם) דאפע"ג דבשוגג חייב שקולה ליכא, ובעיה מיהא איכא ובעינן בכדי שיעבו, דלא נתעייה הנאה מעבירה, ואידי דבעי למיתני סיפא לא יאכל עולמית בדידיה, אבל לאחרינא שרי, דאיהו דעבד איסורא קנסוהו רבנן אבל אחרינא לא, הכא נמי רישא בדידיה (חולין קסו.). במזיד לא יאכל. הוא, עולמית. אבל אחרים אוכלים (ב"ק עא.). ר' יוחנן הסנדלר אומר בשוגג יאכל למוצאי שבת לאחרים. בכדי שיעבו, כר' יהודה דמשוי ליה בעבירה אף בשוגג, ועדיפא מדרבי יהודה דאילו רבי יהודה שרי ליה לאורתא אפילו לדידיה, דלא קנים שוגג אינו מזיד, ור' יוחנן קנים שוגג אינו מזיד, הלכך איהו דעבד איסורא קנסו רבנן, אחרינא דלא עבדי איסורא לא קנסו, אלא בכדי שיעבו יתמתינו דלא ניתהני מעבירה (חולין שם). במזיד לא יאכל עולמית. לאו משום קנסא הוא דהא אחרינא לא

עבור איסורא, אלא מקרא אלף לה ר' יוחנן (שם). יכול אפילו בשוגג. יאסר באכילה (ב"ק עא.). במזיד אמרתי לך. קודש הוא, היכא דשייך דין מיתה, ולא בשוגג (שם). כיון דשחט ביה פורתא איתסר ליה. משום זמני מתים, דקס"ל ישנה לשחיטה מתחלה ואחר כך ועד סוף ומתחלתה נאסרה משום זמני מתים, ולענין תשלומין דו"ה ועכשו כולו בעינן דאחרינן לקמן, כי גמר ליה לאו דמריה קטבח, שכבר אינה ממנו קודם שחיטה ונאסרה עליו והוה ליה כמו שהשליכה לאור קודם שחיטה, דמשלם קרן וכפל ותו לא (ב"ק עא.). באומר בגמר זביחה הוא עובדה. לע"ז הוא עובד בגמר זביחה ולא בתחילה (ב"ק עא.). שמסרו לשומר. שמקרו בעלי לשומר קודם שהזיק (שם). החזירו שומר לבעליו מוחזר. ולומר לו הרי שלך לפניך, ומלאת שפע"פ שאינו שור כלום, גורם לממון הוא דכל זמן שהוא קיים שומר פיטור אם עצמו בו ואם יאבד ישלם דמיו (שם).

ורבי מאיר לוקה ומשלם אית ליה מת ומשלם לית ליה ושאני הני.

משמע דרבי מאיר אית ליה לוקה ומשלם אף בממון שאינו קנס וכן משמע בהשוכר את הפועלים (ב"מ נא.) שהבאתי לעיל[2] ותימה דבפ"ק דמכות (ד' ד:) קאמר עולה טעמא דרבי מאיר דאמר עדים זוממין לוקין ומשלמין משום דגמר ממונא שם רע ופריך מה למונא שם שכן קנס סבר לה כר' עקיבא דאמר עדים זוממין קנס הוא משמע דבממון אינו לוקה ומשלם ור"ש לומר דולמי אי עדים זוממין הוי ממונא לא הוה גמר ממונא ש"ר שכן הוא קנס אלא הוה דרשינן מכדי דשעתו שאינו לוקה ומשלם אבל השתא דסבר עדים זוממין קנסא וגמר ממונא שם רע דלוקין ומשלמין ע"כ מוקי כדי דשעתו במיתה ומלקות כיון דכדי דשעתו לא הוי במלקות וממון מהשתא בכל דוכתא לוקה ומשלם דמהיכא נמעיט אלא יליקה ומשלם: **דאמר** רבה היה גדי גנוב לו. אליבא דרבי מאיר קאמר ולא משום דסבר הכי:

משום דאיסורו איסור עולם כו'.

שאם חלב שבת לאחר השבת יעידו עליו ויהרגוהו אבל מחתרת אע"פ שמתחייב בנפשו בעודו במחתרת מ"מ אחר שילא חוץ לא הוי בר קטלא ולא הוי דומיא דאם יהיה אמון:

אבל שבת דבעי התראה אימא לא. תימה דעיקר קיס ליה בדרבה מייניה ברליתה כתיב דבעינן התראה ועוד דשבת ומחתרת תרוויהו תנינהו דבפרק המניח (ב"ק דף לד:) תנן והוא שהליך את הגדיש בשבת פטור מפני שנידון בנפשו ומחתרת נמי תנינא בפרק בן סורר (סנהדרין עב.) היה בא במחתרת ושיבר את החבית אם אין לו דמים פטור וגרלה דהכא עביד ליכותא אמאי דבקנס מיקטיל ומשלם וה"ק משום דחמיר איסוריה והוה אמינא דהתם דווקא הוא דליחייב קנס עם המיתה וכה"ג עביד ליכותא לקמן (דף לז.) גבי לא יהיה אסון וכדי דשעתו דמשום דחמור הוי אמרינן דלעביד ליה תרתי אבל קשה למאי דפריסית דרבה אליבא דרבי מאיר קאמר אם כן היכי קאמר אבל שבת דבעיא התראה אימא לא מיקטיל ומשלם והא עיקר מילתיה דרבי מאיר גבי שבת תניא לעיל ומצינן למימר דרבה אשמועינן דשייך קיס ליה בדרבה מייניה אע"ג דבשעה דמתחייב עדיין הממון בעין לא הוה לן למימר קיס לי' בדרבה מייניה כדאמר רבה גופיה בפרק בן סורר (סנהדרין עב. ושם) אמר[3] רבה מסתברא מילתיה דרב כששיבר ליתיהו אבל נטל ליתיהו לא אפ"ה כיון דטבח אחרי כן מיפטר על הגנבה והא דפטור אגנבה אף על גב דבאותה שעה הוי בעין עביד ליכותא: **מתה** אין חייבין באונסין. אבל בגנבה ואבדה גרלה לר"י שהן חייבין דהואיל ונהנין דמשתמשין בה והכי[4] אמר בהשואל (ב"מ נו. ושם): **אבל** אריאה לא והיינו דרב אפא. דלא אמרינן משעת שאלה חייב באונסין וא"ת אם כן בשטבחה אמאי משלמין כשהמית להן אביהן אחריות נכסים הא לא נתחייב בהן האב וי"ל דהתם פשע בה האב שהיה לו לומר לבניו שאינה שלו הלכך מחייב פשע בה ומתחייב בה באותה שעה ונשתעבדו נכסיו: מאי

ור' מאיר[6] לוקה ומשלם אית ליה מת ומשלם לית ליה ושאני הני דחידוש הוא שחידשה תורה בקנס אע"ג דמיקטיל משלם ואזדא רבה לטעמיה דאמר רבה היה גדי גנוב לו וטבחו בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת גנב וטבח בשבת פטור שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה ואמר רבה היה גדי גנוב לו וטבחו במחתרת חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור מחתרת [8]גנב וטבח במחתרת פטור שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה וצריכא דאי אשמעינן שבת משום דאיסורה איסור עולם אבל מחתרת דאיסור שעה הוא אימא לא ואי אשמעינן מחתרת משום [9]דמחתרתו זו היא התראתו אבל שבת דבעיא התראה אימא לא צריכא אמר רב פפא [10]היתה פרה גנובה לו וטבחה בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת [2]היתה פרה שאולה לו וטבחה בשבת פטור אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי רב פפא פרה אתא לאשמועינן אמר ליה רב פפא שאולה אתא לאשמועינן סלקא דעתך אמינא הואיל ואמר רב פפא [11]משעת משיכה הוא דאתחייב ליה במזונותיה הכא נמי [1]משעת שאלה אתחייב באונסיה קא משמע לן [12]אמר רבא [13]הניח להן אביהן פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאלתה מתה אין חייבין באונסה [1]כסבורין של אביהם היא וטבחוה ואכלוה א] משלמין [10]דמי בשר בזול הניח להן אביהן נכסים חייבין לשלם איכא דמתני לה אריש ואיכא דמתני לה אסיפא מאן דמתני לה אריש כל שכן אסיפא ופליגא דרב פפא ומאן [1]דמתני לה אסיפא אבל אריש לא והייני דרב פפא בשלמא ר' יוחנן לא אמר בריש לקיש דקא מוקים לה ברבנן אלא ריש לקיש מ"ט לא אמר כר' יוחנן אמר לך כיון דאילו אתרו ביה פטור כי לא אתרו ביה נמי פטור [10]ואזדו לטעמייהו דכי אתא רב דימי אמר חייבי מיתות שוגגין וחייבי מלקיות שוגגין ודבר אחר ר' יוחנן אמר חייב וריש לקיש אמר פטור ר' יוחנן אמר חייב דהא לא אתרו ביה ר"ל אמר פטור כיון דאילו אתרו ביה פטור כי לא אתרו ביה נמי פטור איתיביה ר"ל לרבי יוחנן [1]ולא יהיה אסון ענוש יענש מאי

ור' מאיר. בעלמא בתשלומי ממון ליה מת ומשלם והכא תשלומי ארבעה וחמשה קנס הם וכל משפט קנס חידוש הוא הלכך אע"ג דמיקטיל נמי לא מיפטר מייניה ולקמן [לה:] פריך לרבה אליבא דרבי מאיר קשיא כתו דמתניתין נמי קנס הוא וקא פטר ליה אכתו: **היה גדי גנוב לו.** גנב גדי בחול ונתחייב הקרן וטבחו בשבת הלא אתי עליה חיובא דממון בתיקור שבת אלא חיוב קנס: **חייב.** ד' וה' דקנס חידוש הוא ורבה סבירא ליה כרבי מאיר: **גנב וטבח בשבת.** דחיוב ממון דקרן אתא עליה בתיקור שבת: **פטור.** דקיימא לן אין חיוב ומשלם וכיון דהקרן לא מיתחייב קנס נמי לא משלם דתשלומי ד' וה' אמר רחמנא ולא תשלומי שלשה וארבעה[3] ולא סבירא לן כרבי נתן דאמר (שבת דף לד.) חי נושא את עצמו אי נמי בכפוח: **שאם אין גניבה.** כלומר שמאחר שפטור על הקרן משום מיתה: **אין עביחה ואין מכירה.** אינו מחויב קנס כדפירשתי דתשלומי ארבעה וחמשה כתיב[3] ולא תשלומי שלשה וארבעה: **מחתרת.** שחתר בית והוציאו: **וטבחו במחתרת.** עלמה דהכא שעתא בר קטלא הוא אי הוה אשכחיה בעל הבית כדכתיב (שמות כב) אין לו דמים: **משום דאסוריה איסור עולם.** כל זמן שיעידו עליו שחילל שבת ימיתוהו בית דין הלכך חמירא מיתה דילה לפוטרו ממון: **דאיסור שעה.** אי לא משכח ליה ההיא שעתא הוא לא מיקטיל: **היתה פרה שאולה לו וטבחה בשבת פטור.** דהכא שעתא דקא טבח לה גזל לה ממרה ומיתה וממון בתין כאחד. ולא גרסינן אם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה דגבי שואל לא שייך לא כפל ולא ארבעה וחמשה שהרי חייב בקרן לעולם אפילו טובח טובח בשבת ואין קנס אלא או בגנב או בשומר חנם הפוטר עצמו בטובח טובח בשבת שאומר בגנבה: **פרה אתא לאשמועינן.** בתמיה מה למדנו ממנה אלא למדנו מגדי דקאמר רבה: **שאולה אתא לאשמועינן.** דטובחה בשבת פטור: **ס"ד אמינא הואיל ואמר רב פפא.** בהשוכר את הפועלים[3]: **הכא נמי.** אימא משעת שאלה רמיא עליה חיוב קרן וכי טבחה בשבת ליחייב: **קמ"ל.** כיון דכל כמה דאיתא הלרא בעינא ההיא שעתא דקא טבח לה גזל לה: **כל ימי שאלתה.** כל ימי משך הזמן שאלה אביהן מן הבעלים: **אין חייבין באונסה.** דאיבדו לאו שואלין ניהו עלה: **דמי בשר בזול.** כל זמן משכון בארבעה דנקי הכי אמרינן בפרק מי שמת (ב"ב קמו:) והעור יחזירו לבעלים: **אחריות נכסים.** קרקעות: **איכא דמתני אריש.** להא הניח להן אביהן אחריות נכסים דאביהן מחייב שם אלה: כ"ם אסיפא. כשטבחוה ואכלוה לעיל הוא שעתא דמעו לה אונסין הוא אתי חיובא עליה ולא מעשת שאלה: **ואיכא דמתני לה אסיפא.** היכא דטבחוה אם הניח להן אביהן אחריות נכסים משלמין תשלומי מעלית ולא בזול דאיבעי להו למידק: **אבל אריש.** אם מתה לא מיחייבי לשלומי ולא אמרינן אישתעבוד נכסי דאביהון משעת שאלה: **והיינו דרב פפא.** דאמר לעיל לא אמרינן משעת שאלה רמו עליה תשלומין אלא משעת אונסין ואילך וההיא שעתא ליתיה לשואל דליחייב: **בשלמא רבי יוחנן.** דמוקי מתניתין בשלא התרו בו: **לא אמר בריש לקיש.** דאוקמיה כר' מאיר: **כי לא אתרו ביה נמי פטור.** הואיל ואיכא לד מלקות: **שוגגין.** שלא התרו בהן: **ודבר אחר.** ממון. ואכולה מילתא קאי כלומר חייבי מיתות שוגגין וממון או חייבי מלקיות שוגגין וממון: **ר' יוחנן אומר חייב.** בתשלומין: **דהא לא אתרו ביה.** ואין אתה מחייבו אלא משום רשעה אחת דממון: **כי לא אתרו ביה נמי פטור.** ולקמן [לה.] ילף טעמא: מאי

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פ"ט מהל' גנבה הל' יב סמג לאוין קס: לו ב מיי' פ"ג שם הל' ד סמג שם:
לז ג ד מיי' פ"ח מהל' שלוחי הל' ד סמג עשין נב טוש"ע ח"מ סימן שמ סעיף ד:
לח ה מיי' שם הל' ה וסמג שם טוש"ע שם סי' שמ סעיף ג:
לט ו ז מיי' שם טוש"ע שם סעי' ד:

הגהות הב"ח

(ה) הום' ד"ה מתה וכו' וכסי אמרי' בהאומנין דף פא ע"א:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גס' משלמין דמי בשר בזול. עי' רש"י ד"ה דמי בשר בזול. ועי' רש"ש בב"ב דף קמו וכו' ורשב"ם בב"ב דף קמו ע"ב בד"ה ושמין לה וכו':

תוספות רי"ד

אמר רבא הניח להן אביהם פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאלה. מתה אין חייבים באונסיה פי' שלא שאלו הן ולא קבלו עליהן אונסים. כסבורין של אביהן היא טבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול. פי' כל זזזי בארבע דנקא והעור יחזירו לבעלים. ואם הניח להן אביהן אחריות נכסים. פי' קרקעות חייבים לשלם משום דאישתעביד נכסיה. פי' נכסי דאביהון מחיים משעת שאלה:

כי אתא רב דימי אמר חייבי מיתות שוגגין וד"א. פי' ממון או חייבי מלקות שוגגין וד"א ר"י אמר חייב בתשלומין ור"ל אמר פטור ר"י אמר חייב דהא לא התרו ביה פי' ואי אתה מחייבו אלא משום רשעה א' בממון ור"ל אמר פטור [6]) כי אתרו בי' נמי פטור פי' הואיל ואיכא צד מלקות:

[6]) ל"ל דין דאלו אתרו ביה פטור מ' לא אתרו ביה נמי פטור פי' וכו'.

מוסף רש"י

דחידוש הוא שחידשה תורה בקנס. בכל תשלומי קנס שאינו דין אלא גזירת מלך בעלמא (לקמן לח:). **דמחתרתו זו היא התראתו.** שאין צריך התראה אחרת אלא הוכנו מיד, דכיון דטרח ומסר נפשיה לחתור, אלעתה דהכי אתא דאי קאי נאמאי קטילנא ליה ואמרה תורה כיון דכולהו הוי אין צריך התראה אלא מגלין אותו בנפשו (סנהדרין עב.). **היתה פרה גנובה לו.** כלומר גנב פרה מעבר שבת, **וטבחה בשבת חייב.** אף בתשלומין הרבעה ותמצה, שהרי נתחייב בקרן קודם שיבא לידי איסור סקילה, ואף על גב דקנסא לא אתי עליה עד שבת, לא פטרינא ליה מקנסא משום חיוב מיתה, דאמר בגלו נערות (לעיל) קנס חידוש הוא שחידשה תורה הלכך אע"ג דמיקטיל משלם (ב"ק קיב.). **היתה פרה שאולה לו וטבחה בשבת פטור.** מן הכל, דלא אמרינן משעת שאלה מחייב ליה אקרנא

תורה אור השלם

1. וכי יצאו אנשים ונגפו אשה הרה וגיצאו ילדיה ולא יהיה אסון ענוש יענש באשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפללים:

שמות כא כב

מוסף רש"י (המשך)

וקמה בראשונה אפילו למלאך המות, אלא בשעת טביחה הוא דגזליה ואיקור שבת וגניבה בתין כאחד ונפטר מן הקרן משום דקם ליה בדרבה מייניה, וקנסא ליכא דהא אין כפל ולא ארבעה וחמשה אלא בגנב עצמו שגנב חנית בעצים, או בשומר חנם הבא לפטור עצמו בטעונת גנבה, אבל שיאל ונישא שכר ושוכר שאין יכולין להפטר בטעונת גנב אין בהן כפל, דכתיב בכמה דוכתי לא אם אמרת בשומר חנם שכן משלם תשלומי כפל אמאר בש"ס כי' (שם ועי"ש בחמשם שלא"ם שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה), **מתה אין חייבין באונסה.** דלא קבלו עליהן נטירותא (ב"ק דמי בשר בזול. כל זוזא משכינא בארבע דנקי, וכן כל היכא דתני בזול, בפרק מי שמת (ב"ב קמו:) והייני שני שליבי דמים, ומולהו דמים לא נשלמו דאי הוו ידעי דבעו שליחי לא הוו אכלי בשרא, והעור יחזירו כמות שהוא (ב"ק קיב. ובתוס' שם ד' ובי"ח חב.). **איכא דמתני לה.** להא הניח להן אביהן אחריות נכסים חייבין אריש. דקאמר מתה אין חייבין באונסה, ואם הניח להן אביהן קרקעות חייבין לשלם, דאשתעבוד נכסים מחיים שבהיותן דקבר רבא חייב אונסים משעת שאלה מועל על השואל, ופליגא דרב פפא דאמר לא דמי חייב אונסים שואל עד שעה שמאכם (שם). **ואיכא דמתני לה אסיפא.** שבטבוחה ואכלוה משלמים דמי בשר בזול, ואם הניח להן אביהן קרקע משלמין פרעון שלם, דהוי אינהו במקום אביהן, ומאיל הן אכלוה משלמין (שם). **אבל אריש.** דמתה כדרבה, לא. דלא אמרינן אשתעבוד נכסים דלא דמי חייב אונסין על השואל עד שעת אונסין והכא כי אתיבת ליתיה לשואל יהי לא קבול עליהו מידי (שם). **חייבי מיתות שוגגין וחייבי מלקיות שוגגין ודבר אחר.** אתרוייהו קאי, חייבי מיתות שוגגין דבר אחר, עבר עבירה אלא התראה, דהיינו שוגג, ויש בו דין מיתה אם היו מתרים בו, ויש בה עוד חייב דבר אחר, כגון מלקות שהתרו בו למלקות, או יש בה חייב ממון, ר' **יוחנן אומר חייב.** בתיתו דבר אחר שעם המיתה, הואיל ואינו נהרג, יכן חייבי מלקות שוגגין ודבר אחר, שעבר עבירה שיש בה מלקות וממון, כגון אבל מעבר שני של חבירו בגנבון, או נבלה וטרפה של חבירו ולא התרו בו למלקות (חולין פא.).

[6]) (לעיל לג: יש"ר). [7]) (סנהדרין עב:). [8]) ב"ק קיב.. [9]) ב"מ נא.. [10]) ב"ק קיב.. [11]) ב"ק שם [כ. ב"מ מב: ב"ב קמו:]. [12]) חולין פא.. [13]) [ב"מ מז:]. [1]) [שמות כא]. [2]) [ב"מ נא.]. [3]) [דף לג. ד"ה ועוד]. [4]) [בסנהדרין שם איתא רבא].

מאי לאו אסון ממש. אם לא מתה האשה יענש הנוגף כדמי ולדות הא אם מתה לא יענש ואפי' לא התרו בו וקשיא לר' יוחנן: **לא דין אסון.** הכי קאמר קרא אם אין משפט מות לנוגף כגון שלא מתה האשה או מתה ולא התרו בו ענוש יענש: **מכה אדם ומכה בהמה.** מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם לא ישלם אלא יומת הקיש פטור ממון דמכה אדם לחייב ממון דמכה בהמה. מה מכה בהמה לא חלקה בה בין בשוגג בין במזיד בין מתכוין לשאין מתכוין בין דרך ירידה לדרך עלייה לפוטרו ממון אלא לחייבו ממון אף מכה אדם לא תחלוק בו בין בשוגג בין במזיד בין מתכוין לשאין מתכוין בין דרך ירידה לדרך עלייה לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון אלא כי אתא רבין אמר [3]חייבי מיתות שוגגין כולי עלמא לא פליגי דפטורין כי פליגי בחייבי מלקות שוגגין ודבר אחר [2]רבי יוחנן אמר חייב חייבי מיתות איתקוש חייבי מלקות לא איתקוש ריש לקיש אמר פטור בפירוש ריבתה תורה חייבי מלקות כחייבי מיתות היכן ריבתה תורה [3]אמר אביי אתיא [2]רשע [3]רשע רבא אמר אתיא מכה מכה אמר ליה רב פפא לרבא [3]הי מכה אילימא [4]ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת האי בקטלא כתיב אלא האי מכה [5]מכה נפש בהמה ישלמנה נפש תחת נפש וסמיך ליה [6]ואיש כי יתן מום בעמיתו [7][כאשר עשה כן יעשה לו] והאי לאו מכה היא אנן הכאה הכאה קאמרינן והא כי כתיב בחובל בחבירו הוא דכתיב וחובל בחבירו בר תשלומין הוא אם אינו ענין להכאה שיש בה שוה פרוטה [7]תנהו ענין להכאה שאין בה שוה פרוטה

מאי לאו אסון ממש לא דין אסון איבא דאמרי איתיביה רבי יוחנן לר"ל [1]ולא יהיה אסון ענוש יענש מאי לאו דין אסון לא אסון ממש אמר רבא ומי איבא למ"ד חייבי מיתות שוגגין חייבים והא תנא [6]דבי חזקיה [8]מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה לא חילקת בו בין בשוגג בין במזיד בין מתכוין לשאין מתכוין בין דרך ירידה לדרך עלייה לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון אלא כי אתא רבין אמר [3]חייבי מיתות שוגגין כולי עלמא לא פליגי דפטורין כי פליגי בחייבי מלקות שוגגין ודבר אחר [2]רבי יוחנן אמר חייב חייבי מיתות איתקוש חייבי מלקות לא איתקוש ריש לקיש אמר פטור בפירוש ריבתה תורה חייבי מלקות כחייבי מיתות היכן ריבתה תורה [3]אמר אביי אתיא [2]רשע [3]רשע רבא אמר אתיא מכה מכה אמר ליה רב פפא לרבא [3]הי מכה אילימא [4]ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת האי בקטלא כתיב אלא האי מכה [5]מכה נפש בהמה ישלמנה נפש תחת נפש וסמיך ליה [6]ואיש כי יתן מום בעמיתו [7][כאשר עשה כן יעשה לו] והאי לאו מכה היא אנן הכאה הכאה קאמרינן והא כי כתיב בחובל בחבירו הוא דכתיב וחובל בחבירו בר תשלומין הוא אם אינו ענין להכאה שיש בה שוה פרוטה [7]תנהו ענין להכאה שאין בה שוה פרוטה

סוף

מאי לאו אסון ממש. אע"ג דקיפיה דקרא דאם אסון יהיה ע"כ היינו דין אסון דכתיב ונתת נפש וגו' מ"מ לא יהיה אסון הוה משמע ליה אסון ממש אי נמי אם אסון בעי למימר דהוי אסון ממש ודרש ונתת נפש וגו' היינו ממון: **ומי איבא למאן דאמר חייבי מיתות שוגגין חייבין והא תנא דבי חזקיה וכו'.** וא"ת והא אמרינן בפ' הנשרפין (סנהדרין עט: ושם) תנא דבי חזקיה מפקא מדרבי ומפקא מדרבנן אלמא פליגי תנאי אתנא דבי חזקיה וי"ל דלענין ממון אחר אית להו לכולהו היקישא דתנא דבי חזקיה ולא פליגי עליה [8]אלא דאתי דקתני בין מתכוין לשאינו מתכוין דמשמע בין מתכוין להרוג האשה בין אין מתכוין להורגה אלא להרוג את חברו והרגה דבכל ענין פטור מדמי האשה לענין ממון אחר כבר תנא דלא תחלוק בין שוגג בין מזיד ואייתי דמפקא מדרבי ומדרבנן דלר' נתכוין להרוג את זה והרג את זה חייב ממון ולרבנן חייב מיתה ולתנא דבי חזקיה פטור ממיתה וממון אבל קשה לרבינו יצחק דבריש הנחנקין (שם פד:) אמרינן הניחא למאן דאית ליה דתנא דבי חזקיה אבל למאן דלית ליה כו' משמע דאיכא תנא דפליג ואומר רבינו יצחק דהיינו רבי חגא מדרומא דאייתי מתניתא בידיה דאמרינן בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה (ב"ק מב. ושם) דשני אנשים כי נתכוונו זה לזה אע"פ שם אסון באשה יענשו בדמי ולדות אלמא לית ליה היקישא דבין שוגג למזיד והא דקאמר מי איכא למאן דאמר כו' היינו משום דתנא דבי חזקיה עיקר שהיה שונה ברייתות של רבי חייא שהיה אביו כדמוכח בסוף פרק הבא על יבמתו (יבמות סה:) והן עיקר ומותבינן חיובתא מייניהו ולרשב"א נראה דמשום הכי קא פריך ליה מתנא דבי חזקיה משום דרבי יוחנן מוקי מתניתין (לעיל נב:) בשלא התרו בו וקתני קיפא דחייבי מיתות פטורין א"כ מתני' סברה דחייבי מיתות שוגגין פטורין ולא קיפא מייבי בשהתרו בו ליפלוג בחייבי מלקות גופייהו והוה מצי למיפרך ממתני' אלא דלא מצי למיפרך אלא מדיוקא ולהכי פריך ליה מתנא דבי חזקיה ואמתניתין סמיך ולפי זה מצינן למימר דמפקא מדרבי ורבנן בכולה מילתא ועוד אומר רשב"א דר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה לקמן בפירקין (דף לז:) הוא תנא דלית ליה דתנא דבי חזקיה ולריך לומר דלתנא דבי חזקיה לא יהיה אסון היינו אסון ממש וקרא דאם אסון יהיה היינו דין אסון כגון שנתכוין לאשה דאם לא נתכוין לה פטור ממיתה וממון לתנא דבי חזקיה מ"מ לא קאי קרא דאסון אאשה אלא אחבירו שנתכוין לו ולא אייתי קרא שנתכוין להרוג את זה והרג את זה וכפ' הנשרפין דדייק לר"ש דפטר נתכוין להרוג את זה והרג את זה היכי מפרש קראי הוה מצי למימר כדפרישית אלא אליבא דר"א דאמר קראי בנתכוין להרוג את זה והרג את זה דייק: **אם** מכה אדם **לא** תחלוק בו בו'. וקרא דלא יהיה אסון דאשמעינן דלא יעשה דמי ולדות בהדי מיתה והא נמי דדרשינן בשילהי פרק כילד הרגל (ב"ק מו.) עליו ולא על האדם דלא תשקול מיניה ממונא ותקטליה על הרליתה לאוד וקרא דלא מקמו דדרשינן מיניה דלא תשקול ממונא מיניה ונפטוריה אנטריכו כולהו דלא מצי למילף מהיקישא דתנא דבי חזקיה כדפירש בקונטרס לקמן (דף לח.) דממכה בהמה לא מצי למילף פטור ממון דאדרבה חיוב היה לו למילף דמכה בהמה חייב לאנטריך למכתב כולהו והכי ילפינן מה מכה בהמה לא חלקת בה בין בשוגג בין במזיד דבכל עניין חייב אף מכה אדם כל עניני פטור ממון שכתוב בו לא תחלוק בין שוגג בין מזיד ובין דרך עלייה לדרך ירידה ושוגג למזיד אחר בהדי מיתה ודרך עלייה וירידה בכל ענין לא תשקול ממונא מיניה ונפטוריה דלאמרינן לקמן ומתכוין לשאין מתכוין לענין דמי האשה: **רבא אמר אתיא מכה מכה.** תימה לרבא לית ליה הכא גזרה שוה דרשע רשע וכן ר' יוחנן ולקמן (דף לז.) נמי מצרכינן חד קרא למיתה וממון וחד למלקות וממון ולא ילפינן מלקות וממון ממיתה וממון בגזרה שוה דרשע רשע וסתמא דהש"ס דריש ליה בפ"ק דמכות (דף ה:) גבי אין עדים זוממין הנרגנין עד שיגמר הדין על פיהן דאמרינן חייבי מלקות מנין אתיא רשע רשע ובריתא נמי איכא בר"פ אחד דיני ממונות (סנהדרין לג: ושם) גבי דיני נפשות מחזירין לזכות אבל לא לחובה דאמרינן חייבי מלקות מנין אתיא רשע רשע תניא נמי הכי כו' ור' יהודה נמי דריש ליה בהחובל (ב"ק פו: ושם) גבי וכן היה ר"י פוטרו פירוש את הקומה ומחייבי גליות ומחייבי מלקות ומחייבי מיתות ב"ד מרוצח רוצח ומחייבי מלקות אתיא רשע רשע ורבנן דפליגי עליה התם לאו משום דלית להו רשע רשע אלא משום דמחייבי ליה כחייבי מיתות ב"ד ור"ל דרבא ור' יוחנן אית להו [9]בכ"מ גז"ש דרשע רשע בדבר שהוא בגוף המלקות אבל הכא לענין פטור ממון שהוא עם המלקות וכן לקמן לא ילפינן רשע רשע וטעמא משום דקרא מוכח דרשע כתיב לענין מלקות והיה אם בן הכות הרשע והא דדרים מכה מכה משום דמכה גבי תשלומין כתיב שנאמר מכה בהמה ישלמנה ואחני אית ליה גזרה שוה דרשע רשע בכ"מ וסוגיא דלקמן כרבא ולא כאחני מוקי קרא במיתה ומלקות כר"מ דלמלקות וממון לא צריך קרא דאתיא רשע רשע ואם תאמר ר' יוחנן אמאי לא דריש מכה מכה הא בריתא היא בריש החובל (שם פג: ושם) וי"ל דסבר כאידך תנאי דהתם דלא דרשי מכה מכה אלא יליפי מאידך קראי דלאו עין תחת עין ממש: **וכתיב** ואיש כי יתן מום וגו'. אית דגרסי וסמיך ליה ולא מגזרה שוה ליף אלא מסמוכין וכן משמע קצת מדשניק קרא דמכה בהמה ישלמנה ונקיט קרא אחרינא ומיהו מדפריך בריש החובל (שם פג:) מאי חזית דילפת מומה בהמה ילף ממכה אדם משמע דגזרה שוה הוא והא דהדר ביה מקרא קמא משום דאיצטריך למהדר ממכה אדם ולאתויי כי יתן מום בעמיתו הדר ביה נמי ממכה בהמה ישלמנה ומייתי מכה נפש בהמה דסמיך ליה אי נמי משום דאיצטריך קרא קמא לכדתנא דבי חזקיה ולמאן דלית ליה נמי איצטריך מה מכה בהמה לרפואה פטור אף מכה אדם כו' כדאמרינן בריש הנחנקין (סנהדרין פד: ושם):

אם

מסורת הש"ס

א) לקמן לח. ב"ק לה. סנהדרין עט: פד:.
ב) [סנהדרין י. וש"נ].
ג) ב"ק פג: ד) [רש"ל].
ה) ס"א לפטור. רש"ל.
ו) ס"א לחיוב. רש"ל
ז) [שמות כא], ח) [במדבר לה], ט) [ועטמא דדבי דדרים ונתת וגו' ממון ורבנן דרבי נפש ממש ולהכי לא מצי לאוקמי הקישא לאין מחכרין אבל לענין שוגג ומזיד כולהו אית להו הקישא. מ"ר], י) [ועיין לקמן מוס' לח. ד"ה אבל סיכנו], כ) וכפ' קמא דסנהדרין דקאמר מ"ט דר' ישמעאל דאמר מלקות בכ"ג אבי אמר אחת רשע רשע רבא אמר מלקות אחת מיתה עומדת לא משום דלית ליה כו' אלא משום דא"א כדאמר בפ"ק דמכות גבי ואין משגיחין בממות וגבי מחבירים לוכות לא כבי למימר דאחת מיתה עומדת דשמא כמיתה דוקא משום דכתיב ובפטבו הערה והגילו. ת"י עה"ב,

תורה אור השלם

1. וכי יצאו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ולא יהיה אסון ענוש יענש כאשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפללים: שמות כא כב
2. ולא תקחו כפר לנפש רצח אשר הוא רשע למות כי מות יומת:
כמדבר לה לא
3. והיה אם בן הכות הרשע והפילו השפט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר: דברים כה ב
4. ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת:
ויקרא כד כא
5. ומכה נפש בהמה ישלמנה נפש תחת נפש: ויקרא כד יח
6. ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו: ויקרא כד יט

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ופי' איבא יבי' א"ב מתני' סברה. עיין זה בב"מ דף מ ע"ב תוס' ד"ה מנהיג לחודיה:

מוסף רש"י

ודא תני דבי חזקיה מכה אדם ומכה בהמה וגו'. דאה לקמן לח ל. האי בקטלא כתיב. ומשלומין אין שם (ב"ק פג:). הכאה הכאה קאמרינן. אע"ג דקראי לא דמו גמרינן גזרה שוה כדאתי דבי ר' ישמעאל ושב הכהן יצא הכהן. ומכה אדם דקאני הכי הכאה הוא דקאמר ומכי יתן מום גמר. דמיס ע"י הכאה בא (שם).

מ א ב מי' פ"ח מהל' נערה בתולה הל' יג ופ"ד מהל' חובל הל' ז סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכג סעיף ד:
מא ג מי' פ"ח מהל' נערה בתולה הל' יח ופ"ג מהל' גניבה הל' ח סמג עשין נד:
מב ד מי' פ"ל מהל' חובל הל' ט ופ"ה הל' ג סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעי' ג:

תוספות רי"ד

א"ר ומי איבא למ"ד חייבי מיתות שוגגין חייבין והתנא דבי חזקי' מכה אדם ומכה בהמה ישלמנה מה מכה בהמה לא חלקה בה בין בשוגג בין במזיד בין מתכוין לאינו מתכוין בין דרך ירידה לדרך עלייה לפוטרו ממון אלא לחייבו ממון אף מכה אדם לא חלקה בו בין שוגג למזיד בין מתכוין לא"מ בין דרך ירידה לד"ע לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון. פי' המורה (מכה אדם) מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם לא ישלם אלא יומת הקיש פטור ממון דמכה אדם לחייב ממון דמכה בהמה. מה מכה בהמה אין לך בו חילוק לפטור מלשלם דאדם מעיד לעולם בין עד ובין ישן בין שוגג בין מזיד אף מכה אדם אין לך בו חילוק לחיובא ומכה בהמה לעולם חייב דאמרי' בב"ק פצע תחת פצע לחייב השוגג כמזיד ואונס כרצון פי' שאין מתכוין אין בו חיוב מיתה באדם פי' דרך עלי' שהכהו בהגבהת ידו או בחרבו ממטה למעלה פי' בין דרך עליה וכו' משום דגבי גלות דהורג בשוגג איבא חילוק בין דרך ירידה לדרך עלייה. כדאמרי' במס' מכות כל שבדרך ירידתו גולה דכתיב ויפל עליו עד שיפול בדרך נפילה: אלא כי אתא רבין אמר ת"מ שוגגין דכ"ע לא פליגי דפטורי פי' מדתנא דבי חזקי' כי פליגי בחייבי מלקות שוגגים וד"א ר"ש אמר חייבי מיתות איתקוש [חייבי מלקות לא איתקוש] ור"ל אמר פטור בפירוש רבתה תורה חייבי מלקות כחייבי מיתות היכן ריבתה אביי אמר רשע רשע פי' נאמר בחייבי מיתות אשר הוא רשע למות ונאמר בח"מ והי' אם בן הכות הרשע. רבא אמר אתיא מכה מכה דחייבי מלקות נמי איתקש למכה בהמה ולא מג"ש דח"מ ילפינן וקי"ל כר"י:

אם אינו ענין להבאה שיש בה שוה פרוטה. וא"ת והא איצטריך להכי דמהכא נפקא לן חובל בחברו לתשלומין ברים החובל (נ"ק פג: ופס) וי"ל דהך סוגיא כאילך תנאי דהתם דמפקי החובל בחברו לתשלומין מקרא אחרינא: **דלמא** בשבת בתיב דבבהמה גופה כו'. וא"ת א"כ היקשא למה לי וי"ל דאתיא לגין דרך יריבה לדרך עלייה דלא שייך לפלוגי גבי שבת: **אלא** לאו בחול. וא"ת בחול נמי מצינן למימר דבהדי דמחייב לבהמה הרג את האדם ולא אתרו ביה משום אדם ואפי' בשבת נמי מצינן למימר דאתרו ביה משום בהמה ולא אתרו בו משום שבת וי"ל דמ"מ ילפינן שפיר דמה מכה בהמה לא חלקת בין שוגג בהכאתה למזיד בהכאתה אף אדם לא תחלוק בו בין מזיד בהכאתו לשוגג בהכאתו א"כ הואיל ומכה אדם איירי באתרו ביה מכה בהמה נמי איירי בכל ענין דאתרו ביה ולהכי לא מצי איירי בשבת ולא בהרג אדם עמה: **מתניתין במאן** מוקי לה. [1]תימה תיקשי ליה לרב פפא גופיה דאיהו סבר לעיל (דף לד:) כרבה דאמר היתה פרה גנובה לו כו' ועוד קשה דליפני כעולא דמאי דפירש בקונ' דאי סבר כרים לקים דחייבי מלקות שוגגין פטורין כ"ש דפליג אדעולא זה אינו נראה דלמא בממון אחר סבר כרים לקים אבל בממונא דבהוא מילתא גופיה משלם ממון ומיפטר ממלקות מג"ש דתחת תחת [2]ונראה דרב פפא אפי' סבר כר"ל מצי לשנויי כדעולא כדפרישית אבל לאביי פריך שפיר דלית ליה דעולא דהא מוקי לעיל תחת לדרשא אחרינא ולהכי קשיא ליה אי ס"ל כר"ל מתני' כמאן מוקי לה: **אי** בר' נחוניא קשיא אחותו. לא מצי למימר קשיא ממזרת ואחותו דע"כ כר"מ ס"ל מדנקט יום הכפורים כשבת וה"ל למימר יו"ט כשבת וכ"ש יום הכפורים אלא ודאי ס"ל אי כר"מ דאמר לוקה ומשלם אי כר' יצחק דאמר אין מלקות בחייבי כריתות הלכך לא נקט יו"ט דמיניה לא הוה שמעינן יוה"כ שאין בו מלקות וכיון דלא הוי כרבנן לא מוקמי ליה כרבי יצחק אלא כר"מ ולא מיקשי ממזרת: **אי** כרבי יצחק קשיא ממזרת. לא הולרך לומר אי כרבנן דלדידהו קשיא ממזרת ואחותו ולא מצי למימר נמי דמתני' כרבי עקיבא דסבר עדים זוממין קנסא ואית ליה לוקה ומשלם ולית ליה מת ומשלם דלרבי עקיבא מצינן למימר דלא גמר עדים זוממין ממונית ש"ר אע"ג דהוי קנסא מקנסא כדפרי' לעיל (דף לב. ד"ה דאין) ואית ליה שפיר כרבנן דלוקה ואינו משלם: **מאן** תנא דפליג עליה דרבי נחוניא אי ר' מאיר אי רבי יצחק. תימה דלרים לקים בהדיא פליג ר"מ ארבי נחוניא דהא מוקים מתני' כר"מ וקתני דיש קנס בחייבי כריתות וי"ל דידע דר"מ פליג עליה אלא דק"ל דרבנן לא מצינן למימר דפליגי עליה אבל לר' יוחנן אתי שפיר: **לא** קנס ולא פיתוי. אית דגרס ולא אונס משום דפיתוי נמי קנס הוא ואומר ר"י דגרסי' ליה דשייך למיקרי לאונס קנס עפי מלפיתוי משום דאונס שותה בעליו (נקמן דף לט.):

הממאנת אין לה לא קנס. פירש בקונט' לפי שהיא בחזקת בעולה וקשה לר"י דא"כ היכי דייק לקמן הא קטנה בעלמא אית לה דלמא ה"ק הממאנת אין לה קנס אם בא עליה כשהיא נערה הא נערה בעלמא אית לה ומיהו אין להקשות אמאי נקט ממאנת ה"ל למינקט כל אשה שנסת ונתגרשה דהא איכא למ"ד לקמן (דף לח.) דאפי' אם נתארסה ונתגרשה אין לה קנס ונראה לר"י דה"פ אין לה לא קנס ולא פיתוי אם אנסה בעלה או פיתה אותה כשהיתה תחתיו קודם מיאון אע"ג דכשמיאנה אינגלאי מילתא שלא היתה אשתו והשתא דייק שפיר לקמן הא קטנה בעלמא אית לה אבל קשה לר"י מהא דקאמר בסמוך וכ"ת כולה ר"מ היא וכממאנת סבר לה כרבי יהודה והשתא כיון דאיירי שבא עליה בעלה כשהיא נערה שוב אינה יכולה למאן דמודה רבי יהודה כשבעל דאמר בפרק בא סימן (נדה נב. ופס) ותירץ ר"י דמיירי כשפירש בהדיא שאינו בועל לשם קידושין ועוד דפיתוי ואונס לאו לשם קידושין הוא דבהיא לא מודה רבי יהודה:

ולא פיתוי. קשה לרשב"א אמאי נקט פיתוי למאי דמוקי לה בסמוך בנערה הא כל נערה מפותה אין לה קנס דמתלה אפי' נערה שאינה ממאנת ויש לומר דנקט אין לה פיתוי אגב דנקט באידך אבל

סוף סוף. האי לא אתחלוק בו לאחיבו ממון טעמא משום דאין בו כדי תשלומין ולא משום היקישא אבל היכא דיש בה שוה פרוטה אימא אתחלוק: **לא צריכא.** להכי איתקש: **דבהדי דמחייב קרע שיראין וכו'.** כלומר ואשמועינן דלוקה משום חבלה ופטור מתשלומי קרייעה לא שנא התרו בו ולא שנא לא התרו דלא לקי פטור מתשלומין מהיקישא דלא אתחלוק: **ממאי דבחול כתיב.** דפשיטא ליה דמכה בהמה בין שוגג בין מזיד חייב לשלם: **דלמא בשבת כתיב.** ועל כרחך אשוגג כתיב קרא דאי במזיד הו"ל מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין: **איכא לאיפלוגי.** בין שוגג למזיד: **לא ס"ד.** דבשבת כתיב ובשוגג: **ואי בשבת מכה בהמה ישלמנה.** בתמיה: **אלא לאו בחול.** דליכא לפלוגי ואיתקש לה מכה אדם אלא אתחלוק בו ואפי' אינו חייב מיתה: **לרבה דאמר.** לרבי מאיר מדוש הוא כו': **מתניתין כמאן מוקים.** לשנויי רומיא [3] דרמינן עלה דאלו הן הלוקין וקיימא לן דאין לוקה ומשלם: **אי כר' מאיר.** דאמר לוקה ומשלם וכדשנינהו ריש לקיש [4]: **קשיא בהו.** דבשלמא לרים לקים דאוקמה [5] להתיא דגנב וטבח בשבת בטובח על ידי אחר אבל בטובח על ידי עצמו לא משלם לא קשיא דמת ומשלם לית ליה לר' מאיר אפי' בקנס אלא לרבה קשיא בהו דקנס הוא וקתני מתניתין [6] פטור: **ואי כר' נחוניא בן הקנה.** דאית ליה נמי לוקה ומשלם כר' מאיר מדקאמר [7] יוס הכפורים כשבת יה"כ הוא דפטור מתשלומין ומשום כרת דאית ביה ומג"ש דאסון אסון אבל משום לאו ומלקות דאית ביה לא פטר ומתניתין נמי דאית ליה לוקה ומשלם לית ליה אפי' בקנס: **קשיא אחותו.** נהי נמי דמשום מלקות לא פטר ליה ליפטוריה משום כרת: **ואי כרבי יצחק.** מוקמה דאמר במסכת מכות (דף יד.) אין חייבי כריתות בכלל מלקות מ' ולית ליה האי דאלו הן הלוקין הבא על אחותו ומשום הכי חייבין בתשלומין: **קשיא ממזרת.** דהכל מודים שהוא במלקות וקתני [8] אית לה קנס: **הניחא אי סבר.** רבה כר' יוחנן [9] כשלא התרו בו דמשלם דחייבי מלקות שוגגין ודבר אחר חייב: **איהו נמי.** מוקי למתני' בשלא התרו בו כר' יוחנן: **אלא אי סבר לה.** בממון ומלקות לאפי' לא התרו בו פטור מממון ופליג אדרבי יוחנן וכל שכן אדעולא דאמר [10] אפילו התרו בו משלם ממון ואינו לוקה: **היכי מהדר לה.** לא כר' יוחנן ולא כעולא ולא כרים לקים: **על כרחך.** אי סבירא ליה בממון ומלקות דלוקה ואינו משלם כרבי יוחנן סבירא ליה בשוגגים דמשלם ממון ומוקי לה בשלא התרו בו: **לרים לקים דאמר בפירוש ריבתה תורה כו'.** דחייבי מלקות שוגגין פטורין מלשלם: **מאן תנא דפליג אדר' נחוניא.** ומחייב תשלומין בחייבי כריתות כגון הבא בשבועות ושהליק גדיש ביה"כ חייבין בפרק שבועת העדות (שבועות נב.) ומתני' דהכא דקנסה באחותו ונהי נמי דלית ליה אסון אסון למיפטריה משום כרת ליפטוריה משום לאו אין התרו בו אין לא התרו בו דאין כרת בלא לאו חוץ מפסח ומילה דבשלמא ר' יוחנן מוקי לה אפילו כרבנן דפליגי עליה דרבי מאיר דאמרי אין לוקה ומשלם והני בשלא התרו בו אלא לרים לקים כמאן מוקי לה: **אי רבי מאיר.** דאמר לוקה ומשלם: **אי רבי יצחק.** דאמר לא שייך מלקות בחייבי כריתות וג"ש דאסון אסון לית ליה ובמאי ליפטר הילכך מתניתין דהכא על כרחך ר"מ היא ולא רבי יצחק משום דקשיא ממזרת אבל הכא דשבועות אין כר"מ אין כרבי יצחק: **ערוה ושניות.** לקמן מפרש להו: **קנס.** דאונסה: **פיתוי.** דמפותה: **הממאנת.** בבעלה כגון יתומה קטנה שהשיאתה אמה ומיאנה בבעלה: **אין לה קנס.** שאינה בחזקת בתולה הואיל ומיאנה: **איילונית.** שאין לה מימני נערות לעולם ואינה יולדת. לשון איל זכר דוכריתא דלא ילדה (ועיל דף יח.): **אין לה קנס.** לפי שאין קנס אלא לנערה וזו שלא תביא שערות לעולם כל כ' שנה היא בחזקת קטנה ומשם ואילך בוגרת: **והיולאת משום שם רע.** קס"ד שלא מצא לה בעלה בתולים. ולקמן (לו:) פריך בת סקילה היא: ערוה

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"א מהל' ערכה בתולה הל' ט סמג עשין כד טור אה"ע סי' קעז:

תורה אור השלם

ו. ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת: ויקרא כד כא

מוסף רש"י

חידוש הוא שחידשה תורה בקנס. כל משפט קנס חידוש הוא הלכך אע"ג דמיקטיל נמי לא מיפטר מיניה (לעיל כד:) שאינו דין אלא גזירת מלך בעלמא (לקמן לח:).

מסורת הש"ס

(א) [לעיל לד: לקמן לח.]. ב) [לעיל לא:]. ג) [לעיל לג:]. ד) [פס]. ה) [לקמן לו:]. ו) [לעיל ל:]. ז) [לרב פפא לא שייך למיפרך דהא לא פריך לעפשה משום דידע דסבר כר' יוחנן דלא דרים ג"ש דרבא ודמכה וכ"מ קאמר דקאמר הי מכה. ת"ש]. ח) לפי' ר"י דלעיל אתי שפיר דרבא כ"ל מוקי לה כר"מ אבל רבה כמאן מוקי לה אי כר' נחוניא קשיא אחותו דלדידיה אחותו ליה לה קנס דאחד ריבוא מוקי לחייבי לאוין ואחד ריבוא לחייבי כריתות ת"ש מחייבי כריתות מיתות נמי ולמה שהביא מהכ"מ לעיל בתוס' אתי טפי שפיר אי ר' יצחק קשיא ממזרת לדידיה מוקמינן חד לחייבי עשה וחד לחייבי כריתות הניחא אי סבר לה כר' יוחנן אלא אי סבר כרבנן ל"ל לחייבי מלקות שוגגין פטורין ת"ש אינהו דרבי ריבוא חד לחייבי לאוין והא דלא קאמר אי כרבנן קשיא אחותו משום דעיקר קושיא בבר הקנה לרבנן לעיל והא קו"ל דאין לוקה ומשלם ולכך לא חזר והקשה. ת"ש עה"ג.

הגהות הב"ח

(א) גב' תשלומין הוא (לא ריבלא) תא"מ וי"ב ס"א הא לא קשיא:

סוף סוף לאו בר תשלומין הוא (א) לא צריכא דבהדי דמחייה קרע שיראין דיליה א"ל רב חייא לרבא ולתנא דבי חזקיה דאמר מכה אדם ומכה בהמה ממאי דבחול כתיב וליכא לאיפלוגי דלמא בשבת כתיב דבבהמה גופה איכא לאיפלוגי לא ס"ד דכתיב ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת היכי דמי אי דלא אתרו ביה מכה אדם אמאי יומת אלא פשיטא דאתרו ביה ואי בשבת מכה בהמה ישלמנה אלא לאו בחול א"ל רב פפא לאביי (ב) לרבה דאמר חידוש הוא שחידשה תורה בקנס ואף על גב דמיקטיל משלם מתניתין כמאן מוקים לה אי כר"מ קשיא בתו אי כרבי נחוניא בן הקנה קשיא אחותו אי כר' יצחק קשיא ממזרת הניחא אי סבר לה כר' יוחנן הוא נמי מתרץ לה כר' יוחנן אלא אי סבר כר"ל היכי מתרץ לה על כרחך כר' יוחנן ס"ל א"ל רב מתנא לאביי לר"ל דאמר בפירוש ריבתה תורה חייבי מלקות כחייבי מיתות מאן תנא דפליג עליה דרבי נחוניא בן הקנה אי ר"מ אי רבי יצחק: ת"ר ערוה ושניות לערוה אין להן קנס ולא פיתוי אהממאנת אין לה לא קנס ולא פיתוי איילונית אין לה לא קנס ולא פיתוי והיוצאת משום שם רע אין לה לא קנס ולא פיתוי מאי ערוה ומאי שניות לערוה אילימא ערוה ערוה

ומשלם דידיה הוא ומת ומשלם לית ליה אפי' בקנס: **קשיא אחותו.** נהי נמי דמשום מלקות לא פטר ליה ליפטוריה משום כרת: **ואי כרבי יצחק.** מוקמה דאמר במסכת מכות (דף יד.) אין חייבי כריתות בכלל מלקות מ' ולית ליה האי דאלו הן הלוקין הבא על אחותו ומשום הכי חייבין בתשלומין: **קשיא ממזרת.** דהכל מודים שהוא במלקות וקתני [9] אית לה קנס: **הניחא אי סבר.** רבה כר' יוחנן [10] כשלא התרו בו דמשלם דחייבי מלקות שוגגין ודבר אחר חייב: **איהו נמי.** מוקי למתני' בשלא התרו בו כר' יוחנן: **אלא אי סבר לה.** בממון ומלקות לאפי' לא התרו בו פטור מממון ופליג אדרבי יוחנן וכל שכן אדעולא דאמר [11] אפילו התרו בו משלם ממון ואינו לוקה: **היכי מהדר לה.** לא כר' יוחנן ולא כעולא ולא כרים לקים: **על כרחך.** אי סבירא ליה בממון ומלקות דלוקה ואינו משלם כרבי יוחנן סבירא ליה בשוגגים דמשלם ממון ומוקי לה בשלא התרו בו: **לרים לקים דאמר בפירוש ריבתה תורה כו'.** דחייבי מלקות שוגגין פטורין מלשלם: **מאן תנא דפליג אדר' נחוניא.** ומחייב תשלומין בחייבי כריתות כגון הבא בשבועות ושהליק גדיש ביה"כ חייבין בפרק שבועת העדות (שבועות נב.) ומתני' דהכא דקנסה באחותו ונהי נמי דלית ליה אסון אסון למיפטריה משום כרת ליפטוריה משום לאו אין התרו בו אין לא התרו בו דאין כרת בלא לאו חוץ מפסח ומילה דבשלמא ר' יוחנן מוקי לה אפילו כרבנן דפליגי עליה דרבי מאיר דאמרי אין לוקה ומשלם והני בשלא התרו בו אלא לרים לקים כמאן מוקי לה: **אי רבי מאיר.** דאמר לוקה ומשלם: **אי רבי יצחק.** דאמר לא שייך מלקות בחייבי כריתות וג"ש דאסון אסון לית ליה ובמאי ליפטר הילכך מתניתין דהכא על כרחך ר"מ היא ולא רבי יצחק משום דקשיא ממזרת אבל הכא דשבועות אין כר"מ אין כרבי יצחק: **ערוה ושניות.** לקמן מפרש להו: **קנס.** דאונסה: **פיתוי.** דמפותה: **הממאנת.** בבעלה כגון יתומה קטנה שהשיאתה אמה ומיאנה בבעלה: **אין לה קנס.** שאינה בחזקת בתולה הואיל ומיאנה: **איילונית.** שאין לה מימני נערות לעולם ואינה יולדת. לשון איל זכר דוכריתא דלא ילדה (ועיל דף יח.): **אין לה קנס.** לפי שאין קנס אלא לנערה וזו שלא תביא שערות לעולם כל כ' שנה היא בחזקת קטנה ומשם ואילך בוגרת: **והיולאת משום שם רע.** קס"ד שלא מצא לה בעלה בתולים. ולקמן (לו:) פריך בת סקילה היא: ערוה

עריות ממש. המפורש באחרי מות [ב] והן בכריתות: **שניות.** שגזרו חכמים על שניות להן להרחיק מן העבירה כגון אם לאמו ואם לאביו ושאר עריות השניות בפרק ג' דיבמות (דף כא.): **כיון דשניות חזיין ליה מדאורייתא.** קרינן ביה ולו תהיה לאשה [ג]: **אמאי אין לה קנס.** בשלמא בעריות איכא למימר כשמעון התימני דלית ליה נערה נערה הנערה אלא שניות קשיא: **שמעון התימני.** ברים פירקין דאמר אשה שיש בה הויה: **ר"ש בן מנסיא.** דאמר אשה הראויה לקיימה: **רבנן היא.** דפליגי אדר"מ ברים פירקין: **וממאנת סבר לה כר' יהודה.** דאמר נערה ממאנת והכי תידוק מינה נערה ממאנת אין לה קנס הא נערה בעלמא יש לה קנס: **עד שתביא שתי שערות.** ומשהביאה אינה ממאנת ואפילו לא בעל לאחר מיכן: **רבי יהודה אומר.** אם לא בעל לאחר שגדלה ממאנת: **עד שירבה שחור על הלבן.** ובגמרא [ד] מפרש שתי שערות שוכבות ונראה כמו שירבה השחור: **אלא ר' יהודה היא.** וממאנת נערה אשמעינן דאין לה קנס ולא תדוק הא קטנה נמי אין לה קנס משום דבקטנה סבר כר"מ ווז מקטנותה ילמת לבגרי [ה]: **זו דברי כו'.** לקמן בפרקין (דף מ.): **סבר לה כר' מאיר.** דקטנה אין לה קנס משום הכי אין קנס באילונית: **ופליג עליה.** בממאנת ואמר עד שירבה השחור וכי תנא הממאנת אין לה קנס הא הראויה למאן יש לה קנס בנערה קאמר: **מאי ממאנת הראויה למאן.** כלומר כל קטנה קאמר וכולה ר"מ היא: **ויש להן טענם בתולים.** להפסידה כתובה: **הא ר"מ.** דאמר קטנה אין לה קנס ואילונית מקטנותה ילמת לבגר: **ודקארי לה מאי קארי לה.** מי שהשיב תשובה זו בבית המדרש מה עלתה על רוחו ולא סבירא ליה דאיכא לאוקמינהו כר"מ ורבנן: **משום דאיכא למימרא אחריתא עליה.** לא הביאה בבית המדרש אלא לפי שיש להשיב אחרת על זו תרשת ושוטה אחרשת ושוטה: **בוגרת.** בתולה כלים מאליהן: **הא רבן גמליאל.** דאמר בפ"ק (דף יב.) היא אומרת משאירסתני נאנסתי נאמנת הכא נמי אין לה טענת בתולים להפסידה כתובתה דאמרינן אי הוה פקחת לטענן הוה ומהימנא: **הא רבי יהושע.** דאמר[ו] לא מפיה אנו חיין הכא יש לה טענת בתולים דאי נמי הוה טענה קמן לא מהימנין לה: **נוחנין לה לילה הראשון.** ובועל כמה בעולות ותליגן כל דמים של אותו הלילה בדם בתולים. אלמא אית לה דם בתולים לבוגרת דאי לא לא הוה בעי למיתב לה אלא בעולת מצוה וכיון דאית לה בתולים היכא דבעל ולא מצא דם תפסיד כתובתה דהא בנסה בחזקת בתולה ומצאה בעולה:

ה"ג

[אבל חייבי לאוין יש להן קנס ומני שמעון התימני היא. לא הוה מצי למימר מני רבי נחוניא היא דלדידיה לא הוה קרי להו שניות שהרי משום חייבי כריתות לחייבי מיתות ג"ד והא דלא קאמר הא מני רבי עקיבא ועריות חייבי מיתות ושניות חייבי כריתות וחייבי לאוין אלא דמיחא ליה לאוקמי אפי' כרבנן דאמרי קידושין תופסין ועוד משום דקאמר בלישנא קמא מני שמעון התימני היא קאמר נמי באיכא דאמרי מני רבי שמעון בן מנסיא היא דהוי כר פלוגתיה דשמעון התימני]:

עד שירבה השחור כו'. אית דלא גרסי על הלבן משום דאמרינן בפרק בא סימן (נדה דף נב. ושם) לא שירבה ממש אלא כדי שיהו שתי שערות שוכבות ונראה כמו שירבה שחור ועל הלבן משמע יותר מן הלבן ור"מ פירש על הלבן שהשערות סמוך לבשר הם שחורים וברישא לבנים [ז]: **זו דברי ר"מ.** אמתניתין דלקמן (דף מ.): דכל מקום שיש מכר אין קנס קאמר לה רב יהודה:

ואם איתא זו דברי ר"מ ורבי יהודה מיבעי ליה. ולע"ג דרבי יוסתן ור' יאשיה סבירא להו כר"מ בפ"פ ד' מיתות (סנהדרין סו: ושם) לפי' ר"ת דפי' עד שיהיו שניהם שוין במיתה אחת ואפי' לפ"ה דמפרש בני עוששין מ"מ ר' יאשיה כר' מאיר סבירא ליה דלית ליה הא דדרשי רבנן לקמן (דף מ.) כאן נערה כו' דהא פטר קטנה מאורסה מ"מ לא קאמר זו דברי ר"מ ור' יאשיה דלא פריך הכא זו דברי ר"מ ורבי יהודה מיבעי ליה אלא משום דרבי יהודה בר פלוגתיה דר"מ והוי בכלל חכמים דפליגי עליה ולהכי אם איתא דלא פליג ה"ל למימר זו דברי ר"מ ור' יהודה אבל קשה דה"ל למימר הא מני ר' יאשיה היא וממאנת סבר לה כר' יהודה:

וליתני קטנה קשיא. ולע"ג דהוי תני קטנה דאין לה קנס מ"מ תני נמי באילונית דה"א דוקא קטנה שיש לה נערות אין לה קנס ותימה לר"י אמאי לא משני דאגב אורחיה קמ"ל דעד מתי הכת ממאנת עד שתביא שתי שערות: **החרשת** והשוטה כו' אין להן **טענת בתולים.** פי' בקונטרס דאי הוה פקחת לטעון הוה טענה משאירסתני נאנסתי וקשה לר"י דהיכי טעיגן לה הכי מספק לאפוקי ממונא כיון דאיהי לא טענה דחזקת גופה איתרעי דהוי שור שמוט לפניך אבל חזקת ממון לא איתרע ומיהו מביא ר"י ראיה לפי' הקונטרס דאמר בפ' המדיר (לקמן עו: ושם) לא הוגלד פי המכה הטוענת מחבירו עליו הראיה ומפרש דאפי' לא יהיב טבא דמי על הטבת להביא ראיה שברשות המוכר נטרפה והא דמפרש רב אשי למתני' דהמדיר דהיו בה מומין ועודה בבית אביה על האב להביא ראיה ריש"א מנה לאבא ביד ביד סיפא מנה לי ביד לא מטעם דברי ושמא ברי עדיף כדמשמע לפוס ריהטא דא"כ הוה קשה דהיכי טעיגן לה הכי אלא כדפי' התם בקונטרס ריש"א מנה לאבא ביד דלגבי האב לא מהני חזקת הגוף דבתו דהכתובה היא באירוסין של אב סיפא מנה לי ביד דלגבי בידה מהני חזקת הגוף בידה וכן צריך לפרש דאי מטעם ברי קאמר התם אמאי קאמר דעודה בבית אביה על האב להביא ראיה דמשנתארסה נולדו בה מומין אמאי צריך להביא ראיה כיון דאמר ברי לי דבכל עניין משמע דצריך להביא ראיה אפילו אב אמר ברי לי ולר"י נראה לפרש הכא דאין להן טענת בתולים לפי שבחזקת מוכת עץ היא ולע"ג דכולהו נמי מבוטי מחבטן מ"מ שאר נשים יש להן טענת בתולים מדלא קאמרי שהן מוכת עץ אבל הכי תרשת ושוטה דלא מצי אמרי בחזקת מוכת עץ נשאות וכן נראה דברוב ספרים ל"ג לעיל בברייתא אלא החרשת והשוטה והאילונית יש להן קנס ומו לא ואין כתוב ברוב ספרים ויש להן טענת בתולים ולפר"י פריך שפיר דמדקאמר יש להן קנס אלמא לא חשבינן להו בחזקת מוכת עץ אבל לפי' הקונטרס מאי קפריך הכא נמי בחזקת בתולות חשבינן להו דהא אמרינן השתא דמשנתארסה נאנסה ורשב"א הקשה לפר"י דאמאי לא משני הא דקתני אין להן טענת בתולים כר"מ דאמר בפ"ק (לעיל יג.) מוכת עץ בין הכיר בה בין לא הכיר בה מאתים והא דקתני יש להן טענת בתולים כרבנן דאמרי כתובתן מנה וכי תימא משום דקתני תרשת דומיא דאילונית הא ע"כ אילונית גופה לא הפסידה כתובתה לגמרי דהא רב ששת דמשני הא ר"ג הא ר' יהושע סבירא ליה בפ"ק (דף יא:) כנסה בחזקת בתולה ומצאה בעולה יש לה כתובה מנה:

מד א מיי' פ"א מהל' נערה בתולה הל' יא יג. סמג עשין כד טור אה"ע סי' קנז:

מה ב מיי' פי"א מהל' גירושין הל' ד סמג עשין נ טיש"ע אה"ע סי' קנה סעי' יב:

מו ג מיי' פי"א מהל' אישות הלכה ג ד ח סמג עשין מח טוש"ע שם סי' סז סעיף ה. [וכרב אלפס פ"א דמכילתין דף סו.]:

מז ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' ו:

מח ה מיי' פ"ב מהל' איסורי ביאה הל' יט סמג לאוין קיא [וכרב אלפס שם]:

תוספות רי"ד

תנו רבנן. החרשת והשוטה והבוגרת ומוכ"ע אין להם קנס וא"ל טענת בתולים פי' להפסידן כתובתן חרשת ושוטה לא דאמרי' אי הוי פקחות לטעון הוי טענו כל חדא וחדא משאירסתני נאנסתי ומהימן בוגרת נמי לא שבתולי' כלין מאליהן האיילונית והסומא יש להן ט"ב פי' ו) דדוקא דקא טעין טענת פ"פ אבל אי טעין טענת דמים ל"ל דבוגרת כלין בתוליה. אבל פחח נעול יש לה (והרב אומר היפך טענות דמים יש לה טענות פ"פ אין לה):

ו) הן פי' קלי אנוגרת ונראה דל"ל פי' וחייקא דקא טעין טענת דמים אבל אי טעין טענת פ"פ טענתו טענה דבוגרת כלו בתוליה וכו'.

מסורת הש"ס

א) [לעיל כט:], ב) [סס], ג) [סס.], ד) [לעיל כט. וש"נ], ה) מולין כו:, ו) יבמות יב: כ"ב קנ. נדה נב., ז) [לקמן מ:], ח) [לעיל יב:], ט) [ב"ב מא. גיטין ו:], י) נדה סל:, כ) [ויקרא יח], ל) [דברים כב], מ) [דף נב.], נ) [יבמות פ.], ס) [לעיל יב:], ע) [וש' תוס' ב"ב קנ. ותוס' מולין סו: ד"ה עד], פ) [ולמאן דמפרש התם משום כאן נמצא ימלן היה ג"ל דהכא אירי כגון שלא קול שמשנתארסה נאנסה דאי לאו הכי הוי לן למימר כיון שבבית אביה נאנסה שמעיקרא נאנסה כדאמר התם גבי מימון. ת"י], צ) [נראה דלא מצי למימר הא ר"מ דהא ר"מ פליג בסיפא א"כ תנא קמא בר פלוגתיה תנא אחריתא הוא. ת"י], ק) [ולכאורה נראה דלא מצי לשנויי קמייתא דכרבנן דכתובתה מנה דמ"מ תקני אמאי יש לה קנס כיון שהיא בחזקת מוכת עץ. ת"י].

תורה אור השלם

ו. פָּתַח פִּיךָ לְאִלֵּם אֶל דִּין כָּל בְּנֵי חֲלוּף:
משלי לא ח

מוסף רש"י

עד שירבה השחור. כלומר שיסתיר אותו מקום שערות סרנה (נדה נב.) שיוקף אותו מקום נשער, ובמסכת נדה (שם) מפרש לא שיהא ממש אלא שיהו שתי שערות שוכבות ונראה כמו שירבה השחור (חולין כו:). בוגרת נותנין לה לילה הראשון. ואפילו (ב"ב קנ"ב) דאמרי בהגיע זמנה לראות אדרבה, הני מילי נערה, דמשגיעו ימי הנערות הרי זמנה, אבל בוגרת לילה הראשון ואו לא (נדה שם).

אי דקא טעין טענת דמים ה"נ כו'. כך גרס בקונטרס ור"ח גריס לאיפכא [מ]כמו שהיה כתוב בספרים אי דקא טעין טענת פתח פתוח ה"נ כו' ולעיל בפ"ק (דף ט. ד"ה האומר) פירשתי קצת קשה לפי' ר"ח דמפרש דמוכת עץ אין לה דמים אבל פתחה נעול אם כן בחנם דחק לשנויי הא ר"ג והא רבי יהושע דה"מ לשנויי הא דקא טעין פתח פתוח הא דקא טעין טענת דמים ושמא ליה ליה חזקה דאין אדם עורם בספורה ומפסידה ולא מהימן בפתח פתוח להפסידה כתובתה אע"ג דקאמר אי דקא טעין פתח פתוח הכי נמי דמשמע דנאמן שמא הייט לאוסרה עליו אבל ברייתא דלעיל משמע דיש להן טענת בתולים לענין כתובה דומיא דקנס:

כולהו רואות ומראות לאמן. פירש הקונטרס ופוסקות עליהן שהן בעולות ואם לא הודיעתו הטעתו וקשה לפירושו דהא אליבא דר"מ קיימינן ור' מאיר אית לי' בפ"ק (דף יג.) דמוכת עץ אין הכיר בה דין לא הכיר בה מאמים ונראה לר"י דה"פ כולהו רואות ומראות לאמן ויודעות שהן מוכת עץ שאמותיהן מגידות להן ולהכי [מ]כשהוא אומר לא מצאתי לבתך בתולים והיא אומרת בתולה הייתי אין לנו לתלות במוכת עץ שא"כ היתה אומרת מוכת עץ אני יש לה טענת בתולים אבל סומא תלינן שהיא מוכת עץ אע"ג דלא אמרה דאינה יודעת לפי שאינה רואה ואינה מראה לאמה ואין אמה מגדת לה:

היוצאת משום שם רע [ס]בת סקילה היא. ופשיטא דלאו בת קנס היא דהא בעולה ודאי היא אבל אין לפרש הואיל ויש חיוב סקילה לבא עליה פשיטא דאין לה קנס דקס ליה בדרבה מיניה דהא קתני בתנאיתין הכא על בתו ולעיל נמי קתני ערות בברייתא: **ואלו שאין להן קנס הגיורת והשבויה כו'.** אף על גב דמדאורייתא שבויה לא הויא בחזקת בעולה כדאמרינן בכל דוכתי דבשבויה הקילו מ"מ אין לה קנס דמשום גזירה שלא תגשא לבהן עשאוה כבעולה לכל דבריה:

וכי מה עשה לה ערבי זה. נקט ערבי לפי שהם שטופים בזימה כדאמר בקידושין (דף מט:) עשרה קנין זימה ירדו לעולם ט' נטלו ערביים: **משום** דמעיד בה **לא ישאנה.** קס"ד הפודה את השבויה ישאנה בלא עדות קאמר:

מכל מקום קשיא. אליבא דרבי יוחנן פריך וכן כל הנך פירכי דלקמן אבל לרבה שלא יהא חוטא נשכר לא קשיא מידי: וסבר

מסורת הש"ס

מט א מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הל' כא טוש"ע אה"ע סי' ו סעיף מז:

ג ב מיי' פ"א מהל' נערה בתולה הל' ט סמג עשין נד טוש"ע שם סי' קמז ס"ד בהג"ה:

נא ג מיי' פכ"ג מהל' עדות הל' ה סמג עשין קי טוש"ע ח"מ סי' לא סעיף ד וסי' סג סעיף ח:

נב ד מיי' פ"א מהל' נערה בתולה הל' י סמג עשין נד טור אה"ע סי' קמז:

נג ה מיי' שם הל' יג יד:

נד ו מיי' פ"ו מהל' תרומות הל' יא סמג לאוין רנו:

נה ז ח מיי' פי"א מהל' איסורי ביאה הל' כ טוש"ע אה"ע סי' ז ס"ג:

תוספות רי"ד

ת"ר יצא עליה ש"ר בילדותה אין לה לא אונס ולא פיתוי אמר ר"פ ש"מ האי שטרא ריעא לא מגבינן בי' פי' שיצא עלי' שם זיוף ה"ד אי נימא דנפיק עלי' קלא דשטר זייפא הוא דכוותה הכא נמי דנפיק עלי' קלא דזנאי והא"ר יצא עליה שם מזנה בעיר אין חוששין לה אפי' לכהונה אלא דאתי בי תרי ואמרו לדידהו הבעתנהי באיסורא פי' אלא יצא עליה ש"ר ה"ד כגון בעדים לא שאמרו נבעלה דא"כ מאי למימרא הא לאו בתולה היא אלא אמרי לדידהו וכו' פירוש והפקירה עצמה לכך ולא שמענו לה דכותה התם דאתי בי תרי ואמרו לדידהו אמר זייפו לי. בשלמא הכא שכיחי פרוצות פי' היכא גמר ר"פ מינה דלא מגבי' בשטרא כי האי התם שכיחי פרוצות וכיון שיש עדים שהיתה מחזרת אחר זנות הרבה מצאה לה מ"ה אין לה קנס לאחר זמן דלאו בחזקת בתולה הואי אלא התם אם הוא מוחזק כל ישראל מי הוחזקו פי' גבי שטר אם הוא מוחזק לחזר אחר עידי שקר כ"י מי הוחזקו להיות שומעי' לו לזייף. התם נמי כיון דמהדר אזייפא אימור זיופי' זייף וכתב פי' הוא עצמו למד לכרן כתב הדומה לכת"י העדים שחתום כו'. והילכך אפי' יש עדים המכירים החתימה ואומרים שחתימות יד העדים הוא לא מגבי' ביה: **מתני'** ואלו שאין להן קנס. הבא על הגיורת ועל השבויה ועל השפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו יתירות על בנות ג"ש ויום א'. פי' שכיון שראויה לביאה בחזקת הפקר הן ונבעלו בניתם ר"י אומר שבויה שנשבית ה"ה כקדושתה אע"פ שגדולה. הבא על בתו ועל בת בתו ועל בת בת בנו ועל ב"א על בת בתה ועל בת בנה אין להם קנס מפני שנתחייב בנפשו שמיתתו ע"י ב"ד וכל המתחייב בנפשו אינו משלם ממון שנאמר ולא יהיה אסון ענוש יענש פי' הא אם יהיה אסון לא יענש ובגמרא פריך והא מהכא נפקא מהתם נפקא פי' מכדי דשעתו. משום

תורה אור השלם

ו. וְכִי יֵצְאוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בִּפְלִלִים: שמות כא כב

מוסף רש"י

יצא לה. לאשה פנויה בעיר, שם מזנה. לעובד כוכבים ולעבד שפוסלין אותה מן הכהונה, אין חוששין לה. לאוסרה לכהונה (גיטין פט:). שמיעד לה. שאתן עמה לא חיישינן שמא לא עליה (שם פא.).

א) דקא טעין טענת דמים הכי נמי הכ"ע דקטעין טענה פתח פתוח. אי דקאמר בעלתי ולא מצאתי דם ודאי טענה מעליתא היא והכא דקתני אין לה טענת בתולים דקטעין ואמר פתח פתוח מצאתי ודם לא בדקתי אם נמצא בה אם לאו בגערה וקטנה טענה היא כדאמרינן בפ"ק [י.] ואע"פ שאין יכול לברר דבריו בפנינו אמרינן מחזקה אין אדם עורם בסעודה ומפסידה אבל משבגרה אין רחמה גר כבתחילה ודומה לו כאילו פתח פתוח: **שנשבויה.** ובתוליה נושרין: **כולהו רואות.** אם נשרו בתוליהן [רואות דם]: **ומראות לאמן.** ופוסקות עליהן שאין בתולות ואם לא הודיעתו הטעתו: **וזו אינה רואה ואינה מראה לאמה.** וזה שכנסה בחזקת נחבטת כנסה ואין אדם פוסק עליה ולאו טעות הוא: **ריעא.** שיצא עליו שם זיוף: **אין חוששין לה.** אפי' לכהונה: **אלא.** יצא עליה שם רע היכי דמי כגון בעדים ולא שאמרו עליה שנבעלה דא"כ מאי למימרא הא לאו בתולה היא אלא אמרי לדידהו תבעתנהו לאיסורא והפקירה עצמה לכך ולא שמענו לה: **כשלמא התם כו'.** היכי גמר רב פפא מינה דלא מגבינן בשטרא כי האי בשלמא התם שכיחי פרוצין וכיון שיש עדים שהיתה מחזרת אחר הזנות הרבה מצאה לה משום הכי אין לה קנס לאחר זמן דלאו בחזקת בתולה הואי: **אלא.** לגבי שטר: **אם הוא הוחזק.** לחזר אחר עידי שקר: **כל ישראל מי הוחזקו.** להיות שומעין לו לזייף: **אימר זיופי זייף.** הוא עצמו למד לכתוב כתב הדומה לכתב ידי עדים שחתם בו: **מתני' יתירות על בנות שלש שנים.** דכיון דלאויות לגיאה בחזקת הפקר הן ונבעלות בנכריותן והשבויה בשבויתה: **ולא יהיה אסון ענוש יענש.** הא אם יהיה אסון לא יענש: **גמ' שבויה.** נת כהן: **אוכלת בתרומה.** ולא מחזקינן לה בחזקת בעולה לפסול לה הממאלה בביאתו: **מפני שמיעד לה.** כלומר אין נוהגין בהן הפקר לאונסן בבעילה אלא לשחק עמהן [רבנן פליגי אדרבי דוסא ואמרו יש שבויה אוכלת ויש שאינה אוכלת כיצד האשה שאמרה שבייתי וטהורה אני אוכלת ואם יש עדים שנשבית והיא אומרת טהורה אני אינה אוכלת במסכת עדיות] [ז]: **אלא בתרומה בזמן הזה דרבנן.** דכיון דאפילו בבעלה איסורא דרבנן בעלמא הוא לא גזרו על ספיקה אבל קנס דאפוקי ממונא הוא אימא לך ספק בעולה היא ומספיקא לא מפקינן ממונא: **דלמא ממנעי ולא נסבי לה.** אי פחתת כתובתה משוית לה בחזקת בעולה ומרחקי לה אפילו ישראל: **מעיד בה.** קא סלקא דעתין דאפודה קאי שאם היה מעיד בה שלא נבעלה לעובד כוכבים לא ישאנה אם כהן הוא: **משום דמעיד בה וכו'.** והא אמרו הפודה את השבויה ישאנה: **הפודה את השבויה ומעיד בה ישאנה.** דאי לאו דקיס ליה בגוה לא שדי זוזי בכדי שהרי לישאנה פדאה: **מעיד בה כדי לא ישאנה.** שמא עיניו נתן בה: ורלתה

ב) דקא טעין טענת דמים הכי נמי הכ"ע דקטעין טענה פתח פתוח. אי דקאמר בעלתי ולא מצאתי דם ודאי טענה מעליתא היא והכא דקתני אין לה טענת בתולים דקטעין ואמר פתח פתוח מצאתי ודם לא בדקתי אם נמצא בה אם לאו בגערה וקטנה טענה היא כדאמרינן בפ"ק [י.] ואע"פ שאין יכול לברר דבריו בפנינו אמרינן מחזקה אין אדם עורם בסעודה ומפסידה אבל משבגרה אין רחמה גר כבתחילה ודומה לו כאילו פתח פתוח: **שנשבויה.** ובתוליה נושרין: **כולהו רואות.** אם נשרו בתוליהן [רואות דם]: **ומראות לאמן.** ופוסקות עליהן שאין בתולות ואם לא הודיעתו הטעתו: **וזו אינה רואה ואינה מראה לאמה.** וזה שכנסה בחזקת נחבטת כנסה ואין אדם פוסק עליה ולאו טעות הוא: **ריעא.** שיצא עליו שם זיוף: **אין חוששין לה.** אפי' לכהונה: **אלא.** יצא עליה שם רע היכי דמי כגון בעדים ולא שאמרו עליה שנבעלה דא"כ מאי למימרא הא לאו בתולה היא אלא אמרי לדידהו תבעתנהו לאיסורא והפקירה עצמה לכך ולא שמענו לה: **כשלמא התם כו'.** היכי גמר רב פפא מינה דלא מגבינן בשטרא כי האי בשלמא התם שכיחי פרוצין וכיון שיש עדים שהיתה מחזרת אחר הזנות הרבה מצאה לה משום הכי אין לה קנס לאחר זמן דלאו בחזקת בתולה הואי: **אלא.** לגבי שטר: **אם הוא הוחזק.** לחזר אחר עידי שקר: **כל ישראל מי הוחזקו.** להיות שומעין לו לזייף: **אימר זיופי זייף.** הוא עצמו למד לכתוב כתב הדומה לכתב ידי עדים שחתם בו: **מתני' יתירות על בנות שלש שנים.** דכיון דלאויות לגיאה בחזקת הפקר הן ונבעלות בנכריותן והשבויה בשבויתה: **ולא יהיה אסון ענוש יענש.** הא אם יהיה אסון לא יענש: **גמ' שבויה.** נת כהן: **אוכלת בתרומה.** ולא מחזקינן לה בחזקת בעולה לפסול לה הממאלה בביאתו: **מפני שמיעד לה.** כלומר אין נוהגין בהן הפקר לאונסן בבעילה אלא לשחק עמהן [רבנן פליגי אדרבי דוסא ואמרו יש שבויה אוכלת ויש שאינה אוכלת כיצד האשה שאמרה שבייתי וטהורה אני אוכלת ואם יש עדים שנשבית והיא אומרת טהורה אני אינה אוכלת במסכת עדיות] [ז]: **אלא בתרומה בזמן הזה דרבנן.** דכיון דאפילו בבעלה איסורא דרבנן בעלמא הוא לא גזרו על ספיקה אבל קנס דאפוקי ממונא הוא אימא לך ספק בעולה היא ומספיקא לא מפקינן ממונא: **דלמא ממנעי ולא נסבי לה.** אי פחתת כתובתה משוית לה בחזקת בעולה ומרחקי לה אפילו ישראל: **מעיד בה.** קא סלקא דעתין דאפודה קאי שאם היה מעיד בה שלא נבעלה לעובד כוכבים לא ישאנה אם כהן הוא: **משום דמעיד בה וכו'.** והא אמרו הפודה את השבויה ישאנה: **הפודה את השבויה ומעיד בה ישאנה.** דאי לאו דקיס ליה בגוה לא שדי זוזי בכדי שהרי לישאנה פדאה: **מעיד בה כדי לא ישאנה.** שמא עיניו נתן בה: ורלתה

ג) מי דקא טעין טענת דמים הכי נמי הכ"ע דקטעין טענה פתח פתוח. אי דקאמר בעלתי ולא מצאתי דם ודאי טענה מעליתא היא והכא דקתני אין לה טענת בתולים דקטעין ואמר פתח פתוח מצאתי ודם לא בדקתי אם נמצא בה אם לאו בגערה וקטנה טענה היא כדאמרינן בפ"ק [י.] ואע"פ שאין יכול לברר דבריו בפנינו אמרינן מחזקה אין אדם עורם בסעודה ומפסידה אבל משבגרה אין רחמה גר כבתחילה ודומה לו כאילו פתח פתוח: **שנשבויה.** ובתוליה נושרין: **כולהו רואות.** אם נשרו בתוליהן [רואות דם]: **ומראות לאמן.** ופוסקות עליהן שאין בתולות ואם לא הודיעתו הטעתו: **וזו אינה רואה ואינה מראה לאמה.** וזה שכנסה בחזקת נחבטת כנסה ואין אדם פוסק עליה ולאו טעות הוא: **ריעא.** שיצא עליו שם זיוף: **אין חוששין לה.** אפי' לכהונה: **אלא.** יצא עליה שם רע היכי דמי כגון בעדים ולא שאמרו עליה שנבעלה דא"כ מאי למימרא הא לאו בתולה היא אלא אמרי לדידהו תבעתנהו לאיסורא והפקירה עצמה לכך ולא שמענו לה: **כשלמא התם כו'.** היכי גמר רב פפא מינה דלא מגבינן בשטרא כי האי בשלמא התם שכיחי פרוצין וכיון שיש עדים שהיתה מחזרת אחר הזנות הרבה מצאה לה משום הכי אין לה קנס לאחר זמן דלאו בחזקת בתולה הואי: **אלא.** לגבי שטר: **אם הוא הוחזק.** לחזר אחר עידי שקר: **כל ישראל מי הוחזקו.** להיות שומעין לו לזייף: **אימר זיופי זייף.** הוא עצמו למד לכתוב כתב הדומה לכתב ידי עדים שחתם בו: **מתני' יתירות על בנות שלש שנים.** דכיון דלאויות לגיאה בחזקת הפקר הן ונבעלות בנכריותן והשבויה בשבויתה: **ולא יהיה אסון ענוש יענש.** הא אם יהיה אסון לא יענש: **גמ' שבויה.** נת כהן: **אוכלת בתרומה.** ולא מחזקינן לה בחזקת בעולה לפסול לה הממאלה בביאתו: **מפני שמיעד לה.** כלומר אין נוהגין בהן הפקר לאונסן בבעילה אלא לשחק עמהן [רבנן פליגי אדרבי דוסא ואמרו יש שבויה אוכלת ויש שאינה אוכלת כיצד האשה שאמרה שבייתי וטהורה אני אוכלת ואם יש עדים שנשבית והיא אומרת טהורה אני אינה אוכלת במסכת עדיות] [ז]: **אלא בתרומה בזמן הזה דרבנן.** דכיון דאפילו בבעלה איסורא דרבנן בעלמא הוא לא גזרו על ספיקה אבל קנס דאפוקי ממונא הוא אימא לך ספק בעולה היא ומספיקא לא מפקינן ממונא: **דלמא ממנעי ולא נסבי לה.** אי פחתת כתובתה משוית לה בחזקת בעולה ומרחקי לה אפילו ישראל: **מעיד בה.** קא סלקא דעתין דאפודה קאי שאם היה מעיד בה שלא נבעלה לעובד כוכבים לא ישאנה אם כהן הוא: **משום דמעיד בה וכו'.** והא אמרו הפודה את השבויה ישאנה: **הפודה את השבויה ומעיד בה ישאנה.** דאי לאו דקיס ליה בגוה לא שדי זוזי בכדי שהרי לישאנה פדאה: **מעיד בה כדי לא ישאנה.** שמא עיניו נתן בה: ורלתה

ד) [ע' היטב תוס' לקמן פה. ד"ה מרבעת ותוס' לקמן נג: ד"ה דיעל ותוס' שביעות מג. ד"ה מיתבע ותוס' יבמות קא. ד"ה מרבעת]. ה) [מכות ה:]. ו) [ע' תו' לקמן לו. ד"ה הבא], [וע' תו' שם ד"ה ועל]. ז) [משום קיומא דמילתא דאמר ר' דוסא וכי מה עשה לה כו' שהכיא הכ"ל לחזק הענין שפיר גרסי' דאמרינן], ז) גיטין פא. עדיות פ"ג מ"ו, ח) [ל"ל רבא וע' תוס' לעיל יח. נד"ה אני אלא אמר ר' תוס' לקמן לו. ד"ה אמר רבה קסבר וכו' לע"ק], ט) [תוספתא פ"ג], י) [ותוספתא איתא קטנה], כ) [תוס' דיבמות פ"דן], ל) [פ"ג מ"ו], מ) [וכן גירסת הערוך ערך פתח ע"ש], נ) מ"י כ"י, ס) [ל"ל דמלגינן לפרס נת שקילה היא דקס ליה בדרבה מיניה ופשיטא דמריחא דבריחא שמעי' לה. מ"ו].

וראתה **דס.** כו ביום: **דיס שעתה.** ולא גזרו בה טומאת מעת לעת לטמא טהרות שנגעה בהן משעת עבילה עד שעת ראייה דהא אפי' יצא דם זה מאתמול והעמידוהו בחולי בית הרחם שזהו הטעם של מעת לעת בבנות ישראל הלא דם כנעניות[1] כדם בהמה. ואם תאמר ניחוש שמא משטבלה נעקר ויצא מיד טומאה למפרע דרבנן היא והיכא דאיכא למיגזר מעת לעת אבל גזור מפקידה לפקידה והיכא דלא גזור מעת לעת [2]לא גזור מפקידה לפקידה: **וצריכה להמתין ג' חדשים.** שלא תבא להמתין בין זרע המזרע בקדושה לזרע המזרע שלא בקדושה[3]: **רבי יוסי מתיר.** לקמיה מפרש טעמא: **צריכה להמתין.** ואף על פי שקטנה אינה מתעברת גזירה קטנה אטו גדולה: **משמשה כמוך.** נותנת מוך לאחר בעילה ושותלת הזרע: **מנטרא נפשה.** ומזמנת לה מוך: **דלא ידעה היכא ממטו לה.** שבאים למוכרה וסברה דלמא ממטו לה לגבי ישראל ופרקו לה ומנטרא נפשה לשמש במוך: **אלא יוצאה בשן ועין.** שפתה שממא אדוניה את עינה ויצאה לחירות מנא הות ידעה מעיקרא דתיפוק לחירות דמנטרא נפשה לזמן מוך לשימושה: **כל ממילא.** מידי דליכא לאיזדהורי ביה מעיקרא דתיפוק לחירות מודה רבי יוסי: **הרי אנוסה דממילא.** דלא הות ידעה דליסליק בה הכי ותזמן לה מוך: **מהפכת.** שיצא הזרע ולא יקלוט והא אפילו במידי דממילא מצו למיעבד וכולן עושות כן: **משום דאיכא איבוד נשמה.** יש כאן עונש חמור ודיו בכך אם ענשתו לאבד נשמה ליהרג: **אימא לא.** אין זה עונש יתירה וליעביד ביה תרתי: **דלא תמיר איסוריה.** לא עבר עבירה חמורה ודיו שתענשנו עונש אחד: לא

וסבר רבי יהודה בקדושתה קיימא **והתניא** הגיורת בו'. קשה להשתא דמדמה גיורת לשבויה א"כ מיקשי ליה מתניתין גופה דר' יהודה לא משוה גיורת לשבויה דתנן ר' יהודה אומר שנפדית הרי היא בקדושתה משמע דבהאי מודה לתנא קמא ואמר ר"י דמתני' אתי ליה שפיר דמודה בגיורת שאין לה קנס דודאי היא בחזקת בעולה שנבעלה בעוד שלא היה דעתה להתגייר ואפילו אם היה דעתה להתגייר משהיתה בת שלש שנים ויום אחד מ"מ לא מנטרא נפשה כיון דאינה רואה להתעבר אבל מהך דאריכה להמתין שלשה חדשים אף על גב דדעתה לאיגיורי ומנטרא נפשה אפילו הכי קאמר צריכה להמתין ג' חדשים דאי אפשר לשמור עצמה מן העובדי כוכבים כ"ש שבויה שהיא מסורה בידם: **רבי** יהודה **אומר** דיה שעתה.

פירש הקונטרס כיון דליכא מעת לעת מפקידה לפקידה נמי לא גזור רבנן ורבי יוסי דקאמר ומטמאה מעת לעת לאו דוקא מעת לעת אלא כלומר בתורת מעת לעת מטמאה משנתגיירה: **שבויה מנטרא נפשה.** וא"ת והא בקטנה נמי מיירי דלא מנטרא נפשה דהא אינה יודעת לשמור עצמה וקאמר ר"י דבקדושתה קיימא דקתני במתני' יתירה מבת ג' שנים ויום אחד וי"ל דקטנה לגמרי אינה מוסרת עצמה לביאה וכשהיא מוסרת עצמה לביאה קצת היא בת דעת ויודעת לשמור עצמה:

צריכות להמתין שלשה חדשים דברי ר' יהודה. משמע דאפי' בקטנה שאינה ראויה להתעבר קאמר רבי יהודה דצריכה להמתין מדקאמר יתירות מבנות ג' ויום אחד דגזר קטנה אטו גדולה וקשה לר"י ולרבינו תם דתניא בהמולן (יבמות דף מב: ושם) הרי שהיתה רדופה ליכן לבית אביה או קטנה כו' צריכה להמתין ג' חדשים דברי ר"מ ר' יהודה מתיר ליארס ולינשא מיד אלמא לא גזר רבי יהודה קטנה אטו גדולה וכ"ת דוקא בגיורת ומשוחררת ושבויה גזר עפי

ראתה **דס.** כו ביום: **דיס שעתה.** ולא גזרו בה טומאת מעת לעת לטמא טהרות שנגעה בהן משעת עבילה עד שעת ראייה דהא אפי' יצא דם זה מאתמול והעמידוהו בחולי בית הרחם שזהו הטעם של מעת לעת בבנות ישראל הלא דם כנעניות[1] כדם בהמה. ואם תאמר ניחוש שמא משטבלה נעקר ויצא מיד טומאה למפרע דרבנן היא והיכא דאיכא למיגזר מעת לעת אבל גזור מפקידה לפקידה והיכא דלא גזור מעת לעת [2]לא גזור מפקידה לפקידה: **וצריכה להמתין ג' חדשים.** שלא תבא להמתין בין זרע המזרע בקדושה לזרע המזרע שלא בקדושה[3]: **רבי יוסי מתיר.** לקמיה מפרש טעמא: **צריכה להמתין.** ואף על פי שקטנה אינה מתעברת גזירה קטנה אטו גדולה: **משמשה כמוך.** נותנת מוך לאחר בעילה ושותלת הזרע: **מנטרא נפשה.** ומזמנת לה מוך: **דלא ידעה היכא ממטו לה.** שבאים למוכרה וסברה דלמא ממטו לה לגבי ישראל ופרקו לה ומנטרא נפשה לשמש במוך: **אלא יוצאה בשן ועין.** שפתה שממא אדוניה את עינה ויצאה לחירות מנא הות ידעה מעיקרא דתיפוק לחירות דמנטרא נפשה לזמן מוך לשימושה: **כל ממילא.** מידי דליכא לאיזדהורי ביה מעיקרא דתיפוק לחירות מודה רבי יוסי: **הרי אנוסה דממילא.** דלא הות ידעה דליסליק בה הכי ותזמן לה מוך: **מהפכת.** שיצא הזרע ולא יקלוט והא אפילו במידי דממילא מצו למיעבד וכולן עושות כן: **משום דאיכא איבוד נשמה.** יש כאן עונש חמור ודיו בכך אם ענשתו לאבד נשמה ליהרג: **אימא לא.** אין זה עונש יתירה וליעביד ביה תרתי: **דלא תמיר איסוריה.** לא עבר עבירה חמורה ודיו שתענשנו עונש אחד: לא

וסבר רבי יהודה בקדושתה קיימא **והתניא** הגיורת שנתגיירה **וראתה דם** ר' יהודה אומר **דיה שעתה** א] ר' יוסי אומר הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה וצריכה להמתין ג' חדשים דברי ר' יהודה ר' יוסי מתיר ליארס ולינשא מיד א"ל גיורת אשבויה קא רמית גיורת לא מנטרא נפשה שבויה מנטרא נפשה ורמי שבויה אשבויה דתניא [4]הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו יתירות על בנות ג' שנים ויום אחד [5]צריכות להמתין ג' חדשים דברי ר' יהודה ר' יוסי מתיר ליארס ולינשא מיד אשתיק א"ל מידי שמיע לך בהא אמר ליה הכי אמר רב ששת שראוה שנבעלה א"ה מאי טעמא דר' יוסי אמר רבה קסבר ר' יוסי אשה מזנה משמשת במוך שלא תתעבר בשלמא גיורת כיון דדעתה לאיגיורי מנטרא נפשה שבויה נמי דלא ידעה היכא ממטו לה שפחה נמי דשמעה מפי מרה אלא יוצאה בשן ועין מאי איכא למימר וכי תימא כל ממילא לא א"ר יוסי הרי אנוסה [6]ומפותה דממילא ותניא אנוסה ומפותה צריכות להמתין ג' חדשים דברי ר' יהודה [7]ר' יוסי מתיר ליארס ולינשא מיד אלא אמר [8]רבה קסבר ר' יוסי [9]אשה מזנה מתהפכת כדי שלא תתעבר ואידך חיישי' שמא לא נהפכה יפה יפה: שנא' [1]ולא יהיה אסון ענוש יענש וכו': והא מהכא נפקא מהתם נפקא [2]כדי רשעתו [3]משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות חדא במיתה וממון וחדא

מנטרא נפשה. וממנטיא מוך בהדה ומזומן לה (יבמות לה:). **אלא** יוצאה בשן ועין. דלא הוה ידעת מעיקרא דעתידה להשתחרר לא מיטרחא ומזדהרא לאתויי מוך בהדה (שם). **אנוסה** ומפותה. ישראלית, והרי אונס ממילא הוא ואין לה מוך (שם). **מתהפכת.** ואף יולאה כשן ועין נמי ליכא השתא למפרך, דסיון דהיפוך קל הוא לה ואין בו טורח, מתהפכת היא, דכל אשה מזנה אינה רוצה להתעבר (שם).

נו א ב ג מיי' פי"ז מהל' גירושין הל' כא כב סמג עשין ג עוש"ע אה"ע סימן יג סעיף ה ו:

מוסף רש"י

מנטרא נפשה. וממנטיא מוך בהדה ומזומן לה (יבמות לה:). **אלא** יוצאה בשן ועין. דלא הוה ידעת מעיקרא דעתידה להשתחרר לא מיטרחא ומזדהרא לאתויי מוך בהדה (שם). **אנוסה** ומפותה. ישראלית, והרי אונס ממילא הוא ואין לה מוך (שם). **מתהפכת.** ואף יולאה כשן ועין נמי ליכא השתא למפרך, דסיון דהיפוך קל הוא לה ואין בו טורח, מתהפכת היא, דכל אשה מזנה אינה רוצה להתעבר (שם).

תורה אור השלם

1. וְכִי יָצָאוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בִּפְלִלִים: שמות כא כב
2. וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר: דברים כה ב

גליון הש"ם

רש"י ד"ה דיה שעתה וכו' לא גזור מפקידה לפקידה. כדאיתא בגמ' לו ע"א:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גב' ר' יוסי אומר הרי היא ככל הנשים. עי' מה דף לו ע"א תוד"ה אלא כל שהות וכו' והגאון מהרר"פ לא גירסו בש"ס המדפיס בהגהותיו:

מדלא

[1] יבמות לה. [כל הסוגיא ע"ש], ב) [אין לה מוכן וכן נראה מפירש"י דלימא], ג) [שם לימא תמיי], ד) כ"ק פג: מכות ד. יג: [לעיל לב:], ה) [לעיל לב:], ו) [ע"ש לב: וש"נ], ז) כמ"ש: גוייה, ז) כמ"ש: לגרע הגויים, ח) [שם מב.], ט) [לא גזרינן כל"ל רש"ל], י) [שייך לעיל במשנה לו:], כ) [דף כט. ד"ה ועל אמת], ל) [ע"ז שייך שם], מ) [לה. ד"ה רבא],

[2] ר"ה ד"ה אלא יוצאה בשן ועין. [ע"ש], ג) [אין לה מוכן וכן נראה מפירש"י דלימא], ד) [שם מב.], ה) [לעיל לב:], ו) [ע"ש לב: וש"נ], ז) כמ"ש: גוייה, ז) כמ"ש: לגרע הגויים, ח) [שם מב.], ט) [לא גזרינן כל"ל רש"ל], י) [שייך לעיל במשנה לו:], כ) [דף כט. ד"ה ועל אמת], ל) [ע"ז שייך שם], מ) [לה. ד"ה רבא],

[3] ר"ה ד"ה אלא יוצאה בשן ועין. [ע"ש], ג) [אין לה מוכן וכן נראה מפירש"י דלימא], ד) [שם מב.], ה) [לעיל לב:], ו) [ע"ש לב: וש"נ], ז) כמ"ש: גוייה, ז) כמ"ש: לגרע הגויים, ח) [שם מב.], ט) [לא גזרינן כל"ל רש"ל], י) [שייך לעיל במשנה לו:], כ) [דף כט. ד"ה ועל אמת], ל) [ע"ז שייך שם], מ) [לה. ד"ה רבא],

[4] ר"ה ד"ה אלא יוצאה בשן ועין. [ע"ש], ג) [אין לה מוכן וכן נראה מפירש"י דלימא], ד) [שם מב.], ה) [לעיל לב:], ו) [ע"ש לב: וש"נ], ז) כמ"ש: גוייה, ז) כמ"ש: לגרע הגויים, ח) [שם מב.], ט) [לא גזרינן כל"ל רש"ל], י) [שייך לעיל במשנה לו:], כ) [דף כט. ד"ה ועל אמת], ל) [ע"ז שייך שם], מ) [לה. ד"ה רבא],

[5] ר"ה ד"ה אלא יוצאה בשן ועין. [ע"ש], ג) [אין לה מוכן וכן נראה מפירש"י דלימא], ד) [שם מב.], ה) [לעיל לב:], ו) [ע"ש לב: וש"נ], ז) כמ"ש: גוייה, ז) כמ"ש: לגרע הגויים, ח) [שם מב.], ט) [לא גזרינן כל"ל רש"ל], י) [שייך לעיל במשנה לו:], כ) [דף כט. ד"ה ועל אמת], ל) [ע"ז שייך שם], מ) [לה. ד"ה רבא],

[6] ר"ה ד"ה אלא יוצאה בשן ועין. [ע"ש], ג) [אין לה מוכן וכן נראה מפירש"י דלימא], ד) [שם מב.], ה) [לעיל לב:], ו) [ע"ש לב: וש"נ], ז) כמ"ש: גוייה, ז) כמ"ש: לגרע הגויים, ח) [שם מב.], ט) [לא גזרינן כל"ל רש"ל], י) [שייך לעיל במשנה לו:], כ) [דף כט. ד"ה ועל אמת], ל) [ע"ז שייך שם], מ) [לה. ד"ה רבא],

[7] ר"ה ד"ה אלא יוצאה בשן ועין. [ע"ש], ג) [אין לה מוכן וכן נראה מפירש"י דלימא], ד) [שם מב.], ה) [לעיל לב:], ו) [ע"ש לב: וש"נ], ז) כמ"ש: גוייה, ז) כמ"ש: לגרע הגויים, ח) [שם מב.], ט) [לא גזרינן כל"ל רש"ל], י) [שייך לעיל במשנה לו:], כ) [דף כט. ד"ה ועל אמת], ל) [ע"ז שייך שם], מ) [לה. ד"ה רבא],

[8] ר"ה ד"ה אלא יוצאה בשן ועין. [ע"ש], ג) [אין לה מוכן וכן נראה מפירש"י דלימא], ד) [שם מב.], ה) [לעיל לב:], ו) [ע"ש לב: וש"נ], ז) כמ"ש: גוייה, ז) כמ"ש: לגרע הגויים, ח) [שם מב.], ט) [לא גזרינן כל"ל רש"ל], י) [שייך לעיל במשנה לו:], כ) [דף כט. ד"ה ועל אמת], ל) [ע"ז שייך שם], מ) [לה. ד"ה רבא],

[9] ר"ה ד"ה אלא יוצאה בשן ועין. [ע"ש], ג) [אין לה מוכן וכן נראה מפירש"י דלימא], ד) [שם מב.], ה) [לעיל לב:], ו) [ע"ש לב: וש"נ], ז) כמ"ש: גוייה, ז) כמ"ש: לגרע הגויים, ח) [שם מב.], ט) [לא גזרינן כל"ל רש"ל], י) [שייך לעיל במשנה לו:], כ) [דף כט. ד"ה ועל אמת], ל) [ע"ז שייך שם], מ) [לה. ד"ה רבא],

[1] ר"ה ד"ה אלא יוצאה בשן ועין. [ע"ש], ג) [אין לה מוכן וכן נראה מפירש"י דלימא], ד) [שם מב.], ה) [לעיל לב:], ו) [ע"ש לב: וש"נ], ז) כמ"ש: גוייה, ז) כמ"ש: לגרע הגויים, ח) [שם מב.], ט) [לא גזרינן כל"ל רש"ל], י) [שייך לעיל במשנה לו:], כ) [דף כט. ד"ה ועל אמת], ל) [ע"ז שייך שם], מ) [לה. ד"ה רבא],

[2] ר"ה ד"ה אלא יוצאה בשן ועין. [ע"ש], ג) [אין לה מוכן וכן נראה מפירש"י דלימא], ד) [שם מב.], ה) [לעיל לב:], ו) [ע"ש לב: וש"נ], ז) כמ"ש: גוייה, ז) כמ"ש: לגרע הגויים, ח) [שם מב.], ט) [לא גזרינן כל"ל רש"ל], י) [שייך לעיל במשנה לו:], כ) [דף כט. ד"ה ועל אמת], ל) [ע"ז שייך שם], מ) [לה. ד"ה רבא],

[3] ר"ה ד"ה אלא יוצאה בשן ועין. [ע"ש], ג) [אין לה מוכן וכן נראה מפירש"י דלימא], ד) [שם מב.], ה) [לעיל לב:], ו) [ע"ש לב: וש"נ], ז) כמ"ש: גוייה, ז) כמ"ש: לגרע הגויים, ח) [שם מב.], ט) [לא גזרינן כל"ל רש"ל], י) [שייך לעיל במשנה לו:], כ) [דף כט. ד"ה ועל אמת], ל) [ע"ז שייך שם], מ) [לה. ד"ה רבא],

[4] ר"ה ד"ה אלא יוצאה בשן ועין. [ע"ש], ג) [אין לה מוכן וכן נראה מפירש"י דלימא], ד) [שם מב.], ה) [לעיל לב:], ו) [ע"ש לב: וש"נ], ז) כמ"ש: גוייה, ז) כמ"ש: לגרע הגויים, ח) [שם מב.], ט) [לא גזרינן כל"ל רש"ל], י) [שייך לעיל במשנה לו:], כ) [דף כט. ד"ה ועל אמת], ל) [ע"ז שייך שם], מ) [לה. ד"ה רבא],

[5] ר"ה ד"ה אלא יוצאה בשן ועין. [ע"ש], ג) [אין לה מוכן וכן נראה מפירש"י דלימא], ד) [שם מב.], ה) [לעיל לב:], ו) [ע"ש לב: וש"נ], ז) כמ"ש: גוייה, ז) כמ"ש: לגרע הגויים, ח) [שם מב.], ט) [לא גזרינן כל"ל רש"ל], י) [שייך לעיל במשנה לו:], כ) [דף כט. ד"ה ועל אמת], ל) [ע"ז שייך שם], מ) [לה. ד"ה רבא],

[6] ר"ה ד"ה אלא יוצאה בשן ועין. [ע"ש], ג) [אין לה מוכן וכן נראה מפירש"י דלימא], ד) [שם מב.], ה) [לעיל לב:], ו) [ע"ש לב: וש"נ], ז) כמ"ש: גוייה, ז) כמ"ש: לגרע הגויים, ח) [שם מב.], ט) [לא גזרינן כל"ל רש"ל], י) [שייך לעיל במשנה לו:], כ) [דף כט. ד"ה ועל אמת], ל) [ע"ז שייך שם], מ) [לה. ד"ה רבא],

[7] ר"ה ד"ה אלא יוצאה בשן ועין. [ע"ש], ג) [אין לה מוכן וכן נראה מפירש"י דלימא], ד) [שם מב.], ה) [לעיל לב:], ו) [ע"ש לב: וש"נ], ז) כמ"ש: גוייה, ז) כמ"ש: לגרע הגויים, ח) [שם מב.], ט) [לא גזרינן כל"ל רש"ל], י) [שייך לעיל במשנה לו:], כ) [דף כט. ד"ה ועל אמת], ל) [ע"ז שייך שם], מ) [לה. ד"ה רבא],

[8] ר"ה ד"ה אלא יוצאה בשן ועין. [ע"ש], ג) [אין לה מוכן וכן נראה מפירש"י דלימא], ד) [שם מב.], ה) [לעיל לב:], ו) [ע"ש לב: וש"נ], ז) כמ"ש: גוייה, ז) כמ"ש: לגרע הגויים, ח) [שם מב.], ט) [לא גזרינן כל"ל רש"ל], י) [שייך לעיל במשנה לו:], כ) [דף כט. ד"ה ועל אמת], ל) [ע"ז שייך שם], מ) [לה. ד"ה רבא],

[9] ר"ה ד"ה אלא יוצאה בשן ועין. [ע"ש], ג) [אין לה מוכן וכן נראה מפירש"י דלימא], ד) [שם מב.], ה) [לעיל לב:], ו) [ע"ש לב: וש"נ], ז) כמ"ש: גוייה, ז) כמ"ש: לגרע הגויים, ח) [שם מב.], ט) [לא גזרינן כל"ל רש"ל], י) [שייך לעיל במשנה לו:], כ) [דף כט. ד"ה ועל אמת], ל) [ע"ז שייך שם], מ) [לה. ד"ה רבא],

במלקות וממון וצריכא דאי אשמעינן מיתה וממון משום דאיכא איבוד נשמה אבל מלקות וממון דליכא איבוד נשמה אימא לא ואי אשמעינן מלקות וממון משום דלא חמיר איסוריה אבל מיתה וממון דחמיר איסוריה אימא לא צריכא ולרבי מאיר [10]דאמר לוקה ומשלם תרתי למה לי חדא במיתה וממון וחדא

כדי להכחין בין זרע שנזרע בקדושה לשנזרע שלא בקדושה זה אין נראה דהא נרבא דמפרש התם לעיל[11] טעם לצריכות להמתין גזירה שמא יבא אחותו מאביו ויבעל אשת אחיו מן אמו כו' טפי אית לן למיגזר בקטנה בת ישראל דשייך בה כל הנהו דמפרש התם אבל בגיורת ושבויה ומשוחררת לא שייך שמא יבא אחותו מאביו ועוד דשמואל אית ליה סברא איפכא מדר' יהודה דהא שמואל קאמר בס"פ ד' אחין (שם דף לד: ושם) דכולן צריכות להמתין ג' חדשים חוץ מגיורת ומשוחררת קטנה אבל קטנה בת ישראל צריכה להמתין אלמא בקטנה בת ישראל גזר קטנה אטו גדולה ובגיורת ומשוחררת לא גזר והיינו איפכא מדרבי יהודה ועוד לשמואל בשלמא בקטנה בת ישראל סבר כר"מ אלא בגיורת כמאן לא כרבי יהודה ולא כר' יוסי דלרבי יהודה בין קטנה בין גדולה צריכה להמתין ולרבי יוסי אפי' גדולה אינה צריכה להמתין ומיהו למאי דמוקי להך דהכא בשראוה שנבעלה אתי שפיר כר' יהודה ומצינן למימר דדוקא בראוה שנבעלה קאמר ר' יהודה דגזרי' קטנה אטו גדולה אבל אותה שאינה ודאי בעולה לא וצפי לשון אחרון דהתם לא קשה כלל אע"ג דשמואל איפכא מדרבי יהודה כיון דאין הטעם משום[12] דגזרינן קטנה אטו גדולה דאפילו בגדולה נמי שרי לפי שמתהפכת ואור"י דבס"פ ד' אחין (ג"ז שם לה.) מייתי הך ברייתא דהכא ול"ג בה ימירות מבנות ג' ויום אחד ובתוספתא נמי ל"ג ליה ולפי זה ניחא דמיירי בגדולה אבל בקטנה מודה דאין צריכה להמתין כדקאמר בברייתא דרדופה והשתא שמואל בגיורת כר' יהודה ובבת ישראל כרבי מאיר ואפשר דבגיורת קטנה מודה ר' מאיר דאין צריכה להמתין וללשון אחרון דהתם דאמר שמואל כולן צריכות להמתין חוץ מגיורת ומשוחררת גדולה וקטנה בת ישראל אינה צריכה להמתין בזנות משום דזנות דקטנה לא שכיח אבל בנשואין גזר קטנה אטו גדולה וסבר בגיורת כרבי יוסי ובבת ישראל כר"מ דגזר קטנה אטו גדולה וס"ל דדוקא בנשואין גזר ר"מ ושמא בנשואין מודה ר' יוסי לר"מ ומיהו בזנות ודאי פליג דהא שרי אנוסה ומפותה אפילו גדולה ואית דגרסי בברייתא דרדופה ר' יוסי במקום ר' יהודה ושם פירשנו: **אי** הכי מ"ש דר' יוסי. תימה לר"י דמשמע דמשום דאוקימנא בראוה שנבעלה הוא דקשיא ליה מאי טעמא בלאו הכי נמי מיקשי ליה כרייתא דרבי יוסי דמייתי לקמן דאנוסה ומפותה ולפי הסוגיא נראה דזה המקשה עצמו הוא דמייתי לה ומיהו י"ל דגרסי בסמוך מ"ל אבל בשלמא גיורת כיון דדעתה לאיגיורי כו' ולפי גירסא זו אתי שפיר שזה המקשה לא ידע ברייתא דמייתי לקמן דאבל הוא דמייתי לה וכן הוא גירסא בשילטי ד' אחין (ג"ז שם):

אמר רבה קסבר רבי יוסי כו'. אלינא דרבי יוחנן משני דלדידיה דמפרש טעמא דר' יהודה אלא יהא חוטא נשכר לא קשיא מידי [ומיהו רבה לא קאמר אלא דלמא]: **אשה** מזנה מתהפכת. ומהשתא לא קשה אנוסה ומפותה ומיהו יולאה בשן ועין מודה רבי יוסי דצריכה להמתין דאותה לטה מתהפך: [13]**הבא** על בתו. למאי דמוקי מתני' בפרק בן סורר (סנהדרין דף עג: ושם) במפותה צריך לאוקמה בשבא עליה ובגרה כדפרישית לעיל[14]: [15]**ועל** בת אשתו. הוה מצי למיתני אשת אביו וכלתו דהא תניא נמי עריות דעל ידי קדושין אלא תנא ושייר: **חדא** במלקות וממון. לעיל[16] פירשתי למה לא יליף רשע רשע תימה דברים החודל (ב"ק דף פג:) פריך הא מיבעי ליה קרא דלא תקחו כופר דלא תשקול מיניה ממונא ומקטליה ומשני ההוא מכדי רשעתו נפקא הוה ליה למימר ההוא מלא יהיה אסון נפקא דכדי רשעתו אתא למלקות וממון וי"ל דהתם טעי כי היכי דטעי הכא מעיקרא לומר דמכדי רשעתו נפקא מיתה וממון [והא דלא פריך הכי במלקות וממון כתיב לא חס להקשות משום דהוי מצי לשנויי מלא יהיה אסון נפקא] אי נמי לסימנא בעלמא נקטיה התם:

וחדא במיתה ומלקות. ורבנן מלקות וממון ומיתה ומלקות תרוייהו נפקי מכדי דשמעא דמשמע אם נתחייב בהדי מלקות מיתה לו ממון משום דשעה אחת מתחייבו ואע"ג דסמיך ליה מרבעים יכנו לא יוסיף מ"מ אין לנו לומר דילקה ולא ימות כמו שלוקה ואינו משלם דאמגורי איתגור כדפיך בהנשרפים (סנהדרין דף פא. ושם) ואע"ג דגבי ממון ומלקות אמרינן דנדון בממון אפילו ממונא קולא התם משום דחס רחמנא אנחבלא: **לא** תשקול ממונא מיניה **ותפטריה** מגלות. קשה לרשב"א דל"ל קרא מתנא דבי חזקיה נפקא דלא מילקת בין שוגג למזיד וכי היכי דבמזיד לא תשקול מיניה ממונא ותפטריה מקטלא אף שוגג לא תשקול מיניה ממונא ותפטריה מגלות ואומר ר"י דלא שייך לאקושי שוגג למזיד כי האי גוונא כיון שאין פדיון שייהם שוה דפדיון של מזיד לפוטרו ממיתה ופדיון של שוגג לפוטרו מגלות:

ואח"כ נמצא ההורג. בפירוש המושב פ"ה הך דרשה מוותה תבער דם הנקי ולא עיין כאן ומיהו יש לקיים פירושו דהך סוגיא דשמעתא דמוקמי' ואתה תבער להקיש שופכי דמים לעגלה ערופה אתיא כמאן דאמר חנק חמור כדמוכח בפרק ד' מיתות (שם דף נב:) דלמאן דאמר חנק קל יליף סייף ברוצח מנקוש ינקש הלכך לדידיה איתיה ואתה תבער לגערפה העגלה ואח"כ נמצא ההורג וקרא דולארץ לא יכופר דרשינן ליה לכדרבא בפ' בתרא דכריתות (דף כו.) דמייתינן עגלה ערופה אע"פ שעבר יום"כ עליה: **מה** להלן בקופיץ וממול עורף. וא"ת ממול עורף מנלן והא וערפו כתיב דמשמע עורף ממש ויש לומר דבפ' עגלה ערופה (סוטה דף מו:) גמר עריפה עריפה מחטאת העוף: **הוקשו שופכי דמים** כו'. הוה מצי למימר הניחא לא"ל חנק חמור אלא לא"ל חנק קל כו': **ברור** לו מיתה יפה. ומהאי טעמא לא הוה שמעינן מן הצואר דאם יתקב סכין בלבו הוי נמי מיתה יפה: **לפי** שמצינו מומתים בידי שמים. דכתיב וגם בעליו יומת דע"כ לא בידי אדם קאמר דכתיב מות יומת המכה רוצח הוא וגו' על רציחתו אתה הורגו כו' אלא ודאי בידי שמים ואף על גב דדרשינן מייה בפ"ק דסנהדרין (דף טו. ושם) כמיתת בעלים כך מיתת השור היינו מדכתיב יומת ולא כתיב ימות וכ"ת כולה להכי הוא דאתא אם כן ליכתוב השור יסקל כבעלים ולשמוק מי נמי [1]וגם כבעליו יומת הלכך שמע מינה תרתי: **יכול** אף בידי אדם כן. יש תימה דהיכי בעי למילף מיתה בידי אדם ממיתה בידי שמים [2][ותירץ מהר"ם כיון דאיתקש מיתת שור למיתת בעלים נקיט נמי מיתת בעלים בידי אדם למיתת בעלים שעל ידי שור]: **מיתות** קלות שניתן שגגתן לכפרה מנין. פי' בקונטר' כגון עבודת כוכבים ושבת וגילוי עריות שניתן שגגתן לכפרה ע"י קרבן וכן רוצח ניתנה שגגתו לכפרה ע"י גלות וקשה דא"כ למסקנא אמאי איצטריך חרם וכל חרם ולא תקחו ג' קראי אלא תקחו כופר ובחרם סגי דחד לדרך עלייה וחד לדרך ירידה שניתן שגגתו לכפרה דהיינו מיתות קלות לפ"ה לכך נראה דמיתות קלות לא חשיב אלא הנהו שניתן שגגתן לכפרה ע"י ממון או ע"י קרבן אבל רוצח לא ניתן שגגתו לכפרה ע"י ממון אלא על ידי גלות וה"פ דבריתא אין לי אלא מיתות חמורות אלא ניתן שגגתן לכפרה ע"י קרבן דהיינו כל מיתות שאין בהן כרת כגון מסית ומדיח ונביא השקר וזקן ממרא ומכה אביו ואמו ומקלל אביו ואמו וגונב נפש ומגדף אליבא דרבנן דאמרי בכריתות (דף ג:) דאין מביא קרבן על שגגתו דכתיב לעושה בשגגה פרט למגדף שאין בו מעשה ורוצח ומיתות קלות כגון עבודת כוכבים ושבת ועריות דיש בהן כרת ומביא קרבן על שגגתן ופריך ולא ממילא שמעת מינה אלא תקחו כופר ומהתם שמעינן כל מיתות חמורות ומה לי קרא למיתות חמורות אבל למיתות קלות ודאי צריך קרא ומשני דאיצטריך תרי קראי למיתות חמורות חד לדרך עלייה שלא ניתן שגגתו לכפרה כלל וחד לדרך ירידה שניתן שגגתו לכפרה על ידי גלות קשה לרשב"א דמאי איצטריך קרא למיתי מיתות קלות כגון עבודת כוכבים ושבת ועריות דמה שייך שם כופר למ"ד כופר היינו דמי ניזק ומירץ הרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה לטעמיה דאמר בפרק שור שגגת ד' וה' (ב"ק דף מ.) ונתן פדיון נפשו דמי מזיק:

הגי

וחדא במיתה ומלקות וצריכא דאי אשמעינן מיתה וממון משום דחדא בגופיה וחדא בממוניה לא עבדינן אבל במיתה ומלקות דאידי ואידי בגופיה אימא מיתה אריכתא היא ונעביד ביה ואי אשמעינן מיתה ומלקות דתרתי בגופיה לא עבדינן אבל מיתה וממון דחדא בגופיה וחדא בממוניה אימא נעביד ביה צריכא [1]ולא תקחו כופר לנפש רוצח למה לי [2]דאמר רחמנא [3]לא תשקול ממונא מיניה ותפטריה מקטלא [2]לא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו [3]למה לי [2]דאמר רחמנא לא תשקול ממונא מיניה ותפטריה מן גלות ותרי קראי למה לי חד בשוגג וחד במזיד וצריכי דאי אשמעינן מזיד משום דחמיר איסוריה אבל שוגג דלא חמיר איסוריה אימא לא ואי אשמעינן שוגג משום דליכא איבוד נשמה אבל מזיד דאיכא איבוד נשמה אימא לא צריכא [3]ולארץ לא יכופר לדם אשר שופך בה כי אם בדם שופכו למה לי מבעי ליה לכדתניא [4]מנין [5]שאם נתערפה עגלה ואח"כ נמצא ההורג מנין שאין פוטרין אותו שנאמר ולארץ לא יכופר לדם אשר שופך בה וגו' [4]ואתה תבער הדם הנקי מקרבך למה לי מיבעי ליה לכדתניא [6]מנין למומתים בסייף שהוא מן הצואר ת"ל ואתה תבער הדם הנקי מקרבך הוקשו כל שופכי דמים לעגלה ערופה מה להלן מן הצואר [7]אף שופכי דמים מן הצואר אי מה [8]להלן בקופיץ וממול עורף אף כאן בקופיץ וממול עורף [9]אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר קרא [5]ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה [6]כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה למה לי מיבעי ליה לכדתניא [10]מנין ליוצא ליהרג ואמר אחר ערכו עלי מנין [11]ישלא אמר כלום שנאמר כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה יכול אף קודם שנגמר דינו כן ת"ל מן האדם ולא כל האדם [12]ולרבי חנניא בן עקביא דאמר נערך מפני שדמיו קצובין האי כל חרם מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא [13]רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר [14]לפי שמצינו למומתים בידי שמים שנותנין ממון ומתכפר להן שנאמר [7]אם כופר יושת עליו יכול אף בידי אדם כן ת"ל חרם מן האדם לא יפדה ואין לי אלא מיתות חמורות שלא ניתנה שגגתן לכפרה מיתות קלות שניתנה שגגתן לכפרה מנין ת"ל כל חרם ולא ממילא מלא תקחו כופר שמעת מינה לא תשקול ממונא מיניה ותיפטריה כל חרם ל"ל אמר רמי בר חמא איצטריך ס"ד אמינא

חני

לא תקחו כופר. משמע נמי אם תהרגנו לא תענשנו ממון: **דאמר רחמנא.** שנויא הוא דמשנינן נמו לאשמעינן דלא תעביד ביה תרתי אלא לאשמועינן בחיוב מיתה לבדה שלא יפדה בממון: **לא תקחו כופר לנוס.** קא ס"ד לא תעביד ביה תרתי להורג בשוגג גלות וממון: **ולריכי דאי אשמעינן מזיד.** דלא ליפרוק נפשיה בממון הוה אמינא משום דחמיר איסוריה אבל בשוגג ליפרוק נפשיה בממון מגלות: **ואי אשמעינן שוגג.** דמשום דאין בגלותו איבוד נשמה להכי לא לפטריה בממון אלא ליגלי: **אבל מזיד.** משום איבוד נשמה אימור ניתקול ממונא ונקיים נפש בישראל: **כי אם בדם שופכו.** ולא בפדיון ממון למה לי מלא תקחו כופר נפקא: **שאין פוטרין אותו.** לומר כבר נתכפר בעודו ספק שהעגלה מכפרת על הספק: **ואתה תבער.** בתר עריפה כתיב: **מיתה יפה.** בסייף ומלך הסימנים שימות מהר: **כל חרם וגו'.** משמע לשון חייבי מיתות כמו זובח לאלהים יחרם (שמות כב:): **ערכו עלי.** ואע"פ שערך אינו לפי דמים אלא לפי שנים לא אמר כלום דמעטיה קרא הכא. והאי חרם לשון הקדש הוא: **שדמיו קצובין.** בתורה לפי שנים ולא דמי לאומר דמיו עלי דדמים אין לו אבל ערך יש לו: **למומתין בידי שמים.** כגון מי שהרג שורו את הנפש דכתיב ביה יומת[1] ולא מיתת בית דין דנפקא לן בסנהדרין (דף טו:) מות יומת המכה רוצח הוא[2] על רציחתו אתה הורגו על רציחת שורו והאי יומת בידי שמים: **יכול אף.** חייבי מיתות ב"ד יפדו בממון: **חרם מן האדם.** אדם שמחויב חרם: **אלא מיתות חמורות שלא ניתנה שגגתן לכפרה.** כיון דקרא לא פרש כל מיתות מיסתייך אי שדית הך חומרא דאין ממונו מגילו אמיתות חמורות ומאי ניהו כגון העושה חבורה באביו או גונב נפש מישראל שאין כפרה כתובה בשגגתו שאין כרת בזדונו דליחייב חטאת בשגגתו: **מיתות קלות.** היינו כל מיתות האמורות בהן כרת על זדונו בלא התראה יש כפרה בשגגתה בחטאת כגון עבודת כוכבים ושבת ועריות א"כ רוצח שיש כפרה לשגגתו בגלות: **ולא ממילא.** שמעת לה מלא תקחו כופר הא גבי רוצח כתיבא וניתנה כפרה לשגגתו ואשמעינן קרא שלא יגיל את עצמו בממון ולמה לי תו כל חרם:

הגי

עין משפט נר מצוה

נז א מיי' פ"א מהלי' רוצח ושמירת נפש הלכה ד סמג לאוין קפח:
נח ב מיי' פ"ה שם הלי' ח סמג לאוין קפב:
נט ג מיי' פ"ה שם הלי' ח סמג עשין עח:
ס ד מיי' פט"ו מהלי' סנהדרין הלכה ד סמג עשין קנ:
סא ה מיי' פ"ט מהלי' רוצח הלכה ג סמג עשין עח:
סב ו מיי' פ"א מהלי' ערכין הלי' יג סמג עשין קכח:
סג ז מיי' פ"ו מהלכות נזקי ממון הלי' ד סמג עשין סז:

מוסף רש"י

מן הצואר. גרון (סנהדרין נב:). וממול עורף. מאחרי הפנים דכתיב וערפו, לשון עורף, מול הרוצח את העורף, דהיינו לאורי עורף ערופין את העורף, ועורף הוא קטרי"ל שכנגד הפנים דכתיב (ירמיה לב) ויפנו אלי עורף ולא פנים, אלמא עורף להדי פנים (סנהדרין נב:). שנאמר כל חרם כו' לא יפדה. מי שהוא רשוי ליחרם וליהרג אינו בכלל פדיון (ערכין ד:). לפי שמצינו למומתים בידי שמים. כגון האי דכתיב השור יסקל וגם בעליו יומת, והך מיתה ליכא למימר בידי אדם, דהא אמרינן בפ"ק דסנהדרין (טו:) מות יומת המכה רוצח הוא, על רציחתו אתה הורגו ולא אתה הורגו על רציחת שורו (ערכין ו:). אלא מיתות חמורות שלא ניתנה שגגתן לכפרה. כגון מגדף ומקלל אביו, דאם עשה בשוגג אינו בקרבן ולא בגלות (שם). מיתות קלות. כלומר דקלות להך מילתא, שניתנה שגגתן לכפרה. כגון רוצח דשגגתו גולה ועובד ע"ז ומחלל שבת וכא על הערוה דשגגתו מעלה (שם).

מסורת הש"ס

א) ב"ק פג:. ב) [דנפקא לן מתנא דבי חזקיה דלא מילקת בין שוגג למזיד למאי דס"ל השתא דבעי למימר קרא לא תשקול מיניה ממונא ומחייביה. מ"ן], ג) סוטה מז:. ד) סנהדרין נב:. ה) שם ולף מה. פסחים עה. [ב"ק נא. סוטה מ:]. ו) ערכין ו:. ז) שמות כא, מ) [במדבר לה], ט) [ומ"ש מוס' לעיל לב. ד"ה ולא]. י) ס"א ליכתוב וגם בעליו יומת ומו לא, כ) ת"י ס"ו,

---

תורה אור השלם

1. ולא תקחו כפר לנפש רצח אשר הוא רשע למות כי מות יומת:
במדבר לה לא
2. ולא תקחו כפר לנוס אל עיר מקלטו לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן: כמדבר לה לב
3. ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה כי הדם הוא יחניף את הארץ ולארץ לא יכפר לדם אשר שפך בה כי אם בדם שפכו:
במדבר לה לג
4. ואתה תבער הדם הנקי מקרבך כי תעשה הישר בעיני יי:
דברים כא ט
5. לא תקם ולא תטר את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני יי:
ויקרא יט יח
6. כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות יומת: ויקרא כז כט
7. אם כפר יושת עליו ונתן פדין נפשו ככל אשר יושת עליו:
שמות כא ל

הני מילי. דלא מקמו כופר לפטור רולא מזיד מקטלא: **היכא דהרגו.** במזיד דרך עלייה בהנפת ידו הכהו מאחריו דלכוותה בשוגג לא ניתן לכפרת גלות כדכתיב[2] ויפל דרך נפילה: **מדפנא דבי חזקיה נפקא.** שאין חילוק בין דרך עלייה לדרך ירידה: **לחייבו ממון.** והוא הדין לפדותו. ולא יהיה אסון[1] מיתה אינטריך דאי מהיקישא הוה אמינא אדרבה לאידך גיסא מה מכה בהמה לעולם ישלם אף מכה אדם ישלם והשתא דנפקא לן פטור תשלומין למזיד מלא יהיה אסון על כרחך היקישא לפטור שוגג דרך עלייה: הכי גרסינן **אלא אמר רמי בר חמא כו'.** אינטריך חד[1] מהני קראי לאשמועינן דלא ליעביד ביה תרתי ואף על גב דנפקא לן מולא יהיה אסון: **הני מילי.** דלא עבשינן ליה בתרתי היכא דסימא את עינו והרגו בה באותה מכה ומת: **בדבר אחר.** במכה אחרת ובכת אחת: **אימא.** ניענשיה דמי עין ומיתה בשביל ההריגה: **הא.** דסימא עינו והרגו בה: **מאידך דבי חזקיה נפקא.** דלא תיענשיה: **ולא עין ונפש אחת עין.** מייתה קיימא לן בהמובל[2] דעין תחת עין לאו ממש דאי אמרת ממש דלמא בהדי דסמינן לעייניה מייתו והוה ליה עין ונפש תחת עין. מיהו שמעינן מינה דלא תעביד ביה תרתי לא שנא מת באותה מכה לא שנא לא מת: **סלקא דעתך אמינא אידוש הוא שחידשה תורה.** בכל תשלומי קנס שאינו דין אלא גזרת מלך בעלמא וכיון דאידוש הוא וגזירת חוק אימא אע"ג דאיכא בהדיה מיתה לשלם: **קמ"ל** חד מהנך קראי יתירא שאינו עניין לממון תייהו עניין לקנס: **כתנא קמא.** ודרים ליה באותה ערכו של יולא ליהרג עלי: **מותני' שנתארסה ונתגרשה.** דאילו ארוסה אלא נתגרשה חייב מיתה ואין שם קנס: **אין לה קנס.** טעמא מפרש בגמרא. וישא דקתני אשת אחיו ואשת אחי אביו דבנתארסה ונתגרשה עסקינן וקתני יש להן קנס ר' עקיבא היא: **גמ' אלא מעתה.** לר' עקיבא הא דכתיב[3] נערה למעוטי בוגרת ובתולה למעוטי בעולה: **הכי נמי.** דלא ממעט לגמרי ותדרוש נערה לאפיה הא בוגרת לעצמה הא לא אשכחן דאשתמיט תנא ומתני בוגרת יש לה קנס וימא דבי עקיבא היא: **וקנסה לאביה.** ולקמן [ע"ב] מקשינן דר"ע אדר"ע: **הואיל ואביה וכאי בכסף קידושיה.** שלו הוא בנערותה ולקמן יליף לה בפרק נערה שנתפתתה (דף מו:): **מה כסף קידושיה אף על פי שנתארסה ונתגרשה.** מאחר כשחוזרת ומתקדשת בתוך נערות: **לאביה הוי.** הא כל קידושי נערות יליפין לאביה דבני קידושין לא כתיב מיעוטא דאשר לא אורסה כי הכא: **נאמר כאן.** באונס: **להלן.** במפתה: **מה להלן.** במפתה שקלים דכתיב [שמות כב] ישקול: אימא

הני מילי היכא דהרגו דרך עלייה דלא ניתן שגגתו לכפרה. פירוש לכפרה בידי אדם אע"ג דדרך עלייה קיל טפי מדרך ירידה כדמוכח בפרק אלו הן הגולין (מכות דף ע. ושם) גבי גר תושב גולה ע"י גר תושב וכל חומרי דשמעתין לא תלי אלא במה שלא ניתן לכפרה דאינו מקפיד הש"ס במה שסקילה ושריפה חמורין מהרג וחנק: **אבל סימא את עינו והרגו בדבר אחר אימא נשקול מיניה ממונא ונקטליה.** כך גרס ר"ח דמלא יהיה אסון לא נפקא לן אלא סימא את עינו והרגו בה כי התם שבהכאה אחת הרג את האשה וגם הולדות אבל סימא את עינו והרגו בדבר אחר בכת אחת לא [1]להכי אינטריך כל חרס למיפטריה קשה לרשב"ל דהא ר' שמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה לא דריש קרא להכי דלא נשקול מייתי ממונא ונקטליה אלא שלא יתן ממון ופטריה ושמא אינו לא נאמר קאמר כדאשכחן ריש פרק גנמר הדין (סנהדרין דף מג. ושם) ובכמה דוכתי ולרשב"ל נראה דהכא מסיק אליבא דתנא דבי חזקיה אבל לרבי ישמעאל ודאי ליתא ליה הא דתנא דבי חזקיה והא דאמר בריש הנחנקין (שם דף פד: ושם) הניחא למאן דאית ליה דתנא דבי חזקיה אלא למאן דלית ליה היקישא אמה לי תנא דלית ליה דבי חזקיה היינו רבי ישמעאל ובסמוך דקאמר ולרבה דאמר חידוש הוא שחידשה תורה בקנס כו' סבר לה כת"ק דר' חנניא בן עקביא הוה מלי למימר ס"ל כרבי ישמעאל: **הא** נמי **מאידך תנא דבי חזקיה נפקא.** לאו מההיא דרשה גופה קאמר דנפקא לן דהא ההיא דרשה לא שייכא כלל לסימא את עינו והרגו בדבר אחר אלא הכי דייק דכי היכי דדרשי' ולא עין ונפש תחת עין ה"ג דרשינן נפש תחת נפש ולא עין ונפש תחת נפש וסימא את עינו והרגו בד"א לא חשיב עין ונפש אלא נפש גריד' דמה שסימא את עינו בשעת הריגה לא חשיב כלום דבלאו הכי היה מת אלא שהמיתו בנער מרובה וא"ת [2]הא מילתא נמי מתנא דבי חזקיה דלעיל נפקא דמה מכה בהמה לא חלקת בין סימא את עינה והרגה בה להורגה בד"א כו' וי"ל דמכה אדם ומכה בהמה משמע ליה בהכאה אחת וא"ת סימא את עינו והרגו בד"א תיפוק ליה דפטור מדמי עין אפי' לא הרג דכשעה שסימא את עינו היה רודף ויתן להנילו בנפשו וי"ל דמיירי בשיכול להנילו באחד מאיברין שלא יתן להנילו בנפשו: **אמר** רב **אשי איצטריך בו'.** תימה דמשמע דאם הרגו וקרע שיראין דידיה דמחייב דליכא למיפטריה לא מקרא דלא יהיה אסון ולא מקרא דנפש תחת נפש דהא הוי ממון ונפש תחת ממון ונפש ולעיל (דף נ:) פטר [3]אפי' זר שאכל תרומה משלו וקרע שיראין של חבירו וי"ל דלפי האמת נפקי כולהו מתנא דבי חזקיה וה"פ והא נמי מאידך תנא דבי חזקיה נפקא כלומר ע"כ לא אינטריך כל חרס להכי אלא כולה נפקא לן מתנא דבי חזקיה דפטור דאי הוה ליך קרא למפטריה בלא כל חרס הוה פטרינן ליה מאידך תנא דבי חזקיה וא"ת ולישני דאינטריך כל חרס להרג חבירו וקרע שיראין וי"ל דכל חרס לא יפדה משמע ליה בממון שבא על ידי אותה חבלה שהמיתה באה על ידה: **סלקא** דעתך **אמינא חידוש הוא** קמ"ל. אע"ג דנמתני' מייתי קרא דלא יהיה אסון והכא מפיק קנס מכל חרס היינו משום דכייל מתניתין כל חייבי מיתות דקתני וכל המתחייב בנפשו כו' אי נמי מתניתין אתיא כתנא קמא דרבי חנניא בן עקביא: אימא

מסורת הש"ס

1) לעיל לה. ב"ק לה. סנהדרין עט: פד.. 2) ב"ק פד.. 3) [לעיל לד: לה:]. 4) [לקמן מ.]. 5) [במדבר לה]. 1) [שמות כא]. 2) בכ"מ: ליתא חד ומוסף לך הקישא. 3) [ב"ק פד.]. 4) [דברים כב]. 1) [ולהכא למימר דהכא לא קאי אקרא דכל חרס אלא אקרא דלא תקחו כופר דהא אמרי' בסמוך ולרבה דאמר חידוש כו' ת"ק]. 2) [ולפי האמת אע"ג דמלא יהיה אסון נפקי כולהו מדתנא דבי חזקיה אינטריך עין תחת עין לכדדרשינן ולא עין ונפש תחת עין אבל לא עין ונפש תחת נפש לא אינטריך למדרש' ולאו קרא יתירא הוא אלא מפשטיה דקרא קדרים ואינא למימר דלשמוע מלא יהיה אסון ומנפש תחת נפש נפיק כולהו מכח הקישא דתנא דבי חזקיה לאמרי לא שמעי' מיניה ממון אחר בהדי מיתה דסימא את עינו והרגו בדבר אחר לא חזיא ממון ונפש אלא נפש גרידא כדאמרה כאנים לרבי אינטריך לא יהיה אסון ומהשתא שמעי' מיניה אפי' הרג וקרע שיראין מהקישא דתנא דבי חזקיה. ת"ר]. 3) [ל"ל רב אחי].

תורה אור השלם

1. וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת:
ויקרא כד כא
2. עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל:
שמות כא כד
3. כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יֶחֱרַם מִן הָאָדָם לֹא יִפָּדֶה מוֹת יוּמָת:
ויקרא כז כט
4. כִּי יִמְצָא אִישׁ נַעֲרָ בְתוּלָה אֲשֶׁר לֹא אֹרָשָׂה וּתְפָשָׂהּ וְשָׁכַב עִמָּהּ וְנִמְצָאוּ:
דברים כב כח
5. וְכִי יְפַתֶּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא אֹרָשָׂה וְשָׁכַב עִמָּהּ מָהֹר יִמְהָרֶנָּה לּוֹ לְאִשָּׁה:
שמות כב טו

גליון הש"ם

גמ' בין בתכורן לשאין בתכורן. עיין לקמן מ: ע"ש תוד"ה אחד מדרכה:

תוספות רי"ד

מתני' נערה שנתארסה ונתגרשה ר"י הגלילי אומר אין לה קנס ר"ע אומר יש לה קנס וקנס' לעצמה. מ"ש דר' יוסי אמר קרא אשר לא אורסה הא אורסה אין לה קנס ור"ע אומר אשר לא אורסה לאביה הא אורסה לעצמה. וקי"ל הלכה כר"ע מחבירו. ומתני' דתני דבא על בתו אין לה קנס מפני שמתחייב בנפשו בר"ע אתיא. דהיכי דמי שיתחייב בבתו השתא אילו בא עליה אחר שקיל איהו קנס. השתא שבא עליה הוא לא כ"ש ובלא מיתה נמי פשיטא דלא משלם קנס. אלא ודאי מתני' בבתו נערה שנתארסה ונתגרשה עסקינן שקנסה לעצמה כר"ע ומפני שנתחייב בנפשו פטור ותדע דסתם מתני' כר"ע אתיא דהא אשת אחיו ואשת אחי אביו דתנן לעיל יש לה קנס לא אתיא אלא כר"ע דבע"כ גרושה או נתאלמנה שאל"כ הר"ל א"א ריש בהן מיתת ב"ד:

עין משפט נר מצוה

סד א מיי' פ"ו מהלכות רוצח ושמירת נפש הל' יב יג סמג עשין עב: סה ב מיי' פ"ח מהל' חובל הלכה כ ג ד סמג עשין ע:
סו ג מיי' פ"ב מהל' ערכין הל' ט: סמג עשין לד טור אה"ע סימן קעז:
סז ד מיי' פ"ג מהל' אישות הל' יז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן לז סעיף ח:

מוסף רש"י

מכה אדם ומכה בהמה. לכך הוקשו בהאי קרא, מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת, ומשמע בנבמה חייב ממון ונאדם פטור מממון, דכתיב בהמה ישלמנה ולא אדם, והקיש לך הכתוב פטיר תשלומין של אדם לחייב תשלומין של בהמה (סנהדרין עט: וכעי"ז לעיל לה.) דמה מכה בהמה לעולם משלם ואפילו בשוגג כדאמרינן אדם מועד לעולם, אף מכה אדם לפטרינן קרא תשלומין, דכתיב יומת, לעולם פטור ואפילו בשוגג הוא ומחוור שייבא מיתה (ב"ל לה.). לשאין מתכוין. אין בו חיוב מיתה באדם (לעיל לה.). **לדרך עליה.** שהכהו בהנפת ידו או שהפילו בשוגג הוא שהרגו בלא מלמטה למעלה (לעיל לה.) אי: הגיון (ב"ק לה.) דרך עליה לא שייך למתני גבי בהמה, אלא משום דבאדם אכמן ביה מילוק בהורג בשוגג דרך ירידה חייב גלות אבל דרך עליה בהרימו את ידו פטור מגלות דכתיב (במדבר לה) ורדף עליו ויומת, דרך נפילה בעינן (סנהדרין עט: וכעי"ז לעיל לה.). **לפוטרו ממון.** כלומר לא חילקת בו שום לד להיפטר מן התשלומין, אלא בכל לדדין הוא דמחייב דרבינן כל מזקין בב"ק (כו:) תפלא תחת תפלא לחייב על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון, ומכה בהמה מזק הוא (סנהדרין עט:). **אף מכה אדם.** אין בין פטור תשלומין הכתוב כי אלוק לשום לד שיתחייב ממון, אלא כל שעה פטור מממון, בין בשוגג ובין בתכוין לפטור דמיתה, בין במזיד ובתכוין לחייב מיתה (שם). **חידוש הוא שחידשה תורה בקנס.** כל משפט קנס חידוש הוא, הלכך אע"ג דמיקטיל נמי לא מיפטר מיניה (לעיל לד:).

עין משפט נר מצוה

סח א מיי' פ"ז מהל' ערכין הלכה טו סמג עשין נד טור וש"ע סימן קנו:

תוספות רי"ד

אמר אביי בא עליה ומתה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה ולא לאבי מתה. פי' כגון שלא הספיק האב להעמידו בדין עד שמתה. אבל אם עמד עמו בדין ונתחייב לו אע"פ שמתה [אח"כ] נותן לאביה:

[**אימא** בתולה לג"ש. ולא נמעט בעולה כדמשמע בסמוך נראה דר"ע דרים ג"ש מקרא דלגופיה דהיינו בתולה קמייתא ודקנס ודמפתה אבל הבתולות דרים לכתובת בתולות ולא שייך למידרשיה לג"ש ולא לשום רבוי ותיתר נער נערה הנערה וה' דהבתולות חד למייני לאוזן וכריתות ואיכא ג' רבויין ה' דהבתולות ונער נערה הנערה חד לבדאני ותד למייני עשה ותד למייני לאוזן וכריתות דלא איכא לר"ע חד לגופיה בלא ג"ש ג"ש נמעוט בעולה מהכתוב דלגופיה ואף על גב דבקנס איכא אלא חד בתולה דלגופיה מגזירה שוה דמפתה מילף בתולה ולא בעולה כי היכי דילף מפתה מתוגם לענין נערה דלא כמיב במפתה]. (ת"י כ"י):

אימא בתולה לג"ש. תימה דתיקשי ליה לתימא תרוייהו לגופייהו ולא לג"ש ונראה דהש"ס קיים ליה דחד מייניהו לגזירה שוה הואיל והמקראות סתומים לענין שקלים וממשים הלכך פרץ ותימא איכא ולא פריך ותימא תרוייהו לגופייהו וכי האי גוונא איכא פ"ק דסנהדרין (דף טו.) דאמר ולא את גניבת השקר אלא בב"ד של ע' ותחד מה"מ מ"ל יוסי בר חנינא אתיא הזדה הזדה מזקן ממרא ופריך הא הזדה כי כתיב בקטלא הוא דכתיב וקטלא בכ"ג אלא אמר ריש לקיש גמר דבר דבר מהמרא"מו והשתא היכי הוה בעי למילף ולמימר רבי יוסי ברבי חנינא דאתיא הזדה הזדה אלא דהוה קיים ליה דאיכא ג"ש ולא הוה ידע במאי וקאמר מסברא דאתיא הזדה הזדה: **מי אתיא גזירה שוה ומפקא ליה מפשטיה לגמרי.** דדיוק הא אורסה הוי שקר וקשה דברים הערל (יבמות ד' ע.) יליף דערל אסור בתרומה מגזירה שוה דמושב ושכיר מפסח וכתיב תושב ושכיר לא יאכל בו גבי פסח משום גזירה שוה אע"פ שאינו אמת דהא תושב ושכיר אוכלין בפסח כדאמרינן התם ולא קני ליה רביה ומפקי' קרא מפשטיה עפי מהכא ואומר ר"ת דההוא תושב ושכיר מיירי בערלים ולהכי לא יאכל ומוכח דלאו תושב ישראל קאמר דהא לא קני ליה רביה אלא ודאי בערל ותושב הפנאה כתביה[ה]: **ארוסה בת שקילה היא.** וא"ת מאי קשיא ליה הא השתא לא נפיק קרא ממשמעותיה ואי לא איצטריך לגופיה כ"ש דניחא עפי דג"ש מופנה ואומר ר"י דהכי פירושו ארוסה בת שקילה היא וכיון דלא איצטריך למידי אלא לגזירה שוה הוה ליה למכתב אשר לא ארוסה בהדיא ואמאי שני למכתב אשר לא ארוסה דאיכא למטעי ולמימר הא ארוסה לעצמה דבשלמא אי הוה בארוסה שוס קידוש הוה אתי שפיר במה שסיגה הלשון דאמרינן האי דשנה וכתב ארוסה למדרש לגזירה שוה ואתא פשטיה לאידושא אבל השתא למה לי: **לאבי** הנערה **ולא לאבי מתה.** וא"ת דבפרק נערה נקמן (דף מה:) גבי סרחה ולבסוף בגרה מידון בסקילה דרשינן הנערה שהיתה כבר ויש לומר דהתם מעיקרא דקרא והכא מעיקרא דקרא והתם ודאי אתיא למייבא דאי לפוטרה לשתוק קרא מייבא ואגא ידענא דלא הויא בסקילה דלאו נערה היא והכא לחיובא דקנס לא איצטריך דמסברא מיחייב אשעת ביאה ואי אפשר לפוטרו בולא כלום הלכך אתא לפוטרו: **יש בגר בקבר ודבנה הוי.** וא"ת היכי מצי למימר שתהא מורשת קנס לבנה הא אין אדם מורים קנס לבניו דאמרינן ריש פרק נערה לקמן (דף מב:) ובסמוך נמי אמר יש בגר בקבר ופקע אב ואי אדם מורים קנס כי יש בגר בקבר נמי לא פקע אב ויהא לו מתורת ירושה ומיהו ההיא דבסמוך יש לדחות דנפקא מינה אם היא מייבת לאחריה דאם יש בגר בקבר פקע אב אע"ג דאדם מורים קנס לבוטלין בעלי חובות אבל אם אין בגר בקבר אין בוטלין בעלי חובות כלום ולא פקע אב והקנס הוא שלו ולא שלה ויש לומר ו)דהכא ה"מ לאקשויי והא אין מורשת קנס לבנה אלא דעדיפא מייבא פריך ור"י מוקי הך בעיא דהכא בבוחה ופגם דממונא הוי ויכולה להורים ואע"ג דתנן בריש נערה (שם מא:) לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה ואבוחה ופגם נמי קאי מדקתני הרי הן משמע דאין יכול להורים בוחה ופגם ואור"י דלענין זה ודאי איתקוש בוחה ופגם לקנס דכתיב מתת אשר ענה מכלל דאיכא בוחה ופגם דלמי שזה ניתן זה ניתן אבל למילי אחריני לא איתקוש דהא בוחה ופגם משלם ע"פ עצמו וקנס אינו משלם ע"פ עצמו אבל הקשה ריב"ם דאמרינן במרובה (ב"ק דף עא: ושם) א"ל חמשה בקר אמר רחמנא ולא חמשה חצאי בקר איתיביה גנב משל אביו וטבחו ומכר ואח"כ מת אביו משלם תשלומי ד' וה' והא הכא כיון דמת אביו זכה ליה במתנת דידיה וקתני דמשלם תשלומי ד' וה' ומשני הב"ע שעמד בדין משמע דאי לאו משום דחמשה בקר ולא חמשה חצאי בקר הוה אתי ליה שפיר ולא הוה צריך לאוקומי בשעמד בדין אלמא לאדם מורים קנס לבניו ומיהו יש לדחות דה"מ למימר וליטעמיך אבל קשה דמסיק לעפרא א"ל חמשה בקר אמר רחמנא ואפי' חמשה חצאי בקר א"ל מאי שנא ריש ומאי שנא פיפא פירוש דקתני גנב משל אביו ומת ואח"כ טבח ומכר פטור א"ל ריש קרינן ביה וטבחו כולו באיסורא פיפא לא קרינן וטבחו כולו באיסורא משמע דאי קרינן ביה וטבחו כולו באיסורא חייב אע"ג דלא עמד בדין דאדם מורים קנס לבניו דאי בעמד בדין לא מחייב קנס דשלו הוא טובח ומוכר ומי' ר"י דמיירי דעמד בדין ואמרו חייב אתה ליתן לו דאם הוא טובח אחרי כן חייב כדאמרינן בהגוזל (שם דף קו: ושם) ור"י הלבן תירץ דהתם דפרק נערה מיירי לענין קרבן שבועה והכי פירושו דסוגיא דהתם מודינא לך לענין קרבן שבועה דרחמנא פטריה מוכתם בעמיתו בפקדון וכי קאמינא דממון הוי להוריש לבניו אם יתבעוהו לאחר מיתת אביהן קנס שהיה חייב לאביהן שהעמידו בדין ומחייב וכפר ונשבע והודה הואיל וכשנפל ליורשין כבר היה ממון שכבר עמד בדין ולא היה יכול להודות ולהפטר א"כ הוי דומיא דפקדון דקרא ומחייב קרבן שבועה מיתיביה ר"ש אומר כו' דאחין הוא ופירוש אם אינו נאמן איך מתחייב הכופר קרבן שבועה על טענתם והא לא בעל דברים דידהו הוא אלא ש"מ דאחין הוא ומסיק כי קאמר רבה דממון הוא להוריש לבניו בשאר קנסות לענין חיוב קרבן שבועה ומסיק דאצטריך וכתם לעמדה בדין ובגרה ואחר כך מתה דמינה קא ירית מכל מקום עיקרו קנס מיקרי לגבי דידה ודידיה ולא דמי לשאר קנסות דמורים לבניו לגבי בניו לא הוה קנס כלל ומיהו לשון להוריש לבניו לא משמע כפירוש זה. [ועיין תוספת בבא קמא עב. ד"ה סיפא]:

אימא בתולה לגזירה שוה ואשר לא אורסה פרט לנערה שנתארסה ונתגרשה מסתברא אשר לא אורסה לגזירה שוה שהרי אני קורא בה נערה בתולה אדרבה בתולה לגזירה שוה שהרי אני קורא בה אשר לא אורסה מסתברא ו)הא אישתני גופה והא לא אישתני גופה ורבי יוסי הגלילי האי סברא מנא ליה נפקא ליה ז)מדתניא ·כסף ישקול כמוהר הבתולות שיהא זה כמוהר הבתולות ומוהר הבתולות כזה קשיא דר"ע אדר' עקיבא תרי תנאי ואליבא דר"ע בשלמא ר"ע דמתני' לא אתיא ג"ש ומפקא ליה לקרא מפשטיה לגמרי אלא לר"ע דבריתא אתיא גזירה שוה ומפקא מפשטיה לגמרי אמר רב נחמן בר יצחק קרי ביה אשר לא ארוסה ארוסה בת סקילה היא ס"ד אמינא הואיל וחידוש הוא שחידשה תורה בקנס אע"ג דמיקטיל משלם ולרבה דאמר ח)חידוש הוא שחידשה תורה בקנס אע"ג דמיקטיל משלם מאי איכא למימר סבר לה כרבי עקיבא דמתניתין תנו רבנן קנסה למי לאביה ויש אומרים לעצמה לעצמה אמאי אמר רב חסדא הכא בנערה שנתארסה ונתגרשה עסקינן וקמיפלגי בפלוגתא דר"ע דמתניתין ורבי עקיבא דבריתא ט)אמר אביי א·בא עליה ומתה פטור ש:אמר ²ונתן לאבי הנערה ולא לאבי מתה מלתא דפשיטא ליה לאביי מיבעיא ליה לרבא דבעי רבא יש בגר בקבר או אין בגר בקבר יש בגר בקבר ודבנה הוי או דלמא אין בגר בקבר ודאביה הוי ומי אימא כבולה לגזירה שוה. ולאו למעוטי בעולה ויהא קנס לבעולה: מסתברא אשר לא אורסה לגזירה שוה. ואפ"ל אורסה אית לה קנס: שהרי אני קורא בה נערה בתולה. אע"פ שנתארסה ונתגרשה דהא נערה בתולה היא כדכתיב קרא[ה] אבל בעולה שאין אני קורא בה נערה בתולה אין לה קנס: **אדרבה בתולה לגזירה שוה.** ולאו למעוטי בעולה בזנות אלא יש לה קנס לבעולה בזנות שהרי אני קורא אותה נערה אשר לא אורסה[ו]: **מסתברא.** אדרבה יש לה קנס ובעולה אין לה: **דהא אישתני גופה.** ופגמה אין רב כל כך: **והא.** דנתארסה ונתגרשה לא נשתנה גופה: **הא סברא.** דממשים כסף דאונס שקלים הן וכסף שקול דמפתה יהו ממשים: **כמוהר הבתולות.** מנין המפורש אצל אונס דהיינו ממשים: **ומוהר הבתולות.** יהיו שקלים: **כזה.** שכתוב בו ישקול: **קשיא דרבי עקיבא.** דבריתא דאמר קנסה לאביה: **אדרבי עקיבא.** דמתני': **לא אתיא גזירה שוה ומפקא לקרא מפשטיה לגמרי.** דאתא פשטיה לאמעוטינן הא אורסה לעצמה ואד מתרוייהו לאפנויי אי נמי לא מופני ליכא למיפרך מידי: **אלא לרבי עקיבא דבריתא וכי אתיא גזירה שוה ומפקא מפשטיה לגמרי.** דלא דרים פשטא דאשר לא אורסה כלל ומשוי אורסה כלא אורסה ואם כן מיעקר משמעותיה: **קרי ביה.** בפשטיה אשר לא ארוסה למעוטי ארוסה: **בת סקילה היא.** ומלא יהיה אמון[ז] נפקא פטורא מתשלומין: **קנסה למי.** קא סלקא דעתך בסתם אנוסה קאי: **בא עליה ומתה.** לא הספיק האב להעמידו בדין עד שמתה: **יש בגר בקבר.** אם מתה בנערותה עד שלא עמדה בדין והגיע זמן בגרותה בקבר מי משיב בגר או בגר בקבר מי משיב בגר מי מפקיע כח האב ובנה ירית לה אם יש לה בן: ומי לא. ונקטיה מפרש ואזיל למאי הלכתא: **יש בגר בקבר.** וכי היכי דאם לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה תנן לקמן בפרק נערה שנתפתתה (דף מא:) דהרי הן לעצמה ולא לאביה והשתא נמי בגר בקבר מפקיע כח האב ובנה ירית לה אם יש לה בן: ומי

[ה]) [ע"י תוס' לקמן מה. ד"ה דלמא ותוס' יבמות נט. ד"ה הא], [ב]) [עיל י. [עיל מט:], [ג]) [עיל לד: לה:], [ד]) [עיל מט:, [ה]) [דברים כב], [ו]) [שם], [ז]) [שמות כא], [ח]) [ועי' תוס' יבמות ע: ד"ה אלא], [ט]) [עיל ד"ה דהכא ומי.

תורה אור השלם

1. אם מָאֵן יִמְאַן אָבִיהָ לְתִתָּהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמֹהַר הַבְּתֻלֹת:

שמות כב טז

2. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לְאָבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו:

דברים כב כט

מוסף רש"י

כסף ישקול. במפתה נאמר, כמוהר הבתולות. האמור במאנס את הבתולה, קנסו הכתוב ג' כסף בשביל מוהר בתוליה, שיהא זה כמוהר הבתולות. הקיש הכתוב קנס המפתה לקנס האונס, מה להלן ג' אף כאן ג' ומה כסף האמור כאן שקלים, דכתיב ישקול, אף להלן שקלים, דלא מיתת מעות (לעיל י. ובע"ז כט:).

לאבי הנערה ולא לאבי מתה. לאבי הנערה משמע שהיא קיימת (לעיל כט:).

ומי מעברא. בקטנות לו בנערות כשהיא בת קנס שחלב בנערות: **משמשות במוך.** מותר להן לשמש במוך ואינן כמשחיתות זרע: **שמא יעשה עוברה סנדל.** שאם תתעבר עובר שני פותח השני את צורת (א) הראשון ודומה לסנדל שהוא דג שבים: **שמא תגמול את בנה.** מפני שהחלב נעכר כשמתעברת ואינו טוב ליונק ותצטרך להעתיקו משדים וימות: **פחות מכאן.** מבת אחת עשרה שנה משמשת כדרכה לפי שלא תתעבר: **ויתר על כן.** על בת שתים עשרה שנה משמשת כדרכה שאם תתעבר לא תמות. אלמא בקטנות לא מיעברא שיבא לכלל לידה דהא ותמות קתני: **וכי תימא.** מבת שתים עשרה ויום אחד שהגיעו ימי העוברים נתעברה וילדה בנערות ומתה בנערות הא נמי ליתא דאמר שמואל אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים משתבגר שתי שערות הויא נערה באומן שתבגר משתים עשרה שנה והלאה ומשתבגר עד שתבגור ששה חדשים ותו לא. ומתניתא דקתני מבת שתים עשרה ואילך מי מעברא לא מתה במביאה שתי שערות קודם שתתעבר קאמר אבל כל זמן שלא הביאה קטנה היא. והאי דנקט מנין שנים משום דבגליר משתים עשרה ויום אחד אפילו הביאה שערות אינו אלא שומא כדאמרינן במסכת נדה (מו.) ובקדושין (ו): **ופקע אב.** פקעה מביעת אב וזכה הלה במה שבידו שאין בעל דינו קיים וקנס לאו ממון הוא להוציאו לאביה בתורת ירושה כל כמה דלא גבתיה: **או אין בגר בקבר.** לאפקועי מביעת אב: **מר בר רב אשי.** לא בעי לה בעיא דרבא משום בגר בקבר אלא אם מתה בנערותה מי פקעה כי בגרות דמתיים או לא. ולהאי ליטנא דמר בר רב אשי אינא דרבא אמרו לעילא (ב) מילתא דפשיטא ליה לאביי מיבעיא ליה לרבא דאילו לליטנא קמא מפשט פשיטא ליה לרבא דמיתה לא מפקעא ודלא כאביי כל זמן שלא בגרה וכי קא מיבעיא ליה בבגר בקבר קמבעיא ליה אבל במיתה כל זמן שלא בגרה פליג אדאביי ואמר לא מפקעא ותייב: **מיפה עושה בגרות.** עושה דין בגרות דמפקעא כח אב כי בגרות: **מהו.** מי הוי לאביה או לעצמה: **בגרות מוציאה מרשות אב.** דלא מצינו אלא מכר בקטנות ושאר שנה כגון קנסה ומעשה ידיה (לקמן דף מו:) אבל בבגרות לא אשכחן וכיון דלא זיכתה לו תורה אין מהיכא תיתי לן לזכותו בשלה: **ונישואין מוציאין מרשות אב.** כדאשכחן בהפרת נדרים בכל זמן דלא ניסת אביה מיפר ומשניסת אין יכול להפר: **בא עליה.** בשהיא נערה ובגרה: **לעצמה.** דכתיב (דברים כב): **ונתן האיש** השוכב עמה לאבי הנערה אם נערה היא בשעת נתינה: **אביה ובעלה.** ואינו מופר עד שיפרו שניהם: **מתני' בושת ופגם.** במתני' לקמן [מ.] מפרש להו: **האונס נותן מיד.** לאביה אע"פ שבונסה: **לכשיוציא.** בגמרא [ע"ב] פריך אלו אשתו היא ומפרש לה לכשלא יכנוס דאם כנסה אינו נותן קנס כדכתיב (דברים כב) מהר ימהרנה לו ואם מאן ימאן וגו' כסף ישקול אבל אונס כתיב ונתן חמשים כסף ולו תהיה לאשה: **שופה בעלינו.** בכלי שבחר לו לשחות בו כרחו ישאנה דכתיב לא יוכל לשלחה (דברים כב): **גמ' שלש נשים משמשות במוך.** פי' בקונטרס מותרות לשמש במוך תמיד כשהן משמשות, כדי שלא יתעברו (יבמות יב: ושם קי) או: מקנתן היה לשמש במוך שלא יתעברו (נדה מה.). **שמא תעשה עוברה סנדל.** ולד אחיך לו צורת פגים וקיימא לן במסכת נדה (כה:) אין מגדל אחיך כמו ולד. משל לאדם שפטר את חבירו והחזיר לוותו לאחרים. דכשהיא מעוברת ומחוברת ומתעברת דומה האחד את חבירו ופותח את לוותו (יבמות יב: ובש"ז שם קי) או: כשמתעברת מתומים פעמים שאחד דומה את חבירו ופותח את לוותו דלאמרינן אין מגדל אחיך עמו ולד (נדה מה.). **שמא תגמול את בנה.** אם תתעבר תהא צריכה לגמול את בנה מלהניק, כמו (בראשית כא) ויגמל, לשון הבדלה (יבמות יב.) תפרש את בנה מלהניק מתמת עיבורה (נדה מה.). **ואיזהו קטנה.** שמתעברת ומתה (יבמות קי) הלאה להתעבר ולמות (שם יב.). **פחות מיכן.** אינה צריכה לשמש במוך, דילמא לא תתעבר, ויתר על כן. אם תתעבר לא תמות (נדה מה. וכעי"ז יבמות יב.). **אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים.** כשהיא בת שתים עשרה ומי מעברא והתני רב ביבי קמיה דרב נחמן (ג) שלש נשים משמשות במוך אלו הן קטנה ומעוברת ומניקה קטנה שמא תתעבר ותמות מעוברת שמא תעשה עוברה סנדל מניקה שמא תגמול את בנה ואיזהו קטנה מבת אחת עשרה שנה ויום אחד עד שתים עשרה שנה ויום אחד פחות מיכן ויתר על כן משמשת כדרכה והולכת דברי ר"מ וחכמים אומרים אחת זו ואחת זו משמשת כדרכה והולכת ומן השמים ירחמו משום שנאמר (שומר פתאים ה' וכי תימא דאיעברא כשהיא נערה ואולידה כשהיא נערה ובשיתא ירחי מי קא ילדה והאמר שמואל (ג) אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים וכי תימא בציר הוא דליכא הא טפי איכא הא אלא קאמר אלא הכי קמיבעיא ליה יש בגר בקבר ופקע אב או דלמא אין בגר בקבר ולא פקע אב מר בר רב אשי בעי לה הכי מיתה עושה בגרות או אין עושה בגרות תיקו בעי מיניה רבא מאביי בא עליה ונתארסה מהו א"ל (ד) מי כתיב ונתן לאבי הנערה אשר לא ארוסה ולטעמיך הא דתניא (ד) בא עליה ונשאת לעצמה מי כתיב ונתן לאבי הנערה אשר לא נשואה הכי השתא התם הואיל ובגרות מוציאה מרשות אב ונישואין מוציאין מרשות אב מה בגרות בא עליה ובגרה לעצמה אף נישואין בא עליה ונשאת לעצמה אלא אירוסין מי קא מפקי מרשותא דאב לגמרי הא תנן (ה) נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין לה נדריה: **מתני' המפתה** נותן שלשה דברים והאונס ארבעה המפתה נותן בושת ופגם וקנס מוסיף עליו אונס שנותן את הצער מה בין אונס למפתה האונס נותן את הצער והמפתה אינו נותן את הצער האונס נותן מיד והמפתה לכשיוציא האונס שותה בעציצו והמפתה אם רצה להוציא מוציא (ו) כיצד שותה בעציצו אפילו היא חיגרת אפי' היא סומא ואפילו היא מוכת שחין (ז) נמצא בה דבר ערוה או שאינה ראויה לבא בישראל אינו רשאי לקיימה שנאמר (ח) ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו: **גמ' צער** דמאי אמר אבוה דשמואל צער שחבטה על גבי קרקע מתקיף לה רבי זירא אלא מעתה חבטה על גבי שיראין הכי נמי דפטור וכי תימא הכי נמי והתניא ר' שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון (ט) אונס אינו משלם את הצער מפני שסופה תמיד נקטה לה ר"ג ניטולין מרשות אב דלא בעלמא הוא הלכך בעי צער דמאי ורשב"ל מפרש דפשיטא דצער של בתולים ליכא למימר דע"כ תנא דמתני' חיים לכתם גופנא מדמפתה פטור: אי

שלש נשים משמשות במוך. פי' בקונטרס מותרות לשמש במוך אע"ג דשאר נשים אסורות משום השחתת זרע ואין נראה לר"ת (ה) דהא קטנה ואילונית מותר לשמש בהדייהו ולא הוי השחתת זרע כיון שהוא דרך תשמיש ומפרש ר"ת משמשות לריכות לשמש במוך אחר תשמיש ועלה טוהה קמ"ל ולר"י נראה לקיים פי' הקונטר' דבריש נדה (דף ג.) משמע שהמוך הוא במעיה כל שעה והוי כמשמש על האנים ועל העליים ולא דמי למשמש קטנה ואילונית ועוד אפילו היתה נותנת מוך אחר תשמיש אסורה (ו) דלפ על פי שאינה מלוה על פריה ורביה מ"מ אסורה היא להשחית זרע כדמשמע בנדה (דף יג.) דתנן כל היל המרבה לבדוק בנשים משובחת באנשים תיקלון ומפרש בגמרא משום דנשים לאו בנות הרגשה ניהו משמע דאם היו בנות הרגשה הוו אסירי ויש לדחות דלאו בנות איסור הרגשה ניהו קאמר: **וכי תימא בציר הוא כו' והא בלבד קאמר.** בקונטרס (בקדושין דף עט.) ל"ג ליה דבלאו בלבד משמע טפי לא (ו): **בא עליה ונתארסה מהו.** לרבי עקיבא דאמרי' קא מיבעיא ליה דאמר נתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה דמי אמרינן כיון שאינה מרשות האב לענין קנס יהא קנסה לעצמה או דלמא כיון דלענין שאר מילי לא נפקא מרשות האב יהא קנסה לאביה אבל לרבי עקיבא דבריתא פשיטא דקנסה לאביה ולר' יוסי הגלילי נהי דאמר אין לה קנס נמי לא מיבעיא ליה דהא דאין לה קנס לאו משום מיפק מרשותא דאב היא אלא גזירת הכתוב הוא דאין לה קנס ולא נפקא באירוסין כלל מרשות אביה דאב זכאי בקדושיה ובמעשה ידיה אע"ג דנתארסה והא דקא בעי לה סתם ולא קאמר לרבי עקיבא בהדיא מהו משום דהלכה כר' עקיבא מחבירו: **הואיל** ונישואין מוציאין מרשות **אב.** פי' בקונט' דילפינן מהפרת נדרים ואע"ג דקי"ל דממונא מאיסורא לא ילפינן ה"מ לאוקמה ברשות אב הוא דלא ילפינן ממונא מאיסורא אבל לאפוקי מרשות אב ילפינן שפיר מהפרת נדרים דנסברא מועטת יש להוציאה מרשות אב ור"י ב"ר אברהם פי' כיון דגלי לן קרא דלאוקמה ברשות אב איסורא וממונא שוין ה"ה לאפוקה (ז) [ור"י מפרש דנישואין מוציאין מרשות אב מדדרשינן מים אמו ואביו תירלו אים מיפק כו' אשה אין מיפק בידה לעשות ולא נהירא דמעשה ידיה אינו לבעל מן התורה]: **מה** בוגרת **בא עליה ובגרה לעצמה.** פירוש דהא מלינו בוגרת שיוצאה מרשות אב לענין ממון וקשה דה"ג ניטולין מוציאין מרשות אב לענין ממון ואמאי לריך למילף מבוגרת ונראה דבא עליה ובגרה לעצמה נפקא לן מונתן לאבי הנערה דדרשינן לאבי הנערה ולא לאבי בוגרת: **צער דמאי.** קשה לר"י דמאי קא מיבעיא ליה וכי לא ידע הש"ס שיש צער גדול בבתולה בביאה ראשונה וכמה קטנות חולות מזה וכ"ת דמאותו צער פשיטא ליה להש"ס דפטור שהרי סופה להצטער בכך תחת בעלה והא איכא כמה תנאי בהכותב (ב"ק דף עט. יבמות) דלא חייבי לכתם גופנא פירוש דבר שסופו להיות כן ונראה לר"י דצער בעילה משום תחות תשמיש אינו בא בשעת בעילה אלא אחר כך וכל צער הבעלה דמחייב היינו אותו צער הבא לו בשעת חבלה אבל מה שבא לו אחר כך מיפטר דגרמא

עין משפט נר מצוה

סט א מיי' פ"ב מהל' איסורי ביאה הל' כ טור ש"ע אה"ע סימן כלל פעיף א בהג"ה:

ע ב מיי' פ"ב מהל' נערה הל' טו סמג עשין נד טור אה"ע סימן קנז:

עא ג מיי' שם הל' טו:

עב ד מיי' פי"א מהל' נדרים הל' ט סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' לגלד פעיף ה:

עג ה מיי' פ"ב מהלכות נערה הל' ז סמג עשין נד טוש"ע אה"ע סי' קנז פעיף א:

עד ו מיי' פ"א שם הל' ג סמג שם טוש"ע שם פעיף ג:

עה ז מיי' שם הל' ה טוש"ע שם פעי' ד:

תוספות רי"ד

תניא בא עליה ונשאת לעצמה הואיל ובגרות מוציאה מרשות אב. פי' שלא מצינו שזכתה לו תורה בבתו אלא מכר בקטנותה ושאר שבח ממון כגון קנסה ומעשה ידיה בנערות בדילפי' לקמן בפ' נערה ונשואין נמי מוציאין מרשות אב. פירוש כדאשכחן בהפרת נדרים דכ"ז שלא נשאת אביה מפר נדריה ומשנשאת אין יכול להפר. מה בוגרת בא עליו ובגרה לעצמה דכתיב ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה. אם היא נערה בשעת נתינה אף נשואין בא עליה ונשאת לעצמה: **מתני'** המפתה נותן ג' דברים והאונס ד' המפתה נותן בושת ופגם וקנס מוסיף עליו אונס שנותן את הצער מה בין אונס למפתה האונס נותן את הצער והמפתה אין נותן את הצער האונס נותן מיד והמפתה לכשיוציא האונס שותה בעציצו. פי' בכלי שבחר לו לשתות בו כלומר ע"כ ישאנה דכתיב לא יוכל לשלחה כל ימיו והמפתה אם רצה להוציא מוציא. פי' האונס נותן מיד ואע"פ שכונסה שנאמר ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף ולו תהיה לאשה. ודרשי' תו לי אתה כיפה ולא לה:

מסורת הש"ס

(א) יבמות יב: ק: נדה מה. נדרים לה: [תוספתא נדה פ"ג, ג) קדושין עט. נדה סה., ג) נדרים סו: עד: יבמות כט: לקמן מו: קדושין ד., ד) לקמן מב., ה) [לעיל כט:], ו) כ"ק עט. ע"ש, ז) [דף מח:], ח) [דף לה:], ט) [דברים כב], י) [שמות כב], כ) [עי' תוס' יבמות יב: ותוס' נדה יג.], ל) [יומי' תוס' נדה סה. ד"ה וכ"ת כו' מייתבינן הגילפא], מ) מ"י כ"ו.

תורה אור השלם

1. שמר פתאים יי דלותי ולי יהושיע:
תהלים קטז ו
2. ונתן האיש השכב עמה לאבי הנער חמשים כסף ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה לא יוכל שלחה כל ימיו:
דברים כב כט

גליון הש"ס

תוס' ד"ה שלש וכו' ראע"פ שאינה מצויה על פריה ורביה. עי' סנהדרין דף נט ע"ב תוד"ה והא:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שמא עשה עוברה וכו' נדרים הנני. נ"ב ותוספות פרק המפלת הכיל נסם רש"י שולל מתרגם ממנך עוברה הרשאונה ע"ש בד"ה קמ"ל בדף כה מיהו ביומות דף יב כתב רש"י ז"ל דוחק האחד את חבירו ופותח לוותו משמע דלפעמים הראשון נוכר ולפעמים השני נוכר ופעם פי' כך ופעם פי' כך ואין כאן טעות: (כך הגי' בדפ"ר):

מוסף רש"י

משמשות במוך. מותרות לחת מוך במקום תשמיש כשהן משמשות, כדי שלא יתעברו (יבמות יב: ושם קי) או: מקנתן היה לשמש במוך שלא יתעברו (נדה מה.). **שמא תעשה עוברה סנדל.** ולד אחיך לו צורת פגים וקיימא לן במסכת נדה (כה:) אין מגדל אחיך כמו ולד. משל לאדם שפטר את חבירו והחזיר לוותו לאחרים. דכשהיא מעוברת ומחוברת ומתעברת דומה האחד את חבירו ופותח את לוותו (יבמות יב: ובש"ז שם קי) או: כשמתעברת מתומים פעמים שאחד דומה את חבירו ופותח את לוותו דלאמרינן אין מגדל אחיך עמו ולד (נדה מה.). **שמא תגמול את בנה.** אם תתעבר תהא צריכה לגמול את בנה מלהניק, כמו (בראשית כא) ויגמל, לשון הבדלה (יבמות יב.) תפרש את בנה מלהניק מתמת עיבורה (נדה מה.). **ואיזהו קטנה.** שמתעברת ומתה (יבמות קי) הלאה להתעבר ולמות (שם יב.). **פחות מיכן.** אינה צריכה לשמש במוך, דילמא לא תתעבר, ויתר על כן. אם תתעבר לא תמות (נדה מה. וכעי"ז יבמות יב.). **אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים.** כשהיא בת שתים עשרה ומי נערות אינה בוגרת אלא ששה חדשים, ופעמים שהיא ממהרת לבגור וסימניה ניכרים בדייה כדתנן במסכת נדה (מו.) פנה בוחל ומל (קדושין עט.). נערה המאורסה. לחי נקט נערה דלוקא נערה שהיא ברשות אביה לכתוב בגטורייה בית אביה (נדרים טו.).

עין משפט נר מצוה

עו א מיי׳ פ״ב מהל׳ נערה הל׳ ז סמג עשין נד טור אה״ע סי׳ קמז:
עז ב מיי׳ פ״א שם הל׳ ג סמג טור שם:
עח ג ד מיי׳ שם הל׳ ד:

תוספות רי״ד

והמפתה לכשיוציא וכי אשתו היא. אמר אביי אימא לכשלא יכנוס. פי׳ שתמאן הוא או היא או אבי׳ דדרשי׳ לו מדעתו. אבל אם כנסה אינו נותן כלום דכתיב גבי מפתה מהר ימהרנה לו לאשה ואם מאן ימאן אביה לתתה לו כסף ישקול. תנ״ה אע״פ שאמרו המפתה נותן לכשלא יכנוס ופגם נותן מיד אחד האונס ואחד המפתה בין היא ובין אביה יכולין לעכב. פי׳ שלא יכנסנה. בשלמא מפותה כתיב אם מאן ימאן אביה אין לי אלא אביה היא עצמה מנין ת״ל מאן ימאן מ״מ. אלא אונס בשלמא איהי דכתיב ולו תהיה לאשה מדעתה אלא אביה מגלן. אביי אמר שלא יהא חוטא נשכר. רבא אמר (קנס) [ק״ו] הוא מה מפתה שלא עבר אלא ע״ד אביה בין היא בין אביה יכולין לעכב אונס שעבר על דעתה וע״ד אביה לא כ״ש. תניא אע״פ שאמרו האונס נותן מיד לכשהיא יוצאה. פי׳ כגון שנהרגו שניהן בגירושין אין לה עליו כלום. מת יצא כסף קנסה בכתובתה. ר׳ יוסי ברבי יהודה אומר יש לה כתובה מנה וקיי״ל כת״ק והמפתה אם רצה להוציא מוציא מ״ט אמר רב אשי א״ק מהר ימהרנה לו מדעתו פירוש ומאי דתנן אם רצה להוציא יוציא מתפרש אם רצה שלא יכנוס לא יכנוס כדפרישנא לכשיוציא דרישא:

מסורת הש״ס

א) [קדושין לח: וס״ז], ב) קדושין מו., ג) [לעיל יא. וס״ז], ד) לקמן נד., ה) [לעיל יא. לקמן נד. יבמות פט.], ו) [ד״ה ריבדא וד״ה כוסילפא אחר ד״ה כת רב], ז) [לקמן מ.], ח) [דכרים כב], ט) [ל״ל דאמתניתא לא ה״מ כו׳. מהרש״א], י) מ״ר כ״ר, כ) לנעלה בטיומת הנאה כל״ל. מהרש״א.

תורה אור השלם

1. אֶל כָּל רֹאשׁ דֶּרֶךְ בְּנִיתְךָ רַמָּתֵךְ וְתוֹעֲבִי אֶת יָפְיֵךְ וּפִשַּׁקְתְּ אֶת רַגְלַיִךְ לְכָל עוֹבֵר וַתַּרְבִּי אֶת תַּזְנוּתָיִךְ: יחזקאל טז כה
2. אִם מָאֵן יְמָאֵן אָבִיהָ לְתִתָּהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמֹהַר הַבְּתוּלֹת:
שמות כב טז
3. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לְאָבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו: דברים כב כט

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה אמרה וכו׳ אומנמו. נ״ב דילמתו אמו ומתה עי׳ קדושין דף לא ע״ב: (ב) תוס׳ ד״ה אין לי וכו׳ תימה. נ״ב עי׳ פ׳ הפיס מקדם דף מ ע״א וכמ״ש התוס׳ לשם:

לעזי רש״י

פונטוייר״א דפלמוא״ה [פרנטור״א דיפלימיא״ה]. דקירה של אימל (להקות דם).

מוסף רש״י

אין לי. דיכול למאן, אלא אביה (קדושין מו.). יצא כסף קנסה בכתובתה. ואין לה כתובה (לקמן נד.). יש לה כתובה מנה. ואע״ג שכבר נתן כסף קנסה לאביה (שם). טעמא מאי תקינו רבנן כתובה כו׳. לכל כתובת אשה משום אלא תהא קלה בעיניו להוציאה תקונה, והא לא מצי מפיק לה. דלכתיב לא יוכל לשלחה (לקמן נד.).

אי הכי מפותה נמי. יש לה נער פיסוק רגלים כמו אנוסה וממאי דומה אין לומר נבעלת באונס לנבעלת ברצון ואמר מורי הרב דודי ז״ל [1]דאמתני׳ לא ה״מ למיפרך אמאי אונס מייב כיון שסופה להצטער בכך תחת בעלה דהא אפילו בעולה מצטערת בכך ואע״ג דבא עליה עתה סופה נמי להצטער ולא תרוייהו כלום [2][קנא גרלה דאמתני׳ פריך אמאי מפותה פטור]:

קרע שיראין שלי והפטר. ואע״ג דלא אמרה על מנת לפטור איכא למימר דמחמת הנאת בעילה מחלה לגמרי:

[3][**לכשיוציא אשתו היא.** אפי׳ פיתה לשם אישות מ״מ פריך אשתו היא כיון דאינה נריכה נט]:

בושת ופגם נותן מיד. אע״ג דאיתקש לקנס היינו לענין שניתן זה למי שזה ניתן אבל יש מקומות שפטור מקנס לגמרי ומייב בבושת ופגם: **אין לי אלא אביה היא עצמה מנין בו׳.** (ב) תימה לר״י במאי מיירי אי בקטנה או בגערה היאך היא יכולה למאן כיון שהאב רוצה והוא יכול לקדשה בעל כרחה למי שירצה וה״ה לזה ואי בשאין לה אב או שבגרה אחר כך מה לריך קרא תיפוק ליה שיכולה לעכב שלא יהא חוטא נשכר כדקאמר אביי בסמוך וכן אביה אמאי לריך קרא לאביי ואומר ר״י דנהי שאינה יכולה לעכב על אביה שלא יקדשנה לו מ״מ מועיל מיאונה לענין שישלם קנס וכן במיאון אביה והא דתניא הכא המפתה לכשלא יכנוס לריך לפרש לכשלא יכנוס מדעתה ומיהו קשה דהכא דרשינן מאם מאן יאמאן מ״מ שהיא יכולה לעכב ובפרק נערה (לקמן מד:) דרשינן מינה לרבות יתומה לקנס וי״ל דליכתוב או מאן מאן או יאמאן יאמאן מאי מאן יאמאן ש״מ תרתי ובכה״ג אמרינן במרובה (ב״ק דף פה. ושם) גבי אם המלא תמלא ובהחובל (שם דף פה.) גבי ורפא ירפא ועוד גרמה דלאו מיתורא דקרא דריש לה התם דאם כן מאי פריך מינה לרבי יוסי בר׳ חנינא דפטר מוגיא שם רע על היתומה דשאני מפתה דרבי קרא אלא כן הוא עיקר כמו שפירש בקונטרס לקמן דלאו מריבוי דריש אלא ה״פ לרבות יתומה לקנס דדרשינן שיש קנס כשהיא מעבכת והוא הדין דה״מ למימר לרבות בוגרת לקנס כשהיא מעבכת דדוקא בבוגרת או ביתומה יש קנס בעיבוד שלהן אבל כל זמן שלא בגרה תלוי באב והשתא דייק התם שפיר דשמעינן דסבר האי תנא שיש קנס ביתומה ולא ממעטינן ליה מדכתיב לאבי הנערה אע״ג דליכא ריבוי ליתומה כדפירשתי דאיכא לאוקמי קרא לבוגרת:

אלא אונס בשלמא איהי בו׳. תימה כיון דאונס ומפתה מיגמר גמירי מהדדי להא מילתא נמי ליגמרו מהדדי כדפריך בסמוך ומאי קאמר אלא אביה מנלן וי״ל דלהאי מילתא לא גמרינן מהדדי דהא מפתה יכול לעכב ואונס שותה בעגילו וה״ה ה״נ אין אביה יכול לעכב וה״נ קאמר אביי בסמוך ורבא לא מסתבר ליה למימר הכי כיון דאיכא ק״ו וא״ת ואיהי גבי אונס אמאי איצטריך למיכתב גילף לאביי מסברא שלא יהא חוטא נשכר ולרבא מק״ו ויש לומר דלו תהיה לאשה אינו מיותר [4][דאיצטריך לעשה ולדרשת דלעיל. מהר״ם. ח״נ אביי ורבא לא הוו משנו הכי אלא בתר דגלי קרא בהדיא]: **מפתה** דאיהו מצי מעכב. ואפי׳ פיתה לשם אישות יכול הוא לגרשה: **טעמא** מאי תקינו לה רבנן בתובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. אע״ג דבתולה יש לה כתובה מן התורה זאת בעולה היא ומיהו תימה דקא פסיק ותני דבכל ענין אין לה כתובה אפילו בא עליה שלא כדרכה ובתולה גמורה היא ויש לה כתובה מן התורה דהא אם בא עליה שני יש לה קנס ולא הוי טעמא שלא תהא קלה בעיניו להוציאה תימה לר״י כיון דטעמא שלא תהא קלה בעיניו להוציאה אלמנה אמאי תקינו לה רבנן כתובה לא היה להם לתקן אלא לגרושה בלבד ואומר ר״י דמתוך שהוכרכו לתקן בגרושה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה תקינו נמי לאלמנה משום חינא ומיהו לכתחילה לא היו מתקנים משום חינא קשה לרשב״א הא דתניא בהחובל (ב״ק דף פט. ושם) וכן היא שחבלה בבעלה לא הפסידה כתובתה ופריך אמאי מזכין לכתובתה [5][בעובדא הנאה ומיתיב ליה בהאי חבלה ומשני הא מני רבי מאיר היא דאמר אסור לאדם שיהא את אשתו בלא כתובה אפילו שעה אחת והשתא כיון דטעמא שלא תהא קלה בעיניו להוציאה מזכין כתובתה על מנת שאם תתאלמן אבל אם יגרשנה יהא לה כתובה דהתם לא שייך משום חינא ואומר ר״י כיון דבשאר נשים שייך חינא אף על גב דבזאת לא שייך לא פליג רבנן ואסור להשהותה בלא כתובה ל״מ וא״ת ואמאי תני הכא יצא כסף קנסה בכתובתה ליתני מת אין לה עליו כלום הא לא תקינו רבנן לאלמנה אלא משום גרושה והכא מכח גרושה אין לתקן לזאת הא לא מצי לגרשה ואור״י הא״נ כיון דשייך בה חינא כמו בשאר אלמנות אין לנו לשנותה משאר אלמנות להכי איצטריך טעמא דיצא כסף קנסה בכתובתה ולא תשו במה דאין לה כתובה:

מהר

שסופה להצטער תחת בעלה אמרו לו אינו דומה נבעלת באונס לנבעלת ברצון אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה משל דמפותה למה הדבר דומה לאדם שאמר לחבירו קרע שיראין שלי והפטר שלי דאבוה נינהו אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה פקחות שבהן אומרות מפותה אין לה צער והא קא חזינן דאית לה אמר אביי [6]אמרה לי אם כמיא חמימי על רישיה דקרחה רבא אמר אמרה לי בת רב חסדא כי ריבדא דכוסילתא רב פפא אמר אמרה לי בת אבא סוראה כי נהמא אקושא בחינכי: האונס נותן מיד המפתה לכשיוציא וכו׳: לכשיוציא אשתו היא אמר אביי אימא לכשלא יכנוס תניא נמי הכי אע״פ שאמרו [8]המפתה נותן לכשלא יכנוס בושת ופגם נותן מיד ואחד [2]האונס ואחד המפתה בין היא ובין אביה יכולין לעכב בשלמא מפותה כתיב [2]אם מאן ימאן אביה [3]אין לי אלא אביה היא עצמה מנין תלמוד לומר ימאן מכל מקום אלא אונס בשלמא איהי כתיב [3]ולו תהיה מדעתה אלא אביה מנלן אמר אביי [9]שלא יהא חוטא נשכר רבא אמר ק״ו ומה מפתה שלא עבר אלא על דעת אביה בלבד בין היא ובין אביה יכולין לעכב אונס שעבר על דעת אביה ועל דעת עצמה לא כל שכן רבא לא אמר כאביי כיון דקא משלם קנס לאו חוטא נשכר הוא אביי לא אמר כרבא מפתה דאיהו מצי מעכב אביה נמי מצי מעכב אונס דאיהו לא מצי מעכב אביה נמי לא מצי מעכב תניא אידך אע״פ שאמרו אונס נותן מיד כשיוציא הוא אין לה עליו כלום כשיוציא מי מצי מפיק לה אימא כשתצא היא אין לה עליו כלום [7]מת יצא כסף קנסה בכתובתה רבי יוסי ברבי יהודה אומר יש לה כתובה מנה במאי קמיפלגי רבנן סברי [10]טעמא מאי תקינו רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והא לא מצי מפיק לה ורבי יוסי ברבי יהודה סבר הא נמי מצער לה עד דאמרה היא לא בעינא לך: אונס שותה בעציצו: אמר ליה רבא מפרזקיא לרב אשי מכדי מיגמר גמרי מהדדי להא

שסופה להצטער כו׳. ואי מיבעט על גבי קרקע הוא וכי סופה ליתבעט על גבי קרקע תחת בעלה: **שלי.** בתמיה: **דאכוה הוא.** דהא כל שבח נעורים ילפינן לקמן (דף מו:) לאביה והיאך היא יכולה למחול: [1]**ריבדא דכוסילתא.** פוטטוייר״א דפלמוא״ה בלע״ז: **ריבדא.** ניקור: **כוסילתא.** כלי אומן מקיז. ואית דגרסי כי תרפתא דסיכורי והיא היא: **אמרה לי אם.** (א) אומנתו היתה: **כמ רב חסדא.** אשתו של רבא: **כמ אבא סוראה.** דביתהו דרב פפא: **נהמא אקושא בחינכי.** כלחם קשה שגורר את החיך: **אשתו היא.** וכי אשתו היא כבר דקאמר לכשיוציא: **לכשלא יכנוס.** שתמאן היא או אביה או המפתה עצמו: **יכולין לעכב.** שלא יכניסנה: **תהיה.** משמע היא מהוה את עצמה לו: **מאי מעכב.** שאם רצה אינו כונס דאמרינן לקמן[1] יתמהרנה לו מדעתו: **אביה נמי לא מאי מעכב.** אי לאו שלא יהא חוטא נשכר: **אע״פ שאמרו אונס נותן מיד כשיוציאנה אין לה עליו כלום.** ולא אמרינן אין קנסה תחת כתובתה שהרי לאביה נותן מיד אלא כסף קנסה הוא כתובתה וכן אם מת יצא כסף קנסה בכתובתה: **מי מאי מפיק לה.** לא יוכל לשלחה כתיב [2]: **כשלא היא.** אם יצתה מאליה ותבעה אינו נט: **טעמא מאי תקינו רבנן כתובה.** לשאר נשים: **מיגמר גמרי מהדדי.** אונס ממפתה לשקלים ומפתה מאונס לחמשים: להא

אביה מנלן אמר אביי בלבד בין היא ובין אביה יכולין לעכב אונס שעבר על דעת אביה ועל דעה עצמה לא כל שכן רבא לא אמר כאביי כיון דקא משלם קנס לאו חוטא נשכר הוא אביי לא אמר כרבא מפתה דאיהו מצי מעכב אביה נמי מצי מעכב אונס דאיהו לא מצי מעכב אביה נמי לא מצי מעכב תניא אידך אע״פ שאמרו אונס נותן מיד כשיוציא הוא אין לה עליו עליו כלום כשיוציא מי מצי מפיק לה אימא כשתצא היא אין לה עליו כלום [3]מת [7]יצא כסף קנסה בכתובתה רבי יוסי ברבי יהודה אומר יש לה כתובה מנה במאי קמיפלגי רבנן סברי [8][10]טעמא מאי תקינו רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והא לא מצי מפיק לה ורבי יוסי ברבי יהודה סבר הא נמי מצער לה עד דאמרה היא לא בעינא לך: אונס שותה בעציצו: אמר ליה רבא מפרזקיא לרב אשי מכדי מיגמר גמרי מהדדי להא

להא מילתא. שיהיה מפתה נושא על כרחו: עשה. לו תהיה לאשה[1]: **ונדחי אם לא תעשה.** דאינה רואה לבא בישראל כגון ממזרת: **מי איכא לעשה כלל. מתני' יתומה שנתארסה ונתגרשה האונס חייב והמפתה פטור.** דכיון דיתומה היא וקנס שלה היא ואחיותיה דמדעתה נתפתתה לו פטור. ובגמרא מפרש דנתארסה ונתגרשה מילתא אחריתי היא ולא איתומה קאי: **גמ' בשיטה ר"ע רבו אמרה.** דאמר במתני'[2] נערה שנתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה והך נתארסה ונתגרשה דר' אלעזר כשאביה קיים וקרי לה יתומה משום דפקע זכות אב מינה לגבי קנסו: **ממאי.** דכר"ע סבירא ליה: **מדקתני אונס חייב ומפתה פטור.** אלמא יש לה קנס ולעצמה הלכך מפתה פטור דמדעתה עבד ואונס חייב ואפילו אביה קיים דאי יתומה דקתני פשיטא דמפתה פטור אלא הא קמ"ל כו': **יתומה פשיטא.** מסקנא דמילתא דר' יוחנן היא: **טובינא דחכימי.** מאושר שבחכמים. אמרי[3] מתרגמינן טובאי. ר' אלעזר הוא ר' אלעזר בן שמוע ותלמידו של ר"ע היה כדאמרינן ביבמות בהנא על יבמתו (דף סב:) והיה העולם שמח עד שבא ר"ע אצל רבותיו שבדרום ושנה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ור"ש ורבי אלעזר בן שמוע: **מתני' הכל לפי המבייש.** מאדם ביעוני המבייש בושתו קשה מאדם זולל ומאדם חשוב: **לאילו היא שפחה.** בגמרא[4] מפרש מאי גריעותא מחמת בעילה: **גמ' יאמרו כו'.** והיכן הוא חילוק שביניהן אצל בושת הלכך יהיב בושת: **גבי עבד.** שנגחו שור שגחנה תורה קצבה ל' שקלים[5]: מעשה

מהר ימהרנה לו מדעתו. ואי"ת ולו תהיה לאשה נידרוש נמי לו מדעתו והא דכתיב לא יוכל לשלחה היינו היכא דכבר נשאה וי"ל דאין סברא שיהיה מדעתו כיון שאם נשאה לא יוכל לשלחה [ועוד ולו תהיה קאי לאשה ולהכי בעינן מדעתה אבל מהר ימהרנה קאי אגברא]: **ניתי עשה ונדחה לא תעשה.** לאו אגמנא בה דבר ערוה פריך דהא אית בה לאו ועשה כדאמרי' בפ"ק דיבמות (דף יא: ושם) לא יוכל בעלה ואו' לרבות סוטה שנסתרה והיינו לאו ודרשינן (סוטה דף מ:) ונטמאה ונטמאה חד לבעל וחד לבועל אלא אשאינה רואה לקבל פריץ וא"ת ומאי פריץ ולימי עשה ולידחי ל"ת הא דרים מקרא בהדיא במשנה דבעינן אשה הראויה לו ולמאי דמשני דלא חשיב עשה קשה דמאי איצטריך קרא למעוטי שאינה ראויה לו וי"ל דלאו מיעוטא דקרא מפיק ליה במתניתין אלא דולו תהיה לאשה משמע מדעתה ולהכי ממעט אשה שאינה ראויה לו דהא אי אמרה לא בעינא ליה מי איתא דעשה כלל הלכך לא חשיב עשה ולא דחי לא תעשה ומ"מ ס"ד דפריך השתא היכא דאמרה בעינא ליה ליתי עשה ולידחי ל"ת ומסיק דאפילו אמרה בעינא ליה לא חשיב עשה ולא דחי לא תעשה ומ"מ אית מיתורא דקרא דרים ופריך דליתי עשה וידחה ל"ת ויתורא דקרא נוקי לחייבי כריתות דאי לאו קרא הוה שרינן אפי' חייבי כריתות דאוסיל ואיתרבו לקנס לעיל ברים פירקין איתרבו נמי לנישואין דקראי משתמעי שפיר דהיכא דאיכא קנס איכא נמי נישואין אי נמי יש לומר דהכי פריך ליתי עשה ולידחי לא תעשה וכי תימא שאני הכא דגלי קרא א"כ ניגמר מהכא בכל דוכתא דלא דחי ומשני דלא חשיב עשה ומ"מ איצטריך קרא דאי לאו הוה חשבינן ליה דלא אפשר לקיים שניהם וחשיב עשה דעיקר מצוה היא ליעשה כי היכי דאמרינן בפרק ב' דיבמות (דף כא.) דאלילה במקום יבום לאו [6]כלום הוא:

בגון מילה בצרעת. [7]אומר ר"ת דלסימנא בעלמא נקטיה דהא בקונן בהרתו איכא עשה ולא תעשה כדאמרינן בפרק ר' אליעזר דמילה (שבת דף קנ:) ללשון אחד הכתוב בספרים ומתסם לא יפרינן בעלמא דליתי עשה ודחי לא תעשה ועשה דמה למילה שכן נכרתו עליה י"ג ברותות אלא עיקר מילתא מכלאים בגילת וא"ת והא כלאים בגילת אפשר לקיים שניהם שיעשה בעלת אמר חוטין של צמר ואומר ר"י דבעלת של פשתן אי אפשר לקיים שניהם דלא אפשר לקיים מצות תכלת אלא ע"י כלאים דתכלת עמרא הוא וזה אין לנו לומר שיהא אסור לנכוס עלית של פשתן משום דאפשר בשל צמר דאין לומר דאי אפשר לקיים בירושלים אינו אלא מן המתמיהין ומפרש בגמרא גזירה משום קנא אינון ופריך לא יהיה אלא נכן ומשני אפשר במינו כדרים לקים דאמר כל מקום שאתה כו' התם ודאי כיון דליכא תכלת אלא הכל נכן מצות נכן אפשר לקיים במינו וא"ת והא אמר התם לעיל[8] חוטי צמר פיטרין בשל פשתן ושל פשתן פוטרין בשל צמר ואמאי פוטרין והא אפשר לקיים שניהם דלבן אפשר במינו ואור"ת דכל ד' חוטין נכן ודאי אסור דאפשר במינו אבל התם קאמר דשני חוטי צמר נכן פוטרים בשל פשתן דמגו דתכלת פטורה שבצר נעשה כלאים ע"י תכלת שבו נכן של צמר נמי פטר ומגו דשני חוטי נכן של צמר פוטרים בשל פשתן שני חוטי נכן של פשתן נמי פוטרין בשל צמר אע"ג דלא נעשה התם כלאים ע"י תכלת שבו ולריך עיון אם שני חוטי נכן של פשתן ושני חוטי נכן של צמר מותר לתת בעלת של צמר או בעלת של פשתן דשמא לא הותרו שני חוטי נכן אלא דווקא במקום תכלת אבל שלא במקום תכלת לא אי דלמא לא שנא דהא שני חוטי נכן של פשתן פוטרים בשל צמר אע"ג דהתם תכלת לא מעלה ולא מוריד דע"י אותו תכלת לא נעשה אבמי כלאים ואין להקשות אי שרו שני חוטי נכן בכלאים אפי' אין תכלת עמהן אמאי מטיל תכלת בפדין בירושלים אינו אלא מן המתמיהין ניטילו עמו שני חוטי נכן של פשתן דאפילו הוי הכוא תכלת קלא אילן אי נכן גמור שרי דאיכא למיגזר שמא יטילו עמו שני חוטי נכן של צמר ויסברו שאותן שני חוטין הצבועין הן תכלת ויהיו כל ד' חוטין נכן של צמר: [**אי אמרה לא בעינא מי איתיה לעשה כלל.** הקשה הר"ר עזרא אמאי איצטריך קרא בפ"ק דיבמות (דף ה:) דאין עשה דכיבוד דוחה שבת הא ליכא עשה דאי אמרה לא בעינא ליבוד מי איתא דעשה כלל וי"ל דהתם מ"מ מיד כשלוה אב הוי עשה לעשות מצותו וכ"ש דהכא גבי דידה ליכא עשה הא אי בעינא אמרה לא בעינא ליה הלכך אין לה לעבור בלאו משום עשה דידה דהיא מוזהרת במותו והשתא הכתוב אשה לאיש כדאמרינן בים מותרות (יבמות דף פד:). ת"י כ"ן]: **הכי** גרסינן **ממאי מדקתני האונס חייב והמפתה פטור יתומה פשיטא אלא הא** קמ"ל כו'. כלומר מדקתני האונס חייב והמפתה פטור ש"מ יש לה קנס וקנסה לעצמה דאי משום יתומה נקט מפתה פטור פשיטא דפטור דהא מחלה אלא ע"כ לא נקט מפתה פטור אלא משום נערה שנתארסה ונתגרשה ולא נקט יתומה במתני' אלא ליתן טעם אמאי מפתה פטור והלא קנסה לאביה ואמעי' דהרי היא כיתומה שקנסה לעצמה וא"ת ומנלן הא אדרבה אימא דנקט יתומה למידק טעמא דהויא נמי יתומה הא אינה יתומה אפילו מפתה חייב דקנסה לאביה וי"ל דלית לן למימר דלדיוקא אתא כל זמן דנוכל לומר דלגופיה אתא: [9]**אחד** בדרכה ואחד שלא בדרכה. שלא כדרכה ה"ל למינקט בריש אלא כן דרך הס"ם שאינו חושש כדנקט לעיל (דף לה.) בתנא דבי חזקיה בין מתכוין לשאין מתכוין דה"ל למינקט בריש כדקתני בין שוגג למזיד אלא כן דרך הס"ם במקום שצריך לשנות הן ולאו[10]: **יאמרו** בעל שלימה חמשים. פירוש הראשון שבא עליה שלא כדרכה דמחייב קנס אפילו שלא כדרכה כדאמרינן בפ"ק דקידושין (דף ט:) נאו עליה י' ועדיין היא בתולה כו' פירוש שלא כדרכה וקאמר מודה רבי לענין קנס דכולהו משלמי ובפרק הבא על יבמתו (יבמות דף טו. ושם) גבי ולו תהיה לאשה בשאה הראויה לו בכ"ג כו' ופריך היכי דמי אילימא כדרכה תיפוק ליה דהויא לה בעולה אלא לאו שלא כדרכה והכא הוה מצי למינקט שבא עליה ב' שלא כדרכה וכן בפרק בן סורר (סנהדרין עג:) דמוקי היא דאלו נערות שיש להן קנס כגון שבא עליה שלא כדרכה ומחזר ובא עליה כדרכה הוה מצי למינקט ומחזר ובא עליה שלא כדרכה ומה שקשה על פירוש הקונטרס דהתם פירשנו בהבא על יבמתו (יבמות דף טו.) ובפרק קמא דקידושין (דף ט:) ואימא

מסורת הש"ס

[1] שבת קלב: ביצה מ:. [2] [ועיל לא.], [3] גיטין כו: כריתות יג:, [4] ד) [ב"ק פג:], ה) ערכין יד:, ו) [דברים כב], ז) [תוספתא ח], ח) [נקמן ע"ב], ט) [שמות כא], י) ס"פ מלוה היא, כ) [ולפפרים דלא גרסי הכא מילה בצרעת וכלאים בגילת אלא מילה בצרעת לחודיה היינו משום דבכלאים אינו פטור כל כך דאי אפשר לקיים שניהם. פ"ין], ל) [דף לט:], מ) שייך לע"ב, נ) [ועי' תרוכות תוספות כזה בפסחים פה. ועוד ביתר ביאור בפוסח כ. ד"ה אחת],

תורה אור השלם

1. וכי יִפְתֶּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא אֹרֵשָׂה וְשָׁכַב עִמָּהּ מָהֹר יִמְהָרֶנָּה לּוֹ לְאִשָּׁה: שמות כב טו

מוסף רש"י

בגון מילה בצרעת. דכתיב (דברים כד) השמר בנגע הצרעת, יתניא בקונן בהרתו הכתוב מדבר, ותניא במסכת שבת (קלב:) יתול בשר עלמו. אפילו במקום בהמת יקון (ביצה ח:). הכל לפי המבייש. אדם קל שביש בושתו מרובה, והמתבייש. אדם משוב שנתביש בושתו מרובה (ב"ק פג:). חמשים סלעים אמר רחמנא מכל מילי. ובוסף ופגם לא ניתן (ערכין יד:). בעל בת הדיוטות כו'. נתמיה, אבל השתא כי היכי בושת יש חילוק בין בת מלכים לבת הדיוטות (שם).

תוספות רי"ד

מתני' כיצד שוחה בעצינו אפי' היא חיגרת ואפילו סומא אפי' מוכת שחין נמצא בה דבר דומה או שאינה ראויה לבוא בישראל אינו רשאי לקיימה שנאמר ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו: ולימי עשה ולדחי את ל"ת היכא אמרי' דאתי עשה ודחי את ל"ת בגון מילה בצרעת דא"א לי' לקיומי לעשה אבל הכא אי אמרה לא בעינא ליה ליתא לעשה בלל. פי' המורה והשתא נמי מלמדים אותה לומר אני רוצה וקשה לי להאי פי' דא"כ גבי יבם אמאי אמרינן דאתי עשה ודחי ל"ת כיון דכתיב אם לא יחפוץ נלמדנו לומר אני רוצה ליבם ולא לידחי ואמאי אמרי' התם דדחי מ"ה נ"ל לפרש דמאי דאמר רחמנא גבי אונס ולו תהיה לאשה אינה אלא להפיס דעתה ואי אמרה לא בעינא לי' ליתי לעשה בלל הלכך לאו

עין משפט נר מצוה

עט א מיי' פ"ג מהלכי גזילת הלכה ה:
פ ב מיי' פ"ג מהלכות נערה הלכה יד סמג עשין נד טור אה"ע סי' קטז:
פא ג מיי' פ"ל שם הלכה ט סמג יטור שם:
פב ד מיי' פ"ג שם הלכה ד ומיי' פ"ג מהלכי חובל ומזיק הלכה ו סמג שם ועשין ע טור שם ובטיע"ע מ"מ סי' תכ סעיף כד:
פג ה מיי' פ"ג מהלכות נערה הלכה ג סמג עשין נד טור אה"ע סי' קטז:

תוספות רי"ד (המשך)

כלום הוא עשה למדחי את ל"ת כיון שלא ציוהו הבורא אלא להפיס דעתה אבל מצות יבום רחמנא הוא דרמי עליה דאע"ג דאמרה אשה לא בעינא לא מיעקרא מצות יבום הלכך מצוה דרמי עליה רחמנא הוא ולהכי דחיא את ל"ת ואע"ג דמצי יבם למימר לא בעינא ליבומי כ"א למיחלץ הא אמרי' התם חליצה במקום יבום אינה מצוה: **מתני'** יתומה שנתארסה ונתגרשה ר"א אומר האונס חייב והמפתה פטור. פי' שתי נערות הן יתומות אע"פ שלא נתארסה שקנסה הוא לעצמה כיון שאין לה אב שאין אדם מוריש וכות בתו לכניו. וכן נערה שנתארסה ונתגרש אע"פ שיש לה אב הרי קנסא לעצמה כר"ע. הלכך האונס חייב ליתן קנסא אבל המפתה פטור דאיהי אחילתי גביה ביון שנתרצית לו: אמר רבה בב"ח אר"י ר"א בשיטת ר"ע אמרה דאמר נערה המאורסה יש לה קנס וקנסה לעצמה ממאי מדקתני יתומה פשיטא אלא הא קמ"ל דנערה שנתארס' ונתגרשה ה"ה כיתומה מה יתומה לעצמה אף נערה שנתארסה ונתגרשה לעצמה אמר ר"א ב"א אמר רב הלכתא כר"א וקרי ליה רב עליה דר"א טובינא דחכימא. פי' מאושר שבחכמים הרגום אשריך ישראל טובך ישראל: **מתני'** איזהו בושת הכל לפי המבייש והמתבייש. פי' אדם ביניני המבייש בושתו קשה מאדם זולל ומאדם חשוב והמתבייש פי' לפי חשיבותו בושתו: פגם רואים אותה באילו היא שפחה נמכרת לשוק כמה היתה יפה וכמה היא יפה וקנס שוה בכל אדם וכל שיש לי קצבה מן אדם: ואימא נ' כסף אמר רחמנא מכל מילי.

להא מילתא נמי ליגמרו מהדדי אמר קרא [1]מהר ימהרנה לו לאשה לו מדעתו: כיצד שותה בעציצו כו': אמר רב כהנא אמריתא לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא ניתי עשה ונדחה ל"ת אמר לי [2]היכא אמרינן [3]ניתי עשה ונידחי ל"ת כגון מילה בצרעת דלא אפשר לקיומיה לעשה אבל הכא אי אמרה דלא בעינא מי איתיה לעשה כלל: **מתני'** יתומה שנתארסה ונתגרשה ר' אלעזר אומר האונס חייב והמפתה פטור: **גמ'** אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ר"א בשיטת ר"ע רבו אמרה דאמר [4]יש לה קנס וקנסה לעצמה ממאי מדקתני יתומה ר"א אומר האונס חייב והמפתה פטור יתומה פשיטא אלא הא קמ"ל דנערה שנתארסה ונתגרשה ביתומה מה [5]יתומה לעצמה אף נערה שנתארסה ונתגרשה לעצמה א"ר זירא אמר רבה בר שילא אמר רב המנונא סבא א"ר אדא בר אהבה אמר רב [6]הלכה כר' אלעזר [7]קרי רב עליה דרבי אלעזר טובינא דחכימי: **מתני'** [8]איזהו בושת [9]הכל לפי המבייש והמתבייש פגם רואין אותה כאילו היא שפחה נמכרת בשוק כמה היתה יפה וכמה היא יפה [10]קנס שוה בכל אדם וכל שיש לו קצבה מן התורה שוה בכל אדם: **גמ'** ואימא [11]חמשים סלעים אמר רחמנא מכל מילי א"ר זירא יאמרו בעל בת מלכים חמשים בעל בת הדיוטות חמשים א"ל אביי אי הכי גבי עבד נמי יאמרו עבד נוקב מרגליות שלשים עבד עושה מעשה

דלא חשיב עשה ומ"מ איצטריך קרא דאי לאו קרא הוה חשבינן ליה דלא אפשר לקיים שניהם וחשיב עשה דעיקר מצוה היא ליעשה כי היכי דאמרינן בפרק ב' דיבמות (דף כא.) דאלילה במקום יבום לאו [6]כלום הוא:

בגון מילה בצרעת. [7]אומר ר"ת דלסימנא בעלמא נקטיה דהא בקונן בהרתו איכא עשה ולא תעשה כדאמרינן בפרק ר' אליעזר דמילה (שבת דף קנ:) ללשון אחד הכתוב בספרים ומתסם לא יפרינן בעלמא דליתי עשה ודחי לא תעשה ועשה דמה למילה שכן נכרתו עליה י"ג ברותות אלא עיקר מילתא מכלאים בגילת וא"ת והא כלאים בגילת אפשר לקיים שניהם שיעשה בעלת אמר חוטין של צמר ואומר ר"י דבעלת של פשתן אי אפשר לקיים שניהם דלא אפשר לקיים מצות תכלת אלא ע"י כלאים דתכלת עמרא הוא וזה אין לנו לומר שיהא אסור לנכוס עלית של פשתן משום דאפשר בשל צמר דאין לומר דאי אפשר לקיים בירושלים אינו אלא מן המתמיהין ומפרש בגמרא גזירה משום קנא אינון ופריך לא יהיה אלא נכן ומשני אפשר במינו כדרים לקים דאמר כל מקום שאתה כו' התם ודאי כיון דליכא תכלת אלא הכל נכן מצות נכן אפשר לקיים במינו וא"ת והא אמר התם לעיל[8] חוטי צמר פיטרין בשל פשתן ושל פשתן פוטרין בשל צמר ואמאי פוטרין והא אפשר לקיים שניהם דלבן אפשר במינו ואור"ת דכל ד' חוטין נכן ודאי אסור דאפשר במינו אבל התם קאמר דשני חוטי צמר נכן פוטרים בשל פשתן דמגו דתכלת פטורה שבצר נעשה כלאים ע"י תכלת שבו נכן של צמר נמי פטר ומגו דשני חוטי נכן של צמר פוטרים בשל פשתן שני חוטי נכן של פשתן נמי פוטרין בשל צמר אע"ג דלא נעשה התם כלאים ע"י תכלת שבו ולריך עיון אם שני חוטי נכן של פשתן ושני חוטי נכן של צמר מותר לתת בעלת של צמר או בעלת של פשתן דשמא לא הותרו שני חוטי נכן אלא דווקא במקום תכלת אבל שלא במקום תכלת לא אי דלמא לא שנא דהא שני חוטי נכן של פשתן פוטרים בשל צמר אע"ג דהתם תכלת לא מעלה ולא מוריד דע"י אותו תכלת לא נעשה אבמי כלאים ואין להקשות אי שרו שני חוטי נכן בכלאים אפי' אין תכלת עמהן אמאי מטיל תכלת בפדין בירושלים אינו אלא מן המתמיהין ניטילו עמו שני חוטי נכן של פשתן דאפילו הוי הכוא תכלת קלא אילן אי נכן גמור שרי דאיכא למיגזר שמא יטילו עמו שני חוטי נכן של צמר ויסברו שאותן שני חוטין הצבועין הן תכלת ויהיו כל ד' חוטין נכן של צמר: [**אי אמרה לא בעינא מי איתיה לעשה כלל.** הקשה הר"ר עזרא אמאי איצטריך קרא בפ"ק דיבמות (דף ה:) דאין עשה דכיבוד דוחה שבת הא ליכא עשה דאי אמרה לא בעינא ליבוד מי איתא דעשה כלל וי"ל דהתם מ"מ מיד כשלוה אב הוי עשה לעשות מצותו וכ"ש דהכא גבי דידה ליכא עשה הא אי בעינא אמרה לא בעינא ליה הלכך אין לה לעבור בלאו משום עשה דידה דהיא מוזהרת במותו והשתא הכתוב אשה לאיש כדאמרינן בים מותרות (יבמות דף פד:). ת"י כ"ן]: **הכי** גרסינן **ממאי מדקתני האונס חייב והמפתה פטור יתומה פשיטא אלא הא** קמ"ל כו'. כלומר מדקתני האונס חייב והמפתה פטור ש"מ יש לה קנס וקנסה לעצמה דאי משום יתומה נקט מפתה פטור פשיטא דפטור דהא מחלה אלא ע"כ לא נקט מפתה פטור אלא משום נערה שנתארסה ונתגרשה ולא נקט יתומה במתני' אלא ליתן טעם אמאי מפתה פטור והלא קנסה לאביה ואמעי' דהרי היא כיתומה שקנסה לעצמה וא"ת ומנלן הא אדרבה אימא דנקט יתומה למידק טעמא דהויא נמי יתומה הא אינה יתומה אפילו מפתה חייב דקנסה לאביה וי"ל דלית לן למימר דלדיוקא אתא כל זמן דנוכל לומר דלגופיה אתא: [9]**אחד** בדרכה ואחד שלא בדרכה. שלא כדרכה ה"ל למינקט בריש אלא כן דרך הס"ם שאינו חושש כדנקט לעיל (דף לה.) בתנא דבי חזקיה בין מתכוין לשאין מתכוין דה"ל למינקט שאין מתכוין בריש כדקתני בין שוגג למזיד אלא כן דרך הס"ם במקום שצריך לשנות הן ולאו[10]: **יאמרו** בעל שלימה חמשים. פירוש הראשון שבא עליה שלא כדרכה דמחייב קנס אפילו שלא כדרכה כדאמרינן בפ"ק דקידושין (דף ט:) נאו עליה י' ועדיין היא בתולה כו' פירוש שלא כדרכה וקאמר מודה רבי לענין קנס דכולהו משלמי ובפרק הבא על יבמתו (יבמות דף טו. ושם) גבי ולו תהיה לאשה בשאה הראויה לו בכ"ג כו' ופריך היכי דמי אילימא כדרכה תיפוק ליה דהויא לה בעולה אלא לאו שלא כדרכה והכא הוה מצי למינקט שבא עליה ב' שלא כדרכה וכן בפרק בן סורר (סנהדרין עג:) דמוקי היא דאלו נערות שיש להן קנס כגון שבא עליה שלא כדרכה ומחזר ובא עליה כדרכה הוה מצי למינקט ומחזר ובא עליה שלא כדרכה ומה שקשה על פירוש הקונטרס דהתם פירשנו בהבא על יבמתו (יבמות דף טו.) ובפרק קמא דקידושין (דף ט:) ואימא

ואימא לדידה. אע"ג דפרישת לעיל (דף לח:) דבושת ופגם הוקשו לקנס וניתן למי שקנס ניתן היינו בתר דקיס לן הכא דהוי הכל לאביה: **מסתברא** דאביה הוי דאי בעי כו'. וא"ת אמאי לא קאמר דאביה הוי מדקא יהיב מפתח כדאמר לקמן גרים נערה (דף מג.) וי"ל דלמא לא יהיב מפתח דקאי דאביה וכבא בחוצה כתיבי: **דאי** בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין. וממעשה ידיה ליכא למילף דהא מיחזא מיניה כדאמרינן בפרק קמא דקדושין (דף ד. ושם) ולא מקדושין דמעלמא קאתו לה ומתרוייהו נמי לא דחבלה דגופה שאני מימה דהכא לא קיס לן בושת ופגם דהוי לאביה אלא מכח שיכול לקדשה למנוול ומוכה שחין ואם כן היכי בעי למימר גרים קדושין (דף ג:) גבי קדושי כסף מנא לן דמיקדשה בכסף וקידושין דאביה הן וכי תימא נילף מבושת ופגם דא בושת ופגם גופיה לא קיס לן אלא מכח שיכול לקדשה ואומר ר"י דאורתיה דהש"ס דבעי לדחויי אפילו קיס לן בושת ופגם הוי דאביה ממקום אחר מ) א"נ התם בעי למילף קדושי נערה מבושת ופגם של קטנה ומקדושי קטנה הוה ילף להו אי לאו דהוה אמינא הני מילי קטנה דלית לה יד ונערה אית לה יד כדאמרינן התם לעיל ולהכי קאמר וכי תימא נילף מבושת ופגם דקטנה אע"ג דלהכי אית לה יד כדאמרינן בהחובל (ב"ק דף פז:) יעשה לה סגולה ואם"ה הוי דאביה ה"נ קדושי נערה ואם נ) היינו מפרשים אלא קאי אקדושין הא דקאמר ונילף מבושת ופגם אלא אמעשה ידיה דאיתי התם לעיל הוה אתי שפיר אבל לא משמע הכי ועוד דא"כ הכא נמי א"ל לאסוקי וכ"ת נילף מבושת ופגם כיון דאמעשה ידיה קאי וכן לקמן בפרק נערה (דף מו:): **במה** אדם רוצה ליתן כו' להשיא לעבדו. תימה דמה שומא היא זו וכי אשה משובה ממשפחה גדולה איכה נפסדת בפגמה אלא שוה שפחה הניתת לעבד וי"ל דכל אשה שמין לפי מה שהיא בענין זה כמה אדם רוצה ליתן בין בתולה לבעולה להשיא לעבדו אשה כזאת הנפגמת והא דנקט שפחה אורחא דמלתא נקט דאין דרך להשיא לעבדו בת מלכים:

הא לאו הכי ה"א אפילו קטנה והכתיב אם אמת היה וכו'. תימה לר"י מה בכך אם קרא איירי בבת עונשין מ"מ מצינו למימר דה"ה קטנה דהא בא על קטנה מאורסה הוי בסקילה לרבנן בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף סו:) אע"ג דההיא פרשה דנערה המאורסה בבת עונשין כתיבא נ) [כדכתיב ואת הנערה על דבר אשר לא נצעקה] ותירץ דהתם משום דמסקינן בסמוך כאן נערה הא כל מקום שנאמר נער אפילו קטנה במשמע הלכך מחייבין ליה התם וכולהו עריות ילפי מינה אי נמי דוקא במוציא שם רע סברא הוא לומר דלא מחייב קנס ומלקות אלא בגדולה כיון דקרא איירי בבת עונשין ולא בעלמא משום דמוציא שם רע על הקטנה סברא הוא דפטור דפיתוי קטנה אונס הוא ס) והוי כמוציא שם רע על הנערה שנאנסה דלא מחייב אבל אין לומר דמסתבר ליה דדוקא בבת עונשין מחייב ליה משום שבא להורגה דבפרק קמא דסנהדרין (דף ח:) בשמעתא דחושבין ללעז משמע דלאו משום דקא גרים לה קטנה מיחייב

ויתני

מעשה מחט שלשים אלא א"ר זירא [6] אילו באו עליה שנים אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה יאמרו בעל שלימה חמשים בעל פגומה חמשים א"ל אביי אי הכי גבי עבד נמי יאמרו עבד בריא שלשים עבד מוכה שחין שלשים אלא [7] אמר אביי אמר קרא [1] תחת אשר עינה הני הנערה מכלל דאיכא בושת ופגם רבא אמר אמר קרא [1] ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף [8] הנאת שכיבה נ' מכלל דאיכא בושת ופגם רבא אמר אמר קרא [1] ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף א הנאת שכיבה נ' מכלל דאיכא בושת ופגם ואימא לדידה א"ק [2] בנעוריה בית אביה [3] כל שבח נעוריה לאביה ואלא הא דאמר רב הונא אמר רב [4] מנין שמעשה הבת לאביה שנאמר [3] וכי ימכור איש את בתו לאמה מה אמה מעשה ידיה לרבה [2] אף בת מעשה ידיה לאביה למה לי חיפוק ליה מבנעוריה בית אביה אלא ההיא בהפרת נדרים הוא דכתי' וכי תימא נילף מינה [7] ממונא מאיסורא לא ילפינן וכי תימא נילף מקנסא ממונא מקנסא לא ילפינן אלא מסתברא דאביה הוי דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין: [7] פגם רואין אותה כאילו היא שפחה נמכרת: היכי שיימינן לה אמר אבוה דשמואל אומדין כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה בתולה לשפחה בעולה לשמשו שפחה בעולה לשמשו מאי נפקא ליה מינה אלא בין שפחה בעולה לשפחה שאינה בעולה להשיאה לעבדו ולעבדו מאי נפקא ליה מינה [8] בעבד שיש לו לרבו קורת רוח הימנו: **מתני'** [9] כל מקום שיש מכר אין קנס וכל מקום שיש קנס אין מכר קטנה יש לה מכר ואין לה קנס נערה יש לה קנס ואין לה מכר הבוגרת אין לה לא מכר ולא קנס: **גמ'** [10] אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים יש לה קנס במקום מכר דתניא [11] קטנה מבת יום אחד ועד שתביא שתי שערות יש לה מכר ואין לה קנס משתביא שתי שערות עד שתיבגר יש לה קנס ואין לה מכר דברי ר"מ שהיה ר"מ אומר כ"מ שיש מכר אין קנס וכ"מ שיש קנס אין מכר וחכמים אומרים קטנה מבת ג' שנים ויום אחד ועד שתיבגר יש לה קנס קנס אין מכר לא אימא אף קנס במקום מכר א"ר חסדא מ"ט דר"מ א"ק [1] ולו תהיה לאשה במהוה עצמה הכתוב מדבר ורבנן אמר ר"ל א"ק [6] נערה אפילו קטנה במשמע שמעה רב פפא בריה דרב חנן מבי כלוחית אזל אמרה קמיה דרב שימי בר אשי א"ל אתון אהא מתניתו לה אנן אהא מתנינן לה אמר ר"ל [9] המוציא שם רע על הקטנה פטור שנא' [4] ונתנו לאבי הנערה נערה מלא דיבר הכתוב מתקיף לה רב אדא בר אהבה טעמא דכתב רחמנא נערה הא לאו הכי הוה אמינא אפילו קטנה והא כתיב [5] ואם אמת היה הדבר הזה לא נמצאו בתולים לנערה והוציאו את הנערה אל פתח בית אביה וסקלוה אנשי עירה באבנים ומתה כי עשתה נבלה בישראל לזנות בית אביה ובערת הרע מקרבך:

דברים כב כ-כא

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ר"ל אמר קרא נער: (ב) יש"י ד"ה אין מכר וכו' אמרת קל וחומר מכורה:

תוספות רי"ד

אמר אביי א"ק תחת אשר ענה הני תחת אשר ענה מכלל דאיכא בושת ופגם רבא אמר א"ק ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה נ' בסף: הנאת שכיבה נ' כסף מכלל דאיכא בושת ופגם: ואימא לדידה. פי' דדוקא נ' כסף זכה רחמנא לאב אבל בושת ופגם להוי לדידה. מסתברא דאבוה הוי מיגו דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין: פגם רואים אותה וכו'. היכי שיימינן לה אמר אבוה דשמואל אומדים כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה בתולה לשפחה בעולה להשיאה לעבדו שיש לו קורת רוח מהנו: **מתני'** כל מקום שיש מכר אין קנס וכ"מ שיש קנס אין מכר קטנה יש לה מכר ואין לה קנס נערה יש לה קנס ואין לה מכר בגרת לא קנס ולא מכר אר"י א"ר זו דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים

עין משפט נר מצוה

פד א מיי' פ"ב מהל' נערה הל' ח סמג עשין נד טוש"ע אה"ע סי' קכו סכיף ח:

פה ב מיי' שם הל' ד:

פו ג מיי' פ"ג מהלכות אישות הל' יח סמג עשין מא טוש"ע שם סי' לז סעיף ח:

פז ד ה מיי' פ"ב מהל' נערה הל' ו וס"פ מהל' מוכר ומוציא הל' ב סמג עשין נד ועי' טור אה"ע סימן קכו וטור ש"ע מ"מ סימן תכ סעיף טו:

פח ו מיי' פ"ג מהלכות נערה הל' ג סמג לאוין פז ועשין נה טור אה"ע סי' קכו:

מוסף רש"י

אחד בדרכה ואחד שלא כדרכה. אחד שלא כדרכה מחלה ואח"כ בא עליה זה כדרכה, דאמרי הואי בתולה ואיתי לה קנס, ויאמרו זה שבעל פגומה, דליכא בושת טולי הא, יהיב י' סלעים ואילו בעל בתולה שלמה לא יהיב ומי אלא חמישים, אבל בשתא גבי בושת איכא חילוק, דיהיב דמי בושת בשלימה עפי' מפגומה (ערכין שם). עבד מוכה שחין. דהוי פגום, דומיא דנבעלה שלא בדרכה (שם). אמר קרא תחת אשר עינה. חמשים כסף נתמעטו אחת קנס העיניה, אבל בושת ופגם שהוא בשאר חובלים לא אלא כאן (לעיל לג.) ריש דקרא ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף וגו', דמשמע הני חמשים כסף יתן בשביל קנס העיניה, ומהאלטריך לנתמט הכי מכלל דמיתיאיב מילי אחריניתא נגון בושת ופגם דאלו קנסא דעיניה נינהו, דבאלו עיניה נמי איכא בושת ופגם, הייני מק שאור פחות מבחמילה (ערכין שם). וכי ימכור איש את בתו לאמה. לאמה קרא יתיבא הוא, ידרים ליה בתו הכי היא לו לאמה, ובנתו נערה אשמעינן, דאי בקטנה לא אלטרך, דאמה זכוי מזכין לה מעשה ידיה מבעיא (קדושין ג.). כל מקום שיש מכר. כל זמן שהגת קטנה ואביה זכאי למוכרה, אין קנס. אם נתנסה או נתפתתה אין לאביה חמשים כסף, דנערה כתיב, ומתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף (חולין נז:). קטנה כו' יש לה מכר. יש לאביה בה זכייה למכרה בשפחות, ואין לה קנס. שהגת עליה אינו חייב קנס (לעיל נט.). משתביא שתי שערות כו' ואין לה מכר. דכתיב (ערכין כט:) יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה, אמרת ק"ו מטורה כבר יוצאה, שאינה מטורה אינו דין שלא תמכר (לעיל כט.). קנס אין מכר לא. בחמיה והלא קטנה היא עד שתביא שתי שערות (חולין נו:). אימא אף קנס. יש לה ואע"פ שיש מכר משתיהלה לביאה עד שתביא שתי שערות, וקודם שתיהלה לביאה יש מכר יתן קנס, ומשתביא שתי שערות ועד שתיבגר יש קנס ולא מכר, ובין בגרות לנערות שם מדבים (שם). נערה מלא דבר הכתוב. בכל מקום כתיב נער וכאן כתיב נערה מלא, להוציא את הקטנה (לקמן מד:). אלא כאן נערה. אלא הא דכתיב מלא לא ללמד על עצמו כא ולהוציא את הקטנה, דבלאו הך דרשה אתעטיא לה קטנה כדאמרינן דלאו בת עונשין, אלא ללמד בא על כל נערה שבתורה שבתוכין אבר לומר שאף הקטנה במשמע והכי ליף כאן נערה, כאן שאי אפשר בקטנה כתיב מלא, הא למדת שכל מקום שנכתב אבר אף הקטנה כגון בתוכם (שם).

מסורת הש"ס

(1) [ערכין טו.], (2) [ביל נב.], (3) [לקמן מו: מז. קדושין ג.], (4) [ברכות יט: וש"נ], (5) [ביל כט. חולין כו: ו] [ועיל לו. חולין כו:], (6) [ביל כט. חולין כו: [ומוספתא פ"ג ע"ש], (7) [לקמן מד: ע"ש], (8) [דף מו:], (9) [י"ש כ"ר], (10) [דברים כב], (11) [שם], (12) [וע"ע תוס' יומא מט: מד"ה שאני ותוס' חולין עח: מד"ה זה בנה], (13) [כמו שהיה סבור המקשה וה"פ שאני בושת ופגם דאביה נמי שייך מי' שמתבייש ומלעטר כמוהה ולא כמו שפי' שם בקונטר' לאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין דאכתי לא קיס ליה שיכול לקדשה. ת"י עה"ג], (14) [ב] ת"י כ"ר, (15) [כדאית' יומות לב: ומא:].

תורה אור השלם

1. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּה לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו: דברים כב כט

2. אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ כִּין אַב לִבְתּוֹ בִּנְעֲרֵיהָ בֵּית אָבִיהָ:

במדבר ל יז

3. וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ לְאָמָה לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים:

שמות כא ז

4. וְעָבְשׂוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶסֶף וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו:

דברים כב יט

5. וְאִם אֱמֶת הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא נִמְצְאוּ בְתוּלִים לַנַּעֲרָה: וְהוֹצִיאוּ אֶת הַנַּעֲרָ אֶל פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ וְסָקְלוּהָ אַנְשֵׁי עִירָהּ בָּאֲבָנִים וָמֵתָה כִּי עָשְׂתָה נְבָלָה בְיִשְׂרָאֵל לִזְנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ:

דברים כב כ-כא

אלו נערות פרק שלישי כתובות מא.

מתני' פחיתי. בגמ' מפרש אמאי לא תנא אנסתי: **ואינו משלם קנס.** בגבא קמא[ה] נפקא לן מודה בקנס פטור מאשר ירשיעון אלהים[ו] פרט למרשיע את עצמו: **המית שורי את פלוני.** והריני מייב בכופר: **הרי זה משלם ע"פ עצמו.** קסבר כופרא ממונא[ז]: **עבדו של פלוני.** והריני מייב שלשים סלע: **אינו משלם.** דקנס מינהו שאפי' אין יפה דיינר נותן שלשים: **גמ' דלא פגים לה.** אין לענ של אמוסה גדול כלענ של מפותה וכיון דלאו פגם דילה הוא מהימנינן ליה למשקל מייבה בושת ופגם על פיו: **אימא לא.** נהימנינה להחזיק את הלענ: **לא כל הימנו.** שיוציא עליה לענ מזנה בעיר: **ניחא לה לדידה.** לשאת את הלענ כדי להתכבר הממון: **לא ניחא לה לבני משפחה.** וב"ד אין עליהם לעשות דבר להחזיק בושתה: **פלגא ניזקא.** שחייבה תורה שור תם: [**ממונא**]. ומשלם ע"פ עצמו]: **לאו בחזקת שימור קיימי.** אם לא שמרום בעליס שלא יזיקו [אינם בחזקת משתמרים מאליהם שלא יזיקו] אלא מזיקין אפי' ניזקא דלאו אורחיה הלכך על מרייהו רמיא לנטוריניהו וזה שלא שמרו בדין הוא דלישלם כולה אלא דרחמנא חס עליה ומיהו מה שמשלם בדין משלם: **כי היכי דינעריה.** שיוסיף שמירה על שמירתו: **תנן.** בבבא קמא: **הניזק והמזיק בתשלומין.** שניהם מפסידין בדבר. ס"ד דהכי קאמר תרוייהו מטי להו בהאי פסידא דניזק מפסיד פלגא ומזיק פלגא: **היינו דשייך ניזק בתשלומין.** דמפסיד פלגא בממוניה: **דלאו דידיה שקיל.** דמה שנוטל בחנם נוטל: **בתשלומין איתיה.** בתמיה: **לא נגרעא אלא לפחת נבילה.** הא דקתני ניזק בתשלומין לאו בפלגא דקא שביק קאמר אלא בההוא פלגא ניזקא נמי דקני[ב] ליה רחמנא מפסיד כל פחת שפחתה נבילה מדמיה משעת מיתה עד שעת העמדה בדין ששמין את הנבלה כמה היה יפה השור בחייו וכמה היתה נבילה יפה בשעת מיתה ומשלם החצי אבל מה שהוזלו דמי נבילה משעת מיתה עד שעת מכירה אין המזיק משלם כלום באותו פחת ובבבא קמא (דף י:) ילף לה מקראי ואשמעינן האי תנא דפחת נבילה דניזק הוי: **תשלומי ניזק מלמד שהבעלים מטפלין בנבילה.** תנא דברייתא דריש לישנא דמתניתין דתנן בבבא קמא[ג] משלם תשלומי ניזק במיטב הארץ ותנא עלה בברייתא[ד] דהאי דנקטו תנא דמתני' תשלומי ניזק ולא תנא משלם את הניזק לאשמועינן אתא שהניזק נוטל את נבילתו ומטפל בה ומוכרה והמזיק משלים עליה מה שחייבתו תורה אם תם חצי ואם מועד הכל ומתני' למה ליה לרבי למיסתם במתני' דבעלים מטפלין בנבילה: **דקא משלם כוליה.** ודין בהפסד זה: **מגופו.** אינו גובה אלא מגוף השור ואם אין בו כדי חצי נזקו יפסיד המותר: **מן העלייה.** מן המיטב שבנכסי מזיק דגבי תם כתיב (שמות כא) וחלו את כספו מגופו ובמועד כתיב (שם) שלם ישלם שור ואם אינו בו לשמור שורו: **שייר חצי כופר.** לא שנה כל החילוקים שביניהם שהרי אף יש חילוק זה ביניהם שהמועד שהמית את האדם משלם כופר שלם ותם שהמית אפילו חצי כופר כדינו בניזקין לא משלם לכתיב [שמות כב] בעל השור נקי ולרשיעו (ב"ק דף מא:) נקי מחצי כופר:

הא

מתני' [א]האומר פתיתי את בתו של פלוני משלם בושת ופגם על פי עצמו ואין משלם קנס [ב]האומר גנבתי[ג] משלם את הקרן על פי עצמו ואין משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה [ד]המית שורי את פלוני או שורו של פלוני הרי זה משלם על פי עצמו המית שורי עבדו של פלוני אין משלם ע"פ עצמו [ה]זה הכלל כל המשלם יתר על מה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו: **גמ'** ויתני אנסתי לא מבעיא קאמר לא מבעיא אנסתי דלא קא פגים לה דמשלם בושת ופגם על פי עצמו אבל פתיתי דקא פגים לה אימא לא משלם על פי עצמו קא משמע לן מתניתין דלא כי האי תנא דתניא רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון אף בושת ופגם אינו משלם ע"פ עצמו לא כל הימנו שיפגום בתו של פלוני אמר ליה רב פפא לאביי ניחא לה לדידה מאי דלמא לא ניחא ליה לאביה ניחא ליה לאביה מאי דלמא לא ניחא להו לבני משפחה ניחא להו לבני משפחה מאי אי אפשר דליכא חד במדינת הים דלא ניחא ליה: האומר גנבתי משלם את הקרן וכו': איתמר פלגא ניזקא [ו]רב פפא אמר פלגא ניזקא ממונא רב הונא בריה דרב יהושע אמר [ז]פלגא ניזקא קנסא רב פפא אמר פלגא ניזקא ממונא קסבר סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי ובדין הוא דמשלם כוליה ורחמנא הוא דחיים עלויה דאכתי לא איעד תורא רב הונא בריה דרב יהושע אמר פלגא ניזקא קנסא קסבר סתם שוורים בחזקת שימור קיימי ובדין הוא דלא לישלם כלל ורחמנא הוא דקנסיה כי היכי דינטריה לתוריה: סימן היזיק מה והמית כלל: תנן [ח]הניזק והמזיק בתשלומין בשלמא למאן דאמר פלגא ניזקא ממונא היינו דשייך ניזק בתשלומין אלא למ"ד פלגא ניזקא קנסא השתא דלאו דידיה קא שקיל בתשלומין איתיה לא נצרכא אלא לפחת נבילה פחת נבילה תנינא תשלומי ניזק [ט]מלמד שהבעלים מטפלין בנבילה חדא בתם וחדא במועד וצריכא דאי אשמועינן תם משום דאכתי לא איעד אבל מועד דאיעד אימא לא ואי אשמועינן מועד משום דקא משלם כוליה אבל תם אימא לא צריכא ת"ש [י]מה בין תם למועד [יא]התם משלם חצי נזק מגופו [יב]ומועד משלם נזק שלם מן העלייה [יג]ולא קתני שהתם אינו משלם ע"פ עצמו ומועד משלם ע"פ עצמו [יד]תנא ושייר מאי שייר דהאי שייר שייר [טו]חצי כופר אי משום חצי כופר לאו שיורא הוא

וליתני אנסתי. דהוי חדוש טפי דפטור אע"ג דמודה שעשה פרילות: **רבי** שמעון בן יהודה אומר אף בושת ופגם אינו משלם ע"פ עצמו. תור"י דאי קאי ר"ש בן יהודה אמתניתין דהכא הא דמשמע דרש נערה לקמן (דף מב.) דלר"ש אי דקא תבע בושת ופגם מחייב ליה קרבן אשמו היינו משום דהתם תבעו האב תחלה ואין שייך לומר לאו כל הימנו כו' כדקאמר הכא ואין צריך לומר דתרי תנאי אליבא דר' שמעון (ה) ועוד אומר דשב"א דהכא דלקמן איכא לאוקמי בבת גרים ויתא לה לדידה ולאביה דליכא למימר דלמא איכא חד במדינת היס דלא ניחא ליה ומיהו אי קאי ר' שמעון אמתניתין דשבועות דמייתי לקמן גרים נערה (ג"ז שם) ע"כ תרי תנאי אליבא דר' שמעון:

[ו]**האומר** גנבתי כו'. מוליא ש"ר ויולא בשן ועין דלא תנא איכא למימר דאמיא בזה הכלל: [ז]**זה הכלל כל המשלם יותר על מה** שהזיק כו'. ואפילו למ"ד בפרק שור שנגח ארבעה ואמשה (ב"ק דף מ.) דכופר היינו דמי המזיק לא משיב יותר ממה שהזיק אע"פ שפעמים שזה מזיק יותר מניזק דפדיון נפשו הוא נותן: **לא נצרכא אלא לפחת נבילה.** אע"ג דלאו דידיה שקיל מ"מ כיון דזכי ליה רחמנא אלי מזק משמינן ליה בתשלומין מה שפחתה הנבלה והכא לא שייך למימר קרנא דתורך קבילא ביה כדאמרי' בהמניח בסופו (ב"ק דף לב.) דהתם ודאי שלא נהרג השור שייך לומר הכי דאין לו למכור שורו בשביל כן שסבור שישביח אבל הכא מיד כשנהרג יש לו למוכרו שידוע שתפחת הנבילה ותסריח:

תנינא תשלומי ניזק מלמד שהבעלים מטפלים בנבילה כו'. הכי דייקא לה בבבא קמא (דף י:) חבתי בנזקו לא קתני אלא בתשלומי מזקו כו': **אי משום חצי כופר לאו שיורא הוא וכו'.** לאו פירכא היא אלא שינויא הוא דלא תיקשי למ"ד פלגא ניזקא ממונא מאי שייר דשייר חצי כופר ומשני לא שייר כלום וחצי כופר לאו שיורא הוא וכן איכא בנזיר בפ' ג' מיניס (דף לח: ושם) גבי אי משום לא יחל לאו שיורא הוא וכן בפרק החליל (סוכה דף נד. ושם) והתם להתם מגומגם טפי:

הא

מסורת הש"ס

ה) מ"א טענתי ומכרתי. ו) ב"ק טו: מג., ז) שם טו. [ושם כל הסוגיא ומזכר עוד שבועות לג.], ד) שם יד: ה) שם עז:, ו) [ושם איתא ליתני נמי הא שתתם מי כל"ל רש"ל], ז) [סוכה נד. וש"ע], ח) [דף עה.], ט) [שמות כב], י) [ב"ק מ.], כ) בס"ב: דחכי, ל) [דף ב.], מ) [ב"ק יז:], נ) [שייך לעיל בתתני'], ס) [ג"ז שייך לעיל],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ר' שמעון וכו' דתרי תנאי אליבא דרבי שמעון ומיהו אי קאי ר"ש אמתניתין וכו' דר"ש ועוד אומר רשב"א וכו' דלא ניחא לה הש"ד:

מוסף רש"י

פלגא ניזקא ממונא. דין הוא שישלמנו ואינו קנס, ומקבא מינה דאי מהא מקמי דאמו שהדי לא מיפטר (ב"ק טו.). לאו בחזקת שימור קיימי. שרגילין בנגיחה ולריכין שמירה (שם). הניזק והמזיק בתשלומין. המשמע דשניהן מפסדי ממון בתשלומין, שזה משלם מחצה זה מפסיד מחצה (שם). היינו דשייך ניזק בתשלומין. לומר מפסיד מחה שהיה ראוי לו דנעי למשקל כוליה, שזה פטע בשוריו שלא שמרו (שם). בתשלומין איתיה. בתמיה, דמשמע שמפסיד מדיון (שם). לפחת נבילה. דכל פחת נבילה דניזק הוא והיינו דשייך ניזק בתשלומין, שאפילו אותו קנס שזיכתה לו תורה אינו נוטל כולו (שם). שהתם משלם חצי נזק מגופו. ואם אינו שוה חצי נזק מפסיד הניזק, דכתיב ומלו את כספו (שם). מן העליה. אם אינו שוה כל המזק נוטל נכסים מביתו (שם) ואפילו אין הנוגח שוה שיעור המזק, דכמועד כתיב ישלם שור תחת השור, ולא כתיב ביה דמגוף הנוגח יפרע (שם טז:). שהתם אינו משלם על פי עצמו. שחצי מזקו של תם קנס ואינו משלם על פי עלמו ומועד הוי ממון ומשלם על פי עלמו (שם טו.). חצי כופר. מועד שהמית האדם משלם כופר ליורשים, ותם אפילו חצי כופר לא משלם (שם).

תוספות רי"ד

מתני' האומר פתיתי את בחו של פלוני משלם בושת ופגם ע"פ עצמו ואינו משלם קנס. האומר גנבתי משלם את הקרן ע"פ עצמו ואינו משלם לא תשלומי כפל ולא ד' וה'. המית שורי את פלוני או שורו של פלוני ה"ז משלם על פי עצמו. המית שורי עבדו של פלוני אינו משלם ע"פ עצמו. זה הכלל כל המשלם יתר ממה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו: וליתני אנסתי. לא מבעיא קאמר לא מבעיא אנסתי דלא פגים לה אבל פתיחי דפגים לה אימא לא משלם בושת בחזקת שימור קיימי ובדין הוא דלא לשלם כלל ורחמנא הוא דקנסיה כי היכי דנטרינהו לתוריי. פי' מה שמשלם בדין משלם. ורב הונא בריה דרב יהושע אמר פלגא ניזקא קנסא קסבר סתם שוורים בחזקת שימור קיימי ובדין הוא דלא לשלם כלל ורחמנא הוא דקנסיה כי היכי דנטרינהו לתוריי. פי'

פט א מי' פ"ב מהל' נערה הל' יב ופ"ה מהל' סנהדרין הל' יד:
צ ב מי' פ"ג מהלכות גניבה הלכה ט סמג עשין עח טור ח"מ סי' שמח:
צא ג מי' פ"ה מהלכות סנהדרין הלכה יד סמג עשין ע:
צב ד מי' פ"ב מהל' מקו ממון הל' מ:
צג ה מי' פ"ב שם הל' ז ופ"ה מהלכות סנהדרין הלכה ט סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' ל סעי' ל:
צד ו ז ח מי' פ"ל מהל' מקו ממון הלכה ג (ז) סמג עשין מז טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף ב ג ד ט:
צה ט מי' פ"י שם הל' ג סמג שם:

תוספות רי"ד (המשך)

ופגם ע"פ עצמו קס"ל: ומתני' דלא כי האי תנא דתניא ר"ש בן יהודה אומר משום (רב הונא) [ר"ש] אף בושת ופגם אינו משלם ע"פ עצמו לא כל הימנו שיפגום בתו של פלוני. ואינו משלם קנס ע"פ עצמו כדנפקא לן מאשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע את עצמו: ואי קשיא. הכא תנן דבושת הוי ממון ומשלם ע"פ עצמו ובריש פרק המניח אמרי' חסדא חסדא קנסא קמגבית בבבל וקרי התם לבושת קנס. השובה לעולם בושת ממונא הוי לשלם ע"פ עצמו שאין בו שום יתירות אלא שמין לפי המבייש והמתבייש והתם קרי ליה קנסא לומר שאין גובין אותו בבבל דכל מידי דאית ביה חסרון כיס גבינן ליה בבבל אבל בושת דלית ביה חסרון כיס לא גבי' לי' בבבל דראמרינן בפרק החובל: המית שורי את פלוני משלם ע"פ עצמו פי' דבופרא לאו קנסא הוא דכפי שורי של ניזק משלם ואף למ"ד כפי שורה של מזיק בופרא ממונא הוי ומשלם ע"פ עצמו: המית שורי את עבדו וכו'. בפרק שור שנגח ד' וה' מוכיח שאפילו שוה של עבד אינו משלם ע"פ עצמו דכל ל' כסף הוו קנסא: זה הכלל וכו'. איתמר פלגא נזקא שחייבה תורה לשור תם. ר"פ אמר ממונא. פי' ומשלם ע"פ עצמו. רב הונא בריה דרב יהושע אמר פלגא נזקא קנסא רב פפא אמר ממונא סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי. פי' אם לא ישמרו בעלים שלא יזיקו אינן בחזקת משתמר מאליהן שלא יזיקו אלא מזיקין אפילו נזקא דלאו אורחיה הלכך על מרייהו רמיא לנטרינהו וזה שלא שמרו בדין הוא דלשלם כוליה. ורחמנא הוא דחס עליה דאכתי לא אייעד תורא. פי' ואיהו

אלו נערות פרק שלישי כתובות

הא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר. וליכא שיורא דאי משום דמועד משלם כופר שלם ותם אינו משלם אלא חצי כופר הא לאו שיורא הוא דהא תנן תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם וכופר בכלל וא"ת אכתי ליתני דמועד אף כשהוא בנקילה משלם כופר ותם כשהוא בנקילה אינו משלם כופר כלל דהכיאהו בב"ד ושלם לך דהוא עצמו אינו משתלם אלא מגופו כדאמרינן בפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק דף מב: ומס) וי"ל דהך נמי לא הוי שיור דהוי בכלל הא דקתני תם מגופו ומועד מן העלייה [a] ומיהו תימה דלא אשכחן בהדיא בשום מקום שהיה אומר ר' יוסי הגלילי דתם משלם חצי כופר ואי משום דדרש רבי יוסי הגלילי בפרק שור שנגח ד' וה' (ג"ז שם) נקי מדמי ולדות ולא דרש נקי מחצי כופר מכלל דסבר דחייב ודלמא לעולם סבר דפטור וטעמא משום דפטור מחצי כופר לא איצטריך קרא דכשהשור בנקילה לא שייך כופר הכיאהו בב"ד ושלם לך וכשאין השור בנקילה כגון על פי עד אחד או על פי הבעלים פטור מדרבה דאמר התם (דף מג.) [שור שהמית בן חורין שלא בכוונה פטור שנאמר השור יסקל וגם בעליו יומת בזמן שהשור בנקילה בעלים משלמין כופר כו' ונראה דה"פ הא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר פי' דלא ממעט חצי כופר מנקי ולאו דוקא משלם קאמר אלא היה משלם אם היה לו ממה להשתלם ולשום תנא לא הוה חצי כופר שיור כי אם לרבי אלעזר דדרש נקי מחצי כופר ולית ליה דרבה וכשאין השור בנקילה מועד משלם ותם אינו משלם והא דנקט רבי יוסי הגלילי טפי מרבי עקיבא דדרש נקי מדמי עבד דלדידיה נהי דחצי כופר לא הוי שיור דמי עבד הוי שיור?):

ואי תפס בו'. פר"ת דדוקא אי תפס את המזיק עצמו אבל דבר אחר לא דלענין מזיק עצמו הקילו חכמים שיכול לתופסו דאל"כ יתפוס כל אשר לו ולא נפיק מיניה לחין דין דיני קנסות ואם נוגע המותר ונשאר כדי נזק הרי אנו דנין דיני קנסות ודוחק:

הדרן עלך אלו נערות

נערה. לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה. תימה תינח קנס אלא נושא ופגם דממונא הוא דאחין בעי למיהוי ושמא מקרחי דלעיל דנפקי נושא ופגם איתקוש אהדדי כדפי' לעיל (ה) לאחיה היא משונה שאין דרכה כך ואחי נזק הוא דמשלם וכיון דקנסא הוא לא מגבינן ליה בדייני בבל שאין שם סמיכה בזקנים ולא מקרו[ב] מומחים וגבי קנס כתיב (שמות כב) יכפיעון אלהים: **אורחיה הוא.** והוו להו נזקי דשן ושן משלמת נזק שלם וממונא הוא וגובין אותו בבבל: **ואי תפס.** נזק ממונא דמזיק גבי קנסא דאחי נזק דאין לעקוב לפניו: **לא מפקינן מיניה.** וגבי פלגא נזקיה: **ואי.** לא תפיס ואמר קמן קבעו לי זמנא בארעא דישראל השתאהו לילך עמי לדון לפני דייני ארץ ישראל קבעינן ליה: **בין כך ובין כך.** בין שהוא נשכר ושלא נשכר אין שאינו רואה: **משמתינן ליה.** למזיק מיהא להרוג אותו בלב ולסלק היזקיה:

הדרן עלך אלו נערות

נערה שנתפתתה. והלער כתפוסה. כתפיסה לישנא דקרא ותפסה ושכב עמה (דברים כב): **לא הספיקה לעמוד בדין בו.** כיון דלא עמדה בדין לאו ממון הוא להוריש לבניו ואמרינן לקמן (דף מג.) אין אדם מורים לבנו זכות שזכתה לו תורה בגמרא ומילף לה מקרא: **מה תאב.** משעמדה בדין בנערותיה בין בגרה קודם מיתה בין לא בגרה: **הרי הן של אחין.** דכיון דעמדה בדין זכה בהן אב: **ר"ש אומר.** אע"פ שעמדה בדין לא הוי ממון דאב להורישו לבניו עד דמטי לידיה ובגמרא [מב:] יליף טעמא: מעשה

צו א מיי' פ"ב מהל' מקי ממון הלכה כ ז סמג עשין מז טוש"ע ח"מ סימן ז סעיף ז וסי' שלז סעיף ג:
צז ב מיי' פ"ג שם הל' ז וש"ה מהל' סנהדרין הל' ט סמג עשין מז טור ש"ע שם סי' ז סעיף ז וסי' שלא סעיף ו:
צח ג מיי' פ"ה מהל' סנהדרין הלכה ח סמג עשין לו טוש"ע שם סימן ז סעיף ה:
צט ד מיי' פ"ה מהל' מקי ממון הל' ט ופי"ח מהל' רוצח הל' ד סמג עשין סו טוש"ע שם סי' מט סעיף ג וסימן תכז סעיף מ:
א ה מיי' פ"ב מהלכות עערה הלכה יד סמג עשין מד טור לה"ע סי' קנז:
ב ו מיי' שם הל' יוד:

תורה אור השלם

ז. כִּי תִבְנֶה בֵית חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ וְלֹא תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ כִּי יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ: דברים כב ח

גליון הש"ס

הום' ד"ה הא מני וכו' ומיהו תימה. עי' תוספת מהגלנ"מ סי' ס"ה:

תוספות רי"ד

שיוסיף שמירה על שמירתו ת"ש כל המשלם יתר ממה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו. פי' כגון נגיחת העבד וכן אונס ומפתה ומוציא שם רע ותשלומי כפל ותשלומי ד' וה' הא פחות משלם פי' כגון חצי נזק דתם. לא תימא פחות ממה שהזיק אלא אימא הא כמה שהזיק משלם ע"פ עצמו א"ה ליתני הכלל כל שאינו משלם כל מה שהזיק משלם ע"פ עצמו דמשמע פחות ומשמע יותר תיובתא. ופסיק תלמודא והלכתא פלגא נזקא קנסא. פי' דהוראיל וכל חצי נזק אינו אלא היזקא דלאו אורחיה לאו על מרא רמיא לנטורי בהכי אלא קנסא הוא כי היכי דלוסיף ביה נטירותא תיובתא והלכתא אין טעמא מאי איתותב. פי' תיובתיה מאי הוא משום דלא תני הכי פי' לא קתני כל שאינו משלם (כלו) [כמה שהזיק] ש"מ (נמי) חצי נזק [ממונא] הא לאו תיובתא הוא כיון דאיכא חצי נזק צרורות דהל' גמירי לה דממונא הוא ומשלם ע"פ עצמו שהן תולדה דרגל מש"ה לא קתני פי' משום כיון (דאין) [דאיכא] חצי נזק המשתלם [ע"פ עצמו] (כנזק) [כגון] בהמה המהלכת והתיזה צרורות מתחת רגליה והזיקו דתנן בבבא קמא דמשלם חצי נזק והאי חצי נזק קי"ל דהל' גמירי לה דממונא הוא ומשלם ע"פ עצמו שהן תולדה דרגל ופטורים בר"ה כרגל ונזקי רגל לאו קנסא נינהו אלא ממונא שהרי מועדת בתחילתה דגבי צרורות הוא דאקיל רחמנא. וכיון דממונא הוא משלם ע"פ עצמו מ"ה לא פסיקא ליה למיתני כל שאינו משלם ע"פ עצמו איכא האי. והשתא דאמרת פ"נ קנסא הוא כלבא דאכיל אימרא ושונרא דאכיל תרנגולא דברבא משונה הוא. פי' אין דרכו בכך וכל נזק משונה בבהמה הוי תולדה דקרן תמה שאין דרכה בכך וחצי נזק הוא שמשלם. וכיון דקנסא הוא לא מגבי' בבבל. פי' בדייני בבל שאין שם סמיכה בזקנים ולא מיקרי אלהים מומחים ולגבי קנס כתיב אשר ירשיעון אלהים. ואי תפיש ניזק ממונו של מזיק גבי קנסא דחצי נזקו ולא מפקי' מיניה. ואי אמר אזמינה בהדי לדינא בא"ר מזמנין לי'. פי' ואי לאו תפיש ואמר קמן קבעי לי זמנא בא"ר קבעי' לי' ואי לא אזיל משמתינן לי': בין כך ובין כך. פי' כין שרצה ניזק לילך בא"ר בין לא. משמתינן ליה עד דמסלק הזיקיה מביתיה מר' נחן דתניא אר"נ מנין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ולא יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו דלא תשים דמים בביתך. ופי' וה"ה נמי לקנס דאונס ומפתה אע"ג דלא מגבי' ליה בבבל אי תפיש לא מפקי' מיניה אבל להזמינו לדין לא"י לא מזמנין ליה שאין עתה ישיבות קבועות שם כאשר היה אז. וראיתי בתשובות רב צמח גאון ז"ל אלו נערות שיש להן קנס ששאלת מהו להגבות שלא יהא חוטא נשכר כיוצא בזה אמרו חכמים אין מגבין קנס בבבל שלה לי' חסדא חסדא קנס קמגבית בבבל אלמא הלכתא רווחתא היא שאין מגבין חוטא נשכר ושלא יהיו [בני אדם] פרוצים בניזקין שכיון שהם יודעים שאין מגבין קנסות בבבל שולחים יד זה בזה נהגו חכמים האחרונים לנדותו עד שהוא מפייסו בממון או שירבה עליו רעים ויפייסנו בדברים. ומעשה בא' שהפיל שינו של חבירו ובא לפני מר רב צמח גאון ז"ל וא"ל דבר קצוב אני חוחך עליך ופייסהו או בממון או בדברים ועכשיו כל דיני קנסות בטלו ומנהג שהנהיג אדונינו מר רב צמח גאון ז"ל אנו נוהגים בו היום בכל קהילות הקודש:

פרק ד נערה שנתפתתה בושתה ופגמה וקנסה לאביה והצער בתפוסה. פי' המורה הצער נמי לאביה כלומר יתירה עליה אנוסה שכן יש לה צער ולישנא דקרא נקט ותפשה ושכב עמה עמדה בדין עד שלא מת האב ה"ה של אב מת האב ה"ה של אחין אם לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב ה"ה של עצמה עמדה בדין עד שלא בגרה ה"ה של אב מת האב ה"ה של אחין אם לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה ה"ה של עצמה רש"א אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב ה"ה של עצמה מע"י ומציאתה אע"פ שלא בבתה מת האב ה"ה של אחין. פי' אם עמדה בדין עד שלא מת האב ונתחייב בדין ליתן לאב הקנס

הא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר [a] ת"ש המית שורי את פלוני או שורו של פלוני הרי זה משלם על פי עצמו מאי לאו בתם לא במועד אבל בתם מאי אינו משלם על פי עצמו אדתני סיפא עבדו של פלוני אינו משלם ע"פ עצמו ניפלוג וניתני בדידה במה דברים אמורים במועד [b] אבל תם אינו משלם על פי עצמו כולה במועד קמיירי ת"ש זה הכלל כל המשלם יתר על מה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו הא פחות ממה שהזיק משלם ע"פ עצמו לא תימא הא פחות ממה שהזיק אלא אימא הא כמה שהזיק משלם ע"פ עצמו אבל פחות מאי אינו משלם ע"פ עצמו ליתני זה הכלל כל שאינו משלם כמה שהזיק אינו משלם על פי עצמו דמשמע פחות ומשמע יתר תיובתא והלכתא פלגא ניזקא קנסא [c] תיובתא והלכתא אין טעמא מאי איתותב משום דלא קתני כמה שהזיק לא פסיקא ליה כיון דאיכא [d] חצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה דממונא הוא משום הכי לא קתני והשתא דאמרת פלגא ניזקא קנסא [e] האי כלבא דאכל אימרי ושונרא דאכיל תרנגולי דברבי משונה הוא ולא מגבינן בבבל אבל זוטרי אורחיה הוא ומגבינן [f] ואי תפס לא מפקינן מיניה ואי אמר אקבעו לי זימנא לארץ ישראל מקבעינן ליה ואי לא אזיל משמתינן ליה בין כך ובין כך משמתינן ליה דאמרינן ליה סליק היזקך [g] מדרבי נתן דתניא ר' נתן אומר [h] מנין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ולא יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו שנאמר [i] ולא תשים דמים בביתך:

הדרן עלך אלו נערות

נערה [j] שנתפתתה בושתה ופגמה וקנסה של אביה והצער בתפוסה [k] עמדה בדין עד שלא מת האב הרי הן של אב מת האב הרי הן של אחין לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה [l] עמדה בדין עד שלא בגרה הרי הן של אב מת האב הרי הן של אחין לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה הרי הן של עצמה רבי שמעון אומר אם לא הספיקה לגבות עד [m] שמת האב הרי הן של עצמה

מעשה

מאי לאו בתם. ואי משום דקתני בה המית שורי את פלוני דחיובו כופר ותם לאו בר כופר הוא הא מני רבי יוסי הגלילי היא: **אדתני עבדו של פלוני כו'.** דלא אשכח פטור על פי עצמו אלא בעבד: **ניפלוג בדידה.** בגן חורין ובהמה נמי הוה מלי לשנויי חילוק ולמיתני דאיכא דלא משלם על פי עצמו: **בד"א.** דמשלם ע"פ עצמו במועד כו': **כולה במועד קמיירי.** במועד אתא לאשמועי' דאף הוא יש בו חילוק דאיכא בית מידי דלא משלם על פי עצמו ומאי ניהו נגיחת עבד ואי הוה תני כדקאמרת הוה שביק נמי לאורחיה דריש אלא במועד וסיפא ניתני תם ומה לי שבקה תנא לאורחיה גבי ניזק לדלג מבן חורין לעבד מה לי שבקה במזיק ולדלג ממועד לתם: **יאר על מה שהזיק.** כגון נגיחת עבד וכן אונס ומפתה ומוציא שם רע ותשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה: **הא פחות ממה שהזיק.** כגון חצי נזק דתם: הכי גרסינן **ליתני כל שאינו משלם כמה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו: והלכתא פלגא ניזקא קנסא.** דהואיל וכל חצי נזק אינו אלא בניזקא דלאו אורחיה לאו על מריה הוה רמיא למינטריה בהכי אלא קנסא הוא כי היכי דלוסיף ביה נטירותא: **טעמא מאי איתותב.** כלומר תיובתא מאי היא: **משום דלא קתני כל שאינו משלם כמה שהזיק אינו משלם על פי עצמו.** דליתמע מינה נמי חצי נזק הא לאו תיובתא היא: **כיון דאיכא חצי נזק.** דמשתלם בנזקי בהמה במהלכת והתיזה צרורות מתחת רגליה והזיקה דתנן בבבא קמא [n] דמשלמת חצי נזק ובהמה חצי נזק קיימא לן בב"ק [o] דהלכתא גמירי לה מסיני שהוא תולדה של רגל ופטורה ברה"ר כי רגל וניזקי רגל לאו קנסא נינהו אלא ממונא שהרי מועדת מתחילתה וגבי צרורות הוא דאקיל רחמנא וכיון דממונא הוא משלם ע"פ עצמו משום הכי לא פסיקא ליה למיתני כל שאינו משלם כמה שהזיק דהא מיכא הא: **דאכיל אימרי.** שחנק טלאים חיים ואכלם: **משונה הוא.** אין דרכו בכך וכל נזק משונה בבהמה הוי תולדה דקרן תמה שאף היא משונה שאין דרכה בכך וחצי נזק הוא דמשלם וכיון דקנסא הוא לא מגבינן ליה בדייני בבל שאין שם סמיכה בזקנים ולא מקרו[ב] מומחים וגבי קנס כתיב (שמות כב) יכפיעון אלהים: **אורחיה הוא.** והוו להו נזקי דשן ושן משלמת נזק שלם וממונא הוא וגובין אותו בבבל: **ואי תפס.** נזק ממונא דמזיק גבי קנסא דחצי נזקו דאין לעקוב לפניו: **לא מפקינן מיניה.** וגבי פלגא נזקיה: **ואי.** לא תפיס ואמר קמן קבעו לי זמנא בארעא דישראל השתאהו לילך עמי לדון לפני דייני ארץ ישראל קבעינן ליה: **בין כך ובין כך.** בין שהוא נשכר ושלא נשכר אין שאינו רואה: **משמתינן ליה.** למזיק מיהא להרוג אותו בלב ולסלק היזקיה:

הדרן עלך אלו נערות

נערה שנתפתתה. והלער כתפוסה. כתפיסה לישנא דקרא ותפסה ושכב עמה (דברים כב): **לא הספיקה לעמוד בדין בו.** כיון דלא עמדה בדין לאו ממון הוא להוריש לבניו ואמרינן לקמן (דף מג.) אין אדם מורים לבנו זכות שזכתה לו תורה בגמרא ומילף לה מקרא: **מה תאב.** משעמדה בדין בנערותיה בין בגרה קודם מיתה בין לא בגרה: **הרי הן של אחין.** דכיון דעמדה בדין זכה בהן אב: **ר"ש אומר.** אע"פ שעמדה בדין לא הוי ממון דאב להוריש לבניו עד דמטי לידיה ובגמרא [מב:] יליף טעמא: מעשה

מוסף רש"י

ר' יוסי הגלילי היא דאמר. בפרק שור שנגח את הפרה (מב.) תם משלם חצי כופר. וליכא שיורא, דאי משום דהאי משלם כופר אם לא משלם אלא פלגא כופר, לאו שיורא הוא, הא מני לה תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם וכופר בכלל (שם מז:). מאי לאו בתם. וה"ק המית שורי את פלוני משלם חצי כופר, ור' יוסי הגלילי היא, אי שורו של פלוני המית, משלם ע"פ עצמו חצי נזק, אלמא ממונא הוא (שם מז:). עבדו של פלוני. הא קנסא הוא דמשלם שלשים סלעים ואפילו אינו שוה אלא דינר (שם). לפלוג ולימני בדידה. בקמייתא גופיה דהמית שורי שורו של פלוני חצי לפלוני (שם). כולה במועד קמיירי. ומילוקים דמועד בעי לאשמועינן (שם). יותר על מה שהזיק. כגון שלשים של עבד (שם). הא פחות ממה שהזיק. כגון חצי נזק לתם, משלם על פי עצמו (שם). כמה שהזיק. נזק שלם דמיעד (שם). משום דלא קתני כמה שהזיק. הא לאו תיובתא היא, דלא פסיקא ליה למיתני כמה שהזיק, דליהוי משמע דתחות אינו משלם ע"פ עצמו. כיון דאיכא חצי נזק צרורות. ואינו משלם כמה שהזיק ואפילו הכי משלם על פי עצמו, דהלכתא גמירי לה דממונא הוא (שם). דאכל אימרי. כבשים (שם). דברבי. תרנגולים וכבשים גדולים דאין דרך כלב ותמלו להורגן (שם) משונה הוא. דאין דרכן בכך והוי תולדה דקרן לשלם חצי נזק, ולא מגבינן בבבל. דאין דיני קנסות אלא בסמוכין ובבבל אין סמיכה (שם). ואי תפס. ניזק בבבל, לא תפקינן מיניה, ואי לא תפיס ניזק ואמר קבעו לי זמן דליתי בהדי לארעא דישראל, קבעינן ליה (שם). משמתינן ליה. להרוג את הכלב ואת המתמול (שם). סליק היזקך. שיהרגם (שם). הדרן עלך אלו נערות

תוספות רי"ד (המשך)

קנסות אלא בירושלים ובסנהדרין של כ"ג וחו קאמרי א"ר נוקי שור בשור ונזקי שור באדם גובין אותן בבבל אבל אדם באדם ואדם בשור אין מגבין אותו בבבל (ולא) [אך] משום שלא יהא

מסורת הש"ס

ה) [ב"ק טו: מנ.], ו) [קסה דלא מלי תני הכי דמשמע ע"פ עצמו אינו משלם אבל ע"פ עדים משלם ולמאן לא סבר כר' יוסי הגלילי אלא סבר דאפילו ע"פ עדים אינו משלם מלי כופר ומיהו מהר"ם ת"מ הוי ליה לפלוגי בדידיה בשורו של פלוני גרידא ולא הוי ליה למינקט עבד. מ"ר], ז) [עירובין י. מז: ב"ק טו:], ד) ב"ק טו: מו., ה) כ"א ר"ש אומר אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב הרי הן של עצמה, ו) כ"א שבגרה, ז) [שמות כב], ח) [לף ג:], ט) בס"א נוסף: אלהים, י) [ועי' מוס' ב"ק טו: ד"ה הא], כ) [ד' לח: ד"ה יש],

---

גליון הש"ס

[a] הגה' הא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר. בפרק שור שנגח את הפרה (מב.) תם משלם חצי כופר. וליכא שיורא, דאי משום דהאי משלם כופר אם לא משלם אלא פלגא כופר, לאו שיורא הוא, הא מני לה תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם וכופר בכלל (שם מז:). מאי לאו בתם. וה"ק המית שורי את פלוני משלם חצי כופר, ור' יוסי הגלילי היא, אי שורו של פלוני המית, משלם ע"פ עצמו חצי נזק, אלמא ממונא הוא (שם מז:). עבדו של פלוני. הא קנסא הוא דמשלם שלשים סלעים ואפילו אינו שוה אלא דינר (שם). לפלוג וליתני בדידה. בקמייתא גופיה דהמית שורי שורו של פלוני חצי לפלוני (שם). כולה במועד קמיירי. ומילוקים דמועד בעי לאשמועינן (שם). יותר על מה שהזיק. כגון שלשים של עבד (שם). הא פחות ממה שהזיק. כגון חצי נזק לתם, משלם על פי עצמו (שם). כמה שהזיק. נזק שלם דמיעד (שם). משום דלא קתני כמה שהזיק. הא לאו תיובתא היא, דלא פסיקא ליה למיתני כמה שהזיק, דליהוי משמע דתחות אינו משלם ע"פ עצמו. כיון דאיכא חצי נזק צרורות. ואינו משלם כמה שהזיק ואפילו הכי משלם על פי עצמו, דהלכתא גמירי לה דממונא הוא (שם). דאכל אימרי. כבשים (שם). דברבי. תרנגולים וכבשים גדולים דאין דרך כלב ותמלו להורגן (שם) משונה הוא. דאין דרכן בכך והוי תולדה דקרן לשלם חצי נזק, ולא מגבינן בבבל. דאין דיני קנסות אלא בסמוכין ובבבל אין סמיכה (שם). ואי תפס. ניזק בבבל, לא תפקינן מיניה, ואי לא תפיס ניזק ואמר קבעו לי זמן דליתי בהדי לארעא דישראל, קבעינן ליה (שם). משמתינן ליה. להרוג את הכלב ואת המתמול (שם). סליק היזקך. שיהרגם (שם). הדרן עלך אלו נערות

[b] ב"ק טו: מנ.

[c] ד"ה מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר. דדרש להאי נקי[ה] לדרשה אחריתי לדמי ולדות אם נגח אשה וילדה הלכך לא הוה ליה לפלוגי בינייהו בכופר. וכי תימא הוה ליה לפלוגי דהאי פלגא והאי כוליה הכיא בכלל ריש היא דקתני תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם ותנא בניזקין והוא הדין לכופר: **מאי לאו בתם.** ואי משום דקתני בה המית שורי את פלוני דחיובו כופר ותם לאו בר כופר הוא הא מני רבי יוסי הגלילי היא: **אדתני עבדו של פלוני כו'.** דלא אשכח פטור על פי עצמו אלא בעבד: **ניפלוג בדידה.** בגן חורין ובהמה נמי הוה מלי לשנויי חילוק ולימתי דאיכא דלא משלם על פי עצמו: **בד"א.** דמשלם ע"פ עצמו במועד כו': **כולה במועד קמיירי.** במועד אתא לאשמועי' דאף הוא יש בו חילוק דאיכא בית מידי דלא משלם על פי עצמו ומאי ניהו נגיחת עבד ואי הוה תני כדקאמרת הוה שביק נמי לאורחיה דריש אלא במועד וסיפא ניתני תם ומה לי שבקה תנא לאורחיה גבי ניזק לדלג מבן חורין לעבד מה לי שבקה במזיק ולדלג ממועד לתם: **יאר על מה שהזיק.** כגון נגיחת עבד וכן אונס ומפתה ומוציא שם רע ותשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה: **הא פחות ממה שהזיק.** כגון חצי נזק דתם: הכי גרסינן **ליתני כל שאינו משלם כמה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו: והלכתא פלגא ניזקא קנסא.** דהואיל וכל חצי נזק אינו אלא בניזקא דלאו אורחיה לאו על מריה הוה רמיא למינטריה בהכי אלא קנסא הוא כי היכי דלוסיף ביה נטירותא: **טעמא מאי איתותב.** כלומר תיובתא מאי היא: **משום דלא קתני כל שאינו משלם כמה שהזיק אינו משלם על פי עצמו.** דליתמע מינה נמי חצי נזק הא לאו תיובתא היא: **כיון דאיכא חצי נזק.** דמשתלם בנזקי בהמה במהלכת והתיזה צרורות מתחת רגליה והזיקה דתנן בבבא קמא [n] דמשלמת חצי נזק ובהמה חצי נזק קיימא לן בב"ק [o] דהלכתא גמירי לה מסיני שהוא תולדה של רגל ופטורה ברה"ר כי רגל וניזקי רגל לאו קנסא נינהו אלא ממונא שהרי מועדת מתחילתה וגבי צרורות הוא דאקיל רחמנא וכיון דממונא הוא משלם ע"פ עצמו משום הכי לא פסיקא ליה למיתני כל שאינו משלם כמה שהזיק דהא מיכא הא: **דאכיל אימרי.** שחנק טלאים חיים ואכלם: **משונה הוא.** אין דרכו בכך וכל נזק משונה בבהמה הוי תולדה דקרן תמה שאף היא משונה שאין דרכה בכך וחצי נזק הוא דמשלם וכיון דקנסא הוא לא מגבינן ליה בדייני בבל שאין שם סמיכה בזקנים ולא מקרו[ב] מומחים וגבי קנס כתיב (שמות כב) יכפיעון אלהים: **אורחיה הוא.** והוו להו נזקי דשן ושן משלמת נזק שלם וממונא הוא וגובין אותו בבבל: **ואי תפס.** נזק ממונא דמזיק גבי קנסא דחצי נזקו דאין לעקוב לפניו: **לא מפקינן מיניה.** וגבי פלגא נזקיה: **ואי.** לא תפיס ואמר קמן קבעו לי זמנא בארעא דישראל השתאהו לילך עמי לדון לפני דייני ארץ ישראל קבעינן ליה: **בין כך ובין כך.** בין שהוא נשכר ושלא נשכר אין שאינו רואה: **משמתינן ליה.** למזיק מיהא להרוג אותו בלב ולסלק היזקיה:

[d] ד"ה הא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר. בפרק שור שנגח את הפרה (מב.) תם משלם חצי כופר. וליכא שיורא, דאי משום דהאי משלם כופר אם לא משלם אלא פלגא כופר, לאו שיורא הוא, הא מני לה תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם וכופר בכלל (שם מז:). מאי לאו בתם. וה"ק המית שורי את פלוני משלם חצי כופר, ור' יוסי הגלילי היא, אי שורו של פלוני המית, משלם ע"פ עצמו חצי נזק, אלמא ממונא הוא (שם מז:). עבדו של פלוני. הא קנסא הוא דמשלם שלשים סלעים ואפילו אינו שוה אלא דינר (שם). לפלוג וליתני בדידה. בקמייתא גופיה דהמית שורי שורו של פלוני חצי לפלוני (שם). כולה במועד קמיירי. ומילוקים דמועד בעי לאשמועינן (שם). יותר על מה שהזיק. כגון שלשים של עבד (שם). הא פחות ממה שהזיק. כגון חצי נזק לתם, משלם על פי עצמו (שם). כמה שהזיק. נזק שלם דמיעד (שם). משום דלא קתני כמה שהזיק. הא לאו תיובתא היא, דלא פסיקא ליה למיתני כמה שהזיק, דליהוי משמע דתחות אינו משלם ע"פ עצמו. כיון דאיכא חצי נזק צרורות. ואינו משלם כמה שהזיק ואפילו הכי משלם על פי עצמו, דהלכתא גמירי לה דממונא הוא (שם). דאכל אימרי. כבשים (שם). דברבי. תרנגולים וכבשים גדולים דאין דרך כלב ותמלו להורגן (שם) משונה הוא. דאין דרכן בכך והוי תולדה דקרן לשלם חצי נזק, ולא מגבינן בבבל. דאין דיני קנסות אלא בסמוכין ובבבל אין סמיכה (שם). ואי תפס. ניזק בבבל, לא תפקינן מיניה, ואי לא תפיס ניזק ואמר קבעו לי זמן דליתי בהדי לארעא דישראל, קבעינן ליה (שם). משמתינן ליה. להרוג את הכלב ואת המתמול (שם). סליק היזקך. שיהרגם (שם). הדרן עלך אלו נערות

[e] ד"ה הא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר. בפרק שור שנגח את הפרה (מב.) תם משלם חצי כופר. וליכא שיורא, דאי משום דהאי משלם כופר אם לא משלם אלא פלגא כופר, לאו שיורא הוא, הא מני לה תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם וכופר בכלל (שם מז:). מאי לאו בתם. וה"ק המית שורי את פלוני משלם חצי כופר, ור' יוסי הגלילי היא, אי שורו של פלוני המית, משלם ע"פ עצמו חצי נזק, אלמא ממונא הוא (שם מז:). עבדו של פלוני. הא קנסא הוא דמשלם שלשים סלעים ואפילו אינו שוה אלא דינר (שם). לפלוג וליתני בדידה. בקמייתא גופיה דהמית שורי שורו של פלוני חצי לפלוני (שם). כולה במועד קמיירי. ומילוקים דמועד בעי לאשמועינן (שם). יותר על מה שהזיק. כגון שלשים של עבד (שם). הא פחות ממה שהזיק. כגון חצי נזק לתם, משלם על פי עצמו (שם). כמה שהזיק. נזק שלם דמיעד (שם). משום דלא קתני כמה שהזיק. הא לאו תיובתא היא, דלא פסיקא ליה למיתני כמה שהזיק, דליהוי משמע דתחות אינו משלם ע"פ עצמו. כיון דאיכא חצי נזק צרורות. ואינו משלם כמה שהזיק ואפילו הכי משלם על פי עצמו, דהלכתא גמירי לה דממונא הוא (שם). דאכל אימרי. כבשים (שם). דברבי. תרנגולים וכבשים גדולים דאין דרך כלב ותמלו להורגן (שם) משונה הוא. דאין דרכן בכך והוי תולדה דקרן לשלם חצי נזק, ולא מגבינן בבבל. דאין דיני קנסות אלא בסמוכין ובבבל אין סמיכה (שם). ואי תפס. ניזק בבבל, לא תפקינן מיניה, ואי לא תפיס ניזק ואמר קבעו לי זמן דליתי בהדי לארעא דישראל, קבעינן ליה (שם). משמתינן ליה. להרוג את הכלב ואת המתמול (שם). סליק היזקך. שיהרגם (שם). הדרן עלך אלו נערות

[f] ד"ה הא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר. בפרק שור שנגח את הפרה (מב.) תם משלם חצי כופר. וליכא שיורא, דאי משום דהאי משלם כופר אם לא משלם אלא פלגא כופר, לאו שיורא הוא, הא מני לה תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם וכופר בכלל (שם מז:). מאי לאו בתם. וה"ק המית שורי את פלוני משלם חצי כופר, ור' יוסי הגלילי היא, אי שורו של פלוני המית, משלם ע"פ עצמו חצי נזק, אלמא ממונא הוא (שם מז:). עבדו של פלוני. הא קנסא הוא דמשלם שלשים סלעים ואפילו אינו שוה אלא דינר (שם). לפלוג וליתני בדידה. בקמייתא גופיה דהמית שורי שורו של פלוני חצי לפלוני (שם). כולה במועד קמיירי. ומילוקים דמועד בעי לאשמועינן (שם). יותר על מה שהזיק. כגון שלשים של עבד (שם). הא פחות ממה שהזיק. כגון חצי נזק לתם, משלם על פי עצמו (שם). כמה שהזיק. נזק שלם דמיעד (שם). משום דלא קתני כמה שהזיק. הא לאו תיובתא היא, דלא פסיקא ליה למיתני כמה שהזיק, דליהוי משמע דתחות אינו משלם ע"פ עצמו. כיון דאיכא חצי נזק צרורות. ואינו משלם כמה שהזיק ואפילו הכי משלם על פי עצמו, דהלכתא גמירי לה דממונא הוא (שם). דאכל אימרי. כבשים (שם). דברבי. תרנגולים וכבשים גדולים דאין דרך כלב ותמלו להורגן (שם) משונה הוא. דאין דרכן בכך והוי תולדה דקרן לשלם חצי נזק, ולא מגבינן בבבל. דאין דיני קנסות אלא בסמוכין ובבבל אין סמיכה (שם). ואי תפס. ניזק בבבל, לא תפקינן מיניה, ואי לא תפיס ניזק ואמר קבעו לי זמן דליתי בהדי לארעא דישראל, קבעינן ליה (שם). משמתינן ליה. להרוג את הכלב ואת המתמול (שם). סליק היזקך. שיהרגם (שם). הדרן עלך אלו נערות

[g] ד"ה הא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר. בפרק שור שנגח את הפרה (מב.) תם משלם חצי כופר. וליכא שיורא, דאי משום דהאי משלם כופר אם לא משלם אלא פלגא כופר, לאו שיורא הוא, הא מני לה תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם וכופר בכלל (שם מז:). מאי לאו בתם. וה"ק המית שורי את פלוני משלם חצי כופר, ור' יוסי הגלילי היא, אי שורו של פלוני המית, משלם ע"פ עצמו חצי נזק, אלמא ממונא הוא (שם מז:). עבדו של פלוני. הא קנסא הוא דמשלם שלשים סלעים ואפילו אינו שוה אלא דינר (שם). לפלוג וליתני בדידה. בקמייתא גופיה דהמית שורי שורו של פלוני חצי לפלוני (שם). כולה במועד קמיירי. ומילוקים דמועד בעי לאשמועינן (שם). יותר על מה שהזיק. כגון שלשים של עבד (שם). הא פחות ממה שהזיק. כגון חצי נזק לתם, משלם על פי עצמו (שם). כמה שהזיק. נזק שלם דמיעד (שם). משום דלא קתני כמה שהזיק. הא לאו תיובתא היא, דלא פסיקא ליה למיתני כמה שהזיק, דליהוי משמע דתחות אינו משלם ע"פ עצמו. כיון דאיכא חצי נזק צרורות. ואינו משלם כמה שהזיק ואפילו הכי משלם על פי עצמו, דהלכתא גמירי לה דממונא הוא (שם). דאכל אימרי. כבשים (שם). דברבי. תרנגולים וכבשים גדולים דאין דרך כלב ותמלו להורגן (שם) משונה הוא. דאין דרכן בכך והוי תולדה דקרן לשלם חצי נזק, ולא מגבינן בבבל. דאין דיני קנסות אלא בסמוכין ובבבל אין סמיכה (שם). ואי תפס. ניזק בבבל, לא תפקינן מיניה, ואי לא תפיס ניזק ואמר קבעו לי זמן דליתי בהדי לארעא דישראל, קבעינן ליה (שם). משמתינן ליה. להרוג את הכלב ואת המתמול (שם). סליק היזקך. שיהרגם (שם). הדרן עלך אלו נערות

[h] ד"ה הא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר. בפרק שור שנגח את הפרה (מב.) תם משלם חצי כופר. וליכא שיורא, דאי משום דהאי משלם כופר אם לא משלם אלא פלגא כופר, לאו שיורא הוא, הא מני לה תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם וכופר בכלל (שם מז:). מאי לאו בתם. וה"ק המית שורי את פלוני משלם חצי כופר, ור' יוסי הגלילי היא, אי שורו של פלוני המית, משלם ע"פ עצמו חצי נזק, אלמא ממונא הוא (ש

מעשה ידיה. שעשתה בחיי אביה: **אע"פ שלא נבעה.** כגון שכר פעולה: **מה האב הרי הוא של אחיו.** דמשכח לעולם זכה בו האב ולא דמי לקנס דלא הוי ממון עד שעמד בדין ויעידוהו דהא לי מודה מיפטר: **מליאתה.** בגמ' (מג.) פריך ממאן גניבא: **גמ' לאביה אילטריכא ליה.** דלא תנן: **מדקא יהיב מפתה.** קנס ובושת ופגם פשיטא דלאביה ניתהו דאי לדידה הא אחלה גביה: **אנסה ופיתה.** לו פיתית: **חייב.** קרן וחומש ואשם אם הודה אחרי כן וחזו אשם גזילות: **שאינו משלם קנס ע"פ עצמו.** אלא על פי עדים וכיון דאילו אודי ליה קמן כשתבעו הוה מיפטר כי כפריה נמי אין זו שבועת כפירת ממון: **אבל משלם בושת ופגם.** דממונא הוא ואשכחה דממונא כפריה. ולקמן (שם) מפרש טעמא דרבנן דקא סברי סתם טוען ונטען לא תבעו אלא בושת ופגם ולא נשבע זה על כפירת קנס: **בעא מיניה אביי מרבה.** בר נחמני. דרביה הוה: **כיון דעמד בדין.** כבר ואי הוה מודי ליה קמן הוה משלם שכבר חייבוהו ב"ד ראשון על פי עדים השתא ממונא כפריה וחייב: **או דלמא אף על גב דעמד בדין.** ואי מודה הוה מיחייב אפילו הכי לא מיחייב בכפירתו קרבן שבועה הואיל ועיקרו קנס ולא חייבה תורה קרבן שבועה אלא על פקדון ותשומת יד וכיוצא בהן: **פשלה את שיני.** נמי קנסא הוא שהרי ממונו הוא כאחד מן הממונים: מאי

לאביה נמי פשיטא מדקא יהיב מפתה. אע"ג דאיכא למימר דהא דמחייבין מפתה היינו בקטנה דלא שייך בה מחילה וכדרבנן דאמרי יש קנס במקום מכר מ"מ משמע ליה דבנערה חיירי דפשטא דמתני' אאלו נערות דריש קרא: **רבי שמעון פוטר שאינו משלם קנס ע"פ עצמו.** תימה לר"י מיפוס ליה דאפי' בעושק והלוואה גופייהו דכתיבי בקרא לא מיחייב קרבן אלא כשייחד לו כלי להלוואתו ולעושקו (ב"מ דף מח.) וכאן בקנס מה ייחוד שייך כאן דמיירי בלא עמד בדין דבעמד איבעיא ליה לאביי בסמוך ואומר ר"י כגון שייחד לו כלי כך לכשיעמוד בדין בב"ד ויתחייב לו יהא כלי זה מיוחד לו לגבות ממנו דמי אונסו וא"ת וכי נימא דסבר ר"ש דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם לא דאפי' אח"ל דאם אמר כלי זה יהא שלך אם ירדו גשמים היום דמחייב דבר בא לעולם היינו משום דכלי שנותן לו הוא בעולם וזכה בו למפרע כשירדו גשמים והא דקאמר אם ירדו תנאה בעלמא הוא אבל הכא אין נותן לו הכלי מיד אלא שמייחדו לו לגבות היינו קנס אם יתחייב כשיעמוד בדין והא לא בא לעולם הוא וכ"ת ה"נ א"כ נחשביה בהדי הנך תנאי דחשיב בפרק האומר בקדושין (דף כב: ושם) דכשירא להו אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דהא דפריך נמי התם ונחשוב נמי ר"ע ואור"י דר"ש מדא ועוד קאמר מדא דייחוד אינו מועיל דדשלב"ל הוא דאינו מתחייב כלל אלא משעת העמדה בדין ואילך ועוד אפי' קונה בייחודו אין כאן כפירת ממון שאין משלם קנס ע"פ עצמו ואי מודה מיפטר מ)[ורבנן אית להו דאדם מקנה דשלב"ל ולא מייתי התם אלא אותן תנאים שהוזכרו שם]: **ונשבע** והודה לר"ש מהו. ק"ק דהכא מתניתין לא פליגי אלא לרבנן בושת ופגם קא תבע ולר"ש קנס קא תבע אבל אם היה מפרש בהדיא דקנס קא תבע דרבנן כמו לר"ש א"כ אמאי בעי אליבא דר"ש טפי מלרבנן דה"נ הוה מלי למבעי לרבנן אם פירש דקנס קא תבע ואהכיא בריתא דמייתי בסמוך היה לו לקבוע בעייתו לר"ש: **או דלמא אע"ג דעמד בדין קנסא הוא ומודה בקנס פטור.** כן כתוב בכל הספרים אבל בקונטרס פירש או דלמא אע"ג דעמד בדין ואי מודה ביה מיחייב אפילו הכי לא מיחייב קרבן שבועה כיון דעיקרו קנס ולא הוי דומיא דפקדון דקרא משמע מתוך פירושו דפשיטא ליה לאביי שהוא ממון לכל שאר דברים היכא דעמד בדין לשלם על פי עצמו או להוריש לבניו דמאי שנא ולא מיבעיא ליה אלא לענין קרבן שבועה דווקא משום דכתיב וכחש ובענין דומיא דפקדון דעיקרו ממון כדפי' והכיא דלקמן דחקו לפרש כן דפריך אביי בסוף הסוגיא אמתני' דר"ש פוטר כו' וקאמר טעמא דלא עמד בדין הא עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו דפשיטא ליה לאביי היכא דעמד בדין דהוי ממונא וקשה שצריך למחוק הספרים ועוד דלאפריך ליה אביי לרבה ממתניתין לא הספיקה לגבות כו' ואי אמרת ממונא הוי להוריש לבניו כו' תקשי ליה לנפשיה דלאביי גופיה מודה דהוי ממון לכל דבר אלא דמבעיא ליה דווקא לענין קרבן שבועה כדפי' ועוד אמאי איצטריך לשנויי כי קאמר רבה בשאר קנסות נימא דבקנס לחודיה נמי קאמר רבה דהוי ממון לחתחייב בהודאתו כשעמד בדין דהא אפי' בסוף הסוגיא פשיטא ליה לאביי דהוי ממון לענין שמתחייב בהודאה והא נמי דפריך ליה אביי לרבה מר"ש פוטר טעמא דלא עמד בדין הא עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו מיחייב קרבן שבועה ליקמי אביי הואיל ופשיטא ליה בכולהו קנסות דהוי ממון להתחייב בהודאתו ו)ונראה לפרש דאביי אליבא דר"ש לפי שמעינו במשנתינו דלר"ש לא הוי ממון להוריש לבניו להכי מבעיא ליה אי לא תשיב נמי לר' שמעון ממון לענין קרבן שבועה והודאה אי לאו ואתרוייהו מבעיא ליה כדגרסינן בכל הספרים דהא בהא תליא דאי מיחייב בהודאתו אם כן כפר ליה ממונא ומיחייב קרבן שבועה ואי מיפטר בהודאה אם כן לאו מידי כפר ליה ולכך הוצרך רבה לקמן לשנויי כי קאמינא ממון הוי להוריש לבניו דלא מלי למימר ממון הוי להתחייב בהודאה דהא מדפטר ליה מקרבן שבועה מכלל דאי מודה מיפטר ולקמן דאמר אביי הא עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו הכי פי' הא עמד בדין ובגרה ומתה דמינה ירית מיחייב קרבן שבועה: **אמר** ליה ממונא הוי ומיחייב עליה קרבן שבועה. וה"ה דאי מודה ביה מיחייב דהא בהא תליא ויש שמוחקין ומיחייב עליה קרבן שבועה דהא לקמן קאמר רבה כי קאמינא ממונא הוי להוריש לבניו ו)ולא גרסינן אלא ממונא הוי ולא פי' עד לנכסוף לענין להוריש לבניו קאמר ואומר רבינו יצחק דאין למוחקו בשביל כך דהא למאי דמסיק כי קאמר רבה בשאר קנסות הדר ביה דמעיקרא הסיב לאביי דממונא הוי הקנס לחוסם ופיתוי וגרמא לרבינו יצחק דרבה קיבל מרבותיו דממונא הוי והשיב לו תחילה לענין קרבן שבועה וכשסתר לו אביי חזר בו ואמר לא לענין קרבן קבלתי דממון הוי אלא לענין להוריש לבניו וכן משמע דכשסוב הקשה לו ממתני' אמאי קשו בה עשרים ותרתין שנין הוה ליה לאחזור מדבריו אלא ודאי מרבותיו קבל: **הפלת** את שיני וסימית את עיני. וא"ת מה ייחוד כלי שייך גבי עבד דהא מיד כשהפיל את שינו קנה העבד בעצמו דגבי עבד רחמנא שזוכה בעצמו מיד כשיפיל שינו כדאמרי' במרובה (ב"ק דף עד. ושם) ותו לא הוי קנס ואין לומר כגון שהפיל שינו וסימא את עינו דיוצא בשינו ונותן לו דמי עינו ומייחד לו כלי על דמי עינו או שתבעו על מעשה ידיו ומייחד לו כלי על זה דהא מוכח בגמרא דמאן דאית ליה יוצא בשינו ונותן לו דמי עינו סבר דאין נרין גבו שחרור וי"ל דסימא את עינו אין נרין ייחוד דאין ייחוד גדול מזה שהרי העבד מוכע את גופו מרבו שישחררנו ויכתוב לו גט שחרור ואם תאמר פשיטא דלא מיחייב קרבן שבועה על העבד דאפילו רבי אליעזר דדרים רבוי ומיעוטי ומרבה קרקעות לשבועה לענין קרבן שבועה פוטר בפרק שבועת הפקדון (שבועות ו:) דדרים מכל ולא כל והוא הדין בעבדים ויש לומר דאע"ג דבקרקעות אין קרבן בעבד יש קרבן דהכי נמי אשכחן רבי מאיר דאית ליה דאין נשבעין על הקרקעות ועל העבדים סבירא ליה דנשבעין כדאמרינן בהשואל (בבא מציעא דף ק:): מאי

מ) מעשה ידיה ומציאתה אע"פ שלא גבתה מת האב הרי הן של אחין: **גמ'** מאי קמ"ל תנינא ב)המפתה נותן שלשה דברים והאונס ארבעה המפתה נותן בושת ופגם וקנס מוסיף עליו אונס שנותן את הצער לאביה איצטריך ליה לאביה נמי פשיטא מדקא יהיב מפתה דאי לעצמה אמאי יהיב מפתה מדעתה עבד עמדה בדין איצטריכא ליה פלוגתא דר"ש ורבנן תנן התם ג)א אנסת ופיתית את בתי והוא אומר לא אנסתי ולא פיתיתי משביעך אני ואמר אמן ואח"כ הודה חייב ר"ש פוטר שאינו משלם קנס ע"פ עצמו אמרו לו ד)אע"פ שאינו משלם קנס ע"פ עצמו אבל משלם בושת ופגם ע"פ עצמו ה)בעא מיניה אביי מרבה האומר לחבירו אנסת ופיתית את בתי והעמדתיך בדין ונתחייבת לי ממון והוא אומר לא אנסתי ולא פיתיתי ולא העמדתני בדין ולא נתחייבתי לך ממון ונשבע והודה לר' שמעון מאי כיון דעמד בדין ממונא הואי ומיחייב עליה קרבן שבועה או דלמא אע"ג דעמד בדין קנס הוי א"ל ממונא הוי ומיחייב עליה קרבן שבועה איתיביה ר"ש אומר יכול האומר לחבירו אנסת ופיתית את בתי והוא אומר לא אנסתי ולא פיתיתי המית שורף את עבדי והוא אומר לא המית או שאמר לו עבדו הפלת את שיני וסימית את עיני והוא אומר לא הפלתי ולא סימיתי ונשבע והודה יכול יהא חייב ת"ל ו)וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו או מצא אבידה וכחש בה ונשבע על שקר ז)מה אלו מיוחדין שהן ממון אף כל שהן ממון יצאו אלו שהן קנס מאי

מ) [נקמן מג.], כ) לעיל לט., ג) שבועות לו:, ד) [ומיהו י"ל דלא תשיב אלא הני דאמרי בהדיא דאדם מקנה אבל ר"ש דלא אמר בהדיא אלא שם לדקדק מדבריו לא תשיב ועוד דבלא הכי צריך לפרוך אמאי לא תשיב ר"ל בר"ש להמוכר את הספינה. מ"י עה"ג], ה) מ"י כ"ו, ו) [ומאי שייך למיבעי אמתני' דהכא אבריחתא הוי ליה למיבעי לי' ריש רבנן וסיפא ר"ש. מ"י עה"ג], ז) וע"ע תוס' ב"ק עג. ד"ה פיפא וכו'], מ) [קדושין כד: ניטין מנ:].

תורה אור השלם

1. נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיְיָ וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בְתְשׂוּמַת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ: אוֹ מָצָא אֲבֵדָה וְכִחֵשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל שֶׁקֶר עַל אַחַת מִכֹּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם לְחַטֹּא בָּהֶנָּה: ויקרא ה כא, כב

גליון הש"ם

גמ' בעא מיניה אביי מרבה. עיין נתשובת מהרלנ"ח סימן סו ובמשובת הרד"ם תמ"ח וי"ד סימן רנ"ב שהאריכו בסוגיא זו:

תוספות רי"ד

וברשת ופגם ה"ה של אב ואע"פ שלא הספיק לגבות ואם מת האב ה"ה של אחין. פי' שכיון שנתחייב בב"ד ליתן לאב ככר זכה בהן האב אע"פ שלא גבה ואם מת עד שלא הספיק לגבות אותן דאחין הוו כלהו ואם לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב ה"ה של עצמה לא של אחין שאין האב מוריש זכות כתו לבניו ואילו מתה היא אחר שמת האב אם עמדה בדין עמו ונתחייבו לה גם הקנס בב"ד מורישתו לאחים ואם לא עמדה בדין הקנס אינה מורשת אותם לאחים דהכי אמרי' בגמרא כיון דאילו מודה ביה מיפטר אינו ממון להורישו ליורשים אבל הבושת והפגם והצער שאין יכול להפטר מהן בהודאתו היא מורישתו לאחי'. וה"ה בכל חבלה דעלמא אע"פ שלא עמד עליהן בדין מורישן אדם לבניו שאם חבל הראובן בשמעון ולא הספיק לתובעו בדין עד שמת ירשיו תובעים אותו אבל אם גנב ראובן שור של שמעון וטבחו ומכר ולא הספיק לתובעו בדין עד שמת אין יורשיו יכולים לתובעו דכל קנסא דינן דאי מודי ביה מיפטר לא הוי ממון להורישו לבניו: עמדה בדין עד שלא בגרה ה"ה של האב וכיון שנתחייב ליתן לאב בעדים דתו לא מצי מודי ומיפטר ומת האב קודם שהספיקה לגבותן ה"ה של אחין ואם לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה דפקע זכות האב דרחמנא אמר ונתן לאבי הנערה ולא לאבי הבוגרת ה"ה של עצמה ואם מתה רואים אם עמדה בדין נתחייב לה גם הקנס ואח"כ מתה הכל הוא של אחים ואם לא הספיקה לעמוד בדין עד שמתה הקנס הוא שלו [דכיון] דאי מודה ביה מיפטר אינו ממון להורישו ליורשין והרי הוא של מאנס אבל בושת ופגם וצער שהן ממון הן של אחין. רש"א וכו'. פי' ר"ש פליג בהכי על ת"ק

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"ם מהלכות שבועות הלכה ג:
ד ב מיי' שם ומיי' פ"ב מהל' נערה הלי' יב:
ה ג מיי' פ"ז מהלכות שבועות הלי' ב ג סמב לאחין רמה:

מוסף רש"י

שאינו משלם קנס על פי עצמו. וכיון דאי אודי לא מחייב לשלומי, כי כפר נמי לאו ממונא קא כפר ליה (שבועות לו:). **אבל משלם בושת ופגם ע"פ עצמו.** הילך ממונא כפריה, וגמרא מפרש פליגתייהו (שם).

תוספות רי"ד (המשך)

ואמר אע"פ שעמדה בדין ונתחייב לתת לאב בב"ד ע"פ עדים שאין כן יכול להודות ולהפטר עדיין לא זכי בהן האב ואף על גב דבכל קנסא דעלמא מודה ר' שמעון דמשעה שעמד עליו בדין ששוב א"י להפטר בהודאתו הוי ממון דמורישו לבניו הכא פליג משום דכתיב ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה לא זכתה תורה לאב אלא משעת נתינה וכ"ז שלא באו ליד אב [הם] של בתו הכל הקנס והבושת והפגם והצער. ואם מת האב אינו של אחים אלא של עצמה ואין הל' כר"ש שהוא יחיד אלא כת"ק דמשעה שעמד עליהן בדין ונתחייב לו זכה בהן ואם מת האב הן של אחין: מעשה ידיה של אנושה שתבטלת מחמת הצער אע"פ שלא גבתה מן המאנס כשמת האב ה"ה של אב להורישו לאחים כבושת ופגם וממונא הוא פי' וה"ה נמי לרבנן אע"פ שלא עמדה בדין עליהם ומת האב ה"ה של אחים שמשעה שבאו לעולם זכה בהן האב ומורישן לבניו. ופי' המורה ולא דמי לקנס דלא הוי ממון עד עמדו בדין ויעידוה והא אי מודי מיפטר ואינו נ"ל דבושת ופגם וצער אינו קנס ואפ"ה תנן במתני' שאם לא עמדה בדין עליהן לא זכה בהן האב ואע"ג דאילו מודה בהו לא מיפטר. וטעמא דמילתא נ"ל אע"פ שהן ממון כיון שצריך לעמוד עליהן בדין שהרי הן צריכין שומת ב"ד ובלא ב"ד לא יהיב ליה לא זכה בהן ולא יקראו ממונו עד עמדו בדין עליהם ועד שלא יעמוד בדין עליהם הן של בת אבל מעשה ידיה ומציאתה שאין צריך לעמוד בדין עליהן דמסתמא פרע לי' ולא כפר לי' זכה בהן האב מיד וה"נ אמרי' בפ"ה אמרי נהרדעא לא כתבינן אורכתא אמטלטלי דכפרי' וה"נ אמרי' לגבי הקדש דכל מטלטלי דכפריה אע"פ שהוא יכול להוציאו בדיינים אם הקדישו בעליו אינו מוקדש עד שלא יתחייב לו והלכך בושת ופגם נמי אע"פ שמכון הן כיון דמסתמא לא יהיב ליה אלא ע"פ ב"ד והו"ל ממן שצריך להוציא בדיינים אינו ממון לא להורישו מבחו לבניו ולא לכתוב עליו הרשאה ולא להקדישו אבל האב מוריש חבלותיו לבניו וגם הבת לאחיה שהיורש הוא זוכה בכולו וכתוב אל האב והרי הוא תחתיו חוץ מן הקנס שאינו חשוב ממון מפני שיכול להדות בו ולהפטר והכא שאינו מוריש האב לבניו משום (דקאמרה בת) דהן שלה ואין אדם מוריש זכות בתו לבניו:

1. נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מָעַל בַּיְיָ וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בְתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגֵזֶל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ: ויקרא ה כא
2. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לְאָבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ יָמָיו: דברים כב כט
3. אִם עֶבֶד יִגַּח הַשּׁוֹר אוֹ אֲמָה כֶּסֶף שְׁלֹשִׁים שְׁקָלִים יִתֵּן לַאדֹנָיו וְהַשּׁוֹר יִסָּקֵל: שמות כא לב

מאי לאו בשעמד בדין. וא"ת בשלמא לרבי יוחנן דסגי ביחוד כלי לקנסא וקני ליה מ"מ דין קנס עליו לענין קרבן שבועה ולענין כמה דברים עד שיבא לידו אלא לר"ל דלא מיחייב קרבן שבועה אלא כשנטלו ממנו וחזר והפקידו אצלו אמאי פטר ר"ש הכא הואיל ועמד בדין ונטלו הימנו ממון גמור הוא ואומר רשב"א דברים לקים מלי למימר דמיירי שנתן לו כלי בתורת משכון לקנסו וחזר והפקידו אצלו דהואיל ולא נתן לו אלא בתורת משכון לא תשיב ממון אע"פ שהיה בידו תימה לרביו יוחנן בהפיל את שינו וסימא את עינו אמאי לא מיחייב קרבן שבועה הא מתחייב בהודאתו כיון שעמד בדין ופטרוהו ב"ד ואין לו עליו כלום ושמא כיון דאכתי מחוסר גט שחרור אם היה מודה שסימא את עינו לא היה יוצא לחירות: **לא בשלא עמד בדין.** וא"ת אי בלא עמד בדין מיחייב קרבן שבועה דלא מידי כפריה דאי מודה מיפטר ומה לריך קרא דוכחא לכך והו"ל לאקשויי ת"ל וכחש (ג) אשר ירשיעון אלהים מיבעי ליה כדפריך לקמן ת"ל וכחש ת"ל ונתן מיבעי ליה וי"ל דהכא לא בעי לאקשויי הכי דאיכא למימר אסמכתא בעלמא הוא אבל לקמן פריך שפיר כי היכי דוכחא הוה לדרשא גמורה לענין שאר קנסות הכי נמי הוה דרשא גמורה לענין אונס ופתוי:

[**תשלומי כפל ותשלומי ד' וה'.** ר"ש לא פליג אהא דלא שביק מיניה מידי דמי מודה מיחייב ותבע מידי דמי מודה מיפטר דהכא הכל קיין. מהר"מ] ת"י כ"י:

דאחין בעי למיהוי. בשלמא לדידי הוא קנס לבל מילי מדגלי רחמנא לענין קרבן שבועה אלא לדידך דאחין בעי למיהוי תימה וכי רבה לא ידע מתני' ותירץ ר"י ברבי אברהם דרבה דאמר דממון הוי להורישו לבניו היינו כשאין הבת קיימת אבל מתני' איירי כשהבת קיימת דאז אין ראוי להורישו לבניו כל זמן שלא בא לידו משום דאין אדם מוריש זכות בתו לבנו ואבי דאקשי ליה לא ניחא ליה לאיפלוגי בהאי ורבה נמי הודה לו[1]: **ונתן** לאחוד. וגבי מוליא שם רע דכתי' ונתני לאבי הנערה איכא למימר ונתן לאחוד ונתנו לאחוד: **אי** הבי ת"ל וכחש ת"ל ונתן מיבעי ליה. בשלמא לדידי מוקמן לא גמרי מידי וכולה מילתא יליפינן מוכחא דאף דלא הוי ממון להורישו לבניו יליפינן מהתם מדגלי רחמנא גבי קרבן שבועה אלא לדידך דילפת מונתן דלא הוי ממונא עד שעת נתינה ולא זבי אב אחר העמדה בדין כמו קודם א"כ ונתן מיבעי ליה ואין לריך קרא דוכחא על כך דפשיטא דכיון דאי מודה מיפטר פטור נמי מקרבן שבועה: **כי אצטריך קרא** כגון **שעמדה בדין** ובגרה **ואח"כ** מתה דבי ירית מינה דידה **קא** ירית. ואע"ג דהשתא ממון גמור הוא שלא בא לידו מכח קנס ואי מודה מיחייב אפ"ה פטור מקרבן שבועה וכוכחא והייט דפריך למאי דשני השתא יצאו אלו שהן קנס ממון הוא אבל עד השתא הוה אתי ליה שפיר דקרי ליה קנס הואיל ובא לידו מכח קנס ואי מודה מיפטר אבל השתא דמוקמינן לקרא כבי האי גוונא כגון שעמדה בדין ומתה שלא בא לידו מכח הקנס אלא מכח ירושה ומלתא דפשיטא היא דאי מודה מיחייב אמאי קרי ליה קנס ומשני תני יצאו אלו שעיקרן קנס והשתא כולהו קנסות משעמד בדין ממונא הוי ומיחייב בהודאתו ואפי' הכי גזירת הכתוב היא מוכחא דפטור מקרבן שבועה והכי נמי אפילו לר' אלעזר דאמר [2]נשבעין על הקרקעות גזירת הכתוב היא דפטור מקרבן שבועה אע"ג דמיחייב בהודאתו: **הא** עמד בדין דמשלם ע"פ **עצמו** כו'. ולדבריו דרבה קאמר לה בשלמא לדידי דסבירא לי דבכל קנסות אפילו עמד בדין אינו משלם ע"פ עצמו ולעולם חשיב קנס לרבי שמעון עד שיגיע לידו כדשמעינן מוכחא אתי שפיר בכל היכא דמיחייב ע"פ עצמו מיחייב נמי קרבן שבועה כגון עמדה בדין ובגרה ומתה דמינה ירית אלא לדידך הא כל קנסות שעמד בדין או באונס ומפתה שעמדה בדין ובגרה ומתה אף על גב דמיחייב בהודאתו פטור מקרבן שבועה תיקשי רבי

מאי לאו בשעמד בדין. בב"ד אחד ובאו עדים באותו ב"ד ומייבוהו ב"ד על פיהם ועכשיו זה תובעו מה שחייבוהו ב"ד ואחזר וכפר וקתני פטור: **בשלא עמד בדין.** ועדיין לא העידו עדים: **והא מדרישא.** מילתייהו דרבנן דאיפליגו עליה וחייבוהו קרבן שבועה אחירי דשעמד בדין מכלל דסיפא כלומר ר"ש דאתא לאיפלוגי עלייהו בדבוותה אחירי: **אין לי.** שיתחייב קרבן ומוסיף ואפשר: **כפילא מי איכא.** מי יימר דגנב דתבעיה כפילא ועוד דלמא מודי ומיפטר: **אלא פשיטא בשעמד בדין.** והא דקתני יצאו אלו שהן קנס לקמן מפרש לה שעיקרן קנס: **או ליתני רישא.** דכולה רבי שמעון אומר או ליתני סיפא כו' מאי שנא דאיפסיק ותנא רבי שמעון אומר בי מילעי: **ומודינא לך לענין קרבן שבועה.** דלרבי שמעון אע"ג דעמד בדין לא מיחייב עליה קרבן שבועה: **להורישו לבניו.** משעמד בדין ומת עד שלא הספיק לגבות הרי הוא של אחיה ולא שלה: **עשרין ותרתין שנין.** הן היו ימי שרלתו של רבה[4] ומת ויש"ב רב יוסף בראש וסייעוהו מן השמים לפרקה להיות לו לשם לפי שהיה רבה חריף ולבך קראוהו עוקר הרים ורב יוסף היה בעל שמועות ומשנה וברייתא לבך קראוהו סיני[5]: **וכי אמר רבה ממונא הוי להורישו.** משעמד בדין בשאר קנסות ולא מיפטר תו בהודאה: **יתן לחוד ונתן לחוד.** יתן משמע לשון נתינה ולעולם ונתן משמע דבר הנתון כבר: **מי מכי.** דשאני קנס דאונס ומפתה משאר קנסות דאפילו עמד בדין נמי לאו ממונא הוא: **ת"ל וכחש.** בתמיה. כלומר מאי איריא דנסיב לה הש"ס לפטורא מוכחא כי היכי דילף שאר קנסות כלומר מדלא דמי לתשומת יד למיהוי עיקר תחילתו ממון תיפוק ליה דהשתא נמי לאו ממונא הוא דרחמנא אמר ונתן דלא זיכתה לו תורה עד שעת נתינה: **כי איצטריך וכחש.** לקנס דאונס ופתוי למילפינהו בהדי שאר קנסות לפטורא מוכחא משום דעיקרן קנס ולא מצי למילף מונתן: **כגון שעמדה בדין ובגרה.** דלרבי שמעון דידה הוא דכי היכי דפליג במתניתין בלא הספיקה לגבות עד שמת האב הכי נמי פליג בלא הספיקה לגבות עד שבגרה דקאמר ת"ק הרי הן של אב ולרבי שמעון הרי הוא של עלמה ואם מתה אחרי כן יריתה לה אביה מכח דידה והוי ממון גמור ואע"ג דלא מטא לידה דלגבי דידה לא הוה שאני משאר קנסות דמשעת העמדה בדין ממונא הוא וכי מייתא ירית הוא כל זכות שהיה לה בו הלכך מונתן לא מצי למיפטריה ונסיב הש"ס מוכחא ומשום דעיקרו קנס: **מי מכי.** דבשעמד בדין אוקימתה וכבר נעשה ממון היכי קתני יצאו אלו שהן קנס הא ממון ניהו: **שאינו משלם קנס כו'.** ואי הוה מודי הוה מיפטר אלמא טעמא דרבי שמעון משום דאי הוה מודי מיפטר הוא והא ליתא אלא כשלא עמד בדין: ה"ג **הא עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו קרבן שבועה נמי מיחייב: רחמנא פטריה.** מקרבן שבועה: **מוכחא בעמיתו.** שלא פירש בו אלא דברים שעיקרן ממון: ומודה

מאי לאו בשעמד בדין לא בשלא עמד בדין והא מדרישא בשעמד בדין סיפא נמי בשעמד בדין דקתני רישא אין לי אלא דברים שמשלמין עליהם את הקרן תשלומי כפל תשלומי ארבעה וחמשה והאונס והמפתה ומוציא שם רע מנין ת"ל [1]ומעלה מעל ריבה היכי דמי אי דלא עמד בדין כפילא מי איכא אלא פשיטא בשעמד בדין ומדרישא בשעמד בדין סיפא נמי בשעמד בדין א"ל יכילנא לשנויי לך רישא בשעמד בדין [6]וסיפא בשלא עמד בדין וכולה ר"ש היא [3]ושינויי דחיקי לא משנינן לך דא"כ אמרת לי [4] ליתני רישא ר"ש אומר או ליתני סיפא דברי ר"ש אלא כולה בשעמד בדין ורישא רבנן וסיפא ר"ש ומודינא לך לענין קרבן שבועה דרחמנא פטריה מוכחש וכי קאמינא ממון הוי להורישו לבניו איתיביה ר"ש אומר אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב הרי הן של עצמה ואי אמרת ממון הוי להורישו לבניו לעצמה אמאי דאחין בעי מיהוי אמר רבא [5]האי מילתא קשאי בה רבה ורב יוסף עשרין ותרתין שנין ולא איפרק עד דיתיב רב יוסף ברישא ופירקה שאני התם דאמר קרא [2]ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף לא זיכתה תורה לאב אלא משעת נתינה וכי קאמר רבה ממונא הוי להורישו לבניו בשאר קנסות אלא מעתה גבי עבד דכתיב [3]כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו הכי נמי לא זיכתה תורה לאדון אלא משעת נתינה יתן לחוד ונתן לחוד אי הכי ת"ל וכחש ת"ל ונתן מיבעי ליה אמר רבא כי איצטריך וכחש כגון שעמדה בדין ובגרה ומתה דהתם כי קא ירית אביה מינה דידה קא ירית אי הכי יצאו אלו שהן קנס ממון הוא אמר רב נחמן בר יצחק יצאו אלו שעיקרן קנס איתיביה ר"ש פוטר שאינו משלם קנס על פי עצמו טעמא דלא עמד בדין הא עמד בדין דמשלם על פי עצמו קרבן שבועה נמי מיחייב רבי שמעון לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי אע"ג דעמד בדין רחמנא פטריה מוכחש אלא לדידכו אודו לי מיהת היכא דלא עמד בדין דכי קא תבע קנסא קא תבע ומודה

א) [עיין תוס' לעיל לח: בד"ה יש בגר וכו' ביאור בסוגיא דסכא], ב) [כ"ק מג. קו.], ג) [כ"ק סו:], ד) [כרכות סה.], ה) [שם], ו) [כ"מ מז:], ז) [ומיהו לקמן פריך מאי למימרא דאע"פ שלא נגתה מוריש לבניו. ת"י], ח) [שבועות לו:].

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמרת לי או ליתני רישא: (ב) תוס' ד"ה לא וכו' וכחש ת"ל אשר ירשיעון:

ומודה בקנס פטור ורבנן סברי כי קא תבע בושת ופגם קא תבע במאי קא מיפלגי א"ר פפא ר"ש סבר [6]לא שביק אינש מידי דקיץ ותבע מידי דלא קיץ ורבנן סברי לא שביק אינש מידי דכי מודי ביה לא מיפטר ותבע מידי דכי מודה ביה מיפטר בעא מיניה רבי אבינא מרב ששת בת הניזונת מן האחין מעשה ידיה למי במקום אב קיימי מה התם מעשה ידיה לאב ה"נ מעשה ידיה לאחין או דלמא לא דמי לאב התם מדידיה מיתזנא הכא לאו מדידהו מיתזנא א"ל תניתוה [7]אלמנה ניזונת מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהן מי דמי אלמנתו לא ניחא ליה בהרווחה בתו ניחא ליה בהרווחה למימרא דבתו עדיפא ליה מאלמנתו והאמר רבי אבא א"ר יוסי [8]עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל אחין בנכסין מועטין מה הבת אצל אחין [9]הבת ניזונת והאחין ישאלו על הפתחים אף אלמנה אצל הבת [9]אלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים לענין זילותא אלמנתו עדיפא ליה לענין הרווחה בתו עדיפא ליה מתיב רב יוסף [10]מעשה ידיה ומציאתה אע"פ שלא גבתה מת האב הרי הן של אחין טעמא דבחיי האב הא לאחר מיתת האב לעצמה מאי לאו בניזונת לא בשאינה ניזונת אי בשאינה ניזונת מאי למימרא אפילו [11]למ"ד יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך ד"ה"מ בעבד כנעני דלא כתיב ביה עמך אבל עבד עברי דכתיב ביה [12]עמך לא כל שכן בתו אמר רבה בר עולא [13]לא נצרכה אלא להעדפה אמר רבא [14]גברא רבה כרב יוסף לא ידע דאיכא העדפה וקמותיב תיובתא אלא אמר רבא רב יוסף מתני' גופא קשיא ליה דקתני מעשה ידיה ומציאתה אע"פ שלא גבתה מצאתה ממאן גביא אלא לאו הכי קאמר מעשה ידיה כמציאתה מה מציאתה בחיי האב לאב [15]לאחר מיתת האב לעצמה אף מעשה ידיה נמי בחיי האב לאב לאחר מיתת האב לעצמה ש"מ איתמר נמי א"ר יהודה אמר רב [16]בת הניזונת מן האחין מעשה ידיה לעצמה אמר רב כהנא מ"ט דכתיב [2]והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם [3]אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם מגיד שאין אדם מורישן זכות בתו לבנו מתקיף לה רבה ואימא בפיתוי הבת וקנסות וחבלות הכתוב מדבר וכן תנא רב חנינא בפתוי הבת וקנסות וחבלות הכתוב מדבר [17]חבלות צערא דגופא נינהו [18]אמר רבי יוסי בר חנינא

שפצעה

[רבי שמעון סבר כו'. והסמ"ק פליגי בתרתי בעמד בדין ובדלא עמד בדין מ"ל קשה דסוף סוף כיון דלריך לומר דפטור מקרבן אע"ג דלא מודה מיחייב ח"כ בתחס דתק למלק בין קנס זה לשאר קנסות אלא דוה ליה לימיר כי קאמר רבה דממונא הוי לענין הודאה וע"ק לאבי אמאי תלי ר"ש קרבן שבועה בהודאה אדרבה הודאה תליא בקרבן שבועה ועוד היכי הוה בעי למילף הודאה מקרבן הרי קרקעות דפטור מקרבן אע"ג דלא מודה מיחייב ועוד הא דאמר לקמן הא עמד בדין מאלה כו' משמע אאונס ומפקה דקאי ביה אם עמד בדין חייב קרבן אע"ג דלא בגרה ומתה ומפרש ר"י דאביי מיבעיא ליה כיון דאינו מודים לבניו אפי' עמד בדין ר"ש בתחתי' משום דאין אדם מורשן זכות בתו לבנו וחשיב זכות בתו הוה כל זמן שלא בא לידו ה"ק לענין שבועה דרחוי למעבד מוכחא אע"פ שמתמן גמור הוא לענין הודאה כשמודה כשעמד בדין מ"מ אם קנס עליו כיון דאם היה מודה בפומיה ופיתוי ולא היה מודה שעמד בדין פטור

וסוף הסוגיא מ"מ לא יתיישב]:

בת הניזונת מן האחין מעשה ידיה למי. מדאורייתא פשיטא ליה דהוי לעצמה כדדרשינן לקמן מוהתנחלתם אלא מדרבנן בעי מדאלי טעמא במזונות ומדמייתי עלה מאלמנה ומיבעיא ליה כיון דניזונת משלהן מי התקינו להו רבנן מעשה ידיה תחת מזונות או לא וכן משמע כל הסוגיא ולקמן דבעי מ"ט דרב ה"מ למיבעי נמי מ"ט דרב ששת דמדאורייתא מודה דהוה לעצמה אלא נקט רב משום דקאמר בהדיא דמעשה ידיה לעצמה אף מדרבנן וקא מגמגם דשב"א דהכא משמע דטפי הוו מעשה ידיה שלה כיון שניזונת בעל כרחם בתנאי ב"ד ממה שהיתה ניזונת מדעתם ולקמן ברים אלמנה (דף לה:) גבי אלמנה משמע איפכא דאדרבה כיון שניזונת ע"י תנאי ב"ד הוה מעשה ידיה שלהן עפי ממה שהיתה ניזונת מדעתם וצ"ע [19](ודוחק לחלק בין אלמנה לבת דניחא ליה בהרווחה דמ"מ סברא הוי איפכא):

עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל האחין. וא"ת אלמנה אצל הבת אמאי קרי ליה נכסים מועטין בשלמא גבי בת אצל אחין מפרש בפ' מי שמת (ב"ב קלט: ושם) כדי שיזונו אלו ואלו עד שיבגרו אבל הכא אין שייך אותו שיעור שהאלמנה יש לה לעולם מזונות ונראה לר"י דדוקא כשיש אלמנה ובנים ובת תקנו לאלמנה ונתנו לה מה שהיה (ב) ליקח לבת והיינו עד שתיבגר הבת אבל כשאין אלא אלמנה ובנים או אלמנה ובת שהבת יורשת לא עשו תקנה בשביל האלמנה דמשום אלמנה לא רצו להפקיע כח הירושה אלא כשכבר הפקיעו בשביל הבת ובשביל הבת הפקיעו עפי לפי שהיא יורשת כשאין בנים וכן משמע בירושלמי בפרק מי שמת דאמר התם אין האלמנה דוחה את הבנות ולא הבנות דוחות את האלמנה ופעמים שהאלמנה דוחה את הבנות על ידי בנים ואת הבנים על ידי הבנות: **לא** בשאינה ניזונת. פירוש מן האחים אבל מן האב היתה ניזונת ומשום הכי פריך אי בשאינה ניזונת מאי למימרא דפשיטא דלאחר מיתת האב לעצמה ומשום היא גופה דמת האב הרי הן של אחין נמי לא איצטריך הואיל וניזונת היתה מן האב פשיטא דיורשין אותו ואית ספרים דלא גרסי מאי למימרא אלא גרסי אי בשאינה ניזונת אפי' למ"ד כו' וכן עיקר ומיירי בשאינה ניזונת לא מן האב ולא מן האחין דאחר מיתת האב אית לן למילק דומיא דבחיי האב ופריך אגופה אמאי מת האב הרי הן של אחין הא אפי' אב עצמו אין לו כיון שאינה ניזונת ממנו: **ל"נ** בי טוב לו דבספרי (פ' ראה) לא מפיק ליה מהאי קרא אלא דרים לה מכשכיר כתושב יהיה עמך ומיותר הוא עמך דה"מ למכתב כשכיר כתושב יהיה עד שמת היובל אבל כי טוב לו עמך אינו אלא סיפור דברים בעלמא (ג): **מגיד** שאין אדם מורישן זכות בתו לבנו. תימה אמאי איצטריך קרא להכי הא היא גופה לא נפקא לן דמעשה ידיה לאביה אלא מלאמה מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה ואמה גופה אינה עובדת לא את הבן ולא את הבת כדאמרי' בפ"ק דקידושין (דף ח:) וגראה לרשב"א דלא איצטריך אלא קרא אלא משום קטנה דהקישא לא איצטריך אלא לגערה אבל לקטנה לא לריך הקישא דהשתא זבוני מזבן לה מעשה ידיה מיבעי. (ד)[ע"ג אי לאו אלא קרא ה"א לאמה לקטנה איצטריך לאמון מעשה ידיה לאמון דומיא דאמה ולא הוה ידעי' נערה אבל אמה דהשתא זבוני מזבן לה הוי ק"ו ומימה דיון]: **חבלות** דידה נינהו. ואם תאמר וכי אם קיצץ ידיה לא תהיה חבלה של אב והלא מפסיד מעשה ידיה ואמריון בהחובל (ב"ק דף פז.) הקוצץ יד עבד עברי של חבירו (ג) נותן דמי שבת גדולה לעבד ודמי מפסד קטנה לרבו ורבנן אמרי יתנו הכל לעבד וילקח בהן קרקעות (ה)והוא אוכל פירות ויש לומר דפשיטא ליה דמיירי בחבלות קטנות שאין בהן ביטול מלאכה אלא יש בהם הפסד מעשה ידיה אמאי אין מורים לבנו כמו שמורים מעשה ידיה להכי פריך דידה נינהו:

מסורת הש"ס

(א) שבועות לח:, ב) לקמן פא. לה:, ג) ב"ב קמ: [ע"ש], ד) [לעיל מב.], ה) [ב"מ נג.] ב"ק פז: [לקמן נח: גיטין יב., ו) ב"ק פז:, ז) [זבחים מד. ק:], ח) קדושין נו:, ט) ב"ק פא., י) [לקמן דף מט.], כ) [דף מו:], ל) מ"י כ"ר, מ) [וע"ע תוס' קדושין טו. ד"ה כי יבב"ק פז: ד"ה דמיגז], נ) מ"י כ"ר, ס) [צ"ל והרב].

תורה אור השלם

1. כְּשָׂכִיר כְּתוֹשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ: ויקרא כה מ
1. וְהָיָה כִּי יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אָהַבְךָ וְאֶת בֵּיתֶךָ כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ: דברים טו טז
2. וְהִתְנַחֲלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ: ויקרא כה מו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה נתו כי' לבד מפרנסתה. ר"ב לגומר גדוניתא: (ב) תד"ה עשו כו' שהיה לה ליקח: (ג) ד"ה חבלות כו' אל מכירו אביי אמר עתן וכו' ורבא אמר יתן:

מוסף רש"י

מעשה ידיה. שעשתה בחיי אביה, אע"פ שלא גבתה. כגון שכר פעולה, מת האב הרי הן של אחין. דמשמע לעולם זכה בו האב, ולא דמי לקנס דלא הוי ממון עד שעמד בדין ויעידוהו דהא אי הוי מודה מיפטר (לעיל מב:). יבול הרב לומר לעבד. כעני, עשה עמי. מלאכה, ואיני זנך. אלא חזיר על הפתחים (גיטין ב:). להעדפה. המותר על מזונותיה (ב"ק פז:). זכות בתו. זכות שזכתה לו תורה בשבת בתו (קדושין מז:).

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ח מהל' אישות הל"ח סמג לאוין פ"ל עשה ה"ע סי' לה סעי' א:
ז ב מיי' פ"ט שם הל' ח ופ"ה מהל' נחלות הל"ב סמג שם עשה"ע שם סי' קיב סעי' יא:
ח ג מיי' פ"ט מהל' אישות הל' כא סמג שם עשה"ע שם סעי' עז וסי' לג סעי' ד:
ט ד מיי' פ"ט מהל' עבדים הל"ז עשה"ע י"ד סי' רסז סעי' כ:
י ה ו מיי' פ"ט מהל' אישות הל"י ופ"ב מהל' עבדים הל' טו סמג עשין פג עשה"ע ה"ע סי' קיב סעי' כ:
יא ז ח מיי' פ"ד מהל' מלוה הל' יד סמג עשין נ עשה"ע חו"מ סי' תכד סעי' י:

תוספות רי"ד

בעא מיניה רבינא מר"ש בת הניזונת מן האחין מעשה ידיה למי. אתיס במקום אב קיימי מה התם מעשה ידיה לאב ה"נ מעשה ידיה לאחין. א"ד לא דמי [לאב] התם מדידיה מיתזנא הכא לאו מדידהו מיתזנא אלא מחנאי ב"ד קאכלי פי' שכך כתבו לה בכתובתה בנין נוקבין דיהוי ליכי מיגאי אנון מיתזנין וכו' א"ל תניתוה אלמנה ניזונת מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהן. פי' והאי נמי תנאי כתובה הוא שכך כותב לה ואת תהא יתבא בביתי ומיתזנא וכו' אלמא במקום אב קיימי מי דמי אלמנותו לא ניחא ליה בהרווחה בתו ניחא ליה בהרווחה. ור"י פשיט מדקתני מעשה ידיה ומציאתה אע"פ שלא גבתה מת האב הרי הן של אחין. בשלמא מעשה ידיה איכא גובריא אלא מציאתה ממאן גביא אלא לאו הכי קאמר מעשה ידיה כמציאתה מה מציאתה בחיי האב לאב לאחר מיתת האב לעצמה פי' דמציאתה פשיטא לן דלעצמה דהא אפילו בחיי אביה לא זכי בהו האב אלא משום איבה שסמוכה על שלהנו ואינו חייב לזונה בחיי אבל אחין בע"כ יהבו לה מזוני ו) בחיי אביה לפיכך אינם זוכים במציאתה אף מעשה ידיה בחיי אב לאב לאחר מיתת האב לעצמה. איתמר נמי אר"י א"ר בת הניזונת מן האחים מעשה ידיה לעצמה אמר (ר"ה) [רב כהנא] מ"ט דרב דכתיב והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם. מגיד לך הכתוב שאין אדם מורישן זכות בתו לבנו:

ו) ל"ל יהבי לה מזוני מנכסי אביה.

שפצעה בפניה. ואם תאמר תקשי הך ברייתא לרב וריש לקיש דמשמע בהמובאל (ב"ק דף פז: ושם) דפליגי אדרבי יוחנן דאמר פצעה בפניה דהוי דאב ויש לומר דבפחת דעד הנערות מודו כולי עלמא דהוי דאב שמפסיד במה שהיה יכול למוכרה והתם פליגי במה שהיא נפחתת גם מנערות ואילך וסבר רבי יוחנן דכל הפחיתה הויא דאב הואיל ונעשה לה בעוד שהיא בנרשות אב אי נמי בפחיתת מכירה מודו כולי עלמא דהויא דאב והתם פליגי במה שנפחתה לקידושין דסבירא להו לרב וריש לקיש דלא זכיא ליה לחמנא אלא קידושין ממש [ומיהא פירש"י ז"ל דפליגי בפצעה בפניה בקנין לה ידיה מודו כולי עלמא דהוי דאב ומוקמי הך ברייתא דהכא בחבלות גדולות וסברי נמי דאין אדם מוריש מעשה ידיה לאחין]:

טעמא דהשיאה וגרשה וכו'. משום מאן דאמר מעיין גורס (יבמות דף מד:) דייק לה מסיפא ואם תאמר ותקשי ליה מרישא דמשמע דמזל גורס ויש לומר דמלי למימר דנקט רישא אגב סיפא וריב"ן מוקי כולה מתניתין באשה אחת ומפרש הכי טעמא דהשיאה וגרשה אחר שהיכסה ונתארמלה הא השיאה ונתארמלה תו לא הוי מלי למימר השיאה שנית ואין גרשה לר"י דאם כן לא הוה מלי מוכח אלא למאן דאמר מזל גורס אבל למאן דאמר מעיין גורס אבל הכי הוי מלי למתני תו השיאה ואם כן תקשי ליה ממתני' דהכא: **ומיגבא מאימת גביא.** פירש בקונטרס אי משעת אירוסין דהא מהיא שעתא איחייב ליה בתקנתא דרבנן או דלמא עד שעת כתיבה דהויא ממשעבדי וקשה לר"י דאמאי שייכא הך בעיא הכא ועוד מדנקטו מאימת גביא משמע דבגשואה בעי מאיזה זמן טורפא ואמאי ליבעי אי כל אירוסות טרפי ממשעבדי או לא וגראה לר"י דדוקא בהך דמיירי רבי יהודה בה במארס את בתו ובגרה ואחר כך ניסת קא בעי דאי טעמא דמודה משום דלא נכתבו ברשותו הוי טעמא משום דבשעת כתיבה ממלה לשיעבודא דלא תקינו ליה רבנן לאב אלא כשלא ממלה ואם כן איהי גופה נמי לא גביא מידי או דלמא טעמא דר' יהודה לאו משום דמחלה לשעבודא קמא קאמר אלא משום דלא תקינו לאב זכיה בשלא נכתבה ברשותו ומיהו היכא דלא נכתבה כלל פסיקא דהוי דאב כגון שגירשה מן האירוסין ואם כן גביא מזמן ראשון ודוחק להעמיד כולה שמעתין אליבא דרבי יהודה וגראה לרשב"א דאליבא דרבנן בעי ונבעי טפי הכא מבעלמא היכא דליכא אב דהכא אם נתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין היתה הכתובה של אב וכי היכי דמפסיד כחו האב בשעת גשואין מספקא ליה אם גם היא הכא

לזמן שני דאי מפקא למיגבי בשל שלש מאות נמצאו שטרי הלקוחות קודמין: **גובה.** מאתים וטורפת לקוחות מזמן הכתוב: **ואם איתא.** דסבר רב הונא חוב ראשון מזמן ראשון ותוספת מזמן שני ה"נ תיגבי מאתים מזמן ראשון ומאה מזמן שני: **כין דלא כתיב בה.** בכתובה שניה: **לזיתי ואוסיפים לך אלא מאה אמאתים.** ש"מ לא להוסיף על הראשונה בא ולא תגבה השניה אא"כ הראשונה בטלה: הכא

אחד זה ואחד זה מן הגשואין: אמר רב [הונא] הוציאה עליו ב' כתובות אחת של מאתים ואחת של ג' מאות באת לגבות מאתים גובה מזמן ראשון [באת לגבות] ג' מאות גובה מזמן שני וכלהו חמש מאות לא גביא דכין דלא כתב לה צביתי ואוסיפת לך ג' מאות אמאתים הכי קא"ל אי מזמן ראשון גבית גבי מאתים ואי מזמן שני גבית גבי ג' מאות פי' אם תרצה למחול שיעבודך שלא לטרוח לקוחות שקנו לאחר זמן ראשון עד זמן זה תיגבי ג' מאות וכיון שלא קרעה הראשונה ידה על העליונה או תגבה מאתים מזמן ראשון כגון שאין לה מה לטרוף מזמן

תוספות רי"ד

א"ל מר בר אמימר לרב אשי הכי אמרי נהרדעי הלכתא כוותיה דרב ששת פי' דפשיט לעיל בתו מאלמנותו ואמר שמעשה ידיה לאחין. ורב אשי אמר דלכתא כוותיה דרב. ומסיק תלמודא והלכתא כוותיה דרב: **מתני'** המארס את בתו וגרשה אירסה ונתארמלה כתובתה שלו השיאה וגרשה השיאה ונתאלמנה כתובתה שלה ר"י אומר הראשונה של אב. א"ל משהשיאה אין לאביה כה רשות. פי' כיון שביד האב לקדשה וזוכה בכסף קידושיה זוכה נמי בכסף כתובתה של שני האירוסין הללו כיון שלא נשאת ולא בגרה ואכתי לא נפקא מרשותי' ובעידן גובייתא נמי היא ברשותיה וקסבר האי תנא יש בתובה לארוסה. אבל אם השיאה וגרשה השיאה ונתאלמנה כתובתה שלה ואע"פ שנכתבה הראשונ' בעודד ארוסה בתר גביינא אזלינן כיון דנשאת כבר יצאה מרשות האב וכתובתה שלה ור"י פליג בראשונה ואמר שהיא של אב: מ"ט דר"י רבה ורב יוסף דאמרי תרוויהו הואיל וברשותו נכתבין פי' המאתים זוז הראשונים נכתבו בעודה ארוסה קודם שנשאת ולא אזיל ר"י בתר גוביינא: תניא מודה ר"י במארס בתו כשהיא קטנה ובגרה ואח"כ נשאת שאין לאביה רשות בה פי' כשנכתבה הכתובה הראשונה קודם נישואין בוגרת הוא ולא נכתבו ברשותו ומכאן מוכיח שיש כתובה לארוסה בתנאי ב"ד ואע"ג דלא כתב לה. דאי בדכתב לה עסקינן אמאי מודה בהא ר"י והא בשעת אירוסין דכתב לה (ארוסה) [קטנה] הוא ור"י אזיל בתר כתיבה אלא לאו ש"מ בדלא כתב לה עסקינן ויש כתובה לארוסה ואע"ג דלא כתב לה: השיאה וגרשה וכו' טעמא דהשיאה וגרשה השיאה ונתארמלה כלומר היינו טעמא דנקט נשואין בתרי גווני חד בגירושין וחד באלמנות ולא נקט תרוייהו באלמנות משום דלא ניחא ליה לתנא לאשמעינן בקלקול ובאשד מקולקלת דכי נתאלמנה תרי זימני נקראת קטלנית ותו לא חזיא לאינסובי וסתם לן כדבי דאמר כפ' הבא על יבמתו נשאת לא' ומת לב' ומה לג' לא תנשא ואי הוה תני תרוייהו בגירושין ג) לא סתם לן כווותיה אלא אורחיה דתלמודא הכי הוי למתני בגירושין תרי זימני חד בגירושין וחד בנשואין הא ודאי לאו אורחיה דתלמודא הוא ומשום דבעי למיסתם לן כדבי אבל נתאלמנה תרי זימני תו לא חזיא לאנסובי ואגב אורחיה קסתים לן תנא כדי דאמר בתרי זימני הוי חזקה: ומיגבא מאימת גביא ג) פי' המורה לענין זכיה דאב

ג) מלי ג"ל לא הוי דעיגן דסתם לן תנא מיתתי. ג) הוא פרש"י ז"ל. ג) מלי ג"ל דאם כבר נשאת שקנה מן הגשואין.

יב א מיי' פ"ג מהל' אישות הל' י"ח וסמ"ג הל' יא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לז סעי' ה:

יג ב מיי' פ"ג שם הל' יג סמג שם טוש"ע שם סי' לז סעי' ג ופי' נה סעי' ז:

יד ג מיי' פכ"א מהל' אישורי איסור הל' לא סמג לאוין קמו טוש"ע שם סי' לז סעי' ה:

טו ד מיי' פ"י מהל' אישות הל' יא ופכ"ז הל' כט סמג עשין מח טוש"ע שם סי' נה סעי' ו ופי' ק סעי' מד:

תוספות רי"ד

אל מר בר אמימר לרב אשי הכי אמרי נהרדעי הלכתא כוותיה דרב ששת פי' דפשיט לעיל בתו מאלמנותו ואמר שמעשה ידיה לאחין. ורב אשי אמר דלכתא כוותיה דרב. ומסיק תלמודא והלכתא כוותיה דרב: **מתני'** המארס את בתו וגרשה אירסה ונתארמלה כתובתה שלו השיאה וגרשה השיאה ונתאלמנה כתובתה שלה ר"י אומר הראשונה של אב. א"ל משהשיאה אין לאביה כה רשות. פי' כיון שביד האב לקדשה וזוכה בכסף קידושיה זוכה נמי בכסף כתובתה של שני האירוסין הללו כיון שלא נשאת ולא בגרה ואכתי לא נפקא מרשותי' ובעידן גוביינא נמי היא ברשותיה וקסבר האי תנא יש בתובה לארוסה. אבל אם השיאה וגרשה השיאה ונתאלמנה כתובתה שלה ואע"פ שנכתבה הראשונ' בעודד ארוסה בתר גביינא אזלינן כיון דנשאת כבר יצאה מרשות האב וכתובתה שלה ור"י פליג בראשונה ואמר שהיא של אב: מ"ט דר"י רבה ורב יוסף דאמרי תרוויהו הואיל וברשותו נכתבין פי' המאתים זוז הראשונים נכתבו בעודה ארוסה קודם שנשאת ולא אזיל ר"י בתר גוביינא: תניא מודה ר"י במארס בתו כשהיא קטנה ובגרה ואח"כ נשאת שאין לאביה רשות בה פי' כשנכתבה הכתובה הראשונה קודם נישואין בוגרת הוא ולא נכתבו ברשותו ומכאן מוכיח שיש כתובה לארוסה בתנאי ב"ד ואע"ג דלא כתב לה. דאי בדכתב לה עסקינן אמאי מודה בהא ר"י והא בשעת אירוסין דכתב לה (ארוסה) [קטנה] הוא ור"י אזיל בתר כתיבה אלא לאו ש"מ בדלא כתב לה עסקינן ויש כתובה לארוסה ואע"ג דלא כתב לה: השיאה וגרשה וכו' טעמא דהשיאה וגרשה השיאה ונתארמלה כלומר היינו טעמא דנקט נשואין בתרי גווני חד בגירושין וחד באלמנות ולא נקט תרוייהו באלמנות משום דלא ניחא ליה לתנא לאשמעינן בקלקול ובאשד מקולקלת דכי נתאלמנה תרי זימני נקראת קטלנית ותו לא חזיא לאינסובי וסתם לן כדבי דאמר כפ' הבא על יבמתו נשאת לא' ומת לב' ומה לג' לא תנשא ואי הוה תני תרוייהו בגירושין ג) לא סתם לן כווותיה אלא אורחיה דתלמודא הוא למתני בגירושין תרי זימני חד בגירושין וחד בנשואין הא ודאי לאו אורחיה דתלמודא הוא ומשום דבעי למיסתם לן כדבי אבל נתאלמנה תרי זימני תו לא חזיא לאנסובי ואגב אורחיה קסתים לן תנא כדי דאמר בתרי זימני הוי חזקה: ומיגבא מאימת גביא ג) פי' המורה לענין זכיה דאב

תורה אור השלם

ז. והתנחלתם אתם לבניכם אחריכם לרשת אחזה לעלם בהם תעבדו ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך:

ויקרא כה מו

גליון הש"ם

רש"י ד"ה הואיל וברשותו וכו' נכתבים לשון רבים. עי' תוי"ט פ"ג מ"ו לכתובות:

תוספות רי"ד (המשך)

חזינן דלאו בתר אירוסין אזלינן ואפי' לר"י כדקתני ומודה ר"י ובו' אלמא בתר כתיבה אזיל ולא פליגי ר"י וחכמים אלא בזכות האב אבל שיעבוד כתובה מאימת חיילא לא קמיירו והשתא איבעיא לן כל אשה שנשאת ונתאלמנה או נתגרשה ובאת לגבות כתובה לטורפה ממשעבדי דיינו מן הלקוחות מאיזה זמן טורפת מנה מאתים יש לה בתנאי ב"ד משעה שאירסה וכתובה כתב לה עכשיו בעת הנשואין מאתים זוז והתוספת ועכשיו מאיזה זמן היא טורפת מזמן אירוסין או מזמן כתיבת הכתובה שהיא בעת הנשואין אמר ר"ה מנה ומאתים מן האירוסין ותוספת מן הנשואין פי' מנה מאתים שנתחייב לה משעת אירוסין בתנאי ב"ד גביא משעת אירוסין ותוספת לא נשתעבד לה אלא משעת נשואין ורב אסי אמר אחד זה ואחד זה מן הנשואין פי' אע"ג דתנאי ב"ד הוא להיות כתובה לארוסה ה"מ אם נתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין. אבל אשה שנשאת וכותב לה מאתים ותוספת בתר נשואין אזלי' ולא גביא להו אלא משעת נשואין דהכי הוי עיקר תנאי ב"ד לגבות מן הנשואין ג) דיינו משנשאת. וגם מכאן מוכיח שיש כתובה לארוסה ואע"ג דלא כתב לה דאי כתב לה אמאי פליג ר"א למימר מן הנשואין והא כתב לה מן האירוסין ונשתעבדו לו נכסיה. ואמרינן לקמן מאי הוי עלה ת"ש דאמר ר"י א"ש משום ר"א בר"ש מנה מאתים מן האירוסין ותוספת מן הנשואין וחכ"א אחד זה ואחד זה מן הנשואין ומסיק תלמודא והלכתא

ה) [במשנה שמעניות ליתא], **ב)** כ"מ קו: [יבמות כו. סד: עירובין לו. סנהדרין פא: נדה י. סד.], **ג)** [וכתוס' דמגמתא מ: השינו כזה דר' זירא לאי הייגו רב זירא], **ד)** [ובערוך ערך שקד מ' מיתא שהיה שוקד על דלתי מורה], **ה)** כפ"ז: שמעלמו, **ו)** ת"י כ"ו,

הכא נמי. מדלא כתב ואוסיפית לה מאה אמאתים קמאי אלא כתב זמן שני לכל השלם מאות ולא נלשון מוסיף על השטר הראשון ש"מ אחילתיה לשעבודא קמא ואם כאת לגבות שטר השני מגבה מזמן שני אבל גבי תוספת המוסיף בכל כתובות על מנה מאתים כותבין בו ואוסיפית לה על מאי דתקון רבנן הלכך לא אחילתיה לשעבודא קמא וכדקאי קאי: **אמר מר.** אדרב הונא קאי דאמר אם נאת לגבות מאתים כו': **שני שטרות.** של שדה אחת של מכר או מתנה וכתבן ראובן לשמעון אחד בניסן ואחד בסיון: **ביטל שני את הראשון.** ואם כתב לו אחריות וטרפוה ממנו אין גובה אלא מזמן שני וה"נ נימא ראשון ביטל ליה דאחילתיה לשעבודא קמא: **דאי מוסיף כה דיקלא.** בשטר אחרא: **לתוספת כתביה.** ולא לגבולי לקמא אלא דאי מזמן שני אתי למגבי ליקני עיקר ותוספת ואי נימא ליה בקמא משום דקדים לא ליקני תוספת: **וה"נ הא אוסיף לה.** דכתב לה שלש מאות: **ליפות כחו כתביה.** ואי נמי לא אוסיף לה כתב ליה לא ביטל את הראשון אלא דלא ליתו בני מלרא לערעורי עליה דקיימא לן מתנה לית בה משום דינא דבר מלרא: **דינא דבעל חוב.** דאי אתי ב"ח וטריף ליה מיניה קבל עליו אחריות בשטר השני דנהדר ויגבי מיניה מעות הכתובים כאן: **מאי טעמא.** ביטל: **אודי ליה.** בעל השטר שהראשון מזויף היה ונתרלה על האחר לגבות מזמן שני: **אורועי סהדי.** החתומים בראשון לרפרם פסולים לרב אחא כשרים: **ולשלומי פירי.** שאכל לוקח בין זמן ראשון לזמן שני לרפרם משלם: **ולטסקא.** לפרוע מם הקרקע למלך מזמן ראשון לזמן שני לרפרם על המוכר לפרוע לרב אחא על הלוקח לפרוע: **מאי הוי עלה דכתובה.** מאימת גביא:

מתני' וזינתה. באירוסין והיא נערה: **הרי זו בחנק.**

ואפי' נתגיירה פחותה מבת ג' שניס דבחזקת בתולה היא דכי כתיבא סקילה בנערה המאורסה בישראל כתיבא דכתיב כי עשתה נבלה בישראל: **אין לה לא פתח בית אביה.** מ"ל להוציאה אל פתח בית אביה: **ולא מאה סלע.** אם נמצא בעל עקרן ועדיו וממיר דכולה פרשה בישראל כתיבא: **הרי זו בסקילה.** בגמרא [ע"ב] יליף לה: **הרי היא ככל ישראל לכל דבריה.** ויש לה פתח בית אב ומאה סלעים: **יש לה אב ואין לה פתח בית אב.** כגון שאין לו בית וישראלית קמיירי:

גמ'

לאוכוחי ממילתא דר' אלעזר ב"ר שמעון ורבנן הא נמי מימרא היא דרב יהודה אמר שמואל מאמרה משמיה ואינה גרייתא וממתניתין דהמאמרם את בתו ליכא לאוכוחי דאיכא לאוקמה בדכתב לה ות"ת ותפשוט מהא דתניא לעיל מודה ר' יהודה במאמרם את בתו ובגרה ונשאת שאין לאביה רשות בה וע"כ בדלא כתב לה מיירי דאי כתב לה הויא שלו הואיל ובדשותו נכתבה דלאמר לעיל ואי אריסה אין לה כתובה פשיטא דאין לו בה כלום וגרשה לרשב"א דלעולם איכא לאוקמה בדכתב לה ומיירי כגון שהוסיף לה בשעת נשואין דסלקא דעתא הואיל ומנה מאתים שלו תוספת נמי שלו קמ"ל): **הגיורת** שנתגיירה בתה עמה. הא דלא נקט הגיורת שנתגיירה סתמא משום דאיירי בפחותה מבת שלש דאין דרכה להתגייר אלא עם אמה ועוד דאין סברא שיטילוה על דעת ב"ד שאין מטילין גר קטן על דעת ב"ד אע"כ הוא מוכן להתגייר חצא פחותה מבת ג' אין בה דעת לתכוע להכי נקט שנתגיירה בתה עמה והטילוה על דעת אמה ועוד משום דבעי למיתני היתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה: **אין** לה פתח בית אב כו' הרי זו בסקילה. מיתה דמיקטי מהכא למ"ד בפ' גנמר הדין (סנהדרין דף מה:) נקטעה יד העדים פטור דבעינן קרא כדכתיב וי"ל דשאני הכא דגלי קרא ומתה לרבות הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה הרי זו בסקילה. א"ל פתח בית אב. פי' דהא אין לה אב ואין מיוחסת אחר אביה כיון שהוא עובר כוכבים והיא גיורת ולא משום שאין יחוס לעובר כוכבים דודאי אית ליה יחוס דכתיב מרוחך כלאדון בן בלאדן; ולא מאה סלע כדמפרש בגמרא למיתה נכתבה ולא לקנס. היתה הולי"ב הרי זו בכת ישראל לכל דבריה. פי' נתגיירו שניהם אביה ואמה ונתעברת אמה בעודה יהודית דעכשיו יש לה אב: יש לה אב ואין לה פתח בית אב פי' בישראלית קמיירי ואין בית לאביה.

ר"ל פתח בית אב וא"ל אב. הרי זו בסקילה לא נאמר פתח בית אב אלא למצוה:

הבא נמי בראוסיף לה. פי' שכתב בכתובה שניה יותר מבראשונה אבל אין לפרש שכתב לבתי ואוסיפית כך וכך דלא"כ היתה גובה שניהן כדאמרינן לעיל: **משום דינא דבר מצרא.** ומגיע אומו של מכר דאם יראה שניהם אית בה דינא דבר מלרא דאפילו מתנה שכתוב בה אחריות אית בה דינא דבר מלרא דאפילו וגרשה דאם הלוקח עצמו מלרן לא שייך דינא דבר מלרא דבימול שני את הראשון ויש מפרשים דאלו דוקא נקט משום דינא דבר מלרא דאפילו לא שייך דינא דבר מלרא לא ביטל שני את הראשון דנפקא מינה לענין דרך דאפי' למ"ד (ב"ב דף סד:) מוכר בעין רעה מוכר נותן בעין יפה נותן: **אימר** אחולי אחליה לשעבודא. תימה מה אחליה לשעבודא שייך גבי מתנה וגרשה לר"י כגון שבין זמן הראשון לזמן שני קנה הנותן שדה אבל שדה הנימן והשתא אחליה מקבל מתנה לשעבודא ולא יוכל לטעון דינא דבר מלרא ועוד מאומר לרשב"א דנפקא מינה אם לוה נותן בין זמן הראשון לזמן שני שיטרפו בעלי חובו מאותה שדה ו"ל אם יאכל הנותן פירות בין זמן הראשון לשני: **איכא** בינייהו אורועי סהדי. תימה גדולה הוא מה שפירש בקונטרס לפסול העדים דאין יכול לפסול העדים בענין זה וגרשה לר"י דאם יש לזה מקבל מתנה שום שטר אחר שהעדים אלו חתומים בו מרעין ליה לשטרא הואיל והוא מודה שהן פסולין אי נמי לפסול מחימתן קאמר דאימר דזיופי זייף הואיל והוא מודה שהשטר הזה מזויף: **והלכתא** אחד זה ואחד זה מן הנשואין. תימה לרבינו יצחק דהשתא מסקינן דאחד זה ואחד זה מן הנשואין אע"ג דאוסיף לה ופליגא אדרב נחמן דאמר דאמר נעיל אי אוסיף דיקלא לתוספת כתביה ולא ביטל שני את הראשון וזהו תימה דהלכתא כרב נחמן נדיני ורפרם ורב אחא איפלגו אליביה ודייקינן נמי בשילהי הכותב (נקמן דף פט: ופס) כוותיה ואור"י דהכא אע"ג דאיכא תוספת ביטל (ה) את הראשון וטעמא משום דאיכא שטר אחר אבל לעיל דאיכא שני שטרות כשהוסיף בשני לא ביטל את הראשון הואיל והוא בידו עדיין וא"ת וכיון דאיירי מילתייהו דרב הונא ורב אסי בדלא כתב לה א"כ תפשטו מהכא הא דבעי בפ"ק דב"מ (דף יח: ופס) אי אריסה אית לה כתובה בדלא כתב לה ו"ל שאינו רוצה לפשוט אלא מן המשנה או מברייתא ואע"ג דאיכא כתובה באריסין אלא מתנאי ב"ד הלכך נתבטל תנאי ראשון ע"י שטר אבל לעיל דאיכא שני שטרות כשהוסיף בשני לא ביטל את הראשון הואיל והוא בידו עדיין וא"ת וכיון דאיירי מילתייהו דרב הונא ורב אסי בדלא כתב לה א"כ תפשטו מהכא הא דבעי בפ"ק דב"מ (דף יח: ופס) אי אריסה אית לה כתובה בדלא כתב לה ו"ל שאינו רוצה לפשוט אלא מן המשנה או מברייתא ואע"ג דאיכא

מגמ'

הורתה ולידתה שלא בקדושה אלא בחנק היא כשאר א"א דעלמא: אין לה פתח בית אב ובאותה מיתה דיהבינן לה לא בעינן פתח בית אב כדבעינן במוציא שם רע דעלמא דהא לא ידע' אבות מן הוא. אלא מאה סלע פי' אם הוחמו עדיו וה"ה נמי אם באו לז' עדים בעודה ארוסה שונתה שלא ע"י הוצאת שם רע לא דיינינן לה כנערה המאורסה שזנתה לסקילה דכיון דמפקינן לה מדין הוצאת שם רע. אע"פ שמוציא שם רע סקילה האמור בה חידוש הוא כדמפרש בגמרא ומשמע דלא שייכא מיתה אחריתי במוציא שם רע לעולם. וכ"ש דמפקינן לה מדין ארוסה דלא הוי חידוש ויהבינן לה חנק דא"א. היתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה הרי זו בסקילה. א"ל פתח בית אב. פי' דהא אין לה אב ואין מיוחסת אחר אביה כיון שהוא עובר כוכבים והיא גיורת ולא משום שאין יחוס לעובר כוכבים דודאי אית ליה יחוס דכתיב מרוחך כלאדון בן בלאדן; ולא מאה סלע כדמפרש בגמרא למיתה נכתבה ולא לקנס. היתה הולי"ב הרי זו בכת ישראל לכל דבריה. פי' נתגיירו שניהם אביה ואמה ונתעברת אמה בעודה יהודית דעכשיו יש לה אב: יש לה אב ואין לה פתח בית אב פי' בישראלית קמיירי ואין בית לאביה.

ר"ל פתח בית אב וא"ל אב. הרי זו בסקילה לא נאמר פתח בית אב אלא למצוה:

מסורת הש"ס

(ה) לקמן פט:, כ) [ס"ל אליבא], ג) ב"מ קח:, ד) [דכ"ים כב], ה) [רלאמת כ"מ קח:], ו) ע"ל כ"ל, ז) [ועוד לאיכא למימר דהכא אייר בדכתב לה ולא תקבי אדב נתמן דהכא מיירי כשמחזיק לו כתובה לאשה כשנתן לה הטעיה. מ"ל כ"ל],

תורה אור השלם

ו. והוצאו את הנער אל פתח בית אביה וסקלוהו אנשי עיר באבנים ומתה כי עשתה נבלה בישראל לזנות בית אביה ובערת הרע מקרבך: דברים כב כא

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אורועי סהדי וכו' לרפרם פסולים. עי' מ"ל (פ"ג) [פ"ל] מהל' שמיטה הל' מ: תוס' ד"ה אימר וכו' אומר דשב"א דנ"מ. עי' בתוס' מהר"ל שמן מ' ק"ה: ד"ה והלכתא ד"ל שאינו רוצה לפשוט. כעין זה בתוס' קדושין כג ע"ב ד"ה לתר"ה. ולף סה ע"ל תוס' ד"ה ואם: **בא"ד** אמרה משפחה ואינה ברייתא. עיין לקמן פז ע"ל בכש"י ד"ה ומ"ל:

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה והלכתא וכו' לאיכא תוספת ביטל שני את הראשון:

תוספות רי"ד

שני. או אם יש לה מה לטרוף גובה ג' מאות מזמן שני: וא"ר נחמן שני שטרות היוצאים בזא"ז בטל שני את הראשון. פי' אם כתב לו שני שטרי מכר או שטרי מתנה על שדה אחת הא' כתב בניסן וא' כתב בתשרי בטל שני את הראשון פי' אם היה בו אחריות וטרפוהו ממנו אינו גובה אלא מזמן שני. אמר ר"פ ומודה ר"נ דאי אוסיף ביה דיקלא לתוספת כתביה. פי' אי אוסיף דיקלא בשטרא בתרא לא בטל שני את הראשון אלא ידו על העליונה דקא"ל אי מזמן ראשון בעית למיגבי גבי' במאי דכתיב ביה ואם תרצה למחול שיעבודך מזמן ראשון ולגבות מזמן שני תגבה כל התוספת הכתובה בשטר השני: פשיטא לי פי' בשני שטרות היוצאין בזא"ז שלא בטל שני את הראשון אי דהי ראשון במכר ושני במתנה דליפות כחו הוא דכתב ליה משום דינא דבר מצרא פי' במכר יכול בעל מצרא להוציא מידו אבל מתנה ליה בה משום דינא דבר מצרא ולהכי הדר וכתב לה בלשון מתנה לשתף מעליו כר מצרא ולא לבטל את הראשון וכ"ש ראשון במתנה ושני במכר דמשום דינא דב"ח כתביה. פי' דבמתנה ליכא אחריות ובמכר איכא אחריות ואי אתי בע"ח וטריף לה מיניה הדר על המוכר ומ"ה הדר וכתב ליה ולא לבטל את הראשון. ודאי שניהם במכר שניהם במתנה בטל שני את הראשון מ"ש רפרם אמר איחוליה אחליה לשיעבודיה קמא. פי' רפרם אמר הודה לו המקבל לנתן שהשטר הראשון נכתב בשקר ולא היה אמת לפיכך ביקש לו שטר שני ור"א סבר אין אנו מחזיקין את הראשון בפסול אלא אמרינן כשר היה ולמה כתב לו השני שפייסו המוכר ללוקח שימחול שיעבוד של זמן א' וייתפש מזמן שני מפני שהיה לו שום שדה למכור בין זמן הא' לזמן הב' ולא היה הלוקח רוצה לקנותו מפני שיעבודו של זה ולפיכך פייסו שימחול לו שעבוד דמזמן ראשון מ"ב א"ב אורועי סהדי לרפרם כיון שהודה לו שבשקר נכתב הא' העדים הם פסולים לו שאם יש לו שום שטר שהם חתומים בו הוא בטל דפיו כקי' עדים והוא הודה שהם פסולים אבל לעולמא לא כל הימנו לפוסלם וכ"ה אמר לאורחיני ול"א לפסול ולמ"ד אחולי אחליה וכו' נאמנים. א"נ לשלומי פירי לרפרם דאמר אודויי אודי ליה שהראשון היה פסול א"כ כל הפירות שאכל

מז א ב ג מיי' פט"ז מהל' אישות הכ"ט טוש"ע אה"ע סי' ק סעי' יד:
יז ד ה ו ז ח מיי' פ"ה מהל' זכיה הל' מ ט סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמ סעי' ל ב:
יח **ט** מיי' פ"ג מהל' איסורי ביאה הל"ז סמג עשין נ:
יט י מיי' שם הל' יא:
כ כ מיי' פ"ג מהל' ערכין הל' ח סמג עשין נה:
כא ל מיי' פ"ג מהל' איסורי ביאה הל' יא:

מוסף רש"י

שני שטרות היוצאין בזה אחר זה. זמנו של זה קודם לזה ושניהם על הלוחה אחת או על מכר אחד, **ביטל שני את הראשון.** ואינו טורף אלא מזמן שני, דיכון דכתב לשטרא בתרא אחליה לשעבוד קמא (לקמן פט:). **דאי אוסיף** ביה דיקלא. בשטר שני, **לתוספת כתביה.** ולא אחליה לשעבוד לגבול זמן שטר ראשון ומהודרנו מיהא לא גביא מדלא כתב לה לגבולי ואוסיפית לה הך אקמייתא אלא שטר כתובה יתירא כתב לה ולא הזכיר בה את הראשונה, הכי קאמר אם תתרלי למחול שעבוד של ראשונה גבי כתובה זו המרובה ואם לא גבי הראשונה המוטעת הלכך הי מיניהו דבעית גביא, וכי אמר רב נחמן ביטל שני את הראשון בדלא אוסיף ביה מידי דלא לאו לגבולי קמא אחא למאי כתביה (שם).

תוספות רי"ד (המשך)

הלוקח בין זמן הא' לזמן הב' חייב להחזיר לבעלים ולר"א אינו חייב להחזיר לבעלים: א"נ לבסקא. פי' לפרוע מס המלך מזמן א' ועד זמן ב' לרפרם דאמר אודויי אודי ליה גם המוכר הודה ללוקח שהא' היה בטל והב' עיקר וא"כ מס הקרקע על המוכר לפרוע מניסן ועד תשרי ולר"א על הלוקח לפרוע ומסתברא כר"א דאחזוקי סהדי בשיקרא לא מחזקינן: **מתני'** הגיורת שנתגיירה בתה עמה וזנתה ה"ז בחנק אין לה פתח בת אב ולא ק' סלע. פי' שנתגיירה עמה כשהיא קטנה דעכשיו בתולה היא שבפ"ע אין לה לקטנה דעה להתגייר ואי בגדולה שנתגיירה שוב אינה בתולה. חיזקה מן האירוסין והיא נערה ה"ז בחנק. פי' אם נשאת והוציא עליה בעלה שם רע ע"פ עדים שזנתה באירוסין דאין לה דין מאורסה בת ישראל שנסקלין ע"י הוצאת שם רע. דכי כתיב סקילה בנערה המאורסה בישראל כתיב. דבתיב במוציא שם רע כי עשתה נבלה בישראל, והאי לאו בת ישראל היא הואיל והיתה

מנא הני מילי. משום דכתיב בישראל קח בעי: **ואימא** לרבות הורתה ולידתה בקדושה ההיא ישראלית מעלייתא היא. תימה דגבי חליצה דדרשינן (יבמות דף קכ.) מונקרא שמו בישראל דאין כשר לדין חליצה עד שיהא אביו ואמו מישראל אלמא ממעטי מבישראל אפי׳ הורתו ולידתו בקדושה וכ״מ דהתם משום דהורתו שלא בקדושה לא אצטריך למעוטי דמקרב אחיך ידענן בכל דין דבעינן הורתו ולידתו בקדושה ואייתר גבי דין חליצה בישראל עד שיהא אביו ואמו מישראל אבל אם איכא לאקשויי אימא דבישראל אתא למעוטי הורתו שלא בקדושה אפי׳ לחליצה בני גרים דמקרב אחיך לא דרשינן אלא למיפסליה לדין ישראל אבל גר חביבו מני דיין כדדרשינן התם עליך הוא דבעינן מקרב אחיך כו׳ ואור״י כיון דהורתו ולידתו בקדושה ישראל מעליא הוא כדאמרינן הכא אם כן שהורתן הכי נמי בני גרים כיון שהורתן ולידתן בקדושה הוו ישראל מעלייתא וקרינא בהו עליך והואיל וכן בלא נקרא שמו בישראל נפקא לן שפסול גר לחליצת בני גרים דבעינן מקרב אחיך עד שתהא אמו מישראל ולהכי אייתר בישראל לאגרוסי אביו מישראל[ה]: **ואימא** לרבות הורתה ולידתה שלא בקדושה. תימה מדרבה אית לן לאוקמי קרא בדדמי וי״ל כיון דמרבינן הורתה שלא בקדושה אם כן גלי לן קרא דבישראל לאו דוקא וא״כ ממילא נרבה אפילו לידתה שלא בקדושה: **אם** כן **בישראל מאי אהני ליה.** תימה לרשב״א דאמתא אהני ליה שלא יקבה ולא ישלם מאה כסף ואור״י דסברא הוא שיהיה לכל הכתוב בפרשה ועוד אור״י דלענין מלקות ומאה כסף לא אצטריך למעוטי מבישראל דמבתולת ישראל ולא בתולת גרים ממעטינן להו והשתא אתי שפיר דלא מיקמי אמתא אצטריך בתולת ישראל ולא בתולת גרים תיפוק ליה מבישראל ואע״ג דלגבי מיתה כתיב מ״מ גמרינן מינה קנס כדמשמע בסמוך דקאמר טעמא דכתב רחמנא נערה הא לאו הכי ה״א אפי׳ קטנה והכתיב אם אמת וגו׳ אלמא דילפינן קנס ממיתה אלא ודאי אי לא כתיב בתולת ישראל ה״א דאפילו הורתה ולידתה שלא בקדושה הוה מרבינן מומתה ובישראל אתא למעוטי בתולת ישראל ע״כ בישראל אתא למעוטי הורתה ולידתה שלא בקדושה[ו]: **המוציא** ואין לה פתח בית אב ולא מאה כסף משמע הא ישראלית גמורה דכוותה אמרן לה אב יש לה מאה כסף ולעיל נמי תנן דגיורת פחותה מבת ג׳ יש לה קנס וי״ל דמוקי מתני׳ אליבא דר״ע דאמר לעיל (דף לח.) נערה שנתארסה וגתגרשה קנסה לעצמה ודרש אשר לא תארסה לאביה הא תארסה לעצמה וה״ג דרש לאבי הנערה הא אין לה אב לעצמה אבל ר׳ יוסי בר׳ חנינא דהכא אליבא דר״י הגלילי קאמר דפטור דכי היכי דדרש לעיל הא תארסה אין לה קנס ה״ג דרש הכא לאבי הנערה הא אין לה אב אין לה קנס ורבא דפליג עליה סבר דאפי׳ לר״י הגלילי מייב מדתני אמי מדתני׳ דקתני הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה ודאי דרשא והשתא פריך הכא רבי יוסי בר אבין מדתני׳ אם אין לאבי הנערה יתומה לקנס דבריו ר״י הגלילי וה״ג ר״מ וכן במכילתא גרס דברי ר׳ יוסי הגלילי ופריך מר׳ יוסי הגלילי אר׳ יוסי הגלילי לר׳ יוסי בר׳ חנינא וכן משמע בהדיא בירושלמי דר׳ יוסי בר׳ חנינא אליבא דר׳ יוסי הגלילי קאמר לה ומתני׳ דר״ע ופריך נמי מלרבות יתומה לקנס דברי ר׳ יוסי הגלילי ומשני נמי כדמשני הכא אבל התם קאמר מילתיה אחותם ואחמתה ולא אמוציא אם רע[ז]: **בתולת ישראל ולא בתולת גרים.** ולא״ת אמאי אצטריך אם אין לאבי הנערה יתומה מבתולת ישראל נפקא מדממעט דווקא בת גרים ולמאי דפ״ה דיתומה לאו מרבויא משתמעא מיתא ורבא לרשב״א דאי לאו דמרבינן יתומה ממאן יתן לא הוה דרשינן בתולת ישראל ולא בתולת גרים אלא לדווקא הא יתומה בת ישראל יש לה קנס אבל השתא דמרבינן יתומה ליה לן למעוטי מלאבי הנערה בת גרים דדרשינן אפילו בתולת ישראל ולא בתולת גרים: **הא** לאו הכי ה״א אפילו קטנה והכתיב ואם אמת היה. נראה לר״י דלא בעי רב אחא למילף קנס ממיתה דכל היכא דלא אמיית מיתה לא אמיית קנס ולא בעי למימר נמי הואיל וקרא אייתי בגדולה כל דיינן שבפרשה אין נוהגין אלא בגדולה אלא הכי פריך טעמא דכתב רחמנא נערה בה״א הא לאו הכי ה״א אפילו קטנה במשמע והיינו משום דכיון דלא כתיב ה״א ביטול משמעות נערה דמשמע דווקא גדולה והא כתיב אם אמת וגו׳ וקטנה לאו בת עונשין היא ואפ״ה כתב נערה אסר אלמא משום אסרון ה״א אינו מבטל משמעות נערה דהוי גדולה והשתא לא קשה מידי לרבנן[ח] מנא להו דמחייבי סקילה בבא על הקטנה והא קרא בבת עונשין אייתי דהא הכא לא בעי למעוטי קטנה מקנס משום דקרא בבת עונשין אייתי אלא כדפרישית ולא תקשי נמי אמתא אצטריך בתולת ישראל תיפוק ליה מבישראל דגבי סקילה דהא לא ילפינן מהדדי: **הא** בכל מקום **שנאמר נער אפי׳** קטנה במשמע. ור״מ נמי הוה דרשא הכי אי לאו משום דלו תהיה לאשה דדרשא לעיל (דף מ:) במהוה עמה וא״ת הואיל ומסתבר למדרש בכל מקום שנאמר נער אפילו קטנה במשמע כרבנן נימא לר״מ דווקא באונס ומפתה דגלי קרא גלי אבל בכל מקום נדרוש דאפילו קטנה במשמע ואור״י דהיינו טעמא דר״מ דאי דווקא לאונס ומפתה אמאי קרא דולו תהיה לאשה ליכתוב בהו נערה אלא כמו במוציא שם רע וה״א כאן נערה הא בכל מקום כו׳ ומדכתיב לו תהיה לאשה במהוה עמה בא ללמד דבכל מקום שנאמר נער כמו הכא במהוה עמה מיירי: אמר

גמ׳ מנא הני מילי אמר ר״ל דאמר קרא [1]ומתה לרבות הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה אי הכי מילקא נמי נילקי ומאה סלע נמי לשלם אמר קרא ומותה למיתה נתרבתה ולא לקנס ואימא לרבות הורתה ולידתה בקדושה ההיא ישראלית מעלייתא היא ואימא לרבות הורתה ולידתה שלא בקדושה א״כ בישראל מאי אהני ליה אמר ר׳ יוסי בר חנינא המוציא שם רע על היתומה פטור שנאמר [2]ונתנו לאבי הנערה פרט לזו שאין לה אב מתיב ר׳ יוסי בר אבין ואיתימא ר׳ יוסי בר זבידא [3]ואם מאן ימאן אביה לרבות יתומה לקנס דברי ר׳ יוסי הגלילי הוא מותיב לה והוא מפרק לה בבא עליה ואח״כ נתיתמה רבא אמר [4]חייב ממאי מדתני אמי בתולת ישראל ולא בתולת גרים אי אמרת בשלמא כי האי גוונא בישראל מיחייב היינו דאיצטריך קרא למעוטי גרים אלא אי אמרת בישראל כה״ג פטור השתא בישראל פטור בגרים מיבעיא [5]אמר ריש לקיש [6]המוציא שם רע על הקטנה פטור שנאמר ונתנו לאבי הנערה נערה מלא דבר הכתוב מתקיף לה [7]רב אחא בר אבא טעמא דכתיב בה הנערה הא לאו הכי הוה אמינא אפילו קטנה [8]הא כתיב [9]ואם אמת היה הדבר הזה לא נמצאו בתולים לנערה והוציאו את הנערה אל פתח בית אביה וסקלוה וקטנה לאו בת עונשין היא אלא כאן נערה הא כל מקום שנאמר נער אפילו קטנה במשמע תני שילא שלש מדות בנערה [10]באו לה עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה

סוקלין

גמ׳ מנא הני מילי. שהורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה בסקילה: **ומפה.** וסקלוה כל אנשי עיר בחבנים ומתה והלא ומתה קרא יתירא הוא: **בישראל.** כי עשתה נבלה בישראל[ג]: **מאן יתן.** במפתה הכתוב מדבר דמאי למיכתב ואם ימאן וכתב ואם מאן ימאן בין אביה קיים וממאן בין שאין אביה קיים והיא ממאנת אלמא לע״ג דכתיב נתון ונתן לאביה הנערה [שם] ואונס ומפתה מהדדי גמירי מיתייב קנס איתומה וכי תימא שאני הכא דרבי רחמנא [אבל לגבי מוליא ש״ר לא אתרבאי] הכא נמי לאו יתומה משמע מריבוי אלא דבין היא ובין אביה יכולין לעכב כדאמרינן בגלו נערות (לעיל דף לט:) ויתומה לא אתרבאי הכא אלא דסבירא ליה לתנא דאביה דקאמר קרא לאו למעוטי יתומה אלא למימרא דקנסה לאביה ולא לעצמה והוא הדין לאביה האמור במוליא שם רע [דברים כב:]: **הוא מוסיף כו׳.** הא יתומה דקאמר תנא: **בבא עליה ואח״כ נתיתמה.** ולעולם אבי הנערה למעוטי יתומה בין בקנס בין בהוצאת שם רע: **רבא אמר חייב.** המוליא שם רע על היתומה: **מדתני אמי כי הוליא שם רע על בתולת ישראל ולא בתולת גרים.** והא בתולת גרים יתומה היא דרחמנא אפקיה לזרעיה דמצרי[ד] כשל חמור דכתיב (יחזקאל כג) וזרמת סוסים זרמתם והוא לשון שבבת זרע הזורם כזרם מים ואצטריך קרא למעוטי אי אמרת בשלמא כו׳: **נערה מלא דבר הכתוב.** בכל מקום כתיב נער וכאן כתיב נערה מלא להוליא את הקטנה: **אלא לאן נערה כו׳.** אלא אמאי דכתיב מלא לא ללמד על עצמו בא ולהוליא את הקטנה דבלאו הך דרשא אמעטיה לה קטנה דדמרינן דלאו בת עונשין אלא ללמד בא על כל נערה שבתורה שבתובין חסר לומר אף הקטנה במשמע והכי

יליף כאן נערה כאן שאי אפשר בקטנה כתיב מלא הא למדת שכל מקום שנכתב חסר אף הקטנה במשמע כגון באונס ומפתה: **שלש מדות.** במיתת נערה המאורסה: **באו לה עדים בבית חמיה.** לאחר שנישאת: **שזינתה בבית אביה.** בארוסין:

סוקלין

המוציא שם רע[ז]: **בתולת ישראל ולא בתולת גרים.** ולא״ת אמאי אצטריך הא מבתולת ישראל ע״כ בישראל אתא למעוטי הורתה ולידתה שלא בקדושה[ו]: דדרשינן שפיר בתולת ישראל ולא בתולת גרים: **הא** לאו הכי ה״א אפילו קטנה והכתיב ואם אמת היה. נראה לר״י דלא בעי רב אחא למילף קנס ממיתה דכל היכא דלא אמיית מיתה לא אמיית קנס ולא בעי למימר נמי הואיל וקרא אייתי בגדולה כל דיינן שבפרשה אין נוהגין אלא בגדולה אלא הכי פריך טעמא דכתב רחמנא נערה בה״א הא לאו הכי ה״א אפילו קטנה במשמע והיינו משום דכיון דלא כתיב ה״א ביטול משמעות נערה דמשמע דווקא גדולה והא כתיב אם אמת וגו׳ וקטנה לאו בת עונשין היא ואפ״ה כתב נערה אסר אלמא משום אסרון ה״א אינו מבטל משמעות נערה דהוי גדולה והשתא לא קשה מידי לרבנן[ח] מנא להו דמחייבי סקילה בבא על הקטנה והא קרא בבת עונשין אייתי דהא הכא לא בעי למעוטי קטנה מקנס משום דקרא בבת עונשין אייתי אלא כדפרישית ולא תקשי נמי אמתא אצטריך בתולת ישראל תיפוק ליה מבישראל דגבי סקילה דהא לא ילפינן מהדדי: **הא** בכל מקום **שנאמר נער אפי׳** קטנה במשמע. ור״מ נמי הוה דרשא הכי אי לאו משום דלו תהיה לאשה דדרשא לעיל (דף מ:) במהוה עמה וא״ת הואיל ומסתבר למדרש בכל מקום שנאמר נער אפילו קטנה במשמע כרבנן נימא לר״מ דווקא באונס ומפתה דגלי קרא גלי אבל בכל מקום נדרוש דאפילו קטנה במשמע ואור״י דהיינו טעמא דר״מ דאי דווקא לאונס ומפתה אמאי קרא דולו תהיה לאשה ליכתוב בהו נערה אלא כמו במוציא שם רע וה״א כאן נערה הא בכל מקום כו׳ ומדכתיב לו תהיה לאשה במהוה עמה בא ללמד דבכל מקום שנאמר נער כמו הכא במהוה עמה מיירי: אמר

עין משפט נר מצוה

כב א מיי׳ פ״ג מהל׳ נערה הל״א סמג עשין נה עור לה״ע סי׳ קעז:

כג ב מיי׳ שם הל׳ ג סמג עשין קח קכ:

כד ג מיי׳ פ״ג מהל׳ מיסורי מיאה הל״ע:

תוספות רי״ד

מנה״מ. פי׳ דהורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה שהיא בסקילה. אר״ל דא״ק ומתה. פי׳ מדיברי דקרא דסגי לה בהכי וסקלוה כל אנשי עירה באבנים ומתה קרא יתירה הוא למידרש ולרבות זו שהורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה: א״ה מילקי נמי לילקי ומאה סלע נמי לישלם. פי׳ כיון דמרבה ליה לסקילה ליתבי ליה למלקות. שאם אינו אמת מלקין אותו כדכתיב ויסרו אותו דהיינו מלקות: א״ק ומתה למיתה נתרבתה ולא לקנס ואימא לרבות הר״ל בקדושה ההיא ישראלית מעלייתא היא ואימא לרבות הר״ל שלא בקדושה א״כ בישראל מאי מהני ליה. כלומר מאי ממעט: א״ר יוסי בר׳ חנינא המוציא ש״ר על היתומה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה פרט לזו שא״ל אב. ואי קשיא והאי נשואה היא ויצאת מרשות האב והיכי כתב רחמנא ונתן לאבי הנערה. י״ל לאו דליהוי דידיה אלא שיעשה מהן סגולה לבתו שלא יזכה בהן בעלה: מתיב ריב״א ואם מאן ימאן אביה לרבות יתומה לקנס דברי ר״י בר יהודה. פי׳ מדמצי למיכתב ואם ימאן אביה ורבה עכשיו וכתב ואם מאן ימאן. משמע בין אביה קיים וממאן בין שמת אביה והיא ממאנת שאינה רוצה להנשא לו כסף ישקול והאי דכ׳ ונתן לאבי הנערה לאו דוקא אלמא יש קנס ליתומה וה״ה גבי מוציא שם רע אביה לאו דוקא ואי קשיא והא האי קרא במפתה כתיב והיכי מצינן לרבויי יתומה לקנס. והתנן בפירקין דלעיל יתומה האונס חייב והמפתה פטור. דכיון דא״ל אב וקנסה לעצמה אוחילה אוחלתיה גביה שנתרצית לו. י״ל האי דמרבה יתומה לקנס לאו במפתה דודאי אין קנס ליתומה מפותה ולא רבה אלא במקום הראוי להיות דהיינו באונסה ואע״ג דקרא במפותה כתיב הא גמרי מהדדי אונס ממפתה: הוא מותיב לה והוא מפרק לה. בבא עליה ואח״כ נתיתמה. פי׳ לעולם מוציא שם רע על היתומה פטור והאי דמרבה לה להאי יתומה בין בקנס בין בהוצאת שם רע ממאן יתן יאמן בבא עליה כעוד שאביה קיים וקודם שעמד בדין נתיתמה והואיל והיה לה אב משעת ביאה אינה כשאר יתומות ריש לה קנס והכי נמי מפרשה יתומה דמתני׳ ואפ״ה המפתה פטור כיון דלדידה הוי ולא מכח אב קא ידתא דאילו הוו מכח אב הוו ידתין אחיה ולא היא: ורבא אמר חייב מדתני׳ ר״א בתולות ישראל ולא בתולות גרים פי׳ כגון שהיתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה והא בתולת גרים ביתומה היא. א״א בשלמא בה״ג מחייב ולאו דוקא אביה היינו דאיצטריך קרא למעוטי גרים. אלא אי אמרת בישראל פטורים גרים מיבעי׳ אלא לאו ש״מ בישראל חייב ואע״פ שבא עליה בעודה יתומה ואביה לאו דוקא כדרבינן ממאן יתן: והלכתא כרבא ומתני׳ דתנן שהיתומה י״ל קנס והאונס חייב והמפתה פטור אע״פ שבא עליה בעודה יתומה:

מסורת הש״ס

ה) [לעיל מ:. ו) [לעיל מ:. ז) [לעיל מ: איתא רב אחא בר אחבה]. ח) [דברים כב]. ד) כפ״ל ליתא דמלרי. ט) [ולפי׳ ל״ל דרב שמואל בר יהודה דהתם היתה אמי מישראל מדמייתי עלה קרא דבישראל והא לא אצטריך אלא לאמו מישראל. ת״ש]. ו) [אבל ק״ק דכי פריך לר׳ יוחנן נמי ליליקי ומאה כסף לשלם הוי ליה לשעוי מיד דמבתולת ישראל נפקא כיון דהשתא אתא שמיך. ת״ש]. ז) [ומיהו לעיל משמע דלא דרש ר״ע הא אורסה לעצמה אלא משום דאשר לא אורסה אמיתא לג״ש הא לאו הכי הוי דרש לה נמי הא אורסה אין לה. ת״ש]. ח) [בסנהדרין סו:].

תורה אור השלם

1. והוציאו את הַנַּעַר אֶל פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ וְסִקְלוּהָ אַנְשֵׁי עִירָהּ בָּאֲבָנִים וָמֵתָה כִּי עָשְׂתָה נְבָלָה בְּיִשְׂרָאֵל לִזְנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: דברים כב כא

2. וְנָשָׁא אֹתוֹ מֵאָה כֶסֶף וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו: דברים כב יט

3. אִם מֵאֵן יִמְאַן אָבִיהָ לִתְּתָהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמֹהַר הַבְּתוּלֹת: שמות כב טז

4. וְאִם אֱמֶת הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא נִמְצְאוּ בְתוּלִים לַנַּעֲרָ: דברים כב כ

גליון הש״ס

גמ׳ הא כתיב ואם אמת. ע׳ תוס׳ סנהדרין מ ע״ב ד״ה יהבינ״:

מוסף רש״י

המוציא שם רע על הקטנה. לא מלאמר לנתן בתולים, פטור. דיוצאו אותו מאה כסף ונתנו לאבי הנערה, אלא כתיב (לעיל מ:). אלא בא נערה. אמר הכתיב נערה מלא לאו לגלוי עליה אתא אלא על כל מקום שנאמר נער אפי׳ אפילו הכי כאן שאי אפשר אלא בנערה כתיב נערה מלא אלא ונלמדך דכל מקום שנאמר נער אפילו קטנה במשמע (לעיל מ:).

מסורת הש"ס

(א) מנהדרין עח:, ב) [לקמן מו.], ג) הוריות י:, ד) [דברים כב], ה) מ"ו כ"ו, ו) מ"ו כ"ו, ז) [וע"ע פוס' יבמות נט. ד"ה והא],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דחידוש הוא וכו' דלאשתני גופא ולמי זגלי: (ב) ד"ה דהא נכנסה וכו' בחנק כו' כלומר ומדע: (ג) ד"ה דלמא וכו' שחידשה תורה (באישתני דינא חדית) תא"מ וע"ב ס"א בלא אישתני גופא חדית:

מוסף רש"י

סרחה. נערה המאורסה בימי נערות, ולבסוף בגרה. משעמדה בדין, תדון בחנק. כדינא דהשתא (סנהדרין עא:). הרי הן כהדיוטות. דלכנן בתר חטא אזלי (הוריות י:). אם נודע להם עד שלא נתמנו חייבים. דר"ש חטאה ידיעה בעי (שם).

עין משפט נר מצוה

בה א מיי' פ"ג מהל' נערה בתולה הל' ז סמג עשין נה:
בו ב מיי' שם ופ"ג מהל' איסורי ביאה הלכה י סמג שם:
בז ג מיי' פ"ג מהל' איסורי ביאה הל' מ:
בח ד מיי' פט"ו מהל' שגגות הל' י:

אמר רבא מוציא שם רע קאמרת שאני מוציא שם רע דחידוש הוא. נראה דמתחלה מקשה ממולין שם רע משום דס"ד דהש"ס דמסברא אמרינן ביה דחידון בסקילה ולא אמרינן הואיל ואישתני גופא אישתני קטלא הילכך מקשה דגבי נערה המאורסה נמי לית לן למימר דאישתני קטלא ומשני רבא שאני מוליא שם רע דחידוש הוא ולא מסברא אמרינן ביה הכי אלא משום דאשכחן בחדית ביה לחמנא כי האי גוונא דלא אמרינן הואיל ואישתני דינא אישתני קטלא והא דנקט נכנסה לחופה ולא נבעלה לאו דווקא אלא הכי נמי דהוה מצי למנקט ונבעלה למאן דמוקי מוליא שם רע דווקא בנבעל [אלא נקט למאן דמוקי אע"ג דלא בעל] ולפי זה לא גרסינן בעלמא דאי גרסינן נכנסה לחופה ולא נבעלה בעלמא בחנק משמע דהכא במוליא שם רע חייב סקילה אפילו זינתה אחר חופה והא ליתא דזינתה אחר חופה אפילו במוליא שם רע בחנק ולפי זה הא דקתני לעיל באו לה עדים בבית חמיה בבית אביה בסקילה צריך לדחוק לרבא דאיירי במוליא שם רע דאי לא הוליא שם רע הויא לרבא בחנק דכיון דאישתני דינא אישתני קטלא ובדין דהוה ליה למסוקי לעיל בההיא ברייתא באו לה עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה ולא הוליא ש"ר בחנק דהשתא הוה מפליג בדידה ולא ה"ל למנקט בסיפא סרחה ולבסוף בגרה אלא משום דעיקר ברייתא אתא לאשמועינן דיני פתח בית אב וכיון דקאי מליעתא בנערה המאורסה באו לה עדים בבית אביה מסיק נמי סרחה ולבסוף בגרה בבית אביה במה שעומד בו השתא [ו](והא דקאמר ואילו מוליא ש"ר אע"ג דהכל איירי במוליא ש"ר ה"פ ואילו מוליא ש"ר על האירוסין דאיירי ביה קרא הוי בסקילה אבל ק"ק דתני בשמעתין (לקמן מו.) לא אמר לעדים בואו והעידוני והן מעידין מאליהן היא וזוממיה מקדימין לבית הסקילה אלמא אפי' בלא הוצאת ש"ר לא אמרינן הואיל ואישתני דינא אישתני קטלא ומיהו י"ל דאע"ג דלא אמר לעדים הרי הוליא ש"ר וחדית ביה רחמנא) ורבינו שמואל מפרש שאני מוליא שם רע דחידוש הוא שהרי נכנסה לחופה ולא נבעלה בעלמא בלא הוצאת שם רע וזינתה אחר חופה בחנק ואילו מוליא שם רע כי האי גוונא שזינתה אחר נישואין בסקילה דהכי משתמעי קראי דכתיב ואם אמת היה כו' ולא נמצאו בתולים לנערה וסקלוה משמע דבכל ענין שלא נמצאו לה בתולים הויא בסקילה ואפילו זינתה תחתיו ואע"ג דכתיב אל פתח בית אביה ובזינתה תחתיו אין כאן פתח בית אביה הייני משום דלא שייך לומר רבו גידולים שגידלתם והוי כמו יש לה אב ואין לה פתח בית אב או אין לה אב דהויא בסקילה אע"ג דליכא פתח בית אביה והייני חידוש דבעלמא בלא הוצאת שם רע זינתה אחר חופה בחנק כדדרשינן לקמן מאורסה ולא נשואה שנכנסה לחופה ולא נבעלה ובמוליא ש"ר בסקילה והשתא אתי נמי שפיר הא דלא נקט בברייתא באו לה עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה בלא הוצאת שם רע תידון בחנק דהא מודה רבא דלא אמרינן הואיל ואישתני דינא אישתני קטלא אבל קשה לרבינו יצחק לפירוש זה דהא לקמן (דף מח:) דרשינן לגזות בית אביה פרט שמסר האב לשלוחי הבעל וכל שכן היכא שנכנסה לחופה וההוא קרא לגזות בית אביה במוליא ש"ר בהדיא כתיב: **דלמא** כי חדית רחמנא **היכא דלא אישתני גופא.** ואע"ג דלעיל באלו נערות (דף לח: ופס) קרי לבעולה אישתני גופא הכא לא חשיב אישתני גופא אפילו למאן דלא מחייב במוליא שם רע אלא בנבעל דהא כבר היתה בעולה מן הנואף ובבעילה דנואף לא חשיב לה שינוי הגוף דלא מיירי הכא אלא בשינוי הגוף אחר העבירה[ו]: **תנאי** היא דתניא בו'. ות"ת והא הכא ליכא אלא שינוי דינא והיכי מייתי לאישתני גופא דלעיל ויש לומר דלא מפליג לעיל בין אישתני גופא לאישתני דינא אלא לרבא דאמר מוליא שם רע חידוש הוא הילכך פריך ליה כיון דאמרת דחידוש הוא ואינה מסברא אם כן יש לנו להעמיד בפחות שנוכל דהייני לא אישתני גופא אבל לרב נתמן דאית ליה דמסברא קאמר דלא אישתני קטלא ולא מחידושא לדידיה ליכא לפלוגי בין אישתני דינא לאישתני גופא הילכך מייתי שפיר תנאי היא אי נמי יש לומר דלא מייתי אלא מדרבי שמעון דכיון דסבר הואיל ואישתני דינא אישתני קרבן כל שכן באישתני גופא ואינו חושש אלא להבא אבל דסבר כברייתא דשילא דלא משכשינן לה מקמי אידך ברייתא משום דברייתא דשילא לא מיתניא בי רבי חייא ורבי חושעיא אבל לאידך ברייתא לא מייתי שום דאיה מדרבנן דרבי שמעון ותדע דהא במסקנא משכשינן לההיא דשילא: אימור

סוקלין אותה על פתח בית אביה. דהכי כתיב[ד] והוציאו את הנערה אל פתח בית אביה והאי בנבאו עדים בבית חמיה כתיב דהא במוליא שם רע כתיב דמפרש ביה קרא ואקרב אליה[ד] אלמא כשניסת: **ראו גידולים שגידלתם.** כלומר מבית זה יצאת הנבלה שבו זינתה: **באו לה עדים בבית אביה.** קודם שנשאת: **סוקלין אותה על שער העיר.** דכתיב[ד] כי יהיה נערה בתולה מאורסה וגו' והוצאתם את שניהם אל שער העיר ההיא: **דיון בחנק.** כי היכי דאילו זגאי השתא לאו סקילה איכא אלא חנק דכי כתיב סקילה בזינתה נערה כתיב שנאמר[ד] כי יהיה נערה בתולה וגו' השתא נמי בחנק דכיון דאשתני גופא בין חטא להעמדה בדין אשתני קטלא לדהשתא: **הוליא עליה שם רע.** שכנסה משבגרה ולא מצא לה בתולים ובא לב"ד: **הוא היינו לוקה.** אם כיחש: **והיינו נותן מאה סלע.** דכי כתיב[ד] ויסרו אותו מלקות וענשו אותו ממון בנערה כתיב וזה עקימת שפתיו גורמין לו לינגע כדמתרץ לקמן ועקימת שפתיו בבוגרת הואי: **היא.** אם אמת היה: **וזוממיה.** עדים שהיו מעידים על זנותה וגמלוה זוממין: **מקדימין לבית הסקילה.** כלומר יסקימו בבקר לשם כי אין להם גם והמלטה מן המיתה הזאת: **היא וזוממיה ס"ד.** אם אמת היה אין שקר: **אלא או היא.** אם אמת: **או זוממיה.** אם שקר: **לבית הסקילה.** אלמא אע"ג דאשתני גופא והיינו זגאי השתא בת חנק היא לא אמרינן הואיל ואישתני קטלא: **מוליא שם רע קאמרת.** לאותובי אסרחה ולבסוף בגרה דתני תנא דאיירי בנאו לה עדים בבית אביה: **שאני.** מיתה הבאה על ידי הוצאת שם רע דבעל משנשאת: **דחידוש הוא.** ולא אמרינן בה דמשום דאישתני קטלא דהך זגאי השתא בת חנק היא נימא אישתני קטלא דהך זגאי בנערות: **דהא נכנסה לחופה ולא נבעלה בעלמא ויצאה בחנק כו'.** (ג) ותדע דהא בלא בגרה נמי [בלא] הוצאת שם רע ואפי' בנערות אשתני דינא הוא דאילו זגאי השתא חנק הוא דאיכא הואיל ונכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה כדתניא [לקמן] (דף מח:) נערה ולא בוגרת בתולה ולא בעולה מאורסה ולא נשואה מאי לא נשואה אי נימא נשואה ממש הייני ולא בעולה אלא לאו נכנסה לחופה ולא נבעלה אלמא אילו זגאי השתא בת חנק היא: **ואילו מוליא שם רע.** עליה השתא וזגאי קודם כניסה לחופה בסקילה אלמא בהוצאת שם רע לא אמרינן דאישתני דינא אילו זגאי השתא ליאשתני קטלא הבא ע"י זנות דמעיקרא והילכך כי בגרה נמי וניסת לא אמרינן במוליא שם רע דמשום דאישתני דינא דהשתא אישתני קטלא דמעיקרא: **ודלמא כי חדית.** כלומר הא ראייה דמייתינן מסתם מוליא ש"ר לכאן לאו ראייה היא לכאן דהתם הוא דאף על גב דאישתני דינא דאילו זגאי השתא לא אישתני קטלא דהא דזגאי מעיקרא משום דלא אישתני גופא הוא וחידוש שחידשה תורה (ג) באישתני דינא חדית באישתני גופא לא חדית אבל בגרה אישתני גופא היא ואי בנאו לה עדים בבית אביה אית לן למימר סרחה ולבסוף בגרה בחנק במוליא שם רע נמי משבגרה הוה ליה למיתני חנק: **אלא אמר רב נחמן בר יצחק.** הא דתני שילא תידון בחנק הואיל ואישתני גופא אישתני קטלא ותניא אחריתא בסקילה ואע"ג דאישתני גופא לא אישתני קטלא תנאי היא: **אישתני ולא אישתני.** אי אמרינן אישתני קטלא או לא אישתני קטלא תנאי היא: **חטאו עד שלא נתמנו.** נשיא ומשום שאין קרבנם כשל יחיד שהנשיא מביא שעיר ומשום מביא פר: **הרי הן כהדיוטות.** בכשבה ושעירה שאע"פ שנשתנה גופם לא נשתנה קרבנם: **אם נודע להם עד שלא נתמנו.** דהוה ליה חטאה בשעת קרבן יחיד וידיעה בשעת קרבן נשיא: **פטורין.** לגמרי. אלמא דמשום דאישתני גופא אישתני קרבן: אימור

אימור דשמעינן לר"ש דאזיל אף בתר ידיעה. תימה לרשב"ל דמ"מ מייתי שפיר מדר"ש דתידון בחנק לכל הפחות כיון דבחטאה מיתיבא בסקילה ובבגרות מיתיבא חנק מידי דהוה מ) אנחנקין שנתערבו בנסקלין דיתדון בחנק כיון שאינו יכול לקיים בו מצות סקילה ולא דמי לקרבן כיון דלא שייך למימר דיביא קרבן קטן שבהם לחפ' יביא גדול לא יתכפר אם הוא מחוייב קטן ונמצא מביא חולין לעזרה:

הנערה שהיתה בבר. ומהכא שמעינן דכל היכא דאישתני גופא לא אישתני קטלא דבתר מעיקרא אזלינן: **על פתח ב"ד.** לאו דווקא על פתח ב"ד אלא תוך לב"ד כי היכי דלא ליתמוי ב"ד רולחין כדאמרינן בפרק גמר הדין (סנהדרין דף מב: ושם) ט) אמילתא אחריתא אבל קשה לר"י כיון דמסתמא ב"ד לאו תוך לשלם מחנות יתבי היכי קאמר הכא סוקלין אותה על פתח בית דין הא ילפינן התם בכל הנסקלין מפרים הנשרפין ונריכין ליסקל תוך לג' מחנות ותירץ ר"י דהכא בעיר שרובה עובדי כוכבים בעלה קדושת היקף חומה ואין צריך להוציאה לחוץ לחומה דחומה כמאן דליתא דהא עיירות המוקפות חומה משתלחין מצוערים מהם כדאמרינן במסכת כלים (פ"א מ"ז) וכשהיא רובה עובדי כוכבים אין משתלחין משום דבעלה קדושת חומה:

סוקלין אותה על פתח שער העיר ההיא. היינו עיר שסרחה בו כדגמרינן לקמן מעבודת כוכבים שסוקלין אותו על פתח העיר שעבד בו: **המוציא** ש"ר לוקה ונותן מאה סלע גרסינן ותו לא אלא גרסינן בין בעל בין לא בעל דהא איכא דאמרי מוקי לה והוא שבעל: **רבי** יהודה אומר ללקות לוקה מ"מ. פ"ה משום לא תלך רכיל אע"ג דהוי לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ואין נראה לר"ת דלקמן בעי הש"ס אזהרה למוציא ש"ר מנלן ומסיק מנלא תלך רכיל משמע דלא מהני אלא לאזהרה אבל לא למילקי ועוד כל אדם שמתרף אשתו מזנות ליקי מנלא תלך רכיל ועוד הקשה ר"י דאי לוקה מנלא תלך רכיל לרבי יהודה אמאי צריך ויסרו ומיהו לרשב"א נראה דהא לאו פירכא היא דאי לא כתיב ויסרו לא הוה מוקמינן לא תלך רכיל לאזהרה דמוציא ש"ר אבל השתא דשמעינן דלקי מויסרו אנו צריכין למצוא אזהרה מוקמינן (פ) לאזהרה דלא עבר אלא אם כן הזהיר ונראה לר"ת דלוקה היינו מכת מרדות לכ"ע והא דקאמר רב פפא מאי לוקה ממון לא אתא לאיפלוגי אהא דמפרש דלוקה היינו מכת מרדות אלא דאינו נראה לו להעמיד הכיא דבעל לוקה ולא בעל אינו לוקה במלקות ממש דאין לו לשנות אינו לוקה הואיל ומדרבנן מיהא לקי ועוד דאין נראה לו שיהא התנא מאה סלעים דכתיב בהדיא בקרא ויסרה ומלקות שאינו מפורש בכל הנהו מתניתין דלעיל לא קתני מלקות גרידא אלא בהדי מאה סלע ואע"ג דלרבי יהודה בעלמא לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ואפ"ה לא לקי בעל הכא שאני דגלי קרא דלא לקי אלא דווקא כשבעל וא"ת לר' יהודה דאמר לוקין על לאו שאין בו מעשה אמאי איצטריך והיה אם כן הכות הרשע דבפרק קמא דסנהדרין (ד' י.) ובמכות (ד' ד: ושם) פריך ותיפוק ליה מלא תענה ומשני דהוה ליה לאו שאין בו מעשה וי"ל דלר' יהודה איכא לשנויי משום דהוי לאו שיתן לאזהרת מיתת ב"ד ועוד דהא דלוקין על לאו שאין בו מעשה מהכא הוא דקיימא ליה לר' יהודה בפ"ק דמכות (ד' ד:) כדאמרינן התם דר' יהודה גמר ממוציא שם רע ועדים זוממין: אמתיא

אימור דשמעינן ליה לר"ש דאזיל אף בתר ידיעה דאזיל בתר ידיעה ולא אזיל בתר חטאה מי שמעת ליה א"כ לייתי קרבן כי דהשתא משוח פר ונשיא שעיר האמר [מ]ליה ר' יוחנן לתנא תני תידון בסקילה ואמאי נערה המאורסה אמר רחמנא והא בוגרת היא א"ר אילעא אמר קרא [1]הנערה הנערה שהיתה כבר א"ל רבי חנניא לרבי אילעא אי הכי מילקא נמי לילקי ומאה סלע נמי לישלם א"ל [נ]רחמנא ניצלן מהאי דעתא אדרבה רחמנא ניצלן מדעתא דידך וטעמא מאי אמר רבי יצחק בר אבין ואיתימא רבי יצחק בר אבא זו מעשיה גרמו לה וזה עקימת שפתיו גרמו לו זו מעשיה גרמו לה כשהיא זנאי נערה זנאי וזה עקימת שפתיו גרמו לו אימת קא מיחייב ההיא שעתא והיא שעתא בוגרת הואי ת"ר [ס]נערה המאורסה שזינתה סוקלין אותה על פתח בית אביה אין לה פתח בית האב סוקלין אותה על פתח שער העיר ההיא [א]ובעיר שרובה עובדי כוכבים סוקלין אותה על פתח בית דין כיוצא בדבר אתה אומר [2]העובד עבודת כוכבים סוקלין אותו על שער שעבד בו ובעיר שרובה עובדי כוכבים סוקלין אותו על פתח בית דין מנא הני מילי דתנו רבנן [2]שעריך זה שער שעבד בו אתה אומר שער שעבד בו או אינו אלא שער שנידון בו נאמר שעריך למטה ונאמר [3]שעריך למעלה מה שעריך האמור למעלה שער שעבד בו אף שעריך האמור למטה שער שעבד בו דבר אחר שעריך ולא שערי עובדי כוכבים האי שעריך הא אפיקתיה אם כן לימא קרא שער מאי שעריך שמע מינה תרתי אשכחן עבודת כוכבים נערה המאורסה מנא לן א"ר אבהו גמר [3]פתח [4]מפתח ופתח משער ושער משעריך תנו רבנן המוציא שם רע לוקה ונותן מאה סלע רבי יהודה אומר ללקות לוקה מכל מקום מאה סלע בעל אינו נותן קא מיפלגי בפלוגתא דרבי אליעזר בן יעקב ורבנן והכי קאמר המוציא שם רע לוקה ונותן מאה סלע בין בעל בין שלא בעל כרבנן ר' יהודה אומר ללקות לוקה מ"מ מאה סלע בעל נותן לא בעל אינו נותן כר"א בן יעקב איכא דאמרי כולה כרבי אליעזר בן יעקב והכי קאמר [3]המוציא שם רע לוקה ונותן מאה סלע והוא שבעל רבי יהודה אומר ללקות לוקה מ"מ וסבר רבי יהודה ללקות לוקה מ"מ והתניא רבי יהודה אומר בעל לוקה לא בעל אינו לוקה אמר רב נחמן בר יצחק [5]לוקה [6]מכת מרדות מדרבנן

רב

דמלקות משום אזהרת לא תלך רכיל הוא ולאו שאין בו מעשה לוקין עליו: **אמר רב נחמן בר יצחק.** לוקה מ"מ דקאמר מכת מרדות דרבנן:

רב

אמור דשמעינן ליה כו'. כלומר ליכא למ"ד הכא אישתני קרבן משום שמוא דגופא מדלא מחייב להו ר"ש לגודע להם משנתמנו לאיתויי כדיהשתא אלא פטורין לגמרי קאמר וטעמא דידיה משום דבעי ידיעה והטאה בחד גופה: **דאזיל אף בתר ידיעה.** כלומר שעת החטא מחיינתו כשבה ושעת ידיעה מחיינתו שעיר לפיכך אין כאן אחד מכל הקרבנות שחייבתו תורה: **דאזיל בתר ידיעה.** דשיוי הגוף: **ולא אזיל בתר חטאה.** כי היכי דאמי שילא [ע"ל] תידון בחנק מי שמעת ליה: **אם כן.** דהכי שמעת ליה לייתי כי השתא: **האמר ליה כו'.** שיטויא הוא: **לתנא.** דתנא קמיה להא דאמי שילא: **הנערה.** והוליאו את הנערה [דברים כב] ולא כתב והוליאוה: **שהיתה כבר.** ואע"פ שאינה עכשיו: **רחמנא נילן מהאי דעתא.** כיחד ממנו טעמו של דבר מפני שחלוי בהנאת הלב כדמפרש לקמן זו מעשיה גרמו לה כו': **על פתח בית אביה.** אם בתו עדיים משמיעת: **על שער העיר שעבד בה.** ואפי' נידון בעיר אחרת: **שעריך למטה.** כי ימצא בקרבך באחד שעריך וגו' ט) דהא ודאי באותו שער שעבד בו עבירה: **ונאמר שעריך למעה.** והוצאת את האיש ההוא אל שעריך וגו': **שעריך.** בעבודת כוכבים כתיב (דברים יז) והוצאת את האיש ההוא אל שעריך: **גמר פתח מפתח ופתח משער.** אסמכתא דרבנן בעלמא. כתיב הכא אל פתח בית אביה וכתיב במשכן (במדבר ד) מסך פתח שער האהל מה פתח האמור במשכן שער עמו אף פתח האמור כאן שער עמו והלר גמר אי שער משעריך האמור בעבודת כוכבים: **לוקות.** מלקות במוציא שם רע מויסרו אותו ו): **לוקה מ"מ.** בין בעל ובא לב"ד והוציא שם רע ע"י בעילתו ואמר לא מצאתי לבתך בתולים בין לא בעל ובא לבית דין ואמר בתו לי עדים שזינתה בבית אביה והרי היא לפניכם: פלוגתא דרבי אליעזר בן יעקב ורבנן לקמן בשמעתין [מו.]: **ברבנן.** דאמרי פרשת מוציא שם רע בין בעל בין לא בעל וכתיב ביה ויסרו ועונש: **כר' אליעזר בן יעקב.** דאמר לקמן לא נאמר פרשת מוציא שם רע אלא כשבעל הלכך מאה סלע לא מחייבין ליה אלא כשבעל אבל מלקות דמשום אזהרת לא תלך רכיל (ויקרא יט) הוא לקי ואפילו לא בעל דהא הלך רכיל ואי משום דהוי לאו שאין בו מעשה ר' יהודה לטעמיה דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו במסכת מכות (דף ד:) ובשמיעת חולין (דף פג.): **והוא שבעל.** כר' אליעזר בן יעקב וקסבר תנא קמא אליבא דר' אליעזר לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ומלקות דמוציא שם רע מידוש הוא ומויסרו אותו נפקא והוא קרא כשבעל כתיב: **ר' יהודה אומר ללקות לוקה מכל מקום.** עליו: **אמר רב נחמן בר יצחק.** לוקה מ"מ דקאמר מכת מרדות דרבנן:

רב

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ג מהל' איסורי ביאה הל' יא: ל ב מיי' פט"ו מהל' סנהדרין הל' ב: **לא** ג ד מיי' פ"ג מהל' נערה בתולה הל' ז סמג עשין לה עור לה"ע פי' קעז:

מוסף רש"י

תני תדון בסקילה. דמעיקרא אף על גב דאישתני גופה לא אישתני קטלא (סנהדרין עא.). מרדות. כדוי (שבת מ.) לאו מלקות אלא מרגיש הוא אלא מכת מרדות, מכת ידוי מדרבנן (יבמות נב.) ידוי המוכתת שלא ירגיל בזה ואין לה קצבה אלא עד שיקבל עליו (חולין קמא.).

מסורת הש"ס

מ) [מסהדרין עא.]. נ) [שבת פד: כ"ק סה:]. ס) [תוספתא סנהדרין פ"י], ד) [שבת מ: יבמות נב. זיר כג. חולין קמא:]. ה) [דברים יז]. ו) [דברים כב]. ז) [דברים כב], ח) [סנהדרין עט:]. ט) [ע"ש בתוס' ד"ה כי היכי וכו' כתבו באופן אחר].

תורה אור השלם

1. והוצאת את הנער אל פתח בית אביה וסקלוה אנשי עירה באבנים ומתה כי עשתה נבלה בישראל לזנות בית אביה ובערת הרע מקרבך: דברים כב כא
2. והוצאת את האיש ההוא או את האשה אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שעריך את האיש או את האשה וסקלתם באבנים ומתו: דברים יז ה
3. כי ימצא בקרבך באחד שעריך אשר יי אלהיך נתן לך איש או אשה אשר יעשה את הרע בעיני יי אלהיך לעבר בריתו:

דברים יז ב

4. ואת קלעי החצר ואת מסך פתח שער החצר אשר על המשכן ועל המזבח סביב ואת מיתריהם ואת כל כלי עבדתם ואת כל אשר יעשה להם ועבדו:

במדבר ד כו

הגהות הב"ה

(מ) תוס' ד"ה ר' יהודה וכו' מוקמינן ליה לאזהרה:

רב פפא אמר. לעולם מלקות ממש ומאי בעל לוקה לא בעל אינו לוקה דקאמר כהך ברייתא ממון דמאה סלע קאמר: **חצי ערכו.** לפי שנו דערך קנוב בפרשה[ט] לפי השנים: **גזירה חצי ערכו.** דמשמע חצי ערך שלם שקנוב לו לפי שנים: **אטו ערך חציו.** עלי והאומר ערך חציו עלי או ערך ראשי או לבי עלי נותן ערך שלם דהוה ליה מעריך אבר שהנשמה תלויה בו וגבי ערכין כתיב (ויקרא כז) בערכך נפשות שהמעריך אבר שהנשמה תלויה בו נותן קצבה שנתנה בו תורה: **ויסרו מויסרו ויסרו מכן.** כתיב הכא ויסרו אותו וכתיב גבי קורבן ומורה[י] ויסרו מה להלן בן עמו אף כאן בן עמו והיינו ויסרו דהכא מויסרו דהתם וההוא ויסרו דהתם מבן שעמו דלגמריה לבן שעמו על ויסרו דהכא והדר יליף בן דאיתיתן הכא מבן והיה אם בן הכות מה התם מלקות אף הכא מלקות: **ונשמרת מכל דבר רע.** וכל מקום שנאמר השמר פן ואל תעשה אינו אלא לא תעשה[כ]: **לדדרכי פנחס.** במסכת עבודה זרה: **אל יהרהר ביום ויבא לידי עומאה בלילה.** דסמיך ליה כי יהיה בך איש וגו'[ל]: **רך לזה.** ורכיל לשון רך לי תהיה: **לא אמר לעדים.** המעידים על זנותה: **שכרן בקרקע.** לרבי יהודה מהו כיון דמרבית גמר כסף או אוכל בעינן דהוו מטלטלין דלכתיב לעניין רבית או דלמא לממון הוא דגמר ג"ש ואפי' מקרקעי: **על נשואין הראשונים.** כנסה ולא הוליד ש"ר וגרשה והחזירה ואחר כך מוליד שם רע לא מצאתי בתולים לנישואין קמאי: **ולא ליכם.** אין יכם שהוליד שם רע על נישואי אחיו בכלל פרשה זו לטעון טענת בתולים. איפשיטא ליה בעיא בתרייתא: **וינחה מעיקרא יש לה כתובה מנה.** קסבר כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה: **כשרי בתולים.** עדים שיזימו או יכחישו את אלו ויכשירו את בתולה לגמורה: **כשרי בתולי בתי.** עדים המזימין את עדיו: **שלא מצינו שחלק הכתוב.** משכבי אשה כתיב [ויקרא יח] שני משכבותיה שוין לכל משפט ערוות: **בתולים שם רע חלק.** שאם הביא עדים שנבעלה ארוסתו שלא כדרכה ונמצאו זוממין אינו נותן מאה סלע דלא מצאתי בתולים כתיב[מ] במקום בתולים: **אינו חייב עד שיבעול שלא כדרכה ויוליד שם רע בדרכה.** כלומר כשבעל נאמרו דברים ובעילתו אפילו היא שלא כדרכה כי היכי דלא חלק בשאר עושין אבל ביאה של זנות שהוא מוליד לגו עליה צריך שיאמר על ביאה כדרכה ולקמן מפרש לה: אידי

אתיא שימה שימה. נראה דלאו ג"ש גמורה היא מדבעי בסמוך שכרן בקרקע או בפחות משוה פרוטה מהו אף ע"ג דאין רבית בקרקע אלא דווקא דומיא דכסף ואוכל ולא בפחות משוה פרוטה מדאמר ברים אינו נשך (ב"מ דף פא. ושם) למה לי לכתב רחמנא לאו בגזל לאו ברבית לאו באונאה ואם יש רבית בפחות משוה פרוטה הא איצטריך לאו ברבית לפחות משוה פרוטה והכי נמי לא ילפינן מיניה דמה לרבית שכן יש בפחות משוה פרוטה והא דאמר בערכין (דף לא. ושם) גבי בתי ערי חומה רבית הוא אלא שהתורה התירתו התם חשיב ריבית לפי שעומד בבית בשכר המתנת מעותיו אבל אם אדם לוה שדה שאם שעמה נהר יפרע לו שדה ואחי או עשר גפנים טעונות פגין או בוסר בי"א דלכולי עלמא בקרקע דומיא לשבועה ולכל דבר שמא כי הא גוונא לא הוי רבית בקרקע:

בשלמא לר"א בן יעקב היינו דכתיב ופרשו השמלה. תימה דע"כ בשש עדים שזינתה איירי דמשום שלא ימצאו על השמלה דם בתולים אין להוכיח מ"כ מה תועלת יש בפרישת השמלה דפשיטא דלא מיתכחשי עדים בשביל כך דיש לתלות שהנואף הטה וי"ל דסבר דלא מיתייא אלא אם כן העיז פניו לשנות הידוע שמתליף להראות השמלה בלא בתולים בבית דין ונמצא שקרן שהיא מלאה דם:

דברים ששם לה. לא מלשון שמלה דיש דהא מפרש בברייתא דמייתי שמלה כשמלה דאשה אלא דשנא דקרא נקט ושם לה עלילות דברים: ואימא

רב פפא אמר מאי בעל לוקה דקתני התם ממון וקרי ליה לממון מלקות אין והא [6]תנן [7]האומר חצי ערכי עלי נותן חצי ערכו רבי יוסי בר' יהודה אומר לוקה ונותן ערך שלם לוקה אמאי אמר רב פפא לוקה בערך שלם מאי טעמא גזירה חצי ערכו אטו ערך חציו [2]וערך חציו הוי ליה אבר שהנשמה תלויה בו ת"ר [1]וענשו אותו זה ממון [2]ויסרו זה מלקות בשלמא וענשו זה ממון דכתיב וענשו אותו מאה כסף ונתנו לאבי הנערה אלא ויסרו זה מלקות מנלן [3]א"ר אבהו למדנו יסרו [3]מיסרו ויסרו מבן ובן מבן [4]והיה אם בן הכות הרשע אזהרה למוציא שם רע מנלן ר' אלעזר אמר [5]מלא תלך רכיל רבי נתן אומר [6]מונשמרת מכל דבר רע ורבי אלעזר מאי טעמא לא אמר מהאי ההוא מיבעי ליה לכדר' פנחס בן יאיר ונשמרת מכל דבר רע [7]מכאן אמר ר' פנחס בן יאיר [8]אל יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה ור' נתן מאי טעמא לא אמר מהאי ההוא [9]אזהרה לב"ד שלא יהא רך לזה וקשה לזה [10]לא אמר לעדים בואו והעידוני והן מעידים אותו מאליהן הוא אינו לוקה ואינו נותן מאה סלעים [11]היא וזוממיה מקדימין לבית הסקילה היא וזוממיה סלקא דעתך אלא או היא או זוממיה מקדימין לבית הסקילה טעמא דלא אמר להו הא אמר להו אע"ג דלא אגרינהו לאפוקי מדר' יהודה דתניא רבי יהודה אומר אינו חייב עד שישכור עדים מ"ט דר' יהודה אמר ר' אבהו אתיא שימה שימה כתיב הכא [7]ושם לה עלילות דברים וכתיב התם [8]לא תשימון עליו נשך מה להלן ממון אף כאן ממון אמר רב נחמן בר יצחק וכן תני רב יוסף צידוני בי רבי שמעון בן יוחאי אתיא שימה שימה בעי רבי ירמיה שכרן בקרקע מהו בפחות משוה פרוטה מהו שניהם בפרוטה מהו בעי רב אשי [12]הוציא שם רע על הנישואין הראשונים מהו על נשואי אחיו מהו פשוט מיהא חדא [13]דתני ר' יונה [9]את בתי נתתי לאיש הזה [1]לזה ולא ליבם מאי רבנן ומאי ר' אליעזר בן יעקב דתניא [14]כיצד [15]הוצאת שם רע בא לבית דין ואמר פלוני לא מצאתי לבתך בתולים אם יש עדים שזינתה תחתיו יש לה כתובה מנה אם יש עדים שזינתה תחתיו יש לה כתובה מנה בת סקילה היא הכי קאמר אם יש עדים שזינתה תחתיו בסקילה זינתה מעיקרא יש לה כתובה מנה נמצא ששם רע אינו שם רע הוא לוקה ונותן מאה סלע בין בעל ובין לא בעל רבי אליעזר בן יעקב אומר לא נאמרו דברים הללו אלא כשבעל בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב היינו דכתיב [10]ובא אליה ואקרב אליה אלא לרבנן מאי ובא אליה ואקרב אליה ובא אליה בעלילות ואקרב אליה בדברים בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב היינו דכתיב [11]לא מצאתי לבתך בתולים אלא לרבנן מאי לא מצאתי לבתך בתולים לא מצאתי לבתך כשרי בתולים בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב היינו דכתיב [11]ואלה בתולי בתי אלא לרבנן מאי ואלה בתולי בתי [15]ואלה כשרי בתולי בתי בשלמא לר"א בן יעקב היינו דכתיב ופרשו השמלה אלא לרבנן מאי ופרשו השמלה אמר רבי אבהו פרשו מה ששם לה כדתניא ופרשו השמלה [16]מלמד שבאין עדים של זה ועדים של זה ובוררין את הדבר כשמלה חדשה רבי אליעזר בן יעקב אומר דברים ככתבן שמלה ממש שלח רבי יצחק בר רב יעקב בר גיורי משמיה דרבי יוחנן אע"ג [2]שלא מצינו בכל התורה כולה שחלק הכתוב בין ביאה כדרכה לביאה שלא כדרכה למכות ולעונשין אבל מוציא שם רע חלק [5]אינו חייב עד שיבעול שלא כדרכה ויוציא שם רע כדרכה כמאן אי כרבנן אף על גב דלא בעל אי כר' אליעזר בן יעקב אידי

מסורת הש"ס

א) [ל"ל והא תניא פירוש בגיטות], ב) ערכין כ. [תוס' ערכין ס"ג ע"ס], ג) סנהדרין עא., ד) ע"ז כ: ע"ש שקלים פ"ג ה"ג, ה) [תוספ' פ"א ע"ס], ו) [נעיל מה.], ז) נעיל כב., ח) נעיל יא., ט) [ויקרא כז], י) [דברים כא], כ) [עירובין לו.], ל) [דברים כב], מ) [דברים כב],

תורה אור השלם

1. וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶסֶף וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו:
דברים כב יט

2. וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא אֶת הָאִישׁ וְיִסְּרוּ אֹתוֹ:
דברים כב יח

3. כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְּרוּ אוֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם:
דברים כא יח

4. וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הָרְשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר:
דברים כה ב

5. לֹא תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ אֲנִי יְיָ:
ויקרא יט טז

6. כִּי תֵצֵא מַחֲנֶה עַל אֹיְבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכֹּל דָּבָר רָע:
דברים כג י

7. וְשֵׁם לָהּ עֲלִילֹת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי וָאֶקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא מְצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים:
דברים כב יד

8. אם כֶּסֶף תַּלְוֶה אֶת עַמִּי אֶת הָעָנִי עִמָּךְ לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׁה לֹא תָשִׂימוּן עָלָיו נֶשֶׁךְ:
שמות כב כד

9. וְאָמַר אֲבִי הַנַּעֲרָ אֶל הַזְּקֵנִים אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וְיִשְׂנָאֶהָ:
דברים כב טז

10. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׂנֵאָהּ:
דברים כב יג

11. וְהִנֵּה הוּא שָׂם עֲלִילֹת דְּבָרִים לֵאמֹר לֹא מָצָאתִי לְבִתֵּךְ בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְתוּלֵי בִתִּי וּפָרְשׂוּ הַשִּׂמְלָה לִפְנֵי זִקְנֵי הָעִיר:
דברים כב יז

עין משפט נר מצוה

לב א ב מיי' פ"ג מהל' ערכין הל' ב סמג עשין קמח:
לג ג מיי' פכ"ל מהל' מאכלות אסורות הל' ה כל סמג לאוין קכו עוש"ע אה"ע סי' כג סעיף ג:
לד ד מיי' פכ"ל מהל' סנהדרין הל' ו סמג עשין קמ עוש"ע מ"מ סי' י סעי' ו:
לה ה מיי' פ"ג מהל' נערה בתולה הל' יא טוש"ע סי' קעז:
לו ו ז מיי' שם הל' ט:
לז ח ט י מיי' שם הל' ו יב:
לח כ מיי' פ"ל מהל' מאכלות אסורות הל' י כל סמג לאוין כו עוש"ע אה"ע סי' כ סעי' ל בהגה"ה:
לט ל מיי' פ"ג מהל' נערה הל' י:

מוסף רש"י

למדנו יסרו מיסרו. ויסרו דמשמע שם רע מויסרו אותו דבן סורר ומורה, וההוא ויסרו דבן סורר ומורה למדנו מבן דכתיב גביה בן וההוא בן למדנו מבן והיה אם בן הכות הרשע (סנהדרין עא.). ונשמרת מכל דבר רע. ופמיך ליה כי יהיה בך אים אשר לא יהיה עיהור מקרה לילה, וקא מיהר ליה להשמר שלא יבא לידי כך (ע"ז כ.). היא. אם אמת היה, וזוממיה. עדים שהיו מעידים על זנותה ונמצאו זוממין, מקדימין לבית הסקילה. כלומר יסקימו בנקר נשם כי אין להם גם והמלבה מן המיתה הזאת (לעיל מה.). היא וזוממיה סלקא דעתך. אם אמת היה אין שקר, אלא או היא. אם אמת, או זוממיה. אם שקר (שם). לזה ולא ליבם. אם הוליד שם רע על נישואי אחיו, שאין היבם ניתן במוליד שם רע לינגע במאה כסף (לעיל כב.). כיצד הוצאת שם רע. לינגע מאה כסף אם שקר וליפקל, אם אמת היה, בא לבית דין. זקוק לנוח לב"ד ואומר מי (לעיל יא.).

ואימא לדידה. תימה היכי מצי למימר שיהא שלה הא אמרינן בפרק קמא דקידושין (דף ד:) ואלטוריך למכתב כי יקח ואלטוריך למכתב וילקה חנם דאי כתב רחמנא כי יקח הוי אמינא כספא דידה הוי כתב רחמנא וילקה חנם ואומר ר"י דהתם לפי מסקנא דשמעתין קאמר דאמר יליף דכותה קא ממעט אבל אי לאו היה שום משמעות מוילקה חנם שיהא של אב מייתורא לא הוה אמרינן שיהא שלו: **השתא** אביה מקבל קידושיה דכתיב **את בתי נתתי** וגו'. אמאי אלטוריך וילקה חנם דמקבל דעתין השתא בכסף שמעינן מכי יקח ומאת בתי שמעינן לה דלא הוי לדידה:

ואימא הני מילי קטנה. ואע"ג דקרא בנת עונשין מייתי ה"ק בתי נתתי כשהיתה קטנה וא"ת הא לקטנה לא אלטוריך קרא השתא זבוני מזכין לה כסף קידושיה מיבעיא דבכה"ג קאמר בשמון גבי מעשה ידיה וי"ל דגבי מעשה ידיה קאמר שפיר דכיון שיש לו כח למכור מעשה ידיה לאחר פשיטא שהם שלו אבל מה ענין קידושין אבל מכירה אע"ג דיכול האדון לייעדה בכסף קנייתה היינו משום דגזירת הכתוב הוא דיכול לייעדה בכסף קנייתה אבל שאר קידושין אימא דאין האב זוכה בהן כלום ועי"ל דאמעשה ידיה פשיטא ליה שהם שלו כל זמן שיכול למוכרה דהיינו עד נערות אבל משום דמצי מזכן לה עד נערות לא שמעינן שיהא שלו כסף קידושין שהיא מתקדשת בו לעולם ועוד דאת בתי נתתי אינו מיותר ואלטוריך אפילו לקטנה דאלטוריך לאשמעינן דאב נאמן לאסור את בתו[6] ולפי המסקנא ע"כ לא אתא אלא להכי והא דדרשינן השתא אביה מקבל קידושיה היינו מפשטיה דקרא:

ממונא מאיסורא לא ילפינן. ות"ת ילף מהפרת נדריה דאביה יכול לקדשה דהיינו איסורא מאיסורא וממילא שמעינן דכספא דאביה הוי כדאמר לעיל השתא אביה מקבל קידושיה איהי שקלה כספא וי"ל דאיסורא דאית ביה ממונא לא ילפי': **יציאה** דבוותה קא ממעט. פי' בקונטרס בלשון שני וכן פירש רבינו חננאל דכוותה היינו מה התם בנערה אף הכא נמי דאי לאו אדון מרגיז כסף בנערה ואין נראה דאכתי תקשי ואימא לדידה אלא פירוש הקונטרס עיקר והשתא כיון דשמעינן מהאי קרא דכספא דאביה הוי סברא הוא דאיהו נמי מקבל דהשתא אביה שקיל כסף קדושיה ואיהי תקדוש נפשה:

לענין הפרת נדרים נפקא לה מרשותו. הכי נמי הוה מצי למימר דלענין אכילת תרומה נפקא לה מרשותו דאם בת כהן לישראל היא אינה אוכלת בתרומה כדאמרינן בים מותרות (ינמות דף פז. ושם) אלא ניחא ליה למנקט הפרת נדרים שהפסיד כחו שהיה לו בה להפר נדריה דומיא דיציאת אדון שמפסיד מעשה ידיה: **וכאי במציאתה משום איבה.** מדאורייתא ליכא למילף שתהא מציאתה לאביה כמו שקידושיה לאביה דשאני קידושין דלא קטרחא בהו כלל אבל מציאתה דקטרחא להגביה מציאתה וכה"ג עביד לריכותא ברים קידושין (דף ד:) דלא גמרינן מעשה ידיה מקידושיה דלא קא טרחא בהו כלל ואם תאמר ילף מתרוייהו דהשתא ומה הנך דמחמת גופא קא אתו הוי דאב מציאה לכ"ש וי"ל דמה להנך שהאב נפסל על ידיהן דעל ידי קידושין היא מפקעת עלמה ממנו ומעשה ידיה כדאמרינן ברים קידושין (ג"ז סם):

אידי ואידי כדרכה בעינן. כיון דאמר דברים ככתבן היאך אתה קורא לא מצאתי לה בתולים אלא אם כן אמר בעלתיה כדרכה ומצאתיה בעולה: **מתני' האב זכאי בכסו. בקטנות ובנערות: בקידושיה בכסף.** שבכסף קידושיה שלו: **ובשטר.** שאם קבל שטר אירוסין עליה הרי זו מקודשת: **בציאה.** רשאי למוכרה לאיזה לשם קידושין: **ומקבל את גיטה.** אם נתגרשה מן האירוסין וקודם שנגרה אבל בגרה לו ניסת שוב אין לו רשות בה: **ואינו אוכל פירות בחייה.** אם נפלו לה קרקעות בירושה מבית אמה אין אביה אוכל פירותיהן אלא עושין לה סגולה: **בחייה.** אלא אם כן מתה והוא יורשה: **יחד עליו הכתוב.** שהוא זוכה גם בכל השנויים למעלה ואוכל פירות מנכסים שנפלו לה בירושה משניסת לו: **ובייב במזונותיה ובפרקונה.** אם נשבית שהוא תנאי ב"ד כדתנן במתני' (מז:): **בקבורתה.** דאמרינן לקמן קבורתה תחת כתובתה שהכניסה לו מבית אביה והוא יורשה במיתתה: **משני חלין.** להספד. קלמיל"ש: **גמ' בכסף מנלן.** דכסף קידושיה לאביה: **אין כסף.** באמה העבריה וכקידושין[a] פריך אלי מבעי ליה לגופיה: **אין כסף לאדון זה.** בגלאתה מרשותו בשימני נערות כדילפינן בקידושין[a] דבגלאה בשימנים משמעי קרא: **אבל יש כסף לאדון אחר.** כשיוצאה מרשותו: **ומנו אב.** שאין אדון נגח ישראל אלא אביה חוץ מזה שנמכרה לו: **ואימא לדידה הוי.** וקרא כי אתא לאשמעינן אתא שהיא נקנית לבעל בקדושי כסף והכי מדרשינה אין כסף ביציאה זו אבל יש כסף ביציאה אחרת ולעולם דידה הוי: **ואימא הני מילי.** דאמרה תורה את בתי נתתי שבידו נתיימה: **קטנה דליס לה יד.** לקדש עצמה. ואע"ג דגבי מוצא שם רע כתיב וההיא נערה הוה דלמא הכי קאמר את בתי נתתי בקטנותה ועתה נערה: **אלא ההיא בהפרת נדרים כתיב.** מסקנא דקושיא היא ולא שינוי הוא: **וכי תימא נילף.** כסף קידושיה מקנסה שזיכתה תורה לאב: **מכושא ופגם.** דאמרינן באלו נערות (לעיל מ:) שהוא של אב: **שייך בה.** בידו ליטול ממון ולגייסה בכושא זה למוסרה לביאת קידושין למנוול ולמוכה שחין: **אלא.** כי פרכת אימא לדידה הכי תשני מסתברא כי קא ממעט קרא יציאתה מרשות אב בקידושין מתורת יציאתה מרשות אדון בשימני: **יציאה דכוותה קא ממעט.** מה כסף דיציאת אדון אי הוה התם כסף לאדון שהיא יוצאה ממנו בעי למהוי ולא לדידה ואי אמרת לדידה הוה לא קא ממעט יציאה דכוותה כך מפורש בשאלתות דרב אחאי גאון[a]. ואני שמעתי יציאה דכוותה קא ממעט מה התם נערה אף הכא נערה וקשיא לי אכתי אימא לדידה ומסקת קדושין פירשתיה בלשון שמועתי ובקושי: **והא לא דמיא.** יציאה דקדושין ליציאת אמה העבריה ולא יציאה דכוותה היא: **אלא מיפסלא מסירה לחופה.** ועדיין היא ברשות האב לירושתה ולמעשה ידיה: **נפקא לה מרשותיה.** דעד עכשיו היה מיפר לנדו ועתה מיפר בשותפות עם בעלה: **בשטר וביאה מגלן.** דציד אביה לקדשה ולמוסרה על כרחה: **איתקוש הוויות להדדי.** מה כסף ברשות אביה אף קידושי שטר וביאה ביד אביה. וקידושי שטר וביאה דמקדשת בהו יליפין בקידושין[a]: משוש

מ א מיי' פ"ג מהל' נערה בתולה הל' י' סמג עשין נה טוש"ע סי' קמז:
מא ב מיי' פ"ג מהל' אישות הלכה יא וס' יז מהל' אבילה הלכה יג סמג עשין מח עד טוש"ע אה"ע סימן לז סעיף ח וטוש"ע ח"מ סי' רע סעיף ב:
מב ג מיי' פי"ח מהל' נדרים הל' ו סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רלד סעי' ח:
מג ד מיי' פ"ב מהל' גירושין הל' יח סמג עשין ג טוש"ע אה"ע סימן קמא סעיף ד:
מד ה מיי' פ"ד מהל' אוכל הל' יט סמג עשין ע טוש"ע יו"ד סי' תכד סעיף ז:
מה ו מיי' פי"ב מהל' אישות הל' ג וסי"ב הל' ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סט סעיף ג:
מו ז מיי' פי"ב שם הל' ג טוש"ע שם סעי' ב:
מז ח מיי' פי"ד שם הל' כג סמג לאוין פא טוש"ע שם סימן פט סעיף ח:

תוספות רי"ד

מתני' האב זכאי בכתו בקידושיה בכסף בשטר ובביאה. פי' האב זכאי לקדש את בתו בעודה קטנה או נערה בין בכסף בין בשטר. כי' כותב לו על הנייר בתך מקודשת לי והאב מקבל השטר ממנו ומקנה אותה לו כי' וכן מקבל הכסף ממנו ומקנה אותה לו בו וכן בביאה יכול למוסרו לו לבא עליה לשם נשואין. ובפ"ק דקידושין מפרש להו דבכל דמי מיקדשו כסף אתיא קיחה וחשה משדה עפרון שטר כסף שקל יציאה להויה ביאה כי יקח איש אשה ובעולה: ר' כאי במציאתה ובמעשי ידיה ובהפרת נדריה פי' שמפר נדרים שלה כל זמן שהיא נערה ומקבל את גיטה פי' אם נתגרשה מן האירוסין אם בגרה או נשאת אין לו רשות בה. ואינו אוכל פירות בחייה פי' אם נפלו לה פירות מבית אמה אינו אוכל פירותיהן אלא עושה כן סגולה. נשאת יחד עליו בעל שהוא אוכל פירות בחייה פי' זוכה במציאתה ומעשה ידיה ובהפרת נדריה כאב יחד עליו הבעל שהוא אוכל פירות נכסיה בתקנת חכמים. וחייב במזונותיה פי' כגון אי"ב האב חייב דהכי תנן לקמן בפירקין האב אינו חייב במזונות בתו. אלא תקנה הוא שתיקנו גאונים הראשונים. ובפירקונה פי' מפני שהוא תנאי ב"ד שכך כותב לה אם תשתבאי תרגיר. ובקבורתה פי' אם מתה בחייו מפני שהוא יורש כי ובתה ר"י אומר אפילו עם בשראל לא יפחות לו מב' חלילים ומקוננת פי' חלילים שיספידוה בהן ומקוננת אחת שתקונן עליה: בי יהודאי מנ"ל. דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה. פי' אמא ברשות אב לתתה לכל מי שיחפרון ומנין שזוכה בכסף קידושין דכתיב ויצאה חנם אין כסף אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ומנו אב. פי' ממשמע שנאמר ויצאה חנם איני יודע שאין כסף ומת"ל אין כסף וקרא יתר הוא לדרשא אחא אין

כסף לאדון זה פי' שהמוכר את בתו קטנה יוצאה בסימנים וכשתצא מרבה אינה נוחנת לו כסף. אבל יש כסף לאדון אחר דכי נפקא מרשות אב לרשות בעל אית ליה כסף קידושין: ובמעשה ידיה מגלן אמר ר"ה א"ר מניין למעשה הבת שהן לאביה שנא' וכי ימכור איש את בתו לאמה מה אמה מעשה ידיה יתר קדריש:

תורה אור השלם

1. ואם שלש אלה לא יעשה לה ויצאה חנם אין כסף:
שמות כא יא
2. ואמר אבי הנער אל הזקנים את בתי נתתי לאיש הזה לאשה ושנאהו:
דברים כב טז
3. אלה החקים אשר צוה ה' את משה בין איש לאשתו בין אב לבתו בנעריה בית אביה:
במדבר ל יז
4. וכי ימכר איש את בתו לאמה לא תצא כצאת העבדים:
שמות כא ז
5. והצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר:
דברים כד ב

לעזי רש"י

קלימל"ש. חלילים (כלי-נגינה).

מוסף רש"י

האב זכאי בכתו בקידושיה. שהכסף יהיה שלו והוא מקבל השטר והוא מוסרה לביאה על כרחה לשם קידושין בעודה נערה (קדושין נ:). **ויצאה חנם.** גבי אמה העבריה היוצאת מרשות אדון בשימני נערות ומלי למימר ויצאה חנם, ולא נעי אין כסף, אלא לגיסה כיה אין כסף לאדון זה שיוצאה ממנו, **אבל יש כסף לאדון אחר.** כשיוצאה ממנו (שם). **ואימא לדידה.** הוי הלי כסף, דהא לא כתיב אין לו כסף, דתיקוני מינה אין כסף לאדון זה כו', אלא הכי דוקן מינה אין כסף ביציאה זו אבל יש כסף ביציאה אחרת ולעולם לדידה (שם). **איהי שקלא כספא.** בתמיה, אפשר שעל חנם זיכהו הכתוב בקנלא קדושין (שם). **ואימא הני מילי.** דזכי ליה לקבלם, קטנה. בקטנה שאין לה יד, אלא בת דעה היא, ואע"ג דקרא דמוציא שם רע בנערה כתיב, דכתיב ונתנו לאבי הנערה, לעולם דקדשה ליהא בקטנותה (שם). **אבל נערה דאית לה יד.** משכחינא שמי שערות גדולה לכל דבר, לכל עונשין וממון, שמקפה מקח ומוכרה ממכר, איהי תקדים נפשה מי' (שם). **בנעורייה בית אביה.** הכי דרים לה כל זמן שבנעורייה היא של אביה, דכל שבח הבא לאביה הוא (שם). **לאמה.** קרא יתירא הוא ודרים ליה אמה הכי היא לו לאמה, ובכאן נערה אשמעינן דאי בקטנה לא אלטוריך, דאמה זכוי מזכן לה מעשה ידיה מבנעורייה. אי מינה הוי מצי למילף, אלא על כרחך מדלא ילף מהתם שמעינן מינה לא לשבח נעורים אמה דלגופיה אלטוריך נגי נדרים דקלי עלייהו (שם). **וכי תימא נילף מינה.** ממון מנדרים (שם). **וכי תימא נילף מקנסא.** כסף קידושיה מכסף קנסה, שאונס ופיתוי לאביה המשים כסף (שם). **ממונא מקנסא לא ילפינן.** שהקנס כולו חדוש ומחדוש לא נגמרינן ואמרי קידושיה מגלן דלאביה הוי (שם). **מכושא ופגם.** דקיימינן לן (לעיל מ:) שהמאנס נותן בושה ופגם לאב והנהו לאו קנסא נינהו (שם). **דאבייה נמי שייך בה.** שיש לו דין חלק בהן, שיש בידו לגייסה ולפוגמה בשביל ממון שיטול לו, דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין, דה"א לא בושת ופגם, ואפשר זה שבא עליה מחמר ממון זה שהלכה ולא יקפלו עליה מוגעין (שם). **אלא.** לעולם מקרא קמא דאין כסף לאדון זה ואימא לדידה, הקשיא לן ואימא לדידה, **מסתברא.** דלאביה, דכי קממעט יציאת אירוסין מדין יציאת אמה העבריה וגם לומר דלא אין כסף אבל ביציאת אירוסין יש כסף, יציאה דכוותה קא ממעט. יציאת אירוסין דומיא דיציאת אמה קא ממעט מדין אמה ולמימר דיש כסף בה, ומה יציאת אמה העבריה אין כסף בה, אין מעינו בים כסף דקא דייק ליציאת אירוסין יש כסף למי שיצאה הימנו קאמר ואיהו אב (שם). **והא לא דמיא.** יציאת אירוסין ליציאת אמה, והיכי קאמרת דיציאת אירוסין אמי למעוטי, הא לאו דכוותה היא, דאכתי לא נפקה מרשותיה דאב כמעשה ידיה ולגיסתה עד שתכנס לחופה (שם). **בהפרת נדרים מיהא נפקא ליה מרשותיה.** שאינו יכול להפר לנדו (שם). **אביה ובעלה מפירין לה נדריה.** ואינו מופר עד שיפרו שניהם (דברים כד). כל הוויות קדושין נמשמע, כסף ושטר וביאה (לקמן עד).

מסורת הש"ס

א) קדושין ג: י. לקמן פה:. ב) נדה מז.ן. ג) [קדושין ג: כל הסוגיא ע"ז.], ד) לעיל מ: קדושין ג: [לקמן מז.]. ה) [בכתוב יט: וש"נ]. ו) נדרים מ:. עד: יבמות כמ: לעיל לט. קדושין ד:. ז) [לקמן עד. קדושין ט:]. ח) [דף ד.]. ט) [שם]. י) [פ' משפטים פי' כמו]. כ) [דף ד: ואילך]. ל) לעיל כב.

תוספות

מתני' האב זכאי בכתו בקידושיה בכסף בשטר ובביאה. פי' האב זכאי לקדש את בתו בעודה קטנה או נערה בין בכסף בין בשטר. כי' כותב לו על הנייר בתך מקודשת לי והאב מקבל השטר ממנו ומקנה אותה לו כי' וכן מקבל הכסף ממנו ומקנה אותה לו בו וכן ביאה יכול למוסרו לו לבא עליה לשם נשואין. ובפ"ק דקידושין מפרש להו דבכל דמי מיקדשו כסף אתיא קיחה וחשה משדה עפרון שטר כסף שקל יציאה להויה ביאה כי יקח איש אשה ובעולה: ר' כאי במציאתה ובמעשי ידיה ובהפרת נדריה פי' שמפר נדרים שלה כל זמן שהיא נערה ומקבל את גיטה פי' אם נתגרשה מן האירוסין אם בגרה או נשאת אין לו רשות בה. ואינו אוכל פירות בחייה פי' אם נפלו לה פירות מבית אמה אינו אוכל פירותיהן אלא עושה כן סגולה. נשאת יחד עליו בעל שהוא אוכל פירות בחייה פי' זוכה במציאתה ומעשה ידיה ובהפרת נדריה כאב יחד עליו הבעל שהוא אוכל כל פירות נכסיה בתקנת חכמים. וחייב במזונותיה פי' כגון אי"ב האב חייב דהכי תנן לקמן בפירקין האב אינו חייב במזונות בתו. אלא תקנה הוא שתיקנו גאונים הראשונים. ובפירקונה פי' מפני שהוא תנאי ב"ד שכך כותב לה אם תשתבאי תרגיר. ובקבורתה פי' אם מתה בחייו מפני שהוא יורש כי ובתה ר"י אומר אפילו עם בשראל לא יפחות לו מב' חלילים ומקוננת פי' חלילים שיספידוה בהן ומקוננת אחת שתקונן עליה: בי יהודאי מנ"ל. דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה. פי' אמא ברשות אב לתתה לכל מי שיחפרון ומנין שזוכה בכסף קידושין דכתיב ויצאה חנם אין כסף אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ומנו אב. פי' ממשמע שנאמר ויצאה חנם איני יודע שאין כסף ומת"ל אין כסף וקרא יתר הוא לדרשא אחא אין

משום איבה. דכיון דאינו חייב במזונותיה אי אמרת מציאתה שלה אינה אוכלת איבה ולא זיין לה תו: **הא דזכי ליה רחמנא לאב למימסרה לחופה.** כדכתיב[ב] אם בתי נתתי כל נתיות שבה במשמע ואותו היום אינה עושה מלאכה היכי מצי כו': **פקעתה.** בטילותה: **אלא קטנה לא גריכא קרא.** דקשיא לך לעיל אימא ה"מ קטנה דמצי מזבן לה לאו קושיא היא: **כי איצטריך קרא לנערה.** ואע"ג דעיקר קרא בקטנה כתיב מיהו קרא יתירא הוא דכתיב לאמה לאקושי בת לאמה דנערה אתיא: **בנעוריה.** גבי הפרת נדרים כתיב והכי קאמר בנעוריה ברשות אביה היא. וכי תימא הא בהדיא כתיב[ג] כי היא אביה אותה אי לאו האי הוה אמינא בקטנה משמעי: **ומימנע ולא פריק.** לפיכך תקנו לו פירות כדאמר לקמן[ד] ופירקונה תחת פירות דליכלינהו בעל וכל פדיונה יהי עליו אם רב אם מעט דאי אמרת לימחינהו ויפדוה אם אם תהיה שבוייה זמנין דלא מלו והשתא יהיב מדידיה: **כיסא נקיטא.** כיס מלא מעות יש לה בסגולה ועד הנה לא נהניתי מהם עתה תפדה את עצמה ואם יחסר אני לא אשלים: **כתב לה פירות כסות וכליס.** פסק לה האב בנדוניתה שתכנס לבעלה מטלטלין כגון פירות תלושין וכסות וכליס וכתבן לה מן האירוסין: **ומפה.** באירוסין לא זכה כו': **לימא כפלוגתא כו'.** דמ"ד בעלה יורש נדוניתה מן האירוסין כרבנן דאמרי אם מת הוא גובה את הכל מנה מאתים ומוספת אלמא כתובתה קיימא כאילו נישאת אם מתה איהי נמי ירית איהו נדוניא שלף היא בתוך השטר נכתבה דהכי כתבינן דא נדוניא דהנעלת ליה מני אבוה כך וכך ונני ואוסיף לה מדיליה כך וכך:

מ"ד

משום איבה: במעשה ידיה: מנלן [ו]דאמר רב הונא אמר רב מנין שמעשה הבת לאב שנאמר [1]וכי ימכור איש את בתו לאמה מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה לאביה ואימא הני מילי קטנה דמצי מזבן לה אבל נערה דלא מצי מזבן לה מעשה ידיה דידה הוו מסתברא דאביה הוו דאי ס"ד מעשה ידיה לאו דאביה אלא הא דזכי ליה רחמנא לאב למימסרה לחופה היכי מצי מסר לה הא קמבטל לה ממעשה ידיה [ז]פריך רב אחאי אימא דיהיב לה שכר פקעתה אי נמי דמסר לה בלילא אי נמי [ח]דמסר לה בשבתות וימים טובים אלא קטנה לא צריכא קרא השתא זבוני מזבין לה מעשה ידיה מיבעי [אלא] כי איצטריך קרא לנערה: בהפרת נדריה: מנלן דכתיב [2]בנעוריה בית אביה: ומקבל את גיטה: מנלן דכתיב [3]ויצאה והיתה [ט]איתקוש יציאה להוייה: ואינו אוכל פירות בחייה: ת"ר האב אינו אוכל פירות בחיי בתו רבי יוסי ברבי יהודה אומר האב אוכל פירות בחיי בתו במאי קמיפלגי ת"ק סבר בשלמא בעל תקינו ליה רבנן פירי דא"כ מימנע ולא פריק אלא אב מאי איכא למימר דמימנע ולא פריק בלאו הכי פריק לה ור' יוסי בר' יהודה סבר אב נמי מימנע ולא פריק סבר כיסא נקיטא עילוה תיזיל ותפרוק נפשה: ניסת יתר עליו הבעל שהוא אוכל כו': ת"ר כתב לה פירות כסות וכלים שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה ומתה לא זכה הבעל בדברים הללו. משום ר"נ אמרו זכה הבעל בדברים הללו. [י]והרב מפרש שאם מתה אחר שנשאת אע"פ שהנכסים בבית אביה וכה בהן הבעל כדמוכח לקמן בהלכתין גבי מסר האב לשלוחי הבעל שאפי' מסרה להם ומתה זכה הבעל לירש נכסי נדוניתה ואפי' הן בבית אביה ולא באו ליד הבעל והכא מיירי כגון שמתה מן האירוסין ועדיין לא נשאת ומש"ה לא זכה בהן הבעל אליבא דת"ק) פי' דאביה כתב ליתן לה מטלטלים בנדוניא ולא הספיק לתתם לה עד שמתה וכבר נשאת אע"פ שהבעל יורש את אשתו וכל נכסי נדוניתה הן שלו כיון שעדיין לא הספיק האב ליתן לבתו ולא באו לידה עד שמתה אין הבעל יורשה דאדעתיה דהכי קיבל אנפשיה שיתנם לבתו ולא לבעלה ור"נ היה אומר זכה כיון שכתב עליו ליתנן ה"ה ככל נכסי נדוניתה והלכתא כת"ק ואילו זקפן עליו במלוה ולא כתב לשם מודר אלא כתב לו שחייב כך וכך זכה בהן דכאילו נתנן לו דמי:

משום איבה. פירש בקונטרס כיון דאינו חייב במזונותיה אי אמרת מציאתה לעצמה אינה אוכלת ולא זיין לה ולר"י נראה איבה דמציאתה הייטו שלא יקדשנה למנוול ומוכה שחין והא דאמרינן בפ"ק דב"מ (דף יב: ושם) גבי מציאת בנו ובתו הקטנים לא קטן קטן ממש אלא גדול וסמוך על שולחן אביו זהו קטן קטן ואינו סמוך על שולחן אביו זהו גדול היינו דווקא בקטן אבל בקטנה אפילו אינה סמוכה על שולחן אביה היא מציאתה לא משום איבה שלא יקדשנה למנוול ומוכה שחין ולשמואל דאמר התם קטן קטן ממש אפי' אין סמוך על שולחן אביו משום דבשעה שמוצאה מרילה אצל אביו ל"ל לפ"ה [ח]דמתני' דהתם לגדלין קתני קטנה אפילו באינה סמוכה נערה בסמוכה וגדול הסמוך על שולחן אביו הוי מציאתו לעצמו לשמואל דליכא למיחש כולי האי לאיבה בבנים כמו בבנות דזילא בהו מילתא לחזר על הפתחים אבל קשה לפ"ה דפשיטא ליה לעיל[ט] דמציאתה לאחר מיתת האב לעצמה אע"ג דיגיעות מן האחין ומה שפירש בקונטרס לעיל דלהכי פשיטא ליה לעצמה דלא שייך בהו איבה אפילו היכא דקא מיתזנא בעל כרחייהו אינה אוכלת לרשב"א דשייך איבה אפילו היכא דקא מיתזנא בעל כרחייהו אינה נראה לרשב"א דשייך איבה אפילו היכא דקא מיתזנא בעל כרחייהו אינה אוכלת אע"ג דבעל שעה לב"ד במזונות כדמוכח לקמן בפרק אלמנה (דף לה: ושם) דאלמנה מעשה ידיה ליתומים אע"ג דבעל כרחייהו מיתזנא ומעשה ידיה אינן של בעל אלא משום איבה כדאמר בפרק אע"פ (לקמן דף נח:) מזוני עיקר ומעשה ידיה משום איבה ולפי' ר"י ניחא ואע"ג דמציאת אשה לבעלה אינה אלא משום איבה [כ]ואמר בפרק אלמנה (לקמן דף לו.) דגבי יתומים מיהוי לה איבה ואינה הכא דאיבה לאו משום מזונות הוא אלא דמיא למעשה ידיה אלא איבה דקטנה ובקטנה דידה ודיתומין והכא עם האחים לא חייבין כיון דליכא איבה דמזונות ועוד נראה לר"י דמציאתה דומיא דקידושיה דהוי לאב אפילו אינה סמוכה על שולחנו ומעשה ידיה נמי אפילו אינה סמוכה הוא העדפה לאב: **דזכי ליה רחמנא לאב למיסרה לחופה.** פירש בקונטרס דכתיב את בתי נתתי ואע"ג דקרא כשאיתה קטנה כדפרישית לעיל אלא דבכאן הכי פריך שפיר ועי"ל דהא דפריך לעיל ה"מ קטנה משום דאכתי לא קיים בה שיהא לאב שום כח בנערה אבל הכא הוא בנערות מדנסקלה על זנות בית אביה וכ"ע אמאי לא גמרינן קידושין מחופה: **דמסר לה בשבתות וי"ט.** אע"ג דאמר במו"ק (דף ח: ושם) ושמחת בחגך ולא באשתך דאין נושאין נשים בחולו של מועד משום דאין מערבין שמחה בשמחה ודרשה גמורה היא כדאמר בחגיגה (דף ח: ושם) דהוי מדאורייתא איכא למימר דהכא איירי שעה אחת לפני יו"ט שהוא כיו"ט לענין מלאכה דמוספת דאורייתא ובטילה באותה שעה מן המלאכה א"נ כשמסרה האב לשלוחי הבעל או נשואין בלא סעודה אע"ג דאמר בהחולץ (יבמות דף מג: ושם) דנשואין בלא סעודה איכא שמחה לא תשיבא שמחה כולי האי שיהא אסור ליטא ביו"ט מטעם זה: **השתא** זבוני מזבן לה כו' **כי איצטריך קרא לנערה.** הקשה ר"ר יעקב מאורליינ"ש דאמאי איצטריך בערכין (דף כט:) למילף מק"ו דאין אדם יכול למכור את בתו כשהיא נערה דהשתא מכורה כבר יוצאה שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר תיפוק ליה מהכא דאין יכול למוכרה מדאיצטריך לאמה דאי יכול למוכרה מה צריך קרא פשיטא דהשתא זבוני מזבן לה מעשה כו' ושמעתי בשם מורי הר"ם דמהכא נמי לא ידעינן אלא מכח ק"ו דהשתא זבוני מזבן לה ולי נראה דאי לאו ק"ו דהתם ה"א דמני מזבן לה והוה דרשינן מלאמה דמעשה ידיה לאביה אפי' בנוגדת[ס]: **כתב לה פירות כסות וכלים.** למאי דמוקי בקונטרס הך ברייתא מן האירוסין הא דקתני לקמן הלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל כו' מתה אביה יורשה אתיא כרבנן ומיהו בנישואין כ"ע מודו דקתני בסיפא דהיא ואין נראה לר"ת דאי מן האירוסין למה קבעה אמתני' דהכא דאיירי בנישאת ועוד אמאי זכה לרבי נתן הא קתני שכתב [פ] שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה והא לא בא ועוד דמסיק אבל הכא משום איחתויי הוא ואי באירוסין אירוסין לא הוי קרי חיתון אלא איקרובי דעתא כדלקמן ברים אע"פ (דף נ.) ואע"ג דבפרק הנושא (לקמן דף קב.) קאמר גבי כמה אתה נותן לבתך כך וכך וכו' דאיירי באירוסין בהיא הגאה דאיתמי אהדדי גמרי ומקנו באמירה יש לומר דה"פ בהיא הגאה שיבואו לבסוף לידי חיתון נשואין גמרי ומקנו אהדדי אף בשעת אירוסין ונראה לר"ת דהך ברייתא בנשואין מיירי וטעמא דלא זכה לתנא קמא משום דאמר סהדי דאין דעת האב ליתן נדוניא זו אלא ע"מ שתהנה בתו ממנה כמו הבעל ולרבי נתן ליתא ליה אומדנא וזכה הבעל וקאמר לימא דבפלוגתא דרבי אלעזר ורבנן קמיפלגי דמ"ד לא זכה כרבי אלעזר ואע"ג דהתוא דר"א באירוסין והכא בנישואין מכל מקום מדמה להו כי היכי דאזיל ר' אלעזר בתר אומדנא דלא כתב אלא על מנת לכונסה ה"נ אזיל בתר אומדנא שלא כתב אלא על מנת שתהנה בתו ולבתר הכי קאמר למ"ד זכה דעד כאן לא קאמר ר"א אלא מדידיה לדידה דלא אקני לה אלא ע"מ לכונסה משום חיבת חופה אבל מדידה לדידה אפי' ר"א מודה דדי לנו באומדנא של חיתון נישואין אע"ג דאיכא תו אומדנא אחריתא די לנו באומדנא זו כיון

דהוי

מסורת הש"ס

(א) לעיל מ: [מו:] קידושין ג.; (ב) [קידושין יג. וש"נ], (ג) [שם ה. וש"נ], (ד) לקמן נד: פט: כ"מ יח.; (ה) [דברים כב], (ו) [במדבר ל], (ז) [ע"ב], (ח) גי' מהרש"א דמתני' דהכא הוי לגדלין יבל"ל, (ט) [דף מב.], (י) [ויכיר שלמי אחר טעם אחר אלא תגנוב משל בעלה ומאחר מצאתי. ת"ר], (כ) ובה מיתרצא פירכא אחריתא דאמאי אינעריך אין כסף ולאחר חנם חד לבוגרת וחד לנערות לכתוב חד וע"כ מוקמינן לנערות דאי לבוגרת אמאי אינעריך לאמה אלא ע"כ דהוי מוקמינן לה לבוגרת יהו דרשינן מלאמה דמעשה ידיה דבוגרת לאב ויש מפרשים דאי לאו ק"ו דערכין ה"א דאמי מזבן לה ולאמה אינעריך לנערה שתתרבה ונתברשה שאינו יכול למוכרה דכיון שפרש שלמו עליה דהייני קידושין אוב אינו יכול למוכרה והקשה ה"ר ידידיה מנרבונורק אמאי אינעריך ק"ו ע"כ לא אמי מזבן נערה דאי אמי מזבן אמאי אינעריך לאמה דע"כ לנערה אינעריך ולא לגמרא אלא לגמרא דאינעריך לאמה אלא ע"כ דאינעריך לאמה אלא ע"כ דאינעריך לאמה אלא ע"כ

דהוי מדידה לדידיה ולא דמי להתיא דר"א דהוי מדידיה לדידה ולי הוה שייך התם לומדנא אחרינא הוה אמדינן ופסק רבינו תם וכן רבינו חננאל כרבנן דרבי נתן משום דמוקמינן להו כר"א כן עזריה דפסקינן הילכתא כוותיה בפרק אע"פ (לקמן דף נו.) ואע"ג דדמי הש"ס לא דכולי עלמא כר' אלעזר דיחויא בעלמא הוא ואדיחויא לא סמכינן והורה ר"ת הלכה למעשה בתתן אחד שמתה אשתו והיה אבי הכלה מוחזק בגדוניא ופסק לה דלא זכה הבעל מכח שמעתין דהכא ועוד תיקן לא מכח ההלכה שאפי' בעל מוחזק שיחזיר אם מתה בתוך שנה וחזר בו בסוף ימיו מאותה תקנה והא דאמרינן בפ' מציאת האשה (לקמן דף סו.) הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו יכול הוא שיאמר לאחיך הייתי רוצה ליתן לך מי אפשי ליתן ופריך בירושלמי ולא דברים הנאמרין באמירה הן ומשני כשפסק על מנת לכנוס דמשמע הא אם כנס גובה אחיו לא קשה מידי לפירוש רבינו תם דהתם הרי בתו קיימת והיכס רוצה ליבמה והא דאמרינן בתורת כהנים ותם לריך כתכס זה שפוסק לבתו ממון מרובה ומתה בתוך שנעת ימי המשתה הרי הפסיד בתו והפסיד ממונו ההיא אתיא כרבי נתן ג"כ כרבנן וטיירי שהתתן מוחזק בה ולריך עיון שלא יקשה לרבינו תם דלקמן ברים אע"פ (דף נו.) מוכח דרבנן נמי אזלי בתר אומדנא דחיתון ועוד דחוק קצת לרבינו תם דמה לו להזכיר מדידיה לדידיה ומדידה לדידיה הל"ל ע"כ לא קאמר רבי אלעזר אלא משום דלא נישאת אבל הכא דנישאת לא ועוד דכולהו אמוראי דלקמן משמע דאית להו דבעל יורשה משמרה האב לשלומי הבעל ושמא היינו כשהכתובה ביד הבעל וברייתא דקתני התם לקמן אע"פ שכתובתה בבית אביה בעלה יורשה אתיא כרבי נתן ד):

שלא כתב לה **אלא על מנת** לכונסה. אין לתמוה בסברא זאת דבכמה מקומות בש"ס מצינו כן ואם תאמר אם כן כל אדם הלוקח פרה מחבירו ונטרפה או מתה אין סהדי שלא על מנת כן לקחה וי"ל דהתם אין סהדי שבאותו ספק היה רולה ליכנס ואפי' אם אומר לו אם תטרף יש לך לקבל הספד היה לוקחה אבל הכא לא כתב כלל כי אם ע"מ לכונסה ואין דעתו כלל להכנים עצמו בספק וכן [a]ההוא דזבין ולא אילטריכו ליה זוזי והא דפריך בסוף הגוזל קמא (ב"ק דף קי:) [b] יבמה שנפלה לפני מוכה שחין תיפוק בלא חליצה דאדעתא דהכי לא קידשה אע"ג דבאותו ספק מסתמא היתה נכנסת בשעת קדושין אומר רבינו יצחק דלא פריך התם אלא משום דהוי דומיא דקאמר התם נתן כסף לאנשי משמר ומת שהוא שלהם ומסיק התם ש"מ כסף מיכסר מחנה דאי לא מיכסר לימא דאדעתא דהכי לא היב דהואיל ואינו תלוי אלא בנותן יש לו ללכת אחר דעתו וכיון שבו תלוי ודאי אינו רולה ליכנס בשום ספק ולא דמי לנוקח חפץ ואירע בו אונס דלא אמרינן דאדעתא דהכי לא קנה ומבטל המקח דאינו תלוי בדעת הקונה לבדו דהא איכא נמי דעת מקנה שלא היה מקנה לו לדעתו אם לא יפרש להכי פריך אפיר מיבמה שנפלה לפני מוכה שחין משום דבדידה תלוין הקידושין שברור לנו שהוא לא יעכב בשביל שום דבר שאירע אחר מיתתו כי אינו חושש כמה שאירע אחריו ולהכי לא פריך מאשה שנעשה בעלה בעל מום תיפוק בלא גט דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה כיון דתלוי נמי בדעת המקדש וכן כל הנהו דמייתי התם אין תלוי אלא בדעתו: **תיקנו** מזונות תחת מעשה ידיה. בפ' אע"פ (לקמן נח: ושם) דקאמר רב הונא יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה קפבר כי תקינו רבנן מזוני עיקר כו' ופריך מהכא ומשני אימא תקנו מעשה ידיה תחת מזונות והשתא ריש לקיש דפליג עליה התם ואמר מעשה ידיה עיקר אינו מגיה ברייתא דהכא אלא שונה תיקנו מזונות תחת מעשה ידיה ולכאורה לדידיה יכול הבעל לומר לאשתו אי מעשה ידיך למזונותיך ואע"ג דלא ספקה כיון דקסבר דמעשה ידיה עיקר אבל אי אפשר לומר כן כדמיכח בריש המדיר (לקמן דף ע:) ובפ"ק דגיטין (דף יב.) דבלא ספקה חייב לזונה וא"ל דלא אמר ריש לקיש דמעשה ידיה עיקר אלא לענין שאינה יכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה: **וקבורתה** תחת כתובתה. פירוש נדוניתה אבל אין לפרש תחת מנה ומאתים דהא אמר לקמן (דף נג.) [c] דאירוסה אין לה קבורה: **אנוחי** נגחינהו. פירוש עד שלא יהא לו במה להתפרנס ואז יקחם אבל לא בעי למימר דלעולם ליתחינהו דא"כ מאי תחת פירות דקתני הא אין לו פירות: **זימנין** דלא מלו ופריך לה מדידיה. אע"ג דעיקר תקנה בשביל דידה כדמשמע הכא וכן לעיל דקאמר בשלמא בעלה מקינו ליה פירי דלמא אשתבאי וממנע ולא פריך לה מ"מ אינה יכולה לומר איני נפדית ואיני נותנת פירות דהא קתני בברייתא פירקונה תחת פירות משמע דאינה יכולה לומר כי היכי דפריך לקמן דאינה יכולה אשה שתאמר איני ניזונת כו' מברייתא דלעיל דקתני תיקנו מזונות תחת מעשה ידיה אלמא דאין יכולה והולכך להגיה הברייתא בשביל כך ועוד דבחזקת הבתים (ב"ב דף מט. ושם) ובהזורק בגיטין (דף עז. ושם) לא מצי לאשכוחי שיהא חבר לאשה בלא בעלה דפריך חברה מה שקנתה אשה קנה בעלה ומוקי בכותב לה דין ודברים אין לי בנכסייך וכי כתב לה מאי הוי והתניא כו' ומשני בכותב לה ועודה ארוסה והשתא מאי דוחקין לאוקמא הכי לימא כגון שאמרה איני נפדית ואיני נותנת פירות ואע"ג דהוה נמי מצי לאוקמא כגון שנתנו לה על מנת שאין לבעלה רשות בה ולא קאמר היינו משום דאין יורד לסברא זו אבל כבר ירד לסברא שהבעל מסתלק מנכסים א"כ לימא כגון שאמרה איני נפדית כו' אלא ודאי אינה יכולה לומר ריש לקיש דלרב הונא יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית כו' התם משום דאינה מפקעת לגמרי התקנה שאם אמרה היום איני ניזונת ואיני עושה למחר מעשה ותהא ניזונית אבל אם אמרה איני נפדית ואיני נותנת פירות הרי מפקעת לגמרי תקנת פירות דהא פירות של כל ימיה הם תחת פרקונה ואפילו אח"ל דיכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה לעולם אכתי יש לומר דלא מצי אמרה איני נפדית שלא תטמע בין העובדי כוכבים [d] א"ג שאני פירות דידו כידה חוכה בגוף הקרקע אבל מעשה ידיה אינם בעין דלא שייך למימר שיזכה בגוף הידים: **אם** תענה את בנותי. [e] ואם תאמר דאדרבה מהאי קרא משמע דעונתה לאו היינו עונה של תשמיש דבפרק בתרא דיומא (דף עז.) משמע אם תענה את בנותי היינו שימנע מהן תשמיש דמהאי קרא נפקא לן דמניעת תשמיש המטה קרוי עינוי ויש לומר דה"נ קאמר קרא עונתה לא יגרע דבר שהוא כעיני כשמונעו ממנה דהיינו תשמיש:

רבי

שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה [a]למאן דאמר לא זכה כרבי אלעזר בן עזריה ומאן דאמר זכה כרבנן לא דכולי עלמא כרבי אלעזר בן עזריה מאן דאמר לא זכה כרבי אלעזר בן עזריה ומאן דאמר זכה עד כאן לא קאמר רבי אלעזר בן עזריה אלא מדידיה לדידה שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה אבל מדידה לדידיה אפילו ר' אלעזר בן עזריה מודי דמשום איחתוני הוא והא איחתני להו: חייב במזונותיה וכו': תנו רבנן [b]תיקנו מזונותיה תחת מעשה ידיה [c]וקבורתה תחת כתובתה לפיכך בעל אוכל פירות פירות מאן דכר שמייהו חסורי מחסרא והכי קתני תיקנו מזונותיה תחת מע"ש ידיה ופירקונה תחת פירות וקבורתה תחת כתובתה לפיכך בעל אוכל פירות מאי לפיכך מהו דתימא מיכל לא נכלינהו אנוחי נגחינהו דאם כן מימנע ולא פריק קמ"ל דהא עדיפא זימנין דלא מלו ופריק לה מדידיה ואיפוך אנא אמר אבי תיקנו [d]מצוי למצוי ושאינו מצוי לשאינו מצוי אמר רבא האי תנא סבר מזונות מדאורייתא דתניא [1]שארה [2]אלו מזונות וכן הוא אומר [2]ואשר אכלו שאר עמי כסותה כמשמעו עונתה זו עונה האמורה בתורה וכן הוא אומר [3]אם תענה את בנותי רבי אלעזר אומר שארה זו עונה וכן הוא אומר [4]איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה כסותה כמשמעו עונתה אלו מזונות וכן הוא אומר [5]ויענך וירעיבך רבי

מ"ד לא זכה כרבי אלעזר. דאמר לא כתב לה כתובה אלא על מנת לכונסה ומנה מאתים דתקון לה רבנן הוא דאית לה היכי נמי לא כתבה לו ודא נדוניא דהנעלת ליה אלא ע"מ חיבת נשואין: כ"ע כר"א כן עזריה. תרוייהו הנך תנאי דלעיל (תרוייהו) כר"א כן עזריה דפסקינן הלכתא כוותיה בפרק אע"פ (לקמן דף נו.) ואע"ג דדמי הש"ס לא דכולי עלמא כר' אלעזר דיחויא בעלמא הוא ואדיחויא לא סמכינן והורה ר"ת הלכה למעשה בתתן אחד שמתה אשתו והיה אבי הכלה מוחזק בגדוניא ופסק לה דלא זכה הבעל מכח שמעתין דהכא ועוד תיקן לא מכח ההלכה שאפי' בעל מוחזק שיחזיר אם מתה בתוך שנה וחזר בו בסוף ימיו מאותה תקנה והא דאמרינן בפ' מציאת האשה (לקמן דף סו.) הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו יכול הוא שיאמר לאחיך הייתי רוצה ליתן לך מי אפשי ליתן ופריך בירושלמי ולא דברים הנאמרין באמירה הן ומשני כשפסק על מנת לכנוס דמשמע הא אם כנס גובה אחיו לא קשה מידי לפירוש רבינו תם דהתם הרי בתו קיימת והיכס רוצה ליבמה והא דאמרינן בתורת כהנים ותם לריך לכתכס זה שפוסק לבתו ממון מרובה ומתה בתוך שנעת ימי המשתה הרי הפסיד בתו והפסיד ממונו ההיא אתיא כרבי נתן ג"כ כרבנן ומיירי שהתתן מוחזק בה ולריך עיון שלא יקשה לרבינו תם דלקמן ברים אע"פ (דף נו.) מוכח דרבנן נמי אזלי בתר אומדנא דחיתון ועוד דחוק קצת לרבינו תם דמה לו להזכיר מדידיה לדידיה ומדידה לדידיה הל"ל ע"כ לא קאמר

מסורת הש"ם

a) לקמן נח: גט., ובפרקונה, b) [ובאלמנות איתא ובפרקונה], c) [ע' תוס' לקמן נב. ד"ה דלמה], d) יבלינ"ל נראה מכח קושיות אלו דפי' הקונטר' עיקר יהא דקבעי מתחני' מכוח דלרבנן לא זכה מכוח דלא נשאת והא דקתני שיטתו עמה לא שכתוב בשטר כן אלא נתינת טעם הוא למילתא דת"ק דטעם דלא זכה לפי שלא כתב אלא על מנת שיטתו עמה לנית בעלה ולישנא דאחתוני הוי כמו הנוסח דכתיב לא תתחתן בם. גליון, e) [לקמן לז.], f) [ע"ש תוס' ד"ה דאדעתיה], g) [ושם ד"ה שאין].

גליון הש"ם

תוס' ד"ה ומנין ובו' א"נ שאני פירות. עיין גיטין עז ע"ב תד"ה ודיה: ד"ה אם ובו' וא"ת דאדרבה וכו'. עיין בדרשות הרלב"ח פ' שמות:

הגהות הב"ח

(a) תוס' ד"ה אלא וכו' הגוזל קמא אלא מעתה יבמה שנפלה:

מוסף רש"י

שלא כתב לה. תוספת דמתעתי אלא על מנת לכונסה (לקמן נד.).

עין משפט נר מצוה

מח א מיי' פכ"ג מהל' אישות הל' ט' טוש"ע אה"ע סי' נג סעי' ד בהג"ה:

מט ב מיי' פי"ב מהל' אישות הל' כ סמג עשין מה ולאוין פא טוש"ע שם סימן סט סעי' ב:

תורה אור השלם

1. אם אֲחֻרַת יִקַּח לוֹ שְׁאֵרָהּ כִּסוּתָהּ וְעִנָּתָהּ לֹא יִגְרָע: שמות כא י
2. וַאֲשֶׁר אָכְלוּ שְׁאֵר עַמִּי רְעוּדִים מְעַלִּיהֶם הִפְשִׁיטוּ וְאֶת עַצְמֹתֵיהֶם פִּצְּחוּ וּפָרְשׂוּ כַּאֲשֶׁר בַּסִּיר וּכְבָשָׂר בְּתוֹךְ קְלִחָה: מיכה ג ג
3. אִם תַּעֲנֶה אֶת בְּנֹתַי וְאִם תִּקַּח נָשִׁים עַל בְּנֹתַי אֵין אִישׁ עִמָּנוּ רְאֵה אֱלֹהִים עֵד בֵּינִי וּבֵינֶךָ: בראשית לא נ
4. אִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה אֲנִי יְיָ: ויקרא יח ו
5. וְעִנֶּךָ וְיַרְעֶבֶךָ וְיַאֲכִלְךָ אֶת הַמָּן אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִעֲךָ כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצָא פִי יְיָ יִחְיֶה הָאָדָם: דברים ח ג

תוספות רי"ד

וחייב במזונותיה וכו': ת"ר תקנו מזונות תחת מעשה ידיה וקבורתה תחת כתובתה ופרקונה תחת פירות ואמר רבא האי תנא סבר מזונות דאורייתא דתניא שארה כסותה ועונתה לא יגרע שארה אלו מזונות וכה"א אשר אכלו שאר עמי כסות כמשמעה עונה זו עונה האמורה בתורה וכה"א אם תענה את בנותי:

רבי אליעזר בן יעקב אומר [1]שארה כסותה לפום שארה תן כסותה לפום שארה תן כסותה של ילדה לזקינה ולא של זקינה לילדה כסותה ועונתה לפום עונתה תן כסותה [2]שלא יתן חדשים בימות החמה ולא שחקים בימות הגשמים: תני רב יוסף שארה זו קרוב בשר שלא ינהג בה מנהג פרסיים שמשמשין מטותיהן בלבושיהן מסייע ליה לרב הונא דאמר רב הונא [3]האומר אי אפשי אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוציא ונותן כתובה: רבי יהודה אומר אפילו עני שבישראל וכו': מכלל דת"ק סבר הני לא היכי דמי אי דאורחה מ"ט דת"ק דאמר לא ואי דלאו אורחה מ"ט דר"י לא צריכא [4]כגון דאורחיה דידיה ולאו אורחה דידה ת"ק סבר כי אמרינן [5]עולה עמו ואינה יורדת עמו הני מילי מחיים אבל לאחר מיתה לא ורבי יהודה סבר אפילו לאחר מיתה אמר רב חסדא אמר מר עוקבא הלכה כרבי יהודה ואמר רב חסדא אמר מר עוקבא [6]מי שנשתטה בית דין יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו [7]ובניו ובנותיו ודבר אחר א"ל רבינא לרב אשי מ"ש מהא דתניא [8]מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות בית דין יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין [9]את אשתו אבל לא בניו ובנותיו ולא דבר אחר א"ל ולא שאני לך בין יוצא לדעת ליוצא שלא לדעת מאי דבר אחר רב חסדא אמר זה יתכשיט רב יוסף אמר [10]צדקה מ"ד תכשיט כ"ש צדקה מ"ד צדקה אבל תכשיט יהבינן לה דלא ניחא ליה דתינוול אמר רב חייא בר אבין אמר רב הונא [11]מי שהלך למדינת הים ומתה אשתו ב"ד יורדין לנכסיו וקוברין אותה לפי כבודו לפי כבודו ולא לפי כבודה אימא [12]אף לפי כבודו הא קמ"ל עולה עמו ואינה יורדת עמו ואפילו לאחר מיתה אמר רב מתנה האומר אם מתה לא תקברוה מנכסיו שומעין לו מ"ש כי אמר דנפלי נכסי קמי יתמי כי לא אמר נמי נכסי קמי יתמי רמו אלא [13]האומר אם מת הוא לא [14]תקברוהו מנכסיו אין שומעין לו לאו כל הימנו שיעשיר את בניו ויפיל עצמו על הציבור: **מתני'** לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לרשות

[1]שארה כסותה לפום שארה תן כסותה לא יתן חדשים בימות החמה ולא שחקים בימות הגשמים: תני ר"י שארה זו קרוב בשר שלא ינהג בה מנהג פרסיים שמשמשין מטותיהם בבגדיהם מסייע ליה לר"ה דאמר האומר א"א אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה: ר"י אומר וכו'. מכלל דת"ק סבר הני לא ה"ר אי דאורחה. פי' שדרך בני משפחתה בכך מ"ט דת"ק דאמר לא ואי דלאו אורחה מ"ט דר"י ל"צ דאורחיה ולא אורחה ת"ק סבר כי אמרי' עולה עמו ה"מ מחיים פי' כגון הוא אומר להניק והיא אומרת שלא להניק ודרך בנות משפחתה להניק ביניהם ואינו דרך בני משפחתו. אבל לאחר מיתה לא. ור"י אמר ר"ח אמר מר עוקבא הל' כר"י. ואמר ר"ח אכר מ"ע. מי שנשתטה ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו ובניו ובני ביתו וד"א פי' תכשיטי נשים. א"ל רבינא לר"א ומ"ש מהא דתניא מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות. ב"ד יורדים לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו אבל לא בניו ובנותיו ולא ד"א. פי' משום דבמזונות אשתו מחוייב בתנאי כתובה אבל בבזונות בניו ובנותיו לא מחוייב. א"ל ולא שני לך בין יוצא לדעת ליוצא שלא לדעת פי' יוצא מן המקום לדעת היה בידו לצוות על מזונות בניו ובנותיו ומדלא צוה גלה דעתו שאינו חפץ לזיין הילכך אשתו דמחייב לה בתנאי כתובה אישתעביד נכסיה אבל בניו ובנותיו לא. אבל נשתטה דכיוצא מן העולם שלא לדעת הוא אזל' בתר רובא דעלמא ואמרי' דבסתמא ניחא ליה שיזין בניו ובנותיו משלו. מאי ד"א ד"ח אמר תכשיט פי' בשמים להתקשט ואע"ג דדיה צריך לעשות לה קצבה בקישוטי' כמה נתן לה בשבת כדמפרש לקמן בדמריר. ה"מ כי איתיה בהדה דניחא ליה שתתקשט וניאותה לה ולא שתתגנה אבל הלך למד"ה כיון דליתיה בהדה לא בעי למיתן לה ונשתטה נמי שאין לו דעת להתאוה

[2] אין אשתו מתקשטת משלו ר"י אמר צדקה מ"ד תכשיט פי' לא יהבינן

[3] עולה האמורה בסורה. כאן נאמרה עונת תשמיש ולקמן (דף פא:) תנן אימת היא עונה: **לפום שארה.** זקינה קשה לה משאוי ואינה יכולה לסבול בגדים רחבים וילדה צריכה בגדים רחבים להתנאות בהם: **לפום עונתה.** לפי העת אם ממה אם גנה: **חדשים.** תמיס הם יותר מן השחקים: **דאורחה.** דרך בנות משפחתה בכך: **מאי טעמא דתנא קמא.** דאמר לא צריך: **אורחיה.** לבנות משפחתו עושין כן: **עולה עמו ואינה יורדת עמו.** מבעולת בעלו נפקא לן בעלייתו של בעל ולא בירידתו של בעל בפרק אע"פ (שם.): **ה"מ מחיים.** כגון הוא אומר להניק את בנה והיא אומרת שלא להניק ודרך בנות משפחתה להניק בניהם ולא דרך משפחתו: **ודבר אחר.** לקמן מפרש: **וזין.** מזונות: **מפרנסין.** לבוש וכסות: **אבל לא בניו ובנותיו.** שאינו חייב במזונותיהן בחייו: **ולא שאני לך כו'.** יוצא מן המקוס לדעת היה בידו לצוות על מזונות בניו ובנותיו ואשתו ולא גילה דעתו שאינו רוצה לזון הילכך אשתו דמיחייב לה בתנאי כתובה אשתעבוד ניכסיה בניו ובנותיו לא אבל נשתטה דיצא מן העולם שלא לדעת מסתמא ניחא ליה שיזונו בניו ובנותיו משלו: **תכשיט.** בשמים של אבקת רוכל שהנשים מתקשטות בהם: **מ"ד תכשיט.** לא יהבינן לאשתו כ"ש שאין עליו לעשות לדקה מנכסיו. ואמתניתא קיימי: **לא ניחא ליה דתינוול.** אע"פ שלא צוה בלבו עבדינן. ולי נראה דאדמר עוקבא קיימי דאמר מי שנשתטה יורדין לנכסיו וזנין כו' וד"א ואיפכא גרסינן מ"ד צדקה כ"ש תכשיט ומ"ד תכשיט אבל צדקה לא התם היינו טעמא דלא ניחא ליה דתינוול: **לפי כבודו ולא לפי כבודה.** בתמיה. מידי דאורחה ולאו אורחיה מי לא בעי למיעבד לה הא ודאי אינה יורדת עמו ואפילו למאן דלית ליה עולה עמו לאחר מיתה אינה יורדת אית ליה: **האומר.** בשעת מיתתו: **אם מתה אשתו כו' שומעין לו.** דכיון דהוא מת בחייה והיא גוזרה כתובתה אינו חייב לקוברה דתנן (לקמן דף לה:) יורשיה יורשי כתובתה חייבין בקבורה: **נכסי קמי יתמי רמו.** ופשיטא דאין קבורתה עליהם: **אל תקברוהו מנכסיו.** אלא מן הצדקה: **מתני' לעולם היא ברשות האב.**

ואם בת ישראל מאורסה לכהן היא אינה אוכלת בתרומה וזכאי בה בכל זכות אב בבתו: לרשות

[4] פוסקין קישוטין לאשה היינו כל זמן שהוא עמה אלא תתגנה עליו: **מי** שהלך למדינת הים בו'. אית ספרים דגרסי קונברין אותה לפי כבודה לפי כבודו אין לפי כבודו לא אימא אף לפי כבודו ואין נראה חדא דאמאי נקט מי שהלך למדינת הים אדרבה טפי הוי רבותא דאפי' כשהוא אצלה דאינה יורדת עמו וכ"ש כשאינו אצלה ועוד מאי אפי' לאחר מיתה דקאמר אדרבה טפי הוי רבותא במחיים מלאחר מיתה ועוד דקאמר אימא אף לפי כבודה אדרבה לפי כבודו הוי רבותא טפי דלא הוי אצלה לר' יהודה אבל לפי כבודה דאינה יורדת עמו לא הוי רבותא כולי האי דהא לעיל פריך אי דאורחה מ"ט דת"ק משמע דמילתא דפשיטא הוא ונראה לר"ת דגרסינן קונברין אותה לפי כבודו לפי כבודה אין לפי כבודו לא אימא אף לפי כבודו אבל קשה לרשב"א דאמאי קתמה הוא לפי כבודה ולא לפי כבודו אמאי סלקא דעתיה דנקט לפי כבודו דוקא ולא לפי כבודה: **לעולם** היא ברשות האב עד שתכנס לחופה גרסינן. ול"ג עד שתכנס לרשות הבעל דא"כ הוה משמע עד שימסור האב לשליחו הבעל כדמוכח בגמרא דקאמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תניא הכא על אשת איש כו' לרשות הבעל בעלמא ומתני' דהכא מוקמינן לה בגמרא לענין תרומה לאפוקי ממשנה ראשונה א"כ הוא תיובתא דרב דאמר בגמרא מסירתה לכל חוץ מלתרומה ומיהו י"ל דהא דייק רב נחמן בר יצחק בגמרא היינו מדקתני כיון שנכנסה כו' לכך משמע ליה אפילו מסר אבל הכא דהתני לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לרשות הבעל משמע שפיר דהיינו עד שתכנס לחופה: לאפוקי

[5] כמו וכמה דרך מרן מנין אמרת קל וחומר ומה דברים שלא נישאת עליהם לכתחילה אינו רשאי למנוע ממנה דברים שנישאת עליהם לכתחילה אינו דין שאינו רשאי למנוע ממנה ולפי זה תימה בריתא דלעיל דקתני מיקנו מזונות תחת מעשה ידיה דמשמע דמזונות דרבנן כמאן אתיא: **דאורחיה** דידיה **ולאו אורחה דידה.** פי' בקונטרס דאורחיה בבנות משפחתו אבל אין דרך בבנות משפחתה וקשה דאמאי נקט שני חלילין ומקוננת אחת הוה ליה למינקט לא יפחות לה מדרכו ואומר רבינו מס דאורחיה דידיה היינו אפי' לענין שבישראל אין פוחתין משני חלילין ומקוננת אבל לנקיבות יש שפוחתין וקאמר ר' יהודה לא יפחות משני חלילין אע"ג דאם לא נישאת שמא היו פוחתין לה כיון דנישאת לא יפחות לה כמו שאין פוחתין לו ומיהו הלשון דחוק דקאמר כגון דאורחיה דידיה משמע דאיכא דאורחיה בהכי:

ולא שאני לך בין יוצא לדעת ליוצא שלא לדעת. לקמן בפ' בתרא (דף קז. ושם) דמוקי לה הכיא דמי שהלך למדינת הים כשהשרה אשתו ע"י שליח אבל לא בניו ובנותיו משמע דקודם שיצא לא היה משרה אותם אבל אם היה משרה אותם גם אלו היינו זנין אותם כיון דניחא ליה ולפי זה צריך לומר ההיא דמי שנשתטה דזנין בניו ובנותיו אפי' לא היה משרה אותם מתחלה ואין נראה לר"י דאם לא השרה אותם מתחלה ע"י שליח ולא פירנסם אמאי מפרנסין אותם אלא ודאי אייר כשהיה מפרנסם קודם וכן ההיא דמי שהלך למדינת הים מדפריך מינה אהכיא דנשתטה ובפ' בתרא דמוקי לה במשרה אשתו על ידי שליח אבל לא בניו ובנותיו היינו בשעה שהלך הנים מעות ביד שליח לפרנס אשתו ולא הנים לפרנס בניו אבל קודם שהלך היו טולס ניזונין משלו: **הכי** גרסינן **מאי ולא דבר אחר** וגרסינן נמי ומאן דאמר צדקה אבל תכשיט יהבינן לה דלא ניחא ליה דתינוול דאהכיא דמי שהלך אפילו בה בהכיא בפרק בתרא (לקמן דף קז.): **תכשיט.** והא דאמר בפרק המדיר (לקמן דף עא:)

[6] אינו מוכן דהא נמי דאמתא תניא דטומנים לאשתו גם דבר אחר ומלי דנר' אחרת הי' לו בכאן ו"ש.

[7] [לקמן קה.], ב) [לקמן קפ.], ג) לקמן קו., ד) [עיין תוס' בכורות נג: ד"ה בתין], ה) שיך נעיל, ו) [נדלתים כ].

תורה אור השלם

1. אם אדרת יקח לו שארה כסותה ועונתה לא יגרע: שמות כא י

תוספות רי"ד

וראב"י אומר שארה כסותה לפום שארה תן כסותה שלא יתן של ילדה לזקנה ושל זקנה לילדה כסותה ועונתה לפום עונה תן כסותה שלא יתן לה חדשים בימות החמה שחקים בימות הגשמים: תני ר"י שארה זו קירוב בשר שלא ינהוג בה מנהג פרסיים שמשמשין מטותיהם בבגדיהם מסייע ליה לר"ה דאמר האומר א"א אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה: ר"י אומר וכו'. מכלל דת"ק סבר הני לא ה"ר אי דאורחה. פי' שדרך בני משפחתה בכך מ"ט דת"ק דאמר לא ואי דלאו אורחה מ"ט דר"י ל"צ דאורחיה ולא אורחה ת"ק סבר כי אמרי' עולה עמו ה"מ מחיים פי' כגון הוא אומר להניק והיא אומרת שלא להניק ודרך בנות משפחתה להניק ביניהם ואינו דרך בני משפחתו. אבל לאחר מיתה לא. ור"י אמר ר"ח אמר מר עוקבא הל' כר"י. ואמר ר"ח אכר מ"ע. מי שנשתטה ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו ובניו ובני ביתו וד"א פי' תכשיטי נשים. א"ל רבינא לר"א ומ"ש מהא דתניא מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות. ב"ד יורדים לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו אבל לא בניו ובנותיו ולא ד"א. פי' משום דבמזונות אשתו מחוייב בתנאי כתובה אבל בבזונות בניו ובנותיו לא מחוייב. א"ל ולא שני לך בין יוצא לדעת ליוצא שלא לדעת פי' יוצא מן המקום לדעת היה בידו לצוות על מזונות בניו ובנותיו ומדלא צוה גלה דעתו שאינו חפץ לזיין הילכך אשתו דמחייב לה בתנאי כתובה אישתעביד נכסיה אבל בניו ובנותיו לא. אבל נשתטה דכיוצא מן העולם שלא לדעת הוא אזל' בתר רובא דעלמא ואמרי' דבסתמא ניחא ליה שיזין בניו ובנותיו משלו. מאי ד"א ד"ח אמר תכשיט פי' בשמים להתקשט ואע"ג דדיה צריך לעשות לה קצבה בקישוטי' כמה נתן לה בשבת כדמפרש לקמן בדמריר. ה"מ כי איתיה בהדה דניחא ליה שתתקשט וניאותה לה ולא שתתגנה אבל הלך למד"ה כיון דליתיה בהדה לא בעי למיתן לה ונשתטה נמי שאין לו דעת להתאוה

[8] אין אשתו מתקשטת משלו ר"י אמר צדקה מ"ד תכשיט פי' לא יהבינן

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פי"ג מהל' אישות הל' ל סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' עג סעי' ל:

נא ב טוש"ע אס סי' עו סעי' יג:

נב ג מיי' פי"ב מהל' אישות הל' ח סמג לאין פל טוש"ע אס סי' ע סעי' ו בהג"ה:

נג ד מיי' וסמ"ג אס טוש"ע אס סי' עא סעי' ג:

נד ה מיי' אס סמג אס טוש"ע אס סי' ע סעי' ה:

נה ו מיי' פי"ג מהל' אישות הל' ז טוש"ע אס סי' ע סעי' ה ו:

נו ז מיי' פי"ל מהל' נחלות הל' יא טוש"ע חו"מ סי' לל סעי' עו:

נז ח ט מיי' פי"ד מהל' אישות הל' כד סמג לאין עא טוש"ע אה"ע סי' סט סעי' ג:

נח י מיי' פי"ש מהל' אישות הל' כד סמג עשין פב טוש"ע יו"ד סי' שמח סעי' ב ומיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה סעי' ל:

תוספות רי"ד (המשך)

לה כ"ש צדקה פי' שאין לנו לעשות צדקה משלו ומ"ד צדקה אבל תכשיט (יהבינן לה דלא) ניחא ליה דתנוול: אמר ר"ה מי שהלך למד"ה ומתה אשתו ב"ד יורדים לנכסיו וקוברים אותה לפי כבודו. לפי כבודו ולא לפי כבודה. פי' בתמיהה והרי אינה יורדת עמו. ואם דרכה שתקבר בשיירין ואין דרכו אמאי לא קברה לה לפי כבודה ואפילו למ"ד דל"ל עולה עמו לאחר מיתה אינה יורדת א"ל. אימא אף לפי כבודו. וקמ"ל עולה עמו אפילו לאחר מיתה: אמר ר"מ האומר אם מתה אשתו אל תקברוה מנכסיו שומעין לו. פי' דכיון דהוא מת בירושא והיא גובה כתובתה אין היורשים חייבים לקוברה דתנן יורשי' יורשי כתובתה חייבים בקבורתה מ"ש כי אמר אפילו לא אמר נמי מסתמא נמי לא קברי' לה דנכסי קמי יתמי נפלו ואין היתומים חייבים בקבורת האלמנה. אלא האומר אם מת אל תקברוהו מנכסיו אין שומעין לו. לא כל הימנו להעשיר את בניו ויפיל את עצמו על הציבור: **מתני'** לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לחופה. פי' לשם נשואין ואם היא בת ישראל מאורסה

לאפוקי ממשנה ראשונה. אע"ג דתנן בהדיא בפ' אע"פ (לקמן דף מ.) זו משנה ראשונה ב"ד של אחריהם אמרו כי' כן דרך התנאים להשמיענו בקולר אע"ג דכבר השמיענו במקום אחר וכה"ג איכא ברים ברכות (דף נ.)[מ]: רב אסי אמר אף התרומה. פי' בקונטרס דקסבר רב אסי דטעמא דאין ארוסה את ישראל אוכלת בתרומה כדעולא שמא ימזגו לה כוס וכיון שמסרה תו ליכא למיחש וקשה לר"י דאפי' עולא דמפרש טעמא דמשנה ראשונה שמא ימזגו לה כוס למשנה אחרונה מודה דטעמא משום סימפון וע"כ רב אסי מיירי לפי משנה אחרונה דאמתני' קאי ומפקה מתני' ממשנה ראשונה מדקתני לעולם ועוד דאיתותב מברייתא דלקמן ולא משני ההיא כמשנה אחרונה ונראה לר"י דטעמא דרב אסי משום סימפון ומשמסרה תו ליכא למיחש דמסתמא נדקי לה וקשה דרב אסי מייש לסימפון הבעל וכפ' אע"פ (לקמן דף מ.) אמרי' איכא דקאמר מאי בינייהו בין למאן דאמר משום סימפון בין למ"ד משום שמא תשקה איכא בינייהו קיבל מסר והלך פירוש מסר האב לשלוחי הבעל דלמאן דאמר משום סימפון איכא אע"ג דבהגיע זמן לא חיישינן לסימפון למשנה ראשונה ואורי' דודאי סברא הוא דבמשנה אחרונה דחיישינן לסימפון בהגעת זמן כל שכן במסר כדאמרינן התם אבל הכא רב אסי מחניתין דתקשיה דקתני הרי היא ברשות הבעל דמשמע לגמרי אפילו לתרומה ועוד אורי' דמנינו לפרש דאיכא בינייהו למאן דאמר סימפון ליכא דבמסר לא חיישינן לסימפון ולמאן דאמר שמא ימזגו איכא דחיישינן שמא תשקה לשלוחי הבעל ובקונטרס לא פירש התם כן[מ]: ושמואל אמר לירושתה. לא אתא לאפוקי הפרת נדרים דהא תנא דבי רבי ישמעאל בסמוך דהויא ברשות הבעל להפרת נדריה וילתה מרשות האב ונראה דהוא הדין מיעטא לה כיון דאפקה רחמנא מסקילה למנוע דמהתם ילף לכל מילי אלא למעוטי תרומה אתי וירושתה נקט לרבותא דלא מיבעיא ליטמא לה ולהפרת נדריה דהויא מסירה כחופה אלא אפילו ליורשה דהוה ס"ד כיון דירושת הבעל תקנתא דרבנן היא הכא במסר לא תקון אי נמי ס"ד דאין האב מוכה לבתו עד שתכנס לחופה אפ"ה יורשה אי נמי אף כתובה דרים לקים אתא למעוטי ורים לקים נמי לא מיבעיא קאמר ולא אתא למעוטי אלא תרומה אי נמי ממעט נמי ירושתה מטעמא דפרישית: תיובתא דכולהו. ואם דווקא דכולהו אלא להנהו דאמרי אף לתרומה וכענין זה מצינו בש"ס נוהגין (נ"ב דף קכט:) גבי ממלוך נכסיו על פיו תיובתא דכולהו אע"ג דלא הוי תיובתא אלא לחד:

היינו בתולה ולא בעולה. וא"ת אימת ולא נשואה שנכנסה לחופה ונבעלה אלא כדרכה דאכתי בתולה היא כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף ט:) בתו עליה עכרה ועדיין היא בתולה כולן בסקילה יש לומר דהא אמר התם דבעל עושה אותה בעולה אלא כדרכה: ואימא

לרשות הבעל לנשואין מסר האב לשלוחי הבעל הרי היא ברשות הבעל הלך האב עם שלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל הרי היא ברשות האב מסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל הרי היא ברשות הבעל: **גמ'** מאי לעולם לאפוקי ממשנה ראשונה דתנן [מ]הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה קמ"ל לעולם: מסר האב לשלוחי הבעל הרי היא ברשות הבעל וכו': אמר רב מסירתה לכל חוץ מתרומה ורב אסי אמר אף לתרומה איתיביה רב הונא לרב אסי ואמרי לה חייא בר רב לרב אסי לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לחופה אמר להו רב לאו אמינא לכו [מ]לא תיזלו בתר איפכא יכול לשנויי לכו מסירתה זו היא כניסתה לחופה ושמואל אמר לירושתה ר"ל אמר לכתובתה כתובתה מאי היא דאי מתה ירית לה היינו דשמואל אמר רבינא לומר כתובתה מאחר מנה רבי יוחנן ורבי חנינא דאמרי תרוייהו מסירתה לכל אף לתרומה מיתיבי [נא]הלך האב עם שלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל או שהיתה לה חצר בדרך ונכנסה עמו ללין אע"פ שכתובתה בבית בעלה מתה אביה יורשה מסר האב לשלוחי הבעל או שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל או שהיתה לו חצר בדרך ונכנסה עמו לשום נישואין אע"פ שכתובתה בבית אביה מתה בעלה יורשה בד"א לירושתה [ב]אבל לתרומה [ג]אין אשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה תיובתא דכולהו תיובתא הא גופא קשיא אמרת נכנסה עמו ללין טעמא דללין הא סתמא לשם נישואין אימא סיפא נכנסה עמו לשם נישואין הא סתמא ללין אמר רב אשי סתמי סתמי קתני [ד]סתם חצר דידה ללין סתם חצר דידיה לנשואין תנא [ה]מסר האב לשלוחי הבעל וזינתה הרי זו בחנק מנה"מ א"ר אמי בר חמא אמר קרא [ו]לזנות בית אביה [ז]פרט לשמסר האב לשלוחי הבעל ואימא פרט שנכנסה לחופה ולא נבעלה אמר רבא אמר לי אמי חופה בהדיא כתיבא [ח]כי יהיה נערה בתולה מאורשה לאיש [ט]הנערה ולא בוגרת בתולה ולא בעולה מאורשה ולא נשואה מאי נשואה אילימא נשואה ממש היינו בתולה ולא בעולה אלא לאו שנכנסה לחופה ולא נבעלה

ואימא

לרשות הבעל לנשואין. כלומר שתכנס לחופה לשם נשואין שתהא מסורה לרשות הבעל: **מסרו שלוחי האב.** שהיה האב משלחה לו ע"י שלוחיו ופגעו בשלוחי הבעל ומסרוה להם: **גמ' ממשנה ראשונה.** בפרק אע"פ[מ]: **הגיע זמן.** שגיע עשר חדש לבתולה משתבעה הבעל להכין עצמה לנשואין ולא למלמה שלשים יום: **ולא נישאו.** כגון שעכב החתן או אונס שלו: **ואוכלות בתרומה.** אם בת ישראל מאורסת לכהן היא: **מסירתה לכל.** ליורשה וליטמא לה ולמעשה ידיה ולכל דבר אים באשה קיימא מסירת שלוחים במקום חופה: **חוץ מתרומה.** דטעמא דילה משום סימפון דלקמן בפרק אע"פ (דף מ:) ואכתי איכא למיחש להכי שמא ימצאו בה מומין ויהיו קידושיה וישואיה טעות: **ורב אסי אמר אף לתרומה.** דקסבר הא דאמור רבנן אתרומה לא תאכל בתרומה משום שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחיותיה [שם] והשתא דאין אחיה ואחיותיה אצלה תרי: **לעולם היא ברשות האב.** ואוקימנא דהאי לעולם משום אכילת תרומה נקט לה וקתני עד שתכנס לחופה: **אמר להו רב.** לתלמידי ובנו: **לא תיזלו בתר איפכא.** לא תשיבו בבית המדרש ממשנה הנהפכת לשני לדדים שיוכל המתרץ לתרץ משמעה אחר דבריו: **שמואל אמר לירושתה.** הוא דמהניא מסירה שאם מתה בדרך בעל יורש נדוניתה דתע"ג דאמר מר (לקמן דף נג.) אשתו ארוסה מתה אינו יורשה הכא כיון דמסרה אחוני אחיל אב מהשתא מחמת קידוש נישואין אבל בתרומה ולהפרת נדריה אצל בשותפות ולמליאתה דאינה אצל משום איבה ואכתי ליכא למיחש להכי לא מהניא מסירה כי חופה: **לכתובתה.** הוא דמהניא מסירה. והשתא קא בעי הש"ס למילתיה: **מאי היא דאם מתה ירים.** בעל את הנדוניא שפסק לה האב: **לומר לכתובתה מאחר מנה.** לשויה אלמנה מן הנשואין שלא תיקנו לה חכמים אלא מנה מן הכתובה אחרי כן: **הלך האב כו'.** אין מסירתו מסירה: **ונכנסה עמו.** עם בעלה לגון כשאר ליה בדרך בעלמא ולא לשם נשואין: **שכתובתה.** מטלטלין שייחד אביה לנדוניתה: **כמה דברים אמורים.** שמסירתה לשלוחים הוו נשואין: **ליורשה.** להא מילתא לחודא הוא דהויא נשואין: **תיובתא דכולהו.** הגך דפליגי אדשמואל: **הא סתמא.** אם נכנסה ושהתה עמו סתם אמרינן נשואין גינהו וזו היא כניסת חופתה ואע"פ שלא נבעלה הוי נשואין: **סתמי סתמי קתני.** הא דקתני נכנסה עמו לגון לא שפירשה לגון אי נכנסת ולא לשם נשואין והא דקתני נכנסה עמו לנשואין לא שפירשה לנשואין אי נכנסת אלא זו חזו שנכנסה סתם ותנא הוא דקאמר דהיכא דאגר שלה סתם כניסתה לא לנשואין הן אלא לגון והיכא דאגר שלו סתם כניסתה לשם נשואין: **הרי זו בחנק.** כנשואה ולא בסקילה כארוסה: **ואימא פרט לשנכנסה לחופה ולא נבעלה.** דיין אם מיעטת כגון זו דלא תימא נערה בתולה כתיב גבי סקילה והא אכתי בתולה הואי אבל זו שלא לחופה לא נכנסה לא מיעטה הכתוב ואכתי בית אביה קרינא ביה: **חופה.** אלא בעילה בהדיא כתיבא דלאו בסקילה היא וכי תימא דאי למסירה: **אילימא נשואה ממש.** שנכנסה לחופה ונבעלה:

הכי

נט א מיי' פכ"ב מהל' אישות הל"ב ופי"ח מהל' גרושין הל' כב סמג עשין מח ולאוין פא וטור טוש"ע יו"ד סי' רלד סעי' ח וטוש"ע אה"ע סי' מ: **ם ב** מיי' פ"ו מהל' תרומות הל"ג ופ"ח הל' ז:

סא ג טוש"ע אה"ע סי' נהג"ס:

סב ד ה מיי' פ"ג מהל' איסורי ביאה הל"ד סמג לאוין לו:

תוספות רי"ד

לכהן אינה אוכלת בתרומה דקנין כספו גמור בענין מסר האב לרשות הבעל ה"ה ברשות הבעל הלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל א"ה ברשות האב. מסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל ה"ה ברשות הבעל: מאי לעולם לאפוקי ממשנה ראשונה. דקתני בפ' אע"פ נותנים לבתולה י"ב חודש ולאלמנה ל' יום משתבעה הבעל להנשא לפרנס א"ע. הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה פי' וקתני התם זו משנה ראשונה. אבל ב"ד שלאחריהם אמרו וכו' קמ"ל לעולם. פי' אע"פ דאמר ר' לאפוקי ממשנה ראשונה לא נחבטלה לענין מזונות שאם מעכב הבעל מלכנוס חייב במזונותיה והכי אולא סרגיא דשמעתא קמייתא דמכילתין והכי תנן נמי בנדרים בפ' נערה המאורסה בוגרת. פי' בוגרת שיצאת כבר מרשות אביה אע"פ שלא נשאת הואיל ויצאת מרשות האב הבעל מפר נדריה וששהתה י"ב חודש ר"א אומר הואיל ובעלה חייב במזונותיה יפר וחכ"א אין הבעל מיפר עד שתכנס לרשותו אלמא קים לן דחייב במזונותיה ואפילו רבנן לא פליגי אלא בנדרים דאע"ג דחייב במזונותיה א"י להפר עד שתכנס לרשותו דומ"א דתרומה דלא אכלה עד שתכנס לחופה והאי דקאמר הכא לאפוקי הכי פירושו איצטריך לעולם היא ברשות אב לאפוקי ממשנה ראשונה דעביד לה כאשתו לכל דבר אפילו לתרומה וכ"ש למציאתה ולמעשה ידיה ולירושתה להבי תנן לעולם לומר לך שאינו זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ואינו יורשה אע"פ שחייב במזונותיה: מסר האב וכו' א"ר מסירתה לכל חוץ לתרומה פי' לכל דבר ליורשה ולטמא לה ולזכות במציאתה ובמעשה ידיה דמסירה לשלוחים במקום חופה קיימא חוץ מאכילת תרומה דטעמיה דריה משום סמפון דבלקמן ראיכא למיחש שמא ימצאו בה מומין ונמצא נשואיה וקידושיה טעות ורב אסי [אמר] אפילו לתרומה קסבר הא דאמרי רבנן ארוסה בת ישראל לא תאכל בתרומה שמא ימזגו לה כוס בבית (חמיה) [אביה] ותשקה לאחיה ולאחיותיה כיון שמסר תו ליכא למיחש למזיגת כוס. ושמואל אמר לירושתה פי' שאם מתה בדרך הוא ירשה מעכשיו ואע"ג דאמר מר אשתו ארוסה מתה אינה יורשה והכא כיון דמסרה אחוליה אחלי גביה מחמת קידוש נשואין. אבל לתרומה ולהפר נדריה לא מהני מסירה בלא חופה כחופה. ר"י ור"ח דאמרי תרוייהו מסירתה לכל אף לתרומה: מיתיבי הלך (הבעל) [האב] עם שלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל או שהיה לה חצר בדרך ונכנסה עמו סתמא ללין (הרי) אע"פ שכתובתה בבית בעלה מתה אביה יורשה מסר האב לשלוחי הבעל או שהיה לו חצר בדרך ונכנסה עמו סתמא לשום נשואין אע"פ שכתובתה בבית אביה מתה בעלה יורשה בד"א לירושתה אבל לתרומה אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה דכולהו דאמרי אף לתרומה תיובתא פי' שאין אשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה:

תורה אור השלם

1. והוציאו את הנער אל פתח בית אביה וסקלוה אנשי עירה באבנים וומתה כי עשתה נבלה בישראל לזנות בית אביה ובערת הרע מקרבך: דברים כב כא
2. כי יהיה נער בתולה מארשה לאיש ומצאה איש בעיר ושכב עמה: דברים כב כג

מוסף רש"י

הגיע זמן ולא נישאו. לקמן בפרק אע"פ תנן נותנין לבתולה שנים עשר חדש משתבעה הבעל והזהיר על הנשואין לפרנס עצמה בתכשיטין, לפרנס קנדיר"ר בגע"ז, ולאלמנה שלשים יום, הגיע זמן ולא נישאו לחופה, לקמן מפרש שעכב הבעל (לעיל ב.). אוכלות משלו. שהבעל חייב במזונות אשתו מתקנת כ"ל, ואוכלות בתרומה. אם כהן הוא והיא בת ישראל, שהכהן מאכיל את אשתו תרומה, כדילף (לקמן מ:) מוכהן כי יקנה נפש (לעיל ב.) שמעשה שקדשה אוכלת בתרומה מן התורה ורבנן גזור עד שתמא (לקמן נ:). לא תיזלו בתר איפכא. דבר שאינו (קדושין מו:). לזנות בית אביה. בפרשת מוציא שם רע כתיב, והתם נמי סקילה כתיב (סנהדרין מט:). נערה ולא בוגרת. נערה משתנית שתי שערות עד שירבה שחור על הלבן ויהין בין נערות לבוגרות אלא שש חדשים בלבד (שם). בתולה ולא בעולה. שהבעולה בחנק כשאר אשת איש (קדושין ט:).

מסורת הש"ס

מ) נעיל ב. לקמן נ:. ע: [נדרים עג:]. נ) [קדושין מו. כריתות ח:]. ג) [תוספתא פ"ד]. ד) לקמן מ: [קדושין י:]. ה) [סנהדרין סו: בכריתא ע"ש בפרש"י ולתרץ קלא קלי וכ"ע]. ו) [סנהדרין סו:]. ז) [לקמן מ.]. ח) [וע"ע תוס' מנחות נב. ד"ה הכל וכו' אתריכו עפיו]. ט) [וע' תוס' קדושין יא. ד"ה קבלו].

הכי גרסינן **ואימא היכא דהדרא לבי נשא דהדר למילתא קמייתא.** מי הוה כמי שלא נמסרה. בעיא בעלמא היא ואינה קושיא כל כך אלא דקתני מתני' הרי היא ברשות האב ומשמע ואפי' חזרה מן הדרך לבית אביה כבר יצאה מרשות האב וכיון דלא נפקא לן[1] מסירת שלוחין אלא מקרא יתירא דבית אביה[2] אימא היכא דהדרא בית אביה קיימין ביה ואם זימנה תהא בספקיה: **כבר פסקה תנא דבי רבי ישמעאל.** דלא הדרא למילתא קמייתא למיהוי כמי שלא נמסרה: **מה תלמוד לומר.** למה הולרך לכתוב יקוש עליה וכי מי יפר לה והלא לא נאמרו מפירים אלא אביה בכתו עד שלא ניסת ובעלה משייסת וזו שנתארמלה משייסת מוצאת מכלל אב ומכלל בעל: **אלא הרי שמסר כו'.** כלומר לא בא הכתוב לאלמנה ולגרושה מן הנשואין דהא כתיב בה[3] אם בית אישה נדרה אישה יפירנו והרי אין אישה קיים אלא לאלמנה ע"י מסירת שלוחין שעד עכשיו לא פירשו לך הכתובים אלא משפט נודרת בבית אביה ומשפט נודרת בבית אישה וזו שנדרה בדרך משמסרוה לשלוחין אין אני יודע היאך אני קורא בה אם בית אביה אם בית אישה לפיכך בא כתוב זה ולמדך שלא תקרא לה בית אביה אלא בית אישה ולא נתרוקנה רשות לאב במיתתו של בעל ושוב אינו יכול להפר אלמא לא הדרא למילתא קמייתא דאילו נתארמלה מן האירוסין עד שלא נמסרה לשלוחין תנן במסכת נדרים (דף ע.) מת הבעל נתרוקנה רשות לאב וילפינן לה מקראי: **אף אנן נמי סנינא.** במתניתין כי ההיא ברייתא דתניא לעיל[4] הרי זו בחנק: **מאורסה ולא נשואה.** נכנסה לחופה ואע"פ שלא נבעלה דאי נבעלה הא תנא ליה בתולה: **נכנסה לרשות הבעל בעלמא.** תנן ולא תנן בה נכנסה לחופה: **מתני' האב אינו חייב במזונות בתו.** בחייו. ובגמ' מפרש אמאי נקט בתו: **זה מדרש דרש ר' אלעזר כ"ע.** ביום שמנוהו נשיא[5]: **בכרם ביבנה.** על שם שהיו יושבין שורות שורות בכרם: **הבנים יירשו והבנות יזונו.** שתי תקנות תקנו ב"ד בתנאי כתובה הבנים יירשו כתובת בנין דכרין דתנן במתניתין (לקמן דף נב:) בנין דכרין דיהווין ליכי מינאי אינון ירתון כסף כתובתך יתר על חולקהון דעם אחוהון והיינו הבנים יירשו כתובת בנין דכרין. ולקמן בשמעתין מפרשינן לה מאי היא: **והבנות יזונו.** בנן נוקבן די יהווין ליכי מינאי אינון יהווין יתבן בביתי ומיתזנן מנכסי עד דתיבגרון או עד דתלקחון לגוברין: **מה הבנים אין יורשין.** כתובת אמן אלא לאחר מיתת אביהן דהא אינון ירתון תנן והכי מפרש לה בים נוחלין[6] דהאי הבנים יירשו אכתובת בנין דכרין קאי: **גמ' חובה לזון הבנות.** תנאי כתובה הוא: **אין נזונין.** אפילו מזונה אין כאן: **האמר בנים נמי מזונה.** ולא חובה: **אפילו מזונה ליכא.** לא בבנים ולא בבנות: **איבעיא אימא רבי מאיר והכי קאמר כו'.** כלומר בתו דנקט לאו למידק הא בנו חייב אלא משום דרבי מאיר עדיף ליה בנו אי נקט אינו חייב במזונות בנו הוה אמינא בנו הוא דחובה ליכא מזונה אבל בתו אפילו מזונה ליכא להכי תנא אינו חייב בבתו למימרא דמזונה מיהא איכא והי"ה לבנו דחובה מיהא ליכא: דאפי'

ואימא היכא דהדרא לבי נשא הדרא למילתא קמייתא אמר רבא ההוא כבר פסקה תנא דבי רבי ישמעאל [6]דתנא דבי רבי ישמעאל [1]ונדר אלמנה וגרושה כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה מה תלמוד לומר והלא מוצאת מכלל אב ומוצאת מכלל בעל [8]אלא הרי שמסר האב לשלוחי הבעל או שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל ונתארמלה בדרך או נתגרשה היאך אני קורא בה בית אביה של זו או בית בעלה של זו אלא לומר לך כיון שיצאה שעה אחת מרשות האב שוב אינו יכול להפר אמר רב פפא אף אנן נמי תנינא [3]הבא על נערה המאורסה אינו חייב עד שתהא נערה בתולה מאורסה והיא בבית אביה בשלמא נערה ולא בוגרת בתולה ולא בעולה מאורסה ולא נשואה בבית אביה למעוטי מאי לאו למעוטי מסר האב לשלוחי הבעל אמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תנינא הבא על אשת איש כיון שנכנסה לרשות הבעל לנשואין אף על פי שלא נבעלה הבא עליה הרי זה בחנק נכנסה לרשות הבעל בעלמא שמע מינה: **מתני'** האב אינו חייב במזונות בתו זה מדרש [5]דרש רבי אלעזר בן עזריה לפני חכמים בכרם ביבנה הבנים יירשו והבנות יזונו מה הבנים אינן יורשין אלא לאחר מיתת האב אף הבנות אין ניזונות אלא לאחר מיתת אביהן: **גמ'** במזונות בתו הוא דאינו חייב הא במזונות בנו חייב בתו נמי מתניתין הוא דליכא הא מצוה איכא מני מתניתין לא רבי מאיר לא רבי יהודה ולא רבי יוחנן בן ברוקא [7]דתניא מצוה לזון את הבנות קל וחומר לבנים [9]דעסקי בתורה דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מצוה לזון את הבנים וקל וחומר לבנות משום זילותא ר' יוחנן בן ברוקא אומר חובה לזון את הבנות לאחר מיתת אביהן אבל בחיי אביהן אלו ואלו אינן ניזונין מני מתניתין אי רבי מאיר הא אמר בנים מצוה אי רבי יהודה הא אמר בנים נמי מצוה אי רבי יוחנן בן ברוקא אפי' מצוה נמי ליכא איבעיא אימא רבי מאיר איבעיא אימא ר' יהודה איבעיא אימא רבי יוחנן בן ברוקא איבעיא אימא ר' מאיר והכי קאמר האב אינו חייב במזונות בתו והוא הדין לבנו הא מצוה בבתו איכא קל וחומר לבנים והאי דקתני בתו הא קמ"ל דאפילו

ואימא הני מילי היכא דלא הדרא לבי נשא. נראה לר"י דהכי פריך מנ"ל דאייתר בית אביה למעוטי מסר האב לשלוחי הבעל דלמא תרוייהו צריכי לנכנסה לחופה ולא נבעלה דאי לא כתב אלא חד ה"א ה"מ היכא דלא הדרא לבי נשא אבל הדרא לבי נשא אימא דתהדר למלתא קמייתא להכי איצטריך קרא אחרינא ואכתי מסר מגלן ואע"ג דהיכא דנבעלה קיים לן דלא הדרא היינו משום דאשמעי גופא אבל לא נבעלה דאכתי בתולה היא אימא דתהדר אמר רבא כבר פסקה תנא דבי רבי ישמעאל ואשמועינן דלא הדרא והיינו לכל הפחות כשנכנסה לחופה ולא נבעלה וגלי קרא בנדרים וה"ה בכל מקום אם כן אייתר חד מהנך קראי למסר האב לשלוחי הבעל למפטרה מסקילה הואיל ואשכחנא דלא הדרא מדתנא דבי ר' ישמעאל סברא הוא דלא הדרא בכל הך דאמעיטו מסקילה כגון מסר ולהכי נקט במלתיה דתנא דבי רבי ישמעאל מסר ומיהו קשה לפי' זה דהיכי ילפינן מנדרים דלא הדרא למילתא קמייתא נהי דגבי נדרים לא הדרא היינו משום דגלי לן קרא דכיון דילאה מרשות האב שעה אחת שוב אין לו כח בה מ"מ לענין סקילה היכי שייך לומר דלא הדרא דאף ע"פ שנכנסה לחופה כיון שלא נבעלה ונתאלמנה או נתגרשה וחזרה ונתארסה למה לא תהיה בסקילה כיון שהיא נערה בתולה מאורסה ואע"ג דילאה מרשות האב מ"מ מהא כמו יתומה שאין לה אב דהוא בסקילה כדאשכחנא בגיורת דמתני' ויש לומר דהא פשיטא ליה דנשואה שאינה בעולה חשובה כבעולה ואין חילוק כלל דנשואין משוי לה כבעולה לכל דבר וכי היכי דבעולה פשיטא דלא הדרא למילתא קמייתא לכל דבר ה"נ שאינה בעולה ולא אצטריך דרשה דתנא דבי רבי ישמעאל אלא לאשמועינן דלא ניחא כיון דלא נבעלה ונתאלמנה או נתגרשה בטלו להו שם נשואין מינה והוי כלא נשאת מעולם וכיון דגלי לן קרא בהפרת נדרים דע"י אלמנות וגרושין לא נתבטלו הנשואין כאילו לא הוו ה"ה לענין סקילה וכיון דלא נתבטלו פשיטא דלא הדרא למילתא קמייתא דחשובה ממש כבעולה ומה שפ"ה דל"ג ה"מ דלאו קושיא היא ופירש נמי דאמתניתין קא בעי קשה דאי אמתני' קא בעי למה המתין כל כך ובחנם מוחק הני מילי דיש נמי לפרשו בלשון בעיא כמו ואימא:

היאך אני קורא בה. מתוך פירוש הקונטרס משמע דאיצטריך ליה למגמר אם היא ברשות האב אם לאו כשהיא בדרך וקשה לר"י דהא מלזות בית אביה נפקא וגמרינן נדרים מהתם ונראה דלענין חזרה כשנתארמלה או נתגרשה איצטריך למילף מהכא: **ונדר אלמנה וגרושה מה תלמוד לומר.**

תימה דאיצטריך לכדדרשינן בפרק בתרא דנדרים (דף פח:):

קל וחומר לבנים דעסקי באורייתא. ולקמן בפרק בתרא (דף קח: ושם) גבי אדמון דפריך דעסקי באורייתא ירית דלא עסיק באורייתא לא ירית לענין ירושה דאורייתא ודאי איכא למיפרך דאין לנו לגזול לו מה שזכתה לו תורה אבל הכא קאמר דלא מתמרינן בתורה שעוסק בתורה ומפרנסין ליה כדי שיעסוק בתורה: כשהם

מסורת הש"ס

[1] יבמות פז., [2] מנחדרין סו:, [3] ב"ב קלא:, [4] [תוספתא פ"ד ע"ב] ב"ב קמא., [5] [טעם זה דעפקי בתורה ליתא בתוספתא וכ"כ הרשב"ם בב"ב בה"ל דעפקי בתורייתא ולא ליתנו פירוש הוא ואינו מן הברייתא], [6] [נעיל מח:], [7] [דנדרים כב:], [8] [במדבר ל:], [9] [דף מח:], [10] [בריכות כח.], [11] [ב"ב קלא:],

תורה אור השלם

1. ונדר אלמנה וגרושה כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה:
במדבר ל י

מוסף רש"י

והלא מוצאת מכלל אב כו'. ומי יפר לה (יבמות פז:). בית אביה של זו. שהוא ולא יתכן לגמרי ויכול האב להפר, או בית בעלה של זו. והרי היא כשאר אלמנה ואין האב מפר, לכך יצא מקרא הזה לומר לך כיון שיצאה כו' (שם). הבא על נערה המאורסה אינו חייב. סקילה, עד שתהא נערה. אבל קטנה שקדשה אביה הבא עליה בקטנותה אינו בסקילה, ולוגמת דתנאי היא אילא למ"ד בחנק ואילא למ"ד פטור לגמרי (סנהדרין טז:). בתולה. ולא בעולה, מאורסה. ולא נשואה, ואפילו נכנסה לחופה ולא נבעלה, דקרינא ביה בתולה, מיהו לא קרינא ביה מאורסה (שם). למעוטי מסר האב לשלוחי הבעל. אותה בדרך (שם). אף הבנות אינן ניזונות אלא לאחר מיתת אביהן. ובמייו אין טופין אותו לזון את בניו, אלא כפינן ליה אמיתא כו' (רשב"ם ב"ב קלא. ועי' לקמן מט:). מצוה לזון את הבנות. משום ומבארך לא תתעלם, ומיהו חובה הוא דליכא, כדתנן אינו חייב במזונות בתו ואין מחייבין אותו לזון בניו ובנותיו כדאמרינן (לקמן) דאמרינן ליה יאכיל ילדה ואנני מתא שדיא (רשב"ם ב"ב קמא). דעסקי בתורה. ולא ליתנו, פירוש הוא ואינו מן הברייתא (שם).

סג א מיי' פי"ח מהל' נדרים הל' כב טוש"ע יו"ד סי' רלד סעי' יב:

תוספות רי"ד

מתני' האב אינו חייב במזונות בתו זה מדרש דרש ראב"ע פי' ביום שמינהו נשיא בכרם שביבנה פי' בתוך הישיבה וע"ש שהיו יושבים שורות שורות נקראין כרם: הבנים יירשו והבנות יזונו מה הבנים אינן יורשים אלא לאחר מיתת אביהן אף הבנות אינן ניזונות אלא לאחר מיתת אביהן. פי' אע"ג דבתנאי כתובה כתוב סתם בנין נוקבין דיהווין ליכי מינאי יהווין יתבין בביתי ומיתזני מנכסיי עד דתיבגרן לגוברין פי' ומשמע אפילו בחייו. אפ"ה לא הוי האי תנאה אלא לאחר מיתה וליף לה ר"א מתנאי דבנים דמה תנאי דבנים אינו אלא לאחר מיתה דהא ירתון תנן. אף תנאי דבנות לא הוי אלא לאחר מיתה אבל בחייו לא מחייב ואין אשתו יכולה לכופו לזון

בשהם קטנים. אבל קטני קטנים לכ"ע חייב כדאמר בסוף אע"פ (לקמן דף סה: וסס): **הא** בחיזורי **הא באוכמי**. שני מיני עורבים יש אחד לבן ואחד שחור כדמוכח בפרק אלו טריפות (חולין דף סג.) גבי סימני עופות דמרבה עורב העמקי ומפרש העמקי כמראה המסה שעמוקה מן הגל פי' לבן[ז]:

אכפייה רבא בו'. וא"ת היאך כפה אותו בשביל לדקה והכתיב ממן שכרה בגלה דכתיב [ח](למען) יברכך ואמרי' בפ' כל הכשר (חולין קי: וסס) כל מצות עשה שמתן שכרה בגלה אין בית דין של מטה מוזהרין עליה ויש לומר דאכפייה בדברים א"נ קצבו ביניהן בני העיר לתת כך וכך לאדם הלכך אכפייה כדאמרינן בפרק קמא דבבא בתרא (דף מ: וסס) דרשאין בני העיר להסיע על קיצתן ועוד בצדקה איכא תרתי לאו לא תאמץ ולא תקפוץ (דברים טו): **הוא** ואשתו נזונים מהם. משמע הא לאחר אין נזונין דמתנה הויא כמכר דדפי' בקונטרס דאי לא דעבד ליה ניחא לנפשיה לא הוה יהיב ליה ואין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים לפי שאין קונין או לפי שאין כתובין כדאמר בהנזקין (גיטין דף נ:) ומיהו מהכא יש לדמות דאיכא למימר דנקט בנו משום דאיירי בנזונין אפי' ממטלטלין אבל לאחר לא היו נזונין ממטלטלין כמו שאין אלמנה נזונת ממטלטלין דיורשין אי נמי משום הוא דאי כתב לאחר לא היה ניזון הוא אבל היא לעולם אימא דנזונת ממתנה אע"ג דלא טרפא מן הקרקעות ומיהו בית נוחלין (ב"ב דף קנג.) משמע דלא טרפא ממקבל מתנה דקאמר השתא ירושה דאורייתא אלמנתו ניזונת מנכסיו מתנת שכיב מרע דרבנן לא כל שכן משמע דממתנת בריא דאורייתא אינה ניזונת מנכסיו ואין יורשין דמיתזנא מן היורשין ואין לומר דממתנה דאורייתא נהי דכ"ש לא הוי ה"ה מיהא הוי דלא אלים כח מתנה מכח יורשים דעל כרחיך אלים כח מקבל מתנה מכח יורשים דמסקינן בפ"ק דב"מ (דף יג. וסס) דשטר שיש בו אחריות נכסים לא יחזיר אפילו חייב מודה דחיישינן לפרעון ולקנוניא ושטר שאין בו אחריות נכסים יחזיר דלא גבי ממשעבדי ואי גבי ממתנה אמאי יחזיר אלא ודאי דלא גבי ואילו מן היורשין גבי דהא פסקינן בסוף גט פשוט (ב"ב דף קנו.) הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין על כן נראה דאין מילוק בין מתנה למכר לענין זה אע"ג דיש מקומות שסברא הוא לחלק בין מתנה למכר כמו בעשה שורו אפותיקי ומכרו (ב"ב דף מד:) דנראה דווקא מכרו אבל נתנו בעל חובו גובה ממנו וכן בהנזקין (גיטין ד' נ: וסס) גבי אין נפרעין מנכסים משועבדין במקום שיש נכסים בני חורין ואפי' הן זיבורית מבעיא לן במתנה היאך דווקא להא מילתא הוא דאבעיא לן אבל הכא אין לחלק והא דאמרינן דאפי' במכרו מוציאין לפרנסה ומי' מייא דמבעיא ליה במכרו או משכנו היינו לפרנסה] אבל למזונות פשיטא ליה דאין מוציאין אפילו נתנו כדתנן בהנזקין (גיטין דף מח:) אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדין ולפי מה שתקנו הגאונים דאשה גובה כתובתה ומזונות ממטלטלי דיתמי אע"ג דירושה הויא דאורייתא כ"ש דגביא ממטלטלי דמתנת ש"מ דרבנן דבכה"ג אמרי' בית נוחלין (ב"ב דף קנג.) אבל מטלטלי דמתנת בריא דהויא דאורייתא לא גביא אפילו ממקרקעי כי היכי דלא גביא מלקוחות כדפרשינן ולא מבעיא נתן הוא אלא אפילו נתנו יתומים אע"ג שכבר משמת נשתעבדו הנכסים: **אלמנתו** נזונת מנכסיו **הוא ואשתו מבעיא**. אע"ג דלא דמי דהתם אין יכולין לירש אלא מה שהוא מורש ומזון אלמנה הוא חייב מקודם מכל מקום מייתי הכי הואיל ואלמנה רבנן לשעבודא דידה אלא מן הבעל שאינו יורש אלא כלוקח גובה אע"ג דלא היתה גובה מלוקח אחר הכי נמי אית לן לתקוני בכותב לבנו שיהא הוא ואשתו נזונין מהן:

עשיתינהו

דאפילו בתו חובה הוא דליכא הא מצוה איכא ואיבעית אימא ר' יהודה והכי קאמר האב אינו חייב במזונות בתו וכל שכן לבנו הא מצוה בבנו איכא וקל וחומר לבנות והא דקתני בתו הא קא משמע לן דאפילו בתו חובה ליכא ואיבעית אימא ר' יוחנן בן ברוקא והכי קאמר אינו חייב במזונות בתו והוא הדין לבנו והוא והדין דאפילו מצוה נמי ליכא ואיידי דבנות לאחר מיתת אביהן חובה תנא נמי אינו חייב אמר רבי אילעא אמר ריש לקיש משום רבי [ט]יהודה בר חנינא [א]באושא התקינו שיהא אדם זן את בניו ואת בנותיו כשהן קטנים איבעיא להו הלכתא כוותיה או אין הלכתא כוותיה תא שמע [ב]כי הוה אתו לקמיה דרב יהודה אמר להו יארוד ילדה ואבני מתא שדיא כי הוה אתו לקמיה דרב חסדא אמר להו כפו ליה אסיתא בצבורא וליקום ולימא עורבא בעי בניה וההוא גברא לא בעי בניה ועורבא בעי בניה והכתיב [ג]לבני עורב אשר יקראו לא קשיא הא באוכמי כי הוה אתי לקמיה דרבא אמר ליה ניחא לך דמיתזני בניך מצדקה ולא אמרן אלא דלא אמיד [ג]אבל אמיד כפינן ליה על כרחיה [ד]כי הא דרבא כפייה לרב נתן בר אמי ואפיק מיניה ד' מאה זוזי לצדקה אמר רבי אילעא אמר ריש לקיש באושא התקינו הכותב כל נכסיו לבניו הוא ואשתו נזונים מהם מתקיף לה רבי זירא ואיתימא רבי שמואל בר נחמני גדולה מזו אמרו אלמנתו נזונת מנכסיו הוא ואשתו מיבעיא [ה]רשלח רבין באיגרתיה מי שמת והניח אלמנה ובת [ו]אלמנתו ניזונת מנכסיו נישאת הבת אלמנתו ניזונת מנכסיו מתה הבת אמר [ז]רבי יהודה בן אחותו של רבי יוסי בר חנינא על ידי היה מעשה [ח]ואמרו אלמנתו ניזונת מנכסיו הוא ואשתו מיבעיא מהו דתימא התם הוא דליכא דטרח אבל הכא נטרח לדידיה ולדידה קא משמע לן איבעיא להו הלכתא כוותיה או לית הלכתא כוותיה ת"ש דרבי חנינא ור' יונתן הוו קיימי אתא ההוא גברא גחין ונשקיה לר' יונתן אכרעיה אמר ליה ר' חנינא מאי האי א"ל כותב נכסיו לבניו הוא

ועשיתינהו

דמי ואין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדין: **הכא הוא דליכא דטרח קמה**. שמת בעלה להכי עבוד לדנן תקנתא: **אבל הכא**. דקאי היכו נטרח לדידיה ולדידה קמ"ל: **הלכתא כוותיה**. אדר' אילעא קאי: **אכרעיה**. על רגלו:

ועשיתינהו

דאפי' כתו. דקילא דלא עסקא בחוייתא: **ואיידי דתנא בנות כו'** לא גרסינן דתנא דהא לא תני ליה במתני'. אלא ה"ג ואיידי דבנות לאחר מיתת אביהן חובה כו': **באושא התקינו**. כשישבו סנהדרי גזית באושא שהיא אחת מעשר גליות שגלתה סנהדרין כדאמר בר"ה (דף לא.): **כשהן קטנים**. עד שיגיעו שערות: **הא שמע**. דלית הלכתא כוותיה אלא מימר אמרינן ליה וחולי יכלכלם ויזון אבל מיכף לא כייפינן: **יארוד**. תנין. מעון תנים מתרגמינן מדור יאלרודין (ירמיה ט). והוא אזכרי על בניו: **יארוד ילדה ואבני מתא שדיא**. התנין הוליד תולדותיו והטיל פרנסתן על בני העיר: **כפו ליה אסיתא**. כפו מכתשת על פיה ויעמוד זה על גג שוליה בגובה שישמעו קולו ויכריז על עצמו שהוא רע מן העורבים דעורבא בעי בני וההוא גברא לא בעי בני. ואית דמפרשי שליח לבור יעמוד עליה ויאמר כן על אותו האיש: **לבני עורב אשר יקראו**. אלמא לא זיין להו: **אוכמי**. כשגדל משחיר והאם והאב אוהבין אותן אבל מתחילתן לבנים ושונאין אותן: **ולא אמרן**. דלא כפינן: **אלא דלא אמיד**. שאינו עשיר: **בעל כרחו**. לא יהא אלא לדקה בעלמא ואפי' אינן בניו: **כי הא דרבא כפייה**. על הצדקה: **הוא ואשתו נזונין מהן**. ואפילו כתבן מעכשיו ולא מן הדין אלא תקנת חכמים היא: **גדולה מזו אמרו**. בגדולה מזו אמרו כגון אלמנה ובת וניסת הבת שאף על פי שהוא מת והנכסים נשתעבדו לאוקמ לדבנן כגון בעל בנכסי אשתו וקי"ל (גיטין דף מח:) אין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדים אפי' הכי היכא דליכא למיחש לתיקון העולם כגון כי האי לוקח דלא אלא מעות שויהו רבנן כיורש ואמרי מזון האלמנה מנכסי בעלה: **כי הא דשלח רבין באיגרתיה כו' נישת הבת**. אע"ג דאמור רבנן בעל בנכסי אשתו לוקח הוי וקיימא לן אין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדים הכא שויהו רבנן כיורש משום פסידא דאלמנה. והכי מפורש בית נוחלין[ט]: **הוא ואשתו**. שהוא קיים ואלו בניו הם ולא הוציאו מעות אלא מתנה בעלמא: **מיבעיא**. ואע"ג דמתנה כמכר לענין שעבוד התם הוא דאי לאו דעביד ליה ניחא לנפשיה לא יהיב ליה מתנה [י]אבל בנו ליכא למימר הכי: [יא]**מתה הכא**. ובעלה יורשה: **אלמנתו**. של אבי הבת: **ניזונת מנכסיו**. ולא אמרינן אין נכסי הוא זה ואינו יורשו של אב אלא של אשתו ולוקח בעלמא דמי ואין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדין: **הכא הוא דליכא דטרח קמה**. שמת בעלה להכי עבוד לדנן תקנתא: **אבל הכא**. דקאי היכו נטרח לדידיה ולדידה קמ"ל: **הלכתא כוותיה**. אדר' אילעא קאי: **אכרעיה**. על רגלו:

ועשיתינהו

דמי ואין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדין (לקמן דף סט.) מכרו או משכנו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות ה"ה נתנו והא דנקט מכרו לאשמועינן דאפי' במכרו מוציאין לפרנסה [וכי מייא דמבעיא ליה במכרו או משכנו היינו לפרנסה] אבל למזונות פשיטא ליה דאין מוציאין אפילו נתנו כדתנן בהנזקין (גיטין דף מח:) אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדין ולפי מה שתקנו הגאונים דאשה גובה כתובתה ומזונות ממטלטלי דיתמי אע"ג דירושה הויא דאורייתא כ"ש דגביא ממטלטלי דמתנת ש"מ דרבנן דבכה"ג אמרי' בית נוחלין (ב"ב דף קנג.) אבל מטלטלי דמתנת בריא דהויא דאורייתא לא גביא כתובתה ומזונות לא גביא אפילו ממקרקעי כי היכי דלא גביא מלקוחות כדפרשינן ולא מבעיא נתן הוא אלא אפילו נתנו יתומים אע"ג שכבר משמת נשתעבדו הנכסים: **אלמנתו** נזונת מנכסיו **הוא ואשתו מבעיא**. אע"ג דלא דמי דהתם אין יכולין לירש אלא מה שהוא מורש ומזון אלמנה הוא חייב מקודם מכל מקום מייתי הכי הואיל ואלמנה רבנן לשעבודא דידה אלא מן הבעל שאינו יורש אלא כלוקח גובה אע"ג דלא היתה גובה מלוקח אחר הכי נמי אית לן לתקוני בכותב לבנו שיהא הוא ואשתו נזונין מהן:

עשיתינהו

עין משפט נר מצוה

סד א ב מיי' פי"ב מהל' אישות הל' יד סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סי' עח סעי' ח:

סה ג מיי' שם הלע"ו ופ"ז מהל' מתנות עניים הל"י סמג עשין קסב טוש"ע [שם וטוש"ע] יו"ד סי' רמח סעי' ח:

סו ד ה מיי' פי"ט מהל' אישות הל' כא סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סי' לג סעי' ד:

תוספות רי"ד

את בנותיה בחייו: א"ר אילא [אמר ר"ל] משום ר"א באושא התקינו שיהא אדם זן את בניו ואת בנותיו כשהן קטנים. פי' כשישבו סנהדרין באושא והיא אחת מי' גליות שגלתה סנהדרין כדאמרי' בר"ה (דף לא.): הל' כוותיה או לית הל' כוותיה פי' כלום יש לסמוך על דברי ר' אילא שכך התקינו: ת"ש דלית הל' כוותיה דכי הוה אתו לקמיה דר"י א"ל יארוד ילדה ואבני מתא שדיא להו פי' יערוד תנין כדמתרגמינן מעון תנין (יערוד) [מדור] יערודין והוא עוף אכזרי על בניו. כך זה האיש אכזרי על בניו ומשליכם על הציבור והיה אומר לו כך אולי יבוש ויכלם ויפרנסם אבל לכוף לא הי' כופה אותו: כי אתו לקמיה דר"ח א"ל כפו לי' אסיתא בציבורא וליקום ולימא עורבא בעי בני והאי גברא לא בעי בני פי' כפו מכתשת על פיה ויעמוד עליה ויאמר אלו הדברים כדי שידעו הצבור וירחמו עליהם שהוא אינו מרחם עליהם. כי הוה אתי לקמיה דרבא א"ל ניחא לך דליתזני בניך מן הצדקה ול"א אלא דלא אמיד פי' עשיר אבל אמיד כייפי' ליה בע"כ לא יהא אלא אחר פי' לא יהא אלא צדקה ואפילו אינן בניו כי הא [דרבא] פי' כ"ש דכופין אותו לזון את בניו דרבא כפייה ליה לר"נ ב"א ואפיק מיניה ד' מאות זוז לצדקה (הרב פי' שעשוי אינה כפי' (אלא) [של] מלקות ויסורין כשאר עשוי דעלמא אלא כפי' של דברים ע"י הכלמות ופיתוים עד שנתפתה לזון אותם). ובשילהי פירקין דלקמן אמרי' דרש עולא רבה אפתחא דב"נ אע"פ שאמרו אין אדם זן את בניו ואת בנותיו כשהן קטנים אבל זן הוא אותן כשהן קטני קטנים ועד כמה עד בן שש: א"ר אילא אר"ל באושא התקינו הכותב נכסיו לבניו הוא ואשתו נזונין מהן פי' ואפי' כתבם מעכשיו ולא מן הדין אלא תקנת חכמים הוא. הל' כוותיה או לית הל' כוותיה ת"ש דד"ח ור' יוחנן הוו קיימו אתא ההוא גברא גחין ונשקי' לר"י אכרעי' א"ל ר"ח מאי האי א"ל כותב נכסיו לבניו הוה ועשיתינהו לבריה לזונם:

מסורת הש"ס

ז) [ל"ל ר' יומי וכ"ל ברי"ף ובכל"ס]. ב) ב"ר מ:, ג) שם קלט., ד) [ל"ל רב יהודה וכי' הרשב"ם שהוא אמורא], ה) [ב"ב קנט:], ו) [עד ד"ה ניזונת ל"ל לפני ד"ה הוא ואשתו], ז) [מוקין סג. איתא הכי להדיא עמקי מיזורא וכן הוא אומר ומלאהו וכו' כמראה המה וכו' ולכן ע"כ שלא היה מלא מיזורא כתוב בגרסת התוס'], ח) [ל"ל בגלל הדבר הזה].

תורה אור השלם

1. נותן לבהמה לחמה לבני ערב אשר יקראו: תהלים קמז ט

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מיבעיא יבו' אבל בנו ליכא למיבעי הבי. עיין בכס"מ לקמן גד ע"ב ד"ה דעיימד:

מוסף רש"י

אלמנתו ניזונת מנכסיו. בתנאי כתובה שכן כתב לה ואת תהא יתבא בביתי ותיזונא מנכסי כל ימי מיגר אלמלותיך (רשב"ם ב"ב קלט.). נישאת הבת. והמיתה הנכסים לבעלה, אלמנתו נזונת מנכסיו (שם). אמר רב יהודה כו'. אמורא הוא (שם). ואמרו אלמנתו ניזונת מנכסיו. לבעלים היא נזונת עד שתגבה או שתתבע כתובתה או שיבלו היורשין ליתן לה כתובתה (שם).

ועשיתינהו. כפיתי אותם בחזקה ומפני שטרחתי עליו ליכנס לו לפייס משורת הדין מחבביני: **ואי דינא הוא.** אין כאן גמילות טובה להחזיק לו טובה שעל כרחו יפטור אמת: **המבזבז.** לעניים: **מחומש.** שבנכסיו שלא יצטרך לבריות: **עשר אעשרנו.** שני עישורין הוו להו חומש: **והא לא דמי כתרא לקמא.** דכי שקלת לקמא פשו להו ט' וכי הדרת מדלית מעשר דידהו לאו כי קמא הוא ואין כאן חומש בשניהם: **אעשרנו.** מדלא כתיב עשר אעשר לך הכי קאמר אעשרנו כראשון לומר מעשר שני יהא כראשון: **שמועות הללו.** דרבי אילעא בתקנת אושא: **מתמעטות והולכות.** מתמורמים. הראשונה א"ר אילעא אמר ר"ל משום דר"י בר חנינא השניה ר' אילעא אמר ר"ל שלישית ר' אילעא לחודיה: **וסימניך.** בסדר ההלכות וכו' תדע סדר מיעוטן: **קטנים לחכו וכוכזו.** בנין וכנותיו כשהן קטנים כותב נכסיו המבזבז אל יבזבז ומעתה לא תתליף באיזו אלשה ובאיזו שנים ובאיזו אחד: **מגלגל עם בנו.** אם מסרב מלמוד יגלגל עמו בנחת ובדברים רכים: **יורד עמו לחייו.** לדאגתו ובצועה ובמוסר לתם: רב שמואל בר שילת מלמד תינוקות היה: **וספי ליה כי תורא.** הלעיטהו תורה כשור שאתה מלעיטו ואוכסו מאכל: **לתעניתא מעם לעת.** להתענות כל היום וחינוכא לשעות מקודם לכן שנתיים כדאמרינן ביומא (דף פב.): **ובתינוקת.** שהיא ממהרת להביא כח שאינה מתשת כח בלימוד תורה. ותרתי סרי דקאמר שנת שתים עשרה גופא קאמר דאי בת שתים עשרה ויום אחד דאורייתא היא שמביאה שתי שערות ובת עונשים ואין צורך לנו ללמוד ממעיקתו של אביי: **לא חיי.** אם לא בדפוסה בדוקה: **מרדיפא דדיה.** מרה של דיה שקורין ווליטו"ר: **נשפייה ונשקייה.** תמצאנו ממנו ותשקנו ממנו בשכר: **אלוהא דדיקלא.** סיב שגדל סביב דקל תומר כעין ווילד"ה שכורך את עץ הגפן: **המכנים את בנו.** ללמוד תורה: **רב אחריו.** להכרותו ולהמיותו: **ואין מגיעו.** מסוכן הוא למות מרוב חולשו: **תכיריו רצין אחריו.** להיות פקחין בתורה כמותו: **הא דכתיב.** אל יכניסנו שמסוכן הוא פן יחלש וימות: **דבריא.** יכניסנו לפי שמתפקח: **שמכרה בנכסי מלוג.** הקרן: **הבעל מוציא.** דשויוהו רבנן כלוקח והוא לוקח ראשון: [**באולוסא.** אסיפת בני אדם]: **תנא מיניה.** דר' יוסי בר חנינא מרה[1] הוא: **זה הון בניו ובנותיו קטנים.** שתמיד יום ולילה הן עליו והיא לדקה שאינו חיוב עליו בהם: **הון ועושר בביתו.** שאין הממון כלה ואעפ"כ לדקתו עומדת לעד: **זה הלומד תורה ומלמדה.** מתקיימת בו הרי הון ועושר בביתו ולדקתו עומדת לעד על שטרח ללמד לתלמידים: **זה הכותב בו'.** הספרים קיימים לו שאינם כלים ולדקתו עומדת לעד: **לאינוי.** מי קרוב וקודם בנחלה: אוש

ועשיתינהו לזניה אי אמרת בשלמא לאו דינא משום הכי עשיינהו [8]אלא אי אמרת דינא עשיינהו בעי [9]א"ר אילעא [10]באושא התקינו [2]המבזבז אל יבזבז יותר מחומש תניא נמי הכי המבזבז אל יבזבז יותר מחומש שמא יצטרך לבריות ומעשה באחד שבקש לבזבז [יותר מחומש] ולא הניח לו חבירו ומנו רבי ישבב ואמרי לה רבי ישבב ולא הניחו חבירו ומנו רבי עקיבא אמר רב נחמן ואיתימא רב אחא בר יעקב מאי קרא [1]וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך והא לא דמי עישורא בתרא לעישורא קמא אמר רב אשי אעשרנו לבתרא כי קמא אמר רב שימי בר אשי ושמועות הללו מתמעטות והולכות וסימניך קטנים כתבו ובזבזו אמר רב יצחק באושא התקינו שיהא אדם מתגלגל עם בנו עד שתים עשרה שנה מכאן ואילך יורד עמו לחייו איני והא [3]אמר ליה רב לרב שמואל בר שילת [4]בציר מבר שית לא תקביל בר שית קביל וספי ליה כתורא אין ספי ליה כתורא מיהו אינו יורד עמו לחייו עד לאחר שתים עשרה שנה ואב"א לא קשיא הא למקרא הא למשנה דאמר אביי [5]אמרה לי אם בר שית למקרא בר עשר למשנה בר תליסר לתעניתא מעת לעת ובתינוקת בת תריסר אמר אביי אמרה לי אם האי בר שית דטרקא ליה עקרבא ביומא דמישלם שית לא חיי מאי אסותיה מרדתא דדיה חיורתא בשיכרא נשפייה ונשקייה האי בר שתא דטריק ליה זיבורא ביומא דמישלם שתא לא חיי מאי אסותיה אצותא דדיקלא במיא נשפייה ונשקייה אמר רב קטינא כל המכנים את בנו פחות מבן שש רץ אחריו ואינו מגיעו איכא דאמרי חבריו רצין אחריו ואין מגיעין אותו ותרוייהו איתנהו חליש וגמיר איבעית אימא [7]הא דכחיש הא דבריא אמר רבי יוסי בר חנינא [7]באושא התקינו [8]האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אשכחיה רב יצחק בר יוסף לר' אבהו דהוה קאי באוכלוסא דאושא אמר ליה מאן מרה דשמעתא דאושא אמר ליה רבי יוסי בר חנינא [9]תנא מיניה ארבעין זימנין ודמי ליה כמאן דמנחא ליה בכיסתיה [2]אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת [6]וכי אפשר לעשות צדקה בכל עת דרשו רבותינו שביבנה ואמרי לה רבי אליעזר [10]זה הזן בניו ובנותיו כשהן קטנים רבי שמואל בר נחמני אמר זה המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו ומשיאן [3]הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד רב הונא ורב חסדא חד אמר זה הלומד תורה ומלמדה וחד אמר זה הכותב תורה נביאים וכתובים ומשאילן לאחרים [4]וראה בנים לבניך שלום על ישראל אמר רבי יהושע בן לוי כיון שבנים לבניך שלום על ישראל דלא אתי לידי חליצה ויבום רבי שמואל בר נחמני אמר כיון שבנים לבניך שלום על דייני ישראל דלא אתי לאינצויי: זה מדרש דרש ר"א לפני חכמים כו': יתיב

עשיתינהו בעי. הלי עשוי צריך לומר דהיינו כדבריס כי ההוא דלקמן (דף נג.) מעלאי דידי היינו עשוי והשתא אתי שפיר דאמר עשיתינהו בעי דאם מן הדין היה מה היה לו לעשותם כדבריס היה לו להלקותם ולכופס עד שיזנו אותו וכן פר"ת ומיהו מצינו עשוי שלא כדבריס כגון אין מעשין אלא לפסולות (לקמן דף עז.): **אל יבזבז יותר מחומש.** מפרש בירושלמי שפעם ראשונה יכול לבזבז חומש ומכאן ואילך בכל שנה ושנה יתן חומש הריוח:

שיהא אדם מגלגל עם בנו עד י"ב שנה. והא דתנן במסכת אבות (פ"ה) בן עשר למשנה לא שיהד עמו לחייו אלא לגלגל: **וספי ליה כי תורא.** ולא יהד עמו לחייו עד י"ג שנה והא דתנן במסכת אבות בן חמש שנים למקרא היינו לגלגל ולא למיספי ליה: **בר שית למקרא.** היינו בר שית ויום אחד דומיא דבר עשר למשנה דהוי בר עשר ויום אחד דומיא דבר שית למקרא דהוי בר עשר ויום אחד דומיא דבן י"ג למצות והשתא האי בר שית למקרא לא הוי דומיא דבן עשר למשנה דבר שית למקרא היינו למיספי ליה כי תורא ובר עשר למשנה לא למיספי ליה אלא לגלגל עד י"ג שנה:

ובת תריסר להעניתא. פירש בקונטרס שנת י"ג ומשום חינוך ולר"י נראה דבת י"ג שנה ויום אחד קאמר דומיא דבר עשר כדפרישית ומשמעינן דלית לן השלמה דרבנן כר"י בפרק בתרא דיומא (דף פב.) והא דפי' נמי בקונט' בתינוקת שהיא ממהרת להביא כח לא היה צריך לפרש כן אלא שחינוך שלה שנה לפני גדלותה דהיינו י"ג שנה ויום אחד כמו חינוך שחינוכו שנה לפני גדלותו:

ומאי אסותיה. פר"ת שלא ישכנו אבל אין נראה לפרש לאחר שנשכו דהא אמר דלא חיי משמע דאין רפואה מועלת לו:

הבעל מוציא מיד הלקוחות. אלינא דר"י דאמר קנין פירות בקנין הגוף דמי לא צריכא לתקנת אושא אלא גרים לקים ואלינא דרים לקים מסיק לה בפ' המוכל (ב"ק ד' פח: ושם) אי נמי לר"י נמי אצטריך כגון נותן מתנה לאשתו שקנתה ואין הבעל אוכל פירות א"נ דכתב לה דין ודברים [1]אין לי בפירות נכסייך אבל אין לי נכסייך ובפירותיהם דהא תנן בפרק הכותב (לקמן דף פג.) דאם מכרה ונתנה קיים [2]: יתיב

סז א טור מו"מ פי' רמז נב"י:

סח ב מיי' פ"ז מהלי' מתנות עניים הל"י ופ"מ מהלי' ערכין הל"י סמג עשין קסב טוש"ע יו"ד פי' רמט סעי' ל:

סט ג מיי' פ"ח מהלי' מ"מ הל' ו וסי"ב הל' ב סמג עשין יב טוש"ע שם פי' רמה סעי' ה:

ע ד טוש"ע שם סעי' ה:

עא ה מיי' פכ"ב מהלי' מלוה הל' ז סמג עשין עט טוש"ע אה"ע סי' ל סעיף ט:

עב ו מיי' פ"י מהלי' מתנות עניים הל' טז טוש"ע יו"ד סי' רנח סעי' ג:

לעזי רש"י

וולטו"ר. פרס.
ווילד"ה [ווידיל"א]. קנוקנת.

תוספות רי"ד

אא"ב לאו דינא הוא משיה עשיינהו אלא אי אמרת דינא הוא עשיינהו בעי פי' הא בחזקת אב עומדים הנכסים לגבי מזונות. א"ר אילא באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש שמא יצטרך לבריות תנ"ה מעשה באחד שבקש לבזבז יותר מחומש ולא הניחו [חבירו] ומנו ר"ע. אר"נ ב"י ואיתימא ר"א ב"י מאי קראה וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך פי' משמע שנוטל שני עישורים והיינו חומש. א' מחמשה והא לא דמי עשורא קמא לעשורא בתרא פי' דקמא הוי חד מעשר ובתרא קשקיל מט' דאישתייר בציר ממאה ולא הוי בין תרוויהו חומש. אמר ר"א ה"ק אעשרנו לבתרא כקמא פי' מדלא כתיב אעשר לך: אר"י באושא התקינו שיהא אדם מתגלגל עם בנו בתלמוד תורה עד י"ב שנה פי' מתנהג עמו בפיוסים מכאן ואילך יורד עמו עד לחייו פי' לרדותו בדצועה ובהוסר לחם. איני והא"ל רב לר"ש בר שילת בציר משית לא תקביל מכאן ואילך קבל ואספי ליה כתורא פי' שמואל ב"ש מלמד תינוקות הוה ואספי פי' לשון ספו לי מאליה כלומר מלעיטו ד"ת כשור הלועט לגימות גדולות: ל"ק הא למשנה הא למקרא דאמר אביי אמרה לי אם בר שית למקרא [בר עשר למשנה] בר תריסר לתעניתא מע"ל ובתינוקת [בת תריסר] פי' ישלים תעניתו כל היום ובתינוקת פי' לפי שממהרת להביא שנה א' קודם לאיש ומדאורייתא אינה מתענה כל היום כי אם בשנת י"ג אבל כל שנת י"ב כקטנה דמיא ומדרבנן מחנכין אותה להשלים התענית שנה א' קודם הזמן: א"ר קטינא כל המכנים את בנו פחות מבן שש רץ אחריו להבריותו ואינו מגיעו פי' להבריותו ואין מגיעו שחלש הוא יותר מדאי ורוצה לרפאותו ולא יועיל לו א"ד חבריו רצין אחריו ואין מגיעין אותו פי' מרוב חכמתו ותרוויהו איתנהו הא בבחיש והא בבריא פי' דבחיש שמסוכן הוא ופן יחלש וימות ולפיכך לא יכניסנו ואי בריא הוא מכניסי לתורה פחות מבן שש ואז חבריו רצין אחריו ואין מגיעים אותו אבל מיחלש לא חליש כולי האי כיון דבריא כשיהו קטנים ר"ש ר"נ אמר זה המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו ומשיאן סמוך לפירקן: הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד. ר"ה ור"ח חד אמר זה הלומד תורה ומלמדה. וחד אמר זה הכותב תנ"ך ומשאילן לאחרים. זה מדרש דרש וכו':

---

[1] נקמן סז: ערכין כח. ע"ש, כ) ב"ב כא., ג) [קדושין לא: וש"נ], ד) ולקמן עח: ב"ק פח: ב"מ לה. ולקמן לו: ב"ב ג. ודף קלט:], ה) [ועיל כב: נדרים כח. מגילה ז: סנהדרין עב.], ו) בס"מ ריבוי: דשמעתא, ז) אין לי בנכסיך ובפירותיך אבל אם כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך אין לומר כו' כל"ל דס"ל ועי' בתהרש"ל, ח) [וע' תוס' יבמות לו: ד"ה קנין וחוס' ב"ק פח: ד"ה כאושא],

תורה אור השלם

1. וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים וְכֹל אֲשֶׁר תִּתֶּן לִי עַשֵּׂר אֲעַשְּׂרֶנּוּ לָךְ:
בראשית כח כב
2. אַשְׁרֵי שֹׁמְרֵי מִשְׁפָּט עֹשֵׂה צְדָקָה בְּכָל עֵת:
תהלים קו ג
3. הוֹן וָעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד:
תהלים קיב ג
4. וּרְאֵה בָנִים לְבָנֶיךָ שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל:
תהלים קכח ו

גליון הש"ס

גמ' **באושא** התקינו המבזבז. בירושלמי פ"ח דפאה כך היתה הלכה נתיס ושמעון וחזרו ועמדו הזקנים והסכימו ע"ד הראשונים: שם **רבי אשר** לעשות צדקה בכל עת. עי' מדרש רבה אמתר פי' קכד דף ל"ד ע"ד:

מוסף רש"י

לרב שמואל בר שילת. מלמד תינוקות היה (ב"ב כא.), **וספי ליה** כתורא. האכילהו והשקהו תורה בעל כרחו כשור שנותנין עליו עול על צוארו (שם). **באושא התקינו.** כשהיתה סנהדרין באושא שנלמה ושנה שם סנהדרי גדולה כדאמרינן בר"ה (לא.) **נמי עשר** מעשרות (ב"מ לה.). **האשה** שמכרה בנכסי מלוג בחיי **בעלה.** להיות הבעל אוכל פירות בחייה ונוף הקרקע יהיה לנוקח לכשתמות (ב"מ לה.) שאם ימות בעלה תהא כהן ואם תמות היא ויירשה בעל פעמים, ונכסי מלוג הן נכסים שנפלו מנת אביה או שהכניסה קרקעות שלא ניטומו בכתובתה, ולא קיבל בעל עליו אחריות ואוכל פירותיהן בחייה כתקנת חכמים תחת פרקונם, ולכסי מיקרי מלוג, שמולגן ומתפרנן בעל, שאוכל הפירות כמלוגת הלוה (רשב"ם ב"ב קלט.). ומתה. ובעל יורש אותו דבר תורה (ב"מ צו.), **הבעל מוציא.** נוף הקרקע מיד הלקוחות והכי מיקי לה בפרק האשה (לקמן עח.) תקנת אושא בגופה של קרקע לאחר מיתה (ב"מ לד.) ולא דבעלמא קנין פירות לאו לקנין הגוף דמי, בעל בנכסי אשתו אלמנה רבנן לשבנהיה משום מיכה יהוי כלוקח ראשון (ב"ק פח.) ומיהו לכסי לאהני מכירת האשה, שאם ימות בעלה נחייב יעלה הלוקח (רשב"ם ב"ב ז.).

הוא. גרסי' בפ' מציאת האשה מעשה הוה ההוא עניא דהוה רגיל לשדורי ליה כל מעלי יומא דכיפורי ד' מאה זוזי. יומא חד שדריה והליה ביד בריה אתא א"ל לא צריך א"ל מאי חזית א"ל חזאי דקמלפי עליה יין ושמן אמר מפקנא כולי האי עיפינון שדרינהו פי' כפליה כי קא ניחא נפשיה א"ל אייתי חשבוני דצדקה חזא דהוי כתיב ביה שבעה אלפי דינרי קיסרי פי' שם מקום אמר אורחא רחיקא וזוודא קלילי פי' צדה קלה הכינותי לדרך שאני אבוא לה קם בזבויה לפלגא דמכונא והיכי עביד הבי והא א"ר אילא המבזבז וכו' ה"מ מחיים פי' שמא ירד מנכסיו אבל לאחר מיתה לית לן בה: אר"י ב"ח באושא התקינו האשה שמכרה בנכ"מ בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות פי' אע"פ שמן הדין יהא מכרה קיים שאין לבעל בחיי אשתו אלא פירות והגוף לאשה פי' הקרן וכשמתה בעלה יורש גם הגוף אבל עתה שקדמה ומכרה מכרה מכור דומיא דבן שיורש נכסי אביו ואם מכרן אביו בחייו הן מכורים שהיורש אינו יורש אלא מה שמוצא לאחר מיתה ובאושא התקינו שיוציא הבעל מיד הלקוחות כלא דמים שעשאוהו חז"ל כלוקח משעה שכנס את אשתו ולא כיורש וכיון שהוא לוקח ראשון מוציא מיד הלקוחות: אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת. רבותינו שביבנה ואמרי לה ר"א אומר זה הזן בניו ובנותיו כשהן קטנים ר"ש ר"נ אמר זה המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו ומשיאן סמוך לפירקן: הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד. ר"ה ור"ח חד אמר זה הלומד תורה ומלמדה. וחד אמר זה הכותב תנ"ך ומשאילן לאחרים. זה מדרש דרש וכו':

יתיב רב יוסף קמיה דרב המנונא. משמע דרב יוסף היה קטן מרב המנונא ובפ"ק דקידושין (דף כה. וסס) משמע דרב המנונא תלמידו של רב חסדא היה גבי סבי דמזייתא דלא אתו לפירקיה דרב חסדא אמר ליה לרב המנונא זיל לגעיגיהו ורב יוסף מחבירו של רב חסדא היה אלא ל"ל דתרי רב המנונא הוו[1]:

ומאי עליה מעילוייא דאב. לקמן בפרק מליאת האשה (דף סח.) פר"ח דהא דאמר שמואל שמין באב לא ליפות כח הבת ליתן לה יותר מעשור נכסים אם האב היה ווותרן אלא לגרוע כחה וליתן לה פחות מעשור נכסים אם אינו יודעין שהוא עכרן דלא מצינו שומא לעלויי אלא לגריעותא כדאמרי' בפ' מליאת האשה (נ"ז סס) מעשה ונתן לה רבי עד שיש עשר בנכסים ולקמן (דף נב:) נמי משמע דדוקא עד עישור נכסים שרו רבנן אבל עפי מיכא עבורי אחסנתא דפריך מי מיכא מידי דרחמנא אמר ברא לירות ברתא לא מירות ומתקני רבנן כו' ומסיק עד כמה משמע עד כמה שרו רבנן תע"ג דדמי לעבורי אחסנתא עד עישור נכסים ומיהו הכא משמע עלויי דאב דשמואל לעלויי קאמר ויש לומר דלענין מטלטלי דוקא הוי לעלויי דכיון דשמין בדעת האב גבית נמי ממטלטלי אבל לענין כמה בדעת האב ליתן הוי לגריעותא אלא להוסיף על עישור אלא לפחות וא"ת דבפרק מליאת האשה (נ"ז סס) תנן רבי יהודה אומר אם השיא בת הראשונה יתן לשניה כדרך שנתן לראשונה משמע אפילו נתן לראשונה יותר מעישור נכסים מדקא מהדרי ליה רבנן פעמים שאדם עשיר והעני בדעת פירוש עשיר בדעת והעני בדעת ולא יתן לזאת כמו שנתן לראשונה אלא שמין את הנכסים ועישור נכסים יתנו ולא יותר ושמואל דאמר שמין באב כר"י סבירא ליה ואור"י דלעולם לא קאמר רבי יהודה יתן לשניה כדרך שנתן לראשונה אלא דווקא כשנתן לראשונה עישור נכסים או פחות ורבנן מהדרו ליה דאין ללכת אחר דעתו הראשונה כיון שדעת האדם משתנה הילכך לעולם יתנו עישור נכסים ויש להביא ראיה דרבי אית ליה בהדיא כר"י בפרק מליאת האשה (שם) וקאמר רבי בהדיא שמעתתא דפרנסה ערפא ממעבדי ולא מזונות לפי שמזונות אינן קיימים כדאמרינן בהניזקין (גיטין דף נא. וסס) ופרנסה מיקן קיימא כדאמר התם ואם איתא דלהוסיף על עישור נכסים נמי שמין באב אם כן פרנסה נמי אינה קיימת אבל אם אין שמין אלא לפחות מעישור נכסים ניחא תע"פ שאין לה קצבה למטה כיון דלמעלה מיהא יש לה קצבה יכולין הלקוחות ליהנות ולהניח מבני מרי כדי עישור נכסים ומיהו אין ראיה דאם כן מהאי טעמא נמי יש קצבה למזונות כששיעבדו האחים דהא יש קצבה למעלה עד בגר ואין לומר דהתם איכא למימר שמא תלקה ותצטרך רפואה ואמרינן בפרקין[1] דרפואה שאין לה קצבה היא בכלל מזונות דהא תניא בהניזקין (ג"ז סס) פסק לזון ה' שנים בת אשתו יש לה קצבה דקתני והיא ניזונת מנכסים משועבדים אלא ודאי תע"פ שקלוהים למעלה עד בגר כיון שאין קלוהין למטה דאפשר שתגא קודם לא תשיבי קלוהין אבל פרנסה יש לה קצבה שאפשר ללקוחות לברר הדברים ע"י ב"ד ולשום דעתו של אב בין למעלה בין למטה: **ואמר** ליה דיל זון בו'. ואם תאמר ומאי אולמיה הא דשמואל יותר מהיא דרב יצחק בר יוסף דמבעיא לן אי סבר רב כוותיה וי"ל משום דשמואל עביד עובדא מייתי מיניה ולא מסתבר ליה דרב פליג אדשמואל דהא בלאו הכי משמע דרב זן היינו מזונות אלא דמבעיא ליה משום דלא ניחא ליה למימר שיחלוק רב על המשנה דקתני דמזונות הבנות הוי מירושת בנין דיכרין ומייתי ראייה משמואל דעביד עובדא והכי נמי מלי סבר רב כדמשמע לישנא דזן רב וסברי דאחרי כן שינו התקנה וא"ת והיכי משמע מילתא דשמואל דאמר זיל זן דמזונות ממש קאמר יותר ממילתיה דרבי חייא בר יוסף דקאמר רב זן וי"ל דסברא הוא בשעה שפוסק הורמה יש לו לפסוק בלשון דליכא למיטעי הילכך איכא למימר טפי דזיל זון ממש קאמר אבל רבי חייא בר יוסף היה שונה קבלתו ולא היה כל כך מדקדק בלשונו: **אמר** להו זילו אהדדו בו'. טוענין בדבר משנה תשיב להו רב נחמן והוא בעצמו היה יכול להחזיר הדין אלא שבעלי דינין לא היו שומעין לו כמו לדיינין לכך קאמר להו זילו אהדדו:

סוף

יתיב רב יוסף קמיה דרב המנונא ויתיב רב המנונא וקאמר כשם שאין הבנים יורשין אלא מן הקרקע כך אין הבנות ניזונות אלא מן הקרקע אוש עליה כולי עלמא דשביק ארעא הוא דירתי ליה בניה דלא שביק ארעא לא ירתי ליה בניה אמר ליה רב יוסף ודלמא [א]כתובת בנין דכרין קאמר מר אמר ליה [ב]מר דגברא רבא הוא ידע מאי קאמינא אמר רבי חייא בר יוסף רב זן מחיטי דעלייה איבעיא להו פרנסה הויא ומאי עלייה מעילוייא דאב וכדשמואל [ג]דאמר שמואל [ד]לפרנסה שמין באב או דלמא מזוני ממש הוה ומאי עלייה מדברים טובים שנאמרו בעלייה דאמר רב יצחק בר יוסף בעלייה התקינו שיהו בנות ניזונות מן המטלטלין תא שמע בידיה דרבי בנאי אחוה דרבי חייא בר אבא הוו מטלטלין דיתמי אתו לקמיה דשמואל א"ל זיל זון מאי לאו למזוני וכדרב יצחק בר יוסף סבירא ליה לא התם לפרנסה הואי ושמואל לטעמיה דאמר שמואל לפרנסה שמין באב הוה עובדא בנהרדעא ודון דייני דנהרדעא בפומבדיתא ואגבי רב חנא בר ביזנא אמר להו רב נחמן זילו אהדדו ואי לא מגבינא לכו לאפדנייכו מינייכו רבי אמי ורבי אסי סבור למיזן ממטלטלי אמר להו רבי יעקב בר אידי מילתא דר' יוחנן ור"ל לא עבדו בה עובדא אתון עבדין בה עובדא רבי אלעזר סבר למיזן ממטלטלין אמר לפניו רבי שמעון בן אליקים רבי יודע אני בך שאין מדת הדין אתה עושה אלא מדת רחמנות אלא [ה]שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות ההוא דאתא לקמיה דרב יוסף אמר להו הבו לה מתמרי דעל בודיא אמר ליה אביי אילו בעל חוב הוה כי האי גוונא מי הוה יהיב ליה מר אמר ליה דהזייא לבודיא קאמינא

סוף

אוש עליה כולי עלמא. והוא לא פי' דבנים יורשין דקאמר כתובת בנין דיכרין היא וסבורים שפתח ירושה קאמר שאין הבנים יורשין מטלטלין: **דלמא כתובת בנין דיכרין קאמר מר.** לפי שפתי תקנות הללו שתקנו מכמים בתנאי כתובה ולומדות זו מזו וכתובת בנין דכרין תנן בפרק מי שהיה נשוי (לקמן דף נא.) דאין נגבית מן המטלטלין דתנן ר' שמעון אומר אפי' יש שם נכסים שאין להם אחריות אינן כלום עד שיהא שם נכסים שיש להן אחריות מוסר על שתי הכתובות דינר והתם מפרש [ו]להילכתא כתובת בנין דיכרין דתנן מי שהיה נשוי שתי נשים ומתו ואח"כ מת הוא ויתומין של כל אחת מבקשין כתובת אמן כגון שכתובת האחת מרובה או אם שתיהן שוות פעמים שבני האחת רגיש ובני האחת מועטין ואותן המועטין מבקשים כתובת אמן ויתחלקו ביניהן ובני השניה יחלקו את כתובת אמן ביניהן ובאין עליהם מכח תנאי כתובת אמן שכתוב בה כתובת בנין דכרין דיהוון ליכי מינאי אינון ירתון כסף כתובתיך כו' אם יש מותר דינר על שתי הכתובות שתתקיים בו נחלה דאורייתא אלו מטלטלין כתובת אמן ואלו מטלטלין כתובת אמן ואם לאו מולקין בשוה למנין גולגלותם דמתקום דמעיקרא נחלה דאורייתא לא תקון רבנן: **מר דגברא רבה הוא ידע.** שאין ללמוד מזון בנות מירושת בנים אלא מירושת כתובת בנין דכרין שבאה מכח תנאי כתובה כמותה: **רב זן מחיטי דעלייה.** יתומות באו לפניו ותובעות מזונות מחיטי דאביהן שלא היו שם קרקעות אלא מטלטלין ונתן להם: **פרנסה הואי.** לא מזונות היו אלא פרנסה גדולה לינשא והיא גבית ממטלטלי: [ז]**וכדשמואל דאמר לפרנסה שמין באב.** אומדין לפי ותרנומו של אב או לפי קמנטותו אם היה קיים כך וכך היה נותן להם מנכסים הללו וכיון דאומד דעתו שיימינן מקרקעי ומטלטלי שוים בכך: **מעילוייא דאב.** לפי אומד עילוי דעת ותרנומו: **או דלמא מזוני ממש.** ותע"ג דתנאי כתובה ככתובה ואין נגבית ממטלטלי דכל אסמכתא דשטרי

אקרקעות היא לפי שעומדות בעין רב סבר לה כתקנת עלייה והיינו דקאמר מחיטי דעלייה: **זיל זון.** את הבנות: **הוה עובדא ודון דייני.** לזון מן המטלטלין: **מתמרי דעל בודיא.** שהן מטלטלין: **בודיא.** מחצלות שנותנין תחת הדקלין כשגודרין התמרים: **אילו בעל חוב הוה.** כלומר אפילו בעל חוב שיפה כחו לגרוף ממשועבדין אינו גובה ממטלטלין של יתומים וזו תגבה למזון הבנות שהורע כחן אבל משועבדים: **דהזו לבודיא.** הקרובות לגדור ועדיין מחוברות:

יתוס

עין משפט נר מצוה

עג א מיי' פט"ז מהל' אישות הל"ז טוש"ע אה"ע סי' קיא סעי' יד: **עד** ב מיי' פ"כ מה' אס הל' ג סמג לאוין עא טוש"ע אס סי' קיג סעי' ג':

תוספות רי"ד

יתיב ר"י קמיה דר"ה ויתיב ר"ה וקאמר כשם שאין (הבעל יורש) [הבנים יורשין] כתובת בנ"ד אלא מן הקרקע כך אין הבנות ניזונות אלא מן הקרקע:

מסורת הש"ס

א) [נכמות סב.]. ב) [לקמן סמ.]. ג) [בלקוט יא.]. ד) מ"א לכתובת בנין. כל"ל רש"ל. ה) [ל"ל אמר ר"ה מעלוייא]. ו) [וכ"כ תוס' בעירובין סב. יתום' יבמות פג: וע' תוס' סנהדרין יז:]. ז) [לקמן נב:].

מוסף רש"י

לפרנסה שמין באב. הבת יתומה שבאת לינשא, נותנים לה נדוניה כפי אומד שלו בקיקלין נאמיה, יותנן לו קמנן [לקמן סח.] כל לשון פרנסה לשון עשיית צריכה הוא, קונדיי"ל בלע"ז (גיטין סה:).

יסוס ויסומה. לא ואחות ונכסיהם ביד אפוטרופוס: **הבלו ליסוס בשביל יסומה.** הבלו ליתום מזונות יתירים שתיזון אחותו עמו: **דאיכא פרכי.** אחותו ותשמשנו: **מוליאין.** מן היתומים: **מוליאין לבנות מן הבנים.** למזונות ולפרנסה: **ולבנות מן הבנות.** לקטנות מן הגדולות. אם אין שם אלא בנות והחזיקו גדולות בנכסים מוציאין מידם וחולקות בשוה והכא ליכא מזוני שאין הבנות מזונות מן הבנות לפי שכולן שוות בירושה: **ולבנים מן הבנים.** לקטנים מן הגדולים לחלוק בשוה: **אבל לא לבנים מן הבנות ובנכסים מועטין.** שאין בהן כדי לזון אלו ואלו עד שיגבו דאמרי רבנן[1] הבנות יזונו והבנים יאכלו על הפתחים: **לפרנסה.** לגדולה: **מתני' ולא כתב לה כל נכסים כו'.** חייב להיות כל הנכסים אחראין לה ולא יכול לומר לה אין לך אלא שדה הכתובה לך בשטר כתובתך: **וכהכנה.** שאינו יכול לקיימה משנשבית כותב לה אפרקיך ואהדרינך למדינתך לפי שאשת כהן אסורה לבעלה אם נתגרשה: **אינו רשאי.** שכבר נתחייב בפדיונה משנשבית: **חייב לרפאותה.** שהרפואה כמזונות: **רשאי.** שאין אדם חייב לזון גרושתו: **גמ'** פלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה בפרק אע"פ[2]: **והיא כותבת התקבלתי כו'.** לשון שובר ואפי' לא נתקבלה ורבי מאיר אינה יכולה לומחל בעודה תחתיו ומתני' נמי דקתני לא כתב לה כתובה גובה כתובתה שלימה קא סלקא דעתך ואפילו מחלה: **אחראין לכתובתיך חייב.** שנתעבדו נכסיו. וקס"ד נשתעבדו בכל דין שעבוד כאילו נכתב בתוך השטר ואם ימכור נכסיו תטרוף לקוחות: **אפאן לר' יהודה.** דאמר שטר שלא נכתב בו אחריות לא מדעת המלוה נעשה אלא סופר טעה והרי הוא כמי שנכתב וטורף מן המשועבדים יש סוף סוף כל העומד[3] לגזוז כגזוז דמי דצריכא לדיקלא קאמינא: ההוא יתום ויתומה דאתו לקמיה דרבא אמר להו רבא העלו ליתום בשביל יתומה אמרי ליה רבנן לרבא והא מר הוא דאמר[4] ממקרקעי ולא ממטלטלי בין למזוני בין לכתובה ובין לפרנסה אמר להו אילו רצה שפחה לשמשו מי לא יהבינן ליה כל שכן הכא דאיכא תרתי: תנו רבנן[5] אחד נכסים שיש להן אחריות ואחד נכסים שאין להן אחריות מוציאין למזון אשה ולבנות דברי רבי רבי שמעון בן אלעזר אומר נכסים שיש להן אחריות מוציאין לבנות מן הבנים ולבנות מן הבנות ולבנים מן הבנים ולבנים מן הבנות בנכסים מרובין אבל לא לבנים מן הבנות בנכסים מועטין נכסים שאין להן אחריות מוציאין לבנים מן הבנים ולבנות מן הבנות[6] ולבנים מן הבנות אבל לא לבנות מן הבנים אע"ג דקיימא לן[7] הלכה כרבי מחבירו הבא הלכה כרבי שמעון בן אלעזר דאמר רבא[8] הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי בין לכתובה בין למזוני בין לפרנסה: **מתני'**[9] לא כתב לה כתובה בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה מפני שהוא תנאי בית דין כתב לה שדה שוה מנה תחת מאתים זוז[10] ולא כתב לה כל נכסים דאית לי אחראין לכתובתיך חייב שהוא תנאי בית דין[11] לא כתב לה אם תשתבאי אפרקינך ואותבינך לי לאינתו[12] ובכהנת אהדרינך למדינתך חייב שהוא תנאי בית דין[13] נשבית חייב לפדותה[14] ואם אמר הרי גיטה וכתובתה ותפדה את עצמה אינו רשאי[15] לקחתה חייב לרפאותה[16] אמר הרי גיטה וכתובתה תרפא את עצמה רשאי:

גמ' מני רבי מאיר היא דאמר[17] כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי זו בעילת זנות דאי רבי יהודה האמר[18] רצה כותב לבתולה שטר של מאתים והיא כותבת התקבלתי ממך מנה ולאלמנה מנה והיא כותבת התקבלתי ממך חמשים זוז אימא סיפא כתב לה שדה שוה מנה תחת מאתים זוז ולא כתב לה כל נכסים דאית לי אחראין לכתובתיך חייב שהוא תנאי בית דין אתאן לר"י דאמר אחריות טעות סופר הוא דאי רבי מאיר האמר[19] אחריות לאו טעות סופר הוא דתנן[20] מצא שטרי חוב אם יש

משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה דפריך התם הש"ס גבי אשה שחבלה בבעלה לא הפסידה כתובתה ואמאי תזכין לכתובתה בעובדא הנאלה בבעלה כו' ומשני הא מני ר"מ היא דאמר לאסור לאדם שיסהא עם אשתו שעה אחת בלא כתובה מ"ע שלא תהא קלה בעיניו להוציאה על כן נראה דר"מ לא מבעיא קאמר לא מבעיא היכא דלית לה דהויא בעילתו בעילת זנות משום דקלה בעיניו להוציאה אלא אפילו לית לה כיון דלא סמכה דעתה הויא בעילתו בעילת זנות ודייק מדלא קתני כל כתובה שאין לה מאתים ולאלמנה שאין לה מנה הרי היא בעילת זנות אלא נקט כל הפוחת משמע שבא לומר אע"ג דתנאו בטל ואית לה הויא בעילת זנות וקשה לר"י דמנא לן דכל הפוחת ואפי' בתנאי דלמא בתנאי מודה ר"מ דתנאו קיים דכל הפוחת דמשמע דאפילו בתוחו ענין שיש לה היינו בסוף ביאה דאמרינן בפ' אע"פ (לקמן דף מז.) דאיכה מוחלת וי"ל דלשון כל הפוחת משמע שהוא פוחת לה ובסוף ביאה אינו יכול לפחות לה אלא היא פוחתת לעצמה ולא שייך לשון פחת אלא בתנאה ח"ג מדנקט כל קא דייק וא"ת בפרק אע"פ (שם) אמר בסוף ביאה לדברי הכל אינה מוחלת ובהמוכל (נ"ק פט. ושם) משמע שיכולה למכור ולמחול ויש לומר כדפירש הקונטרס לקמן דדוקא בעל פה אינה מוחלת דאמירתה לאו כלום היא כיון דכבר זכתה אלא אם כן כתבה שובר ואם תאמר ומאי קאמר (ג) הא מני רבי מאיר היא הא משמע בפרק אע"פ (לקמן שם) דלרבי יהודה נמי אינה יכולה למחול דתנאו בטל ודווקא בכותבת לו התקבלתי קאמר ויש לומר דהתם מיירי לפי המקבלת דשמעתין דקאמר ואי בעית אימא רבי יהודה התם בכתבה ליה התקבלתי ואם תאמר ומנא לן דלרבי מאיר אפילו בכתבה ליה התקבלתי לא מני מחלה דקאמר מני ר' מאיר היא דלמא ר"מ לא מבעיא בהתקבלתי קאמר דמלי מחלה דהויא בעילת זנות אלא אפי' בעל פה דתנאו בטל הויא בעילת זנות וי"ל דהשתא אין נראה לו לחלק בין כתבה לבין כתבה אלא כתב לה היינו לפי שהתנה עמה: **אתאן לר' יהודה דאמר אחריות טעות סופר הוא דתנא דר"מ ס"פא ר' יהודה.** אסיפא בלא ריש ס"מ לדקדק מני אי רבי מאיר הא אמר אחריות לאו טעות סופר הוא אי רבי יהודה כתב לה שדה שוה מנה במאתים אמאי חייב והא יכולה למחול אלא דרך הש"ס דמדקדק מרישא כל כמה דמלי למידק וכענין זה יש בפרק כירה (שבת לט:) גבי מעשה שעשו אנשי טבריא ובפרק קמא דעירובין (דף טז.) גבי נמלאת שלשה מדות במחילה. (וע"ע תוספות שבת לט: ד"ה אלא פניו ומו' ומש"ס על הגליון):

חמשה

דאי לר"מ נדי דגביא מב"ח משום שאינו רשאי לפחות לה מכתובתה אבל ממשעבדי אמאי גביא והא ס"ל דאחריות לאו ט"ס הוא דתנן בב"מ פ"ק מצא שט"ח אם יש בו אחריות נכסים פי' ששיעבד לו כל קרקעותיו לא יחזיר למלוה דשמא פרע הוא ומלוה נפל ויהיו ב"ד נפרעים שלא כדין.

עה א ב מי' פט"ז אס הלי' מאיות הלכה ז טוש"ע אה"ע סי' ק סעיף ה ומ' קיב סעי' ז:

עו ג מי' פי"ע אס אס הלכ' ב ה סמג עשין מח טוש"ע אס סימן מט סעיף ה ב:

עז ד מי' פט"ז אס הלי' י סמג אס טוש"ע אס סי' ק סעיף ה:

עח ה מי' פי"ב אס הלכה ה ופי"ד אס הלכה יח סמג אס טוש"ע אס סי' מט סעיף ה:

עט ו מי' פי"ד אס הלכה יח סמג אס טוש"ע אס סימן עח סעיף ו:

פ ז ח מי' אס הל' יח יט טוש"ע אס סעיף ה:

פא ט מי' אס הל' ח סמג אס טוש"ע אס סי' עט סעיף ה:

פב י מי' אס טוש"ע אס סעיף ג:

פג כ מי' פ"ו אס הל' ז ופי"ב אס הל' ח סמג אס ולמוין פח טוש"ע אס סי' סו סעיף ט:

תוספות רי"ד (המשך)

כתובתיך שעשה תחבולי' שלא פיחת תנאי ב"ד אלא אוקיר לה שדהו שוה מאה במאתים ולא כתב לה כל נכסי דאית לי אחראין לכתובתך שנמצא עכשיו שאינה יכולה לטרוף היום או למחר אלא אותו השדה שאינו שוה אלא ק' גם זה לא הועיל לו כלום שכל נכסיו אחראין לכתובתה. ואע"ג דלא כתב לה מפני שהוא תנאי ב"ד שיכתוב אדם כך כדאמרי' לקמן כפ' האשה שמעון בן שטח תיקן שיכתוב כל אדם לאשתו כל נכסי אחראין לכתובתך. וכיון שתקנות ב"ד הוא אע"פ שלא כתב לה ככתוב דמי וה"ה נמי אם כתב לה שדה שוה מאתים לכתובתה כדי שיהי' נכסיו בנ"ח ויוכל למוכרן ולא תחזור האשה עליהן לא עשה כלום. מפני תנאו של שמעון בן שטח אלא תנא דמתני' אתא לאשמועינן שא"י לפחות ממאתים זוז בשום ענין ואם השדה שוה מאתים ולא פיחת כלום אך אם נשתרף אותו השדה טורפת משאר נכסיו. ואע"ג דלא כתב לה כל נכסי אחראין לכתובתך בתקנות שמעון בן שטח: ודייקו בגמרא מני מתני' ר"מ היא דאמר כל הפוחת לבתולה מד' ולאלמנה מק' ה"ז בעילת זנות. פי' ואפילו מחלה איהי לאו כל כמינה דאי ר"י האמר אם רצה כותב לבתולה ר' והיא כותבת לו שנתקבלתי ממך ק' ולאלמנה ק' והיא כותבת לו התקבלתי ממך נ' זוז פי' ובמתני' תני שאם כתב לה שדה שוה ק' תחת ר' זוז אע"פ שהאשה נתרצית בכך אין ממש במעשיו אלא מתני' דלא כר"י אימא סיפא כתב לה שדה שוה ק' תחת ר' זוז ולא כתב לה כל נכסי דאית לי אחראין לכתובתך חייב מפני שהוא תנאי ב"ד. פי' משמע דגביא ממשעבדי אע"ג דלא כתב לה שיעבוד נכסין. אתאן לר"י דאמר אחריות ט"ס הוא ואע"ג דלא כתוב ככתוב דמי

גליון הש"ס

גמ' ולבנים מן הבנות. עיין לקמן דף כו ע"א תוס' ד"ה אלמנה שתפסה:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מני וכו' וכיון דאמר לה ליית לך אלא מנה לא סמכה דעתה: (ב) בא"ד יא"ש ימאי קאמר הכא מני ר"מ:

מוסף רש"י

מוציאין למזון אשה ולבנות. ולא שכן פרנסה, ולא מיבעיא פרנסה אלא אפילו מזונות, דסלקא דעתך אמינא כיון דתנאי כתובה נינהו ניהוי ככתובה ולא ניגבו ממטלטלי, קא משמע לן (לקמן שם). הלכה כרבי מחבירו. במקום ידוע (פסחים כז.). לא כתב לה כתובה. במקום שאין נוהגין בכתובה, דכולהו אתנאי קא סמכי, לי נמי במקום שכותבין וגובה. לר"מ מיהו בעילת זנות בלאיסור היא (לקמן נז.). התקבלתי ממך. אע"פ שלא נתקבלה מיתלת וכותבת בלשון שובר (לקמן נד:).

תוספות רי"ד

א"ר הלי' ממקרקעי ולא ממטלטלי בין למזונות בין לפרנסה. פי' פרנסה הוא נדוניתא. והאידנא תקינו רבנן בתראי דמיהזי אפי' ממטלטלי. עיין בפרק מציאת האשה: **מתני'** לא כתב לה כתובה בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה מפני שהוא תנאי ב"ד כתב לה שדה שיה מנה תחת מאתים זוז ולא כתב לה כל נכסין דאית לי אחראין לכתובתך חייב מפני שהוא תנאי ב"ד לא כתב לה אם תשתבאי אפרקינך ואותבינך לי לאתו ובכהנת אהדרינך למדינתך חייב מפני שהוא תנאי ב"ד: נשבית חייב לפדותה אמר הרי גיטה וכתובתה תפדה א"ע אינו רשאי. פי' מפני שתנאי ב"ד הוא להתחייב בפרקונה. ואפילו נתן לה כתובה לאחר מכאן הואיל וכשנשבית היא תחתיו. לקחה חייב לרפאותה אמר הרי גיטה וכתובתה תרפא א"ע רשאי. פי' דרפואה דמיא למזונות, וכי דיכי דכי יהיב לה גט וכתובה תו לא יהיב לה מזונות. דפיאה נמי לא יהיב לה. פי' תנאי ב"ד. כל דבר שתיקנו ב"ד לא בעי כתיבה דתקנות ב"ד כמאן דנקט שטרי בידיה דמי. כתב לה שדה שוה וכו' לא מבעיא היכא דלא כתב לה כתובה דלא מצי למיעקר תקנה ב"ד וחייב לתת לה מאתים. אלא אע"ג דכתב לה שדה שוה מנה תחת מאתים זוז וא"ל זה השדה יהיה לך לשיעבוד

חמשה גובין מן המחוררין. אע"ג דקתני מייתא תנא ושייר הא דתנן בפרק הניזקין (גיטין דף מח: וסס"ם) אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים והא דפריך בפרק קמא דקידושין (דף טו: וסס) גבי ארבעה מעניקין להם שלש נאים ושלש נאשה כו' תנא תני ארבעה ואת אמרת תנא ושייר היינו משום דקתני ואי אתה יכול לומר ארבעה באחד מהם[ס]: **וגבו** חוב שאין בו אחריות. וא"ת תקשי מהכא לשמואל דאמר בפרק קמא דב"מ (דף יג.) אומר היה רבי מאיר שטר שאין בו אחריות אינו גובה לא מנכסים משועבדין ולא מנכסים בני חורין והכא משמע בהדיא דגבי מבני חרי ומיהו בגלוי הכי איתותב שמואל התם מברייתא ורשב"א אומר דמהכא הוה מצי למידחי דגבו חוב שאין בו אחריות היינו שמפורש בו דלא למיגבי ביה ממשעבדי וכעין זה מצינו בפרק בתר פשוט (ב"ב דף קמח:) גבי מי שבא ואמר אבד שטר חובי והא דמוקי לה הכא כרבי מאיר היינו משום דלבאורה כוותיה אמיא אבל אי הוה פרין מינה לשמואל הוה מצי למידחי כדפרישית: **אסורה** לבעלה. אין להקשות מאמתר דהוה שריא למרדכי (מגילה דף יג:) דלדקת גמורה היתה: **אונס** דשדי רחמנא היכי משכחת לה בו'. אע"ג דלשון דשמואל מיישינן קאמר משמע ליה דמדאוריתא קאמר דאי מדרבנן לא הוי מוציאין אותה מבעלה על כך: ממזרת

יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר בית דין נפרעין מהן אין בהן אחריות נכסים יחזיר שאין בית דין נפרעין מהן דברי רבי מאיר [א]וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה לא יחזיר בית דין נפרעין מהן רישא ר"מ וסיפא ר' יהודה וכי תימא כולה ר' מאיר היא ושאני ליה לר"מ בין כתובה לשטרי ומי שאני ליה **והתניא** [ב]חמשה גובין מן המחוררין ואלו הן [ג]פירות [ד]ושבח פירות [ה]והמקבל עליו לזון את בן אשתו ובת אשתו וגט חוב שאין בו אחריות וכתובת אשה שאין בה אחריות מאן שמעת ליה דאמר אחריות לאו טעות סופר הוא רבי מאיר וקתני כתובת אשה איבעית אימא ר' מאיר ואיבעית אימא ר' יהודה איבעית אימא ר' יהודה התם כתבה ליה התקבלתי הכא לא כתבה ליה התקבלתי איבעית אימא ר' מאיר מאי חייב דקתני מן המחוררין: לא כתב לה וכו': אמר אבוה דשמואל אשת ישראל שנאנסה אסורה לבעלה חיישינן שמא תחלתה באונס וסופה ברצון איתיביה רב לאבוה דשמואל אם תשתבאי אפרקינך ואותבינך לי לאינתו אישתיך קרי רב עליה דאבוה דשמואל [ו]שרים עצרו במלים וכף ישימו לפיהם מאי איתיה למימר [ז]בשבויה הקילו ולאבוה דשמואל אונס דשריא רחמנא היכי משכחת לה כגון דקאמרי עדים שצווחה מתחלה ועד סוף ופליגא דרבא דאמר רבא [ח]כל שתחלתה באונס וסוף ברצון אפ' היא אומרת הניחו לו שאלמלא [ט](לא) נזקק לה היא שוכרתו מותרת מ"ט [י]יצר אלבשה תניא כוותיה דרבא [כ]והיא לא נתפשה אסורה [ל]והיא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאע"פ שלא נתפשה מותרת [מ]ואיזו זו כל שתחלתה באונס וסופה ברצון תניא אידך [נ]והיא לא נתפשה אסורה והא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאע"פ שנתפשה אסורה ואיזו זו אשת כהן אמר רב יהודה אמר שמואל משום רבי ישמעאל [ס]והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת [ע]ויש לה אחרת שאע"פ שלא נתפשה מותרת [פ]ואיזו זו שקידושיה קדושי טעות שאפ' בנה מורכב על כתיפה ממאנת והולכת לה אמר רב יהודה [צ]הני נשי דגנבו גנבי שריין לגובריהו אמרי ליה רבנן לרב יהודה והא קא ממטיאן להו נהמא מחמת יראה והא קא משלחן להו גירי מחמת יראה ודאי שבקינהו ואזלן מנפשייהו אסירן ת"ר שבויי מלכות הרי הן כשבויין גנובי ליסטות אינן כשבויין והתניא איפכא מלכות אמלכות לא קשיא הא במלכות אחשורוש הא במלכות בן נצר ליסטות אליסטות לא קשיא הא בבן נצר הא בליסטים דעלמא ובן נצר התם קרי ליה מלך והכא קרי ליה לסטים אין גבי אחשורוש לסטים הוא גבי לסטים דעלמא מלך הוא: ובכהנת אהדרינך למדינתך וכו': אמר אבי אלמנה לכ"ג חייב לפדותה שאני קורא בה ובכהנת אהדרינך למדינתך

ממזרת

יש בהן אחריות נכסים. שנעבד לוה נכסיו לאותה מלוה לא יחזירנו מולאו למלוה ואפי' הלוה מודה שהוא חייב לו ומפרש התס"ם[ס] דמיישינן שמא פרעו ומן הלוה נפל וזה שהיא מודה עצת קנוניא היא ביניהם לטרוף לקומות ויחלקו ביניהם: **ומכ"ש כו'.** דאחריות טעות סופר הוא ומריף ממשעבדי ומפסדי לקומות. וכני פלוגתיה דר"מ ר"י הוה בהדייהו שבדורו היה: **ושאני ליה כו'.** דכתובה אית ליה אחריות [ע]ט"ס הוא: **מן המחוררין.** [פ]אם יש נכסים בני חורין אצל המחייב נגבין ואם לאו אין נגבין מן המשועבדין: **פירות ושבח פירות.** כדתנן במס' גיטין (מח:) אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם. ובשניס אוחזין בטלית (ב"מ יד:) מפרש לאכילת פירות ולשבח קרקעות כילד הרי שגזל שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה והרי היא יולאה בדין מתחת יד הלוקח עם שבח שהשביח הלוקח בזבל ובניר ועם פירות שבה שהגזל טורפה ממנו כשהוא חוזר על המוכר שמכרה לו באחריות גובה קרן מנכסים משועבדין ושבח מנכסים בני חורין ולא מן המשועבדין מפני תיקון העולם לפי שאין קונין ואין הלוקח יודע בכמה שהזהר: **והמקבל עליו לזון כן אשתו ובת אשתו.** אף הוא[ב] אין גובה מן המשועבדים לפי שאין קונין ואין כתובים. והא דתנן בהנשא[ג] והיא מזונות מנכסים משועבדין מפני שהיא כבעל חוב מוקמינן לה התם (לקמן קב:) בשקנו לה מידו דשתס קנין לכתובה עומד: **וגט חוב.** כל שטרות נקרלין גט: **הכא לא כתבה ליה התקבלתי.** ואשמעינן מתני' דאע"פ שלא כתב לה כתובה לא אמרינן ממכה לו עלה אלא אמרינן ממכה על תקנת ב"ד שהכל יודעין שהנשא אשה יש לה כתובה: **מאי חייב נמי דקתני מן המחוררין.** אע"פ שלא כתב לה אחריות מנאי ב"ד הוא להיות כל נכסיו אחראין לה בעודם לפניו אבל אם מכרם אינה טורפת לקומות הואיל ולא נכתב בשטר ולא אמרינן אחריות טעות סופר הוא: **אחלפה באונס.** מחלתה של בעלה: **וסופה.** של בעלה. ולקמיה פריך אונס דשריא רחמנא היכי משכחת לה: **בשבויה הקילו.** שלא רחיטה שנבעלה וכי קאמר איהו בנבעלה: **יצר אלבשה.** וגם זה אונס שנתחלה בעילה שהיא באונס הלבישה הבועל יצר: **והיא.** מיעוטא הוא כלומר בשתס אשה אמרתי לך טעם האיסור תלוי בלא נתפשה הא נתפשה אסורה אלא מבו"ח דרקתני בברייתא ה' גובין מן המחוררין וכו'. איבע"א ר"י התם כתבה ליה התקבלתי. פי' אשה קטחלה ליה ויכולה היא למחול. אבל הכא לא כתבה ליה התקבלתי פי' במתני' הוא כתב לה שדה שוה מנה והיא לא מחלה לו הלכך לא עשה כלום: אם תשתבאי וכו' אמר אבוה דשמואל אשת ישראל שנאנסה אסורה לבעלה פי' מדרבנן. דאע"ג דמדאוריתא אונס בישראל שרי כדנפקא מיהוא לא נתפשה א"נ מולנערה לא תעשה דבר חייישינן שמא תחילתה באונס וסופה ברצון דאמר רבא כל שתחלתה באונס ובסוף היא אומרת הניחו לו שאלמלא לא נזקק עמי הייתי שוכרתו מותרת מ"ט יצר אלבשה פי' תחלת ביאה וסוף ביאה. תניא כוותיה דרבא והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאע"פ שלא נתפשה מותרת ואיזו זו שתחלתה באונס וסופה ברצון: תניא אידך והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאע"פ שנתפשה אסורה ואיזו זו אשת כהן גרסי' ג) בהמדיר אר"י א"ש והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת [שאע"פ] שלא נתפשה מותרת ואיזו זו שקידושיה קידושי טעות. פי' כגון שקידשה ע"מ שהוא כהן ונמצא לוי דהוא לגריעותא ג) וכ"ש ע"מ שהוא לוי ומה מסקין דפסקין לה הלכתא כר"ש. יש לעיין דהא בלשנה יותסן גם ר"ש מודה וכלתמרין התס:

עין משפט נר מצוה

סד א מיי' פי"ח מהל' גזילה ואבידה הלכ' ח סמג עשין מד טוש"ע מ"מ כי' סה סעיף ו:

סה ב מיי' פ"ט שם הל' ז סמג עשין עג טוש"ע שם סי' שנב סעיף ח:

סו ג מיי' וסמג שם טוש"ע שם סימן שנב סעיף ח:

סז ד מיי' פכ"ג מהל' אישות הלכ' יח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קיד סעיף ד:

סח ה מיי' פכ"ד שם הלכ' יט ופ"ח מהל' אישות כיאה הלכה ט סמג עשין מח:

סט ו מיי' פכ"ד מהל' אישות הלכה יט ופי"ח מהל' אישות כיאה הלכה מ) טוש"ע אה"ע סי' ו סעיף יא:

צ ז מיי' פי"ח מהלכות אישות כיאה הלכ' ח סמג לאוין קכה טוש"ע שם סי' ו סעיף י:

צא ח מיי' פ"ג שם הלכה כ:

צב ט מיי' פכ"ד מהל' אישות הלכה כ סמג עשין מח:

תורה אור השלם

1. שרים עצרו במלים וכף ישימו לפיהם: איוב כט ט
2. ושבב איש אחיו שכבת זרע ונעלם מעיני אישה ונסתרה והיא נטמאה ועד אין בה והוא לא נתפשה: במדבר ה יג

גליון הש"ס

גמ' יצר אלבשה. עי' כ"ק דף מא ע"א תוס' ד"ה אונס וכו' אע"ג דאבוה דשמואל וכו'. עיין שער המלך פ"ה מהלכות יסודי התורה ה"ג:

תוספות רי"ד

אין בהם אחריות נכסים יחזיר פי' מ) למלוה לצוד ע"פ צלוחיתו ונהדר ליה ללוה לצור ע"פ צלוחיתו דלוה קאמר להד"מ. שאין ב"ד נפרעין מהן דברי ר"מ ר"י אומר בין כך ובין כך לא יחזיר מפני שב"ד נפרעין מהן. פי' מן הלקוחות דס"ל אחריות ט"ס הוא ואפי' שטר שאין בו אחריות גובה מנכסים משועבדים הלכך אם אין החייב מודה לא יחזיר דחיישי' לפרעון ואם החייב מודה לא יחזיר דחיישינן לקנוניא ורבינו יצחק פוסק דהכי הלכתא. רישא ר"מ וסיפא ר"י וכ"ת כולה ר"מ ושאני ליה לר"מ בין כתובה לשטר פי' דדוקא בשטר קאמר דאחריות לאו ט"ס הוא אבל בכתובה מודה דט"ס הוא הואיל דהוא תנאי ב"ד יאי אמרת השתא בשט"ח דקידהיב מלוה דחזי דא"ל לא שדי אינש זיזי בכדי אר"מ דאחריות לאו ט"ס הוא בתובה דלא יהבה אשה כלום לא כ"ש ר"ל דכתובה מודה ר"מ דאית ליה תקנות שמעון בן שטח. וכיון דתקנות ב"ד הוא אע"ג דלא כתב ככתוב דמי ומי שני ליה דתניא ה' גובין מן המחוררין. פי' ולא ממשועבדים כדתנן בגיטין אין מוציאין לאכילת פירות ולמזון האשה הבנות מפני תקון העולם ואלו הן פירות גזל שדה מלאה פירות ואכלן וחזר וגזל ולקחה מגזלן ובא לגבות פירותיו אינו גובה אותן מגזלן אלא מבו"ח ושבח קרקעות פי' גזל שדה ומכרה לאחר והשביחה ובא וגזל וטורפה מלוקח ובא לוקח על גזלן לטרוף קרן ושבח הקרן גובה מנכסים משועבדים והשבח גובה מב"ח והמקבל עליו לזון בן אשתו ובת אשתו ושט"ח שאין בו אחריות וכתובת אשה שאין בה אחריות מאן שמעת ליה דאמר גבי שט"ח אחריות לאו ט"ס הוא ר"מ וקתני כתובת אשה שאין בה אחריות אלמא ליה לר"מ תקנות שמעון בן שטח. איבע"א ר"מ איבע"א ר"י איבע"א ר"מ מאי חייב דקתני מן המחוררין. פי' ולעולם ליה לר"מ תקנות שמעון בן שטח. והא דקתני בתולה גובה מאתים לא מישעבדי

מסורת הש"ס

מ) ס"ק לה., נ) [ועיל כב. וס"ק], ג) [עי' תוס' מגילה כא.], ד) [עי' תוס' יבמות נו: ד"ה ואיזו], ה) [יבמות נו:], ו) [לקמן עד. יבמות ק: מה נג.], ז) [עי' תוס' יבמות נו: מוד"ה ואיזו ועוד שם ק: ד"ה ואיזו כו' אמתכתא בעלמא היא כו'], ח) [כ"מ יג.], ט) [ועי"ג דבשטרי אמרינן לאו טעות סופר הוא בכתובה מודה היאיל דתנאי ב"ד הוא], י) מנכסי בני חורין לבד אם יש כו' כל"ל, ס"ל, כ) [הגה רש"ל], ל) [לקמן קא:], מ) [דף כ: ד"ה ואין], נ) [עי' תוס' יבמות נ: ד"ה לפיכך], ס) [ד"ה למעוטי וכו' ומס"ס בס"ד על הגליון].

מוסף רש"י

יש בהן אחריות נכסים. שעבוד קרקעות שיבא מהן (ב"מ יב:). חמשה גובין מן המחוררין. מנכסים בני חורין ולא מנכסים משועבדים (ב"ק צד.). פירות ושבח פירות. תנן במסכת גיטין אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות מנכסים משועבדים מפני תקון העולם. הפסד לקוחות (שם). גט חוב. שטר חוב, שאין בו אחריות. שלא שעבד לו ליה בשעת הלואה את נכסיו ולא כתב לו כל נכסי אחריתן לך לפרוע מלוה זה (שם). בשבויה הקילו. דספיקא בעלמא הוא (ב"ב קיד וכ"ש דעיל כג.). ואיזו זו אשת כהן. דהיא מיעוטא משמע, היא אשת ישראל היא דיש חילוק בין נתפשה לא נתפשה, אבל כהן אין חילוק (יבמות נו:). והיא לא נתפשה אסורה. דהיא מיעוטא הוא והכי דיש היא מיעוטא שלא נתפשה אסורה היא דכי לא נתפשה אסורה לבעלה, ויש לך אחרת שאע"פ שלא נתפשה נתפשה מותרת. שאפילו זמה שלא באונס מותרת לבעל ולבועל (ד"ה ב' דעיל יבמות ק:). ואיזו זו שקידשה קדושי טעות. כגון על מנת שאני כהן והרי הוא ישראל, וכגון קטנה שאין מעשיה כלום ואמה נמי אין ביה לקדשה (נדה נב:). ממאנת והולכת לה. דלאו דיאוהו הוי, לענין זנות נמי לא מיתסרא עליה, דפטיר בעלמא היא ולא אמרינן בעלות שבעל משגלה הוי קידושין, דקסבר כל הבועל על דעת קידושין הרי אינם הוא בועל, ולא נתכוין לחזור ולקדשה (שם). וכיון דלא בעיא מניה גיטא לאו אשתו הוא ולא זינתה הרי היא כפויה שזינתה ומיתתת לו (יבמות ק:).

תוספות רי"ד (המשך)

אלא מבו"ח דרקתני בברייתא ה' גובין מן המחוררין וכו'. איבע"א ר"י התם כתבה ליה התקבלתי. פי' אשה קטחלה ליה ויכולה היא למחול. אבל הכא לא כתבה ליה התקבלתי פי' במתני' הוא כתב לה שדה שוה מנה והיא לא מחלה לו הלכך לא עשה כלום: אם תשתבאי וכו' אמר אבוה דשמואל אשת ישראל שנאנסה אסורה לבעלה פי' מדרבנן. דאע"ג דמדאוריתא אונס בישראל שרי כדנפקא מיהוא לא נתפשה א"נ מולנערה לא תעשה דבר חיישינן שמא תחילתה באונס וסופה ברצון דאמר רבא כל שתחלתה באונס ובסוף היא אומרת הניחו לו שאלמלא לא נזקק עמי הייתי שוכרתו מותרת מ"ט יצר אלבשה פי' תחלת ביאה וסוף ביאה. תניא כוותיה דרבא והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאע"פ שלא נתפשה מותרת ואיזו זו שתחלתה באונס וסופה ברצון: תניא אידך והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאע"פ שנתפשה אסורה ואיזו זו אשת כהן גרסי' ג) בהמדיר אר"י א"ש והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת [שאע"פ] שלא נתפשה מותרת ואיזו זו שקידושיה קידושי טעות. פי' כגון שקידשה ע"מ שהוא כהן ונמצא לוי דהוא לגריעותא ג) וכ"ש ע"מ שהוא לוי ומה מסקין דפסקין לה הלכתא כר"ש. יש לעיין דהא בלשנה יותסן גם ר"ש מודה וכלתמרין התס:

ס) היינו לאוקימתא דשמואל בב"מ (דף י"ב) וע"ל דלא מהדרינן ליה לגזר ע"פ צלוחיתו היינו משום דלוה הא אמר להד"מ. ב) מלשון רבינו שמחה נרסינן בהמדיר משמע שלא היה גוזם בכאן לומרתא דשמואל. ג) אינו מוכן דמאי כ"ש הוא זה ואולי דל"ל ואפילו ע"מ שהוא לוי וכו' ומה מסקין דפסקין לה הלכתא כר"ש.

ממזרת ונתינה לישראל אינו חייב לפדותה. וא"ת נין לאביי נין לרבא הא אמרינן בפ' יש מותרות (יבמות דף פה. ושם) אלמנה לכ"ג כו' ממזרת ונתינה לישראל יש להן כתובה פירות ובלאות ופירות היינו פרקונה דפרקונה תחת פירות ואו"ר דהתם פי' בקונטר' דיש להן פירות שאוכל הבעל משלהן אבל אם לא מלו לא פריק להו מדידיה אבל שניות דקתני התם דאין להם פירות אפי' מה שאכל הבעל לא יחזיר ואלמנה לכ"ג מפרש אביי דיש לה לגמרי דין פירות שחייב לפדותה אבל רבא מפרש פירות ממש כמו שאכל ואותן פירות עצמן לא יתן הבעל אא"כ נשבית דאי אפילו לא נשבית א"כ היתה נשכרת וכל הנשים היו רוצות בכך שלא יפדו ויהיו הפירות שלהן אע"ג דאמר לעיל דפרקונה עדיף לה טפי מפירות:

בגון שנדרה היא וקיים לה הוא. טפי הוה ליה למימר דפליגי דמר אזיל בתר מעיקרא ומר אזיל בתר בסוף כדמסיק לקמן אלא דיחא ליה לאוקומי פלוגתייהו בנותן אצבע בין שיניה דאשתכח דפליגי בה תנאי בפרק המדיר (לקמן דף פא. ושם): **והיו מבקשין ממנה עד עשרה בדמיה פעם ראשונה פודה.** וא"ת והא דבעי בפ' הסולת (גיטין דף מה. ושם) אהא דתנן אין פודין את השבויין יותר מכדי דמיהן מפני תיקון העולם אי משום דוחקא דליבורא הוא אי משום דלא ליגרו בהו טפי תפשוט מהכא דמשום דוחקא דליבורא דקתני דפודה עד עשרה בדמיה וי"ל דאפי' לטעמא דלא ליגרו וליתו טפי לא תקינו אלא יוכל לפדות אדם את עצמו יותר מכדי דמיו שהרי עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו (איוב ב) והכא אשתו גופיה והא דבעי התם למיפשט מהא דלוי פרקיה לברתיה עד תליסר אלפי דינרי היינו משום דאין בתו כגופו: **רצה אינו פודה.** פי' בקונטרס דלא תקינו רבנן אלא חד פדיון משמע מתוך פירושו דאם נשבית פעם שנית דאינו פודה כלל אפילו בדמיה וקשה דלעיל (דף מז:) מסקינן תקנו מצוי למצוי דמשמע דפירות ופרקון מצויין יותר מכתובה וקבורה לפי שאלו אינם אלא פעם אחת כל ימיה אבל פירות ופרקון אפשר להיות כמה פעמים וע"ל לפירושו דאדרבה פירות ופרקון אינו מצוי אבל קבורה חשיבא מצוי לפי שהנשים ממהרות למות מן האנשים כדאמר בירושלמי וכן כתובה מצוי הוא ור"ח פירש דלא אינו פודה יותר מכדי דמיה אבל כדי דמיה פודה ותימה לרשב"א דא"כ לרבנן נמי תיקשי פרקון אפרקון שני אע"ג דכדי דמיה יותר על כתובתה ובריינתא אחרת משמע דאין פודה יותר על כתובתה וילטרך לשנויי תרי קולי אית להו בפרקון שני ומשמע דלא צריך לשנויי הכי אלא לרשב"ג: אין נשבית והיו מבקשין ממנו עד עשרה בדמיה פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה רבן שמעון בן גמליאל אומר אין

ממזרת ונתינה לישראל אינו חייב לפדותה שאין אני קורא בה ואותבינך לי לאנתו רבא אמר [א]כל שאיסור שבייה גורם לה חייב לפדותה איסור דבר אחר גורם לה אינו חייב לפדותה לימא כתנאי המדיר את אשתו ונשבית רבי אליעזר אומר פודה ונותן לה כתובתה רבי יהושע אומר [ב]נותן לה כתובתה ואינו פודה אמר רבי נתן שאלתי את סומכוס כשאמר רבי יהושע נותן לה כתובתה ואינו פודה כשהדירה ולבסוף נשבית או בנשבית ולבסוף הדירה ואמר לי לא שמעתי ונראין דברים [ג]שהדירה ולבסוף נשבית דאי אמרת נשבית ולבסוף הדירה אתי לאיערומי מאי לאו במדיר אשת כהן קמיפלגי ואביי דאמר כרבי אליעזר ורבא דאמר כרבי יהושע לא הכא במאי עסקינן [ד]כגון שנדרה איהי וקיים לה הוא ר' אליעזר סבר [ה]הוא נותן אצבע בין שיניה ורבי יהושע סבר היא נתנה אצבע בין שיניה אי היא נתנה אצבע בין שיניה כתובה מאי עבידתה ותו אמר ר' נתן שאלתי את סומכוס כשאמר רבי יהושע נותן לה כתובתה ואינו פודה כשהדירה ולבסוף נשבית או בשנשבית ולבסוף הדירה ואמר לא שמעתי ואי דנדרה איהי מה לי הדירה ולבסוף נשבית מה לי נשבית ולבסוף הדירה אלא לעולם דאדרה איהו ואביי מתרץ לטעמיה ורבא מתרץ לטעמיה אביי מתרץ לטעמיה אלמנה לכהן גדול כולי עלמא לא פליגי דחייב לפדותה ממזרת ונתינה לישראל כולי עלמא לא פליגי דאינו חייב לפדותה מדיר אשת כהן נמי כולי עלמא לא פליגי דחייב לפדותה דהיינו אלמנה [ו][לכ"ג] כי פליגי במדיר אשת ישראל רבי אליעזר אזיל בתר מעיקרא ורבי יהושע אזיל בתר בסוף רבא מתרץ לטעמיה אלמנה לכ"ג ממזרת ונתינה לישראל כולי עלמא לא פליגי דאינו חייב לפדותה כי פליגי במדיר בין אשת כהן ובין אשת ישראל רבי אליעזר אזיל בתר מעיקרא ורבי יהושע אזיל בתר בסוף: נשבית חייב לפדותה וכו': ת"ר נשבית בחיי בעלה ואח"כ מת בעלה הכיר בה בעלה יורשין חייבין לפדותה לא הכיר בה בעלה אין יורשין חייבין לפדותה לוי סבר למיעבד עובדא כי הא מתניתא א"ל רב הכי אמר חביבי לית הלכתא כי הא מתניתא אלא כי הא דתניא [ז]נשבית לאחר מיתת בעלה אין היתומין חייבין לפדותה ולא עוד אלא אפילו נשבית בחיי בעלה ואחר כך מת בעלה אין היתומין חייבין לפדותה שאין אני קורא בה ואותבינך לאינתו תנו רבנן [ח]נשבית והיו מבקשין ממנו עד עשרה בדמיה פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה רבן שמעון בן גמליאל אומר אין

ממזרת ונתינה לישראל אינו חייב לפדותה. מאי קא משמע לן דאע"ג דאית לה תנאי כתובה דלמשקל ומיפק לית לה תנאי כתובה דפרקונה דמעיקרא לא אשתעבד לה: **שאין אני קורא בה ואותבינך לאינתו.** שזהו תנאי כתובה לישראלית: **רבא אמר כו'.** בממזרת ונתינה כאביי סבירא ליה דלא אשתעבד לה אבל בשלמנה לכ"ג פליג עליה ואמר מעיקרא לא אשתעבד לכהנת ואהדריך למדינתך אלא מחמת שאסרה השבייה עליו אבל לגאסרת מחמת דבר אחר לא נשתעבד דתנאי כתובה דישראל וכהן שוין אלא שהכהן מתנה עמה שאפי' תאסר עליו מחמת שבייתה לא תפסיד כתובת פרקונה: **המדיר את אשתו.** מלהנות לו: **פודה.** ואע"פ שסופו לגרשה מחמת נדר: **ואינו פודה.** לקמן מפרש טעמיה: **או בנשבית ולבסוף הדירה.** [כלומר או אפי' בנשבית ולבסוף הדירה] נמי אמר ואע"ג דאיכא למימר לא הדירה אלא להפטר מן הפדיון: **מאי לאו כמדיר אשת כהן.** בכהן שהדיר את אשתו דאי ישראל לא אמר ר' אליעזר פודה שהרי אין אני קורא בה תנאי כתובת ישראל ואותבינך לי לאינתו אלא בכהן קיימין ומשום שאני קורא בה ואהדריך למדינתך קאמר ר' אליעזר פודה ואע"ג דאיסור דבר אחר גרם לה [ליאסר עליו ואביי כרבי אליעזר ורבא כר' יהושע דאמר אינו פודה הואיל ואיסור דבר אחר גרם לה]: **הכא במאי עסקינן כו'.** כלומר לעולם רבי אליעזר ורבי יהושע לאו בפליגתא דאביי ורבא פליגי ואי באיסור דבר אחר שלא על ידי נדר אי נמי בכהנת ע"י נדר דכולי עלמא אי כאביי אי כרבא והכא כגון שנדרה היא ויקיים לה הוא שאמר יתקיים או הרים ולא הפר ביום שמעו וכישראל פליגי וטעמא דרבי יהושע דקסבר היא נתנה אצבע בין שיניה ונושכתו כלומר היא גרמה לעצמה לבטל תנאה שאין אני יכול לקרות בישראל ואותבינך לאינתו ור' אליעזר סבר הוא נתן אצבעה בין שיניה ליגשך שלא הפר לה: **מה לי הדירה ולבסוף נשבית.** הא לא הערים מידי שהרי היא התחילה בנדר: **ואביי מתרץ לטעמיה.** למימר לאו תנאי היא אלא דכ"ע כותי קיימי וכן רבא מתרץ לטעמיה: **דחייב לפדותה.** שהרי אני קורא בה בין בתחלת התנאי בין בסוף קיימו ואהדריך למדינתך ואע"ג דאיסור דבר אחר גרם לה אהדריך למדינתך הוא: **ממזרת ונתינה לישראל אין חייב לפדותה.** שאין אני קורא בה לא בשעת התנאי ולא בסופו ואותבינך לי לאינתו: **מדיר אשת כהן נמי.** כהן שהדיר את אשתו נמי שתנאי הראשון ואהדריך למדינתך הוא ואפשר לו לחול בשעת התנאי ואפשר לו לקיימו בסופו חייב לפדותה דהיינו כאלמנה לכ"ג: **כי פליגי בישראל שהדיר את אשתו.** שתנאו הראשון ואותבינך לאינתו היה לאו לחולו אבל בסופו אי אפשר לקיימו ר' אליעזר אזיל בתר מעיקרא כו': **דאינו חייב לפדותה.** אלמנה שאין אני קורא בה ואהדריך למדינתך ממזרת דבר אחר וממזרת שאין אני קורא בה ואותבינך לאינתו לא בתחילה ולא בסוף: **כי פליגי במדיר בין אשת כהן.** דמעיקרא בשעת התנאי קיימן ביה ואהדריך ממזרת שבייה ובסוף איכא איסור דבר אחר וכן במדיר אשת ישראל מעיקרא קיימן בה ואותבינך לאינתו ובסוף לא קיימן בה הכי: **הכיר בה בעלה.** עד שלא מת נודע לו שנשבית ונתחייב בפרקונה בחייו: **חביבי.** רבי חייא שהוא דודו אחי אביו לית ליה דלא כי הא דתניא [בפסחים ד.]: **רצה אינו פודה.** דלא תקינו בה רבנן אלא חד פדיון: מפני

אני קורא בה ואותבינך לי לאינתו פי' שאעפ"י שהיבם מיבמה לא איקרי לי לאנתו שיבמה נקראת ולא אשה והא דכתיב ולקחה לו לאשה לדרשה [אחא] שיגרושה בגט ומחזירה ככל אשה דעלמא אבל יבמתו נקראת וכדכתיב ויבמה וכ"ש אם היא פסולה שאינו רשאי ליקח אותה לאשה שאין חייב לפדותה ואפילו אם היתה אשת כהן דהל' כרבא שכל שבישראל אינו פודה כהן נמי אינו פודה. וכיון שאין חייבים לפדותה ממילא אין להם פירות לא ליבם ולא ליורשים: ת"ר נשבית והיו מבקשים ממנו עד עשרה בדמיה פעם ראשונה פודה. פי שחובה הוא המוטל עליו שכך כותב לה בכתובתה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה.

הכא דתנאי כתובה דפרקונה אית לה דמעיקרא אישתעביד לה שהרי אף לכשרה לא היה מתנה ואותבינך לאנתו אלא אהדריך למדינה וכהא נמי קיימא בה הכי ואע"ג דאסירא ליה והוא תנאה דלמיפק הוא. ממזרת ונתינה לישראל אינו חייב לפדותה כבר אמרתי לך דאפריקינך ואהדרינך למדינתך ומנה (דאומר תנאה אי תשתבאית שמחמת שבוי' מיפסלת לי הריני מתנה לך דאפריקינך ואהדרינך למדינתך ומנה (דאומר

מסורת הש"ס

א) [נקמן נט: עח.], ב) [ומס. ג) רש"ל, ד) [מוספתא פ"ל], ה) בס"מ: אלנבע, ו) בס"מ נוסף: בתחילתו, ז) בגיטין לימא ליגרמו,

תוספות רי"ד

כהן דהוא לשכח שקידושי קידושי טעות כדפסיק לית הל' כר"ש בפ"ב דקידושין. ואם דינתה אפילו ברצון מותרת לבעלה שהרי היא לו כפנויה ולא כאשתו שזינתה (לשום) [דהן] נשואין אינה כלום: ואפי' בנה מורכב על כתפה ממאנת והולכת לה. פי' לאו דווקא ממאנת אלא הרי היא מותרת לכל אדם בלא גט: אמר ר"י הני נשי דענבו גנבי שריין לגבריהו ואע"ג דמסיין להו מיא ונהמא ומשלחו להו גירא שמחמת יראה הוא דקא עבדין פי' כשנלחמין מזמינין ומושיטין להן חיצים ולרות שבקינהו ואזלי מנפשייהו ודאי אסורין: ת"ר שבויי מלכות ד"ה כשבוי: גנבים ולסטים אינן כשבוין והתניא איפכא לא ק' כאן במלכות אחשורוש כאן במלכות בן נצר גנבים אלסטים ל"ק הא בב"ג הא בלסטים דעלמא וב"ג הכא קרי ליה מלך והכא קרי ליה לסטים אין גבי אחשורוש ליסטים הוא גבי ליסטים דעלמא מלך הוא. פי' שבויי מלכות הרי הן כשבויין כמו מלכות אחשורוש שאנס הרבה נשים למשכבו ואותן הנשים הן כשבויים שהן אונסין ומותרות לבעליהן שמסתמא לא נתרצות לו דמימר אמרה מלך גדול כזה לא ישימני גברת ילהאות יצרו הוא מתכוין והלכך אנוסה היא ושבויי ליסטים אינן כשבויים דתני התם הן כמו בן נצר שהי' ליסטים ושולל ונתגבר וכבש הרבה עיירות ומפיר שלא היה מלך נכבד וחשוב האשה שהי' אונס למשכבו סמכה דעתה שישימנה גבירה ומסתמא היא מתרצת לו ואין דינה כשבויין והיא אסורה לבעלה ישראל ולגבי אחשורוש קורא לבן נצר ליסטים שלא מלך כ"א בליסטיות ומאי שבויי ליסטים ה"ה כשבויין אלו הן ליסטים דעלמא והן כשבויי אנוסים ומותרת לבעליהן דמסתמא לא נתרצית לו ואין חפצה להיות אשתו שבויי מלכות אינן כשבויין והוא בן נצר שמלך ואינן כשבויין דמסתמא היא נתרצית לו כדאמרן ולגבי ליסטים דעלמא שלא מלכו קרי לבן נצר מלך מפני שמלך: ובכהנוי' אהדרינך למדינתך פי' אוציאך מבית השבי ואשיבך לבית אביך בכ"מ שהוא: אמר אביי אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכ"ה חייב לפדותה שאני קורא בה ואהדרינך למדינתך פי' המורה קי"ל בפ' אלמנה נזונית יש לה כתובה ותנאי כתובה הויא דלמשקל ולמיפק קאי אבל תנאי כתובה דלמיקם קמיה כגון מזוני דרפואה אמרינן [ביבמות] בפ' יש מותרות דלית לה. ואשמועינן אביי

תוספות רי"ד (המשך)

פסלת לי) [דעל פסול שהיא פסולה ליה] מחמת ד"א שלא מחמת שבויה לא מתנה בהדה למיפרקה הלכך אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וממזרת ונתינה לישראל מחמת ד"א הוא ופטור. וקי"ל הלכה כרבא: תניא המדיר את אשתו. פי' הדירה ואסורה עליו בהנאה ואח"כ נשבית. פי' שא"י להחזירה לו לאשה מפני נדרו ר"א אומר פודה אותה ונותן לה גט וכתובתה ר"י אומר נותן לה כתובתה ואינו פודה ואוקי פלוגתא הכי. באלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וממזרת ונתינה לישראל כ"ע לא פליגי דאינו חייב לפדותה. פי' מפני שאיסור ד"א גורם לה כדאמרן כי פליגי במדיר שהוא גרם האיסור ופליגי בין באשת כהן בין באשת ישראל דר"א סבר בתר מעיקרא אזלי'. כדנסבא רבתב לה תנאה ואז הות שריא ליה אע"ג דהשתא בשעת פדיון היא אסורה לו כיון שהוא גרם לאיסור הזה שיבא חייב לפדותה ור"א כאביי ס"ל ור"י סבר אע"ג שהוא גורם לאיסור בתר לבסוף אזלי' דהיינו בשעת פדי'. ולא מיבעיא באשת ישראל שאינו יכול לקיים ואותבינך לי לאינתו שהרי סופו להוציאה משום הנדר פשוט. פי' דאיסור ד"א גורם. אלא אפי' באשת כהן דמצי למיקם תנאי' היינו ואהדרינך למדינתך פטור משום דס"ל כרבא והלכתא כר"י: נשבית חייב לפדותה. ת"ר נשבית בחיי בעלה ואח"כ מת בעלה הכיר בה בעלה. פי' נודע לבעלה עד שלא מת יורשים חייבים לפדותה שכבר נתחייב בעלה לפדותה ונשתעבדו כל נכסיו בפרקונה. לא הכיר בה בעלה אין היורשים חייבים לפדותה ואין אני קורא בה ואותבינך לי לאינתו שהרי מת: לוי סבר למיעבד עובדא כי הא מתני'. פי' שאם הכיר בה בעלה היורשים חייבים לפדותה. א"ל רב הכי אמר חביבי פי' רבי חייא שהוא דודו כלומר אחי אביו לית הל' כי הא מתני' אלא כי הא דתניא נשבית לאחר מיתת בעלה אין היתומים חייבים לפדותה. ולא עוד אלא אפילו נשבית בחיי בעלה ואח"כ מת בעלה אין חייבים לפדותה שאין

עין משפט נר מצוה

צג א מיי' פי"ד מהל' אישות הלכה כב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' עח פעיף ו (ז):

צד ב ג מיי' שם הלכה כא טוש"ע שם פעיף ה:

צה ד מיי' פי"ב מהל' אישות הלכה כד סמג שם טוש"ע י"ד סי' ולה פעיף ג וטור אה"ע סי' עב:

צו ה מיי' פי"ח שם הלכה ה סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סי' עח פעיף ח:

צז ו מיי' פי"ד שם הלכה יט טור וב"י י"ד סי' רנב וטוש"ע אה"ע סי' עח פעיף ג בהג"ה:

אין פודין את השבויין בו'. מרישא קאי: [1]**אמר** הרי גיטה וכתובתה **תרפא עצמה רשא.** לפי שרפואה היא בכלל מזונות והרי קבלה כנגד מעשה ידיה שעד עכשיו אבל אינו רשאי לומר מקבל את גיטה ותפדה את עצמה לפי שלא קבלה תשלום מפירות שאכל עד עכשיו:

ותגבה ממטלטלי בכתובה שויה רבנן. והשתא שתקנו הגאונים שכתובה גובה ממטלטלי כתובת בנין דכרין נמי גבינא ממטלטלי דהא כתובה שויה רבנן:

תטרוף ממשעבדי ירתון תנן. אף על פי שידע גם [2] המקשה דירתון תנן אלא שבלשון קצר משיבו ור"ל דחכמים לא רצו לתת להם אלא דין ירושה כיון דמכח ירושה קאתו: **ירתון** תנן. גבי בת בין הבנים לא בעי לשנויי בהא לישנא דירתון תנן דאפילו למ"ד [יסבון] תנן מודה לגבי הכי כנחלה שויה רבנן כדמוכח בים טוחלין (ב"ב דף קלא.) אבל לגבי ממשעבדי איכא פלוגתא ביניהו כדאמר התם וכדיש אע"פ (לקמן דף נה.): השתא

[3]אין פודין את השבויין יותר על כדי דמיהם מפני תקון העולם [4]הא בכדי דמיהן פודין **אע"ג** דפרקונה יותר על כתובתה ורמינהי נשבית והיו מבקשין ממנו עד עשרה בכתובתה [5]פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה ר"ש בן גמליאל אומר אם היה פרקונה כנגד כתובתה פודה אם לאו אינו פודה רבן שמעון בן גמליאל תרי קולי אית ליה: לקתה חייב לרפאותה: תנו רבנן [6]אלמנה ניזונת מנכסי יתומין וצריכה רפואה הרי היא כמזונות רבן שמעון בן גמליאל אומר [7]רפואה שיש לה קצבה נתרפאת מכתובתה שאין לה קצבה הרי היא כמזונות אמר רבי יוחנן עשו הקזת דם בארץ ישראל כרפואה שאין לה קצבה קריביה דרבי יוחנן הוה להו איתת אבא דהות צריכה רפואה כל יומא אתו לקמיה דר' יוחנן אמר להו [8]איזילו קוצו ליה מידי לרופא אמר רבי יוחנן [9]עשינו עצמינו כעורכי הדיינין מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר מעיקרא סבר [10]ומבשרך לא תתעלם ולבסוף סבר [11]אדם חשוב שאני: **מתני'** [12]לא כתב לה [13]בנין דכרין דיהוו ליכי מינאי אינון ירתון כסף כתובתיך יתר על חולקהון דעם אחוהון חייב שהוא תנאי ב"ד [14]בנן נוקבן דיהוון ליכי מינאי יהוון יתבן בביתי ומיתזנן מנכסי עד דתלקחון לגוברין חייב שהוא תנאי בית דין [15]את [16]תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי [17]מיגר אלמנותיך בביתי חייב שהוא תנאי בית דין כך היו אנשי ירושלים כותבין [18]אנשי גליל היו כותבין כאנשי ירושלים אנשי יהודה היו כותבין עד שירצו היורשין ליתן לך כתובתיך לפיכך אם רצו יורשין נותנין לה כתובתה ופוטרין אותה: **גמ'** אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מפני מה התקינו כתובת בנין דכרין כדי שיקפוץ אדם ויכתוב לבתו כבנו ומי איכא מידי דרחמנא אמר ברא לירות ברתא לא תירות ואתו רבנן ומתקני דתירות ברתא הא נמי דאורייתא הוא דכתיב [2]קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים [3]בשלמא בנים בידיה קיימי אלא בנתיה מי קיימן בידיה הא [4]קא משמע לן דנלבשה וניכסה וניתיב לה מידי כי היכי דקפצי עלה ואתו נסבי לה ועד כמה אביי ורבא דאמרי תרוייהו [5]עד לעישור נכסי ואימא דאב לירות דבעל לא לירות אם כן אב נמי מימנע ולא כתב ואימא היכא דכתב אב [6] לכתוב בעל היכא דלא כתב אב לא לכתוב בעל [7]לא פלוג רבנן בת בין הבנים נמי תירות בנחלה שויה רבנן בת בין הבנות תירות לא פלוג רבנן ותיגבי ממטלטלי ככתובה שויה רבנן תטרוף ממשעבדי [8]ירתון תנן ואימא אף על גב דליכא [9]מותר דינר [10]במקום דקא מיעקרא נחלה דאורייתא לא תקינו רבנן רב פפא איעסק ליה לבריה בי אבא סוראה אזיל למיכתב לה כתובתה שמע יהודה בר מרימר נפק אתא איתחזי ליה כי מטו לפיתחא הוה קא מפטר מיניה אמר ליה ניעול מר בהדאי חזייה

נדוניא לא חלקו: **בת בין הבנים פירות.** [11][כיון דטעמא משום נדוניא הוא היכא דאין לו בת אם אינה אלא מן האחים תטול בת היחידה כתובת אמה לירם נדוניא שנתן אבי אמה שלא דתקון בנין דכרין: **כנחלה שויה רבנן.** דירתון תנן ואין בת יורשת בין הבנים: **בת בין הבנות פירות.** יש לו בת מן אשה אחת ובנות מן האחרת תטול בת היחידה כתובת אמה לירם נדוניית אבי אמה דהא ר"ג שויה כנחלה לבת בין הבנות: **לא פלוג רבנן.** במשפט כתובת בנין דכרין דבת בין הבנים לא תשקול ובת בין הבנות תשקול: **ותגבי ממטלטלי.** כיון דטעמא משום נדוניית אבי האם הוא אלמה אמרינן לעיל (דף נ.) כשם שאין הבנים יורשין אלא מקרקע ואוקימנא בכתובת בנין דכרין: **ככתובה שויה רבנן.** ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לשטרא: **תטרוף ממשעבדי.** אי ככתובה שויה ולקמן פליגי בה ברים פרק אע"פ [נה.]: **ירתון תנן.** ואין ירושה במשועבדין: **ואימא אע"ג דליכא מוסר דינר.** יתר על שתי המתובות יטלו כתובת אמם כדין בנין דכרין אלמה תנן בפרק מי שהיה נשוי (לקמן נא.) אין שם אלא שתי כתובות חולקין בשוה: **מקום דמיעקרא נחלה דאורייתא.** משום נחלה דרבנן: **לא תקון רבנן.** נחלה דידהו לעקור נחלת חלוקה שוה לגמרי שהיא מן התורה הלכך כי איכא מותר דינר שיאכלוהו בשוה בנחלה דאורייתא יטלו אלו כתובת אמן ואלו כתובת אמן משום נחלה דרבנן אי לא: **כי אכא סוראה.** ממרו היה והשתא רב פפא לבנו אחות אשתו כדאמרינן בהאי נערה (לעיל לט:) אמרה לי בת אבא סוראה מחיצי דנהמלדין (דף יד:) נמי אמרינן אים ושתי נשים שאין מטילין לכים אחד כגון רב פפא ובת אבא סוראה: **אזיל.** רב פפא לבית אבי הנערה לכתוב כתובתה ושם יפסוק אביה ויכתוב לה בנדוניתה מה שיכתוב: **כי מטו לפתחא.** דאבא סוראה: **הוה מיפטר מיניה.** יהודה נטל רשות מרב פפא לחזור לאחוריו: חזא

[1] גיטין מה. ע"ב. [2] [עוספתא פ"ד ה"ו, ג] לקמן סו. ע"ב, ד) [בכרות יט. וש"ן], ה) [ב"ב קלא., ו) ג"ז סה. ז) [לקמן קכ.], ח) [במשנה שבתשעה לאיתא מעיגל. ומשנה [בכרתות לז] מתרגם ונגיעו עי' תוי"ט], ט) [לקמן לה:], י) קדושין לג., כ) [יבמות סו. קו. ב"מ נג.], ל) [לקמן נה. ב"ב קלא.], מ) [לקמן לא.], נ) [קדושין ב:], ס) נ"י כ"י. ע) [שיך לעיל נא. כמשנה].

הגהות הב"ח

(א) נמ' היכא דכתב אב (בכתוב וכו' לא לכתוב בעל) מא"מ. וכ"ב מ"ה לא גרסינן ליה: (ב) תוס' ד"ה מעיקרא וכו' שיש גם המקשה. נ"ב עיין כפ' אע"פ דף נה:

מוסף רש"י

עשינו עצמינו כעורכי הדיינין. כקרוב של בעל דין או מוהבי הבא אצל דיינין ישובו ברחוק אחר זכות מוהבו או קרובי (לקמן פו. ועי' רש"י אבות פ"א מ"ח). אדם חשוב שאני. לפי שלמדין הימנו דיש מעשה אף שלא לקרובים (שם). בנין דכרין כו'. היו לו שתי נשים ובתובת האחת גדולה משל מבירתה ומתו שתיהן בחייו וירשן, או אחת בחייו וירשה, אעפ"כ לא בעלה מתיבתה אלא בניה, אם יש לה בן זכר הימנו, וכשבאין לחלוק בניו בנכסיי אחר מיתתו, מטלין אלו כתובת אמן ואלו כתובת אמן והשאר מוקלין בשוה. ואין יכולין בני הקיימת לומר אנו נטול כתובת אמנו שהיא בבעלת חוב, ואמה אל תטלו שאין לאמכם כתובה שהרי בעלה ירשה (ב"ק פט:) ובני שניה אפילו הן נקבות מטלין כתובת אמן כחוב נמיר, שהרי נתאלמנה מאביהן, ובני דאשתו אם יש זכרים מטלין כתובת אמן ואע"ג דמתה בחייו (יבמות צא:). שהוא תנאי ב"ד. שכיח דין תקנו כתובת בנין דכרין (רשב"ם ב"ב עא:). כדי שיקפוץ אדם ויכתוב לבתו כבנו. דאם נותן לבתו אינו יולא מזונו אם כמו מתה קודם בעלה שיטלו בניה את כתובתה אחר מות אביהם (שם). אלא בנתיה מי קיימן בידיה. אינם יכול להגיעל לה אנשים להשיאה דאמר קרא ואת בנותיכם תנו לאנשים (לקמן נא.). יתרון מתנה. אינון יתנו כסף כתובתך ויכוסה לא טרפא (לקמן נה.).

תוספות רי"ד

פי' אפילו בכדי דמיה דחד פדיון תקינו ליה רבנן ולא שנים דשב"ג אומר אין פודין את השבויין יותר על דמיהן אפני תקון העולם ופי' משנה הוא בסוף פרק השולח דף נחו אביעא להו מפני תקון עולם משום דוחקא דציבורא אי"ד משום דלא ניגרי) [לגרבן] וניתי טפי. ת"ש דלוי בר דרגא פרקה לברתיה בחריסר אלפא דינרי. אמר אביי מאן לימא לן שברצון חכמים עביד דלמא שלא ברצון חכמים עביד דלכך מפני תקון העולם הוא שלא יהא השבויים מעלין את השבאים לדמים יקרים. ופיכך אין מלמדים לפדות שבויים מיתר מכדי דמיהן: ז"ר נשבית והיו מבקשים אה עד עשרה בכתובתה פעם ר' פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה דברי ר' רשב"ג אומר אם היה פרקונה כנגד כתובתה פודה הרב מפרש נגד כתובתה נגד כל הכתוב בכתובה נגון מנה מאתים ותוספת נדוניא וכל מה שהיה חייב אה ליתן אם בא לגרשה) ואם אר אינו פודה. פי' שלא היה תנאי כתובה גדול מן הכתובה ופסק רבינו יצחק אל' כרבי ואינו נ"ל דקי"ל

תוספות רי"ד (המשך)

בנ"ד הם יורשין כל הכתוב בשטר הכתובה בין נדוניא בין תוספת דבפ' ר"נ (דף קלא) מקשה והא אין אדם מקנה דבר לבני שלא בא לעולם ואפילו לר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ה"מ למי שישנו בעולם אבל למי שאינו בעולם לא ומשני תנאי ב"ד שאני: אר"י משום רשב"י מפני מה תקינו כתובת בנ"ד. פי' המורה וכי מאחר שכה"מ בעל יורש את אשתו למה תקינו שיורשי לבנים מה שירש הוא ממנה דהיינו נדוניי כדי שיקפוץ אדם ליתן לבתו כבנו. פי' שאלמלא לא תקנוהו יהא כאו"א דן בעצמו איך אני נותן נכסי לבתי שמא המות בחיי בעלה הראשונה ותפול ירושתי ביד אחרים אבל עכשיו יתן לה (המה) [האב] ואומר אפי' תמות בתי בחיי בעלה כתובה בנה וכך בתי חביבה עלי כבנו: ועד כמה פי' וקוק לחת לה אביי ורבא דאמרי תרוייהו עד עישור נכסי. ואימא דאב לירות הלינו הנדוניא הבעל לא לירות הלינו מנה ומאתים ותוספת. פי' אחרי שהתקנה היא כדי שיקפוץ ניתקן נמי דנדוניא דאב לירות. א"כ פי' דלא יהדי לשאר כתובה מימנע אב ולא כתב לבתו. פי' אמר כך אחרי שזה מקניד על שלו מלהוריש לבני בתי גם אני אפשוך ידי מלהרבות נדוניא: ואימא. פי' כיון דטעם דניתקנה הוא כדי שיקפוץ היכא דכתב אב נדוניא לכתוב בעל להאי תנאה פי' בנ"ד היכא דלא כתב אב לא לכתוב בעל לא פלוג רבנן ג) שלא יהא תנאי כתובה עדיף מכתובה עצמה והשתא דתקון רבנן דמתיבתא למיגבי כתובה ממטלטלי מיבעיא לי אי גביא נמי כתובה בנ"ד ממטלטלי אי לא ומסתמא דגביא דהא אי לאו דלא לדוי תנאי כתובה עדיף מכתובה עצמה הוי מן דינא דליגבי ממטלטלי ותשאה דכתובה עצבה גביא איהי נמי גביא: ותטרוף ממשעבדי. פי' אם כבתובה שרינהו כדרך שטורפת האשה דהא כבע"ח היא ונשתעבדו לה קודם לכן ולמה בפ' ר"נ ובפ' אע"פ נמי בשמעתא קמייתא אמרי' לא טרפא ממשעבדי. ירתון תנן. פי' ואין ירושה ממשעבדים. פי' כמד ששעבד האב אין הבנים יורשים: ואימא. פי' כיון שהטעם הוא כדי שיקפוץ אע"ג דליכא מותר דינר לחלוק

ג) נראה דמחכר כאן וא"ל ותגבי ממטלטלי ככתובה שויה רבנן אלא יהא אנאי בתובה וכו'.

עין משפט נר מצוה

צה א מיי' פ"ח מהל' מתנות עניים הלכ' יב ופי"ד מהל' אישות הלכה יט) טוש"ע יו"ד סי' רנב סעיף ד [וטוש"ע אה"ע סי' עח סעיף ב]:

צו ב ג מיי' פי"ד מהל' אישות הלכה יט סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סי' עח סעיף ב ג:

ק ד מיי' פי"ח שם הל' ה סמג לאוין פה טוש"ע שם סימן עט סעיף ו ופי' לד סעיף ז:

קא ה טוש"ע שם סימן עט סעי' ב:

קב ו מיי' פי"ג שם הלכ' ו ג סמג עשין מח טוש"ע שם סימן סט סעיף ו ג:

קג ז מיי' שם ופי"ט שם הלכה ו סמג עשין מח טוש"ע שם סעיף ג ופי' קיא סעי' ו:

קד ח מיי' פי"ג שם הלכ' ו סמג שם טוש"ע שם סימן סט סעיף ו ג ומימן קיב סעיף ו:

קה ט מיי' פי"ב שם הלכה ו ו ופי"ח שם הלכה ו סמג שם טוש"ע שם סי' סט סעיף ו ג ומימן לג סעיף ג ופי' לד סעיף ו:

קו י מיי' פי"ב שם הלכ' ו סמג לאוין עא טוש"ע שם סימן נח סעיף ו:

קז כ מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע שם סי' קיג סעיף ו:

קח ל מיי' פי"ט שם הל' ג סמג עשין מח לאוין פא טוש"ע שם סי' קיא סעי' ב:

תורה אור השלם

1. הלוא פרס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית כי תראה ערם וכסיתו ומבשרך לא תתעלם
ישעיה נח ז
2. קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים ותלדנה בנים ובנות ורבו שם ואל תמעטו:
ירמיהו כט ו

תוספות רי"ד

פי' אפילו בכדי דמיה דחד פדיון תקינו ליה רבנן ולא שנים דשב"ג אומר אין פודין את השבויין יותר על דמיהן אפני תקון העולם ופי' משנה הוא בסוף פרק השולח דף נחו אביעא להו מפני תקון עולם משום דוחקא דציבורא אי"ד משום דלא ניגרי) [לגרבן] וניתי טפי. ת"ש דלוי בר דרגא פרקה לברתיה בחריסר אלפא דינרי. אמר אביי מאן לימא לן שברצון חכמים עביד דלמא שלא ברצון חכמים עביד דלכך מפני תקון העולם הוא שלא יהא השבויים מעלין את השבאים לדמים יקרים. ופיכך אין מלמדים לפדות שבויים מיתר מכדי דמיהן: ז"ר נשבית והיו מבקשים אה עד עשרה בכתובתה פעם ר' פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה דברי ר' רשב"ג אומר אם היה פרקונה כנגד כתובתה פודה הרב מפרש נגד כתובתה נגד כל הכתוב בכתובה נגון מנה מאתים ותוספת נדוניא וכל מה שהיה חייב אה ליתן אם בא לגרשה) ואם אר אינו פודה. פי' שלא היה תנאי כתובה גדול מן הכתובה ופסק רבינו יצחק אל' כרבי ואינו נ"ל דקי"ל

מסורת הש"ס

[1] מיא כיכון שיכול לפסוקי מזונותיה על גיטה וכתובה ה"נ יכול לפסוקי מזונותיה ולא דמי דפואה לפדיון: ת"ר אלמנה נזונית מנכסי יתומים ואם צריכה דפואה ה"ה כמזונות. פי' דתרוייהו חיותא ניתנו רשב"ג אומר דפואה שיש לו קצבה מרפאים אותה מכתובתה. פי' דכיון שיש לה קצבה כמה רופא לוקח עליה לא דמי למזוני דמזוני ל"ל קצבה ורפואה שאין לה קצבה ה"ה מזונות: קריביה דר"י הוו לדו איתת אבא דהוה צריכה דפואה כל יומא. פי' היה מפרנסין אשת אביהן אתו לקמי דר"י א"ל לו קרבי לה מידי לדפואה. פי' כדי שתהיה לה קצבה ותתרפא מכתובתה אר"י עשינו עצמינו כעורכי דיינין. פי' שאינן כשרים ומלמדים טענות לבעל דין. מעיקרא מאי סבר פי' כשהשיאן עצה ולבסוף מאי סבר פי' כשנתחדש מעיקרא סבר ומבשרך לא תעלם ולבסוף סבר אדם חשוב שאני משום ולזות שפתים הרחק ממך. בעי מימנע נפשיה מליאוותא ונ"ל דוקא יורשים שאין חייבים בפרקונה אין חייבים בדפואה שיש לה קצבה אבל בעל שחייב בפרקונה חייב אפי' בדפואה שיש לה קצבה: **מתני'** [2] לא כתב לה בנין דכרין דיהוון ליכי מינאי אינון ירתון כסף כתובתך יתר על חולקהון דעם אחוהון חייב מפני שהוא תנאי ד"ד בנן נוקבן דיהוון ליכי מינאי תהון יתבן בביתי ומתזנין מנכסי עד דתלקחין לגוברין חייב מפני שהוא תנאי ב"ד. פי'

ג) נראה דמחכר כאן וא"ל ותגבי ממטלטלי ככתובה שויה רבנן אלא יהא אנאי בתובה וכו'.

חוץ. רב פפא דלא ניחא ליה ליהודה למיעל: **וכ"ש מכרא לבראתא.** והכא מיעבורי אחסנתא הוא שזה כותב לבנתו מה שהיה ראוי להורים לבנתו: **דא"ר יוחנן.** לעיל [נב:] שיקפוץ אדם ויתן לבנתו וילוף לה מקרא: **לעשוייה נמי.** בתמיה: **מעלאי דידי היינו עשוי.** כיון שעמד עמך זהו עשוי שיכנה לפסוק בשביל כבודי: **אכפייה.** רב פפא ליהודה בדברים ועל: **סבר איהו.** אבא קורלה הלי דשתיק יהודה מרתא רתח שאין הנדוניא הוגנת בעיניו: **אי מינאי דידי.** אם נטלת ממני עלה: **או אין לא.** מי אמרינן כיון דמכרה לבעלה פקעה לה תורת ירושת אביה מלהורים נדוניא שלו לבני בתו שהרי מכרתה ואין כל הירושה באה מעכשיו אלא מכח הבעל וחלקו כל בניו בשוה בני ב' נשיו: **ותיבעי לך מוחלת.** שהוא דבר מצוי מן המכר ואי משום דלא מטא הנאה לידה מכל מקום פקעה זכותה בחייה: **השתא מוכרת מבעיא לי.** כלומר מי סברת דמשום הנאה דמטא לידה תיקן לדעתאי דפקעה זכותה: **השתא מוכרת.** דאוסקה היא סלקא לדעתאי דפקעה זכותה ומיבעיא לי כל שכן מוחלת דלא אוסקה: **מאו לה מאה עולי בעולכא.** מכין אותה מאה מכות ברצועה שבראשה ברזל כמין משקולת קטנה שמה עולכא: **מוכרת כתובתה לאחרים.** בטובת הנאה שאם נתארמלה או נתגרשה יטלנה לקוחות ואם מתה ירשנה בעלה ומתה וירשה בעלה: **יש לבניה כתובת בנין דכרין.** דהא כי לא זכיתה נמי ירית לה בעל ותקון לה רבנן השתא נמי לגבי בעל במוכרת לא פקעה זכותה. ואי משום דהוקל בעייה למוכרה ולהפסיד את בניה אם נתארמלה או נתגרשה זחי אנסוה שהולרכה להם: **אחולי אחילתה.** ונקל בעייה להפסיד בניה מכתובתה חנם: **מוכרת לבעלה.** נמי טובת הנאה בעלמא דבר מועט שהרי אם מתה ירשה ואינו לוקח ממנה אלא שאם מת הוא לא תגבה והרי לא מת ובא לידי ירושה הלכך כמוכרת לאחרים דמי: **או כמוחלת לבעלה דמי.** הואיל ובידו הכתובה והוקל בעייה להחליטה: **אין יורשין של זה כו'.** משנה היא ביבמות האשה שהלך בעלה למדינת הים ואמר לה עד אחד מת בעליך והתירוה ליבעל ויבעלה ואחר כך בא בעלה אלא מזה ומזה ואין לה כתובה לא מזה ולא מזה ואם מתה אין יורשין של זה חה בנים שיש לה מזה ומזה יורשין כתובתה: **והוינן בה כתובתה מאי עבידתה.** הא אמרת אין לה כתובה: **ואמר רב פפא בתובה בנין דכרין.** והכי קאמר מתה היא בחיי שניהם וירשוה הם אין בניה שיש לה מזה ומזה נוטלין כתובת אמן בכנסי אביהם אלא מולקין בשוה: **ואמאי.** כיון דאמרינן כי אינשא לא מפסדא כתובת בנין דכרין: **נימא יבר אנסה.** שהיתה מתאוה לבעל: **קנסא.** משום דלא דייקא שפיר שאם בעלה מקמי דתינסוב: **אין לה מזונות.** באלמנותה דתנאי כתובה ככתובה: **או הב לה כתובה.** דתקנו קבורתה תחת כתובתה וסבר למימר תחת מנה מאתים שתקנו לה חכמים: **תניא.** אני שונה שאין לאלוסה שאתה משפט כתובה דהיינו קבורתה: **לא אונן.** ליאסר בקדשים: **ולא מיטמא לה.** אם כהן הוא דלאו שארו היא: **ולא מיטמאה לו.** אינה חייבת ליטמא לו ואע"פ שמלוה להתעסק [בשאר מתי מצוה האמורים בפרשת כהניס (ויקרא כא)] דכתיב לה יטמא מצוה זו אינה מהם דלאו שארו היא אבל אם רוצה היא ליטמא מוזהרת מליטמא אפילו כהנת דבני אהרן [שם] ולא בנות אהרן): **אינו יורשה.** נדוניית בית אביה דלא תקון ירושת הבעל עד שתכנס לחופה או שתמסר לשלוחים: **מה הוא.** בחייה: **נוכה כתובתה.** מנה מאתים ותוספת אם כתב לה: **אין לה כתובה.** דין כתובה וקבורתה תחת כתובתה דתניא לעיל [מז:] בנשואה חנם ותחת נדוניית בית אביה שהוא יורשה אבל הכא כיון דכי מתה אינו יורשה אף הוא לא נתחייב לקוברה: **מאי טעמא.** דאמרינן כי מתה בחייו אין לה תביעת כתובה בשביל מנה מאתים שהוא יורש: **שאין אני קורא בו.** וכך היו כותבין בשטר כתובתה הלכך כל זמן שלא מת ולא נתגרשה לא נשתעבד לה ולא יורש ממנה כלום: קשילא

השתא נמי אהדר בי. אע"ג דהכן הן דברים הנקנים באמירה[ג] היינו היכא דעמדו וקדשו והכא כשרלה לחזור עדיין לא קדשו אי נמי הכא כבר קידשו [קודם] לכן ואמ"כ כתב ולא אמרינן הן הן דברים הנקנים באמירה אלא כשקידשו אחר כך:

ותבעי לך מוחלת. נראה לר"י לפרש דהוה לך לומנקט בעייתך במוחלת דשמיא טפי כדפירש בקונטרס ומסיק השתא מוכרת דאיכא למימר זוזי אנסוה אפ"ה דעתי נוטה לומר הואיל ומכרה הפסידה מוחלת מיבעיא דפשיטא דלית לה כתובת בנין דכרין וכה"ג פר"ח בשילטי המלגיא (שבת דף לה:) גבי ניקב בכלי טהרתו: **שאין אני קורא בה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכ.** והא דתניא לעיל (דף מז:) קבורתה תחת כתובתה היינו נדוניית כתובתה והיינו דוקא נשואה שהוא יורש נדוניתה ומיהו שנקרלת נדוניא כתובה כדאמר לעיל (דף מח:) נכנסה עמו לגון אע"פ שכתובתה בבית בעלה ואם תאמר והא מדרש כתובה לא דרשי אלא בית שמאי דלאמרינן בפרק האשה שלום (יבמות דף קטו: וסס) דתנן האשה שאמרה מת בעלי ב"ש אומרים תנשא ואם בטול כתובה וב"ה אומרים תנשא ולא בטול כתובה כו' א"ל ב"ש לב"ה והלא מספר כתובה נלמד שהרי כותב לה לכשתנשאי לאחר כו' ואע"ג דקתני המס חזרו ב"ה להורות כב"ש לא משום דאית לה מדרש כתובה הלרי בהו אלא מק"ו שאמרו להו ב"ש התרתם הערוה החמורה לא נתיר ממון הקל דהא אמר בפרק האשה שנפלו (לקמן דף פא. וסס) מלן שמעת להו דאית להו מדרש כתובה ב"ש משמע דלא חזרו ב"ה משום מדרש כתובה אלא מק"ו כדפרי' וא"כ היכי אתי הכא כב"ש ומו אביי ורבא דדרשי לעיל (דף נא.) ואהדרינך למדינתך ואותביך לאינתו ושמואל דדרים נמי לגון השטר בפ"ק דב"מ (דף טו.) גבי הא דאמר בעל חוב גוכה את השטר תדע שכך כותב לו ואתא איקום ואישפי כו' אטו כולהו כב"ש והא בית שמאי במקום בית הלל אינה משנה ונראה דהכא הלכה כב"ש משום דאשכחנא כמה תנאי דקיימי

חזייה דלא הוה ניחא ליה אמר ליה מאי דעתיך משום [ו]דאמר ליה שמואל לרב יהודה [ז]שיננא [ח]לא תיהוי בעבורי אחסנתא אפילו מברא בישא לברא טבא דלא ידיעא מאי זרעא נפיק מיניה וכל שכן מברא לברתא האי נמי תקנתא דרבנן היא דאמר רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי אמר ליה [ט]ה"מ מדעתיה לעשוייה נמי א"ל אטו מי קאמינא לך דעול ועשייה עול ולא תעשייה קאמינא אמר ליה מעלאי דידי היינו עשייה אכפייה [י]ועול אישתיק ויתיב סבר [כ] ההוא מירתה רתח כתביה לכל מאי דהוה ליה לסוף אמר ליה השתא נמי לא מישתעי מר חיי דמר לא שביקי מידי לנפשאי אמר ליה אי מינאי דידי אפי' האי נמי דכתבת לא ניחא לי א"ל השתא נמי אהדר בי א"ל שוייה נפשך הדרנא לא קאמינא בעא מיניה רב יימר סבא מרב נחמן מכרה כתובתה לבעלה יש לה כתובת בנין דכרין או אין לה כתובת בנין דכרין א"ל רבא ותבעי לך מוחלת אמר ליה השתא מוכרת קמיבעיא לי דאע"ג דאיכא למימר זוזי אנסוה דאמינא כמאן דקא [כא]מחו לה מאה עוכלי בעוכלא מוחלת מיבעיא אמר רבא פשיטא לי [כב]מוכרת כתובתה לאחרים יש לה כתובת בנין דכרין מאי טעמא זוזי אנסוה [כג]מוחלת כתובתה לבעלה אין לה כתובת בנין דכרין מאי טעמא אחולי אחילתא בעי רבא [כד]מוכרת כתובתה לבעלה כמוכרת לאחרים דמי או כמוחלת לבעלה דמי בתר דבעיא הדר פשטא [כה]מוכרת כתובה לבעלה כמוכרת לאחרים דמי מתיב רב אידי בר אבין [כו]מתה אין יורשין של זה ואין יורשין של זה יורשין כתובתה והוינן בה [כז]כתובתה מאי עבידתה ואמר רב פפא [כח]כתובת בנין דכרין ואמאי הכא נמי לימא יצר אנסה התם קנסא הוא דקנסוה רבנן יתיב רבין בר חנינא קמיה דרב חסדא ויתיב וקאמר משמיה דרבי אלעזר [כט]מוחלת כתובתה לבעלה אין לה מזונות אמר ליה אי לאו דקאמרת לי משמיה דגברא רבא הוה אמינא לך [ל]משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו יתיב ר"נ ועולא ואבימי בר רב פפי ויתיב רב חייא בר אמי גבייהו אתא ההוא גברא דשכיבא ארוסתו אמרי ליה זיל קבר או הב לה כתובתה אמר להו רב חייא תנינא [לא]אשתו ארוסה לא אונן ולא מיטמא לה וכן היא לא אוננת ולא מיטמאה לו [לב]מתה אינו יורשה [לג]מת הוא גובה כתובתה טעמא דמת הוא [לד]הא מתה היא אין לה כתובה מאי טעמא אמר רב הושעיא שאין אני קורא בה [לה]לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי כי אתא רבין אמר ריש לקיש ארוסה שמתה אין לה כתובה אמר להו אביי זילו אמרי ליה שקילא

בכתובתה קיים הוא: יתיב רבין ב"ח קמי דר"ח ויתיב וקאמר משמיה דר"א מוחלת כתובתה לבעלה אין לה מזונות. פי' מן היתומים באלמנותה דכמאן דגבייא לכתובתה דמיא הואיל ותנאי כתובה ככתובה ואמרי' לקמן דחובבת כתובתה מן היתומים א"ל מזונות: א"ל אי לאו דקאמרת לי משמיה דגברא רבא הוה אמינא לך משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו יתיב ר"נ ועולא ואבימי בר פפי ויתיב ר"ח ב"א גבייהו אתא האי גברא דשכיב ארוסתו א"ל זיל קבור או הב לה כתובה. פי' שיש כתובה לארוסה א"ל ר"ח ב"א תנינא. פי' המורה ברייתא אני שונה דאיכא למשמע מינה שאינו חייב בקבורה של ארוסתו דתני' ר"ח ב"א אשתו ארוסה לא אונן לאסור עצמו בקדשים. ואפילו במעשר הקל דכתיב לא אכלתי באוני ממנו. ואין אוננות אלא בלב ואין אוננות אלא יום א' כדגמר' במועד קטן מואחריתה כיום מר ובשעה שמתו מוטל לפניו: ולא מטמא לה. פי' אם הוא כהן דכתן אינו מטמא אלא בז' מת מצוה האמורים בפ' כהנים ושארו היא א' מהן. דכתיב לה טמא מצוה ואמרינן ביבמות שארו זו אשתו וארוסתו אינה שארו וכן היא לא אוננת ולא מיטמאה לו. פי' אם

מסורת הש"ס

ו) ב"ב קלב:, ג) [לעיל יב: וש"נ ועמ"ש בס"ד על הגליון מהגהה טו:], ג) [ל"ל ועל וכן הפפקינו תוס' ב"ב ח: ד"ה אלכפיה וכ"מ בשאלתות פרשה וילא סי' כא], ד) [ב"ב פה:], ה) [עי' תוס' ב"ק קט: ד"ה אמר], ו) [ינמות פז:], ז) [שם לא.], ח) ב"מ יח. ינמות כט: מנ: [לקמן קט: סנהדרין כח: (ע"ש ע"ע)], ט) [ינמות קח.], י) [ל"ל בבעבר וכ"מ ברש"י ב"מ יח. ד"ה ול[א]], כ) [מו"ל אמור פרי ח.], ל) [לקמן קב. ועי' עוד בתוס' לקמן קט. ד"ה מסבן],

מוסף רש"י

לא תיהוי בעבורי אחסנתא. מקום שמעכיר האב נחלה מן הראוי לה, ואפילו להרבות לאחד ולמעט לאחד (רשב"ם ב"ב קלג:). ואמר רב פפא כתובת בנין דכרין. הכא לא שקלי יורשין דילה כתובת בנין דכרין, אלא בני הבכורה נוטלין כתובת אמן והשאר מולקין בשוה (יבמות צא ב). לא אונן. אין מצוות חל עליו לאיסור אבילת קדשים (ב"מ יח.) אם מתה אינו נאמר בקדשים בתחלת מצוות (סנהדרין כח.). ולא מיטמא לה. אם כהן הוא דכתיב כי אם לשארו, והיינו אשתו, והלא לאו שארו הוא, דלא נתו עדיין לידי קידוש בשר (ב"מ יח.). וכן היא לא אוננת. לדיות אסורה בקדשים (יבמות כט:) אינה נאסרת בצערות מיתתו בקדשים (סנהדרין כח.), ולא מיטמאה לו. לאו משום כהונה קאמר, דאין בהנות מחויבות על העומאה, דכתיב בני אהרן, אלא אינה זקוקה לטמא לו, לא בהנת ולא ישראלית, שאינה להתעסק בשבעה מתי מצוה האמורים בפרשה, דכתיב לה יטמא, ואינו לה יטמא מצוה ואם לא לה יטמא מצוה ואם לא תעשה בעל בלבד, ומעשה ביאתם הכהן כו' נאמרת בהנים (ב"מ יח. וכריתות לקמן פט:) אינה צריכה להתעסק בו, ולאו דוקא נקט ולא מיטמאה דהא בנות אהרן לא הותרו על העומאה, אלא אינה אינה דנקט ולא מיטמאה, דבני למיתני תרתי בדיה ובדידיה, כך שמעתי, ולו נראה ולא מיטמאה כגון בתולה, שישראלים מוזהרים על העומאה מובנבלתם לא תגעו (יבמות כט:). מתה אינו יורשה. דיורשת הבעל נפקא לן משארו הקרוב אליו ממשפחתו ירש אותה בב"ב (קיא:) והא לאו שארו הוא (ב"מ יח. וכריתות לקמן פט:). מת הוא גובה כתובתה. ובדאמר לה מן הלרוסין מיתוקמא (יבמות בט: וסנהדרין כח: ועי' לקמן פט:).

תוספות רי"ד

שאין שם אלא שתי כתובות מצומצמות ושקלו נמי בנין דקמייתא כתובת בב"ד כדי שיקפדון ואמאי תנן לקמן בפ' מי שהי' נשוי (דף צא) דאם אין שם מותר דינר על שתי כתובות אינן נוטלין כתובה בב"ד אלא חולקין אותה בשוה ולפינו להא מלתא מעיקר תקנתא דכתוב יתר על חולקיהון דעם אחוהון: במקום דמיעקרא נחלה דאורייתא לא תיקון רבנן. פי' במקום דמיעקרא נחלה דאורייתא משום נחלה דרבנן לא תיקון רבנן נחלה דידהו לעקר נחלת חלוקת שוה לגמרי שהוא מן התורה הלכך כי איכא מותר דינר שיחלקוה בשוה כנחלה שהוא מן התורה אז יטלו אלו כתובות אמן ואלו כתוב' אמן משום נחלה דרבנן ואי לא לא: אמר רבא פשיטא לי מוכרת כתובתה לאחרים יש להן כתובת בנין דכרין. מ"ש זוזי אנסוה. פי' היא מכרה כתובתה לאחרים בטובת הנאה שנותנים ממונם על הספק שאם תתאלמן או תתגרש יזכו הלקוחות בכתיבתה אבל אם תמות היא בעלה יורשה והלכך יש לה כתובת בב"ד שהרי הבעל יורשה והיא בשמכ"ה לא נסתלקה מכל תנאי כתובתה שלא נסתלקה בכל לב אלא זוזי אנסוה: מוחלת כתובתה לבעלה אין לה כתובת בב"ד מאי טעמא אחולי אחילתא. פי' ואינה אנוסה ובכל לב נותנה לו ואין הבעל יורשה שיוחדש עכשיו גם הוא לב"ד שכבר מחלה לו אפילו מחיים וא"צ עכשיו ליורשה הלכך אין לה בכב"ד מכאן מוכח שראובן שאמר לשמעון קנה ממני בסודר שאתן לדלי חפץ פ' אם ירצה לשמעון למחול מוחל (והרב אומר אם ירצה למחול א"י למחול ולהפסיד לדלי מה שקנה בשבילו ואינו דומה זה לזה ואין ללמוד זה מזה) ולא אמרינן זכותא דלוי הוא

תוספות רי"ד (המשך)

ולא כל הימנו של שמעון למחול דהא הכא זכותא דבני' היא ומשום דבעל לא אתני אלא בהדי אשה היא יכולה למחול. ודוקא כשלא אמר זכה בעבור פ' דוראי זכה ההוא פ' ואין ליה לעכב בידו ולמחול דזכין לאדם שלא בפניו: בעי רבא מוכרת כתובתה לבעלה. פי' בטובת הנאה בדבר מועט שאם תמות כחייו יורשה ואם ימות הוא לא תגבה והרי לא מת ובא לידי ירושה כמוכרת לאחרים דמי. או כמוחלת לבעלה דמי מי אמרינן כמו שהיה יורשה מתחילה גם עתה יורשה שאין האשה מוכרת אלא אם תתאלמן או תתגרש אכל אם תמות בעלה יורשה הלכך יורשה כדקיימי קיימי ואית לה א"ד כיון שמכרה לו א"צ עכשיו ליורשה שאפילו אם היו יורשיה יורשים אותה הוה הוא זוכה בכל נכסי' אחרי שמכרה לו וכיון שא"צ ליורשה [אינה] מוריש לבניה כתובתה בחר דאיבעיא הדר פשטי' מוכרת כתובתה לבעלה כמוכרת לאחרים דמי. ודוקא תנאי דב"ד לית לה למוחלת כתובתה דאחי מכח כתובתה יו"ל כיון דמחלה אין לה יורשה בב"ד. אבל תנאי דבנין נוקבין שאינו תלוי בכתובתה אלא תנאי בפ"ע הוא שהתנה עליה אע"פ שמחלה כתובתה תנאו קיים ואע"ג דאר"א לקמן מוחלת כתובתה אין לה מזונות דוקא מזונות דחלו בכתובתה שאינה ניזונית אלא עד שתגבה כתובתה וכיון דמחלה כתובתה כאילו גבאתה דמי ואין לה מזונות אבל מזונות הבנות דלא חלו

הגהות הב"ח

(א) גמ' מכר אידהו מיתתא רתח:

תוספות רי"ד (המשך)

קט א מיי' פ"ו מהל' נחלות הלכה יא סמג עשין נ טוש"ע ח"מ סי' רפד סעי' א:
קי ב מיי' פ"ב מהל' אישות הלכ' ל סמג לאוין עא טוש"ע אה"ע סי' ל סעי' א בהג"ה:
קיא ג ד ה מיי' פ"ז שם הלכה יט סמג עשין מח טוש"ע שם סי' קיז סעיף טו:
קיב ו ז מיי' פ"י מהל' גירושין הלכה ז סמג עשין נ טוש"ע שם סי' ח סעיף טו:
קיג ח מיי' פ"י מהל' אישות הלכה יח ופי"ז הל' יט ופי"ח הלכ' כג סמג לאוין מא טוש"ע שם סי' לג סעיף ט ופי' קה סעיף ד:
קיד ט מיי' פ"ג מהל' אבל הלכה ז סמג לאוין רלה טוש"ע יו"ד סי' שצ סעיף ד ופי' שצד סעיף ד וטוש"ע אה"ע סי' נה סעיף ה:
קטו י מיי' פכ"ג מהל' אישות הלכה ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע שם ופי' מז:
קטז כ מיי' פ"י שם הלכה יא סמג שם טוש"ע שם סימן נה סעיף ו:
קיז ל טוש"ע שם סעי' ה:

תורה אור השלם

ו. משיב רָעָה תחת טוֹבָה לא תָמוּש רָעָה מביתו:
משלי יז יג

דקיימי כוותיה ברים המקבל (ב"מ דף קד. ופס) דדרשי לשון הדיוט רבי מאיר ורבי יהודה והלל הזקן ורבי יהושע בן קרחה ורבי יוסי וכיון דדרשי לשון הדיוט שנהגו ההדיוטות לכתוב בשטרות אע"פ שלא תקנו חכמים כ"ש תנאי כתובה שהוא תקון חכמים והתם בהמקבל (ג"ז שם) מוכח דהכי הלכתא ומיהו קשה מבית הלל אהלל הזקן ושמא ד)אע"ג דבית הלל הם תלמידי הלל הזקן פליגי עליה אי נמי כי לית להו לבית הלל מדרש כתובה היינו לגרע כחה אבל לייפות כחה אית להו ולהכי חזרו בית הלל להודות לבית שמאי בינמות דהתם הוי ליפות כחה ולא משום קל וחומר דהתם דמומכא מתניתין דהתם וההיא דהמקבל נמי לייפות כחה דעל ידי שהיה כתוב בכתובת אמן לכשתכנסי לחופה הוי לי לאיתנו לא עשה בניה ממזרים ובמר מזרה אמרה הלל הזקן ומיהו בית שמאי לית להו מדרש כתובה אפילו לגרע כחה וקיימא לן כוותייהו דהא הכא בשמעתין לגרע כחה הוא: **הויה דארוסין** או הויה **דנשואין**. הכא ליכא למיפרך אי הויה דנשואין היא אע"ג דבגר כדפריך לעיל לרב דתני עד דתלקחן דהתם פריך משום דמשמע דאתא לאפוקי מדלוי אבל הכא רב יוסף תני ברייתא באפי נפשה וקמשמע לן דיאתא כשהיא קטנה והוא הדין לאיבגר ולא אינסיב: **ארוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות.** לא שמיע ליה פלוגתא דתנאי דלעיל אי נמי שמיע ליה ומבעיא ליה היכי הלכתא: **אלמנה בבית אביה.** פירש בקונטרס דהיינו מן האירוסין דמן הנשואין לכולי עלמא לית לה דכיון שנפקעה שעה אחת ממזונות שוב אין לה אבל מן האירוסין לא פקעי דקסבר ארוסה יש לה מזונות וא"ת א"כ אלמנה יש לה מזונות ואע"פ שזה הטעם יש ליתן גם בנשואה שאינו יורש מו"מ ותוספת שהרי לא נתחייב לתתם לה אפ"ה מורישם לבניה זכרים בדאמרינן טעמא כדי שיקפוץ וכו': כי אתא רבין אר"ל ארוסה שמתה א"ל כתיבה א"ל אבי זילו אמרי לי' שקילי טיבותיך ושדי אחיזרא כבר תרגמה לעיל רב אושעיא ולוי לשמעתי' בבבל: בנין נוקבין וכו'. רב תני עד דתלקחן ולוי תני עד דתבגרן בגר אף על פי דלא אנסוב א"נ אנסוב אע"ג דלא איבגיר דב"ע לא פליגי דל"ל. פי' שהרי נישואין ובוגרת מוציאין מרשות אב לגמרי כ"ש מרשות אחים ופשיטא דאין לה מזונות כי פליגי בארוסה פי' בנערה שלא בגרה רב סבר לית לה דתני עד דתלקחן. פי' וקיחה דארוסין שמה קיחה ולא מחייב במזונות ולוי סבר אית לה דתני עד דתבגרן. פי' אבל נערה אע"פ שנתארסה יש לה מזונות עד שתבגר או עד שתנשא: כתנאי עד מתי הבת ניזונית עד שתתארס משום ר"א אמרו עד שתבגר וקי"ל דאין הלכה כיחיד אלא כת"ק: בעו מיני' מר"ש ממאנת י"ל מזונות או אין לה מזונות. פי' הבת שהשיאוה בקטנותה אמה ואחי ומיאנה בבעלה וחזרה אצל אחין יש לה מזונות מן האחין דאמרי' נשואין קמאי עקרי וה"ה כמי שלא נשאת

ו)שקילא טיבותך שדיא אחיזרי כבר תרגמא רב הושעיא לשמעתי' בבבל: בנן נוקבן דיהוויין ליכי מינאי וכו': רב תני עד דתלקחן לגוברין ולוי תני עד דתבגרן לרב אע"ג דבגר ולוי אע"ג דאינסיב אלא אבגר ולא אינסיב אינסיב ולא בגר דכולי עלמא לא פליגי כי פליגי בארוסה ולא בגר וכן תני לוי במתניתיה עד דתבגרן וימטי זמניהון דאינסבן תרתי אלא או תבגרן או ימטי זמניהון לאיתנסבא כתנאי עד מתי הבת נזונית עד שתארס משום רבי אלעזר אמרו עד שתבגר תני רב יוסף עד דיהוויין איבעיא להו הויה דארוסין או הויה דנישואין תיקו אמר ליה רב חסדא לרב יוסף מי שמיע לך מינה דרב יהודה ארוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות אמר ליה משמע לא שמיע לי אלא מסברא לית לה כיון דאירסה לא ניחא ליה דתיתזיל אמר ליה אם משמע לא שמיע לך מסברא אית לה כיון דלא קים ליה בגוה לא שדי זוזי בכדי ואיכא דאמרי אמר ליה משמע לא שמיע לי מסברא אית לה כיון דלא קים ליה בגוה לא שדי זוזי בכדי אמר ליה אי משמע לא שמיע לך מסברא לית לה ביון דאירסה לא ניחא ליה דתיתזיל: סימן דגברי שק זרף מאנה ויבמה שניה ארוסה ואנסה: בעו מיניה מרב ששת ממאנת יש לה מזונות או אין לה מזונות אמר להו רב ששת תניתוה אלמנה בבית אביה וגרושה בבית אביה ושומרת יבם בבית אביה יש לה מזונות רבי יהודה אומר עודה בבית אביה יש לה מזונות אינה בבית אביה אין לה מזונות רבי יהודה היינו ת"ק אלא לאו ממאנת איכא ביניייהו דתנא קמא סבר אית לה ורבי יהודה סבר לית לה בעי ריש לקיש בת יבמה יש לה מזונות או אין לה מזונות כיון דאמר מר כתובתה על נכסי בעלה הראשון לית לה או דלמא כיון דאי לית לה מראשון תקינו לה רבנן משני אית לה תיקו: בעי רבי אלעזר בת שניה יש לה מזונות או אין לה מזונות ביון

שקילא טיבותיך. מיזוק טובותיך שאתה סבור שנחזיק לך טובה כזו עטולה היא ממך ומוטלת על החרולים: **לרב אע"ג דבגר.** בתמיה והלא בגרות מוציאה מרשות אב ולמה תיזון מביתו וכן לרבי בין לר' אלעזר בר' שמעון שנחלקו בדבר בפרק מציאת האשה (לקמן סח:) בעיסור נכסים מודים במזונות דבין נשאו בין בגרו אבדו מזונות: **כי פליגי באירוסה.** רב אמר עד דתלקחן קיחה דאירוסין ואפילו לא בגר ולוי אמר אפילו לא תבגרן או יעשאו וילאו מרשות אב לגמרי כי בגרות: **וכן תני לוי במתניתיה.** דלוי סידר ברייתא שאה סדרים כר' חייא וכרבי אושעיא: **תרתי.** בתמיה: **ומטי זמניהון.** הגיע זמן שיש עשר חודש לבתולה משתבעה הבעל בלקחן באע"פ (דף מ.): **ארוסה יש לה מזונות.** ארוסה יתומה יש לה מזונות מן האחין או לא: הכי גרסינן **מסברא ליה לה כיון דאירסה לא ניחא ליה דתיתזיל.** מסברא אי אומר שאין לה מזונות מן האחין דמאי טעמא תקון רבנן מזונות לבת מנכסי האב כי היכי דלא תיתזיל על הפתחים הכא ליכא למיחש להכי דכי חזי ארוס דמתולא זיין לה איהו מדידיה ואע"פ שאינו מחויב לזונה דכיון דאירסה לא ניחא ליה דתיתזיל: **אמר ליה אי משמע לא שמיע לך.** בהדיא: **מסברא אית לה.** יש לך לומר שנזונות מן האחים דאירוס לא זיין לה: **כיון דלא קים ליה בגוה.** אם תיגשא לו שמא ימלא בה מוס לא שדי זוזי בכדי: **ממאנת.** קטנה יתומה שהשיאוה אחיה ג) ומיאנה בבעלה וחזרה אצלם: **יש לה מזונות.** עד שתבגר או לא מי אמרינן עקרתיהו לנישואי מעיקרן והויא לה כמי שלא ניסת או דלמא הא ניסת ויצאה מרשות אב: **אלמנה בבית אביה.** כלומר מן האירוסין דאי מן הנשואין לא אמרינן יש לה מזונות דעד דתלקחן מנן ואפילו לרבי בנשואין מודה: **ס"ק סבר ממאנת אין לה.** וה"ק אלמנה בבית אביה כו' וה"ה לממאנת דאין כאן נשואין הא עקרתיהו ואתא רבי יהודה למימר עודה בבית אביה בתחלתה שלא יצאה משם בנשואין יש לה מזונות אבל משיצאה בנישואין אין לה: **בת יבמה.** הכונס את יבמתו וילדה לו בת יש לה מזונות לאחר מיתת האב מן האחין מנכסי אביה או לא: **כיון דאמר מר.** כתובתה מיהה על נכסי יבם תנאי כתובה דילה נמי לאו על נכסיו הוא: **או דלמא.** כיון דאמרינן התם אי לית ליה נכסים לראשון תקינו לה רבנן משני כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה: **אין לה.** נמי תנאי כתובה להיות בתו מזונות: **בת שניה.** מי שנשא שניה מדברי סופרים דאמרי רבנן לקמן בפרק אלמנה (דף ק:) השניה אין לה כתובה ולא מזונות בתה שילדה לו ומת: **יש לה מזונות.** מנכסיו או לא: כיון

ד)אע"ג דבית הלל הם תלמידי הלל הזקן פליגי עליה אי נמי כי לית להו לבית הלל מדרש כתובה היינו לגרע כחה אבל לייפות כחה אית להו ולהכי חזרו בית הלל להודות לבית שמאי בינמות דהתם הוי ליפות כחה ולא משום קל וחומר דהתם דמומכא מתניתין דהתם והיא דהמקבל נמי לייפות כחה דעל ידי שהיה כתוב בכתובת אמן לכשתכנסי לחופה הוי לי לאיתנו לא עשה בניה ממזרים ובמר מזרה אמרה הלל הזקן ומיהו בית שמאי לית להו מדרש כתובה אפילו לגרע כחה וקיימא לן כוותייהו דהא הכא בשמעתין לגרע כחה הוא: **הויה דארוסין** או הויה **דנשואין**. הכא ליכא למיפרך אי הויה דנשואין היא אע"ג דבגר כדפריך לעיל לרב דתני עד דתלקחן דהתם פריך משום דמשמע דאתא לאפוקי מדלוי אבל הכא רב יוסף תני ברייתא באפי נפשה וקמשמע לן דיאתא כשהיא קטנה והוא הדין לאיבגר ולא אינסיב: **ארוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות.** לא שמיע ליה פלוגתא דתנאי דלעיל אי נמי שמיע ליה ומבעיא ליה היכי הלכתא: **אלמנה בבית אביה.** פירש בקונטרס דהיינו מן האירוסין דמן הנשואין לכולי עלמא לית לה דכיון שנפקעה שעה אחת ממזונות שוב אין לה אבל מן האירוסין לא פקעי דקסבר ארוסה יש לה מזונות וא"ת א"כ אלמנה יש לה מזונות ואע"פ שזה הטעם יש ליתן גם בנשואה שאינו יורש מו"מ ותוספת שהרי לא נתחייב לתתם לה אפ"ה מורישם לבניה זכרים בדאמרינן טעמא כדי שיקפוץ וכו': כי אתא רבין אר"ל ארוסה שמתה א"ל כתיבה א"ל אבי זילו אמרי לי' שקילי טיבותיך ושדי אחיזרא כבר תרגמה לעיל רב אושעיא ולוי לשמעתי' בבבל: בנין נוקבין וכו'. רב תני עד דתלקחן ולוי תני עד דתבגרן בגר אף על פי דלא אנסוב א"נ אנסוב אע"ג דלא איבגיר דב"ע לא פליגי דל"ל. פי' שהרי נישואין ובוגרת מוציאין מרשות אב לגמרי כ"ש מרשות אחים ופשיטא דאין לה מזונות כי פליגי בארוסה פי' בנערה שלא בגרה רב סבר לית לה דתני עד דתלקחן. פי' וקיחה דארוסין שמה קיחה ולא מחייב במזונות ולוי סבר אית לה דתני עד דתבגרן. פי' אבל נערה אע"פ שנתארסה יש לה מזונות עד שתבגר או עד שתנשא: כתנאי עד מתי הבת ניזונית עד שתתארס משום ר"א אמרו עד שתבגר וקי"ל דאין הלכה כיחיד אלא כת"ק: בעו מיני' מר"ש ממאנת י"ל מזונות או אין לה מזונות. פי' הבת שהשיאוה בקטנותה אמה ואחי ומיאנה בבעלה וחזרה אצל אחין יש לה מזונות מן האחין דאמרי' נשואין קמאי עקרי וה"ה כמי שלא נשאת

ו) [שבת סג: וש"נ], כ) [יבמות פה. וש"נ], ג) בס"א: אמה ואחיה, ד) [עי' תוס' יבמות קיח. ד"ה ב"ה].

גליון הש"ס

גמ' עד דתלקחן לגוברין. עיין לקמן דף ס"מ ע"ב תוס' ד"ה בין נשאו:

מוסף רש"י

שקילא טיבותך שדיא אחיזרא. נטולה טיבתך ומוטלת על הקוצים (שבת סג:). כתובתה על נכסי בעלה הראשון. אבל יבמות קלי (יבמות פה.).

תוספות רי"ד (המשך)

ולא יצאת מבית אביה א"ד מ"מ מבית אביה יצאת ונשאת וא"ל מזונות אבל באלמנה וגרושה אפי' קטנה פשיטא דל"ל דהא לא עקרה לנשואין א"ל ר"ש תניתה אלמנה בבית אביה וגרושה בבית אבוה ושומרת יבם בבית אבי' י"ל מזונות. פי' שנתארסה ונתאלמנה ונתגרשה והיא בבית אבי' ר"ש אומר עודה בבית אבי' י"ל מזונות אינה בבית אביה א"ל מזונות ר"ש היינו ת"ק אלא לאו ממאנת א"ב דת"ק סבר א"ל דעכשיו בבית אבי' חזרה ור"ש סבר אין לה. כיון דיצא' מבית אביה והלכתא כת"ק: בעי ר"ל בת יבמה י"ל מזונות או א"ל מזונות. פי' ייבם את אשת אחיו והוליד ממנה בת י"ל לאותה בת מזונות אצל האחים בנכסי האב או אין לה כיון דאמר מר כתובתה ג) על נכסי הראשון אית לה פי' כדאמרן בהחולץ א"ד כיון דא"ל על השני כתובה תנאי כתובה נמי ל"ל כגון מזוני דתנאי כתובד כבתובה ואע"ג דנכסי דקמא כדייבם דמו שהרי קם הוא לנחלה אפ"ה אין על הבנים של יבם לזון את היבמה שהרי ראשון לא כתב לה אלא בנין נוקבין דיהווין ליכי מינאי ולא מאחי א"ד כיון דאי לית לה מראשון כתובה. פי' כגון שלא הניח נכסים שיעור כתובתה תקינו לה רבנן משני כדמפרש בהחולץ כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה הלכך תנאי כתובה נמי כגון מזון הבת י"ל על השני וי"ל מזונות אצל הבנים (והאי דלא מיבעי' ליה כיבמה גופא נמי כה"ג משום דגבי יבמה פשיטא ליה דא"ל מזונות מנכסי יבם אצל הבנים שהרי מחמת נשואי ראשון נזקקה ליבם וכשמת היבם נתאלמנה זו מנשואי ראשי' והרי היא אלמנת ראשון ורוצה אני בה ומיתזנא מנכסי כ"י מיגר אלמנותיך לפיכך מזונותי' על נכסי בעל הראשון ואם אין לו נכסים אין לה מזונות על נכסי שני) מאי תיקו: בעי ר"א בת שניה. פי' הבא על אם אמו יהוליד ממנה בת (בן) ויש לו בנים מאשה אחרת ומת י"ל מזונות או לא

תוספות רי"ד

ב) כהנת היא אינה צריכא להטמא לו שאינו חשוב בעלה מיהו אם רצתה מטמאה לו דכהנת אינה מוהרת על הטומאה דבני אהרן כתיב ולא בנות אהרן: מתה אינה יורשה. פי' נדרניית בית אביה דלא תקני ירושת הבעל אלא עד שתכנס לחופה או חמסר לשלוחי הבעל: מת הוא גובה כתובתה פי' מו"מ ותוספת אם כתב לה טעמא דמת הוא הא מתה היא א"ל (כתובה) דין כתובה שיהא חייב לקובריה ומאי דתניא לעיל קבורתה תחת כתובתה בנשואה תניא שיורש נדוני' וכל נכסי מלוג שלה. פי' מ"ט אין לה כתובה כי מתה היא בחייה אין לה תביעת כתובתה ותקבר בשביל מו"מ שהוא יורש א"ר הושעיא שאין אני קורא בה לבשתנשאי לאחר תגלי מה שכתוב ליכי. פי' תנאי ב"ד הוא זה אפילו לא כתב לה הלכך כ"ז שלא מת ולא גירשה ולא נשתעבד לה אינו יורש ממנה כלום ואע"פ שזה הטעם יש ליתן גם בנשואה שמתה בחייו וא"כ נמצא שאינו יורש מו"מ ותוספת שהרי לא נתחייב לתתם לה אפ"ה מורישם לבניה זכרים בדאמרינן טעמא כדי שיקפוץ וכו': כי אתא רבין אר"ל ארוסה שמתה א"ל כתיבה א"ל אבי זילו אמרי לי' שקילי טיבותיך ושדי אחיזרא כבר תרגמה לעיל רב אושעיא ולוי לשמעתי' בבבל: בנין נוקבין וכו'. רב תני עד דתלקחן ולוי תני עד דתבגרן בגר אף על פי דלא אנסוב א"נ אנסוב אע"ג דלא איבגיר דב"ע לא פליגי דל"ל. פי' שהרי נישואין ובוגרת מוציאין מרשות אב לגמרי כ"ש מרשות אחים ופשיטא דאין לה מזונות כי פליגי בארוסה פי' בנערה שלא בגרה רב סבר לית לה דתני עד דתלקחן. פי' וקיחה דארוסין שמה קיחה ולא מחייב במזונות ולוי סבר אית לה דתני עד דתבגרן. פי' אבל נערה אע"פ שנתארסה יש לה מזונות עד שתבגר או עד שתנשא: כתנאי עד מתי הבת ניזונית עד שתתארס משום ר"א אמרו עד שתבגר וקי"ל דאין הלכה כיחיד אלא כת"ק: בעו מיני' מר"ש ממאנת י"ל מזונות או אין לה מזונות. פי' הבת שהשיאוה בקטנותה אמה ואחי ומיאנה בבעלה וחזרה אצל אחין יש לה מזונות מן האחין דאמרי' נשואין קמאי עקרי וה"ה כמי שלא נשאת

ג) נראה דכן ל"ל על נכסי הראשון כדאמרינן בהחולץ לית לה פי' כיון דאין לה על השני כתובה תנאי כתובה נמי לית לה וכו'.

כיון דלית לה כתובה אלית לה מזוני או דלמא אמה דעבדא איסורא קנסוה רבנן איהי דלא עבדא איסורא לא קנסוה רבנן תיקו בעי רבא בת ארוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות כיון דאית לה כתובה אית לה או דלמא כיון דלא תקינו רבנן כתובה עד שעת נישואין [2]לית לה תיקו: בעי רב פפא בת אנוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות אליבא דרבי יוסי ברבי יהודה לא תיבעי לך דאמר[3] יש לה כתובה מנה כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי יצא כסף קנסה בכתובתה מאי כיון דלית לה כתובה [4]לית לה מזוני או דלמא כתובה [5]טעמא מאי כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והא לא מצי מפיק לה תיקו: את תהא יתבא בביתי וכו': תני רב יוסף [6]בביתי ולא בביקתי אבל מזוני אית לה מר בר רב אשי אמר אפילו מזוני נמי לית לה ולית הלכתא כמר בר רב אשי אמר רב נחמן אמר שמואל תבעוה להנשא ונתפייסה אין לה מזונות הא לא נתפייסה יש לה מזונות אמר רב ענן לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל אמרה מחמת פלוני בעלי יש לה מזונות מחמת בני אדם שאינן מהוגנין לה אין לה מזונות אמר רב הסדא זינתה אין לה מזונות אמר רב יוסף כיחלה ופירכסה אין לה מזונות מאן דאמר זינתה כל שכן כיחלה ופירכסה מאן דאמר כיחלה ופירכסה אבל זינתה אית לה מאי טעמא יצר אנסה ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא [7]דאמר רב יהודה אמר שמואל [8]התובעת כתובתה בבית דין אין לה מזונות ולא והתניא [9]מכרה כתובתה ומשכנה כתובתה עשתה כתובתה אפותיקי לאחר אין לה מזונות הני אין אבל תובעת לא הני בין בבית דין בין שלא בבית דין תובעת בבית דין אין שלא בב"ד לא: וכך היו אנשי ירושלים וכו': אתמר רב אמר הלכה כאנשי יהודה ושמואל אמר [10]הלכה כאנשי גליל בבל וכל פרוודהא נהוג כרב נהרדעא וכל פרוודהא נהוג כשמואל ההיא בת מחוזא דהות נסיבא לנהרדעא אתו לקמיה דרב נחמן [11]שמעה לקלה דבת מחוזא היא אמר להו בבל וכל פרוודהא נהוג כרב אמרו ליה והא לנהרדעא נסיבא אמר להו אי הכי נהרדעא וכל פרוודהא נהוג כשמואל ועד היכא נהרדעא עד היכא דסגי קבא דנהרדעא איתמר [12]אלמנה רב אמר [13]שמין מה שעליה ושמואל אמר אין שמין מה שעליה אמר רב חייא בר אבין וחילופה בלקיט רב כהנא מתני וכן בלקיט ומנח בה סימנא יתמא וארמלתא שלח ופוק אמר רב נחמן אע"ג דתנן במתניתין כוותיה דשמואל הלכתא כוותיה דרב דתנן [14]אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך את עצמו אין לו לא בכסות אשתו ולא בכסות בניו ולא בצבע שצבע לשמן ולא בסנדלים חדשים שלקח לשמן אמר ליה רבא לרב נחמן וכי מאחר דתנן מתניתין כוותיה דשמואל אמאי הלכתא כוותיה דרב אמר ליה [15]לכאורה כשמואל רהיטא כי מעיינת בה הלכתא כוותיה דרב מאי טעמא כי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אדעתא למשקל ולמיפק לא אקני לה: כלתא דבי בר אלישיב הוה קא תבעה כתובתה מיתמי הוה קא ממטי להו לבי דינא אמרי זילא לן מילתא דתילי הכי אזלא לבישתינהו ואיכסתינהו לכוליה מנא אתו לקמיה דרבינא אמר להו הלכתא כוותיה דרב דאמר אלמנה שמין מה שעליה ההוא דאמר להו נדוניא לברת זל נדוניא א"ר אידי בר אבין [16]פורנא ליתמי [17]ההוא דאמר להו

ארבע

כיון דלית לה כתובה אלית לה מזוני [1]כגון שכתב לה מן המירוסין אי נמי רבנן תקון נמי לארוסה: **או דלמא כיון דלא תקון רבנן.** למכתב עד שעת נשואין תנאי כתובה נמי מקמי הכי לא חיילי: **כת אנוסה.** אנס את הנערה ונשאה אחרי כן כדכתיב[2] ולו תהיה לאשה וילדה לו בת ומת יש לה מזונות מן האחין או לא: **יש לה כתובה.** מנכסיו: **מנה.** אם מת ואע"ג שכבר נתן כסף קנסה לאביה: **יצא כסף קנסה בכתובתה.** ואין לה כתובה: **מאי.** מזונות הבת שהן תנאי כתובה פקעי בהכי או לא מי אמרינן כיון דלית לה כו': **או דלמא כתובה היינו טעמא.** דלא תקון לה רבנן משום דכל כתובת אשה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה תקנוה: **והא לא מצי מפיק.** דכתיב[3] לא יוכל לשלחה. כתובה דמשום אפוקי הוא דלא תקון דליכא למיחש לית לה אבל שאר תנאי כתובה משום שלא תהא קלה[4] אתקון אית לה: **בביתי ולא בביקתי.** אם יש לו בית כופין את היורשין לתת לה מדור לפי כבודה ואין יכולין לומר לה לכי לבית אביך ואנו זונין אותך אם אבל אין לו בית אלא ביקתא בעלמא ברוף לר וקטן ולשון ביקתא כי עקתא (שבת דף עז:) יכולין לומר לכי מתלנו דאת תהא יתבא בביתי כתב לך ולא בביקתי: **אבל מזוני אית לה.** בבית אביה מנכסיו ולא אמרינן כיון דלא קרינן בה ואת תהא יתבא בביתי לא קרינן בה ומתזנא מנכסי. ורב יוסף בביתי יתירא דריש לתקון למכתב בביתי תרי זימני ואת תהא יתבא בביתי כל ימי מיגר ארמלותיך בביתי: **[ונתפייסה.** תו לא קרינן בה מיגר אלמנותיך]: **הא לא נתפייסה יש לה.** בתמיה. ואפילו אין העכבה ממחת כבוד בעלה אלא שלא היה תובעה הגון לה: **כיחלה ופירכסה.** גליא דעתה דלא ממחת כבוד בעלה מעכבת ליגשה: **עשתה כתובתה אפותיקי.** קרקע המיוחדת לכתובתה עשתה אפותיקי לנעל חוב שלה: **הני מין.** לפי שהן גיבוי כתובה אבל תביעה לא: **פרוודהא.** כרכים הסמוכים לה: **מחוזא.** מפרוודי בבל: **דהני קבא דנהרדעא.** כל מקום שמודדין תבואה במדת קב נהרדעא: **שמין מה שעליה.** כשמגבין לה בית דין לכתובתה שמין בגדיה בפרעון כתובה: **בלקיט.** שכיר שגר בבית בעל הבית ולקח לו בעל הבית בגדים כשיוצא ממנו אם אותן בגדים נשכרו לשמואל ורב אמר אין שמין: **וכן בלקיט.** לרב שמין ולשמואל אין שמין: **ומנח בה.** רב סימנא במילתיה: **יתמא וארמלתא שלח ופוק.** הפשט בגדיהן ולא: **יתמא.** לקיט: **דתנן במתניתין.** בהך דערכין: **אחד המקדיש נכסיו כו' ואחד המעריך עצמו.** והגזבר בא למשכנו על ערכו הקלוב בפרשה אין לו לגזבר לא בכסות אשתו ולא בכסות בניו ואע"פ שלא לבשום ולא בגדים שצבע לשם אשתו ולא בגדים חדשים שלקח לשמן: **לכאורה כשמואל ריהטא.** פתאום מרוצת משמעות המשנה כשמואל אבל כי מעיינת בה לא מסייעת לשמואל דהא קמיה אקני לה. ושמואל אמר אין שמין פי' דמשעה שנשאת לו וכחה כמתנה והן שלה: ארחב"א וחילופא בלקיט. פי' שכיר שדר בבית בע"ה ועשה לו בגדים לכשמשלים זמני ורוצה לצאת וחובב שכר פעולתי החליפו בריהם דשמואל אמר שמין מה שעליו ומעלה אותם לו בשכרו ורב אמר אין שמין מה שעליו רב כהנא מתנא יכן בלקיט לרב שמין ולשמואל אין שמין ומנח ביה סימנא יתמא שלח ופוק שלח ופוק. פי' הפשיטו מבגדיו ויצא כלומר שמין מה שעליו וקרי ליה יתמא ע"ש שנהגים בי מנהג יתמין לצאת בלא מלבוש: אר"נ אע"ג דתנן מתני' כוותיה דשמואל הל' כוותיה דרב דתנן א' המקדיש את נכסיו וא' המעריך

מוכיח בפירוש שיש כתובה לארוסה אע"ג דלא כתב לה דתנן התם [הא אומרת] קידשתני והוא אומר לא קדשתיך היא אסורה בקרוביו והוא מותר בקרובותיה ואמרינן התם אם נתן בט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה ואי בדכתב לה תיפוק ליה דהא כתב לה ותו האיך יכול לכפור ולומר לא קדשתיך א"ר בדלא כתב לה: בעי רבא בת אנוסה. פי' אנס את הנערה ונשאה אח"כ כדכתיב ולו תהיה לאשה והדלידה לו בת ומת יש לה מזונות מן האחין מנכסיו או לא מזונות הבת שהן תנאי כתובה מיפקע בהכי או לא מי אמרינן כיון דל"ל כתובה ת"כ נמי ל"ל א"ד כתובה היינו טעמא דלא תיקון לה רבנן דכל כתובת אשה הוא משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והאי לא מצי מפיק לה ליכל לשלחה כל ימיו והשתא כתובה דמשום אפוקי הוא דלא תקינו רבנן דליכא למיחש לה אבל שאר ת"כ דלא משום להוציאה איתקון אית לה תיקו: **מתני'** את תהא יתבא בביתי ומיחזנא מנכסי כל ימי מיגר אלמנותיך חייב מפני שהוא תנאי ב"ד. פי' מיגר משך או מיגר לשון דירה וכך היו אנשי ירושלים כותבין אנשי גליל הי' כותבין כאנשי ירושלים ובי'הודה היו כותבין עד שירצו היתומים ליתן לה כתובתה. לפיכך אם רצו היורשים נותנים

בת אנוסה מהו. תימה דאנוסה גופה תינעי: **בביתי ולא** בביקתי. כשאין להן כי אם ביקתי היא מפסדת דלכולי עלמא יכולין לגרשה ובית בתים עוכים להם בתים עוכים היא מרוחת בהאי ליגשא דביתי שמשתמשת במדור כדרך שנשתמשה בחיי בעלה כדאמרינן בהמוא (לקמן דף קג.) ואין להחליף לה לגרוש ממנו מו שמא אפילו לכיוצא בו: **לית הלכתא ככל הני שמעתתא.** [אלולהו קלא] בר מתבעוה ליגשא דהסוא עדיפא דאי ככל הני דוקא וקאי נמי אתבעוה ליגשא א"כ קשיא דשמואל אדשמואל לרב ענן דאמר לעיל לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל כו' וכה"ג איכא בפרק תולין (שבת דף קמ.) לית הלכתא ככל הני שמעתתא דלאו דוקא [5]: **ושמואל אמר הלכה כאנשי גליל.** פר"ח ובמקום שיש מנהג ילכו אחר המנהג ובמקום שאין מנהג יעשו כשמואל דהלכתא כוותיה והא דבעי בסמוך עד היכן נהרדעא לאו משום דאין הלכה כשמואל אלא משום דשאר בבל נהוג כרב והא דקשה מהניא דאלמנה (לקמן לה:) שמין אפרש בע"ה:

אחרנא

מוסרת הש"ס

[1]) לעיל לט:, [2]) [שם וש"נ], [3]) לקמן קג., [4]) גיטין לה. [ערכין כב.], [5]) לקמן לז:, [6]) כ"ק קב: ערכין כד., [7]) [בערוך ערך כאור פ' כשאתה פותח קודם שתעיין בה תעלה על דעתך שהיא כשמואל ולכאורה לשון אחרי הוא], [8]) בפ"א נוסף: בת, [9]) [דבריים כב], [10]) [שם], [11]) בפ"א נוסף: להוציאה, [12]) [ועי' תוס' שבת כד: ד"ה ולית ומו' וכן הלא"ש דהכא פי' ל כתב לאיה זו], [13]) [ד"ה ניחומת תנן].

מוסף רש"י

בביתי ולא בביקתי. בית לר כמין לרף כדאמרינן במסכת שבת (מז:) בקתא כי עקתא, אם היה מדור שלו לר לא קבל עליו להוציא את בניו ולהוציאה (לקמן קג.). **התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות.** מעתה, דגלית דעתה דבעי לאיפוכי ואיהי לא אתי בהדה אלא כל ימי מיגר ארמלותך בביתי, שהיא אלמנה בשביל כבודו (גיטין לה.), **אין לו.** לבעל, **לא בבסות אשתו.** למשכנו בשביל הערך וכן לגני מקדש לא היו בכלל נכסים להקדישו (ב"ק קב:) שאינו שלו (ערכין כד.). **שצבע לשמן.** לשם אשתו ובניו (שם ושם). **ולא בסנדלים חדשים.** לבתה קמ"ל דאע"ג דעדיין לא עבלום הרי הן בחזקתן משעת לקיחה (שם).

תוספות רי"ד

כיון דל"ל לשון כתובה פי' בדתנן בפ' אלמנה ניזונית דף ק ע"ב) השני' והאיילונית אין לה כתובה וא"ל מזונות וטעמא מפרש בפ' ר"מ משום דאיהי מרגלא ליה וקנסוה רבנן הלכך תנאי כתובה נמי אין לה דבנין נוקבין. א"ד אימא דעבדא איסורא קנסוה רבנן אבל איהי דלא עבדא איסורא לא קנסוהו רבנן תיקו: בעי רבא בת ארוסה. פי' המורה ארוס הבא על ארוסתו והוליד ממנה בת ודי' לי בנים מאשה אחרת ומת האדוס ר"ל מזונות. פי' מן האחים בנכסי האב או לא כיון דאית לה לארוסה כתובה. פי' הרינו מר"מ מן האירוסין כדאמרינן לקמן בשלהי הכותב תנאי כתובה נמי כגון מזוני דבנן נוקבן אית לה א"ד כיון דלא תקינו רבנן למכתב כתובה עד שעת נשואין ומקמי הכי לא חיילא לית לה נמי תנאי כתובה בארוסין תיקו. ומהכא נמי מוכח דאית כתובה לארוסה אע"ג דלא כתב לה דאי בדכתב לה מאי קמבעיי להו. אי דכתב לה תנאי דבנן נוקבין יש לה ואי דלא כתב לה תנאי דבנין נוקבין ומנה מאתים כתב לה פשיטא דכתובה אית לה תנאי דבנין נוקבין ל"ל ראמאי קמבעיא להו א"ו הכי סבר אע"ג דלא כתב לה כתובתה אית לה מנה ומאתים ומ"ה בעי אי אית לה נמי תנאי דב"ג אי לא הד"ג איכא למבעי על ארוסה גופא אי מתזנא לאחר מיתת הבעל מנכסיו או לא וטעם אחד להן. ובפ' האומר בקידושין

בקרוביו והוא מותר בקרובותיה ואמרינן התם אם נתן בט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה ואי בדכתב לה תיפוק ליה דהא כתב לה ותו האיך יכול לכפור ולומר לא קדשתיך א"ר בדלא כתב לה: בעי רבא בת אנוסה. פי' אנס את הנערה ונשאה אח"כ כדכתיב ולו תהיה לאשה והדלידה לו בת ומת יש לה מזונות מן האחין מנכסיו או לא מזונות הבת שהן תנאי כתובה מיפקע בהכי או לא מי אמרינן כיון דל"ל כתובה ת"כ נמי ל"ל א"ד כתובה היינו טעמא דלא תיקון לה רבנן דכל כתובת אשה הוא משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והאי לא מצי מפיק לה ליכל לשלחה כל ימיו והשתא כתובה דמשום אפוקי הוא דלא תקינו רבנן דליכא למיחש לה אבל שאר ת"כ דלא משום להוציאה איתקון אית לה תיקו: **מתני'** את תהא יתבא בביתי ומיחזנא מנכסי כל ימי מיגר אלמנותיך חייב מפני שהוא תנאי ב"ד. פי' מיגר משך או מיגר לשון דירה וכך היו אנשי ירושלים כותבין אנשי גליל הי' כותבין כאנשי ירושלים ובי'הודה היו כותבין עד שירצו היתומים ליתן לה כתובתה. לפיכך אם רצו היורשים נותנים

עין משפט נר מצוה

קבב א ב ג מיי' פי"ט מהל' אישות הלכ' יד טוש"ע אה"ע סי' קיג סעיף ה:

קבג ד מיי' פי"מ שם הלכה א סמג לאוין פא ועשין מח טוש"ע שם סימן לג סעיף ה:

קבד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:

קבה ו ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

קבו ח ט מיי' פט"ז שם הלכה ד סמג עשין מח טוש"ע שם סי' לט סעיף ח:

קבז י מיי' פ"ג מהל' ערכין הלכה יד סמג עשין קלא:

קבח כ ל מיי' פי"א מהל' זכיה הלכה כב סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' רנג סעיף טז:

תוספות רי"ד (המשך)

לה כתובתה ופוטרים אותה: תני ר"י בביתי ולא בביקתי. פי' דוקא אם הניח בית גדול שראוי לה ולהם הן חייבים לתת לה מדור ואין יכולים לומר לה לכי לבית אביך ואנו זנין אותך שם. אבל אם הניח מדור צר ודחוק אין חייבים לתת לה מדור דמחני' תני תרי בביתי כדי לדיוקא בביתי ולא בביקתי אלא זנים אותה בבית אביה מנכסיו ול"א כיון דלא קרינן ביה בביתי לא קרינא ביה נמי ומתזני מנכסי: מר בר"א אמר אפילו מזוני נמי ל"ל. פי' כיון דבטל התנאי דמדור בטל נמי תנאי דמזונות דיתבא בביתי אחני בהדי' וכיון דלא יתבה בביתיה לא מיתזנא. ומסיק הלמודא ולית הל' כמר בר"א דהאי דיקתני בביתי שלא תוכל היא לומר תנו לי מזונות בבית אבי וא"א לדור עמכם דלא יהבי לה אא"כ יושבת ונזונות עמהן דבוכת הבית ברובה אבל הכא דאינהו מעכבי מעלין לה מזונות בבית אביה: אר"נ א"ש תבעוה להנשא ונתפייסה א"ל מזונות. פי' דלא קרינן בה מיגר ארמלותיך בביתי הא לא נתפייסה א"ל מזונות. פי' יאע"פ שהעכבה היתה מחמת שלא הי' התובעה הגון לה לא מחמת כבוד בעלה: אר"ע לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל אמרה מחמת פ' בעלי א"ל מזונות מחמת ב"א שאינן מהוגנים לי אין לה מזונות. פי' משמע דאי הוו מהוגנים הוה מינסבא להו: אר"ח זנתה אין לה מזונות אמר ר"י כחלה ופרכסה א"ל מזונות. פי' דגלי דעתא דלא משום כבוד בעלה מעכבא מ"ד זנתה כ"ש כחלה ופרכסה ומ"ד כחלה ופרכסה אבל זנתה א"ל מזונות מ"ט יצר אנסוה ומסיק תלמודא ולית הל' ככל הני שמעתי' אלא כי הא דאר"י א"ש התובעת כתובתה בב"ד א"ל מזונות ולא בדוניא: מכרה כתובה או משכנה או עשאה אפותיקי אין לה מזונות. פי' [אפותיקי] פה תהא קאי למיקם אמרה לבע"ח לא תגבה חובך אלא משדה זו המיוחד לכתובתי הני אין אבל תובעת לא. פי' ומ"ה לא תני תובעת בהדי הנך דבריתא הני בב"ד ושלא בב"ד תובעת כתובתה בב"ד אין שלא בב"ד לא:

וכך היו בני ירושלים כותבין איתמר רב אמר הל' כאנשי יהודה ושמואל אמר הל' כאנשי ירושלים בבל וכל פרוודהא נהיג כרב נהרדעא וכל פרוודהא נהיג כשמואל ועד היכן הוא נהרדעא עד היכא דסגי קבא דנהרדעא. פי' עד מקום שמודדין במדת קב נהרדעא וקי"ל הל' כשמואל בדיני וכך פסק גם ר"י משום גאון אחד: איתמר אלמנה רב אמר שמין מה שעליו". פי' כשחבא לגבות כתובתה מן היורשין שמין לה הבגדים שעליה בפרעון בחובתה דכי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אדעתא דלמשקל ומיפק לא אקני לה. ושמואל אמר אין שמין פי' דמשעה שנשאת לו וכחה כמתנה והן שלה: ארחב"א וחילופא בלקיט. פי' שכיר שדר בבית בע"ה ועשה לו בגדים לכשמשלים זמני ורוצה לצאת וחובב שכר פעולתי החליפו בריהם דשמואל אמר שמין מה שעליו ומעלה אותם לו בשכרו ורב אמר אין שמין מה שעליו רב כהנא מתנא יכן בלקיט לרב שמין ולשמואל אין שמין ומנח ביה סימנא יתמא שלח ופוק שלח ופוק. פי' הפשיטו מבגדיו ויצא כלומר שמין מה שעליו וקרי ליה יתמא ע"ש שנהגים בי מנהג יתמין לצאת בלא מלבוש: אר"נ אע"ג דתנן מתני' כוותיה דשמואל הל' כוותיה דרב דתנן א' המקדיש את נכסיו וא' המעריך

ארבע מאה זוזי מן חמרא לברת. וא"ת דנפרק התקבל (גיטין דף סה:) גבי גניבא יוצא בקולר הוה כי נפק אמר הכו ארבע מאה זוזי לרבי אבינא מחמרא דהרפינא וקאמר התם (דף פו.) אלא קנה רבי אבינא דחמרא לא קאמר דמי חמרא לא קאמר אלא מחמרא קאמר ואין סברא לחלק בין מחמרא למן חמרא ויש לומר דהתם נמי מסיק מחמרא נייפות את כחו: **דנייחד** לה **ארעא** למזונה. תע"ג דלעיל (נב:) נתחרטו ר' יוחנן על מה שהשיאן עצה הכא אין נגמי כיון דבדעתה תנוי אם תרצה נקבל: **למזונות** ריבה לה מזונות כו'. תימה דבפ' המקבל (ב"מ דף קד:) מסיק דלא שנא אמר לכתובתה ל"ש אמר בכתובתה ארבע מאה זוזי דאיתן מאתן גבי הבו לה ארבע מאה זוזי לברת ויש לומר דהכא דווקא לפי שהיא מוחזקת במזונות אמרינן למזונות ריבה לה מזונות אבל התם אין הבת מוחזקת אי נמי התם לא הוה ליה למימר אלא הבו לה ארבע מאה זוזי ומדקאמר לכתובתה משמע דעם של בעל קאמר דליהוי ארבע מאה זוזי אבל הכא לצריך לפרש למזונות יש לחלק:

הדרן עלך נערה

אף על פי. אם רצה להוסיף אפי' מאה מנה מוסיף. תימה דעכשיו נהגו שכותב חתן לכלה מאה ליטרין תע"פ שאין לו שום פרוטה דבשלמא כשיש לו הוא משעבד נכסיו לזה החוב והואיל ונתמייב אפילו נאבדו אלו הנכסים וקנה אחרים הם משתעבדים תע"פ שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מ"מ אדם משעבד דבר שלא בא לעולם כיון דכתב ודעתיד אנא למיקני כדאמרינן בפ' שמת (ב"ב קנ. וסס) אבל אותו שאין לו היאך ישתעבד נכסיו שיקנה אחרי כן כיון שלא נתחייב לה היינו דבר שלא בא לעולם ושאל ר"י לרבי אליהו והשיב לו דמלינו כענין זה בפרק השוכר את הפועלים (ב"מ דף לד. וסס) דתניא מתנה שומר חנם להיות כשואל ופריך בגמי בדברים ומשני בשקנו מידו משמע בכל ענין תע"פ שאין מקנה לו שום נכסים אלא שמשעבד גופו לזה החוב מעתה ולכשיהיו לו נכסים חל שעבודו מעתה ואין זה קנין דברים בעלמא דקנין דברים לא הוי אלא כהיא דרש בבא בתרא (דף ג.) שקנו מידם לחלוק אבל אין בה דין חלוקה אבל מה שמשעבד גופו להתחייב לגבר זה משתעבד ואין זה קנין דברים בעלמא וי"מ דכיון דכותב סתמא שיהיו כל נכסיו אחראין למה לא נתחייב הרי הודה שיש לו נכסים ותע"פ שאנו יודעים שאין לו הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ומטעם זה אור"ת שכותבין בהרשאות והקניתי לו ארבע אמות קרקע בחצרי תע"פ שאנו יודעים שאין לו קרקע [כיון דמודה שיש לו הודאת בעל דין כמאה עדים דמי]: **למורדת.** אליבא דר' יוסי לא אינטריך דאפי' לא הוי תנאי כתובה כתובה פותח לה דהא אמר לקמן במתני' לעולם פותח והולך שאם נפלה לה ירושה ממקום אחר מחר וגובה ממנה אלא לרבנן אינטריך שאינו פותח אלא כתובה דתוספת נמי כתובה: **ולפוגמת.** אינטריך דאם פגמה כתובתה לא תגבה גם התוספת אלא בשבועה אפי' היתה הכתובה בשטר אחד והתוספת בשטר אחר [ב]): **ולתובעת.** פירש בקונטרס שאם תבעה תוספת שאין לה מזונות ולא יתכן פירושו אליבא דרבנן דאמרי לקמן בפרק אלמנה (דף נז:) משכנה או נתנה מקצת כתובתה יש לה מזונות אלא יש לפרש ולתובעת שאם תבעה מנה מחתים ושיירה תוספת דיש לה מזונות כיון דתנאי כתובה ככתובה הרי לא תבעה כי אם מקצת כתובה: **ולעוברת** על דת. דהואיל והפסידה כתובתה הפסידה נמי תוספת ואף על גב דבממאנת ושניה ואילונית אין להן כתובה ויש להן תוספת התם היינו טעמא דמתחלה כשכתב תוספת לאו אדעתא דכתובה כתב לה דהא יודע שאין לממאנת ושניה כתובה הלכך תוספת דכתב לה מתנה בעלמא כתב לה ולא שייכא לכתובה כלל ואילונית נמי תוספת דכתב לה מתנה בעלמא ממתנת מינה לילה הראשונה ואפילו תמצא אילונית הואיל ולא פירש אבל הכתובה עצמה הואיל ואינה תלויה בכתיבתו אין דעתו לכותבה אלא כמו שמחיינוהו חכמים אם אינה אילונית אבל עוברת על דת דמעיקרא תוספת אדעתא דכתובה כתב לה כשקנסוה בכתובה קנסוה גם בתוספת:

ולשבח

ארבע מאה זוזי מן חמרא לברת אייקר חמרא אמר רב יוסף רווחא ליתמי קריביה דרבי יוחנן הוה להו איתת אבא דהוה קמפסדה מזוני אתו לקמיה דרבי יוחנן אמר להו איזילו ואמרו ליה לאבוכון דנייחד לה ארעא למזונה אתו לקמיה דריש לקיש אמר להו כל שכן שריבה לה מזונות אמרו ליה והא רבי יוחנן לא אמר הכי אמר להו זילו הבו לה ואי לא מפיקנא לבו רבי יוחנן מאונייכו אתו לקמיה דרבי יוחנן אמר להו [ג]מה אעשה שכנגדי חלוק עלי אמר רבי אבהו לדידי מפרשא לי מיניה דרבי יוחנן אמר [א]למזונות ריבה לה מזונות אמר במזונות קצץ לה מזונות:

הדרן עלך נערה

אף על פי שאמרו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה [ב]אם רצה להוסיף אפי' מאה מנה יוסיף [ג]נתארמלה או נתגרשה בין מן הארוסין בין מן הנשואין גובה את הכל רבי אלעזר בן עזריה אומר [ד]מן הנשואין גובה את הכל מן הארוסין בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה [ה]רבי יהודה אומר אם רצה כותב לבתולה שטר של מאתים והיא כותבת התקבלתי ממך מנה ולאלמנה מנה והיא כותבת התקבלתי ממך חמשים זוז רבי מאיר אומר [ו]כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי זו בעילת זנות: **גמ'** פשיטא מהו דתימא קיצותא עבדו רבנן [ז]שלא לבייש את מי שאין לו קמ"ל: [ח][אם רצה להוסיף כו']: רצה לכתוב לה לא קתני אלא רצה להוסיף מסייע ליה לר' איבו אמר רבי ינאי [ט]דאמר ר' איבו אמר רבי ינאי [י]תנאי כתובה ככתובה דמי נפקא מינה [יא]למוכרת ולמוחלת [יב]למורדת ולפוגמת [יג]לתובעת [יד]ולעוברת על דת לשבח

התוספות התקבלתי דינר אף זו פוגמת כתובתה היא ואם טוען בעלה התקבלת כל כתובתך לא תפרע אלא בשבועה: **לתובעת.** שאמרו חכמים התובעת כתובתה בנ"ד אין לה מזונות תובעת תוספת נמי אין לה מזונות: **עוברת על דת.** בפרק המדיר (לקמן עב.) שאמרו עליה תנא שלא בכתובה לא תיטול כתובת מנה מחתים אבל תוספת מתנה בעלמא הוא לא הפסידה: לשבח

ארבע מאה זוזי מן חמרא. משמע אותו יין יהא משועבד לכך אבל היין עצמו לא אמר ליתן לה כדמיו של יום הצואה: **מפסדה מזוני.** מרבה לאכול: **דנייחד לה.** בצוואת שכיב מרע ובעדים אולי תקבל עליה דאפי' גבי כתובה תנן (פאה פ"ג מ"ז) הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבלה כתובתה רבי יוסי אומר אם קבלה עליה תע"פ שלא כתב לה. ליישנא אחרינא דהוי ליה כמחלק נכסיו על פיו ונתן שאר הנכסים לבניו והוה להו משעבדי [ד]ואין הבנות והאשה ניזונות ממשעבדי: **כל שכן שריבה לה מזונות.** אם אמר קרקע זו למזונותיך אין זה אלא אם כן יתנו לך מזונות מרוחים אלא מצומצמים טלי קרקע זו להעדפה דאי לשעבדה למזונותיה הרי כל נכסיו משועבדים לכך: **שכנגדי.** אנוש בערכי ולאו לחלוק עלי: **כמזונות.** בחוב מזונות שיש לך עלי משמע שזו תהא פרעון לכך:

הדרן עלך נערה

אף על פי. אם רצה. בגמרא פריך פשיטא: **שלא כתב לה.** תוספת דמדעתו אלא על מנת לכונסה: **והיא כותבת.** תע"פ שלא נתקבלה מוחלת וכותבת בלשון שוטר: **גמ' רצה לכתוב לא קתני.** אי תנא לכתוב לא הוה שמעינן מינה שיהיה התוספת קרוי כתובה אלא כמתנה מדעתו ואין שם כתובה עליו השתא דתנן להוסיף משמע נוסף על הכתובה שמקנו חכמים ושם כתובה עליו גם הוא משייע ליה כו': **תנאי כתובה.** תוספת שהוא מתנה להוסיף לה וכן מזונות וכל הנך דתנן בפרקין דלעיל: **למוכרת ולמוחלת.** מוכרת כתובתה או מוחלת כתובתה מחלה ומכרה הכל לכיין דבתב לה הכל לפי תנאו ה"ק דגובה את הכל לכיין דבתב לה הכל מנה אבל לא יותר ולא דאוקימנא לעיל הל' א' זה וא' זה מן הנשואין ה"מ לטרוף לקוחות מזמן נשואין שלא כתב לה אחריותא אלא משעת חופה ואילך אבל מן המחודרין גובה אף מן האירוסין ור"א פליג ואמר דמן האירוסין לא גבי'א אלא מנה מאתים ולא תוספת שלא כתב לה תוספת מן האירוסין אלא ע"מ לכונסה הוה שכתב לה מן האירוסין כדי להבטיחה שכך הוא עתיד להוסיף לה אבל מנה מאתים גביא בין אם נאמר שיש כתובה לארוסה בתנאי ב"ד אע"ג דלא כתב לה בין אם נאמר דוקא שכתב לה שאין לומר שם לא כתב לה אלא ע"מ לכונסה שהדבר ידוע שאם יכונסנה יש לה מנה מאתים ולמה כתב לה מקודם לכן אילולי שתגבה מן האירוסין אבל התוס' שאינו ידוע אלא אחר שיכנוס שהוא חלוי ברצון האיש אם יוצה יוסיף ואם לאו לא יוסיף. אמרינן לא כתב לה אלא ע"מ לכונסה יהבטיחה מקודם לכן כמה יוסיף לה אם יכנוס: פשיטא פי' ובמאי דתנן בפ"ק ב"ד של בהנים היו גובין לבתולה ד' מאות זוז ולא מיחו בידם חכמים לא אמרינן פשיטא שהן היו כותבין לבתולה ד' מאות זוז והוא נראה שמוסיפים

עין משפט נר מצוה

קכט א מיי' פי"ח מהל' אישות הלכ' יח טוש"ע אה"ע סי' נ סעיף מז:

א ב מיי' פי"א מהל' אישות הלכה ז ופע"ז הלכ' ג סמג עשין מח טוש"ע שם סי' סו סעיף ז:

ב ג מיי' פ"י שם הלכ' יא סמג שם טוש"ע שם סי' נה סעיף ו:

ג ד מיי' פי"י שם הלכה ט ופי"ב שם הל' מ סמג שם טוש"ע שם סי' סו סעיף ט:

ד ה מיי' פע"ז שם הל' ג סמג שם טוש"ע שם סעיף ז:

ה ו מיי' פי"ח שם הל' כח טוש"ע שם סי' נג סעיף י:

ו ז מיי' פי"ד שם הלכ' ח ט ופע"ז הלכה יד ן סמג לאוין פא טוש"ע שם סימן עז סעיף ג ופוסי' לו סעיף ז):

ז ח מיי' פי"ח שם הלכ' א טוש"ע שם סימן נג סעיף יא:

ח ט מיי' פכ"ד שם הל' טז סמג עשין מח טוש"ע שם סימן קטו סעיף ד ה:

תוספות רי"ד

את עצמו פי' והגזבר כא למשכנו על ערכו הקצוב לו בפרשה לפי שניו אין לו לגזבר לא בכסות אשתו ולא בכסות בניו ולא בצבע שצבען לשמן ולא בסנדלים חדשים שלקח לשמן פי' אע"פ שלא לבשם עדיין כיון שלקחן אי צבען לשמן קנו אותם במתנד אלמא אין שמן לכסות אשה כשמואל א"ל רבא לר"נ וכי מאחר דתנן מתני' בוותיה דשמואל אמאי הל' כוותיה דרב א"ל לבעורה כשמואל נקטה. פי' לאדם כיעור שאינו מעיין ומדקדק לפום ריהטא נראה לו כשמואל ס"ל מתני' דע"רובין אבל כי מעיינת ביה שפיר הל' כרב מ"ט כי אקנו לה אדעתא למיקם קמיה פי' ומתכבד בהן לפיכך אין לו בכסות אשתו וכו'. אדעתא למשקל ומיפק לא אקני לה. פי' כגון אלמנה שהולכת ונשאת לאחד: כלתי' דר' אלישוב הוה תבעה כתובה מיתתי הות ממטיא לה לב"ד א"ל זילא מילתא דחיזלי הכי לבישתיגדו וכיסתיגדו לכולהו אתו לקמיה דרבינא א"ל הל' כוותיה דרב דאמר אלמנה שמין מה שעליה: ההוא דאמר נדוניא לברת פי' שב"מ היה וצוה שיתנו מנכסיו נדוניא לבתו והי' קצובים להן בגדי הנדוניא כמה מלבושים כמה קשרי ר"אש זול נדוניא פי' שבשעת צוואה היתה הנדוניא נקחת במאתים יעכשיו נקחו במנה: אר"א ב"א פורנא ליתמי. פי' הריות ואע"ג דא"ל כי אמר אביה למיתב לה נדוניא מידע ידע דבמאתן מזבנא ומאתן זוזי שבק לה השתא נמי כי זל שיתנו לה מאתן זוזי אפ"ה ל"ל אלא נדוניא הנקחת במנה וה"ה נמי אם הוקרה הנדוניא שחייבים לקנות לה היקרים כפי מה שנמכרים עכשיו: ההוא דא"ל ד' מאות זוזי מן חמרא לברת איקר חמרא אמר ר"י (דניחא) [רוחה] ליתמי רימכרו היין ויתנו לה ד' מאות זוז ול"א כבר זכתה בשעת הצוואה היין שוה ד' מאות זוז ואם הוקיר הוקיר לבה: קריביה דר"י הוות להו אתת אבא דהות (קמרוחה) [קמפסדה] מזוני אתו לקמ' דר"י בעוד שהי' אביהן ש"מ ל"ל זילו אמרו ליה לאבוכון דליתיב לה ארעא למזונה אתו לקמיה דר"ל אחר שמת ועשה הצואה כר"י א"ל כ"ש שריבה לה מזונות דהכי קא"ל אם לא יתנו לך מזונות מרווחים כמו שאת רגילה עמי בגי מזונותיך מזו הקרקע: א"ר אבהו לדידי מפרשא ליה מיניה דרבה לה. אמר במזונות קצץ לה מזונות ומכאן מוכח דר"י ס"ל כשמואל ראי כרב יתנו לה כתובתה ויסלקוה מעליהן: **הדרן עלך נערה**

מסורת הש"ס

(א) [נקמן פד:], (ב) לעיל מז. [נקמן פט: ב"מ ח:], (ג) לעיל נא., (ד) [פסחים פב. וש"נ], (ה) נלקמן כש"ל, (ו) [נקמן קד:], (ז) [ועי' תוס' ב"ק קד: ד"ה תנב ותוס' ב"ב מד: ד"ה דלא], (ח) [אבל אם הכל בשטר א' אפי' אין תנאי כתובה כתובה נשנעת על הכל דהא בפוגם אאר שטרות נמי אינא שטעה. מ"ר],

גליון הש"ס

רש"י ד"ה דנייחד לה וכו' ואין הבנות והאשה ניזונות ממשעבדי. עיין לעיל דף מט ע"ב רש"י ד"ה מינגעת וכ"ע:

מוסף רש"י

שכנגדי. שקול כמותי (לקמן פד:).

הדרן עלך נערה שנתפתתה

גובה את הכל. נין כתובה של מנאי ב"ד דהיינו מנה לאלמנה ומתחים לבתולה, כין תוספת (ב"מ יז:).

תוספות רי"ד (המשך)

אע"פ שאמרו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה יוסיף נתאלמנה או נתגרשה בין מן האירוסין בין מן הנשואין גובה את הכל ראב"ע אומר מן הנשואין גובה הכל מן האירוסין בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה. פי' נתאלמנה וכו' היכא דקדים וכ' לה תוספת מן האירוסין ומ"ה אמר ת"ק דגובה את הכל דכיון דכתב לה הכל לפי תנאו והא דאוקימנא לעיל הל' א' זה וא' זה מן הנשואין ה"מ לטרוף לקוחות מזמן נשואין שלא כתב לה אחריותא אלא משעת חופה ואילך אבל מן המחודרין גובה אף מן האירוסין ור"א פליג ואמר דמן האירוסין לא גביא אלא מנה מאתים ולא תוספת שלא כתב לה תוספת מן האירוסין אלא ע"מ לכונסה הוה שכתב לה מן האירוסין כדי להבטיחה שכך הוא עתיד להוסיף לה אבל מנה מאתים גביא בין אם נאמר שיש כתובה לארוסה בתנאי ב"ד אע"ג דלא כתב לה בין אם נאמר דוקא שכתב לה שאין לומר שם לא כתב לה אלא ע"מ לכונסה שהדבר ידוע שאם יכונסנה יש לה מנה מאתים ולמה כתב לה מקודם לכן אילולי שתגבה מן האירוסין אבל התוס' שאינו ידוע אלא אחר שיכנוס שהוא חלוי ברצון האיש אם יוצה יוסיף ואם לאו לא יוסיף. אמרינן לא כתב לה אלא ע"מ לכונסה יהבטיחה מקודם לכן כמה יוסיף לה אם יכנוס: פשיטא פי' ובמאי דתנן בפ"ק ב"ד של בהנים היו גובין לבתולה ד' מאות זוז ולא מיחו בידם חכמים לא אמרינן פשיטא שהן היו כותבין לבתולה ד' מאות זוז והוא נראה שמוסיפים על דב"י חכמים ואדרבה הי' ראוי למחות בידן אבל הכי אינו כותב לבתולה אלא מאתים כדברי חכמים אם רוצה להוסיף משלו פשיטא שהוא יכול להוסיף מ"ד קיצותא הוא דעבדי רבנן שלא לבייש את מי שאין לו קמ"ל. פי' מנה מאתים אין טפי לא שלא לבייש את מי שאין לו להוסיף קמ"ל אם רוצה להוסיף וכו': רצה לכתוב לא קתני אלא רצה להוסיף. פי' אי הוי תני לכתוב לא הוה שמעי' מינה שתהא התוס' קרייה כתובה אלא במתנה מדעתו ואין שם כתובה עליו השתא דתנא להוסיף משמע נוספת על הכתובה שתקנו חכמים ושם כתובה עליו גם הוא. מסייע ליה לר"א דאמר ר"א תנאי כתובה. פי' התוס' ככתובה דמי פי' דכי הי'כי דאמרת לעיל לא כתב לבתולה מאתים ולאלמנה מנה חייב תוספת נמי כיון דאמר הכי והכי אוסיפ' לה אע"פ שלא כתב לה חייב.

לשבח. שאמרו בבכורות (דף נא:) אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו הנכסים לאחר מיתת אביהן ולא האשה בכתובתה ותוספת שמי לא גביא מפני שבחו נכסים לאחר מיתת בעלה: **ולשבועה.** לכל מילי דשייכא לישבע על הכתובה כגון הנפרעת שלא בפניו ועד אחד מעידה שהיא פרועה והנפרעת מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים דתנן בפרק הכותב (לקמן פז.) דבעו שבועה אף תוס׳ שמי בעי שבועה. ואע״ג דפוגמת בהאי כללא איתיה לאינטריך למינקטיה בהדיא לאשמועינן דפגימת תוספת מהניא להשביעה כפגימת כתובה: **ולשביעית.** שאין שביעית משמטת כתובה כשאר שטרות אלא אם כן פגמה וזקפה כדאמרינן במסכת גיטין (דף יח.) ותוספת שמי לא משמט: **לכותב נכסיו לבניו.** וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה כדאיתא בית שוטלין (ב״מ קנב.) ותוספת בכתובה: אין כתובה נגבית אלא מן הקרקע ומן הזיבורית כדתנן בהניזקין (גיטין מח:) וכן תוספת: **כל זמן שהיא בבית אביה.** תנן בהנושא (לקמן קד.) כל זמן שהיא בבית בעלה במשך אלמנותה גובה כתובתה לעולם וכל זמן שהיא בבית אביה אינה שלא היו עובדים אותה היתומים ולא זמן אותה גובה כתובתה עד כ״ה שנים ואם שתקה יותר מכן אבדה כתובתה לעולם ומה שהיה אביה מעיד שהיא פרועה ונפרעת שלא בפניו כו׳ ולא אתי שפיר למאן דמשוה שאר שטרות לכתובה ונראה לר״י דה״פ ולשבועה שאם נשבעה על הכתובה נשבעה שמי על התוספת דכשאתה לגבות תוספת אינה צריכה לחזור ולישבע: **ולשביעית.** מימה דכתוב מסכת שביעית פליגי בהקפת תנות וכשכר שכיר דאיכא למ״ד דאין משמטין ור׳ יוסי פליג ואמר כל מלאכה שפוקקת בשביעית משמטת ולדידיה ניחא דה״ה דמשמט הקפת החנות וכל מילי אפילו דלאו הלואה ואי לאו דתוספת ככתובה הוי משמט אבל לרבנן דאית להו אין משמט אלא מלוה אם כן אפי׳ אם אין התוספת ככתובה אינו משמט דלאו הלואה היא ואור״י דלמ״ד בפ״ב דגיטין (יח. ושם) פגמה אע״פ שלא זקפה נגי כתובה דמשמט נפקא מיניה אם פגמה הכתובה הוי כאילו פגמה התוספת וכן למ״ד עד שתפגום ותזקוף אם פגמה וזקפה הכתובה כאילו פגמה וזקפה התוספת: **יסבון** תנן. ואם תאמר תקשי ליה מתניתין דמי שהיה נשוי (לקמן דף נ.) דתנן שניה ויוכשיה קודמין ליורשי ראשונה וי״ל דהתם דחי לה לעולם אחת בחייו ואחת במותו אין לה כתובת בנין דכרין ומאי קודמין קודמין לנחלה: **נראה.** כפי׳ ר״ח דגרים בריאשה ייחד לה מרעא בארבע מנרנהא ואח״כ גרים מטלטלי ואיתנהו בעייניהו והשתא אתי שפיר דאמרי׳ בי״נ הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כ״ש איבדה כתובתה ומוקי לה התם במחלק לפניה והיא שותקת דכיון דשתקה סמכא אההוא פורתא ואחולי׳ אוחלתיה ואבדה נמי גם התוס׳. ולגבות מן הקרקע. פי׳ לא מיתמי קאמר שה״ה לכל שט״ח דמטלטלי דיתמי לבע״ח לא משתעבדי אלא מינו׳ כדאמרינן לקמן בפ׳ הכותב דכתובה לא גביא אפילו מיניה אם גירשה אלא מן הקרקע אבל בע״ח אפי׳ מגלימא דעל כתפי׳ וחוס׳ ככתובה דמיא. ומן הזיבורית אפי׳ מיניה ואילו ב״ח דינו בבינונית. וכ״ז שהיא בבית אביה. בפ׳ הנושא תנן כ״ז שהיא בבית בעלה במשך אלמנותה גובה כתובתה לעולם וכ״ז

אלשבח [ב]**לשבועה** [ג]**ולשביעית** [ד]**ולכותב כל נכסיו לבניו לגבות מן הקרקע** [ה]**ומן הזיבורית** [ו]**וכל זמן שהיא בבית אביה** [ז]**ולכתובת בנין דכרין איתמר כתובת בנין דכרין פומבדיתא אמרי** [ח]**לא טרפא ממשעבדי ירתון תנן בני מתא מחסיא אמרי טרפא ממשעבדי** [ט]**יסבון תנן** [י]**והלכתא לא טרפא ממשעבדי** [יא]**ירתון תנן** [יב]**מטלטלי ואיתנהו בעייניהו בלא שבועה ליתנהו בעייניהו פומבדיתא אמרי בלא שבועה בני מתא מחסיא אמרי בשבועה** [יג]**והלכתא בלא שבועה ייחד לה ארעא בארבעה מצרנהא בלא שבועה בחד מצרא פומבדיתא אמרי בלא שבועה בני מתא מחסיא אמרי בשבועה** [יד]**והלכתא בלא שבועה לאמר לעדים כתבו וחתמו והבו ליה קנו מיניה לא צריך אימלוכי ביה לא קנו מיניה פומבדיתא אמרי לא צריך אימלוכי ביה בני מתא מחסיא אמרי צריך אימלוכי ביה** [טו]**והלכתא צריך אימלוכי ביה: ר׳ אלעזר בן עזריה וכו׳: איתמר רב ורבי נתן חד אמר הלכה כרבי אלעזר בן עזריה וחד אמר אין הלכה כר׳ אלעזר בן עזריה תסתיים דר׳ נתן הוא דאמר הלכה כר׳ אלעזר בן עזריה דשמעי׳ ליה לרבי נתן דאזיל בתר אומדנא** [טז]**דאמר רבי** [יז]**נתן הלכה כרבי שמעון שזורי** [יח]**במסוכן**

ובתרומת

ולשבח. תוספת היא ככתובה שלא תגבה השבח אבל אי לא הוי תנאי כתובה ככתובה היתה גובה תוספת מן השבח כמו בעל חוב דגבי אפי׳ משבח שהשביחו יתומים ואע״ג דאין להם על מי לחזור והוי כמקבל מתנה דאמרינן בפרק קמא דבבא מציעא (דף טו.) דלא גבי בעל חוב שבח מיניה משום דאין לו על מי לחזור מכל מקום מן היורשין גבי דלא דמו למקבל מתנה שעליהם מוטל יותר לפרוע חוב אביהם וכן משמע[1] בפרק יש בכור (בכורות דף נא: ושם) דתנן אין הבכור נוטל פי שנים מן השבח ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן ופריך בגמרא והאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח ומשני מקולי כתובה שנו כאן והתם בשבח שהשביחו יתומים אירי ולא בשבח של נקוחות מדקתני ולא הבנות במזונותיהן ואי מלקוחות מאי איריא שבח הא קרקע נמי לא גבו דאין מוציאין לחזון הבנות מנכסים משועבדים והא דאמר בהמקבל (ב״מ דף קי. ושם) יתומים אומרים אנו השבחנו ובעל חוב אומר אביכם השבית על מי להביא ראיה משמע דאי יתומים השביחו לא היה נוטל בעל חוב שבח התם מיירי כגון שעשאה אביהן לו אותה קרקע אפותיקי ואמר אם לא אפרענו עד זמן פלוני יהיה קרקע זה קנוי לך מעכשיו דהתם ודאי השבח של יתומים דהוי כיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות דשמין לו וידו על התחתונה ומדע דהא קאמר התם דעל היתומים להביא ראיה מאי טעמא דאריעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגביא דמיא ואי דלא עשאה אפותיקי אמאי תביע לה בחזקת ב״ח אדרבה הויא בחזקת יתומי דהא מצי לסלוקי ליה בזוזי וב״ח ניתי ראיה: **ולשבועה.** פ״ה לענין עד אחד מעידה שהיא פרועה ונפרעת שלא בפניו כו׳ ולא אתי שפיר למאן דמשוה שאר שטרות לכתובה ונראה לר״י דה״פ ולשבועה שאם נשבעה על הכתובה נשבעה גמי על התוספת דכשאתה לגבות תוספת אינה צריכה לחזור ולישבע: **ולשביעית.** תימה דכתוב מסכת שביעית פליגי בהקפת תנות וכשכר שכיר דאיכא למ״ד דאין משמטין ור׳ יוסי פליג ואמר כל מלאכה שפוקקת בשביעית משמטת ולדידיה ניחא דה״ה דמשמט הקפת החנות וכל מילי אפילו דלאו הלואה ואי לאו דתוספת ככתובה הוי משמט אבל לרבנן דאית להו אין משמט אלא מלוה אם כן אפי׳ אם אין התוספת ככתובה אינו משמט דלאו הלואה היא ואור״י דלמ״ד בפ״ב דגיטין (יח. ושם) פגמה אע״פ שלא זקפה נגי כתובה דמשמט נפקא מיניה אם פגמה הכתובה הוי כאילו פגמה התוספת וכן למ״ד עד שתפגום ותזקוף אם פגמה וזקפה הכתובה כאילו פגמה וזקפה התוספת: **יסבון** תנן. ואם תאמר תקשי ליה מתניתין דמי שהיה נשוי (לקמן דף נ.) דתנן שניה ויוכשיה קודמין ליורשי ראשונה וי״ל דהתם דחי לה לעולם אחת בחייו ואחת במותו אין לה כתובת בנין דכרין ומאי קודמין קודמין לנחלה: **נראה.** כפי׳ ר״ח דגרים בריאשה ייחד לה מרעא בארבע מנרנהא ואח״כ גרים מטלטלי ואיתנהו בעייניהו והשתא אתי שפיר דאמרי׳ בי״נ הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כ״ש איבדה כתובתה ומוקי לה התם במחלק לפניה והיא שותקת דכיון דשתקה סמכא אההוא פורתא ואחולי׳ אוחלתיה ואבדה נמי גם התוס׳. ולגבות מן הקרקע. פי׳ לא מיתמי קאמר שה״ה לכל שט״ח דמטלטלי דיתמי לבע״ח לא משתעבדי אלא מינו׳ כדאמרינן לקמן בפ׳ הכותב דכתובה לא גביא אפילו מיניה אם גירשה אלא מן הקרקע אבל בע״ח אפי׳ מגלימא דעל כתפי׳ וחוס׳ ככתובה דמיא. ומן הזיבורית אפי׳ מיניה ואילו ב״ח דינו בבינונית. וכ״ז שהיא בבית אביה. בפ׳ הנושא תנן כ״ז שהיא בבית בעלה במשך אלמנותה גובה כתובתה לעולם וכ״ז

דבנגא מגיעא (דף טו.) דלא גבי בעל חוב שבח מיניה משום דאין לו על מי לחזור מכל מקום מן היורשין גבי דלא דמו למקבל מתנה שעליהם מוטל יותר לפרוע חוב אביהם וכן משמע[1] בפרק יש בכור (בכורות דף נא: ושם) דתנן אין הבכור נוטל פי שנים מן השבח ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן ופריך בגמרא והאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח ומשני מקולי כתובה שנו כאן והתם בשבח שהשביחו יתומים אירי ולא בשבח של נקוחות מדקתני ולא הבנות במזונותיהן ואי מלקוחות מאי איריא שבח הא קרקע נמי לא גבו דאין מוציאין לחזון הבנות מנכסים משועבדים והא דאמר בהמקבל (ב״מ דף קי. ושם) יתומים אומרים אנו השבחנו ובעל חוב אומר אביכם השבית על מי להביא ראיה משמע דאי יתומים השביחו לא היה נוטל בעל חוב שבח התם מיירי כגון שעשאה אביהן לו אותה קרקע אפותיקי ואמר אם לא אפרענו עד זמן פלוני יהיה קרקע זה קנוי לך מעכשיו דהתם ודאי השבח של יתומים דהוי כיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות דשמין לו וידו על התחתונה ומדע דהא קאמר התם דעל היתומים להביא ראיה מאי טעמא דאריעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגביא דמיא ואי דלא עשאה אפותיקי אמאי תביע לה בחזקת ב״ח אדרבה הויא בחזקת יתומי דהא מצי לסלוקי ליה בזוזי וב״ח ניתי ראיה: **ולשבועה.** פ״ה לענין עד אחד מעידה שהיא פרועה ונפרעת שלא בפניו כו׳ ולא אתי שפיר למאן דמשוה שאר שטרות לכתובה ונראה לר״י דה״פ ולשבועה שאם נשבעה על הכתובה נשבעה גמי על התוספת דכשאתה לגבות תוספת אינה צריכה לחזור ולישבע: **ולשביעית.** תימה דכתוב מסכת שביעית פליגי בהקפת תנות וכשכר שכיר דאיכא למ״ד דאין משמטין ור׳ יוסי פליג ואמר כל מלאכה שפוקקת בשביעית משמטת ולדידיה ניחא דה״ה דמשמט הקפת החנות וכל מילי אפילו דלאו הלואה ואי לאו דתוספת ככתובה הוי משמט אבל לרבנן דאית להו אין משמט אלא מלוה אם כן אפי׳ אם אין התוספת ככתובה אינו משמט דלאו הלואה היא ואור״י דלמ״ד בפ״ב דגיטין (יח. ושם) פגמה אע״פ שלא זקפה נגי כתובה דמשמט נפקא מיניה אם פגמה הכתובה הוי כאילו פגמה התוספת וכן למ״ד עד שתפגום ותזקוף אם פגמה וזקפה הכתובה כאילו פגמה וזקפה התוספת: **יסבון** תנן. ואם תאמר תקשי ליה מתניתין דמי שהיה נשוי (לקמן דף נ.) דתנן שניה ויוכשיה קודמין ליורשי ראשונה וי״ל דהתם דחי לה לעולם אחת בחייו ואחת במותו אין לה כתובת בנין דכרין ומאי קודמין קודמין לנחלה: **נראה.** כפי׳ ר״ח דגרים בריאשה ייחד לה מרעא בארבע מנרנהא ואח״כ גרים מטלטלי ואיתנהו בעייניהו והשתא אתי שפיר דאמרי׳ בי״נ הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כ״ש איבדה כתובתה ומוקי לה התם במחלק לפניה והיא שותקת דכיון דשתקה סמכא אההוא פורתא ואחולי׳ אוחלתיה ואבדה נמי גם התוס׳. ולגבות מן הקרקע. פי׳ לא מיתמי קאמר שה״ה לכל שט״ח דמטלטלי דיתמי לבע״ח לא משתעבדי אלא מינו׳ כדאמרינן לקמן בפ׳ הכותב דכתובה לא גביא אפילו מיניה אם גירשה אלא מן הקרקע אבל בע״ח אפי׳ מגלימא דעל כתפי׳ וחוס׳ ככתובה דמיא. ומן הזיבורית אפי׳ מיניה ואילו ב״ח דינו בבינונית. וכ״ז שהיא בבית אביה. בפ׳ הנושא תנן כ״ז שהיא בבית בעלה במשך אלמנותה גובה כתובתה לעולם וכ״ז

ובתרומת

שהיא בבית אביה שלא היו עובדים אותה היתומים ולא זנין אותה גובה כתובתה עד כ״ה שנים ואם שתקה יותר מכן מחלה וכן התוס׳. ולכתובת בנ״ד כשם שנושלת מו״מ כן נוטלת גם התוס׳: איתמר כתובת בנ״ד פומבדיתאי אומרים לא טרפא ממשעבדי פי׳ מן הלקוחות שקנו אחר שנכתב כתובת אמן: ירתון תנן בפירקן דלעיל. בני מתא

מסורת הש״ס

[1] (לקמן נ:), ב) [נ״ב קלא.], ג) [שם ולעיל נב:]. ד) חולין עה: ע״ב ממחות ע״ב. ה) [מחולין אימא ר׳ יוחנן ומתמות אימא ר׳ יוחנן], ו) [וים לדחות ההוא דסתמא קאמר התם דאין האשה גובה ולהכי פריך יהאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח מלוקח ימאני מקולי כתיבה שנו כאן דאמרי׳ מלוקח לא גביא. מ״ר], ז) וי״מ דהכיא דחוקק הכתים קאי אהוחלה דלעיל מיניה דקאמר הולאה בפני שנים צריך לומר כתובי קנין בפני שנים ח״ל לומר כתובו דיין דבכר הילה לומה הלך והקנה אם לא כדי שיכתבו ח״ל התם אירי כתובה דליכא שעבוד דהתם איי אתם קנין לבתיבה אבל הכא בתוספת כתובה לא יגרם והבו לה הלכך אע״ג דקנו מיניה צריך לאמלוכי ביה דלמא לא ניחא ליה דחצריף ממשעבדי ח״ר. ע״ש. ואין נראה דהתם קנין לכתיבה משמע בכל דבר אע״ג דטריף ממשעבדי.

מוספ רש״י

ירתון תנן. ואין יכולה כמשועבדין (לעיל נב:) דלשון יכולה אינו אלא לאחר מיתה משום הכי לא מטרפא ממשעבדי דלא חלה עד לאחר מיתה (רשב״ם ב״ב קלא.). יסבון תנן. משמע לשון מתנה מעכשיו ואם מכר לאחר הוי טרפא ממשעבדי, שהרי כל נכסיו משועבדים לכתיבת אמן ואי מההיא שעתא חלה מתנתו הוה טרפא ממשעבדי (שם). במסוכן. חולה (גיטין סה:).

תוספות רי״ד

למאי נפקא מינה למוכרת ולמוחלת ולמורדת ולפגמה ולתובעת ולעוברת על דת ולשבח ולשבועה ולשביעית ולכותב כל נכסיו [לבניו] ולגבות מן הקרקעות ומן הזיבורית. וכ״ז שהיא בבית אביה ולכתובת בנ״ד. פי׳ למוכרת שהמוכרת כתובה לבעלה או מוחלת כתובתה לבעלה מחלה ומכרה את הכל לפי שהכל קורי כתובה ולא אמרינן דלא איקרי כתובה אלא מנה (מאתים). ולמורדת דתנן לקמן בפירקין המורדת על בעלה פוחתין מכתובתה עד כמה הוא פוחת עד כנגד כתובתה ול״ח עד כנגד מו״מ להדיידהו אלא גם תוס׳ פוחתין והולכין. ולפגמת בפ׳ הכותב תנן הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה שאם פגמה תוספת נמי כגון שאמר׳ זו פגמת כתובתה היא ואם טרון בעלה כל כתובתך התקבלתי לא תגבה אלא בשבועה. ולתובעת בפירקין דלעיל אמרינן התובעת כתובתה בב״ד א״ל מזונות וה״ה אם תבעה תוס׳ ולא כתובה. ולעוברת על דת דאמרינן בהמדיר אלו יוצאין שלא בכתובה ועוברת א׳ מדי ולא תימא דוקא כתובת מו״מ אבל תוס׳ מתנה בעלמא הוא ולא הפסידה. ולשבח דאמר׳ בבכורות אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן יאין האשה גובה כתובתה מן השבח ששבחו הנכסים לאחר מיתת הבעל כלומר אם אין הנכסים שהניח הבעל כדי כתובה ולאחר מכאן השביחו לא תטול אלא במה שהניח לה הבעל והשבח ליתומים ומקולי כתובה שנו כאן אבל בע״ח גובה את

תוספות רי״ד (המשך)

השבח ותוספת נמי דינו ככתובה לא כבע״ח. ולשבועה שהבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה דלא אתפשה בעלה צדדי. ואע״ג דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים אפ״ה חיישינן דלמא צדדי אתפסה. והנפרעת נמי שלא בפניו לא תפרע כתובתה אלא בשבועה [1] אבל שט״ח שלא הגיע ומנו ליפרע גובה מן היתומים בלא שבועה חזקה אין אדם פורע אלא בזמנו ותוס׳ לא דמיא לחוב אלא לכתובה. ולשביעית שאין שביעית משמטת את הכתובה כשאר חובות שהיא משמטת אא״כ פגמה וזקפה השאר במולה דהויא להו כהלואה דעלמא כדאמרינן במס׳ גיטין ותוס׳ נמי לא משמטה. ולכותב כל נכסיו דאמרי׳ בי״נ הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כ״ש איבדה כתובתה ומוקי לה התם במחלק לפניה והיא שותקת דכיון דשתקה סמכא אההוא פורתא ואחולי׳ אוחלתיה ואבדה נמי גם התוס׳. ולגבות מן הקרקע. פי׳ לא מיתמי קאמר שה״ה לכל שט״ח דמטלטלי דיתמי לבע״ח לא משתעבדי אלא מינו׳ כדאמרינן לקמן בפ׳ הכותב דכתובה לא גביא אפילו מיניה אם גירשה אלא מן הקרקע אבל בע״ח אפי׳ מגלימא דעל כתפי׳ וחוס׳ ככתובה דמיא. ומן הזיבורית אפי׳ מיניה ואילו ב״ח דינו בבינונית. וכ״ז שהיא בבית אביה. בפ׳ הנושא תנן כ״ז שהיא בבית בעלה במשך אלמנותה גובה כתובתה לעולם וכ״ז

[1] אי מיגו דגבי נפרע שלא בפניו אין נ״מ בין כתובה לשט״ח ואילו לאם הוא כמוך זמנו יש הליק.

ובתרומת מעשר בו'. ריש"א דמתניתין הכי במסכת דמאי (פ"ד מ"ח) הלוקח פירות דמאי ממי שאינו נאמן בשבת שאולו ואוכל על פיו חשבה מו"ש לא יאכל עד שיעשר פי' אף על מה שהעיד ביום לא יאכל בגילה דלא שרו ליה רבנן אלא בשבת שאינו יכול לתקן וטעמא דרבנן לא משום עונג שבת כדפירש בקונטרס דמשום עונג שבת לא שריגן ליה לאכול דמאי אלא משום אימת שבת כדמשמע בירושלמי דקאמר להו ר"ש שזורי לרבנן כשם שאימת שבת על עם הארץ כך אימת תרומה על עם הארץ פי' עם הארץ ירא לשקר בשבת בדבר שאינו מעושר משום דשבת קובעת למעשר שבר ר"ש דכמו כן אימת תרומה עליו דנהי דאינו ירא מאיסור עכל ירא הוא מאיסור תרומה כשתרם וחזרה למקומה ורבנן פליגי עליה בהא תע"ג דלית ליה תקנתא: **מתנת** שביב מרע שכתוב בה קנין **רב אמר ארכביה אתרי רכשי.** [6] נראה דוקא שכתב בה קנין בתוך השטר דהוי לרב כמתנת בריא דאלומי אלמיה לפי שכתב כן בתוך השטר אבל אם כתב כל נכסיו וקנו מידו ולא נכתב הקנין בתוך השטר לא הוי לרב כמתנת בריא ואם עמד חוזר ואם מת קנה כדין מתנת ש"מ כמו שפירש ר"י ב"ר מרדכי כדמוכח מתני' דמי שמת (ב"ב דף קמו:) דתנן ש"מ שכתב כל נכסיו שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה והתם בקנין חייבי דאי בלא קנין אפילו שייר נמי אין מתנתו מתנה כדפסק התם הלכתא דבמקצת בלא קנין לא קנה ואפי' מת אלא דווקא בקנין וקתני היכא דלא שייר אין מתנתו מתנה ואם עמד חוזר ובהדיא דייקינן הכי בפרק מי שמת (שם דף קנא:) דרישא וסיפא בקנין ושמואל דאמר שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה כיון דמגרע שמואל כח מתנה מחמת הקנין שהוא כתוב בשטר כ"ש כשאינו כתוב בשטר וכן משמע בפרק מי שמת (שם קנב.) דפריך התם אהא דקאמר שמואל דאין שטר לאחר מיתה מהכיא דאמר שמואל ש"מ שכתב כל נכסיו אע"פ שקנו מידו אם עמד חוזר משמע ואם מת קנה ומאי קושיא התם ודאי קנה לפי אלא נכתב הקנין בשטר אלא ודאי בכל ענין קאמר שמואל דאין שטר לאחר מיתה בין בכתוב בו קנין בין לא כתוב וכי פריך מדשמואל דאמר שמואל הוה מצי למיפרך ליה ממתני' דהתם דלא מגרע כח מתנה מחמת הקנין [6] אלא דניחא ליה למיפרך דשמואל אדשמואל ואיכא לשנויי מתניתין במייפה את כחו דכתב וקיימא מייפה מוסף על מתנתא דמ"ד דמודה שמואל דקנה לאחר מיתה כיון שמוכיח שהקנין ליפוי כח בא והכי מוקמינן התם מילתיה דשמואל גופיה ורביו יצחק בר אברהם נראה לו כפירוש רביו שמואל דרב ושמואל פליגי אפי' אין כתוב הקנין בשטר ואין שטר לאחר מיתה דקאמר שמואל אפילו אין כאן שטר כלל משום דהתם קנין לכתיבה עומד יש לחוש שמא לא רצה שיגמר הקנין אלא בכתיבת השטר ובמכירתו ליד מקבל מתנה ועקר מייניה כח מתנת ש"מ שקונה בלמכירה בעלמא ואין רוצה שיקנה אלא לאחר מיתה ואז פקע כחו ומתני' דלא שייר קרקע כל שהוא מוקמי בין לרב בין לשמואל דקנו מייניה בחזקה שאינו עומד לכתיבה כמו קנין חליפין ולא הוי לרב כמו מתנת בריא ולשמואל קנין כדין ממנת שביב מרע והא דפריך התם מהא דאמר שמואל ש"מ שכתב כל נכסיו אע"פ שקנו מידו אם עמד חוזר אם מידו לא נראה לו להעמיד בקנין חזקה דקנו מידו משמע טפי קנין חליפין שהן מיד ליד אבל קנו מייניה משמע שפיר חזקה ועוד דעיקר מילתיה דשמואל משמע דאתא לאפוקי דלא נימא דאתרכיה אתרי רכשי והיינו בחליפין דווקא והשתא אתי שפיר כי פריך מהא דשלח ר"א לגולה כו' ומשני הא דקנו מייניה דמשמע דאי קנו מייניה אע"ג דלא נכתב הקנין בתוך השטר הוי כמתנת בריא והשתא אתי נמי שפיר הא דקשיא ליה מדשמואל דאמר כותבין ונותנין דאי בקנין קאמר משום דלכתיבה עומד לא ידענא מה אידון בה כ"ש בכתבו ותנו מנה לפלוני ומת שלא יקנה כי אם בכתיבה ולמאי דקי"ל כשמואל יש תימה מה שתיקנו הגאונים לכתוב בתמנת ש"מ ואמר לנו הוו עלי עדים וקנו ממני בכל לשון של זכות ולא כתבו שום ייפוי כח ושוב דכרב נמי לא הוי לדידיה הוא כמתנת בריא וי"ל דכל לשון של זכות משום שיכתבו וקנינא מייניה מוסיף על מתנתא דא אי יכתבו בתחלה ואף קנו ממנו בכל לשון של זכות דומיא דאף כתבו ותתנו והבו ליה דיש נוחלין (שם דף קלו. ושם):

ואין שטר לאחר מיתה. פי' ואין קנין לאחר מיתה כדפרשינן לעיל ויש לגמגם על הלשון דלאחר מיתה דמשמע אם הקנה לו לאחר כדפרשיתי ביבמות [7]: **שאם אמר הלואתי לפלוני כו'.** פי' בקונטרס דאילו לא זכה בה משום קנין דאין מעבר נקנה בחליפין אלא אגב קרקע ואשה דאם כן לא ה"ל למימר הלוואתו אלא מעותיו לפלוני הואיל וטעמא משום מעבר הוא ועוד דאפילו אגב קרקע דמעבר נקנה אין הלוואה נקנית כדאמרינן במי שמת (ב"ב דף קמו: ושם) למימרא דמילתא דאתיא בבריא אתיא בש"מ דליתא בבריא כו' והא הלוואתו לפלוני דליתא בבריא ואתיא בש"מ ומשני הא נמי אתיא בבריא הואיל ויורש יורשו אי נמי במעמד שלשתן ואם יכול להקנותה אגב קרקע הל"ל דאתיא נמי בבריא על ידי קרקע ולא ה"ל לדחוקי בכי האי גוונא אלא ודאי לא מהני בה קנין וסברא הוא דהיאך יהנה קנין לדבר שאינו בעין ואף על גב דמהני לענין הרשאה דמוכח בהגזל קמא (ב"ק דף קד: ושם) דשמעתין דאין משלחין מעות בדיוקני היינו משום דפסקינן דשליח שוויה ולענין שליחות שיהא מורשה במקומו מהני הקנין אבל לענין להיות שלו לא ואם תאמר והואיל ולא הוי מורשה אלא להיות שליח אם מת המרשה קודם שהגיע ליד המורשה פקע שליחות ויכולין היתומים לתבוע מן הנפקד והתם משמע דאין יכולין וי"ל כיון דאם היה נפקד בא לפני ב"ד היו אומרין לו לתת ליד המורשה שהרי יש להחזיק המרשה בחזקת חי תע"ג דאיגלי מילתא לבסוף דמת המרשה קודם שהגיע הפקדון ליד המורשה אין יכולין לתבוע מן הנפקד כלום שהרי ברשות ב"ד נתנם והשתא משמע ליה דרב חזיל בתר אומדנא דקאמר הרי היא כמתנת ש"מ דאי לא חזיל הכי אי תע"ג דכתוב בשטר דקקליר ורמי על ערסיה היינו משום דהכי הוה מעשה ולאו משום דליבעי הנותן שתהא מתנת ש"מ ומדקאמר הרי היא כמתנת ש"מ אלמא חזיל בתר אומדנא ותע"ג דשמואל נמי חזיל בתר אומדנא לאו לאפוקי מדשמואל אתי דהא בסמוך פסק שמואל כרבי אלעזר ב"ע ועי"ל דפריך מהא דרב אית ליה אומדנא אפילו להוציא ממון תע"ג דשמואל לית ליה כהאי גוונא תע"ג דגבי שודא שמעינן להו איפכא (לקמן לד.) דשמואל אית ליה שודא ולרב חלוקה ולא שודא מצינו למימר כמו שמפר"ת דשודא לאו אומדנא הוא כמו שפירש בקונטרס אלא יתנו ב"ד למי שירצו [8]:

ובתרומת מעשר של דמאי. משנה היא במסכת דמאי (פ"ד מ"ח) תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה ואסרה את החולין משום מדומע ר"ש שזורי אומר אף בחול שאולו לעם הארץ שלקח הימנו הפירות הללו ואוכלן על פיו אם אמר הפרשתי מעשרותיו כראוי עד שלא מכרתיים לך סומך עליו להואיל ומדרבנן הוא הימנוהו רבנן במקום פסידא כי הכא שאין לו תקנה לחזור ולהפרישם אלא למוכרה לכהנים בדמי תרומה והפסד הוא לו. הלי דנקט אף בחול משום דקתני התם מילתא אחריתי ויש בה חילוק דבשבת שאולו ואוכלו על פיו מפני עונג שבת ולמו"ש לא יאכל עד שיעשר: **מתנת שביב מרע.** אינה צריכה קנין שתקנו חכמים שדבריו ככתובים וכמסורים אלא תטרף דעתו עליו [9] ואם כתוב בה קנין אמר רב ארכביה אתרי רכשי כמו רוכבי הרכש (אסתר ח) כלומר נתן בה שמי כחות על ידי שכתוב בה כדקליר ורמי בערסיה וכל לשון שכיב מרע ונתן בה כח שכיב מרע ועל ידי קנין שכתוב בה שאינו נוהג אלא בבריא נתן בה כח בריא. והשתא מפרש להו כח מתנת בריא שאם עמד מחוליו אינו חוזר ממתנתו משא"כ בש"מ והרי היא כמתנת ש"מ שאין במתנת בריא אפי' בקנין שאם כתב במתנה זו הלואתי שהלוותי לפלוני נתונה לפלוני זה הלוואתו לפלוני ואילו גבי בריא משום קנין לא קני ביה שאין מטבע נקנה בחליפין אלא אגב קרקע כדאמרינן בהזהב (ב"מ מו.) וזה קנה אם מת לא מחמת קנין אלא מחמת דברי ש"מ: **שמא לא גמר בלבו להקנותו [אלא בשטר.** שמא להכי כתב בה קנין דלא גמר להקנותו] מתנה זו על ידי דברי שכיב מרע שהן ככתובים ומסורים דמי אלא על ידי כתיבה וקנין בבריא דשתם קנין לכתיבה עומד) ושטר שכיב מרע אינו קונה מחיים שהרי אין דעתו ליתן כלום אלא לאחר מיתה. ואפילו לרבי יוסי דאמר (גיטין דף עב.) זמנו של שטר מוכיח עליו הני מילי בבריא הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו דדעתו לאקנויי גוף הקרקע מהיום ופירות לאחר מיתה אבל זה אין דעתו ליתן בחייו כלום ונתינו דמיה מו לא מצי לאקנויי מידי דהא ליתיה דליקני ניהליה. ושמעינן מיהת דרב בתר אומדנא חזיל שאומד דעתו של זה דלארכביה אתרי רכשי עבד ואף על פי שלא פירש מפיק רב ממונא בהכי: אלא

מסורת הש"ס

ב) כ"ב קנב., ג) שם קמח., ד) [ב"ב קט:], ד) [ב"ב מ.], ה) ועוד נראה דכשכתב השטר בלשון מתנה ולא בלשון צוואה אינו מפרש השטר בקנין ולרין יפוי כח לשמואל לכתוב אף כתבו ותתנו מדפרין הכא לרב לרב נתמן גבי מתנת שכיב מרע ממתני' דשייר קרקע כל שהוא מו' ומשני כגון שקנו מידו אי דקנו מייניה אינם מיפסיד אף כתבו לא שייר לא מיפסיד הוי בקנין וכיון דפריך הוי מוקמי מתני' בלשון צוואה וכן הא דמשמע כיש נוחלין אלא צריך לכתוב אף כתבו ותתנו אלא כשלא בא השטר ליד מתיים היינו בשטר שכתוב בלשון צוואה ועיין בהרא"ש שם כמי שמת פי' לא מ"ן. ו) ודף לג. ד"ה קנויה לן]. ז) ועוד יש לומר שהתלמוד נראה לו לשמות אומדנא דרב לאומדנא דר' אלעזר בן עזריה. מ"ר.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מתנת ש"מ וכו' **אלא הניחא** ליה למיפרך רשמואל אדשמואל. עי' יבמות דף כז ע"ב תוס' ד"ה ורב וזולין דף קנו ע"ב תוס' ד"ה ומי אמר ודף קלא ע"ב תוס' ד"ה ומי אמר ויומא דף לד ע"ב תוס' ד"ה הא:

תוספות רי"ד

מחסיא אמרי טרפי ממשעבדי יסבון תנן לשון ב"ח והל' לא טרפי משעבדי דידהון חנן: מטלטלין ואיתנהו בעייניהו בלא שבועה ליתנהו בעייניהו. פומבדיתאי אמרי בלא שבועה בני מתא מחסיא אמרי בשבועה והל' בלא שבועה. פי' המודה המיחד מטלטלי לכתובת אשתו ומת והן בעין והיא נפרעת מהן נוטלן בלא שבועה דטעמא מאי אמרי רבנן הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה דחיישינן לצרר הכא כיון דיחד לה מקום לגבות הימנו לא פרע לה ממקום אחר כלומר היינו צררי דאתפסה. ואינו נ"ל דכי היכי דאמרי לקמן ויחד לה קרקע בד' מצרנאה אמאי לא אמרינן נמי ייחד לה מטלטלי ורב משה גאון ור"ח ז"ל פירשו מטלטלי דכתיבי בכתיבתה בין דהנעל' ליה בין דכתב לה איהו ולית הנהו בעייניהו עכשיו כגון דחליפינון ודדע מילתא דהני מטלטלי מחמת מטלטלי קמאי נינהו הלכך גביא להו בלא שבועה וזה הפתרון נ"ל. ייחד לה שדה בד' מצרנאה בלא שבועה ויחד בצרא פומבדיתאי אמרי בלא שבועה בני מתא מחסיא אמרי בשבועה והל' בלא שבועה. פי' ייחד לה קרקע וכתב לה ד' מצרים שלה בחיי לעשותה אפותיקי בכתובתה ומת ונפרעת ממנו בלא שבועה היכא דלא אתפסה צררי אחריני. אמר לעדים כתבו וחתמו והבו ליה קנו מיניה לא צריך לאמלוכי ב'. פי' כשבאים עדים לכותבה א"צ לראות אם בלב שלם ובנפש חפיצה רוצה שיכתבו לו שהרי קנו מידו בקנין ונתם קנין לכתיבה עומד ולא חיישינן דלמא הדר דאפי' אי הדר ב' תו לא חיישינן ליה. לא קנו נתנין להקנות אלא לאחר מיתה, דמיד כשמת נפלו נכסים קמי יורשין ותו לא מיגלא מתנתו (שם).

מיני' פומבדיתאי אמרי לא צריך לאמלוכי ב' בני מתא מחסיא אמרי צריך לאמלוכי ביה. פי' המודה דהיא מחנת קרקע. אם בלב שלם ובנפש חפיצה רוצה שיכתבו לו שהרי קנו מידו בקנין ונתם קנין לכתיבה עומד ולא חיישינן דלמא הדר דאפי' אי הדר ב' תו לא חיישינן ליה. לא קנו

אמרינן דצ"ל כתובו ומפיו אמר לעדים כתובו וקיבל עליו שתהא מלוה בשטר תו לא צריך לאמלוכי ב' אלא כתבו שטרא ויהיבי ליה למלוה משום דבשעת הלואה אישתעבדו נכסיו וכיון דקיבל עליו [לעשות] מלוה בשטר תו לא צריך לאמלוכי ביה וכ"כ גם רבינו יוסף הלוי ז"ל ואינו נ"ל לחלק בין שטר אודיתא לשטר מתנה אע"פ שהמעות בידו כיון שבשעת ההלואה לא קבלה ע"ד מלוה בשטר [כל זמן] שלא הגיע השטר ליד המלוה יכול לחזור בו אע"פ שאמר כתובו וצריך לאמלוכי ביה דבאודיתא נמי פליגי ולא קשה מאי דאמרי' בפ' חז"ה ובפ' דיני ממונות בתרא הידאה בפני שנים וצ"ל כתובו דמשמע מכי אמר כתובו די לנו ולא צריך לאמלוכי ב' [6]) והאי דנקיט

[6]) מוקי לה ל"ל ר"ל דה"ק נמי לדיקן לאמלוכי ביה והאי דנקיט וכו'.

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פי"ג מהל' מעשר הלכה ד סמג עשין קלה:
כא ב מיי' פ"ח מהל' זכיה הלכה י סמג עשין פג טוש"ע ח"מ סימן רג סעיף ט:

מוסף רש"י

מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין. על כרחך בכותב כל נכסיו פליגי רב ושמואל, דאי במתנת שכ"מ במקצת שכתב בה קנין פליגי, דהריא הוי"ל למימר מתנת שכ"מ במקצת מי', ועוד הא תנן מתני' סתמא (ב"ב קמו:) שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה, ולא מפליג בין כתב בשטר קנין בין לא כתבו בתוכו, והיאך אמר שמואל לא ידענא מאי אידון בה הלא קנה, הא כיון דכתיב בה קנין ומתנת מקצת היא על כרחך קתני מתני' הרי היא מתנה וכן פר"ח (רשב"ם שם קנב. ועי"ש עוד). שכתוב בה קנין. והוא הדין אם אין כתוב קנין בתוך השטר אי אפילו אין כאן השטר כלל, אלא שכ"מ שהוכיר לוותת שכ"מ כשחלק כל נכסיו וגם הקנה אותם בקנין שהיה לו למקבל מתנה, אבל אורחא דמלתא נקט שדרך לכתוב הלוואות והקניינין בשטר כדי שלא תשתכח הלוואה, ואפילו לשמואל דאמר לא ידענא מאי אידון בה, שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר, ה"ה אם לא נכתב הקנין בתוך השטר וכדגינן לפרושי בסמוך (שם). ארכביה אתרי רכשי. כמו (אסתר ח) רוכבי הרכש (מיכה ה ח) המרכבה לרכש, כלומר הטיל שמי כחות לעזוך מתנה זו, ע"י שכתב בה כדקליר ורמי בערסיה וכל לשון שכ"מ, נתן בה כח שכ"מ, כדמפרש לקמיה, וע"י קנין שכתוב שאינו צריך לוותת שכ"מ אלא במתנת בריא, נתן לו כח מתנת בריא שאם עמד אינו חוזר, דכיון דדברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמי ונענין מיקמא לאחר מיתה לא צריך קנין, הלכך ליפות כחו של מקבל מתנה הקנה בקנין כדי שלא יוכל לחזור בו אפילו אם יעמוד מגליו (רשב"ם שם). שאם אמר הלואתי לפלוני. תמנן שמיה לי פלוני ומלוה על פה אני נותן לפלוני ויפרעם לו הלוה במקומי, נתקיימו הדברים ותהא הלוואתי לפלוני ואע"ג דבבריא ליתיה, דאינו יכול להקנות לחבירו מלוה על פה להוצאה ניתנה, ואין קנין תופס אלא בדבר שהוא בעין אע"כ מלוה בשטר וכגון שמסר לו השטר, א"ל כתעמד שלשתן (שם קמח.) בוחלת המתנה אם נתן לו הלוה שחייב לו אינם אחר אע"ג דליכא מעמד שלשתן קנה (שם קנב.). לא ידענא מאי אידון בה. דלמא לא קנה כלל אפילו אם מת, דכיון דהוה קני בחמירא בעלמא בלוות שכ"מ, הואיל וליכא שיור נכסים למה לי תו לאקנויי כמודב, הלכך איכא למימר מיהדר הדר ועקר מתנה כח מתנת שכ"מ ואינו רוצה שיקנה בחמירא בעלמא אלא בקנין סודר, ומה הוא מקנה לו בהאי קנין, מתנת שכ"מ הוא מקנה לו, דסייגו לאחר מיתה ואין שטר לאחר מיתה אלא אם כן מסר לו מתיים, א"נ אין הקנין כתוב בשטר וגם השטר לא נכתב כלל אלא שהוא ונתן מחיים כל נכסיו בלוות שכ"מ ומקנה בשולר, אין קנין תופס, אלא

[7]) כ"ב קנב., ב) שם קמח., ג) [ב"ב קט:], ד) [ב"ב מ.], ה) ועוד נראה דכשכתב השטר בלשון מתנה ולא בלשון צוואה אינו מפרש השטר בקנין ולרין יפוי כח לשמואל לכתוב אף כתבו ותתנו מדפרין הכא לרב לרב נתמן גבי מתנת שכיב מרע ממתני' דשייר קרקע כל שהוא מו' ומשני כגון שקנו מידו אי דקנו מייניה אינם מיפסיד אף כתבו לא שייר לא מיפסיד הוי בקנין וכיון דפריך הוי מוקמי מתני' בלשון צוואה וכן הא דמשמע כיש נוחלין אלא צריך לכתוב אף כתבו ותתנו אלא כשלא בא השטר ליד מתיים היינו בשטר שכתוב בלשון צוואה ועיין בהרא"ש שם כמי שמת פי' לא מ"ן. ו) ודף לג. ד"ה קנויה לן]. ז) ועוד יש לומר שהתלמוד נראה לו לשמות אומדנא דרב לאומדנא דר' אלעזר בן עזריה. מ"ר.

אלא תרוייהו. רב ורבי נתן: **משום רבינו.** רב: **והלכה למעשה כו'.** הש"ס קא פסיק שכך נמנו וגמרו בני הישיבה: **מסו.** לרבי אלעזר בן עזריה: **ופירסה נדה.** ופירש ממנה ומת: **יחליף.** יכתוב שטר אחר כדי חוב הנשאר ויקרע הראשון ולא יכתוב שובר להרע כח הלוה שיצטרך לשמור שובר מן העכבריס: **רבי יוסי אומר יכתוב שובר.** ולא יחליף להרע כח המלוה למחול שעבודו מזמן ראשון: **כששוברים את כתובה.** בתוך הכתובה עצמה יכתוב השובר והיא אמרה בפנינו המקבלתי חליה דטעמא מאי אמר רבי יהודה אין כותבין שובר משום דלא יצטרך לוה לשומרו מן העכבריס דאי מרקב הדר אתי וגבי שטריה כוליה הכא ליכא למיחש להכי: **אפי' חימא כו'.** דבהאי שובר לא חיים רבי יהודה לעכבריס כי התם דאילו התם מיפרע פרעיה דלמא כו': **הכא ודאי יפיב לה.** בתמיה: **אבל על פה.** דהוה ליה תנאה בעלמא לא הוי תנאה דמתנה על מה שכתוב בתורה הוא: **בדבר שבממון.** שאר וכסות: **והרי פירות.** דנכסי מלוג: **דרבנן.** הלי דבעל אוכלן מקנאת דרבנן היא ולא עבוד רבנן חיזוק שיהא תנאו בטל אם התנה למחול אכילתו: **פירי פירות.** אם כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן אוכל הוא פירי פירות מוכר פירות ולוקח קרקע שיהא לה קרן והוא אוכל פירות: וקיימא

אמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו. פירש בקונטרס רבינו רב וקשה דא"כ תקשי מהכא תסתיים דרב הוא דאמר כר"א בן עזריה לכך נראה דרבינו היינו רבי ורב יצחק בר אבדימי הוא רב יצחק בר אבדימי הקדמון שהיה תלמידו של רבי

אלא תרוייהו [א]אזלי בתר אומדנא מאן דאמר הלכה שפיר מאן דאמר אין הלכה הכא נמי אומדן דעתא הוא משום איקרובי דעתא הוא והא איקרבא ליה דעתא יתיב רב הנינא [ב] קמיה דרבי ינאי וקאמר הלכה כרבי אלעזר בן עזריה אמר ליה [ג]פוק קרי קראך לברא אין הלכה כרבי אלעזר בן עזריה אמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו הלכה כרבי אלעזר בן עזריה אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כרבי אלעזר בן עזריה ורב נחמן דידיה אמר אין הלכה כרבי אלעזר בן עזריה ונהרדעי משמיה דרב נחמן אמרי הלכה כרבי אלעזר בן עזריה ואע"ג דלט רב נחמן ואמר כל דיינא דדאין כרבי אלעזר בן עזריה הכי והכי תיהוי אפילו הכי הלכה כרבי אלעזר בן עזריה [ד]והלכה למעשה כרבי אלעזר בן עזריה: בעי רבין נכנסה לחופה ולא נבעלה מהו חיבת חופה קונה או חיבת ביאה קונה ותא שמע דתני רב יוסף שלא כתב לה אלא על חיבת לילה הראשון אי אמרת בשלמא חיבת חופה קונה היינו דאמר לילה הראשון אלא אי אמרת חיבת ביאה קונה ביאה בלילה הראשון

מסורת הש"ס

א) [ברכות ל: יבמות מ.], ב) [לקמן סה: שבת פו. נדה ח., ג) כ"ב קע:, ד) [לעיל טז: וס"ן], ה) כ"מ נא. לד. קדושין יט: ב"ב קכו:, ו) [יבמות לו: וס"ן], ז) [לקמן פג., ח) [כ"מ ח.], ט) יתר"מ דהיי מפליג בדברים ואין זה תנאי כלל שיתקיים התנאי למאן דאמר מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל והרי כאן על מנת שתעלי לרקיע דבהשובר את הפועלים. מ"ר.

הגהות הב"ח

(א) גמ' יתיב ר' מניגא קראא קמיה דר' ינאי. נ"ב הכי איתא ס"פ תפלת השחר דף ל ע"ב:

מוסף רש"י

מי שפרע מקצת חובו. במלוה בשטר מיירי ואיכא למיחש פן יחזור המלוה ויתבע כל חובו, ר' יהודה אומר יחליף. יקרע אותו השטר ויכתוב לו שטר אחר לפי חשבון הנשאר מזמן ראשון, ר' יוסי אומר יכתוב לו שובר. ויש מרבותי פלוה [רשב"ם ב"ב קכ:], על מנת שאין לך עלי שאר. מזון, ועונה. תשמיש, הרי זו מקודשת ותנאו בטל. דאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה, והרי קידושי המעשה מעשה והתנאי כמאן דליתיה, דהמעשה גלא תנאי דמי (שם קכו:). בדבר שבממון. כגון שאר וכסות, ניתן למחילה והרי מחלה, אבל עונה שהיא נער הגוף לא ניתן למחילה (ב"מ נא. וקדושין יח:); עונת תשמיש מלוה היא ועברא דגופא הוא, תנאו קיים. הקדושין קדושין ויש לה עליו עונה (רשב"ם ב"ב שם). יותר משל תורה. יותר ממה שעשתה תורה לדבריה (ובחיים קא.).

איתא מכאן ואילך ליתא ואלא מאי חופה חופה בלילה איתא ביממא ליתא ולטעמיך ביאה בלילה איתא ביממא ליתא הא [ה]אמר רבא [ו]אם היה בבית אפל מותר הא לא קשיא אורח ארעא קא משמע לן דביאה בלילה אלא חופה קשיא חופה נמי לא קשיא כיון דסתם חופה לביאה קיימא אורח ארעא קא משמע לן דבלילה בעי רב אשי נכנסה לחופה ופירסה נידה מהו אם תימצי לומר [ז]חיבת חופה קונה חופה דחזיא לביאה [ח]אבל חופה דלא חזיא לביאה לא או דלמא לא שנא תיקו: רבי יהודה אומר רצה כותב לבתולה וכו': וסבר רבי יהודה דכותבין שובר והתנן [ט]מי שפרע מקצת חובו רבי יהודה אומר [י]יחליף רבי יוסי אומר [יא]יכתוב לו [יב]שובר אמר רבי ירמיה כששוברתה מתוכה אביי אמר אפילו תימא בשאין שוברתה מתוכה בשלמא התם ודאי פרעיה דלמא מירכם תברתא ומפיק ליה לשטרא והדר גבי זימנא אחרינא הכא ודאי יהב לה מילתא בעלמא היא דאמרה ליה אי נטריה נטריה אי לא נטריה איהו הוא דאפסיד אנפשיה בשלמא אביי לא אמר כרבי ירמיה לא קתני שוברתה מתוכה אלא ר' ירמיה מ"ט לא אמר כאביי גזירה שובר דהכא אטו שובר דעלמא טעמא דכתבה ליה אבל על פה לא אמאי דבר שבממון הוא ושמעינן ליה לר' יהודה דאמר דבר שבממון תנאו קיים דתניא [יג]האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקודשת ותנאו בטל דברי רבי מאיר ר' יהודה אומר [יד]בדבר שבממון תנאו קיים קסבר רבי יהודה [טו]כתובה דרבנן [טז]וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה הרי פירות דרבנן ולא עבדו להו רבנן חיזוק דתנן [יז]רבי יהודה אומר [יח]לעולם הוא אוכל פירי פירות עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירות פירותיהן עד עולם וקיימא

כדאמרינן בפרק כירה (שבת דף מ:) אמר רב יצחק בר אבדימי פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ והוא היה רבו של רב דאתייה לרב כהל בפרק כל הבשר (חולין דף קי. ושם) ומצות בפרק המוכר את הספינה (ב"ב דף פז. ושם): **רבי** יוסי אומר יכתוב שובר. פירש הקונטרס משום דלא מרעינן כח המלוה לגבות מזמן שני ולא פירש לפי המסקנא דגט פשוט (שם דף קעח.) דקאמר התם דטעמא דרבי יוסי כדי שיכוף לפורעו: **כששוברתה מתוכה.** ואי"ת ולרבי יוחנן דאמר [יט]הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום מה תועלת יש במה שנכתב השובר בתוך הכתובה היא תמיד הכתובה ומפקא עדי היומא וגבי מאמים וי"ל כגון שהגיאה עמה גדולה והיא כתובה בכתובה דאז לא תמיד הכתובה דא"כ היתה מפסדת יותר ועוד י"ל דבמקום שכותבין כתובה או אפילו במקום שאין כותבין ויש עדים שכתב לה אינה יכולה לגבות כלום אפילו מודה שלא פרע לה עד שתביא כתובה כיון דסבר דאין כותבין שובר הואיל ויכול לבא לידי הפסד אם יפסיד שוברו וכ"ת היא תקרוף הכתובה בפני עדים דא"כ אותן עדים ידעו מה היה כתוב בה דאל"כ היאך יעידו שנשרפה כתובתה מה יודעין אם כתובתה היתה אם לא ראו מה היה כתוב בה: **מעמא** דכתבה ליה הא על פה לא. ולכא למימר מאי כותבת אומרת כדאמר בסמוך מאי כותב אומר דע"כ דווקא כותבת נקט דהא פליג אדבי יוסי דאמר רשאי בברייתא דלקמן: **הרי** זו מקודשת ותנאו בטל. ע"כ בדכפליה לתנאיה אחיי דאמר לה אם אין לך עלי שאר כסות ועונה הרי את מקודשת ואם לאו אל תהי מקודשת מדקאמר לקמן דטעמא דר' מאיר דתנאו בטל משום דמתנה על מה שכתוב בתורה ואי לא כפיל לתנאה מיפוק ליה דתנאו בטל לרבי מאיר משום דבעי תנאי כפול כדאמר בהאומר (קדושין דף סא. ושם) [כ]ותימה אם כן אמאי היא מקודשת הרי התנה בפירוש שאם יהא לה עליו שאר כסות ועונה שאינה מקודשת ואין לומר דלכך מקודשת לפי שמקדשה ע"מ שתמחול לו והרי מחלה אלא דאין מחילתה מחילה דהא תניא בפרק ג' דנזיר (דף יא. ושם) הריני נזיר ע"מ שאשתה יין ואטמא למתים הרי זה נזיר ואסור

בכולן מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה והתם לא שייך לשנויי הכי ואור"י דאי לאו דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן ה"א דשם תנאי אינו מבטל את המעשה ואפילו לא יתקיים בסוף המעשה קיים והשתא דילפינן מהתם דמהני תנאי לבטל המעשה אמרינן דדוקא כשאינו מתנה על מה שכתוב בתורה דומיא דבני גד ובני ראובן שלא התנו על מה שכתוב בתורה וא"ת הא דתנן בפרק בתרא דמנחות (דף קט.) הריני נזיר ע"מ שאגלח בבית חוניו יגלח בבית המקדש ואם גלח בבית חוניו יצא ומפרש בגמרא הייט טעמא דהאי גברא לעבורי נפשיה קא מכוין אמר אם פני בבית חוניו טרחנא פירוש הלכך אם רצה לגלח במקדש חל עליו נזירות ואם אינו יכול או אם אינו רוצה לטרוח אדעתא דהכי לא נדר אגלאי מלתא דלא הוי נזיר והייט פירוש יצא כלומר שלא חלה עליו הנזירות והשתא אמאי והא מתנה על מה שכתוב בתורה הוא דאין גילוח אלא במקדש ואר"י דלא אמרינן מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל אלא היכא שמתכוין לעקור מה שכתוב בתורה אבל התם סבור הוא שיש מצוה בבית חוניו כמו בבית המקדש ואין מתכוין לעקור אית לן למילף מתנאי דבני גד ובני ראובן וא"ת כיון דשייך מתנה על מה שכתוב בתורה אפילו גבי ממון א"כ לא יוכל אדם למחול חובו לעולם על ידי תנאי שאם יאמר עשה עמי היום וחובך מחול לך יהא מתנה על מה שכתוב בתורה מיהו מלוה לא משכינן כתובה בתורה דאפילו למאן דאמר (קדושין דף יג.) מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי היינו דוקא כגון נזקין וערכין ופליון הכן דמסברא לא היה מחייבינן להו אם לא שחייבתו תורה בפירוש אבל מלוה כולי עלמא מודו דלא טרפא ממשעבדי דאינה באה מכח התורה דסברא הוא שיש לו לשלם מה שלוה ממנו אבל קשה דלעניין

נזקין

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ו מהלכ' זכיה הלכ' ח סמג עשין כב טוש"ע ח"מ סי' רמו סעיף ח:

כג ב מיי' פ"ו מהלכ' אישות הל' יא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' עה סעיף ו:

כד ג מיי' פכ"ח מהלכ' אישות פ"ה הלכה י סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' רמ סעיף יא:

כה ד ה מיי' פ"ו מהלכ' אישות הל' ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' פא סעי' ח:

כו ו ז מיי' פכ"ג מהלכ' מלוה ולוה הלכ' טו סמג עשין כב טוש"ע ח"מ סי' נד סעי' ח:

כז ח מיי' פ"ו מהלכ' אישות הלכה ט ו יט: יא הלכה י סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לא סעי' ה וסי' סט סעי' ו:

כח ט מיי' פ"ו שם הלכ' ז ופי"ח הלכה יד ופי"ב הלכה ב:

כט י מיי' פי"ב שם הלכה ט:

ל כ מיי' פכ"ג שם הלכ' ד סמג שם טוש"ע שם סימן לב סעי' ה:

תוספות רי"ד

צריך לומר כתובו משום דבקנין ובהודה בפני ג' אין צ"ל כתובו אבל מיהו ה"ה נמי דצריך לאמלוכי בי' דאמרינן הכא: ראב"ע [וכו']. אמר ר"נ א"ש הל' כראב"ע ואע"ג דר"נ לייט דאמר כל דיין דדאין כראב"ע כו': בעי רבין נכנסה לחופה ולא נבעלה מהו חיבת חופה קונה או חיבת ביאה קונה. בעי ר"א נכנסה לחופה ופרסה נדה מהו מי אמרינן חיבת חופה קונה חופה דחזיא לביאה אבל הופה דלא חזיא לביאה לא א"ד ל"ש תיקו ומספיקא אינה קונה: **מתני'** ר"ש אומר אם רוצה כותב לבתולה שטר של מאתים והיא שתר יעבור על הנאי כותבת לו התקבלתי ממך מנה ולאלמנה מנה והיא כותבת לו התקבלתי ממך ג' וכו' ר"מ אומר כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי זה בעילת זנות קסבר ר"ש דבהדיא אסור לפחות לבתולה ממאתים כדי שלא יעבור על הנאי ב"ד אבל בענין זה ע"י תחבולה מותר שכותב לה מאתים זוז והיא כותבת לו שובר שהתקבלה מנה וד"מ סבר אפי' ע"י תחבולה אסור לפחות:

ע)מזקין (וערכין) נימא שלא יוכל למחול דמתנה הוא על מה שכתוב בתורה וכי תימא ה"נ והתנן בהחובל (ב"ק דף נב.) קרע את כסותי ושבר כדי על מנת לפטור פטור ?)ותירץ ה"ר אלחנן דהתם נמי אם היה אומר קרע ושבר ע"מ שאין לי עליך דין מזק הוי משיב מתנה על מה שכתוב בתורה אבל למחול יכול וכן הכא גבי שאר כסות ועונה דוקא כשאמר על מנת שאין לך עלי דין שאר כסות ועונה הוי מתנה על מה שכתוב בתורה אבל ע"מ שפטרתי אותי משאר כו' פטור וכן על מנת שאין לך עלי דין אונאה על מנת שאין לך עלי דין אונאה וכן על מנת שלא תשמיטנו שביעית ועי"ל דמזקין לא דמו לקדושין דהכא היינו טעמא דאין קדושין אלא דאין לך קדושין שאין לה עליו שאר כסות ועונה וכן גבי גזיר ?)אין גזיר אלא דאין לך גזיר גזיר לא שייך למימר הכי וא"ת א"כ היכי מדמה בפרק המגרש (גיטין פד.) הרי את מגורשת ע"מ שאלכי גזר גזיר למתנה על מה שכתוב בתורה והא בתנאי זה לא הוי גרושין לאלתר וי"ל דגבי ממון דיתן למחילה דוקא אמרינן טעמא משום דלאלתר אבל גבי איסורא לא בעינן האי טעמא והא דתנן כיס נוחלין (ב"ב דף קנ.) האומר פלוני יירש במקום שיש בה בתי תירס במקום שיש בן לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה התם היינו טעמא דאין יכול לומר פלוני יירש והוא אינו יורש אבל במתנה יכול ליתן והא דמפרש התם בגמרא (דף קכו:) הכא מי מחל לרווחא דמלתא נקט וא"ת והא דתנן בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף נד. ושם) מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה ופריך בגמרא והא מתנה על מה שכתוב בתורה הוא כו' ומסיק אפילו תימא רבי מאיר שאני הכא דמעיקרא לא שיעבד נפשיה ומאי משני והא הכא נמי לא קידשה על מנת כן ולא שיעבד נפשיה וי"ל דשאני התם כיון דריבתה תורה שומרים הרבה שומר חנם והשואל נושא שכר כו' יכול נמי כל אחד להיות לפי תנאו א"נ שאני התם דחייבתו תורה שומר שכר על שלוקח שכר ושואל לפי שכל הנאה שלו ומשעבדים עצמם לכל הכתוב בפרשה הלכך במקום שאין משעבדים עצמם פטורים ובקונטרס פירש שם דהכא מקודשת משום דכי יהיב לה קדושיה אקדשה ותנאה דנתר הכי לאו כלום הוא שכבר היא אשתו אבל שומר חנם מתנה קודם שמשך ואין נראה דהא כל תנאי לרבי מאיר תנאי קודם למעשה הוא: **כל הפוחת אפילו בתנאה.** פירשתי לעיל (דף נא.): **ושמעינן ליה לרבי מאיר דאמר מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל הא בדרבנן תנאו קיים.** פירש בקונטרס דשמעינן ליה בברייתא דלעיל וא"ת מנא ליה למידק הא בדרבנן תנאו קיים ללמוד כל שכן בדרבנן דעבוד חיזוק טפי ותנאו בטל כמו לרבי יהודה וי"ל דדייק מדלא קתני לעיל על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה וכתובה כיון דאיכא מ"ד דלא עשו חכמים חיזוק לדבריהם אפילו בשל תורה אע"ג דרבי יהודה מודה בכתובה מ"מ הוה ליה לשנות מי היכי דקתני עונה אע"ג דמודה בה רבי יהודה: **הא** בדרבנן תנאו קיים. תימה הא שמעינן ליה לרבי מאיר בפרק הזהב (ב"מ דף נה:) דהאוכל תרומת מעשר של דמאי דמוסיף חומש דעשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה וברים החולץ (יבמות דף לו: ושם) גבי מעוברת חבירו ומינקת חבירו שמעינן ליה דעשו חיזוק לדבריהם אף יותר משל תורה וי"ל דהתם דיבמות משום דקנסא הוא עשו חיזוק לדבריהם יותר והכא הזהב גבי תרומה וכן גבי גט דמייתי התם דאיסורא הוא התם עשו חיזוק כשל תורה והכא גבי כתובה שאינו לא איסור ולא קנס אלא ממונא בעלמא לא עשו חיזוק כלל: **קסבר** רבי מאיר בתובה דאורייתא. אע"ג דכתובת אלמנה דרבנן מ"מ עיקר כתובה דאורייתא היא ובעין זה אמרינן בסוף הערל (יבמות דף פא. ושם) אמר ליה רבי יוחנן לר"ל מי סברת תרומה בזמן הזה דרבנן א"ל אין שאני אומר עיגול בעיגולין עולה פירוש ואי תרומה בזמן הזה דאורייתא לא היה עולה אף על גב דתרומת תאנים דרבנן כיון דעיקר תרומה מיהא דאורייתא וא"ת דתנן לקמן בהכותב (דף פג: ושם) כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך בחייך ובמותך כו' רבן שמעון בן גמליאל אומר ירשנה כו' ומסיק אליבא דרב דירושת הבעל דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה ומה נריך להאי טעמא אפילו לא עשו חיזוק לדבריהם תיפוק ליה משום דעיקר ירושה דאורייתא וי"ל דלא דמיא ירושת הבעל לשאר ירושות שבאות ממתת קורבה: **אין** עושין כתובת אשה ממטלטלין. והא דאמרינן בפ"ק (לעיל דף ז.) אמר להו אתפסוה מטלטלי כשקבל עליו שיאכלו אם יאכלו אם יזונו: **אבל** קבל עליו אחריות עושין. וליכא למיחש שמא יאמר לה טלי כתובתך ולאי כדאמרינן בסוף האשה שנפלו (לקמן דף פב: ושם) דדוקא בדלא קיבל עליו אחריות איכא למיחש להכי הואיל ואינו יכול ליהנות מן המטלטלין לעשות בהן סחורה ולהשתכר בהן שהאשה לא תתן לו הואיל ואין אחריות עליו אבל היכא דכתב לה כל נכסי אחריתי וערבאין יכול לייחד ואין לחוש שיאמר לה טלי כתובתך יאלי כיון שיכול ליהנות מהן שלא תקפיד האשה אם יעשה בהן שום סחורה והיינו טעמא דאמר בפרק ערה (לעיל דף נא.) [דתנן כתב שוה מנה תחת מאתים זוז ולא כתב לה נכסים דאתיא לי אחריתי משמע] שיכול לייחד שדה לכתובתה בלא שום אחריות דכיון שיש לו הנאת אכילת פירות ודאי לא יאמר לה:

שתים

לא א מיי' פי"ב מהלכ' אישות הלכה ח סמג עשין מת טוש"ע אה"ע סי' סו סעיף ט וסי' סט סעיף י:

לב ב סמג עשין מת טוש"ע שם סימן סו סעיף ב:

מוסף רש"י

מאי כתב אומר. דבאמירה בעלמא נמי סליק נפשיה בלא שום קנין וכתיבה (לקמן פג.). החמרין. פוחרי תבואה ומוליכים ממקום הול לכרכין (לעיל כד.). שלי חדש ושל חברי ישן שלי אינו מתוקן ושל חברי מתוקן. משכח את של חבירו ומגיל את שלו, שלי אינו מעושר של חבירי מעושר, שלי חדש ואינו יכא עדיין כל נרכו, ושל חבירי ישן ויכא כל נרכו, דשתם ישן טוב מן החדש בעת הגורן, כדאמרינן בתחילו נשך (ב"מ עב:) היו תדשות מאדבע ושנות משלש (לעיל כד.). אין נאמנים. הואיל ועם האדן הוא ואינו נאמן על המעשה, אע"פ שמעיד על שלו שאינו מתוקן, ועוד שמוסיף עם זו דבריס אחרים לשבח את של חבירו, אינו נאמן להחזיק את של חבירו בחזקת מתוקן, שאינו אלא מערימין, אמור אתה כאן ואמי במקום אחר (שם).

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שלי חדש וכו' חדש מאי איכא למימר. נ"ב עיין כרעוהה שמתרץ זה: (ב) ד"ה כל הפוחת וכו' שאין לה. נ"ב זהו בפר"י ולא בפריב"ן לעיל בתוס' דף נא ד"ה אמר: (ג) ד"ה אלמא וכו' לאו דוקא. נ"ב זהו נוסחא אחרת מפי' הקונטרס וגם פי' זה ע"ד שיטת פר"י ולא כפריב"ן:

ק)וקיימא לן. בהכותב): **מאי כותב אומר.** אלמא מתאיה מנאה: **והרי חמרים.** גבי דמאי דרבנן הוא ולא עבדו בהו חיזוק למיחש לגומלין לרבי יהודה: **שלי חדש.** והיינו טוב ממנו שהחדש עדיין אינו יבש כל נרכו והכי נמי אמרינן בחיזהו נשך (ב"מ עב:) היו חדשות מאדבע ושנות משלש כו'. ויש מפרשים משום עומר ולאו מילתא היא דא"כ דמתרץ בדמאי הקילו התינח דמאי (א) חדש מאי איכא למימר ועוד לא מצינו שנתשדו עמי הארץ על איסור חדש ולא נקט לה אלא משום אין נאמנים דדמאי ודבותא אשמועינן דאע"ג דמשכח לה לדבריה נמי במילי אחרנייתא אינו נאמן על הדמאי דמיישינן לגומלין: **בדמאי הקילו.** משאר ספק דדבריהם ואפילו ספק ליתיה דדוכ עמי הארץ מעשרין הן(ב): **כל הפוחת אפילו בתנאה.** מדלא תנא כל בתולה (ג) שאין לה מאתים ואלמנה שאין לה מנה הרי זו בעילת זנות ש"מ דהכי אשמועינן אע"פ שהיא גובה לבסוף דאין תנאו קיים אפילו הכי כיון דמעיקרא אתני קרי לה בעילת זנות משום דמשעת ביאה לא הוה סמכא דעתה אכתובה: **אלמא קסבר תנאו בטל.** דבלאו הכי (ג) לאו רבותא היא דנקט כל הפוחת: **והא שמעינן ליה.** לעיל [ע"א]: **ר' יוסי אומר רשאי.** ואפילו על פה נמי תנאו קיים ואתא ר' יהודה למימר נמי רשאי כר' יוסי מיהו על פה תנאו בטל כדאמרינן לעיל [ע"א] חכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה אבל בא"ת למחול תכתוב שובר: **אין עושין כתובה מטלטלין.** אין מייחדין מטלטלין לכתובה: **מפני תיקון העולם.** שמא יאבדו או יפחתו דמיהן: **אין קצובין.** אין דמיהן קצובין עולמית דמוקרי ומוזלי הלכך פעמים שפוחתין מכדי מה שנמאוס: **אין עושין קאמר.** ופחיתה נמי בכלל תיקון העולם היא: **אלא קבל עליו אחריות.** הבעל אם יאבדו ופרעם ליה תנא דלא חייש לזולא אלא לאוסף וקאמר ליה רבי יוסי וכי קבל עליו אחריות נמי מה נתקן העולם בכך והלא אף כשהן קיימין אין קצובין ופוחתין: אירכם

ק)מאי כותב אומר אמר אביי לכל יש כתובה ולא לכל יש פירות (ד)מילתא דשכיחא עבדו בה רבנן חיזוק מילתא דלא שכיחא לא עבדו בה רבנן חיזוק הרי חמרים דשכיחי ולא עבדו לה רבנן חיזוק דתנן (ה)החמרין שנכנסו לעיר ואמר אחד מהן שלי חדש ושל חברי ישן שלי אינו מתוקן ושל חברי מתוקן אין נאמנים רבי יהודה אומר נאמנים אמר אביי ודאי דדבריהם עבדו רבנן חיזוק ספק דדבריהם לא עבדו רבנן חיזוק רבא אמר (ו)בדמאי הקילו: ר' מאיר אומר כל הפוחת וכו': כל הפוחת (ז)אפי' בתנאה אלמא קסבר תנאו בטל ואית לה וכיון דאמר לה לית ליך אלא מנה לא סמכא דעתה והויא לה בעילתו בעילת זנות והא שמעינן ליה לרבי מאיר דאמר כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל הא בדרבנן תנאו קיים קסבר ר' מאיר אומר כל דאורייתא: תניא רבי מאיר אומר כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי זו בעילת זנות רבי יוסי אומר רשאי רבי יהודה אומר רצה כותב לבתולה שטר של מאתים והיא כותבת לו התקבלתי ממך מנה ולאלמנה מנה והיא כותבת לו התקבלתי ממך חמשים זוז וסבר רבי יוסי רשאי ורמינהי אין עושין כתובת אשה מטלטלין מפני תיקון העולם אמר רבי יוסי וכי מה תיקון העולם יש בזו והלא אין קצובין ופוחתין תנא קמא נמי אין עושין קאמר אלא לאו הכי קאמר (ח)במה דברים אמורים בשלא קבל עליו אחריות אבל קבל עליו אחריות עושין ואתא רבי יוסי למימר כי קיבל עליו אחריות אמאי עושין והלא אין קצובין ופוחתין השתא ומה התם דדלמא פחתי חייש רבי יוסי הכא דודאי קא פחתה לא כל שכן הכי השתא התם לא ידעה דתחיל הכא ידעה וקא מחלה אדותיה דרמי בר חמא הות נסיבא לרב אויא אירכם

מקודשת משום דכי יהיב לה קדושיה אקדשה ותנאה דנתר הכי לאו כלום הוא שכבר היא אשתו אבל שומר חנם מתנה קודם שמשך ואין נראה דהא כל תנאי לרבי מאיר תנאי קודם למעשה הוא: **כל הפוחת אפילו בתנאה.** פירשתי לעיל (דף נא.): **ושמעינן ליה לרבי מאיר דאמר מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל הא בדרבנן תנאו קיים.** פירש בקונטרס דשמעינן ליה בברייתא דלעיל וא"ת מנא ליה למידק הא בדרבנן תנאו קיים ללמוד כל שכן בדרבנן דעבוד חיזוק טפי ותנאו בטל כמו לרבי יהודה וי"ל דדייק מדלא קתני לעיל על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה וכתובה כיון דאיכא מ"ד דלא עשו חכמים חיזוק לדבריהם אפילו בשל תורה אע"ג דרבי יהודה מודה בכתובה מ"מ הוה ליה לשנות מי היכי דקתני עונה אע"ג דמודה בה רבי יהודה: **הא** בדרבנן תנאו קיים. תימה הא שמעינן ליה לרבי מאיר בפרק הזהב (ב"מ דף נה:) דהאוכל תרומת מעשר של דמאי דמוסיף חומש דעשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה וברים החולץ (יבמות דף לו: ושם) גבי מעוברת חבירו ומינקת חבירו שמעינן ליה דעשו חיזוק לדבריהם אף יותר משל תורה וי"ל דהתם דיבמות משום דקנסא הוא עשו חיזוק לדבריהם יותר והכא הזהב גבי תרומה וכן גבי גט דמייתי התם דאיסורא הוא התם עשו חיזוק כשל תורה והכא גבי כתובה שאינו לא איסור ולא קנס אלא ממונא בעלמא לא עשו חיזוק כלל: **קסבר** רבי מאיר בתובה דאורייתא. אע"ג דכתובת אלמנה דרבנן מ"מ עיקר כתובה דאורייתא היא ובעין זה אמרינן בסוף הערל (יבמות דף פא. ושם) אמר ליה רבי יוחנן לר"ל מי סברת תרומה בזמן הזה דרבנן א"ל אין שאני אומר עיגול בעיגולין עולה פירוש ואי תרומה בזמן הזה דאורייתא לא היה עולה אף על גב דתרומת תאנים דרבנן כיון דעיקר תרומה מיהא דאורייתא וא"ת דתנן לקמן בהכותב (דף פג: ושם) כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך בחייך ובמותך כו' רבן שמעון בן גמליאל אומר ירשנה כו' ומסיק אליבא דרב דירושת הבעל דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה ומה נריך להאי טעמא אפילו לא עשו חיזוק לדבריהם תיפוק ליה משום דעיקר ירושה דאורייתא וי"ל דלא דמיא ירושת הבעל לשאר ירושות שבאות ממתת קורבה: **אין** עושין כתובת אשה ממטלטלין. והא דאמרינן בפ"ק (לעיל דף ז.) אמר להו אתפסוה מטלטלי כשקבל עליו שיאכלו אם יאכלו אם יזונו: **אבל** קבל עליו אחריות עושין. וליכא למיחש שמא יאמר לה טלי כתובתך ולאי כדאמרינן בסוף האשה שנפלו (לקמן דף פב: ושם) דדוקא בדלא קיבל עליו אחריות איכא למיחש להכי הואיל ואינו יכול ליהנות מן המטלטלין לעשות בהן סחורה ולהשתכר בהן שהאשה לא תתן לו הואיל ואין אחריות עליו אבל היכא דכתב לה כל נכסי אחריתי וערבאין יכול לייחד ואין לחוש שיאמר לה טלי כתובתך יאלי כיון שיכול ליהנות מהן שלא תקפיד האשה אם יעשה בהן שום סחורה והיינו טעמא דאמר בפרק ערה (לעיל דף נא.) [דתנן כתב שוה מנה תחת מאתים זוז ולא כתב לה נכסים דאתיא לי אחריתי משמע] שיכול לייחד שדה לכתובתה בלא שום אחריות דכיון שיש לו הנאת אכילת פירות ודאי לא יאמר לה:

שתים

ה) [לקמן פג.], ו) [ערוכין פג: וש"נ], ז) לעיל כד. דמאי פ"ד מ"ו, ד) [ועיל כד. וש"נ], ט) [ועי' תוס' ב"ק פט. ד"ה טעמא וכו' פירוש בקונטרס דהכא], ו) [לעיל י.], ז) [לקמן דף פג.], ח) [לעיל כד.], ט) [מקרן וסדרין הכן נימא כו' כל"ל מהרש"א], י) אבל קשה דגבי כתובה משמע שאינה יכולה למחול כלל לרבי יהודה בעל פה אלא דוקא בכותבת לו התקבלתי ושמא בכתובה דרבנן עשו חיזוק טפי לר' יהודה מלר' מאיר דאמר דאורייתא ואין יכולה למחול אלא בכתיבה. מ"ר, כ) [ואתיא כרבי שמעון דאמר דאינו שיר עד שיזור מכולן. מ"ר].

לירכם כתובתה. שטר כתובתה: **זו דברי ר"מ.** דאמר לעיל [ע:] כל הפותח בתולה ממתים ואפי' בתנאה והתנאי בטל קרי לה בעילת זנות משום דלא סמכא דעתה. והכא נמי לר"מ הוא דאסור לשהות אשה שאבדה שטר כתובתה ואפי' אית לה דלא מפסדא בהכי דגביא בתנאי כ"ד מיהא לא סמכא דעתה דאמרה כי תבענא ליה אמר פרעתיך דלכך בעילת זנות היא: **אבל חכמים אומרים כו'.** דלית לן למיחש משום מסמך דעתא דמיהוי בעילת זנות: **בגזירותיו.** בדבר שהוא מחמיר על דבר תורה באיסור והיתר על ידי גזירת דבריהם: **אי הכי זיל כתוב לה.** כתובה אחריתי. והא דאמרינן לעיל (דף נא.) לא כתב לה כתובה בתולה גובה מתים ואוקמינן כר"מ התם במקום שאין כותבין כתובה דכולהו אתנאי) קא סמכי אי נמי במקום שכותבין וגובה לר"מ מיהו בעילת זנות באיסור היא: **מחלוקת.** דרבי יהודה ור' יוסי דאמר ר' יהודה על פה לאו תנאה הוא ור' יוסי סבר תנאה קיים: **בתחלה.** מפרש לקמן תחלת מאי: **דברי הכל אינה מוחלת.** שבבר זכתה ואמירתה לאו כלום אלא א"כ כתבה שובר התקבלתי: **תחלת חופה ומאי סוף סוף ביאה.** וה"ק מתחלת חופה ועד סוף חופה פליגי בה רבי יהודה ור' יוסי אבל משנה עליה מודה ר' יוסי דאין בדבריו כלום: **וכי אמינא אנא כין בזו כין בזו מחלוקת.** לאו אסוף דרבי יהושע קאמינא אלא אסוף חופה דהיא קודם ביאה: **אמר רב פפא אי לאו דאמר כו'.** אנא לא הוה ניחא לי לפרושי מילתייהו הכי דרבי יוחנן ור' יהושע לא ליפלגו ורב דימי ורבין ניפלגו בדרבי יהושע אלא הכי הוה אמינא רבי יוחנן ור' יהושע בן לוי פליגי דאההוא סוף דקאמר רבי יהושע בן לוי דברי הכל אינה מוחלת אתא רבי יוחנן למימר אף בזו מחלוקת דרב דימי ורבין לא פליגי בדרבי יהושע והכי הוה מפרשינא לדרב דימי אמר רבי יהושע מחלוקת בתחלת ביאה דהיא סוף חופה אבל בסוף ביאה דברי הכל אינה מוחלת ורבי יוחנן פליג עליה דאפילו בסוף ביאה נמי פליגי וכי אתא רבין אמר רבי יהושע בן לוי מחלוקת בסוף חופה והיא תחלת ביאה דקאמר נמי רב דימי אבל בתחלת חופה דברי הכל מוחלת אבל השתא דפרש רבי אבהו דרב דימי בתחלת חופה ד"ה מוחלת: **מאי קמ"ל.** הא דאמר מי לאו דקאמר רבי אבהו כו' כרבן פליגא דרבין דרב דימי דהא אמר רבין בתחלת חופה ד"ה מוחלת: **מאי קמ"ל.** הא דאמר רבי אבהו כו' הא אמר רבי אבהו ואיכו לא בעי לאיפלוגי עליה ולמאי הלכתא אשמועינן דאי לא אמרה רבי אבהו הוה ניחא ליה לדידיה לפרושי בענין אחר: **הא קמ"ל.** דהיכא דאשכחן אמוראי דפליגי אהדדי כל חד אליבא דנפשיה ותרי אמוראי אחריני דפליגי בפלוגתא דהנך אמוראי ואית לן לפרושי מילתא בתרי לישני חדא מייתיהו מיפלגי תרי אמוראי אליבא דנפשייהו שכל אחד אומר שברא שלו כגון רבי יוחנן ורבי יהושע ואיתא תרי אמוראי [אליבא דחד] לא מיפלגי אלא אמרי חדא מלתא וחדא מן לישנא מיפלגי תרי אמוראי אליבא דחד כגון רב דימי ורבין ומשוא מלתא דתרי אמוראי קמאי חדא מלתא שבקינן ההיא לישנא דמיפלגי תרי אמוראי אליבא דחד ונקטינן ההיא דמיפלגי תרי אמוראי אליבא דנפשייהו דבי פליגי תרי אליבא דחד מר אמר הכי אמר פלוני ומר אמר הכי אמר פלוני חד מייתיהו משקר אבל כי פליגי תרי אמוראי בדין או באיסור והיתר כל חד אמר הכי מיסתבר טעמא אין כאן שקר כל חד וחד סברא דידיה קאמר מר יהיב טעמא להיתירא ומר יהיב טעמא לאיסורא מר מדמי מילתא למילתא הכי ומר מדמי ליה בעניינא אחרינא ואיכא למימר אלו ואלו דברי אלהים חיים הם זימנין דשייך האי טעמא שהעשה מתהפך לפי שינוי הדברים בשינוי מועט: **מתני' נותנין לבתולה.** זמן לכניסתה לחופה מיום שתבעה הבעל לאמר שקידשה להכין תכשיטיה: **לפרנס עלמה.** בתכשיטין: **לפרנס עלמו.** בגרבי סעודה וחופה: **ולאלמנה ל' יום.** שאינה עורכת כל כך בתכשיטין שכבר יש בידה: **ולא נישאו.** שהבעלים מעכבין. ואיידי דתנא [ד:] ריש[א] בדידהי תנא סיפא נמי בדידהי: **ואוכלת בתרומה.** אם כהן הוא והיא ישראלית שמשעה שקידשה אוכלת בתרומה מן התורה כדמפרש בגמרא [ע"ב] ורבנן גזור עד השתא: **נותנין לה הכל תרומה.** אם ילדה וכשיגיעו ימי טומאתה תמכרנה ותקח חולין: **מחצה חולין.** לאכול בימי טומאתה: **היבם אינו מאכיל בתרומה.** בעודה שומרת יבם וטעמא יליף בגמרא [לקמן נח.]: **עשתה ששה חדשים בפני הבעל.** מהנך שנים עשר חדש הקבועים לה משתבעה הבעל או אפילו כולם בפני הבעל ואחד בפני היבם אע"ג דרובא בפני הבעל סוף לא נתחייב במזונותיה בחייו והוא הדין נמי אם נתחייב בחייו לא אכלה משמת דקניין הבעל פקע אלא דאי כולם בפני הבעל הוה אכלה מיהא בחייו: **או כולן בפני היבם.** בגמרא [שם] פריך עלה למאי תניא: **זו משנה ראשונה.** דמשהגיע זמן אוכלת בתרומה: אין

שתים ושלש שנים. אין לדקדק כאן השתא שלא מותר שתיה מיבעיא דדלמא שתיה ושלא ואפי' טובא כדאמרי אינשי כדמשני בפרק מפנין (שבת קמ.) ואין להאריך כאן[ח]: **ולא פליגי תרי גברי אליבא דחד גברא.** ות"ת ומאי נפקא מינה דהשתא נמי פליגי ר' יוחנן ור' יהושע ב"ל אליבא דחד תנא ומה לי תרי אמורא אליבא דחד אמורא ומה לי אליבא דחד תנא וי"ל דאי פליגי ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי אליבא דחד תנא לא מיישינן דנסברא הוא דפליגי ולא טעו בשמועתם אבל אי פליגי רבין ורב דימי בדברי רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי שזה אומר כך אמר זה אומר כך אמר אחד מהם טעה בשמועתו: ואין

אירכם כתובתה אתו לקמיה דרב יוסף אמר להו הכי אמר רב יהודה אמר שמואל זו [ט]דברי ר' מאיר אבל חכמים אומרים משהא אדם את אשתו שתים ושלש שנים בלא כתובה אמר ליה אביי והא אמר [י]רב נחמן אמר שמואל הלכה כרבי מאיר בגזירותיו אי הכי [א]זיל כתוב לה כי אתא רב דימי אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא מחלוקת בתחלה אבל בסוף לדברי הכל אינה מוחלת ורבי יוחנן אמר בין בזו ובין בזו מחלוקת אמר רבי אבהו לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי יוחנן דאנא ורבי יהושע בן לוי לא פלגינן אהדדי מאי בתחלה דקאמר רבי יהושע בן לוי תחלת חופה ומאי סוף סוף ביאה וכי קאמינא אנא בין בזו ובין בזו מחלוקת תחלת חופה וסוף חופה דהיא תחילת ביאה כי אתא רבין אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא מחלוקת לבסוף אבל בתחלה דברי הכל מוחלת ורבי יוחנן אמר בין בזו ובין בזו מחלוקת אמר רבי אבהו לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי יוחנן דאנא ורבי יהושע בן לוי לא פלגינן אהדדי מאי לבסוף דאמר רבי יהושע בן לוי סוף חופה ומאי תחלה תחלת חופה וכי קאמינא אנא בין בזו בין בזו מחלוקת תחלת ביאה וסוף ביאה אמר רב פפא אי לאו דאמר רבי אבהו לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי יוחנן דאנא ורבי יהושע בן לוי לא פלגינן אהדדי הוה אמינא רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי פליגי רב דימי ורבין לא פליגי מאי סוף דקאמר רבין סוף חופה ומאי תחלה דקאמר רב דימי תחלת ביאה מאי קמ"ל הא קמ"ל דפליגי תרי אמוראי אטעמא דנפשייהו ולא פליגי תרי אמוראי אליבא דחד אמורא: **מתני'** [ב]נותנין לבתולה שנים עשר חודש משתבעה הבעל לפרנס את עצמה [ג]וכשם שנותנין לאשה כך נותנין לאיש לפרנס את עצמו [ד]ולאלמנה שלשים יום [ה]הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה רבי טרפון אומר נותנין לה הכל תרומה רבי עקיבא אומר [ו]מחצה חולין ומחצה תרומה [ז]היבם אינו מאכיל בתרומה עשתה ששה חדשים בפני הבעל וששה חדשים בפני היבם [ח]ואפילו כולן בפני הבעל חסר יום אחד בפני היבם או כולן בפני היבם חסר יום אחד בפני הבעל אינה אוכלת בתרומה זו משנה ראשונה בית דין של אחריהן אמרו אין

לג א מו"ר פ"י מהלכ' מיטומת הלכי י ופ"ד מהל' מוכל הלכה יח סמג עשין מא טוש"ע אה"ע מ"ו סו פעיף ג טוש"ע מ"מ מ' תכד פעיף י:

לד ב מו"ר פ"י מהל' מיטומת הלכה יח סמג עס טוש"ע אה"ע מ' ט פעיף ח:

לה ג מו"ר עס הלכה יח טוש"ע עס סעי' ב:

לו ד מו"ר עס הלכה יח טוש"ע עס סעי' ח:

לז ה מו"ר עס הלכ' יט טוש"ע עס פעיף ב:

לז ו [מו"ר פ"י מהל' מיטומת הלכה יג]:

לח ז מו"ר פ"מ מהל' תרומות הלכה ה:

תוספות רי"ד (המשך)

יום א' אי כלן בפני היבם אינה אוכלת בתרומה זו משנה ראשונה אבל ב"ד של אחריהן אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה. פי' נותנים לבתולה זמן מיום שתבעה הבעל לאחר שקידשה להזהירה על עסקי חופה ולזמן תכשיטיה לפרנס א"ע בתכשיטין ואם הגיע זמן זה ואינה חפיצה להנשא הריא לה מורדת לפחות לה כתובתה כדאמרינן לקמן (דף ס"ד) כותבין אגרת מרד על ארוסה א' ארוסה ואחת נשואה דאלמא ארוסה נמי דין מורדת יש לה: כשם שנותנים וכו'. לפרנס א"ע בצרכי חופה. ולאלמנה שאינה טורחת כ"כ בתכשיטין שכבר יש בידה הכל ל' יום: הגיע זמן ולא נישאו. פי' שהבעלים מעכבים והם בחיים אוכלת משלו ואוכלת בתרומה (א"ר חייא) (אם היא) בת ישראל נשאת לכהן שמשעה שקדשה אוכלת בתרומה מה"ת ומדרבנן הוא דגזור כדאמרינן לקמן ובהגיע הזמן ולא נשאו אכלה או אם הגיע הזמן ומחו בעליהן אוכלת משלו מן היורשים וגם אוכלת בתרומה וגם אם היא זקוקה ליבם אוכלת בתרומה שכ"ז שנחחייב הבעל במזונותי' ואוכלת

ח) כגון תרומה היבם. ר"ש וכו' וי"ע אומר מחצה וכו'. כדי שתאכל בימי טומאתה. היבם אינו מאכיל בתרומה אהגיע זמן קאי שאע"פ שנתנו לו זמן לכנוס והגיע הזמן ולא כנס אינו מאכיל בתרומה כיון דלא אכלה בחיי בעלה כדמפרש טעמא לקמן מוכהן כי יקנה נפש קנין כספו והאי כסף אחיו הוא אבל משכנסה הרי היא כאשתו לכל דבר דכתיב ולקחה לו לאשה כדאמרינן ביבמות דקניא בביאה וכי היכי דקידושי ביאה מאכילין בתרומה דאיתקש הוויות להדדי. כך מאכילין ביבמה: עשתה ששה חדשים בפני הבעל מהנך י"ב חודש הקבועים לה משתבעה הבעל או אפילו כלם בפני הבעל חסר יום א' לפני היבם כיון דאכתי לא אכלה בחיי בעלה אין היבם מאכילה אבל אי עשתה כולן בפני הבעל דאכלה בחייו ה"נ היבם מאכילה דהיבם במקום בעל קיימי: או כלן בפני היבם נפרש לקמן. זו משנה ראשונה

ט) ל"ל ואוכלת בתרומה גם היבם מאכילה.

גליון הש"ס

רש"י ד"ה הא קס"ל ובו' ואיבא למימר אלו ואלו דברי אלהים חיים. עיתוסן דף יג ע"ב:

מוסף רש"י

לפרנס את עצמה. לקנות מלבושים ומכשיטין לצורך נשואין (נדרים עט.). הגיע זמן. שיש עשר חודש לבתולה משתבעה הבעל לתכין עצמה לנשואין ולאלמנה שלשים יום (לעיל מח:). **ולא נישאו.** כגון שעיכב האתן, או אומם שלו (שם). **אוכלות משלו.** שהבעל מייב במזונות אשתו מתקנת ב"ד (לעיל ב.). **ואוכלות בתרומה.** אם כהן הוא והיא בת ישראל, שהכהן מאכיל את אשתו תרומה, כדילף מוהכן כי יקנה נפש (שם).

תוספות רי"ד

אחתא דרמי בר פפא הוה נסיבא ליה לרב אריא. אירכם כתובתה אתא לקמיה דר"י א"ל מאי לשהויי. א"ל הכי אמר ר"י א"ש זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים משהא אדם את אשתו ב' ג' שנים בלא כתובה. פי' זו דברי ר"מ דאמר לעיל דבפחות מד' הוי בעילת זנות וכ"ש אי ליח לה כתובה לגמרי הא הוא דאמר אסור לאדם לשהות את אשתו שעה אחת בלא כתובה ואפילו כתנאה מ"מ דלא סמכא דעתא ואע"ג דקי"ל דאי לא כתב ככתוב דמי דתנאי כ"ד כמאן דנקט שטריה בידיה הוא אפ"ה לא סמכא דעתא ומש"ה אמר ר"מ דהוי בעילת זנות אבל חכמים דלא חיישי להכי מותר להשהותה בלא כתובה. א"ל אביי והאר"נ א"ש הלכה כר"מ בגזירותיו פי' בחומרותיו בדבר שהוא מחמיר בד"ת באיסור והיתר ע"י גזירת דבריהם: א"ל א"ה זיל כתוב לה פי' כתובה אחריתי והא דתנן לעיל לא כתב לה כתובה בתולה גובה וכו'. ואוקימנא כר"מ התם במקום שאין כותבין כתובות דכולהו סמכי אתנאי כ"ד א"נ במקום שכותבין מיהו הבעילה באיסור הוא: **מתני'** נותנין לבתולה י"ב חודש משתבעה הבעל לפרנס א"ע כשם שנותנים לאשה כך נותנים לאיש לפרנס א"ע ולאלמנה שלשים יום הגיע זמן ולא נשאו אי שמחו בעליהן אוכלת משלו ואוכלת בתרומה ר"ט אומר נותנים לה הכל תרומה ר"ע אומר מחצה חולין ומחצה תרומה היבם אינו מאכיל בתרומה עשתה ו' חדשים בפני הבעל ו' חדשים בפני היבם ואפילו כלן בפני הבעל חסר

ואין דנין ימים סתם מימים שנאמר בהם חדש. והא דכתיב וכבתה את אביה ואת אמה ירח ימים ודרשינן בשילהי החולץ (יבמות דף מח:) ירח שלשים ימים שלשים ולא אמר התם ימים שנים עשר חודש משום דכתיב אצל ירח: **אי** איהי ניחא לה אביה מאי נפקא ליה מינה. משמע דין דלא נפקא ליה מינה הוי מרידה ופוחתין מכתובתה ותימה דאמטו משום דאין האב רוצה נקטום הקטנה בכתובתה היא מה פשעה וי"ל דהוה לן למימר יגרשנה בלא כתובה שהרי כתובתה לאב: **בגרה** יום אחד ונתקדשה כו'. וא"ת ומתני' דקתני דמשתבעה נותנין לה י"ב חודש היכי משכחת לה כיון דאין נותנין לעולם אלא ל' יום בבגרות דמסתמא אירי בנתקדשה כשהיא נערה כמו שדרך בני אדם לאסור לקדש את בתו קטנה ואין פוסקין נמי על הקטנה להשיאה וי"ל דדוקא בבגרה ואח"כ נתקדשה קאמר רב הונא דאין לה אלא ל' יום אבל נתקדשה קודם בגרות יש לה י"ב חודש משעת תביעה וטעמא דכשבגרה קודם שנתקדשה אין לה י"ב חודש דמסתמא הכינה כל תכשיטיה שאם ימלא לה בעל יהא הכל מוכן אבל נתקדשה קודם בגרות אינה מקפדת שכבר היא מקודשת:

מאי לאו כתבועה דבתולה. ולא מלי לאוקמי אין כתבועה דבתולה ובשקידשה ואח"כ בגרה דפשיטא ליה דאז לא הוי בגר כתבועה ור"ת מפרש דסתם האי ליטא דבגרה משמע שנתקדשה (א) בבגר ולא קודם: **תיובתא** דרב הונא תיובתא. תימה דהכא קאי בתיובתא ובפ' נערה המאורסה (נדרים דף ע:) אתיא סוגיא סתמא דהש"ס כוותיה דקאמר אמילתיה דרבי אליעזר [ההיא דבוגרת ששהתה י"ב חודש] דמייתי לעיל בוגרת בת' יום שני אימא בוגרת ושהתה והיינו כרב הונא וגרלה לפרש דה"ק בוגרת בת' יום שני והיכי קתני במתני' בוגרת ששהתה שנים עשר חודש דמשמע דבוגרת לא שני לה בשום ענין בלא שנים עשר חודש בת' יום שני כגון שקידשה לאחר ששהתה י"ב חודש בבגרות ומשני תני בוגרת ושהתה והשתא קתני סתם בוגרת בהדי נערה ששהתה שנים עשר חודש ובהדי אלמנה ששהתה שלשים יום משום דיש בוגרת שדינה כנערה בשנים עשר חודש כגון בגרה יום אחד ונתקדשה ויש בוגרת שדינה כאלמנה כגון עמדה י"ב חודש בבגרותה ונתקדשה והשתא אתיא דלא כרב הונא ובפירוש דסוגיא דהתם אין להאריך כאן:

לקיט כהן בו'. מעשיר לא פריך דלא שכיח שיאכל בבית ישראל וגם אין רגילין להוליך תרומה עמהם אבל לקוטות רגילין להשתכר עם ישראל ופעמים מתפרנסים משל בית האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה: **גמ'** מנא הני מילי אמר רב חסדא דאמר קרא [1]ויאמר אחיה ואמה תשב הנערה אתנו ימים או עשור מאי ימים אילימא תרי יומי משתעי איניש הכי אמרו ליה תרי יומי אמר להו לא אמרו ליה עשרה יומי אלא מאי ימים שנה דכתיב [2]ימים תהיה גאולתו ואימא חדש דכתיב [3]עד חדש ימים אמרי דנין ימים סתם מימים ואין דנין ימים סתם מימים שנאמר בהן חדש אמר רבי זירא תנא [4]בקטנה בין היא ובין אביה יכולין לעכב בשלמא איהי מצי מעכבא אלא אביה אי איהי ניחא לה אביה מאי נפקא ליה מינה סבר השתא לא ידעה למחר מימרדא ונפקא ואתיא ונפלה עילואי אמר רבי אבא בר לוי [5]אין פוסקין על הקטנה להשיאה כשהיא קטנה אבל פוסקין על הקטנה להשיאה כשהיא גדולה פשיטא מהו דתימא ליחוש דלמא מעיילא פחדא מהשתא וחלשה קא משמע לן אמר רב הונא בגרה יום אחד ונתקדשה נותנין לה שלשים יום כאלמנה מיתיבי בגרה הרי היא כתבועה מאי לאו כתבועה דבתולה לא כתבועה דאלמנה תא שמע [6]בוגרת ששהתה שנים עשר חדש רבי אליעזר אומר הואיל וחייב בעלה במזונותיה יפר אימא בוגרת וששהתה שנים עשר חודש רבי אליעזר אומר הואיל ובעלה חייב במזונותיה יפר תא שמע המארס את הבתולה בין שתבעה הבעל והיא מעכבת ובין שתבעה היא ובעל מעכב נותנין לה שנים עשר חדש משעת תביעה אבל לא משעת אירוסין ובגרה הרי היא כתבועה כיצד [7]בגרה יום אחד ונתקדשה נותנין לה שנים עשר חדש ולארוסה שלשים יום תיובתא דרב הונא תיובתא מאי ולארוסה שלשים יום אמר רב פפא הכי קאמר [8]בוגרת שעברו עליה שנים עשר חדש בבגרות ונתקדשה נותנין לה שלשים יום כאלמנה: הגיע זמן ולא נישאו: [7]אמר עולא [9]דבר תורה ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה שנאמר [4]וכהן כי יקנה נפש [10]קנין כספו והאי נמי קנין כספו הוא מה טעם אמרו אינה אוכלת שמא ימצאו לה כום בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחותה אי הכי הגיע זמן ולא נישאו נמי התם דוכתא מייחד לה אלא מעתה לקיט כהן לישראל לא ליכול בתרומה דלמא אתו למיכל בהדיה השתא מדידהו ספו ליה מדידיה אכלי רב שמואל בר [11]רב יהודה אמר משום סימפון אי הכי נכנסה לחופה ולא נבעלה נמי התם מיבדק בדיק לה והדר מעייל אלא מעתה עבד כהן שלקחו מישראל לא ליכול בתרומה משום סימפון [12]סימפון בעבדים ליכא דאי דאבראי הא קחזי דגואי למלאכה קא בעי ושבסתר לא איכפת ליה [13]נמצא גנב או עלמס: **השתא** מדידהו ספו ליה כו'. ולקיט ישראל בבית כהן לא חיישינן כלל דדוקא מלקיט כהן בבית ישראל הוא דפריך לפי שדרך האכסנאי להשקות לבני הבית כדי למצוא חן בעיניהם וכשהוא מושיט להם אינו מדקדק מה הוא נותן אבל ללקיט ישראל בבית כהן כשפרנסתו עליו בשעת אכילה מדקדק היטב מה הוא נותן לו:

קוביוסטוס

מסורת הש"ס

א) [לעיל מח: קדושין יז:], ב) [תוספתא רפ"ד], ג) נדרים ע:, ד) קדושין ה. יז., ה) [יבמות סח.], ו) [מלא רב נדאה מיוחד וע"ל רש"י ריש נח: ד"ה אלא לרב שמואל כר יהודה וכו'], ז) [קדושין יא. ע"ש כ"ב לב: ועי' תוס' גיטין סו. ד"ה עד], ח) [תוספתא דכ"כ פ"ד], ט) [לקמן נח.].

תורה אור השלם

1. ויאמר אחיה ואמה תשב הנער אתנו ימים או עשור ימים אחר תלך: בראשית כד נה
2. ואיש כי ימכר בית מושב עיר חומה והיתה גאלתו עד תם שנת ממכרו ימים תהיה גאלתו: ויקרא כה כט
3. עד חדש ימים עד אשר יצא מאפסם והיה לכם לזרא ינון כי מאסתם את יי אשר בקרבכם ותבבו לפניו לאמר למה זה יצאנו ממצרים: במדבר יא כ
4. וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו וילידי ביתו הם יאכלו בלחמו: ויקרא כב יא

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מאי לאו כ' וכי' שנתקדשה בנגר. נ"ב וקן מיכח ממאי דפריך בסמוך מהא דתניא בוגרת ששהתה י"ב חודש ר"ל לומר יפר מ' דקאמר אמילי כשנתקדש' קודם שנתבגר:

מוסף רש"י

הואיל וחייב בעלה במזונותיה יפר. דכתיב שנכנסה בכשיטו דמי (נדרים נ:). משום סימפון. שמא ימלא בה מום ונמצאו קדושי טעות. סימפון, כל דבר המבטל דבר קרוי סימפון אלא, כגון שוכר הוי סימפון של שטר בשנים אוחזין (ב"מ כ.) וכאן קורא סימפון דבר המבטל את הקדושין או את המקח של עבד (קדושי' י.). סימפון בעבדים ליכא. לבטל את המקח, דאי דאבראי הא קחזי ליה. וסבר וקינל שם יא.). נמצא גנב. שהיה גנב קודם לכן. גונב ממון (השב"ם ב"ב צב:).

תוספות רי"ד

דמשהגיע זמן אוכלת בתרומה אבל ב"ד וכו'. כדמפרש שעמא לקמן משום גזירה דעולא: נותנין לבתולה י"ב חודש ובו' מנה"מ ארא"ח דאמר קרא תשב הנערה אתנו ימים או עשור מאי ימים אי נימא תרי יומא משתעי אינשי הכי דאמרי תרי יומא ואי לא עשרה יומא אלא מאי ימים שנה דכתיב ימים תהיה גאולתו ואימא ימים דחודש ימים דנין ימים סתם מימים סתם ואין דנין ימים סתם מימים שנאמר בהן חודש: אר"ש קטנה בין היא בין אביה יכולין לעכב. פי' שאם נתארסה יכולים לעכב יותר מי"ב חודש שלא להשיאה לו עד שתגדיל בשלמא איהי מצי מעכבא ע"י שקטנה היא ותשמיש קשה לה ואם תנשא לו היום ולמחר כשאינה יכולה לסבול תשמיש וטורדת הבית תמרד בו עד שיגרשנה ותחזור לביתה ונמצאת צריך תכשיטין אחרים ומפני טענה זו יש בידה לעכב אלא אביה אי איהי ניחא לה אביה מאי נפקא ליה מיניה סבר השתא לא ידעא למחר מימרדא ואתיא ונפלה עלי: א"ר [אבא] בר לוי תנא אין פוסקים על הקטנה להשיאה כשהיא קטנה. פי' משום טעמא דאמרן אבל פוסקין על הקטנה להשיאה כשהיא גדולה פשיטא מ"ד ניחוש דלמא מעיילא בלבה פחד (או חלשא) (מהשתא וחלשא) קמ"ל. פי' מעכשיו נותנין אל לבה פחד תשמיש וטורדת הבית הואיל ומזבירה לה בקוטנה ואימא דאין פוסקין קמ"ל דפוסקין: ת"ד המארס את הבתולה בין שתבעה היא והבעל מעכב בין שתבע הבעל והיא מעכבת נותנים לה י"ב חודש משעת תביעה אבל לא משעת האירוסין וכבר ה"ה כתביעה כיצד בגרה יום א' ונתקדשה נותנים לה י"ב חודש. פי' בבתולה: ולארוסה ל' יום מאי ולארוסה ל' יום אמר ר"פ ה"ק (ארוסה) בוגרת שעברו עליה י"ב חודש בבגרותה ונתקדשה נותנים לה ל' יום כאלמנה. (א) פי' אפי' לא בגרה אלא יום א' נותנים לה ל' יום כאלמנה. יא"צ להמתין עד י"ב חודש לפרנסה שמאחר שבגרה אין רצויה לשהות עוד ומשעה שקירב זמנה לעמוד על פירקה זמנה תכשיטיה. לפיכך נותנים לה ל' יום שהוא זמן מועט כדי לתקן שאר דברים קטנים: הגיע זמן ולא נישאו וכו' אמר עולא ארוסה בת ישראל ד"ח אוכלת בתרומה שנאמר יכהן כי יקנה נפש קנין כספו וא"ש אמרו אינה אוכלת פי' הואיל ומה"ת אוכלת גזירה שמא ימצאו לה כוס בבית חמי' ותשקה לאחי' ולאחיותי' עי' פהרין זה בשמעתא קמייתא דקידושין א"ה אפילו הגיע זמן ולא נשאו נמי

(א) אולי ל"ל פי' ולא כרב הונא דאמר דאפילו לא בגרה וכו'.

קוביוסטום הגיעו מאי איכא לסטים מזויין או מוכתב למלכות הנהו קלא אית להו מכדי בין למר ובין למר לא אכלה מאי בינייהו איכא בינייהו קבל [ג]מסר והלך: רבי טרפון אומר נותנין לה הכל תרומה וכו': אמר אביי מחלוקת בבת כהן לכהן אבל בבת ישראל לכהן דברי הכל מחצה חולין ומחצה תרומה ואמר אביי מחלוקת בארוסה אבל בנשואה דברי הכל מחצה חולין ומחצה תרומה תניא נמי הכי [ג]רבי טרפון אומר נותנין לה הכל תרומה ר"ע אומר [א]מחצה חולין ומחצה תרומה במה דברים אמורים בבת כהן לכהן אבל בת ישראל לכהן דברי הכל מחצה חולין ומחצה תרומה במה דברים אמורים בארוסה אבל בנשואה דברי הכל מחצה חולין ומחצה תרומה רבי יהודה בן בתירא אומר נותנין לה שתי ידות של תרומה ואחת של חולין רבי יהודה אומר נותן לה הכל תרומה והיא מוכרת ולוקחת בדמים חולין רבן שמעון בן גמליאל אומר כל מקום שהוזכרה תרומה נותנין לה כפלים בחולין מאי בינייהו איכא בינייהו טירחא: היבם אינו מאכיל בתרומה: מאי טעמא [ד]קנין כספו אמר רחמנא והאי קנין דאחיו הוא: עשתה ששה חדשים בפני הבעל: השתא בפני הבעל אמרת לא בפני היבם מיבעיא [ה]זו ואין צריך לומר זו קתני: זו משנה ראשונה כו': מאי טעמא אמר עולא ואיתימא רב שמואל בר יהודה משום סימפון בשלמא לעולא קמייתא שמא ימזגו לה כום בבית אביה ובתרייתא משום סימפון אלא

קוביוסטום. גונב נפשות: **הגיעו.** לנוקב ואין המקח בטל. וברייתא היא בב"ב בהמוכר פירות המוכר עבד לחבירו וגמלא גנב או קוביוסטום הגיעו שבתמן גנבים הן: **לסטים מזויין.** אין דרכו בכך: **מוכתב למלכות.** חטא למלכות עד שצוה לגזור עליו שיהרגנו כל מולאו: **קלא איתי להו.** וסבר וקביל: **קבל מסר והלך.** קיבל עליו בעל את המומין לסימפון ליכא למיחש לשמא תשקה לאחיה ולאחותה ליכא למיחש: **מסר.** האב לשלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל ליכא למיחש שמא תשקה לאחיה ולאחותה דהא ליתהו גבה [ו]וליכא למיחש לסימפון: בת כהן בקיאה היא בשמירת תרומה ולמוכרה בימי טומאתה. בת ישראל איכא בקיאה בכך: **בארוסה.** ובת כהן דהוחיל והיא בבית אביה טרם אביה למכור תרומה בחולין לימי טומאה לפי שהוא רגיל בכך: **אבל בנשואה.** שנותן לה בעלה מזונות בביתה כגון משרה אשתו על ידי שליש דתנן במתניתין (לקמן דף פד:): **מחצה חולין.** לפי שכל כבודה בת מלך פנימה [ז] ואביה ואמיה אינן אלא שיתעסקו בצרכיה: **רבי יהודה אומר נותנין לה הכל תרומה כו'.** בין רבי יהודה לרבי טרפון איכא דאילו ר' טרפון סבר נותנין לה תרומה כדי מזונותיה ואע"פ שאם צריכה לחולין ובאה למכור תרומה אין דמי תרומה מגיעין ליקח בהן חולין שהרי יקרים הם מן התרומה שהכל קופלים עליהן ולרבי יהודה נותנין לה תרומה כשיעור שאם בא ליקח ממנה חולין אבל טורח מכירה מוטל עליה למכור לתתה תחת חולין: **נותנין לה תרומה כפלים בחולין.** קסבר לא מטרחינן לה למוכרה בשוייה אלא נותן לה תרומה הרבה כדי שתתנה בזול ותמלא לוקחין הרבה: **אילא ביניהו טירחא.** בין רבי יהודה לרבן שמעון: **והאי קנין אחיו הוא.** וכי מיית ליה פקע ליה קנינו אבל בנשא הרי היא אשתו לכל דבר והכתוב קראה אשתו דכתיב (דברים כה) ולקחה לו לאשה [ח] דקנייה בביאה וכי היכי דקידושי ביאה מאכילין בתרומה לחיות להדדי כך מאכילין ביבמה: **בשעה בפני הבעל.** חוץ מיום אחד אמרת לא אכלה כולם בפני היבם דעל ידו אין לה לאכול דאלו קנינו היא מיבעיא ליה למימר דלא אכלה: **קמייתא.** משנה ראשונה שאומרת משעת אירוסין שהתורה המירתה והם גזרו עד שיגיע זמן לא גזור מפני סימפון אלא שמא תשקה הלכך משנתחייב לזונה דמייחד לה דוכתא וליכא למיחש לשמא תשקה שריה: **ובתרייתא.** משנה אחרונה שחזרו וגזרו עד שתכנס לחופה חשו לסימפון: אלא

[ח] בי"ב נב: קידושין יח., [ט] [הא דמיישינן הכא לסימפון במקר היינו כרב דאמר לעיל מקירתה לכל חוץ מתרומה. גי' ת"י]. [י] [תוספתא רפ"ה]. [יא] [יבמות סו:]. [יב] [עירובין עו. רש"ג]. [יג] [יעי' בתוס' לעיל מח: שלהי ד"ה רב אסין]. [יד] [מהלוים מה]. [טו] [יבמות נ.]. [טז] [עי' בסורות ה. איתא בנוסחא אחרת וע' רש"י בחולין סז: ד"ה ועוד שאלו]. [יז] גי' רש"ל. [יח] שייך לעיל דף נ ע"א על המשנה.

תורה אור השלם

1. וְכֹהֵן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ וְיִלִיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ: ויקרא כב יא

מוסף רש"י

הגיעו. הרי הוא שלו, דסתם עבד גנב הוא (קדושין יא.). **מאי איכא לסטים מזויין.** הולכ נפשות ומופו ליהרג (רשב"ם ב"ב צב:) הא לא שכיח ולא קבלו עליו, **או מוכתב למלכות.** שנתחייב מיתה למלך (קדושין יא.).

עין משפט נר מצוה

מה א מיי' פי"ב מהל' אישות הלכה יב:

תוספות רי"ד

התם דוכתא מייחד לה. פי' מאחר שהוא זן אותה תמיד מוציאה מביית אביה ומייחד לה מקום שלא תפסיד מזונותיו. פי' כי היכי דלא ליכול אינש בהדה: ר"ת אומר וכו' אמר אביי מחלוקת בבת כהן לכהן אבל בת ישראל לכהן דברי הכל מחצה חולין ומחצה תרומה פי' בת כהן אם תטמא יחליף לה אביה חולין בתרומה וחזיא לה ולא תצטרך למוכרה לכהנים בזול ולקנות חולין ביוקר אבל בת ישראל לכהן אין מי שיחליף לה ותצטרך למכור להם בזול הלכך נותנים לה מחצה חולין: ואמר אביי מחלוקת בארוסה פי' ובת כהן. אבל בנשואה ד"ה מחצה חולין ומחצה תרומה: היבם אינו מאכיל בתרומה מ"ט קנין כספו אמר רחמנא והאי קנין דאחיו הוא פי' והלכך אין לו כח להאכילה בגינו אך אם אכלה בחיי הבעל אוכלת דיבם במקום בעל קאי ומכח בעלה קאכלה: או כלם וכו' השתא כלם בפני הבעל חדון מיום א' אמרת לא אכלה כלן בפני היבם דע"י אין לה לאכול דלא קנינו הוא לא מיבעיא זו ואע"ל זו קתני: זו משנה ראשונה וכו'. תניא בתוספתא ולא היבמה עד שתבעל. פי' זו רבנן שאמרו הגיע זמן ולא נשאו שהיא אוכלת בתרומה הוא משנה ראשונה אבל ב"ד של אחריהם אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה וכן היבמה עד שתבעל ואע"ג דאכלה בחיי בעלה מ"ט אמר עולא ואיתימא ר"ש ב"י משום

קוביוסטום. פירש בקונטרס גונב נפשות ולא משמע הכי בפרק קמא דבכורות (דף ה. ושם) [ט]דקא אמר ליה קיסר לרבן גמליאל משה רבכם גנב היה או קוביוסטום היה או שאינו בקי בחשבונות היה והתם אמרינן קאי דאשאילה דאשונה דבכללן של ליש אתה מוצא כו' כבר השיבו ועוד להגיעו מפרש בקונטרס דרובם הכי איתנהו ואין נראה שיהיו רוב העבדים גונבי נפשות ונראה כפירוש רביעו חננאל דמפרש קוביוסטום משמק בקוניא והא דאמרי' (חולין דף לא:) ואמר שלחני כי עלה השחר אמר ליה יעקב וכי גנב אתה או קוביוסטום אתה שאתה מתיירא מן השחר לפירוש הקונטרס אתי שפיר ולפירוש רביעו חננאל נמי י"ל שדרך משחקין בקוביא שנושין בהן ודרכן להטמין מבני אדם: **הנהו קלא אית להו.** פירש בקונטרס וסבר וקביל וקשה לר"ת דבריש המוכר פירות (ב"ב דף נב: ושם) אמר בהדיא ליסטים מזויין או מוכתב למלכות אומר לו הרי שלך לפניך ועוד אמרינן בפרק האומנין (ב"מ דף פ. ושם) שפחה זו שוטה היא נכפית היא כו' הרי זה מקח טעות אם כן בהנך מומי ניחוש לסימפון ומפר"ת קנא אית להו ולא שביחי ולא חייבינן בהו לסימפון כיון דלא שביחי והנהו נמי דפרק האומנין לא שביחי והא דאמרינן בפרק המגרש (גיטין דף פו. ושם) דאמקין רב יהודה בשטרא דעבדי עבדא דנן מולדק לעבדות ופטיר ועטיר מן ערוני מלכא ומלכתא לא משום שהיה צריך להתנות כדפי' דבסתמא נמי הוי מקח טעות אלא משום שופרא דשטרא ורביעו אליהו היה מקייס פירוש הקונטרס דהיכא דקיבל המוכר מעות אמרי' מדלא בדק הלוקח קודם נתינת מעות הני מומין דאית להו קנא א"כ סבר וקיבל והא דאומר לו הרי שלך לפניך מיירי קודם שנתן הלוקח מעות וקנא משמע כן בפרק המוכר פירות (ב"ב דף נב:) דפריך [י][שם הגיעו לאו משום דרובא הכי איתנהו וש"מ דאזלינן בתר רובא ומאי פריך דלמא] המוליא מחבירו עליו הרמיה אלמא מיירי שהלוקח מוחזק: [יא]**ואפילו** כולן **בפני הבעל** חוץ מיום **אחד אינה אוכלת.** פירש בקונטרס דהוא הדין אפילו כולם בפני הבעל לא אכלה משמע דקנין כספו פקע ליה אלא דאי כולן בפני הבעל הוה אכלה מיהא בחייו ולר"ת נראה דהך דרשא דדריש בגמרא קנין כספו אמר רחמנא והאי קנין דאחיו הוא אסמכתא בעלמא הוא דמדאורייתא מיכל אכלה ולפי משנה ראשונה היכא דאכלה בחיי הבעל אוכלת נמי בזיקת היבם מדקתני ואפי' כולם בפני הבעל חוץ מיום אחד משמע הא כולן בפני הבעל אוכלת ועוד דתנן בפרקין בסדר משנת ירושלמית הגיע זמן ולא נשאו או שמתו בעליהן אוכלות משלו ואוכלות בתרומה משמע כשמתו בעליהן שהיבם מאכילן בלא ביאה דומיא דהגעת זמן דמיירי בלא נשאו דאי אחר ביאה פשיטא דאשתו גמורה היא ועוד מביא ראיה מדתניא בתוספתא זו משנה ראשונה רבותינו אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה ולא היבמה עד שתיבעל והיינו טעמא דמשנה ראשונה דכללא אכלה בחיי הבעל אינה אוכלת דהא איכא למיחש לסימפון ולשמא תשקה דהא כיון דלא הגיע זמן בחיי הבעל לא בדק לה אינו חייב במזונותיה אלא א"כ עמד בדין וברח כדאמרינן בהחולץ (יבמות דף מא:) ולא מייחד לה דוכתא וטעמא משום שאין דרך לאחר אלא מיד הוא רגיל או לחלוץ או לייבם לכך לא תקנו לה מזונות מיבם כמו שתקנו מזונות בהגעת זמן דבעל אבל כשאכלה בחיי הבעל מו ליכא למיחש לסימפון ולשמא תשקה נמי ליכא למיחש דכיון דהגיע זמן מייחד לה דוכתא בבית אביה מסתמא אוכלת שם בכל שעה ואינה זזה ממקומה וא"ת ומאחר דמדאורייתא אכלה כשנפלה מן הנשואין למה אסורה למשנה אחרונה עד שתיבעל הא ליכא למיחש לסימפון שכבר נבדקה בזיקת פנים ויש לומר דמאחר שאסרו ארוסה שהגיע זמנה אסרו נמי ביבמה משום דמיחלפא נה שתיהן זמן כניסתן לאחר אבל ק"ק לי תשיבא יבמה קנין כספו דיבם הא דקאמר ביבמות בפרק אלמנה (דף סו: ושם) גבי הא דתנן היבם פוסל ואינו מאכיל לי בת כהן לישראל היא פסיל לה ושבה אל בית אביה כו' ה"ל למימר דהא קנייה כדקאמר התם גבי אירוסין ויש לומר דושבה אל בית אביה אתא למיפסל בת כהן לישראל למידק הא מעיקרא לא אכלה כדאמר התם (דף סח.) א"כ לא אייתר לשומרת יבם אלא הכי קאמר ושבה כמיב כלומר דווקא אותה ששבה אל בית אביה אבל זאת שזקוקה ליבם אינה שבה שהרי חשובה כאילו קנויה לו: **השתא בפני הבעל אמרת לא בפני היבם מיבעיא.** ה"ג [לא] זו אף זו קתני לא מיבעיא ששה חדשים בפני הבעל ושבה בפני היבם דלא אכלה אלא אפילו כולם בפני הבעל חוץ מיום אחד לא אכלה וכן מוכיח בירושלמי דמפרש כולה מתניתין [בלא] זו אף זו: מאי

מאי לאו בניזונת. לא כשהוא זן לאומה קאמר דאם כן יקדשו מעשה ידיה ואמאי עושה ואוכלת כדקאמר נקמן אי במעלה לה מזונות מאי טעמא דמאן דאמר מיתה קדוש פירוש גם מחיים יהא קדוש אלא בניזונת כלומר שהוא חפץ לזונה והיא אינה רוצה: **מתוך שיכול לכופה למעשה ידיה כו'.** ומתני' דקתני עושה ואוכלת מוקי לה כרב אחא בר אהבה דנסמוך במעלה לה מזונות ואינו מעלה לה מעה כסף: **יקדשו** ידיך לעושיהן. פירוש להקב"ה שעשאן אבל אין לפרש למלאכתן דא"כ הל"ל למעשיהן כדאמרינן בסוף פ"ק דגדרים (דף יג.): **לאחר שאתגייר.** ואי"ת דבסוף פ"ק דגיטין (דף יג.) אמרינן דאפילו לרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ה"מ לדבר שהוא בעולם אבל לדבר שלא בא לעולם לא והא לאחר שאתגייר הוי לדבר שלא בא לעולם ואומר ר"י דלאחר שאתגייר לא חשיב כל כך דבר שלא בא לעולם כיון שהגוף בעולם אלא שמתוסר גירות ולא דמי לעולדים דהתם לא בא לעולם כלל וכעין זה תירץ ה"ר אליעזר משום"א מה שמקשין אהא דאמר בריש המפקיד (נ"מ דף לג.): אימור דאמר ר"מ אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כגון פירות דקל דעבידי דאתו כו' והא כל הנהו דהכא לא עבידי דאתו אלא הכא כיון שהגוף בעולם לא בעינן עבידי דאתו וא"ת אם כן מאי פריך הכא וקאמר נמי מההיא אין הא מההיא נמי לא שמעינן מעשה ידיה שאינם בעולם כלל ואכתי מצי למימר דלא קדשי מעשה ידיה אלא דנעשה כאומר יקדשו ידיך לעושיהן וי"ל כיון דבמקלת סבר רבי מאיר כרבי אליעזר בן יעקב אית לן למימר דאף בדבר שלא בא לעולם כלל סבר כוותיה דאית ליה בהאשה רבה (יבמות לג.: וסס) ובהאומר (קידושין דף סב.): דאדם מקנה ועוד מתרץ דכל הני דהכא איכא לאוקמא בדעבידי דאתו כגון שנמע מרגו שישתרגו ולאחר שימות בעליך ואחותיך כגון בנוסקת ולאחר שיחלוץ ליך יבמיך באין דעתו של יבם ליבם ומיהו ק"ק מותר דקדוש לאחר מיתה אע"ג דלא עביד דאתי דליכא לאוקמא בנוסקת דהא עושה מלאכה[ה]: **אי במעלה לה מזונות ומעלה לה מעה כסף מ"ט דמ"ד לאחר מיתה הוא קדוש.** גם למ"ד מחיים הוא קדוש ה"מ למיפרך כיון דמעלה מזונות ומעה כסף אמאי עושה ואוכלת אלא משום דבעי למימר אי אין מעלה לה מזונות ולא מעה כסף מ"ט דמאן דאמר מחיים הוא קדוש נקט נמי הכא מ"ט דמ"ד לאחר מיתה הוא קדוש:

[ו]**במעלה לה מזונות ואין מעלה לה מעה כסף.**

אלא לרב שמואל בר יהודה קמייתא משום סימפון ובתרייתא משום סימפון מאי בינייהו איכא בינייהו בדיקת חוץ מר סבר בדיקת חוץ שמה בדיקה ומר סבר בדיקת חוץ לא שמה בדיקה: **מתני'** [א]המקדיש מעשה ידי אשתו הרי זו עושה ואוכלת המותר רבי מאיר אומר הקדש רבי יוחנן הסנדלר אומר חולין: **גמ'** [ב]אמר רב הונא [ג]אמר רב [ד]יכולה אשה לומר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה קסבר בי תקינו רבנן מזוני עיקר ומעשה ידיה משום איבה וכי אמרה איני ניזונת ואיני עושה הרשות בידה מיתיבי [ה]תקנו מזונות תחת מעשה ידיה אימא [ו]תקנו מעשה ידיה תחת מזונות לימא מסייע ליה המקדיש מעשה ידי אשתו הרי היא עושה ואוכלת מאי לאו בניזונת לא בשאינה ניזונת אי בשאינה ניזונת מאי למימרא אפי' [ז]למאן דאמר יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך הני מילי [ח]בעבד כנעני דלא כתיב ביה עמך אבל עבד עברי דכתיב ביה [ט]עמך לא וכל שכן אשתו סיפא איצטריך ליה מותר רבי מאיר אומר הקדש רבי יוחנן הסנדלר אומר חולין ופליגא דריש לקיש דאמר ריש לקיש [י]לא תימא טעמא דרבי מאיר משום דקסבר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אלא טעמא דרבי מאיר מתוך [יא]שיכול לכופה למעשה ידיה נעשה כאומר לה [יב]יקדשו ידיך לעושיהם [יג]והא לא אמר לה הכי כיון דשמעינן ליה לר"מ דאמר [יד]אין אדם מוציא דבריו לבטלה נעשה כאומר לה יקדשו ידיך לעושיהם וסבר רבי מאיר אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם והתניא [טו]האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר או לאחר שתתגיירי לאחר שאשתחרר לאחר שתשתחררי לאחר שימות בעליך או שתמות אחותיך או לאחר שיחלוץ ליך יבמיך רבי מאיר אומר מקודשת [טז]מההיא אין מהא ליכא למשמע מינה: המותר רבי מאיר אומר הקדש: אימת קדוש רב ושמואל דאמרי תרוויהו מותר לאחר מיתה קדוש רב אדא בר אהבה אמר מותר מחיים קדוש הוי בה רב פפא במאי אילימא במעלה לה מזונות ומעלה לה מעה כסף לצרכיה מ"ט דמ"ד לאחר מיתה קדוש ואלא כשאין מעלה לה מזונות ולא מעלה לה מעה כסף לצרכיה מ"ט דמאן דאמר מחיים קדוש לעולם במעלה לה מזונות ואינו מעלה לה מעה כסף לצרכיה רב ושמואל סברי תקנו מזונות

אלינא דרב אחא בר אהבה מוקי לה הכי אבל רב ושמואל לא מצי מוקמי לה במעלה לה מזונות דכיון דסברי דתיקנו מזונות תחת מעשה ידיה מ"כ אמאי עושה ואוכלת אלא רב ושמואל מוקמי מתניתין בשאין מעלה לה מזונות ולא מעה כסף ואם תאמר ומאי דוחקיה דרב לאוקמא מתני' לאחר מיתה לוקמה מחיים וכגון דמעלה לה מעה כסף ואין מעלה לה מזונות ויש לומר דאין רגילות שיעלה לה מעה כסף ולא יעלה לה מזונות:

קונס

וכל מע"י שלה ואין הקדש חל עליו ואפילו המותר שלה כדפי' והאי והמותר ר"מ אומר הקדש (שהוא) (דיינו) לאחר מיתה שמה שנשאר לה ממע"י יורשה הבעל לאחר מיתתה והלכך הקדש חל עליו שאדם מקדיש דשלב"ל: לא כשאינה ניזונית. פי' מהכא לא תסיק ולעולם לא מצי למימר הכי וטעמא דמערים ואינה רוצה לזונו והלכך ניזונית ממע"י. ולא חייל הקדש עילווי' כדפרישית דהמותר ששעת יותר על מזונותיה הוא של בעל וקדוש מחיים אליבא דר"מ:

ע) נראה לחסר כאן וא"ל אמאי תקנו מעשה ידיה מתת מזונות וקסבר מזוני עיקר וכו'.

עין משפט נר מצוה

סו א ב מיי' פ"ו מהל' ערכין הלכה כח סמג עשין קלב טוש"ע אה"ע סי' פז סעיף ח:

מז ג ד מיי' פי"ב מהלכ' אישות הלכה ד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סט סעיף ד וסי' פ סעיף טו הסג"ה וסימן פא סעיף ח בהג"ה:

מח ה מיי' פ"ט מהל' עבדים הלכ' ז סמג עשין עב טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף כ:

מט ו מיי' פכ"א מהל' אישות הלכה י סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סי' פ סעיף טו:

נ ז ח מיי' פ"ו מהל' ערכין הלכה כח סמג עשין קלב טוש"ע שם סי' פא סעיף ח:

תוספות רי"ד

סימפון שמא ימצא בה מומין שבסתר ויהיה קדושיו קידושי טעות. ודבר המבטל יקרא סיפון ולפיכך נקרא השובר סימפון: **מתני'** המקדיש מעשה ידי אשתו ה"ז עושה ואוכלת והמותר ר"מ אומר הקדש ור"י הסנדלר אומר חולין. פי' אפי' למ"ד שאין האשה יכולה לומר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה אתיא מתני' וטעמא דמילתא מפני שיכול להערים ולומר איני רוצה לזונך והיא יקוקה להתפרנס ממעשה ידיה הלכך ה"ז עושה ואוכלת ואין ההקדש על מע"י חל מפני שהוא שלה. שאם לא יפרנסה בעלה תתפרנס היא ממנו והמותר מה שעשת יתר על מזונותיה של בעל [והכי תניא בתוספתא המקדיש מע"י אשתו ה"ז מעלה לה מתוכן פרנסה והשאר הקדש] ר"מ אומר הקדש דקסבר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אר"ה א"ר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה. פי' להאי סברא אפי' אותו המותר שעושה יתר על מזונותיה הוא שלה דאל"ה מאי מרווחת האשה בכך. א"ו הכל שלה ומפני שעושה יתר על מזונותי' מפני זה אומרת לבעלה איני ניזונת ואיני עושה: ואי קשיא והאמרינן לקמן קונם שאני עושה לפיך א"צ להפר אלמא שמעשה ידיה הוא משועבד לבעל ואין הנדר חל עליו ואי אמרת יכולה אשה לומר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה אמאי לא חייל. תשובה אע"ג דמציא למימר כ"ז שלא אמרה משועבד הוא מע"י לבעל והילכך א"צ להפר מיתיבי תיקנו מזונות תחת מע"י [ט] וקסבר מזוני עיקר ומע"י משום איבה וכך הלכה דהכי פסיק תלמודא כר"ה א"ר דאמר יכולה אשה שתאמר וכו'. נימא מסייע ליה המקדיש ידי אשתו ה"ז עושה ואוכלת מאי לאו דניזונית. פי' שהבעל חפץ לזונה ואפ"ה היא עושה ואוכלת וטעמא דמילתא משום דמצי למימר א"נ וא"ע לשון [קדושין סב.].

מסורת הש"ס

[א]) [מדרש פה.]. [ב]) [נ"ק ת: נ"ב מע: גיטין עז:] [לקמן ע: פג. קז:]. [ג]) [נ"ק ת: איתא אמר רב הונא יכילה יכו' ועי' תוס' לקמן ע"ב. ד"ה רב הונא]. [ד]) [לעיל מז: [לקמן עז.]. [ה]) נ"ק פז: [נ"מ לג.] [לעיל מג. גיטין יב., ו]) [עי' כתוס' דלעיל מז: ד"ה תקנו]. [ז]) [ועי' תוס' לקמן ע: ד"ה עבדה]. [ח]) [תמורה מז: ערכין ה ום"כ]. [ט]) יבמות לב: לג: נ"מ עז: קדושין פג., י) [דף מז:]. [כ]) [מיהו יש להעמיד מתני' דלעיל דלא אמר אלא מד מי יימר תשיב עבדיה דאתי ודוקא התם בהמקדיש גבי כספיה לא תשיב עבדיה דאתי משום דאיכא מי יימר עובדא מי יימר דמיגננא ואתא מיגננא מי יימר דמשתכח גנבא כו'. ת"ר], [ל]) [דהכי איתא דאמר מתני' דמעלה לה מזונות והיא אינה רוצה דבסכי מיתוקמא מתני' לכולהו לרב ושמואל דאיתא דיקה ולרב אחא בר אהבה בניזונת ממנו. מ"ר,

תורה אור השלם

ו. וְהָיָה כִּי יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אַהֲבַךָ וְאֶת בֵּיתֶךָ כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ: דברים טו טז

גליון הש"ס

גמ' מההיא אין. עיין כוכין דף לה ע"א שטעות דף לא ע"ב:

מוסף רש"י

איני ניזונת. משל בעלי, ואיני עושה. לו מלאכה. דכי תקון רבנן מזוני להאמה תקון, ומנין דלא שפקה במעשה ידיה, ואמר כך תקנו מעשה ידיה לבעלה משום איבה. הלכך יכולה לומר לו אפשי (גיטין עז. וכעי' ב"ק ח.) אני איני צריכה לכך, מעיינת אני ואי אפשי לעשות מלאכה אמצא לי מזונות, או יש לי אומנות יקרה יתר על כדי מזונותי (קדושין פב.). מזוני עיקר. כלומר תחלה תקנו עיקר מזונות לאשה מן הבעל בעל כרחו, כיון דמעשה בין לא תעשה, יאמר כך תקנו מלאכה תחת מזונות שלא תהיה לה איבה. וכיון דלטובתה נתקנו לתקן לה מזונות תחלה יהיו עוקרת לומר איני מפקה בתקנה זו, אינו מושמע למזונותיו, הרשות בידה, וכיון דעקרה תקנת המזונות גם תקנת מלאכת ידיה לבעלה בטלה ממילא, דכיון דמזונות אין לה גם הבעל לא יטול מלאכת ידיה (רשב"ם ב"ב מט.). יכול הרב לומר לעבד. בעבד, עשה עמי. מלאכה, ואיני זנך. אלא חזור על הפתחים (גיטין יב.). לאחר שיחלוץ ליך יבמיך. קסבר הלי מנא אין קדושין מופסין ביבמה לשון (קדושין סב.).

מזונות שכיחי ומעשה ידיה שכיח ומותר לא שכיח. מעה כסף קיין ומעשה ידיה קיין כדתנן (לקמן דף סד:) מה היא עושה משקל חמש סלעים: **והא עלה קאני.** במתני': **ומה היא עושה לו.** ומדפרים בתר מעשה ידיה ומה היא עושה לו מכלל דרישא במעשה ידיה חיירי ולא במותר: **שפי.** קשה לעוותו יותר מן הערב: **הכי קאמר.** [לעולם במותר חיירי בריש והכי קאמר] סיפא ומה היא עושה לו עיקר דנדע מותר מאי ניהו: **משקל חמש סלעים.** סלע של יהודה כפליים במשקל סלע של גליל: **מי אמר שמואל הכי.** והאמר שמואל (עיל:) במותר לאחר מיתה פליגי ועלה א"ר יוחנן הסנדלר מודין ואע"פ דהשתא דידיה הוא אלמא טעמא דר' יוחנן משום דבר שלא בא לעולם הוא שעדיין לא מתה ואין לו רשות במותר הוא ואינו מעלה לה מעה כסף ובהא אמר שמואל הלכה: **והתנן קונם שאני עושה לפיך.** מה שאני עושה יהיה קונם לפיך יהי עליך כהקדש מליגאות לו: **אינו צריך להפר.** נדר זה שאין בה כח להקדישו לפי שהוא שלו: **שמא תעדיף עליו.** יותר ממה שפסקו לה חכמים משקל חמש סלעים דמותר זה אינו שלו ויכולה להקדישו: **ר' יוחנן בן נורי אומר.** אף עיקר מעשה ידיה צריך הפרה: **שמא יגרשנה.** ויהא הנדר חל שמגרשה אינה משועבדת לו למעשה ידיה: **ותהא אסורה לחזור לו.** לפי שנאסר מעשה ידיה עליו ואי אפשר לו ליהנות שלא תעמוד ולא תאפה וכל שאר מלאכות הצניעות במשנתנו [ע"ב] שהאשה עושה לבעלה: **ואמר שמואל הלכה כו'.** אלמא לכשיגרשנה חל הנדר. אלמא אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם שעדיין לא גירשה: **כי אמר שמואל הלכה כר' יוחנן בן נורי להעדפה.** קאמר. כלומר הלכה דיפר ולאו מטעמיה דאילו לר' יוחנן עיקר מעשה ידיה צריך הפרה ולשמואל משום העדפה שמא תעדיף על הראוי הוא דאמר יפר. והשתא נמי הוה מצי לאקשויי סוף סוף לא בא לעולם הא לא נעשה אלא אקשי ליה קושיא אחריתא: **אין הלכה כמ"ק.** דאמר אין צריך להפר אלא יפר: **אלא אמר רב יוסף.** לעולם הלכה ומטעמיה קאמר ומשום שמא יגרשנה: **ושאני קונמות.** הקדש שאינו הקדש לכל אלא על אדם אחד בלשון קונם: **מסוך.** שהוא תופס במקום שאין סתם הקדש תופס שאדם אוסר פירות חבירו עליו ואומר קונם פירות פלוני עלי ובסתם הקדש אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו הלכך אדם אוסר עליו נמי דבר שלא בא לעולם אבל מתני' במקדיש הקדש גמור חייבי ואינו ממהר לתפוס בקונם: **אמר ליה אביי.** ומה ראיה פירות חבירו עליו לכאן שהן פירות חבירו על חבירו דעכשיו היא משועבדת לו למעשה ידיה ואינה ראויה להתפיסו בקונם ולכשיגרשנה קאמר דחייל ועוד שעדיין לא נעשית המלאכה עד לאחר גירושין וחזרה: **כשלמא אדם אוסר פירות חבירו עליו.** בקונם שהרי אדם אוסר פירותיו על חבירו בין בלשון קונם לחבירו לבדו בין שהקדישו סתם הקדש גמור: **יאסר דבר שלא בא לעולם.** לא המלאכה בלה ולא הרשות בלה ליהא להתפיס עד שתתגרש: **שכן אין אדם** שבאת אין אחר יכול ללמוד איסור שהרי אף בקונם אין אוסר פירות חבירו על חבירו לומר קונם פירותיך עליך: **כאומרת יקדשו ידי כו'.** שהמלאכה כמי שבאת לעולם ועל הגירושין שלא בא קא מסיק וחזיל ומתניתין באומר מעשה ידיך הקדש: **ומי איכא מידי כו'.** כלומר תילא לא בא לעולם דמלאכה לא בא לעולם דגירושין לא תילא דאילו דאתא ליה לה רשותא לאקדושי והיכי קדיש לקמיה: **אלמה לא.** בתמיה: **מי לא קדשה.** אם מכרה וחזר ולקחה: **בידו להקדישה.** שהרי עכשיו שלו וכי היכי דאילו אקדשה השתא קדשה כי אמר נמי תיקדוש לקמיה קדשה: **הא לא דמיא.** מסקנא דקושיא היא: **הכם.** גבי מכרתי לך אין לו עכשיו בה לא גוף ולא פירות ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו: **הכא גופה בידה הוא.** והרי יקדשו ידי אמרה: **הא לא דמיא.** מסקנא דאתקפתיה היא:

לא

מזונות תחת מעשה ידיה ומעה כסף תחת מותר וכיון דלא קא יהיב לה מעה כסף מותר דידה הוי רב אדא בר אהבה סבר תקנו מזונות תחת מותר ומעה כסף תחת מעשה ידיה וכיון דקא יהיב לה מזוני מותר דידיה הוי במאי קמיפלגי מר סבר מידי דשכיח ממידי דשכיח ומר סבר מידי דקייץ ממידי דקייץ מיתיבי [6]תקנו מזונות תחת מעשה ידיה אימא תחת מותר מעשה ידיה תא שמע [7]אם אינו נותן לה מעה כסף לצורכיה מעשה ידיה שלה אימא מותר מעשה ידיה שלה והא עלה קתני מה היא עושה לו משקל חמש סלעים שתי ביהודה הכי קאמר מעשה ידיה כמה הוי דלידע מותר דידה כמה משקל חמש סלעים שתי ביהודה שהן עשר סלעים בגליל [8]אמר שמואל הלכה כרבי יוחנן הסנדלר ומי אמר שמואל הכי והתנן [9]קונם שאני עושה לפיך אינו צריך להפר רבי עקיבא אומר יפר שמא תעדיף עליו יתר מן הראוי לו רבי יוחנן בן נורי אמר [10]יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור ואמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן נורי כי אמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן נורי להעדפה ולימא הלכה כרבי יוחנן בן נורי להעדפה אי נמי אין הלכה כתנא קמא אי נמי הלכה כרבי עקיבא אלא אמר רב יוסף קונמות קאמרת שאני קונמות מתוך שאדם אוסר פירות חבירו עליו אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אמר ליה אביי בשלמא אדם אוסר פירות חבירו עליו שכן אדם אוסר פירותיו על חבירו יאסר דבר שלא בא לעולם על חבירו שכן [11]אין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו [12]אלא אמר רב הונא בריה דרב יהושע [13]באומרת יקדשו ידי לעושיהם דידים איתנהו בעולם וכי קאמרה הכי מי מקדש' הא משעבדא ליה דאמרה לבי מיגרשה ומי איכא מידי דאילו השתא לא קדיש ולקמיה קדיש אמר רבי אלעאי אלמה לא אילו [14]האומר לחבירו שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תיקדש מי לא קדשה מתקיף לה רבי ירמיה מי דמי התם בידו להקדישה הכא אין בידה לגרש את עצמה הא לא דמיא אלא לאומר לחבירו [15]שדה זו שמכרתי לך לכשאקחנה ממך תיקדש דלא קדשה מתקיף לה רב פפא מי דמי התם גופא ופירות בידא דלוקח הכא גופה בידה הוא הא לא דמיא אלא [16]לאומר לחבירו

קונם שאני עושה לפיך. אפילו גרסי' שאיני לא הוי דבר שאין בו ממש דהא תנן בפ' בתרא דנדרים (דף פא:) קונם שלא אתן תבן לפני נקרך אינו יכול להפר:

אינו צריך להפר. במעלה לה מזונות ומעה כסף איירי ולכך אינו צריך להפר שהמותר הכל שלו ואם משום העדפה שעל ידי הדחק גם היא שלו ואין לפרש טעם דאין צריך להפר משום דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם דאם כן בתנא נקט מה שאני עושה לפיך דליתני מקדיש ידי עצמו: **רבי** עקיבא אומר יפר. דקסבר דהעדפה שעל ידי הדחק הוי לאשה כדאמרינן בריש מציעתא האשה (לקמן סו. ושם) וא"ת והיאך יכול להפר והא אין זה מדבריה שאינו לביה וי"ל דמשיב בינו לביה לפי שאינו יכול ליהנות ולזיקא ממש בלמנוס את הראוי לו ולהניח שאינו ראוי לו א"נ גם חלקה משועבד לו שלקח בהם קרקע והוא יאכל פירות וא"ת אם כן איך יכולה להדירו כיון דמשועבדת ליה דאלמוה רבנן לשעבודיה דבעל כדאמר בסמוך וי"ל דדוקא בעיקר מעשה ידיה הוא דאלמוה שהם לבעל לגמרי אבל הכא דלאו דידיה ניהו אלא לפירות בעלמא לא אלמוה:

שמא יגרשנה כו'. ואם תאמר ולרב דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה למה לי למנקט שמא יגרשנה לימא שמא תאמר איני ניזונת ואיני עושה וי"ל דהא לא שכיח שתהא אומרת כן: **כי** אמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן נורי להעדפה. פירוש הקונטרס מגומגם כמו שפירש בעצמו ונראה לר"ת דהכי פירושו להעדפה דסבר לה שמואל כרבי יוחנן בן נורי דהא דהעדפה לבעל ובתר הכי גרים וימא הלכה כתנא קמא אי נמי אין הלכה כרבי עקיבא וכן פירש ר"ת:

בשלמא אדם אוסר פירות חבירו עליו שכן אוסר פירותיו על חבירו. פירוש דהתם אוסר משום דאחד מהן ברשותו יאסור דבר שלא בא לעולם על חבירו שאין לא זה ולא זה ברשותו שכן אין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו לפי שאינן אינם ברשותו:

לכשאקחנה ממך כו'. ואע"ג דהתם קאמר לכשאקחנה והכא לא קאמרה לכשאתגרש אין נראה לו לתלק:

הכא אין בידה לגרש עצמה. תימה דהא בידה לומר איני ניזונת ואיני עושה ויש לומר דרולה לישב גם אלינה דרש לקיש:

שדה

מסורת הש"ס

6) [לעיל מז: מח:], כ) לקמן סד:, ג) [ע' תוס' יומות סז. ד"ה זו], ד) קדושין סג. יומות לג. לקמן סו. ע. נדרים פה. ה) [נדרים מז.], ו) [ע' תוס' נדה מו: בד"ה כדרב פנחס בר' דלא גרסי אלא], ז) [דף מח:].

מוסף רש"י

קונם שאני עושה לפיך. אשה שאמרה לבעלה מה שאני עושה מלאכה יהא אסור לפיך בקונם (יבמות צג.) מעבי ידי יהיו לפיך (בהקדש (קדושין סג.), אינו צריך להפר. אין נעלה צריך להפר שאין נדרה חל שהרי משועבדת לו (שם) לכיון דקא משעבדא ליה למעשה ידיה לא מצינ נדרה (יבמות צג.) דלא אמרה כלום דלאו כל כמינה לאפקועי לבעל מה דאכי ליה רחמנא (נדרים פה.) ואפילו לשמא תעדיף ומי לא מיישינן, דאי מעדפא ומי לבעל הוא (לקמן סו.). שמא תעדיף עליו יתר מן הראוי. שמא תעדיף על מעשה ידיה יותר מן הראוי לו ויותר ממה שהיא חייבת לעשות לו ובכתובות (לקמן סד:) אמרינן מה היא עושה לו משקל ה' סלעים שתי ביהודה שהן עשר סלעים בגליל, ולכי אמרי העדפה קדשה אע"ג דלא בא לעולם בשעת הנדר (קדושין סג.) ועפי לא משעבדא ליה והעדפה חיל נדר ואע"ג דעדיין לא נעשית המלאכה (יבמות צג.) והעדפה דידה הוא וחיל עלה קונם (לקמן סו.). שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור. דאיתה מלאכה שעשה אחר הגירושין, כשתבא ברשותו אסור באותה מלאכה ובכל מעשה ידיה מגירושין ואילך יקשבר אדם אוסר דבר שלא בא לעולם כגון מעשה ידיה שעתידה לעשות, דלכשתבא לעולם אחר גירושין, אע"פ שלא בא לרשותו בעת שבא לעולם הוא מגורשת היא, לכשנאה ברשותו שתגא לו שיבא אחיר, יד"ע שבר בהא מודינא לך דאדם אוסר דבר שלא בא לעולם היכי דהוי ברשותו לאלתר כשבא לעולם, כגון העדפה, אבל אין אדם אוסר דשלא"ל אע"פ שבא לעולם ואינו ברשותו אלא לאחר זמן, דלכשיגיע לרשותו יחול עליהן איסור (נדרים מה.). שכן אין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו. דאי אמר לחבירו קונם פירות שלו אלו עליך לא הוי כלום (שם מז.).

נא א ב מיי' פ"י מהל' נדרים הל' י' סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רלד סעי' עא ועוש"ע אה"ע סי' פא סעי' ב:

נב ג מיי' פ"ו מהל' ערכין הל' כט:

נג ד מיי' שם הל' מ:

נד ה מיי' שם הל' כט:

עין משפט נר מצוה

שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה ממך תיקדש. משמע דבעודה ממושכנת אינו יכול הקדים דאין כח להקדש לבטל כח המלוה שהיא ממושכנת בידו ותימה דאמרי׳ בסוף איהו נמי דר מרי בר רחל משכן ליה עובד כוכבים ההוא ביתא אזל עובד כוכבים זבניה לרבא נטר תריסר ירחי שתא ושקל אגר ביתא ואמטיה לרבא כו׳ אלמא הפקיע המכר כחו של רב מרי שהיה לו לדור בבית חנם שהיתה ממושכנת בידו והפקיע המכר כחו והולך להעלות לו שכר לרבא וי״ל דאין זה הפקעת כח אלא לפי שהיה סבור רב מרי שהיה רבא חייב לו דמי המשכנתא במקום העובד כוכבים ולא רצה לדור בחצירו חנם משום רבית וא״ל רבא כדאיהם עבידנא לך דרבא לא מיקחייב ליה מידי אלא העובד כוכבים וא״ת והא דאמר בפ׳ האומר משקלי עלי (ערכין כא. ופס) הקדישו משכיר הדר בו מעלה שכר להקדש ופריך היכי דייר ביה הא בעמילה קאי דמשמע שבזמן השכירות יכול להקדישה וי״ל דכח שיש לשוכר אינו יכול להקדיש אלא הוא והקדש שופפין בו וימכר הבית ויקח זה דמי שכירות הבית והמותר להקדש אבל הכא מיירי שמקדיש כל השדה אף מה שאינו יכול להקדיש עכשיו אי נמי בהקדש ממש היה חל על שדה הממושכנת אף קודם שתפדה והכא מיירי שאסור בקונם על המלוה לכשיפדנה דיכול להיות דבשדה ממושכנת אינו יכול לאוסרה בקונם אף על פי שיכול להקדישה כדמוכח בערכין דיכול להקדיש יותר ממה שיכול לאסור בקונם ומתרצא בהכי האי דפריך לעיל ומי איכא מידי דאילו השתא לא קדיש ולקמיה קדיש ומאי קשיא ליה דלמה לא תוכל להקדיש מעשה ידיה לאחר שתגרש מאי שנא מנכסי מלוג שיכולה למכור עכשיו לכשתתאלמן או תתגרש אלא ולאי אע״פ שיכולה להקדיש מידי דהוי אמכר לא תוכל לאסור ועוד יכול להיות דאפילו היתה מקדשת ידיה לשמים לגמרי לא היה רשאי לחול הקדש כמו על שדה משום דבשדה חל הקדש על גוף השדה בעודה ברשות המלוה וממילא יקדשו הפירות כשיצא הגוף מרשותו אבל ידיה אפי׳ הקדישו לשמים אין נתפשות בהקדש ואפילו בעבד אמר רב דגופיה לא קדיש ובבן חורין מודו ר״ע ולכך אפי׳ הקדישו לגמרי אין להקדש לחול יותר מאוסר למלוה בקונם שדה הממושכן לו:

קונמות קאמרת בו׳. וא״ת א״כ כל אדם יפקיע כל ממונו מבעל מודו על ידי קונם[1] וי״ל דלא דווקא שעבוד דבעל כל הנשים ואפילו בלא אדר: **אינה מניקה.** אם אינה רוצה: עד

אלמוה רבנן אלא ר״ג דאלמוה לשעבודא דב״ח כדמוכח ברים המדיר (לקמן ע.) דפריך וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה ולימא דמפקע שעבודא ע״י קונם אלא ודאי דאלמוה נמי לשעבודא דאשה וא״ת בפ׳ אלמנה ביבמות (דף סו: ופס) גבי אלטלא דפרסוה אמיתנא אמאי קאמר רבא קנייה מיתנא הא אלמוה רבנן לשעבודא דאשה ר״ל דדווקא בקונמות אלמוה שלא יפקיע מוכו אבל בהיא דפ׳ אלמנה דנאסר לכל העולם ליכא למיחש לכהי ומפקיע מידי שעבוד כמו הקדש והא דאמר בהמוכל (ב״ק דף ל. ופס) דעבדי מלוג אין יוצאין בשן ועין לא לאיש ולא לאשה דאלמוה רבנן לשעבודא דבעל אע״ג דשחרור דמי להקדש סבירא ליה לרבא בפרק אלמנה (יבמות דף סו:) כמ״ד לאשה אבל לא לאיש א״ל ידו עדיפא מידה כיון דאכיל פירות בחייה כדאמרינן בהכותב (לקמן דף פג.): **הקדש** חבין ושחרור. כתבתי בהשולה (גיטין מ: ופס): **ארבע** יושבת בקתדרא. אע״ג דבשלש נמי איכא מכל מלאכות שהוכרו במשנה מכל מקום עושה מלאכות קטנות שבינה שלא הוכרו במשנה ואיכא נמי מרחי ופרחי דבגמרא וכי הכניסה לו ד׳ איכא עושה כלום: **טוחנת** ס״ד. הא דתנן בהנזקין (גיטין פא:) אשת חבר טוחנת עם אשת עם הארץ לא פריך לעולם דאמרינן אלו מלאכות שהאשה עושה דקאי אעיקר מלאכה: **תני** רבי חייא אין אשה אלא ליופי. לא פליג אלא אטיחנת ואופה ומניקה את בנה וכיולא בהן שמכחישות יופיה אבל אעושה בעמר לא פליג דמעשה ידיה מחת מזונות: **בגון** שנדרה היא וקיים ליה הוא. שאסרה הנאת הנקה על עצמה שהיא נהנית בהנקה כדאמר לקמן הוא אומר אלא להניק והיא אומרת להניק שומעין לה משום לערת דידה וכי ההיא [1]דשוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה אבל ליכא למימר דאסרה הנאת יניקתה עליו כיון דמשעבדא ליה אין הגדר חל והשתא פליגי דב״ש סברי דהוא נתן אגבא בין שיניה אלבן אינו כופה להניק פי׳ להשכיר מינקת וב״ה סברי היא נתנה אגבא בין שיניה וכופה להניק שתשכיר לו מינקת או תצא בלא כתובה: רבי

מסורת הש״ס

[1] ב״ק פט: יבמות מו. פו: ניטין מ: נדרים פו:, [2] (תענית לא.), [3] (מיפסחת ס״הן), [4] (ערל נב. [לקמן ע.], [5] (ספ), [6] (לקמן ס.), [7] ויקן משמע לעיל דקאמר בשלמא אדם אסר אסור אסור מגירי עליו שכן אדם אסור פירותיו על מגירי ומה כח הוא זה שיכול להקדיש אלא אע״ג דיכול להקדישם לא היה לו לאוסרם על מגירו אמינו בדשמוי אם״ה אוסר ה״ה לאוסר פירות מגירו עליו. [8] (ר״ן, [9] ר״ל שמלוה בעל חובו מאחרים והוא יפרע להם בעל כרחו ואע״פ שגם על אחרים יכול לאוסרו זה ודאי לא יעבד שהיה מופרש מכל אדם ובגרים המגיר דקאמר היכי מצי מגיר לה לא בעי למימר ע״ר קונם דמפקיע דמסתברא לכי היכי דאלמוה בעבודא דבעל ה״נ אלמוה בעבודא דאשה. ת״ר, [10] שבת קלב.

לעזי רש״י

אישקלויי״ר להבהיק (את הגיר).

מוסף רש״י

הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד. הקדש. עשה שוכו אפיתיקי לבעל חובו יחזר ליה זה והקדישו קדושת הגוף לאוכלו. הפקיע שעבודיה דמלוה ומותר לאוכלה ואין בו משום גזל. שאבם (גי׳ הכ״מ: שבם) הקדש מפקיעו הואיל ולא היה קנוי לו ממש אלא עומד לגבות היומנו, ודווקא קדושת הגוף, אבל קדושת דמים לא אלימי לאפקועי שעבוד מלוה דתנן (ערכין כג.) מוסיף עוד דיר ופודה את הנכסים הללו על מנת לאכול לאשה את כתובתה כו׳ [2]ב״ק צ. ורש״י יבמות מו. ונדרים פו. וניטין מ. ממך, נכרי שהלוה את ישראל על חמץ ולא הרשיו אלא, דמתיסר נוגיינא, שהיה עומד המחמץ בביתו של ישראל יאין נכרי עליו אלא שעבוד, כשבא עת ביעורו מפקיע איסור המחמץ את שעבוד הנכרי וחייב ישראל לבערו, והא דתנן בפסחים (לז:) נכרי שהלוה לישראל על חמצו מותר בהנאה לאחר הפסח, מוקי לה רבי חתם בשהרשיו אלא, שנתנו בנשכון ביד נכרי, דלא מתיסר גוגיינא ולא שעבוד אלא קנייה ממש [3]ב״ק צ. ובש״ר יבמות מו. וסז. ונדרים שם. **שנדרה היא וקיים** לה היא. שאמר יתקיים לו הנדרים ולא הפר ביום שמעו (לעיל נב.). **הוא נותן אצבע בין שיניה.** לינק. שלא הפר לה [4]שם. **נתנה אצבע בין שיניה.** ומוכחת לומר היא נדמה לעצמה [5]שם.

תוספות רי״ד (המשך)

אם נתגרשה א״צ להמתין. וכפ׳ החולץ דאמרי׳ התם לא ישא אדם מעוברת חברו ומינקת חברו דמשמע אפי׳ גרושה הא אמרי׳ התם ותיתי ותבעינהו ליורשין דאלמא לא מיירי אלא באלמנה אבל בגרושה כיון שהיא יכולה להשליך בנה לבעלה למה היא צריכה להמתין אך אם הי׳ מכירה כופין אותה מפני

תוספות רי״ד

מתני׳ אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה טוחנת ואופה ומכבסת ומבשלת ומניקה את בנה ומצעת לו את המטה ועושה בצמר הכניסה לו שפחה א׳ לא טוחנת ולא אופה ולא מכבסת שתים אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה שלש אינה מצעת לו את המטה ארבע יושבת בקתדרא ר״א אומר אפי׳ הכניסה לו ק׳ שפחות כופה לעשות בצמר שהבטלה מביאה לידי זימה ר״שב״ג אומר אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה יוציא ויתן כתובה שהבטלה מביאה לידי שיעמום. טוחנת ס״ד פי׳ דמשמע שהיא תגלגל הרחיים ואם הם רחיים של מים או של בהמה למה תגלגל היא את הרחיים דטריחא לה מילתא טובא אלא אימא מטחנת פי׳ להזמין החטין וללקט הקמח א״נ ברחייא דידה פי׳ שיש מקומות שטוחנין ברחיים קטנים של יד: ומניקה את בנה מתני׳ דלא כב״ש דתניא נדרה שלא להניק את בנה בש״א שומטת דד מפיה ובה״א כופה ומניקתה נתגרשה אין כופה אותה להניק ואם הי׳ מכירה כופה ומניקתה מפני הסכנה ומעלד לה שכרה ודוקא גרושה אבל אלמנה חייבת להניק את בנה בלי שכר כמו שהיתה עושה בחיי בעלה וס״ת אסורה להנשא עד כ״ד חדש דהיתומים כופין אותה להניק (ומעלה) (ואין מעלין) לה שכר הנקה כ״א ניזונית מהן מזונות מרווחים יפוחתין לה מעשה ידיה כדין מניקה בחיי בעלה שאותי השיעבוד שהי׳ מוטל עלי׳ להניק את בנה בחיי בעלה מוטל עלי׳ אף לאחר מיתתו. ורב צמח גאון ז״ל כתב שגם האלמנה מעלין לה שכר הנקה ואינו נ״ל. אבל כשגרושה פקע שיעבודו מעלי׳ ואינו כופה אותה אך אם הוא מכירה [כופה] ובשכר וגרושה מניקה כיון שאין מוטל עלי׳ להניק את בנה רשאי היא להנשא מיד וא״צ להמתין כ״א ג״ח אף אם הי׳ מכירה כלל אמרו המשועבדת לינק אינה רשאי להנשא עד כ״ד חדש ושאינה משועבדת לינק היא רשאי להנשא מיד. וס״ת אמרי׳ לקמן מניקה שמת בעלה בתוך כ״ד חדש ולא קתני מניקה שמת בעלה אבל למימר דוקא שמת בעלה אבל

עין משפט נר מצוה

נה א מיי׳ פ״ז מהל׳ ערכין הל׳ יד ופי״ח מהל׳ מלוה ולוה הל׳ ו ז סמג עשין נד טוש״ע ח״מ סי׳ קז סעיף ז:
נו ב מיי׳ פ״ח מהלכות ערכין הל׳ טז סמג עשין פז טוש״ע שם סעי׳ ו וטוש״ע י״ד סי׳ רסז סעיף סח:
נז ג מיי׳ פכ״ח מהל׳ אישות הל׳ ה סמג לאוין פח טוש״ע אה״ע סי׳ פ סעי׳ ו (ע״ש בח״מ):
נח ד מיי׳ שם הל׳ ג טוש״ע שם סעי׳ ד:
נט ה מיי׳ שם הל׳ ח טוש״ע שם סעיף ח:
ס ו מיי׳ שם הל׳ י טוש״ע שם סעי׳ ז:
סא ז ח מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ח:
סב ט מיי׳ שם הל׳ ג טוש״ע שם סעיף ב:
סג י מיי׳ שם הל׳ ג טוש״ע שם סעיף ג:
סד כ ל מיי׳ שם הל׳ ה טוש״ע שם סעי׳ ו:
סה מ מיי׳ שם הל׳ יג טוש״ע שם סימן פב סעי׳ ח:
סו נ ס מיי׳ שם הל׳ טז טוש״ע שם סעי׳ ה:

עד כמה. כמה חדשים אית לן למימר שיודע להכירה מלינק מאשה אחרת: **כל חד לפום חורפיה.** יש תינוק חריף ומכירה בחמשה יום ויש שאינו מכירה עד שלשה חדשים: **כל זמן שמכירה.** אין שיעור לדבר אלא בבדיקה הדבר תלוי אם אנו רואים שמכירה כופה ומניקתו בשכר [ולפי גירסה]: **הרי היא דאמאי.** גרושה ולא היתה רוצה להניק: **ויל בדקה.** אם מכירה: **אומכה בדרא דגשי.** הושיבה בשורה של נשים: **מסוי.** מכיר: **נעוף עיניך.** קזוף עיניך כמו דשפיל ואזיל בר לוזוזא ועיניהי מטייפי דכ"ק (דף נב:): **דרי כריך.** שמי בניך: **כיונק שקץ.** כאילו יונק דבר משוקץ: **חלב מהלכי שתים.** חלב של אשה המהלכת בשתי רגלים: **טמא.** אסור: **שהקלת במגעה.** שאינה מטמאה: **החמרת בחלבה.** דאמרינן בבכורות (דף ו:) גמל גמל שני פעמים חד לאסור חלבו: **אדם שהחמרת במגעו.** נדה: **שאינו שוה בכל.** שהרי בטהורה טהור: **הוא טמא.** מחד קרא נפקא ליה. ל"א זה זה טמא כו' דכתיב בריאה דקרא אך את זה לא תאכלו זה מיעוטא הוא: **ואמר רב ששת גרסי':** **אפי' מלוח פריש.** מדרבנן: **אין בו.** דמדאורייתא שרי ורבנן נמי לא גזור ביה דאמרי' חלב מהלכי שתים טהור: **הא דפרים.** הא דקתני מותר כשפירש מדדי האשה לכלי. והיונק מן הדד כיונק שקץ מדרבנן: **והילופא בדם.** דמדפרים אסור מדרבנן דמיחלף בדם בהמה ואתי למימר דם בהמה אכל: **דם שעל גבי כבר.** כגון שנשכו וניכר בו דם השיניים: **גורדו.** לדם[ז]: **מולגו.** דהא ליכא דחזי ליה: **גונח.** המיללו מכאב לבו. פלינדרי"ל: **יונק חלב.** משום רפואה ורפואתו חלב עז[ח]: **מפרק.** הנותק דבר ממקום שגדל בו ולא מן המחובר אלא מן הצלוע ותולה דדש הוא שמפרק בבואה מקשיה (שבת דף עג:): **כלאחר יד.** שאין דרך בני אדם ליגק אלא בחלוב ביד: **ובמקום צערא.** שמצטער מכאבו: **לגור.** המקלח מים מן הגג: **קשקשים.** קשים ועשבים שסותמים ומעכבים את קלוחו ומימיו יוצאים ומתפשטים לגג ונולפין לבית: **כלאחר יד.** ע"י שיטוי בגרגלו. ומשום דאמר רב יוסף הלכה בכולהו נקט לה הכא: **ומה.** היא פריסה: **אילא דאמרי תני רב יהודה.** מתניתא ולא שמעתא: **כפוך עשרים וארבעה חדש.** שנולד בשנה: עד

עד כמה אמר רבא אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב שלשה חדשים ושמואל אמר שלשים יום ורבי יצחק אמר ר' יוחנן חמשים יום אמר רב שימי בר אביי הלכה כרבי יצחק שאמר משום רבי יוחנן בשלמא רב ורבי יוחנן [ט]כל חד וחד כי חורפיה אלא לשמואל כי האי גוונא מי משכחת לה [י]כי אתא רמי בר יחזקאל אמר לא תציתינהו להני כללי דכייל יהודה אחי משמיה דשמואל הכי אמר שמואל [א]כל זמן שמכירה היא דאתאי לקמיה דשמואל אמר ליה לרב דימי בר יוסף זיל בדקה אזל אותבה בדרי דנשי ושקליה לברה וקמהדר ליה עלייהו כי מטא לגבה הות קא מסוי לאפה כבשתנהי לעינה מיניה אמר לה נטף עיניך קום דרי בריך [ב]סומא מנא ידע אמר רב אשי בריחא ובטעמא: תנו רבנן [ג]יונק תינוק והולך עד עשרים וארבעה חדש מכאן ואילך כיונק שקץ דברי רבי אליעזר רבי יהושע אומר [ד]אפילו ארבע וחמש שנים פירש לאחר עשרים וארבעה חדש וחזר כיונק שקץ אמר מר מכאן ואילך כיונק שקץ ורמינהי [ה]יכול יהא חלב מהלכי שתים טמא ודין הוא ומה בהמה שהקלת במגעה החמרת בחלבה אדם שהחמרת במגעו אינו דין שתחמיר בחלבו תלמוד לומר [ו]את הגמל כי מעלה גרה הוא הוא טמא ואין חלב מהלכי שתים טמא אלא טהור יכול אוציא את החלב שאינו שוה בכל ולא אוציא את הדם שהוא שוה בכל תלמוד לומר הוא הוא טמא ואין דם מהלכי שתים טמא אלא טהור ואמר רב ששת אפילו מצות פרישה אין בו לא קשיא [ז]הא דפריש הא דלא פריש [ח]והלופא בדם [ט]כדתניא [י]דם שעל גבי כבר גוררו ואוכלו שבין השינים מוצצו ואינו חושש אמר מר רבי יהושע אומר אפילו ארבע וחמש שנים והתניא ר' יהושע אומר אפילו חבילתו על כתיפיו אידי ואידי חד שיעורא הוא אמר רב יוסף הלכה כרבי יהושע: תניא רבי מרינוס אומר [יא]גונח יונק חלב בשבת מאי טעמא יונק מפרק כלאחר יד ובמקום צערא לא גזרו רבנן אמר רב יוסף הלכה כרבי מרינוס תניא נחום איש גליא אומר [יב]צינור שעלו בו קשקשין ממעכן ברגלו בצנעא בשבת ואינו חושש מאי טעמא מתקן כלאחר יד הוא ובמקום פסידא לא גזרו בה רבנן אמר רב יוסף הלכה כנחום איש גליא: פירש לאחר עשרים וארבעה חדש וחזר כיונק שקץ: וכמה אמר רב יהודה בר חביבא אמר שמואל [יג]שלשה ימים איכא דאמרי תני רב יהודה בר חביבא קמיה דשמואל שלשה ימים תנו רבנן [יד]מינקת שמת בעלה בתוך עשרים וארבעה חדש [טו]הרי זו לא [טז]תתארס ולא תינשא עד

רבי יהושע אומר אפילו ארבע וחמש שנים. אע"ג דהכא ליכא למימר ארבע וחמש שנים כדאמרי לינקי [יז]ואפי' טוכא דמשמע דוקא נקט עד חמש מדפריך מחבילתו על כתיפיו ומשני אידי ואידי חד שיעורא הוא מ"מ ליכא למיפרך דשמא חמש שני ארבע מנעיא דנקט ארבע לגריא וחמש לכחמא [יח]:

החמרת בחלבה. כדדרשינן בבכורות (דף י:) מואת הגמל: **יכול יהא חלב מהלכי שתים טמא** ודם מהלכי שתים טמא. בת"כ גרסי' בשר במקום דם וקאמר ת"ל זה אוציא חלב שאינו נוהג בכל פירות דחלב בהמה טהורה מותר ולא אוציא את הבשר שהוא נוהג בכל שאף בבהמה טהורה אסור בשר מן החי מ"ל זה טמא זה בלא מעשה על אכילתו ואין בשר מהלכי שתים כו' ואור"י דבין לפי ספריס שלנו דדרים מהוא היתר חלב ודם ובין לת"כ דדרים מזה אתי שפיר דמלי למעוטי חלב בשר ודם כולהו מחד קרא כמו שאנינו בכמה מקומות דממעטין מחד קרא כמה דברים כדאשכחן בפרק הנהנה מן ההקדש (מעילה יח:) דכמה פעמים קאמר תמעוט מעל ריבה ופליגא השתא אברייתא דפרק דם שחיטה (כריתות כ: ופס) דממעט דם מהלכי שתים מדכתיב לעוף ולבהמה ויש ספרים דממעטין חלב מדכתיב הוא ודם מדכתיב זה ותימה לר"י דמנא לן לאוקמא אדם דסברא הוא יותר לאוקמא אבשר ולהתיר בשר מדם דאין איסור בשר נוהג בכל אלא מחייב אבל דם איסורו נוהג בכל בין מחייב בין לאחר מיתה ואור"י דאי הוה גרים בשמעתין בשר במקום דם הוה אתי שפיר דמזה ומהוא ממעטינן חלב ובשר ומהוא קרא דכריתות ממעטינן דם ות"ת וכיון דממעטינן דם מההוא קרא דכריתות אמאי אינטרין קרא למיסרי חלב השתא דם מותר חלב לא כ"ש וי"ל דמהוא קרא דכריתות לא מצי למיסרי דם לגמרי אלא ממעטינן ליה אלא מאיסור דם אבל מאיסור טמא לא ממעטינן ליה והואיל ונתמעט מאיסור דם השתא דם וחלב שוין:

גונח יונק חלב בשבת כו'. לאו בשיש בו סכנה אירי דא"כ מאי איריא הוי מלאכה דאוריתא שרי במקום סכנה וקשה לר"ת מהא דאמר בפרק חרש (יבמות קיד.) אבא שאול אומר יונקים היינו מבהמה טהורה כי"ט ופריך מי דליכא סכנה אפילו בשבת נמי ומי דליכא סכנה כו' ומשני לא צריכא דליכא צערא ומפרק כלאחר יד הוא שבת דאיסור סקילה גזרו רבנן י"ט דאיסור לאו לא גזרו רבנן ותיקן דהתם מיירי בצער של רעב והכא בצער של חולי שהוא קרוב לסכנה ובשבת לא גזרו

וקשה לר"י הא דפריך התם מי דליכא סכנה אפילו בשבת נמי הוי ליה לאקשויי אפי' מי ליכא סכנה מי דחולה הוא אפילו בשבת נמי על כן נראה דברייתא דהתם פליגא אהך דהכא וכן משמע מדקאמר הכא הלכה כרבי מרינוס מכלל דפליגי עליה: **מפרק כלאחר יד הוא.** ות"ת אפילו לא הוי כלאחר יד נמי דהא אין דישה אלא בגידולי קרקע דכתיב בפרק כלל גדול (שבת עה.) גבי פועל חלזון וכי תימא אע"ג דחלזון לא חשיב גידולי קרקע בהמה חשיבא גדולי קרקע כדאמרינן בריש בכל מערבין (עירובין דף מ:) דממעטינן דגים מדכתיב בקרא בקר ולאן מה הפרט מפורש גידולי קרקע כו' זה אין לומר דנהי דחשיבא בהמה גידולי קרקע מכל מקום כיון דגמרי מסממנין בעינן ממש שיהיה גדל מן הקרקע כמו סממנין דלגבי סממנין לא חשיבא בהמה גדולי קרקע כדמוכח בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פט. ופס) דתניא דיש מה דיש מיוחד בשעת מלאכה כו' יצא החולב והמגבן והמחבץ שאינם גדולי קרקע ואין פועל אוכל בו אלמא לגבי דבר הגדל ממש מן הארץ לא חשיבא בהמה גדולי קרקע ויש לומר דלינערך טעמא דהכא דמפרק כלאחר יד הוא משום דרבי יהודה דסבר דיש דישה אלא בגדולי קרקע דמחייב בפועל חלזון נמי משום דש: [ועיין תוספות שבת עג: ד"ה מפרק]:

ממעכן ברגלו **בצינעא בשבת.** והא דאמר כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור היינו דווקא באיסור מלאכה דאוריתא כמו שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם (שבת דף סה.) שאם ירלו יסברו שבשבת אבל הכא לא ירלו אלא מלאכה כלאחר יד דהוא דרבנן ולא גזרו רבנן לאסור בחדרי חדרים: [וע"ע תוס' מ"ק ח: ד"ה ומנסרן]:

אפילו

מסורת הש"ס

ח) [ניעין טו.], כ) [תוספתא נדה פ"כ], ג) כריתות כב. [ע"ש ע"ג], ד) כריתות כח:, ה) [תוספתא נדה פ"כ], ו) [ע' תוס' יבמות לו: ד"ה ולא וכו' שיהי טקפאות בוהן], ז) בס"ל טקף: דאמרי דם קא אכיל, ח) [כ"ק פ.], ט) [וע"ע תוס' שבת ס: ד"ה הנתא יומה שלישתי ספן],

תורה אור השלם

1. אַךְ אֶת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מֵעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמַּפְרִיסֵי הַפַּרְסָה אֶת הַגָּמָל כִּי מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה אֵינֶנּוּ מַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם: ויקרא יא ד

גליון הש"ם

גמ' בי אתא רבי בר יחזקאל. לעיל דף כח ע"ב לקמן דף עו ע"ב חוץ דף מד ע"ב: שם הרי זו לא תתארס. ע' יבמות דף לו ע"ב תוס' ד"ה רבי יהושע וכו' ואפ' טובא. כדאמרינן שבת דף קכו ע"ב:

מוסף רש"י

נטף עיניך. לשון נופף (מרמוק ותהלה יד) ובש"ב (ב: ע"ש). ומה בהמה שהקלת במגעה. אין בה זיבות ונדות (כריתות כב:). אוציא את החלב שאינו שוה בכל. דבטהורה מותר ובהמה טמאה אסור (שם).

תוספות רי"ד

ועד כמה יהא מכירה אמר עולא ואיתימא ר"י א"ר עד ג"ח ושמואל אמר עד ל' יום ור"י אמר משום ר"י עד ג' יום אמר ר"ש ב"א הל' כר"י משום ר"י ומכירה פי' המורה שאינו רוצה לינוק מאשה אחרת. ואינו נ"ל דא"כ אמאי בעי ועד כמה ופליגי אמוראי בשיעורא. לכשנראה שאינו חפץ מאשה אחרת אז נכוף אותה. ועוד ההיא דאותבה בדרא דנשי דאמרי' לקמן מה צורך בבדיקה זו נבדוק ונראה אם יונק מאשה אחרת ומש"ה נ"ל לפרש שאע"פ שהוא יונק מאשה אחרת אם הוא מכיר את אמו כופין אותה שכיון שהוא מכירה אם תניחנו תקשה לו פרידתה ויסחכן ומש"ה בעי ועד כמה שכמה זמן יכול התינוק להכיר את אמו שיסחכן בפרידתה וגם בבדיקה (חחזרת) [שמחזירים] הנער על כל הנשים לראות אם יכיר את אמו ואילו כפתרון המורה כיון שלא הי' יונק מאשה אחרת מה צורך לו לומר הוי קמסוה לאפה א"ו יונק הי' מהן ואפ"ה מפני שהי' מכיר את אמו כפו אותה והלשון מוכיח דקאמר ואם הי' מכירה ולא קאמר ואם אינו יונק אלא ממנין: ההיא גרושה דאתאי לקמי' דמר שמואל הוה יתיב ר"ד בר"י קמי' א"ל זיל בדקה אזל אותבה בדרא דנשי. שקילי' לבני' וקמהדר עלייהו כי מטא לגבה הוי קמסוה לאפה כבשיתנהו לעינה מניה אמר לה שיף עיניך קום דרי בניך סומא מנא ידע אמר ר"א בריחא

עין משפט נר מצוה

סז א ב מיי' פכ"ח מהל' מאכלות אסורות הל' טז טוש"ע אה"ע סי' פב סעיף ה: סח ג ד מיי' פ"ג מהל' מאכלות אסורות הל' ל-ה סמג לאוין קלה טוש"ע יו"ד סי' פח סעי' ז:

סט ה ו מיי' פ"ו שם הל' כ סמג לאוין קכו טוש"ע שם סי' סו סעיף י [וסי' י סעיף טו]:

ע ז מיי' פכ"ח מהל' שבת הל' יד סמג לאוין קה טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף נב:

עא ח טוש"ע א"ח סי' שלו סעיף ט:

עב ט מיי' פ"ג מהל' מאכלות אסורות הל' ה סמג לאוין קלב טוש"ע יו"ד סי' פח סע"ז:

לעזי רש"י

פלינדרי"א (פלינדר"א). להאנה.

תוספות רי"ד (המשך)

ובטעמא: ת"ר תינוק יונק והולך עד כ"ד חודש מכאן ואילך כיונק שקץ דברי ר"א ר"י אומר אפילו עד ד' וה' שנים פי' לאחר כ"ד חודש וחזר הי"ה כיונק שקץ: אמר ר"י הל' כר' יהושע: אמר מר מכאן ואילך כיונק שקץ ורמינהו יכול חלב מהלכי ב' טמא פי' אסור ידין הוא ומה בהמה טמאה שהקלת במגעה פי' שאינה מטמא בחיים החמרת בחלבה כדילפי' בבכורות מגמל גמל תרי דימני חד לגופי' וחד לאיסור חלבו אדם שהחמרת במגעו א"ד שתחמיר בחלבו ת"ל ה) וזה טמא זה טמא ואין חלב מהלכי ב' טמא אלא טהור יכול אוציא את החלב שאינו שוה בכל ו) ת"ל הוא הוא טמא ואין חלב מהלכי ב' טמא אלא טהור וא"ש אפילו מצות פרישה אין בו. ל"ק הא דפריש והא דלא פריש פי' אם פריש מדדי אשה הוא אסור מדרבנן והילופא בדם דתניא דם על (הכבד) [הכבד] ושל בין השינים מוצץ ואוכלו ואינו חושש פי' דם שפירש ממהלכי ב' אסור משום דמיחלף בדם בהמה: תניא ר' מרינוס אומר גונח יונק חלב בשבת ואינו חושש מ"ט מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזרו רבנן פי' יונק חלב עז משום רפואה והוי מפרק חלבו במקום נידולו כלאחר יד שאינו עושה בידו אלא בפיו והלכך במקום צערא שרו ליה רבנן אר"י הל' כר' מרינוס עיין מ"ש בפסקי בפ' חרש דפליג ר' מרינוס אדאבא שאול דלא שרי התם אלא בי"ט ולא בשבת: תניא נחום איש גליא אומר צינור שעלו בו קשקשים ממעכן ברגלו בצנעא בשבת ואינו חושש פי' עלו בו עשבים המעכבים קלוח המים ומתוך כך המים מתפשטים ונולך כבית מאי טעמא מתקן כלא"י הוא ובמקום פסידא לא גזרי רבנן אמר ר"י הל' כנחום איש גליא: פירש וחזר הי"ה כיונק שקץ וכמה אר"י ב"ת ג' ימים: ת"ר מניקה שמת בעלה בתוך כ"ד חודש ה"ז ל"ת ולא תתארס

ח) גירסת רבינו דנפקי"ל מזה וכמו שפרש"י בנ"ל וכ"ה בתמה בתוס' בתו"כ בפ' שמיני יכ"ה ג"כ בכריתות. ט) ולא אינא את הדם ת"ל הוא הוא טמא ואין דם מהלכי כו' בנ"ל.

אפילו ביעתא בבותחא. מפרש בערוך [מ] דלאו בסתם ביצים מיירי דאין לך עם הארץ שלא ידע שהן מותרות בחלב שלא נשחטו תרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מיירי שמותר לאוכלן בחלב כדתניא בפ"ק דביצה (דף ו: וסס) וא"ת ואמאי מותר לאכלן בחלב מאי שנא מביצת נבלה דאסרי בית הלל אפי' כמוה נמכרת בשוק כדתנן במסכת עדיות (פ"ח מ"ה) ותירץ בהלכות גדולות דגבי איסור נבילה החמירו דהוי דאורייתא אבל גבי בשר עוף בחלב דרבנן הקילו וא"ת ומאי אפי' דקאמר אפילו ביעתא בכותבתא הא איכא מאן דאמר (חולין דף קיג.) בשר עוף בחלב דאורייתא ולדידיה אסורה כמו ביצת נבילה וי"ל דמ"מ קאמר אפי' שבל העולם נהגו בו היתר ולר"ת אתי שפיר שאיכך דבביצת נבילה החמירו משום דנבלה דבר איסור הוא אבל בבשר בחלב לא החמירו דהוי היתר דכל חד וחד בחפי נפשיה אריך:

כי אפקירותא. ונפקא מיניה שהיכא שהרב מוחל על כבודו דשרי ואפ"ה אל יורה דלא מסתייע מילתא הואיל ורבו אלגו:

ואמר ר"נ אמר שמואל הלכה כר"מ בגזירותיו. א] אין לפרש דגזרינן מת אטו לא מת ומתה בנה להניק אטו לא נתנה וגמלתו אטו לא גמלתו דא"כ היכי שרא ר"נ לבי ריש גלותא אלא י"ל דגזרינן במת שמא תהרגנו ונתנה בנה להניק שמא תחזור בה וגמלתו אטו שמא תגמלנו ועדיין הוא צריך ליניק: **והלכתא** מת מותר גמלתו אסור. רבינו שמשון הזקן אומר דגרוסה מותרת לינשא דלא משעבדא להניק כדתניא לעיל (דף נט:) נתגרשה אינו כופה משום דלא משעבדא לי' ור"ת אומר דאסורה לינשא דתניא בפ' החולץ (יבמות מב. וסס) מעוברת תבירו ומינקת תבירו לא ישא וקא פסיק ותני לא שנא נתאלמנה ולא שנא נתגרשה ועוד דמפרש טעמא התם דקתם מעוברת למניקה קיימא דמשמע דהיינו טעמא דמניקה היינו טעמא דמעוברת ולמאי דהוה מפרש מעיקרא טעמא דמעוברת שייך בגרושה כמו בנאלמנה אע"ג דהדר בי' מהכוא טעמא מגופא דמילתא לא הדר ביה דמייתי אפי' בגרושה ועוד דאלמנה נמי לא משעבדא מכי תבעה כתובתה או רוצה לינשא [מ]:

הכניסה

עד עשרים וארבעה חדש. שמא תתעבר ותצטרך לגמול את בנה ובעל זה אינו אביו שיקנה לו ביצים ותלב: **שמונה עשר חדש.** דיו לתינוק לינק בכך: **אפקירותא.** תוספא: **דלא מיסתייעא מילתא.** שיורה כהלכה: **נתנה בנה למינקת.** זו שמת בעלה או גמלתו בתוך זמנו או מת: **לבי ריש גלותא.** אלמנות שהיו בהן מניקות ונתנו בניהם למניקה והתירום לינשא: **דלא הדרי בהו.** מניקה שפסקה להניק בניהם ירמה לחזור בה לפי שבני אדם מתאוים הם אבל בתינוקי אחריני דלמא הדרא בה המניקה וחוזר הבן אצל האם ומסתכן: **לא אסברוה מהא.** אי לא אמרה לו סבתא משמי' דר"נ לא הייתם יודעים ללמוד מתוך משנה זו שאסור: **הרי שהיתה רדופה.** רוב ימיה להיות בבית אביה כו' כל אלו אין דרכן להתעבר: **שאינה ראויה לילד.** שנעקר בית הריון שלה: **בגזירותיו.** בכל מקום שהוא מתמיר מדרבנן. אלמא אע"ג דאין כאן להבחין בין זרעו של ראשון לשל שני דהא לא מיעברא לא פלוג רבנן בתקנת גזירות שלהם בין אשה לאשה וגזרו סתם שתמתין כל אשה שלשה חדשים והכי נמי לא פלוג רבנן במיקצת שמת בעלה בין שהיא מניקתו בין שאינה מניקתו: **גמלתו אסור.** שגמלתו ממתת שרוצה לינשא: **פסקה קימעא.** פסקו ליתן לה מזונות מועטים: **אוכלת הרבה.** משלה כדי שיהיה לה חלב הרבה ולא תמיתנו: **כשות.** הומלו"ן: **חזיז.** עשבים של זרע תבואה: **חכושא.** קורלי"ה: **קורא.** רך הגדל בדקל מה שנוסף על הענף בשנה זו: **כופרא.** תמרים בקטנותן: **כמכא.** כומה: **והרסנא.** דגים מטוגנין בקמח ויין ושומן שלהן: **מייניהו פסקי חלבא.** יש בדברים הללו שפוסקין חלב האשה ויש בהן שאין מפסיקין אלא עוכרין: **בני נכפי.** ולדות שמתעברות שם נופלים מחולי שמו פיסיאו"ן: **שמוני.** אלוכי לוא והוא מוס: **גירדני.** פי' אדם שנמרט שערות ראשו או בעל גרב: **וזלזלני.** רעבתנין: **דולפני.** עיניהם זולפות מים תמיד: **מוניני.** הורגלה לאכול דגים קטנים: **מליני עינא.** עיניו פורחות ונעות תמיד: **גרגושתא.** אדמה אדומה בלע"ז: ברייי

צריכות להמתין שלשה חדשים דברי ר"מ רבי יוסי מתיר ליארס ולינשא מיד [מ] ואמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כרבי מאיר בגזירותיו אמרי ליה [נ] לאו אדעתין והלכתא [ס] מת מותר גמלתו אסור מר בר רב אשי אמר אפילו מת נמי אסור דלמא קטלה ליה ואזלא ומינסבא הוה עובדא וחנקתיה [ע] ולא היא ההיא שוטה הואי דלא עבדי נשי דחנקן בנייהו: תנו רבנן [פ] הרי שנתנו לה בן להניק הרי זו לא תניק עמו לא בנה ולא בן חברתה [צ] פסקה קימעא אוכלת הרבה [ק] לא תאכל עמו דברים הרעים לחלב השתא בנה אמרת לא בן חברתה מיבעיא מהו דתימא בנה הוא דחיים עילויה ממציא ליה טפי אבל בן חברתה אי לאו דהוה לה מותר לא הוה ממציא ליה קא משמע לן פסקה קימעא אוכלת הרבה מהיכא אמר רב ששת [ר] משלה לא תאכל עמו דברים הרעים מאי נינהו א"ר כהנא כגון כשות וחזיז ודגים קטנים ואחמה אביי אמר אפילו קרא וחבושא רב פפא אמר אפילו קרא וכופרא רב אשי אמר אפי' כמכא והרסנא מינייהו פסקי חלבא מינייהו עכרי חלבא: דמשמשא בי ריחיא הוו לה בני נכפי דמשמשא על ארעא הוו לה בני שמוטי דדרכא על [ת] רמא דחמרא הוו לה בני גירדני דאכלה חרדלא הוו לה בני זלזלני דאכלה תחלי הוו לה בני דולפני דאכלה מוניני הוו לה בני [ו] מצייני עינא דאכלה גרגושתא הוו לה בני מכוערי דשתיא שיכרא הוו לה בני אוכמי דאכלה בישרא ושתיא חמרא הוו לה בני ברייי

עין משפט נר מצוה

עג א מיי' פי"ח מהל' גירושין הל' כה כו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' יג סעיף יא:

עד ב ג מיי' פי"ה מהל' מ"מ הל' ב ופ"ל מהל' סנהדרין הל' ט סמג עשין יג טוש"ע י"ד סי' רמב סעי' ד:

עה ד מיי' פי"ח מהל' גירושין הל' מ סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' יג סעי' יא:

עו ה מיי' שם הל' יח יט טוש"ע שם סעי"ח:

עז ו ז מיי' שם הל' מ טוש"ע שם סעי' יא:

עח ח מיי' פכ"ח מהל' אישות הל' יג סמג לאוין פח טוש"ע אה"ע סי' פ סעי' יד:

עט ט י כ מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעי' יא כהג"ה וסעי' יג [ע"ש מ"מ וכ"מ]:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה ואמר רב נחמן וכו' אין לפרש דגזרינן מת אטו לא מת. עי' שאלתות פ' וילך סי' י"ג דף ה ע"ב כד"ה כרם וכו' יעוש"ה דמבואר דשאלתות סובר דמבעם גזיה זו היא והגאון [מהר"י פיק] בעל שאלתות שלוס שם לא הרגיש בו ולריך ליישב קושית תוס' בלאופן אחר לשאלתות:

תוספות רי"ד

עד כ"ד חודש דברי ר"מ ור"י מתיר ביי"ח חודש: אר"נ ב"י הן הן דברי ב"ש והן הן דברי ב"ה. שבש"א כ"ד חודש ובה"א י"ח חודש. רשב"א אבי אכריע לדברי האומר כ"ד חודש מותרת להנשא בכ"א חודש ולדברי האומר בי"ח חודש מותרת להנשא בט"ו חודש לפי שאין החלב נעבר אלא לאחר ג' חדשים: אמר עולא הל' כר"י ואמר מר עוקבא התיר ר"ח לישא בט"ו חודש כר"י: אריסי דאביי אתא לקמי' דאביי א"ל מהו ליארס בחמשה עשר חודש א"ל חדא דר"מ ור"י הל' כר"י וב"ש וב"ה הל' כב"ה ואמר עולא הל' כר"י ואמר מר עוקבא לי התיר ר"ח לאחר ט"ו וכ"ש את דליארס כי אתא אביי לקמי' דר"י א"ל רב ושמואל דאמרי תרוויהו צריכה להמתין ב"ד חודש חוץ מיום שנולד בו וחוץ מיום שנתארסה בו רחיט בתרי' תלתא פרסי וא"ל פרסא בחלא ולא אדרבי' אמר אביי הא מילתא דאמר רבנן [מ] אפי' בשעתא דדוחקא לא לישרי אינש במקום רבי' לא משום דמחזי כאפקירותא ותו לא אלא משום דלא מסתייע נמי מילתא דהא אנא הוה גמירא להא דרב ושמואל עשרים וארבע שנין ואפ"ה במקום רבי' לא מסתייע מילתא ובההיא שעתא אינאלמא מיני: ת"ר נתנה בנה למניקה גמלתו או מת מותרת להנשא מיד ר"פ ור"ה ברי' דר"י סבור למיעבד עובדא כי הא מתני' א"ל ההיא סבתא בדידי הוה עובדא ואסר לי ר"נ איני והא ר"נ שרא להו לבי ריש גלותא שאני בי' דמכי יהבי בנייהו למניקה חו לא הדרי בהו ומסיק תלמודא מת מותר גמלתו אסור מר בר"א אמר אפי' מת נמי אסור דילמא קטלה ליה ואזלא ומינסבא הוה עובדא וחנקתי'. ולא היא. ההיא כותית הוה: ת"ר הרי שנתנו לה בן להניק ה"ז לא תניק עמו לא בנה ולא בן חברתה. פסקה קמעא אוכלת הרבה ולא תאכל דברים הרעים לחלב. אוכלת הרבה מהיכא משלה:

מסורת הש"ס

מ) [ע' גיטין עה:]. **נ)** [בתוספתא נלה מיתא ר' יוחנן בן יוסף]. **ס)** [ל"ל אפקיר כ"פ בשאלתות פרשת וילך סי' ג'], **ע)** [עיין מי: נב.], **פ)** יבמות מב., **ו)** [ע"ז עו:], **ז)** עיין סב:. **ח)** יבמות מב. ע"ש עיין מז. **ש)** [תוספתא יבמות פ"ו ע"ש], **ע)** [עיין סב לעיל מז.], **ר)** [ברכות כו. יש"ש], **ק)** [גי' הערוך בערך גרגרן דמא ובערך גרגרן מיתא דמה ובגיאשות דמה בפ' דרך ארץ שער ד' הערוך דדרכא אדמא בחמרא פי' דם החמיר], **ל)** [בערוך ערך תן פירש קטני עינים], **מ)** [ערך כתת], **ג)** [ע' תוס' עירובין סב: יומא מ. חולין מ. ל"ש ושוין וכו' ופיה י' ל"ה ביצים], **מ)** [ע"ע תוס' יבמות מב. ד"ה סתם].

לעזי רש"י

הומלו"ן. בשרא.
קורצי"ר [קודרי"ן].
חבוש (פרי).
פיטיאו"ן [פיטיאו"ן].
מחלת הנפילה.
ארוילא"ה [ארזיל"א].
חומר. טין.

מוסף רש"י

ור' יהודה מתיר בשמונה עשר חדש. לר' יהודה זמן הנקת תינוק עד שיהי לו י"ח חדשים. ניסין עד. דהדר בתריה כו' בחלא. כין המלות מקום קשה להילוך. ע"ז סו:. ולא אדרבה. לשון רודף ומשיג. [ר"ה חז' לא הייני, ידיעה לו בפלגא דנגנה (שופטים כ) כתרו את בנימין הכדיפוהו מעוקה מעוקמה הסיגוס הפנטים לבני בנימין (ע"ז סו:). ביעתא בכותחא. ביצה לאוכלה בכותח שיש בו ביסיני דאלגא, דמילתא פסיקא הוא (ערובין סב.). הרי שהיתה רדופה לילך לבית אביה. תמיכה לזרע בבית אביה בעיר אחרת ואינה ראויה עם בעלה (ערובין מז:). לדופה, רגילה, וגם סמוך למיתתו עמדה בבית אביה זמן מרובה, לילה למיתה מעוברת היא (יבמות מב.). או שהיה לד כעם. ולא בימשה (שם). או שהיתה עקרה. שנעקר רחמה ונעלה הלם שלה (שם). לו: מחמת מזל שכבר ניפלת לני בני אדם ולא ילדה לכן והוחזקה עקרה (ערובין מז:). איילונית. ממעי אמה ויש לה פיטמין שאין לה שכיבת ולא דיון, שאין איילונית דוכרניתא, כלומר זה שאינו יולד (שם). ישאאינה ראויה לילד. ממתמ משקה שם (שם). לו מולי (יבמות מב.). כולן צריכות להמתין. דגזרו שאינה ראויה לעבר ולהריה (שם). הלכה כר' מאיר בגזירותיו. בדבר שהוא ממתיר על דבר תורה כאיסור ואיסור על ידי גזירת דבריהם (קידושין נז:). לאו אדעתאי. לא הייתי זוכר, וכמו פירשו לא סבירא לי (שבת צה:).

מ) נראה דע"ם הוא וא"ל אפילו ביעתא בכותבתא לא לישרי אינש יכו'

ברייה דאכלה ביעי הוו לה בני עינני דאכלה כווורי הוו לה בני חינני דאכלה כרפסא הוו לה בני [6]זיותני דאכלה כוסברתא הוו לה בני [7]בישרני דאכלה אתרוגא הוו לה בני ריחני ברתיה דשבור מלכא אכלה בה אמה אתרוגא והוו מסקי לה לקמיה אבוה בריש ריחני אמר [8]רב הונא [9]בדק לן רב הונא בר חיננא [10]היא אומרת להניק והוא אומר שלא להניק שומעין לה צערא דידה הוא הוא אומר להניק והיא אומרת שלא להניק מהו [11]כל היכא דלאו אורחה שומעין לה היא אורחה והוא לאו אורחיה מאי בתר דידיה אזלינן או בתר דידה אזלינן ופשיטנא ליה מהא [12]נעולה עמו ואינה יורדת עמו רב הונא מאי קראה [13]והיא בעולת בעל בעלייתו של בעל ולא בירידתו של בעל ר' אלעזר אמר מהכא [14]כי היא היתה אם כל חי לחיים ניתנה ולא לצער ניתנה: הכניסה לו שפחה וכו': הא שארא עבדא ותימא ליה עיילית לך איתתא [15]בחריקאי משום דאמר לה הא טרחא לדידי ולדידה קמי דידך מאן טרח: שתים אינה מבשלת ואינה מניקה וכו': הא שארא עבדא ותימא ליה עיילית לך איתתא דטרחה לדידי ולדידה וחדא לדידך ולדידה משום דאמר לה קמי אורחי ופרחי מאן טרח: שלש אינה מצעת המטה: הא שארא עבדא ותימא ליה עיילית לך אחריתי לאורחי ופרחי משום דאמר לה נפיש בני ביתא נפיש אורחי ופרחי אי הכי אפי' ארבע נמי ארבע כיון דנפישי להו מסייעין אהדדי א"ר חנא ואיתימא ר' שמואל בר נחמני לא הכניסה לו ממש אלא [16]כיון שראויה להכנים אע"פ שלא הכניסה תנא אחד שהכניסה לו ואחד שצמצמה לו משלה: ארבע יושבת בקתדרא: אמר רב יצחק בר חנניא אמר רב הונא אע"פ שאמרו יושבת בקתדרא [17]אבל מוזגת לו כוס ומצעת לו את המטה ומרחצת פניו ידיו ורגליו [18]אמר רב יצחק בר חנניא [19]אמר רב הונא [20]כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממוזגת הכוס והצעת המטה אמר רבא [21]לא אמרן אלא בפניו אבל שלא בפניו לית לן בה: ומוזגת הכוס [22]שמואל מחלפא ליה דביתהו בידא דשמאלא אביי מנחא ליה אפומא דכוכא רבא אבי סדיא רב פפא אשרשיפא [23]אמר רב יצחק בר חנניא אמר רב הונא הכל משהין בפני השמש חוץ מבשר ויין אמר רב חסדא בשר שמן ויין ישן אמר רבא בשר שמן כל השנה כולה יין ישן בתקופת תמוז אמר רב ענן בר תחליפא הוה קאימנא קמיה דמר שמואל ואייתו ליה תבשילא דארדי ואי לאו דיהב לי איסתכני אמר רב אשי הוה קאימנא קמיה דרב כהנא ואייתו ליה גרגלידי דליפתא בחלא ואי לאו דיהב לי איסתכני רב פפא אמר אפילו תמרתא דהנוניתא כללא דמילתא [24]כל דאית ליה ריחא ואית ליה קיוהא אבוה בר איהי ומנימין בר איהי [25]חד ספי מכל מינא ומינא וחד ספי מחד מינא מר משתעי אליהו בהדיה ומר לא משתעי אליהו בהדיה הנהו תרתין חסידי ואמרי לה רב מרי ורב פנחס בני רב חסדא [26]מר קדים ספי ומר מאחר ספי דקדים ספי אליהו משתעי בהדיה דמאחר ספי לא משתעי אליהו בהדיה אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו קא יתבי אפיתחא דבי אזגור מלכא חליף ואזיל אטורנגא דמלכא חזייה רב אשי למר זוטרא דחוור

ברייה. בריאים: **עינני.** עיניהם גדולות: **חינני.** נעלי מן: **כרפסא.** אפי"ת: **כוסברתא.** אליינדר"ת בלע"ז: **נערא דידה הוא.** החנך רב בדדיה ומגערה: **דלאו אורחה.** אין דרך משפחתה להניק: **בחריקאי.** במקומי. ולי נראה [6]לשון חידקי קרן כלומר לשון פקידת מקום נפקד מקומי וכפגמי: **אורחי.** אורחים המשתהים שבת או חדש: **פרחי.** עוברים לדרכם. לפי שבמקום שיש בני בית רבים מוהגים להתארח עוברי דרך: **הא שארא.** כגון דברים קטנים: **טרחויה להכנים.** שהכניסה גדוניא רבה ויש כדאי למביאה גדוניא זו לקנות ממקומה שפחות להכנים ולשמשה: **אבל מוזגת לו כוס ומצעת לו מעה.** לפרוס סדין ולבדין דבר שאינו טורח ומשום דמילי דמיבה ניחה כדי שתתחנן עליו. ולא דמי למצעת דמתני' דהוי דבר של טורח. ובכפייה הני לא כפי לה אלא מכמיס השיאוה עלה טובה להנהיג זאת בישראל: **חוץ ממוזגת כוס.** כל שהוא דברים של קירוב ומיבה ומביאין לידי הרגל דבר: **מיחלפא ליה.** בימי ליבונה: **אבי סדיא.** מרתשוחיו: **אטרשיפא.** קפסל: **הכל משהין לפני שמש.** המשמש בעבודה ומולכין בפניו ושוהין מלהתחילו עד שיקומו הקרואים: **חוץ מבשר שמן כו'.** שמתאוה להם ומלטער: **בפקופא תמוז.** שרימו חזק ותוס היום מחרחר בו [7]כלרם: **בגרגלא דאדרי.** מין כמהין ופטריות: **אסתכני.** הייתי מסוכן לאחזני בולמוס מחמת תאות רעבוני: **גרגלידי.** חתיכות דקות וענגולות. רודילי"ש בלע"ז: **חמרתא דהנוניתא.** חמרה שמינה כמו קריב לגבי דהיגא ודיהכן (שבועות דף מו:): **קיוהא.** קיהיון שיייס. מיגרו"ר בלע"ז: **כל דאית ליה ריחא או קיוהא.** מזיק את מי שאוכלין לפניו ואינו אוכל: **חד ספי.** מאכיל את השמש מכל מין ומין: **וחד ספי ליה ממין אחד.** בתחלת סעודה לשונע ומשאר המינין משההו עד שיגמור סעודתו: **קדים ספי.** קודם שיתן לפניו: **מאחר ספי.** מכל מין ומין לאחר שנתן לפניו ולפני האורחין: **דקדים ספי משתעי אליהו בהדיה.** לפי שכשנותן לפניהן והוא רואה ומתאוה ומלטער ופעמים שיש אורחין הרבה: **אזגור.** שם מלך פרס: **אטורנגא דמלכא.** [8]מושיב המנות לפני השרים ובלשונו שיישקלאקו"ש: דמוור

כ א מי' פכ"ח מהלכות מלוה ה' יג סמג לאוין פח טוש"ע חה"ע סימן פג סע"ב:

כא ב מי' שם הל' יד סמג שם טוש"ע חה"ע סי' פ סעיף ו וסעיף י:

כב ג מי' וסמג שם טוש"ע חה"ע סי' פג סעיף ג:

כג ד מי' שם הל' ו סמג שם טוש"ע חה"ע סי' פ סעיף ח:

כד ה מי' שם הל' ג טור ש"ע שם סעי' ל ה:

כה ו ז ח מי' פכ"ח מהל' מלוה הל' ה ומי' פי"ח מהל' מלוה ויתומים הל' יט סמג לאוין קיח טור חה"ע סימן פ וטוש"ע י"ד סימן קנה סעי' י:

כו ט י ב מי' פ"ז מהל' ברכות הל' ז ומי' פ"ע מהל' עבדים הל' ח סמג עשין מז טוש"ע א"ח סימן קסט סעי' ו וטוש"ע י"ד סימן רסו סעי' ח:

תורה אור השלם

1. וְהָבֵא אֱלֹהִים אֶל אֲבִימֶלֶךְ בַּחֲלוֹם הַלָּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִנְךָ מֵת עַל הָאִשָּׁה אֲשֶׁר לָקַחְתָּ וְהוּא בְּעֻלַת בָּעַל:

בראשית כ ג

2. וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הִוא הָיְתָה אֵם כָּל חָי: בראשית ג כ

לעזי רש"י

אפי"א. כרפס.

אליינדר"א. כוסבר.

דודילי"ש. פלחים עגולים דקים.

איגרו"ר. חדות, חריפות.

שינישקלאקו"ש [שינישקל"ש]. מכונה על משק-הבית.

מוסף רש"י

בדק לן. מנסה אותנו (עורבין נא.) אם נדע להשיב (חולין קלג.). חוץ ממזיגת הכוס. להשיבו לו, והצעת המטה כו'. שדרך קיבוד וחיבה הן ונלמן לידי הרגל דבר (לעיל ד.).

תוספות רי"ד

אמר ר"פ בדיק לן ר"ה כ"ח היא אומרת להניק והוא אומר שלא להניק שומעים לה דצערא דידה הוא. הוא אומר להניק והיא אומר' שלא להניק מהו כל היכא דלאו אורחה לה שומעים אורחא ולאו אורחא מאי בתר דידיה אזלינן או בתר דידה אזלינן. ופשיטנא לי' עולה עמו ואינה יורדת. אמר ר"ה והיא בעולת בעל בעלייתו של בעל ולא בירידתו של בעל: הכניסה לו שפחה א'. א"ר חנא ואיתימא רשב"ג לא שהכניסה לו ממש אלא כיון שראויה להכניסה אע"פ שלא הכניסה פירוש כיון שהכניסה לו כספים לקנותה ממקצתן. תניא אחד שהכניסה לו [6]) וא' שמצאתה לו בתוך ביתו. ארבע יושבת בקתדרא. אר"י ב"ח אמר ר"ה אע"פ שאמרו ד' יושבת בקתדרא אבל מוזגת לו את הכוס ומצעת לו את המטה ומרחצת פניו ידיו ורגליו (פי' הרב שאינו דומה הצעה זו להצעה דמתני' והצעה דמתני' מתפרש לקמן המטה והכרים והכסתות ויש שם טורח יותר אבל הצעה דהכא הוא לפרוש הסדינין על המטה שהוא לקירוב וחיבה דומיא דמזיגת הכוס) וא"י ב"ח אר"ה כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממו"ה והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו: א"ר והצעת המטה ל"א אלא בפניו אבל שלא בפניו ל"ל בה: מזיגת הכוס. דביתהו דשמואל מחלפא ליה בידא דשמאלא דאביי מנחא לי' אפומא דכוכא דרבא אבי סדיא דר"פ אשרשיפא פי' המורה בימי ליבונה וכך פי' ר"ח ז"ל וראיני נ"ל דאטו קילי ימי ליבונה מימי נדתה טרם שלא חטכול בכרת קיימא ואדרבה בימי ליבונה שכבר פסקה מראות יש לה להתרחק יותר ויותר. ומכאן מוכח שלא היו אוכלין בטהרה חוליהן, והדין נותן שמה טהרה יכולין לעשות בח"ל [7]) שהוא מטמאה בקברות: וא"י ב"ח אר"ה. הכל משהין בפני שמש חוץ מבשר ויין וא"ח בשר שמן ויין ישן אמר רבא בשר שמן כל השנה ויין ישן בתקופת תמוז. אמר רב ענן בר"ת הוה קאימנא קמי' דמ"ש ואייתו לי' תבשילא דארדי ואי לא דיהבי לי מיני' איסתכני ר"פ אמר אפי' תמרי דאונייתא בללא דמילתא כל דאית ליה ריחא

6) כ"ה בי' הרי"ף וכ"ה בתוס' כל"ה ותמת בשם יש גורסין. 7) נראה דל"ל שהיא טמאה בטומאת קברות.

לא ליתן תבן לפני בהמתו ולא ליתן תבן לפני בקרו. דשניהם אינה מחויבת כדתניא בפרק בתרא דנדרים (דף פט:) דברים שבינה לבין אחרים אינו מיפר כילד קונס שאני עושה לפי אחר לפי אחי לפי אחיך אלא אתן תבן לפני בהמתך אלא אתן תבן לפני בקרך אינו יכול לכפר:

וה"מ בכיתנא רומאה. והא דדייקינן אמתני' נאמר אין בפשתים לא בכיתנא רומאה: **הלכה בר"א.** והא דקי"ל [1]בכ"מ שאנה רשב"ג במשנתו הלכה כמותו אין זה אותו שהיה בימי ר"מ: **איכא** בינייהו **שפחות.** אומר רשב"ם שפחות ושכנגדה דהיינו אפר מקלה שהוא מימרא דתרוויהו ביניייהו אינהו ור"מ פי' דהא דקאמר מתני' ומתניתא רב מלכיא לא אתא לאפלוגי על מימרא של רב מלכיא אלא אתא למימר דכל מתני' ומתניתא רב מלכיא ולא רב מלכיו אבל [שמעתתא יש מהם רב מלכיו ויש מהם] נמי רב מלכיא וכן מוכח דקאמר וסימניך מתניתא מלכתא אבל משמעתתא לא ווקן סימן: **התלמידים יוצאין שלא ברשות ל' יום והפועלים שבת אחת.** פי' ר"י דאתא לאשמועינן דאף על גב דמנהגם היה ללמוד ולעשות מלאכה בעירם ועונה האמורה בתור' לתלמיד מע"ש לע"ש כדאמרי' בגמ' ולפועלים שתים בשבת כדקתני סיפא אפ"ה יכולים לשנות ממנהגם וללאת תלמידים ל' יום ופועלים שבת אחת: אלא

דחוור אפיה שקל באצבעתיה אנה ליה בפומיה א"ל אפסדת לסעודתא דמלכא אמרו ליה אמאי תיעביד הכי פסיל למאכל דמלכא אמרו ליה אמאי אמר להו דבר אחר חזאי ביה בדקו ולא אשכחו שקל אצבעתיה אנה עליה אמר להו הכא מי בדקיתו בדקו אשכחו אמרו ליה רבנן מ"ט סמכת אניסא אמר להו חזאי רוח צרעת דקא פורחה עילויה: ההוא רומאה דאמר לה לההיא איתתא מינסבת לי אמרה ליה לא אזיל אייתי רימני פלי ואכל קמה כל מיא דצערי לה בלעתיה ולא הב לה עד דזג לה לסוף אמר לה אי מסינא לך מינסבת לי אמרה ליה אין אזיל אייתי רימני פלי ואכל קמה אמר לה כל מיא דצערי לך תוף שדאי תוף שדאי עד דנפקא מינה כי הוצא ידקא ואתסיאת: ועושה בצמר: בצמר אין בפשתים לא מתני' מני ר' יהודה היא דתניא [8]אינו כופה לא לעמוד לפני אביו ולא לעמוד לפני בנו [9]ולא ליתן תבן לפני בהמתו אבל כופה ליתן תבן לפני בקרו רבי יהודה אומר [10]אף אינו כופה לעשות בפשתן מפני שפשתן מסריח את הפה ומשרבט את השפתים יהני מילי בכיתנא רומאה: ר' אליעזר אומר אפילו הכניסה לו מאה שפחות: אמר רב מלכיו אמר רב אדא בר אהבה הלכה כרבי אליעזר אמר רבי חנינא בריה דרב איקא [11]שפוד שפחות וגומות רב מלכיו בלורית אפר מקלה וגבינה רב מלכיא רב פפא אמר מתניתין ומתניתא רב מלכיא שמעתתא רב מלכיו וסימנך מתניתא מלכתא מאי בינייהו איכא בינייהו שפחות: רשב"ג אומר וכו': היינו תנא קמא איכא בינייהו דמיטללא בגורייתא קיטנייתא [12] ונדרשיר: **מתני'** [13]המדיר את אשתו מתשמיש המטה ב"ש אומרים שתי שבתות ודבית הלל אומרים שבת אחת התלמידים יוצאין לתלמוד תורה שלא ברשות שלשים יום הפועלים שבת אחת העונה האמורה בתורה הטיילין בכל יום הפועלים שתים בשבת החמרים אחת בשבת הגמלים אחת לשלשים יום הספנים אחת לששה חדשים דברי רבי אליעזר: **גמ'** מ"ט דב"ש גמרי מיולדת נקבה ובית הלל גמרי מיולדת זכר וב"ה נמי נגמרו מיולדת נקבה אי מיולדת גמרי לה הכי נמי אלא ב"ה מנדה גמרי לה במאי קמיפלגי מר סבר מידי דשכיח ממידי דשכיח ומר סבר מידי דהוא גרים לה ממידי דהוא גרים לה [14]אמר רב מחלוקת במפרש אבל בסתם דברי הכל יוציא לאלתר ויתן כתובה ושמואל אמר [15]אפי' בסתם נמי ימתין שמא ימצא פתח לנדרו הא פליגי בה חדא זימנא דתנן [16]המדיר את אשתו מליהנות לו עד שלשים יום יעמיד פרנס יותר מכאן יוציא ויתן כתובה ואמר רב לא שנו אלא במפרש אבל בסתם יוציא לאלתר ויתן כתובה ושמואל אמר אפי' בסתם נמי ימתין שמא ימצא פתח לנדרו צריכא [17]דאי איתמר בהא בהא קאמר רב משום דלא אפשר בפרנס אבל בההיא דאפשר בפרנס אימא מודי ליה לרב ואי איתמר בההיא בהך קאמר שמואל אבל בהא אימא מודי ליה לרב צריכא: התלמידים יוצאין לתלמוד וכו': ברשות כמה [18]כמה דבעי אורחא

שתי שבתות. אם הדירה ג' שבתות תמתין ואם יותר יוציא ויתן כתובה: **הטיילין.** מפרש בגמרא [נקמן סב.]: **החמרים.** שיולאין לכפרים להביא תבואה למכור בשוק: **הגמלין.** סוחרי חבילות ומביאין על הגמלים ממקום לחוק: **הספנים.** פורשין ליס הגדול לקצוי ארץ: **גמ' מיולדת נקבה.** שאותה שבועיים מתשמים: **נגמרו מיולדת נקבה.** כיון דאשכחן אורח ארעא לשהות כל כך אין לנו לכופו להוציא: ה"ג **אי מיולדת נמרי הכי נמי: מידי דשכיח.** כעם שכועס על אשתו ומדירה: **ממידי דשכיח.** נדות לאפוקי לידה דלא שכיח כולי האי: **מידי דהוא גריס לה.** נדר האיש גורס לה לשהות וכן לידה על ידו באה לה לאפוקי נדה דממילא ויש לנו ללמוד מן הדומה [אפילו לא שכיח כולי האי]: **אפי' כשאם נמי ימתין.** לב"ש שתי שבתות ולב"ה שבת אחת: **שמא.** בתוך הזמן ילמוד למצוא פתח חרטה לומר מדעתא דהכי לא נדרי ויתיר לו חכם נדרו: **מליהנות לו עד ל' יום.** קונס את נהנית לי עד ל' יום ולא הדירה מהנאת תשמיש דהא לא חייל משום דמשועבד לה וגבי מזונות נמי מוקמינן ליה לקמן (ד' ע.) בתומר לה לאי מעשה ידיך למזונותיך ופרנס משום דלא ספקא. ואית דמוקמא כגון שהוא מן הגמלי' או מן הספנים שאין לכופו בשביל תשמיש ולאו מילתא היא דהא מוקמא לקמן [סב:] אכולהו קתני מתני' לענין מדיר שבוע אחת: **יעמיד פרנס.** שיזון לאותה ואתה [ע:] פריך ואלו פרנס לאו שליחותיה עביד: תשמיש לא אפשר בפרנס: **ואי אמר בהא שמואל.** משום דאפשר בפרנס: (ג) מליהנות לו: **בהא אמר שמואל.** משום דאפשר בפרנס: אורחא

ומשיות ליה בכל מלכיא, לאו דידיה היא דכל מתניתא ומתניתא דאיתא בהו, רב מלכיא אמר פיוטין, אבל שמעתתא דאמרת בכל מלכי כגון שפוד וגומות דידיה ניהו [ובינה כה:] ואית דמפרש איבא בינייהו שפחות ואפר מקלה דמשמע שפחות ושכנגדה [נכות כא.]. **המדיר את אשתו מליהנות לו.** אין הנאת תשמישו נאסר עליה דהא משועבד לה, אלא כשביל תשמיש אין לנו לכופו להוציא ולימן כתובה, והנאת מזונות בגמרא פריך והא משועבד לה [לקמן ע.]. **יעמיד פרנס.** אלא שיפרנסנה [שם].

דחוור אפיה. פניו זועפים שנתאוה למאכל: **א"ל.** אטורגנא לרב אשי: **אפסדתא לסעודתא.** לא יאכל המלך מעתה: **אמרו לו.** שוטרי המלך אמאי תעביד הכי: **אמר להו.** רב אשי: **דעביד הכי פסיל למיכל למלכא.** העושה מאכל כזה אין ראוי שיאכל המלך מאכל מידו: **דבר אחר חזאי ביה.** בשר של חזיר מלורע וכלשון לעז קורין לו שורשמי"ן: **שקל אצבעתיה.** רב אשי שקל אצבעתיה דקפילא: **אנח עליה.** על אחת החתיכות: **אנחיריה** לא גרסי': **הכא מי בדקיתו.** כלומר בדקתם את חתיכה הזו: **בדקו אשכחו.** גם נעשה לו: **דפרחה עילויה.** דמר זוטרא: **פלי.** מנקע. והרבה יש לו דומים במסכת נדה (דף כא:) דפלי פלוי: **מיא דלערי.** רוק שגדל בתוך הפה מחמת קיהה דבר הנאכל בפניו ואינו אוכל ממנו: **עד דזג.** נפחו פניה וכריסה ונעשו מזכוכית שכן דרכי הנפוחים: **סוף שדאי.** רקקי והשליכי: **לעמוד.** לשרת: **בהמתו.** סוס וחמור שהן מזריינין [1] ואוכלים לרביעה אבל בקר אינו להוט אחר רביעת אשה ואין יצרו מיכר כל כך לפיכך אין אשה נסתית לו. ואמי שמעתי בקרו נקבות בהמתו זכרים (ב): **מסרבב.** פושטן כמין שרביט עד שנעשין גדולות ונכנסוניו נקרא אשמ"ש ע"י שהיא צריכה לשרות החוט תמיד ברוק: **שפוד שפחות וגומות.** סימני הלכות הן. שפוד במסכת בילה [2] שפחות כאן גומות במסכת נדה [3] בלורית במסכת עבודה זרה [4] אפר מקלה במסכת מכות [5] גבינה במסכת עבודה זרה [6] תלת מייהו מתני' שפחות ובלורית וגבינה ותלת מייהו שמעתתא ופרשינהו רב מלכיו ורב מלכיא: **רב פפא.** אסמכתא דרב מלכיו פליג דקאמר שפחות רב מלכיו ליתא דכל מתני' ומתניתא דהכא רב מלכיא פרשינהו אבל שמעתתא דאמר ברב מלכיו מודינא לך: **וסימניך.** אלא תחליף בגירסא: **מתניתא מלכתא.** לגבי שמעתתא הוא מתניתא מלכתא דהא מינה מותבינן תיובתא לשמעתתא וסימנין מלכיא לשון נקבה אבל מלכיו לשון זכר: **היינו ת"ק.** רבי אליעזר מה לי לידי שעמוס מה לי לידי זימה: **דמיטללא בגורייתא קיטנייתא ונדרשיר.** משחקת בכלבים דקיש ושחוק שקורין איסקקי"ש. לידי זימה איכא לידי שיעמוס ליכא לאין שיעמוס אלא ביושב ותוהא ובטל לגמרי: **מתני' המדיר את אשתו.** כגון דאמר הנאת תשמישך עלי. אבל הנאת תשמישי עליך לא מיתסרא דהא משועבד לה דכתיב [שמות כא] ועונתה לא יגרע והכי מוקמינן בנדרים בפרק ואלו נדרים (דף פט:): **כ"ש אומרים** [נקמן סב.]: **החמרים.** שיולאין לכפרים להביא תבואה למכור בשוק: **הגמלין.** סוחרי חבילות ומביאין על הגמלים ממקום לחוק: **הספנים.** פורשין ליס הגדול לקצוי ארץ: **גמ' מיולדת נקבה.** שאותה שבועיים מתשמים: **נגמרו מיולדת נקבה.** כיון דאשכחן אורח ארעא לשהות כל כך אין לנו לכופו להוציא: ה"ג **אי מיולדת נמרי הכי נמי: מידי דשכיח.** כעם שכועס על אשתו ומדירה: **ממידי דשכיח.** נדות לאפוקי לידה דלא שכיח כולי האי: **מידי דהוא גריס לה.** נדר האיש גורס לה לשהות וכן לידה על ידו באה לה לאפוקי נדה דממילא ויש לנו ללמוד מן הדומה [אפילו לא שכיח כולי האי]: **אפי' כשאם נמי ימתין.** לב"ש שתי שבתות ולב"ה שבת אחת: **שמא.** בתוך הזמן ילמוד למצוא פתח חרטה לומר מדעתא דהכי לא נדרי ויתיר לו חכם נדרו: **מליהנות לו עד ל' יום.** קונס את נהנית לי עד ל' יום ולא הדירה מהנאת תשמיש דהא לא חייל משום דמשועבד לה וגבי מזונות נמי מוקמינן ליה לקמן (ד' ע.) בתומר לה לאי מעשה ידיך למזונותיך ופרנס משום דלא ספקא. ואית דמוקמא כגון שהוא מן הגמלי' או מן הספנים שאין לכופו בשביל תשמיש ולאו מילתא היא דהא מוקמא לקמן [סב:] אכולהו קתני מתני' לענין מדיר שבוע אחת: **יעמיד פרנס.** שיזון לאותה ואתה [ע:] פריך ואלו פרנס לאו שליחותיה עביד: תשמיש לא אפשר בפרנס: **ואי אמר בהא שמואל.** משום דאפשר בפרנס: (ג) מליהנות לו: **בהא אמר שמואל.** משום דאפשר בפרנס: אורחא

עין משפט נר מצוה

פז א מיי' פכ"ח מהל' אישות הל' ג סמג לאוין עח טוש"ע אה"ע סי' פ סעי' ד:
פח ב מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' ו:
פט ג מיי' שם הל' ח טור שו"ע שם סעי' ח:
צ ד ה מיי' פי"ד שם הל' ו סמג לאוין פח טור ש"ע י"ד סימן רלה סעי' ח וטוש"ע אה"ע סי' עו סעי' ט:
צא ו מיי' פט"ו שם הל' ח סמג עשין מט טוש"ע אה"ע סי' עו סעי' ו:

תוספות ר"ד

ראית לי' קיוהא. אבוה בר איהי ומנימין בר איהי חד ספא מכל מינא ומינא וחד ספא (מכל) [מחד] מינא מר משתעי אליהו בהדיה ומר לא משתעי אליהו בהדיה: ועושה בצמר. צמר אין פשתן לא מתני' מני ר"י היא דתניא אינו כופה לא לעמוד בפני אביו ולא לעמוד בפני ב) אמו ולא ליתן תבן לפני בקרו פי' שורים שחורש בהן דטריחא מילתא וזילה לה אבל בהמתו או סוס או חמור שרוכב עלי' ולית בה טרחא יתירה ולא זילותא כופה ר"י אומר אינה כופה לעשות בפשתן מפני שהפשתן מסריח את הפה ומשרטט את השפתים. אמר אביי ובכיתנא דרומאי: ר"א אומר וכו' אמר רב מלכי' אמר ר"א ב"א הל' כר"א: **מתני'** המדיר את אשתו מתשמיש המטה בש"א שתי שבתות ובה"א שבת אחד. התלמידים יוצאים לה"ת שלא ברשות ל' יום מכאן לעונה האמורה בתורה הטיילים בכל יום הפועלים שתים בשבת החמרים אחד בשבת הגמלים אחד לל' יום הספנים א' לו' חדשים דברי ר"א פי' המורה כגון דאמר תיאסר הנאת תשמישך עלי אבל אם אמר הנאת תשמישי עליך לא מיתסרי דהא משועבד לה דכתיב ועונתה לא יגרע והכי מוקמי' לה בנדרים בפ' אלו מותרים: בש"א ב' שבתות: מ"ט דב"ש גמרי מיולדת נקבה וב"ה גמרי מידי דשכיח ממידי דשכיח: אמר רב מחלוקת במפרש אבל בסתם יוציא ויתן כתובה לאלתר ושמואל אמר אפילו בסתם לא יוציא שמא ימצא פתח לנדרו וקי"ל כשמואל

ב) נראה ש"ל נגו וכמו דאיתא בגמ'.

מוסף רש"י

שפוד שפחות וגומות רב מלכיו, בלורית אפר מקלה וגבינה רב מלכיא. אלו אלא הלכות רב מלכיו אמתן ולא רב מלכיא, מפני שמתוחיהן דומין זה לזה יש שמתליפין שמועה של זה בשל זה, נתנו בהם סימן לפדר השמועות. שפוד הא דאמרן (ע' בילה לה:) שפחות משנה היא בכתובות (כאן) גומות שמעתתא היא ולא נאמרה בה אלא שנאמר לה נומות של מקום שער אע"פ שאין שער גדולה היא ומולגת, דאין גומות אא"כ הם בה שער אלא שנאמר, בלורית בתמ' ע"ז, ועל בריאתא נאמרה הא דרב מלכיא לפרוסא לבריאתא, דתמ"ל כותי המתפתר מיגאל כיון שהגיע לבלוריתו שומט את ידו ממני שהכותי כשהוא מתפתר מגיהה לשם ע"ז, ואמר עלה ובמה אמר רב מלכיא שלא אצטעות לכל ריח ורוח לכל פגיעותיה לא יגע, שאם יגלח ויצא על הבלוריות נמצא

מסורת הש"ס

ג) מכות כא. ביצה כח: ע"ז כט. נדה נב., **ד)** עדיות פ"ד מ"ו [לקמן עא.], **ה)** [לקמן עא.], **ו)** [לקמן עא., **ז)** [לקמן ע.], **ח)** [שם עא. ע"ז], **ט)** [לקמן לה:יבמות, **י)** [דף כח:], **יא)** [דף יח:], **יב)** [דף כט.], **יג)** [דף כא.], **יד)** [דף לה:], **טו)** [לקמן עז.].

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומדרשיר נ"ב פי' בערוך מדרשיר משתקת בקפמים: **(ב)** רש"י ד"ה בהמתו כו' זכרים. נ"ב יקפה לאיתא במס' תמורה דף ט. ממירים מן הבקר וכו' מן זכרים על נקבות דכתיב בהמה והכל בכלל כו' ושמא לשון תורה לאוד ולשון גמרא לאוד: **(ג)** ד"ה ולו אתמר בהא **גבי** מליהנות:

לעזי רש"י

שרשמי"ן (שורשימי"ן). (חוריר) מצורע. אשא"ש [אישאו"ר]. חריץ לזרמה. אישקקי"ש [אישייק"ש]. שחמט.

מוסף רש"י (המשך)

מיים לו בגוריתו ומיקנה לו לשם ע"ז, אפר מקלה שמעתתא היא במסכת מכות (כא.) אמר רב מלכיא לא יתן אדם אפר מקלה על גבי מכתו מפני שגרמה בכתובת קעקע. גבינה אפיכומא דמתניתין אתמר במסכת ע"ז (לה.) מפני מה אסרו גבינה במשנתנו ואמר רב מלכיא מפני שמתליקין פניה בשומן חזיר אמר. אסימתא דאתתא ברב מלכיא פליג רב פפא (שם). מתניתין ומתניתא. הגך דאתמר אפיכומא דמתניתין ובריתא, רב מלכיא, שמעתתא. הגך דאתמר שמעתתא באפי כפייהו ולא אפיכומא דמתניתין, רב מלכיו (ע"ז כט. ובע"ז מכות כא.) ורב פפא אמלוף שפחות ברב מלכיא ואפר מקלה ברב מלכיו (נדה נב.) כלומר מצנה דשפחות דאוקמת ברב מלכיו, רב מלכיא אמרה, ומתניתא דקאמר לאו דוקא, אלא דבסימנא דרב מלכיו ליתא מתני', דשמעתתא רב מלכיו ומה שנאמר מן השמעתות בסימנו של רב מלכיו, דהיינו שפוד וגומות, רב מלכיו אמרינהו, והיינו דקאמר איכא בינייהו שפחות, ולא קאמר שפחות ואפר מקלה אלא שפחות בגירסא מגרעינן ודרב מלכיו כדקאי קאי מכות כא.). וסימנך מתניתא מלכתא. מצניית ובריתות עיקר הן, והיינו סימן מי שאמר דומה לנקבה מוקמינן סולמו מתניתא דהוי נמי לשון נקבה אלינהי, יהיינו רב מלכיא שאמר דומה לנקבה, ומשמעותו של בן נמי משמע לשון מלכות, והיינו מצניות ובריתות שהן עיקר ולא שמעתתא: מכות כא.). **איכא בינייהו שפחות.** דמתניתין היא

מלכיו כגון שפוד וגומות דידיה ניהו [ביצה כח:] ואית דמפרש איבא בינייהו שפחות ואפר מקלה דמשמע שפחות ושכנגדה [נכות כא.]. **המדיר את אשתו מליהנות לו.** אין הנאת תשמישו נאסר עליה דהא משועבד לה, אלא כשביל תשמיש אין לנו לכופו להוציא ולימן כתובה, והנאת מזונות בגמרא פריך והא משועבד לה [לקמן ע.]. **יעמיד פרנס.** שלא שיפרנסנה [שם].

אורחא דמילתא. דרך ארץ שלא עליו חטא ואפי' הוא יכול לפתותה שתתן לו רשות: **לכל דבר המחלקות הבאה והיוצאת חדש בחדש.** בדברי הימים במחלקות שהיו עובדים את דוד כל מחלקות חדש. ואע"ג דמשמעותא דעניינא משמע שלא היה פורש מביתו אלא מחדש לחדש בשנה ואין ללמוד משם אלא חדש כאן וי"ל חדשים בביתו רב קרא יתירא דהבאה והיוצאת דרש דהוה ליה למכתב המשרתים את המלך לכל דבר המחלקות חדשי השנה וכתב דבר המחלקות הבאה והיוצאת חדש בחדש לכל חדשי השנה משמע שהיו שתי מחלקות נגנים ומשרתים שמשרתים עם השאר זו ו' חדשים בדילוג וזו ו' חדשים בדילוג זו באה וזו יוצאה מדי חדש בחדש הרי חדש בבית המלך וחדש בביתו ואף כאן חדש בבית רבו וחדש בביתו: **ושנים חדשים בביתו.** האיש בביתו. שהרי ל' אלף איש היה המס וישלחם לבנונה עשרת אלפים בחדש כשמחליפין אלו הולכין עשרת אלפים אחרים ובחדש השלישי עשרת אלפים שלישי' נמצא שעמדו הראשוני' בביתם ב' חדשים וכן כולם בחלופיהם כך: **שאפשר ע"י אחריס.** לפי מנין החליפות כך היו עולים: **שאני הפס דאיתי ליה הרווחה.** שהיו נהנים מבית המלך ואיכא רווח ביתא לפיכך מקבלת עליה שיהי' בבית המלך [חדש] אחד משני חדשים שכיון שיש לו שכר יש לה מזונות מרווחים ותכשיטין אבל ת"ת מצוה דיליה הוא: **אנחה שוברת לו.** אחידי דאיפלגו הה רב ורבי יוחנן בדרשא דקרא נקט לה נמי הכא: **מפנים.** בחמצע הגוף: **דשנן בה.** הורגלנו בה כמו כיון דדש דש (גיטין דף נו:): **דמלפא תכלי לא בהפה.** אשה הלימודת לשכל בניה לקוברם אינה תמיהא ומפחדת במות א' מהם שבבר לימודת: **בני פירקי.** תלמידים שהרב מצוי להם בעירן ושונים פרקם ולנים בביתם: **מאן דכתיב בהן.** בשבילם נאמר לבעלי אומניות: **שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת.** למלאכת הרשות אוכלי לחמם בעצב כן יתן הקב"ה לידידו שגא למי שמגדל לכבודו ולמצותו שינה: **מגדדות שינה.** ממתינות את בעליהן שהן בבית רבם ושונים פירקם. אלמא בשעת שינה עודן בבית רבן ואת אמרת יש להן פנאי לעונה בכל לילה: **רב שמואל בר שילא.** מלמד תיובתא היה ומתפרנס מהן כדאמרי' בערבה שנתפתתה (לעיל נ.): **ולא חליף פריסתקא דמלכא אכביה.** אין שליח מלך פרס עובר על פתחו לשאול לו עבודת המלך שאין עין המלך עליו שאינו עשיר בעיניהם: **מפנקי דמערבא.** בני ארץ ישראל מענגים במאכל ומשתה לכך הם בריאים ובעלי כח לתשמיש: **איפחית בי באני.** תחת המרחצאות יש חלל שהמים נופלים שם: **אסקינהו.** העלה את העבדים בידו אחת ובשמיה היה מטפס ועולה בעמוד: **מאחר דהכי.** שבעל כח אתה: **אם כן.** שאתיש את כחי ולא יסמכוני: **מה אניח.** כח בעצמי להשתמש בו לעת זקנה: **בעירם.** שתיש בשבת: **איכפל הנא לאשמועינן טייל ופועל.** תנא דסתם לעיל [פא:] המדיר את אשתו בית הלל אומרים שבת אחת אין לו לומר זאת לא בספן ולא בגמל ולא בחמר ולא בתלמידי חכמים שהרי [לף החמר] עונתו אחת בשבת ובשביל יום אחד יוציא ויתן כתובה הרי עונתו משבעה לשבעה וכ"ש גמל וספן אין בכלל הזה אלא טייל ופועל העושה מלאכה בעירו שדרכו לשמש שתיש בשבת: אכולהו

אורחא דמילתא כמה אמר רב חדש כאן וחדש בבית שנאמר [1]לכל דבר המחלקות הבאה והיוצאת חדש בחדש לכל חדשי השנה ור' יוחנן אמר חדש כאן ושנים בביתו שנאמר [2]חדש יהיו בלבנון שנים חדשים בביתו ורב נמי מ"ט לא אמר מההיא שאני בנין בית המקדש דאפשר ע"י אחרים ור' יוחנן מ"ט לא אמר מההיא שאני התם דאית ליה הרווחה [6]אמר רב אנחה שוברת חצי גופו של אדם שנאמר [3]ואתה בן אדם האנח בשברון מתנים ובמרירות תאנח ורבי יוחנן אמר אף כל גופו של אדם שנאמר [4]והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח ואמרת אל שמועה כי באה ונמס כל לב ורפו כל ידים וכהתה כל רוח וכל ברכים תלכנה מים ורבי יוחנן נמי הכתיב בשברון מתנים ההיא דכי מתחלא ממתנים מתחלא ורב נמי הכתי' ונמס כל לב ורפו כל ידים וכהתה כל רוח שאני שמועה דבית המקדש דתקיפא טובא ההוא ישראל ועובד כוכבים דהוו קאזלי באורחא בהדי הדדי לא אימצי עובד כוכבים לסגויי בהדי ישראל אדכריה חורבן בית המקדש נגיד ואיתנח ואפ"ה לא אימצי עובד כוכבים לסגויי בהדיה א"ל לאו אמריתו אנחה שוברת חצי גופו של אדם א"ל ה"מ מילתא חדתי אבל הא דשנן בה לא דאמרי אינשי דמלפי תכלי לא [7]בהתה: [8]הטיילין בכל יום: מאי טיילין אמר רבא בני פירקי א"ל אביי מאן דכתיב בהו [5]שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אוכלי לחם העצבים כן יתן לידידו שנא [9]ואמר רב יצחק אלו נשותיהן של ת"ח שמנדדות שינה מעיניהם בעוה"ז ובאות לחיי העוה"ב ואת אמרת בני פירקי אלא אמר אביי כדרב דאמר רב כגון רב שמואל בר שילת דאכיל מדידיה ושתי מדידיה וגני בטולא דאפדניה ולא חליף [10]פריסתקא דמלכא אכביה כי אתא רבין אמר [2]כגון מפנקי דמערבא ר' אבהו הוה קאי בי באני הוו סמכי ליה תרי עבדי איפחית בי באני מתותיה איתרמי לי' עמודא סליק ואסקינהו ר' יוחנן הוה קסליק בדרגא הוו סמכי ליה רב אמי ורב אסי איפחתא דרגא תותיה סליק ואסקינהו אמרי ליה רבנן וכי [6]מאחר דהכי למה ליה למיסמכיה אמר להו א"כ מה אניח לעת זקנה: והפועלים שתים בשבת: והתניא הפועלים אחת בשבת א"ר יוסי ברבי חנינא לא קשיא כאן בעושין מלאכה בעירן כאן בעושין מלאכה בעיר אחרת תניא נמי הכי [3]הפועלים שתים בשבת במה דברים אמורים בעושין מלאכה בעירן אבל בעושין מלאכה בעיר אחרת אחת בשבת: החמרים אחת בשבת: אמר ליה רבה בר רב חנן לאביי איכפל תנא לאשמועינן טייל ופועל אמר ליה לא אכולהו

אלא אורחא דמילתא כמה. פי' נקוטרס שלא ישא עליו חטא ואפי' הוא יכול להתפתות ולא"ת והיאך יצא ר"ע וכל הנהו לקמן וי"ל דהתם בלא פתוי היו שמחות שהיו בעליהן הולכין ללמוד תורה ולהיות תלמידי חכמים ואדרבה אדעתא דהכי נשאו שילכו ללמוד תורה וגרשה לר"י דאפועלים קאי ולא אתלמידים דהא אפי' שלא ברשות יוצאין לעולם ל' יום ויחזור לביתו יום אחד והכא קרא קאמר חדש בביתו או ב' חדשים למ"ד דאע"פ שהוא ברשות אלא אפועלים קאי וקרא נמי דמייתי בפועלים אחיי וא"ת והיכי קאמר בסמוך שאני התם דאית להו רווחא פועלים דמתני' נמי אית להו רווחא וי"ל רווחא דהתם דמלאכת המלך נפיש: **שאני שמועת בית המקדש דתקיפא טובא.** וא"ת והא אמי' קרא דואתה בן אדם האנח בשברון מתנים גבי בהמ"ק כתיב דכתיב בתרי' והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח ואמרת (להם) אל שמועה כי באה ונמס כל לב וי"ל דההוא קרא קודם חורבן כתיב וכן היה אומר נביא לישראל שהיה נאנח על שמועת בהמ"ק שעתיד ליחרב ואז ונמס כל לב מתוך האנחה שתהי' אחר החורבן על שמועת בית המקדש:

טיילין. על שם שדרכם בטולא דאפדנייהו:

מנדדות שינה מעיניהם. בתלמידים הלומדים בעירם קאי דאי בעיר אחרת אמאי מנדדות שינה הא אין דרך ליכנס בעיר בלילה: **והתניא הפועלים אחת בשבת.** מדישא דקתני הפועלים שבת אחת לא מצי למיפרך דרישא לאו בדין עונה מיירי אלא אדרבה אשמועינן דשרי לשנות ולבטל עונה ממה שהיה מנהגם תחלה אבל מבריתא פריך שפיר דאיירי בדין עונה האמורה בתורה ולא ביציאה שלא ברשות מדקתני אחת שבת ולא קתני שבת אחת כמו במתני' ומשני דבעושה מלאכה בעיר אחרת איירי והיה דרכם ומנהגם כך וא"ת מאי איריא כשמנהגם כך אפי' לשנות יכולין שבת אחת כדפרישית במתני' וי"ל דבברייתא קמ"ל דאע"פ שמנהגם כך לעשות מלאכה בעיר אחרת אם רוצי' לשנות ולשהות יותר אין הרשות בידם וי"י בר' ברוך היה אומר דג' מדות בפועלי' דהעושין מלאכה בעירן שתים בשבת כדתנן במתני' ובריתא בעושין מלאכה בעיר אחרת וחוזרין בכל יום לביתם אחת בשבת לפי שיש להם טורח הדרך אבל אותם שאין חוזרין לביתם אין היה מנהגם אין לא היה כמו רישא דמתני' דקתני יוצאין שבת אחת משמע שהן כל ז' בחוץ וחוזרין בכל יום שמיני אבל ר"י לא פירש אלא ב' מדות שתים בשבת ואחת בשבת כדפרישנא: רוצה

צב א ב מיי' פי"ל מהל' אישות הל' ו סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סימן עו סעי' ו:

צג ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' ג:

תוספות רי"ד

בדיני: הטיילים וכו'. כי אתא רב דימי אמר כגון מפנקי דמערבא: הפועלים וכו'. אמר ר"פ לאביי איכפל תנא לאשמועינן במדיר את אשתו טייל ופועל פי' דלא מתוקמא מתני' דקתני שבת א' אלא בטיילים ופועל דאי חמרין א' בשבת וכ"ש ספנין וגמלין וח"ח נמי א' בשבת א"ל

עין משפט נר מצוה

רוצה אשה בקב **ותיפלות** כו'. תימה דלמרינן לעיל שמי המס דלית להו רווחא ושמא עבודת המלך איכא רווחא טפי: **מתשעה** קבין **ופרישות** גרסי' דהמשרה אשתו ע"י שליח תנן (לקמן סד:) דנותן לה שני קבין ואינו פורש מתשמיש והמורד על אשתו מתשמיש מוסיפין על כתובתה ג' דינר (לקמן סג.) ולפי חשבון ד' סלע בסלע הוי ג' דינר י"ח קבין[ג] א[] כן פי' בערוך[ד]:

החוט המשולש לא במהרה ינתק. לפי שבשתן רואו זה את זה כדאמרי' בעלמא (נב"ב נט.) שאמר ר' אושעיא דבר ואתו ושאלו לר' ביסא לכך קרי עלייהו החוט המשולש לא במהרה ינתק כלומר לא יתפק מזרעו לעולם כדאמרי' בעלמא (ב"מ דף פה.) כיון שאדם לומד הוא ובנו ובן בנו מכאן ואילך תורה חוזרת על אכסניא שלה ולרים מואני זאת בריתי וגו': [וע"ע תוספות ב"ב נט. ד"ה החוט]:

דהוה צניע ומעלי. והא דאמר בבלו עובדין (פסחים מט:) אמר ר"ע כשהייתי עם הארץ הייתי אומר מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור משמע דלא הוה מעלי איכא למימר דהתם לאו משום שהיה שונא תלמידי חכמים אלא משום שהי' סבור שמתגאין על עמי הארץ מפני תורתן והיו תלמידי חכמים שונאים אותם וגם משום שלא היו מניחין אותם ליגע בהם כדאמרינן (מגילה דף יח:) בגדי עם הארץ מדרס לפרושים אבל מכל מקום שומר מצות היה. רבינו תם: אדעתא

[1]אכולהו והא ששה חדשים קאמר [2]אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו א"ל [3]רבה בר רב חנן לאביי חמר ונעשה גמל מאי א"ל [4]ברוצה אשה בקב ותיפלות [5]מעשרה קבין ופרישות: הספנים אחת לששה חדשים דברי ר' אליעזר: אמר רב [6]ברונא אמר [7]רב הלכה כר"א אמר רב אדא בר אהבה אמר רב זו דברי ר' אליעזר אבל חכמים אומרים [8]התלמידים יוצאין לת"ת ב' וג' שנים שלא ברשות אמר רבא סמכו רבנן אדרב אדא בר אהבה ועבדי עובדא בנפשייהו כי הא דרב רחומי הוה שכיח קמיה דרבא [9]במחוזא הוה רגיל דהוה אתי לביתיה כל מעלי יומא דכיפורי יומא חד משכתיה שמעתא הוה מסכיא דביתהו השתא אתי השתא אתי לא אתא חלש דעתה אחית דמעתא מעינה הוה יתיב באיגרא אפחית איגרא מתותיה ונח נפשיה עונה של תלמידי חכמים אימת אמר רב יהודה אמר שמואל [10]מע"ש לע"ש [11]אשר פריו יתן בעתו [12]אמר רב יהודה ואיתימא רב הונא ואיתימא רב נחמן זה המשמש מטתו מע"ש לע"ש יהודה בריה דר' חייא חתניה דר' יאני הוה אזיל ויתיב בבי רב וכל בי [13]שמשי הוה אתי לביתיה וכי הוה אתי הוה קא חזי קמיה עמודא דנורא יומא חד משכתיה שמעתא כיון דלא חזי ההוא סימנא אמר להו רבי יאני בפו מטתו שאילמלי יהודה קיים לא ביטל עונתו הואי [14]כשגגה שיוצא מלפני השליט ונח נפשיה רבי איעסק ליה לבריה בי רבי חייא כי מטא למיכתב כתובה נח נפשה דרביתא אמר רבי ח"ו פסולא איכא יתיבו ועיינו במשפחות [15]רבי אתי משפטיה בן אביטל ורבי חייא אתי משמעי אחי דוד אזיל איעסק ליה לבריה בי ר' יוסי בן זימרא פסקו ליה תרתי סרי שנין למיזל בבי רב אחלפוה קמיה אמר להו ניהוו שית שנין אחלפוה קמיה אמר להו איכנים והדר איזיל הוה קא מכסיף מאבוה א"ל בני דעת קונך יש בך מעיקרא כתיב [16]תביאמו ותטעמו ולבסוף כתיב [17]ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם אזיל יתיב תרתי סרי שני [18] בבי רב עד דאתא איעקרא דביתהו אמר רבי היכי נעביד נגרשה יאמרו ענייה זו לשוא שימרה נינסיב איתתא אחריתי יאמרו זו אשתו וזו זונתו בעי עלה רחמי ואיתסיאת: רבי חנניה בן חכינאי הוה קאזיל לבי רב בשילהי הלוליה דר"ש בן יוחאי א"ל איעכב לי עד דאתי בהדך לא איעכבא ליה אזל יתיב תרי סרי שני בבי רב עד דאתי אישתנו שבילי דמתא ולא ידע למיזל לביתיה אזל יתיב אגודא דנהרא שמע לההיא רביתא דהוו קרו לה בת חכינאי בת חכינאי מלי קולתך ותא ניזיל אמר ש"מ האי רביתא דידן אזל בתרה הוה יתיבא דביתהו קא נהלה קמחא דל עינה חזיתיה סוי לבה פרח רוחה אמר לפניו רבש"ע ענייה זו זה שכרה בעא רחמי עלה וחייה רבי חמא בר ביסא אזיל יתיב תרי סרי שני בבי מדרשא כי אתא אמר לא איעביד כדעביד בן חכינאי עייל יתיב במדרשא שלח לביתיה אתא ר' אושעיא בריה יתיב קמיה הוה קא משאיל ליה שמעתא חזא דקא מתחדדי שמעתיה חלש דעתיה אמר אי הואי הכא הוה לי זרע כי האי על לביתיה על בריה קם קמיה הוא סבר למשאליה שמעתתא קא בעי אמרה ליה דביתהו מי איכא אבא דקאים מקמי ברא [19]קרי עליה רמי בר חמא [20]החוט המשולש לא במהרה ינתק זה ר' אושעיא בנו של רבי חמא בר ביסא ר"ע רעיא דבן כלבא שבוע הוה חזיתיה ברתיה דהוה צניע ומעלי אמרה ליה אי מקדשנא לך אזלת לבי רב אמר לה אין איקדשא ליה בצינעה ושדרתיה [21]שמע אבוה אפקה מביתיה אדרה הנאה מנכסיה אזיל יתיב תרי סרי שנין בבי רב כי אתא אייתי בהדיה תרי סרי אלפי תלמידי שמעיה לההוא סבא דקאמר לה עד כמה קא

[1]אכולהו. נמי קאמר דע"י נדר יתר משכח אחת לא: **והא.** בלא נדר ששה חדשים קאמר בספנים: **אינו דומה.** לענין תענית מי שיש לו כו' אף כאן בלא נדר דעתה נוחה לבעלה שמא יבא בתוך הזמן אבל זו משהדירה הרי היא כמי שאינה מצפה לבעל: **אמר ונעשה גמל מאי.** משאת לו כשהוא חמר מהו ליעשות גמל שלא ברשות הרווחה עדיפא לה שיתעשר או עונה עדיפא לה: **בקב ותיפלות.** להיות בעלה עמה: **מעשרה קבין.** להתעשר: **דברי ר"א.** אמתני' קאי וסיפא דמתני' נקיט: **זו דברי ר"א.** הגך עונות ויציאות שלא ברשות דמתני' דקתני התלמידים יוצאים לת"ת שלא ברשות שלשים יום: **סמכו רבנן.** תלמידים שבדורנו סומכים על דבריו ויוצאין שלא ברשות: **ועבדי עובדא.** כוותיה: **בנפשייהו.** והוא בא להם ליטול מהם נפשות שנעשים ומתים: **מסכיא.** תרגום של מצפה[1]: **מע"ש כו'.** שהוא ליל תענוג ושמיחה והגאת הגוף: **לפו מטתו.** כדת המתאבלים דמייתין בכפיית המטה[2]: **איעסק לבריה.** להשיא בתו של רבי חייא: **איכא פסולא.** שלא היו מהוגנים לזוג אחד: **שפטיה בן אביטל[3].** בן דוד היה. אביטל שם אשת דוד. וד' חייא אתי משמעי וזהו הפסול שד' היה מבית דוד ולא היתה בת הבאה משמעי הוגנת לבנו שלא היתה בת מלכים: **פסקו ליה תרתי סרי שנין.** קודם שיכנוס: **אחלפוה קמיה.** העבירו הענינה לפני החתן[4]: **דעת קונך יש בך.** שאמר להחיק זמן חופתו וחזר וקרבה מרוב חיבת בלתו: **מעיקרא כתיב תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך.** שיבאו לארץ ואח"כ יבנו לו מקדש: **ולבסוף אמר ועשו לי מקדש.** במדבר: **איעקרא.** נעשית עקרה. כן דרך העומדות עשר שנים בלא בעלים[5]: **בשילהי הלוליה דר' שמעון.** סוף ימי חופתו: **איעכב לי.** המתן לי עד שיבלו ימי חופתי ואלך עמך לבי רב: **אישתנו שבילי דמתא.** שנבנו בעיר בנינים חדשים ונסתמו בה מבואות: **לההיא רביתא.** נערה: **סוי לבה.** רצה לבה. כלומר נדמה לבה פתאום שזה בעלה: **לא איעביד כדעבד בר חכינאי.** שנכנס לביתו פתאום: **יתיב קמיה.** ולא היה אבד מכירו: **פוזא.** לבריה דממדדן שמעתתיה: **אי הואי הכא.** אילו הייתי כאן כשהגתתי בני קטן והלכתי הייתי מלמדו תורה והיה מכס מה: **אלבא שבוע.** שם א' מעשירי ירושלים שכל הנכנס לביתו רעב כלבא הי' יוצא שבע[6]:

קא

[1]אכולהו. נמי קאמר דע"י נדר יתר משכח אחת לא: **והא.** בלא נדר ששה חדשים קאמר בספנים: **אינו דומה.** לענין תענית מי שיש לו כו' אף כאן בלא נדר דעתה נוחה לבעלה שמא יבא בתוך הזמן אבל זו משהדירה הרי היא כמי שאינה מצפה לבעל: **אמר ונעשה גמל מאי.** משאת לו כשהוא חמר מהו ליעשות גמל שלא ברשות הרווחה עדיפא לה שיתעשר או עונה עדיפא לה: **בקב ותיפלות.** להיות בעלה עמה: **מעשרה קבין.** להתעשר: **דברי ר"א.** אמתני' קאי וסיפא דמתני' נקיט: **זו דברי ר"א.** הגך עונות ויציאות שלא ברשות דמתני' דקתני התלמידים יוצאים לת"ת שלא ברשות שלשים יום: **סמכו רבנן.** תלמידים שבדורנו סומכים על דבריו ויוצאין שלא ברשות: **ועבדי עובדא.** כוותיה: **בנפשייהו.** והוא בא להם ליטול מהם נפשות שנעשים ומתים: **מסכיא.** תרגום של מצפה[1]: **מע"ש כו'.** שהוא ליל תענוג ושמיחה והגאת הגוף: **לפו מטתו.** כדת המתאבלים דמייתין בכפיית המטה[2]: **איעסק לבריה.** להשיא בתו של רבי חייא: **איכא פסולא.** שלא היו מהוגנים לזוג אחד: **שפטיה בן אביטל[3].** בן דוד היה. אביטל שם אשת דוד. וד' חייא אתי משמעי וזהו הפסול שד' היה מבית דוד ולא היתה בת הבאה משמעי הוגנת לבנו שלא היתה בת מלכים: **פסקו ליה תרתי סרי שנין.** קודם שיכנוס: **אחלפוה קמיה.** העבירו הענינה לפני החתן[4]: **דעת קונך יש בך.** שאמר להחיק זמן חופתו וחזר וקרבה מרוב חיבת בלתו: **מעיקרא כתיב תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך.** שיבאו לארץ ואח"כ יבנו לו מקדש: **ולבסוף אמר ועשו לי מקדש.** במדבר: **איעקרא.** נעשית עקרה. כן דרך העומדות עשר שנים בלא בעלים[5]: **בשילהי הלוליה דר' שמעון.** סוף ימי חופתו: **איעכב לי.** המתן לי עד שיבלו ימי חופתי ואלך עמך לבי רב: **אישתנו שבילי דמתא.** שנבנו בעיר בנינים חדשים ונסתמו בה מבואות: **לההיא רביתא.** נערה: **סוי לבה.** רצה לבה. כלומר נדמה לבה פתאום שזה בעלה: **לא איעביד כדעבד בר חכינאי.** שנכנס לביתו פתאום: **יתיב קמיה.** ולא היה אבד מכירו: **פוזא.** לבריה דממדדן שמעתתיה: **אי הואי הכא.** אילו הייתי כאן כשהגתתי בני קטן והלכתי הייתי מלמדו תורה והיה מכס מה: **אלבא שבוע.** שם א' מעשירי ירושלים שכל הנכנס לביתו רעב כלבא הי' יוצא שבע[6]:

קא

[1]אכולהו והא ששה חדשים קאמר [2]אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו א"ל [3]רבה בר רב חנן לאביי חמר ונעשה גמל מאי א"ל [4]ברוצה אשה בקב ותיפלות [5]מעשרה קבין ופרישות: הספנים אחת לששה חדשים דברי ר' אליעזר: אמר רב [6]ברונא אמר [7]רב הלכה כר"א אמר רב אדא בר אהבה אמר רב זו דברי ר' אליעזר אבל חכמים אומרים [8]התלמידים יוצאין לת"ת ב' וג' שנים שלא ברשות אמר רבא סמכו רבנן אדרב אדא בר אהבה ועבדי עובדא בנפשייהו כי הא דרב רחומי הוה שכיח קמיה דרבא [9]במחוזא הוה רגיל דהוה אתי לביתיה כל מעלי יומא דכיפורי יומא חד משכתיה שמעתא הוה מסכיא דביתהו השתא אתי השתא אתי לא אתא חלש דעתה אחית דמעתא מעינה הוה יתיב באיגרא אפחית איגרא מתותיה ונח נפשיה עונה של תלמידי חכמים אימת אמר רב יהודה אמר שמואל [10]מע"ש לע"ש [11]אשר פריו יתן בעתו [12]אמר רב יהודה ואיתימא רב הונא ואיתימא רב נחמן זה המשמש מטתו מע"ש לע"ש יהודה בריה דר' חייא חתניה דר' יאני הוה אזיל ויתיב בבי רב וכל בי [13]שמשי הוה אתי לביתיה וכי הוה אתי הוה קא חזי קמיה עמודא דנורא יומא חד משכתיה שמעתא כיון דלא חזי ההוא סימנא אמר להו רבי יאני בפו מטתו שאילמלי יהודה קיים לא ביטל עונתו הואי [14]כשגגה שיוצא מלפני השליט ונח נפשיה רבי איעסק ליה לבריה בי רבי חייא כי מטא למיכתב כתובה נח נפשה דרביתא אמר רבי ח"ו פסולא איכא יתיבו ועיינו במשפחות [15]רבי אתי משפטיה בן אביטל ורבי חייא אתי משמעי אחי דוד אזיל איעסק ליה לבריה בי ר' יוסי בן זימרא פסקו ליה תרתי סרי שנין למיזל בבי רב אחלפוה קמיה אמר להו ניהוו שית שנין אחלפוה קמיה אמר להו איכנים והדר איזיל הוה קא מכסיף מאבוה א"ל בני דעת קונך יש בך מעיקרא כתיב [16]תביאמו ותטעמו ולבסוף כתיב [17]ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם אזיל יתיב תרתי סרי שני [18] בבי רב עד דאתא איעקרא דביתהו אמר רבי היכי נעביד נגרשה יאמרו ענייה זו לשוא שימרה נינסיב איתתא אחריתי יאמרו זו אשתו וזו זונתו בעי עלה רחמי ואיתסיאת: רבי חנניה בן חכינאי הוה קאזיל לבי רב בשילהי הלוליה דר"ש בן יוחאי א"ל איעכב לי עד דאתי בהדך לא איעכבא ליה אזל יתיב תרי סרי שני בבי רב עד דאתי אישתנו שבילי דמתא ולא ידע למיזל לביתיה אזל יתיב אגודא דנהרא שמע לההיא רביתא דהוו קרו לה בת חכינאי בת חכינאי מלי קולתך ותא ניזיל אמר ש"מ האי רביתא דידן אזל בתרה הוה יתיבא דביתהו קא נהלה קמחא דל עינה חזיתיה סוי לבה פרח רוחה אמר לפניו רבש"ע ענייה זו זה שכרה בעא רחמי עלה וחייה רבי חמא בר ביסא אזיל יתיב תרי סרי שני בבי מדרשא כי אתא אמר לא איעביד כדעביד בן חכינאי עייל יתיב במדרשא שלח לביתיה אתא ר' אושעיא בריה יתיב קמיה הוה קא משאיל ליה שמעתא חזא דקא מתחדדי שמעתיה חלש דעתיה אמר אי הואי הכא הוה לי זרע כי האי על לביתיה על בריה קם קמיה הוא סבר למשאליה שמעתתא קא בעי אמרה ליה דביתהו מי איכא אבא דקאים מקמי ברא [19]קרי עליה רמי בר חמא [20]החוט המשולש לא במהרה ינתק זה ר' אושעיא בנו של רבי חמא בר ביסא ר"ע רעיא דבן כלבא שבוע הוה חזיתיה ברתיה דהוה צניע ומעלי אמרה ליה אי מקדשנא לך אזלת לבי רב אמר לה אין איקדשא ליה בצינעה ושדרתיה [21]שמע אבוה אפקה מביתיה אדרה הנאה מנכסיה אזיל יתיב תרי סרי שנין בבי רב כי אתא אייתי בהדיה תרי סרי אלפי תלמידי שמעיה לההוא סבא דקאמר לה עד כמה קא

[1] זרע זרעך וגו' מדור שלישי ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה (רשב"ם ב"ב נט.).

עין משפט נר מצוה

צד א מי' פי"ד מהל' אישות הל' ו טור ש"ע אה"ע סי' עו סעי' ט:

צה ב ג מי' שם הל' ג טוש"ע שם סעי' ה:

צו ד מי' שם הלכה ח טור ש"ע שם סעי' ג:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוס' ד"ה מתשעה וכו' ולפי חשבון תרגם סלין בסלע הוי שלשה דינר י"ח קבין. דבריהם מבואר יותר בסוטה ד' כא ע"ב בד"ה רואה וכו' והגאון מהרי"ף לא גירסו כלן:

תוספות רי"ד

אכולהו והא ספנים ר' חדשים קתני אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו. פי' בלא נדר דעתיה עילוי ומצפה לו תדיר שמא יבא משא"כ במדיר: הגמלים א' יכר. א"ל רבא בר ר"ח לאביי חמר ונעשה גמל מאי א"ל רוצה אשה בקב ותיפלות מט' קבין ופרישות דברי ר"א: אמר ר"ב א"ר הלי בר"א: אמר ראב"א זו דברי ר"א אבל חכ"א יוצא אדם לת"ת ב' וג' שנים שלא ברשות א"ר סמכי רבנן אהא ועבדי עובדא בנפשייהו למימרא דלא שרי למיעבד הכי כי הא דר' רחומי הוה שכיח במחוזא קמי' דרבא הוה רגיל למיתי' לביתי' כל מעלי יומא דכיפורא יומא חדא משכתיה שמעתא ולא אתא הות (קמהוריא) [קמסכיא] דביתהו השתא אתי לא יתחלש דעתה אחתא דמעא מעינ' הות יתבא באגרא איפחת איגרא מתוחי' ונח נפשיה. (כ"ד הוא לצאת שלא ברשות אבל אם יוצא ועומד ברשות אשתו אפי' הרבה שנים יכול לעמוד ואינו נענש כדאמרי' בגמרא שעמד ר"ע כ"ד שנה ברשות אשתו ולא נענש והרב פי' שאם התנה עם אשתו לילך ולשנות ורוצה האשה לחזור מתנאה התנאי בטל לפי שתנאי זה הוא תנאי לבטל מ"ש בתורה דהיינו למעט העונה והמתנה עמ"כ בתורה תנאו בטל) עונת ח"ח עד כמה אמר ר"י א"ש מע"ש לע"ש:

ג) לפי הגי' בגמ' ל"ל מנס דעתה אחים דמעתא מעינה הוה יתיב באיגרא וכו' ואולי לכיני היה לו גי' אחרת ול"ע:

מסורת הש"ס

ג) יומא יח: סז. עד: יבמות לו: (לקמן סג.). ב) (כרא"ש אימא רבא). ג) סוטה כ. כא.; ד) נ"א מתעה. ה) (גי' הרי"ף רב מתנא). ו) (גי' הרא"ש רבא). ז) (עי' רש"י עירובין סג. ד"ה למחוזא). ח) ב"ק פב. ע"ב. ט) (עי' רש"י לקמן קג. ד"ה כי שימצו). י) ב"ב נט., כ) נדרים ב. (ע"ש כמה שיגרים). ל) (ש"א ד). מ) (מו"ק טו.). נ) (ש"ב ג). ס) כש"א נוסף: כדי שיתמוך יופיה, ע) (כדאיתא יבמות לד:). פ) (ניטין מו.). צ) (כדתנן פ"א מ"ז דפאה). ק) ערך קב.

תורה אור השלם

1. וְהָיָה כְּעֵץ שָׁתוּל עַל פַּלְגֵי מָיִם אֲשֶׁר פִּרְיוֹ יִתֵּן בְּעִתּוֹ וְעָלֵהוּ לֹא יִבּוֹל וְכֹל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יַצְלִיחַ:
תהלים א ג

2. יִשְׁ רָעָה רָאִיתִי תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ כְּשִׁגְגָה שֶׁיֵּצֵא מִלִּפְנֵי הַשַּׁלִּיט:
קהלת י ה

3. תְּבִיאֵמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתֶךָ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ יְיָ מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ:
שמות טו יז

4. וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם:
שמות כה ח

5. וְאִם יִתְקַפֵּוּ הָאֶחָד הַשְּׁנַיִם יַעַמְדוּ נֶגְדּוֹ וְהַחוּט הַמְשֻׁלָּשׁ לֹא בִמְהֵרָה יִנָּתֵק:
קהלת ד יב

גליון הש"ס

גמ' רבי אתי משפטיה עי' כתו"ע מו"מ סימן ג' בהגהותיו להכ"א אות ו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בני רב. ע' מ"ר סדר אחרי מות פ' כא:

מוסף רש"י

שאין לו פת בסלו. אוכל כיום ומוצא על למחר (יומא עד.). **רוצה אשה בקב ותיפלות.** חפיפה ליתן במזונות מוצטין ויהא תיפלותה מצוי לה בתשמיש, מעשרה קבין ופרישות. לפרוס מן התיפלות (סוטה כא.). **במחוזא.** אתריה דרבא (עירובין סג.). **בי שמשי.** לילי שבת קרי בי שמשי בכל דוכתא מפני שבין השמשות שלו מלוק מכל ימים והולכין להחיליו כבמה מקומות (שבת פו.) לו: **ערב שבת,** ונראה כעיני לפי שבין השמשות שלו שגור בפי כל והכל מרחיקים אליו לגמור מלאכתן עד שלא תחשך, קרו ליה בי שמשי (לקמן קג.). **לשוא שימרה.** היתה ממתנת ומלפה (יבמות כח.). **לא במהרה ינתק.** כדדרשינן נמי (ב"מ פה.) מפי זרעך ומפי

קא מדברת. אמ' מתנהגת: **שיכבתא.** הסכימות: **שלי ושלכם שלה הוא.** תורה שלמדתי אני ושלמדתם אתם על ידה הוא: **שקל מנא.** כלי זיין כאילו בא להלחם: **איטרוד.** כאותה מריבה: **לא מר איפסיק ולא מר איפסיק.** לא אכלו סעודת יום הכפורים שמפסיקין בה אכילה להתענות. סעודה אחרונה של ערב ע' בא מדברת אלמנות חיים אמרה ליה אי לדידי ציית יתיב תרי סרי שני אחריני אמר ברשות קא עבידנא הדר אזיל ויתיב תרי סרי שני אחריני בבי רב כי אתא אייתי בהדיה עשרין וארבעה אלפי תלמידי שמעה דביתהו הות קא נפקא לאפיה אמרו לה שיבבתא שאילי מאני לבוש ואיכסאי אמרה להו יודע צדיק נפש בהמתו כי מטיא לגביה נפלה על אפה קא מנשקא ליה לכרעיה הוו קא מדחפי לה שמעיה אמר להו שבקוה שלי ושלכם שלה הוא שמע אבוה דאתא גברא רבה למתא אמר איזיל לגביה אפשר דמפר נדראי אתא לגביה א"ל אדעתא דגברא רבה מי נדרת א"ל אפילו פרק אחד ואפי' הלכה אחת אמר ליה אנא הוא נפל על אפיה ונשקיה על כרעיה ויהיב ליה פלגא ממוניה ברתיה דר"ע עבדא ליה לבן עזאי הכי והיינו דאמרי אינשי רחילא בתר רחילא אזלא כעובדי אמה כך עובדי ברתא רב יוסף בריה דרבא שדריה אבוהי לבי רב לקמיה דרב יוסף פסקו ליה שית שני כי הוה תלת שני מטא מעלי יומא דכפורי אמר איזיל ואיחזינהו לאינשי ביתי אלא

אלא

אדעתא דגברא רבה מי נדרת. וא"ת והלא אסור לפתוח בנולד דאמרינן בנדרים בפ' ר' אליעזר (דף סד.) כילד אמר קונס שאיני נהנה לפלוני ונעשה קופר כו' וי"ל דהכא לא משיב נולד כיון שהלך לבי רב דדרך הוא בהולך לגמוד שנעשה אדם גדול אי נמי כגון דתלה נדרו בדבר שפירש בשעה שנדר על דעת אם לא יעשה קופר דבעניין זה לא הוה נולד כדתנן בפרק רבי אליעזר (שם דף סה.) קונס שאיני עושה את פלונית שאביה רע אמרו לו מת או עשה תשובה כו' ופריך בגמ' מת נולד הוא וה"ה עשה תשובה ומשני אמר רב הונא נעשה כתולה נדרו בדבר ורבי יוחנן דמשני המס בעניין אחר לאו מאוס דפליג אתולה נדרו בדבר אלא דלא משיב ליה כתולה נדרו בדבר: **ברתיה** דר' עקיבא **עבדא** ליה לבן עזאי הכי. וא"ת והא בפ' קמא דסוטה (דף ד:) פריך והא איכא בן עזאי דלא נסיב ולהתוא ליתנא דמשני נסיב ופירש אתי שפיר ויש לומר דאע"ג דקאמר הכא דעבדא הכי לבן עזאי מ"מ לא נשאה אלא באירוסין: **פוחתין** לה ז' דינרין. בירושלמי מפרש כנגד שבע מלאכות שהאשה עושה לבעלה וגבי המורד דמוסיפין שלשה דינרין מפרש כנגד שאהב כסותה ועונתה והש"ס שלנו (פא) אין מוסיף כן הא בעי בגמרא מה בין מורד למורדת ומפרש טעמא אחרינא: **רב הונא אמר מתשמיש.** אבל ממלאכה לא הוה מורדת דרב הונא לטעמיה דאמר לעיל (דף נח:) יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה ור' יוסי בר חנינא סבר כר"ל ולית לא למימר דקסבר כרב הונא דאמר שיכולה אשה שתאמר לבעלה כו' ומורדת ממלאכה היינו מזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו דמסתברא דחייבת אפילו אמרה איני ניזונית ואיני עושה מידי דהוה איושבת בקתדרא דחייבת בהן דאין נראה שתהא מורדת אלא מהמלאכות המפורשות במתני' ועוד מדקאמר בסמוך חולה בת מלאכה היא ואותן מלאכות שאפילו חולה יכולה לעשות דאינה חולה כל כך כיון שיכולה לסבול תשמיש ואי הוה אמרינן דכי אמרה איני ניזונת ואיני עושה לא אמרה אלא מעשה ידיה אבל שאר מלאכות כגון טוחנת ואופה כו' עבדא הו"מ שפיר סבר כרב הונא וכן משמע קצת דקרי לעיל (דף נט.) מעשה ידיה מידי דקיין ובשאר מלאכות כגון טוחנת ואופה לא שייך קיצותא אבל אין נראה אלא כי אמרה איני ניזונת ואיני עושה פטורה מכל ז' מלאכות וכי עבדא שאר מלאכות פוחתין לה מעשיית בגמר כדתנן במתניתין (לקמן סד:) ואם היתה מינקת פוחתין לה ממעשה ידיה ונראה דהוא הדין טוחנת ואופה והא דנקט מינקת משום דאייר במשרה אותה על ידי שלש דאינה יכולה לעשות לו מלאכה אחרת כיון דאינה עמו ומיהו יש לדחות דאיכא למימר דדווקא נקט מניקה ומשום דטורח ממעט חלב פוחתין לה ממעשה ידיה אבל מכל מקום נראה כי אמרה איני ניזונת ואיני עושה דפטורה מכל המלאכות אשה תעשה לו מלאכות אחרות אם כן לעולם לא תעשה לעצמה וכמאי תהא ניזונת ואם תאמר מורדת ממלאכה אמאי פוחתין לה מכתובתה לינקוט פיזורא ולית דהא יכול לכופה למעשה ידיה ל"ל כיון דאינה רוצה לעשות אלא ע"י כפייה חשיבא מורדת ופוחתין דאין אדם דר עם אשה בכפיפה אחת: **באומר** איני זן ואיני מפרנס. מכאן מוכיח רבינו אליהו שחייב אדם להשכיר עצמו ללמד תינוקת או לעשות מלאכה אחרת כדי לזון את אשתו דאם לא כן מה ענין זה אצל מורד ממלאכה ומיהו בקונטרס פירש משום דזן ומפרנס הוא כנגד מלאכה של אשה ועוד הניא דאיה דאמרינן בכתובה ואנא אפלא כו' ומיהו גם זה יש לדחות כמו שמפרש ר"ת דאפלא היינו עבודת הקרקע פירות אחרות ואנכס ואעבוד את השדה ואביא מזונות לבית אבל להשכיר עצמו אינו חייב: **והאמר** רב **האומר** איני זן **ואיני מפרנס יוציא** ויתן **בתובה.** משמואל דפליג עליה דרב בסוף המדיר (לקמן דף עז.) דקאמר עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון לא מצי למפרך דלדידיה אתי שפיר דאע"פ שכופין אותו על כרחו לזונה מכל מקום מוסיפין כיון דאינו רוצה לזונה אלא על ידי כפיה דאין אדם דר עם אשה בכפיפה אחת אבל לרב שכופין אותו לגרשה מיד מה שייך תוספת ואם תאמר למאן דאמר מתשמיש נמי תקשי דעל כרחך מורד מתשמיש נמי כופין להוציא דאנו לעולם יוסיפו על כתובתה ותתענג כל ימיה ויש לומר דהוה מצי למימר ולטעמיך:

אלא

מסורת הש"ס

פ) [בע"י הני' זוגתן ועי' רש"ל שם], ב) [במ"ר פרד ורש"ל פ' נג מפרש למה שבעה דינרין דוקא וכן לשלשה דינרין דנסמוך], ג) ס"ל והולך שמא [ודע דגירסת תוספות לעיל נד: ד"ה למורדת כו' לעולם פוחתת והולך שאם נפלה לה יהושה כו'], ד) לקמן עז., ה) [ולקמן סד.], ו) ס"ל ל"ב. רש"ל, ז) [לעיל סב: וש"נ], ח) ס"ל שפיר, ט) [לקמן סד.], י) [שם], כ) פירוש מקל.

תורה אור השלם

ו. יוֹדֵעַ צַדִּיק נֶפֶשׁ בְּהֵמָתוֹ וְרַחֲמֵי רְשָׁעִים אַכְזָרִי: משלי יב י

הגהות הב"ח

(פא) תד"ה פוחתין כו'. נ"ב יתיבה דהא בלאי ס"ס שלנו אינו אלא כמורדת מתשמיש ובירושלמי לא קאמר אלא למורדת ממלאכה:

מוסף רש"י

אמרה להו יודע צדיק נפש בהמתו. מה בהמתו וכני ביתו לגיהים (משלי יב י). אית דאמרי דאיכי הות ידעה דר' עקיבא הוה ואמרה ליה דלא מיתגנאי בעינה יאית דאמרי דלא הות ידעה אלא הכי קא אמרה לגיהים (נדרים נ.).

תוספות רי"ד

מתני' המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה ז' דינרים בשבת ר"י אומר שבעה טרפעיקין ועד כמה הוא פוחת והולך עד כנגד כתובתה ר"י אומר לעולם הוא פוחת והולך שמא תפול לה ירושה ממקום אחר ויחזור ויגבה ממנה. וכן המורד על אשתו מוסיפין לה על כתובתה ג' דינרים בשבת ר"י אומר שלשה טרפעיקין פי' המורדת על בעלה מתשמיש שאינה רוצה להזקק לו קנסוה חכמים לפחות מכתובתה ז' דינרים בשבת ומרויח הבעל שאפי' אם תתרצה אחר מיכן לעמוד בשלום [עמו] אלו ז' דינרים הרויחן הבעל בכל שבת ושבת פוחתת מכתובתה ואם קדם הבעל ונתן לה גט בתוך ימי מרדה נותן לה כל כתובתה חוץ מפחת זה שאינה מפסדת במרדה אלא ז' דינרים בשבת ותו לא וכגון שאינה תובעת גירושין אלא שמתכונת לצערו כדאמרינן לקמן אבל אם תובעת גירושין נותן לה גט ומפסדת כל כתובתה מיד והוא שיתרו בה ויודיעוה כי תפסיד כל כתובתה מפני שתובעת גט

עין משפט נר מצוה

צז א ב מיי' פי"ד מהל' אישות הלכה טו סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סימן עז סעיף ח:
צח ג מיי' שם הלכה יב טור ש"ע שם סעיף ב:
צט ד מיי' וסמג שם ומיי' פ"ב מהל' יסוד ותלמוד הלכה י סמג עשין נא טוש"ע שם וסי' קפה סעיף ח:

תוספות רי"ד (המשך)

אם חזרה בה הרי טוב ואם לאו נותן לה גיטא ומפסדת כל כתובתה אלא מתני' מיירי כגון דלא תבעה גט אלא מכוונת לצערו מפני שבעוסה עליו. עד כמה פוחת וכו' פי' כתובתה יקרא מו"מ ותוס' (קורא) כל נכסי נדוניתה שפחתו וכלה או אבדו אבל אותן שהן בעין מיבעי לן לקמן אם הפסידה במורדה ואם לאו ודוקא כנגד כתובתה פוחת והולך אבל כנגד נ"מ שלה לא שאינה מפסדת נ"מ שלה במרדה כ"א מ"ש בשטר כתובתה ואחרי שכלתה כל כתובתה אם רוצה פוטרה בגט ואם לאו אינו פוטרה אלא מעגנה לעולם שאין האיש מוציא אלא לרצונו ואם תתרצה להשלים עמו כבר הפסידה כל כתובתה והרויחה הבעל בימי מרדה אלא כוחב לה כאדם הנושא את הבעולה וכ"ז שהבעל מתרצה לתת לה גט בתוך ימי מרדה אינו מרויח אלא ז' דינרים בכל שבת והשאר נותן לה: ר"י אומר לעולם וכו' פי' לא מיבעי נ"מ שיש לה שהיא מפסדת אם שהתה במרדה אלא אפילו מה שעתידין ליפול לה תפסיד הלכך מונין לה בכל שבת ז' דינרים שאם תפול לה ירושה ממקום אחר יגבה מהן הבעל וכן המורד על אשתו ומעגנה מתשמיש ואינו פוטרה בגט שאם היה רוצה לפוטרה בגט היה מגרשה ונותן לה כל כתובתה אלא שמעגנה מחמת שהוא כעוס עליה מוסיפים לה על כתובתה ג' דינרים בכל שבת והאשה מרוחה אותן שאפילו אם יתרצה להשלים עמה אלו הדינרים הרויחה וניזונת ממעשה ידיה ואי לא קשה שקלה מבעלה ואי קשה אמאי גבי נדר לא יהבינן ליה אלא שבת אחד ואם שהה יותר יוציא ויתן כתובה והכא משהינין ליה משום דהתם נדר וא"א בפיוס אבל הכא בלא נדר דלמא מפייס אבל ודאי אי אמרה אשה לא מצינא לשהויי

סג: אף על פי פרק חמישי כתובות

אלא למאן דאמר מתשמיש נדה בת תשמיש היא. וא"ת למאן דאמר ממלאכה מאי אפילו דקתני ואפי' נדה וים לומר דהוי רבותא משום דסתם נדות חולות קצת אי נמי דאינה בת מלאכה כמו שאר נשים דאינה מוזגת לו הכוס כו': **אינו** דומה מי שיש לו פת בסלו כו'. ולעיל דגמר מדיר מנדה משום דמדיר הוי טפי פת בסלו ממורך שמא ימלא פתח לנדרו תדע דבמורך מוסיפין אבל לא במדיר:

דיקא נמי דקתני ד' שבתות. דליכא למימר שמכריזין ד' שבתות בכל יום דבהדיא תני בתוספ' דפעם אחת בשבת מכריזין:

ואינהו כמאן סברוה. רש"י גרים ותיהו כמאן סבר פירוש רבא דאמר בורכא ור"ל דלרבא אין הלכה כרבותינו אלא כמתני' דפוחתין לה עד כלות כתובתה ונמלכין בה היינו נמי דפוחתין ולא תפסיד מיד אחר אחרנא שבתות ור"ת מפרש דרמי בר חמא נא להוסיף על דברי רבותינו אע"ג דלא קתני דשולחין לה אלא אחר הכרזה קאמר רמי בר חמא דה"ל היו אומרים דשולחין לה נמי קודם הכרזה דרש רב נחמן בר רב חסדא הלכה כרבותינו לומר ממש כדבריהם ולא קתני שליחות של קודם הכרזה ופליג ארמי בר חמא אמר רבא אי בורכא אלא הלכה כרמי בר חמא דפעמים שולחין לה וגרסינן אינהו כמאן סברוה וכן כתוב בספרים ישנים ובה"ג ולא קאי ארב נחמן בר יצחק (א) וי"ל בר רב חסדא דאינהו סברי כרבי יוסי ברבי חנינא שהיה גדול הדרה מרב ששת אלא אארמי בר חמא ורבא קאי הלכה נמלכין בה פירוש קודם הכרזה והלכה אין נמלכין בה נמי היינו קודם הכרזה אבל אחר הכרזה מודה כדתניא בהדיא בדברי רבותינו וכן משמע מתוך פי"ת דפסק דאע"ג דאמר ר"ל בר רב חסדא הלכה כדברי רבותינו הלכה כרבא דאמר משמיה דרב ששת הלכה

אלא למאן דאמר ממלאכה חולה בת מלאכה היא אלא מתשמיש כולי עלמא לא פליגי דהויא מורדת כי פליגי ממלאכה מר סבר ממלאכה לא הויא מורדת ומר סבר ממלאכה נמי הויא מורדת: גופא המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה שבעה דינרים בשבת רבי יהודה אומר שבעה טרפעיקין (ב) רבותינו חזרו ונמנו (ג) שיהו מכריזין עליה ארבע שבתות זו אחר זו ושולחין לה ב"ד הוי יודעת שאפי' כתובתיך מאה מנה הפסדת אחת לי ארוסה ונשואה אפילו נדה אפי' חולה ואפי' שומרת יבם אמר ליה ר' חייא בר יוסף לשמואל נדה בת תשמיש היא אמר ליה אינו דומה (ד) מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו אמר רמי בר חמא (ה) אין מכריזין עליה אלא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אמר רבא דיקא נמי דקתני ארבע שבתות זו אחר זו ש"מ אמר רמי בר חמא (ו) פעמים שולחין לה מבית דין אחת קודם הכרזה ואחת לאחר הכרזה דרש רב נחמן בר רב חסדא הלכה כרבותינו אמר רבא (ז) האי בורכא אמר ליה רב נחמן בר יצחק מאי בורכתיה אנא אמריתה ניהליה ומשמיה דגברא רבה אמריתה ניהליה ומנו רבי יוסי בר' חנינא ואיהו כמאן סבר כי הא דאתמר רבא אמר רב ששת (ח) הלכה נמלכין בה רב הונא בר יהודה אמר רב ששת הלכה אין נמלכין בה היכי דמיא מורדת אמר אמימר (ט) דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה (י) אבל אמרה מאים עלי לא כייפינן לה מר זוטרא אמר כייפינן לה הוה עובדא ואכפה מר זוטרא ונפק מיניה רבי חנינא מסורא ולא היא התם סייעתא דשמיא הוה (כ) כלתיה דרב זביד אימרדא הוה תפיסא חד שירא יתיב אמימר ומר זוטרא ורב אשי ויתיב רב גמדא גבייהו יתבי וקאמרי מרדה הפסידה בלאותיה קיימין אמר להו רב גמדא משום דרב זביד גברא רבה מחניפיתו ליה והאמר רב כהנא מיבעיא בעי רבא ולא פשיט איכא דאמרי יתבי וקאמרי (ל) מרדה לא הפסידה בלאותיה קיימין אמר להו רב גמדא

משום

אלא למאן דאמר ממלאכה חולה בת מלאכה היא אלא מתשמיש כולי עלמא לא פליגי דהויא מורדת כי פליגי ממלאכה מר סבר ממלאכה לא הויא מורדת ומר סבר ממלאכה נמי הויא מורדת. גופא המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה שבעה דינרים בשבת רבי יהודה אומר שבעה טרפעיקין (ב) רבותינו חזרו ונמנו (ג) שיהו מכריזין עליה ארבע שבתות זו אחר זו ושולחין לה ב"ד הוי יודעת שאפי' כתובתיך מאה מנה הפסדת אחת לי ארוסה ונשואה אפילו נדה אפי' חולה ואפי' שומרת יבם אמר ליה ר' חייא בר יוסף לשמואל נדה בת תשמיש היא אמר ליה אינו דומה (ד) מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו אמר רמי בר חמא (ה) אין מכריזין עליה אלא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אמר רבא דיקא נמי דקתני ארבע שבתות זו אחר זו ש"מ אמר רמי בר חמא (ו) פעמים שולחין לה מבית דין אחת קודם הכרזה ואחת לאחר הכרזה דרש רב נחמן בר רב חסדא הלכה כרבותינו אמר רבא (ז) האי בורכא אמר ליה רב נחמן בר יצחק מאי בורכתיה אנא אמריתה ניהליה ומשמיה דגברא רבה אמריתה ניהליה ומנו רבי יוסי בר' חנינא ואיהו כמאן סבר כי הא דאתמר רבא אמר רב ששת (ח) הלכה נמלכין בה רב הונא בר יהודה אמר רב ששת הלכה אין נמלכין בה היכי דמיא מורדת אמר אמימר (ט) דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה (י) אבל אמרה מאים עלי לא כייפינן לה מר זוטרא אמר כייפינן לה הוה עובדא ואכפה מר זוטרא ונפק מיניה רבי חנינא מסורא ולא היא התם סייעתא דשמיא הוה (כ) כלתיה דרב זביד אימרדא הוה תפיסא חד שירא יתיב אמימר ומר זוטרא ורב אשי ויתיב רב גמדא גבייהו יתבי וקאמרי מרדה הפסידה בלאותיה קיימין אמר להו רב גמדא משום דרב זביד גברא רבה מחניפיתו ליה והאמר רב כהנא מיבעיא בעי רבא ולא פשיט איכא דאמרי יתבי וקאמרי (ל) מרדה לא הפסידה בלאותיה קיימין אמר להו רב גמדא

משום

אמר אמימר דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה אבל אי אמרה מאוס עלי לא כפינן לה פי' אם שאלו אותה לכה את עושה כן איגך חפצה בבעלך והיא תשיב להם בעינא ליה ואי אפשי שיגרשני וזה שאני מורדת בו כדי לצערו ולישרו במרדה זה אז אינה מפסדת כתובתה כ"א ז' דינרים בשבת ואם קפץ יתנן לה גט ניתן לה כתובתה חדן מז' דינרים בכל שבת אבל אי אמרה מאוס עלי ואיני חפץ בו בכל יתן לי גיטי איני חוששת מכתובתי לא כייפינן לה לעבוד ולעבבה שתפחות כתובתה מעט מעט אלא אם רוצה הבעל ניתן לה גיטא ותפסיד כתובתה מיד שהתובעת גירושין רוצה להפסיד כתובתה צריך להתרות בה ולהודיעה שהיא מפסדת הכתובה אם תחזור הרי טוב ואם לאו ניתן לה גיטא ומפסדת כל כתובתה. מר זוטרא אמר כפי' לה אע"ג דאמרה מאוס עלי אולי תחזור ותתפייס הוה עובדא ואכפיה מר זוטרא ונפק מיניה רבי חנינא מסורא ולא היא התם סייעתא דשמיא הוה כלתיה דרב זביד אימרדא הוה תפיסא חד שירא דהויא מורדת. והך מתניתא במורדת מתשמיש: **מורו ונמנו.** שלא יהו אותה לפחות מעט מעט אלא יפסידוה כל כתובתה לאחר ארבע שבתות של הכרזה: **דיקא נמי דקתני ארבע שבתות.** ימים שאינם של מלאכה והכל מצוין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות: **בורכא.** דבר שאינו הגון: **ואיהו כמאן סבר.** רבא דאמר בורכא היא כמאן סבר: **נמלכין בה.** משהין את גיטה ומחזירין עליה שתחזור בה ובתוך כך פוחתין מכתובתה שבעה דינרין בשבת: **היכי דמיא מורדת.** כופין אותה דמשהין גיטה ופוחתין כתובתה: **דאמרה בעינא ליה** כו'. שיש לכופה על ידי פחיתת כתובתה: **אבל אמרה מאים עלי.** לא הוא ולא כתובתו בעינא: **לא כייפינן לה.** להשהותה אלא נותן לה גט ויוצאה בלא כתובה: **כלתיה דרב זביד אימרידא.** ואמרה מאים עלי: **הוה תפיסא חד שירא.** מעיל אחד שהכניסה לו בכתובה: **הפסידה בלאותיה קיימין.** אפילו בגדיה שהכניסה לו בנדוניתה ושמאוס עליו בכתובתה ועדיין הבלאות קיימין תפסיד אותם: **מיבעיא בעי.** אם הפסידה בלאותיה אם לאו:

אבל אמרה מאים עלי לא כייפינן לה. פי' בקונטרס לא כייפינן לה לעמוד תחתיו אלא יתן גט ויוצאה בלא כתובה (ד"ה ל:) וי"מ דכופין אותו להוציא ואין נראה לר"ת דיחוס שמא עיניה נתנה באחר כי הכא דתנן בפרק בתרא דנדרים (דף ל:) גבי שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה ויש לדחות דהתם נוטלות כתובה דוקא אילא למיחס שמא עיניה נתנה באחר אבל הכא דיוצאה בלא כתובה לא ולהכי נמי לא קתני לה עם אותן שכופין להוציא דהתם נותן כתובה וכן בפרק המגרש (גיטין דף פח:) דתנן גט מעושה ביד עובדי כוכבים פסול שלא תהא אשה תולה עלמה ביד עובד כוכבים ומפקעת עלמה מבעלה אין להקשות אם באומרת מאים עלי כופין אותו להוציא א"כ מה הועילו חכמים בתקנתם הא יכולה להפקיע עלמה מבעלה בגטעגת מאים עלי דהא במאים עלי אין לה כתובה ולא תפקיע עלמה להפסיד כתובתה ועוד הקשה ר"ת דברים הנזקקין (שם דף מט:) אמר רב"ח כי נפקא איהי נתקנו ליה כתובה מינה ת"ש האיש אינו מוציא אלא לרצונו ואמאי אי כופין במאים עלי להוציא א"כ נתקנו ליה כתובה מינה ומיהו יש לדחות דלא מצינו למימר מאים עלי אלא היכא דיש רגלים לדבר שהבעל אינו מתקבל לה ונשגיל אותן נשים לא רצו לתקן כתובה לאיש כיון דלא שייך לתקן ברוב נשים ויחודית בניתהו דרבי חייא דהוה לה עבד לידה דאמרינן בפ"ק דקדושין (דף יב:) דאמרה אמרה לי אם דאביה קיבל בה קדושין כי זוטרא לא רצתה לומר מאוס עלי ועוד לפי מה דפריסית אתי שפיר וזה נמי אין להקשות במתני' לר' יוסי אמאי פותח לה מיהוסה שנפולה לה תטעון מאוס עלי דקודם כלות הכתובה אינה טוענת ברצון מאוס עלי כי היא בטוחה שלא ירצה להמתין ולהיות מעוגן עד כלות הכתובה דכל זמן דאגידא ביה (ב) לא יהבינן ליה אחרינא ויגרשנה ויתן לה כתובה אבל אחר שכבר הפסידה כל הכתובה לא תטעון דהא כיון דהמתינה ולא טענה עד שפיחתו כל כתובתה דברים ניכרים דאיעבורומי קא מערמא ועוד קשה משלהי נדרים (דף לא:) מהיות נוקף דהוה מיהרזק בניתא הוא ואיתתא אמא מריה דניתא פרטיה נוקף להוצא וערק אמר רבא איתתא שריא דאם איתא דעבד איסורא אירכוסי הוה מירכס משמע דאי הוה מירכס הוה אסירא א"כ לכאורה נראה דבאומרת טמאה אני לך מיירי דאי לאו הכי אמאי הוות מיתסרא הא אין אשה נאסרת על בעלה עד שילאו כדרך המנאפים וכיון דבאומרת טמאה אני לך מיירי א"כ רואה להפסיד כתובתה דהא מסתמא ברצון הוה דבניתה היה ועוד דלא נוחמא אפילו הכי כי לא מירכס שריא דאית לן למימר דעיניה נתנה באחר כיון דלא מירכס הבעל אי מת אבל אי בעיא אמרה מאים עלי וי"ל דלעולם לא מיירי באומרת טמאה אני לך ואיתתא שריא דקאמר היינו לגבועל אם גירשה הבעל אי מת אבל אי הוה מירכס הוה אסירא לגבועל כדאמרינן בפ' שני דיבמות (דף כד: ושם) הואיל ומבועל הדבר תצא ומפרש ר"ת דתצא מרוכל וכן נראה דבאומרת טמאה אני לך אין נראה כלל להתירה מטעם דאירכוסי הוה מירכס כיון דשויא נפשה חתיכה דאיסורא וכ"ש לפי השאלתות (ה) דמפרש דהיכא דאיכא עדים בדבר מבועל תצא אף מן הבעל דאתי שפיר ואין להקשות משם כלל ועוד י"ל דהתם אירי כגון שנתאלה כשאלוה שתקה ולאחר שעה אמרה דאינה טמאה ונותנת טעם על שתיקותה ועוד מקשה דגינו תם דבכל השמועה אינו מזכיר כפיית הבעל אלא כפיית האשה ונראה

ת) נראה דל"ל שהיא אחר משמועה מקלע נורי.

עין משפט נר מצוה

ק א מיי' פכ"א מהלכות אישות הלכה י סמג לאוין פז טוש"ע אה"ע סימן פ סעיף טו:

קא ב ג ד ה ו ז ח מיי' פי"ד שם הלכה טו י יא יג סמג שם טוש"ע שם סי' עז סעיף ג וסעיף ג:

תוספות רי"ד

או ישלים עמה או יוציא ויתן כתובה בודאי שהדין עמה ומיהו בתוך ימי מרדו היא מרוחת ג' דינרים בכל שבת. מורדת ממאי ר"ה אמר מתשמיש ר"י אומר ממלאכה מתשמיש כו' ע"ש לא פליגי דהויא מורדת כי פליגי ממלאכה מר סבר מתשמיש אין ממלאכה לא ומר סבר אפי' ממלאכה. פי' ר"ה לטעמיה דאמר לעיל יכולה אשה ש"ל א"נ וא"ע הלכך ממלאכה לא הויא מורדת אלא מתשמיש ור"י ב"ח ל"ל דר"ה וקסבר אין האשה י"ל לבעלה א"נ וא"ע ואי אמרה הוי מורדת א"נ דבו"ע יכולה אשה לומר לבעלה א"נ דכו' מידו דוקא במעשה ידיה המפורשין במשנה דתנן וכמה היא עושה לו משקל ה' סלעים וכו' שתחת מע"י תקנו המזונות אבל שאר מלאכות המפורשות במשנה כגון טוחנת ואופה וכו' א"י להפטר מהן הלכך אם מרדה שלא לעשותן הוי מורדת ופסקי' רבואתא הלכה כר"ה (והרב אומר דלר"ה לא הוה מורדת לעולם אלא מתשמיש לבדו שהוא עיקר האישות) תנן המורד על אשתו וכו' בשלמא למ"ד מתשמיש שפיר דכי היכי דאיהי משעבדא ליה לדידה איהי נמי משועבד לה לדידה אלא למאן דאמר ממלאכה מלאכה מי משעבד לה אין באומר איני זן ואיני מפרנס פי' והמזונות הן תחת המלאכה יהא"ר האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה פי' והיכי תנן מוסיפין לה ג' דינרים ותו לא ומהדר ולאו לאימלוכי ביה בעי פי' ואע"ג דא"ר יוציא ויתן כתובה [אינן] מיד אלא נמלכים בו ומחרים בו שאם לא יתרצה חייב להוציא וליתן כתובה ומאי דתנן מוסיפין לה על כתובתה באותן הימים שנמלכים לפחותו שאע"פ שנתפייס נותן לה בכל שבת ג' דינר כל הימים שעמד במרדו ומכאן מוכח שאם טוענת האשה ואומרת א"א בתוס' זה או תתרצה ותשלים עמי או תן לי גיטי וכתובתי שהדין עמה כדכתיב לעיל. אבל אם הבעל אומר לאשה כשהיא מורדת א"א לעמוד בתוספת שא"א לעמוד בלא אשה או תתרצה עמי או צאי בלא כתובה אין שומעין לו שאין דומה האיש לאשה שעיגון האשה גדול משל האיש שהאשה אסורה לכל אבל האיש אפשר לו באשה אחרת לפיכך אין דינן שוה ואין לו אלא הפחת שפחת לה בכל שבת א"נ טעמא דמילתא מפני שהמורדת היא מפסדת את דינה והבעל מרויח מה שלא היה ראוי לו אבל המורד אינו מפסיד משלו כלום והאשה אינה מרווחת כלום אלא שלא נתנה כתובה לבנות מחיים כ"ז שעומד עמה לשלום (אבל)

[ולכן] אם הוא בוגד בה דין הוא להוציא וליתן כתובה מיד אם האשה תובעתו ואם ברח ואינו שומע לדברי חכמים מוסיפים לה ג' דינרים בשבת וכשכופין אותו נותן לה כל כתובתה וכל הדינרים שהוסיפו לה וכל אלה המעגנין נשותיהן חייבים הם לתת ג' דינרים בשבת תוס' על כתובתה והדינרים הללו הן כסף צורי מדתני ר"י ג' טרעפיקין ואמרינן בגמ"א מאי טרעפיקין אר"ש איסתרא וכמה איסתרא פלגי זוזי וחצי זוז צורי הוא סלע מדינה (ו) שהוא שוה ח' ואמרינן נמי התם תנ"ה ר"י אומר ג' טרעפיקין שהן ט' מעות מעה וחצי בכל יום אלמא דינר צורי הוא שיש לו ו' מעה כסף: ת"ר המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובה ז' דינרים בשבת ר"י אומר טרעפיקין ורבותינו חזרו ונמנו שיהא מכריזין עליה ד' שבתות זו אחר זו ושולחים לה שליח מב"ד שאפילו כתובתך מאה מנה הפסדתה פי' מכריזים עליה בבה"כ ובהמ"ד אולי תיבוש ותיכלם ותחזור בה וגם שישמעו קרובים וידברו על לבה

מסורת הש"ס

(ב) [תוספתא פ"ה ע"ש], (ג) [ל"ל סב: וש"נ], (ד) [ב"ב יב: תוליו פח: ומולין פרס"ו שהוא מלשון בור ל"ב בעיין ערך בכן ה' לגומר דבר בורות הוא ובור הוא מי שאומר דבר זה ועי' פירוש רש"י בבכורות יב: בענין אחר], (ה) מוכי הכל ר' אלעזר ור"ל בעיין ל"ל כתב דבמורדת אמורת בעינא ליה ומצערנא ליה דפוחתין לה ז' דינרין עד כלות כתובתה ממתני' ובמתני' עלי להפסותה ר"ל מודם ואי תלא בלא כתובה וזה כדברי ר"ת מ"ש בתוספותיו וכתב כמו כן אלא פשט מ"ש בהב אלפס דלא קנסין לה בלילה מה שהניחה עמו אלא מפסדת הכל ומהר"ם כתב כהב אלפס. מ"ר, ה) [מרכת נלק סימן קלד].

גליון הש"ם

גמ' בלתיה דרב זביד אימ"ר. בפרק"ר אינו לט יח הגר' בתן אמרינ': ה"ר"ה אבל בי. ו"ם רבוסין יבו'. עי' גיטין פל ע"ל תוס' ד"ה הכל (בילה) (בלילה):

הגהות הב"ח

(א) הר"ה ותיהו כו' ובכ נתמן בר רב חסדא כו'. נ"ב פירוש וקאמר לאיהו כבכי כרב ששת ומתמן דאמר הלכה אין נמלכין בה קאמר: (ב) ר"ל אבל כו' לא יהבינ ליה אחריתא:

מוסף רש"י

האי בורכא. דבר הגדוי מן הגל (שבועות יב.) לי: אינו עיקר, לשון בור (תוליו פח.).

תוספות רי"ד (המשך)

ואם לא התפרון לחזור בה ורוצה הבעל לגרשה ולזכות בכל כתובתה נותן לה גיטא ומפסדת הכל אחת ארוסה ואחת נשואה ואפי' נדה ואפי' חולה וא' שומרת יבם פי' אחת ארוסה שאינה חפצה להנשא מפסדת מאתים זוז שיש לה מן האירוסין בתנאי ב"ד וגם שומ"ת יבם נמי שאינה רוצה להתייבם היא בכלל מורדת. אר"ח בר יוסף לשמואל נדד בת תשמיש היא א"ל אינו דומה מי שיש לו פת בסלו. אמר רמב"ח כשמכריזין עליה אין מכריזין עליה אלא בב"כ ובב"מ. א"ר דיקא נמי דקתני ד' שבתות דא"ד ש"מ: אמר רמב"ח פעמים שולחים לה מב"ד אחת קודם הכרזה ואחת לאחר הכרזה דרש ר"נ בר ר"ח הלכה כרבותינו אמר רבא הא בורכתא פי' דבר יתר הוא שאינו הגון לקונסה מיד בכל כתובתה א"ל רבב"י ומאי בורכתא אנא אמריתה ניהלי' (ומשמיה דגברא רבה אמריתה ניהליה) ומנו ר' חנינא ואיהו רבא במאי סברא כי הא דאתמר רבא אר"ש הלכה נמלכים בה פי' אין קונסים אותה בכל כתובתה אלא נמלכים בה בכל שבת אולי תתפייס אם לא תתפייס פוחתין לה מכתובתה ז' דינרים יותר לא מהלנים. היכי דמי מורדת

משום דרב זביד גברא רבה הוא. ולא יערער על דברינו מחמת ענותנותו: **מפכיתו דינא.** לחומרו: **ומשהינן לה.** חולי מחזור בה: **תריסר ירחי שתא.** ותו לא: **שתבע הוא.** והיא מורדת: **תבעה היא.** והוא מורד: **אין נזקקין לה.** לכתוב לה אגרת מרד להוסיף על כתובתה. ולקמן מסיק פירושא ואזיל משום דלא מפקדא אפריה ורביה: **לארוסה מבעי ליה.** וכותבין אגרת על הבעל: **דלא אפקדה.** בפריה ורביה כדאמרינן בינמות (דף סה:): **חוטרא לידא.** רולה אני שיהא לי בן שיחזיק בידי בזקנותי ואשען עליו ויעיז מותי יקבריני: **תבע לחלוץ.** והיא אינה רולה אלא להתיבם נזקקין לו לכתוב אגרת מרד עליה: **אין נזקקין לו.** לפי שאין מתכוין לשם מלוה וכמשנה אחרונה ואמרינן ליה זיל נסיב אחריתי: **אסתירא.** שלא מדינה: **פלגא דזוזא.** זה לוקי שהוא שם מעה כסף נמצא טרפעיק שלשה מעות: **מעה ואלי ליום.** לשמש ימי המעשה ומשנת לא יהבינן לה כדאמר לקמן: **מאי שנא איהו דיהבינן ליה דשבת.** כשהיא מורדת עליו דהא שבעה טרפעיקים טרפעיק ליום: **כשכר שבת.** [וכמו שמשתכר בשבת] גזרה משום מקח וממכר ושכירות: מקח

משום דרב זביד גברא רבה הוא אפכיתו ליה לדינא עילויה האמר רב בהנא מיבעיא בעי לה רבא ולא פשיט השתא דלא אתמר לא הכי ולא הכי [א]תפסה לא מפקינן מינה לא תפסה לא יהבינן לה [ב]ומשהינן לה תריסר ירחי שתא אגיטא ובהנך תריסר ירחי שתא לית לה מזוני מבעל אמר רב טוביי בר קיסנא אמר שמואל כותבין אגרת מרד על ארוסה ואין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם מיתיבי [ג]אחת לי ארוסה ונשואה אפילו נדה אפילו חולה ואפילו שומרת יבם לא קשיא כאן שתבע הוא כאן שתבעה היא דאמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל [ד]תבע הוא נזקקין לו תבעה היא אין נזקקין לה במאי אוקימתא להא דשמואל בשתבעה היא האי כותבין אגרת מרד על ארוסה לארוסה מיבעי ליה הא לא קשיא תני לאריסה מאי שנא שומרת יבם דלא דאמרינן לה זיל לא מפקדת אלא ארוסה נמי נימא לה זיל לא מפקדת אלא בבאה מחמת טענה דאמרה בעינא [ה]חוטרא לידא ומרה לקבורה ה"נ שומרת יבם בבאה מחמת טענה אלא אידי ואידי שתבע הוא ולא קשיא [ו]כאן לחלוץ וכאן לייבם דאמר ר' פדת אמר ר' יוחנן תבע לחלוץ נזקקין לו תבע לייבם אין נזקקין לו מאי שנא לייבם דלא דאמרינן ליה זיל ונסיב איתתא אחריתי לחלוץ נמי נימא ליה זיל ונסיב איתתא אחריתי אלא [ז]דאמר כיון דאגידא בי לא קא יהבו לי אחריתי הכא נמי כיון דאגידא בי לא קא יהבו לי אחריתי אלא אידי ואידי שתבע לייבם ולא קשיא כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה דתנן [ח]מצות יבום קודמת למצות חליצה בראשונה שהיו מתכוונין לשום מצוה עכשיו שאין מתכוונין לשום מצוה [ט]אמרו מצות חליצה קודמת למצות יבום: עד מתי הוא פוחת וכו': מאי [י]טרפעיקין אמר רב ששת אסתירא וכמה אסתירא [יא]פלגא דזוזא תניא נמי הכי ר' יהודה אומר שלשה טרפעיקין שהן תשע מעין מעה וחצי לכל יום אמר ליה רבי חייא בר יוסף לשמואל מאי שנא איהו דיהבינן ליה דשבת ומאי שנא איהי דלא יהבינן לה דשבת איהי דמיפחת קא פחית לא מיחזי כשכר שבת איהו דאוסופי קא מוספא מיחזי

ונרלה לר"ת דהכי פירושו בעינא ליה ואינה רולה להתגרש בלא כתובה ומצערנא ליה עד שיגרשנה ויתן לה כתובה אבל אמרה מחים עלי ולא בעינא ליה לא הוא ולא כתובתו לא כייפינן לה שתחזור בה ע"י שנאמר שלא תוציל מחילה משום דהוי בטעות דתגר נערה קא אמרה הכי ומתוך כך לא יגרשנה בעלה שאינו רולה ליתן כתובה אלא מחילה גמורה היא ומתוך כך יעלה בדעתו לגרשה מר זוטרא אמר כייפינן לה דהויא כמחילה בטעות והיינו כפיה דעל ידי כך תשאר תחת בעלה שלא ברלונה כי בעלה לא יגרשנה כיון שחייב ליתן כתובתה ואין חילוק למר זוטרא בין מורדת בבעינא ליה ומצערנא ליה בין אומרת מחים עלי ור"ח נמי פירש דאין כופין הבעל ליתן גט וגם בקונט' לא פי' שיכופו הבעל ליתן גט: **משום דרב זביד גברא רבה הוא אפכיתו לדינא עילויה.** וא"ת כיון דלא פשיט המע"ה וכיון דתפסה לא מפקינן מינה וי"ל דהוה נמי שיראי טוענא דלא הוה תפיסה ובלשנא קמא קאמר משום דרב זביד גברא רבה אחנפיתו ליה משום הך שיראי דהוה תפיסה ובאיכא דאמרי קאמר משום הך שיראי דלא הוה תפיסה אלא הבעל היה תפוס: **תבע** לחלוץ נזקקין לו. פי' בקונט' והיא אינה רולה אלא להתיבם וכן תבע ליבם פירוש והיא אינה רולה אלא לחלוץ ואימה דמאי קא פריך ליבם נמי כיון דאגידא ביה לא יהבי ליה איתתא אחריתא ויחלוץ לה וי"ל שאינו רולה לחלוץ שלא יצטרך ליתן כתובה ועי"ל תבע לחלוץ והיא אינה רולה לא לחלוץ ולא לייבם וכן תבע ליבם וכן הא דאמר כאן שתבעה היא והוא אינו רולה לא לחלוץ ולא לייבם ואין להקשות א"כ מאי פריך שומרת יבם נמי בבאה מחמת טענה אפילו אינה באה בבאה מחמת טענה מי איריא בבאה מחמת טענה אפילו אינה באה נמי תיקשי ליה מדתנן בהחולץ (ינמות לט.) מחרין אבל גדול ואומרים לו עליך המלוה או כנס או פטור וקאמר בגמ' דמחזרין אבל גדול למיכפייה אלמא בתבעה היא נמי כייפינן ליה אפילו אינה באה מחמת טענה דאיכא למימר דכייפינן ליה אבל אין מזקקין לכתוב עליו איגרת מרד להוסיף על כתובתה אי נמי משום דהיא גופה איכא לפרושי בבאה מחמת טענה לכך נקט למיפרך מהאי טעמא: **מאי שנא לייבם דלא.** וא"ת [ט]אי מילתיה דר' יוחנן לפי משנה אחרונה כדמשמע פשטא דמילתא א"כ מאי פריך ליבם נמי כיון דאגידא ביה לא יהבי ליה איתתא אחריתא והא לייבם לא נוכל לכוף אותה לפי משנה אחרונה ואי לחלוץ הוא אינו רולה לחלוץ אלא ליבם ומאי שייך לכופה לדבר שאינו תובע הוא וי"ל דמעיקרא ס"ד מילתיה דרבי יוחנן לפי משנה ראשונה ומשום הכי פריך דאפילו ליבם נמי נוכל לכופה ולבסוף דמשני כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה מילתיה דר' יוחנן נמי לפי משנה אחרונה אלא דניחא ליה לאוקמא תרוויהו כשתבע ליבם דדומיא דאחרוסה קתני שתובע לכנוס והיא מוכרח. ר"ת. וקשה לריב"ם אדעתא למימר דאתי לפי משנה ראשונה אדרבה לפי משנה ראשונה איפכא מסתברא ליבם נזקקין לו לחלוץ אין נזקקין לו וי"ל דאפי' לפי משנה ראשונה נזקקין לו לחלוץ משום דבדידיה תלי רחמנא אם לא יחפוץ האיש כדאמרינן בהחולץ (ינמות דף לט: וש"ם) אבל ליבם ס"ד שאין מוסרין אותה ליבם על כרחה אי נמי י"ל תבע אף לחלוץ נזקקין לו תבע ליבם דוקא אין נזקקין לו: **ודיני חליצה ויבום.** פירש בקונטרס בהחולץ (ג"ז שם) גבי הא דמייתי התם מתניתין דבכורות (דף יג. וש"ם) משנה ראשונה ואחרונה דמייתי הכא ואמר רב עולה דאין כופין ופירש בקונטרס דאפילו למשנה אחרונה דמצות חליצה קודמת אין כופין אותו לחלוץ איכא דניחא לתרוויהו ליומי דיומא תרוויהו לאו למצוה מכוונו ופגע בערוה אלא אי בעי מייבם אע"ג דמצות חליצה קודמת ומיהו איכא דאיכא לצי ובעי ליומי ואיכי אמרה לא בעינא ליה ואמרה דברים ויכריס אי מצינן לאטעויי מטעינן ליה לא מצינן לאטעויי כייפינן ליה לחלוץ דאמר רב ששת בפ"ק דיבמות (דף ד.) מצין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוסמין אותה לפניו כו' ולא תימא מוכה שחין דווקא אלא כל אתתא שאתן לדבריה דתנן בהמדיר (לקמן דף עז.) מעשה בלידון בבורסי שמת ולו אח בורסי וחמרו חכמים יכולה היא שתאמר לאחין הייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל ועוד פסקינן והלכתא כותבין אגרת מרד על ארוסה ואין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם מכל הני טעמי כייפינן ליה לחלוץ ושקלה כתובתה וכל הני אין כופין דהכא דניחא להו לתרוויהו עכ"ל ואור"י דמה שהביא ממוכה שחין ומצירסי אינה רלויה דדוקא מוכה שחין ובורסי דהוו מהנך דכופין אותו להוליא ומה שהביא נמי מאין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם לאו רלויה היא (א) דהתם אין כותבין אפילו בלא אתתא משום דמצות חליצה קודמת וא"כ לדבריו אפילו בלא אתתא הוה לן למימר דכופין אותו לכופין ומלדרבה יש להוכיח משם דאין כופין אותו לחלוץ ואמרינן נמי בשמעתין תבע ליבמה אין מזקקין לו משמע אין מזקקין לו לכתיב אגרת מרד אדרבה מזקקין לה וכייפינן ליה ולהכי נרלה לר"י דרב אחיי בכל ענין אין כופין ולא לפי' ר"ת דמפרש דאמר רב אין כופין קאי אמשנה ראשונה דאין כופין ליבמה אע"פ שמצות יבום קודמת וג"מ בזמן הזה איכא שידוע לנו שמתכוונין למצוה כגון אותן דאותן ודאי אין מתכוונין לא לשום גיר ולא לשום אישות אבל איכא דלא ברור לן שמתכוונין למצוה כופין במילי ומרחיקין אותן מן היבום דקי"ל בחגא שאול כמי שפירשנו ביבמות (דף לט: ד"ה אמר רב) וגם לפירושו אם תבע ליבמה לא כייפינן ליה לחלוץ אלא מטעינן ליה אם אינה חפלה אבל אם (ב) אינו רולה לא ליבמה ולא לחלוץ נרלה דכופין: מיחזי

מהו שכופין אותן להוציא וכשהאשה נמנעת מן התשמיש ומן המלאכות שחייבת לעשותן לו זו היא המורדת שפותחין לה מכתובתה בכל שבת ושבת וצריכה התראה ואח"כ תקנו תקנה אחרת שיכריזו עליה ד' שבתות זא"ז ושולחין לה מב"ד הוי יודע שאפילו כתובתך ק' מנה הפסדת ואמרינן עלה ארמב"ח פעמים שולחים לה א' קודם הכרזה וא' אחר הכרזה כל אלה לענין מה ששם לה בעלה על עצמו ואינו מצוי בעינו או מה שבלה ואבד מנדוניתה ומתכשיטי' שהן נצ"ב שצריך הבעל לשלם לה דמיהן מפני שאחריות עליו היו פותחין מאשה על האיש

להוציא מפני שהוא מאוס בעינה ואין האשה יכולה לסבול שתבעל לו אלא משום דהכא אנו מסופקים בטענתה שכיון שאין אנו רואים בבעלה באותן המומים י"ל שמא עינה נתנה באחר (שהיא) [ימשום זה היא] אומרת כך לפיכך אין כופין הבעל להוציא אבל מ"מ גם היא נמי אין כופין להפסיד כתובתה דשמא טענתה אמת דלב יודע מרת נפשו אלא מפתין אותה שמא תחשוק בה ואם תואין שאינה מתרצה בדבר אין ב"ד נזקקים לכופה דשמא אנוסה היא ושמא גם היא עצובה כדבר שבעלה מאוס בעינה ואי משום עיגון הבעל

מסורת הש"ס

(א) [לעיל סג.], (ב) [ינמות סה:], (ג) [ינמות לט:] כבורות יג., (ד) [גיטין מה:], (ה) [קדושין יח:; וש"נ], (ו) [ולי לפי משנה ראשונה איתא יתישבו דבריו לפי המסקנא, מ"ר].

הגהות הב"ח

(א) תד"ה ודיני כו' ולאו לאוים היא דא"כ לדבריו אפילו בלא אמתלא הוה לן למימר דכופין דהתם אין כותבין אפילו בלא אמתלא משום דמצות חליצה קודמת ולדבריה יש להוכיח מי' פ"ל: (ב) בא"ד אבל אם אינו רולה. נ"ב פי' היכא דהיא תפלה אותו והוא אינו רולה לא לייבם ולא לחלוץ:

מוסף רש"י

אחת לי. כולן שוות בחירת מרד ואפילו שהיא נדה לו חולה והיא מורדת (לעיל סג.). ארוסה. שאמרה לא אנשא (שם). חוטרא לידא. עץ שאשען עליו לעת זקנתי ואם אמות יקברני (יבמות סה.). מצות חליצה קודמת למצות יבום. שהמייבם את יבמתו שלא לשם מלוה פוגע באיסור אשת אח (ובכורות יג.). אסתירא. פלג מדינה. שמינית שבפלג לוזי הדינרו מלי דינר (ב"ק יח. ד"ה [illegible]).

תוספות רי"ד

מסורא ומסיק תלמודא ולא היא סייעתא דשמיא הואי פי' ואין ללמוד מאותו מעשה אלא כיון שתובעת גירושין לא כייפי' לה (אבל הרב פי' דאדרבה להקל באו עליה ולא להחמיר וכך היא משמעות הדברים: ה"ד מורדת שכופין אותה על הפסד כתובתה לרבנן דדאית להו ולרבותינו דדאית להו דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה שאין בעלה מאוס בעיניה בין תובעת גירושין בין אינה תובעת גירושין דואיל ואין בעלה מאוס בעיניה ודאי כופין אותה ע"י הפסד כתובתה כדי שתתפייס עם בעלה אבל אמרה מאוס עלי שבעלה מאוס בעיניה לא כייפינן לה ע"י הפסד כתובתה אלא מניחין אותה במרדה דכיון דבעלה מאוס בעיניה אנוסה היא בדבר ולא מדעתה עושה כן ואפילו אשה כשרה אי אפשר להבעל לשנואי לה ואע"פ שאין שום מום ניכר בו דרבה פעמים אשה מואסת בבעל ואע"פ שאין שום מום ניכר בו וזה דוכה לאדם שאין יכול לאכול מאכל השנואי לו ונתעב עליו ואין שום דרך כאן לכפויה כ"א לעשות דרך בקשה ולפתותה אולי תחשוק בו ואדרבה אם היינו יודעים בודאי שטעמה אמת שהוא מאוס בעיניה ולא נתנה עיניה באחר היינו כופין הבעל להוציא כי הך דתנן לקמן בפרק המדיר ואלו שכופין אותן

עין משפט נר מצוה

קב א מי' פ"ד מהל' אישות הל' יג עור שו"ע אה"ע סימן עז סעיף ג:

קג ב מי' שם הלכה י טור שו"ע שם סע"ב:

קד ג ד ה מי' פ"ב מהל' יבום ויחליצה הלכה י סמג עשין נא טוש"ע שם סימן קסה סעיף ח ג:

קה ו מי' פ"ח שם הל' ג ופ"ב הלכה ז סמג עשין נב טוש"ע שם סעיף ח:

קו ז טור שו"ע שם סעיף ח וסמג"ה:

תוספות רי"ד (המשך)

יכול לישא אשר אחרת עד שלא יפטור לזו ויוציא זו ויתן לה כתובתה שאין בית דין יכולין לקונסה בכתובתה מאחר שהיא טוענת טענה אונס וזה הפחדון הוא נכון שאין לזוז ממנו. ולפי"ז הפחדון היכא שאומרת מאיס עלי לא הוי מורדת וא"כ כשבא לגרשה נותן לה כתובה והוספה שהרי התוספת כותב אדם לאשתו בעבור חיבת ביאה וכבר בא עליה ואימתי אין לה תוספת כשמגרשה משום מורדת שכך היא תקנות הגאונים שתוספת אין לה אבל כתובה יש לה אבל עכשיו שמגרשה משום טענה ולא הוי מורדת אפילו תוספת יש לה שהרי אינו מגרשה כתקנות הגאוני' שאמר כתובה יש לה תוספת אין לה: כלתי' דר"ז אימרדא הות תפישה חד שיראי יתיב אמימר ומ"ז ור"א ויתיב ר"ג גבייהו וקאמר מרדה הפסידה בלאותי' קיימים א"ל ר"ג משום דר"ז גברא רבא הוא מחייביתו ליה והאמר ר"ב מיבעי בעי ליה לרבא ולא איפשטא ומאי דתנן עד כנגד כתובתה כל הכתוב בשטר הכתובה משמע ואפילו נכסי נדוניתה אלא קא מבעי ליה דר"ל דוקא מידי דמיחסר גובינא כגון שנאבדו או שבלו שאינו משלם לה הפחת שלהן אבל מה שהן קיימים קייימו בעיני' ולא מיחסרא גובינא לא הפסידה א"ד כתובתה קאמר ואע"פ שהן קיימים. איכא דאמרי יתבי יקאמרי מרדה לא הפסידה בלאותיה קיימים א"ל ר"ג משום דר"ז גברא רבא הוא אכפיתוהו לדינא עלו' והאמר ר"ב מיבעי' בעי ליה רבא ולא איפשטא ליה ומסיק תלמודא והשתא דל"א הלכתא לא כמר ולא כמר תפשה לא שקלי' מינה לא תפשה לא יהבין לה ומשהינן לה תריסר ירחי שתא אגיטא וזהו דין המורדת מכח ההלכה כמר שאמרנו וראיתי כתוב לר' שרירא גאון ז"ל וששאלתם אשה הישבת תחת בעלה ואמרה לו גרשני איני רוצה לשבת עמך חייב לה כלום מכתובתה או לא וכגון זו אי הוה מורדת אי לא. כך ראינו ששורת הדין היתה מעיקרא שאין מחייבים אה הבעל לגרש את אשתו אם תבעה גירושין חרן מאותן שאמרו רבותינו

סד: אף על פי פרק חמישי כתובות

מיחזי כשכר שבת. וא"ת והא שכר שבת על ידי הבלעה מותר כדאמרינן בפרק הזהב (נ"מ דף נח.) אם היה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה נותנין לו שכר שבת וי"ל דהכא אסור משום דלא הוי כמו הבלעה דאין מוסיפין לכל שבת יחד אלא מה שעולה בכל יום ויום שאם יתפיים היום או למחר באמצע השבוע אין מצטרפין כל ימי השבוע זה עם זה: **וחצי** חצייה **לפסול את הגוייה.** הך פסול גוייה אין זה אותה גזרה די"מ דגר דהאוכל אוכל לאשון כו' כמו שפירשנו בפרק כיצד משתתפין (עירובין דף פב: וש"נ):

כמאן דרבי חידקא כו'. וא"ת לדידיה נמי לא ניחא ליה למאן דאמר אוכלת עמו לילי שבת אוכלת ממש ושמא היה יכול לומר ולטעמיך ולפי המסקנא אמי שפיר דכל היתרון הוי לארחי ופרחי אחרי מה כין מורד למורדת. ואי"ת שבת כשהוא מורד אינו נותן אלא חצי טרפעיק ליום וכשהיא מורדת ונותנת טרפעיק: מי שוכר אם מי. הוי אומר האיש שוכר את האשה ש"מ נערו מרובה: **וילרו מכאן.** קשויו ניכר ומתגנה: **מתני' המשרה את אשתו על ידי אלים.** שנותן לה מזונותיה בנתים אפוטרופוס ואינה מתגלגלת עמו: **המשרה.** המכרה. ויכרה להם כירה מתרגמינן שירותא (מ"ב ו): **לא יפחות לה.** בשבת: **לא פסק שעורים** [1]**כו'.** בגמ' מפרש לה: **גרוגרות.** תאנים יבשין: **דבילה.** תאנים דריסות בעיגול ומכרות במשקל: **מפץ.** רן ממחצלת: **כפה.** לעיף אחד משנה לשנה: **ממועד למועד.** אמנעלים קאי מנעלים חדשים לכל שלשת רגלים: **חדשים.** קשים לה בימות החמה לפי שהם ממיס ויפים לה בימות הגשמים: **אלא נותן לה כלים.** חדשים של חמשים זוז בימות הגשמים כו': **והשחקים שלה.** אף כשיקנה לה חדשים. ובגמרא [2] מפרש למאי מיבעי לה: **ונותן לה מעט כסף.** לכל שבת לדברים קטנים: **מעשה ידיה.** אוקימנן לעיל (דף נט.) מיתר מעשה ידיה: [3]**ואוכלת עמו לילי שבת.** שהוא ליל עונה: **שתי.** קשה לטוותו כפלים כשל ערב: משקל של יהודה כפלים כשל גליל: **גמ'** ה"ג **מני מתני' לא רבי יוחנן בן ברוקא ולא ר"ש:** כמה הוא שיעורו. של עירובי תחומין: **מתכוונין להקל.** ר' מאיר היה רגיל לאכול פת בשבת יותר מבאחל שהיה ממשיך פת לכל מיני הבאין לפניו ור"י היה אוכל פת באחל יותר מבשבת שהיה שבע במיני מעדנים: **ר' יוחנן בן ברוקא.** נתן שיעור קלוב ככר הלקוח בפונדיון כשלוקחין ד' סלין בסלע הן שתי סעודות וקס"ד מלי קב שהרי הסלע מ"ח פונדיונין שש מעה כסף דינר ומעה שני פונדיונין הרי י"ב לדינר וד' דינר לסלע הרי מ"ח וד' סלין כ"ד קבין מ"ח חלמי קבין נמצא לר' יוחנן לחלי קב שתי סעודות: **רבי שמעון אומר.** ב' סעודות הן שתי ידות של ככר משלש ככרות לקב ונמצא הקב ט' סעודות שלש סעודות לככר ושלש ככרות לקב: **חציה.** של ככר: **לבית המנוגע.** השוהה בבית המנוגע כדי אכילת פרס חצי ככר מטמא בנגדים כדכתיב [4] והאוכל בבית יכנס בגדיו כששוהה שיעור אכילה הכתוב מדבר כדתניא בתורת כהנים [5]. ואע"ג דגבי סעודת עירוב אמרינן ג' סעודות בככר אין בו אלא ב' סעודות בינוניות ושל עירוב שיעורו להקל ובמטמאות והיינו דאמרינן אכילת פרס בכל שיעור שהיית סעודה לפי שעיעורוהו כחצי הככר: **וחצי חציה לפסול את הגוייה.** האוכל שיעור חצי פרס אוכלים טמאים נפסל גופו מלאכול בתרומה עד שיטבול והוא ב' בילים שהככר של ג' לקב ח' בילים הוא שהקב כ"ד בילים ד' לוגין חציה של ככר ד' בילים ב' בילים: **אמני סעודות הויין.** קנייס חטים דמתני' וארבעה עשרה סעודות היא [6] צריכה לשבת: **ואי ר"ש.** דאמר ט' סעודות לקב: **שמונה עשר הויין.** והיא אינה צריכה אלא י"ד: **לא מכן שלים לחנווני.** רבי יוחנן לא שיער בחצי קב אלא בככר הלקוח בפונדיון מן החנווני והוא לקח ארבע סלין חטין בסלע ומשתכר שלש בעורה ונמצאו בחצי קב שלש סעודות השתים הוא מוכר בפונדיון שנתן והג' משתכר: **אכפי.** קנייס דמתניתין תרתי מרי הויין: ומשיגין **אוכלת עמו לילי שבת.** כדתנן במתני': **בתחלת דיהיב ליבי.** מי שמוכר חטים לחנווני לעשות ככרות ולמכור בשוק במקום שהוא נותן לחנווני עליה לאפות אינו משתכר אלא שלש וכמקום שאינו נותן עליה מעכב לעצמו מחצה שממעטו הככרות למכור ביוקר כדי יציאת העליה: **כמאן כר' חידקא.** בתמיה. וימא כר' חידקא סתם לה מתני' דאמר בכל כתבי הקדש ושבת קיז:) ארבעה סעודות לשבת: **ר"ש.** דאמר תמני סרי הויין ואי כרבנן סבירא ליה לתנא דידן בסעודות שבת דל תלת ימירתא לארחי ופרחי: אין

מיחזי כשכר שבת אמר ליה ר' חייא בר יוסף לשמואל מה בין מורד למורדת אמר ליה צא ולמד משוק של זונות מי שוכר את מי דבר אחר זה יצרו מבחוץ וזו יצרה מבפנים: **מתני'** [1]המשרה את אשתו על ידי שליש לא יפחות לה משני קבין חטין או מארבעה קבין שעורין אמר רבי יוסי לא פסק לה שעורין אלא ר' ישמעאל שהיה סמוך לאדום ונותן לה חצי קב קיטנית וחצי לוג שמן וקב גרוגרות או מנה דבילה ואם אין לו פוסק לעומתן פירות ממקום אחר [2]ונותן לה מטה מפץ ומחצלת ונותן לה כפה לראשה וחגור למתניה ומנעלים ממועד למועד וכלים של חמשים זוז משנה לשנה ואין נותנין לה לא חדשים בימות החמה ולא שחקים בימות הגשמים אלא נותן לה כלים של חמשים זוז בימות הגשמים והיא מתכסה בבלאותיהן בימות החמה והשחקים שלה [3]נותן לה מעה כסף לצורכה [4]ואוכלת עמו מלילי שבת לילי שבת [5]ואם אין נותן לה מעה כסף לצורכה מעשה ידיה שלה ומה היא עושה לו משקל חמש סלעים שתי ביהודה שהן עשר סלעים בגליל או משקל עשר סלעים ערב ביהודה שהן עשרים סלעים בגליל [6]ואם היתה מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה [7]במה דברים אמורים בעני שבישראל אבל במכובד הכל לפי כבודו: **גמ'** מני מתניתין לא רבי יוחנן בן ברוקא ולא ר"ש [8]דתנן [9]וכמה שיעורו מזון שתי סעודות לכל אחד ואחד מזונו לחול ולא לשבת דברי ר"מ רבי יהודה אומר לשבת ולא לחול וזה וזה מתכוונין להקל ר' יוחנן בן ברוקא אומר ככר הלקוח בפונדיון מארבע סאין לסלע ר"ש אומר שתי ידות לככר משלש ככרות לקב [10]חציה לבית המנוגע [11]וחצי חציה לפסול את הגוייה [12]וחצי חצי חציה לקבל טומאת אוכלין מני אי רבי יוחנן בן ברוקא תמני הויין ואי ר"ש תמני סרי הויין לעולם ר' יוחנן בן ברוקא וכדאמר רב חסדא צא מהן שליש לחנווני הכא נמי אייתי תילתא שדי עלייהו אכתי תרתי סרי הויין אוכלת עמו לילי שבת הניחא למאן דאמר [13]אכילה ממש אלא למאן דאמר אכילה תשמיש מאי איכא למימר ועוד תליגר הויין אלא כדאמר רב חסדא צא מהן [14]מחצה לחנווני ה"נ אתיא פלגא ושדי עלייהו קשיא דרב חסדא אדרב חסדא לא קשיא הא באתרא דיהבי ציבי הא באתרא דלא יהבי ציבי אי הכי שיתסרי הויין כמאן כרבי חידקא דאמר [15]ארבע סעודות חייב אדם לאכול בשבת אפילו תימא [16]רבנן דל חדא [17]לארחי ופרחי השתא דאתית להכי אפילו תימא ר' שמעון לרבנן דל תלת לארחי ופרחי לרבי חידקא דל תרתי לארחי ופרחי: אמר רבי יוסי לא פסק שעורין וכו': אלא באדום הוא דאכלין שעורים בכולי עלמא לא אכלי ה"ק לא פסק שעורים כפלים בחטין אלא רבי ישמעאל שהיה סמוך לאדום מפני ששעורין אדומיות רעות הן: ונותן לה חצי קב קיטנית: ואילו יין לא קתני מסייע ליה לר' אלעזר דאמר ר' אלעזר אין לא קתני מסייע ליה לרבי אלעזר דאמר ר' אלעזר אין לא קתני מסייע ליה לרבי אלעזר דאמר רבי

מסורת הש"ס

אין פוסקין יינות לאשה ואם תאמר [1]אלכה אחרי מאהבי נותני לחמי ומימי צמרי ופשתי שמני ושקויי דברים שהאשה משתוקקת עליהן ומאי נינהו תכשיטין דרש רבי יהודה איש כפר [2]נבוריא ואמרי לה איש כפר נפור חיל מנין שאין פוסקין יינות לאשה שנאמר [2]ותקם חנה אחרי אכלה בשילה ואחרי שתה שתה ולא שתת אלא מעתה אכלה ולא אכל הכי נמי אנן מדשני קרא בדבוריה קאמרינן מכדי בגוה קא עסיק ואתי מאי טעמא שני ש"מ שתה ולא שתת מיתיבי רגילה נותנין לה רגילה שאני דאמר רב חיננא בר כהנא אמר שמואל רגילה נותנין לה כוס אחד שאינה רגילה נותנין לה שני כוסות מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר רגילה בפני בעלה שני כוסות שלא בפני בעלה נותנין לה כוס אחד אינה רגילה בפני בעלה אלא כוס אחד שלא בפני בעלה אין נותנין לה כל עיקר ואי בעית אימא רגילה נותנין לה לציקי קדירה דא"ר אבהו א"ר יוחנן מעשה בכלתו של נקדימון בן גוריון שפסקו לה חכמים סאתים יין לציקי קדרה מערב שבת לע"ש [3]אמרה להן כך תפסקו לבנותיכם תנא שומרת יבם היתה ולא ענו אחריה אמן תנא כום אחד יפה לאשה שנים ניוול הוא שלשה תובעת בפה ארבעה אפילו חמור תובעת בשוק ואינה מקפדת אמר רבא לא שנו אלא שאין בעלה עמה אבל בעלה עמה לית לן בה והא חנה דבעלה עמה הואי אכסנאי שאני דאמר רב הונא [4]מנין לאכסנאי שאסור בתשמיש המטה שנאמר [3]וישכימו בבקר וישתחוו לפני ה' וישובו ויבאו אל ביתם הרמתה וידע אלקנה את חנה אשתו [5]חומא דביתהו דאביי אתאי לקמיה דרבא אמרה ליה פסוק לי מזוני פסק לה פסוק לי חמרא א"ל ידענא ביה בנחמני דלא הוה שתי חמרא אמרה ליה חיי דמר דהוי משקי ליה בשופרזי כי האי בהדי דקא מחויא ליה איגלי דרעא נפל נהורא בבי דינא קם רבא על לביתיה תבעה לבת רב חסדא אמרה ליה בת רב חסדא מאן הוי האידנא בבי דינא אמר לה [5]חומא דביתהו דאביי נפקא אבתרה מחתא לה בקולפי דשידא עד דאפקה לה מכולי מחוזא אמרה לה קטלת ליך תלתא ואתת למיקטל אחרינא דביתהו דרב יוסף בריה דרבא אתאי לקמיה דרב נחמיה בריה דרב יוסף אמרה ליה פסוק לי מזוני פסק לה פסוק לי חמרא פסק לה אמר לה [2]ידענא בהו בבני מחוזא דשתו חמרא דביתהו דרב יוסף בריה דרב מנשיא מדויל אתאי לקמיה דרב יוסף א"ל פסוק לי מזוני פסק לה פסוק לי חמרא פסק לה פסוק לי שיראי למה אמרה ליה לך ולחברך ולחברותך: ונותן לה מטה ומפץ וכו': מפץ ומחצלת למה לה דיהב לה אמר רב פפא באתרא דנהיגי דמלו פוריא בחבלי דמבגר לה ת"ר אין נותנין לה כר וכסת משום ר' נתן אמרו נותנין לה כר וכסת היכי דמי אי דאורחה מאי טעמא דת"ק ואי דלאו אורחה מ"ט דרבי נתן לא צריכא [6]כגון דאורחיה דידיה ולאו אורחה דידה תנא קמא סבר אמר לה כי אזילנא שקילנא להו וכי אתינא מייתינא להו בהדאי ורבי נתן סבר אמרה ליה זימנין דמיתרמי בין השמשות ולא מצית מייתי להו ושקלת להו לדידי ומגנית לי על ארעא: ונותן לה כפה: אמר ליה רב פפא לאביי

[1] [ל"ל גבורה ואמרי לה אים כפר גבור מול כך איתא במגילה יח.], [2] [לקמן סו:], [3] [ל"ל תומה בה"ל וכ"ל כיבמות סד: וכ"ל להדיא בש"ע אה"ע סימן קכט סעיף (ל), ד) ל"ל תומה. רש"ל, ה) [לעיל מט.], ו) [לעיל מח. פא.], ז) [ל"ל ונותן ושייך למשנה דלעיל סד:], ח) עי' מהרש"א, ט) [בב"מ תירגו בלופון אחר], י) וכן מיכח בפ' המקבל קיג: דקאמר דעתמנין מנה ומפץ ואמאי יתנו כר לו כפת לו מחצלת הרלוי לפיכה דלאו גם לפמיכה. ת"י.

תורה אור השלם

1. כי זִנְתָה אִמָּם הֹבִישָׁה הוֹרָתָם כִּי אָמְרָה אֵלְכָה אַחֲרֵי מְאַהֲבַי נֹתְנֵי לַחְמִי וּמֵימַי צַמְרִי וּפִשְׁתִּי שַׁמְנִי וְשִׁקּוּיָי: הושע ב ז
2. וַתָּקָם חַנָּה אַחֲרֵי אָכְלָה בְשִׁלֹה וְאַחֲרֵי שָׁתֹה וְעֵלִי הַכֹּהֵן יֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא עַל מְזוּזַת הֵיכַל יְיָ: שמואל א א ט
3. וַיַּשְׁכִּימוּ בַבֹּקֶר וַיִּשְׁתַּחֲווּ לִפְנֵי יְיָ וַיָּשׁוּבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל בֵּיתָם הָרָמָתָה וַיֵּדַע אֶלְקָנָה אֶת חַנָּה אִשְׁתּוֹ וַיִּזְכְּרֵהָ יְיָ: שמואל א א יט

מוסף רש"י

דאורחיה דידיה. לגנות משפחתו עושין כן (לעיל מח.).

עין משפט נר מצוה

קיח א מיי' פכ"ח מהל' אישות הלכה טו סמג עשין מח טור ש"ע א"ה סימן רמ סעיף יג וטוש"ע אה"ע סימן כה סעיף ז:

קיט ב מיי' פי"ב מהל' אישות הלכה י יא סמג עשין מח ולאוין פח טוש"ע אה"ע סימן ע סעיף ג:

לעזי רש"י

מדירני"ש.
כוסות עשויות עץ מגויר.

תוספות רי"ד

מיתיבי רגילה נותנים לה כוס א' רגילה שאני תני כוס א' יפה לאשה שנים (שוו) [נ"ווזל] הוא לה ג' תובעת בפה ד' אפי' חמור חבעה אינה מקפדת א"ר לא אמרן אלא שאין בעלה עמה אבל בעלה עמה בעלה משמרה. אר"י מנין לאכסנאי שאסו' בתשמיש המטה שנאמר וישכימו בבקר וגו' וידע אלקנה את אשתו השתא אין מעיקרא לא: (דימא) [חומא] דביתהו דאביי אתיא לקמיה דרבא אמרה פסיקי לי מזונות פסק לה פסיקי לי חמרא אמר לה ידענא ביה בנחמני [6] דלא הוי משקה בשופריזי [כי הא] לך חמרא א"ל בחיי דמר דהוה משקה לי בשופריזי כי האי פי' בבביעות (מרובים) [גדולים] כזדיע: דביתהו דר"י בריה דרבא אתיא לקמיה דר"נ בריה דר"י א"ל פסוקי לי מזוני פסק לה פסיקי לי חמרא פסק לה א"ל ידענא בהו בבני מחוזא דדגילו דשתו חמרא: דביתהו דר"י בריה דר"מ מדויל אתיא לדינא קמיה דר"י א"ל פסוק לי מזוני פסק לה פסוק לי חמרא פסק לה פסוק לי שיראי א"ל שיראי למה לך א"ל לחברך ולחבריותך פי' (להנאתן) [להתנאות בהן] בפני הבריות ולא אחבוה מכבודי הראשון ומכאן מוכח וגם ממאי דאמרי' לקמן מותר בלאות אלמנה ליורשים שהייבים

[6] נ"נ דקמן דכינו בכאן אינו מדיקדק ולולי דטס"ה ול"ל כמו דאיתא בגמ'.

אחרי אכלה. כמו אחרי אכלה מפיק ה' משמע ואף על פי שלא אכלה כדכתיב ותבכה ולא תאכל מ"מ אית לן למידרש הכי ותקם חנה אחרי שעת אכילתה שהיה לה לאכול ואחרי שתה אלקנה וביתו חון ממנה שלא היה לה לשתות ולכך ויחשבה עלי לשכורה: שתה ולא שתת. מדלא קאמר ואחרי שתותה דומיא דאכילה שתלה בה אי נמי אחרי אכול ואחרי שתה כדכתיב (משלי כג) אכול ושתה יאמר לך ומדשני קרא בדבוריה דריש הכי כדמפרש לקמן: אכלה ולא אכל. בתמיה וכי מדרוש כמו כן שאין פוסקים מזונות לאיש: מכדי בגוה קא עסיק קרא. דהא כתיב חנה בקרא וכתיב נמי אכלה אם כן לכתוב נמי שתותה או לא לכתוב קרא בגוה ולכתוב אכל ושתה: רגילה שאני דאמר ר' חיננא בו'. וא"ת ומאי ראיה צריך על זה דבברייתא גופה קתני רגילה משמע דווקא רגילה ויש לומר דר' אלעזר נמי איירי ברגילה דאי בשאינה רגילה כלל בפני בעלה פשיטא דאין פוסקין דאלמא יש לו ליתן לה שאין בעלה נותן לה כשהיתה עמו לכך צריך לאתויי מדרבי חיננא שיש רגילה שנותנים לה כגון שרגילה שני כוסות: אינה רגילה בפני בעלה אלא כוס אחד בו'. וחכו פירוש דברי שמואל רגילה נותנין לה כוס אחד היינו שרגילה בשני כוסות ודקאמר שאינה רגילה נותנין לה שני כוסות היינו שאינה רגילה שהיו נותנין לה שני כוסות אלא כוס אחד אין נותנין לה כלל שלא בפני בעלה:

לציקי קדרה. אברייתא קאי כלומר מברייתא לא מקשי אבל מילתא דשמואל לא מיפרשא אלא כדשניון: [7]ונותנין לה מטה ומפץ. אע"ג דלגבי שדור אמרינן בהמקבל (נ"מ דף קיג: ושם) דנותנין לו מטה ומטה ומפץ משום דשמא גבי אשה לא [8] הטריחוהו חכמים כ"כ דאפשר לה שתלן ד' אמות אחר אכילה [9]: מפץ ומחצלת למה לה. ר"ת לא גרס מפץ ומחצלת אלא ומחצלת למה דמפץ הוא רך ורלוי גם לפמיכה ונהי דלפמיכה אין לריך דהא אית לה מטה [7]לפמיכה מיהא לריכה: ושקלת להו לדידי בו'. פירש בקונטרס ושקלת לדידי מפץ שלי ואין להקשות א"כ תפגי לה בשני מפצין דשמא מתוך שהוא מעונג שעד עתה הורגל לשכב על כר יטול שני מפצין לעצמו ורבינו יצחק בן רבי מאיר ז"ל לא גרים ושקלת לדידי ואינה מתרעמת אלא שרוצה לעלות עמו ולשכב על כר אע"פ שבעצמו אין לו עכשיו וכן משמע לפתור טענה דקא טעין בעלה אליבא דרבנן קא אתי:

רב

מסורת הש"ס

[1] [ל"ל גבורה ואמרי לה אים כפר גבור מול כך איתא במגילה יח.], [2] [לקמן סו:], [3] [ל"ל תומה בה"ל וכ"ל כיבמות סד: וכ"ל להדיא בש"ע אה"ע סימן קכט סעיף (ל), ד) ל"ל תומה. רש"ל, ה) [לעיל מט.], ו) [לעיל מח. פא.], ז) [ל"ל ונותן ושייך למשנה דלעיל סד:], ח) עי' מהרש"א, ט) [בב"מ תירגו בלופון אחר], י) וכן מיכח בפ' המקבל קיג: דקאמר דעתמנין מנה ומפץ ואמאי יתנו כר לו כפת לו מחצלת הרלוי לפיכה דלאו גם לפמיכה. ת"י.

תורה אור השלם

1. כי זִנְתָה אִמָּם הֹבִישָׁה הוֹרָתָם כִּי אָמְרָה אֵלְכָה אַחֲרֵי מְאַהֲבַי נֹתְנֵי לַחְמִי וּמֵימַי צַמְרִי וּפִשְׁתִּי שַׁמְנִי וְשִׁקּוּיָי: הושע ב ז
2. וַתָּקָם חַנָּה אַחֲרֵי אָכְלָה בְשִׁלֹה וְאַחֲרֵי שָׁתֹה וְעֵלִי הַכֹּהֵן יֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא עַל מְזוּזַת הֵיכַל יְיָ: שמואל א א ט
3. וַיַּשְׁכִּימוּ בַבֹּקֶר וַיִּשְׁתַּחֲווּ לִפְנֵי יְיָ וַיָּשׁוּבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל בֵּיתָם הָרָמָתָה וַיֵּדַע אֶלְקָנָה אֶת חַנָּה אִשְׁתּוֹ וַיִּזְכְּרֵהָ יְיָ: שמואל א א יט

מוסף רש"י

דאורחיה דידיה. לגנות משפחתו עושין כן (לעיל מח.).

עין משפט נר מצוה

קיח א מיי' פכ"ח מהל' אישות הלכה טו סמג עשין מח טור ש"ע א"ה סימן רמ סעיף יג וטוש"ע אה"ע סימן כה סעיף ז:

קיט ב מיי' פי"ב מהל' אישות הלכה י יא סמג עשין מח ולאוין פח טוש"ע אה"ע סימן ע סעיף ג:

לעזי רש"י

מדירני"ש.
כוסות עשויות עץ מגויר.

תוספות רי"ד

מיתיבי רגילה נותנים לה כוס א' רגילה שאני תני כוס א' יפה לאשה שנים (שוו) [נ"ווזל] הוא לה ג' תובעת בפה ד' אפי' חמור חבעה אינה מקפדת א"ר לא אמרן אלא שאין בעלה עמה אבל בעלה עמה בעלה משמרה. אר"י מנין לאכסנאי שאסו' בתשמיש המטה שנאמר וישכימו בבקר וגו' וידע אלקנה את אשתו השתא אין מעיקרא לא: (דימא) [חומא] דביתהו דאביי אתיא לקמיה דרבא אמרה פסיקי לי מזונות פסק לה פסיקי לי חמרא אמר לה ידענא ביה בנחמני [6] דלא הוי משקה בשופריזי [כי הא] לך חמרא א"ל בחיי דמר דהוה משקה לי בשופריזי כי האי פי' בבביעות (מרובים) [גדולים] כזדיע: דביתהו דר"י בריה דרבא אתיא לקמיה דר"נ בריה דר"י א"ל פסוקי לי מזוני פסק לה פסיקי לי חמרא פסק לה א"ל ידענא בהו בבני מחוזא דדגילו דשתו חמרא: דביתהו דר"י בריה דר"מ מדויל אתיא לדינא קמיה דר"י א"ל פסוק לי מזוני פסק לה פסוק לי חמרא פסק לה פסוק לי שיראי א"ל שיראי למה לך א"ל לחברך ולחבריותך פי' (להנאתן) [להתנאות בהן] בפני הבריות ולא אחבוה מכבודי הראשון ומכאן מוכח וגם ממאי דאמרי' לקמן מותר בלאות אלמנה ליורשים שהייבים

[6] נ"נ דקמן דכינו בכאן אינו מדיקדק ולולי דטס"ה ול"ל כמו דאיתא בגמ'.

רב אשי אמר תשמיש. אפילו גמל וספן הוחל ומשרה אותה על ידי שליש: **אבל** זן קטני קטנים. וכייפינן ליה והא דקאמר בפ׳ נערה (לעיל דף מט: ושם) כפו ליה אסיתא היינו עליס שם:

הדרן עלך אף על פי

מציאת האשה. נקונטרס גרס המדיר אחר אע״פ אגב דתנא באע״פ (לעיל דף סד:) המשרה אשתו על ידי שליש קתני המדיר אשתו שלשים יום יעמיד פרנס שהוא כעין שליש ואחר ששנה המדיר חוזר לענין ראשון אבל בפירוש ר״ח ובירושלמי ובתוספתא וברוב ספרים גרסינן מציאת האשה אחר אע״פ איידי דסליק אם היתה מניקה פותחתן לה מתעשה ידיה ואיידי דתנא בסוף מתניתין המשליש מעות לבתו תנא בתריה המדיר דקתני יעמיד פרנס דהוי כעין שליש: **וירושתה הוא אוכל פירות בחייה.** נראה לר״ת פירוש ראשון שבקונטרס עיקר דפי׳ ירושתה שנפלו לה נכסים ממקום אחר הוא אוכל פירות בחייה דאי ללשון אחרון שפי׳ ירושתה שהוא יורשה לאחר מיתה אמאי איצטריכא ליה הו״ל למימר דקמ״ל שהוא יורשה לאחר מיתה דממתניתין דיתר עליו הבעל לא שמעינן לה דאע״ג דאביה יורשה וקתני יתר עליו הבעל היינו כשאין לה בנים אבל יש לה בנים לא שמעינן מהתם ומיהו איכא למימר דלא מצי למימר דיורשה איצטריכא ליה דהא שמעינן לה ממתניתין דהכותב (לקמן דף פג.) ומפרק יש נוחלין (ב״ב דף קח.): **ה״ג בושתה ופגמה שלה.** ור״ת הגיה נספרו שלו ולפי זה הא דבעי בפרק המניח (ב״ק דף לב.) המזיק אשתו בתשמיש המטה מהו מנער קא בעי אבל מבושת ופגם פשיטא דפטור דאפילו חבלו בה אחריני הוי שלו ומיהו אין נראה דא״כ הו״ל למיתני לעיל (דף מו:) דהאב אינו זכאי בבתו בבושת ופגם של חבלה אלא דוקא באונס ומפתה כדאמרינן בהחובל (שם דף פז: ושם) לא זיכתה תורה לאב אלא שבח נעורים בלבד ולעיל בריש נערה (דף מג.) נמי פריך מבנות דידה אינהו יתר עליו הבעל שהוא זכאי בבושת ופגם אלא ודאי בושתה ופגמה שלה גרסינן ור״ת עצמו חזר בו וכן גרים בירושלמי וכן משמע בגמרא מדקאמר בושתה ופגמה איצטריכא ליה פלוגתא דרבי יהודה בן בתירא ורבנן דלא הוה ליה למימר טפי אלא בושתה ופגמה איצטריכא ליה דאגב דבעי למיתני בושתה ופגמה שהוא שלו תנא נמי מציאתה ומעשה ידיה שהן שלו אבל אי גרסינן שלה אתי שפיר דמשום רבנן לא איצטריך למיתני כלל מציאתה ומעשה ידיה דמה ענין זה אצל זה דהאי הוי שלו והאי הוי שלה ולא איצטריך למיתני אלא משום רבי יהודה בן בתירא דאיכא איסור בהו בעל: **שלה.** למ״ד בהחובל (ב״ק דף פו.) בקונטא יד עבד עברי של מבירו יתנו הכל לעבד וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות אמי שפיר דהכא נמי הכל לאשה וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות אבל למאן דאמר יתנו שבח גדולה לעבד ושבח קטנה לרב צריך לחלק בין עבד לאשה: **בזמן שבסתר.** פגם שבסתר במקום שאין בני אדם יכולין לראות שבגלוי שפגעה בפניה במקום שנראה לכל ופגם הוא עצמו עמה בושת שבגסתר שבגלוי שבגלוי שבגסתר שבגלוי שבגלוי שבגלוי

דמעשה ידיה. ושייך למימר שיהא שלו דמעשה ידיה תחת מזונות: **קונס שאני עושה לפיך.** מה שאני עושה יהא קונס לפיך: **אינו צריך להפר.** דמשעבדא ליה. ואפי' לשמא מעדיף נמי לא מייתינן דאי מעדפה נמי לבעל הוא: **שמא מעדיף.** והעדפה דידה הוא וחייל עלה קונס:

דמעשה ידיה היא אמר רבי עקיבא לעצמה מציאתה לא כ"ש דתנן [6]קונס שאני עושה לפיך אינו צריך להפר רבי עקיבא אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו אלא איפוך מציאת האשה לבעלה רבי עקיבא אומר לעצמה והא כי אתא רבין אמר רבי יוחנן בהעדפה שלא על ידי הדחק כולי עלמא לא פליגי דבעל הוי כי פליגי בהעדפה שעל ידי הדחק [7]תנא קמא סבר לבעלה ורבי עקיבא סבר לעצמה אמר רב פפא מציאתה כהעדפה שעל ידי הדחק דמי פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן בעי רב פפא עשתה לו שתים בבת אחת מהו בעי רבינא [8]שלשה או ד' בבת אחת מהו תיקו: בושתה ופגמה: מתקיף לה רבא בר רב חנן אלא מעתה בייש סוסתו של חבירו ה"נ דבעי למיתן ליה בושת וסום בר בושת הוא אלא רקק בבגדו של חבירו הכי נמי דבעי למיתן ליה בושת וכי תימא הכי נמי והתנן [9]רקק והגיע בו הרוק ופרע ראש האשה והעביר טליתו ממנו חייב ליתן לו ארבע מאות זוז [10]ואמר רב פפא [11]לא שנו אלא בו אבל בבגדו פטור בבגדו לית ליה זילותא אשתו אית [12]לה זילותא אמר ליה רבינא לרב אשי אלא מעתה בייש עני בן טובים דאית להו זילותא לכולהו בני משפחה ה"נ דבעי למיתן להו בושת לכל בני משפחה א"ל התם לאו גופייהו הכא [13]אשתו גופיה הואי: **מתני'** [14]הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו אמרו חכמים יכול הוא שיאמר לאחיך הייתי רוצה ליתן [15]ולך אי אפשי ליתן יפסקה להכנים לו אלף דינר הוא פוסק כנגדן חמש עשרה מנה וכנגד השום הוא פוסק פחות חומש שום במנה ושוה מנה אין לו אלא מנה שום במנה היא נותנת שלשים ואחד סלע ודינר ובארבע מאות היא נותנת חמש מאות מה שחתן

והא כי אתא רבין כו'. זאת גרסת הקונטרס וקשה דמאי פריך דכי היכי דהעדפה הוא דבעל ה"נ מציאתה הוא דבעל והא ברישא קונים דטעמא דטעמא לעצמה מהעדפה דקאמר השתא העדפה אמר ר"ע דלעצמה מציאתה לא כל שכן אם כן שפיר אפשר להיות דהעדפה לבולי עלמא הוא דבעל ובמציאתה הוא פלוגתא ועוד קשה לפירוש הקונטרס דאמר רב פפא תירוץ הוא זה לא הוה ליה למימר אלא מציאתה כהעדפה שעל ידי הדחק דמי ולא הוה ליה למימר פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן ונראה כגרסת רבינו מנגאל דלא גרים והא אלא גרם כי אתא רבין א"ר יוחנן בהעדפה שלא ע"י הדחק כו' ומילתא באפי נפשה היא ולפרושי פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן אתא לאיירי במתני' במציאתה ומעשה ידיה ומפרש רבין דבהעדפה דמעשה ידיה שלא על ידי הדחק כולי עלמא לא פליגי דבעל הוי משום מעה כסף כי פליגי בהעדפה דע"י הדחק דהוי כעין מציאה דפליגי נמי בה דעל כרחך מציאה דאמר ר"ע לעצמה מיירי בדלא בטלה ממלאכה דאי בטלה ממלאכה הוא מיירי בכל שכר הפקעתה דקא בטלה בשעת הגבהת מציאה ועלה קאי רב פפא וקאמר מציאתה כהעדפה שעל ידי הדחק דמי כלומר הא לא קא מיבעיא ליה דהא שמעינן מדרבא דקא מדמה לעיל מציאה להעדפה שע"י הדחק ורבין דקאמר דפליגי בהעדפה ע"י הדחק א"כ פליגי נמי במציאתה כגון דמגבהת מציאה עם מעשה ידיה אלא בעי רב פפא עשתה לו שתים בבת אחת מהו למציאתה מדמינן לה והוי לעצמה לר' עקיבא או דלמא הוי של בעל דכל זה הוא מעשה ידיה כיון דהוי בשעת מלאכה והוי במקום מעה כסף והעדפה שעל ידי הדחק דאמר רבי עקיבא דהוי שלה היינו שעשה מלאכה בשעה שבני אדם ישנים תיקו והא דלא קאמר רב פפא פשיטא לי מציאתה כהעדפה משום דלא קאמר מציאה כהעדפה דע"י הדחק דמי מסברא דנפשיה אלא ממילתיה דרבין. ר"ת: **מציאתה** כהעדפה שעל ידי הדחק דמי. הכא

משמע דמציאתה תחת מזונות כמו מעשה ידיה מדמדמי מציאה להעדפה ואף על גב דאמר בפ"ק דב"מ (דף יב:) דמציאת האשה לבעלה כי היכי דלא תיהוי לה איבה לא קשה מידי דמעשה ידיה נמי משום איבה הן כדאמרינן בפ' אע"פ (נעיל דף נח: ושם) קסבר מזוני עיקר ומעשה ידיה משום איבה ומיהו קשה דאמרינן בהאשה רבה (יבמות דף נ: ושם) גבי לא זה וזה זכאין במציאתה ובמעשה ידיה ומפרש טעמא בגמרא דאין זכאין במציאתה טעמא מאי אמור רבנן מציאת אשה לבעלה משום דלא תיהוי לה איבה הכא תיהוי לה איבה וגבי מעשה ידיה קאמר טעמא מאי אמור רבנן דמעשה ידיה לבעלה משום דקא מיקנאה מייניהו הכא לית לה מזוני ומי מציאה תחת מזונות ה"ל למנקט בתרייהו חד טעמא או משום איבה או משום דמיתזנא מייניהו: **אלא** מעתה בייש סוסתו כו'. תימה מאי פריך והלא במתניתין אינו נותן לאשה כולה ולא לבד דמי בשתו אלא מחלק האשה נותנין לבעל ואם כן אם לא היתה האשה בת בושת שלא היו נותנין לאשה גם לבעל לא היה נותן כלום ומאי פריך מדייש סוסתו דלאו בת בושת היא: **עני** בן טובים דאית להו זילותא לכל בני משפחה. שעליהם לשומרו מן המכים אותו אבל עשיר בן טובים שאין עליהם לשמור אותו אין מתביישין עליו בני משפחה: **פחות חומש.** בקונטרס פירש שני טעמים מדא משום שפותחין ואותו טעם משמע מתוך הגמרא (לקמן דף סז.) דקאמר מאי לאו בכליים של כסף דפתחי ודירושלמי נמי אמר שמואל שמו דעתה של אשה שהיא רוצה לכלות כליה וטעם אחר דדרך לשומם יותר חומש לכבוד הכלה ולחבבה על בעלה ונראה דזה הטעם דקדק מדאיצטריך לאשמועינן שומא רבה ושומא זוטא דאם היתה עשירה דמשתמשת בכולן והן פותחין כך לי רבה כמו זוטא אבל לטעמא שאמרו יותר לכבוד הכלה ולחבבה דא"כ הוו כמו כספים והיה מוסיף שלש (אלא לאו דוקא) אלא כלומר שאין משתמשין בהן כגון בגדים שאינן תפורין ולאו דוקא לאמורה דא"כ הוו כמו כספים והיה מוסיף שלש (אלא לאו דוקא) אלא כלומר שאין משתמשין בהן כגון בגדים שאינן תפורין וכיוצא בהן: **שום** במנה ושוה מנה. פירש בקונטרס שהכניסה לו שום לקבלו עליו בשטר הכתובה במנה והיה שוה מנה בשוק לכל אדם ופירושו מגומגם ונראה כפירוש רבינו חננאל דמיירי כגון שפסקה להכנים לו זוז הלשון דכשאמרה שום מנה רוצה לומר שהכנים לו שום במנה שיכתוב לה בכתובתה ולא יהוה אותו שום אלא מנה אין לו אלא מנה בלבד ואין צריך שישוה שלשים ואחד (6) ודינר אבל שום במנה סתם היא נותנת שלשים ואחד ודינר דהכי קאמרה ליה שהכנים לו שום במנה שיכתוב לה בכתובתה הלכך צריכה להוסיף חומש: **וכשחתן**

מעשה ידיה. ושייך למימר שיהא שלו דמעשה ידיה תחת מזונות: **קונס שאני עושה לפיך.** מה שאני עושה יהא קונס לפיך: **אינו צריך להפר.** דמשעבדא ליה. ואפי' לשמא מעדיף נמי לא מייתינן דאי מעדפה נמי לבעל הוא: **שמא מעדיף.** והעדפה דידה הוא וחייל עלה קונס:

אלא ע"י הדחק. כגון שהיא עירנית ובעלת מלאכה: **ע"י הדחק.** כגון שדחקה עצמה והעדיפה: ה"ג **והא כי אתא רבין כו'.** וקס"ד מציאתה כהעדפה שלא על ידי הדחק היא והיכי פליגי בה: ומשני **אמר רב פפא מציאתה כהעדפה שעל ידי הדחק היא.** דרוב מציאות צריך לחזר אחריהם כגון דגים שנשארו ביבשה או בני שבור או לחפש סימנא[8] בקרקע: **שתים שלש וארבע בבת אחת.** שומרת קישואים וטווה פשתן ומלמדת שיר לנשים בשכר וממממת בילים במיקה או ביני תולעים העושים משי שהנשים מממממות אותן במיקן והם נוצרים: **מהו.** מי הוי כעל ידי הדחק או לא: **מתקיף לה רבא בר רב חנן.** אדרבי יהודה בן בתירא: **מתני' ומת חתנו.** ונפלה לפני יבם והוא תובע מה שפסקו לאחיו: **יכול הוא שיאמר כו'.** או תלוק או יבם אבל אחיו או יתן או תשב עד שיגיע ראשה: **הוא פוסק כנגדן ע"ו מנה.** שלש יותר יקבלם עליו לכתוב בכתובתה לבד תוספת שהוא מוסיף לפי שמשתכר בהן. אלף דינר הן עשרה מנה: **וכנגד השום.** אם בא אחן לכתוב קבלה עליו כנגד אלף דינר של שום שתכנים לו בגדים או כלים המשתמשין בהן והן פותחין או פרקמטיא ודרך הנועדים לזמנוטי אחן לשומם יותר משויים לכבוד הכלה ולחבבה על בעלה: **הוא פוסק פחות חומש.** לא מיבעיא דלא מוסיף אלא שפותח שאם הכניסה שום של אלף דינר הוא כותב ר' מאות זוז: **שום במנה ושוה מנה אין לו אלא מנה.** הכניסה שום לקבלו עליו בשטר הכתובה במנה והוא שוה מנה בשוק לכל אדם אין לו לומר תנו לי עוד חמישיתו שהרי אמרו לפחות חומש מן השום לפי שלא נאמרו דברים הללו אלא בשום שמשתוה בבית חמתים והנשואים ומיהו תוספת שלש לא יוסיף שלא אמרו להוסיף שלש אלא לכפיס שהן רגילים להשתכר מיד: **שום במנה היא נותנת שלשים ואחד סלע ודינר.** שום שהוא מקבלו במנה שאמרו לו כתוב מנה בכתובה והיא תכניס לך שום של מנה לריך שישומו אותו בבית של חתונה שלשים ואחד סלע ודינר דהוי מנה וחומשו: **וכד' מאות.** שום שיקבל עליו לכתוב ארבע מאות: **היא נותנת חמש מאות.** לפי שומת הנועדים שם: **וכשחתן**

רבנן מציאת אשה לבעלה משום דלא תיהוי לה איבה הכא תיהוי לה איבה וגבי מעשה ידיה קאמר טעמא מאי אמור רבנן דמעשה ידיה לבעלה משום דקא מיקנאה מייניהו הכא לית לה מזוני ומי מציאה תחת מזונות ה"ל למנקט בתרייהו חד טעמא או משום איבה או משום דמיתזנא מייניהו. תימה מאי פריך והלא במתניתין אינו נותן לאשה כולה ולא לבד דמי בשתו אלא מחלק האשה נותנין לבעל ואם כן אם לא היתה האשה בת בושת שלא היו נותנין לאשה גם לבעל לא היה נותן כלום ומאי פריך מדייש סוסתו דלאו בת בושת היא: **עני** בן טובים דאית להו זילותא לכל בני משפחה. שעליהם לשומרו מן המכים אותו אבל עשיר בן טובים שאין עליהם לשמור אותו אין מתביישין עליו בני משפחה: **פחות חומש.** בקונטרס פירש שני טעמים מדא משום שפותחין ואותו טעם משמע מתוך הגמרא (לקמן דף סז.) דקאמר מאי לאו בכליים של כסף דפתחי ודירושלמי נמי אמר שמואל שמו דעתה של אשה שהיא רוצה לכלות כליה וטעם אחר דדרך לשומם יותר חומש לכבוד הכלה ולחבבה על בעלה ונראה דזה הטעם דקדק מדאיצטריך לאשמועינן שומא רבה ושומא זוטא דאם היתה עשירה דמשתמשת בכולן והן פותחין כך לי רבה כמו זוטא אבל לטעמא שאמרו יותר לכבוד הכלה ולחבבה דא"כ הוו כמו כספים והיה מוסיף שלש (אלא לאו דוקא) אלא כלומר שאין משתמשין בהן כגון בגדים שאינן תפורין ולאו דוקא לאמורה דא"כ הוו כמו כספים והיה מוסיף שלש (אלא לאו דוקא) אלא כלומר שאין משתמשין בהן כגון בגדים שאינן תפורין וכיוצא בהן: **שום** במנה ושוה מנה. פירש בקונטרס שהכניסה לו שום לקבלו עליו בשטר הכתובה במנה והיה שוה מנה בשוק לכל אדם ופירושו מגומגם ונראה כפירוש רבינו חננאל דמיירי כגון שפסקה להכנים לו זוז הלשון דכשאמרה שום מנה רוצה לומר שהכנים לו שום במנה שיכתוב לה בכתובתה ולא יהוה אותו שום אלא מנה אין לו אלא מנה בלבד ואין צריך שישוה שלשים ואחד (6) ודינר אבל שום במנה סתם היא נותנת שלשים ואחד ודינר דהכי קאמרה ליה שהכנים לו שום במנה שיכתוב לה בכתובתה הלכך צריכה להוסיף חומש: **וכשחתן**

---

6) לעיל נט. לקמן ס. יבמות נג. קידושין סג. נדרים פה., **7)** ב"ק ל. **8)** [סס נא.], **9)** ני' יעב"ץ ליה, **10)** [בכתוב כד. וש"נ], **11)** [עי' מוס' לעיל מז: ד"ה כתב לה וכו'], **12)** [ערוך ע' סס ב' פי' מממון].

הגהות הב"ח

(6) תוס' ד"ה שום וכו' שלשים ואחד סלע ודינר כל"ל וכן נסמוך:

מוסף רש"י

קונס שאני עושה לפיך. אמה שאמרה לבעלה מה שאני עושה מלאכה יהא אסור לפיך בקונס (יבמות צג.) מעשי ידי יהיו לפיך כהקדש (קדושין סג.) מליהנים לו (לעיל נט.). **אינו צריך להפר.** נדר זה, שאין בה כח להקדישו לפי שהוא שלו (שם) אין בעלה צריך להפר שאין נדרה חל שהרי מתועבדא לו (קדושין סג.) לכיון דקא משעבדא ליה למעשה ידיה לא חל נדרה (יבמות צג.) דלא אמרה כלום דלאו כל כמינה לאפקועי לגבל מה דזכי ליה דממנא (נדרים פה.). **יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו.** שמא תעדיף על מעשה ידיה יותר מן הראוי לו ויותר ממה שהיא חייבת לעשות לו, וזכתוכות (לעיל סד:) אמרינן מה היא עושה לו משקל ה' סלעים שני בגדיה שהן עשר סלעים בגליל (קדושין סג.) דמותר זה אינו שלו ויכולה להקדישו (לעיל נט.).

תוספות רי"ד

דמעשה ידיה היא אמר רבי עקיבא לעצמה מציאתה לא כ"ש דתנן קונס שאני עושה לפיך א"צ להפר רע"א יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו פי' ח"ק סבר א"צ להפר משום דמשעבדא לו ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואפי' העדפה הוי דידיה ור"ע סבר יפר שהעדפה דידה הויא וחייל עלי' נדרה אם לא יפר לה דהשתא בהעדפה דהוא מעשה ידיה קפיד רבי עקיבא ואמר לעצמה ולא חייש לאיבה ואף על גב דבאמה עבריה הויא לרבה התם הוא משום דקנאה בדמים אבל הכא לא מישעבדא ליה אלא לשיעורא אבל העדפה דידה הוי מציאתה שגם בא"ע הוי דידה כל שכן גבי אשה דתהוי דידה א"ר איפוך ותני הכי מציאת האשה לבעלה דאית ליה לת"ק משום איבה וכ"ש ההעדפה ורע"א לעצמה דהשתא העדפה [שלו] מעשה ידיה הויא דידה ולא חיישינן לאיבה וכ"ש מציאתה: כי אתא רבין אמר בהעדפה שלא ע"י הדחק כ"ע לא פליגי דבעל הוי פי' משום מעה כסף שהוא נותן לה כי פליגי בהעדפה שע"י הדחק פי' רבין אתי לתרוצי מתניתא בלא חיפון אלא ת"ק סבר מציאת אשה לעצמה ולא חיישינן לאיבה שגם שהעדפה היא של בעל משום דמע"י הוא אבל מציאותה לא שרי ליה לזכות בה כא"ע הנקנית בדמים ור"ע סבר לבעלה שאין ליה תיקון [שתיקנו שיהא לבעל משום] איבה ומאי דק' לן מהעדפה דלא הוי לבעל ולא חייש לאיבה באיזו העדפה פליג ר"ע ואמר דהוי דאשה באותה שעושה ע"י הדחק פי' שמצערת עצמה לנדד שינה מעיניה בלילות והחם ליכא איבה אבל מה שמעדפה בלי שום דוחק

תוספות רי"ד (המשך)

שהיא בעלת מלאכה יותר משאר חברותיה דבעל הוי ומציאתה נמי בלי דוחק הוי הלכך אי לא יהיב לה לבעל הו"ל איבה: אמר רב פפא מציאתה כהעדפה שעל ידי הדחק דמי פי' ר"פ אחי לרחויי לדרבין ולאוקמי מילתא דרבא דאמר איפוך ואמר מי סברת דמציאתה כהעדפה שלא ע"י הדחק דמיא דמדהכ בה ר"ע לא דמיא אלא להעדפה שעל ידי הדחק שרוב מציאות אדם צריך לחזר אחריהן כגון דאקפי נהרא והרודף אחר צבי שבור החופר בקרקע למצוא והלכך אי אמר ר"ע מציאת האשה לבעלה קשה דידיה אדידיה א"ו איפוך ותני הכי מציאת האשה לבעלה ור"ע אומר לעצמה בעי רב פפא עשתה לו ב' בבת אחת מהו בעי רבינא ג' ד' מהו תיקו פי' כגון טווה ושומרת קישואין ומלמדת שיר לבנות ומחממת ביצי תולעים של משי בחיקה ומשתכרת בכולן כהעדפה שלא ע"י הדחק דמי והוי דבעל אליבא דר"ע א"ד כע"י הדחק דמי והן של אשה וקאי בחיקו וכתב ר"ח ז"ל כיון דהנך בעיא לא שייכא אלא אליבא דר"ע ש"מ דהלכה כר"ע ורבינו האי גאון וכל הגאונים ז"ל פסקי כרבנן וכך נ"ל דהלכה כרבנן חדא דקיימא לן יחיד ורבים הלכה כרבים ותו דכמה סתמי [סתם] רבי כרבנן הכא תנן מ"ה לבעלה כרבנן ודכי תנן נמי בשנים אוחזין ואף על גב דבע' רב פפא ורבינא שייכי אליבא דר"ע לאו דס"ל כוותי' אלא אמילתיה דייקו למידע טעמיה דידיה ולעולם לא ס"ל כוותיה ומ"ה לא שבקינן אורחא דהלכה דקיימא לן יחיד ורבים הלכה כרבים והלכה כסתם משנה וה"נ נ"ל לומר בפלוגתא דר"י ורבנן דאף על גב דמקשי ומפרקי אליבא דר"י לא שבקינן משי"ה כללא דנקטי' יחיד ורבים הלכה כרבים דאטו אי קשיא להו לאמוראי בדברי היחיד לא בעי לדיוקי ולתרוצי מילתא דידיה דלא תיקשי להו ולמידע מאי טעמיה ומה הוה סבר ומ"ה ל"ל למישבק רבים ולמיעבד כיחיד עד דפסקי' בפי' דהל' כיחיד ולית לימר האי סברא דבל מאי דמקשי' ומפרקי' אליבא דידיה דהלכה כוותיה אלא כי איפליגו תרי תנאי או תרי אמוראי ולא איפסק הלכה כחד מייניהו התם עבדינן כמאן דשקלי וטרא אליבא דחד מייניהו אבל ביחיד ורבים לא עבדי' הכי דד' דפסקי' בפי' כיחיד דהאי דשקלא וטרא אליבא דיחיד אורחא דהלמודא הוא לאגלויי כל ספיקא ולמיפשט בקושיא ולא למיפסק הלכה כוותיה: **מתני'** הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו ואמרו חכמים יכול הוא שיאמר לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך א"א ליתן פי' אילו היה חתנו קיים היה יכול לכופו בדין לתת לו המוהר

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פכ"ח מהלכות מלוה הלכה ב סמג לאוין פח ועשין מה טור ש"ע אה"ע סי' פ סע"ח: **ו** ב טור אה"ע ע"ר וכ"ש שם: **ז** ג ד מיי' פ"ג מהלכות מלוה ומזיק הלכה ט סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף לח ומח: **ה** ה מיי' פכ"ג מהל' מלוה הלכה טו סמג עשין מה טוש"ע אה"ע סימן נג סעיף ל ג: **ט** ו מיי' פכ"ג שם הל' יא סמג שם טוש"ע שם סימן סו סעיף יא כסג"ה:

וכשחתן פוסק פוסק פחות חומש. פי' ר"ח כשהתן מייחד לה כלים ושאר משמשין תוספת לכתובתה וגם לשומס ולכתוב שוויים בכתובתה פותח חומש שמשים אותו יותר משויים לכבוד התן ולטעם דפחתי לפי שהיא משתמשת בלותם כלים: **תנא** שומא רבה ושומא זוטא. שומא רבה ההוא דכנגד השוס הוא פוסק דקאי אאלף דינר ושומא זוטא היינו סיפא דכשהתן פוסק דמשמע פסיקא כל דהו ובדידה נמי תנא שומא רבה ושומא זוטא זוטא היא נותנת שלשים ואחד רבה היא נותנת חמש מאות ולר"י נראה כפירוש ר"ח דלא קאי כנגד השוס אאלף דינר אלא כולל מה שאומר אח"כ והא דפריך היינו ריש קאי אשוס במנה היא נותנת ל"א שלש ודינר ובד' מאות היא נותנת חמש מאות דתרוייהו אמאי איצטריך למיתני וגרים הכי תנא שומא זוטא וקתני שומא רבה תנא שומא דידה ותנא שומא דידיה וכשחתן פוסק היינו שומא דידיה ולא איצטריך למיתני שומא רבה ושומא זוטא בשומא דידיה

לאתרוייהו קאי וכשחתן פוסק:

לא נאמרו דברים הללו אלא בירושלים. והא דאמרינן גפ' טרף בקלפי (יומא דף לט:) שלא היתה כלה צריכה להתכשם בירושלים מפני ריח הקטרת ודלא לריח לא היו צריכות להתכשם אבל צריכות היו לקופה של בשמים לעדן הבשר ולהסיר השער ולפשט הקמטים. ר"ת: **ואם תמצא** לומר במנה המתקבל. וה"ה דמצי למימר אם תמצא לומר במנה הנישוס: **ליום** ראשון או לכל יום ויום.

הרבה תמיהות אלו הבעיות דאם יתן לה לעולם כדמסיק לכל שנה ושנה עשר דינר לכל מנה ומנה ליום כמה במהרה יכלה אותו הממון אלא ודאי נראה דעשר דינר יתן לה לכל מנה להתקשט לעולם ומיבעי ליה אם יתן לה בבת אחת והיא תשמרנו להתקשט בו עד שתכלה ומשם ואילך אין קונה לתכשיטין ויתן לפי כבודה או לא יתן לה בבת אחת אלא כדי קישוטה ליום: **שפסקו** לה ד' מאות זהובים לקופה של בשמים. אע"פ שלפי חשבון הכתוב בכתובתה אלף אלפים דינרי זהב היה להם לפסוק יותר לפי חשבון עשר דינר למנה כיון שלא היתה צריכה יותר לא פסקו לה: **ועוד אחריה אמן.** למעלה (דף סה.) לא עוד אחריה שלא היה בעלה מי אבל כאן שהיה מי עוד אחריה אמן ובעלה הטיל על חכמים שיפסקו לה: זהב

וכשחתן פוסק כו'. ואם שמו הם תחלה והכניסה לו בין שוס קטן בין שוס גדול הוא כותב בשטר פחות חומש. ובגמרא מפרש לה ל"ל כל הני: **גמ' תנא שומא רבה.** דפחות חומש ריש דתנא וכנגד השוס דקאי אאלף דינר: **וקתני שומא זוטא.** שוס במנה היא נותנת שלשים ואחד סלע ודינר דלא תימא שומא רבה הוא דדרך השמאים להעלותו על שוויו א"נ שומא זוטא איכא דמעלו ליה טפי שלא תתבזה בעיני הנועדים: **תנא שומא דידה וקתני שומא דידיה.** היכא דקתני תתן פוסק הרי שומא דידיה כגון שהיא הכניסה קודם השוס והוא שם אותו בה' מאות שאם בשבא לכתוב ד' מאות שאף הוא שם אותו חומש יותר על שוויו: **שומא דידה.** היכא דקתני היא נותנת שהוא כתב הכתובה קודם שנא השוס ועכשיו היא מגיאתו וקרוביה שמין אותו. ותתן פוסק דתנא תרי זימני חד לשומא רבה וחד לשומא זוטא: **מתני' פסקה להכנים לו כספים.** שהן מוכנים לשכר מיד: **סלעה נעשה.** לכתוב בשטר הכתובה בשאם דינר יותר שלש כדתנן לעיל. ובגמרא מפרש הא מו למה לי: **לקופה.** בגמרא מפרש שיתן לה עשרה זוז לכל מנה ומנה שהיא מביאה לו ויקנו לה מהם בשמים לרחון בהם בתמרוקי הנשים שכך שיערו שהאשה המביאה לבעלה מנה ראויה היא לבשמים של עשרה זוז. ולא פירשו במשנה אם לכל יום אם לכל שבת אם לכל חדש אם לכל שנה: **גמ' עסקא.** כספים קרי עסקא שהם עומדים להשתכר בהם להתעסק בהן תמיד: **תנא עסקא רבה.** אלף דינר שיוסיף שלש ויכתוב ט"ו מנה: **עסקא זוטא.** סלעה נעשה שהם דינר: **זיונא.** יציאה ואחריות: **בירושלים.** היו נוהגות להתקשט בבשמים: **כמנה הנישוס או כמנה המתקבל.** האי לכל מנה ומנה דקאמר לפי חשבון השומא קאמר או לפי חשבון שהוא מקבלן עליו דהיינו פחות חומש: **שכם ראשונה כו'.** איני יודע לישב סדר בעיות הללו לפי שיטת הש"ס. ונראה בעיני שכן סידרן יום לראשון או כל יום ויום ואם תמצא לומר כל יום ויום שבת ראשונה או כל שבת ושבת אם תמצא לומר כל יום ויום שבת ראשון אם כל שבת ושבת חדש ואם תמצא לומר כל חדש וחדש שבת ראשונה או כל שנה ושנה: **שפסקו לה חכמים.** שמת בעלה ונאת לב"ד לפסוק לה צריכה מנכסיו: **לכו כיום.** לאורך יום אחד: **ולא כדין מתלין מתלא.** ולא כך היו מושלין משל בירושלים: **מלא ממון חסר.** הרוצה למלוח ממונו כלומר לגרום לו שיתקיים יחסרנו לצדקה תמיד ויחסרנו זהו קיומו: **ואמרי לה חסד.** יעשה ממנו חסד. ושל בית אבא לא עשו צדקה כראוי וכלה ממונו: **בא זה ואיבד זה.** לפי שנתערב בו: **חוץ משל חמיה.** תוספת שהוסיף לה התן: ערבייה קרי אומה שפלה שאוכלי אהליה הם במדבר:

שחתן פוסק הוא פוסק פחות חומש: **גמ'** תנו רבנן אין צריך לומר ראשון תלמיד חכם ושני עם הארץ אלא אפילו אראשון עם הארץ ושני תלמיד חכם יכול לומר לאחיך הייתי רוצה ליתן לך אי אפשי ליתן: פסקה להכנים לו אלף דינר כו': היינו רישא תנא שומא רבה וקתני שומא זוטא תנא שומא דידיה וקתני שומא דידה: **מתני'** ᵇפסקה להכנים לו כספים סלעה נעשה ששה דינרין החתן מקבל עליו עשרה דינרים לקופה לכל מנה ומנה רבן שמעון בן גמליאל אומר ᵍהכל כמנהג המדינה: **גמ'** היינו פוסק כנגדם חמשה עשר מנה תנא עסקא רבה ותנא עסקא זוטא וצריכא דאי תנא עסקא רבה דנפיש רווחא אבל עסקא זוטא דזוטר רווחא אימא לא צריכא ואי אשמעינן עסקא זוטא דזוטר זיונא אבל עסקא רבה דנפיש זיונא אימא לא צריכא: החתן מקבל עליו עשרה דינר לקופה: מאי קופה אמר רב אשי קופה של בשמים ואמר רב אשי לא נאמרו דברים הללו אלא בירושלים בעי רב אשי במנה הנישום או במנה המתקבל את"ל מנה המתקבל יום ראשון או כל יום ויום את"ל כל יום ויום שבת ראשונה או כל שבת ושבת את"ל כל שבת ושבת חדש ראשון או כל חדש וחדש את"ל כל חדש וחדש שנה ראשונה או כל שנה ושנה תיקו א"ר יהודה אמר רב מעשה ᶠבבתו של נקדימון בן גוריון שפסקו לה חכמים ארבע מאות זהובים לקופה של בשמים לבו ביום אמרה להם ᶠכך תפסקו לבנותיכם וענו אחריה אמן: ת"ר מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיה יוצא מירושלים והיו תלמידיו מהלכין אחריו ראה ריבה אחת שהיתה מלקטת שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים כיון שראתה אותו נתעטפה בשערה ועמדה לפניו אמרה לו רבי פרנסני אמר לה בתי מי את אמרה לו בת נקדימון בן גוריון אני אמר לה בתי ממון של בית אביך היכן הלך אמרה לו רבי לא כדין מתלין מתלא בירושלים מלא ממון חסר ואמרי לה חסד ושל בית חמיך היכן הוא אמרה לו בא זה ואיבד את זה אמרה לו רבי זכור אתה כשחתמת על כתובתי אמר להן לתלמידיו זכור אני כשחתמתי על כתובתה של זו והייתי קורא בה אלף אלפים דינרי זהב מבית אביה חוץ משל חמיה בבה רבן יוחנן בן זכאי ואמר אשריכם ישראל בזמן שעושין רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם ובזמן שאין עושין רצונו של מקום מוסרן ביד אומה שפלה ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן של אומה שפלה ונקדימון בן גוריון לא עבד צדקה והתניא אמרו עליו על נקדימון בן גוריון כשהיה יוצא מביתו לבית המדרש כלי מילת היו

מציעין

מציעין

עין משפט נר מצוה

ל א מי' פכ"ג מהלכות מלוה הל' טו סמג עשין מה עוש"ע הל"ש סימן נג סעיף ג:

יא ב ג מי' שם הלכה יא יג סמג שם עור ש"ע שם מ' מו סעיף יא:

תוספות רי"ד

שפסק לו וגם אם היה רוצה לעגן את בתו עד שיפרענו היה יכול כדאמרינן בשילהי מס' תשב עד שתלבין ראשה ועכשיו שמת חתנו אין היכם יכול לכופו וגם לא לענן את בתו אלא אומר לו אי כנוס בלא כלום או חלרן: ת"ר אין צריך לומר ראשון ת"ח ושני ע"ה אלא אפילו ראשון ע"ה ושני ת"ח ר"ל לאחיך הייתי רוצה ליתן וכו': **מתני'** פסקה להכנים לו אלף דינר הוא פוסק ט"ו מנה וכנגד השוס הוא פוסק פחות חומש שהן מנה רשה מנה א"ל אלא מנה שום במנה נותנת לו (מאה) [ל"א סלע] ודינר בד' מאות נותנת ה' מאות ומה שהתן פוסק [הוא פוסק] פחות חומש: פסקה להכנים לו כספים [סלעה נעשה ששה] דינרים והחתן מקבל עליו ו' דינרים לקופה לכל מנה [ומנה] רשב"ג אומר הכל כמנהג המדינה פי' אם פסקה והתנית עמו שתתן לו אלף זוז הוא כותב בשטר כתובתה שהכניסה לו אלף וח"ק שהן ט"ו מנה ואם תתאלמן או התגרש היא גובה אלף וח"ק והטעם מפורש בירושל' מפני שמשתכר בהן וכן אם הכניסה לו פרקמטיא ששוה אלף דינרים הוא פוסק עליו וכותב בשטר כתובתה אלף וח"ק כדאמר לקמן בגמרא (ושומא) [גמלים] של ערבי' ה"ה כספים[ط] והטעם מפני שהוא משתכר בהן וכנגד השום הוא פוסק פחות חומש פי' כמו שמוסיף שליש על הכספים כך הוא פותח חומש משומת הכלים שאם מכנסת לו כלים ששוים אלף זוז ונישומו אלף זוז כפי מה ששוין למכור בשוק אינו מקבל עליו לכתוב בכתובתה אלא פחות חומש דהיינו ח' מאות והטעם מפרש בירושלמי מפני שהאשה מכלה אותן ולובשתן ודן פוחתין ונאבדים והוא חייב באחריותן תקני לפסוק ולכתוב פחות חומש וזו היא שומא ששם ומקבל עליו אחריות וזה מדבר כדבר שלא פסקה בשעת אירוסין ליתן לו אלא מה שנותנים לו בשעת הנשואין ואתא לאשמעינן שעל כל שזה חמשה הוא כותב בשטר כ"א ד' מפני שהן עתידין לכלות והוא חייב באחריותן ומכאן מוכח שפחת הבלאות על הבעל ולאפוקי ממאן דמפרש ביבמות בפרק פי' הוצאתו וטרחו אבל עיסקא רבא דנפיש זיוני' אימא לא צריכא: **והחתן** מקבל עליו וכו' מאי קופה

תוספות רי"ד (המשך)

אלמנה לכ"ג דתנן התם אם מתו מתו לו בעבדי צאן ברזל ודייק טעמא דמת דליתנהו הא איתנהו ופחתו מדמיהן לא משלם לה פחתה דכל נצ"ב (ודייק טעמא) נוטלת כליאותה כמות שהן ולא משלם פחתייהו ומ"ה לא תני אם פחתו פחתו לו וליתא דהכא משמע דאפילו פיתתא מקבל עילוי' ומפני זה פותחין לו לכתוב פחות חומש: שום במנה ושוה מנה א"ל אלא מנה פי' זה מדבר על הפסק שפסקה לו בשעת אירוסין וארישא דמתניתין קאי דקתני פסקה להכניס לו כספים וה"ק פסקה להכניס לו כלים שום במנה שישוו מנה אין לו לבעל לתבוע ממנה אלא כלים שישומו לו במנה אע"פ שהוא לא יכתוב בשטר הכתובה (שום במנה) אלא שמונים דינר ולא מצי למימר הב לי כלים שישוה ושישומו טפי ממנה שאכתוב בשטר הכתובה שום במנה דכיון דהכי קא"ל שום במנה ושוה מנה לא התנח לו אלא שתתן לו כלים השוים ונישומים מנה ולא כשומא שכתב הוא בשטר הכתובה פסקה לי' שום במנה נותנת ל"א ודינר פי' אבל אם פסקה לו שתכניס לו כלים שום במנה כיון שלא פירשה ושוה מנה בודאי במנה הכתוב קא"ל הלכך נותנת לו ל"א סלע ודינר כשיפחות הוא החומש כדין החתן יכתוב בשטר הכתובה מנה א' וזה שומא דידה כמה חייבת להכניס לו. בד' מאות נותנת ה' מאות פי' אם פסקה להביא לו שום בד' מאות כיון שלא אמרה שוה ד' מאות נותנת לו ת"ק שיכתוב הוא בכתובתה ד' מאות והיינו הך אלא תני שומא זוטא גבי דידה וחני שומא רבא: ומה שהתן פוסק וכו' פי' זה מדבר בשומא דידה' שאם מכנסת לו כלים בעת הנשואין מה שפסקה ליתן לו הוא פוסק ומקבל עליו פחות חומש והיינו רישא דקתני וכנגד השום הוא פוסק פחות חומש דקמיירי בשומא דידיה אלא תנא רישא שומא רבא בשומא דידיה וקתני סיפא שומא זוטא: פסקה להכנים לו וכו' ומקשה היינו כותב כנגדן ט"ו מנה ומהדר תני עסקא רבא וחני עסקא זוטא וצריכא דאי אשמועינן עסקא רבא משום דנפיש רווחא' אבל עסקא זוטא דזוטא רווחא' אימא לא צריכא. ואי אשמועינן עסקא זוטא דזוטר זיונ'

ط) [תוספתא פכ"ה ע"ס], כ) [לעיל סה.].

ᶠ) לפנינו גגמ' לקמן ליתא דהרי הן כספים רק לאשה גוזה פרנא מהם אך דרש"י ז"ל פירש כן וע"ש בתוס' ד"ה גמלים.

מציעין תחתיו ובאין עניים ומקפלין אותן מאחריו איבעית אימא לכבודו הוא דעבד ואיבעית אימא [6]כדבעי ליה למיעבד לא עבד [7]כדאמרי אינשי לפום גמלא שיחנא תניא [8]אמר ר' אלעזר ברבי צדוק [9]אראה בנחמה אם לא ראיתיה שהיתה מלקטת שעורים מבין טלפי סוסים בעכו קראתי עליה מקרא זה [1]אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך אל תקרי גדיותיך אלא גויותיך: אמר רב שמן בר אבא אמר ר' יוחנן הכניסה לו זהב שמין אותו והרי הוא כשוויו מיתיבי הזהב הרי הוא ככלים מאי לאו ככלים של כסף דפחתי לא ככלים של זהב דלא פחתי א"כ ככליו מיבעי ליה ועוד תניא [10]זהב הרי הוא ככלים דינרי זהב הרי הן ככספים רבן שמעון בן גמליאל אומר במקום שנהגו שלא לפורטן שמין אותן והרי הן בשוויהן רשב"ג אהייא אילימא אסיפא מכלל דתנא קמא סבר אפי' במקום שנהגו שלא לפורטן הא לא נפקי אלא לאו ארישא והכי קאמר זהב הרי הוא ככלים מאי כלים כלים של כסף רשב"ג אומר הרי הוא כדינרין של זהב במקום שנהגו שלא לפורטן לא לעולם אסיפא ודנפקי ע"י הדחק ובהא קמיפלגי מר סבר כיון דנפקי משבחינן לה ומר סבר כיון דלא נפקי אלא ע"י הדחק לא משבחינן לה איבעית אימא כולה רשב"ג היא וחסורי מיחסרא והכי קתני זהב הרי הוא ככלים דינרי זהב הרי הן ככספים בד"א במקום שנהגו לפורטן אבל במקום שנהגו שלא לפורטן שמין אותם והרי הן בשוויהן דברי רשב"ג שרבן שמעון בן גמליאל אומר במקום שנהגו שלא לפורטן שמין אותם והרי הן בשוויהן מ"מ ככליו מיבעי ליה קשיא איבעית אימא הכא במאי עסקינן בדהבא פריכא רב אשי אמר בממלא אמר רבי יאני בשמים של אנטוכיא הרי הן ככספים אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי [11]יוחנן [A]גמלים של ערביא אשה גובה פרנא מהם אמר רב פפי הני תותבי דבי מכסי אשה גובה פרנא מהם ואמר רב פפי הני שקי דרודיא ואשלי דקמחוניא אשה גובה פרנא מהן אמר רבא מריש הוה אמינא הני ארנקי דמחוזא אשה גובה פרנא מהם מאי טעמא אסמכתייהו עלייהו כיון דחזאי דשקלי להו ונפקי וכי משכחי ארעא זבני בהו אמינא אסמכתייהו אארעא הוא: **מתני'** [12]המשיא את בתו סתם לא יפחות לה מחמשים זוז [13]פסק להכניסה ערומה לא יאמר הבעל כשאכניסנה לביתי אכסנה בכסותי אלא מכסה ועודה בבית אביה [14]וכן המשיא את היתומה לא יפחות לה מחמשים זוז אם יש בכים מפרנסין אותה לפי כבודה: **גמ'** אמר אביי [15]חמשים זוזי פשיטי ממאי מדקתני סיפא [16]אם יש בכים מפרנסין אותה לפי כבודה ואמרינן מאי כים אמר רחבה ארנקי של צדקה ואי סלקא דעתין חמשים זוזי ממש אם יש בכים כמה יהבינן לה אלא שמע מינה חמשים זוזי פשיטי ת"ר [17]יתום ויתומה שבאו להתפרנס מפרנסין את היתומה ואחר כך מפרנסין את היתום מפני שהאיש דרכו לחזור על הפתחים ואין אשה דרכה לחזור [18]יתום ויתומה שבאו

מציעין תחתיו. תחת רגליו להלך עליהם: **לפום גמלא שיחנא.** לפי כח הגמל יטעינוהו משא: **אם לא תדעי.** אם לא תתני לב כנסת ישראל לשמור את התורה לאי לך וגו' סופך לצאת הצאן וגרעות את גדיותיך: **זהב.** תחיכות זהב: **והרי הוא כשוויו.** לא יוסיף שלים ולא יפחות מומש: **והב הרי הוא ככליס.** זהב שבור הרי הוא ככליס. ומפרש ומזיל מאי כלים: **דינרי זהב.** שהן טבועין: **הרי הן ככספים.** להוסיף שלים לפי שמוומנים לשכר: **לפורטן.** שיש להן קצבת מטבע להחליפן תמיד בדינרי כסף ובפרוטות להוצאה ולסחורה: [A] **דפחתי.** לפי שמתמשין בהן והוא מקבלן בפחות מומש: **אי נימא אסיפא.** דדינרי זהב: **ואיבעיא אימא.** ככליס של כסף דפחתי ולא תקשי לר' יוחנן דמי אמר רבי יוחנן בגרוטאות גדולות ומתניתין בדהבא פריכא גרוטאות דקות שנופל מהן כשמתמשין בהן: **בממלא.** דק דק של זהב שקורין פלאל"א: **בשמים של אנטוכיא.** הוא עיקר סחורתן ואשה שהכניסה לבעלה שוס מהם הרי הן ככספים להוסיף שלים: **פרנא.** ריוח שלים: **תותבי דבי מכסי.** שמלות של אותו מקום: **אשלי.** חבלים: **ארנקי דמחוזא.** כיסין מלאין מעות: **פרנא.** לזה שמעתי כתובה מנכסי יתומים ולא אמרינן מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב: **אסמכתייהו עלייהו.** וגבין מטלטלי כי הני שהן להן במקום קרקעות לפי שבעלי סחורה הם: **דשקלי להו.** הנשים המלמות והגרושות שגובות כתובתן: **אארעא הוא.** ואין גובות אלא מן הקרקע מן היתומים: **מתני' וכן המשיא את היתומה.** גבאי לצדקה: **גמ' חמשים זוזי פשיטי.** זוזי מדינה שמונה מהן זוז לזרי: **להפרנס.** מזונות של צדקה: שבאו

זהב הרי הוא כשוויו. פירש ר"ת דבכלי זהב מיירי כגון נזמים וטבעות ול"ת מאי קאמר לא ככליס של זהב דלא פחתי הא בכליס מיירי וי"ל דהכי פירושו מאי לאו ככליס דכסף דפחתי דהא זהב כיון שהיא לובשת תמיד נזמים וטבעות אע"פ שאינם נפחתים אשה רוצה להתקשט בהן ולהיות פוחתת מומש ומשני לא ככליס של זהב דלא פחתי פירוש כגון כוסות וקערות של זהב דאע"ג דכי משתמשי בהן פחתי כשל כסף מיהו אגב יוקרם אין משתמשין בהן תמיד ובהנהו פשיטא שהם כשוויין דלא משתמשין בהם כולי האי דפחתי הכי נמי נזמים וטבעות משום קישוט שלהן אינה רוצה לפחות ככליו מינצי ליה פי' שעומד בכלותיו ונחשיכותו ואינו פוחת מומש ומסיק בדהבא פריכא פירוש בריית בדהבא פריכא מיירי פי' זהב שבור והכי קתני זהב שבור הרי הוא ככליס דהיינו ככליס של זהב כמו שאמר רבי יוחנן אע"פ שהוא שבור כיון שאינו פוחת משום ככליס:

ממלא. זהב הניטל מן הארץ ממונאו:

אלא ארישא. מדרבנן פריך: **גמלים** של ערביא אשה גובה **פרנא מהם.** פי' בקונטר' ריוח שלים שהם ככספים שמוסיף הבעל שלים וקשה לר"ת דה"ל למימר הרי הן ככספים כדקאמר רבי יאני וגרסה לו בכתובה מיירי שהאשה גובה כתובתה מהן דאסמכתייהו עלייהו כמו שפי' בקונטרס עצמו גבי ארנקי דמחוזא ומכאן פוסקין דמטלטלי דידן משתעבדי לכתובה דהוו כגמלים דערבי' ואשלי דקמחוניא דאסמכתייהו עלייהו ואין נראה לר"ת דאי כקרקע דמו כהני דשמעתתא ס"כ אם מכרם הבעל תוליא אשתו מיד הלקוחות לאחר מותו ואם כן לדבריהם בטלה תקנת השוק אלא ממתת תקנת הגאונים גבית ממטלטלי דיתמי כמו שכתוב בכתב רב שרירא גאון:

אמר אביי המשים זוזי **פשיטי** בו'. ול"ת אמאי אינטריך למיפשט ממתני' תפשוט מדרב יהודה אמר רב דאמר בפרק קמא דקדושין (דף יא:) בשל דבריהם כסף מדינה וי"ל דרב יהודה לא נתן סימן אלא אסילעין לחודייהו ולא אזוזי ואמנה דהא אמרינן בהחובל (ב"ק דף ל. ושם) המוקע לחבירו בחנו נותן לו אלא רבי יוסי הגלילי אומר מנה ואמרינן מאי מנה מנה לורי תנן או מנה מדינה תנן ופשט דמנה לורי תנן ולא פריך מדרב יהודה וכתובה נמי אפילו לאמן דאמר כתובה דרבנן הוי מתמיה זה לוריים כמו לאמן דאמר דאורייתא דלא פליגי (נקמן קי:) אלא בנשא אשה בארץ ישראל וגירשה בקפוטקיא אם נותן ממעות ארץ ישראל או ממעות קפוטקיא וכן מנה דאלמנה דהוי לבולי עלמא דרבנן הוי מנה לורי כדמשמע בפרק קמא (לעיל יב:) גבי בית דין של להניס גובים כו' דכתובת אלמנה מחצה כשל תורה: ומכ"ל

א) [ע"ז ח:], **ב)** סוטה יג: לקמן קד., **ג)** [תוספתא פ"ה], **ד)** [עיין תוספות מגילה טו: ד"ה אלמלא וכש"י ממש ה:], **ה)** [תוספתא פ"ו], **ו)** [ל"ל יוצאן יכ"ה בבא"מ בקלישין], **ז)** [לעיל סה:], **ח)** [תוספתא פ"ו].

תורה אור השלם

1. אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך על משכנות הרעים:
שיר השירים א ח

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דפחתי ל"ל קודם ד"ה דינרי:

מוסף רש"י

לפום גמלא שיחנא. המשוי לפי הגמל (לקמן קד:) לפי כח הגמל מרבין במשאו (סוטה יג:). זרזי פשיטי. זוזי מדינה שהן שמיעת שנחוי לזרי, כל כסף מדינה אחד משמונה בכסף לזרי כלומרין לעיל סלע מדינה פלגא דזוזא שהוא אחד משמונה בסלע (לעיל סה:).

תוספות רי"ד

אר"א קופה של בשמים אמר ר"א לא נאמרו דברים הללו אלא בירושלים פירוש ששם הנשים מתקשטות בבשמים ביותר: בעי ר"א במנה הנישום או במנה המתקבל שבת ראשונה או כל שבת ושבת חודש ראשון או כל חודש וחודש שנה ראשונה או כל שנה ושנה תיקו: אר"ש ב"נ אר"י גמלים של ערביא אשה גובה פרנא מהם א"ר פפי הני תותבי דבי מכסי אשה גובה פרנא מהן פי' כתובתה שאע"פ שאינה נגבית ממטלטלי אלא ממקרקעי כיון שמו"מ היה באלו המטלטלים וברוב כתוב' הם נמצאים כל אשה סמכא דעתה עליהן כמו שסומכין על הקרקע וגובה מהן: א"ר מריש הוה אמינא הני ארנקי במחוזא אשה גובה פרנא מהן מאי טעמא אסמכתייהו עלייהו כיון דחזו דשקלי להו ונפקי וכי משכחי ארעא זבני בהו אמינא שמע מינה אסמכתא אקרקע היא פי' הנשים הגובות כתובתן כשהיו מגבין להם מהנהו ארנקי היו קונין בהן קרקע וכבר תיקנו הגאונים בישיבות שכתובת אשה ובע"ח גובין מטלטלין

יב א מיי' פט"ז מהל' אישות הלכה ז טור ש"ע אה"ע סימן ק סעיף ח:
יג ב מיי' פ"כ מה הל' ח [ופי"ג הל' ח] סמג עשין מח טוש"ע שם סימן נח סעיף ח:
יד ג מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ג:
טו ד ה מיי' פ"ח מהל' מתנות עניים הלכה טז סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סימן רנ סעיף ב:
טז ו ז מיי' שם והלכה טו סמג שם טוש"ע י"ד סימן רנד סעיף ח:

לעזי רש"י

פלאל"א [פילול"א]. רסיסי (זהב), פירורי (זהב).

תוספות רי"ד (המשך)

דיתמי דשביק אבוהון: **מתני'** המשיא את בתו סתם לא יפחות לה מנ' זוז פסק להכניסה ערומה לא יאמר הבעל כשתבואי לביתי אכסה [אותה] בכסות אלא מכסה ועודה בבית אביה וכן המשיא את היתומה לא יפחות לה מנ' זוז ואם יש בכים מפרנסים אותה לפי כבודה: אמר אביי נ' זוז פשיטי פי' חמשים זוז מדינה ממאי מדקתני אם יש בכים מפרנסים אותה לפי כבודה ואמרי' מאי כים וא"ר ארנקי של צדקה ואי ס"ד נ' זוז ממש אם יש בכים כמה יהבינן לה אלא ש"מ נ' זוז פשיטי. ת"ר יתום ויתומה שבאו להתפרנס מפרנסים (אותה לכ') את היתומה ואח"כ מפרנסים היתום מפני שהאיש דרכו לחזור ואין האשה דרכה לחזור. ואי קשיא הא תנן בפ"ב דהוריות האיש קודם לאשה להחיות ולהשב אבידה והאשה קודמת לאיש לכסות ולהוציאה מבית השביה ובזמן ששניהם עומדים בקלקלה האיש קודם לאשה בכל מעשיו פי' אשה קודמה לאיש לכסות מפני שבושת האשה מרובה משל האיש ללכת ערומה אבל למזונות האיש קודם וזה להחיות דהיכי תני הכא מפרנסים היתומה קודם וא"ל דאי פרנסה פרנסת כסות דא"כ אמאי תלי טעמא שאין האשה דרכה לחזור ת"ל משום שמתבוישת היא בערמומותה י"ל בריאתא זו מיירי בעיר שיכול היתום לחזור ולהתפרנס אם לא ניתן לו מכים של צדקה ויותר גדולה בושת האשה לחזור משל איש ומתני' דהתם מיירי במדבר או בספינה שאינו מוצא לחזור ואם לא יפרנסנו ימות התם האיש קודם

שבאו לינשא. משל לדקה לאמרינן לקמן אשר יחסר לו זו אשה: **משל עופות.** שדמיהן יקרים והוא היה מעונג: **ליטרא כסף.** שהיה בשר ביוקר והיה צריך בשר בדמי ליטרא מעות: **כסף קטן היה.** ואין המוהר נמכר: **אמטולתיה.** בשבילו. והיינו רבותא ועלעולם במשקל ליטרא בשר קאמר: **בהוא דאתא.** עני המבקש פרנסה: **במה אתה סועד.** מה אתה רגיל לאכול בסעודתך: **בעשו.** הכל לפי מה שהוא צריך כל יחיד ויחיד לפי לימודו: **אמר רבא מאי דקמא.** מה דבר זה שאירע לפני עתה שלא הייתי רגיל בכך שבאת זו לכאן ותרנגולת ויין ישן בידה: **נענגי לך.** דברתי יותר מדאי: **אין לו.** משלו: **ואינו רוצה להתפרנס.** משל לדקה: **יש לו ואינו רוצה להתפרנס.** משלו אלא משל לדקה ומסגף עצמו בדעבד: **שמוות דעבו עליו.** יגבה לבו לומר דעתם לחזור ולגבות הימני הואיל ותבעוני משכון אין זו אלא הלואה ויטול בלא בושת שיאמר אין לי משכון והם יאמרו טול בלא משכון: **ליטורא דדשא.** חור שבמפתן וליל הדלת סובב בו: **הוא יומא.** אותו היום שנתן העני לבו לדעת מי נותנם לו: **כיון דחזא.** העני: **אגא שכיחנא בנו ביתא.** ועניים מולאין אותי לפיכך זכותי גדול: **ומקרבא הנייתי.** הנאתי מזומנת שאני מחלקת לחם ובשר ומלא אגל אתה נותן מעות לעניים והם טורחים וקוניס סעודה: **מאי כולי האי.** למה להם לברוח ולבקש לתנור: **היא מולאתא והיא שלחה וגו'.** אע"פ שבאתה לישרף לא גילתה הדבר אלא אם כן יגלה הוא ואם לא יגלה נשרפת: **עייפינהו.** כפלינהו: **סיאנקי.** שם מקום: **זוודאי קלילי.** לילה קלה הכינותי לדרך לחוקה שאני יולא לה: **ומלאי עיניה.** ומטה עייניו כלפי אחוריו לראות שלא יבא למאי ויתירס שעושה עצמו עני והעניים באים ומתיריס אותם:

בטלי

והכ"א יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו. הני תכמיס הם ר"ש דלעיל וא"ת והא לית ליה לר' שמעון דברה תורה כלשון בני אדם במסכת נדה (דף ח.) ועוד הא דדרשינן בפרק אלו מציאות (ב"מ דף לא.) הקש תקיס השב תשיב אפי' מאה פעמים אטו כולהו דלא כר"ש ואומר ר"י דכל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם אלא אלא הכא דלא מסתבר ליה למדרש כרבנן דקרא משמע דנתן לו מיירי כדכתיב די מחסורו:

דכתיב **היא מוצאת.** רבינו חננאל גרים מולת בלא אל"ף לשון ויצת אש בזיין (מיכה ד) : בטלי

באנשי גליל העליון שלקחו לעני בן טובים אחד מציפורי ליטרא בשר בכל יום ליטרא בשר מאי רבותא אמר רב הונא ליטרא בשר משל עופות ואיבעית אימא בליטרא בשר ממש רב אשי אמר התם כפר קטן היה בכל יומא הוה מפסדי חיותא אמטולתיה: ההוא דאתא לקמיה דרבי נחמיה אמר ליה במה אתה סועד א"ל בבשר שמן ויין ישן רצונך שתגלגל עמי בעדשים גלגל עמו בעדשים ומת אמר אוי לו לזה שהרגו נחמיה אדרבה אוי לו לנחמיה שהרגו לזה מיבעי ליה אלא איהו הוא דלא איבעי ליה לפנוקי נפשיה כולי האי ההוא דאתא לקמיה דרבא אמר לו במה אתה סועד אמר לו בתרנגולת פטומה ויין ישן אמר ליה ולא חיישת לדוחקא דציבורא א"ל אטו מדידהו קאכילנא מדרחמנא קאכילנא דתנינא עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו בעתם לא נאמר אלא בעתו מלמד שכל אחד ואחד נותן הקב"ה פרנסתו בעתו אדהכי אתאי אחתיה דרבא דלא חזיא ליה תליסרי שני ואתיא ליה תרנגולת פטומה ויין ישן אמר מאי דקמא א"ל נענגתי לך קום אכול תנו רבנן אין לו ואינו רוצה להתפרנס נותנין לו לשום הלואה וחוזרין ונותנין לו לשום מתנה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים נותנין לו לשום מתנה וחוזרין ונותנין לו לשום הלואה לשום מתנה הא לא שקיל אמר רבא לפתוח לו לשום מתנה יש לו ואינו רוצה להתפרנס נותנין לו לשום מתנה וחוזרין ונפרעין ממנו חוזרין ונפרעין הימנו תו לא שקיל אמר רב פפא לאחר מיתה ר"ש אומר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו אין לו ואינו רוצה להתפרנס אומרים לו הבא משכון וטול כדי שתזוה דעתו עליו ת"ר העבט זה שאין לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנים לו לשום הלואה וחוזרין ונותנין לו לשום מתנה תעביטנו זה שיש לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנין לו לשום מתנה וחוזרין ונפרעין הימנו לאחר מיתה דברי ר' יהודה וחכ"א יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו ואלא מה אני מקיים תעביטנו דברה תורה כלשון בני אדם מר עוקבא הוה עניא בשיבבותיה דהוה רגיל כל יומא דשדי ליה ארבעה זוזי בצינורא דדשא (ב) יום אחד אמר איזיל איחזי מאן קעביד בי ההוא טיבותא ההוא יומא נגהא ליה למר עוקבא לבי מדרשא אתיא דביתהו בהדיה כיון דחזיוה דקא מצלי ליה לדשא נפק בתרייהו רהוט מקמיה עיילי להההוא אתונא דהוה גרופה נורא הוה קא מיקליין כריעה דמר עוקבא אמרה ליה דביתהו שקול כרעיך אותיב אכרעאי חלש דעתיה אמרה ליה אנא שכיחנא בגויה דביתא ומקרבא אהנייתי ומאי כולי האי דאמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב ואמרי לה אמר רב הונא בר ביזנא אמר ר"ש חסידא ואמרי לה א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי נוח לו לאדם שימסור עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים מנא לן מתמר דכתיב היא מוצאת מר עוקבא הוה עניא בשיבבותיה דהוה רגיל לשדורי ליה ארבע מאה זוזי כל מעלי יומא דכיפורא יומא חד שדרינהו ניהליה ביד בריה אתא אמר ליה לא צריך אמר מאי חזית דקא מזלפי ליה יין ישן אמר מפנק כולי האי עייפינהו ושדרינהו ניהליה כי קא ניחא נפשיה אמר אייתו לי חושבנאי דצדקה אשכח דהוה כתיב ביה שבעת אלפי דינרי סיאנקי אמר זוודאי קלילי ואורחא רחיקתא קם בזבזיה לפלגיה ממוניה היכי עבד הכי והאמר ר' אילעאי באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש הני מילי מחיים שמא ירד מנכסיו אבל לאחר מיתה לית לן בה: רבי אבא הוה צייר זוזי בסודריה ושדי ליה לאחוריה וממצי נפשיה לבי עניי ומצלי עיניה מרמאי רבי חנינא הוה ההוא עניא דהוה רגיל לשדורי ליה ארבעה זוזי כל מעלי שבתא יומא חד שדרינהו ניהליה ביד דביתהו אתאי אמרה ליה לא צריך מאי חזית שמעי דהוה קאמרי ליה במה אתה סועד בטלי

מסורת הש"ס

(א) [מוספתא פ"ו], ב) [מוספתא פלה פ"ד], ג) שם, ד) [בכורות כח. תענית כ:], ה) ב"מ לא:, ו) [קדושין ח: וש"נ], ז) [ב"ב י:], ח) [תענית כג: ומס מיתא הנייתה], ט) בכורות מג: סוטה י: ב"מ נט., י) [גי' הערוך זייקי פי' מעבע עוב], יא) [עי' ב"ק ז: ומש"ס נס"ד על הגליון], יב) [עיי' ב. ערכין כח., יג) [ב"ב י:], יד) [ע"ע תוס' ב"מ לא: ד"ה דבריה ועי' תוס' סוטה מ: ד"ה ור' יוחנן ותוס' מנחות ח: ד"ה מאי נתריטון],

תורה אור השלם

1. כי פָתֹחַ תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לוֹ וְהַעֲבֹט תַּעֲבִיטֶנּוּ די מַחְסֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ: דברים טו ח
2. וַיֹּאמֶר יְ אֱלֹהִים לֹא טוֹב הִיוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה לּוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ: בראשית ב יח
3. עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ: תהלים קמה טו
4. הוא מוֹצֵאת וְהִיא שִׁלְּחָה אֶל חָמִיהָ לֵאמֹר לְאִישׁ אֲשֶׁר אֵלֶּה לּוֹ אֲנֹכִי הָרָה וַתֹּאמֶר הַכֶּר נָא לְמִי הַחֹתֶמֶת וְהַפְּתִילִים וְהַמַּטֶּה הָאֵלֶּה: בראשית לח כה

הגהות הב"ח

(א) גמ' בצינורא דדשא יומא חד אמר:

מוסף רש"י

זה שאין לו. ממה שיתפרנס, ואינו רוצה להתפרנס. משלך נמתנה, ומאי דמפנא העבט דרך הלואה (ב"מ לא:). זה שיש לו ואינו רוצה להתפרנס. משלו אלא משלך, שאתה חייב להעביטו ליפרע ממנו אחר מיתה (שם). דשדי ליה ארבעה זוזי בצינורא דדשא. שהעני אינו יודע ממי נוטלה והוא יודע למי נותנה (ב"ב י:). דכתיב היא מוצאת. ואינו בהדיא אלא אמרה אלו הסימנים של יהודה הם ולו אני הרה, אלא לאיש אשר אלה לו אני הרה, אם יודה הרה, אם יודה יודה ואם לאו אשרף ולא אלבין פניו (בכורות מג:) אף על פי שהיו מוציאין אותה לשריפה לא אמרה להם ליהודה נבעלתי אלא שלחה לו למי שאלה לו אנכי הרה ואם יודה הוא מעצמו יודה (ב"מ נט:) ואם לאו אשרף ולא תגלה היא את הדבר (סוטה י:) (ובעי"ז בראשית לח כה.). באושא התקינו. כשהיתה סנהדרין באושא שגלתה וישבה שם סנהדרי גדולה כדאמרינן בר"ה (לא.) גבי עבר

תוספות רי"ד

שחייב במצות ודיקא נמי דקתני להחיות אלמא אינו קודם אלא במקום שאין לו חיות במקום אחרת אבל במקום שיכול לחזר האשה קודמת: ת"ר יתום ויחומה שבאו להנשא משיאים את היתומה ואח"כ היתום מפני שבשחתה של אשה מרובה משל איש ת"ר יתום שבא לישא שוכרים לו בית ומציעים לו מטה וכל כלי תשמישו ואח"כ משיאין לו שנאמר די מחסורו אשר יחסר (לו) זו מטה ושולחן. לו זו אשה ובה"א אעשה לו עזר כנגדו ת"ר די מחסורו אתה מצווה עליו לפרנסו ואי אתה מצווה לעשרו אשר יחסר לו אפילו סוס לרכוב ועבד לרוץ לפניו. מעשה בהלל הזקן שלקח לעני בן טובים סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו פעם אחת לא מצא עבד לרוץ לפניו ורץ לפניו שלשה מילין. ת"ר אין לו אינו רוצה להתפרנס משל אחרים נותנים לו לשם הלואה וחוזרים ונותנים לשם מתנה דברי ר"מ יש לו ואינו רוצה להתפרנס נותנים לו לשם מתנה וחוזרים ונפרעים ממנו לאחר מיתה ר"ש אומר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין לו אין לו ואינו רוצה להתפרנס אומרים לו הבא משכון וטול כדי שתזוה דעתו עליו ת"ר העבט זה שאין לו ואינו רוצה להתפרנס נותנים לו לשום הלואה וחוזרין ונותנין לו לשום מתנה תעביטנו זה שיש לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנים לו לשום מתנה וחוזרים ונפרעים ממנו לאחר מיתה דברי ר' יהודה וחכ"א יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נותנים לו: ת"ר העבט זה שאין לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנים לו לשם הלואה וחוזרים ונותנים לו לשם מתנה תעביטנו זה שיש לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנים לו לשם מתנה וחוזרים ונפרעים ממנו לאחר מיתה דברי ר"מ יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נותנים לו אלא מה אני מקיים תעביטנו דברה תורה כלשון בני אדם: א"ר"א באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מה:מש יה"מ מחיים שלא ירד מנכסיו אבל לא"מ ל"ל בה

עיין בפי' נעיה:

עין משפט נר מצוה

יז א ב ג מיי' פ"ז מהל' מתנות עניים הל' ג ד סמג עשין קסד טוש"ע י"ד סימן רנ סעיף ג:
יח ד (טוש"ע י"ד סס סעיף ד):
יט ה ו מיי' סס הלכה ט סמג סס טוש"ע סס סימן רנג סעיף ט:
כ ז מיי' סס טוש"ע סס סעיף י:
כא ח מיי' פ"י סס הל' ט סמג סס טוש"ע י"ד סי' רמט סעיף ח:
כב ט טוש"ע סס סעיף ח כהגה"ס:
כג י מיי' סס הלכה י טוש"ע סס סעיף ט:

בטלי כסף או בטלי זהב. (ה) במפות של פשתן לבנות או בשל משי לבנות: **היינו חוטאים.** שאנו מעלימין עין מן העניים אבל עכשיו הרמאים גורמים לנו: **המסמא את עינו.** מראה את עצמו כאילו עינו סמויה: **מקפח שוקו.** כאילו שוקו נכוותה: **אין מחייבין אותו למכור כו'.** ריש"א דמתניתין מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופאה: **אין מחייבין אותו למכור כו'.** להשלים מאתים זוז כדי שלא יטול: **לאן קודם שיבוא לידי גיבוי.** הא דתנן אין מחייבין מעיקרא קאי כשבא ליטול לקט ולא היו לו מאתים זוז ואם היה מוכר כלי תשמישו היה משיג למאתים זוז אין מחייבין אותו למכור. והא דתנן מחייבין לאחר שבא לידי גיבוי לאחר שהגיע עלמו לידי כך שבית דין גוזרין הימנו כגון שהיה לו מאתים זוז ונטל לקט שכחה ופאה ונודע שעשיר היה ב"ד בתין וגוזרין הימנו מה שנטל ואם אין לו כדי לשלם מוכר כלי תשמישו היקרים ומשתמש בפחותים: **לידי גיבוי.** שבית דין גוזרין הימנו: **מתני' מדעתה.** רבותא קמ"ל דאע"פ שנתרלית אין מחילתה מחילה: **מה שראוי ליתן לה.** עישור נכסים: **אם השיא.** האב בחייו את הבת הראשונה: **יתן כו'.** בין שהוא עישור בין שהוא פחות בין שהוא יותר: **גמ' לפרנסה שמין באב.** הכא יתומה שבאת לינשא נותנים לה נדוניא כפי אומד שאנו שמין בקיאין באביה ונותן לו קמקון: **פרנסת הבעל.** נדוניא של נשואין: **פרנסת עצמה.** מזונות בעודה אצל אחין: **הא באכילה ושתיה כו'.** שמין הנכסים אם עני הוא נותנין לה כפי מה שעניו באע"פ (לעיל דף מד:) במשרה את אשתו על ידי שלש ואם הנכסים מרובים הכל לפי הכבוד: **עני בדעת.** אין בדעתו ליתן לה נדוניית עשיר אלא נדוניית עני: **נועלה עישור נכסים.** ולא שמין באב: **הכי גרסינן לא קשיא הא דאמידניה הא דלא אמידניה.** הא דאמר רבי עישור נכסים בדלא אמידניה לאב אלא גר ביניו ולא עמדנו על סוף דעתו אם ויתרן אם קמקון: **הכי נמי מסתברא.** דהיכא דאמידניה מודה רבי דשמין באב: **דאשונה.** קא סלקא דעתין הבאה דאשונה לינשא: כל

בטלי כסף או בטלי זהב. והא דלא עייפינהו ושדרינהו כמו מר עוקבא לבעל משום דבהכי דברים לא שייך פינוק אלא ולאי עשיר היה: **טלי** זהב. מפה לבועה בתולעת שני אדומה כזהב דומיא דהיהי דהשוכר את האומנין (ב"מ עח:): **כאן לאחר שבא לידי גיבוי.** פי' בקונטר' שנטל לקט שכחה ופאה ונודע שהיה עשיר ובאין בית דין לגבות ממון לו תובעין מיכא לאמימר דמשום קנסא גובין ממנו ומפילו את"ל בעלמא בהאי גווגא בבעל חוב מסדרין ואין מחייבין אותו למכור הכא משום קנסא מחייבין אותו למכור (ה) ור"ת פי' קודם שיבא לידי גיבוי שאינו נוטל מקופה של צדקה אלא מדברים שהם של הפקר כגון לקט שכחה ופאה וכאן לאחר שבא לידי גיבוי שנוטל מקופה של צדקה מחייבין אותו למכור וקשה קצת דמשנה דאין מחייבין אותו למכור גבי לקט שכחה ופאה ומשמע דבריית נמי דמחייבת אותו למכור גבי לקט שכחה ופאה מתניא: **מאי** לאו בפרנסת הבעל. קצת קשה לרשב"ם דהשתא לא הוי שמין את הנכסים דניזונת ומתפרנסת שוה לבעלין פרנסה הוי שמין את הנכסים לתת לה עישור נכסים ולעניין ניזונת שמין את הנכסים אם עני הוא ונותנים כמו שמפורש באע"פ (לעיל דף מד:) במשרה אשתו על ידי שלש ואם הנכסים מרובים הכל לפי הכבוד: **לא** בפרנסת עצמה. שאין שמין אותו באב הואיל ועל כרחו מתחייב בתנאי בית דין אבל פרנסת הבעל אין תלוי אלא בדעתו דלאמרינן לקמן האומר אל יתפרנסו בנותיי מנכסיו שומעין לו ולכך שמין אותה באב: **אי נימא עני עני בנכסים כו'.** והשתא אתי שמואל שפיר כרבנן דרבנן נמי סברי דשמין באב והכי קאמר פעמים שאדם עשיר בשעה שנתן לראשונה ועכשיו העני בנכסים ולא היה נותן לזאת כמו שנתן לראשונה ולית לן למימר יתן לשניה כדרך שנתן לראשונה אלא שמין את הנכסים כלומר ונותנין לפי מה שהיה נותן באב עכשיו מנכסים מועטים אלו והיינו שמין באב ופריך מכלל דת"ק סבר כו' הא לית ליה כלומר לית ליה כמו שהיה לו אזלינן ולאי אלא נותן עכשיו כמו שנתן מתחלה ובהא ולאי לא מ"ר יהודה יתן לשניה כו' אלא לאו עני עני בדעת והשתא אין לפרש שמין את הנכסים שישומו באב: כל

ואידי בפרנסת עצמה ולא קשיא הא באכילה ובשתיה והא בלבושא וכיסויא תנן וחכ"א פעמים שאדם עני והעשיר או עשיר והעני אלא שמין הנכסים ונותנין לה מאי עני ומאי עשיר אי נימא עני עני בנכסים עשיר עשיר בנכסים מכלל דתנא קמא סבר אפילו עשיר והעני כדמעיקרא יהבינן לה הא לית ליה אלא לאו עני עני בדעת עשיר עשיר בדעת וקתני שמין את הנכסים ונותנין לה אלמא לא אזלינן בתר אומדנא ותיובתא דשמואל הוא דאמר כרבי יהודה דתנן רבי יהודה אומר אם השיא בת הראשונה יתן לשניה כדרך שנתן לראשונה ונימא הלכה כרבי יהודה אי אמר הלכה כרבי יהודה הוה אמינא דוקא השיאה דגלי דעתיה אבל לא השיאה לא קמ"ל טעמא דר' יהודה דאזלינן בתר אומדנא לא שנא השיאה ולא שנא לא השיאה והאי דקתני השיאה להודיעך כחן דרבנן דאע"ג דהשיאה וגלי דעתיה לא אזלינן בתר אומדנא א"ל רבא לרב חסדא דרשינן משמך הלכה כר' יהודה א"ל יהא רעוא כל כי הני מילי מעלייתא תדרשו משמאי ומי אמר רבא הכי והתניא רבי אומר בת הניזונת מן האחין נוטלת עישור נכסים ואמר רבא הלכתא כרבי לא קשיא הא דאמידניה הא דלא אמידניה הכי נמי מסתברא דאמר רב אדא בר אהבה מעשה ונתן לה רבי אחד משנים עשר בנכסים קשיין אהדדי אלא לאו ש"מ הא דאמידניה הא דלא אמידניה ש"מ אמר רבי בת הניזונת מן האחין נוטלת עישור נכסים אמרו לו לרבי לדבריך מי שיש לו עשר בנות ובן אין לו לבן במקום בנות כלום אמר להן כך אני אומר לראשונה נוטלת עישור נכסים שניה במה ששיירה ושלישית במה ששיירה וחזורות וחולקות בשוה כל

שאומרים דעת האב ולא סמכינן כמה שנתן לבתו ראשונה שהשיא אלא אומדין דעתו ואינו נ"ל דהיכא אמדינן דעתה היכא דלא השיא אבל אי השיא אמוד רעומד הוא וא"צ אומד אחר דהכי אמרינן אי אמר הלכה כר"י ה"א דוקא השיא דגליא דעתא אבל לא השיא לא קמ"ל אלמא טפי עדיף למיקם אדעתי' אם השיא ממה שלא השיא ותו דרבנן פליגי עלי' דר"י היכא דהשיא דלא אזלי' בתר אומדנא דידה דאמרינן פעמים שאדם עשיר בדעת וכיון דפסקי' הלכה כר"י ליתא לדרבנן אלא ודאי היכא דהשיא א"צ אמוד אחר אלא יתן לשניה כדרך שנתן לראשונה: מיהו הא מיבעי לי אם מת והניח בן ובת ואם יתרצה ליתן לזו הבת כדרך שנתן לראשונה או כפי אומדן דעתו נוטלת כל הנכסים ואין לבן כלום עקרי' ירושה הבן מפני הבת אי לא דהנכנן בעיני דעד כאן לא אמר אלא כשהנכסים מרובים דלא שקילי בת כבן אבל לאלומה לבת למישקל טפי מבן ל"א רבנן ודי לה שתטול כאחד הבנים (והרב אומר שגם בזה אזלינן לפי אומד האב אפילו שלא ישאר לבן כלום). גופא בת הניזונת מאחין ר"א נוטלת ע"נ א"ל לדבריך מי שיש לו עשר בנות ובן אין לו לבן במקום הבנות כלום א"ל כך

מסורת הש"ס

ה) ב"ב י. [תוספתא פאה פ"ד], ב) [תוספתא שם], ג) [בתוספ' אין והמעבה], ד) [פאה פ"ח מ"ח], ה) ב"מ קיג: [פי' מחרישה שמגדלין בו בנים המרמן ע' תוס' ב"מ קיג. סוף ד"ה ויאת המחרישה], ו) לעיל נ: [וע' מ"ש תוס' שם ד"ה ומאי], ז) [בבלי כט. פירש"י גדרוש משמן], ח) [ניעה כט. יבמות פ.], ט) נדרים לט.:.

תורה אור השלם

1. הַשָּׁמֵר לְךָ פֶּן יְהִיה דָבָר עִם לְבָבְךָ בְּלִיעָל לֵאמֹר קָרְבָה שְׁנַת הַשְּׁבִעִת שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה עֵינְךָ בְּאָחִיךָ הָאֶבְיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֶל יְיָ וְהָיָה בְךָ חֵטְא:
דברים טו ט

2. יָצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיעַל מִקִּרְבֶּךָ וַיַּדִּיחוּ אֶת יֹשְׁבֵי עִירָם לֵאמֹר נֵלְכָה וְנַעַבְדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יְדַעְתֶּם: דברים יג יד

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה בטלי וכו' במפות. נ"ב ובן פרש"י על פסוק כמות טלאים ביזוקלא פיסן עז: (ב) תוס' ד"ה אלן וכו' ור"ת נ"ב ס"ל ור"ח:

מוסף רש"י

לפרנסה שמין באב. אומדין לפי ומרגיעו של אב לו לפי קמקונו. אם היה קיים כך וכך היה נותן לאם מנכסים אלו (לעיל ב) כל לשון פרנסה לשון עשיית צרכיה הוא, קונדי"ר בלע"ז (גיטין סה:).

תוספות רי"ד

תני ר' חייא בר רב מדיפתא כל המעלים עינו מן הצדקה כאילו עובר עבודת כוכבים כתיב הכא עם לבבך בליעל וכתיב התם יצאו אנשים בני בליעל מה להלן עבודה כוכבים אף כאן עבודה כוכבים: ת"ר המסמא את עינו המצבה כריסו והמקפח את שוקו כדי לקבל צדקה (עד) אינו נפטר מן העולם עד שיבוא לידי כך: תנן התם אין מחייבין אותו למכור את ביתו ואת כלי תשמישו ולא והתניא בר רב חסדא משמיה דשמואל הכי נמי מילי מעלייתא תדרשו בכלי זהב ישתמש בכלי כסף בכלי כסף ישתמש בכלי נחושת אמר רב זביד לא קשיא הא במטה ושולחן הא בכוסות וקערות מאי שנא כוסות וקערות דלא דאמר מאיסי לי מטה ושולחן נמי אמר לא מקבל עילואי אמר רבא בריה דרבה במחרישה דכספא רב פפא אמר לא קשיא יכאן קודם שיבא לידי גיבוי כאן לאחר שיבא לידי גיבוי: **מתני'** יתומה שהשיאתה אמה או אחיה מדעתה וכתבו לה במאה או בחמשים זוז יכולה היא משתגדיל להוציא מידן מה שראוי ליתן לה רבי יהודה אומר אם השיא את הבת הראשונה יתן לשניה כדרך שנתן לראשונה וחכ"א פעמים שאדם עני והעשיר או עשיר והעני אלא שמין את הנכסים ונותנין לה: **גמ'** אמר שמואל לפרנסה שמין באב מתיבי הבנות ניזונות ומתפרנסות מנכסי אביהן כיצד אין אומרים אילו אביה קיים כך וכך היה נותן לה אלא שמין את הנכסים ונותנין לה מאי לאו בפרנסת הבעל אמר רב נחמן בר יצחק לא בפרנסת עצמה הא ניזונות ומתפרנסות קתני מאי לאו אחת פרנסת הבעל ואחת פרנסת עצמה לא אידי

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"י מהלכות מתנות עניים הלכה ג סמג עשין קפב טוש"ע י"ד סימן רמז סעיף ה:
כה ב מיי' שם הל' יט סמג שם טוש"ע י"ד סימן רעה סעיף ב:
כו ג ד ה ו מיי' פ"ט שם הלכה יד סמג שם טוש"ע י"ד סימן רנג סעיף ה:
כז ז ח מיי' פ"כ מהל' מתנות עניים הלכה יב סמג לאוין כא טוש"ע אה"ע סי' קיג סעיף ז:
כח ט מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קיג סעיף ה:
כט י מיי' פי"ט שם הלכה יא טוש"ע אה"ע סימן קיג סעיף ו:
ל כ מיי' פ"כ שם הלכה ג טוש"ע אה"ע סימן קיג סעי' ה:
לא ל מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ד:

תוספות רי"ד (המשך)

בדעת וקתני שמין את הנכסים ונותנים לה אלמא לא אזלינן בתר אומדנא ותיובתא דשמואל. הוא דאמר כר"י דתנן רי"א אם השיא וכו' ולימא הלכה כר"י אי אמר הל' כר"י הו"א דוקא השיא דגליא דעתי' אבל לא השיא לא קמ"ל דאזלינן בתר אומדנא ל"ש השיא ול"ש לא השיא והאי דקתני השיא להודיעך כחן דרבנן דאע"ג דהשיא וגליא דעתי' ל"א בתר אומדנא א"ל רבא לר"ח דרשי' משמך הלכה כר"י א"ל יהא רעווא דכל הני מילי מעלייתא תדרשון משמי ומי אמר רבא הכי והתניא רבי אומר בת הניזונית מן האחין נוטלת ע"נ ואמר רבא הלכה כרבי ל"ק הא דאמדינן הא דלא אמדינן פי' שלא נוכל לאמוד את דעתו הנ"מ דאמר ראב"א מעשה היה ונתן לה רבי אחד מי"ב בנכסים והא ר' ע"נ קאמר אלא לאו ש"מ הא דאמדינן והא דלא אמדינן וכך הל' דאזלינן בתר אומדן דעתו דאב בין להוסיף על ע"נ בין לגרוע ויש גאונים שאומרים דכי אזלינן בתר אומדן דעתא ה"מ לפחות מע"נ כמעשה דר' שנתן לה אחת מי"ב אבל להוסיף לא מצינו בפי' שמוסיפין על ע"נ וי"א דאזלינן בתר אומדנא בין להוסיף בין לגרוע וכך נ"ל דאי ר"י לא אמר שמוסיפים האיך השיבוהו חכמים פעמים שאדם עשיר והעני אלא לאו ש"מ שמעי' לר"י דאמר דיהבינן לה כ"כ באומדן דעתא דאב ואפילו טפי מע"נ וא"ל חכמים אפילו השיא הבת ראשונה וגילה דעתו לא אזלינן בתר אומדנא אלא יהבינן לה ע"נ ותו לא ור"י אפילו להוסיף קאמר וכיון דאיפסקה הלכה כוותיה אם מגיע האומד להוסיף מוסיפים ור"ח ז"ל אמר [הלכתא] כשמואל דקאי כר"י דהלכה כוותיה ואסיקנא דנותנים כפי מה

כל

ואידי בפרנסת עצמה ולא קשיא הא באכילה ובשתיה והא בלבושא וכיסויא תנן וחכ"א פעמים שאדם עני והעשיר או עשיר והעני אלא שמין הנכסים ונותנין לה מאי עני ומאי עשיר אי נימא עני עני בנכסים עשיר עשיר בנכסים מכלל דתנא קמא סבר אפילו עשיר והעני כדמעיקרא יהבינן לה הא לית ליה אלא לאו עני עני בדעת עשיר עשיר בדעת וקתני שמין את הנכסים ונותנין לה אלמא לא אזלינן בתר אומדנא ותיובתא דשמואל הוא דאמר כרבי יהודה דתנן רבי יהודה אומר אם השיא בת הראשונה יתן לשניה כדרך שנתן לראשונה ונימא הלכה כרבי יהודה אי אמר הלכה כרבי יהודה הוה אמינא דוקא השיאה דגלי דעתיה אבל לא השיאה לא קמ"ל טעמא דר' יהודה דאזלינן בתר אומדנא לא שנא השיאה ולא שנא לא השיאה והאי דקתני השיאה להודיעך כחן דרבנן דאע"ג דהשיאה וגלי דעתיה לא אזלינן בתר אומדנא א"ל רבא לרב חסדא דרשינן משמך הלכה כר' יהודה א"ל יהא רעוא כל כי הני מילי מעלייתא תדרשו משמאי ומי אמר רבא הכי והתניא רבי אומר בת הניזונת מן האחין נוטלת עישור נכסים ואמר רבא הלכתא כרבי לא קשיא הא דאמידניה הא דלא אמידניה הכי נמי מסתברא דאמר רב אדא בר אהבה מעשה ונתן לה רבי אחד משנים עשר בנכסים קשיין אהדדי אלא לאו ש"מ הא דאמידניה הא דלא אמידניה ש"מ אמר רבי בת הניזונת מן האחין נוטלת עישור נכסים אמרו לו לרבי לדבריך מי שיש לו עשר בנות ובן אין לו לבן במקום בנות כלום אמר להן כך אני אומר לראשונה נוטלת עישור נכסים שניה במה ששיירה ושלישית במה ששיירה וחזורות וחולקות בשוה

כל

הגהות הגר"א

(ה) וכן פירש הרי"ף כאן והרי"ש בפ"ח דפיאה וקרוב לזה פירש הרמב"ם ז"ל.

כל חדא וחדא דנפשה שקלה. ול״ת וכי מעשה דנישאת קודם דנפשה שקלה למה לא נחשוב על פי הבנות הנותרות כלומר היו כולן נישאות בבת אחת וי״ל דעיקר נכסים יהבינן משום דקתם בני אדם כך נותנים לבנותיהם ואילו היה האב קיים היה נותן עיקר נכסים לראשונה ולא היה פותח לה בשביל האחרות הנשארות: **בין נישאו עד שלא בגרו כו׳.** נ״ל דלא דלמר בסוף נערה (ועיל דף נג: וסס״ה הייה דאיכוסין דאי אית ליה הוה ליה למימר נתארסו עד שלא בגרו דהוי רבותא טפי וליכא למימר דנקט נישאו לאסמועינן דאפ״ה לא אידבו פרנסתן דל״כ לשמעינן דאפילו נישאו ובגרו לא אבדו פרנסתן ודוחק לומר דמשום ר״ש בר׳ אלעזר דאמר אף אידבו פרנסתן נקט נישאו: **הא** דמחאי. לא מצי לשנויי הא דמיתזנא מיניהו כדמשני לקמן דאידבו מזונותיהן משמע דאין רוצין עוד לזון: **ומי אמר רבא הכי והא איתיביה כו׳.** קשה לרשב״ם אמאי לא פריך מדפסק לעיל רבא כרבי דאמר בת הניזונת מן האחין עד שתגיע ניזונת לא: **והא** מעשים בכל יום כו׳. ול״ת דלמא הא דמעשים בכל יום היינו משום דרבי אמרה וי״ל שאמרה רב הונא בבית המדרש לשום חידוש משמו של רבי וכה״ג איכא בפ׳ במה בהמה (שבת דף נב.) אע״ג דרב מספקא ליה ורבי יוחנן נמי פליג לקמן האחין שנעבדו נכסים מהו בימי רב לא איפשיטא אותה הוראה עדיין: **דאילו פרנסה טרפא ממשעבדי.**

שנעבדו האחין ולא שנעבד האב ותנאי כתובה לא טרפא ממשעבדי אפי׳ שנעבדו האחין כדתנן אין מוליאין כו׳: **לרבי אידי ואידי נביא.** וליכא למימר איפכא דפרנסה אינה כמזונות דלרבי מזונות גביא ממטלטלי ולא פרנסה דכיון דמזונות גביא ממטלטלי כל שכן פרנסה דהא רבא פסיק לעיל כר״י דפרנסה שמין באב וגביא ממטלטלי וגבי מזונות פסיק לקמן ממקרקעי ולא ממטלטלי: **מאי פרנסה אינה כתנאי כתובה לבדתניא.** תימה דלמאי לא קאמר נמי דפרנסה אינה כתנאי כתובה לענין דאם נישאו או בגרו אידבו מזונותיהן ולא אידבו פרנסתן כדאמר רבי גופיה לעיל ולענין דפרנסה שמין באב לרבי אי אמידנה ומזונות אמרינן לעיל דאין אומדין אם היה אב כו׳ אלא שמין את הנכסים ונותנין להן וי״ל דהכי פשיטא ליה ואיכא למיפרך והא מעשים בכל יום כו׳ כדפריך לעיל ור״ת תירץ דלענין נישאו או בגרו דאידבו מזונות ולא פרנסה לא בעי לאוקמא דאפ״כ תרתי דרב הונא למה לי דהא לעיל קאמר רב נחמן אמר לי הונא הלכה כרבי ולכא למימר דהיינו הך גופא דקאמר לעיל דהא לעיל לא קאמר בהאי ליבא והא דלא מוקי נמי אשמין לפרנסה ולא למזונות איכא למימר דהיינו הא דקאמר לכדתניא האומר אל יתפרנסו כו׳ דהא בהא תליא כדפרישית לעיל דכיון דאב אינו יכול להפקיע מזונות לא שייך למיסס ביה דאין תלוי ברצונו אבל פרנסה דתלוי ברצונו שמין בו: מוטל על היתומים לפי שאנו אומדים דעתן של בני אדם שאין אדם רוצה שיתבזו בנותיו אלא יקחו

כל חדא וחדא דנפשה שקלה הכי קאמר אם באו כולם להנשא כאחת חולקות בשוה מסייע ליה לרב מתנה דאמר רב מתנה אם באו להנשא כולם כאחת נוטלות עישור אחד עישור אחד סלקא דעתך אאלא נוטלות עישור כאחד ת״ר בהבנות בין בגרו עד שלא נישאו ובין נישאו עד שלא בגרו אידבו מזונותיהן ולא אידבו פרנסתן דברי רבי ר׳ שמעון בן אלעזר אומר אף אידבו פרנסתן כיצד הן עושות שוכרות להן בעלים ומוציאין להן פרנסתן אמר רב נחמן אמר לי הונא הלכתא כרבי איתיביה רבא לרב נחמן יתומה שהשיאתה אמה או אחיה מדעתה וכתבו לה במאה או בחמשים זוז יכולה היא משתגדיל להוציא מידם מה שראוי להנתן לה טעמא דקטנה דהא גדולה ויתרה לא קשיא הא דמחאי הא דלא מחאי הכי נמי מסתברא דאם כן קשיא דרבי אדרבי דתניא רבי אומר בת הניזונת מן האחין נוטלת עישור נכסים ניזונת אין שאינה ניזונת לא אלא לאו ש״מ הא דמחאי הא דלא מחאי ש״מ אמר ליה רבינא לרבא אמר לן רב אדא בר אהבה משמך בגרה אינה צריכה למחות נישאת אינה צריכה למחות בגרה ונישאת צריכה למחות מי אמר רבא הכי והא איתיביה רבא לרב נחמן יתומה ושני ליה הא דמחי הא דלא מחי לא קשיא הא דקא מיתזנא מינייהו הא דלא קא מיתזנא מינייהו אמר רב הונא אמר רבי פרנסה אינה כתנאי כתובה מאי אינה כתנאי כתובה אי נימא דאילו פרנסה טרפא ממשעבדי ותנאי כתובה לא טרפא ממשעבדי מאי קמ״ל הא מעשים בכל יום מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות ואלא דאילו פרנסה גביא נמי ממטלטלי ותנאי כתובה ממקרקעי גביא ממטלטלי לא גביא לרבי אידי ואידי מיגבא גביא דתניא אחד נכסים שיש להן אחריות ואחד נכסים שאין להן אחריות מוציאין למזון האשה ולבנות דברי רבי אלא מאי פרנסה אינה כתנאי כתובה לכדתניא האומר אל יזונו בנותיו מנכסיו אין שומעין לו אל יתפרנסו בנותיו מנכסיו שומעין לו שהפרנסה אינה כתנאי כתובה

תלה

כל חדא וחדא דנפשה שקלה. וכמכיס תקנו להם גדוניית נשואין עישור נכסים והמישאת לאשון לאשון זכתה בעישור שבפניה ולמה יחזרו ויחלקו עישוריהן שוב בשוה: **אם כאו כולם לינשא כאחת חוזרות והולקות עישוריהן בשוה.** שאין כאן קודמת לזכות הלכך בשביל הלאי לישאר לפני הכן נוטלת האחת עישור והשניה עישור במה שהייבה וכן כולם והמותר לבן אם היו מאה מנה האחת נוטלת עשר מנים והשניה תשע והשלישית שמונה מנה ועישור של מנה וכן כולם כדי לברר ירושת הבן והן חוזרות והולקות עישוריהן בשוה: **איבדו מזונותיהן.** שכן כתב להן[ג] או עד דתנגרן או עד דתלקחון לגוברין: **אף איבדו פרנסתן.** עישור נכסים דקסבר לא תקון לה גדוניא אלא היכא דמינסבא בקטנות או בנערות אבל בגדה איתתלקא לה מההיא ביתא לגמרי וכן נשאת בנערות הואיל וגדולה היא ותתרלית איבדה פרנסתה אלא מה שפסקו אבל בנישת בקטנות לא פליג: **שוכרות להן בעלים.** שישאו אותן עד שלא יגבו ומוליאים להם פרנסתם: **הא גדולה.** כגון נערה: **ויתרה.** מחלה על האחר ואבדתו. אלמא אתם לן תנא כרבי שמעון בן אלעזר: **הא דמחאי.** הא דאמר רבי לא איבדו ול״ר הונא הלכתא כוותיה בשמיתתה על מותר עישור נכסיה והא דקתני מתניתין גדולה ויתרה בשלא מיחתה: **נוזנים אין.** אם בחה ליבא בעודה ניזונית דהיינו בקטנות או בנערות: **אינה צריכה למחות.** שאפילו לא מיחתה לא איבדה עישור נכסיה: **ושני ליה.** דהא דתני גדולה ויתרה בדלא מחאי. אלמא נישת בנערות ולא מיחתה אע״פ שאינה בוגרת ויתרה ואת אמרת נשאת א״צ למחות ראע״פ שהיא נערה ל״ק הא דמיתזנא מינייהו הא דלא מיתזנא מינייהו פי׳ הא דא״ר נשאת בנערות א״צ למחות שניזונית מהן אחר שנשאת שפפני שניזונית מהן הוא רשתקה ולא מחלה על פרנסתה והא דקתני גדולה ויתרה דלא מיתזנא מינייהו נמצא עכשיו דהיכא דבגדה או נישאת אי מיתזני מינייהו יש לה פרנסתה ואי לא מיתזני מינייהו אי מיחת יש לה פרנסתה ואי לא מיחה אבדה ואם לא בגדה ולא נשאת י״ל פרנסתה ואם בגדה ונשאת אע״ג דמיתזני מינייהו אי מיחת י״ל פרנסתה ואי לא מיחת אבדה פרנסתה. אר״ה א״ר פרנסה אינה כתנאי כתובה פי׳ פרנסת גדוניית הבת אינו דומה למזונות שהוא ת״ר דבנין נוקבין ואסיקנא למאי דלי אינה בתנאי כתובה לכדתניא האומר אל יזונו בנותיו מנכסיו אין שומעים לו דתנן לא כתב לה ב״ג כו׳ חייב מפני שהוא תב״ד וכיון שהוא תנאי ב״ד א״י לעוקרו אל יתפרנסו בנותיו מנכסיו שומעים לו שהפרנסה אין כתנאי ב״ד פי׳ פרנסת הבנות אינו תנאי ב״ד במזונותיה אלא חוב הוא

מוליאין לפרנסה. ממשעבדי שנעבדו אחין: **אידי ואידי.** פרנסה ומזונות גביא ממטלטלי: **למזון האשה והבנות.** וכל שכן פרנסה ולא מיבעיא פרנסה אלא אפילו מזונות דסלקא דעתך אמינא כיון דתנאי כתובה מיהו ליהוי ככתובה ולא ניגבו ממטלטלי קא משמע לן: **האומר.** בשעת מיתתו: הכי גרסינן **אל יזונו בנוסיו מנכסיו אין שומעין לו.** דהא לישתעבד בתנאי כתובה: **אל יתפרנסו שומעין לו שהפרנסה.** אינה חוב עליו כתנאי כתובה אלא חוב על היתומים הוא היכא דלא ליה אלא שלא לפרנסה:

תלה

עין משפט נר מצוה

לב א מיי׳ פ״כ מהל׳ אישות הלכה ד טור ש״ע אה״ע סימן קיג סעיף ד:

לג ב מיי׳ שם הלכה יג סמג לאוין פא טור ש״ע שם סי׳ קיג סע״ח:

לד ג ד ה ו מיי׳ שם טוש״ע שם סימן קיג סעיף ז:

לה ז מיי׳ פי״ט שם הל׳ יג סמג לאוין פא טוש״ע שם סימן קיג סעיף י:

לו ח מיי׳ פ״כ שם הל׳ י סמג שם טוש״ע שם סי׳ קיג סעיף י:

תוספות רי״ד

אני אומר ראשונה נוטלת ע״נ ושניה כמה ששיירה הא׳ והג׳ במה ששיירה הב׳ וחזרות וחולקות בשוה פי׳ מה שנטלו ומקשה כל חדא וחדא דנפשה שקלה פי׳ למה חולקת בשוה כל אחת כשבאה להנשא יש לה ליטול ע״נ במה שהן ואחר כך כשתנשא הב׳ תטול עישור כמה שתמצא ואע״פ שלוקחת הא׳ יותר מן הב׳ והב׳ יותר מן הג׳ כך הדין נותן ואין האחרונה מעכבת על הראשונה שאין לה זכות ליטול פרנסתה (אלא כשבאו להנשא כא׳) ומהדר ה״ק אם באו כולם להנשא כאחת אז חולקין בשוה אבל באו ליטול בזא״ז כל אחת לוקחת עישור במה שהן ואין אחותה מעכבתה שאין לה רשות לתבוע עד שלא תנשא וכך הלכה: ת״ר הבנות בין בגרו עד שלא נשאו בין נשאו עד שלא בגרו אבדו מזונותיהן ולא אבדו פרנסתן דברי רבי רשב״א אומר אף אבדו פרנסתן כיצד הן עושין שוכרות להן בעלים ומוציאין להם פרנסתן פי׳ רבי סבר אבדו מזונותיהן שכך כתב לה בכתובתה עד דתיבגרן או עד דתל״ג אבל פרנסתן דקריימי קיימי ור״ש סבר לא תקנו פרנסה אלא היכא דמינסבא בקטנות או בנערות אבל בגדה קודם שתנשא איסחלקו להו מהאי ביתא לגמרי וכן אם נשאת בנערות הואיל וגדולה היא ונשאת איבדה (כתיבתה) (פרנסתה) ואין לה אלא מה שפסקו לה אבל בנשאת בקטנותה לא פליגי דיש לה פרנסה כדתני (במתני׳) (בברייתא) שוכרות להן בעלים שישאום עד שלא יבגרו ויוציאו להן פרנסתן ומכאן מוכיח שאין הבת יכולה לתבוע פרנסתה עד שלא תנשא (והרב אומר יכולה לתבוע אותה קודם נשואין): אר״נ א״ל ר״ה הלכה כרבי פי׳ שאמר שאם נשאו עד שלא בגרו אף על פי שהיא נערה לא אבדה פרנסתה איתיביה רבא לר״נ יתומה שהשיאה אמה או אחיה לדעתה וכתבו לה מאה או נ׳ זוז יכולה היא משתגדיל להוציא מידן מה

מסורת הש״ס

פ) [סוכה מד. וש״נ], כ) [לעיל נא.], ג) [לעיל נג:], ד) [לעיל נב:].

תוספות רי״ד (המשך)

שראוי להנתן לה טעמא דקטנה הא גדולה ויתרה פי׳ אם היתה נערה מחלה על השאר ואבדתי אלמא סתם לן תנא כרשב״א ל״ק הא דמחאי והא דלא מחאי פי׳ הא דא״ר ל״א פרנסתן ואר״ה הלי׳ כוותי׳ כשמיחת על מותר ע״נ והא דקתני גדולה ויתרה בשלא מיחתה. הנ״מ דא״כ קשה דרבי אדרבי (אבהו) דתניא ר״א בת הניזונית נוטלת ע״נ ניזונית אין שאינה ניזונית לא והכא אפי׳ אבדו מזונותיהן ול״א פרנסתן אלא ש״מ הא דמחאי והא דלא מחאי א״ל רבינא לרבא א״ל ראב״א משמך בגדה א״צ למחות נשאת א״צ למחות בגרה ונישאת צריכה למחות פי׳ אם בגרה אע״פ שלא מיחת ל״א פרנסתה וכן אם נשאת קודם בגרות אע״פ שהיתה נערה א״צ למחות אבל אם בגרה ונשאת אז צריכה למחות ואם לא מיחת אבדה פרנסתה והא איתיבי׳ רבא לר״נ יתומה ושני לי׳ הא דמחאי הא דלא מחאי פי׳ רבא אוקי מתני׳ דקתני קטנה ל״א פרנסתה אבל נערה שנשאת אבדה כשלא מיחת אלמא נשאת בנערות ולא מיחת אע״פ שאינה בוגרת ויתרה ואת אמרת נשאת א״צ למחות ראע״פ שהיא נערה ל״ק הא דמיתזנא מינייהו הא דלא מיתזנא מינייהו פי׳ הא דא״ר נשאת בנערות א״צ למחות שניזונית מהן אחר שנשאת שפפני שניזונית מהן הוא רשתקה ולא מחלה על פרנסתה והא דקתני גדולה ויתרה דלא מיתזנא מינייהו נמצא עכשיו דהיכא דבגדה או נישאת אי מיתזני מינייהו יש לה פרנסתה ואי לא מיתזני מינייהו אי מיחת יש לה פרנסתה ואי לא מיחת אבדה ואם לא בגדה ולא נשאת י״ל פרנסתה ואם בגדה ונשאת אע״ג דמיתזני מינייהו אי מיחת י״ל פרנסתה ואי לא מיחת אבדה פרנסתה. אר״ה א״ר פרנסה אינה כתנאי כתובה פי׳ פרנסת גדוניית הבת אינו דומה למזונות שהוא ת״ר דבנין נוקבין ואסיקנא למאי דלי אינה בתנאי כתובה לכדתניא האומר אל יזונו בנותיו מנכסיו אין שומעים לו דתנן לא כתב לה ב״ג כו׳ חייב מפני שהוא תב״ד וכיון שהוא תנאי ב״ד א״י לעוקרו אל יתפרנסו בנותיו מנכסיו שומעים לו שהפרנסה אין כתנאי ב״ד פי׳ פרנסת הבנות אינו תנאי ב״ד במזונותיה אלא חוב הוא שיתבזו בנותיו אלא יקחו

תלה ליה רב לרבי ביני חטי. שלא לו לגרת שלומים ותלה שאלה זו בין השיטים: **הוה יתיב ר' חייא קמיה.** דרבי כשבאת שאלה זו לפניו: **א"ל.** רבי חייא מאי שיעבדו דקא מיבעי ליה מכרו או משכנו: **דמשמע הכי ומשמע הכי.** והוא כשיטב תשובתו יפרש אם שמיאס שרש לו או (אם) יש חילוק ביניהן ומהו אומר על שניהם: **אחד זה ואחד זה אין מוציאין.** אחד לפרנסה ואחד למזונות: **עד שמת הכן.** ופלגה הירושה לפני הבנות: **ויתרה.** עישור נכסים ולא אמרי' תיטול עישור נכסים תחלה כמו שנטלה זו ואח"כ יחלוקו אלא זו שקדמה ונשאת זכתה וכת על הכת אין לה עישור נכסים שהרי שתיהן שוות בירושה: **גדולה מזו.** שאפילו שיעבדו אחין את הנכסים יפה כח פרנסה לטרוף לקוחות וזו שהנכסים בעין אמרת ויתרה: **נימא ליה מאן אמרה.** אלא לאו שמיע ליה ולא קבלה ומשום הכי לא הדר ממי מהא דשתי בנות וכו': **לעולם לא הוה שמיע ליה.** מעיקרא וכי שמעה קיבלה וכי אותביה ר' חנינא כבר הוה שמיע ליה וקיבלה ומש"ה לא א"ל מאן אמרה: **ושאני התם.** הא דלא הדר ביה ממאי דאמר שניה ויתרה: **משום רווח ביתא.** שהרי נשתכרה הרבה שטיטלת חלי הירושה: **יורשת הויא.** עישור נכסים שתקנו לה בתורת ירושה תקנו לה: **אין.** בתמת לא מצו לסלוקה בזוזי ולא בחדא ארעא שאם רוצה טוטלת חלקה מכל קרקע וקרקע ואין יכולין להקנות לה חלקה במקום אחר: **בעלת חוב הויא.** ומצי לסלוקה בזוזי או בחדא ארעא: **למיגבא בינונית ושלא בשבועה כו'.** אי בעלת חוב דאבא הויא אינה גובה אלא מן הזיבורית ואינה נפרעת אלא בשבועה שלא נטלה מנכסים הללו כלום דקיי"ל (גיטין מח:) אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזבורית ואין נפרעים מהן אלא בשבועה ואי בעלת חוב שלהן אין כאן בא ליפרע מנכסי יתומין: **רב אשי אמר** מת ומת רב אמר בנו בחייו ד) **וכשבאת בתו ליפרע** מנכסי מתלקו של אבי בר רב אשי שהיה קיים בינונית שלא בשבועה אלמא בעלת חוב דאחי הויא: **ומכריה דרב אמר זיבורים.** לפי שבעלת חוב של אביו היתה שהיה אחיה: **כי אתיא בהיא איתפא.** אשה אחת באת לפני ר' נחמיה שהיה לה ליטול עישור נכסים במקומו של רבה בר רב הונא ובקשה ממנו לשלוח לו דבר מאתו שישמדל בדינה: **אנטרובלא.** מושב אחת הרחים כמות שהן ומקרקעי חשיב להו: **מעמלא דביתי.** שכירות הנכסים ממקרקעי קא אתי: **הוה יתיב רב אשא קמיה.** כשבא השליח לפניו ואיקפד רב הונא על דקרייה הונא מבריו: **א"ל.** רב הונא לרב אשא: **זיל אימא ליה.** בלשון גנאי כאשר אומר לך: **ובשתא.** תהיה אם לא תאמר בלשון זה: **ענן ענן.** מהיכן אתה אומר להגבותה ממקרקעי או אפילו ממטלטלי ועוד שאלה אחרת השיני: **מאן יתיב בי מרזיחא ברישא.** מי מיסב בבית אבל בראש הקרוחים. כשהיו מסובים בסעודה היה מיכר מסיבתן מי הוא הראש שהגדול מיסב במטה אחת לראש השולחן ושני לו במטה אחרת במטה הימנו: **א"ל מר רבה.** אתה ורב הונא רבן. ולפייסו אמר לו כך אלא יכעוס עליו על שנעשה שליח בדבר ומראהו פניס שעל כראו נעשה שליח לכך:

תלה ליה רב לרבי ביני חטי. פירש ר"ח שאלות הרבה שאלו והיו מגרות תפורות זו לזו ובין אותם תפירות כתב שאלה זו ובקונטרס פי' בין השיטין וכן אמר בירושלמי בהנזקין תלי לי ביני שיטין: **משום** רווח ביתא. יש להסתפק היכא דליכא עשר בנות דליכא רווח ביתא מהו: **ואישתיק.** מכאן רגיל ר"ת כשהיה יושב בדין ואחד מבעלי דינין מגזם לחברו ואומר כך וכך תתחייב לי בדין רגיל היה ר"ת לומר שקר אתה דובר כי לא יתחייב שאם אין לו לדיין לומר כן מה היה מוכיח לב מניומי מדאשתיק אמימר: **מעמלא** דביתי. ואי"ת היכי דמי אי בשכירות שיבא מן הנכסים פשיטא שטורפת דהא מקרקעי אינהו ואי בשכירות שגבו כבר הני מטלטלי ממש הוו ויש לומר דמיירי שהשכירו הבית לשנה ועמד בו השוכר חצי שנה ואע"ג דכבר נתחייב על מה שעמד בבית גובה ולא חשיב מטלטלי דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף: **ובשמתא** להוי מאן דלא לימא ליה. ואי"ת אע"פ אע"ל יהא לריך הפרה כדאמרינן באלו הן הגולין (מכות דף יא: ושם) נדוי על תנאי לריך הפרה מגלן מיהודה דכתיב אם לא הביאותיו אליך וגו' אף על פי שקיים התנאי היו עצמותיו מגולגלין באלון וי"ל דה"מ בדבר שהמנודה מסופק בשעת הנדוי אם יתקיים התנאי כי התם דמתריה וגנבי דבידי שמים לא היה יכול לשומרו והוי כאילו אין תנאי כלל אבל הכא שבידו לקיים התנאי אין לריך הפרה. ר"מ:

תוספות רי"ד (המשך)

והשתא דאיתנהו קמה אמרת ויתרה וקס"ד דטעמא דר"י הוי דבינן שנכנסו הנכסים בירושה דין היורש כדין הלוקח דמי וכמו שאינה גובה מן הלקוחות כך אינה גובה מן היורשין ואם מתו הבנים אין הבנות גובות מיורשיהן ועכשיו שהן בעצמן יורשות את אחיהן אין זו גובה על זו ומש"ה א"ל גדולה מזו אמרו שאף מן הלקוחות הוא גובה וכ"ש מן היורשין ואהדר ליה ר"י ש"ה דאיכא ריוח ביתי' פי' שהגיע בידה ריוח מן הנכסים האלה לירש חצים וטעמא דפרנסה הוא כדאמר שאנו אומדים דעתו של אב שאינו רוצה שתחבוה בחו והשתא דאית לה חילוקא בנכסיו אין רצונו שתטול פרנסתה שהרי יש לה ואינה מתבזה אבל לעולם גובה מן הלקוחות בין מיורשי האחים אם מתו: א"ל רב יימר לר"א אלא מעתה אשכחה מציאה בעלמא דאיכא ריוח ביתא ה"נ דלא יהבינן לה ע"נ א"ל ריוח ביתא מהני נכסי קאמינא. ופסקי רבוואתא הל' כר"י משום דר"א מתרץ למילתי' ובירושלמי פסק הלכה כר"ח: אמר אמימר בת יורשת הויא פי' ע"נ שתקנו לה חכמים בתורת ירושה תקנו לה א"ל ר"א אילו בעי לסלוקי בזוזי ה"נ דלא מצי לסלוקה נא"ל אין אי בעין בחדא ארעא נה"נ דלא מצי מסלק] א"ל אין ור"א אמר בת ב"ח הויא ואף אמימר הדר ביה למימר כר' אשי דבעלת חוב היא ומצי לסלוקי בין בזוזי בין בחדא ארעא וכך הל'. ובענין והשתא דאמר בע"ח הויא דאבא או דאחי פי' האיך הטילו חכמים חוב זה על היתומים כאילו לפרוע חוב אביהם או לפרוע חובם למנ"מ לבינונית ושלא בשבועה וזיבורית ובשבועה פי' אא"כ בע"ח דאבא לא גביא אלא מזיבורית ובשבועה דלא אתפשא צדדי כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים ואי בע"ח דאחי היא גביא מניהו בינונית ושלא בשבועה כדין בע"ח דידהו ת"ש דרבינא אגבייה לברתיה דר"א ז) ממר בר"א זיבורית ובשבועה ש"מ בע"ח דאחי היא פי' מת ר"א והניח שני בנים ובת מר ורב סמא וחלקו נכסי אביהן וקודם שתגבה הבת פרנסתה מת ר' סמא ובאה עכשיו לגבות ממר בר"א ומברי' דר"ס בריה דר"א ואגבייה רבינא ממר בר רב אשי חצי העישור מבינונית ושלא בשבועה דבע"ח דידיה הוה ולא דאבוה ומברי' דר"ס חצי העישור מזיבורית ובשבועה דלא אגבה ר"ס דהוה

מוסף רש"י

ונטלה עישור נכסים. שזה משפט הבנות בשעת נגרות או נשואין ליטול עישור נכסים בהכנסת פרנסת נדוניתן, לבד מה שנתנו מזונות עד שותה שעה (גיטין נא.). ולא הספיקה שניה לגבות. פרנסה, שלא ניפת, עד שמת הבן. ונפלה כל הירושה לפני שתיהן (שם). שניה ויתרה. אומרה עישור נכסים שלה ולא תמרכן תינגי עישור נכסים בראשן והשאר יחלקו בשוה, דטעמא דתקינו עישור נכסים כדי שתהא לבנות פרנסת ריפוין והא חיפא עפי (שם). **אמר ר' חנינא.** וכי תפני שקדמה זו לחברה זו, גדולה מזו אמרו. שאפילו מכר האח את הנכסים, מוציאין. מה הלקוחות העישור לפרנסה ואע"פ שאין מוציאין למזונות ראשון אמרת שניה ויתרה. מפני שלא הספיקה, והלא בשעבוד של אחים שבא גדולה מזו לא אמרו שתפסיד ובכשיו שהן בפניהן תפסיד (שם).

תוספות רי"ד

נדוניתן מנכסיו והלכך אע"פ שלא צוה האב על נכסיו מחייבין היתומים לתת להן פרנסתן אבל היכא שצוה האב שלא יתפרנסו מנכסיו הכל לפי צוואתו ואין לנו כח לחייב את היתומים: תלא ליה רב לר' ביני חחי האחים ששיעבדו מהו פי' שלח לו אגרת שלומים וביני חחי כתב לו האחים ששיעבדו ומכרו נכסי אביהן מהו פי' יכולין הבנות לטרוף פרנסתן מאותן הלקוחות או לא הוה יתיב ר"ח קמיה דר' ואמר מכרו קמבעי' ליה או משכנו עד זמן קצוב ולא מכרום לגמרי א"ל מאי נפקא לך מינה בין מכרו בין משכנו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות פי' האחים שמכרו נכסים אחר מות אביהן מוציאין מן הלקוחות לפרנסת הבנות שמשעה שמת אביהן חוב מוטל עליהן לפרוע פרנסתן ולא כל כמיניהו אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני ת"ע שאין לה קצבה אבל פרנסת הבת י"ל קצבה ע"נ ודמיא לכל חוב דעלמא וטריף מבשעבדי: איתמר מי שמת והניח ב' בנות וכן וקדמה ראשונה ונטלה ע"נ ולא הספיקה שניה לגבות עד שמת הבן אר"י שניה ויתרה פי' אבדה חלק פרנסתה ביון שנפלו לה הנכסים בירושה ול"א תטול פרנסתה תחלה כי היכי דשקלה ראשונה והדר תפלוג בהדה אלא כיון שלא הספיקה לגבות פרנסתה עד דנפלו נכסי קמה לירש חצין אבדה פרנסתה א"ל ר"ח גדולה מזו אמרו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות ואת אמרת שני' ויתרה פי' השתא אפילו מכרו האחין הנכסים דליתנהו קמה אזלא וטרפה מלקוחות

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פ"ב מהל' אישות הלכה ז סמג לאוין פא עוש"ע אה"ע סימן קיג סעיף ה:
לח ב עוש"ע אה"ע סי' קיג סעיף ז:
לט ג מיי' שם הלכה ט וסמג שם עוש"ע שם סי' קיג סעיף ח:
מ ד מיי' שם הל' ו עור ע"ע שם סעיף ב:
מא ה מיי' שם עור ע"ע שם סעיף ג:
מב ו מיי' שם הלכה ה עור ע"ע שם סעיף ב:

ז) ל"ל ממר בריה דר"א ביגונית ושלא בשבועה מבריה דרב סמא בריה דר"א זיבורית בשבועה וכו'.

סט: מציאת האשה פרק ששי כתובות

אמר רב נחמן ינחס כתיב. ותע"ג דקרינן ינחס מ"מ דרשינן הכי מדלא כתיב מנחס דליכא למיטעי וכתיב ינחס דאיכא למיקרי ינחס אע"ג דלא קרינן הכי איכא למדרש שהמתנחס מוסיפין ברלאם לנחמו ופירוש הקיטורס דחוק: **אמר רבא הלכתא כו'**. לעיל (דף נ.) פירשנו דנזה"ן כולהו ממטלטלי:

המשליש מעות לבתו. פירש בקונטר' והיא אומרת נאמן עלי לאחר שנשאת לא דק דבגמ' מסקינן דליכא בין ר"מ ובין ר' יוסי אלא גדולה מן האירוסין: **וכי** אינה **אלא** שדה. ור"מ סבר דאינה יכולה למוכרו: **אילימא** קטנה מן הנשואין איכא ביניייהו. פירוש אף קטנה מן הנשואין אבל הא דגדולה מן האירוסין נמי איכא ביניייהו דלר"מ יעשה שליש מה שהושלש בידו ולר' יוסי הרשות בידה כדתנן במתני': **קטנה** דלאו בת זביני היא. וליכא למימר דסיפא איצטריך לקטנה מן הנשואין דאפילו מן הנשואין לא תמכור דאם כן הוה ליה למימר בהדיא אבל קטנה אפילו מן הנשואין לא תמכור אבל לר"מ דמוקמא למתני' בחסורי מיחסרא אתי שפיר דקאי אגד"א כו' דמדבר בהדיא בנשואין: **הא** מני ר' מאיר היא דאמר מצוה לקיים דברי המת. אבל לרבי יוסי ליה ותימה אי ליה למה ליה למימר לא יהא אלא שדה ולמיתני עומעמא בהאי תיפוק ליה משום דלית ליה מצוה לקיים דברי המת ושמא לדבריו דרבי מאיר קאמר: הא

בידו מאי בינייהו אילימא קטנה מן הנשואין איכא בינייהו דרבי מאיר סבר הרשות בידה ואתא רבי יוסי למימר אפילו מן הנשואין נמי גדולה אין קטנה לא אימא סיפא אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום הא מאן קתני לה אילימא רבי יוסי הא מרישא שמעת מינה דאמר רבי יוסי וכי אינה אלא שדה והיא רוצה למוכרה הרי היא מכורה מעכשיו גדולה דבת זביני אין קטנה דלאו בת זביני היא לא אלא רבי מאיר היא וחסורי מיחסרא והכי קתני יעשה השליש מה שהושלש בידו [2]במה דברים אמורים מן האירוסין אבל מן הנשואין הרשות בידה [3]במה דברים אמורים בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום אלא גדולה מן האירוסין איכא בינייהו איתמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי רבא אמר רב נחמן [4]הלכה כרבי מאיר: [7]אילפא [8]תלא נפשיה באיסקריא דמכותא אמר איכא דאתי לי מילתא דבי רבי חייא ורבי אושעיא ולא פשיטנא ליה ממתניתין נפילא מאסקריא וטבענא אתא ההוא סבא תנא ליה [9]האומר תנו שקל לבני בשבת וראוין ליתן להם סלע ואם אמר אל תתנו להם אלא שקל אין נותנין להם אלא שקל [10]ואם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהם בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו אין נותנים להם אלא שקל אמר ליה הא מני רבי

גופא דעובדא היכי הוה א"ל הכי והכי הוה מעשה אמר ליה גברא דלא ידע מאי ניהו מרזיחא שלח ליה לרב הונא חברין מאי מרזיחא אבל דכתיב [1]כה אמר ה' אל תבא בית מרזח וגו': אמר ר' אבהו [6]מנין לאבל [א]שמיסב בראש שנאמר [2]אבחר דרכם ואשב ראש ואשכון כמלך בגדוד כאשר אבלים ינחם ינחם אחרים משמע אמר רב נחמן בר יצחק ינחם כתיב מר זוטרא אמר מהכא [3]וסר מרזח סרוחים מר וזח נעשה שר לסרוחים אמר רבא [5]הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי [2]בין למזוני [3]בין לכתובה [4]בין לפרנסה: **מתני'** המשליש מעות לבתו והיא אומרת נאמן בעלי עלי יעשה השליש מה שהושלש בידו דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר וכי אינה אלא שדה והיא רוצה למוכרה הרי היא מכורה מעכשיו בד"א בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום: **גמ'** ת"ר [1]המשליש מעות לחתנו ליקח מהן שדה לבתו והיא אומרת ינתנו לבעלי מן הנשואין הרשות בידה מן האירוסין יעשה השליש מה שהושלש בידו דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר הגדולה בין מן הנשואין ובין מן האירוסין הרשות בידה קטנה בין מן הנשואין בין מן האירוסין יעשה השליש מה שהושלש

רבי מאי מייא ורבי אושעיא [8](בתוספתא שלהן אמיגא להן סמך במשנתנו של הש"ס שסדר רבי. ולהכי נקט רבי מייא ורבי אושעיא) לפי שהן עיקר דאמוראי בעלמא [9] כל מתניתא דלא מיתניא בי ר' מייא ור' אושעיא לא מותבו מינה בבי מדרשא: **תנא ליה**. שנה לפניו בריתא זו ושאלו למצוה לה סמך במשנה שסדר רבי: **שקל**. אלי סלע: **וראוין**. שאינן נזונין בפחות: **נותנים להם סלע**. דאי הוה ידע שיתייקרו המזונות ויצטרכו לסלע לא הוה אמר: **אל תתנו**. הרי מיהה בידם ולא עשאן יורשים אלא בענין זה: **אם מתו**. בלא בנים: **אין נותנין להן אלא שקל**. שאין לנו להפסיד את הבאים אחריהם והואיל ועשה את האחרים יורשים אחריהם ודאי דווקא שקל קאמר כדי שתפול ירושה אחריהם לאותן אחרים: **הא מני**. היכא דאמר להו אל תתנו להם אלא שקל אין נותנין להם אלא שקל ואע"ג דסוף סוף טולהו נכסי דידהו ניהו לא יהבינן להו בקונטון אלא שקל בשבת והמותר יזונו מן הצדקה. וליכא לאקשויי עלה הא דאמר בפ' נערה [10] לא כל כמייניה שיעשיר את בניו ויפיל עצמו על הצבור דהתם הוא דאמר אל תקבלו מנכסיו ונכסי דידיה ניהו אלכך לא נייתינן ליה לקובלו מן הצדקה כדי להעשיר את בניו אבל הכא נכסי לאו דידתמי מינהו כי אם לפי צוותאם: רבי

גופא דעובדא. תחלת הדברים מה לשון שלחת לו: **ינחם כתיב**. אין לך לומר פתח בשום אות אלא אל"ף או ה' סמוכין לו או ע"פ הנקודה שתחתיה והיא נאה במקום אות כאילו כתוב ינחמם וכיון שלא כתיב אלן אל"ף על כרחך ע"פ מסורת הכתב אתה קורא ינחם וזהו המנוחם עצמו כלומר כאבל המתנחם: **מר וזח**. מי שנפשו מרה ודעתו זחה ומעותקה מעליו: **נעשה שר לסרוחים**. לגדולים הבאים לנחמו: **מתני' המשליש מעות לבתו**. מסר מעות ביד שליש לצורך בתו לקנות שדה או גדולה לכשתגדל: **והיא אומרת**. לאחר שנשאת: **נאמן בעלי עלי**. שלא יעכבם לעצמו תנם לו והוא יקנה לי שדה כשאלרא: **יעשה שליש כו'**. יקנה השדה ואין שומעין לה דמצוה לקיים דברי המת[1]: **וכי אינה אלא שדה**. וכי מה מועלת לו לקנות אפילו אין כאן מעות אלא כבר נקנה השדה והיא רוצה למוכרה הרי היא מכורה הלכך שומעין לה: **בד"א**. בגמרא מפרש מאן קתני לה: **בד"א**. ששומעין לה: **גמ' מן הנשואין הרשות בידה**. שאף האב לא עלה בדעתו למוסרם ביד שליש אלא עד שתגדל דמשנשאת הבעל זכאי לאכול פירות: **מאי בינייהו**. בהי פליגי בגדולה או בקטנה: **דר"מ סבר הרשות בידה**. דהאי דקאמר ר"מ מן הנשואין הרשות בידה אפי' בקטנה נמי אמר: **אימא סיפא**. דתתני': **הא מרישא שמעינן מינה**. דלא א"ל יוסי שומעין לה אלא בגדולה מדקא מייתי טעמא למילתיה וכי אינה אלא שדה והיא רוצה למוכרה אלמא בגדולה הרשויה למכור שדות קאמר: **אלא ר"מ**. וע"כ כי אמר בברייתא נמי מן הנשואין הרשות בידה בגדולה אמר ולא בקטנה: **אלא גדולה מן האירוסין איכא בינייהו**. דקאמר ר' מאיר מן האירוסין יעשה שליש שלשותו ואפילו היא גדולה וקא א"ל רבי יוסי כיון דגדולה היא שומעין לה: **הלכה כר"מ**. טעמא משום דמצוה לקיים דברי המת: **אילפא**. שם חכם: **תלא נפשיה**. גופא דעובדא במס' תענית משום דאותנוהו לרבי יוחנן ברישא כשהלך אילפא בסחורה כי אתא אמרו ליה מי הוה יתיב מר וגרים לא מר הוה מלין אזל תלא נפשיה באיסקריא דמכותא בבלוסות ארזים שתוליים בה ולון הספינה: **מכותא**. ולון: **אמר כל מאן דאתי כו'**. כלומר אע"פ שהלכתי בסחורה לא שכחתי תלמודי ויש בידי לתקן כל הברייתות שסידרו לי מי שיבא ויגרום לי הברייתות שסידרו לי אם אמר לי אל תתנו אלא שקל אמר ליה הא מני רבי

מצ' א מי"ר פי"ג מהל' אבל הל' ג סמג עשין מד"ס ב טוש"ע י"ד סימן שני סעיף ג:
מד ב מי"ר פע"ז מהל' אישות הלכה ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן קיב סעיף ז:
מה ג מי"ר וסמג שם טוש"ע אה"ע סימן ק סעיף ג:
מו ד מי"ר פ"כ שם הל' ה סמג שם טוש"ע אה"ע מי קיג סעיף ב:
מז ה ו ז מי"ר שם הלכה יד וסמג שם טוש"ע אה"ע סימן נד וטוש"ע ח"מ סימן רנג סעיף ב:
מח ח [מי"ר פי"כ מהל' זכיה הל' ו] טוש"ע ח"מ סימן רנג סעיף ח [וסי' רמח סעיף ב]:

תוספות רי"ד

בע"ח דידה אלמא בע"ח דאחי הויא א"ר הל' ממקרקע ולא ממטלטלי בין למזוני בין לפרנסה ובתוספ' המורה [כתב] וה"מ היכא דלא אמדינו' ולא ידעו ביה אי ידיו רפות או לא אבל היכא דאמדינו' ק"ל כשמואל דאמר לעיל בפרק נערה (דף נ ע"ב) לפרנסה שמין באב בין במקרקע בין במטלטלי דהא שמואל אפילו במטלטלי אמרה למילתי' כדמוכח לעיל בחיטי דעליה וראיתי בתשובות הגאונים דתקנו במתיבתא בימי מר רב הונא גאון הלוי בר מר רב יצחק למיגבי ב"ח וכתובת אשה אפילו ממטלטלי דיתמי ואע"ג דמטלטלי דידהו לא משתעבדו לב"ח וכתבו רבוואתה דדוקא מזוני דאינון תנאי ב"ד גבי ממטלטלי כיון דשמין בתקנתא דבתראי אבל פרנסה דאינו ת"כ כדקיימו קיימו ולא גביא אלא מקרקעי ואינו נ"ל דאטו תקנתא דבתראי בכתובה בלחוד הוה בכל מילי תיקון בין לכתובה בין לב"ח וה"ה לפרנסה דכל גובייניא גבי אפילו ממטלטלי ואדרבה פרנסה כיון דשמין באב א"ל דניחא ליה דתתפרנס אפילו ממטלטלי דידיה ותו דאמרן לעיל דבת בע"ח הוה וא"כ ל"ש חוב דידה מכל חוב דעלמא וכי היכי דכל חוב דעלמא גבי אפילו ממטלטלי דיתמי בהאי תקנה ה"נ הבת ול"ש: **מתני'** המשליש מעות לבתו והיא אומרת נאמן בעלי עלי יעשה שליש מה שהושלש בידו דברי ר"מ א"ר יוסי וכי אינה אלא שדה והיא רוצה למוכרה ה"ה מכורה מעכשיו בד"א בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום פי' מסר מעות ביד שליש לצורך בתו שיקנה לה שדה בהן והיא אומרת נאמן עלי בעלי

תורה אור השלם

1. כי כה אמר ה' אל תבוא בית מרזח ואל תלך לספוד ואל תנד להם כי אספתי את שלומי מאת העם הזה נאם ה' את החסד ואת הרחמים: ירמיהו טז ה
2. אבחר דרכם ואשב ראש ואשכון כמלך בגדוד כאשר אבלים ינחם: איוב כט כה
3. לכן עתה יגלו בראש גלים וסר מרזח סרוחים: עמוס ו ז

מוסף רש"י

ינחם אחרים במשמע. שמנחמין יושבין בראש (חג"ק כח:). סרוחים. לשון רבים (שם). בין לפרנסה. לגדוליא (לעיל נא.). תלא נפשיה באיסקריא דמכותא. כלומר עץ ארוך תקוע בלב הספינה שמניחין עליה מכסה וילון בלע"ז (תענית כא.). איכא דאתי דאמר לי מילתא כו'. כלומר אף על גב דעבדי עיקרא גרימא טפי מניה (שם). דבי ר' חייא ור' אושעיא. להון מסדרי מתניתא על פי רבינו הקדוש שהיה רגיל (שם). ולא פשיטנא ליה ממתניתין. דאסמכתא משנה כוותי דהכיא בריתא (שם). תנא ליה. שנה לפניו, כלומר בעא מניה (שם). האומר תנו שקל לבני בשבת. מי שמת והניח ממונו ביד איש נאמן ואמר תנו שקל, אלי סלע, לבני להוצאה בשבוע (שם) כגון שכיב מרע אי נמי בריא וכגון שהלך למדינת הים ואינה ליתן להם בשיעור הזה עד שיגלה הממון מלו. שקל שבגמרא היינו אלי סלע שהוא שני דינרין (רשב"ם ב"ב קנט.). וראוין לתת להם סלע. שיש לו בניו הרבה יאין מתפרנסין בפחות מסלע (תענית כא.). נותנין להם סלע. דלא אמר שקל אלא כדי ליתן בגמלוס שלא יתנו יותר מכדי לזכן (ב"ב שם) דאי הוה בדעתיה דלא ליתן להו אלא שקל היה אומר אל תתנו להן אלא שקל, ואפי' דקאמר תנו להן שקל ולא אמר תנו סלע משום דבני לזיזיתנהו כדאמרן (נקמן ע.) כדי לזרוק בגמלא ובמתן כדי שיעלמו וילמדו דרך מרן וירויחו (תענית כא.). אל

מסורת הש"ס

א) מ"ק כח:. ב) לעיל נא.. ג) [תוספתא פ"ו ע"ש]. ד) תענית כא.. ה) [כרש"י ניטין לב: ד"ה דתלי פירש נשען גם בפסחים סח: ד"ה ותלי פירש נשען]. ו) תענית כא. ז"ב קבט. [תוספתא פ"ו]. ז) [לקמן ע.]. ח) נ"י כ"ר. ט) [מולין קמא.]. י) לעיל מח..

מוסר אחרים בדבר המת ולקמן נפרש דבעודה

ארוסה קאמר ר"מ אבל בנשואה מודה א"ר יוסי וכי אינה אלא שדה מה תועלת יש לקיים דברי המת אפילו אם יקנה לה השליש שדה והיא רוצה למוכרה ולתת המעות לבעלה מי יוכל לעכב ע"י והלכך גם במעות נמי שומעים לה ונותנים אותם לבעלה כיון שהיא רוצה ודוקא לגדולה שומעים אבל אם היא קטנה אין מעשה קטנה כלום אלא יעשה שליש מה שהושלש בידו: ת"ר המשליש מעות לתתנו ליקח בהן שדה לבתו והיא אומרת ינתנו לבעלי מן הנשואין הרשות בידה מן האירוסין יעשה שליש מה שהושלש בידו ובגדולה מן הנשואין נמי כ"ע לא פליגי דאפילו מן הנשואין יעשה שליש מה שהושלש בידו ואסיקנא דבקטנה כ"ע לא פליגי דהרשות בידה כי פליגי בגדולה מן האירוסין דר"מ סבר יעשה שליש וכו' ור"י סבר הרשות בידה: איתמר ר"א א"ש הלכה כר"י ורבא אר"נ הלכה כר"מ וקי"ל כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת: תניא האומר תנו לבני שקל בשבת והן ראויין לתת להן סלע נותנים להם סלע פי' דלאו דוקא קאמר אלא לודיעהו שיכללו דבריהם במשפט רשקל הוא חצי סלע תרגומא בקע תקלא ותרגומא שקל סלעא ואם אמר אל תתנו להן אלא שקל אין נותנים להם אלא שקל פי' דדוקא קאמר ואם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהן בין שאמר תתני בין שאמר אל תתני אין נותנים להם אלא שקל פירוש כיון (שמת) [שפי' שאם ימותו] בניו שיירשו אחרים תחתיהן דווקא קאמר

רבי מאיר. דמתני׳ [1] היא דאמר יעשה שליש מה שהושלש בידו: **מינה ניחא ליה.** שיתנו להן כל צורכן: **לזרוזינהו.** שיחזרו אחר מזונותיהן ושלא יהו רעבתנין: **הפעוטות.** תינוקות בני תשע ושמונה כדאמרי׳ בהכיזקין [2]: **כמטלטלי.** דווקא אבל במקרקעי לא עד שיגיעו שתי שערות לו עד שיהא בן עשרים:

אפוטרופוס. שמיהו אבי יתומים או ב״ד: **מדקתני.** במתני׳: **שאני הכא דאיכא שליש.** שנשתלש לכך ופירשו לו מה יעשה בהן אבל אפוטרופוס אינו אלא לעשות צורכי יתומים לכל הצריך והרי אם מכרו אלו הפעוטות אין זה שינוי מצות המת שאף האפוטרופוס ימכור לצורך מזונותיהם: **אם כן.** דשליש דווקא וטעמא לפי שפירשו לו לקנות שדה ליתני יעשה שליש כו׳: **דאפילו בעלמא.** במקום אפוטרופוס דדמי קצת לשליש:

הדרן עלך מציאת האשה

המדיר את אשתו מליהנות לו. אין הנאת תשמישו נאסר עליה דהא משועבד לה הלכך בשביל תשמיש אין לנו לכופו להוליא וליתן כתובה. והנאת מזונות בגמרא פריך והא משועבד לה: **יעמיד פרנס.** שליח שיפרנסנה: **בישראל.** אם ישראל הוא שיכול להחזיר את גרושתו: **ובכהן.** שאם יגרשנה לא יוכל להחזירה ושמא סופו יתחרט יהבו ליה רבנן זימנא טפי: **אחד מכל הפירות.** קונם פרי פלוני עלי והוא קיים לה: **שלא תתקשט באחד מכל המינין.** קונם כונס פלוני עלי והוא קיים לה: **בעניות שלא יתן קנבה.** בתשה עניה אם לא יתן קנבה לדבר עד מתי אסרו עליה הוא דיוליא ויתן כתובה אבל אם יתן קנבה תמתין עד אותו זמן. ובגמרא [3] מפרש עד כמה היא קנבתה: **ובעשירות.** שרגילות לכך: **עד שלשים יום.** אם לא הדירה יותר אין כופין להוליא: **גמ׳ וכיון דמשועבד לה.** למזונות: נעשה דמפקע ליה לשיעבודיה הכא נמי כיון דמשועבד לה לאו כל כמיניה דמפקע לה לשיעבודה אלא מתוך שיכול לומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך נעשה

רבי מאיר היא דאמר [4] **מצוה לקיים דברי המת** אמר רב חסדא אמר מר עוקבא [5] **הלכתא בין שאמר תנו ובין שאמר אל תתנו נותנין להם כל צורכם הא קיימא לן הלכה כרבי מאיר דאמר מצוה לקיים דברי המת ה״מ במילי אחרניתא אבל בהא מינח ניחא ליה והא דאמר הכי לזרוזינהו הוא דאתא** [6] **תנן התם** [7] **הפעוטות מקחן מקח וממכרן מכר במטלטלים אמר רפרם לא שנו** [8] **אלא שאין שם אפוטרופוס אבל יש שם אפוטרופוס אין מקחן מקח ואין ממכרן מכר ממאי מדקתני אין מעשה קטנה כלום ודלמא היכא דאיכא שליש שאני א״כ ליתני אבל בקטנה יעשה שליש מה שהושלש בידו מאי אין מעשה קטנה כלום שמע מינה אפילו בעלמא:**

הדרן עלך מציאת האשה

[9] **המדיר** [1] **את אשתו מליהנות לו עד ל׳ יום יעמיד פרנס יתר מיכן יוציא ויתן כתובה** [2] **רבי יהודה אומר בישראל אחד יקיים ושנים יוציא ויתן כתובה בכהן שנים יקיים ושלשה יוציא ויתן כתובה המדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל הפירות יוציא ויתן כתובה** [3] **ר׳ יהודה אומר בישראל יום אחד יקיים שנים יוציא ויתן כתובה ובכהן שנים יקיים שלשה יוציא ויתן כתובה המדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל המינין יוציא ויתן כתובה ר׳ יוסי אומר בעניות שלא נתן קצבה ובעשירות שלשים יום: גמ׳** [4] **וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה כל כמיניה דמפקע לה לשיעבודה והתנן** [5] **קונם שאיני עושה לפיך אינו צריך להפר אלמא כיון דמשעבדא ליה לאו כל כמינה דמפקע ליה לשיעבודה אלא מתוך שיכול לומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך נעשה**

א״ר אמר מ״ע הלי׳ בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו נותנים להן כל צורכן והא קי״ל כר״מ דאמר מצוה לקיים דברי המת ה״מ במילי אחרניתא אבל בהא ניחא ליה (פי׳ דמשום כדי חייו) והאי דאמר הכי לזרוזינהו הוא דאתא תנן התם הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלי פי׳ ומשום כדי חייו אבל במקרקעי לא עד שיהא גדול ופקח ובפ׳ הניזקין מפרש כבר ר׳ כבר ז׳ ח׳ כבר תמני כבר תשע כבר עשרה כל חד וחד לפום חורפי׳ אמר רפרם ל״ש אלא שאין שם אפוטרופוס אבל יש שם אפוטרופוס אין מקחו מקח ואין ממכרו ממכר פי׳ אפוטרופוס שמינהו ב״ד או אבי יתומים אין מעשהו כלום זולתו ממאי מדקתני אין מעשה קטנה כלום פי׳ אלמא היכא דאיכא שליש אין מעשה קטנה כלום וה״ה לאפוטרופוס דלמא היכא דאיכא שליש שאני פירוש שהשליש פרשו לו מה יעשה אבל אפוטרופוס אינו אלא לעשות

א קיימא לן מצוה לקיים דברי המת. אפי׳ בברייא קיימא לן הכי כדתנא שילהי פ״ק דגיטין (דף טו.) אמר מוקי לה בברייא והא קיימא לן מצוה לקיים דברי המת יש מקשין כיון דמצוה לקיים דברי המת אם כן מאי אהני הא דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורין דמו ואומר ר״ת דלא אמרי׳ מצוה לקיים דברי המת אלא כשהושלש מתחלה לכך לי נמי דווקא במת נותן בחיי מקבל אבל דברי שכיב מרע בכל ענין כמסורין דמו [6]: **אבל יש שם אפוטרופוס אין מקחן מקח.** פי׳ ר״ת דווקא מכר אבל מתנתן מתנה דלענין מתנה אין סברא לחלק בין יש שם אפוטרופוס לאין שם:

הדרן עלך מציאת האשה

המדיר את אשתו מליהנות לו. פירש בקונטרס דאין הנאת תשמישו נאסר עליה דהא משתעבד לה משמע ממון פירושו שיש בלשון זה איסור הנאת תשמיש וקשה דפריך בגמ׳ וכיון דמשתעבד לה היכי מצי מדיר לה והתנן קונם שאני עושה לפיך כו׳ מגופא דמתני׳ הו״מ למיפרך דלא מצי אסר עליה תשמיש משום דמשועבד לה דאם היה נאסר יוציא ויתן כתובה לב״ש בשמי שבתות ולב״ה שבת אחת ועוד כי מוקי לה בגמרא בהדיה בשהיא ארוסה דאכתי לא משועבד לה אם כן מתשמיש נמי חל הנדר ואיתני במתני׳ יוציא ויתן כתובה בשבת אחת לב״ה או בשמי שבתות לב״ש ומפרש ר״ת דליהנות לו לא משמע אלא הנאת מזונות:

יוציא ויתן כתובה. נראה לר״י דבכל הנך דקתני במתני׳ יוציא היינו שכופין אותו דכיון דשלא כדין עביד כופין אותו להוליא כדאשכחן בהחולץ (יבמות דף נט.) דתנן לו רבו מחרין אבל גדול למיכפייה הואיל ועליה מצוה רמיא ועוד אמרי׳ לקמן (דף עז.) אמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה ומסיק עד שכופין אותו להוליא יכפיהו לזון משמע דלשון יוציא שכופין אותו להוליא וליכא למימר דכפייה דהתם במילי ולא בשטוי חדא דבדברים לא יוסר עבד ועוד מדפריך לעיל למ״ד מורדת ממלאכה והאמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה ומאי קושיא דלמא מתניתין דמוסיפין על כתובתה כשלא רצה להוליא אבל אם כופין בשטוי אתי שפיר וא״ת א״כ אמאי לא תני להו בהדי הנך שכופין להוליא (לקמן דף עז.) וי״ל דלא תני במתני׳ אלא כגון מוכה שחין ובעל פוליפוס דאתיין ממילא אבל הנך דאתיא כפייה דידהו ע״י פשיעת הבעל לא קתני ומקמן ומגרף ובורסי דקתני אפילו נעשו אחר שנשאו ניחא שאינם מתכוונים להקניט ולגער האשה ועוד יש להביא ראיה דיוציא משמע כפייה מדאמר בסוף הבא על יבמתו (יבמות דף סה: ושם) עובדא הוה בני כניסתא בקיסרי קמיה דר׳ יוחנן ואמר יוציא ויתן כתובה ומשמע התם דכייפינן ליה ותימה אמאי לא חשיב לה להיות דבאה מחמת טענה בהלי הנך שכופין להוליא התם אינו פושע בה דמה הוא יכול לעשות שהוא עקר וי״ל משום דקתני סיפא בין שהיו עד שלא נשאו בין משנשאו ולא שייך לומר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל ורוציה מיתרצי בהאי שינויא ורבינו חננאל הביא מירושלמי דכל הנך יוציא דמתניתין אין כופין והכי איתא התם אמר שמואל אין מעשין אלא לפסולות אמר רבי שמואל תניא המדיר את אשתו מליהנות מי שמענו שמואל שכופין ופסק ר״ת משם ש״מ שאין כופין אלא היכא שמפרש בהדיה כופין אבל היכא דאמור רבנן יוציא אומרים לו כבר חייבוך חכמים להוליא ואם לא תוציא מותר לקרותך עבריינא אבל לכפותו לא ולקמן גבי האומר איני זן ואיני מפרנס לר״מ גרסינן בהדיה כופין אותו ויוציא ויתן כתובה וההיא דהמוכך דמחזרין אבל גדול למיכפייה לכנוס או לפטור היינו לפי שמונע ממנה כל עניני אישות בין תשמיש המטה בין מזונות אבל משום תשמיש המטה לחודיה לא משום מזונות לא וההיא דסוף הבא על יבמתו התם משמע דלכפותו אמר דכשבא מעשה לפניו זוה להם להוליא ויותר נראה דכופין בכל הני כדפירש ר״י אלא דירושלמי קסבר ששייך כפייה במילי אבל לדידן דקיימא לן דבדברים לא יוסר עבד ע״כ אייתי בשטוי כיון דלשון יוציא משמע כפייה היכא דעושה לה עולה ומיהו אין לכוף שום אדם לגרש ולעשות מעשה עד שנמצא ראיה ברורה דהא אמרינן דגט מעושה בישראל שלא כדין פסול ואין להתיר אשת איש מספק:

הבא נמי כיון דמשועבד לה בו׳. ואם תאמר ולוקי כגון דתליהו למזונותיה בתשמיש המטה דאמר יאסר (א) תשמישך עלי אם אזונך וי״ל דלא״כ (לפי׳) שמואל דאמר לקמן אפילו בסתם יתמין שמא ימצא פתח לנדרו מ״מ לא הוה ליה למימר יתר מיכן יוציא ויתן כתובה אלא לאחר שלשים תהנה ותאסר בנית הלל שבת אחת ובנית שמאי שתי שבתות והכאי גוונא פריך לקמן אמאי דמשני כגון דתליהו לקישוטיה בתשמיש המטה וליכא נמי למימר כגון דאמר יאסר בהנאת תשמישך עלי מעכשיו אם תהנה ממני דלו אסורה ליהנות דהא לרב יהודה דאמר נפקא שני דנדרים (דף יד:) קונם עיני בשינה היום אם אישן ביום יאסר לומר הכא נמי אסור בשמש שמא תהנה דבתנאי לא מיקדר איניש כדמפרש התם ואפילו לרב נחמן דאמר התם מיזדהר הכא מודה דאשה לא מיזדהרא כיון שלא נדרה ובתוספות ה״ר יוסף שפירש לפני רבינו שמואל מנותמו כגוד פירש דלקמן דווקא מוקי דתליהו לקישוטיה בתשמיש המטה דקתני המדיר אשתו שלא תתקשט ולא קתני המדיר מקישוט משמע שפיר שמדירה מתשמיש מפני שלא תתקשט אבל הכא דקתני המדיר מליהנות משמע שמהנאה ממש מדירה:

נעשה

ואינו נ״ל דהא לקמן בגמרא בעי לאוקמי בנדר והיא ארוסה דחייל נדרא ואכתי תקשה כיון דחייל נדרא נדרא דתשמיש חייל בין בנדר ובעידה ארוסה ולא ניתן לו אלא שבת א׳ אלא כך יש לפרש בגון שהדירה שלא תהנה מנכסיו שאין הנאת התשמיש בכלל ומקשה וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה כל כמיניה

מט א מיי׳ פי״ח מהל׳ זכיה הלכה כג סמג עשין פב טוש״ע מ״מ פי׳ רנג סעיף ח [וכרב אלפס עתר בפ״ח דכ״ב דף לטו]: נ ב מיי׳ פכ״ט מהלכות מכירה הלכה ו סמג עשין פה טוש״ע מ״מ פי׳ הלה סעיף ח:

נא ג מיי׳ שם הלכה ז טוש״ע שם סעיף כ:

א ד ה מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הלכה כג מל (פי״ה) [ופי״ב] מהלכות נדרים הלכה י סמג לאוין רמב טוש״ע אה״ע סימן עב וטוש״ע י״ד פי׳ הלה סעיף כ:

תוספות רי״ד (המשך)

צרכי היתומים לכל הצריך ואם מכרו אלו הפעוטות אין זה שינוי מצות המת שאף אפוטרופוס הוא מוכר לצורך מזונותיהם א״כ ליתני אבל בקטנה יעשה שליש מה שהושלש בידו [מאי אין מעשה קטנה כלום] דאפילו בעלמא פירוש במקום שיש אפוטרופוס שדומה מקצת לשליש וכ׳ ר״ח ז״ל משמיה דגאון דמתנתן דפעוטות מתנה אף על פי שיש שם אפוטרופוס ואינו נ״ל דהא הכא לבעלה מתנה היא ובעי למיפשט ממתני׳ דכאן גם באפוטרופוס לא מציא למיתיב ליה ובפ׳ הניזקין פליגי במחנתא בלא אפוטרופוס אם היא קיימא כמו המכר שלו דרב יימר אמר אין מתנתו מתנה ומר בר״א אמר מתנתו מתנה (אלא) [אלמא] גרוע מתנה ממכר והיכי ס״ד למיעבדא טפי ממכר:

המדיר את אשתו מליהנות לו עד ל׳ יום יעמוד לה פרנס יתר מכאן יוציא ויתן כתובה ר״י אומר בישראלית חודש א׳ יקיים ב׳ יוציא ויתן כתובה וכהנת ב׳ יקיים ג׳ יוציא ויתן כתובה פי׳ זה הוא ג) המודר מודר שהמודר הוא באומר איני זן ואיני מפרנס הלכך יוציא ויתן כתובה מיד ובעיר שנמלכים בו או אם ברח ואינו לפנינו לכופו או אם הוא איש אלם שאינו שומע לדברי חכמים מוסיפים לה על כתובתה ג״ד בשבת כל ימי מרדו כדאמרינן בפ׳ אע״פ אבל זה אינו מודר (בגמרן) [כיון] שזן ע״י פרנס מ״ה עד ל׳ יום יעמוד פרנס אבל יותר מכאן יוציא ויתן כתובה ואם אינו רוצה או שברח ומעגן את אשתו הוי מודר ומוסיף לה ג״ד בשבת וכן המדיר את אשתו מתשמיש המטה אינו מודר שבעבור נדרו הוא עושה ומחזר למצוא פתח לנדרו הלכך נותנים לו שבת א׳ זמן אם הוא מודר מתשמיש בלא נדר יוציא ויתן כתובה מיד ואם ברח בעוד שנמלכי׳ בו לפייסו מוסיפין לה ג׳ דינרים בשבת ואי קשיא והא כשהדירה שלא תהנה ממני נאסר בתשמיש המטה ולא ניתן לו אלא שבת א׳ כדתנן במדיר את אשתו מתשמיש המטה פי׳ המורה שאין הנאת התשמיש נאסר עליה בנדר זה דהא משועבד לה:

מסורת הש״ס

(א) [גיטין יד: טו. מ.], ב) שם נט. סה. כ״ב קמה:, ג) [לעיל סא:], ד) [לקמן עא:], ה) [שם], ו) [לעיל נט. סו. יבמות לג. קדושין פב. נדרים פה.], ז) [לעיל סט:], ח) [גיטין נט.], ט) [לקמן עא:], י) [כ״ל רב יוסף], כ) [וע״ע בתוס׳ גיטין יג. ד״ה והא] ותוס׳ ב״ב קמט. ד״ה דקא], ל) מהר״ם מ״ר,

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה הכא וכו׳. דאמר יאסר הנאת תשמישך:

מוסף רש״י

ר׳ מאיר היא דאמר מצוה לקיים דברי המת. דאי לאו מצוה מן הדין נותנין להן כל הנאתו שלהן הוא ואין בו לאותן אחרים כלום אלא לאחר מיתתן אם ים מותר יש להן ואם לא לא יטלו ומתנו שרוצין אנו לקיים דברי שיהו אחרים מתחיהם אנו מקפלין את הממון כדי שיהא שם מותר (תענית כא.). הפעוטות. תנן בהכיזקין (גיטין נט.) דמקמן מקח כמטלטלין, ופרסינן כגר אית כגר ממני (גיטין סה.).

הדרן עלך מציאת האשה

המדיר את אשתו מליהנות לו עד ל׳ יום. קונם את נהנית לי עד ל׳ יום, ולא הדירה מהנאת תשמיש, דהא לא מיל משום דמשועבד לה, וגבי מזונות נמי מוקמינן לה לקמן בהאומר לה אי מעשה ידיך למזונותיך, ופרנס משום דלא פקפק (לעיל סא.). קונם שאיני עושה לפיך. אשה שאמרה לבעלה מה שאני עושה מלאכה יהא אסור לפיך נקונם (יבמות צג. ושם שאני עושה בו) מעשי ידי יהיו לפיך בהקדש (קדושין סג.) מליהנות לו (לעיל נט.). אינו צריך להפר. נדר זה, שאין בה כח להקדישו לפי שהוא אלו (שם) אין נעלה צריך להפר, שאין נדרה חל שהרי משועבדת לו (קדושין סג.) דמיון דקא משעבדא ליה למעשה יהיה לא מצא נדרה (יבמות צג.) דלא אמרה כלום דלאו כל כמינה לאפקועי לגעל מה דזמי ליה דממנא (נדרים פה.).

תוספות רי״ד

א״ר אמר מ״ע הלי׳ בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו נותנים להן כל צורכן והא קי״ל כר״מ דאמר מצוה לקיים דברי המת ה״מ במילי אחרניתא אבל בהא ניחא ליה (פי׳ דמשום כדי חייו) והאי דאמר הכי לזרוזינהו הוא דאתא תנן התם הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלי פי׳ ומשום כדי חייו אבל במקרקעי לא עד שיהא גדול ופקח ובפ׳ הניזקין מפרש כבר ר׳ כבר ז׳ ח׳ כבר תמני כבר תשע כבר עשרה כל חד וחד לפום חורפי׳ אמר רפרם ל״ש אלא שאין שם אפוטרופוס אבל יש שם אפוטרופוס

ח) נראה לל״ל כבר ז׳ לו כבר ז׳ כבר ח׳ לו כבר תשע כבר עשר כל חד וחד כו׳. ג) נראה לל״ל פי׳ זה המדיר לאו מורד שהמדיר היא באומר איני זן כו׳.

נעשה כאומר לה צאי בו. הכא נמי מצי למיפרך והא נמי אמר לה הכי כדפריך בתע"פ (לעיל דף נח:) דהכא אין אנו משגין נדר מכמו שנדר אנא בעמא בעלמא הוא דלמה הוא מדירה אנא בשביל שרוצה שיהיו מעשה ידיה שלה אבל אתם גבי מקדיש ידי אשתו אין הנדר טוב ולריך לתקן דיבורו שרוצה לומר יקדשו ידיה לעושיהן להכי פריך לה התם: **אלא** לא תימא נעשה בו. נא היה מצי למימר דמתני' דהכא כר"מ דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה כדמשני בתע"פ (שם) דנא דמי דודאי משום דאין אדם מוציא דבריו לבטלה יש לנו לתקן דיבורו כמו התם דמקדיש מעשה ידיה ואמרי' דבעי למימר יקדשו ידיך לעושיהן דאינו אנא תיקון מלה בעלמא אבל להוסיף על הדיבור מה שנא אמר כלל אין לנו להוסיף בשביל כך כיון שאין לנו לומר שכך היה דעתו נא שום דיבור אחר כמו שהיינו סברין מתחלה:

והאידנא דאדרתן לא מצינא לאיגלגולי בהדך.

ומדעתא דהכי נא מחלה שידיהנה הלכך משועבד לה ומ"מ חל הנדר דבשעת הנדר אכתי נא היה משועבד אי נמי נא שום טעם מחילה הנדר חל שכל זמן שהיא עמו יש לה לגלגל עמו דאע"ג דאין יורדת עמו דאין זה חשיב ירידה דמיירי שאין בני משפחתה העשירים כמו בעלה רגילין בכך אנא אביה מתון עושרו היה מוותר הלכך יש לה לגלגל עמו וכשאינה עמו יש לה להתיג כמו שהיתה רגילה בבית אביה: **שהגיע** זמן ולא נשאו. פירש בקונטרס דמדאורייתא נא משתעבד לה לפיכך הנדר חל וקשה דא"כ מן הנשואין נמי יחול הנדר מהאי טעמא דהא קיימת לן דמזונות נשואה דרבנן ועוד קושם שאני עושה לפיך אמאי אין הנדר חל והא מעשה ידיה לבעלה לכ"ע נא הוי אנא מדרבנן ונראה לפרש שהגיע זמן ונא נשאו כלו' הא דתקני יעמיד פרנס אשהגיע זמן ונא נשאו קאי אבל כשנדר עדיין נא הגיע הזמן לפיכך חל הנדר ודוקא הגיע זמן אבל נשאת אין לריך להעמיד פרנס דסברה וקיבלה כדאמר נסמוך ועוד י"ל כשהדירה כבר הגיע הזמן ומיהו חל הנדר דנא אמוה רבנן לשעבודא דאשה כל זמן שנא נשאת

ומפקינ הקונס אותו שיעבוד:

טפי לא עביד שליחותיה. הכא נא שייך טעמא דזילותא כיון דנא נשאת ופ"ת ועשה לה מקנה אחרת כגון שיתן לו לחבירו במתנה והלה יתן לה כמו גבי בא בדרך דמייתי לקמן דאין לומר דווקא בא בדרך ואין לו מה יאכל התירו לו דהא גבי מעשה דבית חורון משמע דאי הוה יהיב ליה מתנה גמורה הוה שרי אביו למיכל וי"ל דאין הכי נמי אבל אין רגילות ליתן בכה"ג דכל שעה ירא שיחזיק בהן המקבל ופ"ת ויפקיר כדלקמן וי"ל דהא ודאי נא שרינן אנא בא בדרך הואיל ונא נכנסו המזונות לרשות אחרת משיצאו מיד המדיר דנראה כמו שהן עדיין ברשותו ותקנתא דחנוני הרגיל אצלו איכא למימר נמי דנא שביה דעבדי טפי משלשים יום הואיל והמדיר אינו אומר לו ליתן לו מעות: **ופרנס** לאו שליחותיה קעביד. השתא סלקא דעתין דאמר ליה ספק לה מזונות ואני פורע ונא דמי להא דמסקינן בריש פרק בתרא דע"ז (דף סג.) ושם) אומר אדם לחנוני הרגיל אצלו תן פירות לחמרי ולפועלי ואינו חושש נא משום שביעית ונא משום יין נסך דהתם נא קאמר ליה דליתיב להו איסורא הלכך נאו שליחותיה עביד אי יהיב להו יין נסך אבל הכא שליחותיה קא עביד כי יהיב לה שום מזונות: **באומר** כל הזן אינו מפסיד. ונא בעי לשנויי בחנוני הרגיל אצלו אומר רבינו ילמק דיעמיד פרנס משמע דמפרנס לה מזונות אבל בחנוני הרגיל אצלו נא מפרנס לה מיהו אומר רבינו שמואל דווקא בכי האי גוונא דאמר בתתם כל הזן אינו מפסיד שרי במודר הנאה אבל למימר ליחיד הוה אסור דמיחזי כשלוחו דגבי בא בדרך נא שרי למימר הכי ובסוף מסקנא נמי דמשני נא מיבעיא כל הזן כו' אי הוה שרי למימר ליחיד הוה ליה למימתי בחנוני הרגיל אצלו אם מזון נא מפסיד והוה משמע לן דבוותא טפי: שנא

נעשה כאומר לה צאי בו. תלמ"ג דנא אמר הכי הוא כאומר דודאי אדעתא דהכי אדרה: **בדנא ספקה.** מזונות בתעשה ידיה הקנוד לה בתנאת תע"פ (לעיל דף סד:): **הא רגילה בהו.** ומשועבד לה: **שהגיע זמן ונא נשאו.** דמדאורייתא נא משועבד לה לפיכך חל הנדר דאורייתא הוא ומדרבנן חייב לזונה לפיכך יעמיד פרנס: **וגיסא.** דהשתא חייב בתזונותיה והנדר כבר חל עליו: **הא סברה וקבלה.** יודעת היא שנאסר עליו לזונה ויתת לו: **נבי מומין.** בשלהי פרקין[2] בתתיתין: **לענין מזוני מי אמרינן.** סבורה הייתי. יודעת היא שאי אתסר לה בנא מזונות: **ופרנס** לאו שליחותיה עביד. בתמיה נמנא עובר על נדרו: **הרי אלו יכתבו ויתנו.** תע"ג דנא אמר ליה לסופר כתוב. ה"נ תע"ג דנא אמר ליה זון שלוחיה הוא: **הסס קאמר יכתוב.** לשון לוואה לשמע קולו: **בדליקה התירו לומר.** בשבת דמתון שאדם בהול על ממונו אי נא שרית ליה אתי לכבויי[3]: **לאו למעוטי** כי האי גוונא. בכל איסורין שבתורה: **שאר איסורי שבת.** דחמירי ונא התירו בהן לומר העושה לי מלאכה זו אינו מפסיד כדי שישמעו עובדי כוכבים ויעשו אבל בנדרים נא גזור: **דלעלמא קאמר.** נא דמי לשליחות כלל דנא ייחד אים לעשותו אבל רגיל אצלו אימתא נא כו': מעשה ולא נשאו דתנן[4] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[5] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[6] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[7] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[8] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[9] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[10] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[11] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[12] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[13] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[14] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[15] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[16] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[17] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[18] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[19] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[20] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[21] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[22] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[23] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[24] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[25] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[26] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[27] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[28] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[29] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[30] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[31] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[32] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[33] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[34] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[35] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[36] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[37] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[38] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[39] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[40] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[41] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[42] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[43] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[44] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[45] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[46] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[47] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[48] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[49] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[50] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[51] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[52] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[53] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[54] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[55] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[56] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[57] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[58] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[59] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[60] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[61] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[62] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[63] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[64] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[65] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[66] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[67] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[68] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[69] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[70] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[71] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[72] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[73] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[74] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[75] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[76] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[77] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[78] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[79] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[80] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[81] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[82] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[83] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[84] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[85] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[86] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[87] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[88] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[89] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[90] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[91] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[92] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[93] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[94] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[95] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן[96] הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עד עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה ואיבעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע ז

מעשה דבית חורון. בנדרים בפרק השותפין: **היינו תנא קמא.** דאיהו נמי שלשים יום קאמר[ד]: **במפרש.** שפירש שלשים יום הוא דלא כפיין ליה להוציא אלא יעמיד פרנס: **משום דאיכא לערא דפרוייהו** לא גרסינן: **יוציא ויתן כתובה.** לאלמר: **שנדרה היא.** ומה יש לו עוד להמתין אי ניחא לה לדידה למיסקל כתובתה ומיפק לא תבקש פתח לנדרה אבל היכא דאדרה איהו כגון מליהנות לו ימתין שמא ימצא פתח לנדרו: **וקסבר רבי מאיר הוא.** שקיים נתן אצבע בין שיניה והשיבה לפיכך יתן כתובה. ופתח מתניתין ר"מ היא[ה]: **אם רצה הבעל.** מתחילה להפר יפר: **ואם.** לא רצה וקיים לה ואמר אי אפשי כו': **בענויות שלא נתן קצבה.** יוציא ויתן כתובה. אלמא הוא נותן דהא בנדרה היא וקיים הוא אוקימתא למתניתין: הכי גרסינן **והא תנן רבי יהודה אומר בישראל יום אחד יקייס.** גבי שלא תעשה דאוקימתא בנדרה היא וקיים הוא ואקאמר רבי יהודה יום אחד יקיים יתר מיכן יוציא ויתן כתובה: **אלמא בעל מלי מיפר.** נדרי קיימו מדקנים ליה כתובה על שקיימו: **אם ארחץ אם לא ארחץ.** בנדרים[ב] מפרש לה דאמרה תיפסר הנאת רחיצה עלי אם ארחץ ושבועה שלא ארחץ וכן אם אתקשט תיפסר הנאת קישוט עלי אם בגשמים אתקשט עד זמן פלוני: **אם לא אתקשט.** שבועה שלא אתקשט: **אין אלו נדרי עינוי נפש.** ואין הבעל מיפר דלענות נפש כתיב[ג]: בבגדי

[ד]מעשה דבית חורון: רבי יהודה אומר בישראל חדש אחד וכו': היינו ת"ק אמר אביי כהנת אתא לאשמועינן רבא אמר חדש מלא וחדש חסר איכא בינייהו [ו]אמר רב לא שנו אלא במפרש אבל בסתם יוציא לאלתר ויתן כתובה ושמואל אמר אפילו בסתם לא יוציא שמא ימצא פתח לנדרו והא איפלגו ביה חדא זימנא [ז]דתנן המדיר את אשתו מתשמיש המטה ב"ש אומרים שתי שבתות וב"ה אומרים שבת אחת ואמר רב מחלוקת במפרש אבל בסתם יוציא לאלתר ויתן כתובה ושמואל אמר [א]אפי' בסתם נמי לא יוציא שמא ימצא פתח לנדרו [ז]צריכא דאי איתמר בההיא בההיא קאמר רב משום דלא אפשר בפרנס אבל בהא דאפשר בפרנס אימא מודה ליה לשמואל ואי אתמר בהא בהא קאמר שמואל משום דאפשר בפרנס אבל בההיא אימא מודה ליה לרב צריכא: תנן המדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל הפירות יוציא ויתן כתובה בשלמא לרב כאן בסתם כאן במפרש אלא לשמואל קשיא הכא במאי עסקינן [ח]כגון שנדרה היא וקיים לה איהו וקסבר ר"מ הוא נותן אצבע בין שיניה וסבר רבי מאיר הוא נותן אצבע בין שיניה והתניא [ט]האשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה ולא הפר לה רבי מאיר ורבי יהודה אומרים היא נתנה אצבע בין שיניה לפיכך אם רצה הבעל להפר יפר ואם אמר אי אפשי באשה נדרנית תצא שלא בכתובה רבי יוסי ורבי אלעזר אומרים הוא נותן אצבע בין שיניה לפיכך אם [ג]אם רצה הבעל להפר יפר ואם אמר אי אפשי באשה נדרנית יוציא ויתן כתובה איפוך ר"מ ורבי יהודה אומרים הוא נותן רבי יוסי ורבי אלעזר אומרים היא נתנה וסבר רבי יוסי היא נתנה והתנן רבי יוסי אומר בעניות שלא נתן קצבה אימא רבי מאיר ורבי יוסי אומרים הוא נותן רבי יהודה ורבי אלעזר אומרים היא נתנה וסבר רבי יהודה היא נתנה והתנן [י]רבי יהודה אומר בישראל יום אחד יקיים אימא רבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי אומרים הוא נותן ורבי אלעזר אומר היא נתנה ואם תמצא לומר זוגי זוגי קתני אימא רבי מאיר ורבי אלעזר אומרים היא נתנה רבי יהודה ורבי יוסי אומרים הוא נותן והא סתמא דלא כרבי מאיר וסבר רבי יוסי בעניות שלא נתן קצבה אלמא בעל מצי מיפר ורמינהו [כ]דאלו דברים שהבעל מיפר דברים שיש בהן עינוי נפש [ה]אם ארחץ אם לא ארחץ אם אתקשט אם לא אתקשט אמר רבי יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש ואלו הן נדרי עינוי נפש שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין ושלא אתקשט בבגדי

[מ]**שלא** תטעום אחד מכל הפירות. לאו בכל פירות מדיר לה דל"ב לא הוה חייל דאי אפשר לה לקיים כדאמרי' בריש פרק שני דנדרים (דף יד:) דכי אמר קונם עיני בשינה סתם לא חייל נדר למיסר שינה אלא שלא תטעום במין אחד שבפירות כדאמרינן בתוספתא דאפילו לא טעמה מין זה מעולם אבל למאי דסלקא דעתין דאדרה איהו ותלנהו בתשמיש המטה חל אפילו הדירה מכל פירות כיון דאפשר לה לאכול וליאסר בתשמיש המטה כי הסיא דשלהי נדרים (דף פט:) דאמר תיפסר כל הנאות דעלמא עלי כו' ושרקיה טיגא שלא יהנה מן העולם אלמא חל הנדר:

רבי יהודה היינו ת"ק. בהחולץ (יבמות דף מח: ושם) **פי' ל"ר** דאדם דקרא שלשים יום כדדרשינן התם ירח שלשים ימים שלשים ובנזיר (דף ה. ושם) נמי אמרינן ואימא שלשים יום כדכתיב עד חדש ימים אבל בדרבנן לא הוי אלא אסר כדאמרי' בפ' אין נערבין (ערכין דף ע:) ובפ"ק דר"ה (דף יט:) רשב"ג אומר לו אדם שלשים ו[ט]וקשה דהכא פריך היינו ת"ק ואביי נמי דאמר בהנת אתא לאשמועינן אית ליה לאדם שלשים יום ואומר ר"י דהכא משום דבעי למימר ובכהנת שנים יקיים נקט אדם וג' אדשים דהבתולה וט' אדשים דמעוברת דהוו אדשים דשלשים יום משום דטורת הוא לפרש ולומר ל' יום וע"ר יום נקט אדשים ועוד ר"ל דאפי' בלישנא דרבנן הוי אדם שלשים היכא דלא מוכח אבל [י]היכא דמוכח שאני:

(ח) [כ]**אי** נמי בהא קאמר שמואל דאיכא צערא דתדוייהו. הכי גרסינן לה בכל הספרים אע"ג דבכל אלרמיהו שפיר מלריכותא קמייתא מ"מ כן דרך הש"ס שעושה ב' לריכותות לשני האמוראים כשיש לו ובקונטרס לא גרים ליה ובפ' אע"פ (לעיל דף מא:) לא גרים ליה בשום ספר: **בשלמא** לרב כאן בסתם כו'. וסלקא דעתין [א] בתלה בתשמיש דאמר יאסר הנאת תשמיש עלי אם תטעום מאומה המין:

שנדרה היא וקיים לה הוא. פי' בקונט' ומה יש לו עוד להמתין אי ניחא לה למיסקל כתובה ומיפק לא תבקש עוד פתח לנדרה ותימה לפירושו דמאי פריך לקמן ותתקשט ויאסר אי לב"ש כו' הואיל וכבר תירלנו דבנדרה היא לא שייך המתנה ונראה לר"י דהשתא לא בתוספתא דאפילו לא טעמה מין זה מעולם אבל למאי דסלקא דעתין דאדרה איהו ותלנהו בתשמיש המטה חל אפילו הדירה מכל פירות כיון דאפשר לה לאכול וליאסר בתשמיש המטה כי הסיא דשלהי נדרים (דף פט:) דאמר תיפסר כל הנאות דעלמא עלי כו' ושרקיה טיגא שלא יהנה מן העולם אלמא חל המדר:

רבי יהודה היינו ת"ק. בהחולץ (יבמות דף מח: ושם) **פי' ל"ר** דאדם דקרא שלשים יום כדדרשינן התם ירח שלשים ימים שלשים ובנזיר (דף ה. ושם) נמי אמרינן ואימא שלשים יום כדכתיב עד חדש ימים אבל בדרבנן לא הוי אלא אסר כדאמרי' בפ' אין נערבין (ערכין דף ע:) ובפ"ק דר"ה (דף יט:) רשב"ג אומר לו אדם שלשים ו[ט]וקשה דהכא פריך היינו ת"ק ואביי נמי דאמר בהנת אתא לאשמועינן אית ליה לאדם שלשים יום ואומר ר"י דהכא משום דבעי למימר ובכהנת שנים יקיים נקט אדם וג' אדשים דהבתולה וט' אדשים דמעוברת דהוו אדשים דשלשים יום משום דטורת הוא לפרש ולומר ל' יום וע"ר יום נקט אדשים ועוד ר"ל דאפי' בלישנא דרבנן הוי אדם שלשים היכא דלא מוכח אבל [י]היכא דמוכח שאני:

(ח) [כ]**אי** נמי בהא קאמר שמואל דאיכא צערא דתדוייהו. הכי גרסינן לה בכל הספרים אע"ג דבכל אלרמיהו שפיר מלריכותא קמייתא מ"מ כן דרך הש"ס שעושה ב' לריכותות לשני האמוראים כשיש לו ובקונטרס לא גרים ליה ובפ' אע"פ (לעיל דף מא:) לא גרים ליה בשום ספר: **בשלמא** לרב כאן בסתם כו'. וסלקא דעתין [א] בתלה בתשמיש דאמר יאסר הנאת תשמיש עלי אם תטעום מאומה המין:

שנדרה היא וקיים לה הוא. פי' בקונט' ומה יש לו עוד להמתין אי ניחא לה למיסקל כתובה ומיפק לא תבקש עוד פתח לנדרה ותימה לפירושו דמאי פריך לקמן ותתקשט ויאסר אי לב"ש כו' הואיל וכבר תירלנו דבנדרה היא לא שייך המתנה ונראה לר"י דהשתא לא

מיירי בדתלינהו בתשמיש אלא שנדרה הנאה באחד מכל מיני פירות כל זמן שהיא מתחיי דאם נדרה לעולם א"כ מה תרוויח במה שיוציא אף ע"ג דבנדר של תשמיש ממתנת בנדר של פירות אינה יכולה לסבול אפי' יום אחד: **ואם** אמר אי אפשי באשה נדרנית **תצא בלא כתובה.** והא דתנן בפרקין (לקמן עב.) נודרת ואינה מקיימת תנא בלא כתובה אבל מקיימת לא הנ"מ בשאר נדרים אבל נדרים שיש בהן עינוי נפש אפי' מקיימת יוציא בלא כתובה דיש מילוק בין אותם נדרים לשאר כדאמרינן לקמן גבי כנסה ע"מ שאין עליה נדרים: **בעניות שלא** נתן קצבה. ועל כרחך מתני' לשמואל בנדרה היא וקיים לה הוא דאי בהדירה הוא הא קאמר שמואל יאמתין עד שימלא פתח לנדרו: **אימא** רבי מאיר ורבי אלעזר אומרים היא נתנה אצבע בו'. הקשה ר"מ דהכא אית ליה לר"מ היא נתנה ולהכי יוציא בלא כתובה ולקמן (דף עב.) תניא רבי מאיר אומר כל היודע באשתו שנודרת ואינה מקיימת יקיטנה כדי שתדור לפניו ויפר לה אמרו לו אין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת פירוש ולכך יוציא בלא כתובה משמע דלר' מאיר לא יוציא ואם יוציא יתן כתובה ולקמן מגיה ר"מ בשני בריתות רבי יהודה דתרוייהו חד תנא קמני להו מדקאמר לקמן מאן דאמרי אהא כל שכן אהא ואין נראה דלא הוציל כלום דאחת הסוגיא אליבא דשמואל אבל לרב אין לריך להגיה הברייתא וסברי רבי מאיר ורבי יהודה היא נתנה ונראה לר"י דמודה רבי מאיר דאם יוציא בשביל כך דלא יתן כתובה אלא משום דלתנא דפליג עליה מצוה להוציא דעד כאן לא קא מיבעיא לן בסוטה בפרק אלוסה (דף כה.) בעובדת על דת אם אסור לקיימה או לא אבל פשיטא דמצוה דגרשה וקאמר רבי מאיר אם הוא רוצה יכול לעכבה על ידי תקנה זו: **רבי** יוסי אומר אין אלו נדרי עינוי נפש. משמע הכא דדאיהו וקיסוו לא הוי עינוי נפש לרבי יוסי אפילו נדרה לכמה ימים וכן נראה לרשב"ם מדקתני סיפא ואלו הן נדרי עינוי נפש ואי דאיתא עולם הוי נדרי עינוי נפש הו"ל למינקט דאיהו וקיסוו ולא גרים בריש פרק בתרא דנדרים (דף פ.) ורבי יוסי ניחוא דיומא לא שמיה ניחוא דמשמע הא דאיתא עולם הוי עינוי ומתוך סוגיא דהתם אי אפשר לגרוס כן ואין להאריך כאן: **אין** אלו נדרי עינוי נפש. ולא גרים ואלו הן נדרי עינוי נפש שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין דמשנה היא בפ' בתרא דנדרים (דף עט:) והתם גרסי' ואלו הן נדרי עינוי נפש אמרה קונם פירות העולם עלי וליכא למימר דהך דמייתי הכא ברייתא היא ולא משנה דיון דמלי למפרך ממתניתין לא שביק מתניתין ומייתי ברייתא: **הבי** גרסינן רבי יוסי אומר אין אלו נדרי עינוי נפש משום עינוי נפש הוא דאינו מיפר אבל מיפר הוא משום דבריה שבינו לבינה הנימא

מסורת הש"ס

(ד) נדרים מח., ב) [לעיל פא:], ג) [לעיל פא:], ד) [שם ע"ב], ה) [לעיל נב. נע.], ו) [מוספתא נזיר פ"ג ע"ב הוצינ], ז) [לעיל ע.], ח) נדרים עט., ט) [לעיל ע.], י) [סנהדרין פו.], כ) [לקמן פ:], ל) [במדבר ל:], מ) שיך למתני' לעיל ע., נ) [עי' תוס' סנהדרין יח. ד"ה דשב"ג], ס) כן הוא גי' מהרש"ל ומהרש"ל לא גרס מ"נ לק כהא קאמר שמואל.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה רבי יהודה וכו' הי"בא דמוכח שאני. ע' תשובת מהריב"ל מ"ג סימן לו:

הגהות הב"ח

(מ) תוס' ד"ה ר' יהודה וכו' שאני הס"ד ואח"כ מ"ה מ"נ בההיא קאמר:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה בשלמא. וס"ל בתלה כו'. ק"ב דאם לא כן מי אפשר להדירה ממילות (ועמ"ש לקיטו ביו"ד סימן רל"ה ס"ק מ'):

מוסף רש"י

דברים שיש בהן עינוי נפש. כדכתיב (במדבר ל) לענות נפש איש יקימנו ואישה יפרנו (נדרים עט.).

תוספות רי"ד

ר"י אומר וכו'. ר"י היינו ת"ק. אמר אביי כהנת אתא לאשמועינן. רבא אמר חדוש מלא וחדוש חסר א"כ. א"ר ל"ש אלא במפרש (כ"כ) אבל בסתם יוציא דתן כתובה לאלתר. ושמואל אמר אפילו בסתם לא יוציא שמא ימצא פתח לנדרו. וקי"ל הל' כשמואל בדיני: (מתני') [ופסקא] המדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל מיני פירות יוציא ויתן כתובה. ר"א בישראל' יום א' יקיים ב' יוציא ר"כ. ובכהנת ב' יקיים ג' יוציא ר"כ המדיר את אשתו שלא תתקשט בא' מכל התכשיטין יוציא ר"כ. ר' יוסי אומר בעניות שלא נתן קצבה [ובעשירות] ל' יום פי' אם מדיר את אשתו שלא תאכל פרי פ' אע"פ שלא הדירה אלא מאותו פרי בלבד ובכל הפירות היא מוחרת אמרי' יוציא ר"כ וכן נמי אם הדירה שלא תתקשט בבושם פ' אע"פ שהיא מוחרת להתקשט בכל שאר מיני בשמים חוץ מבושם פ' יוציא ר"כ. ואי קשיא מה כח יש לו להדירה שלא תאכל או שלא תתקשט הא מוקמינן לה לקמן בנדרה איהי וקיים לה איהו (וכ"ל הוא אליבא דשמואל אבל אליבא דרב כגון שהדירה הוא ואמר הנאת תשמישך אסור עלי כקונם אם תאכלי פרי פ' או אם תתקשט בשם פ' חייל נדרא) ואקשי' בשלמא לרב כאן בסתם כאן במפרש אלא לשמואל ק'. פי' בריש הנזן ל' יום הוי במפרש הלכך מתחיין לי' עד ל' יום אבל כאן

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פי"ב מהלכות אישות הלכה כג:
ח ב ג מיי' שם הל' כד טור אה"ע סי' עב וטוש"ע י"ד סי' רלה סעיף ג:
ט ד מיי' פי"ב מהלכות מלרים הלכה ד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רלד סעיף ה:
י ה מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף גמ:

תוספות רי"ד (המשך)

שלא פי' עד זמן פ' אלא סתם הדירה יוציא ר"כ מיד אלא לשמואל דאמר דאפילו בסתם לא יוציא עד ל' יום הכא אמאי תני יוציא ויתן כתובה מיד. ומהדר הבמ"ע שנדרה היא וקיים לה הוא וקסבר הוא נותן אצבע בין שיניה פי' אין כח בבעל להדיר את אשתו שלא תטעום או שלא תתקשט אלא כגון שנדרה היא והוא שמע ולא הפר לה אלא קיים לה וקסברי הני תנאי בין ת"ק בין ר"י בין ר' יוסי דהוא נותן אצבע בין שיניה כלומר אע"פ שהיא נדרה כל הפשיעה עליו מוטל שהי' יכול להפר לה ולא הפר שהיא נדרה ע"ד שיפר לה בעלה נדרה וכיון שלא רצה להפר כל התואנה עליו מוטלת הלכך יוציא ר"כ. וכיון שלא הפר נדרה אין לנו לתת לו זמן שמא תמצא פתח לנדרה דאי ניחא לה לדידה למיקל בתובתה ומיפק לא תבקש פתח לנדרה אבל ברישא שנדר הוא שלא תיהנה מנכסיו [אפי' אם] נדר בסתם ימתין שמא ימצא פתח לנדרו. תניא האשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה ולא הפר לה ר"א אומר היא נתנה אצבע בין שיניה ולפיכך אם רצה הבעל להפר יפר ואם אומר אי אפשי באשה נדרנית יוציא שלא בכתובה ר"י ור"מ ור"י אומרים הוא נותן אצבע בין שיניה לפיכך אם רצה הבעל להפר יפר ואם אמר א"א באשה נדרנית ולא רצה להפר יוציא ר"כ. פי' ר"א מטיל כל התואנה על האשה שנדרה והני תנאי הטילו כל התואנה על הבעל שקיים לה מש"ה יוציא ר"כ. וכיון דסתם לן תנא כי הני תנאי הלכתא הכי דהוא נותן אצבע בין שיניה והאי דקאמר א"א באשה נדרנית לא מפני שהוא תובע גירושין שאע"פ שהוא שותק והאשה תובעת גירושין מוציא כדתנן במתני' אלא ה"פ כיון שיכול להפר ולא הפר כאילו אמר הוא א"א בא"נ וכל התואנה מוטלת עליו. א"נ איידי דקאמר ת"ק א"א אמרי נמי אינהו א"א ולאו דוקא אלא בזמן דהוא

הניחא לרב אחא בר אהבה דאמר בעל מיפר אלא לרב הונא כו׳ פירוש משום עינוי נפש הוא דאינו מיפר הא דקאמר רבי יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש לא שלא יוכל הבעל להפר אלא שאינו מיפר משום נדרי עינוי נפש אלא מיפר הוא משום דברים שבינו לבינה והתם מפרש דנ״מ דאי מיפר משום עינוי נפש מיפר בין לעצמו בין לאחרים אין בהם עינוי נפש לעצמו מיפר לאחרים לא מיפר ופריך הניחא לרב אחא בר אהבה דאמר בעל מיפר כן נמצא בספר יצן וכן איתא בנדרים (דף פא.) ולא כספרים שכתוב להפך ופליגי רב אחא בר אהבה ורב הונא אליבא דר׳ יוסי דאמר אין אלו נדרי עינוי נפש אם מיפר משום דברים שבינו לבינה דרב אחא בר אהבה אמר מיפר דרחילה וקישוט הוו דברים שבינו לבינה ורב הונא לא תשיב להו דברים שבינו לבינה שלא מצינו שועל כו׳ ולא גרסינן הכ״ע בדברים שבינו לבינה פירוש בקישוט המשיר את השער הניחא לאמר דאמר כו׳ דא״כ הוה משמע דפליגי אם בעל מיפר בדברים שבינו לבינה אם לאו ואיתא דלא נחלק אדם מעולם על כך שלא יפר בעל דברים שבינו לבינה דברייתא היא ברים פ׳ בתרא דנדרים (דף עט:) דמיפר ומפיק לה מדכתיב בין איש לאשתו בין אב לבתו מלמד שהבעל מיפר דברים שבינו לבינה והכא נמי מסיק בדתלנהו לקישוטיה בתשמיש המטה ותשמיש המטה הוי דברים שבינו לבינה כדמוכח (בשמעתא) [בשמעתא] בתרייתא דנדרים (דף 5:):

בגון דתלינהו לקישוטיה בתשמיש המטה. ואם תאמר ואמאי לא מוקי לה דתלינהו באיסור פירות שבעולם ולא יוכל להקשות ותתקשט ותאסר אי לבית שמאי כו׳ ונראה לרש״א משום דאכתי הוה קשה ליה דתתקשט ותיאסר לר׳ יהודה יוס א׳: **ולא** תתקשט ולא תיאסר. פירוש והיכי מצי מיפר אבל לא פריך אמאי יוצא ויתן כתובה הואיל ויכולה לסבול שלא תתקשט דא״כ לרב נמי תיקשי: **ותתקשט** ותיאסר אי לב״ש כו׳. דבשלמא עד השתא דס״ד שיש עינוי בקישוט ולא תלנהו בתשמיש יוצא לאמתר ויתן כתובה שאין לה להמתין כלל ולמנוע מקישוט: **אבל הבא** דנדרה איהי בו׳. וא״ת ויתמין שמא יצא פתח להקמתו דנשאלים על ההקם כדאמרי׳ בשילהי נערה המאורסה (נדרי׳ דף עט.) ואומר ר״י דאין נשאלין על ההקם אלא ביום שמעו שאמר לה קיים ליכי אבל אם עבר יום שמעו שאינו יכול להפר מחמת שהמרים לה אינו יכול לשאול עוד ואפילו אם תמצא לומר שיכול לשאול אחי שפיר דודאי כשהדירה הוא תמתין לבית הלל שבת אחת שאין קשה לה להמתין דסברה דהשתא מירתח רתח ולאחר מיכן יתפייס אבל הכא דסברא מיסנא סני ואינה סבורה שיתפייס עוד לא תקנו חכמים שתמתין הואיל וקשה לה: **גבי** חדש ל״ג שלשה דא״כ הוה דייק עלה בגמרא כדדייק גבי רגל: **כאן** ברדופה כאן בשאינה רדופה. פירש ר״ח דרגל ראשון היא רגילה ליל ולהגיד שבחה בבית אביה ורגל שני אינה רדופה כל כך אף ע״פ שעדיין לא הגידה שבחה ומתני׳ דקתני שניים יקיים בשאינה רדופה כלומר ברגל שני או שלישי של חופה שאינה רדופה אע״פ שעדיין לא הגידה שבחה הואיל ואינה מלגלגת רגל ראשון ואתי שפיר הא דגרסינן בכל הספרים דכתיב וגרסינן נמי ואמר רבי יוחנן ולפירוש הקונטרס לא גרים דכתיב ולא גרים נמי ואמר רבי יוחנן אלא אמר רבי יוחנן. דגינו מס: המדיר

עין משפט נר מצוה

א א מיי׳ פי״ג מהלכות נדרים הל׳ ג׳ טוש״ע יו״ד סי׳ רלד סעיף נה: **יב** ב טוש״ע שם סימן רלה סעיף ג ומוש״ע אה״ע סימן עד סעיף ח: **יג** ג מיי׳ פי״ב שם הל׳ ט סמג עשין מח טוש״ע י״ד סי׳ רלד סעיף טז: **יד** ד ה מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הלכה ו סמג עשין מח ולאוין פא טוש״ע י״ד סי׳ רלה סעי׳ ג וטוש״ע אה״ע סי׳ עד סעיף ח: **טו** ו ז ח מיי׳ פי״ג שם הל׳ ח טוש״ע י״ד שם וטוש״ע אה״ע שם סעי׳ ג וסעיף ה: **טז** ט י מיי׳ שם הל׳ יב יג וסמג שם טור [סימן רלה] ושו״ע י״ד סי׳ רלד סעי׳ סב וסימן רלה סעי׳ ו וטוש״ע אה״ע סימן עד סעי׳ ד וסעי׳ ו:

תוספות רי״ד

נותן אצבע בין שיניה יוציא וי״כ. ר׳ יוסי אומר בענויות שלא נתן קצבה בדבר עד מתי אסורה עליה הוא דיוציא וי״כ אבל אם נתן קצבה יתמין עד אותו הזמן ובעשירות שרגילין בכך אם לא הדירה יותר מל׳ יום אין כופין אותו להוציא: וכמה קצבה אר״י א״ש יו״ד חדש רבה בב״ח אר״י יו״ד שנים ר״ח אמר אבימי רגל שבעות ישראל מתקשטות ברגל. ובעשירות ל׳ יום מ״ט אמר אביי שכן אשה חשובה מתקשטת א׳ לל׳ יום: **מתני׳** המדיר את אשתו שלא תלך בבית אביה בזמן שהן עמה בעיר חודש [אחד] יקיים ב׳ יוציא וי״כ ובזמן שהן בעיר אחרת רגל א׳ יקיים ג׳ יוציא ויתן כתובה פי׳ יש לפרשה כגון שנדר הוא. וא״ת מה כח לו לאסרה שלא תלך כגון שנדר כך יאסרו כל פירות שבעולם עלי קונם אם תלכי לבית אביך או תאסר הנאת תשמישך עלי אם תלכי לבית אביך וכן נמי בנדרה איהי וקיים לה איהו ואע״פ שאין אלו נדרי עינוי נפש שיוכל להפר כגון דאמרה הנאת תשמישך עלי אסורה אם אלך שבענין זה יכול להפר שאם לא תלך ה״ה גורם לה שלא תלך ומצטערת ותכוף אותו לגרש הלכך מצי מיפר ודרך בנות ישראל לבקר בבית אביהן כרגל מעיר לעיר: הא גופא ק׳ אמרת רגל א׳ יקיים הא ב׳ יוציא וי״כ אימא סיפא ג׳ יוציא וי״כ הא ב׳ יקיים אמר אביי סיפא אתאן לכהנת ור״י הוא רבא בר עולא אמר ל״ק כאן ברדופה כאן בשאינה רדופה פי׳ נהוגה ג) אם תלכי לבית האבל או לבית המשתה יוציא וי״כ פי׳ מפני שנעל בפניה ואם היה טורן מפני ד״א רשאי פי׳ רב מוקי לה בשנדר הוא הנאת תשמישך אסורה עלי אם תלכי ומפני שנדר בסתם יוציא מיד וי״כ ושמואל מוקי לה בנדרה אשה וקיים לה איהו דאמרה הנאת תשמישך עלי אם אלך וכיון שהוא נותן אצבע בין שיניה יוציא וי״כ ויכול הוא להפר שאם תלך נאסרת ואם לא תלך איכא נעילת דלת ויוציא וי״כ.

ג) נראה לר״ל פי׳ נהוגה לילך תמיד בשניים יותר.

בבגדי צבעונין הכא במאי עסקינן בדברים שבינו לבינה הניחא למ״ד דברים שבינו לבינה הבעל מיפר אלא למ״ד אין הבעל מיפר מאי איכא למימר דאתמר [ג]דברים שבינו לבינה רב הונא אמר [א]הבעל מיפר רב אדא בר אהבה אמר אין הבעל מיפר שלא מצינו שועל שמת בעפר פיר אלא [ב]הכא במאי עסקינן כגון דתלינהו לקישוטיה בתשמיש המטה דאמרה יאסר הנאת תשמישך עלי אם אתקשט כדאמר רב כהנא דאמר רב כהנא [ד]הנאת תשמישי עליך כופה ומשמשתו הנאת תשמישך עלי יפר לפי שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו ולא תתקשט ולא תאסר אם כן קרו לה מנוולת ותתקשט [ה]ותאסר אי [ו]לב״ש שתי שבתות אי לבית הלל [ז]שבת אחת הני מילי היכא דאדרה איהו דסברה מירתח רתח עילואי והשתא מותיב דעתיה אבל הכא [ח]דנדרה איהי ושתיק לה סברה מדאישתק מיסנא הוא דסני לי׳: רבי יוסי אומר בעניות שלא נתן קצבה: וכמה קצבה אמר רב יהודה אמר שמואל [ט]י״ב חדש רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן עשר שנים רב חסדא אמר אבימי רגל שכן בנות ישראל מתקשטות ברגל: [י]ובעשירות ל׳ יום: מאי שנא ל׳ יום אמר אביי שכן אשה חשובה נהנית מריח קשוטיה ל׳ יום: **מתני׳** [כ]המדיר את אשתו שלא תלך בית אביה בזמן שהוא עמה בעיר חודש אחד יקיים שנים יוציא ויתן כתובה ובזמן שהוא בעיר אחרת רגל אחד יקיים שלשה יוציא ויתן כתובה המדיר את אשתו שלא תלך בית האבל או לבית המשתה יוציא ויתן כתובה מפני שנועל בפניה ואם היה טורן משום דבר אחר רשאי אמר לה ע״מ שתאמרי לפלוני מה שאמרת לי או מה שאמרתי לך או שתהא ממלאה ומערה לאשפה יוציא ויתן כתובה: **גמ׳** הא גופא קשיא אמרת רגל אחד יקיים הא שנים יוציא ויתן כתובה אימא סיפא שלשה יוציא ויתן כתובה הא שנים יקיים אמר אביי סיפא אתאן לכהנת [ל]ורבי יהודה היא רבה בר עולא אמר לא קשיא [מ]כאן ברדופה כאן בשאינה רדופה [נ]אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום [ס]אמר רבי [ע]יוחנן ככלה שנמצאת שלמה בבית חמיה ורדופה לילך ולהגיד שבחה בבית אביה [פ]והיה ביום ההוא נאום ה׳ תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי אמר רבי יוחנן ככלה בבית חמיה ולא ככלה בבית אביה: המדיר את אשתו וכו׳: בשלמא לבית המשתה איכא

כבגדי צבעונים. גגמי ובזיון הוא לה ומתגנה עליו: **הכא במאי עסקינן.** קישוט דמתני׳ דהכא: **כדברים שבינו לבינה.** סס המשיר את השער: **כעפר פיר.** כעפר חור שהוא גדל שם כלומר בדבר שהוא רגיל בו בקי הוא להשמר שאינו מזיקו: **פיר.** כמו פירא דכוורי (לקמן דף עט.) גומא: **אלא הכא במאי עסקינן דתלינהו לקישוטיה בתשמיש.** ומשום הכי מלי מיפר דדלמא מתקשטת ומיתסרא הנאת תשמישו עליה: **כופה ומשמשתו.** שאינה יכולה לאסור עצמה עליו אבל יכולה לאסרו עליה שתהא היא מודרת ולא הוא כגון הנאת תשמישו עליה דצריך הוא להפר שלא יאמינה דבר האסור לה: **ולא תתקשט ולא תאסר.** לר׳ יוסי כיון דאמר אין אלו נדרי עינוי נפש היאך יכול להפר ואי משום דתלינהו בתשמיש לא תתקשט ולא תיאסר: **א״כ קרו לה מנוולת.** וכי מבזו מקשטא איתתא דנדר זה אוסרה עליו לפיכך יכול להפר משום דברים שבינו לבינה: **ותתקשט ותאסר אי לבית שמאי.** אמאי יוצא לאמתר ויתן כתובה ותתקשט ותאסר והוא ליה כמדיר את אשתו מתשמיש המטה ותנן בפרק אף על פי (ב) לבית שמאי שתי שבתות ולבית הלל שבת אחת: **הני מילי.** שיש לו זמן שמא ימצא פתח לנדרו היכא דאדרה איהו: **אבל היכא דנדרה איהי ואישתיק.** ולא היפר איהו יכולה לגור אצלו כלל ואפי׳ עד שתאסר ע״י קישוט דסברה מיסנא סני לי: **וכמה קצבה.** כלומר אם נתן קצבה עד כמה לא כייפינן ליה להוציא: **נהניה מריח קשוטיה.** שתתקשטה לפני הנדר: **מתני׳ כשהן בעיר אחרת.** דרך בתם ללכת אצלם ברגלים: **רגל אחד.** מצא מוקמא אנפשה שלשה לא מצא מוקמא. ובגמרא פריך הא שנים מאי: **שנועל בפניה.** בגמ׳ (ג) מפרש: **מחמת דבר אחר.** בגמרא (ד) מפרש: **שתאמרי לפלוני.** בגמרא (ה) מפרש: **שתהא ממלאה ומערה.** בגמרא (ו) מפרש: **גמ׳ סיפא.** דקתני שלשה יוצא הא שנים יקיים אתאן להכנת: **רדופה.** ליל לבית אביה תמיד שנים יוצא שאינה רדופה דקתני׳ דכתיב לא גרסי׳: **אישי.** לשון אישות ומשואין: **ככלה בבית חמיה.** שכבר נישא וגם לבה בבעלה ואינה בושה אימנו: איכא

מסורת הש״ס

ב) נדרים פא., ג) שם: ודף טו:, ד) [לעיל פא:], ה) [לעיל ע.], ו) פסחים פז., ז) ע״ז ע״ב, ח) פסחים פז., ט) ע״ז יומא, י) [לעיל פא:], כ) [לקמן עב.], ל) [ומנמות נח: ד״ה ואיכא דאמרי כו׳ מקמו דזהו מן הסוגיות הפוכות],

תורה אור השלם

1. אֲנִי חוֹמָה וְשָׁדַי כַּמִּגְדָּלוֹת אָז הָיִיתִי בְּעֵינָיו כְּמוֹצֵאת שָׁלוֹם: שיר השירים ח י
2. וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא נְאֻם יְיָ תִּקְרְאִי אִישִׁי וְלֹא תִקְרְאִי לִי עוֹד בְּעָלִי: הושע ב יח

מוסף רש״י

כמוצאת שלום. נתחבבתי עליו ונמלאתי שלימה לו (פסחים פז:). ולהגיד שבחה. היאך היא מקוכלת בבית חמיה (שם).

המדיר את אשתו שלא תשאל בו'. תימה דעל כרחך לא מיירי הכא בנדרה היא וקיים לה הוא דהא קתני סיפא וכן היא שנדרה ואיהו לא מצי לאדורה אח"כ תלה בתשמיש וא"כ לשמואל למה יוציא לאלתר ותשאל ותיאסר לב"ה שבא אחת וי"ל דלעולם אלא תלה בתשמיש אלא כגון שאסר על עצמו הנאת שאילתה ואינה יכולה בשביל זה לשאל ולא תשאיל שאסר הנאת כליו אלא תוכל להאמילה: **אי דידע נפרוש.** תימה דלוקמה כגון דידע ופרש אבל היא היתה רוצה להאמילו אלא היתה סבורה שהיה יודע ואומר ר"י דמאמילתו משמע שהאמילתו ומדקדק היאך האמילתו ומיהו קשה דדייק נמי הכי אולא קולה לה תלה ונראה לרשב"א דמה שראתה להאמילו אינה יוצאה בלא כתובה דיכולה לומר משהקת הייתי ואם היית בא לאכול הייתי מוונעת אותך:

פלוני בהן תיקן בו'. היה יכול לומר דאיכא עדיס שהאמילתו דבר שאינו מעושר אלא לא שכיח: **אי דלא ידע נסמוך עילויה.** הכא לא מצי לאקשויי אי דלא ידע מנא ידע כדפריך לעיל שהרי יכול לדעת שראה בנדיה אחרי כן מלוכלכים בדם להכי פריך נסמוך עליה שאומרת שנתלכלכו לה ממקום אחר: **וספרה** לה לעצמה. ול"ת אמאי אין מברכת זבה על ספירתה כמו שמברכין על ספירת העומר דהא כתיב וספרה וי"ל דאין מברכין אלא ביובל שמברכין ב"ד בכל שנה שלעולם יוכל למנות כסדר וכן עומר אבל זבה אם תראה תסתור אין לה למנות[1]: **יחזור** ויקניטנה כדי שתדור בפניו ויפר לה. ואם לא שיקניטנה לא ידע מתי תדור שיפר ואע"ג דנעיא היא בפ' נערה המאורסה (נדרים דף עב:) אם בעל מיפר בלא שמיעה או לא לא שיוכל להפר נדרים שתדור מכאן ולהבא דאם כן תפשטו מהכא דאין מיפר בלא שמיעה מדמצריך להקניטה אלא מיירי בנדרים שכבר נדרה ולא שמע אבל הכא היכי יפר דשמא עדיין לא נדרה ולאחר מיכן שמא תדור ותענוה מיד קודם שיפר והא דבעי למפשט מדתניא האומר לאשתו כל נדרים שתדור מכאן עד שתבא ממקום פלוני הרי הן מופרין ר"א אומר מופר לא משום דמיבעיא ליה היכא דלא נדרה תדע מדפשיט מדר"א ואדרבה מדרבנן הו"ל למפשט דקתני וחכ"א אינו מופר אלא ה"ק התם מדר"א נשמע לרבנן דע"כ לא פליגי עליה רבנן אלא בהא דאין יכול להפר קודם שיחול הנדר אבל בהא מודו רבנן דאם כבר חל הנדר דמיפר אע"ג דלא שמע: בטווח

איכא נועל בפניה. דלא של שמחה ופיקום[2] נער: **סופנה.** קוברה. כשם שלא גמלה חסד כך לא יגמלו עמה: **דיספד.** יתן אל לבו שאף הוא יספדיהו ואל ירע לו אם נהג כן: **דידל.** הריס קולו בבכי ובמספד: **דלוחי.** ליטה את המטה מבית האבל לקבר: **שהא ממלאה ונופלת.** לאחר שתשמש וימלא רחמה שכבת זרע תרוץ כרגליה ותנפלנו שלא יקלוט ותתעבר: **ריחייס ופגור.** המטלטלין: **מתני' דת יהודים.** שנהגו בנות ישראל ואע"ג דלא כתיבא: **ועווה בשוק.** בגמרא [ע"ב] מפרש: **במדברת בשוק ביפה.** מפרש בגמרא [שם]: **גמ' היכי דמי.** דהאמילתו: **אי דידע.** כשאבל: **נפרוש.** ולא יאכל: **מנא ידע.** מי אמר לו אחרי כן שהוא בא להוליאה: **דוחזקה נדה בשכינותיה.** שראוה לובשת בגדי נדות ולבעלה אמרה טהורה אני ושמשה: **נעלה נוקה.** אם הטרו בו. וכי האי גוונא משכחת לה לאמתני' לאחר תשמיש הודיעוהו שכינותיו שהוחזקה נדה: **בגיס מפיס.** בפ' במה מדליקין (שבת לב:) יליף מוחבל את מעשה ידיך[3]: **ידירנה.** משמע בעצמו קונס עליך דבר פלוני: **יחזור ויקניטנה.** אין לו להוליאה אלא כך יתקננה: **בכפיפה.** בתוך סל אחד שכשלא יאמר יאכנו. אף זה יבא לידי שתקלקלנו: **מאן דמחני לה אמא.** דר"י דתני תקנתא אחלה כל שכן אנדרים דלא שכיחי: **דאורייתא היא.** ואמאי לא קרי לה דת משה: **אזכרה.** מדעבדינן לה הכי לגוולה מדה כנגד מדה כמו שעשתה להתגנות על בועלה מכלל דאסור. א"נ מדכתיב ופרע מכלל דההוא שעתא לאו פרועה הוא שמע מינה אין דרך בנות ישראל לצאת פרועות לאש וכן עיקר: קלתה

איכא נועל בפניה אלא לבית האבל מאי נועל בפניה איכא תנא [6]למחר היא מתה ואין כל בריה סופדה ואיכא דאמרי אין כל בריה [5]סופנה [5]תניא היה ר' מאיר אומר מאי דכתיב [1]טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה באשר הוא סוף כל האדם והחי יתן אל לבו מאי והחי יתן אל לבו דברים של מיתה [4]דספד יספדונה דקבר יקברוניה דידל ידלוניה דלואי ילווניה דטען יטענוניה: ואם היה טוען משום דבר אחר רשאי: מאי דבר אחר אמר רב יהודה אמר שמואל משום בני אדם פרוצין שמצויין שם אמר רב אשי לא אמרן [2]אלא דאיתחזק אבל לא איתחזק לא כל כמיניה: ואם אמר לה ע"מ שתאמרי: ותימא אמר רב יהודה אמר שמואל [3]דברים של קלון: או שתהא ממלאה ומערה לאשפה: ותיעביד א"ר יהודה אמר שמואל [6] [7]שתמלא ונופצת במתניתא תנא [8]שתמלא עשרה כדי מים ותערה לאשפה בשלמא לשמואל משום הכי יוציא ויתן כתובה אלא למתניתא מאי נפקא לה מינה תיעביד אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מפני שנראית כשוטה אמר רב כהנא המדיר את אשתו שלא תשאל ושלא תשאיל נפה וכברה וריחים ותנור יוציא ויתן כתובה שמשיאה שם רע בשכינותיה תניא נמי הכי [9]המדיר את אשתו שלא תשאל ושלא תשאיל נפה וכברה ריחים ותנור יוציא ויתן כתובה מפני שמשיאה שם רע בשכינותיה וכן היא שנדרה שלא תשאל ושלא תשאיל נפה וכברה וריחים ותנור ושלא תארוג בגדים נאים לבניו תצא שלא בכתובה מפני שמשיאתו שם רע בשכיניו: **מתני'** [10]ואלו יוצאות שלא בכתובה העוברת על דת משה ויהודית ואיזו היא דת משה מאכילתו שאינו מעושר ומשמשתו נדה ולא קוצה לה חלה ונודרת ואינה מקיימת דת יהודית יוצאה וראשה פרוע וטווה בשוק ומדברת עם כל אדם אבא שאול אומר אף המקללת יולדיו בפניו רבי טרפון אומר אף הקולנית ואיזוהי קולנית לכשהיא מדברת בתוך ביתה ושכיניה שומעין קולה: **גמ'** מאכילתו שאינו מעושר: היכי דמי אי דידע נפרוש אי דלא ידע מנא ידע לא צריכא דאמרה ליה [7]פלוני תיקן לי את הכרי ואזיל שייליה ואשתכח שיקרא: ומשמשתו נדה: היכי דמי אי דידע בה נפרוש אי דלא ידע נסמוך עילוה דא"ר חיננא בר כהנא אמר שמואל מנין לנדה שספורת לעצמה שנאמר [2]וספרה לה שבעת ימים לה לעצמה לא צריכא דאמרה ליה פלוני חכם טיהר לי את הדם ואזל שייליה ואשתכח שיקרא ואיבעית אימא כדרב יהודה [8]דאמר רב יהודה [9]הוחזקה נדה בשכינותיה בעלה לוקה עליה משום נדה: ולא קוצה לה חלה: היכי דמי אי דידע נפרוש אי דלא ידע מנא ידע לא צריכא דאמרה ליה פלוני גבל תיקן לי את העיסה ואזיל שייליה ואשתכח שיקרא: ונודרת ואינה מקיימת: [10]דאמר מר בעון נדרים בנים מתים שנאמר [3]אל תתן את פיך לחטיא את בשרך וגו' ואיזו הן מעשה ידיו של אדם הוי אומר בניו ובנותיו [10]רב נחמן אמר מהכא [4]לשוא הכיתי את בניכם לשוא על עסקי שוא תניא היה ר"מ אומר כל היודע באשתו שנודרת ואינה מקיימת יחזור וידירנה ידירנה במאי מתקן לה אלא יחזור ויקניטנה כדי שתדור בפניו ויפר לה אמרו לו [11]אין אדם דר עם נחש [12]בכפיפה תניא היה ר' יהודה אומר כל היודע באשתו שאינה קוצה לו חלה יחזור ויפריש אחריה אמרו לו אין אדם דר עם נחש בכפיפה מאן דמתני לה אהא כ"ש אהך אבל מאן דמתני אהך אבל הא זימנין דמקרי ואכיל: ואיזוהי דת יהודית יוצאה וראשה פרוע: ראשה פרוע דאורייתא היא דכתיב [5]ופרע את ראש האשה ותנא דבי רבי ישמעאל אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפרוע ראש דאורייתא קלתה

אע"פ שמקיימת מוציאה בלא כתובה מפני שאימר אי אפשי באשה נדרנית א"נ יש להעמיד גם באותן ג' נדרים ועמא דאינה מקיימתן הא לאו הכי לא מצי מפיק לה דמצי מיפר לה ואי לא מיפר לה הוא נותן אצבע בין שיניה דהא אפילו באותן ג' נדרים דמוצאו עליה נדרים תנן ומשום שאין הבעל מיפר בקודמים הא נדרה תחתיו לא משום דמצי מיפר לה ואי לא הפר לה הוא נתן אצבע בין שיניה. וק' לי בעל נמי אם נודר ואינו מקיים יוציא ויתן בכתובה שקובר את בניו ועוד קובר את אשתו דכתיב ואם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך ונ"ל דכ"ש הוא דהשתא האשה שהיא מפסדת דינה ומד שראוי לינתן לה בעת שנשאה קנסינן לה דתצא שלא בכתובה כ"ש בעל דלא מפסיד מידי אלא מה שנשתעבד לה נותן לה דיוציא ויתן כתובה וכן נמי אם מאכילה דברים האסורים או טבל או נבילות וטריפות שתוכל אשתו לתבוע גירושין ממנו דיוציא ויתן כתובה: ואיזה דת יהודית יוצאה וראשה פרוע פי' דבר שאין בו איסור אלא שהנשים נוהגות בו דרך צניעות. ראשה פרוע דאורייתא היא דכתיב ופרע את ראש האשה ותנא דבי ר"י אזהרה לבנ"י שלא יצאו בפריעת הראש מדכתיב ופרע אלמא עד השתא לא הוי פרוע א"נ בסוטה שעושים כן כדי לנוהה אלמא ניוול

עשרה כדים מים ותערה לאשפות מפני שנראית כשוטה: אמר ר"כ המדיר את אשתו שלא תשאל ולא תשאיל נפה וכברה רחים ותנור יוציא ויתן כתובה מפני שמשיאה ש"ר בשכיניותה וכן היא שנדרה שלא תשאל ולא תשאיל נפה וכברה רחים ותנור ושלא תארוג בגדים נאים לבנה תצא שלא בכתובה מפני שמשיאתו ש"ר בשכיניו. (לפי המסקנא אם נדרה היא נדרי עינוי נפש שהבעל יכול להפר כגון שנדרה שלא לטעום פרי פ' ושלא תחקשט בכרשם פ' ושמע בעלה וקיים ה"ה כגון אצבע בין שיניה כאילו הדירה הוא ויוציא ויתן כתובה. אבל אי נדרה שאר נדרים שאינם עינוי נפש כגון שלא תלך לבית אביה או שלא תלך לבית האבל או לבית המשתה או שלא תשאל ולא תשאיל נפה וכברה רחים ותנור ולא תארוג בגדים נאים לבנה וכיוצא באלו שאין הבעל יכול להפר ה"ה נתנה אצבע בין שיניה ותצא בלא כתובה מיד ואם אלו הנדרים בעינוי נפש כגון שאמרה תשמישך אסור עלי קונם או יאסרו כל פירות העולם עלי כקונם אם אלך לבית אבא או לבית האבל או אם אעשה כך וכך ושמע בעלה וקיים לה יוציא ויתן כתובה דכיון דחלינהו בעינוי נפש כאילו נדרה בעינוי נפש דמי שהבעל יכול להפר): **מתני'** ואלו יוצאות שלא בכתובה העוברת על דת

מסורת הש"ס

[1] [מוספתא פ"ז ע"ז], [2] [נמ"ק כתו. פירשו תוס' כשם שלא גמלה חסד כך לא יגמלו עמה:] [3] מ"ק כתו: נדרים פג:, ד) [מהר"ם פ"ב ע"ב ד"ה לגמגם לתה נקט כהן הגרה"מ ליתא ע"ש ודע דגם בגיר ז"ע ליתא מלת כהן], ה) קדישין פ., ו) שבת לב:, ז) [עי' שבת לב: ר"ש בר יתחק אמר לא"ד כעון נדרים נמי מהכא וכו'], ח) [לקמן עז. פו:], ט) [מ' קוטות שעיקר מן הגומא ומסני לגרים וכו' ערוך ערך כפפה], י) כפ"ה: ומכוחו, כ) [קהלת הו], ל) [עי' תוס' מנחות סה: ד"ה ופפרתם ועי' אל"ה בשער הפוחות דף קא ע"ב שכתב אפשר שהיא ע"ש וע"ל אין לה לנכון].

תורה אור השלם

1. טוב לֵלֶכֶת אֶל בֵּית אֵבֶל מִלֶּכֶת אֶל בֵּית מִשְׁתֶּה בַּאֲשֶׁר הוּא סוֹף כָּל הָאָדָם וְהַחַי יִתֵּן אֶל לִבּוֹ:
קהלת ז ב
2. וְאִם טְהֹרָה מִזּוֹבָהּ וְסָפְרָה לָהּ שִׁבְעַת יָמִים וְאַחַר תִּטְהָר:
ויקרא טו כח
3. אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת בְּשָׂרֶךָ וְאַל תֹּאמַר לִפְנֵי הַמַּלְאָךְ כִּי שְׁגָגָה הִיא לָמָּה יִקְצֹף הָאֱלֹהִים עַל קוֹלֶךָ וְחִבֵּל אֶת מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ:
קהלת ה ה
4. לָשָׁוְא הִכֵּיתִי אֶת בְּנֵיכֶם מוּסָר לֹא לָקָחוּ אֲכֵלָה חַרְבְּכֶם נְבִיאֵיכֶם כַּאֲרִיֵה מַשְׁחִית:
ירמיהו ב ל
5. וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְיָ וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל כַּפֶּיהָ אֶת מִנְחַת הַזִּכָּרוֹן מִנְחַת קְנָאוֹת הוּא וּבְיַד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים:
במדבר ה יח

הגהות הב"ח

(ז) נמ' ת"ר אמר שמואל שתהא ממלאה ונופלת:

תוספות ר"ד

הלכך יבול להפר שאין לך דברים שבינו לבינה גדול מזה: בשלמא לבית המשתה איכא נועל בפניה אלא לבית האבל איכא תנא למחר היא מתה ואין כל אדם סופדה דתניא ר"מ אומר מ"ד טוב ללכת אל בית אבל וגו' והחי יתן אל לבו דברים של מיתה דיספד יספדונה דיקבר יקברוניה דלואי ילווניה דיטען יטענוניה: ואם היה טוען וכו' מאי ד"א אר"י א"ש משום בני [אדם] פריצי שמצויין שם א"ר אשי ל"א אלא דאיתחזק הא לא אתחזק לאו כל כמיניה: אמר לה ע"מ שתאמרי לאיש פ' מה שאמרתי לך אר מה שאמרת לי או שתהא ממלאה ומערה לאשפות יוציא ויתן כתובה. ותימא. אר"י א"ש דברים של קלון פ' שהאשה מדברת עם בעלה בשעת תשמיש [וזה ע"מ שנ"ה על הנדר שנדר ע"מ שתאמר או ממלאכה וכו'] ותיעבד אר"י א"ש שתמלאי ותנפצי פ' בשעת תשמיש כדי שלא תתעבר וכבתניתא תנא שתמלא

תוספות ר"ד (המשך)

משה ויהודית איזה הוא דת משה מאכילתו שאינו מעושר ומשמשתו נדה ולא קוצה לה חלה ונודרת ואינה מקיימת ואיזה הוא דת יהודית יוצאה וראשה פרועה וטווה בשוק ומדברת עם כל אדם אבא שאול אומר אף המקללת יולדיו בפניו ר"ט אומר אף הקולנית איזהו קולנית כל שמדברת בתוך ביתו ושכני' שומעין את קולה: מאכילתו שאינו מעושר. היכי דמי אי דידע לפרוש ואי דלא ידע מנא ידע ל"צ דא"ל דא' תיקן לי הכרי ואזל ש' ד' אר"ל חיננא בר כהנא אמר שמואל מנין לנדה שספורת לעצמה שנאמר וספרה לה שבעת ימים לה לעצמה לא צריכא דאמרה ליה פלוני חכם טיהר לי את הדם ואזל שייליה ואשתכח שיקרא ומשמשתו נדה: היכי דמי אי דידע בה נפרוש אי דלא ידע נסמוך עילוה דא"ר חיננא בר כהנא אמר שמואל מנין לנדה שספורת לעצמה שנאמר וספרה לה שבעת ימים לה לעצמה לא צריכא דאמרה ליה פלוני חכם טיהר לי את הדם ואזל שייליה ואשתכח שיקרא ואיבעית אימא כדרב יהודה דאמר רב יהודה הוחזקה נדה בשכינותיה בעלה לוקה עליה משום נדה: ולא קוצה לה חלה: היכי דמי אי דידע נפרוש אי דלא ידע מנא ידע לא צריכא דאמרה ליה פלוני גבל תיקן לי את העיסה ואזיל שייליה ואשתכח שיקרא: ונודרת ואינה מקיימת: דאמר מר בעון נדרים בנים מתים שנאמר אל תתן את פיך לחטיא את בשרך וגו' ואיזו הן מעשה ידיו של אדם הוי אומר בניו ובנותיו רב נחמן אמר מהכא לשוא הכיתי את בניכם לשוא על עסקי שוא תניא היה ר"מ אומר כל היודע באשתו שנודרת ואינה מקיימת יחזור וידירנה ידירנה במאי מתקן לה אלא יחזור ויקניטנה כדי שתדור בפניו ויפר לה אמרו לו אין אדם דר עם נחש בכפיפה מאן דמתני לה אהא כ"ש אהך אבל מאן דמתני אהך אבל הא זימנין דמקרי ואכיל: ואיזוהי דת יהודית יוצאה וראשה פרוע: ראשה פרוע דאורייתא היא דכתיב ופרע את ראש האשה ותנא דבי ר' ישמעאל אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפרוע ראש דאורייתא

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"ג מהלכות אישות הלכה יא טוש"ע ר"ד סימן מג סעיף י הגה"ר: יח ב מיי' פי"ג שם הל' יג טור ר"ד סימן רלה וטוש"ע אה"ע סימן עד סעיף ו:
יט ג ד ה מיי' שם פי"ד הל' ה ומסג שם טוש"ע ר"ד סי' רלה סעיף ד:
כ ו מיי' פי"ג שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ה:
כא ז ח מיי' פכ"ד מהל' אישות הל' י יא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קטו סעיף א:
כב ט מיי' פ"א מהל' איסורי ביאה הלכה כב טוש"ע שם סעיף ב:

מוסף רש"י

דספד יספדונה. כלומר יספוד לאיניש כי היכי דיספדון ליה, והייני וחחי יתן אל לבו, שיסתכל לעצות עם אחרים כדי שיחבה ויעשה לו כמו כן (נדרים פפ.). **הוחזקה נדה בשכינותיה.** שראוה שכינותיה שהיא כיום היתה מלובשת בגדי נדותה (קדושין פ.). **אל תתן את פיך. כגבל, לחטיא את בשרך.** לחייב את גופך (שבת לב:), על עסקי שוא. שסקרו בגלריהם דדמי לשבועה (שם), בכפיפה. כתוך קופה אחת (לקמן פו.).

תוספות רי"ד (המשך)

ומשמשתו נדה ולא קוצה לה חלה ונודרת ואינה מקיימת ואיזה הוא דת יהודית יוצאה וראשה פרועה וטווה בשוק ומדברת עם כל אדם אבא שאול אומר אף המקללת יולדיו בפניו ר"ט אומר אף הקולנית איזהו קולנית כל שמדברת בתוך ביתו ושכני' שומעין את קולה: מאכילתו שאינו מעושר. היכי דמי אי דידע לפרוש ואי דלא ידע מנא ידע ל"צ דא"ל תיקן לי הכרי ואזל שייליה ואשתכח שיקרא: ומשמשתו נדה אי דידע בה נפרוש אי דלא ידע נסמוך עליה דאמר ר"ה א"ש מנין לנדה שספורת לעצמה שנאמר וספרה לה שבעת ימים לה לעצמה לא צריכא דאמרה ליה פלוני חכם טיהר לי את הדם ואזל שייליה ואשתכח שיקרא ואיבעי אימא כדרב יהודה הוחזקה נדה בשכינותיה בעלה לוקה עליה משום נדה בו לאחר שהוחזקה ומתני' משכחה לה דלאחר תשמיש הודיעוהו שכינתה שהוחזקה נדה שראוה לובשת בגדי נדות ולבעלה אמרה טהורה אני: ולא קוצה לה חלה ה"ד אי דידע לפרוש אי דלא ידע מנא ידע ל"צ דא"ל פ' תיקן לי את העיסה ואזל ושייליה ואשתכח שיקרא: ונודרת ואינה מקיימת דאמר מר בעון נדרים בנים מתים פ' ומתני' בשאר נדרים שא"י להוציאה בלא כתובה עליהן ואע"פ שאינו מוציאה בשביל הנדרים אם אינה מקיימת מוציאה בלא כתובה אבל ג' נדרים דחנן לקמן בפרקין

בטווה ורד כנגד פניה. ר"ח פי' טווה ורד למר אדוס היא טווה שיפול על פניה מזהרוריתו וזהו עזות מצח ופריצות: [שיין לעיל] **ואלא** כחצר. פי' אפי' בלא קלתה נמי אין בה מקום פריעת ראש שאל"כ לא הנחת בת לאברהם אביו: **יולידיו בפני מולידיו.** לא מצינו בפני בעל דקתני במתני' אלא בפני מולידיו דהיינו בניו של בעל לא תקלל אביו של בעל בפניהם וי"מ יולידיו בפני מולידיו זקנו של בעל בפני הבעל כי היכי דניהוי דווקא בפניו דמתני' ולא היא דהא מפרש רבה דאמרה ניכליה אריה לסבא באפי בריה משמע בריה דבעל: **על** מנת שאין עליה נדרים כו'. תימה לר"י מאי איריא על מנת אפי' בסתם נמי דהא בפ' אע"פ (לעיל דף מ:) גזרינן שלא תאכל אלוסה בת ישראל בתרומה גזירה משום סימפון וי"ל דלרב דאמר בגמ' קידשה על תנאי וכנסה סתם לריכה הימנו גט נקט קידשה על תנאי משום סיפא לאשמועינן דאע"ג דקידשה על תנאי בעיא גט ולשמואל נמי נקט ע"מ למימרא דבכל ענין אינה מקודשת אפי' כנסה אח"כ סתם כדאמרינן בגמרא ועי"ל דנהי דשייך בה סימפון אפי' בקידשה סתם ולא תאכל בתרומה מ"מ לריכה גט מדבריהם או מדאורייתא מספק ומיהו כתובה ליתא לה לכ"ע אפילו קידשה סתם כדתניא לעיל ואם אמר אי אפשי בסתם נדרים נדרים שלא בכתובה ואפי' מאן דפליג לא פליג אלא משום דקסבר הוא נתן אלבע בין שיניה הא לאו הכי מודה דאין לה כתובה והא דנקט במתני' וכנסה ה"ה אפי' לא כנסה בעיא גט אלא נקט כנסה דאפ"ה ליתא לה כתובה ולרב דמוקי לה סיפא בקידשה על תנאי וכנסה סתם ה"ה דאפי' קידשה סתם וכנסה סתם תנא שלא בכתובה אלא נקט וכנסה סתם תנא שלא לאשמועינן דאפי' הכי כתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא וא"ת לפי מאי דפריש דקידשה סתם לריכה גט מאי שנא דבנמצאת אילונית אינה לריכה גט דתנן ברים יבמות (דף כ: ושם) וכולן שנמצאו אילונית לרותיהם מותרות משמע דאפי' מדרבנן לא בעיא גט דאי בעיא גט אפי' מדרבנן לא היתה לריכה מותרת אלא מולגת ולא מתיימת מידי דהוה אכל היכולה למאן ולא מיאנה דלריכה מולגת ולא מתיימת ולריך לחלק בין מוס דאילונית לשאר מומין והא דמשמע בהשולה (גיטין דף מו: ושם) דאילונית לריכה גט דתנן המוליא אשתו משום אילונית לא יחזיר ולעמת משום קלקולא ואם לא היתה לריכה גט מה מועיל מה שאמרו לא יחזיר הא מקולקלת היא אם כתובה דמסיקא דלא גט אם מייבי בספק אילונית שלא היה להם כח לגרר אם הם סימנין גמורים אם לאו הלכך לריכה גט מספק ומ"מ אין לה כתובה דמסיקא לא מפקינן ממונא תדע דאי בודאי אילונית אייבי הילך יכול לקלקלה דלעולם לא יהיו לה בנים דודאי אילונית אין לה רפואה דהא יוצאה בלא חליצה ואם היה לה רפואה היתה לריכה חליצה כמו סרים חמה דתנן בהערל (יבמות דף עט: ושם) דמולץ וחולצין לאשתו שכן מתרפאין באלכסנדרית של מלרים והא דתנן לקמן (דף ק:) הממתנת והסייה והאילונית אין להן לא כתובה כו' ואית לן למידק כתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא כדאייך בגמרא אמתני' דהכא איכא למימר דמשום סייה נקט אין לה כתובה לדקדק הא גיטא בעיא נקט תנא שלא בכתובה ועוד לאמתני' שייך לדקדק דגיטא בעיא מדלא נקט אינה לריכה גט דהוה שמעינן דכ"ש דאין לה כתובה אבל התם קתני לא כתובה ולא פירות ולא בלאות ואי הוה תני אינה לריכה גט לא הוה שמעינן מינה דאין לה לא פירות ולא בלאות להכי ליכא למידק התם הא גיטא בעיא: **אלא** אסיפא. וקסבר רב פפא דשמואל דמוקי סיפא בקידשה סתם וכנסה סתם: **ומידי** דקפדי אינשי הוי קפידא. נראה דהיינו כשהתנה סתם על מנת שאין עליה נדרים ולא פי' איזה נדר דהתם קאמר רב אפי' בלא קפדי אינשי לא הוי קפידא קפידא אבל אם פירש בהדיא ע"מ שאין עליך נדר זה ודאי יכול להתנות בכל נדרים אפי' לא קפדי בהו אינשי: לא

קלתה. אל שיש לו מלמטה בית קבול להולמו בראשו ובית קיבול מלמעלה לתת בו פלך ופשתן: **הוי.** לשון מקשה: **מ"כ.** דבחצר יש בה מקום פריעה: **ודרך מבוי.** בלא שמיני רבים: **בטווה ורד כנגד פניה.** טווה כנפה על ירכה וחוטו מתרדד כנגד פניה של מטה: **שדיפיה.** הסליתהו: **במקללת יולדיו בפני מולדיו.** לא מצינו בפני בעל דקתני במתני' אלא בפני מולדיו דהיינו בניו של בעל לא תקלל אביו של בעל בפניהם וי"מ יולדיו בפני מולדיו זקנו של בעל בפני הבעל כי היכי דניהוי דווקא בפניו דמתני' ולא היא דהא מפרש רבה דאמרה ניכליה אריה לסבא באפי בריה משמע בריה דבעל: **על** מנת שאין עליה נדרים כו'. תימה לר"י מאי איריא על מנת אפי' בסתם נמי דהא בפ' אע"פ (לעיל דף מ:) גזרינן שלא תאכל אלוסה בת ישראל בתרומה גזירה משום סימפון וי"ל דלרב דאמר בגמ' קידשה על תנאי וכנסה סתם לריכה היתנו גט נקט קידשה על תנאי משום סיפא לאשמועינן דאע"ג דקידשה על תנאי בעיא גט ולשמואל נמי נקט ע"מ למימרא דבכל ענין אינה מקודשת אפי' כנסה אח"כ סתם כדאמרינן בגמרא ועי"ל דנהי דשייך בה סימפון אפי' בקידשה סתם ולא תאכל בתרומה מ"מ לריכה גט מדבריהם או מדאורייתא מספק ומיהו כתובה ליתא לה לכ"ע אפילו קידשה סתם כדתניא לעיל ואם אמר אי אפשי בסתם נדרים נדרים שלא בכתובה ואפי' מאן דפליג לא פליג אלא משום דקסבר הוא נתן אלבע בין שיניה הא לאו הכי מודה דאין לה כתובה והא דנקט במתני' וכנסה ה"ה אפי' לא כנסה בעיא גט אלא נקט כנסה דאפ"ה ליתא לה כתובה ולרב דמוקי לה סיפא בקידשה על תנאי וכנסה סתם ה"ה דאפי' קידשה סתם וכנסה סתם תנא שלא בכתובה אלא נקט וכנסה סתם תנא שלא לאשמועינן דאפי' הכי כתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא וא"ת לפי מאי דפריש דקידשה סתם לריכה גט מאי שנא דבנמצאת אילונית אינה לריכה גט דתנן ברים יבמות (דף כ: ושם) וכולן שנמצאו אילונית לרותיהם מותרות משמע דאפי' מדרבנן לא בעיא גט דאי בעיא גט אפי' מדרבנן לא היתה לריכה מותרת אלא מולגת ולא מתיימת מידי דהוה אכל היכולה למאן ולא מיאנה דלריכה מולגת ולא מתיימת ולריך לחלק בין מוס דאילונית לשאר מומין והא דמשמע בהשולה (גיטין דף מו: ושם) דאילונית לריכה גט דתנן המוליא אשתו משום אילונית לא יחזיר ולעמת משום קלקולא ואם לא היתה לריכה גט מה מועיל מה שאמרו לא יחזיר הא מקולקלת היא אם כתובה דמסיקא דלא גט אם מייבי בספק אילונית שלא היה להם כח לגרר אם הם סימנין גמורים אם לאו הלכך לריכה גט מספק ומ"מ אין לה כתובה דמסיקא לא מפקינן ממונא תדע דאי בודאי אילונית אייבי הילך יכול לקלקלה דלעולם לא יהיו לה בנים דודאי אילונית אין לה רפואה דהא יוצאה בלא חליצה ואם היה לה רפואה היתה לריכה חליצה כמו סרים חמה דתנן בהערל (יבמות דף עט: ושם) דמולץ וחולצין לאשתו שכן מתרפאין באלכסנדרית של מלרים והא דתנן לקמן (דף ק:) הממתנת והסייה והאילונית אין להן לא כתובה כו' ואית לן למידק כתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא כדאייך בגמרא אמתני' דהכא איכא למימר דמשום סייה נקט אין לה כתובה לדקדק הא גיטא בעיא נקט תנא שלא בכתובה ועוד לאמתני' שייך לדקדק דגיטא בעיא מדלא נקט אינה לריכה גט דהוה שמעינן דכ"ש דאין לה כתובה אבל התם קתני לא כתובה ולא פירות ולא בלאות ואי הוה תני אינה לריכה גט לא הוה שמעינן מינה דאין לה לא פירות ולא בלאות להכי ליכא למידק התם הא גיטא בעיא: **אלא** אסיפא. וקסבר רב פפא דשמואל דמוקי סיפא בקידשה סתם וכנסה סתם: **ומידי** דקפדי אינשי הוי קפידא. נראה דהיינו כשהתנה סתם על מנת שאין עליה נדרים ולא פי' איזה נדר דהתם קאמר רב אפי' בלא קפדי אינשי לא הוי קפידא קפידא אבל אם פירש בהדיא ע"מ שאין עליך נדר זה ודאי יכול להתנות בכל נדרים אפי' לא קפדי בהו אינשי: לא

כג א ב ג ד ה ו ז מיי' פכ"ד מהל' אישות הלכה יב טור שו"ע אה"ע סי' קטו סעיף ד:

כד ח מיי' פ"ז מהל' אישות הל' ו סמג עשין מח טוש"ע שם סי' לט סעי' א:

כה ט מיי' פכ"ה שם הלכה ה סמג שם טוש"ע שם סימן קיז סעיף ג:

כו י מיי' פ"ז שם הל' ז סמג שם טוש"ע שם סימן לט סעיף ג:

כז כ מיי' פכ"ה שם הל' ג סמג שם טוש"ע שם סימן קיז סעיף ד:

כח ל מיי' פ"ז שם הלכה ז סמג שם טוש"ע שם סימן לט סעיף ד:

כט מ מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף א:

ל נ מיי' שם הלכה גג וסמג שם טוש"ע שם סימן לח סעיף לה (וכנ"ל אלפס עוד בקידושין פ"ב דף לגע:):

תוספות רי"ד

הוא לאשה לצאת בפריעת הראש. אר"י א"ש דאורייתא קלתה על ראשה שפיר דמי דת יהודית בקלתה נמי אסור. אר"א אר"י קלתה אין בה משום פריעת הראש הוי בה ר"ו היכא אילימא בשוק דת יהודית הוא אלא בחצר א"כ לא הנחת בת לאברהם אביו שישבת תחת בעלה אמר אביי ואיתימא ר"כ מחצר לחצר דרך מבוי פי' מבוי דלא שכיח בי' בני ר"ה: וטווה בשוק אר"י א"ש במגלה דרועותיה לבני אדם ר"ח אמר אבימי בטווה ורורד כנגד פניה פי' החוט ורורד כנגד פניה של משה והוא פריצות לעשות כן בפני בני אדם: ומדברת עם כל אדם אר"י א"ש במשחקת עם הבחורים. והמקללת יולדיו בפני אר"י א"ש במקללת יולדיו בפני מולדיו ה"ד א"ר נכלי' אר"י לסבא באפי בריר' פי' יולדיו קורא הזקן דהיינו חמיה והמקללתו בפני בן בעלה כדכתיב ומולדתך אשר הולדת אחריהם פי' כולי האי דייק שמואל מדקתני יולדיו דאי בפניו אבעל קאי הול"ל במקללת אביו בפניו אמאי תני יולדיו דמשמע זקינו א"ר האי בפניו לא אבעל קאי (אלא) שקללה אבי הבעל שילדו בפני בנו של בעל שאבי הבעל הוא זקינו וכ"ש אם קללתו בפני הבעל שיוציא: ר"ש אומר אף הקולנית איזהו קולנית אר"י א"ש במשמעת קולה על עסקי תשמיש פי' מסרבת בו ואינה מתרצה להזקק לו. גרסי' בסוטה בפ' ארוסה איבעיא להו עוברות על דת צריכה התראה להפסידה כתובה או לא אר"ח מסורא ת"ש ואלו שב"ד מתנין להן מי שנתחרש בעלה או שנשתטה או שהיה חבוש בבית האסורים ולא להשקותה אמרו אלא לפוסלה מכתובתה ש"מ צריכה התראה להפסיד כתובתה ש"מ. ונהרב אומר שאם התרה בה ועכבה על התראתו ורוצה למחול לה בעלה ולקיימה

ל) הרשות בידו דומיא דסוטה שאם רוצה למחול על קנין קודם סתירה הרשות בידו) ירושלמי נשים שאמרו חכמים יוצאין בלא כתובה צריכות התראה ואם לא התרה בהן ויצא ויתן כתובה ולא מנה ומאתים אלא אפילו כ' אלף זוז מאבדת הכל ונוטלת בלאותיי שבפני' ריוצאה: **מתני'** המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים ב) שאין בה מומין ונמצאו עליה מומין אינה מקודשת אם כתובה שכל המומין הפוסלין

ח) לכאורה ל"ע הא דין זה היא אלעיגא ולא אפסיעגא בטוטה (ב"ה) יאולי דכוותנו כיון דקיי"ל גבי קינוי דיכול למחול ה"ה הכא. ועי' תוס' שם ד"ה ש"מ. נ) ל"ל אינה מקודשת מנסה סתם ומצאו עליה נדרים שלא בכתובה.

תוספות רי"ד (המשך)

בכהנים פוסלין בנשים. ותנן נמי גבי קדושין בה"ג הכא כתובה איצטריך ליה תנא קדושין אטו כתובה והתם קדושין איצטריך ליה תנא כתובה אטו קדושין פי' רישא מיירי בקדושין וסיפא בכתובה: אר"י משום ר"ש בן יהוצדק באלו נדרים אמרו שלא תאכל בשר ולא תשתה יין ולא תתקשט בבגדי צבעונין ותנ"ה באלו נדרים. הוי בה ר"פ אהייא אילימא ארישא כיון דקא קפיד אפילו כל מילי נמי פי' כיון דקפיד ואתני בהדה ע"מ שאין עליה נדרים אפילו שאר נדרים אם ימצאו עליה אינה מקודשת אלא אסיפא פי' דקתני כנסה סתם וקסבר ר"פ דסיפא דמילתא באפי נפשה היא וקדשה סתם וכנסה סתם קאמר וכיון דקדשה וכנסה סתם דוקא בג' נדרים קפיד ותצא שלא בכתובה אבל בשאר נדרים א"י להוציאה שלא בכתובה (ע"א) [רב אשי אמר] לעולם אריש ומידי דקפדי אינשי הוי קפידא קפידא מידי דלא קפדי ביה אינשי לא הוי קפידא

קפידא פי' אע"פ שהתנה עמה אנן סהדי דלא (קפידא אלא במאי) דקפדי אינשי וכ"ש בסיפא דלא קפיד אלא אמאן דקפדי אינשי והלכך אע"פ שהתנה עמה שאין עליה נדרים י"ל כתובה ובעיא גיטא וד"ל ב' דבעיא גיטא ואין לה כתובה ואינו ג"ל דכיון דאמרינן דאע"ג דאתני לא אתני אלא על הני אפילו כתובה נמי יש לה והלי כרב אשי. איתמר קדשה על תנאי וכנסה סתם רב אמר צריכה ממנו גט ושמואל אמר א"צ היימנו גט שכל הבועל ע"ד תנאו הראשון היא בועל

תורה אור השלם

ו. ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד באי אליך מצרימה לי הם אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי: בראשית מח ה

הגהות הגר"א

[א] גמ' יולידיו בפני מולדיו. ל"ל יולדיו בפני מולדיו: [ב] וסימנין. אפרים כו'. נ"ב נ' הי"ף ורמ"ש שנאמר ומולדתן אשר הולדת כו' (ועמ"ש רבינו בא"ה"ע סימן קט"ו ס"ק י"ג):

מוסף רש"י

כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה. דאמר לי אפסי בלא נדרים, אבל גיטא בעיא מדבריהם מספיקא היין דלא פריש דלמא דעתיה נמי אנדרים (קדושין נ:). **תנא קדושין.** המקדש אינה מקודשת, אטו כתובות. דנעי למיתני בסיפא כנסה סתם תנא בלא כתובה (שם). **תנא כתובות אטו** קדושין. תנא דין כתובה אטו דין קדושין (שם). קדישה **על תנאי.** שאין עליה נדרים או מומין, **וכנסה סתם.** ואמר כך נמצאו עליה נדרים. **רב אמר צריכה היימנו** גט. דניתה לפ קדושין הוא, דיודע היה שאין קידושין בהלאוויס כלום (יבמות קי:).

תוספות רי"ד (המשך)

ח) [גיטין פט.], ט) ס"ל רבא, ג) קדושין ס.. ד) שם, ה) אלו קדושין דברים שיש בהם עיונו נפש אר"י כל"ל. רש"ל. ו) [תוספתא פ"ז], ז) יבמות קי., ח) [דף עה.], ט) [דף מג.],

לא תימא טעמא דרב כיון דכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה אלא טעמא דרב לפי [6]שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות הא פליגי בה חדא זימנא [3]דאתמר קטנה שלא מיאנה והגדילה עמדה ונישאת רב אמר אין צריכה גט משני ושמואל אמר [4]צריכה גט משני צריכא דאי אתמר בההיא בההיא קאמר רב משום דליכא תנאה אבל בהא דאיכא תנאה אימא מודי ליה לשמואל ואי אתמר בהא בהא קאמר שמואל אבל בהך אימא מודי ליה לרב צריכא תנן כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה כתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא מאי לאו קידשה על תנאי וכנסה סתם תיובתא דשמואל לא

מסורת הש"ס

לא תימא טעמא דרב כיון דכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה. פי' בקונטרס ויהא לה כתובה וקשה לרבינו יצחק דל"ל מאי קאמר לא תימא פשיטא דלא מצי למימר הכי דהא תנן בהדיא במתני' כנסה סתם תצא בלא כתובה ונראה דלאו פירכא היא דהוה מצי לאוקומי מתניתין בשלא בעל והכא בבעל קאמר דאחולי אחיל לתנאיה ורבינו יצחק פי' לא תימא טעמא דרב כיון דכנסה אע"ג דלא בעל אחליה לתנאיה ותהא צריכה גט ומיהו כתובה ולאי לית לה כדתנן במתני' אלא טעמא דרב משום דאין אדם בועל בעילתו בעילת זנות ופליגא אעולא אמר רבי אלעזר דאמר לקמן דבבעל מודו כולי עלמא דצריכה גט ולא פליגי רב ושמואל אלא בשלא בעל וא"ת דהכא משמע דלשמואל אדם בועל בעילת זנות ויש תנאי בנשואין וקשה דביבמות בפרק ב"ש (דף קז. ושם) תנן ב"ש אומרים אין ממאנין אלא ארוסות ואמרינן בגמרא אמר רב יהודה אמר שמואל מאי טעמא דבית שמאי לפי שאין תנאי בנשואין ואי אמרת נשואה ממאן אתי למימר יש תנאי בנשואין אלמא סבר שמואל דאין תנאי בנשואין דבית הלל נמי לא פליגי אלא משום דסברי דליכא למיגזר מידע ידעי דנשואי קטנה דרבנן ניהו אבל הא מודו דאין תנאי בנשואין וריב"ן מגיה התם אמר רב יהודה אמר רב ואומר ר"י שלא הועיל כלום לרבה דאמר לקמן דבטעות אשה אחת דברי הכל אינה צריכה גט אלמא לרב נמי יש תנאי בנשואין ועוד דהתם פריך נכנסה לחופה ולא נבעלה מאי איכא למימר ומשני לפי שאין תנאי בחופה ותירץ רבינו יצחק דאביי לא הוה מפרש טעמא דב"ה משום דמידע ידעי כו' אלא משום דיש תנאי בנשואין וסוגיא דהתם כעולא אמר ר"א דאמר לקמן המקדש על תנאי ובעל דברי הכל צריכה הימנו גט דאין בנשואין ונראה דצריך להגיה אמר רב כריב"ן דאי גרסינן אמר שמואל תקשי ליה מנכנסה לחופה ולא נבעלה דלעולא אמר ר"א בלא בעל סבר שמואל דיש תנאי והא דאמר בשילהי האשה רבה (שם לה:) גבי פלוגתא דרב ושמואל דיבמה הרי היא כאשת איש דקאמר אביי ילחד ליטנא דשמואל אדרבי יצחק נפתא קאי דמפרש מילתיה דר' יוסי משום דאין תנאי בנשואין לא משום דלא מהני תנאה קאמר אלא משום דאין רגילות שיהיו נשואין מתבטלין מחמת תנאי שהיה בקדושין דרגילות הוא או שידע וימנע מליפנע או גמרי ומחלי ולא הדרי בשעת נשואין וכן צריך לפרש על כרחין הא דקאמר שמואל התם אינה כאשת איש דבקדושין איירי ובקדושין דכולי עלמא מודו דיש תנאי והרב רבינו חיים מפרש גם ההיא דב"ש בענין זה והכי פירש לפי שאין תנאי בנשואין פירוש אין רגילות שיתבטלו נשואין מחמת שום תנאי ואי אמרת נשואה ממאן אתי למימר יש תנאי בנשואין בתמיה פירוש וכי יעלה על לב אדם לומר שמחמת תנאי נתבטלו הא אין רגילות ומחמת קידושי קטנות נמי לא ידעי אלא יאמרו לאשת איש יולאה בלא גט ואם תאמר והיכי סלקא דעתין למימר דכנסה בלא בעל דאחולי אחליה לתנאיה ולריכה גט כיון דקידשה על תנאי שאין עליה נדרים והיו עליה נדרים אם כן אינה מקודשת ומה מועיל אפילו ימחול התנאי אח"כ אם לא יחזור ויקדשנה ומיהו אי חופה קונה [5]ניחא ואפילו אח"ל לחופה אינה קונה מצינו למימר דבשעת קידושין היה דעתו לכך שאם יכניסנה לבסוף יהא מחול התנאי: **אלא** טעמא דרב משום דאין אדם בו'. צריך לפרש שמחמת כך נתכוין לקדש בבעילה דאם נפרש דאין אדם בועל בעילתו בעילת זנות ולפיכך מחל התנאי ואלו קדושי כסף א"כ מאי פריך והא איפליגו בה חדא זימנא דהתם מקודשת לפי שבעל לשם קידושין והכא מקודשת מחמת קדושין הראשונים ונראה לרב אפילו קדשה על תנאי וכנסה על תנאי הוא"ל ובעל לריכה גט מדמקשה לרבה לקמן מההיא דהריני בועלך על מנת כו' משמע דאי הוו פליגי בשעת אשה אחת הוה ניחא ליה דפליגי בפלוגתא דרב ושמואל אע"פ שהתנה בשעת בעילה ולא עביד תנאי לשתר הקידושין אלא משום כתובה: **והא** איפליגו בה חדא זימנא. תימה והא תרוויהו לריכי דאי איתמר קמייתא הוה אמינא דהא דאמר רב לריכה גט היינו מספק דלא ידענא אי בעל לשם קידושין ואם קידשה אמר דלמא משני נמי הוה לריכה גט ואי איתמר בתרייתא הוה אמינא הא דקאמר שמואל לריכה גט משני היינו מספק ומראשון נמי לריכה גט מדאורייתא דשמא לשם קידושין בעל ואומר ר"י דהכי פריך והא איפליגו בה חדא זימנא ואמאי איפליגו בה בשני מקומות דבאחד מהנך הו"מ לאשמועינן והכי הו"ל למימר קידשה על תנאי ובעל רב אמר לריכה גט מראשון ולא משני ושמואל אמר אינה לריכה גט מראשון אלא משני או בהך בתרייתא לימא והגדילה ועמדה ונישאת רב אמר אינה לריכה גט משני ולריכה גט מראשון ושמואל אמר לריכה גט משני ואינה לריכה גט מראשון מן התורה אבל מדרבנן לריכה:

ושמואל אמר צריכה גט משני. והא דתנן ביבמות בפרק ב"ש (קט.) גבי מת בעלה של גדולה אמר רבן גמליאל אם מיאנה מיאנה ואם קידשה אחר אינה לריכה גט מראשון [6] משום אחות אשה ומפרש בגמרא דטעמא דרבן גמליאל דהוי ליה כמקדש אחות יבמה דנפטרה יבמה והלכה לה והוי זו שגדלה אצלו ובעל כמו שקדשה ושמואל בסתמא אינו בועל לשם קידושין ל"ל דהתם מפרש בהדיא שבעל לשם קידושין ועוד אומר ר"י דהתם כיון דיבמתו ואשתו שתיהן לפניו אפילו בסתמא בועל לשם קידושין כדי לדחות יבמתו ממנו דבאשתו ניחא ליה מיבמתו ואיסורא לא עביד דר"ג סבר אין זיקה ומיהו קשה דתקשי לשמואל מדרבנן דר"א [3] כשהחזירה כשהיא קטנה וגדלה אצלו דבסתמא בועל לשם קידושין וליכא לאוקמא כשפירש שבועל לשם קידושין דל"ל לא הוי פריך מינה מידי לקמן לרבה אלא על כרחין כשבועל סתם דלא מצינו לאוקמי כשפירש דאם כן היינו החזירה כשהיא גדולה ואומר ר"י דשמואל סבר ליה כר"ש בן יהודה דאמר לקמן אם בעלו לא קנו אי נמי כדבי ישמעאל דאמר לקמן (דף עד.) שמואל משום ר' ישמעאל והיא לא נתפשה כו'. [וע' תוס' יבמות קי. ד"ה קסבר]: **בההיא** קאמר רב דליכא תנאה. ביבמות בפרק ב"ש (דף קי. ושם) מצריך להו לחיפה והכי איתא התם דאי איתמר בהא בההיא קאמר רב משום דאיכא תנאה וכיון דבעל אחולי אחליה לתנאיה פירוש משום דאין אדם בועל בעילתו בעילת זנות אית לן למימר דאחליה לתנאיה והיה בדעתו שיחולו קידושי כסף אבל בהא דליכא בעילת זנות שהרי יש שם קידושין דרבנן איתא דמודה לשמואל ואין לתמוה על מה שאמר סברא הפוכה דאליבא דר"א דאמר לקמן (דף עד:) המקדש על תנאי ובעל דברי הכל צריכה הימנו גט אית לן למימר סברא דהתם דאע"ג דמודה שמואל דאין אדם בועל כו' והוי קידושין [7]דרבנן אפילו הכי פליג אדרב בקטנה שלא מיאנה והיינו משום דלא שייך התם בעילת זנות הואיל ואיכא קידושין דרבנן [8]:

ותיובתא דשמואל. ואף על גב דסברי ישמעאל רביה סבירא ליה מכל מקום אין לו להיות סתם דמתניתין משום ר' ישמעאל: אדם

לא תימא טעמיה דרב כיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה אלא טעמא דרב לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות הא פליגי בה חדא זימנא דאתמר קטנה שלא מיאנה והגדילה עמדה ונישאת רב אמר אין צריכה גט משני ושמואל אמר צריכה גט משני צריכא דאי אתמר בההיא בההיא קאמר רב משום דליכא תנאה אבל בהא דאיכא תנאה אימא מודי ליה לשמואל ואי אתמר בהא בהא קאמר שמואל אבל בהך אימא מודי ליה לרב צריכא תנן כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה כתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא מאי לאו קידשה על תנאי וכנסה סתם תיובתא דשמואל לא

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פי"ח מהל' גירושין הל"ו סמג עשין ק עוש"ע אה"ע סי' קנה סעי' כא:

תוספות רי"ד

אמר אביי לא תימא טעמא דרב כיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה פי' ואפי' כתובה יש לה אלא טעמא דרב שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות פי' ואחולי [אחליה] לתנאיה גבי קידושין אבל גבי כתובה לא אלא יוצאה שלא בכתובה ואע"ג דלא אתני בהדה אלא קדשה סתם וכנסה סתם כדכתיבנא לעיל (ד' עא) בהאשה שנדרה בנזיר שהיה אומר תנא קמא יוצא בלא כתובה משום דאמר אי אפשי באשה נדרנית ואפילו ר"י לא פליג אלא משום שהיה לו להפר ולא הפר והוא נתן אצבע בין שיניה אבל כשימצאו לה נדרים שאין יכול להפר מודים דתצא שלא בכתובה מפני שיכול לומר אי אפשי באשה נדרנית. והא איפליגו בה תדא זימנא דאתמר קטנה שלא מיאנה והגדילה פי' ונבעלה אחר שהגדילה ועמדה ונשאת רב אמר א"צ גט משני ושמואל אמר צריכה גט משני פי' רב סבר אדם יודע שאין קדושי קטנה כלום וגמר ובעל לשם קידושין שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ושמואל אמר צריכה גט משני פי' שכל הבועל מסתמא על דעת קידושין הראשונים הוא בועל. צריכא דאי איתמר בהא בהא קאמר רב משום דליכא תנאה אבל בהא דאיכא תנאה אימא מודה ליה לשמואל צריכא ואי איתמר בהא בהא קאמר שמואל אבל בהך אימא מודה ליה לרב צריכא וקי"ל הלכה כרב באיסורי (פי' הרב אם קדשה סתם בלא תנאי ונמצא עליה נדרים ולא כנסה א"נ כנסה ולא הספיק לבועל כגון שפירסה נדה הרי זו צריכה גט מדבריהם שלא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט וכל הדין שפרשנו לגבי נדרים כך נתפרש לענין מומין שאלו שתי בבות פתרון אחד להם לכל דבר אלא שבנדרים חלקנו דדוקא בג' נדרים הוי טעות אבל שאר נ"רים לא אבל לגבי מומין אין לחלק ביניהם. דבין במומין גדולים ובין במומין קטנים הוי מקח טעות): כנסה סתם וכו'. כתובה הוא דלית לה הא גיטא בעיא מאי לאו קדשה על תנאי וכנסה סתם פי' דסיפא ארישא קאי וקשיא לשמואל:

מוסף רש"י

דאי אתמר בההיא. גבי קטנה שלא מיאנה, בההיא קאמר רב, דלמקדש אדעתיה לבעול לשם קידושין משגבלה, משום דליכא תנאה. אין פסול קידושין הראשונים משום תנאי אלא משום קטנות, ואדם יודע שאין קידושין הראשונים כלום ומזר ובעל לשם קידושין, אבל בהא דאיכא תנאה אימא מודה ליה לשמואל. ואדעתא דתנאי בעיל, כסבור שאין עליה נדרים וקיימא תנאי שביניהן (ביבמות קי.).

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ושמואל וכו' ומצא הלזו משום אחות:
(ב) בא"ר מדרבנן דר"א דקאמרי כשהחזירה:

(1) יבמות קז. גיטין פא:, (2) יבמות קט:, (3) [קידושין ה.], (4) רש"ל ותהרש"א לא גרסי דרבנן וכ"ה בנ"י כ"ל, (5) [וע' תוס' יבמות קי. ד"ה בההיא],

לב א מיי' פ"ד מהל' מאכלות אסורות הל' כ סמג עשין מה טוש"ע יו"ד סי' לא סעי' ט:

לג ב ג מיי' פ"ז שם הל' ז סמג שם טוש"ע שם סי' לח סעי' ח:

לד ד ה מיי' פ"ז מהל' יבום וחליצה הל' יג סמג עשין נא טוש"ע שם סי' קנג סעי' נח:

תוספות רי"ד

לא קדשה סתם וכנסה סתם פי' וסיפא לאו אריש קאי. ומ"ש כתובה דלא דאמר אי אפשי באשה נדרנית גט נמי לא בעי. אמר רבה גט מדבריהם וכן אר"ח. (רב) [רבא] אמר תנא ספוקי מספקא ליה גבי ממונא לקולא גבי איסורא לחומרא:

אדם יודע שאין קידושין כו'. הך לריכותא הו"מ למימר לעיל כי פריך והא מיפלגו בה תלא זימנא: **והא הכא דבטעות אשה אחת דמי כו'.** תימה לר"י כיון דמדמי קידושי קטנה לטעות ת"ל תקשי ליה נמי גרייתא דלעיל דוכן קטן שקידש דפליגי תע"ג דהוי בטעות אשה אחת וי"ל דקטן שקידש ניחא ליה כיון דאין קידושי קטן כלום אפי' מדרבנן בועל לשם קדושין אבל קידושי קטנה דרבנן דמי טפי לקידושין בתנאי אבל תימה לפי מאי שאינו יודע עתה אוס מילוק בין קידש על תנאי לקידושי קטנה תקשי ליה דרב אדרב דאמר לעיל גבי קטנה שלא מיאנה דבעל לשם קידושין אף על גב דהוי בטעות אשה אחת ושמא לא שמיע ליה ההוא פלוגתא דקטנה שלא מיאנה אלמא לא קידשה סתם וכנסה סתם אבל קידשה על תנאי וכנסה סתם הכי נמי דלא בעיא גיטא אדתני המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת וכל שכן הא הכי נמי קאמר המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים וכנסה סתם ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת קידשה סתם וכנסה סתם תצא שלא בכתובה כתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא ומאי שנא כתובה דלא בעיא דאמר אי אפשי באשה נדרנית אי הכי גט נמי לא תיבעי אמר רבה צריכה גט מדבריהם וכן אמר רב חסדא צריכה גט מדבריהם רבא אמר תנא ספוקי מספקא ליה גבי [ו]ממונא לקולא גבי איסורא לחומרא אמר רבה מחלוקת בטעות שתי נשים אבל בטעות אשה אחת דברי הכל אין צריכה הימנו גט אמר [ז](ליה) אביי והא מתניתין דטעות אשה אחת היא וקמותבינן תיובתא מיניה אלא [ח][אי אתמר הכי אתמר] אמר רבה מחלוקת בטעות אשה אחת כעין שתי נשים אבל בטעות אשה אחת גרידתא דברי הכל אינה צריכה הימנו גט איתיביה אביי [ט]קידשה בטעות [י]ופחות משוה פרוטה וכן קטן שקידש אע"פ ששלח סבלונות לאחר מיכן אינה מקודשת שמחמת קדושין הראשונים שלח ואם בעלו קנו ר' שמעון בן יהודה משום ר' ישמעאל אמר אם בעלו לא קנו והא הכא דטעות אשה אחת היא ופליגי מאי לאו טעות נדרים לא טעות פחות משוה פרוטה פחות משוה פרוטה בהדיא קתני לה קידשה בטעות ופחות משוה פרוטה פרושי קא מפרש קידשה בטעות כיצד כגון שקידשה בפחות משוה פרוטה במאי קא מיפלגי מר סבר אדם יודע [יא]שאין קדושין תופסין בפחות משוה פרוטה וגמר ובעל לשם קדושין ומר סבר אין אדם יודע שאין קדושין תופסין בפחות משוה פרוטה וכי קא בעל אדעתא דקדושין הראשונים בעל איתיביה [יב]הריני בועליך על מנת שירצה אבא אע"פ שלא רצה האב מקודשת ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר"ש [יג]רצה האב מקודשת לא רצה האב אינה מקודשת והא הכא דכי טעות אשה אחת דמי ופליגי התם בהא קמיפלגי מ"ס על מנת שירצה האב ע"מ שישתוק האב והא שתיק ליה ומ"ס [יד]ע"מ שיאמר אבא הן והא לא אמר אבא הן איתיביה [טו]מודים חכמים לרבי אליעזר [יז]בקטנה שהשיאה אביה ונתגרשה והיא יתומה בחיי האב והחזירה שחולצת ולא מתיבמת מפני שגירושיה גירושין גמורין ואין חזרתה חזרה גמורה [יח]במה דברים אמורים שגירשה כשהיא קטנה והחזירה כשהיא קטנה אבל גירשה כשהיא קטנה והחזירה כשהיא גדולה או שהחזירה כשהיא קטנה וגדלה אצלו ומת או חולצת או מתיבמת

משום

לא קידשה סתם וכנסה סתם הכי נמי דלא בעיא גיטא אדתני המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת וכל שכן הא הכי נמי דאמר המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים וכנסה סתם ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת קידשה סתם וכנסה סתם תצא שלא בכתובה כתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא ומאי שנא כתובה דלא בעיא דאמר אי אפשי באשה נדרנית גט נמי לא תיבעי אמר רבה צריכה גט מדבריהם וכן אמר רב חסדא צריכה גט מדבריהם רבא אמר תנא ספוקי מספקא ליה גבי [ו]ממונא לקולא גבי איסורא לחומרא אמר רבה מחלוקת בטעות שתי נשים אבל בטעות אשה אחת דברי הכל אין צריכה הימנו גט אמר [ז](ליה) אביי והא מתניתין דטעות אשה אחת היא וקמותבינן תיובתא מיניה אלא [ח][אי אתמר הכי אתמר] אמר רבה מחלוקת בטעות אשה אחת כעין שתי נשים אבל בטעות אשה אחת גרידתא דברי הכל אינה צריכה הימנו גט איתיביה אביי [ט]קידשה בטעות [י]ופחות משוה פרוטה וכן קטן שקידש אע"פ ששלח סבלונות לאחר מיכן אינה מקודשת שמחמת קדושין הראשונים שלח ואם בעלו קנו ר' שמעון בן יהודה משום ר' ישמעאל אמר אם בעלו לא קנו והא הכא דטעות אשה אחת היא ופליגי מאי לאו טעות נדרים לא טעות פחות משוה פרוטה פחות משוה פרוטה בהדיא קתני לה קידשה בטעות ופחות משוה פרוטה פרושי קא מפרש קידשה בטעות כיצד כגון שקידשה בפחות משוה פרוטה במאי קא מיפלגי מר סבר אדם יודע [יא]שאין קדושין תופסין בפחות משוה פרוטה וגמר ובעל לשם קדושין ומר סבר אין אדם יודע שאין קדושין תופסין בפחות משוה פרוטה וכי קא בעל אדעתא דקדושין הראשונים בעל איתיביה [יב]הריני בועליך על מנת שירצה אבא אע"פ שלא רצה האב מקודשת ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר"ש [יג]רצה האב מקודשת לא רצה האב אינה מקודשת והא הכא דכי טעות אשה אחת דמי ופליגי התם בהא קמיפלגי מ"ס על מנת שירצה האב ע"מ שישתוק האב והא שתיק ליה ומ"ס [יד]ע"מ שיאמר אבא הן והא לא אמר אבא הן איתיביה [טו]מודים חכמים לרבי אליעזר [יז]בקטנה שהשיאה אביה ונתגרשה והיא יתומה בחיי האב והחזירה שחולצת ולא מתיבמת מפני שגירושיה גירושין גמורין ואין חזרתה חזרה גמורה [יח]במה דברים אמורים שגירשה כשהיא קטנה והחזירה כשהיא קטנה אבל גירשה כשהיא קטנה והחזירה כשהיא גדולה או שהחזירה כשהיא קטנה וגדלה אצלו ומת או חולצת או מתיבמת

משום

לא קידשה סתם כו'. ומילתא באתי נפשה היא. ולקמיה פריך מאי שנא גט ומאי שנא כתובה: **ליתני כנסה סתם.** בגוה ליכלליה וליתני הכי המקדש על מנת שאין עליה נדרים וכנסה סתם כו': **וכ"ש.** בלא כנסה אבל השתא משמע דדווקא בשלא כנסה קאמר: **הכי נמי קאמר.** דהאי ומנצאו עליה דקתני לאחר שנישא קאמר: **דאמר אי אפשי כו'.** ותע"ג דלא אתי כמאן דאתני דמי: **גט נמי לא תיבעי.** דהא שמואל לית ליה אין אדם עושה בעילתו זנות כדאשמועינן גבי קטנה: **ספוקי מספקא ליה.** על סתם אדם אם אפשי באשה נדרנית אם לא: **גבי ממונא לקולא.** דהמוציא מחבירו עליו הראיה וכיון דמספקא לן לא גביא: **מחלוקת.** דרב ושמואל: **בטעות שתי נשים.** קידש לאה על תנאי ואשה אחרת כנס סתם אחריה ונמצאו עליה נדרים והיינו טעותא דב סבר כיון דלא אתי בהדה דהך תע"פ שכבר גילה דעתו שאי אפשי בנדרנית צריכה הימנו גט דלמא לגבה דהך מביכה עליה ולא קפיד ושמואל אמר כיון דגלי דעתיה גלי: **אבל בטעות אשה אחת.** קידשה על תנאי וכנסה סתם אפילו רב מודה דדעתיה אתנאיה: **והא מתניתין דטעות אשה אחת היא.** למאי דסלקא דעתין דסיפא אריש קאי טעות אשה אחת היא וקא מותבינן מינה לעיל אלמא איכא דסבירא ליה דטעות דאשה אחת נמי צריכה גט ותע"ג דאתן הוא דאותבינן ולאו רב אייתי בה קושיא היא לרבה דהאי דברי הכל דקאמר סברא דידיה היא ולא מרב ושמואל שמעה שהרי לא היה בדורם אלא דקסבר ליכא למאן דאמר בכי האי גוונא דלאו דעתיה אתנאיה והא קא חזינן דכל בני מדרשא דאותבוה סלקא דעתין למימר הכי: **מחלוקת בטעות אשה אחת כעין שתי נשים.** קידשה על תנאי וגירשה מן האירוסין וחזר וכנסה סתם בהיא אמר רב צריכה גט דכי אשה אחרת דמי ולשם קדושין בעל וליכא למימר אתנאיה קמא שמיך ושמואל סבר הא גלי לה דעתיה מעיקרא דאם היא נדרנית אי אפשי בה ועל תנאי כן חזר וקידשה: **אבל בטעות אשה אחת גרידתא.**

שכנסה ע"י קדושין הראשונים דברי הכל כו' וכי אותבינן לעיל ממתני' הכי אותבינן מאי לאו קידשה על תנאי וכנסה סתם משגירשה דבלא גירשה ליכא למאן דאמר והיכא דגירשה מיהא קתני כתובה לא בעיא הא גיטא בעיא. ואני שמעתי טעות אשה אחת כעין ב' נשים כגון שקדש רחל על תנאי ואח"כ נתכוין לכנוס לאה וכנסה סתם ונמצאת רחל וקשיא לי נהי נמי דנתכוין לבעול לשם קידושין הא לאו לרחל איכוין ואמאי לריכה גט: **קידשה בטעות.** קס"ד טעות נדרים כדמפרש ואזיל: **קטן.** אין קדושיו כלום דלאו בר קיחה הוא כי יקח איש כתיב [דברים כב]: **אע"פ ששלח סבלונות.** אכולה קאי: **סבלונות.** מגדנות שהחתן שולח לארוסתו: **אינה מקודשת.** ואע"פ ששלח משהגדיל ולא אמרי' ניהוי סבלונות קידושין לפי שמחמת קידושין הראשונים שלח לשם סבלונות ולא לשם קידושין: **מאי לאו טעות נדרים.** שהתנה עמה על מנת שאין עליה נדרים והטעתו שהיו עליה נדרים וכן למומין ולכל תנאי שיתנה וקאמר ת"ק אם בעלו קנו אלמא איכא למ"ד אפילו בתנאי לא בעיל מיגיס דאדעתא דתנאה דמסיק אדעתיה דלמא לא מיקייים והויא בעילת זנות: **לא טעות פחות משוה פרוטה.** דטעה בקדושין דסבר שמקדשין בכך ועלה קאמר אם בעלו קנו דאדם יודע שאין קדושין בפחות משוה פרוטה וגמר ובעל לשם קדושין אבל בטעות תנאי לא מסיק אדעתיה לבעול לשם קדושין שסומך עליה אם לא שתנאה קיים לא היתה ניסת לי לאופה: **כמאי קמיפלגי.** לדידך דאמרת דלאו בתנאה פליגי במאי פליגי גבי פחות משוה פרוטה מאי טעמא דר"ש: בכולהו גרסינן **והא הכא דטעות אשה אחת היא: והא הכא דכי טעות אשה אחת דמי.** דזו שהטעתו היא שהתנה עמו ולא גרשה ביתחייס ואיכא למ"ד מקודשת וטעמא מאי לפי שאין אדם עושה בעילתו זנות וגמר ובעל בלא שום תנאי: **מודים חכמים לרבי אליעזר.** ביבמות תנן (מ) המגרש את האשה והחזירה ומת מותרת ליבם ור"א אוסר והתם [קט.] מפרש טעמא דר"א דגזר משום יתומה בחיי האב והיא המפורשת כאן שהודו לו חכמים בה: **ונתגרשה.** וקבל אביה גיטה: **והיא יתומה בחיי האב.** אף בחיי אביה היא יתומה לפי שיצאה מרשותו מנשואין הראשונים ושוב אין לו זכות בה לקבל קידושיה: **והחזירה.** בקטנותה ומעשה קטנה אינו כלום: **שגירושיה גירושין גמורים.** ונאסרה עליו איסור כרת ממש גרושת אחיו שהתורה אמרה [ויקרא יח] ערות [אשת] אחיך וגו': **ואין חזרתה גמורה.** לחזור ולהיות אשת אחיו במקום מצוה להתייבם: **או חולצת או מתייבמת.** שחזרתה חזרה גמורה להיות אשת אח:

משום

הגהות הב"ח

(מ) רש"י ד"ה מודים וכו' תקן המגרש ר"ב כפ' ב"ש דף קא ע"ב. ע"ש דלא גרס לגבי יתומה בחיי האב שחולצת וכו':

מוסף רש"י

גבי ממונא לקולא. והמוציא מחבירו ידו על התחתונה (גיטין סג:). הריני בועליך. לשם קידושין, דאשה נקנית בביאה, על מנת שירצה אבא אע"פ שלא רצה האב מקודשת. דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ונמר בלבו לקידושין גמורים ואפילו לא יגלה אביו (גיטין כה:). לא רצה האב אינה מקודשת. דלא בעל אלא על תנאי ולא נתקיים (שם כו:). במה דברים אמורים. בחכמים מודים, שגירשה כשהיא קטנה. וקיבל אביה גיטה, והחזירה כשהיא קטנה. דאין כח לא לאביה ולא לה לקדשה, ומת בשהיא קטנה, דלא בעלה משגדלה דתהוי כיאה משגדלה קידושין (יבמות קט:). וגדלה אצלו. אמריגן סתם ביאה דאשונה משגדלה קידושין הן (שם).

מסורת הש"ס

(מ) [גיטין סב: מדרים ע. כ"ב מ: מולין קלד. נדה סה.], כ) רש"ל מ"ו, ג) גי' רש"ל, ד) [תוספתא דקדושין פ"ד], ה) [קדושין נ:], ו) גיטין סה:, ז) יבמות קט:,

משום רבי אליעזר אמרו חולצת ולא מתייבמת. אף בשהחזירה כשהיא גדולה פליג ואף במגרש גדולה והחזירה וטעמיה משום דגזור דה משום יתומה בחיי האב: **והא הכא.** גבי החזירה כשהיא קטנה **וגדלה אלמא: דטעות אשה אחת היא.** טעות קידושי קטנה: **ופליגי.** דקאמרי רבנן מתייבמת אלמא מי בעל משגדלה לשם קידושין בעל וקס"ד הוא הדין לטעות גדרים: ה"ג **הכא היינו טעמא אדם יודע שאין קידושי קטנה כלום אבל קדשה על תנאי ובעל דעתיה אסגאה.** ולא גרסינן בהא קמיפלגי דהא ר' אליעזר במגרש את הגדולה נמי אמר דכי החזירה אסורה לייבם דטעמא לאו משום קידושי טעות הוא. ומאן דגרים לה מפרש דהאי משום ר' אליעזר אמרו דכריתא אהחזירה כשהיא קטנה וגדלה אלמא הוא דפליג ולית ליה לתנא דכריתא אליבא דר' אליעזר הא דתנא דמתניתין דיבמות (קט.) דאמר דבמגרש גדולה והחזירה נמי אסר רבי אליעזר: **אמר נמי.** כרבה דאמר בטעות אשה אחת גרידתא אין לריכה הימנו גט: **שנסכוין הוא.** לחליצה: **ע"מ שתתן כו'.** ואע"ג דלא יהבה כשרה: **שפיר קאמרת.** בתמיה. דטעמא דהכא לאו משום דאחליצה לתנאיה הוא אלא משום דמעיקרא לאו תנאה הוא: **כל תנאי מהיכן גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן.** דאם יעברו ונתתם ואם לא יעברו ונאחזו בתוככם (במדבר לב): **דאפשר לקיומיה.** למעשה של תנאי דהיינו ונתתם: **על ידי שליח.** כי התם שהרי משה הוא ליהושע לתת להם את הארץ שהיה שלומו של משה ונתנה להם אבל חליצה מי אפשר לקיימה על ידי שליח אין יכול לומר לשלומו אם תתן לך פלונית מאמיס זו חלוץ לה הלכך לאו תנאה הוא לבטל החליצה: **והא ביאה.** הבועל לשם קידושין: **וקא הוי תנאיה תנאה.** כדאמרינן לעיל[ה] הרייני בועלך על מנת כו': **דאיתקוש הויות.** והיתה לאיש אחר (דברים כד) כל הויות קידושין בתשמע כסף ושטר וביאה כי היכי דמהני תנאי בקידושי כסף ושטר דאפשר לקיומיה על ידי שליח מהני נמי בביאה: **במלוה.** שמחל לה מלוה שחייבת לו ואמרינן בקידושין (דף ו:) דאינה מקודשת דמשום דמשעה שלוותה ניתנה להולאה וברשותה קיימת והשתא לאו מידי יהיב לה: **לריכה הימנו גט.** ואפילו הטעמו בתנאי דאין אדם עושה בעילתו זנות[ו]: רבי אמי פליג אדרבי אליעזר ואמר המקדש בפחות משוה פרוטה ובעל הוא לריכה גט אבל המקדש במלוה או על תנאי ובעל אינה לריכה הימנו גט. מאי טעמא בהא הוא דלא טעי להיות סבור שפחות משוה פרוטה יהיו קידושין הילכך גמר ובעל לשם קידושין: **אבל בהנך טעי.** כסבור יודעת היא שאין עליה גרדים לכך היא נשאת וכי בעיל אדעתא דקידושי קמאי בעיל ולא לשם קידושין. במלוה לאו הכל בקיאין בהלכות קידושין: הלכה

משום רבי אליעזר אמרו חולצת ולא מתייבמת והא הכא דכטעות אשה אחת דמי ופליגי התם נמי בהא קמיפלגי מר סבר אדם יודע שאין קידושי קטנה כלום וגמר ובעל לשם קידושין ומ"ם אין אדם יודע שאין קידושי קטנה כלום וכי קא בעל אדעתא דקידושין הראשונים קא בעל אתמר נמי אמר רב אחא בר יעקב אמר רבי יוחנן המקדש על תנאי ובעל [ו][דברי הכל] אינה צריכה הימנו גט איתיביה רב אחא בריה דרב איקא בר אחתיה [ז]חליצה מוטעת כשירה איזו היא חליצה מוטעת אמר ריש לקיש כל שאומר לו חלוץ לה ובכך אתה כונסה אמר ר' יוחנן אני שונה בין שנתכוון הוא ולא נתכוונה היא בין שנתכוונה היא ולא נתכוון הוא [א]חליצתה פסולה עד שיתכוונו שניהם ואת אמרת חליצתה כשרה אלא אמר רבי יוחנן כל [ב]שאומר לו חלוץ לה על מנת שתתן לך מאתים זוז אלמא כיון דעבד מעשה אחולי אחליה לתנאיה הכא נמי כיון דבעל אחולי אחליה לתנאיה א"ל בר בי רב שפיר קא אמרת מבדי כל תנאי מהיכא גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן תנאה דאפשר לקיומיה ע"י שליח כי התם הוי תנאיה תנאה דלא אפשר לקיומיה ע"י שליח כי התם לא הוי תנאה והא ביאה דלא אפשר לקיומיה ע"י שליח כי התם וקא הוי תנאה התם משום [ג]דאיתקוש הויות להדדי אמר רב עולא בר אבא אמר עולא אמר רבי אלעזר [ד]המקדש במלוה ובעל [ה]על תנאי ובעל [ה]בפחות משוה פרוטה ובעל דברי הכל צריכה הימנו גט אמר רב יוסף בר אבא אמר רבי מנחם א"ר אמי המקדש בפחות משוה פרוטה ובעל צריכה הימנו גט בהא הוא דלא טעי אבל בהנך טעי אמר רב כהנא משמיה דעולא המקדש על תנאי ובעל צריכה הימנו גט זה היה מעשה ולא היה כח בחכמים להוציאה בלא גט לאפוקי מהאי תנא [ז]דאמר רב יהודה אמר שמואל משום רבי ישמעאל [ו]והיא לא נתפשה אסורה היא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאף על פי שלא נתפשה מותרת ואיזו זו שקידושיה קידושי טעות שאפילו בנה מורכב על כתיפה ממאנת

אלמא כיון דעבד מעשה אחולי אחליה כו'. תימה לר"י דמאי קס"ד דהאי מקשה וכי ס"ד שלא יועיל שום תנאי לבטל שום מכר וקנין וי"ל דס"ד שלריך להזכיר תנאי בשעת גמר הקנין או המכר: **תנאי דאפשר לקיומיה ע"י שליח כו'.** וא"ת ומה סברא יש כאן דלא גמרינן מהתם אלא לענין מה שהוא סברא דהא לא ילפינן מהתם דלא מהני תנאי אלא בנתינת קרקע וי"ל דהיינו[ו]) טעמא דהואיל והמעשה כל כך בידו שיכול לקיימו ע"י שליח סברא הוא שיהא כמו כן בידו לשויי ביה תנאה אבל חליצה שאין בידו לקיימה ע"י שליח לא הוי בידו נמי למירמי ביה תנאה ואפילו לא יתקיים התנאי יהיה המעשה קיים ומשום הך סברא מודו כ"ע דבעינן שאפשר לקיימו ע"י שליח דומיא דבני גד ובני ראובן אבל בענין תנאי כפול ולענין תנאי ומעשה בב' דברים משמע במי שאחזו (גיטין עה.) דדוקא רבי מאיר אית ליה ולא רבנן דלענין זה אין סברא כל כך ללמוד משם להכי פליגי עליה והשתא משמע דאין תנאי בחליצה לכולי עלמא וכן בפרק מצות חליצה (יבמות קו.) ובקשה דבפרק רבן גמליאל (שם ע. ושם) מסיק דרבינא לכ"ע יש תנאי בחליצה וחזו דתימה דפליג רבינא אכולה תלמודא דפסיקא לן דאין תנאי בחליצה ואומר דרבינו תם ורבינו יצחק דהא דמסיק רבינא התם דלכ"ע יש תנאי בחליצה לאו לומר שלא תהא מותרת לשוק בהך חליצה דודאי מותרת לשוק לכ"ע אלא לומר דלהכי אהני תנאה לאכתי איכא עלה זיקת יבמין לענין דכי אמר לה התקדשי לי בזיקת יבמין דלריכה גט מדרבנן דלא אתי חליצה כיון דהויא על תנאי ומפקע לזיקה לגמרי וכן צריך לחלוק לרב אשי דאמר התם דכ"ע חליצה פסולה אינה פוטרת ובמתני' דהתם קתני בהדיא דפוטרת דקתני דנתן גט וחלץ אין אומר חליצה כלום אלא מתני' איירי לענין להתירה לשוק ורב אשי מיירי לענין זיקת יבמין כדפרישית ועוד אי להתירה לשוק איירי נמי התם אדמיפלגי רבי ורבנן בהחולץ ליבמתו וקידשה לשם יבמות אי לריכה גט ליפלגו בלהתירה לשוק הואיל ותלי נמי בהכי:

המקדש במלוה. פי' בקונטרס שמחל לה המלוה שהיתה חייבת לו ולפירושו לריך לחלק בין מקדש במחילת מלוה למקדש בהנאת מחילת מלוה דמקודשת כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף ו:) ולרבינו יצחק אין גרסה דשמא אין לחלק והכא יש לפרש דמיירי כגון דאמר לה התקדשי לי בטעות מלוה שאת חייבת לי דהשתא אי לאו מלוה מקודשת: **דברי הכל** לריכה הימנו גט. ולא פליג רב ושמואל אלא בכנסה ולא בעל ופליג אדאמרי אע"ג דבני קטנה שלא מיאנה קאמר שמואל[ח]דאינה לריכה גט ממנו התם ליכא בעילת זנות אפילו לא יבעל לשם קידושין דהא איכא קידושין דרבנן ואם תאמר והא פליגי תנאי לעיל בבעל אי קנו אי לא קנו בפחות משוה פרוטה א"כ היכי קאמר רבי אלעזר דברי הכל לריכה גט דדברי הכל משמע דליכא מאן דפליג דבי האי גוונא פריך לעיל הש"ס אדבה ויש לומר דלעיל ודאי פריך משום דידע אבי דמסברת עצמו היה רבה אומר כן ולא מקבלה אבל הכא אבי אלעזר אומר כן מקבלה דבבעל מודה שמואל וסבירא להו לרב ושמואל כמאן דאמר קנו ואם תאמר לרב תיקשי לאמאן דאמר לא קנו ואפילו לאמאן דאמר קנו אמאי לא סבר כרב ודוקא בבעלו קנו משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ויש לומר דאפילו מאן דאמר לא קנו מני סבר כרב בקידש על תנאי משום דאחולי אחליה לתנאיה וחיילי קידושי כסף אבל הכא לא מני למיהוי קידושין על ידי מחילה וקדשה בטעות היינו טעות דפחות משוה פרוטה ובהא לא אמרינן דבעל לשם קידושין ובהך סברא מצרף הש"ס לפלוגתייהו דרב ושמואל בפרק בית שמאי (יבמות קי. ושם) ואין להקשות לרבי אלעזר דאמר דבבעל מודה שמואל היכי מותבינן לעיל ממתניתין לשמואל דאותבוה משום דמתניתין משמע כנסה סתם אלא בעל:

ממאנת

מסורת הש"ס

ה) [כס"ל], ב) יבמות קו. [תוספתא יבמות פי"ב], ג) [לעיל מו: קידושין ט:], ד) לעיל נא: יבמות נו: ק: נדה נב., ה) [דף עג:], ו) [לעיל עב.], ז) [וכגיטין עה. ד"ה לאפוקי וכו' תילנו המוס' בפגנון אחר], ח) דלריכה גט משני כל"ל נ"י כ"י ומהרש"ל.

תורה אור השלם

ו. וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת זָרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִטְמְאָה וְעֵד אֵין בָּהּ וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׂה:

במדבר ה יג

מוסף רש"י

חלוץ לה על מנת שתתן לך מאתים זוז. ואע"ג דלא יהבה ליה חליצתה כשירה, כדתפורש לכל תנאי מצוי גד ובני ראובן גמרינן, תנאה שאפשר להתנות (ל"ל לעשות) על ידי שליח, שעשה משה את יהושע שליח לתת להם את ארץ הנגעב, הוי תנאיה תנאה, וכל תנאי דלא אפשר לעשות על ידי שליח, כגון חליצה, אין תנאי מועיל בה, וחזו טעמו של דבר (יבמות קו.), והיא לא נתפשה אסורה. והיא מיעוטא הוא, וכיי דרש היא אשה אחת דכל לא נאמנה אסורה היא לכי לא נאמנה אסורה לבעלה (נדה נב. וכעי"ז יבמות ק: ולעיל נא.). ויש לך אחרת שאף על פי שלא נתפשה מותרת. שאפילו זנחה אלא נאנסה מותרת לבעל ולבועל (נדה נב וכעי"ז יבמות שם ולעיל שם). שקידושיה קידושי טעות. על תנאי ולא נתקיים התנאי, אם זיכתה מחתיו מותרת לו, לפי שאינה אשתו, אלא פנויה בעלמא היא (לעיל נא.) כגון על מנת שאתי כהן והרי הוא ישראל, וכגון קטנה שאין מעשיה כלום ואמנה נמי אין ביאה לקדשה (נדה נב.).

תוספות רי"ד

א"ר כהנא משמיה דעולא המקדש על תנאי ובעל צריכה גט ממנו פי' שמחל תנאו בשביל שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ולאפוקי מהאי תנא דאר"י אמר שמואל משום ר"י והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאע"פ שלא נתפשה מותרת ואיזו זו שקידושיה קידושי טעות שאפי' בנה מורכב על כתיפה ממאנת והולכת לה והל' כרב כהנא דקאי כרב: על מנת שאין בה מומין וכו'. אי קשיא טעמא דאתני בהדה הוא דלא הוי קידושין הא סתמא הוי קידושין ול"א דהוו קידושי טעות ולעיל בפ' אע"פ אמרנו ארוסה אינה אוכלת בתרומה משום סמפון דילמא אי משתכח בה מומין הוי מקח טעות ולא הוי קידושין י"ל דודאי בשאר מומין כגון הני דתנן שכל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים אי אתני עלייהו הוא דלא הוי קדושי אבל מסתמא הוי קידושי אבל במומי המכוערין כגון ריח הפה וריח החוטם או מכות שבגופה אפי' מסתמא הוי מקח טעות ועליהו אמרי' חיישינן משום סימפון. (הרב פי' שאין לחלק בין מומין למומין בענין זה אלא כך חי' קשיא זו מאי דאמרי' הכא במתני' טעמא דאתני

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פ"ד מהל' יבום הל' יח סמג עשין לב טוש"ע אה"ע סי' קסט סעי' מד:

לו ב מיי' שם הל' מד טוש"ע שם סעי' נ:

לז ג מיי' פ"ז מהל' אישות הל' כג סמג עשין מח טוש"ע שם סי' כט סעי' עז:

לח ד מיי' וסמג שם טוש"ע שם סי' לח סעי' לה:

לט ה מיי' וסמג שם טוש"ע שם סי' לח סעיף ע וסי' כט סעי' עז בהג"ה:

ממאנת והולכת לה. תימה דברים יבמות (דף ב: ושם) תנן ומי אתה מוצא בחמותו ואם חמותו כו' לו שמילמו ואמרי והא משכחת לה בקידשה על תנאי ולא בעל דאפי' רב מודה לגבי דאינה צריכה גט וי"ל דאפילו מיאון אינה צריכה אבל קשה דמשכחת לה בקידש על תנאי ובעל לשמואל דאמר משום ר' ישמעאל דאמר הכא דממאנת ויש לומר דלשמואל ולרבי ישמעאל נמי צריכה מותרת אפילו אם לא מיאנה זאת שהיא ערוה כשלא נודע לה הטעות והא דקאמר ממאנת והולכת לה היינו שאם נודע לה הטעות יש לה למאן דאם לא מיאנה ועמדה אצלו מחלה התנאי אי נמי ממאנת לאו דוקא אלא אפילו בלא מיאון אינה כלל אשתו ואפי' נודע לה הטעות וריב"ן תירץ ביבמות דרבי ישמעאל איירי בקידושי טעות אבל בקידושי קטנות מודה דאינה ממאנת ומתני' דיבמות לא מיירי אלא בקידושי קטנות וקשה דבפרק בא סימן (נדה נב. ושם) משמע בהדיא דבקידושי קטנות נמי מיירי רבי ישמעאל דאמר מבדוסי דרב כהנא סבור למיעבד עובדא כרבי יהודה ואף ע"ג דנבעלה דאמר עד שיבא השחור על הלבן אמר להם רב כהנא לא כך היה מעשה בנתו של רבי ישמעאל שנאת למאן בנית המדרש ובנה מוכרב על כתיפה ואותו היום הוזכרו דבריו של רבי ישמעאל בבית המדרש ורבתה בכייה בבית המדרש ואמרו דבר שאמר אותו צדיק יכשל בו זרעו וליכא למימר דלאו דוקא דבר שאמר אותו צדיק אלא כעין אותו דבר שאמר אותו צדיק הא מסיק התם נמנו וגמרו עד מתי הבת ממאנת עד שתביא שתי שערות ומאי נמנו וגמרו שייך כאן כיון דרבי ישמעאל מודה בקידושי קטנות שאין יכולה למאן ופשיטא שבתו לא היתה יכולה למאן ועל מה היו עומדין למנין דאפילו רבי יהודה דאמר עד שיבא השחור מודה דכשבנה מוכרב על כתיפה דאין יכולה למאן דהא אמרינן התם דמודה רבי יהודה כשנבעלה ומיהו יש לומר דמתני' בפרק קמא דיבמות (דף ב:) דלא כרבי ישמעאל אף על גב דאמרינן התם דבפלוגתא לא קמייריי היינו אמנינא דט"ו נשים ושמואל לא סבר כר' ישמעאל אלא בקידושי טעות דוקא ולהכי לא פריך ליה ממתני' דיבמות ולא מסתם מתניתי' דנדה דתנן עד מתי הבת ממאנת עד שתביא שתי שערות ובהדיא אית ליה לשמואל נמי שמא (ב"ב קנו. ושם) דנודקין למיאונין לאפוקי מדרבי יהודה דאמר עד שיבא השחור ובשילהי פרק טושאין על האנוסה (יבמות ק: ושם) דאמרינן משכחת לה בקידושי טעות כדרב יהודה אמר שמואל משום רבי ישמעאל והיא לא נתפשה כו' אין להוכיח דרבי ישמעאל איירי דוקא בקידושי טעות מדשביק קידושי קטנות דאיירי נמי בקידושי קטנות כדמוכח בנדה (נב. ושם) אלא משום דההיא סוגיא קאי אמילתיה דשמואל דאמר התם לעיל עשרה כהנים עומדים ופירש כו' ושמואל לא סבר כר' ישמעאל אלא בקידושי טעות דוקא כדפרישית לכן נקט קידושי טעות ואם תאמר ולרבי אלעזר דאמר לעיל דברי הכל צריכה היתנו גט ואפי' בקידושי טעות לא סבר כרבי ישמעאל אם כן תיקשי לשמואל סתם מתניתין דהתם דלא מצי לאוקמי מתני' דהתם לא בקידושי קטנות ולא בקידושי טעות לרבי אלעזר ולעיל דוחקין לאוקמי סתם מתניתין כוותיה ויש לומר בדוחק דהוה מוקי לה כגון שפיכס בהדיא שאינו בועל נשם קידושין: **חכם** עוקר הנדר מעיקרו כו'. אין לפרש דבלשון תליא מילתא שהרי קדשה על מנת שאין בה מומין והיו בה מומין דא"כ הכי הוא אצל הרופא וריפאו אמאי אמר לקמן דמקודשת אלא בקפידת המומין תלוי הטעם שאף עתה לאחר שנתרפאת היא נמאסת בעיניו כשזוכר שהיו בה מומין אבל נדרים ליכא קפידא הואיל ועוקרו למפרע אבל אי לא הוה עקר להו אלא מכאן ולהבא הוי נמי קפידת עונש משעת הנדר עד שעת התרה ודוקא הלכה אצל חכם והתירה קודם ידיעת הבעל אבל לאחר ידיעת הבעל לא מהני להו היתר כדקתני במתניתין נמצאו עליה נדרים אינה מקודשת אלא מפליג בין בני היתר לבני היתר וטעמא שעל מנת כן מקדשה שאם לא יראה לבטל הקדושין מחמת הנדרים שיהיו קדושין קיימין והיכא דידע קודם שהותרו הרי מיד רואה שיהיו מבוטלין דשמא לא יהיה להם היתר אבל היכא דהותרו קודם ידיעתו הא לא רואה לבטלם מפני הנדרים שאין עמה שום קפידא: **משום** שם רע **לא** יחזיר. אומר ר"י דמאן דמפרש בהשולח (גיטין מו.) טעמא משום קלקולא בשביל אותו קלקול לא יהא גט בטל ובניה ממזרים שהרי לא עשה תנאי בגט כיון שלא התנה ולא כפל ותדע דליכא תנאי דאי עשה תנאי מאי טעמא דמאן דלא חיים לקלקולא ועוד דאם עשה תנאי מה מועיל מה שאמרו דלא יחזיר בכך לא יבטל התנאי אלא ודאי לא עשה לה תנאי גמור אלא שאמר לה משום שם רע אני מוציאך כדאמרינן התם וליכא אלא לעז בעלמא ולפי זה אין צריך טעם שבקונטרס דכיון דאמר לא יחזיר לא חיישינן תו לקלקולא כיון דלא חשש לבדוק בכל ענין מגרש לה אלא כיון דחשש ממזרות ליכא משום לעז נמי ליכא למיחש דודאי אם היה יכול להחזירה היה לן לחוש פן יוציא לעז כדי להחזירה אפילו ניסת כבר דסבור דמותרת לחזור לו דשוגגת היא אבל עתה שאינו יכול להחזירה למה יוציא לעז וליכא למימר דהכא כיון דאמר משום שם רע אני מוציאך גלי אדעתא שאינו רוצה שיהא גט אם אינו שם רע כמו בזבין ולא איצטריכו ליה זחי (לקמן מז.) והתם דזבין נכסיה אדעתא למיסק לארץ ישראל (קידושין מט:) דסגי בגלוי דעת דע"כ הכא בעינן תנאי מדמשני התם הא מני רבי מאיר היא דאמר בעינן תנאי כפול והכא בדלא כפליה לתנאיה ומה שייך הכא תנאי כפול אי סגי בגלוי דעת אלא ודאי בעינן תנאי ולרבי מאיר דבעינן תנאי כפול אפילו לעז ליכא כיון דלא התנה ולא כפל: אי

ממאנת והולכת לה תנו רבנן [6]א"הלכה אצל חכם והתירה מקודשת [2]אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת מה בין חכם לרופא חכם עוקר את הנדר מעיקרו ורופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא והתניא אצל חכם והתירה אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת אמר [3]רבא לא קשיא הא רבי מאיר הא רבי אלעזר הא ר"מ דאמר [3]אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין הא ר"א דאמר [7]אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד מאי היא [8]דתנן [3]המוציא את אשתו משום נדר לא יחזיר משום שם רע לא יחזיר רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר לא ידעו בו רבים יחזיר רבי מאיר אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר ושאינו צריך חקירת חכם יחזיר [9](רבי אלעזר אומר אחד צריך ואחד אינו צריך לא יחזיר) אמר רבי אלעזר לא אסרו אלא מפני שאינו צריך מאי טעמא דרבי יהודה דכתיב ולא כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים: **כל נדר שידעו בו רבים.** שנדרתו בפני עשרה: **לא יחזיר.** קסבר טעמא משום שלא יהו פרוצות בנדרים הוא וכי נדרה בפני רבים וזהו נדר שאין לו הפרה כדאמרינן בגיטין [שם] פרלה יותר מדאי קנסוה: **שלא ידעו בו רבים.** דיש לו הפרה לא קנסוה והכי אמר התם דרבי יהודה לא חיים בנדר לקלקולא: **רבי מאיר אומר כל נדר שצריך חקירת חכם.** שאין הבעל יכול להפר שאינו מדברים שבינו לביניה ולא עינוי נפש: **לא יחזיר.** קסבר טעמא משום קלקולא הלכך בהאי איכא קלקולא דאומר אילו הייתי יודע דהכם יכול להתירו לא הייתי מגרשין דרולה הייתי שתתבזה בבית דין ויתירו לך: **ושאינו צריך חקירת חכם.** נדר שהבעל יכול להפר: **יחזיר.** דבהאי לא מצי לקלקלה שהיה לו להפר ולא הפר: **לא אסרו צריך.** חקירת חכם: **אלא מפני שאינו צריך.** שהצריך חקירת חכם אין בו קלקול דלאו כל כמיניה לומר אילו הייתי יודע לפי שאין אדם רולה שתתבזה אשתו בבית דין אלא מפני מה אסרוהו מפני שאינו צריך דיכול הוא לכתם ולומר לא הייתי יודע שאני יכול להפר וגזרו האי אטו האי: **מאי טעמא דרבי יהודה.** דאמר נדר שהודר ברבים אין לו הפרה: ולא

הלכה. אחר קידושין אצל חכם: **והתירה.** מן הנדרים: **אצל רופא וריפא אותה.** מן המומין: **עוקר הנדר מעיקרו.** שהרי פותח לה בחרטה אדעתא דהכי מי קא נדרת והיא אומרת לו לא וחכם אומר לה הרי הוא בא לך לידי כך הילכך לאו נדר הוא ומותר לך נמצא כמי שלא היה עליה בשעת קידושין: **מכאן ולהבא.** אבל עד עכשיו היו עליה נמצא שבשעת תנאי הקידושין הטעתו: הכי גרסינן **והתניא אצל חכם והתירה אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת.** וקשיא חכם אחכם: **הא.** דקתני מקודשת ר"מ היא: **דאמר אדם רוצה.** אינו מקפיד אם תלך אצל חכם: **אין אדם רוצה כו'.** הילכך אדעתא דהכי לא קידשה: **משום נדר.** שהיתה נדרנית: **לא יחזיר.** מפרש במסכת גיטין [מו.] תרי טעמי איכא למ"ד משום קלקולא שאם אתה אומר יחזיר שמא תלך ותנשא ונמצא שם רע שאינו ש"ר או נדר נעקר ע"י חכם ומקלקלה זה ואומר אילו הייתי יודע שכן הוא אפי' נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשך לפיכך אומרים לו הוי יודע שהמוציא את אשתו משום שם רע או משום נדר לא יחזיר ואם תביאה היא עליך לא תמהר להוציאה ואי אתי תו לקלקל לא מהימן שהרי יודע שנאסרה עליו ולא חש לבדוק את הדבר ואיכא למ"ד תלך זו אצל חכם לאחר שניסת ויתיר לה נדרה ויאמר המגרש אילו הייתי יודע שיש היתר לנדר שנדרה, אם היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשה, שהיתה תביאה עלי ביותר, ונמצא זה מבטל גיטו למפרע ישוקרו, ובניה מן הפני ממזרים, לפיכך אומרים לו מתחלה הוי יודע שהמוציא את אשתו משום נדר שנדרה לא יחזיר עולמית, ואם היא תביאה עליך לא ובקש היתר לנדרה, ואי מגרש לה מהשתא ולאי שנאה היא עליו ואו לא מצי עקר גיטה בדברי סקר (יבמות כה.). **משום שם רע.** שיצא עליה לעז זנות (גיטין מה.). **לא יחזיר.** ואפילו נמצאו דברים נגלים (שם: כדפרישית טעמא שמא תנשא לאחר ויצא קול על הלעז הראשון שסקר היה ויתחרט המגרש ויאמר אילו הייתי יודע שכן הוא וכי' (יבמות כה.). **כל נדר שידעו בו רבים.** שנדרתו ברבים, **לא יחזיר.** דאין לו הפרה. ור' יהודה לא חיים לקלקולא אלא שלא יהי בנות ישראל פרוצות בנדרים, הלכך אי נדרה נדר ברבים פריצות היא בנדרים וקנסוה, ושלא ידעו בו רבים דיש לו הפרה לא קנסוה (גיטין מה.). **כל נדר שצריך חקירת חכם.** ולך לפני חכם ולבקש פתח וחרטה ואין הבעל יכול להפר, **לא יחזיר.** דר"מ סבר טעמא משום קלקולא הלכך נדר שאינו יכול להפר אבל חכם יכול להתיר, יכול הוא לקלקל את הגט לאחר שנגשא לאחר ויאמר אילו הייתי יודע שחכם יכול להתיר לא הייתי מגרשה (שם). **ושאינו צריך חקירת חכם.** אלא הוא יכול להפר, לא הולרכו חכמים לאסור עליו מלהחזירה, לפי שאינו יכול

מ א מיי' פ"ז מהל' אישות הל' ח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לט סעי' ב:

מא ב מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעי' ו:

מב ג מיי' פ"י מהל' גירושין הל' יב סמג עשין מח טוש"ע שם סי' י סעיף ג:

תוספות רי"ד

בהכי הוא דלא הוו קידושין הא לא אחני הוי קידושין. קידושין דרבנן הוא דצריכה היתרי גט מדבריהם שלא יאמרו אשת איש יצאה בלא גט אבל מדאורייתא אינה מקודשת כלל והוי מק"ש כדאמרי' לגבי נדרים וכיון שמה"ת אינה מקודשת מש"ה ארוסה אינה אוכלת בתרומה שמא ימצאו בה מומין בין מומין קטנים גדולים בין מומין קטנים שאין לחלק בין מומין למומין בענין זה כלל):

מוסף רש"י

ממאנת והולכת לה. דלאו מישואין הוי, לענין זנות נמי לא מיתסרא עליה, דפנויה בעלמא היא ולא אמרינן בעולת שבעל מגבלה הוי קידושין, דקפדר כל הנבעל על דעת קידושין הראשונים הוא בועל, ולא מהטין לאחור ולקדשה (נדה נב.) וכיון דלא בעיא מיעיה גיטא לאו אשתו הויא ואי זיבתה הרי היא כפנויה שזיבתה ומותרת לו (יבמות קג). **אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין.** לעומר מיני מקפיד בכך (גיטין חו.). **המוציא את אשתו משום נדר.** שנדרה, ואמר אי אפשי בנשא נדרתי (גיטין שם). **לא יחזיר.** וטעמא מפרש התם בהשולח גט שאם אתה אומר יחזיר שמא תלך זו אצל חכם לאחר שניסת ויתיר לה נדרה ויאמר המגרש אילו הייתי יודע שיש היתר לנדר שנדרה, אם היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשה, שהיתה תביאה עלי ביותר, ונמצא זה מבטל גיטו למפרע ישוקרו, ובניה מן הפני ממזרים, לפיכך אומרים לו מתחלה הוי יודע שהמוציא את אשתו משום נדר שנדרה לא יחזיר עולמית, ואם היא תביאה עליך לא ובקש היתר לנדרה, ואי מגרש לה מהשתא ולאי שנאה היא עליו ואו לא מצי עקר גיטה בדברי סקר (יבמות כה.). **משום שם רע.** שיצא עליה לעז זנות (גיטין מה.). **לא יחזיר.** ואפילו נמצאו דברים נגלים (שם: כדפרישית טעמא שמא תנשא לאחר ויצא קול על הלעז הראשון שסקר היה ויתחרט המגרש ויאמר אילו הייתי יודע שכן הוא וכי' (יבמות כה.). **כל נדר שידעו בו רבים.** שנדרתו ברבים, **לא יחזיר.** דאין לו הפרה. ור' יהודה לא חיים לקלקולא אלא שלא יהי בנות ישראל פרוצות בנדרים, הלכך אי נדרה נדר ברבים פריצות היא בנדרים וקנסוה, ושלא ידעו בו רבים דיש לו הפרה לא קנסוה (גיטין מה.). **כל נדר שצריך חקירת חכם.** ולך לפני חכם ולבקש פתח וחרטה ואין הבעל יכול להפר, **לא יחזיר.** דר"מ סבר טעמא משום קלקולא הלכך נדר שאינו יכול להפר אבל חכם יכול להתיר, יכול הוא לקלקל את הגט לאחר שנגשא לאחר ויאמר אילו הייתי יודע שחכם יכול להתיר לא הייתי מגרשה (שם). **ושאינו צריך חקירת חכם.** אלא הוא יכול להפר, לא הולרכו חכמים לאסור עליו מלהחזירה, לפי שאינו יכול

---

6) [תוספתא פ"ז ע"ס]. **2)** [ל"ל רבה]. **3)** [לקמן עה.]. **4)** [שם ל:; גיטין מו.]. **5)** גיטין מה: [יבמות כה.]. **6)** [בל זה ליתא במשנה דגיטין מה: אלא כך איתא שם א"ר אלעזר לא אמרו זה אלא מפני זה וע"ס בפרש"י גם רש"ל מ"ז ועי' גילסת הגר"א].

לקלקלה ולומר אילו הייתי יודע כו' שהרי נדר פתוח הוא והיה לו להפר ולא היפר (שם). **לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך.** לא אסרו זה שצריך חקירת חכם להחזיר אלא מפני זה שאינו צריך, דבצריך לא היה לנו לחוש לקלקול, לפי שאינו יכול לומר אילו הייתי יודע שחכם יכול להתירו לא הייתי מגרשין, דאין סברה לומר שתתבזה אשתו בבית דין בפני חכם ליכך בבית דינו ולשאול על נדרה. אלא מפני נדר שאינו צריך חכם ובעל יכול להפר אסרו את כולן, שלא יאמר אילו הייתי יודע שהייתי יכול להפר לא הייתי מגרשין (שם).

ולא הכום בני ישראל. בגבעוניים כתיב: **רבא אמר.** הא דקתני אגל חכם והתירה אינה מקודשת: **כאשה משוכה.** בת גדולים דאפי' למ"ד רוצה אדם שתתבזה אשתו בב"ד הכא אמר אי אפשי באשה נדרנית וגבו נמי לא ניחא לי למיתבא לה דאתבר באמה ואמותה ולא ניחא לי דליהוו קדושין: **אבל הוא.** אם אמר לה על מנת שאין עלי מומין ונדרים: **תן דו.** גוף שניס. משל הדיוט הוא שהנשים אומרות טוב לשבת עם גוף שניס משבת אלמנה: **דשומשמנא גברא.** משל הדיוט הוא מי שבעלה קטן כמלה: **כורסיה בי תרתא רמיא.** כשאה בין השרות בנות חורין מושיבה. כלומר גם לי בעל כמוכם: **נפשא.** מנפש למר. ואומנות מאוסה היא: **תיקרייה בסיפי בבא ותיתיב.** אינה בושה לקרותו על מפתן הבית לשב שם אצלו בפני הכל: **קולפא.** ממשפחת דופי: **עלפי.** עדשים שהוא מאכל קל ואין חסרון כיס כל כך אינה שואלת היומנו אך יקרא שמו עליה: **וכולן מזונות ותולות בבעליהן.** כל אלו שבעליהן שפלים ומרלות להם חבה אינו אלא שמזונות תחתיהן וכשמתעברות הן תולות את העובר בבעל [ונות להן בתנאים כל שהן לפי שמזונות תחתיהן]: **הוסיפו עליהם.** בנשים שאין בההם: **זיעה.** זועה תמיד: **שומא.** ורוח"ה: **הזקן והחולה והמזוהם.** לגבי מומי בהמה תנן. וקס"ד זיעה וריח הפה לאדם בכלל מזוהם: **זיעה אמזוהם קא רמיס.** לאו רומיא היא מזוהם גופו מסריח ובאדם נמי פוסל אבל זיעה דאדם אינה פוסלת בכהנים כדקתני הוסיפו עליהם: **דאפשר לעברה בקיומא דחמרא.** ביין קהה אייגר"א בלע"ז עד שיעבוד עבודתו: **וריח הפה נמי כו'.** אבל גבי אשה שהוא מדבר עמה כל שעה לא אפשר: **בעומדת על פדחתה.** ולעולם בשאין בה שער ובקטנה: **פדחתה.** מצחה: **ונעשה מקומו נלקח.** שנשאר שם רושם משחייתה המכה: **נלקח.** פינדרור"א ודוגמתה בשחיטת חולין (דף קכד.) גבי תנור כלי חרס דנלקיה מלגלג: **למעליותא.** והכי קאמר מי הוא לאשה שיהו דייה מובדלים טפח: **גבי מומין תניא.** הך מתני' גבי מומין תניא דקא חשיב זיעה ושומא וריח הפה ושאר מומין וטפח בין שני דדי אשה: **וכמה.** מי הא: **וכמה.** יהו גסין (אחת) משל חברותיה ויהא מוס: **ולניון יאמר.** משוס דאיירי בה רבי מייאשא נקיט לה. ולניון יאמר איש ואיש יולד בה לעתיד לבא כשיתקיים מקרא שכתוב: והביאו את כל אחיכם מנחה לה' וגו' כל מקום שימצאו שם ישראל יאמרו העמים זהו מבני ליון זה יולד בה ובגיאו שם: **ולניון.** כמו ושאלו אנשי המקום לאשתו (בראשית כו) על אשתו: **אחד הנולד בה כו'.** איש איש יתירא קא דריש. אחד הנולד בה ואחד המלפה לראותה יקרא מבניה ויביאוהו אצלה: **והוא יכוננה עליון.** הקב"ה יכוננה להיות עליון למעלה על כל העולם: **וחד מינייהו.** מבני ארץ ישראל: **עדיף.** פקחים וחריפים: **מתני' האב צריך להביא ראיה.** אם בא לתבוע כתובה מן האירוסין מזה שממאן לקחתה: **נכנסה לרשות הבעל.** ניסת והוא בא להוציאה בלא כתובה על מומין שבה: **הבעל צריך להביא ראיה.** עליה. וכולה מפרש בגמרא [לקמן ע"ב]: **כמה דברים אמורים.** שהבעל יכול לטעון על המומין:

אין

[1] ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה [2] וכמה רבים רב נחמן בר יצחק אמר [3] ששלשה ימים שנים רבים שלשה ר' יצחק אמר עשרה עדה כתיב בהו ר"מ אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר ר' אלעזר אומר לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך במאי קמיפלגי רבי מאיר סבר [4] אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ר' אלעזר סבר [5] אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד רבא אמר הכא באשה חשובה עסקינן דאמר לא ניחא לי דאיתסר בקרובותיה אי הכי סיפא דקתני אבל הוא שהלך אצל חכם והתירו אצל רופא וריפא אותו מקודשת ליתני אינה מקודשת ולימא הכא באדם חשוב עסקינן דאמרה לא ניחא לי דאיתסר בקריביה איהי בכל דהו ניחא לה כדריש לקיש [6] דאמר ר"ל טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו [7] אביי אמר דשומשמנא גברא כורסיה בי חראתא רמי לה רב פפא אמר דנפסא גברא תיקרייה בסיפי בבא ותיתיב רב אשי אמר דקלסא גברא לא בעי טלפחי לקידרא

תנא וכולן מזונות ותולות בבעליהן: כל מומין שפוסלין וכו': תנא הוסיפו עליהן [8] זיעה ושומא וריח הפה והני בכהני לא פסלי והתנן [9] הזקן [10] והחולה והמזוהם ותנן [11] מומין אלו בין קבועין בין עוברין פסולין באדם א"ר יוסי בר' חנינא לא קשיא כאן בזיעה עוברת כאן בזיעה שאינה עוברת רב אשי אמר זיעה אמזוהם קא רמית [12] התם גבי כהנים אפשר לעברה בקיומא דחמרא ומריח הפה נמי אפשר דנקט פילפלא בפומיה ועביד עבודה אבל גבי אשה לא אפשר האי שומא היכי דמיא אי דאית בה שער הכא והכא פסלה אי דלא אית בה שער אי שומא גדולה היא הכא והכא פסלה אי שומא קטנה היא הכא והכא לא פסלה דתניא [13] שומא שיש בה שער ה"ז מום אין בה שער גדולה ה"ז מום קטנה אין זה מום ואיזוהי גדולה פירש רשב"ג [14] עד כאיסר האיטלקי א"ר יוסי בר' חנינא בעומדת על פדחתה פדחתה ראה וניפיים הוא א"ר פפא בעומדת לה תחת כפה של ראשה וזימנין דמתחזיא וזימנין דלא מתחזיא א"ר חסדא הא מילתא מגברא רבה שמיע לי ומנו ר' שילא [15] נשכה כלב ונעשה מקומו צלקת הרי זה מום א"ר חסדא [16] קול עבה באשה ה"ז מום שנאמר [2] כי קולך ערב ומראך נאוה: תני ר' נתן ביראה בין דדי אשה טפח סבר רב אחא בריה דרבא קמיה דרב אשי למימר טפח למעליותא א"ל רב אשי [17] גבי מומין תניא וכמה אמר אביי שלש אצבעות תניא ר' אומר [3] כל אשה שדדיה גסין משל חברותיה ה"ז מום וכמה א"ר מיישא בר בריה דרבי יהושע בן לוי משמיה דר' יהושע בן לוי טפח ומי איכא כי האי גוונא אין דאמר רבה בר בר חנה אני ראיתי ערביא אחת שהפשילה דדיה לאחוריה והניקה את בנה [3] ולציון יאמר איש ואיש יולד בה והוא יכוננה עליון א"ר מיישא בר בריה דר' יהושע בן לוי אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה אמר אביי [18] וחד מינייהו עדיף כתרי מינן אמר רבא וחד מינן כי סליק להתם עדיף כתרי מינייהו דהא רבי ירמיה דבי הוה הכא לא הוה ידע מאי קאמרי רבנן כי סליק להתם קרי לן [19] בבלאי טפשאי: **מתני'** [20] היו בה מומין ועודה בבית אביה האב צריך להביא ראיה שמשנתארסה [21] היו בה מומין הללו ונסתחפה שדהו נכנסה לרשות הבעל צריך להביא ראיה שעד שלא נתארסה היו בה מומין אלו והיה מקחו מקח טעות דברי ר"מ וחכמים אומרים במה דברים אמורים במומין שבסתר

אבל

אי הכי סיפא דקתני אבל הוא שהלך כו'. דבשלמא לי טעמא משום דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד בבעל לא שייך זילותא ליכא שרגיל ללכת בב"ד כל שעה לצרכו: **כאן** בזיעה עוברת. שיכול להעבירה ע"י רחיצת מים דאכתי לא ידע דאפשר לעבורי בקיומא דחמרא דהחיא לא פסלה בכהנים שהעבודה לפי שעה הוא אפשר שמרחיצה ועוברת ואין לפרש עוברת שעשויה להתרפאות דהיכי נוקי מתני' בשאינה עוברת הא בין קבועין בין עוברין קתני ועי"ל דזיעה עוברת שעשויה להתרפאות ואפילו לא העבירה כשר לעבודה דלא מאיסה כולי האי ומזוהם הוי דוקא זיעה שאינה עוברת והא דקתני בין קבועין בין עוברין אכל מומין דקתני התם קאי וה"פ בין קבועין שנמצאין באותה משנה בין עוברין שנמצאין שם כגון [22] מזוהם: **וחכמים** אומרים בר"א במומין שבסתר בו'. נראה לרבינו יצחק דר"מ לא פליג אמומין שבגלוי דמודה דאין יכול לטעון דראה וניפיים הוא כדאמר אמתא דהשם"ם בגמרא ועוד דאי פליג אמומין שבגלוי אם כן משכחת לה שימפון בעבדים במומין שבגלוי לר' מאיר ולא פליג אלא בים מרחק:

אבל

[1] ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה. [2] וכמה רבים רב נחמן בר יצחק אמר. [3] ששלשה ימים שנים רבים שלשה ר' יצחק אמר עשרה עדה כתיב בהו ר"מ אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר ר' אלעזר אומר לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך. [4] אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ר' אלעזר סבר. [5] אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד רבא אמר הכא באשה חשובה עסקינן דאמר לא ניחא לי דאיתסר בקרובותיה אי הכי סיפא דקתני אבל הוא שהלך אצל חכם והתירו אצל רופא וריפא אותו מקודשת ליתני אינה מקודשת ולימא הכא באדם חשוב עסקינן דאמרה לא ניחא לי דאיתסר בקריביה איהי בכל דהו ניחא לה כדריש לקיש. [6] דאמר ר"ל טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו. [7] אביי אמר דשומשמנא גברא כורסיה בי חראתא רמי לה רב פפא אמר דנפסא גברא תיקרייה בסיפי בבא ותיתיב רב אשי אמר דקלסא גברא לא בעי טלפחי לקידרא. [8] תנא הוסיפו עליהן. [9] זיעה ושומא וריח הפה והני בכהני לא פסלי והתנן. [10] הזקן והחולה. [11] והמזוהם ותנן. [12] מומין אלו בין קבועין בין עוברין פסולין באדם א"ר יוסי בר' חנינא לא קשיא כאן בזיעה עוברת כאן בזיעה שאינה עוברת רב אשי אמר זיעה אמזוהם קא רמית. [13] התם גבי כהנים אפשר לעברה בקיומא דחמרא ומריח הפה נמי אפשר דנקט פילפלא בפומיה ועביד עבודה אבל גבי אשה לא אפשר האי שומא היכי דמיא אי דאית בה שער הכא והכא פסלה אי דלא אית בה שער אי שומא גדולה היא הכא והכא פסלה אי שומא קטנה היא הכא והכא לא פסלה דתניא. [14] שומא שיש בה שער ה"ז מום אין בה שער גדולה ה"ז מום קטנה אין זה מום ואיזוהי גדולה פירש רשב"ג. [15] עד כאיסר האיטלקי א"ר יוסי בר' חנינא בעומדת על פדחתה פדחתה ראה וניפיים הוא א"ר פפא בעומדת לה תחת כפה של ראשה וזימנין דמתחזיא וזימנין דלא מתחזיא א"ר חסדא הא מילתא מגברא רבה שמיע לי ומנו ר' שילא. [16] נשכה כלב ונעשה מקומו צלקת הרי זה מום א"ר חסדא. [17] קול עבה באשה ה"ז מום שנאמר. [2] כי קולך ערב ומראך נאוה: תני ר' נתן ביראה בין דדי אשה טפח סבר רב אחא בריה דרבא קמיה דרב אשי למימר טפח למעליותא א"ל רב אשי. [3] גבי מומין תניא וכמה אמר אביי שלש אצבעות תניא ר' אומר. [3] כל אשה שדדיה גסין משל חברותיה ה"ז מום וכמה א"ר מיישא בר בריה דרבי יהושע בן לוי משמיה דר' יהושע בן לוי טפח ומי איכא כי האי גוונא אין דאמר רבה בר בר חנה אני ראיתי ערביא אחת שהפשילה דדיה לאחוריה והניקה את בנה. [3] ולציון יאמר איש ואיש יולד בה והוא יכוננה עליון א"ר מיישא בר בריה דר' יהושע בן לוי אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה אמר אביי. [18] וחד מינייהו עדיף כתרי מינן אמר רבא וחד מינן כי סליק להתם עדיף כתרי מינייהו דהא רבי ירמיה דבי הוה הכא לא הוה ידע מאי קאמרי רבנן כי סליק להתם קרי לן. [19] בבלאי טפשאי: **מתני'** [20] היו בה מומין ועודה בבית אביה האב צריך להביא ראיה שמשנתארסה. [21] היו בה מומין הללו ונסתחפה שדהו נכנסה לרשות הבעל צריך להביא ראיה שעד שלא נתארסה היו בה מומין אלו והיה מקחו מקח טעות דברי ר"מ. [22] וחכ"א בד"א במומין שבסתר

[6] לכאורה נ"ל דהכאמינו לה לאמרינן דבעומדת על פדחתה הוי מום ואפילו נקטנה ואפי' אין בה שער וכן העיר הכ"י בסימן נ"ט על הרי"ף ז"ל שהסמיכו ואולי דלא הי' זה בגירסתם ז"ל.

מסורת הש"ס

[1] (ע"ש), [2] (לעיל עד: וש"נ), [3] (שם וש"נ), [4] ב"ק קיא. קדושין ז. ולקמ. יבמות קיח:, [5] (יבמות שם), [6] (כתובות מא., [7] שם מג., [8] (מנחות מב. ע"ש), [9] (פסחים לד: יומא מו. זבחים ס: מנחות נב. בכורות כה:), [10] ס"א נולדו, [11] (ישעיה סו), [12] תרגום של סעוריים.

תורה אור השלם

1. ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה בני אלהי ישראל וילנו כל העדה על הנשיאים: יהושע ט יח
2. יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה הראיני את מראיך השמיעיני את קולך כי קולך ערב ומראיך נאוה:
שיר השירים ב יד
3. ולציון יאמר איש ואיש ילד בה והוא יכוננה עליון:
תהלים פז ה

מוסף רש"י

כי נשבעו להם. והוה להו לאתקשוי משבועתייהו אי לאו משום דהודר כרכיס (גיטין מו.). ימים שנים רבים שלשה. גבי זבח דכתיב הכי בשילהי נזה (שם). עדה כתיב בהו. עדה עשרה, דכתיב גבי מרגלים (במדבר יד) לעדה הרעה, יאלו יהושע וכלב (שם). אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד. כלומר אינו מקפיד בכך, הלכך לריך חקירת חכם מני לקלקלה (שם). טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו. משל הוא שהנשים אומרות על בעל כל דהוא, שהוא טוב לשבת עם שני גופים משבת אלמנה (קדושין מא.) טן דו, בגופים שנים, בעל ואשתו, ואפילו אינו לה אלא לעות בעלמא (קדושין ז. ובע"ז יבמות קיח:) כלומר אשה בכל דהו ניחא לה (ב"ק קיא.). דשומשמנא גברא. בעל גוף כגמלה, כורסיה בי חראתא רמי לה. מחזקת עצמה כגשופה ונותנת כפאה אצל חטוטות מורית הארץ (יבמות קיח:). דנפסא גברא. אומנותו מאוסה, מנפץ למר (שם. ושם: דנפצא). דקלסא גברא. שמן פסול משפחה (שם). והמזוהם. מסריח (בכורות מא.). מומין אלו. המאורין בנכור, בין קבועין בין עוברין. כל זמן שהן בו, פסולין באדם. בכהן לעבודה (שם מג.).

עין משפט נר מצוה

מג א (טוש"ע יו"ד סי' רכה סעי' כא):
מג ב מיי' פ"ז מהל' אישות הל' ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לט סעי' ד:
מד ג מיי' פ"ז מהל' בילת המקדש הל"ט יג סמג לאוין פח:
מה ד מיי' פ"ז שם הל' ה:
מו ה מיי' פ"ז שם הל' יג:
מז ו ז ח ט י כ מיי' פ"ז מהל' אישות הל' ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לט סעי' ד:
מח ל מיי' פכ"ה שם הל' ל סמג שם לאוין עא טוש"ע שם סי' קח סעיף ח:

לעזי רש"י

ורוא"ה [ירוא"ה]. יבלת.
איגר"א. חומץ.
פינדרור"א [פינדידור"א]. סדק (של צלקת).

תוספות רי"ד

שכל המומין וכו'. פי' בבכורות מפרש להו. תנא הוסיפו עליהן ויעה ושומא וריח הפה תניא שומא קטנה שיש בה שיער ה"ז מום גדולה ואין בה שיער ר"ז מום קטנה אין זה מום איזהו גדולה פי' רשב"ג עד כאיסר האיטלקי [6] אר"ח הא מילתא מגברא רבא שמענא ליה ומנו שילא (שומא בלב) [נשכה כלב] ונעשה מקומו צלקת ה"ז מום תני נתן ביראה בין דדי אשה טפח סבר ר"א בריה דרבא קמיה דר"א למימר טפח למעליותא פי' שהוא נוי לאשה. א"ל גבי מומין תניא וכמה הוא נוי אמר אביי ג' אצבעות תניא ר"ג אומר כל אשה שדדיה גסים משל חברתה ה"ז מום וכמה א"ר מיישא בר בריה דרבי יהושע בן לוי טפח: **מתני'** היו בה מומין ועודה בבית אביה האב צריך להביא ראיה שמשנתארסה היו בה מומין הללו ונסתחפה שדהו נכנסה לרשות הבעל צריך להביא ראיה שעד שלא נתארסה היו בה מומין אלו והיה מקחו מקח טעות דברי ר"מ. וחכ"א בד"א במומין שבסתר

אבל במומין שבגלוי אין יכול לטעון. תימה לרב דמוקי כולה מתני׳ כנסה ונמצאו עליה נדרים בקידושה על מנת שיך לחלק בין מומין שבסתר למומין שבגלוי הואיל והתנה על מנת שאין בה מומין ונראה לרשב״א דכשהתנה לא על מומין שבגלוי דאותן ראה ונתפייס אלא על מומין שלא ראה נתכוין וכשיש נמי מרחץ באותה העיר אית לן למימר שלא התנה אלא על מומין שאין נכפרין על ידי מרחץ כגון ריח הפה ונכפה הקבוע לו זמן וקלי בין ארשות האב בין ארשות הבעל וה״ק אינו יכול לטעון אפי׳ הבית הבעל ראיה אינו מועיל לו כלום: **תברא.** פירש [1]רבינו חננאל שבועה: **מי** ששנה זו **לא** שנה זו. [2]קשה דא״כ אמאי נקט בריש׳ עודה ברשות האב וסיפא נכנסה לרשות הבעל איפכא הוה ליה למימני דהוה ריש׳ רבותא עפי׳ וסיפא רבותא טפי ואומר רשב״א דדוקא נקט הכי דכי היכי דפליגי ריש׳ וסיפא בפלוגתא דר״ג ורבי יהושע ה״נ פליגי בהכי דתנא דריש׳ סבר דדוקא עודה בבית אביה צריך להביא ראיה אבל נכנסה לרשות הבעל אין צריך להביא ראיה דאפילו יביא הבעל עדים דעד שלא נתארסה היו בה מומין הללו כיון שנשאה חזקה אין אדם שותה בכוס אא״כ בודקו והאי ראה וניפיים הוא דסיפא סבר אע״ג דנכנסה לרשות הבעל ואיכא למימר חזקה אין אדם שותה בכוס כו׳ כשהביא הבעל ראיה הוי מקחו מקח טעות דאין אדם מתפייס במומין: **אבל היכא דליכא חזקה דממונא אזיל בתר חזקה דגופא.** פירוש אע״ג דאיכא חזקה אחרת כנגד חזקת הגוף כי הכא דבלאו חזקת ממון יש חזקה אחרת דהעמידה בחזקת פנויה דדוקא כי איכא חזקת הגוף כנגד חזקת ממון אבל היכא דליכא חזקת ממון אלימא ליה חזקת הגוף משאר חזקות דאי ליכא שום חזקה אחרת כנגדה מאי אתא לאשמועינן פסיעה דאזיל בתר חזקת הגוף כיון דאין דבר מכחישה והכיא נמי דמייתי איכא חזקה אחרת כנגדה כמו שאפרש ומיהו תימה לר״י דהיכי מצי למימר דאי לאו חזקת ממון דהכא הוה אזיל ר׳ יהושע בתר חזקת הגוף והא הוי חדא במקום מרתי דאית לן למימר העמידנה בחזקת פנויה וכי תימא אדרבה העמד אותה בחזקת שלימה והשתא הוא דנעשה מוס הרי מוס לפניך דכי האי גוונא משגיגן מרתי לריעותא גבי מקוה שנמדד ונמצא חסר דאמרי׳ כל טהרות שנעשו על גביו למפרע בין בארשות היחיד בין בארשות הרבים טמאות משום דאיכא למימר העמד טמא על חזקתו ואימור לא טבל וכי תימא העמד מקוה על חזקתו ואימור לא חסר לפניך ונראה לרשב״א דחזקת פנויה לא חשיבא כלל חזקה לגבי חזקת הגוף: **ספק טמא.** הקשה רבינו חננאל מ״ט דרבנן דאמרי׳ עומאי לא אזלינן בתר חזקה דהא אמרינן בפ״ק דחולין (דף י:) מנא הא מילתא דאמור רבנן אוקי מילתא בתר חזקה ומייתי לה מקרא אומר ר״ת דהכא מיירי כשמקק לטומאה שהיה בו נגע אחד שחין או מכוה קודם והיה מוחלט ממנו וקודם שנטהר נולד בו ספק ואחר שנטהר מן הראשון לא נשאר בו אלא ספק זה וכן משמע בשלהי זיר (דף סה: ושם) דבנזקק לטומאה מיירי והשתא מייתי שפיר דאזיל ר׳ יהושע בתר חזקה דגופא דהעמידנו בחזקת שלא היה בו נגע אע״ג דאיכא חזקה דהעמידנו בחזקת טומאה כנגדה וה״נ הוה אמרי׳ לעיל אי אלו חזקה דממונא וא״ת והיכי ילף מהתם דשאני התם דכתיב קרא כדיליף בסוף זיר מלטהרו או לטמאו דאפתח בו הכתוב לטהרה תחילה וי״ל דמהתם גמרינן והא דלא אזיל רבי יהושע בתר חזקה דגופא בראוה מדברת ומעוברת בפרק קמא (לעיל יג.) משום דמעלה עשו ביותסין: **שער** לבן קודם לבהרת טהור. דריש מדכתיב שער לבן בבהרת משמע שהבהרת קדמה: **אמר** רבה קיהה ומיהר. דבינו תם גרים [3]רבא מהתיא דהשוכר את הפועלים (ב״מ פו.) בעובדא דרבה בר נחמני: **רישא** כאן נמצאו כאן היו. ולא מצי למימר השתא העמד רשות האב על חזקתו דהא אימרא ליה שנמצאו בארשותו הילכך חזקתו בתר חזקת ממון והיא אומרת משארסתני נאנסתי התם נמצאת בארשות הבעל שנשאה ולא מצא לה בתולים ולכך נאמנת לדבן גמליאל דלא איתרע חזקת רשות האב ואיירי בענין איכול להיות שנתנסה תחת בעלה דאי בענין שודאי לא נתנסה משנשאת אף על גב שנכנסה לרשות הבעל איתרע לה חזקת רשות האב הואיל דודאי בארשות אביה נתנסה: ומדלא

אבל במומין שבגלוי אינו יכול לטעון [1]ואם יש מרחץ באותה העיר אף מומין שבסתר אינו יכול לטעון מפני שהוא בודק בקרובותיו: **גמ׳** טעמא דמייתי האב ראיה [2]הא לא מייתי האב ראיה הבעל מהימן מני רבי יהושע היא [3]דאמר לא מפיה אנו חיין אימא סיפא נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראיה נטעמא דמייתי הבעל ראיה הא לא מייתי הבעל ראיה האב מהימן [4]אתאן לר״ג דאמר נאמנת א״ר אלעזר תברא [5]מי ששנה זו לא שנה זו אמר רבא לא תימא רבי יהושע לא אזיל בתר חזקה דגופא כלל אלא כי לא אזיל ר׳ יהושע בתר חזקה דגופא היכא דאיכא חזקה דממונא אבל היכא דליכא חזקה דממונא אזיל רבי יהושע בתר חזקה דגופא [6]דתניא [7]האם בהרת קודם לשער לבן טמא אם שער לבן קודם לבהרת טהור [8]ספק טמא ור׳ יהושע אומר [9]כהה מאי כהה אמר רבה כהה טהור רבא אמר רישא כאן נמצאו וכאן היו סיפא נמי כאן נמצאו וכאן היו איתיביה אביי נכנסה לרשות הבעל צריך להביא ראיה שעד שלא תתארס היו בה מומין אלו והיה מקחו מקח טעות עד שלא תתארס אין משתתארס לא ואמאי לימא כאן נמצאו וכאן היו א״ל משנתארסה משום דאיכא למימר [10]חזקה אין אדם שותה בכוס אא״כ בודקו והאי ראה וניפיים הוא אי הכי עד שלא תתארס נמי אלא אמרינן חזקה אין אדם מיפיים במומין הכא נמי חזקה אין אדם מיפיים במומין אלא משנתארסה משום דאיכא תרתי חזקה העמד הגוף על חזקתו [11]חזקה אין אדם שותה בכוס אא״כ בודקו והאי ראה וניפיים הוא מאי אמרת חזקה אין אדם מיפיים במומין הוי

חדא

אין יכול לטעון. דידע ונתפייס: **גמ׳ הבעל מסימן.** דאמר הואיל וספק הוא אם הטעתו ואם לאו העמד ממון על חזקתו: **מני רבי יהושע היא דאמר.** בפ״ק היא אומרת משארסתני נאנסתי והוא אומר עד שלא ארסתיך לא מפיה אנו חיין שתהא נאמנת אלא העמד ממון על חזקתו ולא אזלינן בתר חזקה דגופא לומר הואיל וספק בידינו על שעת אירוסין מה היא העמד הגוף על חזקתו של קודם לכן והרי נולדה בתולה והכא נמי לא אמרינן העמד הגוף על חזקתו ובלא מומין נולדה: **אפילו לרבן גמליאל דאמר.** התם היא נאמנת דחזקה דגופא עדיפא: **תברא.** קשיא ריש׳ לסיפא: **מי ששנה זו לא שנה זו.** ריש׳ לרבי יהושע והוא הדין לנכנסה לרשות הבעל וסיפא לרבן גמליאל וה״ה לעודה בבית אביה שאין לנו טעם לחלק בין עודה בבית אביה לנכנסה לחופה: **לא תימא רבי יהושע לא אזיל בתר חזקה דגופא כלל.** אפי׳ במקום שאין חזקת ממון עומדת נגדה להכחישה: **היכא דליכא חזקה דממונא.** עומדת לנגדה כי הכא: **טמא.** דהכי כתיב קרא (ויקרא יג) שער לבן בבהרת: **רבי יהושע אומר כהה.** דכתיב רבה: **כהה טהור.** הרי הוא כהה הנגע ממילאה שהוא טהור. ומשם ר׳ משה הדרשן שמעתי ורבי יהושע קיהה מאי קיהה אמר רבה קיהה וטיהר כלומר קיהה בדבר ונחלק עליהם וטיהר [12][כאדם שנקהו שיניו על אדם שאין משגיח לדבריו] וכן מצאתי בת״כ [13] ור׳ יהושע קיהה טיהר. אלמא העמד הגוף על חזקתו ולא תטומאנו מספק: **רבא אמר רישא כאן נמצאו כאן היו.** רבא מהדר לאוקמא כולה כרבן גמליאל דאוקמינן הלכתא כוותיה בפרק קמא [14] לעולם חזקה דגופא עדיף וריש׳ טעמא משום דכיון דבבית אביה נמצאו המומין אימרא חזקתיה דאב דאיכא למימר כאן היו קודם אירוסין ובפ״ק נמי פלוגתייהו בנכנסה לרשות הבעל היא ובה אמר רבן גמליאל דלא הוריעה חזקת אביה בכך: **משנתארסה לא.** אם הביא הבעל ראיה שראו בה מומין הללו משנתארסה והיא עודה בבית אביה אינו יכול לטעון דידע ואי טעמא משום כאן נמצאו כאן היו הרי בבית אביה נמצאו אלא על כרחך ריש׳ וסיפא פליגי ואפילו בא לדין בעודה בבית אביה אית ליה לתנא דסיפא דהיא נאמנת: **אמר ליה.** לעולם ריש׳ משום כאן נמצאו כאן היו הוא ומשנתארסה משום דאיכא תרתי והיכא שהביא עדים שראו בה מומין הללו משנתארסה בבית אביה משום הכי אלו ראיה היא דאיכא תרתי ליפות כחה אלא העמד הגוף על חזקתו ולא היו בה בשעת אירוסין שהכל הולך אחר אותה שעה. וא״ת הוריעה החזקה הואיל וכאן נמצאו חזקה אין אדם שותה בכוס אא״כ בודקו ואפי׳ כאן היו קודם קדושין זה שהכניסה לחופה וזו היא שמיית הכים בילדו שבדקה ונודע לו ולאה ונתפייס: אלא

עין משפט נר מצוה

מם א מיי׳ פכ״ה מהל׳ אישות הל׳ כ טוש״ע אה״ע סי׳ קיז סעי׳ ה:
נ ב מיי׳ שם טוש״ע שם סעי׳ ו ומי׳ לט סעי׳ ד בהג״ה:
נא ג מיי׳ שם הל׳ ד טוש״ע שם סי׳ קיז סעי׳ ז:
נב ד מיי׳ פ״ב מהל׳ טומאת צרעת הל״ו סמג עשין לד:
נג ה מיי׳ שם הל״ט:
נד ו מיי׳ פכ״ה מהל׳ אישות הל״ו סמג עשין מח טוש״ע אה״ע שם סעי׳ י:

תוספות רי״ד

אבל במומין שבגלוי אינו יכול לטעון. ואם יש מרחץ באותו עיר אף במומין שבסתר אינו יכול לטעון מפני שהוא בודק בקרובותיה. פי׳ האב צריך להביא ראיה אם בא להבוע כתובה מן האירוסין שתקנו חכמים לבתולה מאתים מן הבעל שממאן לכונסה. ואם נכנסה לרשות הבעל שכבר נשאת ורוצה להוציא בלא כתובה מפני מומין שבה הבעל צריך להביא ראיה בעדים שעד שלא תתארס היו בה וחב״א [6] במומין שבסתר דהא ראה ונתפייס הוא: ואמרי׳ טעמא דמייתי אב ראיה הא לא מייתי אב ראיה מהימן בעל. פי׳ דאמרי׳ הואיל וספק הוא אם הטעתו אם לאו העמד ממון על חזקתו מני ר״י הוא דאמר בפ״ק לא מפיה אנו חיין. אימא סיפא נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראיה טעמא דמייתי הבעל ראיה הא לא מייתי ראיה האב מהימן אתאן לר״ג דאמר היא נאמנת פי׳ בכל מידי דאית ליה לתובע חזקה דגופא ולנתבע חזקה דממונא פליגי ר״י ור״ג דר״י אזיל בתר חזקה דממונא והמע״ה. ור״ג אזיל בתר חזקה דגופיה כדתנן בפ״ק הנושא את האשה וכו׳. וה״נ במתני׳ איכא חזקה דגופא לאשה וחזקה דממונא לבעל כין ברישא כין בסיפא ומ״ש בדרישא האב צריך להביא ראיה ואי לא מייתי ראיה בעל מהימן ובסיפא צריך הבעל להביא ראיה ואי לא מייתי ראיה האשה נאמנת. ואתא ר״א ואוקמה בתנאי דתברא מי ששנה זו לא שנה זו רישא ר״י וה״ה לנכנסה לרשות הבעל וסיפא ר״ג וה״ה לעודה בבית אביה שאין לנו טעם לחלק בין עודה בבית אביה לנכנסה לחופה. רבא אמר כאן נמצאו כאן היו. פי׳ כולה ר״ג היא ורישא דבעל נאמן משום דאמרי׳ כאן נמצאו וכאן היו דע״ב לא אמרינן דאשה נאמנת אלא היכא דנמצא הספק במקומו של בעל דומיא דהנושא א״ה ולא מצא לה בתולים שהאשה עומדת במקום הבעל ודומיא לנכנסה לביתו

ח) נראה דל״ל ותמיס אומרים דבמומין שבגלוי אינו יכול לטעון דהא ראה ונתפייס הוא.

מסורת הש״ס

א) לעיל יב:. ב) [ע׳ תוס׳ יבמות י: ד״ה ולימנו]. ג) [שבת לב: וש״נ]. ד) [ל״ל לתקן]. ה) זיר סה: ע״ש כ״מ פו. סנהדרין פו: ולקמ׳ יט. נגעים פ״ד מי״ג]. ו) [ע׳ תוס׳ יבמות קי: ד״ה וקמקוו וכפנהדרין פז: ד״ה ר׳ יהושע]. ז) כ״י כ״ר. ח) [תזריע דנגעים פר׳ ג]. ט) [לעיל יב:]. י) [הכיאלו הערוך בערך מבר ח בביאור היטב ע״ש]. כ) [ל״ל רבה].

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה מי ששנה זו וכו׳ קשה דא״כ וכו׳. ע׳ שבת לב ע״ב תוס׳ ד״ה תברא ועי׳ יבמות י ע״ב תד״ה ולימנו:

מוסף רש״י

אם בהרת קדמה לשער לבן טמא. דשער לבן ממימני טומאה וכנגן שקדמתו בהרת, דכתיב (ויקרא יג) והנה נהפך שער לבן בבהרת (נדה יט). אם שער לבן קודם לבהרת טהור. לפי מה שכתוב בתורה (ב״מ פו.). ספק. אם זה קדם אם זה קדם (שבועות יט). כהה טהור. כאילו כהה הנגע דהרי ממימני טהרה כשמתחה הלובן לאחר הסגר (שם) הרי הוא כנגע שכהה מדאימו בשנוע של הסגר שהוא סימן טהרה דכתיב והנה כהה הנגע ונו׳, ונפש ר׳ משה הדרשן שמעתי קיהה כלומר קיהה בדבר ומחלק עליו, וכן מצאתי בת״כ ר׳ יהושע קיהה וטיהר (נדה יט.).

תוספות רי״ד (המשך)

של בעל אבל ברישא כיון דבמקום האשה נמצאו המומין אמרי׳ כאן נמצאו וכאן היו עד שהביא ראיה לדבריה. ואי קשיא היכי מצינן למימר דאר״ג דהיכא שנמצא הסמפון במקומה של אשה שאינה נאמנת והא בראוה מעוברת שנמצא הספק באשה עצמה ואפ״ה אמר ר״ג דהיא נאמנת י״ל היכא אמרי׳ כאן נמצאו וכאן היו ולא אזלינן בתר חזקה דגופא ה״מ כי קאי באפה דחזקה דממונא דכאן נמצאו שבקיה לחזקה דגופא ואזלינן בתר חזקה דממונא אבל היכא דלא קאי באפה חזקה דממונא אף על גב דכאן נמצא הספק אזלינן בתר חזקה דגופא:

חדא במקום תרתי. דהעמד ממון על חזקתו לא אמרינן דיהוו נמי הכא תרתי דבמקום חזקה דגופא חזקה דממונא נמו כלום היא: **עד שלא תתארם.** אבל היכא שהגיע עדים שראו בה עד שלא תתארם: **העמד הגוף על חזקתו ליכא למימר.** להודיע שלא היו בה בשעת קדושין דהא קיימי עדים: **והעמד ממון על חזקתו.** כי ליכא חזקה דגופא: **רב אשי אמר כו'.** מהדר נמי לאוקמה כולה כרבן גמליאל דחזקה דגופא עדיפא וריש"א להכי לא מהניא חזקה דגופא לפי שאין הטענה שלה אלא של אביה שכתובת מירוסין לאב והוה ליה מנה לאבא בידך וגבי אב לא אמרינן בגוף שלה דתיהני חזקתה: **מודה ר"מ** גרסי' בתוספתא. אע"ג דאמר נכנסה לרשות הבעל על הבעל להגיע ראיה מודה הוא במומין הראויין לבא עמה כו'. וקס"ד בכל מומין שיש לספק ולומר שמבית אביה באו: **שעל האב להביא ראיה.** ואע"פ שנכנסה לרשות הבעל: **מנה לי בידך הוא.** ונימא העמד הגוף על חזקתו: **ניחוש.** אלבא יתירה דליכא לאימר לאחר מירוסין נולד: **ומשך בעל החמור את הפרה.** והחמור היה בבית בעליו ותנן בקדושין (דף כח.) כל הנעשה דמיס באחר כיון שזכה זה שמשך אחד מהם נתחייב חבירו באונס חליפין בכל מקום שהן: **עד שמת החמור.** זה אומר עד שלא משכת את פרתי מת חמורך ולך מת וזה אומר משמשכתי מת וכבר קנוי הוא לך: **ותנא תונא כלה.** תנא דמתני' דחיירי במומי כלה מסייע לי: **הי כלה.** הי מילתא דמתני' מסייעתא: **אילימא כלה בבית אביה.** ריש"א דמתני' שבאו לדין בעודה ארוסה דקתני האב צריך להביא ראיה וסבירא ליה לשמואל כר"ג דמוקי להא בתרי תנאי ואפי' נכנסה לחופה אית ליה לתנא דריש"א שהאב צריך להביא ראיה ואע"פ שלא נולד ספק בראשותו אלמא אינו גובה ממון מספק. והאי נמי לא יחזיק בפרת חבירו מספק ואף על גב שהספק בראשות חבירו נולד שהרי כבר נעשית משיכה מי

חדא במקום תרתי לא אמרינן עד שלא תתארם העמד הגוף על חזקתו לא איבא למימר מאי איבא חזקה דאין אדם שותה בכוס אלא אם כן בודקו והאי ראה וניפיים הוא אדרבה חזקה אין אדם מיפיים במומין והעמד ממון על חזקתו רב אשי אמר רישא מנה לאבא בידך וסיפא מנה לי בידך איתיביה רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי [ז]מודה ר"מ במומין הראויין לבא עמה מבית אביה שעל האב להביא ראיה ואמאי מנה לי בידך הוא הכא במאי עסקינן [ח]ביתירת יתירת מאי ראיה מייתי ראיה דראה וניפיים הוא: א"ר יהודה אמר שמואל [ט]המחליף פרה בחמור ומשך בעל החמור את הפרה ולא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת החמור על בעל החמור להביא ראיה שהיה חמורו קיים בשעת משיכת פרה ותנא תונא כלה הי כלה אילימא כלה

וחדא במקום תרתי לאו בלום הוא. ול"ת והא גבי בעל ליכא נמי תרתי חדא דאין אדם מתפיים במומין וחדא דאית לן למימר כאן נמצאו כאן היו והני תרי חזקי דבעל עדיפי טפי מהני תרי חזקי דאשה דכאן נמצאו כאן היו עדיף מחזקת הגוף דהא עודה בבית אביה על האב להביא ראיה ולא מהני ליה חזקת הגוף משום דגולד ספק בגרשותו ואמרינן כאן נמצאו כאן היו וכשנכנסה לרשות הבעל והגיע הבעל ראיה שעד שלא נתארסה היו בה מומין אלו פטור מכתובתה דעדיף טעמא דאין אדם מתפיים במומין מהגיע דאין אדם שותה בכוס אלא אם כן בודקו מ"מ השתא נמי דמייתי ראיה דמשנתארסה היו בה המומין אמאי לא מיפטר מהני תרי טעמי ומאי שנא דכאן נמצאו כאן היו גרידא עדיפא מחזקת הגוף וחזקה דאין אדם מתפיים במומין עדיף מחזקה דאין אדם שותה בכוס כו' וכי הוו תרוייהו בהדי הדדי עדיפי טעמי האשה מניהו ויש לומר דודאי טעמי האשה עדיפי וכאן נמצאו כאן היו גרידא דעדיפא מחזקת הגוף היינו משום דמסייע ליה חזקת ממון וכן חזקה דאין אדם מתפיים במומין מסייע ליה חזקת ממון ולחד מיניהו יש כח לחזקת ממון לסייע אבל לתרוייהו בהדי הדדי לא מסייע ועוד יש לפרש דמשום הכי כי הוו תרוייהו בהדי הדדי עדיפי טעמי האשה משום דאפילו לא יהיה אלא אחד מהן אמת או חזקת הגוף או אין אדם שותה בכוס יש לה כתובה אבל בעל לא מיפטר אלא עד שיהו כל הטעמים שלו אמת שאם אחד מהם שקר מפסיד הבעל הילכך גריעי טעמי הבעל מטעמי האשה: **רישא** מנה **לאבא** בידך. לכאורה היה נראה לרבינו יצחק לפרש דטעמא משום דבני שלה לא מהני לאב דהוי כמתנה לאחר בידך דאמרינן בש"ג נוחלין (ב"ב קלה: ושם) דאינו נאמן גבי האומר זה אחי אינו נאמן דבעי לאוכוחי מהתם דברי ושמא לאו ברי עדיף ומשני שאני התם דכמנה לאחר בידך הוי ואע"ג דהכא איכא נמי חזקת הגוף מ"מ לא מהני ליה דלא אמר רבן גמליאל דנאמנת אלא בברי ושמא כדאמרינן לעיל ברש פ"ב (דף טז.) וברי שלה לא מהני ליה כדפרישית ומיירי כגון שהאב טוען שמא דאי טוען ברי לא הוה צריך להביא ראיה סיפא מנה לי בידך ולגבי דידה מהני ברי דידה ואע"ג דקי"ל דברי ושמא לאו ברי עדיף הכא איכא ברי וחזקה וחזר בו רבינו יצחק דהא משמע מדקאמר על האב להביא ראיה שאינו נוטל אלא ראיה אפילו טוען ברי מדלא קאמר או שיאמר ברי לי ועוד דמשמע מהגיה דשמואל בסמוך דנכנסה לרשות הבעל דעל הבעל להביא ראיה אפי' טוען האב והכא שמא ושמא ואינו מטעם ברי ושמא אלא משום דגולד הספק בראשותו מדמייתי ופריך עלה מהגיה דמחט שנמצאת כו' דהגיה שמא ושמא הוא ואי משום ברי ושמא הוא לא הוה פריך מידי דמסתמא רב אשי לא פליג דשמואל דקיימא לן כוותיה ונראה לו פירוש הקונטרס עיקר דרישא מנה לאבא בידך ולא מהגיה חזקת האשה לגבי האב:

ומודה ר"מ לחכמים במומין הבאין בו'. להאי גירסא קשה דהשתא משמע דחכמים מייפין כח הבעל טפי מר"מ מדקאמר מודה ר"מ לחכמים דהכא יפה כח הבעל מכח האב אע"ג דבעלמא לא מייפה ר"מ כח הבעל כמו חכמים ובמתני' לא משמע הכי אלא ר"מ מייפה כח הבעל טפי מחכמים דאפי' מומין הנגדקים יכול לטעון וחכמים פליגי עליה על כן נראה כפירוש רבינו חננאל דגרים ומודים חכמים לר"מ ומיהו גם זה אינו מיושב דלא שייך מודה הואיל ולא פליגי בכה"ג ובקונטרס גרים ומודה ר' מאיר ומו לא ובקשה מודה למאן: **ואמאי** מנה לי בידך הוא. מימה אמאי אקשי לרב אשי טפי מלכל הני אמוראי דלעיל דלמ"ד תבראל הוה מצי לאקשויי מה חילוק יש בין בית אביה ובין בית בעלה ולמ"ד נמי כאן נמצאו כאן היו אמאי על האב להביא ראיה הא הוי חדא במקום תרתי ולא מצי למימר דס"ד דמקשן דראוין לבא עמה משמע שהם ישנים ויכיר שמומין אלו באו מזמן ארוך מקודם אירוסין ואיתרע חזקת הגוף לפיכך על האב להביא ראיה דא"כ מאי פריך לרב אשי הא רב אשי לא אמר שיהא נאמן אלא משום חזקה ומיהו יש לומר דלעולם ס"ל כאן נמצאו כאן היו ומיירי באותן מומין שאין הבעל יכול לידע אותם אפי' ע"י בדיקה כגון נכפה הקבוע לו זמן וריח הפה שיכולה לשמור עצמה שלא יכירו בה בני אדם שאע"פ שנכנסה לרשות הבעל על האב להביא ראיה דהשתא לא הוי חדא במקום תרתי דחזקה שאין שותה בכוס אא"כ בודקו ולאה ונתפיים ליכא למימר כיון דאין יכול לידע מומין אלו ע"י בדיקה קרובותיו ומיהו לא יתכן לפרש כן למאי דגרסינן בתוספתא במומין הראויין להוולד עמה בבית אביה: **על בעל** החמור **להביא ראיה.** אע"פ שהוא מוחזק וחזקת הגוף נמי מסייע ליה והוה לן לאוקמי החמור בחזקת שהיה קיים אלא טעמא דשמואל דמוקמינן לפרה בחזקת מרה קמא והא דפריך הש"ס בהשואל (ב"מ ק. ושם) גבי המחליף פרה בחמור וילדה דיחלוקו וליחזי ברשותא דמאן קיימא וליהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה אלמא לא מוקמינן אחזקת מרה קמא היכא דתפיס אידך התם פריך לפי המסקנא דהכא דלא קאי הכי ומיהו תימה למאי דסלקא דעתין השתא אמאי על בעל החמור להביא ראיה כיון שהוא מוחזק וגם איכא לאוקמי החמור בחזקת שהיה קיים והא שמואל גופיה אית ליה ברים המוכר פירות (ב"ב לב.) המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן דאין המעות מוחזרין ולא מוקמינן להו בחזקת מרה קמא אלא אזלינן בתר חזקה דהשתא אע"ג דרובא מזכי לרידיא מסייע למרה קמא כ"ש הכא דאית לן למיזל בתר חזקה דהשתא דמסייע ליה חזקת הגוף וליכא למימר דהתם היינו טעמא דמדלא דק אם הוא נגחן אית לן למימר דלשחיטה זבניה דא"כ מה צריך למימר התם לשמואל כי אזלינן בתר רובא באיסורא בממונא לא אזלינן והא טעמא לא משום רובא הוא אלא משום דלא דק ועוד בפ' בית כור (שם קה. ושם) אמר שמואל כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה משום דמספקא ליה אי תפיס לשון אחרון או לשון אחרון ולוקמא בחזקת מרה קמא על כן נראה דטעמא דשמואל לאו משום חזקת מרה קמא אלא אית לן למימר כיון דאשתכח החמור דמת כי היכי דעכשיו הוא מת כן יש לנו להחזיקו שהיה מת גם קודם ודמיא להא דאמר בנדה (דף ד.) דכל הטומאות כשעת מציאתן ודוקא גבי מיתת חמור וגבי מוס וגבי מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות אית לן למימר הכי והא דכלה בבית אביה ראיה על הבעל להביא ראיה משום דכי אמרינן נמי כמו שאנו מוצאין

מוס

ח) [תוספתא פ"ז ע"ש]. ט) [לעיל עה.]. ז) [לעיל עה.].

עין משפט נר מצוה

גה א ב מי' פכ"ה מהל' אישות הל"ד עוש"ע אה"ע סי' קיז סעיף ז: נו ג מי' פ"ב מהלכות מכירה הל"ד סמג עשין פב עוש"ע חו"מ סי' רכד סעיף ח:

תוספות רי"ד

ר"א אמר רישא מנה לאבא בידך סיפא מנה לי בידך פי' ר"א נמי אוקמיה כר"ג ורישא דאמרי' בעל מהימן משום דהו"ל מנה לאבא בידך שהוא טענת שמא שהאב טוען להוציא הכתובה בשבילו והיא טענת שמא שאינו ברור מתי נולדו בה המומין הללו. והילכך לא מהני חזקה דגופה כגון שטענה האשה שהיא טוענת ברי וזכה בכתובה לעצמו דהיכא מהניא ומפקינו' בה ממונא ה"מ למאן דאית ליה חזקה דגופיה אבל חזקה דגופא דאשה לא מהני ליה חזקה לדיליה לאפיק ממונא מחזקה אבל אילו הות [טוענת] כנגדו דכתובתה לעצמה ה"נ אשה מהימנא ואע"פ שלא נכנסה לרשות הבעל ולא אמרינן כאן נמצא וכאן היו ולר"א האשה נאמנת וקי"ל הל' כר"א דהוא בתרא. אמר ר"י א"ש המחליף פרה בחמור ומשך בעל החמור את הפרה ולא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת. על בעל החמור להביא ראיה שהי' חמורו קיים בעת משיכת הפרה ותנא תונא כלה. פי' בעל החמור משך את הפרה והחמור היה בביתו ותנן בספ"ק דקידושין כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין פי' כיון שמשך א' מהן נתחייב חבירו באונס חליפין בכ"מ שהן ועכשיו נמי משעה שמשך את הפרה קם החמור ברשות בעל הפרה ואם מת לאחר משיכת הפרה לעצמו מת ואע"פ שהחמור בבית בעליו עומד וכשנמצא מת לא ידענו מתי מת מת זה אומר עד שלא משכת פרתי מת וברשותך מת. וזה אומר לאחר שמשכתי פרתך מת וברשותך מת אמר שמואל שעל בעל החמור להביא ראיה שהיה חמורו קיים בעת משיכת הפרה ואם לא ימצא ראיה יחזור פרה לבעלה. ומסתייע ממתני' דכלה ואמרי' הי כלה אי לימא כלה בבית אביה וכו'

מום עתה כן היה קודם כניסה אכתי איכא למימר דמשנתארסה נולד בה מום והילכך אית לה כתובה דכולי האי לא אמרינן דקודם לאירוסין דהיינו קודם ג' רשויות היה בה מום ע"י מה שאנו מוצאין עתה אבל בבית אביה אימר קודם כניסה רשות זה היה כמו שהוא ואין נראה דדוקא משום חומרא דקדושין הוא דאמר כל הטומאות בשעת מציאתן וע"ק דאמר שמואל גפ' בתרא דקדושין (דף עט.) קדשה אביה בדרך וקדשה עצמה בעיר והרי היא בוגרת לפנינו מושמין לקדושי שניהן ולא אמרינן כמו שהיא בוגרת עתה כן היתה קודם קדושין ואיכא למימר דהתם משום חומרא דאשת איש דהא מייתי עלה פלוגתא דרבי יעקב ורבי נתן דגבי ממון ונראה לריב"ל דדוקא הכא שמחזיק עצמו מסופק בפרה ואין לו שום טענה ברורה והויא חזקתו כממון דליתא הוא דאזלינן בתר חזקה דמרה קמא ודמי לתקפו כהן (ב"מ דף ו:) דמוציאין מידו אבל במכר שור לחברו ונמצא נגחן כיון דגברא זכין להכי ולהכי יש לו לטעון למחזיק לשמיטה מכתיבו לך ואם איתא דלרידיה קבעית ליה הוה לך לפרושי וכיון דיש לו טענה ודאית אהני ליה חזקתו וכן בהיא דכור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך יש לו לטעון לך אמרת שתי הלשונות שבאיזו שאתרלה אתפיס וכיון שהוא מוחזק אין להוציא ממון מחזקתו כיון שיש לו טענה ולפ"ז לא א"ש פי' הקונטרס דבסמוך כמו שאפרש: **כלה בבית אביה ולקדושין.** מה שפ"ה דס"ל כמ"ד תברא מי ששנה זו לא שנה זו לא נהיגא דהיכי מוקי לה כלה בבית אביה ולקדושין דהיינו כרבי יהושע אימור דא"ר יהושע לא מהניא חזקת הגוף ה"מ לאפוקי ממונא לאוקמי ממונא מי אמר ועוד מקשה ר"ת לדעיל מוכחינן דאזיל ר' יהושע בתר חזקת גופא היכא דליכא חזקת ממונא וכל שכן הכא דחזקת ממונא מסייע לחזקת הגוף דאזיל ר' יהושע בתרה ועוד דהא שמואל גופיה פסיק בפ"ק (דף יג:) הלכה כר"ג ועוד מאי פריך מהניא דמתנו שנמצאת בעובי בית הכוסות לימא דהניא כר"ג ואיתו כר' יהושע ונראה לפרש דשמואל כרב אשי וליף השתא מכלה בבית אביה ולקדושין דכי היכי דהתם אע"ג דאב מוחזק צריך להניא דאיכא דחזקת הגוף דיהא לא מהני לאב כ"ג הכא על בעל החמור לא מהני לגבי דידיה והשתא לא מפליג מידי בין שנולד ספק ברשותו ללא נולד ברשותו אבל כרבא דאמר כאן נמצאו כאן היו ליכא לאוקמא דשאני התם דאיתרע חזקת רשות האב אבל הכא לא איתרע חזקת רשות בעל החמור אלא אדרבה איתרע רשות בעל הפרה: **כל שנולד ספק ברשותו עליו להביא ראיה.** ואוקי לכלה דתמני' כרבא ואפילו הוא מוחזק אותו שנולד ברשותו עליו להניא דאיכא דפריך מהניא דמתו דליתי טבא דאיכא אע"ג דלא יהיב דמי והוא מוחזק וא"ת מהא דפריך בהשואל (ב"מ דף ק.) גבי מחליף פרה בחמור וילדה וניחתה ברשותה דמאן קיימא וניהוי אידך המע"ה משמע דאי הוי ברשות [1] בעל החמור על בעל הפרה להניא דאיכא דחזקת הגוף ואמאי והלא (ה) נולד ספק ברשותו [2] ואחר שמשך בעל הפרה את החמור נודע שילדה הפרה וצריך לחלק בין ספק שנולד לטיבותה כי התם לספק שנולד לגריעותה כי הכא: **ותנא תונא כלה.** היינו כלה בבית אביה כי היכי דמוקמינן לה בחזקת שלימה והשתא הוא דאתא מוס אע"פ שמוחזק הכא נמי אוקי החמור בחזקת שהיא קיימת והשתא היא מתה: אבל

מי דמי הכא. דין הוא שצריך להניא ראיה שהרי הוא המוציא מחברו הלכך מייתי ראיה ומפיק ממונא ומשם אתה בא ללמוד את זה שמוחזק בפרה זו ועומד ואתה אומר מייתי ראיה ונוקים ממון שביד: **כלה בבית אביה.** סיפא דמתני' [3] דקתני על הנעל להניא ראיה דר"ג אמרה ופליג עמי ברישא שאילו נמצאו בבית אביה דלא נולד ספק ברשותו נמי על הבעל להניא ראיה להפקיע כח כתובתה וראיה זו לא להוציא היא אלא להחזיק וצריך להניאה ואף זה כ"ש שיביא ראיה להחזיק שהרי בשל אחרים בא להחזיק: **ואכתי לא דמי הכא.** דין הוא שיצטרך לראיה משום דחזקת הגוף מייפה כח האב ו"ל העמידנו על חזקתו הלכך בעל מייתי ראיה שעד שלא מתארס היו בה ומרע לה להניא חזקה: הכי גרס' **הכא בעל החמור מייתי ראיה ואוקי חזקה בידיה.** אף חזקת הגוף מייפה את כחו שכשתאמר העמד את החמור בשעת מציאה על חזקתו הקודמת בחזקת מי תעמידנו ובדשות בעל הפרה מת ולמה אתה מצריכו ראיה: **א"ר נחמן בר יצחק כלה בבית אביה ולקדושין.** ריש דתמני' סייעתיה דמטיל הבאת ראיה על האב אע"פ שחזקת הגוף אצלו וכדר"א וא"כ ר"י הוא. וכספיא נמי פליג להטיל ראיה על האב ואע"פ שלא נולד ס' ברשותו והיא קשה היכי מוקמינן סוגיא דשמעתא דשמואל כר"א ומר' יהושע מייתי שיעתא והא שמואל אמר בפ"ק הל' כר"א אה"נ וכמסקנא מוקמינן דלא אמרה שמואל להא הכי. וקשה לי לפירושי טובא דהא דר"י א"ש בפ"ק ס"ל כר"ג והכא ס"ל כר"י ולא אשכחן דהדר איהו במסקנא אלא רמי בר יחזקאל פליג עלויה ואמר לא תציתו ליה אבל איהו לא הדר ביה ואכתי ק' דידיה אדידיה ותו דלא שייכא פלוגתא דר"ג הכא כלל אלא מודה לר"י בהא דאוקי ממונא בחזקת מריה ולא אזיל בתר חזקה דגופא אלא המע"ה דהכי אמרי' בפ"ק כד"מנין דר"ג אדר"ג מאלמנות עיסה אלא אמר רבה דר"ג אדר"ג לא ק' התם ברי הכא שמא ואמר הילכך לר"ג (ליה) [אליס] ליה ברי דאפי' בחד ספיקא משכר קיל ליה שמא דאפילו בספק ספיקא פוסל אלמא בטענות שמא לא אזיל ר"ג בתר חזקה דגופא אלא בדאיכא טענת ברי ואע"ג דלא קיימא באפה חזקה דממונא דקאי באפה ובעל חמור לא טעין טענת ברי דמאי ידע אימת מת חמרא ומודה ר"ג דלא אזיל בתר חזקה דגופא אלא המע"ה ומילתא דרב ושמואל אליבא דר"ע איתא וכן בדין זה וכן בדין מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות לא פליגי ר"ג ור"י דבין דלא טעין דלא טענינן ליה שמא לא אזלינן בתר חזקה דגופא אלא בתר חזקה דממונא והמע"ה וכך נראה פתרון שיטה זו. אר"י א"ש המחליף וכו'. פי' לא מבעי' אם לא תפש בעל הפרה את הפרה כגון שמכר לו חמורו בכמנה ומפני שלא היה בפניו שימשכנו הלוקח תפש לו קנין שהיה לו חמורו ללוקח בכ"מ שהוא והוא יתחייב ליתן לו המנה. נמצא החמור מת ואין ידוע אם קודם תפישת הקנין מת ואין הלוקח חייב לו המנה לבעל החמור או לאחריו מת וברשות הלוקח מת וחייב לתת לו המנה דאמרי' המע"ה דלא אזלינן בתר חזקה דגופא היכא דטעין שמא אלא אפילו בתר חזקה דגופא ובעל הפרה בא להוציא מבעל החמור. והדין היה שבעל הפרה יביא ראיה שהוא המוציא מחבירו אם"ה אתא שמואל לאשמועינן שעל בעל החמור להביא ראיה שאימת אנו אומרים המע"ה כשאדם מוחזק בדבר והכל יודעין בבירור שהוא מוחזק בה ואתר בא ונרער עליו להוציאו מידו שם אנו אומרים המע"ה. אבל הכא שבעל החמור אינו מתחזק בפרה בודאי אלא מתחילת חזקתו בפרה בספק **היתה יכיון שהיתה בספק ולא נתברורה חזקתו אינו יכול להחזיק בה** עד שיביא ראיה שהי' היה חמורו בשעת משיכת הפרה ה) ודין הוא שאני אומר שאע"פ שהוא מפיק במה שהוא ידוע שהיה משל חבירו שאלו להביא שנאו התנא במתני' הכלה יבאי הי כלה אי לימא כלה בבית אביה לא דמי דהתם מייתי ראיה ומפיק את אמרת אע"ג דתפיש צריך להביא ראיה להחזיקו בידו. א"ר אבהו כלה בבית חמיה דאע"ג דבעל תפוס ועומד צריך להביא ראיה שעד שלא תתארס היה בה ממון הללו והיה נקחו מקח טעות ואי לא מייתי ראיה מפקינן מיניה והכי נמי בעל חמור ואקשי' ואכתי לא דמי דהתם דין הוא שיביא בעל ראיה ואע"פ שהוא

---

1) נראה לפ"ל ודין זה שאני אומר שאע"פ שהוא תפוס בתה שהוא ידוע שהיה משל חבירו עליו להניא ראיה שעד שלא תתארס וכו'. 2) אולי לפ"ל ולא מייתי ראיה מכתובה אלא מדהלכתן.

נז א ב מתי' פ"ו מהל' זכיה הל' יח יט טוש"ע אה"ע סי' נ סעי' ח:
נח ג מתי' פ"כ מהל' מכירה הלט"ו ופ"ו מהל' שמיטה הל' יג סמג עשין סג ופב טוש"ע יו"ד סי' מה סעי' ח וטוש"ע חו"מ סי' רכד סעי' ב:
נט ד מתי' פ"כ מהל' מכירה הל' יד טוש"ע חו"מ סי' רכד סעי' ח:

תוספות רי"ד

מי דמי התם אב מבביא ראיה ומפיק הכא בעל החמור מייתי ראיה ונוקים אלא כלה בבית חמיה ואכתי מי דמי התם בעל מייתי ראיה ומרע ליה לחזקה דאב הכא בעל החמור מייתי ראיה ונוקים אלא אר"נ כלה בבית אביה ולקדושין. המורה סובר דפליגי ר"ג ור"י בהא מילתא דלבעל החמור איכא חזקה דגופא דאוקי חמרא אחזקתה וחי הוה בשעת משיכה ולבעל הפרה איכא חזקה דממונא. ור"י א"ש על בעל החמור להביא ראיה כר"י ס"ל ופי' רישא דמתני' סייעי' שמטיל הבאת ראיה על האב אע"פ שחזקת הגוף אצלו וכדר"א וא"כ ר"י הוא. וכספיא נמי פליג להטיל ראיה על האב ואע"פ שלא נולד ס' ברשותו והיא קשה היכי מוקמינן סוגיא דשמעתא דשמואל כר"א ומר' יהושע מייתי סייעתא והא שמואל אמר בפ"ק הל' כר"א אה"נ וכמסקנא מוקמינן דלא אמרה שמואל להא הכי. וקשה לי לפירושי טובא דהא דר"י א"ש בפ"ק ס"ל כר"ג והכא ס"ל כר"י ולא אשכחן דהדר איהו במסקנא אלא רמי בר יחזקאל פליג עלויה ואמר לא תציתו ליה אבל איהו לא הדר ביה ואכתי ק' דידיה אדידיה ותו דלא שייכא פלוגתא דר"ג הכא כלל אלא מודה לר"י בהא דאוקי ממונא בחזקת מריה ולא אזיל בתר חזקה דגופא אלא המע"ה דהכי אמרי' בפ"ק כד"מנין דר"ג אדר"ג מאלמנות עיסה אלא אמר רבה דר"ג אדר"ג לא ק' התם ברי הכא שמא ואמר הילכך לר"ג (ליה) [אליס] ליה ברי דאפי' בחד ספיקא משכר קיל ליה שמא דאפילו בספק ספיקא פוסל אלמא בטענות שמא לא אזיל ר"ג בתר חזקה דגופא אלא בדאיכא טענת ברי ואע"ג דלא קיימא באפה חזקה דממונא דקאי באפה ובעל חמור לא טעין טענת ברי דמאי ידע אימת מת חמרא ומודה ר"ג דלא אזיל בתר חזקה דגופא אלא המע"ה ומילתא דרב ושמואל אליבא דר"ע איתא וכן בדין זה וכן בדין מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות לא פליגי ר"ג ור"י דבין דלא טעין דלא טענינן ליה שמא לא אזלינן בתר חזקה דגופא אלא בתר חזקה דממונא והמע"ה וכך נראה פתרון שיטה זו. אר"י א"ש המחליף וכו'. פי' לא מבעי' אם לא תפש בעל החמור את הפרה כגון שמכר לו חמורו בכמנה ומפני שלא היה בפניו שימשכנו הלוקח תפש לו קנין שהיה לו חמורו ללוקח בכ"מ שהוא והוא יתחייב ליתן לו המנה. נמצא החמור מת ואין ידוע אם קודם תפישת הקנין מת ואין הלוקח חייב לו המנה לבעל החמור או לאחריו מת וברשות הלוקח מת וחייב

אשי דכלהו מודו דאב צריך להביא ראיה וכיון דאב צריך להביא ראיה ל"ש במה שרוצה להוציא ל"ש כמה שתפש מחבירו ה"נ בבעל חמור כיון דעליו להביא ראיה אפי' לר"ג כדפרישית ה"נ ל"ש להוציא אם מכר לו המנה ול"ש במה שתפש עליו להביא ראיה ולהחזיקו בידו דל"ש להחזיק דבר הידוע לחבירו ל"ש להוציא מחבירו דין א' להן להביא ראיה: ואומרינן ליה מאי דתניא מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד א' כשרה מכ' צדדים טרפה. פי' מקום יש בראש הכרס סמוך ל"מסס ינקרא בית הכיסות מפני שנעשה כעין כיסות כעין כפולים ובלע"ז רדבלין ונמצא ומחט החובה באותו דעובי ומתוך עביו אפשר לה שלא נקבתו כולו אם היתה מצד א' שאין המחט נראה אלא מבפנים כשרה שצד החיצון מיגין אבל אם ניקבה שני הצדדים טרפה. נמצא עליה קורט דם בידוע שהוא לפני שחיטה לא נמצא עליה קורט דם בידוע שלאחר שחיטה הוא. הוגלד פי המכה בידוע שהוא ג' ימים קודם שחיטה לא הוגלד פי המכה המע"ה אם נמצא שם גלד ברור לנו שהטריפה ג' ימים לפני שחיטה לכל הפחות שאין גלד פחות מג' ימים ראם מכרה לו בתוך ג' ימים המקח טעות ואם

מי דמי הכא בבית אביה מי דמי התם מייתי אב ראיה ומפיק הכא מייתי בעל החמור ראיה ומוקים א"ר אבא כלה בבית חמיה ואכתי לא דמי התם בעל מייתי ראיה ומרע ליה לחזקיה דאב הכא בעל החמור מייתי ראיה ומוקים חזקיה בידיה אמר רב נחמן בר יצחק כלה בבית אביה ולקדושין ולא תימא [6] אליבא דמ"ד קדושין לאו [1] לטיבועין ניתנו אלא אפילו למ"ד [2] קדושין לטיבועין ניתנו הני מילי קידושי ודאי [3] אבל קידושי טעות אי מייתי ראיה אין אי לא לא מיתיבי [4] מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה משני צדדין טריפה נמצא עליה קורט דם בידוע שהוא לפני שחיטה לא נמצא עליה קורט דם בידוע שהוא לאחר שחיטה הוגלד פי המכה בידוע ששלשה ימים קודם שחיטה לא הוגלד פי המכה המוציא מחבירו עליו הראיה ואי יהיב טבח דמי בעי לאיתויי ראיה ומפיק ואמאי בעל בהמה לייתי ראיה ונוקים בדלא יהיב טבחא דמי מאי פסקא [5] אלא כי אתא רמי בר יחזקאל אמר לא תצייתינהו להני כללי דכייל יהודה אחי משמיה דשמואל הכי אמר שמואל [7] כל שנולד ספק ברשותו עליו הראיה ותנא תונא כלה מיתיבי מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות כו' ואי דלא יהיב טבח דמי בעל בהמה בעי לאיתויי ראיה ומפיק ואמאי ספיקא ברשות טבח איתייליד דיהיב טבח דמי ומאי פסקא סתמא דמילתא כמה דלא יהיב איניש זוזי לא יהיב איניש חיותא: וחכמים אומרים בד"א במומין שבסתור: אמר רב נחמן ונכפה

יהושע מייתי סייעתא הא שמואל הלכה כר"ג אמר בפ"ק (לעיל יב:) אה"נ ומסקנא מוקמינן דלא אמר שמואל הכי. וא"ת מי מזקיקי להעמיד סוגיא זו בלשון זה מוקמה כרבא ורב אשי אי אפשר לומר דקשיא לרבא ורב אשי מתני' דווקא קתני ריש"ל על האב וסיפא על הבעל שהספק נולד ברשותן ואילו שמואל על מי שלא נולד הספק ברשותו הצריך לנקט לרישא: **בעובי בית הכוסות.** מקום יש בראש הכרס שמוך להמסס קרוי בית הכוסות שהוא כעין כוס ויש בו סביב שפתו עובי שני כפלים כפולים ודבוקים ובלע"ז רדובולי"ן. ונמצא מחט מחובה באותו עובי ומתוך עוביו אפשר לה שלא נקבתה כולו: **מצד אחד.** אין המחט נראה אלא מבפנים: **כשרה.** שאין זה נקב: **שהוא לפני שחיטה.** וטריפה: **שהוא לאחר שחיטה.** וכשירה: **שלשה ימים קודם שחיטה.** ואם נקחה בתוך שלשה ימים הוי מקח טעות ואריך דאיכא דמתני' [8] דקתני ריש"ל בעל הפרה על בעל החמור להניא ראיה) [ל"ל לחזקה].

גליון הש"ס

גמ' אלא כי אתא רבי בר יחזקאל. לעיל בא ע"ח ותף ס ע"ח ומולין מד ע"ח:

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה כל וכו' דאי הוי בדשות בעל החמור על בעל הפרה להניא ראיה ואמאי יהבלו לא נולד ספק ברשותי דאחר בא"ל:

לעזי רש"י

דדובולי"ן [דובלי"ן]. קפל בקובה השניה של בעלי גידה.

מוסף רש"י

בידוע שלפני שחיטה. ובלעפר (מולין ואר). הוגלד פי המכה. קרוסט"ת. בידוע ששלשה ימים קודם שחיטה. ואם נקחה בתוך זה בתוך שלשה ימים הוי מקח טעות ואריך המוכר להמחיר לו מעותיו (שם). לא הוגלד פי המכה. איכא לספוקי אי קודם מקח הוי אם לאחר מקח הוי, ועל הטבח להניא ראיה שהוא מוציא ממכרו דמסתמא כל כמה דלא יביא זוזי לא יהבי ליה חיותא ועליו להניא ראיה שקודם מקח הוה, דמספיקא לא מפקינן ממונא ממחקיה (שם).

תוספות רי"ד (המשך)

מוחזק בממונא חזקה וראיה משום דאיכא לאשה חזקה דגופא וטוענת טענת ודאי ומשום דאולי בתר חזקה דגופא מצרכי' לבעל להביא ראיה אבל הכא חזקה הגוף של בעל החמור הוא ראי בתר חזקה דגופיה הוה בעי למיזל לא מבעיא השתא דהויא לא אמר אלא [אפילו] אם לא היה תפוש כגון שנתחייב לו הלוקח מנה כדפרשתי לעיל הוה מצרכי' ראיה ללוקח ואי לא מייתי ראיה הוה מפקינא מיניה דלוקחים ויהבינן ליה לבעל החמור אלא לא אולינן כתר חזקה דגופא משום דטעין טענת שמא והלכך על בעל החמור להביא ראיה ולהחזיק מה שתפוש בידו ואתא ר"נ ב"י ואמר כלה בבית אביה ולקדושין (רישא) פי' לעולם מרישא מתני' מכחייב [1] ולא מדמצייך ליה ראיה להחזיקו הקידושין בידו שאע"פ שהוא תפוש בהן כיון שהקדושין הללו היו יודעים לבעל מקודם לכן עליו להביא ראיה דכיון שעל האב להביא ראיה להחזיק הקידושין בידו ה"נ כיון שעל בעל החמור להביא ראיה להוציא מנה מלוקח אילו הי' בענין שכתבתי ואין חזקת הגוף הרעלת לו כלום משום דטעין טענת שמא כדפרשינן ה"נ בפרה אע"פ שתפוש בה כיון שהדבר ידוע כי של חבירו היתה עליו להביא ראיה אלהחזיקה בידה ומה שמסחייב מכלה דרישא אתא בין לר"א בין לרבה בין לרב

ממורת הש"ס

נכפה. חולי שממנו נופל לארץ ויש לו זמן לבא: כמומין שבסתר דמי. לפי שמזהרת ביום זמנה מלגלות בין הבריות: מתני' מומין גדולים. מפרש בגמרא: גמ' נולדו. משנשאה: ומי אמר ר' יוחנן הכי. דהלכה כרבן שמעון בהא לחודא והא בכל מקום שנה קאמר: ערב ולידן וראיה אחרונה. ערב נגנו פסוקו ב). לידן במי שאמתה קודליקום ג). ראיה אחרונה בנאנדרין בפרק זה בורר ד) ובשתי ראיות נחלק הלכה כמותו בראשונה ולא באחרונה אמרו לו הבא ראיה אמר אין לי ראיה כו': מתני' בעל פוליפוס. מפרש בגמ': המקמץ והמלרף נחשת. מפרש בגמ'. וכולן מפני שאומנות מסרחת היא: שממקאו. לשון המק בשרו (זכריה יד): גמ' לא פסק פומיה. סימנא דשמואל ריח הפה אמר: לא פסק פומיה מכולי פירקין. תמיד היה שגור בפיו: תיקשי לך מפני. דקא חשיב להו בתרין: ה) מקמץ נופח לבנים. לא ידעתי ה) מה לורך בה אבל באשכנז ראיתי שעורין בסם הבגדים לפני כונסן יום או יומים: בשלמא מתני' לא קשיא. אבריתא דאיכא למימר הא דחשיב ליה בתרי הכי קאמר אחד בורסי קטן דהיינו מקמץ ואחד בורסי גדול: בורסי קטן. שהוא עני ויש לו עורות מעט: הכי גרסינן פנאי היא דמניא מקמץ זה בורסקי ויש אומריס זה המקמץ נופח לבנים והכי גרסי' לה בתוספתא. והא דרבי יוסי ברבי יהודה מלתא אחריתי קאמר ושם היא שנויה: חשלין ודודי. מחשלין ומרדדין נחשת ועושין ממנו יורות ומסרים הוא: מעיקרו. ממקום מוצאו מן הארץ: אכסוהו שערי. האכילוהו שעורים כבהמה. כל הנאכל שלא כדרכו קרי ליה כוסס: וקאמר לה. להא מילתא דרב: משמיה דר' יוחנן. לאיהו נמי כרב סבירא ליה: אין מעשין. אין כופין להוציא: אין כופין. דלא כפינן אפרייה ורביה: ואנו שכופין. הני אין אפרייה ורביה לא: בשלמא לרב אסי. לא תקשי הא דלא חשיב פסולות במתניתין דאיכא לשנויי: דרבנן קפני. הנך דאיסורא דידהו לא כתיבא באורייתא: ליתני נמא אשה ושהה כו'. דמדאורייתא לא מיתייב לאפוקה דאפשר ליקח לו אשה אחרת אבל מדרבנן קאמר דכל כמה דאיתא להא גביה לא נסיב אחריתי: הא במילי. אפרייה ורביה במילי מייסרינן בשוטי לא דלינן ליה אבל הנך בשוטי נמי דלינן ליה שלא אפשר לה לקבל:

התס

א) [רש"ל], ב) גיטין לח. עה. ג"ק סנ. ד"ב קנד. סנהדרין לא. [נ"מ לח: בכורות כד.], ג) [נ"מ לח:], ד) [ע' תוס' לעיל ע. ד"ה יוציא], ה) [תוספתא פ"ז], ו) [בעניין ערך מזבל ב' גרס אמר רב תשלי דחיין], ז) [לעיל סג. ע) [לעיל עב. לקמן פו:], ח) [בהרא"ש איתא אמר ר"י אמר רב אשי ולכאורה נ"ל אפי וכ"ל בשלמות פ' מולדות סימן יח], כ) [נ"ב קנג.], ל) [בעיון עד.], מ) [דף לא.], נ) [נ"ל אמר ד"ה הכי גרסינן], ס) [וע' ברכות כה. בומן שיש בהן עורות פירש"י דקאי אלאשה בלבים וע"ש בתוספות ד"ה נגרכת שעורין אם הבגדים יום או יומים בלואה לבנים וכ"כ רש"י עוד שם יט. ד"ה מן הממקנן וכו'].

תורה אור השלם

1. בדברים לא יוסר עבד כי יבין ואין מענה:

משלי כט יט

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואלו הם מומין גדולים. נ"ב מכאן עד אימתי הוא מומין ומתיבת אימתי מתחיל גמרא (וכ"ל בס"י וכו"ק):

מוסף רש"י

זה המקמץ צואת כלבים. ביתו, ואומר אני כי לתקן בהן עורות שקורין קורדוו"ן שמעבדין אותן בצואת כלבים (חגיגה ד). אין אדם דר עם נחש בכפיפה. נתון קופה אחת (לקמן פו) נתון על אחד, שכשלא יסתר ישכנו (לעיל עב.).

תוספות רי"ד

נמצא דם ולא נמצא שם גלד אע"פ שיש ג' ימים שמכרה לו הדבר ספק ש"ל אחרי שמכרה לו הטריפה וי"ל נמי טרם שמכרה לו הטריפה ואע"ג דאיכא ג' ימים שמכרה לו ול"א מדלא איגלד שמא בתוך ג"י ניקב שיש נקב שאינו מגליד לימים רבים ולא ברירה לן אלא בפחות מג' ימים לא מגליד. וה"ה נמי אם נמצא גלד ויש לו יותר מג' ימים שמכרה לו ויש ספק בדבר ואין ידוע אימתי נטרפה אם קודם שמכרה או אחר שמכרה שאין ברור לנו שהגלד בג' ימים נעשה לא פחות ולא יותר אלא שכפחות אינה נעשת אבל על היתר ספק הוא. והאי דאמרת המע"ה לא תימא ר"י הוא ולא ר"ג אלא אפילו ר"ג מודה דאע"ג דלמוכר אין לו חזקה דגופא למימר אוקי בהמה אחזקתה וכשירה הוה בשעת מכירה אפ"ה כיון דלא טעין טענת ברי אלא טענין שמא מודה בזה ר"ג דל"א בתר חזקה דגופא כדאמרי' לעיל אלא הדרא לדינא דהמע"ה. ותסמא קאמר כן אי לא יהיב טבח דמי בעל בהמה מייתי ראיה ופסיק ובן אי יהיב טבח דמי מייתי ראיה ומפיק מבעל בהמה ואי לא מייתי ראיה מחזיק בעל בהמה בדמים אלמא אע"פ שהדבר ידוע שאלו הדמים של טבח היו לא מצרכי לבעל הבהמה להביא ראיה אלא לטבח שהוא מוציא מהכירו וה"נ במחליף פרה בחמור כיון שהוא תפוש בפרה על בעל הפרה שהוא בא להוציא להביא ראיה ואי לא מייתי ראיה יחזיק הלה בפרתו ותיקרע דלא יהיב טבח דמי ובעל הבהמה הוא המוציא אבל לעולם אי יהיב דמי על בעל הבהמה להביא ראיה. ואקשי' ומאי פסקה למה שנה המוציא על בעל בהמה לבדו (איזה) [דאטון] קים לן דטבח בכל זימנא באשראי זבין זמנין דיהיב דמיה והוי הטבח מוציא. ואתא דמי ב"י ואמר לא תציתו ליה להני בללי דכייל יהודה אחי משמיה דשמואל הכי א"ש כל שנולד ס' ברשותו עליו להביא ראיה פי' אע"ג דבעל החמור מוחזק בדבר הידוע שהוא של חבירו כיון שהספק נולד ברשותו של בעה"פ שהרי אחרי שמשך את הפרה נולד לנו זה הספק על בעל הפרה להביא ראיה ומתני' דכלה מסייע ליה דהוא אליבא דר"ג דאזיל בתר חזקה דגופא היכא דטענה טענת ברי ומ"ש רישא מסיפא הרי גם ברישא איכא לאשה חזקה דגופא אם בתרתה רבה דלא [קר"ל] כר"ג דאזיל בתר חזקה דגופא ומצרך לבעל להביא ראיה אלא היכא דנולד הספק ברשותו של בעל שכבר נכנסה ברשותו אבל כל זמן שהיא בבית אביה כיון שהספק נולד ברשותו עליו להביא ראיה אע"ג שיש לו חזקה דגופא וגם הכא אית לן למימר דהוי דינא המע"ה אע"ג דבעל החמור מוחזק בפרתו שהדבר ידוע שהיתה שלו ואין זה יכול להחזיק בפרתו עד שיביא ראיה אפ"ה כיון שהספק נולד ברשותו עליו להביא ראיה ולא מיבעי' היכא דבעל שבעל החמור תפוש בה לא בעי ראיה ועל בעל הפרה להביא ראיה ולרמי נמי לא הוה סייעתא ורמי בסייעתא אליבא דרבא דחלי לדינא דהמע"ה. ותסמא קאמר כן אי לא יהיב טבח דמי בעל בהמה מייתי ראיה ופסיק ובן אי יהיב טבח דמי מייתי ראיה ומפיק מבעל בהמה ואי לא מייתי ראיה מחזיק בעל בהמה בדמים אלמא אע"פ שהדבר ידוע שאלו הדמים של טבח היו לא מצרכי לבעל הבהמה להביא ראיה אלא לטבח שהוא מוציא מהכירו וה"נ במחליף פרה בחמור כיון שהוא תפוש בפרה על בעל הפרה שהוא בא להוציא להביא ראיה ואי לא מייתי ראיה יחזיק הלה בפרתו ותיקרע דלא יהיב טבח דמי ובעל הבהמה הוא המוציא אבל לעולם אי יהיב דמי על בעל הבהמה להביא ראיה. ואקשי' ומאי פסקה למה שנה המוציא על בעל בהמה לבדו (איזה) [דאטון] קים לן דטבח בכל זימנא באשראי זבין זמנין דיהיב דמיה והוי הטבח מוציא. ואתא רמי ב"י ואמר לא תציתו ליה להני בללי דכייל יהודה אחי משמיה דשמואל הכי א"ש כל שנולד ס' ברשותו עליו להביא ראיה פי' אע"ג דבעל החמור מוחזק בדבר הידוע שהוא של חבירו כיון שהספק נולד בעה"פ שהרי אחרי שמשך את הפרה נולד לנו זה הספק על בעל הפרה להביא ראיה ומתני' דכלה מסייע ליה דהוא אליבא דר"ג דאזיל בתר חזקה דגופא היכא דטענה טענת ברי ומ"ש רישא מסיפא הרי גם ברישא איכא לאשה חזקה דגופא אם בתרתה רבה דלא [קר"ל] כר"ג דאזיל בתר חזקה דגופא ומצרך לבעל להביא ראיה אלא היכא דנולד הספק ברשותו של בעל שכבר נכנסה ברשותו אבל כל זמן שהיא בבית אביה כיון שהספק נולד ברשותו עליו להביא ראיה אע"ג שיש לו חזקה דגופא וגם הכא אית לן למימר דהוי דינא המע"ה אע"ג דבעל החמור מוחזק בפרתו שהדבר ידוע שהיתה שלו ואין זה יכול להחזיק בפרתו עד שיביא ראיה אפ"ה כיון שהספק נולד ברשותו עליו להביא ראיה ולא מיבעי' היכא דבעל

ם א מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה הל"ב סמג עשין מח טוש"ע חו"מ ע' לגו מעי' ד הגה"מ ופ"ר קח מעי' ה ופ"ר קנד מעי' ה הגה"מ:

סא ב ג מיי' שם הל' יא סמג שם טוש"ע שם

מ' קנד מעי' ד:

סב ד ה מיי' שם הל"ב טוש"ע שם מעי' ח:

סג ו מיי' שם הל' יג טוש"ע שם מעי' ג ופ' קנד מעי' ד:

סד ז מיי' פי"ב שם הל' יד סמג שם טוש"ע שם מעי' ע מעי' ג ופ' קנד מעי' ג:

סה ח מיי' פי"ז מהל' מלוה ולוה הל"ז סמג לאוין קכא טוש"ע שם מ' י מעי' ח ופ' ו:

סו ט מיי' פט"ו מהל' מלוה ולוה הל' ז סמג עשין מט טוש"ע שם מ' קנד מעי' ו הגה"מ ופ' י:

סז י מיי' שם טוש"ע שם מעי' כא:

תוספות רי"ד (המשך)

החמור תפוש בפרתו שעל בעל הפרה להביא ראיה אלא אפילו אם היה הוא תפוש כגון שמכרה לו במנה וחפש לו קנין שכ"מ שעומד החמור הוא ברשותו על הלוקח להביא ראיה ואי לא מייתי ראיה יהיב דמי לבעל החמור מפני שהספק נולד ברשותו של לוקח שמשעה שתפש לו בעל החמור קנין עמד החמור ברשות הלוקח והילכך על הלוקח להביא ראיה והכי מוכח לקמן מדאוחבינן ליה ממתני' דאמרי' המע"ה ואי דלא יהיב טבח דמי בעל בהמה מייתי ראיה ומפיק ואמאי ספק ברשות טבח אחיליד ומתרץ דיהיב טבח דמי והוא נקרא המוציא וה"ה נמי דאי לא יהיב דמיה עליו להביא ראיה ואי לא מייתי ראיה חייב למיפרע לבעל הבהמה כיון שהספק נולד ברשות השבח ומאי פסקא סתמא דמילתא ה) בעל בהמה דלא יהיב איניש דמיה לא יהבינן ליה מרשותא. וכ' ר"י ז"ל איכא למ"ד ליתא להא דרמי דהא אוחבינן עליה ואע"ג דפריק ההוא פריקא שינויא בעלמא הוא ולא סמכי' עליה אלא בין נולד הספק ברשותו בין שלא נולד ברשותו המע"ה ואי לא יהיב טבח דמי בעל בהמה צריך לאחויי ראיה ואיכא מ"ד האי מתני' דכלה כיון דמסייע ליה לרמי ב"י ממילא שמעינן דפירוקא דרמי דוקא היא ולאו שינויא בעלמא דאי לא תימא הכי קשיא הלי אהלי הלכך הל' כרמי ובלשון ראשון נ"ל דכי היכי דמילתא דר"י לא מיתוקמי שפיר ה"נ מילתא דרמי לא מיתרצה שפיר ולא הוי כלה סייעתא לא לר"י ולא לרמי לר"י לא הוי סייעתא דמי קתני במתני' כלה בבית אביה לקידושין ולכתובה קתני דבעי לאתויי אב ראיה ומפיק אבל קידושין שהן תחת ידיו לעולם אימא לך דלא בעי מייתי ראיה וה"ה ה"נ גבי פרה כיון

ה) נ"ל בעל בהמה כל כמה דלא יהבינן ליה דמיה לא יהיב הכתמה מרשותיה. ו) נראה לל"ל לקמן בפיקרין דקפנבר כ"מ דיכולה היא שתאמר לפקנוהה דייתי וכו'.

אבל במומין גדולים כופין אותו להוציא. גבי מיס ליכא למימר דנסתפקה שדה של אשה דמיס אינו שדה של אשתו כדפריש' בריש מנילתין (דף ג: ד"ה מנילת) כופין אותו להוציא. נראה לר"י דיוליא בעל כרמו בגאה מחמת טענה ויתן כתובה אע"פ שמגרשה דמשמע בסוף הכא על יבמתו (יבמות פה:) דנותן כתובה אע"פ שמגרשה בעל כרמו ובתוספתא קתני בהדיא אמומין דהכא יוליא ויתן כתובה: סבורה הייתי שאני יבולה לקבל. קנת תימה דאיס כן כל אשה תעריס ותשאנו כדי שיתן לה כתובה שתאמר איני יכולה לקבל ויגרשנה ושמא במקום שיש משש ערמה אין לה כתובה: אלא דרב יהודה קשיא. תימה דאמאי לא משני דהא דאמר רב יהודה (אמר שמואל) המקמץ צואת כלבים הייטו בורסי קטן דנפרק מי שמתו (ברכות כה.) משמע דאיכא צואת כלבים בעיבוד עורות דתניא התם לא יקרא אדם קריאת שמע בין כנגד צואת כלבים ולא כנגד צואת אדם כו' בזמן שאתן לתוכן עורות: ליתני נשא אשה ושהה עמה עשר שנים. וא"ת דתקשי ליה בריתא דשלהי הכא על יבמתו (יבמות קד.) דתניא נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אין נוטל ויוליא ויתן כתובה ונראה לפרש דלשון יוליא לא משמע כפייה אלא בדבר שמתנהג עם האשה אלא כדין אבל התם דקתני יוליא משום ביטול פריה ורביה לא משמע דכופין:

הדרן עלך המדיר

ו) אמאי נינהו ואליבא דרבי יוחנן: מתני' ז) ואלו שכופין אותו להוציא מובה שחין ובעל פוליפוס והמקמץ והמצרף נחושת והבורסי בין שהיו עד שלא נישאו ובין משנישאו נולדו ועל כולן אמר רבי מאיר אע"פ שהתנה עמה יבולה היא שתאמר סבורה הייתי שאני יבולה לקבל ועכשיו איני יבולה לקבל ח) וחב"א מקבלת היא על כרחה חוץ ממוכה שחין מפני שממקתו מעשה בציידון בבורסי אחד שמת והיה לו אח בורסי ט) אמרו חכמים יבולה היא שתאמר לאחיך הייתי יבולה לקבל ולך איני יבולה לקבל: גמ' מאי בעל פוליפוס אמר רב יהודה אמר שמואל ריח החוטם במתניתא תנא י) ריח הפה רב אסי מתני איפכא ומנח בה סימנא שמואל לא פסיק פומיה מכוליה פירקין: והמקמץ: מאי מקמץ אמר רב יהודה זה המקבץ צואת כלבים מיתיבי י) מקמץ זה בורסי ולטעמיך תיקשי לך מתניתין המקמץ והמצרף נחושת והבורסי בשלמא מתניתין לא קשיא כאן בבורסי גדול כאן בבורסי קטן אלא לרב יהודה קשיא תנאי היא דתניא מקמץ זה בורסי ויש אומרים זה המקמץ צואת כלבים: והמצרף נחושת והבורסי: מאי מצרף נחושת י) רב אשי אמר חשלי דודי רבה בר בר חנה אמר זה המחתך נחושת מעיקרו תניא כוותיה דרבה בר בר חנה איזהו מצרף זה המחתך נחושת מעיקרו י) אמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה אזל ר' אלעזר אמרה לשמעתא קמיה דשמואל אמר י) אכסוה שערי לאלעזר עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון י) ורב אין אדם דר עם נחש בכפיפה כי סליק רבי זירא אשכחיה לרבי בנימין בר יפת דיתיב וקאמר לה משמיה דרבי יוחנן אמר ליה על דא אכסוה שערין לאלעזר בבבל אמר רב יהודה אמר רב

ז) אסי אין מעשין אלא לפסולות כי אמריתה קמיה דשמואל אמר כגון י) אלמנה לכהן גדול וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר אבל נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אין כופין אותו ורב תחליפא בר אבימי אמר שמואל יא) אפילו נשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה כופין אותו תנן אלו שכופין אותו להוציא מוכה שחין ובעל פוליפוס בשלמא לרב אסי דרבנן קתני דאורייתא לא קתני אלא לרב תחליפא בר אבימי ליתני נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה כופין אותו אמר רב נחמן לא קשיא הא במילי הא בשוטי מתקיף לה רבי אבא י) בדברים לא יוסר עבד אלא אמר רבי אבא הא והא י) בשוטי

ח) [נ"ל דאמר ר"ש בן יוחאי אמר מודה בזה ר"ג דל"א בתר חזקה דגופא כדאמרי' לעיל אלא הדרא לדינא דהמע"ה. ותסמא קאמר כן אי לא יהיב טבח דמי בעל בהמה מייתי ראיה ופסיק ובן אי יהיב טבח דמי מייתי ראיה ומפיק מבעל בהמה ואי לא מייתי ראיה מחזיק בעל בהמה בדמים אלמא אע"פ שהדבר ידוע שאלו הדמים של טבח היו לא מצרכי לבעל הבהמה להביא ראיה אלא לטבח שהוא מוציא מהכירו וה"נ במחליף פרה בחמור כיון שהוא תפוש בפרה על בעל הפרה שהוא בא להוציא להביא ראיה ואי לא מייתי ראיה יחזיק הלה בפרתו ותיקרע דלא יהיב טבח דמי ובעל הבהמה הוא המוציא אבל לעולם אי יהיב דמי על בעל הבהמה להביא ראיה. ואקשי' ומאי פסקה למה שנה המוציא על בעל בהמה לבדו (איזה) [דאטון] קים לן דטבח בכל זימנא באשראי זבין זמנין דיהיב דמיה והוי הטבח מוציא. ואתא רמי ב"י ואמר לא תציתו ליה להני בללי דכייל יהודה אחי משמיה דשמואל הכי א"ש כל שנולד ס' ברשותו עליו להביא ראיה פי' אע"ג דבעל החמור מוחזק בדבר הידוע שהוא של חבירו כיון שהספק נולד בעה"פ שהרי אחרי שמשך את הפרה נולד לנו זה הספק על בעל הפרה להביא ראיה ומתני' דכלה מסייע ליה דהוא אליבא דר"ג דאזיל בתר חזקה דגופא היכא דטענה טענת ברי ומ"ש רישא מסיפא הרי גם ברישא איכא לאשה חזקה דגופא אם בתרתה רבה דלא [קר"ל] כר"ג דאזיל בתר חזקה דגופא ומצרך לבעל להביא ראיה אלא היכא דנולד הספק ברשותו של בעל שכבר נכנסה ברשותו אבל כל זמן שהיא בבית אביה כיון שהספק נולד ברשותו עליו להביא ראיה אע"ג שיש לו חזקה דגופא וגם הכא אית לן למימר דהוי דינא המע"ה אע"ג דבעל החמור מוחזק בפרתו שהדבר ידוע שהיתה שלו ואין זה יכול להחזיק בפרתו עד שיביא ראיה אפ"ה כיון שהספק נולד ברשותו עליו להביא ראיה ולא מיבעי' היכא דבעל בהמה כל כמה דלא יהבינן ליה דמיה לא יהיב הכתמה מרשותיה. ט) נראה לל"ל לקמן בפיקרין דקפנבר כ"מ דיכולה היא שתאמר לפקנוהה דייתי וכו'].

פסס. גבי מתניתין: **כי אמרה.** מקבלנא ליה והוינא בהדיה שבקינן לה: **כעלי ראתן.** שרץ יש לו במותו: **ויפיקין.** מלגיס: **ורמו דידכי עליה.** זכוכין כרוכין מתריו: **פילא.** עשב שקורין פוליו"ן: **ולודנא.** מלייטינ"ל: **גירדא דאגוזא.** קליפי עץ האגוז: **גירדא דאשפא.** מה שגורלין מן העור: **כליל מלכא.** חבלת: **מפחלא דדיקלא סומקא.** שומר שיש להם לתמרים בקטנותן כעין שיש לאגוזים קטנים: **לביפא דשיפא.** של שיש. כלומר מקום שאין רוח שולט שם: **שב לבני ואריפא.** שכותלן עב שנעה לבנים זה אצל זה ואריח שהוא חלי לבינה והלבינה שלשה טפחים): **ונעיל ליה.** ושופך לו מלותן מים: **עד דרפיא ארעיתא דמוחיה.** גולגלתו מתרככת ומוחה ליקרע בקלין: **ערפי.** עלין: **ומדלי כל חד כרעא.** מגביה רגלו של שרץ ומושיב העלה תחת רגלו שאם לא יעשה כן לכשיחזיק בגופו ליטלו יעמוד לפרעיו במותו ויקוב את הקרום: **בלבפא.** טלגי"ש: **דאי לא.** אם לא ישרפנו יחזור עליו: **הזכרו מזכוכי בעלי ראתן.** זכוכים השוכנים עליו קשות להכיח אותו חולי על מים אחר: **בויקיה.** במקום שתשב רוח אחת על שניסס: **מיכרך בהו.** נדבק אצלם בשעה שעוסק בתורה ומושיבן אצלו ומובטח הוא שתגין התורה עליו ולא יוזק: **כי הוה שביב.** כשהגיע זמנו ליפטר: **אחוי לי דוכתאי.** הוליכני לגן עדן והראני מקומי: **שור.** קפץ: **איפשיל אשבוטפא.** אם נשבע בשבועה מעולם ונשאל עליה להתירה:

פטקטי. פליטטי"ל: **אם כן ליתי אם כר ליואי.** אין אתה ראוי לברוח זה שאני שומע שהקשת אינו אצל אות ברית שלא יחרב העולם ואם יש לדיק גמור בדור אין נריך אות: **לא הואי מידי.** לא נראה הקשת בימיו: **שושביניה.** אוהבו ורגיל אצלו מלאך המות: **מי איכרכא בבעלי ראתן ועסקא בתורה.** כדהוה עביד איהו שהיה מסכן בנפשו לכבד את התורה: **בשביל כבוד עלמך.** שיקרבו אליך ויספדוך ויתעסקו בך: **אמר אביי לאפוקי ממאן דלא קייס.** עמוד זה בא להוציא מעליו מי שלא קיים את כל התורה כמו שקייס הוא: **של היזמי.** שמטילין בו כשות שגדל בהיזמי:

הדרן עלך המדיר

התם כי אמרה הוינא בהדיה שבקינן לה הכא אף על גב דאמרה הוינא בהדיה לא שבקינן לה והרי מוכה שחין דאף על גב דאמרה הוינא בהדיה לא שבקינן לה דתנן חוץ ממוכה שחין מפני שממקתו וקתני התם כי אמרה דיירנא בהדיה בסהדי שבקינן לה הכא אע"ג דאמרה דיירנא בהדיה בסהדי לא שבקינן לה תניא [6] אמר רבי יוסי שח לי זקן אחד מאנשי ירושלים עשרים וארבעה מוכי שחין הן וכולן אמרו חכמים תשמיש קשה להן ובעלי ראתן קשה מכולן ממאי הוי [7] דתניא הקיז דם ושימש הויין לו בנים ויתיקין הקיזו שניהם ושימשו הויין לו בנים בעלי ראתן אמר רב פפא לא אמרן אלא דלא טעים מידי אבל טעים מידי לית לן בה מאי סימניה דלפן עיניה ודייבי נחיריה ואיתי ליה רירא מפומיה ורמו דידבי עילויה ומאי אסותיה אמר אביי פילא ולודנא גירדא דאגוזא וגירדא [8] דאשפא וכליל מלכא ומתחלא דדיקלא סימקא ושליק להו בהדי הדדי ומעייל ליה לביתא דשישא ואי לא איכא ביתא דשישא מעייל ליה לביתא דשב לבני ואריחא ונטיל ליה תלת מאה כסי על רישיה עד דרפיא ארעיתא דמוחיה וקרע למוחיה ומייתי ארבע טרפי דאסא ומדלי כל חד כרעא ומותיב חד ושקיל בצבתא וקלי ליה דאי לא הדר עילויה מכריז רבי יוחנן הזהרו מזבובי של בעלי ראתן רבי זירא לא הוה יתיב בזיקיה רבי אלעזר לא עייל באהליה רבי אמי ורבי אסי לא הוו אכלי מביעי דהההיא מבואה ריב"ל מיכרך בהו ועסיק בתורה אמר [9] אילת אהבים ויעלת חן אם חן מעלה על לומדיה אגוני לא מגנא כי הוה שכיב אמרו ליה למלאך המות זיל עביד ליה רעותיה אזל איתחזי ליה א"ל אחוי לי דוכתאי אמר ליה לחיי א"ל הב לי סכינך דלמא מבעתת לי באורחא יהבה ניהליה כי מטא להתם דלייה קא מחוי ליה שוור נפל לההוא גיסא נקטיה בקרנא דגלימיה א"ל בשבועתא דלא אתינא אמר קודשא בריך הוא אי איתשיל אשבועתא ניהדר אי לא לא ניהדר אמר ליה הב לי סכינאי לא הוה קא יהיב ליה נפקא בת קלא ואמרה ליה הב ניהליה דמיתבעא לברייתא מכריז אליהו קמיה פנו מקום לבר ליואי אזל אשכחיה לר' שמעון בן יוחאי דהוה יתיב על תלת עשר תכטקי פיזא אמר ליה את הוא בר ליואי אמר ליה הן נראתה קשת בימיך אמר ליה הן אם כן אי אתה בר ליואי ולא היא דלא הואי מידי אלא סבר לא אחזיק טיבותא לנפשאי רבי חנינא בר פפא שושביניה הוה כי הוה קא ניחא נפשיה אמרו ליה למלאך המות זיל עביד ליה רעותיה אזל לגביה ואיתחזי ליה אמר ליה שבקי תלתין יום עד דנהדר תלמודאי דאמרי [10] אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו שבקיה לבתר תלתין יומין אזל איתחזי ליה א"ל אחוי לי דוכתאי א"ל לחיי א"ל הב לי סכינך דלמא מבעתת לי באורחא אמר ליה כחברך בעית למיעבד לי אמר ליה אייתי ספר תורה וחזי מי איכא מידי דכתיב ביה דלא קיימתיה אמר ליה מי איכרכת בבעלי ראתן ואיעסקת בתורה ואפילו הכי [11] כי נח נפשיה אפסיק ליה עמודא דנורא בין דידיה לעלמא וגמירי דלא מפסיק עמודא דנורא אלא לחד בדרא או לתרין בדרא קרב לגביה רבי אלכסנדרי אמר עשה בשביל כבוד חכמים לא אשגח עשה בשביל כבוד אביך לא אשגח עשה בשביל כבוד עצמך איסתלק אמר אביי לאפוקי ממאן דלא קיים [12] (אפילו אות אחת) אמר ליה רב אדא בר מתנא לאפוקי ממר דלא אית ליה מעקה לאיגריה ולא היא מיהוה הוה וההיא שעתא הוא דשדייה זיקא אמר ר' חנינא מפני מה אין בעלי ראתן בבבל מפני שאוכלין תרדין ושותין שכר של היזמי אמר רבי יוחנן מפני מה אין מצורעין בבבל מפני שאוכלין תרדין ושותין שכר ורוחצין במי פרת:

הדרן עלך המדיר את אשתו

רוצה לצאת הר"ל מורדת אלא אפילו נולדו לאחר מיכן אין כופין אותו להוציא משום דאגן סהדי דניחא לה בכל דהו. דאיש קפיד אמומין משום שאין אשה אלא ליופי אבל אשה לא קפדה אמומין. רשב"ג אומר בד"א במומין שבגלוי קטנים התם מחלקינן בין איש לאשה דאיש קפיד אשה לא קפדה אבל במומין גדולים אשה נמי קפדה ויוציא ויתן כתובה ור' קשיא כיון שנולדו בו לאחר נישואין לימא בעל לאשה נסתחפה שדך כי היכי דאמר אשה לבעל כשנולדו לאחר מיכן תשובה כי אמרי' נסתחפה שדהו ה"מ בעל משום דבעי לאפסודה כתובתה דאמרי' ליה משום הא תו לא מיפסדא כתובתה דנסתחפה שדך וכבר הוא משועבד לה בכתובתה וא"י להפטר משיעבודו ולקנסה בכתובתה אבל האשה דינא בעי למישקל וליכא שום קנסא לבעל הילכך לא מצי למימר לה נסתחפה שדך (אבל) [אלא] שקילא דינא ונפקי ודוקא בנולדו בו פליג רשב"ג אבל בהיו לא פליג דכיון דהיו בו מעיקרא סברא וקבלה ולא מציא למיטען סבורה הייתי שאוכל לקבל ועכשיו לא אוכל: ואלו הן מומין גדולים רשב"א נסמית עינו נקטעה ידו נשברה רגלו איתמר ר"י ב"א אר"י הל' כרשב"ג והא אמרה ר"י חדא זימנא דאמר ר"ב ב"ח אר"י כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הל' כמותו חוץ מערב וצירן וראיה אחרונה אמוראי נינהו ואליבא דר"י ור"נ אמר הל' כחכמים וקי"ל הל' כר"נ בדיני הילכך אע"פ שנולדו בו מומין גדולים אין כופין אותו להוציא ואם היא תובעת

גירושין הר"ל מורדת:

מתני' ואלו שכופין אותו להוציא מוכה שחין ובעל פוליפוס והמקמץ והמצרף נחושת והבורסי בין שהי' בו עד שלא נשאו בין משנשאו ואח"כ נולדו ועל כלן אמר ר"מ אע"פ שהתנה עמה יכולה היא שתאמר סבורה הייתי לקבל רעכשיו איני יכולה וחכ"א מקבלת היא ע"כ חוץ ממוכה שחין מפני שממקתו ומעשה בציידן בבורסי שמת והיה לו אח בורסי ואמרו חכמים יכולה היא שתאמר לאחיך הייתי יכול לקבל לך איני יכולה פי' אע"פ שכל המומין אין כופין האיש להוציא באלו שהן מוסרחין וקשים מכלם כופין אותו להוציא בין עד שהיה בו עד שלא נשאו בין שנולדו משנשאו אבל נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אין כופין אותו להוציא ורב חחליפא בר אבימי א"ש אפי' נשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה כיפין אותו להוציא תנן ואלו שכופין אותו להוציא מוכה שחין ובעל פילופס וכו'. בשלמא לר"א דרבנן קתני דאורייתא לא קתני. פי' ומש"ה לא תני להו הכא בכלל ואלו שכופין דלא איצטריך תנא למיתני אלא הני מדרבנן אבל אלמנה לכ"ג ונו' שהן דאורייתא לא איצטריך ליה למיתני אלא לרב חחליפא ליתני נמי אפי' נשא אשה ושהה עמה י' שנים שהוא מדרבנן אלא מדלא תני בהדיא ש"מ אין כופין. אמר ר"נ ל"ק הא במילי והא בשוטים. פי' הני דמתני' אי לא צייח מנגדין ל"ה בשוטי אבל ההיא דלא ילדה במילי. כי"מ' ליה ע"י נידוי ושמתא אבל לא מנגדי' ליה בשוטי ולהכי לא ערבה לה בהדייהו מקיף לה רבא בדברים לא יוסר עבד אלא א"ר הא הא בשוטי. הכא אי אמרה הוינא בהדיה שבקי' ליה התם א"ג דאמרה הוינא בהדיה לא שבקינן ליה. פי' במתני' אם האשה רוצה לקבל לעמוד עמו ואינה חוששת שבקי' ליה ואין כופין אותו אבל באשה שלא ילדה אע"ג דאמר' אינו חוששת מן הבנים לא שבקי' ליה אלא כא"ל שכל זמן שלא יוציא זאת לא ישא אחרת א"נ לא יהבי ליה והלכך מפני שאינו דומה להן לא ערבה בהדייהו: והרי מוכה שחין דאע"ג דאמרה הוינא בהדי' לא שבקי' ליה דתנן חוץ ממכ"ש מפני שממקתו פי' ואפ"ה תני לה בהדייהו וליתני נמי נשא אשה וכו' התם כי אמר הוינא בהדייהו בסהדי שלא יזקק לה שבקי' ליה הכא אע"ג דאמר' דיירנא בהדי' בסהדי לא שבקי' ליה דעד דלא מפיק ליה [6] אחריתי. תניא ר"י אומר שאלו זקן א' מאנשי ירושלים ואמר כ"ד מיני שחין הן וכלן אמרו חכמים תשמיש קשה להן ובעל ראתן קשה מכלן ממאי הוה דתניא הקיז דם ושמש הוין ליה בנים בעלי ראתן [7] הקיזו שניהם ושמשו הו"ל בני (בעלי ויתקין) פי' חלשים אמר ר"פ ל"א אלא דלא טעים מידי אבל טעים מידי ל"ל בה מכריז ר"י ההרו מזבובי בעלי ראתן ר"ן לא הוה יתיב בזיקי' ר"א לא עייל באהלי' ר"א ור"א לא אכלי מביעי דהההא מבואה:

[6] תוספתא ספ"ז ע"ס]. [7] נדה ז. ניטין ע. [8] [גי' הערוך לשם כפפא עי' בערוך ערך גרד ח']. [9] [פסחים נ. מו"ק כח. נ"ב י:]. [10] נעיל יח.; [11] לש"ל מ"ז. [12] נ"ב ב.].

תורה אור השלם

[6] אֵיֶלֶת אֲהָבִים וְיַעֲלַת חֵן דַּדֶּיהָ יְרַוֻּךְ בְּכָל עֵת בְּאַהֲבָתָהּ תִּשְׁגֶּה תָמִיד: משלי ה יט

לעזי רש"י

פוליו"ן [פוליו"ל]. מנחה צמח.

אליישינ"א [אלוישנ"א]. לענה.

טינליי"ש. צבת.

פליטטו"ל [פלדישטו"ל]. כיסא מתקפל.

מוסף רש"י

הויין לו בנים ויתקין. מלגיס (נדה יז.) אם נתעברה כאותו שמש (גיטין ע.) בעלי ראתן. מלגיס הרגה מתמת שיש לגם שרץ במותו (שם נדה יז.). דלא טעים מידי. כין הקוה לשמש (גיטין שם).

הדרן עלך המדיר

תוספות רי"ד (המשך)

כי סליק ר"ז אשכחוה לר"כ בר יפת דיתיב וקא"ל משמיה דר"י פי' להא דרב אמר (ר"י) ר"ז על דא אבסוה שערי לאלעזר ואע"ג דקי"ל רב ושמואל הל' כשמואל בדיני הכא הל' כרב דקס ליה ר"י כוותיה. ורב ושמואל ור"י הל' כר"י. כ"ש הכא דקיימי רב ור"י בחדא שיטתא: ור"מ ור"י ד"ל פסקי כשמואל משום דדחי' ר"ז להא דר"י ואמר ע"ד אבסוה שערי לאלעזר ואינו נ"ל דמשום דאמר על דא אבסוה שערי לאלעזר אינה דחי' אלא שאמר לו דשמואל פליג עלה ואיהו הוא דאמר אבסוה שערי לאלעזר וקי"ל שאין הלכה כשמואל מקמיה ר"י: אר"י א"ר אסי אין מעשין אלא לפסולות כי אמריתיה קמיה דשמואל אמר כגון אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. ממזרת ונתינה לישראל. בת ישראל לנתין ולממזר. פי' שניה לעריות נמי שהוא מדרבנן כופין אותו להוציא כדתנן בפ' יש מותרות גבי שניה וכופין אותו להוציא ולא איצטריך שמואל למיתני אלא הני דלא תנן בהו וכופין אותו להוציא אבל נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אין כופין אותו להוציא ורב חחליפא בר אבימי א"ש אפי' נשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה כיפין אותו להוציא תנן ואלו שכופין אותו להוציא מוכה שחין ובעל פילופס וכו'. בשלמא לר"א דרבנן קתני דאורייתא לא קתני. פי' ומש"ה לא תני להו הכא בכלל ואלו שכופין דלא איצטריך תנא למיתני אלא הני מדרבנן אבל אלמנה לכ"ג ונו' שהן דאורייתא לא איצטריך ליה למיתני אלא לרב חחליפא ליתני נמי אפי' נשא אשה ושהה עמה י' שנים שהוא מדרבנן אלא מדלא תני בהדיא ש"מ אין כופין. אמר ר"נ ל"ק הא במילי והא בשוטים. פי' הני דמתני' אי לא צייח מנגדין ל"ה בשוטי אבל ההיא דלא ילדה במילי. כי"מ' ליה ע"י נידוי ושמתא אבל לא מנגדי' ליה בשוטי ולהכי לא ערבה לה בהדייהו מקיף לה רבא בדברים לא יוסר עבד אלא א"ר הא הא בשוטי. הכא אי אמרה הוינא בהדיה שבקי' ליה התם א"ג דאמרה הוינא בהדיה לא שבקינן ליה. פי' במתני' אם האשה רוצה לקבל לעמוד עמו ואינה חוששת שבקי' ליה ואין כופין אותו אבל באשה שלא ילדה אע"ג דאמר' אינו חוששת מן הבנים לא שבקי' ליה אלא כא"ל שכל זמן שלא יוציא זאת לא ישא אחרת א"נ לא יהבי ליה והלכך מפני שאינו דומה להן לא ערבה בהדייהו: והרי מוכה שחין דאע"ג דאמרה הוינא בהדי' לא שבקי' ליה דתנן חוץ ממכ"ש מפני שממקתו פי' ואפ"ה תני לה בהדייהו וליתני נמי נשא אשה וכו' התם כי אמר הוינא בהדייהו בסהדי שלא יזקק לה שבקי' ליה הכא אע"ג דאמר' דיירנא בהדי' בסהדי לא שבקי' ליה דעד דלא מפיק ליה [6] אחריתי. תניא ר"י אומר שאלו זקן א' מאנשי ירושלים ואמר כ"ד מיני שחין הן וכלן אמרו חכמים תשמיש קשה להן ובעל ראתן קשה מכלן ממאי הוה דתניא הקיז דם ושמש הוין ליה בנים בעלי ראתן [7] הקיזו שניהם ושמשו הו"ל בני (בעלי ויתקין) פי' חלשים אמר ר"פ ל"א אלא דלא טעים מידי אבל טעים מידי ל"ל בה מכריז ר"י ההרו מזבובי בעלי ראתן ר"ן לא הוה יתיב בזיקי' ר"א לא עייל באהלי' ר"א ור"א לא אכלי מביעי דהההא מבואה:

[6] תוי ל"ל דעד דלא מפיק לה לא יהבי ליה אחריתי. [7] ל"ל ויתקין הקיזו שניהם ושמשו הו"ל בני בעלי ראתן.

האשה. עד שלא מתארס. ונתארסה: כ"ש **אומרים תמכור.** בעודה ארוסה אבל משמנשא לא כדתני לקמן עד שלא ניסת וניסת וכו': **הואיל וזכה באשה.** שהיא ארוסתו: **לא יזכה בנכסים.** בגמרא מפרש אהי מיירייהו קיימי אלכתחלה דב"ש או אדיעבד דב"ה: **על החדשים.** שנפלו לה משנשאת: **אנו בושים.** מה ראו חכמים לומר אם מכרה ונתנה הבעל מוציא מיד הלקוחות כדתנן לקמן במתני': **עד שלא נשאת.** כגון משנתארסה או קודם לכן ואחר כך נשאת: ה"ג **ר"ג אומר אם מכרה ונתנה קיים: הואיל וזכה באשה.** שנשאה: **על החדשים.** שנפלו לה משניסת: **הידועים לבעל.** בגמרא[3] מפרש: **גמ' מאי שנא רישא דלא פליגי.** הרי נתארסה ומשום דנפלו לה קודם לכן הורע כיחו: **בזכותה נפלו.** עדיין לא היה זכאי בשלה ולא בה אלא היא עצמה: **בזכותו.** כבר זכה בה ובנכסיה: **אימר בזכותו כו'.** לאירוסין עושה ספק ניקולין שמא תבא לידי ניקולין שמא לא תבא: **איבעיא להו.** הכי רגנן דאמרו לו: **אלכתחלה.** פליגי ואמרי אמאי מוכרת לכתחלה לב"ש הואיל וזכה באשה שארסה לא יזכה בנכסיה אבל אדיעבד מודו כב"ה: **או.** דלמא אדיעבד נמי פליגי ובעי למימר מכרה בטל:

האשה שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס מודים ב"ש ובית הלל שמוכרת ונותנת וקיים נפלו לה [6]משנתארסה ב"ש אומרים תמכור [7]ובית הלל אומרים לא תמכור אלו ואלו מודים [8]שאם מכרה ונתנה קיים אמר רבי יהודה אמרו חכמים לפני ר"ג הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים אמר להם על החדשים אנו בושים אלא שאתם מגלגלין עלינו את הישנים נפלו לה משנשאת אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה שהבעל מוציא מיד הלקוחות עד שלא נשאת ונשאת ר"ג אומר אם מכרה ונתנה קיים א"ר חנינא בן עקביא אמרו לפני ר"ג הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים אמר להם על החדשים אנו בושים אלא שאתם מגלגלין עלינו הישנים ר"ש חולק בין נכסים לנכסים הידועין לבעל לא תמכור ואם מכרה ונתנה בטל שאינן ידועין לבעל לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים: **גמ'** מאי שנא רישא דלא פליגי ומאי שנא סיפא דפליגי אמרי דבי רבי ינאי רישא בזכותה נפלו סיפא בזכותו נפלו אם בזכותו נפלו כי מכרה ונתנה אמאי קיים אלא רישא ודאי בזכותה נפלו סיפא אימר בזכותה אימר בזכותו לכתחלה לא תמכור אם מכרה ונתנה קיים: א"ר יהודה אמרו לפני ר"ג: איבעיא להו רבי יהודה אלכתחלה או אדיעבד

ת"ש

האשה שנפלו עד שלא תתארס. פי' בקונטרס ונתארסה אבל ניסת לא והביא ראיה מדתנן עד שלא ניסת וניסת ר"ג אומר אם מכרה ונתנה קיים אבל לכתחילה משמע דלא תמכור ומשמע לרש"י דעד שלא ניסת משמע אפי' קודם אירוסין וקשה לר"י דאמרינן בגמ' רב ושמואל דאמרי תרוייהו בין נפלו לה נכסים עד שלא תתארס בין משתתארס וניסת כמאן דלא כר' חייא בן עקביא ולא כר"י ואמאי הא הוי כר' חייא בן עקביא דבעי למימר דהבעל מוציא מיד הלקוחות אפי' בנפלו לה עד שלא נתארסה וניסת דהא דעד שלא ניסת וניסת קיימי אלא ודאי משמע ליה להש"ס דעד שלא ניסת לא מיירי בנפלו לה קודם אירוסין והיינו טעמא דעד שלא ניסת משמע שנפלו לפני ניסואין דאין דבר מפסיק בין נפילת נכסים לניסואין ואע"פ דהשתא אין ראיה מסס לפירוש הקונטרס מ"מ יכול רש"י לפרש כן בלא ראיה ואין להקשות לפירושו מסס לדקדק דוקא עד שלא ניסת דהיינו משנתארסה כדפירש הא נפלו קודם אירוסין וניסת מוכרת לכתחילה דאיכא למימר דה"ה אפילו נפלו לה קודם אירוסין דלא תמכור אלא הא דנקט עד שלא ניסת דמשמע משנתארסה לאשמועינן דאפ"ה אם מכרה ונתנה קיים. רשב"א:

נפלו לה משנתארסה ב"ש אומרים תמכור. במסכת פאה דירושלמי בפרק ג"ש בעי ר' תנחום קמי ר' יוסף אמאי לא תני לה גבי דברים שהם מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה

מ"ל לא תני אלא דבר שהוא חומר משני צדדין וקל משני צדדין והכא קל לאשה וחומר לבעל והתניא בית שמאי אומרים הפקר לעניים הפקר והרי קל לעניים וחומר לבעל הבית מ"ל אינו חומר לבעל הבית שמדעתו הוא מפקיר וקשה לר"י והא קתני התם ב"ש אומרים ב' שבתות דהוי קל לאיש וחומר לאשה שאינה נוטלת כתובתה בהדלת שבת אחת כב"ה וי"ל שאין זה קולא אלא חומרא שמאחר לגרשה בהדלת שבת אחת אע"פ שרלונה בכך לאחר מיכן שמא תחזור בה: **סיפא** אימר בזכותו נפלו בו'. תימה מ"כ לב"ה נמי תמכור לכתחילה דכיון שהיא מוחזקת הרי ספק שלה ודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי כדאשכחן גבי שומרת יבם שנפלו לה נכסים דתנן התם[3] מודים ב"ש וב"ה שמוכרת ונותנת וקיים [1]ומפרש בגמרא דנפלו לה כשהיא ארוסה שקיבלה אירוסין ונשואין אחר כך נשואה ונקיקים לה ואם מכרה ונתנה קיים אבל בריאה שנפלה לה כיבוחה בידאי החזיקה בהן אין האירוסין שהן ספק מוציאין מידי ודאי ולכתחילה תמכור: אר"י וכו'. פי' ואמאי אמרי' אם מכרה ונתנה קיים א"ל על החדשים אנו בושים דהיינו אחר שנשאת שהבעל מוציא מיד הלקוחות אנו בושים למה מוציאין והלא הנכסים שלה הן ואתם מגלגלין עליני עוד הישנים כשמכרה בעודה ארוסה. נפלו לה משנשאת וכו' פי' שכיון שנשאת נכנסה לרשות הבעל לאכול פירותיהן ואין זכות לה לאשה בהם אך אם התאלמן או התגרש: עד שלא נשאת ונשאת וכו'. פי' בין שנפלו לה קודם אירוסין בין לאחר אירוסין ונשאת רב"א אם מכרה ונתנה קיים דדוקא כשנפלו לה לאחר שנשאת אז הבעל מוציא מיד הלקוחות אבל זו שנפלו לה קודם הנשואין ונשאת נהי דלכתחילה לא תמכור אבל אי מכרה ונתנה קיים ואין הבעל מוציא מיד הלקוחות: א"ר חנינא בן עקיבא הואיל וזכה באשה שכבר נשאת לו לא יזכה בנכסים ויוציא מיד הלקוחות. א"ל על החדשים אנו בושים דהיינו שנפלו לה לאחר שנשאת. ואתם מגלגלים עלינו את הישנים כשנפלו לה קודם שנשאת

מ) יבמות לח: [לקמן פח:]. ב) [ע"ינ]. ג) [יבמות לח.].

הגהות מהר"י לנדא

א) תוס' ד"ה סיפא כו' ומפרש בגמ' דנפלו לה כשהיא ארוסה חיקת ארוסה עושה ספק ארוסה. נלענ"ד להגי' ומפרש בגמ' דנפלו לה כשהיא נשואה חיקת נשואה עושה ספק נשואה וכ"ה לוקימתא דרבה ביבמות לח ע"ב:

תוספות רי"ד

האשה שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס מודים ב"ש ובי"ה שמוכרת ונותנת וקיים נפלו לה משנתארסה ב"ש אומרים תמכור וב"ה אומרים לא תמכור אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה קיים. אר"י אמרו לפני ר"ג הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים. א"ל על החדשים אנו בושים אלא שאתם מגלגלין את הישנים. נפלו משנשאת אלו ואלו מודים שאם מכרה הבעל מוציא מיד הלקוחות. עד שלא נשאת ונשאת ר"ג אומר אם מכרה ונתנה קיים. אר"ח בן עקיבא אמרו לפני ר"ג הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים א"ל על החדשים אנו בושים אלא שאתם מגלגלין את הישנים. ר"ש חולק בין נכסים לנכסים. נכסים הידועים לבעל ל"ת ואם מכרה ונתנה בטל ושאין ידועים לבעל ל"ת ואם מכרה ונתנה קיים. פי' אם נפלו לה נכסים בירושה עד שלא תתארס ונתארסה מודים בזה שמוכרת ונותנת לכתחילה בעודה ארוסה והוא קיים אבל אם נפלו לה משנתארסה ועדיין לא נשאת בזה פליגי ב"ש וב"ה. דב"ש סברי תמכור לכתחילה ובה"א ל"ת אבל אם מכרה ונתנה קיים. ואע"פ שאח"כ נשאת אין הבעל מוציא מיד הלקוחות מה שמכרה ונתנה בעודה ארוסה. מ"ש רישא דלא פליגי ומ"ש סיפא דפליגי רישא בזכותה נפלה לה סיפא אימור בזכותה אימר בזכותו הילך לכתחילה לא תמכור ואם מכרה

עין משפט נר מצוה

א א ב מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' ז ה סמג לאוין פל טושע אה"ע סי' ל סעי' יל:

תוספות רי"ד (המשך)

ונתנה קיים פי' דאירוסין עושין ספק נשואין פי' ספק לא תנשא הילכך לכתחילה לא תמכור ואם רוצה למכור אין נזקקים לה ואם מכרה ונתנה קיים אבל בריאה שנפלה לה כיבוחה בידאי החזיקה בהן אין האירוסין שהן ספק מוציאין מידי ודאי ולכתחילה תמכור: אר"י וכו'. פי' ואמאי אמרי' אם מכרה ונתנה קיים א"ל על החדשים אנו בושים למה מוציאין והלא הנכסים שלה הן ואתם מגלגלין עליני עוד הישנים כשמכרה בעודה ארוסה. נפלו לה משנשאת וכו' פי' שכיון שנשאת נכנסה לרשות הבעל לאכול פירותיהן ואין זכות לה לאשה בהם אך אם התאלמן או התגרש: עד שלא נשאת ונשאת וכו'. פי' בין שנפלו לה קודם אירוסין בין לאחר אירוסין ונשאת רב"א אם מכרה ונתנה קיים דדוקא כשנפלו לה לאחר שנשאת אז הבעל מוציא מיד הלקוחות אבל זו שנפלו לה קודם הנשואין ונשאת נהי דלכתחילה לא תמכור אבל אי מכרה ונתנה קיים ואין הבעל מוציא מיד הלקוחות: א"ר חנינא בן עקיבא הואיל וזכה באשה שכבר נשאת לו לא יזכה בנכסים ויוציא מיד הלקוחות. א"ל על החדשים אנו בושים דהיינו שנפלו לה לאחר שנשאת. ואתם מגלגלים עלינו את הישנים כשנפלו לה קודם שנשאת

לא

עח: האשה שנפלו פרק שמיני כתובות

לא כך השיב ר"ג לחכמים. פירוש על האמרוסה שנאמרו לא הוצרך להשיבם כדאמרינן דתשובה מעולה ונאמת השיבם על האמרוסה: **תני** מוכרת ונותנת וקיים. זו היא גירסת הקונטרס ופירש תני במתני' וקשה לרבינו יצחק בן רבינו מאיר דלדבריה היה לו להגיה הברייתא מקמי מתני' ועוד דאם היה מגיה הברייתא הוי ר"ג שפיר כב"ה והשתא דמגיה מתני' הוי ר"ג כב"ש דלב"ה אפי' באירוסין לא תמכור לכתחילה ועוד כי היכי דפירך בסמוך לרב פפא ור' חנינא בן עקביא כב"ש עפי ה"ל למיפרך לרב זביד דלדידיה ליכא לשנויי לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה דאם ר' חנינא בן עקביא ור"י שניהם לא שנו פלוגתא דב"ש וב"ה אם כן מי שנאה וגרשה דגרסינן תני אם מכרה ונתנה קיים ומגיה הברייתא ורבינו חננאל גרים במתני' מוכרת ונותנת והברייתא אם מכרה ונתנה ומשני רב זביד תני אם מכרה כו' ומגיה מתניתין מקמי ברייתא כדי שלא להעמיד ר"ג כב"ש ונתר הכי פריך לרב פפא דלא מגיה מתניתין ור"י כב"ש ולא גרסינן רבי חנינא בן עקביא כב"ש ולגירסא זו לא גרסינן בברייתא דלעיל אף זו לא תמכור דהא מתני' קתני מוכרת לכתחילה ולרב פפא דלא מגיה מתני' תיקשי ומיהו קשה קצת דהיכי משני דלר"י לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה הא משמע מתני' דר"י שנה פלוגתא דב"ש וב"ה דעלייהו קאי: **לא** בר"י ולא בר' חנינא בן עקביא. פי' לא כאמרו לפניו דר"י ולא כאמרו לפניו דרבי חנינא דתרוייהו מודו בעד שלא נתארסה וניסת דמכרה קיים ולא פליגי אלא כשנתארסה וניסת והא דמשמע לקמן בהכותב (דף פג.) דעד שלא ניסת וניסת מכרה בטל דתנן א"כ למה כתב לה דין ודברים שאם מכרה ונתנה קיים ומוקי לה בגמרא בכותב לה ועודה ארוסה א"כ אותם נכסים נפלו לה עד שלא ניסת ובניסת אירי דהא משמע דאם לא כתב לה דין ודברים כו' מכרה בטל היינו כאמרו לפני ר"ג דלר"ג מכרה קיים ואין סברא לומר דאמתי כרכותינו דמזרו ונמנו:

לימא תנינא לתקנת אושא. תימה לרבינו יצחק והא תקנת אושא הואי אפי' נגפלו לה מן הארוסין או קודם כדמשמע בהמובל (נ"ק פט: ושם) דקאמר התם תני מדא עבדי מלוג יוצאים בשן ועין לאשה אבל לא לאיש ותניא אידך לא לאיש ולא לאשה מאי לאו מר אית ליה תקנת אושא ומר לית ליה לא דב"ע אית להו תקנת אושא כאן קודם תקנה כו' ואמאי לא אמר כאן שנפלו לה באירוסין כאן שנפלו לה אחר נישואין אלא שמע מינה דאפי' נפלו לה באירוסין איתא לתקנת אושא ויש לומר דבלאו הכי משני לה שפיר:

כתבתינהו לברתה. פי' בקונטרס והודיעה לעדים שהברית מתכוונת ואין נראה לרבינו יצחק דא"כ אמאי פליגי רב ענן ורבא אדרב נחמן פשיטא דלא קנתה ונראה לרבינו יצחק דלא אמרה מידי אלא גילוי מילתא בעלמא היכא ולא היי דברים שבלב שאינם דברים ההכא ודאי הדבר ניכר שלא נתכוונה אלא להברית דנשאה עדיפא לה כדאמרינן בסמוך (וע' תוס' לקמן לז. ד"ה זבין): עשאוס

ת"ש [6]דתניא א"ר יהודה אמרו לפני ר"ג הואיל וזו אשתו וזו אשתו [7]זו מכרה בטל אף זו מכרה בטל אמר להן על החדשים אנו בושים אלא שאתם מגלגלים עלינו את הישנים שמע מינה דיעבד קאמר שמע מינה תניא אמר רבי חנינא בן עקביא לא כך השיבן רבן גמליאל לחכמים אלא כך השיבן לא אם אמרתם בנשואה שכן בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה תאמרו בארוסה שאין בעלה [8]כאי לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה אמרו לו רבי מכרה (6) לה עד שלא נשאת נשאת ואח"כ מכרה מהו אמר להו אף זו מוכרת ונותנת וקיים אמרו לו הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים אמר להם על החדשים אנו בושין אלא שאתם מגלגלין עלינו את הישנים והאנן תנן עד שלא נשאת ונשאת ר"ג אומר אם מכרה ונתנה קיים אמר רב זביד תני מוכרת ונותנת וקיים רב פפא אמר לא קשיא הא ר' יהודה אליבא דר"ג הא ר' חנינא בן עקביא אליבא דר"ג ור' חנינא בן עקביא כב"ש ה"ק לא נחלקו ב"ש וב"ה על דבר זה רב ושמואל דאמרי תרוייהו בין שנפלו לה נכסים עד שלא נתארסה בין שנפלו לה נכסים משנתארסה וניסת הבעל מוציא מיד הלקוחות כמאן דלא כרבי יהודה ולא כר' חנינא בן עקביא [9]אינהו דאמרי כרבותינו דתניא [10]רבותינו חזרו ונמנו בין שנפלו לה עד שלא תתארס ובין שנפלו לה משנתארסה וניסת הבעל מוציא מיד הלקוחות: משניסת אלו ואלו מודים: לימא תנינא לתקנת אושא [11]דא"ר יוסי בר' חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות מתניתין [12]בחייה ולפירות תקנת אושא בגופה של קרקע ולאחר מיתה: [13]ר"ש חולק בין נכסים: אלו הן ידועין ואלו הן שאינן ידועין אמר ר' יוסי ברבי חנינא ידועין מקרקעי שאינן ידועין מטלטלין ור' יוחנן אמר אלו ואלו ידועין הן [14]ואלו הן שאינן ידועין כל שיושבת כאן ונפלו לה נכסים במדינת הים תניא נמי הכי אלו הן שאינן ידועין כל שיושבת כאן ונפלו לה נכסים במדינת הים: **ההיא** איתתא דבעיא דתברחינהו לנכסה מגברה כתבתינהו לברתה אינסיבה ואיגרשה אתאי שמפול לה אותה ירושה: **דבעיא דתברחינהו לנכסה.** אלמנה היתה ונאמת להנשא והיתה מקדמת ונותנתן לבתה כדי להבריח זכות בעלה מהם שלא יזכה בהם והודיעה לעדים שאין מתנה זו מתנה אלא להברית ולא שתזכה בהם הבת אם תתאלמן היא או תתגרש: אתאי

שמע מינה רבי יהודה כו' הואיל וזו אשתו. תרוסה. מה נשואה נפלו לה משנתארסה מכרה בטל דקתני במתניתין הבעל מוציא כו': **אף זו.** שנפלו לה כשהיא ארוסה נטל ואפי' כשהיא עודה ארוסה: **אמר להם על החדשים.** שאתם אומרים עליהם מה זו מכרה בטל אנו בושים על מה שאמרנו בטל אלא שאתם אומרים לי עליהם מה זו מכרה בטל כו'. ולא גרסינן אמר להם אף זו לא תמכור וכן מצאתי בתוספתא: **שמע מינה.** מדקתמרי ליה אף זו מכרה בטל שמע מינה דיעבד נמי קשיא להו: **לא כך השיבן.** בעוד שדנו לפניו במוכרת בעודה ארוסה לא כך הוצרך להשיבם על המחדשים אנו בושים שהרי תשובה נצחת יש כאן שיש להפריש בין ארוסה לנשואה וכן השיבן עליה לא אם אמרתם כו': **ולא בהפרת נדריה.** לבדו אלא אם כן אביה עמו דתנן[15] אביה ובעלה מפירין נדריה: **אמרו לו רבי מכרה עד שלא נישאת.** נראין דברין במוכרת בעודה ארוסה: **ניסת ואחר כך מכרה.** נכסים שנפלו לה קודם נישואין מהו: **אמר להן אף זו מוכרת וקיים אמרו לו הואיל וזכה באשה.** למציאתה ולמעשה ידיה והפרת נדריה לא יזכה בנכסים שתיקנו לאכול פירותיהן בחייה והילך מכרה קיים: ה"ג **והא אנן תנן עד שלא נשאת ונשאת רבן גמליאל אומר אם מכרה ונתנה קיים אמר רב זביד תני מוכרת ונותנת וקיים: ורב פפא אמר לא קשיא הא** [16]דקתני אם מכרה] רבי יהודה היא דאיהו מסיק ואמר לה [דסבירא ליה אליבא דרבן גמליאל אפי' בעודה ארוסה לא תמכור לכתחילה וכל שכן בנשאת קודם מכירה]. ואף על גב דאייתי רבי חנינא בסיפא לאו דמודה לרבי יהודה דרבן גמליאל אם מכרה אית ליה אלא מוכרת לכתחילה ומאי דלא פריש רבי חנינא במתניתין פריש בברייתא: ה"ג **ורבי חנינא בן עקביא דאמר כמאן כבית שמאי.** בתמיה. דהא בית הלל אפילו במוכרת באירוסין אמרי לכתחילה לא ואם בא לוקח לבית דין לימלך אמרינן ליה לא תיזבון כ"ש משנישאת: **לא נחלקו.** אלא לכתחילה תמכור: **וניסת.** ואחר כך מכרה: **מתני' בפייס.** קאמר הבעל מוצא כדי לאכול פירות בחייה ולאמר מותה יחזיר הקרקע לנוקח ואפי' מתה בחייו לא ירשנה הבעל ואמו בחושא ותקון דאפילו גופה של קרקע יורש הבעל: **רבי שמעון חולק כו'.** יש נכסים שמכרה קיים ויש נכסים שמכרה בטל: **יודעין מקרקעי.** ועל מנת אותן נכסים נשאה לפיכך מכרה בטל שהיה מצפה בנכסי אשתו אלמוה רבנן לשעבודיה משום אינה והוי לוקח ראשון (ב"ק פח.) ומיהו לכל אחני מכירת האשה, שאם יומת בעלה בחייה יעלם הלוקח (רשב"ם ב"ב נ.).

ב א מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' ז ח טוש"ע אה"ע סי' נ סעי' ט:
ג ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף יח:

תוספות רי"ד

רב שמואל דאמרי תרוייהו בין שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס בין שנפלו לה משנתארסה ונשאת הבעל מוציא מיד הלקוחות אינהו דאמרו כרבותינו דתניא רבותינו חזרו ונמנו בין שנפלו לה עד שלא תתארס בין שנפלו לה משנתארסה ונשאת הבעל מוציא מיד הלקוחות: נפלו לה משנשאת וכו'. נימא תנינא לתקנת אושא דאר"י ב"ח באושא התקינו האשה שמכרה בנ"מ בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחו' מתני' בחייה ולפירות תקנת אושא בגופה של קרקע. פי' מאי דתנן במתני' שהבעל מוציא מיד הלקוחות הוא כ"ז שהיא בחייה ומפני שהפירות משועבדים לו ויורשה לאחר מיתתה. ואם קדמה ומכרה נכסי' בחייו מכרה מכר שאין הבעל יורש אלא מה שנמצא לה לאחר מיתה דומיא דבן שיורש את אביו ואם מכר אביו בחייו הרי מכר. אבל באושא התקינו שיוציא מיד הלקוחות אפילו גוף הנכסים לאחר מיתתה שעשו הבעל כלוקח ראשון כשנשאה כאילו קנה כל נכסיה וכיון שהוא לוקח ראשון מוציא מלוקח שני בלא דמים ולוקח שני מפסיד דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה אך אם ידוע שהדמים היה כיד אשה בעת מיתה או אם נתנתן לבעל שחייב להחזיר להם הדמים [6]. (עיין בערך מו בס"ה): ר"ש חולק וכו'. אלו הן ידועים ואלו הן שאינן ידועים. א"ר יצאי ידועים קרקע שאינן ידועים מטלטלי. פי' שמקרקע שא"י להחביאן דעתו של בעל עליהן ואינו מתיאש מהן אבל המטלטלין מפני שהיא יכולה להחביאם אין דעתו של בעל עליהן ומתיאש מהם והילכך אם מכרה ונתנה קיים ור"י אמר אלו ואלו ידועים הן. ואלו הן שאינן ידועים כל שנפלו לה נכסים במדה"י פי' בודאי בהני כיון דבעל לא ידע מהן ואין בלבו עליהן אם מכו"ע קיים ותנ"ה אלו הן שאינן ידועים יושבת כאן ונפלו לה נכסים במדה"י עיין הפסק בסוף הילכתן אם הל' כר"ש ואם לאו: ההיא איתתא דבעיא דתברחינהו נכסי מגברא כתבתנהו לברת פי' מפני שהיתה רוצה להנשא והיתה יראה שמא יזכה הבעל בהן קדמה וכתבתה לבתה במתנה פי' המירה והודיעה לעדים שאין מתנה זו אלא להבריח ולא שתזכה בהן הבת אם תתאלמן או תתגרש. ואינו נ"ל שאילו פרשה דבריה לעדים שאינה נותנתה לה מתנה גמורה אלא להבריחם מבעלה מתכוונת היכי אמרינן לקמן

גליון הש"ם

גמ' אינהו דאמרי כרבותינו. נלה סה ע"ב:

הגהות הב"ח

(6) גמ' מ"ל רבי מכרה עד שלא כל"ל ותיבת לה נמחק:

מוסף רש"י

אמר להן אף זו. במוכרת באירוסין לכתחילה לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים (רש"ש דפוס שפרד). **באושא התקינו.** כשהיתה שנהדרין באושא שגלתה ויסבה שם שנהדרי גדולה כדאמרינן בר"ה (לא.) גבי עשר מסעות (ב"מ לה.). **האשה שמכרה בנכסי מלוג.** הקרן (לעיל נ.) **בחיי בעלה.** לרוות הבעל אוכל פירות בחייה וגוף הקרקע יהיה לנוקח לכתמות (ב"מ לה.) אם יומת בעלה יזכה בהן ואם תמות היא ויירשה בעל יפסידו ונכסי מלוג הן נכסים שנפלו מנתן אביה או שהכניסה קרקעות שלא נישומו בכתובתה ולא קיבל בעל עליו אחריות ואוכל פירותיהן בחייה בתקנת חכמים תחת פרקונם, ולהכי מיקרי מלוג, שמולגן ומתמרן בעל, שאוכל הפירות כמלוגת הלקח (רשב"ם ב"ב קלט:), ומתה. ונעל יורש אשתו דכר תורה (ב"מ צו:), **הבעל מוציא.** גוף הקרקע מיד הלקוחות והכי מוקי לה תקנת אושא בגופה של קרקע לאחר מיתה (ב"מ לה.) דשויוהו רבנן כלוקח והוא לוקח ראשון (לעיל נ.) **לאחר דבעלמא קנין פירות לא מקנין הגוף דמי,** בעל בנכסי אשתו אלמוה רבנן לשעבודיה משום אינה והוי לוקח ראשון (ב"ק פח.) ומיהו לכל אחני מכירת האשה, שאם יומת בעלה בחייה יעלם הלוקח (רשב"ם ב"ב נ.).

ו) [תוספתא פ"ח], ז) ל"ל מה זו, ח) [תוספתא פ"ח וע"ש], ט) לעיל נ. כ"ק פח: ב"מ לה. לו: כ"כ נ. קלט:, י) [נדרים פו:], יא) נ"י כ"ר, יב) [תוכל פירות ומשמע מו'. כל"ל מהרש"א].

---

6) וכ"כ הרי"ף והרא"ש בפ' נערה דלא לאתנויי לבני דמי דשקליה לאתתיה מהדר לה לנוקח ע"ש.

אתאי לקמיה דרב נחמן. לתבוע את שלו מתה להחזיר לה הנכסים והנה הוציאה שטר מתנתה וקרעיה ר"נ: **חקלאה.** אינו נקי בדיינין. ומר עוקבא אב"ד הוה: **מורה הוראה אני.** נטלתי רשות מרים גאונתא דאמורי' בפ"ק דסנהדרין (דף ה.) דמהני רשותא ולא יהבי רשותא אלא לנקי בדבר: **אם יבא שטר מברחה לידי.** שילקה המקבל מתנה להחזיק בנכסים על פיו שלא להחזירם לנותן אקרענו. ולקמיה פריך הואיל ולאו שטרא הוא היאך הועיל להברית: **א"ל רבא לרב נחמן.** כשקרע אותו שטר היכי סמכת בהא דשמואל וקרעת ליה: **טעמא מאי.** אמר שמואל אקרענו: **דלא שביק אינש נפשיה כו'.** ולא גמר להקנותו אלא בעוד שהוא דואג מאחריות שלא יחזיקו בהם: **ה"מ.** בנותנתן לאיש נכרי איכא למימר דלא גמרה ואקניא: **אבל לברחה יהבה לה.** מתנה חלוטה: **שטר פסים.** שטר פיוסים שמפייסתו לקבל מתנה זו להפקיע זכות בעלה קודם מיאוסין ולא שיזכה מקבל זה בהם: **ה"מ.** המקבל הזה: **מלחם בה.** ומחזיק בהן עולמית: **עד שתכחוב.** כשטר זה מהיום נתונים לך ולכשתרצה יש כאן הברחה מבעלה שאם בא לזכות תאמר אני רוצה [ב]במתנה ומצא קיימת למפרע ואם זה שנכתב שטר יבוא להחזיק תאמר איני רוצה]: **קננהו לוקח.** תיובתא דשמואל: **הא כבולה.** כי אמר שמואל לא קני בכותבת לו כל נכסיה דכיון דלא שייכה מידי לנפשה אם תתגרש אין סהדי דלא גמרה ומקניא והא דקתני הלה מלחם בה בכותבת מקצתן: **ואי לא קננהו לוקח לקנינהו בעל.** לשמואל בכותבת כולן דאמר לא קני כיון דלא קני מאי הברחה איכא ליקנינהו בעל ויאכל פירות וירשנה אם תמות תחתיו: **כנכסים שאינן ידועין.** שהרי ע"מ שאינן שלה נשאה דסבור שהמתנה גמורה: **מתני' והוא אוכל פירות.** והקרן קיימת לה שלא תיקנו לו חכמים תחת פירקונה אלא פירותיה: **שמן אוסה כו'.** דקסבר מה שגדל ברשותו הוו פירות ומה שלא גדל ברשותו הוי קרן לפיכך מה שדמי הקרקע יקרים עכשיו בשביל תבואה זו צריך ליתן לה דמים ויקנו מהן קרקע ויאכל הוא פירותיה: **ואכ"ל.** אף אלו שלא גדלו ברשותו תוכת פירות נתנו בהן הואיל והקרקע קיימת לה: **כיליאתה.** אם בא לגרשה: **פירות המחוברין לקרקע כבניסתה שלו.** כלומר בשעת נפילתן שלו כרבנן ובגמ' [ע"ב] פריך היינו מ"ק: ה)[**כיליאתה שלה.** המגרש את אשתו והיו בנכסים פירות מחוברין נוטלת קרקעותיה עם פירות שבהן: **בכניסתה שלה.** וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות]: **וכיליאתה שלו.** דמה שקדם ותלש בעודה תחתיו זכה בהן מדין פירות נכסי מלוג: **גמ' פשיטא לי ארעא וכתי ארעא.** נפלו לה כספים ונמלו ליקח לה קרקע זה אומר קרקע בת זריעה אני רוצה וזאת אומרת בתים אני רוצה ליקח לו איפוך: **ארעא.** זבינן מייהו שבכרה מרובה ואינה מרקבת ושניהם מעכבים הבעל יכול לומר דבר שפירותיו מרובים אני חפץ וכן אם בא הוא ליקח בית יכולה היא לומר איני רוצה בדבר שהוא כלה והולך והקרן מתמעט: **בתי.** שכרן מרובה מדיקלי שהן עשויין ליבש: **דיקלי.** תמרים: **אילני.** שאר אילנות: **אבא.** יער לחמוך עצים: **זרדפא.** אילנות של עוזרלין ולא היו פריין חשוב להן וקוצצין אותן לעצים: **ופירא דכווריי.** חפירה של דגים שקורין ווייי"ר: **אמרי לה פירא.** אם נפלו לה בירושה קנינא העצים ודגים שבחפירה הוא פריין והקרקע הוא קרן: **ואמרי לה.** כולהו הוו קרנא הואיל והעצים והדגים כלים והכל ימכר מיד וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות: אילן אין גזעו מחליף[ו]: ולד

אתאי לקמיה דרב נחמן קרעיה ר"נ לשטרא אזל רב ענן לקמיה דמר עוקבא א"ל חזי מר נחמן חקלאה היכי מקרע שטרי דאינשי א"ל אימא לי איזי גופא דעובדא היכי הוה א"ל הכי והכי הוה א"ל שטר מברחת קא אמרת הכי א"ר חנילאי בר אידי אמר שמואל מורה הוראה אני [א]אם יבא שטר מבדחת לידי אקרענו א"ל רבא לרב נחמן טעמא מאי דלא שביק איניש נפשיה ויהיב לאחריני ה"מ לאחריני אבל לברתה יהיבא אפ"ה במקום ברתה נפשה עדיפא לה מיתיבי [ו]הרוצה שתבריח נכסיה מבעלה כיצד היא עושה כותבת שטר פסים לאחרים דברי רשב"ג וחכ"א רצה מצחק בה עד [ב]שתכתוב לו מהיום ולכשארצה טעמא דכתבה ליה הכי הא לא כתבה ליה הכי קננהו לוקח א"ר זירא לא קשיא [ג]הא בכולה הא במקצתה ואי לא קננהו לוקח ניקננהו בעל אמר אביי עשאום כנכסים שאין ידועין לבעל ואליבא דר"ש: **מתני'** [ד]נפלו לה כספים ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות פירות התלושין מן הקרקע ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות [ז][פירות] המחוברים בקרקע א"ר מאיר שמין אותה כמה היא יפה בפירות וכמה היא יפה בלא פירות ומותר ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות [ה]וחכ"א המחוברים לקרקע שלו והתלושין מן הקרקע שלה וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ר"ש אומר מקום שיפה כחו בכניסתה הורע כחו בכניסתה יפה כחו ביציאתה כיצד פירות המחוברים לקרקע בכניסתה שלו וביציאתה שלה והתלושין מן הקרקע בכניסתה שלה וביציאתה שלו: **גמ'** [ח]פשיטא ארעא ובתי ארעא בתי דיקלי בתי דיקלי ואילני דיקלי אילני וגופני אילני אבא זרדתא ופירא דכווריי אמרי לה פירא ואמרי לה קרנא [ט]כללא דמילתא גזעו מחליף פירא אין גזעו מחליף קרנא א"ר זירא א"ר אושעיא אמר ר' ינאי ואמרי לה אמר ר' אבא א"ר אושעיא א"ר ינאי הגונב ולד

עשאום כנכסים שאינם ידועים **ואליבא דר"ש.** פסק ר"ח כר"ש בנכסים שאינם ידועין וכן נראה מדקאמר ואליבא דר"ש משמע דיכל הני דסבירא להו שטר מברחת לא קנה סבירא להו דאי בעי למימר דתקינו רבנן משום תקנת מברחת כמו שאומר ר"ש בנכסים שאינן ידועין ואפי' רבנן דר"ש מודו בה ולעולם לית הילכתא כוותיה א"כ הל"ל עשאום כנכסים שאין ידועים לבעל אליבא דר"ש נלא ו"ו דהוה משמע דכי היכי דנכסים שאינם ידועים לא משתעבדי לבעל אליבא דר"ש ה"נ מברחת לכ"ע ומדקאמר ואליבא דר"ש משמע דוקא לר"ש משום דע"י הברחה הוו נכסים שאינם ידועים וכבר נא מעשה שטר מברח נכסיו לפני ר"ת שרצה לגזול ורצה שלא ישתעבדו נכסיו לבעל חוב וגם שטר מבריח נכסיו שלא ישתעבדו נכסיו לכתובת אשתו ואמר ר"ת שהשטר קיים ומגגינן ביה דדוקא הכא דהוי מברחת דלא קני להו בעל ו)דהוו נכסים שאין ידועים אמרינן דודאי להברית נתכוון אבל במעשים אלו דאי לא הוי קני לוקח היא קני להו כ"ח והאשה וכיון דבהכי לא הוי מוברח אית לן למימר דלמתנה גמורה איכון: **דקלי ואילני דקלי.** היינו כפי' ר"ת בהמוכר את הספינה (ב"ב דף פב. ותס:) דדקליס ממקיימין הרבה ולא כרשב"ם דפי' התם דאין מתקיימין יותר מד' וה' שנים גבי הא דאמר רב זביד דקל אין לו גזע: **אילני** וגופני אילני. משמע דגופני גריעי מאילני וכ"ש מדקלי דעדיפי מאילני וקשה דאמרינן בהחובל (ב"ק דף נב. ותס) אריסיה דשמואל אייתי ליה תמרי טעמינהו טעמא דאמרת אמר קא מכתשי בגופנא כולי האי (א) מ"ל נמחר אייתי לי מקורייהו משמע דגופני עדיפי מדקלי וי"ל דדקלי עדיפי בזה שאין צריך להוציא עליהם כלום כדי לתקנן אבל גפנים צריכין יציאה מרובה לזמר ולתקן הכרם דאם לא כן מתקלקל ומי שיכול לטריח לעולם ולשומרם כראוי יש בהן ריוח גדול: **כללא דמלתא.** ר"ח גרים גזעו מחליף קרנא אין גזעו מחליף פירא פי' דבר שאוכל הפירות והקרן מתקיים זהו קרנא ואין מוכרין אותו ליקח ממנו קרקע ודבר שהוא כלה שאין גזעו מחליף הוי כאילו נפלו לה פירות וילקח בהן קרקע ולפ"ז אמרי לה פירא הוא דקאמרי להאי כללא דהא אבא זרדתא ופירא דכווריי אמרי לה פירא ואמרי לה קרנא דמילתא גזעו מחליף פירא אין גזעו מחליף קרנא א"ר זירא א"ר אושעיא אמר ר' ינאי ואמרי לה אמר ר' אבא א"ר אושעיא א"ר ינאי הגונב ולד

אין גזעו מחליף כדפי' בקונטרס וקשה לרשב"א דמשמע דאמרי לה קרנא קאמרי להאי כללא מדלא נקט אמרי לה פירא לבסוף ועוד דאמר רב נחמן לקמן עיילא ליה גלימא פירא הוי מיכסי ביה כו' הל"ל קרנא הוי ועוד דא"כ הא דקתני ה) פיר גפרית ומחפורת של צריף ר"מ אומר קרן הוי נמי ט) פירות דאשיב כקרן המתקיים והבעל אוכל פירות וא"כ קשיא דר"מ אדר"מ דהא קתני במתניתין דלר"מ פירות מחוברין שמין אותם כמה הן יפין וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות וצריך לא גריעי מפירות מחוברין ועוד דהשתא הוי ר"נ כר"מ ונראה כפי' הקונט' וי"מ גרס כר"מ ומפרש דלאו בנפלו לה פליגי אם ימכרם אם לאו דהא קאי אהא דקאמר פשיטא ארעא ובתי ארעא דאיירי בנפלו לה כספים ואהא קאי פלוגתייהו ומפרש דאם נפלו לה כספים ורוצה הבעל לקנות בהם אבא זרדתא ופירא דכווריי וכן משמע מתוך פירוש ר"ח דמפרש גזעו מחליף קרנא כו' הלכך היכא דקתני

ה) ל"ל ועוד לאיה מהא לאמרינן בב"ב (דף קנ"ח) דאמרי דרב זוטרא כו'. ו) וכ"מ בתוס' ב"ב (דף קנ"ח) ד"ה גלית.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אילני וכו'. אפי' למחר בל"ל ותיבת א"ל נמחק:

תוספות רי"ד

א"ל רבא לר"נ טעמא מאי דלא שביק איניש נפשיי ויהיב לאחריני. מה אנו צריכים לזה הטעם ה"ה גילתה דעתה שלא להקנות: בק"ג נתנתה לה. ותו דלקמן מפליגינן בין כלם למקצתם שמקצתם קנה המקבל ולמה קנה כיון שגילה דעתו שאינו מחכוון אלא להבריח. א"ר בסתם הי' המעשה ולא אמרה לעדים שום דבר בשעת המתנה אלא סתם דעתה אנו אומרים שלא נתכוונה כ"א להבריח (ב) אמי' דרב זוטרא בר טביומי כתבתנדו נכסה למר זוטרא בנה אמרה דבעינא לאנסובי לי' לרב זביד לסוף אינסיב ואיגרשה אתת לקמיה דר"ב ב"א אמר משום אנסובא הוא והא אינסיבא א"ל ר"ה ברי' דר"י משום דאתיתו ממולאי אמריתי מילי ממוליאתא אפילו למ"ד (מכתוב) [מברחת] קני ה"מ דלא גליא דעתי' הכא הא גליא דעתה אלמא מאי דאמרי' הכא (במוכרתן) [במברחת] לא מיירי אלא היכא דלא גליא דעתא אלא בסתמא היא דאמרינן גליא דעתא הכי. וי"ל שט"ס דוא וכך צ"ל בפירוש המורה. ולא הודיעם לעדים והשמיט הסופר תיבת ולא: לסוף אינסיבה ואיגרשה אתאי לקמיה דר"נ קרעא ר"נ לשטרא. פי' שביטל שטרא ואמר לא קנתה שלא נתכוונה כ"א להבריח ולא להקנותם ק"ג והחזיר הנכסים לאמה. וי"ל דוקא היכא דאינסיבה ואיגרשה הויא בטלה והדרי לה נכסי כדאמרינן דלא שביק איניש נפשי' ויהיב לאחריני אבל היכא דמתה בחיי בעלה נתקיימה מתנתה ובעודה תחת בעלה נמי הכת אוכלת הפירות דהאי אומדנא לא עבדי' לי' אלא היכא דמיגרשא דל"ל מידי אבל היכא דיתבי תחת בעלה ואית לה מזוני ופרנסה מבעלה לא דהא במקצת נכסים מ"ד מתנתה קיימת דכיון דשייריה לנפשה סמכא בהאי שיורא כ"ש הכא דקיימא תחת בעלה(ג) (עיין בהל' שחזר הגאון מהאי סבראא). אול ר"ש לקמי' דמ"ע א"ל חזי מר נחמן חקלאה היכי מקרע שטרא דאנשי. א"ל אימא לי איזי גופיה דעובדא היכי הוה א"ל הכי והכי הוה א"ל שטר מברחת קאמרת הכי א"ר חנילאי בר אידי אמר שמואל אנא מורה הוראה אנא. פי' שקיבל רשות מרש גלותא. ואם יבא לידי שטר מבריחת אקרענו א"ל רבא לר"נ טעמא מאי לא שביק איניש נפשיה ויהיב לאחריני (א"ל) ה"מ לאחרני אבל לברחה יהבה אפ"ה במקום (נפשה) (ברחה) נפשה עדיפא ליה. מיתיבי הרוצה שתבריח נכסי' מבעלה כיצד היא עושה כותבת שטר פסים לאחר דברי רשב"ג אע"פ מפייסת אדם אחר שלא יזכה במתנתה וכותבת לו מתנה על נכסים. והוצילה מתנה זו להבריחם מבעלה ומקבל המתנה לא קנה (והרב חולק בזה ואומר שאינה מפייסת אותו אלא כותבת לו שטר בסתם ואינה מגלה לו דעתה כלל שהיא מתנה בטלה). וחכמים אומרים רצה משחק בה עד שתכתוב מהיום לכשארצה. פי' אם רצה המקבל מתנה שהבטיחה שלא יחזיק בנכסי' משחק בה כיון ששעשה לו שטר מתנה בסתם ואם היא רוצה להבריח ולא יזכה בה המקבל תכחוב לו כך כל נכסי' נתונים לך מהיום ועד זמן שארצה דמשמע כ"ז שארצה אבטל אותו ובכה"ג מהני לי' שאם יבא הבעל לזכות בהן היא תאמר אני רוצה שיזכה בעל המתנה ואם תתאלמן או תתגרש תאמר לו שוב איני רוצה שתהא מתנתך קיימת ולוקחת אותם: טעמא דכתבה לי' הכי הא לא כתבה לי' הכי קנהו לוקח. פי' אם היתה מתנה בסתם קנה המקבל מתנה שמתנה גמורה היא ונקשה

תוספות רי"ד

לר"נ ואי קשה אדמוהבי' לי' מרבנן תסייע' מרשב"ג דאמר רבה בב"ח אר"י כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הל' וכו'. תשובה. הא אמרן בפירקין דלעיל תרי אמוראי אליבא דד"י ואפילו לרבא נמי דוקא במשנתנו קאמר אבל לא בברייתא והלכך בברייתא אהדרינן לכללא יחיד ורבים הלכה כרבים. א"ר זירא ל"ק הא לכולן והא במקצתן. פי' מאי דאמרי רבנן דקנה מקבל מתנה זהו במקצתן דכיון דשייריה לנפשה בכבל לב יהבה לי' והא דאר"נ לא קנה זהו בכל נכסיה. דכיון דלא שייריה לנפשה מידי בוראי אמרי' ל"ש אינש נפשיה ויהיב לאחריני והכי אמרי' בפרק מ"ש חמשה עד שיכתבו כל נכסיהם ומברחת חדא מנייהו. ומקשה ואי לא קננהו לוקח ליקנינהו בעל. פי' כיון שמתנת הברחה בטלה א"כ יקנה הבעל נכסים ויאכל פירות בחיי' ואם מתה יירשנה. אמר אביי עשאום כנכסים שאין ידועין לבעל ואליבא דר"ש. פי' כי היכי דאמר ר"ש בנכסים שנפלו לה במה"ד מפני שאין רשותן של בעל עליהן הן של אשה ואין לו זכות עליהם ה"נ אמרי' הבא באלו הנכסים שכיון שרואה הבעל שנתנה נכסים במתנה מתיאש מהן ואין לו שום זכות עליהן ומכאן מוכח שמקבל המתנה לא זכה בהן לא בחיי' ולא לא"מ. אלא כל מתנתה בטלה וה"ה של אשה בחייה ובמותה לירושי' ומ"ה מקשה לקנינהו בעל וגם מדמה אותם לנכסים שאין ידועים שהן של אשה לכל דבר למוכרן ומכרה קיים ולא כמ"ש למעלה. וכתב ר"ח וי"ר ז"ל ש"מ דהלי' כר"ש. ואדרבה מדקאמר ואליבא דר"ש משמע שאין הל' כמותו וה"ק מ"ה לא קנה הבעל נכסי המברחת דכי היכי דאר"ש בנכסים שאין ידועים לבעל דבעל מתיאש ולא קנאם ה"א אמור רבנן בנכסי המברחת. ואע"ג דפליגי בנכסים שאין ידועים התם מפני שלא ידע בהן ואין יאושו יאוש שאילו היה יודע לא היה מתיאש אבל כשהוא רואה שניתנתן לאחר מתיאש מהן יאוש גמור. ומ"ה לא קנאם לעולם ולעולם בנכסים שאין ידועים לא פסק אביי הל' כר"ש. אלא הדרינא לכללא יחיד ורבים הל' כרבים אין לחלק בין ידועים לשאינן ידועים ובכלל אם מכרה ונחנה הבעל מוציא מיד הלקוחות (והרב

עין משפט נר מצוה

ד א ב ג מיי' פכ"ב מהל' מיאות הלכ' ט ופ"ו מהל' זכייה הל' יב סמג לאוין פל עוש"ע אה"ע סי' ל סעיף ז וסי' פה סעיף ז:

ה ד מיי' פכ"ב מהל' מיאות הל' כא עוש"ע שם סי' פה סעיף יג:

ו ה מיי' שם הלכה כד עוש"ע שם סעיף טי:

ז ו ז מיי' שם הל' לב עוש"ע שם סעיף יג:

לעזי רש"י

ויוויי"ר [ויבייי"ר]. בריכת דגים.

תוספות רי"ד (המשך)

מרבנן אי אמרת דמשמע דאמר רבה בב"ח אר"י כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הל' וכו'. תשובה. הא אמרן בפירקין דלעיל תרי אמוראי אליבא דד"י ואפילו לרבא נמי דוקא במשנתנו קאמר אבל לא בברייתא והלכך בברייתא אהדרינן לכללא יחיד ורבים הלכה כרבים. א"ר זירא ל"ק הא לכולן והא במקצתן. פי' מאי דאמרי רבנן דקנה מקבל מתנה זהו במקצתן דכיון דשייריה לנפשה בכבל לב יהבה לי' והא דאר"נ לא קנה זהו בכל נכסיה. דכיון דלא שייריה לנפשה מידי בוראי אמרי' ל"ש אינש נפשיה ויהיב לאחריני והכי אמרי' בפרק מ"ש חמשה עד שיכתבו כל נכסיהם ומברחת חדא מנייהו. ומקשה ואי לא קננהו לוקח ליקנינהו בעל. פי' כיון שמתנת הברחה בטלה א"כ יקנה הבעל נכסים ויאכל פירות בחיי' ואם מתה יירשנה. אמר אביי עשאום כנכסים שאין ידועין לבעל ואליבא דר"ש. פי' כי היכי דאמר ר"ש בנכסים שנפלו לה במה"ד מפני שאין רשותן של בעל עליהן הן של אשה ואין לו זכות עליהם ה"נ אמרי' הבא באלו הנכסים שכיון שרואה הבעל שנתנה נכסים במתנה מתיאש מהן ואין לו שום זכות עליהן ומכאן מוכח שמקבל המתנה לא זכה בהן לא בחיי' ולא לא"מ. אלא כל מתנתה בטלה וה"ה של אשה בחייה ובמותה לירושי' ומ"ה מקשה לקנינהו בעל וגם מדמה אותם לנכסים שאין ידועים לבעל דבר למוכרן ומכרה קיים ולא כמ"ש למעלה. וכתב ר"ח וי"ר ז"ל ש"מ דהלי' כר"ש. ואדרבה מדקאמר ואליבא דר"ש משמע שאין הל' כמותו וה"ק מ"ה לא קנה הבעל נכסי המברחת דכי היכי דאר"ש בנכסים שאין ידועים לבעל דבעל מתיאש ולא קנאם ה"א אמור רבנן בנכסי המברחת. ואע"ג דפליגי בנכסים שאין ידועים התם מפני שלא ידע בהן ואין יאושו יאוש שאילו היה יודע לא היה מתיאש אבל כשהוא רואה שניתנתן לאחר מתיאש מהן יאוש גמור. ומ"ה לא קנאם לעולם ולעולם בנכסים שאין ידועים לא פסק אביי הל' כר"ש. אלא הדרינא לכללא יחיד ורבים הל' כרבים אין לחלק בין ידועים לשאינן ידועים ובכלל אם מכרה ונחנה הבעל מוציא מיד הלקוחות (והרב

פסק הלכה כר"ש): **מתני'** נפלו לה כספים. ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. פירות תלושין מן הקרקע ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות והמחוברים לקרקע אר"מ שמין אותן כמה הן יפין בפירות וכמה הן יפין בלא פירות והמותר ילקח בהן קרקע והוא יאכל פירות וחכ"א פירות המחוברים לקרקע שלו והתלושין שלה וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות רש"א מקום שיפה כחה בכניסתה הורע כחה ביציאתה ומקום שיפה כחו ביציאתה הורע כחו בכניסתה כיצד פירות המחוברין לקרקע בכניסתה שלו וביציאתה שלה ותלושים ביציאתה שלו ובכניסתה שלה. פי' אם נפלה לה כספים לא יאמר הבעל אישתכר בהן והשכר שלו והקרן קיים לאשה שמא יכלו. וכן פירות התלושין לא [ואכלום אלא] ימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירותי'. ואם נפלו לה פירות מחוברין לקרקע כגון שדה זרוע או אילנות טעונין פירות היה אומר ר"מ מה שיגדלו הפירות מכאן ואילך הוא ברשות הבעל והן שלו. אבל מה שגדלו כבר קודם שיזכה בהן הוא של (בעל) האשה. והאיך עושים. שמין השדה כמה היא יפה

ח) ל"ל ועוד לאיה מהא לאמרינן בב"ב (דף קנ"ח) דאמרי דרב זוטרא כו'. ט) וכ"מ בתוס' ב"ב (דף קנ"ח) ד"ה גלית.

עט: האשה שנפלו פרק שמיני כתובות

עין משפט נר מצוה

ח א מיי׳ פכ״ב מהלכות אישות הלכה מח:
ט ב ג מיי׳ שם הלכה כה סמג עשין מה טוש״ע אה״ע סימן פה סעיף טז:
י ד ה מיי׳ שם הלכה לד טוש״ע שם סעיף יג:
יא ו ז מיי׳ שם הלכה כד טוש״ע שם סימן פח סעיף ו:
יב ח ט י מיי׳ שם הלכה כג טוש״ע שם סימן פה סעיף יד:
יג כ ל מיי׳ פכ״ג שם הלכה ח טוש״ע שם סי׳ פח סעיף ז:

תוספות רי״ד

אם לא היה בה פירות אלו. וכמה היא יפה עכשיו עם אלו הפירות המחוברים בה ואותו המותר הוא של אשה ונותנו הבעל לאשה וילקח בו קרקע והוא אוכל פירות שיגדלו ויגמרו. וחכמים סברי פירות המחוברים לקרקע הכל הן שלו ולכשיגמרו הוא תולש ואוכל ואין לאשה כ״א גוף השדה ואין לה זכיה בפירות כלל ואפילו מה שגדלה ברשותה וכך היה סובר גם ר״ש: פשיטא ארעא ובתי ארעא בתי דקלא בתי דקלי ואילני ואילני דיקלי אילני ונופני אילני. פי׳ היכא דנפלו לה נכסים דאמרן ילקח בהן קרקע ואומר הבעל בית אני רוצה לקנות ששכרי מרובה יותר מן השדה שצריך עבודה רבה חרישה וזריעה ואשה אומרת שדה אני רוצה מפני שהבית הולך ובלה הבנין ותקרותיו ועצוי הדין ביד האשה לעכב על הבעל שהיא רוצה דבר שיהא הקרן קיים ולא ילך ויבלה. וכן נמי אם הבעל רוצה דיקלא ושכרו מרובה מן הבית והאשה רוצה בית הדין עם האשה שיותר הוא קיים הבית מן הדיקלי שהרוח בא ועקרתו וכן דיקלי ואילני יותר מתקיים הדיקלי משאר אילנות ואע״פ ששאר אילנות שכרן מרובה כדאמרינן בפרק החובל נופני קני דיקלי אבל דיקלי לא קני גופני וכ״ש שאר אילנות אף על פי שהאילנות מתקיימים יותר שהגופני מהרה הן מתקלקל ליה ומזקתה והאשה רוצה דבר שיתקיים קרנה. אבל אם האשה רוצה להיפך אין הבעל יכול לעכב (אבל הרב חולק בזה ואומר שאם האשה רוצה להיפך שומעין לבעל) אבא זורתא ופירי דכורי. א״ל פירי רא״ל קרנא פי׳ אבא הוא יער הצומח עצים ואין עושים פירות אלא קוצצים עצים מן היער להסקה או לקורות. א״ל פירי הוי. קציצת העצים הוא הפרי והבעל קוצץ והולך ממנה עצים ואע״פ שכלם יכלו ישאר לאשה קרקע היער ואמרי לה קרנא הוי ואינו רשאי ליגע בקרן נכסי האשה וכולן הן חשיבי קרן וימכור וילקח בהן קרקע העושה פירות והוא אוכלן. וכן נמי חפירה של דגים הוא כיבר כל הדגים שלוקח מהן בכ״י הן פירות. ואם יכלו קרקע הכיבר ישאר לקרן. ואמרי לה קרנא הוי ואין לו ליגע בהן אלא ימכור כל הכיבר וילקחו בהן קרקע העושה פירות כללא דמילתא גזעו מחליף פירא אין גזעו מחליף קרנא

ולד בהמת מלוג אמשלם תשלומי כפל לאשה כמאן לא כרבנן ולא כחנניה דתניא ולד בהמת מלוג לבעל ולד שפחת מלוג לאשה וחנניה בן אחי יאשיה אמר עשו ולד שפחת מלוג כולד בהמת מלוג אפי׳ תימא דברי הכל ב״פירא תקינו ליה רבנן פירא דפירא לא תקינו ליה ורבנן בשלמא לחנניה היינו ג״דלא חיישינן למיתה אלא רבנן אי חיישי למיתה אפי׳ ולד בהמת מלוג נמי לא ואי לא חיישי למיתה אפילו ולד שפחת מלוג נמי לעולם חיישי למיתה ושאני בהמה דאיכא עורה אמר רב הונא בר חייא אמר שמואל ד״הלכה כחנניה אמר רבא אמר רב נחמן אע״ג דאמר שמואל הלכה כחנניה מודה חנניה ה״שאם נתגרשה נותנת דמים ונוטלתן מפני ו״שבח בית אביה אמר רבא אמר רב נחמן ז״הכניסה לו עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ודקל לפירותיו אוכל והולך עד שתכלה הקרן ח״א״ר נחמן ט״עיילא ליה גלימא פירא הוי מכסי ביה ואזיל עד דכליא כמאן כי האי תנא דתניא המלח והחול הרי זה פירות פיר של גפרית מחפורת של צריף ר״מ אומר קרן וחכ״א פירות: ור״ש אומר מקום שיפה כחו: ר״ש היינו ת״ק אמר רבא י״מחוברין בשעת יציאה איכא בינייהו: **מתני׳** נפלו לה עבדים ושפחות זקנים ימכרו וילקח מהן קרקע והוא אוכל פירות ח״רשב״ג אומר לא תמכור מפני שהן שבח בית אביה ט״נפלו לה זיתים וגפנים זקנים ימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ר׳ יהודה אומר לא תמכור מפני שהן שבח בית אביה: **גמ׳** אמר רב כהנא אמר רב מחלוקת שנפלו בשדה שלה אבל בשדה שאינה שלה דברי הכל תמכור משום דקא כליא קרנא מתקיף לה רב יוסף הרי עבדים ושפחות דכי שדה שאינה שלה דמי ופליגי אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב כהנא אמר רב מחלוקת בשדה שאינה שלה אבל בשדה שלה דברי הכל לא תמכור מפני שבח בית אביה: **מתני׳** י״המוציא הוצאות על נכסי אשתו הוציא הרבה ואכל קימעא ואכל הרבה מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל הוציא ולא אכל י״ישבע כמה הוציא ויטול: **גמ׳** וכמה קימעא אמר רבי אבי י״אפילו גרוגרת אחת והוא שאכלה י״דרך כבוד אמר רבי

דקתני יקח בהם קרקע אין קונין אלא דבר שגזעו מחליף אלמא דבלקחו אירי ופ״ז לא קשה מידי לפי ר״ח הא דאמר ר״נ פירא הוי ולא דר״מ אדר״מ דהתם מיירי שמכנסת לו גלימא ופיר גפרית וצריף וקרי פירא למאי דאכיל בעל פירות נכסי מלוג אבל הכא מה שקונין בנכסים שנפלו קרי קרנא ומה שאין קונין קרי פירא דדין פירות עליו כמו שהפירות ימכרו וילקח בהן קרקע ולפ״ה קשה דמפרש דאין גזעו מחליף מוכרין דהא גלימא אמר לקמן אע״ג דאין גזעו מחליף דמכסי ביה ואזיל וכן פיר גפרית ומחפורת של צריף אמרי רבנן דהוי דבעל אע״ג דאין גזעו מחליף ולר״ח ניחא דאע״ג דאין קונין לכתחילה מכספים אלא דבר שגזעו מחליף כשנופל לה בירושה אין מזקיקין אותו למכור אלא אוכל פירות כמו שהוא עד שיכלה הקרן כיון שיש שיור

קלת כמו בגלימא וכל דדמי ליה:

כמאן לא ברבנן כו׳. השתא משמע דסבר ר׳ יעקב דוולד בהמת מלוג לאשה וא״ת א״כ לימא ולד בהמת מלוג לאשה וי״ל לרבותא נקט דאפילו כפילא הוא לאשה: **פירא** דפירא לא תקינו ליה רבנן. דוקא במידי דאתי מעלמא כגון כפל ולד בהמת מלוג אבל פשיטא דפירי דפירא נמי תקינו ליה רבנן כדתנן בהכותב (לקמן פג.) לעולם הוא אוכל פירי פירות עד שיכתוב כו׳ והא דקאמר משלם תשלומי כפל לאשה היינו כפל לחודיה אבל קרן לבעל תימה דגוזב בהמת מלוג עצמה שהיא של אשה הוי הכפל לבעל דהא לא הוי פירא דפירא וגוזב ולד בהמת מלוג דהוא דבעל הוי הכפל לאשה וריב״ן פירש דכ״ש בהמת מלוג עצמה דהוי הכפל לאשה שכרו פי׳ פירא כיון דלא הוי מעלמא תקינו ליה רבנן והוא הדין פירא דפירא הא פירא דפירא דאתי מעלמא לא תקינו ליה וכל שכן פירא דאתי מעלמא ט״):

שאני התם דאיכא עורה. קלת תימה לרשב״א דמשיב עורה שיור הא אם היה רוצה לשומטה אינו יכול: **והרי** עבדים ושפחות כו׳. משמע דזיתים וגפנים זקנים עושים קלת פירות מדפריך עלה מעבדים ושפחות ובעבדים ושפחות מיירי שעושים קלת מלאכה דאם אינם יכולים כלום מה מכירה שייך בהם ועוד דמסיק דפליגי דנפלו לה בשדה שאינה שלה ולא מיירי בזיתים וגפנים שמתייבשו לגמרי מ״מ דמ״ד לא תמכור והא ליכא שבח בית אביה דכיון דמתייבשו לגמרי לא יניח בעל השדה להשהותם אלא ולא מיירי כשעושין קלת פירות וקשה לר״י מהא דאמר בפ׳ המקבל (ב״מ דף קט.) דהוה גברא דמשכן פרדסא לחבריה לעשר שנים וקם לה׳ שנים דפריך למ״ד התם פירא הוי מהא דתנן הכא נפלו לה זיתים וגפנים זקנים ימכרו וילקח בהן קרקע כו׳ אלמא קרנא הוי ולא פירא הוי יאכל הבעל עצים ומאי פריך הא מיירי שעושין פירות ולהכי משיב גוף האילן קרנא ולא פירא וה״ה בהוה דמשכן פרדסא דהיכא דלא קם ועושין פירות שלא יקח ב״ח עצים דחשיבי קרנא כל זמן שעושין פירות אחריני ויש לומר דהכי פריך כיון דאמרי רבנן יקח בהן קרקע לטובת הבעל מדפליג רבי יהודה ואמר שאינה צריכה למכור משום שבח בית אביה א״כ כי יבשו לגמרי נמי קרנא הוי וילקח בהן קרקע ולא אמרי רבנן ימכרו אדרבה טוב לו לבעל שיאכל פירות מה שהוא ויממין מעט עד שיתייבשו לגמרי ויהיו הכל שלו אלא ולא קרנא הוי:

שיגרא

מסורת הש״ס

ו) [נ״ק פט.], ב) [יבמות סו:], ג) [נקמן קא.], ד) ב״מ קט:], ה) שם לט., ו) [ע׳ תוס׳ נקמן פ. ד״ה יבשבו], ז) [קדושין מה:], ח) [וע׳ תוס׳ ב״ק פט. ד״ה פירא],

גליון הש״ם

גמ׳ דלא חיישינן למיתה. עיין שער המלך פ״ד מהלכות סיכה הלכה טו ד״ה ודע:

לעזי רש״י

אלו״ם. צריף.

מוסף רש״י

נפלו לה. לאשה, משמעת מת אביה ונפלו לה מירושה (ב״מ קט:). המוציא הוצאות על נכסי אשתו. נכסי מלוג שהוא אוכל פירות והקרן שלה, הוציא הרבה ואכל קימעא. פירות קימעא קודם שמת או שגיבסה (ב״מ לט:).

תוספות רי״ד (המשך)

לכלים הראוין להשתמש בה שימושן הוא פרין וישתמש בהן בעוד שהן קיימים. ואם ישברו השברים יהיה קרן שלה תניא המלח והחול ה״ר פירות גפרית ומחפורת שבו צריף ר״מ אומר קרן וחכ״א פירות. פי׳ הר שחופרים ממנו מלח או חול לזכוכית ומ״ה הוא פירא שכל מה שאתה חיפר ולוקח משם ההר אינו כלה הוו פריו של אותו מקום ליקח ממנו חול ומלח ודומה לו מחצב שחוצבים אבנים ממנו אבל בגפרית ומחפורת של צריף שאין כל ההר גפרית וצריף אלא מקום ידוע הוא שימצא בו גפרית וצריף כמהדו שחופרים בה עפרות נחושת וכסף וזהב ר״מ אומר הכל קרן שאם יסלק משם הצריף והגפרית שוב לא ימצא והלכך הכל הוא קרן לאשה וחכ״א פירות שאם יכלו הצריף והגפרית ישאר מקומם קרן לאשה: ר״ש אומר וכו׳. ר״ש היינו ת״ק ששניהם אומרים שהפירות המחוברים לקרקע הן של בעל. ומהדר מחוברים בשעת יציאה איכא בינייהו. פי׳ שר״ש אומר בשעת יציאה הן שלה. ות״ק לא איירי [בזה] וקסבר כל מה שגדל ברשות הבעל ה״ה שלו. וקי״ל יחיד ורבים הלכה כרבים: **מתני׳** נפלו לה עבדים ושפחות זקנים ימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות רשב״ג אומ׳ לא תמכיר מפני שהן שבח בית אביה. נפלו לה זיתים וגפנים זקנים ימכרו לעצים וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. ר״י אומר ל״ת מפני שהן שבח בית אביה. פי׳ האשה מעכבת ע״י האיש אבל האיש אינו מעכב ע״י האשה. אמר רב כהנא מחלוקת בשדה שאינה שלה פי׳ כגון שקנאה אביה בשדה אחרים לעמוד שם עד שיבשו. ומשום הכי אמר ת״ק ימכרו משום דכלייא קרנא אבל בשדה שלה דלא כלייא קרנא ד״ה ל״ת משום שבח בית אביה: **מתני׳** המוציא הוצאות על נכסי

אשתו הוציא הרבה ואכל קימעא קימעא ואכל הרבה מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל הוציא ולא אכל ישבע כמה הוציא ויטול. פ״ על נכסי מלוג של אשתו שאילו הוציא על נכסי צ״ב כיון שאם פחתו פחתו לו אם התחירו הותירו לו כל השבח הוא שלו בין אם נתגרשה בין נתאלמנה הוא של היורשי׳ ואע״פ שאכל כמה שנים מנכסי צאן ברזל ברשותו קיימא קמעא ובין הוציא קמעא ובין הוציא הרבה בין אכל בין לא אכל כל השבח שלו ואם אין שם שבח הפסיד כל הוצאתיו כאדם שמוציא על נכסיו דמתני׳ מיירי בנ״מ וכגון שהשביח כל הנכסים שגדר את השדה או נטע גפנים ואילנות או בנה בהם בתים דהם אמרי׳ מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל הנכסים חחורים משובחים לאשה אבל אם זרע את השדה או שהיו אילנות וטענו פירות בגון זיתים וגפנים אלו הן פירות שחלוקים בהן דת״ר סבר שבח הוריעה וכל פירות המחוברים ביציאתם הן שלו ואע״פ שאכל פירותי׳ כמה שנים שבח הפירות שגדלו ברשותו הוא לו ור״ש סב׳ שבח הפירות המחוברים בשבח הקרקע דמי ואם אכל מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל ואם לא אכל אין לו אלא הוצאה וידו על התחתונה אם השבח יתר על ההוצאה אין לו אלא ההוצאה. ואם (השבח) [הוצאה] יתר על (ההוצאה) [השבח] אין לו אלא הוצא׳ שיעור שבח: וכמה קמעא אמר אביי אפי׳ גרוגרת אחת והוא שאכלה דרך כבוד

שקנה בלא קרקע על מנת שיהיו בקרקע המוכר והלוקח יאכל פירות עד שיבשו: **דברי הכל תמכור**. וילקח בהן קרקע ואין לחד מהן יכול לעכב במכירתן שאין כאן שבח בית אב היכא דכליא קרנא: **והא עבדים ושפחות כו׳**. דכי מייתי כליא קרנא לגמרי ופליגי דכל זמן דהן קיימין הוא לה ולבית אביה לאם ולתפלגת: **מתני׳ מה שהוציא הוציא**. אם גירשה: **גמ׳** אמר הרבה מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל הוציא ולא אכל ישבע כמה הוציא ויטול. אמר רב כהנא אמר רב מחלוקת בשדה שאינה שלה אבל בשדה שלה דברי הכל לא תמכור מפני שבח בית אביה: **מתני׳** נפלו לה עבדים ושפחות זקנים ימכרו וילקח בהן קרקע ואין לחד מהן יכול לעכב במכירתן שאין כאן שבח בית אב היכא דכליא קרנא: **והא עבדים ושפחות כו׳**. דכי מייתי כליא קרנא לגמרי ופליגי דכל זמן דהן קיימין הוא לה ולבית אביה לאם ולתפלגת: **מתני׳ מה שהוציא הוציא**. אם גירשה: **גמ׳**

ולד בהמת מלוג. שנפלה לה בהמה בירושה וילדה: **משלומי כפל לאשה**. ולא לבעל. קס״ד דקסבר אין הוולדות פירי אלא קרן ואילקח בהן קרקע דחייסינן שמא תמות האם ויכלה הקרן: **וולד שפחת מלוג לאשה**. לקמן מפרש טעמא: **פירא**. גוף הוולד: **פירא דפירא**. כפל הבא עליו: **דאיכא עורה**. ואין הקרן כלה כולו: **שאם נתגרשה**. והבעל זכה בולדות שהן כפירות מלוגה: **נותנת**. לו האשה דמים ונוטלת בני שפחתה: **עז לחלבה**. לאכול חלבה: **לגיזתה**. הן עיקר שלה להכי נקט להו והוא הדין דשקיל חלב וולדות: **אוכל והולך**. דגבי בהמה איכא עורה וגבי תרנגולת איכא נולה וגבי דקל כשייבש איכא עליו אבל הני כולהו פירות גינהו שמתחדשין תמיד ודרך הנאתם היא: **עיילא ליה גלימא**. טלית בנכסי מלוג אף על פי שלא שמתמו [בכתובה] בנכסי לאן ברזל וצריך להיות קרן שמור לה: **פירא הוי**. כסויו שמכסה הימנו הן פירותיו: **ומיכסי ואזיל ביה עד דכלי**. והשתקין יהיו לה לקרן: **כמאן**. אמרה רב נחמן להא דשיולא פירתא הוי ליה קרנא: **כי האי תנא**. רבנן דפליגי אדר״מ: **המלח והחול**. נפלה לה ירושה על שפת הים חרילין עשויין שמי הים נכנסים בהן והחמה מייבשתן ועושין מלח והן מגרפות מים המאמורין במקרא (יהושע יח) ומתרגמינן חריצי ימא: **והחול**. מקום שנוטלין חול לבנין: **ר״ז פירות**. ולא אמרינן ימכר אותו מקום וילקח בהן קרקע בר זריעה לפי שאין פריו כלה לעולם והא מודה ר״מ: **פיר גפרית**. גומא שחופרין הימנה גפרית. וכן מחפורת של צריף אלו״ם בלע״ז שנוטעין בהן בגדים ומשי וחופרים אותו בקרקע וסופו לכלות ולהגיע ליסוד קרקע בעצמה: **ר״מ אומר קרן**. וימכר וילקח בדמיו קרקע לפי שפריו כלה: **וחכ״א פירות**. ומקום הגומא יהיה לה לקרן ומזה יאכל הבעל עד שיכלה שזה פריו ודרך הנאתו והוא הדין לגלימא. ולא דמי לכספים ופירות התלושין שנאכלין מבלי שיור וכל פרוטה ופרוטה הוא׳ ואינן עושים פרי הוא קרן לעצמה: **היינו ת״ק**. חכמים: **מחוברים בשעת יציאה**. דלא אייריו בהו רבנן לית להו הא דאמר ר״ש ביציאתה שלה דקסבר מה שגדל ברשותו שלו. ותלוש בשעת יציאה ליכא למימר דפליגי עליה וימרו שלה דיין דתלשן הכל מודים שזכה בהן: **מתני׳ לא תמכור**. יכולה היא לעכב: **גמ׳ מחלוקת**. זיתים וגפנים בשדה שלה שנפל לה הקרקע עם האילנות דכי יבשו זיתים הוי לה קרקע לקרן: **אבל בשדה שאינה שלה**. כגון שהיו לאביה זיתים

ולד בהמת מלוג אמשלם תשלומי כפל לאשה כמאן לא כרבנן ולא כחנניה דתניא ולד בהמת מלוג לבעל ולד שפחת מלוג לאשה וחנניה בן אחי יאשיה אמר עשו ולד שפחת מלוג כולד בהמת מלוג אפי׳ תימא דברי הכל ב״פירא תקינו ליה רבנן פירא דפירא לא תקינו ליה ורבנן בשלמא לחנניה היינו ג״דלא חיישינן למיתה אלא רבנן אי חיישי למיתה אפי׳ ולד בהמת מלוג נמי לא ואי לא חיישי למיתה אפילו ולד שפחת מלוג נמי לעולם חיישי למיתה ושאני בהמה דאיכא עורה אמר רב הונא בר חייא אמר שמואל ד״הלכה כחנניה אמר רבא אמר רב נחמן אע״ג דאמר שמואל הלכה כחנניה מודה חנניה ה״שאם נתגרשה נותנת דמים ונוטלתן מפני ו״שבח בית אביה אמר רבא אמר רב נחמן ז״הכניסה לו עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ודקל לפירותיו אוכל והולך עד שתכלה הקרן ח״א״ר נחמן ט״עיילא ליה גלימא פירא הוי מכסי ביה ואזיל עד דכליא כמאן כי האי תנא דתניא המלח והחול הרי זה פירות פיר של גפרית מחפורת של צריף ר״מ אומר קרן וחכ״א פירות: ור״ש אומר מקום שיפה כחו: ר״ש היינו ת״ק אמר רבא י״מחוברין בשעת יציאה איכא בינייהו: **מתני׳** נפלו לה עבדים ושפחות זקנים ימכרו וילקח מהן קרקע והוא אוכל פירות ר״ש אומר לא תמכור מפני שהן שבח בית אביה ט״נפלו לה זיתים וגפנים זקנים ימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ר׳ יהודה אומר לא תמכור מפני שהן שבח בית אביה: **גמ׳** אמר רב כהנא אמר רב מחלוקת שנפלו בשדה שלה אבל בשדה שאינה שלה דברי הכל תמכור משום דקא כליא קרנא מתקיף לה רב יוסף הרי עבדים ושפחות דכי שדה שאינה שלה דמי ופליגי אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב כהנא אמר רב מחלוקת בשדה שאינה שלה אבל בשדה שלה דברי הכל לא תמכור מפני שבח בית אביה: **מתני׳** ב״המוציא הוצאות על נכסי אשתו הוציא הרבה ואכל קימעא ואכל הרבה מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל הוציא ולא אכל ו״ישבע כמה הוציא ויטול: **גמ׳** וכמה קימעא אמר רבי אבי ל״אפילו גרוגרת אחת והוא שאכלה ז״דרך כבוד אמר רבי

רבי אבא אמר רב אפי' שיגרא דתמרי. תמרים גידולן יחד כדרך שדורסין תאנים יחד ליטרא ליטרא ליטרא אף אלו כן ומיקרי שיגרא. ואני שמעתי שיגרא (1)טרויות) כמין אשכול תמרים (2) וקשיא לי מאי אפי' דרבי אבא הא גרוגרות גריעי מתמרים כדתנן (3) אכל גרוגרות ושילם תמרים תבא עליו ברכה ואי הוה גרסי' להא דרבי אבא גרשא מקמי דר' אמי לא הוה קשיא לי מידי. יש ספרים משובשים וכתוב בהן וכמה הרבה אמר ר' אבא כו' וגירסת שוטים היא זו כמה הרבה למאי הלכתא איצטרא להו ומאי נפקא לן מיהה כל כמה דהוי יותר על גרוגרת אחת הוי הרבה עד לעולם: **תובלא דתמרי.** לאחר שעשו בהן שכר ונשאר הפסולת. אי נמי גידולן הרבה כדי לעשות מהן שכר: **לא אכלה דרך כבוד מאי.** בכמה הוא אכילה: **בכאיסר.** שוה איסר: **דייני דפומבדיתא.** רב פפא בר שמואל בפ"ק דסנהדרין (דף יז:): **עבד רב יהודה עובדא.** דאשבח אכילה בחבילי זמורות שהן מאכל לפילין והאכיל מהן הבעל לבהמתו וגירש את אשתו ואמר רב יהודה מה שאכל אכל: **אכלה.** ניקח שני ערלה שאין הנאתן אלא בזמורות שהפרי אסור בהנאה או שביעית שהוא הפקר או שזרעה כלאים והזמורות לא נאסרו: **הרי זו חוקה.** עולין לו למנין שלש שנים אי אחת מהשלש שנים אחת מאלו: **הרי זו חוקה** גרסינן הכא ובנבא בתרא: **אשתו קטנה.** יתומה שהשיאתה אמה ואחיה יכולה למאן: (4)**שמוליא על נכסי אחר.** ואם מיאנה בו שמין לו שבח שהשביח ונוטל כמשפט אריסי המדינה: **עבדו ליה רבנן דף בקנתא.** דשמין לו כאריס: **כי היכי דלא ליפסדינהו.** שלא יכפיף ויקלקל הקרקעות ויאכל ולא יפסיק שדואג שמא תמאן וכיון דשיימינן ליה כאריס תו לא מפסיד להו מימר אמר שמא לא תמאן ואם תמאן הרי אנטול שבחי לפי עמלי: **חוזאי.** שם מקום והיה רחוק הימנה והיה מפיק עליה שית מאה (5)בהולכת הדרך משלו: **שבח כנגד יגיאה.** הוא דאמרי' יש בע ויטול: **למאי הלכתא.** קאמר והוא שהיה שבח כנגד יגיאה לאקולי עליה דאי איכא שבח טפי לא בעי שבועה או לאחמורי עליה ולמימר דאי יגיאה יתירה לא שקיל אלא כשיעור שבח ואפילו בשבועה לא אמרי' יש בע כמה הויא ויטול: **אפי' לאיערומי.** ואמר בגיר משבחה פורתא דליסקול בלא שבועה ואע"ג דלא אפיק כולי האי: **אלא אמר רבא.** הא דרבי (6)יוסי לאחמורי עליה אתא ולומר שאם יגיאה יתירה על שבח שהשביחה לא אמרינן יטול כל מה שהויא אלא מן היגיאה יחזירו לו שיעור השבח: **ובשבועה.** שישביעוהו שכך הויא: **שהוריד חריסין.** בנכסי אשתו שהיה ליטול מחצה או שלש ועמד וגרשה משאכל קימעא: **מהו.** שיטלו החריסין כפי שבחם: **אדעתא דבעל נחיה.** הוא הכניסם ולא היא וכי איסתלק ליה בעל איסתלקו אינהו ולא שקלי מידי כי דייניה דמה שהויא הויא ומה שאכל: **לחריסי קיימא.** אם לא הורידם הבעל היתה היא מורידה לתוכה חריסין: **שמין לו וידו על התחתונה.** ליטול היגיאה כשיעור שבח כדאמר בב"מ בהשואל והכא אמר בעי לסלוקי בלא כלום: **ליכא למאן דטרח.** דאה זה שלא היה אים משביחן וירד להן ומה הפסידן הלכך יגיאה שיעור שבח מיהת יהיב ליה: **הכא ליכא בעל.** שיטרח בהן ואמרה להו אי לא נחתיתו אתון איהו עביד ולא הוה שקיל השתא מידי: **אי בעל זה חרים הוא.** ויודע בעיר חריסות שאם לא ירדו אלו היה הוא עצמו עובדה: **אסתלקו להו.** דאמרה להו קא מפסידתו לי דאי לא נחתיתו הוה איהו נחית ועביד ולא הוה שקיל השתא מידי: **שמכר קרקע לפירות.** מכר לאחריס קרקע מלוג שיעשה הלוקח ויאכל פירות: משום

שיגרא דתמרי. הקשה בקונטרס מאי אפילו והא תמרים עדיפי מגרוגרות כדאמרי' אכל גרוגרות ושילם תמרים תבא עליו ברכה ותירץ ר"ת דהא לא קאמר אפילו תמרי אלא שיגרא קבוצים הרבה יחד דאינן טובות כל כך: **אכלה ערלה.** והא דאמר רב יהודה בחזקת הבמים (ב"מ דף לו.) אכלה (ג) שביעית וכלאים איכה חזקה פירש שם רש"א כגון שאכל פירות דאסורא ולכך לא הוי חזקה שלא אכל כדרך האוכלים ומיהו מדלא מקשה להו אהדדי (7)נראה דהתם נמי גרסינן הרי זו חזקה וכן גריס ר"ח וכן נמצא בספר של רבינו גרשום ולא"ת דהכא משמע דעני כלאים מותרים ומ"ש מקשין של כלאי הכרם דאמר בפרק כל שעה (פסחים דף כו:) תנור שהסיקו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם מדש יותן ישן יוכן אלמא אסורין וי"ל דהתם בזרוע מעיקרא דאז הכל נאסר אבל הכא אייר בזרוע ובא והוסיפו הפירות מאתים ולא בעלים דאמרינן בפר' כל שעה (שם דף כה. ושם) ובפרק כל הבשר (חולין דף קטו. ושם) זרוע ובא הוסיף מאתים אין לא הוסיף מאתים לא ואין זה דוחק שהפירות הוסיפו מאתים ולא הבעלים דאורחא דמילתא הוי הכי דזמורות כבר הוי גדולות לפני זריעת כלאים: (8)**ישבע** כמה הוצא ויטול. בפי' רבינו חננאל מקשין אמאי לא תנא האי נשבע ונוטל בהדי נשבעים ונוטלים דשבועות (דף מד:) ומשני דלא חשיב אלא מידי שמכחישין את הנשבע כגון שכיר וחשוד וחנווני על פנקסו אע"ג דאין הבעל הבית מכחישו מ"מ חנווני ופועלים מכחישין זה את זה אבל הכא ליכא שום הכחשה ומהאי טעמא נמי לא חשיב הכא ליפרע מנכסי יתומים ומיהו הוה אפי' ביתומים מכחישים נוטל בשבועה ונראה דהתם לא חשיב אלא אותם שצריך להשמיענו דנוטלין דאי לאו דאשמעינן ר"א דאפילו בשבועה אין נוטלין ואע"פ דשכיר למאי דחשיב ליה טרוד בפועליו מן הדין היה לו ליטול בלא שבועה דהוי ליה כאומר הלויתני ואיני יודע אם החזרתי לך דחייב ואינו נשבע אלא להפיס דעתו של בעל הבית מ"מ אי לאו דאשמעינן לא הוה ידעינן דחשיב כאיני יודע ואפילו בשבועה לא היה נוטל אבל הכהו דחשיב בהדי הכא ליפרע מנכסי יתומים אי לאו דאשמעינן בלא שבועה מחמת הטעם לא חשיב להו התם והלשון מוכיח כן דהתם קתני נשבעין ונוטלין משמע דאתא לאשמועינן דנוטלין והכא קתני לא יפרעו אלא בשבועה משמע דאי לאו דאשמעינן הוה אמינא דנוטלין בלא שבועה ואע"ג דתנא דברייתא בהכותב (לקמן דף פז:) חשיב פוגם שטרו בהדי הכהו דנשבעין ונוטלין ההוא תנא לא מחלק אי נמי איכא למימר טעמא כמו שאפרש לקמן בעזרת השם:

אסתלק ליה בעל אסתלקו להו. אע"ג דאמרינן (ב"מ דף עו.) השוכר את הפועל לעשות בשלו והלאהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם יש לומר דהכא האריסין יודעין שהקרקע של אשה היא ועל מנת כן נכנסו שאם תתגרש ויפסיד הבעל הכל אין להם עליו כלום זה הם יודעים שהבעל לא יניח מלגרש אשתו בשביל שלא להפסיד עמו כיון שלא התנו: נכסים

ולא אדעתא למישקל ולמיפוק הלכך בין אכל בין לא אכל ישבע כמה הוציא ויטול והוא שתהיה הוצאה כנגד השבח אבל הוצאה יתרה על השבח אין לו אלא הוצאה. פי' כשיעור שבח ובשבועה שלא הוציא פחות מכשיעור שבח כדאמר רבא: וב"ל דליתא מדאמרי' עביד רבנן תקנתא דמשמע דוקא לקטנה דדחיל שמא תמאן בו ויכסוף נכסים עשו לו תקנה אבל לגדולה לא מסיק אדעתיה דמרדא לא עבידי ליה תקנתא דלא מפסדיה. א"נ ר"ל איתא לדר"י דנהי דלא עביד תקנה לגדולה למישקל בשבחא כדין יורד בנכסי אחר מדעתא אבל שלא יפסיד הוצאתו אין זו תקנה

---

(1) [עי' בערוך ערך חכן ג]. (2) כ"ב לו. ע"ב, ג) כ"מ לט. [ומס לימא דתנן ופע"ב ועיין תוס' יבמות קו. ד"ה דאלו, ד) כ"מ קא. [ע"ב], ה) [בריי"ף ליתא ועי' גירסת הרמ"ב]. ו) טרוויות. ז) בס"א: טרוי"ת, ח) [ע"ירוכין כט:], ט) [ע"ל כמוליא]. י) ע"ל בהוליאת הדרך. רש"ל. כ) [ע"ל אפין]. ל) [ועי' תוס' מנחות נח: ד"ה ומיהא דאמרי דהה מתוניתא דפיכה]. מ) [שיריך לעיל בתמצה עט:]. נ) [ועי' תוס' לקמן פז: ד"ה ואלו ותוס' שביעות מד: ד"ה כל ותוס' ב"מ לד: ד"ה שמא].

הגהות הב"ח

(א) גמ' והוצאה היא אמר להו מ"כ הוה ליה: (ב) רש"י ד"ה רבי אבא וכו' וקשיא לי מאי אפי'. נ"ב לא הבנתי דברי רש"י אלו דהרי בתמ' עיקוכין דף כט ע"ב ולה הגמרא להוכיח מהא דתמרים עדיפי ומשני לעולם דאכל מיניה בזחוא ומשלם דזחוי לא דתנא עליו ברכה משום דקפיק עליה זמינא ולעולם גרוגרות עדיפי ע"כ אמר כאן אפי' וק"ל: (ג) תיב' ד"ה אכלה וכו' אכלה ערלה שביעית וכלאים:

מוסף רש"י

המוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה. שהיא יתומה שהשיאתה אמה ואחיה ואין קרובין תופסין בה מן התורה אלא מדברי סופרים, לפיכך יגיאה במיאון בעל כרחו אם תמאן, במוציא על נכסי אחר דמי. יאם הוליא ולא אכל כדי הוצאתו, שמין לו כאריס (ב"מ לט.). היורד לתוך שדה חבירו ונטעה. אילנות, שמין לו וידו על התחתונה. אם השבח יתר על הוצאה יש לו הוצאה ואם יתירה על השבח אין לו אלא שבח (ב"מ קא.).

תוספות רי"ד

לא אכלה דרך כבוד מאי אמר עולא פליגי תרי אמוראי במערבא חד אמר בכאיסר וחד אמר בדינר: אמרי דייני דפומבדיתא עבד רב יהודה עובדא בחבילי זמורות. פי' דאחשבי' אכילה בחבילי זמורות שהן מאכל הפילין והאכיל מהן הבעל לבהמתו וגירש את אשתו: הוציא ולא אכל כו' אמר ר"א והוא שהיה שבח כנגד הוצאה למאי הלכתא א"ר שאם היתה הוצאה יתרה על השבח אין לו אלא הוצאה שיעור שבח הבשבועה. פי' אימתי יקח כל הוצאתו כשיש שם שבח כנגד הוצאה אבל אין שם שבח נגד הוצאה אינו נוטל הוצאה אלא שיעור שבח והמותר מפסיד ראע"ג שהיא שדה העשויה ליטע דאמרי' בפ' השואל שאם היתה עשויה ליטע אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנוטעה התם משום דידע דשדה אינה שלו ואדעתא דהכי (נתן) [נחתין] שיתן לו שכר פעולתו אבל הכא שהוא עושה ע"ד לאכול פירות ולזכות בהן לאחר מיתה לא ע"ד ליקח שכר פעולתו ירד הלכך שמין לו וידו על התחתונה ואין לו אלא הוצאה שיעור שבח בין אם נתגרשה או נתאלמנה לוקחין נכסים משובחים ונוחנין ליתומים הוצאת אביהן: והא דהכא דבעל טעין ואמר ברי לי שכר הוצאתי ואשה לא ידעה ואמרי' דנשבע כמה הוציא ויטול יש"ש זה ממנה לי בידך והלך אומר א"י דקי"ל הל' שישבע שכועת היסת שא"י ופטור. לאו מילתא היא

(6) מלוי ל"ל והלכך אע"פ שזה בוטען כרי מ"מ נשבע המבע היקה שלינו יודע ונפטר.

עין משפט נר מצוה

יד א ב מיי' פכ"ג מהל' אישות הל' ח טור ס"ע אה"ע סי' פח סעיף ז:

טו ג מיי' פי"ב מהלכות טוען וטוען הל' יב סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמא סעיף יא:

טז ד מיי' פכ"ג מהלכות אישות הל' י ופ"ו מהל' גזלה הל' ז סמג עשין מא טוש"ע אה"ע סי' פח סעיף י ושוע"ע ח"מ סי' שמה סעיף ה:

יז ה ו ז מיי' פכ"ג מהל' אישות הל' ט טוש"ע אה"ע סי' פח סעיף ז ח:

יח ח מיי' פ"י מהלכות גזלה הלכה ד סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שמה סעיף ח:

יט ט מיי' שם הלכה יב טוש"ע אה"ע סימן פח סעיף יב:

לעזי רש"י

טרוי"א (בש"ג). אגודה, חבילה.

תוספות רי"ד (המשך)

דהכא כרשות הוציא וה"ה נמי אם מינה אפוטרופוס להוציא הוצאות על נכסיו ואינו מאמינו נשבע כמה הוציא ויטול דהוי ברי אבל מנה לי ביודך ודלה אומר א"י אין כאן רשות הנתבע שהוא אומר א"י (6) שאע"פ שזה נשבע היסת שא"י ונפטר ומ"ד ברי עדיף נשבע בנק"ח כעין דאורייתא ונוטל דהשתא המוציא הוצאות שברשות הוציא ישבע ונוטל כ"ש זה: א"ר יעקב אמר ר"ח המוציא הוצאות על נ"א קטנה המוציא הוצאות על נכסי אחר דמי מ"ט עביד רבנן תקנתא כי היכי דלא נפסידינהו. פי' אשתו קטנה יתומה שהשיאוה אמה ואחיה עשו לה תקנה כמוציא על נכסי אחר מדעתו ואם מיאנה בו שמין לו השבח שהשביח כמשפט אריסי המדינה ועביד לה הך תקנתא כדי שלא יכסוף ויקלקל הקרקעות ויאכל ולא ישביח שדואג שמא תמאן בו וכיון דשיימינן ליה כאריסותו לא מפסיד להו דמימר אמר שמא לא תמאן ואם תמאן אני אטול שבחי לפני עמלי. ועשו לו ב' תקנות א' שאע"פ שאכל לא אמרי' מה שאכל אכל ומה שהוציא הוציא אלא שמין לו בשבח וא' שכל בעל אם לא אכל שמין לו וידו על התחתונה ואין לו חלק בשבח זה יש לו שבח ודוקא לקטנה עשו תקנה זו אבל אם היתה גדולה ומרדה בו ה"נ דמה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל ולא עביד ליה רבנן תקנתא משום דלא מסיק אדעתיה דתמרוד ולא מפסיד וכתב ר"י וצ"ל מסתברא לן דתמנו' מדקתני מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל כשהבעל רוצה לגרשה אבל מורדת בין אכל בין לא אכל ישבע כמה הוציא ויטול שלא יהא אלא מתנה שנותן לה דאמרי' כי אקני לה אדעתיה למיקם קמיה

פ: האשה שנפלו פרק שמיני כתובות

נכסים בחזקתן. פ"ה דכי היכי דפליגי אמוראי בפרק מי שמת (ב"ב דף קנח: ושם) בנפל הבית עליו ועל אשתו דקתני נמי התם נכסים בחזקתן ואיכא למ"ד בחזקת יורשי הבעל לפי שהיו באחריותו ואיכא למ"ד בחזקת יורשי האב לפי שהיו ואיכא למאן דאמר שהיו בחזקת שניהם ויחלוקו הכי נמי פליגי הכא ואין נראה לרבינו תם אלא הכא מודו כולי עלמא שהם בחזקת יורשי הבעל דהיינו כבר היה מוחזק בנכסים קודם מיתתה משעת מיתת אחיו שהוא יורש דאין לה ליקח כתובה כלל עד שתחלוץ ובית שמאי נמי מודו בבית הלל בהא דאמר בהחולץ (יבמות דף לח. ושם) אבל בנפל הבית עליו ועל אשתו מוחזקין יורשי אב בנכסים כמו יורשי הבעל דהללו באין לירש והללו באין לירש שעדיין לא הוחזק בנכסים לא זה ולא זה ולהכי פליגי התם בחזקת מי ולבית שמאי יחלוקו בכל הנכסים אף בנכסי אמן ברזל דהתם קתני יחלוקו פתמא ולא קתני יורשי הבעל עם יורשי האב כדקתני הכא דתמשע דווקא בנכסי מלוג שבהן יורשי האב עיקר כמו שמדקדק בהחולץ ועוד דאי פליגי נמי הכא אם כן למאן דאמר בחזקת יורשי האשה תיקשי דאם כן בית שמאי מוקמי נכסי אמן ברזל בחזקת יורשי האשה עפי מנכסי מלוג דבנכסי מלוג קאמרי דיחלוקו ובנכסי אמן ברזל מודו לבית הלל דהוו בחזקת יורשי האשה למאן דאמר והא דאמר בנפרק אלמנה ביבמות (דף סו.) משמע דנכסי אמן ברזל בחזקת הבעל קיימי עפי דקתני התם דעבדי אמן ברזל יאכלו בתרומה ולא עבדי מלוג וכן בכמה דוכתי ועוד למ"ד התם נמי בחזקת יורשי הבעל הוי עפי בחזקת הבעל מנכסי מלוג דבנכסי מלוג קאמרי דהוו בחזקת יורשי האב והא דלא עריב ותני נכסים עם הכתובה כדי ליתן טעם לדבר כלומר בחזקת מי שהיו עד עתה דהיינו הבעל אבל על הכתובה לא הולרך טעם שדבר פשוט הוא דהוי בחזקת הבעל עפי מנכסי אמן ברזל וטעם זה אנו לריכין כמו כן לומר התם למ"ד בחזקת יורשי הבעל ובהחולץ האמרתי: **יורשי הבעל** קברי לה דקא ירתי בתובתה. וא"ת לפירוש הקונטרס דאין ליורשי הבעל אלא מנה ומאתים ולא נדוניא והא אמרי' בפרק ערבה (לעיל דף מז:) דקבורתה תחת נדוניתה מדאינו חייב לקבור ארוסתו וי"ל דשומרת יבם היתה לאויב ליטול קצת מנה ומאתים כדמסקינן דיבם כאחר דמי והוי כאילו הכניסה לו נדוניא שהיתה כתובתה על נכסי בעלה ואותו השעבוד היא מכנסת לו והרי היא כאילו נטלה והחזירה לו ולא דמיא לשאר אריסה דלא מכנסה ליה מידי ולפי זה אפילו בזמה המאיר מיבעיא ליה: **או דלמא יורשי האב** קברי לה דקא ירתי נכסים הנכנסים והיוצאין עמה. לפי הקונטרס למאן דאמר בחזקת יורשי האשה הוה ליה למימר דקא ירתי נמי נדוניתה אלא ניחא ליה לאסוקי אפי' למאן דאמר בחזקת יורשי הבעל וא"ת מאי קא מבעיא ליה והתניא לעיל דקבורתה תחת כתובתה דהיינו נדוניתה ולא נכסי מלוג וי"ל דלאו דווקא נקט התם כתובתה דה"ה נכסי מלוג אלא דרגילות הוא שפי שמכנסת האשה לבעלה נכסי אמן ברזל ונכסי מלוג ולפירוש הקונטרס נמי מנה ומאתים דהכא כנדוניא דמי כדפירשנו: מיזוחי

יעל בעל קא סמיכנא ואי בעל לאו אריס הוא ארעא לאריס קיימא ושמין להן ידין על התחתונה: איבעיא להו בעל שמכר קרקע לפירות מהו מי אמרי' מאי דאיקרי ליה אקני או דלמא כי תקינו ליה רבנן משום רווח ביתא אבל לובינו לא. ואפיקנא והלכתא בעל שמכר קרקע לפירות לא עשה כלום מ"ט אמר אביי חיישינן שמא תכסיף דבא אמר משום רווח ביתא מאי ביניייהו איבא דמתא לשמא תכסיף ליבא למיחש דהא כל יומא חזיא ליה ולדרוח ביתא איבא א"נ בעל אריס הוא א"נ דווי וקא עביד בהו עיסקא וקי"ל כרבא: **מתני'** שומרת יבם שנפלו לה נכסים מרדים ב"ש וב"ה שמוכרת ונותנת וקיים מתה מה עשו בכתובתה ובנכסים הנכנסים והיוצאים עמה ב"ש אומרים יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב וב"ה אומרים נכסים בחזקתן וכתובה בחזקת יורשי הבעל נכסים הנכנסים והיוצאים עמה בחזקת יורשי האב הניח אחיו מעות ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות התלושין מן הקרקע ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות המחוברין בקרקע אמר ר"מ שמין (ג) אותן כמה הן יפין בפירות וכמה הן יפין בלא פירות והמותר ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות וחכ"א פירות המחוברין בקרקע שלו (ד) התלושין מן הקרקע כל הקודם זכה בהן קדם הוא זכה קדמה היא ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות (ה) כנסה הרי היא כאשתו לכל דבר (ו) בלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה וכן לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובתיך מונחת על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה גירשה אין לה אלא כתובה החזירה הרי היא ככל הנשים ואין לה אלא כתובה בלבד: **גמ'** איבעיא להו שומרת יבם שמתה מי קוברה יורשי הבעל קברי לה דקא ירתי כתובה או דלמא יורשי האב קברי לה דקא ירתי נכסים הנכנסין והיוצאין עמה אמר רב עמרם תא שמע דתניא שומרת יבם שמתה יורשיה

משום רווח ביתא אבל לזבוני לא יהודה מר בר מרימר משמיה דרבא אמר מה שעשה עשוי רב (ו) פפא אמר משמי' דרבא לא עשה ולא כלום אמר רב פפא הא דיהודה מר בר מרימר (ו)לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר (ו)דהיא איתתא דעיילה ליה לגברא תרתי אמהתא אזל גברא נסיב איתתא אחריתי עייל לה חדא מנייהו אתאי לקמיה דרבא צווחה לא אשגח בה מאן דחזא סבר משום דסבר מה שעשה עשוי ולא היא משום רווח ביתא והא קא רווח (ו)והלכתא בעל שמכר קרקע לפירות לא עשה ולא כלום מ"ט אבי' אמר חיישינן שמא תכסיף ירבא אמר משום רווח ביתא מאי ביניייהו איבא דמתא אריא דמקרב למתא אי נמי בעל ארים הוא (ו)אי נמי זוזי וקא עביד בהו עיסקא: **מתני'** (ג)(ה)שומרת יבם שנפלו לה נכסים מודים ב"ש וב"ה שמוכרת ונותנת וקיים מתה מה יעשו בכתובתה ובנכסים הנכנסין והיוצאין עמה ב"ש אומרים יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב וב"ה אומרי' נכסים בחזקתן וכתובה בחזקת יורשי הבעל נכסים הנכנסים והיוצאים עמה בחזקת יורשי האב הניח אחיו מעות ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות התלושין מן הקרקע ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות המחוברין בקרקע אמר ר"מ שמין (ג) אותן כמה הן יפין בפירות וכמה הן יפין בלא פירות והמותר ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות וחכ"א פירות המחוברין בקרקע שלו (ד) התלושין מן הקרקע כל הקודם זכה בהן קדם הוא זכה קדמה היא ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות (ה) כנסה הרי היא כאשתו לכל דבר (ו) בלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה וכן לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובתיך מונחת על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה גירשה אין לה אלא כתובה החזירה הרי היא ככל הנשים ואין לה אלא כתובה בלבד: **גמ'** איבעיא להו שומרת יבם שמתה מי קוברה יורשי הבעל קברי לה דקא ירתי כתובה או דלמא יורשי האב קברי לה דקא ירתי נכסים הנכנסין והיוצאין עמה אמר רב עמרם תא שמע דתניא שומרת יבם שמתה יורשיה

תמסה ומחיים דנעל בעינן תפיסה כדלקמן בהכותב (דף פד:). וכ"ה נמי דפליגי אכספים דמאי שנא כספים מפירות תלושים: **הרי היא כאשתו.** מעתה בגמ"ש): **כל נכסיו.** פירש מאחיו: **נרשה.** ליבמתו לאחר שכנסה: **אין לה אלא כתובה.** אבל כל זמן שלא גרשה היו כל הנכסים משועבדים לה ואינו רשאי למכור: **הרי היא ככל הנשים.** דתנן בפירקין דלקמן (פט:) המגרש את אשתו והחזירה על מנת כתובה הראשונה החזירה. ובגמרא) פריך למה לי לאשמועינן ביבמה: **גמ' מי קוברה.** משום דיש לה שני יורשין קמבעיא לן: **יורשי הבעל קברי לה דקא ירתי כתובתה.** ותניא בפרק ערבה שנתפתתה (לעיל דף מז:) קבורתה תחת כתובתה: יורשיה

משום רווח ביתא. שיכנס הפירות לביתו ויהא מזון הבית מצוי וייטיב לה: **לאו בפירוש איתמר.** לא שמעה מרבא בהדיא: **הרבי אמהתא.** שפחות מלוג היו ולא שמתמה לו בכתובתה: **עייל לה חדא מנייהו.** לשרת לשניה: **אתאי.** קמייתא לקמיה דרבא: **מה שעשה עשוי.** ואפילו נתנה לאחרת לשימושה: **ולא היא.** לעולם משום רווח ביתא אית ליה לרבא תקנת פירות: **והא קא רווח.** ביתא שלא עתה היא עושה לרבי הבית: **שמא תכסיף.** השדה שלא יחוש הלוקח לזבלה ולטייבה דקא סבר למחר נפקא מנאי שאין הגוף שלי אבל בעל מלפה שמא תמות היא בחייו וירש את גוף הקרקע ומשבח לה: **דמקרב למתא.** לחזיק ליה כל שעתא לי מכסיף לה: **אי נמי בעל ארים הוא.** כלומר שיתן לוקח פירות מזומנים: **אי נמי זוזי וקא עביד בהו עיסקא.** שהבעל עושה סחורה במעות שקיבל מן הלוקח ומשתכר בהן ואיכא רווח ביתא: **מתני'** שנפלו לה נכסים. כשהיא שומרת יבם: **בכתובתה.** בנדוניה שהכניסה לו ושמתמן לו בכתובתה וקיבל עליו אחריותן א) ורשאי להוציאם: **ובנכסים הנכנסים והיוצאים עמה.** הן נכסי מלוג שאין שמין אותם עליו ואינו רשאי להוציאן אלא משנכנסה לרשותו נכנסין עמה וכשהיא יוצאה יוצאין עמה: **בית שמאי אומרים כו'.** ביבמות פרק החולץ) קא מפרש מאי שנא ריש כשהיא קיימת דלא פליגי שאין לו כח בהם ומאי שנא סיפא כשמתה אמרו ב"ש יחלוקו יורשי הבעל בהם ומפרש נמי) דדוקא נקט יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב בנכסי מלוג אבל יורשי האב לא יחלוקו (ג) בכתובת הבעל ואף על גב דנקט ריש מה יעשו בכתובתה תניא ושנקה: **וכ"ה אומרים נכסים.** דלאן ברזל בחזקתן. ובגבא בתרא בפרק מי שמת (דף קנח:) מפרש בחזקת מי הם מוחזקין אי בחזקת יורשי הבעל הואיל ואחריותן עליו או בחזקת יורשי האשה שהיו שלה: הכי גרס' ה) **כתובתה בחזקת יורשי הבעל.** מנה מאתים ותוספת שראוין לבא לה משל בעל בחזקת יורשי הבעל: **יקח בהן קרקע.** לפי שכתובתה על נכסי בעלה הראשון כדקתני לקמן לפיכך נכסי המת אחראין לכתובתה אלא שהיכם אוכל פירות אם מיינם אותה. וקסבר מטלטלי משתעבדי לכתובה: **שמין אותם.** דקסבר כל מה שגדל ברשות המת אחראין לכתובה: **וחכ"א פירות המחוברין לקרקע שלו.** בגמרא) פריך עלה: **כל הקודם בהן זכה.** קסבר מטלטלי לכתובה לא משתעבדי אלא"כ

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פכ"ג מהלכות אישות הלכה לה סמג עשין מה טוש"ע אה"ע סי' פה סעיף יט:

כא ב ג ד מיי' שם הלכה כ טור ש"ע שם סעיף יח:

כב ה מיי' שם הלכה י וס"ג מהל' נחלות הלכה ט סמג עשין נא טוש"ע שם סימן קס סעיף ה:

כג ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:

כד ז ח מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סי' קמח סעיף ה:

כה ט מיי' שם הלכה יב טור ש"ע שם סעיף ד:

כו י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

כז כ מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף ג:

כח ל מיי' שם הל' יא ומיי' פ"א מהלכות יבום הלכה ו סמג שם טוש"ע שם סימן קמו סעיף ד וסימן קמח סעיף ג:

הגהות מהר"ב רגשבורג

א) רש"י ד"ה בכתובתה וכו' ודאמי להוציאם. עי' מגנה לגלך פכ"ג מהלכות אישות הלכה ט"ז:

תוספות רי"ד

אלא דין גמור הוא דאדעתא דתיקוף מקמי' לא הוציא הוצאות בנכסי' והלכך שבע כמה הוציא ויטול אם הוצאה כשיעור שבח: הניא איתתא דנפלא לה ד' מאה זוזי בי חרוצי אול גברא אפיק ר' מאה ואייתי ד' מאה בהדי דקאתי איצטריך ליה זוזא אפיק חד מינייהו אתי לקמיה דר"א א"ל מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל א"ל רבנן ה"מ היכא דאכיל פירא האי קרנא אכיל א"כ הו"ל הוציא ולא אכל ישבע כמה הוציא ויטול פי' דדוקא אכילת פירות אמרו חכמים מה שאכל אכל ולא שיאכל הקרן שלה: איבעיא להו בעל שהורידך אריסין מתחתיו מהו. פי' הורידן בנכסי אשתו למחצה לשליש ולרביע ועמד וגירשה משאכל קמעא מהו שיש להו לאריסים כפי שכחן. אדעתא דבעל נחית איסתלק בעל איסתלקו להו כלהו א"ד אדעתא דאדעא נחית ואדעא לאריסי קיימי. פירוש אדעתא דבעל נחית שהרי הוא הכניסן כי איסתלק בעל וכו' ולא שקילי מידי כי דיניה דמה שהוציא הוצאה ומש"א א"ד כו'. ואם לא הורידן הבעל היא היתה מורידתן לתורה מתקוף לה רבה בר רב חנן מ"ש מהיורד לתוך שדה חבירו שאינה ראויה לנוטעה נטעה שלא ברשות דשמין ליה ידיו על התחתונה. פי' ליטול הוצאה שיעור שבח דאמר ר"י בפרק השואל הבא את בעי לסלקינהו בולא כלום. ומהדר ההם ליכא אניש דטרח ומפסיד הכא איכא בעל דטרח מאי זוה עלה אר"ה בריה דר"י זוזינא אי בעל אריס הוא איסתלק ליה בעל איסתלקו אינהו. פי' דא"ל אי לא חתיתו אחון הוא הוה עביד לא הוה שקיל מידי. השתא מי לא יהיבנא ליכי מידי

הגהות הב"ח

(א) גב' כ"ג פפי' אמר מעמיה דרבא: (ב) שם בתשבה שמין אותה. כמה היא יפה כפירות יכמה היא יפה: (ג) רש"י ד"ה ב"ש וכו' לא יחלוקו בכתובה עם יורשי הבעל ועיע"ג יכו' תנייה ושנקה:

מוסף רש"י

שומרת יבם. ממתנת ומצפה ליבם, כמו (לעיל סב:) עניה זו לשון שמרה (יבמות לח.). שנפלו לה נכסים. מתנים. ומלקח דעתן שנפלו כשהיא שומרת יבם (שם). ובנכסים הנכנסין והיוצאין עמה. היינו נכסי מלוג שהקדן שלה קיים וכשהיא נכנסת נכנסין עמה וכשהיא יוצאת יוצאין עמה (שם). יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב לפפן נשואה היא חכה היכם בחלי יריעתי מפפק שבעל יורש את אשתו זו שפפק נשואה היא אלא זכי בשלגא, אבל בכתובתה מודים ב"ש דבחזקת הבעל היא ולא פליגי בה יורשי האב (שם). בתובתה על נכסי בעלה הראשון. ולא על של יבם, מאי טעמא דלמאר בהחולץ (לט.) אשה הקנו לו מן הנמנים (שם וב:).

תוספות רי"ד (המשך)

וב"ה אומרים הנכסים אנו דנין בחזקתן (והרב מפרש הנכסים בחזקתן כמו שמפרש המורה) פי' כתובה בחזקת יורשי הבעל והא כל מה שכתוב בה דהיינו מנה ומאתים ותוספת ונכסי צאן ברזל הן נכסי נדוניתה שהביאה שום לבעלה והבעל קבלה עליו בשומא שאם מתו מחו לו ואם הותירו הותירו לי כל אלו הן בחזקת יורשי הבעל דהיינו היבם שהוא מוחזק בהן שלא ניתנה כתובה לגבות מחיים והבעל הוא מוחזק בהן ויבם במקום בעל קאי והלכך היבם יורש את הכל אבל נכסי מלוג שאפי' בחיי הבעל הגוף היא לאשה עכשיו נמי בחזקת יורשי האשה אנו מעמידים אותן. ואמר' בפרק החולץ דלא פליגי ב"ש וב"ה ואמרו יחלוקו אלא בנכסי מלוג דכיון דזיקה הוי כספק נשואין והללו באים לירש והללו באים לירש יחלוקו וב"ה סברי אוקמינן אחזקתייהו דבחזקת האשה הי' עומדים הלכך יורשיה יורשין אותה. אבל בכל מה שכתוב בשטר הכתובה מנה ומאתים ותוספת ונכסי צאן ברזל מודים ב"ש לב"ה שבחזקת יורשי הבעל הם שהבעל הי' מוחזק בהן בחייו שלא ניתנה כתובה לגבות מחיים והשתא נמי במיתת בעל יבם במקום בעל קאי

והוא יורש הכל ואין ליורשי אשה חלק בהן כלל: אמר ר"א מתני' נמי דיקא דקתני יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב ולא קתני יחלוקו יורשי האב עם יורשי הבעל ש"מ דיורשי הבעל חולקין עם יורשי האב במה שהן מוחזקין דהיינו נכסי מלוג ואין יורשי האב חולקין עם יורשי הבעל במה שהן מוחזקין דהיינו כל הכתוב בשטר הכתובה והתם מוקמינן דבא בנכסים שנפלו לה כשהיא שומרת יבם. אבל בנכסים שנפלו לה תחת הבעל שכבר זכה בהן הבעל דכ"ע לא פליגי דיבם הוו (והרב משנה שטתי בפסק זה ואומר שנכסי צאן ברזל יחלוקו כמו שאומר בר קפרא בב"ב בפרק מי שמת. וג"מ אם נפלו לה תחתיו דבעל יורשי האב יורשין כלן כמ"ש אביי בפ' החולץ אליבא דב"ה) והלכך שומרת יבם שמתה היבם יורש מנה ומאתים שלה ונכסי צאן ברזל שלה ותוספת כתובתה וגם נכסי מלוג שנפלו לה תחתיו דבעל אבל נכסי מלוג בעודה שומרת יבם מודים ב"ש וב"ה שהיא רשאית למכור ליתן לכל מי שהיא רוצה ואין היבם יכול לעכב ושום זכייה אין לו ליבם אם כסי מלוג שנפלו לה ואם מתה במה בעודה שומרת יבם. מה יעשה בכתובתה דהיינו כל הכתובה מנה ומאתים ותוספת ונכסי צאן ברזל שהן נכסי נדוניתה הנכנסים והיוצאים עמה הן נכסי מלוג שהקרן היא של אשה והפירות אוכל הבעל. ב"ש אומרים יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי אב שהן יורשי האשה דזיקתה עבדי לה כספק נשואה ומשום הכי יחלוקו אלו עם אלו

מסורת הש"ס

ה) [וכרוכות ע. וש"נ]. ו) [יבמות לח., ג) [ע"י תוס' לקמן פב. ד"ה והתלוש]. ז) [יבמות לח.]. ח) [יבמות לח. נב. פה. ולעיל נג:]. ו) [דף לח.]. ז) [דף לח.]. ח) [ל"ל וכתובה ועיין ר"ן]. ט) [דף פב.]. י) [דף פב.].

יורשיה יורשי כתובתה. אותן יורשים שיורשין כתובתה חייבין בקבורתה: **ואין חייבין בקבורתה.** דהא בעי למיתב כתובתה ליורשיה: **שני יורשים.** דלימורין לתנא למיתני אותן יורשין שיורשין כתובתה ש"מ מיכא יורשים אחריני בהדייהו דלא ירתי כתובתה: **אם אני יורש.** כתובה

יורשיה [א]יורשי כתובתה חייבין בקבורתה אמר אביי אף אנן נמי תנינא [ב]אלמנה ניזונת מנכסי יתומין ומעשה ידיה שלהן ואין חייבין בקבורתה יורשיה יורשי כתובתה חייבין בקבורתה ואיזוהי אלמנה שיש לה שני יורשין הוי אומר זו שומרת יבם אמר רבא ולימא אח אני יורש אשתו אין אני קובר אמר ליה אביי משום דבאין עליו משני צדדין אם אחיו יקבור את אשתו אם אינו קובר את אשתו יתן כתובתה אמר ליה הכי קא אמינא אח אני יורש את אשתו אין אני קובר ואי משום כתובה [ג]לא ניתנה כתובה לגבות מחיים מאן שמעת ליה דאית ליה מדרש כתובה בית שמאי [ד]ושמעינן להו לב"ש דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי דתנן [ה]מתו בעליהן עד שלא שתו בש"א נוטלות כתובה ולא שותות ובה"א או שותות או לא נוטלות כתובה או שותות [1]והביא האיש את אשתו אל הכהן אמר רחמנא וליכא אלא [ו]מתוך שלא שותות לא נוטלות כתובה בית שמאי אומרים נוטלות כתובה ולא שותות ואמאי ספיקא הוא ספק זנאי ספק לא זנאי וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי קסברי בית שמאי שטר העומד לגבות כגבוי דמי והא בעינן כשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי וליכא אמר רב אשי יבם נמי כאחר דמי: שלח ליה רבא לאביי ביד רב שמעיה בר זירא ומי נתנה כתובה לגבות מחיים והתניא [ז]ר' אבא אומר שאלתי את סומכוס הרוצה שימכור בנכסי אחיו כיצד הוא עושה אם כהן הוא יעשה סעודה ויפיים אם ישראל הוא מגרש בגט ויחזיר ואי

איזוהי אלמנה שיש לה שני יורשין כו'. מיתורא דמתני' דייק אבל עיקר מתני' לא מייתי כשומרת יבם אלא בסקס אלמנה דהא קתני מנכסי יתומין ושומרת יבם ליתא לה יתומין: **ולימא אח אני יורש בו'.** לפ"ה פריך שפיר אח אני יורש דאיני יורש מנכסיה כלום אלא מנה ומאתים של אחי הלכך אשתו אין אני קובר אבל לפי' ר"ת דנדוניא לב"ע בחזקתו אינו מיושב כל כך שהרי הנכסים של אשה היו וכן גם לפירוש הקונטרס למ"ד בחזקת יורשי הבעל צריך לייסב וצריך לפרש דהכי פריך ולימא אח אני יורש כלומר זכותו של אחי אני יורש כמו שהיה עושה הוא אם היה קיים אבל חומתו לא אירש כדאמר באלו נערות (נעיל דף לד:) הניח להן אביהן פרה שאולה משתמשים בה כל ימי שאילתה מתה אין חייבים באותיה: **משום דבאין עליו משני צדדין אם אחיו יורש יקבור את אשתו.** כלומר אם באת לומר שאינו יורש כלום ממנה אלא מאחיו אם כן בעי למימר דהרי הוא כאילו אחיו קיים ולהכי לא באתה לידי גיבוי יקבור את אשתו כלומר יחשוב לגמרי כאילו הוא מי ויקבור אשתו כמו שהיה הוא קובר ולפי זה דווקא בנפלה מן הנשואין ואם אינו קובר דלא חשיב כאילו הבעל חי א"כ באתה לידי גיבוי ויתן לה כתובתה: **מאן שמעת ליה דאית ליה מדרש כתובה ב"ש.** ולב"ה דלית להו מדרש כתובה ניתנה כתובה לגבות מחיים אע"ג דאינה גובה כתובתה קודם אלילה לענין זה ניתנה לגבות שיהיה לה קבורה תחת כתובה וא"ת והא ב"ה נמי אית להו מדרש כתובה דחזרו להורות כב"ש כדאמר בפ' האשה שלוש (יבמות קיז. וש"ס) ולעיל סוף פ' נערה (דף נג. וש"ס ד"ה אמין) פירשתי ולפי מסקנא דשמעתין מלי דרשי ב"ה מדרש כתובה: **ושמעי'** להו לב"ש דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי. אף ע"ג דלאביי ליתא לא לגבוי דמי כדמשמע בהמולן (יבמות לח:) דפריך לרבא מהמיא דנפל הבית עליו ועל

מכאן בכתובה מודה דכגבוי דמי משום חינא כדאמר התם א"ר בתר דשמעה מרבא סברה: **שותות והביא האיש בו'.** משמע דבסדר המשנה גרסינן לו שותות ולא כמו שהיה כתוב שם בספרים לא שותות ומיתה דהתם עיקר מילתיה ולא פריך לה כלל:

והא בעינן לכשתנשאי לאחר בו'. מלינו למימר דפריך לבית שמאי דהכי דלית להו לבית שמאי שטר העומד לגבות כגבוי דמי מיהו לענין זה מהני מדרש כתובה לכשתנשאי לאחר דלא יהיב לה קבורה מידי דהוי מרוקה דאע"ג דכגבוי דמי אין לה כתובה ומשני יבם נמי כאחר דמי ואי הוה גרסינן אלא הוה אחי שפיר דהדר ביה משיניא דלעיל ואתי האי טעמא נמי לבית הלל ומלו דרשי שפיר מדרש כתובה דכיון דכאחר דמי חשיב כאילו נפלה והחזירה לו הואיל והיא קלת בת גבייה אי נמי מלי למימר דלבית הלל פריך דלית להו כגבוי דמי אע"ג דס"ד דלית להו מדרש כתובה מ"מ פריך שפיר דהשתא ומה התם בינמות לא בעו ב"ה למדרש כתובה כדי לגבות אלא מפסדי לה כתובה כ"ש הכא שיש לה להפסיד כתובה ע"י מדרש שיאמרו בית הלל שתפסיד: **יבם** נמי כאחר דמי. ואע"ג דבפ"ק דקדושין (דף יג:) אמר גבי ואיש אחר יקחנה דיבם לא מקרי אחר הני מילי בלשון תורה אבל בלשון חכמים איקרי אחר[1]: **הרוצה** שימכור בנכסי אחיו. לפי שאינו יכול למכור ומכרו בטל לאלתר אפי' קודם שתבא לידי גבייה דהתחילו חכמים ביבמה לפי שלא כתב לה כל נכסי אחרתא לכתובתך ולכך תיקנו שאינו יכול למכור כלל שלא תצטרך לחזור ולטרוח ולטרוף מן הלקוחות ואפי' ישאיר לה כנגד כתובתה אינו רשאי למכור דחיישינן שמא יתבדו או ישתדפו השדות שישאיר וא"ת מ"מ מה מספקת והא אמר לקמן דאי לית לה מראשון תקינו לה משני וי"ל דמספקת שצריכה לחזור ולטרוף הלקוחות דאפי' אי לית לה מנכסי הראשון אלא משעבדי לא תקינו לה רבנן משני דאי לאו הכי מאי אהני ליה מה שכתובתה על נכסי בעלה הראשון: **מגרשה בגט.** וא"ת והואיל וטעמא משום דלא כתב לה דקנאי יכתוב לה ולא יצטרך לגרשה וי"ל שאין האשה חפיצה לויחא לה שיהו על נכסי בעלה הראשון הואיל והם כל שעה בעין שאין רשאי למוכרם ואין לנו לכופה למחול דינה ופי' בקונטו' והא דתנן בהניזקין (גיטין נה:) לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל הא אוקימנא באותן ג' שדות והקשה ר"ר שמואל דס"ש בשאר נכסים דלאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב דף ג. וש"ס) למעוטי מאי לאימא לאשאר נכסים

ולטעמיך

אמר אביי אף אנן נמי תנינא אלמנה ניזונת מנכסי יתומין ומעשה ידיה שלהן ואין חייבים בקבורתה יורשי כתובה' יורשיה חייבי בקבורת' איזהו אלמנה שיש לה שני יורשים הוי אומר זו שומרת יבם: **מתני'** הניח אחיו מעות ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. פירות תלושין מן הקרקע. ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. פירות המחוברים לקרקע אמר ר"מ שמין אותן כמה הן יפים בפירות וכמה הן יפים בלא פירות והמותר ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. וחכ"א פירות המחוברים לקרקע שלו. והתלושין מן הקרקע כל הקודם בהן זכה. קדם הוא זכה קדמה היא ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות כנסה ה"ה כאשתו לכל דבר ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון לא יאמר לה הרי כתובתך מונחת על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה וכן לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובתיך מונחת על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה. גירשה אין לה אלא כתובתה. החזירה הרי היא ככל הנשים ואין לה אלא כתובתה.

מסורת הש"ס

א) [נעיל מג. לקמן סב:, ב) יבמות לח: סוטה כה. שבועות מח: [גיטין לו.], ג) [יבמות לח: סוטה כד.], ד) [הך תנא הוא רב ונקרא בשמו רבי אבא] ע' ערוך ערך רבן, ה) בפ"ג טופס: הלאשונה, ו) [ב"ב מט:], ז) [עי' תוס' קידושין יג: ד"ה מנא ותוס' סוטה ה: ד"ה לאחר],

מוסף רש"י

אלמנה ניזונת מנכסי יתומין. דהאי נמי תנאי כתובה הוא אם תהא נכסיי ומיתזנו מנכסי כל ימי מיגר אלמנותיך (לעיל מג.), ואין חייבין בקבורתה. אם מתה, שהרי יורשיה גובין כתובתה מיורשי הבעל ועליהן לקוברה, שהרי בעלה תחת כתובתה חייב בקבורתה, עכשיו שאינו יורשה היא תקבור עצמה (לקמן צה.). **מתו בעליהן עד שלא שתו.** כל אשה שקנה לה בעלה ונתארה ומת עד שלא שתתה (יבמות לח.), נוטלות כתובה. ואע"פ שנתה ויתה ואין לה כתובה, ולא שותות. דבעינן והביא האיש את אשתו ולילה (שם), או שותות או לא נוטלות כתובה. כלומר מתוך שלא שותות לא נוטלות כתובה בית שמאי אומרים נוטלות כתובה ולא שותות (סוטה כד.), **וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי.** מידי יורשי הבעל שהן מוחזקין ולאי מוציאה זו כתובה מספק (יבמות לח.), **קסברי בית שמאי שטר העומד לגבות כגבוי דמי.** מי שיש לו שטר חוב על חבירו ושיעבד לו מי נכסיו, מוחזק בעל השטר בנכסים יותר מן הלוה והלכך כיון דנכסי בראשונה קיימי הוו להו יורשי הבעל מוזעין והמוציא מחבירו עליו הראיה ועליהן להביא ראיה שזיכתה בסתירה זו ופלגה מיכתה (סוטה כה.) לקבלו מי שהנכסים משועבדים לו ידו על העליונה, והנכסים בחזקת בעל השטר עומדין בחלוקו הוא גבוי ושומר, לפיכך היא גובה מספק, שאינה באה להוציא מהם שתהא הראיה עליה להביא, אלא הם באים להוציא ממנה (שבועות מח.) וכיון שמת עמדו הנכסים מיד בחזקת האשה ויורשים קאתו לאפוקי מיהו משום ספק זנאי, ולא אתי ספק ומוציא מידי ודאי, דאי לאו דאתי דמי ונעשה משום דאתי ספק ומוציא מידי ודאי הוא, הוה להו למימר יחלוקו ונשוי ספק דאיתי (יבמות לח:).

תוספות רי"ד

אמר אביי אף אנן נמי תנינא אלמנה ניזונת מנכסי יתומין ומעשה ידיה שלהן ואין חייבים בקבורתה יורשי כתובה' יורשיה חייבי בקבורת' איזהו אלמנה שיש לה שני יורשים הוי אומר זו שומרת יבם: **מתני'** הניח אחיו מעות ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. פירות תלושין מן הקרקע. ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. פירות המחוברים לקרקע אמר ר"מ שמין אותן כמה הן יפים בפירות וכמה הן יפים בלא פירות והמותר ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. וחכ"א פירות המחוברים לקרקע שלו. והתלושין מן הקרקע כל הקודם בהן זכה. קדם הוא זכה קדמה היא ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות כנסה ה"ה כאשתו לכל דבר ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון לא יאמר לה הרי כתובתך מונחת על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה וכן לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובתיך מונחת על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה. הזיחרה הרי היא ככל הנשים ואין לה אלא כתובתה.

תורה אור השלם

1. וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אֶל הַכֹּהֵן וְהֵבִיא אֶת קָרְבָּנָהּ עָלֶיהָ עֲשִׂירִת הָאֵיפָה קֶמַח שְׂעֹרִים לֹא יִצֹק עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלָיו לְבֹנָה כִּי מִנְחַת קְנָאֹת הוּא מִנְחַת זִכָּרוֹן מַזְכֶּרֶת עָוֹן:

במדבר ה טו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ב"ש היא בינמות. נ"ב דף קיז.:

תוספות רי"ד (המשך)

פי' אם הניח אחיו או מעות או פירות תלושין ילקח בהן קרקע והיכם אוכל פירות. פי' היכמה כיון שכתובתה על נכסי בעלה הראשון כל נכסי המת הן אחראין לכתובתה ואע"פ שלא הניח אלא מטלטלין. ומתני' ר"מ היא דקסבר מטלטלי משתעבדי לכתובה הלכך זכה בהן היכמה לגבות כתובתה מהן ולקח בהן קרקע והוא אוכל פירות שכל נכסי המת כך הם ליבם כנכסי מלוג שכמו שנכסי מלוג אין לו לבעל עליהן אלא אכילת פירות ולא שיוכל למכור גוף הנכסים מפני שהן שלה כך היבם נמי בכל הנכסים שיוכל מאחיו אין לו עליהם אלא אכילת פירות ולא שיוכל למכור גוף הנכסים. מפני היבמה שמעכבת עליו ואע"פ שכל אשה דעלמא אין יכולה לעכב על בעלה מלמכור נכסיו אלא אם רצה מוכר היום ומחר אם תתאלמן או תתגרש אם לא תמצא בני חרי גובה מהן אבל כ"ז שהיא תחתיו אינה יכולה לעכב מכירתו התם הוא מפני שאין לאשה בנכסי בעל אלא שיעבוד כתובתה וה"ה כב"ח דעלמא מה ב"ח א"י לעכב ע"י מלמכור אלא מוכר ואם יבא לגבות חובו ואינו מוצא בני חורין הולך וטורף ממשעבדי ה"נ אשה יכול הוא למכור ואין יכולה לעכב ע"י שהרי אין לה על נכסיו אלא שיעבוד בעלמא ולא גובייתא שלא נתנה כתובה לגבות מחיים. ואפילו אם יכמור שיעבודה קיים הוא הלכך יכול למכור חרץ מאותן ג' שדות א' שהכניסה לו שום משלו ושהכניסה לו מבית אביה ושייחד לה בכתובתה התם ודאי אם מכר מכרו בטל לגמרי אע"פ שיושבת תחתיו ועדיין לא הגיעה זמנה לגבות דכאילו הן שלה דמי ואין לו לבעל

עליהן אלא פירות וכך הן כל נכסי המת אצל היבמה דמשעה שמת בעלה כבר זכתה האשה לגבות כתובתה מהן אלא שהיבם מעכבה מלגבות מפני שהוא רוצה ליבמה. וכיון דגוביינא אית לה עליהן עד שלא תגבה כתובתה מהן כולן הן ברשותה ואפילו שוין מאה מנה אינו רשאי למכור בהן כלל כ"א לאכול מהן פירות. והרי כל הנכסים ליבמה כאותן ג' שדות לאשה. והמחוברים לקרקע אר"מ שמין אותן דכל מה שגדלו ברשות המת הן אחראין לכתובה וחכ"א כל הפירות המחוברים לקרקע הן שלו ולקמן נפרש תני שלה. והלתלשין מן הקרקע וכו' כל הקודם בהם זכה דקסברי מטלטלי לא משתעבדי לכתובה הלכך כל הקודם

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פכ"ב מהל' אישות הלכה י טור ע"ש אה"ע סימן קס סעיף ז:

ל ב מיי' פכ"ז שם הלכה ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן נ: סעיף ז וטוש"ע מ"מ סי' נ: סעיף כד סהג"ה:

לא ג מיי' פ"ב מהלכות סוטה הלכה ז סמג עשין מח טור אה"ע סי' קטו וסימן קנח:

כל שכן דהוה ליה מיבה דאמר לה עייגן נתת בגירושין ובמיתה לכך נראה לר"י לפרש מקמו בטל משעת טריפה וג' שדות נאו למעוטי שאר נכסים אלא אפי' ג' שדות מקמו קיים עד שעת טריפה א) ויש לישב פי' הקונטרס דמקמו בטל משמע דבטל לאלתר ובחזקת הבמים (ד"ב ב. ושם) ה"פ למעוטי מאי דלא מצי אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי אילימא למעוטי שאר נכסים דלא מטרוף לגמרי כל שכן דהויא לה מיבה והא דלא קאמר למעוטי שאר נכסים דאין מקמו בטל לאלתר דמילתא דפשיטא היא דאין מקמו בטל אלא באותן ג' שדות דהא כל אדם מוכר קרקעות המשועבדות וממילא ידענא דדוקא באותן שלש שדות קאי דמקמו בטל ומשום למעוטי שאר נכסים דאין מקמו בטל לא אצטריך ליה לאוקומא באותן ג' שדות אבל קשה לרשב"א דהיכי מצי למימר דפשיטא ליה דשאר נכסים אין מקמו בטל הא מקמי דמוקמינן לה התם באותן ג' שדות הוה ס"ל דמיירי בשאר נכסים אע"ג דקאמר מקמו בטל: **ואם איתא ניחוד לה שיעור כתובה בו'.** הואיל ואשאת לה כאילו נגמרה והחזירה לו:

ולטעמיך. פירוש דלא אפשר לאיבה לותבה ממתני' דמשמע הכי לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השלחן כדי למכור השאר אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה ואינו יכול למכור שום דבר:

אלא עצה טובה קמשמע לן.

פי' בקונטרס שמא יאבדו המטלטלין ונמצאת שלא בכתובה וצריך לכתוב כתובה אחרת וזה אינו אלא לר' מאיר דאמר[6] אסור לאדם להשהות את אשתו שעה אחת בלא כתובה ונראה לר"י עצה טובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ולרשב"א נראה לגבי אשתו הויא עצה טובה שאם יחד לה מטלטלין לא יוכל להוציאה לכך טוב לו שיהיו כל נכסיו אחראין לכתובה ויוצא הכל ובסוף דמסיק טעמא דרבי אבא משום איבה הויא טעמא דמתניתין נמי משום איבה בין ביניהם בין באשתו: **לא** יאמר הואיל ואני יורש החזקתי. וא"ת ולמאול לנפשיה דהא אמרי[7] המוכר שדה חוב לחבירו ואזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל וי"ל דשאני הכא דאינו יורש אלא מכחה אי נמי כר' מאיר דאמרן דינא דגרמי ומגבי ביה דמי שדרא מעלייא כדאמרי' לקמן (דף פו.):

ודלמא דטבא ליה עבדו ליה.

פירש בקונטרס שהאדם הקרן קיימת ואוכל פירות וקשה דלא אשמועינן אלא בנכסי אחיו ונראה דטבא ליה עבדו ליה דהיינו דהוי שלוש בית טפי [שהאדם בטוחה] יותר לפי שלא כתב לה דקנאי ודקיינא אי נמי דלא זילי נכסי כל כך כשיש לה הרבה מנכסי בעלה הראשון שתטרוף מהם ואם תאמר ונימא נמי שלא יהיה מכר מהאי טעמא משום דטבא ליה עבדו ליה וי"ל דמשום טובתו לא נפסיד לגקוחות: **רבי** מאיר היא דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה. אומר ר"ת דלא אמר ר"מ לגבות מיתמי אלא דוקא מייגה ואיכא במקום אחיו קאי והוי כמו מייגה וכן משמע בכמה דוכתין דבמייגה פליגי ואיכא למימר דלר"מ [מטלטלי] דיתמי נמי משתעבדי לכתובה וכמקרקעי דמי דא"כ אפי' ליתי לן דרבי נתן דין הוא שתגבה ממנו כאילו הוו מקרקעי ועוד דהשתא מלוה דעדיפא דמודו רבנן דגבי מייגה אפילו מגלגלא דעל כתפיה מודה ר"מ דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי ליה כתובה דגרגיא דלרבנן אפילו מטלטלי דידיה לא משתעבדי כ"ש דלר"מ לא משתעבדי לה מטלטלי דיתמי וא"ת דבפרק נושאין על האלמנה (יבמות דף נט. ושם) תניא יש מוכר את אביו להגבות לאמו כתובה כיצד כו' וקאמר הא מני ר"מ היא דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה והשתא הא אפילו ממטלטלי דיתמי לא גביא כדפריש[8] כ"ש ממטלטלי דמקבל מתנה דאליס טפי כדמשמע בים טוחלין (ב"ב דף קלג.) דדייק השתא בירושה דאורייתא אלמנתו ניזונת מתנת שכיב מרע דרבנן לא כל שכן משמע אבל מתנת בריא דהויא דאורייתא אינה ניזונת אלמנת בריא ירושה ממתנת בריא וי"ל דההיא דיבמות אייתי במתנת שכיב מרע דגריעא מירושה: לא

ואי סלקא דעתין נתנה כתובה לגבות מחיים נייחד לה שיעור כתובה והשאר ליזבין ולטעמיך ולותבה ממתני' לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת ליך על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה התם[6] עצה טובה קא משמע לן דאי לא תימא הכי סיפא דקתני וכן לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובתיך מונחת ליך על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובת אשתו אי בעי ליה לזבוני הכא נמי דלא מצי מזבין אלא עצה טובה קמשמע לן הכא נמי עצה טובה קמ"ל אלא דרבי אבא קשיא דרבי אבא נמי לא קשיא משום איבה ההוא גברא דנפלה ליה יבמה בפומבדיתא בעי אחוה למפסלה לה בגיטא מיניה א"ל מאי דעתיך משום נכסי אנא בנכסי פליגנא לך [7]אמר רב יוסף כיון דאמור רבנן לא ליזבין אע"ג דזבין לא הוה זביניה זביני דתניא מי שמת והניח שומרת יבם והניח נכסים במאה מנה אף על פי שכתובתה אינה אלא מנה לא ימכור שכל נכסיו אחראין לכתובתה אמר ליה אביי וכל היכא דאמור רבנן לא ליזבין אע"ג דזבין לא הוה זביניה זביני והתנן [8]בית שמאי אומרים תמכור ובית הלל אומרים לא תמכור אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה קיים שלחוה לקמיה דר' חנינא בר פפי שלחה כדרב יוסף אמר אביי אטו ר' חנינא בר פפי [9]כיפי תלה לה שלחוה לקמיה דרב מניומי בריה דרב נחומי שלחה כדאביי ואי אמר בה רב יוסף טעמא אחרינא שלחו לי נפק רב יוסף דק ואשכח דתניא הרי שהיה נושה באחיו ומת והניח שומרת יבם לא יאמר הואיל ושאני יורש החזקתי אלא מוציאין מיבם ויקח בהן קרקע והוא אוכל פירות א"ל אביי דלמא דטבא ליה עבדו ליה א"ל תנא תני מוציאין ואת אמרת דטבא ליה עבדו ליה הדור שלחוה קמיה דרב מניומי בריה דרב נחומי אמר להו הכי אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן זו [9]אינה משנה מאי טעמא אילימא משום דהוו להו מטלטלי ומטלטלי לכתובה לא משעבדי דלמא רבי מאיר היא דאמר [7]מטלטלי משעבדי לכתובה ואלא משום דאמר לה את לאו בעלת דברים דידי את

ולטעמיך. דאמרת טעמא משום דלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים לאמאי מהדרת אדר' אבא לאותובי מברייתא אחרינא ממתני': ומשני ממגיתין לא מוקינא דמתני' אליבא דשני דלא קתני אלא עצה טובה אלא תאבד כתובתה: **על השלחן.** הן מעות שהוא משתמש בהן אם הוא שולחני: **הכי נמי דלא מלי מוכין.** בתמיה הא אוקימנא[6] לההיא באותן שלש שדות. אבל מי שלא כתב ולא יחד מוכר הכל ואינה יכולה לעכב עליו וטעמא משום דכתב לה דקנאי ודקיינא ומיהו כשיגמת אי יגרשנה טרפה לקוחות: **עצה טובה.** שמא יאבדו המטלטלין ונמצאת בלא כתובה וצריך לכתוב כתובה אחרת: **אלא דרבי אבא קשיא.** אדמגרס לה ייחד לה שהרי גירושין גנאי הן לשניהם אלא ודאי טעמא דלא ניתנה כתובה להגבותה מחיים: **משום איבה.** המייחד לאשתו או קרקע או מטלטלין נותן איבת עולם ביניהם דסברה עייגו נותן בגירושין אבל זה שמגרש על מנת שיחזיר ידעה דלא עשה אלא למכור ופקעה לה איבה: **דנפלה ליה יבמה.** דמלוה בגדול ליבם: **בעא אחוה.** הקטן ממנו: **למיפסלה בגיטא.** לזרוק לה גט ולאסרה על כל האחין כדאמרינן [1]בפ"ק דיבמות: **משום נכסי.** קשה בעייגן שאכיסנה שלא אזכה בנכסי אחי כדתנן (יבמות דף מ.) הכונס את יבמתו זכה בנכסי אחיו: **פליגנא לך.** כאילו אני חולק לה ולא אטול אלא כמוך: **כיון דאמור רבנן.** שומרת יבם אין היבם רשאי למכור כדאמרי' לקמן בשמעתין מי שמת והניח שומרת יבם כו': **אע"ג דזבין כו'.** ומה שעשה זה שהתנה עמו לחלוק לו וקנו מידו הרי הוא כמוכר: **כיפי.** נזמים. כלומר במה ייפה והגאה את דבריו ומה טעם נתן בה כשלחה: **שלחה כדאביי.** דהיכא דזבין זביניה זביני: **ומא.** הנושה המלוה: **לא יאמר.** היבם המחויב המעות: **הואיל ואני יורש.** שאכיסנה את אשתו ואזכה בנכסים: **החזקתי.** בחוב זה ולא אשלמנו עוד: **דטבא ליה עבדו.** עצה טובה שיהיה הקרקע קיים לו עולמית ולא יוציא המעות בהוצאה: **תנא פני מוליאין.** דמשמע על כרחו: **אינה משנה.** לא ניסנית משנה זו בבית המדרש של חכמים ולא סמכינן עלה במידי: **דלמא ר"מ היא.** במתני'[1] דקתני גבי כספים ופירות תלושין יקח בהן קרקע ואפי' לא תפסה אלמא משעבדי לכתובתה ואפי' לא קיימא לן כר"מ בהא מיהו גבי מוליאין ליכא מאן דפליג אי מקרקעי מיהו ולעולם משנה היא: **אלא.** להכי אינה משנה וטעות היא מי ששאלה משום דמתני אמר לה לאו בעלת דברים דידי את ממך לא לויתי אלא מאחי: דלמא

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' יא סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קמח סעיף ג:

לג ב מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעי' ה:

תוספות רי"ד

בהם זכה אם קדם היבם ווכה בהם ה"ה שלו ואם קדמה היא וזכתה ה"ה שלה. ולקמן בפ' הכותב מפרש דוקא אם קדמה ותפשה מחיים דבעל מהני לה תפישתה אבל תפישה לאחר מיתה לא מהני לה וה"ה של יבם [6]) ואם קדמה ותפשה מחיים א"י לגבות מהן שהיבם מעכב ורוצה ליבמה אלא בזה זכתה דכולהו קימי קמה לגיבייא ואין היבם יכול ליקח מהן אלא ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות: כנסה וכו'. פי' דמשעה שמה עמוד כל הנכסים ברשותה לגבות מהן: לא יאמר לה וכו'. פי' כדי שיוכל למכור שאר הנכסים שלא נתנה בכתובה ל"מ אלא כל נכסיו של מת אחראין לכתובה וא"י למכור מהן כלל (והרב אומר שאין הטעם כי לא ניתנה כתובה לגבות מחיים דהכא כיבם קמיירי וקי"ל דינתנה כתובה לגבות מחיים ביבם והשעם הוא מפני שאסור לייחד לה כתובתה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה): גירשה אין לה אלא כתובתה והוא יכול למכור השאר אבל כ"ז שלא גירשה אינו רשאי למכור מכל נכסי אחיו כדפרישית: וכן לא יאמר אדם וכו'. אין דין אחריות דיבמה כדין אחריות דאשה שדין אחריות דיבמה הוא שמעכבן ע"י למכור ודין אחריות דאשה הוא לשיעבוד שאם מכר שיש לה לטרוף מלקוחות. תניא רבי אבא אומר שאלחי את סומכוס הרוצה שימכור בנכסי אחיו כיצד יעשה אם כהן הוא יעשה סעודה ויפייס ואם ישראל הוא יגרש בנט ויחזיר. פי' וכיון שגירשה פקע מצליו דין יבמה וה"ה ככל אשה דעלמא שיכול למכור ואין לה אלא שיעבוד לטרוף הלקוחות אם לא תמצא בני חרי: ההוא גברא דנפלה ליה יבמה בפומבדיתא בעא אחוה למיפסלה מניה בגיטא א"ל מה דעתך משום נכסי בניכסי פליגנא לך פי' וקנו מידו שיחלוק עמו אמר ר"י כיון דאמור רבנן לא ליזבין אי זבין לא הוי זביניה זביניה. דתניא מי שמת והניח שומרת יבם והניח נכסי' בק' מנה אע"פ שאין כתובתה אלא מנה לא ימכור שכל נכסיו אחראין לכתובתה. פי' כיון דלגובייא קיימא קמה אין יכול למכור ומה שתפש קנין לחלוק עם אחיו קנינו בטל שאין הנכסים ברשותו אלא ברשות היבמה:

מסורת הש"ס

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ר' מאיר וכו' כ"ם ממטלטלי דמקבל מתנה. נ"ב בפ' ערבה דף מט ע"ב ד"ה הוא ואשתו וכו' כתבו התוס' דליכא למימר דכ"ש לא הוי והוא הדין מיהא הוי ע"ש ולכך כתבו פה בסתמא שמתבו על מ"ש שם:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוס' ד"ה (בע"ב) מגרשה בגט וכו' ויש לישב פי' הקונטרס. עי' גיטין דף מא ע"א תוד"ה אשה וכו' עד סוף הדבור ודו"ק:

מוסף רש"י

דאמר מטלטלי משעבדי לכתובה. בגי שומרת יבם שכתובתה על נכסי בעלה הראשון הניח אחיו מעות יקח בהם קרקע והוא אוכל פירות (לע"ל פ:) אלמא מעות משתעבדי לכתובה (קדושין סה:).

---

[1]) [לקמן לו: לז. גיטין כב: ב"ב כח: כט. כט. קיח. קפ: ע"ש מולין קלו: עירובין נט.], [2]) [לעיל עח.], [3]) [עירובין לו:], [4]) [יבמות נט. קידושין סה:], [5]) [ב"ב מט:], [6]) [ל"ל בפ"ה דיבמות כ.], [7]) [לעיל עט.], [8]) [לעיל מז.], [9]) [לקמן פה.].

[6]) נראה דל"ל וה"ה של יבם דאפילו קדמה ותפשה מחיים דיבם אינה יכולה לגבות מהן וכו'

דלמא. בהא נמי לא טעה דרבי נתן היא דמוציאין מזה ונותנין לזה: **לאשר אשם לו.** לאשר הקרן שלו ולא כתיב לאשר נושה בו: **אלא.** להכי איצטריך מתנה וטעה התנא שנאה דלא לאשכחן תנא דאית ליה תרי חומרי בכתובה שהרי היא מדברי סופרים הדא דמטולטלי משתעבדי לה וחדא דגבינא מבעל חובו של מת מדברי נתן אלא חדא מהנך חומרי הוה ליה למיתני בה אי כרבי מאיר אי כר' נתן וכיון דתנא תרוייהו לא קבלה מרבו כן ומאלו שנאה מי שסידר הברייתא ולא סמכינן עלה במידי: **ולא ידענא מאי היא.** לא הייתי יודע טעם בדבר אמאי איצטריך מתנה: **פומבדיתאה רמאה.** שאחרי כן חזר בו. פומבדיתאי קרי להו רמאי כדאמרי' בעלמא (חולין דף קמז.) גרשאה נשקיך מני כסיך פומבדיתאה לוייך שני חוספיזין [ובמחזקת הבתים (ב"ב מו.) כמו כן תא ואחוי לך רמאי דפומבדיתא]: **פלוג מהשתא.** החזק בחלקך מעכשיו ואע"פ שאינה עכשיו קנויה לך עד שתכנוס לו שתחליק[ד] לכשתכנוס ותזכה בכולן זכה אתה בחלקך על פי שהחזקתיך מעכשיו: **קנה לאחר שלשים.** במשיכה זו: **ואפי' עומדת באגם.** שאינה ברשות הלוקח: **אסר.** הוא דקונה לאחר שלשים משום דבידו היה להקנותה לו משעת משיכה הלכך מהניא משיכה לכשיתקיים התנאי שימלאו לי יום: **הכא לאו בידו.** לחלקם לו מעכשיו ולהקנות לו אם ירצה הלכך כי אמר ליה נמי לכשתכנוס זכה מעכשיו לאו מידי הוא דקיימא לן כרב יוסף כדקבעינן הלכתא כוותיה לקמן בשמעתין. ואפילו אית לן יבם ואחר כך חילק מה שעשה עשוי השתא מיהת לאו בידו: **והא כי אתא כו'.** גבי משיכת פרה קאי ופריך דר' יוחנן אדרבי יוחנן: **קני מעכשיו.** לאחר שלשים כשיגיעו תהא קנויה לך מעכשיו: **שני מעשים הוו.** ומי ששאל זו לא שאל זו ולא שמע האחרון את הראשונה שלא נשאלו יחד בבית המדרש לגירסא בעלמא אלא ע"פ מעשים שאירעו נשאלו: **והא קאני כל נכסיו של מת אחראין לכתובתה.** והמחובר לקרקע כקרקע ולא דמו למחוברין לנכסי מלוג דהתם פירא תקינו ליה רבנן היכא דאיכא קרן קיים והני נמי פירי נינהו דגמרי ברשותיה אבל הכא קרנא ופירא דידיה הוא ומיעבדא הוא דאית עליהו ומאי דאיתעבד לה מחיים דבעל לא אמרינן פירא הוא לאפקועי שיעבודא: **תני שלה.** ולא פליגי רבנן עליה אלא אתלושין ואכפיס ולמימר דלא משעבדי מטולטלי לכתובת': **שמגרש' בגט ומחזירה.** תרי מילי אשמעינן מגרשה בגט ואינה צריכה חליצה ואשמעינן שאם רצה להחזירה מחזירה כשאר אשה: **עדיין יבומין הראשונים עליה.** אע"פ שלקחה הכי כתיב ולקחה ויבמה (אע"פ שלקחה ומלאשה[ה]) דרשינן ליה לקמן (ע"ב) והאי ויבמה דרשינן לבעל כרחה ביבמות (דף ח.): נעשית

דלמא רבי נתן היא דתניא [6]ר' נתן אומר [a]מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה ת"ל [1]ונתן לאשר אשם לו אלא לא אשכחן תנא דמחמיר תרי חומרי בכתובה אלא אי כרבי מאיר אי כר' נתן אמר רבא א"כ היינו דשמענא ליה לאביי דאמר זו אינה משנה ולא ידענא מאי היא: ההוא גברא דנפלה ליה יבמה במתא מחסיא בעא אחוה למיפסלה בגיטא מיניה אמר ליה מאי דעתיך אי משום נכסי אנא בנכסי פליגנא לך אמר ליה מסתפינא דעבדת לי כדעביד פומבדיתאה רמאה אמר ליה אי בעית פלוג לך מהשתא אמר מר בר רב אשי אע"ג דכי אתא רב דימי [2]אמר רבי יוחנן האומר לחבירו לך ומשוך פרה זו ולא תהיה קנויה לך אלא לאחר שלשים יום לאחר ל' יום קנה ואפי' עומדת באגם התם בידו הכא לאו בידו והא כי אתא רבין א"ר יוחנן לא קני לא קשיא [3]הא דא"ל קני מעכשיו הא דלא אמר ליה קני מעכשיו בעו מיניה מעולא יבם ואח"כ חילק מהו לא עשה ולא כלום חילק ואח"כ יבם מהו לא עשה ולא כלום מתקיף לה רב ששת השתא יבם ואח"כ חילק לא עשה ולא כלום חילק ואח"כ יבם מבעיא שני מעשים הוו כי אתא רבין אמר ר"ל בין יבם ואח"כ חילק בין חילק ואח"כ יבם לא עשה ולא כלום [4]והלכתא לא עשה ולא כלום: וחכ"א פירות המחוברים לקרקע שלו: אמאי והא כל נכסיו אחראין וערבאין לכתובתה אמר ריש לקיש תני שלה: כנסה הרי היא כאשתו: למאי הלכתא [5]אמר רבי יוסי בר' חנינא לומר [7]שמגרשה בגט ומחזירה מגרשה בגט פשיטא מהו דתימא [2]ויבמה אמר רחמנא ועדיין יבומין הראשונים עליה לא תיסגי לה בגט אלא בחליצה קא משמע לן מחזירה פשיטא מהו

לא אשכחן תנא דמחמיר תרי חומרי בכתובה. ואם תאמר והא דתנן בהכותב (לקמן דף פד. ושם) מי שמת והניח אשה ובעל חוב ויורשין והיה לו פקדון או מלוה ביד אחרים ר' טרפון אומר יתנו לכותל שבהם ומפרש בגמרא לכתובת אשה משום חינא ולמאן דאמר נמי לכותל שברחיה אם היתה כתובת אשה כותל היה מודה לו אם לא היה בעל חוב כלל היו נותנין לאשה ואי הוה מפרשינן דהתם לא מן הדין אלא מצוה ליתן לכותל שבהם הוה ניחא ואפי' אי דינא הכי יש לומר דשאני התם דאין היורשין מוחזקין מן הפקדון והמלוה לכך אין צריך לדרבי נתן תדע דלא חשיבי מוחזקין דהא אי הוו חשיבי מוחזקין לא הוו מטולטלי דידהו משתעבדי לכתובה לו לב"ח אבל הכא הרי הניחם מוחזק מאותה מלוה שהרי הוא המייב ואפי' היו אחרים חייבין הוה חשיב יתם מוחזק דבמקום אחרי קאי לכך צריך דר' נתן:

פומבדיתאה רמאה. ואם תאמר ומה רמאות עשה הא אמר רב יוסף לא הוי זבייה זביגא ועוד דמה תיקן בכך דאמר איפלוג מהשתא ואומר רבינו יצחק דלעיל חזר בו הפומבדיתאה ולא רצה ליתן אחר שיבם והא דקאמר רב יוסף כו' לא משום שהיה צריך לאותו מעשה אלא לפי שסייך עליו אותו הדין: **התם בידו הכא לאו בידו.** פירש בקונטרס הלכך כי אמר ליה נמי לכשתכנוס זכה מעכשיו לאו מידי הוא דקיימא לן כרב יוסף דפסקינן לקמן הלכתא כוותיה ואפי' אית לן יבם ואח"כ חילק מה שעשה עשוי השתא מיהא לאו בידו הוא וקשה לרשב"א דאמאי שנא מדאמר רב בפ"ק דבבא מציעא (דף טו:)[1] שדה זו לכשתקנה ממך קנויה לך מעכשיו קנה אע"ג דלאו בידו וי"ל דרב סבר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ולא קיימא לן הכי דפסקינן בפרק אף על פי (לעיל דף נט.) כרבי יוחנן הסנדלר:

הא דאמר מעכשיו והא דלא אמר מעכשיו. לא דמי לאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים ולא בא אחר וקידשה בתוך שלשים יום דמקודשת אע"פ שנתאכלו המעות אע"פ שלא אמר מעכשיו כדאמרינן בפרק האומר בקידושין (דף נט.) דבכסף ודאי לא בעינן מעכשיו שאם לא תתקדש לו חייבת לשלם והוי כאילו הכסף בעין לאחר שלשים אבל הכא גבי משיכה אם לא אמר מעכשיו לא קנה לאחר שלשים יום דבשעת קנייה כבר פסקה המשיכה ורב נמי דאמר בפרק קמא דבבא מציעא (דף טו:) שדה זו לכשתקנה ממך קנויה לך מעכשיו קנה היינו (מעכשיו) משום דסתם קניית שדה הוא בשטר ולכך צריך מעכשיו שמא יאבד השטר או יקרע ולא יהיה בעולם בשעת קנייה ואע"ג דרב מספקא ליה באומר מעכשיו ולאחר ל' מי תנאה הוי מי חזרה הוי במעכשיו לכשתקנה קנה דהא דקאמר לכשתקנה היינו משום דאיכא שלו עתה ואינו יכול להקנותה אלא לכשיקנה ועוד כיון דקאמר מעכשיו לנסוף ליכא לספוקי במידי ואם תאמר ור' יוחנן דהכא מאי קסבר מי חזרה הוי אמאי קנה דכיון דחזר בו הא בטל מעכשיו ומי תנאה הוי אמאי בעינן שתהא עומדת באגם דהכי משמע בהכותב (לקמן דף פו: ושם) דדוקא בעומדת באגם קנה דאפילו עומדת ברשות מקנה נמי דהא קנה מעכשיו כיון דתנאה הוי ולא חזר בו עד לאחר שלשים וי"ל דר' יוחנן לטעמיה דלית ליה תנאה הוי ולא חזרה הוי אלא מעכשיו מתחיל הקנין ואינו נגמר עד לאחר שלשים וכן אית ליה בהאומר בקידושין (דף פ.) ולהכי צריך שתהא בסוף שלשים באגם שהוא מקום הרהוי למשיכה ובהאשה רבה (יבמות נג. ד"ה קנויה) האמרתי: [1]**והתלושין** כל הקודם זכה. ואם תאמר בשלמא קדם הוא זכה דקסבר דמטולטלין לא משתעבדי לכתובה כדפירש בקונטרס אלא קדמה איהי אמאי זכתה לר' עקיבא דאמר לקמן (דף פד.) דאין מרחמין בדין אלא יתנו ליורשין ואית ליה דאפילו קדמה היא לא זכתה כדמוכח התם בגמרא וי"ל דהתם לבגבות אפילו קדמה איהי לא זכתה אבל הכא שאין לה אלא שיעבוד בעלמא לא חשו ולקמן האמרתי: **ויבמה אמר רחמנא.** וליכא למימר ואימא הכי נמי דאיצטריך ויבמה לכמה דבריה: מהו

א) לעיל יט. ספסיס לא. גיטין לז. כ"ק מ: [קדושין עו.], ב) לקמן פו: ע"ש, ג) יבמות מ: יט: לט., ד) [שאילתות רש"ש], ה) [דברים כה], ו) [ויביכמות לג. ושם], ז) [סיין לעיל במשנה].

תורה אור השלם

1. וְהִתְוַדּוּ אֵת חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהֵשִׁיב אֶת אַשְׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִישִׁתוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ: במדבר ה ז
2. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ: דברים כה ה

מוסף רש"י

ונתן לאשר אשם לו. לאשר הלוהו לו לא נאמר, אלא לאשר אשם לו, לאשר קרן שלו, בב"ק (קי.) אמרינן אשם זה קרן (פסחים לא. ובע"ז לעיל יט.). מלמד שמגרשה בגט. לאחר שנאה נעשית כאשתו ואם רצה לגרשה מגרשה בגט ואינה צריכה חליצה, ומחזירה. אם רצה להחזיר ולא אמרינן מצוה רמתא דמתא עליה ועבדה ומהשתא מיקום עליה נאיסור אשת אח להכי כתיב ולקחה לו לאשה דכיון שלקחה נעשית כאשתו לגל דבר (יבמות ח. ובע"ז שם יט: לט.).

תוספות רי"ד

ההוא גברא דנפלה ליה יבמה במתא מחסיא בעי אחוה למיפסלי בגיטא מיניה א"ל מה דעתך משום נכסי בנכסים פליגנא לך אמר מסתפינא דלמא עבדית לי כפומבדיתא רמאה. פי' שחזר בו ובטל קנינו. א"ל אי בעית פלוג מהשתא אמר מר בר רב אשי אע"ג דכי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן האומר לחבירו משוך פרה זו ולא תקנה לך אלא לאחר ל' יום קנה לאחר ל' יום ואפילו עומדת באגם התם בידו והכא לאו בידו. פי' שעדיין לא ייבם ולא זכה בנכסים ואין לו כח בהן עכשיו כלום. ואח"ל שאם ייבם תחלה ואח"כ חלק זכה היבא דחלק תחלה קודם שייבם לא זכה והא כי אתא (ר"ד) [רבין] אר"י לא קנה לא קשיא הא דא"ל קני מעכשיו הא דלא א"ל קני מעכשיו: בעו מיניה מעולא יבם ואח"כ חלק מהו א"ל לא עשה כלום. פי' שאין לו כח ליבם [למכור] בנכסי אחיו מפני שהן עומדים לגובינא ליבמה כדאמרן וכ"ש חלק ואח"כ ייבם כי אתא רבין אמר ר"ל בין ייבם ואח"כ [חלק] בין חלק ואח"כ ייבם

תוספות רי"ד (המשך)

לא עשה כלום: וחכ"א פירות המחוברים לקרקע שלו ואמאי והרי כל נכסיו אחראין לכתובתה פי' והמחוברים לקרקע בקרקע הן. תני שלה. ואי קשיא מ"ש הא מג"מ דאמרו רבנן שהן שלו ולא קשיא לן והכא אמרי' תני שלה ומאי אלים טובא שיעבוד ו) דאין ליבמה על נכסי בעלה או כה לאשה בנכסים השתא ג"מ שהן קנויין קנין גמור לאשה אמרו חכמים פירות המחוברים לקרקע אע"פ שתנטו ברשות האשה כיון שנגמרו ברשות הבעל הן שלו נכסי היבמה שאין לה בהן אלא שיעבוד בעלמא וגופה הם של יבם לא כ"ש שיהיו הפירות המחוברים של יבם ו"ל שאינו דומה אכילת פירות דהכא לאכילת פירות דהתם דהתם מאי דאכיל בעל פירי לא הוי מן דינא אלא בתקנת חכמים וכיון שנגמרו הפירות ברשותו תקנו לו שיאכל הכל גם העלוי שיש על המחובר ואין לנו להקשות על תקנת חכמים אבל אכילת פירות דהכא הוא מן דינא ולא משום תקנה דהא מדידיה קאכיל וכיון דמן דינא אמרי' ולא מן תקנתא אמאי בעי יבם למזכי בעלוי המחובר שהוא משועבד לאשה ושפיר קאמר ר"מ להכי א"ל תני שלה. שאע"פ שהיא נותן (הדין) כר"מ החליטוה חכמים לה שכיון שלוקחת בהן [קרקע] והוא אוכל פירות אין הבעל נפסד כלום ואינו רוצה לדקדק כמה הן שוין בלא פירות: כנסה ה"ה וכו' למאי הלכתא אר"י ב"ח לומר שמגרשה בגט ומחזירה. מגרשה פשיטא מ"ד ויבמה אמר רחמנא עדיין יבומים הראשונים עליה ולא תסגי לה בגט אלא תבעי נמי חליצה קמ"ל: מחזירה פשיטא

ו) מולי ל"ל שעבוד דיש ליבמה על נכסי בעלה דיהא כח לאשה בנכסים יותר מג"מ השתא ל"מ וכו'.

א מי' פ"ב מהלכות מלוה הלכה ו טוש"ע מ"מ סימן פו סעיף ח:
לד ב מי' פ"ב מהל' מכירה הל' ט סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קלז סעיף ז:
לה ג מי' פכ"ב מהל' גירושין הל' יח סמג עשין יא טוש"ע אה"ע סי' קמח סעיף ג:
לו ד מי' פ"ז מהלכות יבום הלכה טו סמג עשין נח טוש"ע שם סי' קמח סעיף ח:

מהו דתימא מצוה דרמא רחמנא עליה עבדה כו'. הא פשיטא דכשיבמה מותר לבא עליה ביאות הרבה כמו שילה ולית לן למימר מצוה דרמא רחמנא עליה עבדה בביאה ראשונה דקבלה הוא דלא אמר רחמנא ויבמה כדי לגרשה לאשתו אחריני אימא תיקום באיסור אשת אח: **התם הוא דלא כתב לה דקנאי** כו'. מתוך פירוש הקונטרס משמע דבאשתו כיון שכתב לה אם יאבדו חייב לשלם והוה אמינא דיכול לייחד קא משמע לן דאפילו הכי אינו יכול לייחד דכיון דסבורה דלית לה לא סמכה דעתה אע"ג דאית לה הוא בעילתו בעילת זנות כדמוכח בא"פ (נעיל דף ט: יסס) וקשה לרש"ל דמשמע ברש אע"פ (שם דף עה.) דבאשתו כשמייחד לה מטלטלין שמא אין אחריותן עליו אע"ג דכתב לה דקנאי גבי אין עושין כתובת אשה מטלטלין בשלא קיבל עליו אחריות ועוד הקשה דמה מפסדת יבמתו כשמייחד לה דכי היכי דבאשתו קאמר כשייחד לה סתם ואבדו חייב לשלם יבמתו נמי כשייחד לה סתם ואבדו מוחרת על נכסי בעלה הראשון דאחריות כתובתה עליהם ורבינו יצחק פירש התם הוא דלא כתב לה כלומר אי לא תנא אלא ריש הוה אמינא דטעמא כדבעינן למימר לקמן דלא ייחד לה ליבמה כדי למכור שאר נכסים דאינו יכול למכרם כיון דלא כתב לה דקנאי אבל באשתו לא שייך לומר שלא יוכל למכור מהאי טעמא דהא כתב לה דקנאי:

קא משמע לן רבי אבא. שאינו יכול למכור בנכסי אחיו כלל וא"ת והא מרישא שמעינן לה דתנן הניח אחיו מעות ילקח בהן קרקע כו' וכיון דצריך לקנות אם כן אי אפשר לו למכור וי"ל דאי מרישא ה"א דוקא כנגד כתובתה אבל כל הנכסים לא קמ"ל ממשנה יתירא: **אבל יבמתו דלא איהו כתב לה** כו'. תימה ולייתי הא דהכא ולא ליתי הא דלקמן דאשתו שמעי' מק"ו דיבמתו וי"ל דשמא הוה אמינא סברא איפכא:

בתחלה היו כותבין לבתולה מאתים כו'. פירוש היו מיחדים לה כתובה ולא היה אחריות הכתובה על כל הנכסים אם יאבדו אלו המעות והיו מזקינין ולא היו עושין נשים שלא היו רוצות ליגשא שהיו ירלות שמא יגיעו היורשין אותם מעות שיחדו לה לכתובתה התקינו שיהו מניחין אותה בבית אביה שהיו היורשין יכולין להגיען ומה שלא תיקנו אותן מעות כמו שתיקנו בשמוך כשהיו עושין מהן קלתות היינו משום דאין דרך ליתן לה מעות לשמור אבל כלים רגילה היא לשמור א"נ מלא ממש היה נותן מעות ומיהו אין כל כך המעות ברשותה כמו הקלתות שנותנת בהם הפליה והם כל שעה אצלה ולא היו היורשין יכולין להגיעם כמו המעות ואפילו היו יכולין להגיען כמו המעות אינן רשאין דכשרואין אותן ניכר לכל שהוא שלה וכן פירש ר"ח שהיו נותנים לה ועדיין כשהיה כועס עליה אומר לה לכי אצל כתובתיך שבתחילה לא היה אומר לה שפעמים כשהיה דחוק למעות היה מפייסה ומלוה לו והוא משלם לה אבל עכשיו אינם ברשותה ולא היה נהנה מהם כלל התקינו שיהו מניחין אותם בבית חמיה והיתה עושה מהן קלתות וכשהיה דחוק למעות ביותר היתה משאלה לו למשכנם ועדיין כיון שלא היה אצלה ריוח מועט כשכועס הרבה אומר לה טלי כתובתיך ולאי עד שבא שמעון בן שטח ותיקן שיהיו כל נכסיו אחראין ולא היה מייחד לה כלום וקומכת על כל נכסים שעתה היה קשה עליו להוציא מעות וליתן לה: **עביט** של נחושת גרבינן. שמותנין בו ענבים ומוליכן למעצרתא ודוגמתו בפרק איזהו נשך (ב"מ דף עב:) ועל העביט של ענבים כן גרלה לרבינו תם:

הדרן עלך האשה

מהו דתימא מצוה דרמא רחמנא עליה עבדה והשתא תיקום עליה באיסור אשת אח קא משמע לן ואימא הכי נמי אמר קרא [1]ולקחה לו לאשה כיון שלקחה נעשית באשתו: בלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון: מאי טעמא [6]אשה הקנו לו מן השמים [7]ואי לית לה מראשון אית לה משני כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה: [8]לא יאמר לה הרי כתובתיך: מאי וכן מהו דתימא התם הוא דלא כתב לה דקנאי ודקנינא אבל הכא דכתב לה דקנאי ודקנינא אימא סמכה דעתה קמ"ל: [9]גרשה אין לה אלא כתובתה: גרשה אין לא גרשה לא קא משמע לן [10]כדרבי אבא: [11]החזירה הרי היא ככל הנשים ואין לה אלא כתובתה: החזירה מאי קא משמע לן תנינא [12]המגרש את האשה ומחזירה על מנת כתובה ראשונה מחזירה מהו דתימא אשתו הוא דאיהו כתב לה כתובה מיניה אבל יבמתו דלא איהו כתב לה היכא דגרשה ואהדרה אימא כתובתה מיניה קא משמע לן: אמר רב יהודה בראשונה היו כותבין לבתולה מאתים ולאלמנה מנה והיו מזקינין ולא היו נושאין נשים עד שבא שמעון בן שטח [13]ותיקן כל נכסיו אחראין לכתובתה: תניא נמי הכי בראשונה היו כותבין לבתולה מאתים ולאלמנה מנה והיו מזקינין ולא היו נושאין נשים התקינו שיהיו מניחין אותה בבית אביה ועדיין כשהוא כועס עליה אומר לה לכי אצל כתובתיך התקינו שיהיו מניחין אותה בבית חמיה עשירות עושות אותה קלתות של כסף ושל זהב עניות עושות אותה עביט של מ"ר. פי' וכ"ז היה עושים מפני שלא היו רוצים לשעבד נכסיהם וכדי שיוכלו למוכרם אם יצטרכו ולא ימנעו לקוחות מפני האשה שיש לה עליהן שיעבוד כתובתה. ועדיין כשהיא כועס עליו אומר לה טלי כתובתיך וצא. פי' מפני שהיתה מיוחדת ומוכנת לו הרי קל בעיניו להוציאה התקין שמעון בן שטח שיכתוב כל נכסי אחראין לכתובה. פי' ולא לייחד לה מטלטלין לכתובה ומה ששנינו לעיל כפ' נערה לא כתב לה כל נכסי דאא"ל אחראין לכתובה חייב מפני שהוא חב"ד זהו ב"ד של שמעון בן שטח ובימיו נשנית משנה זו: (לא) [ולא] יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השלחן ואע"פ שכתב לה אחריות נכסים כלקוחות דמי לכל מילי ומפני זה מזקינין ולא היו נושאים נשים עד שבא שמעון בן שטח והתקין שיהיו כל נכסי אחראין לכתובה אסור לייחד לה מטלטלין כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה עיין בריש פרק קמא דמכילתין:

הדרן עלך האשה

נעשית כאשתו. דכתיב לאשה קרא יתירא: **אשה הקנו לו.** ליכם זה מן השמים אין עליו לכתוב לה שטר נישואין: **מאי וכן לא יאמר.** פשיטא מי גריעה אשתו מיבמתו: **הכא הוא.** גבי יבמתו קאמרינן אלא ייחד לה מעות לפני שולחנו: **דלא כתב לה.** כתובה האי יבם לליכתוב בה נכסים: **דקנאי.** כבר: **ודקנינא.** שאני עתיד לקנות. הלכך אינה אינה דלא סמכה דעתה שלא יאבדו המעות: **גירשה אין.** הוא דאמרינן אין לה אלא כתובה ואם בא למכור מן השאר ימכור: **לא גירשה.** לא ימכור כלום: **קא משמע לן כדרבי אבא.** דלעיל אם ישראל הוא מגרשה בגט ומחזירה. ואם תאמר מרישא שמעינן לה דקתני כל נכסיו אחראין הכא עלה טובה הוא דהא גבי אשתו נמי תנן הכי אבל מהך משנה יתירא שמעינן דווקא גירשה דאי לא למאי קתני לה אי משום היא גופה פשיטא דאין לה אלא כתובתה אלא ודאי לדיוקא דיליה מנייה למידק הא לא גירשה לא: **מאי קא משמע לן.** ביבמה: **תנינא.** לה באשתו ומאי אולמיה דיבמתו דאיצטריך למיתנייה: **דלית לה כתובה מיניה.** אלא על נכסי בעלה הראשון: **היו כותבין כו'.** ולא היו משעבדים נכסיהן לאחריות הכתובה: **ולא היו נושאין נשים.** שלא היו רוצות ליגשא להם אמרו לכשיגמות אז יגרש לא נמצא לגבות כלום שהיורשין יגיעו מעות של ירושה: **בבית חמיה.** בבית בעלה: **עשירות.** שכתובתן מרובה: **קלתות.** כמין סל שמנחת על ראשה ונותנת בה פלגיה לאחר שנתמלא הפלך טווי: **עביט.** למימי רגלים: **טלי כתובתיך ולאי.** לפי שהיתה מיוחדת לך: **כל נכסי אחראין.** ולא ייחד לה כתובה במטלטלין:

הדרן עלך האשה

תוספות רי"ד (המשך)

כותבין כל נכסי אחראין לכתובה. תנ"ה בראשונה היו כותבים לבתולה ר' ולאלמנה ק' והיו מזקינים ולא היו נושאים נשים התקינו שיהיו מניחין אותן בבית חמיה. עשירות עושות אותה קלתות של כסף ושל זהב עניות עושות אותה עביט של מ"ר. פי' וכ"ז היה עושים מפני שלא היו רוצים לשעבד נכסיהם וכדי שיוכלו למוכרם אם יצטרכו ולא ימנעו לקוחות מפני האשה שיש לה עליהן שיעבוד כתובתה. ועדיין כשהיא כועס עליו אומר לה טלי כתובתיך וצא. פי' מפני שהיתה מיוחדת ומוכנת לו הרי קל בעיניו להוציאה התקין שמעון בן שטח שיכתוב כל נכסי אחראין לכתובה. פי' ולא לייחד לה מטלטלין לכתובה ומה ששנינו לעיל כפ' נערה לא כתב לה כל נכסי דאא"ל אחראין לכתובה חייב מפני שהוא חב"ד זהו ב"ד של שמעון בן שטח ובימיו נשנית משנה זו: (לא) [ולא] יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השלחן ואע"פ שכתב לה

עין משפט נר מצוה

לז א מי' פכ"ב מהל' אישות הל' יד סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קמ"ד סעיף מ וסעיף ע בהג"ה:

לח ב מי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף ג וסעיף ט:

לט ג ד טור ש"ע שם סעיף כ:

מ ה מי' פט"ז שם הלכה ל טוש"ע אה"ע סי' ק סעיף טו:

מא ו מי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף א:

תוספות רי"ד

מהו דתימא מצוה דרמא עליה דרחמנא עבד תיקום עליה השתא באיסור אשת אח קמ"ל דאימא ה"נ א"ק ולקחה לו לאשה כיון שלקחה נעשית כאשתו עי' בפ' החולץ: ובלבד שתהא וכו'. מ"ט אשה הקנו לו מן השמים ואין עליו לכתוב לה כתובה ואי לית לה מראשון תקינו לה משני כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה: לא יאמר לה וכו'. וכן לא יאמר וכו'. מאי וכן פי' אטו גרינא אשתו מיבמתו מ"ד התם הוא דלא כתב לה דקנאי ודאיקנינא. פי' דלא כתב לה כתובה שיכתוב לה דקנאי ודאיקנינא הלכך לא סמכא דעתה שמא יאבדו המעות אבל הכא דכתב לה דקנאי ודאיקנינא אימא סמכא דעתה קמ"ל שאסור לאדם לייחד מטלטלין לכתובת אשתו: גירשה אין לה כתובה. גירשה אין לא גירשה לא קמ"ל בדר"א פי' כדאמרינן לעיל שאין היכם רשאי למכור מכל נכסי אחיו אך אם יגרשנה: החזירה הרי וכו' מאי קמ"ל תנינא המג"ש את האשה והחזירה ע"מ כתובתה הראשונה הוא מחזירה פי' שאינו נותן לה כתובה אחרת וה"נ היכם כיון דשקלה כתובתה מנכסי בעלה כשגירשה ועכשיו שהחזירה אין לה אלא אותה כתובה. מ"ד אשתו הוא דאיהו כתב לה כתובה ומ"ה לא כותב לה כתובה אחריתי אבל יבמתו דלאו איהו כתב לה כתובה היכא דגרשה ואהדרא אימא ניתקון ונכתוב לה כתובה אחריתי מיניה קמ"ל. תניא בראשונה היו כותבין לבתולה מאתים ולאלמנה מאה והיו מזקינין ולא היו נושאים נשים. פי' לא היו כותבין בכתובותיהן שיעבוד נכסים שיהיו נכסיהם אחראין לכתובת' וע"י כך אם היה הבעל מוכר נכסיו היתי' מפסדת כתובתה או אם מת ולא תפשה מחיים לא היו היורשים פורעים אותה דכיון שלא היה בה

תורה אור השלם

1. כי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:

דברים כה ה

מוסף רש"י

אשה הקנו לו. לינס, מן השמים. ולא שיענר נכסיו למתוכתה ויכול למוכרן כמו שרלה (יבמות לט:). ואי לית לה מראשון. לנים ליה נכסים (שם). ותיקן כל נכסיו אחראין לכתובתה. שיהא כותב לה כל נכסי אחראין לכתובה, לפי שהיה מייחד לה כתובתה וכשהיה כועס עליה אומר לה טלי כתובתיך ולאי (שבת יד:).

הדרן עלך האשה שנפלו

הכותב. אם כן למה כתב לה כו'. בגמרא [ע"ב] מפרש טעמא: הכי גרסינן **רבי יהודה אומר לעולם סוף אוכל פירי פירות.** וכגמ' [ע"ב] מפרש אלו הן פירי פירות: **שמסנה על מה שכתוב בתורה.** דקסבר ירושת הבעל דאורייתא ובנכסא בתרא (דף קיא:) נפקא לן מהאי קרא[1]) דאמרו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה האי וירש אותה ימלא הוא לדרשא שהאיש יורש את שארו ושארו זו אשתו. ואע"ג דשארו דקרא לאו אשתו היא דכתיב בה[2]) ונתתם את נחלתו לשארו וליכא למימר שהיא האשה את בעלה דהא ממשפחתו כתיב[3]) מיהו גבי קרא ימלא דוירש אותה דרשינן הכי ונתתם את נחלתו לקרוב אליו ממשפחתו שארו וירש אותה האיש יורש את אשתו: **וכל המתנה כו'.** אבל פירות תקנתא דרבנן היא ומלי לאתגויי עלייהו: **גמ' תני ר' חייא האומר לאשתו.** ולא תני כותב דאשמועינן דבאמירה בעלמא נמי סליק נפשיה בלא שום קנין וכתיבה: **וכי כתב לה מאי הוי.** וכל שכן אמירה: **האומר לחבירו.** כגון שדה של שותפין ואמר האחד לחבירו אחד מן הלשונות הללו [בין בכתיבה בין באמירה]: **לא אמר כלום.** דאין כאן לשון מתנה: **בכותב לה ועודה ארוסה.** ודאי מי שהקרקע שלו ובא ליתנו לחבירו צריך לשון מתנה ומתניתין בכותב לה עד שלא זכה בנכסים ומתנה עמה שלא יזכה בהן לכשישאנה ואין צריך לשון מתנה שהרי אין לו עכשיו רשות בהן: **ממקום אחר.** שאינה יורשת אבותיו אלא ע"י מעשיו תנא לו כגון נחלת אשתו הבאה לו ע"י נשואין שלו דהואיל ומשום תקנתא דידיה תקון רבנן והוא בא למחול עליה מוחל וכדרב הונא: **בתקנת חכמים.** שתיקנו לטובתי ואינה טובה לי: **כגון זו.** לקמן מפרש אהייא אתמר: **מאי כגון זו.** אהיכא אמרה רבא: **כדרב הונא.** דאמרינן שתיקנו לאשה תחת מעשה ידיה ואי אמרה לי אפשי בתקנה זו שתיקנו חכמים לטובתי אחשו לכל הנשים זימנין דלא ספקי להו מזונות במעשה ידיהן ותקנו להן מזונות ומעשה ידיהן לבעל אי איני צריכה לכך מעונגת אני ואי אפשי לעשות מלאכה אמצא לי מזונות או יש לי אומנות יקרה יתר על כדי מזונותי: **אי הכי.** דטעמא משום דתקנתא דידיה הוא ויכול למחול עליה אמאי אצטריך דבי רבי ינאי לאוקמה בכותב לה ועודה ארוסה אפילו נשואה נמי: **ידו כידה.** והכי הוא כשותף בהן וכיון שנכסים שלו צריך לשון מתנה ואין מועיל בה לשון דין ודברים: **נפקא מינה לשומרת יבם.** כלומר לענין דין ודברים לא פליגי דבין ידו כידה ובין ידו עדיפא מידה אין מועיל בה לשון דין ודברים לסלקו ופלוגתא דאביי ורבא לענין שומרת יבם איצטריך. וביבמות אפליגו בה אביי ורבא בפרק החולץ (דף לח: ואילך) גבי מתני' דפ' דלעיל בהאשה[2]) שומרת יבם שנפלו לה נכסים דקתני מתה מה יעשה בכתובתה כו' ואיפליגו בית שמאי וב"ה ואוקי אביי פלוגתייהו בשנפלו לה כשהיא מחתיו דבעל בחיי בעל הראשון קסבר אביי ידו כידה לפיכך כשמת ונפלה לפני יבם ומתה עד שלא מיבמה יורשיה הבעל שייהנה בחיים לירש זה מכח אחותו וזה מכח אחיו לבית שמאי אלוקה עדיפא ולבית הלל חזקה קמייתא עדיפא לפיכך נכסי מלוג בחזקת יורשי האב ופליג רבא אדאביי דאמר אי דנפלו לה כשהיא מחתיו דכולי עלמא ידו של בעל עדיפא מידה וכשמת עמד אחיו ליבמה במקומו והרי הוא כאותו ואם מתה כשהיא שומרת יבם אין ליורשיה בהן כלום ומתני' דב"ש דנפלו לה כשהיא שומרת יבם: **קנו מידו מהו.** אבריתא דהאומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו אבל אמצא אמתיתין לא מהניא קנין ליפות כחה דהא באמירה בלא לשון מתנה סגי לאסתלוקי אפילו מגופה של קרקע היכא דפרש כדקתני סיפא וטעמא דמתני' דאמר ר"ז אוכל פירות לאו אלא משום לשון דין ודברים הוא אלא משום דלא פרש ממאי סליק נפשיה ואמרי' ידה על התחתונה כדמפרש לקמן [ע"ב] ואינה יכולה לומר מן הכל נסתלקת הילכך מה לי קנו מה לי לא קנו אלא אבריתא קא בעי לה דקתני לא אמר כלום וטעמא משום גריעותא דלשונא הוא: **מהו.** מי אמרי' לא הקנה בחליפין הללו כלום ולא אמר עליה אלא לשון דין ודברים או דלמא אין חליפין בחיים אלא לדבר שיש בו ממש שזה קונה את הסודר ומקנה לו חפץ המכר או המתנה ועל גופה של קרקע קנו מידו ומתנה גמורה היא: **מדין ודברים קנו מידו.** מה שפירש על הקנין קנו מידו והוא לשון דין ודברים ואינו כלום: בעורך

הכותב [1]א לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך הרי זה אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה אם כן למה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך שאם מכרה ונתנה קיים [2]כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן הרי זה אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה ר' יהודה אומר לעולם [3]אוכל פירי פירות עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן בחייך ובמותך אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה אינו יורשה רשב"ג אומר [4]אם מתה יירשנה מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה [5]וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל: **גמ'** [6]תני רבי חייא [7]האומר לאשתו וכי כתב לה הכי מאי הוי והתניא [8]האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת הימנה לא אמר כלום אמרי דבי רבי ינאי [9]בכותב לה ועודה ארוסה כדרב כהנא דאמר רב כהנא [10]נחלה הבאה לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה [11]וכדרבא דאמר רבא האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו מאי כגון זו כדרב הונא אמר רב [12]דאמר רב הונא אמר רב יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה אי הכי אפילו נשואה נמי אמר אביי [13]נשואה ידו כידה רבא אמר [14]ידו עדיפא מידה נפקא מינה לשומרת יבם איבעיא להו קנו מידו מהו אמר רב יוסף מדין ודברים קנו מידו רב נחמן אמר [15]מגופה של קרקע קנו מידו אמר אביי מסתברא מילתא דרב יוסף בעורך

הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך הרי זה אוכל פירות בחייה. (ב"ב מב. וסס) ולא לאיש חזקה בנכסי אשתו ופריך בגמרא[1]) פשיטא כיון דמשתעבדא ליה לפירא פירא הוא דקא אכיל לא צריכא דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ולאו דוקא דא"כ אכתי משעבדי ליה לפירא אלא לא חש להאריך ואיירי דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן: **דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן בחייך ובמותך.** בריש ספרים גרסי' ובפירי פירותיהן ול"ל דסמיס לן כרבי יהודה וא"ת תפשוט מהכא בגמרא דעד עולם לאו דוקא מדלא תנא ליה ושמא לא חש להאריך אלא לפתוס כר' יהודה: **ואין לי עסק בה.** וא"ת דאמרינן בהשולח (גיטין מג: וסס) גבי המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא בן חורין וצריך גט שחרור ואם כתב לו אומן זהו שחרורו מאי אומן אמר רב ששת דכתב ליה לכשתברח ממנו אין לי עסק בך משמע דאין לי עסק בך הוי לשון טוב וגרמה לרשב"ל דאין לי עסק בך הוי כמו שאומר לו הרי את לעצמך הילכך גבי עבד שיכול לזכות בעצמו קני אבל שדה אין יכולה בעצמו: **כדרב כהנא כו'.** ואם תאמר היכי מייתי ראיה דמהני לשון דין ודברים שהוא לשון גרוע דלמא כל הנהו דמייתי מיירי בלשון טוב ואי אפשי בה דמייתי הוי לשון טוב כדמוכח בפרק בתרא דכריתות (דף כד.) ויש לומר דמדקאמר נחלה הבאה לו לאדם דיוקא ולא שבאת לו כבר משמע דבלשון גרוע מיירי דבלשון טוב אפילו נאת לו כבר יכול להתנות עליה ולר"י גרסה דלשון דין ודברים אין צריך להביא ראיה דמהני דמסתברא הוא דמהני היכא דלא באה לידו כמו בעצמא ליתנא מעליא אלא מייתי ראיה דלא תיקשי למאי דאוקמה בכתב לה ועודה ארוסה היכי מאי מקני לה והא קיימא לן דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואף על גב דרבי ינאי דמוקי לה בכותב לה ועודה ארוסה סבר בהאשה רבה (יבמות לג. וסס) דאדם מקנה מכל מקום מייתי ראיה לדידן דקי"ל דאין אדם מקנה מדבר שהגיע שיכול להקנות בכה"ג ובנסוף מייתי ראיה דרבא ליתן טעם דיכול להתנות אף על פי שלא בא לעולם דכיון דלטובתו תיקנוה יכול לומר אי אפשי באותה טובה ובמילתיה דרבא לחודא לא סגי בלא מילתיה דרב הונא דממילתיה דרבא לא שמעי' שיכול להתנות בדבר שלא בא לעולם אע"ג דקאי על מילתיה דרב הונא דאייתי במזונות שלא באו לעולם אתם אינו מידוש במה שאין לה מזונות דאטו יש לה ליטול מזונות בעל כרחה וכשרוצה חוזרת בה ולא קא משמע לן רב הונא אלא שיכולה להפקיע מעשה ידיה מבעלה ומ"ת בלא רב הונא נמי למה לא יוכל להסתלק בכותב לה ועודה ארוסה מידי דהוה אשאר כסות ועונה (לעיל דף ט.) דלרבי יהודה בדבר שבממון תנאו קיים ורבי מאיר נמי לא פליג אלא משום דקסבר מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ויש לומר דהכא מיירי באומר לה שלא דרך תנאי אלא אומר לה דין ודברים אין לי בנכסיך ועוד דלאשה איכא לה לאתגויי ומתני' הבעל והוה ליה פעומי מילי בעלמא והשתא מייתי מדרב הונא דהכי דמכח תנאי לא מהני מכח סילוק בעלמא מועיל: **קנו מידו מהו.** פירש בקונטרס דאבריתא קאי וקשה לר"י דמה יש להועיל אם קנין שהרי נמי מקנה אותה והלא לכ"ע מפקר לה ונראה לר"י דאגשאה קאי דאמרינן דידו כידה אי מהני לה אם אין לה קנין אז בוצינא

א מ"י פכ"ג מהל' אישות הל' כ' סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לג סעיף ח:

ב ב מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ד:

ג ג מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ח:

ד ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:

ה ו ז מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם ופעיף ג ח' וסי' סט סעיף ז:

ו ח מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סי' לד סעיף ג:

מסורת הש"ס

[1]) קדמן קנ:, [2]) לעיל טו., [3]) [קדושין יט: וש"נ], [4]) [לקמן קנ:], [5]) לקמן לה. גיטין עז. ב"ב מג. מנ. כריתות כל.;, [6]) גיטין עז. ב"ק מ: ב"מ מע:, [7]) לעיל נח: וש"נ ע:; לקמן קז:, [8]) [יבמות לט.], [9]) [שם], [10]) [במדבר מז], [11]) [דף פ:], [12]) [שם מט. וסס],

מוסף רש"י

לעולם אוכל פירי פירות. אם כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן, אוכל הוא פירי פירות, מוכר פירות ולוקח קרקע שיהא לה קרן והוא אוכל פירות (לעיל נו.). **האומר לחבירו.** שהיה שותף עמו בשדה זו (כריתות כד: וכעי"ז גיטין עז.). **ואין לי עסק בה.** אחת מכל לשונות הללו (גיטין עז.) כלומר לא יהא לי עסק בה, ומכלל אחה שומע אלא הכל יהא שלך, אלא שלא הוציא הדבר בפירוש מפיו (רשב"ם ב"ב מג.). **לא אמר כלום.** ולא אבד זכותו (כריתות כד:) דמאחר שהיא שלו צריך לכתוב לשון מתנה (גיטין עז.) דאין זה לשון מתנה דשאמר לא יהא לי מלך בשלו דעל כרחו הרי הוא שלו עד שיאמר לחבירו שדי נתונה לך שדי מכורה לך שדי מופקרת לכל מי שירצה (רשב"ם ב"ב מט.). דכיון דבכר יש לו מלך בשדה והוא אומר לא יהא לי מלך בו, אין זה לשון מתנה לחבירו אלא לשון תפלה הוא, כלומר אלא שלא יהא לי מלך בשדה זו וכל זמן שלא אמר יהיה נתון לך שדה זו, לא יצא עדיין מרשותי, ואין מופסד לשון זה אלא בדבר שעדיין לא זכה בו והוא מתנה עליו שלא יהא שלו כשיבא הזמן שעתיד לזכות באותו דבר, דאין אדם זוכה בדבר בעל כרחו, כדלקמן דאמלה אבאה לו לאדם לאחר מכן מתנה עליה שלא יירשנה, אבל מכיון שכבר הדבר שלו הוא והוא אומר לא יהא שלי לא אמר כלום, דבעל כרחו יהיה שלו כל זמן שלא יתנה לאחרים (רשב"ם ב"ב מג. ע"י"ש). **כבותב לה.** דין ודברים כו', ועודה ארוסה. קודם שזכה בנכסים ואין צריך לכתוב לשון מתנה דיכול להתנות כדרב כהנא (גיטין עז.) דאיני זוכה בפירות עד שעת נשואין וכדמסיק ואזיל דביריעות הבאות לאדם בתקנת חכמים יכול לעקרן או מתנה עליה קודם הזמן בעוד שלא בא לידי ואומר לא יהא לי מלך באותו ממון העתיד לבא לי בתקנת חכמים, דאין מזכה לו לאדם בעל כרחו (רשב"ם ב"ב מט.). **נחלה הבאה לאדם ממקום אחר.** שאינה יורשת אבותיו מן התורה (גיטין עז.) העתידה לבא לו כגון נחלה דרבנן כדמפרש לקמן (רשב"ם ב"ב מט:). **אדם מתנה עליה.** קודם שזכה (גיטין עז.). **שלא יירשנה.** כגון דקאמר דין ודברים אין לי על אותה נחלה העתידה לבא לי, כלומר לא יהא לי דין ודברים (ב"ב שם). **וכדרבא.** כלומר ובאחרו נחלה הבאה לו בתקנת חכמים כדרבא, אבל בנחלה דאוריתא כגון דין ודברים אין לי ירושת אבי כסיותי, לא יועיל התנאי, דבעל כרחו שלו יהא אפ"ל תתנה לאחרים בלשון מתנה (שם). **האומר אי אפשי בתקנת חכמים.** שעשו להנאתי, כגון זו. דלקמן דמדרבנן היא (שם) אמאלמא אחריתא אמרה רבא (גיטין שם). שומעין לו. הואיל והתקנה לגרמו נעשית יכול לומר כלום עשו אלא לנהנאתי, אבל אי אפשי בהנאה זו (גיטין שם) דבעל כרחו לא יהא לו אחוזה מחכמים, אם אינו מוקש בעובדה שעשו לו חכמים לא ניתן לו בעל כרחו, שלדעתו תקנה חכמים (ב"ב שם). **מאי כגון זו.** אהיא אמרה רבא (גיטין שם) באותו תקנת חכמים כיון שמדברים בנחמ"ד שעליה אמר רבא כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זאת התקנה שאנו מדברים בה, שומעין לו (ב"ב שם).

כדרב הונא אמר רב. כלומר מתקנת מזונות שהבעל נותן לאשה היו עסוקים בבית המדרש והוא נוטל מלאכת ידיה תמתיקון ועל זה אמר רבא כגון זאת התקנה שתקנו חכמים מזונות האשה לטובתה, אם אומרת אי אפשי בתקנת חכמים בזו התקנה שתקנו לטובתי, דהא לגרמי אינה עוונה, דמלאכת ידי עדיף על מזונותי אחזן מעלי ותעשה מלאכה לעצמי שומעין לה (ב"ב שם). אינני ניזונות. משלך, ואיני עושה. לך כלום אלא לעצמי (לעיל נח:) אינו ניזונת משל בעלי ואינו עושה לו מלאכה. דכי תקון רבנן מזוני להנאתה תקון, זמנין דלא ספקה במעשה ידיה, ואחר כך תקנו מעשה ידיה לבעלה משום איבה, הלכך יכולה לומר אי אפשי (גיטין נח:).

עין משפט נר מצוה

א מ"י פכ"ג מהל' אישות הל' כ' סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לג סעיף ח:

ב ב מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ד:

ג ג מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ח:

ד ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:

ה ו ז מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם ופעיף ג ח' וסי' סט סעיף ז:

ו ח מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סי' לד סעיף ג:

תוספות רי"ד

הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך ה"ז אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה א"כ למה כתב לה שאם מכרה ונתנה קיים. כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ה"ז אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה ר"י אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן עד עולם. כתב לה דין ודברים א"ל בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן בחייך ובמותך אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה אינו יורשה רשב"ג אומר אם מתה יירשנה שהתנה על מה שכתוב בתורה וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל: תני רבי חייא האומר לאשתו. פי' דבאמירה בעלמא בלי שום כתיבה וכל קנין מסתלק. ואי קשיא וכי מאחר דבדיבור בעלמא מסתלק למהדר ביה הא אוקימנא לה לקמן בכותב לה ועודה ארוסה וכיון שמתחלה התנה עמה ואח"כ נשאת לו ע"ד כן נשאת לו שלא יזכה בנכסים הלכך בדיבור בעלמא סגי לן שע"ד אותו הדיבור נשאת לו שלא יזכה בנכסים. וכי כתב לה הבי מאי הוה והתניא האומר לחבירו דין ודברי' אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת הימנה לא אמר כלום אלמא מצי א"ל מדין ודברים סליקי נפשאי. פי' שנים הם שותפים בשדה ואומר א' לחבירו א' מג' לשונות הללו לא אמר כלום שהורגה להקנות שדהו לחבירו צריך שיכתוב לו לשון מתנה לא לשון סילוק. שי"ל לא סלקתי עצמי אלא שלא אערבר עליך שום חביעה על חלקך ואין זה לשון מתנה וזכוי שיתן לו חלקו במתנה ואע"פ שהלך חבירו והחזיק לא עשה כלום וה"נ לא (מהני) [מביא] באמירה אלא אפילו בכתיבה לא יהא כלום אמרי דר"י בבותב לה ועודה ארוסה. פירוש בוודאי מי שהקרקע שלו ובא לתתו לחבירו צריך שיכתוב לשון מתנה ולא לשון סילוק שלא יועיל כלום. ומתני' בכותב או באומר לה בעודה ארוסה עד שלא נשאת וזכה בנכסים ומתנה עמה שלא יזכה בהן לכשישאנה וא"צ כאן לשון מתנה שהרי אין לו עכשיו רשות בהן וכדרב כהנא דאמר רב כהנא נחלה הבאה לו לאדם ממ"א מתנה עליה שלא יירשנה. פי' שאינו יורשת אבותיו אלא ע"י [מעשיו] תבא לו כגון נחלת אשתו הבאה לו ע"י נשואין הללו. והואיל ומשום תקנה דידיה תיקנו רבנן שייורשנה והוא בא למחול מוחל. דדוקא בירושה שהוא מן התורה אין יכול להסתלק ממנה עד שלא תבא לידו שהאומר מה שאירש מאבא מ"ל לא אמר כלום וכמו שאין יכול למכור כך אין יכול להסתלק ממנה עד שלא תבא לרשותו ואי הוה ירושת הבעל דאורייתא לא הוי מצי מסתלק ממנה עד שלא תבא לרשותו אבל משום דהוא מדרבנן יכול להסתלק ולומר א"א בתקנה זו שהיקנו

בוצינא טב מקרא. לא כפי' הקונטרס דפירש דשניהן מין דלעת הן דהא קישואין מתרגמינן בוצינא וקרא הייגו דלעת כדמוכח בפ' הנודר מן המבושל (נדרים נא.) וקישואין ודלועין שני מינין הן כדתנן במס' כלאים (פ"ג מ"ה) נוטע אדם קישות ודלעת בתוך גומא אחת ובלבד שיהא נוטה שער שורה זו לכאן ושער שורה זו לכאן ודלעת גדולה וקשואה יותר מקישואין אלא שמאחרת להתבשל והקישות ממהרת לבשל ומשל הדיוט כך הוא שאדם אוהב הקישות יותר שיהנה בה מהרה ממה שהוא אוהב דלעת ולהמתינה אע"פ שהיא טובה יותר. ר"ת מ):

מיתה שביחא. שמא משום דרוב פעמים מסתכנת בלידה:

מכירה לא שביחא. שקשה לה למכור משום שבא בית אביה: **רב אשי אמר בנכסייך ולא בפירותיהן.** (מ) למאי דלית ליה לרב אשי יד בעל השטר על התחתונה תימה למאי קתני שאם מכרה ונתנה קיים בדיעבד לכתחילה נמי תמכור: **פירי פירות דוקא.** ואפי' לא כתב עד עולם נסתלק כאילו כתב עד עולם אבל אין לפרש דאי פירי פירות דווקא עד עולם לא מהני דהא מסיק אם תמצי לומר פירי פירות דווקא עד עולם למה לי הא קמ"ל דיון דכתב לה עד עולם דמי משמע דעד עולם פשיטא ליה טפי דמהני אפילו כשלא אמר פירי פירות דווקא:

הוה אמינא עד עולם אפירות. פי' בקונטרס דהוי עד עולם לא בשנה ראשונה ולא בשניה וקשה לר"י דמה לי ראשונה ומה לי שניה ועוד דאפי' רבי יהודה מודה דפירות גופייהו לא אכיל לעולם ואפילו לא כתב לה עד עולם אלא דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן מדלא פליג אלא בפירי פירות אלא הכי פירושא הוה אמינא עד עולם אפירות שבחייה ובמותה לא יאכל פירות להכי איצטריך פירי פירות לומר דלא יאכל לעולם לא פירות ולא פירי פירות: **וקסבר** ירושת הבעל דרבנן ועשו חיזוק. וא"ת בפירות אמאי תנאו קיים לכ"ע וי"ל דבפירות דלא שכיחי לא עבדו רבנן חיזוק כדאמרי' בריש אע"פ (לעיל נו: ופס) אבל ירושת הבעל שכיחא דנכסי אלו בחזל שכיחא טפי מנכסי מלוג דאפילו ליתומה יו) עניה אין פותחין ממאיסים זוז: וסבר דאכלינהו לפירי פירי פירות מהיכא אלא בדשיירא הכא נמי בדשייר: רבן שמעון בן גמליאל אומר כו': אמר רב הלכה כרבן שמעון בן גמליאל ולא מטעמיה מאי הלכה כרבן שמעון בן גמליאל ולא מטעמיה אילימא הלכה כרשב"ג דאמר אם מתה יירשנה ולאו מטעמיה דאילו רשב"ג סבר יז) מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ורב סבר תנאו קיים יח) וקסבר יט) ירושת הבעל דרבנן כ) וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה וסבר

בעורר אבל בעומד מגופה של קרקע קנו מידו אמר אמימר הלכתא מגופה של קרקע קנו מידו אמר ליה רב אשי לאמימר בעורר או בעומד למאי נפקא מינה לבדרב יוסף אמר ליה כא) לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי: אם כן למה כתב לה וכו': ותימא ליה מכל מילי סליקת נפשך אמר אביי כב) יד בעל השטר על התחתונה ואימא מפירי אמר אביי כג) בוצינא טב מקרא ואימא מירושה אמר אביי כד) מיתה שכיחא מכירה לא שכיחא וכי מסליק אינש נפשיה ממילתא דלא שכיחא ממילתא דשכיחא לא מסליק אינש נפשיה רב אשי אמר בנכסייך ולא בפירותיהן בנכסייך ולא לאחר מיתה: רבי יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות: תנו רבנן אלו הן פירות ואלו הן פירי פירות הכניסה לו קרקע ועשתה פירות הרי הן פירות מכר פירות ולקח מהן קרקע ועשתה פירות הרי הן פירי פירות איבעיא להו לרבי יהודה פירי פירות דוקא או דלמא עד עולם דוקא או דלמא תרוייהו דוקא אם תמצי לומר פירי פירות דוקא עד עולם למה לי הא קמ"ל כיון דכתב לה פירי פירות כמאן דכתב לה עד עולם דמי ואם תמצי לומר עד עולם דוקא פירי פירות למה לי הא קמ"ל דכתב לה פירי פירות אי כתב לה עד עולם אין אי לא לא ואם תמצי לומר תרוייהו דוקא תרתי למה לי צריכא דאי כתב לה פירי פירות ולא כתב לה עד עולם הוה אמינא פירי פירות הוא דלא אכיל אבל פירא דפירי פירות אכיל להכי איצטריך עד עולם ואי כתב לה עד עולם ולא כתב לה פירי פירות הוה אמינא לעולם אפירות קאי להכי איצטריך פירי פירות: איבעיא להו כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירי פירות מהו שיאכל פירות מפירי פירות סליק נפשיה מפירי לא סליק נפשיה או דלמא מכל מילי סליק נפשיה פשיטא דמכל מילי סליק נפשיה דאי אמרת מפירי פירות סליק נפשיה מפירי לא סליק נפשיה כיון דאכלינהו לפירות פירי פירות מהיכא וליטעמיך הא דתנן רבי יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות כו' כיון הא קא משמע לן כו'. אין ודאי לא בעי למכתב מיהו אי לא תני הוה אמינא דאי כתב פירי פירות הוה ככותב עד עולם להכי תני למיתר דאפילו כתב פירי פירות בעינן עד עולם: **פרסי למה לי.** למיכתב בשטר: **לעולם אפירות קאי.** לא אוכל הפירות לעולם לא בשנה זו ולא בשנים הבאות אבל פירי פירות אוכל: הכי גרסינן **וליטעמיך דקתני רבי יהודה אומר כו' כיון דאכלינהו לפירות** ולא גרסינן דאכלינהו: **אלא דבשיירא** גרסינן **הכא נמי בדשייר.** אם לא אכלן ומכלן ולקח בהו קרקע ועשתה פירות סילק נפשו מהן ולא מן הראשונים: **ורב סבר תנאו קיים.** כרבי יהודה דאמרי' גבי מקדש את האשה על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה בדבר שבממון תנאו קיים והכא אמאי יירשנה דקסבר רב ירושת הבעל דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה להיות תנאו בטל: תנכור והלכך המכר הוא הגרוע: ואימא מירושה סליק נפשי' ממכירה לא סליק נפשיה פי' שהיא תוכל למכור נכסיה מיד ותפסידנו הפירות והגוף א"כ הירושה גרוע מן המכר. אמר אביי מיתה שביח מכירה לא שביח וכי מסלק אינש נפשיה ממילתא דל"ש. פי' שאין עשירה למכור בנכסי אביה. רב אשי אמר בנכסייך ולא בפירותיהן בנכסייך ולא לאחר מיתה. פי' רב אשי דייק לישנא אמאי לא איסתלק מפירות ומירושה מסתמא עד שיפרש. דמי אמר דין ודברים אין לי בנכסייך הכי משמע מגוף מסתלק אבל לא מן הפירות וגם כ"ז שהן נכסייך. אבל לא"מ בטל שמה מעליהן הלכך מסתמא לא נסתלק אלא אם מכרה ונתנה: ד"י אומר לעולם הוא אוכל פ"פ וכו'. אלו הן פירות ואלו הן פ"פ הכניסה לו קרקע ועשת לו פירות ה"ה פירות מכר הפירות ולקח מהן קרקע

בוצינא טב מקרא. לא כפי' הקונטרס דפירש דשניהן מין דלעת הן דהא קישואין מתרגמינן בוצינא וקרא הייגו דלעת כדמוכח בפ' הנודר מן המבושל (נדרים נא.) וקישואין ודלועין שני מינין הן כדתנן במס' כלאים (פ"ג מ"ה) נוטע אדם קישות ודלעת בתוך גומא אחת ובלבד שיהא נוטה שער שורה זו לכאן ושער שורה זו לכאן ודלעת גדולה וקשואה יותר מקישואין אלא שמאחרת להתבשל והקישות ממהרת לבשל ומשל הדיוט כך הוא שאדם אוהב הקישות יותר שיהנה בה מהרה ממה שהוא אוהב דלעת ולהמתינה אע"פ שהיא טובה יותר. ר"ת מ):

מיתה שביחא. שמא משום דרוב פעמים מסתכנת בלידה:

מכירה לא שביחא. שקשה לה למכור משום שבא בית אביה: **רב אשי אמר בנכסייך ולא בפירותיהן.** (מ) למאי דלית ליה לרב אשי יד בעל השטר על התחתונה תימה למאי קתני שאם מכרה ונתנה קיים בדיעבד לכתחילה נמי תמכור: **פירי פירות דוקא.** ואפי' לא כתב עד עולם נסתלק כאילו כתב עד עולם אבל אין לפרש דאי פירי פירות דווקא עד עולם לא מהני דהא מסיק אם תמצי לומר פירי פירות דווקא עד עולם למה לי הא קמ"ל דיון דכתב לה עד עולם דמי משמע דעד עולם פשיטא ליה טפי דמהני אפילו כשלא אמר פירי פירות דווקא:

הוה אמינא עד עולם אפירות. פי' בקונטרס דהוי עד עולם לא בשנה ראשונה ולא בשניה וקשה לר"י דמה לי ראשונה ומה לי שניה ועוד דאפי' רבי יהודה מודה דפירות גופייהו לא אכיל לעולם ואפילו לא כתב לה עד עולם אלא דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן מדלא פליג אלא בפירי פירות אלא הכי פירושא הוה אמינא עד עולם אפירות שבחייה ובמותה לא יאכל פירות להכי איצטריך פירי פירות לומר דלא יאכל לעולם לא פירות ולא פירי פירות: **וקסבר** ירושת הבעל דרבנן ועשו חיזוק. וא"ת בפירות אמאי תנאו קיים לכ"ע וי"ל דבפירות דלא שכיחי לא עבדו רבנן חיזוק כדאמרי' בריש אע"פ (לעיל נו: ופס) אבל ירושת הבעל שכיחא דנכסי אלו בחזל שכיחא טפי מנכסי מלוג דאפילו ליתומה יו) עניה אין פותחין ממאיסים זוז: וסבר דאכלינהו לפירי פירי פירות מהיכא אלא בדשיירא הכא נמי בדשייר: רבן שמעון בן גמליאל אומר כו': אמר רב הלכה כרבן שמעון בן גמליאל ולא מטעמיה מאי הלכה כרבן שמעון בן גמליאל ולא מטעמיה אילימא הלכה כרשב"ג דאמר אם מתה יירשנה ולאו מטעמיה דאילו רשב"ג סבר יז) מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ורב סבר תנאו קיים יח) וקסבר יט) ירושת הבעל דרבנן כ) וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה וסבר

בעורר. כשבא תבור זה להחזיק בחלקו מיד עמד וערער על המתנה ואמר לא נתתי לך את השדה ודין ודברים בעלמא אמרתי לך שלא אריב עמך: **אבל בעומד.** יום או יומים ואח"כ ערער לא דהשתא הוא דקא הדר ביה ולמדוהו לטענון כך: **ותימא ליה מכל מילי סליקת נפשך.** כיון דאוקמת דבלשון זה יכול להסתלק למה אינו מסולק מן הכל: **יד בעל השטר על התחתונה.** כל המוליא שטר על המוחזק בדבר מה שמפורש בשטר יכול לתבוע עליו ואם השטר שתוס מורידים אותו לפחות שבמשמעות השטר. וכאן הבעל בא בתקנת חכמים על נכסי אשתו בשלשה דברים לאכול פירות ולירש ואם תמכור מכרה בטל וזו מוציאה עליו שטר שכתבת לי דין ודברים אין לי בנכסייך ולשון סילוק הוא זה והוא יכול לטענון ולאי לשון סילוק הוא אבל לא נסתלקתי אלא מפחות שבדברים וזו היא המכירה אבל כל זמן שלא תמכור אוכל פירות: **ואימא מפירי.** מסלק נפשיה שלא יאכל פירות בחייה והוא פחות שבכולן אבל אם תמכור שמפסיד אף גוף הקרקע שהיה ראוי לירש אם תמות בחייו יהא מכרה בטל ויירשנה: **בוצינא טב מקרא.** בוצינא דלעת קטנה קרא דלעת גדולה. והאומר לחבירו קח לך דלעת קטנה בגיתי או הממתן עד שיגדילו וקח גדולה טוב לו ליקח הקטנה מיד כי לא ידע מה יולד יום. אף כאן מביאה עליו אכילת פירות שהוא מדיר ומיד מבטול מכר שאינו מיד אלא לכשתמכור ושמא לא תמכור: **ואימא מירושה.** סליק נפשיה והוא הפחות שמא לא תמות בחייו אבל ממכירה לא סליק נפשיה שמא תמכור ויפסיד אכילת פירות שהוא עכשיו: **מכירה לא שביחא.** שאין אשה רוצה למכור נכסי בית אביה: **רב אשי אמר.** אין לך אלא דקדוק הלשון: **בנכסייך.** אמר לה אבל לא בפירותיהן ובעודן שלה קאמר לה דהא בנכסייך קאמר ולא לאחר מיתה שבטל שמה מעליהן: **איבעיא להו לר' יהודה.** דתנא תרתי ובפירי פירותיהן עד עולם: **פירי פירות דוקא.** בהאי לישנא לחוד קני לאסתלוקי מפירי פירות ומפירי דפירי פירות ולא בעי עד עולם ואי כתב בנכסייהן עד עולם ולא כתב בפירי פירות לא אסתלק מפירי פירות: **או דלמא עד עולם דוקא.** ובעד עולם תלא מילתא ובפירי פירות לא בעי למיכתב ואי כתב מפירי פירות ולא כתב עד עולם לא אסתלק מפירי דפירי פירות או דלמא תרוייהו דוקא: **עד עולם למה לי.** למיתני מתני' הואיל ולא צריך למיכתביה: **הא קא משמע לן כו'.** והכי קאמר עד שיכתוב ובפירי פירותיהן הייגו עד עולם: **פירי פירות למה לי.** למיתני מתני' ליתני בפירותיהן עד עולם הואיל וביה תלא והוא לשון פירות ופירי פירות:

הא קא משמע לן כו'. אין ודאי לא בעי למכתב מיהו אי לא תני הוה אמינא דאי כתב פירי פירות הוה ככותב עד עולם להכי תני למיתר דאפילו כתב פירי פירות בעינן עד עולם: **פרסי למה לי.** למיכתב בשטר: **לעולם אפירות קאי.** לא אוכל הפירות לעולם לא בשנה זו ולא בשנים הבאות אבל פירי פירות אוכל: הכי גרסינן **וליטעמיך דקתני רבי יהודה אומר כו' כיון דאכלינהו לפירות** ולא גרסינן דאכלינהו: **אלא דבשיירא** גרסינן **הכא נמי בדשייר.** אם לא אכלן ומכלן ולקח בהו קרקע ועשתה פירות סילק נפשו מהן ולא מן הראשונים: **ורב סבר תנאו קיים.** כרבי יהודה דאמרי' גבי מקדש את האשה על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה בדבר שבממון תנאו קיים והכא אמאי יירשנה דקסבר רב ירושת הבעל דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה להיות תנאו בטל: תנכור והלכך המכר הוא הגרוע: ואימא מירושה סליק נפשי' ממכירה לא סליק נפשיה פי' שהיא תוכל למכור נכסיה מיד ותפסידנו הפירות והגוף א"כ הירושה גרוע מן המכר. אמר אביי מיתה שביח מכירה לא שביח וכי מסלק אינש נפשיה ממילתא דל"ש. פי' שאין עשירה למכור בנכסי אביה. רב אשי אמר בנכסייך ולא בפירותיהן בנכסייך ולא לאחר מיתה. פי' רב אשי דייק לישנא אמאי לא איסתלק מפירות ומירושה מסתמא עד שיפרש. דמי אמר דין ודברים אין לי בנכסייך הכי משמע מגוף מסתלק אבל לא מן הפירות וגם כ"ז שהן נכסייך. אבל לא"מ בטל שמה מעליהן הלכך מסתמא לא נסתלק אלא אם מכרה ונתנה: ד"י אומר לעולם הוא אוכל פ"פ וכו'. אלו הן פירות ואלו הן פ"פ הכניסה לו קרקע ועשת לו פירות ה"ה פירות מכר הפירות ולקח מהן קרקע

ולב"ה חזקה קמייתא עדיפא ופליג רבא אדאביי ואמר דאם נפלו לה כשהיא תחתיו דבעל כ"ע ידו של בעל עדיפא מידה וכשמת אע"ג דגריע יד היבם מיד הבעל הו"ל ידו כידה והוא זוכה בנכסים והוא יורשה הכל שבחזקתו עומדים ומתני' דבפלו לה כשהיא ש"י. עי' בפסקי בפ' החולץ (והרב פי' נ"מ לש"י כענין אחר ועי' הפסק לקמן בהל' מי שמת והניח אשה ובע"ח אי הל' כאביי דידו כידה או הל' כרבא דידו עדיפא מידה). איבעיא להו קנו מידו מהו רב יוסף אמר מדין ודברים קנו מידו ור"נ אמר מגופא של קרקע קנו מידו אמר אמימר הל' מגופא של קרקע קנו מידו פי' המורה דאבריתא דלעיל קאי דתניא האומר לחבירו זכו' אבל במתני' לא מהני קנין ליפות כחה דהא באמירה ובלא לשון מתנה סגי לאסתלוקי אפילו מגוף הקרקע היכא דפרש וכדקתני סיפא וטעמיה

מוסף רש"י

בוצינא טב מקרא. משל הדיוט הוא, האומר לחבירו דלעת קטנה אני נותן לך בתמונה, אם תלה לתולשה עכשיו תלוש, ואם תלה להניחה עד שיגדל ותיעשה קלא הניחה ותגדל, טוב לו ליטלה מיד, שמא לאחר זמן יתחרט בו זה, או שמא לא יעלרך זה לזה (סוכה נז: וכנ"ל תמורה ט.). **וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה.** יותר ממה שעשתה תורה לדבריה (נדרים קא.).

תוספות רי"ד

לטובתי וכך כתב גם ר"ח ז"ל דכל האי סוגיא אליבא דרב דאמר ירושה הבעל דרבנן ומ"ה יכול להסתלק ממנה אבל אי הות דאורייתא לא היה יכול להסתלק ממנה. וכדרבא דאמר רבא האומר א"א בתק"ח כגון זו שומעים לו. פי' מבא ראיה שאע"פ שלא באת לידו יכול להסתלק ממנה מאי כגון זו אהיכא קאי אדר"ה א"ר דאר"ה א"ר יכולה אשה שתאמר לבעלה א"נ וא"ע פי' דקסבר רב מזוני עיקר ותיקנו מע"י לבעלה משום איבה והלכך יכולה אשה לומר כלום תקנו חכמים אלא להנאתי ולטובתי א"א בהנאה זו אלמא יכול אדם להסתלק ממה שתקנו חכמים לטובתו. ה"נ כל דין נכסי מלוג בין פירות בין ירושה תיקנו חכמים הוא שתיקנו לטובתו של בעל ויכול הוא להסתלק מהן. א"ה אפילו נשואה נמי. פי' כיון דטעמא דמילתא הוא משום דהוי תקנת חכמים שתיקנו להנאתו וארם יכול להסתלק ממנה אמאי אוקמי' ר"י בכותב לה ועודה ארוסה אפילו נשואה נמי. אמר אביי נשואה ידו כידה. פי' וכיון שידו כידה הו"ל לנכסים ברשותו וכיון שהנכסים ברשותו צריך ליתן לשון מתנה ואין לשון סילוק מועיל בהם דבא אמר ידו עדיפא מידה. וג"מ לשומרת יבם. פי' לענין דין ודברים לא פליגי דבין ידו עדיפא מידה ובין ידו כידה אין מועיל בה לשון סילוק אלא לשון (כתיבה) [מתנה] ולא נ"מ אלא לש"י דתנן ש"י שנפלו כו'. ואיפלגו ב"ש וב"ה בנכ"מ שבש"א אם מתה יחלוקו יורשי הבעל דהיינו היבם עם יורשי האב וכו' כדלעיל ואוקי אביי פלוגתייהו בפ' החולץ שנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל וקסבר אביי ידו כידה כשמת ונפלה לפני יבם ומתה עד שלא נתיבמה יורשיה ויורשי הבעל באין לירש זה מכח אחותו וזה מכח אחיו לב"ש וחלוקה עדיפא

גלוין הש"ס

גמ' יד בעל השטר. ג"כ לף קסו ע"ש: תוס' ד"ה מיתה וכו' מסתבכת בלי"ת. עיין שער המלך פ"ד הט"ז מהל' סוכה בסופו:

הגהות הב"ח

(מ) תוס' ד"ה כ"ב אפי' וכו' למאי דלית ליה. נ"ב עיין בפרק גט פשוט לף קסו תוס' ד"ה אר"מ ועיין בנ"ת:

תוספות רי"ד (המשך)

דמתני' דאמר ה"ז אוכל פירות לאו משום גריעותא דלשון דין ודברים הוא אלא משום דלא פריש ממאי סילק ואמרי' ידה על התחתונה כדנפרש לקמן אינה יכולה לומר לו מן הכל נסתלקת והלכך מה לי קנו מידו ומה לי לא קנו אלא אבריתא קא מביא ליה דקתני דלא אמר כלום וטעמא משום גריעותא דלישנא היא מי אמרי' לא קנה בחליפין הללו כלום (דהא) לא אמר עליהן אלא לשון דין ודברים א"ד אין חליפין באין אלא לדבר שיש בו ממש שזה קונה את הסודר ומקנה לו את החפץ המכר או המתנה רעל גופה של קרקע קנו מידו ומתנה גמורה היא אבל רבינו האי גאון וד"י ז"ל פרשו דאבריתא בכותב לאשתו ועודה ארוסה קאי ובפתרון המורה נ"ל דאי כפתרונם היכי אמר ר"י מדין ודברים קנו מידו הא אהני האי לישנא מיהא לפירות כדאוקימנא להתניתין בכותב ועודה ארוסה. והכי הול"ל מפירות קנו מידו ולא מגופה של קרקע ומדקאמר מדין ודברים קנו מידו ש"מ שאין זה הקנין מועיל לו כלום. ורב צמח גאון ורב נחשון גאון ז"ל מפרשי' דאנשואה קאי וזה הפתרון יתכן דדין הנשואה ככל אדם שהוא שותף עם חבירו בשדה: א"כ למה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך יכו'. ותימא ליה מכל מילי סליקת נפשך. פי' כיון דאוקמת דבלשון זה יכול להסתלק בעודה ארוסה למה אינו מסתלק מן הכל אמר אביי יד בעל השטר על התחתונה שכיון שהשטר סתום אנו מורידין אותו לפחות ממשמעותו ואימא מפירי סליק נפשיה מגופא לא סליק נפשיה פי' שיותר הוא חשוב הגוף מן הפירות. אמר אביי בוצינא טב מקרא. פי' הפירות מצוין תדיר והגוף או המכר או לא

(א) [עיריכין קנ: יש"ן], (ב) [סוכה נו: תמורה ט.], (ג) [גיטין ל: פס.], (ד) [קדושין יט: יש"ן], (ה) [כריתות נב:], (ו) [יבמות לו: יש"ן], (ז) [לעיל נו.], (ח) [וע"ע תוס' סוכה נו:], (ט) [לעיל קז.].

(מ) [עיריכין קנ: יש"ן], (נ) [סוכה נו: תמורה ט.], (ס) [גיטין ל: פס.], (ע) [קדושין יט: יש"ן], (פ) [כריתות נב:], (צ) [יבמות לו: יש"ן], (ק) [לעיל נו.], (ר) [וע"ע תוס' סוכה נו:], (ש) [לעיל קז.].

על מנת שאין לך עלי דין אונאה. אמכור לך חפץ זה: **יש לו עליו** (א). דמתנה על של תורה הוא אל תונו (ויקרא כה): **ורב סבר אם מחה לא יירשנה.** דקסבר ירושת הבעל דרבנן ולא עשו חזוק לדבריהן כשל תורה: **הא דרבנן.** כגון זה שהתנה שלא יאכל פירות: **ורב סבר.** אפי׳ תנאי הפירות נמי בעל דחכמים עשו חזוק לדבריהם כשל תורה וכ״ש הירושה שהיא של תורה: **הא כטעמיה וכהילכתיה הוא.** שסיבא ליה לרב כטעמיה דרבן שמעון דמתנה על של תורה תנאו בטל וכהילכתיה דאם מתה יירשנה: **יתויר לבני משפחה.** ביובל: **וינלה להם מן הדמים.** קס״ל יחזירם להם בדמים קלים: **אמאי יחזיר.** ירושה אינה מחזרת ביובל כדאמרי׳ בבכורות (דף נב:): **משום פגם משפחה.** גנאי הוא להם שיהיו אחרים נקברים עמהם והם יקברו בקבורת אחרים: **דמי קבר אשתו.** שחייב הוא בקבורתה: **כדתניא.** לוקח בית הקברות מחזירו על כרחו: **וקוברים אותו בעל כרחו.** של לוקח: **אלא לא גרסי׳: מתני׳ יצאו לכושל שבהן.** בגמרא מפרש מאי ניהו. ואף על גב דלא משתעבדי מטלטלי דיתמי לא לבעל חוב ולא לכתובה הכא דלאו ברשותייהו מנחי קבירא לרבי טרפון דמוליאין מיד הלוה או מיד מי שהפקדון אצלו ונותנין לבעל חוב ולכתובה שנתחייב בהן המת מחייב: **יצאו ליורשים.** ולא מהניא תפיסה: **שכולן צריכין שבועה.** דתנן בפירקין (ב) הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וכל זמן שלא נשבעו אין להם רשות בהם ואין אנו יודעין אם יש להם עליו כלום הלכך משמת המת זכו בהן היורשין וברשותן הן: **כל הקודם בהן זכה.** קדמו יורשין זכו ואין מוציאין מידם דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב״ח ולכתובה קדם אחד מהן האשה או המלוה זכה הוא דר׳ טרפון אית ליה תפיסה דלאחר מיתה מהניא: **וכתה אשה יפר על כתובתה.** אם קדמה ותפסה ויש יותר מן הכתובה או קדם בעל חוב ותפס ויש בהן יותר על חובו: **המוסר יצאו לכושל שבהן.** זה בעל השטר שידו על התחתונה ואם יבואו ליד היתומים שוב לא יוציא מהם לא אשה ולא בעל חוב: **גמ׳ להולאה ניתנה.** ואינה קיימת בעין דמחסרא גובינא ומש״ה אמר רבי טרפון דלא מנחי ברשותא דיתמי: **אכל פקדון דאיתיה בעיניה אימא כו׳.** דכל היכא דאיתיה ברשותא דיתמי איתיה: **לכושל שבראשיה.** למי שנשטרו מאוחר שלא יוכל לערוף לקוחות הקודמים לו: **לכתובת אשה.** היא קרויה כושל שאין דרכה לחזור אחר נכסי המת ולבקש היכן יש לו קרקע: **משום חינא.** שימלאו האנשים הן בעיני הנשים ויהיו נשאות להן שלא תדאגנה להפסיד כתובתן: **והוא כשר.** והדבר כשר והגון לעשות כן: **כולהו נמי דיורשין הוו.** כיון דטעמא דר׳ עקיבא משום דלא נשבעו הוא כי תפסי נמי אמאי זכו הרי זכו בהן יורשים משעת מיתה ונכסי דיתמי קא תפסי: **ואיידי דאמר ר׳ טרפון מוסר.** להדר ליה מיהו נמי בגמלי דאיירי ביה ולעולם בכולהו נמי אית ליה דאפילו תפס מפקינן ליה מיניה: ור״ע

וסבר רב תנאו קיים והא איתמר כו׳. ואע״ג דבפרק הזהב (ב״מ דף נא: ותס) מוקי רב נפשיה אפי׳ כר׳ יהודה דאמר בדבר שבממון תנאו קיים דעד כאן לא קאמר ר׳ יהודה התם אלא דידעה וקמחלה הכא מי ידע דמחיל הכא ליכא לשנויי הכי דה״ל לא ידע דמחיל שהרי אינו ברור לו שהיא תמות בחייו שמא הוא ימות בחייה לכך פריך שפיר: **ורב סבר דאפי׳ בדרבנן תנאו בטל.** פירש נקונטרס דהיינו בפירות וקשה לר״י דא״כ רב דלא כחד דהא במתניתין אפילו לר׳ יהודה מהני תנאה בפירות והיינו משום דלא שכיחי כדאמרי׳ בריש פרק אע״פ (לעיל דף נו:) ונראה לפרש בדרבנן היינו בעלמא בשום דבר דהוי מדרבנן: **משום פגם משפחה לישקול דמי וליהדר.** תימה לרשב״א דא״כ מאי איריא ביובל אפי׳ בלא יובל נמי דע״כ ביובל איירי דאי בלא יובל קאמר דמחזיר א״כ אמאי איצטריך ליה לרב למימר דסבירא ליה דירושת הבעל דאורייתא הו״ל למימר דרבנן ועוד דאיובל מיתניא ונריך לומר דליכא פגם משפחה עד היובל שאז כל הירושות מוחזרות וזו אינה מוחזרת ומיכר שהם קנוסים בשל אחרים:

לכתובת אשה. תימה דהא תנן בבכורות בפרק יש בכור (נב. ותס) דאין אשה נוטלת בראוי ומלוה משני ליה רבנן לאוי בפרק יש נוחלין (ב״ב דף קכה: ותס) ונריך לחלק דדוקא גבי בכור חשיבה מלוה לאוי ולא לכתובת אשה:

לכתובת אשה משום חינא. פירש ר״ח שימלאו האנשים מן בעיני האנשים ויהיה להן קופליס יותר וכן משמע בערוך ובירושלמי וכן משמע לקמן בפ׳ אלמנה (דף לז:) דפריך למ״ד משום חינא יורשים מאי מן איכא ומשני שיראתה בתה או אחותה פי׳ שאף היא צריכה שיקפלו עליה בני אדם ולפי׳ הקונטרס נמי יש לפרש דכיון שרואות בתה ואחותה שכך בקל בתה להם כתובה נשאות יותר ברצון לאנשים ואל תתמה דהכא יפה כח האשה מכח בעל חוב משום חינא ולענין זיבורית תנן בהניקין (גיטין מט: ותס) דבעל חוב בזיבורית וכתובת אשה בזיבורית וגירעו כתה מכח בע״מ משום דיותר ממה שהאיש רוצה ליתן אשה רוצה ליטול ואל תשו משום חינא לעשות דינה בזיבורית כבעל חוב דאין לדמות תקנת חכמים זו לזו בענין שמצינו משקי בי מטבחיא דכן שהקילו שלא להרבות טומאה במקדש ולענין כמה דברים החמירו יותר כדאמרינן בפסחים (דף טז.) ולרבי

איתמר האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה ארב אמר יש לו עליו אונאה ושמואל אמר אין לו עליו אונאה אלא הלכה כרבן שמעון בן גמליאל דאמר המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ולאו מטעמיה דאילו רבן שמעון בן גמליאל סבר מתה יירשנה ורב סבר מתה לא יירשנה האי מטעמיה ולא כהילכתיה הוא אלא הלכה כרבן שמעון בן גמליאל דאמר אם מתה יירשנה ולאו מטעמיה דאילו רבן שמעון בן גמליאל סבר בדאורייתא תנאו בטל הא בדרבנן תנאו קיים ורב סבר אפילו בדרבנן תנאו בטל האי כטעמיה וכהילכתיה הוא ורב מוסיף הוא אלא הלכה כרבן שמעון בן גמליאל דאמר אם מתה יירשנה ולאו מטעמיה דאילו רבן שמעון בן גמליאל סבר ירושת הבעל דאורייתא וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ורב סבר ירושת הבעל דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה ורב סבר ירושת הבעל דרבנן והתנן רבי יוחנן בן ברוקא אומר היורש את אשתו יחזיר לבני משפחה וינכה להן מן הדמים והוינן בה מאי קסבר אי קסבר ירושת הבעל דאורייתא אמאי יחזיר ואי דרבנן דמים מאי עבידתייהו ואמר רב לעולם קסבר ירושת הבעל דאורייתא וכגון שהורישתו אשתו בית הקברות משום פגם משפחה אמור רבנן לישקול דמי וליהדר ומאי ינכה להן מן הדמים דמי קבר אשתו כדתניא בהמוכר קברו ודרך קברו מעמדו ומקום הספידו באין בני משפחה וקוברין אותו בעל כרחו משום פגם משפחה רב לטעמיה דרבי יוחנן בן ברוקא קאמר וליה לא סבירא ליה: **מתני׳** מי שמת והניח אשה ובעל חוב ויורשין והיה לו פקדון או מלוה ביד אחרים רבי טרפון אומר ינתנו לכושל שבהן רבי עקיבא אומר אין מרחמין בדין אלא ינתנו ליורשין שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה הניח פירות תלושין מן הקרקע כל הקודם בהן זכה זכתה אשה יותר מכתובתה ובעל חוב יותר על חובו המותר רבי טרפון אומר ינתנו לכושל שבהן רבי עקיבא אומר אין מרחמין בדין אלא ינתנו ליורשין שכולם צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה: **גמ׳** למה לי למיתני מלוה למה לי למיתני פקדון צריכא דאי תנא מלוה בהא קאמר רבי טרפון משום דמלוה להוצאה ניתנה אבל פקדון דאיתיה בעיניה אימא מודי ליה לרבי עקיבא ואי תנא הא בהא קאמר רבי עקיבא אבל בהך אימא מודי לרבי טרפון צריכא: מאי לכושל רבי יוסי ברבי חנינא אומר לכושל שבראיה רבי יוחנן אמר לכתובת אשה משום חינא כתנאי ר׳ בנימין אומר לכושל שבראיה והוא כשר רבי אלעזר אומר לכתובת אשה משום חינא: הניח פירות התלושין: ורבי עקיבא מאי איריא מותר כולהו נמי דיורשין הוו אין הכי נמי ואיידי דאמר רבי טרפון מותר תנא איהו נמי מותר ור״ע

מסורת הש״ס

א) ב״מ נא. מכות נ:, ב) [בכורות נב:], ג) [יבמות לו: וש״נ], ד) בכורות נב:, ה) [קדושין יח. וש״נ], ו) ב״ב ק: בכורות נב:, ז) [לקמן לז: גיטין לה. מט:], ח) [פירוש דמיון דידעי איתתא דמיחלו בעל חוב ויורשין לאחר מיתה מקמה מהא משברתא לבעלה בכל כהה מחיים ומתוך כך ממנא מן לפניו ויהיה שלום ביו לביתה. ערוך ערך מן ב׳ וכל״ם מגא ל״]. ט) [לקמן פז.], י) [הסדום כ״ב תתוי״ט פס״ח דבכורים], כ) [ועי׳ תוס׳ גיטין מט: ד״ה משום].

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה יש לו עליו אונאה דמתנה:

מוסף רש״י

המוכר קברו. מערות היו עושין לבן במיהן לקבור שם מתי משפחה (רשב״ם ב״ב קז:). מעמדו. שעושין מעמדות שבעה למת (בכורות נב:); אי: שעומדין ויושבין שם סמוך לבית הקברות בשופם מן הקבר (רשב״ם ב״ב שם). וקוברין אותו בעל כרחו. של לוקח (בכורות שם). ותקנת חכמים היא (ב״ב שם). משום פגם משפחה. גנאי הוא להם שאין לקרוביהם מקום קטנה הלכך אמור רבנן לישקול דמי וליהדר, והכי אמרינן בהדיא בבכורות בשלמי פ׳ יש בכור לגחלה (שם). משום חינא. שיהא מן האנשים בעיני הנשים ליגשא להם (גיטין לה. ובערו״ך לקמן צז).

תוספות רי״ד

ועשתה פירות ה״ה פ״ם: כתב רבינו האי ז״ל דהל׳ כר״י. ואינו נ״ל דס״ל שלא איפסקא הל׳ בהדיא לא שבקי׳ כללא דיחיד ורבים הל׳ כרבים ואע״ג דבעל הגב׳ [מבעיא] אליבא דידה כך דרך האמוראים לחקור בדברי התנאים לעמוד על סוף דעתם ומ״ה לא שבקינן לכללא ולמיפסק הל׳ כוותיה: רשב״א אם מתה יירשנה וכו׳. פי׳ קסבר רשב״ג ירושת הבעל דאורייתא כדנפקא לן בפ׳ י״ג מירש אותה מלמד שהבעל יורש את אשתו אבל היקום פירות דהיא מדרבנן תנאי קיים. אמר רב הל׳ כרשב״ג ראם מתה יירשנה ולאו מטעמיה דאילו רשב״ג סבר ירושת הבעל דאורייתא ותנאי בטל ורב סבר ירושת הבעל דרבנן ותנאי בטל דחכמים עשו חיזוק לדבריהם [יותר] משל תורה. ואין הלכה כרשב״ג דאמר המתנה עש״ש בתורה תנאי בטל. דקי״ל הלכה כר״י דאמר בדבר שבממון תנאי קיים. ולא כרב דאמר בדרבנן תנאי בטל דהא אמר רב כהנא נחלה הבאה לאדם ממ״א מתנה עליה שלא יירשנה. עיין בס״ה: **מתני׳** מי שמת

עין משפט נר מצוה

ח א מי׳ פי״ג מהלכות מכירה הלכה ג סמג לאוין קנ טוש״ע ח״מ סי׳ רכז סעיף כא:

ט ב מי׳ פכ״ד מהלכות מכירה הלכה יז סמג עשין פב טוש״ע י״ד סי׳ שמו סעיף א וטוש״ע ח״מ סי׳ רכז סעיף ז:

י ג (מיי׳ פי״ב מהל׳ מלוה) סמג עשין לד טוש״ע אה״ע סימן קב סעיף ב וטוש״ע ח״מ סי׳ קז סעיף א:

יא ד (מיי׳ פ״מ מהלכות מהלכות מלוה הלכה ט) סמג עשין מח ולד טוש״ע אה״ע סי׳ קב סעיף ב ג וטוש״ע ח״מ סימן קד סעיף ג ה:

תוספות רי״ד (המשך)

והניח אשה וב״ח ויורשין והיתה לו מלוה או פקדון ביד אחרים ר״ש אומר יתן לכושל שבהן ר״ע אומר אין מרחמין בדין אלא יתנו ליורשים שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה הניח פירות תלושין מן הקרקע כל הקודם בהן זכה זכתה אשה יותר על כתובתה וב״ח יותר על חובו המותר ר״ט אומר יתן לכושל שבהן ר״ע אומר אין מרחמין בדין אלא יתן ליורשים שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה. פי׳ מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לכתובה ולב״ח ואילו היה ביד היתומים לא היו גובים מהן אלא עכשיו בעבור שאינן ברשותן ואלא הן ביד אחרים (פי׳) כדקתני והיה מלוה או פקדון ביד אחרים ר״ש אומר שמוציאין אותן מיד אחרים ויתנו לכושל שבהן. פי׳ לשפל שבכולן ור״ע אומר אין מרחמין בדין בעבור שהוא שפל אלא ה״ח בחוקת היורשין בכ״מ שהן שכולן צריכין שבועה ואח״כ גובין ועד שלא נשבעו אין להן כח לגבות אבל היורשין זוכין מיד בנכסיהם ואין דבר מעכבן הלכך כל היכא דאיתנהו ברשותייהו קיימו ובאילו היה תחת ידן (כמו) שאין כח בהן להוציא מידן. ואם הניח פירות תלושין קסבר ר״ש כ״ו שלא נכנסו ליד היורשין כל הקודם זכה ואם זכה האשה או הב״ח יותר על דינה יתן לכושל שבהן ור״ע אומר יתנו ליורשין: מאי לכושל שבהן ריב״ח אומר כושל שבראי׳. פי׳ המאוחר לגבות ולסורף מן הלקוחות זהו בע״ח ור״י אמר כתובת אשה משום חינא והיא הכושל שאין דרכה לחזר אחר הלקוחות: ומקשה ור״ע מאי ארי׳ מותר כלהו נמי דיורשין הוי פי׳ כיון דאמר ר״ע נכסי בחזקת יורשין קיימי כל מה שתפשו שלא כדין תפשו דכל היכי דקיימו הוו דיורשין ואמאי לא פליג אלא במותר בלחוד. ומהדר אה״נ ואיידי דאמר ר״ט מותר אמר איהו נמי מותר פי׳ כמה שאמר ר״ט ענה ר״ע אבל לחידוה לא שני ליה בין מותר לכל

פד: הכותב לאשתו פרק תשיעי כתובות

ולרבי עקיבא תפיסה לא מהניא כלל. פי' ר"ת דקשיא ליה דתנן בפרקין לעיל (דף פ:) גבי שומרת יבם קדמה היא זכתה כו' אע"ג דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה מ"מ מהניא תפיסה אטו מי נימא דמתני' דלא כרבי עקיבא אמר רבא אמר רב נחמן והוא שתפסה מחיים פירוש דמהניא תפיסה מחיים דנעל אפי' לר"ע דההיא שעתא לא שייכא שבועה ולא קריגא ביה הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וכיון דאין לריכין שבועה זכו במה שבידם ומתניתין דלעיל גבי יבם כאילו תפיסה בחיי הנעל דבמקום אחיו קאי הלכך קדמה היא זכתה ומיהו משמע בריש אלמנה לקמן (דף לו. ושם) דלא מהניא תפיסה לכתובה אפילו מחיים דנעל כמו שאפרש בסמוך ומ"מ יש לישב פירוש ר"ת דהכי דלא מהניא תפיסה מחיים דנעל משום דלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים מ"מ כיון דתפיס מחיים מהניא לנעל חוב ואפי' לר"ע בחיי היבם נמי מהניא תפיסה ובקונטרס פי' דלשון שאלה היא ומתני' דלעיל לא מצי למיפרך כדפירשתי התם (ג) (ד' פב. ד"ה לא):

והוא שתפס מחיים. נראה לפרש דנעל חוב אחיי דבכתובה לא מהניא תפיסה לרבא דהכא אפי' מחיים כדמסיק רב יעקב משמיה דרבא כרבינא דהתם (לקמן דף לו.) דאמר לא אמרו דמהניא תפיסה במטלטלין אלא למזונות אבל לכתובה מפקינן ובתפיסה מחיים אחיי דאי בתפיסה דלאחר מיתה היכי בעי התם מר בר רב אשי למימר דאפי' בכתובה לא מפקינן וכן משמע בהלכות גדולות דמחיים אחיי דפיקשו התם דהיינו טעמא דלא מהניא תפיסה בכתובה כמו בנעל חוב משום דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים ומיהו למזונות תקנו רבנן כמו שתקנו שמוכרת שלא בב"ד לצורך מזונות ור"ח פי' לקמן דהא דא"ל רב יעקב לרבינא הכי אמרינן משמיה דרבא כוותך אינו דהא אמר רבא גופיה התם לקמן (דף לח.) זילו והבו לה לההיא דתפסה כסא דכספא לכתובתה ואומר ר"י דלאו דאיה היא דאיכא למימר דההיא תפיסה דכסא דכספא הויא בראשת יתומים ושמא סבורין היו להפסידה מזונות ע"י תפיסה זו לכך נראה דהכא בנעל חוב אחיי ורבינו חננאל פסק לקמן בין לכתובה בין לכתובה מה שתפסה תפסה דבכולי

ור"ע תפיסה לא מהניא כלל [6] אמר רבא אמר רב נחמן [7] והוא שתפס מחיים ולרבי טרפון דמנחי היכא [8] רב ושמואל דאמרי תרוייהו והוא שצבורין ומונחין ברשות הרבים אבל בסימטא לא ורבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו אפי' בסימטא דון דייני בר' טרפון ואהדריה ר"ל לעובדא מינייהו אמר ליה רבי יוחנן עשית כשל תורה לימא בהא קמיפלגי דמ"ס טעה בדבר משנה חוזר ומר סבר [9] טעה בדבר משנה אינו חוזר לא דב"ע [10] טעה בדבר משנה חוזר והכא בהא קמיפלגי מר סבר [11] הלכה כר"ע מחבירו ולא מרבו ומר סבר הלכה אפי' מרבו ואיבעית אימא דב"ע הלכה כר"ע מחבירו ולא מרבו והכא קמיפלגי מר סבר רבי טרפון רבו הוה ומ"ס חבירו הוה ואיבעית אימא דכולי עולמא חבירו הוה והכא בהא קמיפלגי מר סבר הלכה איתמר ומר סבר מטין איתמר קריביה דר' יוחנן תפוס פרה דיתמי מסימטא אתו לקמיה דר' יוחנן אמר להו שפיר תפסתוה אתו לקמיה דרבי שמעון בן לקיש אמר להו זילו אהדור אתו לקמיה דרבי יוחנן אמר להו [12] מה אעשה שכנגדי חלוק עלי ההוא בקרא דיתמי דתפסי תורא מיניה בע"ח אמר מחיים תפיסנא ליה ובקרא אמר לאחר מיתה תפסיה אתו לקמיה דרב נחמן אמר ליה אית לך סהדי דתפסי תורא מיניה בע"ח אמר ליה מגו דיכול למימר לקוח הוא בידי יכול נמי למימר מחיים תפיסנא ליה והאמר ר"ל [13] הגודרות אין להן חזקה שאני תורא דמסירה לרועה דבי נשיאה תפוס אמתא דיתמי מסימטא יתיב ר' אבהו ור' חנינא בר פפי ור' יצחק נפחא ויתיב רבי אבא גבייהו אמר להו שפיר תפסיתוה אמר להו ר' אבא משום דבי נשיאה נינהו מחנפיתו להו והא דיינו כר' טרפון ואהדריה ריש לקיש לעובדא מינייהו יימר בר חשו הוה מסיק ביה בהוא גברא שכיב ושביק ארבא א"ל לשלוחיה זיל תפסה פגעו ביה רב פפא ורב הונא ברי' דרב יהושע אמרו ליה את תופס לב"ח במקום שחב לאחרים [14] ואמר רבי יוחנן [15] התופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא

ור"ע תפיסה לא מהניא כלל. לשון שאילה הוא זה: **אמר ר"נ.** מהניא היכא דתפס מחיים של מת. והכי גמר לה רב נחמן מרבינה: **דמנחי היכא.** הגך פירות דקא"ר טרפון דנשעת מיתה לא זכו בהן יורשין אלא יזכה בהן הקודם: **בסימטא.** קרן זוית הסמוכה לרשות הרבים ובני אדם העושין סחורה זה עם זה בשוק ורוצים לדבר דבריהם בנחת ושוב הלעת מסתלקין לשם: **אבל בסימטא לא.** א"ר טרפון כל הקודם זכה לכיון דמקום הראוי לקנין כדאמרינן בעלמא (ב"מ דף פד:) דמסיבה קניא התם אפי' למ"ד ברשות הרבים לא קניא אין זה מקום הפקר וזכו בהן יורשין משעת מיתה והמחזיק בו שם ממחזיק בו בניתם: **ואהדריה לעובדא.** סבר לה כרבי עקיבא דלא מהניא תפיסה: **עזית.** דברי ר"ע כאילו הן הלכה למשה מסיני שחזרת מעשה ב"ד דיי לנו לקיים הלכה כמותו לכתחילה אבל מעשה ומגמר הדין אין לנו לחזור: **בדבר משנה.** דקיי"ל הלכה כר"ע היכא דיחידאה פליג עליה ואע"ג דלאו במשנה ממש תניא לה אלא שמעתא דאמורא הוא אמרי' בסנהדרין (דף לג.) דחוזר דאמרינן התם אפילו טעה בדרש ושמואל אמר ליה אין: **הלכה אמר.** הלכה כר"ע מחבירו: **מטין אמר.** מטין הסולאה לכתחילה אחר ר"ע ומיהו אי עביד כאידך לא מהדרינן עובדא: **קריביה דר' יוחנן.** קרובו: **זילו אהדור.** דס"ל כר"ע דתפיסה דלאחר מיתה לאו כלום היא: **שכנגדי.** שקול כמותי: **בקרא דיתמי.** שומר בהמותיהם: **דתפוס תורא מיניה.** בעל חוב של מת תפסו בבית השומר: **הגודרות.** בהמה דקה על סך גדרות לאן (במדבר לג): **אין להן חזקה.** אין הממחזיק בהם יכול לומר לקוחין הן בידי שמא מלאן והכניסן בביתו לפי שדרכן להלך בשדות: **חשו.** שם הלים: **שביב.** הלוה: **ארבא.** שפינה: **א"ל.** יימר לשלוחיה זיל תפסה: **דתופס לבעל חוב.** שליח התופס מטלטלין של לוה לגורך בעל חוב: **כמקום שחב לאחרים.** שמפסיד בעלי חובין אחרים בתפיסתו: לא

שפיר תפסתוה. תימה לפי מה דתרצינן לעיל מר סבר מטין איתמר משמע דלכתחילה עבדינן כר"ע והיכי קאמר הכא שפיר תפסתוה ושמא זה חשיב כמו דיעבד כיון דכבר תפסוה: **אית** לך סהדי דתפסיה. לא גרסי' דלאחר מיתה אלא כיון דאית ליה סהדי דתפסיה מיניה ובעל כרחו גזלה מו לא מצי למיטען לקוח הוא בידי: **ויתיב** רבי אבא גבייהו. משמע הכא דסבר רבי אבא דעבדא כמטלטלי דמי ואע"ג דכפ' יש נוחלין (ב"ב דף קכח.) אלא ר' אבא הלכה גודין מן העבדים הא אמרינן בסנהדרין (דף עו:) [16]: **אית תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים.** כלומר משמע דאע"ג דעשאו שליח לאמר ליה זיל תפסה אפ"ה לא קנה ולא כמו שפירש בקונטרס בפ"ק דב"מ (דף ו. ושם) דדוקא בשלא עשאו שליח לא קנה: **ואמר** רבי יוחנן בר' **לא** קנה. ואע"ת דאמרינן בפ"ק דב"מ [17] ר"נ ורב חסדא דאמרי תרוייהו המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו מ"מ דהוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים והתופס בר' לא קנה ואע"כ ר' יוחנן דאמר התם המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו סבר דהתופס לבעל חוב קנה וי"ל דשאני גבי מציאה דאיכא למימר מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה משא"כ הכא: **[18] מיגו** דיכלי למימר לא היו דברים מעולם יכלי למימר בר'. [19] אחר שנתקנה שבועת היסת אייני דשליח נוגע בעדות והוי מיגו טוב אבל

קודם שנתקנה שבועת היסת דשליח אינו נוגע בעדות דמיגו דמצי אמר הדרתיהו לזה מצי נמי אמר פרעתיהו למלוה כדאמרינן בריש פ"ב דקידושין (דף מג.) לא הוי מיגו דלא חציף להכחיש את העד כיון שאינו נוגע בדבר כדמוכח גבי נסכא דר' אבא בפ' חזקת הבתים (ב"ב דף לד. ושם) דלא מהימן למימר דידי חטפי במיגו דאי בעי אמר לא חטפתי: **לתקוני** שדרתיך **והא** לעוות. דוקא משום דהזכיר לו ליקח שטר או בתחילה או בסוף דאית ליה לאסוקי אדעתיה וליקח מהם השטר קודם אבל אם לא הזכיר לו ליקח שטר דמלי אמר את מהימנת להו ולא אמרת לי שקול שטרא כדאמרינן גבי חנוותי על פנקסו בריש ב"מ (דף ג.) דחנוותי אומר לבעל הבית אנא שליחותך עבדי מה אית לי גבי שכיר אף על גב דמשתבע לי לא מהימן את מהימנת ליה דלא אמרת לי הב ליה בסהדי: אית

ולרבי עקיבא תפיסה לא מהניא כלל. פי' ר"ת דקשיא ליה דתנן בפרקין לעיל (דף פ:) גבי שומרת יבם קדמה היא זכתה כו' אע"ג דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה מ"מ מהניא תפיסה אטו מי נימא דמתני' דלא כרבי עקיבא אמר רבא אמר רב נחמן והוא שתפס מחיים פירוש דמהניא תפיסה מחיים דנעל אפי' לר"ע דההיא שעתא לא שייכא שבועה ולא קריגא ביה הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וכיון דאין לריכין שבועה זכו במה שבידם ומתניתין דלעיל גבי יבם כאילו תפיסה בחיי הנעל דבמקום אחיו קאי הלכך קדמה היא זכתה ומיהו משמע בריש אלמנה לקמן (דף לו. ושם) דלא מהניא תפיסה לכתובה אפילו מחיים דנעל כמו שאפרש בסמוך ומ"מ יש לישב פירוש ר"ת דהכי דלא מהניא תפיסה מחיים דנעל משום דלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים מ"מ כיון דתפיס מחיים מהניא לנעל חוב ואפי' לר"ע בחיי היבם נמי מהניא תפיסה ובקונטר' פי' דלשון שאלה היא ומתני' דלעיל לא מצי למיפרך כדפירשתי התם (ג) (ד' פב. ד"ה לא):

והוא שתפס מחיים. נראה לפרש דנעל חוב אחיי דבכתובה לא מהניא תפיסה לרבא דהכא אפי' מחיים כדמסיק רב יעקב משמיה דרבא כרבינא דהתם (לקמן דף לו.) דאמר לא אמרו דמהניא תפיסה במטלטלין אלא למזונות אבל לכתובה מפקינן ובתפיסה מחיים אחיי דאי בתפיסה דלאחר מיתה היכי בעי התם מר בר רב אשי למימר דאפי' בכתובה לא מפקינן וכן משמע בהלכות גדולות דמחיים אחיי דפיקשו התם דהיינו טעמא דלא מהניא תפיסה בכתובה כמו בנעל חוב משום דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים ומיהו למזונות תקנו רבנן כמו שתקנו שמוכרת שלא בב"ד לצורך מזונות ור"ח פי' לקמן דהא דא"ל רב יעקב לרבינא הכי אמרינן משמיה דרבא כוותך אינו דהא אמר רבא גופיה התם לקמן (דף לח.) זילו והבו לה לההיא דתפסה כסא דכספא לכתובתה ואומר ר"י דלאו דאיה היא דאיכא למימר דההיא תפיסה דכסא דכספא הויא בראשת יתומים ושמא סבורין היו להפסידה מזונות ע"י תפיסה זו לכך נראה דהכא בנעל חוב אחיי ורבינו חננאל פסק לקמן בין לכתובה בין לכתובה מה שתפסה תפסה דבכולי

הש"ס קיי"ל כמר בר רב אשי בר ממיפך שבועה (שבועות מא.) וחיוני (חולין דף עו:) [16]: **שפיר תפסתוה.** תימה לפי מה דתרצינן לעיל מר סבר מטין איתמר משמע דלכתחילה עבדינן כר"ע והיכי קאמר הכי הכא שפיר תפסתוה ושמא זה חשיב כמו דיעבד כיון דכבר תפסוה: **אית** לך סהדי דתפסיה. לא גרסי' דלאחר מיתה אלא כיון דאית ליה סהדי דתפסיה מיניה ובעל כרחו גזלה מו לא מצי למיטען לקוח הוא בידי: **ויתיב** רבי אבא גבייהו. משמע הכא דסבר רבי אבא דעבדא כמטלטלי דמי ואע"ג דכפ' יש נוחלין (ב"ב דף קכח.) אלא ר' אבא הלכה גודין מן העבדים הא אמרינן בסנהדרין (דף עו:) [16]: **אית תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים.** כלומר משמע דאע"ג דעשאו שליח לאמר ליה זיל תפסה אפ"ה לא קנה ולא כמו שפירש בקונטרס בפ"ק דב"מ (דף ו. ושם) דדוקא בשלא עשאו שליח לא קנה: **ואמר** רבי יוחנן בר' **לא** קנה. ואע"ת דאמרינן בפ"ק דב"מ [17] ר"נ ורב חסדא דאמרי תרוייהו המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו מ"מ דהוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים והתופס בר' לא קנה ואע"כ ר' יוחנן דאמר התם המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו סבר דהתופס לבעל חוב קנה וי"ל דשאני גבי מציאה דאיכא למימר מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה משא"כ הכא: **[18] מיגו** דיכלי למימר לא היו דברים מעולם יכלי למימר בר'. [19] אחר שנתקנה שבועת היסת אייני דשליח נוגע בעדות והוי מיגו טוב אבל

קודם שנתקנה שבועת היסת דשליח אינו נוגע בעדות דמיגו דמצי אמר הדרתיהו לזה מצי נמי אמר פרעתיהו למלוה כדאמרינן בריש פ"ב דקידושין (דף מג.) לא הוי מיגו דלא חציף להכחיש את העד כיון שאינו נוגע בדבר כדמוכח גבי נסכא דר' אבא בפ' חזקת הבתים (ב"ב דף לד. ושם) דלא מהימן למימר דידי חטפי במיגו דאי בעי אמר לא חטפתי: **לתקוני** שדרתיך **והא** לעוות. דוקא משום דהזכיר לו ליקח שטר או בתחילה או בסוף דאית ליה לאסוקי אדעתיה וליקח מהם השטר קודם אבל אם לא הזכיר לו ליקח שטר דמלי אמר את מהימנת להו ולא אמרת לי שקול שטרא כדאמרינן גבי חנוותי על פנקסו בריש ב"מ (דף ג.) דחנוותי אומר לבעל הבית אנא שליחותך עבדי מה אית לי גבי שכיר אף על גב דמשתבע לי לא מהימן את מהימנת ליה דלא אמרת לי הב ליה בסהדי: אית

[6] ג"ק ד: [לקמן פה.], [7] [לקמן פה. פו:], [8] [לקמן ק. מהדרין ו. לב.], [9] [עירובין מו:], [10] [לעיל ד:], [11] [ביצה כ: ב"ב לו.], [12] [ביצה יא: [ב"מ ו.]], [13] [ע"ז יא: חולין לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פב. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ולמר ותוס' חולין עו: ד"ה מר], [14] [דף קכח:], [15] [דף ו.], [16] [דף פה.].

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מיני ובו' אחר שנתקנה. עיין תשובת הרלב"ח מ"ת סימן פ"ט:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ולר' עקיבא וכו' כדפירשתי התם. נ"ב כדף פ"ב. ד"ה והתלוטין:

מוסף רש"י (המשך)

מכאן ואילך לעניין הבא לא קנה. דלא כל כמייה דהיתה קוקין מאליו וחב לאלו. מאחר שלא עשאו שליחו הנושה שלא לתפס (ב"מ ו.). קאקי חיורי. חיוורים לבנים, לפי שהיו זקנים, משלהי גלימי דאינשי. מפשעין בגדי אנשים, לומר פוקקים עליהם דין להנאתן (גיטין עג.), והוא שתפסה מחיים. של מת, והכי גמר לה רב נחמן מרבינה (לעיל פז:). ממולאי. מקוטעים מבית עלי, דאחיי אבוה דהב ביה מבית עלי אחת, כדאמרינן בתמכת ר"ה (ערובין כה: ובעיין בבמות עו:) ממפפתה לעשוה (ב"מ קפ.). אז: על סם מקומן נקראו בני עלי ממולאי, דכתיב בב"ל בתחילת פרשה נט ואבנים זקן עמדת מפלמת שיבה יגי' ר"מ אזל לממלא לאה אותם שחורי לאה, אמר להם אמא אמרה מתפפתת עלי אתם דכתיב ביה ולא מרבית ביתך יתומי אנשים, אמרי רבי התפלל עליו, אמר להם לכו וטיפלו לצדקה ואתם זוכים לוקנה כו' וה"ג אמר בר"ה (יח.) אם יתכפר עון בית עלי בזבח ומנחה, בזבח ומנחה הוא דאין מתכפר אבל מתכפר בתפילה יבנמלות הבלים (רש"ש ב"ב לקי ובעיין שם קנא.). מילי מולידתא. קטועות בלא רגלים (ערובין כה:) אי: דברים גבוהים, לשון מולידא במולדא במו"ק (ד:) בגבוהות (ב"מ קפ:) לו: דברים כרוחים אחין בהם ממש, לשון (איוב יח) יחל קרוני ועל אם מקומם מנדפם. בדמיון (מיכה ה) כתי אמיכ לאמה ונקרין מעקר (רש"ש ב"ב קלו:). אשרתא. לשון חיזוק, שמחזיקים את השטר ומחזיק אשרתאי (לעיל ראה). קיים השטר שהעדים מעידין על כתב ידיהם בב"ד וב"ד מחתין בו במותב תלתא הוינא ואתו פלוני ופלוני ואמרו אחתימנא ידייהו ואקיימי אחתימתא דידהו ואקיימנא ואקיימנוהי בתרתי ומחתמנין (גיטין כו:). דמיכתבא מקמי דנחתו מהדי כו'. עד שלא העידו העדים על כתב ידם כתבו הדיינין בתוכה תלתא הוינא ונפיק שטרא דין קדמנא לא קנה. דלא כל כמייה דאיכא קוקין מאליו וחב לאלו, מאחר שלא עשאו שליחו הנושה שלא לתפס (ב"מ ו.). קאקי חיורי. חיוורים לבנים, לפי שהיו זקנים, משלהי גלימי דאינשי. מפשעין בגדי אנשים, לומר פוקקים עליהם דין להנאתן (גיטין עג.), והוא שתפסה מחיים. של מת, והכי גמר לה רב נחמן מרבינה (לעיל פז:). ממולאי. מקוטעים מבית עלי, דאחיי אבוה דהב ביה מבית עלי אחת, כדאמרינן בתמכת ר"ה (ערובין כה: ובעיין בבמות עו:) ממפפתה לעשוה (ב"מ קפ.). אז: על סם מקומן נקראו בני עלי ממולאי, דכתיב בב"ל בתחילת פרשה נט ואבנים זקן עמדת מפלמת שיבה יגי' ר"מ אזל לממלא לאה אותם שחורי לאה, אמר להם אמא אמרה מתפפתת עלי אתם דכתיב ביה ולא מרבית ביתך יתומי אנשים, אמרי רבי התפלל עליו, אמר להם לכו וטיפלו לצדקה ואתם זוכים לוקנה כו' וה"ג אמר בר"ה (יח.) אם יתכפר עון בית עלי בזבח ומנחה, בזבח ומנחה הוא דאין מתכפר אבל מתכפר בתפילה יבנמלות הבלים (רש"ש ב"ב לקי ובעיין שם קנא.). מילי מולידתא. קטועות בלא רגלים (ערובין כה:) אי: דברים גבוהים, לשון מולידא במולדא במו"ק (ד:) בגבוהות (ב"מ קפ:) לו: דברים כרוחים אחין בהם ממש, לשון (איוב יח) יחל קרוני ועל אם מקומם מנדפם. בדמיון (מיכה ה) כתי אמיכ לאמה ונקרין מעקר (רש"ש ב"ב קלו:). אשרתא. לשון חיזוק, שמחזיקים את השטר ומחזיק אשרתאי (לעיל ראה). קיים השטר שהעדים מעידין על כתב ידיהם בב"ד וב"ד מחתין בו במותב תלתא הוינא ואתו פלוני ופלוני ואמרו אחתימנא ידייהו ואקיימי אחתימתא דידהו ואקיימנא ואקיימנוהי בתרתי ומחתמנין (גיטין כו:). דמיכתבא מקמי דנחתו מהדי כו'. עד שלא העידו העדים על כתב ידם כתבו הדיינין בתוכה תלתא הוינא ונפיק שטרא דין קדמנא לא קנה. דלא כל כמייה דאיכא קוקין מאליו וחב לאלו, מאחר שלא עשאו שליחו הנושה שלא לתפס (ב"מ ו.). קאקי חיורי. חיוורים לבנים, לפי שהיו זקנים, משלהי גלימי דאינשי. מפשעין בגדי אנשים, לומר פוקקים עליהם דין להנאתן (גיטין עג.), והוא שתפסה מחיים. של מת, והכי גמר לה רב נחמן מרבינה (לעיל פז:). ממולאי. מקוטעים מבית עלי, דאחיי אבוה דהב ביה מבית עלי אחת, כדאמרינן בתמכת ר"ה (ערובין כה: ובעיין בבמות עו:) ממפפתה לעשוה (ב"מ קפ.). אז: על סם מקומן נקראו בני עלי ממולאי, דכתיב בב"ל בתחילת פרשה נט ואבנים זקן עמדת מפלמת שיבה יגי' ר"מ אזל לממלא לאה אותם שחורי לאה, אמר להם אמא אמרה מתפפתת עלי אתם דכתיב ביה ולא מרבית ביתך יתומי אנשים, אמרי רבי התפלל עליו, אמר להם לכו וטיפלו לצדקה ואתם זוכים לוקנה כו' וה"ג אמר בר"ה (יח.) אם יתכפר עון בית עלי בזבח ומנחה, בזבח ומנחה הוא דאין מתכפר אבל מתכפר בתפילה יבנמלות הבלים (רש"ש ב"ב לקי ובעיין שם קנא.). מילי מולידתא. קטועות בלא רגלים (ערובין כה:) אי: דברים גבוהים, לשון מולידא במולדא במו"ק (ד:) בגבוהות (ב"מ קפ:) לו: דברים כרוחים אחין בהם ממש, לשון (איוב יח) יחל קרוני ועל אם מקומם מנדפם. בדמיון (מיכה ה) כתי אמיכ לאמה ונקרין מעקר (רש"ש ב"ב קלו:). אשרתא. לשון חיזוק, שמחזיקים את השטר ומחזיק אשרתאי (לעיל ראה). קיים השטר שהעדים מעידין על כתב ידיהם בב"ד וב"ד מחתין בו במותב תלתא הוינא ואתו פלוני ופלוני ואמרו אחתימנא ידייהו ואקיימי אחתימתא דידהו ואקיימנא ואקיימנוהי בתרתי ומחתמנין (גיטין כו:). דמיכתבא מקמי דנחתו מהדי כו'. עד שלא העידו העדים על כתב ידם כתבו הדיינין בתוכה תלתא הוינא ונפיק שטרא דין קדמנא

מסורת הש"ס

(א) [לקמן פה.], (ב) [לקמן פה. פו:], (ג) [לקמן ק. מהדרין ו. לב.], (ד) [עירובין מו:], (ה) [לעיל ד:], (ו) ביצה כ: ב"ב לו., (ז) ביצה יא: [ב"מ ו.], (ח) [ע"ז יא: חולין לקמן לו. ד"ה אלמנה ותוס' יומא פב. ותוס' סנהדרין כט: ד"ה מר ותוס' שבועות מא. ד"ה ולמר ותוס' חולין עו: ד"ה מר], (ט) [דף קכח:], (י) [דף ו.], (כ) שיין לדף פה.

תוספות רי"ד

מה שנהנה: וכעי' ולר"ע תפישה לא מהני כלל. א"ר אר"י והוא שתפש מחיים. פי' קודם שימות שעדיין לא זכו בהם היתומים אבל משמת כל היכי דקיימי דקיימי ברשות יתמי קיימי ולא מהני בהו תפישה. דון דיינא כר"ט ואהדריה ר"ל לעובדא מינייהו משום דהלי' כר"ע דתפישה לא"מ לא מהני. קריבי' דר"י תפש פרה דיתמי מסימטא אתא לקמיה דר"י אמר ליה שפיר תפסתוה אתו לקמיה דר"ל א"ל זילו אהדור אתו לקמיה דר"י א"ל מה אעשה שכנגדי חלוק עלי למימרא דהדר ביה ר"י לגביה ר"ל: ההוא בקרא דיתמי דתפישי בע"ח תורא מיני' בע"ח אמר מחיים תפיסנא לי' ובקרא אמר לא"מ תפיס ליה אתו לקמיה דר"נ א"ל אית לך סהדי דלאחר מיתה תפיסה. א"ל לא [א"ל] מיגו די"ל לקוח הן בידי יכול נמי לומר מחיים תפיסני ליה והאר"ל הגודרות אין להן חזקה ש"ה דמסורין לרועה. פי' אין להן חזקה דאמרינן כשהיו מהלכין הכניסן לביתו אבל אי מסירן לרועה יש להן חזקה ויכול לטען לקוח הוא בידי והוא הוא תורא הוי מסיר לבקרא: דבי נשיאה תפסי אמתא דיתמא מסימטא יתיב ר"א ור"ח ור"י נפחא ויתיב ר"א גבייהו. א"ל שפיר תפסתוה א"ל ר"א משום דבי נשיאה נינהו מחניפתא להו לדינא הא דיינו כר"ט ואהדרי' ר"ל לעובדא מינייהו: רב יימר בר תשא הוה מסיק זוזי בההוא גברא שכיב ושביק ארבא א"ל לשלוחיה זיל תפסי ניהליה פגעו ביה ר"פ ור"ה בריה דר"י אמרו ליה את תופס לבע"ח במקום שח"ל במטלטלים והא"י התופס לבע"ח במטלטלים במקום שחב לאחרים לא קנה

מוסף רש"י

טעה בדבר משנה. דיין הטועה בדבר המשנה, שלא עשה כמשנה (לקמן ק.) שמשנה מפורשת שטעה בה (סנהדרין ו.) שטעות מצוי בדבר המשנה (שם לג.). חוזר. אין דינו דין לגמרי ומחזר (שם) מחזיר את הדין ואינו משלם מכיסו, לכיון לדבר מפורש הוא אין דינו דין (שם ו.) ולא אמרינן מה שעשה עשוי ושלם מכיסו אלא בטועה בשיקול הדעת, כמו שמפורש בסנהדרין (לקמן ק.). הלכה כרבי עקיבא. בכל דוכתא (ערובין מו:) מחבירו. במקום יחיד (פסחים נ:). שכנגדי. אנוס כרבי ירמיה לאלוף עלי (לעיל נז:). הגודרות. בהמות, על סם (במדבר לג) גדרות לאן, אין להן חזקה. אדם שתפסן אינו יכול לטעון לבעליהם מכרתם לי, ולא יכול למימר מעכנון הלכו אלו (גיטין כ:). התופס לבע"ח במקום שחב לאחרים. אדם הבא מעלין ומיפס ממון מכיכו בשביל חוב שיש לאחר עליו ומא לקדם עד שלא יתפסנו בעל חוב אחר, ומעלה תופס זה חב בתפיסתו ואת את הנושים האחרים. חב לאחרים, מתפיסת את האחרים כמו אין חבין לאדם (ב"מ ו. ובעיין גיטין יא:).

לא קנה תפסוה אינהו רב פפא מימלח מלוחי רב הונא בריה דרב יהושע ממתח לה [6]באשלא מר אמר אנא קנינא לה לכולה ומר אמר אנא קנינא לה לכולה פגע בהו רב פנחס בר אמי אמר להו [7]רב ושמואל דאמרי תרוייהו והוא שצבורין ומונחין ברה"ר [8]אמר להו אנן נמי מחריפותא דנהרא תפיסנא אתו לקמיה דרבא אמר להו [9]קאקי חיורי משלחי גלימי דאינשי הכי [10]אמר רב נחמן והוא שתפסה מחיים [11]אבימי בריה דרבי אבהו הוו מסקי ביה זוזי בי חוזאי שדרינהו ביד חמא בריה דרבה בר אבהו אזל פרעינהו אמר להו הבו לי שטרא אמרו ליה סיטראי נינהו אתא לקמיה דרבי אבהו א"ל אית לך סהדי דפרעתינהו אמר ליה לא [a]אמר ליה [12]מיגו דיכולין לומר לא היו דברים מעולם יכולין נמי למימר סיטראי נינהו לענין שלומי שליח מאי אמר רב אשי חזינן אי א"ל שקול שטרא והב זוזי משלם הב זוזי ושקול שטרא לא משלם ולא היא [13]בין כך ובין כך משלם דא"ל [14]לתקוני שדרתיך ולא לעוותי: [15]ההיא איתתא דהוו מיפקדי גבה מלוגא דשטרי אתו יורשים קא תבעי ליה מינה אמרה להו מחיים תפיסנא להו אתאי לקמי' דרב נחמן אמר לה אית ליך סהדי דתבעוה מיניך מחיים ולא יהבית ניהליה א"ל לא א"כ הוי תפיסה דלאחר מיתה ותפיסה דלאחר מיתה לא כלום היא [16]ההיא איתתא דאיחייבא שבועה בי דינא דרבא אמרה ליה בת רב חסדא ידענא בה דחשודה אשבועה אפכה רבא לשבועה אשכנגדה זימנין הוו יתבי קמיה רב פפא ורב אדא בר מתנא אייתו ההוא שטרא גביה א"ל רב פפא ידענא ביה דשטרא פריעא הוא א"ל איכא אינש אחרינא בהדי' דמר א"ל לא א"ל אע"ג דאיכא מר עד אחד לאו כלום הוא א"ל רב אדא בר מתנא ולא יהא רב פפא כבת רב חסדא בת רב חסדא קים לי בגוויה מר לא קים לי בגוויה אמר רב פפא השתא דאמר מר קים לי בגוויה מילתא היא כגון אבא מר ברי דקים לי בגוויה קרענא שטרא אפומיה קרענא ס"ד [17]אלא מרענא שטרא אפומיה ההיא איתתא דאיחייבא שבועה בי דינא דרב ביבי בר אביי [18]אמר להו ההוא בע"ד תיתי ותישתבע [19] במתא אפשר דמיכספא ומודיא אמרה להו כתבו לי זכוותא [20]דכי משתבענא יהבי לי אמר להו רב ביבי בר אביי כתבו לה אמר רב פפי משום [21]דאתיתו ממולאי אמריתו מילי מוליתא הא אמר רבא [22]האי אשרתא דדייני דמיכתבא מקמי דנחוו סהדי אחתימות ידייהו פסולה אלמא מיחזי כשיקרא ה"נ מיחזי כשיקרא וליתא מדרב נחמן דאמר רב נחמן [23]אומר היה ר"מ אפי' מצאו באשפה וחתמו ונתנו לה כשר ואפי' רבנן לא פליגי עליה דר' מאיר אלא בגיטי נשים [24]דבעינן כתיבה לשמה [25]אבל בשאר שטרות מודו ליה דאמר רב אסי [26]אמר ר' יוחנן שטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שיעבודו טעמא דנמחל שיעבודו אבל למיחזי כשיקרא

אית לך סהדי דתבעתינהו מחיים. וא"ת ואמאי צריכה סהדי ניהמני לדידה במיגו דאי בעית אמרה לקומין הן בידי דאע"ג דקיי"ל דאין אותיות נקנות במסירה ובריכה ושטר לקיחה ה"מ לקנות המוב אבל לקנות הטייר קני בלא שטר הואיל והיא מוחזקת בו והך איתתא לא היתה מוחזקת אלא לקנות מלוגא דשטרי בלא החוב מדקאמרה מחיים תפיסנא ותפיסה מחיים לא מהניא לגבות החוב דלא עדיפא ממסירה אלא דע"י כך היתה יכולה לדחוק היורשים שיפרעו היורשין מה שהיה חייב לה במה שלא תחזיר מלוגא דשטרי והוי כמו משכון ואומר ר"י דלא חשיב מיגו הואיל ועכשיו אינה יכולה לטעון לקוח הוא בידי שכבר אמרה מחיים תפיסנא ומשום דאי בעית אמרה לקומין הן בידי בשעה שאמרה מחיים תפיסנא לא מהימנא דשמא דבאותה שעה שאמרה מחיים תפיסנא שבירה היתה שהיא טענה מעולה ולא היתה יודעת שהיא צריכה לטעון דתבעינהו מינה מחיים מדלא טענה מעלמה ורמיה מסוף פרק זה בורר (סנהדרין דף לא.) גבי ההיא איתתא דנפק שטרא מתותי ידה ואמרה ידענא בהאי שטרא דפרוע הוא ולא היימנה ר"נ משום כיון דאתחזק בני דינא פי' שרמינו השטר בידה אי בעית קלתיה לא אמרי' אע"פ שאם אמרה פרוע הוא קודם שרמינו השטר בידה היתה נאמנת במיגו דאי בעית קלתיה השתא שרמינוהו בידה אין נאמנת עוד דהשתא ליח לה מיגו ועוד ראיה מדתנן בפרק שבועת הדיינין (שבועות דף לח:) מנה לי בידך ואמר לו הן למחר אמר לו נתתיו לך פטור ופריך בגמרא (דף מא.) מינה למ"ד המלוה חבר בעדים צריך לפורעו בעדים והא הכא כיון דתבעי' בעדים כמאן דאוחפיה בעדים דמי וקתני פטור ומאי קושיא שאני הכא דמהימן במיגו דאי בעי אמר אתמול להד"מ אלא ודאי

מיגו למפרע לא אמרינן:

מרענא לשטרא אפומיה. פי' ר"מ כפ' שבועת הדיינין (שם דף מב. ושם ד"ה איתבע) דכל מרענא דבהש"ס לגבי שטר היינו שצריך בעל השטר ליטבע קודם שיגבה והלשון משמע כן מדלא מסיק לא מיקרע קרעינן ולא מיגבא מגבינן ביה כדאמרינן בחלו נערות (לעיל דף לו:) האי שטרא דיעא לא מגבינן ביה ס) (ולא מיקרע קרעי' ליה) וא"ת למאי הלכתא אמר רב פפא דמרענינן ליה אי לשבועה כדפרישנו אפי' לא מהימן כני תרי יתחייב שבועה הכא ליפרע כדתנן במתני' (לקמן פז.) עד מ' מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה וי"ל דרב פפא קאמר אפילו יהא קרוב שאינו בר עדות כמו בת רב חסדא שלא היתה בת עדות ודקא מ"ל נמי לרב פפא איכא מיעט אחרינא בהדי מר ל"ל שהיה רב פפא קרובו של בעל השטר או של נתבע להכי ליכא להימניה אפילו לשבועה ס):

אלמא מיחזי כשיקרא. והתם נמי מיחזי כשיקרא שכתבו לה פלונית נשבעה ונפטרה מפלוני ונתנוהו ביד שלש שיתן לה לאחר שבועה ומה שלא כתבו לה

אם תשבע פלונית תפטר דלא הוה מיחזי כשיקרא היינו משום שלא להצריכה עדים היום או למחר:

חדלא

ור"ח ור"י ל"ל אמרו טעמא דאידכר ליה שטרא אבל לא אידכר ל' שטרא וגם לא הזהירו אל תפרענו אלא בפני עדים אלא בסתם שדר בהדי' אע"ג דפרעי' בלא סהדי לא מחייב. כדתנן לענין חנוני דפועל שניהם נשבעים ונוטלים מבעה"ב הנה החנוני נתן בלא עדים ולא מחייבו וכן ל"ל עיקר כדבריהם. אבל רב נחשון גאון ז"ל נשאל לאובן הי"ל על שמעון פ' דינרים בלא שטרא שדרינהו עם לוי ואתא לוי וא"ל עשיתי שליחותך ולאחר ג' ימים א"ל ראובן לשמעון הב לי פ' דינרים דאית לי עלך וא"ל שדרתינון לך עם לוי ואא"ל לוי ראמר יהבתינון לך וראובן אמר לא יהבית לי היכא דינא. והשיב הכי חזינא דדינא על לוי לאוקמיה דינרים נכי ראובן ואי לא מוקים ליה אורחא דראובן על שמעון ואורחא דשמעון על לוי וכדר' אבימי ברי' דר"א ול"ש ב) שום מדעם דקאמרי בין כך ובין כך משלם דא"ל

מסורת הש"ס

א) [פירוש הכל שמושכין בו את הספינה. ערוך ערך אשל ב], ב) [לעיל פד: לקמן פו:], ג) [ל"ל אמרי ליה], ד) ביעין עג., ה) [לעיל פד:], ו) [שבועות מב.], ז) [עי' תוס' ב"ב לב: ד"ה והלכתא], ח) [קדושין מב: וש"נ], ט) ינמות עב: ב"מ קט. ב"ב קלז: קנא., י) ביעין כו: לעיל כא.; כ) ביעין נ: כב. כו.; ל) ב"מ מ. [ביעין כו:], מ) [שם ליקמן ופי' היטב תוס' שבועות מב. ד"ה איתבע ותוס' לקמן לב: ד"ה דינא], נ) [וע"ע תוס' ינמות קא: ד"ה מרענא].

גליון הש"ס

רש"י ד"ה קאקי. איוזים. כנה תוסס כהן על תכמתם ועל דרך לחיתה נרכות מ ע"ל הרוחה לוח כחלוס יפה לחכמה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ותשתבע במאחין אפסר דמיכספא:

מוסף רש"י

הובא בעמ' הקודם

תוספות רי"ד

תפשוה אינהו. פי' הי' חייב להן אתו לקמיה דרבא א"ל קאקי חוורי משלחי גלימא דאינשי הכי אר"נ והוא שתפס מחיים. פי' מפני שהיו זקנים קראם קאקי חוורי: ב) ההיא איתתא דתפסה תורא דיתמי מסימטא אתא יתמי קתבעי לה בדינא לקמיה דר"נ. א"ל מחיים תפיסנא א"ל אית לך סהדי דמחיים תפסית א"ל לא א"ל תפיס לך לא"מ ותפיסה דלא"מ לאו כלום הוא. פי' מש"ה לא הימנה ר"נ לומר מחיים תפיסנא ליה משום דלא הויא מציא למימר לקוח הוא בידי שהגורדות אין להן חזקה והכא לא הי' מסיר לבקרא כאידך דלעיל והלכך אם לא תביא ראיה דמחיים תפסה ליה לא מהימנא וכגון שראהו עדים ת"ש והכירו אותו שהיה של יתומים דאל"ה מיגו דא"ל לא הדר"מ מ"ל נמי מחיים תפיסני: מכל הני ילפי' דמטלטלי דיתמי לבע"ח לא משתעבדי ולא מהני כהו תפיסה לאחר מיתה אלא מחיים אבל השתא תקינו רבנן במתיבתא דמטלטלי דיתמי משתעבדי בין לכתובה בין לבע"ח ואע"ג דלא תפיס כלל: אביומי בדיה דר"א הוה מסיק ביה זוזי כי חוזאי שדרינהו ביד חמא בריה דרב"א אזל פרעינהו א"ל הבו לי שטרא א"ל הני סטראי נינהו כלומר מצד אחר היה חייב לי אלו ששלח לי והקרן של שטר עדיין לא שלח לי אייתי קרנא ונתתן לך שטרא אתא לקמיה דר"א א"ל אית לך סהדי דפרעתינהו א"ל לא א"ל מינו דר"ל להד"מ ר"ל סטראי נינהו. ולענין שלומי שליח מאי אמר ר"א חזינן אי א"ל שקול שטרא והב זוזי משלם הב זוזי ושקול שטרא לא משלם ולא היא בין כך ובין כך משלם דא"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי

ג) לפנינו כגמ' לא מצא הן מעשה דאיתתא תפסה תורא מיתמי וגם נר"ף וכה"ש וכה"מ לא נמצא זה ע"ש. ד) נראה דל"ל ל"ש דאמר ליה שלא יפרענו אלא בעדים וכ"ש דלא אמר ליה שום מידעם דקאמרינן כין כך וכו'.

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פי"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה ט סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' נח סעיף א:

יח ב מיי' פ"א מהלכות שלוחין הל' ו סמג עשין פב טוש"ע שם:

יט ג מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הלכה ח סמג עשין לד טוש"ע שם סי' סד:

כ ד ה מיי' פכ"ד מהל' סנהדרין הל' א סמג לאוין סג טוש"ע שם סימן טו סעיף ה:

כא ו טוש"ע שם סימן פז סעי' כג בהג"ה:

כב ז מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה הל' יב סמג עשין לד טוש"ע שם סי' פב סעיף ג:

כג ח מיי' פ"ג מה' גירושין הלכה ד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלא סעיף א:

כד ט טוש"ע מ"מ סי' מח:

כה י מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ז סמג עשין לד טוש"ע שם סי' מח:

לעזי רש"י

ריימ"ש. משוטים.
וידני"ר. להשיט. לנוהט.

תוספות רי"ד (המשך)

ל"ש ולא לעוותי ולא דמיא כל עיקר לחנוני על פינקסי דלוי הו"ל למיעבד אבי דאר' ואסתרחקי' לנפשי' ולא לעוות לממון דשמעון ולא דמיא נמי לאומר לשנים צאו וקדשו לי את האשה ובקידושין (מב:) דהתם חיין והכא לוי לחודא ואינו ל"ל דבריו כלל. שאין חילוק בדין זה לחנוני כלל דכי היכי דאמר לוי לתקוני שדרתיך ולא לעוותי ה"נ נימא לחנוני בעי לך למפרעי' בסהדי אלא כיון שלא א"ל בעה"ב לא מחייבינן לי' והכא נמי ל"ש ומעשה דאבימי משום דמדכר לי' שטרא ואי לא הוה מדכר ליה לא הוה מחייבינן לי': ההיא איתתא דאפקדוה גבה מלוגא דשטרא אתו יורשין ובקבעי לי' מינה. פי' חיק מלא שטרי חובות א"ל מחיים תפסיניה להו אתי לקמי' דר"נ א"ל אית לך סהדי דתבעי מינך מחיים ולא יהבתיה להו א"ל לא א"ל א"כ תפיסה דלא"מ ותפיסה דלא"מ לאו כלום הוא. פי' שכ"ז שהיה חי היה פקדון בידו והה"ה כמתנחין ברשותן וכי אמרינן [שראתה אותן] קרוב למות ותפסה משלו מטלטלין לשם חוב ולא היה פיקדון בידה: ודאית שמוצ"אין מכאן ואמרי אמאי לעיל גבי ההוא בקרא דיתמי אמר ר"נ מיגו דר"ל לקוח הוא בידי י"ל נמי מחיים תפיסנא ליה והבא במלוגא דשטרא לא אמר מיגו ש"מ דאין אותיות נקנין במסירה עד שיכתוב עליהן שטר ומ"ה לא מהימנא דאי אמרה לקוחין הן בידי אמרי' לה אחזי שטרך דאין אותיות נקנות במסירה ואין זו הוכחה (דהתם) [דהכא] משמע לישנא שהדבר ידוע בעדים שהיה פקדון אצלה מחיים ומ"ה אמר דאפקדוה גבה דמשמע שהדבר ידוע שכן היה ולא אמרה ההיא איתתא דהוות נקיטא מלוגא

חדא דידענא ביה בר' מיאשא דלא אמיד. אע"ג דאילו הוה ר' מיאשא קיים והוה טעין שלי הוא היה מהימן אע"ג דלא אמיד דאימור מציאה מצאה אשכח או מתנה נתנו לו מ"מ לא טעינן ליתמי דמילתא דלא שכיחא היא כי היכי דלא טעינן להו נאמנו נסוף פרק המוכר את הבית (נ"ב דף ע: ושם):

ועוד הא קא יהיב סימנא. אין לפרש ועוד אפי' אמיד דאי אמיד מה מועיל הסימן דלמא זבנה מיניה אף על גב דהאי סימן דליירי בסדיניה אין רגילות לידע אם לא שהפקיד אצלו מ"מ בכסא דכספא ומנכסא דנכסמון ליכא סימן אלא בגופס והוה לא הוי סימן שהפקיד דאיכא למימר דזבנה מיניה אלא יש לפרש דהכי מרי טעמי אין מועילין זה בלא זה דבעינן דלא אמיד וסימן וא"מ בסוף פ"ק דעיל (דף יג:) גבי ארוס ואלרוסתו דקאמר מדא דהא קא מודה ועוד האמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ג א"ל אביי ובהא כי לא מודה מי מכשיר ר"ג כו' ומאי קשיא ליה דלמא רב יוסף שני הטעמים מלרין כדאשכחן הכא י"ל דהתם אמי שפיר דאי טעמא דמודה לא מהני לחודיה הוא טעמא נמי דהלכה כר' גמליאל לא מהני ליה מידי דלא מכשיר ר"ג אלא ברוב כשרים אלא והכא רוב פסולין אלא ולישא אלא חד טעמא דמודה בלבד וה"ק ובהא כי לא מודה פי' אי טעמא דמודה לחודיה לא מהני מי מכשיר כו' והא דאמרינן בהאשה שהלכה (יבמות דף קטו: ושם) הוא דאפקיד שומשמי גבי חבריה א"ל הב לי שומשמאי א"ל שקילתיהו א"ל והא כך וכך הוו ובחבית דמיין אמר ליה שקלתיהו והני אחריני מינהו ומשמע התם דאי הוה יהיב סימנים מובהקים הוה מהימן ולא מהימן אידך במיגו דלקומים הם בידי וכן בפרק איהו נשך (ב"מ דף ע.) הני זוזי דיתמי היכי עבדינן להו חזינן אינים דאית ליה דהכא פריכא כו' אבל כלים לא דלמא פקדון נינהו ואתי אינים מעלמא ויהיב בהו סימנא ושקיל להו התם מיירי כשים עדים שהפקיד אצלו דהו לא מהימן לאימר לקוח הוא בידי כיון שבא לידו בתורת פקדון אבל הכא פריכא אין בו סימן והא ליכא למימס שמא יכירו בטביעת עין דהא לא שכיח ורשב"א נראה לו לפרש חדא דלא אמיד וליכא למימס דלמא דר' מאיסא מינהו ועוד דלמא דאינים אחרינא הוו ומי ליכא למימס דהא קא יהיב סימנא: **קיהיב** סימנא. פי' בקונטרס דליירי בסדיניא ושבעה הוו ובהאשה שהלכה (יבמות דף קטו:) לא הוי סימן כי האי גוונא: **שודא** דדייני. לא כפי' הקונטי' שפי' שיאמרו הדיינים דעתו של נותן למי לקונו ליתן למי שירצה שהדיין יתן למי שירצה ומצינו לאיה מסוף פ"ק דגיטין (דף יד: ושם) גבי חולך מנה לפלוני ומת משלם מה שירצה שליח יעשה וקרי ליה התם שודא ועוד בפ' בתרא דקידושין (דף עד. ושם) אמרינן דנאמן דיין לומר לזה זכיתי כו' אבל אין בעלי דינים עומדים לפניו אין נאמן ופרץ ויהדר ודייניה ומשמי בשודא דדייני ולי כפי' הקונטי' שהדיינין אומדין דעתו של נותן אחמי ויהדר ויעשה שודא וכן בירושלמי למי שירצו הדיינים להחליטו מחליטין ואם תאמר אם כן יתן הדיין למי שיתן לו יותר שכר ש"מ מדברי סופרים ופרץ והאמר ר"ג אע"ג דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו ואפילו יורש מוחל מודה שמואל שאם נתנו במתנת שכ"מ שאינו יכול למחול אי אמרת בשלמא דאורייתא היינו דאינו יכול למחול כו' משמע דמידי דאורייתא אינו יכול לחזור ולדמוס דלעולם אפי' הוי מכר שטר דאורייתא יכול למחול והתם הו"פ א"א בשלמא דאורייתא מש"ה אינו יכול למחול דאי אינו יורש אלא המקבל מתנה הוא היורש דאם הוא מדאורייתא אם כן נפקא לן מוהיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה אלא אי אמרת דרבנן אמאי אין יכול למחול הלא אפי' מידי דאורייתא יכול למחול כ"ש מתנת שכ"מ דרבנן וא"ת אמאי אינקטיך למעוטי שטרות מאונאה) אם מכר שטר חוב לא הוי דאורייתא וי"ל דנהי דהמחוב אינו מכור מ"מ שייך בו אונאה שהוא שוה הרבה לקונה שיתכרנו בדמים יקרים אלוה א"נ כגון שהיה חייב לו מלוה על פה ומעלה לו דמים שיכתוב לו השטר: **מפני** שידו בידה. תימה לר"י דבסוף שנים אומזין (ב"מ דף יט: ושם) גבי מלא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל ופריך ולימוס דלמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי ואזלה והכניסתה לכתובתה לבעלה שאינה יכולה למחול כדאמרי' הכא ול"ל דמיירי התם בידיעי דלית לה בעל:

תיזיל

כשיקרא לא חיישינן [a]ההוא גברא דאפקיד שב מרגניתא דצייריי בסדינא בי רבי מיאשא בר בריה דר' יהושע בן לוי שכיב ר' מיאשא ולא פקיד אתו לקמיה דר' אמי א"ל חדא דידענא ביה בר' מיאשא בר בריה דר' יהושע בן לוי [b]דלא אמיד ועוד הא קא יהיב סימנא ולא אמרן אלא דלא רגיל דעייל ונפיק להתם אבל רגיל דעייל ונפיק להתם אימא איניש אחרינא אפקיד ואיהו מיחזא חזא ההוא גברא דאפקיד כסא דכספא בי חסא שכיב חסא ולא פקיד אתו לקמיה דרב נחמן אמר להו ידענא ביה בחסא דלא אמיד ועוד הא קא יהיב סימנא ולא אמרן אלא דלא רגיל דעייל ונפיק להתם אבל רגיל דעייל ונפיק להתם אימא איניש אחרינא אפקיד ואיהו מיחזא חזא ההוא דאפקיד מטכסא בי רב דימי אחוה דרב ספרא שכיב רב דימי ולא פקיד אתא לקמיה דרבי אבא אמר להו חדא דידענא ביה ברב דימי דלא אמיד ועוד הא קא יהיב סימנא ולא אמרן אלא דלא רגיל דעייל ונפיק להתם אבל רגיל דעייל ונפיק להתם אימא איניש אחרינא אפקיד ואיהו מיחזא חזא [c]ההוא דאמר להו נכסיי לטוביה שכיב אתא טוביה א"ר יוחנן הרי בא טוביה אמר טוביה ואתא רב טוביה לטוביה אמר לרב טוביה לא אמר ואי איניש דגים ביה הא גים ביה אתו שני טוביה [d]שכן ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם קרוב ות"ח ת"ח קודם איבעיא להו שכן וקרוב מאי ת"ש [e]טוב שכן קרוב מאח רחוק שניהם קרובים ושניהם שכנים ושניהם חכמים [f]שודא דדייני א"ל רבא לבריה דרב חייא בר אבין תא אימא לך מילתא מעליותא דהוה אמר אבוך הא דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו ואפילו יורש מוחל מודה שמואל [g]במכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו שאינו מחול מפני שידו בידה: [h]קריביתיה דרב נחמן זבינתה לכתובתה בטובת הנאה איגרשה ושכיבה אתו קא תבעי לה לבריתה אמר להו רב נחמן ליכא דליסבא לה עצה

תיזיל

משיקרא. שלא נכתב על מלוה זו: **לא חיישינן.** אם לא שים בדבר ביטול שטר גמור: **שב מרגניתא דצייריי בסדינא.** שבע מרגליות צרורות בסדין אחד הפקיד ביד ר' מיאשא: **ולא פקיד.** לא לזה לאחר ביתו שהטפטו מיתה: **אתו לקמיה דר' אמי.** לתבוע את היורשין והיורשין אומרים שמא של אביהן היו: **דלא אמיד.** אינו עשיר ד): **סימנא.** דאמר בסדין הם צרורות והם שבע: **שכיב אתא ולא פקיד.** שטבע בנהר כדאמר ביבמות בפ' בתרא (ד' קכא.): **מטכסא.** לבוש משי לינד"ל בלע"ז: **ההוא דאמר להו.** בלוותא מיתה נכסי לטוביה ולא פירש לאיזה טוביה: **דגים ביה.** רגיל אצלו ומגו דגייסי אהדדי קורא לו בשמו כאילו לא נאמר: **מ"מ קודם.** דמסתמא אדם מלדיק מעשיו לזכות בשעת מיתה דאמר מר (ברכות לד:) כל הנביאים לא נתנבאו אלא למהנה תלמידי חכמים מנכסיו: **שודא דדייני.** הטלת הדיינים לפי מה שירצו דיינים שהיה דרכו של מת לקרב את זה יותר מזה או מי שבשמיהן טוב ונוהג בדרך ישרה שיש לומר בו נתכוין המת לזכות: **שודא.** כמו ה) שדי בימא (שמות טו) דמתרגמינן ירה בים הטיל בים: **ומזר ומחלו.** המוכר שהוא מלוה מחלו לזה: **מחלו.** דאמר ליה לזה לזוקח לאו בעל דבריס דידי את: **ואפי' יורש.** של מלוה מוחל: **זבינתה לכתובתה.** מכרה שעבוד כתובתה לאחרים בעודה תחת בעלה: **בטובת הנאה.** דבר מועט שאינו אלא כחיזוק טובה שקורין גרי"ד מפיק לון. ולפי שהלוקח מטיל תעותיו בספק שמא תמות אין בחיי בעלה מפחד ואינו לוקחה אלא בדמי מועטי': **ה"ג אתו תבעי לה לברתה.** אתו לקוחות וקא תבעי לה לברתה הכאה לגבות כתובת אמה מאביה ולירש הכתובה מכח אמה ואלו בחין ליטול אותה הימנה לומר אמך מכרה לנו:

תיזיל

דאלו דידי' הוא ויעמדו ביד היתומים עד שיבוא אליהו: ההוא דאמר נכסיי לטוביי שכיב אתא טוביי אר"י הרי בא טוביי. פי' לא פירש הנותן לאיזה טוביה והיה בעיר הרבה טוביה ובא א' ואמר לי נדר בחייו שיתן לי נכסיו. אר"י הרי בא טוביי שהוא תובע אותם ואין לנו לחיוש שמא לטוביי אחר. אמר לטוביי ואתא רב טוביי ואמר שלי נדר שיתנם בחייו לטוביה אמר לרב טוביי ל"א פי' ויש לחיש שמא אינו זה שיצא עליו הקול ואי (איכא) איניש דגים בי' הא גים ביה וקוראו טוביה בשמו אתו שני טוביי' וכ"א אומר לי נדר ליתנם בחייו. שכן ות"ח ת"ח קודם קודם קרוב ות"ח ת"ח קודם. איבעיא להו שכן וקרוב מאי ת"ש טוב שכן קרוב מאח רחוק. שניהם ת"ח שניהם קרובים שניהם שכנים מאי שודא דדייני. פי' הם ישליכו עיניהם על מי שנראה להן שהיחה דעת המת מקורבת עמו או מי ישר במעשיו ויתר מחבירו שנאמר לזה מחכוין בעבור כפרת נפשו ואם לא בא שום טוביה לתבוע ולומר שלו נדר בחייו ליתנם ויש בעיר הרבה טוביי' גם בזה הוא שודא דדייני. א"ל רבינא לבריי' דרחב"א בר אורין תא אימא לך מילתא דהוה אמר אבוך הא דא"ש המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל. מדה שמואל במכנסת שט"ח לבעלה וחזרה ומחלתו שאינו מחול מפני שידו בידה. כתב ר"ח ז"ל הא דאמר שמואל וכו'. ה"מ בריא ש"ל עיניתי בחשבוני ולא פש לי גביה ולא מידי או מספקא לי ומספיקא לא מפקינן ממתנא אבל מחנות ש"מ דקי"ל מידק דייק והדר יהיב א"נ מכנסת שט"ח לבעלה הני תרי לא יכול למחול להו לא הוא ולא יורשו. ואינם נ"ל דבריו מ"ט דבריא משום די"ל עיינתי בחשבוני כדאמר מר א"כ תשלומין יפים חייב לשלם ללוקח שמכר לו שטר פרוע בחזקת שאינו פרוע והאיך פוטרו מאן דלא דאין

דינא דגרמי א"ו אע"פ שהשטר אינו פרוע יכול למחול לו מפני שא"י להקנותו המנה שאינו בעין דמלוה להוצאה ניתנה ואין הקנין חל אלא בדבר שהוא בעין לא בדבר שאינו בעין ומפני זה הטעם יכול למחול זה שלא קנה הלוקח גוף המנה אלא זכות נתן לו שיוכל לתובעו וכיון שזה קדם ומחל לו בטלה זכותו. ו) וד"ש דשמואל שאין היורש י"ל בדאמר בפ' מ"ש רבא אר"ג מתנות ש"מ מדרבנן הוא גזירה שמא תטרף דעתו עליו ומי אר"ג הבי והא א"ר אר"נ אע"ג דא"ש האומר וכו' מודה שמואל שאם נתנו במתנות ש"מ שאינו י"ל אא"כ מדאורייתא מ"מ א"ל אא"א דרבנן אמאי א"ל אינה כשל תורה ועשוה כשל תורה אלמא שטעמא דמילתא הוי דמתנות שכיב מרע [אי"ל אינן] אלא משום דדבריו כבתובין וכמ"ד וכאילו היו הזוזים ביד מקבל מתנה דמי דומיא דמכנסת שט"ח לבעלה שזכה הבעל בנכסים והוי ידו כידה לכל

f) נראה ל"ל והיינו טעמא דשמואל מודה דאם נתנו במתנת ש"מ דאינו יכול למחול וכדאמר וכו'.

כו א מיי' פכ"ד מהל' סנהדרין הל' ח ופ"ו מהל' שלוה הלכה ד סמג עשין פח טוש"ע מ"מ סי' רלז סעיף ח ופי' טו סעיף ה (וברב אלפס עוד בפ"ג דב"מ דף פז.):

כז ב מיי' פי"ח מהל' זכיה הלכה ב סמג עשין פח טוש"ע שם סי' רנג סעיף כט:

כח ג מיי' פ"ו מהלכות ממכיר הלכה יא סמג עשין פב טוש"ע שם סי' סו סעיף כג:

כט ד מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעי' כח:

ל ה טוש"ע אה"ע סי' קה סעיף ו:

תורה אור השלם

ו. רְעֵ֥ הֶרֶ֖ע אֲבִיךָ֑ אַל־תֵּעֹ֣ב וּבֵ֣ית אָחִ֔יךָ אַל־תָּבֹ֖א בְּיֹ֣ום אֵידֶ֑ךָ טוֹב־שָׁכֵ֥ן קָר֛וֹב מֵאָ֖ח רָחֹֽוק׃ משלי כז י

תוספות רי"ד

כמסידה: ההיא איתתא דאחייבא שבועה בי דינא דרבא וא"ל בת ר"ח ידענא בה דחשידא אשבועה אפכה רבא לשכנגדה דזימנין דהה יתבי ר"פ וראב"מ קמי' אייתי ההוא שטרא קמיה א"ל ר"פ ידענא ביה דשטרא פריעה הוא א"ל איכא איניש בהדי מר א"ל ראב"מ ולא יהא ר"פ בבת ר"ח א"ל בת ר"ח קים לי בגווה מר לא קים לי בגווה. אמר ר"פ השתא דאמר רבנן קים לי בגוי' מילתא היא כגון אבא מרי דקים ליה בגוי' קרענא שטרא אפומי'. קרענא ס"ד אלא מדענא שטרא אפומה. פי' וכי עד אחד נאמן להוציא שטר תחוס מיד המחזיק בו אפוקי ממונא הוא ותרי בעינן. אלא מדענא שלא אזקוק לגבות אותו שטר. ומיקרע נמי לא קרעני' ליה. ואי קשיא מ"ש מהיפך שבועה דרבא דאפיק ממונא עפ"י בת ר"ח לא דמיא דהתם כיון דאיתחייבא שבועה דאורייתא שבועה במקום תשלומין עומדת עד שתשבע ותפטר וכיון שלא היתה יכולה להשבע מפני שהיא חשודה בעיניו ולא היה מניחה לישבע הו"ל מחויב שבועה וא"ל ומשלם מש"ה אפכה אבל הכא ל"ש הכי: ההיא איתתא דאיתחייבא שבועה ב"ד דרבב"א א"ל ההוא בע"ד תיתי תשתבע לי במתא אפשר דמיכספא ומודית א"ל כתובו לי זכותא ויהבו ביד נאמן דכי משתבענא יהבי לי אמר ר"ב כתובו לה א"ל ר"פ משום דאתיתו ממולאי אמריתי מילי ממולייאת. והא"ר האי אשרתא דדיינא דכהיבי מקמי דליחזי סהדי חתימות ידיהו פסולה אלמא מחזי כשיקרא ה"נ מחזי כשיקרא וליתא מדר"ג דאמר ר"נ אומר היה ר"מ אפי' מצאו באשפה חתמו ונתנו לה כשר ואפילו רבנן לא פליגי עליה דר"מ אלא בג"נ רבע' כתיבה לשמה אבל בשאר שטרות מודו ליה דאר"א אר"י שטר שלוה בו יפרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר ר"ש טעמא דנ"ש אבל לשיקרא לא חיישינן: ההוא גברא דאפקיד שב

בי צייריו בסדיני' בי ר' מאשי' ברי' דריב"ל שכיב ר"מ ולא פקיד אתו לקמי' דר"א א"ל חדא דידענא ביה בר"מ דלא אמיד יעוד הא קא יהיב סימנא. פי' ויורשין היו אומרים לא פקדנו אבא ושמא שלו היה או מצא מציאה וזה היה נותן בהן סימן שהן ז' וצרורין בסדין. ול"א אלא כשלא רגיל דעייל ונפיק אביתי' אבל רגיל דעייל ונפיק אביתי' אימור איניש אחרינא אפקיד נביה. ואיהו מיחזי חזא: ההוא גברא דאפקיד כסא דכספא בי חסא שכיב חסא ולא פקיד אתו לקמיה דר"א א"ל הדא דידענא בי חסא דלא אמיד ועוד הא קהיבי סימנא ול"א כו': ההוא גברא דאפקיד מטכסא. פי' לבוש של משי בי רב דימי אחוה דר"ס שכיב ר"ד ולא פקיד אתו לקמיה דר"א א"ל חדא דידענא בי ר"ד דלא אמיד ועוד הא קא יהיב סימנא דידי' אבל אי לא יהיב סימנא דידי' הכי מוכחא מילתא דאינא דגרמי א"ו אע"פ שהשטר אינו פרוע יכול למחול לו מפני שא"י להקנותו המנה שאינו בעין דמלוה להוצאה ניתנה ואין הקנין חל אלא בדבר שהוא בעין לא בדבר שאינו בעין ומפני זה הטעם יכול למחול זה שלא קנה הלוקח גוף המנה אלא זכות נתן לו שיוכל לתובעו וכיון שזה קדם ומחל לו בטלה זכותו. ו) וד"ש דשמואל שאין היורש י"ל בדאמר בפ' מ"ש רבא אר"ג מתנות ש"מ מדרבנן הוא גזירה שמא תטרף דעתו עליו ומי אר"נ הבי והא א"ר אר"נ אע"ג דא"ש האומר וכו' מודה שמואל שאם נתנו במתנות ש"מ שאינו י"ל אא"כ מדאורייתא מ"מ א"ל אא"א דרבנן אמאי א"ל אינה כשל תורה ועשוה כשל תורה אלמא שטעמא דמילתא הוי דמתנות שכיב מרע [אי"ל אינן] אלא משום דדבריו כבתובין וכמ"ד וכאילו היו הזוזים ביד מקבל מתנה דמי דומיא דמכנסת שט"ח לבעלה שזכה הבעל בנכסים והוי ידו כידה לכל

גליון הש"ס

גמ' דלא אמיד. עיין נספר הגנת אברהם מדה יג וכרמב"ן שם.

לעזי רש"י

צינד"ל [צינדר"ר]. כד של משי.

גרי"ד. הכרת טובה.

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

תוספות רי"ד (המשך)

ז) כ"מ קמ:, ח) [קדושין עד. וש"נ], ט) [נקמן פו. וש"נ], י) [ביאור ליאור מתנת כרש"ש גיטין נב: ד"ה ולא אמיד], יא) [ל"ל יהא כיס דמתרגמינן שדי בימא], יב) [ויביאר ביאור כתנו תוס' לקמן לד: כד"ה לימא רב ומו' וע"ע תוס' ב"ב לה. ד"ה שודא], יג) [ב"מ נו: ושם].

תיזיל ותיחלה לכתובתה דאמה לגבי אבוה ותירתה מיניה שמעה אזלה אחילתה [6]אמר רב נחמן עשינו עצמינו כעורכי הדיינין מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר מעיקרא סבר [1]ומבשרך לא תתעלם ולבסוף סבר אדם חשוב שאני: גופא [2]אמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו והזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל אמר רב הונא בריה דרב יהושע [4]ואי פקח הוא מקרקש ליה זוזי וכתב ליה שטרא בשמיה: [3]אמר אמימר [5]מאן דדאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי שטרא מעליא מאן דלא דאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי ניירא בעלמא הוה עובדא וכפייה רפרם לרב אשי ואגבי ביה כי כשורא לצלמי: אמר אמימר משמיה דרב חמא [7]האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה ובע"ח ואית ליה ארעא ואית ליה זוזי [8]לבעל חוב מסלקינן ליה בזוזי לאשה מסלקינן לה בארעא האי כי דיניה והאי כי דיניה [9]ואי לא איכא אלא חד ארעא ולא חזיא אלא לחד לבעל חוב יהבינן ליה לאשה לא יהבינן לה מאי טעמא [10]יותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא אמר ליה רב פפא לרב חמא ודאי דאמריתו משמיה דרבא האי מאן דמסקי ביה זוזי ואית ליה ארעא ואתא בעל חוב וקא תבע מיניה ואמר ליה זיל שקול מארעא אמרינן ליה זיל זבין את ואייתי הב ליה [11]א"ל לא אימא לי גופא דעובדא היכי הוה [12]א"ל תולה מעותיו בעובד כוכבים הוה[13] [14]הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו בו שלא כהוגן א"ל רב כהנא לרב פפא לדידך דאמרת [15]פריעת בעל חוב מצוה אמר לא ניחא לי דאיעביד מצוה מאי א"ל [16]תנינא במה דברים אמורים במצות לא תעשה אבל במצות עשה כגון שאומרין לו עשה סוכה ואינו עושה לולב ואינו עושה מכין

תיזיל ותיחלה לכתובתה דאמה לגבי אבוה. קשה לרבינו יצחק דמה הרוויחה הא אמרינן בסמוך מאן דדאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי שטרא מעליא ורב נחמן גופיה דאין דינא דגרמי בהגזל בתרא (ב"ק קטז:) גבי ההוא גברא דאמרי לאמוראי דחיטי ושם מפרשים דקטנה היתה כמו [1]הפעוטות מתנתן מתנה ולא מחייבא מדיני דגרמי ולרבינו יצחק נראה מתוך כך דלא מיחייבא מדינא דגרמי אלא דמיס שנתנו לה על כתובתה ולא כל הכתובה [2]וגמגמא שמרווחת הרבה ומיהו לא נתייבש לרשב"א לשון מגבי ביה דמי שטרא מעליא דמשמע דחייב לשלם כל הכתוב בשטר ומביא ראיה מהא דאמרינן בפ"ב דקידושין (דף מז:) התקדשי לי בשטר חוב לו שהיה לו מלוה ביד אחרים והרשם עליהם ר"מ אומר מקודשת וחכ"א אינה מקודשת ומסיק דבדשמואל קא מיפלגי דאמר המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול מר אית ליה ולהכי אינה מקודשת דלא סמכה דעתה הואיל ויכול למחול ואם היה חייב לשלם כל הכתוב בשטר אמאי לא סמכה דעתה הא אינו רשאי למחול שיעכבו לשלם לה [3][והשתא לא מיקשה היאך השיאה רב נחמן עצה להפסיד ממון אחרים בשביל קורבה שהרי לא היה מפסידן לגמרי שהיו מחזירין להם מעות שנתנו מ"מ קנת יש לגמגם]: **לבעל חוב מסלקינן ליה בזוזי.** אומר רבינו תם דג' דיינין מלוקים למלוה ולניזק ולשכיר לבעל חוב אית ליה זוזי לא מצי לסלוקי בארעא דלאמרינן הכא וניזק אפילו אית ליה זוזי מסלק ליה בארעא ובשכיר אפי' אית ליה זוזי אמרי' ליה זיל טרח וזבין ואייתי הב זוזי דתנן בפרק הבית והעליה (ב"מ קיח.) היה עושה עמו בתבן ובקש ואמר טול מה שעשית בשכרך אין שומעין לו ומשמע דאם אפילו לית ליה זוזי:)

לאשה לא יהבינן לה מ"ט יותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא. ות"ת דאמרינן לעיל (דף פד.) לכתובת אשה משום חיגא ואפי' ר' בנימין לא פליג אלא כשהבע"ח הוא כושל אבל שייסה שוין מודה דיהבינן לכתובת אשה ותיכף רבינו תם דהכא יהבינן לבע"ח משום דאיכא טעמא דלעילא ולא אשה לא שייך נעילא דלא דאמרינן יותר משהאיש רוצה ליישא אבל נעיל דלאחר מיתה ליכא נעילא דלא דמיתה לא שכיחא דאמרינן בהמזקין (גיטין ג.) דלא מסיק אדעתיה דמלוה דמית לוה ונפלי נכסי קמי יתמי עדיפא כתובת אשה משום חיגא ומורי ר"ר יחיאל הביג למורי הרב בשם ר"י דאפילו לאחר מיתה יהבינן לבעל חוב קרקע או אפילו מטלטלין אחר תקנת גאונים שתקנו דאשה ובעל חוב גובין מטלטלין ולעיל דיהבינן לכתובת אשה היינו משום דכיון דאין דינו של בעל חוב לגבות ואי הוה יהיב להו נפקד ליתומים לא מצי נקיט להו בדינא עדיפא כתובת אשה משום חיגא ואפילו קדים זמן הכתובה לזמן השטר מיון שלא מיקנו שטרוף מן הלקוחות ולא חל שיעבוד כתובה עליהם כלל והרי כאילו זמנן שוה והכי אמר בפרק מי שמת (ב"ב דף קמז.) דאיקני קנה ומכר אח"ל לא משתעבד הא לא משתעבד ואח"ל משתעבד לזה ולזה ואחר כך קנה ומכר מהו לקנות משתעבד או לבתרא [4][משמע דאי לא משתעבד ליכא לספוקי כלל הי גבית בריש כיון דלא משתעבד לגבות מלקוחות וכתב וכן עמא דבר כר"י וכן רב אלפס ורמב"ם. ורבי יצחק בר אברהם נראה לו כר"ת. ואמת כי נראה דברי ר"ת]: **ההוא** תולה מעותיו בעובד כוכבים הוה. אין לפרש כשאמר לו זיל את זבין הוה תולה מעותיו בעובד כוכבים דא"כ להוגן עשו לו אלא מחילה כשאבדו היה הולך ותולה מעותיו ובשעת הגבייה כבר לא היה לו ואפ"ה הזקיקו למכור: **אמר לא ניחא לי למיעבד מצוה מאי.** הא פשיטא ליה לכופין דהא עיקר מילתיה בערכין (דף כג. ושם) אהא דאין מזקקין לנכסי יתומים קטנים וקאמר משום דפריעת בע"ח מצוה והני לאו בני מיעבד מצוה הינהו מכלל לנכסי דאיכא מצוה כופין אלא ה"ק לא ניחא ליה למעבד מצוה מאי והכא פשיטא דכופין ומה שייך לקרותו מצוה אמר ליה מיתיתי דהיכא דאיכא מצוה אבל היכא דאמרו מאי אמר ליה מיתיתו כו' וי"מ דאמולה מעותיו בעובד כוכבים קאי דבשלמא לרב הונא בריה דרב יהושע דאמר דאין מזקקין משום לרבי מיבל מיבה מיכא מנכסי והואיל והדין שיתן מעות השיעבוד נמי הוי על המעות אע"ג דאיכא קרקעות וכ"ש כי ליכא אלא לדידך דאמרת מצוה ואע"ג דאית לה נתינן עלייהו דלא רמיא עלייהו שיעבודא אלא במקום דאיכא מצוה אמרת נמי שהשיעבוד לא יהא על המעות ולא דמי לגזלן שהשיעבוד על כל נכסיו דהתם באיסורא אתא לידיה ובדין אישתעבד לגמרי אבל הכא לא: **פריעת בע"ח מצוה.** דדאיכא אחריות נכסים איירי דעלה אימתר מילתיה דרב פפא בערכין (ג"ז שם) ואפ"ה אין נפרעין מנכסי יתומים קטנים דלאו בני מיעבד מצוה ניהו אבל מנכסי יתומין גדולים נפרעין אבל בדליכא אחריות נכסים מצוה על היתומין ואין כופין כדמוכח בפ' מי שהיה נשוי (נקמן לא.): גבי ההוא דשבק קטינא דאחרא וטעמא משום דהוי מצוה שמתן שכרה בגידה[5] דאין ב"ד שלמטה מחכרין עליה והא דאמר בהגזל עצים (ב"ק לד.): הניח להן אביהן פרה וטלית וכל דבר המסויים חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן התם אם לא יהיו מחזירין איכא קלון אביהן הלכך חייבין לשלם אבל משום כבוד אחריה לא ובקונטו' פי' לקמן גבי קטינא דהואיל ואיכא מצוה אלא מדרבנן לא כייפינן להו ואין נראה דאשכחן דכופין במצות דרבנן כגון מצוה לקיים דברי המת דאמרי' בהשולח (גיטין מ.) דכופין את היורשים: אינה

מסורת הש"ס

1) לעיל נב:, ב) קידושין מח. ב"ק פט. ב"מ כ. ב"ב ב"ב קמז:, ג) ב"ק נח:, ד) [עי' תוס' לקמן נב. ד"ה לי פקחן], ה) [יבמות קיג. גיטין מט:], ו) רש"ל פ"ל, ז) יבמות קי., ח) [ב"ב קנד. ערכין כב.], ט) [מולין קנב:], י) [גיטין נט.], כ) [נ"ל ומצא שמרווחת הרבה ומביא ראיה מהא דאמרי' בפ"ב דקידושין כו' שיעבוד לשלם לה ומיהו לא נתייבש לרשב"א לשון מגבי כל הכתוב בשטר כו' הס"ל], ל) נ"ב כ"ב, מ) [וע"ע תוס' ב"ק ט. ד"ה רב הונא ועוד שם ב"ק מו: ד"ה ה"ג ותוס' ב"ב נב: ד"ה לי לכיפא], נ) ב"ב כ"ב, ס) [כדלקמן מולין קי:].

גליון הש"ס

רש"י ד"ה פריעת בע"ח וכו' ולאו שליך צדק. ב"מ ד' מט ע"א וע"ש וע"ע:

מוסף רש"י

הובא בטוף הוספות.

תוספות רי"ד

הפחות והלכך לא מצי למחול זכותו של בעל ולא משום טעמא דקושטא קאמר כדפריש. וכל טעם הדבר הוא מפני שאין המנה בעין ולא קנאו הלוקח ק"ג כדפרישית מיהו כ"ז שלא מחלו יכול הלוקח לגבות ממנו ולא מצי למימר לאו ב"ד א"א שלא יהא אלא כאדרכתא יהבי' ניהלי' דמצי למיתבעי' אבל לא קנאו ק"ג שלא יוכל המוכר למחול (ובא) (ואם בא) הלוקח על הלוה וא"ל פרעתי למלוה ושטר פרוע מכר לך דין הוא שיכוף הלוקח את המלוה שישבע לו שלא פרעו כדין כל שטרות דטעין לוה פרע הוא דמישתבע מלוה ושקיל לוקח וה"נ משתבע מלוה ושקיל. ואי לא בעי מלוה לאשתבע לי'. ישלם דמים ללוקח משום הואי מק"ט בוודאי אי מת מלוה לא מצי למימר לוה פרוע הוא דשבועה זו אינה אלא להפיס דעתו של לוה. וכיון שהמלוה אינו בחיים מי ישבע לו. ואי אמר לוה ישבעו לי בני מלוה שבועת היורשין שלא פקדני אבא ששטר זה פרוע הוא הדין עמו והלוקח הולך וכופה אותן. ואם המלוה הלך למד"ה אין הלוה יכול לדחות את הלוקח בעבור שבועה זו שלא נתקנה אלא להפיס דעת הלוקח וכיון שאין פה מי שישבע לו גובה הלוקח בלא שבועה. וג"ל שאם נתנו המלוה במתנה לחבירו וטוען הלוה פרוע הוא אע"פ שהמלוה מאמת דבריו אין שומעין לו אלא אמרי' קנוניא עשו שניהם ואומרים ללוה פרע למקבל המתנה שהשטר מסור בידו ואם פרעה למלוה לך ודין עמו שיחזור לך מעוחין אבל אין הדבר כן דמינו דאי בעי מצי (א"ל) מחיל לי בראמרן מצי נמי למימר פריעה הוא ולבטוליה ודבא דאמרי' הכא מפני שידו כידה לאו למימרא דהל' כאביי דאי הוה מצטרכינן לטעמא דידו עדיפא מידה הוה אמרה לי' כרבא אלא תסגי לן דידו כידה דכיון שיש לו זכות בנכסים במנה אין יכול למחול זולתו (והרב פוסק הלכה כאביי) קריביתי' דר"נ ובינתה כתובתה בטובת הנאה. פי' בדמים מרעטים שקנאה בספק שאם תמות היא יירשנה בעלה ואם תתאלמן או תחגרש יזכה הלוקח בכתובה איגרשא שכיבא אתו לקוחות קחבעו לכרתה.

עין משפט נר מצוה

לא א טוש"ע מ"מ סי' פו סעיף ב:
לב ב מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה י סמג עשין כג טוש"ע שם סי' פו סעיף כג ולב וסי' שפו סעיף ח:
לג ג מיי' פי"ז מהלכות פיקוח הלכה ד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קג סעיף ד:
לד ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
לה ה מיי' פי"א מהלי מלוה הלי ז טוש"ע מ"מ סי' קא סעיף ג:
לו ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח ז:
לז ז מיי' פי"א מהלכות מלוה הלכה ח סמג עשין לד טוש"ע שם סי' קו סעיף ח:

תורה אור השלם

1. הֲלוא פָרֹס לָרָעֵב לַחְמֶךָ וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָּיִת כִּי תִרְאֶה עֵרֹם וְכִסִּיתוֹ וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם: ישעיה נח ז

תוספות רי"ד (המשך)

א"ל ר"נ ליכא דליסבא לה עצה תיזיל ותחלה לכתובתה דאמה לגבי אבוה ותיהדר ותירתיה מניה שמעה אזלה ואחילתה אמר ר"נ עשינו עצמינו כעורכי הדיינים מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר מעיקרא סבר ומבשרך לא תתעלם ולבסוף סבר אדם חשוב שאני: אי קשיא כיון דקרינא ליה גרמא בינזקין היכי הוה מייעצה לעשות רשע ונזק להפסיד הלוקחים י"ל איהו לחרויח דידה קמכוין ונזקא ממילא קאתי ומשום נזקא דאחריתי לא שביק רווחא דקרינהא: ואי קשיא כיון דאמרי' לקמן דלמאן דדאין דינא דגרמי מגבי בי' דמי שטרא מעליא. ור"נ נמי דיין דינא דגרמי כפ' הגו"מ (דאיתא שם) ההוא גברא דאחוי כריא דחיטי דבי ר"ג אתא לקמיה דר"נ חייבי' לשלומי מהא דתנן ואם מחמת הגזלן חייב להעמידו שדהו וקי"ל דאחוויי אחוזיי וא"כ מאי הרויחה הבת שמחלה לאבי' ונתחייבה היא לשלם: תשובה האי דאסבה ר"נ עצה זו מפני שלא היה לזו הבת נכסים שיוכל הלוקח להפרע ממנה. והאי דאמרי' ותיהדר ותירתי מאביה לאו דוקא שהרי אביה היה בחיים אלא ה"ק אביה יורש כחובת אמה שיתן לה בכל יום מתנה שמפרנסת ממנה שיותר רוצה האב שתהי' לבתו ממה שיהי' ללוקח וכיון שמתנה בעלמא נותנו לבתו א"י הלוקח לגבות ממנה שע"מ כן נותן לה שלא יהא רשות ללוקח לגבות ממנה א"נ שנותן לה מעט מעט כדי פרנסה אבל לעולם אם היה נכסי לבת ד"נ דגבי לוקח מינה דר"נ דיין דינא דגרמי: גופא א"ש המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל אר"ה בריה דר"ר ואי פקח הוא מקרקש ליה בזוזי וכתב שטרא בשמיה כלומר אם הלוקח הוא פקח מרצה הלוה במעות קודם שיעשו קנוניא המלוה עם הלוה וכותב לו הלוה שטרא אשמי' כאילו לוה ממנו ושוב לא יועיל להם הקנוניא: אמר דגרמי מגבי בי' דמי שטרא מעליא (ובראיה הרב שבכל ענין שהמלוה מבטל השטר ביד הלוקח בין שאומר פרוע הוא וגורם ללוקח להפסיד השטר חייב לשלם לו דמי כל השטר מעליא אבל אם הביא עדים

פו: הכותב לאשתו פרק תשיעי כתובות

אינה מגורשת מדרב ושמואל. הרבה יש לתמוה היכי פשיט מדרב ושמואל דבעי למימר לדידי רה"ר כרה"ר והא רמי בר חמא גופיה מיבעי ליה לדידי רה"ר מכלל דבהגיחתו ברה"ר פשיטא ליה דלאחר מגורשת וי"ל דדיק מסיפא דמילתיה דמדקאמר דבסימטא לא מהני תפיסה מכלל דלדידי רה"ר מהניא מיהו לאיכא דאמרי מדמה לידי רה"ר לסימטא: **וצידי** רה"ר ברה"ר דמו. תימה דברים אלו ערוכות (לעיל דף לא:) אמר דלענין מיקנא קני בצידי רה"ר: **אדרבה** מגורשת מדרב נחמן בר'. מדלא קאמר אדרבה מגורשת מדרב ושמואל גופייהו דאמרי בסימטא לא מהני תפיסה מכלל דפשיטא ליה דסימטא עדיפא לענין קנין טפי מצידי רה"ר אבל אגב ולידי רה"ר בעי לדמויי אהדדי אלמא לענין קנין סימטא עדיף מאגב וקשה לרש"ל דלעיל בשילהי האשה שנפלו (דף פב.) אמר רבי יוחנן האומר לחבירו משוך פרה זו ולא תיקני עד לאחר שלשים קנה אפילו עומדת באגם ופ"ר כל שכן אם היא עומדת בסימטא והיכי אמר ר' יוחנן לעיל דתפיסה מהני בסימטא דר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו אפילו בסימטא:

האומר לחבירו משוך פרה זו בו'. בדאמר לו מעכשיו מיירי כדאמרינן לעיל בסוף האשה שנפלו (דף פב.) וגבי גט נמי בדעבי רמי בר חמא מיירי נמי בדאמר מעכשיו דאי לא אמר מעכשיו כיון דאין הגירושין אלא לאחר שלשים היה צריך שיהיה לו נחלירה וקשה דהיכי פשיט מדרב ושמואל דהתם מאי מעכשיו איכא וגרלה דהכי פשיט כי היכי דהתם אע"ג דמן הדין המשעת מיתת האב הנכסים בחזקת יתומים בכל מקום שהם אפ"ה אם הם ברשות הרבים לא קנו יתמי ה"נ היכא דאמר לה הרי זה גיטיך מעכשיו ולא תתגרשי בו עד לאחר שלשים דמן הדין יש לה לזכות בגט מיד לאחר ל' יום בכל מקום שהוא אפילו הכי ברה"ר אינה מגורשת: **רבי אליעזר אומר על ידי גלגול.**

לא כפירוש שפירש הקונטרס דת"ק סבר דאין מגלגלין בשבועה דרבנן דהא כפ' כל הנשבעין (שבועות דף מח:) מסקינן דמגלגלין בדרבנן וליכא מאן דפליג אלא טעמא דת"ק דאמרה ליה כיון דדייקת אלא לא מגיעא דאידור בהדך ירושלמי מאי טעמא דרבנן אם אתה אומר כן אין שלוש בנות לעולם שברה כלים מאי אם עביד לה כשומרת חנם או כשומרת שכר מסתברא אפילו כשומרת חנם אינה אם אין אם אתה אומר כן אין שלוש בנות לעולם: **נדר** ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך. בירושלמי מפרש כגון שנתן לה רשות לעשות יורשיה אפוטרופין ואת הנאים ברשותך לפרס שאר בני אדם נכרים שעשאתן אפוטרופין מחמת שנתן לה רשות תימה מאמאי נקט נדר דנדר לא שייך אלא בלמאמר כדמוכח בהאשה (גיטין לד:) דתיקן ר"ג שתהא נודרת בו' ועליך לא שייך אלא בגרושה ויש לומר דאידי דנקט בסמוך נדר גבי יורשין נקט נמי בריש מיהו בגמ' לא שייך לשויי הכי דקתני בגרייתא נדר ושבועה והתם לא מיירי ביורשים כלל:

מכין אותו עד שתצא נפשו: בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסורא הרי זה גיטיך ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום והלכה והניחתו בצידי רשות הרבים מהו אמר ליה אינה מגורשת מדרב ושמואל [6]דרב ושמואל דאמרי תרוייהו והוא שצבורין ומונחין ברשות הרבים [7]צידי רשות הרבים כרשות הרבים דמו אדרבה מגורשת מדרב נחמן דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [8]האומר לחבירו משוך פרה זו ולא תהיה קנויה לך עד לאחר שלשים יום קנה ואפילו עומדת באגם מאי לאו היינו אגם והיינו צידי רשות הרבים לא אגם לחוד וצידי רשות הרבים לחוד איכא דאמרי אמר ליה [9]מגורשת מדרב נחמן וצידי רשות הרבים כאגם דמי אדרבה אינה מגורשת מדרב ושמואל מאי לאו היינו רשות הרבים והיינו צידי רשות הרבים [10]לא רשות הרבים לחוד וצידי רשות הרבים לחוד: **מתני'** [11]המושיב את אשתו חנונית או שמינה אפוטרופיא הרי זה משביעה כל זמן שירצה ר' אליעזר אומר אפילו על פילכה ועל עיסתה: **גמ'** איבעיא להו ר' אליעזר על ידי גלגול קאמר או לכתחלה קאמר ת"ש אמרו לו לרבי אליעזר [12]אין אדם דר עם נחש בכפיפה אי אמרת בשלמא לכתחלה שפיר אלא אי אמרת ע"י גלגול מאי נפקא לה מינה דאמרה ליה כיון דקדייקת בתראי כולי האי לא מצינא דאדור בהדך ת"ש הרי שלא פטר את אשתו מן הנדר ומן השבועה והושיבה חנונית או שמינה אפוטרופיא הרי זה משביעה כל זמן שירצה [13]לא הושיבה חנונית ולא מינה אפוטרופיא אינו יכול להשביעה רבי אליעזר אומר אע"פ שלא הושיבה חנונית ולא מינה אפוטרופיא הרי זה משביעה כל זמן שירצה שאין לך אשה שלא נעשית אפוטרופיא שעה אחת בחיי בעלה על פילכה ועל עיסתה אמרו לו אין אדם דר עם נחש בכפיפה שמע מינה לכתחלה שמע מינה: **מתני'** [14]כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך אין יכול להשביעה [15]אבל משביע הוא את יורשיה ואת הבאים ברשותה [16]נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותך אינו יכול להשביעה לא היא ולא יורשיה ולא את הבאים ברשותה [17]אבל יורשיו משביעין אותה ואת יורשיה ואת הבאים ברשותה נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותיך אינו יכול להשביעה לא הוא ולא יורשיו ולא הבאים ברשותו לא אותה ולא יורשיה ולא הבאים ברשותה [18]הלכה מקבר בעלה לבית אביה או שחזרה לבית חמיה ולא נעשית אפוטרופיא אין היורשין משביעין אותה ואם נעשית אפוטרופיא היורשין משביעין אותה על העתיד לבא ואין משביעין אותה על מה שעבר: **גמ'** שבועה מאי עבידתה אמר רב יהודה אמר רב

מכין אותו. קודם שעבר על העשה ויש בידו לקיים: **והלכה והניחתו כו'.** ועודנו שם לאחר שלשים: **והוא שצבורין.** גבי מתניתין דקתני הקודם זכה אלמא הר"ר לא קני ליה לבעלים מידי אלא א"כ מגביהו הילכך לאחר שלשים לאו ברשותה הוא דליהוי גירושין חיילי: **לידי** רה"ר. סמוך לכתלים שאין דרך בני אדם לעבור שם ולהתחכך בכותלים[1]: **מתני' חנווניה.** למכור יינו ופירותיו בחנות: **משביעה.** שלא עיכבה בידה כלום: **אפוטרופיא.** להכניס ולהוציא פירותיו ולשכור פועלים ולתן: **גמ' ע"י גלגול קאמר.** דשמעיה לת"ק דאמר משביעה על האפטרופסות ולא על פילכה ועיסתה ואפילו ע"י גלגול שבועת אפטרופסות דרבנן דהשתא לא דשבועת אפטרופסות דרבנן [2][דהא לא קטען ליה תובע טענת ברי אלא רוצה שתשבע לי לא מגלגלין על ידה] שבועה אחריתי ואתא ר' אליעזר למימר היכא דהושיבה חנונית מיגו דמשתבעה אאפטרופסות משתבעה נמי על ידי גלגול על פילכה ועיסתה דמגלגלין [3]מדרבנן: **או לכתחלה קאמר.** דאפי' לא מינה אפוטרופיא משביעה על פלכה שהרי אפוטרופסת היא: **כבפיפה.** בתוך קופה אחת: **שפיר.** דאמרה ליה הואיל ומשבעת לי על פילכי איני יכול לסבול קפדנותך: **מאי נפקא לה מינה.** הרי נתחייבת לו שבועה ומה יקשה לה גלגול זה אם לא עיכבה כלום: **הואיל וקא דייקת בארלי.** איך אוהב ומאמין לותי ולא מצינא דאידור בהדך: **הרי אלא פטר.** אלא כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך: **נדר.** שנודרת לו יאסרו עלי כל פירות שבעולם אם עיכבתי משלך כלום כדאמר במסכת גיטין (דף לד:) נמנעו מלהשביעה התקין ר"ג הזקן שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו וגומר כתובתה: **מתני' אינו יכול להשביעה.** בגמ' מפרש מהי שבועה פטורה: **אבל משביע הוא את יורשיה.** אם גירשה ומתה ויורשיה תובעין הימנו כתובתה נשבעים שבועת יורשין המפורשת במסכת שבועות (דף מה.) שבועה שלא פקדתנו בשעת מיתה ולא אמרה לנו קודם לכן ולא מצאנו בין שטרותיה שטר כתובתה פרוע: **ואם הבאים ברשותה.** אם מכרה כתובתה לאחרים ונתגרשה ומתה והלקוחות תובעין אותו נשבעין אף הן שבועת היורשין: **אבל יורשיו משביעין אותה.** אם נתאלמנה והיא או יורשיה נפרעין מן היתומים נריכים שבועה שהרי לא פטרן אלא ממנו אם תגבה כתובתה בחייו: **נבאין ברשותו.** אם אמכור נכסי ואת נאה ליפרע מלקוחות: **הלכה מקבר בעלה כו'.** זו שפטרה בעלה מן השבועה והכי תני בהדיא בתוספתא[4] דאהך שפטרה קאי: **לבית אביה.** שלא נתפקעה שום בנכסים: **על העתיד לבא.** על עסק שלאחר מיתה שלא עיכבה בידה כלום דהשתא נכסים דיתמי מינהו ולא מהניא בהו פטור דידיה: **על שעבר.** על עסק שבחיי בעלה: **גמ' שבועה מאי עבידתה.** איזו שבועה שתהא מחייבת לבעלה או ליורשיו דקתני דכי לא פטרה משביעה וכי פטרה אין משביעה: על

[1] לעיל פד: [פה.]. [2] לעיל פב. [ע"ש]. [3] [לעיל עב. וש"נ]. [4] [לקמן פח: ע"ש]. [5] שבועות מח., ו) [לעיל פד:]. [6] [ע"ש קט:]. [7] כ"י כ"י, [8] כ"ל דדרבנן. [9] [פ"ש ה"ה].

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

תוספות רי"ד (המשך)

חולק הרב בפסקיו בפ' אבות נזיקין ואומר אי לית לי' ללוה זוזי ראית לי' מטלטלי מגבי לי' מטלטלי ולא טרחי לי' למכור מטלטלי ליתן לו זוזי אלא שמין לו מטלטלי כנגד חובו) ודוקא במטלטלי הוא דאמר הכי דאי לא מודבין ליה הכא ממטי להו לדזכתא אחריתי ומזבין להו ויהיב לי' דמי אבל בקרקע לא דאי ל"ל זוזי ולא מטלטלי וא"ל ארעא ל"א ללוה זבין קרקע דידך והב לי שמי שהוא דחוק למכור קרקע אם לא יזלול הרבה בשויא א"י למכור הלכך אין כופין אותו למכור ולהפסיד כ"כ. אלא יורדים לנכסיו ושמין קרקע בדמי הלואה ויהבינן ליה למלוה ומסתלק בקרקע ומ"ה תמה ר"פ על ר"ת וא"ל בודאי הוא דבר זה ששמעתי דאמריתו משמי' דרבא דבייפין ללוה ואמרי' ליה זיל זבין את והוא השיבו דל"א הכי שאין זה מן הדין שנכוף את הלוה למכור אלא ב"ד שמין לו קרקע למלוה ומסתלק בקרקע ווה המעשה ששמעת דהו"ל מעות והיה תולה ביד עובד כוכבים שהי' אומר של עובד כוכבים הם והוא הלוה אותם שישתכר בהן למחצה לשליש או לרביע ומ"ה כפותו למכור קרקעו ולפרוע לו ולא גרסינן הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו לו שלא כהוגן דכהוגן וכדין עשו לו שהרי הי' לו זוזי והי' מבריחן מבע"ח ואי גרסי' לי' ל"ל שאותו העובד כוכבים כפר ולקח מעותיו ע"פ שהודה ואמר כי הם של עובד כוכבים ונשאר עכשיו בלא זוזי ואעפ"כ כפו אותו למכור שמפני שמתחלה עשה שלא כהוגן ותלה אותן ביד עובד כוכבים להבריחם מבע"ח ועכשיו שנשאר בלא זוזי עשו לו חכמים נמי שלא כהוגן וכפוהו למכור קרקעו ויפרע למלוה. א"נ האי עשו לו שלא כהוגן לאו דוקא אלא ה"ק לי' מה שנראה לך שעשו לו שלא כהוגן מפני שהיה לו מעות ולעולם כדין וכהוגן עשו לו. א"ל ר"כ לר"פ לדידך דאמרת פריעת ב"ח מצוה אמר לא ניחא לי למיעבד מצוה מאי ובפ' שום היתומים אמר ר"פ פריעת ב"ח מצוה היא עליו לפרוע חובו ולאמת דבריו. דכתיב הן צדק הן שלך צדק ריתמי לאו כני מיעבד מצוה נינהו ואין נוקקין להן עד שיגדילו א"ל [תנינא] בר"א שלוקה מ' חסר א' במצות ל"ח אבל מצות עשה כגון שאומרים לו עשה סוכה ואינו עושה עשה לולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו. וה"נ כייפי' ליה ללוה עד דעביד מצוה ופורע: **מתני'** המושיב אשתו חנונית או שמינה אפוטרופוס ה"ז משביעה כ"ז שירצה ראי"א אפילו על פלכה ועיסתה. פי' ת"ק סבר אם הושיבה חנונית

למכור יינו או פירותיו או שעשאה אפוטרופסות על נכסיו להשכיר פועלים ולפורען ולישא וליתן ממונו אז הוא רשאי להשביעה כ"ז שירצה שלא גזלה ממנו כלום. ואע"פ שאינו טוען טענות סתם אני חוששים שמא גזלתני כדתנן בשבועות ואלו נשבעין שלא בטענה. השותפים והאריסין והאפוטרופין והאשה הנו"ן בתוך הבית. ואמו"ר התם מאי שלא בטענה. שלא בטענות ודאי אלא בט"ס אבל אם לא הושיבה חנונית ולא אפוטרופסות א"י להשביעה יר"א סבר אע"פ שלא עשאה אפוטרופיא הוא יכול להשביעה על פלכה שהוא מע"י שלא גזלתה ועל עיסתה שהיא אופה לו הפת תניא הרי שלא פטר את אשתו מן הנדר ומן השבועה והושיבה חנונית או שמינה אפוטרופיא

ר"קע יהיב לי' מיטב כי היכי דליקפוץ עלי' זבוני ואע"פ שיש זוזי למזיק יכול לסלקו או בקרקע או במטלטלין ולא
ר' צי ניתן למימר ליה זיל זבין את מטלטלי והב לי אלא מסלקו בכל מטלטלי דיהיב לי' אפילו סובין וניזק שקיל להו
ר' טרח ומזבין להו אבל ב"ח שהלוהו זוזי אינו כן דעבד לוה לאיש מלוה ואם יש לו זוזי א"י לסלקו לא בקרקע ולא
ר' במטלטלי אלא בזוזי ואם א"ל זוזים ר"ל מטלטלין אין יכול להגבותו מטלטלים אלא אומר לו טרח את זבין דעבד לוה
ר' איש מלוה דדוקא גבי מזיק דלא שקיל מני' דמי אקיל רחמנא וכתב ישיב ודרשי' לרבות שו"כ ואפילו סובין אבל לוה
ר' שקיל דמי ממלוה לא מקילינן גביה אלא אמרינן ליה טרח את זבין דידך והב ליה זוזי דאיזפך. (כזו הסברא

על אפוטרופיא. פוטרה בכתיבה זאת משבועת אפוטרופוס אם יוציאנה חנוונית אבל אם פגמה כתובתה דתנן במתני׳[1] הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה לא נפטרה מאותה שבועה ע״י תנאי זה כי פטר לה משבועה דקא רמי הוא עלה אבל שבועה היא גרמה לנפשה לא פטר לה: **על הפוגמת.** וכ״ש משבועת אפוטרופיא דמכל שבועה פטרה: **אמרה לשמעתא.** הך אתקפתא בשלמא למ״ד כו׳ אותביה קמיה דרב אשי: **כאוב לי דלא משבעת לי.** ומיגו דרמיא אנפשה חבעה ליה פטור כל שבועות: **אתון אהא מתניתו.** להא דרב יהודה אריש דתניתין דלא פריש בה בהי שבועה איירי ואפלוגתיה דר״ג וסבריתו דרב יהודה אדר״ג פליג וקשיא לכו: **אנן.** אסיפא דמתני׳ מתניין לה דמיירי בשבועת אפוטרופין בהדיא דקתני[2] ואם נעשית אפוטרופיא ודר״ג לתו אפלוגתא דרב יהודה אתמר אלא אפירושא דריש אתמר ורב מתנא פליג אדרב יהודה בסיפא בהי אפוטרופוס קאמר לשעבר אבל בפוגמת כולהו מודו דפטרה דשבועה הבאה לה ע״י נכסיו היא: **שעבר מאי עבידתיה.** כלומר עד מתי קרוי לשעבר דלא אמרינן נכסי דיתמי ניהו ואין תנאי שלו מועיל בהן: **אבל בין מיסה לקבורה.** כבר רמו נכסי קמי יתמי ואין תנאי שלו מועיל בהן שלא ע״י נכסיו בחה לה: **לכרגא.** לפרוע למלך כסף גולגלתא דיתמי: **ולמוזוי.** מזון האשה והבנות והיתומים: **ולקבורה.** לקבורת המת לו היתומים: **מובטינן.** נכסי דיתמי בלא אכרזתא שאין שהות ומתון לדבר וה״ג לא משבעינן על אותה מכילה דא״א שלא תזלול ותפסידתן ונמצאת שבועת שקר: **דלא נדר דלא שבועה.** אם כתב לה לשון זה: **נקי נדר: מנקים משבועתא.** מדין שבועה: **נקי נפשך בשבועתא.** אם יתפדון השבעי להם: **אבל מה אעשה.** דלעולם יורשין משביעין אותה אם מת הוא והיא נפרעת מהם: **ואיכא דאמרי לה.** להא דאמרא שאול בן אימא מרים מתניתא [ולא אמרו לה בלשון שמעתא דאמורא כדאמרן דאמר שמואל משום אבא שאול אלא מתניתא] היא ואמר שמואל עלה הלכה כאבא שאול: **מתני׳ הפוגמת כתובתה.** כדמפרש ואזיל במתניתין גופה: **לא תפרע.** השאר וכגמ׳ מפרש טעמא: **עד אחד מעידה כו׳.** בגמרא מפרש טעמא: **מנכסים משועבדים.** משום דאי הוה גבי מן הלוה גופיה והוה טעין ליה אשתבע לי דלא פרעתיך אמרינן בשבועות[3] דמשבעינן ליה ואי לא טעין לא טעינן ליה הואיל ונקיט שטרא אבל בשביל לקוחות אנן טעינן דלמא אי הוה גבית מן הלוה הוה טעין לך אישתבע לי דלא פרעתיך ובעית אישתביעי השתא אנן טעינן דפתח פיך לאלם הוא ומנכסי יתומים ונפרעת שלא בפניו כולהו משום האי טעמא:

ר״ש

על אפוטרופיא שנעשית בחיי בעלה ר״נ אמר רבה בר אבוה על הפוגמת כתובתה אזל רב מרדכי אמרה לשמעתא קמיה דרב אשי בשלמא למ״ד על הפוגמת כתובתה דמסקא אדעתה דלמא מצטרכי לי זוזי ושקילנא מכתובתאי וא״ל כתוב לי דלא משבעת לי אלא למ״ד על אפוטרופיא שנעשית בחיי בעלה איהי מי הות ידעה דמותיב לה אפוטרופיא דאמרה לי׳ כתוב לי דלא משבעת לי א״ל אתון אהא מתניתו לה אנן אהא מתנינן לה הלכה מקבר בעלה לבית אביה או שחזרה לבית חמיה ולא נעשית אפוטרופיא אין היורשין משביעין אותה ואם נעשית אפוטרופי׳ יורשין משביעין אותה על העתיד לבא ואין משביעין אותה על שעבר שעבר מאי עבידתיה א״ר יהודה אמר רב על אפוטרופיא שנעשית בחיי הבעל אבל בין מיתה לקבורה משבעינן לה [א]ורב מתנא אמר אפילו בין מיתה לקבורה לא משבעינן לה [ב]דאמרי [ג]נהרדעי לכרגא ולמזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא אמר רבה א״ר חייא דלא נדר ודלא שבועה הוא אינו יכול להשביעה אבל יורשין משביעין אותה נקי נדר נקי שבועה בין הוא ובין יורשין אין משביעין אותה ה״ק לה מנקית משבועתא ורב יוסף אמר רבי חייא דלא נדר ודלא שבועה הוא אינו יכול להשביעה אבל יורשין משביעין אותה נקי נדר נקי שבועה בין הוא ובין יורשין משביעין אותה ה״ק לה נקי נפשך בשבועתא שלח ר׳ זכאי למר עוקבא בין דלא שבועה בין דנקי שבועה בין דלא נדר ובין דנקי נדר [ד] בנכסי הוא אינו יכול להשביעה אבל יורשין משביעין אותה מנכסיא אילין בין הוא ובין יורשיו אין משביעין אותה אבל מה אעשה שהרי [ה]אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ואיכא דאמרי לה מתניתא אבא שאול בן אימא מרים אמר בין דלא שבועה בין דנקי שבועה בין דלא נדר ובין נקי נדר בין מנכסי ובין מנכסיא אילין בין הוא ובין יורשיו אין משביעין אותה אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה אמר רב נחמן אמר שמואל [ו]הלכה כבן אימא מרים: **מתני׳ [ז]הפוגמת** כתובתה לא תפרע אלא בשבועה עד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה [ח](ב) מנכסי יתומים ומנכסים משועבדים [ט]ושלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה [י]הפוגמת כתובתה כיצד היתה כתובתה אלף זוז ואמר לה התקבלת כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי אלא מנה לא תפרע אלא בשבועה [יא]עד אחד מעידה שהיא פרועה כיצד היתה כתובתה אלף זוז ואמר לה התקבלת כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי ועד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה [יב]מנכסים משועבדים כיצד מכר (ג) נכסיו לאחרים והיא נפרעת מן הלקוחות לא תפרע אלא בשבועה [יג]מנכסי יתומים כיצד מת והניח נכסיו ליתומים והיא נפרעת מן היתומים לא תפרע אלא בשבועה [יד]ושלא בפניו כיצד הלך לו למדינת הים והיא נפרעת שלא בפניו אינה נפרעת אלא בשבועה

אלא למ״ד כו׳ איהי מי הות ידעה דמותיב לה אפוטרופיא. ואין להקשות דלדידיה איכא לאוקמי מתניתין כשהיא כבר אפוטרופיא ולכך היא תובעת מן הבעל לפוטרה דמאי דוחקין לאוקמא מתני׳ בשבועת אפוטרופיא ולומר דלא מיירי מתני׳ בכל ענין אפילו לא נעשית עדיין אפוטרופיא דסתמא דמילתא שכתב לה בשעה שכונסה: **לכרגא** ולמזוני. פי׳ בקונטרס לכרגא של יתומים וקשה דמשמע הא לשאר ארכי היתומין מכריזין והא ליתא מדפריך בריש פרק שוס היתומין (ערכין כב. ושם) למ״ד אין מזקקין לנכסי יתומין אלא לשטר שיש בו ריבית מן המשנה דשוס היתומין ל׳ יום ומכריזין כו׳ דלמא ההיא הכרזה לא לפרוע לבעל חוב אלא כשמוכרים לשאר ארכי יתומין לכך נראה לפרש לכרגא של אשה לפרוע כסף גולגולת שלה כמו שהיה הבעל עושה דבכלל מזוני הוא: [**אפי׳** בין מיתה לקבורה. מה שפי׳ בקונטרס שלא אזלה אין נראה דמ״מ משבע שלא עיכבה משלהם בידה אלא כמו שמפרש בירושלמי שלא תניח מת מוטל ותלך לבית אביה והשתא נמי שפיר דמייתי לכרגא ולמזוני ולקבורה דמזבנינן בלא אכרזתא משום כבוד המת]: **ולקבורה.** הא לא אצטריך למימר שלא יניח אביהן מוטל בבזיון עד שיסומו ויכריזו אלא אם לו לגורך קבורה מזבנינן לגורך זה המוב בלא הכרזה שלא תהא מכשילו לעתיד: **מנכסי** יתומים **לא תפרע אלא** בשבועה. תימה אמאי לא הקשה מהך משנה למ״ד בריש פרק שוס היתומים (ערכין כב. ושם) אין מזקקין לנכסי יתומים אא״כ ריבית אוכלת בהן דהך לא הוה מלי לאוקמה כגון שיש ריבית כדמשני אהיא דאין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית ואטובא דמייתי התם וליכא למימר דהך דהכא איכא לאוקמה ביתומים גדולים דא״כ ההיא דאין נפרעין אלא מן הזיבורית אמאי לא מוקי לה דוקא בגדולים אלא ודאי ס״ל להש״ס דבכל ענין מייתי ואומר ר״י דודאי דהך דהכא הוה מוקי לה בגדולים דוקא אבל הכיא דאין נפרעין אלא מן הזיבורית לא ניחא לי׳ לאוקמה בגדולי דלא נפשוט אם דבעי עלה בהמזקין (גיטין ג.) יתומים שאמרו דאין נפרעין אלא מן הזיבורית קטנים או אפילו גדולים: **מקשים** הא דתנן בהשולח (גיטין דף לד: ושם) אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה ופריך מאי איריא אלמנה כו׳ ומשני דאלמנה אצטריך ליה משום מיגא והשתא אמאי אצטריך למיתני הא תניא לה הכא ולעיל (דף פד.) נמי גבי היה עליו כתובת אשה וכו׳ח תנן שכולן צריכין שבועה וי״ל דאצטריך למיתני התם דלא תוקמה מתניתין דהכא בגרושה אבל באלמנה לא תבעי שבועה משום מיגא ואע״ג דגרושה בעיא נמי מן כדאמר לקמן בפרק אלמנה (דף לז:) מ״מ לא בעיא מן כמו אלמנה והא לא תקשי מתניתין דהכא אמאי אצטריך למתני דהכא תנא לה בהדי הנך דאין נפרעין אלא בשבועה:

אמר

מנכסי יתומים ואם היתה אפוטרופא בנכסי בעלה יכולים להשביעה שלא גזלה את אביהן באותו האפוטרופסות וכ״ש אם טוענים עליה שפרענוך שחייבת לישבע וכן אם מתה היא ולא הספיקה לגבות כתובה מהן ובאים יורשיה לגבות מהן משביעין אותם שבועת היורשין שלא פקדנו אמנו. ובפ׳ כל הנשבעין (דף מח) מקשה תלמודא מהבא למ״ד אין אדם מוריש שבועה לבניו. כיון דפטרה מן השבועה א״ל אלא גובה בלא שבועה. אבל משביע הוא וכו׳. פי׳ אע״פ שהתנה עם אשתו ופוטרה אם המשבועה זוכה לגבות ממנו כתובתה בלא שבועה וה״ה אם טוען עליה פרעתיך שמן הדין היה להשביעה אע״פ ששטר כתובה קיימת כדאמר ר״פ בשבועות (מא) האי מאן דאמר שטר פרוע הוא משביעין ליה למלוה. הכא אם אינה יכולה לגבות בלא שבועה. אבל אם מוריש לבניו אם מכרה כתובה לאחרים אין יכולים לומר לו אחרי שהתנית עמה לגבות בל״ש גם אנו הבאים מכתה נגבה ממך בלא

מסורת הש״ס

א) לקמן ק: גיטין נב: ב״מ קח:, ב) [ולקמן סח:], ג) [גיטין לד: ב״ב ה: לג. ועי׳ תוס׳ ב״ב ה: ד״ה אע״ג], ד) שבועות מה., ה) שם מה. ערכין כב., ו) [כאן להלן], ז) [עיל פו:], ח) דף מא.,

הגהות הב״ח

(א) גב׳ ר׳ זכאי למר עוקבא וכו׳ וכן דנקי נדר מנכסי: (ב) שם עד מ׳ מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים והנפרעת שלא בפניו לא כל״ל: (ג) שם כיצד מכר כל נכסי:

מוסף רש״י

הובא בטוף המסכת.

תוספות רי״ד

ה״ז משביעה כ״ז שירצה לא הושיבה חנונית ולא מינה אפוטרופא אין יכול להשביעה ר״א אומר אע״פ שלא הושיבה חנונית ולא מינה אפטרופיא משביעה כ״ז שירצה שאין לך אשה שלא נעשת אפוטרופיא שעה א׳ בחיי בעלה על פלכה ועיסתה: א״ל אין אדם דר עם נחש בכפיפה ואין הל׳ כר׳ אליעזר דקי״ל יחיד ורבים הלכה כרבים. (ופי׳ הרב שאע״פ שא״י להשביעה על פ״ו אם משביע׳ על האפוטרופס׳ ועל החנונית יכול לגלגל עליו גם על פ״ו) ירושלמי שברה כלים מה את עבדת לה כש״ח או כש״ש אמרת מסתברא אפי׳ כש״ח [אינה] אם כך אין אתה אומר אין שלום לעולם בבית: **מתני׳** כתב לה נדר ושבועה א״ל עליך א״י להשביעה אבל משביע הוא את יורשי׳ ואת הבאים ברשותה נדר ושבועה א״ל עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותך א״ר להשביעה ולא את יורשי׳ ולא הבאים ברשותה אבל יורשין משביעין אותה ואת יורשיה ואת הבאים ברשותה נדר ושבועה א״ל עליך ולירדתי הבאים ברשותי עליך ועל יורשיך ועל ה״ב לא היא ולא יורשיו ולא הבאים ברשותו משביעים אותה ואת יורשיה ואת הבאים ברשותה. הלכה מקבר בעלה לבית אביה או שחזרה לב״ח ולא נעשת אפוטרופיא אין היורשין משביעין אותה ואם נעשת [אפטרופיא] היורשים משביעים אות׳ לעתיד לבא ואין משביעין אותה לשעבר: כתב לה נדר ושבועה וכו׳. פי׳ נדר שנודדת יאסרו עלי כל פירות שבעולם כקונם אם עכבתי משלך כלום כדאמרינן במסכת גיטין (בהניקח) [בהשולח] נמנעי מלהשביעה התקין ר״ג הזקן שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו וגוכה כתובתה. א״י להשביעה בגמ׳ מס״ק ששום שבועה א״י להשביעה בין אם עשאה אפוטרופא דהיא רמו עליה בין אם היתה פגמת בתובתה דתנן לקמן הפוגמת כתובתה ל״ת אלא בשבועה והשתא דפטרה מן השבועה שום שבועה א״י להשביעה ואם גירשה ובאה לגבות כתובתה ממנו תגבה בלא שבועה וה״ה אם טוען עליה פרעתיך שמן הדין היה להשביעה אע״פ ששטר כתובה קיימת כדאמר ר״פ בשבועות (מא) האי מאן דאמר שטר פרוע הוא משביעין ליה למלוה. הכא אם שהתנה עמה לגבות מן הלקוחות וכ״ש אם טוענים עליה שפרענוך שחייבת לישבע וכן אם מתה היא ולא הספיקה לגבות כתובה מהן ובאים יורשיה לגבות מהן משביעין אותם שבועת היורשין שלא פקדנו אמנו. ובפ׳ כל הנשבעין (דף מח) מקשה תלמודא מהבא למ״ד אין אדם מוריש שבועה לבניו.

עין משפט
נר מצוה

סד א מיי׳ פ״ט מהל׳ שופטים הלכה ד טוש״ע אה״ע סימן נח סעיף ה:
סה ב מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הלכה ט״ז ופי״ח הלכה כ ופי״ב מהל׳ מלוה הל׳ יא סמג עשין מח ולד לו׳ טוש״ע אה״ע סי׳ ע סעיף ה וסי׳ נג סעיף כה וסי׳ קד סעיף ג וסי׳ קיב סעיף ו וטוש״ע מ״מ סי׳ קט סעיף ג:
סו ג מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הלכה יט טוש״ע אה״ע סימן נח סעיף ו:
סז ד מיי׳ פט״ז שם הל׳ יד ופי״ד מהל׳ מלוה הלכה ח סמג עשין מח ולד טוש״ע אה״ע סי׳ נו סעיף ז וטוש״ע מ״מ סי׳ פד סעיף ח:
סח ה מיי׳ שם ופט״ז מהל׳ אישות הלכה טו טוש״ע אה״ע שם סעיף ח ומ״מ שם סעיף ה:
סט ו מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ כ ופכ״ב מהלכות מלוה הלכה י טוש״ע אה״ע שם סעיף ט ומ״מ סי׳ נח סעיף ט ופי׳ קד סעיף ד:
ע ז מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ יט ופי״ד מהל׳ מלוה הלכה ח סמג שם טוש״ע אה״ע שם סעיף ח וטוש״ע מ״מ סי׳ קח סעיף ג וח:
עא ח מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הלכה טז ופי״ב מהל׳ מלוה הל׳ ח ופי״ח שם הל׳ ח סמג שם טוש״ע אה״ע שם סעיף י וטוש״ע מ״מ סי׳ קו סעיף ח:

תוספות רי״ד (המשך)

שבועה כאשר התנית עמה שהוא א״ל לאשתי עשיתי זה הכבוד שתגבה ממני בלא שבועה אבל לכם אינו חפץ לעשות כבוד זה ואין תנאי האשה מועיל לא ליורשי׳ ולא ללקוחות הבאים מכחה. אלא אם באין יורשי׳ לגבות כתובתה ממנו כגון שגירשה ולא הספיקה לגבות כתובתה עד שמתה או שמכרתה לאחרים ובאים לתובעו יכול הוא להשביען בכל ענין שנפלת עליהן שבועה שאם אומר להם פרעתי אתכם והן פוגמין כתובתן לא פרעתנו כ״א כך וכך ושבעין כדין הפוגם שטרו ואם טוענין כי לא פרעתנו כלום נשבעין כדין דר״פ. ואם טוען עליהם כי פרעתי אתכם או אמכם גזלתני כשמניתה אפוטרופוס על נכסיי נשבעים לו שבועת היורשים שלא פקדנו בשעת מיתתה ולא אמרה לנו מקודם לכן ולא מצאנו בין שטרותי׳ ששטר כתובת׳ פרוע וגם הלקוחות נשבעין כמו כן שלא פקדנו ולא אמרה לנו ששטר כתובתה פרוע או שגולה אותך: נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך וכו׳. פי׳ אע״פ שהתנה עם אשתו ופטרה מן השבועה וגם פטר יורשי׳ והבאים ברשותה התנאי הזה אינו מועיל אלא כשבאים לגבות ממנו אבל אם מת הוא ונפלו נכסיו לפני היורשים והיא באה לגבות כתובתה מן היורשין אין תנאי אביהן מועיל לה ולא מציא למימר אחם מכח אביכם באים והרי אביכן פטרני וכמו שלא הי׳ הוא רשאי להשביעני כך אין אתם רשאין להשביעני אלא אומרים לה תנאי הזה לא הועיל אלא כשהיו הנכסים בידו אבל עכשיו שבאו ברשותנו אינו מועיל תנאי אלא אנו יכולים להשביעך שלא פרעך אביכו כדין כל אלמנה הבאה ליפרע

אמר רבא שתי תשובות בדבר. תימה לרשב"ם מאכתי איכא שלישית דמפני מה אמרה תורה דמודה מקצת הטענה ישבע משום דלישתמוטי קא מישתמיט ואמר רחמנא רמי שבועה עליה כי היכי דלודי (לעיל דף יח.) והאי טעמא לא שייך הכא כלל:

דמיפרע לא דייק. ודוקא כפוגם הוא דאיכא למימר הואיל ופרע במקצת יכול להיות שפרע הכל אבל בלא פוגם לא אמרינן דלא דייק ולא שייך כאן מיגו הואיל וטעמא משום דלא דייק הוא דהוא סבור שידקדק ולא דקדק כמו שמצינו בהאשה שהלכה (יבמות דף קיד: ושם) מת בעלי במלחמה איכה נאמנת לף על גב דאיכא מיגו דאי בעיא אמרה מת על מטתו והיינו משום דאמרה בדמי דזימנין דמתו ליה בגירא או ברומחא וסברה דמת ומיהו קשה לר"י דברים פרק כל הנשבעין (שבועות מה: ושם) גבי שכיר בזמנו נשבע ונוטל אמרינן לא שנו אלא שעכרו בעדים אבל שכרו אלא בעדים מעולם יכול לומר שכרתיך ונתתי לך שכרך ואמאי מהימן במיגו והא טעמא דשכיר נשבע ונוטל בשכרו בעדים משום דבעה"ב טרוד בפועליו וסבור שפרעו כדאמר התם דאפילו שבועה לא היה צריך השכיר אלא כדי להפיס דעתו של בעל הבית (ב): **ואלו נשבעין ונוטלין השכיר כו'.** תימה אמאי לא תני כל הני דמתניתין בגמרא לתנא דמתניתין דשבועות (דף מד:) איכא למימר דלא תני אלא הנהו דס"ד למימר דאין נוטלין אפילו בשבועה דלהכי קאמר האי ליתנא נשבעין ונוטלין ולא קאמר אין נפרעין אלא בשבועה כמו במתני' אבל האי תנא דברייתא כיון דחשיב פוגם שטרו אמאי לא תני נמי כל הני דמתני' וי"ל דהאי תנא לא חשיב פוגם שטרו בא מכח הטבר כי הני אחריני דמתני' כיון דהוא עצמו מודה שאינו חייב לו כל הכתוב בשטר אלא מודה שפרע מקצת ואינטריך שפיר לאסמועינן דנוטלין (ג):

אבל שלא בעדים אימא תהוי במשיב אבידה. ואף על גב דטעמא משום דמיפרע לא דייק וא"כ אפילו אלא בעדים נמי אלא משום דסלקא דעתין שלא בעדים שהוא זכור מקצת הפריעה מ"כ ולאי דקדק קמ"ל: **או דלמא פוגמת מוריא במקצת.** פירוש ואיכא למימר לאו דוקא ומדנפרעה מקצת נפרעה כולה אבל הא דלא מודיא דנפרעה כלל לא שייך האי טעמא אבל אימה לי מ"כ כל שעה אתיא לאינרומי לפחות:

האי שטרא חספא בעלמא הוא. ואין לאשה להוציא מן הבעל כתובה הואיל והוא מוחזק וכדאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב דף נב: ושם) היכא דקיימי זוזי ליקום גבי הוא דמ"ל לחבריה מאי בעית בהאי ארעא מ"ל מיגך דזבתה הא שטרא מ"ל האי שטרא חספא בעלמא הוא גמין לחיש ליה (ג) לרבא מה לי מ"ל אין שטרא חספא בעלמא דזיופי הוא כו' אמר רבא מה לי לשקר מי בעי אמר שטרא מעליא הוא כו' ומסקינן היכא דקיימא ארעא מיקום והיכא דקיימי זוזי ליקום:

ועוד אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות. מתקין הא בפרק הזהב (ב"מ דף נז:) דילפינן דאין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות היינו מהנהו קראי דאיירי בשבועה שע"י הודאת עצמו בלה אבל בשבועה שע"י עד אחד לא אשכחן ואין לומר דמסתמא שיש להא אשכחן בהם מילוק למילתא אחריתי בשבועת הדיינין (שבועות דף מ. ושם) דאמרינן אמר ר"נ אמר שמואל משום א"ש בן אימא מרים בין דלא נדר בין ונמצא המת מתנוול הלכך א"י להשביעה על אותה המכירה וכך הל': א"ר אר"ח דלא נדר דלא שבועה הוא א"י להשביעה אבל יורשיו משביעים אותה אבל נקי נדר נקי שבועה בין הוא בין יורשיו אין משביעים אותה דהכי קא"ל נקית משבועה. פי' דוקא אם א"ל זה לשון שהתנה עמה שלא יהא לו עלה לא נדר ולא שבועה התם הוא דאמרי' שיורשי' יכולים להשביע' שלשון הזה אינו משמע שפטרה אלא כשתבא לגבות ממנו אבל לא מיורשיו אבל אם כתב לה הנקי מנדר ומשבועה גם היורשין אין יכולין להשביעה שתנאי זה כולל גם היורשים דהכי קא"ל נקי תהי משבועה לעולם בין ממני בין מיורשי: שלח ל': ר' זבאי למ"ש בין דלא נדר ובין נקי נדר בנכסי הוא א"י להשביעה אבל יורשיו משביעים אותה אבל מנסיא אילין בין הוא בין יורשיו אין משביעין אותה. פי' אין לחלק בין דלא נדר ובין נקי נדר אלא משמעות א' לשניהם אלא כיה יש לחלק אם א"ל מנכסי משמע שלא פטרה אלא ב"ז שהן נכסיו אבל היורשיו לא פטרה אבל אם א"ל מנכסיא אילין שהתנה עמה שהחיה נקיה משבועה ב"ז שתבא לגבות אלו הנכסים אז ודאי בין הוא ובין יורשיו אין משביעין אותה: אמר ר"נ אמר שמואל משום א"ש בן אימא מרים בין דלא נדר ובין נקי נדר בין

ר' שמעון אומר כל זמן שהיא תובעת כתובתה היורשין משביעין אותה ואם אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה: **גמ'** סבר רמי בר חמא למימר שבועה דאורייתא דקא טעין מאתים וקא מודה ליה במאה הויא ליה הודאה במקצת הטענה [א]וכל המודה במקצת הטענה ישבע אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא [ב]דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין והיא נשבעת ונוטלת ועוד [ג]אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות אלא אמר רבא [ג]מדרבנן דפרע דייק דמיפרע לא דייק ורמו רבנן שבועה עלה כי היכי דתידוק איבעיא להו פוגמת כתובתה בעדים מהו אם איתא דפרעה בעדים הוה פרע לה [ד]או דלמא איתרמויי איתרמי ליה ת"ש [ה]הכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין [ו]ואלו נשבעין ונוטלין [ז]השכיר [ח]והנגזל [ט]והנחבל [י]ושכנגדו חשוד על השבועה [יא]וחנוני על פנקסו [יב]והפוגם שטרו שלא בעדים אין בעדים לא לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא בעדים דודאי צריכה שבועה אבל שלא בעדים אימא תיהוי כמשיב אבידה ותשקול בלא שבועה קמ"ל איבעיא להו הפוגמת כתובתה פחות פחות משוה פרוטה מהו מי אמרינן כיון דקא דייקא כולי האי קושטא קא אמרה [יב]או דלמא איערומי קא מערמא תיקו איבעיא להו פוחתת כתובתה מהו מי אמרינן היינו פוגמת או דלמא פוגמת מודיא במקצת הא לא קא מודיא במקצת ת"ש [יג]פוחתת תפרע שלא בשבועה כיצד היתה כתובתה אלף זוז ואמר לה התקבלת כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי ואינה אלא מנה נפרעת שלא בשבועה במאי גביא בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא [יד]אמר רבא בריה דרבה באומרת אמנה היתה לי ביני לבינו: עד אחד מעידה שהיא פרועה: סבר רמי בר חמא למימר שבועה דאורייתא דכתיב [טו]לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת [טז]לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם אבל קם הוא לשבועה [יז]ואמר מר כל מקום שהשנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין והיא נשבעת ונוטלת ועוד אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות אלא אמר רבא מדרבנן כדי להפיס דעתו של בעל אמר רב פפא אי

ר"ש אומר כו'. בגמ' [ו] מפרש להייא קאי: **גמ' שבועה דאורייתא.** ונפקא מינה דלא מפסינן לה: **נשבעין ולא משלמין.** מי שחובעין אותו נשבע שנאמר [ב] ולקח בעליו ולא ישלם מי שעליו לשלם הוא נשבע [ג]: כל שטרות שיעבוד קרקעות הן ואין נשבעין על הקרקעות כדאמרינן בשבועות (דף מב:) ובהזהב (ב"מ נז:): **אלא אמר רבא מדרבנן.** היא שבועה זו מ"ט דפרע דייק כו'. ולא"ת בלא פוגם נמי הא קיימא לן [ד] שבועות דאי מ"ל דאשבע לי דלא פרעתיך משבעינן ליה והאי נמי הא קא טענין ליה פרעתיך ומה לורך בפגימה וכן בעד אחד מעידה שפרועה בלא עד נמי משבעינן לה הא פרכינן ליה בשבועות [ה] מה בין זה לפוגם שטרו ומשבעינן לה הכי התם כי פגים ומ"ל האי פרעתיך משבעינן ליה ואפי' לא טען לו זה השבע לי אבל כי לא פגים אפי' מ"ל פרעתיך אי לא מ"ל בהדיא אישבע לי אמרינן ליה זיל בלים דהא נקיט שטרא: **פוגמת כתובתה בעדים.** התקבלתי מנה דפני עדים קיבלתיו: **מי אמרי' אי איתא דפרעה בפי בעדים הוה פרע.** דהא דק וקא חייתי עדים לפרעון מנה קמתי: **או דלמא.** לאו משום דדק הוא אלא איתרמויי איתרמי דהוו עדים התם בההוא זימנא: **ואלו נשבעין ונוטלין.** שתקנו חכמים לישבע וליטול ונעמייהו מפורש בשבועות בפ' כל הנשבעין [ו]: **שכיר.** אמר לו תן לי שכרי והוא אומר נתתי: **נגזל.** דאיהו שנכנס בביתו אמר לו תן לי כלי שנטלת והוא אומר לא נטלתי והעדים ראו שילא והכלים תחת כנפי טליתו ולא ידעו מה: **הנחבל.** דאיהו שנכנס לתוך ביתו וידו שלם וילא חבול אמר לו חבלת בי והוא אומר לא הבלתי: **וחנוני על פנקסו.** שכותב בו הקפותיו כך לווי פלוני לתת לפועליו ונתתי להם והם אומרים לא נטלו שניהם נשבעין ונוטלין הימנו: **דודאי צריכה שבועה.** על השאר דהא דקא מודיא בהאי מנה משום עדים הוא ולאו השבע אחידה היא: **איכוי כמשיב אבידה.** שהרי יש לה שטר שלם עליו ואי בעיא הוא אמרה לא קבלתי כלום: **פחות פחות משוה פרוטה.** במנה שהיא מודה עליו שקיבלה עושה עמו משבון כך נתת לי כיום פלוני וכך כיום פלוני ומגרפתן ומחשבון אפילו פחות משוה פרוטה: **מה.** צריכה שבועה על השאר או לא: **פוחתת.** היתה כתובתה אלף זוז כתוב בשטר והוא אומר התקבלת כולה והיא אומרת לא התקבלתי כלום אבל מודה אני שלא התנית עמי לכתובתי אלא מנה: **מודיא במקצת.** שנתקבלה קצת: **כמאי גביא.** אפילו ההוא מנה: **בהאי שטרא.** הא חספא בעלמא הוא שהיא אומרת מזייף הוא: **באומרת אמנה היתה ביני לבינו.** שטר נכתב ונחתם להוגן ובפני העדים קבל עליו אלף זוז אבל הוא האמין בי שלא אתבענו אלא מנה: **אחד מחייבו שבועה.** על ממון אפילו היו שנים היה משלם עכשיו ישבע שהעד מכחש: מי

אמר רבא שתי תשובות בדבר. תימה לרשב"ם מאכתי איכא שלישית דמפני מה אמרה תורה דמודה מקצת הטענה ישבע משום דלישתמוטי קא מישתמיט ואמר רחמנא רמי שבועה עליה כי היכי דלודי (לעיל דף יח.) והאי טעמא לא שייך הכא כלל:

דמיפרע לא דייק. ודוקא כפוגם הוא דאיכא למימר הואיל ופרע במקצת יכול להיות שפרע הכל אבל בלא פוגם לא אמרינן דלא דייק ולא שייך כאן מיגו הואיל וטעמא משום דלא דייק הוא דהוא סבור שידקדק ולא דקדק כמו שמצינו בהאשה שהלכה (יבמות דף קיד: ושם) מת בעלי במלחמה איכה נאמנת לף על גב דאיכא מיגו דאי בעיא אמרה מת על מטתו והיינו משום דאמרה בדמי דזימנין דמתו ליה בגירא או ברומחא וסברה דמת ומיהו קשה לר"י דברים פרק כל הנשבעין (שבועות מה: ושם) גבי שכיר בזמנו נשבע ונוטל אמרינן לא שנו אלא שעכרו בעדים אבל שכרו אלא בעדים מעולם יכול לומר שכרתיך ונתתי לך שכרך ואמאי מהימן במיגו והא טעמא דשכיר נשבע ונוטל בשכרו בעדים משום דבעה"ב טרוד בפועליו וסבור שפרעו כדאמר התם דאפילו שבועה לא היה צריך השכיר אלא כדי להפיס דעתו של בעל הבית (ב): **ואלו נשבעין ונוטלין השכיר כו'.** תימה אמאי לא תני כל הני דמתניתין בגמרא לתנא דמתניתין דשבועות (דף מד:) איכא למימר דלא תני אלא הנהו דס"ד למימר דאין נוטלין אפילו בשבועה דלהכי קאמר האי ליתנא נשבעין ונוטלין ולא קאמר אין נפרעין אלא בשבועה כמו במתני' אבל האי תנא דברייתא כיון דחשיב פוגם שטרו אמאי לא תני נמי כל הני דמתני' וי"ל דהאי תנא לא חשיב פוגם שטרו בא מכח הטבר כי הני אחריני דמתני' כיון דהוא עצמו מודה שאינו חייב לו כל הכתוב בשטר אלא מודה שפרע מקצת ואינטריך שפיר לאסמועינן דנוטלין (ג):

אבל שלא בעדים אימא תהוי במשיב אבידה. ואף על גב דטעמא משום דמיפרע לא דייק וא"כ אפילו אלא בעדים נמי אלא משום דסלקא דעתין שלא בעדים שהוא זכור מקצת הפריעה מ"כ ולאי דקדק קמ"ל: **או דלמא פוגמת מוריא במקצת.** פירוש ואיכא למימר לאו דוקא ומדנפרעה מקצת נפרעה כולה אבל הא דלא מודיא דנפרעה כלל לא שייך האי טעמא אבל אימה לי מ"כ כל שעה אתיא לאינרומי לפחות:

האי שטרא חספא בעלמא הוא. ואין לאשה להוציא מן הבעל כתובה הואיל והוא מוחזק וכדאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב דף נב: ושם) היכא דקיימי זוזי ליקום גבי הוא דמ"ל לחבריה מאי בעית בהאי ארעא מ"ל מיגך דזבתה הא שטרא מ"ל האי שטרא חספא בעלמא הוא גמין לחיש ליה (ג) לרבא מה לי מ"ל אין שטרא חספא בעלמא דזיופי הוא כו' אמר רבא מה לי לשקר מי בעי אמר שטרא מעליא הוא כו' ומסקינן היכא דקיימא ארעא מיקום והיכא דקיימי זוזי ליקום:

ועוד אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות. מתקין הא בפרק הזהב (ב"מ דף נז:) דילפינן דאין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות היינו מהנהו קראי דאיירי בשבועה שע"י הודאת עצמו בלה אבל בשבועה שע"י עד אחד לא אשכחן ואין לומר דמסתמא שיש להא אשכחן בהם מילוק למילתא אחריתי בשבועת הדיינין (שבועות דף מ. ושם) דאמרינן אמר ר"נ אמר שמואל משום א"ש בן אימא מרים בין דלא נדר ובין

נב א מיי' פ"ח מהל' טוען ונטען הל' ו ופי"ח מהל' שבועות הל' ה סמג עשין סה עח טוש"ע מ"מ סימן פז סעיף ה:

נג ב מיי' פ"ב מהל' טוען הל' ו סמג עשין נה טוש"ע מ"מ סימן לה סעיף ה:

נד ג מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ו סמג עשין פד טוש"ע אה"ע סי' נו סעיף יח וטוש"ע מ"מ סימן פד סעיף ו וכרב אלפס שבועות פ"ו דף קו.):

נה ד מיי' פט"ז מהל' אישות הל' טו סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי סעיף ז וטוש"ע מ"מ שם:

נו ה מיי' פ"ח מהלכות טוען ונטען הל' ב ופ"ב הלכה ד סמג עשין סה עח טוש"ע מ"מ סי' פט סעיף ה:

נז ו מיי' פ"ח שם הל' ג ג סמג עשין ע טוש"ע שם וסעיף ב:

נח ז מיי' פ"ד מהלכות גזילה הלכה ו סמג עשין עג טוש"ע מ"מ שם וסי' ל סעיף ה:

נט ח מיי' פ"ה מהל' מוכר ומזיק הלכה ד סמג עשין ע טוש"ע מ"מ סי' פט סעיף ה ופי' ל סעיף טו:

ס ט מיי' פ"ב מהל' טוען ונטען הל' ד סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' פט סעיף ה ופי' לג סעיף ה:

סא י מיי' פט"ז מהלכות מלוה ולוה הלכה ה סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' פט סעיף ה ופי' לח סעיף ה:

סב כ מיי' פט"ז מהל' אישות הל' יד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לו סעיף ז וטוש"ע מ"מ סי' פד סעיף ה:

סג ל מ מיי' שם הלכה ח סמג שם טוש"ע אה"ע שם סעיף יד וטור ש"ע מ"מ שם סעיף ד:

סד נ מיי' פ"ה מהלכות עדות הל' ה ופ"ח מהל' טוען ונטען הלכה ה ופי"ח מהל' שבועות הל' ה סמג עשין סה ועא ולאוין ריג טוש"ע מ"מ סי' פז סעיף ה:

תוספות רי"ד

פי' ממון שנתחייב עלי' שבועה ולא הספיק לישבע ומת אינו מורישו לבניו כיון שנתחייב לישבע ובניו אינם יכולים לישבע אותו השבועה שנתחייב בה אבותיהן. והכא קתני דיורשיו משביעין אותה ואת יורשיה דאלמא יורשי האלמנה גובין מיורשי הבעל ואע"פ שלא נשבעה והיא כבר נתחייבה שבועה כדין כל הבא ליפרע מנכסי יורשים ומשני לה לצדדין קתני דיורשין משביעין אותה קאי באלמנה ואת יורשי' לא קאי אלא אגרושה ומתה היא ואח"כ מת בעלה שלא נתחייבה שבועה מעולם עכשיו נשבעים יורשי' שבועת היורשים לא קאי אאלמנה וכן נמי אם יורשי הבעל טוענין על יורשי האשה שפרעונו אתכם הן נשבעים כדין ר"פ. ואין נפטרין בעבור התנאי שעשה להן הבעל. וכן נמי הלקוחות שבאים מכחה נשבעים שלא פקדתנו כדין היורשים של אשה. כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך וכו'. פי' כיון שהתנה לה בפירוש תנאי קיים לה וליורשיה ולבאים ברשותה וגם על יורשי ועל ה"ב אם מכר נכסיו לאחרים גובים מהלקוחות בלא שבועה כפי תנאי (דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל בפ' ט"ו מהל' אישות שאין נאמנות מועיל לגבי לקוחות ועי' במ"מ שכתב שיש חולקין ודעתם כדעת רבינו דלקוחות אינהו דאפסיר נפשייהו כשלקחו אחר החזב והנאמנות); הלכה מקבר בעלה לבית אבי'. פי' זו שפטרה בעלה מן השבועה ממנו ומיורשיו ולא נתעסקה בנכסי בעלה או נעשית אפוטרופא על הנכסים אין היורשים משביעין אותה על האפוטרופא של אביהן ולא על שום שבועה בדפרישנא לעיל אלא גובה כתובתה בלא שבועה. ואם נעשית אפוטרופא על נכסים היורשים משביעים אותה על האפוטרופסות של אביהן ולא על שום שבועה כדפרישי' לעיל ואם נעשית אפוטרופו על הנכסים לאחר מיתת בעלה היורשים משביעי' אותה על העתיד ולא לשעבר. פי' על מה שנעשית אפוטרופוס על היתומים לאחר מיתת בעלה שאין תנאי אביהם מועיל אלא על נכסיו ולא על האפוטרופא שנעשית בנכסי היתומים אבל על האפוטרופסות שעבר אין יכולים להשביעה. ומהבא מוכח שגם היתומים י"ל על אפוטרופ' שנעשית

מוסר אור השלם

ו. לא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכֹל עָוֹן וּלְכֹל חֵטְא בְּכֹל חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר:
דברים יט טו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלא וכו' בשבועות. נ"ב פ' הדיינין דף מא ע"א: (ב) תוס' ד"ה אלא וכו' לחם ליה לרבה:

מוסף רש"י

דכל הנשבעין שבתורה. כל המחוייבין שבועה מן התורה. נשבעין ולא משלמין. כלומר לא חייבה תורה שבועה ליפגע ונוטל. אלא הנתבע ישבע לחובע ולא ישלם (שבועות מד:) מי שנוגעים אותו ישבע ויפטר. מי שעליו לשלם הוא נשבע. ולא נשבע לשלם הוא נשבע. ולא נשבע בשבועה ויטול (ב"ק צה: ברש"י שם קה:). ושכנגדו חשוד על השבועה. החובע שהמחבע שכנגדו חשוד על השבועה ותחזיר המחבע שבועה מן המרה ע"י הודאה בתקנה. נשבע ונוטל (שבועות חד:). וחנוני על פנקסו. עלו מה שכתוב בפנקסו שהוא כותב עליה הקפות שהוא מקיף (שם):

תוספות רי"ד (המשך)

בנכסיהם אבל לא על פלגה ועיסקה ועל נכסי הבית שדין היתומים כדין הבעל: ואמר' לשעבר מאי בעיבתיה. פי' עד מתי נקרא שעבר דלא אמרי' נכסי דיתמי ניתנו ואין תנאי יועיל בהן שהרי לא ע"י נכסיו באה לו אמר רב על אפוטרופא שנעשית בחיי בעלה אבל בין מיתה לקבורה משביעין אותה פי' דכבר נכסי קמי יתמי רמו ואין תנאי מועיל בהן כלום. ואם נתעסקה למכור נכסים בעבור קבורתו יכולים להשביעה ור"מ אמר אפילו בין מיתה לקבורה נמי לא משבעי' לה דאמרי נהדדעא לכרגא למזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרתא. פי' לפרוע למלך מס גלגולת של יתומים או למזונות האשה והבנות המוטלת על היתומים ולקבורת אביהן או אחד מן היתומים מוכרים נכסיהם בלא הכרזה לפי שאין שהות בדבר ואהכי לא משביעין לה על אותה מכירה שא"א שלא תולזל במכירתן ונמצאת שבועת שקר. א"נ אי משבעת לה מימנעא ולא מזבנא.

אי פיקח הוא מייתי לה לידי שבועה דאורייתא יהיב לה כתובתה באפי חד סהדא וסמיך סהדא קמא אסהדא בתרא ומוקים להו להנך קמאי במלוה מתקיף לה רב שישא בריה דרב אידי היאך סמיך סהדא קמא אסהדא בתרא אלא אמר רב שישא בריה דרב אידי יהיב לה כתובתה באפי סהדא קמא וסהדא בתרא ומוקים לה להנך קמאי בהלואה מתקיף לה רב אשי אכתי יכולה למימר ב' כתובות הואי אלא אמר רב אשי הוא דמודע להו: מנכסים משועבדים: [6]תנן התם [א]וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה ממאן אילימא מלוה השתא אביהן שקיל בלא שבועה ואינהו בשבועה אלא ה"ק וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה א"ר זריקא אמר רב יהודה לא שנו אלא שאמרו יתומים אמר לנו אבא לויתי ופרעתי אבל אמרו אמר לנו אבא לא לויתי אף בשבועה לא יפרעו מתקיף לה רבא אדרבה [ב]כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי אלא אי אתמר הכי אתמר א"ר זריקא אמר רב יהודה [ג]לא שנו אלא שאמרו יתומים אמר לנו אבא לויתי ופרעתי אבל אמרו אמר לנו אבא [ג]לא לויתי נפרעין שלא בשבועה שכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי: [ד]ונפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה: אמר רב אחא שר הבירה מעשה בא לפני רבי יצחק [ה] באנטוכיא ואמר לא שנו אלא לכתובת אשה משום חינא אבל בעל חוב לא [ה]ורבא אמר רב נחמן אפי' בעל חוב שלא יהא כל אחד ואחד נוטל מעותיו של חברו והולך ויושב במדינת הים ואתה נועל דלת בפני לווין: ר"ש אומר כל זמן שתובעת כתובתה וכו': ר"ש אהייא אמר ר' ירמיה אהא ונפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה לא שנא למזוני ולא שנא לכתובה ואתא ר' שמעון למימר כל זמן שתובעת כתובתה יורשיה [ו] משביעין אותה אינה

אי פיקח הוא. הלי נעל: **לידי שבועה דאורייתא.** שהיא נשם מו בכנוי ומוחז ספר בידו כדאמרינן בשבועות (דף לח:) וחמורה היא מאד אבל שבועה דרבנן קלנה בעלמא כעין שלנו: **יהיב לה כתובתה באפי חד סהדא.** פעם אחת: **וסמיך סהדא קמא אסהדא בתרא.** יביא את שניהם יחד לב"ד שאם תכפור יעידוה שניהם שנתקבלה כתובתה: **ומוקי להנך קמאי בהלואה.** יתבארו פרעון הראשון ויאמר מלוה הן אלנך שהרי התקבלת כתובתך שנית וכשתכפור ותאמר לא קבלתי אלא הפעם הזאת ועד אחד מעיד על הראשונה איכא שבועה דאורייתא נשבעת ולא משלמת ואין כאן שעבוד קרקעות אלא מכח כתובה תובעה: **היכי סמיך כו'.** מה שראה זה לא ראה זה ואם תכפור על שניהן אין כאן אלא עד אחד ותשבע ותטול אלימת ונמצא מפסיד: **באפי סהדא קמא וסהדא בתרא.** וה"ה לשני עדים מן השוק אבל עלה טובה היא שיכיר העד הראשון ששתי פעמים פרע ויכול להעיד על פרעון הכתובה עם חבירו ועל הפרעון הראשון: **יכולה לומר שתי כתובות היו.** שתי שטרות היו לי עליך בפרעון הראשון החזרתי לך אחת ובשניה אחרת והרי העד הראשון מעיד לשייעה שראה שני הפרעונות לשם כתובה ולא לשם מלוה: **דמודע להו.** להסהדא קמא ובתרא לפני פרעון השני דעו שכבר פרעתי לה כתובתה בפני אחד מכם והיא כופרת ואני רוצה לפרוטה שנית לשם כתובה שיהיו לי שני עדים בדבר ותתבע את הראשונים ויש לי עליהן עד אחד ותתחייב שבועה דאורייתא וכיון [ב] דשמעינהו ולא מסייע לה הלי עד קמא תו לא מצית למימר ב' כתובות הוו דמילתא דלא שכיחא הוא: **פנן התם.** בשבועות [מה.]: **אי נימא מלוה.** שהלוה קיים והיו מוציאין עליו שטר אגיחן: **לא שנו.** הכי משתבעי שקלי: **שאמרו יתומים.** של לוה לויתי ופרעתי ישבעו אלו שבועה שלא פקדנו ולא אמר לנו אבא ולא מגיעו שובר בין שטרותיו ששטר זה פרוע ונוטלין: **לאומר לא פרעתי דמי.** דכיון דאמר לא לוה מודה הוא שלא פרע והרי שטר מוכיח עליו שלוה: **לא שנו.** דבעו שבועה: **שר הבירה.** כך פיוויו: **לא שנו.** שיורדין בית דין לנכסי אדם שלא בפניו: **לא שנא למזוני.** בתה לב"ד ותובעת מזונות מנכסי בעלה למכור קרקע ולזונה נשבעת שלא הניח בידה מעות ליזון מהם: **ולא שנא לכתובה.** אם שלא לה גט: [1]**משבע בסוף.** כשתתאלמן או תתגרש ותתבע כתובה תשבע שלא עיכבה בידה משל בעלה כלום: **בתחילה.** בפיסוק מזונות: **אי יורשין וכו'.** בתמיה [כיון דאמרפרעת שלא בפניו קאי מאי לשון יורשין כאן] הרי הוא קיים: **הלכה מקבר בעלה כו'.** אשה שכתב לה בעלה נדר ובשועה אין לי ולא ליורשי עליך: **תעיד לבא.** על שנתעקשה אחר מיתה דלאו מכח נכסי בעלה בתה שבועה זו אלא מכח נכסי יתומים ונשבעת כדין אפוטרופוס כדתנן בשבועות (דף מה.) אלו נשבעין שלא בטענת בני השותפין והאריסין והאפוטרופין: **ואתא ר"ש למימר.** אם תובעת כתובתה יורשין משביעין אותה שלא עיכבה משלהן לאחר מיתת אביהן כלום כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים:

אינה

סמכו למה דתחינן בירושלמי דמתמה וכי נפרעין לאדם שלא בפניו אמר רבי ירמיה בסריגיה אוכלת כו' ואיכא נמי בירושלמי דמודו בין אמוראי דבבל בין אמוראי דארץ ישראל דמשלמין בתריה ג' אינגרי אי אתי הא עבאות ואי לא מתליטין לנכסיה. פירוש ר"ח:

בית

שאמרה התקבלתי מנה בפני פלוני ופלוני אי אמרי' מדהני בעדים פרעה לה"נ אי איתא דפרעה בעדים הוה פרע לה. א"ד איתרמוי איתרמו ליה ופרע ולא איפשוט: איבעיא להו פותחת כתובתה מאי מי אמרי' היינו פוגמת א"ד פוגמת מודה במקצת הא לא מודיה במקצת. ת"ש פותחת כתובתה תפרע שלא בשבועה כיצד היתה כתובתה אלף זוז וא"ל התקבלת כתובה והיא אומר' לא התקבלתי ואינה אלא מנה נפרעת שלא בשבועה. פי' אין ב"ד משביעין אותה אבל אי טעין הוא תשתבע לי בדאי שמשביעין אותה כדר"פ: מכדי במאי גבי בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא. פי' שהרי היא מזייפת' ומכחשת העדים החתומים בו. אמר ר"א באומרת אמנה היתה לי ביני לבינו. פי' העדים יפה החתמו והשטר כשר הוא אלא אמנה היתה בינינו שלא אגבה ממנו אלא מנה א': ע"א מעידה וכו'. סבר רמי ב"ח למימר ש"ד דכתיב לא יקום עד א' באיש לכל עון ולכל חטאת לכ"ע ולכ"ח הוא דאינו קם אבל קם הוא לשבועה ואמר מר ב"מ שב' מחייבין אותו ממון א' מחייבו שבועה א"ר ב' תשובות בדבר אחד דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ול"מ וזו נשבעת ונוטלת [ועוד] דאין נשבעין ע"כ ש"ק אלא א"ר מדרבנן כדי להפיס דעתו של בעל אמר ר"פ ואי פקח הוא מייתי לה לידי שבועה דאורייתא יהיב לה כתובתה באפי תרי סהדי א"נ באפי סהדא קמא וסהדא בתרא ומודה לה [ו] דכבר פרעו בפני הראשון והיא כופרת ועתידה היא לתובעם כדי דלא תימא ב' כתובות היה לי ולפני העד הראשון

[1] ל"ל ומודע להו לכבר פרעו וכו' ומיהו בנבואה"ש נשבע כ"ל מ"ש נלאה דגרים והוא למודה להו שתבע שם פי' הוראה בכ"ד שלא היתה עליו כלום כי אם כתובה אחת עכ"ל.

[6] שבועות מה. מו. מח., ב) ב"ב ו. שבועות מא.; ג) וע' תוס' שבועות מא: ד"ה בל), ד) ערכין כב: ע"ש, ה) נדפו"י איתא: יוכלין, ו) מכאן שיך מעבר לדף. ז) ל"ל בפרק בל הנשבעין. רש"ל, ח) [וע"ע תוס' ב"מ יד. ד"ה דיקא].

גליון הש"ס

גמ' **ורבא אמר** ר"נ **אפי'** ב"ח. עי' תוי"ט פ"י מ"ג דב"מ ד"ה אמר: **תוס'** ד"ה מייתי וכו' ולרבינו נ"אה רנ"ם. עי' ב"מ יד ע"ל תוד"ה דיקא הוא:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כ' יצחק נפחא בתמונולית. (ב) ש"ל ד"ה דמודע להו וכו' וכיון דאודעינהו ולא מפיין לה: (ג) תוס' ד"ה מייתי וכו' לא יניח מלפרוע וכו' ח"נ למאן דאית ליה מפיין ובדאורייתא לא מפיין נפקא מינה וכו' לרבנן הוא מלי למימר לבעל השבע והפטר כמו שיכול לומר השבע וטול ואי דאורייתא נל"ל:

תוספות רי"ד

מנכסי בין מנכסיא אילין בין הוא בין יורשיו אין משביעין אותה אבל מה אעשה שהרי א"ת הבא ליפרע מנכ"י ל"י אלא בשבועה. פי' אבא שאול סבר דבכל לשון שתהנה עמה הוא מן הדין שבין הוא בין יורשיו א"מ אותה שכיון שהוא פטרה יורשיו מכח דידיה קאתי וכמו שהוא אי"ל כך יורשיו נמי אי"ל אבל מה אעשה וכו'. ושום תנאי אינו מועיל לפטור את היורשים משבועה ואע"פ שפירש לה בפירוש לא אני ולא יורשי ופליג אתנא דמתני' דאמר מהני תנאה גבי יורשים ואמר איהו דלא מהני בהו תנאה דאע"ג דאתני בהדה לא גבי מיתמי אלא בשבועה כדין הכא ליפרע מנכ"י: אמר ר"נ א"ש הל' כא"ש בן א"מ: כתב ר"י ז"ל וה"מ דכתב לה דלא נדר ודלא שבועה א"נ נקי נדר נקי שבועה בלחוד ולא כתב לה בין ממני בין מיורשי הבאים אחרי אבל אם כתב לה בין ממני ובין מיורשי גובה בלא שבועה ואפילו חפגום כתובתה בין ממנו בין מיורשיו אחריו כסתם מתני' דקתני נדר ושבועה אין לי עליך ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי עליך ועל יורשיך ועל ה"ב וכו'. ואינו נ"ל דבהדיא אמרי' לקמן במאי דתנן ר"ש אומר וכו' אלא אמר אביי אהא נדר ושבועה אין לי ולירשי ולבאים ברשותי עליך ועל יורשיך ועל ה"ב לא הוא ולא יורשיו ולא ה"ב משביעים אותה וא"י ואה"ב ואתא ר"ש למימר כ"ש שחובעת כתובתה היורשים משביעים אותה. פי' דלא מהני לה תנאה אלא גבי דידיה אבל גבי יורשים כיון דנפקי נכסי' מרשותיה לא אהני לה תנאו אלא אמרי' הבא ליפרע מנכ"י וכו' וקמפלגי בפלוגתא דאבא שאול ורבנן ר"ש כא"ש ורבנן כרבנן אלמא מדאמרי' ר"ש כא"ש ש"מ דא"ש אסתמא דמתני' פליג וקסבר אף על גב דאתני בהדה שלא יהיו יורשיו משביעים אותה לא מהני לה ההוא תנאה מידי וגם ר"ח ז"ל כתב כך דאע"ג דפטרה משבועת יורשין בפירוש פליג א"ש ואמר הבא ליפרע וכו'. ואמר קבלנו מרבותינו שזה שאמר אבא שאול אין משכיעין אותה אינו אלא בזמן שלא קנו ממנו שהאמינה ופטרה מן השבועה אלא בכתיבה שהיא באמירה במשנתנו דאוקימנא מאי כותב אומר. אבל אם קנו ממנו שפטר' מן השבועה גובה בל"ש אפילו מן היורשים ואיני נ"ל דכיון דכתב לה ועודה ארוסה אוקימנא למתני' דמהני לה תנאה מ"ל קנו מיניה מ"ל לא קנו מיניה אטו בלא קנין אין התנאי קיים שנרצה לחלק בין קנו בין לא קנו הכי בלא קנין התנאי קיים ונעם הדבר הוא שכ"ז שהנכסים ברשותו והוא בחיים מהני לה תנאה אבל בשמת יצאו הנכסים מרשותו לא מהני בה תנאה והלכך אע"ג דקנו מיניה אין קניינו מועיל כלום אחר שיצאו הנכסים מרשותו כי היכי שלא הועיל לו תנאי: **מתני'** הפוגמת כתובתה ל"ת אלא בשבועה ע"א מעידה שהוא פרוע לא תפרע אלא בשבועה מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה והנפרעת שלא בפניו ל"ת אע"ב. הפוגמת כתובתה כיצד היתה כתובתה אלף זוז ואמר לה התקבלת כתובתך והיא אומרת לא

סה א מיי' פי"ז מהל' מלוה ולוה הלכה ב' סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' קח סעיף ט:

סו ב מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעי' טו [ומרא מלפם שבועות פ"ו דף שיח.]:

סז ג מיי' פי"ג שם הל' ל סמג שם טוש"ע מ"מ סי' קו סעיף ח:

מוסף רש"י

אילימא מלוה. אם הוציאו שטר עליו לא יפרעו אלא בשבועת יורשין שבועה שלא פקדנו אצל (שבועות מו.). **כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי.** כיון דאמר לא לויתי מודה הוא שלא פרע, שכל מי שאינו לוה אינו פורע (ב"ב ה.). **אבל בעל חוב.** יתמין על שיחזור (ערכין כב.).

תוספות רי"ד (המשך)

התקבלתי אלא מנה לא תפרע אלא בשבועה. עד אחד מעידה שהוא פרוע כיצד היתה כתובתה אלף זוז ואמר לה התקבלת כתובתך והיא אומרת לא התקבלתי ועד אחד מעידה שהוא פרוע לא תפרע אלא בשבועה. ומנכסים משועבדים כיצד מכר נכסיו לאחרים והיא נפרעת מן הלקוחות לא תפרע אלא בשבועה. מנכסי יתומים כיצד מת והניח נכסיו ליתומים ובאה ליפרע מהן לא תפרע אלא בשבועה. ושלא בפניו כיצד הלך למד"ה והיא נפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה רש"א כ"ז שתובעת כתובתה היורשין משביעין אותה היורשין משביעין אותה. פי' אם לא פגמה כתובתה ואמרה לא נפרעתי כלום אי טעין בעל תישתבע לי משביעים לה ואי לא טעין איהו לא טענינן ליה ב"ד כדאמרי' בשבועות (מא) אבל הפוגמת אע"ג דלא טעין להו ב"ד טענו לי' ואין מניחים אותה ליפרע בלא שבועה. סבר רמי ב"ח למימר שבועה דאורייתא דקטעין לה בר' ומורה לי' בק' והר"ל הודאה במקצת הטענה. א"ר שתי תשובות כדבר חדא דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין חוז נשבעת ונוטלת ועוד אין נשבעין על כפירות שיעבוד קרקעות. פי' שהכתובה שיעבודה על הקרקעות ודינה כקרקע. אלא מדרבנן מ"ט דפרע דייק דמיפרע לא דייק ורמז רבנן שבועה עלה כי היכי דתדוק. פי' המודה ונפקא מיניה בין שבועה דאורייתא לדרבנן דבדאורייתא לא מפכינן ובדרבנן מפכינן ולקמן נפרש מאי אית בין ש"ד לשבועה דרבנן: איבעיא להו פוגמת בכתובתה בעדים מהו. פי' כגון בעדים מהו. פי' כגון

בית דין משביעין אותה מיבעי ליה. מימה דאמאי לא משני סבר לה כדשמואל דאמר בפ׳ בתרא (לקמן קז.) אין פוסקין מזונות לאשה אחת ומוקי לה לפלוגתא דרבן ובני כהנים גדולים כדאמעי בן שמת ושפיר קאמר ויורשין משביעין אותה וכ״ע:

וקמיפלגי בפלוגתא דאבא שאול ורבנן.

ומתני׳ (ה) כגון שמיתה בעלה לאחר מיתה דבעוי ב״ד ליכא לאוקומא דאין מעמידין נשים אפוטרופסות כדאיתא בהמזקין (גיטין דף נב. וסס) ובמתנה מעלמא ליכא לאוקומא דא״כ לכ״ע יורשין משביעין אותה דלא שייך ביה טעמא דמיגהו אבי יתומים דאמרינן דאי משבעינן ממנע ולא הוי אפוטרופוס והכא אינו רואין דמן הדין אין מעמידין אשה אפוטרופיא:

לאפוקי מדר״א ומחלוקתו.

והשתא אית לן למימר דהאי דנקט אין היורשין משביעין אותה לאו דוקא דהוא הדין הוא עצמו דהואיל ובאפוטרופסות דחיי בעלה מיירי מה חילוק איכא ואידי דנקט בירשה דמילתא תובעת כתובת׳ יורשין משביעין אותה דהתם יורשים דוקא תנא נמי סיפא יורשין ומעשה בא לפני ר״ת באשה שהשיבה בעלה חנווית ומינה אפוטרופיא והיתה נושאת ונותנת הרבה מעות בבית ואומרת לבעלה שאין שלה ולא השביעה בחיי בעלה דכיון דאוקמינן כל זמן שתובעת כתובתה דקאמר ר״ש כאבא שאול בן אימא מרים ובהא פסקינן לעיל (דף פז.) הלכה כאבא שאול ואם כן הלכתא נמי בכולה מילתא כר״ש דקמסייס אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה אפילו הושיבה חנווית או מינה אפוטרופסת דלית לן למימר דהלכתא כוותיה בחדא ובאחיך לא אלא היכא דמפרש לן הש״ס בהדיא ות״ת לעיל דפסקינן כאבא שאול מ״כ לפסוק כר״ש דשמעי׳ מיניה תרתי וי״ל משום דלא קיים לן בהדיא ר״ש כאבא שאול דאיכא לפרושי כאינך אמוראי דלעיל וי״מ פסק כר״ש וז״ל וקי״ל כר״ש הלכך התובעת כתובתה יורשין משביעין אותה על כל דבר שהיה בידה אפי׳ בחיי בעלה משביעין אותה ואם אינה תובעת כתובתה אין משביעין אותה אלא ע״י טענת ברי והני כולהו דבעי לאוקמי ר״ש כוותיה כגון אבא שאול בן אימא מרים ואבא שאול וחנן הלכתא כוותייהו: **הוציאה** גט ואין עמו כתובה. בפ״ק דב״מ (דף ח. וסס) אמר ר׳ יוחנן הטוען אחר מעשה בית דין לא אמר כלום פי׳ בין בטנה ומתמיה בין במזון האשה והבנות ואפילו במקום שכותבין כתובה ולא נקיטא כתובה אינו נאמן לומר פרעתי ורבי יוחנן לטעמיה דאית ליה בפרק גט פשוט (ב״ב דף קעא:) דכותבין שובר אבל למ״ד אין כותבין שובר אפי׳ אית ליה דלא אמר כלום מ״מ במקום שכותבין כתובה אין חייב לפרוע עד שתחזיר לו הכתובה דכיון דבמה שנאמר שטר כתובה בידה יכול לבא לידי הפסד שתתבע כתובתה בב״ד אחר ואילו לא יאמר שטר כתובתה בידה יהא נאמן לומר פרעתי הכל דאי אמר אלמנה נאמנת אפילו אמר כלום מ״מ יהא נאמן לומר פרעתי מנה מיגו דאי בעי אמר אלמנה נשאתיך אם אין לה עדי היומא אבל עתה שכתובתה בידה יפסיד מ״ן והא דבעי רבי יוחנן לקמן בפ׳ אלמנה (דף נו.) יתומים אומרים נתנו והיא אומרת לא נטלתי על מי להביא ראיה היינו במזונות שעברו אבל בלהבא פשיטא דעל יתומים להביא ראיה דהטוען אחר מעשה ב״ד לא אמר כלום] אבל אין לומר דנפקא מינה נמי במה שתחזיר לו הכתובה שאם יבא עמה למקום שאין מכירין שהיא אשתו יהא נאמן לומר פרעתי הכל במיגו דאי בעי אמר אין לא אשתי דהא אפי׳ יאמר שטר כתובה בידה יהא נאמן שם לומר פרעתי הכל במיגו דאי בעי אמר לא גרשתיך דהא אין שם עדי גרושין כיון דאין מכירין כלל אם היא אשתו והכי מפרשינן מתני׳ אליבא דרבי יוחנן הוציאה גט ואין עמו כתובה לאו דוקא גט אלא כלומר עדי גט ובכתובה דהא אינו נאמן לומר פרעתי אינו יכול לומר לא אפרע עד שתחזיר הכתובה אע״פ שיכול לבא לידי הפסד דהא סבר דכותבין שובר כתובה ואין עמה גט פירוש עדי הגט היא אומרת אבל גטי שהלכו להם העדים והוא אומר שכבר פרע והיה לו שובר אלא תגבה פעם אחרת ונפסד נאמן במיגו דאי בעי אמר לא גרשתיך ומיגו טוב הוא כמו שנפסק בגמרא וכן בע״ח שטוען פרוזבול היה לי ואבד וזה מודה שכך הוא אלא שפרעו נאמן במיגו דאי בעי אמר לא היה לך פרוזבול והשמיטה שביעית דשב״ג אומר מן הסכנה ואילך אשה גובה אלא בעדי הגט הואיל ואי אפשר לה להביא עדי גירושין ות״ת ותיקשי לרבי יוחנן במאי גביא כיון דליכא עדי גרושין ליהמניה במיגו דאי בעי אמר לא גרשתיך כדפריך בגמ׳ לרב אי דליכא עדי גירושין במאי גביא וי״ל דלר״י דאמר דאלמנה רבנן לכה האשה דלף קודם סכנה אין נאמן לומר פרעתי אין תימא דאלמנה לאחר הסכנה כיון דמודה דאין נאמן לומר פרעתי אע״ג דאית ליה מיגו אבל לרב דלא אלמנה פריך אפיר ולשמואל דאית ליה אין כותבין שובר ומוקי מתני׳ במקום שאין כותבין כתובה או במקום שכותבין והביאה דאיה שלא כתב לה הכי פירושא דמתני׳ הוציאה גט דבעדי הגט היינו גט ממש אבל בעדי הגט גרידא לא

אינה תובעת כתובתה אין יורשין משביעין אותה וקמיפלגי בפלוגתא דחנן ובני כהנים גדולים (ו) דתנן מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות חנן אומר תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו תשבע בתחלה ובסוף ר״ש כחנן רבנן כבני כהנים גדולים מתקיף לה רב ששת האי יורשין משביעין אותה בית דין משביעין אותה מיבעי ליה אלא אמר רב ששת אהא הלכה מקבר בעלה לבית אביה או שחזר לבית חמיה ולא נעשית אפוטרופיא אין היורשים משביעין אותה ואם נעשית אפוטרופיא יורשין משביעין אותה על העתיד לבא ואין משביעין אותה על מה שעבר ואתא ר״ש למימר כל זמן שתובעת כתובתה יורשין משביעין אותה אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה וקמיפלגי בפלוגתא דאבא שאול ורבנן דתנן (ז) אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע מינוהו בית דין לא ישבע אבא שאול אומר חילוף הדברים (ח) מינוהו בית דין ישבע מינהו אבי יתומים לא ישבע ר״ש כאבא שאול ורבנן כרבנן מתקיף לה אביי האי כל זמן שתובעת כתובתה אם תובעת מיבעי ליה אלא אמר אביי אהא (ט) כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך אינו יכול להשביעה כו׳ נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי עליך ועל יורשיך ועל הבאין ברשותך אין יכול להשביעה לא הוא ולא יורשיו ולא הבאין ברשותו לא היא ולא יורשיה ולא הבאין ברשותה ואתא ר״ש למימר כל זמן שתובעת בתובתה יורשין משביעין אותה וקמיפלגי בפלוגתא (י) דאבא שאול בן אימא מרים ורבנן ר״ש כאבא שאול ורבנן כרבנן מתקיף לה רב פפא התינח כל זמן שתובעת כתובתה אינה תובעת כתובתה מאי איכא למימר אלא אמר רב פפא לאפוקי מדר״א ומחלוקתו: **מתני׳** (יא) הוציאה גט ואין עמו כתובה

אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה. משום שבועת אפוטרופסת דהוא לה אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים וס״ל לא יסבע כאבא שאול דאמר חילוף הדברים וטעמייהו מפרש בגיטין בפרק המיקח (יב) דבנן סברי מינוהו בית דין לא יסבע דא״כ מיממע ולא הוי אפוטרופוס הואיל ומאדינן ליה אבל מינהו אבי יתומים לא מיממע דאי לאו דה״ל הנאה מיניה בחייו לא הוה מימני ליה ואבא שאול סבר מינהו אבי יתומים אי ידע דמשבעי ליה מיממע ולא הוי אפוטרופוס אבל מינוהו בית דין אע״ג דידע דמשבעי לי׳ לא מיממע דמשיבותא היא דגבייה דמהימן להו לבי דינא: ה״ג ר״ש **כאבא שאול ורבנן דמתני׳ כרבנן: אפי׳ כל זמן שתובעת.** בתמיה. הואיל ור״ש לקולא אפי׳ כל זמן: **אם תובעת מיבעי ליה.** אבל כל זמן משמע דשמעיה לת״ק דפטר לה משבועה אפי׳ תובעת כתובתה ות״ל איהו ס״ז שתובעת כתובתה לא תפטרנה: **אלא אמר אביי.** אריש פליג דאמר כתב לה נדר ושבועה כו׳ דפטורה מן השבועה אפי׳ כשנפרעת מן היתומים ואתא ר״ש למימר כל זמן שתובעת כתובתה מהן משביעין אותה כאבא שאול בן אימא מרים דאמר לעילא אבל מה אעשה שהרי אמרו הבא ליפרע מנכסי יתומין לא יפרע אלא בשבועה ופליגי רבנן עליה דאבא שאול ור״ש כאבא שאול ורבנן דמתני׳ כרבנן: **אפ״ה אינה כל זמן שתובעת.** אתא לאפוקי מדרבנן דאמרי אף משבועת היתומים פטורה ונפרעת בלא שבוע׳ ואתא ר״ש למימר לא תפרע אלא בשבועה: **אינה תובעת כתובתה.** דמסקנא דמילתיה למאי תנייה ולאפוקי ממאן: **אלא אמר רב פפא לאפוקי מדר״א ומחלוקתו.** כלומר לא מימא ר״ש אכתב לה נדר ושבועה לחוד פליג אלא אכולי מלתא דר״א ובני מחלוקתו פליג אריש וסיפא שמעינהו דקאמרי ר״א ורבנן משביעה ס״ז שילקה שבועת אפוטרופיא היכא דלא פטרה מן הנדר ומן השבועה ואפילו אלא בשעת תביעת כתובתה ואם פטרה מן השבועה אפילו יורשין אין משביעין אותה כשנפרעת מהם כדקתני נדר ושבועה אין לי ליורשי כו׳ ואתא ר״ש למימר כל זמן שתובעת כתובתה יורשין משביעין אותה ואפילו כתב לה נדר ושבועה אין ליורשי עליך כאבא שאול אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין על אפוטרופיא שבחיי בעלה ואפי׳ לא פטרה מן השבועה דאינו ליה דר״א ומחלוקתו דאמרי משביעה כל זמן שילקה: **מתני׳ הוציאה גט ואין עמו לכותבה.** קס״ד דאומרת אבד שטר כתובתי: גובה

לא מהני ומיסתייא הדין סברא מהא דגרסי׳ בפ׳ האשה שנתאלמנה אר״י א״ר האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן ואמרי׳ דקאמר מאן אילימא דקאמר לוה פשיטא כל כמינ׳ ואלא דקאמר מלוה תע״ב ואמר אביי לעולם

עין משפט נר מצוה

ה א מיי׳ פי״ח מהל׳ נחלות הלכה ה סמג עשין לו טוש״ע ח״מ סי׳ רל״ז סעיף טו:

ב מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הלכה כח סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ ק׳ סעיף יב:

מוסף רש״י

השבע בסוף. כשסמעינו בו שמת ותבא לגבות כתובתה. דאמנא שלא עכבה מכל בעלה כלום, **ולא תשבע בתחלה.** דשמא גיטי מזונות (לקמן קה. ואה דפ״ו כאן ע״א). **אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע.** כשיגדלו יתומים ישבע להן אאין לו גידו כלום משלהן (גיטין נב.).

תוספות רי״ד

כ״ת לי האחת ועכשיו כ״ת לי השני׳ שהרי שניהם נידים שמחמת פרעון כתובתה נתן לי ולא לשום דאה ולהכי מודע להו כי אי עתיד לתובעה מן המעות ראשונות שהן הלואה אצלה. ואם תכפור להו הנה דבר הראשון ועודנה תחתיב שבועה דאורייתא דפ׳ אמרה ששבועה דאורייתא בשם אי בכינוי ואוחזין ביד כדאמר בשבועות דמירא היא מאד אבל בועה דרבנן קללה בעלמא אין שלנו. ואינו ל״ל דבין ד״ר רבין שבועה דרבנן הוא שבועת היסת בענין שם אי בא׳ מן כינוי׳ ר״ן ביניהם הפרש אלא שזו ר״ח (ודו אינה בנק״ח) וכך רבינו האי גאון ז״ל בס׳ שפטי שבועות שהבר וכך דרשים כל הגאונים ודוקא בועת היסת שלא נתקנה אלא בימי האמוראים אבל כל בועה דמתני׳ וברייתא אינה אלא בנק״ח דבעין דאורייתא ר״ן וכך פירשו כל הגאונים ר״ך פי׳ המודה בשלהי פ׳ כל שבעים ששבועת היסת לא חה בימי התנאים (אלא) [לא] תקנו בנק״ח כעין של רה ור״ר ז״ל כתב איכא זבעי (ה״ב כדי) [מכדי] ל״ל דכל שבועתא דמתני׳ דאורייתא בין דרבנן הו חד תכסי׳ הא אית להו לנקוטי חפצי׳ בידיה למאי אמר ר״פ אי פקח הוא יתי לה וכו׳ מאי נ״מ אי אנקוטי חפצי׳ בידיה ונמי נקיטא ליה חפצי׳ דיה דאי לענין אפוכי בועה דבדרבנן מפכינן דאורייתא לא מפכינן הא אע״ג דמדרבנן הוא מתהפכא דלא מהפכינן בועה מדרבנן אלא מנתבע לבי תובע משום דא״ל אנא לך גבאי ולא מידי אי שטא קאמרת דאית לך אי אישתבע ושקול. הלכך בעי למישקל משתבע קיל ואי לא פקע אבל מחייבינן תובע שבועה לא לפוכי עליה דנתבע דאמר ליה אישתבע את ית לי גבך או דפרעת לך וכך ותיפטר (דיכי) [אן] מצי למימר לי׳ אנא לא ינא אישתבעי ולאפטורי אע״ג דמילתא טבא היא לדי לאשתבועי ואפטורי לא בעינא לה אלא אי ניחא לך לאשתבועי אישקל לחיי ואי לא זיל ית לך גבאי ולא מידי אמיא לההיא דאמרי׳ כל דומר א״א בתר״ח כגון זו מעים לו והא תובעת היא מצא לאפוכי לשבועתא ואתא סברא דבר פלטוי נאון ז״ל שנשאל על המוציא שט״ח על חבריו ז״ל פרעתיך וא״ל מלוה השבע שפרעתני והפטר ואמר הלוה איני נשבע אלא אתה שיש בידך שטר השבע

מסורת הש״ס

ה) נקמן קד:, ב) גיטין נב. [תוספתא נבא בתרא פ״א], ג) [ועיל פו:], ד) [ועיל פו. ע״ש], ה) כ״מ יז:, ו) [דף נב:], ז) [דף פז.], ח) כ״י עה״ג.

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה לאפוקי וכו׳ וא״כ הלכתא נמי בבולה. וכעין זה כתבו תוס׳ נדה מט ע״ב ד״ה ואמנא״ל:

הגהות הב״ח

(ה) תוס׳ ד״ה וקמיפלגי וכו׳ כגון שמיתה בעלה. נ״ב גם הלשון משמע הכי ולא נעשית אפוטרופיא היינו כפני בעלה דבעוי ב״ד ה״ל למימר ולא עשאוה אפוטרופיא:

תוספות רי״ד (המשך)

טולל מהו שישביעו את הלוה ההשיב שאין המלוה יכול להפך שבועתו על הלוה אלא ישבע ומיפרע ואם אינו רוצה לישבע (אינו) נפטר [הלוה] ואינו ל״ל סברא זו דהא מן דינא הוא ליפרע בעל השטר בלא שבועה דכ״ז ששטרו בידו א״י לטענן הלוה שום טענה דפרע שטרו ורבנן הוא דאחמור על המלוה לישבע וליטול כדי להפיס דעתו של לוה הלכך כי א״ל מלוה אי קושטא קאמרת ומרעת לשטרא השבע והפטר טענתיה טענה ואמרי׳ ליה ללוה אי קושטא קאמרת השבע ואי לא פרע׳ כדקאמרי שטר׳ והלכך גם הכא מפכינן כדין כל שבועה דרבנן אבל אי הוה מחויב מדאורייתא לישבע וליטול לא היה יכול להפכה על הנתבע דהוה א״ל או השבע כדינך או תפפיד ולא חטול כלום וכך מצאתי שנשאל רבינו האי גאון ז״ל מאחר שהוקטן בענינו תשובות רב פלטוי גאון וסבר הוא כדסברנא אנא והשיב לו רבינו האי ז״ל דהאי דחזיתנון משום רב פלטוי לאו טעמא הוא אלא היכא דאמר בעל השטר אין אני חפץ לידון בשטר חשבוה לשטר כמאן דליתי׳ וטענה היא דקא טענינ׳ לך הדין ממונא וכדאשתבעת לי קרענא לי׳ שטרא ומפטרית לא מצי נתבע לדחויי אלא מיהו שבועת היסת הוא דאית לי עליה הלכך הא נ״מ דמהפכין לה משום דהיא מדרבנן דאילו מדאורייתא לא מפכינן וגם נ״מ דאי מחייבי שבועה דאורייתא והות חשודה אשבועה הוה מפכינן לה לשכנגדה והוה נשבע בעלה דפרעה ופקעה אבל השתא דלא מחייבו אלא שבועה דרבנן לא מפכינן לשכנגדה כדאמרינן בשנים אוחזין דחקנתא לתקנתא לא עבדינן (עיין בקונטרס הרב ו) שהוכיח שביון ששבועה זו מדרבנן הוא אפילו היא חשודה שא״י לישבע מפסדת כתובתה ועיין בפרק השולח גט ששם שנוי נמי דין שבועה זו). מנכסים משועבדים ומנכסי וכו׳. כתב ר״י ז״ל ואע״ג דכתב לה בעל נאמנת ל״ת אלא בשבועה דלא מהני נאמנות אלא היכא דהימנה ללוה עליה ועל יורתי בתריה אבל היכא דאיכא בעלי חוב לאיניש אחריני או כתובת אשה או לוקח וזכן מיני׳

מסורת הש"ס

גובה כתובתה. ואינו יכול לטענו פרעתיך והחזרת לי שטר כתובתך וקרעתיו משום דתנאי כתובה מעשה ב"ד הוא. ומהכא נפקא לן בב"מ[1] הטוענן אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום מ"ט כל מעשה ב"ד כמאן דנקיט שטרא דמי: **אבד גטי.** שלא הוצאתיו עליו לגבות כתובתי על ידו כדתנן גובה כתובתה ולא קרעוהו ב"ד אלא אבד ממני: **והוא אומר אבד שוברי.** כגון הוצאתו בב"ד ואמרת אבד שטר כתובתי וגבו ב"ד הכתובה על פי הגט וקרעוהו ולי נכתב שובר על הכתובה שאם תוציאי עוד על יורשי שטר הכתובה ותבואי לגבות מכח אלמנות לומר לא נתגרשתי ולא נפרעתי יהיה השובר לעד ואבד הימני: **וכן ב"ח שהוציא שטר חוב.** אחר שביעית ואין עמו פרוזבול זה אומר השמיטתו שביעית וזה אומר פרוזבול היה לי שלא תשמיטנו שביעית ואבד: **הרי אלו לא יפרעו.** חייבי שמא כבר גבתה בגבו וזה השמיטתו שביעית: **מן הסכנה.** שגזרו עובדי כוכבים על המלות והיו יראים לשמור גיטיהן[2] ומשקיעלתו שורפתו וכן פרוזבוליהן: **פרוזבול.** במסכת גיטין מפרש בפרק השולח גט (דף לד:) הלל התקין פרוזבול כדי שלא תשמטו שביעית שמוסר שטרותיו לב"ד שיגבו מן הלוה חובו כל זמן שיתבענו דהשתא לא קרעין ביה לא יגוסו[3] שאינו תובעו כלום אלא הב"ד תובעו שהפקירום הפקר והם יורדין לנכסיו: **גמ' ת"ש.** מדקתני גובה כתובתה בהוצאת גט ולא חיים לאיערומי מערמת והדרא ומפקא כתובתה בני דינא אחרינא ותגבה לאחר מיתתו בתורת אלמנה לומר לא נתגרשתי ולא נפרעתי דהא ודאי בתורת גרושה לא הדרא גביא דהא קרעינן לגיטא וכי הדרא מפקא לכתובתה בלא גט תנן מתני' הרי אלו לא יפרעו ומיהו הוה לן למיחש[4] (שלא) ממתין עד שיומות ותגבה בתורת אלמנה ומדלא חיים ש"מ כותבין שובר על כרחו של לוה ואינו יכול להשמיט עצמו לומר לא אפרע עד שתחזיר לי שטרי שמא מחזור ותוציאנו אלא אומרים לו פרע והוא יכתוב לך שובר. ופלוגתא היא בגבא בתרא (דף קעא:) וקיימא לן כמאן דאמר אין כותבין לפי שנמצא זה צריך לשמור שוברו מן העכברים: **דלמא מפקא.** לאחר מיתה: **וגביא.** בתורת אלמנה: **במקום שאין כותבין כתובה.** אלא סומכין על תנאי ב"ד: **ולשמואל כותבין שובר.** בתמיה: **לדידי מיפרשא לי.** לעולם אין כותבין שובר והיינו טעמא דגובה כתובתה דאי מקום שאין כותבין הוא והוא אומר כתבתי וירא אני שמא מחזור ותוציאנה עליו להביא ראיה ואי מייתי ראיה עדים שכתב לא גביא ואי לא מייתי ראיה קתני מתניתין גובה כתובתה ואינו נאמן לומר שניתי מנהג העיר ואי מקום שכותבין הוא והיא אמרה לא כתב לי עליה להביא ראיה וכי קתני מתניתין גובה כתובתה שהביאה ראיה שלא כתב לה: **ואף רב.** דאוקי מתני' במקום שאין כותבין לחודיה: **סדר ביה.** ואוקי מתני' בטעמא אחרינא ואמר בין במקום שכותבין ובין במקום שאין כותבין כי מפקא גט בלא כתובה גובה עיקר כתובתה דהיינו מנה ומאתים וגובה דקתני מתני' עיקר קאמר ולא תוספת וכי מפקא כתובה בלא גט גובה תוספת ולא עיקר חיישינן שמא נגנאתו על פי הגט: **וכל הרוצה להשיב יבא וישיב.** דאין לחוש מעתה לכלום: **כשלמא לשמואל.** דאמר בין עיקר בין תוספת נפרעין על פי הגט: **אוקי לה.** הא דקתני לא יפרעו: **במקום שאין כותבין.** ומשום הכי מהימן במאי דאמר פרעתי ע"פ הגט דאמר כשתבעתני על פי הגט אמרתי בבית דין כתבתי לה כתובה וירא אני שלא תחזור ותוציאנה ואמרו לי הבא ראיה ולא מצאתי ראיה ואמרו לי פרע ובקשתי מהן שיכתבו לי שובר הוא ואל ובני אני זקוק לפרוע טוב לי שיהיה לי שובר וכתבוהו לי ואבד: **אלא לרב.** דאמר אין נפרעין על פי הגט אלא עיקר אמאי לא יפרעו נהי דעיקר לא גביא כו'. ומי

גובה כתובתה כתובה ואין עמה גט היא אומרת אבד גיטי והוא אומר אבד שוברי [1]וכן [6]בעל חוב שהוציא שטר חוב ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו רשב"ג אומר מן הסכנה ואילך אשה גובה כתובתה שלא בגט [2]ובעל חוב גובה שלא בפרוזבול: **גמ'** [3]ש"מ כותבין שובר דאי אין כותבין שובר ליחוש דלמא מפקא לה לכתובתה וגביא בה אמר רב במקום שאין כותבין כתובה עסקי' ושמואל אמר אף במקום שכותבין כתובה ולשמואל כותבין שובר אמר רב ענן לדידי מיפרשא לי מיניה דמר שמואל [4]במקום שאין כותבין ואמר כתבתי עליו להביא ראיה במקום שכותבין ואמרה לא כתב לי עליה להביא ראיה ואף רב הדר ביה דאמר רב בין במקום שכותבין בין במקום שאין כותבין [5]גט גובה עיקר כתובה גובה תוספת וכל הרוצה להשיב יבא וישיב תנן כתובה ואין עמה גט היא אומרת אבד גיטי והוא אומר אבד שוברי וכן בע"ח שהוציא שטר חוב ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו בשלמא לשמואל מוקי לה במקום שאין כותבין ואמר כתבתי דאמרי' ליה אייתי ראיה ואי לא מייתי ראיה אמרינן ליה זיל פרעיה אלא לרב נהי דעיקר לא גביא תוספת מיהא תיגבי אמר רב יוסף הכא במאי עסקינן [6]כשאין שם עדי גירושין מיגו דיכול למימר לא גירשתיה יכול

לא גביא אע"פ שאין נאמן לומר פרעתי לכ"ע במקום שאין כותבין כתובה מ"מ לא יפרע עד שתחזיר לו הגט ותקרע כיון שיכול לבא לידי הפסד אם ישאר הגט שלם בידה דלמחר מגבה פעם שנית ולא יוכל לומר לא גירשתין וגם לא יוכל לומר פרעתי וכי תימא יכתבו שובר הא סבר דאין כותבין שובר לי נמי לי שמואל לית ליה דרבי יוחנן דאמר לא אמר כלום אם לא תוציא הגט ומקרע כיון שיכול לבא לידי הפסד אם ישאר הגט שלם בידה דלמחר מגבה פעם שנית ולא יוכל לומר לא גירשתין וגם לא יוכל לומר פרעתי וכי תימא יכתבו שובר הא סבר דאין כותבין שובר ליחוש דלמא מפקא לה לכתובתה וגביא בה אמר רב במקום שאין כותבין כתובה עסקי' ושמואל אמר אף במקום שכותבין כתובה ולשמואל כותבין שובר אמר רב ענן לדידי מיפרשא לי מיניה דמר שמואל [7]במקום שאין כותבין ואמר כתבתי עליו להביא ראיה במקום שכותבין ואמרה לא כתב לי עליה להביא ראיה ואף רב הדר ביה דאמר רב בין במקום שאין כותבין בין במקום שכותבין [8]גט גובה עיקר כתובה גובה תוספת וכל הרוצה להשיב יבא וישיב תנן כתובה ואין עמה גט היא אומרת אבד גיטי והוא אומר אבד שוברי וכן בע"ח שהוציא שטר חוב ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו בשלמא לשמואל מוקי לה במקום שאין כותבין ואמר כתבתי דאמרי' ליה אייתי ראיה ואי לא מייתי ראיה אמרינן ליה זיל פרעיה אלא לרב נהי דעיקר לא גביא תוספת מיהא תיגבי אמר רב יוסף הכא במאי עסקינן [9]כשאין שם עדי גירושין מיגו דיכול למימר לא גירשתיה יכול

במקום שאין כותבין מדקתני כתובה ואין עמה גט דל"ל דוחק בדכתב לה מיהו ושינה המנהג] ולהכי גביא שפיר בעידי הגט גרידא ואע"פ שהגט נשאר בידה היינו לא אפשר וכתבינן שובר דמלי אמרה בעינא לאיסוגי ביה ולית ליה לאמיי דקרעינן ליה וכתבינן אגביה כו' כדאמר התם אע"ג דתר דשמעה מרבא ושני ליה אין עבד לוה לאיש מלוה קבלה וסברה דכותבין שובר והא דתנן בסוטה (דף ז: וש"ס) אמרה טמאה אני שובת כתובה ויולאת ואמר בגמרא ש"מ כותבין שובר אמר תני מקרעינן לא משום דאית ליה לאמיי דאין כותבין שובר אלא דאמי דמהא ליכא למשמע מינה מדע דהא רבא דאית ליה בהדיא בפרק גט פשוט (כ"ג קעא:) דכותבין שובר דאי נמי התם בסוטה ומוקי לה במקום שאין כותבין כתובה [והתניא סוגיא דהתם קשה דמאי פריך ש"מ כותבין שובר התם ע"כ הוא צריך לשובר שאינו פורע לה כלום שהרי הפסידה כתובתה וא"א לדוחקה שתחזירו וי"ל דהתם דייק מדקתני שובת ולא קתני יולאת בלא כתובה מכלל דבעלמא כותבין]: **ש"מ** בותבין שובר. פי' בקונטרס ואגן קי"ל דאין כותבין בגבא בתרא (דף קעא:) ואין נראה לר"י דאדרבה התם משמע דקיימא לן דכותבין דקאמר האידנא דכתבינן תבלא כו' ומדמסיק הכי סתמא דהש"ס משמע דהכי הלכתא ונראה לר"י דה"פ ש"מ כותבין שובר ותיקשי למ"ד התם דאין כותבין ומדסיפא דקתני וזה אומר אבד שוברי לא הוה מצי למידק כ"כ דדלמא לא הזקיקוהו לפרוע ע"י שובר אלא ההוא לפנים משורת הדין עבד א"ל כל כמה דמלי למידק מרישא מדקדק[10] וא"ת השתא דס"ד דאיירי במקום שכותבין כתובה היכי יפרש מתני' דאמאי גובה כתובתה בגט ולא בכתובה וי"ל דיפרש כר' יוחנן:

במקום שבותבין ואמרה לא כתב לי עליה להביא ראיה. ומתני' כשהביאה ראיה שלא כתב לה וא"ת כיון דבמקום שכותבין הוא ניחיש שמא אח"כ כתב דהא ברייתא אינהא כתובתה נשרפה כתובתה כגון דאמרי עדים שנשרפה כתובתה ובמקום שאין כותבין משמע דבמקום שכותבין לא גביא דחיישינן שמא כתב לה אחרת וי"ל דהתם שכבר כתב לה בשעת נשואין ודאי שמא כתב לה אחרת אבל הכא שהביאה ראיה שלא כתב לה בשעת נשואין תו ליכא למיחש שמא כתב לה אח"כ אפי' במקום שכותבין: **גמ'** גובה עיקר כתובה תוספת. ומיירי מתני' בין במקום שכותבין בין במקום שאין כותבין קשה לרש"ל כיון דאית ליה לרב בפ' גט פשוט (כ"ג קעא:) דאין כותבין שובר א"כ הוציאה גט ואין עמו כתובה לא תגבה אפי' מנה ומאתים עד שתחזיר לו הכתובה דיכול לבא לידי הפסד במה שנשאר שטר כתובה בידה דכשתתאלמן תגבה שנית מנה ומאתים בעידי מיתה הוציל ושטר כתובה בידה דכי קאמר רב כתובה אינה גובה עיקר הנ"מ בגרושה דאית לה גט אבל אלמנה במאי תגבה עיקר אם לא בכתובה והם לא ידעו שהיתה גרושה דשנויא דמשנינן לקמן ביושבת תחת בעלה לא קאי ומיהו אי אמרינן לרב דאפי' אין כתובה בידה גובה עיקר אפי' בעידי מיתה אמאי אפיר: **מ"מ** דיכול לומר לא גרשתיך. ורבי יוחנן נמי מפרש הכי כדפרישית לעיל ואם תאמר והאמר רב

המנונא

מסורת רש"י

מוסף רש"י

וכן בעל חוב שהוציא שטר חוב ואין עמו פרוזבול. כדטעין היה לי ומכר עפקיון, דאי לאו הכי לריכא למימר דשביעית משמטת (גיטין לז:).

תוספות רי"ד

דקאמר מלוה וכגון שחב לאחרים וכדר"ג דאר"ג מגין לגישה וכו' אלמא כל היכא דהוא חייב לאחרים וליכא גביה מהיכא דפרע אין הודאתו הודאה והא נמי דכוותיה ואינם נראין דבריו דבודאי מתני' לא (הניח) הויא אלא בדלא כתב לה בעל נאמנות אבל כתב לה בעל נאמנות הא תנן ברישא דמתני' כתב לה נדר ושבועה א"ל ליורשי ולבאים כרשותי עליך וע"י וכו' ובאים כרשותה דם הלקוחות שקנו נכסיו וראשה רוצה להפרע מהן אלמא בכלהו קסבר חנא דמתני' דמהני נאמנות ומאי דאיסתייע מההוא דר"י [א"ר] לא הוה סייעתא כלל דדהתם שטר כתוב והתתם שפיר והא דאמר שטר אמנה הוא אמרי' דלמא קנוניא הוא דעביד משום דבעי לאפסודי לאותן אחרים שחב להן אבל הכא דמעיקרא אתני בהדה וכתב לה נאמנות ודעדיין לא זביה נכסי' ללקוחות מאי קנוניא שייך הכא הלכך תנאו קיים וגב"א מיניהו בלא שבועה כדסבר חנא דמתני'. ור"ת ז"ל כתב בזה שתי לשונות הראשון הולך הכל כדברי ובלשון השני אמר וי"א האב יכול להפקיע שבועת היתומים וא"י להפקיע שבועת הלקוחות ומעשים בכל יום שאין נפרעין מן המשועבדים שיש להן נאמנות אלא בשבועה: ואינו נ"ל לשון זה דמ"ש לקוחות מיורשין הא בכלהו תנן דמהני תנאה בין ליורשין בין ללקוחות דהאי דתנן ולבאים ברשותו לא מצית לפרושי אלא לקוחות והכי מפרש להו בתוספ' הילכך אליבא דחנא דמתני' בכלהו מהני תנאה בין ליורשין בין ללקוחות כדתני רישא וסיפא דתני אינה נפרעת אלא בשבועה בדלא כתב לה נאמנות אבל מיהו אבא שאול פליג על חנא דמתני' ואמר אע"ג דכ' לה נאמנות ומן דינא הדי למיגבי בלא שבועה אפ"ה אמר רבנן הבא ליפרע מנכ"י וכו' ושום תנאי לא מהני גבי יורשין וכבר איפסקא הלכה כאב"ש ולא כמתני'. ונ"ל דכי היכי דאמר אבא שאול גבי יורשין ה"נ סבר גבי לקוחות דכי היכא דאמר רבנן הבא ליפרע מנכ"י וכו'. ולא מהני לה בהו חנאה ה"נ גבי לקוחות דטעמא חדא אית להו שכ"ז שהנכסים בידו וברשותו מהני להו חנאה אבל אחרי שיצאו מרשותו ונכנסו לרשות היורשין או לרשות הלקוחות לא מהני לה חנאה ואפילו קנו מינ' כדפירשתי לעיל: תניא בתוספתא [6]) בפ' מ"ש נכסים

[1]) ל"ל בתוספתא כפ' מי שמת מנכסי יתומים אע"ל מן הקטנים. [2]) נראה דל"ל אלא אפילו אי הי פליג אתלמודא דידן נמי לא קי"ל אלא כתלמודא דידן.

ע א ב מי' פ"ט מהל' שמיטה הלכה כד סמג לאוין רפא עוש"ע ח"מ סי' סז סעיף ג:

עא ג ד מי' פט"ז מהל' אישות הל' כח סמג עשין מח עוש"ע אה"ע סי' ק סעיף ט ריש:

עב ה מי' שם הל' יז עוש"ע שם סעיף יח:

תוספות רי"ד (המשך)

המשועבדים א"צ לומר מן הקטנים אלא אפילו מן הגדולים: תנן התם וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה ממאן איליבא מלוה השתא אבוהן הוה שקיל בלא שבועה אינהו בשבועה הכי קאמר וכן היתומים מן היתומים ל"י אלא בשבועה שאם מת המלוה ובאים בניו לגבות מבני לוה אין גובים אלא בשבועת היורשים שלא פקדנו אבא ששטר זה פרע אר"ז אר"י ל"ש אלא שאמרו יתומים א"ל אבא לייתי ופרעתי אז נשבעים יתמי המלוה שבועת היורשין אבל אמרו א"ל אבא לא לייתי נפרעין של"ב שכל האומר לא לייתי כאומר לא פרעתי דמי פי' אפילו שבועת היורשים א"צ שכיון שאמר לא לייתי מודה שלא פרעו ותו ליכא למיחש לפרעון וכיון שיש שטר בידם שלוה גובים כל"ש וה"ה נמי דאע"ג דלא טענו יתומים נמי א"ל אבא לייתי ופרעתי כיון שהב"ד טוענים בעבורם שמא פרעם ואין נפרעין אלא בשבועת היורשין והאי דנקט א"ל אבא לייתי ופרעתי משום דבא לחלוק בין לייתי ופרעתי ובין לא לייתי שכך דין היתומים כל הבא ליפרע מהם אינו גובה אלא בשבועה אם המלוה בא לגבות מהם נשבע שבועה שלא נפרע מאביהם ואם היתומים גובין נשבעין שבועת היורשין דאע"ג דלא טענו יתמי הלוה ב"ד טוענים בעבורם: והנפרעה שלא בפניו אמר ר"א שר הבירה מעשה בא לפני ר"י נפחא באנטוכיא ואמר ל"ש אלא כתובת אשה משום חינא אבל ב"ח לא ורבא אמר ר"נ אפילו ב"ח שלא יהא כאר"א נוטל מעותיו של חבירו וילך וישב לו במד"ה ואתה נועל דלת בפני לוים וקי"ל הלי' כר"נ בריני. ור"ח ז"ל דוחה לר"נ ואמר מדתנינן בתלמוד א"י דתמהה וכי נפרעין מן האדם שלא בפניו. אר"י כשהרבית אוכלת בהן ובית דין גובים רבית [ניתפתר] כשערב לו מן העובד כוכבים מכלל דבההיא קיימא להו מילתא פסיקתא שאין נפרעים שלא בפניו וקבלה ומעשים בכל יום שאין נפרעים מן האדם שלא בפניו ולא חיישינן להא דרבא ור"י ז"ל דוחה דברי הירושלמי דלא עדיף מהא דאמרינן בגמרא דילן משום ר"י נפחא ל"ש וכו' וכבר דחאה ר"נ. וכדברי ר"י ז"ל נ"ל דלא מיבעיא דמוקים לתלמודא דבני מערבא כר"י נפחא אפילו אי הוה פליג אתלמודא דילן [3]) דלא קי"ל כתלמודא דילן וכך פסק גם רבינו האי גאון ז"ל במשפטי שבועות שחבר אמנם אם אפשר לדוריעו מודיעין אותו שיבא ומפרע חובו ואפילו לא יבא או אם א"א להודיעו ב"ד יורדים לנכסיו ופורעין את בע"ח: ר"ש אומר כ"ז וכו' ר"ש אהייא קאי. פי' אנה עונה. ואסיק

פט: הכותב לאשתו פרק תשיעי כתובות

המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת ורבי יוחנן אית ליה דרב המנונא לעיל בפ' שני (דף כב: ושם) ובפרק התקבל (גיטין סד.) וי"ל דלא מהימנת דלא דווקא היכא דאין תובעת כתובתה אבל תובעת כתובתה לא מהימנת דשמא מחמת חימוד ממון אומרת כן והכי אמרינן בהאשה שהלכה (יבמות קיז. ושם) מת בעלי והתירוני לינשא מתירין אותה לינשא ונותנין לה כתובתה מנו לי כתובתי אף לינשא אין מתירין אותה דאמרינן דכתובה אתאי:

יכול לומר גירשתיה ונתתי כו'. ואם תאמר ומאי מיגו הוא זה דאם יאמר לא גירשתיך יתחייב בשאר וכסות ועכשיו דאמר פרעתי פוטר עצמו ויש לומר דכשאמר לא גירשתיך נמי פטור גם משאר וכסות דדמו לטענו חנון והודה לו בשעורים דקי"ל דפטור (שבועות דף לח:) וא"ת בס' בתרא (לקמן קז:) דאמרי' האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאה ואמרה כו' גירשני בעלי מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה ואמאי ניחוש שמא בעלה היה אומר לא גירשתיך והוי טענו חנון והודה לו בשעורין ופטור ויש לחלק דשמא אם היה בא בעלה היה מודה לדבריה:

לדידך דאמרת גט גובה עיקר. לשמואל נמי הוה מצי לאקשויי ובמקום שאין כותבין כתובה: **מתה** אינו יורשה איצטריכא ליה. ואם תאמר והא מת הוא גובה כתובתה נמי איצטריכא ליה דמינה דייקינן בפרק נערה (לעיל נג.) דאמרוסה לא קבר לה ויש לומר דהוי מצי למיתני מתה אינו קוברה ולשון גובה כתובתה לא איצטריכא ליה:

יכול למימר גירשתיה ונתתי לה כתובתה הא מדקתני סיפא רשב"ג אומר מן הסכנה ואילך אשה גובה כתובתה שלא בגט ובעל חוב שלא בפרוזבול בדאיכא עדי גירושין עסקינן דאי ליכא עדי גירושין במאי גביא אלא כולה רשב"ג היא וחסורי מיחסרא והכי קתני הרי אלו לא יפרעו בד"א כשאין שם עדי גירושין אבל יש שם עדי גירושין גביא תוספת ועיקר אי מפקא גיטא גביא ואי לא מפקא גיטא לא גביא [1]ומן הסכנה ואילך אע"ג דלא מפקא גיטא גביא שרשב"ג אומר מסכנה ואילך אשה גובה כתובתה שלא בגט ובעל חוב שלא בפרוזבול אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב לדידך דאמרת גט גובה עיקר אלמנה מן הנשואין במאי גביא בעדי מיתה וליחוש דלמא גרשה ומפקא לגיטא וגביא ביה ביושבת תחת בעלה ודלמא סמוך למיתה גרשה איהו הוא דאפסיד אנפשיה אלמנה מן האירוסין במאי גביא בעדי מיתה וליחוש דלמא גרשה ומפקא גיטא וגביא אלא במקום דלא אפשר כתבינן שובר דאי לא תימא הכי עדי מיתה גופייהו ניחוש דלמא מפקא עדי מיתה בהאי בי דינא וגביא והדר מפקא בבי דינא אחרינא וגביא אלא ודאי במקומו דלא אפשר כתבינן שובר [6]אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי אלמנה מן האירוסין [7]מנלן דאית לה כתובה אילימא מהא [8]נתארמלה או נתגרשה בין מן האירוסין בין מן הנשואין גובה את הכל דלמא דכתב לה וכ"ת אי כתב לה מאי למימרא לאפוקי מדרבי אלעזר בן עזריה דאמר [9]שלא כתב לה אלא ע"מ [10]שהוא כונסה דיקא נמי דקתני גובה את הכל אי אמרת בשלמא דכתב לה משום הכי גובה את הכל אלא אי אמרת דלא כתב לה מאי גובה את הכל מנה מאתים הוא דאית לה ואלא מדתני רב חייא בר אבין [11]אשתו ארוסה לא אונן ולא מיטמא לה וכן היא לא אוננת ולא מיטמאה לו מתה אינו יורשה מת הוא גובה כתובתה דלמא דכתב לה וכ"ת אי כתב לה מאי למימרא מתה אינו יורשה איצטריכא ליה א"ל רב נחמן לרב הונא לרב דאמר גט גובה עיקר ליחוש דלמא מפקא גיטא בהאי בי דינא וגביא והדרא מפקא בבי דינא אחרינא וגביא וכי תימא דקרעינן ליה אמרה בעינא לאנסובי ביה דקרעינן ליה וכתבינן אגביה גיטא דנן קרענוהי לאו משום דגיטא פסול הוא אלא דלא תיהדר ותיגבי ביה זמנא אחרינא: **מתני'** [12]שני גיטין ושתי כתובות גובה שתי כתובות [13]שתי כתובות וגט אחד או [14]כתובה ושני גטין או כתובה וגט ומיתה אינה גובה אלא כתובה אחת [15]שהמגרש את אשתו והחזירה ע"מ כתובה הראשונה מחזירה: **גמ'** אי בעיא בהאי גביא אי בעיא בהאי גביא לימא תיהוי תיובתא דרב נחמן אמר שמואל [16]דאמר ר"נ אמר שמואל שני שטרות היוצאין בזה אחר זה ביטל שני את הראשון לאו אתמר עלה אמר רב פפא ומודה רב נחמן דאי אוסיף ביה דיקלא לתוספת כתביה הכא נמי בדאוסיף לה ת"ר [17]היוצאה גט וכתובה ומיתה אם

ואי לא לא גביא. חייסינן שמא כבר גבתה על פי הגט: **אלמנה כמאי גביא.** כתובה שלה על כרחך בעדי מיתה שמת בעלה ומחזרת שטר כתובה ליורשי' וקורעין אותו: **ניחוש שמא גרשה.** והדרא ומפקא גיטא בבי דינא אחרינא ותגבה עיקר: **ביושבת תחת בעלה.** אין אלמנה גובה כתובתה אלא כ מכירין אותה שבשעת מיתתו היתה יושבת תחתיו: **אלמנה מן האירוסין.** שלא יגבה תחתיו מעולם: **אלא במקום דלא אפשר כו'.** אלא לא תימא ביושבת תחת בעלה דאפילו הכי למדינת הים נמי ושמעו בו שמת גובה כתובתה ולא חייסינן לדלמא גירשה והדרא מפקא לגיטא דאמרינן להו תכתוב לכם שובר דבמקום שאין לומר הערמה ואי אפשר לה לגבות אם כתת לחוש לכל אלה כגון זו יכגון שגרפה כתובתה בעדים לא נמנענה מלהגבות כתובתה ותכתוב שובר: **עדי מיתה גופייהו.** במקום שאין כותבין כתובה ואין היורשין יכולין לומר לה החזירי לנו שטר כתובתך ניחוש כו': **מר קשישא.** ומר יוקא. שני בנים היו לרב חסדא ושם שניהם שוין אלא שהגדול קורין לו מר קשישא ולצעיר קורין לו מר יוקא (א) ב): **אלמנה מן האירוסין.** דאית לה כתובה בתנאי ב"ד אם לא כתב לה: **מנלן.** דקאמר לעיל עדי מיתה גופייהו ליחוש דלמא מפקא והדרא ומפקא ע"כ חדא מייתיה גבי אלא שטרא שהרי בפרעון לאשון החזירה השטר אם כתב לה וקא חייש להדרא ומפקא אלמא יש לה כתובה בתנאי ב"ד אלא אם כתב לה. עיקר ותוספת: **לא כתב לה.** התוספת אלא ע"מ לכונסה ואם מת באירוסין אין לה אלא עיקר כתובה: **אלא אי אמרת בשלא כתב לה.** ובתנאי ב"ד הוא דגבינן לאלמנה מנה ומאתים לבתולה הוא דאית לה שהרי אין כאן תוספת: **לא אונן.** ליאסר בקדשים: **ולא מיטמא לה.** אם כהן הוא דשאר כתיב [1]: **ולא מיטמאה לו.** אינה חייבת להתעסק בו וליטמא בו בין בהנת בין ישראלית אע"פ שמצוה ליטמא למתים האמורים בפרשה לדכתיב (ויקרא כא) לה יטמא זו אינה חייבת ולאו משום הכנת נקבה לה אלא הוזהרו כהנות מליטמא למתים [2]: **אינו יורשה.** דגבי ירושת הבעל שאר כתיב לשאר הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה [3] מכאן שהבעל יורש את אשתו [4]: **מתה אינו יורשה איצטריכא ליה.** משום מתה אינו יורשה איצטריכא ליה למיתני מת הוא גובה כתובתה לאשמעינן דבדכתב לה כתובה עסקינן ואע"ג דאיקרבו לאחמוני כולי האי אינו יורשה: **בעינא לאינסובי ביה.** שיהיה בידי לראיה שנתגרשתי אלא יאמרו עלי אשת איש כתובה לה לכתובה וגביא ביי. מ' מדקתני גובה כתובה בהוצאת גט ולא חיישינן דלמא אערומי מערמא והדיה ומפקה כתובה בב"ד אחריתי ולאחר מיתתו תגבה מן היורשים כתיב אלמנה לאמר לא נתגרשתי ולא נפרעתי דאילו בעודי גירושין לא מציא למיגבי דהא קרעי ליה לגיטא וחנן כתובה ואין עמה גט אינה גובה כלל ומדלא חיישינן ש"מ כ"ש ע"כ של לזה וא"י להשמט ולומר לא אפדע עד שתחזיר לי שטרי שמא תחזור והוציאני אלא אומרים לו פרע יהוא יכתוב לך שובר ואוקמי' רב במקום שאין כותבין כתובה. פי' לעולם מהא ליכא למשמע מינה אי כ"ש אי לא יא"ל ניחוש דלמא

עג א טוש"ע מי' ק: **עד** ב מי' סק"ז מהגי' לישות הגי' כט טור ס"ע אס"ע סי' ק סעיף יג:
עה ג מי' סס טוש"ע סס סעיף יד:
עו ד מי' סס הלכה ל טוש"ע סס סעיף טו:
עז ה מי' סס טוש"ע סס סעיף טח:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

תוספות רי"ד

אביי אהא דתנן כתב לה נדר"ש אין לי עליך ועל כו' ואתא ר"ש למימר כ"ז שתובעת כתובתה הייורשין משביעין אותה. פי' דת"ק סבר דמהני תנאה לגבי יורשין ואין יורשין משביעין אותה היכא דאתנו בהדה אלא נוהגין בלא שבועה ור"ש סבר כ"ז וכו' דלא מהני לה תנאה לגבי יורשין וקמיפלגי בפלוגתא דא"ש ורבנן ורבנן ר"ש כא"ש ורבנן כרבנן. פי' א"ש כדאמרן לעיל דקסבר ששום תנאי אינו מועיל גבי יתומים ור"ש ס"ל כוותיה ורבנן דמתני' ס"ל כרבנן חברי אב"ש שהיו בדורו דפליג עלי' ואמרי' דמהני תנאה אפילו גבי יורשין וכיון דס"ל לר"ש כא"ש הלי' כוותיה דהא פסקינן לעיל הלי כא"ש: מתקיף לה ר"פ תינח כ"ז שתובעת כתובה היורשים משביעים אותה אינה תובעת כתובה אין היורשים משביעים אותה מא"ל. פי' אי לא אתא ר"ש לאפלוגי על ת"ק אלא על תנאי היורשים בלחוד לומר כ"ז שהיא תובעת כתובה היורשין משביעין אותה בלחוד אמאי הדר ואמר אם אין תובעת כתובה אין היורשים משביעים אותה אלא אמר ר"פ לאפוקי מר"א ומחלוקתו. פי' לא תימא ר"ש אכתב לה נדר ושבועה לחוד פליג אלא אכולה מילתא דר"א ובני מחלוקתו פליג אריש"א ואסיפא שמעינהו דקאמרו ר"א ורבנן משביעה כ"ז שירצה שבועת אפוטרופא היכא דלא פטרה מן הנדר"ש ואפי' שלא בשעת תביעת כתובתה ואם פטרה מן השבועה אפילו יורשים אין משביעין אותה כשנפרעת מהן כדקתני נדר ושבועה א"ל ולא ליורשי וכו'. ואתא ר"ש למימר כ"ז שתובעת כתובתה יורשים משביעים אותה ואע"ג דכתב לה נדר ושבועה אין ליורשי עליך כא"ש וכרתרצה אביי ואם אינה תובעת כתובה אין היורשים משביעים אותה על אפוטרופא שבחיי בעלה ואפילו לא פטרה מן השבועה דל"ל דר"א ומחלוקתו דאמרי משביעין אותה כ"ז שירצה בין היורשים בין בעלה שאין אדם דר עם נ"כ ואיידי דתני ברישא יורשים תנא סיפא יורשים ואע"ג דבקמייתא הל' כר"ש משום דקי"ל הלכה כא"ש דקאי כוותיה אבל בבתרא היינו בסיפא אין הלכה כר"ש דקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים והלכך בין הבעל בין היורשים יכולים להשביעה על האפוטרופא שעשת בחיי בעלה אם לא פטרה מן השבועה בין תובעת כתובה בין אינה תובעת ע' בערך מ"ח בס"ה: **מתני'** הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה כתובה ואין עמה גט היא אומרת אבד גיטי והוא אומר אבד שובר וכן בעל חוב שהוציא שט"ח ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו רשב"ג אומר מן הסכנה ואילך אשה גובה כתובתה שלא בגט ובעל חוב שלא בפרוזבול. פי' אם הוצאה גט אע"פ שאין עמה כתובה כגון שאומרת אבד שטר כתובתי גובה כתובתה ואי"ל לה פרעתיך וקרעת לי שטר כתובתך משום דכתובה היא תנאי ב"ד וכל מעב"ד כמאן דנקט שטרא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מר קשישא. נ"ב עי' ב"ב פ"ק דף ז ע"ב שם קתני מר יוקא קודם ומ"ר פי' המוס' שם שגדול היה וקרי ליה מר יוקא לפי שגדל בילדותו: (ב) ר"ה שני וכו' ומן כתובה לאשה וכו' שיה קודם לזמן גט שני:

תוספות רי"ד (המשך)

בידי' דמי והלכך כ"ז שאין הבעל מראה שטר כתובתה פרוע או שובר א"נ לומר פרעתיך ומהכא נפקא לן בשנים אוחזין שהטוען אחר מעב"ד לא"ב ראם הוציאה כתוב' ואין עמה גט היא אומרת אבד גיטי שלא הוצאתיו בב"ד לגבות בו כתובתי ולא קרעוהו ב"ד אלא נאבד ממני והוא אומר אבד שובר שכבר הוצאת לב"ד ואמרת אבדתי כתובתי והבו לך ב"ד הכתובה ע"פ הגט וקרעוהו (ולא) [וגם] נכתי שובר על הכתובה שאם תוציאנו עוד על היורשים שטר הכתובה ותבואי לגבות מכח אלמנות לאמר לא נתגרשתי ולא נפרעתי יהיה לי זה השובר לעד ואבד הימני אינה גובה כלום החיישי' דילמא בגיטא נפרעד כתובתה וקרעתה. וכן בע"ח שהוציא שט"ח אחר שנת השביעית ואין עליו פרוזבול ד"א שמטתו שביעית הד"א פרוזבול היה לי ואבד הימני ה"ל לא יפרע דחיישינן שמא לא עשד פרוזבול ושמטתו שביעי' ולא כל הימנו לומר היה לי ואבד עד שיביא ראיה לדבריו. רשב"ג אומר מן הסכנה ואילך שגורו עובדי כוכבים על המצות והיד יראים לשמור גיטיהם ומיד כשמקבלתו שודפתו וכן פרוזבוליהן האשה גובה שלא בגט אך בכתובה לכד ראינו נאמן לומ' פרעתי עד שיראה שובד ובע"ח גובה שלא בפרוזבול דמסתמא אמר' בודאי שמסר שטרו לב"ד ועשו לו פרוזבול ומפני הסכנה שלא ימצא בידו שרפו. פי' פרוזבול מפורש במס' גיטין בפ' השולח הלל התקין פרוזבול כדי שלא תשמט שביעית שמוסר שטרותיו לב"ד שיגבו חובו מהמלוה כ"ד שיתבענו דהשתא לא קרינא ביה ל"י שאינו תובע כלום אלא מב"ד תובע וב"ד שהפקדן היה הפקר יורדים לנכסיו: ודייקינן ש"ס כותבין שובר דאי אין כ"ש ניחוש

אם גט קודם לכתובה גובה שתי כתובות כתובה קודמת לגט אינה גובה אלא כתובה אחת שהמגרש את אשתו והחזירה על מנת כתובה הראשונה החזירה: **מתני'** [6] [א]קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה [ב]גר שנתגיירה אשתו עמו כתובתה קיימת שעל מנת כן קיימה: **גמ'** אמר רב הונא לא שנו [ג]אלא מנה מאתים אבל תוספת אין לה ורב יהודה אמר אפי' תוספת יש לה מיתיבי [ד]חידשו נוטלת מה שחידשו חידשו אין לא חידשו לא אימא אף מה שחידשו והא לא תני הכי חידשו נוטלת מה שחידשו לא חידשו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה תיובתא דרב יהודה רב יהודה [ה]מתניתין אטעיתיה הוא סבר כתובתה קיימת אכולה מילתא קאי ולא היא אעיקר כתובה קאי:

הדרן עלך הכותב

מי שהיה [ד]נשוי שתי נשים ומת הראשונה קודמת לשניה ויורשי הראשונה קודמין ליורשי שניה [ז]הנשא את הראשונה ומתה נשא שניה ומת הוא שניה ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה: **גמ'** מדקתני הראשונה קודמת לשניה ולא קתני הראשונה יש לה והשניה אין לה מכלל דאי קדמה שניה ותפסה לא מפקינן מינה שמע מינה [ח]בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה לעולם אימא לך מה שגבה לא גבה ומאי קודמת לגמרי קתני כדתנן [ט]בן קודם לבת איכא דאמרי מדלא קתני אם קדמה שניה ותפסה מפקינן מינה שמע מינה בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה [י]אידי דתנא שניה ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה

תנא

אם גט קודם לכתובה גובה שתי כתובות כתובה קודמת לגט אינה גובה אלא כתובה אחת שהמגרש את אשתו והחזירה על מנת כתובה הראשונה החזירה: **מתני'** [6] [א]קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה [ב]גר שנתגיירה אשתו עמו כתובתה קיימת שעל מנת כן קיימה: **גמ'** אמר רב הונא לא שנו [ג]אלא מנה מאתים אבל תוספת אין לה ורב יהודה אמר אפי' תוספת יש לה מיתיבי [ד]חידשו נוטלת מה שחידשו חידשו אין לא חידשו לא אימא אף מה שחידשו והא לא תני הכי חידשו נוטלת מה שחידשו לא חידשו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה תיובתא דרב יהודה רב יהודה [ה]מתניתין אטעיתיה הוא סבר כתובתה קיימת אכולה מילתא קאי ולא היא אעיקר כתובה קאי:

הדרן עלך הכותב לאשתו

מי שהיה [ד]נשוי שתי נשים ומת הראשונה קודמת לשניה ויורשי הראשונה קודמין ליורשי שניה [ז]הנשא את הראשונה ומתה נשא שניה ומת הוא שניה ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה: **גמ'** מדקתני הראשונה קודמת לשניה ולא קתני הראשונה יש לה והשניה אין לה מכלל דאי קדמה שניה ותפסה לא מפקינן מינה שמע מינה [ח]בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה לעולם אימא לך מה שגבה לא גבה ומאי קודמת לגמרי קתני כדתנן [ט]בן קודם לבת איכא דאמרי מדלא קתני אם קדמה שניה ותפסה מפקינן מינה שמע מינה בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה [י]אידי דתנא שניה ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה

תנא

לא שנו אלא מנה ומאתים בו'. וא"ת א"כ מאי קמ"ל ממתני' שעל מנת כן קיימה אפי' לא כתב לה מעולם יש לה כתובה ולימא למימר דאשמעינן דטרפא ממשעבדי אע"ג דלית ליה קלא להאי שטרא והא על כרחך לא גביא ממשעבדי דמוקדם הוא ואמי לטרוף לקוחות מה שמכר קודם שנתגיירה ואפוטרופוס קודם שהגדיל וי"ל דאשמעינן היכא דנשאה כתולה אע"ג [ט]דכשגדלה או נתגיירה כבר היא בעולה אפי' הכי יש לה כתובה מאתים שעל מנת כן קיימה שיהא עכשיו כתחלת נישואיה:

הדרן עלך הכותב

[ט]**מי שהיה.** מדקתני הראשונה קודמת מכלל דאי קדמה שניה ותפסה לא מפקינן מינה. אע"ג דנסיפא קתני קודמין ליורשי ראשונה והתם אפי' קדמו יורשי ראשון' ותפסו מפקינן מנייהו כדמשמע בסמוך דפשיטא ליה להש"ס דמוליאין מידה ההוא ניחא דאיכא דאמר דאיידי דמני ריש קודמין מגא נמי בסיפא קודמין: **שמע** מינה **בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה.** תימה מה סברא היא זו דלא יהא בעל חוב אלא כלוקח דמלוקח גופיה קטריף בעל חוב ראשון ותירץ רשב"ם דבעל חוב מאוחר עדיף מלוקח שלא מנעול דלא בפני לווין וכן לכתובת אשה משום חיגא וכי תימא אי מה שגבה גבה איכא נעילת דלת מבע"ח הראשון לא היא הואיל ויכול לקדוש לא יעגנו מלהלוות אבל אי מה שגבה לא גבה איכא נעילת דלת שמפסיד בע"ח מאוחר לגמרי אע"ג דבריש פרק שני דערכין (דף ז:) אמרינן היו בידו ה' סלעים ואמר ערכי עלי וחזר ואמר ערכי עלי ונתן ד' לשניה ואחת לראשונה יצא ידי שניהן מאי טעמא בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה פי' דכשנתן ד' לשניה הייגו כפי אשר תשיג ידו שלא היה יכול ליתן החמשים לערך שניה לפי שהיה משועבד לראשונה וכשנתן אחת לראשונה נמי יצא משום דהייגו נמי כפי אשר תשיג ידו שלא היה לו יותר שכבר נתן לשניה ומה שגבה גבה וה"ה אחת לשניה ולרבנן לראשונה ומ"מ חזינן התם דאמרי' בע"מ מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה אע"ג דלא שייך התם נעילת דלת ולקמן פריך לה ר"מ אהא דמסקי' בשילהי פירקין דמה שגבה לא גבה לכו"ע והתם אמרינן מה שגבה גבה ותירץ דגבי הקדש ודאי מה שגבה גבה דאין לחוש הואיל והכל הקדש עוד תירץ דהתם במטלטלין לפיכך מה שגבה גבה אבל במקרקעי מה שגבה לא גבה והא דאמר בשילהי המניח את הכלי (ב"ק דף לג: ושם) קדמו בעלי חובות והגביהו בין חב עד שלא חזיק בין חזיק עד שלא חב לא עשו ולא כלום ופריך בשלמא מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה אע"ג דהתם במטלטלי מיירי לא קשיא מידי דשור תם שמזיק במקרקעי דמי כדאמר התם דאית ליה קלא כיון דנגח תורא נגחנא קרו ליה וכעין זה היה רגיל רבינו תם לפרש שמע מינה מה שגבה גבה ממטלטלי דלכל הפחות במטלטלי אית לן לאוקמא ומוקמינן מתניתין כר"מ דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה והא דתמתה עלה הש"ס דמסיק נמי שמע מינה מה שגבה לא גבה היינו נמי בכתובה דוקא ובנעל חוב דאדעתא דהכי לא נחית לקנות שעבודא אבל במטלטלין לוקח אדעתא דהכי מטלטלי נחת דינא הוא דאמרינן דאין יכול להוציא מידם והא דנעו לאחוקי נמי לקמן פלוגתא דבן נגח ורבנן בנעל חוב מאוחר שקדם וגבה הוי נמי במטלטלי אבל במקרקעי לא ליתא שוס מגא מה שגבה גבה ולריכא למימר השתא דהא דאמר לקמן לכולי עלמא מה שגבה לא גבה ובערכין מסיק מה שגבה גבה הקדש שאני דלא מלי לשוויי משום דבערכין מטלטלין לקמן נמי במטלטלי מיירי כדפירשנו ועוד יש לומר דבערכין מלוה על פה הלכך מה שגבה גבה וקסבר מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא וחזר רבינו תם מתירוץ זה לדברי מאיר גופיה מטלטלי דתימה לא משתעבדי לכתובה כמו שהוכחתי בשילהי האשה שנפלו (לעיל פא: ד"ה ר"מ) ומפרש ר"ת הך סוגיא במקרקעי וה"ק ש"מ מה שגבה גבה ואתי הך סתמא כבן נגח דמסיק שמואל לקמן דפלוגתייהו בנעל חוב מאוחר שגבה ואע"ג דטריף מן הלקוחות בעל חוב שאני כדפירשנו לעיל כדי שלא תנעול דלת ולי נראה כתירוצו הראשון דבמטלטלי מיירי הכא ואתיא כרבי טרפון דאמר לעיל (דף פד.) מי שמת והניח מלוה לו פקדון ביד אחריס ר' טרפון אומר יתן לבעל שבהן מיהו ק"ק לאיתא דאמרי דמסיק שמע מינה מה שגבה לא גבה היכי שמע מינה דלמא מתני' במקרקעי דלכולי עלמא לא גבה: **מדלא** קתני **אם** קדמה שניה ותפסה אין מוציאין מידה כמכלל בו'. פירוש לי אלדרבה אימא אפיסא מדלא קתני קדמה שניה ותפסה מוליאין מידה מכלל דאי קדמה שניה ותפסה אין מוליאין מידה ואומר רבי דטפי הו"ל למימר אין מוליאין כדי שלא נטעה לפרש קודמת לגמרי דומיא דסיפא

הא

לא שנו אלא מנה ומאתים בו'. וא"ת א"כ מאי קמ"ל ממתני' שעל מנת כן קיימה אפי' לא כתב לה מעולם יש לה כתובה ולימא למימר דאשמעינן דטרפא ממשעבדי אע"ג דלית ליה קלא להאי שטרא והא על כרחך לא גביא ממשעבדי דמוקדם הוא ואמי לטרוף לקוחות מה שמכר קודם שנתגיירה ואפוטרופוס קודם שהגדיל וי"ל דאשמעינן היכא דנשאה כתולה אע"ג [ט]דכשגדלה או נתגיירה כבר היא בעולה אפי' הכי יש לה כתובה מאתים שעל מנת כן קיימה שיהא עכשיו כתחלת נישואיה:

הדרן עלך הכותב

[ט]**מי שהיה.** מדקתני הראשונה קודמת מכלל דאי קדמה שניה ותפסה לא מפקינן מינה. אע"ג דנסיפא קתני קודמין ליורשי ראשונה והתם אפי' קדמו יורשי ראשון' ותפסו מפקינן מנייהו כדמשמע בסמוך דפשיטא ליה להש"ס דמוליאין מידה ההוא ניחא דאיכא דאמר דאיידי דמני ריש קודמין מגא נמי בסיפא קודמין: **שמע** מינה **בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה.** תימה מה סברא היא זו דלא יהא בעל חוב אלא כלוקח דמלוקח גופיה קטריף בעל חוב ראשון ותירץ רשב"ם דבעל חוב מאוחר עדיף מלוקח שלא מנעול דלת בפני לווין וכן לכתובת אשה משום חיגא וכי תימא אי מה שגבה גבה איכא נעילת דלת מבע"ח הראשון לא היא הואיל ויכול לקדוש לא יעגנו מלהלוות אבל אי מה שגבה לא גבה איכא נעילת דלת שמפסיד בע"ח מאוחר לגמרי אע"ג דבריש פרק שני דערכין (דף ז:) אמרינן היו בידו ה' סלעים ואמר ערכי עלי וחזר ואמר ערכי עלי ונתן ד' לשניה ואחת לראשונה יצא ידי שניהן מאי טעמא בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה פי' דכשנתן ד' לשניה הייגו כפי אשר תשיג ידו שלא היה יכול ליתן החמשים לערך שניה לפי שהיה משועבד לראשונה וכשנתן אחת לראשונה נמי יצא משום דהייגו נמי כפי אשר תשיג ידו שלא היה לו יותר שכבר נתן לשניה ומה שגבה גבה וה"ה אחת לשניה ולרבנן לראשונה ומ"מ חזינן התם דאמרי' בע"מ מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה אע"ג דלא שייך התם נעילת דלת ולקמן פריך לה ר"מ אהא דמסקי' בשילהי פירקין דמה שגבה לא גבה לכו"ע והתם אמרינן מה שגבה גבה ותירץ דגבי הקדש ודאי מה שגבה גבה דאין לחוש הואיל והכל הקדש עוד תירץ דהתם במטלטלין לפיכך מה שגבה גבה אבל במקרקעי מה שגבה לא גבה והא דאמר בשילהי המניח את הכלי (ב"ק דף לג: ושם) קדמו בעלי חובות והגביהו בין חב עד שלא חזיק בין חזיק עד שלא חב לא עשו ולא כלום ופריך בשלמא מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה אע"ג דהתם במטלטלי מיירי לא קשיא מידי דשור תם שמזיק במקרקעי דמי כדאמר התם דאית ליה קלא כיון דנגח תורא נגחנא קרו ליה וכעין זה היה רגיל רבינו תם לפרש שמע מינה מה שגבה גבה ממטלטלי דלכל הפחות במטלטלי אית לן לאוקמא ומוקמינן מתניתין כר"מ דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה והא דתמתה עלה הש"ס דמסיק נמי שמע מינה מה שגבה לא גבה היינו נמי בכתובה דוקא ובנעל חוב דאדעתא דהכי לא נחית לקנות שעבודא אבל במטלטלין לוקח אדעתא דהכי מטלטלי נחת דינא הוא דאמרינן דאין יכול להוציא מידם והא דנעו לאחוקי נמי לקמן פלוגתא דבן נגח ורבנן בנעל חוב מאוחר שקדם וגבה הוי נמי במטלטלי אבל במקרקעי לא ליתא שוס מגא מה שגבה גבה ולריכא למימר השתא דהא דאמר לקמן לכולי עלמא מה שגבה לא גבה ובערכין מסיק מה שגבה גבה הקדש שאני דלא מלי לשוויי משום דבערכין מטלטלין לקמן נמי במטלטלי מיירי כדפירשנו ועוד יש לומר דבערכין מלוה על פה הלכך מה שגבה גבה וקסבר מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא וחזר רבינו תם מתירוץ זה לדברי מאיר גופיה מטלטלי דתימה לא משתעבדי לכתובה כמו שהוכחתי בשילהי האשה שנפלו (לעיל פא: ד"ה ר"מ) ומפרש ר"ת הך סוגיא במקרקעי וה"ק ש"מ מה שגבה גבה ואתי הך סתמא כבן נגח דמסיק שמואל לקמן דפלוגתייהו בנעל חוב מאוחר שגבה ואע"ג דטריף מן הלקוחות בעל חוב שאני כדפירשנו לעיל כדי שלא תנעול דלת ולי נראה כתירוצו הראשון דבמטלטלי מיירי הכא ואתיא כרבי טרפון דאמר לעיל (דף פד.) מי שמת והניח מלוה לו פקדון ביד אחריס ר' טרפון אומר יתן לבעל שבהן מיהו ק"ק לאיתא דאמרי דמסיק שמע מינה מה שגבה לא גבה היכי שמע מינה דלמא מתני' במקרקעי דלכולי עלמא לא גבה: **מדלא** קתני **אם** קדמה שניה ותפסה אין מוציאין מידה כמכלל בו'. פירוש לי אלדרבה אימא אפיסא מדלא קתני קדמה שניה ותפסה מוליאין מידה מכלל דאי קדמה שניה ותפסה אין מוליאין מידה ואומר רבי דטפי הו"ל למימר אין מוליאין כדי שלא נטעה לפרש קודמת לגמרי דומיא דסיפא

הא

---

[6] [ע"י תוס' מנחדרין עו: ד"ה סמוך לפרקן וכו'], [כ] [תוספתא פ"ע], [ג] [לקמן קא: בכורות מ: חולין קנג:], [ד] שבועות מח., [ה] [לקמן לד. ב"ק לד. ערכין ז:], [ו] [ב"ב קטו.], [ז] [שבת ל. וש"נ], [ח] [ל"ל דכשגדל או נתגייר], [ט] מכלל עד סוף העתק מתוס' רבינו שמשון.

תוספות רי"ד

מפקא וכו'. בהא ליכא למיחש דבמקום שאין כותבין כתובה עסקינן אלא על תנאי ב"ד סומכין ובע"כ פורעה וכותבין לו שובר אבל במקום שכותבין ואומר' אבדה כתובתי לעולם לא גביא עד דקרעה לה ושמואל אמר אף במקום שכותבין כתובה וכגון שהביאה ראיה שאבדתה אבל בלא ראיה אינה גובה שאין כותבין שובר ופי' המורה ש"מ כ"ש ופלוגתא היא בב"ב וקי"ל כמ"ד אין כ"ש לפי שנמצא שומר שוברו מן העכברים וגם ר"י ז"ל כתב הא מתני' אוקמי' שמואל במקום שא"כ והל' כוותיה וכך פסק גם ר"ח ז"ל ואיתו נ"ל דהא בגט פשוט פסקינן הל' כ"ש ואמרי' התם ולא היא אפילו אכולה נמי כותבין וכו' עד מתקיף לה אביי ואלא מאי [כ"ש] אבד שוברו של זה יאכל הלה וחדי א"ל רבא אין עבד לוה לאיש מלוה ורב ושמואל הוא דס"ל שאין כ"ש לפי מה דסברי אינהו מוקמינן מתני' דלא תשמע מינה דכ"ש וכיון דלית הלכה כוותייהו אית לן לאוקמי מתני' אפילו במקום שכותבין כתובה ודיא טענה אבד שטר כתובה וכ"ש (והרב חולק בין כתובה למלוה דלכתובה אין כ"ש ולמלוה כ"ש) א"ר בין במקום שכותבין כתובה בין במקום שאין כותבין גט גובה עיקר כתובה גובה תוספת. פי' דקסבר רב דוקא מו"מ שהן תנאי ב"ד גובה בלא כתובה ולא מצי למטען פרעתי אבל תוספת דלא הוי תנאי ב"ד אינה גובה בלא כתובה דמצי למטען פרעתי וגובה דקתני מתני' עיקר קאמר ולא תוספת וכי מפקא כתובה בלא גט תוספת גובה ולא עיקר דחיישינן שמא גבאתו ע"פ הגט ואין הבעל צריך שובר דאין לחוש מעתה לכלום ושמואל פליג עליה ואמר דבגט גובה הכל אפי' תוספת דבכתובה דמיא לכל מילי ובמקום שיש להם מנהג ידוע לכל הנשים כמה היא התוספת גובה התוספת בלא כתובה וקי"ל הל' כשמואל בדיני הלכך אשה שאבד שטר כתובתה גובה מן היורשים כין כתובה בין תוספת הידוע בעיר ולא חיישינן לפרעון מיהו לא גביא אלא כשבועה כדין כל הכא ליפרע מנ"י שהרי אף כתובה עצמה אמרי' אין אלמנה נפרעת מנ"י אלא בשבועה והאי דלא חיישי' לפרעון דלא פקעה כתובתה לגמרי אבל מידי שבועה אינה נפטרת: א"ל מר קשישא לרב אשי אלמנה מן האירוסין מנלן דאית לה כתובה וכו'. מכאן מוכיח דהוה קים להו דאלמנה מן האירוסין י"ל כתובה דאע"ג דלא כתב לה זמ"ה בעיא מינ' הא מילתא דפשיטא להו די"ל כתובה אי מהאי מתני' ילפוה אי מהני איכא למימר בדכתב לה ואע"ג דדחינהו ואמר בדכתב לה אית צד לדחות סברות האמוראים בדחיות הללו שא"ת לא היה פשוט להן שיש כתובה לארוסה אע"ג דלא כתב לה למה היה שואלו מנין שי"ל כתובה ומי אמר לו שיש לה כתובה עד שיכתוב לה וראיתי בתשובת רב צמח גאון ז"ל שאמר שאין כתובה לארוסה אלא היכא דכתב לה וכך כתב גם בעל ה"ג אבל ראיתי שרבינו האי ר"ל נשאל על מה דאמרי' בקדושין דאומר לאשה קדשתיך והיא אומרת ל"ק וכו' ואמרי' עלה מאי [נאמן] ליתן גט רב אמ' כופין ושמואל אמ' אין כופין ואמרי' בסיפא אמר שמואל מבקשים הימנו ליתן גט ואמר רב אם נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה דאלמא לס' ארוסה וכ"ש לודאי ארוסה וליכא לאוקמיה בדכתב לה דאי כתב לה מי מצי למימר לא קדשתיך תוציא שטר כתובתה ותפרענו. והשיב שכך הוא סברת רב דאע"ג דלא כתב לה א"ל מאתים ומר קשישא דחיי' בעלמא עבד דליכא למלפי' מהני מתנייתא שיש לפרשם בדכתב לה אבל לא שיסברו מר קשישא הכי זה נ"ל עיקר שבכמה מקומות הוכחתי שיש כתובה לארוסה אע"ג דלא כתב לה עיין בפרק נערה שנתפתתה ובפ"ק דמכילתין

תוספות רי"ד (המשך)

ובפרק האומר בקידושין: **מתני'** שני גיטין ושתי כתובות גובה ב' כתובות ב' כתובות וגט א' או כתובה וב' גיטין או כתובה וגט ומיתה אינה גובה אלא כתובה א' שהמגרש את האשה ומחזירה ע"מ כתובה הראשונה הוא מחזירה קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה גר שנתגייר ואשתו עמו כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה. פי' ב' גיטין וב' כתובות זמן כתובה א' קודם לזמן גט א' וזמן כתובה ב' קודם לזמן גט ב' שכנסה בשנה א' וכתב לה כתובתה וגירשה בשנה ב' וכתב לה גיטא ובשנה ג' החזירה וכתב לה כתובה ובשנה ד' גירשה וכתב לה גיטא גובה ב' כתובות א' של נשואי א' וא' של נשואי ב' שכיון שכשחזר והחזירה כתב לה כתובה וגובה ע"י כתובה ב' שלא ע"מ כתובה הא' ב' כתובות זו אחר זו וגט א' אינה גובה אלא כתובה א' שאין כאן אלא נשואי הא' ומה שכ' לה ב' כתובות לא שתגבה מהן אלא שתגבה באיזה שתרצה או בא' או בב' כדאמרי' לקמן וכן נמי כתובה וב' גיטין זה אחר זה כגון שכנסה בשנה א' וכתב לה כתובה וכב' גירשה וב' כנסה ולא כתב לה כתובה וברביעית גירשה אין לה אלא כתובה א' כיון שבשעה שהחזירה לא כתב לה כתובה ע"ד הא' החזירה וכן כתובה וגט ומיתה שקדמה הכתובה לגט אין לה אלא כתובה א' והא פשוט וכדי נסבא. שהמגרש את האשה והחזירה ע"מ כתובה הא' החזירה. זה ענוה על כתובה וב' גיטין שאע"פ שיש כאן ב' נישואין כיון שבנשואה הב' לא כתב לה כתובה ע"מ כ"ר החזירה קטן שהשיאו אביו וכתב לו כתובה בעודו קטן והגדיל כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה ול"א כיון שאין נשואי קטן כלום גם מ"ש לה בעודו קטן אינו כלום ועכשיו כשהגדיל והיא תחתיו ה"ל כבנס את הבעולה שאין לה אלא מנה אלא אמרי' כיון שכתב לה מאתים בעודו קטן עכשיו כשהגדיל וקיימה ע"מ אותה הכתובה קיימה ודוקא אם הגדיל אבל אם מת בעודו קטן אין לה כלום שאין נשואי קטן נשואין ואין כתובתו כתובה וכמפותה בעלמא

עין משפט נר מצוה

עח א ב ג מיי' פי"ח מהל' אישות הלכה ז טוש"ע אה"ע סי' כו סעיף יא:

א ד מיי' פי"ט שם הל' מ ממג עשין מה ולאוין פא טוש"ע אה"ע סי' קיז סעיף יא:

ב ה מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף מ:

עין משפט נר מצוה

ג א ב מיי׳ פי״ט מה׳ אישות הלכה ז טור ש״ע אה״ע סימן קיא סעיף מ:
ד ג מיי׳ שם הלכה ט טוש״ע שם סעיף יג:
ה ד מיי׳ שם הלכה ו טוש״ע שם סעיף ו:

תוספות רי״ד

ומודה ר״נ דאי אוסיף ביה דקלא לתוספת כתבו׳ ה״נ בדאוסיף לה. פי׳ אי אוסיף ביה דקלא בשטר ב׳ לתוספת כתבו׳ ולא לבטל את זמן שטר א׳ ותרוייהו מיהו לא גביא מדלא כתב צביתי ואוסיפת לך הך אקמייתא אלא שטר כתובה [יתירא] כתב לה ולא הזכיר בה את הראשונה הכי קא״ל אם תתרצי למחול שיעבודא של א׳ גבי כתובה זו המרובה ואם לאו גבי הא׳ המועטת. הלכך הי מנייהו דבעי גביא וכי אמר ר״נ בטל שני א״ה בדלא אוסיף ביה מידי דאי לאו לבטוליה לקמאי אתא למאי כתבי׳: או כתובה וגט ומיתה ת״ר גט כתובה ומיתה אם גט קודם לכתובה גובה ב׳ כתובות כתובה קודם לגט אינה גובה אלא כתובה א׳ שהמגרש את האשה והחזירה ע״מ כ״ר החזירה. פי׳ אשה שהוציאה לב״ד גט וכתובה ועדי מיתה והיא חובבת ב׳ כתובות אחת מחמת גירושין ואחת מחמת אלמנות אם זמן הגט קודם לזמן הכתובה דמוכחא מילתא שהיה בה נשואים קדמונים ועל״ה נכתב זה הגט והחזירה וכתב לה כתובה ומת בעלה גובה ב׳ כתובות א׳ גובה בגיטה של נשואין הראשונים שכיון שגיטה קיים בידה בודאי לא קורע לגיטה ותנן הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה וא׳ גובה בעדי מיתה על נשואין האחרונים שכיון שכתב לה כתובה אין לומר ע״ד כ״ר החזירה שהרי רצה וכתב לה כתובה ואם קודמת כתובה לגט נמצא שזה הגט על נשואי אותה הכתובה נעשה אינה גובה אלא מחמת הגירושין והאי דתני שהמגרש את האשה והחזירה וכו׳ ה״ק ואע״פ שהחזירה ומת ובאה לגבות כתובה שניה בעדי מיתה בעבור נשואין האחרונים א״ש שכיון שלא כתב לה כתובה אחרת באלו הנשואין ואין בידה אלא כתובה הא׳ ע״מ כ״ר החזירה: קטן שהשיאו אביו וכו׳. אמר ר״ה ל״ש אלא מו״מ אבל תוספת אין לה ור״י אמר אפי׳ תוס׳ י״ל. פי׳ סבר ר״י כל מה שכתב לה בעודו קטן בין עיקר כתובה בין תוס׳ הכל גובה שע״מ כן קיימה בגדלותו לתת לה כל מה שכתב לה בקטנותו ור״ה סבר שטרא חספא בעלמא דוקא מו״מ דהוא תנאי ב״ד אית לה אבל תוספ׳ לא: מיתיבי חדשו ניטלת מה שחדשו לא חדשו בתולה גובה ר׳ ואלמנה ק׳ תיובתא דר״י פי׳ אם חדשו לאחר שהגדיל הקטן לכתוב לאשתו שום דבר וכן העובד כוכבים לאחר שנתגייר נוטלת בשתיהן מה שחדשו ואם לא חדשו וקיימם בסתם בתולה גובה ר׳ ואלמנה ק׳ (תיובתא דר״י) מ״ש להן בתחלה ודוקא מו״מ אבל תוספת לא וקשה לר״י ומהדר ר״י מתני׳ אטעיתיה איהו סבר כתובתה קיימת אבולהו מילתא קאי. פי׳ על כל מ״ש לה מתחילה ואפי׳ תוס׳ ולא היא אעיקר כתובה קאי כדמפרש בברייתא:

מי שהיה נשוי שתי נשים ומת הראשונה קודמת לשניה ויורשי הראשונה קודמת ליורשי הב׳ נשא את הא׳ ומתה נשא את הב׳ ומת הוא השניה ויורשיה קודמים ליורשי הא׳. פי׳ אם מת הוא ובאו ב׳ נשיו לגבות מן היורשים הא׳ שזמנה קודם קודמת לב׳ ואם הנשים מתו אחרי מות בעליהן יורשי הא׳ קודמין ליורשי הב׳. פי׳ בשלהי פ׳ כל הנשבעים אמר רב ושמואל אם מת הלוה בחיי מלוה שאם רוצה המלוה לגבות מיורשי הלוה א״ל שלא בשבועה כדתנן הבא ליפרע וכו׳ אם מת אח״כ המלוה ובאו יורשי המלוה לגבות מיורשי הלוה אין גובין כלום שאין אדם מוריש שבועה לבניו שכיון שחייב המלוה שבועה שבלא שבועה א״ל מיורשי הלוה ולא הספיק לישבע עד שמת אין יורשיו יכולים לגבות מיורשי הלוה כלום שא״י לישבע הן שלא נפרע אביהן מן הלוה שמהיכן יודעים אם נפרע אם לאו ואחרי שא״י לישכע אותה השבועה שנתחייב המלוה אינם

מסורת הש״ס

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ לגני הסניה אתם בני בעלמא חוב:

תוספות רי״ד (המשך)

גובים כלום: ומותבינן להו מהא מתני׳ דתני ויורשי הא׳ קודמים ליורשי הב׳ והא הכא דדינם על יורשי הבעל הן דהא מת קתני ואילו באה ראשונה עצמה או שניה עצמה לגביה מיורשי הבעל אינם גובים אלא בשבועה שלא פרעה הבעל כדתנן אין אלמנה נפרעת מנ״י אלא בשבועה ועכשיו שמתו הן קודם שנשבעו האיך גובין יורשיהן ומוקמי לה החם כשנשכעה ומתה דדוקא אם נשבעה קודם שתמות אז גובין יורשיה אבל אם לא נשבעה לא: דדייקו מדקתני הא׳ קודמת לב׳ ולא קתני הא׳ יש לה והב׳ אין לה מכלל דאי קדמה ב׳ ותפסה לא מפקינן מינה ש״מ בח״מ שקדם וגבה מש״ג. לעולם אימא לך מה שגבה ל״ג והאי קודמת לגמרי קתני כדתנן בן קודם לבח׳: ואי קשיא היכי מסתפק תלמודא במתני׳ אי גבה גבה ואי לא גבה ולא איכא מפה דתנן בס״פ מי שהיה נשוי ב׳ נשים ומכר שדהו וכתבה הא׳ ללוקח דר״ד א״ל עמך השניה מרציאה מיד הלוקח. והא׳ מיד הב׳ וכו׳. אלמא אע״ג שקדמה ב׳ וגבתה לא עשתה כלום אלא הא׳ מוציאה מידה: תשובה הא אמר לקמן בפ״ר דאמר שמואל דהוי פלוגתא דתנאי (ב) רבן מה שגבה גבה מ״ה דיקא הא מתני׳ היכי ס״ל ומה דאמר ברפ״ב דערכין (ג) וב״ח מאוחר וכו׳. ההוא במטלטלי מיירי אבל לעולם במקרקע מ״ש ל״ג ודכי אוקמי׳ ר״ח ז״ל דלא מיירי האי דערכין אלא במטלטלי. אראב״א דיה בידו ה׳ סלעים ואמר ערכי עלי וחזר ואמר ע״ע ונתן ד׳ לב׳ וא׳ לא׳ יוציא מידי שניהן מ״ט ב״ח מאוחר שקדם וגבה מש״ג בעידנא דיהיב לא׳ חו לית ליה נתן ד׳ לא׳ וא׳ לב׳ ידי ב׳ יצא ידי א׳ ל״י מ״ט דכלהו משועבדות לא׳: נשא את הא׳ ומתה וירשה בעלה ויש לבנים שלו תנאי דבנ״ד כדתנן לעיל בנ״ד דיהוון כו׳ נשא את הב׳ ומת הוא ובאין הב׳ ויורשיה ליטול כתובתה ובני הא׳ באין ליטול כתובת אמן כתנאי בנ״ד הב׳ ויורשיה קודמים וכו׳. פי׳ שתחלה נפרעת הב׳ שהיא כב״ח וכן יורשיה ואח״כ אם ישארו בנכסים יטלו בני הא׳ כתובת אמן שאין לה זכות ליטול אלא לאחר מיתת אביהן דהא יתהון תנן הלכך פורעין תחלה חוב אביהן ואח״כ

(ב) [נעיל נה.]. (ג) [נעיל נה.] ולקמן לא.]. (ד) נ״י כ״י.

הא איכא שקלי. מדקתני לשון קודמין דהוה ליה למימר שניה ויורשיה נוטלין ולא יורשי הראשונה ואע״ג דתנן בן קודם לכתובה הכא דאיכא למטעי דינר. לא הוה ליה למימר: **והכא** הוא דאיכא מותר דינר. לא הוה ליה לרב להאי דמטעמא קמא אדמי כולהו הואיל ואוקימנא קודמין לנחלה: ומר

תנא נמי הראשונה קודמת לשניה: נשא את הראשונה: שמע מינה תלת [א]**שמע מינה אחת בחיין ואחת במותו יש להן כתובת בנין דכרין ולא חיישינן לאינצויי ממאי מדקתני שניה ויורשיה קודמים ליורשי ראשונה מיקדם הוא דקדמי הא איכא שקלי** [ב]**ושמע מינה כתובה נעשית מותר לחברתה ממאי מדלא קתני אם יש שם מותר דינר** [ג]**ושמע מינה כתובת בנין דכרין** [ד]**לא טרפה ממשעבדי דאי סלקא דעתין טרפה ממשעבדי ליתו בני ראשונה ולטרפינהו לבני שניה מתקיף לה רב אשי ממאי דלמא לעולם אימא לך אחת בחיין ואחת במותו אין להן כתובת בנין דכרין ומאי קודמין לנחלה קתני וכי תימא יורשי הראשונה למה לי איידי דתנא שניה ויורשיה תנא נמי ליורשי הראשונה ודקאמרת כתובה נעשית מותר לחברתה דלמא לעולם אימא לך אין כתובה נעשית מותר לחברתה והכא הוא דאיכא מותר דינר ואחת בחיין ואחת במותו תנאי היא דתניא מתו אחת בחיין ואחת במותו בן גנם אומר יכולין בני הראשונה לומר לבני השניה** [ה] **בני בעלת חוב אתם טלו כתובת אמכם וצאו ר׳ עקיבא אומר כבר קפצה נחלה מלפני בני הראשונה ונפלה לפני בני השניה מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר אחת בחיין ואחת במותו יש להן כתובת בנין דכרין ומר סבר אחת בחיין ואחת במותו אין להן כתובת בנין דכרין אמר רבה אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי דכולי עלמא אחת בחיין ואחת במותו יש להן כתובת בנין דכרין והכא בכתובה נעשית מותר לחברתה והוא הדין לבעל חוב קמיפלגי מר סבר כתובה נעשית מותר לחברתה והוא הדין לבעל חוב ומר סבר אין כתובה נעשית מותר לחברתה והוא הדין לבעל חוב ואמינא להו אנא** [ו]**בבעל חוב כולי עלמא לא פליגי דהוי מותר כי פליגי בכתובה מתקיף לה רב יוסף אי הכי רבי עקיבא אומר כבר קפצה נחלה אם יש מותר דינר מיבעי ליה אלא אמר רב יוסף באחת בחיין ואחת במותו קא מיפלגי והני תנאי כי הני תנאי דתניא נשא את הראשונה ומתה נשא את השניה ומת הוא באין בניה של זו לאחר מיתה ונוטלין כתובת אמן יש מותר דינר אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן ואם לאו חולקין בשוה מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר אחת בחיין ואחת במותו יש להן כתובת בנין דכרין ומר סבר אחת בחיין ואחת במותו אין להם כתובת בנין דכרין לא דכ״ע אחת בחיין ואחת במותו יש להן כתובת בנין דכרין והכא**

לכתובת בנין דכרין הוא מיכא לאוקומה בדאיכא מותר דינר ואע״ג דלא תני אם יש שם מותר דינר הא קתני לה לקמן [לא.] היה שם מותר דינר כו׳ ותרתי זימני לא איצטריך למיתני: **פנאי היא.** מי שקלי בני דאשה כתובת בנין דכרין מי לא: **אפס בני בעלת חוב אפס עלו כתובת אמכם ולאו.** ע״כ בדליכא מותר דינר קמיירי מדקתני ולאו ומי דאיכא נחלה יותר על שתי כתובות מאי ולאו דקא אמרי להו נהי נמי דשקלי בני דאשה כתובת בנין דכרין שאלת מיהא פנאי אלא בדליכא והכי קאמרי להו אפס בני בעלת חוב כתובת אמכם הואיל ותוב היא ואיגנכם באין בתורת בנין דכרין לא בעינן מותר דינר דאין לך נחלה דאוקיינתא יפה מזו שאמנו ואתם פורעים חובת אביכם הלכך עלו אותה ולאו ואמנו נטול השאר בכתובת בנין דכרין: **רבי עקיבא אומר כבר קפצה נחלה כו׳.** משעה שמת הבעל בחייה של שניה קפצה נחלה בנין דכרין מלפני בני הראשונה: **ונפלה.** להיות נחלה כשאר ירושה אף לבני השניה ואפילו הוי הכא מותר דינר לא הוו שקלי בני הראשונה כתובת בנין דכרין דבאחת בחיין ואחת במותו לא איתקן: **דכו״ע יש להן.** וטעמא דרבי עקיבא הכא משום דליכא מותר דינר הוא וקסבר אין כתובה נעשית מותר לחברתה ואמ׳ השניה חוב. וה״ה לבע״ח היכא דאמנו בחיין דתרוייהו אתו בתורת בנין דכרין ויש שם מותר לחברתה ואמ׳ השניה חוב. ומה״מ אמנו ואתם פורעים חובת אביכם הלכך עלו אותה ולאו ואמנו נטול השאר בכתובת בנין דכרין: **רבי עקיבא אומר כבר קפצה נחלה כו׳.** משעה שמת הבעל בחייה של שניה קפצה נחלה בנין דכרין מלפני בני הראשונה: **ונפלה.** להיות נחלה כשאר ירושה אף לבני השניה ואפילו הוי הכא מותר דינר לא הוו שקלי בני הראשונה כתובת בנין דכרין דבאחת בחיין ואחת במותו לא איתקן: **דכו״ע יש להן.** וטעמא דרבי עקיבא הכא משום דליכא מותר דינר הוא וקסבר אין כתובה נעשית מותר לחברתה ואמ׳ השניה חוב. וה״ה לבע״ח היכא דאמנו בחיין דתרוייהו אתו בתורת בנין דכרין ויש שם מותר לחברתה ואמ׳ השניה חוב. ומה״מ אמנו ואתם פורעים חובת אביכם הלכך עלו אותה ולאו ואמנו נטול השאר בכתובת בנין דכרין: **כבעל חוב כולי עלמא לא פליגי דהוי מותר.** הואיל והשטר יוצא על כולם נמצאו כולם פורעין והיא נחלה שלהן שעשו בהן מצות פריעת חוב אביהם: **כי פליגי בכתובה.** באחת בחיין ואחת במותו שהשניה חוב היא פליגי בן גנם סבר הרי זו כשאר חוב והוי מותר ור׳ עקיבא סבר לאו כשאר חוב דמי כיון דאיתנהו גופייהו קא שקלי והלכך הוי בני שניה מקבלין ולא פורעין נמצא שאין כאן נחלה דאוריתא ולא איתקן ירושה בנין דכרין דרבנן למיעקר נחלה דאוריתא: **מי הכי.** דבהא לחודא הוא דפליג רבי עקיבא משום דליכא מותר ומי הוה מותר לא פליג מאי כבר קפצה נחלה דמשמע מין כאן תורת בנין דכרין כלל הכי אנעי ליה למימר אם יש שם מותר נוטלין ואם לאו אין נוטלין: **אלא אמר רב יוסף כו׳.** כדפריסית בריש לא דאפי׳ הוה בה מותר אמא ר׳ עקיבא למימר דהואיל ואחת במותו ליכא כתובת בנין דכרין לבני ראשונה וכל שכן כי ליכא: **באיס בניה של זו.** קא סלקא דעתך אבני שניה קאי והכי קאמר באיס בני השניה שהיא בעלת חוב ונוטלין כתובת אמם אבל לבני ראשונה אין כאן כתובה דקסבר אחת בחיין ואחת במותו אין להם: **מולקין בשוה.** את המותר על כתובת החוב: בדינר

נוטלין כתובת אמן: ודייקי׳ ש״מ ג׳ ש״מ א׳ בחיין וא׳ במותו ר״ל כתובת בנין דכרין ולא חיישי׳ לאנצויי ממאי מדקתני ב׳ ויורשיה קודמים ליורשי הא׳ מיקדם הוא דקדמי הא איכא שקלי פי׳ מדקתני קודמים ש״מ דאי איכא תו נכסים שקילי יורשי הא׳ כתובת אמן ולא פליגי בני ב׳ בהדייהו מכח ירושת אביהן וש״מ א׳ מתה בחיין וא׳ מתה במותו יש לבני הא׳ כבנ״ד ול״א כי תקון רבנן בנ״ד היכא דמתו שתיהן בחיין וכתובה הא׳ מרובה משל חברתה אלו נוטלין כ״א וא״נ כתובת אמן ודשאר חולקין בשוה דהשתא אתו תרוייהו בתורת בנ״ד שהוא ירושת האב דלא אתו לאנצויי אבל א׳ בחיין וא׳ במותו דיורשי ב׳ באין על כתובת אמן ולא מאביהן באה להן ובני הא׳ באין ליטול חלק יתר מכח דרוש׳ האב דהא יתהון תנן לא שקילי דילמא אתי לאנצויי דלומר לא תטלו בידושת אבינו יותר ממנו הא לא אמרי׳. וש״מ כתובה נעשה מותר לחברתה מדלא קתני אם יש שם מותר דינר ב׳ ויורשי׳ קודמים. פי׳ אע״ג דלא תקון רבנן בבנ״ד אא״כ יש מותר דינר על ב׳ הכתובות כי היכי דלא נתבע בחורת חוב אביהן והיא היא ירושתו לפיכך כתובה זו נעשה מותר לחברתה לירושה גובין בני הא׳ נתורת בנ״ד. וש״מ כתובה בנ״ד לא טרפא ממשעבדי דאי ס״ד טרפ׳ ממשעבדי ליתי בני הא׳ וליטרפו לבני ב׳ ואסיקנא.

(א) נדלה דל״ל מי מה שנבה נבה אי לא מ״ה דולה לריך הא מתני׳ היכי ס״ל וכו׳. ב) נדלה דל״ל ומה דאמר ברפ״ב דערכין מ״ל אבל היה בידו וכו׳ מ״ט דמולנו מטועבדות לדאשה ההוא במטלטלי מיירי וכו׳.

בדינר מקרקעי קמיפלגי. מי בעינן הכוח מוחר שיהא שם שמי כתובות ודינר מקרקעות והכא בדליכא מוחר דינר אלא מטלטלי מש"ה אמר ת"ק דאין בני ראשונה נוטלין ואתא ר"ש למימר הואיל ויש מוחר דינר כל דהו שקלי: **ומר סבר אפי' ממשעבדי.** ר"ש סבר חוב הוי מוחר: ה"ג **אי הכי ר"ש אומר אם יש מוחר דינר.** ואבריתא קאי הואיל ובדליכא מוחר מוקמת לה אלא שמשועבד ור"ש לקולא קאמר הכי איצטי ליה למימר הואיל ויש שם מוחר דינר אלו נוטלין כו': **וכ"ש איפוך.** פירושא דפרש' בפלוגתייהו איפוך ואימא באין בניה של זו דקאמר ת"ק אבני ראשונה קאי וקאמר דשקלי כתובת בנין דכרין ואתא ר"ש למימר אם יש שם מוחר דינר כולם נוטלין ואם לאו אלא פחות מדינר יש מוקלקים בשוה: **והא ת"ק דמתני'.** דקאמר ר"ש עלייהו אפי' יש שם נכסים שאין להם אחריות אינם כלום: **דינר קאמר.** דקתני היה שם יתר דינר כו' ות"ק דמתני' הוא ת"ק דבריתא: **אלא כי הני פרי לישני קמאי.** בדינר מקרקעי או בדינר משעבדי: **ואיפוך.** מרישא ות"ק ת"ק באין בניה של ראשונה גם הם ונוטלין כתובת אמן משום תנאי בנין דכרין ואע"ג דליכא אלא מוחר דינר מטלטלי או משעבדי ואתא ר"ש למימר אם יש מוחר דינר מקרקעי ובני מרי אלו נוטלין כו' והשתא דר"ש לאומרא ולא שייך לאוחוכי הואיל ויש שם מבעי ליה: **ואנא ידענא כו'.** דאי בשתיהן בחייו דתרוייהו בתוכת בנין דכרין אמו לא מצי למימר כתובה נעשית מוחר לחברתה דהא אלו פריעת חוב הוא ואי הכא לא בעינן מוחר היכא איתקן: **דלאו כח ירושה.** וליכא למימר לאינעוי דהא לית לה בנכסים כח אלא כתובת אמה ובני שתים הראשונות שהם זכרים ובאים לירש יש בהם שכתובת אמן גדולה משל חברתה ואומרים טלו כתובת אמכם בנין דכרין ואלו נטול כתובת אמנו ואי משום דליכא מוחר דינר הרי פרענו בין שניהו הכתובה הראשית והיא נעשית מוחר לשתים שבחייו ומריבה אין כאן דאלו ואלו בתובת בנין דכרין נוטלין הכתובות וזו שנטלה משום חוב אין לה לריב שהרי אינה יורשת שתוכל לומר אתם יורשים הכתובות יתר על החלוקה: **ליחוש לאנגוי.** שיכול לומר בנה של זו בעלת חוב אתם למה מירשו את אלא יותר ממני שאתם באים ליטול כתובת אמכם יתר על החלוקה אם נטלתי אני כתובת אמי לא מצאתי אלא מאמי: **מתני' ויתומים מבקשים כתובת אמן.** שכתובת אמם מרובה משל חברתה ואומרים בניה כתובת בנין דכרין נגול וכן אמם והשאר נחלוק: **חולקין בשוה.** כשאר כל ירושה לפי הגולגולת: **פרי אנו מעלין על נכסי אביו.** מעלין דמיהן לקבלם עליו ביוקר כדי דינר יתר על שוויין כדי שיהיה שם מוחר דינר לירשה אבל אם אינו כלום עד שיהיה שם נכסים שיש להם אחריות יתר על ב' כתובות דינר. פי' ומחו שתיהן בחייו וירשם הוא ואח"כ מת הוא היתומים מבקשים כתובת

והבא בדינר מקרקעי קמיפלגי מר סבר מקרקעי אין ממטלטלי לא ומר סבר אפילו ממטלטלי ומי מצית אמרת הכי והתנן ר"ש אומר אפי' יש שם נכסים שאין להם אחריות אינן כלום עד שיהא שם נכסים שיש להן אחריות יתר על ב' כתובות דינר אלא הכא בדינר משעבדי קמיפלגי מר סבר מבני חורין אין ממשעבדי לא ומר סבר אפי' ממשעבדי אי הכי ר"ש אומר אם יש שם מוחר דינר כיון שיש שם מוחר דינר מיבעי ליה אלא בפחות מדינר קמיפלגי מר סבר דינר אין פחות מדינר לא ומר סבר אפילו פחות מדינר והא ר"ש דינר קאמר וכי תימא איפוך ת"ק דמתני' נמי דינר קאמר אלא כי הנך תרי לישנאי קמאי ואיפוך אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא הלכתא אחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דכרין וכתובה נעשית מוחר לחברתה בשלמא אי אשמעינן אחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דיכרין ולא אשמעינן כתובה נעשית מוחר לחברתה הוה אמינא אי איכא מוחר דינר אין אי לא לא אלא לישמעינן כתובה נעשית מוחר לחברתה ואנא ידענא משום דאחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דכרין אי אשמעינן הכי הוה אמינא כגון שנשא שלש נשים ומתו שתים בחייו ואחת במותו והך דמיית לאחר מיתה יולדת נקבה היא ולאו בת ירושה היא אבל אחת בחייו ואחת במותו והא דלאחר מיתה יולדת זכר היא אימא ליחוש לאינעוי קמ"ל:

מתני' [א]מי שהיה נשוי שתי נשים ומתו ואחר כך מת הוא ויתומים מבקשין כתובת אמן ואין שם אלא שתי כתובות חולקין בשוה [ב]היה שם [ג]מותר דינר אלו נוטלים כתובת אמן ואלו נוטלים כתובת אמן [ד]אם אמרו יתומים אנחנו מעלים על נכסי אבינו יפה דינר כדי שיטלו כתובת אמן אין שומעין להן אלא שמין את הנכסים בבית דין [ה]היו שם נכסים בראוי אינן כבמוחזק [ו]ר"ש אומר אפי' יש שם נכסים שאין להם אחריות אינן כלום עד שיהיו שם נכסים שיש להן אחריות יותר על שתי הכתובות דינר: **גמ'** ת"ר לזו אלף ולזו חמש מאות אם יש שם מותר דינר אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן ואם לאו יחלקו בשוה: [ז]פשיטא [ח]מרובין ונתמעטו כבר זכו בהן יורשין מועטין ונתרבו מאי ת"ש דניכסי דבי בר צרצור מועטין ונתרבו הוו ואתו לקמיה דרב עמרם אמר להו זילו פייסינהו לא אשגחו אמר להו אי לא מפייסיתו להו [ט]מחינא לכו בסילוא דלא מבע דמא שדרינהו לקמיה דרב נחמן אמר להן [י]כשם שמרובין ונתמעטו זכו**

ומר סבר אפי' מטלטלי. פי' ר"ש וקשה לי אם יש שם מוחר דינר כיון שיש שם מוחר דינר מיבעי ליה כדפריך בסמוך וי"ל דעדיפא מינה פריך: **אלא הכא בפחות מדינר קמיפלגי.** והשתא בעי למימר דלר"ש ודאי קני בפחות מדינר ותימה מ"כ הדרא קשיא לדוכתיה אם יש שם כיון שיש שם מיבעי ליה: **וכי תימא איפוך.** פ"ה ובניה של זו דקאמר ת"ק אבני ראשונה קאי משמע מתוך פירושו דל"ג נעיל באים בניה של זו לאחר מיתת אמן דמשמע בהדיא דאבני שניה קאי אלא גרס בניה של זו לאחר מיתה וקשה דבכל הספרים גרסינן ליה ועוד מי אבני ראשונה קאי מה לו להזכיר לאחר מיתה פשיטא דבאין דקאמר לאחר מיתה דהא מתה קתני ועוד קשה לי דהואיל ובעי למימר איפוך הוה ליה לאסוקי פלוגתייהו בכתובה נעשית מוחר לחברתה ועוד גרסינן בפירוש ר"ח בהדיא באין בניה של שניה לאחר מיתה על כן פי' ר"ת אבני שניה קאי לעולם ואיפוך שבתייהו דת"ק דאמר באין בני שניה ולוקמין כתובת אמן והראשונים אין להם כשאין להם מותר כלל אבל אם היה שם מותר אפילו בפחות מדינר יש להן כתובת בנין דכרין ואתא ר"ש למימר דוקא אם יש שם מותר דינר ומדרבי שמעון נשמע לת"ק דמדקאמ' אם יש שם משמע לדקדק דבני ת"ק כשאין שם מותר כלל קאמר דוקא: **כי** הנך תרי לישני **קמאי ואיפוך.**

וכדפרישית דת"ק אמר בני שניה גובין ולא בני ראשונה כשאין שם מותר כלל אבל ממטלטלי או ממשעבדי נוטלין ואתא ר"ש למימר דוקא דינר מקרקעי ובני מרי:

כך

מתני' מי שהיה נשוי שתי נשים ומתו ואחר כך מת הוא ויתומים מבקשין כתובת אמן ואין שם אלא שתי כתובות חולקין בשוה [ב]היה שם [ג]מותר דינר אלו נוטלים כתובת אמן ואלו נוטלים כתובת אמן [ד]אם אמרו יתומים אנחנו מעלים על נכסי אבינו יפה דינר כדי שיטלו כתובת אמן אין שומעין להן אלא שמין את הנכסים בבית דין [ה]היו שם נכסים בראוי אינן כבמוחזק [ו]ר"ש אומר אפי' יש שם נכסים שאין להם אחריות אינן כלום עד שיהיו שם נכסים שיש להן אחריות יותר על שתי הכתובות דינר: **גמ'** ת"ר לזו אלף ולזו חמש מאות אם יש שם מותר דינר אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן ואם לאו יחלקו בשוה: [ז]פשיטא [ח]מרובין ונתמעטו כבר זכו בהן יורשין מועטין ונתרבו מאי ת"ש דניכסי דבי בר צרצור מועטין ונתרבו הוו ואתו לקמיה דרב עמרם אמר להו זילו פייסינהו לא אשגחו אמר להו אי לא מפייסיתו להו [ט]מחינא לכו בסילוא דלא מבע דמא שדרינהו לקמיה דרב נחמן אמר להן [י]כשם שמרובין ונתמעטו

זכו

[ז] אי ב מי' פי"ע מהל' מתנות הל' ג ממג עשין מה טוש"ע אה"ע סימן קיא סעיף כ:
[ז] ג מי' שם הל' ה טור שו"ע שם סעיף ה:
[ח] ד טור שו"ע שם ס"ג:
[ט] ה טוש"ע שם סעי' יד:
[י] ו ז מי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ה:

מוסף רש"י

ויתומים מבקשין כתובת אמן. כגון שבתובת האמם מרובה, או אם שתיהן שוות פעמים שבני האמם דנים ובני האמם מועטין ואותן המועטין מבקשים כתובת אמן למלקה ביניהן ובני השניה יחלקו את כתובת אמן ביניהן, ובאין עליהם מכח תנאי כתובת אמן שבתוב בה כתובת אמן לבנין דיכרין ליכי מינאי אינון יתמון כסף כתובתך כו' (לעיל נ:). **היה שם מותר דינר.** על שתי הכתובות, שתתקיים בו נחלה לחוריתא, אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן. ואם לאו מוקלין בשוה לבנין גולגלותם, דבמקום דמיעבדא נחלה לחוריתא לא תקון רבנן (שם). בסילוא דלא מבע דמא. קון שמלאיג ואין יגיאת דם ניכר בו, דהייגו נידוי (רשב"ם ב"ב קנא.).

תוספות רי"ד

אמר מר זוטרא משמיה דר"פ [הלכתא] א' בחייו וא' במותו י"ל כתובת בנין דכרין וכתובה נעשית מוחר לחברתה פי' וכל שכן ב"ח דהוי מוחר שאם מתו שתיהן בחייו וכאו הבנים של שתיהן ליטול אלו כתובת אמן ואלו כתובת אמן ויש על אביהן ב"ח שאם יגבה ב"ח ואלו (י"ל) [ויטלו] כתובת אמן אין שם מוחר דינר אמרי' שמה שגבה ב"ח הוא דירית במוחר והוא ירושת אביהן שעל כל הבנים מוטל לפרוע חוב אביהן מממון אביהם והכי אמרי' בגמ' דאפילו מ"ד אין כתובה נעשה מוחר לחברתה מודה הוא דבעל חובו נעשה מוחר: **מתני'** מי שהיה נשוי ב' נשים ומתו ואח"כ מת הוא והיתומים מבקשים כתובת אמן ואין שם אלא כדי ב' כתובות חולקות בשוה הי' שם יתר דינר אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן. ואם אמרו היתומים הרי אנו מעלין על הנכסים יותר דינר כדי שיטלו כ"א אין שומעין להם אלא שמין את הנכסים בב"ד הי' נכסים בראוי אינן כבמוחזק רש"א אע"פ שיש שם נכסים שאין להם אחריות אינו כלום עד שיהיה שם נכסים שיש להם אחריות יתר על ב' כתובות דינר. פי' ומחו שתיהן בחייו וירשם הוא ואח"כ מת הוא היתומים מבקשים כתובת

תוספות רי"ד (המשך)

אמן בכנ"ד. וכגון שהיתה כתובה א' גדולה מחברתה ואין בכלן הנכסים שהניח בידן אלא כדי שתי הכתובות שלהן חולקות בשוה ירושת אביהן לפי הגולגולת כ"א חלקו כשאר ירושה דאורייתא כדאמרי' טעמא לעיל בפ' נערה דבמקום דמיעקרא ירושה דאורייתא לא תקינו רבנן ובטל שם תנאי בנ"ד. הי' שם יתר על ב' כתובות דינר א' דמקיימי' ביה ירושה דאורייתא אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן ואותו הדינר או אם יש שם יותר חולקין לפי הגולגולת ואם אמרו היתומים הרי אנו מעלים על נכסי אבינו יתר דינר אין שומעין להן אלא שמין את הנכסים בב"ד שמשעה שמת אביהן זכו שיתחלקו הנכסים בשוה כפי גולגולותם. היה שם נכסים בראוי שראוי ליפול להם ירושה מאבי אביהן אחרי מות אביהן ועם אותה הירושה יהיה שם מותר אינן כבמוחזק דבני' שיהא מותר בנכסים בעת מות אביהן שהוחזק אביהן באותו מותר ור"ש סבר דאפי' מותר מטלטלי לא הוי מותר עד שיהא מותר דינר במקרקע דכי היכי דכתובת בנ"ד לא גביא ממטלטלי אלא ממקרקע אבל ת"ק סבר דבכל מידי דמקיימי' ירושה דאורייתא אפי' מטלטלי הוי מותר ואין הל' כר"ש דיתיר ורבים הל' כרבים: ת"ר של זו אלף ושל זו ה' מאות. אם יש שם מותר דינר אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן ואם לאו חולקין בשוה [ו] פי' בשעת מיתת אביהן הי' מרובים הרי שם מותר דינר קודם ששמאוהו ב"ד והולו ונתמעטו ועכשיו בשעת גביתן אין שם מותר דינר כבר זכו יורשים המרובים ליטול כתובת אמן. מועטין ונתרבו מאי פי' אם בשעת מיתת אביהן לא היה שם מותר דינר וקודם שבאו לגבות ולשום בב"ד הוקרו ויש בהן מותר מאי ת"ש דנכסי דבי בר צרצור מועטין ונתרבו הי' אתו לקמי' דר"נ א"ל כשם שמרובין

[ו] אולי מסר כאן וא"ל פשיטא מרובין ונתמעטו ככר זכו בהן יירשין פי' אם בשעת וכו'.

כך מועטין ונתרבו זכו בהן יורשין. פי' בקונטרס וחולקין בשוה וכן פי' ר"ח ופע"ג דברים מי שמת (ב"מ דף קלט: ופס) גבי נכסים מועטים דהבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים אמרינן דבין מועטין ונתרבו בין מרובין ונתמעטו יד הבנים על העליונה והבנים ירשו והבנות יזונו ולא אמרינן מועטים ונתרבו כבר זכו בהן הבנות כדאמר הכא דזכו בני כתובה הקטנה לחלוק בשוה היינו משום דבכל דוכתא אזלינן בתר נחלה דאוריתא ועוד מפרש רבי כשם שמרובין ונתמעטו זכו בהן יורשין פי' בני כתובה גדולה כך מועטין ונתרבו זכו בהן יורשין בני כתובה גדולה ופע"ג דאזלינן הכא בתר תקנתא דרבנן טפי מהתם משום דאע"ג דאזלינן בתר תקנתא דרבנן הכא לא מיעקר נחלה דאוריתא אבל התם אי אזלת בתר תקנתא דרבנן מיעקר לגמרי נחלה דאוריתא ולא ירשו הבנים כלל(ה). מ"ר:

מאי פסידא אית ליה **אלפא יהיב אלפא** קא שקיל. מכאן רגילין לומר דהא דמסקינן בהמקבל (ב"מ קי: ו)וסס) הניחא למ"ד אי אית ליה זוזי לגזוקא לא מצי לסלוקי בזוזי אלא למ"ד מצי לסלק כו' היינו פלוגתא דרמי בר חמא ורבא דהכא רמי בר חמא ס"ל לא מצי לסלוקי לוקא ורבא סבר מצי לסלוקי מיהו לרמי בר חמא ניחא אבל לרבא מנא לן דלמא הא דהוה הכא מצי לסלוקי משום שלא היה רוצה ליקח האפדנא אלא בה' מאות והלוקח רוצה לתת אלפא ולכך סילקו אבל היכא דרוצה הבעל חוב ליקח הקרקע באותם דמיס שרוצה הלוקח לסלקו מצי למימר דמודה רבא דלא מצי לסלק וי"ל דמ"מ כל שעה יסלקנו שיטוס לו הקרקע כפליס על שוויו:

והלכתא בחמש מאה. דלא תשבינן כמו שכתב: **דזבנה** לכתובתה דאימיה בטובת הנאה. מכאן נראה לר"ת דהא דאמר ז)בש נוחלין ובפ"ק דב"מ (דף טז. וסס) מה שאירש מאבא מכור לך לא אמר כלום הכ"מ כשאמר מה שאירש מאבא סתם אבל אם אמר שדה זו אירש קנה ואפי' למ"ד אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דאי נמי לאו הכי היאך מכר כל עיקר כתובת אמו דהיינו מה שאירש מאימא לגשון דאשון שפי' רש"י שהיתה אמו נשואה לבעל ולכך קאמר בטובת הנאה דמשמע שאם תמות יירשנה בעל או אפי' יתום בעלה בחייה אמא יתום גם הכן בחייה ואין לגוקה בה כלום הלכך ודאי במקום שהוא מכיר את המכר הוי מקח קיים דאין סברא לומר דהא אמי כמ"ד אדם מקנה דשלב"ל דהא קי"ל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ומיהו לגשון אחר שפירש רש"י אין ראיה מכאן כלום דפירש דזבנה לכתובתה דאימא שדה שייחד אביו לאמו לכתובתה ומת ונפלו נכסים לפני זה וכל זמן שלא עמדה בדין אם מכרה זה המכר קיים ואינו יכול לחזור לפניו אלא שחייב לתת כתובה לאמו כשתתבענו ועל שדה זו שעבודה מוטל והיא יכולה לטורפה מיד הלוקח ומשום דא"ל האי אי אתיא אמי ומערערא לא מפצינא לך ותפסיד מעותיך ד)לא מכרה אלא בדבר מועט: **שלא באחריות**. כל מי שיטרפנה מידך אפי' בדין לא אחזיר לך המעות: **ומכרה לראובן**. בעליס הראשונים: **באחריות**. שכל מי שיטרפנה בדין יפצנה לו: ואתא

זכו בהן. יורשי כתובה הקטנה לחלוק הכל בשוה הואיל ובשעת מיתה לא היה בהו מותר: **מסקי ביה.** נוטשים בו: **שקל.** לוקח אלפא זוזי: **אי שויא לך.** ההיא חדא לקבלה בחוב שלך ותניא לי אם זו: **ואיסתלק.** מתלוויהו: **היינו מתני'.** ממתני' מצינן למיגמר האי דינא דלא מצי טעין ליה האי לוקח הכי שהיה מעלה על דמיה: **אית ליה פסידא.** לבני כתובה הקטנה בהעלותן של אלו: **ועירפא בכמה דתבינן.** הרי לוקח זה מכרה לנוטה באלף זוז לפלוני מחובו ומחזר לב"ד לכתוב לו שטר טירפא על זה שמכרה לו באחריות והרי טרפוה ממנו בדמי אלף זוז שהיה מחויב בכמה כתבינן ליה טירפא באלפא כשיעור החוב או בה' מאה שהרי כך קנאה ממנו: **קטיני דאריעא.** שדות קטנות: **מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהן.** משום כבוד אביהן אלא שאין לבית דין ג)לכופן על כך דלאו מצות עשה מפורשת היא כסוכה ולולב אלא מצוה בעלמא דרבנן: **בדין קא טריף.** שנכסי הלוה נשתעבדו לו: **דלא אמרו ליה.** כשפרעו את הראשונים: **דמי קטינא.** כשאר מכר ולא כפריעת החוב: **דזבנה לכתובתה דאימיה.** שהיתה נשואה לאחר ומכר כתובתה בחיי בעלה: **בטובת הנאה.** בדבר מועט מפני שהוא פסק שמא תמות וירעבה בעלה או אפילו ימות בעלה בחייה שמא ימות הבן בחייה ולא תבא הזכות לידו ואין לגוקח בה כלום דלא היה זה שלוחו: **א"ל אי אתיא אימא וקא מערערא לא מפצינא לך.** והמעות לא אחזיר לך דשלא באחריות אני מוכר לך: **אתא אביו וקא מערער.** לומר אני תחת אמי עומד ואטלנו ואף המעות לא אחזיר דשלא באחריות סבירא וקבילא: **אחריות דנפשיה.** אם יבא הוא ויערער דין הוא שיחזיר לו מעותיו ונהי נמי דאחזר בנכירת הקרקע לאין אדם מקנה דבר שלא זכה בו כדאמר' (ב"מ דף טז.) מה שאירש מאבא מכור לך לא אמר כלום. והא לא דמיא לגחל שדה ומכרה ואחזר ולקחה מבעלים הראשונים דקי"ל בה (שם טו:) מה מכר לאשון נשני כל זכות שתבא לידו דהתם לקחה דוקא דערה אבתרה וזבנה כי היכי דליקום בהימנותיה עם לוקח אבל נפלה לו בירושה אמרינן התם ירושה ממילא הוה ולא טרח למיקם בהימנותיה ואחזר בנכירתו ומחזיר המעות. לשון אחר דזבנה לכתובתה דאימיה בטובת הנאה שדה שייחד אביו לאמו לכתובתה ומת ונפלו נכסים לפני זה וכל זמן שלא עמדה בדין אם מכרה זה המכר קיים ואינו יכול לחזור שהרי יורש הוא וכל הנכסים לפניו אלא שחייב לתת כתובה לאמו כשתתבענו ועל שדה זו שעבודה מוטל והיא יכולה לטורפה מיד הלוקח ומשום דא"ל האי אי אתיא אמי ומערערא לא מפצינא לך ותפסיד מעותיך ד)לא מכרה אלא בדבר מועט ולפי לשון ראשון נמי לאו דאיה כמו שפירש רש"י עוד מייתי דאיה מדאמר בשילהי מי שמת (ב"מ קנט. ופס) גן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת בנו מוציא מיד הלקוחות ומ"ט משום דמכח אבוה דאכל קלתינא שיין לדף לג **ראובן** שמכר שדה לשמעון באחריות וזקפו עליו במלוה בו'. מקשינן אמאי נקט באחריות דכל מידי דאתא לאשמועינן שאתא דא"ל בני דאיתן לשמעון אתן מעולטלי שביק אביו גבך כו' והא שיין אפי' שלא באחריות נמי ואומר רבי זקפו עליו במלוה דזוקא דאי לא זקפו שקנה ממנו שלא באחריות ובאו הנכסים ליד האם שנתאלמנה ולא ערערה ומתה ובא הבן והי' מערער אני במקום אם אני עומד וכמו שאם היתה מערערת הי' מפסיד מעותיך גם עתה (יפרידם) בערעורי וסבר רמב"ח למימר הכי וא"ל רבא נהי דאחריות וכו' פי' מסתמא כשמכר לו ע"ד כן מכר לו שהוא לא יערער ועכשיו כשמערער נהי שיכולה לבטל המכר מפני שכיון שמכר כתובת אמו לא היתה שלו אבל הדמים חייב להחזיר לו:

עין משפט נר מצוה

יא א ב מיי' פי"ח מהל' מלוה ולוה הל' ט סמג עשין לג טוש"ע ח"מ סי' קד סעיף ג:

יב ג ד מיי' שם הל' י טוש"ע שם סי' קז סעיף ו:

יג ה טוש"ע שם"ע סי' קה סעיף ז:

תוספות רי"ד

ונתמעטו זכו בהן יורשין כתובה של מרובה כך מועטין ונתרבו זכו בהן יורשי כתובה שהכל בשוה לחלוק בשוה מיתת האב: האי גברא דהוה מסיק ביה אלפא זוזי הו"ל תרי אפדני זבנינהו חדא בה' מאות וחדא בה' מאות אתא ב"ח טרפא לחד מיניהו הדר אתא קטריף לאידך שקיל חדא אלפא זוזי אזיל לגביה א"ל אי שוויא לך הא דקטרפ' אלפי זוזי לחיי ואי לא שקיל אלפא זוזי ואיסתלק. סבר רמב"ח למימר היינו מתני' דתנן אם אמרו היתומים הרי אנו וכו' א"ל רבא מי דמי התם אית ליה פסידא ליתמי הכא מאי אית ליה אלפא יהיב ואלפא שקיל וכדא דסבר דמצי הלוקח לסלק לב"ח בזוזי אבל רמב"ח סבר דל"מ לסלוקיה בזוזי ומאי דאמרי' בפ' הגזול ובשנים אוחזין ובפ' המקבל הניחא אי אית לי' ללוקח זוזי לא מצי מסלק לב"ח שפיר אלא למ"ד וכו' ואת היא הלוקח רמב"ח ורבא: וטרפא בכמה כתבינן פי' אם נתרצה ב"ח לקבלה באלפא זוזי ובא הלוקח לב"ד שיכתבו לו טרפא על המוכר שמכרה לו באחריות בכמה כתבינן לי'. רבינא אמר באלפא שהרי כך הי' חובו ורב עוירא אמר בת"ק כפי הדמים שנתן הלוקח ותלמודא פסק כר"ע ומכאן יש להוכיח שאם יש לראובן שטר על שמעון ב' זוז ומכר ללוי בק' אינו גובה לוי משמעון אלא מנה כפי מה שקנאה ואע"פ שראובן מסרו לו בחוב במאתים דא"כ ה"נ ימסור לו בע"ח שטרו של אלף (כב"ח) [ללוקח] ויגבה ממנו אלף ואמאי אינו גובה אלא ת"ק. וקשה בעיני דין זה שאילו רוצה ליתן שט"ח זה מתנה ללוי אינו הולך לוי וגובהו משמעון כל מה שכתוב בחובו ומ"ל דהבי' כולה ומ"ל דהבי' פלגא והנכון בעיני דאה"נ שאם ב"ח רוצה למסור לו שטרו עם כל כח וזכות שיש לו בו שהוא גובה מן המוכר כל האלף אלא הבמ"ש כגון שאינו רוצה להקנותו ולהפסיד ללוה והוא שואל מב"ד שיכתבו לו טרפא שאין כותב לו אלא בת"ק: דהוא גברא דהוו מסיק בי' ק' זוזי הו"ל תרי קטיני דאריעא זבנינהו חד בחמשין וחד בחמשין אתא ב"ח טרף חד מנייהו הדר אתא קטריף לי' לאידך שקיל ק' זוזי ואזל לגבי' א"ל אי שויי לך ק' זוזי לחיי ואי לא שקיל ק' זוזי ואיסתלק סבר רי"ש למימר מתני' היא דתנן ואם אמרו היתומים הרי אנו מעלים על נכסי אבינו וכו' א"ל מי דמי התם אית ליה פסידא ליתמי הכא מאי פסידא אית ליה ק' יהיב ק' שקיל וטרפא בכמה כתבינן ר"בינא אמר בק' ור"ע אמר בני' ופ' ר"י סבר כרמב"ח ואביי כ"כא: כ' רבינו האי ד"ל אם א"ל הלוקח אני פורה זה השדה בשומחה ממך וב"ח מוסיף דין הוא להוסיף הב"ח עד כדי חובו יתר אין שומעין לו אלא נותן לו הלוקח חוב כלו ומסלקו: ההוא גברא דהוו מסיק ביה ק' זוזי שכיב שביק קטינא [דאריעא] דהוה

תוספות רי"ד (המשך)

שוה נ' אתא ב"ח קטריף לי' אזיל יתמי יהבי לי' זה נהו אתא ב"ח וקטריף לי' אחר לקמי' דאביי א"ל מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהן הנך קמאי מצוה עבדיתו השתא כי קא טריף בדין טריף פי' אע"ג דמטלטלי דיתמי לב"ח לא משתעבדי מצוה עליהן לפרוע משום כבוד אביהן. ולא דמיא האי מצוה למצוה דאמרן בפרקין דלעיל דההיא מצוה כייפינן לי' כמצות סוכה ולולב אבל הכא לא כייפינן להו דמטלטלי דיתמי לב"ח לא משתעבדי אלא מצוה בעלמא הוא דעבדי ואי לא לא ומשום דפרעי' ליה בסתם א"ל אביי מצוה קא עבדיתו ולא פרעתם אותן בפדיון השדה ובדין הוא חזור וטורף השדה שהיה משועבד לו. ולא אמרן אלא דל"א הנך נ' זוז דמי קטינא נינהו אבל אמרו הני נ' זוז דמי קטינא נינהו סלוקי סלקינהו: ההוא דזבין לכתובה דאמיה בטובת הנאה וא"ל ללוקח אי אתיא אם ומערערא לא מפצינא לך שכיבא אמי' ולא מערערא אתא איהו וקא מערער סבר רמב"ח למימר איהו במקום אימא קאי א"ל רבא נהי דאחריות דאימיה לא קבל עליה אחריות דידיה מי לא קביל פי' מכר כתובת אמו שהיתה על אביו ללוקח בטובת הנאה שאם תמות אמו בחיי בעלה יפסיד מעותיו ואם תתאלמן או תתגרש שיבואו הנכסים ליד (האב) [האם] שיזכה בהן הלוקח דאילו היתה מוכרת אמו ללוקח בענין זה היה מכרה קיים שאילו תתאלמן או תתגרש היה זוכה הלוקח בנכסי כתובתה ולא יקרא זה מקנה לחבירו דבר שלא בא לרשותו שכיון שי"ל כתובה שלה הם הנכסים אלא שאין לה כח להגבותם בחיי בעלה ויכולה היא למכור מעכשיו מה שעתיד לבוא לה מבעלה שנכסי בעלה הן משועבדים לה אלא שאין כח לבן למכור כתובת אמו בלא חפצה וכך אמר ללוקח אני בוטח שאמי תסכים במכירתי ולא תערער מיהו מתנה אני עמך שאם תערער איני מחזיר לך מעותיך וקבל עליו הלוקח ד"ז וע"ד כן נתן לו המעות ואילו אתיא אם ומערערא הפסיד הלוקח מעותיו שהרי כך התנה עמו ואין זה מה שאירש מאבא מכור לך שהרי בחיי אמו מכרם לו שיזכה בהם הלוקח אם תתאלמן או תתגרש אלא

א) [גיטין ל:], **ב)** [ב"ב קמז.], **ג)** [הסמ"ג תוס' על זה עי' לעיל פי. ד"ה פריעתן], **ד)** [ל"ל כי לא מכרה כו'. רש"ן], **ה)** [ועי' תוס' ב"ב קמ. ד"ה יתומיס], **ו)** וכן בנשים אחזון טי: ויותר מוקדם בב"ק יא. וע"ש תוס' ד"ה בניחא וע"ע תוס' ב"מ לה. ד"ה הניחא], **ז)** [לא מצאתי בשום דוכתא אלא רק בפ"ק דב"מ מז.].

ואתא בעל חוב דראובן וקטריף ליה מיניה דינא הוא דאזיל שמעון ומפצי ליה [1]א"ל רבא נהי דאחריות דעלמא קביל עליה אחריות דנפשיה מי קביל עליה [2]ומודה רבא בראובן שירש שדה מיעקב ומכרה לשמעון שלא באחריות ואתא שמעון ומכרה לראובן באחריות ואתא בעל חוב דיעקב וקטריף ליה מיניה דינא הוא דאזיל שמעון ומפצי ליה מיניה מאי טעמא בעל חוב דיעקב כבעל חוב דעלמא דמי [3]אמר רמי בר חמא [4]ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות וזקף עליו במלוה ומת ראובן ואתא בעל חוב דראובן וקטריף לה משמעון ופייסיה בזוזי דינא הוא דאמרי ליה בני ראובן אנן מטלטלי שבק אבון גבך ומטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי אמר רבא [5]אי פקח אידך מגבי להו ניהלייהו ארעא והדר גבי לה מינייהו כרב נחמן דאמר רב נחמן אמר [6]רבה בר אבוה [7]יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן בעל חוב חוזר וגובה אותה מהן [8]אמר רבה [9]ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון וחזר שמעון ומכר שדה אחת ללוי ואתא בעל חוב דראובן רצה מזה גובה רצה מזה גובה ולא אמרן אלא דזבנה בינונית אבל זבנה עידית וזבורית מצי אמר ליה להכי טרחי וזבינו ארעא דלא חזיא לך ובינונית נמי לא אמרן אלא דלא שבק בינונית דכוותה אבל

ואתא בעל חוב דראובן. שהיה שטרו קודם למכירה דמשעה שמכרה לראובן לשמעון ואילו בא ומצאה ביד שמעון הכי נמי היה טריף לה: **דינא הוא דאזיל שמעון ומפצי ליה.** כשם שאילו מכרה שמעון זה לאיש אחר באחריות וכא בעל חוב דראובן וטורפה היה שמעון מפלגו ועל ראובן לא יוכל לחזור שהרי שלא באחריות לקחה הימנו כך כשמכרה לראובן עצמו יפלא לו: **נהי דאחריות דעלמא.** כל העוברים עליה שלא מחמת ראובן קיבל עליה שמעון: **אחריות דנפשיה.** ערעור הבא לו מחמת עצמו: **כבעל חוב דעלמא דמי.** המערער עליה שלא מחמת ראובן אלא מחמת מי שמכר לו לראובן תחלה וכשם שאם לקחה ראובן מלוי ומכרה לשמעון שאינו אחיו שלא באחריות וחזר שמעון ומכרה לראובן באחריות וכא בעל חוב דלוי הקודם לשטר מכירה דאשונה וטורפה מראובן צריך שמעון לפצותו שהרי באחריות מכרה והוא לקחה שלא באחריות אף כשירשה ראובן מיעקב ומכרה וכא בעל חוב דיעקב יפלגו שמעון ולא אמרי' דראובן כרעיה דאבוה הוא ואחריות דראובן לא קיבל עליה שמעון: **וזקף עליו במלוה.** שלא נתן לו שמעון דמי השדה אלא כתב לו שטר חוב עליהם: **ופייסיה בזוזי.** במעות דמי השדה שהיה חייב ליתמי פיים את הנושה בשביל ראובן שבאחריות מכרה לו: **מטלטלי שביק אבון גבך.** והיה בעל חוב של אביהן מסולק ממנו שאין לו קרקע והמעות לא היה לך ליתן דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב ועתה גם אתה אין לך לחזור עלינו על האחריות לפי שאין לנו קרקע מאביהן: **מגבי להו ארעא.** כשתבעוהו היתומים יפרע להן קרקע בדמי המעות והדר גבי מינייהו בשביל אחריות אביהם ולא מצו למימר לא ירשנו קרקע זה מאבינו אלא לקחנוהו במעות דאמר להו ע"י שעבוד חוב אביכם באה לכם והרי היא לכם כירושת קרקע שלקח אביכם בחיין: **ב"ח.** של אביהם: **חוזר וגובה אותה מהם.** כאילו נפלה להם ממש בירושה: **כל שדותיו.** דבשני שטרות אין גובין מלוי אלא א"כ לקח משמעון אותה שלקח מראובן באחריותו דמלוי א"ל הניח לך שמעון מקום לגבות הימנו כשלקח את זו ואין זו בשעבודך דאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין: **רצה מזה גובה רצה מזה גובה.** וכדמסיים ואזיל דזבן לוי משמעון בינונית בשעבוד בעל חוב עליה ולא שבק בינונית משל ראובן אצל שמעון הלכך רצה לגבות משמעון עדיף גובה דאמר ליה אתה לקחת כל השדות וגבית מאלך כלום לא אטרית את לוי שהניח לי מקום לגבות רצה מלוי גובה כגון אם לא ימצא אצל שמעון משל ראובן אלא בזבורית גובה בינונית מלוי דא"ל לקחת את שעבודי בינונית שדיני מוטל עליה. ואע"ג דאילו לקחה לוי לבינונית זו מראובן והניח אצלו זיבורית לא היה יכול בעל חוב דראובן לחזור על לוי כדתנן [גיטין מח:] אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ואפי' הן זיבורית התם הוא דראובן בעל חובו הוא ואמרו רבנן מפני תקון העולם כל זמן שיש אצל בעל חובו כדי חובו לא יטרוף לקוחות אבל כאן שמעון לאו בעל חובו הוא ואף עליו מכח טירפא הוא בא: דינא

ולא נהירא לרבי דמלי שמעון למימר ליה מ"ט אמור רבנן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש שם בני חורין ואפי' הן זיבורית משום תקנה דלוקח ראשון אגא בהך תקנתא לא ניחא לי כדרבא בפ"ק דב"ק (דף ח:) הלכך מלי לפרש בשני שטרות וביותר. מ"כ. ולי נראה כפירוש הקונטרס דדוקא בשטר מ' אבל בשני שטרות ולקח שמעון זיבורית באחרונה ולוי לקח משמעון אותה שלפני אחרונה אינו יכול לגבות מלוי דא"ל להכי טרחי וזבני ארעא דלא חזיא לך למיקם קמך דודאי אם היו כולם ביד שמעון האחרונה שהיא זיבורית היה מגבה לו וכן אם לקח שמעון עדיפא באחרונה ולקח לוי אותה עדיפא אינו יכול לגבות מלוי אותה עדיפא מהאי טעמא דלהכי טרחי וזבני ארעא דלא חזיא לך דודאי אם היו כולם ביד שמעון הבינונית והזיבורית שלקח לפני האחרונה שהיא עדיפא היה מגבה לו והיה הרשות בידו כדמפרש טעמא בב"ק (שם) וכן אם זבן לוי בינונית ושבק בינונית יכול לומר הנחתי לך מקום לגבות ממנו אע"פ שלקח שמעון בשני שטרות ומיהו יתכן להיות דלה מזה גובה דלה מזה גובה אפי' בשני שטרות ואע"פ שלקח לוי משמעון אותה שלפני האחרונה בענין שהאחרונה עדיפא והראשונה שלקח לוי בינונית ולא שבק בינונית דכוותה ולא מצי למימר השתא טרחי וזבני ארעא דלא חזיא לך: **רצה** מזה גובה רצה מזה גובה. ואע"ג דאמרינן אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין ואפי' הן זיבורית הכא שאני דליכא בני חורין כלל וכולהו משועבדים מינהו שהרי זה הב"ח בא מכח לאובן:

אבל

[1] פסחים לא., ב) שם לקמן קי. כ"ב קכה., ג) ב"ק ח: ע"ש.

מוסף רש"י

ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות. שמא יטענה בעל חוב דראובן משמעון בשביל חוב שישלם לו לראובן זה מעותיו לשמעון, ולא היו לו נכסים עוד על דבר אחריות זה (פסחים לא.). ודקפן עליו במלוה. שלא היו מעות לשמעון שפסק על שדה זו ומתן לראובן שטר עליהן ושיעבד נכסיו לו עליהן (שם). ומת ראובן. המוכר, וכא בעל חובו וטורפה משמעון ועדיין לא נתן שמעון המעות לראובן ולא ליתומיו, ופייסיה שמעון לבעל חוב דראובן בראובן המעות (שם). דינא הוא דאמרי ליה בני ראובן. אע"ג דאבוהון קביל עליה אחריות מכירה זו אפילו הכי יכולין בני ראובן לבא על שמעון ולומר אנן מטלטלי שבק אבון גבך. לא היית מייב עליו אלא מעות ולא היה לך ליתן לבעל חוב ולא לעבכן בשביל אחריות מכירתך. דמטלטלי דיתמי לא שיעבודום לבעל חוב, דקרקע של יתומים הוא דאתרינן בעל חוב גובה אותה מחיבת אביהן, משום דמחייב חל שיעבודא עליהן, אבל על מעות שלא היו בעין לא חיל שיעבודו מחייב עליהן וכשהן בעין אין כאן לוה, ולבעלי המעות דהיינו יתומים לא הלוה זה כלום (שם). אמר רבא אי פיקח אידך. זה שמעון, יטענו ויאמר להם אין לי מעות לפרוע לכם אלא קרקע יש לי ונותנה להם בחובותם וחוזר וגובה אותם מהם בשביל אחריות מכירה שקבל אביהן עליו, דהשתא כי אגבי להו הא אדעה אינגלאי מילתא דלאו מטלטלי הוא דשביק גביה אלא קרקע (שם). יתומים. בני הלוה, שגבו קרקע. מן הלוה, בעל חוב. של אביהן שנתחייב לו אביהן מעות, חוזר וגובה אותם מהן (רשב"ם ב"ב קכה.). רצה מזה גובה רצה מזה גובה. לא מלוי גובה אותה שדה, דאמר ליה שיעבודי שקלת, דלא משמעון גובה מזיבורית דא"ל את בעל דברים בידי את דשקלת טילהו נכסי דראובן (ב"ק ח:). ולא אמרן. דגובה מלוי, אלא דזבן לוי בינונית (שם).

תוספות רי"ד

אמר רמב"ח דראובן שמכר שדה לשמעון באחריות וחזר שמעון ומכרה לראובן באחריות ראתא ב"ח דראובן וקטרי' לי' מניה דינא הוא דאזיל שמעון ומפצי ליה מ"ט ב"ח דיעקב כב"ח דעלמא דמי: אמר רמב"ח דראובן שמכר שדה לשמעון באחריות וזקפן עליו במלוה פי' שלא נתן לו שמעון דמי השדה אלא כתב לו שט"ח עליהן ומת דראובן ואתא ב"ח דראובן וקטרי"ף לה משמעון ופייסיה בזוזי דינא הוא דאמרי בני דראובן לשמעון אנן מטלטלי שביק אבון גבך ומטלטלי [דיתמי] לב"ח לא משתעבדי אמר רבא ואי פיקח הוא שמעון מגבי לי' ניהלי' והדר גבי לה מנייהו מדר"ג דאר"נ ארב"א יתומים שגבו קרקע בחוב אביהם ב"ח גובה אותה מהן פי' כיון דהוה משעבדא לאבוהון כאילו זבנא ממרא אבל השתא תיקון דמטלטלי דיתמי משתעבדי לב"ח ואע"ג דקי"ל דהיכא דאית לי' זוזי לזוה לא מצי לסלוקי לב"ח בקרקע הכא שאני משום דא"ל אמאי פטריתו נפשייכו מלשלומי משום דלית לכו קרקע אנא עכידנא מילתא דתהני לכו ותו דאמרי' להו האי ארעא משעבדא לדידכו ומשעבדא נמי לדידי מר"נ: אמר רבא ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון וחזר שמעון ומכר שדה אחת ללוי ובא ב"ח דראובן רצה מזה גובה רצה מזה גובה ול"א אלא דזבן בינונית אבל זבן זיבורית ועידית לא

עין משפט נר מצוה

יד א ב מיי' פי"ע מהל' מכירה הל' י סמג לאוין קפ טוש"ע ח"מ סי' רכו סעיף ג:

טו ג ד מיי' פי"ח מהל' מלוה ולוה הל' י סמג עשין לד טור ח"מ סימן קלז:

טז ה מיי' שם הל' ט סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קז סעיף ח:

יז ו מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הל' ג סמג עשין לד טוש"ע שם סי' קיט סעיף ח:

תוספות רי"ד (המשך)

זה לאחר באחריות ובא ב"ח דראובן וטרפה ממנו היה שמעון מפצהו ועל ראובן לא יוכל לחזור שהרי שלא באחריות לקחה ממנו כך כשמכרה לראובן עצמו יפצה לו: א"ל רבא נהי דאחריות דעלמא קבלי' עליה אחריות דנפשיה מי קביל עלייהו פי' כל העוברים עליו שלא מחמתו קבל עליו אבל ערעור הבא לו מחמתו לא קבל עליו ומודה רבא בראובן שירש שדה מיעקב ומכרה לשמעון שלא באחריות וחזר ומכרה לראובן באחריות ואתא ב"ח דיעקב וקטרי"ף לה מיניה דינא הוא דאזיל שמעון ומפצי ליה מ"ט ב"ח דיעקב כב"ח דעלמא דמי: אמר רמב"ח דראובן שמכר שדה לשמעון באחריות וזקפן עליו במלוה פי' שלא נתן לו שמעון דמי השדה אלא כתב לו שט"ח עליהן ומת דראובן ואתא ב"ח דראובן וקטרי"ף לה משמעון ופייסיה בזוזי דינא הוא דאמרי בני דראובן לשמעון אנן מטלטלי שביק אבון גבך ומטלטלי [דיתמי] לב"ח לא משתעבדי אמר רבא ואי פיקח הוא שמעון מגבי לי' ניהלי' והדר גבי לה מנייהו מדר"ג דאר"נ ארב"א יתומים שגבו קרקע בחוב אביהם ב"ח גובה אותה מהן פי' כיון דהוה משעבדא לאבוהון כאילו זבנא ממרא אבל השתא תיקון דמטלטלי דיתמי משתעבדי לב"ח ואע"ג דקי"ל דהיכא דאית לי' זוזי לזוה לא מצי לסלוקי לב"ח בקרקע הכא שאני משום דא"ל אמאי פטריתו נפשייכו מלשלומי משום דלית לכו קרקע אנא עכידנא מילתא דתהני לכו ותו דאמרי' להו האי ארעא משעבדא לדידכו ומשעבדא נמי לדידי מר"נ: אמר רבא ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון וחזר שמעון ומכר שדה אחת ללוי ובא ב"ח דראובן רצה מזה גובה רצה מזה גובה ול"א אלא דזבן בינונית אבל זבן זיבורית ועידית לא

זקפו במלוה לא מצי אמרי בני ראובן לשמעון מידי דהשתא הכי מעות כאילו הן מונחין בידו במקום תחת השדה אם יטרפוה ממנו וא"כ אתי שפיר דנקט באחריות דשלא באחריות אין חילוק בין זקפו לזקפו ואפי' אם ת"ל דזקפו לאו דווקא ולא נקט זקפו אלא משום לומר שנתקיים המכר דכל זמן דעייל ונפיק אזוזי אין המכר קיים וכשזוקפו עליו במלוה תו לא עייל ונפיק אזוזי ולא הוה צריך למימר אלא ונתקיים המכר ותו לא אפ"ה אומר רבי דאילטריך למינקט באחריות דאי שלא באחריות לא הוה שמעינן מינה אלא מאי דשמעינן ממתני' דמה שאין הלוקח רשאי לתת המעות לב"ח מתני' היא בפ' הכותב (לעיל פד.) ר"ע אומר אין מרחמין בדין אלא יתנו ליורשים שכולן לריכין שבועה ואין היורשים לריכין שבועה אבל השתא קמ"ל אע"פ שהוא מוחזק בהן וס"ד יעכבם נעצמו מתת אחריות שאביהן חייב אפי' הכי לא יעכבם דמטלטלי דיתמי נינהו ועוד נראה לרבי דזקפן במלוה דווקא דאי לאו הכי מאי קאמר דינא הוא דאמרי ליה בני ראובן לשמעון מטלטלי שבק אבון גבך עד כאן לא קאמר ר"ע יתנו ליורשים אלא משום דכולן לריכין שבועה ואין היורשים לריכין שבועה הא אי אחרים נמי לא הוו לריכין שבועה משמע דמודה שיתנו לאחרים והכא האי לוקח מאי שבועה לריך הא ליכא למימר הכא שמא התפיסו לרבי דכל זמן שמעות המקח בידו עדיין למה יתפיסו אחרים תחתיהם הלכך נקט זקפו במלוה דהואיל וזקפו במלוה אינא למימר טפי שמא התפיסו לרבי שיעכב אם יטרפוה ממנו דהך מלוה ישאל ממנו כל שעה שירלה שיכתוב עליו שטר מלוה אבל לא זקפו ליכא למיחש לשמא התפיסו לרבי ואינא דהואיל וכן לא מצו יתמי למימר ליה ולא מידי. מ"ר. ותימה הואיל ולא זקפו ליכא למיחש לרבי א"כ למאן דמפרש טעמא בערכין פרק שום היתומים (דף כב.) דאין מזקקין לנכסי יתומים קטנים אא"כ רבית אוכלת בהן משום לרבי משכחת לה דמזקקין כמו לראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ולא זקפו עליו במלוה ומת ושלם שמעון המעות ליתומים ואח"כ נמצאת שאינה שלו הרי עכשיו חוזר על היתומים ומזקקין הואיל ולא חייסינן לרבי ואמר לי רבי נהי דביתומים גדולים לא הוה חייסינן לרבי כה"ג ביתומים קטנים חייסינן טפי: **ופייסיה** בזוזי. אומר רבי דרבותא הוא לא מבעיא היכא דלא פייסיה דאינו יכול לעכב המעות אלא אפי' פייסיה דסד"א הרי פרע חוב שלהם וסילק בעל חוב זה מעליהן קא משמע לן דאפ"ה אמרי ליה אנן מטלטלין כו': **אי פיקח אידך מגבי להו ניהלייהו** וכו'. מכאן יש להוכיח דאע"ג דאמרי' לעיל בפרק הכותב (דף פו.) דדינו דבעל חוב בזוזי היכא דאית ליה זוזי מ"מ אם הפסיד הלוה בכך לא יתן לו זוזי כגון הכא דמלי מגבי להו קרקע ואינו עושה שלא כדין: **ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון.** פי' בקונטרס בשטר אחד דבשני שטרות לא אמרי' דלה מזה גובה דלה מזה גובה משום דאינו יכול לגבות מלוי אא"כ לקח משמעון אותה שקנה באחרונה מראובן דאי לקח אחת מאותן שלפני האחרונה לא גבי בעל חוב מלוי דא"ל הניח לך שמעון מקום לגבות הימנו כשקנה את שלי מראובן ומשעה שקנאה שמעון נתבלה שיעבודך ונשאר שיעבודך על האותרות

[2] מנחות לב., ג) ב"ק ח: ע"ש.

[3] ב"ב קלב., ד) ב"ק ח: ע"ש.

[4] ב"ב קלב., ה) ב"ק ח: ע"ש.

[5] ב"ב קלב., ו) ב"ק ח: ע"ש.

[6] ב"ב קלב., ז) ב"ק ח: ע"ש.

[7] ב"ב קלב., ח) ב"ק ח: ע"ש.

[8] ב"ב קלב., ט) ב"ק ח: ע"ש.

[9] ב"ב קלב., י) ב"ק ח: ע"ש.

מי שהיה נשוי פרק עשירי כתובות

אבל שבק בינונית דכוותה מצי א"ל הנחתי לך מקום לגבות ממנו. לאו דווקא קאמר האי ליסנא דלא שייך לומר הכי אלא לגבי בעליס ולא לגבי לוקח ראשון ועיקר טעמא לא הוי אלא משום מה מכר ראשון נשמי כל זכות שתבא לידו והוא היה יכול לדחותו אצל בינונית אחרת דכוותה אבל לא שביק בינונית דכוותה לא מצי לדחיתו אצל זיבורית דראשון נמי לא היה יכול לדחותו אצל זיבורית דאי משום אי שתקת ואי לאו מהדרנא שטרא דזיבורית למריה כדאמרינן בפ"ק דב"ק (דף ח. ושם) גבי מכר לאחד או לשלשה כאחד נכנסו תחת הבעליס הא אוקימנא התם בימתי והך דהכא מייתי בתר הכי

ומסתמא מייתי נמי בימתי:

דינא הוא דאזיל ראובן ומפצי ליה. וקא משמעי דינא בהדיה ומקשיס מאי נפקא מינה שיטעון עמו לראובן ולא שמעון מה ירויח שמעון בכך הלא כל מה שיטעון לראובן יטעון שמעון וכ"ת נ"מ כגון שיש עדיס קרובים לשמעון ואינס קרובים לראובן ורוליס לחייב בעל חוב הרי לשמעון אינס יכוליס להעיד אצל לראובן יכוליס להעיד לא היא דכיון דסוף סוף יש ריוח לשמעון שיעמידו בידו הקרקע פסולין להעיד אפי' לראובן כדמוכח בסוף פ"ק דמכות (דף ז.) דאמר אילעא וטוביה קרייבי דערבא הוו סבר רב פפא למימר גבי לוה ומלוה רחיקי הוו אמר ליה רב הונא ברייה דרב יהושע לרב פפא אי ליתיה לנוה לאו בתר ערבא אזיל ואין לומר דנפקא מינה כגון שהעדיס המקיימין את השטר של בעל חוב קרובים לראובן ואין קרובים לשמעון ואי לא היה ראובן בעל דברים יכוליס לקיימו הא נמי לאו מלתא היא מטעם דפריסית דאפי' משתעי דינא בהדי שמעון לא מצו מקיימי ליה כיון דאי טריף ליה מייתי בתר ראובן אזיל ועוד דמסיק איכא דאמרי אפי' שלא באחריות נמי כו' הא אפי' איהו גופיה אמרינן בב"ב (דף מג. ושם) המוכר שדה שלא באחריות מעיד לו עליה אי אית ליה תרעא אחריתי דליכא למימר להעמידה לפני בעל חוב עדיד ולא הוי פסול משום תרעומת כ"ש קרובים שלא יהוי פסולים משום תרעומת וליכא למימר דנפקא מינה לענין שבועה דראובן יודע אם פרע לו אם לאו ויכול לומר לו אי לא פרעתיך כדפי' הקונטרס אצל שמעון אינו יודע ואינו רואה לטעון שקר דהא בלאו הכי צריך שבועה כדין הבא ליפרע מנכסים משועבדים דלא יפרע אלא בשבועה ומיהו י"ל דנ"מ דיכול לומר אי לא פרעתיך כדפירש בקונטרס וכגון שמחל לו שמעון שבועה הבא ליפרע מנכסים משועבדים ורבי היה מדקדק דאי ב"ח אינו יכול למנות עדים לקיים שטרו ואמרי' דראובן יכול לטעון מזויף הוא לפי שהוא יודע בבירור אם הוא מזויף אצל שמעון מספק אינו יכול לטעון מזויף הוא אז נ"מ שטר שאין בו אחריות אפי' מבני חרי לא בעי ויחזיר למלוה ויצור על פי עלוחיתו ופריך ויתבדר ליה לוה לצור ע"פ עלוחיתו של לוה הא קאמר לא היו דברים מעולם והשתא אמ"ל דטעניון ליתמי דלקוחות מזויף הוא יש בו אחריות נכסים אמאי לא יחזיר אי כשיכול לקיימו ויש לו למלוה עדי קיום א"כ יחזיר דקונטרא קאמר ובדין יגבה דלפריעה ליכא למיחש דהא קאמר לא היו דברים מעולם וכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ואם לא יוכל לקיים מה יוכל להפסיד בחזרתו והלא לא יוכל לחוליא על ידו כלום מלוה כי טיעון מזויף וגם מן הלקוחות ויתומים לא יוכל לחוליא כי טעון שבועה אלא ודאי לא טעניון להו טענת זיוף אע"ג דשטר טענות טוענין ליורש וטוענין לנוקח הכא מוקמינן ליה אלטלוריתא כל זמן שאין הלוה עמו פוסלי לכך לא יחזיר שלא יגבה מן היתומים ומן הלקוחות ומיהו קשה דאמאי אמאי לא יחזיר הא לא יוכל לעולם לגבות על ידו לא מיתומים ולא מלקוחות דהני דמזויף לא טעניון להו מיהו פרוש הוא טעניון להו דאביהם היה נאמן לטעון פרוע מיגו דאי בעי אמר מזויף הוא כעניין שמצינו בהמוכר את הבית בסופו (ב"מ ע. ושם) גבי המפקיד אצל חבירו בשטר דקסבר רב חסדא דכי אמר החזרתיו לך דאע"ג דאיכא למימר שטרך בידי מאי בעי נאמן מיגו דאי בעי אמר נאמנו ומסיק לימא בפלוגתא שטר כים היולא על היתומים דייני גולה אמרי נשבע וגובה כולו ודייני א"י אמרי נשבע וגובה מחצה ומפרש דמ"ד נשבע וגובה מחצה סבר לא מצי א"ל שטרך בידי מאי בעי ליה דרב חסדא פי' דטעניון ליתמי החזרתי לך הפלגא פקדון הוא ואביהם היה נאמן בכך מיגו דאי בעי אמר נאמנו ואע"ג דליתמי לא טעניון נאמנו דהא למ"ד נשבע וגובה כולו דמצי א"ל שטרך בידי מאי בעי ליה דרב חסדא מ"מ לשטרו דימא נאמנו אלא לא טעניון להו נאמנו והיינו טעמא משום דלא שביחא ואפ"ה טעניון להו למ"ד נשבע וגובה מחצה החזרתיו לך אע"פ שאביהם לא היה נאמן אלא מחמת מיגו דאי בעי אמר נאמנו וה"נ טעניון להו פרוש הוא אע"ג דאביהם לא היה נאמן אלא מיגו דאי בעי אמר מזויף הוא ומיהו הא לא קשיא מידי אי ס"ל לשמואל מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו שלא היה אביהם נאמן לומר פרוע הוא מיגו דאי בעי אמר מזויף אצל בהדיא ס"ל לשמואל במי שמת (שם קמ"ב:) אלינא דר"מ דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ועוד קשה הדבר אם לא חזו להפסיד יתומים ולקוחות שיוכל כל אדם לחוליא מידם ע"י זיוף ועל כן נראה לומר שטוענין להם מזויף הוא והיא דהתם איכא לשנויי עלה דחיישי' שמא יוציא אפי' מלוה גופיה ע"י שימלא קיום וכיון דפסיל ליה ואיתבר ליה בנפילה איכא למיחש ביה אפי' אם יבאו ויכירו החתימות כי שמא דימה חייף עד שדימה את החתימה לחתימת עדים לגמרי וטעו הדיינים בקיום השטר כי ההיא דגט פשוט (שם קס:) דאמר ריש אזרנוקא וכדחיישינן לעיל בלאו נעורות (דף לו:) גבי שטר ריעא דלא מגבינן ביה אע"ג דאית ליה עידי קיום מכיון דקא מהדר מזיופא אימר זיופי זייף וכתב ואם תאמר אם כן המולה שטר שכתוב בו הנפק אמאי יחזיר ניחוש שמא זייף ודימה החתימות לגמרי הא לא קשיא שהרי יש לנו לחלק בין איכא דטעין ליה מזויף הוא להיכא דלא טעין דהיכא דלא טעין ליה לן למיחש משום ריעותא דנפילה ואיכא לאוקמא ההיא דשטר שכתוב בו הנפק בדליתא לנוה דלא טעין מידי אבל אי הוה טעין זיוף מייתינן דהא אפי' מוקמא להיא דלא יחזיר דחיישינן לזיוף דווקא בלא עדי קיום השטר משום הפסד יתומים ולקוחות הוא דחיישינן דלא טעניון להו מזויף מ"מ מיקשי מדאמר שמואל התם המולה שטר הקנאה בשוק יחזיר לבעליס ואמאי ניחוש להפסידא דיתמי כיון דלא מקויים אלא אית לן למימר כגון דליתיה לנוה דלא טעין מזויף ולהכי לא חיישינן לזיוף והואיל וכן כי מפרשין נמי דטעמא משום דחיישינן שמא יוציא אפי' מלוה עצמו ע"י קיום והוא אינו יודע אמאי לכן אינו יכול לטעון מזויף הוא לא יחזיר כיון דנפל אימרא ליה אי נמי כיון דמקויים דקדקו ביה בית דין ולא אתרע בנפילה ואפילו פסיל ליה לוה ואמר מזויף הוא יחזיר והיא דאלא שטר חוב כשאינו מקויים וכולי האי לא חיישינן שזייף אחיתת העדים וחתימת הדיינים. מ"ר. ויש להביא ראיה דטעניון שפיר ליתמי מזויף מהא דאמרינן בסוף פרק גט פשוט (ב"ב קעד:) דאמר רב הונא שכיב מרע שהקדים כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על ההקדש ופריך וכי אדם עושה קנוניא על בניו דרב ושמואל דאמרי תרוייהו שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין ומסיק דרב הונא מיירי בדנקיט שטר מקויים ורב ושמואל בדנקיט שטר שאינו מקויים אמר תנו קיימיה לשטריה לא אמר תנו לא קיימיה לשטריה פירוש דשמא שלא להשביע את בניו אמר כן ואם תמצא לומר דלא טעניון מזויף מ"מ יגבה דהא נקיט שטרא ולא מצי אמרי מזויף היא ואין נראה לדחות דמיירי בדלא מת דהא נותנין קאמר דאיתמי קאמר:

דינא הוא דאזיל ראובן ומפצי ליה. אם יש לו עליו שום גלגול דברים לחשוד חוב כנגד חוב או אישתבע לי דלא פרעתיך: **לאו בעל דברים דידי את.** אינו עורף ממך כלום: **דמפקת מיניה עלי הדר.** מה שאתה מוציא ממנו יחזור עלי: **ואיכא דאמרי אפילו שלא באחריות נמי.** מכרה לראובן לשמעון לא מצי אמר ליה בעל חוב לראובן לאו בעל דברים דידי את: **שלא באחריות ויצאו עליו עסיקין**

עין משפט נר מצוה

יח א מי' פי"ט מהל' מכירה הל' ט סמג עשין סב טוש"ע מ"מ סי' רכו סעיף ח:

תוספות רי"ד

דא"ל להכי טרחי וובני ארעא דלא חזיא לך ובינונית נמי לא אמרן אלא דלא שביק בינונית דכוותיה אבל שביק בינונית דכוותיה א"ל הנחתי לך מקום לגבות ממנו פי' כגון שמכרן ראובן לשמעון כיחד שאילו מכרן בזו אחר זו אין דינו של ב"ח אלא באחרונה כדתנן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ואפילו הן זיבורית וכשקנה לוי הבינונית אפילו הנית אצל שמעון עידית רצה מזה גובה רצה מזה גובה שאם יאמר לו לוקח ראשון לך אצל שני דזבין בינונית אומר לו לא מצינא למיטרח שהוא אומר לו הנחתי לך מקום לגבות הימנו שהוא יותר טוב משלו הלכך אם הייתי מוצא הבינונית אצלך הייתי גובה ממנו. עכשיו שמכרת אותה אני גובה ממך מן העידית וזיבורית א"י לדחותו מפני שהוא אומר אם לא היתה לך בינונית ומכרת הייתי גובה זיבורית אבל עכשיו שהיתה לך בינונית ומכרת לא אגבה אלא מן העידית ואם רצה גובה בינונית מלוקח שני ואם הוא יאמר לו הנחתי לך מקום לגבות הימנו אומר לו א"א לישול יותר מדיני אע"פ שאני יכול שהוא כעין גזל ופחות מדיני איני רוצה לישול הלכך גובה ממנו הבינונית ושיורי יש בין לוי שהוא לוקח שני לשמעון שהוא לוקח ראשון דשמעון שהוא לוקח ראשון אפילו קנה בינונית ושייר לראובן זיבורית אמרינן אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין ואפ' הן זיבורית משום דנכסי ראובן הן בני חורין אבל נכסי שמעון אינן בנ"ח הילכך אי שוו כנכסי דזבן לוי שהן בינונית ובינונית מצי מדחי לי' ואי לאו לא מצי מדחי לי': אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ואתא ב"ח דראובן וקטרח מיני' דינא הוא דאזיל ראובן ומפצי ליה ולא מצי אמר ליה לאו בעל דברים דידי את משום דא"ל דאי מפקת מיניה עלי הדר. א"ד אפי' שלא באחריות נמי דא"ל לא ניחא לי דתהוי לי' ת"עומות עלי: יאי קשיא מאי נפקא לן מיני' כל מאי דמצי למיטען על ב"ח לימא לי' לשמעון ושמעון לטעון לי' הא לאו מילתא היא דודאי אי טעין לי' ראובן פרעתיך ה"נ דשמעון מצי למיטען ליה ואע"ג דלא טעין לי' ב"ד טוענין בעבורו כדתנן הבא ליפרע מנכסים משועבדים לא יפרע אלא בשבועה אלא אי טעין לי' ראובן לב"ח טענה אחת כגון שאומר לו אמת כי לא

מסורת הש"ס

ח) נ"ק ח: ע"ש נ"מ יד. ע"ש.

מוסף רש"י

ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות. אם יטרפיה ממנו יטלם לו (ב"מ יד.). **דינא הוא דאזיל ראובן ומפצי ליה.** וקמשתעי דינא בהדיה דבעל חוב לגלגו מלומו קרקע בדברים, אם יש לראובן שום תביעה על בעל חובו לומר פרעתיך, דקיימא לן במסכת שבועות (מא.) דאע"ג דנקיט שטרא אי א"ל אישתבע לי דלא פרעתיך בעי אישתבועי (ב"ק ח ושם הגירסא וקמשתעי דינא בהדיה ובערכין ב"מ יד.) או כך וכך יש לי עליך תביעה ולאי מעכב חוב זה תמתיו (ב"מ שם). **ולא מצי אמר ליה.** בעל חוב לראובן, **לאו בעל דברים דידי את.** בקרקע זו שכבר יצאה מרשותך ואתה שיעבודי שקילנא (ב"ק ד.) קרקע שמעון אני נוטל, אם יש לך תביעה עלי העמידני בדין (ב"מ יד.). **משום דאמר ליה דמפקת מיניה עלי הדר.** מה שאתה מוציא משמעון יחזיר עלי, שהרי קבלתי עלי אחריות (ב"ק ח.).

תוספות רי"ד (המשך)

פרעתי אותך אבל אתה חייב לי כך וכך ממקום אחר או הוציאם בחובך או תשבע לי עליהם זו הטענה האיבן יכול לטעון ולהשביעו מפני שהוא טענת ברי ואין ב"ח גובה ממנו עד שישבע לו אבל שמעון שא"י לטעון טענות ברי אלא אומר לי כך וכך א"ל ראובי א"י לטעון בה שאינו ברור לו לשמעון אלא טורף וגובה ממנו בלא שבועה ודוקא כשבא ב"ח לגבות חובו מראובן או יכול ראובן לטעון לו ולהשביעו ואי לא ישבע לו לא יגבה ממנו אבל אם ב"ח לא הבעי לראובן אלא ראובן חובע לב"ח ואומר לו השטר שיש לך עלי תקרע אותו לי מחמת שאתה חייב לי כך וכך תשבע שאינך חייב לי יכול ב"ח לומר אני איני חובעך עכשיו בשטרי אחה אומר לי שאקרענו לך מחמת אותה התביעה שאתה חובעני פרע אותי לב"ח ואומר לו התחל בשטרי ואח"כ התבעני והשביעני אך תמתין עד שאתבעך אני בשטרי ואז הטענו לי זאת הטענה ועד שלא אחבע לך לא תפרע לי ועכשיו שאינו תובע ראובן ותובע את שמעון ובא ראובן לטעון על ב"ח שיקרענו מחמת אותה התביעה הייתי אומר שיאמר לו ב"ח אני איני תובעך הנח לי לגבות משמעון ואח"כ התבעני קמ"ל דא"ל ראובי דאי מפקת מיני' עלי דידי הדר וכאילו היית תובע אותי דמי וכמו שאם היית תובע אותי לא היית יכול לגבות ממני עד שתשבע לי באותה התביעה גם משמעון אינו מניחך לגבות עד שתשבע

עסיקין. עוררין: **עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו.** אם לא נתן מעות: **אין יכול לחזור בו.** שהקרקע נקנה בחזקה כי א"ל חזק וקני ויש שמחזיקין מיד ונותנין מעות לאחר זמן ומשהחזיק בה נתחייב המעות: **חייבא.** שם קטן: **דקיטרי.** מלא קשרים: **סברה וקבילה.** בדמי תחיכות כסף. כלומר נתרצית לאחר מעותיך מספק: **אפי' כאחריות נמי.** מכרה לו אינו יכול לחזור בו מחמת עסיקין ולא אמרינן סוף סוף עליה הדר ואטרוחי דייני למה לן: **דא"ל אחוי טירפך.** שטר טירפא מב"ד שכתבו לך שילאה השדה מידך בדין ותחזור עלי לטרוף: **ואשלם לך.** וכל זמן שלא יצתה מידך לא אשלם שהרבה עוררין שאין זוכין בדין: **מתני' שלש זו מנה ושל זו מאתים כו'.** ושלשתן נתחמו ביום אחד דאי בתלתא יומי הקודמת בשטר קודמת בגיבוי: **חולקים בשוה.** שהרי כח שלשתן שוה בשעבוד מנה דבכולהו איכא מנה: **היו שם מאתים.** אין לבעלת מנה שעבוד אלא במנה ראשון אבל במנה שני אין שעבוד לשטרה של מנה: **נוטלת ממשיס.** בגמרא פריך עלה: **שלש של זהב.** שלשה דינרי זהב וכל דינר זהב עשרים וחמשה דינרי כסף כדאמר בהזהב (ב"מ דף מה:). ושל מאתים כתה שוה במאתים לבעלת שלש מאות שהרי מאתים משועבדים לשטרה: **היו שם שלש מאות.** מנה ראשון משועבד לכולן והשני לבעלת מאתים ולבעלת שלש מאות והשלישי לבעלת שלש מאות לבדה: **של מנה נוטלת ממשיס.** בגמ' פריך עלה: **ושל מאתים מנה.** בגמ' מפרש לה: **ששה של זהב.** הס מאה וחמשים זוז: **שהטילו לכיס.** מעות לקנות סחורה לשכר: **כך הן חולקין.** כל אחד ואחד נוטל בשכר והכסף לפי מעותיו: **גמ' תלתין ותלתא וחילתא הוא דאית לה.** הריינו שלש של מנה שהרי אין לה חלק במנה שני: **דין ודברים אין לי עמך במנה.** כשתבולי לדין לא אריב עמך במנה המשועבד לך ולא יתמעט חלקך בשבילי הלכך היא ובעלת שלש מאות חולקות אותו: **תימא לה.** בעלת שלש מאות לבעלת מאתים הא קליקת נפשיך ממנה ואין לך לחלק אלא במנה שני: **מדין ודברים סליקת נפשאי.** לא נתתי חלקי במתנה ומה שנבתה לא בשלאותי גבתה שתאמר לי נטלה זו חלקך אני סילקתי עצמי מלריב עמה ומלמעט חלקה במנה וגבר ידה לגבות חלי המנה בשעבוד שטרה עכשיו אני באה לחלוק עמך בשעבוד שטרה עכשיו אני באה לחלוק עמך ושעבודי ושעבודך שוים: **ע"כ הוא דאים לה.** דהא כיון דאוקימנא בכותבת בעלת מאתים כו' אין לה לחלוק מעתה אלא במאה וחמשים אבל במנה שלישי אין לה כלום: **אמר שמואל.** סיפא בכותבת בעלת שלש מאות כו' ובעלת מאתים לא כתבה כלום הלכך מנה ראשון חולקות בעלת מאתים ובעלת מנה ומנה שני חולקות בעלת מאתים ובעלת שלש מאות ומנה שלישי כולה לבעלת שלש מאות: **רבינא אמר.** לא תוקמה בכותבת אלא בשתי תפיסות שתפסו מטלטלין לכתובתן ולא נמלאו להן מאתים בפעם אחת אלא בשתי פעמים: **דנפלו להן ע"כ בחד זימנא.** ובאו לדון עליהם אמרינן להו חולקות בשוה שהרי שעבוד שלשתן על מנה: **ומאה ועשרים וחמשה בחד זימנא.** בעלת מנה כבר נגבתה כ"ה ובאת לריב על ע"ה הלכך ע"ה משועבדים לכולה וחולקין אותן הרי ביד כל אחת חמשים והמותר אין לבעלת מנה חלק בו היינו דקאמר של מאתים ושל שלש מאות שלשה שלשה של זהב: **סיפא בשתי תפיסות כו' ומאתים ועשרים וחמשה בחד זימנא.** ע"ה מיניהו יד כולן שוין בו ובעלת מאתים שלא נגבתה בתפיסה ראשונה אלא עשרים וחמשה באה לריב על שניה על קע"ה ופלגי ע"ה בין שלשתן ונמלא ביד כל אחת חמשים [6] ומאה בין בעלת מאתים ובעלת שלש מאות וחצי מאה שנשאר כולה לבעלת שלש מאות ונמלאת של מנה נוטלת חמשים ושל מאתים מנה ושל שלש מאות ק"נ שהן ששה דינרי זהב: **אין אני רואה דבריו של ר' נתן באלו.** שאין זה דומה לשלשה שהטילו לכיס דהתם שכח מעות שהשכיחו מעותיהן שקלי הלכך כל אחד יטול לפי מעותיו אבל הכא טעמא משום שיעבודא הוא וכל נכסיו אחראין לכתובתה הלכך שלש הנשים משועבדין לבעלת מנה כשאר מכרותיה עד שתגבה כל כתובתה לפיכך חולקות בשוה: **השכר**

עסיקין [א]עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו משום דאמר ליה חייתא דקיטרי סברת וקבילת ומאימת מחזיק בה מכי דייש אמצרי [ב]איכא דאמרי אפי' באחריות נמי דאמר ליה אחוי טירפך ואשלם לך: **מתני'** [ג]מי שהיה נשוי שלש נשים ומת כתובתה של זו מנה ושל זו מאתים ושל זו שלש מאות ואין שם אלא מנה חולקין בשוה היו שם מאתים של מנה נוטלת חמשים של מאתים ושל שלש מאות שלשה שלשה של זהב היו שם שלש מאות של מנה נוטלת חמשים ושל מאתים מנה ושל שלש מאות ששה של זהב וכן ג' שהטילו לכיס פיחתו או הותירו כך הן חולקין: **גמ'** של מנה נוטלת חמשים תלתין ותלתא ותילתא הוא דאית לה אמר שמואל בכותבת בעלת מאתים לבעלת מנה דין ודברים אין לי עמך במנה אי הכי אימא סיפא של מאתים ושל שלש מאות שלש שלש של זהב תימא לה הא סלקת נפשך מינה משום דאמרה לה מדין ודברים הוא דסליקי נפשאי: היו שם שלש מאות וכו': של מאתים מנה שבעים וחמשה הוא דאית לה אמר שמואל בכותבת בעלת שלש מאות לבעלת מאתים ולבעלת מנה דין ודברים אין לי עמכם במנה רב יעקב מנהר פקוד משמיה דרבינא אמר רישא בשתי תפיסות וסיפא בשתי תפיסות רישא בשתי תפיסות דנפלו שבעין וחמשה בחד זימנא ומאה ועשרים וחמשה בחד זימנא סיפא בשתי תפיסות דנפלו שבעים וחמשה בחד זימנא ומאתים ועשרים וחמשה בחד זימנא תניא זו משנת רבי נתן [ד]רבי אומר אין אני רואה דבריו של רבי נתן באלו אלא חולקות בשוה: וכן שלשה שהטילו לכיס אמר שמואל שנים שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים

עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו. אומר ר"ת ואפי' נתן מעות וכגון דלא קנו בכספא [ג]שכותבין את השטר דלא קנו עד שיכתוב את השטר וקמשמע לן דיכול ומותר לחזור בו דהואיל ומפסיד שסבור שיגזלוה ממנו קא הדר ביה דאפי' מי שפרע ליכא כדמוכח בהזהב (ב"מ דף מט:) גבי ההוא גברא דזבן ממרא מחבריה שמע דבעי למיסבייה בי פרזק רופילא אתא לקמיה דרב חסדא א"ל כדרך שמקנו משיכה בשומרים כך מקנו משיכה בלקוחות ולא קאמר ליה אינעי ליה לקבולי מי שפרע כדאמר התם אעובדא אחרינא משום דלא מיקנו מי שפרע אלא איזקרא וזולא והאי יכול מוחר כדקתני נמי גבי מתנה התם ובדין הוא דהוה ליה למיתני מוחר אלא אגב דקתני סיפא אין יכול תנא נמי ריש יכול:

משהחזיק בה אין יכול לחזור בו. ואפילו למ"ד בחזקת הבתים (ב"ב מד:) נמצאת שאינה שלו חוזר עליו הכא כל זמן שלא טרפוה ממנו מודה שאין יכול לחזור בו: **ומאימת** הוי חזקה. תימה מאי קא מיבעיא ליה וכי אכתי לא אשמועינן דיני חזקה הא מתני' היא (ב"ב דף מב.) נעל גדר ופרץ כל שהוא הרי זו חזקה וי"ל דהכי בעי ומאימת הוי חזקה היכא דיהיב כבר זוזי מאימת מהניא חזקה מכי דייש אמצרי אע"ג דגרעינא מעגל ונגדר הויא חזקה הואיל ואיכא כסף כדפי' וריב"ם מפרש שראובן מכר שדה לשמעון וקנה ממנו קנין גמור עד שלא החזיק בה אותה חזקה שתהא גילוי דעת שלא יחזור יכול לחזור דכי היכי דתקנו רבנן שיהא אדם יכול לחזור בו כל זמן שעסוקין באותו ענין מפני שנדעת כן הוא קונה ומקנה שיחזור כל זמן שילה כל זמן שעסוקין באותו ענין ה"נ דעתו לחזור בו אם יצאו עליה עסיקין קודם חזקה בגילוי דעתו משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו ומאימת הויא חזקה פי' מאימת הויא הכיא חזקה דאמרי' גבי עניין מכי דייש אמצרי לידע מה היא לריכה:

איכא דאמרי אפילו באחריות. לגיסא קמא באחריות לא דהואיל ובאחריות זכין אית לן למימר שאין בדעתו לקנות אלא נכסים משופין מכל ערעור ואע"פ שהיה מחזיר לו לבסוף כשגזלה כדפרישית גבי שלא באחריות דלא ניחא ליה לליקו בדינא ודיינא: **תימא** הא סליקת נפשך וכו'. לא ידעתי אמאי לא משני כגון שכתבו בעלת שלש מאות ובעלת מאתים לבעלת מנה דין ודברים אין לנו עמך בעשרים וחמשה [ה]: (לעיל) **ובן** שלשה שהטילו לכים. לא הוי ממש דומיא דריסא דהכא כל אחד נוטל לפי מעותיו וכיון חגגאל פי' דאבנא בתריתא קאי: **דאמרה** לה מדין ודבריב הוא דסליקי כו'. לא איתפרש שפיר טעמא דהא מילתא: **בכותבת** בעלת שלש מאות. לא ידע רבי מאי קמ"ל מתניתין: **רבי** אומר אין אני רואה דבריו של ר' נתן באלו אלא חולקות בשוה. פי' ר"ח קי"ל בהא הלכתא כרבי ואי אפשר להעמיד דבריו בזמן שיש שם שלש מאות חולקות בשוה בעלת מאה מאה ובעלת מאתים מאה ובעלת שלש מאות מאה לפי שמדת הדין לוקה בזה אלא העמידו דברי רבי שאמר שחולקות בשוה כל מנה ומנה נוטלת בשוה הלכך חולקין כל עצמן המת בששה חלקים של מנה נוטלת חלק אחד ושל מאתים שני חלקים ושל שלש מאות ג' חלקים כל אחת

עין משפט נר מצוה

יט א ב מיי' פי"ט מהל' ממכרה הל' ט טוש"ע ח"מ סימן לכו סעיף ה:

כ ג ד מיי' פי"ז מהל' מישות הל' ח וס"ב מהלכות מלוה ולוה הל' ד וסכ"ח שם הלכה ח סמג עשין מח ולד טוש"ע אה"ע סימן לו סעיף יח וטוש"ע ח"מ סי' קד סעיף י (וגרב אנפסס ביאור כל הסוגיא בעומקה ומלריכות בנגיניה):

תוספות רי"ד (המשך)

יתמעט חלקך בשבילי הלכך היא ובעלת ג' מאות חולקות אותו א"ה אימא סיפא ושל ר' ושל ג' מאות ג' ג' של זהב ותימא לה הא סליקת נפשך ממנה פי' ואין לך לחלוק אלא במנה ב' ומהדר משום דא"ל מדין ודברים הוא דסליקי נפשאי פי' לא נתתי לה חלקי במתנה ומה שגבתה לא בשלאותי גבתה שתאמרי לי נטלה זו חלקך אני סלקתי עצמי מלריב עמה ומלמעט חלקה במנה וגברה ידה לגבות חצי המנה בשיעבוד שטרה עכשיו אני באה לחלוק עמך במותר שלא סלקתי מלריב עמך ושיעבודי ושיעבודך שוים. ואע"פ שיכולה בעלת ג' מאות לומר לבעלת ר' עד עכשיו הייתי נוטלת במנה הא' תלתין ותלתא ותילתא. ומנה השני ג' הרי תמנן ותלתא ותילתא והשתא לא שקילנא אלא ע"ה ומ"ל להפסיד בסילוקך תפסיד את ולא אני אפ"ה כך מדת הדין נותנת כיון דלא נסתלקה מכל המנה אלא מלריב עם בעלת ק' הלכך של ק' נוטלת נ' ושל ד' ושל ג' מאות חולקות ביניהן ק"נ ונוטלת כל א' וא' ג' דינרי זהב שלכל דינר זהב הוא כ"ה דינרי כסף: הי' שם ג' מאות וכו' ומקשה של ר' מנה ע"ה הוא דאית לה פי' דהא אוקימנא שכותבת בעלת ר' לבעלת ק' דין ודברים אין לי עמך בק' וחלקו המנה הא' בינה ובין ג' מאות ובמנה הג' אין לה עסק לבעלת הר' והמנה הג' הוא כלה של ג' מאות נמצא של מנה נוטלת נ' במנה האחר נשארו נ' חולקת אותה עם הק' השניה של ר' ושל ג' מאות זו נוטלת ע"ה וזו נוטלת ע"ה ומנה הג' הוא של ג' מאות ויש לה ז' דנרי זהב. א"ש בכותבת בעלת ג' מאות לבעלת ר' ולבעלת ק' דין ודברים אין לי עמכם בק'. פי' לא מתוקמא סיפא כמציעותא אלא סיפא מיתוקמא כשכתבה בעלת ג' מאות וכו' ובעלת ר' לא כתבה כלום הלכך מנה הא' חולקת בעלת ר' ובעלת הק' ומנה הב' חולקת בעלת ר' ובעלת ג' מאות ומנה הג' לבעלת ג' מאות. תניא זו משנת ר"נ ר"א אין אני רואה דבריו של ר"נ באלו אלא חולקות בשוה כתב ר"א ז"ל וקמ"ל דבההיא הל' כד' וא"א להעמיד דבריו בזמן שיש שם ג' מאות חולקין בשוה ונוטלת בעלת ק' ק' ובעלת ג' מאות ק' לפי שמד"ה לוקה בזה אלא העמדנו דברי ר' שאמר חולקין בשוה כל ק' וק' נוטלת בשוה הלכך חולקין כלם לו' חלקים של ק' נוטלת חלק א' ושל ר' ב' חלקים ושל ג' ג' חלקים כ"א נוטלת לפי מעותי' עד שתפרע כ"א כתובתה וזה דין צדק וזהו שאמר אין אני רואה דבריו של ר"נ באלו בכבא דרישא ובבא מציעא אבל בבא דסיפא דתנן הי' שם ג' מאות וכו' לא חלק ר' אלא אומר בין בתפיסה א' בין בב' תפיסות הדין כך הוא כ"א נוטלת לפי מעותי' ואין צורך להעמידה בכותבת אליבא דר' זה הפתרון נ"ל יפה אע"פ שאינו דומה כרישא דתמני': וכן ג' שהטילו לכיס וכו' פי' האי וכן קאי אבבא ג' דתמני' וקסבר ר"נ שלפי מעות חולקין ואע"ג דלגבי ג' נשים לא סבר (הכי) [ובין] התם מפני שהמעות מרויחות קסבר כ"א נוטל בשבח כפי מעותיו וכמו שנוטל בשבח כך נוטל בהפסד אבל בג' נשים אין לומר כן הלכך כ"א נוטלת כפי מה שמשועבד לה מנכסי בעלה ונמצא שר"נ ור' השוו בזה לחלוק כפי מעות: אמר שמואל ב'

מסורת הש"ס

ה) [ל"ל ממשיס ממשיס ומאה כין כו'. רש"ל], ג) ל"ל במקום שמותיה, ד) יפוי על זה תמלא בתר"ע.

מוסף רש"י

עסיקין. עוררין לומר שלנו היא (ב"ק ט:) כמו (נרלשים כו) המעבקי עמו (ב"מ יד:), יכול לחזור בו. ובגלא נתן מעות (שם יד:), משהחזיק בה אין יכול לחזור בו. ואפילו לא נתן מעות, שהקרקע נקנית בחזקה והמעות על זה מלוה (שם). חייתא דקטרי. שם מלא קשרים (שם) אי: שם קשורה מלא רוח (ב"ק ט:). מכי דייש אמצרי. מתקן גבולי השדה ומנכיסה (ב"מ יד:). אפילו באחריות נמי. אפילו קיבל אחריות עליו, דיש לומר הואיל ופיפו לחזור עליו עכשיו נמי יחזור ויקולה, אפילו הכי אינו יכול לחזור בו (ב"ק ט:) שהתוכר מעכב עליו ולא מני אמר הואיל וסופך לשלם לו, הסתם דכרי מעכבם (ב"מ יד:). דאמר ליה. מוכר, אחוי טירפך. שכתבו לך ב"ד שטר טירפא שבדין נטלו ממך ואשלם לך (ב"ק ט:) כשיעמדתון בדין וחכו בדין ויכתבו לך הדיין שטר טירוף עלי שבדין טרפוה ממך כשבילי, גם ואשלם לך, וכל כמה דלא עמדת בדין אינו ירא מהם (ב"מ יד:).

תוספות רי"ד

לי עליך: אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ויצאו עליה עסיקין עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו. מ"ט דא"ל חייתא דקטרא סברת וקבילת מאימתי מכי דייש אמצרי א"ד אפי' באחריות נמי דא"ל אחוי טרפך ואשלם לך פי' מדקאמר שמכר לשמעון מכר גמור עשה לו ומחקיים בכסף ובשטר או בקנין וכדין הקרקעות [6] דע"ד הא אם לא יצאו עלי' ערעורין ורוצה לחזור בו א"י מפני שמכר גמור ובקנין עשה לו והאי חזקה דבעי' לאו לקיומי המכר דהא מקרים ובאי בלא חזקה אלא ד"ק אם יצאו עלי' עסיקין נראה שמכר לו דבר שאינו שלו והוי מקח טעות ומש"ה אמר עסיקין ולא אמר ב"ח הלכך אם הוחזק בה הלוקח ונראה שנכנסה השדה לרשותו אע"פ שיצאו עליה עסיקין [6] מפני שנראה שמכר לו דבר שאינו שלו ומ"ה בעי מאימתי מחזיק בה מפני שזו החזקה אינה לקנות שאילו היתה לקנות כבר ידענו דין החזקה כדתנן בפ' ה"ה חזקה גדר ופרץ כ"ש ה"ז חזקה ומאי בעי הכא מפני שחזקה זו כדי להראות לעולם שנכנסה לרשותו והוא שלו מ"ה אמרי' מכי דייש אמצרי שהלך בה לאוכה ולרחבה כאדם שהולך ומבקר שדהו: **מתני'** מי שהיה נשוי ג' נשים ומת כתובתה של זו ק' ושל זו ר' ושל זו ג' מאות ואין שם אלא ק' חולקות בשוה היה שם מאתים של ק' נוטלת נ' ושל ד' ושל ג' מאות ג' ג' של זהב. היה שם ג' מאות של ק' נוטלת נ' ושל ר' ק' ושל ג' מאות ששה של זהב וכן שלשה שהטילו לכיס פיחתו או הותירו כך הן חולקין. פי' מי שהיה לו ג' נשים שנתחמו כתובותיהן ביום א' דאי בתא"ז הקודמת בשטר קודמת בגבוי אין שם אלא ק' חולקין בשוה פי' שהרי כח שלשתן שוה בשיעבוד מנה ובכולהו איכא מנה. היה שם ר' וכו' אין לבעלת מנה שיעבוד אלא במנה אבל מנה שני אינו משועבד לשטרה אלא הוא משועבד לבעלת ג' מאות והלכך המנה הראשון חולקות בין שלשתן והמנה השני יחלוקו בין של ר' ושל ג' מאות ושל ק' נוטלת נ'. ובגמרא מקשה תלתין ותלתא ותילתא הוא דאית לה א"ש בכותבת בעלת ר' לבעלת ק' דין ודברים אין לי עמך במנה המשועבדת לך ולא

[6] נראה דל"ל וכן מדקאמר עד שלא החזיק יכול לחזור בו אם יצא עליו ערעורין הא אם לא יצאו וכו'. ג) נראה דל"ל אף שנראה שמכר לו דבר שאינו שלו אינו יכול לחזור בו.

כא א ב ג מיי' פ"ד מהל' שופטים הל' ג סמג עשין סב טוש"ע מ"מ סי' קטו סעיף ה:

כב ד ה מיי' פי"ז מהל' אישות הל' ח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן לו סעי' טז:

כג ו מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף י:

תוספות רי"ד

שהטילו לכים זה ק' וזה ר' השכר לאמצע פי' לא יחלוקו השכר לפי המעות אלא כך נוטל זה כמו זה שיש בני אדם שחריפים הם במ"מ יחר מחבריהם מפני שהוסיף זה להטיל מעותיו יותר או שמא מפני אהבתו לא חייש הילכך כ"ז שלא פרשו אלא הרוויחו בסתם חולקין השכר בין שניהם לאמצע אך אם פי' ליטול כ"א לפי מעותיו הכל כפי תנאם: אמר רבה מסתברא מילתיה דשמואל בשור לחרישה ועומד לחרישה פי' שכיון שהשכר שעושין הוא מובדל מן הקרן הוי הכל לאמצע וכן נמי אם שמו מעות בכיס להשתכר בהן והותירו כיון שהשכר מובדל מן הקרן השכר לאמצע אבל שור העומד לטביחה (ועומד) [ולקחו] לחרישה זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו פי' שהשכר עומד על הקרן כל אחד ראחד לוקח קרנו וכ"ש אם לקחוהו מתחלה לטביחה או אם קנו עגלים לגדלן שכ"א הוא נוטל לפי מעותיו. ור"ה אמר אפי' שור לחרישה ועומד לטביחה השכר לאמצע פי' אע"פ שהשכר עומד על הקרן אם היו עתידים לחלקו לאיבריו ולהוליך כ"א הבשר לביתו הי' נוטלין לפי המעות אבל כיון דלמכירה קאי וסוף שיותירו במעות נמצא שהריוח הוא מובדל מן הקרן וכאילו נשתכרו בפרקמטיא דמי שהשכר לאמצע ול"ת דוקא שלקחוהו לחרישה תחלה אלא אפי' לקחוהו מתחלה לטביחה כיון דלמכירה קאי ולא לחלוק לאיבריו הוי השכר לאמצע אלא משום דנקט רבה שור לחרישה ועומד לטביחה נקטו נמי אינהו האי לישנא ולאו דוקא: מיתיבי ב' שהטילו לכיס זה ק' וזה ר' השכר לאמצע פי' לא מאי לאו בשור לחרישה ועומד לטביחה תיובתא דרבה לא בשור לחרישה ועומד לחרישה אבל שור לטביחה ומאי זה נוטל לפי מעותיו דתיובתא דשמואל בשור לחרישה ועומד לחרישה פי' שכיון שהשכר שעושין הוא מובדל מן הקרן הוי הכל לאמצע וכן נמי אם שמו מעות בכיס להשתכר בהן והותירו כיון שהשכר מובדל מן הקרן השכר לאמצע אבל שור העומד לטביחה (ועומד) [ולקחו] לחרישה זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו פי' שהשכר עומד על הקרן כל אחד ראחד לוקח קרנו וכ"ש אם לקחוהו מתחלה לטביחה או אם קנו עגלים לגדלן שכ"א הוא נוטל לפי מעותיו. ור"ה אמר אפי' שור לחרישה ועומד לטביחה השכר לאמצע פי' אע"פ שהשכר עומד על הקרן אם היו עתידים לחלקו לאיבריו ולהוליך כ"א הבשר לביתו הי' נוטלין לפי המעות אבל כיון דלמכירה קאי וסוף שיותירו במעות נמצא שהריוח הוא מובדל מן הקרן וכאילו נשתכרו בפרקמטיא דמי שהשכר לאמצע ול"ת דוקא שלקחוהו לחרישה תחלה אלא אפי' לקחוהו מתחלה לטביחה כיון דלמכירה קאי ולא לחלוק לאיבריו הוי השכר לאמצע אלא משום דנקט רבה שור לחרישה ועומד לטביחה נקטו נמי אינהו האי לישנא ולאו דוקא: מיתיבי ב' שהטילו לכיס זה ק' וזה ר' השכר לאמצע פי' לא יחלוקו השכר לפי המעות אלא כך נוטל זה כמו זה שיש בני אדם שחריפים הם במ"מ יחר מחבריהם מפני שהוסיף זה להטיל מעותיו יותר או שמא מפני אהבתו לא חייש הילכך כ"ז שלא פרשו אלא הרוויחו בסתם חולקין השכר בין שניהם לאמצע אך אם פי' ליטול כ"א לפי מעותיו הכל כפי תנאם: אמר רבה מסתברא מילתיה

כגון שנמצאת אחת. מן השלש שדות שגבו ג׳ נשים ראשונות: **שדה שאינה שלו.** שנודע שגזלה וקוף שיבוחו בעליס ויטולה ממנה וכשבאה רביעית לגבות כתובתה משדה רביעית באה זו ועומדת לאמר למחר יבא הנגזל ויטול שדהו מידי ונמצאתי קרחת רלוי שתשבעי שלא גבית כתובתך בחיי הבעל: **ובבעל חוב מאוחר שקדם וגבה קמיפלגי** [6]**ת״ק סבר מה שגבה לא גבה.** הלכך למה תשבע אם יבא הנגזל ויטרוף מזו תחזור היא על הרביעית ותטול ממנה מה שגבתה דהויא לה רביעית בעל חוב מאוחר: **וכן נגם סבר מה שגבה גבה.** ואין השלישית חוזרת עליה לפיכך יכולה להשביעה: **דכולי עלמא מה שגבה לא גבה.** ושבועה דבן נגם טעמא מאי דקסבר חיישינן שמא תכסיף הרביעית הזאת את השדה שהיא גובה כדי חזיא דלא משבעינן לה ידעא דהדרא שלישית עילויה כשיטלו מה שבידה ולא חיישא הך רביעית לאשבוחי אלא שמטה ואכלה וח״ק לא חיים לשמא תכסיף: **דאכיי קשישא איכא ביניייהו.** ואיתומים בחיים להשביעה ולא בנמצאת שדה שאינה שלו מיירי: **יתומים שאמרו.** הכא ליפרע מהם לא יפרע אלא בשבועה אף בגדולים אמרו: **פרי אמי ופרי שופפי.** לו תרי שותפי: **ואזל חד מינייהו בהדיה לדינא.** בדבר השותפות ולא השותף חייב: **לא מצי.** שותף חבירו למימר לבעל הדין: **אנא לאו בעל דבריס דידי אם.** בדין זה שנתחייב חברי אני אדון עמך בחלקי: **ואילו ראשונה נשלישים לא קפני.** דתשבע לפי שנשבעה: **ולא אמרן.** שיחזיר וידון: **אלא דלא הוה.** האי שותף במתא כשבא חבירו לדין: **כ׳ שטרות.** מכר שדה אחת לשני בני אדם ביום אחד: **שודא דדייני.** לפי ראות עיני הדיינין יטילו הזכות והחובה: **שודא.** לשון השלכה כמו ירה בים דמתרגם שדי בימא (שמות טו): **כרבי מאיר דאמר.** לענין גט עדי חתימה עיקר כריתות וכן לענין השטרות ואלו שניהם נחתמו ביום אחד ובמקום אחין כותבין שעות גלו דעתייהו דאין מקפידין על הקודם לחבירו ואפילו זה שחרית וזה במנחה אין זה גורם יותר מזה הלכך מאי שודא דדייני איכא למימר אין אדם יכול ליפות כחו של זה משל זה: ושמואל

שנמצאת אחת מהן שדה שאינה שלו. פי׳ הקונטר׳ שנודע כבר שהיא גזולה הלכך כשבאה רביעית לגבות משביעין לה והדר יהבינן לה לבן נגם דהואיל מה שגבתה גבתה לריכה שבועה שהרי נפסדת אותה שיש לה שדה שאינה שלו וקשה לרבי דמסתמא כמשביעין הרביעית משמע שעדיין לא גבתה מדקתני גבי רביעית נפרעת לא תפרע והואיל וכן הקודמת לה למה אינה לוקחת אותה שדה דבכירור שלו ואין מכרה לומר שנמצאת אחת מהן שדה שאינה שלו ואינו ידוע איזו ועוד קשה לי מאי קאמר בן נגם וכי מפני שהיא אחרונה נשכרת אלו מי קאמר ת״ק נשכרה נפסדה קאמר שאינה נשבעת לפי שאין גנייתה כלום שהקודמת לה נוטלת אותה שדה והיכא שהאחרונה נפרעת כגון שלא נמצאת אחת מהן שאינה שלו התם מודה נמי בן נגם דנפרעת שלא בשבועה על כן נראה כפי׳ ר״מ דאפילו לא נמצאת פליגי דקאמר בן נגם שנשבעת הרביעית משום משם שמא תמצא אחת מהן שדה שאינה שלו ולא יוכלו אחרי כן לחזור עליה דמה שגבתה גבתה וה״ק במאי פליגי כלומר במאי תלוי עיקר טעמא שמחמת אותו טעם משביעה בן נגם לעולם כגון שנמצאת כו׳ ומשום הכי נשבעת אפילו לא נמצאת והכא במייתין שמא תכסיף קמיפלגי לפי שיראה שמא תמצא אחת מהן שדה שאינה שלו ויחזרו עליה ואינה מוצאת להשביח השדה ומפסידתו ואומר ר״מ דמשביעין אותה כדי שתפרוש אם התפיסה לרבי ור״מ ת״ק נשביע כל ב״מ דיתום שמא יכסיף לפי שמא יש בעל חוב קדוש שיטריף ממנו ונשביענו כדי שיפרוש אם התפיסו לרבי לאו מלתא היא דאמרו יש לנו לעשות תקנה לבעל חוב דליתיה קמן ושמא אינו בעולם אבל הכא אינו עושין תקנה בשביל הנשים הקודמות וא״ת ומה יועיל מה שיפרוש גם היתומים שיפול השדה בידם יכסיפוה ממתמן יראה זו שמא תמצא אחת מהן שדה שאינה שלו ואומר רבי דלא יכסיפוה בשביל כך שחביבה בעייניהם עוד אומר ר׳ הס למה יכסיפוה אם אותה שדה ישביחו יהא ריוח שלהן שיכולין לסלקו בזוזי דאין להן בשדה אלא נכסים בעלמא אבל אחרונה תכסיף דהואיל ומה שגבתה לא גבתה אינה יכולה לסלקה בזוזי וא״ת נרבנן נמי תהא האחרונה נמי לריכה שבועה כדין כל הבא ליפרע מנכסי יתומים ופ״ה דיתומים גדולים אינו אלא קאמר קשישא ור׳ מפרש אפי׳ לאביי קשישא כגון שפטרה מן השבועה וא״ת למאן דלית ליה דאביי קשישא היכי מפרש הנפרעת מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה (נעול פז.) והא דתנן (גיטין לד:) אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה דביתומים גדולים אינה לריכה שבועה וביתומים קטנים נמי ליכא לאוקמא דאין נזקקין לנכסי יתומים קטנים אא״כ רבית אוכלת בהן ואומר רבי דס״ל כמ״ד בערכין פרק שוס היתומים (דף כב.) אף לכתובה משום מזוני וקשה מ״מ תיקשי אמאי איצטריך למיתני בגיטין אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה ואמר לי רבי דמ״מ איצטריך אלמנה בגיטין שלא נטעה לומר בגרושה ומתא דנזקקין בכל ענין דאילו באלמנה ה״א דליכא לאוקומא דאקילו בה רבנן משום חינא כדמפרש בערכין וא״ת אמאי לא תקשי קאמר דאביי קשישא למ״ד אין נזקקין אלא אם כן רבית אוכלת בהן הא קאמר דאביי קשישא שנודעין מיתומים קטנים בשבועה וי״ל דהוה מוקי לה בב״מ עובד כוכבים דשייכא ביה שבועה כמו שרגיל ר״מ לפרש שמותר לקבל שבועה מעובד כוכבים ואפי׳ לרבינו שמואל שאסר לקבל ממנו שבועה איכא לאוקמא בגר תושב שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים שנשבע בשם ומיהו קשה לי מדקאמר אביי קשישא יתומים שאמרו משמע דאמרני דגיטין או דהכותב קמי דמיירי בכתובת אשה ע״כ ל״ל ודאי דהוה מוקי פלוגתא דבן נגם ורבנן כאביי קשישא וס״ל כרבנן: **שני שטרות היוצאים ביום א׳.** פי׳ של מכר או של מתנה שמואל אמר שודא דדייני דלא דמי להא דתנן היו כולן יוצאות בשעה אחת ואין שם אלא מנה חולקות בשוה דהתם בשעבוד אחרי דאין השעבוד חל אלא מאותה שעה שמוכיח מתון השטר כשהתחיל השעבוד דהיינו ממחרת יום שנכתב בו דביום שנכתב אין מוכיח מתון השטר מתי התחיל או בנקר או בערב אבל מתנה או מכר כל הקודם באותו יום עלמו זכה. מ״ר: **לימא** רב דאמר בר׳ מאיר דאמר עדי חתימה ברתי. וכיון דעיקר היא השטר ומתון עדים החתומים בשטר אין ניכר שקדם קנינו של זה הלכך קונין שניהם בבת אחת אפי׳ נכתב ונחתם ונמסר לאחד אחלה ואח״כ נכתב ונמסר לשני אע״פ שמתון עדי מסירה ניכר דלא משיב דהו אדי מסירה עיקר והכי מוכח בגטין דתנן בפ׳ כל הגט (דף כד:) כתב לגרש את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה ודייק בגמ׳ הא גדולה מני מגרש אמר רבה זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת מוציאין שט״ח על אחרים א״ל אביי אלא מעתה ריש״ל דקתני פסול לגרש בו ה״ג שני הוא דלא מגרש ביה הא ראשון מני מגרש ביה והא אמרת אין אחר יכול להוציא שטר חוב עליהם אלא מאי אית לך למימר בעדי מסירה ור׳ אלעזר משמע אבל לר״מ אפי׳ ראשון לא מני מגרש אע״פ שניכר מתון עדי מסירה הואיל ומתון עדי חתימה אין ניכר. מ״ר. ונראה לרבי דמיירי הכא בחתנה או במכר במקום שכותבין את השטר דבמקום שאין כותבין שהקרקע נקנה בכסף ובמחזקה ובאגליפין והשטר אינו עומד אלא לראיה התם כולי עלמא מודו דאמרינן שודא דאין לריך התם שיהא ניכר מתון עדי חתימה איזה קנה תחלה הואיל ואינו אלא לראיה בעלמא ור״ת מפרש הא מילתא בענין אחר וז״ל שני שטרות היוצאין ביום אחד בני אדם לשני בני אדם אבל שני שטרות של שני בעלי חובין חולקין לכ״ע כדתנן בתמיתין חולקות בשוה ובעל כרחך כשכולן יוצאין ביום אחד וטעמא דשניהם אחת ושעה אחת בירושלים כיום אחד בעלמא דמי ליתא רב דאמר כר״מ דאמר עדי חתימה כרתי ואפשר דנתחם בבת אחת דהנך מהדי מתוס אהאי והנך מהדי אהאי בהדי הדדי ומסתמא כיון שהחתימה עיקר המסירה היתה לדעת חתימה אע״פ שהיתה זו אחר זו והוי כנתחם בבת א׳ דהיכא דבתרי שעות

מלינן

מסורת הש״ס

6) לעיל 5., ב) [ב״ק לד. ערכין ז:], ג) גיטין ב. שבועות מב., ד) ב״ב לד., ה) [קדושין עד. וש״נ], ו) [קדושין מא. גטין ג: כא: וש״נ].

גליון הש״ס

גמ׳ שודא דדייני. עיין לעיל נה ע״ב תוס׳ ד״ה שאם אמר:

מוסף רש״י

יתומים שאמרו. שאמרו מכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה, ואמ״ל הוליא שטר, דאי הוה אמינא דאיהו דיתמי קיים לאמא הוה טעין ואמר אשבעא לי דלא פרעתיך ומשבעינן ליה, כדאמרינן בשבועות (מא.), והשתא אגן טעינן בשביל יתמי ונהא מילתא אפילו גדולים נמי (גיטין נ.). שני שטרות היוצאים ביום אחד. היינאים לפנינו על שדה אחת של לאונן שכתב שטר מתנה לשמעון ושטר מתנה ללוי ושניהם ביום אחד ונמצא אחין זה מוחזק ייחר מזה כלל, ואפילו מתברר שהשמעון בשחר ולוי אחריו בערב, אין הקדמה בשעות אלא בירושלים כדאמרינן גבי ההוא עובדא דאמיה דרמי בר חמא בו׳ וכיון דלא פיקם לי דאונן לשמעון הבשה, נמצא שלא זיכהו בכתב זה עד הערב, הואיל ולא נתפרש בו שעה אחרים ונמצאו שניהם שוין (שבת״ם ב״ב לה:). **רב אמר חולקין.** דקפיקא הוא וליכא למימר הכא המוציא מחבירו אין אחד מוחזק ייחר מחבירו (שם). **ושמואל אמר שודא דדייני.** לאותו שיהא טוקה לב הדיינים שהיה הנותן לוהנו אם קדונו יותר להנות נמר ואקני לו יתנו את הקרקע ושמא עתה זכה בעל הקרקע בשלו, אבל כשאתה אומר יחלוקו בולמי אחד בעל החלי שלא כדין (שם וכעי״ז קדושין עד.). עדי חתימה כרתי. מעד ליה ספר כריתות (קדושין מח.).

תוספות רי״ד

בירושלים שעות היו כולן יוצאות בשעה א׳ ואין שם אלא ק׳ חולקין בשוה במאי קמיפלגי אמר שמואל בגון שנמצאת שדה א׳ שאינו שלו וכב״ח מאוחר שקו״ר קא מיפלגי ת״ק סבר מ״ש ל״ג וב״ע סבר משג״ג פי׳ כגון שנמצא א׳ מן הג׳ שדות שגבו נשים ראשונות שדה שאינו שלו שנודע שגזלה יסוף שיבואו בעלים ויטלוה ממנה וכשבאה הד׳ לגבות בכתובתה שדה הד׳ באה זו ועוררת למחר יבא הנגזל ויטול שדהו מידי ונמצאתי קרח רצוני שתשבעי שלא גבית כתובתך בחיי הבעל ובבח״מ שקדם וגבה קמפלגי ת״ק סבר מ״ש ל״ג הילכך למה תשבע אם יבא הנגזל ויטרוף מידה היא תחזור על הד׳ ותטול ממנה מה שגבית דהוי לה ד׳ ב״ח מאוחר. וב״ע סבר משג״ג ואין הג׳ חוזרת עליי לפי׳ היא יכולה להשביעה. ר״נ ארב״א רכ״ע מ״ש ל״ג והכא בחרשיין שמא הכסיף זו

עין משפט נר מצוה

כד א מי׳ פי״ד מהל׳ מלוה ולוה הל׳ ה
סמג עשין מח ופל טוש״ע חו״מ סי׳ לו סעיף עז וטוש״ע מ״מ סי׳ קמ סעי׳ ג ריח:

כה ב מי׳ פ״ג מהל׳ שופטין הל׳ ג סמג עשין כפ טוש״ע מ״מ סי׳ עז סעיף ט וסי׳ קכב סעיף ט וסי׳ קעו סעיף כה:

כו ג מי׳ שם (וכה״מ) טוש״ע מ״מ סימן פז סעיף לו וסי׳ קעו סעיף כד:

כו ד מי׳ שם טוש״ע שם סי׳ עז סעיף ט וסי׳ קכב סעיף ט וסימן קעו סעיף כה:

כח ה מי׳ פ״ה מהל׳ זכיה הל׳ ו וה״ל מהל׳ מלוה ולוה הל׳ ג סמג עשין סה טוש״ע מ״מ סי׳ רמ סעי׳ ג וסי׳ קד סעיף מ:

תוספות רי״ד (המשך)

הד׳ את השדה שהיא גובה דכי חזיא דלא משבענא לה ידעה דהדרה ג׳ עלה כשיטלו מה שבידה ולא חיישא הך הד׳ לאשבוחי לארעא אלא שמטא ואזלא ות״ק לא חייש לשמא תכסיף וכן הל׳ דבח״מ שקו״ר מ״ש לא גבה ומאי דאמרי׳ בפ״ב דערכין בח״מ שקדם וגבה מש״ג היא מיירי במטלטלין כדכתבינן בר״פ ומשום דמטלטלי לא משתעבדי לב״ח אבל קרקע שהם משועבדים לב״ח לא כל הימנו לאחרון לאבד זכותו של ראשון ואם קדם וגבה שלא כדין לא גבה ומוציאין מידו: אביי אמר דאביי קשישא א״ב דתני א״ק יתומים שאמרו גדולים ואצ״ל קטנים בין לשבועה בין לזיבורית ת״ק ל״ל דא״ק וב״ע א״ל דא״ק פי׳ וכגון שהי׳ היתומים גדולים ובאו היתומים להשביעה. ואע״ג דאוקי אביי דא״ק בב״נ ולא כת״ק הל׳ בוותי׳ דהכי פסק תלמודא בפרק הנזקין והל׳ יתומים שאמרו גדולים ואצ״ל קטנים בין לשבועה בין לזיבורית: אמר ר״ה הני תרי אחי ותרי שותפי דא״ל דינא בהדי חד ואזיל חד מינייהו בהדי׳ לדינא לא מצי אירך למימר לי׳ לבדד״א אלא שליחותי׳ עביד פי׳ אם יצא השותף חייב לא מצי שותף חברי׳ למימר לי׳ לבע״ד אנת לאו בדד״א בדין זה שנתחייב חבירו כאילו נתחייב ובאילו שלחו לדון עמו דמי: איקלע ר״נ לסורא שיילוהו כהא גוונא מאי א״ל מתני׳ היא הא׳ נשבעת לב׳ וב׳ לג׳ וג׳ לד׳ ואילו הא׳ לג׳ לא קתני מ״ט לאו משום דשליחותה עבדה: מי דמי התם שבועה לא׳ שבועה לק׳ הכא א״ל אי הוה אנא הוה טענינא טפי ול״א אלא דליתא במתא אבל איתא במתא איבעי׳ ליה למיתי׳: איתמר ב׳ שטרות היוצאים ביום א׳ רב אמר חולקין ושמואל אמר שודא דדיינא. פי׳ ב׳ שטרי מכר או שיעבוד להלואה או מתנה יוצאין על שדה א׳ וזמן שניהם שוה ביום א׳ רב אמר חולקין השדה ביניהן ושמואל אמר ש״ד כמו שדי בימא השלכת דעת הדיינים כפי שיאמרו הם למי היתה דעתו קרובה ליתן יותר לאותו נותנין

תלין מסירה אחר שעות חתימה ה"נ תלינן המסירה בשעת חתימה ואפ"י אם תימלי לומר לגמלם לי אפשר ואחד מהם נחתם קודם לחברו איהו מיהו סבר דשניהם נחתמו בנס אחת ואין דעתו כשמוסר להם אפ"י בזה אמר זה שיקנה אחד יותר מחברו אלא דעתו שיקנה זה כמו זה והוי כאילו מסר שניהם בנס אחת ואין מועיל הקדמת החתימה כלום ואי נמי העדים שויס בשני שטרות אימא בשעה שעסוקין באותו ענין חתמו דקנין יכול לחזור בו או לקיים שניהם הלכך אמר רב חולקין ושמואל דאמר כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כדתי וכיון שיולא השטר מיד המוכר ליד הלוקח מהר הוא שלא למסור בנס אחת אלא זה שלא בפני זה דהמסירה ביד המוכר דכותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו אבל החתימה לר' אלעזר לאו עיקר הוא ולא תלינן ביה הלכך אמר שמואל שודא דדייני שיש כח ביד הדיינים מובהקים ליתן לכל מי שירצו דהואיל וא"א לפי הענין להיות בנס אחת אימור אימרמי לאותו שזכה וכן (לעיל דף פה:) גבי שני טוביה שניהם ת"ח דאיכא שודא וכן גבי הנהו דכתן אמרו בשילהי פ"ק דגיטין (דף יד: ושם) דמייתי הכא וכן בי' יוחסין (קדושין עד. ושם) גבי נאמן הדיין וכן בהמוכר את הבית (ב"מ סב:) גבי רבבא דקלי וכן בשבועת העדות בריש (שבועות ל:) וגבי אמר רב נחמן בחזקת הבתים (ב"מ לה. ושם) מדמיון דינא דאלים גבר לשודא דדייני ומשנינן דמאן דאלים גבר איכא למיקס עלה דמילתא שודא דדיינא ליכא למיקס עלה דמילתא ולא משום אומדנא דעתא אבל במקום שיכולין לזכות שניהם בנס אחת א"נ ב' בעלי חובין ביום אחד או שתי כתובות ביום אחד כולי עלמא מודו דיחלוקו דחשו רבנן להפסד בעלי חובין משום נעילת דלת ולכתובת אשה משום מיגא אבל בלקוחות א"נ במתנה עבוד שודא היכא דאיכא למימר דאב קדיש והאחר שקר עד כאן לשון ר"ת: [וע"ע בתוס' לעיל פה: ד"ה שודא]: **כתב לאחר ומסר לאחר לזה שמסר לו קנה.** אע"פ שקדמה הכתיבה למסירה ה"נ ס"ל לשמואל דהא אית ליה שודא והיינו אליבא דרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כדתי ותימה הא משמע בפ"ק דב"מ (דף יג. ושם) דשמואל ס"ל כאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו דתניא אם יש בו ס"ל כאביי אמאי לא יחזיר ומסיק שמואל מוקי לה בשאין חייב מודה ופריך אין בהם אחריות נכסים אמאי יחזיר ומסיק אמר שמואל אומר היה ר"מ שטר שאין בו אחריות נכסים אינו גובה כו' מדמדיק שמואל אומר הך סברא לר"מ ש"מ כאביי ס"ל דלרב אסי הוה מצי לאוקמא בשאין בו הקנאה ואליבא דאביי משמע כתב לאחר ומסר לאחר אח כתבו לו קנה דאמתני' דקתני כותבין שטר לזה אע"פ שאין מלוה עמו פריך התם וליחוש דלמא כתב לזוות בנימן ולא זוה עד תשרי ואתי למיטרף לקוחות אלא כדין דמניסן ועד תשרי ומשני אמר מצי עדיו בחתומיו זכין לו אלמא אע"ג דמסר לקוחות קודם למלוה זה שמסר לו לא קנה וכסוף הפרק (שם כ. ושם) משני מצי בכאבי גוונא גבי מלא שובר בזמן שהשאה מודה יחזיר לבעל דלא חיישינן דלמא כתבה בניסן ולא נתנה עד תשרי כו' וא"כ קשיא שמואל דאשמואל ובלא שמואל איכא לאקשויי מאביי גופיה דמשמע בפרק זה בורר (סנהדרין דף כח: ושם) דס"ל כרבי אלעזר דמסקינן דאמתני' דקתני כותבין שטר לזה אע"פ שאין מלוה עמו פריך התם וליחוש דלמא כתב לזוות בנימן ולא זוה עד תשרי ואתי למיטרף לקוחות אלא כדין דמניסן ועד תשרי ומשני אמר מצי אמר עדיו בחתומיו זכין לו אלמא אע"ג דמסר לקוחות קודם למלוה זה שמסר לו לא קנה וכסוף הפרק (שם כ. ושם) משני מצי בכאבי גוונא גבי מלא שובר בזמן שהשאה מודה יחזיר לבעל דלא חיישינן דלמא כתבה בניסן ולא נתנה עד תשרי כו' ומ"ל דלרב אסי הוה מצי לאוקמא בשאין בו הקנאה ואליבא דאביי משמע כתב לאחר ומסר לאחר את כתבו לו קנה דלמתני' דקתני כותבין שטר לזה אע"פ שאין מלוה עמו פריך התם וליחוש דלמא כתב לזוות בנימן ולא זוה עד תשרי ואתי למיטרף לקוחות אלא כדין דמניסן ועד תשרי ומשני אמר מצי

טירפא. לטרוף לקוחות מר"ח אייר שהרי מכרה לו בחמריות: **יכלי למימר.** לקוחות: **אם בר חד בניסן אם.** ושטרך קודם ושלא כדין נטלה ממך: **מאי מקנתיה.** דהא: **נכתבו הרשאה להדדי.** יבקש מאת דאחריסה אם מכרה ונתנה קיים אבל הכא אינו יכול למכור שלא מטרוף כל שעה: **הכא במאי עסקינן** בשקנו מידה. תע"ג דגבי גשואה אמר רב יוסף בריש הכותב (לעיל פג.) מדין ודברים קנו מידו גשואה הוי טפי ידו כידה מהכא גבי לוקח ידה כידו: **תימא** נחת רוח עשיתי **לבעלי מי לא** תנן בו'. ליכא לשנויי כשלקח מהאשה תחלה דאז הוי קיים כדקתני בסיפא לקח מן האשה יחזר ולקח מן האיש מקחו קיים דבמתני' משמע דאחר מכירת השדה כתבה לוקח דהכי קתני ומכר שדהו וכתבה בו': **הא** ר"מ **הא** רבי יהודה **דתניא** בו'. והא דקתני דלא אמרינן נחת רוח עשיתי לבעלי ר"מ היא ופי' לנו רבי דבריהן למימר דהשתא הא דנקט בברייתא כתבה לראשון ולא חתמה לו רבותא נקט דאע"ג דאיכא למימר הך אתתא כי חתמה נמי לשני לאו שהודית בחותו מכר אלא לנחת רוח מכוונת דהא כבר רחיטה שלא חתמה לראשון אפ"ה אמרי איכדה כתובתה וכ"ש סתמא וקשיא לי א"כ לבסוף דמסיק רב אשי כולה ר"מ היא ועד כאן לא קאמר ר"מ אלא בשני לקוחות בו' אמאי הדר ביה מאותה סברא דאשונה דס"ד דיותר יש לנו לומר אבדה כתובתה בחד לוקח מבשני לקוחות הל"ל כולה ר' יהודה היא ובשני לקוחות דוקא ת"ר יהודה יכולה שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי אבל בחד לוקח לא על כן נ"ל לס"ד השתא נמי שייך יותר נחת רוח בלוקח אחד מבשני לקוחות אבל לא משמע ליה שיחלוק ר"מ ונקט שני לקוחות משום רבותא דר' יהודה: **כתבה לראשון ולא חתמה לו בו'.** יש מקשין והא בהמקדן (גיטין נח. ופס) אמתני' דלקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אמר רב לא שנו אלא דא"ל לך חזק וקני אבל בשטר קנה ותירץ רבי דהתם כשכתבה לו שטר בפני עצמה דהואיל ויכול להוציא שטר שלה בלא שטר של בעל לא אמרי' נחת רוח אבל הכא מיירי שחתמה לו בשטר של בעל דהואיל ואינו יכול להוציא שטר שלה אבל לב"ח מכרו קיים); אר"ז אר"ח ל"ק הא ר"מ והא ר"י דתניא כ' לראשון ולא חתמה לו לב' וחתמה לו אבדה כתובתה דברי ר"מ ר"י אומר יכולה היא שתאמר נ"ר ע"ל אתם מה לכם עלי. פי' מכר הבעל שדה א' ללוקח א' ולא הסכימה לו אשתו ואח"כ מכר שדה אחרת ללוקח ב' והסכימה לו אבדה כתובתה אם אין שם יותר ב"ח שהראשון שלא הסכימה לו אומר לה הנחתי לך מקום לגבות הימנו וכגון שהשדה הב' היא כשיעור כתובה ועל הב' אינה יכולה לילך שהרי הסכימה לו ור"י סבר הולכת לב' שהסכמתה אינו כלום שתוכל לומר נ"ר ע"ל: ומקשה ור' הבא סתם לן כר"מ והתם במס' גיטין סתם לן כר"י. אמר ר"פ בגרושה דר"ה פי' מתני' מיירי בגרושה ואח"כ כתבה ללוקח **וכי** כתבה ליה **מאי** הוי. תימה מאי קא פריך והלא לא בא עדיין לידה והוי כמו כותב לה ועודה ארוסה ואומר אי דשפיר פריך דהכא הוי כמו כותב לה והיא גשואה ולא דמי לארוסה אם מכרה ונתנה קיים אבל הכא אינו יכול למכור שלא מטרוף

מי שהיה נשוי פרק עשירי כתובות צה.

מתני' אמי שהיה נשוי ב' נשים ומכר את שדהו וכתבה ראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך השניה מוציאה מהלוקח וראשונה מן השניה והלוקח מן הראשונה וחוזרות חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם [2]וכן בעל חוב וכן אשה בעלת חוב: **גמ'** וכי כתבה ליה מאי הוי [3]והתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת הימנה לא אמר כלום הכא במאי עסקינן בשקנו מידה וכי קנו מידה מאי הוי תימא נחת רוח עשיתי לבעלי מי לא תנן [4]לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אלמא יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי א"ר זירא אמר רב חסדא לא קשיא הא ר"מ הא ר' יהודה דתניא [5]כתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו איבדה כתובתה דברי ר"מ ר' יהודה אומר יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי אתם מה לכם עלי ורבי סתם לה הכא כר"מ וסתם לה התם כר' יהודה אמר רב פפא בגרושה ודברי הכל רב אשי אמר כולה ר"מ היא [6]ועד כאן לא קאמר ר"מ התם אלא בשני לקוחות דאמרי לה אי איתא דנחת רוח עבדת לקמא איבעי לך למיעבד אבל בלוקח אחד אפילו רבי מאיר מודה ומתני' דכתב ליה לאחר [7]תנן התם [8]אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין ואפי' הן זיבורית איבעיא להו אישתדוף בני חרי מהו דליטרוף ממשעבדי ת"ש כתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו איבדה כתובתה דברי ר"מ ואי סלקא דעתך אישתדוף בני חרי טריף ממשעבדי נהי דאיבדה כתובתה משני מראשון מיהא תיגבי אמר רב נחמן בר יצחק מאי איבדה איבדה משני אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דאיבדה לגמרי משמע ועוד תניא [9]לוה מן האחד ומכר נכסיו לשנים וכתב בעל חוב ללוקח שני דין ודברים אין לי עמך אין לו על לוקח ראשון כלום מפני שיכול לומר הנחתי לך מקום לגבות הימנו [10]התם איהו דאפסיד נפשיה בידים א"ל רב יימר לרב אשי

והא טירפא מאייר ואילך א"ל יכלי למימר לך את בר חד בניסן את מאי תקנתיה נכתבו הרשאה להדדי: **מתני'** אמי שהיה נשוי ב' נשים ומכר את שדהו וכתבה ראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך השניה מוציאה מהלוקח וראשונה מן השניה והלוקח מן הראשונה וחוזרות חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם וכן בעל חוב וכן אשה בעלת חוב: **גמ'** וכי כתבה ליה מאי הוי [3]והתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת הימנה לא אמר כלום הכא במאי עסקינן בשקנו מידה וכי קנו מידה מאי הוי תימא נחת רוח עשיתי לבעלי מי לא תנן [4]לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אלמא יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי א"ר זירא אמר רב חסדא לא קשיא הא ר"מ הא ר' יהודה דתניא [5]כתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו איבדה כתובתה דברי ר"מ ר' יהודה אומר יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי אתם מה לכם עלי ורבי סתם לה הכא כר"מ וסתם לה התם כר' יהודה אמר רב פפא בגרושה ודברי הכל רב אשי אמר כולה ר"מ היא [6]ועד כאן לא קאמר ר"מ התם אלא בשני לקוחות דאמרי לה אי איתא דנחת רוח עבדת לקמא איבעי לך למיעבד אבל בלוקח אחד אפילו רבי מאיר מודה ומתני' דכתב ליה לאחר [7]תנן התם [8]אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין ואפי' הן זיבורית איבעיא להו אישתדוף בני חרי מהו דליטרוף ממשעבדי ת"ש כתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו איבדה כתובתה דברי ר"מ ואי סלקא דעתך אישתדוף בני חרי טריף ממשעבדי נהי דאיבדה כתובתה משני מראשון מיהא תיגבי אמר רב נחמן בר יצחק מאי איבדה איבדה משני אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דאיבדה לגמרי משמע ועוד תניא [9]לוה מן האחד ומכר נכסיו לשנים וכתב בעל חוב ללוקח שני דין ודברים אין לי עמך אין לו על לוקח ראשון כלום מפני שיכול לומר הנחתי לך מקום לגבות הימנו [10]התם איהו דאפסיד נפשיה בידים א"ל רב יימר לרב אשי

והא בטל עד שתכתוב לו מחריות נכסים דקאמר נימא תהוי תיובתא דרב ומאי תיובתא נמי האי דקתני דשטר אינו מועיל עד שתכתוב מחריות נכסים בדלא אמר לך חזק וקני וכי קאמר רב בדאמר לך חזק וקני בהדי שטר ולתירוץ ראשון לא קשה כולי האי. (וע"ע תוס' ב"ב מז: ד"ה אבל בשטר): **הכי** איתא גירסא ישנה מתני' דכתבה לאחר זה לאחר שני הוא מכלל דמכר הבעל לראשון [11](שדה אחרת) ולא חתמה לו ולישנא דהך משנה דקמשני נקט דאי האי אחר ראשון הוא וגרסינן ליה לאחר הו"ל למימר: **התם** איהו **דאפסיד נפשיה.** מה שפירש נקו' וכולה רבא קאמר לה לא נהירא לר"ת דא"כ הל"ל אלא התם הוא דאפסיד אנפשיה אלא דאפסידה נפשה דהא בעת שכתבה לו לא היתה ראויה עדיין לגבות בגרוש שהרי לא נתנה כתובה לגבות מחיים וכן פי' רבינו חננאל ובכמה מקומות בש"ס דלא חיים [12]לשנויי אלא קושיא אחרונה ועוד דאינה פירכא כל כך מקמייתא דלר"נ בר יצחק לא משמע ליה לגמרי אלא משני: ומוקמינן

לב א מיי' פי"ז מהל' אישות הל' יב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' ק סעיף ד: **לג** ב מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הל' ט סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קיח סעיף ב: **לד** ג ד מיי' פי"ז מהל' אישות הל' יא ופי"ל מהל' מכירה הל' ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' נ סעיף י ופי' ק סעיף ג: **לה** ה מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הל' ח ופי"ט הל' ג סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קיח סעיף ח: **לו** ז ח מיי' פי"ט שם הל' ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קיח סעיף ח ופי' קיח סעיף יב:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה התם וכו' לשנויי **אלא** קושיא אחרינא. כעין זה כתבו תוס' שבת י ע"א ד"ה עריתותא וש"ש:

תוספות רי"ד (המשך)

לו בבית אביה וא' שייחד לה בכתובתה וא' שכתב שום משלו שהיתה שלו וכתב בכתובה שהכניסתו מבית אבי' הא אמרי' התם אי למעוטי שאר נכסים כ"ש דהויא לה איבה אלמא בכל נכסי הבעל יכולה היא לומר נ"ר ע"ל ולא אוקימנא בג' שדות אלא משום דתני מקחו בטל דמשמע לגמרי שגם מקחו של איש בטל משא"כ בשאר נכסי הבעל דאילו בכל נכסיו מקח האיש קיים ומקח האשה בטל שכ"ז שהוא קיים ולא גירש אשתו מקחו קיים אבל אם נתאלמנה או נתגרשה היא יכולה לטרוף משם אם לא תמצא בני חורין וקנינה אינה כלום משום דאמרה נ"ר ע"ל. הה"ה נמי נבי ב"ח אם להה מאחרים ומכר מנכסיו מקחו קיים אלא שב"ח גובה מהן אם לא ימצא ב"ח. ואם עשאן אפותיקי לחובו א"י למכרן כלל דומיא דיחיד לה שדה לכתובה ואע"ג דאמרי לקוחות לכשתבא לגבות אם לא תמצא תחזור עלינו אינו כלום מפני שהוא אומר להם א"א לטרוח בב"ד ולהוציא מידכם אלא עד שלא יפרע אותו אי אפשר שימכור מה ששייעבד לו (רבוה חולק הרב ואומר דוקא אם עשאו אפותיקי לאשתו מכרו בטל אבל לב"ח מכרו קיים); אר"ז אר"ח ל"ק הא ר"מ והא ר"י דתניא כ' לראשון ולא חתמה לו לב' וחתמה לו אבדה כתובתה דברי ר"מ ר"י אומר יכולה היא שתאמר נ"ר ע"ל אתם מה לכם עלי. פי' מכר הבעל שדה א' ללוקח א' ולא הסכימה לו אשתו ואח"כ מכר שדה אחרת ללוקח ב' והסכימה לו אבדה כתובתה אם אין שם יותר ב"ח שהראשון שלא הסכימה לו אומר לה הנחתי לך מקום לגבות הימנו וכגון שהשדה הב' היא כשיעור כתובה ועל הב' אינה יכולה לילך שהרי הסכימה לו ור"י סבר הולכת לב' שהסכמתה אינו כלום שתוכל לומר נ"ר ע"ל: ומקשה ור' הבא סתם לן כר"מ והתם במס' גיטין סתם לן כר"י. אמר ר"פ בגרושה דר"ה פי' מתני' מיירי בגרושה ואח"כ כתבה ללוקח

תוספות רי"ד

מאייר ואילך פי' לטרוף הלקוחות שלקחו ממנו מאייר ואילך שבאחריות מכרה לו א"ל יכלי לקוחות למימר לך את בר חד בניסן את ושטרך קודם ושלא כדין נטלה ממך מאי תקנתייהו נכתבו הרשאה זה לזה יבקש מאת חבירו בר ה' בניסן רימסר לו שטרו ויכתוב לו הרשאה עליו וילך זה לטרוף לקוחות ואם יאמרו לו בר חד בניסן את יאמר להם אני בא לטרוף עבור חבירו של ה' בניסן שהרי לשנינו מכרה באחריות ואני בא עליכם בהרשאה מכחו ואם יאמרו לך הוא קודם ואת בר ב"ט בניסן היית אומר להם אני בא מחמת עצמי: **מתני'** מי שהיה נשוי ב' נשים מכר את שדהו וכתבה הא' ללוקח דו"ד אין לי עמך הב' מוציאה מיד הלוקח והא' מיד הב' והלוקח מיד הא' וחזרות חלילה עד שיעשו פשרה וכן ב"ח וכן אשה ב"ח. פי' מכר שדהו המשועבד להן לכתובתן ללוקח ומת והראשונה מסתלקת מעל הלוקח אבל הב' לא נסתלקה מעל הלוקח והא' ג"כ לא נסתלקה מעל הב' אלא בכל שעה היא קודמת לטרוף הלכך חוזרים חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם: וכי כתבה לי' מאי הוי והתניא האומר לחבירו דו"ד אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה ובשקנו מידה וכי קנו מידה מאי הוי יכולה היא שתאמר נ"ר עשיתי לבעלי מי לא תנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אלמא יכולה היא שתאמר נ"ר ע"ל ה"נ יכולה היא שתאמר נ"ר ע"ל ואע"ג דאריקמינה בחזקת הבתים באותן ג' שדות א' שכ' לא בכתובתה שהכניסה

מוסף רש"י

האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו כו'. כגון שדה שיתפין ואמר המחר לחבירו אחד מן הלשונות הללו אין בכתיבה כן בחמריה (לעיל פג. ובגיטין עז.). **ואין לי עסק בה.** כלומר לא יהא לי עסק בה, ומכלל אחה שומע אלא הכל יהא שלך, אלא שלא הוצים הדבר בפירוש כפי (רשב"ם ב"ב מג.). **לא אמר כלום.** דאין כאן לשון מתנה (לעיל פג.) ולא אבד זכותו (גיטין עז.) דאמר אחר שלי פרוך לכתוב לשון מתנה (גיטין עז.) דאין זה לשון מתנה כשאמר לא יהא לי אלא בשלי, דעל כרחו הרי הוא שלו עד שיאמר לחבירו שדי מתנה לך שדי מכירה לך שדי מיפקרת לכל מי שירצה (רשב"ם ב"ב מט. ורש"ם מג. בארוכה). הוא לעיל פג.). **לקח מן האיש.** קדקע המיוחדת לכתובת אשתו, לו שכתוב בכתובתה לו הכניסה לו שום בכתובתה וכל שכן שלו נכסים, דאי לא עבדה ליה אמר לה עיניך נתת בגרושין ונמיחה (גיטין נח.). **וחזר.** זה לוקח, **ולקח מן האשה.** מתן לה דבר מועט והקנאו לו כדי שלא תטרוף ממנו חוב כתובתה (רשב"ם ב"ב מט.). **מקחו בטל.** לא בטל בטל ממש, שכל זמן שיחיה הבעל יאכל זה הלוקח את הפירות, שהרי המיכל מכר לו כל זמן שלא תתגרש האשה ולא יבא זמן ניטול כתובתה, שהרי תשנה זו בכל נכסים וקרקעות שיש לו לבעל מיד, אלא לאכלו אחר שעבוד שתוכל לטרוף מהן כשיגיע זמנה לגבות כתובתה, הלכך אחר מקחו בטל אחזר ולקח מן האשה קאי דהוי בטל נמתי הוא מקח וכשתבא לגבות כתובתה תטרוף ממנו, דאמר אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי למכור לך קרקע המשועבד לי ולא נמלתי בלבי להקנות לך (שם). **כתב לראשון.** שהה המיוחדת לכתובה (ב"ק נט.). **לשני וחתמה לו איבדה כתובתה.** ולא מצית לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, דא"כ הוה לה למעבד לראשון, אלא ידאי נמרה ומקניא (שם).

בטל עד שתכתוב לו מחריות נכסים דקאמר נימא תהוי תיובתא דרב ומאי תיובתא נמי האי דקתני דשטר אינו מועיל עד שתכתוב מחריות נכסים בדלא אמר לך חזק וקני וכי קאמר רב בדאמר לך חזק וקני בהדי שטר ולתירוץ ראשון לא קשה כולי האי. (וע"ע תוס' ב"ב מז: ד"ה אבל בשטר): **הכי** איתא גירסא ישנה מתני' דכתבה לאחר זה לאחר שני הוא מכלל דמכר הבעל לראשון [11](שדה אחרת) ולא חתמה לו ולישנא דהך משנה דקמשני נקט דאי האי אחר ראשון הוא וגרסינן ליה לאחר הו"ל למימר: **התם** איהו **דאפסיד נפשיה.** מה שפירש נקו' וכולה רבא קאמר לה לא נהירא לר"ת דא"כ הל"ל אלא התם הוא דאפסיד אנפשיה אלא דאפסידה נפשה דהא בעת שכתבה לו לא היתה ראויה עדיין לגבות בגרוש שהרי לא נתנה כתובה לגבות מחיים וכן פי' רבינו חננאל ובכמה מקומות בש"ס דלא חיים [12]לשנויי אלא קושיא אחרונה ועוד דאינה פירכא כל כך מקמייתא דלר"נ בר יצחק לא משמע ליה לגמרי אלא משני: ומוקמינן

---

[1] עי' כנ"ל נט דמנואר שם בהגהת דקן רב כר"מ וע"ש.

ומוקמינן לכולהו בידא דלוקח. תימה מעיקרא נמי מוקמיה ביד הלוקח אפוקי מערמתא נמה לי דאמר הבעל מוליא מיד הלוקח ואחריך מיד הבעל ולוקח מיד אחריך ואמר ר' דנפקא מינה כשיוליא הבעל מיד הלוקח תחלה אם יעשה פשרה ביניו לאחריך יפסיד הלוקח ואין נראה לי דא"כ הא דפריך מאי שנא מהא דתנן ומשני התם אית להו פסידא לכולהו הכא לוקח הוא דאית ליה פסידא מה הועילו חכמים בתקנתם כיון דמצי למיעבד פשרה בעל ואחריך ויפסיד הלוקח אלא נראה לי דלאו דוקא קאמר שיוליא הבעל מיד הלקוחות אלא מתון שאם היה מוליא הבעל מיד הלוקח היה אחריך מוליא מיד הבעל ולוקח מיד אחריך מעיקרא נמי מוקמינן ליה בידא דלוקח משום דאית ליה פסידא ולא יוכל בעל להוליא מידו:

וכן בעל חוב ושני לקוחות וכן אשה. יש לתמוה אמאי ליצטריך למיתני כל הנך גווני וי"ל דצריכי דאי מקמייתא הוה אמינא הראשונה מוליאה מיד השניה כיון (ה) דאין לשניה כל כך פסידא שתוכל לגבות מבעלה ושיעבודא של ראשונה קודם ודין הוליאה אבל בעל חוב מלוקח לא ואי אשמעינן בעל חוב מלוקח הוי אבל אשה בעלת חוב מלוקח לא להכי צריכי כולהו:

הדרן עלך מי שהיה נשוי

אלמנה ניזונת מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהן.

גרסי' בלא וי"ו דאי גרסי' ומעשה ידיה שלהן בוי"ו היכי מצטיא ליה בגמ' אי ניזונת תנן אי הניזונת תנן על כרחך ניזונת תנן מדקתני ומעשה ידיה שלהן. מ"ר: **ואין** חייבין בקבורתה. וא"ת פשיטא דהא בעל גופיה לא מיחייב בקבורתה היכא דלא ירית כתובתה דקי"ל קבורתה תחת כתובתה וי"ל דהיא גופה קמ"ל מתני' דקבורתה תחת כתובתה דאכתי לא שמעי' ליה בשום מקום במשנה מיהו תימה הא דלא קתני ואין חייבין בפרקונה ואי משום דנעי למיתני יורשי כתובתה מיחיין בקבורתה הא נמי פשיטא אלא מי יקברנה וכי תימא בינמה אתא לאשמועינן דיורשי כתובתה מיחיין בקבורתה ולא יורשי נכסי מלוג א"כ מאי איצטריך למידק לעיל מדקתני יורשיה יורשי כתובתה איזהו אלמנה שיש לה שני יורשין תיפוק ליה מדאיצטריך למיתני הך בגא כלל וי"ל דאיצטריך לאשמועינן תפי' היכא דלא שקלה אלמנה כתובה כגון דליכא אלא מטלטלי אינן חייבים בקבורתה ואע"ג דהשתא הוו יורשי כתובתה כיון שאינה גובה אותה מהם:

ניזונת תנן ובאנשי גליל בו'. הא לא מצטיא ליה היכי אתם תנא דמתני' ולענין הלכתא כמאן דהא אשכחן פלוגתא דרב ושמואל בהא לעיל שילהי נערה (דף נד. וסס) ועוד היכי פשיט בתר הכי מדשמואל הא שמואל פסק לעיל כאנשי גליל אלא נראה לי הכי פירושו ניזונת תנן וכאנשי גליל שהיא ניזונת על כרחן של יתומין והלכך מעשה ידיה שלהן אבל לאנשי יהודה שמדעתם ניזונת ויכולין לסלקה אין מעשה ידיה שלהן או הניזונת תנן וכאנשי יהודה דאפילו לאנשי יהודה דאי בעו לא יהבי לה אפ"ה מעשה ידיה שלהן. מ"ר:

תא

כנגד שתיהן (לוקח א' מוציא מיד לוקח ב' וב"ח חוזר ומוציא אף זו מן הא' ולוקח ב' מב"ח וחוזר חלילה עד שיעשה פשרה ביניהן ואם רוצה לוקח שני מתפשר עם לוקח א' ולא יהי' לב"ח כלום שהוא אומר לו התפשרי עמי ואל תטרוף השדה מידי שאם תטרף אותה סוף שיבוא ב"ח ויטרפנה ממך ועלי אינו יכול לבוא אם תפיים עמו לוקח א' במעות אין לו לבע"ח כלום וכן אשה ב"ח שהיה לה חוב כתובתה בעל בעלה ומכר ב' שדותיו לשנים ואין בה"ת אלא כנגד כתובתה וכתבה לב' דו"ד אל"ע האשה מוציאה מיד לוקח א' והוא מן הב' וראשה מן הא' ומן האשה ולוקח א' מן הב' וחוזרת חלילה עד שיעשו פשרה ביניהן: **אלמנה** ניזונת מנכסי יתומים ומעשה ידיה שהן ואינן חייבין בקבורתה יורשי' יורשי כתובתה חייבים בקבורתה. פי' אחרי שהן זנין אותה הן זוכים במע"י כמו שהיתה עושה לבעל שהקנו מזונות תחת מע"י ואין חייבים בקבורתה שאחרי מותה באין יורשי' ותובעים כתובתה מן

ה) והא מעשים בכל יום. דהיינו דין דכיון דאשתדוף בני חרי טריף ממשעבדי: **פרדיסא.** כרס: **לעשר שנים.** שיאכלנה עשר שנים ותחזור לבעליה בלא מעות דכתב ליה במשלם שניא אילין תיפוק ליה דלא כתב: **וקנ.** הזקין: **אילו אפסיד אנפשיה.** לוקח שלקח שדה מיד זה שמשכן כרס זה בתחריות לאוכלו ר' שנים: **עביד דקים.** והדר מלוה על הלקוחות: **נכסי ליך.** ח) אמר לפניה נכסי ליך ואחריך לפלוני: **כי האי גונא.** כר"ש דאמר מכירתו מכירה: **ואמר אביי נכסי ליך כו'.** לקמן מוקי לה שמעתא ט) בתרייתא באומר לגשואה: **הבעל מוליא מיד הלוקח.** אם בא לדון עמו יכול הוא לזכות בדין שהוא לוקח ראשון: **ואחריך.** יכול להוליא מיד הבעל דכי אמר אביי אין לאחריך במקום בעל כלום כמאן כי האי תנא ט) דתניא נכסי ליך ואחריך לפלוני ירד הראשון ומכר השני מוציא מיד הלקוחות דברי רבי רשב"ג אומר יאין לשני אלא מה ששייר ראשון ומי אמר אביי הכי יא) והאמר אביי יב) איזהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור בנכסים כרשב"ג מי קאמר תינשא נשאת קאמר ואמר אביי נכסי ליך ואחריך לפלוני ומכרה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ואחריך מיד בעל ולוקח מיד אחריך ומוקמינן לכולהו בידא דלוקח מאי שנא מהא דתנן וחוזרות חלילה עד שיעשו פשרה ביניהן יג) התם אית להו פסידא לכולהו הכא לוקח הוא דאית ליה פסידא אזל רפרם אמר לשמעתא קמיה דרב אשי מי אמר אביי הכי והאמר אביי נכסי ליך ואחריך לפלוני עמדה וניסת בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום א"ל התם דאמר לה כשהיא פנויה יד) הכא דאמר לה כשהיא נשואה מאי קאמר לה אחריך ליקני בעל לא ליקני: וכן בעל חוב: יתנא וכן בעל חוב ושני לקוחות וכן אשה בעלת חוב ושני לקוחות:

הדרן עלך מי שהיה נשוי

אלמנה טז) ניזונת מנכסי יתומים יח) מעשה ידיה שלהן יט) ואין חייבין בקבורתה יורשיה יורשי כתובתה חייבין בקבורתה: גמ' איבעיא להו ניזונת תנן או הניזונת תנן ניזונת תנן כ) וכאנשי גליל ולא סגי דלא יהבי לה או דלמא הניזונת תנן וכאנשי יהודה ואי בעו לא יהבי לה

תא

בקבורתה. אם מתה שהרי יורשיה גובין כתובתה מיורשי הבעל ועליהן לקוברה שהרי בעלה מתח כתובתה חייב בקבורתה כא) עכשיו שאינו יורשה היא תקבור עצמה: **גמ'** אנשי גליל היו כותבין אם תהא יתבת בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר אלמותיך בביתי: אנשי יהודה היו כותבין עד שירצו היורשין ליתן ליך כתובתיך לפיכך אם רצו היורשין נותנין לה כתובתה ומסורין אותה: **ניזונת תנן.** והכי קתני אלמנה הניזונת מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהם כל זמן שהם רוצים לזונה: מי

והא מעשים בכל יום ג) דההוא גברא דמישכן ליה פרדיסא לחבריה לעשר שנין וקש לחמש שנין ואתא לקמייהו דרבנן וכתבו ליה טרפא התם נמי אינהו הוא דאפסידו אנפשייהו כיון דהוו ידעי דפרדיסא עביד דקיש לא איבעי להו למיזבן ד) והלכתא אישתדוף בני חרי טרפא ממשעבדי אמר אביי ה) נכסי ליך ואחריך לפלוני ועמדה וניסת בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום כמאן כי האי תנא ו) דתניא נכסי ליך ואחריך לפלוני ירד הראשון ומכר השני מוציא מיד הלקוחות דברי רבי רשב"ג אומר ז) אין לשני אלא מה ששייר ראשון ומי אמר אביי הכי ח) והאמר אביי ט) איזהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור בנכסים כרשב"ג מי קאמר תינשא נשאת קאמר ואמר אביי נכסי ליך ואחריך לפלוני ומכרה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ואחריך מיד בעל ולוקח מיד אחריך ומוקמינן לכולהו בידא דלוקח מאי שנא מהא דתנן וחוזרות חלילה עד שיעשו פשרה ביניהן התם אית ליה פסידא לכולהו הכא לוקח הוא דאית ליה פסידא אזל רפרם אמר לשמעתא קמיה דרב אשי מי אמר אביי הכי והאמר אביי נכסי ליך ואחריך לפלוני עמדה וניסת בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום א"ל התם דאמר לה כשהיא פנויה הכא דאמר לה כשהיא נשואה מאי קאמר לה אחריך ליקני בעל לא ליקני: וכן בעל חוב: יתנא וכן בעל חוב ושני לקוחות וכן אשה בעלת חוב ושני לקוחות:

הדרן עלך מי שהיה נשוי

אלמנה ניזונת מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהן ואין חייבין בקבורתה יורשיה יורשי כתובתה חייבין בקבורתה: גמ' איבעיא להו ניזונת תנן או הניזונת תנן ניזונת תנן כ) וכאנשי גליל ולא סגי דלא יהבי לה או דלמא הניזונת תנן וכאנשי יהודה ואי בעו לא יהבי לה

תא

אלמנה ניזונת. אין חייבין בקבורתה. אם מתה שהרי יורשיה גובין כתובתה מיורשי הבעל ועליהן לקוברה שהרי בעלה מתח כתובתה חייב בקבורתה כא) עכשיו שאינו יורשה היא תקבור עצמה: **גמ'** אנשי גליל היו כותבין אם תהא יתבת בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר אלמותיך בביתי: אנשי יהודה היו כותבין עד שירצו היורשין ליתן ליך כתובתיך לפיכך אם רצו היורשין נותנין לה כתובתה ומסורין אותה: **ניזונת תנן.** והכי קתני אלמנה הניזונת מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהם כל זמן שהם רוצים לזונה: מי

תוספות רי"ד

אלא מזו אינו גובה משאר נכסים: אמר אביי נכסי ליך ואחריך לפלוני ועמדה ונשאת בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום פי' בעודה פנויה א"ל זכיון שנשאת בעל לוקח הוי כדאמרינן בתקנת אושא דבעל שויוהו רבנן בנכסי אשתו כלוקח כמאן כי האי תנא דתניא נכסי ליך ואחריך לפלוני וירד הא' ומכר ואכל הב' מוציא מיד הלקוחות דברי ר' רשב"ג אומר אין לב' אלא מה ששייר הא' פי' אלמא היכא דמכר מכרו קיים ואין לשני כלום ה"נ בשנשאת כאילו מכרתן לו דמי ואין לאחריך במקום בעל כלום: ומי אמר אביי הכי והאמר אביי איזהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור בנכסים כרשב"ג ומהדר מי קאמר הנשא נשאת קאמר: ואמר אביי נכסי ליך ואחריך לפלוני ומכרה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ומ"ש מהא דתנן וחוזרות חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם התם אית פסידא לכולהו הכא לוקח הוא דא"ל פסידא אזל רפרם אמר לשמעתי' קמי' דר"א ומי אמר אביי הכי והאמר אביי נכסי ליך ואחריך לפלוני ועמדה ונשאת בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום א"ל התם דא"ל כשהוא פנוי' הכא דא"ל כשהיא נשואה מאי קא"ל אחריך ליקני. בעל לא ליקני. פי' מילתא קמייתא דאביי דא"ל כשהיא פנוי' והלכך לכשנשאת בעל לוקח הוי וכאילו מכרתן לו דמי ואין לאחריך על הלוקח כלום כדאמר רשב"ג ומילתא בתרייתא דאביי דא"ל כשהיא נשואה דכי קא"ל ואחריך לפלוני הכי קא"ל אחריך לקני ולא בעל הלכך כשמכרה ללוקח ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות כדין כל אשה שמכרה (ללוקח) נכ"מ בחיי בעלה שהבעל מוציא מיד הלקוחות משום דהוא לוקח ראשון ואחריך יבוא ומוציא מיד הבעל דהא אמר לה אחריך ליקני בעל לא ליקני ולוקח יבוא ומוציא מיד אחריך כרשב"ג דאמר אין לאחריך במקום לוקח כלום ומוקמינן להו בידא דלוקח שאם יבא עוד הבעל להוציאם מיד הלוקח אין ב"ד נזקקים לו שאין הפעם הזאת דומה לראשונה שמתחלה כשנכנס להם לוקח זה מכח הראשון אלא שהבעל לטענו אני קניתי ראשון אבל בפעם הזאת שהוציאן הלוקח מיד אחריך שלא הי' הבעל זוכה אצלה בדין אין ב"ד נזקקין לבעל להוציאן מיד הלוקח ול"א שיחזרו חלילה כדתנן במתני' משום דלוקח הוא דא"ל פסידא דיהיב זחי אבל בעל ואחריך לא יהבו זוזי אבל במתני' דכלהו אית להו פסידא כלן שוין וצריכים לעשות פשרה ביניהן. ומכאן

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה וכן כו' דאין לפניה. נ"ב עיין בב"מ פי' הל':

מוסף רש"י

איזהו רשע ערום. המתעצר על ריב לא לו ומעכל מחצית הנתן שאמר נכסי לך ואחריך לפלוני, ונפלונו לא היה רשאין מוכר לאחרים להפסיד אחריך, ערום דמכל מקום מצלת הוא ומה שעשה עשוי, שהנתן לא מיחה בשעת המתנה כרשב"ג דאמר אם קדם רשאין ומכר מה שעשה עשוי, מי אין לאחריך אלא מה שייר לו ראשון והכי לא שייר לו כלום (שב"ם ב"ב קעד):

הדרן עלך מי שהיה נשוי

אלמנה ניזונת מנכסי יתומים. דכאי נמי תנא כתובה הוא לא תהא יתנא בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר אלמותיך (לעיל נג.):

תוספות רי"ד (המשך)

מוכח דמודה רשב"ג דפליג בפירקן דלעיל בכיתב לאשתו דו"ד א"ל בנכסיך בחיי ובמוחך דקאמר ת"ק שאם מתה אינו יורשה ורשב"ג אמר אם מתה יירשנה שהתנה עמש"כ ותנאו בטל כמנהג שאנו מתנים שאם תמות האשה בלא בנים שתחזיר הנדוניא ליורשי אבי' שהתנאי קיים דע"כ לא קאמר רשב"ג אלא בנ"מ דממילא נפל לה אבל היכא דדעת אחרת מקנה אותו שתמתנה והכל לפי דעת המקנה דהא אביי הכא כרשב"ג כ"ל ואמר דאחריך קני ובעל לא ליקני: וכן ב"ח וכן אשה וכ"ח. תנא וכן ב"ח וב' לקוחות וכן אשה ב"ח וב' לקוחות פי' דאובן לוה משמעון מנה ולו שתי שדות ומכרן לב' לקוחות זו בג' וזו בג' וכ' ב"ח ללוקח ב' דו"ד א"ל עמך ב"ח מוציא מיד הא' וכאן א"ל הנחתי לך מקום שתגבה שתיהן (לוקח א' מוציא מיד לוקח ב' וב"ח חוזר ומוציא אף זו מן הא' ולוקח ב' מב"ח וחוזר חלילה עד שיעשה פשרה ביניהן ואם רוצה לוקח שני מתפשר עם לוקח א' ולא יהי' לב"ח כלום שהוא אומר לו התפשרי עמי ואל תטרוף השדה מידי שאם תטרף אותה סוף שיבוא ב"ח ויטרפנה ממך ועלי אינו יכול לבוא אם תפיים עמו לוקח א' במעות אין לו לבע"ח כלום וכן אשה ב"ח שהיה לה חוב כתובתה בעל בעלה ומכר ב' שדותיו לשנים ואין בה"ת אלא כנגד כתובתה וכתבה לב' דו"ד אל"ע האשה מוציאה מיד לוקח א' והוא מן הב' וראשה מן הא' ומן האשה ולוקח א' מן הב' וחוזרת חלילה עד שיעשו פשרה ביניהן: **אלמנה** ניזונת מנכסי יתומים ומעשה ידיה שהן ואינן חייבין בקבורתה יורשי' יורשי כתובתה חייבים בקבורתה. פי' אחרי שהן זנין אותה הן זוכים במע"י כמו שהיתה עושה לבעל שהקנו מזונות תחת מע"י ואין חייבים בקבורתה שאחרי מותה באין יורשי' ותובעים כתובתה מן

ו) וסוכה מד. וש"נ. ז) ע"ר כ"מ קט:). ח) כ"ב קלו. ומטוה כא:). ט) מטוה כא:: כ"ב קלו. קעד: [ע"ר כג.]. י) [ע"ר מוס' כ"ב קלט: ד"ה התם]. יא) לעיל מג. פא.). יב) [לעיל נב:]. יג) כ"ל לקמן מיקי לה בשמעתין אמר לפניה כו'. רש"ל. יד) כ"ל בתרייתא דאביי דאומר לגשואה. רש"ל. טו) כ"ל. כ) [כ"ל ומעשה מחלת ומוליאה אף זו מן הראשון והבני מן האשה וכו'. רש"ל]. כא) [לעיל מז:].

תא שמע דאמר ר' זירא אמר שמואל אלמנה מציאתה לעצמה אי אמרת בשלמא הניזונת תנן שפיר. קאמר שמואל מציאתה לעצמה אפי' בשעה שהיא ניזונת הואיל והן יכולין לסלקה לא הוו כבעל אע"ג דמעשה ידיה שלהן שלא אי אמרת ניזונת תנן וכאנשי גליל אבל לאנשי יהודה מעשה ידיה לעצמה א"כ הא דקאמר שמואל אלמנה מציאתה לעצמה על כרחך לאנשי גליל הוא דאיצטרך ליה לאשמועינן דלאנשי יהודה לאשמועינן מעשה ידיה לעצמה וכ"ש מציאתה וכיון דלאנשי גליל קאמר אמאי מציאתה לעצמה והא לדידהו הוי דהא אינהו כבעל ולא סגי דלא יהבי לה ואומר רבינו תם דאלמנה דקאמר שמואל קאי אמתני' ולא משום דנלאו הכי לא פשיט שפיר דהניזונת תנן כמו שהוכחתי דעל כרחך אלינא דאנשי יהודה קאמר שמואל ודוקא מציאתה אבל מעשה ידיה ליתומים אלא כי היכי דלא תקשי דשמואל אדשמואל דאיהו סבירא ליה כאנשי גליל לעיל (ד' נד.) ומה שפירש הקונטר' אי אמרת בשלמא הניזונת תנן שפיר דמוקמינן מילתא דשמואל בשאינה ניזונת קשה דאי בשאינה ניזונת פשיטא ועוד לימא מעשה ידיה לעצמה וכל שכן מציאתה דהוא להעדפה שעל ידי הדחק כדאמרינן לעיל גרים מציאת האשה (דף סו. וסס) ועוד דכי היכי דאי תנן הניזונת מוקמינן למילתיה דשמואל בשאינה ניזונת כגון שנתנו לה היורשים כתובתה הכי נמי אי תנן ניזונת וכאנשי גליל מצינו למימר דמילתיה דשמואל מיירי באותה שאינה ניזונת שאותה מציאתה לעצמה אפי' לאנשי גליל. מ"ר: **אבל** מנח תפילין לית לן בה.

אע"ג דבשלהי האשה שנתארמלה (לעיל כח:) תניא אם שהניח תפילין בפני רבו לא יצא לחיות מ"מ אינו רגיל להניח כל שעה. מ"ר: **אלמנה שתפסה מטלטלין במזונות' מה שתפסה** בו'. פי' הריב"ן דמיירי בתפסה לאחר מיתת הבעל וא"ת מאי שנא דלמזוני מהניא תפיסה טפי מכתובה

אי אמרת בשלמא הניזונת תנן. וסתם לן תנא כאנשי יהודה: **שפיר.** איכא לאוקמי להא דשמואל בשאינה ניזונת: **אלא אי אמרת ניזונת תנן.** וסתם לן כאנשי גליל ואיכא אלמנה שאינה ניזונת אמאי מציאתה לעצמה: **ניהוו.** יורשים כבעל: **תיהוי להו איבה.** דעל כרחם זנים אותה אבל מעשה ידיה שתקנו לבעלה תחת מזונות[2] הוי ליורשים: **כל מלאכות.** הנעשות בפרק אע"פ (לעיל נט:) טוחנת ואופה כו': **חוץ ממזיגת הכוס כו'.** שהן מלאכות המקרבות חיבה והרגל דבר כדאמרי' נמי בהא מסכתא (דף ד:) שאין נדה עושה אותן לבעלה: **חוץ מפפרס מנעל.** שהרואה אומר עבד כנעני הוא: **מנח תפילין ליה לן בה.** שאין דרך עבדים להניח תפילין: **למס מרעהו חסד.** הממיס עצמו מרעהו ממיס ממנו חסדים. ואית דמפקא לה מדכתיב לעיל מיניה ותושיה נדחה ממני וסמיך ליה למס מרעהו חסד: **מה שתפסה תפסה.** ולא מפקינן מינה. ואע"ג דפפקינן הכא בפרק מציאת האשה (לעיל סט:) ממקרקעי ולא ממטלטלי הואיל ותפסה תפסה: **דסקיא.** שק של עור שקורין עשיי"ל: **עשירה.** היכולת בידה להמתין הלכך אי נמי לא תבעה לאו מחילה היא עד שלא שנים אבל עייבה מדלא תבעתן מחלתן: **לנועה.** בושה לבא לב"ד הלכך בשתי שנים לאו מחילה היא: **אלא למפרע.** אותן שתי שנים שעברו איבדה: **נתננו.** דמי מזונות לשנה הבאה: נכסי

תא שמע[6] אמר רבי זירא[7] אמר שמואל אמציאת אלמנה לעצמה אי אמרת בשלמא הניזונת תנן שפיר אלא אי אמרת ניזונת תנן ניהוו כבעל מה בעל מציאת אשה לבעלה הכא נמי מציאת אשה ליורשים לעולם אימא לך ניזונת תנן טעמא מאי אמור רבנן מציאת אשה לבעלה דלא תיהוי לה איבה הני תיהוי להו איבה אמר רבי יוסי בר חנינא[8] כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה אלמנה עושה ליורשים חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו אמר רבי יהושע בן לוי[9] כל מלאכות שהעבד עושה לרבו תלמיד עושה לרבו חוץ מהתרת (לו) מנעל אמר רבא[10] לא אמרן אלא במקום שאין מכירין אותו אבל במקום שמכירין אותו לית לן בה אמר רב אשי[11] ובמקום שאין מכירין אותו נמי לא אמרן אלא דלא מנח תפלין אבל מנח תפלין ל"ל בה אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן[12] כל המונע תלמידו מלשמשו כאילו מונע ממנו חסד שנא'[13] למס מרעהו חסד[14] רב נחמן בר יצחק אומר[15] אף פורק ממנו יראת שמים שנאמר[16] ויראת שדי יעזוב אמר רבי אלעזר[17] אלמנה שתפסה מטלטלין במזונותיה מה שתפסה תפסה תניא נמי הכי אלמנה שתפסה מטלטלין במזונותיה מה שתפסה תפסה וכן כי אתא רב דימי אמר מעשה בכלתו של ר' שבתי שתפסה דסקיא מלאה מעות ולא היה כח ביד חכמים להוציא מידה אמר רבינא ולא אמרן אלא למזוני אבל לכתובה מפקינן מינה מתקיף לה מר בר רב אשי מ"ש לכתובה דממקרקעי ולא ממטלטלי מזונות נמי ממקרקעי ולא ממטלטלי[18] אלא למזוני מאי דתפסה תפסה הכי נמי לכתובה אמר ליה רב יצחק בר נפתלי לרבינא הכי אמרינן משמיה דרבא כוותיך אמר ר' יוחנן משמיה דרבי יוסי בן זימרא[19] אלמנה ששהתה ושלש שנים ולא תבעה מזונות איבדה מזונות[20] השתא שתים איבדה שלש מיבעיא לא קשיא[21] כאן בעניה כאן בעשירה[22] אי נמי כאן בפרוצה כאן בצנועה אמר רבא[23] לא אמרן אלא למפרע אבל להבא יש לה בעי ר' יוחנן יתומים אומרים נתננו והיא אומרת לא נטלתי על מי להביא ראיה נכסי

ו"ל משום דמזוני לא טרפה ממשעבדי אבל כתובה טרפה ממשעבדי וא"ת אלא מעתה תועיל תפיסת הלוקח אלא באחריות ונמצאת שהה שאינה שלו לאחר מיתת המוכר והלוקח נמי באחריות ובא בעל חוב וטרפה עם השבח קשה שיועיל בו תפיסה בשלמא ממלוה ע"פ לא קשיא דאע"ג דלא טריף ממשעבדי לא מהני תפיסה משום דיכול לתבוע הלואתו מחייב אבל מלוקח קשה דלא טריף ממשעבדי גם לא היה יכול לתבוע מחייב וגראה לי דדוקא מזוני דלא גביא ממשעבדי והוי נמי מנאי ב"ד אלמוה רבנן טפי להועיל בה תפיסה והודה רבי וא"ת כמאן אי כרבי בלא תפיסה נמי דהא אמר בפרק נערה (לעיל נא.) אחד נכסים שיש להן אחריות ואחד נכסים שאין להן אחריות מוציאין למזון האשה והבנות ואי כר' שמעון בן אלעזר כי תפסה מאי הוי הא אמר נכסים שאין להם אחריות מוציאין לבנים מן הבנות ואומר רבי דלעולם כר"ש בן אלעזר ודווקא לבנים מן הבנות מוציאין אבל מן האשה לא והא דקא מותיב מר בר רב אשי מאי שנא לכתובה כו' ובעי למימר מאי דתפסה תפסה לאו משום דהכי סבירא ליה דהא אדרבי עקיבא לא פליג דאמר אין תפיסה מועלת לאחר מיתה אלא הכי קאמר מאי דתפסה תפסה כלומר בריתא דקתני דמועיל תפיסה למזונות לאחר מיתה על כרחך כר' טרפון דמאי דתפסה תפסה ואם כן לרבי טרפון בכתובה נמי מאי דתפסה תפסה וא"ח והלכות גדולות פירשו דהכא מיירי בתפיסה מחייב ודווקא למזוני מהניא אבל לכתובה לא משום דלא נתנה כתובה לגבות מחייב ופסק בהלכות גדולות כרבינא וקשה שהרי פסק בתשובת הגאונים בכולי הש"ס הלכתא כמר בר רב אשי בר במיפך שבועה ואודיתא וגם הערוך וא"ח פסקו כמר בר רב אשי בר במיפך שבועה וחזורי וכתב וסימנך כלו הפך לבן עזור הוא אף על פי שכתב הריב"ן שראה בתשובת הגאונים לית הלכתא כמר בר רב אשי אלא במיפך שבועה ואודיתא דומה הוא שה"ג עצמן תופסות כאותם שפסקו לית הלכתא כמר בר רב אשי במיפך שבועה ואודיתא וא"ל דמר בר רב אשי דקאמר הכא אינו אלא אתקפתא בעלמא ולאו דס"ל הכי וא"ח פסק כמר בר רב אשי והרבה האחרונים בו לעיל בגרים הכותב (דף פד: וסס) מ"ר:

יתומים אמרו נתננו. אומר רבי דמיירי במזונות שעברו דמוכח מילתא טפי משום דשתקה עד השתא דיתמי קושטא קאמרי אבל במזונות דלהבא ודאי על היתומין להביא ראיה דהא רבי יוחנן הוא דאמר בפ"ק דב"מ (דף ח. וסס) הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום ואפילו למאן דלית ליה דר' יוחנן הכא מודה דלא מהימני לומר פרעתי דאי מהימני מה הועילו חכמים בתקנתם שתקנו לה מזונות כל שעה יאמרו פרעתי מידי דהוה אכתובה במקום שאין כותבין דב"ע מודו דלא מצי אמר פרעתי מהאי טעמא דפרישית. מ"ר:

נכסי

מסורת הש"ס

6) [ג"ל דאמר] וכ"ר וכ"ש ל"ג ל"ר זרלא, 2) [נכ' תוס' ניטין לט. ד"ה הא מני ותוס' חולין לו. ד"ה מכללן], ג) שבת פג., 7) [עי' תוס' יומא כג. ד"ה שתיס ותוס' שבת ס: ד"ה השתא], 8) [לעיל מז:], 1) [ד"ה והוא וכו'].

תורה אור השלם

1. למס מרעהו חסד יראת שדי יעזוב:
איוב ו יד

מוסף רש"י

מרעהו חסד. מונע חסד, ואע"ג דלא כתיב מונע ממילא משמע, שכל חיבה שראשה מ"ס משמשת נעילה היא כמו ויקח מיכס, שנדו גרס מאלנו (שבת סג:).

תוספות רי"ד

היתומים הלכך אותן היורשין שיורשין בתובתה חייבים בקבורתה: א"ר זירא אמר שמואל מציאת אלמנה לעצמה פי' אע"פ שהיתומים זנין אותה דטעמא מאי אמרי רבנן מציאת האשה לבעלה משום איבה פי' ולא משום מזונות שתקנו מזונותיה תחת מע"י הכא תהוי לה איבה פי' מה חששת האלמנה דמסתם בע"כ יזונו אותה בתנאי ב"ד: אריב"ח כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה אלמנה עושה ליורשי' חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פי"ר פי' שדברים אלו מביאים לידי חיבה והרגל דבר ומכאן מוכח שהאלמנה חייבת להניק את בנה כמו שעושה בחיי בעלה; אריב"ל כל מלאכות שהעבד עושה לרבו תלמיד עושה לרבו חוץ מהתרת לו מנעל והנעלת לו מנעל פי' שהרואה אומר עבד כנעני הוא; א"ר ל"א אלא במקום שאין מכירין אותו אבל במקום שמכירין אותו ל"ל בה: אמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן כל המונע תלמידו מלשמשו כאילו מונע ממנו חסד שנאמר למס מרעהו חסד: אר"א אלמנה שתפשה מטלטלין למזונותיה מה שתפסה תפסה א"ר ול"א אלא למזוני אבל לכתובה מפקינן מתקיף לה מבר"א מ"ש לכתובה דממקרקעי ולא ממטלטלי מזוני נמי ממקרקעי ולא מטלטלי אלא מאי דתפסה תפסה א"ל ר"נ לרבינא הכי אמרי משמי' דרבא כותיך פי' האי תפיסה מחיים הוא דאי לאחר מיתה עסקי היכי אמר מבר"א דאפי' לכתובה מה דתפס תפס אטו ל"ל ה"ל כר"ע מחבירו ולעיל בהכותב איפליגי בהאי מילתא ר"ט ור"ע בתפיסה דלא"מ דלר"ט מהני ולר"ע לא

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פי"ח מהל' אישות הל' ח סמג עשין מח ולאוין פא טוש"ע אה"ע סי' נה סעיף ד:
ו ב מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעי' ג:
ז ג ד ה מיי' פ"ה מהל' מ"א הל' ח טוש"ע י"ד סי' רמב סעיף יט:
ח ו ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף כ:
ט ח מיי' פי"א מהל' אישות הל' י סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סימן לג סעיף כ וכב:
י ט מיי' שם הל' יא:
יא י כ מיי' פי"ח שם הל' ט טוש"ע שם סעיף יד:
יב ל טור אה"ע שם:
יג מ מיי' שם סמג שם טוש"ע שם:

לעזי רש"י

ששיינ"א [בישצ"א]. ארנק, נרתיק מעור.

תוספות רי"ד (המשך)

מהני ראפי' לר"ט ומי לא מהני אלא כ"ז שלא נתנסו לרשות היורשין אבל משנכנסו לרשות היורשין חו לא מהני וקי"ל כבולה תלמודא הל' כמר בר"א וקי"ל הל' כר"ע מחבירו א"ר בתפיסה דמחיים איירינן ורבא דאמר לכתובתה לא מהני הוה סבר דר"ע אמר בין לאחר מיתה בין מחיים וההיא דאשכחינן לקמן בההיא איתתא דתפסה כסא דכספא לכתובתה וכו' דהדר ב' לבתר דשמעה מר"נ כדאמרי' לעיל בפ' הכותב א"ל קאקי חורדי דמשלחי גלימא דאינשי הכי אר"נ והוא שתפס מחיים. והשתא דתקינו דמטלטלי דיתמי משתעבדי לכתובה בין תפסה בין לא תפסה גובה בין לכתובה בין למזונות: אר"י משום ריב"ז אלמנה ששהתה ב' וג' שנים ולא תבעה מזונותיה אבדה מזונותיה פי' דאמרינן מחלתן ואם עכשיו תובעת מתחרטת היא וכיון שכבר מחלתן א"י להתחרט ומתמה ב' אבדה ג' מיבעי' ל"ק כאן בעני' כאן בעשירה כאן בצנועה כאן בפרוצה א"ד ל"א אלא למפרע אבל להבא ר"ל פי' השנים שעברו מחלה ולא מכאן ואילך ועכשיו שתובעת ר"ל מכאן ואילך: בעי ר"י יתומים

צו: אלמנה ניזונת פרק אחד עשר כתובות

נכסי בחזקת אלמנה קיימי. וא"ת מה טעם דלא מצינן נכסי בחזקת הבעל חוב ואמאי מהימני יתמי למימר פרעינו כמלוה על פה וכי תימא דמצינן ליה בחזקת אלמנה טפי דמוכרת למזונות שלא בבית דין אם כן לרב ושמואל נהי דלית להו כל הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום מ"מ כשאינה כתובתה לא יהיו יתומין נאמנין לומר פרעינו דכיון דמוכרת לכתובתה שלא בבית דין נכסים בחזקתה כי הכא וכי תימא אע"ג דנכסים בחזקתה מיהו מהימני לומר פרעינו דמוכחא מילתא מדלית לה כתובה דממחת פריעה נקרעה מיהו היכא דאיכא עדים שנפרעה לא להימנו ושמא י"ל אי איכא עדים אין הכי נמי מ"מ מזונות שאני דכתובה מיד שנפרעה נפטלה אבל מזונות לעולם יש לה מזונות עד שתתבע כתובתה הלכך הוו נכסים בחזקתן טפי ממזונות. מ"ר. ולא דמי להא דאמרי' בהמקבל (ב"מ קי.) יתומים אמרו אנו השבחנו ונעל חוב אמר אביכם השביח ומסקנא דמילתא אריעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגבית דמי דהתם מיירי כגון שהיתומין מודים שהקרקע זה לבעל חוב שאביהן עשאה אפותיקי ולכך מסיק כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגבית דמי ותדע מדמייתי עלה ספק זה קודם ספק זה קודם קולא ואינו נותן דמים והיינו הטעם כיון דלקולא קאי כמאן דקיץ דמי ולא מודה בעל האילן שיש לו לקצץ אלא שעולא דמים אם כן אריעא לגוביינא קיימא דמי מיירי כה"ג. מ"ר:

נשאת עליה להביא ראיה. מדלא משכח עליה להביא ראיה אלא בנשאת ש"מ דמתקבלה כתובתה או דתבעה כתובתה בב"ד אפי' במזונות שעברו עליהן להביא ראיה. מ"ר: **ורבי יוסי סבר נכסי בחזקת אלמנה קיימי.** מה שפי' בקונטרס דוכן כתה יפה דקאמר ר' יוסי היינו כשכלו נכסי היתומין מתשוב לנקוחות כל מה שמכרה למזונות לא נהירא לרבי מדאמר לקמן אי נמי דכולי עלמא בחזקת יתמי קיימי והיינו טעמא דר' יוסי כדאיי מכלל דעד השתא לא אסיק אדעתיה לר' יוסי האי טעמא ונראה לרבי דהיינו יפוי כח השתא דמתוך שהיא מוכרת סתם היא מרוותת לומר אלו מכרתי למזונות ולא יוכלו היתומין לומר לה אם שהתה איבדה מזונות כמו שהיו יכולים לומר לה אם היתה כותבת אלו למזונות ואלו לכתובה ואז היו יכולין לומר שאר המזונות מחלה אבל לענין טריפת לקוחות אכתי לא אסיק אדעתיה עד דאסיק דב"ע נכסי בחזקת יתמי קיימי דאז לא אלי למימר האי יפוי כח דלגבי יתומים לא תהא נאמנת לומר כולם למזונות מכרתי שהרי בחזקת יתמי קיימי וא"ת מה יפוי כח הוא השתא דקאמרה הכל מכרתי למזונות ולא איבדה וכי אין זו אונאה דשקר הוא שהרי גם לכתובה מכרה וי"ל מאי טעמא שהתה שתים או שלש שנים ולא תבעה מזונותיה איבדה מזונותיה דמדלא תבעתה מ"כ מחלתה והכא ליכא למימר הכי למזונות שהרי מן הדין גם מזונות היה לה לגבות ממשעבדי אם לא לפי שאין קולין כדפרישנן בגטין והכא לעולם יש לנקוחות להם לאסוקי אדעתייהו משום כתובה להניח מבני חרי כשיעור כתובה אע"פ שמכרה לכתובה כיון שיכולה לומר למזונות מכרתי. מ"ר. וא"ת והלא יכולין לומר לה הנתנו לך מקום לגבות ממנו וי"ל דהוי כמו אשתדוף בני חרי דגבית ממשעבדי דאמרן לעיל ולא שייך הכא למימר אפסדה אנפשה בידים שהרי עשתה לעורך מזונות אי נמי בלקוחות שלקחו אחר שמכרה: **דרבי** יהודה סבר נכסי בחזקת יתמי קיימי **ועל אלמנה להביא ראיה.** לטעמא דפרישית לעיל משום הא דשתקה שלא תבעה מזונותיה מוכח שהדין עם היתומים שאומרים נתנו קשה מכאן דהכא אמאי עליה להביא ראיה הא לא שייך הכא האי טעמא דהאי דשתקה לפי שמכרה נכסים ונראה דהיינו טעמא לעיל דעליה להביא ראיה משום דלא שייך התם למימר מה הועילו חכמים בתקנתם אם נאמנים לומר פרענו מזונות שעברו שהרי היא יכולה לתבוע כל שעה תחילת מזונות הבאין וכן הכא יכולה היא לכתוב אלו למזונות מכרתי ואלו לכתובה מכרתי. מ"ר: **תפשוט** ליה מתניתין בו'. וא"ת מאי סלקא דעתי' מעיקרא דלא תפשוט י"ל דסלקא דעתיה דמתני' ודאי משום עלה טובה אבל בריאתא לא משמע משום עלה טובה אלא משום כתה יפה דומיא דר' יוסי. נראה לי: **רצה** בחובו נוטלן רצה במתנה נוטלן. פי' שאיהם נוטלן אלא כלומר רצה בחובו נוטלן מבני חרי ושוב לא יוכל לגבות המתנה ממשעבדי משום הכי קאמר אם נוטלן במתנה לא כך יפה כחו פירוש אם נוטלן במתנה מבני חרי שיכול לטרוף המוב ממשעבדי וכן משמע מתוך פירוש הקונטר' וקשה לר' דבשילהי יש נוחלין (ב"ב קלח:) תניא שביב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני בעל חובי כראוי לו נוטלן ונוטל את חובו כו' ופריך משום דאמר כראוי לו נוטלן ונוטל את חובו ודלמא כראוי לו בחובו קאמר ומשני הא מני ר' עקיבא היא דדייק לישנא יתירא משמע דאם לא אמר אלא תנו מאתים זוז לפלוני בעל חובי ולא אמר כראוי לו אינו נוטל שניהן ונראה דאי הוה גרים התם לבעל חובי הוה ניחא דודאי כי לא אמר לפלוני אלא דקאמר לבעל חובי משמע דבחובו קאמר שיתנו לו אם לא אמר כראוי לו ויש ספרים שכתוב בהן כך ולא כתוב בהן לפלוני אבל היכא דכתב לפלוני בעל חובי ניכר מהלשון דבמתנה קאמר שיתנו לו ודבר זה תלוי בסברא:

אם

נכסי בחזקת יתמי קיימי ועל אלמנה להביא ראיה או דלמא נכסי בחזקת אלמנה קיימי ועל היתומים להביא ראיה ת"ש [א]דתני לוי אלמנה כל זמן שלא ניסת על היתומים להביא ראיה ניסת עליה להביא ראיה א"ר שימי בר אשי כתנאי [ב]מוכרת וכותבת אלו למזונות מכרתי ואלו לכתובה מכרתי דברי רבי יהודה ר' יוסי אומר מוכרת וכותבת סתם וכן כחה יפה מאי לאו בהא קמיפלגי לר' יהודה דאמר בעי לפרושי סבר נכסי בחזקת יתמי קיימי ועל האלמנה להביא ראיה ורבי יוסי סבר לא בעי לפרושי נכסי בחזקת אלמנה קיימי ועל היתומים להביא ראיה ממאי דלמא דכולי עלמא נכסי בחזקת אלמנה קיימי ועל היתומים להביא ראיה [ג]ורבי יהודה [ד]עצה טובה קמ"ל דלא ליקרו לה [ה]רעבתנותא דאי לא תימא הכי הא דבעי ר' יוחנן תפשוט ליה ממתני' [ו]מוכרת למזונות שלא בבית דין וכותבת אלו למזונות מכרתי אלא ממתני' ליכא למשמע מינה דעצה טובה קמ"ל ה"נ עצה טובה קמ"ל א"נ דכולי עלמא נכסי בחזקת יתמי קיימי והיינו טעמא דר' יוסי כדאביי קשישא דאמר אביי קשישא משל דר' יוסי למה הדבר דומה [ז]לשביב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני בעל חובי רצה בחובו נוטלן רצה במתנה נוטלן

נכסי. הבעל: **בחזקת יתמי.** והיא המוליאה מהם ועליה להביא עדים שהודו יתומים בפניהם שלא קבלה וכל זמן שלא תביא עדים לא תגבה: **בחזקת אלמנה קיימי.** שהרי נשתעבדו בתנאי ב"ד: **נשאת.** והיא בתה לתבוע מזונות של שנים שעברו: **עליה להביא ראיה.** דמשנישאת אין הנכסים ברשותה: **וכותבת אלו למזונות.** כשטרות המכירה שהיא כותבת ללקוחות כותבת את המכור למזונות וכשהיא מוכרת לגבוי כתובה תפרש בתוך השטר לכתובה מכרתי: **וכך כחה יפה.** כדבעינן לפרושי: **מאי לאו בהא פליגי דר' יהודה דאמר הפירוש יפה לה סבר נכסי בחזקת יתמי קיימי.** ואי לא פירשה מה לכתובה ומה למזונות סוף כשתבא לתבוע יאמרו לה מה שמכרת לכתובה מכרת וקבלת כתובתך ואם תאמר להם מ"כ תנו לי מזונות שאכלתי הם יאמרו נתנו לך מטלטלין תמיד במזונותיך והם נאמנים: **ורבי יוסי סבר נכסי בחזקת אלמנה קיימי.** והיא מחזיק בהם לצורך מזונותיה וכתובתה ועליהם להביא ראיה לפיכך הסתם יפה לה מפני לקוחות שלקחו שדות מבעלה שאם יכלו כל נכסי היתומים תחשוב כל מה שמכרה למזונות ועל הלקוחות שלקחו מבעלה תחזור על כתובתה שאם תפרש לכתובה מכרתי לא תוכל שוב לנתקן למזונות ועל הלקוחות לא תחזור על מזונותיה דתנן (גיטין דף מח:) אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים: **דלא ליקרו לה רעבתנותא.** הרואה שמוכרתן כל קרקעות אלו סבור שמוכרתן למזונות מוציא עליה שם רעבתנותא ושוב אין אדם נושאה: **דאי לא תימא הכי.** דטעמא דר' יהודה לאו משום נכסי בחזקת יתמי הוא: **הא דבעי ר' יוחנן.** על מי להביא ראיה נהי דמתניתא דפלוגתא דר"י ורבי יוסי לא שמיע ליה מתני' מיהא שמיע ליה שהמשנה נשנית תמיד בבית המדרש: **תפשוט ליה ממתניתין.** דעל אלמנה להביא ראיה דמתניתין נמי מצרכה לה לפרושי כר' יהודה: **דעלה טובה קא משמע לן.** דלא ליקרו לה רעבתנותא: **אי נמי דכולי עלמא.** היכא דאמרו יתומים נתנו על אלמנה להביא ראיה ואפי' הכי ר' יוסי הסתם יפה לה לטריפת לקוחות שבמי בעלה לכתובה כמו שפירשתי וכדתני אביי קשישא:

אם

[ו] [נעשל פא: וש"נ], [ב] בדפוס לט: שבת קח:, [ג] [לקמן לז:], [ד] ב"ב קלח:.

מוסף רש"י

וכותבת. בשטר המכירה, למזונות מכרתי. משוס עלה טובה (לקמן צז:).

תוספות רי"ד

אומרים נתננו והיא אומרת לא נטלתי על מי להביא ראי' נכסי בחזקת יתמי קיימי ועל האלמנה להביא ראי' שהודו לה בפני עדים שלא נתנו לה א"ד נכסי בחזקת אלמנה קאי [ו] אבל אם נשאת והיא תבוא לתבוע מזונות של שנים שעברו עליה להביא ראיה דמשנשאת אין הנכסים ברשותה: והמורה פי' יתומים אמרו נתננו דמי מזונות לשנה הבאה ואינו נ"ל דלהבא טוענים דמתני' [ז] לה לוי לא נטלתי משמע דלשעבר טענו דהא משנשאת שוב אין לה מזונות ואינה טוענת אלא לשעבר וכפ' המקבל אמרי' יתומים אומרים אנו השבחנו וב"ח אומר אביכם השביח סבר ר"ה למימר על ב"ח להביא ראי' מ"ט ארעא בחזקת יתמי קיימי וב"ח ליתי ראי' ולישקל א"ל האי סבא הכי אר"י על היתומים להביא ראיה מ"ט ארעא דלגוביינא קיימא כמאן דגבי דמי ויתמי ניתי ראי' ונשקלי ונ"ל דבתר דפשטא ליה ממתניתא דלוי סברה איהו למימר התם נכסי בחזקת הבעל [חוב] קיימי ולא בחזקת יתמי א"נ י"ל דאע"ג דהתם פשיטא לי' הכא מיבעי לי' משום דטעמא דהתם כדמפרש ארעא כיון דלגוביינא קיימו וכו' והלכך כולה ארעא קיימו בחזקת ב"ח אבל הכא דלא בעי' אלא מזוני לא קיימו כלהו נכסי בחזקת האלמנה שהמזונות אינו אלא דבר יום ביומו וכולהו נכסי בחזקת יתמי קיימו ראין כח באלמנה להוציא מידן בעבור מזונותי' כמו שיש כח לב"ח להוציא כל השדה מיד היתומים אלא היתומים הן מחזיקין הנכסים והולכים ומפרנסים אותה דבר יום ביומו מש"ה היה מסתפק הכא למיבעי אם יש כח וחזקה לאלמנה עליהן כנגד מזונותיה:

ז) נראה לחסר כאן ומ"ל ועל היתומים להביא ראיה. מ"ש דתני לוי אלמנה כל זמן שלא ניסת על היתומים להביא ראיה אבל אם ניסת עליה להביא ראיה משמע דלשעבר טענו וכו'.

אם נטלן במתנה לא כך כתו יפה. שיוכל לטרוף לקוחות על המוב ולא יוכל לטרוף על המתנה אף זו על המזונות לא תוכל לטרוף לקוחות ועל הכתובה מטרוף לוחות. ואם מפני היתומים שלא יאמרו הכל לכתובה מכרת ומתקבלת כתובתיך יכולה היא להעמיד עדים שיכלו את הנמכר למזונות ואם תצטרך לכך יבאו ויעידו ואת הנמכר לכתובה לא תודיע מפני הלקוחות: **מוכרת לשנים עשר חודש. והלוקח.** לא ימסור לה כל המעות אלא דמי מזונות של חדש בחדש שאם תינשא יחזיר מה שבידו ליורשים: **מהו שתחזור ותטרוף.** לותם הקרקעות עצמן: **ארמלתא דזבין.** שהם יתומים למזונות או לכתובה וקבלה עליה אחריות: **אחריות אימתי.** אחריות הלקוחות מחזר על היתומים שהרי עליהן היה המוב: **טרפא.** והם יחזרו על היתומים: **מוכרת והולכת.** למזונות: **עד.** שלא יותר קרקע ליורשים אלא שיעור כתובתה: **וסמך לה.** ולותו השאר יהא סמך לה לגבות משם כתובתה: **זבין ולא איצטריכו ליה זוזי.** מכר שדהו ואנו יודעים שהיה חפץ לקנות שדה פלוני או פרגמטיא פלונית בלותן מעות: **ולא איצטריכו ליה זוזי.** שחזרו בהן המוכרים: **בלורתא.** יוקר הבא בשערים פתאום: **וזבינהו לאפדנייהו.** לקנות חטין: **דאחרי בעקולי הוו קיימי.** שעל ידי שגדל הנהר הוצרכו הספינות ללכת עקלקלות ואילו ידעו המוכרים כן לא היו מוכרים בחיסם ומשעת מכירה הוה ליה טעות אבל היכא דמכירה לאו בטעות הואי כגון חזרו בהן מוכרי החיטין לאחר שמכרו אלו בחיסם או שבאו חיטין ממקום אחר שעדיין לא נעקרו ממקומם לא הדרי: **אי הכי היינו ודאי דאמר ליה כו' נמצאת מכשילן.** דאי בעי לזבוני קרקע לא ימצאו קונים: **ואמר לי' אין בלורתא בנהרדעא משכח שכיח.** וחייסינן לדלמא אתו אחרי דקיימי בעקולי והדרי זבייניהו. שמע מינה טעמא משום מקח טעות הוי שבאו בדאתו מטין ממקום קרוב או שבאו לאלו לבדם דטעמא משום זבין ולא איצטריכו ליה זוזי הוה מידי דלא שכיח הוא וליכא מכשול: **מתני' כין מן האירוסין.** שאין לה מזונות ומוכרת לכתובה: **כין מן הנשואין.** שהיא מוכרת למזונות מוכרת שלא בבית דין: **רבי שמעון אומר מן הנשואין.** שהיא מוכרת למזונות: **מוכרת שלא בבית דין.** שאי אפשר לה להיות יושבת ומתענה עד שיחדקקו לה בית דין אבל מן האירוסין שאין מכירתה אלא לכתובה לא תמכור אלא בבית דין: **גמ'** בשלמא מן הנשואין משום מזוני אלא

אם במתנה נוטלן לא כך יפה כחו כיצד מוכרת אמר רבי דניאל בר רב קטינא אמר רב הונא מוכרת אחת לשנים עשר חדש ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום ורב יהודה אמר מוכרת לששה חדשים ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום תניא כוותיה דרב הונא מוכרת לשנים עשר חדש ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום תניא כוותיה דרב יהודה מוכרת לששה חדשים ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום ועוד אם נשאת אחר שמכרה הלוקח לא יתן כי אם אחת לג' יום ולא תוכל לגבות מהן לכתובה דהא מעלעלין מינהו ומזונות אבדה: **מאי** סמך לה ש"מ שיירא אין לא שיירא לא. ומ"ת תקשי מהכא לרמי בר חמא דהוה בעי למימר לעיל גבי ראובן שמכר שדה לשמעון דאפילו אחריות דנפשיה לא קביל עילויה והא בהן ברייתא אמרי' גבי אשה אחריות דנפשה מיהא קיבלה עלה וכ"ש התם לפי מה שפירשנו לעיל וי"ל דמלי למימר רמי בר חמא דהכא ודאי אחריות דנפשה מקבלת [מע"ג דאחריות איתמי היינו מעלמא אבל אנפשה מיהו קיבלה] דהא אינה מוכרת בהדיא שלא באחריות אבל התם שמכר לו בהדיא שלא באחריות אפילו אחריות דנפשיה לא קביל עילויה. מ"ר:

זבין ולא איצטריכו ליה זוזי הדרי זביני כו'. וכגון שגילה דעתו בשעת המכר דאמר דליזבן תורי קא זבין להו דאי שתק הוו להו דברים שבלב וכן בפרק ג' דקידושין (דף מט:) גבי ההוא גברא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לארעא דישראל התם נמי בדגלי דעתיה ויש דברים שאינו מועיל בהם גילוי דעת עד שיתנה כגון אם היה מוכר מלבושיו אדעתא למיסק לארץ ישראל דזהו דבר שאין רגילין למכור אדעתא דהכי התם ודאי אין מועיל גילוי דעת שאם לא תאמר כן מעכשיו אין צריך לשום תנאי אלא גילוי דעת בעלמא ובכל מקום בענין דומיא דתנאי בני גד ובני ראובן תנאי כפול אלא ודאי גילוי דעת במילתא שאין רגילות לעשות כן לא תהני עד שיתנה ויש דברים דאפילו גילוי דעת אין צריך כגון שטר מברחת דלעיל פרק האשה שנפלו (דף עט. ושם) וכן היא דנפרק מי שמת (ב"ב קנב. יקמו:) דתניא הרי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחרים ואח"כ בא בנו רבי שמעון בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה בידוע שאם היה יודע שבנו קיים לא היה כותב. מ"ר: **אי** הכי היינו דא"ל רמי בר שמואל לרב נחמן א"כ נמצאת מכשילן בו'. פי' רש"י אי הכי היינו ודאי דא"ל נמצאת מכשילן בו' א"ל בלורתא משכח שכיחי ומייס דלמא אתו אדרבי בעקולי והדרי זביני דאי בדאתו ממקום קרוב או שבאו לאלו לבדן דטעמא משום דזבין ולא איצטריך ליה זוזי הדרי זביני מילתא דלא שכיח הוא וליכא מכשול וקשה לפירוש זה דמאי הוכחה היא לעולם אימא לך משום דלא איצטריכו ליה זוזי הדרי זביני ומיהו כל שכן היכא דהוו בעקולי כדמוכח שמעתא דאז הוי מקח טעות יותר ואם כן שפיר קאמר דנמצאת מכשילן לעתיד הואיל דבכל עניין הדרי זביני כדפרשינן הלכך נראה כמו שפירש רשב"ם אי הכי קושיא הוא הואיל דאמר דהאי הדרי זביני דוקא משום דבעקולי הוו קיימי היכי קאמר בלורתא בנהרדעא משכח שכיח הלא זאת בלורתא דאדרבי בעקולי הוו קיימי פשיטא דלא שכיח הוא ובשלמא אי פשטינן מינה זבין ולא איצטריכו ליה זוזי הדרי זביני היינו ודאי דשכיחא דרוב פעמים היה להם בלורתא ומיתא נמי לפי זה הא דפסקינן הלכתא לפי פשיטת הבעיא:

אלמנה

או דלמא נהי דאחריות דעלמא כו'. ולא דמי לההיא דלעיל (דף צ.) דאוכן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ואוכן ולקחה משמעון באחריות דנמסקנא אמר רבא נהי דאחריות דעלמא לא קביל עילויה אחריות דנפשיה מי לא דמי דהתם ודאי כיון שראובן לוה דין הוא שיטרפו ממנו הקרקע ואין על שמעון לפרוע כיון דבאת לידי ראובן נראה שקבל המעות אבל הכא שהיורשין מיישין לה מזונות יכולה למכור ולחזור ולטרוף שהרי בשחוזרת ועורפת חוב שלה היא נפרעת ואין כאן עיוות הדין כלל:

וסמך לה שתגבה כתובתה מן השאר. ומ"ת מאי נפקא לה מינה בין מה שהיתה מוכרת למזונות ובין מה שמכור לכתובה נפקא מינה שאוכל למכור ביחד כדי כתובתה אבל למזונות אינה מוכרת אלא לשנים חדשי' ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום ועוד אם נשאת אחר שמכרה הלוקח לא יתן כי אם אחת לג' יום ולא תוכל לגבות מהן לכתובה דהא מעלעלין מינהו ומזונות אבדה: **מאי** סמך לה ש"מ שיירא אין לא שיירא לא. ומ"ת תקשי מהכא לרמי בר חמא דהוה בעי למימר לעיל גבי ראובן שמכר שדה לשמעון דאפילו אחריות דנפשיה לא קביל עילויה והא בהן ברייתא אמרי' גבי אשה אחריות דנפשה מיהא קיבלה עלה וכ"ש התם לפי מה שפירשנו לעיל וי"ל דמלי למימר רמי בר חמא דהכא ודאי אחריות דנפשה מקבלת [מע"ג דאחריות איתמי היינו מעלמא אבל אנפשה מיהו קיבלה] דהא אינה מוכרת בהדיא שלא באחריות אבל התם שמכר לו בהדיא שלא באחריות אפילו אחריות דנפשיה לא קביל עילויה. מ"ר:

זבין ולא איצטריכו ליה זוזי הדרי זביני כו'. וכגון שגילה דעתו בשעת המכר דאמר דליזבן תורי קא זבין להו דאי שתק הוו להו דברים שבלב וכן בפרק ג' דקידושין (דף מט:) גבי ההוא גברא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לארעא דישראל התם נמי בדגלי דעתיה ויש דברים שאינו מועיל בהם גילוי דעת עד שיתנה כגון אם היה מוכר מלבושיו אדעתא למיסק לארץ ישראל דזהו דבר שאין רגילין למכור אדעתא דהכי התם ודאי אין מועיל גילוי דעת שאם לא תאמר כן מעכשיו אין צריך לשום תנאי אלא גילוי דעת בעלמא ובכל מקום בענין דומיא דתנאי בני גד ובני ראובן תנאי כפול אלא ודאי גילוי דעת במילתא שאין רגילות לעשות כן לא תהני עד שיתנה ויש דברים דאפילו גילוי דעת אין צריך כגון שטר מברחת דלעיל פרק האשה שנפלו (דף עט. ושם) וכן היא דנפרק מי שמת (ב"ב קנב. יקמו:) דתניא הרי

אם נטלן במתנה לא כך יפה כחו כיצד. אמר רבי דניאל בר רב קטינא אמר רב הונא מוכרת אחת לשנים עשר חדש ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום ורב יהודה אמר מוכרת לששה חדשים ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום תניא כוותיה דרב הונא מוכרת לשנים עשר חדש ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום תניא כוותיה דרב יהודה מוכרת לששה חדשים ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום אמימר [1]הלכתא מוכרת לששה חדשים ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום אמר ליה רב אשי לאמימר דרב הונא מאי אמר ליה [2]לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי בעו מיניה מרב ששת מוכרת למזונות מהו שתחזור ותטרוף לכתובה קמיבעיא להו בדרב יוסף [3]דאמר רב יוסף [4]ארמלתא דזבין אחריות איתמי ובי דינא דזבין אחריות איתמי מאי כיון דאחריות איתמי טרפא או דלמא מצי אמרי לה נהי דאחריות דעלמא לא קבילת עילוך אחריות דנפשך מי לא קבולי קבילת אמר ליה תניתוה מוכרת והולכת עד כדי כתובתה וסמך לה שתגבה כתובתה מן השאר שמע מינה שיירא אין לא שיירא לא ודלמא [5]עצה טובה קא משמע לן דלא ליקרו לה הדרינתא א"כ ליתני גובה כתובתה מן השאר מאי סמך לה [6]שמע מינה שיירא אין לא שיירא לא איבעיא להו זבין ולא איצטריכו ליה זוזי הדרי זביני או לא הדרי זביני תא שמע דההוא גברא דזבין ארעא לרב פפא דאצטריכו ליה זוזי למיזבן תורי לסוף לא איצטריכו ליה ואהדריה ניהליה רב פפא לארעיה רב פפא [7]לפנים משורת הדין הוא דעבד ת"ש דההוא בצורתא דהוה בנהרדעא זבנינהו כולי עלמא לאפדנייהו לסוף אתו חיטי אמר להו רב נחמן דינא הוא דהדרי אפדני למרייהו התם נמי זביני בטעות הוו דאיגלאי מילתא דארבא בעקולי הוה קיימא אי הכי היינו דאמר ליה רמי בר שמואל לרב נחמן אם כן נמצאת מכשילן לעתיד לבא אמר ליה אטו כל יומא בצורתא שכיחא אמר ליה אין בצורתא בנהרדעא משכח שכיחא [8]והלכתא זבין ולא איצטריכו ליה זוזי הדרי זביני: **מתני'** [9]אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנשואין מוכרת שלא בבית דין ר' שמעון אומר מן הנשואין מוכרת שלא בבית דין מן האירוסין לא תמכור אלא בבית דין מפני שאין לה מזונות וכל שאין לה מזונות אלא בבית דין: **גמ'** בשלמא מן הנשואין משום מזוני

מוסף רש"י

ארמלתא דזבין אחריות איתמי. אם נמצאת הסדה גזולה או משועבדת לאחר ונרפה מן הלוקח בחוטו, חוזר הלוקח על היתומים, **רבי דינא דזבין.** שדה יתומים למזון האשה והבנות, אחריות איתמי (לקמן ק). אלמנה. הנזונות מנכסי יתומים, מוכרת. למזונות, שלא בבית דין. וכלבד שיכלו שנים שלא תמכור כולו (ב"מ לב:).

תוספות רי"ד

כיצד מוכרת אמר רבי דניאל בר רב קטינא אמר רב הונא ל"ב חודש ולוקח מפרנס א' לשלשים יום פי' מוכרת מן הנכסים כשיעור מזונות שנה א' ולא יתנו לה כל המעות ביחד שמא תמות אלא יתנו המעות להיתומים: אמר אמימר הל' [מוכרת] ד' חדשים ולוקח מפרנס א' לל' יום א"ל רא"א לאמימר הא דר"ה מאי א"ל לא שמיע לי בלימר לא ס"ל: בעא מיניה מר"ש. מוכרת למזונות מהו שתחזור ותטרוף לכתובתה. פי' אותן הקרקעות עצמן שמוכרן למזונותי' וקמבעי' להו בדר"י דאר"י ארמלתא דזבין אחריותא איתמי וב"ד דזבין אחריותא איתמי מאי מי אמרינן כיון דאחריותא איתמי טרפא א"ל נהי דאחריותא דעלמא לא קבלת עלך אחריותא דנפשך קביל קבלת מוכרת א"ל ר"ש תניתוה מוכרת והולכת עד כדי דמי כתובתה וסמך לה שתגבה כתובתה מן השאר שי"מ שיר אין לא שיר לא פי' מוכרת והולכת למזונות עד שלא ישאר קרקע ליתומים אלא שיעור כתובתה שיהיה לה סמך לגבות כתובתה משם ש"מ מדקתני סמך לה שתגבה מן השאר דוקא אם נשארו נכסים ליתומים אית לה סמך לגבות כתובתה אבל אם לא נשארו נכסים ליתומים אין לה סמך לגבות מן הלקוחות דאחריות דנפשה קבילי עלה עיין בערך

תוספות רי"ד (המשך)

נ"א בס"ד: איבעי' להו זבין ולא איצטריכו לי' זוזי הדרי זביני או לא ת"ש דרהבוא בצורתא דהות בנהרדעא וזבינהו כ"ע לאפדנייהו למיזבן חיטי לסוף אתי חיטי וא"ר"נ דינא הוא דהדרי אפדני למרייהו ופסיק תלמודא והל' זבין ולא איצטריכו ל' זוזי הדרי זביני פי' ודוקא בגון שפירש בפיו דאדעת' דהכי קמזבנינא דאי לא פירש דברים שבלב אין דברים אע"ג דידע' כיה שכנים ומוכחא מילתא דהכי אמרי' בפ' האיש מקדש ההוא גברא דזבנינהו לנכסי אדעתי' למיסק לא"י ובעידנא דזבין לא אמר מידי א"ר הוי דברים שבלב ודברים שבלב אינן דברים עיין מ"ש שם דאע"ג דמוכח מילתא לעלמא דאדעתא למיסק זבין כגון שידעו בו שכנים שה' בדעתו לעלות אפ"ה כיון שלא פי' בפיו כעת המכירה כי הוא ריצה לעלות אמרי' דברים שבלב אינן דברים: **מתני'** אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנשואין מוכרת שלא בב"ד רש"א מן הנשואין מוכרת שלא בב"ד מן האירוסין לא תמכור אלא בב"ד מפני שאין לה מזונות וכל שאין לה מזונות ל"ת אלא בב"ד פי' למזונותי' שא"י להמתין עד שיזקוק לה ב"ד אבל מן האירוסין שאין לה מזונות כ"א כתובה אינה ראשית למכור שלא בבית דין ואין הל' כר"ש דקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים ואמרינן עלה בפרק אלו מציאות אמר ר' יוסף אמר ר' נחמן אינה צריכה ב"ד מומחין אבל צריכה ב"ד הדיוטות: בשלמא מן הנשואין משום מזוני וא"

יז א מי' פי"ח מהלכות אישות הל' כא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' נג סעיף ל:

יח ב מי' פי"ז שם הל' יג ופי"ב מהל' מלוה ולוה הל' ג סמג שם טוש"ע שם סעיף כט וסימן קג סעיף ג וטוש"ע מ"מ סי' קט סעיף ד:

יט ג טוש"ע אה"ע סי' נג סעיף כט (ל):

כ ד מי' פי"ח מהל' מכירה הל' ח סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רז סעיף ג:

כא ה מי' פי"ז מהל' אישות הל' יג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קג סעיף ח:

אלמנה מן האירוסין הוא דלא נפיש חן דידה אבל גרושה כו'. פירש רבינו חננאל גרושה נפיש חן דידה דיש לה תוספת והואיל ויש לה לגבות כל כך אימא שתמכור שלא בבית דין מ"ג יש לפרש שהיא צריכה חן יותר לישא שהיא בזויה יותר מן האלמנה: **לאתויי מגורשת** ואינה מגורשת. פירש הקונטרס דאגב אורחיה קמ"ל דמגורשת ואינה מגורשת אינה גובה מזונות מן היתומים וזו היא מילתא דפשיטא דמספק שמא מגורשת גמורה היתה לא תוציא מזונות מן היתומין הילכך נראה כפירוש רבינו חננאל לאתויי מגורשת ואינה מגורשת הא דתנן כל שאין לה מזונות תמכור הא יש לה מזונות תמכור שלא בב"ד ואי זו היא זו אלמנה מן הנשואין ומרבה מגורשת ואינה מגורשת ואין לתמוה מאי קמ"ל אם מוכרת שלא בבית דין דאמי למימר דעיקרא דמילתא לאשמועינן דבא מזונות היא אי נמי מצינו למימר דאף המכירה שלא בב"ד קמ"ל דאע"ג דלא מדינא היא ניזונת אלא משום דאגידא ביה ס"ד דלא תקנו לה רבנן למכור שלא בב"ד דסבי לה אי אית לה אפי' בב"ד: **מכרה** כתובתה. נראה לי לפרש דהיינו מנה ומתמיה והשתא אתי שפיר דקאמר לא תמכור השאר אלא בב"ד דהיינו תוספת: **מתניתין** מני רבי שמעון היא דתניא כו'. ות"ת ממתניתין נמי תפשטו לאתויי כרבי שמעון מדקתני לא תמכור את השאר אלא בבית דין דהיינו כר"ש דאמר כל שאין לה מזונות לא תמכור אלא בבית דין וי"ל דחכמים נמי כרבי שמעון סבירא להו בהא דאמר כל שאין לה מזונות לא תמכור אלא בב"ד ואי מדקתני מוכרת אפילו ארבעה וחמשה פעמים ומוכרת למזונות שלא בב"ד משמע משום דאכתי לא הפסידה מזונות הוא דמוכרת כתובתה שלא בב"ד: **בבתוליה** בכדרכה אין שלא בדרכה לא. דליכא למימר עד שיהו כולן קיימין בין בדרכה בין שלא בדרכה דאם כן לישתוק קרא מיניה וממילא הוה ממעטינן בעולה שלא בדרכה מיו"ד של בתוליה כמו בוגרת אבל מבעולה אלא יו"ד לא אפשר לומר דהוה ממעטינן ליה דהא בקנס של נערה כתיב בתולה ואפי' הכי יש לה קנס דאיתא בפרק קמא דקדושין (דף י.) מודה רבי לענין קנס דכולהו משלמי וכן גבי נערה המאורסה דכתיב בתולה אמרינן התם דכולהו בסקילה ואפילו רבי לא פליג אלא משום דכתיב לבדו ומיהו קשה לי אימא בבתוליה אמא לרבות בוגרת ולא בעולה שלא בדרכה ונראה לי דמשמע ליה עופי לאוקמיה בבעולה שלא בדרכה משום דמשמע בבתוליה במקום בתולים כלומר במקום בתולים בעינן שתהא בתולה: **בתולה** שלמה משמע. קשה לרבי אמאי אינטריך למכתב גבי קנס נערה למעוטי בוגרת תיפוק ליה מבתולה שלמה משמע ואפילו אם תמלא לומר דהוא בתולה אינטריך לכדרשינן ליה בתלו נערות (לעיל דף כט.): אלמי קשה מהא דאמר בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף פא.: ופס) אין בתולה אלא נערה וכן הוא אומר והנערה טובת מראה מאד בתולה ולהאי תנא אמאי אינטריך למכתב בתולה נערה בכל מקום כיון דכתב בתולה ידעינן שהיא נערה ועוד קשה מהא דאמר גבי נערה המאורסה בא עליה עשרה ועדיין היא בתולה כולן בסקילה ואמאי והא כתיב בתולה דמשמע שלמה למעט שלא בדרכה ואפילו רבי לא פליג מהאי טעמא דבתולה שלמה משמע ואמרינן נמי בקידושין (דף י.) מודה רבי לענין קנס דכולהו משלמי ואמאי והא כתיב ביה בתולה ושמא י"ל התם משום דדרשינן (שם ט.): בעולת בעל בעל עושה אותה בעולה שלא בדרכה ואין אחר עושה אותה בעולה שלא בדרכה:

שיהו בתולה

תחבה וגרושה תחבה וחתבה הכי משמע פשטא דמתני' ומאי דמוקי לה בר"ש שיניא הוא ואשיניא לא סמכי' ומ"ה הלי כר"י ולא כעולא. ב) אר"י אמר רב"ש א"ש כ"מ שאמרו מגורשת ואינה מגורשת בעולה חייב במזונותי' וה"מ בחיי בעלה משום דמעכבה מלגשא אבל לאחר מיתתו שהיא ראוי' להנשא תביא ראי' ותטול ומספיקא לא (תנשא וגט) [ותיטול דגט] דידה מפקא מחזקתה ואין מוציאין ממון מחזקתו בספק:

א) נראה דמסר כאן ע"ל וכן תנן לקמן בפמיך דגרושה לא תמכור אלא בב"ד ועולא מתקדק יכו'. ב) נראה דע"ל ת"ר זרע אמר רבה בר ירמי' אמר שמואל וכ"ה בגיטין ע"ד אלן בב"ב מ"ז הני' אמר רב ירמי בר אלא.

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פי"ח מהל' אישות הל' כה טוש"ע אה"ע סימן לג סעיף ב:

כג ב מיי' פי"ז שם הל' יח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קג סעיף ח:

כד ג מיי' פי"ח שם הל' כ סמג שם טוש"ע אה"ע סי' לג סעיף ה:

כה ד מיי' פי"ז שם הל' יג סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קג סעי' ב:

כו ה מיי' פי"ז מהל' אישות כ"אה הל' יג סמג עשין מז:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' ודבנן קבני אמרי' מקמא כקף ככל כקף. כ"ב ע' מזלין דף פח. תיד"ה וכ"ש סנר וכו' ובמגמות יא: ד"ה ר"י וכו' ובכורות ג. ד"ה ר"י וכו':

תוספות רי"ד

להמתין אלא מן האירוסין מ"ט עולא אמר משום חינא פי' כדי שיהא לה כתובתה מצוי' אולי תמצא חן בעיני האנשים ותנשא בה ר"י אמר אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד. מ"ב א"ב גרושה לעולא דאמר משום חינא גרושה נמי צריכה חן ולר"י דאמר אין אדם רוצה כו' אגרושה אינו חושש בבדיונה הלכך אינה מוכרת אלא בב"ד **ב)** ועולא מדקדק ומוקי לה כר"ש: ת"ש כשם שמוכרת שלא בב"ד כך יורשיה יורשי כתובתה מוכרים שלא בב"ד בשלמא למ"ד אין אדם רוצה כו' כי היכי דאיהי לא ניחא לה שתתבזה יורשי' נמי לא ניחא ליה דליבזו אלא לעולא דאמר משום חינא יורשי' מאי חן איכא תרגמה עולא כגון שירשתה בתה או אחותה: ואלה הם שינויא דחיקא ואשינויא דחיקא לא סמכי' דסתם קתני יורשי' יורשי כתובתה ומשמע אפילו זכרים גם מה שהעמיד האי דתנן וגרושה לא תמכור אלא בב"ד דהוא ר"ש שינויא דחיקא הוא דסתמא דמתני' רבנן הוא מדתני' רישא וחכ"א מוכרת היא אפילו ד' וה' פעמים ומוכרת למזונות שלא בב"ד והדר תני וגרושה לא תמכור אלא בב"ד השתא איכא לדיוקא האי דאמרו חכמים שלא בב"ד אדיבא קאי אי אמוכרת למזונות פשיטא ודאי דמוכרת למזונות שלא בב"ד מוכרת וליכא מאן דפליג בהא והר"ל למימר מוכרת למזונות סתם והוה קמ"ל דאע"ג דמכרה ד' וה' פעמים לכתובתה לא אבדה מזונותי' אלא אכתי מוכרת למזונות [אלא] שלא בב"ד אכלהו קאי דמוכרת אפילו ד' וה' פעמים לכתובתה ואח"כ מוכרת למזונות וכלהו מוכרת שלא בב"ד ופליג עם ר"ש בחרתי (דהא) [והוא] ת"ק דפליג עם ר"ש ברישא והדר תני גרושה ל"ת אלא בב"ד ומודים חכמים בגרושה שלא תמכור אלא בב"ד משום דטעמא הויא שלא

תוספות

מתניתין מני רבי שמעון היא דתניא כו'. ומ"מ דהיינו תוספת: **מכרה** כתובתה. נראה לי לפרש דהיינו מנה ומתמיה והשתא אתי שפיר דקאמר לא תמכור השאר אלא בב"ד דהיינו תוספת: **מתניתין** מני רבי שמעון היא דתניא כו'. ומ"מ ממתניתין נמי תפשטו לאתויי כרבי שמעון מדקתני לא תמכור את השאר אלא בבית דין דהיינו כר"ש דאמר כל שאין לה מזונות לא תמכור אלא בבית דין וי"ל דחכמים נמי כרבי שמעון סבירא להו בהא דאמר כל שאין לה מזונות לא תמכור אלא בב"ד ואי מדקתני מוכרת אפילו ארבעה וחמשה פעמים ומוכרת למזונות שלא בב"ד משמע משום דאכתי לא הפסידה מזונות הוא דמוכרת כתובתה שלא בב"ד: **בבתוליה** בכדרכה אין שלא בדרכה לא. דליכא למימר עד שיהו כולן קיימין בין בדרכה בין שלא בדרכה דאם כן לישתוק קרא מיניה וממילא הוה ממעטינן בעולה שלא בדרכה מיו"ד של בתוליה כמו בוגרת אבל מבעולה אלא יו"ד לא אפשר לומר דהוה ממעטינן ליה דהא בקנס של נערה כתיב בתולה ואפי' הכי יש לה קנס דאיתא בפרק קמא דקדושין (דף י.) מודה רבי לענין קנס דכולהו משלמי וכן גבי נערה המאורסה דכתיב בתולה אמרינן התם דכולהו בסקילה ואפילו רבי לא פליג אלא משום דכתיב לבדו ומיהו קשה לי אימא בבתוליה אמא לרבות בוגרת ולא בעולה שלא בדרכה ונראה לי דמשמע ליה עופי לאוקמיה בבעולה שלא בדרכה משום דמשמע בבתוליה במקום בתולים בעינן שתהא בתולה: **בתולה** שלמה משמע. קשה לרבי אמאי אינטריך למכתב גבי קנס נערה למעוטי בוגרת תיפוק ליה מבתולה שלמה משמע ואפילו אם תמלא לומר דהוא בתולה אינטריך לכדרשינן ליה בתלו נערות (לעיל דף כט.): אלמי קשה מהא דאמר בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף פא.: ופס) אין בתולה אלא נערה וכן הוא אומר והנערה טובת מראה מאד בתולה ולהאי תנא אמאי אינטריך למכתב בתולה נערה בכל מקום כיון דכתב בתולה ידעינן שהיא נערה ועוד קשה מהא דאמר גבי נערה המאורסה בא עליה עשרה ועדיין היא בתולה כולן בסקילה ואמאי והא כתיב בתולה דמשמע שלמה למעט שלא בדרכה ואפילו רבי לא פליג מהאי טעמא דבתולה שלמה משמע ואמרינן נמי בקידושין (דף י.) מודה רבי לענין קנס דכולהו משלמי ואמאי והא כתיב ביה בתולה ושמא י"ל התם משום דדרשינן (שם ט.): בעולת בעל בעל עושה אותה בעולה שלא בדרכה ואין אחר עושה אותה בעולה שלא בדרכה:

שיהו בתולה

מסורת הש"ס

א) [ועיל פד. יט"נו], **ב)** [ועיל עד: עה. גיטין מי.], **ג)** גיטין עד. ב"מ יב: ב"ב מז:, **ד)** ב"ל בעלה. **ה)** [ועיל מ:], **ו)** [תוספתא פי"ח] [ועיל נד. ו], **ז)** [בתוספתא ליתא], **ח)** והאמר לא תמכור אלא בב"ד למימרא כו' כל"ל. ר"ל, **ט)** ימות עמ., **י)** מאלמנה מן האירוסין שמעינן לה כו' כל"ל. מהרש"ל, **כ)** [ע"ל], **ל)** [כרש העמ'], **מ)** [ופס], **נ)** [ע"ל כתולה].

תורה אור השלם

ו. והוא אשה בבתוליה יקח: ויקרא כא יג

מוסף רש"י

משום חינא. שיתנלו האנשים מן בעיני הנשים ויהיו נאותות להן, אלא מדאגנה להפסיד כתובתן (לעיל פד. ובעי' גיטין לה. ומס). **מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה.** דאמתי אגידא ביה (ושנ"ם ב"ב מז:). **עשתה כתובתה אפותיקי לאחר.** קרקע המיוחדת לכתיבתה עשתה אפותיקי לנעל מיד אלה (לעיל נד. ו). **בתולה אפילו מקצת בתולים.** אי הוה כתיב בתולה יקח, מקצת בתולים משמע יהיו אמתי מאחרי בוגרת, השתא דכתיב בתוליה מיתסרי בוגרת, דמשמע דבעינן כל בתוליה (יבמות נט:). **בבתוליה.** בי"ת יתירא דמשמע הכי למדרש במקום בתוליה, דהיינו בכדרכה אם נבעלה נפסלה לכ"ג, אבל נבעלה שלא בדרכה לא, דלמיסר בעולה שלא בדרכה ליכא למימר מהאי קרא ומדידרש עד שיהא כל בתוליה קיימין ואפילו שלא בדרכה, דלדרשינן ליה אליבא דרבי אלעזר, כיון דבתולה ממעט ביגבת כ"ש בעולה שלא בדרכה, הלכך כי אתא למיסרי אתא וכדדרשינן (שם). **ר' אלעזר ור' שמעון סברי בתולה שלמה משמע.** אי הוה כתיב בתולה, שלמה משמע ומיתסרא בוגרת, השתא דכתיב בתוליה אפילו מקצת בתולים משמע לרבות בוגרת (שם).

תוספות רי"ד (המשך)

מתני' מכרה כתובתה או מקצתה נתנה לאחר או מקצתה משכנה או מקצתה ל"ת את השאר אלא בב"ד וחכ"א מוכרת היא אפילו ד' וה' פעמים מעט מעט לצורך כתובתה ובינו ביני עד שלא תפרע כל כתובתה מוכרת למזונות שלא אבדה מזונותי אלא לאחר שתגבה כל כתובתה וכל מכירותי היא עושה שלא בב"ד וכותבת למזונות מכרתי מה שהיא מוכרת למזונות שלא יטענו עלי' היתומים כי הכל מכרת לכתובתיך ונתנקבלת כתיבתך והלכך תפרש במכירה מה שהיא מוכרת למזונות כי למזונות מכרתי גרושה ל"ת אלא בב"ד דמודי רבנן בגרושה שאינו חושש בבדיונה הלכך אין לה רשות אלא למכור בב"ד: **גמ'** מתני' מני ר"ש היא דתניא מכרה כתובתה משכנה כתובתה עשתה כתובתה אפותיקי לאחר א"ל מזונות דברי ר"מ ר"ש אומר אע"פ שלא מכרה אלא מקצת לא תמכור מן השאר אלא בב"ד ר"ש סבר ל"א מקצת כסף ככל כסף ור"מ סבר מקצת כסף כסף פי' מקצת כסף של מוהר הבתולות שנשאר לה לגבות (שוה כסף) ככל כסף ויש לה מזונות עד שתגבה הכל ואין הלי כר"ש דאמרינן

אלמנה מן האירוסין מאי טעמא אמר עולא [1]משום חינא ר' יוחנן אמר [2]לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין מאי בינייהו איכא בינייהו גרושה למאן דאמר משום חינא גרושה נמי בעיא חן למאן דאמר לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין גרושה לא איכפת ליה תנן וגרושה לא תמכור אלא בבית דין בשלמא למאן דאמר לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין גרושה לא איכפת ליה אלא למאן דאמר משום חינא גרושה נמי בעיא חן הא מני ר' שמעון היא אי רבי שמעון הא הנא ליה רישא מן האירוסין לא תמכור כו' מהו דתימא אלמנה מן האירוסין הוא דלא נפיש חן דידה אבל גרושה דנפיש חן דידה אימא תיבעי חן הא נמי תנינא כל שאין לה מזונות לאתויי מאי לאו לאתויי גרושה לא לאתויי מגורשת ואינה מגורשת כדרבי זירא [3]דאמר ר' זירא [4]כל מקום שאמרו מגורשת ואינה מגורשת [5]בעל חייב במזונותי' ת"ש כשם שמוכרת שלא בב"ד כך יורשיה יורשי כתובתה מוכרים שלא בבית דין בשלמא למאן דאמר לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין כי היכי דאיהי לא ניחא ליה דתתבזי יורשיה נמי לא ניחא ליה דליבזו אלא למאן דאמר משום חינא יורשיה מאי איכא תרגמה עולא כגון שירשתה בתה או אחותה: **מתני'** מכרה כתובתה או מקצתה משכנה כתובתה או מקצתה נתנה כתובתה לאחר או מקצתה לא תמכור את השאר אלא בבית דין וחכ"א [6]מוכרת היא אפי' ארבעה וחמשה פעמים [7]ומוכרת למזונות שלא בבית דין וכותבת למזונות מכרתי [8]וגרושה לא תמכור אלא בבית דין: **גמ'** מתניתין מני ר"ש היא דתניא [9]מכרה כתובתה משכנה כתובתה עשתה כתובתה אפותיקי לאחר אין לה מזונות [10](דברי ר"מ) ר"ש אומר אע"פ שלא מכרה ולא משכנה כתובתה אלא מחציתה אבדה מזונותיה [11]למימרא דרבי שמעון סבר דלא אמרי' מקצת כסף ככל כסף א] ורבנן סברי אמרי' מקצת כסף ככל כסף הא איפכא שמעינן להו [12]דתניא [13]והוא אשה בבתוליה [14]פרט לבוגרת שכלו בתוליה דברי ר"מ ר' אלעזר ור' שמעון מכשירין בבוגרת התם בקראי פליגי ר' מאיר סבר בתולה אפי' מקצת בתולים בתוליה עד דאיכא כולהו בתולים בבתוליה בכדרכה אין שלא כדרכה לא ר' אלעזר ור' שמעון סברי בתולה שלמה משמע בתוליה אפילו מקצת בתולים בבתוליה

א) נראה דמסר כאן ע"ל וכן תנן לקמן בפמיך דגרושה לא תמכור אלא בב"ד ועולא מתקדק יכו'. ב) נראה דע"ל ת"ר זרע אמר רבה בר ירמי' אמר שמואל וכ"ה בגיטין ע"ד אלן בב"ב מ"ז הני' אמר רב ירמי בר אלא.

בבתוליה שיהו כל בתוליה קיימין [א]בין בכדרכה בין שלא כדרכה ההיא איתתא דתפסה כסא דכספא בכתובתה קתבעה מזוני [ב]אתאי לקמיה דרבא אמר לחו ליתמי זילו הבו לה מזונות לית דחש להא דר' שמעון דאמר לא אמרינן מקצת כסף ככל כסף שלח ליה רבה בריה דרבא לרב יוסף מוכרת שלא בב"ד צריכה שבועה או אין צריכה שבועה ותבעי לך הכרזה אמר ליה הכרזה לא קמיבעיא לי דא"ר זירא אמר רב נחמן [ג]אלמנה ששמה לעצמה לא עשתה ולא כלום ה"ד אי דאכרוז אמאי לא עשתה ולא כלום אלא לאו דלא אכרוז ולעצמה הוא דלא עשתה ולא כלום [ד]הא לאחר מה שעשתה עשתה [ד]לעולם דאכרוז ודאמרי לה מאן שם ליך כי האי דההוא גברא דאפקידו גביה כיסתא דיתמי אזל שמה לנפשיה בארבע מאה זוזי אייקר קם בשית מאה אתא לקמיה דרבי אמי אמר ליה מאן שם לך [ה]והלכתא צריכה שבועה ואינה צריכה הכרזה: **מתני'** [ו]אלמנה שהיתה כתובתה מאתים ומכרה שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה נתקבלה כתובתה [ז]היתה כתובתה מנה ומכרה שוה מנה ודינר במנה מכרה בטל אפילו היא אומרת אחזיר דינר ליורשין מכרה בטל רשב"ג אומר לעולם מכרה קיים עד שתהא שם כדי שתשייר בשדה [ח]בת תשעה קבין ובגנה בת חצי קב וכדברי רבי עקיבא בית רובע [ט]היתה כתובתה ארבע מאות זוז ומכרה לזה במנה ולזה במנה ולאחרון יפה מנה ודינר במנה של אחרון בטל ושל כולן מכרן קיים: **גמ'** מאי שנא שוה מאתים במנה דאמרי לה את אפסדת שוה מנה במאתים נמי תימא אנא ארווחנא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כאן

שיהו בתוליה קיימין בין בכדרכה בין שלא בדרכה. פירוש בעינן שאותן מקצת בתוליס יהו קיימים בכל מקום ולא מצי למימר שלא כדרכה לא דלשמוק קרא מייניה:

מוכרת שלא בבית דין צריכה שבועה בו'. ואם תאמר מתני' היא בפרק השולח (גיטין לד: ושם) דתנן אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה ואיכא למימר ההיא באלמנה מן האירוסין כרבי שמעון דאמר כל שאין לה מזונות לא תמכור אלא בבית דין ונראה לרבי דוחק ועוד קשיא לי דלפוס סוגיא דשמעתא לא פשט ליה רב יוסף מידי ואמאי תפשוט ליה דעל כרחך (ב) באלמנה מן הנשואין היא מדקתני סיפא נמנעו מלהשביעה וא"ל זירא אמר שמואל לא שנו אלא באלמנה אבל גרושה משביעין אותה וטעמא דאלמנה שאני בהיא הגאה דקא טרחא קמי יתמי אמיא ומוריא המירא אלמא הוה מצי למפשט ממילתיה דשמואל דבאלמנה מן הנשואין מיירי דאי מן האירוסין מיירי לא שייך למימר קא טרחא קמי יתמי שהיא עומדת בבית אביה אלא אומר רבי דהך שבועה לא משום צרי אלא כדפי' בקונטרס שלא גבתה יותר ולא מיבעיא ליה במכרה למזונות שלא בב"ד דהא לקמן פסיק הלכתא צריכה שבועה ואנן קיימא לן שני דברים שאמר חנן הלכה כמותו דתנן לקמן (דף קה.) מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות חנן אומר תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה והוא בסוף היינו בשעת גביית כתובה דהא לעיל בשילהי הכותב (דף פח:) מוקי רבי ירמיה חנן כרבי שמעון דאמר כל זמן שתובעת כתובתה יורשין משביעין אותה אינה תובעת כתובתה אין יורשין משביעין אותה משמע דשום שבועה אין מזקיקין אותה עד זמן תביעת כתובתה אלא נראה לרבי דבמוכרת

לכתובה מיבעיא ליה דתחלה קודם גביית כתובתה משביעין אותה שלא עכבה משל בעלה כלום ולאחר שמכרה נכסים שלא בגית דין ליגבות מהן כתובתה מיבעיא ליה אם מוזרין ומשביעין אותה שלא גבתה יותר ועוד אומר רבי דהך שבועה דמיבעיא ליה לא כפ"ה שלא גבתה יותר אלא מיבעיא ליה אי משביעין אותה שלא זלזלה בנכסים וכן מוכח מדקאמר מיבעי לך הכרזה דהוי נמי שלא מזלזל וכן פי' ר"ת. מ"ר: **ותיבעי לך הכרזה.** דמדמבעיא לך שבועה מכלל דפשיטא לך דלא בעי הכרזה דאי הוה בעי הכרזה כ"ש דצריכה שבועה: (ג) **אמר** ליה הכרזה **לא** קא מיבעיא לי. דפשיטא שאינה צריכה הכרזה וא"ת הא אמרינן לעיל (דף פז.) לכרגא למזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא משמע הא לשאר מילי בעינן הכרזה ועוד תנן בערכין (דף כא:) שום היתומים ל' יום ואומר רבי חי מילי כבבית דין מוכרין דאי טעו בפחות משתות מכרן קיים הלכך צריכי הכרזה שלא להפסיד נכסי יתומים אבל אלמנה אפילו מכרה שוה מנה ודינר במנה תנן דמכרה בטל ואין יכול לגבות לידי הפסד מוכרת שלא בהכרזה והא דאמרינן לקמן (דף ק:) ב"ד שמכרו שלא בהכרזה עשו כמי שטעו בדבר משנה וחוזרין מאי קא משמע לן תניא שום היתומין כו' ומסיק הני מילי שליח אלמא דבשליח גופיה צריך הכרזה אע"ג דאי מוזיל מחיר לא קשה מידי מדא דהא בשליח ב"ד מוקמינן לה כמו שפי' רבינו תם ועוד אפי' שליח דעלמא לא קשה מידי דלא אלמוה רבנן לשליח שימכור בלא הכרזה כמו אלמנה: **אלא** לאו דלא אכרוז בו'. תימה לי אכתי היכי פשיט מהכא דלמא הא דקאמר רב נחמן אלמנה ששמה לעצמה לא עשתה ולא כלום הא לאחר עשתה במכרה למזונות דאינה צריכה שבועה כדפי' לעיל והואיל וכן אינה צריכה הכרזה ואמר לי רבי דלא מפליג רב נחמן בין מוכרת למזונות למוכרת לכתובה: **דאמרי** לה מאן שם ליך. כלומר מי המזיקך באלו הנכסים שאין לך אדם שיכול לזכות בקרקע חבירו אם לא יחזיקוהו ב

כדי דמי החפץ מכלל דבטול מקח לרבי יוחנן הוי בכדי דמיהן וכי האי גוונא מפרש ר"ת הא דאמר רב נחמן בהזהב (ב"מ דף מ. ושם) הלא אמרה תורה אין להן ביטול מקח יש להן לאו דומיא דמטלטלין ביתר משמות אלא בחלי כגון שוה מחמש במנה אבל פחות אפילו שוה פרוטה המקח קיים והא דפסקינן בהמקבל (שם קח.) זבן במאתים ושוה מנה אמרי נהרדעי משמיה דרב נחמן אין תורה לקרקעות לאו דוקא מאתים אלא מעט פחות דבמאתים הוי ביטול מקח לרב נחמן כדפרישית ומאי דגרים ר"ת ברש האיש מקדש (קדושין דף מב: ושם) כמו שאפרש לקמן והא דקאמרת יתר משמות בטל מקח לא אמרן אלא במטלטלי אבל במקרקעי אין תורה לקרקעות אפילו ביתר משמות עד החלי כדפרישית והא דקא"ר יוחנן ביושלמי אם היה דבר מופלג יש לו תורה לאו דוקא דהוא הדין ביטול מקח כדפרישית וטעמא דנתקבלה כתובתה גבי מכרה שוה מאתים במנה תימה קלת אע"ג דהוזיל המקח מ"מ תחזור בה לגבי הלקוחות שהרי המכר לא היה כלום ותחזיר הקרקע ליתומים ויש לומר דהוזיל ובשעה שקבלה הקרקע היה שוה מאתים מיד ולתה להוציא הקרקע מרשות היתומים ולהכניסה לרשות הלוקח והרי היא כמו שנתכוונה לקנות הקרקע בכתובה באותה שעה:

כאן שנה רבי הכל לבעל המעות. נראה לר"ת דבמתני' מודו בין רבי יהודה בין רבי יוסי דבדבר שאין לו קצבה נמי לא איפליגו דרבי יוסי סבר הכל לבעל המעות ורבי יהודה סבר הכל לשליח אלא בבה"ג שיתן לו מחמת תוספת דקא"ל קח זה עבור מקחך ועוד אני מוסיף לך זה משלי אבל אם מכר לו בזול מחמת מעות בעין משמתו שוה מנה במאתים אפי' ר' יהודה מודה דהכל לבעל המעות דאי לא תימא הכי קשיא דר' יהודה אדר' יהודה דלקמן תניא רבי יהודה אומר אף בזה בעל הבית לא מעל מפני שיכול לומר חלוק גדול הייתי מבקש ואתה הבאת לי חלוק קטן ורע ומסקינן מאי רע רע בדמים דא"ל אם מייתית לי בשתים כ"ש דהוה שוי תרתי סרי ואם תמצא לומר דקסבר ר' יהודה הכל לשליח מאי נפקא ליה מיניה לבעל הבית הלא אינו מרויח כלום דהכל הוא לשליח אלא ודאי כה"ג מודה ר' יהודה דהכל לבעל המעות וכן מוכיח נמי מדקאמר כאן שנה רבי הכל לבעל המעות ולא קאמר מתני' מני ר' יוסי היא מכלל דברבי יהודה נמי אתיא והא דקאמר כדתניא כלומר דאיכא מילתא אחריתי דאמרי' הכל לבעל המעות ואפי' מאן דפליג התם הכא מודה. רבינו תם: **כאן** שנה רבי הכל לבעל המעות. אין לדחות לפי הירושלמי דמוקי לה כשהוזיל וכשהוקיר הא לאו הכי הדר דהכא משום דלא יצא הקרקע מרשות היתומים דא"כ גבי שוה מאתים במנה תחזיר להו השדה אלא ודאי הכא הכא קנאתן כדפרישית: **אמר** רב **פפא** כו'. הכי גרים רבינו חננאל הלכתא דבר שיש לו קצבה מוקדין דבר שאין לו קצבה הכל לבעל המעות ותימה לפי גירסא זו מדפריך ליה מאי קמ"ל הוה ליה למיפרך ולימא הלכה כר' יוסי דיש לפרש בדוחק דה"ג קאמר מאי קמ"ל דקאמר דבר שאין לו קצבה הכל לבעל המעות כו' לימא הלכה כר' יוסי הא קמ"ל דשינוי שינוי הוא ולפי הספרים דגרסי' בהו הלכך דבר שאין לו קצבה הכל לבעל המעות דבר שיש לו קצבה מוקדין מאי קמ"ל כו' אתי שפיר דהא רב פפא כמאן אמרה לשמעתא כר"י ומאי חידוש אתא לאשמועי' ומשני שנוי דשינוי שנוי הוא. ועל טעות שאינו בא בזלות המקח אלא שהטעה בחשבון שאל ר' יעקב ישראל את ר"ת והשיב לו ואשר שאלת על ראובן ששלח לשמעון לקבל מעותיו מן הטובד כוכבים וטעה העובד כוכבים בחשבון ולא נמצא העכו"ם אח"כ) נראה לי שחולקים בין שניהם דהוו המעות כדבר שיש לו קצבה דאמרינן הוסיפו לו אחת יתירה ר' יוסי אומר מוקדים ומוקמינן לה בדבר שיש לו קצבה אבל שאין לו קצבה הכל לבעל המעות וטעמא דחולקין לפי שבעל המעות כיון שקיבל קצבתו מה לו בטעותו של שליח אלא אמרינן הואיל וע"י מעותיו נשתכר יהיב ליה פלגא ה"ג גבי טעות חשבון דהא שוה מנה במאתים טעות הוה ומוקים לה בהש"ס ירושלמי כגון שקיבל עליו הלוקח וטעמא דהכל לבעל המעות משום דאין לו קצבה דזוזי דאינים עבידו ליה זולא הא בדבר שיש לו קצבה חולקין אפי' בטעות חשבון אע"ג דאיכא למימר טעמא אחרינא גבי חולקין אפי' טעמא דפרישית הוא עיקר (ב) דמוחזק ידו על העליונה וחולקין ואפי' אם היה שכיר שלו כיון שהשכירים שלו אינם שכירי יום אין בעליהן מקפידין על הגבהת מלאכתו עם מלאכתו והוי כהגביה מליאה עם מלאכתו תדע דאם מצא מרגלי בשוק לא זכה בו משכיר ועוד דמיהדר קא הדר ביה שהרי אמר אני זכיתי מכלל דהדר ופועל יכול לחזור בו עכ"ל ושוב חזר בו דכל טעות בין ע"י מקח בין שהטעה במנין הכל לבעל המעות ולרבי נראה שהכל לשליח אם גנב וגזל והטעה מה טיבו של בעל הבית ואפילו חולקין אין שייך לומר משום דע"י מעותיו נשתכר דלא דמי לשאר טעות שנותן הכל בשביל המעות שנכבר שהמעות שוות כל מה שנתן לו אבל הכא טעות בעלמא הוא ודבר בפני עצמו הוא תדע דהא סברא היא שאם היה רוצה היה מחזיר לעובד כוכבים כל מה שהטעהו דזהו תימה למימר שלא היה יכול להודיעו ולהחזיר לו: **דאמר** להו טלו אחד מדעתו **של בעל הבית** כו'. תימה אכתי אם מעביר על דעתו הוי שלית אמאי מעל שהאורחין העבירו על דעתו של שליח ואמר לי רבי יהודאי לומר שגם האורחין אמרו הרי אנו נוטלין שתים לדעתך ואתה מדעתיו אבל אין לריך לדוקא שליח בעינן דלימא הכי שלא יסברו אורחין כשאומר אם שלדעת בעל הבית אומר כן אבל מה שהן לוקחין יותר ממה שאמר שליח יודעין הן שעושין מדעתן ולא מדעת שליח: הא

כאן שנה רבי הכל לבעל המעות כדתניא הוסיפו לו אחת יתירה הכל לשליח דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר חולקין והתניא רבי יוסי אומר הכל לבעל המעות אמר רמי בר חמא לא קשיא כאן בדבר שיש לו קצבה כאן בדבר שאין לו קצבה אמר רב פפא [א]הלכתא דבר שיש לו קצבה חולקין דבר שאין לו קצבה הכל לבעל המעות מאי קמ"ל [ב]שינויא דשנינן שינויא הוא איבעיא להו [ג]אמר ליה [ד]זבין לי ליתכא ואזל וזבין ליה כורא מאי מוסיף על דבריו הוא וליתכא מיהא קני או דלמא מעביר על דבריו הוא וליתכא נמי לא קני אמר רב יעקב מנהר פקוד משמיה דרבינא ת"ש [ה]אמר בעה"ב [ו]לשלוחו תן להן חתיכה לאורחין והוא אומר טלו שתים והן נטלו שלש כולן מעלו אי אמרת בשלמא מוסיף על דבריו הוי משום הכי בעל הבית מעל אלא אי אמרת מעביר על דבריו הוי בעל הבית אמאי מעל [ז]והתנן [ח]השליח שעשה שליחותו בעל הבית מעל לא עשה שליחותו שליח מעל הכא במאי עסקינן [ט]דאמר להו טלו אחת מדעתו של בעל הבית ואחת מדעתי ושקלו אינהו תלת ת"ש היתה כתובתה מנה ומכרה שוה מנה ודינר במנה מכרה בטל מאי לאו דזבין שוה מנה ודינר במנה ודינר ומאי במנה מנה שלה ומאי אפי' אפי' היא אומרת אחזיר את הדינר ליורשים בדינר מקרקעי וקתני מכרה בטל אמר רב הונא בריה דרב נתן לא בדאוזיל הא **מקרקעי**. אחזיר ואקנה מן הלוקח שוה הדינר ואחזירנו להם: **בדאוזיל**. ומשום הכי מכרה בעל דטעתה שמכרה שוה מנה ודינר במנה: הא

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ח מהל' שלוחין הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קפו סעיף ו:
לה ב ג ד מיי' פ"ז מהל' מעילה הל' ח סמג עשין רי:

תוספות רי"ד

ארב"א כאן שנה ר' הכל לבעל המעות דתניא הוסיפו לו מנה א' יתירה הכל לשליח דברי ר"י ר' יוסי אומר חולקין בשוה פי' ר"י סבר הכל לשליח דא"ל אנא ארוחי ור' יוסי אומר חולקין דאי לאו מעות לא יהיב ליי מידי הלכך נותנים מחצה לבעל המעות ומחצה לשליח שטרח והרויח והתניא ר' יוסי אומר הכל לבעל המעות אר"א ב"א אר"י ל"ק כאן בדבר שא"ב קצבה כאן בדבר שי"ל קצבה פי' אם הוא דבר שא"ל קצבה הכל הוא לבעל המעות שכל מה שנתן לו בעבור בעל המעות נתן לו ולא מצי למימר אנא ארוחי ואם הוא דבר שי"ל קצבה כגון פירות הנמכרים במנין חולקין שי"ל בעבור המעות עשה וי"ל פניו נשא הלכך חולקין ומתני' בקרקע שהוא דבר שא"ל קצבה הכל לבעל המעות מאי קמ"ל דשינויא הוא פי' דדוקא כשדעת אחרת מקנה לו אז אמרי' שיהא הכל לבעל המעות דאמדינן דעתי' דלא יהיב אלא משום מעות אבל אם באיזה טעות בא להשליח יתרון בלא דעת אחרת מקנה לו אז הוא לשליח שאם הרויח הוא בתחבולותיו למה יתן כלום כיון שעשה לו שליחותו משלם: איבעי' להו א"ל זבין לי מארעא ליתכא ואזל וזבין לי' כורא מאי מוסיף על דבריו הוי וליתכא מיהא קני א"ד מעביר על דבריו הוי ליתכא נמי לא קני ומסיק א"ד

מסורת הש"ס

א) ופסחים יב:]. ב) [עי' תוס' זבחים לד. ד"ה אלא מעכיר]. ג) מעילה כ. ע"ש. ד) חגיגה י: קדושין מב: מדרש נד. מעילה כ. ה) [תפסתי ולא מצאתי]. ו) מיכות ולא נמצא העכו"ם ליתא בדפוי"ר. ז) ל"ל ולר"י נראה. רש"ל.

גליון הש"ם

נמ' זבין לי ליתכא. עיין בפ"ד מ"ד דתרומות גר"ש שם:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הוסיפו וכו' דתמ' דתמאי ר"ב רש פ' שמיני: (ב) תוס' ד"ה אמר כו' עיקר וכיון דמוחזק:

מוסף רש"י

ואזיל וזבין ליה כורא. שהוא פי שעים, מאי. מי אמרינן מוסיף על דבריו. של מעלה הוי ולא עקר שליח אליתיה יקנה מיהא הלקח, או עוכר על דבריו הוי ולא קנה הלוקח כלום (מעילה כ:). כולן מעלו. בעל הבית מעל לפי שנעשה שליחותו בחתיכה אחת והשלים והאורחין מעלו שכל אחד ואחד הוסיף אחד מדעתו (שם כ:). השליח שעשה שליחותו. בעל הבית שהיו בידו מעות הקדש ונתחלפו במעותיו ונתנן בשוגג לשליח ואמר לו קח לי מהם חלוק או טלית, אם עשה שליחותו בעל הבית מעל (חגיגה ט:). לא עשה שליחותו. אלא שיצא ממה שאמר לו בעל הבית (מעילה כ:) מקרי לשליח ליקח בהן חלוק וקנה בהן טלית, שליח מעל. ולא השולחן, שבדבר זה לא שלחו (קדושין מב:)

הא מדסיפא כו'. דתרתי בדאוזיל למה לי לאשמועינן: **דאוזיל בדיתמי.** שלא היה לה עוד עליהם כלום שהרי באחרון טעתה: **אכל בדידה.** כגון שטעתה אצל אחד מן הראשונים שהיה הטעות עליה שהרי יש לה עוד לגבות ולמכור מהן מכרה קיים דאין אונאה בקרקעות ד) וכ"ש שאין כאן שתות שיעור אונאה: **נתקבלה לכותבה.** ולא אמרינן מכרה בטל: **הפס הוא דאיסתלקא לה.** במכירה דאשונה מהאי בית'תא לגמרי וליכא למיגזר מידי אבל הכא דבמכירה דאשונה לא איסתלקא לה אימא אם טעתה במנה דראשון נמי יהא מכרה בטל: **אטו מכה אחרון.** דלא ניתי למימר מכרה קיים קא משמע לן דאם"ה דוקא דטעתה במנה אחרון אבל במנה דראשון מכרה קיים: **דאי לא מצטרכי לך זוזי.** ותתחרט במכירתך לא היית יכול לחזור אם מכרתיה: **דינר של זהב.** שוה כ"ה דינרין כסף כדאמרי' בהזהב (ב"מ מד:) והם ששה סלעים: **והכיא לו בשלש סלעים חלוק.** דהוי דומיא דזבין לי טורא וזבין ליתכא שהרי ליהו למכור כל הדינר בחלוק: **אמאי מעל.** אע"ג דליכא למימר הכא טעמא דאפושי שטרי מיהו אי בעלמא מעביר על דבריו הוי על כרחין לא עשה שליחותו: **שוה שש.** דהוה ליה עשה שליחותו דחלוק בת שש אמר ליה: **אעליה.** שהסלעים האחרונים הוליאם ולא מדעת בעל הבית: **רע בדמים.** שקנאו בדמים מועטים והוא לוהו לקנותו בשש. וא"ת מאי אכפת ליה: **דא"ל אי אייתית לי בשית כל שכן.** דמרווחנא טפי דהוי שוה תרתי סרי סלעים גדולים שהלוקח הרבה ביחד מוזלי גביה טפי: **דיקא נמי.** דרע דקאמר ר' יהודה רע בדמים קאמר ובדאייתי ליה שוה שש וטעמא כדאמרן מדקתני מודה בקטנית דהתם לא מצי למימר כל שכן דאי מייתית בדינר זהב היה שוה יותר מכפלים דהוו מוזלי גבך טפי: שהקטנית

הא מדסיפא בדאוזיל הוי רישא בדלא אוזיל דקתני סיפא היתה כתובתה ארבע מאות זוז מכרה לזה במנה ולזה במנה ולאחרון יפה מנה ודינר במנה של אחרון מכרה בטל ושל כולן מכרן קיים לא רישא וסיפא בדאוזיל וסיפא הא קא משמע לן טעמא דאוזיל בדיתמי אבל בדידה מכרה קיים הא מדרישא שמעת מינה היתה כתובתה מאתים ומכרה שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה נתקבלה כתובתה מהו דתימא התם הוא דאיסתלקא לה מהאי ביתא לגמרי אבל הכא ניגזור מנה ראשון אטו מנה אחרון קא משמע לן ואיכא דאמרי הא לא תיבעי לך א״היכא דאמר ליה זיל זבין לי ליתכא וזבין ליה כורא דודאי מוסיף על דבריו הוי כי תיבעי לך דאמר ליה זיל זבין לי כורא ואזיל וזבין ליה ליתכא מאי מי אמרינן א"ל דטבא לך עבדי לך דאי לא מצטרכי לך זוזי לא מצית הדרת ביה או דלמא ב״אמר ליה לא ניחא לי דליפשו שטרי עילואי אמר רבי חנינא מסורא ג״תא שמע נתן לו דינר של זהב ואמר לו הבא לי חלוק והלך והביא לו בשלש חלוק ובשלש טלית שניהם מעלו אי אמרת בשלמא שליח כי האי גוונא עושה שליחותו ומוסיף על דבריו הוי משום הכי בעל הבית מעל אלא אי אמרת מעביר על דבריו הוי אמאי מעל ד״הכא במאי עסקינן דאייתי ליה שוה שש בשלש אי הכי שליח אמאי מעל אטלית אי הכי אימא סיפא ה״רבי יהודה אומר אף בזה בעל הבית לא מעל מפני שיכול לומר חלוק גדול הייתי מבקש ואתה הבאת לי חלוק קטן ורע מאי רע רע בדמים דאמר ליה אי אייתית לי בשית כל שכן דהוה שוה ו״מודה רבי יהודה בקטנית ששניהם מעלו שהקטנית

הא מדסיפא בדזילא כו'. דלא אפשר לפרש לאחרון יפה מנה ודינר במנה ודינר ומאי במנה במנה שלא דהא כתובתה ד' מאות זוזי ותימה אי בדזילא מאי איריא זילא בדלא זילא נמי מכרה בטל ומצינו למימר דתנא סיפא לגלוי רישא דבלא זילא עוד מצינו למימר דהוה אמינא טפי הוי מעביר לא זילא דמכרה שוה מנה ודינר במנה ודינר מהיכא דזילא: **נתן לו דינר של זהב.** תימה לפי מה דאמרינן בהזהב (ב"מ מד:) דינר של כסף אחד מעשרים וחמשה בדינר של זהב היכי קאמר הכא והביא לו בשלש חלוק ובשלש טלית הל"ל בשלש וחצי דינר חלוק וכן טלית ועוד לא מצינו מנה הקדמוני מופלג משלנו כל כך להוקיר את הזהב ולהזיל את הכסף דעכשיו לא מצינו שיהא יקר הזהב על הכסף יותר ממשקלו אלא שיש עשר שקלים ועוד קשה ההיא דבכורות פרק יש בכור (דף נ.) ה) גבי פדיון הבן דקאמר התם דקא יהיב ליה דינרא טיריינא שייפא ומהדר ליה שתותא וחתא ופריך אי הכי עשרים נמי דנקא הוו אלא יהיב ליה זוזא ושתותא והשתא תימה על הלשון דקאמר זוזא ושתותא הוה ליה למימר חומשא מהדר ליה דהכל אחד אלא הכי פירושו ועיקר דדינר של זהב פי שנים בדינר של כסף לפי שכבד וגם עב הוא מדינר של כסף כדאמרינן בשלו טרפות (חולין דף נה:) ובשילהי מסכת חגיגה (דף כז.) בעובי דינר זהב וגם כבד מן הכסף ושוקל דינר זהב פי שנים בדינר של כסף לפיכך דינר של זהב נמכר בעשרים וד' של כסף אבל משקל במשקל אין שוה משקל של זהב אלא י"ב של כסף וכן מוכח בהגדת דר' אליעזר בן הורקנוס (פרק לו) ו) דקאמר כתיב שקלי זהב שש מאות וכתיב וכסף שקלים חמשים הא למדת ששקלים נ' של זהב שוים שש מאות של כסף אם כן נמצאת למד שמשקל של זהב י"ב של כסף וזה לפי משקל שלנו כשהוא מזוקק ושמוט ואע"ג דבזמיס פ' בתרא (דף קטו:) פריך להני קראי ומשני להו בענין אחר מיהו לפי פשטות של מקראות משמעותם לפרש כמו בהגדה דר' אליעזר ואין מקרא לו א מי"ר פ"א מהלי שלטון הלכה ד סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קפב סעיף מ: לז ב מי"ר שם טוש"ע שם סעיף ט: לח ג מי"ר פ"ז מהלכות מעילה הלכה ד סמג עשין רי:

תוספות רי"ד

הא לא חבעי לך דודאי מוסיף על דבריו הוי. כי תיבעי לך דא"ל זבין לי כורא ואזל וזבין ליה ליתכא מאי. מי אמרינן א"ל דטבא לך עבדי לך ודלמא לא מצטרכי לך זוזי ואי מצטרכי לך זוזי הדרת וזבין. א"ד מצי א"ל לא ניחא לי דניפוש שטרי עלי וסוגיין דמוסיף ע"ד הוי (הוא) דאמרי'

עין משפט נר מצוה

א) מעילה כח., ב) ג"ז שם, ג) (תוספתא דמעילה פ"כ), ד) [ב"מ ט.], ה) [ע"ש היטב], ו) [בפדר"א שלפנינו ליתא הכי אלא כך כתוב מה"ל מה עשה לקח מכל שבט נ' שקלים הרי כולן שש מאות שקלים שנאמר ויתן דוד לארנן כו' עכ"ל הרי דמפרש ג"כ כמו דמסיק הש"ס בזבחים קטו: שהביאו חום' בפתוך ותוס' בתוס' שבועות מד: ד"ה התקבלת כתבו דבר זה בשם אגדת שמואל וזבחים קטו: ד"ה נגה ובכורות נ. ד"ה דמזדבנא כתבו בשם המדרש, ז) [ל"ל לכל שני דינרין של כסף. מהרש"א], ח) [וע"ע חום' שבועות מד: ד"ה התקבלת וכו' ותוס' בכורות נ. ד"ה דמזדבנא ותוס' ב"מ מד: ותוס' זבחים קטו: ד"ה גבה].

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה נתן יכו' לפי שאחד הנותן ואחד הנוטל נותן קולבון:

מוסף רש"י

והלך והביא לו בשלש חלוק. בשלשה דינרי (ל"ל סלעי. רש"ש) כסף שהוא תלי דינר זהב, שניהם מעלו. דנעל הבית נעשית שליחותו ביותר מכדי פרוטה והשליח מעל ביותר משוה פרוטה. חלוק קטן ורע. ולא עשית שליחותי כלל. ישנה.

יולא מידי פשוטו והשתא אתי שפיר הכיא דבכורות (דף נ.) מהדר ליה זוזא של הכרעות שנותן קולבון לכל ו) דינר של כסף דדינר של זהב נמכר בכ"ד של כסף ולכל ב' דינרין של כסף דהיינו תני סלע אחד נותן הכרעה כדתנן בפ"ק דמסכת שקלים (דף ב.) הנותן סלע ונוטל שקל נותן שני קולבונות ומפרש בגמרא לפי שאחד הנותן ואחד (ז) השוקל נותן קולבון אלמא בכל שקל ושקל נותן קולבון ונשלע איכא ג' שקלים דרבנן והתם בשקל דרבנן איירי וכדתנן בפ"ק דשחיטת חולין (דף כה:) ובפ"ק דשקלים (דף ב.) ומייתי לה בפ' בתרא דבילה (דף לע:) האחין והשותפין שחייבין בקולבון פטורין ממעשר בהמה ומפרש רש"י האחין שחלקו וחזרו ונשתתפו חייבין בקולבון בכל ישראל שהוזקקו ליתן מחצית השקל בראש חדש אדר לקרבנות צבור והטילו עליהם תכמים על כל אחד ואחד להוסיף קולבון לכל חצי שקל שיביא דהיינו שקל דרבנן דסלע היינו שקל דאורייתא ומפני שהם חצאי שקלים חתיכות דקות ופעמים שמחליפין אותו במעים ונותנים הקולבון בהכרע שכן מנהג כשמוכרין לשולחני שוקלין לו בזיתור ואמרו תכמים הויתור לקולבון לכל משקל ומשקל ובדין הוא דהני אחין שמביאין שקל שלם ביניהם לא יתנו כי אם קולבון אחד לפי שאין שם אלא משקל אחד אבל תכמים הטילו עליהם שני קולבונות שלא לפחות מחציריהם ולמעט ההקדש הא חזינן מיהא שלכל חצי שקל דהוא שקל דרבנן כשפורעין לחצוני נותן קולבון להכרע והקולבון הוא חצי מעה כדפי' נמי במתני' בפ"ק דשקלים (דף ג.) הלכך לכ"ד של כסף ששוקל לקנות דינר של זהב שהוא י"ב שקלים דרבנן נותן י"ב קולבונות שהם שש מעה ושש מעה כסף דינר ולפיכך לא כלל ההוא בהדי שתותא וליתא חומשא כל זה דקדק ר"ת ח): **אלא** א אמרת מעביר על דבריו הוי בעל הבית אמאי מעל. דמה שהביא לו חלוק קטן ורע תשוב כמו לא ניחא ליה דליפשו שטרי עליה. **א"ה** שליח אמאי מעל. וא"ת מעיקרא נמי אין מעילת השליח אלא בטלית ויש לומר דסלקא דעתין השתא כיון דאייתי ליה שוה שש בשלש אפילו מוסיף על דבריו לא הוי אלא שליחותיה קעביד שכן היה דעתו אם ימצא שם בשלש שיקנה לו טלית בתותר אי נמי מעיקרא סלקא דעתיה מעל אחלוק ומדרבנן מעל השליח אבל עכשיו אפילו מדרבנן אמאי ימעול אי נמי השתא לא משמע ליה מעילה דטלית דסלקא דעתיה הואיל וקנה שוה שש בשלש אותם שלש שנשארו הרי הם כמו חולין ומשני אטלית דמשום הכי לא נפקי לחולין:

בל שכן דהוה שוי תריסר. כן הוא ודאי כפירוש הקונטרס תרתי סרי גדולים יתר מכפלים דהקונה הרבה ביחד מוזלי גביה טפי מהקונה מעט ויש ספרים שכתוב כהן בהדיא דהוה שוה טפי מתרתי סרי ולפיכך לא מעל בעל הבית שהרי העביר על דעתו דמפסיד בעל הבית בכך שאם היה קונה בשש הוה שוה יותר מכפלים והשתא אתי שפיר דבקטנית מעל שאפילו יקנה הרבה ביחד משום הכי לא מוזלי גביה טפי מאילו זבין בפרוטה אבל אם נפרש דחשיב לה מעביר אע"פ שלא היה שוה אלא תרתי סרי בגמטוס תימה אם כן בקטנית אמאי מעל דהא פשיטא בקטנית נמי אם נתנו לו תחלה שוה שש בשלש כמו כן בשלש הנשארים היו נותנים לו שוה שש. מ"ר:

אמר

אמר לאחד סתמא מאי אמר רב הונא לאחד ולא לשנים. תימה הא לעיל גא איפסיקא בעיין לי מיישינן לאפוקי דשטרי והיכי פשיטא ליה רב הונא ורב חסדא ומפרש ר"מ דהאי קפידא דאפוקי שטרי דלעיל לאו משום זילא נכסים אלא משום שיצטרך לחזור לכל שטר אחר חתימת עדים וקיימין והכא מיירי בשכבר חתמו העדים על שני שטרות דליכא קפידא דאפוקי שטרי אלא אפוקי בעלי דינין שטורא לו להיזקק היום ולמחר לבא עמהם לדין ורבי מוקי לה סוגיא בשטר אחד דליכא קפידא דשטר אלא קפידא דבעלי דינין ובהיא הוי פלוגתא והכי פירושו אמר לאחד ולא לשנים קפידא שלא ימכור לשנים ואפי' בשטר אחד אמר לאחד סתמא מאי מלומר מהו שימכור לשנים אפילו בשטר אחד אבל דלעיל מיירי בשני שטרות ורבינו חננאל גרים אמר לאחד קפידא דמשמע פשיטא בלא שנים אמר סתמא מאי והך בעיא דמאי מ"ל לא ניחא לי דליפשו שטרי עלואי כתב רב אלפס לא איפשיטא בהדיא וקוגיין דמעבדר על דבריו הוי וכן כתב רבינו חננאל ורב האי גאון כתב בספר המקח בשטר [שטר] דמוסיף על דבריו הוי מדאמרינן פשיטא אמר לאחד קפידא סתמא מאי ואסיקנא לאחד ואפי' לשנים ואפי' למאה אלמא הלכתא כמאן דאמר מוסיף על דבריו הוי כי הוא פירש האי פשיטא על דרך מאי הוי עלה: **אמרו** לו **אע"ג** דטעה שליח. פירוש הואיל וקנינא לך דהיכא דלא פירש דבריו הטיל דעתו על השליח לעשות כרצונו דהכי אמרת נעיל לאחד ואפי' למאה הכי נמי אימא דלף בטעותו נתרצה ללכת אחר דעתו ואקשי ליה טעה שליח לא קאמינא דבטעותו לא מסיק אדעתיה להטיל עליו: **הכי** גרס' בכל הספרים **והא** מר הוא דאמר אין אונאה לקרקעות. פי' רבי אפילו גבי שליח דשמעינן ליה בהמקבל (ב"מ דף קח. ושם) דאמרי נהרדעי משמיה דרב נחמן אין אונאה לקרקעות אפי' זבין במאתים ושויא מאה ולא מצי למימר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי והוא כמו שליח של מלכן ומשני הכי מילי היכא דטעה בעל הבית פי' דההוא משיבנא ליה כבעל הבית דאע"ג דלבסוף מיקניא ליה למלכן מיהו תחלה כשקנה לצורך עצמו קנה והואיל וכן לא שייך התם לתקוני שדרתיך אבל שליח גמור שבתחלה בתורת שליחות קנה ולא לצורך עצמו לא מיבעי ליה למיטעי וא"ת ומאי קמייתי דאמר לן בין שליח לבעל הבית מדתנן האומר לשלוחו לא ותרוס דהתם בעל הבית גמור הוא וזה הם עצמם רב חסדא ורבה בר רב הונא יודעין כן מדלא פרכי ליה אלא ממלכן דדמי לשליח וי"ל דהכי קאמר להו ומנא תימרא דשאני לן בין שליח לבעל הבית דמדפרכימו לי ממלכן משום דחשבינמו ליה כשליח אלמא סליקא אדעתייהו שאני משום שליח לבעל הבית גמור וזה מי אפשר להשוותם כדמוכח מתני' דהאומר לשלוחו לא ותרוס מ"ר. ולפי' הקונטרס קשה מדא דהוא מגיה הספרים וגרים והא אמר מר ועוד דהוה ליה למימר והא תנן הואיל ופריך ממתני' דהזהב (ב"מ דף נו.) ועוד דמאי הוי טעו רב חסדא ורבה דלא מפלגי בין שליח לבעל הבית הלא כל עיקר שאילתם דמחלה אע"ג דטעה שליח לא תמהו אלא בשליח משום דאיכא למימר לתקוני שדרתיך: **פיחת** עשרה או הוסיף עשרה בו'. לא דמי לתורם מן היפות דאמרי' בחלו מליאות (ב"מ דף כב. ושם) דאין תרומתו תרומה מי לא אמר ליה כלך אצל יפות דהכא איכא למימר להכי אמדתיך דכלקמן אצל יפות ורעות הוי כמו טעות. בפרק ד' דמסכת תרומות (מ"ג) תנן שיעור תרומה עין יפה אחד מארבעים בית שמאי אומרים משלשים והבינונית מחמשים והרעה מששים ומפיק טעמייהו בגמרא בירושלמי דגרסינן התם כתיב זאת התרומה אשר תרימו ששית האיפה מחומר החטים וששיתם האיפה מחומר השעורים יכול יתרום בחטים אחד מששים ובשעורים אחד משלשים פירוש ששית האיפה הוא חצי סאה דאיפה ג' סאין וששית האיפה מחומר היינו אחד מששים דכור שלשים סאה והיינו בחטין אחד מששים ובשעורים אחד מל' דגבי שעורים כתיב וששיתם משמע שתי ששיות של איפה דהיינו סאה מן הכור תלמוד לומר וכל תרומות שיהו כל תרומות שוות שמואל אמר תן ששית על וששיתם וגמלא תורם ל' מארבעים פי' שלש ששיות דהיינו סאה וחצי משני תומרין הכתוב בחטין ובשעורין והיינו אחד מארבעים ביעוית מנין אמר רבי לוי כתיב וממחצית בני ישראל אחד מחוז מן החמשים כ"מ שאתה אוחז ממקום אחר הרי הוא כזה מה זה אחד מחמשים אף מה שתאחז ממקום אחר אחד מחמשים והרעה מששים דכתיב ששית האיפה מחומר החטים פירוש קרא כפשטיה ב"ש אומרים משלשים וששיתם האיפה מחומר השעורים וכל הנך קראי אסמכתא בעלמא דשמואל הוא גופיה דאמר חטה אחת פוטרת את הכרי. מ"ר:

שהקטנית בסלע וקטנית בפרוטה שמע מינה היכי דמי אילימא באתרא דמזבני בשומא היכא דיהיב ליה סלע מוזלי גביה טפי אמר רב פפא באתרא דבייני בכני דאמר ליה כנא כנא בפרוטה ת"ש היתה כתובתה ארבע מאות זוז מכרה לזה במנה ולזה במנה ולאחרון יפה מנה ודינר במנה של אחרון בטל ושל כולן מכרן קיים כדאמר רב שישא בריה דרב אירי בקטיני הבא נמי בקטיני [א]פשיטא אמר לאחד ולא לשנים האמר ליה לאחד ולא לשנים א"ל לאחד סתמא מאי רב הונא אמר לאחד ולא לשנים [ב]רב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי תרוייהו לאחד ואפילו לשנים לאחד ואפילו למאה איקלע רב נחמן לסורא עול לגביה רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרו ליה כי האי גוונא מאי אמר להו לאחד ואפי' לשנים לאחד ואפילו למאה אמרו ליה אע"ג דטעה שליח אמר להו דטעה שליח לא קאמינא אמרו ליה [ג]והאמר מר [ד]אין אונאה לקרקעות [ה]הני מילי היכא דטעה בעל הבית אבל טעה שליח אמר ליה [ו]לתקוני שדרתיך ולא לעוותי ומנא תימרא דשאני בין שליח לבעל הבית דתנן [ז]האומר לשלוחו צא ותרום תורם כדעת בעל הבית ואם אינו יודע דעתו של בעל הבית תורם בבינונית אחד מחמשים פיחת עשרה או הוסיף עשרה תרומתו תרומה ואילו גבי בעל הבית תניא תרם ועלה בידו אפילו אחד מעשרים תרומתו תרומה תא שמע היתה כתובתה ארבע מאות זוז מכרה לזה במנה ולזה במנה ולאחרון שוה מנה ודינר במנה של אחרון בטל ושל כולן מכרן קיים אמר רב שישא בריה דרב אידי בקטיני: **מתני'** [ז]שום הדיינין שפיחתו שתות או הוסיפו שתות מכרן בטל רשב"ג אומר מכרן קיים [ח]אם כן מה כח בית דין יפה [ט]אבל אם עשו אגרת בקורת ביניהן אפילו מכרו שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה מכרן קיים: **גמ'** איבעיא להו שליח כמאן רבא

שהקטנית בסלע. היא קטנית בפרוטה לפי חשבון פרוטות בסלע דמשום דזבין טפי לא מוזלי גביה כדמסיים ואזיל באתרא דמזבני בכני: [1]**כנא כנא בפרוטה.** אם אתה חפץ יותר שלא עוד וקח ואם רשאי אתה לוקח רע ממש קאמר שאינה שוה אלא שלש ודכוותה גבי קטנית דא"ל הבא לי בסלע פולין והביא לו בחלי סלע כשוה חלי סלע ובחלי סלע אחר הביא לו מין אחר אמאי מעל בעל הבית ליתא ליה לשוה סלע הייתי צריך פולין: **בשומא.** בתומד: **של כולן מכרן קיים.** והא הכא דלזבוני באתרא מאה שדרוה ומכרה לראשון במנה דהיינו זבין לי כורא יחזין ליה ליתכא: **בקטיני.** לא היו שדות הללו יחד ואין ראוין לאדם אחד דמעיקרא אדעתא דהכי נעשית שליח: **פשיטא אמר.** לשלוחו מכור לי בית כור משדותי לאחד ולא לשנים: **האמר לאחד ולא לשנים.** ואפילו אם תמצא לומר זבין לי כורא וזבין ליה ליתכא מכרו קיים הכא בטל דגלי דעתיה דקפיד באפוקי שטרי: **אמר לאחד סתמא.** ולא פירש ולא לשנים מי הוי גלוי דעתא או לא: **לאחד ואפי' לשנים.** דלאו אורחייהו דאינשי דקפדי והאי נמי לא קפיד אלא אורחא לאיסתעויי הכי ואי הוה קפיד הוה מפרש ליה ולא לשנים: **ואע"ג דטעה שליח.** ומכר בזול נימא נמי דמקמו קייס: **והאמר מר אין אונאה לקרקעות** גרסינן. ומשנה היא בפרק הזהב[1]: **תורם כדעת בעל הבית.** כפי מה שהוא מכיר בו אם עין יפה אחד מארבעים ואם עין רעה אחד מששים[2]: **פיחת עשרה.** שתרם אחד מארבעים: **תרומתו תרומה.** דאמר ליה בהכי אמדתיך: **הוסיף עשרה.** אחד מששים: **ואילו גבי בעל הבית תניא כו'.** והכא תניא פיחת עשרה תרומתו תרומה אבל טפי לא: **ת"ש היתה כתובתה כו'.** ואי אפוקי שטרי קפידא היא נהי נמי דיתומין לא גלו דעתייהו אגן מיהא דיד יתומין בעינן למיהוי אית לן למימר מכרן בטל: **מתני' אגרת בקורת.** הכרזה. ונשון בקורת שמנקרין אותה בני אדם ע"י הכרזה: **גמ' שליח כמאן.** שליח דטעה כמאן דיינין ליה כאלמנה דיינין ליה שבטעות כל דהו בטל כדתנן[3] שוה מנה ודינר במנה מכרה בטל או כדיינין הוא ועד דטעה בשתות: לאו

[1] ב"מ נו. עי' תוס' ידף קח. [קדושין מב: תמורה כז.]. [2] [קדושין מב: וש"נ]. [3] [תרומות פ"ד מ"ד קדושין מא. בכורות מא. לקמן קו.]. [4] [סס. יבמות מז: ל: גיטין לג.]. [5] [נ"ל אחר ד"ה בשומא]. [6] [ב"מ נו.]. [7] [עי' תרומות פ"ד מ"ג]. [8] [לעיל נח.]. [9] [נ"ל להון].

מוסף רש"י

תורם כדעת בעל הבית. לפי מה שהוא מכיר בעל הבית אם עינו יפה או עינו רעה. עין יפה אחד מארבעים, עין רעה אחד מששים, שהתרומה לא נאמר בה שיעור מפורש אלא לפשית דגן, ואפילו כל שהוא (קדושין מא.). פיחת עשרה. אחד מארבעים בעין יפה (שם ובכורות מא.). או הוסיף עשרה. שתרם אחד מששים (בכורות שם), תרומתו תרומה. דאמר ליה בהכי אמדתיך (קדושין מא.). שום הדיינין. שמנו נכסי ליה למלוה אלא כפי ליה או שלא מדעתו משום דלא היה ניים דינא (קדושין מב.) אי: כ"ד שיכדו לשום נכסי יתומים למכרן לשון האשה והכנסת (רשב"ם ב"ב קו.).

תוספות רי"ד

פשיטא א"ל לא' ולא לב' קפידא הוי דהא אמר ליה ולא לב' פי' ואפי' אח"ל זבין לי כורא וזבין ליה ליתכא מכרו קיים הכא בטל דגלי דעתיה דלא ניחא ליה באפוקי שטרא. אמר סתמא מאי כגון שאמר לא' ולא פי' ולא לב' מי הוי גילוי דעתא אי לא. ר"ה אמר לא' ולא לב' ר"ח אמר לא' ואפילו לב' ואפילו לק' פי' אע"ג דאמר לא' אורחא דאינשי לאישתעוי הכי ולא הוי קפידא דאי הוי קפידא הוה א"ל ולא לב'. איקלע ר"נ לסורא עאל ר"ח ורבה בר רב הונא לגביה א"ל כהאי גוונא מאי א"ל לא' ואפילו לב' ואפילו לק' א"ל אע"ג דטעה. פי' כגון שנתאנה א"ל לא א"ל והא מר הוא דאמר אין אונאה לקרקעות ה"מ היכא דטעה הוא פי' בעה"ב אבל טעה שליח אמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי וכן הל' עיין לקמן בסמוך (הגאת חשלומין) [אונאת שליח] בכמה הוי: **מתני'** שום הדיינים שפחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל רשב"ג אומר א"ב מה כח ב"ד יפה אבל אם עשו אגרת בקורת אפי' מכרו שוה ק' כר' או שוה ר' בק' מכרן קיים. פי' אגרת שמכרו בהכרזה ולשון בקורת שמבקרין אותה בני אדם ע"י ההכרזה אפילו מכרו ק' בר' וכו'. פי' ואפילו למ"ד אין אונאה לקרקעות אבל בטול מקח יש להן שהוא יותר משתות הכא משום דהוי מעשה ב"ד אלים טפי מב"ה והיכא דלא עשו א"ב יטעו בשתית מכרן בטל ואע"ג דאמרינן אין אונאה לקרקעות ושתות הוי מחילה לגבייהו ה"מ בב"ה אבל בב"ד כיון דטעו איגלאי מילתא שאין זה מעשה ב"ד וגרעיה מב"ה והלכך בין היתומים אם פחתו שתות בין הלקוחות אם הותירו שתות מכרן בטל ויכולין לחזור בהם (והרב הוכיח לקמן על מימרת הל' שליח כאלמנה שלקוחות א"י לחזור הואיל ומדעתם קנו אבל ודאי אם שמו הנכסים למלוה או

רבא

לאו לדידהו. לאו לגורך עצמן מוכרים: **כיס דין מעמידין להן אפוטרופוס.** לכל אחד ואחד מן הקטנים: **וכוררין לכם.** כל אפוטרופוס לחיוק שלו: **אי דלא טעו.** למה יאמרו: **כרוחות.** טוב לי ליטול חלקי במזרח שיש לי אלנה שדה שנפלה לי מבית אבי אמי: **והחזיר רבי אם המעשה.** דנראה בעיניו טעם הגון מה שטיעו במשנתנו א"כ מה כח ב"ד יפה: **לימא כהא פליגי.** רב דימי ורב ספרא רב דימי סבר דיין הטועה בדבר המשנה שלא עשה כמשנה חוזר ולא אמרי' מה שעשה עשוי ויפלס מביאתו אלא בטועה בשיקול הדעת כמו שמפורש בסנהדרין[1] והאי נמי דבר משנה הוא שאע"פ שנחלקו חכמים על רבן שמעון הרי נתן טעם לדבריו ורב ספרא שאינו שונה עשה והחזיר סבר אם עשה לא היה יכול לחזור: **אחריוהא איתמי.** אם נמצאת השדה גזולה או משועבדת לאחר וטרפה מן הלוקח בחובו חוזר הלוקח על היתומים שהאלמנה שלח של יתומים היתה: **וכן כי דינא דזכין.** שדה יתומים למזון האשה והבנות אחריות איתמי: כל

רבא אמר ר"נ שליח בדיינין. מה שפירש בקונטרס שליח סתם משמע לאפי' שליח דעלמא וקשה לר"ת דלעיל אר"נ אבל טעה שליח לא דא"ל לתקוני שדרתיך ועוד הקשה דברים האים מקדש (קידושין מב: ושם) אר"נ האחין שחלקו בלקוחות דמי פחות משמות נקנה מקח אמר רבא אמר ר"נ שליח בדיינין רב שמואל בר ביסנא אמר ר"נ כאלמנה רבא אמר ר"נ שליח כדיינין מה דיינין לאו לדידהו אף שליח נמי לאו לדידיה לאפוקי אלמנה דלדידה רב שמואל בר ביסנא אמר ר"נ כאלמנה מה אלמנה יחידה אף שליח יחיד לאפוקי ב"ד דרבים נינהו [a]והלכתא שליח כאלמנה ומאי שנא מהא דתנן [b]האומר לשלוחו צא ותרום תורם כדעת בעל הבית ואם אינו יודע דעתו של בעל הבית תורם בבינונית אחד מחמשים פיחת עשרה או הוסיף עשרה תרומתו תרומה התם [c]כיון דאיכא דתורם בעין רעה ואיכא דתורם בעין יפה א"ל להכי אמרתיך אבל הכא טעותא הוא א"ל לא איבעי לך למיטעי אמר רב הונא בר חנינא אמר ר"נ הלכה כדברי חכמים ולית ליה לר"נ מה כח ב"ד יפה [d]והאמר ר"נ אמר שמואל [e]יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן ב"ד מעמידין להן אפוטרופוס ובוררין להם חלק יפה הגדילו יכולין למחות ור"נ דידיה אמר הגדילו אין יכולין למחות [f] א"כ מה כח ב"ד יפה לא קשיא [g]הא דטעו הא דלא טעו אי דלא טעו במאי יכולין למחות ברוחות [h]כי אתא רב דימי אמר מעשה ועשה רבי כדברי חכמים אמר לפניו פרטא בנו של רבי אלעזר בן פרטא בן בנו של ר' פרטא הגדול א"כ מה כח ב"ד יפה והחזיר רבי את המעשה רב דימי מתני הכי רב ספרא מתני הכי מעשה וביקש רבי לעשות כדברי חכמים אמר לפניו פרטא בנו של רבי אלעזר בן פרטא בן בנו של ר' פרטא הגדול א"כ מה כח ב"ד יפה לא עשה רבי את המעשה לימא בהא קמיפלגי [i]מר סבר טעה בדבר משנה חוזר ומר סבר אינו חוזר לא דכ"ע טעה בדבר משנה חוזר ומר סבר הכי הוה מעשה ומר סבר הכי הוה מעשה [j]אמר רב יוסף ארמלתא דזבינה אחריות איתמי וב"ד דזבין אחריות איתמי פשיטא אלמנה לא איצטריכא ליה כי איצטריך ליה בי דינא מהו דתימא כל

נפלוג בשומת דבי דינא לא תתנן שום הדיינים שפחתו שמות או שהותירו שמות מכרן בטל רשב"ג אומר מכרן קיים ומייתי ראיה השתא ממילתא דרשב"ג וקשה לר"ת דהכא פסיק רב נחמן גופיה הלכה כדברי חכמים ועוד דמסיק בתר הכי והא דאמרת שמות קנה ומחזיר אונאה לא אמרן אלא במטלטלי אבל במקרקעי לא דאין אונאה לקרקעות משמע דוקא בשמות אבל יתר משמות יש אונאה לקרקעות ולעיל[a] הוכחתי מהיא דהמקבל (ב"מ דף קח.) ומההוא דירושלמי דאין אונאה לקרקעות אפי' ביתר משמות עד פלגא הלכך נראה לר"ת כמו שגורס רבינו חננאל והלכות גדולות ורב אלפס הא דאמרת שמות קנה ומחזיר אונאה לא אמרן אלא דלא אמר נפלוג בשומת דבי דינא אבל אמר נפלוג בשומת דבי דינא מכרן בטל דהא תנן שום הדיינים שפחתו שמות כו' מכרן בטל ומרבנן מייתי ראיה והא דאמרת יתר משמות בטל מקח לא אמרן אלא במטלטלי אבל במקרקעי אין אונאה לקרקעות אפי' ביתר משמות עד פלגא: **והא אמר ר"נ אמר שמואל** כו'. אי לא דפסיק הלכה כחכמים לא הוה קשה מידי מהא דאמר ר"נ שליח כאלמנה אפי' מיירי בשליח דיינין דלא שייך בדידיה כל כך מה כח ב"ד יפה כמו באפוטרופוס. מ"ר: **ובוררין להם חלק יפה.** היה רבי רגיל לפרש מדנקט לשון בוררין אלמא בלא גורל מיירי דאי בגורל מאי בוררין שייך כאשר יפול הגורל כן יהיה ומתוך כך היה אומר דאפילו מילתא דשייכא ביה גוד או לגוד כגון דתרוייהו בריר (ב) לאחי ולאחי חולקין להם אם יאר בעייניהם שהרי העמידו אפוטרופוס במקום יתומין לחלוק בין שניהם בלא שומת ב"ד ובלא גורל ובורר כל אפוטרופוס ליתום שלו חלק היאר בעיניו ולא נהירא לר"ת וכי טריחותא להטיל גורלות ועוד דהא דקאמר בתר הכי במאי יכולים למחות ברוחות הא"ל יכולין למחות במילתא דשייכא ביה גוד או לגוד ומה שמדקדק נמי מבוררין בגורל נמי שייך לשון בוררין שלא יחלקו בענין רע לתת לאחד שתי שדות מרוחקות זו מזו ומיהו אומר רבי אחין זו קושיא הא דלא אמר יכולין למחות בגוד או לגוד דה"נ הוה מצי למימר יכולין למחות בשמות בפחות משמות אלא רוחות נקט דאפי' ברוחות יכולין למחות. מ"ר. והא דאמר בפרק בית כור (ב"ב דף קו: ושם) שני אחין שחלקו ובא להם אח ממדינת הים רב אמר בטלה מחלוקת ושמואל אמר מקמלין ומפרש רבינו שמואל מקמלין שכל אחד יתן לו אלים מחלקו ופריך לרב דאמר בטלה מחלוקת אלא מעתה הני בי תלתא דקיימי ואזלי בי תרי מייהו ופליגי ה"נ דבטלה מחלוקת ופי' רבינו שמואל דעל כרחך לא בטלה מחלוקת מדאמר ליה רבי אבא בשלהי אלו מציאות (ב"מ דף לא:) לרב ספרא דפליג אלא דעת דאיסור זיל אייתי תלת דפלגא קמייהו א"נ תרי מגו תלתא ולא נהירא לר' שהרי היכי קאמר מקמלין שיתן לו כל א' מה שילקח מחלקו הם נטלו בגורל והוא יקח בלא גורל מה שירלו ומאי דקאמר נמי אזלי תרי מייהו ופליגי למאי דמפרש ר"ת דבוררין בגורל קאמר היכי מהניא התם מחלוקה בלא דעתא דאידך דהכא משמע דדוקא בבי תרי אבל בב"ד יפה אע"פ שיש לחלק דלפי שאלו יתומין קטנים ואין אחד מוצא לחלוק אבל הכא היה אחד מהם תובע לחלוק כי התם בלא כח ב"ד חולקין מיהו לא משמע הכי ומה שהניח ראיה מאיסור ומרב ספרא לא דמי דהתם במטלטלי אבל במקרקעי דאיכא קפידא ברוחות לא ונראה לר' לפרש מקמלין כגון שהיה להם שלש שדות ולקחו האחין כל אחד שדה והשלישי חלקו בגורל ובשבא אחיהן יפילו גורל בכל השדות ובאיזה שיפול הגורל בו יזכה בענין זה לא בטלה מחלוקת שאם יפול השדה השלישי לחלקו זכו השנים בחלקם הראשון וכן אחיהן אחר אחיהן ולזה שדה אחת ולזה שדה אחת והשלישי נשארה פשיטא שבשבא השלישי ויפיל גורל על כל השדות אם תפול אותה שדה לחלקו זכו האחרים בחלקם. מ"ר: **פרטא** בנו של רבי אלעזר בן **פרטא.** פי' דהוא בן בנו של רבי פרטא הגדול פרטא אבי של רבי אלעזר הוא זקינו של זה: אגרת

מסורת הש"ס

a) [לעיל צט: וש"נ], b) [בכורות קפא.], g) יבמות סז: ניטין לד. קדושין מב., d) [ניטין לג.:], e) לעיל פד: וש"נ, f) לעיל צז., h) [דף לב.], i) [לת. ד"ה אלמנה יכו'].

הגהות הב"ח

(a) גס' דא"כ מה כח ב"ד: (b) תוס' ד"ה וכוררין וכו' כגון דתרוייהו לרשו. נ"ב בפ"ק דב"ב דף יג ועי"ש:

מוסף רש"י

האומר לשלוחו צא ותרום. ראה לעיל צט ב. להכי אמרתיך. שאמרתי בדעתי שכך היה רצונך לתרום כמה שתרמתי (בכורות סא.). יתומים. קטנים (יבמות סו: ניטין לד.). ובוררו להם חלק יפה. כל אפוטרופוס יכורר חלק יפה שלו, שממנו כך יהיו החלקים שיש (שם [כעי"ז יבמות שם]). הגדילו. היתומים, יכולין למחות. ומהכא אלוקה לפירות דעד מתמלא (שם). מה כח ב"ד. שאינו להם אפוטרופוס (ניטין לד.). כדברי חכמים. שהיו שפיאמים שום הדיינים שפיאמום שתות או הותירו שתות מכרן בטל (ניטין לג.). טעה בדבר משנה. שמשנה מפורשת שטעה בה (סנהדרין ג.) שטעות מלוי בדבר המשנה (שם לג.). חוזר. אין דינו דין לגמרי ואחר (שם) מחזיר לת הדין ואינו מעשה מבינו, דאין לדבר מפורש הוא אין דינו דין (שם ג.). ארמלתא דזבינה. שדה יתומים למזונות או לכתובה וקבלה עליה אחריות, אחריות איתמי. אחריות הלקוחות אחר על היתומים, שהרי עליהן היה החוב (לעיל צז.).

תוספות רי"ד

רבא אר"נ שליח כדיינין ורשב"ג אמר ר"נ שליח כאלמנה רבא אר"נ שליח כדיינים מה דיינים לאו לדידהו אף שליח נמי לאו לדידיה לאפוקי אלמנה דלדידה הלכך איבעיא לה לדידוקא וקנסינן לה לבטל מכרה באונאת משהו ור"ש ב"כ אר"נ שליח כאלמנה מה אלמנה יחידה אף שליח יחידי לאפוקי ב"ד דרבים נינהו והלי שליח באלמנה. ודוקא המשלח והיתומים מבטלין מקח בכ"ש אם פחתו אבל אם הותירו אין הלוקח יכול לבטל המקח בכ"ש אלא דינו כלוקח מכ"ה: כתב רב האי גאון ז"ל בשערים של מקח וממכר (a) שחבר שליח כאלמנה בטעותו וצריך ג' הדיוטות

(a) הוא בספר המקח שלו בשער ו' ע"ש. ב) עי' בתוס' כאן ד"ה דלא מ"ש כשם הרשב"ם.

עין משפט נר מצוה

מה א מי' פ"ג מהל' מכירה הלכה ט ופ"ח מהל' שותפין הלכה ב ממג עשין סב ולאחין קנ טוש"ע אה"ע סי' קד סעיף ו וטוש"ע ח"מ סי' קט סעיף ו:

מו ב ג ד מי' פ"י מהל' נחלות הל' ד ממג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רפט סעיף א:

תוספות רי"ד (המשך)

כאלמנה דטעותו בכלל שדה. ואינו נ"ל דלא פסיק תלמודא שליח כאלמנה אלא בטעותו ולא לענין ג' הדיוטות דכיון דברשות ב"ה קבביד הוא לבדו יכול למכור כב"ה אבל אלמנה שהיא מוכרת שלא ברצון היתומים היא שצריכה בפני ג' ואין השליח דומה לאלמנה בזה: ואי קשיא דרבא אדרבא דהכא אמר שליח כדיינים וטעותו בשתות ובפ' האיש מקדש אמר דטעותו דשליח בכ"ש. הכא אמר משום דר"נ רבי' והתם אמר דידי' דאיהו סבר כדמסיק הכא ב) תלמודא שליח כאלמנה: אמר ר"ה ב"ח אר"נ הלי' כדברי חכמים ול"ל לר"נ מה כח ב"ד יפה והאר"נ א"ש יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם ב"ד מעמידים להם אפטרופוס ובוררין להם חלק יפה הגדילו יכולין למחות ור"נ דידי' אמר הגדילו א"י למחות א"כ מה כח ב"ד יפה ל"ק הא דטעו הא דלא טעו אי דלא טעו מה יכולין למחות ברוחות. פי' שי"ל א' לחבירו טוב לי ברוח פ' שיש לי שם שדה שנפל לי מבית אבי אמי והלי' כר"נ: אמר ר"י ארמלתא דזבין אחריותא איתמא וב"ד דזבין אחריותא איתמי פי' ואי לא משכחי נכסי ליתמי מפסדי לקוחות. ופי' המורה אחריותא איתמי אם נמצאת השדה גזולה או משועבדים לאחר וטרפוה מן הלוקח ונ"ל שאם נמצאת השדה גזולה ול"ל נכסי ליתמי לא מפסדי לקוחות דהוא מקח טעות דהדי זבני ומהדרה אלמנה או ב"ה דפרעו ליה ב"ד מעות ללוקח דאיגלי מילתא שלא הי' מכרה מכר אבל אם טרפה ממנו ב"ה של יתומים אז ודאי מפסיד הלוקח: (פשיטא. פי' ודאי דאחריותו איתמי שהרי הן הן הנשכרים במכירה זו שפורעים את חובם אלמנה לא איצטריכא ליה למימר כי איצטריך ליה למימר ב"ד סד"א כל דזבין ב"ד אדעתא דנפיק עליה קלא קמ"ל). פי' פשיטא ודאי דאחריותו איתמי היא שהרי הן הנשכרין במכירה זו שפורעים את חובם. ומהדר אלמנה ודאי לא איצטריך לי' למימר כי איצטריך ליה למימר ב"ד סד"א כיון

אגרת בקורת. הא דתנן בפ"ק דב"מ (דף כ.) אגרות שוס ואגרות מזון רגיל ר"מ לומר מדלא קאמר שטרי שוס שטרי מזון כדאמר שטרי חליצה ומאוזין שטרי בירורין נראה לו דקרי אגרת מה שב"ד שבמקום זה שולחין אגרותיו לב"ד אחר לשוס ולמזון לפלוני אבל הכא לא אפשר לפרושי הכי ולעיל בשלהי אף על פי (דף סד.) כותבים אגרת מרד על ארוסה. מ"ר: **אלו דברים שאין מבריזין עליהם העבדים והשטרות והמטלטלים.** אית לן לאוקמא הני מטלטלין ושטרות כגון שייחדן לה לכתובה א"נ דתפסן מחיים דאי לאו הכי לא גביא להו לא אשה ולא בעל חוב: **והאילונית** אין לה **כתובה.** ואין לדייק הא גיטא בעיא כדפריש בפרק המדיר (לעיל עב:)[1]: **ולא** מזונות. לא תימא שניה דאין לה מזונות ה"מ לאחר מיתה אבל מחיים אית לה דהשתא אלמנה לכ"ג דאית לה לאחר מיתה אית לה מחיים דלמא תתעכב גביה דלמרי ביש מותרות (יבמות דף פה. ופס) כ"ש הך דלית לה לאחר מיתה [דמחיים נמי לית לה] ולא תימא נמי דמחיים לית לה אבל לאחר מיתה אית לה באלמנה לכ"ג דהא בהדיא קתני ביש מותרות (ג"ז סס) אלמנה לכ"ג אית לה מזונות שניה אין לה מזונות ויש לה מזונות דקאמר היינו בעל כרחך לאחר מיתה ודומיא דהכי אמרינן בשניה דאין לה: **ולא** בלאות. במקום אחר פרש"י מה שנותר משחקי הכנדים ואומר רבי דע"כ ה"ל למימר בלאותיה קיימין כדאמרינן בכל דוכתא לעיל בפ' אע"פ (דף מג:) ועוד הא בלאות היינו בעל כרחיה מה שבלה ולא השחקים שנותרו דאמרינן בגמרא דממאנת אי לאיתנהו אידי ואידי שקלה. מ"ר[2]: **רב** תני קטנה יוצאה בגט. פי' במתני': **אינה צריכה** להמתין. להיות ליזנא דגזר שמואל בזנות דקטנה בשלבי ד' אחין (יבמות דף לד: ופס) דמיחלפא בגדולה הכא שאני דמיחזיא מוכיח עליה: תניא

כל דזכין מבי דינא אדעתא דנפיק ליה קלא זכין. לפי שהן מוכרים בהכרזה ובטוח הלוקח שאילו היו עליה עסיקין היו יוצאין ומערערין הלכך שלא בחכריות הוא לוקח קמ"ל: **וחוזרין.** ואין אומרין מה שעשה עשוי וישלם מביתו אלא הדרי זביני: **נעשו.** בתמיה. הא ודאי טעו בדבר השנוי במשנה: **שוס הקדש.** גזבר המוכר קרקע של הקדש: **שמיט יוס.** מוכיחים ימי הכרזה: **שמא יענבו.** כשנתפסין לרלוחתם כדי לגוקחם: [**הטמרות.** שמוכרין שט"ח של יתומים לאמרים]: **כשעה שמכריזין.** כדמפרש שיש שעה שאין פנאי להמתין משך ימי הכרזה כגון לכרגא ולמזוני ולקבורה: **לכרגא.** לפרוע למלך כסף גולגולת היתומים: **משום דקרו להו כו'.** גנאי וחרפה היא להם כשקוניס נכסים שבית דין מוכרין לפי שמתמת דוחק שהנשה לוחן את היתומים או את הנה לוקחים הלקוחות בזול ומבזין אותן וקורין להן אוכלי שדות הכרזה: **נאלחר.** סמוך למיתת אביהן שלא יקרבו: **דמקרב שוקא.** יימא דשוקא: **אילנא.** טעם הקרוב להמתין איגרו"ר בלע"ז: **ווזא חריפא.** ממהר לבא לפי שהכל לריכין לכך ומבזיון מעות ואין מקיפין להן בשאר: **לסיכלא.** שם מקום: **מהו לאמטויי.** שיש לחוש שלא תעבוא הספינה: **מתני' השניה.** שניה לעריות שהן מדברי סופרים המפורש ביבמות בפ' ב' (דף כא.): **אין להן כתובה.** ממאנת משום דמעגמה יולאה. שניה קנסא דרבנן הוא כדאמרינן ביבמות בפרק יש מותרות (דף פה:) מפני שהיא מרגילתו לנושאה שאינה מפסדת כלום בנשואין שאינה נפסלת בהן וולדה כשר. איילונית משום דמקח טעות הוא: **ולא פירות.** דין פירות והוא פירקונה שתקנו חכמים תחת פירות נכסי מלוג שהוא אוכל אין לה ואם נשבית אינו חייב לפדותה דתנאי כתובה ככתובה ויכין לתן לה כתובה אין לה תנאי כתובה. [ואית דאמרי כלומר אף לא פירות אבל אינו אוכל אין משלם לה פירות נכסי מלוג שאכל ואע"ג דקיימא לן בפרקין לגעל (דף מז:) תקנו פירקונה תחת פירות נכסי מלוג שהוא אוכל כדתנן[3] לא כתב לה אם תשתבי אפרקיך חייב לפדותה והאי לא קרינן בה ואותביה לי לאיתנו אפי' הכי לא ישלם פירות דתנאי כתובה ככתובה כי היכי דקנסוה רבנן דלא גביא נכסי לאן ברזל שהכניסה לו משלה בתורת כתובה קנסוה נמי דלא תגבה מינה פירות שאכל בתנאי כתובה של פירי שהוא תנאי בית דין שאינו כתוב בשטר הכתובה ואף דין פירות] וכן מזונות נמי תנאי כתובה מינהו ולקמן בפרק בתרא (דף קז:) אתריבן כיצד אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר ביושבת

אלמנה לכהן גדול. יש לה כתובה מפני שהיא פסולה וולדה פסול **היולאה בגט אין לה כתובה.** קסבר אין נישואי קטנה אלא כמפותה בעלמא: **לא פסלה מן הכהונה.** שמיתרת לקריביו כאנוסה וכמפותה דתנן (יבמות דף לז.) נושא אדם אנוסת אביו כו': **ולא פסלה מן הכהונה.** משום גרושה שאין אלו גירושין אלא עקירת נשואים הראשונים דאמרה אי אפשי בקדושי אמי: **ממאנת אינה צריכה להמתין שלשה חדשים.** לאחר מיאונה דעקרתיהו לנשואין ואינה בכלל שאר תקנות חכמים שגזרו חכמים לכל שאר הנשואות שצריכות להמתין אחר יציאתן מבעליהן שלשה חדשים[3]: יוצאה

כל דזכין מבי דינא אדעתא למיפק ליה קלא הוא דזבין קמ"ל: רשב"ג אומר כו': ועד כמה אמר רב הונא בר יהודה אמר רב ששת עד פלגא תניא נמי הכי אמר רשב"ג ב"ד שמכרו שוה מאתים במנה או שוה מנה במאתים מכרן קיים אמר אמימר משמיה דרב יוסף [2]ב"ד שמכרו בלא הכרזה נעשו כמי שטעו בדבר משנה וחוזרין נעשו ודאי טעו דתנן [3]בשום היתומין שלשים יום [4]ושום ההקדש ששים יום ומכריזין בבקר ובערב אי מההיא הוה אמינא ה"מ שליח אבל ב"ד לא קמ"ל איתיביה רב אשי לאמימר שום הדיינין שפחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל הא שוה בשוה מכרן קיים מאי לאו דלא אכרזו לא בדאכרזו הא מדסיפא בדאכרזו הוי רישא בדלא אכרזו דקתני סיפא אם עשו אגרת בקורת אפי' מכרו שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה מכרן קיים אלא לעולם בדלא אכרזו ולא קשיא [5]כאן בדברים שמכריזין עליהן כאן בדברים שאין מכריזין עליהן [6]ואלו הן דברים שאין מכריזין עליהן העבדים והמטלטלין והשטרות עבדים טעמא מאי שמא ישמעו ויברחו מטלטלין ושטרות שמא יגנבו [7]ואיבעית אימא כאן בשעה שמכריזין כאן בשעה שאין מכריזין [8]דאמרי נהרדעי לכרגא למזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא [9]ואב"א כאן במקום שמכריזין כאן במקום שאין מכריזין דאמר רב נחמן מעולם לא עשו אגרת בקורת בנהרדעא סבור מינה משום דבקיאי בשומא א"ל רב יוסף בר מניומי לדידי מיפרשא לי מיניה דרב נחמן משום דקרו להו בני אכלי נכסי דאכרזתא אמר רב יהודה אמר שמואל מטלטלין של יתומים שמין אותן ומוכרין אותן לאלתר רב חסדא אמר אבימי מוכרין אותן לשווקים ולא פליגי הא [10]דמיקרב שוקא הא דמרחק שוקא רב כהנא הוה בידיה שברא דרב משרשיא בר חילקאי יתמא שהייה עד ריגלא אמר אע"ג דנפל ביה איצצתא מייתי זוזא חריפא רבינא הוה בידיה חמרא דרבינא זוטי יתמא בר אחתיה הוה לדידיה נמי חמרא הוה קמסיק ליה לסיכרא אתא לקמיה דרב אשי א"ל מהו לאמטויי בהדן א"ל זיל לא עדיף מדידך: **מתני'** [11]**המאנת** [12]**השניה** [13]**והאילונית אין להן כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות אם מתחלה נשאה לשם אילונית יש לה כתובה** [14]**אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר יש להם כתובה: גמ' רב תני קטנה יוצאה בגט אין לה כתובה וכל שכן ממאנת שמואל תני ממאנת אין לה כתובה אבל יוצאה בגט יש לה כתובה ואזדא שמואל לטעמיה דאמר שמואל ממאנת** [15]**אין לה כתובה יוצאה בגט יש לה כתובה** [16]**ממאנת לא פסלה מן האחין** [17]**ולא פסלה מן הכהונה יוצאה בגט פסלה מן האחין ופסלה מן הכהונה** [18]**ממאנת אינה צריכה להמתין שלשה חדשים** יוצאה

תחתיו שהרי בעלה חייב במזונותיה אלא שאם הלך למדינת הים ולוותה ואכלה ועמדה ומיאנה אינו משלם: **ולא בלאות.** שחקי בגדים שהניחה לו בשומא ולבשן הוא אינו מחזירן לה ביליאתה: **אלמנה לכהן גדול.** יש לה כתובה מפני שהיא פסולה וולדה פסול על ידי נשואין לפיכך אינה מרגילתו אלא הוא מרגילתו ומשדלה ליעשה לו לפיכך קנסו אותו ליתן כתובה: **גמ' רב תני קטנה יוצאה בגט אין לה כתובה.** קסבר אין נישואי קטנה אלא כמפותה בעלמא: **לא פסלה מן האחין.** שמיתרת לקריביו כאנוסה וכמפותה דתנן (יבמות דף לז.) נושא אדם אנוסת אביו כו': **ולא פסלה מן הכהונה.** משום גרושה שאין אלו גירושין אלא עקירת נשואים הראשונים דאמרה אי אפשי בקדושי אמי: **ממאנת אינה צריכה להמתין שלשה חדשים.** לאחר מיאונה דעקרתיהו לנשואין ואינה בכלל שאר תקנות חכמים שגזרו חכמים לכל שאר הנשואות שצריכות להמתין אחר יציאתן מבעליהן שלשה חדשים[3]: יוצאה

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פי"ב מהלכי מלוה ולוה הלכה י' טוש"ע אה"ע סי' קד סעיף ג וטוש"ע ח"מ סי' קט סעיף ג:

מח ב מיי' שם הלכה ח טוש"ע אה"ע שם סעיף ח ו טוש"ע ח"מ שם סעיף ה:

מט ג מיי' פ"ד מהלכי ערכין הלכה מ' סמג עשין קלא:

נ ד ה ו ז ח מיי' פי"ב מהל' מלוה ולוה הלכ' יא סמג עשין לד טוש"ע אה"ע סי' קד סעיף ד טוש"ע ח"מ סי' קט סעיף ג:

נא ט מיי' פכ"ד מהל' אישות הלכה ה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קנו סעיף ה [וסי' קנה סעיף י]:

נב י מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סי' קנו סעיף ד:

נג כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

נד ל מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ה:

נה מ מיי' פי"ב מהל' נחלות הלכ' יח סמג עשין ג טוש"ע אה"ע סי' קנה סעיף י:

נו נ מיי' שם הלכה טז סמג שם ועשין מח טוש"ע שם סעיף ומי' ו סעיף ג:

נז ס מיי' שם הלכה כב סמג שם טוש"ע שם סי' יג סעיף ו ומי' קנה סעיף י:

תוספות רי"ד

דהב"ד הן מוכרים בהכרזה קלא אית ליה ובטוח הוא הלוקח כיון שלא יצא עליו ערעור שוב לא יצא והו"ל כלוקח שלא באחריות דלא ליהדר איתמי קמ"ל היתומים ליה אחריות על היתומים מסתמא אע"פ שלא פי' להן הלוקח שבאחריות אני לוקח ומכאן יש להוכיח שראובן שמכר שדה לשמעון בסתם שלא פי' לו לא באחריות לא שלא באחריות שכותבים לו אחריות דכל דזבין באחריות זבין ומה דאמרי' בשנים אוחזין עביד איניש דזבין ארעא ליומי דוקא בדחתם שטרא סתם ולוקח אמר ט"ס הוא דא"ל שלא באחריות זבין ומ"ה לא כתבם לך אחריות ולא חלונן בט"ס. אבל כ"ז דלא כתיב שטרא דין הוא דליכתיב ליה אחריות אע"ג דהוה סתם דכל דזבין באחריות זבין ואע"ג דאמר שמואל דשיעבוד צריך למלך דלמא תנאה הוה ביניהו למיזבן שלא באחריות אבל כ"ז לעולם דהוה המכר סתם כותבין לו אחריות דסתם מאן דזבין באחריות זבין עד דפס"ש שלא באחריות: אמר אמימר משמיה דר"י ב"ר שמכרו שלא בהכרזה נעשו כמי שטעה בדבר משנה וחזרין פי' ואין אומרים מה שעשו עשוי וישלם הטעות מביתו אלא הדרי זביני שמכרן בטל ואע"פ שלא טעו דתנן בערכין שום היתומים ל' יום ושל הקדש ס' יום ומכריזין עליהם בבוקר وبערב איתיבי' ר"א לאמימר שום הדיינים שפיחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל הא שוה בשוה קיים מאי לאו דלא אכרזו לא בדאכרזו והא מדסיפא בדאכרזו דישא בדלא אכרזו דקתני סיפא אם עשו אגרת ביקורת אפילו מכרו שוה ק' בר' או שוה ר'

בק' מכרן קיים לא קשיא כאן בדברים שמכריזין עליהם כאן בדברים שאין מכריזין עליהן. פי' רישא דמתני' דמיירי בדלא אכרזו הוא בדברים שאין מכריזים עליהם ואלו הן דברים שאין מכריזין עליהן והשטרות והמטלטלין וטעמא מאי אמר עולא עבדים שמא ישמעו ויברחו מטלטלים ושטרות שמא יגנבו ואבע"א כאן בשעה שמכריזין עליהם כאן בשעה שאין מכריזין עלידן דא"נ לכרגא ולמזוני ולקבורה מוכרין בלא הכרזה. פי' שאין להם פנאי להמתין ימי משך הכרזה. ואב"ע כאן במקום שמכריזין כאן במקום שאין מכריזין דא"נ מעולם לא עשו אגרת ביקורת בנהרדעא סבור מינה משום דבקיאין בשומא ארי' ב"מ לדידי מפרשי מני' דד"נ משום דקרי להו בני אכלי נכסי דאכרזתא. פי' וזילא להו מילתא מפני שאין הבעלים מוכרים ברצונם: אר"א ש"ש מטלטלין של יתומים שמים אותם ומוכרין אותם לאלתר ר"ח אמר אבימי מוליכים אותם לשוק. ולא פליגי הא דמיקרב יומא

למשקל" בהדאי מי חיישינן לאונסא דארחי' אי לא א"ל זיל לא עדיף מדידך: **מתני'** הממאנת והשניי והאיילונית אין להן כתובה הוא בדברים שאין מכריזים עליהם ואלו הן דברים שאין מכריזין עליהן והשטרות והמטלטלין וטעמא מאי אמר עולא עבדים שמא ישמעו ויברחו מטלטלים ושטרות שמא יגנבו ואבע"א כאן בשעה שמכריזין עליהם כאן בשעה שאין מכריזין עלידן דא"נ לכרגא ולמזוני ולקבורה מוכרין בלא הכרזה. ואב"ע כאן במקום שמכריזין כאן במקום שאין מכריזין דא"נ מעולם לא עשו אגרת ביקורת בנהרדעא סבור מינה משום דבקיאין בשומא ארי' ב"מ לדידי מפרשי מני' דד"נ משום דקרי להו בני אכלי נכסי דאכרזתא. פי' וזילא להו מילתא מפני שאין הבעלים מוכרים ברצונם: אר"א ש"ש מטלטלין של יתומים שמים אותם ומוכרין אותם לאלתר ר"ח אמר אבימי מוליכים אותם לשוק. ולא פליגי הא דמיקרב יומא

מסורת הש"ס

א) עיין כפ"ז. ב) לעיל פז. ג) עיין נב: ב"מ קח:, ג) יבמות קיג. [ב"מ מז.], ד) [יבמות פד.], ה) שם קח., ו) [יבמות לד: לה.], ז) כ"י כ"י, ח) [לעיל נא.], ט) [יבמות לד:], י) [סד"ה על מנת], כ) [וכ"ע תוס' יבמות פה. ותוס' ב"מ פז. ד"ה בלאותן].

לעזי רש"י

איגרו"ר. חדות, חריפת.

מוסף רש"י

שום היתומים שלשים יום. כ"ל היולדים לנכסי יתומים למיכרן להנות לבעל חוב, שמין את הקרקע ומכריזין ל' יום כל המולה ליקח יבא ויקח (ערכין נא:). לכרגא. לפרוע כסף גולגלתא למלך, ולמזוני. למזון אלמנה והבנים שב"ד מוכרין בנכסי יתומים ולקבורה. לקבור את המת (ב"מ קח: וכע"ז לעיל פז:). מזבנינן. נכסי יתומים. בלא אכרזתא. לפי שאין פנאי (ב"מ ש"ש) אין שום ומתין לדבר (לעיל פז:) דמשום חוזא דיתמי לא משכינן למילתא כן יעשום שוטר המלך. וכן תפרון מזונות ולגיון המת (ב"מ קח:). הממאנת. קטנה יתומה שהשיאתה אמה לדעתה אמרי חכמים יכולה למאן, דמן התורה אין מעשה קטנה כלום, ואמה אינה זוכה בה לקדשה, וכבנן הוא דתקון נשואין ליתומים שלא יהנו בה מעבד הקבר ויאמרנה בעלה, והם אמרי דמגי לה במיאון, אין לה כתובה ואף מה שהכניסה לו בנדוניתה ושמאתן בכתובתה ולא שכן מאתים שמיקנו לאשה, משום דבעל כתיב בקרא (ב"מ פז.). השניה. שניה לעריות שנזרו חכמים בפ"ב דיבמות (כ.) אין לה כתובה, דקנסא הוא דקנסינן לה מפני שמרגילתו עליה כדאמרינן ביבמות (פה:). והאילונית. דוכריעתא דלא ילדה, לשון אל, אין לה כתובה שתקנו טעות, דלמא אדעתא דהכי נסבה, ואע"ג דכי מחלה היא נדויה דילה למיסבה בידי טעות הויא, מחילה בטעות הוא מחילה (ב"מ פז.). ולא פירות. נכסים שנפלו לה בירושה אחר שנשאה, תיקנו חכמים שהבעל אוכל פירות, ולה תיקנו תחתיהן אם נשבית חייב לפדותה משלו, ולגו אף על גב שאין להם תקנת פירות, אם נשבית לא יפדנה, דלא קרינא בה ואותביה לאיתנו, אפילו הכי נכסתנא לא יחזיר לה פירות שאכל (שם). ולא בלאות. הכניסה לו בגדים בנדוניתה, אפילו יש מהם קיימים לא יחזיר בלאותיהן (שם).

תוספות רי"ד (המשך)

דשוקא הא דמרחק: ר"כ הוה בידי' שברא דר"מ ב"ח יתמאי שהיי' עד ריגלא אמר אע"ג דהוה בי' איצצא כעין קיהא קצת ריגלא מייתי ליה זוזי חריפא שלא יהא צריך למכור בהקפה רבינא הוה בידיה דמרא דרבינא זוטי יתמי בי"א הוה לדידי' נמי חמרא הוה מסיק ליה לסברא אתא לקמיה דר"א א"ל אי (מסקנא) (משתינא) ליה הכא דלמא פסיד ויחמיין מהו

יוצאה בגט צריכה להמתין שלשה חדשים מאי קמ"ל תנינא כולהו [א]המאנת באיש הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ולא פסלה מן הכהונה נתן לה גט הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה צריכה להמתין ג' חדשים איצטריכא ליה דלא תנן לימא כתנאי [ב]ר"א אומר אין מעשה קטנה כלום ואין בעלה זכאי במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה ואינו אינו מיטמא לה כללו של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר אלא שיוצאה במיאון לימא רב דאמר כר"א ושמואל דאמר כרבי יהושע אליבא דר"א כולי עלמא לא פליגי כי פליגי אליבא דרבי יהושע שמואל כר' יהושע ורב עד כאן לא קאמר ר' יהושע התם אלא מדידה לדידיה אבל מדידה לדידה לא: ולא בלאות: א"ל רב הונא בר חייא לרב כהנא אמרת לן משמיה דשמואל [ג]לא שנו אלא נכסי מלוג אבל נכסי צאן ברזל אית לה הוי בה רב פפא אהייא אילימא אממאנת [ד]אי דאיתנהו אידי ואידי שקלא ואי דליתנהו אידי ואידי לא שקלא אלא אאיילונית אי דאיתנהו אידי ואידי שקלא אי דליתנהו איפכא מיבעי ליה נכסי מלוג דברשותה קיימי אית לה נכסי צאן ברזל דלאו ברשותה קיימי לית לה אלא [ה]אשניה וקנסו רבנן לדידה בדידיה ולדידיה בדידה אמר רב שימי בר אשי ש"מ מדרב כהנא עיילא ליה גלימא קרנא הוי ולא מכסי לה ואזיל עד דבלי [ו]והאמר רב נחמן פירא הוי דרב נחמן פליגא: אין להן כתובה: אמר שמואל [ל]"ש אלא מנה מאתים אבל תוספת יש להן תנ"ה נשים שאמרו חכמים אין להן כתובה כגון הממאנת וחברותיה אין להן מנה מאתים אבל תוספת יש להן נשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה [ז]כגון עוברת על דת וחברותיה אין להן תוספת וכ"ש מנה מאתים [ח]והיוצאת משום שם רע נוטלת מה שלפניה ויוצאה מסייע ליה לרב הונא דאמר רב הונא [ט]זינתה לא הפסידה בלאותיה

תנינא כולהו. דכתובה נמי תנינא דהא שמואל תני ממתנת: **כללו** של דבר אינה באשתו בו'. מצינו למימר דאמתיא לרבויי דאם היא בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה ואם היא בת כהן לישראל תאכל דהכי תנן בפ' ב"ש (יבמות קז:) ר' אליעזר אומר אין מעשה קטנה כלום בת ישראל לכהן לא תאכל בת כהן לישראל תאכל: **ובהפרת** נדריה. היינו משהגיעה לעונת נדרים דאי לאו הכי אין נדרה נדר ואפי' אם תמצא לומר מופלא הסמוך לאיש דאורייתא דאיכעיא לן בנדה (דף מו:) אחי שפיר הא דיכול להפר אע"ג דליכא הכא אלא נשואין דרבנן דכל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת דכי האי גוונא מתרץ התם אמיאתא אחריתי ולדברי רבי יהושע לא תיקשי היאך מיטמא לה אם כהן הוא הואיל והנשואין לא הוו אלא מדרבנן וי"ל דמיטמא לה משום מת מצוה הואיל ויורשיה לא ירתי לה קרוב ולא ענו היא דהכי מתרץ בהאשה רבה (יבמות דף פט:) אמיאתא אחריתא: **אילימא** אממאנת **אי דליתנהו אידי ואידי לית לה.** בהגך שבלה שלא כדין מיירי שבלה הקרן דאי בבלה כדין מאי מסיק בתר הכי גבי אילונית אי דליתנהו איפכא מיבעי ליה למה יש לו לשלם פירות שאכל כדין אלא ודאי שלא שפיר כדין מיירי והשתא נמי אמיתא שפיר הא דאמרינן ביבמות פרק ב"ש (דף קו.) אי אמרת נשואה תמתן שמיע ומכיל לה ומה בכך יתמיד לשלם מה שלא אכל כדין והיה דומה רבי שמא היא לא תמצא עדיס אבל עכשיו א"ל דפטור כדפרישית והא דתנן דממתנת אין לה פירות לא פירות שאכל קאמר דאפי' קרן גופיה אם אכלו אין לה אלא איצטריך לאשמועינן דאין לה פירות שליקט אפילו הן מונחין בעין בביתו ואין לפרש פירות דממתנת תקנת פירות כגון פירקונה דהיכי דמי אם מיאנה ואח"כ נשבית פשיטא ונשבית נמי ומיאנה בעודה שביה פשיטא דבאלמנה נמי כי האי גוונא נשבית בחיי בעלה ומת אמרינן בפ' נערה (לעיל דף נב.) שאין יורשין חייבים לפדותה מיהו איכא לפרושי כגון שנשבית ולוותה ופדתה את עצמה ומיאנה דכי האי גוונא מיירי דאין לה מזונות כדמפרש לקמן בפ' בתרא (דף קז:). מ"ר: **הכי** גרס רבינו **חננאל** וקנסו רבנן לדידיה בדידיה ולדידה בדידה. פי' אותה קנסו בנכסי מלוג שלה ואותו קנסו בנכסי צאן ברזל שהן שלו ברשותו וקשיא לי מאי קנס קנסו אותו כך דין כל מגרשי נשותיהן לפרוע נכסי צאן ברזל וי"ל דזהו קנס שהוא סבור להרויח ואין לו:

הדרן עלך אלמנה ניזונת

מסורת הש"ס

ז) יבמות קח., ב) שם פט: קח., ג) [לעיל עט:], ד) [לף קיב:].

מוסף רש"י

הממאנת כו' נתן לה גט. ואפילו היא קטנה הרי היא כמלר גרושות ואסורה בקרוביו (יבמות קח.). **ר' יהושע אומר כו' זכאי במציאתה.** דרבנן אפקרוה גבייה והפקר בית דין הפקר (שם). **ומיטמא לה.** אם כהן הוא, ואע"ג דנשואין דידה דרבנן, הא אוקימנא בהאשה רבה (שם פט:) כיון דיירא לה היא לה כמת מצוה (שם קח.). **הדרן עלך אלמנה ניזונת**

תוספות רי"ד

יוצאה בגט צריכה [להמתין ג"ח] תניא אין מעשה קטנה כלום ואין בעלה זכאי לא במציאתה ולא במע"י ולא בהפ"נ ואינו יורשה ואינו מטמא לה כללו של דבר אלא אינה כאשתו לכל דבר אלא שצריכה מיאון פי' לא מהני בה קדושין למידי אלא לענין זה שצריכה מיאון לעוקרן וכ"ז שלא מיאנה אינן עקורים שאם גדלה ולא מיאנה בקטנותה שוב לא תוכל למאן ואסורה להנשא בלא גט משום קידושי קטנותה א"נ אם לא מיאנה וגירשה בעלה בגט מגורשת היא והוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה דאית ליה לר"א תיקון חכמים שתקנו לקטנה קידושין אינן [ז] נפקעים אלא ע"י מיאון ואם לא מיאנה מקודשת היא לכל הני דאמרן: ר"י אומר יש מעשה קטנה כלום בעלה זכאי במציאתה וכמע"י ובהפ"נ יורשה ומיטמא לה כללו ש"ר ה"ה כאשתו לכ"ד אלא שיוצאה במיאון וקי"ל ר"א ור"י הל' כר"י: אין להן כתובה אמר שמואל ל"ש אלא מר"מ אבל תוס' יש לה. פי' דוקא מר"מ שהן תנאי ב"ד אין להן דלא תקנו ב"ד כתובה לקטנה היכא דהדדה וממאנה וגם לא לשניה וגם לאיילונית שדוא מק"ט אבל תוס' שהיא מתנה בעלמא דיהיב לה איהו מנפשיה משום חיבת ביאה הוא דקא יהיב לה והרי כא עליה ואע"ג דאמרן לעיל בפ' נערה גבי אלמנה שמין מה שעליה מ"ט כי אקני לה אדעתא למיקום קמיה למישקל ומיפוק לא אקני לה הכא לא אמרי' הכי דבודאי גבי מלבושי' אמרי' הכי דלאו משום חיבת ביאה קעביד לה אבל תוס' כתובתה קים להו לרבנן דמשום חיבת ביאה הוא דיהב לה וכבר בא עלי': ומירדת גם התוס' הפסידה כראמרן בר"פ אע"פ התם משום דהיא בת דעת קנסוה רבנן להפסיד הכל אבל יתומה קטנה שאינה בת דעת לא קנסוה רבנן: תנ"ה נשים שאמרו א"ל כתובה כגון הממאנת וחברותיה דהיינו השניה דאיילונית א"ל כתובה אבל תוס' י"ל ונשים שאמרו יוצאות שלא בכתובה כגון עוברת ע"ד משה ויהודית וחברותיה כגון נדרים ומומין דתני בגייהו בפ' המדיר תצא שלא בכתובה א"ל תוס' יש מר"מ. פי' שלשין יוצאין הכי משמע שכל תורת גבוי הפקיעו מהן. והיוצאות משום ש"ר נוטלת מה שבפניה ויוצאת. פי' אם זינתה נוטלת הבלאות שהן קיימין ונכסי נדוניתה ויוצאה וכל מה שכלה ואבד אינו משלם לה וכ"ש שהיא נוטלת נ"מ שלה: מסייע ליה לר"ה דאמר ר"ה זנתה לא הפסידה בלאותי' הקיימים תני תנא קמיה דר"נ זנתה הפסידה בלאותיה הקיימים א"ל אם היא זנתה כלי' מי וגאי תני לא הפסידה בלאותיה קיימים: אמר רבבכ"ח אר"י זו דברי ר"מ בר"י שתיתאה. פי' אותן הברייתות דתני תנא קמיה דר"נ אבל חכ"א זנתה לא הפסידה בלאותיה קיימין. וג"ל דעובדת ע"ד וחברותיה י"ל בלאות קיימים דהשתא זנתה ממש לא הפסידה בלאותיה קיימים טוזה בשוק ומדברת עם בני אדם דפריצותא בעלמא הוא לא כש"כ והכי אמרי' התם בירושלמי תניינא נשים שאמרו יוצאות שלא בכתובה צריכין התראה ואם לא התרה בהן יוצא ויתן כתובה ולא מר"מ בלבד אלא אפי' כתובתה אלף זוז מאבדת הכל ונוטלת בלאות שבפניה ויוצאה: גרסי' הכא בירושלמי כשם שקנסו אותה שא"כ כתובה כך קנסוהו שאם קדשה בליטרא זהב מאבד הכל: ולא פירות. אמרי' בפ' ר"מ ת"ר אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכ"ה י"ל כתובה פירות מזונות ובלאות ולא פירות דמתני' מפרש בירושלמי שאינה יכולה להוציא ממנו פירות שאכל. פי' הממאנת אע"ג דעקרה לקידושיה דידה ואיגלי מילתא דלאו אשתו הות [אפ"ה] אינו משלם לה כלום שהרי מה שאכל בדין אכל. שני' נמי אין יכולה להוציא ממנו פירות

תוספות רי"ד (המשך)

שאכל אבל אלמנה יש לה. ומן הדין הי' שדין השני' כדין האלמנה שיהא להן פירות שאכל הבעל דכיון דבעמוד והוצא קאי אינו מן הדין שיאכל ואם אכל יחזיר ולא דמי לכל מגרש את אשתו שאינו מחזיר פירות שאכל דהתם לאו בעמוד והוצא קאי וכשאכל בדין אכל אבל הכא דבעמוד והוצא קאי אינו מן הדין שיאכל ואם אכל יחזיר א"נ הפירות נתקנו משום פרקונה והכא אינו חייב לפדותה שאין אני קורא בשני' ואותבינן לי לאנתו ובאלמנה לכ"ג פליגי אביי ורבא לעיל בפ' נערה דאביי אמר חייב לפדותה ורבא אמר פטור והל' כרבא והלכך [כיון] שאינו חייב לפדותה אינו רשאי לאכול פירות ואם אכל שלא כדין אכל הלכך גבי אלמנה שלא קנסוה בכתובתה לא קנסוה גם בפירות שאכל הבעל אלא מחזירים לה. אבל שניה דקנסוה בכתובתה קנסוה בפירות' ואינו משלם לה ואיילונית אע"פ שמקחו מק"ט הוא כיון דבשביה שאכל כדין אכל אינו משלם לה ולא מזונותיה. אבל לשני' א"ל מזונות לא בחיי הבעל ולא במותו מן היתומים דבחייו לא דבעמוד והוצא קאי וגם אי לוחה ואכלה בעוד שהי' בעלה במד"ה אינו משלם לה דלמא התעכב ותיתיב חוחי' וחלוה ותאכל והוא ישלם ולאחר מיתה אין לה דתנאי כתובה בכתובה דמי וכי היכי דל"ל כתובתה ל"ל מזוני אבל אלמנה לכ"ג בחיים דבעל ל"ל דבעמוד והוצא קאי אבל לאחר מיתה י"ל דכיון דאית לה כתובה אית לה תנאי כתובה על היורשים ואיילונית כיון דל"ל כתובה ל"ל תנאי כתובה והלכך א"ל מזונות לא בחיי שהוא מק"ט ירוצה לגרשה וגם אם לוחה אינו משלם לה כיון דנמצא מקחו מקח בטל ולא לאחר מיתה ומ"מ אינו שאין לה מזונות מפרש לפנים בפ' בתרא (דף קז ע"ב) ת"ש כיצד אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר בישבת תחת בעלה שהרי בעלה חייב במזונותיה אלא כגון שהלך בעלה למד"ה ולוחה ואכלה ועמדה ומיאנה: ולא בלאות א"ל ר"ה ב"ח לרב כהנא אמרת לן משמיה דשמואל ל"ש אלא נכסי מלוג אבל נצ"ב אית לה. פי' נכסי מלוג הם נכסים שהכניסה לו ולא כתבתם בכתובה ולא קיבל הכעל אחריותם עליו שהקרן הוא לאשה והבעל אוכל פירות ונכסי צ"ב הם נכסי נדוניתה שכתבתן בכתובה והבעל קבל עליו אחריות והם קיימים לו שאם פחתו פחתו לו וקורא אותן צ"ב שנכסי' דומים לצאן שאדם חולבם וגוזזם כך הבעל אוכל פירותיהן ואם תמות הצאן חייב באחריותם והיא לאשה כמו של ברזל שאינו כלה. הוי בה ר"פ אהייא אילימא אממאנת ודאיתנהו אידי ואידי אית לה פי' שאינה מפסדת נכסיה במיאונה דלא דמיא למורדת משום דעקרה לנשואים לגמרי וזו אינה בת דעת שיקנוס אותה ואי דליתנהו כגון שאכדו אידי ואידי נ"מ ל"ל דהא אינו חייב באחריותן נצ"ב נמי אע"ג דקבל עליה אחריות לא קבול עלי' אלא אדעתא למיקום קמי' ולא אדעתא שתמאן בו הלכך לא מחייב באחריותן אלא אאיילונית ה"נ אי דליתנייהו אידי ואידי ל"ל דאפי' נכסי צ"ב דקבל עליה אחריות ל"ל דאילו ידע דהיא איילונית לא הוה מקבל עלי' ואי דאיתנהו איפכא מבעי ליה. פי' מן דינא הוא דאידי ואידי אית לה אלא לדברך שבאת לחלוק ביניהן אדרבה איפכא הוי לך לחלק נ"מ דברשותה קיימו ואין לו כח ליגע בהן אית לה נכסי צ"ב דלאו ברשותה קיימי אלא הבעל שמאן עליו וחי"כ הוא עליו ל"ל כי היכי דלא מפקא מינ' כתובה ה"נ לא מפקא מינ' נדוניא אבל מיהו לפי דבריו השיבו אבל קושטא דדינא הכי הוא אידי ואידי אית לה. ואלא אשנייה וקנסו רבנן לדידיה בדידה ולדידה בדידיה. פי' נכסי צ"ב שהן

ז) נראה דל"ל לן מקנו אלא לענין שאין נפקעים אלא ע"י מיאון ואם כן מיאנה והגדילה מקודשת היא וכו'.

הנושא את האשה. נשאת הבעל חייב במזונותיה. סלקא דעתין דלא מיחייב דכיון דיש לה מזונות מאחר כאילו התנה עמה על מנת שאין לה עליו מזונות קמ"ל: **והן** נותנין לה דמי מזונות. מילטרך ס"ד דלא פסקו אלא כל זמן שלא נשאת: **והיא** ניזונת מנכסים משועבדים.

אע"ג דלעיל (דף נא: וסס) תניא ממשה גוזין מן המשומרים המקבל עליו לזון את בת אשתו למ"ד בהניחקין (גיטין נא.) קלוכין לחוד טרפה לא קשיא מידי דהכא משום קנבה ולמ"ד כתובין בעינן מוקי לה בשקנו מידו ומ"ת למ"ד קלוכין אע"פ שאין כתובין אמאי לא חשיב להו קנבה למזון הבנות דהוי עד דתבגרן ומיהו מן האב אין קשה כל כך דלא ידעינן כמה בנות יהיו לו לפיכך אין קלוכין אלא האמין ששעבדוה) א) בהיא שעתא קלוכין מינהו עד דתבגרן:

אי דלא אמר להו אתם עדיי מאי טעמא דרבי יוחנן. הוה ליה למפטריה אי משום דאם עשוי אלא להשביע את עצמו: **דאמר** ליה חייב אני לך מנה בשטר. דאלימא מילתא דשטרא לרבי יוחנן ומשיבא הודאה אע"ג דלא אמר אתם עדיי ולא מיירי כשכתב לו חייב אני לך מנה ואתם תתמיו דהיינו הוצאה עליו כתב ידו וגובה לכולי עלמא מנכסים בני חורין ולא מיירי נמי כשכתב לו אני פלוני חייב לך מנה דהא נמי כאתם תתמיו דמי ואע"ג דברים מגילתא מוכיח בגט פשוט (ב"ב דף קסז.) דיכול לאתוס ולא חייבינן דלמא משכח לה אינים דלא מעלי וכתיב מאי דבעי אתם ודאי לא גבי כלל הוצאל ואינו מכתיבה אחת דחייב אני לך מנה כתב האי אינים דלא מעלי. מ"ר: **חייב** לזונה חמש שנים מאי לאו בי האי גוונא. דאי בשטר גמור מה חלוש דחייב ואע"ג דלא הוי שטר גמור גבי ממשעבדי דאית ליה קלא:

תא

אצלי אזונה אלא מולך לה מזונותיה [ט]למקום שאמה וכן לא יאמרו שניהם הרי אנו זנין אותה כאחד אלא אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות [י]ניסת הבעל נותן לה מזונות והן נותנין לה דמי מזונות [יא]מתו בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין והיא ניזונת מנכסים משועבדים מפני שהיא כבעלת חוב [יב]הפקחים היו כותבים ע"מ שאזון את בתך חמש שנים כל זמן שאת עמי: **גמ'** אתמר האומר לחבירו חייב אני לך מנה [יג]רבי יוחנן אמר חייב ור"ל אמר פטור דר"א אי דאמר להו אתם עדיי מ"ט דר"ל דקפטר אי דלא אמר להו אתם עדיי מ"ט דרבי יוחנן דקמחייב לעולם דלא קאמר להו אתם עדיי והכא במאי עסקינן ידא"ל חייב אני לך מנה בשטר רבי יוחנן אמר חייב אלימא מילתא דשטרא כמאן דאמר להו אתם עדים דמי ר"ל אמר פטור לא אלימא מילתא דשטרא תנן הנושא את האשה ופסקה עמו לזון את בתה חמש שנים חייב לזונה חמש שנים מאי לאו כי האי גוונא לא

דשטרא. הוא"ל ונפני עדים מסר לו: **מאי לאו כי האי גוונא.** [מה עדות יש לה לאחר זמן בדבר זה לאו כי האי גוונא] שמוסר לה שטר בפני עדים וכתוב בו פלוני קבל עליו כך ואין שם לא קנין ולא חתימה דאי הוה שטר חתום בידה מאי למימרא:

לא

בלאותיה קיימין תני הנא קמיה דרב נחמן זינתה הפסידה בלאותיה קיימין א"ל אם היא זינתה כליה מי זנאי תני לא הפסידה בלאותיה קיימין אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן זו דברי רבי מנחם סתימתאה אבל חכמים אומרים זינתה לא הפסידה בלאותיה קיימין: אם מתחלה נשאה כו': אמר רב הונא אילונית אשה ואינה אשה אלמנה אשה גמורה אילונית אשה ואינה אשה הכיר בה יש לה כתובה לא הכיר בה אין לה כתובה אלמנה אשה גמורה בין הכיר בה בין לא הכיר בה יש לה כתובה ורב יהודה אומר אחת זו ואחת זו אשה ואינה אשה הכיר בה יש לה כתובה לא הכיר בה אין לה כתובה מיתיבי כנסה בחזקת שהיא כן ונמצאת שהיא כן יש לה כתובה הא סתמא אין לה כתובה לא תימא הא סתמא אין לה כתובה אלא אימא כנסה בחזקת שאינה כן ונמצאת שהיא כן אין לה כתובה אבל סתמא מאי אית לה אדתני בחזקת שהיא כן ונמצאת שהיא כן יש לה כתובה לשמעינן סתמא [ח] וכ"ש הא ועוד תני כנסה בידוע ונמצאת בידוע יש לה כתובה כנסה סתם אין לה כתובה תיובתא דרב הונא רב הונא [ט]מתני' אטעיתיה הוא סבר מדקא מפליג באילונית ולא קמפליג באלמנה מכלל דאלמנה אפי' בסתמא נמי אית לה ולא היא כי קתני לה אלמנה לאלמנה אפלוגתא דאילונית קאי:

הדרן עלך אלמנה ניזונת

הנושא [א]את האשה ופסקה עמו כדי שיזון את בתה חמש שנים חייב לזונה חמש שנים [ב]ניסת לאחר ופסקה עמו כדי שיזון את בתה חמש שנים חייב לזונה חמש שנים לא יאמר הראשון לכשתבא

בלאותיה קיימין. בלאות שהן קיימין לא הפסידה: **זו דברי רבי מנחם.** הא סתמא דתני תנא קמיה דר"ג הפסידה ר' מנחם אמרה דסתימתאה הוא הרבה משמועותיו נשנו סתם במשנה ובברייתא: **אשה ואינה אשה.** פעמים היא כאשה פעמים אינה כאשה: **אלמנה.** לכ"ג: **כתוקת שהיא כן.** שהודיעתו שהיא אלמנה: **הא סתמא.** הוה ליה לא הכיר בה: **אין לה.** תיובתא דרב הונא: **כתוקת שאינה כן.** שהטעתו ואמרה לו לא נתקדשתי לאדם מעולם: **אבל סתמא.** שלא התנה עמה ומיהו לא הכיר בה יש לה: **כנסה בידוע.** שהיא אלמנה: **מדקא מפליג באילונית.** דאם מתחלה נשאה לשם אילונית יש לה: **כי קתני לה לאלמנה.** וקאמר יש לה כתובה: **אפלוגתא דאילונית קאי.** לאחר שחילק באילונית ופירש הכיר בה יש לה כתובה שנאה לאלמנה אלנה וקאמר אף אלמנה נמי שהכיר בה ונשאה לשם אלמנה יש לה כתובה:

הדרן עלך אלמנה ניזונת

הנושא את האשה. לזון את בתה. שהיה לה מאיש אחר: **נשאת.** האם לאחר שגירשה הראשון: **לכשתבא אצלי.** כלומר אם הייתי מקיים את אמה הייתי זנה: **בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין.** ולא ממשועבדים דתנן (גיטין דף מח:) אין מוציאין לאכילת פירות ולשכח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים: **והיא ניזונת.** אותה הבת: **שהיא כבעלת חוב.** שיש לה עליהן שטר מזונות: **כל זמן שאת עמי.** ולא אם אמות או תמותי או תגרשיך: **גמ' אי דאמר להו.** לשומעין: **אתם עדיי.** שאני מילה לו: **מאי טעמא דר"ל דפטר.** הא אנן תנן בסנהדרין (דף כט.) עד שיאמרו בפניו הודה לו אלמא הודה בפני עדים חייב: **אי לא אמר להו.** לשומעין אתם עדיי: **מאי טעמא דרבי יוחנן.** הא קיימא לן התם בסנהדרין ולריך שיאמר אתם עדיי: ה"ג **לעולם דלא אמר להו אתם עדיי והכא במאי עסקינן בשטרא.** שמסר לו שטר בפניו וכתוב בו אני חייב לך מנה ואע"פ שכתב ידו הוא הוא"ל ולא אתם פטור. והא דתנן (ב"ב קעה:) הוא"ל עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין כגון שאתם בו אני פלוני לויתי מנה מפלוני כדמוכח בפרק האשה שנתאלמנה (לעיל כא.) דאמר מנייי לכתוב אחתימת ידיה לאחתפא אגב אמגילתא לא מאי טעמא דלמא משכח ליה כו' ותנן הוא"ל עליו כתב ידו כו' אלמא בחתימת ידיה קמיירי אגב הכא הכי כתב ליה חייב אני לך מנה ולא אתם בו: **אלימא מלתא דשטרא.** הוא"ל ונפני עדים מסר לו: **מאי לאו כי האי גוונא.** [מה עדות יש לה לאחר זמן בדבר זה לאו כי האי גוונא] שמוסר לה שטר בפני עדים וכתוב בו פלוני קבל עליו כך ואין שם לא קנין ולא חתימה דאי הוה שטר חתום בידה מאי למימרא:

לא

הודאה בשטר כיון שהשטר אינו חתום ר"ל השטיתי בך ור"ש סבר כיון שע"י כתיבה הודה לו ומסר לו אוחה הכתיבה בפני עדים אלימא מלתא דשטרא כמאן דאמר א"ע ופלוגתיה הויא בין שהודה לו על מה שהיה מחויב לו מקודם לכן וכין שהודה לו על מה שלא הי' מחויב לו מקודם לכן אלא רוצה לשעבד עצמו בכך. אבל אין הלכה כר"י אלא כשרוצה להודות לו על מה שהוא מחויב לו מקודם לכן אבל אם אינו מחויב לו ורוצה להתחייב לו מכאן ולהבא א"י עד שיקנו ממנו כמו שמוכיח מדברי ר' גידל דלקמן) ואי קשיא ממאי דתנן בגט פשוט הוציא עליו כתי"ש שהוא חייב לו גובה מנכסים ב"ח אין זה דומה לזה שאותה הכתיבה אינה הודאה אלא עדות שהלוהו וכיון שעל סמך איתה הכתיבה לייתו בריבותו בכתיבה עדים דמיא אצל ב"ח ואילו הלוהו בפני עדים כלום צ"ל א"ע גם עכשיו נמי שכתב בכתי"ש אין צ"ל א"ע אבל זו הכתיבה אינה [אלא] הודאה שמודה לו כי הלוהו (ולו עכשיו אלא) מקודם לכן וכיון שהלוהו לא על סמך

הכיר בה בין לא הכיר בה ר"ל כתובה ור"י אמר א' זה וא' זה אשה ואינה אשה הכיר בה ר"ל כתובה לא הכיר בה א"ל כתובה ואקשי' ליה לר"ה ואסיקנא דר"ה מתני' אטעיתיה הוא סבר מדקמפליג באילונית ולא קמפליג באלמנה מכלל דאלמנה אפילו בסתמא נמי ר"ל ולא היא כי קתני לאלמנה אפלוגתא דאילונית קתני לה ואם לא הכיר בה אין לה כתובה ודוקא כתובה הוא דל"ל לאילונית אם לא הכיר בה מפני שמקחו מק"ש אבל גיטא בעי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. עיין בערך ל"ד בס"ה:

פרק שנים עשר

הנושא את האשה ופסקה עמו שיזון את בתה ה' שנים חייב לזונה ה' שנים נשאת לאחר ופסקה עמו שיזון את בתה ה' שנים חייב לזונה ה' שנים לא יאמר הראשון לכשתבא אצלי אזונה אלא מולך לה מזונותי' במקום שהיא אמה וכן לא יאמרו שניהם הרי אנו זנין אותה כאחד אלא א' זונה וא' נותן לה דמי מזונות נשאת הבעל חייב

עין משפט נר מצוה

א א מי' פכ"ג מהל' אישות הלכה ח ופי"ח מהל' מכירה הלכה טו ח סמג לאוין פח עוש"ע אה"ע סי' קיד סעיף ג טור ח"מ סי' רז:

ב ב מי' פכ"ג מהל' אישות הלכ' ח עוש"ע אה"ע סי' קיד סעיף ח:

ג ג מי' שם הלכה יח עוש"ע שם סעיף י:

ד ד שם כמ"מ עוש"ע שם סעיף יא:

ה ה ו מי' פי"ח מהל' מכירה הל' טו עוש"ע ח"מ סי' מ סעיף ח:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוס' ד"ה והא וכו' בהיא שעתא קלוכין מינהו עד דתבגרן. עי' לעיל דף נ: כתוס' ד"ה ומאי עלייה וכו' נסה"ד ודו"ק:

תוספות רי"ד

ברשות של בעל והם שלו קנסוהו כשלה לשלם לה אף ע"ג דליתנהו ולדידה כדידיה פי' נ"מ שברשותה הן קנסוה כשלו דאע"ג דאיתנהו לא משלם לה וכ"ז הוא להיפך כדי לקלקל נשואין וקס ליה מתני' הכי הממאנת והאילונית אין להן בלאות דנכסי צ"ב אם נאבדו (אבל אלמנה לכ"ג דיש לה כלי בלאות שהיא ככל הנשים ואם אבדו נצ"ב שלה חייב באחריותן) והשני' אין לה בלאות דנ"מ אע"ג דאיתנהו. אבל אלמנה לכ"ג אמרי' ביבמות (דף פח) דר"ל בלאות שהיא ככל הנשים (וי"ל ככל הנשים) וזה שקוראים אותן כלי בלאות מפני שדרך הבגדים לריות בלים ואינן חדשים כעת שהביאתם מבית אביה (נמצא לפי דברי הגאון שהממאנת והאילונית בין בנכ"מ בין בנצ"ב אי דאיתנהו אידי ואידי א"ל ואי דלית נהו אידי ואידי ל"ל אבל בשני' בנכ"מ בין איתנהו בין ליתנהו ל"ל ובנצ"ב בין איתנהו בין ליתנהו אית לה כך בשמע הפסק של גאון. אבל הרב פירש השטה בענין אחר והפסק בין בממאנת בין האיילונית בין השניה בין בנכ"מ בין בנצ"ב אי דאיתנהו כלהו אית להו ואי דליתנהו כלהו ל"ל. ומאי דתנן במתני' ולא בלאות כגון דליתנהו (וכ"ז) [והיינו] שאין הבעל חייב לקנותן לה ואין לחלק בין נכ"מ לנצ"ב אבל מה שבפניה נוטלת ויוצאת) ואם מתחילה נשאה לשם אילונית וכו'. אמר ר"ה אילונית אשה יאינה אשה הכיר בה ר"ל בתובה ככל הנשים לא הכיר בה א"ל כתובה. אלמנה אשה גמורה בין

מסורת הש"ס

ח) [לעיל נ. כתובות מ: מולין קלב:], **ט)** [במשנה שבמשניות וכרי"ף מתא לתקוס אמה וברא"ש לתקוס שהיא אמה], **י)** [גיטין נא. לקמן קב:], **יא)** [לקמן קב:], **יב)** [לעיל מט.],

הגהות הב"ח

(ח) גמ' סתמא יש לה כתובה וכ"ש:

מוסף רש"י

מתו בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין. הנשא את האשה ופסקה עמו לזון את בתה חמש שנים ונגרשה נתון ממש שנים ונשאת לאחר ופסקה עמו כמו כן, חייב לזונה חמש שנים, אחד זה ואחד נותן לה דמי מזונות, מתו בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין, כדקתני מתניתין אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים, והיא. אותה בת אשתי, ניזונות מנכסים משועבדים [גיטין נא.].

תוספות רי"ד (המשך)

במונותי' והם נותנין לה דמי מזונות מתו בנותיהן ניזונות מנכ"ח והיא נזונית מנכסים משועבדים מפני שהיא כבעלת חוב הפקחים הי' כותבים כ"מ שאזון את בתך כ"ז שאת עמי. פי' [בנותיהן] ניזונות מנכסי ב"ח כדתנן בהניזקין אין מוציאים למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תה"ע והיא ניזונת מנכסים משועבדים כדאמרן לקמן בשקנו מידו: איתמר האומר לחבירו חייב אני לך מנה ר"א אמר חייב ר"ל אמר פטור ת"ד אי דא"ל אתם עדי מ"ט דר"ל דפטר ואי דלא א"ל אתם עדי מ"ט דר"י דאמר חייב לעולם דל"א א"ע ובב"ע כגון דא"ל מנה אני חייב לך בשטר. פי' הדיבור דזה שהודה לו לא בפה הודה לו אלא בשטר כתב לו כי אני חייב לך מנה ומסרו בידו וכ"י היא לו לראיה שהודה לו שר"י אמר חייב אלימא ליה מלתא דשטרא כמאן דא"ל אתם עדי דמי ור"ל אמר פטור לא אלימא מילתא דשטרא ולא כמאן דא"ל א"ע דמי (והרב אומר אפילו כ' לו מכ"י אפילו אם מסרו לו בינו לבין עצמו ליכא מאן דפליג שהוא כשטר חתום בב' עדים אצל בני חורין ופלוגתא דר"י ור"ל פי' בשכ' לו ע"י השטר מנה אני חייב לך ומסר לו אותה הכתיבה בפני ב' עדים והשטר אינו חתום בחת"י העדים. ר"ל סבר מ"ל הודאה בפה מ"ל

לא בשטרי פסיקתא. המתן והכלה פוסקין תנאים שביניהם בשני עדים והעדים חותמים עדות גמורה. וא"ת א"כ מאי למימרא איצטריך כגון דליכא קנין אלא דברים ואשמעינן דברב גידל דלא בעי קנין: **לברר לו כהן.** שלא יתנו לכהן אחר: **אי הכי.** דטעמא משום שיעבודא דאורייתא הוא והוה ליה כמעיד עדים וחותמים אמאי אין בנו פדוי: **שמא יאמרו פודין.** את הכסוי בשטרי חוב שיש לו על אחר ומסרו לכהן בפדיונו דאתי למימר מה לי האי שטרא ומה לי האי שטרא ואנן תנן במסכת בכורות[1] אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות וילפינן לה התם מקרא בפרק יש בכור לגאלה: **לאחר חיסוי שטרות.** תחת חתימת העדים כתוב פלוני ערב והוא מודה בדבר: **נוכח מנכסים בני חורין.** המלוה מן הערב ולא מנכסים משועבדים כיון דלאחר חיסוי השטר הוא הויא לה כמלוה על פה: **אליבא דבן גנם כולי עלמא לא פליגי.** כלומר בהא שפיר קאמרת דר' יוחנן כרבי ישמעאל ולא כבן גנם דמודה רבי יוחנן דלבן גנם פטור דהשתא ומה ערב דשיעבודא דאורייתא הוא דכתיב[2] אנכי אערבנו (בראשית מג) כי ליכא עדים פטור כ"ש כה"ג: כי

לא בשטרי פסיקתא וכדרב גידל [6]דאמר רב גידל אמר רב כמה אתה נותן לבנך כך וכך וכמה אתה נותן לבתך כך וכך [7]עמדו וקידשו [8]קנו הן הן הדברים הנקנין באמירה תא שמע [9]כתב לכהן שאני חייב לך חמש סלעים חייב ליתן לו חמש סלעים ובנו אינו פדוי שאני התם דמשועבד ליה מדאורייתא אי הכי אמאי כתב כדי לברר לו כהן אי הכי בנו אמאי אינו פדוי כדעולא [7]דאמר עולא דבר תורה פדוי לכשיתן ומ"ט אמרו בנו אינו פדוי גזירה שמא יאמרו פודין בשטרות אמר רבא כתנאי [10]ערב היוצא אחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין מעשה בא לפני רבי ישמעאל ואמר גובה מנכסים בני חורין אמר לו בן גנם אינו גובה לא מנכסים בני חורין ולא מנכסים משועבדים אמר לו למה אמר לו הרי שהיה חונק את חבירו בשוק ומצאו חבירו ואמר לו הנח לו ואני אתן לך פטור שלא על אמונתו הלוהו לימא רבי יוחנן דאמר כרבי ישמעאל וריש לקיש דאמר כבן גנם אליבא דבן גנם ב"ע לא פליגי כי

תא שמע כתב לכהן שאני חייב כו' חייב ליתן לו חמש סלעים. השתא סלקא דעתין דהאי חייב משום שנתחייב לו ונשתעבד ע"י השטר ולהכי בנו אינו פדוי ומשני שאני התם דמשועבד ליה מדאורייתא פירוש להכי יכול הכא להתחייב ע"י השטר שיש עליו קלת שעבוד אבל במקום דליכא שעבוד לא מצי למשתעבד בשטרא: **חייב** ליתן לו חמש סלעים. ובכי האי גוונא מיירי דאי לאו הכי מאי קמ"ל דמיחייב: **לברור** לו כהן. אפי' במילי כהונה מיירי דמסתמא קנה בלא כתיבה כדמוכח בשאלתי כל הגט (גיטין ל.) ומיהו צריך כתיבה דלא ליהדר ביה והוה מצי לשנויי שכתב לו משום דלא לימא ליה פרעתי הוא"ל ובשטר גמור מיירי: **אי** הכי בנו **אמאי אינו פדוי.** כלומר הוה ליה למימר דליהוי פדוי לכשיבא ליד כהן דהכי דקודם שבא לידו דינא הוא דאינו פדוי ליכא עליה אלא שעבוד בעלמא מ"מ כשיגיעו לידו אמאי אין בנו פדוי ובגרייתא משמע דאינו פדוי לגמרי: **אמאי** אינו פדוי כדעולא כו'. וא"ת עולא ליה ליה דרבי יוחנן דאמר מיב דאיצטריך ליה לפרושי טעמא משום שלא יאמרו פודין בשטרות וי"ל דאיצטריך לפרושי הכי משום דמיירי בכל ענין אפילו כתב לו שאני חייב לו ה' סלעים לפדיון ואפי' לא כתב לו הכי מתמא דמילתא לפדיון בנו הוא דקאמר ועלולים אית ליה דר' יוחנן. מ"ר: **כתנאי** ערב היוצא אחר חיתום שטרות. ולא חתם עצמו היטב אלא ואני ערב בעלמא כעין שלמעלה והשתא משמע הכא דערב היוצא אחר חיתום שטרות מיחייב משום דחשיב כמודה שנעשה ערב בשעת מתן מעות וקשה לרבי דלא משמע הכי בסוף פ"ב דגיטין (דף כא. ושם) דאמרינן התם בעי רמי בר חמא היו מוחזקין בטבלא שהיא שלה וגבו כתוב עליה והרי היא יוצאה מתחת ידו כו' מהו מי אמרינן אקנויי אקניתא ניהליה או דלמא כו' ובעי למיפשט דבא מערב היוצא אחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין אלמא דחייב משום דשיעבד נפשיה כשחתם עצמו בשטר ומשום הכי פשיט שפיר דהא האי שטרא כשחתם בו הערב לאחר זמן כבר היה מסור למלוה והיאך נכסי הערב משועבדין בו והא בעינן ספר מקנה אי לאו דאקנייה ניהליה מלוה לערב וחתם והדר מסר ניהליה ואי מטעם הודאה מיחייב א"כ לא צריך שיהא קנוי לערב ואומר רבי דלעולם מחמת הודאה מיחייב והכי פשט דבא דאי אמרת בשלמא בעלמא קני כה"ג משום הכי מיחשב הודאה דאלימא מילתא דשטר וחשיבא הודאה אלא אי אמרת בעלמא לא מיחייב כה"ג אם כן הכא נמי לא אלימא מילתא דהאי שטרא ולא חשיב הודאה. מ"ר (א): **אליבא** דבן גנם ב"ע לא פליגי. פירוש רבי יוחנן לא מצי סבר כבן גנם ותימה לר"י דהואיל וכן גנם פליג אדרבי יוחנן דלא חשיב ליה הודאה מנא ליה לרבי יוחנן דרבי ישמעאל סבירא ליה כותיה דהא בשלהי ב"ב (דף קנו.) [2]אמר רבי יוחנן גופיה חלוק היה רבי ישמעאל אף בחנוק ודלמא דוקא בחנוק הוא דפליגי דרבי ישמעאל סבר משעבד נפשיה וכן גנם סבר דחנוק לא משעבד נפשיה אבל בהודאה ל"פ כלל דמודה רבי ישמעאל דאינה הודאה ונראה לי דיש לדקדק מדקתני ריש ערב היוצא אחר חיתום שטרות ואי לא פליג רבי ישמעאל בהודאה לא הוה ליה למיתני הכי אלא הוה ליה למימר דערב שלא בשעת מתן מעות משתעבד נפשיה אלא הא קמשמע לן דאפילו תמצי לומר דלא מיחייב משום דלא משעבד נפשיה הואיל ולא הוי בשעת מתן מעות מכל מקום מחמת הודאה מיחייב וכי תימא ומנלן דבחנוק פליגי דלמא בהא דוקא פליגי יש לדקדק מדקאמר רבי ישמעאל למה השיב לו הרי שהיה חונק ואם תמצי לומר דמודה רבי ישמעאל בחנוק דלא מיחייב א"כ היכי קאמר ליה למה לא יתחייב משום דמעכשיו הוא דמשעבד נפשיה ושוב שמעתי מר' דבדברי ור"ת מפרש כולה סוגיא בלא הודאה שלא היה חייב לו כלום מתחלה והא דקאמר חייב אני לך מנה בשטר גמור שתחתמו היטב ברוצה להשתעבד ולהתחייב לו מנה בשטר זה ובהא פליגי רבי יוחנן סבר אלימא מילתא דשטרא לאקנויי ביה בשטר זה כמו שהודה בפני עדים ואין הדמיון טוב אלא מידי דנקט לעיל דאמר להו אתם עדי נקט נמי הכא כמ"ד להו אתם עדי דמי ואין לתמוה היכי משתעבד בשטר זה הא אין מטלטלין נקנין בשטר דיש לומר דהואיל וטרח למכתב שטרא גמר ומשעבד נפשיה שהרי אפילו באמירה בעלמא יש דברים שנקנים כדקאמר בסמוך ועוד דשמעינן ליה לרבי יוחנן בהזהב (ב"מ דף מט.) הנותן מתנה מועטת לחבירו קנה אע"פ שלא הגיע לידו דגמר ומקני הכא נמי מתוך שטרא ליתנם בשטר בכה"ג גמר ומקנה ומסיק כתנאי ערב היוצא אחר חיתום שטרות וחתם עצמו היטב אי פלוני בן פלוני ערב ומעכשיו הוא משתעבד ועכשיו אתיא שפיר דהיא דגיטין (דף כא. ושם) אבל לפי' הקונטרס דמטעם הודאה לא כתב בו אלא ואני ערב ומסר לו השטר בפני עדים ופליגי בן גנם ורבי ישמעאל אי הויא הודאה אי לאו ואם תאמר אמאי לא הוי שיעבוד בזה השטר בעדי מסירה י"ל דלא חשיב האי שטר לאשתעבודי ביה כיון שאין כתוב בו שם הערב אלא כתיבתו דכיון שאין מוכיח מכתיבתו שהוא מסרו לא מצי לאישתעבודי ביה וא"ת אמאי נקט אחר חיתום שטרות ה"ה קודם חיתום שטרות ויל דלהכי נקט אחר חיתום דקודם חיתום אין רגילות לכתוב לשון גרוע אבל לאחר חיתום רגילות הוא לכתוב לשון גרוע בשטר משום שהלוואה כבר נעשית ולפי' ר"ת דמיירי בשטר גמור ליכא למימר דהא דנקט לאחר חיתום משום דקודם חיתום גבי לב"ע אפי' שלא בשעת מתן מעות דהא בן גנם כרים לקים ולדידיה לא מצי לאישתעבודי בשטרא אלא להכי נקט לאחר חיתום דאז מוכחא מילתא דלאחר מתן מעות היה אבל קודם חיתום מוכח מילתא דקודם מתן מעות הוא ובהא מודה בן גנם דמשתעבד אבל לאחר חיתום פליג דמוכחא מילתא דלאחר מתן מעות הוא דאי קודם מתן מעות היה להו לאקדומי לחיתום אלא לא יכלו להקדימו וכ"ת משום הא ליכא הוכחה דלהכי לא הקדימו לחיתום דלא ליגבי ממשעבדי שהרי [3]אי היה קודם מתן מעות היה ליה לפרושי אי נמי למיכתב הערבות בלא וא"ו דהיכא דלא כתב וא"ו לא קיימי העדים עליה אלא מלתא בלחי נפשה הוא כדמסיק בב"ב בסופו (דף קנו.) [3]וקשה לפי' ר"ת הואיל ומוקי להאי כתיבת ערבות שהוא שטר גמור להתחייב בו כשמוסר לו בפני עדים מהיא טעמא שמחוייב שום דבר יתחייב לו שיעבוד נכסים נמי ע"י עדי מסירה כמו אם לוה ממנו דעדי מסירה מפקי ליה לקלא כדמוכח בכמה דוכתי ור"ת הביא ראיה לדבריו מירושלמי דרבי יוחנן וריש לקיש אמרי בכה"ג שלא נתחייב לו קודם לכך דפריך במה נתחייב זה לזון את בת אשתו לא כן אמר רבי יוחנן ורשב"ל הכותב שטר חוב לחבירו בחזקת שהוא חייב ונמצא שאינו חייב אינו חייב לו כלום ואף על פי שלפי הירושלמי קשה דרבי יוחנן אדרבי יוחנן אין לחוש דבכמה דוכתי פליג אגמרא שלנו:

ניתנו

מסורת הש"ס

(א) מ"ק יח: קידושין ט:. (ב) [עי' בתוס' לעיל נג. ד"ה השתא ובתוס' דלקמן קט. ד"ה תשכו], (ג) בכורות נא., (ד) [שם נא.:], (ה) גיטין כא. ב"ב קעה:, (ו) [דף נא.], (ז) [עי' הימיב סוגיא דב"ב קנג.:], (ח) [עי' בתוס' שם ד"ה והלכה], (ט) [נ"ל אי הוה בשעת מתן מעות ה"ל לפרושי כו'. רש"ל], (י) [נ"ל וקשה לר"י לפירוש הקונטרס הואיל ומוקי לה כו'. רש"ל].

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כתנאי הד"א עם ד"ה אליבא: (ב) שם ד"ה אליבא. וקשה לפי' הקונט' הואיל ומוקי לה להאי:

מוסף רש"י

בשטרי פסיקתא. התנאים שביניהם וחתמון שפוקקים זה לזה (קדושין מ:). הן הן הדברים הנקנין באמירה. אלא קנין, שהקידושין הן גמר הדבר, דבהיא הנאה דקא מתחתני אהדדי גמרי ומקני (שם). כתב לכהן שאני חייב לך חמש סלעים. משום פדיון בנו (בכורות נא.). גזירה שמא יאמרו פודין בשטרות. אפילו אין נותנין כלום, אי נמי בשטר שיש לו על חבירו (שם נא.). ערב היוצא אחר חיתום שטרות. לאחר שנחתם השטר כתב הערב כתב ידו ואני ערב (גיטין כא.). גובה. המלוה ממנו, מנכסים בני חורין. אבל לא ממשעבדי כיון דליכא שטר בעדים ליה קלא והוה ליה כמלוה על פה (שם) כיון דלא מחתימי עדים על הערבות, והוא הדין לערב בלא שטר אחר מתן מעות (רשב"ם ב"ב קעה.).

עין משפט נר מצוה

ו א מי' פכ"ג מהל' מלוה הל' יג ופ"ו מהל' זכיה הל' ח טוש"ע מה"ע סימן נא:
ו ב מי' פ"ח מהל' בכורים ה"ז טוש"ע יו"ד סי' שה סעיף ד:
ז ג מי' פכ"ו מהל' מלוה ולוה הל' ו סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' קכט סעיף ד:

תוספות רי"ד

כתיבה זו הלוהו אלא בינו לבינו בלא דבר ועכשיו בא להודות לו כך הוא אם הודה לו בכתב כמו שהודה לו בפה ולא אלימא הודאת כתיבתו מהודאת פיו דכת"י הוא כאילו הודה לו בפני עדים דמי אבל לא אלימא כמ"ד להו אתם עדי וקי"ל דר"ל ור"י הלכתא כר"י. עיין בערך נ"ב בס"ה:

ניתנו ליכתב או לא ניתנו ליכתב. פי׳ משום דסתם קנין לכתיבה עומד שמא משום הכי ניתנו ליכתב דכי קנו מידו דמי וקשה דמאי קפריך מהכא דאין כותבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהם הא מדעת שניהם כותבין דלמא הכי קאמר הא מדעת שניהם כשאומר לו לכתוב וקמ״ל דאין כותבין בסתמא והיה מפרש רבי דמשמע ליה להש״ס אין כותבין אלא מדעת שניהם היינו בידיעת שניהם ששניהם נתרצו בדבר בידעו גמר הפסיקה אבל לא ידעו בכתיבה דומיא דהך דלעיל מייה כותבין שטר לווה אע״פ שאין מלוה עמו דהיינו אע״ג דאין יודע עכשיו מן הלוואה כלום וכותבין שטר למוכר אע״פ שאין לוקח עמו דהיינו אע״פ שאין הלוקח יודע במקח כלום ואין כותבין שטרי אירוסין אלא מדעת שניהם שניהם מדעת גמר הפסיקה הא מדעת שניהם כותבין אף בלא ידיעת השטר נמי (ו): **הכא במאי עסקינן בשקנו מידו.** הוה מלי לשנויי בדכתב ליה ור״ח ור״ת מפרשים ניתנו ליכתב ניתנו לגנות ע״י כתיבה דווקא או לא ניתנו ליכתב שאף בלא כתיבה תקנו לה קנין אירוסין הפיקחין היו כותבין מדקתני כתיבה ס״מ בעי כתיבה דלא קני באמירה בלא כתיבה ואין כותבין שטרי אירוסין ונשואין נמי מדקתני כתיבה ס״מ בעי כתיבה דלא קני באמירה בלא כתיבה והשתא לא גרסינן הא מדעת שניהן כותבין וכרוב ספרים אינו ת״ש והיא ניזונת מנכסים משועבדים אלמא דכותבין דאי אין כותבין אמאי הוה גניא ממשעבדי דס״ד דכך הוא רגילות כל שעה לכתוב לה ומשני בשקנו מידו כלומר דבלא כתיבה יכולין לגנות מן המחוברין והכא כך אירע הדבר שהקנה לה: **רבה ורבינא אמרי מקודשת.** תימה דלרבינא דאמר מקודשת מיבעי ליה לאוקמה להיא דאין כותבין שטרי אירוסין בשטרי פסיקתא ואם כן מאי קמיבעיא ליה נעיל דברים הללו ניתנו ליכתב תפשוט ליה מהך: **תא שמע מתו בנותיהם ניזונות.** תימה אמאי לא מייתי הך מעיקרא מקמי דמייתי הכא דהפקחין דהכא ניזונת תחלה במשנתנו וי״ל שכן דרך הש״ס משום דאי הוה מייתי הך מעיקרא והוה משני בשקנו מידו תו לא הוה מצי למפרך מהכא דהפקחין דאיכא לאוקמה נמי בשקנו מידו): **הב״ע בשקנו מידו.** כפי׳ הנזקין (גיטין דף נא. ופס) מוקי להך נמי בשקנו מידו והכא דמוקמת ריש לקיש כבן נגש ולא כר׳ ישמעאל ליתא דאמר לך ר״ל אגא אפילו לרבי ישמעאל קא פליגנא אדרבי יוחנן: **ערב שיעבודא דאורייתא.** **אכל פכא.** פלוגי מייב ליכא שיעבודא דאורייתא: **דקא מטי הנאה לידיה.** כסף קדושיה לאביה: **אבי הבן.** אביו של חתן: **ניתנו ליכתב.** נתנו מכמיס כתיבה לדבר אם באו להתמיס עדים בדברים הללו שהן בלא קנין: **לא ניתנו ליכתב.** דלא ליטרוף ממשעבדי וכיון דליכא קנין לא משתעבדי נכסי: **שטרי אירוסין ממש.** שטר שמקדש בו את האשה הרי את מקודשת לי כותב בשטר ומוסר לה ואשמעינן דצריך לכתוב על פיה כדרב פפא ורב שרביא דאמרי כתבו שלא מדעתה אינה מקודשת: **שהיא כבעלת חוב.** ואי לא דנקיטא שטר מי טרפא ממשעבדי: **מאי עסקא.** בתמיה. וכי דבר פסוק הוא לאכמיס שקונין לבת האשה ולא לבנות ששנו סתם במשנה בנותיהן ניזונות מבני חורין והיא ניזונת ממשועבדים: **מי לא עסקינן בו.** וכי אי אפשר שיהו אף הבנות בשעת קנין כגון דגרשה ואהדרה וכתב לה התנאים הללו ואפילו הכי תנן סתמא בנותיהן ניזונות מבני חורין ולא ממשועבדים: **בתנאי ב״ד.** בן נוקבן דיהויין ליכי מיגאי כו׳: **מינרע גרעי.** בתמיה: **לרבי אתפסינהו.** לפני מותו מסר להם לרוכות כספים למזונותיהן: **ואם אומרת הבא אלל אלם.** דקתני למקום שאמה ולא קתני לבית אמיה למדנו שכן הוא הדין שתגדל הבת אצל אמה ובת הניזונת מן הבנים זכין אותה בבית אמה ואין כופין אותה לדור אצלם: **דלמא בקטנה עסקינן.** ומשום הכי לא קתני בת אצל אחין: **משום מעשה שהיה.** [ואיכא למיתם נמי שמא] יהרגוה בשביל לירש עיסור נכסים שלה. אבל גדולה דלא חיישינן לרציחה אימא לך דתשב אצל האחין: **אם כן.** דיש חילוק בין גדולה לקטנה: **ניתני מוליך לה מזונות למקום שהיא.** דמשמע לגדולה במקום שהיא ולקטנה במקום שהיא: מאי **כי פליגי אליבא דרבי ישמעאל רבי יוחנן ברבי ישמעאל וריש לקיש עד כאן לא קאמר רבי ישמעאל התם אלא דשייך ליה לשיעבודא דאורייתא אבל הכא לא שייך שיעבודא דאורייתא גופא אמר רב גידל אמר רב (ז)א״כמה אתה נותן לבנך כך וכך וכמה אתה נותן לבתך כך וכך עמדו וקידשו קנו הן הן הדברים הנקנים באמירה אמר רבא מסתברא מילתא דרב בבתו נערה דקא מטי הנאה לידיה אבל בוגרת דלא מטי הנאה לידיה לא והאלהים אמר רב אפילו בוגרת דאי לא תימא הכי אבי הבן מאי הנאה אתא לידיה אלא בההיא הנאה דקמיהתני אהדדי גמרי ומקני להדדי א״ל רבינא לרב אשי דברים הללו ניתנו ליכתב או לא ניתנו ליכתב ב״א״ל לא ניתנו ליכתב איתיביה (ח)הפקחין היו כותבין על מנת שאזון את בתך חמש שנים בל זמן שאת עמי מאי כותבין אומרים וקרי ליה לאמירה כתיבה אין והתנן (ט)הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך ותני ר׳ חייא האומר לאשתו ת״ש (י)אין כותבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהם הא מדעת שניהם כותבין מאי לאו דשטרי פסיקתא לא שטרי אירוסין ממש כדרב פפא ורב שרביא דאיתמר (יא)כתבו לשמה ושלא מדעתה (יב)רבה ורבינא אמרי מקודשת (יג)רב פפא ורב שרביא אמרי אינה מקודשת תא שמע (יד)מתו בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין והיא ניזונת מנכסים משועבדים מפני שהיא כבעלת חוב הכא במאי עסקינן (טו)בשקנו מידו אי הכי בנות נמי בשקנו לזו ולא קנו לזו ומאי פסקא איהי דהואי בשעת קנין מהני לה קנין בנות דלא הוו בשעת קנין לא מהני להו קנין מי לא עסקינן דהואי בשעת קנין והיכי דמי כגון דגרשה ואהדרה אלא איהי דליתא בתנאי ב״ד לא מהני להו קנין דאיתנהו בתנאי ב״ד לא מהני להו קנין מגרע גרעי אלא בנותיו היינו טעמא כיון דאיתנהו בתנאי ב״ד אימר צררי אתפסינהו: לא יאמר הראשון (טז)זאת אומרת בת אצל אמה ממאי דבגדולה עסקינן דלמא בקטנה עסקינן ומשום מעשה שהיה דתניא מי שמת והניח בן קטן לאמו יורשי האב אומרים יהא גדל אצלנו ואמו אומרת יהא בני גדל אצלי מניחין אותו אצל אמו ואין מניחין אותו אצל ראוי ליורשו מעשה היה ושחטוהו (יז)ער״ה אם כן ליתני למקום שהיא מאי**

ואהדרה. ופקקה עמו תנאים הללו, דהא מתני׳ סתמא תנן (שם:). כיון דאיתנהו בתנאי ב״ד. והוא נמי קנו מידו נותן לב להשלים מוקה, אימר צררי. של מעות התפיסה נמותו להיות ביתה לזון מסס (שם:).

עין משפט נר מצוה

ח א ב מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הלכה יג ופ״ו מהל׳ זכיה ומתנה הלכה יז סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ נא:

ט ג ד מיי׳ פכ״ד מהל׳ מלוה ולוה הלכה ו סמג עשין לד טור אה״ע סס:

י ה מיי׳ פ״ג מהל׳ אישות הלכה ד סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ לב סעיף א:

יא ו מיי׳ פכ״ג סס הל׳ יח טוש״ע אה״ע סי׳ קיד סעיף ד:

יב ז מיי׳ פכ״ח סס הל׳ יח סמג לאוין פא טוש״ע אה״ע סי׳ פב סעיף ז:

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה ניתנו הל״א עס ד״ה הכא:

תוספות רי״ד

אמר ר״נ א״ר כמה אתה נותן לבתך כך וכך וכמה אתה נותן לבנך כך וכך עמדו וקדשו הן הן הדברים הנקנים באמירה אמר רבא מסתברא מילתא דרב בבתו נערה דקמטי הנאה לידיה אבל בוגרת לא והאלהים א״ר אפילו בבוגרת דאלת״ה אבי הבן מאי הנאה קאתי לידיה אלא בההיא הנאה דמתחתני אהדדי גמרו ומקנו אהדדי (פי׳ הרב על מימרת והב״ע כגון דא״ל מנה אני חייב לך בשטר דרוקא הכא דאיכא למימר בההיא הנאה דקא מתחתני אהדדי גמרו ומקנו בלא קנין אבל בשאר דברים אין אדם יכול לחייב עצמו באמירה ואע״ג דא״ל א״ע ואינו משתעבד אלא אם קנו מידו) א״ל רבינא לר״א דברים הללו ניתנו לכתוב או לא. פי׳ אם אומר החתן לפני העדים כתבו לי שטר על הנכסים שנדר חמי לתת לבתו בפניכם כותבים לו או לא. א״ל לא ניתנו לכתוב פי׳ דא״ל (כזה) [דזה לא] קבילת עלוי דחישתך ממשעבדי ומחוך כך לא אוכל למכור נכסי ועד שלא יאמר להן אין כותבים לו: ת״ש מתו בנותיו ניזונות מנכס״ח והיא ניזונית מנכ״מ מפני שהיא כב״ח אא״ב דכתב לה היינו דניזונית מנכ״מ אלא אי אמרת דלא כ׳ לה אמאי ניזונית מנכ״מ הב״ע בשקנו מידו דסתם קנין לכתיבה עומד. אי הכי בנותיו נמי ומסיק איהי דליתא בתנאי ב״ד מהני לה קנין בנות דאיתנהו בתנאי ב״ד לא מהני להו קנין: מיגרע גרע כתמי׳ כיון דאיתנהו בתנאי ב״ד אימא צרא אתפסי׳ לא יאמר הראשון דכו׳. אר״ח זאת אומרת הבת אצל האם פי׳ בת הניזונית מן האחים זכין אותה בבית אמה ראין כופין אותה לדור אצלם ל״ש גדולה ל״ש קטנה. פי׳ מדלא קתני למקום שהיא סתם וקתני למקום שהיא אמה ש״מ כך הדין נותן שחדור עם אמה ולא עם אחיה בין אם היא קטנה בין אם היא גדולה: תניא מי שמת והניח בן קטן יורשי האב אומרים יהא גדל אצלנו והאם אומרת יהא גדל אצלי (ז) אין מניחים (אלא) אצל מי שהוא ראוי ליורשיו מעשה הי׳ ושחטוהו ע״ה

(ז) ל״ל מניחין אותו אצל אמו ולא מניחין אותו אצל מי שראוי ליורשו.

מסורת הש״ס

(א) [מ״ק יח: קדושין ט:].
(ב) [לעיל קא:]. (ג) לעיל פב.
(ד) כ״ב קסו: קדושין ט:.
(ה) קדושין ט: מא.
(ו) [נקדושין אימא רבא וכן הועתק בכל הפוסקים].
(ז) גיטין נא. כל הענין [לעיל קא:]. (ח) ל״ל ערב הראשון והמדפיסים שלפנינו שגו בכפול הר״ת לגאוני בדבר שאין לו שייכות כלל להענין: (ובכה״י ובדפוסים אחרים איתא: ערב הפסח). (ט) [וע״ע תוס׳ יבמות נא: ד״ה ת״ש מנסה].

גליון הש״ס

גמ׳ זאת אומרת בת וכו׳. עי׳ שיטה מקובצת בב״מ קב. ד״ה אר״א ז״ל בשם רב סעדיה גאון:

מוסף רש״י

הן הן הדברים הנקנים באמירה. בלא קנין, שהקישינן הן גמר הדבר, דבההיא הנאה דקא מתחתני אהדדי גמרי ומקני (קדושין ט:). כל זמן שאת עמי. ולא אם תמות או תמותי או תגרשך (לעיל קא:). ותני ר׳ חייא האומר לאשתו. ולא תני כותב דאשמעינן דבאמירה בעלמא נמי סליק נפשיה בלא שום קנין ומתיבה (לעיל פא:). מאי לאו שטרי פסיקתא. התנאים שביניהם וממון שפוסקים זה לזה (קדושין ט:). אני ממן ואמי כלה (דשב״ם ב״ב קסו:) ובאותן התנאים קאמר שהעדים אין רשאין לכתוב עליהן שטר אלא מדעתם, דניחא להו שתהא כתובה על פה ולא כתובה בשטר (קדושין ט:). שטרי אירוסין ממש. כגון נתן מקודשת לי (שם) ונשואין. כתובה (דשב״ם ב״ב שם). כתבו לשמה ושלא מדעתה. לא ידעה בשנתה (קדושין חח:) קודם הכתיבה לא נתלך בה ואחר כך הודיעה וקבלתה, ונגדולה קאי, והוא הדין בקטנה ועבדה לשמה ושלא מדעת אביה (שם ט:). רבא ורבינא אמרי מקודשת. דעשייתו מפורש בפ״ק (שם) מה יעלה לה בענין כתיבה מדעתה שהרי בעל כרחה מגרשה, אף הויה כו׳, רב פפא ורב שרביא אמרי אינה מקודשת. מה יעלה בענין בכתיבה הבט דעת מקנה, דהייני בעל שתקנה את האשה לעצמה בגט זה, אף הויה בענין דעת מקנה הוא האשה שתקנה לא עצמה לבעל בשטר זה (שם חח:). בבותיהן ניזונות מנכסים בני חורין. ולא ממשועבדים דתנן (גיטין מח:) אין מוציאין לכתובת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים, והיא. אותה הבת, מפני שהיא כבעלת חוב. שיש לה עליהן שטר מזונות (לעיל קא:). בשקנו מידו. דסתם קנין לכתיבה עומד (לעיל נא. גיטין נא:). אי הכי בנות נמי. דהויא לה מיניה ליתזנו ממשעבדי, דאיתל ונקנו מידו קא מיירי (שם:). ומאי פסקא. מאי דעתיה דתנא וכי פקקא למילתיה דסתם מאן דפסיק הכי קנו מידו לבת אשתו ולא קנו לבתי (שם:). דלא הוו בשעת קנין. שעדיין לא נולדו (שם:). מי לא עסקינן כו׳. כלומר ומי לא משמע נמי ממתני׳ כגון דהוו בתנאים בשעת קנין, והיכי דמי כגון דגרשה. לאחר שנולדו לו ממנה בנות,

מאי למקום שאמה שמעת מינה בת אצל האם לא שנא גדולה ולא שנא קטנה: לא יאמרו שניהם וכו': [א]ההוא גברא דאוגר ליה ריחיא לחבריה לטחינה לסוף איעתר זבין ריחיא וחמרא אמר ליה עד האידנא הוה טחיננא גבך השתא הב לי אגרא א"ל מיטחן טחיננא לך סבר רבינא למימר מתניתין לא יאמרו שניהם הרי אנו זנין אותה כאחד אלא אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות א"ל רב עווירא מי דמי התם חד כריסא אית לה תרתי כריסתא לית לה הכא מצי א"ל טחון וזבין וטחון ואותיב [ב]ולא אמרן אלא דלית ליה טחינא לריחיא אבל אית ליה טחינא לריחיא כגון זו [ג]כופין אותו על מדת סדום: **מתני'** אלמנה שאמרה אי אפשי לזון מבית בעלי אין היורשין יכולין לומר לה לכי לבית אביך ואנו זנין אותך אלא זנין אותה ונותנין לה מדור לפי כבודה [ד]אמרה אי אפשי לזון מבית אבא יכולין היורשין לומר לה אם את אצלנו יש ליך מזונות ואם אין את אצלנו אין ליך מזונות אם היתה טוענת מפני שהיא ילדה והן ילדים זנין אותה והיא בבית אביה: **גמ'** [ד]תנו רבנן [ה]משתמשת במדור כדרך שמשתמשת בחיי בעלה בעבדים ושפחות כדרך שמשתמשת בחיי בעלה בכרים וכסתות כדרך שמשתמשת בחיי בעלה בכלי כסף ובכלי זהב כדרך שמשתמשת בחיי בעלה שכך כתב לה [ו]ואת תהא יתבת בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מגר ארמלותך בביתי תני [ז]רב יוסף [ח]בביתי ולא בבקתי אמר רב נחמן [ט]יתומים שמכרו מדור אלמנה לא עשו ולא כלום ומ"ש מדרבי אסי א"ר יוחנן [י]דא"ר אסי אמר ר' יוחנן [יא]יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו התם לא משתעבדי לה מחיים הכא משתעבדי לה מחיים אמר אביי [יב]נקיטינן מדור אלמנה שנפל אין היורשין חייבין לבנותו תניא נמי הכי [יג]מדור אלמנה שנפל אין היורשין חייבין לבנותו ולא עוד אלא אפילו היא אומרת הניחוני ואבננו משלי אין שומעין לה בעי אביי [יד]שיפצה מאי תיקו: אמרה אי אפשי: וליתבו לה כי יתבה התם מסייע ליה לרב הונא דאמר רב הונא [טו]ברכת הבית ברובה וליתבו לה לפי ברכת הבית ה"ג אמר רב הונא לשון חכמים ברכה לשון חכמים עושר [טז]לשון חכמים מרפא ברכה הא דאמרן עושר דתנן [יז]המוכר פירות לחבירו משך ולא מדד קנה מדד ולא משך לא קנה [יח]ואם היה פקח שוכר את מקומו מרפא דתנן [יט]לא ילעום אדם חטין ויניח על גבי מכתו בפסח מפני שמחמיצות ת"ר בשעת פטירתו של רבי אמר לבני אני צריך נכנסו בניו אצלו אמר להם הזהרו בכבוד אמכם נר יהא דלוק במקומו שולחן יהא ערוך במקומה יוסף חפני שמעון אפרתי הם שמשוני בחיי והם ישמשוני במותי: הזהרו בכבוד אמכם: דאורייתא היא דכתיב [כ]כבד את אביך ואת אמך אשת אב הואי אשת אב נמי דאורייתא היא דתניא [כא]כבד את אביך ואת אמך [כב]את אביך זו [כג]אשת אביך ואת אמך זו בעל אמך [כד]וי"ו יתירה לרבות את אחיך הגדול [כה]הני מילי [כו]מחיים אבל לאחר מיתה לא: נר יהא דלוק במקומו שולחן יהא ערוך במקומו מטה תהא מוצעת במקומה: מאי טעמא [כז]כל בי שמשי הוה אתי לביתיה ההוא בי שמשא אתאי שבבתא קא קריה אבבא אמרה אמתיה שתיקו דרבי יתיב כיון דשמע שוב לא אתא שלא להוציא לעז על צדיקים הראשונים: יוסף חפני שמעון אפרתי הם שמשוני בחיי והם ישמשוני במותי: סבור מינה בהדין עלמא הוא דקאמר כיון דחזו דקדים ערסייהו לערסיה אמרי שמע מינה לההוא עלמא הוא דקאמר והאי דאמר הכי דלא לימרו מילתא הואי להו ועד האידנא נמי זכותו דרבי הוא דאהניא להו אמר להן [כח]לחכמי ישראל אני צריך נכנסו אצלו חכמי ישראל [כט]אמר להן אל תספדוני בעיירות והושיבו

מאי למקום שאמה שמעת מינה דקתני מילתא פסיקתא ש"מ כל בת אצל האם: **דאוגר ליה ריחיא לחבריה לטחינה** לא התנה שוכר לתת מעות למשכיר אלא שיטחון לו למזונות ביתו בשכרו: **לסוף איעתר. זבין ריחיא וחמרא.** לטחון בה מזונות ביתו: **דמי מזונות.** ולא אמרינן שניהם יתנו לה מזונות ואע"פ שלא פסק לה דמים מתחלה אלא מזונות חייבוהו לתת דמיהם כשיש לה מזונות ממקום אחר. הכא נמי אע"פ שלא פסק אלא טחינה עכשיו אמינו צריך יתן דמים: **טחון וזבין.** בחותה שלקחת: **טחון ואותיב.** למזונותיך בחותה שאצלי: **ולא אמרן.** דלא יהיב דמי: **אלא דלית ליה טחינא לריחיא.** שאין שוכר מוצא לטחון בשכר כל שעה לפיכך אומר לו אני יושב בטל לטחון לך ולא אתן דמים: **אכל.** כל זמן שמוצא לטחון טוחן בשכר ונותן לזה דמים: **מדת סדום.** זה נהנה וזה לא חסר לא היו עושין טובה: **מתני' אי אפשי לזון מבית בעלי.** לצאת מבית בעלי: **גמ' ולא בבקתי.** בית לר כעין צריף כדאמרינן במסכת שבת (דף עז:) בקתא בי עקתא. אם היה מדור שלו לר לא קבל עליו להוציא את בניו ולהושיבה: [מ]**בנכסים מועטין.** שהבנות זוכות בהן כדתנן (לקמן דף קח:) הבנות יחזו והבנים יאכלו על הפתחים: **וקדמו.** קודם שיבואו לב"ד ומכרום: **שיפצה.** חזקה בדקיה: **מאי.** מי אמרינן לא מפקינן לה כל ימיה שיכול להתקיים אי דלמא אמרי' לה לאו כל כמינך: **ברכת הבית ברובה.** בני אדם שעתידין זה את זה משתכרין ומזל דרבים עדיף: **וליתבו לה.** לפי מה שהתעטרה ברכת הבית ביליאתה: **לשון חכמים.** יש ללמוד ממנה ברכה ועושר ורפואה: **אם היה פקח.** זה שלוקח פירות הרבה ואין לו שהות למושכם אלא נתן מעות: **שוכר את מקומו.** דהוי לה כי חנירו וחנירו קונה לו. הרי אתה למד מכאן שחורה שלא יוכל המוכר לחזור הרי לך עושר למוד מלשון חכמים: **לא ילעום חכמים.** למדת שהחטים הלעוסין יפה למכה: **נר יהא דלוק במקומו.** אלא השולחן כמו בחיי דכל ע"ש היה בא לביתו משנעטר כדלקמן: **יוסף חפני.** דמן חיפה: **אם אביך.** כל אתין דבויין: **וי"ו יתירה.** דואת אמך: **ס"מ.** דחייב בכבוד אשת אביו בחיי אביו: **כי שמשי.** ערב שבת. [מא]ונראה בעיני לפי שבין השמשות שלו שגור בפי כל והכל מרדדים אליו לגמור מלאכתן עד שלא תחשך קרו ליה כי שמשי: **שלא להוציא לעז כו'.** לומר לא לדיקים היו שלא היה להן רשות לבא לביתם כמו רבי: **סבור מינה בהדין עלמא.** שהיה מצוה שיתעסקו בקבורתו: **דקדים ערסייהו לערסי'.** הם נקברו תחלה: **והאי דאמר הכי.** שמקלק להודיע שימותו וישרתיהו: **דלא לימרו.** אינשי עלייהו כשימותו מילתא דליקורא הוה בהו שלא זכו להתעסק בו ואיגלאי מילתא דהאי דלא שכיחו בשני דרבי זכותיה דרבי אגנא עלייהו: **עיירות.** גדולות על הכפרים וכרכין גדולים מהם: **והושיבו**

[א] [ב"מ יב: וש"נ]. [ב] [תוספתא פי"ח]. [ג] לעיל נב: ד) [שם מד.]. [ד] יבמות מו: סוטה כא: ב"ב קמ., ו) [עיין פירש"י בעירובין ה. ד"ה נקטינן]. [ה] [תוספתא פי"ב ב"ב קמד:]. [ו] נדרים כב. עירובין סד:, [ז] ב"ב פד:, [ח] פסחים לט:, [ט] [בב"י יו"ד סי"ס ר"מ אימא על נכון מה"ל אם אמרך לרבות אשת אמרך אם אמרך לרבות בעל אמרך וי"ו יתירה דיאת אמרך לרבות אמרך הגדול], [י] סנהדרין מו., [יא] [ל"ל אמר ד"ה וקדמו]. [יב] [וער' רש"י שבת פו: ד"ה ולינטלו וכו' וע"ע רש"י תענית כה. ד"ה בי שמשין, [יג] וע"ע מוס' ב"ב קמד:].

תורה אור השלם

ו. כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ לְמַעַן יַאֲרִכֻן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ:

שמות כ יא

גליון הש"ס

גמ' **את אביך זו אשת אביך.** עי' נמוקות דף ו' ע"א תוס' ד"ה ור"ש: **שם** ה"ם מחיים. עי' רמב"ם ב"ב דף קלא ע"ב ד"ה ואמר אלא כמי הנעל וצ"ע: **שם** בל כי שמשי הוה אתי לביתיה. והיה נראה בנגדי תמוהים שהיה ליום בשבת ויפוטר את רבים בקדים היום ולא כאלר מתוס שהם תפסים ממלות כי לדיקים מיים ופוטרים בקדים. ספר תפילים סי' תתסב"ו: **שם** לחכמי ישראל אני צריך. עי' מדרש רבה פ' ויחי:

הגהות הב"ח

(א) תר"ה ולא אמרן פו. עתון וזבין ואותיב כי:

תוספות רי"ד

יכן לא יאמרו שניהם יכו: ההוא גברא דאוגיר ריחיא לחבריה לטחינה פי' שישתדיל בו בשכרם כל מה שצריך לו לביתו לסוף איעתר זבין ריחיא וחמרא א"ל עד האידנא הוה טחיננא גבך השתא הב לי אגרא דטחינה סבר רבינא למימר היינו מתני' דתנן אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות א"ל ר"ש מי דמי התם חדא כריסא אית לה תרי כריסתא לית לה אבל הכא מצי א"ל טחון וזבין [שחון] ואותיב פי' באותו שקנית הטחון בשכרה לאחרים ובאותו שהשכרת הטחון ותתיב (כריסך) [בביתך] כפי התנאי ת"ל היכא דלא שכיחא טחינה לריחיא אבל היכא דשכיחא טחינה לריחיא כגון זה כופין על מדת סדום: **מתני'** אלמנה שאמרה אי אפשי לזון מבית בעלי אין היורשים יכולים לומר לה לכי לבית אביך ואנו זנים אותך ונותנים לה מדור לפי כבודה אמרה אי אפשי לזון מבית בעלי אין היורשים יכולים לומר לה אם את אצלנו יש לך מזונות ואם היתה טוענת מפני שהיא ילדה והן ילדים זנין אותה והיא בבית אביה: תנינא לה דת"ר משתמשת במדור [כדרך] שנשתמשה בחיי בעלה בכרים וכסתות כדרך שמשתמשת בחיי בעלה שכך כתב לה. כל ימי מגור אלמנותיך בביתי [ואת תהא יתבא וכו'] תני ר"י בביתי ולא בביקתי פי' אם הבית צר ודחוק שא"י להשתמש עם היתומים ואין לה מדור דאדעתא דמפקא להו לזילותא לא כתב לה אמר ר"נ יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים מה שמכרו מכרו התם לא תפיס מחיים הכא תפיס מחיים אמר אביי נקיטינן מדור אלמנה שנפל אין היורשים חייבים לבנותו ולא עוד אלא היא אומרת הניחו לי ואני אבנינו משלי אין שומעים לה פירוש דכיון דנפל פקע שיעבודה. בעי אביי שפצה מאי פי' שורצה לשפץ ולהחזיק (הבדק) [הבית] שלא יפול מהו תיקו וכל תיקו דמכונא לקולא אצל המחזיק הלכך אינה רשאי לשפץ אלא יפול ויפקע שיעבודה (לפי פתרון הגאון הבית עומד בחזקת היתומים לפיכך אין האשה יכולה לשפץ אבל הרב פי' שהבית הוא בחזקת אלמנה ויכולה לשפץ): אמרה אי אפשי לזון מב"א וכו' וליתבו לה כי יתבו התם מסייע ליה לר"ה דאר"ה ברכת הבית ברובה פי' ברוב ב"א מתעטרה הוצאה שיותר צריך אדם יחידי למזונותיו ממה שצריך אם יתחבר עם אחרים. וליתבו לה לפי ברכת הבית אה"נ והא דתני אין לה מזונות הצריכים ליחיד אבל כפי שצריך לפי רוב בני הבית יהבו לה:

[ד] [ב"מ יב: ד"ה ולא אמרן אלא דלית ליה טחינה לריחיא. תימה הואיל והאי עובדא דבלית טחינה לריחיא אמאי איצטריך רב עווירא למימר התם תרי כריסתא לית לה הכא טחון וזבין (מ) אפי' לא הוה משכח משכיר למיטחן ומיזבן דהוה חד כריסא לא הוה דמי למתני' דמתניתין ליכא פסידא דנעל כי יהיב לה דמי מזונות ממה שהיה נותן מזונות עצמן אבל השוכר אית ליה פסידא אם יתן שכר הטחינה שהרי אינו מוצא לטחון ומכיסו יצטרך לפרוע ואמר רבי דבלאו האי טעמא דטחון וזבין וטחון ואותיב הוה מצי לבטולי המקח שלא יצטרך ליתן לו אגרא הואיל ואית ליה פסידא אבל מ"מ המשכיר יאמר כמו כן לדידי אית לי פסידא שכר ריחיא שלי ויכול לבטל המקח קודם הזמן ונהי דשוכר לא יצטרך ליתן לו שכר מכיסו אבל לעכב הריחיים עד זמן שהתנו ביניהן לא יוכל השוכר הואיל ומשכיר אית ליה פסידא אבל השתא דמלי למימר ליה טחון וזבין טחון ואותיב ולית לך פסידא על טרחין תניח לי הריחיים עד הזמן שהרי לי הוה פסידא ולך אין פסידא: **ה"ג שיפצא מאי.** ושם דבר הוא כלומר מהו שתשפץ וכן פי' ר"מ: **ברכת** הבית ברובה. פי' ר"מ כגון הא דאמרינן (שבת דף קכב.) גר לאחד גר למאה וכן כל כהאי גוונא אין נותנין [מ]: מזומן

[מא] [ב"מ יב: ד"ה ולא אמרן אלא דלית ליה טחינה לריחיא. ד"ה ולא אמרן אלא דלית ליה טחינה לריחיא אמאי איצטריך רב עווירא למימר התם תרי כריסתא לית לה הכא טחון וזבין (מ) אפי' לא הוה משכח משכיר למיטחן ומיזבן דהוה חד כריסא לא הוה דמי למתני' דמתניתין ליכא פסידא דנעל כי יהיב לה דמי מזונות ממה שהיה נותן מזונות עצמן אבל השוכר אית ליה פסידא אם יתן שכר הטחינה שהרי אינו מוצא לטחון ומכיסו יצטרך לפרוע ואמר רבי דבלאו האי טעמא דטחון וזבין וטחון ואותיב הוה מצי לבטולי המקח שלא יצטרך ליתן לו אגרא הואיל ואית ליה פסידא אבל מ"מ המשכיר יאמר כמו כן לדידי אית לי פסידא שכר ריחיא שלי ויכול לבטל המקח קודם הזמן ונהי דשוכר לא יצטרך ליתן לו שכר מכיסו אבל לעכב הריחיים עד זמן שהתנו ביניהן לא יוכל השוכר הואיל ומשכיר אית ליה פסידא אבל השתא דמלי למימר ליה טחון וזבין טחון ואותיב ולית לך פסידא על טרחין תניח לי הריחיים עד הזמן שהרי לי הוה פסידא ולך אין פסידא: **ה"ג שיפצא מאי.** ושם דבר הוא כלומר מהו שתשפץ וכן פי' ר"מ: **ברכת** הבית ברובה. פי' ר"מ כגון הא דאמרינן (שבת דף קכב.) גר לאחד גר למאה וכן כל כהאי גוונא אין נותנין [מ]: מזומן

עין משפט נר מצוה

יג **א ב** מיי' פ"ו מהל' שכירות הלכה ח טור ש"ע מ"מ סימן שיח:
יד **ג** מיי' פי"א מהלכות אישות הלכה ד סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סי' לד סעיף ו:
טו **ד** מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ח:
טז **ה** מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ה:
יז **ו** מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ד:
יח **ז** מיי' פי"ט שם הל' יט **ח** סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סימן קיב סעיף יד:
יט **ח ט** מיי' פי"ח שם הלכה ג טוש"ע שם סימן לד סעיף ב:
כ **י** מיי' פ"ג מהלכות מכירה הלכה ו ז סמג עשין סב טוש"ע מ"מ סימן קלא סעיף ה:
כא **כ** מיי' פ"ה מהלכות ממרים הלכה יט סמג לאוין עט טוש"ע מ"מ סימן תסו סעיף ח:
כב **ל** מיי' פ"ו מהלכות ממרים הל' טו סמג עשין קיב טוש"ע י"ד סי' רמ סעיף מח:
כג **מ** מיי' שם טוש"ע שם סעיף כב:
כד **נ** מיי' שם טוש"ע שם סעיף מח:

מוסף רש"י

מדת סדום. זה נהנה וזה לא חסר (ב"ב יב.) שלי שלי, דאמילו מידי דלא חסר ליה לא מהני לחבריה (עירובין חמ.) כדתנן (לקמן ס"ה מ"א) האומר שלי שלך שלך זו מדה ביעות ויש אומרים זו מדת סדום (רשב"ם ב"ב קסח:). כל ימי מיגור ארמלותיך. כל ימי משך אלמנותיך (לעיל נב.). **בביתי ולא בבקתי.** אם יש לו בית כופין את היורשין לתת לה מדור לפי כבודה ואין יכולין לומר לה לכי לבית אביך ואנו זנין אותך אבל אין לו בית אלא ביקתא בעלמא, צריך לר וקנון ולשון ביקתא בי עקתא (שבת עז:) יכולין לומר לכי מאצלנו, דאת תהא יתבא בביתי כתב לה, ולא בביקתי (לעיל נד.). **יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין.** דתנן (לקמן קח: וב"ב קלט:) מי שמת והניח בנים ובנות, זונן שהנכסים מרובין הבנים יאכל והבנות יחזו, נכסים מועטין הבנות יחזו והבנים יאכלו על הפתחים, וקדמו ומכרו קודם שבאו הבנות לב"ד והעמידום ב"ד לנכסים בחזקת בנות (סוטה כא:). **מה שמכרו מכרו.** דאין מוציאין לחזון האשה והבנות מנכסים משועבדים, וכ"ש בנכסים מרובים דאחמר בכתובות האחים שעבדו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין לחזונות (רשב"ם ב"ב קח:). **נקיטינן.** מסורת מאמוראים, מנהג מרבותיו (עירובין ה.). **לא ילעום.** לא יכום (פסחים לט:). **כל בי שמשי.** לילי שבת קרי בי שמשי בכל דוכתא, מפני שבין השמשות שלו חלוק מכל ימים והולכין להזכירו

מזומן לחיי העולם הבא. תימה והלא כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב ופירש הרב ר' מאיר כל היכא דאמר מזומן לחיי העולם הבא היינו בגלא דין ובגלא יסורין: **אותו** היום שמת רבי בטלה קדושה. שהיו קורין אותו רביו הקדוש [1]והא דתניא בשילהי סוטה (דף מט.) משמת ר' בטלה ענוה וירא"ל י"ל קדושה בכלל והרב רבי חייס כהן היה אומר אילמלי הייתי כשנפטר ר"ת הייתי מטמא לו דהאי בטלה קדושה דקאמר הכא היינו קדושת כהונה וכן מוכח מדקאמר אותו היום משמע אותו היום דוקא ותו לא ובהדיא אמר בירושלמי דמס' נרכות בפ' מי שמתו דכשמת רבי אמרו אין כהונה היום ואין נראה לרבי דכמדומה לרבי להתם מייתי בטומאת בית הפרס דרבנן אבל טומאה דאורייתא לא: ומנא

והושיבו ישיבה לאחר שלשים יום שמעון בני חכם גמליאל בני נשיא חנינא בר חמא ישב בראש: אל תספדוני בעיירות: סבור מינה משום טרחא הוא דקאמר כיון דחזי דקספדי בכרכים וקאתו כולי עלמא אמרו שמע מינה משום יקרא הוא דקאמר [2]והושיבו ישיבה לאחר שלשים יום רלא עדיפנא ממשה רבינו דכתיב [3]ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום תלתין יומין ספדין ביממא וליליא מכאן ואילך ספדו ביממא וגרסי בליליא או ספדו בליליא וגרסי ביממא [4]עד דספדי תריסר ירחי שתא ההוא יומא דאשכבתיה דרבי נפקא בת קלא ואמרה כל דהוה באשכבתיה דרבי מזומן הוא לחיי העוה"ב ההוא כובם כל יומא הוה אתי קמיה ההוא יומא לא אתא כיון דשמע הכי סליק לאיגרא ונפל לארעא ומית יצתה בת קול ואמרה אף ההוא כובם מזומן הוא לחיי העולם הבא: שמעון בני חכם: מאי קאמר הכי קאמר [5]אע"פ ששמעון בני חכם גמליאל בני נשיא אמר לוי צריכא למימר אמר רבי שמעון בר רבי צריכא לך ולמטלעתך מאי קשיא ליה הא קרא קאמר [2]ואת הממלכה נתן ליהורם כי הא הבכור [6]ההוא ממלא מקום אבותיו הוה ורבן גמליאל אינו ממלא מקום אבותיו הוה ורבי מאי טעמא עבד הכי נהי דאינו ממלא מקום אבותיו בחכמה [7]ביראת חטא ממלא מקום אבותיו הוה: חנינא בר חמא ישב בראש לא קיבל רבי חנינא שהיה ר' אפס גדול ממנו שתי שנים ומחצה יתיב רבי אפס ברישא ויתיב רבי חנינא אבראי ואתא לוי ויתיב גביה נח נפשיה דרבי אפס ויתיב רבי חנינא ברישא ולא הוה ליה ללוי אינש למיתב גביה וקאתא לבבל והיינו דאמרי ליה לרב [8]גברא רבה אקלע לנהרדעא ומטלע ודריש כלילא [9]שרי אמר שמע מינה נח נפשיה דרבי אפס ויתיב רבי חנינא ברישא ולא הוה ליה ללוי אינש למיתב גביה וקאתא ואימא רבי חנינא נח נפשיה ור' אפס כדיתיב יתיב ולא הוה ליה ללוי אינש למיתב גביה וקאתא איבעית אימא לוי לר' אפס מיכף הוה כייף ליה ואי בעית אימא כיון דאמר ר' חנינא בר חמא ישב בראש לא סגי דלא מליך דכתיב בהו בצדיקים [3]ותגזר אומר ויקם לך והא הוה ר' חייא נח נפשיה והאמר ר' חייא אני ראיתי קברו של רבי והורדתי עליו דמעות איפוך והאמר רבי חייא אותו היום שמת רבי בטלה קדושה איפוך והתניא כשחלה רבי נכנס ר' חייא אצלו ומצאו שהוא בוכה אמר לו רבי מפני מה אתה בוכה והתניא מת מתוך השחוק סימן יפה לו מתוך הבכי סימן רע לו [10]פניו למעלה סימן יפה לו פניו למטה סימן רע לו פניו כלפי העם סימן יפה לו כלפי הכותל סימן רע לו פניו ירוקין סימן רע לו פניו צהובין ואדומים סימן יפה לו מת בע"ש סימן יפה לו במו"ש סימן רע לו מת בערב יוהכ"פ סימן רע לו במוצאי יוהכ"פ סימן יפה לו מת מחולי מעיים סימן יפה לו [11]מפני שרובם של צדיקים מיתתן בחולי מעיים א"ל אנא אתורה ומצות קא בכינא איבעית אימא איפוך ואיבעית אימא [12]לעולם לא תיפוך ר' חייא עסוק במצות הוה ורבי סבר לא אפגריה והיינו [13]דכי הוו מינצו ר' חנינא ור' חייא א"ל ר' חנינא לר' חייא בהדי דידי מינצת דאם חס ושלום נשתכחה תורה מישראל מהדרנא ליה מפלפולי א"ל ר' חייא אנא עבדי דלא משתכחה תורה מישראל דאיתינא כיתנא ושדיינא ומגדלנא נישבי וציידנא טביא ומאכילנא בישרא ליתמי ואריכנא מגילתא ממשכי דטביא וסליקנא למתא דלית בה מקרי דרדקי וכתיבנא חמשא חומשי לחמשא ינוקי ומתנינא שיתא סידרי לשיתא ינוקי לכל חד וחד אמרי ליה אתני סידרך לחברך והיינו דאמר רבי כמה גדולים מעשה חייא א"ל ר"ש ב"ר אפילו ממך א"ל אין א"ל רבי ישמעאל ברבי יוסי אפילו מאבא א"ל חס ושלום לא תהא כזאת בישראל אמר להן לבני קטן אני צריך נכנס ר' שמעון אצלו מסר לו סדרי חכמה אמר להן לבני גדול אני צריך נכנס רבן גמליאל אצלו ומסר לו סדרי נשיאות אמר לו בני נהוג נשיאותך [14]ברמים [15]זרוק מרה בתלמידים איני והא כתיב [4]ואת יראי ה' יכבד ואמר מר [16]זה יהושפט מלך יהודה [17]כשהיה רואה תלמיד חכם היה עומד מכסאו ומחבקו ומנשקו וקורא לו רבי רבי מרי מרי לא קשיא הא בצינעא הא בפרהסיא תניא רבי מוטל בציפורי ומקום מוכן לו בבית שערים [18]והתניא [5]צדק צדק תרדף הלך אחר ר' לבית שערים [19]ר' בבית שערים הוה אלא כיון דחלש אמטיוהי לציפורי

דמדליא

והושיבו ישיבה. לעסוק בתורה: **לאחר שלשים יום.** של פטירתו מיד ולא מהיו עסוקין בהספד: **שמעון בני חכם.** הוא. ולקמן פריך מאי קאמר: **תניא בר חמא ישב בראש.** היישיבה: **סבור מינה משום עוה"ב.** דבני כפרים דסמיכו לעיירות ואתו למספדיה. כיון דחזו דקא אספדוהו בכרכין וקא אתו כולי עלמא מעיירות ומכפרים אמרי משום יקרא הוא דקאמר: **יומא דאשכבתיה.** יום פטירתו: **לריכא למימר.** דל"ג דבכור הוי נשיאה: **לך ולמטלעתך.** פסח היה דלמדרינן בעלמא (סוכה דף נג.) לוי אחוי קידה ואטלע: **מאי קשיא ליה.** לר"ש ברבי דאמר צריכא למימר אמאי צריכא הא קרא כתיב: **ההוא ממלא מקום אבותיו הוה.** כלומר אין באחיו חשוב ממנו אבל כאן הרי אחיו חכם ממנו: **יתיב רבי חנינא אבראי.** חוץ לבית המדרש שלא היה נכפף לר' אפס: **וקאתא.** לבבל: **כלילא שרי.** לגאת בה בשבת מאי טעמא מאן דרכה למיפק בכלילא אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחויא בפרק במה אשה יוצאה (שבת דף נט.): **מיכף הוה כייף ליה.** קודם שיגלה ממקומו אבל לר' חנינא לא כייף: **והא הוה ר' חייא.** ולמנייה רבי לאש ישיבה: **קברו של רבי.** ארונו של רבי הורדתי עליו דמעות: **בערב שבת סימן יפה.** שיכנס למנוחה מיד: **כמולאי יוהכ"פ.** נמחלו עוונותיו וסימן יפה לו: **לא אפגריה.** לא אבטלי ממלות: **שדיינא.** זרענא: **ומגדלנא נישבי.** מקלע אני מכמורת. ודומה לו אין פורסין נשבין ליוצים (ב"ב דף כג.): **וציידנא טביי.** לבייס: **ואריכנא מגילתא.** ומתקן אני קלפים. אריכנא לשון תיקון כדאמר במסכת סוכה (דף מד:) אריך לו לא אריך כלומר מתוקן לו אינו מתוקן וכן' עזרא (פיסן ד) נמי כתיב וערות מלכא לא אריך לנא למחזא: **לא תהא כדבר הזה בישראל.** כלומר שלא אומר כדבר זה לעולם: **נהוג נשיאותך ברמים.** שתהא יושב בין הגדולים: **זרוק מרה.** אימה. שתהא אימתך עליהם: **בצינעא.** מכבד כל אחד ואחד: **בפרהסיא.** מטיל עליהם אימה להודיע נשיאותו: **רבי מוטל.** בחליו בציפורי ומקום קברו מוכן לו בבית שערים: דמדליא

א) שבת נט., ב) [אדר"נ פרק כה], ג) [שבת קיח:], ד) [בע"י ליתא מיהו לעולם לא תיפוך], ה) ב"מ פה:, ו) [יש גורסין בדמיס עיין עיבור עכן דס ב], ז) [מכות כד.], ח) פנהדרין לב:, ט) בע"י ליתא מיהו רבי בנית שערים הוה, י) [שבת קיח:],

תורה אור השלם

1. ויבכו בני ישראל את משה בערבת מואב שלשים יום ויתמו ימי בכי אבל משה:
דברים לד ח
2. ויתן להם אביהם מתנות רבות לבסף ולזהב ולמגדנות עם ערי מצרות ביהודה ואת הממלכה נתן ליהורם כי הוא הבכור:
דברי הימים ב כא ג
3. ותגזר אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור:
איוב כב כח
4. ונבזה בעיניו נמאס ואת יראי יי יכבד נשבע להרע ולא ימר:
תהלים טו ד
5. צדק צדק תרדף למען תחיה וירשת את הארץ אשר יי אלהיך נתן לך:
דברים טז כ

גליון הש"ס

גמ' כשהיה רואה ת"ח. בילקוט מלכים ב' ל' מ' רב"ל אומ' תנא דבי אליהו מ"מ זכה אליהו ז"ל שהחיה את המת לפי שעשה וכו' וכשהיה רואה ב"ח לדיקים היה מגפפן ומחבקן ומנשקן:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

כה א ב מיי' פי"ג מהל' אבל הלכה י סמג עשין דרכנן ב טוש"ע י"ד סימן שלד סעיף ג:
כו ג ד ה מיי' פ"ד מהל' כלי המקדש הלכה כ ופ"א מהלכות מלכים הלכה ז סמג עשין קטו טוש"ע י"ד סימן רמד סעיף יח וסימן רמה סעיף כב נהג"ה:
כז ו מיי' פי"ט מהלכות שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שג סעיף ה:
כח ז מיי' פ"ד מהלכות ת"ת הלכה ה טוש"ע יו"ד סימן רמו סעיף יא:

מוסף רש"י

ויתיב רבי חנינא אבראי. מתוך שהיה ר' חנינא חשוב לא נכנס לבית מדרשו והיה יושב בחוץ ומשוש כבודו יצא לו לוי אצלו (שבת נט:). ולא הוה ליה ללוי כו' וקאתא לבבל. שלא היה רבי חנינא גדול הימנו, לא נמוהה ולא כפנים ולא ניכף ליה לוי, וכא לבבל (שם). לוי לר' אפס מיכף הוי כייף ליה. שהרי זקן ממנו (שם). מחולי מעיים. שמתיסרין ביסורין ומתמרקין עוונותיהן (שבת קיח:). ר' חנינא. ב"ר חמא (ב"מ פה:). דאייתינא כיתנא ושדיינא. זורע אני זרעוני פשתן. שדיינא, מעלין (שם). ומגדלנא נישבי. וקולע אני ממנו רשתות ומכמורות (שם). וציידנא טביא. ואני לד לציד (שם). ואריכנא מגילתא. ומתקן אני מעורותיהם קלפים (שם). חמשא חומשי לחמשא ינוקי. לכל אחד ספרו (שם). ומתנינא. על פה (שם).

דמדליא. דאמריגן במסכת מגילה (דף ו.) למה נקרא שמה לפורי שיושבת בראש הבר כליפור: **דעל למה זימנין לביה הכסא.** דחולי מעיים הוה ליה: **ותלן תפילין ומנח להו וקא מצער.** לתלון ולהניח: **פתח ואמר.** הספד: **ארגלים ומלוקים.** מלאכים ולדיקים מלוקי מרן: **ולא נהניתי כעולם הזה.** [אפילו] לפי טורח שיגעתי באצבע קטנה שלי: **יבואו לדיקים וילאו לקראתו ויבא בשלום.** ואחר כך ינוחו לדיקים על משכבותם: **הולך נכחו.** בדרך ישרה: **מתני' כל זמן שהיא בבית אביה.** והיורשים זנות שם: **נוכה כתובתה.** כשתגלה: **שתעשה טובה.** מנכסי יתומים נותנת לחם ומלח לשכניה: **וחכמים אומרים.** לא הוזכרו עשרים וחמש לענין הטובה שתעשה ולא אפסדוה רבנן כתובה וכשהוזכרו עשרים וחמש לענין המחילה הוזכרו דהואיל ושתקה ולא תבעה כל השנים הללו מחלתה הלכך כל זמן שהיא בבית בעלה אין שתיקתה מחילה אלא מפני שמכבדין אותה היא בושה למחות על כתובתה אבל בבית אביה משתקה כ"ה שנים מחילה היא: **מפה ורשיה מזכירין כתובתה כו'.** כלומר לריכים למחות על כתובתה בתוך כ"ה שנים: **גמ' עייה בשישראל.** שכתובתה מועטת אילבה לדבי מאיר בטובה שעושה בכ"ה שנים: **ומרתא בת ביתום.** שהיתה עשירה וכתובתה מרובה תפסיד כתובתה בטובה של כ"ה שנים: **לפום גמלא שיחנא.** המשוי לפי הגמל. אף כאן לפי עושרה טובתה: **מכו שתשלא.** לר"מ דטעמא דמשום טובה: **שתשלא.** שנתשוב טובתה לתשבון כתובתה לפי תשבון השנים להפסיד לכל שנה אחת מעשרים וחמש בכתובתה אם לא שהתה כ"ה שנים אלא חציין או שליש או רביעית. **תשלא** לשון חלוקה לפי תשבון הוא כדתנן (מכות דף ה.) משלשין בממון ואין משלשין במכות: **כל מדה מכמים כן.** העמידוה יחד ולא תמוטו: **אבל שטר כתובה יולא.** בדית דין מתחת ידה: **נוכה כתובתה לעולם.** שאילו מחלתה היתה מוסרת להם שטר הכתובה: **שלא בהזכרה.** אם שתק עשרים וחמש שנים ולא מיחה על חובו לא הפסיד בכך: **אלמנה בת אחולי היא.** שנהנית מהן כל השנים הללו וכתובתה אינה מלוה ולא מיסרה בה ממון: **לעולם דלא נקיט.** הלכך דווקא בעל חוב הא אלמנה דלא נקטא שטרא אחילא'. ודקשיא לך במאי גביא כשחייב מודה: **שונין.** בעלי בריתא: **גרושה הרי היא כבעל חוב.** לגבות לעולם שלא בהזכרה דוודאי לא מחלה: **כשחייב מודה.** שלא מתקבלה כתובתה: **כר קוא.** שם חכם: הרי

ומנח תפילין. ואע"ג שחולי מעיים [1]פטורין מן התפילין לפי שאין יכולין ליהנר היטב אבל ר' היה מנהיג עלמו בקדושה יותר מדאי והיה יודע היטב ליהנר. מ"ר: **לא נהניתי אפילו באצבע קטנה.** דאמריגן במדרש עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו ומייתי הא עובדא דרבי:

ומרתא בת ביתום עשרים וחמש שנים. אמר לי רבי דהך פירכא ליתא אליבא דבר קפרא דאמר לקמן לא שנו אלא מנה ומאתים אבל תוספת אית לה לדענין כתובה דאורייתא מרתא בת ביתום ועייה שבישראל שות אלא אליבא דר' יוחנן דאמר דאפילו תוספת אין לה אירי הכא ולי נראה דאליבא דבו"ע איתא דהכא אליבא דרבי מאיר אירי ולקמן לא קאי בר קפרא אלא אליבא דרבנן דאמרי גובה כתובתה בבית אביה עד כ"ה שנים והואיל ושתתה כל כך מחלתה ואמר בר קפרא דדווקא מנה ומאתים מחלה אבל תוספת דהויא כמו מתנה בעלמא לא מחלה כמו שאר בעל חוב דלא מחיל אבל לרבי מאיר דמפסדה משום שיש בעשרים וחמש שנה שתעשה טובה כנגד כתובה אין מחילה בין תוספת למנה ומאתים דלפום גמלא שיחנא אם כן תימא הכי אלא אדר"מ קאי אם כן מדקאמר דתוספת יש לה אלמא לית ליה דלפום גמלא שיחנא אם כן קשה לדידיה אלמנה דכתובתה מנה עד כ"ה שנים ונתולה דכתובתה מאתים עד כ"ה שנים ודומה לי דבר פשוט דאליבא דרבנן קאי לקמן דכולה סוגיא דלקמן מיירי אליבא דרבנן: **היכי** דמי **אי דלא נקיטא** כתובה במאי גביא. תימה אמאי לא דייק כמו כן במתניתין במאי גביא בשלא שהתה כ"ה אלא לאו בנקיטא כתובה וקתני דמחלה בכ"ה וי"ל דאמתני' ליכא למיפרך דאיכא למימר דמתני' בעידי מיתה והא אליבא דרב קיימא דלדידיה (לעיל פט:) אלמנה גביא בעדי מיתה והא דקאמר אי דלא נקיט' כתובה בידה במאי גביא היינו גט דכמאן דכתב ביה מנה ומאתים דמי דלרב (שם) גרושה לא גביא אלא בגט: אמר

דמדליא ובסים אוירא ההוא יומא דנח נפשיה דרבי גזרו רבנן תעניתא ובעו רחמי ואמרי כל מאן דאמר נח נפשיה דר' ידקר בחרב סליקא אמתיה דרבי לאיגרא אמרה עליונין מבקשין את רבי והתחתוני' מבקשין את רבי יהי רצון שיכופו תחתונים את העליונים כיון דחזאי כמה זימני דעייל לבית הכסא וחלץ תפילין ומנח להו וקמצטער אמרה יהי רצון [2]שיכופו עליונים את התחתונים ולא הוו שתקי רבנן מלמיבעי רחמי שקלה כוזא שדייא מאיגרא [לארעא] אישתיקו מרחמי ונח נפשיה דרבי אמרו ליה רבנן לבר קפרא זיל עיין אזל אשכחיה דנח נפשיה קרעיה ללבושיה ואהדריה לקרעיה לאחוריה פתח ואמר אראלים ומצוקים אחזו בארון הקדש נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקדש אמרו ליה נח נפשיה אמר להו אתון קאמריתו ואנא לא קאמינא בשעת פטירתו של רבי זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה אמר רבש"ע גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהניתי אפילו באצבע קטנה יהי רצון מלפניך שיהא שלום במנוחתי יצתה ב"ק ואמרה [3]יבא שלום ינוחו על משכבותם על משכבך מיבעי ליה מסייע ליה לר' חייא בר גמדא דאמר רבי חייא בר גמדא אמר ר' יוסי בן שאול בשעה שהצדיק נפטר מן העולם אומרים מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע צדיק פלוני בא אומר להם יבואו צדיקים ויצאו לקראתו ואומרים לו יבא בשלום ינוחו על משכבותם [4]אמר ר' אלעזר בשעה שהצדיק נפטר מן העולם שלש כיתות של מלאכי השרת יוצאות לקראתו אחת אומרת לו [5]בא בשלום ואחת אומרת הולך נכחו ואחת אומרת לו יבא שלום ינוחו על משכבותם בשעה שהרשע נאבד מן העולם שלש כיתות של מלאכי חבלה יוצאות לקראתו אחת אומרת [2]אין שלום [6]אמר ה' לרשעים ואחת אומרת לו [3]למעצבה [7]ישכב ואחת אומרת לו [4]רדה והשכבה את ערלים: **מתני'** כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה עד עשרים וחמש שנים שיש בכ"ה שנים שתעשה טובה כנגד כתובתה דברי ר' מאיר שאמר משום רשב"ג [2]וחכ"א כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה לעולם כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה עד עשרים וחמש שנים [7]מתה יורשיה מזכירין כתובתה עד עשרים וחמש שנים: **גמ'** אמר ליה אביי לרב יוסף ענייה שבישראל עד עשרים וחמש שנים ומרתא בת ביתום עד עשרים וחמש שנים אמר ליה [7]לפום גמלא שיחנא איבעיא להו לרבי מאיר מהו שתשלש תיקו: וחכמים אומרים כל זמן: אמר ליה אביי לרב יוסף אתאי קודם שקיעת החמה גובה כתובתה לאחר שקיעת החמה לא גביא בההיא פורתא אחילתא אמר ליה אין [8]כל מדת חכמים כן היא בארבעים סאה טובל בארבעים סאה חסר קורטוב אינו יכול לטבול בהן אמר רב יהודה אמר רב העיד רבי ישמעאל ברבי יוסי לפני רבי שאמר משום אביו [9]לא שנו אלא שאין שטר כתובה יוצא מתחת ידיה אבל שטר כתובה יוצא מתחת ידיה גובה כתובתה לעולם ורבי אלעזר אמר אפילו שטר כתובה יוצא מתחת ידיה אינה גובה אלא עד עשרים וחמש שנים מתיב רב ששת [10]ב"ח גובה שלא בהזכרה היכי דמי אי דלא נקט שטרא במאי גבי אלא דנקיט שטרא וב"ח הוא דלאו בר אחולי הוא הא אלמנה אחילתא הוא מותיב לה והוא מפרק לה [11]לעולם דלא נקיט שטרא והכא במאי עסקינן כשחייב מודה והאמר ר' אלעא שונין [12]גרושה הרי היא כבעל חוב היכי דמי אי דלא נקיטא כתובה במאי גביא אלא לאו דנקיטא כתובה וגרושה היא דלאו בת אחולי היא הא אלמנה אחילתא הכא נמי כשחייב מודה [13]אמר רב נחמן בר יצחק תני רב יהודה בר קוא במתניתא דבי בר קוא תבעה כתובתה הרי

מסורת הש"ס

א) בע"י יבא, ב) [נפסוק כתיב תשכנון], ג) שבועות מח., ד) לעיל סז. סוטה יג., ה) ר"ה יג. מנחות קנ., ו) [מולין קי. ע"ש פירש"י], ז) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, ח) בע"י יבא, ט) [נפסוק כתיב תשכנון], י) שבועות מח., יא) לעיל סז. סוטה יג., יב) ר"ה יג. מנחות קנ., יג) [מולין קי. ע"ש פירש"י], יד) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, טו) [נפסוק כתיב תשכנון], טז) שבועות מח., יז) לעיל סז. סוטה יג., יח) ר"ה יג. מנחות קנ., יט) [מולין קי. ע"ש פירש"י], כ) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, כא) [נפסוק כתיב תשכנון], כב) שבועות מח., כג) לעיל סז. סוטה יג., כד) ר"ה יג. מנחות קנ., כה) [מולין קי. ע"ש פירש"י], כו) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, כז) [נפסוק כתיב תשכנון], כח) שבועות מח., כט) לעיל סז. סוטה יג., ל) ר"ה יג. מנחות קנ., לא) [מולין קי. ע"ש פירש"י], לב) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, לג) [נפסוק כתיב תשכנון], לד) שבועות מח., לה) לעיל סז. סוטה יג., לו) ר"ה יג. מנחות קנ., לז) [מולין קי. ע"ש פירש"י], לח) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, לט) [נפסוק כתיב תשכנון], מ) שבועות מח., מא) לעיל סז. סוטה יג., מב) ר"ה יג. מנחות קנ., מג) [מולין קי. ע"ש פירש"י], מד) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, מה) [נפסוק כתיב תשכנון], מו) שבועות מח., מז) לעיל סז. סוטה יג., מח) ר"ה יג. מנחות קנ., מט) [מולין קי. ע"ש פירש"י], נ) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, נא) [נפסוק כתיב תשכנון], נב) שבועות מח., נג) לעיל סז. סוטה יג., נד) ר"ה יג. מנחות קנ., נה) [מולין קי. ע"ש פירש"י], נו) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, נז) [נפסוק כתיב תשכנון], נח) שבועות מח., נט) לעיל סז. סוטה יג., ס) ר"ה יג. מנחות קנ., סא) [מולין קי. ע"ש פירש"י], סב) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, סג) [נפסוק כתיב תשכנון], סד) שבועות מח., סה) לעיל סז. סוטה יג., סו) ר"ה יג. מנחות קנ., סז) [מולין קי. ע"ש פירש"י], סח) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, סט) [נפסוק כתיב תשכנון], ע) שבועות מח., עא) לעיל סז. סוטה יג., עב) ר"ה יג. מנחות קנ., עג) [מולין קי. ע"ש פירש"י], עד) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, עה) [נפסוק כתיב תשכנון], עו) שבועות מח., עז) לעיל סז. סוטה יג., עח) ר"ה יג. מנחות קנ., עט) [מולין קי. ע"ש פירש"י], פ) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, פא) [נפסוק כתיב תשכנון], פב) שבועות מח., פג) לעיל סז. סוטה יג., פד) ר"ה יג. מנחות קנ., פה) [מולין קי. ע"ש פירש"י], פו) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, פז) [נפסוק כתיב תשכנון], פח) שבועות מח., פט) לעיל סז. סוטה יג., צ) ר"ה יג. מנחות קנ., צא) [מולין קי. ע"ש פירש"י], צב) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, צג) [נפסוק כתיב תשכנון], צד) שבועות מח., צה) לעיל סז. סוטה יג., צו) ר"ה יג. מנחות קנ., צז) [מולין קי. ע"ש פירש"י], צח) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, צט) [נפסוק כתיב תשכנון], ק) שבועות מח., קא) לעיל סז. סוטה יג., קב) ר"ה יג. מנחות קנ., קג) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קד) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קה) [נפסוק כתיב תשכנון], קו) שבועות מח., קז) לעיל סז. סוטה יג., קח) ר"ה יג. מנחות קנ., קט) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קי) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קיא) [נפסוק כתיב תשכנון], קיב) שבועות מח., קיג) לעיל סז. סוטה יג., קיד) ר"ה יג. מנחות קנ., קטו) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קטז) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קיז) [נפסוק כתיב תשכנון], קיח) שבועות מח., קיט) לעיל סז. סוטה יג., קכ) ר"ה יג. מנחות קנ., קכא) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קכב) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קכג) [נפסוק כתיב תשכנון], קכד) שבועות מח., קכה) לעיל סז. סוטה יג., קכו) ר"ה יג. מנחות קנ., קכז) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קכח) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קכט) [נפסוק כתיב תשכנון], קל) שבועות מח., קלא) לעיל סז. סוטה יג., קלב) ר"ה יג. מנחות קנ., קלג) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קלד) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קלה) [נפסוק כתיב תשכנון], קלו) שבועות מח., קלז) לעיל סז. סוטה יג., קלח) ר"ה יג. מנחות קנ., קלט) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קמ) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קמא) [נפסוק כתיב תשכנון], קמב) שבועות מח., קמג) לעיל סז. סוטה יג., קמד) ר"ה יג. מנחות קנ., קמה) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קמו) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קמז) [נפסוק כתיב תשכנון], קמח) שבועות מח., קמט) לעיל סז. סוטה יג., קנ) ר"ה יג. מנחות קנ., קנא) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קנב) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קנג) [נפסוק כתיב תשכנון], קנד) שבועות מח., קנה) לעיל סז. סוטה יג., קנו) ר"ה יג. מנחות קנ., קנז) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קנח) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קנט) [נפסוק כתיב תשכנון], קס) שבועות מח., קסא) לעיל סז. סוטה יג., קסב) ר"ה יג. מנחות קנ., קסג) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קסד) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קסה) [נפסוק כתיב תשכנון], קסו) שבועות מח., קסז) לעיל סז. סוטה יג., קסח) ר"ה יג. מנחות קנ., קסט) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קע) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קעא) [נפסוק כתיב תשכנון], קעב) שבועות מח., קעג) לעיל סז. סוטה יג., קעד) ר"ה יג. מנחות קנ., קעה) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קעו) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קעז) [נפסוק כתיב תשכנון], קעח) שבועות מח., קעט) לעיל סז. סוטה יג., קפ) ר"ה יג. מנחות קנ., קפא) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קפב) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קפג) [נפסוק כתיב תשכנון], קפד) שבועות מח., קפה) לעיל סז. סוטה יג., קפו) ר"ה יג. מנחות קנ., קפז) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קפח) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קפט) [נפסוק כתיב תשכנון], קצ) שבועות מח., קצא) לעיל סז. סוטה יג., קצב) ר"ה יג. מנחות קנ., קצג) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קצד) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קצה) [נפסוק כתיב תשכנון], קצו) שבועות מח., קצז) לעיל סז. סוטה יג., קצח) ר"ה יג. מנחות קנ., קצט) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קק) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקא) [נפסוק כתיב תשכנון], קקב) שבועות מח., קקג) לעיל סז. סוטה יג., קקד) ר"ה יג. מנחות קנ., קקה) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקו) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקז) [נפסוק כתיב תשכנון], קקח) שבועות מח., קקט) לעיל סז. סוטה יג., קקי) ר"ה יג. מנחות קנ., קקיא) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקיב) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקיג) [נפסוק כתיב תשכנון], קקיד) שבועות מח., קקטו) לעיל סז. סוטה יג., קקטז) ר"ה יג. מנחות קנ., קקיח) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקיט) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקכ) [נפסוק כתיב תשכנון], קקכא) שבועות מח., קקכב) לעיל סז. סוטה יג., קקכג) ר"ה יג. מנחות קנ., קקכד) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקכה) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקכו) [נפסוק כתיב תשכנון], קקכז) שבועות מח., קקכח) לעיל סז. סוטה יג., קקכט) ר"ה יג. מנחות קנ., קקל) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקלא) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקלב) [נפסוק כתיב תשכנון], קקלג) שבועות מח., קקלד) לעיל סז. סוטה יג., קקלה) ר"ה יג. מנחות קנ., קקלו) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקלז) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקלח) [נפסוק כתיב תשכנון], קקלט) שבועות מח., קקמ) לעיל סז. סוטה יג., קקמא) ר"ה יג. מנחות קנ., קקמב) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקמג) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקמד) [נפסוק כתיב תשכנון], קקמה) שבועות מח., קקמו) לעיל סז. סוטה יג., קקמז) ר"ה יג. מנחות קנ., קקמח) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקמט) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקנ) [נפסוק כתיב תשכנון], קקנא) שבועות מח., קקנב) לעיל סז. סוטה יג., קקנג) ר"ה יג. מנחות קנ., קקנד) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקנה) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקנו) [נפסוק כתיב תשכנון], קקנז) שבועות מח., קקנח) לעיל סז. סוטה יג., קקנט) ר"ה יג. מנחות קנ., קקס) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקסא) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקסב) [נפסוק כתיב תשכנון], קקסג) שבועות מח., קקסד) לעיל סז. סוטה יג., קקסה) ר"ה יג. מנחות קנ., קקסו) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקסז) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקסח) [נפסוק כתיב תשכנון], קקסט) שבועות מח., קקע) לעיל סז. סוטה יג., קקעא) ר"ה יג. מנחות קנ., קקעב) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקעג) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקעד) [נפסוק כתיב תשכנון], קקעה) שבועות מח., קקעו) לעיל סז. סוטה יג., קקעז) ר"ה יג. מנחות קנ., קקעח) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקעט) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקפ) [נפסוק כתיב תשכנון], קקפא) שבועות מח., קקפב) לעיל סז. סוטה יג., קקפג) ר"ה יג. מנחות קנ., קקפד) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקפה) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקפו) [נפסוק כתיב תשכנון], קקפז) שבועות מח., קקפח) לעיל סז. סוטה יג., קקפט) ר"ה יג. מנחות קנ., קקצ) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקצא) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקצב) [נפסוק כתיב תשכנון], קקצג) שבועות מח., קקצד) לעיל סז. סוטה יג., קקצה) ר"ה יג. מנחות קנ., קקצו) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקצז) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקצח) [נפסוק כתיב תשכנון], קקצט) שבועות מח., קקק) לעיל סז. סוטה יג., קקקא) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקב) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקג) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקד) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקה) שבועות מח., קקקו) לעיל סז. סוטה יג., קקקז) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקח) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקט) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקי) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקיא) שבועות מח., קקקיב) לעיל סז. סוטה יג., קקקיג) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקיד) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקטו) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקטז) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקיח) שבועות מח., קקקיט) לעיל סז. סוטה יג., קקקכ) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקכא) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקכב) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקכג) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקכד) שבועות מח., קקקכה) לעיל סז. סוטה יג., קקקכו) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקכז) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקכח) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקכט) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקל) שבועות מח., קקקלא) לעיל סז. סוטה יג., קקקלב) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקלג) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקלד) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקלה) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקלו) שבועות מח., קקקלז) לעיל סז. סוטה יג., קקקלח) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקלט) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקמ) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקמא) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקמב) שבועות מח., קקקמג) לעיל סז. סוטה יג., קקקמד) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקמה) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקמו) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקמז) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקמח) שבועות מח., קקקמט) לעיל סז. סוטה יג., קקקנ) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקנא) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקנב) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקנג) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקנד) שבועות מח., קקקנה) לעיל סז. סוטה יג., קקקנו) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקנז) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקנח) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקנט) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקס) שבועות מח., קקקסא) לעיל סז. סוטה יג., קקקסב) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקסג) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקסד) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקסה) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקסו) שבועות מח., קקקסז) לעיל סז. סוטה יג., קקקסח) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקסט) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקע) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקעא) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקעב) שבועות מח., קקקעג) לעיל סז. סוטה יג., קקקעד) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקעה) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקעו) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקעז) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקעח) שבועות מח., קקקעט) לעיל סז. סוטה יג., קקקפ) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקפא) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקפב) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקפג) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקפד) שבועות מח., קקקפה) לעיל סז. סוטה יג., קקקפו) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקפז) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקפח) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקפט) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקצ) שבועות מח., קקקצא) לעיל סז. סוטה יג., קקקצב) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקצג) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקצד) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקצה) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקצו) שבועות מח., קקקצז) לעיל סז. סוטה יג., קקקצח) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקצט) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקק) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקא) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקב) שבועות מח., קקקקג) לעיל סז. סוטה יג., קקקקד) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקה) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקו) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקז) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקח) שבועות מח., קקקקט) לעיל סז. סוטה יג., קקקקי) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקיא) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקיב) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקיג) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקיד) שבועות מח., קקקקטו) לעיל סז. סוטה יג., קקקקטז) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקיח) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקיט) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקכ) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקכא) שבועות מח., קקקקכב) לעיל סז. סוטה יג., קקקקכג) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקכד) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקכה) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקכו) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקכז) שבועות מח., קקקקכח) לעיל סז. סוטה יג., קקקקכט) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקל) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקלא) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקלב) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקלג) שבועות מח., קקקקלד) לעיל סז. סוטה יג., קקקקלה) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקלו) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקלז) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקלח) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקלט) שבועות מח., קקקקמ) לעיל סז. סוטה יג., קקקקמא) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקמב) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקמג) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקמד) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקמה) שבועות מח., קקקקמו) לעיל סז. סוטה יג., קקקקמז) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקמח) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקמט) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקנ) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקנא) שבועות מח., קקקקנב) לעיל סז. סוטה יג., קקקקנג) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקנד) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקנה) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקנו) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקנז) שבועות מח., קקקקנח) לעיל סז. סוטה יג., קקקקנט) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקס) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקסא) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקסב) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקסג) שבועות מח., קקקקסד) לעיל סז. סוטה יג., קקקקסה) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקסו) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקסז) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקסח) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקסט) שבועות מח., קקקקע) לעיל סז. סוטה יג., קקקקעא) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקעב) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקעג) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקעד) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקעה) שבועות מח., קקקקעו) לעיל סז. סוטה יג., קקקקעז) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקעח) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקעט) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקפ) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקפא) שבועות מח., קקקקפב) לעיל סז. סוטה יג., קקקקפג) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקפד) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקפה) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקפו) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקפז) שבועות מח., קקקקפח) לעיל סז. סוטה יג., קקקקפט) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקצ) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקצא) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקצב) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקצג) שבועות מח., קקקקצד) לעיל סז. סוטה יג., קקקקצה) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקצו) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקצז) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקצח) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקצט) שבועות מח., קקקק) לעיל סז. סוטה יג., קקקקא) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקב) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקג) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקד) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקה) שבועות מח., קקקקו) לעיל סז. סוטה יג., קקקקז) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקח) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקט) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקי) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקיא) שבועות מח., קקקקיב) לעיל סז. סוטה יג., קקקקיג) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקיד) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקטו) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקטז) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקיח) שבועות מח., קקקקיט) לעיל סז. סוטה יג., קקקקכ) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקכא) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקכב) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקכג) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקכד) שבועות מח., קקקקכה) לעיל סז. סוטה יג., קקקקכו) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקכז) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקכח) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקכט) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקל) שבועות מח., קקקקלא) לעיל סז. סוטה יג., קקקקלב) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקלג) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקלד) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקלה) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקלו) שבועות מח., קקקקלז) לעיל סז. סוטה יג., קקקקלח) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקלט) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקמ) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקמא) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקמב) שבועות מח., קקקקמג) לעיל סז. סוטה יג., קקקקמד) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקמה) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקמו) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקמז) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקמח) שבועות מח., קקקקמט) לעיל סז. סוטה יג., קקקקנ) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקנא) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקנב) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקנג) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקנד) שבועות מח., קקקקנה) לעיל סז. סוטה יג., קקקקנו) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקנז) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקנח) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, קקקקנט) [נפסוק כתיב תשכנון], קקקקס) שבועות מח., קקקקסא) לעיל סז. סוטה יג., קקקקסב) ר"ה יג. מנחות קנ., קקקקסג) [מולין קי. ע"ש פירש"י], קקקקסד) בבא מציעא לח. ע"ש פירש"י, ק

אמר רב הונא אמר רב **לא שנו אלא מנה מאתים אבל תוספת יש לה.** תימה מ"כ אמאי קאמר רב לעיל נא שנו אלא כששטר כתובה יוצאה מתחת ידה אבל כששטר כתובה יוצאה מתחת ידה גובה כתובתה לעולם ומאי רלתיה היא משום שטר כתובה הוחיל [1] ואינה גובה בה לרב: **ה"ג** אתיא לקמיה דרבה. דרבה מיבעי ליה למיהדר פירי מיומא דכתיבא אדרכתא דהכי סבירא ליה לרבה בפ' המפקיד (ב"מ דף לה: וסס) אבל רבא סבירא ליה מכי שלימו יומי אכרזתא מיהו מדקאמרה והא מר הוא דאמר אחריות טעות סופר הוא גרלה דגרסינן רבא דרבא הוא דאמר הכי בפ"ק דב"מ (דף טו: וסס) ומלינן למימר דשפיר גרים רבא והאי דקאמרה ליה ליזיל ולהדר פירי מן הוא יומא דכתיבא אדרכתא עד האידנא היא אמרה כן אבל לרבא נא סבירא ליה הכי ומאי דקאמר לה רבא אחוי לי אדרכתא גרלה לי נאו משום דאי הוה שפיר כתיבא אדרכתא אנא דליהדר מיומא דכתיבא אדרכתא אנא משום דאי נא כתיבא אדרכתא דלא מיחייב לאהדורי פירי אפילו מכי שלמו יומי דאכרזתא כיון דבטעות כתיבא אדרכתא כדמסיק:

הדרן עלך הנושא

שני דייני גזירות היו בירושלים אדמון וחנן בן אבישלום. הכי גורס ר"ת דהא לר"מ דאמר בפ' חלק (סנהדרין דף קג:) דאבשלום אין לו חלק לעולם הבא היכי מסקינן בשמיה הא אמרינן ביומא בפ' הממונה (דף לח:) וסס דשעים ירקב דאנא מסקינן בשמייהו ואבישלום שם אדם כדכתיב [1] (אביה בן אבישלום) והכי נמי הא דאמר בפ"ק דשבת (דף יב: וסס) שבעה אים ירושלים [2] לא גרסינן שבעה אלא שבעה [3] דשבעה רשע הוה ויש מפרש דאדר שבעה היו דכתיב בישעיה (כ"ג) כה אמר ה' לבאות לך בא אל הסוכן הזה אל שבנא אשר על הבית וכתיב בתריה מה לך פה וגו' הנה ה' מטלטלך וגו' הרי משמע שהיה רשע ואחריו כתוב בסוף (סס לז) ויהי כשמוע המלך חזקיהו ויקרע את בגדיו ויתכס בשק ויצא בית ה' וישלח [את] אליקים אשר על הבית ואת שבנא הסופר ואת זקני הכהנים מתכסים בשקים וגו' הרי משמע דשבנא אחריני היה ואלו מילתא היא דהוא נמי שבנא הראשון ואין מוקדם ומאוחר בנעל כורחיך ההוא בתרא דהיה בעשה דסנחריב רשע הוה דאמרי' (סנהדרין דף סו.) ששלח לסנחריב שבנא וסיעתו השלימו חזקיה וסיעתו לא השלימו וכשרלה לנאת הוא וסיעתו חוץ לחומה יצא הוא תחלה ובא גבריאל וסגר הדלת והרגו סנחריב ואז נתבבא עליו ישעיה הנה ה' מטלטלך ואף על גב דהכא קרי ליה סופר והתם על הבית מכל מקום אחד הוא. מ"ר:

קשיא

הרי היא כבתחלה ואם היה שטר כתובה יוצא מתחת ידיה גובה כתובתה לעולם שלח ליה רב נחמן בר רב חסדא לרב נחמן בר יעקב ילמדנו רבינו כששטר כתובה יוצא מתחת ידה מחלוקת או כשאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה והלכה כדברי מי שלח ליה בשאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה מחלוקת אבל שטר כתובה יוצא מתחת ידה גובה כתובתה לעולם והלכה כדברי חכמים כי אתא רב דימי א"ר שמעון בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא לא שנו אלא מנה מאתים אבל תוספת יש לה [4] ורבי אבהו א"ר יוחנן אפילו תוספת אין לה דאמר [5] רבי אייבו אמר רבי ינאי תנאי כתובה ככתובה דמי אתמר נמי א"ר אבא אמר רב הונא אמר רב לא שנו אלא מנה מאתים אבל תוספת יש לה [6] אמר ליה רבי אבא לרב הונא אמר רב הכי [7] אמר ליה אישתיקן קאמרת או אשקיין קאמרת אמר ליה אישתיקן קאמינא: חמתיה דרב חייא אריכא אינתת אחוה הואי ואלמנה בבית אביה הואי וזנה עשרים וחמש שנין בבי נשא לסוף אמרה ליה הב לי מזוני אמר לה לית לך מזוני הב לי כתובה אמר לה לא מזוני אית לך ולא כתובה אית לך תבעתיה לדינא קמיה דרבה בר שילא אמר ליה אימא לי איזו גופא דעובדא היכי הוה אמר ליה זניתה עשרים וחמש שנים בבי נשא בחיי דמר דבכתפאי אמטאי לה [8] אמר ליה טעמא מאי אמור רבנן כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה לעולם דאמרינן משום כיסופא הוא דלא תבעה הכא נמי משום כיסופא הוא דלא תבעה זיל הב לה לא אשגח כתב לה אדרכתא אניכסיה אתא לקמיה דרבא א"ל חזי מר היכי דנן א"ל שפיר דנך אמרה ליה אי הכי ליזיל להדר לי פירי דמן ההוא יומא עד האידנא אמר לה אחוי לי אדרכתיך חזייה דלא הוה כתוב בה ואישתמודענא דנכסים אלו דמיתנא אינון [9] אמר לה אדרכתא לאו שפיר כתיבא אמרה ליה תיזיל אדרכתא [10] אישקול מיומא דשלימי יומא אכרזתא עד השתא אמר לה הני מילי [11] היכא דלא כתיב טעותא באדרכתא אבל היכא דכתיב טעותא באדרכתא לית לן בה אמרה ליה והא מר הוא דאמר [12] אחריות טעות סופר הוא אמר לה רבא בהא ליכא למימר טעות סופר הוא דבהא אפי' רבה בר שילא טעי מעיקרא הוא סבור הני והני דידיה מה לי מהני מה לי מהני ולא היא זימנין דאזלה ומשבחה להו ודבעלה מכספי ואמר לה שקיל דידך והב לי דידי ואתי לאפוקי לעז על בי דינא:

הדרן עלך הנושא

שני דייני גזירות היו בירושלים אדמון וחנן בן אבישלום חנן אומר שני דברים אדמון אומר שבעה מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות חנן אומר תשבע

מומחין היו ומוסכמין לדין דיני גזילות. חנן אומר ב' דברים ואין חכמים מודים לו ואדמון ז' חנן אומר

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פט"ז מהל' מלוה ולוה הלכה כג עור ש"ע אה"ע סימן קז סעיף ג:

לה ב מיי' שם הל' כד טור ש"ע שם סעיף כ:

לו ג מיי' פי"ג מהלכות מלוה ולוה הלכה ט סמג עשין לד טור ש"ע ח"מ סימן קט סעיף כ:

לז ד מיי' פכ"ג שם הלכה יב סמג שם טור ש"ע ח"מ סימן לח סעיף ט:

לח ה מיי' פי"ג שם הל' ט סמג שם טור ש"ע ח"מ סימן קט סעיף כ ומיסן לח סעיף ט:

תוספות רי"ד

שלח ליה ר"נ ב"ח לר"נ ב"י ילמדנו רבינו בששטר כתובה יוצא מת"י מחלוקת או בשאין שטר יוצא מת"י מחלוקת והלי כדברי מי שלח ליה כשאין שטר יוצא מת"י מחלוקת אבל שטר כתובה יוצא מת"י גובה כתיבתה לעולם והל' כחכמים: כי אתא ר"ד אר"ש ב"פ אריב"ל משום ב"ק ל"ש אלא מו"מ אבל תוספת י"ל. ור"א אר"י אפילו תוספת א"ל דאר"א אר"י תנאי כ' ככתובה דמי וכך הל' ודוקא תוספת כתובה דדמיא לכתובה היא דשקלי מנכסי בעלה ולא חסרא בהו מידי אבל נדוניתה שהביאה מבית אביה חיב גמור הוא וגובה לעולם: חמתי' דר"ח מדיפתי איתת אחוה הוא זנה כ"ה שנין בבי נשא פי' שכת אחיו בלא בנים וירש אותו הוא לסוף א"ל הב לי מזוני א"ל ל"ש כתובה תבעתיו לדינא לקמיה דרבא כר"ש א"ל זנתה ב"ה שנים בבי נשא ובחיי דמר דבכתפאי אמטי לה א"ל טעמא מאי אמרו רבנן כ"ז שהיא בבית בעלה גובה כתובתה לעולם דאמרינן מחמת כסיפא הוא דלא תבעה פי' מפני שונים אותה ובעבור זה שתקה ולא תבעה ה"נ מפני שזנה שם לא תבעה ולא אשגח בה בחב לה אדרכתא אנכסי' פי' שטר שומא על נכסיו אתא לקמיה דרבא א"ל חזי מר היכי דנן א"ל שפי' דנך א"ל ליהדר לי פירי מן ההיא יומא עד האידנא דבעל כורחיך ההוא בתרא דהיה בעשה דסנחריב רשע הוה דאמרי' (סנהדרין דף סו.) ששלח לסנחריב שבנא וסיעתו השלימו חזקיה וסיעתו לא השלימו וכשרלה לנאת הוא וסיעתו חוץ לחומה יצא הוא תחלה ובא גבריאל וסגר הדלת והרגו סנחריב ואז נתבבא עליו ישעיה הנה ה' מטלטלך ואף על גב דהכא קרי ליה סופר והתם על הבית מכל מקום אחד הוא. מ"ר:

מסורת הש"ס

(א) [לעיל נד:]. ב) [נדרים עז. ע"ש היטיב בפי' הרא"ש]. ג) [ב"מ יד. עי' ב"ב קסט:]. ד) לעיל פח:. ה) כן הוא בכל הספרים וכ"כ מהרש"ל וגורסת מהרש"ל הוחיל וגובה בה לרב. ו) [כ"ל נגי אביה (מ"ש עי' ושם אמו מעבה בת אבישלום].

גליון הש"ס

גמ' אמר רב הכי. בתוספות הר"י מינס ס' לח הגיהכא ל"ל איסתיק ל"ל איסתיק קאמרת אי אשקיין קאמרת וע"ש פירוש: תוס' ד"ה שני דייני כו' לא נרסינן שבנא. עין מגילה דף י ע"ב תוס' ד"ה רבה:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה שני. לא נרסינן אלא שבנא. נ"ב לשון תוס' בפ"ק דשבת ושבנא נמי הוי שם אדם כדאמרינן בסוטה אלא בשבנא הא כו' יעיין בפרק היה ניטל דף כא:

מוסף רש"י

תנאי כתובה. מוספת שהוא מתנה להוסיף לה וקן מזונות וכל הנך תמנן בפרקין לעיל (לעיל נד.). אחריות טעות סופר. כשאינו כתוב בשטר, סופר הוא שטעה, אבל זה לא נוח לו משעתו בלא אחריות נכסים, אלא שדי אינם זוזי בכלי (ב"מ יד.) וכמי שכתב בו אחריות דמי (רשב"ם ר"ר קסט:).

הדרן עלך הנושא

תוספות רי"ד (המשך)

א"ל והא מר הוא דאמר אחריות ט"ס הוא פי' ה"נ שמא הסופר טעה שב"ד אדרכתא יפה צוו לו לכתוב והוא טעה ולא כתב בה אשתמודענא והדבר ברור שלא נכתבה כ"א על נכסי המת א"ל דהא אפילו רבה בר"ש הוא סבר הני והני דידיה נינהו ולא היא זמנין דאזלא ומשבחו לה וא"ל שקול דידך והב לי דידי פי' אזלא האשה ומשבחה לשדה ששמו לה ב"ד ודבעלה מיכספו שלא ישביחום היורש שהוא בטוח שיחזור ויקח את שלו מידה ויאמר לה טלי שלי המשועבדים ליכי יאתי לאפוקי לעז: על בית דין שלא עיינו בתקנתה של זו:

שני דייני גזירות. מפרש בגמרא [קה.]: **תנן אומר שני דברים.** שלא היו מכמים מודים לו: תשבע

אחריות כיון דאיכא טעות באדרכתא לא פי' שכל מה שעשו בטעות עשו כיון שלא עשו על נכסי המת

תשבע בסוף. כשישמעו בו שמת ותבא לגבות כתובתה תשבע שלא עכבה בידה משל בעלה כלום: ולא תשבע בתחלה. כפיקוח מזונות: **גמ׳ אדמון בן גדאי: נוזרין גזירות. נטיעה** גרסינן בב״ק. גבי בהמה שנכנסה לרשות הניזק והזיקה קטמה נטיעת אילן כמה שמין אותה: **שמי כסף.** שמי מעות: **כמי דיניו.** של עשריס ושלשה: **כמי כנסיות.** להתפלל: **כמי מדרשות.** למשנה ולתלמוד: **כמי סופרים.** ללמוד מיעוקות: **נוטלין שכרן.** ומתפרנסין הימנו לפי שלא היו עסוקין במלאכתן: **כרשיעי עסקינן.** שנוטלין שכר לדון יותר מכדי מיינן: **לא ספקו.** למזונות: **אע״פ שלא רצו.** ליטול: **איספירא.** סלע: **כתורפ שוחדא.** שלא מחיינני אם זכאי אני: **כתורפ אגרא.** שכר טורח: **הנוטל שכר לדון.** משנה היא במס׳ בכורות (דף כט.): **אגר דינא.** לא אומר לכם הדין כי אם בשכר כך וכך: **אגר בטילא.** שהיה בטל ממלאכתו: **דהוה מהי כאמבארי דהמרא.** מריח באומלרות יין אי זה ראוי להתקיים והקרוב להתקלקל ימכרוהו מיד ושכר זה היה מגיע לו בכל יום: **כי הא.** דבטילא דמוכח שרי: **הכו לי גברא דדלי.** מיא משקה שדותי: **בחריקאי.** במקומי. חריקאי אומר אני שהוא לשון (ב) פגוס כמו קרניס חרוקות דשמיטת חולין (נט:) כלו׳ שאני מסתלק ונפגם מקומי: אינו

קשיא תלתא אתרין קשיא גזילות אגזירות. ומ״ת אדרבה אי גזילה וגזירה תרי מילי נינהו תלתא אתרי לא קשיא דדייני גזילה הוו תלתא דייני גזירות לא הוו אלא תרי ואמר רבי חדא דאינו סברא שתהא לדיין א׳ שתי שררות דכמה אנשים חשובים היו בירושלים שהיו יכולין לעמוד לכל שררה ושררה ועוד אי לאחד מהם הוו שתי שררות לאחן המלרי היה לו להיות שהיה חשוב יותר מחנן בן אבישלום כמו שפי׳ ר״ת. מ״ר: **דחשיב** ליה קתני. ואין לפרש דחשיב ליה יותר דהא מוכח בברייתא דחנן המלרי היה חשוב יותר מחנן בן אבישלום מדקתני ליה בריש אלא ה״פ דחשיב ליה בתר הכי דאמרי בהו מתני׳ חנן אומר שני דברים אדמון אומר שבעה קתני דלא חשיב ליה כגון חנן המלרי שלא דבר כלום לא קתני ולי נראה דחשיב ליה החשוב יותר ואף על גב דקתני חנן המלרי בריש אלעזר הכי נמי אשכחן [1]מעשה ברבי אליעזר ור׳ יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ור״ע אע״פ שר״ע היה חשוב מרבי אלעזר בן עזריה שהוא היה ראש לחכמים ובכל דוכתי אמרינן (פסחים נ.) כגון ר״ע וחבריו ובשילהי פ״ק דיבמות (דף טז.) גבי מעשה דרבי דוסא בן הרכינס דאמר להם רבי יהושע אני אלך ואחריו מי רבי אלעזר בן עזריה ואחריו מי ר״ע וכשנכנסו אצלו אמר לר׳ יהושע יש בן לעזריה חבריו הרי לא היה יודע שר׳ אלעזר בעולם ור׳ עקיבא אמר אמה הוא ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו ואפ״ה מזכיר ר׳ אלעזר בריש והיינו טעמא [2]שהיה ממשפחה מיוחסת יותר מר״ע שהיה עשירי לעזרא וגם בשביל נשיאותו הכא נמי דקתני חנן המלרי בריש לא בשביל שהיה חשוב יותר אלא מפני שהוא ממשפחה מיוחסת יותר מחנן בן אבישלום ואומר רבי דמ״מ תקשי לן אמאי לא משני כדמשני ר״ת ולאו פירכא היא דאי תנא נהו לפי שדברו במשנתנו הוה ליה למיתני שני דייני גזירות שהיו בירושלים אבל מדקתני היו בירושלים משמע שנים היו ותו לא ועוד מדתניא בסמוך רבי נתן אומר אף נחוס המדי אחד מדייני גזירות שבירושלים היה ועל כרחך אברייתא לא קאי דא״כ לר׳ נתן אחרנא הוו ואחן מוקמינן דההיא דקתני בשם אדמון וחנן ונחוס המדי לרבי נתן אלא ודאי דחשיב ליה החשובין יותר משום הכי קאמר אף נחוס המדי היה אחד מגחרי גזירות והיה חשוב כמותם. מ״ר: גוזרי גזירות שבירושלים היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה. הא דלא פריך הכא והיכי עבדי הכי והכתיב ושוחד לא תקח וכ״ת ה״מ היכא דשקיל מחד ומחבריה לא שקיל דלמא אתי לאצלויי דינא קרנא כיון דשקיל מתרוייהו לא אתי לאצלויי דינא וכי לא אתי לאצלויי מי שרי והתניא ושוחד לא תקח מת״ל אם ללמד שלא לזכות את החייב ושלא לחייב את הזכאי הרי כבר נאמר לא תטה משפט אלא אפילו לזכות את הזכאי ולחייב את החייב אמרה תורה לא תקח שוחד הני מילי היכא דשקיל בתורת שוחרא קרנא בתורת אגרא הוה שקיל ובתורת אגרא מי שרי והתנן [3]הנוטל שכר לדון דיניו בטלין הנ״מ אגר דינא קרנא אגר בטילא הוה שקיל ואגר בטילא מי שרי והתניא מכוער הדיין שנוטל שכר לדון אלא שדינו דין ה״ד אילימא אגר דינא דינו דין (ו) והתניא הנוטל שכר לדון דיניו בטילין אלא אגר בטילא וקתני מכוער הדיין [4]הני מילי בטילא דלא מוכחא קרנא בטילא דמוכחא הוה שקיל דהוה תהי באמבארא דחמרא ויהבי ליה זוזא כי הא דרב הונא כי הוה אתי דינא לקמיה [5]אמר להו הבו לי גברא דדלי לי [6]בחריקאי ואידון לכו דינא אמר רבי אבהו בא וראה כמה סמויות עיניהן של מקבלי שוחד אדם חש בעיניו נותן ממון לרופא ספק מתרפא ספק אינו מתרפא והן נוטלין שוה פרוטה ומסמין עיניהן שנאמר [1]כי השוחד יעור פקחים תנו רבנן [2]כי השוחד יעור עיני חכמים קל וחומר לטפשין ויסלף דברי צדיקים קל וחומר לרשעים מידי טפשים ורשעים בני דינא נינהו אלא הכי קאמר כי השוחד יעור עיני חכמים אפילו חכם גדול ולוקח שוחד אינו נפטר מן העולם בלא סמיות הלב ויסלף דברי צדיקים אפילו

תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו תשבע בתחלה ובסוף אמר רבי דוסא בן הרכינס כדבריהם אמר רבן יוחנן בן זכאי יפה אמר חנן לא תשבע אלא בסוף: **גמ׳** ורמינהי שלשה דייני גזילות היו בירושלים אדמון בן גדאי וחנן המצרי וחנן בן אבישלום קשיא תלת אתרין קשיא גזירות אגזילות בשלמא תלת אתרין לא קשיא דחשיב ליה קתני דלא חשיב ליה לא קתני אלא גזירות אגזילות קשיא אמר רב נחמן בר יצחק שהיו גוזרין גזירות על גזילות כדתניא [3]קיטמה נטיעה ר׳ יוסי אומר גוזרי גזירות שבירושלים אומרים נטיעה בת שנתה שתי כסף בת שתי שנים ארבע כסף ורמינהי שלשה דייני גזירות היו בירושלים אדמון וחנן ונחום א״ר פפא מאן תנא נחום ר׳ נתן היא דתניא רבי נתן אומר אף נחום המדי מגוזרי גזירות שבירושלים היה ולא הודו לו חכמים ותו ליכא והאמר ר׳ פנחס אמר רבי אושעיא שלש מאות ותשעים וארבעה בתי דינין היו בירושלים כנגדן בתי כנסיות וכנגדן בתי מדרשות וכנגדן בתי סופרים דיינין טובא הוו וכי קאמרינן אגוזרי גזירות קאמרינן [4]אמר רב יהודה אמר רב אסי [5]גוזרי גזירות שבירושלים היו נוטלין שכרן תשעים ותשע מנה מתרומת הלשכה לא רצו מוסיפין להם לא רצו אטו [6]ברשיעי עסקינן אלא [7]לא ספקו אע״פ שלא רצו מוסיפין עליהן קרנא הוה שקיל איסתירא מזכאי ואיסתירא מחייב ודאין להו דינא והיכי עביד הכי והכתי׳ [1]ושוחד לא תקח וכ״ת ה״מ היכא דלא שקיל מתרוייהו דלמא אתי לאצלויי דינא קרנא כיון דשקיל מתרוייהו לא אתי לאצלויי דינא וכי לא אתי לאצלויי דינא מי שרי והתניא [2]ושוחד לא תקח מה ת״ל אם ללמד שלא לזכות את החייב ושלא לחייב את הזכאי הרי כבר נאמר [2]לא תטה משפט אלא אפי׳ לזכות את הזכאי ולחייב את החייב אמרה תורה ושוחד לא תקח הני מילי היכא דשקיל בתורת שוחד קרנא בתורת אגרא הוה שקיל ובתורת אגרא מי שרי והתנן [3]הנוטל שכר לדון דיניו בטלין הנ״מ אגר דינא קרנא אגר בטילא הוה שקיל ואגר בטילא מי שרי והתניא מכוער הדיין שנוטל שכר לדון אלא שדינו דין ה״ד אילימא אגר דינא דינו דין (ו) והתניא הנוטל שכר לדון דיניו בטילין אלא אגר בטילא וקתני מכוער הדיין [4]הני מילי בטילא דלא מוכחא קרנא בטילא דמוכחא הוה שקיל דהוה תהי באמבארא דחמרא ויהבי ליה זוזא כי הא דרב הונא כי הוה אתי דינא לקמיה [5]אמר להו הבו לי גברא דדלי לי [6]בחריקאי ואידון לכו דינא אמר רבי אבהו בא וראה כמה סמויות עיניהן של מקבלי שוחד אדם חש בעיניו נותן ממון לרופא ספק מתרפא ספק אינו מתרפא והן נוטלין שוה פרוטה ומסמין עיניהן שנאמר [1]כי השוחד יעור פקחים תנו רבנן [2]כי השוחד יעור עיני חכמים קל וחומר לטפשין ויסלף דברי צדיקים קל וחומר לרשעים מידי טפשים ורשעים בני דינא נינהו אלא הכי קאמר כי השוחד יעור עיני חכמים אפילו חכם גדול ולוקח שוחד אינו נפטר מן העולם בלא סמיות הלב ויסלף דברי צדיקים אפילו

דקרנא אומר ר״ת משום דלא [אסור] אלא מבעלי דיניס אבל הכא משל גבור ורבי מפרש דהכא לאו בתורת שכר היו נוטלין אלא הכא כל שעה היו יושבין בדין ולא היו עוסקין בשום מלאכה ולא היה להם במה להתפרנס והיה מוטל על הגבור לפרנסן אבל קרנא אקראי בעלמא היה יושב ולא היה לו ליטול שכר ומהאי טעמא נמי אתי שפיר הא דקאמר לקמן (דף קו.) מלמדי הלכות שמיטה והלכות קמיצה היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה אף על פי ששכר תלמוד תורה אסור כדאיתא בפרק אין בין המודר (נדרים דף ל.) מ״ר:

אפילו

מסורת הש״ס

ו) כ״ק נח:. 3) שקלים פ״ד ה״ב (ע״ש), 3) [יומא ו. יבמות לג: וש״נ]. ד) קדושין נח: בכורות כט., ה) [נ״ר הערוך בערך הרק בהריקאי], 1) [בהגהת של פפס], 1) [ועי׳ היטב תוספות ע״ז מה. ד״ה תר״ע ומוס׳ סוטה ד. ד״ה בן עזאי וכו׳ ומה שנרשם שם בגליון].

תורה אור השלם

1. ושחד לא תקח כי השחד יעור פקחים ויסלף דברי צדיקים: שמות כג ח
2. לא תטה משפט לא תביר פנים ולא תקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים: דברים טז יט

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ והתנן הנוטל שכר: (ב) רש״י ד״ה בחריקאי וכו׳ לשון פגוס. וכן לעיל נדף קא. ורש״י פי׳ שם חריקאי בדלי״ת:

מוסף רש״י

תשבע בסוף. כשמתאלמן לו מתנרש ותתבע כתובה תשבע שלא עיכבה בידה משל בעלה כלום, ולא תשבע בתחלה. בפיקוח מזונות (לעיל פח:). קטמה נטיעה. נהמה שקטמה נטיעה (ב״ק נח:). גוזרי גזירות. קוצני קנסות, אדמון וחנן בן אנשלום (שם).

עין משפט נר מצוה

א א ב מיי׳ פ״ד מהל׳ שקלים הלכה ז סמג עשין מה טור ש״ע מ״מ סימן ט סעיף ג:
ב ג מיי׳ פכ״ב מהלכות סנהדרין הלכה ו סמג לאוין רס טוש״ע שם סעיף ו סימן לד סעיף יח בהגה״ה:
ג ד ה ו מיי׳ שם הלכה ה טור ש״ע שם סימן ט סעי׳ ה:

תוספות רי״ד

תשבע בסוף פירוש כשישמעו בו שמת ותבא לגבות כתובת׳ אז תשבע שלא עכבה בידה משל בעלה כלום ולא תשבע בתחלה עכשיו בעת גיבוי מזונות ובני כהנים גדולי׳ אמרו גם עכשיו תשבע שאין בידה משל בעלה כלום ובלא שבועה אין נותנים לה מזונות. קרנא הוה שקיל אסתירא מכל חד וחד ודאין להו דינא והיכי עביד הכי והכתיב ושוחד לא תקח וכ״ת ה״מ היכא דשקיל מחד ומחבריה לא שקיל דלמא אתי לאצלויי דינא קרנא כיון דשקיל מתרוייהו לא אתי לאצלויי דינא וכי לא אתי לאצלויי מי שרי והתניא ושוחד לא תקח מת״ל אם ללמד שלא לזכות את החייב ושלא לחייב את הזכאי אמרה תורה לא תקח שוחד הני מילי היכא דשקיל בתורת אגרא הוה שקיל ובתורת אגרא מי שרי והתניא הנוטל שכרו לדון דיניו בטלין אלא אגר בטילא הוה שקיל ואגר בטילא מי שרי והתניא מכוער הדיין שנוטל שכרו אלא שדינו דין ה״ד אילימא אגר דינא דינו דין מי שרי והתניא הנוטל שכרו לדון דיניו בטלין אלא לאו אגר בטלה וקתני מכוער הדיין ה״מ בטלה דלא מוכחא קרנא בטילה מוכח כדה דהוה תהי בחמרא ויהבו ליה זוזי כי הא דר״ה הוה דלי דולא כי אתא לקמיה לדינא א״ל הב לי גברא דדלי בהריקאי פי׳ במקומי ואדון לכו דינא

אפילו צדיק גמור ונוטל שוחד. והיינו ק"ו לרשעים שכבר נטל שוחד בפעם ראשונה דבפעם שניה שנוטל שוחד שכבר נעשה טפש מפעם ראשונה שנטלו. מ"ר. ורשב"ם פי' דהמי קל וחומר לטפשים אינו מן הברייתא אלא מדמניא חכמים ולדיקים משמע שרוצה לומר ק"ו לטפשים ולכך מתמה וכי הם בני דינא ומשני הכי קאמר ולא נידוק כמו שאמר והכי נמי אמרינן בהמקבל בסופו (ב"מ דף קיד:) ת"ר אם אינו עני הוא לא תשכב בעבוטו ומשמע הא עשיר שכב ומשני הכי קאמר: **מאי** דכתיב מלך במשפט יעמיד ארץ אם דומה דיין למלך שאינו צריך לבלום. הכא משמע דצריכות ממון קאמר משום שוחד מדמסיק עליה הכי דיינא דשאיל שאילתא ולעיל נמי ממילי דשוחד אירי ובסנהדרין נפ"ק (דף ז: ושם) מייתי הך דרשא גופה דרב נחמן בר כהן אדיין שאינו נקי וצריך לשאול הוראות ודיינין דמסיק התם דרש רב נחמן בר כהן מאי דכתיב מלך במשפט יעמיד ארץ ונתר הכי מסיק דבי נשיאה אוקמו דיינא דלא גמיר וכולה שמעתא דהתם מיירי בדיינא שאינו הגון מחמת שאינו נקי ואומר ר"ת דמהאי קרא איכא למידק שאינו צריך לא לממון ולא לדברי תורה. מ"ר: **לא** למאן דסני ליה ולא למאן דרחים ליה. ולאו בשוחד ושונא דאיירי ביה רבי יהודה ורבנן ח) גבי עדות איירי לגבי דיין אפי' רבנן מודו דפסול כדמסיק מקרא בפ' זה בורר (סנהדרין דף כט.) דא"כ הוה ליה לאתויי הכא קרא דהתם אלא התם בשוחד כגון שונאינו ושונא אלא דיבר עמו שנשה ימים אבל הכא בשוחד כי הגך דפרת גדפא אריאה אתא הוא גברא שקליה דאינו אלא חומרא בעלמא שהיו מחמירין על עצמן כדאשכחן בכמה דברים אבל פסולין לא הוו. מ"ר: **וכי** אלישע אוכל בכורים היה. אין צריך לדחוק כפי' הקונטרס דהכי פי' וכי אלישע אוכל בכורים היה והלא בשומרון היה ואין בכורים נאכלין חוץ לחומה כדמוכח בריש אלו הן הלוקין (מכות יז.) ובפ' בהמה המקשה (חולין דף סח: ושם) והכי איתא בהדיא בסדר אליהו זוטא דתלמידי חכמים כפרה להם לישראל בכל מקום מושבותיהם שנא' תקריב מנחת בכורים ואומר ואיש בא מבעל שלישה וגו' וכי אלישע אוכל בכורים היה והלא אין שם מקדש ולא מזבח ולא כהן גדול אלא אלישע ותלמידיו יושבין לפניו מבאן אמרו וכו': והיינו

אפילו צדיק גמור ולוקח שוחד אינו נפטר מן העולם בלא טירוף דעת ט) כי אתא רב דימי אמר דרש רב נחמן בר כהן מאי דכתיב [1]מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יהרסנה אם דומה דיין למלך שאינו צריך לכלום יעמיד ארץ ואם דומה לכהן שמחזר על הגרנות יהרסנה אמר רבה בר רב שילא [א]האי דיינא דשאיל שאילתא פסול למידן דינא ולא אמרן [2]אלא דלית ליה לאושולי אבל אית ליה לאושולי לית לן בה איני והא רבא שאיל שאילתא מדבי בר מריון אע"ג דלא שיילי מיניה [3]התם לאחשובינהו הוא דבעי אמר רבא מאי טעמא דשוחדא כיון דקביל ליה שוחדא מיניה איקרבא ליה דעתיה לגביה ט) והוי כגופיה ואין אדם רואה חובה לעצמו מאי שוחד שהוא ט) חד [ד]א"ר פפא לא לידון אינש דינא למאן דרחים ליה ולא למאן דסני ליה דרחים ליה לא חזי ליה חובה דסני ליה לא חזי ליה זכותא אמר אביי האי צורבא מרבנן דמרחמין ליה בני מתא לאו משום דמעלי טפי אלא משום דלא מוכח להו במילי דשמיא אמר רבא מריש הוה אמינא הני בני מחוזא כולהו רחמו לי כיון דהואי דיינא אמינא מינייהו סנו לי ומינייהו רחמו לי כיון דהזאי דמאן דמיחייב ליה האידנא קא זכי למחר אמינא אם מרחם כולהו רחמו לי אי מסנו כולהו סנו לי ת"ר [2]ושוחד לא תקח אינו צריך לומר שוחד ממון [ה]אלא אפילו שוחד דברים נמי אסור מדלא כתיב בצע לא תקח היכי דמי שוחד דברים יכי הא דשמואל הוה עבר במברא אתא ההוא גברא יהיב ליה ידיה אמר ליה מאי עבידתיך אמר ליה דינא אית לי א"ל פסילנא לך לדינא [ו]אמימר הוה יתיב וקא דאין דינא פרח גדפא ארישיה אתא ההוא גברא שקליה א"ל מאי עבידתיך א"ל דינא אית לי אמר ליה פסילנא לך לדינא [ז]מר עוקבא הוה שדי רוקא קמיה אתא ההוא גברא כסייה א"ל מאי עבידתיך א"ל דינא אית לי א"ל פסילנא לך לדינא [ח]מ"ר' ישמעאל בר' יוסי הוה רגיל אריסיה דהוה מייתי ליה כל מעלי שבתא כנתא דפירי יומא חד אייתי ליה בה' בשבתא א"ל מאי שנא האידנא א"ל דינא אית לי ואמינא אגב אורחי אייתי ליה למר לא קביל מיניה א"ל פסילנא לך לדינא אותיב זוזא דרבנן וקדיינין ליה בהדי דקאזיל ואתי אמר אי בעי טעין הכי ואי בעי טעין הכי אמר תיפח נפשם של מקבלי שוחד ומה אני שלא נטלתי ואם נטלתי שלי נטלתי כך מקבלי שוחד על אחת כמה וכמה: [ט]ר' ישמעאל בר אלישע אייתי ליה ההוא גברא ראשית הגז אמר ליה מהיכא את א"ל מדוך פלן ומהתם להכא לא הוה כהן למיתבא ליה א"ל דינא אית לי ואמינא אגב אורחאי אייתי ליה למר א"ל פסילנא לך לדינא לא קביל מיניה אותיב ליה זוגא דרבנן וקדייני ליה בהדי דקאזיל ואתי אמר אי בעי טעין הכי ואי בעי טעין הכי אמר תיפח נפשם של מקבלי שוחד ומה אני שלא נטלתי ואם נטלתי שלי נטלתי כך מקבלי שוחד על אחת כמה וכמה: רב ענן אייתי ליה ההוא גברא כנתא דגילדני דבי גילי א"ל דינא אית לי לא קביל מיניה א"ל פסילנא לך לדינא אמר ליה דינא דמר לא בעינא קבולי לקביל מר דלא למנען מר מאקרובי בכורים דתניא [3]ואיש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלהים לחם בכורים עשרים לחם שעורים וכרמל בצקלונו וכי אלישע אוכל בכורים הוה אלא לומר לך כל המביא דורון לתלמיד חכם כאילו מקריב בכורים אמר ליה קבולי לא בעינן דאיקביל השתא דאמרת לי טעמא מקבילנא [ב]שדריה לקמיה דרב נחמן שלח ליה נידייניה מר להאי גברא דאנא ענן פסילנא ליה לדינא אמר מדשלח לי הכי שמע מינה קריביה הוא הוה קאים דינא דיתמי קמיה אמר

האי

מינו נפטר מן העולם. והכי קאמר ק"ו שיקמה את עיניו כשיהא טפש בסופו ויבא לדון: **שאינו צריך כלום.** שהוא עשיר ואין צריך להחניף: **דשאיל שאילתא.** דרגיל לישאל מבני עירו בהמות וכלים: **מאי טעמא דשוחדא.** למה אסור ליטלו לזכות את הזכאי: **אין אדם רואה חובה לעצמו.** אין דעתו מתקרב לגד החובה לחייב את עצמו ואפילו מתכוין לדין אמת: **שהוא חד.** הנותן והמקבל נעשים לב אחד: **בני מחוזא.** עירו של רבא: **מיינייהו.** מקצתם שהכיר אותו אותם שזכיתי: **אם מרחם.** אם שהכיר נעשו כולם שהכיר: **כמברא.** גשר: **יהיב ליה ידא.** לסומכו: **כנתא דפירי.** סל פירות מפרכדם של רבי ישמעאל: **זוזא.** זוג: **בהדי דאזיל ואתי.** בכל אשר הולך ובא היה לבו לזכותו של אותו אריס ובאין לו פחתי זכות ואומר בלבו הלואי ויטעון כך וכך ויזכה בדין: **רשאים הנו.** בכל שנה שגחז אותן חייב ליתן לכהן אחד משאיס ט): **גילדני דבי גילי.** דגיס קטנים: **וכי אלישע אוכל בכורים היה.** והלא לא כהן היה שהרי מלינו בדברי הימים שנתייחס אביו על שבט גד דכתי' ויעני ושפט בנשן ט) ומלינו במסכת פסחים בחלו דברים (דף סח.) דשפט דהאי קרא הוא אביו של אלישע: **שמע מינה קריביה הוא.** להכי פסול ליה לדינא: האי

מסורת הש"ס

ח) סנהדרין ז:, כ) [שבת קיט.], ג) [בי' הענין אחד], ד) [מכות כד.], ה) [שם], ו) [חולין קמ:], ז) [דהיינו ה), ח) [סנהדרין מז:].

תוספות רי"ד

אמר רב פפא לא לידון אינש לא למאן דרחים ליה ולא למאן דסני ליה דרחים ליה לא חזי ליה חובא ודסני ליה לא חזי ליה זכותא ת"ר ושוחד לא תקח אינו צ"ל שיחד ממון אלא אפילו שוחד דברים אסור מדלא כתיב בצע לא תקח ה"ד שוחד דברים כי הא דשמואל הוה עבר במעברא אתא האי גברא והב ליה ידי' א"ל מאי עבידתיך א"ל דינא אית לי א"ל פסילנא לך לדינא. אמימר הוה יתיב גדפא ארישי' אתא ההוא גברא שקלי' מרישי' א"ל אמאי הא א"ל אית לי דינא א"ל פסילנא לך לדינא מר עוקבא הוה יתיב ושדי רוקא קמיה אתא ההוא גברא כסיי' א"ל מאי האי א"ל דינא אית לי א"ל פסילנא לך לדינא. ר"י בר"י הוה רגיל אריסי' למיתי ליה כנתא דפירי כל מעלי דשבתא זימנא חדא אייתי ליה בחמשה [בשבתא] א"ל מ"ש האיינא א"ל דינא אית לי יאמינא אגב אורחי אייתי ליה למר א"ל פסילנא לך לדינא ולא קביל מיניה א"ל דינא דמר לא בעינא קבולי מר דלא למנען מרבנן וקדייני ליה בהדי דאזיל ואתי אמר אי בעי טעין הכי ואי בעי טעין הכי אמר תיפח נפשם של מקבלי שוחד ומה אני שלא נטלתי ואם נטלתי שלי נטלתי כך מקבלי שוחד על אחת כמה וכמה. וכן עשה נמי ר' ישמעאל בן אלישע יב ענן אייתי ליה ההוא גברא כנתא דגילדני דבי גילא פי' דגים קטנים של נהר פלוני א"ל מאי עבידתיך א"ל דינא אית לי א"ל פסילנא לך לדינא ולא קביל מיניה א"ל דינא דמר לא בעינא קבולי לקביל מר דלא מימנען מלאקרובי בכורים דכתיב ואיש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלהים לחם בכורים עשרים לחם שעורים וכרמל בצקלונו וכי אלישע אוכל בכורים היה אלא לומר לך כל המביא דורון לתלמיד חכם כאילו הקריב בכורים א"ל קבולי לא בעאי לאקבולי השתא דאמרת לן טעמא מקבילנא קביל מידן לא דאיננא לך שדריה לקמיה דרב נחמן א"ל לידייניה מר להאי גברא דאנא ענן פסילנא ליה לדינא אמר מדשלח לי הכי ש"מ קריביה הוא הוה קאים דינא דיתמי קמיה

עין משפט נר מצוה

ד א ב מיי' פכ"ג מהל' סנהדרין הלכה ד טור ש"ע ח"מ סימן ט סעיף ג [וכ"כ אלפס סנהדרין פ"ג דף רנח אמר רבא בר רב הונא הלי דיינא כו']:
ה ג טור ח"מ סימן ט:
ו ד מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סי' ז סע"ז [וכ"כ אלפס שם]:
ז ה ו ז מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סימן ט סעיף ג [וכ"כ אלפס שם]:
ח ח ט י מיי' שם הל' ג טור ח"מ שם:
ט כ טוש"ע שם סימן ז סעיף ז בהג"ה:

תורה אור השלם

1. מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יַהֲרְסֶנָּה: משלי כט ד
2. וְשֹׁחַד לֹא תִקָּח כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר פִּקְחִים וִיסַלֵּף דִּבְרֵי צַדִּיקִים: שמות כג ח
3. וְאִישׁ בָּא מִבַּעַל שָׁלִשָׁה וַיָּבֵא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים לֶחֶם בִּכּוּרִים עֶשְׂרִים לֶחֶם שְׂעֹרִים וְכַרְמֶל בְּצִקְלֹנוֹ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ: מלכים ב ד מב

מוסף רש"י

אם דומה דיין למלך. שנקי בטיב דינין ומלא חכמה, כמלך זה שהוא עשיר (סנהדרין ז:) ולו: שאינו צריך לקנות אוהבים וליקח שוחד (משלי כט ה). ואם דומה לכהן שמחזר על הגרנות. לשאול תרומותיו, ולפי זה צריך לחזר לשאול ב"ד (סנהדרין שם).

האי עשה והאי עשה. מלות הדיינים עשה ושפטתם לדקד): **עשה דכבוד תורה.** דייניה דהאי גברא דהוא עשה דאיכא כבוד תורה דרב ענן בהדיה עדיף: **סדר אליהו רבה.** שלמד חוץ לתיבה. סדר אליהו זוטא שלמד בתוך התיבה: **הוה ריחחא.** כעס של מקוס וכא רעב לעולם: **דכי מיפטרי.** תלמידיו ממנו לעמוד מבית המדרש: **הוו פייסי גביה.** אוכלי שלחנו תרי אלפים ומאתים דכתיב ב) עשרים לחם ולחם בכורים הא עשרים וחד וכרמל הרי עשרים ותרתין וכל אחד לפני מאה איש הרי תרי אלפין ומאתים: **בתליסר אמוראי.** השומעין מפיו ומשמיעין לרבים זה מכאן וזה מכאן ומלפניו ומלאחור ומתחלקין למקומות הרבה שהיה העם רב: **וכסי ליה ליומא.** מאפיל את החמה והיה ניכר בא"י: **מגיסי ספרים.** של כל אדם ואדם שאסור להשהות ספר שאינו מוגה ג) משום אל תשכן באהליך עולה ד) ורואו בית דין שהיו מתעצלין בדבר והפקירו תרומת הלשכה לכך: בית אבטינס ובית גרמו במסכת יומא (דף לח.): **בדבבי.** בפרכות שבנגד הפתחים דלגיעותא עבידי ואינן תחת בנין אבל כל לוקח בנין כגון פרכות המבדילות בין היכל לקדשי הקדשים שהיו במקדש שני במקום אמה טרקסין שעשה שלמה בבנין ראשון ואנשי הגולה עשו את ההיכל גבוה מאד ולא יכול בנין בעובי אמה להתקיים בגובה כזה ה) והרחיבו לא יכלו לפי שמקצרים את ההיכל או את קדשי הקדשים ועשו שתי פרכות ובינייהס אמה כדאמרינן במסכת יומא (דף נא.): ואותן פרכות נעשו מקדשי בדק הבית: **ו' שערים.** לעזרה: **שפיס בדביר.** תחת אמה טרקסין: **ושפיס כנגדן בעליה.** להבדיל בין עליית היכל לעליית קדשי הקדשים וגם הן במקום אמה טרקסין: **המגדלות בניהן לפרה.** בחלרות הבנויות בצלעים בירושלים ותחתיהם חלל מפני קבר התהום כדתנן במס' פרה (פ"ג משנה ג) ומייתינן לה בפרק היש תחת המטה (סוכה דף כא.) ובאין נשים עוברות ויולדות שם ומגדלות שם בניהם לצורכי פרה אדומה לעסוק בשריפתה ומילוי מימיה ולהזות כל שבעה על כהן השורפה כדאמרינן במסכת יומא (דף ד.). ומעלה זו עשו לה להתעסק בה תיקוקות שלא נטמאו מימיהם מפני שזלזלו בה לעשותה בטבול יום כדתנן ו) מטמאין היו הכהן השורף את הפרה ומטבילין אותו להוציא מלבן של לדוקין שהיו אומרין במעורבי שמש היתה נעשית: **נשים יקרות.** עשירות: **מפרגסות.** בלבוש וכסות: כלי

והיינו דאמרינן סדר אליהו רבה וסדר אליהו זוטא. מ"ר לפי שהספיק בלמודו לרב ענן מלקו לשני סדרים ובפעם ראשון למד ממנו יותר מן הארבע ידות קרי לראשון סדר אליהו רבה ולבתרא קרי זוטא: **מבקרי** מומין שבירושלים היו נוטלין שכרן. תימה דהתנן בבכורות פרק עד כמה (דף כט: ושם) הנוטל שכר להיות רואה בכורות אין שותטין אותן על פיו וי"ל כמו שתרצתי למעלה ועוד דהתם דוקא בבכורות שיש לחוש שמא משום שכר יתירנו אבל הכא מיירי בצדיקת מומי שאר קדשים והכי איתא בשילהי פרק התרומה בשקלי' (דף ז.) דאמר מבקרי מומי קדשים נוטלים שכרן מתרומת הלשכה: **מלמדין** הלכות קמיצה. והא דלא תשיב הלכות מליקה שבכלל הלכות שחיטה הן: **שבעה** כנגד ז' שערים. לשבעה שערי עזרה קאמר אומר רבי דס"ל כתנא דתמני' דמס' מדות בפ"ק (משנה ד) דתנן ז' שערים היו בעזרה ג' בצפון וג' בדרום ואחד במזרח והא דתנן התם לעיל בשלשה מקומות הכהנים שומרים כו' על חמשה שערי העזרה כו' במס' תמיד בפ"ק (דף כ.) פריך להו ומשני אביי תרי מנייהו לא בעי שימור ורבא משני תנאי היא דתניא אין פותחין [מג' גזברין וז' אמרכלין רבי נתן אומר אין פותחין] מי"ג גזברים כנגד י"ג שערים דל חמשה דהר הבית פשו להו תמניא אלו ח' דעזרה אלמא איכא תנא דאמר תמניא הוו (ב) ואיכא תנא דאמר חמשה הוו תימה אמאי מייתי רבא הכי תנאי (ג) ממתניתין דמדות היה יכול להביא דתנן התם בפ' שני (משנה ו) שלש עשרה השתחוואות היו שם אבא יוסף בן חנן אומר כנגד י"ג שערים ועוד תימה דהרי כאן מחלוקת רביעי דעל כרחין לההוא תנא דס"ל די"ג שערים היו בעזרה לא מצי למימר דקסבר ח' ודל חמשה דהר הבית דהא מפרש התם שמש של אותן שערים ואין מזכירין אפי' אחד מאותן שערים דהר הבית המפורש בפ"ק דמדות שני שערי חולדה מן הדרום וקיפונוס מן המערב וטדי מן הצפון שער מזרחי שושן הבירה עליו עורה ואומר ר"מ דלעולם ס"ל לההוא תנא דז' שערים היו בעזרה והא דתשיב י"ג היינו עם השערים הקטנים דהכל תשיב תדע דהא תשיב פישפשין שהיו בשער נקנור אבל גדולים לא היו בעזרה אלא ז' והן אותן המפורשים בפ"ק והמעיין שם יתמצא דשער הקרבן דפ"ק הוא שער הבכורות דפ"ב ואותן י"ג שערים דמדות שנויים נמי במסכת שקלים כל אותה משנה ממש בפ' י"ג שופרות אבל אין שנוי בה אבא יוסף בן חנן כמו ששנוי במס' מדות ובגמרא דירושלמי קאמר תתני' אבא יוסף בן חנן דקאמר כנגד י"ג שערים דלרבנן ז' שערים הוו בעזרה דעתייהו דרבנן היכן היו השתחוואות האלו כי ההיא דתניא תמן י"ג פרצות היו בה שפרצו מלכי יון וחזרו וגדרום וגזרו כנגדם אבל אבא יוסף בן חנן קרא אותם שערים. מ"ר:

האי עשה והאי עשה ה) עשה דכבוד תורה עדיף סלקיה לדינא דיתמי ואחתיה לדיניה כיון דהזא בעל דיניה יקרא דקא עביד ליה איסתתם טענתיה: רב ענן הוה רגיל אליהו דאתי גביה דהוה מתני ליה סדר דאליהו כיון דעבד הכי איסתלק יתיב בתעניתא ובעא רחמי ואתא כי אתא הוה מבעית ליה בעותי ועבד תיבותא ויתיב קמיה עד דאפיק ליה סידריה והיינו דאמרי סדר דאליהו רבה סדר אליהו זוטא בשני דרב יוסף הוה ריתחא אמרי ליה רבנן לרב יוסף ליבעי מר רחמי אמר להו השתא ומה אלישע דכי הוו רבנן מיפטרי מקמיה הוו פיישי תרי אלפן ומאתן רבנן בעידן ריתחא לא הוה בעי רחמי אנא איבעי רחמי וממאי דפיישי הכי דכתיב ו ויאמר משרתו מה אתן זה לפני מאה איש מאי לפני מאה איש אילימא דכולהו לפני מאה איש בשני בצורת טובא הוו אלא דכל חד וחד קמי מאה איש כי הוו מיפטרי רבנן מבי רב הוו פיישי אלפא ומאתן רבנן מבי רב הונא הוו פיישי תמני מאה רבנן רב הונא הוה דריש בתליסר אמוראי כי הוו קיימי רבנן ממתיבתא דרב הונא ונפצי גלימייהו הוה סליק אבקא וכסי ליה ליומא ואמרי במערבא קמו ליה ממתיבתא דרב הונא בבלאה כי מיפטרי רבנן מבי רבה ורב יוסף הוו פיישי ארבע מאה רבנן וקרו לנפשייהו יתמי כי הוו מיפטרי רבנן מבי אביי ואמרי לה מבי רב פפא ואמרי לה מבי רב אשי הוו פיישי מאתן רבנן וקרו נפשייהו יתמי דיתמי ז) א"ר יצחק בר רדיפא א"ר אמי ח) מבקרי מומין שבירושלים היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה אמר רב יהודה אמר שמואל ט) ת"ח המלמדין הלכות שחיטה לכהנים היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה אמר רב גידל אמר רב י) ת"ח המלמדים הלכות קמיצה לכהנים נוטלין שכרן מתרומת הלשכה אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן יא) מגיהי ספרים שבירושלים היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה אמר רב נחמן אמר רב נשים האורגות בפרכות נוטלות שכרן מתרומת הלשכה יב) ואני אומר מקדשי בדק הבית הואיל ופרכות תחת בנין עשויות מיתיבי נשים האורגות בפרכות ובית גרמו על מעשה לחם הפנים ובית אבטינס על מעשה הקטרת כולן היו נוטלות שכרן מתרומת הלשכה יג) התם בדבבי דאמר רבי זירא אמר רב יד) שלשה עשר פרכות היו במקדש שני שבעה כנגד שבעה שערים אחד לפתחו של היכל ואחד לפתחו של אולם (א) ב' בדביר ב' כנגדן בעליה: ת"ר טו) נשים המגדלות בניהן לפרה היו נוטלות שכרן מתרומת הלשכה אבא שאול אומר נשים יקרות שבירושלים היו זנות אותן ומפרנסות אותן בעא מיניה רב הונא מרב כלי מלכי יון וחזרו וגדרום וגזרו כנגדם י"ג השתחוואות ואם תאמר לרבנן נמי דתני שבעה שערים מאי קמתמה כנגד מי הוו השתחוואות אינהו נמי מודו דעם הקטנים היו שלשה עשר כדפרישית ואומר רבינו מס כיון דלא תשיבי בעייהו כל כך שיקראו אותם שעריס אין גדלה שיהא השתחוואות כנגדם אבל אבא יוסף בן חנן קרא אותם שעריס. מ"ר:

ב) [שבועות ל:], ג) [קלים פ"ד ה"ב ע"ש], ג) [יומא נד. ע"ש], ד) [דברים ח], ה) [מ"ב ד], ו) [לעיל יט:], ז) [איוב יח], ח) [עי' ב"ב ג.], ט) [פרה פ"ג מ"ז],

תורה אור השלם

ו. ויאמר משרתו מה אתן זה לפני מאה איש ויאמר תן לעם ויאכלו כי כה אמר יי אכל והותר: מלכים ב ד מג

הגהות הב"ח

(א) גמ' ג' בדביר. ר"ב פי' רש"י במגילה י ע"ב דביר היא המחילה המבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים: (ב) תוס' ד"ה שבעה כו' תמניא הוו ואיכא תנא דאמר שבעה הוו ואיכא תנא דאמר חמשה וכו': (ג) בא"ד הכי תנאי מבברייתא ממתני' דמדות כו':

מוסף רש"י

שבעה כנגד שבעה שערים. שבעה לשבעה שערי העזרה (יומא נד.). שתים בדביר. במקום אמה טרקסין, ושתים כנגדן בעליה. לתוך בין עליית היכל לעליית בית קדשי הקדשים (שם).

עין משפט נר מצוה

א מיי' פכ"ח מהל' סנהדרין הל' ו ופ"ו מהל' מ"ת הל' י סמג לאוין רס עוש"ע מ"מ סי' עו סעי' ח והגה"ה וסעיף ב: יא ב ג ד מיי' פ"ל מהל' שקלים הל' ד: יב ה מיי' שם הל' ז: יג ו ז מיי' שם הלכה ח ב: יד ח מיי' שם הלכה ד:

תוספות רי"ד

אחתיה קמיה אמר האי עשה והאי עשה עשה דכבוד תורה עדיף סלקיה לדיניה דיתמי ואחתיה לדיניה כיון דחזי בעל דיניה הכי איסתתים טענתיה. רב ענן הוה רגיל אליהו דהוה מתני ליה סדר אליהו כיון דעביד הכי לא אתא יתיב בתעניתא ובעא רחמי ואתא ואם"ה הוה מבעית הוי יתיב בתיבותא ומתני דהיינו דאמרי סדר אליהו רבה וסדר

ורבי גבו והותירו מאי הוי. אבל אהנך דלעיל לא פריך בית גרמו וכית אבטיעם דבכל הנהו היו בית ישראל מקדישין אותן לצורך כך כמו לצורך קרבנות שכל אותן דברים רגילות הן והייגו דקתני דבאין מתרומת הלשכה עצמה ולא קתני מותר הייגו משום דלאו מחמת לב ב"ד מישתרו אלא מחמת ישראל אבל להך תירוצא פריך דמסיק היכא דלא הותירו אמרי והיכא דהותירו שרי פריך מאי שנא דהא פשיטא שלא לדעת כן מקדישין כיון דלא שרית ליה כי לא הותירו ומשני לב ב"ד מתנה עליהן והן מקדישין לדעת ב"ד: **תנא** דבי **רבי ישמעאל כלי שרת באין מתרומת הלשכה.** הא תרומת הלשכה היינו מותר תרומת הלשכה כדמוכח במתני' דפליג אר"ע דקתני מותר תרומה לכלי שרת וא"ת כי פריך הש"ס ואימא שיריים גופייהו והייגו משום דכתיב שאר ולישני דהא שאר הכסף היינו מותר תרומה י"ל דנמילתא דפסיקא ליה בעי לאוקמי קרא דהיינו שיריים דבכל שנה אימהו אבל במותר דלא פסיקא ליה לא ניחא ליה לאוקמי לקרא: **כדאמר רבא העולה עולה ראשונה.** תימה אמאי איצטריך אלא דרשא דרבא תיפוק ליה מהיכא דמפקא מתניתין דזבחים בפרק כל התדיר (דף פט. ושם) דקתני כל התדיר מחבירו קודם לחבנו התמידים קודמין למוספים כו' וקא בעי בגמרא מנ"ל ומתמה מנא לן דקתני טעמא מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד וכ"ם דהתם איצטריך היכא דליכא אלא חד דלשמעינן קרא דעקיינן לגמרי מוספין מקמי תמידין לא היא דמהתם נפקא לן בכ"מ דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם כדמפיק התם מכאלה תעשו שיהו כל עשיות שוות ואי בכי האי גוונא מיירי מהתם לא נפקא לן ועוד מסברא ריש דכל התדיר מחבירו קודם לחבירו מיתניא דומיא דבבא שאחריה דקתני כל המקודש מחבירו קודם לחבירו דם חטאת קודם לדם עולה מפני שהוא מרצה כו' וכל הנך בקדימה ממש מיירי והא נמי ליכא לתרוצי דאי מהתם דמלבד עולת הבקר הוה אמינא דווקא עולה דקדמה למוספין משום דתדירא ומוספין לא תדירי אבל תמידין לעולת נדבה דהויא ליה נמי תדירא לעולם אימא לך לא תקדוש להכי איצטריך קרא דהעולה עולה ראשונה דבמנחות פרק התכלת (דף מט. ושם) מייתי לקרא דרבא אקדימה דעולה למוספין דאמרי' התם בעא מייניה רב חייא בר בא מרב חסדא בבור שאין להם תמידין ומוספין אי זה מהם קודם כו' ומסיק אמר ליה תניתוה התמידין אין מעכבין את המוספין ולא המוספין את התמידים ה"ד אילימא דאית ליה וליקדם והתניא מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר ת"ל וערך עליה העולה ואמר רבא כו' אלא בדלית ליה ואי בתמידין ומוספין דהיום פשיטא שתדיר קודם אלא במוספין דהיום ותמידין דלמחר אלמא אקדימה דעולה למוספין מייתי לה ותימה דרשת המשנה הוה ליה לאתויי דקתני בהדיא מלבד עולת הבקר ובההיא דשילהי הגוזל קמא (ב"ק דף קיא. ושם) קשה יותר דקתני הניא אשמו עד שלא הניא גזלו לא יצא ומפרש בגמ' מלבד אילו הכפורים מכלל דכסף קדיש ופריך אלא מעתה מלבד עולת הבקר ה"נ דמוספין בריש והא תניא מנין שלא יהא דבר כו' ואמר רבא העולה עולה ראשונה והשתא הוה ליה לאתויי מתני' דכל התדיר דאדרבה מדכתי' מלבד מכלל דעולה קדמה ונרא' לפרש דולאי מדכתי' העולה נפקא דהקטרת תמיד קדמה להקטרת מוספין דגבי הקטרה הוא דכתי' מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה התם עשוי דדם ניהו והשתא בב"ק לא הוה מצי לאתויי מתני' דכל התדיר דולאי גבי אילו הכפורים משמע לשון מלבד דכסף קדיש כיון דהוא כתוב תחלה בפרשה והדר כתיב אילו הכפורים אבל גבי עשיות ליכא למידק דמוספין קדמי כיון דכתיב עולה בריש והדר עשיה דדם דמוספין אבל הקטרה דמוספין כתיב בריש להכי פריך שפיר מההוא דרבא ומיהו בההוא דמנחות ולאי הוה מצי לאתויי ההיא דכל התדיר:

שמעו

כלי שרת מהו שיעשו מקדשי בדק הבית צורך מזבח גינהו ומקדשי בדק הבית אתו או צורך קרבן גינהו ומתרומת הלשכה היו עושין אותן א"ל אין נעשין אלא מתרומת הלשכה איתיביה [1]וככלותם הביאו לפני המלך ויהוידע (הכהן) את שאר הכסף ויעשהו כלים לבית ה' כלי שרת וגו' א"ל דאקרייך כתובי לא אקרייך גביאי [2]אך לא יעשה בית ה' ספות וגו' כי לעושי המלאכה יתנוהו אי הכי קשו קראי אהדדי לא קשיא כאן שגבו והותירו כאן שגבו ולא הותירו וכי גבו והותירו מאי הוי א"ר אבהו [6]לב ב"ד מתנה עליהן אם הוצרכו הוצרכו ואם לאו יהו לכלי שרת תנא דבי רבי ישמעאל כלי שרת באין מתרומת הלשכה שנאמר את שאר הכסף איזהו כסף שיש לו שיריים הוי אומר זה תרומת הלשכה ואימא שיריים גופייהו כדאמר רבא [3]העולה עולה ראשונה ה"נ הכסף כסף ראשון מיתיבי [8]הקטורת וכל קרבנות צבור באין מתרומת הלשכה מזבח הזהב [א] ולבונה וכלי שרת באין ממותר נסכים [3]מזבח העולה הלשכות והעזרות באין מקדשי בדק הבית חוץ לחומת העזרה באין משירי הלשכות זו היא ששנינו חומת העיר ומגדלותיה וכל צרכי העיר באין משירי הלשכה תנאי היא דתנן [7]מותר תרומה מה היו עושין בה ריקועי זהב ציפוי לבית קדשי הקדשים ר' ישמעאל אומר מותר פירות לקין המזבח מותר תרומה לכלי שרת [2]ר"ע אומר [9]מותר תרומה לקין המזבח מותר נסכים לכלי שרת רבי חנינא סגן הכהנים אומר [6]מותר נסכים לקין המזבח מותר תרומה לכלי שרת וזה וזה לא היו מודים בפירות פירות מאי היא דתניא מיתר תרומה מה היו עושין בה לוקחין פירות בזול ומוכרין אותם ביוקר והשכר מקיצין בו את המזבח וזו היא ששנינו מותר פירות לקין המזבח מאי זה וזה לא היו מודין בפירות דתנן [7]מותר שירי לשכה מה היו עושין בהן לוקחין בהן יינות שמנים וסלתות והשכר להקדש דברי ר' ישמעאל רבי עקיבא אומר אין משתכרין בשל הקדש אף לא בשל עניים בשל הקדש מאי טעמא לא [7]אין עניות במקום עשירות בשל עניים מאי טעמא לא דלמא מתרמי להו עניא וליכא למיתבא ליה: מי שהלך למדינת הים: איתמר רב אמר דפליג ר"ע אדרבי ישמעאל ולא הודה לו שיהו משתכרין בשל הקדש:

פוסקין

כלי שרת. שמשתמין בהן במזבח החיצון שהוא בנין של אבנים: **וכלכלותם.** לחזק את בדק הבית בימי יהואש. ופסוק זה בדברי הימים: **שגבו.** לצורך בדק הבית והותירו שאין צריכין לכולו עושין מן המותר כלי שרת: **מאי הוי.** הא לא לקדושת קרבן גבו: **כסף שיש לו שיריים.** כסף הקופות שהוא נותר מן הלשכה ושיריים נשארים בלשכה: **זה תרומת הלשכה.** כסף שבקופות: **ואימא שיריים גופייהו.** משיריים הנותרים בלשכה כלי שרת נאין ולא מן התרומה עצמה: **העולה עולה ראשונה.** מנין שלא יהא דבר קודם על המערכה לתמיד של שחר ת"ל וערך עליה העולה [8] והוינן בה [9] מאי תלמודא ואמר רבא העולה משמע העולה האמורה ראשון בסדרי קרבנות והיא עולת הבקר שנא' [1] ואומרת להם זה הדשה כו' וה"א יתירא קא דריש. וה"נ את שאר הכסף בכסף שיש לו שאר: **מזבח הזהב.** כלי הוא ולא בנין שאינו ממוצר לאדמה ויכולין לטלטלו לפיכך נידון ככלי: **ולבונה.** של לחם הפנים: **מותר נסכים.** פליגי בה במס' מנחות בפרק שתי מדות (דף 5.) רבי חייא ב"ר יוסף אמר בינוני מדות שהמספקין סלתות שקבלו מעות הקדש לספק סלתות כל ימות השנה מודדין להקדש במדה מבוצלת טפופה ולא ממוקה והמקריבן מוחק המדה והם מותר נסכים ומוכרים אותן ור' יוחנן אמר כאותה ששנינו המקבל עליו לספק [כל ימות השנה להקדש] סלתות מארבע סאין בסלע ועמדו משלש שנתייקרו מספק מארבע והמקבל לספק משלש והוזלו ועמדו מד' מספק ד' וזו היא ששנינו מותר נסכים לקין המזבח: **מזבח העולה.** שהוא בנין בא מקדשי בדק הבית: **חוץ לחומת העזרה.** כגון עזרת נשים והחיל וחומת העיר ומגדלותיה באים משיריים הנותרים בלשכה כשתרומה בקופות: **באין היא.** דאיכא למאן דאמר כלי שרת מתרומת הלשכה באין: **מותר תרומה.** הנשאר בקופות בר"ח ניסן שמכאן ואילך אין לוקחין קרבנות צבור אלא מתרומה חדשה כדאמרינן בר"ה (דף 1.) קרבנות צבור הבאין באחד בניסן מצוה להביא מן החדש: **ציפוי לבית קדשי הקדשים.** מחפין בהם הרצפה והכתלים: **מותר.** ריוח פירות. ולקמן מפרש מאי ניהו: **לקין המזבח.** כשהוא בטל מנדרים ונדבות לוקחין עולות ומקריבין בשר למזבח ועורות להכהנים: **וזה וזה.** ר' עקיבא ור' חנינא: **לא היו מודין.** שיהא שום מותר בפירות: **והשכר מקיצין בהן.** והקרן לכלי שרת כדקאמר רבי ישמעאל: **מאי זה וזה לא היו מודים.** מאי פירושא דלא היו מודים כדתנן

ב) [שבועות יא. מנחות עט.]. **ג)** [מנחות מט. תמיד כח.]. **ד)** [מ"מ נה. זבחים קנ.]. **ה)** [מנחות 5.]. **ו)** שקלים פ"ד ה"ב. **ז)** [שבת קג: זבחים פח: מנחות פט. תמיד כט. לח.]. **ח)** [ויקרא ו]. **ט)** [פסחים נח.]. **י)** [במדבר כח]. **כ)** נ"א אנין.

תורה אור השלם

1. וכבכלותם הביאו לפני המלך ויהוידע את שאר הכסף ויעשהו כלים לבית ה' כלי שרת והעלות וכפות וכלי זהב וכסף ויהיו מעלים עלות בבית ה' תמיד כל ימי יהוידע:

דברי הימים ב כד יד

2. אך לא יעשה בית ה' ספות מזמרות מזרקות וחצצרות כל כלי זהב וכלי כסף מן הכסף המובא בית ה': כי לעשי המלאכה יתנהו וחזקו בו את בית ה':

מלכים ב יב יד-טו

3. והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר וערך עליה העלה והקטיר עליה חלבי השלמים: ויקרא ו ה

גליון הש"ס

גמ' מותר תרומה לקין המזבח. אם לא היה מותר היו עושים נדבה שלא יהיה המזבח בטל. רבינו יונה פ"ג דברכות:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ולבונה ו)כלי. מלת ולבונה עם הוא"ו ממלא וכלי מיקפים וג"כ וכל כ"ה בירושלמי דשקלים (פ"ל ה"ג):

עין משפט נר מצוה

טו א מיי' פ"ד מהלכות שקלים הלכה ח:

טז ב מיי' שם הלכה ט וז"ל:

מוסף רש"י

לב בית דין. של סנהדרין (מנחות עט:) וכל מידי לציבור ניתנין ב"ד לב (שביעות יא.). **העולה עולה ראשונה.** דכתיב גבי סדר המערכה וכער עליה הכהן עצים בבקר בבקר וערך עליה העולה, ס' יתירה דריש, שתהא היא ראשונה שלא יהא הקטר קודם לתמיד של שחר (ב"מ נה.) העולה משמע העולה תהא ראשונה לכל הקרבנות (מנחות מט.) מדלא כתיב וערך עליה עליה, אלא העולה, הכי קאמר וערך עליה מיד העולה המסוכה המסורה תהא לכל העולות והייגו עולת תמיד דפרשת קרבנות, דקרבן תמיד כתיב בה (פסחים נח: [כעי"ז זבחים קג.] תו: אלא לאורויי בעלמא אתא שיקטירו עליה עולה ושלמים, נכתוב וערך עליה (ויקא לד.), לקיין המזבח. כשהמזבח בטל לוקחין מאותן נסכים בכסים לעולה ומקיצין אותם, ולשון קין היינו דבלות, כאדם שמניחין לו מאים לאחר שעדה, והכי אמרינן בפ"ק דשבועות (יב: ע"ש) קין בבנות שוא לאדם (מנחות צ. מכתי').

תוספות רי"ד

אליהו זוטא: תנן התם מותר שירי הלשכה מה היו עושין בהן לוקחים בהן יינות שמנים וסלתות והשכר להקדש דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר אין משתכרין בשל הקדש ולא בשל עניים בשל הקדש אין עניות במקום עשירות בשל עניים דלמא מיחדמי עניא וליכא למיתבא ליה: חנן אומר וכו' והלכתא כחנן כדאמרי' לקמן דדוקא בשתבוא לגבות כתובתה אז לא תגבה בלא שבועה אבל כשתובעת מזונות יהבינן לה בלא שבועה איתמר רב אמר

פוסקין מזונות. ג"ד יורדין לנכסי מי שהלך למדינת הים ופוסקין מזונות לאשתו: **בששמעו בו שמת כ"ע לא פליגי.** דפוסקין דלמאי ניחוש לה מי לצרי הרי סופה לגבות כתובתה ותשבע שלא עיכבה משלהם כלום ומי לשמא אמר לה לאי מעשה ידיך במזונותיך וקבלה עליה משמת אינה משועבדת לו למעשה ידיה. ומ"מ והרי היא משועבדת ליתומים ואף הם יאמרו לה הוא לא היה יכול לומר לה אלא מ"ל היא מתרלה: **לרבי.** לרורות כספים נתן בידה למזונות: **חייבי שמא אמר לה לאי מעשה ידיך במזונותיך.** וקבלה עליה: **איכא בינייהו גדולה.** הרואיה להתפיסה מעות ולא ספקה מזונות במעשה ידיה שהן שני בצורת או שאינה בעלת מלאכה לצרי איכא למיחש לאי מעשה ידיך במזונותיך ליכא למיחש דיין דלא ספקה לא קבלה עליה: **אי נמי קטנה.** ובעלת מלאכה והשנים כתקנן: **וספקה.** לרב זביד פוסקין דלא עביד איניש דמתפיס לרבי לקטנה לרב פפא אין פוסקין דאיכא למימר לאי מעשה ידיך למזונותיך אמר לה: **ואם בא ואמר פסקתי לה מזונות.** אתפסתיה לרבי: **גאמן.** ובשבועה ומחזרת מה שנתנו לה ב"ד: **לאחר שמועה.** לאחר ששמעו בו שמת בא: **ולא דבר אחר.** מפרש לקמיה: **במשרה אשתו ע"י שליש.** העמיד אפוטרופוס לזונה ועכשיו משך האפוטרופוס את ידו דהשתא ודאי לצרי ליכא למיחש ולא לשמא אמר לה לאי מעשה ידיך למזונותיך: **אי הכי.** דהשרה אותה ע"י שליש אפי' בניו ובנותיו נמי דהא גלי דעתיה דניחא ליה שיהו מזונין משלו: לדקה

ומפרנסין לאשתו אבל לא בניו ובנותיו ולא דבר אחר אמר רב ששת במשרה את אשתו ע"י שליש אי הכי בניו ובנותיו נמי כשהשרה לזו ולא השרה לזו מאי פסקא אלא אמר רב פפא כששמעה בו שמת בעד אחד היא דאי בעית אינסובי בעד אחד מצי מינסבא מזוני נמי יהבינן לה בניו ובנותיו דאי בעו למיחת לנכסיו בעד אחד לא מצו נחתי מזוני נמי לא יהבינן להו מאי דבר אחר רב חסדא אמר תכשיט רב יוסף אמר צדקה מ"ד תכשיט כל שכן צדקה

הוא איל והיא אמרה שגירשה ולא מת ולא דמיא לההיא דפרק המפקיד (ב"מ דף לח: ושם) שנו שנשנה רב אחד אין מורידים קרוב לנכסיו ושמואל אמר מורידין כששמעו בו שמת כולי עלמא לא פליגי דמורידין וההוא שמעו בו שמת היינו בעד אחד דאי בשני עדים מאי חידוש הוא הלא הם יורשים אותו וא"ת ואעד אחד היאך מורידין והתנן ביבמות בפרק האשה שהלכה (דף קט:: ושם) גבי האשה שאמרה מת בעלי שאין האחים נכנסים לנחלה על פיה ומדהיא לא מהימנא עד אחד נמי לא מהימן וי"ל דהתם מיירי לירד ולמכור אבל בהמפקיד מיירי לירד על מנת שלא למכור כדמוכח התם והא דתניא לקמן ב"ד יורדין לנכסיו וזונין ומפרנסין את אשתו אבל לא בניו ובנותיו ומוקמינן לה כששמעו בו שמת בעד אחד וקאמר בניו ובנותיו דאי בעו מיחת לנכסים בעד אחד לא מצו נחתי מזוני נמי לא יהבינן להו התם נמי למכור אבל בפירות הגדלים בשדה אכלי להו שפיר: **חיישינן שמא אמר לה כו'.** וקיבלה עליה ופטרתו ופטור היא בכך אע"ג דהשתא לא ספקה: **קטנה וספקה.** וא"ת הואיל וספקה נימרו לה ב"ד לאי מעשה ידיך למזונותיך ולמה יורדים לנכסיו לגמלן דחייש לצרי ואי לא ספקה א"כ היכי מחלה למ"ד לאי מעשה ידיך והא אין מחילת קטנה כלום וי"ל כגון דספקה לדברים גדולים ולא ספקה לדברים קטנים דלדברים קטנים מהני מחילתה אי נמי בפעוטות דמקחן מקח ומתנתן מתנה. מ"ר: **תרגמה שמואל בששמעו בו שמת.** תימה א"כ מאי טעמא דבני כהנים גדולים דמה לי דמת בניתו מה לי ששמעו בו שמת ע"פ עדים ואין נראה לפרש ששמעו בו ע"פ עד אחד וי"ל דאפי' מת בניתו פליגי בני כהנים גדולים והא דנקט למי שהלך למדינת הים דנותא נקט דס"ד ניחוש כ"כ לצרי דאפילו בשבועה לית לה. מ"ר: **ואם בא ואמר פסקתי לה מזונות נאמן.** פירש רש"י אף להוליא מידה מה שנתנו לה ב"ד בשבועה דהכי משמע דאנשבעה קאי והיינו טעם דהתמא דמילתא מתפיס לה לצרי הלכך מוליאין מידה בשבועה ונראה לרבי (להגריבה שבועה ובשבועה תגבה מה שלוותה ואכלה דאי לאו הכי לא תמצא מי שיוה לה שירצה להפסיד אבל עכשיו שהיא נשבעת אין יראים כלום שסומכין עליה שתשבע. מ"ר: **ואם בא ואמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי.** כלומר אם לוותה ואכלה לא אפרע שאם לא היו מלוים לו היתה דוחקת עצמה אף ע"ג דלא ספקה והאי דאמרינן לקמן לוותה ואכלה עמדה ומיאנה ודייקינן טעמא דמילתה הא לא מיאנה יהבינן לה התם שפסקו לה ב"ד:

מאי פסקא. תימה לרבי אין סתמא דמילתא אשתו דחייב במזונותיה משרה על ידי שליש בניו ובנותיו דלא מיחייב במזונותיהם לא משרה וכבניו שמשון מפרש הסוגיא אי הכי בניו ובנותיו נמי אי אמרת בשלמא דלא אייתי מתני' במשרה אשתו ע"י שליש אלא אשתו ובניו שמוכין על שולחנו ניחא דאשתו מפרנסין הואיל והיא חייב לזונה משום דשמא התפיסה לרבי אין ב"ד נמנעין מלזונה אבל בניו ובנותיו דאינו חייב במזונותיהן אין ליבד לנכסיו לפרנסם דנקל יש לאוש שמא התפיסה לרבי והניח להם מעות לפרנסם עד שיגוש אבל השתא דמוקמת במשרה ע"י שליש ליכא למיחש לצרי ומשני במשרה אשתו ע"י שליש אבל בניו שמוכין על שולחנו ולא השרה ע"י שליש ולהכי חיישינן לצרי ופריך מאי פסקא דזה אין רגילות דאשתו ישרה ע"י שליש ובניו יהיו שמוכין על שולחנו:

עמד

ששמעו בו שמת. פירש הקונטרס דלמאי ניחוש לה מי לצרי הרי סופה ליטול כתובתה ולישבע שלא עיכבה משלהם כלום והשתא בעי למימר דפליגי בלא שמעו בו שמת היינו בלא שבועה דאי בשבועה אמאי לא תטול וזה אינו דהא בשמוע פריך עד כאן לא פליגי אלא לשבועה אבל למזונות יהבינן לה אלמא דשמואל אפילו בשבועה אין לה ונראה לרבי דהיינו טעמא דבשמעו בו שמת לכולי עלמא פוסקין דאין כאן שום הוכחה לאשה דתפסה לרבי ולא שאמר לה לאי מעשה ידיך במזונותיך אבל בלא שמעו שמת אמר שמואל דאין פוסקין דמוכחא מילתא מדאיתו חוזר שנסתלק ממנה בשום ענין לרב זביד בלרבי ולרב פפא דאמר לה לאי כו' והלכך אפי' בשבועה לא מהימנא. מ"ר. ולבי מגמגם לפירושו דפריך בשמוע מהא דתניא מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות בני כהנים גדולים אומרים כו' ואם בא כו' ומשני בששמעו בו שמת ודוחק לשנויי בא לאחר שמועה ונמלא שהיה שקר מה ששמעו בו שמת והיה מלי לשנויי בלא שמעו בו שמת וכגון דפסקיה מבית או שום אומן שאינו יכול לשוב דמודה שמואל דפוסקין לה מזונות כיון דהשתא ליכא הוכחה ואמר לי רבי דהא מילתא לא שכיח הוא שיארע אומן או יפסיקו הנהר יותר מיום או יומים:

בששמעו בו שמת כולי עלמא **לא פליגי.** נראה לרבי דהאי שמעו בו שמת בשני עדים מדקאמר לקמן ששמעו בו שמת בעד אחד מכלל דעד השתא ס"ד בשני עדים ונקול נמי ליכא למימר מדפריך לקמן ת"ש האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים כו' ובאה ואמרה גירשני בעלי מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה ומשני כששמעו בו שמת פירוש שמת קודם אותו הזמן שאמרה שגתגרשה ופריך מ"ש עד כדי כתובתה אפילו לעולם נמי ואי שמעו בו שמת בקול קאמר מאי קושיא וכי יש להאמין הקול

יז א מיי' פי"ב מהל' אישות הל' יז סמג לאוין קפ"ח טוש"ע אה"ע סי' ע סעי' ה:
יח ב מיי' שם טור שו"ע שם סעיף י:
יט ג מיי' פי"ח שם הל' יט טוש"ע שם סי' לה סעי' י:
כ ד מיי' פי"ב שם הל' יז טוש"ע שם סימן ע סעיף ה:
כא ה מיי' שם הלכה כא טור שו"ע שם סעיף י:
כב ו מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ט וסעיף י יא:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' אמר שמואל וכו' הראשונים שאין פוסקין מה טעם לפי שאין מדם:

מוסף רש"י

מודה לי אבא. שמואל היה קולא לרב אבא לנכסיה (ברבות m). חזנין. מזונות, ומפרנסין. לנוש וכסות, אבל לא בניו ובנותיו. שאינו חייב במזונותיהן בחייו (לעיל מח). תכשיט. בשמים של אנקת רוכל שהנשים מתקשטות בהם (שם). מ"ד תכשיט. לא יהבינן לאשתו, כל שכן צדקה. שאין עליו לעשות לדקה מנכסיו, ואתתיא קיימי (שם).

תוספות רי"ד

פוסקין מזונות לא"א ושמואל אמ' אין פוסקין פי' מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות רב סבר ב"ד יורדין לנכסיו ופוסקין מזונות לאשתו ושמואל אמר אין פוסקין בששמעו בו שמת כ"ע לא פליגי שפוסקין כי פליגי בשלא שמעו בו שמת רב אמר פוסקין דמשועבד לה ושמואל אמר אין פוסקין מ"ט רב זביד אמר אימור צררי אתפשה רב פפא אמר חיישינן שמא אמ' לה צאי מעשה ידיך למזונותיך. פי' היא קבלה עליה אבל כששמעו בו שמת פוסקין וליכא למיחש לצררי שהרי סופה לגבות כתובתה ואז תשבע שלא עכבה בידה משלהם כלום ולצאי מעשה ידיך למזונותיך נמי ליכא למיחש שכבר מת ואינה משועבדת לו. וא"ת הרי היא משועבדת ליתומים ואף הם יאמרו לה כן. תשובה אף הוא אינו יכול לומר לה אא"כ תחרצה היא והרי עכשיו אינה רוצה. אמר שמואל ומודה לי אבא בשלשה חדשים הראשונים שאין פוסקין לפי שאין אדם מניח את ביתו ריקם: תנן מי שהלך למדינת הים וכו' ע"כ לא פליגי אלא לענין שבועה אבל מזוני יהבינן לה תרגמ' שמואל כששמעו בו שמת: ומהכא שמענו שאין היתומים יכולין להשביע האלמנה כל זמן שהיא נזונית דילמא אתפשה בעלה צררי דהא פסקי לקמן הלכתא כחנן ב"ש דק"ל כרב דאמר פוסקין מזונות לא"א ומוקי למתני' מחיים דבעל ואיכא למימר התם הוא דפליגי עליה דחנן ואמרי תשבע דמאן לימא לן דאתא לידי גיבוי כתובתה ותשבע דילמא מיתא היא ברישא הלכך תשבע השתא דילמא צררי אתפשה אבל באלמנה הניזונית כ"ע לא פליגי דתשבע בסוף ולא תשבע בתחילה: בני כהנים גדולים אומרים תשבע חנן אומר לא תשבע ואם בא בעלה ואמר פסקתי לה מזונות נאמן פי' יבשבועה ומחזרת לו מה שנתנו לה ב"ד ה"נ כששמעו בו שמת ודא אם בא קאמר אם בא לאחר שמועה.

שני דייני פרק שלשה עשר כתובות

עמד בדין וברח. בפרק החולץ (יבמות דף מא: וסס) פרש"י דוקא ברח אבל חלה הוא או חלתה היא לא משמע לפי דבריו דקנס הוא ותימה אם כן מאי קפריך הואיל ומשום קנס מתפרנסת ויש לומר דאי מישינן כולי האי לגרר כדחיים שמואל לא היה לקונסו כל כך ור"מ פירש שמלא בירושלמי ברש אף ע"פ דברח או דוקא אלא ה"ה חלה דניזונת משלו וא"ת והא אמרינן חלה הוא או היא אינו מעלה לה מזונות לאד ליפנא גבי הגיע זמן ולא נשאו יש לומר שאני הכא שהיה לו לכנוס מיד אחר הגעת הזמן אחר שנשה חדשים אבל אם הם כשהתחיל חליו לפני שהגיע זמן מאי הוה ליה למיעבד ומיהו קשה אי בחלה נמי מעלה לה מזונות אמאי אמרי' בסמוך דלא משעבדא ליה למעשה ידיה וי"ל דבחלה נמי קנסינן ליה משום דלא כנס מיד אחר שנשה חדשים ואחר שעמד בדין מיד ואם תאמר לפרש"י דמפרש דוקא ברח אבל חלה לא בפ"ק (דף ג.) דמיפעיא לן חלה מהו אמאי לא פשיט מהכא דאמרי' דוקא ברח אבל חלה לא וכל שכן הוא דהא הכא דאין לה מזונות אף על פי שפשע קנס שהיה לו לכונסה מיד אחר שעמד בדין אבל אם הם חלה קודם שהגיע הזמן מאי הוה ליה למיעבד דעל כורחין בהכי מיירי דאי חלה הוא אחר כך פשיטא דאין להפסידה ואיכא למימר דימה שאני דלאו אגידא ביה כולי האי כמו ארוסתו ואינה עומדת כל כך לכונסה לא מיחייב מזונות כולי האי ומיהו קשה לפירוש רש"י דעל כורחין מוקי האי ברח אבל חלה לא מחמת מרדין אלא מחמתה דאי לאו הכי הייט חלה ואם כן מאי קפריך הכא למ"ד אין פוסקין מזונות לאשת איש הכי הכא לא שייך התפסת לגרי הואיל ומחמתה ברח:

הני מאני דקוניא. פי' בקונטרס פלומי"ר בלע"ז כלי חרס שמתיכין לתוכו עופרת ואין נראה לר"ת דבזמחים פרק איזהו מקומן (דף נד.) גבי עשיית מזבח תניא מניח סיד וקוניא (ג) וממחה ושיפך הוא ליה למימר אבר שהוא לשון גרייתא ועוד אמר רבי מדמסיק עלייהו בפ"ב דמסכת ע"ז (דף לג: וסס) ובפרק כל שעה (פסחים דף ל: וסס) משום דמגרפי פירוש שמעורב בהם גריף שקורין אלו"ס בלע"ז על כן נראה כדפירש הערוך ד) דקוניא הייט כלי חרס המחופה בהתכת זכוכית ולהכי מסיק עליה דמגרפי משום דזכוכית תמילת בריאתו מן החול ובאותו חול מעורב גריף ולהכי בלעי יכן מורה רבינו תם באותם פלומי"ר שלנו שמתיכין לתוכן עופרת אינן נאסרין ביי"נ יותר משאר כלי חרס ועוד מדקדק ר"ת אף אם היה כולי מעופרת לא היה נאסר ועכשיו שאין בו אלא עופרת מעט יאסר אבל בהתכת זכוכית ניחא דאפי' כולן של זכוכית אינו נאסר לפי שנתבטל היטב ואינו נבלע אבל קוניא לא נתבטל כל כך ובלע טפי: **ירוקי.** פירש בקונטרס לענין חמץ בפסח וגיעולי עובדי כוכבים ויין נסך ולא משום דאיכא למיפסק הלכה כרב זביד לענין חמץ בפסח דהא מרימר דפליג עליה ושרי ירוקי דוקא לענין יין נסך אבל לענין חמץ בפסח מודה דאסירי אפי' חיורי כדאיתא בהדיא בפ' אין מעמידין (ע"ז דף לב:) ומפרש התם טעמא דתאמיטי בחמין:

חנן אומר איבר מעותיו. ליכא לאקשויי מהא דקיימא לן (לעיל פ.) היורד לתוך שדה של חבירו ונטעה שלא ברשות דשמין לו כאילו הוא מחבירו דומתן לו מה שהנטעו (ב"מ קא. ע"ב) דהתם שנתן בעין הוא ודין הוא שיטול אבל הכא לא השבית לו שום שבח נכסים אלא שהגילו מגניית בעל חובו ולא מידי יהיב ליה והוה כמגריה אדי מנכסי חבירו דאע"ג דמהנה אותו לא מתחייב מידי כדמסיק בגדרים באין בין המודר (דף לג:) וא"ת הא אמרי' בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף לג:) שומר חנם שהיה לו

בג א מיי' פי"ח מהל' אישות הל' טו סמג עשין כא טור ש"ע אה"ע סי' קט סעיף ח:

כד ב מיי' שם הל' כד סמג שם טוש"ע שם סימן לג סעיף ח [וכרב אלפס עוד פי"א דמכילתין דף קכה:]:

כה ג מיי' פכ"ד מהל' אישות הל' ה סמג עשין נא טוש"ע שם סי' קטו סעיף ה [וכרב אלפס פי"א דמכילתין דף קכה:]:

כו ד מיי' פי"ב שם הל' יט סמג עשין מח ולאוין פא טוש"ע שם סי' ע סעיף ח:

כז ה מיי' פי"ב מהל' ממרים ומלה הל' כה ופי"ז מהל' מלכות אסורות הל' ב סמג לאוין עח וקמח טוש"ע אה"ע סי' תלח סעי' כג וטוש"ע יו"ד סי' קנ סעיף ח:

כח ו ז מיי' פי"א מהל' מלכות אסורות הל' יט סמג לאוין קמח טוש"ע יו"ד סימן קלה סעיף ו:

כט ח מיי' פי"ב מהל' אישות הל' יט סמג עשין מח ולאוין פא טור ש"ע אה"ע סי' ע סעיף ח:

תוספות רי"ד

ת"ש דאשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאה ואמרה מת בעלי רצתה ניזונית רצתה גובה כתובתה פי' שהאשה שאמרה מת בעלי נאמנת להנשא וכמו שנאמנת להנשא כך נאמנת ליטול כתובה דאמר־יגן כיכמות בהאשה בש"א תנשא ותטול כתובה וכו' עד חזרו ב"ה להודות כב"ש וכמו שנאמנת לגבות כתובתה כך היא נאמנת על המזונות גרשני בעלי מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה פי' כשאומרת גרשני בעלי אינה נאמנת על הגירושין והלכך אינה יכולה לגבות כתובתה דשמא לא גרשה אבל מזונות אית לה ממה נפשך דאי גרשה כל כתובתה יש לה ואי לא גרשה יש לה מזונות כדין כל אשה שהלך בעלה למדינת הים ודוקא עד שיעור כתובתה אבל יותר משיעור כתובתה לא דהא אמרה גרשני שאין מזונות לגרושה. בשלמא לר"ד פוסקין מזונות לא"א שפיר פי' הינו דמתפרנסת עד כדי כתובתה ממה נפשך אי גרשה יש לה כתובה אי לא גרשה מזוני אית לה אלא למ"ד אין פוסקין מזונות לא"א מאי איכא למימר פי' דילמא לא גרשה וא"א היא וכיון דאין פוסקין מזונות לא"א (איהי שקילא) [והיכי שקלא] מזונות ו) פי' כששמעו בו שמת דממה נפשך גרשה כתיבתה אית לה לא גרשה מזוני נכי אית לה. ומ"ט עד כדי כתובתה אפילו טובא נמי פי' דכיון ששמעו בו שמה הרי היא ככל אלמנה דעלמא ותחפרנס לעולם אפילו יותר משיעור כתובתה פי' דהנן כל זמן שהיא בכית בעלה גובה כתובה לעולם שאני הכא דאיהי היא דאפסידא אנפשה דאמרה גרשני בעלי פי' ואין לגרושה מזונות הלכך עד שיעור כתובתה שקלא ממה נפשך אבל טפי לא ומהכא מוכח דכל אלמנה דעלמא מתפרנסת והולכת לעולם אפילו יותר משיעור כתובתה והדר גביא כתובתה ולאפוקי ממ"ד שאין אלמנה יכולה ליקח מזונות יותר משיעור כתובה כדכתבי' לעיל בפ' אלמנה ניזונת: ת"ש כיצד אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר בישבת תחת בעלה שהרי בעלה חייב במזוניתיה אלא כגון שהלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה ועמדה ומיאנה טעמא דמיאנה הא לא מיאנה יהבינן לה ושמואל הכא לא מיאנה יהבינן לה לאי ניחוש אי משום צררי לקטנה לא מתפיש ואי משום מעשה ידיה התם קטנה לא ספקה ומהכא מוכח דמי שהלך בעלה למדינת הים ולויחה ואכלה הבעל חייב לפרוע מה שלוותה דדוקא ממאנת היא דלית לה אבל אשה דעלמא אית לה ודכותיה אמרינן בפ' יש מודעות ומאי דאמרינן לקמן מי שהלך למדינת הים יעבד אחד ופרנס את אשתו הניח מעותיו על קרן הצבי דוקא בשפרנס הוא מאליו שלא אמרה לו אשתו הלוני והוא מאליו היה מספיק לה מזונות דאמרינן רצה לכבדה מאליו ואין הבעל חייב לפרוערו אבל ריבא דהיא אמרה לו הלוני והלוה לה כיון שע"ד הלוואה נתן לה חייב הוא לפרוערו ומסיק תלמודא והלכתא

ו) ל"ל היכי שקלא מזונות ומשני דהכא נמי כשמעו בי שמת פי' דממ"נ יכי'.

לדקה. אין ב"ד פוסקין לדקה לענייס מנכסיו בזמן שאשר בני העיר פוסקין עליהן לדקה: **תכשיט.** בשמיס שהתקשט בהן אשתו: **שלשה חדשים הראשונים.** שאינה יכולה לא להנשא ולא להתיאנס ניזונת משל בעלה: **עמד בדין.** ואמרה לו כגון מו חלוץ: **רלקה ניזונת כו'.** שהאשה נאמנת לומר מת בעלי ותיגשא וכשם שנאמנת ליגשא כך נאמנת ליטול כתובתה כדאמרינן במסכת יבמות ז) מספר כתובתה ולמד לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ביני: **מתפרנסת והולכת כו'.** כתובה לא גביא שמא לא גירשה וגגירושין לא האמינוה אבל מזוני יהבינן לה ופרעון כתובה ממה נפשך אם גירשה הרי נטלתן בכתובתה ואם לאו הרי הוא חייב במזונותיה: **איהי היא דאפסדה אנפשה.** שאמרה גרשני וגרושה אין לה מזונות. וכי תימא כיון (א) דשמעה שמת תגבה כתובתה יחד אין הכי נמי והאי דקאמר מתפרנסת והולכת אם אינה רוצה ליטול כתובתה דסבורה שמא לא מת ונוח לה ליטול לשם מזונות שאם יבא בעלה תהא כל כתובתה קיימת ומתפרנסת עד כדי כתובתה ומו לא יהבינן לה: **מאני דקוניא.** כלי חרס שמחפין עליהם עופרת שקורין פלומבלי"ר בלע"ז: **ירוקי אסירי.** לענין חמץ בפסח וגיעולי עובדי כוכבים ויין נסך: **חיורי שרו.** לפי שהעופרת מחליק את החרס ואינו מניחו לבלוע. אבל הירוקים מעורב בריף שקורין אלו"ס בתוך העופרת והוא עז ומחלחל את החרס ובולע והכי אמרי' במסכת ע"ז (דף לג:) דמגרפי ובלעי: **קרטופנא.** ביקועי קיריוניי"ם בלע"ז: **מתני' חנן אומר איבר איבד את מעותיו.** שלא אמרתי לך הלוני ואני אפרע אבל אם הלוה את האשה מעות למזונותיה על מנת שתשלם לו הוא תובעה והיא תובעת הבעל וישלם כדאמר לעיל בממאנת ולוותה ואכלה ועמדה ומיאנה טעמא דמיאנה הא לא מיאנה הא לא מיאנה דמיאנה רבי זביד בקוניא דאמר רב זביד ה) הני מאני דקוניא ו) חיורי ואוכמי שרו ירוקי אסירי ולא אמרן ז) אלא דלית בהו קרטופני אבל אית בהו קרטופני אסירי: **מתני'** ח) מי שהלך למדינת הים ועמד אחד חנן אומר איבד את מעותיו נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו ישבע כמה הוציא ויטול א"ר דוסא בן הרכינס כדבריהם א"ר יוחנן בן זכאי ט) יפה אמר חנן הניח מעותיו על קרן הצבי: **גמ'** י) תנן התם המודר הנאה מחבירו

ז) יבמות מא:, ב) [מוספתא פ"ו], ג) [ער' חוס' ב"מ יח: ד"ה הוציאה וחוס' לעיל פט: ד"ה יכול], ד) לעיל נח: ודף ע: פב. וכ"ק מ: ע"ז ב"ב מט: ניטין עז:], ה) ע"ז לג: פסחים נ.], ו) [מדרש לג:], ז) שם לג., ח) [דף קח.], ט) [ערך קניא].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה איהי וכו' מיון דשמעו: (ב) חוס' ד"ה הני וכו' ופיק וקוניא וזפת וממחה:

לעזי רש"י

פלומבלי"ר [פלומי"ר]. לצפות בעיפרת.
אלו"ם. אלום.
קיריוניי"ש [קריבצי"ש]. סדקים.

מוסף רש"י

דלא ניחא ליה דתינוול. תע"ש שלא יוה בלמתו, עבדינן לעיל חח.. היבמה שלשה חדשים הראשונים. שאינה יכולה להנשא מחמת בעלה, נזונת משל בעלה. שכן מתו לה אם תהא יתנה בביתי ומתוזמ מנכסי כל יומי מיגר אלמלותין. מיכן ואילך אינה ניזונת לא משל בעלה ולא משל יבם. ואינה דומה לשאר אלמנה, דהתם כל זמן שלא נשאת לאחר ואומרת מתמת בעלי שכבודו גדול עלי, יש לה מזונות, אבל הך אגידא ביתם, לפיכך אין לה על נכסי בעל מזונות ולא משל יבם עד שתכנס לאיפה (יבמות מא.). עמד בדין. שתבעתו בדין אי כנים לו פעור יכנה, נזונת משל יבם. דקנסינן ליה (שם.). יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת. משלך, ואיני עושה. לך כלום אלא לעצמי (לעיל מ.). איני ניזונת משל בעלי ואיני עושה לו מלאכה, דכי תקון רבנן מזוני לנשותה תקון, זמנין דלא ספקה במעשה ידיה ואחר כך תקנו מעשה ידיה לבעלה משום איבה, הלכך יכולה לומר לו אפשי (ניטין עז.) אני איני לריכה לך, מעוגנת אני ואי אפשי לעשות מלאכה, אמלא לי מזונות, או יש לי אומנות יקרה יתר על כדי מזונותי (לעיל פג.). מאני דקוניא. פלומי"ר בלע"ז ושל חרס הוא ועוות בתוכו (פסחים לי. וכעי"ז ע"ז לג.). ירוקי אסור. עשוין מקליקע שחופרים ממנה לריף, אלו"ס בלע"ז, והוא עז ובולע לעולם (פסחים שם וכע"ז ע"ז שם). קרטופני. נקעים וסדקים (ע"ז שם).

תוספות רי"ד (המשך)

פוסקין מזונות לא"א פי' ולסוף ג' חדשים הראשונים כדאמרן לעיל ובלא שבועה כתנן. והלכתא כרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה. והלכתא כותיה דרב זביד בקוניא דאמר רב זביד הני מני דקוניא אוכמי וחיורי

שוקל לו את שקלו. שוקל בשבילו שקל שהוא חייב לכל שנה לקרבנות צבור: **ופורע לו את חובו.** אם חייב ממון לעשה מותר לזה שיפרענו בשבילו: **ומחזיר לו אבידתו.** אם ראה חמורו תועה מותר להשיבו: **במקום שנוטלין שכר.** על טורח השבתה: **תפול.** הניח השכר להקדש שהרי שניהן מודרין בהנאה זה מזה: **מצוה קא עביד.** כלומר מצוה בעלמא קא עביד ואינו מהנהו לזה שאם לא שקל עליו לא הפסיד כלום שיש לו חלק בקרבנות: **דתנן פורמין.** את הלשכה בשלש קופות: **על האבוד.** אף על מי ששלח שקלו ואבד: **ועל הגבוי.** שעדיין לא הגיע כאן: **ועל העתיד לגבות.** ואפילו לא נגבה לאחר מכאן יש לו חלק בתרומה ובקרבנות אלא שחיסר מצוה נמצא שכר המצוה על הנותן: **משתרשי ליה.** מרויחו: **תנן היא דאמר איבד מעותיו.** זה שפרנס את אשת חבירו ונתכוון לשם הלוואה שישלם לו בעצה איבד מעותיו ואין יכול לומר לו את חובך פרעתי שלם לי. והוא הדין נמי לכל חוב שעליו ועמד חברו ופרעו וזה לא אמר לו הלוויני אינו חייב לו כלום וכיון דאילו פרעיה לשם הלוואה לאו הלוואה היא כי פרעיה נמי לשם מחילה לאו מידי יהיב ליה: **אפילו תימא רבנן.** דאמרי חייב אע"פ שלא אמר לו הלוויני וגבי שאר חוב נמי חייב לשלם וכי מחיל אסור במודר הנאה והכא דקתני פורע לו את חובו בשלוה זה מחלה הלוואה מן המלוה על מנת שלא לפרוע עד שירצה לא יוכל המוסר ללחצו הלכך לאו מידי יהיב ליה:

א ישוקל לו את שקלו **ב** ופורע **(א)** את חובו **ג** ומחזיר לו אבידתו ובמקום שנוטלין שכר תפול הנאה להקדש בשלמא שוקל לו את שקלו מצוה קעביד **(ב)** דתנן **ג** דתורמין על האבוד ועל הגבוי ועל העתיד לגבות ומחזיר לו אבידתו נמי מצוה קעביד אלא פורע לו את חובו הא קמשתרשי ליה **ד** אמר רב אושעיא הא מני חנן היא דאמר **ה** איבד את מעותיו ורבא אמר אפי' תימא רבנן הכא במאי עסקינן שלוה על מנת שלא לפרוע בשלמא רבא לא אמר כרב אושעיא דמוקים לה כרבנן אלא רב אושעיא מ"ט לא אמר כרבא אמר לך רב אושעיא נהי דהנאה לית ליה

כיסופא

(א) גמ' ופורע לו את חובו:

(ב) (ג"ל דתניא וכן בי' תוס' בב"מ מג.). **ג)** ב"מ נח. שקלים פ"ב ה"ל. **ד)** (נדרים לג. כל הענין ע"פ הטבו).

ה) (ג"ל דתניא וכן בי' תוס' בב"מ נח.). **ב)** ב"מ נח. שקלים פ"ב ה"ל. **ג)** (נדרים לג. כל הענין ע"פ הטבו).

הגהות הב"ח

(א) גמ' ופורע לו את חובו:

מוסף רש"י

שוקל לו את שקלו. המדיר יכול ליתן בשבילו מחצית השקל שנותנין לתרומת הלשכה, ויכול לפרוע חובו ואין מהנה לו כלום (נדרים לג.). תורמין על האבוד. בשהיו מחלקים שלש קופות מכסף הלשכה והיא תרומה ליקח מכסף הקופות כל קרבנות צבור ותורמין אותן על מנת שיהו שלש קופות כלשון ותרומה לשייר שיהו אותן שהביאו שקלים הנשארים בלשכה זוכים בתרומת הקופה לרוות הקרבנות גם עליהם ותורמין אותן אע"פ ששלח שקלו ואבד לו ואין יודע לו (ב"מ נח.). ועל הגבוי. ועודני בדרך, ועל העתיד לגבות. מי שנתנם ולא שלח שקלו בחדר, היה משלמו כל השנה כולה ונותנין בשופר שכתוב עליו מקלין חדתין והלשכה היתה נתרמה ג' פעמים בשנה, בפרים הפקח ובפרום עגלת ובפרום החג, וכשמגיע זמן לתרום נותנין מעות השופר בלשכה ותורמין וכשתורמין תרומה ראשונה נותנין אף על העתיד לגבות וגם בשניה ובשלישית והמכיא אחר שנתרמה השלישית נותנו לשופר שאם תקלין עתיקין ומופל לשירי הלשכה ומהן נאין מומת העיר ומגדלותיה (שם). **הא מני** דתנן היא דאמר איבד את מעותיו. שאין למלוה על בעלה של זו כלום הואיל ולא נתן בידו אלא הבריח אדי מעליו שפרנס את אשתו שהוא חייב לזונה, הכי נמי כי פרע חובי אדמיה אדי הוא, שאין לו לפרוע החוב כלום, ולהכי סבר, דאי הכים גדולים דקליני ועניה דתנן היא, כיון דאמרי יבנא כמה הוליא ויטול מן הנבוי, הכא נמי סברי להו כי פרע חובי יכול הפורע לגבות מן הלוה, ולהכי הוי הנאה גמורה אם אינה אם אין הפורע מחזר וגובה ממנו ואסור (נדרים לג.). **שלוה על מנת שלא לפרוע.** מזה, דהשתא כי פרעו זה לא הוי הנאה, הואיל ואי בעי לא מצי למיגבי מניה כלום, ושוקל לו את שקלו ומי מוקמינן ליה לדברי הכל כה"ג שאינו מהנה לו כלום, כגון שהוא עכשו שקל את שקלו ושגרו לירושלים ונגנב או אבד לאחר הלשכה, ואם לא נתחייב בתחריטו ולא היה לו לפרוע, דהכי ק"ל (ב"מ נ.): בני העיר שגיגרו שלשלן ונגנבו או שאבדו, אם נתרמה התרומה נשבעין השלוחין לגזברים שאבדו וגבאים שעורים, דמודרין על האבוד, ואם קודם שנתרמה הלשכה נשבעין לבני העיר לפיכך כי חזר המודר ופרע שקלו מותר, ולא מהנה ליה כלל (נדרים לג.).

תוספות רי"ד

שוקל לו את שקלו ופורע לו את חובו ומחזיר לו את אבידתו ובמקום שנוטלין עליה שכר תפול הנאה להקדש בשלמא שוקל לו את שקלו מצוה קעביד דתנן תורמין על האבוד ועל הגבוי ועל העתיד לגבות פי' ואע"ג שהוא נהנה כלום שבלא הא היה לו חלק בקרבנות מחזיר לו אבדתו נמי מצוה קעביד פי' ואע"ג שהוא נהנה הוא יכול לומר אני איני מחכוין לההנאה אלא לקיים המצוה. אלא פורע לו את חובו הא קמישתרשי ליה אמר רב אושעיא מני חנן הוא דאמר אבד מעותיו פי' ואע"ג דמטי ליה הנאה מיניה דהא מיפצי ליה מב"ח כיון דשלא מדעתו עשה ואיבעי לתובעו כדין לא מצי תבע ליה ולאפוקי מיניה בדינא שרי דבודאי אי מצי תבע ליה לדינא ולאפוקי מיניה אסור דהויא מחילה גביה וההנהתו אבל כיון דלא מצי לאפוקי מיניה בדינא שרי והכי נמי אמרינן התם דמקריב עליו קיני זבין וקיני זבות ויולדות ומתירו לאכול בקדשים ונן את אשתו ואת בניו אף על פי שהוא חייב במזונותיהן דאף ע"ג דמטי ליה הנאה מיניה כיון דלאו מדעתו קעבד ולא מצי תבע ליה בדינא שרי ואין אנו צריכים לימר עכשיו בשוקל לו את שקלו דטעמא משום דתורמין על האבוד ונמצא שלא ההנהו אלא אע"ג דההנהו כיון דלאו מדעתיה קעביד ואינו יכול לחובעו בדין לחנן שרי

עין משפט נר מצוה

ל **א** מיי' פ"ו מהלכות נדרים הלכה ד סמג לאוין מג.

לא ב מיי' וסמג שם טוש"ע י"ד סי' רכא סעיף ג:

לב ג מיי' פ"ז שם הל' ח סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

לג ד מיי' פ"ג מהלכות שקלים הלכה ט:

לד ה מיי' פכ"ו מהל' מלוה ולוה הל' ו סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' קכח סעי' ח:

לו לקדש ברועים ובמקלות ולא קידש חייב ומפרש שומר חנם בחנם שומר שכר בשכר ומסיק דחוזר ונוטל מבעל הבית משמע דשומר חנם נמי אם קדש ברועים ובמקלות בשכר חוזר ונוטל מבעל הבית ואמאי מחזיר אבידתו אריא בעלמא הוא וכן הא דתנן בפ' אלו מציאות (ב"מ דף לא: ושם) היה בטל מסלע לא יאמר לו תן לי סלע אלא אם נותן לו שכרו כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה ופירש בקונטרס שאם היה עוסק במלאכה חמורה ונוטל שכר מרובה כמה היה פותח משכרו ויעסוק במלאכה קלה כמו השבת אבידה וכן יתנו לו ואמאי אבידתו אריא בעלמא הוא ולפי מה שפירש רבינו תם דדוקא במפרנס את אשתו קאמר חנן לפי שיכולה לנמנס ולהתפרנס בדוחק אבל שאר פורע לו חובו לא כמו שאמר לקמן לא קשיא מידי ואומר רבי כי מן הדין היה ודאי פטור כדמשמע הכא אלא תקנת חכמים התם שישלמו לו כדי שישיב אבידתו של חבירו וכן בקדש ברועים ובמקלות בשכר דחוזר ונוטל שכר מבעל הבית כדי שיעסוק להבריח את האריי ואפי' עולה השכר כדי דמיהן נפקא מינה לטורא דחיותא אבל פורע חובו ועמד אחר ופרנס את אשתו למה לנו לעשות תקנה על זה ומהאי טעמא נמי הא דאמר בהמזקין (גיטין נח:) הכא ממתא חוב וממתא אנפרות אין בו משום סיקריקון פירוש אם שהתה בידו י"ב חדש אין נותן רביע לבעלים ויחזיק בקרקעות אלא מחזיר לו הקרקע גרמה לרבי דלא בחנם מחזיר אלא משלם לו מה שהוציא להוציאה מיד העובד כוכבים ורבינו גרשון פי' בתשובותיו כמו כן דאע"ג דלא הוי אלא כמבריח אדי בעלמא יש לו לשלם מידי דהוה אקדש ברועים ובמקלות בשכר וגבי משיב אבידה דאל"כ אין לך אדם מגיע של חבירו מיד העובדי כוכבים ולא כפי' הקונטרס שפירש בגיטין שמחזיר לו בחנם וא"ת דתנן בהגוזל בתרא (ב"ק דף קטו:) שטף נהר חמורו וחמור חבירו שלו יפה מנה ושל חבירו מאתים והניח זה את שלו והציל את של חבירו אין לו אלא שכרו ואמאי דמי חמורו היה לו לשלם והיה רבי רוצה לומר דמשום הכי אין לו אלא שכרו דמיירי כגון שבעל החמור בפניו וכי עשו חכמים תקנה ה"מ שלא בפניו אבל בפניו לא וקשה א"כ אפי' שכרו לא יהא לו להא תנן בפ' הכונס (שם דף נח. ושם) נפלה לגינה ונהנית משלמת מה שנהנית ומפרש רב בגמרא אפי' נחבטה דס"ד מבריח אדי מנכסי חבירו ומה שנהנית נמי לא משלם קמ"ל ופריך אימא ה"נ ומשני מבריח אדי מנכסי חבירו מדעתו והאי שלא מדעתו א"נ מבריח אדי לית ליה פסידא דאי אית ליה פסידא ומשמע ליישנא קמא מדעתו אע"ג דאית ליה פסידא פטור ועל כורחין לא אפשר לפרש כן מהכיא דאלו מציאות (ב"מ דף לא:) ודהשוכר את הפועלים (שם דף נג:) אלא הכי פירושו מבריח אדי מדעתו היכא דלית ליה פסידא האי שלא מדעתו לאו משום דאי לא הוי פסידא יהא חייב דפשיטא אם נחבטה ולא נתקלקלו הפירות למה יהא חייב אלא כלומר האי שלא מדעתו שעל כרחו הוא מבריח אדי ואם דוחקים את האדם על כרחו להבריח את האדי ממקומו של חבירו אע"ג דלית ליה פסידא חייב לשלם לו שכר טורחו והשתא בהכיא דהגוזל בתרא אם נפרם דדמי חמורו אינו חייב לשלם לפי שהוא בפניו אלמא חשבינן כאילו לית ליה פסידא א"כ לא יהא לו אפי' שכרו כיון דמדעתו הוא ולית ליה פסידא על כן נראה לרבי דהיינו טעמא דאינו משלם דמי חמורו שיהא חייב לשלם אלא מה שהוא מהנה אותו ואינו מהנה אותו אלא כדי שכרו שהרי גם הוא היה מוצא להציל בכדי שכרו דעל כרחך מיירי שיכול להציל שלא יזכה אותו מן ההפקר: **ובמקום שנוטלין שכר תפול ההנאה להקדש.** בפ' אין בין המודר (נדרים דף לג:) מוקי לה בין בשנכסי שניהם אסורין זה על זה משום הכי תפול הנאה להקדש דלא מצי מחזיר ליטול שכר ולא מצי בעל אבידה לעכבו בין בשנכסי מחזיר דוקא אסורין על בעל אבידה ולא נכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר ואם אין המחזיר רוצה לקבל שכר בעל אבידה אינו יכול לעכבו ותפול הנאה להקדש: **ועל העתיד לגבות.** פי' בקונטרס אפי' לא נגבה לבסוף וקשה לרבי מדא דהוה ליה למיתני ועל העתיד לגבות ומו לא דהוי אבוד וגבוי בכלל ועוד דתנן (בפקלים דף ג:) ומייתי לה בהזהב (ב"מ דף נח. ושם) בני העיר ששקלו שקליהם וגנבום מהשלוחין או שאבדו השלוחין אם עד שלא נתרמה התרומה נשבעים השלוחים לבני העיר ובני העיר שוקלים ומביאים אחרים אבל משנתרמה אחריות מהקדש ואם כפירוש הקונטרס דאפי' לא נגבו לבסוף תורמין עליהם אמאי בני העיר שוקלים ומביאין אחרים תחתיהם אי משום מצוה אפי' משנתרמה נמי ועוד פירש רש"י על האבוד מי ששלח שקלו ואבד ועל הגבוי שעדיין לא הגיע וקשה דא"כ זו ואין ל"ל זו קתני אלא נראה לפרש על האבוד שבא ליד גבאי ואבד ועל הגבוי ביד השליח ונאבד מיד השליח לאחר שנתרמה התרומה דאי נאבד קודם שנתרמה התרומה חייבין בעלים באחריות ועל העתיד לגבות שיבא לידי גבוי לבסוף והא דאמר הכא שוקל לו את שקלו באבוד וגבוי דלא מיחייבי בעלים באחריות: **הא** מני חנן **היא דאמר איבד מעותיו.** הואיל וכן שאינו יכול עתה לתובעו ממנו אע"פ שמ"מ מהנהו שאין צריך לשלם חובו משום הכי לא מיתסר שאינו אלא גרמא בעלמא שעל ידי שפורע זה לבעל חובו מיפטר ודמי להא דתנן באין בין המודר (נדרים דף מג.) המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל ילך אצל חנוני הרגיל אצלו כו' ויתן לשום מתנה אע"ג דעל ידו משתרשי ליה מזוני שרי הואיל ולא עביד אלא גרמא בעלמא ולא דמי לעושה לו מלאכה דאסור אע"ג דלא מצי מבע ליה מיניה דהתם מדידיה לדידיה קא מיתהני אבל הכא גרמא בעלמא הוא ורבינו תם מפרש דאיירי דוקא במזונות אשתו ומשום הכי פטור דאין הדבר ברור שהיה מתחייב זה הבעל מזונות שמא היה יכול להפטר שהאשה עצמה היתה מצמצמת אם לא היתה מוצאה מי שמחליף לה מעות אע"ג דבפסקו לה ב"ד מיירי דאי לאו הכי לא הוי מיחייב לכ"ע אלא לאשה עצמה לא היה מיחייב אלא פסק ב"ד מכ"מ היתה מצמצמת דלא ליקרו לה רעבתנותא אבל גבי שטר חוב אפי' חנן מודה דלא איבד מעותיו דהנאה גמורה היא הואיל ולא היה יכול להפטר בשום ענין והכי פי' הא מני חנן היא כלומר האי פורע מיירי באותו חוב דאיירי בה חנן דהיינו במזון האשה דוקא וחנן היא וכן פירש רבינו חננאל ושני רב אושעיא הא דתנן ופורע את חובו מזונות אשתו הן ואליבא דחנן וריב"א הביא ראיה מירושלמי דה"ה בשאר חובין דגרסינן אבא בר ממל בעי הפורע שטר חוב של חבירו שלא מדעתו בפלוגתא דחנן ולאו הכי אם גדולים מ"ר אפי טעמא דבני הכים גדולים תמן לא עלה בדעתו שתמות אשתו ברעב ברם הכא מפייסנא ליה ומחיל לי הגע בעצמך דהוה גביה משכון מפיים הוינא ליה ויהיב לי משכוני עד כאן בבעל חוב שאינו דוחק ואפי' בבעל חוב דוחק נשמעינה מן הדא שוקל לו את שקלו לא שקיל אין ממשכנא הדא אמרת אפי' בעל חוב דוחק אלמא מחלוקת בבעל חוב כמו למזונות ואומר רבינו תם על כרחך פליג גמרא ירושלמית אגמרא שלנו דמוקים ההוא טעמא דשוקל את שקלו בבני הכים גדולים אע"ג דממשכנין על השקלים ורב אושעיא מוקי לה בחנן ופליג לגמרי דלית ליה הך סברא ומפרש דלא פליגי אלא במזון האשה כדפרשינן ועוד דעל כרחין סוגיא דירושלמי לא אתיא כסוגיא דהכא דלדברי רבא צריך לפרש דשוקל לו שקלו חייבו באבוד וגבוי דאי לאו הכי שוקל לו שקלו אמאי הא קא משתרשי ליה ובירושלמי משמע דלא מייתי באבוד דפשיטא מיניה בעל חוב דוחק:

אמרמן

אדמון אומר וכי בשביל שאני זכר הפסדתי. אע"ג דאמר לקמן כל מקום שאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו ומההוא פיסקא פריך הש"ס לקמן אלמא דהכי הוי עיקר מ"מ אומר ר"ת דלית הלכתא כוותיה בהא דהא סוגיא דגמרא דלא כוותיה לעיל בפרק נערה (דף מג. ושם) אמר [1]רבי אבי א"ר יוחנן עשו אלמנה אלא הבא בבא אלא אחין בנכסים מועטים אלמא סתם דבריו כרבנן ועוד דלעיל פ' הנושא (דף קג.) אמרי' יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים מה שמכרו מכרו וסתמא דהש"ס כרבנן ברים מי שמת (ב"ב דף קלט:) ואומר ר"ת דהייטו טעמא דאדמון לאו לאיפלוגי אמלמא דאבנים אמא אלא מתמה בעלמא הוא ור"ג נמי דאמר בהאיי רואה אני את דברי אדמון לאו משום פסק דין אלא משום שיש ולאי לתמוה [2]:

אמר רבא דעסיק באורייתא ירית.

בתמיה מקשים מאי קמתמה רבא אין ה"נ כדאמר לעיל בפרק נערה (דף מט. ושם) מצוה לזון את הבנות וק"ו לבנים דעוסקין בתורה ואר"ת אלא דמי דלעיל גבי מצוה יש מצוה לזון הבנים יותר מן הבנות אבל הכא שמת האב וירושתן קא שקלי מן התורה קא מתמה רבא אמילתיה דאדמון דקא בעי למימר דכשיעסוק בתורה יטול ירושה ואם לא יעסוק לא יטולנה וי"מ דהכא מיירי בבנים גדולים ולהכי פריך מאן דעסיק כו' אבל לעיל מצוה לזון את הבנים בבנים קטנים מיירי משום דכולם עומדים לעסוק בתורה קאמר ק"ו לבנים ולהכי לא פריך מאן דעסיק דכולם הן עומדים לעסוק בתורה:

שמע מינה מדרבנן טענו חטין ושעורים וכו'. תימה מאי פריך לר"ג מדרבנן והלא איכא אדמון דקאי כוותיה וכי תימא משום דרבים נינהו אדרבה אית לן למימר לאדמון דהלכתא כוותיה ואומר רבי דמכולהו פריך דמשמע דאדמון מודה בחטין ושעורים דמיפטר מדלא נקט חטין ושעורים אלא נקט כדי [3](יין ושמן) דכרימון בקליפתו דמי כדבעי למימר לקמן רב שימי בר אשי שאינו יודע הגמרא אמאי הוי נקיט האי לישנא דכדי שמן ומיהו לאחר שידע דאיכא לאפלוגיהו בים בלשון הזה לשון קנקנים פריך איפכא נימא תיובתא דרב חייא בר אבא ואפילו הכי משני נעשה כמי שטענו רימון בקליפתו: **אי** הכי מ"ש דאדמון. תימה מאי קא קשיא ליה הא אשכחן ר"ג דאית ליה האי סברא דמיחייב בטענו לו חטין והודה לו בשעורים כדתנן בפ' שבועת הדיינין (שבועות לח: ושם) ונראה דה"ק אי הכי מ"ט דאדמון אליבא דר"ג דהא בעיין למימר דלהוי אדמון כרב נחמן דכוותיה קי"ל ור"נ דוקא בטענו חטין ושעורים והודה לו באחד מהן מיחייב אבל לא טענו חטין והודה לו בשעורין פטור: **הפוסק** מעות לחתנו. מוקי לה בירושלמי כשפסק במעמדה אבל לא פסק במעמדה אפי' רבנן מודו והשתא אתי שפיר הא דאמר בגמרא כופין למאן דאיימא כופין לאב איפכא איכא ליה למימר הואיל ופסק במעמדה הוי תנאי גדולה תנאי ותנאי קטנה לאו כלום ומשיק כופין לבעל ליתן את הגט לקטנה משום דלאו תנאה אבל גדולה הואיל ובמעמדה התנה הרי הוא כמו שהיא עצמה התנית:

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פי"ט מהל' אישות הלכ' ז סמג עשין מח ולאוין פא טוש"ע אה"ע סי' קיג סעי' יא:
לו ב מיי' פ"ג מהלכות טוען ונטען הלכה יא סמג עשין נה טור ש"ע ח"מ מימן פח סעיף יב:
לז ג ד מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף יח והגהה"ס:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' התם נמי אית ליה הגאה בההיא הגאה דמיכסיף מיניה. לכאורה ליתנא ימיהה הוא והכי"ן בגדרים דף ל"ג ע"ב בהעמיקו מירון זה לא זכרו וכן נראה מפרש"י כאן אלא לאיתי למהרש"ל גרים לישנא אחרינא התם נמי וכו' עכ"ל והנ"מ כין שתי הלשונות דלישנא קמא לא מצינו הגאה גמורה אבל לישנא בתרא אף כיסופא מצינו הגאה: **ב)** רש"י ד"ה ופשט לו את הרגל כו' ואני סמעתי תלה אותו ברגל על עץ וכו' כנ"ל. וכ"ה בשיטה מקובצת:

תוספות רי"ד

מתני' אדמון אומר מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובין הבנים ירשו והבנות יזונו ובזמן שהנכסים מועטין הבנות נזונות והבנים ישאלו על הפתחים אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי אר"ג ראה אני את דברי אדבון כי' אם היו הנכסים מרובין כשיעוד שנאמר אין כח לבנות לומר הרי אנו מוציאין לעצמנו מזונות עד שנבגרו והשאר יהיה לכם אלא כל הנכסים עומדים בחזקת הבנים ונושאים ונותנים ומתעסקין בהן ואין לבנות עליהן אלא מזונות דבר יום ביומו וכך משמע הבנים יירשו כלומר הרי כל הנכסים בחזקת הבנים ואם היו הנכסים מועטים מזה השיעור נוטלין הבנות מזונות לעצמן עד שיבגרו והשאר יתנו לבנים ואח"כ ישאלו על הפתחים ובעי' בפ' מי שמת וכמה הן מרובין אמר רב יהודה אמר שמואל כל שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו. איתמר נמי כי אתא רבין אמר ר' יוחנן ואמרי לה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו הן הן מרובין ואינן מועטין ומתמהינן ואי ליכא כדי שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו שקילין להו בנות לכלהו אמר רבא מיצאין להן מזונות לבנות עד שיבגרו והשאר לבנים: ואע"ג דאמרינן לקמן כל מקום שאמר ר"ג ראה אני את דברי אדמון הלכה כמותו כאן אין הלכה כמותו ובפ' מי שמת אדלא כל סוגיא דשמעתא כרבנן וכלהו אמוראי סביראי להו התם דנכסים מועטין כולהו דבנות ניגהו ואין הלכה בזה באדמון: **מתני'** הטוען את חבירו כדי יין וכדי שמן והודה לו בקנקנים אדמון אומר הואיל והודה לו מצות הטענה ישבע

מסורת הש"ס

א) ב"ב קלט:, **ב)** שם קמ:, **ג)** שבועות לח:, **ד)** (ב"ק לה: ב"מ ה. ולקמן ק:) שבועות מ., **ה)** (שבועות מ:). **ו)** (דף קלט:). **ז)** ל"ל כי אבא א"ר יוסי, **ח)** (ועי' תיטב תוס' ב"ב קלט: מר"ה אמר ר"נ דיהא מנין. **ט)** (ל"ל שמן).

הגהות הב"ח

(א) גמ' מי לית ליה לישנא אחרינא התם נמי אית ליה:

מוסף רש"י

והבנות נזונות. מזונות ופרנסה נשאין עד דתגבגרן אי עד דתגבגרן לגוברין כדתנן בכתובות (דשב"ם ב"ב קלט ועי' לעיל נג:). **בשביל שאני זכר הפסדתי.** בתמיה, אלא לא אפסיד ומזונים יחד (ב"ב שנו:). **מאי קאמר.** מאי יפוי כח יש לזכר במזונות במקום אחר ייתר מנקבה. דקאמר בשביל שאני זכר חכומי גדול הפסדתי (שם קנ:). **מאן דעסיק בתורה הוא דירית.** כלומר מי שיש לו שני בנים, אחד עוסק בתורה ואחד אינו עוסק, יכי אבד זכותו בירושתו בשביל שאינו עוסק (שם). **וראוי לירש בנכסים מדובר.** שאני יכיל הכל אפילו מאה מנה יאין לנקבה כי אם מזונות (שם). **כדי שמן.** כדיס **מלאים שמן, והודה בקנקנים.** הכדיס שלך בידי אלא שמן (שבועות מג.).

תוספות רי"ד (המשך)

ר"מ"א אין בהוראה מכין הטענה אמר ר"ג ראה אני את דברי אדמון ש"מ טענו חטין ושעורין והודה בנכסים אדמון אלא אמר רבא דב"ע היכא דטענו דאמר לו אלא עשרה כדי שמן יש לי אצלך שמן קטען ליה קנקנים לא טען ליה ואי הודה לו בקנקנים פטור עשרה כדים מלאים שמן יש לי אצלך שמן וקנקנים קטען ליה ואי הודה לו בקנקנים חייב כי פליגי היכי דאמר לי עשרה כדי שמן יש לי אצלך אדמון סבר יש בלשון הזה לשון קנקנים והלכך כי הודה בקנקנים חייב ורבנן סברי אין בלשון הזה לשון קנקנים והלכתא כאדמון שיש בלשון הזה לשון קנקנים וכי הודה לי בקנקנים חייב והיכא דטענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב כרב נחמן אמר שמואל ואע"ג דפליג עליה ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן ואמר טענו חטים ושעורין והודה לו באחד מהן פטור הא רב פפא דהוא בתרא סבירא ליה כרב נחמן והלכתא כוותיה כדכתבינן בפרק שבועת הדיינין: **מתני'** הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל

כיסופא מי לית ליה (ב) א) התם נמי אית ליה הגאה בההיא הגאה דמיכסיף מיניה: **מתני'** אדמון אומר שבעה [4]מי שמת והניח בנים ובנות [5]בזמן שהנכסים מרובין הבנים יורשים והבנות נזונות ובנכסים מועטים הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון: **גמ'** מאי קאמר אמר אביי ה"ק בשביל שאני זכר וראוי לעסוק בתורה הפסדתי [6]אמר ליה רבא מאן דעסיק בתורה הוא דירית מאן דלא עסיק בתורה לא ירית אלא אמר רבא הכי קאמר בשביל שאני זכר וראוי לירש בנכסים מרובין הפסדתי בנכסים מועטין: **מתני'** [7]הטוען את חבירו כדי שמן והודה בקנקנים אדמון אומר הואיל והודה במקצת הטענה ישבע וחכ"א אין הודאת מקצת ממין הטענה אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון: **גמ'** שמע מינה לרבנן טענו חטין ושעורין והודה בשעורין פטור לימא תהוי תיובתא דרב נחמן אמר שמואל [8]דא"ר נחמן אמר שמואל [9]טענו חטין ושעורים והודה לו באחד מהן חייב אמר רב יהודה אמר רב בטענו מדה אי הכי מ"ט דאדמון אלא אמר רבא דכולי עלמא [10]היכא דאמר ליה מלא עשרה כדי שמן יש לי בבורך שמן קטעין ליה קנקנים לא קטעין ליה עשרה כדי שמן מלאים יש לי אצלך שמן וקנקנים קטעין ליה כי פליגי היכא דאמר ליה עשרה כדי שמן יש לי אצלך ארמון אומר יש בלשון הזה לשון קנקנים ורבנן סברי [11]אין בלשון הזה לשון קנקנים אלא טעמא דאין בלשון הזה לשון קנקנים הא יש בלשון הזה לשון קנקנים חייב לימא תיהוי תיובתא דר' חייא בר אבא [12]דא"ר חייא בר אבא טענו חטין ושעורים והודה לו באחד מהם פטור אמר רב שימי בר אשי נעשה כמי שטענו רימון בקליפתו לה רבינא רימון בלא קליפתו לא מינטר שמן מינטר בלא קנקנים אלא הכא במאי עסקינן דאמר ליה עשרה כדי שמן יש לי אצלך ואמר ליה איזך שמן לא היו דברים מעולם קנקנים נמי חמשה אית לך וחמשה לית לך אדמון אומר יש בלשון הזה לשון קנקנים ומגו דקמשתבע אקנקנים משתבע נמי אשמן על ידי גלגול ורבנן סברי אין בלשון הזה לשון קנקנים מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו: **מתני'** הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל

כיסופא מי לית ליה. דקא מיכסיף מן המלוה תמיד. הלכך אי רבנן היא דאמרי דלענין חוב לוה ע"מ לפרוע ופרע חברו בשבילו חייב לשלם וגבי מודר הגאה מחילה היא ואסיר כי לוה ע"מ שלא לפרוע נמי הגאה היא ומחילה מחיל גביה ואסיר אלא חגן היא ובין בחוב העומד לפרוע בין בעומד שלא לפרוע ליה ליה גביה מידי ולאו מחילה היא ואע"ג דסלקיה מפרעון ומכיסופא: **מתני' נכסים מועטין.** מפרש בגמרא בתרא [13] שאין בהן פרנסת שנים עשר חדש לזכרים ולנקבות: **הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים.** תקנת חכמים היא: **הפסדתי.** בתמיה: **גמ' מאי קאמר.** אם בשביל שאני זכר הפסדתי משמע אם בשביל שאני זכר וכמי יפה הפסדתי ומהו יפוי כמו: **מתני' והודה לו בקנקנים.** רקיס אלא שמן: **גמ' בטוענו מדה.** לא תבע ממנו קנקנים אלא שמן הפקדתי אצלך ומאי כדי שמן דקתני מתני' מדה מלא עשרה כדי שמן דהוי ליה טענו חטים והודה לו בשעורים: **בבורך.** בור שלפני הבד: **קנקנים לא טעין ליה.** וכי הודה לו בקנקנים לאו הודאה היא: **כדיס מלאים.** כדיס ושמן משמע: **עשרה כדי שמן.** ולא אמר מלאים: **יש בלשון הזה לשון קנקנים.** כיון דלא אמר ליה מלא עשרה אין זה טוענו מדה אלא עשרה כדיס מלאים והוה ליה טענו חטים ושעורים: **אלא טעמא כו'.** לשון קושיא הוא לאומרי לאמאן דאמר פטור דדוקיא דמתני' כרב נחמן מדקתני הטוען את חבירו כדי שמן ולא קתני כדיס מלאים שמן שמעינן מינה דמשום דאין בלשון הזה לשון קנקנים פטרי רבנן הא אם תבעו שניהם חייב: **נעשה כמי שטבעו רימון בקליפתו.** לא דמו כדיס ושמן לחטים ושעורים דכולי מדא מילתא הוא וממין הטענה הוא: **שמן.** בלא קנקנים מינטר בבור: **אלא הכא במאי עסקי' כו'.** אלא לא תימא כמו שטענו רימון אלא ר' חייא מוקי למתניתין כגון שהודה במקצת קנקנים ומקצתם כפר דבקנקנים גופייהו איכא כפירה והודאה ואי יש בלשון התביעה לשון קנקנים מיחייב עליהם שבועה ושבועה דשמן דקא מחייב אדמון משום גלגול היא דקסבר יש בלשון התביעה לשון קנקנים: **מתני' ופשט לו את הרגל.** לשון בזיון הוא ואמר נוחם שאינו חס לדבריו טול טיט שעל גבי רגלי. **ב)** ואני שמעתי תלה אותי על עץ ואין לי מה ליתן: **גמ'** במה

כמה דברים אמורים. אברייתא קאי: **איפכא מיבעי ליה.** אם כאת לכוף את האב איפכא מסתברא עפי לפי שהגדולה תגאה תגאי: **אפי' בברייתא.** כשפסקה היא לעצמה: הכי גרסינן **א"ר זירא אמר רבה בר ירמיה שני דברים שאמר חנן הלכה כיוצא בו שבעה דברים שאמר אדמון אין הלכה כיוצא בו מאי קאמר כו':** כיוצא בו דחנן רבן יוחנן בן זכאי כיוצא בו דאדמון **רבן גמליאל: אין הלכה כיוצא בו.** שלא רצה את דבריו אלא בשלשה שהיה לו לרחות את דבריו בכולם: **מתני' העורר על השדה כו'.** לאוכן מערער על שדה שביד שמעון ואומר לוי שמכרה לך גזלה ממני: **והוא חתום.** על שטר המכירה שכתב לוי לשמעון כשמכרה לו: **אדמון אומר.** יכול הוא שיאמר מה שלא ערערתי בשעה שלקחת מלוי וחתמתי בתוך השטר עד לפי שלוי אדם חזק וקשה להוציאה מידו ונוח לי שתהא בידך שאוציאנה ממך בדין: **איכד אם זכוהו.** דהוציל וחתם הודה שאין לו עסק בה: **עשאה.** המוחזק בה סימן לאחר שלא מכר לראובן זה העורר עליה אלא לאיש אחר היה מוכר שדה מלך זו ומלך לו ארבעת מלכי השדה וכתב לו במלכים מלכי פלוני שדה שלי ועשה שדה זו סימן מלך לעוקה ונשמו של מוכר וזה חתם על אותו שטר ולא ערער: **איכד אם זכוהו.** אפילו לאדמון דאין לומר כאן השני נוח לי: **גמ' אכל דיין.** שהוא שטר המכירה בנית דין לקיימו כמשפט קיום שטרות שהעדים באין ומעידין על כתב ידם והדיינין כותבין שטרא דנן נפקא לקדמנא ואסהידו שהדי אחתימות ידייהו ואיקיימוהי: **לא איכד זכוהו.** שלא ידע מה כתוב בו שיערער עליו: **דאני רבי חייא אין העדים חותמין על השטר אלא א"כ קראוהו.** שהרי על דברי השטר הם באים להעיד:

אכל

תשב עד שתלבין ראשה. פי' רשב"ם הא דאמר רב גידל ברש המוקש (לעיל דף קנ:) עמדו וקדשו קנו הני מילי דקדשו מיד מתוך התנאי או לאחר זמן והזכירו התנאים בשעת קידושין אבל התנו עתה וקדש לאחר זמן ולא הזכירו התנאים לאו דברים הנקנים באמירה הם ובני האי גוונא (א) הכא תשב עד שתלבין ראשה ולא מצי תבע ליה בדיעה והלשון משמע כן ועמדו וקדשו משמע מתוך התנאי וקשה לי מיהושלמי אהא דתנן הפוסק מעות לאחנו ומת אחנו אמרו חכמים יכול הוא שיאמר לאחיך הייתי רוצה ליתן לך אי אפשי ליתן ופריך ולאו דברים הנקנים באמירה הן ומשני כשפסק על מנת לכנוס ומאי קשה אפי' פסק על מנת שלא לכנוס אפ"ה יכול שיאמר לו לך אי אפשי ליתן דמיירי בשלא עמדו וקדשו מתוך התנאי ומיהו לא קשה כולי האי דאי כשלא עמדו מתוך התנאי היכי קאמר לאחיך הייתי רוצה ליתן מ"מ אין נראה לרבי פירושו דמכאן אין שום ראיה דהא דקאמר תשב עד שתלבין ראשה כשאין לו לאב כלום ליתן לו הבעל אינו רוצה לטרוח ולהביאו לדין אבל אם היה רוצה להביאו לדין הוה ליה ליתן ומיהו הא לא משמע הכי לרבי לפרש כשאין לו כלום ליתן מדבעי למימר כופין לאב (ב) ור"ש בירושלמי מוקי דרב גידל בנשואין ראשונים ומתניתין דהכא בנשואין שניים ואני חפשתי בירושלמי ומצאתי ברש"פ דהך דרב גידל דוקא בנשואין הראשונים ודוקא באב הפוסק ע"י בתו ולא אשה ע"י בתה ולא אם על ידי אחותו: **ואפילו בברייתא אמר ליה אין כל מקום קאמרינן.** תימה היכי מצי למיפסק הלכתא כתלוייהו בברייתא וכמתני' והלא דברים סותרין זה את זה דבמתני' קתני אילו אני פסקתי כו' ובריתא קתני כסבורה אני י"ל הכי פי' ואפי' בברייתא כלומר למאי דסבירא ליה לתנא דברייתא דבפסקה היא בעצמה פליגי קא אמרת דהלכתא כוותיה וא"ל כל מקום קאמרינן לומר כדאית ליה ולמר כדאית ליה: **שני דברים שאמר חנן הלכה כמותו וכיוצא בו.** פי' בקונטרס כיוצא בו דחנן רבן יוחנן בן זכאי כיוצא בו דאדמון ר"ג וקשה לרבי חדא דלישנא לא משמע הכי ועוד מה לו להזכיר בדברי חנן כיוצא בו והא לא מיירי חנן אלא באותן שני דברים דוקא והוה ליה למימר הלכה כחנן ותו לא הלכך נראה לרבי כפר"מ (ג) כיוצא בו בדיינים אחרים הדומין לאלו והלכה כמותו

לה א ב ג מיי' פרק כג מהלי' אישות הל' עז סמג עשין מח טור ש"ע אה"ע סי' נב סעיף ח:

לט ד מיי' פט"ו מהלי' טוענין הל' ל טור"ש ש"ע ח"מ סי' קמז סעיף ח:

מ ה מיי' שם טור"ש ח"מ שם סעיף ב:

מא ו מיי' שם הלכה ג טור ש"ע ח"מ שם סעיף ד:

מב ז מיי' שם ופכ"ד מהלכי מלוה הל' ז ופכ"ז הלכה ח סמג עשין לד טור"ש ח"מ סימן מה סעיף ב וסעיף ה וסי' סח סעיף ב:

הגהות הב"ח

(א) תד"ה תשב כו' הא' גוונא קאמר הכא:
(ב) ד"ה שני כו' וכיוצא בו וכו' הלכה כמותו:

מוסף רש"י

העורר על השדה וחתום עליה בעד. לאוכן העורר על שדה שמכר שמעון לוי ואומר לאוכן כי שמעון גזלו ממנו והוא לאוכן המערער חתום עליה בעד באותו שטר מכירה שכתב לו שמעון לוי חתם לאוכן ועד אחר עמו (רשב"ם ב"ב ל:). השטר. לו, נוח לי. לכן חתמתי (שם).

תוספות רי"ד

תהא ישבת עד שתלבין ראשה אדמון אומר [יכולה היא שתאמר] אילו אני פסקתי לעצמי אהא ישבת עד שילבין ראשי [עכשיו] שאבא פסק עלי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור א"ג רואה אני את דברי אדמון: מתניתין דלא כי האי תנא דתניא א"ר יוסי בר יהודה לא נחלקו אדמון וחכמים על הפוסק מעות לאחנו ופשט לו את הרגל שהיא יכולה לומר אבא פסק עלי מה אני יכולה לעשות על מה נחלקו על (מה) שפסקה לעצמה שחכ"א שתשב עד שתלבין ראשה אדמון אומר [יכולה היא שתאמר] כסבורה אני שאבא נותן לי עכשיו שאין אבא נותן לי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור אר"ג רואה אני את דברי אדמון א"ר יצחק בן אלעזר משמיה דחזקיה כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו א"ל רבא לרב נחמן אפילו בברייתא א"ל מי קאמר במשנתנו כל מקום קאמר ומהכא משמע דהיכא דהיא פסקה על עצמה ולית לה אב ומרדה ביה ולא בעיא לאנסובי תהא יושבת עד שתלבין ראשה אבל השתא דתקון רבנן למורדת דכפינן ליה ריהיב לה גיטא ולא מיפסדא נדוניתה כ"ש זו שעדיין לא נשאת שהיא יכולה למרוד וכפינן ליה למיתב לה גיטא א"ר זירא א"ר אבא בר ירמיה שני דברים שאמר חנן הלכה כיוצא בו ז' דברים שאמר אדמון יש מהן שהלכה כמותו ויש מהן שאין הלכה כמותו כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו ובמקום שלא אמר אין הלכה כמותו

לבד מנכסים מועטין שאע"פ שאר"ג רואה אני את דברי אדמון אין הלכה כמותו כדכתבינן לעיל: **מתני'** העורר על השדה והוא חתום עליה עד אדמון אומר השני נוח לו והראשון קשה ממנו וחכ"א איבד את

תוספות רי"ד (המשך)

זכותו עשאה סימן לאחר אבד את זכותו פי' ראובן מערער על שמעון על שדה א' שמכר לו לוי ואומר לו כי לוי שמכרה לך גזלה ממני ויש לי עדים שהיתה שלי וראובן המערער הוא חתום עד על השטר של מכירה שעשה לשמעון (ב) אילו היתה שלך איך היית חותם על השטר שעשה לי לוי ולא היית מערער אלא ודאי ביון שחתמת בה הודית שאינה שלך אלא של לוי היתה שמכרה לי היה אומר אדמון יכול לומר עכשיו ראובן המערער זה שלא ערערתי בעת המכירה וחתמתי עליה עד לפי שלוי הוא גברא אלמא ועקשה לי להוציאה מידו וזה שמעון השני נוח לי בעבור זה חתמתי כדי שתצא מיד לוי ותהיה ביד שמעון ואבא ואוציאנה מידו בעדים המכירים שהיתה שלי או של אבותי וחכ"א אבד את זכותו דהואיל וחתם שם הודה שאין לו עסק בה ועכשיו הוא בא ומערער דבריו בטלים: פי' עשאה סימן לאחר. פי' עשאה ראיבן זה המערער על זו השדה סימן לאחר בחתימתו אבד את זכותו כגון שזה שמעון המחזיק בשדה זו מכר שדה אחרת שבצדה ליהודה וכשבא לכתוב המצרים ליהודה כתב לו שלשה המצרים והמוצר הרביעי שהיה סמוך לשדהו כתב לו מיצר רביעי השדה שלי וחתם זה ראובן בשטר מכר שעשה שמעון ליהודה ולא ערער מודה בזה אדמון שאבד את זכותו שאומר לו שמעון אילו שלך היתה זו השדה היאך חתמת בשטר מכר שעשיתי ליהודה על שדה שבצדה וכתוב שם שהיא בצד שדה שלי ולא ערערת לומר כי אינה שלך כ"א שלי כיון שחתמת שם הודית שאינה שלך ואין לומר כאן שהשני נוח לי וכיון דלא אמר הכא ר"ג רואה אני את דברי אדמון אין הלכה כמותו דיחיד ורבים הלכה כרבים: אמר אביי לא שנו אלא עד אבל דיין לא דתני רבי חייא בו': הקשה ה"ר יצחק ב"ר נרון דהכא משמע דאין הדיינים מעידין על מה שכתוב בשטר אלא על חתימת העדים וקשה מהא דאמר בחזקת הבתים (שם דף נב.) אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אומות ושטרות יוצאות על שמו אמר רב עליו להביא ראיה ומשיק ראיה בקיום השטר אלמא דעל ידי חתימת הדיינים אנו יודעים שהשטרות שלו הם אלמא אכולה מילתא קמסהדי ותירץ רבי דהתם ודאי אית לן למימר דדיינים רמו אנפשייהו לאסהודי לגמרי שהרי היו יודעים שהיה נושא ונותן בתוך הבית וסתמא דמילתא לאו דידיה הוא הלכך אי לאו דידעי דשלו היה לא היו מקיימין אלא בשם היתומים: **עשאה**

לוי לשמעון זו השדה בפני ב"ד לקיימו כדין כל קיום שטרות דעלמא שהעדים באים ומעידין על החתימה והדיינים כותבין למטה שטרא דין נפק לקדמנא ומיגו דאשהידו שהדי אחתימות ידייהו אשרנוהו וקיימנוהו כדהזי וחותמין שם ג' דיינין וזה

עין משפט נר מצוה

(א) נראה דל"ל והלה טוענן אילו היתה שלן וכו'.

מסורת הש"ס

(א) [תוספתא פי"ב], ב) [ברכות יט. וש"נ], ג) [ל"ל וכיוצא בו בכ"מ שאמר ר"ג וכו' זהו לפי נ' המוס'. רש"ל], ד) ב"ב ל:, ה) [גי' סדר המשנה וכן ברא"ש ומא"ש יכול הוא שיאמר השני וכו'], ו) [עי' תוס' ע"ב ד"ה עשאה], ז) ל"ל וכרי שמע דבירושל' מיקי מו'. מהרש"א,

שני דייני פרק שלשה עשר כתובות

ד) **עשאה** סימן לאחר. מתוך הלשון משמע דמעורר קמי כגון שמכר אחת מדותיו ועשאה סי׳ כשם המוחזק וכגמ׳ הכי פי׳ לא שנו אלא לאחר אבל לעצמו לא איבד כלומר אם מכר מערער אחת מדותיו למוחזק לאו הודאה היא דאי לאו דעבדי הכי לא היה המוחזק קונה שדה ממני ואני הייתי צריך למעות ולא גרסי׳ מזבין אלא זבין ובירושלמי משמע כרש״י שהביא בפי׳ ר״ח ולא קוף דבר שעשאה (ה) העורר סימן לאחר אלא אפילו עשאה (ה) אחר לאחר והעורר חתום בעד איבד זכותו: **אמר** ליה שפיר קאמרת דאמר ר׳ יוחנן כו׳. אגיי לא היה זכור בדברי ר׳ יוחנן עד שהזכירו האפוטרופוס דאילו היה זכור היה הוא עצמו טוען בשביל היתומים כדקיימא לן (ו) טוענין ליורשין:

אם טען ואמר חורתי ולקחתי ממנו מהימן. תימה אמאי נאמן הואיל והודה דלאו שלו הוא היאך יכול לטעון שוב חזרתי ולקחתי וכ״ת דנאמן במיגו דאי בעי לא הוה חתם ולא הוה מודה לאו מילתא היא דבכי האי גוונא לא אמרי׳ מיגו כדפירשנו לעיל בפרק הכותב (דף פב. ושם) גבי ההיא אתתא דאפקידו גבה מלוגא דשטרי כמו שפירשנו שם ולפי מה שפירשנו במי שהיה נשוי (לעיל לב: ושם ד״ה דינא) דלא טענינן ליתמי מזייף הוא אומר רבי דמנינן לפרש הכא דמיירי כגון שאין כתב ידי העדים יולא ממקום אחר ולכך נאמן לומר חזרתי ולקחתי ממנו מיגו דאי בעי אמר מזייף הוא ולא נחתם ולא עשיתי סימן מהימן הוא לומר עשיתי סימן וחזרתי ולקחתי ממנו והא דלא קאמר אי הוה אבוהון הוה טוען מזייף הוא דלא טענינן ליתמי מזייף הוא חזרתי ולקחתי ממנו הוא טענינן להו כיון דקסבר דאבוהון הוה מהימן בהך טענה מיגו דאי בעי אמר מזייף הוא כדפרישית במי שהיה נשוי: **ורבנן** סברי אי צייתת צייתת ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו. אבל הא לא מצי למימר בחד דאתי מכח חד מזגינא ליה לארבעה דלא מצית לאשתעויי דינא בהדייהו שלא יכול להפקיע דינו על ידי מכירתו הואיל וקודם שבא לידו לא היה רואי לומר כן אבל בחד דאתי מכח ד׳ יכול לומר מהדרנא שטרא למרייהו (ב) וזכות הבא על ידו הוא יכול להפקיעו ולהעמידו בזכותו שהיה לו קודם שבאו לו אלו הסדות לידו והא דקאמר בפ״ק דב״ק (דף ח.) מכר לאחד או לג׳ בני אדם כאחד פירוש עדיות ובינונית וזיבורית כולן נכנסו תחת הבעלים ומוקי לה התם בשלקח עדית באחרון ופריך ולימו כולהו ולינבו מעדית משום דאמר להו אי שקליתו כדייניכו שקליתו ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למריה ופריך מזקן נמי נימא הכי אלמא התם אמרי׳ הך טעמא לכולי עלמא לא קשה מידי דהתם ליה פסידא לגמרי דהא גבי מזיבורית ולהכי מודה התם דמצי אמר מהדרנא שטרא למריה אבל הכא דאיכא פסידא לגמרי סבירא ליה דלא אמרי׳ מהדרנא שטרא למרייהו והא דפריך אי הכי מזקן נמי נימא הכי הוא הדין דאבעל חוב מצי פריך אמאי גובה מן הבינונית אלא רבותא קפריך דאפי׳ מזקן נמי נימא הכי ורש״י פי׳ לשם דווקא מזקן קפריך אבל מבעל חוב ניחא ליה דגובה מן הבינונית דאי א״ל מהדרנא שטרא דזיבורית למריה מצי א״ל לכי תהדר אבל מזקן ניתיב בינונית ולא מצי אמר ליה לכי תהדר וכ״ת כתובת אשה נמי אמאי גובה מן הזיבורית תימא ליה לכי תהדר הא לאו מילתא היא דבהך טענה ליכא לאפקועי יותר ממה שגובה אם היו כולן נרשות הבעלים הראשונים ולפי זה שפיר הוצרך לפרש כאן אי לייתת ואחזיל לגבך דהשתא מרויח במה שאינו מחזירו לו ולא משמע כלל הלשון כך ועוד דקתני במתני׳ יקח לו דרך במאה מנה משמע כמו שירלה מוכר: ורבנן

ליה אורחך לאו גבאי הוא אי הכי מ״ט דאמרמן אמר רבא בר׳ דאתו מכח ד׳ וד׳ דאתו מכח חד ב״ע לא פליגי דמצו מדחו ליה כי פליגי בחד דאתי מכח ד׳ אדמון סבר מ״מ אורחי גבך הוא ורבנן סברי אי צייתת צייתת ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו דלא מצית לאשתעויי דינא בהדייהו. פי׳ אי צייתת אתפשר עצמך בדמי הדרך ולא ארבה עליך דמים ואי לא צייתת ותרצה אותו בזונם אני אלך לאותם שמכרו לי באחריות אומר לכל א׳ וא׳ אחד מכרת לי שדה שלימה וזה בא וחובע ממני דרך בואו וסייעו לי והם יבואו ויטענו עמך ולא (קובל לה דיין) (תוכל להתדיין) עם א׳ מהן ואלה הם דברים בעלמא לדוחה דמילתא אע״פ שלא הוליך לדם כך הדין נותן כיון שמזכותם הוא בא שכמו שהם היו דוחים אותו כך הוא דוחה אותם שכל זכות שהיה להן

אבל הדיינים חותמים אע״פ שלא קראוהו: עשאה סימן לאחר: אמר אביי [ב]לא שנו אלא לאחר אבל לעצמו לא איבד את זכותו דאמר אי דלא עבדי ליה הכי לא הוה מזבין לה ניהלי מאי אית לך למימר איבעי לי למימסר מודעא [ג]חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה ההוא דעשאה סימן לאחר ערער ושכיב ואוקים אפוטרופא אתא אפוטרופוס לקמיה דאביי א״ל עשאה סימן לאחר איבד את זכותו אמר אי הוה אבוהון דיתמי קיים הוה טעין ואמר תלם אחד עשיתי לך א״ל שפיר קאמרת דאמר ר׳ יוחנן [ד]אם טען ואמר תלם אחד עשיתי לך נאמן זיל הב ליה מיהת תלם אחד הוה עלה ריכבא דדיקלי אמר ליה אי הוה אבוהון דיתמי קיים הוה טעין ואמר חזרתי ולקחתי ממנו א״ל שפיר קאמרת דא״ר יוחנן [ו]אם טען ואמר חזרתי ולקחתיו ממנו נאמן [ז]אמר אביי האי מאן דמוקים אפוטרופא נוקים כי האי דידע לאפוכי בזכותא דיתמי: **מתני׳** [ח]מי שהלך למדינת הים ואבדה דרך שדהו אדמון אומר ילך לו בקצרה וחכמים אומרים יקנה לו דרך במאה מנה או יפרח באויר: **גמ׳** מ״ט דרבנן [ט]שפיר קאמר אדמון [י]אמר רב יהודה אמר רב [יא]כגון שהקיפוה ארבעה בני אדם מארבע רוחותיה אי הכי מאי טעמא דאדמון אמר רבא [יב]בארבעה דאתו מכח ארבעה וארבעה דאתו מכח חד כולי עלמא לא פליגי דמצי מדחי ליה כי פליגי בחד דאתי מכח ארבעה אדמון סבר מכל מקום דרכא אית לי גבך ורבנן סברי [יג]אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו ולא מצית לאשתעויי דינא בהדייהו ההוא דאמר להו דיקלא לברת אזול יתמי פלוג לנכסי לא יהבו לה דיקלא סבר רב יוסף למימר היינו מתניתין א״ל אביי מי דמי התם כל חד וחד מצי מדחי ליה הכא דיקלא גבייהו הוא [יד]מאי תקנתייהו ליתבו לה דיקלא וליהדרו וליפלגו מרישא: [טו]ההוא דאמר להו דיקלא לברת שכיב ושביק תרי פלגי דדיקלא יהיב רב אשי וקא קשיא ליה מי קרו אינשי לתרי פלגי דיקלי דיקלא או לא אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא [טז]קרו אינשי לתרי פלגי דיקלא: מתני׳

ומצא תרי פלגי דדקלא. שהיה לו בשותפות ומאר דקלים הרבה היו לו והיתומים היו נותנין לה אותן שני חלקין שם טורח בהן יותר: **קרו אינשי כו׳.** ועל כרחה ידה על התחתונה שהנכסים בחזקת היתומים וזו אינה באה עליהם אלא מכח הלוואה: מתני׳

ומצא תרי פלגי דדקלא. שהיה לו בשותפות ומאר דקלים הרבה היו לו והיתומים היו נותנין לה אותן שני חלקין שם טורח בהן יותר: **קרו אינשי כו׳.** ועל כרחה ידה על התחתונה שהנכסים בחזקת היתומים וזו אינה באה עליהם אלא מכח הלוואה: מתני׳

עין משפט נר מצוה

מג א מיי׳ פט״ז מהל׳ טוען הל׳ ג ופ״ח מהל׳ עדות הל׳ ז סמג עשין נד טוש״ע ח״מ סימן מו סעיף כ וסימן קמו סעי׳ ד:

מד ב מיי׳ פט״ז מהל׳ טוען ונעשין הלכה ח כ״א ח״מ סימן קמו:

מה ג מיי׳ שם הל׳ כ טוש״ע ח״מ סימן קמו סעי׳ ג:

מו ד טוש״ע שם בהג״ה:

מז ה מיי׳ פ״א מהלכות נחלות הלכה ו סמג עשין לו טור ש״ע ח״מ סימן לל סעי׳ ב:

מח ו מיי׳ פט״ז מהל׳ טוען ונעשין הל׳ יא טוש״ע ח״מ סימן קמח סעיף ג:

מט ז ח ט מיי׳ שם שם טור ש״ע שם וסעיף ח:

נ י מיי׳ פ״א מהלכות נחלות הלכה ב סמג עשין לו טוש״ע ח״מ סי׳ רפח סעיף ב:

נא כ ל מיי׳ פי״ח מהל׳ זכיה הל׳ כב סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ רנג סעי׳ כב (וכתב הלפס ב״נ פ״ע ד׳ רכג.):

תוספות רי״ד

ראובן היה אחד מג׳ הדיינין וחתם שם לא אבד את זכותו שאין הדיינים צריכים לראות מה שכתוב בשטר שלא על מה שכתוב בחוכו מעידים אלא על חתימות העדים והלכך לא אבד את זכותו שהוא יכול לומר כשחתמתי דיין על האשרתא לא ראיתי מה שכתוב בשטר שאילו הייתי רואה מיד הייתי מערער ששדה זו הייתה שלי והשטר זה בטל הוא ולא הייתי חותם: עשאה סימן וכו׳ אמר אביי ל״ש אלא לאחר אבל לעצמו לא אבד את זכותו דא״ל אי לאו דעבדי הכי לא הוה מצינא לך (ס״א מיזבין לי) מאי אית לך למימר אי בעי לך למימסר מודעא חברך חברא אית לך. פי׳ אם זה שמעון מכר השדה האחרת שבצד זו לראובן וכתב לו במצרים שהיא סמוכה לשדה שלי ועכשיו אומר לו שמעון לראובן אילו היתה שלך היאך שתקת וקבלת זה השטר אילולי שהודית כי היא שלי ואינה שלך לא אבד כזה ראובן זכותו שהוא אומר לו אם הייתי מערער מיד היית חוזר בך מלמכור לי אותה השדה ולא הייתי יכול לכוף כדי שתמכור לי מפני שהייתי חפץ בקניינך אראה שדה שתקתי וזה שלא עשיתי מודעא בפני עדים מתחלה כי זה שאני שותק ומקבל שטר זה לא שאני מודה אלא מפני השדה האחרת שהוא מוכר לי אני שותק עכשיו מפני שאני ירא שמא יגידו העדים הדברים ויגיעו לאזניך ותמנע מלמכור לי. ההוא דעשאה סימן לאחר שכיב ואיקום אפוטרופא אתא לקמיה דאביי א״ל עשאה סימן לאחר אבד את זכותו. א״ל אילו הוה אבוהון דיתמי הוה טעין ואמר תלם אחד עשיתי לו א״ל שפיר קאמרת דא״ר יוחנן אם טען ואמר תלם א׳ עשיתי נאמן. פי׳ מה שהודית על תלם א׳ שיש על פני כל השדה שמכר בין שדה זו שאני עורר ובין אותה השדה שמכר ועל אותו החלם כתב מצר פלוני סמוך לשדה שלי וחתמתי ולא מחיתי א״ל זיל הב ליה תלם א׳ פי׳ לאחר שהביא אפוטרופוס של יתומים ראיה שהיתה שדה של אביהם ונגזלה ממנו ולא היה בה כלום זכות למחזיק אלא שעשאה סימן לאחר א״ל אביי לאפוטרופוס זיל הב ליה למחזיק מיהת תלם א׳. הוה (איבא) עליה ריכבא דדקלא א״ל אילו הוה אבוהון קיים הוה טען ואמר חזרתי ולקחתיו ממנו א״ל שפיר קאמרת דא״ר יוחנן אם אמר חזרתי ולקחתיו ממנו נאמן אמר אביי האי מאן דמוקי אפטרופא לוקים כי האי דידע להפוכי בזכותא דיתמי. פי׳ המורה הדפה שאסר הוא הפה שהתיר ואינו נ״ל דלא אמר דהפה שאסר הוא הפה שהתיר אלא כדקתי׳ האיסור והתיתר ביחד אבל אם אסר עצמו היום אינו יכול להתיר עצמו למחר אלא הטעם הוא מפני שיש לו עדים שהיתה שלו או של אביו

מסורת הש״ס

א) [נקמן קו. כ״ב כח.] לח: לט. ערכין טז.], ב) יבמות לז:. ג) נ״ז שם, ד) שיך לעמוד ל׳ במתני׳, ה) נ״ר ד״ס״ל אחד לאחר, ו) [ניטין נח: נ״ב כג.].

הגהות הב״ח

(א) תד״ה עשאה כו׳ עשאה סימן כל״ל ומיכח העורר ממקו: (ב) ד״ה וכגון כו׳ למרייהו דזכות:

מוסף רש״י

מי שהלך למדינת הים ואבדה דרך שדהו. שהיה שדהו מוקפת מדות אחרים והיה לו דרך על אחת מן הדותות ואבדה, שסכלו על אחה מן הדותות היתה ויבמות לז:). ילך בקצרה. יתנו בעיניה דרך קצרה, ולקנן מפרש לה (שם). שפיר קאמר אדמון. דקסלקא דעתא שהקיפו אדם אחד מכל רוחותיו, דאמר מוכיחים בגיה הוא (שם). בגון שהקיפוה ארבעה בני אדם. דכל חד מדחי ליה (שם). בארבעה דאתו מכח ארבעה. שארבעה אנשים מכרו לאלו (שם). אי שתקת שתקת. ולא אעלה עליך כדמים יקריס (שם).

תוספות רי״ד (המשך)

ומשום דחתם בההוא סימנא איתה עושה אותו כאילו הודה לו ואע״פ שלא הודה לו בפי׳ לפיכך כל טענה שיאמר אני מאמינים לו כיון שיש לו עדים ואי אמרת טעמא דטען אפוטרופוס הא לא טען לא הוה טעין אביי הכי בעבור היתומים והא דק״ל כל מילתא דהוה מצי למיטען אביהם של יתומים ב״ד טוענים בעבורם שהרי אין נפרעין מנכסי יתומים אלא בשבועה ואע״פ שיש ביד המלוה שטר חתום ויתמי לא טענו מידי טענו ב״ד בעבורם דלמא פרעיה י״ל דוקא גבי פרעון דשכיחי אינשי דלא קרעי לשטרא או משום דמאמינו שיקרענו או שמא ישאר מעט לפורעו או שמא אפשיטי דספרא שייריה טוענין בעבורם אבל בחזרתי ולקחתיו (ג) דהוה מילתא דלא שכיחא אי נמי בחלם א׳ עשיתי לו דלא מוכחא מילתא אי טענו יתמי אין ואי לא לא טענו לדו ב״ד. והרב אומר שאפילו באלו הטענות טוענין ב״ד בשבילם שכל טענה שיכולין לטענן טוענין ואביי דלא טען הכא בשבילם משום דלאו אדעתיה כ): **מתני׳** מי שהלך למדינת הים ואבדה לו דרך שדהו אדמון אומר ילך לו בקצרה רחב״א יקח לו דרך בכ׳ מנה או יפרח באויר. פי׳ אבדה לו דרך שדהו שהחזיקו בה בעלי השדות שבמצריו אדמון אומר וכו׳ פי׳ בעל כרחם יתנו לו דרך ללכת בשדהו ויבחרו לו הקצרה שבהן. רחב״א הפסיד דרכו כיון שאינו מכירה ומתמה שפיר קאמר אדמון פי׳ דקס״ד שד׳ השדות שסביבותיו הם של אחד דממה נפשך אורחיה גביה אמר רב יהודה אמר רב כגון שהקיפוהו ד׳ בני אדם מד׳ רוחותיה דכל חד וחד מדחה

ג) וכ״כ הרא״ש המשובב נרים מגל פ״ו למלך בוה וכ״ה בשו״ע בסי׳ ר״ל סעיף י״ב הרא״ש בפסקיו כאן והכ״ן כתב מי׳ אחר דמקום דאיכא לפוטרופוס אין יכולים ב״ד לטענן מתחילה דשמא יודע האפוטרופוס בברי והוצא ב״כ בשו״ע בסי׳ ק״ח סעיף ל׳ יהבכר ל״ש. ד) וכ״כ הרמ״ן כאן בשם בסי׳ ר״ל.

מתני' הלה הוליא עליו שטר מכירה מאוחרת לשטר הראשון ואומר שטרך מזייף או פרוע שאם הייתי חייב לך לא היית מוכר לי את השדה שהיה לך לגבות את חובך: **זה היה פקח שמכר לו את השדה.** לפי שהיה זה מבריח מטלטליו ולא היה לו מהיכן ימשכנו על חובו וערכאיו יטול את הקרקע: **גמ' כאחרא שהלוקח יכיר וזוי והדר כתבי שטר מכירה כולי עלמא לא פליגי.** שהיה למוכר לעכב בחובו המעות שקיבל ולא יכתוב לו השטר וכיון שכתבו הוכיח שאין לו עליו חוב: **למימסר מודעא.** ואיני מוכר לו אלא שאוכל למשכנו: **חברא אית ליה.** ויודיעהו ולא יקח עוד השדה: **מתני' שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה.** לאוכן על שמעון ושמעון על לאוכן שטר שהוליא לאוכן מוקדם ושל שמעון מאוחר: **אדמון אומר.** יכול שמעון לומר לראובן: **אילו חייב הייתי לך.** כדברי שטרך כילד אתה לוה ממני אחרי כן היה לך לתבוע את חובך ממני: **זה גובה וזה גובה.** אפילו החוב שוה אין לומרים יעכב זה מלוה של חברו בשביל מלוה שהלוהו אלא ב"ד יורדין לנכסי כל אחד ומגבין לשנגבו את חובו: **גמ' הפוכי מטרתא למה לי.** המושא שני מרלופין של עור ומשאן שוה מה יתרון לו להפוך של ימין לשמאל ושל שמאל לימין: **בשלו הן שמין.** מה שאמרו חכמים בעל חוב בגינוית בקרקעות הלוה שמין אם יש לוה שדה שהיא גינוית לכל אדם ואלו היא עידית שאחר שדותיו גרועות הימנה אין ב"ח גובה הימנה: **ורב ששת סבר בשל כל אדם הן שמין.** וסוף סוף כי הדר אתי האי למיגבי גינוית שהיתה שלו שקיל: **ורב נחמן.** נהי נמי דבשלו הן שמין מאי חזית כו': **סוף סוף כי אתו למיגבי בהדי הדדי אתו.** שהרי שניהן הוליאו שטרותיהן בגית דין: **מר סבר בשלו הן שמין.** ולאו הפוכי מטרתא הוא דממה נפשך איכא רווחא לבעל זיבורית דאי חבריה קדים בריחא וגבי איכא גביה עידית וגינוית וזיבורית ומגבי להאיך גינוית ואי איהו קדים וגבי גינוית הוא גביה עידית ומגבי לחבריה זיבורית: **ומר סבר בשל עולם הן שמין.** וכיון דבהדי אתו למיגבי יהבי בית דין גינוית לבעל זיבורית בריחא והדר גבי לה מיניה הלכך הפוכי מטרתא הוא: **פגן זה גובה וזה גובה.** נהי נמי דאית להו לרבנן שניהם השטרות כשרים יעמוד זה בשלו וזה בשלו אלמא ס"מ בשלו הן שמין ולאו הפוכי הוא: **כגון שלוה זה לעשר.** שלא יוכל הנושה לתובעו עד עשר שנים דאיכא רווחא דהמתנה: **אילימא ראשון לעשר.** ושני בא אלא לסוף שנה ולוה לחמש: **כהא לימא אדמון כו' הא לא מטא זמניה.** ומה היה לו לזה שהלוהו [1]ויתבענו לסוף חמש ועדיין יהא חובו מעוכב בידו עד השלמת עשר משיהא פורע לו בחובו: **אי דמטא זמניה.** אם שלמו חמשת השנים כשבא המלוה לגבות מן הלוה: **מ"ט דרבנן.** דמכשרי שטרו של מלוה ראשון הרי הגיע זמנו והיה לו לתובעו ולא לגבות דעבד לוה לאיש מלוה: **לא לריכא דאמא.** לגביה ולוה הימנו ביומא דמשלם חמש: **ביחמי עסקינן.** שמת אחד מהן והיתומים בחיים ותובעים ואין להם קרקע שיהא שבגנדם גובה שטרו מהן דלא משעבדי מטלטלי דיתמי לבעל חוב: ה"ג **ולוקמה דאית להו ליחמי זיבורית ואית ליה לדידיה עידית וגינוית דאי נמי בשל כל אדם הן שמין אין נפרעים כו': מתני' ג' ארצות נגשואין.** אלא שבגנדם הן בארץ ישראל מלוקות לענין נשואי אשה שאם נשא באחת מהן אינו יכול לכופה לילך אחריו מארץ אל ארץ: **אין מוציאין.** מזו לזו לא מעיר לעיר ולא מארץ לארץ. ארץ גדול מעיר והוא מקום שוויקים ומכל סביביו בחיים שם לשמורה וכל דבר מצוי בו: אבל

מתני' המוציא שטר חוב על חברו והלה הוציא שמכר לו את השדה אדמון אומר יכול הוא שיאמר אילו הייתי חייב לך היה לך להפרע את שלך כשמכרת לי את השדה וחכ"א זה היה פקח שמכר לו את הקרקע מפני שהוא יכול למשכנו: **גמ'** מ"ט דרבנן שפיר קאמר אדמון [2]באתרא דיהבי זוזי והדר כתבי שטרא כ"ע לא פליגי דמצי א"ל היה לך לפרוע את שלך כשמכרת לי את השדה כי פליגי באתרא דכתבי שטרא והדר יהבי זוזי אדמון סבר איבעי ליה למימסר מודעא ורבנן סברי [3]בחברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה: **מתני'** שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה אדמון אומר אילו הייתי חייב לך כיצד אתה לוה ממני [4]וחכ"א זה גובה שטר חובו וזה גובה שטר חובו: **גמ'** אתמר שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה רב נחמן אמר זה גובה וזה גובה רב ששת אמר הפוכי מטרתא למה לי אלא זה עומד בשלו וזה עומד בשלו [5]דכולי עלמא עידית ועידית בינונית ובינונית זיבורית וזיבורית ודאי הפוכי מטרתא הוא כי פליגי דאית ליה לחד בינונית ולחד זיבורית רב נחמן סבר [6]זה גובה וזה גובה קסבר בשלו הן שמין אתי בעל זיבורית וגבי ליה לבינונית דהוה גביה עידית ואתא ההוא ושקיל זיבורית ורב ששת אמר הפוכי מטרתא למה לי קסבר בשל כל אדם הן שמין סוף סוף כי אתי ההוא בינונית דנפשיה קשקיל ולרב נחמן מאי חזית דאתי בעל זיבורית ברישא ליתי בעל בינונית ברישא וליגבי זיבורית וליהדר וליגבי ניהליה לא צריכא דקדים תבעיה סוף סוף כי אתו למגבי בהדי הדדי קאתו אלא לא צריכא דאית ליה לחד עידית ובינונית ואית ליה לחד זיבורית מר סבר [7]בשלו הן שמין ומר סבר בשל כל אדם הן שמין תנן וחכ"א זה גובה וזה גובה [8]תרגמה רב נחמן אליבא דרב ששת [9]כגון שלוה זה לעשר וזה לחמש ה"ד אילימא ראשון לעשר ושני לחמש בהא לימא אדמון אילו הייתי חייב לך כיצד אתה לוה ממני הא לא מטא זמניה אלא ראשון לחמש ושני לעשר ה"ד אי דמטא זמניה מ"ט דרבנן ואי דלא מטא זמניה הא לא מטא זמניה ומ"ט דאדמון לא צריכא דאתא בההוא יומא דמשלם חמש מר סבר [10]עביד איניש דיזיף ליומיה ומ"ם לא עביד איניש דיזיף ליומיה רמי בר חמא אמר הכא ביתמי עסקינן דיתמי מיגבא גבי אגבויי לא מגבינן מינייהו והא זה גובה וזה גובה קתני זה גובה וזה ראוי לגבות ואין לו אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דזה גובה וזה גובה קתני ועוד לגבינהו ארעא ליתמי וליהדר וליגבינהו מינייהו כדרב נחמן [11]דאמר ר"נ אמר רבה בר אבוה יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן בעל חוב חוזר וגובה אותן מהן קשיא ולוקמה דאית להו ליתמי זיבורית ואית ליה לדידיה [12]עידית ובינונית דאזלי יתמי גבו בינונית ומגבו ליה זיבורית דאי נמי בשל כל אדם הן שמין הא [13]אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מזיבורית [14]הני מילי היכא דלא תפס אבל היכא דתפס תפס: **מתני'** [15]ג' שלש ארצות לנשואין יהודה ועבר הירדן והגליל אין מוציאין מעיר לעיר ומכרך לכרך אבל באותה הארץ מוציאין מעיר לעיר ומכרך לכרך אבל

ורבנן חברך חברא אית ליה. והא דמסקינן לעיל אליבא דכולי עלמא דלא איבעי ליה למימסר מודעא גבי לעצמו לא איבעי זכותו דאמרינן חברך חברא אית ליה יש לומר דלא דמי דמה שעשאה סימן לא הוה כל כך הודאה כמו הכא שהוליא שמכר לו את השדה הילכך לא איבעי ליה למימסר מודעא אבל בהך הודאה פליגי דדמיא טפי להודאה ולפרש"י אמי שפיר דלעיל ודאי לא הוה ליה למערער למימסר מודעא דדלמא שמע המוכר לו שדה מהא וימנע למוכרה ויהיה לו הפסד שלא יאמר שדות לקנות אבל [16]הכא גבי מכירת שדה אינו כל כך הפסד להרבה לוקחים יאמר דאמרי איכא זבין קנין זבינת אפסדתא [17]:

סוף סוף כי אתו למיגבי בהדי הדדי קאתו. אע"ג דזקקין לתובע תחילה היכא דאית ליה פסידא אין מזקקין כדמוכח התם (נ"ק דף מו: וש"ס) טעמא כגון דזלי נכסיה: **שלש ארצות לנשואין.** תוספתא בד"א בזמן שהיה מיהודה ואילך ביהודה או בן גליל שאילך בגליל אבל בן יהודה שאילך בגליל או בן גליל שאילך ביהודה כופין אותה לעלות שעל מנת כן נשאה: הכי

מסורת הש"ס

א) ב"ב כמ: [לעיל קט: וש"נ], ב) [ב"ק ז: ח.], ג) [שבת נב: וש"נ], ד) לעיל לב. פסחים לא. (ב"ק מג.) כ"ב קצה., ה) כ"ל לא גרס הכא עדיתא אלא בינונית לחוד דלרב ששת קיימינן הכא דלא בעי למימר דאית ליה נמי עדיתא ובינונית הוא שנפל בספרים מהא דלוקמי' ליה הכי לעיל לרב נחמן וק"ל. מהרש"ל, ו) [ניטין מח: וש"נ], ז) נ"ל ויחזור ויתבענו כו' לסוף ה' שנים. רש"ל, ח) אלא הכא בנינוית ואל בדברי תוס' וא"ל אבל נבי מכירת שדה כו' מהרל"ם ע"ש, ט) [ב"מ נא. ושם איתא זבנת קנית זבין מוכיח].

מוסף רש"י

היה לך להפרע את שלך. ולא היה לך למכור לי קרקע בשביל נוכך מעות (רשב"ם ב"ב קנ:). יתומים. בני מלוה, שגבו קרקע. מן הלוה, בעל חוב. של אביהן שנתחייב לו אביהן מעות (שב קבה:) חוזר וגובה אותה מהן. כאילו נפלה להם ממש מירושה (לעיל צב:).

תוספות רי"ד

מכרו לו והלכה כחכמים. ההוא דאמר דקלא לברתי. פי' ציוה בשעת מיתתו שיתנו דקל א' לבתו ולא פירש באיזה רוח יתנוהו לה אוזל יתמי איפלוג ולא יהבו לה דקלא אזלא היא לגבי אחי וקדחו לה סבר רב יוסף למימר היינו מתני' א"ל אביי מי דמי התם כל חד וחד מצי מדחי ליה הכא דקלא גבייהו הוא פי' התם כל א' וא' אומר אין דרכך אצלי אלא אצל חברי אבל הכא לכל אחד יש לו מן הדקל חלק שאילו היו נותנים לה הדקל קודם שיחלוקו היה מחמעט חלקו של כל א' וא'. מאי תקנתייהו ליתבו לה דקלא ולהדרי ליפלגו מרישא. ההוא דאמר דקלא לברתי שכיב ושבק תרי פלגי דיקלי יחיב רב אשי וקהדי בה מיקרו אינשי לתרי פלגי דקלי דקלא אי לא כי הוא לא סימן איזה דקל יתנו לה והלכך יכולים היתומים לסלקה באיזה דקל שירצו והניח הרבה דקלים וגם הניח שני חצאי דקלים שהיה לו בשותפות עם א' מיבעיא ליה לרב אשי אם יכולין לסלקה באותן שני חצאי דקלים או דלמא דיקלא א' משמע ולא שני חצאי דקלים א"ל רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבינא קרו אינשי לתרין פלגי דיקלי דיקלא: **מתני'** המוציא שטר חוב על חברו והלה הוציא שמכר לו את השדה אדמון אומר אילו הייתי חייב לך היה לך להפרע את שלך כשמכרת לי את השדה וחכ"א זה היה פקח שמכר לו את השדה שיכול למשכנו. פי' המלוה הוציא שטר חוב על הלוה והלוה הוציא שטר למלוה בפניהם שמכר לו המלוה שדהו ואומר שטרך הוא מזייף או פרוע שאילו חייב הייתי לך למה מכרת השדה שלך ולא גבית המעות בחובך וחכ"א זה המלוה היה פקח שמכר לו את שדהו מפני שלא היו לו אלא מטלטלין ואם היה בא למשכנו היה מסתירן לפיכך מכר שדהו לו שיוכל למשכנו ראע"פ שהיה לו שדה אחרת היה ירא שמא היה משועבד לאחרים אבל אם המלוה קנה לאחר מכאן שדה מן הלוה מודו רבנן שיוכל לומר לו אילו חייב הייתי לך למה נתת לי מעות ולא גבית אותן בחובך ולית ליה למלוה שום טענה לומר לו: באתרא דיהבי זוזי והדר כתיבי שטרא כ"ע לא פליגי דמצי א"ל היה לך להפרע את שלך כי פליגי באתרא דכתיבי שטרא והדר יהבי זוזי אדמון סבר איבעי לך למימסר מודעא אשטרא ורבנן אמרי חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה והלכה כחכמים: **מתני'** שנים שהוציאו ש"ח זה על זה אדמון אומר אילו הייתי חייב לך כיצד אתה לוה ממני וחכ"א זה גובה שטר חובו וזה גובה שטר חובו. פי' ראובן הוציא שטר חוב על שמעון שהלוהו מנה ושמעון הוציא שטר חוב על ראובן שהלוהו מנה בשטרו של שמעון היה אומר לשטרו של ראובן אדמון אומר יכול שמעון לומר לראובן אילו חייב הייתי לך כמו שכתוב בשטרך למה חזרת ולוית ממני מנה ולא גבית אותו המנה ממני בחובך מי הביאך לקחת ממני בהלואה ולעשות

עין משפט
נר מצוה

נב א ב מי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה הל"ח טוש"ע חו"מ סי' פה סעי' ח:
נג ג ד ה ו ז מי' שם הל"י טוש"ע שם סעי' ג:
נד ח טוש"ע שם סעי' ה:
נה ט מי' פי"ג מהל' גזילה הל' ח סמג לאוין פח טוש"ע אה"ע סי' עה סעי' ח:

תוספות רי"ד (המשך)

עצמך עבד לוה לאיש מלוה ולא גבית אותו בחובך אלא ודאי נראין הדברים ששטרך מזייף הוא ואינו גובה ראובן בשטרו כלום. וחכ"א בעבור זה לא יפסל שטרו של ראובן אלא זה גובה שטר חובו וזה גובה שטר חובו. היכי דמי אי דלא מטא זמניה הא לא מטא זמניה ומ"ט דאדמון ואי דמטא זמניה הא מטא זמניה ומ"ט דרבנן פי' ההלואה האחרונה שהלוה שמעון לראובן מנה מחי היתה אם היתה עד דלא מטא זמניה דשטרא דראובן ששטרו היה עד שנה א' וקודם השנה אינו יכול לתבעו את שמעון מאותו מנה ועד שלא השלימה השנה בא ראובן אצל שמעון והלוהו מנה כהא לימא אדמון אילו חייב הייתי לך כיצד אתה לוה ממני והרי עדיין לא הגיע זמן שטרו של ראובן לגבות משמעון ובעבור זה חזר ולוה ממנו ולא יכול לגבות אותו המנה בחובו ולקח ממנו בהלואה ולא יתבטל שטרו של ראובן מפני שחזר ולוה משמעון ואי דמטא זמניה כגון שהגיעה השנה ואח"כ לוה ראובן משמעון מנה. א"כ מ"ט דרבנן שפיר קאמר אדמון [1]דילמא א"ל שמעון אילו שטרך אמת למה לא גבית ממני המנה בחובך כיון שהגיע זמן שטרך לגבות ולקחת ממני בהלואה ועשית עצמך עבד לוה לאיש מלוה: לא צריכה כיומא דמישלם השנה מה סבר עביד איניש דיזיף ביומיה. פי' ביום שמשלמה השנה בא ראובן ולוה משמעון אדמון סבר לא עביד איניש דיזיף ביומיה שכיון שלמחר יכול לתבוע את חובו מי הביאך ליקח ממנו בהלואה היום יתתין זה היום ולמחר יגבה חובו אלא ודאי מזייף הוא. וחכמים סברי עביד דיזיף ביומיה שמא היה רחוק למעות ביותר ולא יכול להמתין עד למחר ולקח ממנו היום בהלואה הילכך שני השטרות קיימים וזה גובה שטר חובו בזמנו וזה גובה שטר חובו בזמנו. אחמר שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה רב נחמן אמר זה גובה וזה גובה ורב ששת אמר הפוכי משרתא למה לי אלא זה עומד בשלו וזה עומד בשלו פי' כגון ראובן שהוציא שטר על שמעון שהלוהו מנה בניסן מכאן ועד שנה ושמעון הוציא שטר על ראובן שהלוהו מנה באייר מכאן ועד שנה דאליבא דכ"ע שטרות שניהן קיימים שהרי כשחזר שמעון והלוה מנה לראובן באייר עדיין לא הגיע זמנו של ראובן לגבות משמעון ומודה ביה אדמון דזה גובה וזה גובה כדאמרן ואיירע הדבר שהמתין ראובן מלחבוע את שמעון עד שהשלימה שנתו של שמעון ועכשיו אנו רואין שזמן שני השטרות הגיע לגבות קסבר רב נחמן זה גובה וזה גובה שכ"ד נזקקין לנכסי כל אחד ואחד לפרוע למי שכנגדו ורב ששת סבר הפוכי משרתא למה לי כאדם שטעון שתי משואות אחד בכתף ימינו וא' בכתף שמאלו מה נהנה להפך מזה לזה כיון שכובד שניהם שוה גם עכשיו נמי כיון שההלואות שוות ושתיהן הגיע זמן לגבות יחד תצא הלואה כנגד הלואה וזה יעמוד בשלו וזה יעמוד בשלו ואמרינן דכולי עלמא עידית ועידית בינונית ובינונית וזבורית ודאי הפוכי משראתא הוא כי פליגי דאית ליה לחד עידית ובינונית ואית ליה לחד זיבורית מר סבר בשל כל אדם הן שמין ומר סבר בשל כל אדם הן שמין דאע"ג לא פליגי דהפוכי משראתא הוא אלא כי פליגי בשאין שוות כגון שהיה לו לראובן עידית ובינונית ושמעון אין לו אלא זיבורית דאתי שמעון וגבי מראובן בינונית כדין ב"ח והדר ראובן ושקיל משמעון זיבורית דאותה בינונית שגבה מראובן ונעשה אצלו עידית ולא שקיל ראובן מיניה אלא זיבורית שאין בעל חוב דינו בעידית וקסבר רב נחמן בשלו הן שמין דאע"ג

א) נראה דל"ל דלימא ליה שמעון אילו שטרך אמת.

קי: שני דייני פרק שלשה עשר כתובות

הכי גרסי' בכל הספרים דאמרינן ליה זבניה הכא וזיל משום ישוב **ארץ ישראל**. מפרש ה"ר יוסף בן ה"ר יום טוב מע"ג דגרסינן בהשולה (ניטין דף מה. וסס) ההוא עבדא דגרם לא"י אתא מריה אבתריה אתא לקמיה דרבי אמי אמר ליה ניכתוב לך שטרא אדמיה ואי לא מפקענא לך מדרבי אמי בר יאשיה דדרים אל תסגיר עבד אל אדוניו בעבד שברח מחולה לארץ לארץ ישראל והכא לא מפקענא ליה מיניה אלא אמרי ליה זיל זביניה התם מיירי כשלא היה מולא בארץ ישראל למי ימכור לכן קאמר נכתוב לך שטרא אדמיה דאל"כ כל העבדים יפקיעו עצמן מידי אדוניהם שיברחו לארץ ור"ת פירש דהאי זביניה דהכא לאו מכירה ממש לאחרים אלא לעצמו והיינו נכתוב שטרא אדמיה:

ואין הכל מוציאין לאתויי מאי. ואם תאמר אמאי לא משני לאתויי עבד שברח לירושלים כדרבינן לעיל ואין הכל מוציאין דרשא ויש לומר דבירושלים ליכא למימר הכי דאין אנו רואים שיהיו עבדים בירושלים יותר מדאי אלא מיוחסים. ר"ת:

הוא אומר לעלות בו'. אינו נוהג בזמן הזה דאיכא סכנת דרכים והיה אומר רבינו חיים דעכשיו אינו מצוה לדור בא"י כי יש כמה מצות התלויות בארץ וכמה עונשין דאין אנו יכולין ליהנות בהם ולעמוד עליהם: **היא** אומרת לצאת כופין אותה. תימה מאי איריא בא"י אפי' בשאר ארצות נמי היאך תוכל לדוחקו לצאת ממקומו וי"ל דהכא אפי' מנוה הרע לנוה היפה:

ואימא נסבא. מהכא משמע דנכסא עדיפא ממעות ודינרין של כסף דאי פחותה מאי קושיא דאין ה"ג דהא קאמר מה שירצה מגבהו אלא ודאי עדיפא ואפילו הכי פריך ואימא נכסא כיון שכתוב בו כסף סתמא לא משמע שהוא חייב לו מעות ואמאי מגבהו מה שירצה דמשמע שיתן לו ממעות הפחות[6]: בגלה

אבל לא מעיר לכרך ולא מכרך לעיר מוציאין מנוה הרעה לנוה היפה אבל לא מנוה היפה לנוה הרעה [a]רשב"ג אומר אף לא מנוה רעה לנוה יפה מפני שהנוה היפה בודק: **גמ'** בשלמא מכרך לעיר דבכרך שכיחי כל מילי בעיר לא שכיחי כל מילי אלא מעיר לכרך מ"ט מסייע ליה לרבי יוסי בר חנינא דא"ר יוסי בר חנינא [b]מנין שישיבת כרכים קשה שנאמר [c]ויברכו העם לכל האנשים המתנדבים לשבת בירושלים: רשב"ג אומר כו': מאי בודק כדשמואל [d]דאמר שמואל [e]שינוי וסת תחלת חולי מעים כתוב בספר בן סירא [f]כל ימי עני רעים והאיכא שבתות וימים טובים כדשמואל דאמר שמואל שינוי וסת תחלת חולי מעים [g]בן סירא אומר אף לילות בשפל גגים גגו ובמרום הרים כרמו ממטר גגים לגגו ומעפר כרמו לכרמים: **מתני'** [h]הכל מעלין לארץ ישראל [i]ואין הכל מוציאין הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין אחד האנשים ואחד הנשים נשא אשה בא"י וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל נשא אשה בא"י וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות ארץ ישראל נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל [j]רבן שמעון בן גמליאל אומר נותן לה ממעות קפוטקיא נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות קפוטקיא: **גמ'** [k]הכל מעלין לאתויי מאי [l]לאתויי עבדים ולמאן דתני עבדים בהדיא לאתויי מאי לאתויי [m]מנוה היפה לנוה הרעה ואין הכל מוציאין לאתויי מאי לאתויי [n]עבד שברח מחוצה לארץ לארץ דאמרינן ליה זבניה הכא וזיל משום ישיבת ארץ ישראל [o]הכל מעלין לירושלים לאתויי מאי לאתויי מנוה היפה לנוה הרעה ואין הכל מוציאין לאתויי מאי לאתויי מנוה הרעה לנוה היפה אבל לא מנוה היפה לנוה הרעה ואידי דתנא רישא אין מוציאין תנא סיפא נמי אין מוציאין: ת"ר [p]הוא אומר לעלות והיא אומרת שלא לעלות כופין אותה לעלות ואם לאו תצא בלא כתובה [q]היא אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלות כופין אותו לעלות ואם לאו יוציא ויתן כתובה היא אומרת לצאת והוא אומר שלא לצאת כופין אותה שלא לצאת ואם לאו תצא בלא כתובה הוא אומר לצאת והיא אומרת שלא לצאת כופין אותו שלא לצאת ואם לאו יוציא ויתן כתובה: [r]נשא אשה כו': הא גופא קשיא קתני נשא אשה בארץ ישראל וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות ארץ ישראל אלמא בתר שיעבודא אזלינן אימא סיפא נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל אלמא בתר גובייא אזלינן אמר רבה [s]מקולי כתובה שנו כאן קסבר כתובה דאורייתא תנו רבנן [t]המוציא שטר חוב על חבירו כתוב בו בכל מגבהו ממעות בכל כתוב בו ארץ ישראל מגבהו ממעות ארץ ישראל כתוב בו סתם הוציאו בבבל מגבהו ממעות בכל הוציאו בארץ ישראל מגבהו ממעות ארץ ישראל [u]כתוב בו כסף סתם מה [v]שירצה לוה מגבהו מה שאין כן בכתובה אהייא אמר רב משרשיא אריש לאפוקי מדרשב"ג דאמר כתובה דאורייתא: כתוב בו כסף סתם מה שירצה לוה מגבהו [w]ואימא נסכא א"ר אלעזר דכתיב ביה מטבע ואימא פריטי אמר רב פפא פריטי דכספא לא עבדי אינשי ת"ר [x]לעולם ידור אדם בא"י אפי' בעיר שרובה עובדי כוכבים ואל ידור בחו"ל ואפילו בעיר שרובה ישראל [y]שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה וכל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה שנא' [z]לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים [a]וכל שאינו דר בארץ אין לו אלוה אלא לומר לך כל הדר בחו"ל כאילו עובד עבודת כוכבים וכן בדוד הוא אומר [b]כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים כל הדר בחו"ל כאילו עובד עבודת כוכבים [c]ר' זירא הוה קמשתמיט מיניה דרב יהודה למיסק לארץ ישראל דאמר רב יהודה [d]כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה שנאמר בבלה

---

[1] נו א מיי' פי"ג מה"ל איסורי ביאה הל' יח טוש"ע אה"ע סי' עה סעי' ג:
[2] נז ב מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' ח:
[3] נח ג מיי' פ"ד מה"ל דעות הל' כא:
[4] נט ד מיי' פי"ג מה"ל איסורי ביאה הל' יט טוש"ע אה"ע סי' עה סעי' ג:
[5] ס ה מיי' פ"מ מה"ל עבדים הל"ט סמג עשין פז טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' פד:
[6] סא ו מיי' פי"ג מה"ל איסורי ביאה הל' יט טוש"ע אה"ע סי' עה סעי' ג:
[7] סב ז מיי' פ"מ מה"ל עבדים הל"ט סמג עשין פז טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' פה:
[8] סג ח מיי' פי"ג מה"ל איסורי ביאה הל"ב טוש"ע אה"ע סי' עה סעי' ד:
[9] סד ט מיי' שם טוש"ע שם:
[10] סה י ב מיי' פט"ז מה"ל איסורי ביאה הל"ו סמג עשין עח טוש"ע שם סי' ק סעי' ה:
[11] סו ל מ מיי' פי"ז מה"ל מנוה ולוה הל"ט סמג עשין נד טוש"ע חו"מ סי' מב סעי' יד:
[12] סז נ מיי' שם טוש"ע שם סעי' יג:
[13] סח ס ע מיי' פי"ג מה"ל איסורי ביאה הל' יט וס"ה מה"ל מלכים הל' יג טוש"ע אה"ע סי' עה סעי' ג:
[14] סט פ מיי' פ"ה מה"ל מלכים הל' יג:

תורה אור השלם

1. וּיְבָרְכוּ הָעָם לְכֹל הָאֲנָשִׁים הַמִּתְנַדְּבִים לָשֶׁבֶת בִּירוּשָׁלִָם: נחמיה יא ב
2. כָּל יְמֵי עָנִי רָעִים וְטוּב לֵב מִשְׁתֵּה תָמִיד:
משלי טו טו
3. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִתֶּת לָכֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים: ויקרא כה לח
4. וְעַתָּה יִשְׁמַע נָא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֶת דְּבְרֵי עַבְדּוֹ אִם יְיָ הֵסִיתְךָ בִּי יָרַח מִנְחָה וְאִם בְּנֵי הָאָדָם אֲרוּרִים הֵם לְפָנַי יְיָ כִּי גֵרְשׁוּנִי הַיּוֹם מֵהִסְתַּפֵּחַ בְּנַחֲלַת יְיָ לֵאמֹר לֵךְ עֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים:
שמואל א כו יט

תוספות רי"ד

דהאי בינונית דגבה שמעון מראובן לכ"ע הוה בינונית אין ראובן חחזר וגובה ממנה דלגבי דידיה דלית ליה אלא דבורית נעשה עדיית ואין ב"ח גובה ממנה אלא מן הדיבורית ונמצא שמעון משתכר שגבה בינונית והגבה דיבורית ואע"פ שבשומא הן גובים נוח לו לאדם להיות לו מעט בינונית מהרבה דיבורית. וכגון שאין מעות לראובן שאילו היה לו מעות היה מגבהו לשמעון מעות רעוד היה חחזר וגובה אותן ממנו ולא היה יכול להגביהו קרקע כיון שיש לו מעות כדכתבינן לעיל בפ' הכותב. ורב ששת סבר בשל עולם הם שמין שאע"פ שאלו נעש' עדיית כיון דלכ"ע חשיבא בינונית ממנה גובה ראובן ונמצא שלא הרויח כלום הפוכי משורתא הוא הילכך זה יעמוד בשלו וזה יעמוד בשלו והאי דאמרי רבנן זה גובה וזה גובה כגון שזמנו של שני לגבות הוא מאוחר מזמנו של ראשון שהראשון גובה חובו בזמנו מן השני והשני ממתין עד שיגיע זמנו לגבות מן הראשון ונמצא הראשון משתכר בהמתנת זמן אבל לעולם היכא דזמן בביתים שוה זה יעמוד בשלו וזה יעמוד בשלו. וקי"ל רב נחמן ורב ששת הלכה כרב נחמן כדרבי והכי נמי אמרינן בהלכתא קמייתא דב"ק בשלו הן שמין: **מתני'** שלש ארצות לנישואין יהודה עבר הירדן והגליל אין מוציאין מעיר לעיר ומכרך לכרך אבל באותה הארץ מוציאין מעיר לעיר ומכרך לכרך אבל לא מעיר לכרך ומכרך לעיר מוציאין מנוה הרע לנוה היפה אבל לא מנוה היפה לנוה הרע רשב"ג אומר אף לא מנוה הרע לנוה היפה שהנוה היפה בודק. פי' ג' ארצות הן אע"י חלוקות זו מזו לנשואי אשה שאם נשא אשה בא' מהן אינו יכול לכופה לצאת אחרינ מארץ לארץ אין מוציאין מזו לזו לא מעיר לעיר ולא מכרך לכרך כרך גדול כעיר והוא מקום שוקים ומכל סביבותיה באים שם לסחורה וכל דבר מצוי בו אבל באותה הארץ מוציאין מראשה ועד סופה מעיר לעיר ומכרך לכרך אבל לא מעיר לכרך ולא מכרך לעיר. בשלמא מכרך לעיר לא דבכרך שכיחי כל מילי אלא מעיר לכרך מ"ט לא מפני שישיבת כרכים קשה דא"ר יוסי מנין שישיבת כרכים קשה שנאמר ויברכו העם לכל האנשים המתנדבים לשבת בירושלים פי' ומפני זה שיבתן קשה שהכל מתישבין שם והבתים דחוקים זה לזה ואין שם אויר אבל בעיר יש גנות ופרדסים סמוכין לבתים יאיירן יפה. רשבג"א וכו' מאי בודק כשמואל דאמר שמואל שינוי וסת תחילת חולי ואפילו מרעה לטובה בודק את

מוסף רש"י

שינוי וסת. משנה וסת ומאוכל יומר. שאינו רגיל לאכול, היינו מחלת חולי מעים, לפיכך אפילו שבתות וימים טובים רעים לו (סנהדרין קא.). שינוי וסת, חוק, כמו עני שכל ימות החול אוכל פת חריבה ובשבת אוכל בשר, הכי נרסינן תחלת חולי, ממון כך מתחיל (חלות, ואות דגרסי חולי מעיים (רשב"ם ב"ב קמ.). בשפל גגים גגו. שעני הוא ואינו יכול להגביהו, לפיכך ממטר גגים לגגו, שירד מטר הגגים הגבוהים לגגו ומוצפים עליו הגגמיים ואין לו מנוחה אפילו בלילות, ובמרום הרים כרמו. שאין לו הגגת יד לקנות כרם בשפלה בדמים יקרים וקונה לו בחמר מן ההרים בזול, וכל עפר שהוא מוציא לוצא (ולדיר) מוליך הרוח מן ההר לשאר כרמים שבעקבה ומגלה העני מפסיד (סנהדרין קג.). נותן לה ממעות ארץ ישראל. שהן קלות (לעיל י.). נותן לה ממעות א"י. מנין המתיב בסתמה, דאלינן לקולא, רשב"ג אומר נותן לה ממעות קפוטקיא. שנתענבד בהן כשאר מלוה, דקסבר כתובה דאורייתא (שם). לאתויי עבדים. שאם יש לו עבד כנעני מהיל למכור ורוצה הענבד שלא ימכרנו אלא בא"י, כופין את רבו להעלותו (ערכין ג:). מנוה היפה. ומ"ל, לנוה הרעה. דל"י, ואין אשתו יכולה לעכב עליו, וכן מא"י לירושלים (שם). מקולי כתובה שנו כאן. זה אחד מקולי כתובה (בכורות נב.). ר' זירא הוה קמשתמיט מיניה דרב יהודה. היה יכול לילמות לו, משום דהוה בני ר' זירא למיסק לארצא דישראל ורב יהודה לא סבירא ליה, ורא"ל פן יגזור עליו מלגלך (שבת מא. וכעי"ז בכתוב כד: בב' אבא).

תוספות רי"ד (המשך)

הגוף ומעורר עליו חלאים. תוספתא ג' ארצות לנישואין יהודה עבר הירדן והגליל במד"א בזמן שהיה מיהודה ואירש אשה ביהודה או בן גליל שאירשה בגליל אבל בן יהודה שאירש אשה בגליל כופין אותו לצאת שע"מ כן נשאה. מוציאין מעיר שרובה עובדי כוכבים לעיר שרובה ישראל ולא מעיר שרובה ישראל לעיר שרובה עובדי כוכבים. ושאל רב צמח גאון ז"ל ראובן יש לו בית בארצו ועמוקו וסחורתו בה ונשא אשה ממדינה אחרת ויש ביניהם מהלך ב' ימים ומחצה כשיעור יהודה וגליל ולאחר זמן אמר לאשתו בואי עמי למדינתי שעסקי וסחורתי בה ואע"פ שהמדינה שלי קטנה מזו יש בה ב"ה ומרחץ וריחים וחומה ולא רצתה ללכת עמי ומה יש מן הדין והשיב שאלה זו כבר שאלתם אותה בימי גאון אבא מרי ז"ל וכך צוה וכתב לכם. שנינו ג' ארצות לנישואין יהודה ועבר הירדן והגליל מיהודה לגליל ומגליל ליהודה אין מוציאין מראש יהודה לסוף יהודה הגליל מוציאין וכשמוציאין אין מוציאין אלא מעיר לעיר ומכרך לכרך ואם אמרה איני יוצאה אין לה כתובה אבל מעיר לכרך ומכרך לעיר אין מוציאין ואם אינה יוצאה יש לה כתובה. כל מקום שהוא כשיעור יהודה וגליל כך אנו עושי' ואם יש בעיר שמוליכה מרחץ ושווקים ושכיחו בה כל מילי אם אינה יוצאה אין לה כתובה ואם יש בין עירו לעיר אביה מהלך יום אחד צריך להוליכה לבית אביה בכל שנה שמצאנו בפ' המדיר בדרך רחוקה שאמרו חכמים מהלך יום א': **מתני'** הכל מעלין לא"י ואין הכל מוציאין הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין א' אנשים א' נשים וא' עבדים. הכל לאתויי מאי לאתויי מנוה היפה לנוה הרע ואין הכל מוציאין לאתויי עבד כנעני שברח מח"ל לארץ פי' דבפינן לרבו וכתיב ליה גיטא דחירותא דכתיב ליה שטר אדמיה הכל מעלין מירושלים אפילו מנוה היפה לנוה הרע ואין הכל מוציאין לאתויי מאי דאפילו מנוה הרע לנוה היפה: ת"ר הוא אומר לעלות והיא אומרת שלא לעלות כופין אותה לעלות ואם לא יוציא (ויתן) [בלא] כתובה. היא אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלות כופין אותו לעלות ואם לא יוציא ויתן כתובה. הוא אומר לצאת והיא אומרת שלא לצאת כופין אותו שלא לצאת ואם לא

אבל לא מעיר לכרך. בגמ' מפרש טעמא: שהנוה היפה בודק. את הגוף למי שבא מנוה רע ומתוך כך חלאים באים עליו: **גמ' שיבת כרכין קשה.** שהכל מתישבין שם ודוחקין ומקרבים הבתים זו לזו ואין שם אויר אבל בעיר יש גנות ופרדסים סמוכים לבתים ואוירן יפה: **שנו וסת.** אפילו לעונה: **במרוס הריס כרמו.** שאין בידו ממון לקנות במקום טוב וקונה בראש ההר וכל זבלים שהוא מוציא לו נופל וזב לכרמים שתחתיו: **מתני' הכל מעלין.** את כל בני ביתו אדם כופה לעלות וליבא עמו בירושלים: **אחד האנשים ואחד הנשים.** אף האשה כופה את בעלה לעלות ולדור שם ואם לאו יוציא ויתן כתובה כדקתני בברייתא בגמ' בהדיא: **מעות קפוטקיא.** גדולות ושוקלות יותר משל א"י: **גמ' לאתויי עבדים.** היה לו עבד עברי יצא העבד אחריו על כרחו: **ואידי דפנא כו'.** דאילו משום מנוה הרע לנוה היפה לא אינטריך כיון דאשמעינן דמעלין מנוה היפה לנוה הרע כל שכן דאין מוציאין אפילו מן הרע ליפה: **לעלות.** מחוצה לארץ לארץ וכן משאר גבולין לירושלים: **ללאת.** מירושלים לגבולין או מארץ לחוצה לארץ: **מקולי כתובה שנו כאן.** כאן הקלו בכתובה וזו אחת מקולי כתובה: **קסבר כתובה דאורייתא.** הילכך בתר שיעבוד אזלינן כדין כל שטרי חוב: **לתוב בו כסף סתם.** מאה כסף ולא פירש אם סלעים אם דינרין אם פונדיונין: **מה שירצה לוה מגבהו.** ואפילו איסרין: **ואימא נסכא.** מתיכות כסף היה לכך לא פירש: **ואימא פריטי.** ומאמר שיתן לו נחשת או כסף שוה מאה פרוטות: **וכי מי אמר לו לדוד כן.** אלא מפני שהיה צריך לברוח ונלאת מארץ ישראל אל מלך מואב ואל אכיש: **דכתי' ר' זירא למיסק.** ורב יהודה מוחה בידו להכי הוה משתמטי מיניה: בכלי

---

[a] מדרים לז: ב"ב קמו. סנהדרין קא. ע"ש, [b] [סנהדרין ק:], [c] [ערכין ג.], [d] [ניטין מד:], [e] [נעי' י. [ע"ש בתוס' ד"ה עתן לה], [f] [ערכין ג:], [g] [שם ע"ש], [h] [תוספתא פי"ב ע"ש], [i] [ב"ב קלב: בכורות נב.], [j] [ע' תוס' לעיל י. ד"ה א"ל נתנו וע"ע היעב תוס' סוטה מ. ד"ה אינו], [k] [תוספתא פי"ב], [l] [ע' תוס' מגמתו קו. ד"ה ולאתויי וכו' דאין מהכא אמיריה וקונינא דב"ב קסה: ע"ש], [m] ב"ב קסה: מגמתו קו.], [n] [מיפס' ע"ז פ"ה], [o] [ל"ל וכו כל בי' הע"ר], [p] שבת מא. בכורות כד.], [q] [וע"ע תו' ב"ב קסה: ותו' מגמתו קו. ד"ה ולאתויי].

---

[1] ויברכו העם לכל האנשים המתנדבים לשבת בירושלם. נחמיה יא ב
[2] כל ימי עני רעים וטוב לב משתה תמיד. משלי טו טו
[3] אני יי אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים. ויקרא כה לח
[4] ועתה ישמע נא אדני המלך את דברי עבדו אם יי הסיתך בי ירח מנחה ואם בני האדם ארורים הם לפני יי כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת יי לאמר לך עבד אלהים אחרים. שמואל א כו יט
[5] לתת את ארץ כנען להיות לכם לאלהים. ויקרא כה לח
[6] כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת יי לאמר לך עבד אלהים אחרים. שמואל א כו יט
[7] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[8] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[9] ויברכו העם לכל האנשים המתנדבים לשבת בירושלם. נחמיה יא ב
[10] כל ימי עני רעים וטוב לב משתה תמיד. משלי טו טו
[11] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[12] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[13] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[14] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[15] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[16] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[17] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[18] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[19] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[20] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[21] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[22] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[23] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[24] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[25] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[26] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[27] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[28] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[29] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[30] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[31] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[32] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[33] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[34] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[35] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[36] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[37] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[38] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[39] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[40] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[41] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[42] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[43] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[44] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[45] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[46] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[47] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[48] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[49] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[50] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[51] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[52] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[53] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[54] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[55] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[56] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[57] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[58] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[59] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[60] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[61] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[62] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[63] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[64] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[65] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[66] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[67] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[68] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[69] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[70] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[71] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[72] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[73] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[74] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[75] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[76] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[77] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[78] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[79] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[80] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[81] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[82] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[83] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[84] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[85] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[86] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[87] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[88] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[89] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[90] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[91] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[92] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[93] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[94] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[95] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[96] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[97] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[98] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה
[99] אל תסגיר עבד אל אדוניו. דברים כג טז
[100] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ירמיה לג כה

בכלי שרת כתיב. קשה דלעיל מייתי כתיב כי כה אמר ה' אל העמודים ועל הים ועל המכונות וגו': **שלא יעלו כחומה.** יחד כיד חזקה: **אם תעירו ואם תעוררו.** שתי שבועות בכל אחת: **שלא יגלו את הקץ.** נביאים שביניהם: **ושלא ירחקו את הקץ.** בעונם. ל"א שלא ילחקו גרסינן לשון דוחק שלא יכבו בתתגויים על כך יומר מדלת: **ושלא יגלו את הסוד.** אמרי לה סוד העבור ואמרי לה סוד טעמי התורה: **מגיר את בשרכם.** לשון הפקר: **וכל יאמר שכן חליתי.** כלומר אל יתרעם לומר לר לי כי כולם נשואי עון: **אפה על אדמה עמאה תמות.** מקרא הוא בנבואת עמוס: **ארונו בא.** לקוברו בא"י: **כך אסור לנאת מבבל.** לפי שיש שם ישיבות המרבילות תורה תמיד: **דנפק מפומבדיתא לבי כוכי.** לגור שם: **א"י קולטתן.** כדמפרש: **אילימא ליוחסין.** שנוסמין נשים מא"י והא כבל מיוחס טפי דאמר מר בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עא.): **כל הארצות.** הרי הן אבל בבל: **לעיסה.** המעורבת אמין ניכר בה מה בתוכה כך כל המשפחות ספק ר"): **אבל נענין קבורה.** אל בבל מוליכין ארונותיהם ליקבר בא"י ושל שאר ארצות הרחוקים מא"י וקרובים לבבל קוברים בבבל שיש שם זכות תורה: **וקרו ליה.** לימות המשיח: **לעם עליה.** על א"י: **ההוא בנפלים כתיב.** ולעולם בא"י: **איכן חייס.** בתמיה: **ע"י גלגול.** מתגלגלים העצמות עד א"י וחיין שם: **מחילות נעשה להם בקרקע.** ועומדים על רגליהם והולכים במחילות עד א"י **ושם מבבלגין ויוצאים: דבריס בגו.** יש כאן דבריס מסותרים בדבר זה ולריך לתת להם לב: **אלדיק גמור היה.** ולא היה לריך לזכות א"י: **שלחו ליה אחוהי לרבה.** רבה בר נחמני בפומבדיתא היה והיה לו אחים בא"י ושלחו אגרת זו כדי שיעלה אצלם: **אילפא מוסיף בה דבריס.** עוד שלחו לו כן: **מעשה באחד שהיה מצטער על אשה אחת.** שנתן בה עיניו והיא בא"ל: **ואע"פ שחכם אחה.** יפה לך לעלות כאן ללמוד מפי רב שאין דומה הלומד מעצמו כו': **וא"ל אין לך רב.** כאן שיוכל ללמדך: שאין

בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם נאם ה' ורבי זירא ההוא בכלי שרת כתיב ורב יהודה כתיב קרא אחרינא [2]השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה וגו' ורבי זירא ההוא שלא יעלו ישראל [ת]בחומה ורב יהודה השבעתי אחרינא כתיב ורבי זירא ההוא מיבעי ליה לכדרבי יוסי ברבי חנינא דאמר ג' שבועות הללו למה אחת שלא יעלו ישראל בחומה ואחת שהשביע הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא ימרדו באומות העולם ואחת שהשביע הקדוש ברוך הוא את העובדי כוכבים שלא ישתעבדו בהן בישראל יותר מדאי ורב יהודה [2]אם תעירו ואם תעוררו כתיב ורבי זירא מיבעי ליה לכדרבי לוי דאמר שש שבועות הללו למה תלתא הני דאמרן אינך שלא יגלו את הקץ ושלא ירחקו את הקץ ושלא יגלו הסוד לעובדי כוכבים [2]בצבאות או באילות השדה אמר רבי אלעזר אמר להם הקב"ה לישראל אם אתם מקיימין את השבועה מוטב ואם לאו אני מתיר את בשרכם כצבאות וכאילות השדה אמר רבי אלעזר [א]כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עון שנאמר [3]ובל יאמר שכן חליתי העם היושב בה נשוא עון א"ל [ג]רבא לרב אשי אנן בסובלי חלאים מתנינן לה אמר רב ענן [ג]כל הקבור בארץ ישראל כאילו קבור תחת המזבח כתיב הכא [4]מזבח אדמה תעשה לי וכתיב התם [5]וכפר אדמתו עמו עולא הוה רגיל דהוה סליק לארץ ישראל נח נפשיה בחוץ לארץ אתו אמרו ליה לרבי אלעזר אמר אנת עולא [6]על אדמה טמאה תמות אמרו לו ארונו בא אמר להם [2]אינו דומה קולטתו מחיים לקולטתו לאחר מיתה ההוא גברא דנפלה ליה יבמה בי חוזאה אתא לקמיה דר' חנינא א"ל מהו למיחת וליבמה [ד]א"ל [ד]אחיו נשא כותית ומת ברוך המקום שהרגו והוא ירד אחריו אמר רב יהודה אמר שמואל [ה]כשם שאסור לצאת מארץ ישראל לבבל כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו אפילו מפומבדיתא לבי כוכי ההוא דנפק מפומבדיתא לבי כוכי שמתיה רב יוסף ההוא דנפק מפומבדיתא לאסתוניא שכיב אמר אביי [ה]אי בעי האי צורבא מרבנן הוה חיי רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו כשרין שבבבל א"י קולטתן כשרין שבשאר ארצות בבל קולטתן למאי אילימא ליוחסין והאמר מר [ו]כל הארצות עיסה לארץ ישראל וארץ ישראל עיסה לבבל אלא לענין קבורה אמר רב יהודה כל הדר בבבל כאילו דר בארץ ישראל שנאמר [7]הוי ציון המלטי יושבת בת בבל אמר אביי נקטינן בבל לא חזיא חבלי דמשיח תרגמה אהוצל דבנימין וקרו ליה קרנא דשיזבתא א"ר אלעזר מתים שבחוץ לארץ אינם חיים שנאמר [8]ונתתי צבי בארץ חיים ארץ שצביוני בה מתיה חיים שאין צביוני בה אין מתיה חיים מתיב ר' אבא בר ממל [9]יחיו מתיך נבלתי יקומון מאי לאו יחיו מתיך מתים שבא"י נבלתי יקומון מתים שבחוץ לארץ ומאי ונתתי צבי בארץ חיים אנבוכד נצר הוא דכתיב דאמר רחמנא מייתינא עלייהו מלכא דקליל כי טביא א"ל רבי מקרא אחר אני דורש [10]נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה ואלא הכתיב נבלתי יקומון ההוא בנפלים הוא דכתיב ורבי אבא בר ממל האי נותן נשמה לעם עליה מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדרבי אבהו דאמר ר' אבהו אפילו שפחה כנענית שבא"י מובטח לה שהיא בת העולם הבא כתיב הכא לעם עליה וכתיב התם [11]שבו לכם פה עם החמור [ז]עם הדומה לחמור ורוח להולכים בה א"ר רמיה בר אבא א"ר יוחנן [ח]כל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל מובטח לו שהוא בן העולם הבא ולר' אלעזר צדיקים שבחוץ לארץ אינם חיים אמר רבי אילעא [9]ע"י גלגול מתקיף לה ר' אבא סלא רבא גלגול לצדיקים צער הוא אמר אביי מחילות נעשות להם בקרקע [12]ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם אמר קרנא דברים בגו יודע היה יעקב אבינו שצדיק גמור היה ואם מתים שבחוצה לארץ חיים למה הטריח את בניו [ח]שמא לא יזכה למחילות כיוצא בדבר אתה אומר [13]וישבע יוסף את בני ישראל וגו' א"ר חנינא בר בגו יודע היה יוסף בעצמו שצדיק גמור היה ואם מתים שבחוצה לארץ חיים למה הטריח את אחיו ארבע מאות פרסה [ט]שמא לא יזכה למחילות שלחו ליה אחוהי לרבה יודע היה יעקב שצדיק גמור היה וכו' אילפא מוסיף בה דברים מעשה באחד שהיה מצטער על אשה אחת וביקש לירד כיון ששמע כזאת גלגל בעצמו עד יום מותו אף על פי שחכם גדול אתה דומה לומד מעצמו ללומד מרבו וא"ת אין לך רב יש לך רב ומנו רבי יוחנן ואם אין אתה עולה הזהר בשלשה דברים אל תרבה בישיבה שישיבה קשה לתחתוניות ואל תרבה בעמידה שעמידה קשה ללב ואל תרבה בהליכה שהליכה קשה לעינים אלא שליש בישיבה שליש בעמידה שליש בהילוך כל ישיבה שאין עמה סמיכה עמידה נוחה הימנה עמידה ס"ד והאמרת עמידה קשה ללב אלא ישיבה שאין

[1]בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם נאם ה' ורבי זירא ההוא בכלי שרת כתיב ורב יהודה כתיב קרא אחרינא [2]השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה וגו' ורבי זירא ההוא שלא יעלו ישראל [ת]בחומה ורב יהודה

בבלה יובאו ושמה יהיו. אע"ג דהאי קרא בגלות רלאשון כתיב ר"ל דבגלות שני נמי קפיד קרא: **שלא** יגלו סוד. העיבור כדאמרינן (שבת דף עה.) כי היא חכמתכם ובינתכם זהו סוד העיבור: בגלוסיהן

תורה אור השלם

1. בָּבֶלָה יוּבְאוּ וְשָׁמָּה יִהְיוּ עַד יוֹם פָּקְדִי אֹתָם נְאֻם יְיָ וְהַעֲלִיתִים וְהֵשִׁיבֹתִים אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה׃
ירמיהו כז כב
2. הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם בִּצְבָאוֹת אוֹ בְּאֵילוֹת הַשָּׂדֶה אִם תָּעִירוּ וְאִם תְּעוֹרְרוּ אֶת הָאַהֲבָה עַד שֶׁתֶּחְפָּץ׃
שיר השירים ב ז
3. וְכָל יֹאמַר שֶׁכֵּן חָלִיתִי הָעָם הַיֹּשֵׁב בָּהּ נְשׂוּא עָוֹן׃
ישעיה לג כד
4. מִזְבַּח אֲדָמָה תַּעֲשֶׂה לִּי וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ אֶת צֹאנְךָ וְאֶת בְּקָרֶךָ בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַזְכִּיר אֶת שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ׃
שמות כ כ
5. הֲרִנְיוֹן גֹּרֵם עִמּוֹ כִּי דָם עֲבָדָיו יִקּוֹם וְנָקָם יָשִׁיב לְצָרָיו וְכִפֶּר אַדְמָתוֹ עַמּוֹ׃
דברים לב מג
6. לָכֵן כֹּה אָמַר יְיָ אֲשֶׁתְּךָ בְּעִיר תִּזְנֶה וּבָנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ בַּחֶרֶב יִפֹּלוּ וְאַדְמָתְךָ בְּחֶבֶל תֵּחָלֵק וְאַתָּה עַל אֲדָמָה טְמֵאָה תָּמוּת וְיִשְׂרָאֵל גֹּלֹה יִגְלֶה מֵעַל אַדְמָתוֹ׃
עמוס ז יז
7. הוֹי צִיּוֹן הַמְלַטִּי יוֹשֶׁבֶת בַּת בָּבֶל׃
זכריה ב יא
8. וְהוֹרַדְתִּיךְ אֶת יוֹרְדֵי בוֹר אֶל עַם עוֹלָם וְהוֹשַׁבְתִּיךְ בְּאֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת כְּחָרְבוֹת מֵעוֹלָם אֶת יוֹרְדֵי בוֹר לְמַעַן לֹא תֵשֵׁבִי וְנָתַתִּי צְבִי בְּאֶרֶץ חַיָּים׃
יחזקאל כו כ
9. יִחְיוּ מֵתֶיךָ נִבְלָתִי יְקוּמוּן הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר כִּי טַל אֹרֹת טַלֶּךָ וְאֶרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל׃
ישעיה כו יט
10. כֹּה אָמַר הָאֵל יְיָ בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם וּנוֹטֵיהֶם רֹקַע הָאָרֶץ וְצֶאֱצָאֶיהָ נֹתֵן נְשָׁמָה לָעָם עָלֶיהָ וְרוּחַ לַהֹלְכִים בָּהּ׃
ישעיה מב ה
11. וַיֹּאמַר אַבְרָהָם אֶל נְעָרָיו שְׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר וַאֲנִי וְהַנַּעַר נֵלְכָה עַד כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנָשׁוּבָה אֵלֵיכֶם׃
בראשית כב ה
12. וְשַׁכְבְּתִּי עִם אֲבֹתַי וְנִשָּׂאתַנִי מִמִּצְרַיִם וְקָבַרְתָּנִי בְּקִבְרָתָם וַיֹּאמַר אָנֹכִי אֶעֱשֶׂה כִּדְבָרֶךָ׃
בראשית מז ל
13. וַיַּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקֹד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהַעֲלִתֶם אֶת עַצְמֹתַי מִזֶּה׃
בראשית נ כה

תוספות רי"ד (המשך)

שקנאה אתי כ"ח וטריף לה כאשר היא משובחת ולא יהיב ליה מידי ואילו בכתובה תנן דלא שקלא שבחא שאם באה לטרוף מן הלקוחות ואם השביחו את השדה אינה יכולה לטרוף את השבח ש"מ כתובה דרבנן ומ"ה לא דמיא לב"ח והלכתא כסתם משנה ועוד דתני לה גבי הלכתא פסיקתא התם דכל הני דמתני בהא מתני הלכות פסוקות הן עיין בעדך מ"ב בס"ה:

גליון הש"ם

גמ' ע"י גלגול. עיין סוטה ה ע"א תוס' ד"ה כל תלס:

מוסף רש"י

כל הארצות עיסה לארץ ישראל. עיסה, הפקר עיולין לעיסה זו שמערבין בה שאור מים וקמח מלח וסוכין (קדושין סט:) וכשם ר' משה מרומית"ש שמעתי שיסה בספיקא שנגים שנפתח משקה שלהם (שם עא:) כל המלות עיסה, פסולת אבל אלך ישראל, לפי שבני ארץ ישראל עסוקין לבדוק ביתוסים, לפי שהכהנים מגיים שם, וארץ ישראל עיסה לבבל. שעזרא הפרישם ויצא משם (שם סט:). **שבו לכם פה עם החמור.** אליעזר עבד אברהם היה. (בראשית כב ה).

תוספות רי"ד

יוציא ריתן כתובה. היא אומרת לצאת והוא אומר שלא לצאת כופין אותה שלא תצא ואם לאו תצא שלא בכתובה: **מתני'** נשא אשה בארץ ישראל וגירשה בארץ ישראל נותן לה מזעות ארץ ישראל. נשא אשה בארץ ישראל וגירשה בקפודקיאה נותן לה ממעות ארץ ישראל. נשא אשה בקפודקיאה וגירשה בארץ ישראל נותן לה ממעות קפודקיאה. נשא אשה בקפודקיאה וגירשה בקפודקיאה נותן לה ממעות קפודקיאה. פי' ממעות קפודקיאה הן גדולות ממעות ארץ ישראל. ואמרי' הא גופא קשיא קתני נשא אשה בארץ ישראל וגירשה בקפודקיאה נותן לה ממעות ארץ ישראל אלמא בתר שעבודא אזלינן והדר תני נשא אשה בקפודקיאה וגירשה בארץ ישראל נותן לך ממעות ארץ ישראל אלמא בתר גוביינא אזלינן אמר רבא מקולי כתובה שני כאן פי' זו היא א' מקולות שהעלו חכמים בכתובה ורקסבר ת"ק כתובת אשה מדרבנן ורשב"ג סבר כתובת אשה דאורייתא פלוגתא היא בשמעתא קמייתא דמכלתין: ת"ר המוציא שט"ח על חבירו כתוב בבבל מגבהו ממעות בבל כתוב בארץ ישראל מגבהו ממעות ארץ ישראל כתוב בו סתם הוציאו בבבל מגבהו ממעות בבל הוציאו בארץ ישראל מגבהו ממעות ארץ ישראל. מה שאין כן בכתובה. אהייא אמר רב משרשיא אריש ולאפוקי מדרשב"ג דאמר כתובה דאורייתא. פי' אריש קאי דתני כתוב בו בבבל וכו' אלמא בתר שעבודא אזלי' ולאו בתר גוביינא משא"כ בכתובה דלא אזלינן כתר שעבודא אלא לדקל שאם היה השעבוד במקו' שהמטבע גדול והגוביינא במקום סחות ממנו אזלינן כתר גוביינא דכתובה היא מדרבנן ולא דמיא לב"ח. ולאפוקי מדרשב"ג דאמר כתובה דאורייתא ודינה כדין ב"ח ואין הלכה כרשב"ג חדא דהא מתניתא מפקא מינה. ותו דתנן סתמא בפ' יש בכור לנחלה דלא כותיה דתנן התם הבכור נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם ואינו נוטל בשבח ולא בראי בכמוחזק ולא האשה בכתובתה ולא בנות במזונותיהן ולא היבם וכולן אינן נוטלין בשבח ולא בראי בכמוחזק ואקשי' בגמ' על מאי דתני ולא האשה בכתובתה אינו ואהאמר שמואל ב"ח גובה את השבח. א"ר אבא מקולי כתובה שאנו כאן. אלמא קילא כתובה מב"ח דב"ח טריף משבחא דלוקח שאע"פ שהלוקח השביחה לאחר

ת"ר לעולם יזהר אדם בארץ ישראל ואפילו בעיר שרובה עובדי כוכבים ולא יזהר בח"ל ואפילו בעיר שרובה ישראל שכל הדר בא"י ישראל דומה כמי שיש לו אלוה וכו' [ג] שנאמר לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים וכך בדוד הוא אומר כי גירשוני [היום] מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים: א"ר אלעזר כל הדר בא"י שרוי בלא עון שנאמר העם היושב בה נשוא עון: אמר רב ענן כל הקבור בא"י כאילו קבור תחת המזבח כתיב הכא מזבח אדמה תעשה לי וכתיב התם וכפר אדמתו עמו: עולא הוה רגיל דהוה סליק לא"י נח נפשיה בחו"ל אתו אמרי ליה לר' אלעזר קרי עליה (אנת עולא) על אדמה טמאה תמות אמרו לו אתא ארונו אמר לדן אינו דומה קולטתו מחיים לקולטתו לאחר מיתה. ההוא גברא דנפלה ליה יבמה (כי הייא) [בי חוזאה] אתא לקמיה דר' חנינא א"ל מהו למיחת ליבומה התם א"ל אם אחיו נשא גויה ברוך המקום שעקרו אחיו ירד תחתיו אמר רב יהודה אמר שמואל כשם שאסור לצאת מא"י לבבל כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות: **סליק מסכת כתובות**

[ג] כך היה הדין בזמן שהיו ישראל על אדמתן.

ע א ב ג מי' סה"ס מהל' מלכים הל' יא:
עא ד מי' סס הל' ט:
עב ה מי' סס הל' יב:
עג ו מי' סס הל' יא:

קיא: שני דייני פרק שלשה עשר כתובות

אין כה סמיכה. כמו במטות לו בקתדרלות יש סמיכה בספסלין וכסאות אין סמיכה: **אין מרביעין עליה לא סום ולא חמור.** מספקא ליה לי מושסין לזרע האב לי לא הלכך אפי׳ היא בת חמורה נקבה אין מרביעין עליה חמור שמא מושסין לזרע האב ונמצא מרביע בלאים. ורבנן פליגי עליה ואמרי אין מושסין לזרע האב ואם בת סוסיא היא מרביעין עליה סוס ואם בת חמורה היא מרביעין עליה חמור. הכי איתא בפרק לוקחין ואת בנו [מולין עט.]: **רפאים כל יקומו.** מ״מרפה עצמו מדברי תורה: **וארץ רפאים תפיל.** יאלרץ לרפאים תפיל: **מלאתי להם תקנה.** יהנו לתלמידי חכמים מנכסיהם:

הטושה פרקמטיא. מתעסק בממון ת״ח כדי להגיע לידם שכר והם פנויין לעסוק בתורה ע״י אלו וכתיב חיים כולכם היום ע״י דיבוקן של תלמידי חכמים יזכו לחיות: **גלוסקאות וכלי מילת.** דרוש פסת בר לשון פיסת היל שהיא רחבה וחמה רחבה לא משכחת אלא פת אפויה. וכלי מילת דרוש פסת לשון כתונת פסים: **שפסמר.** לשון תומר דקל: **קינן בלפת.** ניקב בו עד שעשה לידתו בתוכו ואעפ״כ שקלו את המותר ששיש ליטרין: **נפשה.** נגדל אחד מהן מן הקלח: **והיינו עוליס כסולס.** ולקטו עליו העליונים: **ודס ענב שפה.** מתוך הענבה תשתהו ולא תלטרך לדולכו: **חומר.** כור והוא שלשים סאין: **גרבי.** סאה: **אין לך כל אילן סרק.** שלא יעשה פרי: **אין בו יין.** אין בו ליחלוח בפרי: **סופה.** לשון הסתה שהיין מסית את השכור: **רמוז לי בעיניך.** ותתרגם לשון שחוק ומחוך. חוך לי בעיניס שלך וטוב לי מיין כשתראני פניס להוכות ושוחקות: **ואחוי לי שיניך.** אף זו לשון שחוק שהשוחק שיניו נגלין: **איפגר.** לשון בטול: **דלית.** כרס המוחל על גבי כלוגסקות. ערילי״ה בלע״ז: **הוה עבדא עפי.** שהרי רמית שבכל יום היין מתמעט מן האשכולות וחזו עוגא הבטולו: **קדמתי בגשף.** קולס עמוד השחר: והוה

בלבושיהן. משמע בלבושיהן שנקברו דהיינו תכריכין אבל בירושלמי דהטושא אמר רבי לבניו מעטו בתכריכין שעתידין לדיקים שיעמדו בלבושיהן משמע מעטו בתכריכין שעתידין לדיקים שלא יעמדו בתכריכין אלא בלבושיהן מחייס:

מנקד

שאין בה סמיכה עמידה שיש בה סמיכה נוחה הימנה וכן אמרו יצחק ושמעון ואושעיא אמרו דבר אחד הלכה כר׳ יהודה בפרדות [6]דתניא רבי יהודה אומר [8]פרדה שתבעה אין מרביעין עליה לא סום ולא חמור אלא מינה אמר רב נחמן בר יצחק יצחק זה רבי יצחק נפחא שמעון זה ר״ש בן פזי ואמרי לה ר״ל אושעיא זה רבי אושעיא ברבי אמר ר׳ אלעזר עמי הארצות אינן חיים שנאמר [1]מתים בל יחיו וגו׳ תניא נמי הכי מתים בל יחיו יכול לכל ת״ל רפאים בל יקומו במרפה עצמו מדברי תורה הכתוב מדבר א״ל ר׳ יוחנן [2]לא ניחא למרייהו דאמרת להו הכי ההוא במרפה עצמו לעבודת כוכבים הוא דכתיב א״ל מקרא אחר אני דורש דכתיב [2]כי טל אורות טליך וארץ רפאים תפיל כל המשתמש באור תורה מחייהו וכל שאין משתמש באור תורה אין אור תורה מחייהו כיון דחזייה דקמצטער א״ל רבי מצאתי להן תקנה מן התורה [3]ואתם הדבקים בה׳ אלהיכם חיים כולכם היום וכי אפשר לדבוקי בשכינה והכתיב [4]כי ה׳ אלהיך אש אוכלה אלא כל המשיא בתו לתלמיד חכם והעושה [5]פרקמטיא לתלמידי חכמים [7]והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה כיוצא בדבר אתה אומר [5]לאהבה את ה׳ אלהיך ולדבקה בו וכי אפשר לאדם לידבק בשכינה אלא כל המשיא בתו לתלמיד חכם והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה א״ר חייא בר יוסף עתידין צדיקים שמבצבצין ועולין בירושלים שנאמר [9]ויציצו מעיר כעשב הארץ ואין עיר אלא ירושלים שנאמר [7]וגנותי אל העיר הזאת וא״ר חייא בר יוסף עתידים צדיקים שיעמדו במלבושיהן [10]ק״ו מחטה מה [10]חטה שנקברה ערומה יוצאה בכמה לבושין צדיקים שנקברו בלבושיהן על אחת כמה וכמה וא״ר חייא בר יוסף [11]עתידה א״י שתוציא גלוסקאות וכלי מילת שנאמר [6]יהי פסת בר בארץ ת״ר יהי פסת בר בארץ בראש הרים אמרו עתידה חטה שתתמר כדקל ועולה בראש הרים ושמא תאמר יש צער לקוצרה תלמוד לומר [6]ירעש כלבנון פריו הקב״ה מביא רוח מבית גנזיו ומנשבה עליה ומשרה את סלתה ואדם יוצא לשדה ומביא מלא פיסת ידו וממנה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו [8]עם חלב כליות חטה אמרו עתידה חטה שתהא כשתי כליות של שור הגדול ואל תתמה שהרי שועל קינן בלפת ושקלוהו ומצאו בו ששים ליטרין בליטרא של צפורי תניא אמר [12]רב יוסף מעשה בשיחין באחד שהניח לו אביו שלשה בדי חרדל ונפשח אחד מהן ונמצאו בו תשעה קבין חרדל ועציו סיככו בו סוכת יוצרין: אמר ר״ש בן [א] תחליפא קלח של כרוב הניח לנו אבא והיינו עולים ויורדים בו בסולם [8]ודם ענב תשתה חמר אמרו לא כעולם הזה העולם הבא העולם הזה יש בו צער לבצור ולדרוך העולם הבא מביא ענוה אחת בקרון או בספינה ומניחה בזוית ביתו ומספק הימנה כפטום גדול ועציו מסיקין תחת התבשיל ואין לך כל ענבה וענבה שאין בה שלשים גרבי יין שנא׳ ודם ענב תשתה חמר אל תקרי חמר אלא חומר כי אתא רב דימי אמר מאי דכתיב [9]אוסרי לגפן עירה אין לך כל גפן וגפן שבא״י שאין צריך עיר אחת לבצור [9]ולשורקה בני אתונו אין לך כל אילן סרק שבא״י שאינו מוציא משוי שתי אתונות ושמא תאמר אין בו יין ת״ל [9]כבס ביין לבושו ושמא תאמר אינו אדום [13]ת״ל ודם ענב תשתה חמר ושמא תאמר אינו מרוה ת״ל סותה ושמא תאמר אין בו טעם ת״ל [10]חכלילי עינים מיין כל חיך שטועמו אומר לי לי ושמא תאמר לנערים יפה ולזקנים אינו יפה ת״ל ולבן שנים מחלב אל תיקרי לבן שינים אלא לבן שנים [14]פשטיה דקרא במאי כתיב כי אתא רב דימי אמר אמרה כנסת ישראל לפני הקב״ה רבונו של עולם רמוז בעיניך דבסים מחמרא ואחוי לי שיניך דבסים מחלבא מסייע ליה לר׳ יוחנן דאמר ר׳ יוחנן טוב המלבין שינים לחבירו יותר ממשקהו חלב שנאמר ולבן שנים מחלב אל תקרי לבן שינים אלא לבון שינים רב חייא בר אדא מקרי דרדקי דר״ל הוה איפגר תלתא יומי ולא אתא כי אתא א״ל אמאי איפגרת א״ל דלית אחת הניח לי אבא ובצרתי ממנה יום ראשון ג׳ מאות אשכולות אשכול לגרב יום שני בצרתי ג׳ מאות אשכולות שתי אשכולות לגרב יום שלישי בצרתי ממנה ג׳ מאות אשכולות שלש אשכולות לגרב והפקרתי יותר מחציה א״ל אי לאו דאיפגרת הוה עבדא טפי רמי בר יחזקאל איקלע לבני ברק חזנהו להנהו עיזי דקאכלן תותי תאיני וקנטיף דובשא מתאיני וחלבא טייף מנייהו ומיערב בהדי הדדי אמר היינו זבת חלב ודבש א״ר יעקב בן דוסתאי מלוד לאונו שלשה מילין פעם אחת קדמתי בנשף והלכתי עד קרסולי בדבש של תאינים [15]אמר ר״ל לדידי חזי לי זבת חלב ודבש של צפורי והוי שיתסר מילין אשיתסר מילין [16]אמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי זבת חלב ודבש של כל ארץ ישראל

והויא

עין משפט נר מצוה

עד א מי״ר פ״ע מהל׳ כלאים הל׳ ד סמג לאוין רפא טוש״ע יו״ד סימן רלז סעיף ו ועי׳:

תורה אור השלם

1. מתים בל יחיו רפאים בל יקומו לכן פקדתי ותשמידם ותאבד כל זכר למו: ישעיה כו יד
2. יחיו מתיך נבלתי יקומון הקיצו ורננו שכני עפר כי טל אורת טלך וארץ רפאים תפיל: ישעיה כו יט
3. ואתם הדבקים בי״י אלהיכם חיים כלכם היום: דברים ד ד
4. כי י״י אלהיך אש אכלה הוא אל קנא: דברים ד כד
5. לאהבה את י״י אלהיך לשמע בקלו ולדבקה בו כי הוא חייך וארך ימיך לשבת על האדמה אשר נשבע י״י לאבתיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם: דברים ל כ
6. יהי פסת בר בארץ בראש הרים ירעש כלבנון פריו ויצצו מעיר כעשב הארץ:
7. וגנותי אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי: מלכים ב יט לד
8. חמאת בקר וחלב צאן עם חלב כרים ואילים בני בשן ועתודים עם חלב כליות חטה ודם ענב תשתה חמר: דברים לב יד
9. אסרי לגפן עירו ולשרקה בני אתנו כבס ביין לבשו ובדם ענבים סותו: בראשית מט יא
10. חכלילי עינים מיין ולבן שנים מחלב: בראשית מט יב

מסורת הש״ס

א) תולין עט. [תוספתא כלאים פ״ו], ב) [פנהדרין קיב.], ג) [נדרים לד: פנהדרין נט.], ד) [שבת סג. ספרים נ:], ה) [פנהדרין נ:], ו) [עי׳ תוס׳ תולין קח: ד״ה חטה], ז) [שבת ל:], ח) [ל״ל ר׳ יוסי וכ״ל בע״ז], ט) [ל״ל ת״ל ודבש בענבים ומאמר מי׳ וכ״ה בע״ז], י) [עירובין סג: וש״נ], כ) מגילה י. ע״ש], ל) [וסס ע״ש], מ) [ל״ל במקרה עצמו. רש״ל].

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה בלבושיהן וכו׳ בלבושיהן מחיים. וירושלמי שם אמר על ההיא דרבי אמר לא כתו דבר גם אחל הוא אמי ורבנן אמרי כמו דבר גם אחל הוא אמי מבולר דפליגי בזה רבי ורבנן וש״ל לרבנן דעומדין בלבושיהן שנקברו. ול״ע:

הגהות הגר״א

(א) גמ׳ אר״ש בן תחליפא. ל״ל תלפתא:

לעזי רש״י

טרילי״ה (טריל״א). גפי מרגבר על כלינסאית.

מוסף רש״י

לא ניחא למרייהו דאמרת להו הכי. אין הקב״ה רוצה שתהא דן את ישראל כל כך לכף חובה (סנהדרין ליא.). יהי פיסת בר. משמע גלוסקאות שחתות במין פס יד ומשמע כלי מילת, כמו כתונת פסים. בר, כמו (בראשית מב) לבור בר, ולענין כלי מילת, בר נקי, כמו (שה״ש ו) ברה כחמה (שבת ל:). קלח של כרוב. שכרוב של אדם ישראל היה גדול כאילן (ביצה ב:). זבת חלב ודבש. העדש אוכלין תמנים והלבן מוקף מהן יהחלב זב מן העדש ונעשים כמין נחל (חגיגה ו:). שיתסר מילין. ששה עשר מיל, ד׳ פרסאות (שם). לדידי חזי לי זבת חלב ודבש של כל ארץ ישראל. בכל מקום שהוא שם ואם בחת לגרפו יחד הוי כמתי כוכי עד אקרא דתולנקני, שם מקום (שם). רבי׳ הגמ׳ שם.

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' ע"ז נט. ד"ה תיקלנו], ב) [נכ"מ: לגרוס], ג) סוטה לד., ד) [נכ"מ: מינלן], ה) [עי' תוס' ב"ב יא. ד"ה ולא אמן], ו) [עי' ר"ה יג. וברש"י שם לע"ק וע"ע גיטין מ.], ז) [שנת פח.], ח) נכ"מ: הסולת.

תורה אור השלם

1. אֶרֶץ פְּרִי לְמִלְחָה מִרְעֵת יִשְׁבֵי בָהּ: תהלים קז לד
2. וְיִשָּׂא לוֹט אֶת עֵינָיו וַיַּרְא אֶת כָּל כִּכַּר הַיַּרְדֵּן כִּי כֻלָּהּ מַשְׁקֶה לִפְנֵי שַׁחֵת יְיָ אֶת סְדֹם וְאֶת עֲמֹרָה כְּגַן יְיָ כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בֹּאֲכָה צֹעַר: בראשית יג י
3. כִּי הָיוּ בְּצַעַן שְׂרֵי וּמַלְאֲכִיו חָנַס יַגִּיעוּ: ישעיה ל ד
4. וַיַּעֲלוּ בַנֶּגֶב וַיָּבֹא עַד חֶבְרוֹן וְשָׁם אֲחִימַן שֵׁשַׁי וְתַלְמַי יְלִידֵי הָעֲנָק וְחֶבְרוֹן שֶׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה לִפְנֵי צֹעַן מִצְרָיִם: במדבר יג כב
5. וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפוּט וְכְנָעַן: בראשית י ו
6. וְיִזְרַע יִצְחָק בָּאָרֶץ הַהִוא וַיִּמְצָא בַּשָּׁנָה הַהִוא מֵאָה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ יְיָ: בראשית כו יב
7. וְאֲנִי אָמַרְתִּי אֵיךְ אֲשִׁיתְךָ בַּבָּנִים וְאֶתֵּן לָךְ אֶרֶץ חֶמְדָּה נַחֲלַת צְבִי צִבְאוֹת גּוֹיִם וְאָמַר אָבִי תִּקְרְאִי לִי וּמֵאַחֲרֵי לֹא תָשׁוּבִי: ירמיהו ג יט
8. וְהָיְתָה יְדֵי אֶל הַנְּבִיאִים הַחֹזִים שָׁוְא וְהַקֹּסְמִים כָּזָב בְּסוֹד עַמִּי לֹא יִהְיוּ וּבִכְתֹב בֵּית יִשְׂרָאֵל לֹא יִכָּתֵבוּ וְאֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי אֲדֹנָי אֱלֹהִים: יחזקאל יג ט

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ליה לא עייליתו בה אכתי אמריכתוה אנן:

עין משפט נר מצוה

עה א מיי' פ"ט מהל' מלכים הלכה יא: עו ב שם הלכה יי:

לעזי רש"י

שאנדי"ר [שיאנדיי"ר]. (לחב) נעשה מקבח גדול.

מוסף רש"י

אקרא. מקום מעבר הנהר, ובלע"ז פורט"ו (חגיגה ו:). אפשר אדם בונה בית לבנו קטן. כגון קטן הכנים של חס היה ומצרים שי לגנים (סוטה לד:). אלא שמכונה על אחת משבעה בצוען. לשון אגנה ממנה (בראשית טו) כלומר מיושבת בפירות (שוטה לד:). בטרשים. מלעים, שאין עושין פירות כארץ לחה (שם). עמא פזיזא. נמהר, דקדמיתו פומייכו לאודנייכו. קודם שסמעתם אותה היאך היא קשה ואם תוכלו לעמוד בה קבלתם עליכם לקיימה (שבת פח:).

הדרן עלך שני דייני גזירות

והויא כמבי מיכסי עד אקרא דתולבנקי ב"ב פרסי אורכא ופותיא שיתא פרסי רבי חלבו ור' עוירא ור' יוסי בר חנינא איקלעו לההוא אתרא אייתו קמייהו אפרסקא דחוה כאילפס כפר הינו ואילפס כפר הינו כמה הוי ה' סאין אכלו שליש והפקירו שליש ונתנו לפני בהמתן שליש לשנה איקלע ר' אלעזר להתם ואייתו לקמיה נקטו בידיה ואמר [1]ארץ פרי למלחה מרעת יושבי בה רבי יהושע בן לוי איקלע [6]לגבלא חזנהו להנהו קטופי דהוו קיימי כי עיגלי אמר עגלים בין הגפנים אמרו ליה קטופי גינהו אמר ארץ ארץ הכניסי פירותייך למי את מוציאה פירותייך לערביים[5] הללו שעמדו עלינו בחטאתינו לשנה איקלע ר' חייא להתם חזנהו דהוו קיימי כעיזי אמר עזים בין הגפנים אמרו ליה זיל לא תעביד לן כי חברך: תנו רבנן בברכותיה של ארץ ישראל בית סאה עושה חמשת ריבוא כורין בישיבתה של צוען בית סאה עושה שבעים כורין דתניא אמר רבי מאיר אני ראיתי בבקעת בית שאן בית סאה עושה שבעים כורין ואין לך מעולה בכל ארצות יותר מארץ מצרים שנאמר [2]כגן ה' כארץ מצרים ואין לך מעולה בכל ארץ מצרים יותר מצוען דהוו מרבו בה מלכים דכתיב [3]כי היו בצוען שריו ואין לך טרשים בכל א"י יותר מחברון דהוו קברי בה שיכבי ואפילו הכי חברון מבונה על אחת משבעה בצוען דכתיב [4]וחברון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים [7]מאי נבנתה אילימא נבנתה ממש אפשר אדם בונה בית לבנו קטן קודם שיבנה לבנו גדול שנאמר [5]ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען אלא שמבונה על אחת משבעה בצוען והני מילי בטרשים אבל שלא בטרשים חמש מאה והני מילי שלא בברכותיה אבל בברכותיה כתיב [6]ויזרע יצחק בארץ ההיא וגו' תניא אמר רבי יוסי סאה ביהודה היתה עושה חמש סאין סאה קמח סאה סלת סאה סובין סאה מורסין וסאה קיבוריא א"ל ההוא [7]צדוקי לר' חנינא יאה משבחיתו בה בארעכון [8]בית סאה אחת הניח לי אבא ממנה משח ממנה חמר ממנה עיבור ממנה קיטניות ממנה רועות מקנתי א"ל ההוא בר אמוראה לבר ארעא דישראל האי [תאלתא] דקיימא אגודא דירדנא כמה גדריתו מינה אמר ליה שיתין כורי א"ל [6] אכתי לא עייליתו בה אחריבתוה אנן מאה ועשרים כורי הוה גזרינן מינה אמר ליה אנא נמי מחד גיסא קאמינא לך אמר רב חסדא מאי דכתיב [7]ואתן לך ארץ חמדה נחלת צבי למה ארץ ישראל נמשלה לצבי לומר לך מה צבי זה אין עורו מחזיק בשרו אף ארץ ישראל אינה מחזקת פירותיה דבר אחר מה צבי זה קל מכל החיות אף [9]ארץ ישראל קלה מכל הארצות לבשל את פירותיה אי מה צבי זה קל ואין בשרו שמן אף ארץ ישראל קלה לבשל ואין פירותיה שמנים תלמוד לומר זבת חלב ודבש שמנים מחלב ומתוקים מדבש [8]רבי אלעזר כי הוה סליק לארץ ישראל אמר פלטי לי מחדא כי סמכוהו אמר פלטי לי מתרתי כי אותבוהו בסוד העיבור אמר פלטי לי מתלת שנאמר [8]והיתה ידי אל הנביאים החוזים שוא וגו' בסוד עמי לא יהיו זה סוד עיבור ובכתב בית ישראל לא יכתבו זה סמיכה ואל אדמת ישראל לא יבואו כמשמעו רבי זירא כי הוה סליק לא"י לא אשכח מברא למעבר נקט במצרא וקעבר אמר ליה ההוא [7]צדוקי [9]עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו אכתי בפזיזותייכו קיימיתו אמר ליה דוכתא דמשה ואהרן לא זכו לה אנא מי יימר דזכינא לה: [5]ר' אבא מנשק כיפי דעבו ר' חנינא מתקן מתקליה ר' אמי ורבי אסי קיימי

מנשק כיפי דעבו. משמע דמארץ ישראל הוא וכן בשילהי מי שאחזו (גיטין דף עו:) ותימה דבפ"ק דגיטין (דף ב. וסס) תנן עכו מארץ ישראל לגיטין משמע דהוי ממוץ לארץ ומפרש בירושל' חציה בארץ וחציה בחוץ לארץ: **רבי** חנינא הוה **מתקל מתקליה.** פירוש שוקל אבנים ומוצאן קלות אמר עדיין לא נכנסתי לארץ ישראל כיון שבקלן ומצאן כבידות אמר כבר נכנסתי לארץ ישראל וכן מפרש בתנחומא בפרשת שלח לך בשעלה ר' חנינא הגדול מבבל בקש לידע אם נכנס לא"י והיה שוקל אבנים כל זמן שהיו קלות אמר עדיין לא נכנסתי לארץ ישראל כיון שמצאן כבידות אמר אין אלו אלא אבני ארץ ישראל והיה מנשקן וקרא עליהן את הפסוק הזה כי רצו עבדיך את אבניה: דור

מבנה כמבי מיכסי עד אקרא דתולבנקי. כשתלכף כל המקומות שתעבר לכך: **נקטו בידיה.** מצאן קטנות נאחזות בידו אחת: **קטפי.** אשכולות כדמתרגמינן (ויקרא כה) לא תבצור לא תקטוף: **לשנה.** לסוף שנה: **בברכותיה.** כשהשנה מבורכת: **בישיבתה של צוען.** כלומר כדמפרש ואזיל ומצוען אתה למד לארץ ישראל כדמפרש ואזיל: **אני ראיתי בבקעת בית שאן.** שהיא משאר ארצות: **בית סאה עושה שבעים כורים.** וכיון דבשאר ארצות יש שבעים כורים כל שכן בארץ מצרים שאין לך מעולה בכל הארצות כמצרים שהרי נמשלה לגן ה' ואין במצרים מדינה מעולה כצוען: **דמרבו בה מלכי.** מצרים שנאמר כי היו בצוען שריו. על מלכי ישראל הכתוב מדבר לגנאי שמרדו בהקב"ה וסמכו על מלכי מצרים ותמיד היו שריהם ושלוחיהם מצויין בצוען שלוחים למלך מצרים מביאין תשורה: **מבונה.** בנויה בכל טוב. מבונה לשון פרי כדכתיב (בראשית ו) ואבנה גם אנכי ממנה: **לבנו הקטן.** לכנען. **לבנו גדול.** למצרים: **על אחת משבעה.** הרי שבע פעמים שבעים כורים הרי ד' מאות ותשעים ומקום שאינו טרשים כחברון יש להוסיף עד חמש מאות וברכותיה כתיב מאה שערים על אחת שבשאר שנים נתברך למאה. מאה פעמים ממש מאות הרי חמשת ריבוא: **סאה קמח.** הוא אבק דק היוצא מן הנפה והחטין טחונין ברחיים של גריסין ואינן טחונין דקין והנפה מוציאה הקמח וקולטת פסולת[8] ומחזיר מה שבנפה לרחיים: **סובין.** שהמכתשת מוציאה כשלותתין מטין לסולת כותשין אותן במכתשת: **מורסין.** הן סובין היוצאין באמרוכה: **קיבוריא.** קמח שאינו יפה שעושים ממנו פת קבור וקורין שאנדי"ר: **יאה משבחיתו בה בארעכון.** יפה אתם משבחין אותה: **כית סאה הניח לי אבא.** בארץ ישראל: **א"ל ההוא בר אמוראה.** אחד מבני האמורי אמר ליהודי תחלת ביאתו לארץ: **הך תאלתא דקיימא אגודא דירדנא.** דקל פלוני העומד על שפת הירדן: **כמה גדריתו מינה.** כמה תמריס אתם גודרים הימנו. לקיטת תמריס קרויה גדירה בלשון [משנה וגוזרא בלשון] ארמי: **אין עורו מחזיק את בשרו.** שהעור כווץ וגומד לאחר הפשטו: **אינה מחזקת פירותיה.** עושה פירותיה מרוכין עד אין מקוס להלניען: **פלטי לי מחדא.** נצלתי מאחת מהן מן הקלות האמורות במקרא: **נקע במצרא.** יש מקוס שאין גשר ומשליכין עץ על רוחב הנהר משפה לשפה ואינו רחב לילך עליו כי אם אותו בידיו בחבל המתוח למעלה הימנו קשור שני ראשיו בשתי ידיות אחת מכאן ואחת מכאן בשני עברי הנהר: **עמא פזיזא.** עם בהול: **דקדמיתו פומייכו לאודנייכו.** מתחלתכם הייתם בהולים שהקדמתם נעשה לנשמע ועודכם בבהלתכם כתחלה למהר לעשות דבר בלא עתו: **כיפי.** אלמוגים. לשנא אחרינא כיפי דעבו סלעים: **מתקן מתקליה.** משוה ומתקן מכשולי העיר מחמת חיצת הארץ שהיתה חביבה עליו ומחזר שלא יצא שם רע על הדרכים: קיימי

עין משפט נר מצוה

עה א מיי' פ"ט מהל' מלכים הלכה יא: עו ב שם הלכה יי:

לעזי רש"י

שאנדי"ר [שיאנדיי"ר]. (לחב) נעשה מקבח גדול.

מוסף רש"י

אקרא. מקום מעבר הנהר, ובלע"ז פורט"ו (חגיגה ו:). אפשר אדם בונה בית לבנו קטן. כגון קטן הכנים של חס היה ומצרים שי לגנים (סוטה לד:). אלא שמכונה על אחת משבעה בצוען. לשון אגנה ממנה (בראשית טו) כלומר מיושבת בפירות (שוטה לד:). בטרשים. מלעים, שאין עושין פירות כארץ לחה (שם). עמא פזיזא. נמהר, דקדמיתו פומייכו לאודנייכו. קודם שסמעתם אותה היאך היא קשה ואם תוכלו לעמוד בה קבלתם עליכם לקיימה (שבת פח:).

הדרן עלך שני דייני גזירות

תורה אור

1. כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו: תהלים קב טו
2. ועוד בה עשיריה ושבה והיתה לבער כאלה וכאלון אשר בשלכת מצבת בם זרע קדש מצבתה:
ישעיה ו יג
3. אל תיראו בהמות שדי כי דשאו נאות מדבר כי עץ נשא פריו תאנה וגפן נתנו חילם:
יואל ב כב

מסורת הש"ס

דור שבן דוד **בא.** מיידי דמיירי בברכת העולם הבא דהיינו לימות המשיח נקט לה נמי הכא:
עתידין כל אילני סרק שבארץ ישראל שיטענו פירות בו'. לפי שרואה לפיס בדבר טוב נקט לה הכא ולא קאמרה לעיל דמיירי בהני מילי:

הדרן עלך שני דייני גדרות

קיימי משמשא לטולא ומטולא לשמשא ר' חייא בר גמדא מיגנדר בעפרה שנאמר [1]כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו אמר רבי זירא אמר רבי ירמיה בר אבא דור שבן דוד בא קטיגוריא בתלמידי חכמים כי אמריתה קמיה דשמואל אמר צירוף אחר צירוף שנאמר [2]ועוד בה עשיריה ושבה והיתה לבער תני רב יוסף בזוזי ובזוזי דבזוזי אמר רב חייא בר אשי אמר רב עתידין כל אילני סרק שבארץ ישראל שיטענו פירות שנאמר [3]כי עץ נשא פריו תאנה וגפן נתנו חילם:

קיימי משמשא לטולא. כשהשמש הגיע למקום שהן יושבין וגורסין וחמה מקדרת עליהן עומדין משם ליושב בצל. וכימי הצנה עומדין מן הצל ויושבין בחמה. כדי שלא יוכלו להתרעם על ישיבת ארץ ישראל: **מי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו: קטיגוריא.** הרבה מקטיגים ומלמדים חובה יעמדו עליהם: **צירוף אחר צירוף.** גזירות על גזירות: **ועוד בה עשיריה.** כשתעשה החלקים יהיו אבודין ולא נותר כי אם העשירית אף היא תשוב והיתה לבער: **בזוזי ובזוזי דבזוזי.** שוללים אחר שוללים: **כי עץ נשא פריו.** מדכתיב תאנה וגפן נתנו חילם הרי עץ פרי אמור מה תלמוד לומר כי עץ נשא פריו אף אילני סרק ישאו פרי:

הדרן עלך שני דייני גזירות

הדרן עלך שני דייני גזירות וסליקא לה מסכת כתובות

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך

[6]הַדְרָן עֲלָךְ מַסֶּכֶת כְּתוּבוֹת וְהַדְרָךְ עֲלָן. דַּעְתָּן עֲלָךְ מַסֶּכֶת כְּתוּבוֹת וְדַעְתָּךְ עֲלָן. לֹא נִתְנַשֵּׁי מִינָּךְ מַסֶּכֶת כְּתוּבוֹת וְלֹא תִתְנַשֵּׁי מִינָּן לֹא בְּעָלְמָא הָדֵין וְלֹא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי:

יאמר כן שלשה פעמים ואחר כך יאמר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּהֵא תּוֹרָתְךָ אֻמָּנוּתֵנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּתְהֵא עִמָּנוּ לָעוֹלָם הַבָּא. [5]חֲנִינָא בַּר פָּפָּא רָמִי בַּר פָּפָּא נַחְמָן בַּר פָּפָּא אַחָאי בַּר פָּפָּא אַבָּא מָרִי בַּר פָּפָּא רַפְרָם בַּר פָּפָּא רְכִישׁ בַּר פָּפָּא סוּרְחָב בַּר פָּפָּא אַדָּא בַּר פָּפָּא דְּרוּ בַּר פָּפָּא:

הַעֲרֵב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תּוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפְיוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיֶה כֻּלָּנוּ אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתֶךָ: מֵאוֹיְבֵי תְּחַכְּמֵנִי מִצְוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי: יְהִי לִבִּי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ לְמַעַן לֹא אֵבוֹשׁ: לְעוֹלָם לֹא אֶשְׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי בָם חִיִּיתָנִי:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ: אָמֵן אָמֵן אָמֵן סֶלָה וָעֶד:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁשַּׁמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְלֹא שַׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת. שֶׁאָנוּ מַשְׁכִּימִים וְהֵם מַשְׁכִּימִים. אָנוּ מַשְׁכִּימִים לְדִבְרֵי תוֹרָה וְהֵם מַשְׁכִּימִים לְדְבָרִים בְּטֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וְהֵם עֲמֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וּמְקַבְּלִים שָׂכָר וְהֵם עֲמֵלִים וְאֵינָן מְקַבְּלִים שָׂכָר. אָנוּ רָצִים וְהֵם רָצִים. אָנוּ רָצִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וְהֵם רָצִים לִבְאֵר שַׁחַת. שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֵם לִבְאֵר שַׁחַת אַנְשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי כְּשֵׁם שֶׁעֲזַרְתַּנִי לִסַּיֵּם מַסֶּכֶת כְּתוּבוֹת כֵּן תַּעֲזְרֵנִי לְהַתְחִיל מַסֶּכְתּוֹת וּסְפָרִים אֲחֵרִים וּלְסַיְּמָם לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה. וּזְכוּת כָּל הַתַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים יַעֲמוֹד לִי וּלְזַרְעִי שֶׁלֹּא תָמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי זַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי עַד עוֹלָם. וְתִתְקַיֵּם בִּי בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אוֹתְךָ בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְּשִׂיחֶךָ. כִּי בִּי יִרְבּוּ יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: אוֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דִּהוּא עָתִיד לְאִתְחַדָּתָא, וּלְאַחֲיָא מֵתַיָּא, וּלְאַסָּקָא לְחַיֵּי עָלְמָא, וּלְמִבְנֵא קַרְתָּא דִירוּשָׁלֶם, וּלְשַׁכְלֵל הֵיכְלֵיהּ בְּגַוֵּהּ, וּלְמֶעְקַר פּוּלְחָנָא נוּכְרָאָה מֵאַרְעָא, וּלְאָתָבָא פּוּלְחָנָא דִשְׁמַיָּא לְאַתְרֵיהּ, וְיִמְלֹךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּמַלְכוּתֵיהּ וִיקָרֵיהּ, וְיַצְמַח פֻּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ. בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבָּנָן, וְעַל תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן, וְעַל כָּל מַאן דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא, די בְּאַתְרָא (קַדִּישָׁא) הָדֵין וְדִי בְכָל אֲתַר וַאֲתַר, יְהֵא לְהוֹן וּלְכוֹן שְׁלָמָא רַבָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וּפֻרְקָנָא מִן קֳדָם אֲבוּהוֹן די בִּשְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְאִמְרוּ אָמֵן: יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן: עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

ו) פי' הגון על זה תמצא בספר החיים שחיבר אחי הגאון מהר"ל מפראג בספר זכירת מ"ח פ"ג, ב) בפיומא וסוף תענית הרמ"ח ז"ל וכן בסוף יש"ש בנ"ק בתוב רמוזים על הזכרת שמות הללו.